R. P. THOMÆ

SANCHEZ

CORDUBENSIS,

E SOCIETATE JESU,

D E

SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO DISPUTATIONUM.

TOMUS TERTIUS.

In hoc tertio Tomo continentur, liber VIII. qui eſt de Diſpenſationibus: & IX. qui de debito conjugali: ac demum X. qui de divortio agit, cum Indice rerum locupletiſſimo.

VENETIIS, MDCCXII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

LIBER OCTAVUS
DE
DISPENSATIONIBUS.
PROOEMIUM.

Tractatus hic utiliſſimus eſt, quòd non reperiatur ita continuatus apud Doctores, ſed ex variis locis petenda ſint, quæ dicentur: cùm tamen paſſim difficultates non exiguæ circa diſpenſationes ſuboriantur. Cum autem diſpenſatio triplici nomine vitiari poſſit: primò defectu poteſtatis in diſpenſante, ſecundò defectu cauſæ, tertiò defectu impetrantis: hunc ordinem ſequemur. Primo loco præmiſſa duplici diſputatione de larga vel ſtricta diſpenſationis & poteſtatis diſpenſandi interpretatione, agemus de iis, quibus diſpenſandi poteſtas convenit: non quidem in univerſum; peteret enim longiorem tractatum res hæc, ſed de iis, qui in matrimonium dirimentibus diſpenſare poſſunt, & in votis, quæ illud impediunt, præmiſſis aliquibus diſputationibus generalibus quæ magis neceſſariæ ſunt, de diſpenſandi poteſtate. Secundo loco de cauſa requiſita ad valorem diſpenſationis, vel ut licitè concedatur. Ubi & explicabimus cauſas ſufficientes ad diſpenſandum in dirimentibus matrimonium, & votis, quæ illud impediunt. Tertio loco de defectu ex parte impetrantis, eo quòd veritatem taceat, vel falſitatem exprimat, aut careat mandato ad impetrandam alteri diſpenſationem; & explicabimus, quæ neceſſariò narranda ſint de diſpenſationibus matrimonii. Quarto loco modos explicabimus, quibus diſpenſatio ſemel conceſſa extingui poſſit; ubi diſputabitur, an morte concedentis, vel ejus, cui expedienda committitur, aut ceſſatione officii, aut renunciatione impetrantis, aut unico uſu, aut egreſſu territorium diſpenſantis, aut revocatione per concedentem facta eſſet: aut ceſſante cauſa conceſſionis. Demum explicabimus clauſulas diſpenſationum, quæ in foro interno, vel externo, circa vota ac cætera matrimonii impedimenta, in curia Romana expediuntur: & cujus expenſis impetrandæ ſint.

DISPUTATIO I.

Quid ſit diſpenſatio: & an latè, potius vel ſtrictè, interpretanda ſit?

SUMMARIUM.

Qualiter differant diſpenſatio, irritatio, obligatio, derogatio, interpretatio legis: & diſpenſatio, ac privilegium: & an hoc cauſam exigat? n.1.
Explicatur definitio diſpenſationis? n.2.
Diſpenſatio eſt ſtrictè interpretanda, n.3.
An beneficium Principis & diſpenſatio ſint latè interpretanda, quando non cedunt in præjudicium tertii: ſed in concedentis præjudicium? & explicantur c. Olim. de verb. ſignif. & l. Beneficium, ff. de conſtit. principis, n.4.
An diſpenſatio motu proprio conceſſa latè interpretanda? n.5.
Quãdo cenſeatur motu proprio cõceſſa: & an id poſſit teſtibus probari? n.6
An latè interpretetur, quando eſt clauſa in corpore juris? n.7.
An dum verſatur circa juris communis materiam, intelligatur juxta illud? num.8.
An licentia teſtandi convaleſcere faciat teſtamentũ illã præcedens, n.9.
An extendatur juxta proprietatem verborum diſpenſatio? n.10.
An extendatur ultra verba ex mente concedentis? & enodatur cap. Porrò, de privil. n.11.
An extendatur, quãdo eſt in ſtatuto, & reducit rem ad jus commune? 12
Quid, quando non privatis; ſed toti religioni conceditur? n.13.
Quid de diſpenſatione cauſa ſtudii ad non reſidendum? n.14.
Quid, ſi diſpenſatio ſit debita? n.15.
An debeat intelligi juxta materiæ naturã: & ita ut non ſit captioſa? 16.
An licentia teſtãdi arctetur ad prius teſtamentum? Refertur opinio, 17.
Proponitur ſententia Auctoris, n.18.
An diſpenſatio extendatur ad connexa neceſſariò: & diſpenſatio in pluralitate beneficiorum, ad non reſidendum: & in ætate ad curatum, ad recipiendos ordines intra annum? n.19.
Quid, ſi ea poſſint ſeparari: & diſpenſatio ad non reſidendum, an extendatur ad fructuum perceptionem? n.20.
Quid, ſi principale in quo diſpenſatur, obtineat effectum, ſed non ita latè? num.21.
An quando habet cauſam favorabilem, extendatur ad connexum ſeparabile? n.22.
Quid, ſi is cum quo diſpenſatur, ſit tantũ inhabilis ad acceſſorium ratione principalis: & an is cum quo diſpenſatur in ætate ad ordines, habeat vocem in capitulo? n.23.
An Epiſcopus ex diſpenſatione differens conſecrari, retineat beneficia? num.24.
An mittens ſubditum ab alieno Epiſcopo promovendum, cenſeatur illi committere poſſe cum eo diſpenſare? Et explicatur Trid. ſeſſ.23 c.9. de refor. an Epiſcopus potens initiare famulum triennalem, poſſit ſubinde cum eo in interſtitiis aut defectu natalium diſpenſare? n.25.
An diſpenſatio illegitimi ad ordines, vel ad clericatum, ſit ad omnes ordines, n.26.
An ea extendatur ut capax ſit beneficii, n.27.
Quid, ſi ea diſpenſatio ſit totalis: & quando ſic facta cenſeatur, n.28.
An largè interpretanda ſit quando conceditur à potente condere legem, num.29.
An diſpenſatio ad matrimonium ſit favorabilis, & amplianda, num.30.
An in diſpenſationibus valeat argumentum ab identitate rationis, vel à majori ad minus? Refertur quædam ſententia, n.31.
Proponitur ſententia Authoris, n.32.
An id argumentum valeat, quando diſpenſatio eſt favorabilis? Et enodatur c. Per venerabilem, qui fil. ſint legit. & c. Quod dilecto, de conſang. n.33.
An valeat quando exprimitur ratio in ipſa diſpenſatione? n.34.
Quid quando minus in majori includitur? n.35.
Quid, quando diſpenſatio eſt à lege conceſſa? n.36.
Quid ſi majus & minus ſint in eodem genere? n.37.
An potens ex privilegio teſtari, poſſit codicillum, & donationem cauſa mortis facere? n.38.

An conceſſio ovorum extendatur ad lacticinia, & conceſſio carnium ad utraque? n. 39.

1 QUæſtio hæc poteſt diſputari de ipſamet diſpenſatione, & de diſpenſandi poteſtate. In præſenti eſt ſermo de ipſa diſpenſatione: & in ſeq. diſp. inquiretur de diſpenſandi poteſtate. Præmittendum autem eſt differre diſpenſationem, interpretationem, irritationem, abrogationem legis. Nam irritare eſt legem impedire & caſſare, ne robur obligandi conſequatur. Ut ſi legem à civibus conſtitutam, Principis confirmatione indigentem, ut obliget, Princeps minime confirmet, ſed caſſet. Abrogare eſt, poſtquam vim obligandi adepta eſt, eam omnino caſſare. Diſpenſare eſt, aliquem à lege eximere, caſu quo ad illam tenebatur. Interpretari eſt, declarare eam vi obligandi carere in tali eventu. Quare interpretatio petit eum caſum occurrere, ut in eo ceſſet omnino legis vis ac obligatio. At diſpenſatio ſolùm petit cauſam juſtam adeſſe, quæ meritò anſam præbeat, ut per gratiam ac diſpenſationem relaxetur legis obligatio: quia relaxatione ſecluſa, verè lex in eo eventu obligaret. Sic animadvertunt univerſi, & ſpecialiter *Sotus lib. 1. de juſt. q. 7. a. 3. col. 3. verſ. Quo hac autem. Azor lib. 5. inſt. moral. cap. 15. ſtatim in princ.* Differunt etiam derogatio & abrogatio legis. Quod hæc fit, cum legiſlator eam omninò caſſat. Illa verò, cum ex parte legem tollit. Ut expreſsè habetur *l. Derogatur 102. ff. de verb. ſignif.* Quamvis autem hæc ita ſint, aliquando diſpenſatio ſumitur impropriè pro juris declaratione. Ut *c. Quinta vallis, de jurejur.* & bene animadvertit *Speculator t. de diſpenſatione, §. Diſpenſatio, paulo poſt princ.* Differunt autem diſpenſatio & privilegium, quia hoc ſine cauſa concedi poteſt: quam tamen illa deſiderat. Sic *Rebuffus in concordatis in forma mandati apoſtolici, ſuper verb. Diſpenſationum, verſ. Juſta diſpenſationis, Mandoſius in praxi ſignaturæ verb. Diſpenſationes, verſ. Hic quæri poſſet, Manuel qu. regul. t. 2. q. 46. a. 2.* At hoc cautè intelligendum eſt, nam privilegium cum dicatur quaſi lex privata, ſi propriè ſumatur, eſt conceſſio contra jus, ac proinde idem quod diſpenſatio, (ut bene tradit *Sylv. verb. Privilegium q. 3.*) qui bene ſubdit ſumi aliquando largè pro conceſſione præter jus. Et in hac ſignificatione acceptum differet à diſpenſatione modo explicato. Ut ſi Princeps concedat aliquid de iis, quæ ſibi competunt, ut poteſtatem diſpenſandi, legitimandi, non erit propriè contra, ſed præter jus, ac ideò id privilegium non exiget cauſam. At diſpenſatio ſemper exigit cauſam, utpote quæ ſemper eſt contra jus.

2 Definitur autem ſic diſpenſatio. Eſt juris relaxatio facta cum cognitione cauſæ ab eo, qui poteſt relaxare. Sic definiunt *Gl. c. Requiritis, §. Niſi rigor, verb. Ut plerique, q. 7. Innoc. c. Dilectus, nu. 4. de tempor. ord. & ibi Joan. And. n. 6. Ant. n. 10. Abb. n. 5. fi. Card. nu. 2. qu. 2. Bellam. n. 3. q. 2. Archid. c. Licèt can. n. 2 de elect. in 6. idem Abb. c. 2. n. 4. de ſchiſmat. & ibi Anan. n. 3. Imola l. Quidam conſulebat, nu 8. ff. de re jud. Nav. ſum. prælud. 9. n. 15.* Et ex Theologis, *Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 31. n. 1. Manuel quæſt. reg. t. 2. q. 46. a. 1.* Sed hæc definitio non præciſam diſpenſationis naturam explicat; ſed etiam requiſita ut licitè fiat. Nam ſi legiſlator in ſua lege diſpenſet abſque cauſæ cognitione, vera erit diſpenſatio, non tamen licita. Ut ſuo loco videbimus. Quare ſi præciſa diſpenſationis natura explicetur, ſic definienda eſt; Eſt juris relaxatio, à poteſtatem relaxandi habente facta: per illam particulam, relaxatio, differt ab interpretatione, abrogatione, derogatione, irritatione (ut n. præc. diximus.) At illa particula, ab habente poteſtatem facta, explicat cauſam efficientem diſpenſationis.

3 Sit ergo concluſio. Diſpenſatio eſt adeò ſtrictè interpretanda, ut ſi aliquid operetur, extendenda amplius non ſit, Habetur expreſsè *c. 1. §. Ille verò, de filiis presbyt. in 6.* & ratio eſt, quia exorbitat à jure communi. Et ſuffragatur quia lex, quæ omnibus eſt æqua, ſi jus commune lædat, ipſum corrigens, eſt odioſa, & valde reſtringenda, *reg. Quæ à jure, de reg. jur. in 6.* Nedum conceſſio & diſpenſatio particularis jus ipſum violans, erit odioſa, & ſtrictiſſimè intelligenda. Et ſic univerſi Doctores animadvertunt.

4 Hinc deducitur intellectus ad *c. Olim, de verb. ſignif. & l. Beneficium, ff. de conſtit. princ.* ex quibus textibus conſtat, beneficium Principis latiſſimè interpretandum eſſe. Cum ergo diſpenſatio ſit quoddam Principis beneficium, debet latiſſime interpretari: contra *c. 1. de filiis presbyt. in 6.* Quidam hos textus intelligunt, vel de privilegiis, quæ ſolum ſunt præter jus, vel etiam de veris diſpenſationibus contra jus, quando in nullius præjudicium, ſed ſolius juris communis derogationem vergunt. Quare ſentiunt has eſſe latiſſimè interpretandas. Sic *Speculat. t. de diſpenſatione, §. ult. n. 2. verſ. Quid ſi diſpenſatum eſt cum aliquo, Archid. cap. Nos conſuetudinem, in fi. d. 12. & c. Quoniam, n. 2. diſt. 69. Valaſcus conſ. 60. n. 3. vol. 1.* Verùm meritò hoc improbant *Ant. c. Litteras, nu. 10. fi. & ibi Abb. n. 7. de filiis presbyt.* Quod textus *d. c. 1. §. Ille verò, eo. t. in 6.* eam ſolam reſtringendæ diſpenſationis rationem reddat, quod à jure communi exorbitet. Et ideò optimè *Fel. c. Poſtulaſti, num. 8. verſ. Unde dicis, de reſcript. Jaſon dict. l. Beneficium, n. 38. Nata conſil. 163. n. 5. Brunorum in ſuo compendio, lit. D. Ver. Diſpenſationes odioſæ*, aſſerunt ſtrictè intelligendam diſpenſationem, quamvis ſolum jus commune lædat. Item quia diſpenſatio illegitimi ad ordines, nulli præterquam juri communi nocet, & tamen valdè reſtringitur, (ut plurimis allegatis dicemus ou. a 6.) Demum quia aliàs nullum eſſet diſcrimen inter ipſam diſpenſationem, ac poteſtatem diſpenſandi. Cum hæc quoque tantùm latè interpretetur, quando in nullius præjudicium cedit, (ut dicemus diſp. ſeq. n. 3.) At omnes (ut dicemus ibi n. 1.) id diſcrimen conſtituunt, ut illa ſtrictè, hæc autem latè exponenda ſit. Quamobrem legitimus eorum textuum intellectus eſt, ut intelligantur de beneficio Principis nil contra jus, ſed ſolum præter illud concedentis. Id enim, utpote juri non repugnans, eſt latiſſimè interpretandum, (ut diximus adhibentes exemplum n. 1. fine.) Secus ubi concederet aliquid contra jus commune; tunc enim eſſet vera diſpenſatio ſtrictè intelligenda. Et id voluit breviter *Gl. fi. dict. l. Beneficium*, dum ſubdidit legem communem debere prævalere beneficio Principis. Et ita hos textus explicant *Gloſ. c. Ordinarii, verb. Diſpenſationes, de offic. ord. in 6. Innoc. c. Quod dilectio, fi. de conſang. & ibi Ant. n. 9. Abb. n. 7. Alex. de Nevo, n. 5. Prapoſ. ad fi. Idem Ant. c. Olim, num fi. de verb. ſignif. & ibi Abb nu. fi. Imola c. Nonnulli, §. Sunt etiam alii, num. 3. de reſcr. Bart. d. l. Beneficium n. 3 & ibi Jaſon nu. 24. & 25. Decius conſ. 32. pre tenui nu. 4. & 5. vol. 1. Fel proximè alleg. & c. fi. num. 5 de ſimon. Angelus verb. Privilegium, n. 3. & ibi Sylv. qu. 3. Armilla n. 4. & 5. Tabiena q. 3. n. 4. Mandoſius reg. 23 cancellariæ, q. 4. n. 6.* Inſuper, quando beneficium eſt præter jus, debet latiſſimè interpretari, in ſolius Principis concedentis præjudicium. At in aliorum præjudicium, ſtrictè. Sic *Innoc. Alex. de Nevo, Prapoſ. proximè allegati, Jaſon d. l. Beneficium. n. 19. & 32. Angelus, Sylv. Tabiena, Armilla*, quos proximè retuli. Quod intellige quando eſt grave præjudicium. Ut bene docent *Gloſſ. fi. c. Olim. de verb. ſign. Archid. c. Quoniam, n. 2. d. 69. Valaſcus conſ. 69. num. 3. vol. 1.* Præterea *Jaſon d. l. Beneficium, n. 32.* citatis Cyno & Angelo limitat ut beneficium Principis, quod eſt ſolum præter jus, ſit latiſſimè interpretandum, quando eſt conceſſum propriu Principis motu: ſecus ſi ad partis inſtantiam concedatur. Sed diſplicet hæc limitatio, eo quòd nullum eſſet diſcrimen inter id beneficium, ac veram diſpenſationem. Cùm hæc quoq; latam interpretationem habeat: cum proprio motu conceditur, (ut dicemus n. ſeq.) Tandem ſi velis intelligere prædictos textus de quocunq; beneficio Principis, quod eſt contra jus, atq; ita eſt diſpenſatio, dic id latè intelligi, ut eſt in concedentis præjudicium, quamvis ſtrictè, in quantû derogat juri communi. Et ita docent *Abb. d. c. Olim, n. fi. Milis in repertorio. lit. D. verb. Diſpenſatio, n. 23. verſ. Diſpenſatio quatenus.*

Hæc tamen concluſio aliquibus modis temperari ſolet. Primò, niſi diſpenſatio ſit proprio Principis motu conceſſa ob publicam utilitatem. Tunc enim amplè intelligenda venit. Quod dicatur verè Principis beneficium, ac omni ambitione vacans, *c. Si motu proprio, de præbend. in 6.* ibi: *Quæ de noſtra mera liberalitate proceſſit.* Sic *Ant. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 14. de jud. & c. Cum in cunctis, §. Cum verò n. 14. de elect. & ibi Hoſt. n. 29. Jo. And. num. 18. Abb. n. 8. Decius in nova ed. n. 14. Fel. c. Poſtulaſti, n. 13. limit. 6. de reſcr. Rebuff. in concordatis, in forma mandati Apoſtolici, ſuper clauſula, motu proprio, in 4. effectu, Staphilæus de literis gratiæ, t. de vi & effectu clauſularum, §. Quarto motus proprius n. 2. Alex. de Nevo, c. Quia circa, nu. 10. de conſang. Borgaſius de irreg. 2. p. t. de interpretatione diſpenſationis, n. 23. Manuel quæſt. reg. to. 2. q. 46. a. 11.* Sed contra hanc limitationem pugnare videtur doctrina *Gl. clem. Per literas, verb. Directas, de preb.* dicentis motum proprium non efficere ut amplietur gratia, vel vis propria verborum. Quare *Milis in repert. lit. D. verb. Diſpenſatio, n. 13. verſ. Diſpenſatio quatenus*, ait hanc gratiam non latè interpretandam, ſed tantum non nimis ſtrictè. At bene *Alex. de Nevo proximè alleg.* rem hanc explicat, ſic intelligens hanc Gl. ut motus proprius non ampliet vim verborum, nec faciat gratiam extendi ultra verborum naturam: bene tamen ut extendatur, quatenus propria verborum ſignificatio patitur. 5

Tunc autem ſolum dicetur gratia proprio motu conceſſa, quando Pontifex expreſſerit in literis diſpenſationis ſe proprio motu concedere. Ut expreſsè habetur *c. Si motu proprio, de preb. in 6.* Cujus rationem reddemus diſp. 4. n. 5. At quando Pontifex explicat ſe proprio motu concedere, dicetur motu proprio conceſſa, quamvis conſtet eam ab impetrante petitam. Quia hæc non repugnat; ſed ſignificat Pontifex illis verbis, ſe non illa petitione, ſed proprio motu ductum. Quod optimè tradunt *Baldus c. Niſi, n. 4. de officio legati, Decius c. 2. in nova edit. num. 23. de reſcr. & conſ. 51. n. 3. vol. 1 & conſ. 602. n. 2. vol. 5. Card. conſ. 96. paulo poſt princ. Rebuff. in concord. in forma mandati Apoſt. ſuper verb. Motu proprio, verſ. Notandum eſt quod hæc clauſula, & praxis benef. t. de mandatis Apoſt. in clauſulis mandatorum, num. 21. Anaſtaſius Germonius de indultis Card. §. Nos itaque, nu. 5. Menochius de arbit. lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 79.* ubi bene reprobat *Socinũ juniorem conſ. 77. n. 98. vol. 1.* contrarium hujus tenentem. Unde infert bene *Rebuffus in dictis clauſulis mandatorum, n. 23. cum Gl. ab omnibus recepta d. c. Si motu proprio, verb. Expreſſè*, tunc non admitti volentem probare, ad partis petitionem conceſſam eſſe gratiam. Tum quia eſſet Pontificem mendacii redarguere velle. Tum etiam, quia id nil emolumenti afferret. Cum hæc non repugnet. Et (ut docet bene *Rebuff. d. Forma mandati apoſt. loco alleg.*) eodem prorſus tunc operabitur effectus clauſula, motu proprio, ac ſi pars non petiiſſet. Rurſus ex his infertur, non poſſe teſtibus probari gratiam eſſe proprio motu conceſſam. Quia *d. c. Si motu proprio* petitur ut ipſemet Pontifex in literis id explicet. At ſi ſcriptura perdatur, poteſt teſtibus probari in ea ſcriptura fuiſſe clauſulam, motu proprio, ut habeat effectum clauſulæ motus proprii. Sic *Francus c. Si mo-* 6

Digitized by Google

Si motu proprio, n.9. de preb. in 6. Rebuff. in concordatis, in forma mandati apoſt. ſuper clauſula, Motu proprio, n. 11. effectu, quem non habet illa clauſula. Uode dum *Cl. eoc. Si motu proprio, verb. Expreſſe* ab omnibus recepta ait non poſſe teſtibus probari conceſſionem motu proprio factam, iotelligitur quando ea conceſſio noo fuit in ſcripturam redacta, at ſemel clauſula illa, motu proprio, poſita io ſcriptura poteſt per teſtes probari.

7 Secuodò temperatur, niſi diſpenſatio ſit io juris corpore clauſa: tuoc enim cum cenſeatur lex, aoo ſtrictè ioterpretaoda eſt, ſed recipit omoem ſimilis legis exteoſiooem, nempe, ad omnes caſus, io quibus eadem vel major ratio iovenitur. Sic *Oldradus conſ. 9. n. 7. Ant. c. Olim n. ult. de verb. ſign. Fel. c. Poſtulaſti, n. 13. lim. 5. de reſcr. Galiaula l. 2. in princ. num. 13. ff. de verb. oblig. Anaſt. Germonius de indultis Card. §. Nec non quarumcumque, nu. 17. Manuel q. regul. t. 2. q. 46. a. 11.*

8 Tertiò temperatur, ut quamvis diſpenſatio ſit ſtricti juris, at quoties verſatur circa juris communois materiam, juxta illud intelligeoda eſt. Sic *Abb. c. Quod dilectio, ad fi. de conſang. Cambara de auctoritate legati, lib. 10. nu. 254. Angelus verb. Matrim. 3. imped. 6. ad fi. Sylveſt. Matrim. 8. qu. 6. fi. Veracruz. 1. p. Speculi, art. 44. pag. 3. verſ. Reſpondetur ex mente, Bart. à Ledeſm. de matrim. dub. 36. col. penult. verſ. Et annotato.* Qua ratione aſſerunt hi DD. diſpenſationem io tertio coōſaoguinitatis gradu factam extendi ad ſecundum cum tertio: eo quòd computari debet juxta juris communis diſpeoſatiooem, quod gradus computat juxta eum qui à ſtipite remotior eſt, *c. fi. ad. de conſang.*

9 Hinc efficitur, ut licentia teſtaodi coōceſſa Epiſcopis faciat convaleſcere teſtamentum aotea factum. Quia id ooo eſt extendere diſpenſationem, ſed eam intelligi ſecundum termioos juris, quod ad valorem teſtamenti, etiam antea facti, ſolum petit adeſſe facultatem teſtaodi tempore mortis à qoo robur ſumit, *l. Si quis filio exhæredato. §. Irritum, ff. de injuſto rupto teſtam.* Atqoe ita docent *Bart. l. Si quis filio, in fi. & ibi Imola in princ. Paulus num. 4. Cambara de auctoritate legati, l. 10. num. 256. & ſeq. Ant. Gomez l. 42. Tauri n. 2. & multi alii,* quos refert *Matienzo lib. 5 recop. t. 4. l. 3. gloſſa 3. n. 4.*

10 Quartò temperatur, ut intelligatur quaodo agitur de diſpenſationis extenſione ultra verborum proprietatem: unde ad comprebeoſa ſecuodum propriam verborum ſignificationem, & naturam bene extenditur. Quòd verba quævis latè intelligaotur, quateous eorum oatura petit. Ut notat *Angel. l. fi. col. 2. verſ. Item opponitur, ff. de conſt. princ.* diceus in eo eventu oon eſſe extenſionem, eo quòd vis verborum illud importet. Et ad hoc eſt textus notabilis, quem ibi ponderat *Aret. l. Cum. lege, ff. de teſtam.* & optimè advertit *Abb. c. Ex parte, col. 3. notab. 2. de decimis.* ſic teneot *Cald. conſ. 1. ſtatim in princ. de conſang. Decius c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 169. 170. in nova edit. de judiciis, & c. Sedes nu. 13. notab. 3. de reſcript. & reg. Semper in obſcuris, n. 11.* ubi *Cagnolus n. 21. ff. de reg. juris, Rebuff. praxi benef. t. De differentiis inter privilegium, & reſcriptum, n. 8. Nav. c. fi. n. 5. & 6. de ſimon. & §. In Levitico, notab. 11. nu. 28. & notab. 43. n. 4. Cov. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. & l. 1. var. c. 20. n. 7. & l. 3. c. 5. fi.* ubi alios refert *Enriq. lib. 7. de indulgen. c. 24. n. 4. & c. 30. n. 1. Manuel q. reg. t. 2. q. 46. a. 11.* Sed quamvis hæc limitatio ſit probabilis: oon caret tamen difficultate, & ab ea meritò recedunt *Abb. d. c. Sedes n. 2.* & latiſſimè *Gambara de auct. legati, l. 10. n. 267. & ſeq.* ubi dicuot io materia ſtricta, qualis eſt diſpenſationis, verba non ita latè accipienda, ac propria eorum ſignificatio extēditur. Quia lex multoties reſtringit terminos, adimendo aliquid de latitudine proprii ſigoificati: quod eſt aliqoid ſtrictè intelligi. Præterea quia diſpeoſatio ad ordines non extenditur ad ſacros: (ut cum plurimis dicemus nu. 26.) cùm tameo omnes ſacri ordines compreheodantur proximè ſub ordioibus: immo multo proprius quam minores. Cum ſatis controverſum ſit, an ordines ſint propriè ordioes & ſacramentum. Quare (ut beoe concludit *Gambara n. 272.*) potius eſt ſpectaoda io diſpenſatione reſtrictio termioi alio jure fieri ſolita, quam ejus proprietas: item veriſimilis concedentis intentio, quæ ex rei qualitate deprehenditur, eò ſemper ſpectando, ut mious lædatur jus commune & jus tertii.

11 Et generaliter quoties conſtat de concedentis inteotione, diſpenſatio extenditur ad id quod coocedeos intendit: Ut cooſtat *cap. In his, de verb. ſignif. & cap. 1. verſ. Ex parte verò tua, de conceſ. preb. in 6.* ibi: *Ex quorum tenore liquidò noſci poteſt, quod talis circa ea fuerit intentio concedentis.* Quare dum *c. Porrò de privil.* deciditur à verbis & teaore privilegii non eſſe recedendum, intelligi debet, niſi aliud de coocedentis meote cooſtat. Atque ita docent *Cl. c. Super eo verb. Intentionis, de offic. deleg. & c. Quanto, verb. Sola, de privil.* ubi *Abb. n. 3. Anch. n. 4. Socinus c. Ex ore, n. 2. eo. t. Archid. c. Servantes, 25. q. 2. n. 2. & c. 1. n. 3. de conceſ. preb. in 6.* ubi *Francus §. Ex parte n. 2.* & latiſſimè alios referens *Tiraq. l. Si unquam, verb. Libertis, n. 55. & 56. C. de revoc. donat. Pariſius conſ. 4. n. 22. l. 2. Capitius deciſione 4. n. 2. Angelus verb. Privilegium, n. 3.* ubi *Sylv. q. 3. Tabiena q. 3. n. 4. Mandoſius regula 17. cancel. q. 8. n. 3. Enriq. l. 7. de indulg. c. 30. n. 1. Manuel q. reg. t. 2. q. 64. a. 11.*

12 Quintò temperatur, oiſi diſpenſatio ſit io privato ſtatuto, aut conſuetudioe populi, quæ eraot juri communi contraria: tunc enim amplè ioterpretanda eſt. Quia reducit ad jus commune, quod favorabile eſt. Quippe omois iotellectus, & lex correctoria, per quæ reducimur ad jus commune, favorem contineot, & extendi debent: res enim facilè ad ſuam oaturam redit, (ut probavi ex multis, l. 1. diſ. 12. n. 2. in 5. ratione.) Et ideò haoc limitationem tradunt *Ant. c. Olim. n. 6. & 7. de verb. ſign. & ibi Abb. nu. 5. Jaſon l. Beneficium, n. 24. & 35. ff. de conſtit. Princip. Sylveſt. eiſ. ueo. Joan. And. verb. Privilegium, q. 3. concl. 2. Mandelus conſ. 724. nu. 16. vol. 3. Enriq. 7. de indulgentiis, c. 30. n. 3.*

13 Sextò temperatur, ut intelligatur de diſpenſatione & privilegio, quæ privatis conceduntur; at privilegia toti religioni coōceſſa extendenda ſunt tanquam favorabilia. Quod ſumma ſit ratio quæ pro religione facit. *Sunt perſonæ, in fi. ff. de relig. & ſump. fun.* Item quia cum non uni alteri perſooæ concedantur, ſed toti religioni, aut communitati io perpetuum æquantur legi, ac perinde habentur ac ſi in juris corpore inſerta eſſent: ſunt enim cooſtitutiones perpetuæ. Sic *Oldrad. conſ. 300. num. 4. verſ. Conſiderandum eſt. Enriq.* alios referens, *l. 7. de indulg. c. 22. num 3. & c. 24. n. 4. fi.*

14 Hioc deducitur diſpenſatiooem coōceſſam ab Epiſcopo de percipiendis fructibus in abſentia cauſa ſtudii, eſſe latè interpretandam, quòd non coocedatur perſonæ, ſed cauſæ io qua utilitas publica verſatur. Sic *Oldrad. conſ. 167. fi. Cambara de auctoritate legati, l. 10. 277. & 278.*

15 Septimò temperatur, oiſi diſpenſatio debita ſit, eo quòd Princeps ob cauſam occurreotem teoeatur diſpenſare. Tunc enim potius eſt favor debitus cauſæ, & ſic dilataoda eſt. Sic *Gambara de auctor. legati, l. 10. n. 274.* unde infert *n. 277. & nu. 278.* eas diſpenſationes, quæ fiuot oeceſſitate vel utilitate Eccleſiæ exigeotibus, velut ex juris debito emaoantes, eſſe ampliandas. Quando autem teoeatur Prioceps diſpenſare, ſatis explicui l. 3. diſp. 10. à n. 2.

16 Octavò temperatur, ut non ita ſtrictè intelligatur diſpeoſatio, ut captioſa ac illuſoria reddatur; ac à rei, io qua diſpenſatur, oatura retrahatur. Argum. ex *c. Si civitas, de ſent. excom. in 6.* Quia privilegium debet iotelligi juxta materiæ, io quam cadit naturam, *l. In contractibus, § fi. C. de non num. pec. & l. Si uno. ff. locati.* Et conſtabit ex exemplo, quod io ſequeoti adhibebo. Sic docet *Sarmiento de reddit. Eccleſ. p. 4. l. 4. n. 3.*

17 Hioc deducitur deciſio illius quæſt. an licentia teſtandi cooceſſa mooachis, vel Epiſcopis per Pontificem, arctetur ad primum teſtameotum: ita ut ſi illud revocent, nequeant poſtea ſecundum conficere. Qua io re aliqui affirmant eam licentiam extingui primo teſtamento condito: atque adeò juxta hanc ſententiam dicendum eſt, ſecundo poſtea confecto prævalere primum: eò quòd ſecundum ex poteſtatis defectu vim ſortiri nequeat. Ducuntur quod ea teſtandi facultas ſit diſpenſatio quædam immutans bonorum Eccleſiaſticorum naturam & inſtitutiooem: ac proinde tanquam odioſa, reſtriogeoda ſit. Deinde, quia ſermo ſimpliciter prolatus maximè in odioſis, de prima vice intelligitur, *l. Boves, §. Hoc ſermone, ff. de verb ſig.* Et ita ſuſtioent *Decius conſ. 512. n. 10. vol. 4. Socinus junior conſ. 89. n. 24. & ſeq. vol. 1.* dicens ſic reſpondiſſe inſigoes juriſperitos q. hac agitata, *Tiraq. d. l. Boves. §. Hoc ſermone, in princ. nu. 128. verſ. 88. Curtius junior conſ. 178. ad fi. Covar. c. Cum in officiis, in priori edi. n. 8. de teſtam. Burſatus conſ. 30. num. 56. vol. 1.* & in quodam ſimili tenet *idem Greg. Lop. l. 23. verb. Non valdra, q. 17. in fi. t. 9. p. 6.* dicit enim facultatem inſtitueodi majoratus revocabilis extingui primo actu, ac proiode eo revocato non eſſe integrum revocanti alium inſtituere.

18 At longè probabilius eſt, eam facultatem non extingui primo actu, ſed virtute illius licere toties, quoties libuerit, teſtamentum facere uſq; ad mortem, ac prius factum revocare. Quia non eſt ea diſpeoſatio ita ſtrictè ioterpretanda, ut reddatur illuſoria, ac contra teſtameoti oaturam, quæ eſt ut uſq; ad mortem revocari poſſit, adeò ut nullam legem contra hoc ſibi teſtans impooere valeat, quin ab ea tanquam teſtamenti oaturæ contraria recedere liceat, *l. Si quis, in prin. ff. de leg. 3.* Præterea quia *l. Boves, §. Hoc ſermone, ff. de verb. ſig.* decidens ſermonem ſimpliciter prolatum intelligi de prima vice, intelligitur, niſi actus ille ſit ſuapte natura revocabilis (ut alios refereos tradit *ibi Tiraq. limit. 17. n. 1.*) Et ex his ioaoent ſoluta fuodameota contraria. Et ideò haoc partem tuentur *Navar. tract. de reddit. Eccl. q. 3. n. 23. & 24. & in apolog. de reddit. q. 3. monito 9. n. 3. Albanus tract. de Card. q. 48. Covar.* recantans palinodiam, *c. Cum in officiis, num. 8. in poſter. edi. de teſt. Peralta l. Si quis in princ. n. 94. ff. de leg. 3. Tello l. 35. Tauri n. 1. & l. 4. à n. 6.* quamvis *n. 13.* cogitandum relinquat, *Molin. l. 2. de primog. c. 11. nu. 45.* & latiſſimè probans *Sarmiento de reddit. p. 4. c. 4. nu. 3. Matienzo l. 4. recop. t. 4. l. 3. gl. 3. nu. 5. & l. 9. gl. 1. nu. 3. Ferretus conſ. 13. in princ. vol. 1. Hier. Gabr. conſ. 83. à n. 27. vol. 1. Barboſa l. Divortio 8. §. Quod in anno, n. 19. ff. ſolut. matr. Cervantes l. 4. Tauri a. 80.* Et ex Theologis *Molin. t. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 141. ad fi. Manuel quæſt. reg. t. 3. q. 69. a. 5.* Et io ſimili oempe, in facultate regia ad ioſtituendum majoratum revocabilem, tradunt dicentes eam non extingui primo actu, ſed poſſe ſemper revocari primum, & aliud ioſtitui, *Greg. Lop. ſibi contrarius ea. l. 32. verb. Non valdra q. 21. t. 9. p. 6. Molina d. c. 11. nu. 45. Cervantes d. l. 4. n. 83.*

19 Nonò temperatur, ut diſpeoſatio non ita ſtrictè intelligatur, quin ad neceſſariò & inſeparabiliter connexa exteodatur. Quod univerſi fatentur, ne diſpenſatio ſuo effectu fruſtretur. Hinc diſpeoſatio ad plura beneficia, extenditur ad licentiam noo reſidendi io utroque, ſed in ſolo altero. Ut bene doceot *Gloſſ. c. Non poteſt, verb. Retinere, de preb. in 6. & c. Si quis in clero, verb. Solemnib. 7. q. 1. & ibi Archid. fi. Gl. c. Quia in tantum, verb. Plures de preb. & ibi*

Digitized by Google

Abb. n. 4. Ripa c. Ad aures, n. 43. de reſcr. Jaſon l. Beneficium n. 45. ff. de conſt. Princ. Felin. c. At ſi clerici, §. de adulteriis nu. 17 de jud. & c. fi. nu. 5 de ſimon. & c. Poſtulaſti, n. 10. de reſcr. Probus add. ad Monachum, cap. un. n. 10. de ætat. & qual. in 6. Ever. loco à ratione legis larga nu. 36. fallen. 11. Gambara de auctor. leg. l. 10 n. 230 Angelus verb. Diſpenſatio, n. 9. ubi *Sylv. q. 5. n. 9 Mandoſ. reg. 20. cancel. q. 7. n. 3. Borgaſius de irreg. 2. p. t. de interpr. diſp. n. 4. Sayro theſauro caſ. t. 1 l. 7. c. 14. num. 21.* Simili ratione ſi diſpenſetur cum minori, ut beneficium parochiale habeat, diſpenſatur conſequenter ne teneatur intra annum ad ſacerdotium promoveri: & ſic evitet pœnam ſtatutam *c. Licet canon, de elect. in 6.* contra eum, qui cum beneficium parochiale habeat, non promovetur intra annum. Et ratio eſt, quia ætate in qua ſecum ad id beneficium diſpenſatur, nequit ad ſacerdotium intra annum tranſire. Sic *Ant. d. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 14. Abb. proximè alleg. Felin. d. c. fi. n. 5* & alios allegans *d. c. Poſtulaſti, nu. 10. Decius c. Cum in cunctis, §. Cum verò, in nova ed. n. 13. de elect. Milis in reper. lit. D. verb. Diſpenſatio, n. 23 verſ. Diſpenſatus, at non obſtante, Gambara d. l. 10. n. 232. Borgaſius d. t. de interpr. diſpenſationis, n. 5*

20 At quando acceſſoria ſunt à principali ſeparabilia, ita ut diſpenſatio ſuper principali imprimat ſuum effectum abſque ea extenſione, non extenditur ad ea acceſſoria. Quod diſpenſatio ſtrictè intelligenda ſit. Et facit *l. fi. §. Lucius ff. de condict. indeb.* ubi reſtitutio in integrum conceſſa minori ſavore ætatis ſuper contractu reſcindendo, non extenditur ad acceſſorium, id eſt, ad uſuras ſolutas. Et ita docent univerſi. Unde diſpenſatio ad non reſidendum minimè extenditur ad fructuum conſequutionem, qui ab abſentibus perduntur. Quia hæc poſſunt ſeparari. Sic *Ant. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 14. de jud. & ibi Felin. num. 17. verſ. 2. fallit & c. Poſtulaſti, num. 10. de reſc. Milis in repert. lit. D. verb. Diſpenſatio, n. 23. verſ. Diſpenſatus ut poſſit, Lapus alleg. 57. ad ſervandum, n. 7. Gambara de auctorit. legati, l. 10. nu. 242. Bruner. in ſuo compend. lit. D. verb. Diſpenſatio eſt de lege juriſdictionis.* Quòd ſi quæras, cui uſui ſit ea diſpenſatio? Reſpondeo, ne is privetur beneficio, ob reſidentiæ defectum.

21 Immò nec extenditur ad ea annexa ſeparabilia, quoties id ſuper quo principaliter diſpenſatur, poteſt ſortiri effectum, licèt non ita plenè & facilè, ſicut id accideret, ſi eſſet diſpenſatum ſuper antecedenti, & conſequenti. Sic *Felin. d. §. De adulteriis, num. 16. & ibi Aretinus, n. 36.* Idque probant ex Bartoli, & Baldi doctrina.

22 Limitat tamen hoc *Bald. l. Et ſi ſeverior, nu. 19. C. ex quibus cauſis infam. irrog.* quamvis ſatis ſubobſcure, niſi diſpenſatio habeat cauſam ſavorabilem. Quia tunc trahitur ad conſequens ſeparabile, & ſine quo diſpenſatio ſuper principali ſtare poteſt per illum textum, ubi judex diſpenſando ſuper pœna, cenſetur diſpenſare ſuper infamia. Sed meritò hanc limitationem reprobant *Aret. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 35. de jud. & ibi Felin. nu. 16. fallent. 2.* Quia in eo textu nullatenus poterat remoto principali ſtare acceſſorium: remota enim pœna imponenda pro crimine, mitigatur cauſa pœnæ, nec delictum ita atrox eſt, ac illud quod infamiam meretur: & proinde tollitur infamia tanquam neceſſariò conjuncta atrocitati delicti.

23 Tempera tamen, ut diſpenſatio non extendatur ad connexa ſeparabilia, ut intelligatur quando is, cum quo diſpenſatur in principali, erat etiam inhabilis ante diſpenſationem ad connexum, ad quod extendenda eſt. Secus quando non erat inhabilis ad acceſſorium, ſed ad ſolum principale, & quia circa principale impeditus erat, erat quoque conſequenter circa acceſſorium: tunc enim remoto defectu à principali per diſpenſationem, conſequens & acceſſorium liberum erit ab omni macula: & ſic poterit utrumque exerceri. Sic *Fel. c. Poſtulaſti, nu. 11. ver. Iſta & his ſimilia, de reſcr.* id colligens ex *Gl. c. Statutum, in princ. verb. Dignitate, in fi. de reſcr. in 6.* idem allegatis *Dominico & Prapoſ. Covar. 4 decr. 2. p. c. 8. §. 10. fi.* & ponit exemplum *Felin. clem. 2. de ætat.* ſtatuitur ne canonicus vocem habeat in capitulo, donec ſubdiaconus ſit, & *Clem. 3. eo t.* præſcribitur ætas ei ordini aſſumendo neceſſaria. Quare eam ætatem nondum nactus eſt vocis in capitulo incapax, non per ſe, & principaliter ratione defectus ætatis, ſed ratione defectus ordinis eam ætatem poſcentis. Si ergo Pontifice in ætate ad ſubdiaconatum petita diſpenſante, is fieret ſubdiaconus, vocem quoque haberet in capitulo.

24 Ex dictis inferunt aliqui, diſpenſationem conceſſam Epiſcopo, ut ultra tres menſes jure præſcriptos conſecrationem differat, non extendi ad retentionem beneficiorum, quæ à conſecrationis die vacare debebant, *cap. Cum in cunctis, §. Cum verò, de elect.* Quod hæc non ſint ita connexa, quin ſeparari poſſint. Sic *Innoc. c. De multa, n. 2. verſ. Sed quid ſi ex diſpenſatione, de præb. & cap. Cum in cunctis, n. 3. verſ. Item & quando, de elect. Monachus cap. Si gratioſè, n. 4. de reſcr. in 6. Hoſt. d. c. Cum in cunctis, n. 16 Jo. And. nu. 19. Anaſt. Germonius de indultis Card. §. Si verò illa, num 18.* Limitant hoc *Hoſt. & Jo. And.* niſi diſpenſatio illa ſit proprio motu conceſſa. At dicendum eſt, nullatenus ea beneficia vacare. Quod vacatio illa ſit inſeparabiliter conjuncta dilationi culpabili conſecrationis: quare eo ipſo quòd dilatio culpa vacat ratione legitimæ diſpenſationis, extenditur quoque diſpenſatio ne vacent beneficia, tanquam ad connexum inſeparabile. Et confirm. quia *ipſemet Innoc. d. c. De multa, n. 2* ab omnibus receptus, fatetur non vacare beneficia, conſecratione dilata ratione morbi Epiſcopi: utpote, quæ culpæ immunis eſt. At non minus culpa caret, quando ex diſpenſatione legitima differtur. Quare ſi propriè loquendum ſit, non eſt hæc diſpenſationis extenſio, nec ex tali extenſione ceſſat beneficiorum vacatio: ſed quaſi ceſſante culpa, quæ ejus cauſa eſt. Demum idem conſtat ex *c. Cum ex eo, de elect. in 6.* ubi deciditur parochum, cum quo diſpenſatum eſt ne intra annum promoveatur, non incurrere pœnam amiſſionis beneficii in eo textu ſtatutam. Atque ita docent *Ant. c. Cum in cunctis, §. Cum vero, de elect. n. 14. & ibi Abb. num. 9. Decius in nova edit. num. 14. Fel. c. Poſtulaſti, nu. 13. limit. 6. de reſcr. Rebuff. praxi benef. t. de diſpenſat. ad plura beneficia, n. 74. Everardus loco à ratione legis larga, num. 36 fallent. 11. Gambara de auctor. leg. l. 10. à n. 249. ad 254. Sayro theſauro caſuum, t. tom. l. 7 c. 14. n. 21.*

Secundò, ex his aliquis inferet, dum Prælatus religionis, aut 25
Epiſcopus mittit ſubditum ab alieno Epiſcopo ordinibus initiandum, cenſeri ſubinde eum vices ſuas committere illi Epiſcopo, ut diſpenſet cum illo in irregularitate, aut quovis alio impedimento, in quo poteſt proprius Prælatus diſpenſare. Quòd conceſſo aliquo cenſeantur ſubinde conceſſa ea, ſine quibus expediri nequit, *c. Præterea, de offic. deleg. l. 2 ff. de juriſd. omn. jud.* Et diſpenſatio in principali extenditur ad acceſſorium, ſine quo conſiſtere nequit (ut n. 19. diximus.) At promotio ad ordines fieri nequit eo impedimento non ſublato. Ita docent *Angel. verb. Irregularitas, n. 34. & ibi Syl. q. 9 n. 11 fi. Armilla n. 81. Enriq. l. 14. de excom. c. 17. n. 4 ad fi.* qui hoc limitat quando id impedimentum denuò occurrit, aut denuò in mentem venit. Sed non caret magna difficultate doctrina hæc, & potius oppoſita placet. Quia *Navar. li. 1. conſ. t. de temp. ord. 1. edit. vero conſ. 26 & 27. in 2. vero conſ. 12. & 13. Manuel 2. to. ſum. c. 14. n. 10. conc. 10. Petr. de Led. ſum. Sacr.* ubi de Sacram. ordinis, *c. 8 poſt 5. conc. col. 19* defendunt Epiſcopum, cui *Trident. ſeſſ. 23. c. 9. de reform.* concedit poſſe initiare ſuum familiarem trienalem, non poſſe cum eo diſpenſare in interſtitiis, nec in defectu natalium ad ordines minores, ut poteſt proprius Epiſc. Ducuntur, quòd ſublato uno impedimento non cenſeatur alterum diſtinctum ſublatum, *cap. Ex tenore, de uſu & auctor. pallii. l. Si domus, ff. de ſervit. urb.* At in hoc eventu duplex impedimentum concurrit, alterum defectus ſubjectionis ad ordines, alterum irregularitatis. Sublato ergo priori per initiandi licentiam, non auſertur poſterius. 2. quia à ſeparatis non fit illatio, *cap. Ad audientiam, de decim. l. Papinianus, ff. de minorib.* At poteſtas diſpenſandi, & initiandi ſeparata ſunt. 3. quia diſpenſatio non extenditur ad connexa ſine quibus poteſt conſiſtere. (ut n. 20. diximus.) At poteſtas initiandi poteſt conſiſtere abſque poteſtate reddendi initiandum habilem ad ordines: utpote, quæ intelligitur; ſi ille aliàs habilis ſit, vel à legitimo ſuperiori impetret diſpenſationem in ea inhabilitate. Demum, quia nemo aſſeret Sacerdotem, cui delegavit Epiſc. ut aliquos matrimonio copulet, poſſe cum illis diſpenſare in matrimonii impedimento, in quo poſſet Epiſcop. ut in voto non nubendi. Et ex his manet argumentis contrariis ſatisfactum. Alia tamen ratione cenſeo poſſe Epiſc. cum eo familiari diſpenſare in interſtitiis, & quacunque irregularitate. Quod ad id habitatio majoris partis anni ſufficiat: ut latè probavi lib. 3. tota diſp. 23 & poſt ibi ſcripta reperi idem tenere. *Emmanuelem Sa. ſum. verb. Epiſcopus, n. 36.*

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit de illegitimo cum quo 26
diſpenſatur ad ordines, velut clericus fiat? *Philippus relatus ab Ant. c. Litteras, n. 10. de filiis presbyt.* cenſent. diſpenſationem hanc extendi quoque ad ordines ſacros. Quia ſi reſtringenda ſit, id erit ad primam tonſuram. Quod adverſarii negant. Et *Suarez. de cenſuris, diſp. 41. ſect. 3. n. 1.* ait difficile eſſe univerſaliter acceptare hanc regulam, ut ea diſpenſatio intelligatur ad ſolos ordines minores. Quia in his rebus indefinita æquipollet univerſali, unde ait juxta materiam ſubjectam, & maximè juxta receptum verborum ſenſum & uſum, in particulari judicandum eſſe. At dicendum eſt, eam diſpenſationem de ſolis ordinibus minoribus intelligi. Quod cum ſtrictè interpretanda ſit, ſatis eſt, ut in minoribus ordinibus ſuum effectum ſortiatur. Nec tamen ad primam tonſuram reſtringitur, quia aliquid beneficii habet, & permiſſio in genere mediocritatem reſpicit, *l. fi. §. 1. C. communia de legat. & l. Legate generaliter. ff. de legat. 1.* At ordines minores medii ſunt inter primam tonſuram, & ſacros. Et ideò hujus ſententiæ videtur *Gloſſa c. fi. verb. ad omnes de filiis presbyt. in 6.* ubi ait cautè in eo textu dictum eſſe, ſi fuerit cum illegitimo diſpenſatum ad omnes ordines, addito eo ſigno univerſali. Et id tenet *ibi Archid. paulò poſt principium*, colligens id ex eo textu, ne redundet particula omnes. Et *Francus ibi, n. 4.* ait hoc eſſe tutius, quod eiſdem verbis ait *Gl. fi. c. Literas, de filiis presbyt.* Et id affirmant *Speculat. t. de diſpenſat. §. ult. nu. 2. Goffredus ſum. t. de filiis presbyt. num. 8. & ibi Hoſt. §. Quis poſſit diſpenſare, n. 8. verſ. Quid ſi diſpenſetur, & dict. c. Literas, in fine, & ibi Innoc. fine, Vincentius, Laurentius, & Tancred.* quos refert & ſequitur *Joannes Andr. ibi, fine, Ant. nu. 10. Abbas n. 6. Anch. fine, Card. fine Bellamera n. ult.* idem *Abb. c. Si quiſquam n. 5. de cohabit. cleric. Fel. c. Poſtulaſti, n. 9. ſtatim in princip. de reſcript. Jaſon l. Beneficium n. 42. ff. de conſtit. Principum. Rebuffus praxi benefic. t. de diſpenſat. ſuper defectu natalium, nu. 47. Angelus verb. Privilegium n. 3. & verb. Clericus 1. num. 3. Sylveſt. verb. Privilegium q. 3. & verb. Clericus, 1. q. 4. Armilla verb. Privilegium, nu. 4. & verb. Clericus, n. 4. Tabiena verb. Privilegium, q. 3. nu. 4. & verb. Clericus 1 fi. Majolus lib. 1. de irregul. c. 8. nu. 6. Villadiego tract. de irregul. cap. 16.*

Digitized by Google

c.16. ubi de diſpenſat irregularitatis cum illegitimis, *verſ. Hinc eſt, quod ſi diſpenſatur cum laico*, *Aſtenſis 2.p.ſum.l.6.t.22.n.4.qu.6. Ant.Cuc.l.4.Inſt. major t.52.n.31. Bouguſius de irregul. 2.p.t. de interpretatione diſpenſat. nu.22.* Et ex Theologis *Enriquez li.7. de indulgent.c.30.n.2.& l.14.de irreg.c.8.nu.12.Emm.Sa ſum. verb. Diſpenſatio, n.13.Sayro theſauro caſuum tom.1.l.6.c.11.nu.19.* Intellige tamen, niſi is illegitimus eſſet in minoribus conſtitutus, tunc enim ne diſpenſatio fruſtranea ſit: & ut verba aliquid operentur, juxta *c.Si Papa de privileg.in 6* intelligitur de ſacris. Ita *Hoſt. d.c.Literas fine, & ibi Ant.num.10. Abbas n.6 Bellamera num. finali*: qui bene hoc intelligit quando Pontifex diſpenſans norat illegitimum eſſe in minoribus conſtitutum. Nam ſi id ignoraret, non eſt cur ejus mens præſumatur eſſe diſpenſare, ut ad ſacros ordines promoveatur virtute ejus diſpenſationis, quę ex ſe ſolos minores ordines comprehendit. Et exiſtimo diſpenſationem eam Pontificis, ut illegitimus, quem minoribus initiatum novit, ad ordines promoveatur, intelligi de omnibus ſacris. Quod nō pręſumatur mens Pontificis eſſe, ut ille per ſubdiaconatum maneat mutandi ſtatus incapax, nec ulterius poſſit aſcendere. Tandem quamvis diſpenſatio illegitimi eſſet ad omnes ordines, fatentur aliqui de ſolis minoribus intelligi. Sic falsò allegatis *D. Ant. & Syl.* tenet *Majolus & Sayro proxime alleg. Enriq.li.14. de excom.c.8.n.10.* At eam diſpenſationem ad omnes ſacros ordines porrigi, jure optimo ſupponunt *Gl.c.fi. verb. Ad omnes, de fil.presb. in 6.* dicens cautè addi in eo textu particulam, omnes. Et *Dom.ibi n.8.* dicens utile eſſe adiici. Et *Archid. ibi paulo poſt princ.* dicens ea particula univerſali non addita minimè prodeſſe diſpenſationem ad ordines ſacros. Et conſtat, quia ſi adjecta particula, omnes, ad ſolos ordines minores extenderetur: cum idem ſit ea non appoſita, (ut diximus) redundaret utique. Cùm tamen nec ulla ſyllaba in decretis Pontificis ſuperflua eſſe debeat. Ut probavi l.3.diſp.46 n.6

27 Quartò deducitur, quamvis diſpenſatio illegitimi ad ordines non extendatur, ut beneficii parochialis capax ſit, eo quòd hæc ſeparabilia ſint: extendi tamen, ut beneficii ſimplicis capax ſit. Ita docent *Ant.* dicens ſic ſervari, *c.Poſtulaſti, num.10.de reſcr. & ibi Imola n.4.Fel.n.10.& c.fi.5.de ſimon. Anch.c.fi.num.un.notab.1. de fil. presb. in 6. Milis in reper.verb. Diſpenſatio, n.23.verſ. Diſpenſatus ad ordinem, Borgaſius de irreg.2.p.t.interp. Diſpenſationis, n.7. Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſ. n.14.Sayro in theſauro caſuum, t.1.l.6.c.11.n.22.* At hoc ita univerſaliter dictum non placet. Et contrarium ſignificat *Rebuff. prax. benef. t.de diſpen. ſuper effectu natalium, n.48.* dicens diſpenſationem illegitimi ad ſacros ordines non extendi ad beneficium. Et *Suarez de cenſuris, diſp.41.ſect.3.n.3.fi.* ubi ait diſpenſationem ad omnes ordines, ſi aliud non addatur, non neceſſariò includere diſpenſationem ad beneficia, præſertim illa, quę prelationem vel juriſdictionem habent. Quia hæc non neceſſariò connexa ſunt. Sed ſic diſtinguendum credo: ſi diſpenſetur cum illegitimo ad omnes ordines, quo caſu diſpenſatur etiam ad ſacros, (ut diximus n. præc.) redditur ſubinde beneficii ſimplicis capax: ſecus ſi ad ordines diſpenſetur, non addita particula univerſali, quo caſu ad ſolos minores ordines promoveri poteſt, niſi ſit jam ad illos promotus, idque Pontifex diſpenſans norit (ut num. præc. dixi) & in hoc caſu etiam redditur beneficii ſimplicis capax, utpote cum quo diſpenſatur ad ordines ſacros. Doctoreſque allati in hoc ſolo caſu, quo diſpenſatur cum illegitimo ad ordines ſacros, videntur apertè loqui. Quia id probant ex *c.Accepimus, de ætat. & qual.* ubi cogitur Epiſcopus promoto ad ſacros ordines abſque titulo conferre beneficium. At promotus ad minores nullo eget titulo. Quare licet ordines ſacri & beneficium ſimplex diverſa ſint, ſunt tamen annexa quaſi inſeparabiliter. Cùm non deceat quempiam ad ſacros ord. promoveri abſque beneficii titulo: idque prohibuit *Trid. ſeſſ. 21. c. 2. de refor.* quamvis promovendus patrimonium, aut penſionem habeat, niſi quaſi diſpenſativè ratione neceſſitatis vel utilitatis Eccleſiæ.

28 Hæc tamen dicta ſint, quando non abſolutè diſpenſatur cum illegitimo in irregularitate, ſed cum addito, ut ad ordines, vel ad beneficium ſimplex. Secus autem eſt quando abſolutè & ſine addito diſpenſatur. Nam tunc ſignum eſt diſpenſationem eſſe totalem. Tum, quia verba abſoluta integram abſolutionem important. Tum etiam, quia non eſt cur ea diſpenſatio ad unum potius, quàm ad alium effectum protrahatur: niſi ubi facultas diſpenſantis coarctata eſſet: tunc enim diſpenſatio adæquabitur poteſtati. Ita *Suarez de cenſuris diſp.41.ſect.3.n.3.*

29 Decimò temperatur principalis concluſio, ut diſpenſatio ſtrictè intelligatur, quando fit ab inferiori, qui legem condere nequit: ſecus ſi fiat à legiſlatore. Quia cùm diſpenſatio dicatur quædam lex privata, meritò extenditur attenta diſpenſantis poteſtate. Videtur enim quaſi concedere privatam legem, & conſequenter aptam ad recipiendam extenſionem, qualem lex communis favorabilis recipit. Sic *Aret.c.Atſi clerici, §. De adult. n.33.& 34.de jud.* Sed meritò hanc limitationem reiicit *Fel.c.Poſtulaſti, n.9.de reſcript.* Quia nulla commoda differẽtię ratio poteſt aſſignari inter utramq; diſpenſationem, ut altera reſtringi, altera verò ampliari debeat. Deinde, quia *c.fi.§.Ille vero, de fil.presb. in 6.* expreſsè decidit diſpenſationem illegitimo à ſede Apoſt. conceſſam reſtringi: eo quòd à jure communi exorbitet. Tandem, quia lex etiam generalis, ſi juris communis ſit correctoria, reſtringitur, *reg. Quæ à jure, de reg. juris in 6,*

Ultimò temperatur, niſi diſpenſatio ſit in cauſa matrimoniali. Quippe ex favore matrimonii extenditur: niſi ſcandalum ex larga interpretatione ſequatur. Sic tradunt *Milis in repert. lit. D. verb. Diſpenſatio n.23.verſ. Diſpenſatio quatenus. Fel.c.Poſtulaſti n.13. limit.7.de reſcr. Gambara de auctoritate legati, l.10.nu.262. Lopez de matrim. Regis Angliæ, dub.2.in 2.funda.pro parte affirmanti, num 29. Veracruz 1.p.ſpeculi, n.44.p.5.quale unte 2.dub. Borguſius de irreg. p.2. t.de interpret. diſpenſat.nu.23.* Idque probant ex *c. Quod dilectio, de conſang.* ubi legati poteſtas ad diſpenſandum in certo conſanguinitatis gradu reſtringitur, cauſa vitandi ſcandali ad caſum, quo uterque contrahens diſtat æquè à ſtipite. Ergò à contrario ſenſu, ſi non eſſet ſcandalum, ea diſpenſatio amplianda eſſet. 2. quia *Extrav. Nuper. Clem. VI. relata à Calderino conſ. 1. num. un. de conſang.* deciditur diſpenſationem in 4. gradu conſanguinitatis, porrigi ad 4. cum tertiò conjunctum, qui eſt caſus mixtus. Sed hæc limitatio meritò reiicitur à *Gutier. qu. can. l.2. cap.15. num.127. & duplici ſeq.* Quod nullo jure probetur: nam (ut bene ait *Aret. l. 2. in prin. n.2. ff. de verb. oblig.*) ex eo quòd *d.cap. Quod dilectio*, reſtringatur ea diſpenſatio ratione conſuetudinis & ſcandali, ſequitur eis ſecluſis eſſe veram extenſionem. Verum eſt enim, tunc gradum mixtum ex 3. & 4. comprehendi ſub 4. ſimplici: non tamen id evenit, eo quòd extendenda ſit ea diſpenſatio: ſed quia ex natura ſua is ſolus gradus eſt, quo remotior diſtat à ſtipite. Et eodem modo ſolvitur *d.Extrav. Nuper.* Præterea, quia diſpenſationem in cauſa conjugali odioſam, & ſtricti juris appellant *Hoſt. cap. Quia circa, nu.2. de conſang. & ibi Joan. And. num.7. Ant. num.6. Card. num. un. oppoſ.1 Anchar. num.4. fi. Domin. conſ.33. n.8. & 9. Corneus conſ. aut, n.8. vol.2. Rota in noviſſim. t.3. l.1. deciſ.117. nu.3. & l.2. deciſ.70. n.2*

Ex dictis omnibus deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione, an in diſpenſationibus locum habeat argumentum à paritate rationis, vel à majori ad minus: ita ut in iis extenſio fiat, à caſu, in quo eſt par aut minor ratio, ad caſum, in quo eſt eadem aut major conceſſionis ratio? *Decius c. Quæ in tantum, nova edit. à n.15. uſque ad 19. de preb. & reg. Non debet cui 21 nu.6. ff. de reg. juris, & conſ.76. ad fi. vol.1. & cap. At ſi clerici, §. De adulteriis, in nova edit. n.87. de jud. & Hippol. reper. ad eundem §. nu.86. & 87. Franc. c. Cui de non ſacerdotali, num. 5. notabil. ultim. de prabend. in 6. Gambara de auctoritate legati l.10. num.264. fi. Borgaſius de irreg. part. 1. t. de differentiis diverſorum terminorum n.11.* ſuſtinent id argum. valere: & latè id probat *Decius*, contrariiſque reſpondet. Potiſſimum fundamentum eſt, quod in re pœnali, & ſic odioſa, id argumentum locum habeat: ut probat *l. Neque in ea 22. ff. ad l. Jul. de adul.* ibi: *Sed qui occidere poteſt adulterum, multo magis contumelia poterit eum jure afficere.* Quod *Bart. ibi in fi.* dicit valde notandū. Idem prob. ex *l. In ſuis 11. in princ. ff. de lib. & poſth.* ubi probatur habentē poteſtatem, & vitæ & necis alicujus, habere quoque in bonis ipſius poteſtatem. Ex quo textu argumentum Doctores ducunt ad licitam banniti ſpoliationem, quod licitè interfici valeat. Et ita arguit *Gl. c. In literis. verb. Prædo, in fi. de reſtit. ſpolia.* ubi cum textus doceat prædonem ante omnia reſtituendum, limitat niſi talis ſit prædo, cujus vitæ nemo parcere debet, quaſi tunc interfectione exiſtente licita, à fortiori ſit ſpoliatio. Præterea, valere arg. à majori prob. ex *c. Ex parte tua, de dec.* ubi privilegium ſuper decimis non ſolvendis conceſſum, Eccleſiaſticis extenditur ad novalia. Et ea ratio redditur in textu, ibi: *Quia ubi majus conceditur, minus conceſſum eſſe videtur.* Deinde, quia *c. Per venerabilem qui filii ſint legit.* hoc argumento utitur Pontifex, ibi: *Quod in majori conceditur, licitum eſſe videtur & in minori.* Et fit ibi hoc argum. à majori ad minus in diverſa ſpecie, ut à ſpiritualibus ad temporalia: & non ſolum à majori, ſed à ſimili arguit Pontifex, ibi: *Per ſimile quoque.* Et eo vel maximè, quòd legitimatio eſt multum odioſa: utpote, quæ jus legitimorum minuit.

Sed quamvis hoc probabile ſit, non eſt recedendum à communi & receptiſſima ſententia, neganti id argumentum procedere in diſpenſationibus, atque adeò in iis fallere, *reg. Cui licet 53. de reg. jur. in 6.* ſic dicentem: *Cui licet quod eſt plus, licet utique quod minus.* Ducitur hęc ſententia ex *reg. Quæ à jure, de reg. juris in 6.* ibi: *Quæ à jure communi exorbitant, minime ſunt ad conſequentiam trahenda.* Cum ergo diſpenſatio ſit hujuſmodi, non valet in ea arg. à minori. a. ex *c. fi. de tranſlat. Epiſc.* ubi diſpenſatio, ut quis ad Archiepiſcopatum promoveatur, non extenditur ad Epiſcopatum, & *c. Cui de non ſacerdotali, de preb. in 6.* ubi deciditur eum cui integram præbendā conferri mandatur, non poſſe recipere dimidiā, licet in ea Eccleſia ſint integræ, ac dimidię prębendę: & ſi mandatur conferri prębendā certi valoris, non poſſe minoris valoris recipere. Nec obſtant argumenta n. præc. adducta, quia ad duo priora reſpondet *Covar. 4. decr. 2.p.c.8.§.8.n.11.* eos textus loqui in conceſſionibus à lege, vel canone inductis, quæ latè interpretandæ ſunt: (ut diximus n.7) non autem in iis, quæ à Principe privatim fiunt. Ad *c. Per venerabilem*, dic cum *Abbate ibi n.6. & Felino c.fi.n.5. de ſimon.* eſſe allegationem partis, ac proinde nil probare. Vel 2. dic eſſe quandam hujus reg. limitationem (ut nu. ſeq. dicemus.) Et ideò hanc ſententiam tuentur *Speculat. t. de diſpenſat §. Dicendum reſtat nu.16 & Joan. And. addit. ad eund. tot. §. ult. verb. Diſpenſatum, & d. reg. Quæ à jure, & c. Poſtulaſti, n.11 de reſcript.* ubi *Hoſt. n.12. Ant. n.8. Bell. n.3. Butr. n.7. Felin. n.8. poſt.6. declarat. verſ. Regula eſt, & c. fi. n.4. concl.2. de ſimon. Abb. c. Ad aures n.7. de reſc. & c. Jo. num.8. de cler. conjug. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis,*

Digitized by Google

num.8.de jud.Card.d.c.Per venerabilem,num.9.q.1. Oldrad.conſ.215. n.7.Fredericus conſ.4.Dom.c.ſi. nu. 5. de filiis presb.in 6. & ibi Francus n.1.Probus add.ad Monach.c.un.n.9.de ætat.& qual.in 6.& 1.nu.n.35 de cler.conj.in 6.Romanus l.2.in princ.n.62.ff.de verb.oblig.& ibi Lancelot.n.3. Aret.n.1.Jaſon l.2.in princ.num.39.ff. de vulgar. & l. Beneficium,n.38.ff.de conſt.Princ.& l.Omnium, n.13.C.de teſtam. Berojus c. Super eo,n.13.de uſur.& c.Ad aures,n.29.de reſcr. ubi *Ripa nu.29.Milis in rep.lit.D.verb.Diſpenſ n.23.verſ.Diſpenſatio in majori, Rebuf.in concordat.t.de forma mandati Apoſt.ſuper verb.Diſpenſationum, verſ. Juſtæ diſpenſationis.Gygas de penſionib.q.18.ad fi.Pariſius conſ.88.n.20 l.4.Everard.loco à minori, nu.4. Bernar.Diaz.reg.195.* ubi *Salzedo in addit.Gambara de auctor.legati,l.10.nu.211 Loazes de matrim. Regis Angliæ dub.2.in 2.fund.partis affirmantis, nu.29.Natta conſ.179.num. 27.& conſ.504.n.4.& 5.Syl.verb.Beneficium, 3.qu.4. num.8.ſi. &* qu. *12.Tabiena, verb.Beneficium, 2.q.17.n.20.Covar.4.decret.2.p.c.8.§. 8.n.11.Mandoſius reg.20 cancellar.q.7.n.10. & in praxi ſignaturæ tit. diſpenſationes, verb.In materia diſpenſat. Villalobos in ſuis communib. lit.D.n.90.Carres.l.3.de ſponſal.c.3.ſi.Sarmiento de reddit.4.p.c.4.n.5. Molina l.2.de primog.c.nu.4.48.& 49.Majolus l.5.de irreg.c.51.nu.10. Menoch.conſ.72.n.11.vol.1.Anaſt.Germonius de indultis Card.§.Nec non quorumcumque, num.17.Stanica de voto.q.6.n.56. Matienzo li.5. recop.t.8.l.10.gl.1.n.1.Borgaſius de irreg.p.2.de interpret. diſpenſat. nu. 17.Gutier.q.canon.l.2.c.15.n.124.126.Brunorus in ſuo compend.lit.D. verb.Diſpenſationes ſunt odioſæ.* Et ex Theologis, *Molina tom.3. d. juſt.diſp.591.num.2. Beja in ſuis reſponſis, caſu 45.ad fi. Lud.Lop.2.inſtruct.* ubi de clavibus *c.9.col.5.*

33 At hæc regula temperanda eſt primò, ut procedat in diſpenſationibus odioſis, ut ad plura beneficia: ſecus in favorabilibus, & quæ non odioſæ ſunt: ut in diſpenſatione illegitimi ad ordines, per *c.Per venerabilem, qui filii ſint leg.* ubi Pontifex hoc argumento utitur in legitimatione, quæ non odioſa, ſed favorabilis eſt, ob filiorum favorem: & præjudicium aliorum, ad quos hæreditas pertinet, jura parvi pendunt. Cum talis ſpes ſit potius jure odioſa, *l.Poſt emancipationem, ff.de legatis.* Sic *Joan. And.c. Poſtulaſti, n.11.de reſcr.& ibi Hoſt.n.12.Ant.n.8.Imola n.12.Bellar.n.3. Abb.c.Ad aures,n.8.de reſcr.& c.At ſi clerici,§.De adulteriis, nu.8.de judic.& ibi Decius in nova edit.à n.91.Hippol.n.92.Barbat.n.7. Felin. c.fi.n.5.de ſimon.Berojus c.Ad aures,n.29.de reſcr.Loazes nu.præc.alleg.* Sed hanc limitationem reprobat *idem Felin.d.c.Poſtulaſti,nu.9.limitat.2 & d.§.De adulteriis, n.16.* eò quòd ſemper diſpenſatio ſit odioſa, utpote, quæ ſemper jus commune violat: in quo odium ejus fundatur, (ut diximus n.4.) 2. poteſt opponi *c.Quod dilectio, de conſang.* ubi quamvis agatur de favore matrimonii, qui multus eſt: at ſit in diſpenſatione interpretatio ſtricta, & ideò deciditur ibi diſpenſationem in certo gradu, ut in quarto, non extendi ad mixtum ex tertio cum quarto: ſed tantum intelligi, quando uterque contrahens æquè diſtat à ſtipite. Sed meritò Felinum reprobantes ſuſtinent prædictam limitationem *Decius & Hippol. proximè allegati.* Quia diſpenſatio favorabilis poteſt dici, ubi agitur de publico religionis favore, vel animæ. Quippe in talibus eventibus extenſio ſit etiam in materia exorbitanti. Quod vulnerationi juris communis factæ per diſpenſationem præponderet ſubjecta materia: ut probat *Everard.loco à ratione legis generalis, 50. & 61.* Nec obſtat caſus *cap.Quod dilectio*, non enim innititur ea deciſio interpretationi ſtrictè faciendæ diſpenſationis, ſed rationi conſuetudinis, quæ in eo loco vigebat, ex cujus violatione ſcandalum oriebatur, ut ibi deciſum eſt. Quod conſtat ex fine ejuſdem textus, ubi deciſionis redditur ratio ſic: *Conſultius ducimus multitudini, & obſervatæ conſuetudini deferendum, quam aliud in diſſenſionem, & ſcandalum populi ſtatuendum.* Et ita tradunt *ibi Gl.verb.Uterque, Innoc.ſi. Abb.num.7.Imola 2.in prin. num.2 ff.de verb obl.& ibi Rom.num.62. Aretin.nu.2. Felin d.c.Poſtulaſti, num.2.& c.ſi.num.8.de ſimon.Cornens conſ.101.nu.15.vol.2. Covar.4.decret.2 p.c.6.§.10.n.12.Veracrux append.ad n.49.1 p.Speculi, pag.99.& 1 p.Speculi, n.44 pag.4.Petr.de Ledeſma de matrim.qu.54. art.2.ad ſi.*

34 Secundò temperatur, ut valeat id arg. à majori, quando caſus, in quo diſpenſatur, rationem expreſſam conceſſionis continet. Tunc enim extenditur ad caſum non expreſſum ubi reperitur eadem ratio. Quia juxta doctrinam *Gl communiter receptæ, c. 1.verb.Italiæ de temp.ord in 6.* hoc non eſt extenſio, ſed declaratio, qua declaratur includi eum caſum ex tacita diſpenſantis mente. Sic *Abb.c.At ſi clerici,§.De adulteriis,n.8 de judic.& ibi Decius in nova edit.lim.1.num.89.& 90. Hippol.num.88.Ripa c.Ad aures, nu.41. de reſcrip.Manuel.q.reg.to.2 q.46.a.11.* Nec obſtat *Felinum* diſcedere ab hac limitatione *c.Poſtulaſti, n.9.lim.1.de reſcript.* Et ducitur, quia ſi non extenditur diſpenſatio à majoritate rationis, à fortiori, nec ab identitate. Sed bene reſpondet *Decius*, quando eſt ratio expreſſa in lege, non eſſe propriè extenſionem, ſed tantùm quando à ſimilitudine vel majoritate rationis non expreſsè argumentum ducitur.

35 Tertiò temperatur, quando id munus eſt annexum, vel incluſum in majori tanquam pars ejus, vel ab eo inſeparabile: tunc enim diſpenſatio in caſu majori extenditur ad minorem. Quia conceſſo toto partes conceſſæ videntur. Ut diſpenſatio ad ſacerdotium extenditur ad omnes ordines inferiores. Sic *Joan. And.addit.ad Spec.t.de diſpenſatione, § ſi.verb.Diſpenſatum.Hoſt.cap. Poſtulaſti, n.12.de reſcript.& ibi idem Jo.And.n.11.Ant.nu.8. Imola n.11.& 14.Barba.n.7.Bellam.nu.3.idem Ant.c.Literas num.10.de fil. presb.& ibi Abb.n.6.Milis in reper.lit.D.nu.23. verb.Diſpenſatio, verſ. Diſpenſatio licet, Franc.c.Cum de non Sacerdotali,n.5.de preb.in 6. Probus addit.ad Monachum c.un.nu.9 & 10. de ætat.& qual.in 6.Fel.c ſi. n.5.de ſimon.& c.At ſi clerici,§.De adulteriis,nu.17. de jud.Sarmiento de redd.4.p.c.4.n.5.Majolus l.5.de irreg.c.51.n.10.& l.1.c.8.n.7.Sayro theſauro caſuum, to.1 l.7.c.14.n.17.& l.6.c.11.n.20.*

Quartò temperatur ut non valeat argum. à majori in diſpenſationibus ab homine conceſſis, ſecus in iis, quæ à canone vel lege inducuntur. Quia illæ ſtrictè, hæ verò largè interpretandæ ſunt (ut diximus n.7.) Sic *Covar.4.decr.2.p.c.8.§.8.n.11. Lud.Lop. 2.p.inſtr.* ubi de clavibus, *c.9.col.5.* 36

Tandem limita, ut regula procedat quando majus & minus ſunt in diverſis generibus: ſecus ſi utrumque ſit in eodem genere; tunc enim diſpenſatio in majori verba prægnantia habens extendetur ad minus. Sic *Oldrad.conſil.215.nu.7.Felin.c.Poſtulaſti, nu.13.fine, limitat.8.de reſcript.Borgaſius de regular.p.2.c.de interpretat.diſpenſationis n.17.* 37

Hinc deducitur, Epiſcopum aut monachum, cui concedit Pontifex teſtandi facultatem, poſſe quoque codicillum facere, aut cauſa mortis donare. Quia hæc ſunt partes ultimæ voluntatis, quæ conceſſo teſtamento conceduntur. Ut prob.ex *l.Marcellus ff de donat.cauſa mort.* ibi: *Nam & mortis cauſa donare poterit, cui teſtari conceſſum eſt.* Atque ita reprobato Socino juniori, qui contrarium tenuit *conſ.13.n.12.13.& conſ.89.n.31.l.1.* tenet *Nav. apolog.ad lib.de reddit.q.3.monit.7 9.& 10.Mandoſius* latius probans *de ſignatur.gratia, verb. Licentia teſtandi, verſ. Alia etiam ambiguitas.Sarmiento de reddit.p.4.c.4.n.5.Enriq.l.7.de indulg.c.21.n.6. & c. 30.n.7.& in ſi.Molin.1.de juſt.tract.2.diſp.141.ad ſi.* 38

Secundò infertur, conceſſionem ovorum extendi ad lac & caſeum. Sic *Enriq.lib.7.de indulg.c. 30.nu. 3.* eam reddens rationem, quod minus ſit. Sed hæc ratio diſplicet, non enim video quo pacto ſit minus. Quare rationem legitimam eſſe cenſeo, quia unica & individua eſt prohibitio ovorum & lacticinorum, eo quòd ſementinam originem à carnibus trahant: ſicut eſt unica & individua prohibitio omnium carnium. Quod conſtat ex *c.Denique 4.d.* ubi hæc prohibitio continetur his verbis: *Par autem eſt, ut nos, qui his diebus à carnibus animalium abſtinemus, ab omnibus quoque quæ ſementinam trahunt originem carnis abſtineamus: à lacte videlicet, caſeo, & ovis.* Sicut ergo is cui ratione morbi conceditur ut avem edat, non erit reus præcepti quibuſcumq; carnibus veſcens: ſic cui ovorum eſus conceditur, cæterorum quoque lacticinorum uſus licet. Similiter cui uſus carnium conceditur, ſubinde ovorum & lacticiniorum uſus permiſſus eſt. Quòd tota ratio prohibitionis horum ſit, eo quòd à carnibus ſementinam originem trahant. Atque ita pendet prohibitio hæc à carnium prohibitione: ſublata ergo principali prohibitione tollitur acceſſoria. 39

DISPUTATIO II.

An poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda?

SUMMARIUM.

Poteſtas diſpenſandi eſt latè interpretanda, n.1.

An ad ſolos caſus adaptabiles, & comprehenſos ſublata verbi ſignificatione extendatur, & in quibus eſt eadem vel major ratio, licèt ſint ſeparabiles? n.2.

Quid, ſi cedat in damnum tertii, & an poteſtas conferendi beneficia extendatur, n.3.

Quid ſi conſuetudine inducta ſit certa interpretatio in ea materia, n.4.

An extendatur ad diſpenſandum in jure naturali vel divino, n.5.

An extendatur, quando conceditur ad diſpenſandum cum certis perſonis, n.6.

An privilegia bullæ, & jubilæi ſint ſtrictè intelligenda, n.7.

Poteſtas diſpenſandi conceſſa Epiſcopo circa beneficia: an ad ſimplicia reſtringatur, n.8.

Quid ubi eſt dubium, an diſpenſatio, vel diſpenſandi poteſtas extendatur ad caſus, n.9.

Poteſtas diſpenſandi capituli ſede vacante: an extendatur ad caſus occultos commiſſos Epiſcopo in Trident.ſeſſ.24 c.6.& ad caſus commiſſos Epiſcopis in Trident. tanquam delegatis Sedis Apoſtolicæ, & an ea ſit poteſtas delegata, n.10.

An ea Tridentina facultas competat Epiſcopis nondum conſecratis, n.11.

An ea facultas ſit odioſa, ac reſtringenda, nec competierit Epiſcopis ante Trid. Et competat aliis habentibus juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ſubditi horum poſſint in his caſibus adire Epiſcopum, n.12.

An ſuperiores religionis erga religioſos gaudeant ea facultate, n.13.

An poteſtas diſpenſandi in votis, vel juramentis, extendatur ad ea commutanda, Refertur quadam ſententia, n.14.

Proponitur ſententia Auctoris, n.15.

An poteſtas circa vota extendatur ad juramenta. Refertur duplex opinio, n.16.17.

Proponitur ſententia Auctoris, n.18.

An facultas circa juramenta ſoli Deo facta extendatur ad vota, nu.19.

An ea facultas extendatur ad juramenta, in quibus eſt turpitudo in recipiente, n.20.

An facultas circa vota extendatur ad votum & juramentum ſimul expreſsè facta? Refertur duplex ſent. num.21.22.

Propo-

Digitized by Google

Proponitur ſententia Authoris, n.23.

An ſit ſubreptitia diſpenſatio voti eneiſe juramento: vel juramenti tacito voto: vel falſò proponatur votum, cum ſit juramentum: vel è contra: vel falſò dicatur eſſe alterum vinculum ſolum, cum ſit utrumque, n.24.

An ſit neceſſaria mentio in diſpenſatione repetitionis voti vel juramenti? n.25.

Solvuntur argumenta, n.26.

An potens legitimare adulterinum, & inceſtuoſum, poſſit laborantem utroque vitio ſimul? Refertur quædam ſententia, numer. 27.

Proponitur ſententia Authoris, n.28.

Quid, ſi in partis favorem ea poteſtas conceſſa ſit, n.29.

An hoc poſſit, potens ſpurios in genere legitimare, n.30.

Satisfit argumentis, n.31.

1 CONcluſio ſit. Quamvis diſpenſatio ipſa odioſa ſit, ac ſtrictè intelligenda: (ut latè diſp præc. diximus,) at poteſtas diſpenſandi commiſſa alicui eſt late interpretanda, tanquam favorabilis. Solet probari ex c. finali, de ſimon. quod decidit mandatum diſpenſandi cum monachis ſimoniacè ad monaſterium admiſſis, commiſſum Epiſcopo, extendi ad diſpenſandum cum Abbatibus eodem vitio affectis. At hic textus nil confert, ut bene advertunt Aretinus l.2. in princ. n.1. ff. de verb. oblig. Fortunius l.Gallus, §. Et quid ſi tantum, à n.156. ff. de liber. & poſth. Navar. in c.fi. n.3. Covar. 4. decret. 2.p.c.8.§.8.nu.9. Quia ex illo mandato non confertur Epiſcopo nova diſpenſandi poteſtas, ſed excitatur ejus poteſtas ordinaria per concilium generale conceſſa. Ut conſtat ex textu, ibi: Secundum conſtitutionem generalis concilii diſpenſares. Atque ideo textus non probat de commiſſione, ſed de poteſtate ordinaria ad diſpenſandum, jure conceſſa. Et de eadem loquitur c. Per venerabilem, qui filii ſint legitimi (ut bene docet Covar. proximè allegatus,) dum is textus probat poteſtatem diſpenſandi circa majora, ad minora extendi. Sed prob. concluſio. Quia cum diſpenſandi poteſtas conceditur, nulli fit præjudicium, niſi ſoli concedenti, qui poteſtatem ſuam totam vel ejus partem communicat: nec ex parte ejus cui conceditur, reperitur aliquod odium. Ac proinde tanquam Principis beneficium eſt latè interpretanda. Juxta dicta diſp. præcedenti n.4. Et confirmatur, quia odioſum non eſt, immò gratioſum: ut in diſpenſando, quis principis vice fungatur. 2. quia ſemper principale propoſitum inſpiciendum eſt, l. Rogaſti. in principio, l. ſi quis, ff. Si certum petatur, quod aliis adductis illuſtravi lib.6. diſp.1.n.11. At dum conceditur diſpenſandi facultas, principale intentum non eſt, vulnerare jus commune, ſed id in conſequentiam venit: principale autem intentum eſt, favore quodam ac beneficio afficere eum, cui conceditur. Quare ſi eſſet Principis beneficium, ſpectandum eſt, ut latè interpretetur. At diſpenſatio ipſa directè ac principaliter tendit ad vulnerandum jus commune, eximendo quempiam ab illius obligatione, & confirm. quia etſi cauſa mediata poſſit eſſe odioſa, ſatis eſt ut immediata, id eſt, liberalitas Principis ſit favorabilis: & hæc regulariter attenditur, l. Socium, qui in eum ff. pro ſocio. l. Sed ſi plures §. In arrogato, ff. de vulgari. & notat ibi Bart. n.3. Quod ſi opponas, ad dignoſcendum res ne favorabilis an odioſa ſit, non attendi præcisè rem prout in ſe eſt, ſed ex effectu conſurgenti id venandum eſſe. Ut conſtat ex l.1. ff. ſolut. matr. ubi dos favorabilis appellatur, quod effectus inde reſultans, nimirum, ſobolis procreatio, ſit favorabilis. Si ergo exercitium diſpenſationis, quod eſt effectus poteſtatis diſpenſandi, eſt odioſum, ipſa quoque poteſtas talis erit. Et confirm. quòd poteſtas propter exercitium concedatur, aliàs inutilis eſſet. At quoties unum conceditur propter aliud, conceſſio ſortitur naturam ejus propter quod conceditur. Ut conſtat ex Bart. doctrina l. Conſtitutionibus, n.1. ff. ad municip. ubi allegato Dyno inde ſtatuta eſſe ſtricti juris probat, quod actio ex eis deſcendens ſit ſtricti juris. Sed utrique objectioni ſatisfit ex doctrina tradita, nam allegata in utraque objectione procedunt, quando ille effectus odioſus eſt principaliter intentus. At hic principaliter intenditur communicatio poteſtatis, quæ favorabilis eſt. Et ideò hanc concluſionem tradunt Gloſſa c. Hi qui, verb. In poteſtate, in fi. 15. q.8. & c. Dudum, verb. Beneficia, de præb. in 6. Fredericus conſ. 163. Oldradus conſ. 152. n.1. Calderi. conſ.1. n.un. de conſang. Bart. l.2. in princ. n.2. ff. de verb. oblig. & ibi Bald. n.un. Imola n.2. Bart. Socinus n.14. Alciatus n.48. Alex. n.6. Paulus n.4. Angelus n.2. Rom. n.62. Aretinus nu.1. Galcaula n.8. Jo. And. c. fi. n.3. fi. de ſimon & ibi Ant. nu.5. Abb. nu.3. & 5. Card. ſtatim in princ. oppoſit. 1. Anan. n.3. Fel. nu.7. concl. 4. & c. Poſtulaſti n.11. limit. 4. de reſcr. idem Abb. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n.18. de jud. ubi Imola fi. Alex. de Nevo n.15. & 23. Decius in novo edit. lim. 2. n.95. & conſ.76. n.1. vol.1. idem Alex. de Nevo c. Quod dilectio, ad fi. de conſ. & ibi Prapo. n.8. Ripa c. Ad aures n.20. & 43. de reſcr. idem Ananias c. fi. n.5. de cleric. pugn. in duello. Idem Alex. l. Si ita ſcriptum nu.3. ff. de lib. & poſth. Bart. Socinus conſ. 33. n.14. vol.3. & conſ. 47. n.32. vol.4. Prapoſ. c. Per venerabilem, in princ. n.5 qui fil. ſint legit. Frumens c.8. n.5. de fil. presb. in 6. ibi Domin. in prin. nu.8. Jac. de Puteo in ſuis dec. l.3. dec. 39. n.1. Ant. de Roſellis tract. de legitim. l.2.8. De cauſa materiali, n.10. Angelus verb. Diſpenſatio n.9. ubi Syl. q.5. n.9. Tabiena verb. Beneficium 2. q.14. n.16. Rolandus conſ. 61. n.6. vol.8. Villadiego tract. de leg. q. 14. n.31. Nav. c. fi. n.3. de ſimon & §. In Levitico, not. 27. n.4. & commen. 4. de reg. quod eſt ſuper c. Statuimus 19. q.3. n.15. fi. & l.4. con. 1. de con. 1. ed. conſ. 8. fi. in 2. conſ. 4. fi. Cov. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 8. n.6. verſ. 8. & n.11. Gutier. q. can. l.2. c.15. n.125. Borgaſius de irreg. 2. p. 1. de interpr. diſpenſationis, n.23. Stunica q.6. de voto n.57. Grat. reg. 340. n.15. Et ex Theologis, Enriq. l.7. de indulgent. c.3. fi. Molina t.1. de juſt. tract. 2. diſp. 173. col. 4. verſ. Obſervandum eſt cum Suyro theſauro caſuum, c.1. l.6. c. 11. n.8. Lud. Lop. 2. p. inſtr. ubi de clavibus, c.9. col. 4. Emm. Sa ſumm. verb. Diſpenſatio n.7. Manuel 1. to. ſum. 2. ed. c.166. n.3.

Temperatur tamen concluſio, ut extendatur hæc poteſtas non ad quoſcumque caſus, ſed ad caſus quoquo modo adaptabiles caſibus in poteſtate expreſſis: Sic Felin. c. fi. num.8. limit. 1. de ſimon. Gambara de auctor. legati, l.10. n.203. inde bene inferens non extendi de caſu ad caſum non comprehenſum ſublata verborum ſignificatione. Quare idem Felinus c. Poſtulaſti, num. 11. lim. 4. de reſcript. bene ait extenſionem hujus poteſtatis fieri ad conſequutiva etiam ſeparabilia, in quibus eſt eadem vel major ratio, & ibi latè probat. 2

Secundò temperatur, quando ſolum agitur de præjudicio ipſius concedentis poteſtatem, ſecus quando ea conceſſio in tertii præjudicium vergit: tunc enim eſt reſtringenda poteſtas. Quod Princeps cenſeatur velle quam minimum poſſit damnum tertio inferre. Pro hac parte ſunt Ant. & alii, quos referam n. 28. dicentes poteſtatem legitimandi non extendi ad caſum mixtum, quando eſt in tertii damnum: eo quòd tunc odioſa ſit. Et in terminis propriis docent Felinus c. Poſtulaſti n.11. caſu 2. de reſcr. & c. At ſi clerici, §. De Adulteriis, n.9. de jud. & ibi Alex. de Nevo n.5. & 23. Alciat. alios referens, l.2. in princ. n.51. & verſ. Fallit 4. ff. de verb. oblig. & ibi Aretin. n.1. fi. Gambara de auctor. legati, l. 10. n.196. Cov. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 8. n.9. Valaſcus conſ. 60. n.3. vol.1. & adhibet hoc exemplum Aretinus cum Innoc. c. Dudum el 2. n.13. de elect. & Archidiacono, c. Si quis, de miniſteriis, in fi. d.50. quamvis Epiſcopus poſſit diſpenſare cum electo crimino ſo, at id nequiret in præjudicium capacis, qui ſimul cum eo electus eſt: nec ſimiliter in præjudicium ejus contra quem in teſtem producitur criminoſus. Exemplum etiam ponit idem Aretinus in poteſtate conferendi beneficia. Sed huic exemplo obſtare videtur doctrina Gl. c. Dudum, verb. Beneficia, de præbend. in 6. ubi poteſtatem conferendi beneficia tanquam favorabilem extendendam docet, & c. Si cui el 2. de preben. in 6. qui textus maniſeſtè probat poteſtatem hanc eſſe favorabilem, decideos decere gratiam hanc eſſe manſuram. Quæ verba propriè ſonant eſſe hoc beneficium Principis favorabile, ut in regul. Decet, de reg. jur. in 6. Sed dic (ut colligitur ex Fel. c. Poſtulaſti, n.11. caſu 2. in fi. de reſcr.) quando collatio beneficiorum ad ſolum Pontificem concedentem poteſtatem ex conferendi ſpectat, ea poteſtas eſt favorabilis, & amplianda. Quod ſoli concedenti Pontifici præjudicet: at quando collatio ad ordinarium ſpectaret, ea poteſtas conceſſa alteri per Pontificem eſt ſtrictè interpretanda, ob ordinarii præjudicium. Intelligenda tamen eſt hæc limitatio dummodo præjudicium grave ſit, ut docent Gl. c. Olim, in fi. de verb. ſignif. Archid. cap. Quoniam n.2. d.69. Covar. & Valaſcus proximè allegati. Quia de minimis non curatur. 3

Tertiò temperatur, niſi conſuetudine inducta eſſet certa interpretatio in ea materia: tunc enim reſtringenda eſt poteſtas diſpenſandi, ratione ejus conſuetudinis, ut caveatur ſcandalum. Conſtat ex c. Quod dilectio, de conſang. quod ad hoc ponderavi diſp. præced. num.33. Sic Felinus c. Poſtulaſti n.11. verſ. Quartus tamen caſus, de reſcript. Gambara de auctoritate legati, lib.10. c.194. 4

Quartò temperatur, ne facultas diſpenſandi abſolutè conceſſa extendatur ad diſpenſandum in jure naturali vel divino. Sic Gloſ. l. Filius à patre, §. fi. verb. Statu, ff. de liber. & poſth. Bald. ibi fi. Angelus fi. Alex. n.4. Aret. l.2. in prin. n.1. ff. de verb. obl. & ibi Alciat. n.51. verſ. Fallit 3. Gambara de auctoritate legati l.10. nu.204. Felin. c. fi. n.8. lim. 4. de ſimon. & ibi Nav. n.3. Sed Bart. Socinus dict. l.2. in princ. n.14. ait Gloſſam cui prædicti DD. innituntur, loqui de impedimentis matrim. jure divino inductis. Cum enim in iis Pontifex diſpenſare nequeat, non cenſetur eam poteſtatem transferre in illa generali commiſſione. Quia nemo plus juris in alium transferre poteſt, quàm ipſe habet, reg. Nemo plus juris 55. ff. de reg. jur. Unde apertè ſentire videtur Bart. Socinus tranſire eam poteſtatem, ſi Pontifici deleganti competeret facultas diſpenſandi in eo jure divino. Verum Alciat. prox. alleg. reprobat hunc intellectum. Quod ita intellecta Gl. eſſet fatua, & indubitabilis. Quare Felin. c. Poſtulaſti n.12. verſ. Tertius caſus, de reſcr. & Gambara d.l.10. n.205. aiunt hanc limitationem, ut aliquid importet, intelligendam eſſe, etiam ſi Pontifex delegans poſſet in eo jure divino diſpenſare aliquando ex magna cauſa. Quare mihi placet hæc limitatio ſic intellecta, ut non tranſeat in ea generali poteſtate facultas diſpenſandi in jure divino, quando id tale eſt, ut ſpecialiſſimè Pontifici reſervetur, ita ut non niſi ex magna cauſa in eo diſpenſet, ut bene explicarunt Felin. & Gambara. At tranſire credo, quando non ita ſtrictè. Nemo enim negabit virtute talis poteſtatis poſſe delegatum diſpenſare in votis communibus, quæ jure divino naturali obligant. At nemo concedet tranſire poteſtatem diſpenſandi in matr. rato, nec in ſolemni caſtitatis voto, immò nec in ſimplici voto caſtitatis aut religionis, ut dicemus diſp. 9. n.2. 5

Ultimò temperatur, ut latè interpretetur, quando ea conceditur ad diſpenſandum cum perſonis non expreſſis. At ſtrictè intelli- 6

Digitized by Google

telligitur, ubi exprimuntur perſonæ, cum quibus eſt diſpenſandum. Ratio differentiæ eſt, quod in priori caſu ſit beneficium ac privilegium activum illius, qui diſpenſaturus eſt, & in ejus gratiam confertur: quare ut beneficium principis latè exponitur. At in poſteriori eſt privilegium paſſivum ipſius, cum quo diſpenſandum eſt, utpote in ejus favorem conceſſum. Quare non eſt tam diſpenſandi facultas, quàm quaſi diſpenſatio in eſſe producta ſolam exequutionem expectans. Hæc quoque limitatio apertè colligitur ex *c. Si cui nulla, de præb. in 6.* Et ita docent *Jon. Ant. c. fi. n. 3. ſi de ſimon. & ibi Ant. n. 5. Abb. n. 3. & 5. Card. ſtatim in princ. oppoſ. 1. Fel. n. 8. Nav. n. 3. Alciatus l. 2. in prin. n. 50. verſ. Fallit ſecundo, ff de verb. oblig. & ibi Galianla n. 11. Gambara de auctor legati, l. 10. n. 200. Jac. de Puteo in ſuis dec. l. 3. dec. 39. n. 2. Angelus verb. Diſpenſatio n. 9. & ibi Sylveſt. q. 5. n. 9. Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. § 8. n. 9. ſi* Unde ſimiliter eſt latè interpretanda, quando eſt poteſtas diſpenſandi cum determinato perſonarum numero, etiam ſi cum una ſola ſit, modo perſonæ non nominentur. Quia adhuc eſt beneficium, & privilegium activum ejus, qui diſpenſaturus eſt, ac in ipſius gratiam collatum. Sic *Alciatus prox. alleg.* At hæc limitatio intelligenda eſt, quando ad petitionem illarum perſonarum expreſſarum, cum quibus diſpenſandum eſt, hæc poteſtas committitur: ſecus ſi ad petitionem diſpenſaturi, tunc enim cenſetur ea poteſtas in favorem ipſius conceſſa, & ita eſt latè interpretanda. Sic *Jac. de Puteo prox. alleg. Rota in noviſſimis 3. 10. l. 2. dec. 117 fi. & l. 2. dec. 700 fi.* At hoc ego intelligo, quando in favorem ipſius diſpenſaturi, & ut ipſi gratiam fariat, daret eam poteſtatem prælatus. Quod in dubio non præſumi, quando eſt ad diſpenſandum cum determinata perſona, dicemus diſp. 28. n. 90.

7 Ex his deducitur primò, privilegia bullæ Cruciatæ ac jubilei eſſe ſtricte intelligenda. Quòd non ſint privilegia ſeu beneficium ipſius diſpenſantis, ſed ipſius perſonæ bullam accipientis, vel jubileum obtinentis. Sic *Navar. lib. 2. conſ. 1. de jurejur. in 1. edit. conſ. 3. n. 6. in 2. conſ. 1. n. 6.* loquens de jubileo vocat eas facultates odioſas ac reſtringendas. Idem tenet loquens de privilegiis Cruciatæ *Enriq. lib. 7. de indulgent. c. 30. n. 1.* Quare minus bene *Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* ubi de clavib. *c. 9. col. 6.* dicit facultates bullæ eſſe favorabiles, & latè interpretandas.

Secundò deducitur non credendum *Abbati c. fi. n. 5. de cleric. pugnant. in duello*, ubi ait poteſtatem diſpenſandi circa beneficia conceſſam Epiſcopo, intelligi de ſimplicibus, & reddit rationem, eo quod diſpenſatio ſit odioſa. At meritò eum improbant *Anan. ibi n. 5. & Felin. c. Poſtulaſti n. 11. limit. 4. verſ. Adde etiam, de reſcript. Ripa c. Ad aures n. 20. eod. tit.* Quia licèt diſpenſatio ſit odioſa, & ſic diſpenſante Epiſcopo ad beneficium, intelligatur diſpenſatio de ſimplici, at facultas diſpenſandi ſibi data, eſt latè interpretanda, & ita intelligitur quoque de curato.

9 Tertiò deducitur, ſicut in dubio an diſpenſatio extendatur ad aliquem caſum, interpretandum eſt eam non extendi: ita in dubio an poteſtas diſpenſandi extendatur, ut virtute illius poſſit diſpenſari in aliquo caſu, interpretandum eſſe extendi. Ratio diſparitatis eſt, quod illa ſtrictam, hæc autem amplam interpretationem ſortiatur. Sic *Decius c. At ſi clerici. §. De adulteriis, in nova edit. limit. 2. n. 96. de judic. & ibi Hippolyt. n. 91. Stanica de voto q. 6. n. 97.*

10 Quartò deducitur expoſitio *Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reform.* ubi conceditur Epiſcopis facultas ad abſolvendum, & diſpenſandum circa omnes caſus occultos, nec deductos ad forum contentioſum, excepta irregularitate ex homicidio voluntario. Dubitari enim poteſt an ea facultas competat quoque capitulo Sede vacante: & aliis prælatis habentibus juriſdictionem quaſi Epiſcopalem: & prælatis religionum? Et 1. ſi loquamur de capitulo Sede vacante, *Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 2. n. 13.* negat. Et ducitur primò, quòd declararit congregatio Cardinalium hanc facultatem ſolis Epiſcopis privativè quoad omnes alios concedi. Ergo excludit etiam capitulum, Sede vacante. 2. Quia hæc facultas non competit ordinario jure Epiſcopis, ſed jure ſpeciali Tridentini (ut dicemus n. 12.) At quæ jure ſpeciali competunt Epiſcopis non tranſeunt in capitulum. At verius exiſtimo eam facultatem tranſire in capitulum Sede vacante. Ducor, quia quamvis hoc jure ſpeciali Tridentini competat Epiſcopis, & capitulum non ſuccedat in iis quæ competunt Epiſcopo jure ſpeciali (ut communiter tradunt DD. cum *Innoc. c. Cum in cunctis, n. 7. de elect. & Abbate c. Verum, n. 9. de foro compet.*) id tamen eſt verum de iis, quæ competunt jure ſpeciali delegato, ſeu ex commiſſione Epiſcopo, ſecus ſi de jure ordinario ſpeciali, ut tradunt *Abb. d. c. Verum n. 9. Felin. c. Eam te, n. 17. de reſcript.* At hæc poteſtas competit Epiſcopis jure ordinario ſpeciali. Poteſtas enim competens non perſonæ, ſed dignitati perpetuò, vel officio eſt ordinaria (ut probavi l. 2. diſp. 40. n. 14.) Quod hic contingit, eo vel maximè, quia Tridentinum in eo decreto non dicit ut id competat Epiſcopis tanquam delegatis Sedis Apoſtolicæ, in quo eventu licèt poteſtas competat officio in perpetuum; eſt delegata, ut communiter *cum Gl. fi. c. Ad abolendam, de hæret. & ibi Abbas n. 15.* tradunt ibi DD. & *Coſmas pragmat. ſanct. to. 1. de collationib. § Item circa, in verb. Legatorum.* Quamvis non deſint, qui ſentiant oppoſitum. Quare tunc hæc poteſtas tanquam delegata non tranſit in capitulum, ut cum aliis probat *idem Abb. eo c. Ad abolendam, fi.* contra alios. Quod intellige niſi aliàs jure ordinario competeret Epiſcopo. Tunc enim ea poteſtas tranſibit ad capitulum, non quatenus Epiſcopus poterat jure delegationis, ſed quatenus poterat jure ordinario. Sicut *Trid. ſeſſ. 22. c. 8. de reform.* præcipitur ut Epiſcopi tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati compellant exequi teſtamentum: & tamen quia id poterant Epiſcopi jure ordinario, *c. 3. de teſtam.* tranſit ea poteſtas in capitulum, quatenus jure ordinario competebat Epiſcopis. Et ita competere loquentes poſt Tridentinum affirmant *Matienzo lib. 5 recop. t. 4. l. 14. gl. 1. n 47. P. Molina to. 1. de juſt. diſp. 250.* Tandem quia non dicitur in eo decreto Tridentini, ut auctoritate Apoſtolica diſpenſent Epiſcopi. Quæ verba etiam denotant auctoritatem delegatam, ut tradunt *Franc. c. Cum aliquibus, n. 7. de reſcript. in 6. Maranta in ſua pract. 4. p. d. 5. n. 4.* Poterit ergo capitulum Sede vacante exercere omnia, quæ in eo decreto competunt Epiſcopis. Nec obſtat declaratio Cardinalium in contrarium adducta. Quia de ea non conſtat authentice, neque illa neceſſario ſtandum eſt, quamvis magnam auctoritatem habeat. Et fortè noluit excludere capitulum Sede vacante, cum in omnibus fere vice Epiſcopi fungatur. Et ita ſent. hanc tuentur *Conedo collectan. 4. ad decretales, n. 3. Enriq. ſex. lib. 14. de irregul. c. 18. n. 2. & cap. 10. n. 1. & lib. 6. de pœnit. cap. 16. n. 1. Aragon 2. 2. q. 88. n. 12. col. 7. concl. 5. f. 1042. Manuel q. regular. tom. 1. q. 61. art. 9.*

Similiter ea poteſtas competit Epiſcopis electis, & confirmatis, licèt nondum conſecratis. Quia juxta omnes illis competunt ea, quæ ſunt juriſdictionis: quale eſt hoc, & ita docent *Conedo, & Manuel num. præced. allegati, Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 2. n. 7.* 11

Si verò loquamur de abbatibus, & aliis prælatis habentibus juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & diœceſim nulli Epiſcopo ſubjectam, quidam neoterici doctiſſimi negant (ut refert *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 16. n. 1. comment. lit. F.*) eam facultatem Tridentini illis competere. Idem negant *Conedo, & Suar. n. præced. alleg.* & ducitur uterque, quod cùm Tridentini decretum *d. ſeſſ. 24. c. 6. de refor.* exorbitet à jure communi, quo attento ſolus Papa poterat diſpenſare, id decretum tanquam odioſum reſtringendum eſt. Quare ait *ibi Suarez* fideles immediatè ſubjectos his prælatis, licèt aliàs exemptis, poſſe quoad contenta in eo decreto ſubiici Epiſcopo, in cujus diœceſi eſt horum prælatorum diœceſis. Quia cùm non debeant eſſe pejoris conditionis aliis fidelibus, oportet ut Epiſcopum habeant, à quo poſſint talem diſpenſationem petere. Item quia Epiſcopus per ſe habet juriſdictionem in illa diœceſi quoad omnes actus, in quibus illi prælati non ſunt exempti. Qualis eſt hic, de quo agimus. Sed quamvis hæc ſint valde probabilia, probabilius reputo hanc poteſtatem competere his prælatis. Ducor quod id decretum Tridentini ſit tanquam favorabile ampliandum (ut bene docent *Enriquez l. 10. de ſacram. ord. c. 20. n. 2 & Manuel n. 10 fine allegatus.*) Quod probat *Enriquez*, quia per eam deciſionem fit reductio ad jus commune primævum, quo attento poterant Epiſcopi in omnibus diſpenſare (ut probavi l. 1. diſp. 61. n. 3.) in quo caſu etiam diſpenſationem diximus extendendam, diſp. præced. n. 12. Verùm hanc rationem non approbo. Quia optime *Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 2. n. 3.* probat facultatem diſpenſandi in eo decreto Epiſcopis conceſſam minimè illis competiiſſe attento jure primævo, & ordinario. Quia cùm ſint Pontifice inferiores, à quo illæ irregularitates, quarum diſpenſatio illis committitur ibi, promanant, nequibant abſque ſpeciali commiſſione in illis diſpenſare. Cùm inferior nequeat in lege ſuperioris diſpenſare, *c. Inferior, d. 21.* Quare legitima hujus ratio eſt, quod facultas delegata ad diſpenſandum, quamvis jure communi minimè competeret, eſt favorabilis, & latè interpretanda (ut n. 10. probavimus.) Nedum hæc quæ eſt ordinaria (ut n. 10. probavimus.) Item quia etiam diſpenſatio à jure exorbitans eſt latè interpretanda (ut probavi diſp. præc. nu. 7.) quando in corpore juris eſt clauſa. Nedum poteſtas diſpenſandi in corpore juris clauſa. Qualis eſt hæc, Tridentinum enim jus commune conſtituit. Secundò, quia hi in ſua diœceſi plenam Epiſcoporum juriſdictionem habent, ab illiſque ſola conſecratione differunt, ut paſſim tradunt DD. in materia de voto, & aliis. Et confeſſarios pro ſuis diœceſibus approbant; cum tamen id eſſe Epiſcoporum, ſtatuatur in *Trid. ſeſſ. 23. c. 15. de reform.* & ideò hanc ſententiam tenent *Enriq. li. 14. de irregul. c. 18. n. 2. in comment. lit. P & lib. 6. de pœnit. c. 18. n. 1. Manuel 2. to. ſum. c. 10. n. 6. concl. 6. & q. regul. to. 1. q. 61. art. 9.* 12

Tandem eadem poteſtas *Trid. eo. c. 6.* competit ſuperioribus etiam localibus ſeu conventualibus religionum exemptarum erga religioſos eis ſubditos, ut expreſſè conceſſit Pius V. in quodam Brevi, cujus verba refert *Manuel quæſt. regul. tom. 1. qu. 61. art. 9.* & ratio eſt, quia hi ſuperiores fruguntur juriſdictione quaſi Epiſcopali in ſuos ſubditos religioſos, ut probabo diſp. ſeq. n. 9. 13

Quintò deducitur, quid dicendum in ea quæſtione, an poteſtas ad diſpenſandum in votis, vel juramentis Deo factis extendatur ad commutanda? Et quidem de poteſtatem ordinariam diſpenſandi habente nullus dubitat. Nec etiam aliquis dubitat poteſtatem ad commutandum non extendi ad diſpenſandum: quod majus eſt. Sed difficultas eſt, an poteſtas delegata ad diſpenſandum, extendatur ad commutandum. Quidam exiſtimant eam extendi quoque ad commutandum. Ducuntur ex *reg. 53. Cui licet, de regul. juris, in 6.* ubi habetur, cui licet quod eſt plus, licere quoque minus. At commutare eſt minus, quàm diſpenſare. 14

Adde

Adde poteſtatem diſpenſandi tanquam favorabilem ampliandam (ut diximus n. 1.) Hujus ſententiæ videtur *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 3. concl. 6. n. 35.* ait enim quemcumque, & quandocunque potentem diſpenſare in voto, quod plus eſt, poſſe quoque id commutare, quod minus eſt: ubi videtur loqui tam de poteſtate ordinaria, quàm de delegata, cùm generaliter cum dictione univerſali loquatur, & ejus ratio de utraque probet. Ejuſdem etiam ſent. videtur apertè *Sotus l. 7. de juſt. qu. 4. art. 3. col. 5. paulo ante verſ. En his ſic conſequens*, ubi hæc ait: *facultas diſpenſandi eadem eſt ubique commutandi. Quia major eſt facultas diſpenſandi.* Et tenent expreſſe *Enriq. l. 7. de indulg. c. 30. n. 5. ſ. Em. Sa ſum. verb. Votum*, ubi de voti irritatione, & diſpenſ. *n. 19. Aragon 2. 2. q. 88. a. 12. col. 6. d. 2. & q. 89. a. 9. col. antepen. propoſ. 2. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 22. ad ſ. Manuel in expoſ. Cruciata, § 9. n. 115. & to. 2. ſum. c. 100. ad ſ. Lud. Lop. 2. p. inſtr.* ubi de clavibus, *c. 9. col. 4. & col. 8. verſ. Prætereà ex prædictis.*

15 *Sed* quamvis hoc probabile ſit, probabilius tamen cenſeo non extendi ad commutandum. Ducor, quia *reg. Cui licet*, qua nititur prior ſententia, locum habet, quando minus continetur in majori, tanquam pars in toto, vel ſpecies in genere, ut communiter ibi tradunt DD. & conſtat: nam potens ex privilegio in irregularitate homicidii voluntarii diſpenſare, non poterit in irregularitate excommunicati celebrantis, quæ multò minor eſt. At commutatio nullatenus includitur in diſpenſatione. Quia hæc eſt in parte vel in toto obligationis diſſolutio. At commutatio nullam prorſus vinculi diſſolutionem importat, ſed tranſlationem ejuſdem vinculi voti in aliam materiam. Adde ad commutationem materiæ promiſſæ in aliam æqualem (quod legitima voti commutatio exigit) non mediocrem peritiam deſiderari. Qualis non exigitur ad diſpenſandum. Secundò, quia non eo ipſo quòd poteſtas commutandi alicui auferetur, cenſeretur ablata diſpenſandi poteſtas (ut optimè probat *Nav. ſ. in Levit. Notab. 27. n. 1. & ſeq.*) Cum tamen argumentum negativè à minori ad majus valeat: ut non poteſt quis minus, ergo nec majus? perinde ut valet affirmativè à majori ad minus, poteſt quis majus, ergo & minus. Ergo eadem ratione, qua negatur valor prioris argumenti: eòquòd diverſa ratione ſit in utraque poteſtate: neganda eſt poſterioris valor. Et ita hanc partem ſuſtinent *Nav. & ibi, ſum. c. 12. n. 79. Paludes 4. diſt. 38. diſt. 3. col. 37. verſ. Et ſiund ſi amicus. Molin. l. 2. ſum. c. 1. ſ. 258. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Denique, Azor lib. 11. inſtit. moral. c. 10. q. 4 & c. 18. q. 7. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 50. paulò poſt princ.* Atqui poteſt diſpenſare ex privilegio, poteſt partim relaxare, & partim commutare. Tum quia poteſtas hæc partim commutandi includitur in poteſtate diſpenſandi, tanquam neceſſaria ad eam perfectè exercendam. Cum univerſi auctores conſulant ne omninò diſpenſatio voti concedatur, ſed mixta aliqua commutatione. Quod & Pontifex ipſe in omnibus votorum diſpenſationibus obſervat. Tum etiam quia partim commutare non ſolùm eſt quid minus, ſed etiam in ipſa diſpenſandi facultate continetur, ut pars in toto. Nam diſpenſans dirimit omninò vinculum, at commutans in parte, diſſolvit ſolùm in parte. Ita *Azor ibidem.*

16 Sextò deducitur reſolutio ejus quæſt. an habens facultatem delegatam diſpenſandi in votis, eave commutandi, habeat eandem ſubinde circa juramenta ſoli Deo facta? Et quando eſt poteſtas ea ordinaria circa vota, omnes fatentur extendi eam ad hujuſmodi juramenta. Sed de poteſtate delegata eſt gravis difficultas: & ſimilis difficultas eſt, ſi votum jurejurando confirmetur. Quidam ergo cenſent poteſtatem delegatam commutandi vota, qualis per bullam vel jubileum conceditur, non extendi ad commutanda juramenta ſoli Deo facta: & idem cenſent de poteſtate diſpenſandi. Ducuntur 1. quia id juramentum ultra vinculum expreſſum jurisjurandi, continet implicitum voti facti Deo. At duo vincula ſunt uno fortiora, *cap. 1. de treuga, & pace.* Eoque fortius ratio hæc urget, quod privilegia bullæ, & jubilei ſint ſtrictè interpretanda (ut dixi nu. 7.) 2. quia obligatio voti, & juramenti ſunt diverſæ ſpeciei. 3. quia non eſt neceſſe ut ſublata promiſſione, quæ eſt materia jurisjurandi, ipſum quoque conſequenter tollatur. Nam promiſſio quæ eſt materia juramenti metu extorti, ac ſolvendi uſuras, eſt irrita. Cum tamen maneat jus obligandi in juramento, *c. Debitores, & c. Si verò, de jurejurand.* Et confirm. quia eſto juramentum ut acceſſorium cenſeretur ſublatum, ablato principali, quod eſt promiſſio, reſtaret probandum, poſſe tunc virtute ejus poteſtatis delegatæ ad vota tolli eam promiſſionem. Quia dicam eam poteſtatem eſſe ad tollendum votum ſimplex: ſecus quando eſt altero jurisjurandi vinculo communitum. Tandem, quia dato juramentum minoris obligationis eſſe quam votum, at non eſt pars voti, ejuſve ſpecies. At conceſſo majori non cenſetur concedi minus, quod nec pars, nec ejus eſt ſpecies, (ut n. præc. diximus.) Hujus ſent. ſunt *Nav. ſum. lat. 27. n. 265. verſ. 16. & l. 2. conſ. 1. de jurejurand. in 1. edit. conſ. 3. n. 6. in 2. conſ. 8. n. 6. Azor l. 11. inſtit. moral. c. 10. qu. 2.* Et hanc cum quadam diſtinctione ſequitur *Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* ubi de clavibus, *c. 9. col. 5. verſ. Ad punctum denique*, nimirum, ſit vera quando juramentum habet votum incluſum, ſecus quando illud non tacitè includit.

17 Aliis verò alia diſtinctio placet, nempe, ſi juramentum abſolutè fiat, facultas circa vota non extenditur ad juramenta, ut ſuſtinet opinio præcedens. Secus ſi prius emiſſo voto, ſtatim vel ex temporis intervallo emittatur de eadem re juramentum. Tunc enim facultas circa vota extenditur ad juramentum. Quia ſublato principali ceſſat juramentum voto acceſſorium. Sic tenent quidam neoterici, quos tacito nomine refert *Azor n. præced. allegatus.*

Cæterum quamvis hæ ſent. ſint probabiles, probabilius reputo poſſe ea juramenta virtute talis privilegii commutari, in eiſve diſpenſari. Hanc ſent. probant *Cajet. & Enriquez*, & ferre omnes DD. allegandi, eo quòd conceſſo majori, cenſeatur quoque minus concedi, *Regula, Cui licet, quod plus eſt, de reg. jur. in 6.* At vinculum juramenti vinculo voti minus eſt. At hæc ratio diſplicet. Quia cum juramentum non ſit pars nec ſpecies voti, non procedit ea regula, (ut dixi n. 5.) Sed ducor ad hanc ſent. tenendam, quod ad diſpenſandum in eis juramentis, illave commutanda, nulla ſit opus facultate circa ipſa juramenta directè. ſed ſatis ſit facultas circa votum in eis virtute incluſum, quo ſublato per diſpenſationem, aut eo commutato, ex conſequenti, & quaſi per accidens deſtruitur vel commutatur juramentum, utpote quod innitebatur illi promiſſioni, tanquam fundamento. At id privilegium utpote univerſale extendetur ad omnia vota, ac proinde ad id, quod verè eſt tale virtute incluſum in eis juramentis. Ex conſequenti ergo extenditur ad ea juramenta. 2 quia diſpoſitum in uno æquiparatorum cenſetur diſpoſitum in altero *l. Tantum, ff. de ſervo corrupt.* junct. *l. Si quis ſervo. Cod. de furtis.* Et docent *Gl. c. Si poſtquam, verb. Confirmatione de elect. in 6.* quam commendat *Abb. nu. 10. de mutu. petit.* At quoad hæc privilegia, vere æquiparantur hujuſmodi juramenta & vota. Quippe in eis privilegiis conceditur facultas remittendi aut commutandi obligationem ex virtute religionis ſoli Deo tanquam creditori acquiſitam: & ſolùm ſpectatur, an etiam homini jus comparatum ſit: ut evenit in juramentis homini præſtitis. At tam voti quàm juramenti ſoli Deo præſtiti, obligatio tantum Deo acquiritur. Ergo facultas circa vota extenditur ad juramenta hæc. Et ideò hujus ſent. ferè expreſſè eſt *Cajet. 2. 2. q. 89. art. 9. paulo poſt princip.* ubi negari nequit eum loqui de poteſtate delegata: cùm dicat hæc verba: *Omnia juramenta ſubſunt inferioribus Papa, quaſi eſſent vota, ſubeſſent eiſdem. Quia cui conceſſum eſt poſſe ordinare in majus, conceſſum quoque eſt poſſe in minus.* Ubi pondero ea verba, *Cui conceſſum eſt*, quæ poteſtatem delegatam important: item rationem, cui innititur, quæ procedit in poteſtate delegata. Nam poſſe Epiſcopum, cui incumbit ex poteſtate ordinaria, non innititur ei rationi: poteſt enim ſimiliter, quando utrumque vinculum expreſſè reperitur, cùm tamen ſit majus: ſed innititur amplitudini ejus poteſtatis ordinariæ. Idem tenet expreſſe *Sanchez de voto, q. 5. n. 4. Enriq. lib. 7. de indulgent. c. 30. n. 5. Emm. Sa ſum. verb. Juramentum, n. 32. & verb. Votum*, ubi de voti irritat. & diſpenſ. *n. 16. Aragon 2. 2. q. 86. a. 9. quatuor col. ante finem, verſ. Dico quarto, & q. 88. ar. 12. col. 6. dicto 1. Vivald. candel. ſacram. 3. p. 14. n. 8. Manuel 1. to. ſum. ſecunda edit. c. 192. concl. 10. n. 30. & in bulla cruciata, § 9. n. 110. reg. 6. & addit. ad eum § 9. n. 111. & q. regul. to. 1. q. 63. art. 5.*

Immò ſi privilegium eſſet ad juramenta ſoli Deo facta, 19 id crederem extendi ad vota. Quia licèt non militet tunc prior ratio adducta num. præced. cùm tunc principalis ſit voti obligatio, ad quam debet eſſe extenſio: at militat poſterior, nempe: hæc æquiparari quoad diſpenſationem, & commutationem.

An verò poſſint virtute ejuſdem facultatis commutari 20 aut relaxari juramenta, in quibus eſt turpitudo ex parte recipientis. Qualia ſunt metu extorta, aut ſolvendi uſuras? dixi lib. 1. diſp. 32. n. 17.

At urgentior difficultas eſt, quando adſunt expreſsè votum 21 & juramentum ejuſdem rei. Quidam negant facultatem delegatam ad vota extendi ad hæc duo vincula. Quia ſunt duo vincula expreſſa, quæ apertè majora ſunt unico conceſſo. Et confirm. quia *D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 2.* ait juramentum addi voto, ut per duas res immobiles major firmitas habeatur. Et *Sotus l. 8. de juſt. q. 1. art. 8. ad 2.* ait, licèt vinculum juramenti ſit minus, additum voto nexum facere implicationem. Tandem quia ideò Soc. Jeſu, cui Paulus III. conceſſerat facultatem commutandi vota, impetravit à Greg. XIII. ut id privilegium extenderetur ad vota jurejurando firmata, ut conſtat ex *compendio privil. verb. Commutatio, § 1.* Sic tenent *Enriq. l. 7. de indulg. c. 30. n. 5. Azor l. 11. inſtit. moral. c. 10. q. 5. & c. 18. q. 15. & c. 19. q. 19 Man. in bulla cruc. § 9. n. 110. & in 2. to. ſum. c. 100. ſi. & q. regul. t. 1. q. 63. a. 5. Sorbus in compend. mendicantium, verb. Abſolutio, 2. quoad ſeculares, in reſolutionib. quas ibi ponit, concl. 8.*

Alii verò abſolutè docent eum, qui poteſt vota commutare, 22 poſſe etiam licèt ſint juramento firmata. Sic *Emm. Sa ſumma, verb. Votum*, ubi de voti irritatione, & diſpenſat. n. 16. & poteſt probari, quia cùm virtute ejus privilegii poſſint commutari, & juramenta, & vota in diverſis perſonis, poterunt quoque in eadem perſona concurrentia, juxta doctrinam, quam n. 18. amplectemur. 2. quia æquiparantur vota, & juramenta quoad hoc (ut n. 18. diximus.) 3 quia perinde eſt, ac ſi idem votum repeteretur. At nullus dubitaret poſſe virtute ejus privilegii hoc votum commutari.

Verùm ſic diſtinguendum exiſtimo. Si juramentum præſte- 23 tur ad voti emiſſi confirmationem, tunc privilegium commutandi

diant

Digitized by Google

di aut relaxandi vota extendetur ad ea ſic jurejurando munita. Et in hoc caſu erit vera ſententia, n. præc. allegata. Et ſuſtinet *Manuel addit. ad bullam cruciatam, §. 9. n. 81.* Ducor priori ratione n. 18. propoſita: tunc enim juramentum eſt voto acceſſorium, ac proinde ſatis eſt ſola poteſtas ad tollendum voti vinculum, quo ſublato ceſſat juramentum. Si verò non præſtetur juramentum in voti confirmationem, ſed independenter ab illo, ut ſi quiſpiam prius juravit jejunium, & poſteà vovit idem: ſed ſi prius id vovit, & poſteà juravit, non quaſi votum confirmans, ſed vel ejus immemor, vel omninò independenter, tunc privilegium erga votum minimè extendetur ad votum, & juramentum ſimul. Quod probant argumenta n. 22. propoſita: & in hoc caſu eſt vera ſententia ibi relata. Cùm enim ſint duo vincula diverſæ ſpeciei, nec unum pendeat ab alio, ut ſic illo ſublato ceſſet, fortiora ſunt uno ſolo, quod privilegium concedit. Ergo id privilegium non extendetur ad utrumque. In dubio autem an juramentum poſterius emiſſum, ſit præſtitum ad ſolùm confirmandum votum, credo ſic præſumi. Quod ſemper ſoleat ſic præſtari, quoties votum præceſſit. Sicut quando votum reperitur. Quare privilegium conceſſum circa vota, extendetur in eo dubio ad votum ſimul cum juramento.

24 Ex his colligetur, an diſpenſatio voti tacito juramento vel juramenti tacito: vel ſi falsò dicatur votum emiſſum, cum ſit juramentum: vel falsò juramentum, cum ſit votum: vel non tantùm alterum eorum taceatur, ſed falsò affirmetur eſſe tantùm alterum, cùm tamen ſit utrumque vinculum, ſit ſubreptitia? Et videtur talis. Quia cùm ſint diverſa vincula, diſpenſatio in altero vinculo falſo allegato, non extendetur ad alterum verum: vel in uno ſolo vero allegato, non extendetur ad utrumque revera concurrens. Eò vel maximè quòd diſpenſatio ſit odioſa, & ſtricti juris, nec ad ſeparabilia extendatur (ut diximus diſp. præc. n. 20.) At votum, & juramentum poſſe ſeparari conſtat. Et confirmatur, quia diſpenſatio in conſanguinitate falsò allegata, cùm revera ſit affinitas, erit ſubreptitia. Secundò, quia eſt taciturnitas veri neceſſarii ad diſpenſationem: vel expreſſio falſi circa neceſſariam ejus materiam. Cùm utrumque vinculum diſpenſatione indigeat. Nec diſpenſandis intentio extendetur ad vinculum, quod verè ignorat. Sed ſic diſtinguendum credo: Si ſit ſolum votum, vel ſolum juramentum Deo factum, valebit diſpenſatio, utrumvis falſo loco alterius exprimatur. Quia ſunt quoad hoc æquiparata (ut n. 18. diximus) nec ad diſpenſationem refert utrum illorum ſit, ſed ſola ſpectatur obligatio ex religionis vinculo Deo facta. Quare mendacium non erit circa quid ſubſtantiale diſpenſationis: & ſic non vitiabit (ut ſuo loco dicemus.) Idem exiſtimo, ſi juramentum & votum expreſsè facta de eadem re concurrant, quando juramentum fuit ad voti confirmationem, modo, quem n. præc. explicavi. Quia tunc ſolùm votum diſpenſatione indiget, & eo ſublato ceſſat juramentum (ut dixi n. præc.) Atque proinde valida erit diſpenſatio, ſive ſolum votum exprimatur, tacito aut negato juramento: ſive ſolùm juramentum (quod ut conſtat, habet in ſe incluſam promiſſionem) tacito aut negato voto. Quippe ea taciturnitas aut falſitas non eſt circa diſpenſationis ſubſtantialia. At quando juramentum non eſt in voti confirmationem, ſed independenter ab illo emiſſum, oportet, ne diſpenſatio ſubreptione notetur, utriuſque vinculi mentionem fieri. Et hanc partem probant rationes n. præc. adductæ. Argumenta ſolventur n. 26.

25 Quando autem non novum vinculum additur, ſed idemmet repetitur, ut idem votum aut idem juramentum: abſque dubio non opus eſt mentionem repetitionis in diſpenſatione fieri. Quod millies repetitum nullam novam obligationem inducat, ſed ſolam priſtinam confirmet, ut optime docet *Azor lib. 11. inſtitut. moral. cap. 14. quæſt. 1.* & probavi l. 7. diſp. 27. n. 25.

26 Ad argum. n. 16. propoſita reſp. Ad 1. dic id concludere, ſi utrumque vinculum æquè, & directè ſolvendum eſſet: at ut ſolvatur alterum directè, quo ſublato ſolvitur aliud ex neceſſaria ſequela, non requiritur maior poteſtas. Nec obſtat eas poteſtates eſſe odioſas ac reſtringendas. Quippe in hoc eventu nulla eſt poteſtatis illius extenſio. Cum ad alterum tantum ſolvendum data ſit, quo ſublato ceſſat reliquum. Ad 2. dic nil obſtare eſſe diverſas ſpecies: tum quia quoad diſpenſationem æquiparantur omninò (ut n. 18. probavi.) Tum etiam quia per facultatem circa vota, nil conceditur directè, & per ſe circa juramentum confirmans illa, ſed indirectè, quatenus qui liber eſt à voto, eſt ſubinde liber à juramento illud confirmante. Ad 3. dic duplex eſſe juramentum, quoddam quod non eſt acceſſorium promiſſioni, nec illam confirmat, nec ex ipſa vim obligandi ſortitur, ſed ex ſola Dei reverentia, qui adductus eſt in teſtem. Et huiuſmodi ſunt juramenta, in quibus ex parte recipientis adeſt turpitudo. Quare cùm hæc non ſint acceſſoria promiſſioni? nec ex ipſa vim obligandi habeant, non ceſſat eorum obligatio, quamvis caſſa ſit promiſſio. Quòd ſi velis probare, eſſe acceſſoria promiſſioni: quia eo cui ſit remittente illam, ceſſat eorum obligatio. Dico id non evenire, eo quòd ſint acceſſoria promiſſioni: ſed quia tota res promiſſa cedit in utilitatem eius, cui promittitur: quare illò remittente ceſſat fides ſervanda divino teſtimonio. Aliud verò eſt juramentum, quod totam vim obligandi habet ex promiſſione facta Deo, & eſt ei acceſſorium, illamque confirmat, eſt ut juramentum ſoli Deo præſtitum, de quo in præſenti agimus: & hoc pendet ex promiſſione principali, utpote ipſi acceſſorium, & ea deſtructa per diſpenſationem, aut commutationem, ex neceſſaria conſequentia deſtruitur. Ad confirm. dic non ad libitum affirmari eſſe tunc poteſtatem circa votum. Cùm enim juramentum non ſit principale, ſed acceſſorium, id non ſpectandum eſt, ad indagandam poteſtatem. Quia ſequitur naturam principalis, & eo ſublato tollitur, *reg. Acceſſorium, de regulis juris, in 6.* Ad ultimum dic nos minimè uti eo argumento, immò illud nu. 18. reiecimus. Ad argum. n. 21. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic id concludere, quando ſunt ex æquo ea vincula. Quod nos n. 25. faſſi ſumus. Secus quando eſt acceſſorium: tunc enim non eſt neceſſaria directa poteſtas in votum & juramentum, ſed in illud ſolum, quo ſublato ceſſat hoc. Ad confirm. fateor maiorem eſſe obligationem, etiamſi juramentum ſit voto acceſſorium: at quia tunc ſublata voti obligatione tollitur, & juramenti, ſatis eſt poteſtas ad votum. Ad ultimum dic meritò id privilegium obtentum eſſe, tum ad vitandos ſcrupulos, qui ex opinionum circa hoc varietate ſuboriri poſſent: tum etiam quia deſeruit, ut virtute illius poſſint commutari vota jurata, etiam quando utrumque vinculum ex æquo obligat. Ad argumenta n. 22 adducta reſpondetur. Ad 1. dic eam doctrinam procedere, quando æquè haberet quiſpiam poteſtatem in votum, & juramentum: aut hoc eſſet acceſſorium voto. Secus quando non ex æquo hoc habet, ſed ratione æquiparationis voti, & juramenti inter ſe, potens in uno poteſt in alio: tunc enim cum utrumque vinculum non æquiparetur alteri ſoli, ſed illud excedat, nec juramentum ſit voto acceſſorium, ſed ab eo independens, potens in alterutrum ſeorſum, nequit in utrumque ſimul: ut potens ex privilegio diſpenſare in 2. conſanguinitatis gradu, poteſt à fortiori in 3. at nequit quando uterque gradus concurrit. Quia non habebat poteſtatem in utrumque directè, ſed per quandam conſequentiam. Ad 2. conſtat ex dictis in proxima ſolutione. Ad 3. dic votum multiplicatum non addere novam obligationem, ſed ſolam præteritam confirmare: ſecus de juramento addito voto. Ad argum. propoſita n. 24. reſp. Ad primum dic, licèt ſint diverſa vincula, eſſe quoad diſpenſationem prorſus æquiparata: & ideò non eſſe mendacium in ſubſtantia, ſi unum vice alterius exprimatur. Et cum juramentum ſit acceſſorium voto, & ſat ſit diſpenſatio in voto expreſſo, vel in ſola promiſſione in juramento incluſa, ſat erit alterum explicari, quamvis ſint ſeparabilia: nec hoc eſt diſpenſationis extenſio, ut proxime diximus. Secus quando ſunt diverſa vincula non æquiparata, vel duo ſine ulla alterius ab altero dependentia. Ad confirm. dic non eſſe ſimile: quia ea ſunt prorſus diverſa impedimenta. Ad 2. conſtat ex dictis.

Ultimò deducitur, quid dicendum ſit in ea celebri quæſtione, an potens ex privilegio legitimare adulterinum, & inceſtuoſum, poſſit quando utrumque vitium in eadem perſona concurrit? 27 Quidam negant, id probant primò ex *l. Vim paſſum. 39. verb. Præſcript. ff. ad l. Jul. de adult.* ibi: *Præſcriptione 5. annorum crimen inceſti junctum adulterio non excluditur.* Ubi *Gloſſa verb. Junctum*, ſit ſeparatum tolli: ut expreſsè habetur *l. Mariti 29. verſ. Hoc quinquennium ff. eod. tit.* Secundò ex *l. Adeò verſ. Cum quis, ff. de acquir. rerum domin.* ubi habetur id, quod mixtum eſt, diverſam per ſe ſpeciem conſtituere. Tertiò, quia poteſtas legitimandi non eſt favorabilis, ſed odioſa. Quod ex eo conſtat, quòd princeps proteſtetur ſe nolle hanc poteſtatem exercere, ne delinquendi anſa præbeatur. *§. ſi. auth. Quib. mod. natur. effic. ſui.* Cùm ergo tranſeat in delegatum cum omnibus ſuis qualitatibus (ut notatur *l. Pomponius 13. §. Cum quis adminiculo, ff. de acquir. poſſeſſ.*) erit quoque odioſa in perſona delegati. Quartò, quia conceſſo minori non cenſetur maius conceſſum, *c. Porrò, de privil.* at natus ex adulterio & inceſtu ſimul, odioſior eſt nato ex altero ſolo. Nam duplex funiculus ſtrictius ligat, *c. 1. de treg. & pace.* Et confirm. quia gravius punitur committens adulterium cum inceſtu, *l. Adulterium cum inceſtu in princ.* ibi *Bart. ff. ad l. Jul. de adult.* Quintò, quia legitimatio numeratur inter principi reſervata, *§. ſi. auth. Quibus modis natur. effic. ſui*, quæ nunquam in generali conceſſione comprehenduntur, niſi exprimatur, *c. Quod translationem, de offic. deleg.* Expreſſione ergo facta huius poteſtatis in aliquibus caſibus, non veniunt maiores expreſſis. *Clem. Non poteſt, de procur.* Hæc ſent. definita eſt in quadam diſputatione Bononiæ habita, ut referuntur eam tenentes. *Calderinus in ſua diſp. incipienti, Papa conceſſit. Joan. Andr. addit. ad Specul. rubr. qui fil. ſint legit. verb. Ipſe ſolvit. Archid. c. Virginem, n. 2. 27. q. 1. & ibi Bellamer. n. 2. Anchar. reg. Acceſſorium, nu. 18. ſi. de regul. juris, in 6. Domin. c. Suſceptum, n. 5. verſ. Nota quod, de reſcript. in 6. Roman. conſ. 408. n. 14. Alex. conſ. 61. n. 17. vol. 3. & conſ. 144. n. 4. vol. 5. Barth. Socin. l. 2. in ſine princip. ff. de verb. obl.* ubi *Jaſon n. 4. Aret. n. 1. Molin. n. 59. & 60. idem Aretin. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 37. & 38.* ubi *Imol. fine, de judiciis, & ibi Bellam. n. 36. qu. 11. Additionat. ad Decium ibi, in novo edit. n. 114. verb. Contrarium. Fortunius* latiſſimè diſputans *l. Gall. §. Et quid ſi tantum à n. 152. ff. de liber. & poſth. Lud. de Sardis, tractat. de natural. liberis 2 p. tit. de legitimatione per reſcriptum, in fine. Everardus loco ab æquipollentibus, n. 16. & loco à vi geminationis, n. 12. Sarmiento lib. 5. ſelect. ſuper dict. l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, n. 38. Gneier. alleg. 3. n. 20. Borgaſius de irregul. 2. p. tit. de interpret. diſpenſat. n. 11. Gallego de cognat. ſpirit. c. 24. n. 13.*

Quam-

Digitized by Google

28 Quamvis tamen hæc ſent. ſit valde probabilis, contrariam probabiliorem reputo: poſſe, nimirum, virtute illius facultatis legitimari utroque vitio laborantem. Ducor, quòd in materia favorabili ſub ſimplicibus contineatur caſus mixtus, ſecus in odioſa, ut docet *Bart. l. Gallus §. Et quid ſi tantum, n. 3. ff. de liber. & poſth.* ſic concordans text. inquit, *l. Vim paſſam, verſ. Præſcriptione, ff. ad l. Jul. de adult.* qui decidit ſub ſimplici non comprehendi mixtum: & *l. Si ita, in princ. ff. de lib. & poſth.* qui decidit ſub ſimplici mixtum claudi: ut prior in materia non favorabili, poſterior autem in materia favorabili intelligatur. Cum ergo quæſtio noſtra loquatur in poteſtate legitimandi, quæ Principis beneficium favorabile eſt, fiet largiſſima interpretatio. Juxta dicta diſp. præc. n. 4. & ita hanc partem ſuſtinent *Bart. l. 2. in princ. n. 2. ff. de verb. obl. & ibi Im. n. 3. Alex. n. 5. Alciat. n. 44. & 55. Zaſius n. 16. Rom. n. 6a. Angelus Peruſin. n. 2. Galiaula n. 34. idem Angelus l. Clem. in fine ff. de hered. inſtit. & d. l. Si ita, in princ. n. 4.* ubi *idem Alex. n. 3. Abb. c. ſi. n. 5. de ſimon. Bald. d. l. Si ita, in fine princ. & inſtit. de actionib. §. 1. n. 1. Bart. Socin. conſ. 3. nu. 14. vol. 3. Dec. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, in nova edit. n. 120. de jud. & ibi Alex. de Nevo n. 23.* ubi *Abb. n. 11.* quem ſeq. *Fel. c. ſi. nu. 8. de ſimon.* dicit de æquitate videri hanc ſententiam veram, licèt attento juris rigore fortè opinio contraria ſit verior. Eandem tenent *Ananias conſ. 95. viſis & ponderatis, in fine. Curtius Junior conſ. 65. n. 8. Angel. verb. Diſpenſatio, n. 9.* ubi *Sylv. q. 5. n. 10. Mandoſius reg. 10. Gancell. q. 3. n. 10. Spino. ſpeculo teſtam. gloſ. 16. n. 147.* & ex Theologis, *Enriquez l. 14. de irreg. c. 8. n. 10. Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, n. 7.* Et eandem ſequuntur aliqui cum quadam limitatione, nempe, ut vera ſit, quando de præjudicio tertii non tractatur, ſecus ſi in tertii præjudicium cederet. Et ponit exemplum *Covar. ſtatim allegandus*, ut ſi cognatis hæreditatem defuncti inteſtati jure optimo petentibus eſſet legitimatio facienda: vel ſi extarent filii legitimi adhuc ipſo patre vivente (quamvis alii DD. hujus limitationis allegandi ſolùm reputent in præjudicium tertii cedere legitimationem, quando fit poſt parentis obitum.) Et ratio hujus limitationis (quam veriſſimam reputo) eſt, quia poteſtas legitimandi, & diſpenſandi inter odioſa, & reſtringenda numerantur, quando in tertii damnum pullulat, (ut diximus n. 3.) Auctores hujus limitationis ſunt, *Ant. c. Per venerabilem, n. 13. qui filii ſint legit. & ibi Alex. de Nevo, nu. 52. Prapoſ. ibi. §. Quod autem, n. 23. ſi. Paulus d. l. 2. in princ. n. 4. Felin. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 8. ad finem, de judic. & c. Poſtulaſti, n. 11. verſ. Secundus caſus eſt, de reſcript. Jaſon. inſtit. de actionib. §. 2. n. 31. & ibi Angelus n. 3. Ant. de Roſellis tract. de legitim. l. 2. de cauſa materiali, n. 2. verſ. Sed juxta iſta quæro. Milis in repertor. lit. F. n. 12. verb. Filius, verſ. Filius qui eſt ſpurius. Gambarn de auctoritate legati, l. 10. n. 202. Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. n. 9.* Et hanc ſequendam eſſe limitationem, adhuc retenta hac poſteriori ſent. affirmat *Aretin. dict. l. 2. in princ. nu. 1. & Menochius de ſucceſſionum creatione l. 2. §. 22. n. 51. fine*, dicit ſaltem in hoc caſu hanc ſententiam eſſe veriſſimam. Quamvis immeritò hanc limitationem reprobent. *Jaſon d. l. 2. in principio, num. 4. fine, & ibi Alex. nu. 6. & l. Si ita, in princ. n. 3. ff. de liber. & poſthum.*

29 Intellige tamen hanc ſententiam, quando in favorem legitimaturi conceditur hæc facultas legitimandi: ſecus quando in ipſius legitimandi favorem. Ratio eſt, quia in priori caſu eſt amplè interpretanda: in poſteriori autem ſtrictè, ut diximus n. 6. & tenet. *Jac. de Puteo ibi alleg.*

30 Tandem quando poteſtas legitimandi conceſſa alicui loqueretur de ſpuriis, nulla limitatione appoſita: cum ſpurius ſit terminus generalis comprehendens ſub ſe omnes ſpurii ſpecies (& tradit *Bart. l. ſi. in princ. n. 2. ff. de his quib. ut indign.*) extenderetur etiam ad cauſam mixtum, eò vel maximè, quòd poteſtas hæc ſit favorabilis, & latè interpretanda. Et quamvis aliqui reſpondeant ſpurium eſſe terminum generalem reſpectu caſus ſimplicis, & non mixti. Sed hoc reprobat *Decius ſtatim allegandus*. Quod natura generis ſit includere quamlibet ſpeciem, *l. Si quis ſic ſtipuletur, ff. ſolut. matr. & l. 2. §. Dol. ff. vi bonorum rapt.* ubi *Bart.* Et caſus mixtus aut conſtituit tertiam ſpeciem, & tunc talis ſub genere comprehenditur: vel ſi non conſtituat novam ſpeciem, applicatur ſimplicibus, argumento ex *l. Quæritur, ff. de ſtatu hominum*, & ſic ſemper ſub genere includitur. Et ita hanc partem ſuſtinent *Decius c. At ſi clerici, §. De adulter. in nova edit. n. 114. & duplici ſeq. de judic. & ibi Aretin n. 42. Covar. 4. decret. 1. p. c. 8. §. 8. nu. 8.* quamvis minus bene teneat contrarium *Alciatus l. 2. in prin. n. 41. & 42. verſ. Ex ſupra dictis, ff. de verb. obl.* dicens in poteſtate legitimandi ſpurium non claudi mixtum.

31 Ad arg. n. 17. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. 28. ubi eum textum in non favorabilibus procedere diximus. Ad 2. reſpondet *Bart. l. 2. in princ. n. 2. ff. de verb. oblig.* eam legem non facere ad rem: quia in ea agitur quando ea commixtione mutatur rei ſubſtantia: ut ſi ex duplicis ſpeciei materia quædam tertia ſpecies conficetur. At in noſtro caſu eadem ſpecies manet. Ad 3. dicenm *Bart. Socino d. l. 2. in princ. n. 14.* id tantum probare, exercitium legitimandi eſſe odioſum, tam in principe, quàm in delegato: ſecus de poteſtate. Sicut licèt diſpenſatio ipſa ſit odioſa, at poteſtas diſpenſandi eſt favorabilis. Ad 4. & confirm. & 5. omiſſa ſolutione *Decii c. At ſi clerici, §. De adulteriis, in nova edit. n. 120. de jud.* quam benè reprobat *Galiaula, d. l. 2. in princ. n. 14. & 15.* reſpondetur cum *ipſomet Galiaula*, quamvis mixtum majus, & odioſius ſit duobus ſimplicibus ſeorſum ſumptis, & conceſſo minori non cenſeatur regulariter conceſſum quod majus eſt: at hoc fallit, quando agitur an diſponens de duobus ſimplicibus ſeparatis, cenſeatur idem diſponere de ipſis unitis. Nam in materia favorabili dicendum eſt, ſub illis ſimplicibus comprehendi mixtum, ut probavi num. 28.

DISPUTATIO III.

An diſpenſatio perſonarum diſtinctionem exigat, ita ut nequeat à Prælatis erga ſemetipſos exerceri in iis, in quibus poſſunt cum ſubditis diſpenſare?

SUMMARIUM.

An diſpenſationem impropriam poſſint Prælati erga ſe exercere, n. 1.
An diſpenſatio generalis conceſſa à Prælatis, ipſo quoque comprehendat, n. 2.
An poſſit committere confeſſario, ut cum ipſis diſpenſet? nu. 3. & ibi an oporteat ut ſit proprius illorum confeſſarius: vel illi intendant fateri?
An poſſint ſecum propriè diſpenſare? Refertur duplex opinio, n. 4. & 5.
Romanus Pontifex poteſt ſecum diſpenſare, n. 6.
Idem de Principe ſeculari, n. 7.
Idem de Epiſcopis, & Prælatis habentibus juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, n. 8.
Idem de Prælatis regularibus etiam localibus: & an hi habeant juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſubditos, n. 9.
Idem de habente poteſtatem delegatam diſpenſandi cum communitate, cujus ipſe eſt pars, n. 10.
An idem dicendum ſit de habente limitatam poteſtatem diſpenſandi cum certis perſonis, vel certo perſonarum numero, n. 11.
Satisfit argumentis, n. 12.

Præmittendum eſt duplicem eſſe diſpenſationem, quædam eſt propriè dicta, quæ eſt vera juris relaxatio, & propriè actus juriſdictionis. Alia impropriè, quæ potius dicitur licentia quædam, ſeu facultas: eſtque conſenſus quidam, ſeu approbatio ſuperioris, non relaxans obligationem legis, ut quando in conſtitutionibus regularium præcipitur, ne aliquid fiat abſque ſuperioris licentia, non intendunt conſtitutiones id opus omnino interdicere, ſed tantùm ne fiat ſine ea conditione: nec licentia illa eſt propriè actus juriſdictionis, ſed cujuſdam ſuperioritatis, & ſi de hac impropria diſpenſatione loquamur, veriſſimum eſt, ac communi religionum uſu receptum, ut poſſint prælati ſecum diſpenſare, utendo, nimirum, licentiis, quas dare poſſunt ſuis ſubditis. Quippe expedit ut ii, qui aliis facultatem facere poſſunt, ſibi quoque facere poſſunt: ne ſint pejoris conditionis quàm ſubditi, nec enim habent ſuperiorem, quem facilè adire valeant. Et ita docent *D. Tho. 2. 2. q. 185. a. 8. Turrecr. c. De monachis 16. q. 1. D. Ant. 3. p. 1. 20. c. 2. §. 7. Angel. verb. Monach. n. 7. Syl. verb. Religio 6. q. 10. & Religio 7. q. 12. & Teſtam. 2. qu. 2. dictio 1. Tabiena verb. Epiſcopus q. 6. & ibi Armilla num. 8. Viguer lib. inſtit. c. 17. §. 1. verſ. 22. Cord. addit. ad Collectorem compendii mendicantium, verb. Accedere ad monaſteria monialium, ad ſi. Manuel q. regular. to. 1. q. 45. n. ſi.* & hi duo reprobant *Collectorem eo verb. Accedere ad monaſteria monialibus q. ult.* ubi malè negavit poſſe religionum prælatos ſibi facultatem concedere in iis, in quibus poſſunt ſuis ſubditis concedere. 1

Secundò nec dubitandum eſt, quin quando in univerſum diſpenſant prælati cum ſubditis in aliqua lege, hæc diſpenſatio ad ipſos quoque prælatos extendatur, ut ſi prælatus religionis juſta cauſa diſpenſet, ut aliqua die jejunii carnes comedat totus conventus, aut non jejunet: vel Epiſcopus cum tota civitate, poterunt quoque ipſi eadem diſpenſatione uti. Quod hoc non ſit directè uti juriſdictione in ſeipſum, ſed quaſi indirectè, utendo diſpenſatione in univerſum conceſſa. Sicut DD. communiter, 4. d. 20. admittunt prælatos concedentes generaliter indulgentias, poſſe quoque illis frui. Ne pejoris conditionis ſint, quàm ſubditi. Et ita in propriis terminis tanquam rem certam tradunt *Sotus 4. d. 21. q. 1. a. 4. in fine corp. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* ubi de indulgent. *c. 5. col. 32. verſ. Sed utrum indulgentia.* Quamquam id pauci negarent, id quoque in indulgentiis non admittentes. 2

Tertiò dubitandum quoque non eſt, poſſe prælatos ſuo confeſſario committere, ut cum ipſis diſpenſet in omnibus, in quibus poſſunt cum ſubditis ipſi diſpenſare. Ne deterioris conditionis ſubditis ſint. Cum ſubditi præ manibus habeant prælatum potentem cum illis diſpenſare. Atque duriſſimum eſſet cogere prælatos ſoli Pontifici ſummo ſubditos ipſum adire, ad quamvis diſpenſationem obtinendam. Et ratio eſt, quia non repugnat quempiam hujuſmodi juriſdictionem in ſemetipſum exercere, etiam in abſolutione ſacramentali committendo confeſſario ut ipſum prælatum abſolvat: ut conſtat ex communi, & veriſſima ſententia, aſſerenti confeſſarium Pontificis ab ipſomet ſortiri juriſdictionem ad illum abſolvendum. Ergo à fortiori id non repugnat in diſpenſatione. Item quia dum *c. ſi. de pœnis. & remiſſ.* Indulgetur Epiſcopis, & prælatis exemptis poſſe eligere ſibi confeſſarium, quamvis ibi textus de ſola abſolutione ſacramentali mentionem faciat: at mens ejus fuit his prælatis proſpicere in omnibus, per illum confeſſarium, quæ poſſunt ipſi in ſubditos exercere. Et ita 3

loquen-

Digitized by Google

loquentes de Epiſcopo fatentur. Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. n. 41. Gabriel. 4. diſt. 17. qu. 2. a. 3. dub. 2. in princ. D. Ant. 3. p. t. 17. c. 2. §. 2. ſtatim in princ. Angelus verb. Confeſſio 3. n. 7. Sylv. verb. Confeſſor 1. q. 9. Tabiena verb. Abſolutio 1. n. 17. q. 17. Majol. l. 2. de irregul. c. 2. n. 12. & lib. 5. c. 51. n. 7. Enriq. l. 6. de pœnit. c. 4. a. 3. in comment. lit. I. & c. 7. nu. 5. in comment. lit. B. & l. 7. de indulgent. c. 28. n. 1. in comment. lit. H. Ant. Gomez in expoſit. Cruciata clauſula 10. n. 85. Sayro in theſauro caſuum, t. 1. l. 7. c. 14. n. 5. Emm. Sa ſum. verb. Confeſſ. n. 17. verſ. Confeſſor Epiſcopi, & verb. Religio n. 47. verſ. Prælati in religione. Et idem docent Enriquez, & Emmanuel Sa eiſdem locis (& meritò) de prælatis religionis. Poteſt enim confeſſor ab ipſis electus, ex eorum commiſſione cum ipſis diſpenſare in omnibus, in quibus ipſi prælati poſſunt cum ſubditis. Et bene addunt Majolus, & Sayro ibid. & Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 1. a. 9. dicens id decreviſſe congregationem Cardinalium, idem eſſe dicendum de caſibus occultis conceſſis Epiſcopo, in Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de reform. Si enim Epiſcopus in eos incidat, poteſt abſolutione, & diſpenſatione ſui confeſſarii ad id electi ab ipſo uti. Neque exiſtimo oportere ut prælatus illi ſacerdoti fateatur, aut illi intendat fateri: ſed ſatis eſt, ut ipſi concedat abſolutionis ſacramentalis impendendæ ipſi prælato licentiam: vel aliàs ſacerdos ille juriſdictionem habet audiendi confeſſionem illius prælati, aut illum eligat ad hanc ſolam diſpenſationem faciendam. Quia juriſdictio illa cum prælato diſpenſandi, ſicut & abſolvendi, ab ipſo prælato emanat; vel à Pontifice, qui c. fi. de pœnit. & remiſſ. conceſſit prælatis exemptis poſſe eligere confeſſores.

4 Difficultas autem tota eò pertinet, an poſſint prælati ſecum directè, & verè, ac propriè diſpenſare, verbi gratia, in votis, irregularitatibus, præceptis Eccleſiæ, atque in cæteris omnibus, quoties id poſſunt cum ſubditis? Et poteſt quidem hoc controverti tam de ſummo Pontifice, quàm de aliis prælatis inferioribus. Diverſimodè enim loquuntur DD. de his. Et 1. id generaliter negant, exprimentes etiam ſummum Pontificem, Ant. c. 1. n. 10. de conſt. & ibi Imol. n. 7. Alex. de Nevo n. 66. Baron. nu. 108. Decius conſ. 151. n. 10. vol. 1. Supplem. Gabr. 4. d. 38. qu. 1. a. 5. col. antepenult. verſ. Si quæritur an quiſpiam. Et poteſt id probari primò. Quòd nemini auctoritatem in proprio facto præſtare integrum ſit, l. 1. ff. de autor. & conſenſu tutor. ibi. Regula eſt juris civilis in rem ſuam auctorem tutorem fieri non poſſe. Et clem. 2. de reb. Eccl. non alien. ubi decernitur valere unionem alteri Eccleſiæ, vel ſingulari præbendæ capituli factam per Epiſcopum, de conſenſu capituli: ſecus ſi ipſi capitulo unio fiat. Cujus rationem reddit ibi Gloſſ. verb. Capitulo, quod in priori caſu non præſtet auctoritatem capitulum in facto proprio, ſecus in poſteriori. Secundò, quia idem ſuper ſemetipſum juriſdictionem exercere nequit, l. Ille à quo, verſ. Tempeſtivum, ff. ad Trebel. & l. penult. ff. de recept. arbitr. & docent D. Tho. 4. d. 20. q. 1. art. 5. q. 4. ad 1. Angles floribus, 2. p. ubi de indulgentiis, a. 3. diff. c. 2. dub. unico. Et ita Durand. 4. d. 20. q. 5. n. 6. qui contra fere omnes tueatur indulgentias non poſſe comparari ab eas concedenti, quaſi coactus aſſerit conceſſionem indulgentiæ non eſſe actum juriſdictionis, ſentiens adeò repugnare uſum juriſdictionis erga ſemetipſum, ut nec uſum iſtum indirectum admittere velit. At diſpenſare cum aliquo eſt erga eum juriſdictionem exercere. Diſpenſatio enim propria eſt actus juriſdictionis. Ergo nec Pontifex valet ſecum diſpenſare. Et confirm. Quia diſpenſare eſt actus ſuperioris in ſubditum, atque ideò diſpenſatio non ſubditis minimè prodeſt. At nemo ſe ipſo ſuperior eſſe poteſt. Tertiò, quia ejuſdem eſt ligare, & ſolvere, c. Inferior d. 21. & c. Cum inferior, de major. & obed. At nemo poteſt ſe lege aliqua ligare, ut conſtat etiam de ſupremo Principe, quem ſuis legibus quoad vim coactivam non ligari docent univerſi. Nec igitur poterit ſe ipſum à regis obligatione abſolvere, ſecum diſpenſando. Quartò, idem conſtat ex c. fi. de inſtit. ubi deciditur eum, qui beneficium conferre poteſt, non poſſe ſe ipſum inſtituere. Et redditur ratio his verbis: Cum inter dantem, & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis. At diſpenſans eſt beneficium diſpenſationis impertiens: is verò cum quo diſpenſatur, eſt id beneficium recipiens. Et confirm. quia communis Theologorum ſent. 4. d. 20. ſuſtinet, nec Romanum Pontificem poſſe ſibi indulgentias concedere. Cujus rationem reddit ibi Palud. q. 4. a. 3. n. 49. concl. 5. eo quod inter dantem, & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis. Et hæc ſententia probabilis eſt.

5 Alii autem ſoli Rom. Pontifici concedunt poſſe ſecum diſpenſare, negantes id prælatis aliis inferioribus. Ducuntur, quod in prælatis inferioribus non reperiatur pleniſſima poteſtas, qualis eſt in Pontifice, ſed habeant poteſtatem immediatè derivatam ab illo, juxta veriorem ſententiam. Neque urgeat neceſſitas in eis, quæ cogit id Pontifici concedere. Hi enim carent ſuperiore, quem adeat ſecum diſpenſaturum. At illi Pontificem habent. Et confirm. ex c. Magnæ, de voto ubi Innocen. III. loquens cum Trecenſi Epiſcopo, qui peregrinationem, ob certam cauſam quæ jam ceſſaret, voverat, quaſi ipſum laudans ait noluiſſe illum abſque Sedis Apoſtolicæ conſilio voti obligatione ſe exemptum judicare, ubi Gloſſa verb. Conſilio, ait: & bene, Quia nemo juramentum vel votum ſuum debet interpretari. Secundò, quia cum diſpenſatio ſit in lege ſuperioris, nequeunt prælati eam poteſtatem ſecum diſpenſandi habere, niſi ex præſumpta ſuperioris commiſſione: At ratio dictat eam commiſſionem non præſumi. Cum non expediat eos ea poteſtate in ſemetipſos uti: cum per confeſſorem poſſint ſibi ipſis conſulere, ut numero tertio diximus. Et confirm. quia ideò poteſt ſuperior in voto ſubditi diſpenſare, quia ea voluntas, qua ſe obligavit, erat ſuperiori ſubdita. At voluntas prælati ſibi non eſt ſubdita; ergo nequit ſecum diſpenſare. Et ideò hanc partem expreſsè videntur tueri Felinus c. 2. n. 20. de ſponſal. & c. 1. n. 33. de conſt. & ibi Decius in 2. lectura, in nova edit. n. 24. ubi tanquam quid ſpeciale aſſerunt Pontificem ſe à proprio juramento abſolvere, quod caret ſuperiori: nec ligetur jure pontificio petenti diſtinctionem inter dantem, & accipientem. Et expreſsè tenent, Abbas c. Magna, n. 2. notabili 1. de voto, & c. At ſi clerici, §. de adulteriis, n. 10. de judic. & ibi Ant. 17. Decius in nova edit. n. 109. Alex. de Nevo n. 17. Hippol. nu. 101. Milis in repertorio, lit. D. nu. 23. verb. diſpenſatio, verſ. Diſpenſare poteſt contra propriam. Henricus Bottaus tractatu de Synodo Epiſc. 2. p. a. 4. n. 13. Roſel. verb. Votum 5. n. 2. Angel. verb. Votum 4. a. 7. Sylveſt. verb. Votum 4. q. 3. fine. Tabiena verb. Jurare. 4. an. n. 21. Paulus Borgaſius de irreg. p. 6. tit. de voto, n. 161. Ant. Gomez in expoſitione Cruciatæ, clauſula 10 num. 87. Et ex Theologis Palud. 4. d. 20. q. 4. a. 3. concl. 5. n. 49. & d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. n. 41. Enriquez tribus locis, quos n. 3. allegavi. Azor lib. 5. inſtit. moral. c. 15. q. 6. Et loquentes de religionum prælatis negant ſecum poſſe diſpenſare, Collector privilegiorum mendicantium, verb. Accedere ad monaſteria monialium, q. ult. & ibid. Cordub. in additionib. ad ſecun. Manuc. lq. reg. 1. to. q. 45. a. fi. Limitant tamen hoc Decius d. §. de adulteriis, n. 109. & ibi Hippolytus n. 105. Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. n. 41. Corduba proximè allegatus, niſi periculum ex mora adeundi ſuperioris immineret. Obſerva etiam omnes hos Doctores expreſsè negare hanc poteſtatem in prælatis inferioribus, & ita eam in Pontifice videri ſupponere. Qui autem expreſsè in Pontifice eam concedunt, referuntur, n. ſequenti, fine. Et hæc quoque ſententia valde probabilis eſt.

1. tamen concluſio ſit. Probabilius eſt, poſſe Roman. Pontificem erga ſe ipſum diſpenſare in iis omnibus, in quibus poteſt cum ſubditis. 6 Ducor, quòd ſuppoſito nullatenus repugnare jure naturæ hanc diſpenſandi juriſdictionem ab aliquo erga ſe ipſum exerceri: id pleniſſimæ poteſtati Pontificiæ nulli juri humano ſubjecti negandum non eſt. At nullatenus id repugnare probatur ex ſequentibus. Primò, quia juriſdictio hæc ſecum diſpenſandi non eſt contentioſa, quæ teſtium probationem ac partis citationem deſideret: ut vel ſic diſtinctionem perſonarum exigat, quaſi iniquum ſit in propria cauſa ſibimet jus dicere contra jus ab adverſario intentum, l. unic. C. ne quis in ſua cauſa. Sed ſolum poſtulat veluti directionem ex prudenti judicio ad perpendendam diſpenſationis cauſæ juſtitiam. Quod non repugnat erga ſe ipſum ab aliquo haberi: quamvis expediens otius foret alieno judicio ſtare. Neque eſt hæc juriſdictio aliqua punitiva ſeu coactiva, quam in ſemet exerceri repugnat. Sed eſt voluntaria juriſdictio, ac proinde hujuſmodi repugnantia caret. Nec pertinet ad abſolutionem ſacramentalem, quæ jure divino poſtulat diſtinctionem perſonalem inter abſolventem, & abſolutum. Atque ita diſcrimen hoc conſtituerunt, D. Tho. 4. d. 20. q. 1. a. 5. quæſtiunc. 4. ad 3. & ibi Durand. q. 4. a. 10. Ledeſ. 2. p. 4. qu. 29. a. 4. fine aſſerentes actum, qui inſtar ſententiæ exercetur, ut excommunicare, non poſſe ab aliquo erga ſe ipſum exerceri, ſecus de actu, qui per modum diſpenſationis fit. Et Sotus 4. d. 21. qu. 1. art. 4. in fine corporis, & Lud. Lopez 1. p. inſtruct. ubi de indulgentiis, c. 5. col. 33. ante verſ. Præterea circa illam q. ubi reſpondentes argumento probanti non poſſe prælatum conſequi indulgentias, quas generaliter populo concedit: eo quòd hæc conceſſio ſit actus juriſdictionis, qua nequit quiſpiam uti erga ſe: dicunt neminem poſſe uti juriſdictione in ſe ipſum, ſe cogendo, aut ſacramentaliter abſolvendo, quia hic actus eſt perſonalis unius in alterum. Ubi clarè extra hos duos caſus videntur admittere uſum juriſdictionis in ſemetipſum. Et Valentia p. 4. diſp. 7. q. 20. puncto 3. col. 3. verſ. Secundo aſſerimus, aſſerens prælatum obtinere poſſe indulgentias ab ipſo conceſſas, eam reddit rationem. Quia licèt is ſit actus juriſdictionis, non eſt talis, qui vim coactivam exerceat, ita ut neceſſarium ſit eum exerceri circa aliquem alium. Et confirm. quia in voluntaria juriſdictione poteſt quis plurium vices ſuſtinere: dummodo exercitium unius actus non obſtet exercitio alterius. Quod late probat, Abb. c. Ex litteris, n. 11. de prob. Et conſtat ex l. Si conſul. ff. de adopt. ubi ſi filiusfamilias præſes ſit, poteſt ſemetipſum emancipare, vel in adoptionem tradere. Et ex l. Una, ff. de offic. conſul. ubi conſul apud ſemetipſum poteſt manumittere ſervum ſuum: atque ita repræſentat perſonam domini, ac perſonam conſulis. Et ideò Abb. d. c. litteris n. 12. concludit poſſe quempiam vices duorum ſuſtinere, niſi ſpecialiter ſibi interdicatur. Quare idem Abb. c. fi. n. 5. de inſtitut. ubi decernitur eum, ad quem dignitatum collatio ſpectat, non poſſe ſe ipſum inſtituere: reddita ratione, quod inter dantem, & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis: opponit varios textus probantes integrum eſſe alicui ſuſtinere vices duplicis perſonæ, & ita videri idem dicendum in caſu illius textus. Reſpondet hoc deficere in caſu illius textus, eo quòd pernicioſi exempli eſſet, ac ambitionem ſapiens, ſi prælatus beneficia, quorum diſtributor eſt, ſibi conferret. Et remittit hujus quæſtionis reſolutionem ad id, quod ipſemet dixerat cap. Ex litteris, de probat. ubi num. 11. & 12. ſuſtinet in juriſdictione voluntaria, quando non eſt ſpecialiter vetitum, poſſe eundem vice plurium fungi. Unde dum ille textus d. cap. fi. reddit ejus deciſionis rationem, quòd inter

dan-

dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis: dicendum eſt hanc rationem non eſſe generalem: ut conſtat ex textibus in contrarium adductis, & ex doctrina Abbatis allegata: ſed eſt ſpecialis in illo caſu, ut vitetur iniquum ambitionis exemplum in prælatis. Quod amplius conſtat ex *c. Per noſtras de jure patron.* ubi decernitur nullum ſe ad dignitates præſentare poſſe, redditur ratio his verbis: *Nullus ſe ingerere debet Eccleſiaſtica prælationis officiis*. 2. quia neque in naturalibus ea repugnantia invenitur. Quippe idemmet ſecundùm diverſas rationes poteſt eſſe agens, & patiens reſpectu ſui ipſius, ut potentia viſiva, quatenus ea exercet actum viſionis agit: & quatenus ſubjectum eſt illiuſmet actus, patitur. Nedum in moralibus id non repugnabit: Et ita ſacerdos miniſtrans ſibi Euchariſtiam, quatenus miniſtrat, dicitur ſibi conferens, quatenus autem recipit, dicitur recipiens. Atque in jure canonico eandem perſonam ſecundùm diverſas rationes diverſa munera obire, ac eſſe ſubditum, ac ſuperiorem reſpectu ſui ipſius, invenimus, ut conſtat ex *c. Quod ſicut, §. Super eo, de elect.* ubi reprehenditur Archiepiſcopus, qui nondum recepto pallio, ordines contulit: quod non tanquam ſimplex Epiſcopus, cùm talis non eſſet, ſed tanquam Archiepiſcopus, cui interdictum eſt, pontificali exercitio ante pallium receptum, id fecerit. Atque ideo immunis culpæ foret, ſi anteà Epiſcopus eſſet, ubi *Gloſſa verb. Tanquam*, inde infert quædam facere quempiam tanquam alium: & allegat *c. ſi Eccleſia, in fi. 23. q. 4.* quod eſt deſumptum ex *D. Aug. epiſtola 50. ad Bonifacium*, ubi dicitur regem inſervire Eccleſiæ quatenus homo eſt, vivendo fideliter, quatenus autem rex eſt, juſtas leges indicendo. Et *c. A collatione, de appell. in 6.* cùm appellatio diſtinctionem perſonarum inter judicem à quo, & judicem ad quem deſideret, & ut fiat ab inferiori judice ad ſuperiorem, decernitur à collatione facta per Epiſcopum cum capitulo poſſe appellari ad ipſum Epiſcopum, ſi ibi ut Canonicus interfuerit, ſecus ſi ut Epiſcopus, & *Bald. l. Eos, in princ. n. 2. C. de appellat.* tradit appellatione facta ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, ſi Epiſcopus mox creetur Archiepiſc. illius diœceſis, ad quam appellatum eſt, poſſe eum cognoſcere de illa appellatione, inſtar novi hominis. Non ergo repugnat Pontificem ut hominem ſibimet quatenus Pontifici ſubdi. Sicut Epiſcopus quatenus canonicus, ſubditur ſibimet tanquam Epiſcopo: & quatenus Epiſcopus, ſubditur ſibimet quatenus Archiepiſcopo poſteà facto, ut in exemplis traditis conſtat. Secundò, prob. quia ſi bene res perpendatur, nil refert utrum prælatus in univerſum diſpenſans cum communitate, poſſit ea diſpoſitione frui: an ſeorſum cum ſingulis diſpenſans, ſecum quoque ipſemet diſpenſet. Nam in utroque caſu idem erga ſeipſum jurisdictionem exercet, ac vice ſuperioris & ſubditi fungitur: ſuperioris quidem, quatenus diſpenſat, ſubditi verò, quatenus ſecum diſpenſatur. Cujus ſignum eſt, nullum ex ea communitate, qui ſubditus non ſit, poſſe ea diſpenſatione frui. Atque ita Doctores, quos in prima ratione hujus concluſionis adduximus, ut defendant poſſe prælatos conſequi indulgentias ab ipſis conceſſas, coguntur dicere actum hujuſmodi juriſdictionis non deſiderare veram perſonarum diſtinctionem. Adde, ſi juriſdictio ad diſpenſandum ejus eſſet naturæ, ut veram perſonarum diſtinctionem poſtularet, qualis eſt juriſdictio punitiva, ſeu coactiva, ut poteſtas communicandi, nullatenus etiam in univerſitatem exercita poſſet comprehendere exercentem, ut ſi Pontifex omnes alicujus delicti reos excommunicet, non comprehenditur ipſemet eidem delicto obnoxius: & idem de Epiſcopo excommunicante. Ergo juriſdictio diſpenſandi non petit neceſſariò diſtinctionem realem perſonarum. Dices fortè eam generalem diſpenſationem non prodeſſe diſpenſanti, ex vi voluntatis ejus, ac poteſtatis, ſed ex poteſtate ac voluntate ſuperioris, quoties illum habet, vel Chriſti, ſi Papa ſit. Sicut quando Princeps legem edit, ita ligatur quoad vim directivam, non ex ſua voluntate, ſed ex naturali ac divino jure. At facilè hæc evaſio impugnatur. Cùm neque ea ſuperioris aut Chriſti diſpenſandi voluntas, cum prælato generaliter diſpenſanti conſtet ex aliquo jure divino aut Pontificio. Nec eſt ſimile quod adducitur: quia in eo ſimili reperitur jus naturale dictans rationi diſſonare Principem, qui caput eſt, non conformari cum membris, in moribus qui ex ejus poteſtate ac voluntate pendent. At in noſtro caſu non eſt principium naturale id dictans in diſpenſatione. Cùm facilè ſibi Pontifex conſulere poſſit, committens ſuo confeſſario ut ſecum diſpenſet. Quod omnes admittunt (ut n. 3. diximus.) Colligitur ergo apertè id proficiſci ex voluntate ac juriſdictione prælati ad diſpenſandum ſecum: ac proinde non repugnare exercitium hujus juriſdictionis in ſemetipſum. Tertiò, quia cum nil æquè requirat perſonarum diſtinctionem, ac juſtitiæ actus, ſiquidem de ejus ratione eſt eſſe ad alterum, datur juſtitia ejuſdem perſonæ ad ſemetipſam diverſis rationibus conſideratam, ut conſtat in Chriſto Domino noſtro, qui ut Deus homo ſatisfecit de rigore juſtitiæ, & quatenus una erat ex Perſonis divinis, ſibi ipſi ſatisfecit. Et debitor incertorum de rigore juſtitiæ ſolvit, ſi ſibi quatenus pauper eſt, debitum aſſignat. Atque adeò ut debitor ſatisfecit de juſtitia, & ut pauper eſt is, cui ſatisfactio fit. Et ideò pro hac concluſione ſunt apertè DD. quos in prima ejus probatione retuli, quatenus admittunt poſſe hanc juriſdictionem ab aliquo erga ſemetipſum exerceri. Et in propriis terminis ſuſtinent hanc *Felinus, c. 2. nu. 20. de ſponſal. & cap. 1. n. 33. de conſt. & ibi Decius in 2. lectura in novaodit. n. 24.* & id colligunt ex *Abbate ibi n. 7. & cap. Propoſuiſti nu. 13. de conceſſione præb.* dicenti non poſſe Pontificem ſe abſque cauſa legitima à juramento abſolvere: quaſi ſentienti à contrario ſenſu id poſſe ex juſta cauſa, Eandem tenent *Sylveſt. verb. Lex q. 14. fi. Tabiena verb. Jurare, q. 20. n. 21. Corradus in templo omnium judicum, lib. 1. c. 1. §. 3. verſ. 6. Flaminius de reſign. benefic. l. 3. qu. ult. n. 130. Ant. Gom. in expoſit. Cruciatæ clauſul. 10. n. 87.* Et ſupponunt *Covar. c. Alma mater. 1. p. §. 1. n. 7. & Corduba in quæſtion. lib. 4. q. 1. col. 4. verſ. 4. idem probatur*, ubi dicunt non poſſe Pontificem ſecum abſque cauſa diſpenſare. Atque adeò à contrario ſenſu ſupponere videntur poſſe cum cauſa. Et ex Theologis docent *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. n. 41. & ibi Mayronis, q. un. fi. Cajet. 1. 2. q. 96. a. 5. col. 3. verſ. Ad hoc dubium præmittenda ſunt. Sotus 4. d. 18. q. 1. a. 5. concl. 2. & l. 1. de juſt. q. 6. a. 7. ad fi. verſ. Quando autem, Ledeſma 2. p. 4. q. 29. a. 4. fine Jacobinus de concil. l. 7. a. 5. Suarez 3. to. in 3. p. q. 82. a. 11. diſp. 36 ſect. 2. col. antepen. verſ. Solet verò, & 4. tom.* ubi de indulgentiis, *diſp. 52. ſect. 1. n. 20. Enriq. l. 6. de pœnit. c. 4. n. 3. in comment. lit. I. & c. 7. n. 5. & l. 7. de indulg. c. 28. nu. 1. in comment. lit. H. Azor. lib. 5. inſtit. moral. cap. 15. q. 7.*

II. Concluſio. Idem dicendum eſt de ſupremo Principe ſecu- 7
lari, poteſt enim ſecum diſpenſare in iis omnibus temporalibus, in quibus poteſt erga ſubditos. Quòd habeat pleniſſimam, ac ſupremam poteſtatem in temporalibus, ſicut Pontifex in ſpiritualibus. Item quia *c. Per venerabilem, qui filii ſint legit.* decernitur Regi integrum eſſe ſobolem propriam illegitimam legitimare, diſpenſando cum ea quoad ſucceſſionem ad dignitates temporales. Qua in ſe ſecummet quoque diſpenſat in lege, hæc interdicenti, & ita *Sylv. verborum Lex q. 14. fi.* generaliter loquitur dicens poſſe principem ſecum diſpenſare.

III. Concluſio. Probabilius quoque reputo poſſe Epiſcopos 8
ſecum diſpenſare in iis omnibus caſibus, in quibus poſſunt cum ſubditis. Ducor, quòd 2. ratio n. 6. adducta ad probandũ hoc poſſe Pontificem, habeat eandem vim in Epiſcopis. Cùm dicendum ſit poſſe eos uti diſpenſatione generali, quam concedunt civitati, ut probat ratio, quam n. 2. poſui, atque *Sotus, & Lud. Lopez ibi allegati* hoc aſſerentes loquuntur univerſaliter de prælatis. Secundò, quia uti hac juriſdictione erga ſe ipſum non repugnat jure naturæ, (ut n. 6. ſatis oſtendimus) nec etiam jure aliquo Eccleſiaſtico. Nam (ut eod. n. 6. probavi) jus Eccleſiaſticum petens diſtinctionem perſonalem inter dantem, & accipientem, non generaliter id decidit, ſed in caſu ſpeciali collationis beneficiorum, ad vitandum pernicioſum prælati exemplum. Ergo id Epiſcopo concedendum eſt. Eo vel maximè, quòd Epiſcopus ſit prælatus ordinarius in ſua diœceſi, atque in illa poſſit quidquid Pontifex in toto orbe, niſi Pontifex ſibi reſervet (ut probavi l. 1. diſp. 6 t. n. 3.) At textus non reperitur hoc Epiſcopis interdicens. 3. quia aliqui ex opinantibus contrarium (ut retuli n. 5. fine) fatentur poſſe Epiſcopos ſecum diſpenſare, quando nequit commodè ſuperior adiri. At tunc adhuc non urget neceſſitas. Quia poſſunt à confeſſario petere, ut cum illis diſpenſet. Tandem quia non video qua ratione hoc Pontifici concedatur, & non Epiſcopis. Cum rationes probantes id non competere Epiſcopis, idem quoque de Pontifice probant (ut n. 4. vidimus) Nec plenitudo poteſtatis Pontificiæ ejuſve neceſſitas, id ſpeciale eſſe in Pontifice ſuadeat: Quæ ſunt rationes, quibus id probant eam differentiam ſtatuentes (ut nu. 5. vidimus.) Non plenitudo poteſtatis. Quia hæc plenitudo præ cæteris prælatis, in eo ſolo verſatur; quod ſit generalis in toto orbe, ab ipſaque omnium prælatorum poteſtas derivetur, poſſitque ex juſtis cauſis coarctari. Et nullus eſt textus nec ratio probans ad eam pertinere, ut ſolus Pontifex poſſit ſecum diſpenſare. Non etiam id ſuadet neceſſitas Pontificis ſuperiore carentis, quem adeat ut ſecum diſpenſet. Quia confeſſorem habet, cui committere poteſt, ut ſecum diſpenſet (ut diximus n. 3.) Pro hac ſent. faciunt *D. Tho. Turrec. D. Ant. Angelus, Syl. Tabien. Armill. Viguer.* ubi eos retuli n. 1. tradunt enim Monachum factum Epiſcopum poſſe ſecum diſpenſare in obſervantiis regularibus, ſicut poteſt prelatus religionis ſecum. Pro eadem parte ſunt DD. quos n. ſeq. referam, id concedentes de Prælatis regularibus, qui tamen non tanta poteſtate gaudent, quanta Epiſcopi. Et generaliter de prælatis loquens id docet *Manuel in bulla cruciatæ §. 8. dub. 6. num. 11. & in 2. to. ſum. c. 30. n. 4.* Quare idem prorſus dicendum eſt de prælatis aliis habentibus juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi nulli Epiſcopo ſubjecta. Quia in juriſdictione non diſtinguuntur ab Epiſcopis. Et ideo militant eædem prorſus rationes.

IV. Concluſio. Idem cenſeo de prælatis regularibus ſive gene- 9
ralibus, ſive provincialibus, ſive præpoſitis localibus, qui toti domui præſunt, & eorum abſentium vices gerentibus: ut ſunt vicerectores, vicepriores: hi enim omnes poſſunt ſecum diſpenſare in omnibus iis, in quibus poſſunt cum ſubditis. Quod hi omnes juriſdictione quaſi Epiſcopali fungantur in ſuos religioſos, ac poteſtate ordinaria diſpenſandi in jejuniis, ac votis ſubditorum, ac aliis præceptis, ratione ſui muneris, inſtar Epiſcoporum cum ſuis ſubditis, ut bene docet *Azor ſtatim allegand.* Et prælatos regulares habere auctoritatem quaſi Epiſcopalem in ſuos ſubditos probat *Navar. l. 1. conſ. in 2. edit. tit. de tempor. ord. conſ. 36. n. un. & in ſum. c. 12. n. 75.* & ratio eſt, quia ſunt paſtores ordinarii

ſuo-

Digitized by Google

ſuorum religioſorum: ſicut Epiſcopus ſecularium. Ergo idem dicendum eſt de ipſis, quod de Epiſcopis diximus num. præced. Secundò, quia militat eadem ratio, nu. 6. adducta, quam num. præced. in Epiſcoporum favorem ponderavimus. Dum enim cum toto conventu diſpenſaot, eadem poſſunt frui diſpenſatione. Tandem quia non debent eſſe in hoc pejoris conditionis quàm ſubditi, eum quibus ipſe ſuperior diſpenſare poteſt. Et ideò hanc partem tenent *Armilla verb. Monachus, n. 9. Molina to. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 247. verſ. Religioſus tamen. Emman. Sa ſumma verb. Religioſus nu. 47. verſ. Prælati in Religione. Azor lib. 7. inſtit. moral. cap. 29. q. 6. Manuel duplici loco allegato in nu. præced.* & favent *D. Thomas, & alii, quos num. præced. allegavi*, dicentes poſſe Prælatos regulares ſecum in obſervantiis regularibus, ſicut cum ſubditis diſpenſare.

10 V. Concluſio. Idem cenſeo, ubi quiſpiam non haberet ordinariam, ſed delegatam diſpenſandi poteſtatem in univerſum, cum aliqua communitate, cujus ipſe eſt pars. Nam poſſet in iiſdem rebus ſecum quoque diſpenſare. Tum quia poteſtas illa non eſt limitata. Tum etiam ne pejoris conditionis ſit, quàm cæteri ex ea communitate. Demum quia procedit ea ratio duplici n. præced. ponderata in ordinarii favorem, nempè ipſum diſpenſantem cum eadem communitate, poſſe quoque illa diſpenſatione frui. Et ita *Manuel. 2. tom. ſum. c. 30. n. 4.* fatetur hoc, ſive poteſtas diſpenſandi ſit ordinaria, ſive delegata.

Ultima concluſio. Quia ſi haberet limitatam diſpenſandi poteſtatem cum certis perſonis, vel cum determinato perſonarum numero, quamvis eæ non exprimantur, nequiret ſecum diſpenſare. Prior pars conſtat, quia poteſtas illa non extenditur ultra conceſſionis limites. Cùm ergo ſit ad certas perſonas, in quibus ipſe noo comprehenditur, oon poterit erga ſe ipſum. Poſterior verò pars probatur, quia cùm ſit ad certum numerum præſcripta, non videtur mens concedentis, ut in eo comprehendatur ipſe delegatus. Item quia deficit ratio potiſſimùm ponderata n. præced. Cùm huic nulla communitas ſubſit, cum qua diſpenſare poſſit: ſed cum numero determinato poteſt.

15 Ad arg. 4. propoſita reſp. Ad 1. dic in iis caſibus eſſe ſpeciale, gratia fraudum vitandarum: ac proinde num. 6. probavimus in multis juriſdictionis voluntariæ actibus poſſe quempiam in rem ſuam auctoritatem præſtare, ut in emancipationem, ac ſervi manumiſſionem. Ad 2. & confirm. conſtat ex dictis num. 6. ubi probavimus juriſdictiooem voluntariam hanc poſſe ab aliquo in ſemetipſum exerceri: & ſatis eſſe, ſi eadem perſona reſpectu ſui ipſius ſit ſuperior, & inferior ſecundùm diverſas rationes. Ad 3. dic diſtinguendum eſſe id axioma, ejuſdem eſſe ligare, & ſolvere: eſt enim verum ad hunc ſenſum, ut nemo poſſit in univerſum ſolvere legem, niſi qui illa ligare poteſt. At intellectum in quolibet caſu ſpeciali noo eſt univerſaliter verum. Sed ipſemet, qui facultate diſpenſandi cum communitate gaudet, quamvis ſeipſum nequeat lege ligare, poteſt tamen ſecum diſpenſare. Sicut videmus Epiſcopum qui lege jejunii generali non ligat, poſſe in illa lege in caſu ſpeciali diſpenſare, licèt nequeat illam in univerſum ſolvere. Ad quartum conſtat ex dictis nu. 6. ubi probavi eam deciſionem non eſſe generalem, ſed reſtringi ad beneficiorum collationes. Ad confirm. dic ſatis probabile eſſe contrarium, ut de Pontifice ſuſtinet, *Enriquez, l. 6. de pœnit. cap. 7. nu. 5. & l. 7. de indulgent. c. 28. num. 1. comment. lit. H. Suar. de indulg. diſp. 52. ſect. 1. nu. 22.* & licèt *n. 19.* non definiat idem de Epiſcopis, ſed judicandum dicit juxta conceſſiones eis factas: at hoc non innititur diverſitati perſonarum requiſitæ: ſed ratio hujus traditur à *D. Thom. 4. diſt. 20. q. un. art. 5. quæſtiunc. ult.* quòd nulla poſſit juſta cauſa ſubſiſtere, ut prælatus poſſit ſibi directè indulgentias concedere. Ad arg. n. 5. adducta reſp. Ad 1. dic conſtare ex dictis num. 7. ubi utramque rationem infirmavimus. Ad confir. dic illud approbaſſe Pontificem tanquam valdè decens, non tamen tanquam neceſſarium. Ad 2. dic quamvis expediat ut per confeſſorem exerceant prælati eam juriſdictionem erga ſeipſos: eſſe tamen expedientiùs, ut ea facultate gaudeant ordinaria, ut ſecum poſſint, ſicut cum ſubditis, diſpenſare, ad tollendos ſcrupulos, & ne pejoris conditionis ſint, quàm ſubditi. Ad confirm. conſtat, ex dictis, nu. 6. ubi eundem ut hominem ſibi ut ſuperiori poſſe ſubdi, ac id ſatis eſſe probavimus.

DISPUTATIO IV.

An Prælati non ſolùm verbis, ſed etiam facto ipſo diſpenſare cenſeantur, quoties admittunt ad aliquem actum habentes juris impedimentum ad illum, aut patiuntur ejuſmodi actum ab illis exerceri?

SUMMARIUM.

Diſpenſatio non exigit verba determinata: & quot quæſtiones diſputantur? num. 1.

An princeps diſpenſet, cum ſcienter admittit ad actum, jure impeditum? num. 2.

An hæc ſcientia præſumatur: & an probari nequeat teſtibus, ſed ſola addita in litteris clauſula. Ex certa ſcientia? Refertur duplex ſententia, num. 3. & 4.

Sententia authoris, & cur clauſula: Motu proprio, non probetur teſtibus, num. 5.

An addita clauſula, Ex certa ſcientia, præſumatur ſcientia, & diſpenſatio, num. 6.

An deſideretur conſcientia probari ſcientiam ut præſumatur, diſpenſatio? num. 7.

An neceſſe ſit in litteris fieri mentionem vitii, quo promotus laborat, num. 8.

Quid, ſi Princeps urgente neceſſitate inhabilem promoveat? num. 9.

An cenſeatur diſpenſatio quoad eum ſolùm actum: & quid, ſi extra diſpenſationem poſſit aliud præſumi? nu. 10.

An ignoranter admittens cenſeatur diſpenſare, ſi conſcius admitteret? num. 11.

Quid ſi vitii obliviſcatur, vel non advertat: vel credat diſpenſatum cum illo? nu. 12.

An idem dicendum ſit de inferioribus, ſi impedimentum ſit eorum lege inductum? num. 13.

Quid, ſi Princeps admittat impedimentum jure divino, in quo poteſt diſpenſare? nu. 14. & 18.

An Prælati inferiores admittentes jure communi impeditum cenſeantur diſpenſare? Refertur duplex ſententia, n. 15. & 16.

Explicatur ſententia Authoris, n. 17.

An oporteat impedimentum eſſe eis tanquam judicibus notum? n. 19.

An deſideretur citatio eorum, quorum intereſt? nu. 20.

An exigatur decretum, dicens, Decernimus eum idoneum? n. 21.

An quando cauſa eſt notoria, exigatur cauſæ cognitio? nu. 22.

An requiratur, ut intendat diſpenſare? nu. 23.

Satisfit argumentis, num. 24.

An ſola patientia faciat præſumi diſpenſationem hanc? Refertur quadam ſent. num. 25.

Proponitur ſententia Authoris, nu. 26.

Supponimus tanquam indubitatum, nulla eſſe verba jure præſcripta ad diſpenſationem faciendam: ſed ſat eſſe quæcunque, ſive verba, ſive facta, ex quibus animus diſpenſandi in diſpenſare potente deducatur. Quod omnes Doctores allegandi admittunt. Duplex autem quæſtio controvertitur. Prior eſt, an factum admittentis ſuperioris jure impeditum ad actum, ſit ejus animi diſpenſandi ſignum ſufficiens: ac proinde præſumatur diſpenſatio? Poſterior, an ſola patientia, & taciturnitas ſuperioris, videntis eum actum ab illo exerceri, ſit tacitæ diſpenſationis ſignum: ac diſpenſationem inducat? 1

Circa priorem quæſt. ſi de ſupremo Principe, ut Pontifice, vel Rege loquamur, concors eſt omnium ſententia, quando impedimentum eſt juris humani, & ſciens admittit, præſumi animũ diſpenſandi, ac induci veram diſpenſationem, quamvis Princeps cauſæ cognitionem non præmiſerit, ut ſi Pontifex ſcienter admittat irregularem ad ordines, vel beneficia: vel jure humano impeditos matrimonio coniungat: vel Rex lege inhabilem, ut ſervum, judicem conſtituat. Et ratio eſt, quia ut valida ſit ſupremi Principis in lege humana diſpenſatio, non deſideratur cauſæ cognitio, ſed ejus voluntas diſpenſandi ſatis. De qua ſufficienter conſtat, ſi indignum ſcienter promoveat. Et probatur ex *l. Barbarius, ff. de offic. prætoris*, ubi duplex caſus continetur. Prior cùm ignorata ſervitute eſt electus Barbarius prætor: & tunc decidit textus geſta per eum valere ratione communis erroris, ac publicæ utilitatis (ut latè probavi l. 3. tota diſp. 22.) Poſterior, quando populus Romanus detecta ſervitute conſenſit eum Prætura fungi. Et tunc decidit geſta valere, quod videatur eum ex vi illius conſenſus libertate donare, ut optimè explicat *Aymon conſ. 98. nu. 50. l. 5.* Item ex *l. Quidam conſulebat 57. in fine, ff. de re judic.* ubi deciditur Principem minori magiſtratum conferentem, cenſeri diſpenſare, ne geſta per illum valore deſtituantur. Hanc etiam partem probant rationes, quas num. 17. afferam, ad probandum idem de inferioribus Principe. 2

Et tamen Principis ſcientia minimè præſumitur, utpotè quæ quid facti eſt, ut docent poſt DD. hoc numero, & duplici ſequenti allegandos, *Felin. c. Præterea, n. 6. de teſtibus cogend. Grammaticus conſiliis civilibus, conſ. 48. ad fin.* Quare illi inhabili onus eam probandi incumbit: utpotè quæ fundamentum ſuæ intentionis allegantis ſecum ex illo actu diſpenſatum eſt. Diſcordant autem DD. circa modum hujus ſcientiæ probandæ. Quibuſdam placet eam probari non poſſe, ut præſumatur ex eo actu diſpenſatio, niſi in litteris promotionis addatur clauſula, Ex certa ſcientia: atque ita teſtium probationem nil conferre. Ducuntur, quia aliquid proprio motu Principis effectum eſſe, teſtibus probari nequit, ſed ſola clauſula, Motu proprio, addita in litteris ut expreſsè deciditur *c. Si motu proprio de præb. in 6.* Sic ſentire videtur *Gloſſa cle. 2. in fine de reſcript. & c. Statutum in princ. verb. litterarum, in fine de reſcript. in 6.* ait enim eſſe opus actum fieri ex certa Principis ſcientia, hoc expreſſo. Et tradunt *Bart. l. fin. n. 4. verſ. Sed contra hoc, in fine, C. ſententiam reſcindi non poſſe. Imol. l. fin. col. 4. n. 1. fine, ff. à quibus appel. non licet*, & alii, quos refert *Ant. Gabr. in 3. comm. l. 1. tit. de præſumpt. concl. 8. nu. 5.* 3

Alii cenſent non eſſe opus addere clauſulam, Ex certa ſcientia: ſed ſatis eſſe, atque requiri, ut ex litterarum reſcripti tenore, ut ex facti narratione conſtet, id ex certa Principis ſcientia effectum. Et ita volunt intelligi *gloſſam n. præced. allegatam.* Sic tradunt *Abb. & Imol. clem. 2. fin. de reſcript. Idem Abb. c. Cum in cunctis, §. Inferior.* 4

rior. n. 8. de elect. & c. Ad hæc, ad ſ. de reſcript & c. Nonnulli nu. 8. eo. tit. ubi Innoc. & alios refert, additque non ſufficere ſi teſtibus certa ſcientia probetur, & latiſſimè *Felin. c.* multis allegatis, *Cum inter n. 2. 3. & 4. de excep. & cap. Si aliquando, in fine de ſent. excomm. Roſella verb. Diſpenſ. n. 6. & ibi Sylveſt. in ſi.*

5 At verius eſt, ſufficere undecunque conſter Principem Inhabilitatis fuiſſe conſcium. Quòd nullus ſit textus inducens ſpecialem probationis modum hujus ſcientiæ Principis: atque ideò ſufficier qualiſcunque probationis modus, quo cæteræ res ſpecialem probandi modum jure non potentes, probari valent. Nec obſtar *cap. Si motu proprio,* allegatum n. 3. pro contraria ſententia. Nam optimam diſcriminis rationem inter clauſulas, Motu proprio, & ex certa ſcientia, tradit relata Ægidii deciſione *Staphil. de liter. grat. t. de effectu clauſul. 9. Subſequenter, ſtatim poſt princ. n. 12* Quia cùm motus proprius includat neceſſariò unam negativam non coarctatam, ſcilicet, nullum umquam ſuper hoc Pontifici ſupplicaſſe, quæ probatu impoſſibilis eſt, *l. Actor, C. de probat. c. Quoniam contra, eo. t.* nequit aliter, quam per literas ipſius Principis aſſerentis ſe motu proprio ductum, probari. Quare benedici *Gl. eod. Si motu proprio, verb. Expreſſe,* quaſi reddens ejus textus rationem. *Quid enim ſcimus, ſi ante annum aliquis ſupplicaverit Pontifici?* At certa ſcientia nullam negativam, ſed ſimplicem affirmativam includit. Sic multis citatis tenent *Menoch. de præſumpt. l. 2. præſumpt. 20. n. 7. Staphilaus proximè alleg. & eo. t. §. Quinto motus proprius inſ. Maſcard. de probat. concl. 845. n. 23.*

6 Immò nec ſufficit adiici in literis clauſulam, Ex certa ſcientia, ut ea præſumatur, ſed oportet aliunde de ea conſtare. Quia clauſula, Ex certa ſcientia, nil operatur quoad extrinſeca ignorata, ſed tantùm quoad expreſſa. Quis enim dicat ob id præſumi Principem omnia promoti vitia noſſe? Sic tradunt *Felin. c. Cum inter, n. 5. verſ. Intellige bene de except. Menoch.* alios referens *de præſump. lib. 2. præſumpt. 20. n. 3.* & quamvis n. 2. referat alios dicentes præſumi diſpenſationem. At verè DD. quos refert, id non dicunt: ſed tantùm docent eſſe neceſſarium apponi clauſulam, Ex certa ſcientia, ut cenſeatur Princeps diſpenſare.

7 Quidquid tamen ſit de probatione hac in foro externo requiſita: at in foro conſcientiæ, ut ex ea promotione deducatur animus verè diſpenſandi, ac ſit diſpenſatio, ſatis eſt, qualitercumque ſciatur Principem impedimenti conſcium fuiſſe. Quia in hoc foro, qui ſolam veritatem reſpicir, nulla probatio deſideratur, ea conſtante. Et ita tradit *Sylveſt. verb. Diſpenſatio, fin.*

8 Inſuper ut ea promotio ſcienter facta, cenſeatur diſpenſatio, quidam petunt ut Princeps in literis vitium promoti exprimat, dicens. Volumus tali illegitimo provideri. Sic *Fel. c. Nonnulli, n. 12. verſ. Ad idem optimè facit, in fine, de reſcr. & c. Si quando, nu. 6. verſ. Conſidera 3. eod. t. idem Ant. & alii,* quos refert *Ant. Gabriel 3. tom. communium, lib. 1. tit. de præſumpt. concl. 8. n. 2.* Sed jure optimo *ibi num. 3. & Menochius de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 20. n. 7.* recedunt ab iis, dicentes eam mentionem minimè deſiderari, Quòd nullo jure probetur. Atque idem approbat *ibi Ant. Gabr.* in inferioribus Principe diſpenſantibus per eam promotionem, & bene quidem.

9 Alii eam doctrinam temperant (& bene) niſi Princeps urgente neceſſitate inhabilem promoveat: tunc enim non cenſetur perpetuò diſpenſare, ſed ad tempus illius neceſſitatis. Sic Bartolo & Ruino citatis docent *Ant. Gabr. d. conc. 8. num. 20. Menochius d. præſumpt. 20. n. 36. conſ. 178. n. 56. vol. 1.*

10 Similiter temperanda eſt, ut cenſeatur tacita diſpenſatio, ea promotio quoad eum ſolum actum, ad quem Princeps ſcienter admittit, v. g. ſi irregularem admittat ad ordines, non ſubinde ad alia cenſetur cum eo diſpenſare. Nec ſi ad ordines minores admittat, videtur diſpenſare ad majores. Quia diſpenſatio expreſſa non extenderetur ultra actum expreſſum. *c. 1. de filiis presbyt. in 6.* nedum tacita. Et confert quod optimè tradit *Rebuff. praxi benef. t. de diſpenſat n. 8.* ubi ait ſi id Principis factum prodeſſet in alia re etiam minima non induci ex eo diſpenſationem. Quia ne reſcriptum cenſeatur continere diſpenſationem, ſatis eſt, ut poſſit aliud quantumvis minimum operari, ut docent *Oldrad. conſil. 332. n. 8. Rebuf. proximè allegatus. Probus addit. ad Monachum c. un. nu. 5. de ætat. & qual. Ant. Gabr. dict. concl. 8. in fine. Menoch. d. præſump. 20. n. 37.* & probatur *ex c. non poteſt, de prab. in 6. junct. Gl. ſi.* deducente ex eo ſufficere, ut clauſula ſuum obtineat effectum, nec alium eam operari poſſe.

11 Quando autem Princeps impedimenti ignarus admittit inhabilem, quidam aſſerunt cenſeri quoque eum diſpenſare, ſi veriſimile ſit fore, ut impedimenti conſcius admitteret. Quia *l. Quidam conſulebat ff. de re judic.* indiſtinctè loquitur. Item quia cum promotionis cauſa credatur virtus ac probitas promoti, *l. un. verſ. Credidit ff. de offic. præf. præt.* ſatis veriſimile eſt fore, ut Princeps ſciens impedimentum diſpenſaret. Deinde id probat text. *l. Barbarius, ff. de offic præt.* ubi textus reddens rationem, cur geſta à Barbario ſervo creato ignoranter prætore, cujus dignitatis incapax erat, geſta valeant: ſic ait: *Sed etſi ſciſſet ſervum eſſe, liberum eum effeciſſet.* Præterea quia conceſſum cenſetur id, quod veriſimiliter Princeps de eo interrogatus conceſſiſſet (ut docent in ſimili multi, quos retuli, l. præced. diſp. 90. n. 10.) Sic *Gloſ. d. l. Barbarius, verb. Effeciſſet. Bart. l. 2. n. 2. C. ſi ſervus aut libertus, l. 10. Imola d. l. Quidam conſulebat, n. 6. Ananias c. 2. n. 6. de ſchiſm.* & ait *Romanus* eſſe commun. ſent. *conſ. 216 num. 7.* & eandem tenent quando certò conſtat Principem conſcium diſpenſaturum, ſecus quando eſt dubium. *idem Roman. ibi nu. 8. Menoch. de præſumpt. l. 2. præſumpt. 20. num. 13. & 26 Ant. Gab. tom. 3. comm l. 1. t. de præſumpt. concl. 8. nu. 15.* Sed nullatenus hæc doctrina placet: & tenendum eſt, nullo modo cenſeri Principem per eam promotionem diſpenſare dum impedimentum ignorat. Atque communiter his paucis exceptis DD. omnes, quos nu. 25 & duplici ſeq. referam, petunt in Principe ſcientiam impedimenti, ut cenſeatur diſpenſare. Et ratio eſt aperta, quia ignorantia tollit conſenſum. At diſpenſatio vim ſortiri non poteſt, niſi ex Principis volentis diſpenſare conſenſu. Nec ſufficit fore ut vellet, ſi ſciret: quia hic & nunc deficit voluntas diſpenſandi. Non ergo poteſt vim habere diſpenſatio. Neque verum eſt cenſeri conceſſum, quod veriſimiliter Princeps rei conſcius conceſſiſſet: niſi quando ex conceſſionis verbis eam eſſe concedentis mentem conſtat (ut in ſimili probavi l. præced. diſp. 90. nu. 11.) Nec *d. l. Barbarius* illi doctrinæ favet. Quia ſenſus ejus eſt, (ut explicat *ibi Gloſſ. verb Effeciſſet.*) ſi pop. Romanus ſciret eum eſſe ſervum, permittens eum fungi officio prætoris, eum liberum effeciſſet, ne geſta irrita forent. Unde quandiu ignorat, voluit geſta valere propter communem utilitatem, ut probavi l. 7. diſp 22 n. 5. ubi n. 7. & 8. probavi non ſufficere ſolius Principis errorem exiſtimantis eum eſſe habilem, niſi error communis populi intercederet. Quare melius *Ant. c. veniens, n 7. de fil. presbyt. & ibi Abb. n. 7.* dicentes Principem promoventem inhabiles ignoranter, non cenſeri diſpenſare, limitarunt, niſi error eſſet communis, & non ſolius Principis. Talis enim promotio (ajunt) haberetur tunc pro diſpenſatione quoad geſtorum valorem per illum promotum, dum error ille communis durat, juxta *d. l. Barbarius.*

12 Adde non ſolùm errorem, quo putat Princeps illum eſſe habilem, obſtare tacitæ huic diſpenſationi præſumendæ: ſed etiam errorem, quo impedimenti conſcius putabat cum illo jam diſpenſatum. Quia perinde eſt, ac ſi eum habilem exiſtimaret. Nec revera diſpenſare intendit, cum jam diſpenſatum eſſe credat. Sic *Bellamer. c. Veniens, n. 18 de filiis presbyt.* & aliis citatis, *Men. de præſumpt. l. 2. præſumpt. 20 n. 35. Ant. Gabr. t. 3. commun. l. 1. t. 10. de præſumpt. conc. 8. n 19. Majol l. 5. de irreg. c. 51. n. 8.* Qui bene addit idem dicendum eſſe, quando Princeps inhabilitatis oblitus, aut non advertens eam, promoviſſet inhabilem. Quòd is actus non ſit voluntarius reſpectu diſpenſationis.

13 Idem prorſus quod de Principe hactenus diximus, dicendum quoque eſt de inferioribus, quoties impedimentum eſt eorum legibus inductum. Cenſentur enim tunc diſpenſare, quando ſcientes id impedimentum, promovent, quamvis nullam cauſæ cognitionem præmittant: ut ſi Epiſcopus ſciens, & prudens jubeat aut concedat fieri aliquid contra ſuam conſtitutionem, aut inferioris, aut æqualis prædeceſſoris, cenſetur tacitè diſpenſare in illa. Quia militat eadem prorſus ratio, quam nu. 2. adduximus ad probandum id in Principe. Cùm in propriis legibus validè poſſint hi diſpenſare abſque cauſæ cognitione. Sic *Nav. ſum. lat. præludio 9. n. 15. & c. 25. n. 74. Azor l. 15. inſt. mor. c. 15. q. ult.* Quòd ſi eſſet conſtitutio ſynodi diœceſanæ, aut provincialis, pendet ex ea quæſtione, an Epiſcopus vel Archiepiſcopus poſſint in his, ſicut in propriis legibus diſpenſare. Nam hoc dato, dicendum eſt quod diximus de ſuis legibus. Si verò ſe habeant ad illas, tanquam ad leges ſuperioris: erunt in hac re eædem opiniones, quas à nu. 15. referemus, quando impedimentum eſt lege communi ſtatutum. An verò poſſint in illis ſicut in propriis legibus diſpenſare, eſt diſcutiendum diſp. 14.

14 Quando autem Princeps admittit impeditum jure divino & naturali ad ea, in quibus poteſt diſpenſare, ut ſi ligatum voto caſtitatis Pontifex conſcius matrimonio conjungat, an cenſeatur diſpenſare, eadem eſt quæſtio, ac quando prælatus inferior admittit habentem impedimentum juris communis, in quo poteſt diſpenſare. Quare juxta diverſas ſent. diverſimodè cenſendum eſt, ut n. 18. dicemus.

15 Controverſia autem potiſſima in hac re eſt, quando Inferiores Principe admittunt impeditum jure communi ſcienter ad actum, ad quem diſpenſare poſſunt, an cenſeantur diſpenſare? ut ſi Epiſcopus irregularitate affectum, in qua poteſt diſpenſare, promoveat ad ordines, illive literas dimiſſorias conferat. Triplex eſt ſententia. Prima ait non cenſeri diſpenſationem, niſi inferiores actum eum exerceant præmiſſa cauſæ cognitione, an expediat diſpenſare, nec ne. Dicitur, quòd ea differentia ſit inter Principem legiſlatorem, ac inferiores præfectos, quod ille poſſit ſaltem validè in ſua lege diſpenſare, non præmiſſa cauſæ cognitione: hi autem, minimè. Non ergo actus ille cenſebitur tacita diſpenſatio ab inferioribus exercitus: qualis cenſebitur factus à principe. Secundò, quia *c. ſi. in fine, d. 51.* ponitur Epiſcopus promovens concubinarium. At puniendus non eſſet, ſi ea promotio cenſeretur tacita diſpenſatio. Tertiò, quia cùm per verba expreſſa minimè de hac diſpenſatione conſtet, ſed ex illis actus exercitii conjectura præſumatur: nequit præſumi diſpenſandi voluntas ex eo actu. Quia præſumeretur delictum contra *l. Merito, ff. pro ſocio.* Quippe velle hos in jure communi diſpenſare, non præmittendo cauſæ cognitionem, eſt grave delictum. Et ideò hanc partem ſuſtinent ex Juriſperitis, *Gloſſ cap. 2. verb. Diſpenſatum, de ſchiſm. & ibi Joan. And. num. 4. Ant. num. 3. Abb. num. 4. Card. n. 1. q. 1. Anch. n. 3. Anan. num. 7. & 8. Gloſ. c. un. verb. Diſpenſare,*

Digitized by Google

de ætat. & qual. in 6. & ibi Domin. n. 6. Franc. n. 5. Innoc. c. Veniens, nu. 2. de fil. presb. & ibi Ant. n. 7. Abb. nu. 7. Card. q. 3. Henr. num. 4. idem Abb. c. Præterea, num. 11 de teſt. cogen. & c. Cum in cunctis, §. Inferiora, n. 8. & c. Innotuit, n. 7 & 8. de elect. & c. Diverſis, n. 3. de cler. conjug. & ibi Imol. n. 5 Specul. tit. de diſpen. §. Qualiter autem, n. 3 Archid. c. Licet canon. n. 2. de elect. in 6. Barth. l. Barbarius, num. 12. ff. de offic. prætor. & ibi Jaſ. n. 14. Hoſtiens nu. 26. Paul. clem. fi. de ſent. excom. & ibi Archar. ad fi. Imol. nu. 8. Bonif. n. 53. Idem Imol. l. Quidam conſulebat, ff. de re jud. n. 8. & ibi Paul. ad fi. Fel. c. Præterea, nu. 8. de teſtib. cogen. Additionat. ad Innoc. d. c. Diverſis, n. 1. verb. Diſpenſaſſe, & ibi Æneas de Falco, addit. ad Abbat. n. 3. verb. Cauſa cognita, Probus addit. ad Monach. c. un. nu. 6. de ætat. & qual. in 6. Mandoſius de ſignat. gratia, verb. Diſpenſationes, verſ. Advertendum tamen eſt. Roſella verb. Diſpenſatio, nu. 6, & ibi Angelus num. 12. Syl. q. ult. Nav. c. Si quando, except. 10 n. 3. de reſcript. & l. 3. conſ. 1. edit. de cleric. non reſid. conſil. ult. num. 6. & l. 1. t. de temp. ordin. conſ. 38. n. nu. 2. edit. l. 1. t. de filiis presb. conſ. 3. nu. un. Sarmento de reddit. p. 1. c. 3. num. 8. Ant. Cuc. l. 4. inſt. major. t. 12. num. 28. & 29. Ant. Gabr. t. 3. comm. l. 1. t. de præſumpt. concl. 8. nu. 12. & 13. & multis aliis citatis Menoch. de præſumpt. l. 2. præſumpt. 20. n. 24. & 25. Et ex Theologis, Cajet. 2. 2. qu. 104. a. 5. ad fi. Enriq. l. de excomm. cap. 13 num. 3. Azor l. 5. inſt. mor. c. 15. qu. fi. Manuel q. reg. tom. 2. qu. 46. art. 3 & tom. 1. ſumm. 2. edit. cap. 227. & addit Azor etiam in foro conſcientiæ procedere hanc ſententiam. Quod etiam apertè ſignificat *Sylveſter proximè allegatus*. Et eſt valdè probabilis hæc ſententia.

16 II. Sent. docet inferiores non cenſeri diſpenſare, quamvis cauſæ cognitionem præmittant, niſi ſe diſpenſare exprimant. Quia non cenſentur abſolvere excommunicatum, niſi verbis abſolutionis utantur: quamvis ſcienter admittant ad divina excommunicatum. Ita docent Gloſſ. cap. Literas, fine, de conceſ. præb. Hoſt. c. Veniens, n. 6. & 8. de fil. presbyt. & c. 2. ſtatim in princ. de ſchiſm. Bald. l. Barbar. n. 7. & 8. ff. de offic. præt. Dec. c. Si quando, in nova edit. n. 23. de reſcr. Rebuff. praxi benef. t. de diſpenſat. ſuper defectu natalium, n. 9. & c. Poſtulaſtis, notab. 2. n. 31. de cler. excom. miniſt. Nav. l. 5. conſ. in 1. edit. tit. de ſimon. conſ. 20. n. 2. & ſum. lat. prælud. 9. n. 14. & c. 25. n. 74. ubi hoc limitat quoad forum externum, & *Manuel* limitans in eodem foro externo, q. reg. 1. to. q. 13. a. 16.

17 III. Sent. ſuſtinet cenſeri tunc inferiorem diſpenſare, quamvis cauſæ cognitionem non præmittat. Ducitur, quòd diſpenſatio non exigat certam formam, nec verborum expreſſionem, ut fatentur omnes, & diximus nu. 1. & concurrunt poteſtas in conferente & voluntas. Ex eo enim actu voluntas præſumitur. Quippe præſumendum non eſt prælatum velle promotum ad ordines illaqueari, manente irregularitate, qua erat affectus. Et quamvis non præmiſerit cauſæ cognitionem, id efficit ut temerè diſpenſarit: atque ob id puniri poſſit, non tamen diſpenſationem eſſe irritam, ſi verè cauſa erat (ut dicemus diſp. 17 num. 11.) Quod ſi de peccato agas, etiam Princeps temere diſpenſans in ſua lege ſine cauſæ examinatione peccat (ut ſuo loco dicemus.) Ergo per illud factum cenſetur tacitè diſpenſare. Et confirm. quia tantùm valet voluntas tacita, quantum expreſſa, in iis quæ nec formam certam nec verba requirunt, *l. Qui ad certum ff. locati, & l. De quibus 31. ad fi. ff. de legib.* ubi: *Nam quid intereſt ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus & factis.* Secundò, quia etſi peccet inferior omittens cauſæ examinationem: at etiam delinquit, ſi inhabili beneficium conferat, vel irregularem ordinibus inſigniat, nolens diſpenſare in impedimento. At hæc delicta poſteriora ſunt longè graviora priori, ut ex ſe conſtat, & ſicut in actu, qui ſine peccato & cum peccato exerceri poteſt, recipienda eſt præſumptio peccatum excludens, *l. Merito, ff. pro ſocio*. Ita in actu qui ſine peccato fieri nequit, ſed poteſt fieri cum majori vel minori, recipienda eſt præſumptio gravius peccatum excludens, *l. ſi adulterium cum inceſtu §. 1. 2. & 3. ff. ad l. Jul. de adult.* ergo in hujuſmodi promotione præſumenda eſt impedimenti diſpenſatio: ut vel ſic minus delictum præſumatur. Tandem prob. ex ca. 2. *de bigamis*, ubi Epiſc. bigamum promovens, privatur poteſtate ordinandi: & redditur ratio his verbis: *Quia in bigamis diſpenſare non licet*. Ergo à contrario ſenſu, ſi cum bigamis poſſet Epiſcopus diſpenſare, non incurreret pœnam: eo quòd tunc diſpenſare videretur. Et ideò hujus ſent. ſunt *Innoc. c. Diverſis, n. 1. de cler. conjug. & c. Veniens, n. 2. de filiis presb.* tantum vocat oppoſitam tutiorem, quaſi hanc valdè tutam, & probabilem judicet. Eandem tenet *c. Præterea, n. 2. de teſt. cog.* & latiſſimè *Bellam. d. c. Veniens, n. 18. & 19. Libere. de jure patr. l. 2. p. 1 q. 7. a. 30. in nova edit. n. 28. Sylveſt. verb. Irregularitas fi. & ibi Arm. num. 91. Nav. ſum. c. 23. n. 74.* dicens fortè in foro conſcientiæ hanc ſent. eſſe veram, licèt non in foro externo, *Majol. l. 3. de irr. c. 24. nu. 14. & l. 4. c. 10. n. 3. & l. 5. c. 51. n. 8.* addens hanc ſent. eſſe veram in utroque foro, *Salzedo add. ad pract. Bern. Diaz. c. 25. ad fi.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. conc. 2. n. 39. D. Anton. 2. p. t. 11. c. 2. § 9. not. 2. & 3. p. t. 28. c. 7. § ult. Margarita confeſſ. mor. f. 239. Polanc. in direct. confeſſ. tract. de irreg. in fi. Medina l. 1. ſumm. c. 11. §. 12. ſtatim in princ. Enriq. l. 12. de irreg. c. 17. n. 4. Emm. à Sum. verb. Diſpenſatio nu. 8. Suar. de cenſuris, diſp. 41. ſect. 3. ad fi.* addens eſſe etiam in foro externo veram, ſi conſtiterit Epiſcopum habuiſſe legitimam cauſam, *Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 2. n. 6. concl. 4.* Idem tenent limitantes pro foro conſcientiæ, *Say o thesaur. caſ. to. 1. l. 7. c. 14. n. 11. 12. 13. Man. qu. reg. 1. t. q. 13. a. 6.* & addit *Sayra* idem eſſe dicendum, ſive prælatus ille jure communi, ſive ex privilegio, vel conſuetudine poſſit diſpenſare. Quia eadem eſt ratio, cum concurrat poteſtas, & voluntas præſumatur ex illo actu. Idem dicunt *D. Ant. 3. p. t. 28. c. 6. § ult. Syl. Armilla, Nav. Majolus, Salzado, Sayro iiſdem locis*, quando Epiſc. ſcienter irregulari cum quo poteſt diſpenſare, confert literas dimiſſorias ad ordines. Quia eadem eſt ratio. Et hæc tertia ſent. præ cæteris placet pro utroque foro: ſi tamen pro foro externo probetur adfuiſſe legitimam cauſam: & pro foro conſcientiæ, qualitercumque de illa conſtet. Quia diſpenſatio prælatorum inferiorum in lege ſuperiorum facta ſine legitima cauſa, eſt irrita in utroque foro, ut dicemus diſp. 17. n. 4.

Demum 4. obſervanda ſunt. Primum eſt, eaſdem opiniones locum habere, quando Princeps ſupremus, ut Pontifex diſpenſaret in jure divino, in quo diſpenſare poteſt, ut in voto vel juramento (ut benè advertit *Decius c. Cum in cunctis, §. Inferiora in nova edit. n. 17. de elect.*) Cùm enim ad diſpenſandum in hujuſmodi rebus deſideretur cauſæ cognitio, perinde ſe habet ad eas, ſicut quando inferior diſpenſat in lege ſuperioris. Quare juxta 1 ſent. dicendum erit non cenſeri Papam diſpenſare, ſi aliquos voto caſtitatis aſtrictos ſciens & prudens matrim. conjugat, non præmiſſa cauſæ cognitione. At retenta 3. noſtra ſent. cenſebitur diſpenſare, ac valebit diſpenſatio, ſi re vera adorat legitima diſpenſandi cauſa. 18

Secundum eſt, quoſdam intelligere tunc cenſeri prælatum inferiorem diſpenſare etiam præmiſſa cauſæ cognitione, quando impedimentum eſt ipſi notum tanquam judici. Sic *Anget. verb. Diſpenſatio num. 12.* Sed etiam retenta prima opinione exigenti eam cauſæ cognitionem præmitti, dicendum eſt, ſatis eſſe cauſam ſibi tanquam homini notam eſſe. Quod benè docuit *Syl. verb. Diſpenſatio q. ult.* Atque idem docuit *Bald. l. Barbarius, num. 8. ff. de offic.* dicens non eſſe opus in figura judicii præmittere cauſæ cognitionem. 19

Hinc infertur non deſiderari citationem eorum quorum intereſt. Cum cognitio judiciaria non exigatur. Sic contra aliquos, quos tacito nomine refert, tenet *Innoc c. Veniens, n. 2. de filiis presby. & ibi Ant. n. 7 Abb. nu. 7. Card. q. 3. Henric. nu. 4. Specul. de diſpenſat. §. Qualiter autem, n. 3. Archid. c. Licet canon n. 2. de elect. in 6.* 20

Aliqui tamen ex prædictis Auctoribus dicunt exigi decretum inferioris dicentis, decernimus eum idoneum. Quia aliter præſumeretur temerarium Epiſcopi factum, nec diſpenſatio tacita præſumeretur. Sic aliqui, quos referunt & videntur approbare *Innoc. & Archid. n. præc. alleg.* Et tenent *Speculat. & Henric.* quos n. præc. retuli, *Ant. Cuc. l. 4. inſtit. major. t. 12. num. 29.* Sed jure optimo id non requiri docent, quod nullo jure probetur, *Ant. Abb. Card. n. præc. allegati, Probus addit. ad Monach. c. un. num. 6. de ætat. & qual. in 6.* 21

Tertium eſt, aliquos jure optimo limitare, ut requiratur cauſæ cognitio ad præſumendam diſpenſationem, niſi cauſa diſpenſationis notoria ſit, ut quia notum eſt perſonam, quæ admittitur, eſſe valde doctam: tunc enim cenſebitur inferior diſpenſare, licet non præmiſerit cauſæ cognitionem; etiam retenta 1. ſent. Quia notoria non exigunt juris ordinem, nec cauſæ examinationem *c. Manifeſta 2. q. 1.* Sic *Gl. c. Si quis ſine examinatione, verſ. Sine examinatione d. 81. & c. fi. verb. Qui concubinas 81. d. Abb. c. Præterea, n. 11. de teſtib. cogen. Imol. l. Quidam conſulebat, n. 2. ff. de re judicata, Ananias, c. 2. n. 8. de ſchiſmat. Roſella verb. Diſpenſatio n. 6.* 22

Ultimum eſt, multos ex DD. quos nu. 15. & 17. pro utraque ſent. retuli, dicentes cenſeri inferiorem diſpenſare admittendo inhabilem, ſive præmiſerit cauſæ cognitionem, ſive non, juxta opinionum diverſitatem, addere, ſi intendat diſpenſare. Qua in re magis non ancipites reddunt. Cùm enim ea prælati intentio aliunde non conſtet quàm ex eo facto, ſemper hæſitabimus, an diſpenſare intenderit, necne. Præterea quia ſi de intentione conſtaret, fruſtra defatigarentur auctores, diſputantes an ex eo facto præſumatur diſpenſatio. Quare dum dicunt, ſi intendat diſpenſare, manifeſtè intelligunt, niſi de contraria intentione conſtet: nempe, inferiorem non intendere diſpenſare. Quia eò pertinet tota hujus quæſt. difficultas, an ex eo actu colligatur animus diſpenſandi, atque adeò diſpenſatio tacita cenſeatur. Quare *Bellamer. c. Veniens n. 18. & 19. de filiis presbyt. & Roſel. verb. Diſpenſatio n. 6.* expreſsè docent ex eo actu ſufficienter colligi diſpenſandi intentionem, & ideò plerique alii DD. non addunt, ſi intendat diſpenſare. 23

Ad argum. n. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic ſaltem in foro conſcientiæ validam eſſe diſpenſationem inferioris abſq; cognitione cauſæ, ſi revera erat cauſa, ut dixi n. 17. Ad 2. dic cum *Gl. eo c. fi. in fi.* in eo textu, & in ſimilibus puniri temerariam, ac indiſcretam diſpenſationem ſolo facto abſque cauſæ examinatione factam. Ad 3. conſtat ex dictis n. 17. nam præſumitur tunc id peccatum, ut majoris culpæ præſumptio vitetur. Ad arg. n. 16. propoſitum dic, jure cautum eſſe in abſolutione ab excommunicatione verba deſiderari, *c. Deſideres in 1. reſponſ. de ſent. excom.* At in diſpenſationibus nullo jure verba exigi cavetur. 24

QUÆSTIO poſterior. An ſola patientia & taciturnitas ſuperioris videntis aliquem jure, in quo poteſt diſpenſare, impeditum, exercere ea ſibi interdicta, cenſeatur diſpenſatio: quando ſuperior impedimentum, & non eſſe in eo diſpenſatum novit? ut ſi Pontifex vel Epiſc. videat irregularem celebrare, vel habentes impedimentum contrahere matrim. & poteſt Epiſc. diſpenſare. Communia fere omnium Juriſperitorum eſt ſent. 25

negans.

negans. Quia id eſt potius pati, quàm agere. Poteſt inſuper probari, quia l.2.de matrim.diſp.38.n.12. latè defendimus diſſimulationem Principis ſcientis & permittentis aliquos perſeverare in matrim. irrito, non inducere diſpenſationem, & ideò hujus ſent. ſunt *Gl.clem.§. Approbare, de ſent. excom. & ibi Card.§. Anchard.§. Imol.n.9.Bonif.n.51.Innoc.c.Veniens nu.3.de fil.presb. & ibi Hoſt.n.8.Ant.n.7 Abb.n.7.Card.q.3.Henr nu.5.Bellamer.nu.19. & Anan.c.2.n.6.§ de ſciſ.Imol.l.Quidam conſulebat,n.6.§.ff.de re judic.Fel. c.Præterea, n.8.de teſt.cogend.& c.Gratum, n 9.de offic.deleg.Socin.ſenior.conſ.85.n.9.l.3.Selva tract.de benef.p.3 q.8.n.49.& qu.10.nu.25. Ant.Gabr.to.3.comm.l.1.t.de præſumpt.concl.8.nu.18. Menoch.de præſumpt.l.2.præſump.20. nu.32.Majolus l.5.de irregul.c.51. num.8. Sayro theſauro caſuum,to 1 l.7.c.14.n.16.*

16 Cæterum probabilius exiſtimo cenſeri tunc tacitam diſpenſationem, ſi prælatus ille cùm poſſet facilè contradicere, non contradicit, ſed tacet. Ducor, quòd illa taciturnitas ſit ratihabitio de præſenti. Quam lib.7 diſp.35. num. 20. veram juriſdictionem conferre ad audiendas confeſſiones, & reliqua exercenda probavimus. Secundò, quia cùm prælato ex officio incumbat delictis ſubditorum obviare: cum ea videt, ac facilè contradicere poteſt, præſumeretur graviſſimum prælati delictum non contradicentis, niſi ipſum cenſeri diſpenſare dicamus. Nec obſtat quod probavi lib.2. de matrim. diſp.38. nu.12. nempe, diſſimulationem Principis, permittentis aliquos in matrimonio irrito permanere, non cenſeri diſpenſationem. Quia (ut ibi dixi) diſſimulavit gratia ſcandali vitandi: nec proderat diſpenſatio, niſi denuo illi contraxiſſent matrimonium. Et ideò ex illa diſſimulatione non poterat diſpenſatio deduci. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Probus addit.ad Menoch.c.un. num.6. de ætat.& qual.in 6.Palud.4.d.38.q.4.n.4.concl.2.nu.39.& ibi Supplem. Gabr.q.1.a.5 dub penult. verſ.De modo & forma, D.Ant. 2.p.t.11.c.2. §.9.notab.2.Veracruz 1.p Specul.art.a3.poſt t.concluſionem, verſ. Dixi etiam Emm.Sa ſum.verſ.Votum*, ubi de voti irritat. & diſpenſat. n. a3. *Az. lib 5.inſtit.moral c.15 qu.ſi.* Sed *Supplementum ibi* limitat, quando factum ſubditi eſſet contra jus ab eo ſuperiori editum: ſecus ſi eſſet contra votum, vel jus commune, in quo is ſuperior abſque cauſa diſpenſare nequit. At verius eſt, cenſeri quoque diſpenſationem in voto, vel alio jure quoque communi, in quo is ſuperior diſpenſare poteſt. Sicut n.17. diximus admiſſionem ad actum contra jus, in quo is ſuperior valet diſpenſare, cenſeri tacitam diſpenſationem. Et ita affirmant loquentes de votis *Palud.D.Anton.Emm.Sa proximè allegati.*

DISPUTATIO V.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in lege Pontificia, vel concilii, ſaltem quando in ea diſpenſare poſſe conceditur, non explicando cui concedatur?

SUMMARIUM.

Nequit Epiſcopus jure ordinario in his diſpenſare, niſi in caſu neceſſitatis. At poteſt quando in canone conceditur diſpenſatio, non explicando cui concedatur, n.1.
Quid, ſi canon ille ſit latæ ſententiæ, n.2.
Quid, ſi ipſis Epiſcopis legem imponat, n.3.
Quid, ſi pœnam Papæ reſervatam contineat, n.4.
Quid, ſi canon ſit alicujus concilii generalis, n.5.
Quando canon editur à Pontifice & concilio, & trahit originem à Papa vel concilio: quando dicatur concilii, & quando Papæ, n.6.
An deſinat eſſe concilii, quod à Papa confirmetur, n.7.
An ſit concilii, ſi in eo dicatur, Sacro approbante concilio, n.8.
Quid, ſi in ſuperſcriptione dicatur, ex tali concilio, vel in tali cõcilio, n.9
Quid, ſi Pontifex attribuat conſtitutionem concilio, n.10.
Quid, ſi ita dicat: Definimus hoc cum concilio, vel conſenſu concilii? num. 11.

1 Concluſio communiter recepta in hac diſp. eſt. Quamvis in canone ſuperioris nequeat Epiſcopus ordinarie diſpenſare, ſed in ſolo neceſſitatis caſu, (ut probavi l.2.diſp.40.num.3.) at quoties canon aliquis permittit in eo diſpenſari, vel impersonaliter de diſpenſatione loquitur, dicens, Niſi in eo diſpenſetur, nec explicat à quo ſit diſpenſandum, cenſetur facultas diſpenſandi circa illum conceſſa Epiſc. Ratio eſt, quia cùm verba debeant aliquid operari, *c.Si Papa, de privileg. in 6* nec dubium ſit poſſe Pontificem in eo decreto diſpenſare: aut ſi ab ipſo diſpenſetur, nullum contrahi culpam, aut pœnam à contraveniente incurri: cenſentur ea verba intelligi, ut permittant Epiſcopo diſpenſare, vel niſi ab Epiſcopo diſpenſetur, ne fruſtranea ſit. Secundò, quia ſi diſpenſatio, quæ ex ſe odioſa eſt ac reſtringenda, interpretatur latè, quando in corpore juris clauſa eſt, (ut probavi diſp.1.n.7.) Nedum id dicendum erit de hac diſpenſandi poteſtate in juris corpore clauſa. Cum diſpenſandi poteſtas ſit ex ſe favorabilis, ac latè interpretanda. (ut diximus diſp.2.nu.1.) Atque ita hanc concl. docent *Gloſſ. c. In quibuſdam fine, De pœnis*, ubi cum textus dicat, certos hæredes non poſſe aſſequi prælationis honorem, & ſubdat hæc verba, *Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum*, ait ex quo textus non determinat à quo, poſſe Epiſcopum. Idem *Jonn.And.ibi fine, Vincent Goffred. & Philip.* quos refert & ſequitur *ibi Abb.nu.5. Card.§.Henric.§. Lex reg.8.fine, c.18. p.1.Ead Gl c.Poſtulaſtis, verb. Diſpenſatum, de cleric. excom. miniſt.* ubi textus decidit excommunicatos non poſſe retinere beneficia, ſubdens, *Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum*, ait, cum non dicat, à quo, poſſe Epiſcopum. Et idem tenent *Innoc.ibi,init. Abbas n.8.Gloſſ.cap.Si quis, verb.Fiat, de elect.& ibi Innoc.nu.un Hoſtienſ.fine.Abbas n 8.Cardin.q.5.fine, Bald.n.3.Imola n.4. Idem Innoc. c.Dilectus, n.5.init.de temp.ordin.& ibi Jonn.And.num.7. Anton. nu. 12. Abb.n.6.Cardin.n.3.init.Bellam.n.4.Idem Anton c.At ſi clerici. §. De adulteriis, n 17.de judic.& ibi Joan.de Lignano & Calder.* ut eos refert ac ſequitur *ibi Abb.nu.5.& 6.Cardin.nu.5.q.2. Decius in nova edit n.35.verſ.Secunda concluſio.Aretin.n.13.& 16 Imola n.13.Alex. de Nevo n.10.Felin.n.1.Henriq.n.25.Alciatus n 4.Hip.nu.46. Archid. c.Licèt canon.num.3.de elect in 7.Idem Abb.cap.Veniens, num.5.de eo, qui cogn.conſang & c.ſi.n.6. de cler. pugnant, in duello. Et ibi Anan. c. 6.idem Bal.l.Barbar.n.7.ff.de offic Prat.Probus addit. ad Monab. c.un. num.14.de ætat.& qual.in 6 Selva benef.4.p.q.5.Millis in repert.lit. D. num.24 verb.Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare non poteſt Epiſc. circa canones.Gambara de author.legati l.10.n.412.413.Jacobacius de conciliis, l.5.n.20.n.17. Angelus verb.Diſpenſatio,n.5.*ubi *Syl.q.9.fine,n.15 Tabiena q.14.n.15.Covar.c.Alma mater, 1.p.§.7.n.8.Villadiego de irregul.c.16.* ubi de irregularitate contracta ex crimine notorio, *verſ.Ego credo hoc reducendum.Dueñas regula 248. nu.2. verſ. Contra quam.Ant.Cuc.l.2.inſtit.majorum,t.6.n.240.Hugolin.de cenſuris, tab. 2 c.13.§.1.n.3.Borgaſius de irreg.2.p.t.de differentiis diverſ. terminor. n.19.& 27.Ant.Gam.in expoſ.bullæ,clauſ.10.n.57.* Et ex Theologis, *D.Ant.1.p.t.17.c.un.§.20.verſ Et nota Corduba in ſua quæſt. l.1. q.12. a.2 d.4.in 1.prob.Enriq.l.14.de irreg c.19.n.2.*

Temperatur tamen concluſio hæc primò, niſi canon ille ſit latæ ſententiæ, tunc enim etſi in eo concedatur diſpenſatio, non intelligitur conceſſa Epiſcopo. Sic *Ant.c.At ſi clerici, §. De adulteriis, n.17.de judic.& ibi Aretin.nu.12.* ac pro ſe referunt *Archidiaconum c.Sicut, d.15.* At meritò hanc limitationem rejiciunt alii. Quòd nullo fundamento fulciatur, nec *Archid.* eam ſentit, ſed loquitur, quando conſtitutio ſimpliciter diſponit, nec diſpenſari poſſe indulget. Sic *Abb.eo.§ De adulteriis in 6. Alex. de Nevo n.11.Decius in nova editione, n.48 poſt 3.concluſ.limit.1.* 2

Secundò temperatur, ut intelligatur, quando canon aſtringit ſubditos: tunc enim cenſetur ea diſpenſatio commiſſa Epiſcopo. Secus quando ipſis Epiſcopis legem imponeret: Quia diſpenſare Epiſcopum in ea canone, eſſet in proprio facto & ad propriam utilitatem diſpenſare. Quod rationi diſſonat. Sic *Hoſt.l.c.Jo.And.c.1.ſuper gloſ.pen.n.3.de ſupp.neglig.prælat.in 6. Ant.c. At ſi clerici.§. De adult.nu.17.de judic.& ibi Henricus num.19.& 20. Milis in 2.alleg.* 3

Tertiò limitatur, niſi canon imponat pœnam Pontifici reſervatam, id eſt pœnam, quam ſolus Pontifex imponere poteſt. Tunc enim quamvis abſolutè permittatur diſpenſatio in ea pœna, non cenſetur Epiſcopo conceſſa. Quia illius eſt tantùm abſolvere, cujus eſt condemnare, *l.3 ff.de re judic.& c Cum inferior, de major.& obed.* Exemplum hujus eſt *in c.2.de bigam.* ubi dicitur cum Epiſcopo promoventi ad ordines bigamum poſſe diſpenſari, ne ordinandi poteſtate & officio privetur. Et tamen ſolus Pontifex in ea depoſitionis Epiſcopi pœna diſpenſat. Quia ſolius Pontificis eſt, pœnam depoſitionis Epiſcopis infligere, *c.Quamvis, cap. Multis, c.Dudum, 30.q.6.* & ita hanc limitationẽ ſuſtinent *Hoſt.eo.c. 2.n.5.& 6.Joan.And.n.4.Ant.n 12.13.Abb.n.9.& 10. Card.notab.2. & oppoſit.1.Anchar.§.Hoſtit.c.Quia circa, n.2.de bigam. Aretin. c.At ſi clerici §.De adult.n.14 de jud.& ibi Fel.n.2.Jacobatius de conciliis, l.5.a.20.n.30.Gambara de nullitate legati,l.10.n.415. Borgaſius de irreg p.2.t.different.diverſ.terminorum.n.19.* Sed hanc limitationem ſublimitare videtur *Decius eo §. De adulteriis, in nova edit. num. 36. verſ.Sed advertendum*, quamvis nil omnino definiat, & ſublimitat, *Dueñas reg.248.num.4. verſ. Reſtringo tamen*, ut hæc limitatio teneat verum, quando aliquis nequit imponere pœnam ex defectu poteſtatis, ſecus ſi ex privilegio perſonæ. Quia tunc videtur poſſe Epiſcopum diſpenſare, conceſſa abſolutè diſpenſatione. Quia ceſſat ratio prædictæ limitationis: in eo enim eventu, qui non poteſt condemnare, poteſt abſolvere, ut ibi latè probat *Decius*. Et juxta hanc ſublimitationem cum Epiſc. poſſit pœnam diſpenſationis imponere aliis, quàm Epiſcopo, cui non defectu poteſtatis, ſed ob Privilegium perſonæ id nequit dicendum eſt eo ipſo, quod in canone prædictam pœnam imponenti Epiſcopo conceditur diſpenſatio, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Sed melius *Alcia.eo.§.De adulteriis,n.4.& 5.* recedit omnino à prædicta limitatione, dicens etiam in hoc caſu, quo Epiſc. pœnam nullatenus imponere valet, poſſe eum diſpenſare, ſi canon imponens diſpenſationem permittat. Quia militant rationes num.1. adductæ, & aliàs ea verba nil operarentur. Nec obſtat ratio in contrarium adducta. Nam licet regulariter non potens condemnare, nequeat abſolvere: at fallit, quando in canone permittitur abſolvendi vel diſpenſandi poteſtas. Et quamvis hanc doctrinam Alciati credam veram, alia tamen ratione credo in eo caſu *d.c.2 de bigam.* non poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod ibi lex ipſi Epiſcopo imponatur. In quo caſu diximus n.præc. non poſſe Epiſcopum diſpenſare, quamvis abſolutè concedatur diſpenſatio. 4

Ultimò temperatur, ut intelligatur de canone pontificio. 5
Nam ſi concilii generalis ſit, quamvis abſolutè permittat

Digitized by Google

diſpenſationem, nequibit Epiſcopus. Quia cum decreta concilii egeant expreſſa derogatione, ut illis derogatum cenſeatur (ut probavi lib. 3 diſp. 26. num. 7.) eo quòd tanta deliberatione ſancita ſint, non eſt credendum cenſeri per ea verba generalia conceſſam Epiſcopo facultatem diſpenſandi. Eò vel maximè, quòd ceſſat ratio n. 1. adducta: nam tunc negata hac facultate Epiſcopo, adhuc ea verba aliquid operantur: duos enim habebunt effectus. Prior eſt, ut ad ei concilii decreto derogandum, non deſideretur ſpeciali ejus mentio. Poſterior, Pontificem reddi faciliorem ad diſpenſandum in eo. Sic docent *Ant. c. Dilectus, nu. 12. de temp. ordin. & cap. Quiſquis, nu. 13. de elect. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 27. de judic.* ubi *Decius in nova editione, à nu. 37. verſ. 2. limitatur uſque ad 2. concl. & ibi Aretinus n. 16. idem Ant. c. In quibuſdam, fine de pœnit. Miles ubi ſu n. 1. allegatus eſt. Staphil. aut de literis gratiæ, tit. de qualit. & ſtatu beneficiatorum §. Primò quod ſit legitimus, num. 4.* At verius eſt, poſſe quoque tunc Epiſcopum in eo concilii decreto diſpenſare. Quod re vera canon id clarè videatur concedere, dum in eo poſſe diſpenſare permittit. Aliàs non opus eſſet, ea verba addere. Et abſque fundamento dicitur tunc operari, ne ſit opus ſpecifica mentione in illius decreti derogatione. Et ideò hanc partem videntur tenere Doctores: quos nu. 1. retuli, aſſerentes in caſu *c. Quiſquis, de elect. & c. in Quibuſdam, de pœnit*, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod in eis conceditur poſſe diſpenſari: ea enim decreta videntur concilii, & non ſolius Pontificis. Atque in propriis terminis docent, *Abb. eo c. Quiſquis, nu. 1. & ibi Card. q. 5. fi. & d. c. In quibuſdam, fi. Idem Abb. d. c. At ſi clerici, §. De adulter. nu. 5. & 6. & ibi Alexand. de Nevo, n. 21. Felin. n. 2. Alciatus fi. idem Felin cap. Nonnulli, n. 3. verſ. Similiter nec legatus, de reſcript. Gambarn de authoritate legati, lib. 10. nu. 420. Jacobatias de conciliis, lib. 5. n. 20. nu. 30. Ang. verb. Diſpenſatio, n. 5. & ibi Sylveſt. q. 9. fi. Covar. c. Alma mater. 1. p. §. 7. nu. 8. Ant Cucus lib. 2. inſtit. majorum t. 6. n. 245. Dueñas reg. 348 nu. verſ. Contra quam.*

6 Sed petes, quando dicatur conſtitutio Concilii, quando autem Pontificis, ubi ab utroque dimanat? Ut quando Pontifex intereſt Concilio generali. Et quidem quando aliunde non conſtat, hæ ſunt regulæ accipiendæ. Prima, eſt, ſi materia trahat originem à concilio, dicitur conſtitutio Concilii: ut ſi Concilium rem illam definiendam proponat. Si verò originem trahat à Pontifice, dicitur Pontificia. Ut ſi Pontifex fuit principale movens & author illius materiæ decernendæ, vult tamen in Concilio eam definiri. Cum enim conſtitutio ab utroque dimanet, ad diſcernendum uti potius attribuatur, jure optimo origo ſpectanda eſt. Sic *Abb. conſenſus, num. 1. notab. 2. de rebus Eccleſ. non alien. & c. 1. n. 1. notab. ult. de palliis, & c. 1. num. 5. de ſponſal.* ubi *Alex. de Nevo, n. 14. Prapoſ. n. 5. Felin. n. 4. fine Ripa c. 1. n. 7. de judic. & ibi Aleratus, n. 1.*

7 Hinc deducitur nil referre, ne dicatur conſtitutio Concilii, eam à Pontifice confirmari: ſi enim à Concilio originem trahat, dicetur adhuc conſtitutio Concilii. Quippe omnia Concilii decreta ab ipſo Pontifice confirmantur, ut robur habeant. Sic *Felin. c. 1. n. 5. de ſponſal.*

8 Secundò deducitur, quando conſtitutio originem trahit à Pontifice, eam eſſe Pontificiam, quamvis in ea dicatur eam eſſe editam, ſacro approbante Concilio. Quòd ea verba non denotent eam principaliter à Concilio editam, ut ſit Concilii, ſed eſſe à Concilio approbatam. Sic *Felin. n. præced. alleg. Decius c. Et ſi clerici, §. De adulteriis, in nova edit. n. 43. de judic. & c. 1. in prima lectura, n. 3. eod. tit.* ubi *Ripa n. 7.* reprobans Dominicum, qui *conſ. 44. n. 3.* contrarium tenuit.

9 II. Reg. Quando in decreti ſuperſcriptione dicitur. Ex tali Concilio, ſignum eſt, id à Concilio traxiſſe originem, ac proinde cenſeri Concilii, Quia dictio, Ex, cauſam proximam denotat, (ut teſtatur *Bart.* communiter receptus *l. Eo tempore, fi. ff. de pecul.*) Sic tradunt *Felin. cap. 1. n. 5. de ſponſal. Decius c. 1. in 1. lectura, in nova edit. n. 1. de jud. & ibi Alciat. n. 1. Ripa nu. 4.* Qui bene addit ſecus eſſe, ſi dicatur in tali Concilio editum. Si enim Pontifex interfuit, ſignum eſt, non à Concilio, ſed à Pontifice originem tractam, & ſic eſſe id Pontificium. Quamvis *Boſchus eo c. 1. nu. 2. de jud.* conetur probare conſtitutionem eſſe Concilii, ſive in ſuperſcriptione dicatur, Ex tali Concilio, ſive, In tali Concilio. Et ad hoc probandum adducit varios textus illius ſuperſcriptionis. At illis omnibus reſponderi poteſt id evenire, quòd aliunde conſtet ea decreta eſſe Concilii. At noſtra regula intelligitur, quando ex illis conjecturis vehementioribus vel aliunde id non conſtat.

10 III. Reg. ſit. Quando Pontifex attribuit conſtitutionem ipſi Concilio: ut *c. Nimis, de jurejur.* ibi: *ſacri authoritate Concilii prohibemus: & c. ſi 2. q.* ibi: *Decernente nobiſcum ſancta Syn.* eſt conſtitutio Concilii. Quippe in ſignum eſt velle Pontificem ut ea conſtitutio non tanquam à ſe, ſed tanquam à Concilio edita accipiatur. Sic *Decius d. l. in nova edit. in 1. lectura, nu. 7. de judic. & ibi Alciat. n. 1.*

11 At difficultas ſpecialis eſt, quando Pontifex ſic diceret: Definimus hoc cum conſilio Concilii, vel cum conſenſu Concilii. Qua in re quidam aſſerunt, in utroque caſu eandem conſtitutionem eſſe Concilii. Quòd videatur Pontifex eam illi attribuere. Sic *Boſchus c. 1. n. 2. de jud.* Alii è diametro ajunt eſſe in utroque caſu Pontificiam. Quòd regulariter quoties aliquis facit actum, altero conſentiente, non huic ſed illi tribuatur, *l. Aliud eſt vendere, in princ. ff. de reg. juris.* Item quia *cap. 1. de renunc. in 6.* dicitur Papam ſtatuere de concordia Concilii & conſenſu Cardinalium. Et tamen conſtitutio eſt Pontificia. Sic ſuſtinent *d. c. 1. in 1. lectura, n. 4. & 5. ibi Ripa num. 5. & 6. Rimivald. num. 2. & 3.*

At placet ſententia media, ut ſit Pontificia, quando dicitur de conſilio Concilii: ſecus quando dicitur de conſenſu Concilii. Quia conſenſus neceſſitatem inducit, non verò Concilium. Et ita quando dicitur, De conſilio Concilii, non tribuitur ea conſtitutio Concilio, niſi tanquam conſulenti. At quando dicitur, De conſenſu, tribuit illam Pontifex Concilio, ac ejus authoritati; quamvis conſenſus Concilii non eſſet neceſſarius, nec is cogat Pontificem. Et ita juxta regulam nu. præced. traditam dicetur conſtitutio Concilii. Sic loquentes de Archiepiſcopo aliquid ſtatuenti in Concilio provinc. tradunt *Hoſt. c. Grave n. 17. de præb. Archid. c. 1. n. 2. d. 17. & ibi Domin. ad fi. Anch. clem. 1. n. 5. notab. 1. de ſent. excom.* Et in propriis terminis docent *Abb. in quodam ſermone quem habuit in Concilio Baſilienſi, in ultima parte*: ut eum referunt ac ſequuntur *Felin. c. 1. n. 1. de pactis, & c. Eam te, nu. 17. Paulo ante verſ. Erat iſte electus, de conſec. Alciat. c. 1. n. 1. de judiciis.* Et ad argum. contraria reſpondet optimè *Alciat. eod. c. 1. nu. 1. Ad l. Aliud eſt vendere*, reſp. eum textum procedere, quoties is, cui conſentit, non habet poteſtatem eum faciendi actum, nec qui facit, conſentiendi. Tunc enim tribuitur actus faciendi. Secus ubi agens & conſentiens habent poteſtatem faciendi, ut contingit in Pontifice ſtatuenti, & in concilio conſentienti. Et per hoc reſp. *idem Alciat. ibid. ad textum in c. 1. de renunc. in* 6. Quoniam ibi cœtus Cardinalium conſenſum præſtans, nullatenus habet aliquid ſtatuendi poteſtatem: quam ob rem meritò ac jure optimo illa conſtitutio edita ſoli Romano Pontifici, qui ſtatuendi authoritate gaudet, tribuitur.

DISPUTATIO VI.

An Pontificis, & ſolius ſit, diſpenſare in impedimentis, ſive jure naturali divino, ſive ſolo Pontificio dirimentibus matrimonium?

SUMMARIUM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.
An ſit vera diſpenſatio in jure divino & naturali pendenti ab humana voluntate: ut in voto, n. 2.
Quid, quando jus divinum eſt abſolutum? Refertur duplex ſententia, num. 3. & 4.
Proponitur ſententia Authoris, n. 5.
Quæ regula ſit ad dignoſcendum, in quo jure divino poſſit Pontifex diſpenſare? n. 6.
Solvuntur argumenta, nu. 7.
An poſſit Pontifex diſpenſare in impedimentis jure divino, & naturali dirimentibus? Refertur duplex ſent. n. 8. & 9.
Refertur ſententia Authoris: & explicatur an poſſit declarare in aliquo caſu licere cum his impedimentis matrim. n. 10.
An in impedimentis ſolo jure divino inductis poſſit, n. 11.
Explicatur in ſpeciali, in quibus impedimentis Pontifex diſpenſet, 12.
An ſufficienter deducatur non poſſe Principem in aliquo caſu diſpenſare, quod ſit contra jus naturæ? n. 13.
Poſt n. 13. invenies ſummarium quæ deſiderantur.

Duplicem quæſt. petit diſp. præſens. Prior eſt: an Pontifex poſſit diſpenſare in impedimentis jure divino, & naturali dirimentibus matrim. Poſterior, an ſolus ille poſſit in impedimentis jure Pontificio dirimentibus. 1

Priori quæſt. ut ſatisfiat, præmittenda eſt quæſtio generalis: an Pontifici integrum ſit diſpenſare in iis, quæ juris divini & naturalis ſunt? Qua in re ſupponendum eſt, duplex eſſe jus divinum naturale. Quoddam ab humana voluntate ortum, & ex ejus ſuppoſitione obligans: ut votum & juramentum. Aliud verò eſt abſolutum, & ex divino arbitrio derivatum. Et ſanè ſi de priori ſermo ſit, quamvis aliqui dicant in eo non verè diſpenſari per prælatos, relaxando obligationem caſu quo verè obligabat, ſed tantùm declarari in eo caſu ob circunſtantias occurrentes, id non obligare. Inter quos eſt *D. Bonav. 4. d. 38. a. 2. qu. 3. Gl. c. Non eſt. verb. Authoritate de voto, & ibi Ant. n. 3. Card. c. Cum ad monaſterium, n. ult. de ſtatu monach.* & alii quos refert *Enriq. l. 8. de Euchar. c. 13. n. 2. in comm. lit. R.* At meritò eos improbat ibi *Enriq.* alios referens dicens eſſe veram & propriam diſpenſationem, relaxarique votum, caſu quo verè obligabat. Quod idem aſſerunt *D. Th. d. qu. 38. qu. 1. a. 4. quæſtiunc. 1. corp. & ibi Richard. a. 9. q. 1. corp. & a. 1. Hoſt. d. c. Non eſt, n. 1. & ibi Abb. a. 5.* & fere univerſi. Quod tunc non abſolutè & propriè relaxetur jus divinum naturale, tollendo ejus obligationem. Jus enim divinum eſt, ut qui votum habet, id impleat; & hoc ſemper manet integrum. At hunc habere votum, non eſt jus divinum, ſed voluntate propria effectum: quam poſſunt prælati impedire. Quare tunc non propriè diſpenſant prælati in jure divino, ſed tollunt obligationis fundamentum, quam homo actu humano ſibi impoſuit, quo ſublato evaneſcit juris divini circa illud votum obligatio (ut relato D. Th. explicui 2

Digitized by Google

plicui, l. 2. diſp. 14. n. 5. ad 4.) & communiter tradunt alii.

3 Tota autem difficultas eſt, de jure divino abſoluto. Triplex eſt ſententia. I. ait Pontifici integrum eſſe diſpenſare in omni jure divino, præter fidei articulos. Sic *Abb. c. Propoſuit nu. 20. de conceſſ. præb. Decius conſ. 152. num. 3. ſi. vol. 1. & c. Quæ in Eccleſiarum, in nova edit. n. 44. & 45. de conſtit. Rojas epitome ſucceſſ. c. 23. n. 71.* Sed hæc ſententia tanquam omnino à veritate aliena, eſt reiicienda.

4 II. Sententia ſuſtinet, non poſſe Pontificem in hoc jure divino propriè diſpenſare, ut diſpenſatio eſt juris relaxatio: ſed tantum poſſe authoritativè declarare id jus in tali eventu non obligare. Ducitur primò, quod inferior nequeat legem ſuperioris tollere, *clem. Ne Romani, de elect. & c. Inferior, diſt. 21.* Et confirm. quia quamvis per ſpecialem diſpenſationem non abrogetur lex abſolutè, at in eo caſu ſpeciali abrogatur tollendo eius obligationem, caſu quo ſecluſa diſpenſatione obligabat. At hoc eſt ſolius conditoris legis, aut eo ſuperioris. Secundò, id conſtat ex Zoſimo & Urbano Pontificibus, quorum dicta referuntur *c. Sunt quidam, & c. Contra ſtatuta, 25. q. 1.* Tertiò, quia ſacra Scriptura & perpetuus Eccleſiæ uſus docet, legem naturalem, & divinam potius eſſe humanis magiſtratibus propoſitam, tanquam certam ac immotam regulam, qua gubernentur, quàm ut poſſint eam relaxare, eximendo aliquos ab ejus obligatione. Aliàs nullæ eſſent in Eccleſia regulæ immotæ, ex quibus authoritas humana tanquam ex principiis procedat. Et confirm. quia ſemel hac in jure divino diſpenſatione admiſſa, nil erit firmum ac immutabile. Nec erit major ratio, cur poſſit diſpenſare in uno & non in alio juris divini præcepto, concurrentibus paribus cauſis. Tandem quia ideò in lege humana diſpenſari poteſt, ut manentibus eiſdem conditionibus, quibus ſtantibus obligabat, deſinat obligare: quòd voluntas humana, à qua conſurgit, ſit mutabilis. Cùm ergo divina voluntas, à qua lex naturalis proficiſcitur, ſit prorſus immutabilis, minimè in illam cadet diſpenſatio. Et ideò hujus ſententiæ ſunt *D. Thom. quodlib. 4. art. 3. corp. & ad 1. Durand. 4. d. 33. q. 1. nu. 15. Majoris 4. d. 27. q. 6. col. 4. verſ. Propter hoc argumentum, & d. 24. q. 12. ſtatim in princ. Almain. de poteſt. Eccleſiæ, c. 13. Driedo l. 2. de libert. Chriſtiana, cap. 4. pag. 4. Cathar. lib. 6. in Cajetanum in q. illa, an Pontifex poteſt diſpenſare in voto ſolemni religioſorum. Sotus 4. d. 18. q. 1. a. 5. ad 1. & l. 1. de juſt. q. 7. a. 3. ad 3. & l. 10. q. 3. art. 4. col. 8. verſ. In calce demum. Palacios 4. d. 38. diſp. 2. col. 46. verſ. Porrò quamvis, fol. 884. & d. 11. diſp. 3. col. 21. verſ. Porrò autem hanc rem. Suarez de Euch. qu. 74. a. 2. diſp. 43. ſect. 4. verſ. Tertin ſine. & verſ. Quintò poteſt hoc. Valentia 1. 2. diſp. 7. q. 4. punct. 6. verſ. Et quod ad priorem, & q. 8. punct. 4. verſ. Diſpenſatio autem, & ad finem illius puncti. & 2. 2. diſp. 10. q. 3. punct. 5. col. 4. verſ. Quarto certum eſt, & verſ. Sic etiam in propoſito, & in fine illius puncti.* Et ex Juriſperitis, *Card. c. Cum ad monaſterium, § ult. num. 6. de ſtatu monach. Pariſiens conſ. 68. nu. 200. & 264. vol. 4. Sylveſt. verb. Papa, q. 16. 17. Joan. Baptiſta de penſionibus, q. 19. nu. 44. & ſeq. Nav. l. 4. conſ. 1. edit. tit. de ſponſ. conſ. 39. n. 16. in 2. tit. de deſponſ. impub. conſ. 4. nu. 16. Turrecr. cap. Conjunctiones 35. qu. 3. num. 3. & in ſum. de Eccleſia, l. 3. c. 54. col. 3. n. un. & c. 57. n. 1. concl. 1. Cov. 4. decr. 2. p. c. 6. § 9. nu. 4. Barbo. a rubr. ff. ſolut. matr. 2. p. n. 104. Magdalen. de numero teſtium, 2. p. c. 3. num. 225. & triplici ſeq.*

5 III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait poſſe Pontificem aliquando diſpenſare in jure naturali & divino, non in univerſum id jus, in quo diſpenſat, abrogando, ſed ejus obligationem verè tollendo per veram diſpenſationem in caſu aliquo ſpeciali, ex cauſa urgenti. Ducitur, quod ſi ſolum tribuamus Pontifici, poſſe interpretari legem divinam in aliquo caſu ſpeciali minimè obligare: id non eſt actus juriſdictionis, ſed prudentiæ, ac doctrinæ, ac proinde viris doctis id liceret. Dices id competere Pontifici authoritativè, ita ut omnino tutum, ac certum reddat eum qui eum diſpenſat. Quòd viris doctis non competit. Sed contra hoc eſt, quia ſic interpretari legem, eſt ſolius conditoris, aut eo ſuperioris, *c. Inter, de ſent. excom. c. Ideo 25. qu. 1. c. Sicut enim. 11. q. 1. l. ſi. ff. de legib.* Quòd ſi dicas, id competere Pontifici ex commiſſione divina. Similiter dicimus hanc diſpenſandi poteſtatem in caſu ſpeciali competere illi ex commiſſione Dei. Cum enim Eccleſiæ non deficiat Deus in neceſſariis, juſta ratione credi poteſt hanc commiſſionem Pontifici datam. Et confirm. quia ſicut recta Eccleſiæ gubernatio petit, ut prælatis inferioribus commiſſa ſit facultas verè, ac propriè diſpenſandi in legibus Pontificiis, non in univerſum, ſed in caſu aliquo ſpeciali, quando neceſſitas occurrit. Eo quòd non debet deſtitui mediis neceſſariis ad ejus tranquillum ſtatum regimenque tuenda. Nec poteſt in his commodè adiri Pontifex. Ita eadem recta gubernatio petit commiſſum eſſe Pontifici, ut in lege aliqua divina verè, & propriè diſpenſare poſſit ob neceſſitatem occurrentem. Idque multò magis neceſſarium eſt. Quia in priori caſu verè eſt aditus ad Pontificem, quamvis non commodus. At in poſteriori nullatenus poteſt adiri Deus, ut diſpenſet. Et amplius confirmatur, quia ſicut diſpenſatio inferiorum in lege ſuperioris, non derogat authoritati & juriſdictioni ſuperioris, eo quod ex ejus tacita commiſſione fiat. Ita hæc Pontificia diſpenſatio in jure divino non derogat authoritati Dei, utpote quæ non propria Pontificis authoritate fit, ſed ex tacita ac jure divino præſumpta Dei commiſſione fit. Et ſicut Eccleſiæ gubernationi non ſatis proſpiceretur, ſi in priori caſu ſola declarandi facultas prælatis inferioribus conceſſa eſſet. Cùm ea multis ſcrupulis pateat, utpote cui locus non eſt in caſu dubio, & ubi lex obligat, ſed in caſu claro, & in quo lex, ſecluſa ea declaratione, verè non aſtringebat. Ita nec in caſu poſteriori ſatis utilitati, & regimini Eccleſiæ conſulitur, ſola declarandi poteſtate conceſſa. Tandem, quia eodem modo, & eiſdem verbis diſpenſationis utens, diſpenſat Pontifex in reſidentia Epiſcoporum jure divino naturali abſoluto obliganti; ac in voto & legibus humanis. Cur ergo dicendum eſt, hanc eſſe veram ac propriam diſpenſationem, illam autem ſolùm declarationem? eò vel maximè, quòd cauſæ, ex quibus Pontifex diſpenſat in ea reſidentia, ſunt juſtæ, ut media relaxatione illius legis facta per illum, excuſent Epiſcopos. At ſæpiſſimè nullus vir doctus judicaret eas eſſe ſufficientes, ut ſecluſa vera diſpenſatione excuſarent. Et confirmatur, quia ſi Pontifex declarans licere occiſionem aggreſſoris ad tuendam propriam vitam: aut in extrema neceſſitate furari, uteretur verbis diſpenſationis, inepta eſſet locutio. Quòd ſit ſola declaratio legis naturalis ea interdicentis, non ligare in eo caſu. Cum ergo in quibuſdam rebus juris divini utatur verbo diſpenſandi, dicendum eſt, eam eſſe vere & propriè diſpenſationem, & ita hanc ſententiam tuentur *Gloſſa cap. A nobis, verb. Exemptus, de decimis, & ibi Abb. n. 4. Miles in repert. lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare poteſt Papa, Felin. c. ſi. n. 7. & 8. de major. & obed. Angelus verb. Papa, num. 1. Gozadin. conſ. 51. col. n. lt. num. 43. Hier. Paulus in pract. cancellar. t. Nobilia ſuper diſpenſationibus matr. verſ. Item poteſt diſpenſare. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 2. in 2. fundamento partis affirmantis, num. 22. Minchaca l. 1. q. illuſtr. c. 25. à num. 18. uſque ad 22. Navar. l. 4. conſ. in 1. edit. tit. de ſponſal. conſ. 3. n. 8. in 2. tit. Qui filii ſint legitimi, conſ. 2. num. 8. Borgaſius de irreg. 61. p. 1. de ſponſ. num. 5. & p. 3. tit. In quibus caſibus non poteſt diſpenſari, nu. 8. & p. 7. in ſi. num. 20.* Et poſſe in jure naturali, & divino diſpenſari per Pontificem, non declarando, in uno vel altero caſu, affirmant quoque *Beroius c. Super eo, num. 2. de uſuris. Gratus conſ. 1. à nu. 24. vol. 2. Sigiſmundus conſ. 50. 37. & ſeqq. Fortunius l. Gallus, §. Et quid ſi tantùm, num. 310. ff. de liber. & poſth.* Hanc quoque ſententiam ex Theologis tenet apertè *Canus relatione de pœnitentia, p. 5.* ubi de præcepto confeſſionis, *ad ſi.* ubi reprobata doctrina aſſerenti, quando diſpenſatur in voto, non diſpenſari propriè in jure divino & naturali, ſed tolli ejus fundamentum, quod eſt voluntas humana, & ideò cadere propriam diſpenſationem in vota: ait duplicia eſſe præcepta divina, quædam quæ nullum ſalutis detrimentum afferre poſſunt, ut Confeſſionis & baptiſmi, & circa hæc non reliquiſſe Chriſtum Eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi, quia non expediebat. Alia autem, quæ nunquam majus bonum impedire ſolent, & in ſpiritualis ſalutis detrimentum vergere. Ut ſunt votum, ac juramentum, & circa hæc ait relictam eſſe Eccleſiæ poteſtatem verè diſpenſandi in uno vel in altero caſu, quando id ad majus bonum expediret.

Sed cum conſtet quædam eſſe præcepta divina & naturalia, in quibus nunquam diſpenſare Pontifici permittitur: & nos aſſeramus eſſe aliqua in quibus quandoque id licet: forſan petes regulam ad hæc præcepta diſcernenda: & rationem, cur magis in his, quàm in illis hæc poteſtas competat. Sed dico ſimiliter eam regulam neceſſariò tradendam eſſe, retenta contraria ſententia. Nam ſimiliter non in omnibus juris naturalis præceptis data eſt Pontifici poteſtas declarandi ea quandoque non obligare, ſed in aliquibus. Quare regula, quam tradit *Catharinus lib. 6. in Cajetanum, in ea quæſtione an Pontifex poſſit diſpenſare in voto religioſorum ſolemni*, id cognoſcendum, quando datum ſit Pontifici poſſe declarare jus divinum in aliquo caſu non obligare: & quando id datum minimè ſit: retenta ſententia, quam ipſe tuetur, nempe, nunquam in eo poſſe diſpenſare: deſerviet noſtræ ſenten. ad ſciendum quando poſſit verè ac propriè diſpenſare. Quæ eſt hæc. Quædam ſunt de jure divino, quæ abſque dubio ſunt de ſe ejus conditionis, ut nunquam in ea cadere poſſit diſpenſatio aliqua Pontificia. Quod nequeat excogitari caſus, in quo ſit ratio diſpenſandi, ut ad fornicandum, vel ne filius veneretur parentes, vel ad mutandas ſacramentorum formas. Alia verò ſunt, quæ licèt in univerſum expediant, at in aliquo caſu ſpeciali poſſunt non expedire, & ita admitteret diſpenſationem. Quippe licèt ſecundum ſe dedeceat ea non implere: at non continent perfectam & omnimodam indecentiam: ſed poteſt ita juſta cauſa occurrere, ut ei indecentiæ imperfectæ præponderet, & ſic juſta reddatur diſpenſatio, ut contingit in reſidentia Epiſcoporum, quæ eſt de jure naturali & divino, in qua Pontifex diſpenſare poteſt, & in conſecratione ſub utraque ſpecie, quæ eſt de jure divino poſitivo, in qua in remotiſſimis regionibus, ubi non eſt copia vini, poteſt juxta veriorem ſent. Pontifex diſpenſare. Quæ etiam regula conformis eſt ei, quam num. præced. in fine propoſuimus ex mente Cani. Unde à priori colligetur facultas in Pontifice diſpenſandi in aliquo jure divino, ex eo quòd tale ſit, ut recta ratio, ac ſuave Eccleſiæ regimen petunt expedire, ut in aliquo eventu ejus obligatio relaxetur, ob cauſas, quæ poſſunt occurrere. A poſteriori autem id colligemus ex uſu Eccleſiæ diſpenſandi in eo, & ex gravium doctorum ſententia, opinantium eſſe Pontificem diſpenſare in eo. Sed poteſt obiici, juxta hanc regulam, licere quandoque Pontifici diſpenſare, ut quis ſororem aut plures uxores ducat, aut

Digitized by Google

ut matrimonium conſummatum diſſolvatur. Poſſet enim caſus accidere, in quo ad bonum commune, pacemque Reipublicæ tuēdam id valde expediret. Sed huic regulæ ut plena fit fides, addendum eſt, quod n. 10. ſtatim in principio dicemus, ubi declarabimus aliqua eſſe præcepta hujus poſterioris generis, in quibus quoque nunquam poteſt Pontifex diſpenſare. Et inde conſtabit ſolutio hujus objectionis.

7 Ad arg. n. 4. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. & 2. conſtat ex dictis n. 5. ſolùm enim probant non poſſe Pontificem in univerſum præcepta juris naturalis & divini abrogare, vel etiam in caſu ſpeciali, propria authoritate. At poteſt in eo ex commiſſione divina, quam ibi probavi eſſe in Eccleſia. Ad 3. & confirm. conſtat ea dictis n. præced. ubi oſtendimus aliqua eſſe hujuſmodi præcepta, in omni eventu obligantia, ac nullam diſpenſationem admittentia. Quæ ſunt regulæ immotæ. Alia verò, quę regulariter obligant, non tamen ita immobiliter, quin in aliquo caſu diſpenſationem admittant. Et cur in quibuſdam pręceptis id liceat, in quibuſdam verò non, ibi reddita eſt ratio. Adde ipſummet argumentum poſſe authores illius ſent. retorqueri. Cùm concedant poſſe aliquando Pontificem jus divinum declarare: & conſtet id non poſſe circa omne jus divinum. Ad ultimum dic id argumentum tantùm probare, non poſſe in univerſum diſpenſari in jure divino, ut contingit in jure humano. Non tamen probat non poſſe in aliquo caſu ſpeciali. Nec ob id mutatur divina voluntas. Quia dum Deus ab æterno voluit id pręceptum obſervari, voluit pariter id non obſervari dum Pontifex ritè & rectè in caſu ſpeciali in poſterum diſpenſaret.

8 Ex his deducitur diſſolutio quæſt. initio propoſitæ, an Pontifex poſſit diſpenſare in impedimentis, naturali ac divino jure matrim. dirimentibus? Quidam cenſent poſſe Pontificem in eis aliquando in caſu ſpeciali diſpenſare. Et poteſt probari ea doctrina tradita n. 5. & 6. Poteſt enim caſus occurrere, in quo expediret ad bonum regni, ut ſoror fratri nuberet: contra juris naturalis prohibitionem. Sic opinantur *Miles in ſuo repertor. lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare poteſt Papa. Hier. Paul. & Leazes, ubi eos n. 5. allegavi. Ang. verb. Matr. 3. imped. 18. n. 2. Bergaſ de irreg. p. 6. 1. de ſponſ. n. 5.* Idem tuetur *Enriq. l. 12. de matr. c. 9. n. 3. & c. 1. n. 2.* ubi ait de jure naturæ eſſe irritum matrim. inter avum & neptem, at poſſe Pontificem ex magna cauſa diſpenſare. Et clarè videntur ſentire hoc eſſe probabile *Sylveſt. & Petrus de Soto*, ubi eos n. 10. referam, cùm tantum oppoſitam ſententiam probabiliorem vocent.

9 Alii verò id diſcrimen conſtituunt inter impedimenta juris humani & divini, ut in illis poſſit Pontifex diſpenſare, quando cum eis jam eſt contractum matrimonium, ut ex tunc, id eſt, ut id matrimonium legitimetur in ſua radice, ac ea diſpenſatio trahatur retrò: (ut latius explicabimus diſp. ſeq. per totam) in his verò tantum diſpenſare poſſit, ut ea nunc, id eſt, ut denuo ineatur id matrimonium, nec diſpenſatio retrotrahatur. Sic *Joan. And. c. Per venerabilem, n. 30. qui filii ſint legit. & ibi Abbas nu. 21. Ancha. n. 22. Alex. de Nevo num. 24. & 25. Card. n. 9. q. 1.* immò hic dicit poſſe etiam, ut ea tunc *Abbas c. Literas nu. 17. fine, de reſtit. ſpol. Felin. c. Qua in Eccleſiarum, n. 12. verſ. Secundo amplia, de conſtit. Roſella verb. Papa, n. 1. §. 6. & ibi Sylveſt. q. ult. Martians Laudenſis de legitimatione, q. 2. n. 86 & 96. Brunellus de ſponſalib. concl. 24. n. 2.* Adverte tamen hos DD. loqui de gradibus lege divina Moſaica prohibitis. Quos hodie quoque divina lege prohiberi ipſi cenſent, ut nu. 11. advertemus.

10 Veriſſima tamen ſententia eſt, in nullo impedimento jure divino naturali matrimonium dirimente poſſe Pontificem diſpenſare: nec in caſu aliquo ſpeciali (excipe votum ſolemne religioſorum, de quo eſt inſtituenda diſp. 8.) Dixi, jure divino naturali, ob ea, quæ nu. ſequenti dicam. Ratio hujus ſententiæ eſt, qua ſimul ſatisfiet rationi allegatæ n. 8. pro prima contraria ſententia, & regula à nobis n. 6. tradita, ad cognoſcendum, in quo jure divino poſſit Pontifex diſpenſare, magis elucidabitur ac limitabitur. Ratio ergo eſt. Quia (ut benè animadvertunt *Victoria de poteſt. Papa num. 9. propoſit. 9. & Corduba in ſuo quæſtionar. l. 4. q. 8. col. antepen.*) ſunt leges divinæ in Eccleſia, in quibus Deus nullam reliquit diſpenſandi poteſtatem: & adhibent exemplum, ut de pluribus uxoribus ducendis. Et reddunt rationem hanc. Quia quamvis Deus prævidérit poſſe occurrere caſus, in quibus rationi conſona ac expedientior eſſet diſpenſatio, at pręponderat huic bono inviolabilis illarum legum cuſtodia, ne, aperta diſpenſandi via, diſpenſetur paſſim in illis. Similiter ergo dicimus in præſenti, quamvis occurrere poſſit caſus, in quo diſpenſatio in impedimento juris naturalis eſſet expediens bono communi, ac valde neceſſaria, ut in matrimon. inito inter fratrem & ſororem. At ex ea diſpenſandi poteſtate tot fornicationes inter fratres & ſorores conſurgerent, aut pericula tanti ſceleris admittendi, ac tanta indecentia naturalis eſt in his matrimoniis, ut præponderent hæc bono, quod ſequi poſſet, ea facultate diſpenſandi relicta in Eccleſia, quæ relicta fortè ad plures quàm par eſt, diſpenſationis via aperiretur. Et ideo Deus Opt. Max. omnino circa hæc poteſtatem diſpenſandi denegavit, ſed tantum facultatem hæc matrimonia ineundi conceſſit, ubi lex naturalis conſervandi generis humani ſtrictior urgeret. Ut ſi ſoli parentes & filii, ſuperſtites in orbe eſſent. Hoc autem ita ſe habere colligitur ex uſu Eccleſiæ, quæ in nullo eventu hactenus diſpenſavit, ut matrimonium parentum cum filiis, aut fratrum cum ſororibus ineatur. Et ſi aliquando in hoc ultimo caſu fortè legatur diſpenſatum, id evenerit, quod Pontifex ille diſpenſans amplexus ſit opinionem Doctorum aſſerentium ſolo jure Pontificio dirimi matrimonium inter fratres & ſorores. Id quoque colligitur ex communiſſima Doctorum ſententia, aſſerenti abſolutè non poſſe Pontificem in his impedimentis diſpenſare. Hanc tenent *Gloſſ. c. Pitacium, verb. Sororis 30. q. 3. & c. ſi verb. Sacramentum, de tranſact. & c. Literas, verb. Diſpenſare, de reſt. ſpol.* ubi *Hoſt. num. 3. Abbas num. 4 & 12. Imola n. 6. & c. Ex parte, num 6. de tranſact. Spec. t. de diſpenſatione, §. Nunc breviter, n. 4. Henric. c. Per venerabilem, n. 1. qui filii ſint legit. Beroſius cap. ſuper eod. n. 3. de uſuris. Bart. Socin. l. 2. in princ. n. 14. ff. de verb. oblig. Bermendus de public. concub. §. Statuimus, ar. 13. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 17. a. nu. q. 5. Sylv. verb. Papa q. 17. Tabien. verb. Diſpenſatio, num 5. qu 4. & verb. Impedimentum, imped. 3. n. 4. q. 3. Turrecr. c. Conjunctiones, num. 3 & 4. & c. Quædam lex, num. 2. 35. q. 4. Nav. ſum. c. 22. num. 84. Covar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 10. Molina l. 3. de primog. c. 2. n. 12. verſ. ſi impedimentum præcedebat. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. qu. 134. au. 361. Magdalonus de n. teſtium 3 p. c. 3. n. 225.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 40. q. un. 3. n. 20 & 23 & 4. d. 41. p. 1. a. 5 concluſ. 2 n. 17. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. §. 1 ſtatim in princ & c. 41. §. 2. concl. 3. Majoris 4. d. 40. q. 3. paulo ante verſic. Dubitatur quare. Pelagius de planctu Eccleſiæ, l. 1. a. 45. lit. A & a. 46. lit. E. Abulenſis 1. Regum c. 8. q. 195. Catharinus l. 6. in Cajetanum in ea q. an Papa poſſit diſpenſare in voto ſolemni religioſorum, ad fi. Victoria ſumm.* ubi de matrim. *num. 295. Petrus de Soto lect. 11. de matrim. ad fi. Sotus 4. d. 40. quæſt. un. a. 3 col. 3. verſ. In capite ergo. Coleja 4. diſt. 40. a. 1 poſt 4. argum. dub. 2. Vignet. l. inſtit. cap. 16. § 7. verſ. 9. imped. 6 fi. Veracruz 2. p. Speculi, a. 46. concl. un. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 55. a 6. circa primum ſtatum affinitatis, diffic. 1. concl. 1. Manuel 1. tom. ſum. a edit. c. 236. n. 1. Vega 2. t. ſumm. c. 34. caſu* 166. Atque exiſtimo non tantùm ſententiam hanc veram eſſe de propria diſpenſatione, quæ eſt juris relaxatio, ſed etiam de impropria, quæ eſt declaratio. Credo enim nequire Pontificem declarare, eſſe aliquem eventum præter neceſſitatem conſervandi generis humani, in quo liceat cum aliquo ex his impedimentis naturalibus inire matrimonium, ſed hanc legem voluit Deus inviolabiliter obſervari, ob rationem traditam. Quamvis *Sylv. verb. Papa, q. 17.* dicat poſſe Pontificem declarare validum fore matrim. inter parentes & filios, jure naturali interdictum, quando cauſa prohibitionis ceſſaret.

Monuerim tamen valde cavendum à pleriſque ea authoribus 11
num. præced. allegatis, qui cum in ea ſint. ſent. ut gradus conſanguinitatis & affinitatis *Levit. 18.* olim jure divino prohibiti, ſint quoque nunc eodem jure vetiti, aſſerunt in nullo illorum poſſe Pontificem diſpenſare. Quod tunc tanquam hæreticum damnatum eſt *in Trident. ſeſſ. 24. de matr. can. 3.* ibi: *Si quis dixerit non poſſe Eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare: anathema ſit.* Quare cum juxta veriſſimam ſent. quam latè probavimus l. præc. diſp. 52. n. 6. nullus ex illis gradibus ſit hodie jure divino prohibitus, niſi qui aliàs prohibitus eſt jure naturæ, ideò dicendum eſt poſſe hodie Pontificem in omnibus illis gradibus diſpenſare præter eos, qui attento naturæ jure matrim. ceſſant.

Hinc deducitur, juxta varias ſentent. variè ſentiendum eſſe. 12
Qui enim ſentiunt jure naturæ eſſe irritum matrim. inter quoſcunque aſcendentes & deſcendentes, & inter fratres & ſorores, ſubinde ſentiunt in iis gradibus non poſſe Pontificem diſpenſare. Et qui ſentiunt aliquos ex eis gradibus ſolo jure Pontificio inductos eſſe, ſentiunt ſubinde eos diſpenſationi Pontificiæ ſubdi. Et ſimiliter ſentiunt circa gradus affinitatis, ac reliqua impedimenta. Quippe (ut egregiè ait *Sot. 4. d. 40. q. un. a. 3. col. 3. verſ. In capite ergo.*) ſunt hæc convertibilia. Hoc impedimentum dirimit jure divino naturali; ergo nequit in eo Pontifex diſpenſare, & dirimit ſolo jure Pontificio, ergo poteſt. Quare cum juxta noſtram ſent. ex gradibus conſanguinitatis, ſolus primus in linea aſcendentium, nempe inter parentes & filios: & ſolus primus in linea tranſverſa, ut inter fratres & ſorores, dirimat jure naturæ matr. (ut conſtat ex dictis lib. præced. diſp. 51. n. 7. 13. & 19. & diſp. 52. n. 11.) in iis duobus gradibus nequibit Pontifex diſpenſare, at in cæteris poterit: & ſimiliter cū juxta noſtram ſentent. in nullo affinitatis gradu, etiam lineæ rectæ, irritetur jure naturæ matrim. poterit in omni eo Pontifex diſpenſare (ut diximus l. præc. tota diſp. 66.) Similiter cum error perſonæ dirimat jure naturæ, ſecundum omnes: & impedimentum impotentiæ, juxta noſtram ſentent. quam tenuimus l. præced. tota diſp. 98. in neutro impedimento poteſt Pontifex diſpenſare. At poteſt in defectu ætatis ad matrim. requiſitæ (ut dixi l. præced. diſp. 104 n. 15.) ubi id impedimentum eſſe de jure Pontificio probavi. Itaque ut ſummatim dicam, ſolùm nequit juxta noſtram ſententiam Pontifex diſpenſare in errore perſonæ, impotentia, conſanguinitate in primo gradu lineæ, aſcendentium, & tranſverſæ.

Tandem ex dictis deducitur, non eſſe ſufficientem ratio- 13
nem, ut judicemus non poſſe Pontificem in aliquo caſu diſpenſare, quod ſit contra jus divinum, & naturale. Quia (ut nu. 5. probavi) poteſt in aliquo jure naturali & divino diſpenſare, in aliquo caſu ſpeciali. Sed addi debet juxta reg. num. 6. traditam, cum caſum habere eam naturalem indecentiam, ut nunquam in eo expediat diſpenſare. At ex eo quòd ſit contra ea jura, ſuffi-

ſufficienter deducitur non poſſe in eo caſu ordinariè diſpenſare: nec io univerſum abrogare.

S U M M A R I U M.

Solus Pontifex diſpenſat in impedimentis jure humano diriment. nu. 14.
Legatus à latere nequit in eis diſpenſare, 15.
An poſſit cum aliquibus perſonis in aliquo caſu, 16.
Reprobantur dicentes poſſe Epiſcopum diſpenſare in cognatione ſpirituali ex baptiſmo non ſolemni orta: & in publica honeſtate ex ſponſalibus, & in cognatione legali, 17.
An in dubio an ſit impedimentum, ſit neceſſaria diſpenſatio, & poſſit Epiſcopus? 18.
An poſſit Epiſcopus virtute Trid. ſeſſ. 24. c. 5. de matr diſpenſare at ii, qui bona fide contraxere matrim. irritum, iterum ineant? 19.
An poſſit Epiſcopus in caſu magna neceſſitatis diſpenſare in impedimentis dirimentibus, & proſit diſpenſatio pro foro externo: & an tunc poſſit vicarius, vel poſſit Epiſcopus hoc delegare? remiſſivè, 20.
An poſſit, quando prius eſt obtenta diſpenſatio ſubreptitia ejus impedimenti? remiſſivè, n. 21.
An poſſit in defectu ætatis, vel in ſolùm impedientibus, vel Papa in matrimonio rato, vel in conſummato tempore infidelitatis? 22.
An commiſſarius Cruciata diſpenſet in affinitate ex copula fornicaria, & quando id poſſit? 23.
An hac facultas ſit amplior conceſſa Epiſcopis ad diſpenſandum in dirimentibus in caſu neceſſitatis, & conferuntur ambo poteſtates? 24.
Qualiter poſſit commiſſarius legitimare prolem ſuſceptam, an ſuſcipiendam ex eo matrimonio in quo diſpenſat? 25.
An poſſit legitimare, ſi non diſpenſet in eo matrimonio, vel ſi diſpenſet & legitimet, maneat legitimata, ſi poſtea parentes non confirment id matrimonium irritum: & quid ſi Epiſcopus aut alius commiſſarius diſpenſat in eo matrim. an poſſet ipſe hanc legitimationem facere, 26.
Qualiter Epiſcopus & commiſſarius Cruciata, diſpenſantes in impedimento occulto eis promiſſo, debeant diſpenſare ſine notario, & teſtibus? 27.
An aliqui religioſi habeant privilegium diſpenſandi in his impedimentis? 28.
Quale privilegium habeant religioſi Soc. Jeſu ad diſpenſandum cum Neophytis Indorum, ut permaneant in matrimonio inito cum impedimento juris humani? n. 29.

14 QUÆSTIO poſterior. An ſolius Pontificis ſit, diſpenſare io impedimentis ſolo jure Pontificio dirimentibus matrimonium? ſit ptima concluſio. Solius Pontificis eſt hæc diſpenſatio. Quix omnix illa ſuot jure communi inducta, in quo tanquam in lege ſuperioris, nequeunt ioferiores ordinariè diſpenſare, *c. Inferior, d. 21. clem. ne Romani, de elect.* & ita fateotur omnes, quos numero ſequenti allegabo, & ultra illos. *Hoſt. c. Quod dilectio, paulò poſt princ. & c. Quia circa, paulò poſt princ. de conſang. Palud. 4. d. 40. qu. un. a. 3. a. 20. & d. 41. q. 2. a. 3. n. 14. concl. 1. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 13. §. 3. ad fi. & c. 14. § 2. concl 3. Armill. verb. Diſpenſatio, num. 22. Philippus Archinte. in edicto de fide & ſacra. p. 2. cap. 14. Gallego de cogn ſpirit. c. 2. nu. 22. Anaſt Germonius de ſacrorum immun. lib. 3. c. 11. n. 105. Paulus Borgaſius de irreg. p. 6. t. de ſponſal n. 1. Toledo lib 7. ſum. c. 18. num. 5.* Et loquentes de cognationis ſpiritualis impedimento idem affirmant *Ledeſma 2. p. 4 qu. 58. a. 2. col. 2. Barth à Ledeſm de matr. dub. 44 in fine prima concluſ.* Et non poſſe Epiſcopum diſpenſare in bis impedimeotis xffirmant quoque *Angelus verb. Matrimonium 3. imped 18. n. 3. Sylv. verb. matrimonium 6. q. 6. fine.* & alii autbores, quos retuli lib. 2. diſp. 40. n. 1.

15 Hioc infertur, nec legato Poutificis integrum eſſe in his impedimentis diſpenſare. Quia legatus etiam à lxtere circa diſpenſatiooes ea poteſt ſolùm in provincia ſibi commiſſa, quæ poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi. Atque ita docent. *Gloſ. c. Quia circa, verb. A ſede, & c. Quod dilectio, verb. Indulgentiam, de conſang. Jo. And. eo, c. quod dilectio, n. 6 Ant. a. 8. Abb. n. 5. Card. a. aa. oppoſit. 1. Anchar. n. 4. Alex. de Nevo a. 4. Prapoſ. num 8 & d. c. Quia circa, ſtatim in princ. notab. 1. idem Abb. c. Quod translat. num. 9. de offic. leg. Innoc c. ex parte. a. unic. de tranſact & ibi Imola n 6. Brunel. de ſponſ. concl. 24. n. 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. a. 11. Ant. Cucus lib. 2. inſtit. major. t. 5. a. 142. Caeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 134. a. 363. & q. 115. a. 113. & 314.* Et ex Theolugis, *Enr quez lib. 12. de matr. c. 3. n. 1 Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de matrim. *c. ult. de diſpenſatione petenda, col. 4.* Quod verum eſt, quamvis legatus à latere ſit. Et docent *Abbas d. c. Quod tranſlationem, n. 9. Imola, Alex. de Nevo, Covar. Enriquez, Lud. Lopez proximè allegati.*

16 Secundò iofertut, non audiendum eſſe *Goffredum*, quem reſeruot DD. ſtatim allegandi, dicentem quamvis legatus nequeat generaliter diſpenſare in aliquo borum impedimentorum, poſſe tamen cum aliquibus perſonis. Quem meritò improbant *Joan. And. Anton. Cardin. Anchar. Alex. de Nevo, propoſ. n. prac. allegati.* Quia cum hæc impedimenta promanent à jure ſuperioris Pontificis, legatus, qui inferior eſt, nec georaliter, nec ſpecialiter diſpenſate valet. At poſſet diſpenſare in ſpeciali caſu, quando cauſa urgeret, oec eſſet recurſus ad Pontificem, & impedimeotum eſt occultum. Sicut in ſimili caſu id poſſe Epiſcopum, dicemus n. 20. Cùm eadem poteſtas circa hæc ſit legatis, & Epiſcopis conceſſa. Et ſic intelligitur, quod de legato in genere loquens tradidit *Gamòara de authoritate legati l. 7. tit. de diſpenſatione legatorum circa matrimonia n. 397.* dicens poſſe legatum in remotiſſimis partibus exiſteotem diſpenſare in caſu ſpeciali. Et tenet loquens de legato à latere *Enriquez, lib. 12. de matrim. c. 3. a 3.* ubi bene addit, diſpenſationem hanc pro ſolo conſcientiæ foro deſervire. Sicut idem dicemus n. 20. de ſimili Epiſcopi diſpenſatione. Nam eadem prorſus de Epiſcopo, & de quocunque Pontificis legato, ſive à lxtere, ſive non à latere ſit, circa hanc poteſtatem dicenda ſunt. Et eædem conditiones ſunt neceſſariæ, quas eo num 10. remiſſivè explicabimus. Et hoc probat ratio n. præced. adducta.

Tertiò infertur ooo eſſe credendum *Soto*, qui *4. d. 42. q. 1. a. 1. immediatè ante ſolut. ad principale*, ait poſſe Epiſcopum diſpenſare in impedimento cognationis ortæ ex baptiſmo tempore oeceſſitatis non ſolemniter collato, dum facillimus ooo pateret ad Papxm aditus. Et *q. 1. a. 2. in fine corp.* ait ſi cognati legales inveniantur matrimon. coutraxiſſe, & facillimus non pateret ad Pontificem recurſus, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quem iu hoc ſequuntur *Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de matrim. *c. 51. fine, & Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium*, ubi de impedimeotis dirimentibus, *a. 6. fine, & idemmet Sotus 4. d. 41 quaeſt. unic. a. 1. fine*, ait ſi cootra impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum aliqui contrahant, & expeditiſſimus non ſit ad Papam acceſſus, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quem in hoc ſequuntur *Lud. Lop. eod. tract. de matr. c ult. col. antepen. verb. Praterea advertendum. Emm. Sa. eodem loco proximè citato, num. 12. fine.* Sed bæc minus vera ſunt, cùm enim iſthæc omoia impedimenta æquè ſiot jure Pootificio inducta, ac alia, & æquè dirimant mattim. nullam prorſus diſcriminis rationem video, cur in aliis impedimentis nequeat Epiſcopus diſpenſare, ſive ante matrim. cootractum ſive poſt: at in hoc poſſit. Quare ſolùm hoc admittendum eſt in caſu, quem n 20. propooam, ſed io eo caſu idem diceodum eſt io aliis impedimentis jure bumano dirimentibus. 17

Quartò iofertur non omnioo admittendum eſſe, quod ait *Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, num. 1.* ubi docet in dubio, ao res egeat diſpenſxtione, poſſe Epiſcopum juxta quotundam probabilem opioionem declarare non deſiderari diſpenſatiooem, vel ad cautelam diſpenſare. Sed ſic diſtinguendum exiſtimo, ſi omnino res ſit dubia, an interveniat impedimeotum, nec oe, nulla opus eſt diſpenſatione. Quia in hoc dubio præſumptio eſt pro libertate ad contrahendum. Atque poſſet tunc Epiſcopus gratia tollendi ſcxndali declarare non eſſe opus diſpenſatione, vel ad cautelam diſpenſare. Sed credo hanc non eſſe veram diſpenſationem. Et ideò ſi poſtea etiam inito matrimonio conſtaret impedimentum ditimens, alia diſpenſatio Pootificis qoærenda eſſet. Quia nullibi invenio poſſe Epiſcopum verè diſpenſare in boc dubio in impedimentis dirimeotibus: ſed eſt quædam prudentialis declaratio, quam etiam vir doctus poſſet facere. Quando autem non eſt omnino res dubia, quia præſumptio urget pro impedimento, eſt neceſſaria diſpenſatio, nec poteſt Epiſcopus. Ut ſi quis cum fœmina coeat, & dubitet an ſemen inciderit intra vas, quia vel dubitat an ſeminxrit; vel eſto ſeminarit, an intra extrave, ac proinde contraxerit affinitatem cum ſorore illius, in hoc dubio non poterit ſororem illam ex Epiſcopi diſpenſatiune ducere. Quia cùm in hoc dubio præponderet præſumptio ex communiter xccidentibus orta, nempe, quando eſt coitus cum fœmioa iotra vas, eſſe quoque intra ſeminationem, cenſendus eſt ille cojeos laborare impedimento dirimenti. Juxta dicta l præc. diſp. 64. nu. 9. At quando juxta ibi dicta non eſſet præſumptio ſemen iocidiſſe intra vas, ut ſi copula non eſſet intra, ſed prope vas, tunc non eſſet in eo dubio neceſſaria diſpenſatio. Txndem quando res non eſſet verè dubia ſed eſſent opiniones, quibuſdam aſſerentibus id eſſe impedimentum, aliis verò negantibus: ſi opinio negaos eſſet verè probabilis, quamvis affirmans eſſet probabilior: poſſet ille ſequens opinionem probabilem inire id matrim. abſque aliqua diſpenſatione. Quod juxta veriorẽ ſententiam ſatis ſit io rebus moralibus ſequi minus probabilem ſentent. ſi tamen verè probabilis ſit. Quod ſi nec ſit opinio, nec merè dubium, ſed magis propendeatur in eam partem, ut ſit impedimentum, nullo tamen aſſenſu illius partis habito, nec exiſtente aliqua juris præſumptiune pro impedimento: tunc xdhuc ceuſendum eſt, non eſſe impedimeotum, nec exigitur diſpenſatio: ſed ſtaodum eſt pro libertate contrxhendi matrim. Sicut io ſimili diximus, lib. 1. diſp. 9. n. 11. etixm tuoc non obligare votum. 18

At ſpecialis difficultas poteſt eſſe, num poſſit Epiſcopus virtute decreti *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* diſpeoſare cum habentibus impedimentum dirimens, quando bona fide præmiſſiſque denuociationibus cootraxere, ut deouo illud ineant? Ratio dubitandi eſt, quia in hoc caſu concedit ibi Tridentinum poſſe diſpenſari, nec explicat à quo, ibi: *Si verò ſolemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod ſubeſſe poſtea cognoſcatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit: tunc facilius cum eo, & gratis diſpenſare poterit.* At in hoc eventu permitti Epiſcopo diſpenſationem, quamvis conſtitutio ſit Concilii generalis, diximus diſp. præced. oum. 5. Sed abſque dubio tenendum eſt noo poſſe. Quia ex aotecedentibus colligitur totum illud decretum cum Pontifice loqui, proponendo illi expedire, ut nunquam diſpenſet cum iis, qui mala fide ſimilia inivere matrimonia: ſecus quando bona fide. Adde ſic quoque conſuetudine explicatum eſſe hoc 19

Digitized by Google

decretum. Quod ſi petas, cui uſui ſit prior illa pars: cum nequeat Concilium poteſtatem Pontificiam reſtringere? Conſule dicta à nobis l. 3. diſp. 45. n. 3.

20 Secunda concluſio. Poteſt Epiſcopus in caſu magnæ neceſſitatis diſpenſare in his impedimentis. Quòd latiſſimè contra alios probavi l. 2. diſp. 40. per totam, ubi conditiones ad hoc petitas explicui: & multa alia circa hoc: an Vicarius Epiſcopi poſſit in hoc caſu vel aliis quibuſcunque diſpenſare: & an poſſit Epiſcopus hujuſmodi diſpenſationes delegare.

21 An verò poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimento dirimenti, quando eſt obtenta diſpenſatio in illo, ſed ſubreptitia, illam confirmans? dixi lib. 2. diſp. 38. n. 12.

22 Utrum poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis impedientibus? dixi lib. præc. diſp. 17. à num. 10. præter impedimenta votorum, & juramentorum caſtitatis, & religionis, & non nubendi de quibus agemus hoc l. diſp. 9. & triplici ſeq. Et an poſſit Epiſcopus diſpenſare in defectu ætatis ad matrim. petitæ, dixi lib. præc. diſp. 104. n. 12. Et an poſſit Pontifex diſpenſare in matrim. rato, vel in conſummato inter infideles, dixi lib. 2. diſp. 14 & triplici ſeq.

23 III. Concluſio. Commiſſarius bullæ cruciatæ poteſt diſpenſare pro ſolo conſcientiæ foro in affinitate conſurgenti ea copula fornicaria, in primo vel ſecundo gradu, atque prolem ſuſceptam & ſuſcipiendam legitimam decernere, concurrentibus quatuor conditionibus. I. eſt, ut matrim. cum illo impedimento ſit jam contractum, ſervataque ſit forma *Tridentini ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* II. eſt, ut id impedimentum ſit occultum. Quando autem dicatur occultum, dicemus latè diſp. 34. à n. 55. III. eſt, ut ad fuerit bona fides, ſaltem ex parte alterius contrahentis, qui tempore contractus matrimonii ad impedimentum ignorabat: Ultima eſt, ut conjux qui ignoravit impedimentum, certior fiat de prioris conſenſus nullitate, quamvis ei non declaretur cauſa nullitatis, ut evitentur ſcandala. Atque primus ille gradus, in quo poteſt diſpenſare, intelligitur, ſive ſit in linea tranſverſa, ſive in recta. Quia conceſſio ei facta (ut conſtat ex tenore bullæ Cruciatæ Latinæ) eſt abſque diſtinctione. Et uterque gradus eſt ſolo jure Pontificio inductus. Ut dixi lib. præc. diſp. 66. n. 3. & ita tenet *Manuel addit. ad bullam Cruc. §. 15. num. 16.* Intelligitur autem prima conditio, quando prius matrim. fuit contractum, non tantùm ſervata forma ſubſtantiali matrimonii, nempe, ut id contractum ſit coram parocho & teſtibus: ſed etiam præmiſſis denunciationibus. Si enim illæ omiſſæ culpabiliter eſſent, nequiret commiſſarius diſpenſare. Quod conſtat ex iis, quæ diximus lib. 2 diſp 40. n 4. ubi hoc latius expoſui.

24 Hinc deducitur facultatem hanc commiſſarii ad diſpenſandum, eſſe quodammodo ampliorem ea, quæ conceditur Epiſcopis ratione urgentis neceſſitatis: de qua n. 20. diximus: & quodammodo ſtrictiorem. Eſt enim amplior quoad hoc, quia Epiſcopus nequit diſpenſare, quoties eſt recurſus ad Pontificem, immò ad habentem ab eo diſpenſandi facultatem (ut probavi l. 2. diſp 40. n. 8.) At commiſſarius poteſt, licèt Pontifex eſſet præſens. Quia hæc limitatio in ejus conceſſione non adhibetur. Eſt autem ſtrictior quoad hoc, quod commiſſarius in ſolo impedimento affinitatis ex copula fornicaria poteſt diſpenſare: & nunquam ante matrim. initum: & conjunge altero certiori facto de prioris nullitate conſenſus. At Epiſcopus poteſt in omnibus impedimentis jure Pontificio dirimentibus, & aliquando ante initum matrim. (ut latè probavimus lib. 2. tota diſp. 40.) Nec eſt uſquequaque certum, deſiderari alterum conjugem certiorem fieri de prioris matrim. nullitate, ut de hac re latè diſputavi l. 2. tota diſp. 36.

25 Inſuper eſt amplior poteſtas commiſſarii. Quia illi conceditur facultas legitimandi prolem ex eo matrim. irrito ſuſceptam. Et ita poteſt eam legitimare pro foro conſcientiæ ſolo quoad omnes ordines, & beneficia quævis. Quia abſolutè conceditur ei poteſtas legitimandi, ut docet *Enriquez l. 7. de indulgentiis, c. 13. n. 5. fine.* Cui tamen non aſſentio, in quantum ait prolem hanc ſuccedere poſſe in bona temporalia. Quia hæc diſpenſatio non eſt in radice matrimonii (ut conſtabit ex dicendis diſp. ſeq. n. 23.) At quando diſpenſatio non eſt in matrimonii radice, non trahitur ad bona temporalia (ut ibidem dicemus.) At Epiſcopus tantum poteſt cum illegitimo diſpenſare ad ordines minores, & ad quædam beneficia ſimplicia, *c. 1. de filiis preſbyt. in 6.* Sed eſt ſtrictior, qui hic poteſt cum quocunque illegitimo diſpenſare, ut conſtat ex *eod. c. 1.* ille verò cum habito ex ſolo matrim. irrito propter impedimentum affinitatis fornicariæ. Dixi autem hanc prolem ſic legitimatam non ſuccedere in bona temporalia, virtute illius legitimationis factæ à commiſſario: de qua loquitur *Enriq.* nam bene alio nomine ſuccedet: nempe, quia eſt verè legitima. Nam habita eſt ex matrim. & quamvis irrito, adfuit bona fides in altero parente. Nam in hoc ſolo caſu conceditur commiſſario facultas diſpenſandi (ut n. 23. diximus.) Unde in hoc caſu erit proles legitima quoad utrunque forum, & in omnibus, *c. Ex tenore, qui filii ſint legit.* Quare commiſſarius nil aliud efficit, quam declarare prolem ſuſceptam eſſe legitimam, ratione bonæ fidei: ac ſuſcipiendam, quia orietur jam ex vero matrim. At poteſt hoc privilegium in eo eventu operari, ſi poſtquam uterque contrahens novit impedimentum, concepta & nata ſit proles, ante matrimonii diſpenſationem: tunc proles eſt illegitima, & nata in figura illius matrimonii irriti: & hanc poteſt verè legitimare cōmiſſarius pro foro conſcientiæ ſolo. Quia jam impletur conditio petita: eo quòd verè initum ſit matrimonium cum bona alterius fide. Quippe ea, aderat tempore contractus. At hæc legitimatio erit tantum quod res ſpirituales, (ut dixi.) Alia verò de effectu hujus legitimationis in ſolo conſcientiæ foro dicemus diſputatione 34. à n. 35.

Sed dubitabis, an caſu quo proles fuit verè illegitima: quia 26
habita jam concepta mala fide in utroque parente conſcio nullitatis illius matrimonii, poſſit à commiſſario legitimari juxta facultatem eam illi conceſſam, non diſpenſando tamen ut validè ineatur matrimonium: quia vel jam alter parens obiit, vel nolunt de novo inire? Et videtur poſſe. Quia diſtinctæ ſunt facultates diſpenſandi in matrimonio, ac legitimandæ prolis. Nec hæc legitimatio à ſubſequenti matrimonio pendet, cum virtute illius legitimari nequeat utpote quæ ſpuria eſt. Sed exiſtimo nequaquam poſſe, niſi diſpenſet quoque in matrimonio: immò licet diſpenſarit in matrimonio, ac legitimarit prolem, credo eam legitimationem pendere à matrimonio poſtea ineundo: ac proinde vim non habituram, niſi poſtea de novo ineatur. Quia Pontifex eam gratiam conceſſit acceſſoriè legitimæ contrahendis nuptiis inter prolis illius parentes, in ipſius matrimonii favorem. Non ergo poterit non diſpenſando in matrimonio, vel diſpenſando, ſi id matrimonium poſtea non ſubſequatur. At ſi Epiſcopus diſpenſaret in eo matrimonio, caſu quo poteſt, juxta dicta num. 10. vel alius commiſſarius Cruciatæ, nec eam prolem legitimaſſet, credo poſſe ſubſequentem commiſſarium uti hac poteſtate prolis legitimandæ, ſubſequuto inter illos parentes verò matrimonio. Quia cum ſit diverſa poteſtas à diſpenſatione in matrimonii impedimento, poteſt per diverſos exerceri, dummodo id matrim. ineatur, in cujus favorem ea conceſſio facta eſt.

Cùm autem poteſtas hęc diſpenſandi, tam Epiſcopo, quàm 27
commiſſario conceſſa ſit pro ſolo conſcientiæ foro, neutra eſt facienda publicè, cum notario & teſtibus, nec explicari debent nomina eorum, cum quibus diſpenſatur, ne impedimentum fiat publicum, ſed tacitis eorum nominibus debent expediri litteræ ut expediuntur litteræ in ſacra pœnitentiaria pro conſcientiæ foro conceſſę. Vel abſque litteris debet limitari diſpenſatio confeſſario, vel partibus ea indigentibus. Et ita de commiſſarii diſpenſatione loquentes docent *Corduba in quæſtionar. lib. 5. qu. 43. dubio 6. puncto 1. 2. & 4. Manuel in bul. crucia. §. 31. n. 6.*

Tandem duo monuerim. Prius eſt, aliquos aſſerere men- 28
dicantes habere privilegium à Leone X. conceſſum, ad diſpenſandum cum iis, qui ſcienter aut ignoranter contraxere matrimonium cum impedimento affinitatis, modo id notorium non ſit, nec in judicium deductum. Sic affirmant *Roffenſis in libello de cauſa matrimonii Regis Angliæ, in princ. & Veracruz. 2. part. Speculi, art. 27 triplici pagina ante finem, verſ. Et hoc confirmatur expreſſè.* Sed bene *Manuel 3. tom. quæſt. regul. quæſt. 2. art. 2.* dicit id privilegium nullatenus eſſe in uſu: & ſe credere pro unico ſolo actu fuiſſe conceſſum; & *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 3. num. 3.* dicit hoc privilegium non aliud conceſſiſſe, quàm poſſe mendicantes diſpenſare cum inceſtuoſis cum conſanguineis conjugis, ut poſſint petere debitum: ac eo matrimonio diſſoluto ad aliud tranſire, non tamen cum affini vel aliud impedimentum habenti.

Poſterius eſt, religioſos Societatis Jeſu habere privilegium à 29
Paulo III. conceſſum, ut diſpenſare poſſint cum infidelibus ad fidem converſis, qui in locis remotiſſimis exiſtunt, & infidelitatis tempore inire matrimonium in gradibus ſolo jure humano prohibitis, ut in eo permanere valeant. Sed hoc privilegium ad majorem abundantiam eſt (ut bene docet *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 3. n. 4.*) Nam juxta *c. Gaudemus, de divortiis,* nulla diſpenſatio neceſſaria eſt. Quia matrimonium tempore infidelitatis initum contra ſolas leges Pontificias validum eſt.

DISPUTATIO VII.

An Pontifex poſſit diſpenſare in radice matrimonii irritè contracti, efficiendo diſpenſationem retrotrahi, ac proinde legitimando prolem ante habitam, quoad ſpiritualia & temporalia?

SUMMARIUM.

An Pontifex poſſit directè legitimare quoad temporalia? n. 1.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 2.
An Pontifex diſpenſando in radice matrim. irriti poſſit prolem ex eo natam legitimare etiam quoad temporalia? Refertur opinio, n. 3.
Proponitur ſententia Authoris, n. 4.
An poſſit Pontifex abſque cauſa facere diſpenſationem hanc? n. 5.
Quid ſi parentes jam obierint, & cedat in tertii damnum? n. 6.
Quid, ſi proles habita fuit abſque matrim. etiam irrito? n. 7.
Quid, ſi id matrim. fuerat irritum ob impedimentum juris naturalis, ac divini? n. 8.
Quid, ſi proles ſit genita ex profeſſo, vel in ſacris conſtituto? n. 9.
Quid, ſi matrim. fuit irritum defectu conſenſus? n. 10.
An Princeps ſæcularis poſſit legitimare quoad Eccleſiaſtica prolem in matrim. irrito habitam? n. 11.

An Ec-

Digitized by Google

An diſpenſatio ſuperveniens confirmet præſentationem ad beneficium illiuſve collationem, electionem, vel confirmationem, quæ irrita fuerunt? num.12.

Solvuntur argumenta, n.13.

Poſt n.13. invenies cætera ſummaria.

1 QUòd ut diſp. hujus difficultas percipiatur, præmittendum eſt, quamvis aliqui DD. variè ſenſerint circa poteſtatē Pontincis ad legitimandum quoad bona temporalia, & officia ſecularia, extra loca temporali ſuæ juriſdictiooi ſubjecta: veriſſimam tamen ac receptiſſimam ſententiam habere id non poſſe, ſed tantùm quoad beneficia, ordines, ac Eccleſiaſtica officia; & ratio eſt. Quia ſicut princeps ſecularis nequit legitimare quoad Eccleſiaſtica, eo quòd careat juriſdictione Eccleſiaſtica, cujus id eſt: ſic nec Pontifex extra ea loca poteſt quoad temporalia. Quod in eis vacet juriſdictione temporali, cui id incumbit. Atque ita communiter traduot DD. *c. Per venerabilem, qui filii ſint legit.* & multis citatis *Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. n. 18. Molin. lib. 3. de primog. c. 2. n. 11. Peregrinus de fideicom. a. 23. n. 11. niter Molin. to. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 123. init.* Quod communiter temperant DD. *d. c. Per venerabilem, & Covar. eod. §. 8. n. 16.* niſi cauſa ardua accideret, in qua valde religiooi Chriſtianæ expediret ea legitimatio. Idque probat textus *d. c. Per venerabilem, ad fi.* Quod bene intelligit *Molina dict. diſp. 173. init.* quando ſecularis Princeps, ad quem alioquin ea legitimatio ſpectat, eam efficere renueret, aut non tam citò vellet aut poſſet, ut res poſtulat. Quippe in ordine ad bonum ſpirituale, integrum eſt Pontifici ſecularium Principum negligentiam ſupplere.

2 Difficultas autem eò tendit, an hæc legitimatio poſſit quoad bona temporalia fieri indirectè à Pontifice erga perſonas ſuæ temporali juriſdictioni non ſubiectas, nempe diſpenſando in radice matrimonii irritè contracti? Quare duplex eſt quæſtio tractanda. Prior eſt, an id poſſit Pontifex? Poſterior, quando cenſeatur ſic diſpenſare.

3 QUÆSTIO prior. An Pontifex diſpenſando in matrim. irriti radice, poſſit legitimare filios ex eo ante matr. diſpenſationem natos, in locis ſibi temporaliter non ſubditis, ita ut capaces ſint officiorum ſecularium, ac ſucceſſionis bonorum temporalium? id eſt, an poſſit efficere ut diſpenſatio illa retrotrahatur ad tempus, quo id matrim. irritum contractum eſt, ita ut cenſeatur quaſi à principio fuiſſe validè initum, media illa diſpenſatione ad eum effectum ut proles ante diſpenſationem ex illo habita, ſit quoad omnia etiam legitima, non aliter quàm ſi ex legitimo matrim. nata foret? Et tota difficultas eſt, quando impedimentum ob quod id matrim. fuit irritum, eſt jure Pontificio inductum (nam quando eſt iure divino, & naturali dicemus n. 8.) Duplex eſt ſent. I. ſuſtinet id non poſſe Pontificem. Ducitur, quod cùm iam id matr. irritum eum effectum produxerit, ut proles ſit illegitima, nequit Pontifex eum effectum non eſſe productum efficere. Ad præteritum enim nulla eſt potentia. Si ergo proles manet illegitima, incurret damna inde jure ſequuta: ac proinde ea reparari nequibunt, niſi Pontifice diſpenſante in eo jure, quo incurruntur. At nequit diſpenſare extra loca ſibi temporaliter ſubjecta, in jure civili, quo hæc damna quoad ſucceſſiones, & reliqua temporalia imponuntur. Non ergo poterit efficere ut ſua diſpenſatio retrotrahatur ad hunc effectum inducendum. Et confirm. quia aut diſpenſare in radice matrimonii, eſt efficere ut matr. illud reddatur ab initio validum. Et hoc non ſubeſt Pontificiæ poteſtati, immò nec ut ſit validum à tempore diſpenſationis conceſſæ: ſed ejus valor novum contrahentium conſenſum deſiderat. Aut eſt tollere effectus ex eo matr. irrito productos. Et hoc non poſſe quoad effectus civiles extra propriæ juriſdictionis temporalis loca probavimus num. 1. Hoc enim eſſet directè legitimare prolem quoad ſecularia. Secundò, quia fictio, qua jura fingunt aliquid retrotrahi, exigit terminum à quo, & ad quem habilia, juxta doctrinam *Bartoli* communiter receptam, *l. Si is qui pro emptore, n. 4. & 8. ff. de uſucap.* & docet *Abb. Tuam n. fine, qui fil. ſint legit.* At id matrim. ab initio contractum, quod eſt terminus ad quem hujus fictæ retrotractionis, non eſt habile, cum ſit prorſus irritum. Et confirm. quia nullo prorſus contracto antea matr. non poſſe Pontificem ſic diſpenſare fatentur omnes (ut n. 7. dicemus.) At cum id matr. ſit irritum, perinde omninò eſt, ac ſi non eſſet contractum. Et ideò hujus ſent. ſunt *Ant. c. Per venerabilem, n. 10. fine, qui fil. ſint legit. Milis in repert. lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, ad fi. verſ. Diſpenſatio Papa, Molina to. 3. de juſt. tract. 2. diſp. 624. n. 3. Cervantes l. 12. Tauri n. 106. & ſeq. & addition. ad Navar. li. 4. conſ. in 2. edit. 1. qui filii ſint legit. conſ. 2. fi.* ait Greg. XIII. anno 1584. negaſſe diſpenſationem hujuſmodi à ſe petitam, ac addidiſſe ſe non poſſe ſic diſpenſare.

4 At frequentiſſima, ac verior ſententia habet id poſſe Pontificem. Ducitur, quia radix & origo, ex qua conſurgit ut proles ſit legitima, ac ſubinde incurrat illegitimitatis damna, ſive Eccleſiaſtica, ſive ſecularia, eſt lex Eccleſiaſtica, qua ſtatutum eſt, ut id impedimentum in eo matrimonii contractu repertum, illud dirimat: ac ea non ſtante matrim. fuiſſet validum, ac proles legitima, nec ea damna incurriſſet. At Pontifex poteſt ſuam legem irritare, & revocare quoad effectus jure humano ex ea ſequutos, & non tantum quoad in poſterum incurrendos, efficiendo ut non incurrantur, ſed etiam quoad jam incurſos, abolendo illos, ac ſi ea lex edita numquam fuiſſet, ut conſtat ex *Clem. un. de immun. Eccleſ.* ubi Clemens V. revocat quaſdam prædeceſſorum conſtitutiones, etiam quoad effectus antea prædictos, ibi: *Quicquid ex eis ſequutum eſt, vel ob eas, penitus revocamus, & eas haberi volumus pro infectis.* Ubi *Gloſſa verb. Pro infectis, & ibi Card. n. 6. oppoſit. 1. Anchar. n. 3. Imol. nu. 6. Abb. c. Non debet, ju. fi. de conſang. & affin.* inde inferunt tantam eſſe Pontificis poteſtatem circa ea, quæ ſunt juris poſitivi, ut poſſit ea revocare prout ex tunc, quando edita ſunt: ac omnes effectus præteritos abolere, ac ſi nunquam edita fuiſſent. Ergo ſic diſpenſans Pontifex in radice matr. id eſt, initio ipſius, revocando impedimentum quod ipſum irritavit, ac ſi nunquam irritaſſet, efficiet ut diſpenſatio retrotrahatur ad matr. initium, ac proinde cenſeatur ac ſi id matr. fuiſſet ab initio validum, nullo impedimento irritanti exiſtente: in quo caſu proles eſſet verè legitima quoad omnia. Et confirm. quia hoc non eſt directè diſpenſare in lege civili, & effectibus ejus, ſed indirectè, & per quandam conſequentiam. Quia, ſcilicet lege civili incurruntur ea damna à prole, ſuppoſita legis Eccleſiaſticæ irritantis prædictum matr. firmitate: ex qua ſubſequutum eſt ut matrim. ſit irritum, & ſubinde proles ex eo concepta, illegitima, ac ſubdita omnibus illegitimitatis damnis jure civili ſtatutis. Cùm ergo Pontifex ſua diſpenſatione in ipſa matrimonii radice tollat directè firmitatem illius legis Eccleſiaſticæ, eamque prorſus, aboleat, perinde ac ſi lex illa nunquam prodiiſſet, efficiet indirectè, & per quandam conſequentiam, ut ea omnia damna ceſſent, utpote quæ ex legis Eccleſiaſticæ firmitate pendebant. Et adhuc explicatur magis hæc ratio. Non enim dicimus poſſe nunc Pontificem efficere: ut id matr. fuerit à principio firmum: vel nunc incipiat valere abſque novo contrahentium conſenſu, vel ut ex eo non ſint ſequuti effectus jure civili ſtatuti. Hæc enim omnia apertè non ſubſunt Pontificiæ poteſtati. Sed tantum dicimus eam eſſe Pontificis poteſtatem, ut poſſit diſpenſando prout ex tunc in ipſa matrimon. irriti radice, delere, ac revocare omnia damna quocumque jure humano inde incurſa, ac in eum ſtatum prolem reſtituere, quem haberet, ſi ex matrimon. valido orta fuiſſet. Destructo enim legis Eccleſiaſticæ valore, cui tanquam fundamento illegitimitas, ac cætera damna innitebantur, illa omnia corruent. Sed dices hoc tantum probare de damnis jure Pontificio ſequutis: ſecus de ſequutis jure civili, Cùm enim nequeat Pontifex in hoc jure diſpenſare, nequibit quoque in effectibus ex eo conſurgentibus. Sed reſpondeo non poſſe directè in his diſpenſare: at poſſe indirectè, & per quandam conſequentiam, deſtruendo legem ſuam Eccleſiaſticam, ex qua tanquam ex fundamento illa omnia pendebant. Tandem quia multa poſſunt fieri indirectè, & per quandam conſequentiam, quæ directè, & principali fieri nequeunt. Sicut jus patronatus non poteſt per ſe, ac directè vendi abſque labe ſimoniæ, cum tamen in conſequentiam reddatur vendito fundo, cui eſt annexus, *Ex litteris de jure patr.* Sic ergo licèt Pontifex nequeat directè diſpenſare in jure civili, ac ejus effectibus, poterit utique indirectè, & per quandam conſequentiam, modo expoſito. Et ideò hujus ſent. ſunt *Jo. Andr. c. Per venerabilem n. 39. qui filii ſint legit. & ibi Abb. n. 22. Card. n. 9. q. 1. Anch. n. 21. Alex. de Nevo n. 18. Prapoſ. ibi. §. Quod autem, n. 74 idem Abb. c. Litteras, n. 57. fi. de reſt. ſpoliat. idem Anch. c. un. n. 3. de ſponſal. in 6. & clem. un. fine de immun. Eccleſ. & conſ. 409. n. 5. 6. 7. Felin. c. Quæ in Eccleſiarum, n. 21. verſ. Secundò amplia de conſt. Curtius ſenior conſ. 73. nu. 7. Chaſſanaus conſ. 43. nu. 17. Gulielm. Bened. c. Raynutius, ver. Et uxorem in princ. n. 202. & 203. de teſt.* & refert ita deciſum fuiſſe Normandiæ per Areſtum *Bruni. de ſponſal. concl. 24. n. 2. Jacob. de Puteo* referens ſit in Rota deciſum, *dec. 483. n. 2. & 3. l. 2. Nicol. de Ubaldis de ſucceſſ. ab inteſtato, 1. p. n. 106. Ant. de Roſellis de legitimat. lib. 2. in prin. n. 19. & 20. Mart. Laudenſis de legit. a. 2. n. 85. & 96. Boerius dec. 264. nu. 26. Celſus conſ. 31. nu. 2. & tripliei ſeq. Benedictus de Barziis de filiis non legit. nat. n. 44. Gozad. conſ. 6. n. 63. Capra conſ. 1. nu. 8. Zephal. conſ. 307. n. 54. col. 3. Roſella verb. Illegitimus n. 15. Angelus verb. Papa, nu. 4. & verb. Legitimatio, n. 7. Sylv. verb. Papa, fine, & verb. Legitim. qu. 4. & q. 7. d. 5. Armil. verb. Legitimus, n. 3. & ibi Tabiena q. 2. n. 3. Nav. lib. 4. conſ. in 1. edit. tit. de ſponſ. conſ. 3. nu. 12. & nu. pen. & t. Qui filii ſint legit. conſ. 1. n. un. in 2. edit. eod. tit. Qui filii ſint legit. conſ. 2. nu. 12 & nu. pen. Covar 4. decr. 2. p. c. 8. §. 8. n. 13. Molina l. 3. de primog. c. 2. num. 12. Rojas epitome ſucceſſ. c. 23. n. 113. Ant. Gabr. to. 3. commun. opin. l. 6. t. De legitimatione, concl. 3. n. 1. & 2. Borg. de irreg. 2. p. t. De interpretatione, extenſione, & reſtrictione diſpenſ. n. 19. Anaſt. German. de ſacror. immunitatib. l. 3. c. 11. n. 105. Majolus de irreg. l. 1. c. 4. n. 20. Peregr. de fideic. a. 23. n. 7. & n. 24. n. 80. Humada l. 2. gl. 20. n. 8. t. 15. p. 2.* Et ex Theologis *Enriquez l. 11. de matr. c. 20. nu. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de matr. *c. ult. col. 2. concl. 3. Sayre theſauro caſuum, t. 1. l. 6. c. 30. n. 27. & c. 35. num. 1.* Et his diebus in hoc prætorio Granatenſi ſent. pars hæc definita eſt.

Dubitandum tamen non eſt, gravem culpam à Pontifice ad- 5
mittendam, ſi abſque cauſa legitima diſpenſationem hanc concederet: quamvis valida eſſet, utpote quæ in ſolo jure humano facta ſit. Quia cedit in grave damnum ſuccedentium in eam hæreditatem, ſi proles non legitimaretur. Sic *Nav. l. 4. conſ. in 1. edit. tit. de diſponſ. conſ. 3. nu pen. & fi. in 2. ed. lib. 4. t. qui filii ſint legit. conſ. 2. n. pen. & fin.*

Ex his

Digitized by Google

6 Ex his deducitur 1. poſſe quoque hanc diſpenſationem in radice matrimonii fieri à Pontifice, quamvis jam parentes prolis, qui irritum matr. inierant, obierint. Quòd diſpenſatio hæc non innitatur ablationi prioris impedimenti dirimentis, ut validè nunc ineatur matrim. immò id de novo validè iniri prorſus ad hoc confert: ſed tantùm innititur revocationi legis Eccleſiaſticæ, qua prius matrim. irritum fuerat, factæ ex tunc, quando matrim. contractum eſt, ita ut aboleantur effectus inde producti, (ut n.4 explicuimus.) Atque ita docent *Anchar. conſ. 409. n. 6. Boerius dec. 264. n. 26. Jac. de Puteo deciſ. 483. nu. 2. l. 2. Angelus verb. Papa n. 4. & ibi Sylv. fi. Nav. l. 4. conſ. in 2. edit. tit. de ſponſ. conſ. 3. à nu. 10.* & præcipuè *n. pen. in 2. tit. Qui filii ſint legit. conſ. 2. à n. 10. Molina l. 3. de primog. c. 2. n. 12 fi. Peregrinus de fideic. a. 24 fi. Sayco theſauro caſuum t. 2. lib. 6. c. 11. n. 6.* Quod quidem non caret difficultate, ſi cedat in tertii præjudicium, eo quòd ſit auferenda hæreditas parentum illius prolis agnatis, vel aliis filiis, qui in eam ſucceſſerant, poſſeſſionemque ejus apprehenderant, *Angelus & Sylv. proximè allegati* id fieri poſſe per Pontificem negant. Sed dic dupliciter hanc diſpenſationem poſſe à Pontifice concedi. Primò ex voluntate parentis, cui ſucceditur, qui adhuc ſuperſtes petiit ſic diſpenſationem expediri, aut juſſit peti: & tunc poteſt à Pontifice concedi, non obſtante eo præjudicio. Ex doctrina *Barthol. & aliorum, l. Gallus §. Et quid ſi tantum, ad fi ff. de liberis & poſth.* Et ita profitentur *Jac. de Puteo, & Peregrinus* alios referens proximè allegatos. Secundò quando is; parentis conſenſus non præceſſit: & in hoc eventu eſt multò majus dubium, & id negat *Jacob. de Puteo ibidem.* quia fictio non poteſt retro fingere poſt diſſolutum matrim. & jus alteri quæſitum. At melius id concedit *Peregrinus cum Ancharano proximè allegato.* Quòd idem ſuſtinere videntur cæteri allegati: cum indiſtinctè ſuſtineant poſſe hanc legitimationem fieri poſt parentum obitum, referentes pro ſe Ancharanum, qui hoc expreſsè tenet. Et ratio eſt, Quia non poteſt dici, non præceſſiſſe in hoc eventu matrimonium, ſaltem in figura & effectu. Quæ figura multum operatur, *l. 3. ff. de donat. inter virum & uxor. c. Plerumque, eod. t. c. Nuper de bigam.* Cum ergo canonica lex fuerit cauſa irritandi matrim. ut ea hæreditas deſeratur, ac devolvatur in alios ſucceſſores, poterit Pontifex id jus quæſitum auferre, revocando eam legem prout ex tunc, quoad effectus jam productos. Quippe ea conditio tacitè inerat, cum hæreditas eſt devoluta. Atc rederem noluiſſe Pontificem juri aliorum acquiſito derogare, niſi ex certa ſcientia hoc feciſſet. Quia in dubio clauſula in reſcriptis Principum appoſita intelligitur ſine tertii præjudicio, ut per textum in *l. 1. §. Si quis à Principe, ff. ne quid in loco publico,* tradunt *Salicetus l. Generaliter. §. Cum autem, n. 7. C. de inſtit. & ſubſtit. Hippolytus Rimin. conſ. 46. n. 42. vol. 1.*

7 Secundò deducitur, quando proles habita fuit nullo præcedenti matrim. irrito, ſed ex concubitu omnino fornicario, non poſſe Pontificem eam quoad temporalia & ſæcularia legitimare, extra loca ſuæ temporalis juriſdictionis. Quia cùm nulla ſit matrimonii radix, in qua directè diſpenſando, legitimet indirectè: & per quandam conſequentiam, id eſſet utique legitimare directè quoad temporalia. Quod ſuæ poteſtatis minimè eſſe diximus n. 1 Et ita fatentur. *Joan. Andr. c. Per venerabilem, nu. 30. qui fil. ſint legit. & ibi Ant. n. 10. ad fi. Card. n. 9. q. 1. Abb. n. 21. Alex. de Nevo n. 17. Anchar. n. 21. & conſ. 409. n. 5. & c. un. n. 3. de ſponſ. in 6. ibid. Abb. c. Literas, n. 26. fi. de reſt. ſpol. Angel. verb. Legitimatio, n. Sylv. verb. Legitimus, q. 7. d. 5. Celſus conſ. 31. nu. 8. Martin. Landenſis de legitim. a. 2. n. 85. Peregrin. de fideic. a. 24. n. 76.*

8 Tertiò deducitur, nec id poſſe Pontificem quando matrim. irritum erat ob impedimentum juris divini naturalis. Quia radicem nullitatis illius matrimonii, cum ſit impedimentum juris naturalis, nequit Pontifex diſpenſando auferre. Et quamvis diceremus poſſe in caſu peculiari; at cum non omnimoda poteſtate in ea impedimenta gaudeat, ac circa juris Pontificii impedimenta, nequit ea diſpenſando tollere, quoad effectus ex eis ante diſpenſationem productos, & ita ſuſtinent *Jo. And. Ant. Abb. Alex. de Nevo, Anch. d. c. Per venerabilem, nu. 22. & alio duplici loco citato. Celſus, Peregr. n. 77. ubi eos n. praeced. allegavi Fel. c. Quæ in Eccleſiarum, n. 21. verſ. 2. amplia, de conſtit. Caſſanaus conſ. 43. num. 17. Nicolaus de Ubaldis de ſucceſſione ab inteſtato 1. p. n. 106. Ant. de Roſellis de legitimatione, lib. 2. in princ. n. 18. Martin. Laudenſis de legitimatione, a. 2. n. 86. & 96. Angelus verb Papa, nu. 4. & ibi Sylveſt. fi. Capra conſ. 1. n. 10. Brunellus de ſponſ. concl. 24. n. 2. Molina lib. 3. de primog. c. 2. n. 12. Borgaſius de irreg. part. 2. tit. De interpretatione, exten. & coarctione diſpenſationis, n. 19.* Quare non eſt audiendus *Card. d. cap. Per venerabilem, n. 9. q. 1.* dicens poſſe Pontificem in hoc caſu: hujus limitationem ſubjiciam n. 10. fin.

9 Quartò deducitur, quid dicendum ſit de prole genita ex profeſſo, vel in ſacris conſtituto? *Jo. And. c. Per venerabilem, num 30. qui filii ſint legit. Abb. ibi nu. 12. Anch. num 22.* dubii manent. Nam quamvis fateantur ſolo jure humano dirimi in utroque caſu matrim. quia tamen jure divino naturali impeditur ratione voti, dubitant an poſſit Pontifex ita diſpenſare in radice hujus matr. ac diſpenſat, quando ſolùm juris Pontificii impedimentum adeſt. *Alex. de Nevo c. Per venerabilem, n. 18. qui fil. ſint legit.* dicens in hanc partem inclinare Authores prædictos, qui dubii manent: & *Majolus lib. 1. de irreg. c. 4. n. 21. & 22.* concedunt in utroque caſu id poſſe. Quod in utroque ſit ſolo jure humano irritum matrimonium: nec in hac re ulla impedimenti ſolùm impedientis jure naturali habenda ſit ratio. Quia cùm ex ea parte non impeditus ſit matrimonii valor, non inde illegitimitas & cætera damna pullularunt. Atque rectè meo judicio id aſſerunt, ſuſtinendo opinionem probabilem, dicentem votum profeſſi ſolo jure Pontificio dirimere. Qui autem nobiſcum tenent dirimere jure naturali divino, dicent non poſſe ſic diſpenſare in radice ejus matrimonii, juxta ea quæ num. præced. diximus. Quia licèt valeat Pontifex diſpenſare in hoc impedimento (ut diſp. ſeq. dicemus,) nequit tamen ita plenè, atque quoad effectus præteritos, ac quando eſt de ſolo jure Pontificio impedimentum. De voto autem ordinis ſacri non dubito quin poſſit Pontifex diſpenſare in radice illius matrimonii cum eo ordine initi. Quia ferè certum eſt, ſolo jure Eccleſiaſtico dirimere matrimonium, & ita de hoc voto tenet *Card. d. cap. Per venerabilem, n. 9. q. 1. fine.*

10 Quintò deducitur, quando matrimonium fuit nullum defectu conſenſus in utroque vel altero contrahente, non poſſe Pontificem diſpenſare in radice illius. Quia eſt jure naturali irritum: nec poteſt ejus radicem tollere ſupplendo conſenſum, & ita fatentur univerſi DD. n. 8. allegati. Hoc autem, & dicta n. 8. limitantur ut vera ſint, quando impedimentū juris naturalis, & defectu conſenſus certa eſſent, ubi autem de his dubitaretur, poſſet Pontifex in radice matrimonii diſpenſare. Sic *Ant. de Roſellis de legitimatione, l. 2. in princ. n. 16. 21. 22 Molina l. 3. de primog. c. 2. n. 12,* & idem ait *Ant. d. c. per venerabilem, n. 10. fine,* aſſerendum eſſe, retenta ſententia, ut id poſſit Pontifex, quando impedimentum eſt ſolo jure Pontificio inductum. Quia in hoc dubio non eſt ſpoliandus poſſeſſione poteſtatis, quam habet.

11 Ultimò deducitur, Principem ſecularem nulla ratione poſſe legitimare prolem habitam ex matrim. irrito, ut capax ſit ordinum aut cæterorum Eccleſiaſticorum. Quia id directè non poſſe conſtat defectu juriſdictionis ſpiritualis, cujus eſt hoc: non poſse verò indirectè, inde etiam patet. Quia cùm hodie ſola Eccleſia poſſit impedimenta matrim. dirimentia ſtatuere (ut diximus lib. præc. diſp. 3. n. 4.) nec Princeps ſæcularis poſſit in eis diſpenſare, nequit radicem matrimonii irriti tollere, ut vel ſic ea legitimatio ſubſequatur. Atque ita tenent *Jo. And. c. Per venerabilem, n. 30. qui filii ſint legit. & ibi Ant. n. 10. Martinus Laudenſis de legit. a. 2. n. 85. Roſella verb. Illegitimus n. 15. Tabien. verb. Legitim. qu. 2. n. 3.* ubi *Armilla n. 3.* At id poſset Princeps ſecularis, ſi Eccleſia non interdixiſset illi impedimenta dirimentia matrimonium ſtatuere, & matrimonium eſset irritum ob ſolum impedimentum lege illius ſtatutum. Quia cum eandem habeat poteſtatem in leges ſeculares, ac Pontifex in Eccleſiaſticas, ſicut hic poteſt Eccleſiaſticas abolere quoad effectus omnes inde ſequutos, ita quoque ille poterit idem circa leges ſeculares.

12 Tandem id obſervatum, eum quoque effectum tribui ab aliquibus doctoribus diſpenſationi ſupervenienti, ut confirmet aliquando actus præcedentes irritos, v. g. præſentatio alicujus ad beneficium, electio, confirmatio, vel collatio irrita erat defectu aliquo obtinentis beneficium, ut quia erat irregularis, ſi hic poſtea irregularitatis illius occultæ diſpenſationem obtineat, eo ipſo abſque nova præſentatione, collatione, vel electione poteſt licitè retinere beneficium illud. Sic tradunt *Speculator t. de diſpenſatione §. Nunc de Epiſcoporum, num pen. Innoc. c. Innotuit, num. 2. verſ. Quidam tamen contradicunt, de elect. & ibi Hoſt. num. 2. Joan. And. n. 5. Ant. n. 11. & 12. Anch. nu. 2. notab. 2. Sebaſtianus Sapia ibi addit ad Abbatem, n. 11. lit. B. allegans Caldecinum. Milis in repert. lit. D. n. 23. verb diſpenſatio, verſ. Diſpenſatio validat electionem. Felinus c. Cum dilectus, n. 4. de accuſ. Nav. lib. 4. conſ. 2. edit. tit. de ſponſalib. conſ. 14. num. 6. arg. 5. juncto n. 14. in ſolut. ad 5. Borgaſius de irregul. 2. p. tit. de diffec. terminorum, n. 9.* Et quamvis hoc quidam temperent, (ut refert *Innoc. ibidem*) ut intelligatur quando diſpenſatio conceſſa eſt à ſuperiori, qui id beneficium conferre poterat, quaſi diſpenſando videatur de novo conferre. Immò *Card. d. cap. Innotuit num. 5. oppoſit. 3.* ait hoc ſolùm procedere in diſpenſatione pontificia, atque ſcienter facta. At *Speculator, Innoc. Hoſt. Joan. Andr. Ant. Anchr. proximè allegati,* moderationem hanc reprobant, dicentes doctrinam traditam habere verum, ſive diſpenſans habeat poteſtatem conferendi beneficii, ſive illa careat. *Sed Abbas d. c. Innotuit n. 11.* recedit ab hac doctrina, & ita diſtinguendum cenſet vitium electi erat ejus generis, ut non reddat nullas ipſo jure præſentationem, collationem, electionem, vel confirmationem, ſed facultatem caſſandi concedat, tunc ſufficit diſpenſatio ſequens abſque novo conſenſu eorum, quibus præſentatio, electio, confirmatio, vel collatio incumbunt. Aut reddit nullas ipſo jure, & tunc ait poſse ſuſtineri prædictam doctrinam, dummodò id vitium notum eſset his. Quia non poſsunt allegare nullitatem ex facto ipſis cognito: argumento ex *c. Nulli de elect. in 6.* Sed debent in priori conſenſu perſeverare. Si autem ignorabant id vitium tempore præſentationis, electionis, confirmationis, collationis, ait non ſufficere diſpenſationem, ſed novum eorum conſenſum deſiderari, quo velint ſtare priori illo actu, quia ex *d. c. Nulli,* conſtat poſse electores impugnare electionem propriam ex facto eis de novo detecto: Et quidem hæc ſent. Abbatis eſt probabilior. Quia prior caret ſolido fundamento. At poſset prior tanquam probabilis ac tuta amplecti, propter tot tantorumque doctorum authoritatem concurrenti-

Digitized by Google

rentibus tamen aliquibus conditionibus 1. eſt, ut vitium id, ob quod hi actus fueruot irriti, ſit occultum. Quia cum tunc illi validi ſint quoad forum externum, non omninò ſunt irriti, ſed aliquid ſunt quoad Eccleſiam: atque proinde oon mirum, ſi diſpenſatio ſuperveoiens, utpote quæ aliquod valoris fundamentum ioveoit, eum valorem quoad forum conſcientiæ confirmet. At quando ii fuere omnino nulli in utroque foro, cum nullum valorem inveniat ea diſpenſatio in actibus præcedentibua, non iovenit quid confirmare poſſit. Sic *Ant. Felin. Navar. proximè allegati*. Et verè cæteri DD. citati in hoc caſu loquuntur. Nam agunt ibi de irregularitatis occultæ diſpenſatione impetraoda. Et poteſt hoc probari à ſimili. Nam diſpenſationem pontificiam oil operari poſſe circa radicem matrimonii diximus o.7. quando ſaltem figuram matrimonii oon invenit. Sic ergo hæc diſpenſatio nil poteſt prodeſſe, ſi non invenit figuram aliquam prædictorum actuum, quia ſaltem in foro externo validi reputantur. Secunda conditio eſt, dummodo non ſit in tertii electi præjudicium, qui cum prior electio ſit nulla, jus habet ad rem. Sic *Specular. & aliis proximè allegari*. Tandem dummodo beneficiariua ille non acceptarit ſcienter cum vitio illo collationem beneficii. Tunc enim eſſet intruſus, ac proinde oportet non tantùm proprii vitii diſpenſationem obtinere, ſed illius quoque inttuſionia. Cùm tunc reſpectu illius beneficii ſit duplex canonicum impedimentum: Alterum prioris vitii, alterum autem intruſionis. Et conſtat, quia etiam impetratio expreſſa illius beneficii, non facta Intruſioois mentionis eſſet irrita, ut multis citatis tradit *Menoch. lib. 2. de arb. cent. 3. caſu 201. n. 129.* Exiſtimo tamon impetrata diſpenſatione utriuſque vitii occulti, ratam fieri priorem collationem. Si amplectamur priorem ſententiam probabilem, dicentem indiſtinctè convaleſcere collationem, habita diſpenſatione vitii occulti. Quod ſi non acceptaret collationem, ſed tantùm præſentationem, aut electionem, non diceretur intruſus, Quia intruſus dicitur, qui abſque canonico, & legitimo titulo ſed vitioſo beneficium capit, ut benè docent *Rebuff. praxi benefic. reg. De ſubrogandis collitigat. gloſ. 5. Sylv.* & reliqui ſummarum authores *verb. Intruſus. Navar. ſumma latina c. 27. n. 194. Hiſp. c. 28. addit. ad n. 28. c. 27.*

13 Ad argum. n. 3. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. conſtat ex dictis n. 4. ubi explicuimus quid ſit diſpenſare in radice matrimonii, & tunc indirectè ſolùm diſpenſare Pontificem in jure civili. Quod ei licet. Ad 2. dic ad hunc ſenſum exigi habilitatem utriuſque extremi, non ut prius matr. ſit omnino validum, ſed ut de facto ſit initum, ac proinde figuram matrimonii habeat. Ad confirm. conſtat ex dictis o.7. ubi longè diverſam rationem eſſe probavimus, ubi nulla matrimonii figura præceſſit. Ad reſponſum Gregorii XIII. relatum n. 3. fine, dic de illo non conſtare: atque fuiſſe reſponſum tanquam doctoris privati, quod fortè prioris fuerit opinionis.

S U M M A R I U M.

Quando nullo præcedenti matrimonio, petitur diſpenſatio ad ineundum ſi Pontifex legitimet prolem ab ineuntibus habitam, an ea legitimatio ſit etiam quoad temporalia? n. 14.

An ſi facta ea legitimatione parentes non inirent matrim. ad quod diſpenſavit Pontifex, maneat proles legitima quoad aliqua? num. 15.

An ſi ordinarius, vel confeſſor, qui diſpenſationem exequitur, non explicuit ſe legitimare prolem maneat legitima? n. 16.

An poſſit poſtea idem ordinarius, aut ſucceſſor, aut idem confeſſarius, vel alius legitimare prolem illam? n. 17.

An ſi matrimonio invalidè inito diſpenſet Pontifex ut validè ineatur, cenſeatur diſpenſatio facta in radice, ac proles legitimetur? n. 18.

An ſi illa proles concepta ante diſpenſationem, ea impetrata naſceretur, ſit naturalis, & legitimetur per ſubſequens matr. n. 19.

An ſi Pontifex diſpenſans ut irritum matr. iterum ineatur, diſpenſet ſimpliciter cum prole inde habita, ſit diſpenſatio in radice, aut proles illa quoad aliqua legitimetur? n. 20.

Quid, ſi tunc explicaret Pontifex ſe prolem legitimare? n. 21.

Quid, ſi explicaret ſe diſpenſare in matr. illo, ut ex tunc legitimum cenſeatur, vel ſi diceret ſe in eo diſpenſare, ut ex tunc, n. 22.

Quid, ſi diſpenſaret ut validè ineatur, addita clauſula, prolem ſuſceptam ac ſuſcipiendam legitimam decernendo? n. 23.

Quid, ſi diſpenſaret concedendo licentiam permanendi in eo matr. irrito? Refertur quadam ſent. n. 24.

Explicatur ſent. authoris in hoc caſu, & quando etiam addiatur, ut proles efficiatur legitima, n. 25.

Satisfit argumentis, n. 26.

Quid ſi Pontifex utatur verbo, legitimamus matrimonium? Refertur opinio, n. 27.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 28.

Quid ſi in diſpenſatione adderet Pontifex, velle ſe ut proles ſuccedat, ac ſi ex legitimo matr. eſſet orta, n. 29.

14 QUÆSTIO poſterior. Quando cenſetur Pontifex in radice matr. irriti diſpenſare, ita ut omnino debeat illegitimitatis prolis vitium: reddatque ipſam capacem ſucceſſionis, & cæterorum temporalium. Hanc rem quæ graviſſima eſt, concluſionib. aliquibus explicabo. Prima concluſio ſit: Quando nullum erat initum matr. & diſpenſatio petitur ad illud ineundum, explicata Pontifici copula, & apponitur clauſula apponi ſolita de ſtylo curiæ, quæ eſt: *Ut non obſtante impedimento matrimonium inter ſe contrahere liberè, & licitè valeant, authoritate noſtra diſpenſes, prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam legitimam decernendo.* Et quando diſpenſatio eſt in ſolo conſcientiæ foro, ponuntur eadem verba, addendo illis verbis ultimis, *Legitimum decernendo in foro conſcientiæ tantùm*: tunc non diſpenſatur in radice matr. nec ut proles ante diſpenſationem ſuſcepta ſit legitima quoad temporalia, ſed ſolùm quoad ſpiritualia. Conſtat, quia juxta dicta n. 7. cum nullum matr. præceſſerit, nequit Pontifex diſpenſare in radice, nec legitimare prolem quoad temporalia. Ergo ea verba de ſola legitimatione quoad ſpiritualia ſunt accipieoda. Duplex aotem objectio quæ contra hoc fieri poteſt, ſolvetur n. 16. Immò virtute hujus clauſulæ non legitimari prolem ſuſceptam quoad temporalia credo, quamvis ii cum quibus diſpenſatur, ſint in locis temporalis juriſdictionis Pontificis. Quia ea clauſula communis eſt diſpenſationibus omnibus ubique degentium: quare non cenſetur diverſo modo apponi erga quoſdam, quàm erga alios. Adde Pontificem tunc non diſpenſare, ac legitimare, ut eſt dominus temporalis eorum oppidorum, ſed ut paſtor eſt totius Eccleſiæ. At legitimatio quoad temporalia oon iocumbit illi quando non diſpenſat in radice matr. irriti, niſi quatenus dominus temporalis eſt. Tandem quia cum diſpenſatio quoad temporalia ſit multo majoris conſiderationis, non eſt credendum mentem Pontificis eſſe, velle eam concedere verbis tam generalibus, & de communi ſtylo curiæ in omnibus diſpenſationibus, ubi adfuit copula apponi ſolita.

Si tamen facta diſpenſatione, & legitimatione prolis ſuſceptæ, parentes pœnitentia ducti non inirent matrim. credo eam prolem ſuſceptam nullatenus fore legitimam. Quia in favorem matr. inter parentes prolis ineundi conceſſit Pontifex eam legitimationem, nullatenus aliàs conceſſurus. Nulla enim alia ratio juſtam reddens hanc legitimationem occurrit. Ergo ea legitimatio facta per ordinarium, vel confeſſorem, pendet à matrimonio poſteà ineundo: & illo non inito ceſſat, quaſi ceſſante cauſa. 15

Duo tamen monuerim, prius eſt. Sicut antequam ordinarius vel confeſſarius diſpenſet in eo matrimonii impedimento, id non manet ablatum, & matr. contractum erit irritum: ita quamvis ia diſpenſet in impedimento, & ſic matr. validè ineatur, ſi non explicuit ſe quoque diſpenſare ut proles ſit legitima antè habita, ad nil legitimata manebit. Secus eſt de prole ſuſcipienda poſt matr. initum: illa enim quoad omnia manebit legitima, quamvis nil circa illam decernat ordinarius, vel confeſſor, ſed tantum diſpenſet in impedimento. Ratio diſcriminis eſt: quia proles poſt matrim. ſuſcipienda eſt ex natura rei legitima, ut pote quæ ex vero matr. naſcitur: at proles ſuſcepta oon legitimatur ex vi matrimonii ſubſequentis: eò quod eſt ſpuria. Juxta notata, *c. Tanta, qui filii ſint legitim.* nec etiam ex vi præcedentis. Cùm nullum intervenerit. Quare ſolùm legitimatur ex decreto ordinarii vel confeſſoris cui ex æquo committitur, ut reperta precum veritate diſpenſet in impedimento, & decernat prolem ſuſceptam legitimam. Sicut ergo non manet diſpenſatum in impedimento, donec ordinarius vel confeſſor diſpenſet: ſic nec in prolis illegitimitate. Cum in neutro diſpenſet Pontifex vel pœnitentiarius, ſed committat diſpenſandum, ſi preces veritate nitantur. Sed obiicies, quo pacto idemmet verbum, decernendo, capiatur propriè pro decreto interponendo reſpectu prolis ſuſceptæ: & impropriè pro declarando reſpectu prolis ſuſcipiendæ, & hoc in eademmet oratione. Reſpondeo id fieri poſſe reſpectu diverſorum, ut conſtat ex *c. Capitulum, in fine de reſcript. in C. junct. Gloſ. ſ.* ubi verbum, Relaxetis, ſumitur propriè reſpectu excommunicationis validæ: & impropriè, & ad cantelam reſpectu excommunicationis irritæ, & latæ poſt appellationem, ubi & alios ſimiles textus adducit *Gloſſa*. Et ſi iterum obiicias: æquiparari utramque prolem. Si ergo ſuſcipienda legitimatur in omnibus, ſimiliter & ſuſcepta. Contra ea quæ n. 14. diximus, dic non æquiparari in omnibus, ſed quoad hoc, ut utraque legitimetur: at diverſo modo. Quia ſuſcipienda legitimatur ob verum matr. ex quo naſcitur: & ita quoad omnia. At ſuſcepta ex vi ſolius illius diſpenſationis quam ad ſola ſpiritualia eſſe probavimus n. 14. 16

Poſterius eſt. Si ordinarius, vel confeſſor, qui diſpenſavit, omiſit decernere prolem ſuſceptam legitimam, poterit id decernere quandocunque, durante ejus officio. Quod nondum officio plenè functus fuerit, partem ſibi commiſſam omittens. Quòd ſi jam ille depoſuerit officium, vel obierit, vel abſens fuerit, ſucceſſor in officio poterit exequi, Sicut, ſi cœpta cauſæ cognitione id contigiſſet. Quòd ea commiſſio non perſonæ, ſed tribunali vicarii Epiſcopi commiſſa ſit. Immò poſſet alius confeſſarius magiſter in theologia, vel doctor in jure can. ex approbatis ab ordinario adiri, quamvis prior qui diſpenſavit in impedimento conſuli poſſit. Quamvis ſecus ſit in ordinario. Quia (ut dicemus diſp. 27. nu. 38. 39. 40.) ordinarius cùm ſit judex in foro externo, ſemel cœpto judicio ita manet judex, ut alius adiri nequeat, niſi ſucceſſor in officio ſit. At cùm confeſſarius ſit judex in foro conſcientiæ, quamvis cœperit juriſdictione uti, poteſt 17

teſt

Digitized by Google

teſt adiri alius. Atque hæc duo poſſunt data opera à diverſis peti. Sicut dum virtute bullæ vel jubilæi conceditur confeſſario poteſtas abſolvendi à reſervatis, & commutandi vota, poteſt pœnitens quendam confeſſarium adire, ut à reſervatis abſolvat; & alium, ut vota commutet.

18 II. Concluſio. Si diſpenſet Papa ut matr. ſemel contracto invalidè ob impedimentum jure Pontificio dirimens, id iterum ineatur, certum eſt eam diſpenſationem nullatenus porrigi, ut proles ante diſpenſationem nata legitimetur aliquo modo. Quia cùm diſpenſatio ſit ſtricti juris non extenditur ultra expreſſa. At diſpenſatio ſolùm fuit ad matr. ineundum, nulla prolis mentione facta: nec poteſt dici eam prolem in conſequentiam matr. legitimari, cùm ſit ſpuria. Et ita aliis citatis docent. *Covar. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 8. nu. 13. Molin. l. 3. de prim. c. 2. nu. 10. alter Molina to. 3. de juſt. tract. 2. diſp. 624. n. 3. fine Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de matr. *c. ult. col. 2. concl. 3.* & fatentur omnes.

19 Dixi data opera, quando proles ante diſpenſationem nata eſt. Quia ſi proles illa quamvis ante diſpenſationem concepta naſceretur poſt diſpenſationem expeditam ab ordinario, & ante initum matr. eſſet naturalis, & per conſequens legitimaretur quoad omnia per ſubſequens matr. inter parentes illius contractum; juxta *c. Tanta, qui filii ſint legit.* Ratio eſt, quia licèt jure Cæſareo aliquæ conditiones deſiderarentur, ut proles eſſet naturalis, at jure regio Hiſpaniæ, *l. 11. Tauri, quæ hodie eſt l. 9. t. 8. lib. 4. recop. reg.* ſatis eſt ut tempore conceptionis vel nativitatis prolis potuiſſet conſiſtere matrimonium inter ejus parentes, abſque diſpenſatione pontificia. Quod idem jure can. ſtatutum eſt, ut tradit *Abb. d. c. Tanta in fine*, & optimè *Covar.* alios referens *4. decret. 2. p. 8. §. 2. n. 1.* dicens eſſe communem ſent. *Spino Speculo teſtam. gl. 15. n. 118. 119.* quamvis contrarium ſuſtineat alios referens *Sarmiento lib. 1. ſelect. c. 5. n. 1n. & Covar. d. §. 2. n. 2. in poſter. edit.* aliquantulum mutata ſent. ob rationes, quas affert *Sarmiento*, quam ibi refert. Sed in propriis terminis hunc filium eſſe naturalem, & per conſequens legitimari per ſubſequens matr. tradunt *Greg. Lopez l. 2. to. 15. verb. Sino el fijo, q. 9. verſ. Sed pone, tuſ. p. 2. Molin. t. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 172. col. 2. verſ. Filius naturalis. Cervantes l. 11. Tauri, n. 153.* & ratio eſt, quia tempore, quo is filius natus eſt, jam abolitum erat impedimentum per præcedentem diſpenſationem, atque ita poterat inter ejus parentes matr. conſiſtere abſque nova aliqua diſpenſatione. Et quamvis *Baldus allegatis Guilielmo, Cyno, & Archidiac. l. Paulus, in 1. lectura, n. 2. ff. de ſtatu hom.* dicat filios conceptos ante diſpenſationem eſſe ſpurios, quamvis poſteà Pontifex diſpenſet, at eos explicat *Greg. Lopez ibi*, ut intelligant, quando concepti, & nati ſunt ante diſpenſationem, ſecus ſi nati ſint poſt diſpenſationem, quamvis ante illam concepti. Quòd ſi petas an idem dicendum ſit de prole nata poſt diſpenſationem expeditam à confeſſore in foro conſcientiæ: diximus de hoc diſp. 34. n. 47.

20 III. Concluſio. Quamvis Pontifex diſpenſans in matrimonio irrito, ut denuo celebretur, diſpenſet ſimpliciter cum prole ex eo matrimonio nata, non cenſetur in matrimonii radice diſpenſare, ac omnino legitimare prolem, ſed tantùm legitimat eam quoad ſpiritualia, ſicut ſi extra matrimon. nata eſſet. Ratio eſt, quia cùm diſpenſatio ſit ſtricti juris, non de omni legitimatione intelligenda eſt, ſed de ea quæ jure proprio convenit Papæ, ut Papa eſt. Ita videntur expreſsè tenere. *Joa. Andr. c. Per venerabilem, n. 30. qui filii ſint legit. & ibi Abb. num. 21. Card. n. 9. q. 1. Anchar. n. 22. Alex. de Nevo, n. 17. Prapoſ. ibi. §. Quod autem n. 47. ad ſ. Idem Anchar. conſ. 409. nu. 5. Martin. Laudenſis de legitim. n. 2. n. 85. Ant. de Roſellis de legitim. l. 2. in princ. 22. Capra conſ. 1. n. 7. Peregr. de fideicom. a. 24. n. 77. & 78.* nam tractantes quando Pontifex cenſeatur legitimare in radice matrimonii, & per conſequens quoad temporalia, dicunt id non evenire, quando ſimpliciter utitur verbo, diſpenſamus. Et eam rationem reddunt, quòd diſpenſatio ſit odioſa. Quod apertius conſtabit ex iis quæ numero ſequenti dicemus. Quare idem exiſtimo, licèt diſpenſatio ea eſſet erga perſonas temporali Papæ juriſdictionis ſubjectas. Tum quia militat ratio allata. Tum etiam quia cùm has diſpenſationes Pontifex ut talis expediat, non cenſetur uti juriſdictione temporali ad legitimandum, niſi id exprimat.

21 Immò quamvis Pontifex in hac ſpecie explicaret, ſe prolem legitimam efficere, non cenſeretur in radice matrimonii diſpenſatio, ac per conſequens nec legitimatio quoad temporalia, ſed quoad ſola ſpiritualia. Quia non facta eſt in ratione matrim. præcedentis, nec Pontifex ſe matrim. legitimare explicet. *Gama dec. 452. n. 2. p. 1. Molina lib. 2. de primog. c. 2. n. 10. ſi. & 11. ibi. Peregr. de fideicom. a. 24. n. 89. Covar. & Lud. Lopez* ubi eos n. 18. allegavi. Atque idem apertè colligitur ex DD. n. 27. & 28. referendis, qui petunt ipſummet matrim. legitimari, ut proles in radice ipſius cenſeatur legitimata. Immò idem credo, quamvis hoc accideret in locis temporaliter ſubditis Papæ. Quamvis enim in iis non deſideretur diſpenſatio in radice matrimonii, ut pleniſſima ſit legitimatio: at cùm legitimatio quoad temporalia, quoties non venit in conſequentiam diſpenſationis factæ in radice matrimonii, minimè procedat à Pontificis poteſtate, quatenus Pontifex eſt, ſed quatenus dominus temporalis, & ſæpe numero in maximum aliorum præjudicium vergat, non eſt credendum eam velle Pontificem concedere, niſi explicet: eò vel maximè, quòd diſpenſationes has, ubi aliud non explicat, ut Pontifex expediat.

22 IV. Concluſio. Si Pontifex explicaret ſe diſpenſare in matrimonio irritè contracto, ut ex tunc, id eſt, ut ab initio contractus legitimus cenſeatur: non dubium quin tunc cenſeatur in matrimonii radice diſpenſare, ac conſequenter legitimare prolem quoad omnia, etiam in terris non ſubjectis temporaliter ipſi. Quia clarioribus verbis ſuam mentem diſpenſandi in matr. radice non potuit explicare. Sic enim diſpenſare, nil aliud eſt quàm diſpenſare in matr. ut ex tunc (ut conſtat ex dictis nu. 4.) Quare idem eſſet, ſi diceret ſe diſpenſare in eo matrimonio irrito, ut ex tunc. Quod probat ratio allata. Quare Doctores, quos n. 20. allegavi dicentes non diſpenſari in radice matrimonii, cùm Pontifex utitur verbo diſpenſationis, cautè non hoc dixere abſolutè, ſed addentes, quando utitur verbo diſpenſationis ſimpliciter: quaſi aliud ſentientes, ubi addita eſſet particula ſignificans eam diſpenſationem ad ipſum matrimonii initium referri. Qualis eſt particula. Et tunc, quæ alium ſenſum poteſt habere, & hoc non accepto ſuperflua prorſus eſſet. Et ita fatentur omnes Doctores.

23 An in tribus clauſulis quib. eſſe poteſt difficultas, an ſit diſpenſatio in radice matr. ac proinde legitimetur proles quoad omnia. I. eſt, quando poſt initum invalidè matr. diſpenſaret Pontifex, ut validè iniretur, addita hac clauſula: *Prolem ſuſceptã ſi quæ ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo.* Videtur enim ea diſpenſatio in radice matrimonii facta. Quia quamvis talis non ſit, ubi nullus matrimonii contractus præceſſit, (ut n. 14. probavimus) id evenit, quia deficit fundamentum figuræ matrimonii, ad quod retrotrahatur diſpenſatio. Et ideò n. 16. coacti ſumus dicere, verbum decernendo, ſumi propriè reſpectu prolis ſuſcipiendæ: impropriè autem reſpectu ſuſceptæ: & æquiparationem non eſſe quoad omnia. Quæ neceſſitas cùm in hoc caſu ceſſet, non eſt cur hanc æquivocationem, & diſparitatem admittamus. Cùm argum. ab adæquatis ſit validum, ac fortè in jure: ut notant DD. per tex. *l. 1. ff. de legat. 2. & l. a. C. communia de legatis, c. Tranſlato, de conſtit. & Camillus de verb. ſign. l. 5. c. 17. nu. 8. Cæterum contrarium credo.* Quia non eſt credendum velle Pontificem rem tanti momenti, & adeò raram efficere per clauſulam tam generalem, & omnibus hujuſmodi diſpenſationibus apponi ſolitis, & etiam quando nullum præceſſit matrimonium. Et minus inconveniens eſt eam æquivocationem, & diſparitatem admittere: cùm ratio urgens, & maxima inter utramque prolem diſparitas, n. 16. explicata hæc ſuadeat: quàm rem tam arduam in verbis tam generalibus claudi, admittere. Et argum. ab adæquatis forte eſt, ubi non invenitur diverſa ratio in utroque. Præterea, quia rationes n. 21. allatæ, & authorum doctrina ibi allegata, procedunt in hoc caſu. Quare ob rationem eod. n. 21 adductam, exiſtimo per hanc diſpenſationem conceſſam ſubjectis temporaliter Papæ non legitimari eam prolem, niſi quoad ſola ſpiritualia: ſicut contingit, quando omnibus aliis eadem diſpenſatio conceditur.

24 II. Clauſula eſt. Quando Pontifex diſpenſaret in matrimonio irrito, concedens licentiam permanendi ſeu perſeverandi in illo. Quidam cenſent eſſe tunc legitimationem in radice matrimonii, ac proinde quoad omnia. Ducuntur, quia licentia permanendi in eo matrim. jam contracto, confirmat implicitè illud: aliàs concederet Pontifex contra jus divinum naturale permanere in matr. irrito. Ergo ea diſpenſatio retrò reſpicit matrimonii initium: ſicut quando ipſummet matrimonium legitimat. Et confirmatur, quia fatentur DD. (ut n. 28. videbimus) Papam legitimantem matr. cenſeri in radice ejus diſpenſare. At nulla major matrimonii legitimatio atque approbatio excogitari poteſt, quàm Pontificem ejus nullitatis conſcium concedere permanere in illo. Tandem, quia propria, & juridica verba, manere, permanere, perſeverare, ſignificatio eſt, ita ſequentia præcedentibus copulare, ut eis unicus actus in omnibus, & per omnia æqualis, ac cum eiſdem qualitatibus efficiatur. Ita probat textus *l. Sed & ſi manente*, junct. *l. præced. in ſi. ff. de precario. l. Si cum dies, in princ.* ibi, *Manſit arbiter. ff. de recept. arbitr.* ubi *bona Gloſſ. verb. Finiretur. l. Alienatum, 67 in princ.* ibi: *Quod adhuc in dominio venditoris manet ff. de verb. ſign.* & tradunt *Molinæus in conſuet. Pariſienſ. §. 23. & ſeq. Ruinus conſ. 125. nu. 8. vol. 4.* Sed filii ſuſcepti ea matr. poſt diſpenſationem contracto, ſunt omninò legitimi, in quo matr. Pontifex concedit permanere. Ergo ſimiliter virtute ejuſdem diſpenſationis erunt nati anteà omninò legitimi, utpotè quod eſt unicum & idem, habens utroque tempore eaſdem qualitates, eademque privilegia. Et confirmatur, quia remanere eſt quaſi retro manere, & perſiſtere. Ut teſtatur *Rebuffus d. l. Alienatum, in princ. verſ. Remanere pro ſuperesse*. Pontificia ergo intentio eſt, ut illi ita remaneant in matr. quaſi id retrotrahatur ad ſui initium. Et ideò hujus ſentent. ſunt *Bocrius dec. 164. n. 26. Peregrin. de fideicom. a. 24. num. 79.* Et citatur pro hac ſent. *Antonius de Roſellis de legitim. l. 2. in princ. n. 16.* ubi expreſsè ait eſſe diſpenſationem in matrimonii radice, quando ipſum matrimon. ſuſtentatur, & in eſſe debito retinetur, non obſtante impedimento. Sed poſteà ipſemet ſe declarat dicens hoc evenire, quando orto dubio de matrimonii valore Pontifex, declarat id eſſe validum. Et ita credo eum non eſſe hujus ſententiæ.

At cre-

Digitized by Google

25 At credo per eam clauſulam non ſolùm non diſpenſari in radice matrimonii, verùm exiſtimo, nec prolem aliquo modo legitimari, etiam quoad ſpiritualia, licèt illius mentio fiat. Ducor, quod nullum verbum in ea clauſula ſit, ad prolis legitimationem pertinens, nec matrimonii radicem reſpiciens, ut in conſequentiam legitimetur proles: ſed ea verba ad meram in impedimento diſpenſationem referantur, ut eo ſublato liceat in poſterum conjugibus in priori matr. permanere, non eo modo, quo initum eſt, ſed præſtito novo conſenſu. Non enim poteſt eorum verborum ſenſus eſſe, ut liceat illis eo pacto, quo initum eſt, & abſque novo conſenſu permanere in illo. Quippe id non ſubeſt poteſtati Pontificiæ: nec id matr. abſque novo conſenſu poteſt convaleſcere (ut probavi l.2. diſp.35. n.2) Sed cùm hoc matr. ratum haberi poſſit, vel expreſſo conſenſu vel tacito, qui ex copula affectu maritali colligitur: (prout diximus l.2. diſp.37. n.14.) concedit Pontifex, ut eo ſolo modo renovatis conſenſibus, aut explicitè inter ſeipſos, poſſint in eo matrimonio perſeverare: non ratione initii ipſius, quod perverſum fuit irritum: ſed ratione hujus novi conſenſus expreſsè vel tacitè poſt diſpenſationem habiti. Cujus ſignum eſt, quòd in diſpenſatione Pontificia, eis verbis utenti, addita ſunt hæc verba, quæ in originali ego vidi: *Sen ſi vobis videbitur, illud de novo contrahere, & in facie Eccleſiæ ſolemnizare valeatis*. Quaſi detur electio, dicto priori modo ſecreto aut publico, contrahentibus conſentiendi iterum, ac perficiendi prius matrimonium. Et confirm. quia cum Pontifex utatur verbo diſpenſationis, res eſt ſtricti juris, nec trahenda ultra id quod termini exigunt, ut ea clauſula quippiam operetur, ut ex Joanne Andrea & aliis diximus n.20. At quo ea clauſula aliquid operetur, non deſideratur, ut inducat diſpenſationem in radice matrimonii, ac ab ejus initio impedimentum auferatur. Sed ſatis eſt à die diſpenſationis auferre impedimentum, ut ab eo tempore renovatis prædicto modo conſenſibus, poſſint licitè in eo matr. malè antea inito perſeverare. Non ergo aliquid amplius ei clauſulæ tribuendum eſt. Atque ita hanc partem tuentur *Covar.4. decret. 2.p. c.8. §.8. n.13. Enriq. lib. 11. de matr. c.20. n.2. Lud. Lopez 2.p. inſtruct.* ubi de matr. *c. ult. col. 2. concl.3.* Immò bene addunt *Covar. & Lud. Lop.* ſi prædictis verbis addita ſit clauſula. Ut proles legitima efficiatur; eam legitimationem non fore plenam, ſed eo ſolo jure cenſendam, quo ſi extra matr. omnino à Pontifice fieret. Ratio eſt, quia verba præcedentia, nempe, ut poſſitis in veſtro matr. remanere, nullatenus ad legitimationem aliquam conferunt. Hæc autem verba addita non legitimant prolem, niſi quoad ſpiritualia (ut nu.21. probavi) Atque credo idem eſſe dicendum, licèt hæc diſpenſatio accideret in oppidis juriſdictionis temporalis Pontificis. Quod probant ea, quæ dixi eo n.21. fine.

26 Ad arg. n.24. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. conſtat ex dictis n. præc. Non enim concedit Pontifex permanere in eo matrimonio, quaſi illud approbans, ſed habito novo conſenſu tacito vel expreſſo poſt diſpenſationem. Ad ultimum, & confirmationem dic, id eſſe verum, quando ſubjecta materia non aliud poſtulat. Hæc enim potius quàm verba, eſt ſpectanda, (ut in alia materia, in qua verba preſſius, urgent, dicemus diſp.27. n.3.) At ſubjecta materia neceſſariò poſtulat, nec concedat Pontifex permanere in eodem matr. cum eiſdem qualitatibus. Ne rem neſariam concedi dicamus. Nec remanere ſignificat ſemper retro manere. Ut bene ait *Rebuff. ibi allegatus*.

27 Ultima clauſula eſt. Quando Pontif. utitur verbo, Legitimamus matr. In quo eventu duplex eſt ſent. Prima ait non cenſeri diſpenſatum in matr. radice, niſi addat, Legitimamus ut ex tunc. Quia id verbum poteſt referri ad legitimationem, ut ex nunc, & ut ex tunc. Nulla ergo ratio cogit, ut cenſeatur legitimatio prout ex tunc, ac in matrimonii radice. Sic ſentiunt *Abb. c. Per venerabilem, n.22. qui filii ſint legitimi, & ibi Alex. de Nevo 29. fine, & n.30.* & quamvis non explicent ſe loqui, quando Pontifex legitimat matr. & prolem, at clarè in hoc caſu loquuntur. Nam relata opinione *Jo. Andr. dicentis ibi n.30.* cenſeri in radice, quando legitimat Papa matr. & prolem, & præmiſſa diſp de veritate ejus opinionis, tandem concludunt eam eſſe veram, quando legitimat, ut ex tunc. Et eandem ſequitur *Enriquez lib.11. de matr. c.20. n.2.*

28 II. ſent. (& verior) aſſerit, quando Pontifex legitimat matr. & prolem, cenſeri diſpenſatum in radice matrimonii, & conſequenter pleniſſimam eſſe quoad omnia legitimationem. Quia hoc, nil aliud ſonat, quàm id matr. ratum habere, ac approbare, niſi ab initio abſque aliquo impedimento eſſet contractum. Idem enim eſt, legitimum efficere id matr. & prolem, quam approbare à ſui initio, eo modo quo ſubeſt Pontificiæ poteſtati, cui eſt id approbare retrotracta diſpenſatione ad ſui initium, & radicem. Et ideo hujus ſent. ſunt *Jo. And. c. Per venerabilem, nu.30. qui filii ſint legit. & ibi Anch. n.24. Card. n.9. q.1.* (quamvis hic ſolus nil dicat de prole) *Idem Anchar. conſ.409. n.5. Mart. Laudenſis de legit. q.2. n.85. Celſus conſ.31. n.7. qui n.10.* addit ſecus eſſe, ubi nulla prolis mentione facta Pontifex ſimpliciter legitimaret matr. non addito, ut ex tunc. Cujus opinionem apertè ſequitur *Molina de primog. l.3. c.2. n.11. fi.* ubi quamvis hoc non dicat expreſsè, ait tamen omninò conſulendum *Celſum* in hoc loco, qui melius omnibus id declarat. Eandem tenent *Covar.4. decr. 2.p. c.8. §.8. n.13. Peregr. de fideic. a.24. n.77. Lud. Lopez 2.p. inſtruct.* ubi de matr. *c. ult. col. 2. concl.3.* Et clarè videntur *Covar. & Lud. Lopez*, idem ſentire, quando Pontifex in legitimatione non meminiſſet prolis, at in precibus ſit illi mentio prolis ex eo matr. habitæ: dicunt enim diſpenſationem in matrimonii radice eſſe, quando Pontifex illud legitimum efficit, facta ei mentione prolis. Sed ego credo id non ſufficere, niſi expreſsè quoque dicat ſe prolem legitimare, vel addat, ut ex tunc. Quia potius conjectari poteſt contraria voluntas, cùm facta ei mentione prolis, matr. legitimarit, omiſſa prole. Immò crederem tunc prolem nec quoad ſpiritualia legitimari. Cum nullum ſit verbum prolis legitimationem reſpiciens. Sed dices, nil videri conferre prolis mentionem fieri, cum ea in conſequentiam legitimati matrimonii legitimetur. Reſpondeo cum ea verba Legitimamus matrimonium, non ſint aperta: poſſunt enim intelligi de legitimatione, ut ex nunc, (ut prior opinio dicebat) oportere legitimationis quoque prolis mentionem fieri, ut vel ſic jure optimo conjectetur voluiſſe Pontificem pleniſſimam in matrimonii radice legitimationem facere.

Tandem ex his deducitur, quo pacto intelligendus ſit *Capra conſ.1. n.7.* ubi ait quamvis Papa utatur verbo legitimationis, ita ut diſpoſuerit, ut ſuccedat proles, ac ſi de legitimo matr. orta eſſet, non eſſe eam legitimationem propriam. Cùm non ſit reintegrativa, ſed novi juris collativa (ut ejus terminis utar.) Atque ita concludit per ea verba non diſponi in radice matrimonii: ſed denuo conſerri legitimantem. At credo verè tunc Pontificem diſpenſare in radice matrimonii, ſi præmittens matrimonii irritè contracti diſpenſationem, addat ſe velle ut proles ſuccedat in hæreditatem ac ſi ex legitimo matr. orta eſſet. Cùm enim nequeat aliter id diſponere in oppidis ſibi non ſubjectis temporaliter, (ut n.1. diximus) manifeſtè declarat ſuam mentem eſſe diſpenſare in matrimonii radice. Nec ejus diſpoſitio valore ſuo fruſtratur. Secus tamen eſſet, ubi nulla matrimonii irriti diſpenſatio præmitteretur. Quia id non eſt in matr. diſpenſare, ſed directè conferre proli jus legitimitatis. Et in hoc caſu vera eſt prædicta Capræ ſententia. Atque ideo ea diſpoſitio non valeret extra loca temporalis juriſdictionis Papæ. 29

DISPUTATIO VIII.

An Pontifex valeat in impedimento voti ſolemnis caſtitatis, ordinis ſacri vel religionis, matrimon. dirimenti diſpenſare?

SUMMARIUM.

Poteſt in voto ordinis ſacri, n.1.
An ad id deſideretur cauſa publica, n.2.
An expediat clericis concedere matrimonium: & poſſit dari cauſa juſta ad eam diſpenſationem generalem, n.3.
An valeat matrim. ſi Papa abſque juſta cauſa diſpenſet cum initiato ſacris, & hic peccet uxorem ducens, ac debitum poſtea petens, n.4.
An hic, cum quo in eo voto diſpenſatum eſt, teneatur ad officium canonicum, n.5.
An Pontifex diſpenſet in voto ſolemni caſtitatis profeſſi. Refertur quædam ſententia, n.6.
Proponitur ſententia Authoris, n.7.
An deſideretur cauſa publica ad hanc diſpenſationem, n.8.
An poſſit diſpenſare, ut monachus ad tempus matrimonium ineat: ut donec habeat prolem, n.9.
An ſi diſpenſet abſque cauſa juſta, valeat matrim. ratione bonæ fidei contrahentium, vel alia ratione, & peccent contrahentes, nec poſſint poſteà petere debitum, num.10. & ibi, quis poſſit diſpenſare, ut petat.
An profeſſus cum quo diſpenſatum eſt, teneatur recitare officium divinum, num.11.
Satisfit argumentis. Et explicatur cap. Cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum, n.12.

SI de voto caſtitatis in ordinibus ſacris emiſſo loquamur, concors ferè univerſorum ſent. eſt, poſſe Pontificem in eo diſpenſare. Quia vel nullum votum in ordinum aſſumptione emittitur, ſed ſolo ſtatuto Eccleſiæ connectitur eis caſtitas, (ut tenent multi, quos retuli l. præc. diſp.27. n.9.) vel ſi aſſeramus eſſe votum, non eſt eſſentialiter eis annexum: nec jure naturæ aut divino dirimit matr. ſed ſolo Eccleſiaſtico (ut probavi ea diſp.27. n.5. & diſp.28. n.11.) Quamvis aliqui, quos ea diſp.27. n.4. retuli, dicentes votum caſtitatis eſſentialiter annecti ordin. ſacris: & quos retuli ea diſp.28. n.9. & 10. dicentes per id votum dirimi jure divino matr. fortè dicerent non poſſe Papam in eo diſpenſare. Quod defendunt *Majoris 4. d.24. tota qu.2. Clitovæus de contin. ſacerd. c.13. Caluſa 4. d.38. q.3. Merinal. l.5. de ſacr. hominum contin. c.7.* licet *c.100.* ſe explicet non poſſe Papam diſpenſare, ut ſacerdos ſimul utatur matr. & ſacerdotio. Sed horum rationibus ſatisfecimus dict. diſp.27. & 28. 1

An verò hæc diſpenſatio exigat cauſam publicæ utilitatis: non conveniunt DD. *Cajet. in opuſc. tom.1. tract.27. de diſpenſ. matr. in Occid. Eccleſia, q. un. verſ. quoad tertium: & to.3. tract. ult. de reſp. ad n. 12.* ait ſufficere ad hujus diſpenſationis honeſtatem majus bonum, ſpeciale ipſiuſmet clerici, conſideratis ſpecialibus circumſtan- 2

ſtan-

ſtantiis: quàm ſervatam caſtitatem. Ejuſdem ſent. eſt à fortiori *Ricard.* cùm idem teneat in voto ſolemni profeſſionis, (ut n. 8. dicemus.) Sed jure optimo hoc reprobat *Cathar. l. 5. in Cajet. in ea q. an Papa poſſet diſpenſare in voto ord. ſacri.* Quod nequeat bonum privatum tanti momenti occurrere, quanti opus eſt, ut tanto malo ſcandaloque publico valeat comparari, quantum ex matr. clerici ſequeretur: quodque compenſet tantum bonum, quantum eſt clericorum continentia. Poteſt etiam probari rationibus, quas n. 8. proponemus ad idem probandum de diſpenſatione in voto monachorum.

3 Quare liberiùs quàm par eſt locutus fuit *Abbas c. Cum olim. nu. 5. de cler. conjug.* dicens ſalubre fore ſtatutum arbitrio clericorum relinquens, velint nuptiis copulari, necne. Quod experientia doceat pleroſque non continere, ac votum in ſpirituale ipſorum detrimentum redundare. Quare ait par eſſe, ut Eccleſia ſe haberet erga illos inſtar periti medici uti medicinis ceſſantis, dum eas non prodeſſe experitur. Sed optimè ejus libertatem redarguit *Azor. l. 13. inſtit. moral. c. 23. q. 5.* Quòd enim circa clericorum continentiam ſtatuit Eccleſia, habet certam ac perpetuam decentiæ rationem, ab ipſa Scriptura ac ſanctis Patribus deductam. Quare iniqua aliquorum clericorum conſuetudo, non debet præbere anſam, ut tam antiquum, & valdè decens ſtatutum abrogetur. Unde quamvis poſſet Eccleſia diſpenſare cum jam initiatis, ne teneatur ad continentiam diſpenſando in eo voto: vel cum initiandis in poſterum, ſtatuendo ne deinceps id votum ordinibus ſacris annectatur: at id licitè efficere nequit, niſi graviſſimæ cauſæ urgerent. Quia eſt diſpenſatio circa generaliſſimum Eccleſiæ ſtatutum, ea qua ejus ſtatus non modicum labefactaretur. Quamobrem (ut bene docet *ibi Azor.*) quamvis occurrere poſſit cauſa juſta diſpenſandi cum uno vel altero clerico, aut diſpenſandi in univerſum nunquam occurrere poteſt. Quod nullum publicum bonum occurrere poſſit, quod in univerſum clericorum continentiæ præponderet.

4 Quod ſi abſque legitima cauſa Pontifex diſpenſaret, ut hactenus ſacris initiati uxores ducant, peccaret utique graviſſimè, ac teneret matr. Quod ea diſpenſatio ſit in ſolo jure humano, ratione cujus ſolius id matr. dirimitur, juxta veriorem ſent. à nobis probatam l. præc. diſp. 28. n. 11. Atque ita docent *Cajet. opuſc. to. 1. tract. 27. de diſpenſ. matr. in Occid. Eccleſ. q. un. verſ. Quoad tertium. Sotus 4. d. 38. q. 1. a. 1. ad fi. corp. verſ. Quod ſi mihi. Ledeſ. 2. p. 4. q. 55. a. 3. paulò poſt princ. Sanchez de voto, q. 6. n. 116. & 117. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* ubi de matr. *c. 49. col. 3. paulò ante verſ. Quæritur deinde. Pet. de Ledeſ. de matr. qu. 53. a. 3. dub. 1. in concl. quod infert ex 3. concl.* Subdunt *Sotus, & Lud. Lop.* poſſe clericum, cum quo ſic eſt diſpenſatum, petere debitum ac reddere. At *Sanchez n. 119. & Pet. de Ledeſm.* ducunt huic non licere petere, ſed tantum reddere. Et dicunt *Cajet. & Pet. de Ledeſma ibid.* hunc peccare lethaliter contrahendo matr. Ducuntur, quod quamvis diſpenſatio abſque cauſa juſta facta in illo jure humano, ratione cujus votum caſtitatis ordini ſacro annexum dirimit ſubſequens matr. valeat: atque proinde matr. firmum ſit. At diſpenſatio in eo voto jure divino naturali impedienti ſubſequens matr. & eo ſacrilegè contra votum inito, petitionem debiti, irrita eſt, facta abſque cauſa. Atque ideo delinquet lethaliter contra id votum iniens matr. ac poſteà debitum petens. At tenebitur reddere inſtanti ejus, qui ligatur caſtitatis voto ducit abſque diſpenſatione legitima uxorem. Sed in hac re diverſimodè juxta varias ſent. ac varia diſpenſandi tempora loquendum eſt. Nam ſi Papa diſpenſet ante ſuſceptum ordinem, ſive cum uno initiando, ſive in univerſum cum omnibus, quamvis iniquiſſimè ageret diſpenſans abſque cauſa juſta, at clericus ducens uxorem poſſet petere debitum. Quia votum ſolo jure humano annexum ordinibus ſacris ceſſaret in eo caſu, in quo Pontif. diſpenſaret: ac proinde nulla ratione teneretur ad caſtitatem: quare poſſet petere, & reddere. Et in hoc caſu vera eſt ſent. Soti, & Lud. Lopez proximè allegata. Nec diſpenſante Papa in univerſum peccaret hic contrahendo. Quod omninò abolita ſit lex matr. clericis interdicens. Si autem cum uno ſolo eſſet diſpenſatio: dicendum eſt, quod tradunt DD. de petenti vel utenti diſpenſatione peculiari in jure humano conceſſa. De qua re agemus diſp. 16. Si autem abſque cauſa diſpenſet Pontifex cum hactenus initiatis, ſive in univerſum, ſive cum uno, ſi ſuſtineamus ſent. probabilem, quam retulimus l. præc. diſp. 27. n. 9. dicentem nullum votum annecti ordini ſacro, ſed ex mera Eccleſiæ conſtitutione teneri clericos ad continentiam, tunc quoad peccatum in matr. ineundo, dicendum eſt idem, quod modò diximus, quando diſpenſatio contingeret ante ſuſceptum ordinem. Quia utroque caſu eſt mera diſpenſatio in jure humano. Poſſetque hic petere & reddere. Cum ſola conſtitutione Eccleſiæ ad caſtitatem teneretur, qua validè per eam diſpenſationem ſublata, nullatenus ad eam tenetur. At ſequendo veriorem opinionem, quam ea diſp. 27. n. 10. renuimus, vere annecti votum ordini ſacro, valeret utique matr. peccaret tamen lethaliter clericus ille ineundo matr. & poſteà petendo; quamvis reddere teneatur. Ut bene dixerunt *Cajet. & Pet. de Ledeſm. proximè alleg.*

5 Utrùm autem ſacerdos cum quo diſpenſatum eſt, ut matrimonio copuletur, teneatur ad officium divinum? dicam nu. 15. ubi de profeſſo diſputabitur.

6 Hactenus de voto ordinibus ſacris annexo locuti ſumus. Jam de ſolemni monachorum caſtitatis voto differendum eſt. Circa quod duplex eſt ſent. Prior negat poſſe Pontificem in eo diſpenſare. Ducitur ex *c. Monaſterium, ad fin. de ſtatu monachorum.* ibi: *Cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ monaſticæ, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.* 2. quia conſecratio rei ſemper durat; quamdiu res ipſa manet: nec poteſt tolli. Sicut Papa efficere nequit, ut calix ſemel conſecratus, manens idem amittat conſecrationem. At religioſus fit talis per ſpiritualem quandam benedictionem, in qua voti ſolemnitas conſiſtit. Ergo non poteſt efficere, ut religioſus deſinat eſſe talis. Rurſus cum Pontif. rei eſſentiam mutare nequeat: atque ſtatui religioſo eſſentiale ſit ſervare continentiam (ut latè probavi l. præc. diſp. 25. n. 8. & 9.) conſequens eſt, ut nec poſſit in voto ipſius diſpenſare. Et confirm. quia nequit immutare cujuſpiam ſtatum qui eſt erga Deum. Ut ex ſacerdote non ſacerdotem, ex Epiſcopo non Epiſcopum, ex baptizato non baptizatum efficere non valet. Cum ergo ſtatus religioſi ſit quidam ſtatus, quo Deo conſecratur, nequibit à Papa immutari, diſpenſando in ejus votis. 3. quia ſemel Deo conſecratum non poteſt ab homine profanis uſibus mancipari. Et ita *Levit. ult.* dicitur: *Animal, quod quis Deo devoverit, ſanctum erit, nec mutari poterit.* 4. quod nulla cauſa juſta diſpenſandi in hoc voto occurrere poſſit. Cauſa enim diſpenſandi in voto debet excedere bonitatem materiæ Deo promiſſæ. At ut habetur *Eccleſiaſtici 26. Omnis ponderatio non eſt digna animæ continentis.* Quintò, quia (juxta veriorem ſent. à nobis probatam l. præc. diſp. 25. n. 14.) eſſentia hujus voti cōſiſtit in traditione facta Deo. At juri naturæ adverſatur rem homini traditā auferri, nedū Deo. Sextò, quia jure divino naturali matr. poſtea initum votum ſol. irritat (ut probavi l. præc. diſp. 26. n. 4.) At Pōtifex nequit in eo jure tanquam ſuperioris diſpenſare. Eò vel maximè, quòd in nullo alio ex impedimentis, jure divino naturali dirimentibus, poſſit Pontifex diſpenſare (ut diximus hoc l. 8. diſp. 6. n. 10.) Septimò, quia ſequeretur contingere poſſe, ut quiſpiam duplici uxori viventi licitè conjunctus eſſet. Ut ſi poſt matr. nondum conſummatum vir in religione profiteatur, ac poſteà Pontifice diſpenſante in eo voto uxorem aliam ducat priori adhuc ſuperſtite. 8. nam ſi ratio boni communis ſuadet Pontifici ineſſe hanc facultatem; ex eadem boni communis ratione poteſt duci argumentum, ad probandum ineſſe quoque poteſtatem diſpenſandi in matrim. conſummato, aut uxorum pluralitate. Quod caſus boni communis evenire poſſet, qui meritò petere poſſet eam diſpenſationem. Ut ſi pax totius regni penderet ex eo quòd Rex à matr. ſemel conſummato diverteret, aliam uxorem ducens, vel in utroque ſimul matr. permaneret. Nonò, quia hominum indigentiis, ac periculis proſpiciendum eſt humanis mediis: nec res divinæ ad id ſunt transferendæ. At monachus eſt res quædam divina. Non ergo Reipublicæ neceſſitatibus conſuli debet, eo ad vitam ſecularem tranſlato. Et confirmatur, quod ſit mortuus mundo. Quare nulla ratio ipſius habenda eſt, ad neceſſitates reipublicæ civiles, ac ſi naturaliter obiiſſet. Cum ea mors civilis ſit. Tandem quia D. Matthæus (ut refert *Abdias Babyl. in ejus vita*) noluit diſpenſare, ut Iphigenia monialis nuberet cuidam Regi promittenti ſe, & ſuos fidem ſuſcepturos. Signum ergo eſt, eum non potuiſſe. Nulla enim communis boni ratio urgentior occurrere poſſet ad diſpenſandum. Et ideò hujus ſent. ſunt *D. Th. 2. 2. qu. 88. a. 11. Alb. Magnus 4. d. 38. art. 16. & 18.* Et dicit commune, nec improbat *D. Bonav. 4. d. 38. a. 2. q. 1.* & ſtatim *q. 3.* dicit utramvis ſent. poſſe ſuſtineri. Eandem ſequuntur *Altiſiodor. l. 3. ſum. tract. 28. c. 1. q. 2. Abul. c. 30. Num. tota qu. 109. Capreol. 4. d. 33. qu. un. a. 3. immediatè ante ſolut. ad primum Aureoli Deza ead. d. qu. un. a. 3. notab. 3. & 5. Almain. tract. de poteſtate Papæ c. 15. Andemar l. 2. monaſt. conſil. c. pen. Sotus l. 7. de juſt. q. 4. a. 2. & 4. d. 38. q. 1. a. 2. concl. 2. Turrian. l. 2. de votis monaſt. f. 37. col. 2. Viguer. l. inſt. c. 5. §. 5. verſ. 14. Bart. à Ledeſ. matr. dub. 33. fine, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 49. paulò poſt princ. & 2. part.* ubi de matr. *c. 48. col. 8. verſ. Igitur pro expeditione, Aragon 2. 2. q. 88. a. 11. col. 9. verſ. Propter hæc argum. Llamas methodo curat. 3. p. c. 4. §. 41.* Et ait eſſe probabilem neutram definiens, *Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 224. fi.* Et ex Juriſperitis *Gloſſ. c. Sunt quidam, verb. Apoſtoli, 25. qu. 1. & d. c. Cum ad monaſterium, verb. Abdicatio, Joa. de Friburgo in ſumm. confeſſ. l. 1. t. 8. q. 70. Turrecr. c. 87. q. 1. a. 3. n. 7. in ſolut. ad 2. Sylv. verb. Votum 4. q. 5. Tabiena verb. diſpenſatio, q. 7. Armilla verb. Diſpenſare, nu. 12. Mandoſius de ſignat. gratiæ, verb. Voti commutatio, col. pen. verſ. Verum opinio negativa.* Et hæc ſent. eſt probabilis.

Poſterior ſent. (cui tanquam longè probabiliori adhæreo) tuetur id poſſe Pontificem. Ducor, quod auctoritati Pontificiæ nil denegandum ſit, quod abſque abſurditate aliqua concedi ei valet: atque ad Eccleſiæ regimen expediens eſſe poteſt. Quippe credendum eſt Chriſtum Dominum, ſuaviter omnia diſponentem, ſic Eccleſiæ conſuluiſſe, ne in neceſſariis communi ejus bono deficere videretur. At hanc poteſtatem eſſe in Eccleſia, expedire in aliquo eventu manifeſtum eſt: ut ſi commune totius boni regnum id peteret, quo privato religioſi anteferri ratio poſtulat. Et ex ejus poteſtatis conceſſione nil abſurdi ſequitur. Nec id rationi naturali repugnat. Ergo ea poteſtas eſt Pontifici concedenda. Prob. autem nullatenus repugnare. Quia ex quadruplici capite poſſet conſurgere hæc repugnantia. 1. Ex ratione promiſſionis jure divino naturali obligantis. 2. Ex ratione materiæ, quæ eſt continentia, nec aliquo bono compenſari poteſt. 3. Ex ratione ſolemnitatis adjunctæ, ſive in benedictione quadam, ſive in 7

tradi-

Digitized by Google

traditione conſiſtat. 4. Ratione eſſentiæ ſtatus religioſi, quæ in his votis ſita eſt. 1. Ergo probatur non repugnare ob 1. rationem nec ob 2. Quod certa ſit Pontificia poteſtas ad diſpenſandum in ſimplici caſtitatis voto, in quo tamen eſt ejuſdem juris divini naturaliſque obligatio: ac eadem prorſus continentiæ materia. Adde ipſummet *D. Th. 2. 2. q. 28. a. 11.* aſſerere dari majus bonum continentia. Quippe conſtat bonum contemplationis, martyrii, religionis, majus eſſe. Unde *Eccli. 26.* ſolis bonis externis antefertur continentia: ut rectè tradit ex D. Auguſt. *D. Th. eod. a. 11. ad 4.* Deinde, quia licèt bonum unius vel alterius non præponderaret continentiæ bono religioſi. At commune totius regni bonum tanquam præponderans, illi anteferendum eſſe, nullus ſanæ mentis dubitabit. Prob. non obſtare tertiam ſolemnitatis rationem. Quia eſto ſemel conſecratum nequeat conſecrationem amittere: atque ita benedictio monacho impertita non poſſit auferri: at voti ſolemnitas non conſiſtit in benedictione aliqua, ſed hæc omnino extrinſeca, & per accidens eſt, (ut probavi l. præc. diſp. 25. n. 1.) Præterea eſto ſolemnitas in ea conſiſteret: at (ut rectè ait *Cajet. 2. 2. q. 88. n. 11. col. 2. verſ. Verum quia*) illa benedictio non efficit religioſum eſſe quid ſacrum ex natura rei ad continentiam deſtinatum. Cùm nec characterem nec qualitatem aliquam ſpiritualem imprimat: nec etiam peculiariter ex aliquo ſtatuto Dei aut Eccleſiæ deſtinet eum ad continentiæ opera. Sicut corporalia deſtinantur ad altaris miniſterium. Tale enim ſtatutum nullibi reperitur. Sed eſt quædam benedictio qua divinum nomen invocatur, ut religioſo opem ferat. Sicut eſt benedictio navis, menſæ, fructuum: quas compertum eſt non reddere res benedictas inhabiles ad communes uſus, & profanos. Deinde dato eam benedictionem efficere religioſum rem ſacram dicatam Deo ad continentiam, at res ſacra, quamvis talis deſinere eſſe nequeat, nec paſſim ac indifferenter aliis uſibus deputari valeat: poteſt tamen neceſſitate urgente ad uſus profanos converti. Sicut licitus eſſet uſus calicis ſacri ad bibendum perituro alias præ ſiti, (ut optimè ait *Durand. 3. d. 38. q. 2. n. 7.*) Sicut 1. *Reg. 21.* David ac ejus ſocii fame oppreſſi uſi ſunt licitè panibus propoſitionis. Nec ſimiliter traditio in qua verè ſolemnitas voti conſiſtit, huic diſpenſationi obſtat. Quia juri communi adverſatur rem uni traditam, nulla communis boni ratione urgente, ei auferre: idque contra jus omne naturale eſt. Secus ea urgente. Ut conſtat in præſcriptione, in qua gratia communis boni ad evitandas lites, aufertur dominium rei in utroque foro à vero domino, ac transfertur in præſcribentem. Deinde, quia domino ipſo volente, injuſtitia vacat dominii illa in alium tranſlatio. At jure optimo credendum eſt, Deum cujus dominio per votum eſt traditus religioſus, jure dominii cedere, ut religioſus ob commune Eccleſiæ bonum, ſummo ejus Vicario diſpenſante matr. ineat. Tandem prob. non obſtare eſſentiam ſtatus religioſi. Quia quamvis id ſit de eſſentia religioſi, dum talis manet, quales religioſi ſolent eſſe manentes in obſervantia vitæ communis ac regularis: ac proinde nulla Pontificis auctoritate fieri valeat, ut ſic manens non aſtringatur continentiæ voto. At poteſt Pontifex ex monacho non monachum efficere, non deſtructo ſubjecto humano, ſuper quo illa religioſi eſſentia in tribus votis conſiſtens fundatur: ſed deſtructa illa votorum eſſentia per diſpenſationem in illis conceſſam. Sicut manente calicis materia argentea poteſt tolli conſecratio, deſtructa ſola artificialis calicis forma. Secundò principaliter probatur hæc ſent. Quia voluntas hominis quatenus politici, & ad commune reip. bonum ordinati, ſubordinatur capiti in iis, quæ ad bonum commune politicum ſpectant. Ergo in voluntate illa religioſi ſe vinculo voti aſtringentis includitur tacita conditio, niſi caput communitatis, quod eſt Pontifex, ratione communis boni relaxet prædictam obligationem. Hac enim ratione conceditur poteſtas diſpenſandi in votis ſimplicibus. Et confir. quia ſi expediens fuit ob bonum domeſticæ, & œconomicæ gubernationis, ut pater ac vir poſſent irritare filiorum ac uxoris vota: & pro religionis bono, ut id poſſet prælatus erga religioſorum vota. Cur neganda erit Pontifici poteſtas diſpenſandi, ob commune Eccleſiæ bonum id petens? Sed dices arg. hoc poteſtatem quoque ad libitum irritandi concludere. Qualis eſt in parte, viro, ac religionis prælatis. eò vel maximè, quod Pontif. poteſtate dominativa in religioſos ac ſupremus eorum prælatus gaudeat, juxta omnes: qua ratione poteſt cetera eorum vota ad libitum irritare. Sed dic eam poteſtatem non concludi. Quod Pontifex non aſſequatur poteſtatem dominativam voluntatis religioſorum, niſi quatenus illi per tria ſubſtantialia religionis vota ſubjiciuntur: unde ea vota irritare nequit. ſed ſola cætera emiſſa poſt tranſlatum ſuæ voluntatis dominium per hæc tria vota in Pontificem. Sed in hæc tria vota habebit juriſdictionem ſpiritualem tanquam ſupremum Eccleſiæ caput, ut ea per diſpenſationem relaxare poſſit, quoties commune Eccleſiæ bonum id poſtulaverit. Sicut non prælatus religionis poteſt tanquam dominus voluntatis religioſi irritare votum profeſſi tranſeundi ad arctiorem religionem. Quia per voti illius impletionem eximi debet à dominativa prælati poteſtate. At poteſt tanquam prælatus ex cauſa juſta in eo diſpenſare. Ultimò, quia in dubio pro Pontificis geſtis præſumendum eſt, utpote, qui in Eccleſiæ gubernatione peculiariter à Sp. ſancto deducitur. At conſtat ex variis hiſtoriis (ut referunt *Cajet.* & alii multi ex DD. allegandis) Pontificem variis vicibus diſpenſaſſe in hoc voto. Cùm ergo res ſit dubia, cenſendum eſt Pontificem poſſe, & ideò hujus ſent. ſunt ex Theologis, *D. Th. 4. 28. qu. 1. a. 4. quæſtiunc. 1. ad 3. & ibi Durand. q. 2. n. 8. Ricard. a. 9. q. 1. Palud. q. 4. a. 4. concl. 11. n. 49. Majoris q. 14. Suppl. Gabr. q. 1. n. 5. dub. penult. Marronis q. un. ſi. Nic. de Orbellis q. 1. ſ. 29. & 30. Rubion. qu. 1. a. 1. Gandavo quodl. 5. q. 18 ſi. Herveus quodlib. 11. q. 25. Pelagius de planctu Eccleſ. lib. 2. a. 46. lit. C. Gerſon. 3. p.* ubi de conſiliis Evangelicis, & ſtatu perfectionis, *alphabet. 67. lit. T. & 2. p. in reg. jur. moral. tract. de matr. alphabeto 25. lit. D. idem Palud. 4. d. 30. q. 2. a. 1. concl. 4. n. 8. D. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. ſ. 9. & 3 p. t. 1. c. 25. ſ. 3. Cajet. 2. 2. qu. 88. toto a. 11. & in opuſ. to. 1. t. 27. de diſpenſatione matr. in Occid. Eccleſ. q. un. verſ. videtur autem mihi, ad ſi. Pet. de Soto lect. 5. de matr. fine, Catharin. l. 6. in Cajet. agitans quæſtionem, An Papa in hoc voto profeſſi diſpenſare poſſit. Led. 2. p. 4. q. 69. a. 7. paulò ante verſ. Notat tamen Cordub. in quæſtion. l. 1. q. 24. opin. 2. Paſarel. in privil. minim. poſt cap. 43. t. de proprietate. Borrilong. 4. d. 38. q. un. a. 3. diffic. 1. & ibi Quand. qu. un. ad ſi. Palacios diſp. 3. quadruplici col. ante ſi. Celaya q. 3. Angles floribus 1. p.* ubi de matr. *qu. 11. de imped. ord. a. 3. diffic. 3. & 2. p. tract. de voto, q. un. a. 8. diffic. 2. Sennica q. 6. de voto, nu. 224.* & latiſſimè *Medina lib. 5. de ſacror. hominum continent. c. 21. & multis ſeq. Toletus l. 4. ſum. c. 18. nu. 5. Enriq. lib. 12. de matr. c. 5. n. 7. Valent. 2. 2. diſp. 5. q. 6. punct. 7. col. 3. Azor. l. 12. inſt. mor. c. 7. q. 1. Eman. Sa ſum. verb. Votum,* ubi de voti irrit & diſpenſ. *nu. 13. Nav. l. 3. de reſt. c. 1. p. 3. dub. 2. in nova edit. n. 166. verſ. Ex hiis colligitur. Graffiis 1. p. dec. l. 2. c. 31. n. 22. Vivald. cand. Sacr. p. 1.* ubi de matr. *n. 143. fine, Man. 1. t. ſum. 2. edit. c. 141. n. 14. & q. regular. t. 1. to. q. 25. a. 2. & t. 3. q. 1. a. 5. Pet. de Led. de matr. q. 61. a. 2. in ſol. ad 4.* Et ex Juriſperitis *Jo. And. reg. Semel Deo dicatum, in ſi. de reg. jur. in 6. & c. Cum ad monaſterium, n. ult. de ſtatu monach. & ibi Joa. n. 1. & 4. Hoſt. nu. 30. & ſeqq. Ant. n. 28. Abb. nu. 21. Car. n. ult. Anch. nu. 24. Henr. n. 9. & 10. idem Hoſt. ſum. t. de voto. ſ. Qualiter & cujus, n. 12. & c. 1. n. 4. de voto, & ibi Abb. n. pen. Archid. c. Sunt quidam 25. q. 1. n. 5. Idem Anch. c. un. n. 2. notab. 3. de voto in 6. & c. Rurſus n. 4. qui cler. vel vov.* ubi *Card. n. 2. q. 1. Prapoſ. n. 4. & 7. Alex. de Nevo n. 12. Henriq. n. 6. Bald. l. Si tibi inſi. ff. de adoption. Idem Anch. clem. Abſolutionib. nu. 8. ad medium, de pæn. & remiſſ. Domin. c. Deſtio, ad ſi. d. 32. Imol. c. Deus qui, n. 3. de vita, & honeſt. cler. & clem. un. n. 16 ſi. de conſang. Idem Prap. c. Sicut ex literis, n. 18. de ſponſ. Fel. c. Si quando nu. 5. de reſcript. Decius c. Quæ in Eccleſiarum, in nova edit. n. 46 de conſt. & conſ. 212. nu. 1. vol. 4. Jaſon l. Si arrogator, n. 5. ff. de adopt. & l. ult. n. 2. C. de tranſact. Barth. Soc. conſ. 92. n. 2. vol. 1. Milis in ſuo repert. lit. E. n. 23 verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare an poſſit Papa Aſt. l. 1. ſum. t. 20. n. 15. q. un. Marſ. conſ. 33. n. 4. Ripa c. ſup. Cum M. n. 76. de conſt. Rubeus conſ. 147. nu. 8. Tiraq. de. pæni temp. in præfat. n. 46. & de nobil. c. 20. n. 186. Gonzalconſ. 91. n. 19. Sigiſm. conſ. 30. n. 64. & ſeq. Parpons conſ. 68. n. 248. & nu. 205. vol. 4. Mantua conſ. 121. paulo poſt princ. l. 1. Portius conſ. 154. n. 15. Æneas de Falco addit. ad Abb. c. Cum olim. verb. mute. de cler. conjug. Brunel. de ſponſ. concl. 20. n. 24. Jo. à Capiſtrano, tract. de quodam matr. ſ. Circa primum, qu. 1. nu. 25. Alex. Carrer. l. 3. de ſponſ. c. 8. Rebuff. praxi benef. reg. De diſpenſatione in gradib. prohibitis gl. 5. n. 30. Turrec. c. de ille cler. n. 3. & ſeq. diſt. 2. Bremon. de publio. concubin. ſuper ſ. Statuimus, n. 22. Guliel. Bened. cap. Raynut. verb. Duas habens filias, n. 138. & verb. Qui cum alia, n. 27. de teſt. Raynerius ſum. t. de voto, n. 9. Roſel. verb. Papa, n. 4. Ang. verb. Votum 4 n. 9. & verb. matr. 3. imped. 18. nu. 2. Staph. de lit. gratia, tit. de var. modis vocationis in 6. modo, n. 22. Carol. de Graſſalis in regalibus Franciæ, l. 1. jure 17. verſ. Sextò facit, & jure 20. verſ. Rex non poteſt. Lauzes de matr. Regis Angl. dub. 2. in fund. 1. pro parte aſſer. nu. 9. Gambara de offic. legati de latere, l. 2. à n. 253. & l. 18. in rub. de offic. legati in regulares, à n. 84. Nav. ſum. c. 12. n. 75. inſi. & apolog. ad l. de reddit. b. q. 1. monit. 55. n. 10 & c. Quando, lat. c. 7. n. 20. de conſer. d. 1. & l. 3. conſ. t. de converſ. conjug. in 1. edit. conſ. 1. n. 3. in 2. conſ. 2. n. 3. Et in 1. edit. l. 4. t. de ſponſ. conſ. 3. n. 8. conſ. 11. n. 11. in 2. conſ. 12. nu. 8. & l. 1. t. de his, qui vi, conſ. 3. n. 6. & l. 3. t. de voto, conſ. 38 n. 9. Cov. c. 2. n. 10. & 11. de teſt. Greg. Lop. l. 4. verb. Caſtidad. t. 8. p. 1. Ant. Com. l. 40. Tauri, nu. 66. Villalob. in antino juris, lit. P. nu. 34. Mant. de conject. ult. vol. l. 11. t. 9. nu. 29. Boſcut rubr. de conſt. n. 87. Rimin. c. Quæ in Eccleſiarum, n. 151. & ſeqq. de conſt. Madoſ in addit. ad Lapum, alleg. 130. pro dubus propoſit. verb. Cum ad monaſterium, An. Cuc. l. 3. inſt. major. t. 1. nu. 120. 121. Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. ſ. 3. n. 303. Padilla l. Jubemus, n. 4. C. de tranſact. Gaeta c. Ad lim. 30. q. 1. ſ. 4. q. 129. nu. 353. Menoc. de præſ. l. 2. præſ. 10. n. 35. & de arbitr. l. 2. cent. 5. caſu 421. n. 10. Mozzius de contract. t. de c. de matr. ſ. ſi. n. 12. Borguſ. de irreg. p. 6. t. de ſponſal. & matr. n. 9. & nu. 64. in 7. ratione, & t. de voto, n. 116. & n. ult. Marionza lib. 5. recept. c. 7. t. l. 1. gl. 1. n. 20 Magdal. de num. teſtium, 3. p. c. 3. n. 23. Gutier. q. canon. 1. c. 17. n. 5. Hugol. de Sacram.* ubi de matr. *c. 19. n. 5. ſi. Spino ſpeculo teſtium. gl. 2. princ. n. 26. & gloſ. 12. n. 7. alter Ant. Gomez in expoſit. Cruciata, clauſula 10. à nu. 105. Brunor. in ſuo compend. lit. P. verb. Papa diſpenſare cum monacho.*

Sed rogabis an ad hanc diſpenſationem cauſa publica deſideretur? *Ricard. 4. d. 38. a. 9. q. 1. corp. & ad 5.* ait non deſiderari, ſed ſatis eſſe bonum privatum ipſius voventis, ut vitationem probabiliſſimæ voti tranſgreſſionis. Cui favet doctrina *Cajet. n. 2. allegata,* idem de voto ſolemni clericorum dicentis. Cæterum meritiſſimè doctrinam hanc reprobant tanquam falſam, *Medina l. 5. de ſacror. hominum contin. c. 37. ad ſi. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 8. punct. 7. col. 9. verſ. Reſpondeo hoc arg. Ang. flor. 1.* ubi de matr. *q. 11. de imped. Ordinis, n. 3. dub. ult.* dicentes deſiderari urgentiſſimam boni communis cauſam. Quod idem à fortiori tenet *Catharin. nu. 2. alleg.* quod id ſolemni clericorum voto aſſerat. Et idem apertè tenent omnes DD. num. præced. allegati, omnes enim hujus diſpen- 8

ſatio-

Digitized by Google

ſationis cauſam legitimam exprimentes adducunt exempla boni valde communis, ut pacis totius regni ejuſve ad fidem converſionis. Atque ratio ipſa id ſuadet. Quia diſpenſatio hæc nequit fieri abſque aliquo ſtatus religioſi detrimento. At rationi valdè diſſonat ſpectari privati bonum poſtpoſito totius ſtatus religioſi detrimento a. Quia aliàs frequenter diſpenſationes hæ indulgendæ forent. Cùm frequentiſſimè ipſius profeſſi bonum privatum occurrat, ob quod concedendæ illi diſpenſationis juſta cauſa exiſteret. Quod quàm labefactaret religioſum ſtatum, quis non videat. 3. Quia frequentius religioſi tentationibus vexarentur, ſpe obtinendæ diſpenſationis ad ſtatum religioſum deſerendum. Tandem probari poteſt ratione n. 2. adducta, ad probandum idem de voto clericorum.

9 Inſuper quidam ajunt integrum eſſe Pontifici diſpenſare, ut matr. monachi ad tempus duret, nempe, donec habeat prolem, & ſtatim ad religionem redeat. In hanc partem videtur propendere *Joa. Andr. reg. Actus legitimi, de reg. juris in 6.* ubi refert ſe quæſtionem diſputaſſe, atque remittit ad Pontificem quæſtionem diſſolvendam, ſubdens ſi diſpenſaret, multos cenſere validam fore diſpenſationem. Et tenent hanc partem *Prapoſ. c. Sicut ex litteris, n. 11. de ſpon. Bald. l. Si tibi filius in fi. ff. de adopt. & ibi Fulgoſ. Jaſon* licèt ſub aliquali dubio *l. Si arrogator. a. 5. ff. de adopt. Lonzas de matr. Regio Angl. dub. 2. in 2. fundam. partis affirm. num. 14. Ant. Cucus l. 3. inſt. major. t. 1. n. 120. & l. 5. t. 12. n. 283. Borgaſius de irreg. p. 3. t. In quib. caſibus non poteſt diſpenſari, nu. 17. Brunorus in ſuo compend. lit. P. verb. Papa diſpenſare cum monacho.* Cæterum hoc longè à veritate alienum eſt. Et ita illud improbant *Abb. c. Ex publico, n. 11. de convers. conjug. Tabien. verb. Diſpenſatio, q. 6.* Quia perpetuum eſſe vinculum, eſt de matrimonii eſſentia. Item quia ſi ita diſpenſet, ut teneatur uxor, manente matrimonii vinculo indiſſolubili, conſentire, ut habita prole profeſſus ad religionem redeat, eſt conditio matrimonii ſubſtantiæ contraria, (ut probavi l. 5. diſp. 10. n. 6.) At hujuſmodi conditiones jure naturali reddunt irritum matr. (ut probavi eodem l. 5. diſp 9. n. 4.) At Poteſt Pontifex ita cum monacho diſpenſare ad matrim. ut ſi habita prole uxor liberè conſentiat vel cauſam divortii perpetuam dederit per fornicationem, teneatur ad religionem redire. Quia hoc non eſt contra matrimonii ſubſtantiam: cum quilibet conjux proprio ſpontaneo voto poſſit ſe ad hoc obligare.

10 Sed supereſt diſputandum, an diſpenſatio Pontificia in voto ſolemni profeſſi abſque cauſa conceſſa ſit valida: ac proinde matrim. illius profeſſi ſit firmum, ac liceat illi petere, & reddere. Quidam cenſent ſi fœmina, bona fide illi nubat, credens diſpenſationem legitimam, fore validum matr. ne principis auctoritate decipiatur, ac damnum ſentiat. Sic docent *Innoc. c. Cum ad monaſterium, n. 2. de ſtatu monach. & ibi Hoſt. nn. 31. Ant. nn. 28 Joa. And. n. alt. Abb. n. 22. Anch. n. 24. Sigiſm. conſ. 50. nn. 48* Et ex Theologis *Palad. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 3. n. 40. Pelagius de planctu Eccleſ. l. 2. a. 46. lit. G.* Addunt omnes hi monachum illius illegitimæ diſpenſationis conſcium non poſſe petere, teneri tamen reddere. Verùm doctrina hæc mihi diſplicet, quatenus ait matrim. illud fore legitimum ratione bonæ fidei contrahentium. Quod bona fides à culpa eximat, non tamen reddat diſpenſationem validam. Et cum diſpenſatio hæc ſit in jure naturali dirimente matrim. impedimento, erit irrita conceſſa abſque cauſa: ac ſubinde matr. erit irritum. Poteſt tamen doctrina hæc valde probabiliter ſuſtineri, innitendo alii fundamento, nimirum, quia valde probabile eſt, impedimentum hoc jure ſolo humano dirimere, (ut ex multis retulimus l. præced. diſp 46.) ac proinde ſive bona ſive mala fide impetrata ſit diſpenſatio Pontificia abſque cauſa conceſſa, valida erit ac proinde valebit matr. At hic cum quo ſic diſpenſatum eſt, non poterit petere debitum, tenebitur tamen reddere (ut bene ajunt prædicti auctores.) Quia votum illud jure divino naturali impedit matr. & obligat eo contracto ad abſtinendum à debiti petitione. Quare ea diſpenſatio in hoc voto fuit irrita. Et ideò lethaliter contra hoc votum deliquit contrahens. At ubi jam contraxit, adeſt juſtiſſima diſpenſandi cauſa cum hoc, vel cum eo, qui ſimili iniqua diſpenſatione nixus, poſt ordinem ſacrum contraxit, ut petat debitum propter præſentaneum incontinentiæ periculum. Quam diſpenſationem ſolus Papa concedet. Quamvis diſp. 13. ob conſuetudinem dicemus poſſe Epiſcopum in voto ſimplici caſtitatis: quæ tamen non eſt in his ſolemnibus. At ſi urgeret periculum in mora adeundi Pontificis, credo quoque poſſe Epiſcopum: ob ea, quæ dicemus diſp. ſeq. n. 22.

11 Tandem meritò dubitari poteſt, an profeſſus hic cum quo diſpenſatum eſt ad nuptias, teneatur ad officium divinum recitandum *Navar. c. Quando lat. c. 7. n. 20* affirmat eum non teneri ad officium divinum, ſi concederetur ſibi facultas ducendæ uxoris, ita ut deſineret eſſe religioſus. Quia per ſolam talem facultatem non deſinit eſſe. At *Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 145. nu. 14.* aſſerit eum teneri ad horas antequam ad nuptias tranſeat: ſecus ubi jam tranſiit. Ducitur, quòd ante eum tranſitum non deſierit eſſe religioſus: cùm nondum ſtatum incompatibilem aſſumpſerit, per quem ſtatus religioſus deſtruatur. Et hujus ſignum eſt, quia ſi mutato propoſito nollet uti diſpenſatione, maneret utique religioſus abſque novo alio actu, nec illi permitteretur in ſeculo diu permanere conjugium differendo. Ergo aſtrictus erat donec ad nuptias tranſeat. Verùm exiſtimo ab eo tempore, quo hic habitum monachalem exuit, induens veſtes ſeculares, ut diſpenſatione utens, matrim. ineat, eum liberari à recitandi obligatione: ſicut & à cæteris monaſticæ vitæ oneribus. Quia cùm jam ſit juſtè extra monaſterium, ac monaſticam vitam, ab ejus oneribus eximitur. Sicut & de ejecto à religione fatentur DD. Nec eſt verum quod ait *Navar.* per eam diſpenſationem non deſinere hunc eſſe religioſum. Nam contrarium dicemus n. ſeq. in ſolut. ad 1. Quia per diſpenſationem extinguitur eſſentia ſtatus religioſi in his 3. votis conſiſtens. Nec hic cogetur ad religionem redire, quaſi per diſpenſationem non fuerit verè abſolutus à votis, & conſequenter à religioſo ſtatu. Sed quia ceſſat omninò diſpenſationis cauſa. Et diſpenſatio tacitam habet conditionalem, ut duret, quamdiu cauſa duraverit (ut dicemus diſp. 30. n 14.) Quare hinc infero, Sacerdotem cum quo diſpenſatum eſt, ut matr. ineat, teneri ad officium divinum: dum habitum non mutat ad utendum diſpenſatione: quòd nondum à ſtatu ſacerdotali receſſerit, & poteſt interim celebrare, ac beneficii fructibus frui, ac cæteris clericorum privilegiis. Secus autem ubi clericatum dederit, habitum ſecularem induens, ut utens diſpenſatione ad nuptias tranſeat. Quod jam translatus ſit ad ſtatum ſecularem, ſolo indelebili charactere manente: nec gaudeat privilegiis clericorum. Quare ſimiliter debet manere ab oneribus exemptus ſacerdotio annexis. Nec eſt ſimile de degradato, quem omnes fatentur clericalibus privilegiis deſtitui, & tamen ad penſum horarium aſtringi. Quia hic ob ſuam culpam privilegia amittit, & ideo ne ex ea commodum reportet, tenetur ad onera.

Ad arg. n. 6. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c. Cum ad monaſterium*, reſpondent *Innoc. ibi n. 4. Hoſt. n. 31. Card. n. ult. Durand. & Pelag. relati n. 7.* conſultò textum dicere, non poſſe Papam dare licentiam, & non loqui de diſpenſatione, quaſi intelligat non poſſe ad libitum, & abſque cauſa juſta. Sed meritò hanc ſolutionem improbat *ibi Abb. in fine*. Quia licentia, cùm à verbo liceat derivetur, importat facultatem rationi conſentaneam. Ut cum *Bart. l. Alio, n. 8. ff. de alim. & cibar. legat.* & multis aliis citatis tradunt *Monach. de arb. l. 1. q. 8. n. 45. Alex. de Nevo c. 1. n. 150. de conſt.* Ideò reſpondet *ibi Abbas* intelligi textum, non ex facili cauſa Pontificē diſpenſare poſſe, vel non poſſe non commutando in aliud bonum magis Deo acceptum. Sed neque hæc ſolutio mihi placet. Quare legitima ſolutio eſt, non poſſe diſpenſare ut monachus quamdiu manet monachus, ducat uxorem. Quòd id ſit contra monaſtici ſtatus eſſentiam. At poteſt diſpenſare, efficiendo de monacho non monachum, eo modo, quem explicui n. 7. in 1. ratione. Et ideo hanc ſolutionem tradunt *Barth. Socinus, Ricard. Durand. Palud. Cajet. Palacios, Azor. Valentia eo nu. 7. allegati.* Vel 2. ego reſp. ibi à Pontifice redargui Abbatem monaſterii, quod ſibi integrum eſſe exiſtimaret diſpenſare cum monacho ad proprietatem retinendam. Atque uſus eſt Pontifex exaggeratione quadam hyperbolica; involvens argum. dictum quaſi à majori ad minus: ac ſi dicat, vix mihi poteſtas eſt diſpenſandi, atque de ea magnopere controvertitur. Qua ergo ratione eam tibi uſurpas? Ad 2. conſtat ex dictis n. 7. ubi oſtendimus monachum non fieri talem per ſpiritualem benedictionem: & poſſe Pontificem efficere de monacho non monachum: & poſſe fieri ex calice conſecrato non conſecratum, deſtruendo formam, manente tamen materia. Ad confirm. negandum eſt, ſi univerſaliter accipiatur illud antecedens. Quippe ſolum eſt verum, ubi character indelebilis imprimitur, ut in Sacerdotio, Chriſtianiſmo. At religioſus non conſtituitur talis per characterem. Ad 3. negatur antecedens, quando urgeret neceſſitas, (ut n 7. probavi.) Et illud Levitici fuit cæremoniale, quod morte Chriſti extinctum eſt. Ad 4. conſtat ex dictis n. 7. ubi eum locum explicuimus, probantes majus bonum dari poſſe. Ad 5. conſtat ex dictis eod. num. 7. ubi oſtendimus gratia communis boni poſſe rem traditam auferri. Ad 6. dic poſſe Pontificem diſpenſare in jure naturali pendente ab obligatione, quam homo propria ſibi voluntate impoſuit, ut diximus diſp 6. num. 2. Ad 7. neganda eſt ſequela. Quia per profeſſionem diſſolutum eſt prius matrimon. & ita poteſt obtenta voti diſpenſatione, quamcunque ducere. Quòd prior deſierit omninò eſſe uxor. Sicut ob eandem rationem id ei liceret, ſi naturaliter moriens reſurgeret priori uxore adhuc ſuperſtite. Ad 8. neganda eſt ſimilitudo. Quippe conſtat jure divino nulla ratione poſſe matrim. conſummatum diſſolvi: ob ſignificationem indiſſolubilis unionis Verbi divini cum natura humana (ut diximus lib. 2. diſp. 13. n 2. & 7.) nec poſſe in uxorum pluralitate diſpenſare, ob peculiarem rationem (ut diximus l. præc. diſp. 80. num. 9.) At in hac diſpenſatione non reperitur ſpecialis prohibitio. Ad nonum dic majorem non ſemper eſſe veram. Quippe calix conſecratus in extremo ſitis periculo deſervire poteſt, (ut num. 7. probavimus.) Præterà poſſet intelligi, dum res illa ſacra manet. Nam calices tempore famis ſæpe confringuntur, ac deſinunt eſſe ſacri, atque in pauperum uſus convertuntur. At religioſus per hanc diſpenſationem deſinit eſſe talis. Ad confirm. dic eam mortem eſſe metaphoricam: & ita poſſe uſibus humanis deſervire. Ad ultimum dic cum *Cajet. 2. 2. q. 88. a. 11. verſ. Verum quia hoc non ſejanio ca fi.* id contigiſſe, quia non expediebat initio naſcentis Eccleſiæ religionem Chriſtianam propagari, rela-

Digitized by Google

relaxatis iis, quæ ad eandem valde pertinent: & tam apparenti ejuſdem religionis deſpectu.

DISPUTATIO IX.

An in votis abſolutis caſtitatis & religionis, non nubendi, quæ matrim. impediunt, poſſit aliquando Epiſcopus diſpenſare?

SUMMARIUM.

An jure reſerventur aliqua vota, & incidat in excommunicationem diſpenſans in illis? Explicatur que Extravag. Et ſi dominici, de pænit. & remiſſ. n.1.

An ſub conceſſione generali aut aliquo reſervato excepto claudantur vota religionis, & caſtitatis, & reſervata, n.2.

An ſecluſa reſervatione poſſet Epiſcopus diſpenſare in omnibus, n.3.

Quid ſi emittantur à perſonis alteri ſubjectis, an poſſit Epiſcopus diſpenſare, n.4.

An hæc diſpenſandi reſervatio ſit odioſa ac reſtringenda, n.5.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis temporalis, n.6.

Quid de voto caſtitatis conjugalis, n.7.

Quid de voto petendi debiti: aut ſi uterque conjux mutuo conſenſu voviſſet, nec petere, nec reddere, nec fornicari, n.8.

Quid de voto virginitatis ſervandæ, n.9.

Quid de voto ineundi matrimonii? Refertur opinio, n.10.

Proponitur ſententia Auctoris, n.11.

Quid ſi id votum eſſet factum in favorem tertii: & an ille poſſit id votum juramentumve remittere, n.12.

Quid de voto aſſumendi ordinis ſacri, n.13.

Quid, ubi votum eſt disjunctivum aſſumendi ordinis ſacri, aut religionis, caſtitatisve: etiamſi vovens hæc ultima elegerit, n.14.

Quid de voto aſſumendi habitum beatarum, n.15.

Quid de voto ingrediendi ordinem militarium, n.16.

Quid de voto religionis ſtrictioris ad ingrediendum laxiorem? n.17.

Quid de voto perſeverandi, ut poſſit vovens tempore novitiatus egredi, num.18.

Quid circa differendum ingreſſum religionis ultra tempus ſignatū, n.19.

Quid de iis, in qua Pontifex hæc vota reſervata commutavit, n.20.

An ſi is, cui hæc vota commutata ſunt, non implevit commutationem, aut non habuit animum implendi, teneatur ad priora vota: & religioſus ejectus ad votum ante profeſſionem emiſſum, & is cui votum commutatur, poſſit propria authoritate ad votum redire, n.21.

An in caſu gravis neceſſitatis poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto religionis aut caſtitatis perpetuæ, & quis ſit ille caſus, n.22.

Et quid de cæteris votis reſervatis, n.23.

An poſſit cum juvenibus ex animi perturbatione voventibus caſtitatem? Et explicatur cap. Veniens, qui cler. vel vov. n.24.

An liceat Epiſcopis urgente neceſſitate diſpenſare in his votis, ſi adiri poſſit nuncius, vel alius potens diſpenſare, n.25.

An hæc diſpenſatio Epiſcopi efficiat ne poſtea fornicatio ſit ſacrilega: aut eo matrimonio ſoluto liceat aliud inire, n.26.

An poſſint aliquando parochi diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi: aut in jejuniis, aut in feſtis, n.27.

An peccet diſpenſans abſolutè in voto non admiſcens commutationem aliquam, n.28.

1 PRæmittendum eſt, attento jure ſolùm reſervari Pontifici diſpenſationem, aut commutationem voti eundi in ſubſidium expeditionis Hieroſolymitanæ. Ut conſtat ex *c. Ex multa de voto.* At ex conſuetudine reſervantur votum religionis & caſtitatis, cum aliis tribus, de quibus nil ad præſens. Hæc autem conſuetudo colligitur ex omnibus privilegiis conceſſis in bulla, vel jubilæis circa vota, ſemper enim excipiuntur vota caſtitatis & religionis. Et ex *Extrav. Et ſi dominici de pænit. & remiſ.* Ubi Sixtus IV. excommunicat diſpenſantes in his quinque votis, aut ea commutantes virtute facultatum à ſe conceſſarum, ubi non reſervat hæc vota, ſed ſupponit ea reſervata. Quippe ea reſervatio non eſſet generalis, ſed limitata ad facultates à ſe conceſſas. Quare eam excommunicationem non incurrerent, qui virtute aliorum privilegiorum, aut facultatum diſpenſarent. Ut bene docent *Angelus verb. Excomm. 5. caſu 31. Sylu. verb. Excom. 7. excent. 32. num. 77. Navar. ſum. c. 12. num. 75. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 49. initio.*

2 Et tantam vim habet reſervatio hæc quoad vota caſtitatis, & religionis, ut nunquam cenſeantur conceſſa, niſi exprimantur. Quòd ab ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio reſerventur. Sic *Sotus li. 7. de juſt. q. 4. a. 3. in fine corp. Enriquez lib. 7. de indulgent. c. 30. nu. 6. comment. lit. A. Manuel 2. to. ſum. c. 97. nu. 1. concl.* 1. Qui bene addit ſecus de voto Hieroſolymitanæ peregrinationis eſſe: comprehenderetur enim in facultate generali circa vota. Atque idem dicendum de aliis reſervatis. Quòd nec tanti momenti eorum reſervatio ſit, nec tanto rigore accipiatur. Immò nec in facultate generali ad omnia vota, excipiendo quoddam reſervatum, ut Hieroſolymitanum, includerentur vota caſtitatis & religionis. Quin potius exceptio minoris voti teſtimonium eſſet exceptionis majorum. Ut bene tradit *Sotus ibid.*

3 Hoc ſuppoſito I. concluſio ſit. Secluſa reſervatione integrum eſſet Epiſcopis diſpenſare in ſuis diœceſibus in omnibus votis: ſicut Pontifici in toto orbe. At ratione reſervationis nequit diſpenſare in abſolutis caſtitatis religioniſve votis. Conſtat; quia ſunt ordinarii in ſuis diœceſibus, & poſſunt omnia illa circa diſpenſationes, quæ Pontifex in toto orbe: niſi reſerventur (ut probavi l. 1. diſp. 61. n. 3.) Et ideò hanc concluſionem docet *Sotus lib. 7. de juſt. q. 4. a. 3. col. 4. verſ. Qui ſunt autem*, ab omnibus receptus.

Temperat hoc *Gutier. q. canon. l. 2. c. 22. nu. 49.* niſi vota religionis aut caſtitatis perpetuæ emiſſa ſint à perſonis alterius poteſtati ſubjectis, ut à conjugata, ſervo, vel filio, ſine licentia viri, domini, vel patris, tunc enim ait poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare. Ducitur, quoniam vir, dominus, & pater poſſunt hæc vota irritare. Ergo à fortiori poteſt Epiſc. in eis diſpenſare. Sed hoc nullatenus approbo. Quia quicquid ſit de poteſtate irritandi hæc vota, non inde arguitur poteſtas Epiſc. ad diſpenſandum. Quia dum Pontif. hæc ſibi vota reſervat quod ſolam diſpenſandi poteſtatem id facit, nulla habita ratione derogandi poteſtati dominativæ, ex qua facultas irritandi hæc vota conſurget. An verò in voto illo caſtitatis conjugatæ poſſit ob aliam rationem diſpenſare Epiſc. dicemus diſp. 51. per totam. 4

Hinc deducitur 1. diſpenſationis hujus reſervationem eſſe reſtringendam. Quòd juri Epiſcoporum deroget, & ideò odioſa ſit. Quod fatentur omnes DD. pro corollariis ſeqq. referendi. Quæ omnia huic doctrinæ innituntur. 5

Secundò deducitur poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto caſtitatis temporalis, ut ad annum aliudve tempus limitatum emiſſo. Quod hoc non ſimpliciter votum caſtitatis ſit: hoc enim perpetuitatem importat. Hoc ſatis indicat *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 11. ad 2.* & tenent *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. nu. 43. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. §. 9. Angelus verb. Votum 4. n. 9. Sylveſt. verb. Votum 4. q. 3. dicto 6. Armilla verb. Diſpenſare, n. 18. Navar. ſum. c. 12. n. 76. Sot. l. 7. de juſt. qu. 4. a. 3. col. 5. verſ. Ex his fit conſeq. & 4. d. 38. q. 2. a. 1. col. 4. in fi. 1. concl.* ubi *Palacios diſp. 3. col. 37. fol. 880. Ouand. ibi q. un propoſ. 7. fine. Margarita confeſſ. q. moralib. f. 127. Angles floribus 2. p.* ubi de voto, *q. un. a. 8. diffic. 9. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 11. Gutier. q. can. l. 2. c. 22. n. 48. Arag. 2. 2. q. 88. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1. Enriq. l. 7. de indulg. cap. 30. num. 6. Valentia 2. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Ex quo ſequitur. Emm. Sa ſum. verb. Votum*, ubi de voti irritat. *n. 11. Azor. l. 12. inſtit. mor. c. 19. q. 6. Manuel 2. to. ſumm. c. 96. n. 5. & in expoſit. Cruciata, §. 9. n. 120. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 34. Ant. Gom. in expoſit. Cruciata, clauſ. 10. n. 109. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 49. verſ. Licèt Epiſc. & 2. p.* ubi de clavibus, *c. 9. col. 10. verſ. Adde quod. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 31. n. 29. Vinald. candel. Sacram. 3. p. c. 14. n. 54.* 6

Tertiò deducitur poſſe quoque in voto caſtitatis conjugalis ſervandæ Epiſcopum diſpenſare. Quod deficiat à voto caſtitatis abſoluto. Hoc enim omnimodam continentiam claudit, ac non copulari matrimon. At illud ſolos actus venereos illicitos comprehendit. Sic *Enriq. l. 7. de indulgent. c. 30. n. 6.* 7

Quartò deducitur poſſe quoque in voto, quo alter conjugatus abſque alterius licentia ad non petendum debitum ſe aſtringit. Quòd non ſit votum integræ caſtitatis, ſed partis. Sic *Sylveſt. verb. Votum 5. q. 2. n. 5. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. col. 8. verſ. Ego verò, Sennica q. 3. de voto num. 60. Azor. l. 11. inſt. mor. c. 19. qu. 6. Manuel 2. tom. ſum. c. 90. num. 3. Bart. à Ledeſm. de matr. nub. 31. fine. Emm. Sa ſumm. verb. Votum*, ubi de voti irritatione: *num. 15. fine.* Atque ob eandem rationem idem dicendum eſt, ſi ex licentia alterius emiſſum eſſet. Ut bene *Palacios* tradit *ead. diſp. 2. col. 8. verſ. Quod ſi votum.* Et idem dic, quamvis uterque ex licentia alterius votum non petendi emiſiſſet. Quia adhuc non eſt votum caſtitatis. Cùm neuter ſe obligarit ad non reddendum, & non fornicandum, & ad non nubendum diſſoluto eo matrim. Sic videtur expreſsè tenere *Manuel eod. c. 90. num. 3.* Et tandem idem eſt dicendum, licèt uterque communi conſenſu voveret nec petere, nec reddere, nec fornicari. Quia adhuc non eſt omnimoda caſtitas. Cùm uterque libertatem tranſeundi ad alias nuptias habeat. Quando autem eſt votum omnimodæ caſtitatis, dicemus diſp. 11. 8

Quintò deducitur, non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto virginitatis ſervandæ, niſi expreſsè, vovens noluerit ad caſtitatem ſe obligare, ſed tantum ad corporis integritatem ſervandam conſiſtentem in abſtinentia à primo luxuriæ actu, per quem virginitas deperditur. Et ratio eſt, quia quando hæc expreſſa intentio non reperitur, eſt votum abſolutæ caſtitatis: ſecus ubi ea adeſt. (ut probabo lib. ſeq. diſp. 33. num. 7.) Sic *Azor. lib. 11. inſt. moral. cap. 19. q. 14.* 9

Sextò deducitur, quid dicendum ſit de voto non ineundi matrimonii. Quibuſdam placet non poſſe Epiſcopum in eo diſpenſare. Ducuntur, quòd cùm votum propriè ſumptum ſit de ſolo ſupererogationis bono, præcipuum in voto caſtitatis contentum eſt continentia ſub conſilium Evangelicum cadens. Qualis eſt à nuptiis abſtinere. Quippe reliquum continentiæ eſt de jure naturali divino. Et confirmatur, quia in tantum votum continentiæ reſervatur Pontifici, in quantum poteſt Pontifex in eo voto diſpenſare: at tantum poteſt diſpenſare, ut liceat voventi ad nuptias migrare. Sic ſentiunt *Cajet. in opuſc. tom. 2. tract. 11 de voto non nubendi, q. 1. Nav. ſum. Hiſp. c. 12. nu. 76. Angles florib. 2. p.* ubi de voto *q. un. a. 2. diffic. 11. Valentia 4. p.* ubi de matrim. *diſp. 10. q. 5. punct. 5. concl. 4.* 10

At multò probabilius eſt, poſſe Epiſcopum. Quòd id votum non ſit caſtitatis: nam hoc voto aſtrictus ſacrilegus eſt 11

Digitized by Google

fornicando : ſecus autem de eo, qui ſolùm abſtinendi à matrimonio votum emiſit. Et confirm. quia votum caſtitatis obligat etiam ad aliquid ſupererogationis & conſilii, ultra abſtinentiam à nuptiis. Si quis enim ligatus caſtitatis voto uxorem ducat, tenetur non petere. Quod in eo voto ſecluſo eſſet opus conſilii. Ad hoc autem minime obligat votum non nubendi. Tandem, quia votum propriè ſumptum quoad ejus eſſentiam, eſt etiam de operibus præcepti : atque in eo voto diſpenſari poteſt, non quoad præcepti obligationem, ſed quoad vinculum voti ſuperadditum. Et ex his patet ſolutio ad rationes contrarias. Sic docent *D. Antonin. 2. p. t. 2. c. 11. §. 1 Roſella verb. Impedimentum, impod. 4. n. 13. Angelus verb. Votum 4. n. 9. Sylv. verb. Votum 4. q. 4. Armilla verb. Diſpenſare n. 18. Nav. ſum. lat. c. 12. num. 76. & c. 22. num. 85. Sotus 4. d. 38. qu. 2. a. 1 col. 5. verſ. Atqui ſuper voto. Et ibi Palacios diſp. 1. col. 74. verſ. Porrò ut vot hac, fol. 844. & ibi Ovand. q. un. propoſ. 7. Pedraza ſum. præcepto 6 §. 10. Summica qu. 4. de voto. num. 22. Barth. à Ledeſm. de Matrim. dub. 32. ſi. Gutier qu. canon. l. 2. c. 22. num. 49. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12 paulò ante ſolut. ad 1. & a. 3. col. 18. verſ. Sed dubitabit aliquis Enriq. l. 7. de indulg. cap. 30. num. 6. Emman. Sa ſum. verb. Votum,* ubi de voti irritat. *num. 11 fine. Valentia 2. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Ex quo ſequitur. Azor. l. 11. inſt. mor. cap. 19. qu. 5. Manuel 2. tom. ſum. c. 96. num. 5. & num. 2 in bulla Cruciata, §. 9. n. 121. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 49. col. 2. verſ. Licet Epiſcopus : & 2. p.* ubi de matr. *cap. 48. col. 4. verſ. Præterea de voto :* & ubi de clavibus *cap. 9. col. 10. verſ. Adde quod Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 31. nu. 29. & 31. Vivald. candel. ſacram. 3. p. c. 14. num. 42.*

12 Hoc tamen temperandum eſt, quando eſſet merum votum, vel merum juramentum factum Deo. Si enim in favorem tertii id petentis, cujus intereſt, emiſſum ſit, non poſſet Epiſcop. diſpenſare. Ut ſi conjux à conjuge petat, ut ſub juramento vel voto ſe obliget ad abſtinendum ab alio matrim. tunc cum conjugis illius intereſt propter filiorum bonum, & ut ejus amor, nomen, honos, amicitia cum ejus conſanguineis conſerventur, non poterit Epiſcopus diſpenſare. Propter jus tertiò acquiſitum. Sicut ajunt communiter DD. non poſſe diſpenſare in voto in favorem tertii facto, & ab illo acceptato. At ſi ille remittat jus ſibi acquiſitum, poterit Epiſc. Quod non ſit votum caſtitatis, ac ceſſet præjudicium tertii. Quod ſi petas, an poſſit ille tertius remittere totam hanc abſtinendi ab alio matrim. obligationem? Sic diſtingue, ſi non tantum in ejus favorem emiſſum ſit id votum, vel juramentum, ſed intuitu etiam religionis, ad id offerendum Deo non poteſt ſecus ſi tantum ejus intuitu. Atque in dubio in hoc caſu exiſtimo propter ſubjectam materiam, id juramentum, aut votum factum eſſe in alterius conjugis favorem, quamvis ubi alterius nihil intereſt, cenſetur in dubio factum in honorem Dei. Ut bene tradit *Sotus* loquens de juramentis, *l. 9. de juſt. q. 1. a. 9. ad 2.*

13 Septimò deducitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto aſſumendi ordinis ſacri. Quod id non ſit caſtitatis, ſed aſſumendi ſtatum cui caſtitas annexa eſt. Et ita hic vovens non eſſet ſacrilegus, fornicando : & ſi matrim. iniret, peccaret contra votum, ac poſſet petere. Quæ ſecus ſe habent in caſtitatis voto. Nec obſtat ſent. *D. Th. 2. 2. qu. ult. art. 7. corp.* dicentis ſolius Papæ eſſe diſpenſare in votis perpetuis. Nam (ut bene docent *Sylv. Votum 4 q. 3. dicto 6 Armill. verb. Diſpenſare, num. 18. Cajet. 2. 2. qu. 88. art. 12. Sotus l. 7 de juſt. q. 4. a. 3. fine*) nomine votorum perpetuorum intelligit vota religionis & caſtitatis quæ ſuapte natura ſunt perpetua. Et ideò hoc tenent *Gambara de auctoritate legati, l. 10. n. 484. Beja in ſuis reſponſ. caſu 28. Enriq. l. 7. de indulg. cap. 30. n. 6. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 3. verſ. Et quod ad primum. Azor. l. 11 inſtit. moral. c. 19. q. 9. Emm. Sa ſum. verb. Votum, in princ. 30. Manuel 2. tom. ſum. c. 96. fine. & in bulla Cruciata, §. 9. n. 122. Arag. 2. 2. q. 88. a. 12. infra ſolut. ad 4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct* ubi de clavibus *c. 9. col. pen. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 28. n. 3. Vivald. candel. Sacram. 3. p. c. 14. n. 43. Vega 2. to. ſum. c. 126. caſu 34.*

14 Octavò deducitur in voto disjunctivo, cujus altera pars eſt reſervata, altera autem non, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Ut ſi quis disjunctivè voveat caſtitatem, vel religionem, vel aſſumptionem ordinis ſacri. Quia huic integrum eſt, illam partem non reſervatam, in qua poteſt Epiſc. diſpenſare, eligere quippe in alternativis electio eſt debentis, & ſufficit alterum impleri, *reg. in alternativis, de reg. juris, in 6.* Quòd ſi vovens hic apud ſe ſtatuat ad ordines non promoveri, eligens reliquam voti partem ad quam ſe aſtrinxerat, non poterit jam Epiſc. diſpenſare. Quia ex vi voti tenetur jam ad caſtitatem vel religionem quæ reſervata ſunt. Et ſicut in alternativis debitor hominis ubi ſemel elegit partem alteram, id creditori notum faciens, reſilire nequit. Quod enim ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt, *reg. Quod ſemel, de reg. juris in 6.* Ita cùm Deus corda norit ubi ſemel vovens elegit partem illam reſervatam, manet voto aſtrictus ad illam. Et ideò ſic tenet *Azor. lib. 11. inſt. mor. c. 19. q. 10.*

15 Non infertur, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum muliere aſtricta voto aſſumendi habitus fœminarum, quas vulgò Beatas vocant. Quòd is ſtatus non ſit religionis. Sic *Enriq. l. 7. de indulg. c. 30. nu. 6. Arag. 2. 2. qu. 38. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1. Vivald. candel. Sacram. 3. p. c. 14. n. 44. Manuel 2. to. ſum. c. 96. n. 5.*

16 Decimò infertur, non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto ingrediendi religionem ordinis militaris D. Joannis. Quòd is ordo vera religio ſit, in qua tria vota ſolemnia emittuntur. Sic *Manuel in bulla Cruciata §. 9. num. 123. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de clavibus, *c. 9. ad fi.* Qui idem ait de voto religionis cæterorum ordinum militarium. Sed id non credo. Quia cæteri ordines militares juxta veriorem ſent. non ſunt propriè religiones. Et ideò id votum à perfecta religionis natura deficiens non reſervatur Pontifici.

Undecimò infertur, quid dicendum de voto ſtrictioris religionis. *Navar. comment. 4. de regularib. num. 20. fine,* ait Pontifici reſervari ingreſſum hujus in aliam religionem laxiorem, aut æqualem. Quia voti religionis diſpenſatio & commutatio Pontifici reſervantur. At in hoc eventu, ſi eſt in æqualem, commutatur : ſi verò in laxiorem, admiſcetur diſpenſatio commutationi. Cæterum multò probabilius eſt, poſſe Epiſcopum diſpenſare, ut hic vovens ingrediatur laxiorem. Quod tunc non diſpenſetur in ſubſtantia religionis : manet enim hic obligatus ad illam, ſed tantùm in eo exceſſu unius ad alteram. Quod nullibi reſervatur. Sic tenent *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. n. 43. D. Antonin. 2. p. tit. 11. c. 2. §. 9. notab. 5. verſ. Hoc autem videtur Sylveſt. verb. Votum 4. q. 3. dict. 6. Sotus l. 7. de juſt. q. 4. a. 3. col. 5. verſ. Sequitur ſubinde. Menochius de arbitr. l. 2. cenſur. 5. caſu 421. n. 16. Palacios 4. d. 38. diſp. 3. col. 37. verſ. Scito tamen. f. 880. Angles florib. 2. p.* ubi de voto, *q. un. a. 8 poſt 4. diffic. dub. 2. & diffic. 9. concl. 5. Emm. Sa ſum.* ubi de voti irritat. *nu. 11. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1. Azor. l. 11. inſt. moral. c. 18. q. 8. Manuel 2. to. ſum. c. 96. n. 5. Lud. Lopez 2. p. inſtr.* ubi de clavibus *c. 9. ad fin.* 17

Duodecimò infertur, ſi quis promittat non tantùm religionem, ſed perſeverantiam in illa, licet Pontifici reſervetur diſpenſatio circa ingreſſum, poſſe Epiſcopum diſpenſare circa perſeverantiam : & ita ut poſſit hic tempore novitiatus exire, ſi expertus religionis auſteritates, juſtis dicatur ad non perſeverandum cauſis. Quia votum perſeverandi eſt virtute diverſum à voto religionis. Hoc enim obligat ad ingreſſum, & perſeverandum, niſi vovens juſta cauſa exeat, ut quòd nequeat religionis auſteritates ferre. Illud verò obligat in omni eventu ad perſeverantiam. Nec tunc in voto religionis diſpenſatur, ſed in qualitate adjuncta, quæ nullibi reſervatur. Et ita ſuſtinet *Hoſt. ſum. 1. de voto, n. 16. fine.* Nec refert : an hic ingreſſus jam ſit religionem, vel ab illa exierit. Poteſt enim Epiſc. diſpenſare ante ingreſſum, ne ingrediatur : id enim eſſet diſpenſare in voto religionis, ſed ne teneatur ad perſeverandum, ſi juſta diſpenſandi cauſa adſit. Et ſimiliter poſt exitum, ſi juſta cauſa ductus exiit, poteſt diſpenſare, ne teneatur iterum ingredi. Quia jam ille ſatisfecit voto religionis, & ſi eo ſolo ligatus eſſet, non teneretur ad iterum ingrediendum. Ad hoc autem ex ſolo perſeverantiæ voto aſtringitur, in quo Epiſc. poteſt diſpenſare. Si verò abſque juſta cauſa exierit, nequit Epiſc. diſpenſare, ne iterum ingrediatur. Quia nondum is ſatisfecit voto religionis, & ideò eſſet diſpenſare in illo. Nec refert ad prædictam Epiſc. facultatem circa hoc votum, ſive id votum ſit factum per modum plurium, ut voveo religionem, & perſeverantiam in illa, ſive per modum unius, ut voveo me in religione perſeveraturum. Quia etiam in hoc poſteriori vovendi modo clauditur virtute duplex votum. 18

Decimotertiò deducitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare in differenda voti religionis executione : ne, ſcilicet, intra tempus in voto præfixum impleatur. Ut ſi quis promiſit ab hinc uno anno ſe ingreſſurum, poteſt diſpenſare Epiſcopus ut ex juſta cauſa differat : dummodo non adeò differatur ut ſit periculum in eum ſtatum incidendi, ut fiat impotens ad votum implendum. Quia hæc diſpenſatio non eſt in ſubſtantia voti religionis, ſed in qualitate. 19

Decimoquartò infertur, quid dicendum ſit quando vota caſtitatis & religionis commutantur à Pontif. in materiam non reſervatam, (ut ſolet) ut in confeſſiones menſtruas : an poſſit Epiſc. diſpenſare in ea materia, vel eam in aliam commutare? Quidam viri noſtræ ætatis negant. Et in hanc partem inclinat *Azor. l. 11. inſtit. mor. c. 18. qu. 11.* dicens dubiam ſibi eſſe contrariam ſent. Et tenet *Gloſſ. c. 1. verb. Viſum, de ſortilegis. Archid. c. Laterem, fine 33. q. 2. & ibi Bellamera in fine. Idem Archid. c. 2. nu. 2. d. 15.* & valde favet *Gloſſa eo c. Laterem, fine,* ubi deducens ex eo textu argumentum ad probandum, poſſe Epiſcopum minuere pœnitentiam à Papa injunctam : quia ibi minuit. Reſpondet id factum, quia in caſu ejus textus Pontifex commiſit. Ducuntur, quòd ſubrogatum ſapiat naturam, ac vim ſortiatur ejus rei cujus loco ſubrogatur, *l. un. C. de rei uxoriæ act.* Quod habet verum, quamvis ſubrogatum ſit alterius naturæ, quàm eſt id in cujus locum ſubrogatur. Ut bene probat *Everard. loco à vi ſubrogat. num. 2.* Secundò, quia licèt illa materia non ſit ex ſe reſervata, eſt tamen ex accidenti ratione prioris materiæ reſervatæ voti, in cujus locum ſuffecta eſt. Quamvis enim prius votum per ſe non duret, ac perſeverat quaſi in virtute, in illa materia, in quam commutatur. Quippe idem prorſus voti vinculum manet translatum de una materia in aliam. Tandem quia eo ipſo quòd votum eſt auctoritate Pontificia translatum in aliam materiam, materia illa eſt onus juſſu Pontificis ſuſceptum. At nemo poteſt ſuperioris legem, pœnam, ſententiamve immutare, *l. Minor magiſtratus ff. de arbitris.* At probabilius eſt poſſe Epiſcopum in ea diſpenſare, eamve commutare. Quia votum 20

illud

Digitized by Google

illud non eſt per ſe reſervatum, ſed ratione ſolius materiæ reſervatæ. Ceſſat ergo reſervatio, ſublata obligatione circa illam materiam, & translata in aliam non reſervatam. Sicut peccata ratione excommunicationis reſervata Pontifici, per ſolam excommunicationis ablationem deſinunt eſſe reſervata. Nec reſervatio, quæ odioſa eſt, extendi debet de una materia in aliam. Nec obſtat prima ratio in contrarium adducta: quia ſubrogatum ſapere naturam ejus, cui ſubrogatur, procedit ex ſola favorabili & lata interpretatione, quæ in odioſis non habet locum: quale eſt reſervatio. Vel melius locum habet quoad naturam primævam ejus rei cui ſubrogatur: non autem quoad naturam accidentalem. Ut bene probat *Everard. loco à vi ſubrogat. num.* 20. At natura primæva horum votorum eſt, ut ſubdantur Epiſcopi diſpenſationi, niſi ſuperveniret accidentaria Pontificis reſervatio (ut num. 3. diximus.) Nec obſtat 2. ratio. Quia vinculum voti durans non erat per ſe reſervatum, ſed ratione prioris materiæ, quare ea ablata ceſſat reſervatio. Nec obſtat etiam 3. ratio. Quod Papa non impoſuerit eam pœnam ſuopte ingenio, quaſi novo vinculo voluerit ad eam aſtringere: ſed in voventis gratiam idem voti vinculum tranſtulit in aliam materiam. Quare materia illa loco prioris ſubrogata, nullam vim novam reſervationis ſortitur ex authoritate Pontificis illam imponentis. Et ideò pro hac ſent. ſunt *Gloſſ. c. Tempora, verb. Tuo judicio 26. q. 7. & c. Accedens, verb. Iutua, d. 50. Specalator t. de diſpenſ. § Nunc de Epiſcoporum, num. 21. Jaſon l. 1. nu. 5 C. de precibus imperatori offerendis, & l. Omnes populi, nu. 13. ff. de juſt. & jure. Felin. c. Accaſatis, in fine, de accuſ. & c. At ſi clerici, § De adulteriis, in fi. de judic. Hippol. ſingul.* 182. n. 3. Docent Epiſcopum poſſe ex cauſa juſta diminuere pœnitentiam à Pontifice impoſitam: per *l. Si hominem 30. ff. mandati*, ubi deciditur poſſe ex juſta cauſa procuratorem mandato domini contravenire. Et in propriis terminis tenent *Lud. Roman. ſingul. 464. Syl. verb. Votum 4. q. 7. fi.* & alios referens *Miechaca q. illuſtrib. l. 1. c. 25. n. 25. Enriq. l. 7. de indulgent. c. 30. n. 5. verſ. 4. Emm. Sa ſum. verb. Votum. n. ult. Arag. 2. 2. q. 88. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1. Manuel 2. to. ſum. c. 96. ad fi.*

21 Sed meritò dubitabis, an ſi is cui Pontifex votum caſtitatis commutavit in confeſſionem menſtruam, nec commutationem implevit: ſed multi tranſierint abſque confeſſione menſes, teneatur ad prius caſtitatis aut religionis votum, & ſic impedimentum habeat ad matrimon. Quibuſdam videtur eum teneri, quando culpa ſua commutationem non implevit, vel non habuit animum implendi tempore quo commutatum eſt. Ducuntur, quod prioris voti vinculum non omnino extinctum ſit, ſed in aliam materiam translatum, fiatque ea translatio inſtar contractus conditionalis: facio, dummodo facias. Quippe commutatur una materia in aliam, ſub tacita conditione, ſi exequutioni mandetur materia loco prioris ſuffecta. Sic docet *Manuel addit. ad bullam § 9. nn. 117. 118.* Atque pro ſe allegat doctrinam *Soti l. 7. de juſt. qu. 2. a. 1. in ſol. ad 3. fi. verſ. Quid ſi.* quam etiam ſequuntur *Arag. 2. 2. q. 88. a. 3. in ſol. ad 2. in fi. Vega 2. to. ſum. c. 529. caſu 79. Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 30. num. 3.* ubi omnes hi aſſerunt eum, qui ſimplex religionis votum emiſit in ſeculo, & id implevit profitendo in religione, ſi culpa ſua jam profeſſus expellatur, nec correctus admittatur, teneri ratione prioris voti aliam religionem ingredi. Cùm tamen conſtet omnia vota ſimplicia commutari in religionis profeſſionem, *capit. Scriptura, de voto*. Ergo commutatio voti tacitam claudit conditionem, ſi materia, in quam fit, impleatur. Inſuper probari poteſt, quia licèt aliquibus videatur, ei cui votum eſt commutatum, ac commutationem ratam habuit, non liberum eſſe ad prius votum redire, ea materia commutationis relicta, ſed eum teneri hanc exequi. Quia per commutationem eſt votum omnino extinctum circa priorem materiam. At aliis neotericis doctis, quos ſequitur *Azor. l. 11. inſt. mor. c. 18. q. 10.* placet, poſſe illum propria authoritate ad prius votum redire. Ergo votum circa priorem materiam non extinguitur, ſed ſub conditione eſt commutatum. Verùm exiſtimo hunc qui ratam habuit commutationem voti, quamvis culpa ſua omiſerit materiam in quam commutatum eſt, nullatenus teneri ad priorem voti materiam, ut caſtitatem vel religionem. Ducor, quod per commutationem ſit votum prorſus extinctum circa priorem materiam: & obligatio ejus voti ſit prorſus translata in materiam ſubrogatam. Ut fatentur omnes cum *Cajet. 2. 2. q. 88. a. 10. notab. 2.* Nec jure probetur eam commutationem ſub conditione fieri: nec quando commutatur votum, ea conditio apponitur. Si enim apponeretur, aut tacitè ineſſet, nil referret, ſive culpatè ſive inculpatè non mandaretur executioni materia, in quam votum eſt commutatum: utroque enim caſu voti obligatio reviviſceret. Et ita hanc partem tenet *Vivald. can. Sacram. 3. p. c. 14. n. 27.* quamvis *nu.* 28. contrarium dicat, quando commutatio fit à jure. Ut contingit in omnibus votis ſimplicibus, quæ jure commutantur in religionis profeſſionem. Sed nec hoc approbo. Quia *cap. Scriptura de voto*, nulla talis conditio apponitur in hac commutatione. Quare doctrina Soti & aliorum proximè allegata, dicentium teneri profeſſum culpa ſua ejectum implere votum religionis in ſeculo emiſſum ingrediendo aliam religionem, prorſus mihi diſplicet. Et ideò meritò iidem Authores dixere contrarium eſſe probabile, & mihi eſt ferè certum. Quia vota omnia prorſus extinguuntur per profeſſionem. Nec contra noſtram ſententiam facit quod in favorem contrariæ adduximus, nempe, poſſe voventem omiſſa commutatione acceptata redire liberè ad prius votum. Quod valde mihi placet. Nam ratio hujus eſt, (ut optimè docet *Azor. proximè allegatus*) quia commutatio voti fieri videtur tacita conditione, ut liberum ſit voventi materiam ſubrogatam exequi, aut priorem, in cujus locum alia materia ſubrogata eſt. Quòd ſi dicas, ad libitum quoque ſtatui hanc conditionem: cùm nullo jure probetur. Reſpondeo optima ratione niti. Quia tota commutatio fit in favorem & gratiam voventis, ut ipſius utilitati proſpiciatur. Ratio ergo ipſa hujus favoris petit commutationem ſub ea conditione intelligi, ut integrum poſtea voventi ſit utramvis materiam eligere. Quæ ratio minimè probat commutationem quoque fieri cum tacita conditione, ut culpatè omittens materiam ſubrogatam, teneatur ad priorem. Id enim non cedit in voventis favorem, ſed ei eſt onus. Aliam etiam rationem reddit *idem Azor. ibi*: quod commutatio voti fiat inæquale, cùm ergo voti materia prior ſit æqualis materiæ ſubrogatus, licebit voventi ad priorem redire. Quia votum in æquale commutare poteſt quivis propria authoritate. Sed hæc ratio diſplicet. Nam ut votum propria authoritate poſſit in rem æqualem commutari, eſt neceſſaria evidens æqualitas. Qualis non deſideratur, quoties per privilegium aut poteſtatem ordinariam prælati ſit commutatio. Adde ſi huic rationi innitatur hæc ſententia, non fore licitum voventi redire ad prius votum, quando commutatio facta eſt in melius. Cujus contrarium eſt verum, idque probat ratio prius allata. Quare concludendum eſt votum in aliam materiam commutari abſolutè, ad eum effectum, ut ſemel commutationem acceptans in nullo prorſus eventu teneatur ad priorem: at ſub conditione, ad eum effectum, ut qualiſcunque ſit materia ſubrogata, liberum ſit ſemper voventi, ad priorem redire. Quod ſi commutationem fictè acceptavit, non intendens ad illam obligari, non manet votum commutatum, ac proinde illud non obligat. Cùm tamen ex parte commutantis fuerit omnino valida commutatio, ſatis eſt ut illa poſſit vovens uti, ſi quandocunque internè commutationem acceptet. (Sicut de fictè profeſſo diximus lib. 2. diſp. 32. n. 14.) Si autem verè acceptavit commutationem, ſed non intendens eam explere voluit quidem, & tenetur animum illum iniquum mutare illamque complere. Sicut aſſerunt DD. de eo qui animo promittendi, ſed non implendi, vovit. Quòd ſi petas, an ſicut eſt liberum ad prius votum redire, ita ubi ſemel rediit, poſſit iterum materiam ſubrogatam eligere, dicemus diſp. 32. n. 3.

II. Concluſio. Hæc votorum reſervatio non ita amarè ac ſtrictè accipienda eſt, quin liceat Epiſcopo diſpenſare in his votis caſtitatis perpetuæ, ac religionis, quando magnum incontinentiæ periculum imminet, nec facilis aditus ad Pontificem patet, præ paupertate, vel alia cauſa. 22 Quia jure optimo, credi poteſt, non eſſe mentem Pontificis velle in tali caſu reſervare ſibi hæc vota: neque eſt veriſimile velle eum, ut animæ laqueis irretitæ in tanto periculo verſentur. Item probatur ex doctrina *Abbatis c. fi. num. 8. de Eccleſ. ædificand. Et Card. clem. 1. n. 27. q. 29. de rebus Eccl. non alien. Felin. c. Cùm acceſſiſſet num. 22. de conſtit. Gregor. Lopez l. 2. t. 14. gl. 1. fine.* ubi dicunt in ſumma alienandi neceſſitate, quæ eam celeritatem requirat, ut ſuperior conſuli nequeat, poſſe fieri alienationem ſine ejus licentia, etiam ſi juramentum intervenerit non alienandi ſine ejus licentia. Præterea, quia licèt regulariter nequeat Epiſc. in lege Pontificis aut concilii diſpenſare, poteſt tamen in caſu urgentis neceſſitatis, quando ad Pontif. non patet aditus (ut probavi lib. 2. diſp. 40. n. 3.) Et ideò hanc partem tenent *Sylv. verb. Votum 4. q. 4. Nav. ſumm. c. 12. n. 79 Palacios 4. d. 38. diſp. 2. col. 9. verſ. Et quidem Epiſcop. Enriq. l. 6. de pœn. c. 14. num. 7. in comment. lit. P. & l. 7. de indulg. cap. 30. n. 6. comment. lit. B. Emm. Sa ſum. verb. Votum*, ubi de voti irritat. *num. 11. Valentina 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Ex quo ſequitur Arag. 2. 2. q. 88. a. 12. col. 8. verſ. Si quis autem quærat. Manuel 2. to. ſum. c. 500 num. 3. concl. 3. ad fi. & q. regul. 1. to. qu. 63. a. 6. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 49 col. 2. verſ. Licèt Epiſc. Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 31. num. 25. An. Gom. in bulla Cruciata clauſula* 10. n. 108. Et idem ſentiunt multi alii DD. quos n. 14. allegabo, dicentes generaliter ob innocentiæ periculum poſſe Epiſcopum diſpenſare. Atque idem dicendum eſt, quando etſi Pontifex adiri poſſit, at ex mora adeundi grave incontinentiæ periculum imminet. Ut docent bene *Sylv. & Henriquez utroque loco proximè allegati.* Atque idem apertè ſentiunt cæteri Doctores relati: tunc enim verè dici poteſt non eſſe facilem, & commodum recurſum ad Pontificem: eo quòd ex mora grave innocentiæ periculum conſurgat. Quare non eſt audiendus *Manuel in bulla Cruciata, §. 9 dub. 1.* quod movet circa votum caſtitatis *num.* 118. dicens non poſſe Epiſcopum in his eventibus diſpenſare. Nec *Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de clavibus, *cap. 9. col. penult.* dicens in ſolis remotiſſimis Indiæ partibus hoc licere Epiſcopo. Immo hoc eadem ratione dicendum eſt idem, quamvis non immineat periculum incontinentiæ ex mora: ſi aliud quodcunque grave periculum immineat: ut gravis ſcandali, vel magni damni tertiæ perſonæ: Qua ratione his diebus conſultus de hac re cenſui poſſe Epiſcopum diſpenſare cum juvene, qui voto religionis aſtrictus virginem defloràrat, ac gravidam effecerat, volebatque ejus

Digitized by Google

ſamæ conſulere eam ducens, eratque periculum in mora. Quia ſi diſpenſatio Pontificia expectaretur, impediretur matrim. à conſanguineis viri, qui illi repugnabant, ac mutata viri voluntate, quæ non ita firma erat, quin facilè mutari poſſet. Atque ſavent *Sylveſter & Enriquez proximè allegati*, qui non limitaruut periculum ad incontinentiam, ſed generaliter dixerunt poſſe Epiſcopum diſpenſare quando nequit adiri Papa, niſi periculo interveniente ex mora.

23 Atque eadem doctrina extendi debet ad cætera vota reſervata: quamvis non ita frequenter hæc neceſſitas in illis contingat. Si enim vovens juſtam cauſam ſecum diſpenſandi habeat, nec poſſit adire nec mittere Romam: vel careat ſumptibus neceſſariis ad diſpenſationem impetrandam, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quod tenent viri doctiſſimi neoterici: & favet *Palacios a proced. allig.* dicens in omnibus votis Papæ reſervatis poſſe Epiſcopum diſpenſare: ſi impotentia adeundi preſſerit.

24 Ex hac doctrina colligitur qualiter doctorum ſententia vera ſit circa intellectum *cap. Venicas, qui cleric. vel vov.* qui cenſent poſſe Epiſcopum per illum textum diſpenſare in voto caſtitatis ex perturbatione animi emiſſo, quando vovens eſt juvenis vel ſuſpectus, & hoc ob majus incontinentiæ periculum vitandum. Ducuntur quòd in eo textu permittatur diſpenſatio in hoc eventu. Ac proinde poteſt Epiſc. juxta regulam traditam diſp. 5. num. 1. Ita docent *Spec. t. de diſpenſ. §. Nunc de Epiſc. verſ. 133 Abbas eo cap. Venitas, in fi. & ibi Alex. de Nevo num. 11. Card. fine. Prep. num. 3. & cap. Rurſus, eod. t. num. 6. Majoris 4. d. 33. qu. 2. in ſol. ad 2. contra concl. Angelus verb. matrimonium 3. imped. 5. n. 3. & verb. Votum 4. n. 9. Armilla verb. Diſpenſare num. 17. Cambara de authoritate legati, l. 10 num. 480. & ſeq.* Et ut probabile affirmat ſub disjunctione, *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concluſ. 5. num 45.* Et videtur tenere *Azor l. 11. inſtit. moral. c. 19. q. 11.* ait enim *in cap. Venicas*, diſpenſare Epiſcopum ex commiſſione Pontificis in voto continentiæ, vel quia ſemina juvenis erat, ac incontinentiæ periculum patiebatur. Hæc tamen doctrina ita univerſaliter tradita, non eſt vera, nec colligitur ex eo textu. Quippe in illo non diſpenſavit Epiſcopus propria authoritate, ſed ex Papæ commiſſione, ut ipſe Papa. Ut bene docent *ibi Hoſt. fine, Joan. And. num. 5. Ant. num. 9. Anch. n. 3. Sylv. Votum, 4. q. 4. Gutier. q. can. l. 2. cap. 22. num. 49.* Quare intelligenda hæc doctrina ut verum habeat, quando eſt periculum incontinentiæ ex mora adeundi Pontificis, juxta dicta num. 22.

25 Temperant quidam tradita nu. 22. & 23. ut tunc in eo eventu liceat Epiſcopo diſpenſare, quando non eſt recurſus ad Nuncium. Sic *Arag. alleg. n. 22. Manuel 2. t. ſum. c. 100. num. 3. ad fi.* Sed hæc limitatio caret fundamento. Quòd Nuntius quamvis legatus à latere ſit, tantùm poteſt circa diſpenſationes in tota ſua provincia, quæ poteſt Epiſcopus & alii ordinarii in ſua diœceſi (ut docent *Speculat. de diſpenſ. §. Conſequenter aliqua init. Abb. cap. fi. num. 5. de tranſact. & c. Dilecto, num. 3. de prob. Rebuff. praxi beneſic. tit. de unionibus, n. 24. Mandoſ. regal. 17. cancellar. q. 7. num. 5. Covar. 4 decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 11. Enriquez l. 12. de matrim. c. 3. init.*) Cùm ergo majori poteſtate non gaudeat, quàm Epiſcopi: parum refert poſſit adiri Nuntius, necne. Fateor tamen, ſi Nuntius, vel quivis alius, haberet ex privilegio Pontificio poteſtatem diſpenſandi in his votis, & commodè abſque prædicto periculo adiri poſſet, nullatenus poſſe Epiſcopum diſpenſare: ut contra aliquos latè probavi l. 2. diſp. 40 n. 8.

26 Hæc autem diſpenſatio Epiſcopi tantùm deſerviet illi uſui, ad quem neceſſitas cogit. Non ergo poteſt diſpenſare, ut voveos eo matrim. ſoluto ad aliud tranſeat contra votum religionis, aut caſtitatis: niſi tunc eadem neceſſitas occurreret: tunc enim poſſet iterum diſpenſare. Nec ſimiliter prodeſſet ea diſpenſatio ad vitandum ſacrilegium, quod fornicando committeret contra votum caſtitatis. Quia cùm ſola neceſſitas diſpenſandi facultatem tribuat, in tantum extendetur facultas, in quantum neceſſitas urget. Quæ ſolùm urget ad tunc ineundum matrim.

27 Sed dubitabis, an quando hæc vota non reſervantur Pontifici, ut ſi ſit votum non nubendi, aut temporale caſtitatis, poſſint parochi in eis diſpenſare? *Manuel quæſt. regul. 2. tom q. 46. art. 9.* generaliter tradit occurrente neceſſitate, quando commodè Epiſcopus nequit adiri, poſſe parocho diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi non ex jure ordinario ac communi, ſed ex præſumpta Pontificis voluntate. Ducitur, quia diſpenſatio in voto eſt inſtar diſpenſationis in lege authore *D. Th. 2. 2. qu. 88. n. 10.* quem omnes ſequuntur. At parochus poteſt in lege jejunii diſpenſare, quando non eſt facilis aditus ad Epiſcopum. Ut docent *Hoſt. rub. de obſervat. jejun. num. 8. & ibi Henricus num. 9. Ant. t. Conſilium, n. 11. eod. t. Palud. 4. d. 15. q. 4. n. 1. n. 12. D. Antonin. 2 p. t. 6. c. 2. §. 6. verſ. 6. Cajet. ſum. verb. Jejunium. cap. 3. ad fi. & ibi Armill. num. 6. Nav. ſum. c. 21. num. 21. Anglos flor. 1. p.* ubi de jejunio, *q. 3. diffic. 4. fine, Emm. Sa ſum. verb. Jejunium, num. 9. Vega 1. 10. ſum. c. 14. caſu 36. Manuel 1. tom ſum. 2. edit. c. 24. concl. 1. num. 3. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de jejun. *c. 109. col. 2. verſ. Tertiò dicitur.* Immò nulla exiſtente neceſſitate, eo quòd ad Epiſcopum poteſt confugi, ut diſpenſet, poſſe parochum diſpenſare, videntur tenere *Innoc. c. 1. num. 2. de obſerv. jejun. Joan. And. rub. de obſer. jejun. num. 3. & ibi Anchar. num. 3. Anton. num. 4. & ibi Cardin. q. 6.* ubi dicunt fortè poſſe ſacerdotem proprium diſpenſare in jejunio. Videntur etiam tenere *Durand 4. d. 15. q. 10. n. 6. & ibi D. Thom qu. 3. a. 2. quæſtiunc. 4 ad 3. Ricard. a. 4. q. 4.* ubi omnes hi dicunt poſſe operarios ex proprii ſacerdotis diſpenſatione jejunium ſolvere. Et adhuc clarius videntur tenere *Cajet. 2. 2. qu. 147. a. 4. dub. 1. Medina l. 1. ſumm. cap. 14. §. 10. ad fi. Viuald. cand. Sacr. 3 p. c. 15. n. 57. Valent. 4. p. diſp. 9. quæſt. 2. puncl. 5. verſ. penult.* ubi indiſtinctè ajunt diſpenſationē hanc pertinere ad Epiſcopos vel parochos. Videtur etiam tenere. *Roſella verb. Jejunium nu. 26.* ubi ait petendam eſſe hanc diſpenſationem ab Epiſcopo, ſi haberi poteſt, vel ſaltem à proprio Sacerdote. Et expreſsè poſſe parochum, etiamſi ſit recurſus ad Epiſcopum tenent *Sylv. verbo Jejunium, q. 7. d. 4. Palacios 4. d. 15. diſp. 8. col. 18. verſ. Præſente igitur. Azor. l. 7 inſtit. moral. c. 29. q. 3.* & ratio eſt, quia etſi attento jure parochus hanc poteſtatem non habeat. At cùm conſuetudo det juriſdictionem, *c. Cùm contingat de fore compet.* cum multis textibus, quos congerit *ibi Gloſſ. verb. Vel conſuetudine*, hoc poſſunt ex conſuetudine, quæ id ita recepit ut parochi diſpenſent præſente Epiſcopo. Non enim circa hoc Epiſcopus, ſed ſolus parochus adiri ſolet. Quod quidem veriſſimum reputo. Idemque ajunt, & bene *Sylv. & Palacios* circa diſpenſationem in eſu carnium. Immò hoc extendunt *Roſella & Palacios* ad confeſſarium: addit *Palacios*, ſi electus ſit per bullam, quando ad Parochum non eſt recurſus. Quòd ia confeſſarius vicem ejus gerat. Sed meritò *Azor. d. cap. 29. q. 4.* id poſſe confeſſarium negat. Quòd ea authoritas diſpenſandi in jejunio non probetur conſuetudine: & non ſit ſola declaratio, ſed vera legis relaxatio. Quamvis autem placeat hoc poſſe parochum, contra *Angel. verb. Jejunium, num. 20. & Gabr. 4. d. 16. q. 3. a. 1. notab. 5. fine*, dicentes non poſſe. At poſſe cum in votis diſpenſare occurrenti neceſſitate, nec patenti ad Epiſcopum aditu, nullatenus approbo. Quòd videam omnes DD. in tractatu de voto aſſerere nullum, qui juriſdictione quaſi Epiſcopali prędituanon ſit, poſſe in votis diſpenſare, niſi ex privilegio vel conſuetudine id jus habeat. At nulla conſuetudine receptum eſt, ut id poſſint parochi, immò oppoſitum conſuetudo generalis habet, ut teſtatur *Hoſt. c. 1. nu. 2. de voto*. Nec rectè ducitur argumentum ex poteſtate diſpenſandi conſuetudine acquiſita in lege jejunii, ad poteſtatem diſpenſandi in votis. Nam conſuetudo hæc ut juri derogans, adeò reſtringenda eſt, ut jure optimo *Palad. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 6. num. 44.* dicat Archidiaconum, qui jure non habet poteſtatem diſpenſandi, ſed conſuetudine, nil ampliùs poſſe, quàm id quod uſus obtinuit: unde ſi conſuetudo habeat, ut poſſit diſpenſandi poteſtatem habere in votis peregrinationis, non ob hoc poſſit diſpenſare in votis abſtinentiæ. Et cum lex de jejunii obſervantia ſimilior ſit legi de feſtorum obſervantia: quàm præcepto de votis obſervandis, *Sotus lib. 2 de juſt. q. 3. a. 4. in ſolut. ad 3. verſ. Sex ergo capita, in fine, & Emm. Sa in ſum. verb. Feſtum n. 6.* non auſi ſunt abſolutè affirmare poſſe parochum in feſtorum obſervantia diſpenſare, ſed cum hac reſtrictione, ubi id conſuetudo obtinuit. Et tandem non poſſe parochum in votis diſpenſare, ait *Sotus l. 7. de juſt qu. 4. n. 3. col. 5. verſ. Abbas eo item*.

28 Tandem dubitatur, an peccet ſi facultatem diſpenſandi ac commutandi habens diſpenſet omninò, nulla commutatione admixta? Affirmant *Sotus l. 7. de juſt. qu. 4. a. 3. col. 8. verſ. Hinc ergo fidelis, & man. 2. t. ſum. c. 100. nu. 4. ad fi.* & idem quoque affirmant de petente. Quòd infidelis diſpenſator ſit, qui cum minori domini jactura potens aliquid efficere, ejus rationem non habens, cum majori facit. At dicendum eſt, utrumque culpa vacare: ſi cauſa juſta diſpenſationis adſit. Quod receptiſſimus Eccleſiæ uſus approbat: cùm ſæpiſſimè diſpenſatione utantur prælati. Nec infidelis eſſet ille diſpenſator, ſi cauſa juſta adeſſet ad faciendum cum majori domini jactura, ſi dominus utramque poteſtatem commiſiſſet, & vellet cum utraque uti.

DISPUTATIO X.

An quando vota caſtitatis, ac Religionis ſunt pœnalia, aut conditionalia, integrum ſit Epiſcopo diſpenſare?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones agitantur. Et explicatur quid ſit votum pœnale, n. 1.
An ſit pœnale, an conditionale, ſub hac forma emiſſum, Voveo religionem, ſi luſero? Referuntur variæ ſent. n. 2.
Explicatur ſent. Authoris: & an ſit pœnale, ſi pater voveat religionem, ſi filius luſerit: & in dubio an ſit cenſendum votum pœnale, an conditionale? n. 3.
Quid ſit votum merè conditionale: & an tale ſit, Si pater meus obierit, ingrediar religionem, n. 4.
An ſit verè conditionale, Si à morbo vel periculo liber evaſero, ingrediar religionem: & quid in dubio de voventis animo? n. 5.
An in voto verè pœnali caſtitatis & religionis poſſit Epiſcopus diſpenſare? Refertur duplex ſententia, n. 6. & 7.
Proponitur ſententia Authoris, n. 8.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in his abſolutè emiſſis quando vovens eu eligit in pœnam peccati admiſſi, vel ad vitandam infamiam? n. 9.
Satisfit argumentis, num. 10.
An in voto conditionali poſſit Epiſcopus. Refertur duplex opinio, n. 11. 12.
Proponitur ſententia Authoris, n. 13.

Quid

Digitized by Google

Quid ſi conditio ſit de præterito, aut præſenti, aut tacitè inſit? n.14.
Satiſit argumentis, num.15.

1 HAc in re diverſimodè loquuntur authores de voto conditionali pœnali, & de voto merè conditionali. Quare duplex agitabitur quæſtio. Prior de voto merè pœnali, poſterior verò de merè conditionali. Præmittenda autem eſt utriuſque voti definitio. Pœnale eſt quoties vovens minimè affectus eſt ad rem ſub pœna in voto promiſſam, ſed illam ſibi in pœnam proponit, ut ejus incurrendæ timore arceatur à crimine, quod vitare cupit, ut ſi quis ſe non luſurum promittat ſub pœna ingreſſus in religionem, aut caſtitatis ſervandæ: in quo voto ejus animus directè fertur ad vitandum ludum: & ſolùm in pœnam ludi admiſſi vovet religionem aut caſtitatem. Et quando ſub hac forma emittitur votum, fatentur omnes id eſſe pœnale.

2 Controvertitur autem an tale ſit, an potiùs verè merè conditionale, quando votum eſt de ſola pœna, & crimen ponitur quaſi ſub conditione, ut ſi luſero, ingrediar religionem: vel voveo caſtitatem, ſi luſero. In quo eventu conſtat votum eſſe ſolius caſtitatis aut religionis, atque ita voventem hunc non eſſe reum voti ludendo, ſed tantùm teneri ad religionem vel caſtitatem. Diſcordant autem Doctores, an id votum ſit pœnale, an merè conditionale. Quibuſdam placet eſſe merè conditionale. Quod cæterorum votorum conditionalium formam habeat, ac ſuſpendatur obligatio pœnæ in eventum ludi ſub conditione poſiti. Sic *Navar. ſum Latina, c.12 n.43. Hiſpana, c.28 addit. ad n.42. c.12. Azor lib 11 inſtitut. moral. c.19. q.13.* Aliis placet votum eſſe conditionale pœnale. Quod in animo voventis, non eligatur res illa ſub pœna promiſſa, quaſi volita, & materia ſuæ intentionis directa, ſed quaſi odioſa ſibi, & pœna, ut à crimine, quod cavere deſiderat, ſe contineat. Quod voti pœnalis proprium eſſe diximus n. præced. Sic tradunt *Sotus l.7. de juſtit. q.2. a.1 in ſolut. ad 4. d.38. q. unic. propoſ. 29. Gutierrez qu. canon. l.2. c.21 num.32. & n. ult. Toledo l.4. ſum. c.18. n.9. verſ. Pœnale eſt. Manuel 2. tom. ſum. c.97 concl.2 num.2. Vega 2. ſum. c.129. caſu 10. Ant. Gom. in bulla Cruciata, clauſula 10. n.99. Lamas in methodo curationis 4. p. c.4. §.40.*

3 Sed alii utramque ſent. ſic conciliant. Si animus voventis non ſit ad religionem caſtitatemve affectus, ſed quo peccatum in conditione poſitum evitet, proponit ſibi in pœnam, caſtitatem, vel religionem, eam promittens, ſi id crimen admiſerit, eſt verè pœnale: ut tenet poſterior ſent. num. præced. relata. Si verò ex affectu caſtitatis aut religionis hæc promittat caſu quo luſerit, quia ſcilicet hæc eligit non tanquam odioſa, ſed ut ſibi grata, ut in eo ſtatu vitam quietam traducat abſtinens à ludo, pœnitentiamque agat ludi, eſt verè conditionale: ut ait prior ſent. num. præced. relata. Quia in hoc eventu, nec quoad formam vovendi, nec quoad voventis animum eligitur religio tanquam odioſa, & pœna. Sic *Cordub. ſum. qu.152. Valent. 2.2. diſp.6. qu.6. punct.7. col.10. verſ. Item poſſunt. Manuel in expoſit. Cruciata §.9. nu.124. & 125 Lud. Lop. 1 p. inſtr. c.44. col.2. verſ. Si autem ſub forma.* Et ſatis mihi placet hæc concordia: quamvis exiſtimem rariſſimè vota hæc poſteriori modo emitti: & ita exiſtimo fere ſemper eſſe pœnalia: atque in dubio de voventis animo eſſe talia judicanda. Atque ſimili diſtinctione utendum eſt, ſi pater voveat religionem, ſi filius luſerit: ut bene ajunt *Corduba Lud. Lop. Manuel ibi Vega 2. to. ſum. c.129. caſu* 114. Quamvis crederem in dubio eſſe votum pœnale, proponente ſibi patre eam pœnam, ut filius à ludo arceatur.

4 Votum verò conditionale ſic definitur à quibuſdam, Quoties vovens deſiderat v.g. religionem aut caſtitatem, at quia aliquo impedimento præpeditur, ne poſſit ſtatim propoſitum exequi promittit hæc ceſſante eo, ut impedimento, quaſi poſito ſub conditione, ſi ceſſaverit. Et adhibent hujus rei exemplum, ut ſi quiſpiam promittat religionem, ſi pater ſuus obierit, vel ſi facultates ſuppetierint, ut in religionem admittatur. Sic *Sotus & Gutier. num. præced. allegati. Vega 2. tom. ſum. c.129. caſu* 99. Atque alii quamvis hanc conditionalis voti definitionem non ſtatuant, numerant tamen hoc inter vota conditionalia, ſi pater meus objerit, ingrediar religionem. Ita *Aragon. 2.2. qu.* 88 *art.12. col.8. verſ. Si quis autem quærat. Manuel addit. ad bullam Cruciatam. §.9. num.116.* At hæc definitio minimè placet. Nam ſi quis impeditus nunc, proponat abhinc uno anno ſe ingreſſurum religionem, idque voveat, eſt votum abſolutum. At huic æquivalet, ſi promittat ſe ingreſſurum, ſi pater objerit, vel ſi facultates ſuppetierint: Nam particula illa, *Si*, æquivalet, Quando: atque ita potius eſt determinatio temporis, quo votum exequendum eſt. Nec me latet diem incertum, ut mortis patris, æquivalere conditioni in teſtamentis, ut expreſsè habetur *l.1. & l. Dies incertus, ff. de condit. & demonſtr.* quoad effectum non tranſmittendi hæreditatem vel legatum in hæredem. At quoad vota dies ille incertus non facit veram conditionem, utpote quæ ex affectu voventis ad rem promiſſam dijudicanda ſunt. Quare ſic diſtinguendum cenſeo. Quando particula conditionalis, *Si*, æquivalet in animo voventis particulæ, Quando, ut ſenſus ſit, quando hoc evenerit, tunc non eſt verè conditio, ſed potius eſt temporis voti implendi determinatio, ſolamque conditionis effigiem habet. Et hic eſt communiter voti ſenſus, in quo ob impedimentum præſens differt vovens executionem in tempus, quo impedimentum ceſſabit. Et conſtat, quia revera animus voventis tunc affectus omnino eſt erga religionem, & habet conſenſum perfectum illam ingrediendi, nec voluntas in aliud fertur, & ſolam illius animi executionem differt in tempus ceſſantis impedimenti, ut quando differt in annum. Quod eſt contra naturam veræ conditionis, quæ perfectionem conſenſus ſuſpendit. Atque is imperfectus eſt, pendens ex futuro conditionis eventu, *c. un. ſi. de ſponſal. in 6.* Quare *Sotus 4. d.29. qu.2. a.1. poſt 2. concl. verſ. Hinc colligitur, & Barth. de Ledeſ. de matr. dub.25. concl.1. ſi.* optimè dicunt in his verbis, Contraham tecum, ſi pater meus moriatur, eam conditionem non videri adjectam inſtar conditionis, ſed temporis præfinitionis, & ſenſum eſſe. Quando pater meus obierit. Et *Alberic. in ſuo diction. lit. S. dict. Si, verſ. Si non ſemper, in fine*, probat dictionem, *Si*, aliquando accipi, pro Quando, nec facere conditionem. Quod ſi dicas, in eo voto, Si pater meus objerit, promitto religionem, includi virtute veram conditionem, ſi patri ſupervixero, ac proinde eſſe verè conditionale. Reſpondeo eam conditionem tacitè ineſſe, ac proinde non reddere actum conditionalem. Similiter enim ineſt, dum cras promittit quis ſe ingreſſurum religionem. Cùm tamen conſtet eſſe votum abſolutum. Quem autem ſenſum debeat efficere particula, *Si*, ut ſit vera conditio, & reddat votum verè conditionale, ſi petas: dico eum eſſe, quando affectus non fertur directè in rem promiſſam, ſed in aliud, quod optat conſequi, aut vitare, quod ponitur in conditione. Quod magis conſtabit ex dicendis nu. ſeq. & idem contingit, quoties dictio, *Si*, retinet ſuam naturam, quæ eſt conſenſum ſuſpendere.

Hinc fit, hujuſmodi vota, dum quis morbo preſſus, aut in alio periculo conſtitutus, promittit religionem, ſi incolumis evaſerit, eſſe verè conditionalia, quando animus voventis fuit, quaſi inire contractum innominatum cum Deo, faciam ut facias, id eſt, ſi hoc mihi conceſſeris, ingrediar religionem. Quia voluntas non fertur directè in religionem, ſed in conſecutionem incolumitatis, ac ad obtinendam hanc offertur Deo, pendetque obligatio hæc à futuro eventu. Quod ſi obiicias eam conditionem tacitè ineſſe: nam nequit aliter ille religionem ingredi. Dic non ineſſe tacitè eo modo, quo apponitur, nempe, per modum pacti cum Deo initi: ſed in eo ſolo ſenſu, ſi vixero. At tacita conditio appoſita alio modo quàm tacitè ineſt, reddit actum verè conditionalem (ut probavi lib.5. diſp.1. n.7.) Si autem animus voventis affectus ſit omnino ad religionem, ac defectus ſalutis impediat, aut naufragium imminens: voveatque religionem ſi à morbo vel naufragio liberetur, votum eſt abſolutum in re. Quia ſenſus eſt, quando ſanus vel incolumis evaſerit. Non enim intendit animus voventis ad ſalutem vel incolumitatem præcipuè & directè, ſed ad religionem: illaque ſub conditione ponit, quatenus impedimenta ſibi ſunt ad finem optatum aſſequendum, quaſi dicat, ceſſante hoc impedimento, ingrediar. Sicut quando promittit, ſi pater objerit. At hujuſmodi vota, ſi ſanavero, ſi incolumis evaſero, voveo hoc, ferè ſemper in priori ſenſu emittuntur, & ſunt conditionalia, at ubi non conſtat apertè de animo alio voventis, judicanda ſunt ex communiter accidentibus verè conditionalia. 5

His ergo præmiſſis, quæſtio prior eſt. An poſſit Epiſcopus diſpenſare in votis pœnalibus caſtitatis & religionis, & cæteris reſervatis? Qua in re eſt triplex ſententia. Prima ſuſtinet, nec ante, nec poſt incurſam obligationem ad pœnam, & ſic nondum impleta conditione, aut jam impleta, nequire Epiſcopum diſpenſare. Ducitur, quòd ante incurſam pœnam nondum eſt caſtitatis votum, aut religionis. At diſpenſatio verſari non poteſt circa id, quod nondum eſt. Quòd ſi dicas diſpenſare poſſe ne violato voto abſtinendi ab eo crimine, incurratur obligatio pœnæ promiſſæ, nempe, religionis aut caſtitatis: obſtat quod idem ſit, rem tempore inhabili effici, aut effectum ad tempus inhabile referri. *l. in tempus, ff. de hæred. inſtituen.* Et probavi lib. 6. diſp. 1. num. 6. At poſt incurſam pœnam nequit Epiſcopus diſpenſare (ut num. ſeq. probavimus.) Ergo nec ante. 2. quia ſi quis in pœnam ac ſupplicium vitii à ſe admiſſi promittat religionem, eſt re vera votum pœnale, nec tanquam ſibi gratam, ſed potius exoſam, ac vitii ſupplicium illam eligit. Et tamen nequit Epiſcopus in eo diſpenſare. Et idem quando quiſpiam, quòd præbendam, cui ſe oppoſuerat, amiſerit pro indignatione ac deſperatione, ne vitam ignominioſam ducat, vovet religionem. Cùm tamen id votum non procedat ex religionis affectu. Et confir. quia quando quis non promittit ſe crimen vitaturum, ſed unicum eſt votum pœnæ, caſu quo crimen committat, ut ſi luſero, promitto religionem, directè fertur voluntas in religionem promiſſam. Ergo tunc non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Hujus ſent. ſunt aliqui, quos tacito nomine refert *Philiar. de offic. ſacerd. t.1 p.2. l.3 c.22. verſ. pen.* Et eam cenſet ipſe æquè probabilem, ac duas ſtatim referendas. 6

II. ſent. ſuſtinet, poſſe Epiſcopum diſpenſare, nondum incurſa pœna, atque ita conditione non impleta ſecus poſt incurſam pœnam, & ſic conditione impleta. Priorem partem probat, quia ante pœnam contractam non eſt verè votum religionis, aut caſtitatis, ſed abſtinendi ab eo vitio, in cujus admiſſionis pœnam, quaſi acceſſoriè, promittitur religio aut caſtitas. Quod ſi dicas quando ſola pœna promittitur, ut ſi luſero, voveo religio- 7

nem, votum eſſe ſolius religionis: & ſic non militat hæc ratio. Fateor quidem hanc rationem non militare, ac militat hæc, quod adhuc id votum minimè ſit ex religionis affectu, ſed ea quaſi exoſa in pœnam eligatur. Poſteriorem autem partem probat. Quia ſemel jam incurſa pœna, & ſic impleta conditione, obligatio ad religionem, vel caſtitatem, eſt omnino abſoluta, & independens à futuro eventu. At in his votis abſolutis nequit Epiſcopus diſpenſare. Et confirm. quia adveniente conditione non minus abſolutè ac independenter id votum obligat, quàm ſi à principio abſolutè omnino emiſſum eſſet: ut conſtat ex l. Potior, 11. in fine principii, ff. qui in pignore potiores habeantur, ibi: Cum enim ſemel conditio extiterit, perinde habetur, ac ſi illo tempore, quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet. Et ideò hanc ſuſtinent Sotus de cavendo juram. abuſu, 3. p. c. 9. & li. 7. de juſt. qu. 2. art. 1. ad 4. & q. 4. a. 3. col. 5. verſ. Unum verò, Covar. cap. Quamvis pactum, 1. p. §. 3. n. 12. de pactis, in 6. Alcozer c. de ludo, cap. 13. concl. 9. & in ſum. c. 16. ad fi. Cord. ſum. qu. 152. Angl. Flor. 2. p. ubi de voto, qu. un. art. 8. diff. 10 Gutier. q. canonicis, l. 2. c. 22. n. 50. 51. & num. ult. Man. in bulla Cruciata, §. 9. nu. 124. dub. 2. quod movet circa votum religionis. Azor lib. 11. inſt. moral. cap. 10. quæſt. 3. & cap. 29. quæſt. 13. Graffis 1. part. deciſionum. lib. 2. cap 28. n. 3. Llamas methodo curationis 3. part. cap. 4. § 40 Et ait eſſe probabilem Philiarchus num. præced. allegatus. Et videtur apertè hujus ſententiæ Navar. ſumma latina, cap. 12. num. 43. Hiſpana cap. 28. addit. ad n 42. cap. 12. nam cùm præmiſiſſet in voto conditionali nequire Epiſcopum ante vel poſt impletam conditionem diſpenſare, ſubdit in voto pœnali poſſe ante impletam conditionem. Quare videtur cenſere ſecus eſſe poſt impletam.

8 III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo, quamvis duæ præcedentes ſint ſatis probabiles) ait poſſe Epiſcopum diſpenſare ante & poſt impletam conditionem, & ſic ſive pœna nondum incurſa ſit, ſive jam incurſa ſit. Ducitur, quòd cum hæc reſervatio odioſa ſit, ac nimis reſtringenda (ut probavi diſp præcedenti, num. 5.) vota hæc tunc reſervata cenſeri debent, quando ſunt ſimpliciter caſtitatis aut religionis. At vota pœnalia non ſunt hujuſmodi. Quia cum votum ſit actus religionis, quo quis rem ſibi gratam & acceptam offert Deo in ejus cultum, id ſimpliciter & abſolutè votum dicitur, quod ex affectu rei promiſſæ oritur. At in votis pœnalibus non oritur promiſſio caſtitatis, aut religionis, ex animo & affectu voventis, ſed potius hæc ſibi proponit tanquam odioſa, & in pœnam delicti. Ergo ſive ante, ſive poſt impletam conditionem poterit Epiſcopus diſpenſare. Et confirmatur, quia votum pœnale etiam impleta conditione, deficit valde à perfecta voti religionis & caſtitatis natura: ratione cujus perfectionis reſervantur hæc vota, quòd tunc vovens non eligat hæc, ut talia ſunt, ſed potius eorum timore & odio voluit deterreri, ne delictum admitteret, quod vitare propoſuit. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent Ovand. 4. diſt. 38. q. un. propoſ. 29. Perez lib 8. ordin. t. 19. l. 37. ad fi. Morina lib. 1. ſum. c. 14. §. 6. Palacios in ſumm. Cajet. verb. Votum. verſ. Sextò, Enriquez multis neotericis nominatim allegatis, lib. 7. de indulg. cap. 30. num. 6 Lud. Lop. 1. p. inſtruct. cap. 44. col. 2. verſ. Si autem ſub forma, & 2. p. ubi de clavibus, cap. 9. col. 11. Vivald. candelabro Sacr. 3. p. c. 14. à n. 50 uſque ad 57. Aragon 2. 2. qu. 88. art. 12. col. 8. verſ. Si quis autem quæras, Boja in ſuis reſponſionibus, caſu 28. Manuel quæſt. regular. 1. tom. q. 63. a. 7. Ant. Gomez in bulla Cruciata, clauſula 10. num. 99. Vega 2. tom. ſumma, cap. 129. caſu 10. 99. & 114. Et ejuſdem ſententiæ clarè ſunt alii auctores, qui abſque diſtinctione dicunt poſſe Epiſcopum in his votis diſpenſare. Hi ſunt Toledo lib. 4. ſum. c. 18. n. 11. Valentia 2. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Item poſſunt. Emman. Sa ſumm. verb. Votum. ubi de voti irritatione, num. 11. Et dicunt eſſe probabilem hanc ſententiam Sotus lib. 7. de juſt. q. 4. art. 3. col. 5. verſ. Unum vero dubium. Covar. Gutierez, Angles, Graffis num. 4. Philiarchus, quos num. præced. allegavi. Alcozer ſum. c. 16. ad fi Man. 2. tom. ſumm. c. 97. concl. 2. n. 2. & in bulla Cruciata, §. 9. num. 124.

9 Non tamen poterit Epiſcopus diſpenſare in his votis abſolutè emiſſis, quamvis ea vovens eligat in pœnam, & ſupplicium peccati admiſſi, vel ad evitandam infamiam & dedecus. Quorum votorum exempla propoſui n. 6. in 2. argumento pro prima ſententia. Quod licet in cauſa impellenti ad hæc vota reperiatur aliqua imperfectio: at verè abſoluta ſunt ex nullo eventu futuro pendentia: ac voluntas directè in rem promiſſam fertur, illamque eligit. At horum votorum abſolutorum diſpenſatio eſt ſolius Pontificis. Adde, imperfectionem in his votis repertam non includi in ipſo intrinſeco vovendi actu, ipſaque voti natura: ſed eſſe ipſi voto extrinſecam. Nam voluntas perfectè & abſolutè conſenſum præſtat, eligens independenter ab ullo eventu caſtitatem aut religionem. Quod ſecus contingit in votis pœnalibus. Quia in ipſomet vovendi actu, ac ſubinde in eorum votorum natura clauditur imperfectio conſenſus voluntatis, qui non perfectè in rem promiſſam fertur, ſed dependenter à conditionis eventu.

10 Ad argum. num. 6. propoſita reſpondetur. Ad 1. dico id argumentum nullam vim habere. Nam etſi ante impletam conditionem id non ſit votum undequaque perfectum: eſt tamen votum imperfectum, ſiquidem obligat imperfectè ad materiam promiſſam: nempe, eveniente conditione ut executioni mandetur. Et ita nec ante eventum eſt integrum voventi reſilire ab obligatione per id votum contracta ingrediendi religionem, poſtquam conditio evenerit. Ad 2. conſtat ex dictis num. præced. ubi in neutro voto poſſe Epiſcopum diſpenſare diximus, reddita differentiæ ratione. Ad confirmationem dic, licèt votum ſit directè de religione aut caſtitate (nulla enim alia res ſub votum cadit) at non oritur ex illarum affectu, nec ut grata aſſumuntur, ſed ut odioſa, & in pœnam, quando id votum pœnale eſt, juxta dicta num. 2. Ad argum. propoſitum num. 7. ad probandum impleta conditione non poſſe Epiſcopum: & ad confirm. dic, impleta conditione eſſe jam vota hæc abſoluta quoad obligationem: non tamen quoad radicem ex qua proceſſere; eſt enim in illis imbibita ex radice imperfectio.

Quæstio poſterior. An in voto conditionali poſſit Epiſcopus diſpenſare, (quale ſit hoc votum explicuimus n. 4. & 5.) Triplex eſt ſententia. I. ſuſtinet, nec ante nec poſt impletam conditionem poſſe Epiſcopum diſpenſare. Prob. non poſſe ante impletam conditionem, quòd in his votis non militet ratio, quæ in pœnalibus, emittuntur enim ex affectu caſtitatis aut religionis promiſſæ, quamvis obligatio perfecta ſuſpendatur in eventum conditionis. At pœnalia non proficiſcuntur ex amore rei promiſſæ. Et confirm. ex manifeſta differentia inter hæc vota. Nam, qui pœnale emiſit, nullatenus tenetur expectare rei eventum, ſed poſſet ante conditionem impletam liberè contrahere matrimonium. At, qui conditionale emiſit, non poteſt, ſed tenetur expectare conditionis eventum aut defectum (ut generaliter in quocumque contractu conditionali id probavi lib. 5. diſp. 6. num. ult.) Cùm ergo diverſa ſit in utroque voto obligatio ad caſtitatem vel religionem, diverſum quoque erit jus diſpenſandi. Atque ita in pœnali permittetur Epiſcopo diſpenſatio ante conditionis eventum, ſecus in conditionali. Confirmatur amplius, quod hic ante eventum conditionis ad nuptias tranſiens, peccat directè contra votum caſtitatis aut religionis. Ergo hæc vota ante conditionis eventum obligant, tanquam vera religionis aut caſtitatis vota. Ac proinde nequibit Epiſcopus diſpenſare. Poſterior pars probabitur num. ſeq. Et ideò hujus ſententiæ ſunt Sot. lib. 7. de juſt. q. 2. a. 1. ad 4. Navar. ſum. latina, cap. 12. num. 43. Hiſpana c. 28. addit. ad num. 42. cap. 12. Corduba ſumma qu. 152. Gutier. lib. 2. quæſt. canon. c. 22. num. ult. Aragon 2. 2. qu. 88. art. 12. col. 8. verſic. Si quis autem quærat, Manuel in bulla Cruciata, §. 9. nu. 125 & in addit. eod. §. 9. n. 116. Lud. Lopez 1. p. inſtruc. cap. 44. col. 2. verſ. Votum iſta conditionalia, Azor lib. 11. inſtit. moral. cap. 19. qu. 13. Et videntur clarè ſentire Valen. in 2. 2. diſput. 6. qu. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Item poſſunt. & Vega 2. tom. ſum. c. 129. caſu 99. & caſu 21. nam abſque diſtinctione ajunt non poſſe Epiſcopum in his votis diſpenſare. 11

II. Sententia docet ante impletam conditionem poſſe Epiſcopum, ſecus poſt impletam. Probatur prior pars. Quia ante impletam conditionem id votum conditionale non habet tam perfectam & abſolutam voti rationem. Quippe votum perfectum ſtatim obligat, licèt quandoque non pro ſtatim. Sicut in omnibus præceptis affirmativis contingit. At hujus voti obligatio pendet ex futuro eventu. Et confirmatur, quia cùm virtus obligandi hominem Deo, ſit de voti eſſentia. Sicut votum conditionale nondum impleta conditione minimè perfectè obligat, ſed ſecundum quid, nempe, ad expectandum conditionis eventum: ita non poteſt dici votum ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Nec poteſt negari valde minui voti perfectionem ex hac dependentia obligationis à conditione voluntariè ſuperaddita. At dum caſus aliquis reſervatur ſuperiori, reſervatio tanquam odioſa intelligitur de caſu perfecto & completo in propria ſpecie, ut tradunt DD. in tractatu de pœnitentia, agentes de caſuum reſervatione. 2. quia ſponſalia conditionalia non ſunt ſimpliciter & verè ſponſalia, donec conditio impleatur: ac proinde non pariunt publicæ honeſtatis impedimentum, c. un. de ſponſal. in 6. Nec excommunicatio lata in contrahentes ſponſalia, ac reſervata, comprehenderet ſponſalia conditionalia, donec conditio adveniret. Quia antea non ſunt perfecta in ſua ſpecie. Probatur autem poſterior pars. Quia adveniente conditione æquè obligant vota hæc conditionalia ac abſoluta, ut conſtat ex l. Potior, in fine principii, ff. qui in pignore potiores habeantur. cujus verba n. 7. retulimus. Qua ratione lib. 5. diſp. 8. n. 5. probavi matrimonium ſub conditione initum, effici ea impleta legitimum, non minus quàm ſi ab initio abſolutum eſſet. Et c. un. in fine, de ſponſal. in 6. deciditur ſponſalia conditionalia, quæ defectu perfectionis conſenſus non producebant impedimentum ante conditionis adventum, id producere ea adveniente, tanquam ſuam perfectionem conſecuta. Atque id votum conditionale factum eſt ex caſtitatis aut religionis amore: nec ea electa ſunt tanquam odioſa, & pœna ad deterrendum à delicto. Atque proinde hac ratione non deficiunt à perfecta actus religionis ac voti natura. Sicut deficit votum pœnale. Nec valet, ſi dicas actum vovendi à principio fuiſſe conditionalem: nec adventu conditionis mutare naturam. Nam ad diſpenſandum potius ſpectanda eſt obligationis qualitas, quàm ejus initium. 2. Quia excommunicationem jure latam in jubentes percuti clericum, vel ſimoniacè vendentes beneficia, incurrunt jubentes ſub conditione, vel vendentes ſub conditione, quando conditione impleta ſit percuſſio, vel conſummatur vendi- 12

venditſo : juxta omnes, cum tamen res hæc ſit valde odioſa & pœnalis. 3. Quia ſi quis credens rem ita ſe habere, aut habuiſſe, quaſi ſponſionem faciens, voveret Deo religionem, ſi res non ita ſe habet, aut haboit, nemo dubitaret nequire Epiſcopum in eo voto diſpenſare. Cùm tamen conſenſus in votum ſit valde imperfectus. Ratio ergo conſenſus imperfecti in voto conditionali reperta non eſt ſufficiens, ut impleta conditione poſſit Epiſcopus in eo voto diſpenſare. Hanc ſententiam amplectuntur viri quidam doctiſſimi neoterici. Et pro illa ſunt *Perez lib. 8. ordin. tt. 1. 9 l. 37. ad fin. Manuel 2. to. ſum. c. 97. a. 2. concl. 2. Vega 2. tom. ſum. c. 129. caſu* 10. ubi aſſerunt, impleta conditione non poſſe Epiſcopum in voto conditionali diſpenſare : & ita videntur ſentire antea poſſe.

13 III. Sententia docet, poſſe Epiſcopum ante & poſt conditionem impletam diſpenſare. Ducitur quoad poſteriorem partem (prior enim ſatis eſt num. præcedenti probata.) Quod ad diſcernendam Epiſcopi poteſtatem, ad diſpenſandum in his votis, non ſola obligatio ex his conſurgens impleta conditione, ſpectanda ſit : aliàs nec in voto pœnali impleta conditione poſſet : utpote quod tunc inſtar abſoluti obligat : quod tamen eſt contra receptiſſimam ſenteotiam num. 8. relatam. Sed initium ac radix illius obligationis ſunt quoque attendenda. Et ſi ea à perfecta voti caſtitatis & religionis natura deficiant, poterit Epiſcopus diſpenſare. Quod impleta conditione licèt obligatio ſit jam abſoluta, at radix illius obligationis fuit imperfecta. At hæc imperfectio iovenitur in voto verè conditionali. Quippe radix ejus obligationis fuit imperfecta voluntas à futuro eventu pendens, quæ in ipſa obligatione quaſi imbibita manet. Semper enim eſt verum dicere ortam eſſe hanc obligationem ex conſenſu quodam imperfecto. Poterit ergo Epiſcopus in eo etiam impleta conditione diſpenſare. Atque ea reſervatio tanquam valde odioſa reſtringenda erit ad ea vota, quæ quoad obligationem, & illius radicem, ſortiuntur perfectam voti caſtitatis, ac religionis naturam. Et confirmatur, quia hac ratione poteſt Epiſcopus diſpenſare in votis pœnalibus impleta conditione. Quia etſi jam abſoluta ſint quoad obligatiooem : at imbibitam io ſe habent imperfectionem radicis, nempe, obligationem non proceſſiſſe ex amore caſtitatis aut religionis, ſed potius ex odio. Ergo ſimiliter poterit Epiſcopus diſpenſare in voto verè conditionali, impleta conditione, eo quòd in ſe retineat imperfectionem radicis, ex qua procedit. Tandem quia ferè ſemper vota hæc conditionalia non procedunt ex religionis aut caſtitatis affectione, ſed ex amore rei poſitæ ſub conditione, quam vovens obtinere deſiderat, & ut facilius illam conſequatur, offerre Deo ea vota. Sicut nec vota pœnalia procedunt ex affecto rei promiſtæ. Ergo ſicut in his poteſt Epiſcopus, ita in illis. Quamvis majorem rationem poteſtatis diſpenſandi in pœnalibus eſſe videam : at ſuo etiam modo ratio illa in conditionalibus militat. Et ideò hujus ſententiæ apertè videtur *Toledo lib. 4. ſumma, c. 18. nu. 11.* ubi abſolutè ac indiſtinctè docet diſpenſationem tam in votis pœnalibus, quàm in conditionalibus caſtitatis ac religionis, ac reliquis reſervatis, ad Epiſcopum pertinere. Et tenet in propriis terminis dicens praxi virorum ſapientiſſimorum frequentiſſima receptam eſſe hanc ſenteotiam *Anton Gomez in bulla Cruciata, clauſula* 10. *num.* 99. Et tenent quidam viri doctiſſimi noſtræ ætatis, temperantes quando votum non apparenter, ſed verè eſt conditionale (prout explicuimus num. 4. & 5.) Quando enim votum eſt apparenter ſolum conditionale, eo quòd dictio, ſi, æquivaleat dictioni, quando, nequibit etiam ante impletam conditionem Epiſcopus diſpenſare : nedum poſt. Et hæc ſententia ſic temperata mihi præ cæteris placet, quam poſt hæc ſcripta inveni ſuſtineri à *Petro de Ledeſm. 2. p. ſum. tract. 10. c. 8. f. 1216.*

14 Et tamen hæc ſententia intelligenda, quoties conditio eſt de futuro, nec tacitè ineſt. Quæ revera ſoſpendit conſenſum, efficitque ne votum abſolutom ſit. Nam ſi ſit de præterito aut præſenti, ut Voveo religionem, ſi ita res ſe habet modò, aut ſe habuit, non ſoſpendit, ſed eſt votum omnino abſolutum, ſi conditio tunc vera ſit, ſive vovens ſciat, ſive ignoret conditionem extare, ut expreſsè habetur *l. Cum ad præſens & duplici ſequenti, ff. ſi certum petatur.* Quare licet aliqualis imperfectio in his votis ioveniatur, quia tameo non talis ac tanta eſt, qualis ac quanta in voto verè conditionali reperitur, non poteſt Epiſcopus in his diſpenſare. Et conſtat à ſimili, nam ratione imperfecti conſenſus deciditur *c. un. de ſponſ. in 6.* non oriri ex ſponſalibus cooditionalibus ante conditionis eventum publicam honeſtatem : & tamen ſi conditio eſt de præterito vel præſenti, & eſt vera, oritur publica honeſtas. Et ſimiliter ſi tacitè ineſt, atque apponitur eo modo quo ineſt, ut probavi lib. præced. diſp. 69. num. 4. & 8. Non ergo in votis ſub conditione de præterito, aut præſenti, aut quæ tacitè ineſt, & apponitur eo modo quo ineſt, invenitur ea conſeoſus imperfectio, quæ ſatis eſt ut poſſit Epiſcopus diſpenſare.

15 Ad argumenta n. 11. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. fateor non tanta ratione ſulciri poteſtatem Epiſcopi ad diſpenſandum io voto conditionali, quanta ad diſpenſandum in voto pœnali. At ratio ad id ſuſtinendum non deficit, ut ou. 13. probavimus. Ad 2. & confirmationem dic verum eſſe, id peccatum eſſe contra votum : at quia id votum non undequaque perfectam voti caſtitatis aut religionis naturam ſortitur, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ad arg. propoſita n. 12. probantia non Epiſcopum diſpenſare impleta conditione, reſpondetur. Ad 1. conſtat ex dictis oum. 10. tantum enim probat impleta conditione manere vota perfecta quoad obligationem. At quia adhuc in ſe imbibitam retinent imperfectionem radicis, à qua proceſſerunt, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ad ſecundum dic eas pœnas reſpicere ſolam facti veritatem, nempe, veram clerici percuſſionem, veram beneficiorum venditionem, quæ impleta conditione verè reperiuntur. At reſervatio poteſtatis diſpenſandi in votis reſpicit perfectionem voti caſtitatis aut religionis, quoad obligationis radicem. Atque ſi id argumentum vim habeat, æquè probat non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto pœnali, impleta conditione. Ad tertium conſtat ex dictis num. præcedenti.

DISPUTATIO XI.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare io voto caſtitatis poſt matrimooium, emiſſo ab altero vel utroque conjuge?

SUMMARIUM.

Explicantur caſus diſcutiendi : & remiſſivè, quando eſt ſolum non petendi debiti votum, n. 1.

An diſpenſet Epiſcopus, quando alter conjux ſine alterius licentia caſtitatem vovit? Refertur duplex ſententia, n. 2. & 3.

Proponitur ſententia Authoris, n. 4.

Quid, quando alter ſolus cum licentia alterius vovit, n. 5.

Quid, quando uterque continentiam vovit abſque alterius licentia, num. 6.

Quid, quando uterque cum alterius licentia, non per modum contractus, num. 7.

Quid, quando uterque communi conſenſu, ac per modum contractus vovit continentiam? Refertur duplex ſententia, n. 8. & 9.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 10.

An quando ratione neceſſitatis diſpenſat Epiſcopus, ſit ad ſolùm petendum debitum, n. 11.

An tunc poſſit, ſi ſit recurſus ad potentem, ex privilegio diſpenſare, n. 12.

An poſſint Epiſcopi in hoc voto diſpenſare, quando conjuges illi exceperunt caſum aliquem, ut, ſi ſoboles, quam habemus, moriatur, volumus, ut liceat nobis uſus conjugii, vel id voveant, à tempore, quo ſobolem habuerint, implendum n. 13.

Quid, ſi mutuo conſenſu voverint ſolam caſtitatem ad tempus, n. 14.

An ſi illi conjuges remittant ſibi mutuum pactum tradentes iterum ſibimet corporum poteſtatem, poſſit Epiſcopus in eo voto diſpenſare, n. 15.

Votum à conjugatis emiſſum, non poteſt eſſe tantum de non petendo debito. Et de hoc voto ſatis egimus diſp. 9. num. 7. & 8. & ibi num. 6. egimos de voto caſtitatis conjugalis ſervaodæ. Quare diſputatio præſens eſt de voto caſtitatis abſolutè à conjugatis emiſſo. Et quia hoc poteſt quiutuplici modo emitti, ideò, ut diſtinctè procedamus, qointuplex caſus diſputari poteſt. Primus eſt, quando alter coojux abſque alterius conjugis licentia vovet caſtitatem. Secundus, quaodo cum alterius licentia alter ſolos vovit. Tertius, quando uterque abſque alterius licentia. Quartus, quando uterque ſeorſum cum licentia alterius, non tamen per modum contractus. Ultimus, quaodo uterque mutua liceotia per modum contractus continentiam vovit. 1

In primo caſu, quando alter conjux abſolutè vovit continentiam abſque alterius licentia : quidam ceoſent noo poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſicut nec in voto continentiæ abſoluto aote matrim. emiſſo, niſi in caſu urgentis neceſſitatis. Quia ultra obligationem non petendi debiti, includit id votum etiam obligationem integram caſtitatis, quando liber fuerit conjux à debito conjugali reddendo, ſive per alterius conjugis mortem, ſive fornicationem, ob quam alteri divertere licet. Nec eſt conditionale. Quia ea conditione oon reddendi quoties voventi licuerit, incluſa in eo voto, non eſt addita ex libera voventis voluotate : ſed ſuaptè natura in eo voto clauditur. Et hæc ſententia eſt probabilis : illamque teneut quidam neoterici docti. Et *Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 47 in fine*, quamvis non explicet ſi abſque alterius liceotia vel cum illa votum ſit emiſſum. 2

Alii verò cenſent poſſe Epiſcopum diſpenſare io hoc voto, & quamvis non explicent an ea diſpenſatio ſit tantum ad petendum debitum, an potius omnino io eo caſtitatis voto, at ratio cui innituntur probat omnimodam diſpenſationem. Ducuntur, quod hoc votum non ſit omoimodæ continentiæ : cum ad non reddendom debitum obligare nequeat. At reſervatio voti caſtitatis tanquam odioſa, de integræ caſtitatis voto eſt intelligenda, (ut latè tota diſp. 9. diximus.) Et ideò hanc partem ſuſtinent *Stunica de voto, quæſt. 3. num. 64. Aragon 2. 2. quæſt. 88. artic. 8. dub. ult. Manuel 2. tom. ſum. cap. 90. num. 6. ad finem.* Et poſſe Epiſcopum diſpenſare, quamvis alio ſundamento ductus, tenet *Gutierrez*, quem diſp. 9. n. 4. allegavi, ejus fundameotum reprobaos. 3

Et placet quidem hæc poſterior ſententia, caſu quo id votum emiſſum ſit poſt matrimonium conſummatum. Quia non 4

Digitized by Google

eſt votum omnimodæ caſtitatis, & ita minimè obligat ad non reddendum, etiam quando redditio eſt voluntaria propter alterius conjugis adulterium, aut divortium, (ut probabo lib. ſeq. diſp. 35 num. 26. & duplici ſeq.) Si autem emiſſum ſit ante matrimonii conſummationem: ſubdiſtinguendum eſt; ſi id fuit animo ingrediendi religionem ad votum implendum, nequit Epiſcopus in eo voto diſpenſare. Quia valet ut votum omnimodæ caſtitatis, (ut probabo ea diſp. 35. num. 23.) Secus (ut ibi dicam) ſi vovens non habuerit animum ingrediendi religionem: vel tempore voti ſe habuerit negativè, nec de ingreſſu nec de oppoſito cogitans: tunc enim non eſt omnimodæ caſtitatis votum: (ut ibi probabo) & ideò poteſt Epiſcopus in eo voto omnino diſpenſare, liberando prorſus ejus obligatione voventem. Quando tamen animo ingrediendi religionem vovit, licèt nequeat Epiſcopus prorſus in eo voto diſpenſare: poterit tamen ubi jam ſemel matrimonium conſummavit, diſpenſare ad petendum debitum. Sicut diſp. ſeq. num. 4. dicemus poſſe cum eo, qui ante matrimonium id votum iniit. Et quamvis ibi num. 6. dicamus poſſe tunc ad petendum debitum diſpenſare, licèt animo ingrediendi religionem voverit, aut id matrimonium inierit. Atque quamvis nondum matrim. conſummatum ſit. At ſi id caſtitatis votum poſt matrim. ratum emiſit, animo ingrediendi religionem, ut illud impleat, ſciens ſe aliter illud implere non poſſe, credo non poſſe Epiſcopum diſpenſare ante matrimonii conſummationem, ut petat debitum: ſecus poſt. Ratio prioris partis eſt, quia cum tempore quo ſe voto aſtrinxit, ſciverit ſe aliter non poſſe illud implere, quàm ingrediendo religionem, & ingrediendi animum habuerit, ut illud impleat, videtur ſe ad ingreſſum in eo voto obligaſſe, & cum adhuc poſſit implere, nequibit Epiſcopus diſpenſare. Ratio autem poſterioris partis eſt, quia ſemel matrimonio conſummato nequit jam ingredi religionem, & cum teneatur ſimul habitare cum conjuge, & reddere debitum, verſabitur in magno incontinentiæ periculo, ni petat. Et ideò poteſt tunc Epiſcopus diſpenſare ad petendum: & hoc quamvis poſſet adiri Pontifex, aut alius potens ex privilegio diſpenſare, ſicut diſp. ſeq. num. 4. & 7. dicimus poſſe in voto caſtitatis ante matrimonium facto. Sed argues ad probandum hunc, qui poſt matrimonium ratum vovit caſtitatem animo ingrediendi religionem, ſciens ſe aliter non poſſe implere, non cenſeri vovere religionem. Quia ſi alter conjux obiret, aut tranſiret ad religionem, aut conſentiret, ut hic vovens, plenè caſtitatem ſervaret, non teneretur hic religionem ingredi. Sed reſpondeo hoc verum eſſe: quia ille non cenſetur vovere religionem, niſi quatenus eſſet neceſſaria ad caſtitatis votum ſervandum: quare cùm in eo caſu poſſit ſervare in ſeculo, non tenebitur ad religionem.

5 In II. caſu, quando cum licentia alterius conjugis alter ſolus continentiam vovit: quidam dicunt poſſe Epiſcopum diſpenſare, ut vovens petat debitum: & nil aliud explicant. Sic *Manuel 2. tom. ſum. 2. edit. c. 243. concl. 14. n. 14. Vega 2. tom. ſum. c. 120. caſu 77.* At exiſtimo eodem pacto diſtinguendum, quo diſtinxi num. præcedenti. Aut enim hoc votum cum licentia alterius conjugis factum eſt ante matrimonium conſummatum animo ingrediendi religionem, ſcienti ſe non aliter poſſe votum implere integrè, ſed manendo in ſeculo teneri reddere debitum: & tunc cum videatur ſe ad religionem obligare, caſu quo aliter nequeat ſervare caſtitatem, juxta dicta num. præcedenti, nequibit Epiſcopus diſpenſare etiam ad petendum debitum. At ſi jam matrimonium conſummarit: cum nequeat ad religionem tranſire, & teneatur non obſtanti ea licentia reddere debitum, (ut probabo lib. ſeq. diſp. 36. num. 5. & 6.) poterit Epiſcopus diſpenſare, non prorſus in eo voto; ſed tantùm ad petendum debitum. Quia valuit ut votum omnimodæ caſtitatis (ut probabo lib. ſeq. diſp 36. num. 6.) Si autem id votum factum eſt poſt matrimonium conſummatum, & animo ingrediendi religionem, volente altero efficere jure requiſita, ut hic vovens tranſeat ad religionem, non poterit Epiſcopus diſpenſare etiam ad petendum debitum. Quia ad religionem valuit ſe obligare. At ſi alter propoſitum mutet, cum hic non poſſit ad religionem tranſire, poterit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum: non tamen omnino in eo voto: eò quòd ſit abſolutæ caſtitatis. Quando verò id votum abſque animo ingreſſus religionis eſt factum, ſive ante conſummationem matrimonii, ſive poſt, poteſt Epiſcopus omnino in eo voto diſpenſare: quòd non ſit votum omnimodæ & abſolutæ caſtitatis, ſed partis. Si quidem eo non obſtanti tenetur vovens reddere debitum: & poteſt reddere, licet alter in adulterium incidat: ut probabo lib. ſequenti, diſp. 36. num. 5. & 6.

6 In III. caſu, quando uterque conjux continentiam vovit abſque alterius licentia, dicendum eſt prorſus quod num. 4 diximus, quando alter ſolus abſque alterius licentia vovit. Quia ſimiliter non eſt votum continentiæ abſolutæ & omnimodæ, & tenetur reddere, ac poteſt quamvis alter adulterii reus ſit: niſi quando ante matrimonium conſummatum animo expreſſo ingrediendi religionem factum eſſet, (ut probabo lib. ſeq diſput. 37. num. 1 & 2.) tunc enim eſſet votum omnimodæ caſtitatis, nec poſſet Epiſcopus diſpenſare in eo: niſi ſolùm ad petendum debitum in caſu ſolo, in quo numer. 4. dixi id poſſe.

7 In IV. caſu, quando uterque ſeorſum continentiam vovit habita ab altero licentia, non tamen per modum contractus, & reciprocæ conventionis, Facio, ut facias, ſed independenter ab alterius voto, dicendum eſt omnino, quod num. 5. diximus. Quia ſimiliter non eſt votum omnimodæ continentiæ, ſed partis. Cùm teneatur alter alteri debitum reddere, ac poſſit, licèt à debiti reddendi obligatione liber ſit ob alterius adulterium, (ut probabo lib. ſeq. diſp. 39. nu. 3. & 4.) Et quando id votum animo ingrediendi religionem factum eſſet, dicendum eſt, quod n. 5 dixi in hac diſp.

8 In ultimo caſu, quando uterque communi conſenſu continentiam vovit per modum contractus, ac reciprocæ conventionis, Facio ut facias: aliqui abſolutè dicunt poſſe Epiſcopum in hoc voto diſpenſare. Sic *Majoris 4. diſt. 32. q. 2. col. 2. in ſolut. ad 2. contra 2. concluſ.* Atque idem fortè dicerent auctores ſentientes id non eſſe votum omnimodæ continentiæ, ſed utrumque teneri reddere, quos referam lib. ſeq. diſp. 37 n. 9.

9 Aliis verò neotericis doctiſſimis placet poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare ad petendum debitum, quod etiam tenent *Emmanuel Sa ſumma, verb. Debitum conjugale, num. 2. & Manuel quæſt. regularibus, 1. tom. q. 63. artic. 2.* Ducuntur, quia cùm ſit odioſa reſervatio, debet reſtringi ad propriam verborum ſignificationem. Ut dum reſervatur caſus, intelligitur quando habet propriam & completam rationem in propria ſpecie. At hoc non eſt propriè diſpenſare in voto caſtitatis, ſed in effectu illius ad tempus, nec quoad omnes effectus. Quia eſt ſacrilegus uterque fornicans, nec eo matrim. ſoluto poteſt ad aliud tranſire. Sed tantum eſt diſpenſatio ad petendum debitum: qua conceſſa, conſurget ea ipſo matrimonii contractu obligatio debiti reddendi. Item, quia in voto caſtitatis, quod matrimonii contractum præcedit, diſpenſat Epiſcopus ad petendum debitum, Cur ergo non poterit in hoc poſt matrimonium facto? cùm hoc non magis obliget, quàm illud.

10 At neutra opinio placet. Non prior, quia hoc votum eſt abſolutæ & integræ caſtitatis: & obligat prorſus ad non petendum, nec reddendum, (ut probabo lib. ſeq. diſp. 37. n. 10.) Nec etiam poſterior placet. Quia ejus priorem rationem apertè impugnabo diſp. ſeq. num. 4. Nec poſterior ratio aliquid probat. Quia non eſt ſimile de voto caſtitatis ante matrim. emiſſo. Quia ex natura rei eſt quoque Pontifici reſervatum, diſpenſare in eo ad petendum debitum. Et ſolùm poteſt hodie, eo quòd diuturna conſuetudo obtinuit, ut Epiſcopi in hoc diſpenſent, (ut dicemus diſp. ſeq. num. 4.) Quæ conſuetudo ortum habuit ab evidenti incontinentiæ periculo, ſi conjux nequeat petere, cùm tamen ratione matrim. teneatur reddere. Quod in præſenti caſu minimè obtinuit, nec idem periculum militat, neuter enim tenetur, nec licitè reddere poteſt. Ideò dicendum eſt, non poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his conjugatis, ut matrim. utantur, ſive petendo, ſive reddendo, niſi quando eſſet incontinentiæ periculum in alterutro, nec commodè Pontifex adiri poſſet præ paupertate, aut alia ratione. Priorem partem probat ratio proximè adducta, & diſcrimen ibi conſtitutum inter hoc votum, & idemmet dum eſt ante matrim. Poſterior autem probatur. Quod in ea neceſſitate poſſit Epiſcopus diſpenſare cum ſolutis ad ineundum matr. (ut probavi diſp. 9. nu. 22.) Ergo à fortiori cum conjugatis his ad petendum debitum. Et rationes ibi adductæ hoc ſatis probant. Et ita hanc partem tenent *Sylv. verb. Votum 2. ſ. juncto verb. Diſpenſatio q. 9. n. 15.* ad quem locum ſe refert *Navar. ſum c. 12. n. 59. Stunica q. 3. de voto, num. 64. & 65. Palacios 4. diſp. 32. diſp. 2. col. 8. verſ. Quod ſi votum, Enriq. l. 11. de matrim. cap. 15. num. 8. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 233. concl. 14. num. 14. Arag. 2. 2. q. 88. a. 8. dub. ult. Lud. Lop. 1. p. inſtr. cap 46. col. 1. verſ. Quando uterque, Vega 2. tom ſum. cap. 34. caſu 104. ſtatim in princip. & cap. 129. caſu 68.* Atque idem dicendum eſt, quando licèt adiri poſſit Pontifex, imminet tamen grave incontinentiæ periculum ex mora. Quia in eodem eventu diximus eadem diſp. 9. num. 22. poſſe Epiſcopum diſpenſare in caſtitatis voto, & pro hac parte ſunt *D. Anton. 3. p. tom. 1. c. 22. §. 4. Sotus 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 4. col. antepen. verſ. Quod ſi contra arguas, Angles Floribus 2. part.* ubi de voto, *qu. un. art. 7. diffic. 10. Vega dict. caſu* 68. ubi abſolutè docent poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando eſt incontinentiæ periculum. Atque idem dicunt *Navarr. Enriquez proximè allegati, & Manuel dict. cap. 243 num. 14* quando ex magno timore, licèt non ſufficienti ad votum irritandum, id factum eſt. Et placet, ſiquidem id votum non eſt omnino voluntarium: & cum, ut integram voti caſtitatis vim habeat, exigatur mutuum pactum, ubi id omnino voluntarium non fuit, ſed metu magno extortum: nil mirum ſi non ita Papæ reſervetur, ac quando ſpontè factum eſt.

11 Id tamen monuerim, diſpenſationem Epiſcopi in hoc voto ob urgentem neceſſitatem factam ſolùm poſſe eſſe ad petendum debitum. Quia ad hoc ſolum neceſſitas urget. Quare conjux hic fornicans delinquit contra votum, & ex vi illius tenetur eo matrim ſoluto non tranſire ad aliud, & ſi reus voti tranſeat, tenebitur non petere debitum, inſtar ejus, qui caſtitatis voto ligatus matrimonium iniit. At tunc poterit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum. Quia reſpectu hujus poſterioris matrimonii ſe habet inſtar ejus, qui poſt votum duxit uxorem: cum quo poſſe Epiſcopum diſpenſare ad petendum debitum,

Digitized by Google

bitum, dicemus diſp. ſeq. n.4. Similiter ſi ſoluto eo matrimonio adfuerit urgens neceſſitas diſpenſandi, ut conjux ſuperſtes, qui ſic mutuo conſenſu voverat, tranſeat ad alias nuptias, poterit ad id diſpenſare Epiſcopus. Sicut diſp.9. n.22. diximus poſſe in hoc eventu diſpenſare in caſtitatis voto.

12 Secundò monuerim, cùm poteſtas Epiſcopi ad diſpenſandum cum his conjugibus mutuo caſtitatis voto per modum contractus aſtrictis, ut poſſint petere debitum, competat ratione ſolius neceſſitatis, & defectu poteſtatis commodè adeundi Pontificem, non poſſet Epiſcopus in hoc diſpenſare, ſi poſſet abſque eo periculo adiri habens privilegium Pontificis ad diſpenſandum (ut dixi in ſimili, diſp.11. n.25.) Quia tunc ceſſat ea neceſſitas.

13 Dupliciter tamen limitanda eſt hæc ſent. 1. ut intelligatur, quando nulla exceptio in eo voto poſita eſt. Si enim aliquis caſus exciperetur, non eſset votum omnimodæ caſtitatis: & ita poſſet prorſus in eo Epiſcopus diſpenſare. Ut ſi conjuges per modum contractus vovisſent caſtitatem, hac lege, ut ſi ſoboles, quam tunc habebant, obiret, poſſent uti matrimonio. De quo caſu his diebus conſultus reſpondi, poſse Epiſcopum omninò in hoc voto diſpenſare. Propter rationem dictam. At ſecus eſſet, ſi ab initio promitterent continentiam, ſi haberent prolem: tunc ſic diſtinguendum eſſet, ſi dictio, ſi, æquivalet dictioni, quando; ut ſenſus ſit, poſtquam habuerimus prolem, promittimus ex tunc continentiam, eſſet votum verè abſolutum caſtitatis, & tantùm quoad effigiem eſſet conditionale: & ſic non poſſet Epiſcopus diſpenſare, nec ad petendum debitum, niſi in caſibus explicatis n.10. Si verò ſenſus eſſet conditionalis, ſi Deus nobis hoc beneficium conceſſerit, ut habeamus prolem, promittimus in gratiarum actionem continentiam: tunc retenta ſententia, quam tenuimus diſp. præcedenti n.13. dicendum eſt, poſſe Epiſcopum in eo voto prorſus diſpenſare, ſive ante impletam conditionem, ſive poſt, quia eſt verè conditionale.

14 Hinc deducitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando conjuges illi mutuo conſenſu, & per modum pacti, ſolam continentiam ad tempus voviſſent, quod id caſtitatis votum ſit temporale, ac proinde non reſervatum. Sic *Palac.4. dist.2. col.17. verſ. Suffragatur communi placito*.

15 Secundò limitanda eſt, niſi conjuges illi, qui per modum contractus voverunt, remittant ſibi ipſis renuntiationem illam juris petendi & reddendi, quam vovendo fecerant, iterum conferendo ſibi mutuam corporum poteſtatem. Quippe tunc valet prædicta remiſſio, & tenebitur uterque debitum reddere, (ut dicam lib. ſeq. diſp.37. n.15.) Quare poterit tunc Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum, ratione illius periculi, quod graviſſimum imminet, ſi cum ſint obligati ad reddendum, ſit illis interdicta debiti petitio. Atque id exiſtimo poſſe, etſi facilis ſit ad Pontificem recurſus. Quia per illam renunciationem quaſi de novo contrahitur matrimonium, quoad licitam eo utendi facultatem: & petitio debiti erit ratione illius voti interdicta, conceſſa, ac obliganti redditione. Quare dicendum eſt poſſe Epiſcopum in hoc voto caſtitatis diſpenſare ad petendum debitum, licet Pontifex facilè adiri poſſit. Sicut diſp. ſeq. n.4. & 7. id dicemus de eo, qui voto caſtitatis aſtrictus matrimonium contraxit.

DISPUTATIO XII.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis, & in affinitate, ac cognatione ſpirituali poſt matrimonium contractis ad petendum debitum conjugale?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n.1.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis præcedenti matrimonium ad petendum debitum? Refertur quædam opinio, num. 2.

Hæc opinione rejecta, nequit quoties adiri poteſt habens diſpenſandi privilegium, n.3.

Proponitur ſententia Auctoris, n.4. Et ibi, an poſſit diſpenſare cum conjugato, qui abſque uxoris licentia initiatus eſt.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum profeſſo, aut ſacris initiato, ad petendum debitum, quando abſque cauſa juſta diſpenſatum eſt cum eis ad ineundum matrimonium? Remiſſivè, n.5.

An poſſit diſpenſare in voto caſtitatis ad petendum debitum, quando nondum matr. eſt conſummatum, n.6. ibi, quid ſi ille votum religionis fecerat? vel alter in adulterium incidat.

Quid, ſi adiri valeat potens ex privilegio diſpenſare, n.7.

Quid, quando votum caſtitatis emiſſum eſt poſt matrim. & quid poſſint circa diſpenſationem in votis ad petendum debitum, confeſſores per bullam Cruciatam: & religioſi per ſua privilegia? Remiſſivè, n.8.

An diſpenſatio hæc Epiſcopi in voto caſtitatis ſit plena, an ſolùm ad petendum debitum, n.9.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum in affinitate contracta poſt matrimonium? Refertur duplex ſententia, n. 10. & 11.

An juxta has ſententias poſſit, quando eſt aditus ad potentem ex privilegio, n.12.

Proponitur ſententia Auctoris, n.13.

An poſſit, quamvis adiri valeat potens ex privilegio, n.14.

An poſſit diſpenſare in cognatione ſpirituali ad petendum debitum, num. 15.

Quid poſſint commiſſarius Cruciatæ, & religioſi per ſua privilegia, circa diſpenſationes ad petendum debitum in affinitate, aut cognatione ſpirituali? Remiſſivè, n.16.

1 Diſputatio præſens tres quæſtiones diſputandas petit circa Epiſcopi facultatem ad diſpenſandum cum conjugatis in debiti conjugalis petitione. Prima eſt de voto caſtitatis. Secunda de affinitate. Tertia, de cognatione ſpirituali.

2 QUÆSTIO I. An poſſit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum, cum conjuge, qui voto caſtitatis aſtrictus matrimonium iniit? Qua in re quidam cenſent ſolius Papæ eſſe in hoc diſpenſare: & ſolùm poſſe Epiſcopum ratione neceſſitatis urgentis, quando, ſcilicet, voto aſtrictus caret ſumptibus neceſſariis ad impetrandam diſpenſationem, vel periculum incontinentiæ ex mora illius imminet, quod communiter evenit in conjugatis ſimul habitantibus. Ducitur, quod in voto caſtitatis ea quo oritur obligatio hæc non petendi debiti, ſolus Papa diſpenſet, niſi ratione urgentis neceſſitatis. Sic tenet *Sotus 4. diſt.38. q.2. a.1. col. pen. verſ. Reddere etiam, Ledeſ.2. p.4. q. 55. art.1. col.1. verſ. Sed haſitabis, Palac.4. diſt.32. diſp.2. col.8. verſic. Ego verò, & d.34. diſp.2. col.11. verſ. Et quamquam, & diſt.38. diſp.3. col.24. verſ. At verò neceſſitati, Margarita confeſſorum in 6 præc. f.89. col.1. Gaeta c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.127. n.350. Pedraza ſum. in 6. præcepto, §.9. Sylveſt. verb. Diſpenſatio, q.9. n.15. & verb. matrimonium, 7. q.5. ſ. & verb. Debitum, q... n.15. & verb. Votum 4. qu.4. Armilla verb. Debitum, n.13. Nav. ſum. c.12. n.76. & 86. & c.16. nu.30. Perez lib.4. ordinam. to.1. l.1. col.28. f.4. Gutier. q. canon. l.1. c.23. n. 17. Petrus de Ledeſ. de matr. q.53. a.1. col.15. verſ. Advertendum tamen, Toledo l.4. ſum. c.18. n.1. differenc.2. Barth. à Ledeſm de matr. dub.32. col. antepenult. Azor. l.12. inſtit. moral. c.19. qu.8. Graſſis 1. p. dec. l.1. c.13. n.80.*

3 Qua re juxta hanc ſententiam dicendum eſt, non poſſe Epiſcopum etiam diſpenſare in caſu neceſſitatis, ſi recurſus ſit ad potentem ex privilegio diſpenſare in voto hoc ad petendum debitum (ut in ſimili dixi diſp.9. n.25.) Et ita affirmat *Petr. de Ledeſ. n. præced. allegatus*, aſſerens non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſi ad Nuntium Apoſtolicum aditus pateat. Quod tamen eo nu 25. reprobavi, eò quod hic non majori poteſtate gaudet quoad has diſpenſationes, quàm Epiſcopi. Et ſic juxta hanc ſententiam, raro vel nunquam poterunt Epiſcopi in hoc diſpenſare. Quia ubique eſt copia religioſorum mendicantium, qui poſſunt in hoc ex privilegio diſpenſare, ut dicemus diſp.16.

4 At multo probabilius eſt, poſſe ſemper Epiſcopum diſpenſare cum conjugato, qui voto caſtitatis ligatus tranſit ad nuptias, ut petat debitum. Cujus rationem reddunt *Enriquez, Manuel, Vega ſtatim allegandi*. Quòd id non ſit in voto caſtitatis diſpenſare, ſed ad quendam ſolum effectum. Cum hic conjux non obſtanti hac diſpenſatione ſit ſacrilegus fornicando: nec eo matrimonio ſoluto poſſit ad aliud migrare. Sed hæc ratio diſplicet. Nam ſimiliter probaret poſſe Epiſcopum diſpenſare ad eum ſolum effectum, ut ligatus voto caſtitatis ineat ſemel matrimonium, manente voto in ſua firmitate quoad cætera. Quod nullus concedit. Alteram rationem tradit *Palacios ſtatim allegandus*, nimirum, quia id votum caſtitatis à ſua perfectione cadit poſt matrimonium initum: eò quòd jam non obliget ad reddendum. At in voto caſtitatis imperfecto poteſt Epiſcopus diſpenſare. Sed neque hæc ratio arridet. Quia ſimili modo probabiliter concludere poſſet Epiſcopum in eo voto prorſus diſpenſare. Quippe ob eandem rationem imperfectionis, quæ invenitur in hoc caſtitatis voto poſt matrimonium emiſſo, defendimus diſp. præced. à *n.4.* poſſe Epiſcopum in eo prorſus diſpenſare. Præterea cum votum abſolutè ac perfectè emiſſum fuerit, & obligarit: non poteſt dici imperfectum ratione ſtatus culpatè aſſumpti: nec ex culpa ſua debet aſſumens reportare commodum. Quare legitima hujus ratio eſt, quam tradunt nonnulli ea auctoribus pro hac ſententia allegandis. Quia licèt attento jure hæc diſpenſatio ſit ſolius Pontificis: at conſuetudine, quæ juriſdictionem præbet *cap. Cum contingat, de foro comp.* obtentum eſt hanc diſpenſationem Epiſcoporum eſſe. Paſſim enim Epiſcopi in hoc diſpenſant, nullo Romam confugiente ad petendam in hoc diſpenſationem: eò vel maximè, quòd eæ diſpenſationes excuſari nequeant ratione urgentis neceſſitatis. Cùm facilis ſemper aditus pateat ad religioſos mendicantes, qui ex privilegio poſſunt in hoc diſpenſare. Et ideò hanc ſententiam tenent ex Juriſperitis, *Jo. And. c. Rurſus, n.6. Qui clerici vel vovent. & ibi Ant. ſine, Anch. n.2. oppoſ.1. ſi. Prapoſ. n.6. Alex. de Nevo n. ult. Henr. n.4. Brun. de ſponſal. concl.31. num.4. Hier. Mangaria in arbore conſanguinit. §. In nomine, num.56.* (uterque habetur tom.9. tract.) *Roſella verb. Impedimentum, impedim.4. num.5. ſi. Angel. verb. matrimonium 3. impedim.5. num.3. & verb. Votum 4. num.9. Armil. verb. Diſpenſatio, num.18. & verb. Matrimonium, num 55. Tabiena verb. Matrimonium 1. q.2. & verb. Impedimentum, imped.2. q.5. Greg. Lopez l.12. ſi. t.2. p.2.*

n.2. p.2. Gallego de cogn. ſpir. c.19. n.85. Mozzius, qoem refert, & ſequitur *Hugol. de matr. c.20. n.10.* Et ex Theologis, *Majoris 4. d.32. q.2. arg.2. contra 2. concl. D. Ant. 3. p. c.1. c.22. §.2. fi. Sot. 4. d.37. q. un. a.1. in fi. corp. & a.2. col.4. verſ. Et per hoc reſpondetur, Alex. in ſuo Enchir. in 2. p. præc. 8. tract. de voto. verſ. Epiſcopus tamen diſpenſat, Veracruz 1. p. ſpeculi, a.1. in fi. & dub. 1. fi & app. ad d. a.25. f.121. Palac. 4. d.32. diſp.2. col.17. verſ. Suffragatur communi placito, Cordub. ſum. q.146. punct.2. Tolede l.7. ſum. c.14. n.4. Enriq. l.12 de matr. c.2. n.9. in comment. lit. S. & c.5. n.10.* ubi dicit idem de conjugato, qui ſacris eſt initiatus abſque uxoris licentiæ. *Sorbus in compendio privilegiorum mendic. verb. Abſolutio quoad ſeculares, 2. in reſolution. quas ibi ponit, verſ. Tertiò advertendum eſt f.75. Viruald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matr. *nu. 140. & 3. p. c.14. n.41. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap.242. n.2. & in bulla Cruciata, §.9. n.119. & qq. reg. 1. to. q.6. art.2. Valent. 4. p. diſp.10. q.5. punct. 5. fi. Lud. Lop. 2. inſtr.* ubi de matr. *c.46. verſ. Adde vero, f 110 & 1. p. c.83 verſ. penult. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, n.4 Craſſis in ſuis deciſionib. 1. p. l.2. c.28. a.5. & c.83 an.12. Vega 2. tom. ſum. c.129. caſu 51. & caſu 118. puncto 2.*

5 Sed an hoc extendendum ſit ad profeſſos, vel ſacris initiatos, qui ex diſpenſatione Pontificia abſque legitima cauſa conceſſa matrimonium iniere, ut poſſit cum eis Epiſcopus diſpenſare, dixi diſp.8. n.80.

6 Rurſus dubitabis, an hæc facultas Epiſcopi protendatur etiam ad diſpenſandum in petitione debiti cum eo, qui poſt votum caſtitatis contraxit matr. nondum tamen illud conſummavit? Deciſio pendet ex ea quæſtione, an hic teneatur tunc ratione voti caſtitatis implendi, ingredi religionem. Et DD. teneri aſſerentes, quos referam lib. ſeq. diſp.34. n.2. tenentur ſubinde dicere non poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare. Quia hac ratione nequit Epiſcopus diſpenſare cum eo, qui poſt votum religionis matrimonium iniit, ut poſſit conſummare: (ut bene ait *Sot. 4. d.38. q.2. col.6. verſ. Quid autem remedii*:) quia ille poteſt adhuc implere votum ingrediendo religionem. Et ita hanc partem ſuſtinet *Azor* in quodam ſimili, *lib.11. inſt. mor. c.19. qu.20. verſ. Sed dubia quæſtionis eſt*. At retenta opinione noſtra, quam ſuſtinebimus lib. ſeq. diſp.34. n.8. dicenti hunc non teneri ingredi religionem, ſed poſſe conſummare reddendo, dicendum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare ut debitum petat. Sicut id poteſt matrimonio ſemel conſummato. Quia ſimiliter tenetur debitum reddere, niſi religionis ingreſſum eligat, ad quem minimè obligatur. Ac proinde verſabitur in magno incontinentiæ periculo, petitione debiti ſibi interdicta. Et ita ſuſtinet *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. 242. n.2.* Et ſimiliter poſſet Epiſcopus diſpenſare in hac debiti petitione, aut redditione priori bimeſtri, quo ante conſummationem reddere non tenetur: vel ſi cum ipſe vovens ſit innocens, aliter conjux ſit adulter. Quamvis enim in his caſibus nec teneatur nec poſſit licitè reddere debitum: cum tamen non teneatur religionem ingredi, quo caſtitatis votum impleat, nec poſſit ad alias nuptias tranſire, in magno incontinentiæ verſabitur periculo. Nec conſuetudo ratione neceſſitatis inducta ad diſpenſandum in hac debiti petitione, reſtringenda eſt, ne in his caſibus ſimilis neceſſitatis poſſit. Idem dicerem, quando hic voto caſtitatis aſtrictus ad matrimonium tranſiret animo ingrediendi religionem. Cum enim is animus non obliget ad ingreſſum, ſed liberum ſit ei matr. inito non ingredi, ſed id conſummare reddendo; ut probavi l.1. diſp.43. n.9.) eadem ratio militat, ut poſſit cum illo Epiſcopus diſpenſare ad petendum.

7 Ex his deducitur, minimè neceſſarium eſſe confugere in his eventibus ad habentes ex privilegio Pontificio facultatem diſpenſandi. Quippe ratione dictæ conſuetudinis, id poteſt Epiſcopus præſente Papa: nedum illis. Sicut diſp.9. n.27. diximus poſſe parochos ratione conſuetudinis diſpenſare in una vel altera jejunii die, etiamſi præſens eſſet Epiſcopus.

8 Quando autem vota hæc caſtitatis ſunt poſt matr. emiſſa, qualiter circa ea, ac debiti petitionem, poſſit Epiſcopus diſpenſare, ſatis diximus tota diſp. præc. An autem poſſit in hac debiti petitione diſpenſare per bullam Cruciatam? dicemus diſp.85. Et an poſſit per religioſorum privilegia? dicemus latè diſp.86.

9 Tandem id monuerim, non poſſe Epiſcopum diſpenſare omninò in voto caſtitatis, cum eo, qui poſt illud matr. contraxit, ſed tantùm ad petendum debitum. Quia neceſſitas matrim. jam initi nil aliud poſtulat, nec conſuetudo aliud obtinuit. Quare non obſtanti diſpenſatione hic fornicando ſacrilegus erit: & tranſeundo ad aliud matr. poſt illud diſſolutum. Quia non poteſt Epiſcopus in his votis diſpenſare quoad eos effectus. Sic *Sot. 4. d.38. q.2. a.1. col. pen. verſ. Reddere etiam, Gutier. & Barth. à Ledeſ. à.x. allegati*. Quare ſi hic ſoluto matr. ad aliud tranſeat, nova Epiſcopi diſpenſatione egebit ad petendum debitum. Quippe prior diſpenſatio ſicut nec ad aliud matr. ita nec ad ejus uſum extendi potuit.

10 QUÆSTIO II. An poſſit Epiſcopus ad petendum debitum diſpenſare cum conjuge, cui debiti petitione eſt interdictum, ratione affinitatis contractæ cum altero conjoge? Quibuſdam placet eam diſpenſationem ſolius eſſe Pontificis. Ducuntur, quod id impedimentum oriatur ex affinitate inter conjuges contracta: in qua ſolus Papa diſpenſat. Secundum quod præceptum abſtinendi tunc à debiti petitione oriatur à jure Pontificio, *cap. Tranſmiſſa, de eo qui cogn. conſang.* & nec ibi nec alibi conceditur Epiſcopo poteſtas in eo diſpenſandi. Ergo Epiſcopus tanquam inferior nequibit in eo diſpenſare. Sic ſuſtinent *Cov. 4. decr. 2. p. c.7. §.2. n.6. ad fi. Matienzo l.5. recop. t.1. rub. gl.8. n.103. Graſ. 1. p. dec. l.2. c.83. n.12.* Et dubius manet *D. Ant. 3. p. t.1. c.20. §.8.* Idem ſuſtinent quando eſt propriè inceſtus, ut quia conjux jam conſummato matr. habuit rem cum perſona ſui conjugis conſanguinea, niſi id poſſit Epiſc. ratione juventutis, *Angel. verb. Inceſtus, nu.5. Sylv. verb. Luxuria, q.4. d.5.* fatentur tamen poſſe, quando non eſt propriè inceſtus. Ut quia copula ante matr. conſummatum habita fuit.

Alii ſuſtinent eandem partem, cum quadam tamen limitatione. Dicunt enim non poſſe Epiſcopum diſpenſare, niſi in caſu neceſſitatis, eò quòd non pateat facilis aditus ad Pontificem, ſitque incontinentiæ periculum. Quia in hac neceſſitate poteſt Epiſcopus in lege Pontificia diſpenſare. Hujus ſent. ſunt *Sylveſt. verb. Debitum, q.9. fi. Margarita confeſſ. in 6. precept. verſ.11. fol.89. Gutier. q. Canon. lib.1. c.23. nu.17. Lud. Lopez 1. p. inſtr. c.80. col.3. verſ. Sed connumerare, & c.296. ad fi. & 2. p.* ubi de matr. *c. ult. col. antepen. verſ. Jam, & illam.* Et quando copula illa eſt ſceleſtiſſima, ut cum ſocru vel ſorore uxoris, tenent *Sot. 4. d.37. q. un. a.3. col.3. verſ. Debet autem, Graſſis 1. p. deciſionum, l.2. c.81. n.3.* 11

Quare juxta hanc ſententiam dicendum eſt, cum hodie poſſit Commiſſarius Cruciatæ in hoc diſpenſare, ſi pateat aditus ad eum, nequibit Epiſcopus (ſicut in ſimili diximus n.3.) Quia jam neceſſitas ceſſat. Et ita ſuſtinet *Lud. Lopez 1. p. inſtr. c.80. col.3. verſ. Sed an modo, & verſ. ſeq.* Niſi (inquit) commiſſarius nolit abſque compoſitione diſpenſare, quam conjux præ paupertate non eſt ſolvendo: & idem ſuſtinet *2. p. inſtructoris*, ubi eum retuli n. præced. Immò hodie retenta hac ſententia ferè numquam poterit Epiſcopus diſpenſare. Cùm faciliſſimus ad religioſos mendicantes ſit aditus, quos in hoc diſpenſare poſſe dicemus diſp.86. 12

At tanquam multò probabilius eſt tenendum, poſſe ſemper Epiſcopum in hoc diſpenſare. Quia quamvis rigore juris attenti nequeat (ut probant rationes adductæ n.10.) at ratione conſuetudinis jam præſcriptæ id poteſt (ut in ſimili diximus de voto, n.4.) Atque praxis ipſa id teſtatur: paſſim enim Epiſcopi in hoc diſpenſant. Et ita hanc partem ſuſtinent *Palud. 4. d.42. qu.1. a.3. concl.2. n.28. & concl.3. n.29. D. Ant. 3. p. tit.1. c.11. in principio, col.3. verſ. Nota etiam. & cap.15. §.3. & c.16. §.4. & c.19. §.3.* & dicens fortè id eſſe verum, *Sotus 4. d.37. q. unica art.2. col.4. verſ. Dubium autem*, & idem clarè ſignificat *lib.8. de juſt. q.7. ar.3. col.4.* dicit enim poſſe Epiſcopum diſpenſare præſertim cum non ſit aditus ad Pontificem, *Ledeſ. 2. p. 4. q.55. a.1. verſ. Sed haſitabis. Verac. 1. p. Speculi, a.25. verſ. Dixi etiam, & a.50. ad fi. & 3. p. a.17. fi. Cordub. in ſuo qu. l.1. q.12. a.2. d.4. & 5. Palac. 4. d.34. diſp.2. col.11. verſ. Et quamquam Medina 1.2. q.97. a.4. in fine 3. concluſ. Alex. in ſuo Enchir. precept.6. in 5. ſpecie luxuria, quæ eſt inceſtus, in fine. Ovand. 4. d.41. q. un. prop.15. Pedraza ſum. præc.6. §.19. Toledo l.5. ſum. c.12. nu.6. Enriq. lib.15. de matr. c.15. n.11. fine, Emm. Sa ſum. verb. Debitum, nu.13. Valentia 4. p. diſp.10. q.5. punct. 5. fine. Petr. de Ledeſ. de matr. q.58. a.4. dub.2. verſ. in hujus rei explicationem, Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.41. col.3. poſt 2. concl. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c.243. num.12. & in bulla Cruciata, §.13. n.7. & addit. ad eundem §.13. n.17. Viv. cand. ſacr. 1. p.* ubi de matr. *n.210. Sorbus in compend. privil. mendicant. verb. Abſolutio quoad ſeculares 2. in reſolutionib. quas ibi ponit. verſ. Tertiò advertendum eſt, f.75. Vega 2. tom. ſum. c.5. caſu 1. fine, Cañedo ſumm. Sacram.* ubi de matr. *c.6. in impedimento affinitatis, n.45.* Et ex Juriſperitis, *Sylv. verb. matrimonium 8. qu.15. dicto 7. Armilla verb. Diſpenſare, n.18. Gaeta c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.408. & 502. Ant. Cucus l.5. inſtit. majorum, tit.11. n.124. Gallego de cognat. ſpirituali, cap.59. nu.14. Hugolinus de matr. cap.20. fine.* Et hoc eſt verum, quamvis affinitas illa contrahatur ante matrimonium conſummatum. Sic docent *Palud. d. q.1. a.3. n.29. D. Ant. 3. p. tit.1. c.11. in principio, col.3. verſ. Nota etiam. Sot.* dicens fortè ita eſſe *4. diſt. 37. q. un. a.3. col.4. verſ. Dubium autem, Sylveſt. Alon. Barth. à Ledeſma proximè allegati.* 13

Hinc deducitur, poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare, quamvis ad quoſcumque potentes diſpenſare ſit faciliſſimus aditus. Quod hæc poteſtas quamvis ordinem duxerit ex neceſſitate medendi periculo incontinentiæ conjugum, at jam ea poteſtas ex conſuetudine præſcripta convenit abſolutè Epiſcopis, ut n. præced. probavimus. 14

QUÆSTIO ultima. An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum conjuge ad petendum debitum, qui cum ſuo conjuge contraxit cognationem ſpiritualem? Quamvis neminem viderim, qui id neget: at videntur poſſe eſſe opiniones eædem, quæ n.10. & 11. relatæ ſunt circa affinitatis impedimentum, quod impedimentum quoque hoc ex jure Pontificio habeatur *cap.1. de cognat. ſpirit.* niſi dicamus ideò neminem contrarium dixiſſe: quia eſt valde dubium an cognatio ſpiritualis ſuperveniens matrimonio, impediat debiti petitionem. Verùm ſuppoſito impedire, dicendum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod id conſuetudine præſcripta obtentum ſit. Atque ita docent *Palud.* dicens fortè ita eſſe *4. d.42. q.1. concl.1. n.6. D. Ant. 3. p. tit.1. cap.85. §.3. Ledeſma 2. p. 4. q.85. a.7. fine, Veracruz 1. p. Speculi, a.57. verſ. Sed contra iſtam. Valentia 4. p. 2. punct.2. ad finem, & diſp.10. qu.5. punct. 5. fine, Emm. Sa ſumm. verb. matrimonium*, ubi de impedimentis diriment, *num.5. verſ. Si pater, Barth. à Ledeſma de matr. dub.44. col.3. verſ. De uſu verò, Ludov. Lopez 1. p. inſtruct. cap.85. col.2.* 15

Digitized by Google

col.2. verſic. Præterea ſi conjux, *Graſſis* 1.*par. deciſionum*, *l.2. cap.*83. *n.*12. *Manuel addit. ad bullam*, §.13. *num.*17. Et ex Juriſperitis, *Roſella verb. Impedimentum*, *impedim.*6. *n.*6. *Angel. verb. matrimonium* 3. *impedimento* 7. *initio*, *Sylveſt. verb. matrimonium* 6. *q.*7. *di.* 3. *fine*, *Nav. ſum. Latina c.*16. *n.*34. *verſ. Interrogatur autem*, *Gutier. c. Ad limina* 30. *q.*1. §.4. *n.*379. *fine*, *Gallego de cogn. ſpirit. cap.*19. *num.*13. *Marianus lib.*5. *recopil. tit.*1. *rubr. gloſſa* 1. *n.*143. & omnes quos viderim.

16 Quid autem poſſit commiſſarius Cruciatæ circa diſpenſationem ad petendum debitum hoc duplici impedimento, dicemus diſp.15. & quid religioſi circa hoc per ſua privilegia, dicemus diſp.16.

DISPUTATIO XIII.

An in impedimento matrimonii, quod reſultat ex juramentis caſtitatis & religionis, ſive abſolutis, ſive pœnalibus, ſive conditionalibus, poſſit Epiſcopus diſpenſare?

SUMMARIUM.

*An in his juramentis, quando ſunt conditionalia vel pœnalia, poſſit Epiſcopus diſpenſare, n.*1.
*Quando ſunt abſoluta: refertur duplex ſententia, n.*2. & 3.
*Explicatur an juramenta hæc ſemper contineant votum implicitum, num.*4.
*Proponit ſententia Auctoris poteſtatem Epiſcopis in his juramentis, num.*5.
*An conceſſis in aliquo privilegio omnibus juramentis, quæ non ſunt in tertii præjudicium, & omnibus votis præter caſtitatis, & religionis, cenſeantur quoque reſervata juramenta caſtitatis, & religionis, num.*6.
*Quid, ſi nulla reſervatio votorum fieret, ſed omnia vota ac juramenta quæ non ſunt in tertii præjudicium concederentur: an cenſerentur adhuc reſervata juramenta religionis, & caſtitatis, num.*7.
*Satisfit argumentis, num.*8.

1 QUando hæc juramenta caſtitatis, & religionis ſunt pœnalia vel conditionalia, idem prorſus ſentiendum eſt de illis, quod de votis ſimilibus diximus diſp.10. n.8. & 13. Quia eadem eſt ratio. Et qui poteſt in votis diſpenſare, poteſt quoque in juramentis factis ipſi Deo, quæ inſtar votorum ſunt, ut probavi diſp. n.18.

2 Tota autem difficultas eo pertinet, an in his juramentis abſolutis poſſit Epiſcopus diſpenſare: an potius cenſeantur Pontifici reſervata, ac vota earundem rerum? Duplex eſt ſententia. Prior affirmat ea juramenta Pontifici reſervari, ſicut & ſimilia vota. Ducitur, quòd juramentum factum Deo includat votum, (ut bene docent *Soto lib.*8. *de juſt. q.*1. *a.*9. *in ſolutione ad* 2. *in fine*. *Navar. ſum. Latina c.*27. *n.*275. *verſ.*16.) Quod inde conſtat, nam jurans Petro ſe daturum ei nummos, id promittit Petro confirmans promiſſionem teſtimonio divini nominis. Ergo jurans Deo ſe ſervaturum caſtitatem, vel ingreſſurum religionem, id promittit Deo, juramentoque firmat. Et proinde ubi eſt votum, utpote quod nil aliud eſt, quàm promiſſio facta Deo. Reſervatis ergo votis caſtitatis ac religionis, cenſentur à fortiori reſervata ſimilia juramenta. Et confirmatur ex doctrina *D.Th.*2.2.*q.*89.*ar.* 1. *in fine corporis*, ubi omne juramentum dividit in aſſertorium, & promiſſorium, dicens, eſſe aſſertorium, quando inducitur ad confirmandum aliquid præſens aut præteritum: promiſſorium autem, quando ad confirmandum aliquid futurum. 2. quia ex eo juramento acquiritur Deo tanquam vero creditori, ab ipſoque acceptatur obligatio faciendi aliquid in ejus obſequium. Ergo eſt promiſſio perfecta; & cùm Deo facta ſit, erit votum. Tandem quia ſi quis homini promittat ſe ingreſſurum religionem, nequit homo ille remittere; quaſi promiſſio non homini, ſed Deo facta ſit. Sic tenent *Cajet.*2.2.*q.*89.*a.*9. *paulò poſt princ. Sot. l.* 8. *de juſt. q.*1. *a.*9. *fine corporis*, *Alcozer lib. de ludo*, *c.*13. *concl.*9. *in in ſum. c.*16. *fol.*98. *verb. La primera es*. *Sounica q.*5. *de voto*, *n.*42. & *q.*6. *fine*, *Manuel* 2. *to. ſum. c.*100. *nu.*3. *Toledo ſum. c.*23. *nu.*2. *Azor. lib.*11. *inſtit. moral. c.*10. *q.*3. *Aragon.* 2.2.*q.*89. *art.*12. *col.*6. *d.*1. & *q.*89. *art.*9. *col.*3. *dub.*4. *Valentia* 2.2. *diſp.*6. *q.*7. *punct.*4. *col.*5. *verſ. Et notandum eſt*.

3 Poſterior ſent. docet hujuſmodi juramenta non eſſe Pontifici reſervata. Ducitur, quia nunquam in facultate conceſſa circa relaxanda aut commutanda juramenta, excipiuntur hæc, ſed ſola, quæ in tertii præjudicium vergunt. Nec ex votorum reſervatione deducitur ſufficienter reſervatio juramenti circa eandem materiam. Cùm enim votum ſit fortius vinculum juramento, teſte *D.Th.*2.2.*q.*89.*a.*8. quem plerique ſequuntur, deducitur argumentum negativè à majori ad minus. Ut non poteſt Epiſcopus in majori vinculo diſpenſare: Ergo nec in minori. Quod omni prorſus vi deſtitutum eſt. Sic tenent *Tabiena in ſum. noviter*, *verb. Jurare*, *q.*20. *n.*21. *ad fi. Nav. lib.*2. *conſ. tit. de jurejurando*, *in priori edit. conſ.*3. *n.*4. & 5. *in poſteriori*, *conſ.*1. *n.*4. & 5. & aliqui neoterici doctiſſimi.

4 Sed ut meam ſent. explicem, ſuppono juramentum factum Deo de re aliqua ejus honorem concernenti, regulariter continere promiſſionem factam Deo, ac ſubinde votum, quod probant argum. n.2. adducta. At poſſunt aliquando hæc juramenta fieri, ita ut nullam promiſſionem Deo factam includant: ſed mera ſint juramenta. Quia, ſcilicet, jurans intentione caruit promittendi ac offerendi aliquid Deo, ſed ſolùm per juramentum quaſi aſſertorium, id ſe facturum aſſirmavit, ut bene docet *Lud. Lop.* 2.*p. inſtruct.* ubi de clavibus *c.*9. *col.*6. & melius *Valent.* 2.2. *diſp.*6. *qu.*7. *punct.*2. *paulò poſt principium*, ubi ait, ſicut enunciatio de futuro poteſt eſſe conjuncta, & cum nudo propoſito faciendi id, quod quis dicit ſe facturum: & etiam cum promiſſione faciendi id, ita quoque juramentum poſſe induci, vel ad confirmandum nudum propoſitum, vel ad promiſſionem confirmandam: communiter tamen induci ad promiſſionem confirmandum, & ſic dici promiſſorium. Quare id juramentum dicetur promiſſorium imperfectè, & ſecundum quid, ut diſtinguitur contra mere aſſertorium: quod propriè eſt de præterito aut præſenti. Nec tunc jurans obligatur Deo tanquam creditori acceptanti materiam illam, ut rem ſibi promiſſam, ſed ut teſti exigenti veritatem ſui teſtimonii; deficit autem à vera promiſſione, eo quòd non ſit obligatio pacto firmata. Exemplum hujus eſto, quando quis non reſpiciendo Deum, quaſi aliquid volens illi offerre in ſuum obſequium, ſed ſolùm eum afferre in teſtem, ſe ad aliquid faciendum jurejurando aſtringit. Veluti contingit in eo, qui non impulſus Deo obſequendi deſiderio, ſed quaſi deſperans quod videat à ſe ignominioſam aut pauperem vitam in ſeculo ducendam: quia cathedram aut beneficium, cui ſe oppoſuerat, amiſit: vel aliud dedecus paſſus eſt, jurat ſore ut ingrediatur religionem: vel quando ita percitus ergà patrem, id illi jurat. Et quamvis hoc in voto religionis frequentius accidat: poteſt tamen in voto caſtitatis quandoque contingere. Ut ſi quis miſer in modum conſequendi alicujus matrimonii avidus, ſpe ejus obtinendi amiſſa inter ſe caſtitatem ſervaturum, non intendens eam Deo in ejus famulatum dicare, ſed præ rabie ac indignatione, eo quòd conjugium intentum votis ſuis non reſponderit. Sed objicies idem quoque poſſe contingere in promiſſione per modum voti facta. Ut ſi in eiſdem exemplis quis ſic diceret: Promitto Deo religionem. Sed reſpondeo eſſe apertam differentiam. Quòd in hoc exemplo adſit expreſſis verbis facta Deo promiſſio: nec Deus alio modo adducatur, quàm ut verus creditor promiſſionis ſibi factæ. At in illis exemplis nulla expreſſa promiſſio adeſt, nec animus promittendi, ſed ſolùm adducendi Deum in teſtem illius aſſertionis de futuro, quæ quodammodo, & imperfectè eſt promiſſio.

Hinc deducitur ſolutio quæſtionis propoſitæ. Quippe exiſtimo priorem ſententiam n.2. relatam veram eſſe regulariter, & in plurimum. Quia regulariter ea juramenta votum continent: & ita fortius vinculum; quam ſolum votum. At poſterior ſententia n.3. relata, eſt vera in caſu raro, quem n. præc. explicui, quando id juramentum non includit in ſe votum. Quod tunc ſit minus vinculum quàm votum, ac proinde non probatur ejus reſervatio ex reſervatione voti ejuſdem materiæ, ut bene probavit poſterior ſententia. 5

Secundò deducitur, quoties privilegium concedat relaxari, 6
aut commutari omnia juramenta in tertii damnum non cedentia, & omnia vota præter caſtitatis, & religionis, cenſeri ſub ea votorum reſervatione reſervari quoque ejuſdem materiæ juramenta, quoties hæc promiſſionem continent: ſecus ubi ea vacant. Et ita conciliantur diverſæ ſententiæ, quæ inter viros doctos noſtræ Soc. circa hoc extitere, quibuſdam reſervari aſſerentibus, aliis verò negantibus.

Tertiò deducitur, quamvis in bulla concederentur omnia vo- 7
ta & juramenta, quæ non ſunt in tertii præjudicium, nulla votorum reſervatione facta, cenſeri adhuc reſervata juramenta caſtitatis ac religionis, in quibus promiſſio continetur: ſecus quando non continetur. Quia in nulla generali conceſſione cenſentur conceſſa vota religionis & caſtitatis, niſi exprimantur (ut diximus diſp.9.n.2.) Quare à fortiori nec juramenta earundem rerum promiſſionem continentia cenſebuntur conceſſa.

Ad arg. n.2. propoſita quatenus militant contra noſtram ſen- 8
tentiam reſp. Ad 1. dic id concludere, juramentum illud caſtitatis, emiſſum in Dei honorem includere votum, & ita reſervari Pontifici. Quod nos n.5. faſſi ſumus. Ad confirm. dic eam probare, omne juramentum de futuro eſſe promiſſorium ſaltem imperfectè, ut diſtinguitur contra aſſertorium, quod n.4. conceſſimus. Ad 2. conſtat ex dictis n.4. ubi quando id ſit verum, explicuimus. Ad ultimum fateor hominem non poſſe relaxare, eo quòd promiſſio illa non cedat in ejus favorem: non autem quòd ſemper includatur promiſſio facta Deo. Ad argum. n.3. adductum quatenus etiam adverſatur noſtræ ſententiæ mediæ, conſtat ex dictis n.4. & 5 ubi explicuimus quando juramentum ſit minus, & quando fortius voto.

DISPUTATIO XIV.

An Epiſcopis diſpenſantibus integrum ſit aliquam mulctam pecuniariam imponere: atque poſſint diſpenſare, licèt impetrans prius adierit Pontificem, ſive hic conceſſerit, ſive denegarit: ſive non adierit, at novit Epiſcopus Pontificem denegare?

SUM-

SUMMARIUM.

Quando diſpenſant in votis, vel ſua lege, poſſunt imponere mulctam pecuniariam, n.1.
Quid, quando diſpenſant in lege ſuperioris, n.2.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto ſibi conceſſo, quando prius aditus eſt Pontifex, ac conceſſit diſpenſationem, n.3.
Quid, ſi jam virtute ejus commiſſionis ordinarius vel confeſſor diſpenſaſſet, n.4.
Quid, quando Pontifex in eo caſu denegavit huic diſpenſationem, vel novit Epiſcopus, ſolere denegare, n.5.
Quid in hoc caſu, quando Pontificio decreto eſſet commiſſa diſpenſatio in perpetuum dignitati Epiſcopali; vel tacita eſſet commiſſio ratione urgentis neceſſitatis, n.6.
Quid, quando confeſſor virtute bullæ, aut privilegii religionis poteſt diſpenſare, n.7.
Quid ſi Epiſcopus vel confeſſor negavit remittens ad Papam, n.8.
An tunc dicatur caſus occultus, n.9.

1 DUo petit diſputatio præſens. Prima eſt, de poteſtate Epiſcopi ad imponendam aliquam mulctam iis cum quibus diſpenſat, per modum partialis cujuſdam diſpenſationis commutationi admixtæ. Poſterius de facultate ejuſdem ad diſpenſandum, quando prius eſt aditus Pontifex. Circa prius, manifeſtum eſt, id poſſe, quoties diſpenſat in voto: immò omnes fatentur ſanum eſſe conſilium non omninò diſpenſare, ſed aliquam commutationem admiſcere. idemque poſſe quoties in ſua lege diſpenſat, nemo meritò dubitare poteſt. Quod cum ea lex à ſua voluntate proficiſcatur, vimque obligandi habeat, poteſt ex juſta cauſa in ea diſpenſare, partim relaxando, & partim in aliquam eleemoſynam commutando. Sicut poteſt Pontifex, & quotidie facit circa ſuas leges.

2 Sed difficultas eſt, an id ei liceat, dum in lege ſuperioris in caſu ſibi promiſſo diſpenſat? ut in jejunio, obſervatione feſtorum. De qua re egi lib. 3. diſp. 10. à n. 8. ubi id negavi, illud admittens in voto. Et tunc in eadem ſent. perſiſto. Quia rationes quibus id probavi ſunt urgentes. At non ſunt damnandi judices Eccleſiaſtici hanc mulctam per modum cujuſdam commutationis imponentes. Quia innituntur ſententiæ probabili graviſſimorum Auctorum. Et rationibus ibi à me adductis poteſt reſponderi, hoc poſſe ex tacita commiſſione. Nam eo ipſo quòd Epiſcopis tanquam ordinariis ea commiſſio demandatur, aut expreſsè aut tacitè ratione urgentis neceſſitatis, cenſetur commiſſum vel ut integrè diſpenſent, vel aliqua commutatione admixta. Et ita hanc partem ſuſtinent dicentes, caſu quo poteſt Epiſcopus in jejunio diſpenſare, poſſe cum illud commutare in aliud opus pium, partim diſpenſando, *Innoc. c. 1. nu. 2. de obſerv. jejun. & ibi Henric. n. 2. Hoſt. rubr. eod. t. n. 9.* ubi *Joa. Andr. n. 3. Ant. n. 5. Card. n. 3. q. 5. Abb. n. 9. Anch. n. 8. Palud. 4. d. 15. q. 4. n. 1. n. 13. D. Ant. 2. p. t. 6. c. 2. §. 5. Cajet. 2. 2. q. 97. a. 4. ad ſi. & ſum. verb. Jejunium cap. 3. ad ſi.* ubi *Roſell. num. 25. Angel. num. 10. Sylveſt. quaſt. 7. d. 2. n. 15. Armill. n. 6. Tabiena q. 14. n. 15. Nav. ſum. c. 21. hiſp. n. 21. latina n. 22. Angl. Florib. 1. p.* ubi de jejunio, *q. 5. diff 3. Azor. l. 7. inſtit. mor. c. 29. q. 5. Vega 1. tom. ſum. c. 14. caſu* 36. Non tamen hoc ita accipiendum eſt, ac quando Epiſcopus in voto. Quippe in hoc poteſt partim commutando diſpenſare, licèt cauſa omninò diſpenſandi non adſit. Quia idem vinculum voti manet ſuper materia loco prioris ſubrogata: ac vinculum id voti poteſt abſque ejus injuria omninò commutari. At in lege ſuperioris non poteſt diſpenſare admixta commutatione, quando conſtat non adeſſe cauſam juſtam ad plenè diſpenſandum. Quod tunc omninò relaxetur ea lex, non enim eadem lex poteſt in aliam materiam transferri, niſi per legiſlatorem. Nec datur inferioribus in ea diſpenſandi facultas, niſi quando neceſſitas cauſæ urget. Quod minimè evenit, quoties conſtat non eſſe cauſam omninò diſpenſandi juſtam. Dixi quoties conſtat, nam in dubio fatentur omnes poſſe plenè diſpenſare: immò in hoc caſu eſt opus diſpenſatione. Nam ubi cauſa à præcepto excuſans conſtat, ea non eſt opus.

3 Circa poſterius quæſitum, ratio dubitandi poteſt eſſe, quod ea diſpenſatione ſemel petita à ſuperiori, videtur jam in ea cauſa per ſuperiorem præventum, & ſic nil poſſe circa illam inferiorem. Prima tamen concluſio ſit. Quando Epiſcopus poteſt jure ordinario in aliqua re diſpenſare, ut in voto pœnali caſtitatis, vel non nubendi, quamvis obtenta ſit à Pontifice commiſſio facta ordinario, vel confeſſori, ut diſpenſet, poteſt vovens ei renunciare, & adire Epiſcopum, ut poteſtate ſua ordinaria diſpenſet. Quia cum ea commiſſio ſit ob voventis gratiam ac favorem conceſſa, non debet in ejus damnum retorqueri. *Regula Quod ob gratiam, de regul. juris, in 6 l. Quod favore, C. de legib.* Nec ob id interdicitur impetranti poſſe favore ſibi conceſſo cedere. item, quia adire Principem ad petendam rem aliquam, nullum præventionis effectum operatur, ne liceat poſteà id ab inferiori petere, *l. 1. & totot. C. quando libellus, & ibi DD.* Atque ita generaliter etiam in reſcriptis juſtitiæ tradit *Navar. l. 1. conſ. in 2. edit. t. de offic. deleg. conſ. 1. num.* 2. An verò teneatur facere mentionem prioris diſpenſationis, dicam n. ſeq.

4 II. Concluſio. Idem credo, quamvis jam virtute ejus commiſſionis ordinarius vel confeſſarius in eo voto diſpenſaſſet, partim commutando, juxta Pontificis præſcriptum. Poſſet enim hic vel ab ordinario petere, ut auctoritate ordinaria in ea commutatione diſpenſet: juxta dicta diſp 9. n. 20. etiam quando votum commutatum erat ex reſervatis, nedum quando non eſt ex illis, ut hic contingit, vel poteſt etiam eligere redire ad priorem voti obligationem (ut diximus diſp. 9. num. 21.) & petere ab ordinario, ut diſpenſet in illo auctoritate ſua ordinaria. Quia tunc eſt novum votum omninò. At in novo tunc emiſſo manifeſtum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare, nec opus eſſe mentionem prioris diſpenſationis limitatæ facere per Pontificem: cum ſint circa diverſa. Quia prius votum circa illam materiam caſtitatis jam prorſus extinctum eſt. Quod ſi dicas non eſſe omninò diverſum votum. Quia aliàs non liceret ad prius votum redire, cum id in melius commutatum eſt, (cujus contrarium diximus diſp. 9. num. 21.) Reſpondeo dupliciter poſſe hunc eligere redire ad prius votum: primo modo tanquam ad votum primævum, utendo privilegio, & libertate conceſſa omnibus, quibus vota commutantur etiam in melius, & tunc non eſt diverſum votum, ſed prius, quòd non omninò extinctum erat, ſed dependenter ab electione voventis redeundi ad illud, vel implendi materiam in quam commutatum eſt. 2. modo poteſt redire, non tanquam ad primævum votum, utendo eo privilegio: ſed materiam in quam illud commutatum eſt, quam multo minorem conſtat eſſe, utpote cui diſpenſatio admixta eſt, iterum commutando in prius illud votum, quaſi de novo illud emittendo, quod propria auctoritate à quocumque voventi poſſe ſemper fieri fatentur omnes. Et tunc eſt omninò aliud votum: ac proinde non erit neceſſaria mentio prioris diſpenſationis cum limitatione conceſſæ. Immò quamvis priori modo redeat, & ſit idem votum: & in caſu præcedentis concluſionis, in quo votum non erat extinctum, cum nondum expedita eſſet per ordinarium vel confeſſorem diſpenſatio, exiſtimo non eſſe neceſſariam mentionem prioris diſpenſationis cum limitatione commutationis conſuetæ factæ per Pontificem de ſtylo curiæ, propter illa, quæ trademus diſp. 22. n. 10. & 11.

III. Concluſio. Quando Pontifex de eo caſu conſultus denegavit diſpenſationem, judicans non adeſſe cauſam, credo niſi nova cauſa proponatur, non poſſe Epiſcopum. Quia eo ipſo quod Pontifex denegavit, videtur facultatem auferre inferioribus cum illo ſingulari diſpenſandi, niſi ex nova cauſa emergenti. At ſecus eſſet, ubi huic ſingulari non denegaſſet: at conſtat ſolitum eſſe Pontificem aliis denegare ob eas cauſas diſpenſationem, reputando eas non eſſe juſtas. Tunc enim poſſet Epiſc. cum illo, cui denegata non eſt, judicans eas eſſe cauſas juſtas, diſpenſare. Quia cum jure ordinario ſibi ea diſpenſatio competat, non aſtringitur ad diſpenſandum ex iis ſolis cauſis, quibus Pontif. exiſtentibus vult diſpenſare. Nec Pontificem denegaſſe aliis ex ea cauſa diſpenſationem, ligat ordinariam Epiſcopi facultatem, ne valeat diſpenſare cum hoc, cui Pontifex non denegavit. 5

IV. Concluſio. Quando Epiſcopi diſpenſant ex commiſſione expreſſa annexa perpetuò dignitati, ut contingit in caſibus *Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap.* 6. non aſtringitur ad diſpenſandum ex ſolis cauſis, ex quibus ſolet Pontifex diſpenſare. Quare licet norit Papam nolle diſpenſare ex aliquibus cauſis, & aliis denegaſſe, poteſt cum hoc, cui non denegavit, diſpenſare ex iis cauſis, ſi eas juſtas judicat, ut num. præced. dicebamus, quando diſpenſat poteſtate ordinaria. Quod hæc tanquam jure conceſſa, ac dignitati perpetuò annexa, ſit ordinaria, (ut probavi l. 2. diſp. 40. 14.) Immò idem cenſerem, quando ex commiſſione ſpeciali Pontificia diſpenſaret. Cùm enim Pontifex non aſſignet cauſas, ex quibus commiſſarius diſpenſet, ſolùm aſtringit illum, ut ex juſta cauſa diſpenſet, ejus prudentiæ committens diſcernere, quæ ſit juſta cauſa. Exemplum hujus n. ſeq. proponam. Secus eſſet quando ex ſola epicheja diſpenſat Epiſcopus, ut in caſu neceſſitatis ratione periculi in mora. Cùm enim tunc ex ſola præſumpta Pontificis voluntate diſpenſet, ubi de contraria voluntate conſtat, ceſſat præſumptio cui epicheja innititur. At poſſet utique quando Papa aliquando concederet, licèt aliquando neget. Quia tunc non eſt contraria voluntas. 6

V. Concluſio. Sicut diximus n. 3. & 4. poſſe eum, qui impetravit diſpenſationem à Pontifice voti in quo poterat Epiſcopus ad ipſum confugere, ut diſpenſet: ſic dicendum eſt poſſe confugere ad potentem ex privilegio. V. g. fuit votum pœnale caſtitatis vel religionis, poterat confeſſarius per bullam Cruciatam commutare: (ut diſp. ſeq. trademus) poſſunt etiam religioſi id commutare, atque in eo diſpenſare virtute ſuorum privilegiorum: (ut dicemus diſp. 16.) dico non obſtare hujus facultati impetratam eſſe à Pontifice commiſſionem diſpenſandi factam ordinario vel confeſſori. Quia adiiſſe ſuperiorem, nullum præventionis effectum operatur: & commiſſo favore hujus factæ non debet in ejus damnum retorqueri, (ut hæc n. 3. probavimus) Nec jam ordinarium vel confeſſorem virtute commiſſionis diſpenſaſſe obſtat, quin poſſit hic adire habentem privilegium diſpenſandi, aut uti privilegio Cruciatæ, redeundo ad priorem voti obligationem, (ut dicebamus n. 4.) & ſic tanquam novi voti poſſit diſpenſationem aut commuta- 7

Digitized by Google

mutationem impetrare, non facta prioris mentione. Ob rationem quam eo nu.4. tradidimus. Et quamvis Pontifex ſemper hujuſmodi vota commutet in menſtruas confeſſiones, & certa pęnitentiæ opera: & ſolùm quando adeſt incontinentiæ periculum, non impedit commutationem fieri per bullam in ſubſidium belli, prout ipſa concedit: & per privilegia religionis, in quæcumque opera pia, ut ea expreſſè concedunt: & virtute horum diſpenſari ex aliis cauſis juſtis, quamvis non adiit incontinentiæ periculum: dummodo huic ſingulari non ſit denegata diſpenſatio à Pontifice, vel ejus pęnitentiario, ut nu. præced. juncto n.5. probavimus.

8 Tandem duæ difficultates diſſolvendæ ſuperſunt. Prior eſt, an ſi quiſpiam diſpenſationem petiit ab Epiſcopo, in caſu in quo poterat, vel à religioſo virtute privilegiorum, vel commutationem virtute bullæ, qui noluere, ſed remiſere illum ad Pontificem, an poſtquam hic ſe præſentavit Pontifici petens ab eo diſpenſationem, poſſint ſicut prius poterant Epiſcopus, religioſi, vel confeſſor? Et videtur eos non poſſe. Quod jam deſinant eſſe judices, ex quo cauſam, ad ſuperiorem remiſere, ut habetur *c. Licèt, de offic. legati.* & tradunt *ibi gl. verb. Tranſtulerat, & ibi Ant. num. 8. Abbas num. 3. Anch. nu. 2. Imola fine.* & tradunt adeò hoc eſſe verum, ut nec ex partium conſenſu poſſit ea cauſa ſemel jam ſuperiori præſentata, ad priorem judicem redire. At dicendum eſt poſſe, quamvis jam Pontifex commiſiſſet diſpenſationem ordinario vel confeſſori, & hi jam illam expediiſſent, (prout num. 3.4. & præcedenti, explicuimus.) Quia textus *dict. cap. Licèt*, & doctrina auctorum ibi allegata, intelligitur in juriſdictione contentioſa, de qua is textus loquitur. Qualis non eſt juriſdictio diſpenſandi.

9 Poſterior difficultas eſt. An ſi impedimentum erat occultum, in quo ſolùm poterat Epiſcopus diſpenſare quandiu occultum eſt, ut ſunt caſus conceſſi in *Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* in quibus conceditur facultas Epiſcopo, quandiu occulti ſunt, nec ad forum contentioſum deducti, poſſit Epiſcopus, licèt initio noluerit, ſed remiſerit cauſam ad Pontificem, cui ille ſe præſentavit? Videtur non poſſe. Quia jam deducta res illa eſt ad Pontificis forum. Sed dicendum eſt poſſe, quod verbum, Forum, idem ſit quod judicium, ſive locus ubi judicatur, *c. Forum, de verb. ſign.* Et licèt ea dictio ſolum poſita poſſet aliquam dubitandi anſam præbere: eam tamen prorſus auſert dictio, contentioſum, illi adjuncta. Quippe id appellatur quando lis agitatur inter partes coram judice: ut bene trahit *Felinus c. t. a n. 39. de conſtit.*

DISPUTATIO XV.

An per bullam vel jubileum poſſint aliquando commutari vota Religionis & caſtitatis, & alia quæ matrim. impediunt, vel diſpenſari poſſit ad petendum debitum cum impedimento voti affinitatis, vel cognationis?

SUMMARIUM.

Quæ vota poſſint per bullam aut jubilæum commutari, & an neceſſariò in belli ſubſidium commutanda ſint, n. 1.

Proponuntur argumenta probantia in nullo eventu poſſe hæc vota caſtitatis & religionis per bullam aut jubilæum commutari, n. 2.

Hæc vota tunc cenſentur in bulla vel jubilæo reſervari, quando ſunt Pontifici reſervata, n. 3.

An poſſint per hæc commutari votum temporale caſtitatis, & caſtitatis conjugalis, non petendi nec reddendi, virginitatis, non nubendi, aſſumendi ordinis ſacri, disjunctivum caſtitatis vel ordinis, aſſumendi habitus beatarum, ingrediendi ordinem militarem, perſeverandi in religione, & ut differatur votum religionis, n. 4.

An poſſit commutari per hæc votum ſtrictioris religionis in tranſitum ad laxiorem, n. 5.

Quid de commutatione eorum votorum, in quas Pontifex hæc commutavit, n. 6.

Quid de votis caſtitatis poſt matrimonium emiſſis, n. 7.

Quid de votis pœnalibus ac conditionalibus caſtitatis & religionis, n. 8.

Quid de voto caſtitatis, ad petendum debitum, n. 9.

Quid, quando poteſt Epiſcopus diſpenſare in his votis ratione ſolius neceſſitatis, n. 10.

Quid de juramentis abſolutis aut pœnalibus, conditionalibuſve caſtitatis & religionis: & quando ſimul concurrunt votum & juramentum, num. 11.

An poſſit fieri dicta commutatio, quando prius eſt aditus Pontifex, ut diſpenſet in iis votis, ſive negarit, ſive conceſſerit: & quamvis confeſſor nolens commutare, remiſerit illum ad Pontificem, cui ſe præſentavit: & quamvis ſciatur Pontificem ex ſola certa cauſa diſpenſare juncta commutatione in quadam certa opera? Remiſſivè, n. 12.

Commiſſarius Cruciatæ an diſpenſet ad petendum debitum, quando affinitas aut cognatio ſpiritualis ſunt poſt matrimonium contracta, num. 13.

An concedente Pontifice facultatem commutandi voti de danda certa eleemoſyna, remittenſque partem debita, nec ſoluta, ac obligante ad ſolutionem alterius partis, poſſit pars ſolvenda remitti ex cauſa per Epiſcopum, vel virtute bullæ vel jubilæi commutari, & poſſit per hæc commutari pœna pecuniaria jam incurſa ex fractione voti pœnalis, num. 14.

An tempore jubilæi poſſit confeſſor commutare ſic votum: In id commuto ex nunc, in quod vir doctus judicaris commutandum: & ſi hic frangat votum antequam vir doctus declaret, peccet in illud, n. 15.

An tranſacto jubilæo poſſint commutari vota, quorum quis immemor commutationem non petiit, ſi confeſſor generaliter vota commutarit, num. 16.

Quid, ſi ea commutatio generalis non facta eſt, n. 17.

Quid, ſi voti memor noluit commutationem petere, n. 18.

Quid, ſi tempore jubilæi hic non eſt faſſus, quod non invenerit in ſe culpam aliquam lethalem, n. 19.

An ſi intendebat lucrari jubilæum, quem poſtea non obtinuit, reincidat in excommunicationes reſervatas, à quibus eſt abſolutus, n. 20.

An ſi oblitus eius ſit alicujus, extincta maneat reſervatio, n. 21.

An reviviſcant vota virtute illius commutata, quamvis confeſſor commutarit in ea quæ vir doctus præſcripſerit, n. 22.

Quid, ſi nulla commutatio facta ſit tempore jubilæi, n. 23.

Quam culpam committat hic non lucrans poſtea jubilæum, n. 24.

An commutatio hæc virtute bullæ vel jubilæi debeat neceſſariò in confeſſione ſacramentali fieri, n. 25.

PRÆMITTENDA eſt clauſula bullæ hanc commutationem votorum concedens, & clauſula jubilæi; Clauſula bullæ Cruciatæ ſic ſe habet: *Poſſint eligere confeſſorem ex approbatis ab ordinario & ab eo quorumque peccatorum & cenſurarum, &c. abſolutionem recipere: & illis vota omnia, ultra marino, caſtitatis & religionis dumtaxat exceptis, in aliquod ſubſidium hujus expeditionis per eundem confeſſorem commutari poſſint.* Clauſula verò jubilæi pleniſſimi, qui ſolet concedi petitis tribus diebus jejunii, confeſſione, communione, oratione, & eleemoſyna, ſic ſe habet: *Poſſint approbatos presbyteros eligere, qui eorum confeſſionibus diligenter auditis licitè valeant ipſos à quibuſvis peccatis, criminibus, cenſuris, &c. abſolvere: ac vota quæcunque ab eis emiſſa, caſtitatis & religionis dumtaxat exceptis, in alia pietatis opera commutare.* Quare conſtat ampliorem eſſe clauſulam jubilæi clauſula bullæ. Per hanc enim non conceduntur vota Hieroſolymitanæ peregrinationis & religionis nec caſtitatis, cætera verò reſervata conceduntur. Nec commutatio in quodcumque opus pium, conceditur, ſed in ſubſidium belli. Per illam verò conceduntur omnia vota, demptis ſolis caſtitatis & religionis: & conceditur commutatio in quodcunque opus pium. Sed circa illam bullæ clauſulam eſt difficultas de quo ſubſidio intelligatur, *Vivald. candelabri Sacr. 3. p. c. 14. n. 39.* refert Doctorem Deza è Societate Jeſu virum doctiſſimum ſe præſente in prælectionibus publicis Compluti legiſſe, poſſe virtute bullæ commutari vota in ſubſidium ſpirituale belli, quales ſunt orationes pro felici belli eventu. Quod bulla abſolute dicat, in ſubſidium belli: nec minoris efficaciæ ſit ſpirituale, ſed majoris. Et *ipſe Vivald.* dicit hoc eſſe probabile. Idem tenet *Llamas methodo curationis 3. p. c. 4. §. 42. ad finem*, limitans quando vota ſunt perſonalia, & vovens ita pauper eſt, ut non ſit ſubſidio temporali erogando. Et *Ant. Gom. in bulla Cruciata, clauſula 10. num. 54.* dicit poſſe virtute bullæ commutari vota in ſubſidium belli, vel aliud opus pium, ſi vovens pauper ſit. Sed jure optimo hoc reprobat latè *Manuel addit. ad Cruciatam, §. 9. num. 109.* dicens nomine ſubſidii intelligi temporale. Quod & fatentur omnes DD. ſtatim allegandi: & praxis ipſa ſatis teſtatur. Atque cum bulla orationibus contenta eſt, id expreſſè dicit, ut conſtat ex aliis ejuſdem bullæ clauſulis. At major difficultas eſt, an tota commutatio debeat eſſe in id belli ſubſidium. Id enim neceſſarium videtur: quia non amplius bulla concedit, quàm in ſubſidium belli commutare. Et ita affirmant *Sotus lib. 7. de juſt. q. 4. a. 3. ad ſi. corporis, verſ. Rurſus circa ead. Arag. 2. 2. q. 88. a. 12. col. 5. verſ. Et ad argumentum. Lud. Lop. 2. p. inſtr. ubi de clavibus, c. 9. ad ſi.* Et ſunt clarè ejuſdem ſententiæ, alii dicentes hanc commutationem faciendam in temporale belli ſubſidium. Hi ſunt *Navar. ſum. lat. cap. 12. num. 80. verſ. Admonemus inſuper, Hiſp. c. 28. add. ad num. eundem, Cordub. ſum. qu. 149. 150. Angles Floribus 2. p. ubi de voto, q. un. a. 8. diffic. 7. Garnica in expoſ. bulla, fol. 44. Vega 2. tom. ſumm. cap. 129. caſu 106. Manuel in bulla Cruciat. §. 9. num. 109. & addit. ad eundem §. n. 109. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 50. col. 3. verſ. Commutatio voti.* At probabilius mihi eſt poſſe virtute ejus bullæ vota commutari, partim in temporale belli ſubſidium: & partim in alia quævis pietatis opera. Quod non obſcurè ſignificant verba ipſius bullæ, ibi: *In aliquod ſubſidium hujus expeditionis commutari.* Quaſi dicat aliquam commutationis partem debere eſſe in eleemoſynam pro belli expeditione. Et hanc eſſe mentem, vel inde colligitur, quòd ſic major quantitas in id ſubſidium congeretur, quæ Regis Hiſpaniæ bullam impetrantis intentio eſt. Quippe ſi commutatio ſit neceſſariò facienda omnino in id ſubſidium, rari utentur eo privilegio: quia vel carebunt pecunia æquali bonitati rei promiſſæ. (Sic enim eſt facienda commutatio, cùm nulla concedatur diſpenſandi poteſtas.) Vel nolent tantam pecuniæ quantitatem contribuere. Et confirmatur, quia hac ratione concedit Pontifex unà cum bulla Cruciata bullam compoſitionis, contentus minori multò ſumma, quàm revera eſt debita, ut vel ſic illa remiſſione attracti debitores incertorum contribuant partem in ejuſdem belli ſubſidium. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Enriq. l. 7. de indulg. c. 30. num. 6. Vivald. candel. Sacr. 3. p. cap. 14. num. 39.* & alii

Digitized by Google

& alii viri doctiſſimi oeoterici. Et xpertis verbis idem ſentit *Azor. l.11. inſt. moral. cap.18. q 9. fine*, quærens enim quid facturus ſit pauper careos pecuniis xd bullæ commutationem, reſpondet oportere, ut det eleemoſynam exiguam paupertari parem. At ſi neceſſariò eſſet commotatio ſaciendx omnino in banc eleemoſynam, oon poſſet hic gaudere eo bullæ privilegio: ſicut oec poteſt bulla frui, ſi cxreat oummis neceſſariis ad eam xccipiendam. Non tamen exiſtimo ſufficere minimam peeuoiæ quantitatem, factx reliqua commutatiooe in opera pia. Quia videtur id intentioni bullæ adverſari, quæ potiùs ſpectavit commutationem io id belli ſubſidium: ſed eam prudenris confeſſoris atbitrio liberandam inſpectis gravitate voti commutaodi xc facultatibus voventis. Et has potius attendendas credo, ut expreſsè ſignificxt Azor in verbis ex ipſo proximè citxtis. Quia mens Pontificis eſt, ut omnes xccipientes bullam eo privilegio frui poſſint, contributa aliqua eleemoſyna paupertati pari: ut vel ſic copioſior ex multis eleemoſynis, quibuſdam minoris, xllis verò groſſioribus, io belli expeditionem cogatur.

2 Hoc præmiſſo videtur in nullo eveotu vota pertinentix ad cxſtitatem & religionem, quamvis à vera perfectione deficiant, & ideò Epiſcopi diſpenſatiooi ſubdantur, poſſe commutari virtute bullæ vel jubilęi Quod ideò poſſit Epiſcopus in illis diſpenſare, quia ſecluſa reſervxtione poterat jure commuoi attento, & ideò reſervatio, tanquxm jus ejus auferens, ſit odioſa ac reſtringenda, (ot diximus diſp.9. o.3. & 5.) Quæ ratio nullxtenus militxt in his privilegiis, nam iis ſecluſis commutxturus nil poterat: atque privilegia hæc nil circx ea vota concedunt: imınò expreſsè illa excipiuntur in eis. Non ergo eſt cur dicxmus eam exceptionem reſtringendam eſſe ad votx xbſoluta, & omninò perfecta caſtitatis xc religionis. Et confir. quix privilegix bæc bullæ, & jubilęi ſunt txnquam odioſx ſtrictè intelligeoda, (ut probavi diſp.2.n.7.) At mxximx eſſet hæc extenſio.

3 Verùm quamvis hæ ratiooes non modicum urgeant, dicendum eſt poſſe virtute bullæ vel jubilæi hæc vota commutari, quoties ita à vera votorum cxſtitatis xc religionis perfectione deficiunt, ut poſſit in eis Epiſcopus diſpenſxre. Quix xperta Pontificis mens eſt, in ea exceptione vota hæc reſervare, in ſolo cxſu, in quo Pontifici reſervantur. Et ita praxis explicuit, & conſtabit ex corollxriis ſtatim inſerendis. At quando de concedentis mente conſtat, extendenda eſt diſpenſatio quantumvis odioſa ad eos caſus, (ut dixi diſp.1.n 11.) Et confirm. quix hæc votx non ſunt in jore reſervata, ſed eorum reſervatio iode deducitur, quòd io his privilegiis, ac ſimilibus concedentibus commutxtionem xut diſpenſxtionem votorum, ſemper hæc vota excipixntur, (ut diximus diſp.6.n.1.) Ergo eo modo, quo io his privilegiis excipiuntur, ſunt reſervata Pxpæ, nec poteſt in eis Epiſcopus diſpenſare. Signum ergo xpertum eſt, per hanc exceptionem oon excludi ea vota, quoties non cenſentur Papæ reſervatx.

4 Hinc deducitur poſſe per bullam vel jubilęum commutxri votum temporxle caſtitatis, ut ad xnnum vel xliud tempus limitatnm. Et docent loquentes de bullx *Enriquez lib.7. de indulg. c.30. n.6. Vega 2.to.ſum. c.129. caſu 34. Manuel in bulla Cruciata, §. 9. n.120.* Er ſimiliter votum caſtitatis conjugalis. Et votum non petendi debiti, etixm ex xlterius coojugis licentia factum: immò quando nterque conjux communi conſenſu voveret nec petere nec reddere. Et loquens de voto oon petendi, & per bullam, docet *Manuel 2. tom. ſum. c.90. n.3.* Et votum virginitatis ſervandæ, quando conſtaret non eſſe caſtitatis, ſed ſolius integritatis corporis ſervandæ. Similiter votum non nubendi. Et docent *Enriq. l.7. de indulg. c.30. n.6. Manuel 3 to. ſum. c.96. n.2. & 5. & in bull. Cruc. §.9. n.121. Lud. Lop. 2.p. inſt.* ubi de clavibus, *c.9. col.10. verſ. Adde quod, Arag. 2.2. q.88. a.3. col.18. verſ. Sed dubitabit aliquis, Vivald. cand. Suc. 3.p. c.14. n.42.* Quod iotellige juxta limitationem, quxm poſui diſp.9. n.12. Et votum xſſumeodi ordinis ſacri. Sic *Enriq. ibid. Manuel eod. §.9. n.122. Viv. eo. c.14 nu. 43. Beja in ſuis reſponſ. caſu 28. Lud. Lop. eod. c.9. col pen Vega 2.to. ſum. c.129. caſu* 34. Et votum diſiunctivum, cujus altera pars eſt reſervata, ut caſtiratis, vel xſſumendi ordinis ſacri, ſi nondum pars reſervata electx ſit. Et votum aſſumeodi habitus beatarom. Sic *Enriq. ibi, Vivald. eo. c.14. n.44.* Et votum ingrediendi ordinem militarium, excepto ordine D. Joannis. Quamvis *Lud. Lop. d. c.9. ad fi.* teneat votum horum ordinum militarium reſervari. Quem reprobavi diſp.9. num.16. Et votum perſeveraodi in religione, ut tempore novitiatus liceat ex cauſa juſta egredi. Et tandem poteſt commutxri, ut votum religionis non impleatur tempore præſcripto, ſed xliquamdiu ejus executio differatur. Ratio horum omnium eſt; Quix reſervatio votorum caſtitatis, & religionis non extenditur ad hos cxſus, ſed in omnibus illis hæc vota ſubduntur diſpenſationi Epiſcopi, (ut latè probavi diſp.9. à n.6. uſque xd 19.) unde conſequenter juxta regulam traditam num. præced. ſubdentur quoque commutationi bullæ jobilæi.

5 Secundò deducitur, quid dicendnm de voto ſtrictioris religionis, ut vovens xd laxiorem tranſext, *Lud. Lop. 2.p. inſtr.* ubi de clavibus *c 9. ad fi.* refert quendxm D. ſenſiſſe id poſſe commutari per bullam. Quia in eo poteſt Epiſc. diſpenſare, (ut probavi diſp. 9. 17.) Sed ipſe tenet contrarium. Quòd bulla tantum concedat commutationem io temporale belli ſubſidium. Atque ita hxnc commutationem non negaret virtute jubilæi, qui io quodcumque opus pium commutari vota concedit (ut diximus o.1.) At poſſe quoque per bullam commutari, erogata aliqua eleemoſyna in belli ſubſidium, quæ ſuppleat eum religionis ſtrictioris exceſſum, vel additis cum hac eleemoſyna aliis operibus piis, quibus ſuppleatur, eſt mihi probabilius. Quix (ut n.1. probavi) non eſt neceſſarium totam commutxtionem in belli ſubſidium fieri, ſed partem. Quod hic ſervatur.

Tertiò deducitur, ſi Pontificis præſcripto ſint hæc vota cx- 6
ſtitatis ac religionis commutata in materixm non reſervxtam, ut in confeſſiones menſtruxs, & xlix pietatis opera (ut fieri ſolet) poſſe exm mxteriam non reſervxtam commutari per bullxm vel jubilęum. Quia in ea poteſt Epiſcopus diſpenſxre, (ut probavi diſp.9. n.20.) Nec obſtat huic commutxtioni eſſe jam ſemel in eam materiam commutatum, ut bene trxdunt *Cord. ſum. q.150. Vega 2.t. ſum. c.129. caſu* 110. *Azor. lib.11. inſtit. moral. c.18. q.11.*

Quartò deducitur, vota caſtitxtis emiſſx à conjugatis poſſe 7
omninò commutati per bullxm vel jubilęum, in iis omoibus cxſibus, in quibus eò quòd deficixnt à ratione voti cxſtitatis perfecta, diximus poſſe in iis diſpenſxre omninò Epiſcopum, tota diſp.11. Quia in iis caſibus non ſunt vota xbſoluta caſtitatis. Et ideò *Aragon 2.2. q.88. a.8. dub. ult.* xit poſſe virtute bullæ Cruciatæ commutari votum caſtitatis emiſſum ab altero conjuge abſque alterius licentia, quòd oon ceoſeatur votum abſolutæ continentiæ.

Quiotò deducitur, votx pœnxlix cxſtitatis, & religionis 8
poſſe per bullam, & jubilęum commutari, etiam impleta conditione. Quix tunc etiam non ſuot reſervata, ſed Epiſcopus in eis diſpenſet. Juxtx veriorem ſent. quam tenuimus diſp.10. n. 8. Et itx tenent in caſu, in quo poteſt Epiſcopus in eis diſpenſare, *Cord. ſum. q 152. Medina l. 1. ſum. c.14. §.6. Perez l.8. ordin. t.19. l.37. ad fi. Alcezer lib. de ludo, c.13. concl.9 Enriq. li.7 de indulg. c.30. n.6. Arag. 2.2. q 88. a.12. col.8 verſ Si quis autem quærat, Manuel in bulla Cruciata, §.9. n.124 Beja in ſuis reſponſ. caſu 28. Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c.44 col.2 verſ Si autem ſub forma, & 2.p.* ubi de clavibus, *c.9. col.12. Vega 2.to ſum. c.129. caſu* 10. & 114. Conſultò retuli hos dicere poſſe commutxri per bullxm, caſu quo in iis votis poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quia aliqui ex illis cenſent non poſſe Epiſcopum diſpenſare impleta conditione, ſecns xnte impletxm: & idem dicunt per bullam: alii verò cenſent poſſe xote, & poſt: & idem dicunt de commutatione per bullxm. Et idem dicendum eſt de bis votis, quando ſunt verè cooditionxlia. Quia in iis quoque poſſe Epiſcopum adhuc impleta conditione diſpenſare, diximus diſp.11. o.13.

Sextò deducitur, non eſſe credendum *Vivaldo in candelabra* 9
Sacram 3.p. cap 14. *n.41.* dicenti poſse virtute bullæ vel jubilęi commutari votum cxſtitatis, quando poſt illud eſt mxtrimonium contractum, ut poſſit ille vovens petere dcbirum. Quia in hoc poteſt Epiſcopus diſpenſare (ut diximus diſp.12. ou 4.) Sed ei credeodum uon eſt. Quia (ut eo num 4. diximus) Epiſcopus non poteſt in hoc diſpenſare jure ordinario, & ex natura reſervationis, ſed eſt id ſolius Pontificis: & ſola conſuetudo juriſdictionem in boc tribuit, quæ id non obtinoit per bullam aut jubilęum.

Septimò deducitur, nec poſse per bullam aot jubilęum 10
hæc vota commutari in caſibus, in quibus Epiſcopi poſsunt in eis diſpenſare, ratione ſolius neceſſitatis, quos retuli diſp.9. num.22. & 23. quod probavi lib.2. diſp.40. num.9. & ultrx DD. ibi relatos teoet *Manuel quæſt. regular. tom.1. q.41. a.9. & quæſt.63. a.6.*

Octavò infertur, quid dicendum ſit de jurxmentis religio- 11
nis & caſtitatis. Circa quæ ſic diſtinguendum cenſeo. Si ex ſint pœnalia, aut verè conditionalia, credo poſse commutxri per bullam aut jubilęum: ſicut de ſimilibus votis dixi n.8. ſive conditio impletx ſit, ſive non. Ducor, quòd habens privilegium commutxndi votx, poſſit ſimilia jurxmenta ſacta Deo commutare, (ut juxta veriorem ſententiam diximus diſp 2. n.18.) Cùm ergo per bullam, & jubilęum poſſint commutari vota pœnalia, & verè conditionalia cxſtitxtis & religionis, poterunt quoque ſimilia juramenta. Utrum autem ſit dicendum idem, ſi adſint juramentum & votum ſimul? dixi diſp.2. o.23. Quòd ſi ea juramenta ſint abſoluta, credo non poſse commutari virtute bullæ vel jubilęi, etixm in caſu, in quo non claudunt in ſe votum. Quamvis enim diſp.13. nu.5. dixerimus poſse in eis Epiſcopum diſpenſare, & ſubi ode videatur dicendum juxta reg. n.3. traditam poſse quoque per dicta bullæ vel jubilęi, privilegix commutari: xt re bene inſpecta contrarium eſt dicendum. Quia bulla vel jubilęum nil concedunt circa jurxmentorum commutationem, ſed eam poteſtatem deduximus ex poteſtate circa ſimilia vota. Cùm ergo nil concedxut circx vota ſimilia, nempe abſolutx caſtitatis aut religionis, non eſt unde colligamus poteſtxtem hanc circa ea jurameota commotaoda. Nec obſtat regula num.3. tradita. Quix agit de votis, quæ expreſsè in bulla, & jubileo conceduntur, in caſibus in quibus ſubſont diſpenſxtioni Epiſcopi.

Utrum xutem poſſit fieri dictx commutatio votorum, & ju- 12
ramentorum per bullam, & jubilęum, quamvis vovens prius impetrarit diſpeoſatiooem aut comioutationem à Pontiſice: vel

Poo-

Digitized by Google

Pontif. aditus denegarit: vel prius noluerit confeſſor, ſed remiſerit ad Pontificem, cui Pœnitens jam ſe præſentavit: vel quamvis ſciatur Pontificem nunquam velle commutare, niſi in quædam certa opera? diximus diſp. præc. n. 7. & 8.

13 Demum ſuperſunt aliquæ difficultates diſſolvendæ. I. eſt, an commiſſarius bullæ Cruciſtæ poſſit diſpenſare, ad petendum debitum eum conjuge, cui id interdicitur ratione affinitatis, aut cognationis ſpiritualis contractæ cum altero conjuge? Et quando id impedimentum ea affinitate conſurgit, certum eſt eum poſſe: ut conſtat ex facultatibus ipſi conceſſis in bulls Cruciata Latina. Et bene advertit *Manuel t. 2. ſum. 2. edit. c. 243. n. 12. & addit. ad bullam, §. 13. n. 17.* Quia addit in hoc poſteriori loco poſſe quoque quando impedimentum conſurgit ea cognatione ſpirituali. Ducitur, quòd cum conceſſio diſpenſandi in impedimento affinitatis ſit favorabilis, eatendenda eſt ad hunc caſum, qui minor eſt, ac in eo major diſpenſandi ratio invenitur. At id non credo. Quia cùm ſint diverſæ rationis impedimenta, nec in verbis conceſſionis poſſit alterum comprehendi: non poteſt conceſſio unius ad alterum protrahi. Poteſtas enim diſpenſandi, quæ favorabilis eſt, ac extendenda, non protrahitur ad caſus, qui ſub conceſſionis verbis non poſſunt comprehendi? ut diximus diſp. 2. n. 2.

14 II. Difficultas eſt. An concedente Pontifice facultatem confeſſario, ut commutet quoddam votum, quod quidam emiſerat dandi certam eleemoſynam quotidie pauperibus, & quia magnam quantitatem debebat, remiſit partem, injungens, ut aliam partem tribuat, poſſit per bullam para illa debita aut per jubilæum commutari? *Azor. l. 11. inſt. moral. c. 18. q. 11. ſ.* ait poſſe commutari votum, quod in futurum refertur, at non poſſe eam pecuniæ partem, quam juſſu Pontificis ſolvere cogitur, remittere ea toto aut ex parte. Atque generaliter tradit non eſſe idem commutare votum, eò quod votum non ſit ſolutum. Et proinde videtur ſentire pœnam ea fractione voti incurſam non poſſe commutari virtute bullæ aut jubilæi. Quod expreſſè tenet *Navar. l. 3. conſ. tit. de voto, in priori edit. conſ. 35. per totum, in poſter. conſ. toto 32. Graſſis 1. p. dec. l. 2. c. 28. n. 5.* ſi quis promiſit ſe non luſurum ſub pœna dandi certam eleemoſynam, & fregit votum, non poterit commutari eleemoſyna illa ea violato voto debita. Probatque *Navar.* Quòd hæc privilegia ſolam voti commutationem indigeant. At aliud eſt commutare votum, & commutare pœnam ex voti fractione debitam. Et confirm. quia hanc pœnam non produxit votum, ſed ejus violatio. Tandem, quia aliud eſt obligatio ad pœnam incurſam ratione violati voti: & aliud eſt votum ipſum. Ar dicta privilegis tantùm concedunt commutari votum, nulla facta mentione pœnarum incurſarum. Sed ut meam ſent. explicem, incipiens ab hac poſteriori parte, exiſtimo eleemoſynam illam debitam virtute illius voti pœnalis, ex ejus violatione: vel etiam ea voto directo, ut ſi quis promiſiſſet quotidie certam eleemoſynam, quam multis diebus non ſolvit, poſſe commutari virtute bullæ vel jubilæi, ſicut & ipſum votum. Ducor, quòd in utroque exemplo pœna debeatur virtute voti, quo ad illam ſe vovens obligavit: nec in voto illo pœnali debetur ea pœna ex mera voti fractione, ſed ea vi voti, quo vovens ſe ad illam aſtrinxit, caſu quo violaſſet votum: atque ita ſecluſo eo voto eam non deberet. At Pontifex in his privilegiis nullum ea his votis excepit. Nec fuit opus, ut Pontifex in iis privilegiis mentionem faceret pœnarum incurſarum ex voti violatione. Quia ſatis eſt illas ea mero voto deberi: & Papam concedere facultatem circa vota. Et confirm. quia ferè omnes DD. fatentur his temporibus poſſe virtute bullæ vel jubilæi commutari votum pœnale caſtitatis & religionis, etiam jam pena incurſa, non tantùm quoad votum in poſterum, ſed etiam quoad pœnam jam ex voti violatione debitam. (ut nu. 8. diximus) & qui id negant, non innituntur pœnæ jam incurſæ, ſed jam eſſe votum abſolutum rei reſervatæ, nempe caſtitatis aut religionis, eos ducit ad negandam hanc poteſtatem. Nil ergo refert, jam pœnam pecuniariam debitam eſſe ex voti tranſgreſſione, ut ob id negemus poteſtatem hanc commutandi. Deinde quia licet aliud ſit votum commutare, & pecunias jam debitas ea voto ad hunc ſenſum, ut ex ſola voti commutatione aut diſpenſatione, non cenſeantur illæ pecuniæ commutatæ aut remiſſæ, quia ea diſpenſatio aut commutatio abſolutè facta, intelligitur de voti obligatione in poſterum, at non ſunt verè diverſa quoad poteſtatem commutandi aut diſpenſandi abſolutè conceſſam circa vota. Cùm enim eadem ſit voti obligatio quoad pecunias jam debitas ex fractione voti, vel debendas, ea poteſtas ad utrumque ſe extendit. Quoad priorem autem partem, quando nempe Papa remiſit ſolam pecuniæ partem debitam, injungens, ut reliquam ſolveret: ſic diſtinguendum eſt, ſi confeſſarius ille limitatam habuit poteſtatem à Pontifice commutandi id votum, facta relaxatione partis eleemoſynæ debitæ, per ipſum Papam, manifeſtum eſt non poſſe confeſſarium, virtute ejus facultatis, aliquid diſponere circa pœnam eleemoſynæ debitæ, juſſæ per Pontif. ſolvi. Quia fuit commiſſio limitata. Inſuper nullus inferior etiam Epiſcopus poterit circa illam diſpenſare, niſi ex nova cauſa. Juxta dicta diſp. præc. n. 5. quia jam Pontifex denegavit huic diſpenſationem circa reliquam partem pœnæ. At credo poſſe commutari facultate ordinaria, aut per bullam vel jubilæum: immò ſi eſſet in manifeſtè melius, per ipſummet voventem, propria authoritate. Quia Pontifex non denegavit commutationem, ſed remiſſionem: nec præcepto illo ſuo novum vinculum implendæ illius pœnæ impoſuit, ſed noluit in vinculo voti diſpenſare. Remanet ergo pœna illa tanquam ex voto debita, ſubjecta commutationi, habentis abſolutam facultatem ordinariam, vel ea privilegio commutandi vota. Et cùm ſolus Deus, cui votum factum eſt, ſit creditor illius eleemoſynæ, poterit ea commutari ab ipſomet vovente in rem manifeſtè Deo gratiorem? retenta veriori opinione tenenti per hæc vota non acquiri jus parti, in cujus utilitatem cedere deberet eleemoſyna, antequam ipſi intimentur, ſed ſoli Deo.

III. Difficultas eſt, an tempore quo durant jubilæum aut bulla poſſit confeſſarius votum commutare, dicendo ſic: Commuto tibi ea nunc hoc votum in id, quod quidam vir doctus judicarit commutandum? Reſp. affirmativè, & poſſe confeſſarium, tranſacto tempore jubilæi aut bullæ, materiam determinare. Quia vir doctus non commutat, ſed tantùm declarat materiam, in quam confeſſarius verè commutavit. Hic enim tanquam delegatus non poteſt ſubdelegare. Sic ait in quodam ſimili *Navar. ſum. c. 16. n. 13.* Et in propriis terminis docent *Manuel addit. ad bullam, §. 9. n. 515. Vivald. candel. Sacram. 3. p. c. 14. n. 40 Graſſis 1. p. dec. l. 4. c. 15. n. 47.* Subdit *Manuel ibid.* hunc fore reum voti violati, ſi illi contraveniat, antequam vir doctus declaret materiam. Quòd commutationis executio ſit in pendenti, donec vir doctus determinet materiam. Sic dum Papa diſpenſat, committens ordinario vel confeſſori examen veritatis precum, reus hic voti eſſet, illi contraveniens, antequam illi declarent. Sed hoc additum non credo: exiſtimo enim hunc non fore reum voti, contraveniendo illi, ante declarationem illius viri docti. Neque eſt ſimile exemplum adductum. Quia animus Pontificis non eſt omninò diſpenſare, ſed vel delegare ordinario aut confeſſori, ut diſpenſet veritate precum præcognita: vel ſaltem diſpenſationis vim ſuſpendere uſque ad id tempus. Qui animus vel inde colligitur: quis ad rectè diſpenſandum deſideratur præcognitio veritatis precum. At non ea mens confeſſoris eſt. Quia nec poteſt delegare: nec aliquod cauſæ examen præmitti neceſſe eſt, ut ideò dicamus confeſſarii commutationem eſſe in pendenti. Sed ipſe revera commutat: ac ſubinde obligationem voti extinguit circa materiam prius promiſſam, eam transferens in materiam, quam vir doctus ſubrogandam judicarit. 15

IV. Difficultas, an tranſacto jubilæi tempore poſſint commutari vota ante illud emiſſa, nec tunc commutata? Quod magni momenti eſt ſcire, propter vota peregrinationis Hieroſolymitanæ, Romanæ, ac Compoſtellanæ, quæ commutari in quodcumque opus pium concedit, quæ aliàs ſoli Pontifici reſervantur. Et contingit voventem obtinuiſſe poſteà jubilæum, nec tunc petiiſſe diſpenſationem. Supponenda autem eſt clauſula jubilæi. Prius enim tempus præſcribit, intra quod diligentiæ ſunt exequendæ, ad illum comparandum: & tunc dicit, *Prima hebdomada, vel altera ſubſequenti a die publicationis.* At dum deſcendit ad indulgentias conceſſas, ſic ait abſque limitatione aliqua temporis *Concedimus ut poſſint hac vice tantùm idoneos presb. approbatos eligere, qui eorum confeſſionibus diligenter auditis, licitè valeant ipſos abſolvere, &c. ac vota commutare,* &c. Et quidem ſi confeſſarius tempore jubilæi commutavit omnia pœnitentis vota, quæ virtute illius conceduntur: (quod poteſt facere commutando ea tunc, in id quod ipſe vel alius judicarit, quando pœnitens voti emiſſi memor fuerit: juxta n. præc. dicta:) non eſt dubium quin reſervatio tollatur. Quia jam tempore habili vota commutata ſunt, ſola materiæ ſubrogandæ declaratione in poſterum relicta, (ut n. præc. probavi.) Atque ita in ſimili loquentes de abſolutione generali à cenſuris reſervatis, & diſpenſatione in irregularitatibus tradunt *Roſella verb. Confeſſio 2. n. 9. Angel. verb. Confeſ. 1. n. 12. Syl. verb. Confeſſio 1. q. 4. Nav. ſum. c. 16. n. 12. Majolus l. 4. de irreg. c. 51. n. 6. Enriq. l. 14. de irreg. c. 17. n. 4. ſ. Sayro theſauro caſuum, to. 1. l. 7. c. 14. n. 8. & 6.* ubi tradunt generalem abſolutionem aut diſpenſationem virtute privilegii factam extendi ad oblita: ac proinde quandocumque poſteà in mentem venerint, jam ceſſare reſervationem: nec eſſe amplius neceſſariam diſpenſationem in illis irregularitatibus oblitis. Quare colligunt ſanum ſemper conſilium eſſe, ut tempore, quo jubilæum aut aliud privilegium durant, faciant pœnitentes ſecum diſpenſari, & ſe abſolvi, quantum extenditur poteſtas confeſſoris, ut ſic gaudeant dicto beneficio quoad oblita. 16

Major difficultas eſt, quando ea commutatio generalis non præceſſit, ſed aut nulla vota commutata ſunt, aut ea ſola, quæ pœnitens confeſſori detegit. Et quidem *Roſella, Sylv. Sayro nu. præced. allegati* loquentes de abſolutione à reſervatis, & diſpenſatione in irregularitatibus, dicunt adeundum eſſe ſuperiorem, cujus erat ea abſolutio, & diſpenſatio, quoties tempore jubilæi non præmiſſa eſt generalis abſolutio aut diſpenſatio. Et poteſt probari. Quia cùm jam tempus jubilæi tranſactum ſit, ceſſavit id privilegium pro eo ſolo tempore conceſſum. Verùm dicendum eſt, poſſe tranſacto jubilæi tempore commutari vota oblita, quæ tempore jubilæi commutari poterant: ac diſpenſari in irregularitatibus, & abſolutionem à reſervatis impendi. Quod docent *Zunica q. 5. de voto, n. 39. Enriquez l. 7. de indulgent. c. 11. n. 4. Emm. Sa ſum. verb. Indulgentia, n. 14.* & alii neoterici docti. Hujus rationem reddit *Emm. Sa,* quòd cœpta ſemel cauſa, maneat delegati 17

gati

Digitized by Google

gati poteſtas, donec ea cauſa terminetur. At quando pœnitens tempore jubilæi faſſus eſt ad id comparandum, quamvis confeſſionem perfecerit, quaſi cœpta manet cauſa quoad omnes caſus præteritos conceſſos in eo jubilæo, tam quoad abſolutionem, quàm quoad diſpenſationem. Ergo quandocumque in mentem venerint, poteſt confeſſor tanquam cauſam proſequens abſolvere ab illis, aut in illis diſpenſare. Sed hæc ratio corruit. Quia licèt poteſtas delegati quoad negotia cœpta non ceſſet delegantis morte, *c. Licet undique, de offic. deleg.* at quando ad præfixum terminum conceſſa eſt, finitur omninò tranſacto termino etiam quoad res inceptas, niſi terminus præfixus ante ejus tranſitum communi partium conſenſu prorogetur. Ut expreſsè deciditur *c. De cauſis, de offi. deleg.* Poteſtas ergo ea conceſſa confeſſario pro jubilæi tempore, & finita tunc confeſſione: expirabit prorſus eo tranſacto. Quare id fundamentum tantùm poſſet habere verum, quando intra jubilæi tempus cœpta eſt confeſſio: & ex cauſa conſentientibus confeſſario, & pœnitente, differtur aliqua confeſſionis pars, aut abſolutio. In quo etiam caſu id fundamentum afferunt *idem Emm. Sa ibid. & Enriq. l. 7. de indulgent. c. 11. n. 3.* Quia tunc prorogatur juriſdictio ex partium conſenſu. Unde legitima ratio eſt. Quamvis opera in jubilæo præſcripta ad ejus aſſecutionem alligentur tempori deſignato in eo, ita ut eo tempore tranſacto fieri nequeant: at iis factis in illo tempore, conſequens jubilæum comparat privilegium, ut abſolvatur ab omnibus reſervatis, ut in quibuſdam ſecum diſpenſetur, & ut commutentur ei vota uſque ad jubilæi tempus emiſſa. Quod utique privilegium tempori certo aſtrictum non eſt. Ut conſtat ex jubilæi tenore num. præced. relato, qui ſola opera tempori alligavit. Sicut ſi Pontifex eroganti certo die eleemoſynam concedat privilegium aliquod, erogatio alligatur tempori, privilegium autem minimè. Et confirm. quia in bulla Cruciata Pontifex expreſſit finito anno ceſſare ejus privilegia. At in jubilæo id non expreſſit. 2. quia ratio ob quam communiter Doctores aſſerunt peccata tempore jubilæi oblita non manere eo tranſacto reſervata, non eſt eò quòd pœnitens ſit ab eis tempore illo jubilæi indirectè abſolutus, dum à cæteris confeſſis abſolutus eſt (ut bene probat *Suarez 4 p.* ubi de ſacram. pœnit. *diſp. 31. ſect. 4. nu. 31.*) & conſtat, quia ſi quis fateatur ſuperiori quaſi privato confeſſario, abſque intentione aliqua caſuum reſervatorum, eò quòd nullum credebat ſe habere: & ſimili modo abſolveretur à ſuperiore, manifeſtum eſt non ob id peccatum reſervatum oblitum amittere reſervationem (ut ibi probat *Suarez n. 18.*) cùm tamen ſit pœnitens ille indirectè ab eo reſervato abſolutus. Sed legitima ratio eſt, (ut bene tradit ibi *Suarez n. 20.*) Quia jus acquiſivit pœnitens per ipſum jubilæum, ut poſſet poſteà liberè cuivis confeſſario reſervata oblita fateri. Quæ ratio etiam in hoc caſu militat. Similiter enim dicemus per illud jubilæum acquiſiiſſe hunc libertatem à reſervatione votorum: cùm eodem prorſus tenore vota reſervata ac peccata concedantur. Sed dices jubilæum tantùm concedere facultatem pro una vice eligendi confeſſoris, qui abſolvat à reſervatis, & vota commutet. Et illi ſoli confeſſori videtur data hæc facultas. At pœnitens jam tempore jubilæi eligit confeſſorem, qui perfectè functus eſt tunc munere ſuo, ergo nec illum nec alterum poterit poſteà eligere, ut vota commutet Sed reſpondeo cum *Suarez ea ſect. 4. n. 21.* illam diſtinctionem confeſſorum eſſe quaſi materialem. Omnes enim complent unum quaſi integrum miniſtrum, à quo directè omnia illa peccata tolluntur, ac vota commutantur, uſque ad id jubilæi tempus facta.

18\. Hinc deducitur 1. quamvis tempore jubilæi pœnitens voti emiſſi memor noluerit petere commutationem, poſſe eum tranſacto jubilæo eam petere: atque ideo dico de diſpenſatione in irregular. ac cæteris in jubilæo conceſſa. Ita ſentiunt aliqui neoterici docti contra alios neotericos. Ducor, quia & ſi ſemel noluerit eo privilegio uti, cùm tamen id perpetuum ſit, nec tempori alligatum pro caſibus ante jubilæum admiſſis, poteſt mutata ſententia eo uti. Ut dicemus diſp. 32. n. 2.

19 Secundò deducitur, quid dicendum ſit quando ille nullam confeſſionem fecit tempore jubilæi, eò quòd præmiſſa ſufficienti conſcientiæ diſcuſſione, nullius culpæ mortalis meminit, implevit tamen cætera opera in jubilæo petita. In quo eventu & ſi communior ac verior opinio habeat, hunc non lucrari jubilæum: at eſt probabile oppoſitum. Ut cenſet *Enriq. l. 7. de indulg. c. 12. n. 2.* ubi tantum tutiorem vocat contrariam ſent. ac utriuſque auctores refert: retenta ergo hac opinione probabili aſſerenti hunc comparaſſe jubilæum, adhuc ſentit *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 26. nu. 6.* hunc non poſſe tranſacto jubilæo abſolvi à reſervatis oblitis tempore jubilæi, nec vota ejus commutari. Quia jam tempus delegationis præteriit, nec cauſa intra illud cœpta eſt. At meritò alii neoterici docti, quos refert *Enriquez eo. n. 6. in comment. lit. H.* dicunt poſſe. Quia ſemel obtentum jubilæum dat jus omni tempore eligendi confeſſoris, pro iis, quæ uſque ad tempus jubilæi finitum reſervata erant (ut nu. 17. probavimus.) At vera eſſet cõtraria ſent. ſi poſſe poſteà abſolvi hunc à reſervatis, ejuſve vota commutari, inniteretur ei rationi, quam ibi impugnavimus, nimirum poteſtatem uſque ad certum terminum delegatam non expirare eius lapſu, quoad ſolas cauſas cœptas. Cùm enim in hoc caſu cauſa nullo modo cœpta ſit tempore iubilæi, expiraſſet omninò privilegium per iubilæum conceſſum.

20 V. Difficultas eſt. An ſi hic abſolutus eſt à reſervatis, ac votorum commutationem virtute iubilæi, quod lucrari intendebat, obtinuit, illud poſteà non lucretur, maneat liber à reſervatis, à quibus abſolutus eſt, & à votis commutatis? Et 1. ſi verè eum non intendebat lucrari, manifeſtum eſt à neutro eum liberum manere. Quod Papa iubilæi privilegia minimè concedat, niſi in ordine ad illud obtinendum. Non ergo iis gaudebit, qui nequaquam illud obtinere intendit. Quando autem tempore abſolutionis intendebat lucrari, & poſteà verè non lucratus eſt, affirmant quidam hunc reincidere in priſtinam caſuum reſervationem. Quod abſolutio ab iis tacitam habeat conditionem, ſi poſtea iubilæum obtineatur, virtute cuius impenſa eſt. Sic *Angles floribus 1. p.* ubi de confeſſ. *q. 3. a. 5. diffic 4. Man. in bulla Cruciata § 2. n. 8.* & alii neoterici, quos tacito nomine refert *Corduba ſtatim allegand.* At verius eſt, reſervationem non reviviſcere, ſed manere illum verè abſolutum. Quia quamvis ea abſolutio impertita fuerit in ordine ad futuram iubilæi conſecutionem, at non dependet ab ea, ut à conditione de futuro, ſic enim abſolvere nefas eſt. Nec abſolutio illa à cenſuris data eſt ad reincidentiam. Id enim iubilæum non explicat, & quando id Pontifex intendit, ſolet exprimere. Ut conſtat ex *c. Eos, qui de ſent. excomm. in 6.* Et ideo hanc partem videtur expreſsè tenere *Nav. ſum. c. 26. nu. 12.* Et expreſsè tenent, *idem Nav. Miſcellan. 93. de orat. n. 2. Corduba ſum q. 21. Enriq. l. 6. de pœnit. c. 16. n. 6. & l. 7. de indulg. c. 18. n. 4. Suarez t. 4.* ubi de confeſſ. *diſp. 31. ſect. 4. n. 5.* & latius *t. 5. de cenſur diſp. 8. ſect. 7. à n. 30. uſque ad 34. Man. t. 1. ſum. 2. edit. c. 184. n. 15. Vivald. candel. ſacram. 3. p. c. 14. n. 59. & 60. Hugolin. de cenſuris, tab. 1. c. 10. § 4. n. 4 Graffis 1. p. dec. l. 5. c. 15. n. 37. Emm. Sa ſum. verb. Abſolutio, n. 19.*

21 Sed dubitari poteſt, an ſi in ea confeſſione alicuius reſervati oblitus ſit, extincta ſit reſervatio, adeò ut poſſit ab illo à quocumque confeſſario poſteà abſolvi *Suarez 4. to.* ubi de confeſſione, *diſp. 31. ſect. 4. n. 23.* ait eſſe valde probabile manere reſervationem: atque in hanc partem magis inclinat, quippe cùm privilegium hoc ratione conſecutionis iubilæi conceſſum ſit, non videtur pœnitens eo privilegio poſſe frui, in iis, quæ ad effectum tempore iubilæi perducta non ſunt, quale eſt ablatio reſervationis peccati obliti. Hoc enim peccatum non eſt confeſſioni ſubiectum: & ideo ex hac parte non eſt ablata reſervatio (non enim ad id ſufficit abſolutio indirecta ab illo: ut probavi n. 17.) Neque alia via ſatiſfactum eſt intentioni Pontificis reſervatis: cum hic iubilæum conſecutus non ſit, cuius virtute reſervatio peccati obliti extinguenda erat. Sed meritò *idem Suarez ibi nn. 24.* ait eſſe probabile extingui reſervationem (quod ego probabilius exiſtimo.) Quia cùm confeſſio illa valida fuerit, (ut ſupponimus) confeſſor abſolvens directè à peccatis confeſſis, & indirectè ab oblitis virtute iubilæi, intendit omninò auferre reſervationem: cum abſolvat in quantum poteſt, & re vera poteſt. Non eſt ergo cur dicamus eam reſervationem reviviſcere, non obtento poſteà iubilæo. Quamvis enim poſſit aliquis dicere effectum auferendæ reſervationis tanquam non ſacramentalem poſſe dependere à futuro eventu: at ſic dependere nulla ratione fulcitur. Cùm nil ſub futuri eventus conditione concedatur in iubilæo. Et ita ſuſtinet *Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 184. num. 15.* Hoc tamen intelligo, ſi aliquam confeſſionem tempore iubilæi præmiſerit pœnitens: ſecus ſi nullam præmiſit, eò quòd non haberet conſcientiam culpæ lethalis. Quia non eſt ablata reſervatio illa niſi per abſolutionem ſacramentalem tempore jubilæi factam, aut eo tranſacto virtute ejus faciendam. At nulla tempore jubilæi facta eſt, nec eo tranſacto impendi poteſt. Quia privilegium vim non habet, eò quod jubilæum non eſt comparatum. Et confirm. Quia jubilæum non aufert ipſo facto reſervationem caſuum, ſed confert facultatem confeſſario auferendi media abſolutione, quæ tunc non eſt impenſa, nec modò impendi valet.

22 Si verò loquamur de votis tempore jubilæi commutatis: quidam cenſent ea non manere verè commutata, ſi poſteà jubilæum non obtineatur. Quòd cùm commutatio illa poſſit licitè fieri ſub conditione futuri eventus conſecutionis jubilæi, utpote, quæ ſacramentalis non eſt, ſic videtur conceſſa à Papa. At probabilius eſt, manere verè commutata. Quia eodem tenore abſoluto, ac nulla conditione poſita, conceditur in jubilæo abſolutio à reſervatis, & votorum commutatio. Ergo cùm ſemel legitimè facta fuerit, ac ſubinde extincta prioris voti obligatio, non eſt dicendum eam poſteà votorum obligationem reviviſcere, non obtento jubilæo. Et ita ſentiunt *Enriquez utroque, loco Emm. Sa, Vivald. alleg. n. 20. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 184. n. 15.* At idem credo de cæteris diſpenſationibus virtute iubilæi factis: ob eandem rationem. Et idem dicendum eſt, quando confeſſarius tempore iubilæi commutarit vota, non præſcribens opera ſubrogata, ſed ea à ſe vel ab alio poſteà præſcribenda remittens, etiamſi voti commutati non fuerit conſcius confeſſarius, ſed generaliter ſic commutarit omnia vota uſque tunc emiſſa à pœnitente, in quantum poteſt virtute iubilæi. Quia verè facta eſt commutatio tempore iubilæi, ut diximus n. 15.

23 At ſi tempore iubilæi nulla commutatio voti obliti facta eſt, non poterit poſteà eo non obtento fieri. Quia cùm verè id votum commutatum non ſit, nec circa illud aliqua actio virtute iubilæi exercita, & quando commutandum eſt, non extet privilegium, eò quòd iubilæum non ſit comparatum, nullatenus poterit commutari.

Sed

Digitized by Google

14 Sed dubitabis, an hîc qui jubilęum obtioere intendens, obtinuit virtute illius abſolutionem à reſervatis, & votorum commutationem, reus ſit colpę, ſi poſteà mutata voluntate illud non comparet? *Suarez 4.p.* ubi de pęnitentia, *diſp.31 ſect 4.n.5.* ait ſe probabiliter exiſtimare gravem eſſe culpam. Quòd id ſit contra virtnale pactom incluſum in en beneficio recepto. Nam abſolvens, ac commutans virtute jubilęi, cenſetur imponere onus exequendi neceſſaria ad ejus conſecutionem: idque eſt tanquam pęnitentia iojuncta, & acceptata in ſatisſactionem pro talibus culpis. Verùm quamvis hoc probabile ſit, probabilius tamen credo nullam eſſe culpam. Quod aliis telatis ſuſtinui l.1.diſput. 43.nu.9. Quod nulla ratione probetur id propoſitum tranſire iu pactum, vel eſſe pęnitentiam acceptatam.

25 Ultima difficultas eſt. An hæc commutatio votorum virtute bullæ vel jubilęi debeat oeceſſariò audita confeſſione ſacrameotali fieri? Quibuſdam videtur id exigi quando virtute bullę Cruciatæ ſit commutatio. Quòd ſoli confeſſori approbato ab ordinario, & electo ab habenti bullam, hæc facultas committatur. Item quia hæc facultas conceditur in ordine ad internam, ac bonam animi diſpoſitionem. Solùm ergo datur intra pœnitentiæ Sacramentum. Sic à fortiori tenebunt omoes, qui cenſent noo poſſe abſolutionem ab excommunicatione virtute bullarum impendi extra confeſſionem. Atque in propriis terminis docent *Manuel in bulla Cruciata, §.9.n 513.reg.9. Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* ubi de clavibus, *c.9.col.9. Vega 2.to.ſum.c.529. caſu* 34. At multò probabilius eſt, non eſſe opus confeſſione. Quòd bulla indulgens id privilegium oon dicat, auditis confeſsionibus. Nec rationes contrariæ id exigi probaot. Petitur enim in bulla, ut commutaturus vota ſit confeſſor approbatus ab ordinario, non quaſi neceſſariò ſit confeſsionem auditurus: ſed quia præſumitur vir doctus, nec modica ſcientia deſideratur ad hanc commutationem, quæ in rem æqualem eſt facienda. Nec hanc facultatem concedi io ordine ad internam, ac bonam animi diſpoſitionem, arguit concedi ſolùm intra confeſsionem, ſed tantùm non concedi pro foro externo, ſed pro ſolo interno conſcieotiæ. Atque hanc partem ſuſtinebuot, qui cenſent abſolutionem ab excommunicatione poſſe impendi virture bullæ extra confeſsionem. Et in propriis terminis tenent *Enriq.l.7.de indulgent.c.30.n.6.* Et tanquam probabile *Manuel 2.to.ſum.c.99.n6.* & ferè expreſsè tenet *Sotus lib.7.de juſt.q.4.ar.3.col.9.verſ. Poſt hac de privilegiis*, ubi ait diſpenſationem voti nil ad fotum pœnitentię pertinere, ſed eſſe diſtinctam facultatem, quam Pontifea ſuſcipienti bullam concedit. Major difficultas eſt, an ſit neceſſaria confeſsio, quando virtute iubilęi ſit commutatio. Quia in eo dicitur, auditis confeſsionibus: ut conſtat ex ejus clauſula relata nu.1. At credo etiam tunc non eſſe neceſſariam confeſsionem. Ut loquentes de privilegiis religioſorum, in quibus eſt eadem clauſula, ſuſtinebimua diſp.ſeq.nu.ult. Et ibi contrariis ſatisfaciemus.

DISPUTATIO XVI.

Quid poſſit fieri per religioſorum privilegia circa commutationem votorum caſtitatis, & religionis, ac aliorum, quæ matrimonio obſtant, eorumve diſpenſationem, ac petitionis debiti ratione voti, affinitatis, vel cognationis ſpiritualis conjugi interdictæ?

SUMMARIUM.

Proponuntur privilegia religioſorum circa commutationem, & diſpenſationem votorum, nu.1.

Explicatur quando concedatur commutatio, aut diſpenſatio circa vota caſtitatis, aut religionis, & alia matrimonio obſtantia, per privilegia religionis, & quando denegetur, nu.2.

An poſſint religioſi diſpenſare in voto caſtitatis ante matrimonium emiſſo, ad petendum debitum, nu.3.

Quid, ſi nondum eſt matrimonium conſummatum? nu.4. Et ibi, quid de priori bimeſtri, vel ſi alter in adulterium incidat.

Quid, ſi votum caſtitatis eſt emiſſum poſt matrimonium, n.5.

Quid, ſi ſit votum religionis, & non ſit conſummatum matrimonium, num.6.

Quid, circa juramenta abſoluta, aut conditionalia religionis, aut caſtitatis, num.7.

An poſſint religioſi diſpenſare ad petendum debitum, quando affinitas poſt matrimonium contracta eſt, nu.8.

Quid, quando cognatio ſpiritualis, nu.9.

An hæc facultas religioſorum commutandi, aut diſpenſandi intelligatur cum ſolis ſubditis Epiſcopo diœceſis in qua ſunt? nu.10.

An hæc commutatio, vel diſpenſatio ſit facienda in confeſſione, n.11.

1 PRæmittendum eſt, qoæ privilegia habeant circa hoc religioſi. Paul.III. conceſſit religioſis Soc. Jeſu facultatem commutandi vota his verbis: *Conceditur facultas quorumcumque undecumque ad vos venientium confeſſiones audiendi: & confeſſionibus diligenter auditis, ab omnibus peccatis etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, & à quibuſvis ex ipſis caſibus reſultantibus ſententiis, cenſuris, & pœnis, exceptis contentis in bulla cœnæ, abſolvendi, nec non & vota commutandi.* Et Greg.XIII.an.1575.in ſua bulla in favorem Soc. Jeſu conceſſa, incipienti, *Ad perpetuam rei memoriam, docet Roman. Pontificem*, hoc privilegium extendit ad vota jurata, his verbis: *Inſuper facultatem aliàs prob. Soc. prædictæ à Sede Apoſtolica conceſſam commutandi vota, etiam ad jurata, dummodo commutatio hujuſmodi in alterius præjudicium non fiat, extendimus.* Et *P.N. Generalis in compend noſtrorum priv.verb. Commutatio, §.1.* communicat totā hanc facultatem omnibus confeſſariis è Soc. Jeſu à ſuperiore deputatis, & ab ordinario juxta formam Tridentioi approbatis. Excipiuntur antem in prædicta facultate Paoli III. quinque vota reſervata, bis verbis: *Vota quæcunque, ultramarinis, viſitationis liminum B. Petri & Pauli de Urbe, ac S. Jacobi in Compoſtella, nec non religionis, & caſtitatis votis dumtaxat exceptis, in alia pietatis opera commutandi.* Quare conſtat hoc privilegium quodammodò eſſe amplius, & quodammodo ſtrictius, quàm prilegium commutaodi vota conceſſum in bulla Cruciata vel jubilęo: Amplius enim eſt, quia in bulla non conceditur facultas commutaodi in quæcumque pietatis opera, ſed in ſubſidium belli (ut diſp.præced.nu.5. explicuimus.) Inſuper oec in bulla, nec in jubilęo conceditur facultas directa circa juramenta, ſed indirectè ex facultate cooceſſa circa vota ea facultas deduceoda eſt: unde virtute eorum privilegiorum nil poterit confeſſarius, quando adeſt expreſſum votum, & juramentum, niſi in quodam caſu (ot diximus diſput 2. nu.23.) oec circa juramenta, quando vota ejuſdem materiæ non conceduntur per ea privilegia (ut diximos diſp.præc.n.11.) At virtute hujus privilegii poſſuot religioſi è Soc. Jeſu commutare vota in quæcunque opera pia: poſſunt etiam directè commutare juramenta, & quando expreſsè adſunt etiam vota, poterunt utrumque vinculum commutare. Et quamvis votum alicujus materiæ non concedatur in boc privilegio, ſed quinque vota eacipiuntur, poterunt commutare juramenta ejuſdem materiæ in caſu quem *nu.7.* explicabo. Eſt autem ſtrictins, quia in boc excipiuntur quinque vota: at (ut diſput.præc.nu.1. diximus) in jubilęo ſola duo excipiuntur, nempè, caſtitatis, & religionis: & in bulla ultra hæc duo votum peregrinationis Hieroſolymitanæ. Circa facultatem autem diſpenſandi circa vota Innoc VIII. conceſſit mendicantibus poſſe diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi, exceptis peregrinationis ultra duas dietas. Quod privilegium refert *Sorbus in compendio privilegiorum mendicantium, verb. Abſolutio quoad ſeculares, n.12 & Manuel in expoſit. Cruciatæ, §.9. nu.141.* dicens has duas dietas eſſe viginti leucas. Quamvis *in ſum.2.t.c.100 n.3.* dicat eſſe quatuordecim leucas. Sed credo eſſe errorem typographi, quia refert ſe ad prædictum §. *Bulla*, obi ait eſſe viginti, leucas. Quod idem ajunt *Rebuff. de privil. ſcholaſticor, priv.161. & Azebedo* alios reſerens *l.1. recop regiæ t.7.l.10 n.2.* Sed ampliùs boc privilegium diſpenſandi circa vota conceſſum eſt. Ut conſtat ex *compendio priv. Soc. Jeſu verb. Diſpenſatio*, §.10. ubi ſic dicitur, *per facultatem Benedictinis conceſſam à Martino V. poſſunt noſtri confeſſores deputati diſpenſare in votis etiam Epiſcopo reſervatis.* Ubi P. N. Generalis ait hanc facultatem communicari omnihus ſuperiorihus, & aliis confeſtariis, quibus ipſi eam commiſerint.

Hoc ergo præmiſſo, ratio ſuadens nil poſſe religioſos Soc. Jeſu 2
virtute hujus privilegii circa vota caſtitatis, & religionis commutaoda, eſt eadem, quam diſp.præc. nu.1. propoſuimus, ad probandum noo poſſe confeſſarios per bullam vel jubilęum. Sed ut ibi dixi n.3. aperta mens Pontif eſt, in eo ſolo caſu hæc vota excipere, In quo nequit circa ea Epiſc. diſpenſare. Et ideò poſſunt commutari per hoc privilegium ea omnia vota, quæ diſp. præc. n.4.5 6.7.8.12.14. diaimus per bullam vel jubilęum. Quia eodem prorſus tenore exceptio ſit votorum caſtitatis, & religionis in hoc privilegio, quo in bulla, ac in jubilęo. Et difficultas, quæ ibi eſt circa commutationem voti ſtrictioris religionis in laaiorem virtute bullæ, ceſſat iu hoc privilegio: ſicut ibi diximus ceſſare io jubilęo. Quia hoc privilegium ſicut, & jubilęum concedit commutationem in quævis opera pia. Et ita loquentes de votia pœnalibus religionis, & caſtitatis, poſſe ea virtnte hujus privilegii commotari, caſu quo poteſt in eis Epiſc. diſpenſare, tradunt *Cordub. ſum.q.152. Manuel in bulla Cruciata, §9. n.124. & q.regu.1. tom.q.63.ar.7: Vega 1.to.ſum c.129. caſu* 114. Immò & in bis votis pęnalibus ait benè *Corduba* poſſe religioſos diſpenſare virtute privilegii citati n.præc. Cui addo In omnibus caſibus dictis, in quibus poſſunt ea vota commutare, poſſe quoque eos diſpenſare. Cùm privilegium ſit ad diſpenſandum in omuibus votis Epiſcopo conceſſis. Quòd eo vel maximè verum eſt, quia hæc privilegia commutandi, & diſpenſandi ſunt largè interpretanda, utpotè toti religioni conceſſa. Juxta dicta diſp.1. n.13. Et quia ſunt erga perſonas indeterminatas, juxta diſp.1.n.6 Non tamen poterunt commutari hæc vota, nec poterit In eis diſpenſari virtute dictorum privilegiorum, quando Epiſcopus in eis ratione ſolius neceſſitatis poteſt diſpenſare. Ut diaimus loquentes de privilegiis bullæ, & jubilęi diſp.præc.n.10. & ibi probavimos.

Inſuper provinciales mendicantiom habent privilegium, ut 3
poſſint concedere ſuis confeſſoribus approbatis juata Tridentini normam, autboritstem diſpenſaodi ad petendum debitum, cum his, qui ante matrimonium caſtitatem voverant. Hoc enim his conceſſit Pius V. vivæ vocis oraculo. Ut teſtantur *Veracruz 1.p Speculi, n.15 paulò ante dub.2 Corduba ſumma.qu.36. puncto 2. Palacios 4.d.32.diſp.2.col.17.verſ. Suffragatur communi placito. Manuel in bulla, §.9.n.145. & 1.to ſum.2.edit.c.243.nu.14. & q.regul.1.t.q.63.a.4. Enriq.l.12.de matrim.c.9. Et in noſtris privilegiis, verb.*

Digitized by Google

verb. Diſpenſatio, §. 9. Idem privilegium refertur: & addit P.N. Generalis id privilegium communicari provincialibus, & aliis confeſſariis, quibus per ſe vel per alios id commiſerint.

4 Reſtringunt autem quidam, ut intelligatur hoc privilegium, quando vovens caſtitatem, matrim. iniit, & conſummavit, ſecus ſi nondum conſummavit, non enim poterit cum eo diſpenſari ad petendum debitum, virtute hujus privilegii. Ducuntur, quia hic tenetur ingredi religionem. Item quia ea facultas conceſſa eſt: ut periculo conſulatur eorum, qui poſt id votum contraxere matrim. eò quòd in magno periculo verſentur, cum debitum reddere teneantur, ſi debiti petitione priventur. Quæ ratio non militat ante conſummationem: tunc enim non tenentur reddere. Sic tenet *Azor lib. 11. inſt. mor. c. 19. q. 20. verſ. Sed dubia q. eſt.* Atque idem tenerent omnes, qui cenſent hunc teneri ad religionem. At verius eſt, extendi id privilegium ad voventem, quamvis nondum matrim. conſummarit. Sicut diſp. 12. num. 6. diximus poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his ad petendum debitum. Ducor, quòd verius ſit non teneri hos religionem ingredi, ut votum caſtitatis ſervent: & ſi non ingrediantur, aſtricti ſint ad reddendum debitum, & ſubinde in magno diſcrimine conſtituantur, ſi petere debitum illis interdicatur. Atque ideò militat ratio conceſſionis dicti privilegii, ut huic periculo proſpiciatur. Et ita docent *Manuel 1. ſ. ſum. 2. edit. cap. 242. nu. 2. Vega 2. ſ. ſum. c. 129. caſu 118. punct. 2.* Atque idem dicerent ſuſtinentes non teneri hos ingredi religionem. Atque idem ſentio de priori bimeſtri poſt matrimonium initum, nondum tamen conſummatum, vel ſi alter conjux in adulterium incidat, cùm ipſe ſit innocens, quamvis eo imo his caſibus non teneatur, nec licitè poſſit ratione voti reddere: at cum matrimonium valeat, & habitet cum uxore, in magno verſabitur incontinentiæ periculo. Et idem ſentio, quamvis hic ad matrimonium tranſierit animo ingrediendi religionem. Cùm enim adhuc non teneatur, eſt in eodem periculo. Et confirm. quia revera mens Pontificis id privilegium concedentis eſt, ut poſſint religioſi in hoc diſpenſare in caſibus, in quibus poſſunt Epiſcopi. At Epiſcopos poſſe in omnibus his caſibus, diximus, diſp. 12. num. 6.

5 Alii reſtringunt ad votum caſtitatis emiſſum ante matrimon. initum: quare cenſent non poſſe religioſos diſpenſare virtute hujus privilegii ad petendum debitum cum conjuge, qui poſt matrim. vovit caſtitatem. Quòd id privilegium expreſsè loquatur de voto caſtitatis ante matrimon. emiſſo. Et ita docent *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. nu. 14. & q. regularibus, to. 1. q. 63. a. 2. Vega 2. ſ. ſum. c. 129. caſu 77.* Cæterùm etſi virtute hujus privilegii id eis non liceat: poſſunt tamen virtute privilegii relati nu. 1. ad diſpenſandum in votis, excepto caſtitatis voto, diſpenſare non tantùm ad petendum debitum, ſed etiam omninò in eo caſtitatis voto, in omnibus iis caſibus, quos diſp. 11. nu. 4. 5. 6. 13. 14. retulimus, in quibus poteſt Epiſcopus in eo voto omninò diſpenſare, eò quòd à vera, & perfecta voti caſtitatis ratione deficiat. Quia (ut nu. 2. diximus) tantùm in eo privilegio excipitur caſtitatis votum, quando ita ſuam perfectionem conſequitur, ut Pont. ſit reſervatum.

6 Quòd ſi ſive ante initum matrim. ſive poſt, ante ejus conſummationem, voverit conjux religionem, nequibunt religioſi diſpenſare cum ipſo, ut petat vel reddat. Quia ſolùm ad diſpenſandum in voto caſtitatis ad petendum privilegio fruuntur. Deinde quia diſp. 12. n. 7. diximus nec Epiſcopum poſſe cum hoc diſpenſare. Quia tenetur ad religionem.

7 Inſuper religioſi virtute dicti privilegii commutandi vota jurata, poſſunt commutare juramenta non ſola penalia, & conditionalia, etiam impleta conditione, caſtitatis, & religionis, ſed etiam abſoluta, in caſu, in quo poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare ſuſtinuimus diſp. 13. nu. 5. Quia quamvis id negaverimus diſp. præc. n. 11. de privilegiis bullæ, & jubilei, militat diverſa ratio in hoc privilegio. Quippe illa ſolùm ſunt ad vota commutanda, atque ideò ſola juramenta earum, quarum vota conceduntur, poſſunt commutari. Unde cum vota abſoluta caſtitatis, & religionis denegentur, non concedentur quoque juramenta abſoluta. Hoc autem eſt directè etiam de juramentis, & ſola excipiuntur, quæ ſunt in præjudicium tertii. Hoc videtur dicendum attenta hac ratione. At re attentius conſiderata dicendum eſt, non poſſe, niſi ſola juramenta conditionalia, & penalia: ſicut diximus per bullam, & jubileum. Quia Greg. XIII. (ut n. 1. vidimus) tantum extendit privilegium Pauli III. conceſſum ad vota commutanda, ut etiam eadem comprehenderet firmata juramento: quare ſola juramenta earum videtur conceſſiſſe, quarum conceſſit vota. Cùm ergo exceperit vota abſoluta caſtitatis, & religionis, cenſetur quoque eadem juramenta excipere. Si verò loquantur de privilegio diſpenſandi in votis, manifeſtum eſt id non extendi ad hæc juramenta abſoluta, ſicut nec privilegium bullæ, aut jubilei. Quia militat eadem ratio, cum id privilegium non loquatur de juramentis, ſed hæc veniant in eo in conſequentiam votorum. Sicut diſp. præc. n. 11. explicuimus tractantes de privilegio jubilei, & bullæ.

8 Præterea religioſi mendicantes ſi ſint viri docti, & confeſſores approbati ab ordinario juxta Tridentini formam, poſſunt ex commiſſione Provincialis diſpenſare in foro conſcientiæ ad petendum debitum cum iis conjugibus, qui inter ſe affinitatem contraxere. Per declarationem quandam à Julio II. factam conceſſionis Martini V. factæ Benedictinis monachis, & per aliam Pii V. conceſſionem vivæ vocis oraculo factam, ac impetratam ab Angelo de Aguillara ordinis minorum, anno 1578. Ut referunt *Collector privileg. mendic. verb. Diſpenſatio, nu. 17. Veracruz. 5. p. Spec. ar. 23. fine. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. Enriq. l. 11. de matrimon. c. 19. nu. 11. fine. Manuel in bulla Cruciata, §. 9. n. 143. & §. 13. nu. 17. Sorbus in compend. privileg. mendicant. verb. Abſolutio a. quoad ſeculares, in reſolut. quas ibi ponit, concl. 9. verb. Diſpenſ. in annotat. ſuis, pag. ult. lit. B.* Quamvis *Corduba relato Doctore Ortiz in annotationibus ad Collector. verb. Diſpenſatio, §. 17.* dicat non eſſe tutum eo privilegio uti. Quòd non habeatur in libris Ordinis: nec de eo conſtet. At cenſeo tutiſſimum eſſe ea conceſſione uti: & habetur *in compend. privil. Soc. Jeſu verb. Diſpenſatio, §. 8.* ubi P.N. Generalis addit facultatem hanc concedi Provincialibus, & aliis confeſſariis, quibus ipſi per ſe vel per alios eam commiſerint.

Extendit autem hoc privilegium *Manuel addit. ad bullam, §. 13. n. 17.* ut poſſint quoque virtute ejuſdem privilegii diſpenſare ad petendum debitum cum conjugibus, qui ſpiritualem cognationem contraxere. Sicut diximus diſp. præc. nu. 3. extendere ſimile privilegium commiſſariis Cruciatæ: ubi ejus fundamentum retulimus. Sed eadem ratione qua ibi id refutavimus, refutamus quoque hic. 9

Tandem duplex ſupereſt difficultas circa hæc commutandi vota privilegia. Prior eſt, An hæc facultas commutationis, ac diſpenſationis votorum religioſis conceſſa reſtringenda ſint, ut tantùm eo privilegio uti poſſint erga ſubditos Epiſcopi illius diœceſis, in qua ſunt religioſi. Sicut ipſe Epiſcopus nequit exterorum vota commutare, aut cum eis diſpenſare. *Sylveſt. verb. Domicilium, in fin.* agens de commutatione votorum, ait mendicantes, qui ex privilegio poſſunt undecumque ad ſe venientium confeſſiones excipere, non poſſe forenſium vota commutare. Quia non poteſt Epiſcopus qui eos exponit. Quod idem attentis antiquis mendicantium privilegiis fatetur *Manuel in addit. ad bull. Cruciat. §. 9. nu. 120.* at attento privilegio conceſſo Soc. Jeſu per Paul. III. relato num. 1. concedenti expreſsè facultatem commutandi vota undecunque venientium, ait neceſſariò dicendum eſſe id poſſe mendicantes. Subdit tamen privilegio diſpenſandi in votis relato n. 1. non poſſe eos uti erga forenſes, ſed erga ſolos illius Epiſcopi ſubditos. Ducitur, quia à poteſtate commutandi ad diſpenſandi poteſtatem non ducitur argumentum. At privilegium diſpenſandi eſt in ſolis votis, in quibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare. Sed Epiſcopus illius diœceſis in ſolis votis ſubditorum ſuorum poteſt diſpenſare. Ergo idem dicendum eſt de religioſis illius diœceſis. Nihilominus exiſtimo utrumque privilegium extendi ad undecumque venientes. Quod idem judicarunt alii viri docti. Quia illa reſtrictio diſpenſandi in votis, in quibus poſſunt Epiſc. intelligitur ſic, id eſt, ut nequeant diſpenſare in votis reſervatis Pont. in quibus ratione reſervationis nequeunt Epiſc. diſpenſare. Cùm enim hanc diſpenſandi poteſtatem à ſummo Pontifice, qui toti orbi præeſt, habeant: non eſt cur ea reſtringenda ſit ad ſubditos illius diœceſis, in qua religioſi inveniuntur. Et confirm. quia cùm hæc facultas prædictis religioſis conceſſa ſit, quo melius penitentium ad illos confluentium ſaluti ſpirituali proſpicere poſſint: ratio petit, ut ſicut undecunque venientium poſſunt confeſſiones audire, ita quoque poſſint eorum vota commutare, ac in eis diſpeoſare. Tandem, quia cum hæc privilegia amplianda ſint (ut nu. 2. probavimus) immeritò hanc reſtrictionem pati dicendum eſt. 10

Poſterior eſt. An religioſi ſolùm poſſint uti hac commutandi vota facultate, in Sacramento confeſſionis? Pars enim affirmans inde ſuaderi videtur. Quia privilegium Pauli III. hanc commutandi poteſtatem indulgens, & abſolvendi à reſervatis, dicit expreſsè, *Confeſſionibus diligenter auditis* (ut n. 1. vidimus.) Qui ablativus abſolutus conditionem importat, *l. A teſtatore, ff. de condit. & demonſtrat.* Et ad omnia videtur referri. Et ita videtur expreſsè ſentire *Corduba ſum. quaſt.* 152. ubi dicit poſſe religioſos in confeſſione diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi. Et à fortiori hoc tenebunt DD. quos diſp. præc. n. ult. retulimus dicentes commutationem votorum per bullam non poſſe fieri niſi in confeſſione: Cùm tamen in bulla non petatur, ut audita ſit confeſſio. At contrarium eſt probabilius. Quia cum adeò diſtent inter ſe abſolvere à peccatis, ac vota commutare, nec hoc confeſſione indigeat, non cenſendus eſt Pontifex velle totum privilegium limitatè intelligi per illum ablativum abſolutum, auditis confeſſionibus: ſed ſingula ſingulis referenda ſunt. Et ita refertur ad abſolutionem à peccatis, quæ immediatè ſequitur. Nam ea eſt regula, ut clauſula poſita in una parte diſpenſationis, ſive ponatur in principio, ſive in medio, ſive in fine, cenſeatur referri ad omnia in ea clauſula contenta, *c. Secundò requiris, de appellat.* ubi id obſervant DD. at intelligitur quando omnium eſt eadem ratio: ut multis citatis tradit *Menoc. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 181. n. 2.* Quòd hic non contingit. Nam abſolutio à peccatis petit neceſſariò confeſſionem ſacramentalem, ſecus de votorum commutatione. Tandem, quia in privilegio diſpenſandi conceſſo religioſis relato nu. 1. nulla fit mentio confeſſionis: quia non eſt datum ſimul cum poteſtate abſolvendi. Quod indicat quando ſimul cum abſolvendi poteſtate conceditur, ut petatur audiri confeſſiones, non ad diſpenſandum in 11
[illegible] votis,

Digitized by Google

votis, aut ad ea commutanda, ſed ad peccatorum abſolutionem. Et ita hanc ſent. ſuſtinet *Enriquez lib. 7. de indulgent. c. 30. num. 6.* Et ejuſdem ſent. ſunt multi doctores neoterici, qui hac ratione ducti concedebant per bullas antiquas, indulgentes auditis confeſſionibus abſolutionem à peccatis, & cenſuris, poſſe extra confeſſionem impendi abſolutionem à cenſuris. Quod is ablativus abſolutus, auditis confeſſionibus, referatur ad abſolutionem à peccatis, ad quàm opus eſt confeſſione.

DISPUTATIO XVII.

An diſpenſatio in lege ſuperioris, propria, aut inferioris, facta abſque cauſa legitima, valida ſit?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, nu. 1.
Quando Prælatus diſpenſat in voto, vel juramento abſque cauſa, an valeat diſpenſatio? Refertur quædam ſententia. nu. 2.
Proponitur ſententia authoris, & explicatur c. Veniens, de jurejur. n. 3.
Diſpenſatio inferioribus conceſſa in lege ſuperioris intelligitur ſi adeſt juſta cauſa, & hac deficienti non eſt valida, nu. 4.
Quid, ſi is diſpenſans ſit legatus Apoſtolicus? nu. 5.
Quid, ſi in diſpenſandi commiſſione exprimatur nomen ejus, cum quo eſt diſpenſandum? num. 6.
Quid, ſi ſit aliqualis cauſa, non tamen ſufficiens? nu. 7.
Quid, ſi Prælatus bona fide judicarit eam ſufficere? nu. 8.
An is cum quo in voto, juramento, aut lege humana diſpenſatum eſt, ſit tutus ſi poſteà reperiat cauſam non fuiſſe ſufficientem? num. 9.
Quid, ſi prælatus in lege divina, ut voto, aut humana diſpenſet, non factus certior, an ſit cauſa: cum tamen verè eſſet? Refertur opinio, n. 10.
Proponitur ſententia Authoris, nu. 11.
An ſi cauſa eſt notoria, peccet diſpenſans non præmiſſa cauſæ cognitione? num. 12.
An validè expediantur diſpenſationes commiſſæ à Pontifice pro foro externo ordinario: vel pro foro interno confeſſori, quando hi non præmittunt cauſæ cognitionem, ſed ignari cauſæ, quæ re vera erat, diſpenſant: vel ſibi cognita erat cauſa veritas? Remiſſivè, nu. 13.
An præſumatur cauſa in Principe diſpenſante, nu. 14.
Quid in conſcientiæ foro, ſive Princeps, ſive inferior diſpenſet? nu. 15.
An credatur ſuperiori dicenti ſe ex cauſa juſta diſpenſare? nu. 16. & ibi, quid ſi aſſerat ſe diſpenſaſſe?
An credatur dicenti ſe habere commiſſionem? nu. 17.
Quid, ſi ſit legatus Cardinalis? nu. 18.
Quid, ſi in nullius præjudicium ſit, ut in facultate diſpenſandi, abſolvendi, aut concedendi indulgentias? nu 19.
An credatur litteris Epiſcopi dicentis ſe alienum ſubditum cum licentia promoviſſe? nu. 20.
An credatur litteris pœnitentiarii, dicentis ex Papa commiſſione ſe diſpenſare? nu. 21.
An in foro conſcientiæ credatur omnibus his, & confeſſario, aliiſve? n. 22.
Poſt nu. 22. invenies alia ſummaria.

1 HActenus egimus de habentibus diſpenſandi poteſtatem: jam cauſas neceſſariò ad diſpenſandum petitas aggredimur, propoſita prius quæſtione generali de cauſæ neceſſitate: & quia hæc cauſa poteſt peti ad valorem diſpenſationis: vel ut ea licitè concedatur: diſputatio præſens eſt de cauſa ad valorem diſpenſationis requiſita: ſequens verò erit de requiſita ad ejus boneſtatem. Triplex autem quæſtio involvitur in hac diſputatione. Prima eſt quando Pontifex in jure divino, aut inferiores in lege ſuperioris abſque cauſa, an valeat? Secunda, an quando ſupremus princeps in lege propria? Tertia, quando inferiores in propriis conſtitutionibus, aut ſuæ Synodi, diſpenſant?

2 QUÆSTIO I. An diſpenſatio inferiorum in lege ſuperioris conceſſa abſque cauſa juſta valeat? ut ſi quicumque prælatus etiam Pontifex diſpenſat in voto vel juramento, vel prælati inferiores in lege Pontificis vel concilii. Quidam, quos tacito nomine refert *D. Thom. 2. 2. q. 88. ar. 12. ad 2:* in ea fuerunt ſententia, ut integrum ſit prælatis ad libitum diſpenſare in votis ſubditorum. Sicut pater, dominus, ac vir poſſunt ad libitum irritare vota filii, ſervi, & uxoris. Ducuntur, quod in omni voto, & juramento facta Deo intelligatur conditio, ſi prælato placuerit, aut niſi is contradixerit. Sicut eadem ineſt conditio votis filii, ſervi, & uxoris, reſpectu patris, domini, mariti. Idque probari poteſt ex *c. Veniens, de jurejur.* ubi deciditur in omni juramento eſſe jus ſuperioris exceptum.

3 Verùm tanquam certiſſimum tenendum eſt, diſpenſationem cujuſcumque etiam Pontificis in jure divino naturali, ut in voto vel juramento, conceſſam abſque cauſa eſſe irritam. Quod tunc diſpenſetur in alienis bonis, & aliena voluntate ſuperioris & ideò, ut validè fiat, deſideratur cauſa. Quippe ea deficienti Deus non conſentit, qui obligationis illius creditor eſt. Nec poteſt juſtè præſumi eam rationi diſſonam collatam à Deo poteſtatem. Sicut œconomus contra domini voluntatem bona diſſipans non transfert dominium: utpotè, qui ſola adminiſtrandi juxta domini beneplacitum jure optimo præſumptum poteſtate fungitur. Atque ita fatentur omnes Theologi 4. d. 38. *cum D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2.* Et omnes DD. juris Pontificii cum *Gloſ. c. Non eſt, verb. Adimplere, de voto.* Et contrarium aſſerentes impugnat *ibi D. Tho.* dicens eos inniti falsò fundamento. Quippe pater, dominus, ac vir poteſtate dominativa prediti ſunt, ac proinde liberè poſſunt tanquam domini, voluntatem filii, ſervi, uxoris infringere, eorum vota ad libitum irritando. At poteſtas ſpiritualis prælatorum eſt ſolùm diſpenſatoria, & cum non ſit in deſtructionem, ſed in ædificationem data, nequeunt ad libitum juſtam inferiorum voluntatem revocare, eorum vota diſſolvendo. Quare dum *c. Veniens de jurejur.* decidit per vota, aut juramenta inferiorum non poſſe juri ſuperioris derogari, intelligitur ita, ut non integrum ſit ſuperioribus ex juſta cauſa diſpenſare: at poteſt derogari ad hunc ſenſum, ut ea non ſubiiciantur eorum liberæ poteſtati. Et ideò conditio ſubintellecta in his votis eſt, niſi ſuperior juſta cauſa exiſtente diſpenſaverit.

4 Hinc deducitur, diſpenſationem quamcunque inferiorum in lege ſuperioris fore irritam, ſi cauſa legitima deſit. Et ſi Epiſc. diſpenſet in lege jejunii, aut obſervationis feſtorum, aut quivis alius ex Pontificia commiſſione. Quia ſic ſe habent ad legem ſuperioris inferiores, ac Pontifex ad legem Dei: & ſimiliter in alienis bonis alienaque voluntate diſpenſant. Præterea, quia quoties inferiori committitur poteſtas diſpenſandi in lege ſuperioris, intelligitur cauſa juſta exiſtente. Mandatum enim Pontificis ad jus referri debet, *c. De multa, de præb.* Nec jure optimo præſumi poteſt, conſtitui tunc inferiorem dominum voluntatis ſuperioris, ut perinde, ac de propria poſſit ad libitum validè de illa diſponere. Quod optimè tradunt *Specul. tit. De diſpenſatione, §. Dicendum reſtat, nu. 19. Innoc. c. Cum ad monaſter. n. 4. de ſtatu monac. & ibi Hoſt. n. 32. Joan. Andr. ad fin. Abb. nu. 17. Card. §. ult. n. 5. Henr. n. 17 Bald. l. Barbarius, nu. 7. ff. de offic. præt. Aretin. l. 2. in princ nu. 1. ff. de verb. oblig. Felin. c. ſi. nu. 8. ver. 2. limit. de ſimon. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 10. de iudic. & ibi Hippol. nu. 32. Turrec. c. 1. art. 4. nu. 14. d. 89. Ang. verb. Diſpenſatio, a. 3 & ibi Sylv. q. 3. num. 5. Armilla n. 14. Sotus l. 7 de iuſt. q. 4. ar. 3. col. 9. verſ. Rurſus circa eadem: & l. 1. q. 7. ar. 3. col. 6. Poſtrem. ergo: Nav. c. fin. nu. 4. de ſimonia. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. num. 1. Stunica q. 5. de voto, num. 35. Gutier. q. can. l. 1. c. 19. nu. 1. Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, num 3.* Et loquuntur *Sotus, & Stunica* etiam de facultate diſpenſandi in bulla conceſſa. Si ergo inferior commiſſionis limites excedens diſpenſet in lege ſuperioris abſque legitima cauſa, non tenebit factum. Et ita partem hanc fatentur omnes DD. allegati: & quotquot in tota hac diſp. allegabo. Nec aliquem contradicentem inveni.

5 Quidam hoc temperant, niſi inferior habeat plenitudinem poteſtatis à ſuperiore conceſſam, qualem habet Legatus Apoſtol. (quem Nuncium appellant) in caſibus ſibi à Pontifice commiſſis: Sic *Manuel t. 1. ſum. 2. edic. c. 24. concluſ. 3. n. 5.* At audiendus minimè eſt. Quippe illa poteſtatis plenitudo non accipienda eſt ad diſſipationem, ſed ut ſecundùm jura diſpenſet. Atque ita diſpenſationem ab ipſo abſque legitima cauſa conceſſam, eſſe irritam docent *Innoc. c. Dudum, el 2. a. 16. verſ. Item, & ſi Papa, de elect. Felin. c. Poſtulaſti, nu. 13. caſu 4. de reſcr. Navar. ſum. Latina, prælud. 9. num. 15. & c. fin. n. 4 de ſimon. Gambara de authoritate legati lib. 10. nu. 207. & 293. Hippolytus c. At ſi clerici, §. De adulteriis, nu. 115. de iudiciis, Borgaſius de irreg. p. 7. ult. n. 21. Stunica q. 6. de voto, nu. 234. Azor. l. 5. inſtit. moral. c. 15. ad finem.*

6 Alii temperant, niſi in diſpenſandi poteſtate exprimantur nomina eorum, cum quibus eſt diſpenſandum, nulla cognitionis cauſæ diſpenſandi mentione facta. Et placet, quia tunc commiſſarius ille conſtituitur merus executor: ac præſumere debet committentem certiorem factum eſſe de diſpenſationis cauſis: Et ita limitant *Spec. t. De diſpenſ. §. Dicendum reſtat. n. 19. Felin. nu. præced. allegat. Gambara de author legati, l. 1. n. 209. & 296.*

7 Similiter non valet diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, licèt ſit aliqualis cauſa, ſi tamē eam illegitimam eſſe conſtat. Quia idem eſt in hoc non eſſe cauſam, & non eſſe juſtam. Atque ita DD. nu. 4. allegati aſſerunt eam diſpenſationem abſque cauſa legitima, & juſta eſſe irritam.

8 Hoc tamen limitarem, niſi prudenter, ac bona fide judicarit prælatus cauſam eſſe juſtam. Tunc enim credo valere diſpenſationem, licèt verè non fuerit cauſa ſufficiens. Quia non eſt credendum aliam eſſe Pontificis intentionem circa ſuas leges, & Dei circa ſuas, in quibus permittitur inferiori diſpenſare. Id enim recta Eccleſiæ gubernatio poſtulat, quo ſcrupulis obvietur, ac tutæ ſint conſcientiæ, nec oporteat paſſim infringere geſta, innitendo prælatorum vices Dei gerentium diſpenſationi. Quod clarè ſignificat *Azor lib. 7. inſt. moral. c. 29. q. 6.* ubi hæc ait: Si prælatus aliquis bona fide lege jejunii aliquem liberet, putans cauſam eſſe juſtam, relaxatio prodeſt. Quia bona fide facta eſt.

9 Hinc temperandum cenſeo, quod docent *Navar. ſumm. Latina prælud. 9. n. 13 fin. Philiar. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 3. c. 4. verſ. Altera difficultas, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 4. paulò poſt princ.* nimirum eum, cum quo prælatus diſpenſavit, propoſita illi cauſa vera, & bona fide. quæ tamen ſufficiens non eſt, tutum eſſe authoritate prælati fultum, donec ſibi certò conſtat cauſam minùs legitimam fuiſſe. Hoc enim credo temperandum juxta dicta n. præc. niſi prælatus prudenter, ac bona fide diſpenſarit, judicans eam cauſam eſſe juſtam. Tunc enim tutus erit ſubditus, quamvis poſteà conſtet cauſam non fuiſſe ſufficientem.

10 Sed meritò dubitabis quid dicendum de diſpenſatione facta ab inferiori in lege ſuperioris, non præcognita cauſa,

Digitized by Google

quando revera erat cauſa legitima an valida ſit? Pars negans ſuaderi videtur, quod diſpenſans excellerit ſuæ commiſſionis limites. Nam (ut n.5. probavimus) cenſetur ſibi facultas diſpenſandi commiſſa, præmiſſa cauſæ cognitione. Idque conſtat ex *c. Neceſſarium*, & *c. Diſpenſationis* 1. q. 7. ubi dicitur, temporum varietatem expoſcere aliquando ut leges relaxentur adhibita diligenti conſideratione. Et clariùs ex *Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 18.* ibi: *Sciant univerſi ſacratiſſimos canon. exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indiſtinctè obſerv. Quod ſi urgens majorque ratio quandoque poſtulaverit cum aliquibus diſpenſ. eſſe, id cauſa cognita, ſummaque maturitate, atque gratis, à quibuſ. ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum aliterque facta diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur.* Ubi notandus eſt ablativus ille abſolutus, cauſa cognita, qui conditionem, ac formam importat. Ut probavi l. 3. diſp. 5. nu. 2. ubi & alia argumenta congeſſi ad hoc probandum facientia. Tandem id conſtat ex diſpenſationis definitione tradita diſp. 1. n. 2. Eſt enim legis relaxatio præmiſſa cauſæ cognitione. Quod cum hìc deficiat, non erit valida diſpenſatio. Et ideò hanc partem tenet ferè expreſsè *Navar. c. fin. nu. 4. de ſimon.* Et tenent *Imola l. Quidam conſulebat, nu. 7. fin. & nu. 8. ff. de re judic. Hippol. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, num. 106. de judiciis.* Et melius *Azor lib. 5. inſtit. moral. c. 15. qu. 9. & 10.* dicens in neutro foro valere hujuſmodi diſpenſationem. Idem clarè ſentit *Sanchez q. 6. de voto nu. 104.* ubi ait Pontificem non habere facultatem relaxandi juramenti in præjudicium tertii, antequam conſtet ſibi cauſam ſubeſſe, licèt cauſa ſubſit. Quia errat in ſuæ juriſdictionis fundamento.

11 At probabilius eſt, hujuſmodi diſpenſationem validam eſſe in foro conſcientiæ, donec in foro exteriori revocetur. Ducor, quia nullibi habetur eam diſpenſationem eſſe nullam. Neque obſtat locus Tridentini in contrarium adductus. Quia æquè loquitur de Papa, ac inferioribus. Cùm tamen conſtet diſpenſationem Papæ in jure humano abſque cauſæ cognitione validam eſſe: loquitur ergo concilium quoad fori externi præſumptionē: & ideò dicit *ſubreptitia cenſeatur*. Et non dicit eſſe verè eam ſubreptitiam, ſed præſumi impetratam per ſubreptionem. 2. Quia *c. Nihil de elect.* dicitur electum ſine ſuæ cauſæ examine eſſe eiiciendum, cùm eſt indignus. Ergo à contrario ſenſu non eiicitur, ſi dignus ſit: quamvis eligentes non præmiſſo eo examine defecerint ab electionis forma. 3. Quia velut lex temerè, & abſque cauſæ cognitione indicta, ſi revera cauſa boni communis intercedat. Ergo idem de legis diſpenſatione cenſendum eſt. 4. Ex doctrina *Minchaca lib. 1. controv. illuſtrium, c. 28. n. 6.* ubi probat tenere factum in foro conſcientiæ, quando finis juris habetur, quamvis forma, & ſolemnitas ejuſdem juris prætermittantur. Ad quod comprobandum multa ſimilia affert *Bellamera ſtatim allegandus*. Quod contingit in hoc eventu. Nec obſtat diſpenſationis definitio, quia (ut dixi diſp. 2. nu. 2.) ea non ſolùm comprehendit, quæ de diſpenſationis eſſentia ſunt, ſed ea quoque, quæ deſiderantur ut ſit licita. Quare dum authores nu. 4. allegati dicunt inferiori cenſeri commiſſam diſpenſationem, præcedenti cauſæ cognitione intelligendi ſunt, ut ritè, ac rectè fiat: vel ut validè, niſi revera adeſſet cauſa juſta. Hujus ſentent. eſt *Innoc. c. Diverſis, nu. 1. de cler. conjug.* ubi ait Epiſcopo diſpenſante abſque cauſæ cognitione iis, quibus poteſt, tenere diſpenſationem, ut in collatione beneficii, donec per ſuperiorem revocetur: & dum non revocatur, poſſidere licitè beneficium illud. Et ſatis hoc placet *Hoſtienſ. ibi n. 9. Joanni Andr. n. 8.* prætterquam, quod *Hoſtienſis* non admittit tacitam diſpenſationem, ſed verbis expreſſis factam. Idem latè probat multis ſimilibus adductis *Bellamera c. Veniens, n. 18. & 19. de filiis presb.* Idem expreſſè tenent quoad forum conſcientiæ *Armilla verb. Diſpenſ. nu. 14. fine, Lud. Lopez 1. p. inſtr. cap. 4. col. antep. verſ. Tertio dicitur.* Pro eadem ſent. eſt *idemmet Innoc. c. Cum ad monaſterium, n. 4. de ſtatu monachi*, ubi ait hujuſmodi diſpenſationem, aut non valere, aut revocandam eſſe. Cujus ſent. referunt, & ſequuntur *ibi Hoſt. nu. 32. Joan. Andr. ad fin. Abb. nu. 17. Henric. n. 17. Card. § fin. nu. 5. idem Abb. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 12. de judiciis. Alex. de Nevo, c. 1. num. 128. de conſt. Turr. c. 1. ar. 4. n. 14. d. 89.* At ad veritatem hujus disjunctivæ ſat eſt alteram partem eſſe veram, nempè, ut ea diſpenſatio poſſit revocari. Pro eadem ſent. ſunt *Abbas d. c. Diverſis, nu. 3. Probus addit. ad Monachum, c. un. n. 4. verſ. Poſtremo, de ætat. & qualit. Borgaſius de irregul. 2. p. tit. De different. termin. in materia diſpenſat. in fine*, ubi dicunt diſpenſationem cenſeri conceſſam inferioribus cauſa juſta exiſtenti illiuſque cognitione præmiſſa: at ſi non adhibita cauſæ cognitione diſpenſaverint, revocandam eſſe diſpenſationem per ſuperiorem. Cenſetur ergo valida donec revocetur. Atque idem cenſeo, quando Pontifex, vel Epiſcop. vel alius potens diſpenſare in votis vel juramentis, ſive jure ordinario, ſive delegato (niſi in delegatione habeatur ſpecialis forma petens præmitti cauſæ cognitionem) diſpenſat in illis legitima cauſa exiſtente, quamvis ſibi non cognita: peccabit enim mortaliter, at diſpenſatio erit valida in foro conſcientiæ. Quia eadem eſt ratio.

12 Nec culpæ alicujus erit reus diſpenſans, quamvis cauſæ examinationem non præmiſerit, quando cauſa notoria eſt. Quia in notoriis non exigitur ordo juris, nec notorium eget examinatione, *c. Manifeſta 2. q. 1.* Sic apertè ſignificant *Gloſſa, c. Qui ſine examinatione, verb. Sine examinatione d. 18. & c. fin. verb. Qui concubinas, d. 51. Abbas c. Præterea, nu. 1. de teſtibus cogend. Ananias c. 2. num. 8. de ſchiſm. Imola l. Quidam conſulebat, num. 8. ff. de re judic. Roſella, verb. Diſpenſatio, num. 6.* dicunt enim inferiorem exercentem actum contra legem erga aliquem, in caſu in quo diſpenſare poteſt, non cenſeri diſpenſare, niſi cauſæ cognitionem præmittat; præterquam quando cauſa diſpenſationis eſt notoria. Quia tunc examine non indigeat. Immò ſi ſibi cauſa conſtaret, non peccaret diſpenſans non examinando cauſam. Quia id tantum petitur, ne temerè diſpenſet. Quæ temeritas ceſſat, ubi certus eſt de cauſa.

Utrùm autem tradita duplici n. præc. locum habeant in diſpenſationibus, quæ committuntur à Pontifice ordinariis pro foro externo, vel confeſſori à ſacra pœnitentiaria pro foro conſcientiæ: dicemus diſp. 34. nu. 24. & duplici ſeq. & diſp. 35. num. 16. 13

Rurſos dubitari poteſt, an præſumatur cauſa in Principe diſpenſante, quando de ea non conſtat? Qua in re (ne diutius immorer) communis reſolutio eſt, quando Princeps diſpenſat motu proprio, & non ad partis inſtantiam, in jure humano, præſumi præſumptione juris, & de jure, contra quam non admittitur probatio, adeſſe cauſam juſtam. Secus quando ad inſtantiam partis, vel quando diſpenſat in iis, quæ ſunt de jure divino, aut de jure naturali divino: tunc enim non præſumitur cauſa, niſi probetur. Quia quando ad inſtantiam partis conceditur diſpenſatio, cenſetur potiùs per importunitatem extorta, quàm quod ita agendum Princeps cenſeat. Iuxta traditionem Bartoli ex illo textu, *l. 2. C. de petitione bonorum, lib. 10.* Quando autem diſpenſat in jure divino, & naturali, cùm id abſque cauſa fieri nequeat, opus eſt de cauſa conſtare. Et hujus ſent. ſunt *Abb. c. Quæ in Eccleſiarum, n. 10. de conſt. & ibi Fel. à n. 60. Decius in nova edit. à n. 129. Gigas de penſion. q. 6. n. 12. Rebuff. praxi benef. t. De diſpenſatione ad plura beneficia, n. 13. Loazes de matr. Regis Angl. dub. 4. n. 14. Rojas epit. ſucceſſ. c. 23. à nu. 13. Minchaca q. illuſtr. l. 1. c. 25. n. 17. & c. 26. à n. 28. Sanchez de voto, qu. 6. n. 131.* & latiſſimè *Menoch. de præſ. l. 2. tota præſumpt. 10. Maſcard. de prob. tota concl. 275.* Qui duo ſunt omninò videndi pro ampliationibus, & militationibus hujus ſententiæ. 14

Hæc tamen doctrina agit de præſumptione fori externi. Nam in foro conſcientiæ exiſtimo præſumendum eſſe pro ſuperiori, dum ſubdito non conſtat defectus cauſæ. Quippe ſubditi non eſt facta prælatorum diſcutere. Quod non obſcurè ſignificat *Sotus 4. diſt. 21. q. 2. art. 2. col. antep.* ubi tractans de diſpenſatione Pontificis in voto, dicenſque diſpenſationem abſque cauſa legitima non tenere: ſubjungit, ubi manifeſtus error non intervenit, præſumi cauſam legitimam. Et *l. 7. de juſt. q. 4. a. 3. ad 2. in fine*, ubi ait tunc diſpenſationem voti cenſendam irritam, quando manifeſtè conſtat nullam eſſe cauſam. Et tenet expreſsè *Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 3. fin.* dicens in foro interno ſufficere, ut non conſtet ſubdito de cauſæ defectu, quamvis in externo opus ſit cauſam probare. 15

Hinc deducitur qualiter accipiendum ſit, quod aliqui DD. tradunt, nimirum non credi prælato inferiori dicenti ſe ea juſta cauſa diſpenſare in lege ſuperioris. Hi ſunt *Nav. ſum. Lat. prælud. 9. n. 15. verſ. Addo ſecundo, Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 4. col. antep. verſ. 3. dicitur.* Quod idem de ſuperiori ſupremo diſpenſanti, quando nequit abſque cauſa, tradit *idem Nav. l. 3. conſil. tit. de regularibus, utraque edit. conſ. 56. n. 2.* & latiùs probat *in comment. de ſpoliis, ſuper c. Non liceat 12. q. 2. § 2. n. 8.* Et quod tradunt alii, nempè, non haberi fidem prælato aſſerenti ſe diſpenſaſſe, quando cauſæ cognitionem non præmiſit, Unde incumbet alleganti onus probandæ talis diſpenſationis. Quia cùm debitè non proceſſerit, jure optimo ei non habetur fides. Sic *Gloſſa cap. Si quis ſine excomm. verſ. Sine excom. d. 81. Speculat. t. De diſpenſatione, § Qualiter autem, n. 4. Joan. Andr. c. 2. n. 4. de ſchiſmat.* ubi *Abb. n. 5. Card. nu. 2. Nav. ſum. Lat. prælud. 9. nu. 15. Ant. Cuc. l. 4. inſtit. majorum, tit. 12. nu. 29.* Sed hæc omnia accipienda ſunt in foro externo. Nam in foro conſcientiæ eis creditur: ut dixi n. præcedenti. 16

Tandem deducitur, quid in ea quæſt. ſentiendum ſit, an credatur dicenti ſe habere poteſtatem delegatam ad diſpenſandum, aliudve faciendum? De qua re latè DD. *c. Cum in jure, de offic. deleg. & l. un. C. de mandat. Princ. Bernard. Diaz. regula 219.* latiſſimè *Menoc. de præſumpt. l. 2. tota præſumpt. 35. & de arbitrar. l. 1. tota qu. 76. Maſcard. de probat. concluſ. 268. Gratian. reg. 190.* Et ideò ſummatim dicam unum, aut alterum verbum, & reliqua in prædictis poterunt videri. Et quid in foro externo, dicam uſque ad nu. 22. ubi explicabo, quid in foro conſcientiæ. Concluſio ergo communis eſt, commiſſionem delegatam probandam eſſe oſtenſo delegationis inſtrumento, & aliàs non eſſe credendum eam aſſerenti. Ut conſtat ex *d. c. Cum in jure*, ibi: *Exequi non cogeris*: & ratio eſt, quia cum ſit quid facti, non præſumitur. 17

Multi hoc limitant, niſi legatus Cardinalis ſit id aſſerens Sic *Anton. c. Ad eminentiam, nu. 4. & 5. de ſent. excomm. Abb. c. Quod ſuper, n. 5. de fide inſtrum.* & alii, quos refert, & ſeq. *Gratian. regula 290. n. unico.* At verius eſt, nec huic credi in iis, quæ ſpecialem ſuperioris commiſſionem requirent, niſi literæ commiſſionis inferantur. Et ita docent *Bart. l. un. num. 1. C. de ſuper in dicto l. 10. Joan. Andr. & Hoſtienſ.* quos refert, & ſequitur *Abb. conſ. 94. num. 3. lib. 2. & c. Quod tranſlationem fine, de offic. legati, & d. cap. Ad eminentiam, n. 2. Francus c. 2. nu. 4. de offic. legat. in 6. Felin.* multos referens, & latè probans, *c. Quod ſuper, n. 10. & 11. de fide inſtr. & c. Quod in jure, nu. 6. de offic. deleg. Gregor. Lopez l. 23. verb. Que veuens, 5. 9. p. 1.* 18

&

Digitized by Google

& multos alios referens *Menoch. de præſumpt. l. 2. præſcr. 15. num. 4. Enriq. l. 10. de Sacram. ordin. c. 23. nu. n.*

19 Limitantur tamen hæc, niſi delegatus ſit perſona conſtituta in excelſa dignitate, nec agitur de præjudicio tertii, tunc enim creditur illi, quamvis ſuæ delegationis literas non oſtendat. Sic multi quos refert, & ſequitur *Menoch. de præſumpt. 15. n. 9. Iaſon repetit. l. Admonen. n. 175. de jurejur. Gutier. l. 2. q. canon. c. 17. fine.* Et hujus rei adhibent exemplum *Iaſon, & Gutier.* ut in facultate diſpenſandi, abſolvendi, concedendi indulgentias, & ſimilibus.

20 Hinc fit credi Epiſc. promoventi ad ordines non ſibi ſubditum, dicenti in titulo collationis ordinum ſe promoviſſe ea licentia proprii Epiſcopi. Quia agitur de modico præjudicio. Et ita tenent *Rebuff. praxi benef. tit. De forma dimiſſoriar. nu. 36. & relate Cardinali, Menoch. de arbit. l. 1. q. 76. num. 10. Gutier. l. 2. quæſt. canon. c. 17. nu. penult.*

21 Secundò fit credi literis ſummi pœnitentiarii aſſerentis ſibi vivæ vocis oraculo commiſſum eſſe, ut diſpenſet in aliquo caſu Pontifici reſervato. Quod id in nullius præjudicium vergat. Et ita *Paulo citato* docent *Cardin. Clem. Ne Romani, §. Eo tamen proviſo, nu. 1. de elect. Francus c. 1. nu. 4. de temp. ordi. in 6. & ibi Dominic. §. ult. n. 1. Octavius l. de offic. Curia Rom. cap. De ſummo pœnitentiario. Gregor. Lopez l. 32. verb. Emperador tit. 16. p. 3.*

22 Hæc dicta ſint pro præſumptione fori externi. Nam in foro conſcientiæ cuicunque viro timorato, ac confeſſori, dicenti ſibi delegatam eſſe poteſtatem ad abſolvendum, vel diſpenſandum, vel ad aliquid aliud, fides haberi poteſt. Quod & experientia ipſa demonſtrat, facultas enim abſolvendi à reſervatis, & diſpenſandi medio confeſſore ſolet à pœnitentibus impetrari.

S U M M A R I U M.

Quando ſupremus Princeps diſpenſat in lege propria abſque cauſa, an valeat diſpenſatio? Refertur quædam ſent. nu. 23.
Proponitur ſententia authoris, num. 24.
Satisfit argumentis, nu. 25.
Poſt n. 25. invenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

23 QUÆSTIO II. An diſpenſatio ſupremi Principis in lege propria conceſſa abſque legitima cauſa valeat: ut Pontificis in lege Eccleſiaſtica, & Principis ſæcularis in civili. Quibuſdam placet eam diſpenſationem irritam eſſe. Ducuntur 1. quod jure divino naturali interdictum ſit Principi diſpenſare abſque cauſa in jure humano. Aliàs enim ſic diſpenſans non peccaret. Cujus contrarium dicemus diſp. ſeq. nu. 3. Ergo diſpenſat tunc in eo jure divino naturali: ac proinde corruet diſpenſatio tanquam abſque cauſa legitima facta. 2. Quia hæc diſpenſatio procedit à poteſtate clavium: quæ eſt miniſterialis, & data Pontifici in ædificationem, & non in deſtructionem. Et ideò non eſt data, ut ea quiſpiam ad libitum abutatur, ſed ſub certa regula, & menſura ad bonum commune pertinenti: ſub qua non continetur illa diſpenſatio ſine cauſa. Erit ergo irrita. Hac enim ratione valore caret indulgentiarum conceſſio abſque juſta cauſa facta. Hujus ſent. eſt *Fortun. Garcia in repetitione l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, nu. 296. 297. ff. de lib. & poſthum.* ubi ait cùm injuſtum ſit Principem contra ſuas leges diſpenſare ſine cauſa, ſe neſcire quomodo id efficere poſſit: nec quoad veram juſtitiam ſecurum eſſe eum, cum quo ita diſpenſatur. Et *Mendoſa de pactis, lib. 1. q. 2. num. 35.* idem tenet quando diſpenſatio eſt in re magni momenti, ita ut noceat, *Minchacuti, 1. qu. illuſtr. c. 25. nu. 16. & c. 26. nu. 26:* Et non valere in foro conſcientiæ, ſed in ſolo externo tenet *Loazes de matrimon. Regis Angl. dubio 4. nu. 14 & 15.*

24 Cæterùm abſque dubio tenendum eſt, hujuſmodi diſpenſationem validam eſſe. Quòd tunc legiſlator diſpenſet in re propria, & in propria voluntate, eam mutans, à qua ſola vim habebat lex. Ergo ea diſpenſatio tanquam in bonis propriis facta valebit abſque cauſa, ſive diſpenſans peccet, ſive non. Sicut dominus prodigens bona verum dominium transfert, eſto prodigendo delinquat. Atque ideò hujus ſent. ſunt DD. quos diſp. ſeq. num. 2. referam dicentes poſſe Principem ad libitum in ſuis legibus diſpenſare. Et in propriis terminis docent *Innoc. c. Dudum, el 2. nu. 16. verſ. Item, & ſi Papa de elect. Anton. c. Per venerabilem, n. 6. qui filii ſint legit. & ibi Prapoſ. §. Quod autem, nu. 2. notab. 3. Abb. c. Non eſt, n. 8. de voto. Felin. c. Poſtulaſti, n. 13. in 4. caſu de reſc. Roſella verb. Votum 5. nu. 4. Sylv. verb. Diſpenſatio, q. 3. n. 5. Armilla, verb. Papa, nu. 12. Navar. fin. n. 4. de ſimon. & ſum. Lat. prœludio 9. nu. 14. Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 1. nu 7. de ſent. excom. in 6.* & multis citatis *4. decr. 2. p. c. 6. §. 9. n. 10. Villalobos in ſuis communib. lit. D. nu. 86.* Et ea Theologis, *Cajet. 1. 2. q. 96. ar. 5. ad fin. & 2. 2. q. 104. art. 5. ad fin. & in opuſc. 10. 1. tract. 27. de diſpenſ. matrim. in Occid. Eccl. q. un. verſ. Quoad tertium. Cathar. lib. 5. in Cajet. circa q. An Papa poſſit diſpenſare in voto ſolemni religion. ad fin. Victoria de poteſt. Papæ, num. 15. propoſ. 15. Sotus lib. 1. de juſt. quæſt. 7. ar. 3. col. 6. verſ. Poſtrem. ergo, & l. 6. q. 4. ar. 3. ad 2. fine. Et 4. d. 21. q. 2. ar. 2. col. 11. & d. 39. q. un. ar. 2. in fine corp. Canus relect. de pœnit. p. 5.* ubi de præcepto confeſſ. *ad fin. Ledeſ. 2. p. 4. q. 27. ar. 2. paulò poſt prin. & q. 56. ar. 4. col. pen. verſ. Præterea dubium. Veracr. 2. p. ſpeculi, art. 27. verſ. Secundò non expedit, & 1. p. a. 49. ad fin. Palacios 4. d. 15. diſput. 8. col. 17. verſ. Quamvis, & d. 38. diſp. 2. col. 7. verſ. Ego verò dixerim. Molina 1. 2. q. 97. ar. 4. ad fi. & l. 1. ſum. c. 14. §. 10. Corduba in quæſt. l. 4. qu. 8.* *ad fin. Gallego de regn. ſpir. c. 21. nu. 8. Angl. in florib. 1. p.* ubi de jejun. *q. 5. diffic. 2. Enriq. l. 5. de pœnit. cap. 22. nu. 5. & l. 12. de matr. c. 3. num. 6. Suarez t. 4.* ubi de indulgent. *diſp. 56. ſect. 2. nu. 11. Valentia 4. p. diſp. 6. q. 2. punct. 10.* ubi de cauſis excuſantibus ab officii recitatione, *cauſa 4. & 2. 2. diſp. 5. q. 7. punct. 2.* ubi de pluralitate benefic. *col. 4. verſ. Ubi autem illud jus. Azor lib. 7. inſtit. moral. c. 29. q. 6. & l. 5. c. 15. q. 3. Aragon. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad fin. Philiarc. de offic. Sacerd. t. 1. p. 2. l. 3. c. 4. verſ. Altera difficultas eſt. Lud. Lopez 2. p. inſtr.* ubi de jejun. *c. 108. fin. & 1. p. c. 4. not. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 54. ar. 3. diffic. 4. poſt 2. concl. & in ſum. Sacram.* ubi de matrim. *c. 27. concl. 4. Manuel q. regul. to. 2. qu. 46. ar. 5. & in 1. to. ſumma 2. edit. c. 196. fin. & c. 237. nu. 1. Vega 2. tomo ſumma, c. 23. caſu 14.*

Ad argum. 23. propoſita reſpond. Ad 1. neganda eſt conſeq. 25
Nam quoties agitur contra jus aliquod ſuperioris, non diſſolvendo ejus obligationem, non diſpenſatur in illo: ac proinde quamvis factum abſque cauſa culpam contineat, valet tamen. Quippe non aufertur legis obligatio, ſed violatur. Secus quando ita agitur contra jus ſuperioris, ut ejus obligatio tollatur, tunc enim eſt diſpenſatio in illo, ac proinde ſine cauſa facta caret valore. Cujus ratio eſt, nam lex divina, & naturalis, ea ex ſolùm quod factum prohibeat, non impedit factum quoad valorem, & ſubſtantiam, ſed quoad honeſtatem: tantùm enim tunc cohibet voluntatem, ſed non aufert poteſtatem. At ſecus eſt, quando in illa diſpenſatur, quia tunc obligatio legis tollitur. Et lex ſuaptè natura ſecum afferri, ut à nullo inferiori diſſolvi poſſit niſi juxta ſuperioris præſcriptum, quod eſt legitima cauſa intercedente. V. g. lex divina naturalis divites aſtringit ad ſuperflua graviter indigentibus elargienda. Si dives ille tunc ea prodigeret, factum teneret: & quamvis jus divinum violaret, non diceretur in eo diſpenſans. Quia juris divini obligationem non aufert, ſed violat. At ſi Pontifici datum eſſet in eo præcepto diſpenſare, eſſet irrita diſpenſatio abſque juſta cauſa conceſſa. Ad 2. dic procedentia à clavium poteſtate eſſe duplicia: quædam pertinent ad diſſolutionem voluntatis ſuperioris: ut quando Pontifex diſpenſat in lege divina naturali, & tunc deficit valor facti deficiente cauſa. Alia verò pertinent ad ſolius propriæ voluntatis diſſolutionem, qua lex ſtatuta eſt: & tunc quamvis peccetur in illius poteſtatis abuſu, factum tenet. Et hujuſmodi eſt diſpenſatio in propria lege.

S U M M A R I U M.

An valeat diſpenſatio inferiorum, ut Epiſcopi in ſuis legibus, facta abſque cauſa? Refertur quædam opinio, nu. 26.
Proponitur ſententia Authoris, nu. 27.
Quid, ſi ſuperior vel æqualis ſucceſſor diſpenſet abſque cauſa in lege inferioris, vel æqualis prædeceſſoris, nu. 28.
Quid, ſi conſtitutio illa tranſierit in contractum? nu. 29.
Quid, ſi ſit à Pontifice confirmata? nu 30.
Quid, ſi juramento ſtabilita ſit? nu. 31.
An valeat diſpenſatio Epiſcopi, vel Archiepiſcopi in Synodi ſua diœceſana decretis, abſque cauſa facta? Refertur opinio, nu. 32.
Explicatur ſententia authoris: & an ſolus Epiſcopus habeat in ea ſynodo votum deciſivum, & ſit ea ſuperior? nu. 33.
An Epiſcopus ejus Synodi decretis quoad vim coactivam aſtringatur: nec poſſit in eis diſpenſare, ac poteſt in propriis legibus? nu. 34.
An Archiepiſcopus validè diſpenſet abſque cauſa in decretis Synodi Provincialis? Proponuntur rationes probantes valere? n. 35.
Explicatur ſent. authoris: & an ſolus Archiepiſcopus habeat in ea Synodo ſuffragium deciſivum, & an poſſit ab illo excommunicari, & puniri: & ab Archiepiſcopo appellari ad Synodum provincialem, & explicatur c. Grave, de præbend. nu. 36.
An Archiepiſc. teneatur ejus Synodi legibus, quoad vim coactivam: nec poſſit in eis diſpenſare tanquam in propriis? n. 37. & ibi an poſſit plus in eis, quàm Epiſcopi ſuffraganei: & diſpenſare cum ſuffraganeis: & quid de ipſa Synodo.

QUæſtio ultima. An diſpenſatio inferiorum in propriis conſtitutionibus facta abſque cauſa valeat. Ut ſi Epiſcopus ſic 26
diſpenſet in ſuis. Quidam negant. Quippe quamvis ab Epiſcopi voluntate pendeat vim habere ſtatutum illud: atque adeò poſſit illud omninò caſſare: tunc enim ſua poteſtate ordinaria utitur, nec in aliquo jus commune offendit. At vim habenti ſtatuto, diſpenſare cum aliquo abſque juſta cauſa, eſt contra jus commune, *c. Cum omnes, de conſtitut.* At diſpenſatio inferioris in jure communi abſque cauſa eſt irrita, (ut nu. 4. diximus.) Hujus ſent. ſunt explicantes ſive jus acquiſitum ſit tertio, ſive non, *Inno. c. Dilectus nu. 5. de tempor ordinat. Archidiac. c. Licèt canon. nu. 3. de elect. in 6.* & dubius manet *Bellam. d. c. Dilectus, q. 6. n. 9. fine,* licèt aſſerat de facto ſervari, ut poſſit validè ſic diſpenſare.

Cæterùm abſque dubio tenendum eſt validam eſſe. Ducor, 27
quòd eadem militet ratio, quæ in Pontifice reſpectu ſuarum legum: tunc enim non diſpenſat in voluntate aliena, ſed in propria: à qua ſola vim habent leges illæ. Neque obſtat ratio contraria. Quia etſi peccet Epiſc. contra jus commune, immò & divinum naturale dictans neminem à lege generali eſſe abſque cauſa eximendum: at diſpenſatio illa tenet. Quia tunc non diſpenſat inferior in eo jure naturali, aut Pontif. ſed ſolùm illud violat. (ut num. 25. in ſolutione ad 1. explicuimus, reſpondentes ad

Digitized by Google

idem arg. quod æquè pugnat contra Pontif. an propriis legibus diſpenſantem abſque cauſa.) Et ideò hanc partem ſuſtinent *Inno.* ſibi contrarius, *c. Cum ad monaſterium, nu.4. de ſtatu monach. & ibi Jo. And. ad fin. Anton. §. At ſi clerici, §. De adulter. n.17. de judic. Et ibi Abb. n.10. Decius in nova edit. n.98. Aret. n.24. Fel. n.6. Alexan. Nevo n.16. Hippol. nu.93. idem Ant. c. Dilectus, nu.12. de tempor. ordin. & ibi Abb. nu.7. idem Ant. c. Qua in Eccleſiar. nu.30. de conſtit. & ibi Imol. nu.35. Card. in repetit. cap. Perpendimus, num.6. de ſent. excomm. Dominicus c. Licèt canon. in princ n.8. de elect. in 6. Milis in ſuo repertor. l. D. num.23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare poteſt contra propriam. Bottaus tract. de ſynodo Epiſc. 2. p. a.4. n.8. Gambara de authoritate leg. lib. 10. n.442. 443. Angel. verb. Beneficium, n.22. Sylv. verb. Diſpenſatio, q.13. n.19. & verb. Beneficium, 3. qu.9. num.13. F anc. d. c. Licèt canon. in princ. n.4. Tabiena verb. Diſpenſatio, quæſt.14. n.15. fine, & verb. Beneficium, 2. q.15. n.17. Armilla verb. Beneficium n.27. Nav. ſum. Lat. c.25. n.74. & c. fin. n.4. de ſimon.* Et ex Theologis, *Sotus l.1. de juſtit. quæſt. 7. ar.3. col.6. & l.7. q.4. a.3 ad 2. Valentia a.2. diſp.5. q.7. punct.2.* ubi de pluralit. benefic. *col.14. verſ. Ubi autem, ad jus. Azor l.5. inſtitut. moral. c.15. q.3. Philiarc. de offic. Sacerd. t.1. p.2. l.3. c.4. verſ. Al. ora difficultas. Sayro theſauro caſuum, to.1. l.6. c.11. num.11. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c.4. col. pen. verſ.4. concluditur.*

28 Atque idem prorſus dicendum eſt, quando ſuperior vel æqualis ſucceſſor diſpenſat abſque cauſa in lege inſerioris vel æqualis prædeceſſoris: valet enim diſpenſatio. Quia in voluntate ſuperioris eſt quaſi eminenter inſerioris voluntas: & ſucceſſor æqualis reputatur quaſi eadem perſona ratione ejuſdem officii. Sic *Navar. ſum. Lat. prælud. 9. num.15. Suarez to.4.* ubi de indulgent. *diſp.56. ſect.2. nu.11.*

29 Temperanda tamen eſt hæc ſententia 1. niſi conſtitutio illa Epiſcopi tranſierit in contractum, in commodum alterius. Ut ſi fieret ſtatutum, ut omnes ad urbem confluentes gauderent aliquo privilegio, non poſſet revocare reſpectu eorum, qui jam venerant. Quòd jus ex illo contractu jam ſit illis acquiſitum. Sic *Ant. utroque loco prior, Abb. utroque loco. Decius n.103. Hipp. nu.100. Alex. de Nevo n.17. Domin. Franc. Gambara nu.444. Milis, Imola, ubi eos allegavi n.27. Sylv. verb. Diſpenſatio, q.13. n.19.* Sed quamvis hæc limitatio ſit regulariter vera: negandum tamen non eſt poſſe Epiſcopum ex legitima cauſa ſupervenienti contravenire. Ut ex multis probat *Aretin. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, num.24. de judic. & ibi Felin. nu.6. fallentia 1.*

30 Secundò temperatur, niſi eæ conſtitutiones ſint authoritate Pontificia confirmatæ. Quia ex ea confirmatione gaudent authoritate Papæ, & reputantur ad illius leges, ac proinde ſe habet ad illas Epiſcopus, ac ad jus commune. Quia nequit eam confirmationem ex parte tollere. Sic *Dominic. c.1. in princ. nu.11. de filiis presb. in 6. Bottaus de ſyn. Epiſ. 2. p. a.4. nu.12. Sylv. verb. Beneficium 3. q.9. nu.13. Angelus verb. Beneficium, n.22. & ibi Armilla nu.27. Tabiena verb. Beneficium 2. quæſt.15. n.17. Sayro theſauro caſuum, in 1. to. l.6. c.51. nu.11. Azor lib.5. inſt. mor. c.15. q.7.*

31 Ultimò temperatur, niſi Epiſc. eas conſtitutiones jurejurando firmaverit. Cùm enim nequeat ſecum in juramento diſpenſare, nequibit in eis conſtitutionibus diſpenſare. Sic tradunt *Anton. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n.17. de judiciis: & ibi Abb. n.10. Alex. de Nevo n.17. Decius in nova edit. n.108. Felin. n.6. fallentia 2. Hippol. à nu.101 uſque ad 105. Bottaus de ſyn. Epiſc. p.2. ar.4. nu.13. Angelus, Sylv. Tabiena Armilla, Sayro, Azor, nu. præced. alleg. Idem Sylv. verb. Diſpenſatio, quæſt.13. num.19. & ibi Tabiena qu.14. num.15. fine.* Verùm dicendum eſt, adhuc poſſe. Quia juramentum magiſtratus intelligitur ſecundùm æquitatem, & niſi cauſa juſta interveniat. Ut benè docet *Baldus l. Et ſi ſeverior, nu.10. C. ex quibus cauſis infamia irrogatur.* Qua ratione nixus defendit ibi poſſe judicem ex juſta cauſa mutare pœnam legis à ſe juratæ. 2. Quia *Decius, Felinus, Bottaus, Hippol.* pro contraria parte allegati admittunt hoc, quando cauſa ita urgeret, ut eſſet periculum in mora. Tandem, quia probabilius eſt poſſe Epiſcopum ſecum in juramento diſpenſare, quoties poteſt cum ſubditis (ut probavi diſp.3. num.8.) Et ideò ſent. hanc ſuſtinet *Aret. d. §. De adulteriis, nu.26. & 27.* & refert pro ea Bartolum *Gambara de auth. leg. l.10. num.447.* Id demum dicendum eſt, quicquid ſit de perjurii peccato, ſi in eis conſtitutionibus juratis diſpenſet, valere tamen diſpenſationem in ea conſtitutione abſque cauſa juſta etiam factam perinde ac ſi non eſſet jurata. Quia perjurium non impedit rei valorem. Sicut ſi quis juraſſet non prodigè ſe expenſurum pecunias, peccaret prodigè expendendo, at factum teneret. Sic *Gambara eod. l.10. nu.452. Ant. de Roſellis,* quem refert nec improbat *Bottaus d. ar.4. num.12.*

32 Tandem duplex ſupereſt difficultas. Prior eſt, an Epiſcop. aut Archiepiſcopus validè diſpenſet in conſtitutionibus ſuæ ſynodi diœceſanæ abſque cauſa, vel ſe habeant ad illas, tanquam ad leges ſuperioris. Videntur enim hoc poſteriori modo ſe habere ad illas. Quia non ſunt ſuperiores ſua ſynodo diœceſana, ſed ſe habent ad illam inſtar decani ad capitulum Eccleſiæ cathedralis. Et ita *Molina 1.2. p.96. ar 5. dub.2. concl.1.* tuetur Epiſcopum legibus ſynodi diœceſanæ obligari quoad vim coercivam, inſtar aliorum ſubditorum. Quod etiam fatentur *Gallego, & Manuel ſtatim allegandi.* Quod fieri non poſſet, niſi inferior eſſet ipſa ſynodo. Secundò, quia non ſolùm Epiſ. in ſynodo diœceſana definit: ſed ſimul cum illo alii ibi congregati habent ſuffragium deciſivum, ut docet *Imola c. Grave, n.22. de præb. ad fi.* Quare *Gallego de cogn. ſpirit. c.21. nu.18.* defendit confirmationem ſynodi non peti ab Epiſcopo: nec ipſum poſſe ejus conſtitutiones abrogare. Et quamvis dubius dicit ſe magis in eam partem propendere, ut diſpenſatio abſque cauſa facta ab Epiſcop. vel Archiepiſcopo in iis conſtitutionibus ſit irrita. Et *Manuel 1. t. ſumm. 2. edit. c.237. num.1. fine, & Vega 1. to. ſum. cap.88. caſu 2. fine,* dicunt relato *Gallego* videri attento jure non poſſe Epiſcopum eas conſtitutiones tollere: at integrum eſſe ei diſpenſare in illis. Quòd conſuetudo vel tacitus ſynodi conſenſus eam facultatem concedat. Non explicant tamen an ejus diſpenſatio facta abſque cauſa valorem obtineat.

At probabilius cenſeo validam eſſe diſpenſationem Epiſcopi, aut Archiepiſcopi in ſuæ diœceſanæ ſynodi conſtitutionibus, abſque cauſa factam. Quod citato *Cardin. Alex. c. fin. qu.5. de cland. deſponſ.* ſuſtinet *Bottaus de ſynodo Epiſcop. p.2. ar.4. n.9. Nav. ſum. Lat. c.25. nu.74. & c. fin. nu.4. de ſimon.* Et idem videtur tenere apertè *Azor l.5. inſtit. moral. c.15. q.3.* quamvis enim non explicent conſtitutiones ſynodales, ſed tantùm ſuas conſtitutiones: at refert *Navarrum in prædicto loco,* ubi de conſtitutionibus ſynodalibus loquitur. Et quamvis hi non adducant probationes, poteſt probari hæc ſententia. Quia ſolus Epiſcopus ſuffragium deciſivum habet in ſynodo diœceſana, cæteri autem aſſident illi ut conſilium præbeant (quamvis minùs benè *Imola nu. præced. allegatus* contrarium dixerit.) Quod vel ex ipſo ſynodi tenore conſtat, in qua ſolus Epiſcopus decernit, & ſubſcribit, nulla aſſeſſorum mentione facta. Cujus contrarium in ſynodo provinciali accidere dicemus nn.36. Cum ergo ipſe ſolus legiſlator ſit, poterit diſpenſare validè abſque cauſa, utpotè, qui in ſua ſola voluntate diſpenſat. Et confirm. quia ad ſynodum diœceſanam communiter ſoli parochi, & clerus, qui nulla ſtatuendi facultate gaudent, confluere ſolent. Non eſt ergo cur eis illius ſtatuta tribuantur. Tandem quia cùm ejus ſynodi conſtitutiones ſolam diœceſim Epiſcopi obligent, quæ pleno jure ſubeſt Epiſcopo, poſſitque ſolus ſtatuta illam obligantia ioducere: immeritò eæ conſtitutiones tribuuntur cæteris congregatis: ſed ſolùm illuc confluunt, ut Epiſcopo aſſideant, illumque ſuis conſiliis adjuvent, quo prudentius, & maturius decernat. Hac enim ratione tuetur *Imola c. Grave n.22. de præbend.* Pontifice aſſiſtente concilio generali, Epiſcopos non habere ſuffragium deciſivum: ſed ſolùm quando ille non intereſt, mittens legatos, eo quòd plena ſtatuendi poteſtas in Pontifice reſideat. 33

Hinc deducitur contra DD. 32. allegatos Epiſcopum non teneri legibus ſynodi diœceſanæ quoad vim coercivam, ſed tantùm quoad directivam. Sicut tradunt Doctores legiſlatorem ſuis legibus aſtringi. Quod illæ à ſolo Epiſc. vim obligaodi habeant, ac in illis diſpenſet, ſicut in cæteris ſuis legibus. 34

Poſterior difficultas eſt. An diſpenſatio Archiepiſcopi in decretis ſynodi provincialis facta ſine cauſa legitima valeat. Videtur enim valere, quòd Archiepiſc. ſit ſuperior ſynodo provinc. ut conſtat ex *c. Grave de præbend.* ibi: *Metropolitani verò delictum ſuperioris judicio relinquatur, ex parte concilii nunciandum.* Ex quo textu conſtat metropolitanum non poſſe puniri per concilium provinciale. Cujus rationem ibi reddit *Hoſt. nu.16.* quem ſequuntur *ibi Joan. And. nu.8. Anton. n.4. q.2. Anchar. n.10.* eo quòd Archiepiſc. concilio provinciali ſuperior ſit. Poteſt ergo in ejus decretis tanquam inſerioris diſpenſare validè abſque cauſa. Item quia ſolus Archiepiſcopus habet ibi votum deciſivum, & Epiſcopi tanquam aſſeſſores interſunt, ut tenent quidam, quos tacitis nominibus, ac alios, qui ſentiunt Epiſcopos adeſſe ut judices, & habere votum deciſivum, refert *Innoc. d. c. Grave, n.3. verſ. alii tamen dicunt:* & neutram opinionem definit, & *Ant. ibi n.18. verſ. Ad 3.* ait utramvis partem eligi poſſe. Ergo poteſt ad libitum validè in eis decretis diſpenſare, tanquam à ſua ſola voluntate vim habentibus. 36

At dicendum eſt, eſſe irritam eam diſpenſationem. Ducor, quod Archiepiſcopus ſit inferior ſynodo provinciali leges eas ferente, ut optimè defendit *Navar. lib.1. conſ. in priori edit. t.31. de offic. ordinarii, toto conſ.7. in poſteriori, tit. de majorit. & obedientia, toto conſ.6.* atque ideò ait poſſe illum à ſynodo provinciali excommunicari. Probatque quia ab Archiepiſcopo appellatur ad ipſam ſynodum, tanquam ab inferiori ad ſuperiorem, ut tradunt *Gloſſa fin. c. A collation. de appel. in 6. Hoſtienſ. cap. Grave in fin. de præbend. Cardin. clem.1. §. Quod etiam in interdictis, nu.1. notab.3. de ſent. excom. & ibi Anchar. n.4. not.5.* unde concludit *Navar.* non ſe habere Archiepiſcopum ad ſynodum provincialem, ſicut ſe habet Pontifex ad concilium generale, vel Epiſcopus ad ſuum capitulum: ſed ut ſe habet decanus capituli Eccleſiæ cathedralis ad ipſum capitulum. Qui eſt caput ipſius ad eum effectum, ut ejus ſit capituli convocatio, & ibi tanquam præſidens habeat primam ſedem, non tamen eſt major, ſed inferior toto capitulo. Sic Archiepiſcopus (inquit) eſt caput ſynodi provincialis, in quantum eſt ejus illam cogere, ac illi præeſſe habendo primam ſedem. Non tamen, quod ſit major ea congregata, nec habeat parem juriſdictionem: ſed eſt tantùm ſimul judex, & colligata aliorum Epiſcoporum, qui in ea congregantur. Non valet ergo diſpenſatio Archiepiſcopi facta abſque cauſa in iis decretis, utpotè facta ab inferiori in lege ſuperioris. Secundò, quia Archiepiſcopus ſolus poteſtate caret condendi ſtatuta totam provinciam obligantia, ut conſtat ex *c. Nullus primas 9. q.3.* quod eſt ex 36

Ca-

Digitized by Google

Calixto Papa, & *c.Sicut olim, de accuſ.* At decreta ſynodi provincialis totam provinciam ligant. Non ergo à ſolo Archiepiſcopo dimanant: ac proinde nequibit ipſe abſq; cauſa validè in eis diſpenſare. Quippe omnis res quæ per quaſcunq; cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *c.8.de reg.juris*. Et confirmatur, quia Epiſcopos ſuffraganeos ibi intereſſe ut judices habentes jus ſuffragii deciſivi colligitur apertè ex *d.c Sicut olim*, ibi: *Ea fideliter perferant ad metropolitanum, & ſuffraganeos, ut ſuper his, & aliis prout utilitati, & honeſtati congruit, provida deliberatione procedant, & quæ ſtatuerint faciant obſervari*. Ecce qualiter non ſolùm Archiepiſcopum, ſed ſuffraganeos quoque auctores ſtatutorum dicit textus: aliàs non diceret in plurali, *Quæ ſtatuerint*. Idem etiam deducitur ex *cap.Grave de præb.* ibi: *Per ipſum concilium ſuſpendatur*. Quem textum ponderat ibi *Imol.nu 22.* ad probandum requiri conſenſum, nec ſufficere conſilium ſuffraganeorum. Quod etiam ſuſtinent *ibi Hoſt.n.8. Jo. And.num.5.Card.n.6.quæſt.6.* Quod etiam conſtat ex concilio Toletan.4. ubi jubentur Epiſcopi ſubſcribere iis, quæ communi deliberatione in concilio provinciali ſtatuuntur, & concilium Mediolanenſe 4. in fine ponit ejus ſubſcriptionis normam ſic: *Nos Carol. Archiepiſcop. Mediolani de conſilio, & aſſenſu Reverendiſſimorum Coepiſcoporum noſtrorum ſubſcripſimus*. Et ſtatim ſubſcribunt alii Epiſcopi. Nec obſtat *cap. Grave, de præb.* ponderatum num. præcedenti pro contraria ſententia, cum ratione doctorum ibi allegata. Non enim intelligunt Archiepiſcopum eſſe verè ſuperiorem ea ſynodo, ſed ejus caput: & ideò ob ejus dignitatis reverentiam noluit is textus poſſe ejus delictum puniri à ſynodo. Et ita hanc rationem reddiderunt ibi *Ant.n.17 Abb.n.8.* & hanc fuiſſe mentem eorum doctorum vel ex eo conſtat, quia *idem Hoſt.* qui *n.16.* eam rationem reddidit, quem alii ſequuntur, ſtatim *in fin cap.* ait Archiepiſcopum eſſe inferiorem, & ab eò appellari ad ſynodum. Tandem quia expreſsè nequire Archiepiſcopum in his conſtitutionibus diſpenſare, nec abſolvere ab excommunicatione in hac ſynodo lata tuentur aliqui, quos tacito nomine refert *Archid.c. 5.ad fin d.17.* reprobata diſtinctione *Hoſt.c.Grave, n.17.de præb. & Anchar. clem.1.nu.5. de ſent.excom.* & huic ſententiæ inhærere videntur ibi *Archid. & Dominic.* ſolùm enim diſſentiunt quoad abſolutionem ab excommunicatione. Cùm enim ea lata à ſynodo provinciali ſit, nec ſpecialiter reſervata, poterit ab ea tanquam à jure lata abſolvere quivis parochus: juxta *c.Nuper, de ſent.excom.* nedum Archiepiſcopus. Et ejuſdem ſententiæ ſunt *Anchar. & Hoſt.proximè allegati*. ajunt enim non poſſe Archiepiſcopum diſpenſare in iis decretis, ſi ea formentur nomine ſynodi, dicendo: Nos ſynodus, ſive nos Archiepiſcopus, & Epiſcopi in ſynodo congregati, vel nos Archiepiſcopus de conſenſu ſuffraganeorum in ſynodo congregatorum ſtatuimus. Secus ſi in perſona ſolius Archiepiſcopi. Nam innituntur, quod in priori caſu ſit conſtitutio ſynodi, at in poſteriori ſolius Archiepiſcopi: Atque ita fatentur non poſſe Archiepiſcopum quoties eſt ſynodi provincialis conſtitutio.

37 Hinc infero teneri Archiepiſcopum tanquam inferiorem, & Epiſcopos ſuffraganeos illis decretis quoad vim coactivam, nec poſſe in illis diſpenſare, niſi ſicut in lege Pontificia, in uno vel altero caſu ratione neceſſitatis, quod non ſit recurſus ad Pontificem, nec tunc ſit coacta ſynodus provincialis, ut ad illam confugiatur, nec refert eſſe recurſum ad Archiepiſcopum, ne ſuffraganei in ſuis diœceſibus poſſint tunc in eo diſpenſare decreto. Tum quia Archiepiſcopus non habet majorem in hoc poteſtatem, quàm ſuffraganei (ut nu.præcedenti diximus.) Tum etiam quia in diœceſi ſuffraganeorum ſuperior non eſt niſi in cauſa appellationis. Et ideò extra appellationis caſum non poſſe eum cum ſubditis ſuffraganeorum diſpenſare, tradunt omnes in tractatu de voto. Ex quibus omnibus conſtat diſpenſationem Archiepiſcopi, aut ſuffraganeorum, etiam ſimul cum illo, niſi in ſynodo provinciali ſint legitimè congregati, abſque juſta cauſa factam eſſe irritam. Quia diſpenſant in lege ſuperioris. Secus ſi ſynodus ipſa provincialis, vel alia ſynodus ſimiliter provincialis diſpenſaret. Quippe tunc valeret etiam abſque cauſa conceſſa diſpenſatio, tanquam facta in lege propria, aut æqualis prædeceſſoris.

DISPUTATIO XVIII.

An diſpenſatio à quocumque conceſſa in quavis lege, deficienti cauſa legitima, culpæ obnoxia ſit, in concedenti, petenti, acceptanti, eave utenti?

SUMMARIUM.

Quando diſpenſatur abſque cauſa in lege divina, aut ſuperioris, eſt mortale, nu.1.
Quid, quando in propriis legibus? Refertur quædam ſententia, nu.2.
Proponitur ſententia Authoris, nu.3.
An minor cauſa ſufficiat ad diſpenſandum in jure humano, quàm in divino? nu.4.
An exiſtente juſta cauſa teneatur prælatus diſpenſare: & ſi neget, poſſit ab eo appellari? Remiſſivè, n.5.
Qualis ſit culpa, diſpenſare in propria lege abſque cauſa? Refertur opinio, nu.6.
Proponitur authoris ſententia, numer.7.
Qualis ſit culpa in petenti, & acceptanti, ſcienti deeſſe cauſam? n.8.
Quid, ſi prælato proponat cauſas, de quarum ſufficientia dubitatur? n.9.
An utens diſpenſatione ſine cauſa conceſſa peccet? Refertur opinio, n.10.
Explicatur ſententia Authoris, nu.11.
Quale ſit hoc peccatum? nu 12.
An is cum quo abſque cauſa diſpenſatur, teneatur exequi quod lex jubet? num.13.
Satisfit argumentis. Et explicatur c.Cum noſtris, de conceſ. præb. n.14.

Diſputatione ſuperiori actum eſt de valore diſpenſationis abſque juſta cauſa conceſſæ: hæc tractat de ejus honeſtate, tam in concedenti, quàm in petenti, acceptanti, eave utenti. Et quidem ſi de diſpenſatione in lege divina, aut cujuſcumque ſuperioris loquamur, nemo dubitat reum eſſe culpæ lethalis petentem, acceptantem, utentem, concedentem: niſi materiæ levitas excuſet à tanta culpa. Quòd ea diſpenſatio irrita ſit (ut diximus diſp. præc. nu.3. & 4.) ac proinde à legis tranſgreſſione non excuſat. 1

Difficultas autem verſatur, quando in propriis legibus eſt diſpenſatio. Et incipiendo ab ipſo diſpenſante, quidam cenſent ipſum ſi Princeps ſupremus ſit, poſſe in eis ad libitum diſpenſare: & ſolam ſuam voluntatem eſſe ſufficientem diſpenſandi rationem. Ducuntur, quia ſicut ſola Principis voluntas fuit cauſa inducendæ obligationis, ita ea ſola obligationis tollendæ ſufficiens cauſa erit. Condentis enim jus eſt illud deſtruere. Nec princeps ſuis legibus aſtringitur, *l. Digna vox, C.de legibus*, & res facilè ad priſtinam ſuam naturam redit, *l.Si unus, §.Pacta, ff. de pactis*. Et confirmatur, quia dominus rem ſuam liberè expendere poteſt. Cùm ergo Princeps, utpotè ſuæ voluntatis dominus, habeat quaſi dominium legis ab ipſa profectæ, videtur nulla alia cauſa deſiderari: ut in ea cum aliquo diſpenſet. Secundò, quia poteſt Princeps nutu ſuo vel ex parte vel ex toto diſſolvere legem. Tertiò id conſtat ex *c.Cum noſtris, verſic. Nos verò, de conceſ.præb.* ibi: *Mandamus quatenus niſi prædictus Epiſcopus ſufficienter oſtenderit, quod vel ex indulgentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, vel ex alia juſta cauſa præpoſituram ſibi conceſſa fuerit, ipſam ad reſignationem ipſius compellatis*. Ubi indulgentia Pontificis comparatur juſtæ cauſæ. Dictio enim disjunctiva, Vel, ponitur neceſſariò inter diverſa, ut notant *D.D. l. Si quis, in princ. ff.de rebus dubiis*, & probatur ex *l.Hæc verba ille, aut ille, ff.de verb.ſignif.* Quartò, quia ſi cauſa deſideraretur, non videretur tunc Princeps diſpenſare, ſed obligatio legis extingui, ceſſante ejus cauſa. Et confirmatur, quia aliàs diſpenſatio non tam videretur legis relaxatio, quàm declaratio quædam ceſſationis legis in hoc eventu. Tandem quia paſſim concedit Pontifex diſpenſationes matrimoniales in gradu non multum propinquo abſque cauſa. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Gloſ. Relegati, 4. in fin.ff.de pœnis, & ibi Bart.nu 4.Specul.tit.de legat. §.Nunc oſtendendum eſt, nu.52.* & meliùs, *t.de diſpenſat. §. Nunc breviter dicendum eſt, nu.5.verſ.Et nota.Innoc.cap Cum ad monaſterium, nu.3. & 4. de ſtat. monach. & ibi Io And.nu.ult.Ant n.final.Hoſt. n.13.fin. Anchar n.25. Henric n.16.Card.ibi.§ ult.n.5.Abb.c.* Diverſit. *nu.3. de cleric.conjug. & c.2.n 4.de ſchiſm.Idem Joan.And.c.Magna, n.5.de voto, & ibi Henric.n.3.idem Anton.c.2.col.ult.n.20.de conſt. & ibi Imol.n.16.verſ.Ex ex dictis patet, & ibi Fel. fallent.4.ampliat.1.nu.33. & c.ad audient.1.2. nu.4.de reſcr.Bald.l.reſcr.nu.12.C. de precib.imperatori offer. Decius c. Quæ in Eccleſiar.in nova edit.n.123.de conſt. & c.Cum in cunctis, §.Inferiora, n.27.de elect.Gigas de penſionib.q.6.num.13. Turrec.c.Singula, art.4.fin.n.14.d.89.Hippolyt ſingular.599. Bermondus de publicis concubina, §.Statuimus, n.28.Angel.verb. Diſpenſatio, n.3. Roſella ibi, n.6.Sylv.q.3.n.5.Armil.num.14. Rojas alios referens epitome ſucceſſionum, c.23.n.12.Minchaca l.1.q.illuſtr.c.21.nu.9. & nu.16.* limitant quando eſt diſpenſatio ex gratia, & non ex juſtitia concedenda. *Menoch.de arbitrar.l.2.centur.5.caſu 421.nu.19. Borgaſius de irregul. p.7.c.ult.nu 16.17.18.Brunor. in ſuo compend.liter.P.verſ.Papa diſpenſare poteſt. Mandoſius praxi ſignaturæ, verb. Diſpenſationes, verſ.Papa diſpenſare poteſt.* Et ex Theologis, *Palud.4.d.38.q.4.ar.4. concl.3. n.40 Alvarus Pelag.l.1.de planctu Eccleſ.a.46.lit.G. Stunica de voto, q.6.n.110.30.* & addunt *Felinus d.c.Ad audientiam, n.4. Gigas d.nu. 13. Borgaſius d.n.18.Stunica d.n.130.* cum cum quo ſic abſque cauſa diſpenſatur eſſe etiam tutum quoad Deum: & non tantùm quando omninò aboletur, ſed etiam quando ſtante lege diſpenſatur in ea cum aliquo. Quia Innocentius proximè allegatus, quem cæteri ſequuntur, loquitur expreſsè de diſpenſatione, & indiſtinctè. Unde (ait *Felin.*) non eſt cur ad forum externum ejus ſententia reſtringatur. Et quamvis hi Doctores de inferiori, ut de Epiſcopo circa ſuas leges diſpenſanti, minimè loquantur: at idem tenentur dicere. Quia rationes allatæ in eo etiam militant. Cùm eæ leges ex ſola ejus voluntate dimanent. 2

At dicendum eſt, quemcumque legiſlatorem, & ſi ſupremus Princeps ſit, reum eſſe culpæ, diſpenſando cum aliquibus abſque cauſa legitima in propriis legibus. Ducor, quod violet jus naturæ dictans partem ſuo toti congruere debere, excipiens temerè, & imprudenter aliquos per diſpenſationem. Et confirm. quod offendat æqualitatem, quam juſtitia erga omnes ſervari petit, *c.Iuſtum eſt, d.9.* Secundò quia eſt actus rationi diſſonus, & offenſionis anſam cæteris ſubditis jure optimo præbens. Et confir. quia poteſtas data eſt in ædificationem, non in deſtructionem. *2. Corinth.10.* Quare talis diſpenſatio eſt potius diſſipatio cenſenda: 3

Digitized by Google

authore *D. Bernard. l. 3. de conſiderat. ad Eugenium, ad fin.* Tertiò quia ſicut lex ob bonum commune indici debet, *c. Erit autem lex d. 7.* ita & diſpenſatio, quæ eſt quaſi lex quædam. Quartò quia diſpenſatio hæc cedit in aliorum injuriam. Quia una ex conditionibus ad legis juſtitiam petitis eſt, ut ſit æqualia omnibus. Quæ deficit, quando cæteris lege oppreſſis, aliquis ſine juſta cauſa ab illa eximitur. Quintò idem probatur ex *Trid. ſeſſ. 24. de matrim. c. 9.* ibi: *In contrahendis matr. vel nulla omninò detur diſpenſ. vel rarò, idque ex cauſa, & ſeſſ. 25. c. 18. de reform.* ibi. *Quod ſi urgens, juſtaque ratio, & major quandoque poſtulaverit cum aliquibus diſpenſandum eſſe: id cauſa cognita, & ſumma cum maturitate, à quibuſcumque ad quos diſpenſatio pertinebit, præſtandum eſt.* Et ex *Conc. Colonienſ. 3. p. 1. c. 33.* ibi. *Quam imprudentiſſimè pleriq; diplomaris, ac diſpenſationibus apud Sedem Apoſt. extortis præter ſum. Pontif. mentem (qui & vult, ut debet, poteſtate ſibi conceſſa non ad deſtructionem ſed ad conſtructionem uti) abutantur.* Tandem probatur ex *l. Releg. in fine, ff. de pœnis,* ibi. *Nemo poteſt commeatum remeatumve dare exuli, niſi imperator ex aliqua cauſa.* Atque ita ſent. hanc ſuſtinent ex Theol. *D. Thom. 1. 2. q. 97. à 4. Cajet. ſum. verb. Diſpenſ. init. & 1. 2. q. 96. ar. 5. ad 5. Victoria de poteſt. Papæ propoſit. 15. num. 15. Pet. de Soto lect. 18. de matr. pagina penult. verſ. Jam circa Sotus l. 1. de juſt. q. 7. ar. 3. ad fin. corporis, & 4. d. 39. q. unic. art. 2. in fine corporis. Cunus relect. de pœnit. p. 5.* ubi de præcepto confeſſionis, *ad fin. Ledeſm. 2. p. 4. q. 56. art. 4. col. penult. verſ. Præterea dubium. Veracruz 1. p. Specul. ar. 49. ad 5. & 2. p. a. 27. verſ. 2. non expedit. Metina 1. 2. q. 97. a. 4. col. pen. verſ. De cauſa neceſſar. Palacios 4. d. 15. diſput. 8. col. 17. verſ. Neque ſolum & diſt. 38. diſp. 2. col. 7. verſ. Ego verò dixerim Cord. in quæſt. l. 4. q. 8. col. pen. Valen. 2. 2. diſp. 5. q. 7. punct. 2.* ubi de pluralitate ben. *col. 4. verſ. Ubi autem illud jus, & 1. 2. diſput. 7. q. 5. punct. 9. ad fin. Petr. de Ledeſm. ſum. ſacr.* ubi de matr. *c. 27. poſt 4. concl. dub. 8. Azor. l. 5. inſt. mor. c. 55. q. 2. Man. 2. ſumm. in 2. edit. c. 24. concl. 2. n. 4. & c. 196. fine Philiarc. de offic. ſacerd. t. 1. p. 2. l. 3. cap. 4. verſ. Altera diffic. Vega 2. to. ſum. c. 23. caſu 14. idem Petr. de Ledeſ. de matr. q. 54. ar. 3. diffic. 4. poſt 2. conc. Lud. Lopez 1. p. inſt. c. 4. col. 2. verſ. Sed quid ſi monarcha.* & ex juriſperitis, *Hoſt. ſum. t. de filiis presb. ad fin. verſ. Verumtamen non omitto. Abb. repetit. c. Extirpandæ. §. Qui verò, nu. 44. de preb. & c. Quia in Eccleſ. nu. 17. de conſt. & c. Per venerabilem, num. 4. qui filii ſint legit. & ibi Prepoſ. §. Quod autem, num. 2. notab. 3. Alex. de Nevo cap. 1. nu. 838. & c. Cum acceſſiſſem, n. 80. de conſt. & cap. Duas nu. 19. de ſponſa duorum. Additionator ad Joan. And. cap. Cum ad monaſter. fine de ſtatu monach. Rebuff. in concordatis.* ubi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verb. Diſpenſationum, verſ. Notandum eſt, quod nunquam, & praxi benef. tit. de diſpenſat. ad plura beneficia, nu. 55. Turr. c. conſeq. n. 2. d. 81. Roſella verb. Votum 5. n. 4. Armil. verb. Papa, n. 82. & verb. Diſpen. n. 83. Nav. ſum. c. 82. Hiſp. n. 58. Lat. n. 57. & utraque c. 25. n. 5. & ſum. Lat. præludio 9. nu. 14. Covar. c. Alma mater 1. p. §. 1. n. 7. de ſent. excom. in 6. & 4. decr. 2. p. c. 6. §. 9. n. 7. Spino Specul. teſtam. gl. 12. principali, nu. 2. Gallego de cogn. ſpirit. c. 21. nu. 2.*

4 Id tamen maximè obſervandum eſt, multo minorem cauſam ſufficere ad diſpenſandum in jure humano, quam in divino, & naturali. Quippe ſtrictior eſt hujus, quàm illius obligatio. Sic *Navar. ſumm. c. 12. hiſpand, num. 58. latinè num. 57.* Quod quidem cæteris paribus intelligendum eſt. Regula enim certa ſtatui nequit: nam aliqua lex humana poteſt adeò bono communi conducere, ut ratio ipſa poſtulet difficilius in ea diſpenſandum eſſe, quàm in particulari voto obliganti jure divino naturali, ut optimè docet *Sotus libro 7. de juſt. quæſt. 4. art. 3. colum. 8. verſ. Hic autem.*

5 Utrum autem exiſtenti cauſa juſta teneatur prælatus diſpenſare: & ſi nolit poſſit ab eo appellari, diximus l. 3. tota diſp. 10.

6 Sed quale ſit peccatum diſpenſare quemcumque legiſlatorem in propria lege abſque cauſa juſta, non concordant DD. Quibuſdam placet eſſe lethale, niſi materiæ parvitas excuſet. Quod res maximi momenti ſit violatio hæc æqualitatis inter ſubditos ſervandæ. Deinde quia ſi eſſet ex ſe. & ex genere ſuo veniale, non fieret mortale ex materiæ multiplicatione, ut in mendacio conſtat. At quando lex eſt gravis, fatentur DD. eſſe mortale. Hujus ſent. apertè videntur *Cajetanus ſumma verb. Diſpenſatio, initio, & ibi Armil. nu. 13.* ubi dicunt in materia parva eſſe hanc culpam venialem. Quare ſentiunt apertè ex ſuo genere eſſe lethalem. Et *Covar. 4. decret. alleg. 2. p. cap. 6. §. 9. nu. 7.* ubi ait fortaſſis, & frequentiſſimè eſſe culpam mortalem, & tenent *Petrus de Ledeſma ſum. ſacram.* ubi de matrim. *cap. 27. poſt 4. concl. dub. 1. tom. Manuel ſum. in 2. edit. c. 196. fin. Vega 2. tom. ſum. c. 23. caſu 14.* & eſt ſatis probabile.

7 At probabilius eſt, culpam eſſe venialem, ſi deſit ſcandalum, ac notabile aliorum damnum. Quale eſſet, alios nimis gravari ex eo, quòd quis abſque cauſa tributi ſolvendi lege liberaretur. Ducor, quòd his ceſſantibus non ſit res tanti momenti quempiam abſque cauſa à legis obligatione eximi. Cùm lex illa à legiſlatoris voluntate dependeat. Nec dicimus fieri culpam mortalem ex materiæ multiplicatione, ſed extrinſeca ſcandali, aut notabilis aliorum damni circumſtantia. Et ita tuentur *Navarrus ſum. lat. præludio 9. nu. 14. & c. 25. nu. 5. Ludov. Lop. 1. p. inſtruct. c. 4. col. 2. verſ. 6. ſuperaddidimus. Philarcus de officio ſacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 3. cap. 4. verſ. Altera difficultas. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 237. nu. 1.* & idem videtur tenere *Valentia 1. 2. diſp. 7. q. 5. puncto 9. ad fin.* ubi docet hoc peccatum communiter eſſe veniale: at eſſe probabile, poſſe aliquando eſſe mortale, attenta legis gravitate, & conditione.

Rurſus de petente diſpenſationem, cum cauſam juſtam deficere norit, *Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 9. num. 7.* ait eum peccare venialiter, & forſan mortaliter. Quippe qui rem illicitam petit à Principe, eſtque ei in culpa mortali adjutor. At *Petr. de Ledeſma allegat. num. 6.* ait hunc eſſe reum culpæ lethalis. At dicendum eſt niſi juſta ignorantia excuſetur, ſimili culpa eum infici, quam admittit ſic diſpenſans. Quare quando diſpenſans peccat mortaliter, vel venialiter, juxta dicta nu. præced. petens quoque ejuſdem generis culpæ reus erit. Quia cooperatur concedentis peccato, ad idque inducit. Atque idem dicendum eſt de acceptante, licèt non petierit. Quod conſentiat concedentis peccato, immò cooperetur. Cùm diſpenſatio non plenè ſuum effectum ſortiatur, donec acceptetur. Sed inde inferes, peccare qui quotidie diſpenſationes matrimoniales concedi abſque cauſa petunt expreſsè à Pontifice. Quod abſurdum videtur. Cùm viri timorati, & docti id paſſim conſulant ad evitanda dubia, quæ circa cauſarum, quæ allegantur, veritatem ſuboriri ſolent. Sed reſpondeo eos culpæ immunes eſſe. Quia Pontifex tunc non diſpenſat abſque cauſa (ut diſp. ſeq. num. ultimo explicabimus:) quamvis enim non detur cauſa ex parte perſonæ cum qua diſpenſatur: at Pontifex ad ſumptus boni communis taxat aliquam pecuniariam compoſitionem: quæ cauſam juſtam diſpenſandi præbet.

Id tamen monuerim, ſi petens diſpenſationem proponat bona fide cauſas, quibus ducitur eum minimè peccare: quamvis illæ minus juſtæ ſint. Quia ſuum non eſt judicare an cauſæ eæ ſint legitimæ, ſed ſuperioris. Sic *Nav. ſum. latina, prælud. 9. nu. 13. fin. Petrus de Ledeſma, ſumma ſacrament.* ubi de matrim. *cap. 26. poſt 4. concl. dub. 8. Philiarcus de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. lib. 3. cap. 4. verſ. Alter difficultas.* Unde optimè *Azor lib. 7. inſtitut. moral. cap. 29. quæſt. 6.* ait quando alicui eſt dubia ſolvendi jejunii cauſa, ita ut non certò, & evidenter ſibi conſtet cauſam juſtam deeſſe, cum tuto id ſolvere conſilio ſuperioris, medici vel confeſſoris. Quia in dubio melior eſt horum conditio, & non noſtro, ſed illorum indicio ſtandum eſt, & optimè etiam *D. Thom. 2. 2. qu. 88. ar. ult. ad 2. & Joan. de Priburgo in ſum. confeſſ. lib. 8. tom. 8. qu. 8. Emmanuel Sa ſumma, verb. Votum,* ubi de voti irritatione, *nu. 21.* dicunt in dubio an cauſa diſpenſationis legitima ſit, excuſare diſpenſationem prælati. Et faciunt etiam, quæ diximus diſp. præc. nu. 11. nimirum, in foro conſcientiæ præſumi in dubio pro ſuperiori diſpenſanti. 9

Tandem de utenti diſpenſatione conceſſa abſque legitima cauſa, difficultas eſt an ultra peccatum, in ejus petitione acceptationeve admiſſum, novam culpam incurrat, quotiès ex diſpenſatione utitur? Multi cenſent ceſſante ſcandalo, ac aliorum damno notabili eum non peccare (quod ſatis probabile eſt.) Ducuntur, quòd cùm ex diſpenſatio à legiſlatore conceſſa ſit valida, nulla legis obligatio ſupereſt, cujus tranſgreſſio utentem eadem diſpenſatione reum culpæ conſtituat. Nec lex naturalis, dictans Partem ſuo toti congruere debere, eum obligat, utpotè qui juſtam exceptionem habet non ſe conformandi cæteris. Quod à lege illa cæteros obliganti ſit verè exemptus. Secundò, quia ſi princeps abſque juſta cauſa omninò aboleret legem, non peccaret eam non obſervans. Ergo ſimiliter quando partim abolet, diſpenſando cum aliquo. Quia reſpectu illius omninò eſt abolita. Sic tenent *Anchar. c. Non eſt, in fine, de voto, & cap. Cum ad monaſterium, num. 25. de ſtatu monach. Felinus cap. Ad audientiam, ol. 2. num. 4. de reſcript. Gygas de penſionibus qu. 6. nu. 13. Angel. verb. Diſpenſatio nu. 3. & ibi Sylveſt. q. 3. nu. 5. Navar. ſumma lat. cap. 82. nu. 57. Brunorus in ſuo compendio, litera P. verb. Papa diſpenſare poteſt. Palacios 4. d. 15. diſp. 8. col. 17. verſ. Quamvis is, & d. 38. diſp. 2. col. 7. verſ. Ego verò dixerim. Metina lib. 1. ſum. cap. 14. §. 10. Sumica de voto, q. 6. nu. 830. Azor l. 5. inſtit. moral. c. 85. qu. 3. init. Aragon. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad fin.* 10

At probabilius eſt, in uſu hujus diſpenſationis culpam admitti. Quod licèt oblata ſit illius legis humanæ obligatio ratione diſpenſationis, at ſupereſt obligatio legis naturalis dictantis neminem debere abſque cauſa juſta à ſuo toto diſcrepare. Quare & ſi hic non peccet adverſus illam legem humanam, at peccat contra hoc jus naturæ. Nec obſtat, abrogata omninò lege neminem peccare, eam non obſervando. Quippe cum tunc quoad totam communitatem tollatur lex, nil eſt, quod obliget. At manenti lege in ordine ad alios rationi diſſonat, ut quiſpiam nulla juſta ratione excuſatus non vivat æquali jure cum aliis. Et ita ſuſtinent *Abb. c. Non eſt, nu. 8. de voto, Additionator ad Io. Andream, cap. Cum ad monaſterium, fin. de ſtatu monach. Barbat. addit. ad Abb. c. At ſi cleric. §. De adult. nu. 12. verb. Eſt nulla de judic. Gambara de authoritate legati, l. 10. num. 161. & 374. Rebuff. praxi benef. t. de diſpenſ. ad plura beneficia, num. 55. Navar. ſumm. lat. præludio 9. nu. 14. & ſum. hiſp. c. 23. nu. 42. Covar. 4. decret. 2. p. c. 5. §. 9. nu. 7. & 8. Gallego de cogn. ſpir. cap. 21. num. 9.* Et ex Theolog. *Cajet. 2. 2. q. 95. ar. 4. ad fin. Sotus lib. 1. de juſt. q. 7. ar. 3. in fine corp. Ledeſ. 2. p. 4. quæſt. 27. art. 2. paulò poſt principium. Corduba in ſuo quæſtionario lib. 4. q. 8. col. penult. Azor l. 5. inſtit. moral. cap. 15. qu. 3. in fin. Manuel q. reg. 2. to. q. 46. art. 5. & tom. 8. ſumm. in 2. edit. cap. 237. num. 1. Petrus de Ledeſma ſumm. ſacram.* ubi de matrim. *c. 27. poſt 4. concl. dub. 1. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 4. col. 2. verſib. Sextò ſuperaddidimus. Philiarcus de officio ſacerdotis, t. 1. p. 2. lib. 3. cap. 4. verſ. Altera difficultas. Valentia 1. 2. diſp. 7. quæſt. 5. punct. 9. ad fin.* 11

Quòd

Digitized by Google

12 Quod ſi roges, quale ſit hoc peccatum? *Petrus de Ledeſma nu. præc. allegatus* ait eſſe mortale. Quia concedens abſque cauſa diſpenſationem, delictum lethale perpatravit, cui conſentire videtur ea utens. At mihi certum eſt, id peccatum eſſe veniale, ſed ſcandalum, & damnum aliorum notabile ceſſent. Quòd uſus illius diſpenſationis non ſit conſentire peccato diſpenſantis, nec proſecutio peccati admiſſi in petitione acceptationeve diſpenſationis: cum ea peccata omninò tranſierint, ſolumque ſuperſit in illius uſu ea partis cum toto deformitas indecens, quæ ceſſante ſcandalo, vel alio damno, non ita gravis eſt, ut culpam venialem excedat. Nec valet, Princeps concedens peccat mortaliter. Ergo & utens. Quia ad Principem ſpectat curare, ut leges ob commone bonum indictæ obſerventur: at ſubditi non eſt id providere, ſed tantùm obſervare, quandiù ſibi impoſitæ ſunt, & ita docent *Soſus, Navar. Covar. Gallego, Cordubu, Valentin, Philiarcus, Manuel, ubi eos nu. præced. allegavi.*

13 Hinc deducitur, hunc cum quo ſine cauſa juſta diſpenſatum eſt in lege, teneri jure naturæ non obſtante diſpenſatione exequi quod lex jubet. Quod benè docet *Valentia n. 11. allegatus* Et conſtat ex dictis nu. præced Si enim peccat venialiter in uſu diſpenſationis, qui eſt non ſervare legem, contra jus naturæ, dictans indecens eſſe partem non conformari toti. Ergo eodem jure naturæ tenetur legem ſervare ſub culpa veniali.

14 Ad arg num. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic, concludere ſolam Principis voluntatem cauſam eſſe ſufficientem legis diſſolvendę, ut diſſolutio factum teneat: non tamen ut licita ſit eximendo aliquem privatum cæteris ligatis. Quia non data eſt poteſtas ad deſtructionem, ſed ad ædificationem. Immò nec ſola Principis voluntas ſatis eſt ad legem condendam, niſi cauſa legitima adſit. Ad confirm dic ſimiliter probare poſſe liberè, ad hunc ſenſum, ut teneat factum, non tamen ut id liceat. Quippe lege ſemel condita non omninò eximendi alicuius ab ea dominium habet. Quia tenetur ex officio adminiſtrare juſtitiam, & æqualitatem ſervare. Ad 2. dic, longè diverſam eſſe rationem de abroganda vel deroganda lege, & de eximendo aliquo à lege, per privatam diſpenſationem. Ad prius enim ſola voluntas ſufficit, qua ab initio conſtituta eſt. Ad poſterius autem requiritur cauſa. Quia cum lex ſit juſta, imprudenter, & temerè pars excipitur ne congruat ſuo toti. Ad 3. dic, in eo textu æquivalere diſpenſationem Pontificiam juſtæ cauſæ, ne compellatur poſſeſſor plurium dignitatem alteram reſignare. Quia oſtenſa diſpenſatione Pontificis præſumitur juſta cauſa: & ita relevabitur oſtendens onere probandæ cauſæ juſtæ, quam probare tenebatur non exiſtente diſpenſatione. Tunc enim temporis (ut notat *ibi Gloſſa, verb. Juſta,*) poterat quiſpiam plures habere dignitates ſine diſpenſatione, ex juſta tamen cauſa. Unde decidit textus poſſeſſorem compellendum eſſe alteram reſignare, niſi juſtam cauſam probet, vel diſpenſationem exhibeat: qua oſtenſa præſumebatur juſta cauſa. Ad 4. & confirm. dic, cum diſpenſatur in lege, non ita ceſſare cauſam, ut ejus obligatio ceſſet abſque alia diſpenſatione. Quia ad id oporteret cauſam in univerſum ceſſare, nec ſufficeret in eo privato cum quo diſpenſatur. Præterea eſto hoc ſufficere, non ſemper cum diſpenſatur, ceſſat omninò cauſa legis in eo privato. Quia ſatis eſt ad diſpenſationem cauſa dubia. Quæ ad ceſſationem obligationis legis minimè ſufficeret. Ad ultimum conſtabit ex dicendis diſ. ſeq. fine.

DISPUTATIO XIX.

Quæ ſint juſtæ cauſæ diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus?

SUMMARIUM.

Cauſa juſta diſpenſationis an ſemper debeat eſſe bonum commune, n. 1.
Quid intelligatur in Trid. nomine magnorum principum, cum quibus ſolis eſt diſpenſandum in 2. conſanguinitatis gradu, nu 2.
An id decretum procedat in publica honeſtate, etiam in primo gradu, num. 3.
Ex quibus cauſis diſpenſetur etiam cum non magnis Principibus, nu. 4.
An licitè diſpenſetur facilius cum divitibus, & potentibus, n. 5.
Dum aſſignatur, ea cauſa, contrahentes eſſe nobiles, aut ex nobili genere natos: aut ex principalioribus urbis, quomodo intelligatur, n. 6.
An urgentior cauſa deſideretur in conſanguinitate, quàm in affinitate, & cognatione ſpirituali, & an in hac ſoleat Pontifex diſpenſare: & an major cauſa petatur, quo gradus eſt propinquior: & in recta linea, num. 7.
An extinctio litis, & pax ſit juſta diſpenſandi cauſa, nu 8.
Quid de ſcandalorum evitatione; & quæ ſint hæc ſcandala. n. 9.
Qualiter intelligatur cauſa, dum allegatur ſubortura ſcandala, num. 10.
An ſit juſta cauſa, quando diſpenſatione obviatur magno delicto, num. 11.
An ſit juſta, non reperiri ob loci anguſtiam, vel magnam ſobolem, conjugium æquale, nu. 12.
Quid, ſi in locis vicinis æquale reperiatur, nu. 13.
An ea cauſa ſit falſa, ſi unum tantùm, aut alteram reperiatur æquale, num. 14.
Quæ ſpectanda ſint ut matrimonium dicatur æquale, n. 15.
An defectus dotis competentis ad nubendum æquali, ſit juſta cauſa, num. 16.
Quid, ſi ſufficiat ut nubat æquali fęminæ, non tamen ei, qui illam ducere vult, nu. 17.
An ſat ſit argumentum dotis fęminæ alias ſufficientem dotem habentis, num. 18.
An ſufficiat contrahentes inſtitutos eſſe hæredes ſub conditione matrimonii, num. 19.
An ſit cauſa, ſi patrimonium fęminæ ſit litibus implicitum, n. 20.
An cenſeatur fęmina carere dote, quando habet patrem divitem, n. 21.
Quid, ſi jure ſuccedendi careat, nu. 22.
Quid, ſi non ſufficiat legitima ad dotem, niſi in aliqua parte melioretur, num. 23.
Quid, ſi frater vel alius dotet, ſive præceſſerit pactum, ſive non, 24.
Quid, ſi parentes nequeant dotare, at iis mortuis habebit dotem, numer. 25.
Quid, ſi facultatibus renunciarat, & ideò caret dote, n. 26.
An quando fęmina verè carebat dote, poſſit nolle hæreditatem, vel legatum acceptare, vel in alium cedere, quo titulo paupertatis ſecum diſpenſetur, nu. 27.
Quid, ſi inſtituta hæres, inſcia inſtitutionis impetravit diſpenſationem titulo paupertatis, & iniit matrimonium, nu. 28.
Quid, ſi allegetur fęminam manſuram innuptam defectu dotis: cùm tamen ob aliam cauſam, ut infamiam, ætatem, &c. id contingat, num. 29.
An ſit juſta cauſa, conſervatio divitiarum in eadem cognatione, numer. 30.
Quid de conſervatione illuſtris familiæ in eodem ſanguine, n. 31.
Quid de excellentia meritorum petentis, vel ejus cui petitur diſpenſatio, num 32.
Quid, ſi proles ſit habita ex illa conſanguinea, nu. 33.
An quando ſingulæ cauſæ non ſufficiunt, poſſint unica collecta ſufficere: ad id conferat fęminam eſſe parentes orbam? n. 34 & ibi, an juvet filios ex alio matrimonio ſupereſſe?
An compoſitio pecuniaria abſque alia cauſa ſufficiat, n. 35.

Supponendum eſt 1. quamvis nunquam diſpenſatio fieri debeat contra bonum commune, ob idque frequenter in legibus diſpenſandum non ſit: quòd ea frequentia vim legum enervat, quibus bonum commune conſervatur, & unicuique ad legum violationem viam aperit, ut deciditur in *Trid. ſeſſ. 25. c. 18. de refor.* at non ſemper deſiderari ad juſtam diſpenſationem, ut cauſa directè ad bonum commune referatur: ſed ſatis eſt indirectè, ac virtute, prout bonum partis redundat in bonum totius. Conſtat ex *c. Requiritis, Niſi rigor, 1. q. 7.* ubi ponuntur cauſę diſpenſandi ſolùm privatum bonum reſpicientes. Item ex uſu Eccleſię paſſim in impedimentis dirimentibus diſpenſantis, ob mulieris inopiam, & in voto periculum incontinentiæ. Quę cauſę bonum privatum directè ſpectant, & *D. Th. 1. 2. q 98. ar. 4. corp* rationem diſpenſandi in pręcepto aſſignat, quod majus bonum perſonę privatę, cum qua diſpenſandum eſt, impediatur: vel caveatur aliquid pejus, unde dum *D. Th. eo a. 4. & ac. l. 1. de juſt. q. 7. ar. 3. col. 4. verſ. Cauſas vero,* ajunt infidelem fore diſpenſatorem, niſi propter bonum commune diſpenſet, intelliguntur ſaltem indirectè. 1

Secundò ſupponendum eſt in *Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 5. ſi.* ſtatutũ eſſe nè in ſecundo gradu diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam. Quid autem nomine magnorum Principum intelligatur, non parva difficultas eſt Etquidem *clem. un. de bapt.* interdicitur baptiſmus extra Eccleſiam, niſi filiorum Regis vel principum: & *ibi Gloſſa verb. Regum*, ait principatum ſumi pro notabili potentatu, meritò Regiæ dignitati comparando. Atque idem tradunt *Card. ibi n. 3. Anco. n. 4. Imol. n. 8. fin. Suarez. 3 p. q. 71. diſp. 31 ſect. 2. col. 4.* explicatque *Suarez* non comprehendi filios Marchionum, aut ducum, qui regibus ſubduntur. Verùm hinc non deducitur ſumi ita ſtrictè Principes in prędicto Tridentini decreto. Quia ex adjunctis hęc principum ſtricta ſignificatio colligitur ex illa clementina: utpotè quę filios Regum, ac principum ęquiparavit. Quare *Enriquez l. 12. de matr. c. 3. n. 6. in commento, lit. X.* ait in Tridentino praxim interpretari, nomine principum intelligi principales perſonas: & *n. 9.* ait intelligi viros opulentos. Quòd ex larga ſignificatione hi Principes appellentur, ut ex multis probant *Tiraq. de nobilitate, c. 3. n. 5. & 6. & l. Si unquam, verb. Facultatum, à n. 1. C. de revoc. don. Molina l. 1. de primog. c. 2. n. 65.* Sed hęc interpretatio non placet. Quia Tridentinum non dicit abſolutè Principes ſed magnos Principes. At viros opulentos nemo magnos Principes jure vocarit. Adde mentem Tridentini fuiſſe, ut rariſſimæ eſſent hę diſpenſationes. Quę defraudatur intelligendo viros opulentos. Cum frequentiſſimè mercatores divitiis abundent. Quare exiſtimo intelligi in eo decreto dominos ſolos titulares, qui meritò magni domini appellari poſſint. Cui expoſitioni maximè favet in ſimili *Bald. c. fanct. n. pen. de elect.* ubi in privilegio conceſſo alicui legitimandi omnes pręter natos de genere magnatum, ait nomine magnatum, comprehendi nobiles: qui ſunt in aliquo potentatu ſeu Baronia. 2

In eodem autem Tridentini decreto non comprehenditur impedimentum publicę honeſtatis etiam primi gradus. Quia eſt multò minus impedimentum. Sic *Nav. l. 4. concil. 1. de conſang. in 1. edit. conſil. 8. fin. in 2. conſil. 4. fine.* Quare nec credo procedere in gradu quocunque affinitatis fornicarię. Quia ea valdè imperfe- 3

cta

ća eſt, nec ſecuodum gradnm eacedit: atque ita elauderet omninò diſpenſationem circa illam. Sed ſolùm procedit io gradibus conſanguinitatis vel affinitatis ea copula licita.

4 Ar eum id Tridentini decretum Pootificem ooo conſtringat: & rigor unius juris ſit temperandus per alterios benignitatem, ſolent Pontifices in benignitate diſpenſare cum perſonis inferioris notæ, & licèt non adſit cauſa publicum bonum directè ſpectans, ſed privatum. Hujuſmodi autem cauſæ ſunt. Prima matrimonium eſſe inrer hos jam ioitum cum ignoraotia rigoris prohibitionis Tridentioi. Secundò, proles jam habita. Tertiò, diuturnitas matrimonii malè contracti. Quartò, ſcandalum ex ſeparatione oriturum Ultima clementia Pontificis, quòd puella pauper ſit, velitque patruelis ipſam ducere, ac honeſtè dotare. Sic *Navarr. lib. 4. conſ. tit. de conſang. in priori edit. toto conſil. 6. in poſteriori, toto conſil. 13. Petr. de Ledeſ. ſum. ſacram.* ubi de matrim. *c. 27. immediatè ante 5. concl. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 237. n. 3. Enriq. lib. 12. de matr. c. 3. n. 9. fin. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 167.*

5 Terriò ſupponendum eſt, jùre optimo faciliùs diſpenſari io matrimonii impedimentis cum divitibus, & potentibus, nec acceptionem perſonarum in hoc reperiri. Quia diſpenſatio in bis præcipuè conceditur ob firmandum pacis fœdns. Quod magis neceſſarium eſt bono communi circa divites, & potentes, quam circa pauperes, ac populares. Sic *D. Thom. 2. 2. q. 63. a. 2. ad 2. Conrad. 1. 2. q. 97. art. 4. ad 2. Loux. c. de matr. Reg. Angliæ, dub. 2. in ſolu. ad 4 partis negantis, n. 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 9. n. 7 fin. Ant. Cucus l. 5. inſtit. majorum, t. 13. n. 15. Petrus de Ledeſ. de matr. q. 56. art. ult. fin.* Idque conſtar ea *Trid. ſeſſ. 24. de matrim. c. 5. fin.* nbi jubet ne cum popularibus, ſed cum principibus magnis diſpenſetur in 2. gradu.

6 Quamvis autem *l. reg. 3. tit. 21. p. 2.* decidatur, ut quis dicatur nobilis, eaigi ut talis ſit ex parte utriuſque parentis, ſecus ot dicatur, quod vulgò dicimus, hijo dalgo, ſatis enim eſt, & deſideratur nobilitas ex parte patris: at dum in diſpenſatione allegatur aliquos eſſe nobiles, ſatis eſt nobilitas ex parte patris: eaque eſt neceſſaria. Quia communis modus iotelligendi eſt, eos eſſe hijos dalgo: quod à patre ſolo derivatur. Sic *Zaballos* dicens ſe ita vidiſſe ſæpè praai receptum, *ea practic. q. 688. a. 11. 12.* Plus autem ſonare dicere aliquos eſſe ex nobili genere natos, quàm dicere eſſe nobilea, teſtatur *Ant. Cuc. lib. 5. inſtit. majorum, t. 13. n. 15.* Sed non video congruam diſcriminis rationem. Quod nobilis eſſe quiſpiam nequeat, niſi ea nobili genere paterno originem ducat. Quando autem dicitur eos eſſe principales, vel ea principalioribus populi, ex dictis n. 2. colligitur ſat eſſe ut tales dicantur, eos eſſe viros poteotes, ac valdè divites. Et ita vidi literas perindo valere, conceſſas à Siato V. anno 1587. Quod in diſpenſatione dicebatur quoſdam eſſe nobiles, cum tamen tales oon eſſent: & ad impetraodaa literas perinde valere, narratum eſt Pontifici eos eſſe ea principalioribus populi, & juſſit admitti ſi ex principalioribus eſſent quamvis non nobiles.

7 Quartò ſuppono, quò propinquior eſt gradus, eò urgentiorem cauſam exigi ad diſpenſandum. Nam ſtrictius eſt impedimentum. Sic *Gallego de cognat. ſpirituali, cap. 23. nu 5. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 56. a. ult. ad fin. & ſum. ſacrament.* obi de matrim. *cap. 27. concluſ. 5. Manuel. 1. tom. ſum. 2. edit. c. 238 n. 4. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu. 167.* Inſuper ob eandem rationem urgentior cauſa deſideratur ad diſpenſandum in conſanguinitatis gradu, quàm in eodem affinitatis: & major ut diſpenſetur in lioea recta, quàm in tranſverſa. Sic *Gallego, Manuel, Vega proximè allegati.* Inſuper majorem cauſam petit diſpenſatio in cognatione ſpirituali, quàm ln carnali. Nam (ut ait *Abbas c. fin. nu. 4. de purgat. can.*) magis abſtinendom eſt à cognatione ſpirituali, quàm carnali. Quia cum cognario ſpiritualis à venerabiliori principio procedat, eſt magis veneratione digna, & allegat textum optimum *c. 1. & c. Pictacium,* juncta *Gloſſa ibi, verb. Multo magis 30. b. 3.* unde ajunt *Abbas ibi a. 5. Decius conſ. 462. Viſa legitimatio, num. 3. vol. 4. Felinus c. At ſi clerici, in principio, n. 14. limitat. 2. de judiciis Gulielmus Benedictus c. Raynutius, verb. Et uxorem nomine Adelaſia, deciſ. 5. n. 102. de teſtam. Mandoſius in praxi ſignatura, c. Diſpenſationes matrimon. verſ. In prima ſpecie,* allegans multa hoc marrimonium indecens eſſe probantia, ajunt (inquam) nunquam legi Eccleſiam Romanam diſpenſaſſe circa cognationem ſpiritualem. Quod quidem indiſtinctè ajunt. *Abbas, Decius, Felinus, Gulielmus, Benedictus:* immò hi duo addunt hæc verba: *Quod negat tu, qui habes commatrem.* Ubi eapreſsè videntur loqui tam de filiatione ſpirituali, quam de compaternitate. Sed melius *Mandoſius prox. alleg.* boc intelligit in prima ſpecie, quam *eo t. verſ. Cognatio ſpiritualis,* explicarat eſſe filiationem, quæ eſt inter levantem, ſeu tenentem, & levatum, ſeù tentum. Nam in *verſ. in ſecunda verò,* ait ſæpè diſpenſari in 2. ſpecie, quam in *verſ. Secunda dicitur.* ait eſſe compaternitatem, quæ eſt inter levantem vel tenentem, & inter parentes levati vel tenti.

8 His præmiſſis tres cauſæ ſolent communiter aſſignari, atque eas ſolas dicit *Navarrus ſum. Lat. c. 22. n. ult. Hiſpana, c. 28. addit. ad n. 85. fin. c. 22.* acceptare curiam tanquam juſtas etiam ad diſpenſandum in quarto gradu. Prima eſt eatinctio magnæ litis. Ad quam reducitur paa conſanguineorum, quæ non comparabitur niſi eo matrimon. ſequuto. Conducit enim publico bono paa civium. In cujus confirm. facit doctrina *D. Thom. 2. 2. q. 63. a. 2. ad 2.* docentis has diſpenſationes matrimoniales concedi potiſſimum, ad pacem firmandam. Atque ita banc eſſe juſtam cauſam docent *Palad. 4. d. 40. q. unica. a. 3. nu. 20. & ibi Supplementum Gabri. lib. 4. qu. art. 3. dub. 3. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 14. §. ult. ad fin. Villoria ſum.* ubi de matrim. *n. 295. Enriquez lib. 12. de matr. c. 3. n. 9. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 56. a. ult. ad fin. & ſumma ſacram.* nbi de matrim. *c. 27. concluſ. 5. Lud. Lopez 2. p. inſtructorii.* ubi de matrim. *cap. n. t. penult. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 237. concl. 1. n. 2. Graſſis 1. p. deciſionum, lib. 2. c. 81. fine. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 167.* Et ex juriſperitis *Abb. c. Quia circa, num. 2. de conſang. & ibi Alex. de Nevo, n. 2. Propoſ. n. 1. Mandoſius de ſignatura gratia, tit. Diſpenſationes matrimoniales, verſ. Juſta cauſa diſpenſandi. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. matrim. titul. 13. a. 14. Gallego de cognat. ſpir. c. 22. nu. 7. & 16.*

Ad hanc quoque cauſam reducitur evitatio ſcandalorum inter cognatos. Quippe gratia ſcandali vitandi receditur à juris communis diſpoſitione, *cap. 2. de novi oper. nunciat.* Et valdè intereſt boni communis ſcandala vitari. Sic *Hoſt. c. Quia circa fine, de conſang. & ibi Jo. Andr. nu. 4. Abb. nu. 2. Alex. de Nevo a. 2. Propoſ. nu. 1. Henricus fine. Mandoſius de ſignatura gratia, tit. Diſpenſationes matrimoniales, verb. Ad evitanda gravia. Ant. Cuc. n. præc. allegatas.* Et addunt *Abbas, Propoſ. & Alex. de Nevo* eſſe hanc juſtam diſpeoſandi cauſam, etiam ante matrimooii contractum. Scandalum quoque, quod ea diſſolutione matrimonii jam contracti ſequeretur, ſufficientem bujus diſpenſationis cauſam præbet. Ut optimè ajunt *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 13. Enriquez n. præc allegatus Gutier. q. Canon. l. 2. c. 15. nu. 107. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 56. a. ult. dub. 4. concluſ. 2.* Hæc autem ſcandala ſnot, vel quoties timentur inimicitiæ, & jurgia; vel quoties timetur fornicationis periculum, ratione juveotutis contrahentium. Quod benè docent *Felinus conſ. 26. n. 19. verſ. Unde conſiderandum eſt. Menoch. conſ. 385. n. 7. vol. 4.*

Hinc infertur intellectus cauſæ, quæ ſæpè allegatur ad diſpenſationem impetrandam poſt matrimonium initum, nempè ſoboritura ſcandala ea diſſolutione. Quæ etiam ſolet allegari matrim. oondum inito, quaodo mulier jacturam famæ paſſa eſt ea copula habita cum conſanguineo, cui nuptura eſt, vel ea frequenti ſuſpectaque converſatione cum ipſo. Ad ejus enim veritatem ſufficit vel probabilis timor ioimicitiarum inter utriuſq; conſanguineos: vel incontinentiæ, ex eo, quod ii juvenes ſint, & cum ſæpè non conſtet in foro eaterno impedimentum occultum, quod prius matrimonium irritarat, neutri concedetur aliarum ouptiarum facultas, & ita uterque in periculo incontinentiæ verſabitur, vel coucubinatus inter ſe: vel mulier ratione infamiæ non poterit competenter nubere, & ita iocontinentiæ periculum patietur. Conſtat ex dictis nu. præc. & faciunt, quæ nu. ſeq. dicam. 10

Secuudò infertur eſſe ſimiliter juſtam diſpenſandi cauſam, quando diſpenſatio eſt quaſi remedium oeceſſarium obviandi alicui magno delicto. Hoc colligitur ex *D. Thom. 1. 2. q. 97. art. 4. corp.* ubi rationem diſpenſandi aſſignat, quod præceptum non ſit conveniens buic perſonæ, vel in hoc caſu: eo quod impedietur aliquid melius, vel inducetur aliquod malum. Et tenet *Gallego de cogn. ſpirit. cap. 22. nu. 7.* 11

Secunda cauſa eſt, vel quando ob loci anguſtiam, vel nimis propagatam fœminæ cognationem in loco inſigni, quem inhabitat, oon reperitur matrimonium æquale, præterquam cum conſanguineis, vel affinibus. Hujus cauſæ ea eſt ratio, quod valdè eapediat bono communi matrimonia inter pares iniri. Ut latiſſimè probat *Tiraq. l. 5. connubiali, à num. 1.* & ita docent *Navar. Petr. de Ledeſ. Manuel, Lud. Lop. Vega citati n. 8. Gallego de cogn. ſpirit. c. 22. nu. 10. Graſſis allegat. n. 8. Enriq. ibi citatus.* 12

Circa hanc autem cauſam dubitatur, an ea ſit ſufficiens, & verificetur, ſi in locis circumvicinis reperiatur matr. æquale, & cum illa dote fœminæ, non autem in proprio. *Navar. Petr. de Ledeſma, Graſſis, Lud. Lopez. Vega n. præced. allegati* videntur ſentire nō eſſe tunc ſufficientem cauſam, neque eam verificari: nam addunt cauſæ buic quaſi eam limitantes, ſi mulier noo habeat ſufficieotem dotem ad nubendum extra id oppidum. At contrarium ſignificant *Gallego, Enriquez, Manuel citati num. præcedenti,* cùm ea limitatione non adjecta doceant abſolutè eſſe ſufficientem cauſam, non inveniri matrimonium æquale intra proprium fœminæ oppidum. Idque verum cenſeo. Quippe duriſſimum eſt, cogi fœminam eatra proprium oppidum nubere, ut ſic patris, & matris, & conſanguineorum conſortio deſtituta, acerbam, ac ſolitariam vitam tranſigat. Idque Cardinalium congregatio declaravit ad inſtantiam Archiepiſcopi Mediolanenſis die 18. Novembris, anno 1570. bis verbis: *Clauſula illa, quæ diſpenſationibus occaſione dotis incompetentia apponi ſolet, videlicet, quia virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis invenire nequit: verificatur, & juſtificatur per diligentiam dumtaxat præſtitam in ipſo loco mulieris, & non in locis circumvicinis.* 13

Secundò dubitatur, qualiter verificanda ſit hæc cauſa, num, ſcilicet eaactiſſimè, & quod vulgò vocant, à puncto crudo, indagandum ſit ad verificandam hanc cauſam, ſit ne aliquis vir paris in omnibus conditionis, cui fœmina nubere poſſit? Reſpondeo id non eſſe ita ſtrictè accipiendum, ſed morali modo. Satis enim eſt ad verificandam eam cauſam, communiter non reperiri in eo loco viros pares, qui non ſint conſanguinei vel affines. Quod quidem clarè ſignificant, *Navar. Petrus de Ledeſm. Ludov. Lopez, Graſſis, Vega num. 8. allegati,* dum hanc cauſam bis verbis explicant: 14

Digitized by Google

ceat: *Quando major pars ſibi partium ſua civitatis, vel loci inſi-gnis quem inhabitat femina, ſunt ei conſanguinei vel affines intra quartum gradum*. Et ratio hujus eſt. Quia cùm matrimonia debeant eſſe libera, & multas conditiones exigant, ut convenientia, & paria judicentur, expedit valdè ne fęmina ad unum vel alterum conjugium arctetur: ſed ſint varia, ex quibus ei detur optio.

15 Ultimò dubitatur, ex quibus dijudicandum ſit matrimonium æquale? Non enim ſola generis, ac divitiarum æqualitas ſpectanda ſunt: ſed etiam mores viri, ut probavi lib.4. diſp.16. à no. 23. uſque ad 27. Et addo rationem etiam habendam, ne diſpar ſit valdè ætas, vel vir ex alio matrimonio filios habeat: vel aſperi ingenii ſit. Hæc enim omnia diſparitatem in matrimoniis conſtituunt. Et quò fęmina durioris, atque minus tolerabilis ingenii eſt, eò vir mitioris ac tolerantioris neceſſarius illi eſt, ut benè convenire poſſint.

16 Ultima cauſa ex tribus num.8. dictis eſt, defectus dotis competentis, ut fęmina juxta ſuam conditionem nubat extraneo æquali. Quòd ad bonum publicum conferat, ne defectu dotis fęminæ innuptæ maneant, vel inæquali viro nubant. Atque ita in priori eventu periculum incontinentiæ ſubſit, in poſteriori autem pullulent diſcordiæ, ex conjugio diſpari oriri ſolitæ. Atque ideò hanc cauſam tradunt, *Navarr. Petr. de Ledeſma, Manuel, Graffis, Lud Lopez, nu.8. allegati, Gutier. qq. can l.2. c.15. num. 507. Gallego de cogn. ſpirit. c.22. nu.8.* Quid autem ſi ſit competens dos ad matrim. æquale in oppido circumvicino, non autem in proprio? dixi nu.13.

17 Circa hanc autem cauſam multæ difficultates inſurgunt. Prima eſt, an ſit ſufficiens diſpenſandi cauſa, quando dos fęminæ eſt ſufficiens ad nubendum ſibi æquali, at minus ſufficiens reſpectu viri eam ducere volentis? Aliqui affirmant. Quia magnum, & parvum non dicuntur talia abſolutè, ſed reſpectivè in ordine ad aliud: atque ita dos competens, & incompetens dicitur reſpectivè. Quare dos quæ eſt competens reſpectu unius, erit incompetens, ſi reſpectu alterius non ſufficiat: ac proinde verificabitur dotem eſſe incompetentem. Sic *Navarr. Petrus de Ledeſ. Graffis, Manuel, Lud. Lopez, n.8. allegati*, idem videtur tenere *Enriquez*, quamvis ſubobſcuris verbis, *l.12. de matrim. c.3. num.9.* Sed *Gallego de cognatione ſpirit. cap.22. nu.9.* hanc cauſam ſolùm approbat, quando conſanguinitas eſt in quarto gradu, niſi in alio gradu concurrat quoque alia cauſa, ut ſimiliter fuerit parentibus orbata. Nam hujuſmodi fęminæ, etſi ſufficientem dotem habeant, quàm plurimis ſunt periculis expoſitæ, ac veluti miſerabiles perſonæ reputantur. Sed neutra ſententia mihi placet. Quòd nulla pietatis cauſa tunc verſetur, quæ concurrere debet ut diſpenſatio licita ſit. Cùm enim fęmina illa dotem viro æquali habeat; poteſt ſimili viro electo cavere omnia pericula, quibus defectu parentum expoſita eſt. Nec Eccleſia illi favet, ut virum conditione, aut divitiis imparem quærat. Præterea quia id ad ſolum patrimonii augmentum ſpectat. Quod non eſſe cauſam ſufficientem dicemus numero ſequenti.

18 Neque erit juſta cauſa augmentum dotis, & patrimonii mulieris, quæ dotem competentem habet. Quia cùm mulier illa dives ſit, nulla in hoc pietatis ratio invenitur. Præterea quia juſta diſpenſandi cauſa debet redundare in majus bonum ſpirituale: ut contingit quando mulier eſt pauper. Non enim diſpenſatur tunc ob temporale ipſius bonum, ſed ob ſpirituale, ne cum animæ periculo innupta maneat. Quæ ratio ceſſat in muliere divite. Atque ita docent *Palud. Supplem. Gabr. D. Anton. Petr. de Ledeſma, citati nu.8.*

19 Hinc deducitur, dubium eſſe quod ait *Gutier. conſ.18. nu.1 t. fin.* nempè, juſtam cenſeri cauſam diſpenſandi in tertio gradu, quod duo ſimul hæredes inſtituti ſint ſub conditione matrimonii inter ſe ineundi. At poteſt defendi: quia aliud eſt acquirere, aliud verò deperdere jus acquiſitum. Cùm ergo jus ad illam hæreditatem opulentam (ut ſupponimus, ſi enim eſſet parvi momenti, ſufficeret) ſit per teſtatoris mortem acquiſitum, juſta ac pia videtur cauſa, ut Pontifex diſpenſet, ut ſi impleatur conditio, & jus id acquiſitum, non perdatur. Deinde quia major pietas verſatur in juris acquiſiti amiſſione vitanda, quam in bonis denuò quærendis.

20 Rurſus ex hoc ſubinfertur, ſufficientem cauſam eſſe, quando bona pars patrimonii fęminæ, aut jam acquiſiti, aut ad cujus acquiſitionem fęmina jus habet, litibus implicatur, ac omninò deſtituta eſt homine, qui ad litem illam ſtudioſè attendat, ac negotium illius tanquam proprium gerat. Quamobrem periculum cadendi cauſa ſubeſt, & ob hanc cauſam diſpenſavit his proximè diebus Pontifex cum quadam fęmina ut conſanguineo nuberet: Quòd ad pietatem ſpectet fęminæ illi deſtitutæ ſubvenire, ne bonorum jacturam patiatur. Quod intellige quando conſanguineus ille valdè neceſſarius eſſet ratione peritiæ circa illam litem, aut alia de cauſa: ita ut difficile ſubveniatur non inito eo matrimon. Nam quicunque alius vir cui nubat, litem illam ſtudioſè geret, utpotè perſona cujus jam intereſt victoriam litis conſequi.

21 Secunda difficultas eſt. An cenſeatur fœmina pauper, ac dote carens, ſi nil poſſideat, at parentes divites habeat? Reſpondeo quamvis ſub judice ſit an pauper hæc dicatur quoad alios juris effectus, ut ad ſuccedendum in 4. bonorum mariti parte, juxta *auth. Præterea, C. de vir.* & ad alios effectus; ut poteſt videri apud *Barboſam l. Maritum, t3. nu.99. ff. ſolut. matrim.* at verè non dici pauperem hanc, ſed in communi loquendi modo divitem (ut optimè docet *Molin. tom.1. de juſt. tract.2. diſput.149. col.4. verſ. Illud præterea.*) Quare non verificabitur clauſula incompetentiæ dotis in hac fęmina. Nam etſi juxta præſentem ſtatum nil proprium habeat, obtinet tamen jus ſuccedendi in bona parentum, ac compellendi eos, ut ſtatim eam dotent competenter juxta ſtatum, ac ipſorum facultates. Nec verificabitur dicta clauſula, licèt pater rigidus, ac parcus ſit, ac propterea, aut ob aliam cauſam nolit dotare. Quia cum jus ſuccedendi, ac compellendi habeat, dives ſimpliciter, ac competentem dotem habens dicitur.

Secundò dico, ſi fęmina illa jure ſuccedendi careret, ut ſi ſit 22 in regno, in quo ſervatur jus commune, nempè, ut non ſit certa legitima filiorum, ſed in parentum libertate ſit, cuicumque bona ſua dare ſolis quinque florenis relictis filiæ, dici illam pauperem, ac dote competenti carentem, quamvis ipſa, & conſanguineus, cui nuptura eſt, ſint quaſi certi, fore, ut parentes divites relinquant univerſas facultates filiæ, eò quòd eam valdè ament, ac reliquos filios odio habeant. Quia ſpes ſucceſſionis, vel donationis, vel applicationis bonorum, antequam donatio, vel applicatio fiat, non cenſetur eſſe bona illius prædictam ſpem habentis, quæ verè à libera alterius voluntate pendet. Sic *Navarrus l.1. conſ. in 2. edit. 1. de reſcr. conſ.19. fin.*

Hinc primò deducitur, quando facultates parentum non ſuf- 23 ficiunt ad competenter dotandam filiam, niſi ultra legitimam illi jure debitam, ipſam cæteris filiis in bonis præferant (quod barbarè meliorare dicitur) dici eam pauperem, & carere dote: quamvis certa ſit velle parentes eam præferre. Quod jus non habeat ut cæteris præferatur, ſed id ex parentum voluntate pendeat. Atque dicetur ſubinde pauper juxta dicta nu. præced. Quod maximè verum eſt in hoc Caſtellę regno, in quo etſi parentes velint filiam cauſa dotis præferre, ipſis interdicitur, *l. regia t. 10. 1. lib.5. recopil. reg.*

Secundò deducitur, verè dari paupertatem, ac incompeten- 24 tem dici dotem, quando frater, aut quicumque alius eam fœminam dotare vult, ſi nullum dotandi pactum præceſſerit, per quod jus irrevocabile illa acquiſierit: vel ſi pactum fuit dotandi ſi nubat illi conſanguineo. Quia cùm non exiſtente pacto, aut non impleta ea conditione, nullum jus habeat ad dotem, dicetur verè pauper, non obſtante certitudine voluntatis fratris eam dotandi, juxta dicta nu.22.

Ultimò dico. Si bona parentum ita ſe habeant, (ut ſæpè con- 25 tingit) ut dum parentes ſuperſtites ſunt, non poſſint parte bonorum ad dotem competentem neceſſaria ſe ſpoliare: indigent enim bonis, quæ habent ad honeſtam ſtatuique convenientem vitam ducendam, dici verè fęminam pauperem, ac dote carentem, quamvis bona, in quæ parentibus defunctis eſt neceſſariò ſucceſſura, ſint ſatis doti competenti. Quia ut matrimonii onere ſuſtineantur, neceſſe eſt ſtatim dari dotem, qua non ſtatim tradita, contemnetur uxor à viro, & parcè cum ea aget. Quod benè docet *Enriquez l.12. de matr. cap.3. num.9. in commento, litera E.* dicens puellam cenſeri pauperem, ſi in eo loco habitet, in quo legitima conſuetudine receptum eſt ne pater ſponſæ etiam dives det dotem genero, ſed ſolas veſtes, & ſolùm poſt parentum obitum dos debeatur. Quod ſano modo intellige, ſi enim uſus eſſet, ut omnes eo modo acciperent uxores, nullum defectu dotis patietur detrimentum talis fœmina: & ideò ille non præſtabit juſtam diſpenſandi cauſam. Secus ſi pater ſolas veſtes poſſit compelli dare, & abſque alia dote in vita tradita non invenietur ibi vir æqualis.

Tertia difficultas eſt. An cenſeatur pauper fęmina, & dote 26 competenti carens, quando bonis verè renunciavit; eo animo, ut paupertatis titulo diſpenſationem ad nubendum conſanguineo impetraret? Et videtur pars affirmans, quod verè pauper ſit, ac dote careat, ſive denunciando deliquerit, ſive non. Secundò, quia licita eſt bonorum renunciatio, ut renuncians admittatur ad collegium ſolis pauperibus à fundatore deſtinatum. Ut tradunt *Navarrus ſumm. Lat. c.18. nu.108. Hiſp. c.28, addit. ad num. 107. cap.17. Enriquez lib.13. de excomm. c.36. nu.4. in commento, liter. N. Ludov. Lopez 1. p. inſtruct. cap.15. init. Vega 1. tom. ſumm. cap.91. caſu 18.* Cùm tamen id cedat in detrimentum verorum pauperum, quibus id collegium inſtitutum eſt. Ergo à fortiori verum habebit in noſtro caſu, qui in nullius damnum vergit. Cæterùm exiſtimo nec id licere, nec valere diſpenſationem obtentam ea fraude tacita. Ducor ad priorem partem, quia non eſt ſimile de renunciatione ad admiſſionem in collegium. Quippe ibi finis eſt optimus, cùm in eo collegio commodius, ac majori ſtudio vacetur literis, & educatio ſtudioſior ſit. Adde uſum ſic interpretatum eſſe teſtatoris fundantis voluntatem. At in noſtro caſu deficit finis ſtudioſus, & renunciatio fit animo eximendi ſe à lege contra ſacrorum canonum mentem. Nec conſuetudo explicuit mentem Pontificum eſſe, concedere diſpenſationem ob hanc affectatam paupertatem, gratia illius extorquendæ. Poſterior autem pars probatur, quia allegatur Pontifici ea paupertas, ut cauſa diſpenſationis legitima, quæ tantùm abeſt, ut cauſa diſpenſationis ſit, ut potiùs retraheret ipſum à diſpenſatione concedenda: quo iis fraudibus obvietur.

Juxta

Digitized by Google

Juxta regulam, quam ex aliquorum mente referemus diſput. 25.num.38. Si tamen renunciatio non ad eum finem facta fuiſſet, ſed ad alium quemcumque etiam inhoneſtum, ſi verè fuit facta abſque pacto expreſſo, vel tacito retrodandi, quamvis certa fiducia concepta, fore ut is, in quem renunciatio facta eſt, reddat ex ſua liberalitate poſteà bona renunciaoti, valida erit diſpenſatio allegando paupertatem, tacitaque renunciatione, unde orta eſt. Quia ea fęmina verè pauper eſt, ac dote caret, nullamque ut obtineret diſpenſationem, fraudem admiſit. Nec ea fiducia conſtituit eam divitem: utpotè, quæ ſoli alterius voluntati innititur. Juxta dicta num.22. Adde valituram eam diſpenſationem, quamvis hæc dotem in uſibus turpibus conſumpſiſſet.

27 Major autem difficultas eſt, quando fęmina verè carebat dote, quando diſpenſatio impetrata eſt ratione dotis incompetentis: at antequam expediretur per ordinarium, eſt inſtituta hęres aut legataria maximæ quantitatis, an tutè poſſit hæreditatem hanc, aut legatum repudiare, an ea effecta dives fruſtretur diſpenſationis valore, quaſi ceſſante cauſa? Et quidem ſi fœmina cederet, aut renunciaret in favorem alicujus, manifeſtum eſt jam illam acquiſiiſſe hæreditatem vel legatum, & effectam fuiſſe divitem. Cùm in ea ceſſione includatur prius natura tacita additio (ut probavi lib.6.diſp 4. num.17.) ac proinde renunciatio illa doloſa non proderit, ſicut ſi à principio facta eſſet. At difficultas eſt an poſſit abſolutè renuntiare hæreditati illi vel legato, ne diſpenſationis effectu defraudetur? Et partem negantem ſuadet, quod in foro conſcientiæ non liceat hęc renunciatio in creditorum fraudem, (ut probavi lib.6.diſput.4. num.9.) Sed id beneficium in ſolo foro externo prodeſt. Ergo ſaltem in foro conſcientiæ diſpenſatio illa ceſſabit. Et confir. quia ſi legatum conſiſtat in ſpecie, transfertur dominium in legatarium à die mortis teſtatoris, non expectata hæreditatis aditione, *l. A Titio, ff. de furtis*. Cùm ergo domina effecta jam ſit illius legati, ceſſabit paupertas, ac ſubinde diſpenſatio. Sed his non obſtantibus, exiſtimo integrum eſſe in utroque foro huic fœminæ renunciare illi hæreditati vel legato, antequam tacitè vel expreſsè acceptet, ne valor diſpenſationis ceſſet, ſive renunciarit, antequam mittat Romam pro diſpenſatione obtinenda, ſive poſtquam Pontifex illam expedivit: Ducor, quòd jura concedant prædictam renunciationem hæreditatis, vel legati, cenſeantque id non eſſe proprium patrimonium minui, ſed tantùm non acquirere, (ut explicui, lib.6.diſp.4.n.8.) ubi etiam oſtendi dominium legati non acquiri perfectè, ſed dependenter ab acceptatione. Ergo poteſt in utroque foro hæc fęmina jure illo ſibi per leges concesso uti, ne acquiſitio illa noxia ſibi ſit. Quia quamvis in fraudem creditorum, dicendum ſit diverſimodè in foro interno, & externo: eò quòd lex juſtitię, qua creditoribus debitor tenetur, obligat ad acquirendum, quando aliàs non eſt ſolvendo. At in noſtro caſu non eſt cur inter utrumque forum differentia conſtituatur. Cum nulla ſit alia lex ad acquirendum obligans, nec fraus Pontifici fiat, non enim tenetur hæc divitias in ſuum damnum acquirere. Quare idem ſentio, ſi antequam mitteret Romam, vel poſtquam miſit, antequam Pontifex diſpenſaret, inſtituta ſit in prædicta hæreditate vel legato: poteſt enim illis ſimilis modo renunciare ad effectum prædictæ diſpenſationis obtinendæ. Quia in hoc nulla fraus verſatur, cùm nil de patrimonio deperdat, ſed tantùm non acquirat: nec ad acquirendum aliqua lege obligetur. Non tamen poterit uti diſpenſatione, ſi nolit renunciare, nec acceptare. Quippe verè non eſt pauper, utpotè quæ adhuc jus ad rem acquiſitum per teſtatoris mortem retinet.

28 Quòd ſi hæres, vel legataria inſtituta ſit, ac inſtitutionis inſcia, eò quòd fuit in partibus remotiſſimis, miſit Romam pro obtinenda diſpenſatione, allegando paupertatem, & conceſſa ſibi ea diſpenſatione iniit matrimonium, ac poſt initum pervenit ad ejus notitiam inſtitutio, poteſt acceptare, nec defraudabitur in ſuo valore matrimonium. Quia vera paupertas allegata eſt Pontifici, cum nondum hæc acceptaſſet, & inſcia fuerit hujus juris ad rem: & hanc piè credendum eſt eſſe Pontificis mentem, ne diſpenſationes, & matrimonia periculo exponantur: & ceſſatio cauſæ, poſtquam effectus illius conſummatus eſt, nil obeſt, ut ſuo loco dicemus.

29 Quarta difficultas eſt. An diſpenſatio impetrata allegando fore ut fœmina innupta defectu dotis maneat, valida ſit, ſi verificetur fęminam innuptam remanſuram, at id aliundè provenit, ut quod ſit grandæva, vel filios ex alio matrimonio habeat, vel ſit deformis, aut de aliquo crimine infamata, ob illudve punita? Et videtur irrita. Quippe unica allegatur diſpenſationis cauſa, quæ eſt timor cælibatus ex dotis defectu. non enim ſunt hæ duæ cauſæ, ſed unica aſſignata ejus ratione. Sed exiſtimo eam eſſe validam, ac dotis defectum verificari. Quia dos non dicitur ſufficiens abſolutè, ſed reſpectivè, atque illa mulier quo plura habet vitia, eo ampliori indiget dote, qua illa compenſentur, ut ſic viro æquali nubat. Quamvis iis vitiis ſecluſis poſſet cum ea dote commodè nubere. Adde revera Pontificis mentem eò tendere, ne hæc fœmina innupta maneat: & nil refert unde id dimanet, & verificatur fore ut ſit innupta.

30 Ultra dictas tres cauſas num.8. commemoratas, ſolent etiam aliæ aſſignari. Quarta in ordine eſt, conſervatio divitiarum in eadem cognatione, ne cauſa dotis diſtrahantur ad aliam cognationis familiam, quando ex ampliſſimæ ſunt. Quia bono publico non parum convenit familias locupletes, ac integras conſervari, *l.3.§.Denunciare, verſ. Publicè, ff. de ventre inſpiciendo*. Nam ex tali conſervatione abundat reſpublica viris nobilibus, ac locupletibus, qui commodius ipſi inſerviant. Atque ideò ob hanc cauſam juſtæ redduntur majoratuum inſtitutiones. Sic tenent *Gallego de cogn.ſpir.c.22.n.11.12.13. Manuel 1.to. ſum.2.ed.c.237.n.2.concl.1.Vega 2.ſum.c.34.caſu 167.*

Quinta cauſa eſt, illuſtris familiæ conſervatio in eodē ſanguine. Quod ad pietatem, ac publicum bonum pertineat conſervari illuſtres familias. Sic *Enriquez lib.12. de matrim.c.3.num.9.* & refert *in comment.lit.D.* ob hanc cauſam diſpenſaſſe Gregorium XIII. an.1575. cum D. Luiſa Comitiſſa Sanctæ Gadeæ ut nuberet patruo, cui prius ſoror ejus nupſerat, & inſuper illa voto continentiæ aſtricta erat. 31

Sexta cauſa eſt, excellentia meritorum, ſive diſpenſatione petentis, ſive ejus, cui petitur. Ut ſi ſtrenuè ſe geſſit in militia contra infideles, aut alii miniſterio ad bonum commune conferenti vacavit. Quia expedit hæc à Pontifice remunerari, ut vel ſic homines animoſiores reddantur ad hæc exercenda. Id etiam probat textus *c. Tali conjugio, 1.q.7.* ibi: *Vel evidens meritorum prærogativa commendet*. Huc facit Centurionis hiſtoria, *Luc.7.* ibi *Dignus eſt, ut hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram*. Sic *Gallego de cogn.ſpir.c.22.nu.17.* 32

Septima cauſa eſt, proles habita ex conſanguinea, quando bona fide ſuſcepta eſt: alioquin cùm crimen inceſtus ſit, non poteſt recta juſtitia Principem movere ad diſpenſandum. Atque ita conciliantur *c. Quia circa, de conſang.* ubi proles ſuſcepta tanquam cauſa legitima aſſignatur: & *c. Cum haberet, de eo, qui duxit in matrimon.* ubi multiplicitatem prolis aſſeritur eſſe potius cauſam retrahendi à diſpenſationis conceſſione, ibi: *Cum multiplicitas prolis ita ſuſcepta magis eorum crimen exaggeret*. Quippe prior textus loquitur de prole bona fide ſuſcepta. Poſterior autem quando mala fide, & ideò cautè dixit textus *prolis ita ſuſcepta*, & dat rationem, quòd crimen ſit gravius. Quod non reperitur niſi in prole habita mala fide. Atque ita docent *Hoſt. eod.c. Quia circa, paulò poſt princ. & ibi Ioan. And.fin. Abb.nu.2. Anch. n.3. Alex.de Nevo, nu.2. Præpoſ.n.1. idem Hoſt.d.c. Cum haberet, num.6. & ibi Ioan. Andr.n.5. Ant.nu.10 Præpoſ.n.5 Alex.de Nevo, nu.8. Covar. 4.decret.2.p.cap.6.§.10.num.13. Mandoſius praxi ſignaturæ, tit. Diſpenſationes matrimoniales, verſic. Aliæ cauſæ ſunt. Ant.Cuc.l.5.inſtit. major.t.13.nu.18. Petr.de Ledeſm.de matr.q.56.art.ult. ad fin. Gutier. lib.2.quæſt.canon.c.15.nu.107. Enriquez lib.12. de matrim.c.3.num.9.* Qui benè addit ſatis eſſe prolem bona fide alterius conjugis ſuſceptam eſſe, qui matrim. legitimum eſſe putavit. Quia cum tunc proles ſit legitima, *c. Ex tenore, qui filii ſint legit.* ad bonam ejus educationem valdè confert id matrim. inſtaurari. 33

Demum duo obſervanda ſunt. Prius eſt, quando cauſæ aliquæ ſingulæ non ſufficiunt, multas aggregatas adjuvare ad invicem. Quia ſingula, quæ non proſunt, ſimul collecta juvant, *l. Rationes, l. Inſtrumenta, l. Non epiſtolis, l. Non nudis, C. de probat.* & tradit benè *Gloſſ.2.l.verb. Legitimis, C. de excuſ.tutor.* Sic *Gallego de cogn.ſpir.c.24.n.8.* Quare juvabit ad diſpenſationem facilius obtinendam, eamque juſtam reddendam, quando aliæ cauſæ non inveniuntur ſufficientes, allegare orbitatem fęminæ à parentibus, vel ſaltem à patre: quod ſufficit, ac neceſſe eſt, ut orphana verè dicatur. Prætereà ſi ipſa vel vir filios habeat ex alio matrimonio. Confert enim valdè filiis, ut vitricus vel noverca ſint eorum conſanguinei, ut vel ſic non inſtar vitrici vel novercæ ſe habeant erga illos, ſed tanquam illorum conſanguinei. 34

Poſterius eſt, ſolere quandoque Pontificem diſpenſare abſque alicujus cauſæ allegatione, quando conſanguinitatis gradus aliquantulum eſt remotus, at non diſpenſare tunc abſque cauſa. Tunc enim copioſior pecuniaria compoſitio exigitur ab eo, cui eſt diſpenſatio indulgenda: atque ea eſt ad ſumptus publicos. Quę utique ſufficiens atque juſta cauſa reputatur diſpenſandi in gradibus non ità propinquis. Sicut indulgentias univerſas in diplomatis conceſſas, quæ ſecundùm omnes juſtam cauſam expoſtulant, juſtas reddit eleemoſyna pecuniaria contributa per accipientem diploma, convertenda in belli contra impiiſſimos Turcas, ac alios infideles ſubſidium, aut alios ſumptus publicos, id enim valdè bono communi confert. 35

DISPUTATIO XX.

Quæ cauſæ juſtæ ſint ad diſpenſandum in votis caſtitatis, ac religionis, ac reliquis contractum matrimonii impedientibus?

SUMMARIUM.

Eadem cauſæ deſiderantur in votis, & juramentis earumdem rerum, num.1.

An cauſa juſta ad diſpenſandum in aliis votis ſat ſint in voto caſtitatis, & religionis, nu.2.

An deſideretur cauſa obſtans ad diſpenſandum in voto, nu.3.

An eadem ſit neceſſaria, dum votum commutatur in minus, nu.4.

Commutatio voti an requirat cauſam, & qualem, nu.5.

An

Digitized by Google

An ſit juſta cauſa diſpenſandi in voto compoſitio aliqua pecuniaria, num.6.
Quotuplicìter contingat cauſa executioni voti obſtans, n.7.
An ſit juſta diſpenſandi cauſa, quando dubium eſt, an res promiſſa ſit jam effecta mala, aut inutilis, aut majori bono obſtans, n.8.
An ad diſpenſandum, vel commutandum, major bonitas boni impediti vel in quod commutatio ſit, ſit ſpectanda attenta materia voti, ut eſt actus voti, nu.9.
An deſideretur certitudo ſufficientiæ cauſæ ad diſpenſandum? n.10.
An ſit juſta cauſa, quando dubitatur an quis voverit, vel votum obliget ob defectum materiæ, vel animi ſe obligandi: vel quod dubitet an caſtitatem voverit dependenter à religione, à qua eſt jam liber, nu.11.
Quid quando leviter, & abſque matura deliberatione votum emiſſum eſt, num.12.
An in votis ante pubertatem emiſſis poſſit ſemper diſpenſari, nu.13.
An ſit cauſa juſta votum metu emiſſum eſſe, quando non fuit ad extorquendum votum incuſſus, nu.14.
Quid quando fuit incuſſus ad extorquendum, fuit tamen levis, nu.15.
An error circa cauſam impulſivam, vel ejus ceſſatio ſit juſta cauſa, num.16.
An periculum violandi voti conſurgens ex voventis ſtatu, ſit juſta cauſa, num 17.
An maxima difficultas implendi voti ſit juſta cauſa, quando eſt periculum, nu.18.
Quid, ſi ea conſurgat ex malitia, & pravo habitu voventis, nu.19.
An pari tentationes, & vehemens deſiderium, ſit juſta cauſa, n.20.
An utilitas privata voventis ſit juſta diſpenſandi cauſa, nu.21.
An difficultas magna ſuperveniens ſit cauſa, nu.22.
An ſit cauſa, quando vovens nimis ſcrupulis vexatur, nu.23.
An neceſſitas boni communis, etiam ex malitia proveniens, ſit cauſa, numer.24.
An ſit cauſa neceſſitas conſervandæ progeniei illuſtris, nu.25.
An ſit cauſa morbus, cui actibus venereis ſolis ſuccurri poteſt, nu.26. & ibi an morbus continuus ſit cauſa diſpenſandi in voto religionis.
An major cauſa petatur in diſpenſatione voti, quàm legis, n.27.
An cauſa inſufficiens ad diſpenſandum ſufficiat ad partim commutandum, num.28.
An minor cauſa deſideretur ad diſpenſandum in voto pœnali vel conditionali, quàm in abſoluto, num.29.
An quando adſunt juramentum, & votum ejuſdem rei, ſit neceſſaria major cauſa ad diſpenſandum, vel commutandum, nu.30.
An ſufficiens cauſa diſpenſandi in voto ſit quoque ſufficiens, quando adeſt votum non petenda diſpenſationis, nu.31.
An minor cauſa deſideretur ad diſpenſandum, ut voti executio differatur, nu.32.

1 PRæmittendum eſt, eaſdem cauſas deſiderari, ac ſufficere ad relaxanda juramenta in ſolum Dei honorem facta, quæ deſiderantur, & ſufficiunt in ſimilium votorum diſpenſatione. Quod ampliùs n.10. declarabitur. Et docent *Sot. l.8. de juſt. q.1. ar.9. col.4. in ſol. ad 3. verſ. Eſt autem Aragon 2.2. q.89. ar 9. col.4 propoſ.3.*

2 Secundò præmittendum eſt, DD. prætet unam, aut alteram cauſam, de quibos eſt ſpecialis difficultas, an ſat ſint ad diſpenſandum in voto caſtitatis, vel religionis, non agere ſpecialiter de his votis, ſed in genere tradere cauſas diſpenſandi in votis. Quæ ſimiliter locum habebunt in his votis, ſi reperiantur proportionem debitam illis habentes. Quo enim votum de majori bono eſt, eo excellentior cauſa requiritur ad diſpenſandum in eo

3 Prima concluſio ſit. Ad diſpenſandum in voto requiritur cauſa illius executioni obſtans Quia ut diſpenſatio hæc legitima ſit, debet redundare in Chriſti honorem, aut Eccleſiæ utilitatem, ut docet *D.Th. 2.2. q.88. a.12. in ſ. corp.* id probans ex *D. Paulo 2. Cor. 2.* ibi: *Nam, & ego, quod donavi, ſi quid donavi, propter vos in perſona Chriſti.* Cùm enim in perſona Chriſti diſpenſet prælatus, legitima ejus diſpenſatio debet in honorem Chriſti, & Eccleſiæ, quæ ejus corpus eſt, cedere utilitatem. At quando deficit cauſa obſtans executioni voti, non cedit in honorem Chriſti, aut Eccleſiæ utilitatem: ſed potiùs expediret id votum impleri. Hæc concluſio apertè colligitur ex *D.Th. 2.2. q.88. art.12. ad 2.* ubi ait eſſe irritam diſpenſationem in voto religionis factam nulla apparenti cauſa obſtanti. Et eam tenent *Cajet. ibi. col.2. dub.2. Sotus lib.7. de juſt. q.4. art.3. col.7. verſ. Ad iſtorum ergo. Nav. de indulgentiis, ſuper §. In Levitico, nota 17. n.2. Aragon 2.2. q.88. art.12. col.4 verſ. Circa 2. concl. dicto 2. Valentia 2.2. diſp.6. q.6. punct.7. col. antepen. Manuel addit. ad Cruciatam §.9. num.106.*

4 Immò quando votum commutatur in minus, requiritur cauſa executioni voti obſtans. Quia tunc admiſcetur nonnulla voti diſpenſatio. Sic *Sotus lib.7. de juſt. q.4. art.3. col.8. verſ. Quando verò, Aragon. nu. preced. allegatus.*

5 Hinc infertur diſcrimen inter meram commutationem factam ex poteſtate ordinaria, vel privilegio, in æquale bonum, & diſpenſationem, ſive meram, ſive commutationi admixtam. Quamvis enim utraque tanquam actus juriſdictionis ſpiritualis, & non dominativæ, cauſam juſtam expoſtulet; diſpenſatio requirit cauſam juſtam obſtantem executioni voti, at commutatio eam non requirit, ſed ſatis eſt quæcunque occaſio. Quia ſemper concurrit promptior voluntas, quam habet vovens ad materiam ſubrogandum, ac cedit in Chriſti honorem, ac Eccleſiæ utilitatem, ſi ejus benignitatem voventes experiantur, Eccleſia in Dei perſona illis gratificante, ac benignè commutationem in bonum æquale indulgente, quo faciliùs ad ſpontaneam voti obligationem Deo dicandam inducantur. Sic *Cajetanus, Sotus, Valentia citati n.3. Idem Cajet. ſumma, verb. Votum, c. ult. & ibi Armilla nu.14 Cordub. ſum. q.143.*

Secundò infertur, non eſſe juſtam diſpenſandi in votis cauſam, ſi vovens conferat magnam pecuniæ ſummam, ſi nulla cauſa executioni voti obſtans reperiatur. Quia omnes dicunt cauſam obſtantem deſiderari. Et tenet *Aragon 2.2. q.88. ar.12. col.4.* At poſſet eſſe commutatio, ſi eleemoſyna hæc eroganda, eſſet æqualis obſequii divini, ac votum. Quamvis diſp. præc. fine, dixerimus compoſitionem hanc pecuniariam ſufficere ad diſpenſandum in jure Eccleſiaſtico ſtatuenti impedimenta dirimentia matrimonium. Quia hæc diſpenſatio non poſtulat cauſam obſtantem, qualem voti diſpenſatio petit. 6

Secunda concluſio. Cauſa obſtans ad voti diſpenſationem requiſita poteſt accidere vel ex parte materiæ voti, vel ex parte ipſius voventis, ut benè tradunt Doctores, n.3. allegati. Quod, ut clarius explicetur, proponam prius cauſas juſtas ex parte materiæ voti: deinde ex parte ipſius voventis. 7

Prima ergo diſpenſandi in voto cauſa juſta ſe tenens ex parte materiæ voti, eſt, quando prudentis arbitrio dubium fuerit, an res promiſſa ſit facta mala, aut inutilis, aut majus bonum impediens Quare in hoc ſenſu intelligendi ſunt *D.Th. 2.2. q.88. art.10. corp. & ad 3. & ibi Cajet. notab.1. & a.12. dub.2. & in ſumma verb. Votum, c. ult. verſ. Rationabilis cauſa. Abulenſ. c.30. Num. q.103. Sylv. verb. Votum 4. q.3. d.1. & q.6. & 7. Sotus l.7. de juſt. q.4. ar.1. ad ſ. corpor. Nav. ſum. c.12. n.76.* ubi petunt ad juſtitiam cauſæ diſpenſandi ſe tenentis ex parte materiæ voti, eam factam eſſe malam, aut inutilem, majuſve bonum impedientem. Quod adeò ſtrictè accipiunt *Palud. 4. d.38. q.4. ar.4. concl.3. n.30. & D. Anton. 2. p. t.11. c.2. §.9.* ut dicant non ſufficere ut æquè bonum impediatur. Sed prædicti Doctores non intelligendi ſunt, quando conſtat rem promiſſam factam eſſe malam, aut inutilem, aut majus bonum impedire: tunc enim abſque diſpenſatione votum non obligat (ut benè advertit *Nav. eo n.76.*) Sed intelligendi ſunt, quando res hæc eſt dubia. Et ita ſe explicant *D.Th. 2.2. q.89. ar.1. ad 3. Sot. l.8. de juſt. q.1. ar.9 ad 3. Syl. verb. Juramentum 3. q.1. d.1. Azor l.11. inſtit. moral. c.19. q.17.* 8

Monuerim tamen majorem bonitatem illius boni impediti ſpectandam eſſe attenta voti materia, non tantùm in ſe conſiderata, ſed etiam quatenus obligat ex voto, v.g. dubitatur, an jejunium promiſſum obſtet majori bono, bonitas illius operis impediti comparanda eſt ad jejunium, non tantum ut eſt actus ſolius abſtinentiæ, quale eſt in ſe conſideratum, ſed etiam ut eſt actus religionis ratione voti. Quia alioqui id bonum impeditum non eſſet omnibus conſideratis majus. Item quia cum per diſpenſationem vinculum voti, & ejus materia tollantur, bonum diſpenſandi cauſam præſtans debet utramque bonitatem compenſare. Sic docent *Cajetan. & Aragon. num.3. allegati. Sotus l.7. de juſt. qu.4. ar.3. col.6. verſ. De cauſis. Valentia 2.2. diſp.6. qu.6. punct.7. col. penult. verſ. Secundum dubium eſt.* At ſecus eſt in commutatione. Quia cum per illam non tollatur vinculum voti, ſed eo manenti ſola ejus materia commutetur, ſatis eſt ut bonum, in quod commutatio ſit, ſit melius, aut æquè bonum, quam opus promiſſum in ſe tantùm conſideratum, Sic *Cajetanus Sotus, Valentia ibid.* 9

Hinc deducitur ad diſpenſandum non exigi certitudinem ſufficientiæ cauſæ, ſed ſatis eſſe, ſi prudentis arbitrio dubium ſit an ſit ſufficiens. Quod in hoc dubio ad mitiorem partem inclinandum ſit. Deinde, quia aliàs inutilis eſſet diſpenſandi poteſtas: cum tarò conſtat de cauſæ ſufficientia. Sic docent *Sylve. verb. Diſpenſatio, q.14. nu.20. fin. Palacios 4. d.38. diſp.3. col.6. verſ. Eſt igitur Diſpenſatio.* 10

Secunda cauſa ex parte materiæ eſt, cum dubium fuerit an quiſquam voverit, vel an votum obliget, ob materiæ, aut animi ſe obligandi defectum. Sic docent *Cordub. ſum. q.147. Azor lib. 11. inſt. moral. c.19. qu.17.* Ad idem eſt *D.Thom. 2.2. q.99. ar.9. ad 3.* dum ait poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando dubitatur an materia juramenti ſit bona. Ad idem eſt *Navarr. lib.3. conſil. t.34. de voto, in 1. edit. conſil.4. fine, in 2. conſil.13. fine,* ubi ait ſufficientem eſſe cauſam diſpenſandi in voto caſtitatis, ſi aliqualis alia cauſa concurrat, quoties dubium eſt an id obliget, eo quòd vovens promiſerit ſimul caſtitatem, ac religionem, anceps que ſit, an caſtitatem dependenter à religione voverit, & è religionis voto ſit jam liber. Verùm quando dubium eſt, an quiſpiam voverit, nullam eſſe neceſſariam diſpenſationem, ſed id votum non obligare probavi. l.1. diſp.9. n.11. Similiter in eo dubio an caſtitatem promiſerit dependenter à religione, diſpenſatione opus non eſſe, probavi lib.2. diſp.41. nu.33. Eſt tamen opus diſpenſatione, quando votum eſt certum, at animus ſe obligandi dubius eſt, vel oritur dubium, an votum obliget ratione debitæ materiæ, aut finis vel alicujus circumſtantiæ tunc occurrentis. Quia in his eventibus votum obligat (ut probavi lib.1. diſput.9. num.13 & lib 2. diſp.41. nu.35.) unde in his caſibus, hoc dubium erit juſta diſpenſandi cauſa, ut prædicti Doctores aſſerunt. 11

Tertia cauſa eſt ex parte voventis, quando votum leviter, & ex animi facilitate emiſſum eſt, non præmiſſa prudenti, ac matura 12

ra

Digitized by Google

ra deliberatione. Quia cùm votum ſit religionis actus obligans ſub mortali, & aliquando ſit perpetuum, quo ita acceptetur à Deo, ut diſpenſationi locus non ſit, alia cauſa non concurrente, opus eſt prudenter, & maturè fieri: & maximè quando de re gravi, ut de religione vel caſtitate eſt. Idque colligitur ex *c.2. de voto*, ibi: *Nec autem ipſum à voto, quod in tenera ætate, facilitate potius quàm ex arbitrio diſcretionis promiſit, abſolvimus*. Et tenent *ibi Abbas n.3. Palud.4.d.38.q.1.ar.1.n.9. & 19. D.Ant.2.p.t.11. c.2.init. Sylveſt.verb.Votum 2.q.13. Cajetanus 2.2.q.88.art.8. in dubio quod movet circa primam conditionem ad votum requiſitam, paulò ante argum. ſolutionem, & in ſum.verb. Votum*, ubi de conditionibus ex parte voventis. *verſ. Quod ut clarè intelligas in fine, & ibi Armil. nu.6. Sot. lib.7. de juſt.q.8.ar.2.col.5. verſic. Addiderim tamen. Navarr. ſum.c.12.nu.26. & 77. Alcozer.l.de ludo cap.13.concl.8. Vigner. lib.inſtitut.c.5.§.5.verſ.84. Angles floribus 2.p.qu.un.de voto art.1.diffic.3. concl.3. Azor lib.11.inſtitut.moral.c.13.q.5.fin. Aragon 2.2.q.88.art.8. concl.3. Graffis 1.p.deciſionum lib.2.c.31.fin. Lud.Lopez 1.p. inſtructorii, cap.49.colum.2.verſ. Levitas, vel facilitas, Manuel 2.t.ſum.cap.92.nu.3.fin. Emm. Sa ſumma, verb. Votum*, ubi de voti irritat. *num.9. Valentia 2.2. diſp.6.q.6.punct.7. ad fin*. Limitat hoc *Valentia ibi*, quando talem levitatem præteritam ſequeretur poſteà maxima implendi difficultas, ob infirmitatem ſic voventis, ac frequentes lapſus, ita ut jam id votum reddatur inutile illi perſonæ. Tunc enim ea levitas reducitur ad cauſam voti executioni obſtantem. Ducitur, quòd communis ſententia (ut n.3. vidimus) petat ad diſpenſandum in voto cauſam ejus executioni obſtantem. Cæterùm hæc limitatio diſplicet. Quia ea cauſa ſufficeret ad diſpenſandum in votis prudenter emiſſis, (ut dicemus nu.18. & 19. quare nihil peculiare tribueretur facilitati, ac imprudentiæ in vovendo. Cujus contrarium textus, & DD. allegati apertè volunt. Quare dum ad voti diſpenſationem petunt DD. cauſam illius executioni obſtantem, intelligunt de votis prudenter emiſſis: quæ quidem tanquam omninò obligantia Deus acceptat. Secus de leviter factis, quæ non omnimoda obligatione gaudere, meritò aſſerit *Palud.4.1.d.39.q.1.nu.19*. Cujus rei nulla alia ratio eſſe poteſt, niſi quia ſecum diſpenſandi cauſam afferant.

13 Hinc primò deducitur, in votis puerorum ante pubertatem emiſſis poſſe alia cauſa non petita diſpenſari. Quia ſemper jure optimo præſumi poteſt imprudentia, & levitas in vovendo, eo quòd impuberes maturo conſilio careant. Ita docet colligens ex illo textu *Abbas c.2.nu.3. de voto*. Et pro hac ſententia eſt *Covar.c. Quamvis pactum 3.p.§.1.nu.3*. ubi ait ex cauſa impubertatis concedendam eſſe juramenti relaxationem, etiamſi jurans fuerit proximus pubertati, ac doli capax. Quia licèt juramentum obliget, æquiſſimè, ait, ob imperfectam ætatem concedi abſolutionem. Adde ob id poſſe ea vota à parentibus vel tutoribus irritari. Tandem quia ob id, quamvis horum ſponſalia valida ſint, integrum eſt eis, advenientе pubertate reſilire (ut lib.1. tota diſp.51. oſtendimus.) Quod ſi obiicias, Pontificem *eod.c.2. de voto*, non diſpenſatione fuiſſe uſum in eo voto pueri, ſed commutatione. Signum ergo eſt, hanc facilitatem non eſſe ſufficientem diſpenſandi cauſam. Reſpondeo potuiſſe Pontificem ex ea cauſa diſpenſare omninò, ac miſcuiſſe commutationem aliquam, ne à ſuo ſtylo ordinario recederet, qui eſt partim diſpenſare, & partim commutare.

14 Secundò deducitur, quid dicendum ſit de voto emiſſo ob timorem mortis, ex metu naufragii, vel ex alia cauſa conſurgentem, quoties metus non incurritur ad extorquendum votum. Sic diſtinguendum eſt, ſi metus ille maturam deliberationem, ac prudens conſilium excludat, ſufficiens eſt cauſa diſpenſandi: ſecus ſi matura deliberatione votum emiſſum ſit. Prior pars conſtat ex dictis num.12. Immò idem credo, quamvis metus is levis eſſet, ſi prædicta deliberatio deſit. Quia cum defectus maturæ deliberationis præbeat hanc diſpenſandi cauſam, nil refert qualitas metus ad vovendum inducentis. Poſterior autem pars inde conſtat, quia cum nulla injuria in eo voto emittendo concurrerit, nec plena, ac matura deliberatio deſiderata ſit, non eſt cur ab omnimoda obligatione deficiat, diſpenſandi cauſam ſecum afferens: eo vel maximè quòd ſæpiſſimè Deus eum mortis timorem hominibus incutiat, ut voveant. Quod utique vanum eſſet, ſi ſecum diſpenſandi cauſam afferret. Sic ſentiunt neoterici docti.

15 Quando autem metus injuſtè ab homine incuteretur gratis voti extorquendi, quamvis non eſſet cadens in virum conſtantem, ut ſic votum irritaret; nec minueret plenam, ac maturam deliberationem: ſufficientem diſpenſandi cauſam is metus præberet. Quod in eo eventu cedat diſpenſatio in majorem Dei honorem, ne ſibi accepta videatur injuſtitia, ac iniquitas extorquentis votum. Deinde quia cum id votum non ex animo proceſſerit, ſed ad metus injuſtitiam cavendam, non acceptat Deus, ac ita plenè obligans, quin ex ea metus cauſa reſcindi poſſit per prælati diſpenſationem. Et ita ſentiunt neoterici docti.

16 Tertiò deducitur, ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam errorem circa cauſam voti impulſivam, vel quando ea cauſa ceſſavit. Quia licèt ſolius cauſæ finalis error illiuſve ceſſatio, impediat voti valorem: at error vel ceſſatio cauſæ impulſivæ valdè minuit voluntarium in voti oblatione. Et ita *Gloſſa c. Magnæ, verb. Ut veniret, de voto, & ibi Abb. num.14*. ajunt in hoc eventu præſtari faciliorem diſpenſandi cauſam: idque optimè ex eo textu probari. Quòd ſi obiicias, ex eo textu non colligi diſpenſationem. Quia Pontifex ibi votum commutavit. Dico abſque dubio fuiſſe diſpenſationem commutationi admixtam. Quod vel ex eo colligitur, quia Pontifex reddit cauſam, propter quam ſit commutatio. Quod neceſſarium non foret, ubi mera commutatio eſſet.

Quarta cauſa ſe tenens ex parte voventis ſufficiens ad diſpenſandum in voto eſt quando vovens verſatur in periculo tranſgrediendi votum, ſi periculum illud oriatur ex ipſius voventis ſtatu: utmirum, eo quòd difficillimum ſit in tali ſtatu ſervare id votum, ut ſi conjugatus habeat votum caſtitatis, eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum cum illo ut poſſit petere debitum. Quia tunc diſpenſatio illa redundat in honorem Chriſti, & utilitatem Eccleſiæ, ne homines laqueis irretiti ſint. Quod univerſi fatentur, ut conſtat ex dictis diſput.12. num.4. At id periculum ex eo ſtatu conſurgens non eſt ſufficiens cauſa diſpenſandi in cæteris, ad quæ votum caſtitatis obligat. Ut ne ſit ſacrilegium fornicari, vel ut eo ſoluto matrimonio liceat ad aliud tranſire. Quia periculo illi ex ſtatu conſurgenti conſulitur ſatis conceſſa petendi debiti diſpenſatione. 17

Atque ſimiliter eſt ſufficiens diſpenſandi cauſa, maxima implendi voti difficultas, ita ut vehemens tranſgreſſionis probabilitas immineat. Et ratio hujus eſt, ne obligatio pro charitate inducta militet contra charitatem. Idque in Chriſti honorem, ac Eccleſiæ utilitatem redundat, ut proſpiciatur voventis infirmitati. Recta enim ratio dictat eſſe in Eccleſia prælatos vices Dei gerentes, qui has humanas infirmitates miſerantes poſſint illis per diſpenſationem mederi. Præterea quia tunc id votum eſt ferè voventi inutile, & potius deſervit ut ſacrilegiis violando illud implicetur. Deinde quia experientia ipſa hoc teſtatur, paſſim enim Pontifex ex hac ſola cauſa diſpenſat in votis religionis, & caſtitatis: immò difficile, alias cauſas admittit. Tandem id probatur ex *c. Veniens, qui cleric. vel vov*. ubi Alexan.3. ob hoc periculum diſpenſavit cum quadam fœmina, quæ caſtitatem voverat. Atque ita ſentiunt omnes illi DD. quos diſp.9. nu.24. retuli, qui ejus textus deciſione ducti adeò hanc juſtam diſpenſandi cauſam eſſe cenſent, ut credant tunc poſſe Epiſcopum in hoc caſtitatis voto diſpenſare, quod tamen alias Pontifici reſervatur. Et alii quos ibi n.22. retuli, ac ſequutus ſum dicentes poſſe Epiſcopum in eo diſpenſare, quando vehemens incontinentiæ periculum ex mora adeundi Pontificem immineret, & in propriis terminis docent, *Ricard.4. d.38.art.9.qu.1. corp. Sotus l.1. de juſt.q.7.art.3.col.6.verſic. At ſi percontaris, & lib.7. q.4.ar.3.col.8.verſ. Virum verò Navarr.ſum.c.12. num.78. Valentia 2.2. diſp.6.q.6 punct.7. ad fin. Lud.Lopez 1.p.inſtru.c.49 ad fin. Azor lib.11. inſtit.moral.cap.19.q.17. Angles floribus*, 2.p. ubi de voto *q.un art.8. difficultate, 5. Vivaldus candelabro ſacr.3.p.c.14.num.23. Emm.Sa ſumma*, ubi de voti irritatione, *nu.9. Manuel.2.tom.ſum.cap.100. num.2. & addit. ad Cruciatam, §.9.num.106. Philiarc de offic.ſacerd.t.1.p.2.lib.3.c.4. ad fin*. Ad idem ſunt *Ricardus 4.d.38. art.9.qu.3. D.Anton.2.p.t.11.c.2.§.9.fin. Angelus verb. Votum 3.nu.20 Sylv. verb Votum 2.qu.14*. dicunt enim in hoc probabili tranſgreſſionis voti periculo licitum eſſe petere voti diſpenſationem: quamvis votum ejus non petendæ factum eſſet. Hoc tamen non ita accipiendum eſt, ut periculum unius, aut alterius tranſgreſſionis cauſam diſpenſandi in voto ſufficientem præbeat. Tunc enim adhuc valdè utile eſt votum, ut voventem contineat, ne ita facilè labatur. Et ita *Valentia, & Azor*, proximè allegati, optimè dixerunt exigi, ut probabiliter judicetur voventem ita affectum eſſe, ut credatur fore ut ſæpius votum violet. 18

Temperant tamen aliqui hanc cauſam, quando tranſgreſſionis periculum conſurgit ex infirmitate, vel paſſione, quibus attentis votum eſt ſervatu difficile, ac viribus impar: ſecus ſi periculum conſurgat ex malitia, ac pravo voventis habitu. Ducuntur, quod cum votum deſerviat medicinæ adhibendæ his pravis affectibus, & habitibus, diſſonet rationi hoc allegare ut cauſam voti relaxandi. Sic *Sotus utroque loco, Angles, Manuel utroque loco. Vivald. n. præc. allegati*. At diſplicet limitatio ſic generaliter ſumpta, ſed tunc vera eſt, quando vovens poteſt abſque magna difficultate id periculum effugere: & probabile eſt fore ut votum emendæ deſerviat. Tunc enim malitiæ ſuæ jure optimo frequentia lapſuum tribuetur: At ſi ea emendæ ſpes ceſſet, & ita pravo habitu vovens affectus ſit, ut hic & nunc nequeat abſque magna difficultate lapſus vitare, quamvis malitia ſua, ac negligentia pravam hanc conſuetudinem acquiſierit, & in hæc pericula ſe conjecerit, exiſtimo ſufficientem diſpenſandi cauſam adeſſe. Quia eo habitu ſuppoſito, & magna fragilitate inde acquiſita, res illa promiſſa eſt reddita viribus impari, ac votum illi eſt factum inutile; utpote quòd non vitandis, ſed augendis peccatis deſervit. Sic docet *Phil. nu. præcedenti allegatus*. Quare optimè *Navarr. lib.3. con ſu 2. edit.1. de voto, conſ. 36.n.7*. ait eſſe juſtam diſpenſandi cauſam, quando vovens caſtitatem, perinde fornicatur, ac ſi non voviſſet. 19

Ex quo deducitur, non eſſe juſtam diſpenſandi cauſam, v.g. in voto non ludendi, vehemens ludendi deſiderium, ac tentationes pati, ut benè docet. *Navar. ſum. Hiſpan. c.28. addit. ad n.1. c. 12. Lat. c.12. n.11*. ſed tunc tantum quando eæ tentationes eò voventem trahunt, ut frequenti voti tranſgreſſionis eum periculo 20

expo-

Digitized by Google

exponant; juxta dicta nu.18.& ita *Alcozer l. de ludo*, *c.13.concl.8.* ait juſtam diſpenſandi cauſam eſſe, ſi quis conſtitutus ſit in occaſione violandi juramenti noo ludendi, quòd nimirum, juvenis ſit, & in eo loco verſetur, in quo ludum prætermittere nequit, quin agreſtis, & ruſticus habeatur. Secus quando ſi petaot, qui hoc juramento ſe aſtrinxere, illius relaxatiooem ob hanc ſolam cauſam, quod valdè ægrè ferant ſe ludo abſtinere. Cùm tamẽ ratione dicti juramenti ſe abſtineant, ac ludi damna vitent.

21 Secundò deducitur, minimè fidem habendam *Soto lib.7. de juſt. qu.4.art.3.col.7.verſ. Ad iſtorum ergo dilucidat. in fine*, ubi ait utilitatem privatam voventis non eſſe cauſam diſpenſandi in religionis voto. Nam contrarium conſtat ex dictis, probavimus enim frequeotes lapſus, ex fragilitate conſurgentes eſſe juſtam cauſam. Cum tamen privatum voventis bonum cauſa hæc reſpiciat. Adde Cajetanum & Ricard. quos retuli diſp.8.0.2.& n.8. ſenſiſſe privatam utilitatem eſſe juſtam cauſam diſpenſandi in voto caſtitatis ſolemni, nedum in ſimplici. Et quamvis qooad votum ſolemne utrumque ibi reprobarim; placet tamen quoad votum ſimplex. Quia ex ejus obſervatione non pendet bonum publicum totius Ordiois clericalis, aut religioſi, ſicut ex voti ſolemnis obſervatione. Idem tenet de ſimplici caſtitatis voto *Marina l.5.de ſacror. hominum continent.c.37 ad fin.* dicens ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam, promotionem boni peculiaris, aut mali peculiaris vitationem. Et idem tradunt generaliter loquentes de voto *D.Thom.4.d.38.quæſt.1.art.4.quæſtiu.1.corpor. Navar.ſum.c.12.num.77.Azor libr.11.inſtitut.moralium, c.19.q.17.Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.49.colum.2.verſ.Levitas, Angles floribus 2 p.* ubi de voto, *q.un.ar.8.diffic.5.*

22 Quinta cauſa ſufficiens in parte voventis eſt difficultas magoa ſuperveniens caſu quo non ſit talis, ut voti obligationem extinguat. Sic *Abb.c.Non eſt, nu.6.de voto*, ut ſi quiſpiam vovit religionem, cujuſque executionem per multos annos diſtulit ferè uſque ad ſenectutem, quando jam meritò dubitari poteſt, an ferre valeat communes religionis obſervantias. Hoc dubium eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum in eo voto. Similiter vovit religionem Minimorum, Carthuſianorum, Dominicanorum, in quibus carnibus abſtinetur, & factus eſt ita debilis ſtomachi, ut dubium ſit an eam abſtineotiam ferre valeat.

23 Hinc deducitur, ſufficieotem eſſe diſpenſaodi cauſam, cum vovens ratione voti nimiis conſcientiæ ſcrupulis vexatur, ita ut valdè conſcientiæ ipſius quieti impletio voti noceat: verbi gratia, vovit quiſpiam ſe quotidie B.Virginis officium recitaturum, angitur magnis ſcrupulis num attentè ac iotegrè recitarit, paſſim repetens, nec adhibitis mediis ejus conſcientiæ conſuli poteſt, juſta eſt diſpenſandi cauſa. Cum id votum ſit valdè oneroſum, & potius oóceat.

24 Sexta cauſa eſt, neceſſitas boni communis, ut ſi quis vovit caſtitatem, aut religionem, & ad communem reipublicæ pacem expedit ut uxorem ducat. Quia tunc obſtat ratio boni communis, privato voventis anteferenda. Et ita docent *Cajet.2.2.q.88. ar.12.col.2.verſ.Ad evidentiam cauſa. Sotus lib.7. de juſt.qu.4.art.3. col.7.verſ.Ad iſtorum ergo*, Et advertit benè *Cajetanus* nil referre, etiam ſi cauſa illa ex hominum malitia excitata ſit, ut ſi bellum ſedari non poſſet, niſi puella voto caſtitatis aſtricta nuberet, eſſet juſta diſpenſandi cauſa.

25 Non tamen eſt juſta cauſa diſpenſandi io voto caſtitatis, aut religionis, neceſſitas conſervandæ progeniei alienjus nobiliſſimi ducatus aut marchionatus, niſi admixta aliqua commutatione: & ſic ſolet diſpenſari. Quod ſit cauſa merè temporalis, & ideò non ſufficit ad meram diſpenſationem. Eſt tamen aliqnalis cauſa, ut admixta commutatione partim diſpenſetur, ut benè *Nav.libr.3.conſil.1.edit.de voto, conſil.23.n.3.Enriquez lib.12.de matrim.c.3.n.9.comment.lit.D.*

26 Nec ſimiliter juxta aliquos eſt cauſa ſufficiens ad diſpeoſandum in caſtitatis voto morbus continuus, cui periti medici judicant venereis actibus ſubveniendum eſſe. Idque dicunt ſentire *D.Thom.2.2.quæſt.88.ar.11.ad 3.& ibi Caietan. in fine, Durandum 4.d.38.q.2. fine*, quamvis enim de voto ſolemni ſermonem habeant, at ratio cui innituntur, in omni caſtitatis voto æquè militat. Quippe eam differentiam conſtituuot inter abſtinentiam, & continentiam, quòd cùm cibus directè ordinetur ad individui conſervationem, abſtinentia in notabile ſalutis corporeæ detrimentum vergens non ſit actus virtutis: ac propterea in eo eventu votum abſtinentiæ, ant non obligat, aut ſaltem juſtam habet diſpenſandi caoſam. At coitus ſuaptè natura eſt ad ſolius ſpeciei conſervationem, & valdè per accidens continentia vergit in individui periculum. Atque ideò continentia etiam cum individui periculo eſt actus virtutis, nec illius fractione matrimonium ineundo neceſſe eſt ſaluti corporeæ mederi, præſertim cum aliis medicinis morbo illi occurri poſſit, ut eruditiſſimè probat *Marina libr.4. de ſacrorum homin. continentia, controv.4.c.23.* & hanc non eſſe juſtam diſpenſandi caoſam tradit *D.Anton.2.p.t.11.c.2.§.9. ad fin.* & videtur loqui de omni continentiæ voto. At *Sotus libr.7. de juſt.quæſt.4. art.2. in ſolut.ad 3.* ait ductus prædicta ratione, hanc non eſſe cauſam diſpenſandi in caſtitatis voto, ſi ſolemne ſit: atque ideò contrarium videtur ſeotire in voto ſimplici. Atque hanc partem cenſeo veriorem, admixta tamen aliqua commutatione. Quia negari non poteſt materiam voti notabiliter mutatam eſſe, graviſſimamque difficultatem ſuperveniſſe, nec à vovente excogitatam: & quamvis jure optimo poſſit vitæ periculum eligere ob caſtitatis ſervandæ amorem: ac res ita ardua eſt, ut meritò credendum ſit, velle Deum, qui hujus voti creditor eſt, ut Eccleſia benignitate ſua utens, ex hac cauſa partim relaxet, partim in alia opera commutando. Nec obſtat aliis medicinis poſſe huic damno ſubveniri. Quia ſatis eſt, id anceps eſſe, ac valdè difficile præſentaneumque medium, ac judicio medicorum certius eſſe coitum. Sicut quamvis urgentibus carnis illecebris poſſit aliis mediis proſpici. Quia tamen ea non ita præſentanea, ac efficacia ſunt, humana fragilitate voventis attenta, ac coitus, eſt juſta cauſa illas pati cum frequentis lapſus periculo, ot in voto caſtitatis diſpenſetur. Nec obſtat D.Thomæ, & ſequacium teſtimonium. Quippe de ſolemni caſtitatis voto loquuntur: quod cùm graviſſimum ſit, ejuſque diſpenſatio cedat in notabile ſtatus religioſi detrimentum, multò urgentiorem cauſam diſpenſandi, & ſolùm boni communis petit (ut probavi diſp.8.nu.2.& 8.) Ut verò diſpenſetur in voto religionis, erit abſque dubio juſta cauſa morbus continuus, cujus ſalus deſperatur: quando talis eſt, ut obſervantias regulares impediret.

Quod ſi roges, an major cauſa deſideretur ad diſpenſandum in voto, quàm in lege? dixi diſp.18.nu.4. 27

Demom quinque obſervanda ſunt. Primum eſt, quandoque contingere ut non ſit cauſa ſufficiens ad merè diſpenſandum, adſit tamen ad partim diſpenſandum admixta aliqua commutatiooe: & quò cauſa diſpenſandi major fuerit, eò minori commutatiooe opus erit. Sic *Cajetan.in 2.2.qu.88. art.12. dub.2. verſ. Ad evidentiam cauſa, ad finem Navar.ſumm.c 12. num.63. Alcozer ſumma, c.16.* ubi de voti diſpenſatione, *concl.2.f.58.pag.2.* Qui jure optimo addit ob id rarò diſpenſandum omninò in voto eſſe, & ideò Pontificem ſemper admiſcere aliquam commutationem, dum diſpenſat. Qnia rarò invenitur cauſa ſufficiens ad omnimodam diſpenſationem. Atque partim commutando vitanrur ſcrupuli, qui de ejus ſufficientia oriri poſſunt. Et hoc ſolùm ſolvit *Angelus verb. Votum 3.nu.26.fin.* dicens, exiſtente cauſa poſſe votum in minus bonum commutari: intellige partim diſpenſando, ſi commutans gaudeat diſpenſandi facultate. 28

Secundum eſt, mloor cauſa ſufficit ad diſpenſandum in voto pœnali caſtitatis, aut religionis, quàm in abſoluto. Quod illud minus voluntarium ſit. Sic *Sotus l.7.de juſt.qu.4.art.3.col.6. paulò ante verſ. De cauſis ſubinde.* Atque idem dicendum eſt de voto conditionali harum rerum, deſideratur enim major cauſa ad diſpenſandum in illo, quàm in pœnali, at minor quàm in abſoluto. Quod ſit magis voluntarium quàm pœnale, at minus, quàm abſolotum. 29

Tertium eſt, quando adſunt ſimol vinculum voti, & juramenti, expreſſa utraque, major exigitur cauſa ad diſpenſandum, non tamen ad commutandum. Ratio eſt, quod per diſpenſationem extinguatur utrumque vinculum, & cùm duplex ſit, eſt fortius uno, & ideò majorem cauſam requirit, at materiam compenſet duplici religionis vinculo debitam. At per commutationem neutrum vinculum tollitur, ſed transfertur in aliam materiam, quare ſatis eſt materiam ſubrogatam eſſe æqualem materiæ promiſſæ, & juratæ: cum eadem maneat duplici illa vinculo debita. Dixi, quando utrumque exprimitur. Quia quamvis in juramento facto Deo ſervandæ caſtitatis ſit implicitè votum, eadem tamen cauſa ſufficit ad diſpenſandum in illo, quæ in mero voto ſatis eſt. Quia (ut diximus diſp.2.0.18.) ſublata per diſpenſationem promiſſione, tollitur juramentum tanquam acceſſorium. Quod non contingit, quando duplex vinculum diſtinctum eſt. Similiter non eſt opus majori cauſa, eo quòd vota vel juramenta ſint ſæpè repetita. Nam eadem omnium eſt vis, ac obligatio. 30

Quartum eſt, non ſemper ſufficientem cauſam ad diſpenſandum in voto eſſe quoque ſufficientem ad diſpenſandum in voto non petendæ diſpenſationis, ſed quando eadem cauſa reperitur in utroque voto. V.g. promiſit quis imprudenter & abſque matura deliberatione, aut metu levi coactus, caſtitatem: at poſteà maturo conſilio, ac omninò liberè vovit ſe non petiturum diſpenſationem: in priori voto eſt juſta diſpenſandi cauſa, non tamen in poſteriori. At ſi ejuſdem maturæ deliberationis defectus vel idem metus io utroque voto reperiretur, eſſet juſta diſpenſandi in utroque cauſa. Similiter ſi at eſſet ad diſpenſandum in utroque vehemens frequentis tranſgreſſionis periculum. Quia eadem cauſa afficit utrumque votum. 31

Ultimum eſt, multo minor cauſa deſideratur ad diſpenſandum io tempore obligationis exequendi votum, quàm ad omninò diſpenſandum in eo. Quia in priori caſu eademmet obligatio manet, & ſola exequutio differtur. Et quò major eſt dilationis mora, eò majori cauſa opus eſt. 32

DISPUTATIO XXI.

An taciturnitas veri, aut falſi expreſſio vitiet reſcripta, & diſpenſationes?

SUM-

Digitized by Google

SUMMARIUM.

Reſcripta quædam ſunt gratiæ, alia juſtitiæ, numer. 1.
Quid diſtet inter ſubreptionem, & obreptionem, numer. 2.
An reſcripta gratiæ, & juſtitiæ ſubreptitia, ſint ipſo jure nulla, num. 3.
An gratiæ ordinarii ſubreptitiæ ſint ipſo jure nullæ, ſicut Pontificis, num. 4.
An reſcripta juſtitiæ obreptitia ſint ipſo jure irrita, nu. 5.
Quid, quando in eiſdem literis continetur gratia, & juſtitiæ reſcriptum, num. 6.
In quibus caſibus reſcripta juſtitiæ ſubreptitia ſint ipſo jure nulla, nu. 7.
Quid ſit in diſpenſationibus, & cæteris reſcriptis cauſa finalis, & cauſa impulſiva, nu. 8.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint, nu. 9.
An taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam? Refertur triplex opinio, nu. 10. 11. 12.
Proponitur ſententia auctoris, explicans quarum qualitatum taciturnitas etiam per ignorantiam contingens reddat gratiam ſubreptitiam, & quando non reddat, à n. 13. uſque ad 18.
Unde dignoſci poſſit qualitatem tacitam conducere ad diſpenſationem, & ejus generis eſſe, ut ea expreſſa non concederetur, n. 19.
In dubio an cauſa tacita, vel falsò expreſſa ſit finalis, vel impulſiva, & conducat ad conceſſionem, vel denegationem diſpenſationis, quid præſumatur, nu. 20.
Quæ exprimenda ſint in beneficii impetratione, legitimatione, & an litis pendentiæ ſit facienda mentio? Remiſſivè, n. 21.
An diſpenſatio irregularitatis ſit ſubreptitia, tacendo occiſum ab irregulari fuiſſe presbyterum, nu. 22.
An ſit ſubreptitia voti religionis diſpenſatio, non explicando fuiſſe votum perſeverandi in illa; vel ſi vovens non explicuit ſe voviſſe futurum ſe religioſum, ſed tantùm voviſſe religionem, nu. 23.
An valida ſit impetratio facultatis diſpenſandi in quodam caſu, eo non explicato, ſi credatur fore ut eo declarato Prælatus denegaret, nu. 24.
An dum dubitatur de diſpenſationis valore, præſumenda ſit valida, num. 25.
An taciturnitas cauſæ finalis de futuro vitiet diſpenſationem, n. 26.
Quid, quando tacetur veritas notoria, nu. 27.
Quid, quando tacetur qualitas, quæ de jure ineſt, nu. 28.
Quid ſi taceatur veritas ex ignorantia, vel malitia curialis? Remiſſivè nu. 29. & ibi, quid quando ex propria malitia tacetur cauſa impulſiva.
Solvuntur argumenta, nu. 30.
Poſt num. 30. invenies alia ſummaria.

1 HActenus egimus quando diſpenſatio corruat defectu poteſtatis diſpenſantis, & defectu cauſæ: jam aggredimur quando ex parte impetrantis irrita ſit. Et primò proponitur diſput. præſens, quando in genere taciturnitas veri, aut falſi expreſſio vitiet. Deinde diſp. ſequentibus agemus ſpecialiter de explicandis neceſſariò in diſpenſationibus matrimonialibus, ut validæ ſint. Ad majorem autem elucidationem diſputationis præſentis, quæ & graviſſima, & difficillima eſt, præmittemus aliqua. Deinde ad quæſtiones diſcutiendas deſcendemus. Primò præmittendum eſt reſcripta alia eſſe gratiæ, alia juſtitiæ. Priora dicuntur, quę ad beneficia, diſpenſationes, & alias quaſcunque gratias obtinendas conceduntur. Poſteriora autem, quæ ad lites forenſes impetrantur, ut ad committendam cauſam judici in foro externo decidendam. Sic *Menochius de arbitrariis, l. 2. cent. 3. caſu 201. n. 1.*

2 Secundò ſupponendum eſt, utraque reſcripta aliquando appellari ſubreptitia, aliquando obreptitia. Inter quæ non concordant authores quid diſtet. Quidam enim cenſent ſubreptitia dici, quando Princeps plenè intellexit tenorem precum, at in eis tacita eſt veritas neceſſariò explicanda, vel falſum aliquid narratum eſt. Obreptitia verò, quando per verborum involutionem, aut cautam loquelam, puta ironicam, vel callidam, effugiunt deliberatam concedentis conſcientiam, ac plenam ejus intelligentiam. Sic *Innoc. c. Cum dilecta, nu. 3. de reſcript. & ibi Abb. n. 7. Felin. n. 1. Barbatius conſ. 49. n. 6. fine, & conſ. 55. n. 1. vol. 4.* Et dicit poſſe tolerari *Imola d. c. Cum dilecta, n. 10.* Alii verò multi, quos refert *Menochius de arbit. l. 2. cent. 3. caſu 201. nu. 9.* cenſent ſubreptionem eſſe quoties veritas tacetur, vel per confuſam, ac perplexam ejus narrationem occultatur. At obreptionem, quando falſum narratur. At dicendum eſt hæc eſſe ſynonyma, & nil inter ſe differre, ac differentiam hanc nil deſervire quoad irritanda reſcripta. Quare dicentur indifferenter obreptitia vel ſubreptitia, quoties malè impetrantur, ſive tacita veritate neceſſariò explicanda, ſive falſum ad rem conferens in precibus narrando. Atque ita tuentur *Decius c. Super literis in nova editione, notabil. 1. num. 4. de reſcrip. Rebuff. to. 2. conſtit. regiar. t. de reſcriptis, in præfat. num. 125. Menochius* multos allegans, *de caſu 201. num. 10. & ſeqq.*

3 Tertiò præmittendum eſt, quamplures eſſe differentias inter reſcripta gratiæ, & juſtitiæ: quas latè proſequitur *Rebuff. praxi benef. t. 1. differentia inter reſcripta gratiæ, & juſtitiæ, à nu. 1.* Ea tamen potiſſima eſt, & quæ ad rem noſtram attinet, quod reſcripta gratiæ per ſubreptionem obtenta ſint ipſo jure irrita, quare quidquid virtute eorum factum fuerit, nullius prorſus eſt momenti. Secus autem de reſcriptis juſtitiæ quæ valida ſunt, donec ope exceptionis elidantur, id eſt, donec adverſarius contra quem impetrata ſunt excipiat, allegans ea eſſe ſubreptitia. Quare proceſſus virtute illorum factus validus erit, ſi de ſubreptione minimè excipiatur. Prior pars probatur ex *c. fin. de fil. presb. in 6.* ubi text. loquens de diſpenſatione quadã ad beneficia, ſic ait: *Volumus per ſubreptionem obtentam nullius penitus eſſe momenti.* Qui textus extenditur ab univerſis DD. ad literas quaſcunque, gratiam ſive diſpenſationem continentes. Poſterior autem pars probatur ex *c. Si autem, & c. Plerique de reſcript.* ubi deciditur ſecundum reſcriptum impetratum per ſubreptionem ob primi taciturnitatẽ, convaleſcere data negligentia in primo impetratore. Quod fieri nequiret, ſi foret ipſo jure irritum. Hujus autem differentiæ rationes tradunt partim *Monach. dict. c. fin. à nu. uſque ad 9.* & partim *Abbas c. Ad audientiam, el 2. n. 14. de reſcript.* à quibus cæteri mutuati ſunt. Quòd literæ juſtitię comparentur contractibus ſtricti juris: at literæ gratiæ contractibus bonæ fidei. Quare ſicut in his debet eſſe exuberantia bonæ fidei, ut notatur *l. Bonam fidem, C. de actionib. & oblig.* ſic in literis gratiæ debet omnis puritas reperiri. Quare ſicut ſubreptio dans cauſam contractui ſtricti juris, non reddit ipſo jure irritum, ſed irritandum: ſecus de contractu bonæ fidei. Sic ſubreptio non reddit ipſo jure irritas literas juſtitiæ, ſed ope exceptionis irritandas: ſecus de literis gratiæ. Item quia faciliùs conceduntur literæ juſtitiæ, quàm gratiæ, *c. fin. de crimine falſi.* Item quia ingratior videtur obtinere nitens beneficium, & gratiam per ſubreptionem. Tandem quia in ſpiritualibus debet eſſe omnis puritas. Atque ita differentiam hanc tradunt *Gloſ. eod. c. fin. poſt caſus poſitionem, notab. 2.* ubi *Monachus à nu. 4. Jo. Andr. Archid. Dominicus, Francus in ſi. Bald. l. Proſcript. num. 11. C. ſi contra jus. Abb. c. Quod ſuper his, n. 2. de fide inſtr. & c. Quia circa, nu. 5. de conſang.* ubi *Alex. de Nevo nu. 6. idem Abb. dict. c. Ad audientiam nu. 14. & ibi Felin. à n. 17. Milis in repertorio, lit. G. verb. Gratia, n. 3. verſ. Gratia ſive ſit indulg.* & multis aliis citatis *Rebuff. praxi benef. t. Differentia inter reſcripta gratiæ, & juſtitiæ, à n. 1. Nav. c. Si quando præludio 1. n. 1. de reſc. Menoc. de arbit. l. 2. centuria 3. caſu 201. nu. 2.*

Nec aliquod diſcrimen hac in re invenio inter diſpenſationes gratiaſque à ſummo Pontifice vel ab ordinario inferiori conceſſas: ſed utræque ex ſubreptione obtentę ſunt prorſus irritæ. Quòd rationes n. præc. allatæ in utriſque militent: ac DD. ibi relati indiſtinctè loquantur. Item quia cùm tales literę reddantur nullæ ex defectu voluntatis concedentis, quam aufert deceptio tacita veritate, vel expreſſa falſitate inducenti ad concedendum: atque idem voluntatis defectus reperiatur in Pontifice, & in quocunque alio inferiori concedente, idem in utriſque gratiis dicendum eſt. Tandem quia nemo diceret, diſpenſationem in voto non nubendi impetratam ab Epiſcopo validam eſſe, allegata falſi cauſa vehementis periculi incontinentię, vel tacita circumſtantia neceſſariò explicanda, ut ſi ſimul eſſet votum non nubendi, & aſſumendi ordinis ſacri. Unde non approbo, quod ait *Emman. Sa ſum. verb. Gratia, n. 22.* ubi dicit, gratias ab ordinario conceſſas non reddi ex ſola ſubreptione irritas, ſed à ſolo Pontifice promanantes. Quod ita univerſaliter dictum non eſt verum, ſed id verum habet in literis impetratis ad beneficia, in quibus, aut tacetur verus beneficii valor, aut falsò exprimitur, non enim ob id redderentur ſubreptitiæ, ſicut ſi à Papa impetrarentur. Ut benè tradunt *Felin.* aliis relatis, *c. Ad aures, num. 15. concl. de reſcript. Selva beneficiorum 3. p. q. 11. à n. 56.* Cujus differentiæ ea eſt ratio. Quia cum ordinarius præſumatur qualitates beneficiorum ſuæ diœceſis melius noſſe, quàm privati, expreſſio talis valoris non eſt neceſſaria: atque adeò taciturnitas, vel falſi expreſſio tanquam cadens ſuper rem non neceſſariam, minimè ſubreptionem vitiantem literas inducit. Quare cautè *Nav. l. 1. conſ. 5. de tempor. ordin. in 1. edit. conſ. 43. n. 1. verſ. 2. in poſt conſ. 2. n. 1.* non ita univerſaliter inter utraſque gratias diſcrimen hoc conſtituit, ſed limitatius dicens gratias ordinarii non fieri nullas ex omni ſubreptione, ſicut gratias Pontificis. Et probat ex *Clem. 2. de offic. ordin.* ubi deciditur, collationem beneficii factam ab ordinario habenti aliud illudque tacenti, non eſſe irritam: ſecus ſi à Papa vel ejus legato fiat. Ecce ubi ſolùm in beneficiis differentiam hanc ſtatuit. Quia aliqua ſunt neceſſariò explicanda, dum à Pontifice impetrantur, quæ non ſunt neceſſaria, dum impetrantur ab Epiſcopo, ob rationem proximè traditam. Quare non omnis taciturnitas, vel falſi expreſſio, quæ circa illa induceret ſubreptitionem irritantem literas impetratas à Papa, inducit, quando impetrantur ab ordinario. 4

Quamvis autem concordent DD. reſcripta juſtitiæ ſubreptitia non eſſe ipſo jure irrita, (ut diximus n. 3.) diſcrepant quando obreptitia ſunt. Quidam enim ſentiunt eſſe irrita ipſo jure, & intelligunt eſſe obreptitia, quando per involutionem verborum, & cautam locutionem ſunt impetrata. Quia cùm dolo obtineantur, proceſſus debet eſſe ipſo jure nullus, quãvis adverſarius non excipiat. Sicut in ſent. lata dolo præſentis contra abſentem decernitur, *l. Prætor, §. Marcellus, ff. de judiciis.* Sic tradunt *Innoc. c. Cum dilecta, nu. 4. de reſcript & ibi Abb. nu. 7. Milis in repertorio lit. R. num. 7. verb. Reſcripta verſ. Reſcriptum ad lites ſi eſt ſubreptitium. Tiraquel. de pœnis temperandis, cauſa 45. nu. 40.* Sed jure optimo hoc reprobant dicentes in neutro caſu eſſe irrita ipſo jure *Fel. c. Ad audientiam, l. 2. n. 18. de reſcrip. & d. c. Cũ dilect. n. 2.* ubi *Imola nu. 10.* 5

Digitized by Google

n.10. Menochius de arb.l.2.centur.3.caſu 201.n.26. Docuntur, quod *idem Innoc c. Ad aures, ad fi. de reſcript.* aſſerat caſſandum eſſe quidquid ſit per literas ſubreptitias. Ergo cenſet non eſſe ipſo jure irritum. 2. quia non debet plus operari, Papam non plenè factum percepiſſe, ob nimiam verborum involutionem, quam ſi id omnino fuiſſet tacitum, vel falsò expreſſum.

6 Temperanda eſt autem hæc differentia intra utraque reſcripta, ut ſi ſimul in eiſdem literis reſcriptum gratiæ, & juſtitiæ contineatur, ſpectandum ſit, quid per principalios concedatur, & juxta id eſt regulandum acceſſorium, juxta *regul. Acceſſorum, de reg. jur. in* 6. Quare ſi in eodem reſcripto concedatur gratia, ſeu beneficium principaliter, & acceſſoriè detur alicui juriſdictio ad ejus gratiæ executionem: ſicut gratia pet ſubreptionem redditur ipſo jure nulla, ita & judicis aſſignatio. Et ita intelligitur *c. Conſtitutus, de reſcript.* ibi: *Quidquid factum eſt occaſione literarum iſtarum, irritum decernatis.* Et ratio eſt, quia cùm executor non deputetur principaliter ad lites, non poſſunt dici eæ literæ juſtitiæ, ſed acceſſoriæ literis gratiæ. Unde ſicut gratia corruit, ita & ipſæ. Sicut *c. Si ſuper gratia, de offic. deleg. in* 6. ſuſtinetur executoris aſſignatio acceſſoriæ gratiæ factæ, ne morte concedentis res integra pereat, uti perire deberet, ni acceſſoria eſſet. Quòd ſequatur naturam illius gratiæ factæ, cui accedit, quæ morte concedentis nullatenus perit. Et ita hanc partem docent *Abbas d. c. Conſtitutus, n. 5. & c. Cæterum, n. 6. de reſcript. & c. Ad audientiam, el. 2. n. 14. eod. t.* ubi alios referens *Fel. nu. 19. Dominic. conſil. 63. n. 9. Berojus c. ad aures, n. 14. de reſcript. Rebuff. praxi benef. tit. differentia inter reſcripta gratia & juſtitia, n. 5. Nav. c. Si quando, præludio 1. n. 1. de reſcript.* Quod ſi deputaretur judex principaliter ſuper contentione beneficiali, quamvis literæ concernerent beneficii privationem, valerent utique per ſubreptionem obtentæ, atque proceſſus ab eo judice factus validus eſſet, donec ope exceptionis elidatur. Quia regulantur ut reſcripta juſtitiæ ad lites, eò quod id principaliter contineant, gratiam verò acceſſoriè. Sic *Abbas d. c. ad audientiam, n. 14. & ibi Fel. n. 17.*

7 Alii caſus ſolent aſſignari, in quibus reſcripta juſtitiæ ſubreptitia ſunt ipſo jure nulla qui videndi ſunt in *Felino c. Ad audientiam, el. 2. n. 18. & ſeqq. de reſcr.* & vide alium caſum in hac diſp. n. 75. & 76.

8 Quartò præmittendum eſt, cauſam in diſpenſationibus & literis quibuſcunque tacitam, vel falsò expreſſam, aliam eſſe finalem, aliam impulſivam. Et quamvis quoad alios effectus ſit graviſſima controverſia, qualis dicatur cauſa finalis, & qualis impulſiva: ut poteſt videri in *Tiraquello tract. Ceſſante cauſa, ta tu limitat. 1.* at quoad inducendam ſubreptionem in reſcriptis gratiæ vel juſtitiæ, cauſa finalis ea dicitur, qua non exiſtente Princeps gratiam minimè conceſſiſſet, vel qua ei ſignificata denegaſſet petita. At impulſiva ea eſt, quæ falsò expreſſa Principem movet ad facilius concedendum petita, vel ſi vera eſt, & ea non taceretur, moveret ad difficilius concedendum: ac revera prorſus concederet gratiam in utroque eventu. Atque ſic optimè docet *Covar. lib. 1. variar. c. 20. n. 5. verſ. His ita breviter.* Atque ita in his reſcriptis explicant cauſam finalem, id eſt, qua non exiſtente princeps non concederet: & impulſivam, quando concederet, ſed non tam facilè, *Abbas c. Poſtulaſti, nu. 1. notab. 4. de reſcript. & ibi Decius in nova edit. n. 10. notabil. 4. Alex. conſ. 161. fi. vol. 7. Barbatius conſil. 49. n. 6. fine, vol. 4. Jaſon l. 1. nu. 2. C. ſi contra jus. Tiraquel. tractatu Ceſſante cauſa limitat. 1. n. 11.* Similiter dicetur cauſa finalis ea ſine qua non concederetur privilegium aut diſpenſatio eo pacto, quo conceſſa ſunt, ſed eidem conceſſioni moderamina quædam adhibita fuiſſent. Quod verè ea poſſit dici cauſa ſine qua non concederetur gratia, ſiquidem eo pacto, quo conceſſa eſt, non concederetur. Sic docent *Baldo & Aymone allegatis Barboſa l. 1. par. 1. n. 85. ff. ſoluto matrim.*

9 His ergo præmiſſis, quatuor in hac diſputatione ſunt agitandæ quæſtiones, I. eſt, quando taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam. II. quando expreſſio falſi idem operatur. III. an in reſcriptis motu proprio conceſſis contingat ſubreptio ratione taciturnitatis veri aut expreſſionis falſi? Ultima, an vitiet ſubreptio totam gratiam, an ſolam eam partem, in qua invenitur?

10 QUÆSTIO I. Quando taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam, ac proinde irritam? Triplex eſt ſententia. I. ſuſtinet ex taciturnitate veritatis reddi quamcunque gratiam & diſpenſationem ſubreptitiam ac irritam, quoties eſt cauſa illa veritas tacita non tantum finalis, ſed impulſiva etiam conceſſionis, quia, nimirum, ea veritas declarata retraheret Principem vel à conceſſione, vel ſaltem difficilius notabiliter eam conceſſiſſet. Ducitur primò ex *c. Poſtulaſti, de reſcript.* ubi quidam à Pontifice obtinuit beneficium tacendo vicariam perpetuam victui ſufficientem quam poſſidebat: & conſultus Pontifex reſpondet gratiam beneficii fuiſſe ſubreptitiam, & reddit rationem his verbis: *Et pro habente beneficii ſufficientis ſubſidium, ex certa ſcientia ſuper beneficio alio obtinendo, de levi non ſcribimus.* Cujus textus diſpoſitionem quamvis aliqui arctent, ut in ſolis gratiis beneficialibus, de quibus loquitur, procedat: idque in illarum odium, gratia ambitionis reprimendæ, juxta *c. Quamvis, de præbend. in* 6. Hi ſunt *Abb. eo. c. Poſtulaſti, n. 1. notab. 4. Melic ſuo repertor. li. G. nu. 3. verb. Gratia, verſ. Gratia non dicitur. Decius c. Cum ceſſante, paulò poſt princ. de appellat. Everard. loco à contrar. ſenſu, n. 18.* At receptiſſima ſententia habet deciſionem ejus textus, locum quoque habere in omnibus aliis gratiis & privilegiis, ut multis citatis probant *Tiraquel. ſtatim allegand. & Gutier. quæſt. canonic. l. 2. c. 15. n. 22.* & conſtabit ex Doctoribus, quos ſtatim allegabo. Quia in materia ſubreptionis æquiparantur literæ beneficiales, & privilegia, ac quævis gratiæ, ut tradunt *Innoc. Cum dilect. na. 3. de reſcript. Bart. Socinus conſ. 170. ad fi. vol. 2.* Ergo taciturnitas veritatis, quæ expreſſa retraheret Principem à tam facili conceſſione, gratiam vitiat. Et confirmatur, quia conſtat ex *c. Non poteſt, in princ. & c. Si motu proprio, de præbend. in 6. & ex c. Si proponente, de reſcript.* gratiam, ad obtinenda beneficia vitiari ex veri taciturnitate, quo expreſſo adhuc gratia concederetur. A fortiori ergo vitiabuntur cæteræ gratiæ tacita veritate, cujus expreſſio redderet Principem notabiliter difficiliorem ad concedendum. Secundò, quia (ut ponderat *Nav. c. Si quando, exceptione 3. n. 3. de reſcript.*) qui cum majori difficultate ac mora rem concederet, non dicitur nihilominus rem conceſſurus: immo aliqua ex parte minus concedit. Juxta vulgare proverbium. Qui citò dat, bis dat. Ergo ea conceſſio eſt partim involuntaria, & ſic corruet. Cum vim ſuam ex ſola concedentis voluntate obtineat. Tertiò, quia ideò veri taciturnitas irritat diſpenſationes, & gratias, quòd ſit virtualis quædam falſi narratio movens Principem ad diſpenſandum. Nam tacens quæ jure, aut conſuetudine, aut aliis circumſtantiis ſuadentibus ſunt explicanda in diſpenſatione, cenſetur virtute aſſerere ea non eſſe, ac per conſequens falſum narrat, quo Principem ad concedendum inducat. At falſi narratio juxta ferè omnium ſententiam vitiat diſpẽſationem, quoties notabiliter inducit Principem ad facilius concedendum. Idem ergo de taciturnitate veritatis, qua cognita difficilior redderetur conceſſio, cenſendum eſt. Et ideò hujus ſunt ſententiæ loquentes in beneficiis, non tamen limitantes ad beneficia, ſed de aliis gratiis nil dicunt *Gl. in c. fi. in caſu petitione, de filiis presb. in 6. & ibi Probus in addit. ad Monachum, n. 3. verſ. Ipſo jure, Abb. c. Ad aures, num. 4. de reſcript. & cap. Super lit. num. 7. eod. tit. Dominic. c. Dudum, nu. 15. de præb. in 6. & ibi Aachur n. 3. Francus ad fi. Idem Dominic. c. Si motu proprio, nu. 7. eod. t. & l. & ibi Francus n. 7. Imol. c. Poſtulaſti, n. 4. de reſcript. & ibi Fel. n. 1. col. 3. poſſunt etiam & verſ. Per ipſum text. Staphilans de lit. gratia,* ubi de modo & forma impetrandi *§. Præterea eſt dare dignitatem, nu. 5. Caſſaderus deciſ. 12. num. 14. de præbend. & deciſ. 3. n. 3. ut lite pendente. Rebuffus in repetitione c. Nulla, art. 2. ſtatim in princ. concl. 4. de conceſſ. præb. & praxi benefic. in 3. part. ſignatura verb. Nec non juris patronatus, num. 24. & in concordatis, in forma mandati Apoſtolici,* ubi explicat narranda in beneficiorum impetratione, *poſt 30. narrandum. verſ. Si verò in jure. Selva benef. 3. p. q. 11. num. 6. & qu. 12. num. 51. Beja in ſuis reſponſionib. caſu 62. fi.* Et ita idem videtur ſentire in aliis gratiis & privilegiis. Quia (ut in prima ratione probavi) quoad ſubreptionem æquiparantur beneficiis. Et loquentes in genere de reſcriptis, (quem terminum communem eſſe ad reſcripta gratiæ & juſtitiæ diximus num. 1.) dicunt idem *Abbas c. Cæterum, n. 3. de reſcript. & c. Ex conqueſtione, nu. 4. de reſtitut. ſpoliat. Card. c. Poſtulaſti, n. 4. notab. 8. de reſcript. & ibi Barbat. n. 16. Felinus c. Super literis nu. 8. verſ. Exprimenda ſunt de reſcript. Jaſon l. 1. n. 2. C. Si contra jus. Alexand. addit. ad Bartolum l. Demonſtratio, §. Quod autem verb. Longa differentia ff. de condit. & demonſt. Angel. ſum. verb. Reſcriptum, num. 3. & ibi Armilla, num. 2. Tabiena q. 3. n. 4. Sebaſtianus Medices tractatu, More omnia ſoluit. 3. p. nu. 145. Brunoſus in ſuo compendio, litera S. verb. Subreptio vitiat.* Et loquentes de literis juſtitiæ docent idem *Corneus conſ. 227. nu. 10. vol. 2. Afflictis deciſ. Neapolit. 116. au. 3.* Et loquentes in privilegiis legitimationis docent idem *Abbas, c. Per venerabilem, n. 27. qui fil. ſint leg. & ibi Alex. de Nevo, n. 54. Corneus conſil. 245. n. 4. vol. 1. Barbatius conſil. 49. n. 6. fine, & conſ. 55. n. 1. vol. 4. Ruinus conſ. 3. n. 15. vol. 1. Gozadinus conſ. 6. n. 6. Angel. ſum. verb. Legitimatio, n. 5. Roſella verb. Illegit. nu. 19. Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 9. n. 1. Rojas epit. ſucceſſionum, c. 25. num. 21. Valaſcus conſ. 6. n. 5. tom. 1. Spino Spec. teſtam. gloſſ. 16. princ. nu. 134. Cervantes l. 12. Tauri, n. 40.* Et loquentes de diſpenſatione matrimoniali docent idem *Prapoſ. c. Quia circa, n. 4. de conſanguin. verſ. Sed de diſpenſatione. Dominic. conſ. 33. n. 5. verſ. Unde maior. Corn. conſ. 201. n. 8. vol. 1. Decius conſil. 602. viſo puncto, nu. 19. dub. 7. vol. 5. Cov. 4. decret. 2. p. c. 6. § 10. n. 14. Gallego de cognat. ſpir. cap. 23. n. 12. Gutier. ſtatim alleg.* Et loquentes de omnibus gratiis docent idem *Abb. cap. Conſtitutus, n. 5. de religioſis domib. Alex. conſ. 161. Viſis narratis, in fine, & conſ. 95. Requiſitus, nu. 7. verſ. Non obſtant, vol. 7. Barth. Socinus conſ. 275. ad fi. & conſ. 164. n. 3. vol. 2. Marin Socinus junior. conſ. 77. 85. vol. 1. Corneus conſ. 98. Quamquam videatur, num. 6. vol. 3. Tiraquel. tract. Ceſſante cauſa, limitat. 1. n. 12. & ſeq. Jacob. de Puteo deciſ. 246. n. 4. l. 1. Polanc. de majoratu, in 1. edit. 1. p. q. 3. n. 3. Maſcard. de probat. conſ. 846. n. 1. & 7. Gutier. q. canon l. 1. c. 15. nu. 12. & l. 2. c. 15. nu. 41. & ſeq. Flamin. de confidentia benef. q. 46. n. 38. & 39. Azebedo li. 8. recop. c. 25. l. 2. n. 12. & 14. Avendagno tract. de injuria, n. 3.* & hanc dicit eſſe magis receptam ſententiam *Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 21.* Et hujus ſent. videtur *P. Molina, to. 3. de juſt. diſp. 592. nu. 5. & 6.* ait enim diſpenſationem Principis ad inſtituendum majoratum eſſe ſubreptitiam, niſi fiat mentio prioris obtentæ: & reddit rationem, quia difficilius concederet Princeps poſteriorem, ſi ſciret priorem: & *diſp. 650. n. 2.* expreſsè ait reddi ſubreptitiam diſpenſationem, tacito eo, quod retardaret Principem à conceſſione facienda.

Secunda opinio docet ſolùm vitiari gratiam, & diſpenſationem, tacita veritate, quæ eſt cauſa finalis conceſſionis, id eſt, 11

Digitized by Google

qua cognita minimè Princeps gratiam conceſſiſſet: ſecus quando eſt ſolùm cauſa impulſiva, quia, nimirum, ea cognita tandem gratiam conceſſiſſet, quamvis majori cum difficultate. Ducitur ex *c. Dudum, verſ. Nos igitur, de prob. in* 6. ubi ad valorem conceſſionis beneficii ponderat Pontifex non obſtare taciturnitatem veri, quo cognito conceſſiſſet adhuc, ibi: *Conſiderantes quoque quod nos, expoſito nobis de poteſtate prædicta, nihilominus literas gratioſas dedimus*

9. Item ex *c. fi. de fil. presb. in* 6. ubi decidens textus non valere diſpenſationem ad aliud beneficium impetrandum ab illegitimo obtentam, ſi aliud priùs impetraret, niſi prioris defectus mentionem faciat, reddit rationem his verbis: *Cum non ſit veriſimile ſedem ipſam cum illo prædictam patiente defectum voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum, diſpenſare.* Secundò quia ratio hujus ſubreptionis, ac inefficaciæ gratiæ tacita veritate, conſurgit ex ignorantia illius veritatis in Principe, ac ſubinde defectu voluntatis concedendi: ignorantia enim voluntatem aufert. At ſubreptio & defectus cauſæ impulſivæ, quæ ſolùm retardaret à tam facili conceſſione, non irritat à gratuita voluntate pendentia, nec aufert voluntarium ad eorum valorem requiſitum: ſed tunc tantùm quando omnino retraheret à conceſſione, & ſic eſt defectus in cauſa finali, ut conſtat ex *l. Cùm tale*, 71. §. *Falſam cauſam ff. de condit. & demonſtr.* ubi deciditur tunc vitiari legatum ex cauſæ defectu, ſi probetur fore ut cognita veritate teſtator non legaret. Ergo à fortiori gratiæ & diſpenſationes, quæ non omnino gratuita ſunt, ſed ad Principis officium ſpectant, & in quibus concedendis, aut denegandis, ratione ipſum duci oportet, tunc tantùm vitiabuntur, ac involuntaria cenſebuntur, quando ignorantia aut error Principis verſatur circa cauſam finalem, qua verè cognita gratiam non conceſſiſſet. Et confirm. quia in cæteris omnibus diſpoſitionibus defectus cauſæ impulſivæ minimè obſtat, quin actus omnino validus ſit, ſed ſolius cauſæ finalis defectus, qua nimirum, non exiſtenti, actus minimè fieret, ut univerſi DD. advertunt, *c. Poſt tranſlationem, de renunc. c. Et ſi Chriſtus de jurejur. c. Cum ceſſante, de appell. l. Si mulier, C. de jure dotium, l. 8. §. Sexum, ff. de poſtulando.* Cur ergo non idem dicemus in gratiis & diſpenſationibus? Tandem quia quando exprimitur cauſa de ſe ſufficiens ad concedendam diſpenſationem, etiam tacita cauſa, quæ difficiliorem conceſſionem redderet, quamvis quoad modum quendam accidentalem, nec variantem rei ſubſtantiam, nec abſolutam conceſſionem, ſed quoad ſolam majorem concedendi facilitatem ſit aliquatenus involuntaria conceſſio, at ſimpliciter & quoad ſubſtantiam eſt voluntaria. Non ergo erit cenſenda ſubreptitia & irrita. Pro hac ſent. eſt *Gloſſa cap. Dudum, verb. De ipſa, de prob. in* 6. ubi ait valere literas, dum non eſt talis veritas tacita, qua expreſſa literæ non haberentur. Nec obſtat quod ſtatim ſubdit, dicens id non eſſe generaliter verum in literis ad beneficia impetratis, per *cap. Si motu proprio, de præbend. in* 6. Nam bene in hoc *Gloſſa* ait fallere hanc regulam in eo caſu, (ut dicemus nu. 31.) eò quòd tacetur veritas, quam jura jubent exprimi. Eandem ſent. clarè videntur tenere *Speculator tit. de diſpenſatione, §. Dicendum reſtat nu. 12. verſ. Quin ſi. & Innoc. c. Dudum, col. 2. n. 15. de elect.* ubi loquentes de beneficii impetratione, dicunt taciturnitatem veri tunc vitiare, quando contingit in his, quæ circa diſpenſationem obtinendam conſiſtunt, ſcilicet, quibus expreſſis obtenta non eſſet. Et idem *Innoc. c. Super literis, ad fi. de tranſact. & ibi Hoſt. nu.* 8. nam dicentes quoddam reſcriptum, in quo tacita eſt veritas, non eſſe ſubreptitium, eam reddunt rationem, quod non ſit talis veritas, qua expreſſa literæ non haberentur. Videtur etiam tenere *Imola d. c. Dudum, n.* 18. ubi ait tunc diſpenſationem vitiari, quando tacetur veritas, qua expreſſa Princeps non concederet. Videtur etiam tenere *Abb. c. Ad audientiam, col. 2. nu. 14. de reſcript.* ubi ait in beneficiis, & aliis privilegiis vitiare ſubreptionem; quando Princeps non eſſet veriſimiliter conceſſurus. Et in propriis terminis docent *Lapus alleg. 89. Factum ſuper quo, in 6. Sylveſt. verb. Reſcriptum, q. 6 & q. 7. initio, & verb. Legitimus, q. 5. dicto 4. Decius c. Poſtulaſti, in nova edit. num. 11. notab. 4. & c. Super literis, ſuper gloſſa in verb. Literas n. 35. de reſcript. Berojus in cap. Super literis, in 2. lect. n. 55. & 73. Pariſ. conſ. 4 n. 35. vol. 4. Covar. libro 1. variar. c. 20. n. 5. verſ. Falſitas verò. Menochius de arbitrariis, lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 30. Emmanuel Sa ſumma, verb. Gratia num.* 10. Addit *Covar.* hoc intelligendum eſſe, quando adhuc veritate narrata conceſſiſſet Princeps gratiam eodem modo, licèt majori cum difficultate: ſecus ſi non ita ut conceſſit, conceſſiſſet, ſed ei conceſſioni moderamina quædam adhibendo. Et ratio eſt, quia dans ignorantia & errore ductus, abſque limitatione & gravamine, quod re cognita non ita dediſſet, multo plus dat, quàm velit, & ideò reſpectu conceſſionis ſic factæ cenſetur involuntarius. Hoc idem ſentire videtur *P. Molina to. 1. de juſt. diſp. 173. col. 8. verſic. Ut item legitimatio*, ubi ait neceſſe eſſe diſpenſanti proponi quidquid eum à diſpenſatione eo pacto concedenda retraheret, alioquin eam eſſe ſubreptitiam.

12 III. Sententia docet non ex omni veritatis taciturnitate reddi gratiam ſubreptitiam, quamvis ea cognita Princeps non conceſſiſſet, ſed tunc ſolum quando tacetur veritas, quam jura jubent exprimi. Ducitur, quia voluntas Principis præſumitur talis, qualis eſt intentio juris, *l. Ex facto, in princ. & ibi Bald. ſtatim in princ. ff. de vulgar.* Et tradit *Decius conſil. 53. n. 5. vol. 1.* Ergo ubi juris intentio ad diſpenſationis valorem non exigit expreſſionem alicujus veritatis, nec voluntas Principis præſumetur eſſe ut ea exprimatur. Secundò, quia nemo negabit valere beneficii impetrationem, quantumvis impetrans criminibus ſit irretitus, dummodo nullo impedimento jure inducto affectus ſit. Cùm tamen poſſit jure optimo præſumi fore ut Pontifex conſcius nullatenus ei conferret. Tertiò probat *Rebuff. ſtatim allegand.* quia gratiam eſſe irritam eſt pœna. At ubi jus non imponit pœnam, imponenda minimè eſt, ut notatur *reg. In pœnis de reg. jur. in* 6. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Gloſſ. Clem. 1. verb. Vel alteri, paulò poſt princ. de præbend. Calderin. conſ. 6. ad fi. verſ. Per prædicta, de præbend. & conſ. 10. nu. un. de reſcript. & conſ. 1. num. 3. de filiis presbyt. Bellamera deciſ. 697. concl. extra verum, nu. 4. & 5. Fel. c. Poſtulaſti, nu. 8. verſ. Declaratur etiam, & c. Super literis, nu. 2. verſ. Et regula eſt, de reſcript. Curtius junior conſ. 27. n. ult. verſ. Confirmantur præmiſſa. Campegius inter conſilia Brunori, conſ. 2. n. 50. & 58. Rebuffus tractatu de nominationibus q. 9. n. 49. Navar. Extrav. de datis & promiſſis pro lit. gratia, notab. 32. n. 48 corol. 4. verſ. Nec obſtat reſolutio, & ſum. c. 22. nu. 86. & l. 3. conſil. in utraque edit. tit. de feudis, conſ. 1. n. 4. & l. 1. tit. de conſt. conſil. 1. q. 11. n. 50. & in 1. edit. lib. 1. de reſcript. conſil. 8. n. 5. in 2. ead. t. conſil. 82. n. 5. & conſil. 18. n. unic. & lib. 4. de conſang. in 1. edit. conſ. 5. n. 2. & conſil. 1. n. 2. & conſil. 4. n. 3. in 2 conſil. 8. n. 2. conſil. 9. n. 3. conſil. 7. n. 3. & lib. 5. in 1. edit. tit. de homicid. conſ. 4. nu. un. in 2. lib. 4. tit. de cognat. ſpirit. conſ. fi. n. 3. Greg. Lopez l. 36. verb. Encubriendo, t. 18. p. 3. Mand. de ſignatura gratiæ, verb. Abſolutio ab hæreſi, verſ. Diſpenſatum fuerat. Sarmiento l. 1. ſelect. c. 9. nu. 2. Boſſius pract. t. de remediis ex ſola clementia Principis n. 34. Flaminius de reſignatione benef. lib. 6. q. 2. nu. 86. & lib. 10. q. 2. n. 18. Zeval. quæſt. pract. qu. 737. nu. 16.* Ex Theologis, *Enriq. li. 12. de matrim. c. 2. n. 6. & c. 3. n. 7. & lib. 15. de excom. cap. 30. nu. 2. Petr. de Ledeſma de matr. q. 59. art. ult. dub. 2. diffic. 2. concl. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de jejunio, *c. 212. col. 25.* & ubi de matr. *c. ult. col. antep. & 1. p. c. 296. col. 15. Emmanuel Sa ſum. verb. Diſpenſatio n. 10. Manuel 2. to. ſum. 1. edit. c. 238. n. 2. & c. 179. concl. 5. n. 10. & in q. regularib. t. 2. q. 46. a. 6.*

Prima tamen concluſio. Taciturnitas qualitatis, quam jura 13 ſpecialiter exprimi jubent, reddit gratiam ſubreptitiam, quamvis conſtet fore ut ea expreſſa Princeps eadem facilitate conceſſiſſet. Ratio eſt, quod pro forma exigant jura earum qualitatum expreſſionem. At forma ad unguem eſt obſervanda etiam in his minimis. Juxta *lib. 1. & ibi Bald. ff. de liber. & poſthum.* Idem conſtat ex *c. Si motu proprio, de præbend. in* 6. ubi deciditur, ex quantumvis modici beneficii taciturnitate reddi alterius impetrationem ſubreptitiam. At apertè conſtat id modicum beneficium tacitum non fore impedimento, quo minus Pontifex conſcius eadem facilitate aliud concederet. Et ita docent *Dominicus c. Dudum, n. 15. de præbend. in 6. & ibi Francus ad fi. & d. c. Si motu proprio, n. 7. Ripa reſponſ. 14. num. 6. de reſcript. Felinus c. Super literis, n. 2. limit. 8. & c. Ad aures, n. 12. concl. 9. de reſcript. Decius c. Super literis, in nova edit. n. 18. & 33. d. c. Ad aures, concl. 2. num. 28. & n. penult. Rebuff. tract. de nominat. q. 9. n. 50. & in concordatis, in forma mandati Apoſtolici.* ubi explicat narranda in beneficiorum impetratione, *poſt 30. narrandum, verſ. Notandum eſt tamen, & repetit. c. Nulla, de conceſſ. præb. art. 2. ſtatim in princ. concl. 3. Selva benef. 3. p. q. 11. n. 6. Covar. li. 1. variar. c. 20. nu. 5. verſ. Verum ut his, Menoch. relato Socino juniore de arbitr. lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 28. Maſcard. de probat. concluſ. 846. n. 2 & 3. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 15. n. 38. juncto n. 51. Flamin. de confidentia benef. q. 46. n. 13.* Quòd ſi opponatur *cap. Gratiæ, de reſcript. in* 6. reſpondebo num. 60. Quare minus bene *Navar. lib. 5. conſil. in utraque edit. tit. de feudis, conſil. 1. n. 5.* ait duo requiri, ut taciturnitas vitiet, alterum, ut jure caveatur, veritatem illam exprimendam eſſe: alterum, ut id, quod tacetur, ſit tale, ut expreſſum retraheret Principem à concedenda gratia. Quod idem videtur expreſsè tenere *Bellamera, num. præcedenti allegatus*, dum ait oportere verum tacitum eſſe tale, ut de illo reperiatur jure cautum, vel jure certum ſit, eo expreſſo gratiam non concedendam. Quod idem videntur tenere reliqui ferè omnes n. præced. allegati pro 3. ſententia, licèt enim non omnes univerſa ejus verba referant, at ipſum referunt, & ſequuntur. Sed eorum ſententia ſequenda non eſt in hoc, ſed tenenda eſt concluſio poſita.

Nec refert, etiamſi ignoranter ea qualitas tacita fuerit. Cùm 14 enim omittatur forma, corruet actus, nec ignorantia juvabit, niſi ad excuſandum à culpa. Sic *gloſſ. c. Si motu proprio, verb. Tacentur, de præbend. in 6. & ibi Archid. num. 21. verb. Tacentur. Decius cap. Super literis, in nova edit. num. 18. de reſcript. Menoch. Maſcard. nu. 4. Flamin. n. 54. Gutier. alleg. num. præcedenti.* Quare minus benè *Enriquez l. 12. de matr. c. 3. n. 8.* ait excuſari taciturnitatem hanc etiam ex culpabili ignorantia, dummodo non ſit craſſa. Ut contingit in excommunicatione. At manifeſta eſt differentia, quòd excommunicatio incurratur ob inobedientiam, & contumaciam: quæ ceſſant, ubi eſt ignorantia. At diſpenſatio corruit ex non ſervata forma ad ejus valorem neceſſaria, & ex defectu intentionis concedentis. Quæ minimè ſupplet ignorantia, quantumvis inculpabilis.

Quamvis autem verbis expreſſis & ſpecialibus non inveniatur 15 in jure deciſum, qualitatem aliquam exprimendam eſſe, ſatis tamen id deciditur, ſi deciſum in jure inveniatur, ne delictum aliquod remittatur, vel ne diſpenſetur in aliquo caſu. Quia eo ipſo exprimitur, mentem juris eſſe denegandi diſpenſationẽ, niſi in ſpeciali aliquo caſu, ea qualitate Principi expreſſa,

vellet

velit in eo jure diſpenſare. Hæc regula, quamvis non ita expreſsè in DD. inveniatur: at ex eorum doctrina apertè colligitur. Quippe ideò omnes aſſerunt (ut videbimus diſp. 25. nu. 21.) ineuntem matrimonium ſcienter in gradu prohibito teneri in diſpenſatione, ne ſubreptitia ſit, exprimere hunc matrimonii contractum, quia *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* decidit hunc ſpe diſpenſationis exiturum. Et ſimiliter ideò tradunt omnes in *l. 3. C. de Epiſc. aud.* in remiſſione ſecundi homicidii eſſe neceſſariam mentionem remiſſionis primi, quia ibi deciditur, ut delictum ſemel tantùm remittatur. Quam rationem expreſsè tradit *Navarr. Extravag. de datis & promiſ. pro gratia, notab. 32. n. 48. corol. 4. & lib. 1. conſ. in utraque editione, tit. de conſtit. conſ. 19. 19 nu. 53.*

16 Secunda concluſio. Idem prorſus dicendum eſt de qualitate, quæ ex ſtylo curiæ Romanæ in reſcriptis exprimenda eſt: talis eſt neceſſariò explicanda, nec ſpectandum eſt, an Princeps ea expreſſa reſcriptum ſimiliter concederet. Quia cum ſtylus curiæ jus faciat, *c. Quam gravi, de crimine falſi*: nec ab eo ſit recedendum: (ut multis citatis probat *Maſcard. de probat. concluſ. 317. numero 51.*) idem de hac qualitate ſentiendum eſt, quod de illa, quam jura exprimi jubent. Et ita docent *Decius cap. Ad aures, in nova editione, concl. 2. num. 28. de reſcript. Rebuff. in concordatis, in forma mandati apoſtolici*, ubi explicat narranda in beneficii impetratione, *poſt 30. narrandum verſ. Et poſtquam omnes alia qualitates, Menoch. de arbitrariis, lib. 2. centuria 3. caſu 201. num. 28. Maſcard. de probat. concl. 846. num. 8. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 15. n. 51. Flaminius de reſignat. benef. l. 10. q. 2. num. 14.* Et idem ajunt *Menochius, Maſcardus, & Gutierez ibid.* quando ex conſuetudine Principis qualitas aliqua narranda eſt. Quia conſuetudo pro lege obſervatur, *l. Minimè, ff. de legibus.* Quare nec ignorantia excuſabit harum qualitatum taciturnitatem. Sicut n. 14. idem diximus de qualitatibus jure exprimendis. Nec placet quod ait *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 3. n. 7.* nempe, taciturnitatem qualitatis ex ſtylo curiæ exprimendæ non vitiare diſpenſationem in foro conſcientiæ, ſed in ſolo externo: ſecus quando jure erat exprimenda qualitas. Cujus differentiæ nullam invenio rationem. Cum DD. allegati æquent utraſque qualitates. Et in utroque foro idem omnino ſervatur, ubi non eſt falſa præſumptio, nec lex eſt pœnalis (ut probavi lib. 1. diſp. 5. n. 20.) Et minus placet evaſio, qua utitur *Zeval. quæſt. pract. quæſt. 737. à 20. uſque ad 24.* reſpondens in caſu quodam ſpeciali non obſtare ſtylum curiæ, juxta quem eſt aliqua qualitas in diſpenſatione exprimenda. Quòd is ſtylus non imponat neceſſitatem illius obſervantiæ extra curiam Romanam, ut cum Baldo & aliis tradit *Rebuff. to. 3. conſtitutionum regiarum, tract. de conſuetudine, art. 2. gloſſ. 13. n. 57.* Non (inquam) placet hæc evaſio. Hoc enim ſolùm verum eſt quoad ſolemnitates accidentales judicii: at quoad qualitates exprimendas in diſpenſatione ſtylus ille curiæ eſt generalis, & juxta illum literæ juſtitiæ vel gratiæ, quocunque nitantur, ſolent expediri. Atque ita jure optimo DD. allegati illum prorſus ſervandum eſſe aſſeverant. Et DD quos n. 19. allegabo, illum in his diſpenſationibus attendendum eſſe ad earum valorem docent.

17 Tertia concluſio. Quando nec ea jure, nec ex ſtylo curiæ conſtat qualitatem tacitam eſſe exprimendam, exiſtimo veriſſimam eſſe ſecundam ſententiam n. 11. relatam, nimirum, tunc vitiari reſcripta quæcunque ex alicujus qualitatis taciturnitate, quando veritate cognita Princeps illa non concederet: vel non abſolutè concederet, ſed quibuſdam moderationibus adhibitis: ſecus quando tandem eodem modo concederet, licet multo difficilius. Atque ita ſolius cauſæ finalis taciturnitas vitiabit gratiam. Quod probant rationes eodem num. 11. adhibitæ. Neque exiſtimo tertiam ſententiam relatam num. 12. ſi benè perpendatur, differre ab hac. Quia quando taciturnitas eſt cauſa finalis concedendæ gratiæ, ita, ut ea non exiſtente minimè concederetur, jura expreſsè jubent eas qualitates exprimi. Probatur ea doctrina *Barth. l. 1. n. 7. ff. de vulgari*, quam aliis relatis ſequutus ſum l. 3. diſp. 35. n. 2. tradentis expreſſum non tantùm dici, quod ſpecialiter dicitur, ſed etiam quod in genere. At in genere ſtatutum eſt in jure omnes diſpenſationes ex gratuita voluntate pendentes vitiari ex ſubreptione circa cauſam finalem, (ut n. 11. probavi.) Adde in *c. Poſtulaſti, de reſcript.* expreſsè decidi, ex taciturnitate harum qualitatum vitiari gratiam. Quem textum non in ſolis beneficiis, ſed in omnibus aliis gratiis procedere probavi n. 10. & licèt textus ille videatur etiam loqui quãdo expreſſa veritate non ita facilè concederetur gratia: ut optimè *Decius ibi, in nova editione, notabil 4. num. 11.* probat in eo textu fuiſſe defectũ in cauſa finali: atque fore ut expreſſa veritate Pontifex nullatenus literas dediſſet, ut colligitur ex illis verbis, ibi: *Pro habente beneficii competentis ſubſidium de levi non ſcribimus*: id eſt, non ſolemus ſcribere. Quod etiam colligitur ex *cap. Dudum, verſ. Nos igitur de præb. in 6.* ut eum textum ponderavi nu. 11. Præterea quia nullo alio modo intelligi valet, quando jus qualitatem aliquam exprimi jubeat: & ſi benè attendamus ad diſpenſationes quas Doctores omnes judicant ſubreptitias, eò quòd veritas aliqua tacita ſit, non inveniemus ubi ſpecialiter jus eam qualitatem exprimi jubeat. Non ergo credendum eſt, authores 3. ſententiæ velle hanc ſpecialem expreſſionem petere.

18 Sed objicies valde differre tertiam ſententiam à ſecunda. Quia Doctores tertiæ ſententiæ (ut nu. 12. retuli) expreſsè docent non irritari gratiam ex taciturnitate cujuſcunque vitii, quo expreſſo Princeps gratiam non concederet, ſed quando jus id verum exprimi jubet. Ergo ſentiunt non omnem cauſæ finalis taciturnitatem vitiare. Sed dico optimè eos ſentire, nec adverſari noſtræ ſententiæ. Quippe ſunt duplicis generis qualitates, quæ cognitæ à Principe ipſum omnino averterent à conceſſione. Quædam ſunt extrinſecæ, id eſt, non attinentes ad id, ad quod de jure eſt opus diſpenſatione Et hæ non ſunt neceſſariò explicandæ, neque earum taciturnitas reddit diſpenſationem ſubreptitiam, quamvis iis expreſſis Princeps non cõcederet. Nec hæ cauſæ poſſunt dici in rei veritate cauſæ impulſivæ diſpenſationis, nedum finales. Et de his loquuntur DD. prædicti: ut conſtat ex eorum exemplo, nimirum, irretitum magis criminibus non reddentibus beneficii incapacem, valide iis tacitis impetrare collationis gratiam à Pontifice, quamvis certò conſtet fore ut eorum Pontifex conſcius denegaret. Quod etiam inde conſtat, quia donationes alias gratuitas, & eleemoſynas, ignorantia qualitatis extrinſecæ ad ea non conſetentis minimè vitiat: quamvis donans illius conſcius abſtineret ſe ab eleemoſyna, vel donatione, vel eleemoſyna collata pauperi nequiſſimo, illamque peſſimè expendenti valida eſt Quia paupertas cauſa illius intrinſeca eſt vera, quamvis largiens eleemoſynam non daret, ſi illius mores noſſet. Quia jure optimo *Innocentius, & Speculator* (ut ex ipſis nu. 10. retuli) dicunt taciturnitatem veri tunc veritate, quando contingit in iis, quæ pertinent ad diſpenſationem obtinendam. Et *Mandoſius reg. 32. Cancell. q. 9. n. 10. Gutierez q. canon. lib. 2. c. 15. nu. 29.* ajunt id quod tradunt doctores, nimirum, corruere gratiam tacita veritate, qua cognita Princeps non conceſſiſſet, intelligendum eſſe, quando ideò removeri Principem à conceſſione eſt conforme juri, & ea cauſa juſta, ac debita procedit. Secus quando procederet ea affectu, aut alia cauſa non conſiderabili ad diſpenſationem. Aliàs (inquiunt) dicendum eſſet non valere impetrationem beneficii, non exprimendo Pontifici alium valde illi familiarem, non illud petiturum. Quia ſi id noſſet, denegaret huic. Aliæ autem ſunt qualitates intrinſecæ, quæ, nimirum, pertinent ad id circa quod diſpenſatio eſt obtinenda: & has qualitates eſſe neceſſariò exprimendas ſuſtinemus, quando ſunt cauſa finalis conceſſionis (ut n. præc. explicuimus) Nec de his ſentiunt contrarium authores illi: ut ex eorum exemplo conſtat.

Quod ſi petas, unde dignoſci poſſit qualitatem conducere ad 19
diſpenſationem, & ejus generis eſſe, ut ea expreſſa Princeps gratiam non concederet? Reſpondetur id prudentis arbitrio relinqui dijudicandum, quando nec ea jure, nec ex ſtylo curiæ, nec Principis conſuetudine id conſtat. Quod tradunt *Abbas c. Conſtitutus, n. 5. de religioſ. dom. & c. Ex conqueſt. n. 4. de reſtit. ſpoliat. Felin. c. Cæterum, nu. 4. de reſcript. Tiraquel. tract. ceſſante cauſa, limit. 1. num. 15. & 18. Covar. 1. var. c. ult. 5. verſ. Falſitas. Navar. c. Si quando, except. 3. n. 3. de reſcript. Menoch. l. 2. de arbitr. centur. 3. caſu 201. nu. 29. & duplici ſeq. Gutier. q. canon. l. 2. c. 15. n. 44. & 49* Prudens autem hoc arbitrabitur attento communi curiæ ſtylo, & Principis conſuetudine, attentis aliis ſimilibus reſcriptis, ut tradunt *Lapus allegat. 89. Factum ſuper quo, nu. 6. Fel. c. Super literis, nu. 8. verſ. Prima regula, & c. In noſtra, nu. 19. coroll. 20. de reſcr. Barth. Socin. conſ. 164. n. 5. & conſ. 169. n. 10. verſ. Poſtremò reſpondeo, vol. 1. Afflictis deciſ. Neapol. n. 4. Caſſiodor. deciſ. 12. n. 14. de præb. Selva benef. 3. p. qu. 12. nu. 51. Rebuff. in concord. in forma mandati Apoſt.* ubi explicat narranda in beneficii impetratione, *paulo poſt 30. narrandum verſ. Et poſtquam omnes alio qualitates, & c. Nulla, à 2. ſtatim in princ concl. 4. de conceſ. præb. Covar. d. c. ult. n. 1. verſ. Tertiò. Menoch. d. caſu 201. num. 31. Pelaiz. de majorat. in 1. p. q. 8. n. 1. & 2. Flam. de confident. benef. q. 46. n. 41. & 43. Gutier. proximè allegatus.*

Quando autem attentis omnibus circumſtantiis, dubium 20
eſt, an cauſa in diſpenſatione tacita vel falsò expreſſa ſit finalis, ita ut ſine ulla diſpenſatione non concederetur, vel tantùm ſit impulſiva, controvertitur valde. Quidam enim præſumi finalem affirmant. Hujus ſententiæ videntur expreſsè *Abb. cap. Quia circa num. 6. ſi. de conſanguin. & ibi Alex. de Nevo, n. 6. ſi. Præpoſ. nu. 4. verſ. Sed de diſpenſatione*, ubi ajunt, in diſpenſatione vel alia gratia ſemper præſumendum eſſe, Principem fuiſſe motum ea cauſa in ea expreſſa. Et expreſſius tenent *Baldus conſ. 355. Præmittendum, n. 2. vol. 1. Barth. Socin. conſ. 273. In præſenti conſultat. num. 11. vol. 2. P. Molina 1. tom. de juſt. tract. 2. diſp. 173. col. 9. paulo ante verſ. Quando qualitas.* Et de ratione expreſſa in lege eam præſumi finalem affirmant multi, quos refert & ſequitur *Tiraquel tract. Ceſſante cauſa, limitat. 1. num. 21. 29. 30. 43. 44. 50. 86. Paulus conſil. 314. num. 2. vol. 1. Menoch. conſ. 272. num. 57. vol. 3. Gutier.* alios referens *l. 3. pract. q. 17. nu. 115.* At verius eſt, in dubio non præſumi cauſam finalem, ſed impulſivam, ac proinde præſumi fore ut illa cauſa vere expreſſa Princeps concederet diſpenſationem: ut vel ſic illa valida ſit. Quia valori actus jura maximè favent, atque in dubio eum præſumunt (ut n. 25. probabo.) Atque ita in gratiis ac privilegiis docent *Dynus reg. Decret. in fine, de reg. juris, in 6. & ibi Francus n. 3. Bald. ibi in addit. ad Joan. And. & l. Generaliter, n. 3. C. de Epiſcop. & cleric. Corneus conſ. 153. In præſenti conſultat. n. 12. vol. 2. Staphilens de lit. gratia, t. De vi & effectu clauſularum, in princ. n. 6. Tiraq. d. limitat. 1. nu. 14. Reb. in concord. in forma mandati Apoſt. paulo poſt princ. vero. Morum honeſtas, verſ. In dubio. Loazes de matr. regis Angliæ dub. 5. num. 42. & 43.* ubi pulchrè ait cauſam in omnibus gratiis, ac privilegiis inſertam, ſemper in dubio præſumi

impulſivam, & non finalem, & in eo dubio nullatenus vitiari gratiam ob ejus defectum aut falſitatem *Corduba ſum.q.45.opin.1. fundt.1 in 2.ratione, verſ. Tabienſe confirma.* Atque idem in legibus & donationibus tuentur *Gloſſ.l.2.§.ff.de donatio Everard.loco à ceſſatione rationis, n.5.Bertachin.in ſuo repertor. lit.C. verb.Cauſa impulſiva, Menoch.conſ.106.nu.92. vol.2. & alii, quos refert Tiraquel. dict.lim.1.n.48.*

21 Si ſpecialiùs petas exprimenda in beneficii impetratione, (ne longius immorer) conſulendi ſunt *Felin.& DD.In noſtra, de reſcript.Rebuff.in concordatis,* ubi de forma mandati Apoſtol. *verſ. Quæro quæ ſunt in his mandatis; & c.Nulla, toto n.2. de conceſſ.præbend.Salva benef.3.p.q.11 & 12.Beroyus c.Ad aures, per totum, & c. Super literis, in 2.lectura de reſcript.n.72.Menoch.de arbitr.l.2.cent.3. caſu 201 à num.33.Maſcard.de probat.concl.886. & duplici ſequ. Covar.1.var.c.ult.n.7.Gutier.quæſt canon.lib.2.c.15 à num.74.* Quæ autem explicanda ſint in legitimatione obtinenda, conſule *Menoch.eadem centur.3.caſu 203.* Et quæ in literis juſtitiæ, conſule *eundem ibi, caſu 202.* Et an litis pendentiæ ſit facienda mentio, videndi ſunt *Speculator.tit. De diſpenſatione, §.Qualiter autem, n.8.* & latiſſimè *Flamin.de reſignat.benef.li.2.q.3.à nu.62.* De explicandia verò in diſpenſationibus matrimonialibus, agemus diſputationibus ſequentibus.

22 Hinc infertur primò non eſſe approbandam doctrinam *Navar.l.5.conſ.in 1.edit.t.De homicidio, conſ.4.num.un.in 2.li.1.t.de reſcript.conſ.18.nu.un.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.179.concl.5.num.18.* ubi aſſerunt diſpenſationem irregularitatis ex homicidio Preſbyteri contractæ ſubreptitiam eſſe, ſi taceatur occiſum fuiſſe Presbyterum. Quòd non ſatis delictum perpetratum fuerit expreſſum Pontifici. Sed hæc doctrina diſplicet propter dicta nu. 18. Quia cùm irregularitas homicidii, indicta ſit non tam ob delicti gravitatem, ſiquidem multò gravioribus delictis, ut blaſphemiæ, perjurio, non ſit impoſita, quàm ob perfectæ lenitatis defectum: fuiſſe Presbyterum aut quemcumque alium hominem interfectum, eſt qualitas omnino extrinſeca, & nil ad irregularitatem faciens.

23 Secundò deducitur, eſſe ſubreptitiam diſpenſationem ſi quis proponat ſe votum religionis emiſiſſe, cùm tamen voverit perſeveraturum ſe in eadem. Quòd tacuerit qualitatem intrinſecam tangentem ipſius voti ſubſtantiam. Et quia communiſſima ſententia tuetur contra *Sotum lib.7.de juſt.q.2. art.1. ad 3.* latum eſſe diſcrimen inter hæc vota, quod religionis obliget ad ſolum ingreſſum bona fide, ita ut tempore novitiatus liceat ex juſta cauſa egredi, perſeverantiæ autem obliget ad profitendum. Et ita non valere tunc diſpenſationem docent *Navar.ſumma cap.12. num.47.Philiarcus de offic.ſacerd.to.1.part.2.l.3.c.20. verſ.Idem etiam Lud.Lopez.1 p.inſtruct.cap.44.fine. Manuel 2.t.ſum.95.concl.7.num.7. Vega 1.to.ſumma, c.129 caſu 29.* Si autem explicaret ſe voviſſe religionem, cùm tamen voviſſet ſe futurum religioſum, valida eſt diſpenſatio. Quia utrumque votum ſolis verbis differt, & reipſa idem eſt, ad ſolùmque ingreſſum bona fide ad experiendum obligat. Ut contra *Cajetanum* inter utrumque votum diſtinguentem tuetur cum communiſſima ſent. *Azor.l.12. inſtit. moral. cap.12.q.7.* ubi alios refert.

24 Tertiò deducitur, quid dicendum ſit de conceſſione impetrata ab Epiſcopo vel alio ſuperiore ad diſpenſandum in quodam caſu, quando impetrans data opera tacet caſum, quia exiſtimat fore ut eo expreſſo Prælatus deneget: & Prælatus non interrogans caſum, ſed fidens petenti concedit illi ſuas vices ad diſpenſandum? Sic diſtinguendum exiſtimo, ſi petens norit Prælatum eſſe in contraria voluntate habituali, quia in ſimilibus caſibus nunquam vult diſpenſare, vel quod ſe non poſſe opinetur, vel quod nolit, non valebit impetratio. Nam concedendi intentio deficit. Quia ſicut in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis veriſimiliter non eſſet in ſpecie conceſſurus, *regula, In generali, reg.juris in 6.* Ita nec in illa indeterminata conceſſione venit caſus, qui habituali concedentis voluntati adverſatur. Si autem non adeſſet hæc habitualis voluntas, nec opinio contraria: ſed tantum creditur fore, ut ea conceſſione aliqualiter retardetur, & fortè nolit, eo quòd minutiſſima ſpectet, vel ſcrupulis agitetur, valida erit impetratio. Quia abſolutè Prælatus conceſſit, & nulla eſt actualis vel habitualis voluntas.

25 Quartò infertur, quid ſentiendum ſit in dubio an diſpenſatio valida ſit, an potius ſubreptitia? ut quia dubium eſt an ſatis probetur veritas narratorum in precibus: vel quia dubium eſt an cauſa tacita vel falsò inter alias veras expreſſa ſit finalis. *Petr. de Ledeſma in ſum.ſacrament.* ubi de matrim. *c.27.in fine,* ait in eo dubio non eſſe ineundum matrimonium: at ſi eo inito ſuperveniat, judicandum eſſe in matrimonii favorem. Probat priorem partem, quòd culpa ſit rem dubiam attentare. Item quia Pontifex concedit ordinario ut diſpenſet, ſi preces veritate nitantur. At quando id eſt dubium, non nituntur veritate. Tertiò poteſt probari, quia cùm de impedimento conſtet, & diſpenſatio dubia ſit, ſtat poſſeſſio pro impedimento. At verius exiſtimo in dubio præſumi eam diſpenſationem validam. Quod affirmat & optimè probat *Rimінal conſ.275.n.17.vol.3.& conſ.592.n.20.& duplici ſeq.vol.5.* & multis allegat. & ſpecialiter *Bontio tract. de nullitate ſent.t.Qualiter ſententia, & proceſſus, qui dicuntur nulli, num. 127.* ubi ait ſtudendum eſſe nunquid nullitas objecta poſſit aliquo modo ex jure vel ex facto offuſcari, vel ſaltem dubia reddi. Quia re exiſtente dubia judicandum eſt in valoris actus favorem, ut magis valeat, quàm pereat, *c.Abbate, de verb.ſignif. & l.Quoties, ff.de rebus dubiis.* Quare cenſeo poſſe virtute ejus diſpenſationis ad matrim. iniri: aliàs fruſtra ea præſumptio eſſet. Nec obſtant in contrarium adducta. Non 1. quia agere contra dubium ſpeculativum culpa vacat, quando non adeſt dubium practicum (ut probavi lib.2.diſp.41.n.8.) At in hoc eventu non eſt dubium practicum: nam præſumptio illa, quæ cogit exiſtimare valere in hoc dubio diſpenſationem, præponderat rationi alteri cogenti dubitare, atque ita conſtituit opinionem probabilem valoris hujus diſpenſationis. At operari juxta opinionem probabilem eſt licitum. Neque obſtat ſecundum, quia cùm eo dubio præſumatur pro diſpenſationis valore, prævalet ea pars, ut preces veræ ſint, & ut cauſa circa quam eſt ſubreptio, non ſit finalis, ut n.10. probavi. Tandem non obſtat ultimum. Quia poſſeſſioni illi ſtanti pro impedimento præponderat præſumptio valoris actus, qui in dubio & quantum fieri poteſt, præſumendus eſt.

Limitanda tamen eſt noſtra III. concluſio, ut taciturnitas 26 cauſæ finalis vitiet diſpenſationem, quando eſt de præſenti, vel præterito removens Principem à gratia concedenda; ſecus dicendum eſt de cauſis, quæ in futurum contingere poſſunt, quæ ſe habent ad eſſe & non eſſe: de illis enim non eſt curandum, ut non nocet in beneficii impetratione tacere jus, quod poſſet adverſarius conſequi me non impetrante. Sic tradunt *Felin. c. In noſtra, n.15.corol 7.de reſcript.Caſſiodor.deciſ.16.n.2.& 3.de prob.Flamin.de regn.benef.l.6.q.2.n.86.*

Secundò limitanda eſt, niſi taceatur veritas notoria, & quam 27 creditur Principem noviſſe. Quippe ejus taciturnitas non inducit ſubreptionem, utpote quæ non inducit ignorantiam ac defectum intentionis. Ita *Felin.c.In noſtra, n.15.corol.5.de reſcript. Navar.l.3.conſ utraque edit.t.de feudis, conſ.1.nu.2. & 3. Maſcard.de probat.concl.846.n.10.*

Tertiò limitanda eſt, niſi qualitas tacita de jure inſit, qua- 28 lis eſt reſervatio generalis in juris corpore clauſa. Sic *Decius c. Sedes, in nova edit.nu.22.de reſcript.Fel.c.In noſtra, corol.4.nu.14.de reſcript.Caſſ.deciſ.12.num.8.de prob.Maſcard.n.15.Navar. num.præcedenti alleg.*

Utrum autem ea veritas cauſæ finalis tacita per ignoran- 29 tiam, vel ex malitia curialis, cui ea diſpenſatio obtinenda commiſſa eſt, vitiet? dicemus n.56.& 57. & quando impulſiva taceatur ex malitia, dicemus n.73.& 74.

Ad argum.propoſita n.10. reſp. Ad 1.conſtat ex dictis nu.17. 30 ubi eum textum explicui. Ad confirm dic, id evenire, quia eam veritatem exprimendam eſſe decidetur in illis textibus: & ideò ejus taciturnitas vitiat: licèt conſtet Principem veritate cognita conceſſurum, juxta dicta n.13. Ad 2.dic, eum qui tardius dat, non dare minus in rei veritate, ſed tantùm quoad modum dandi, & ponderationem beneficii collati in ea donatione. Ad ultimum, dic etiam falſi expreſſionem non nocere, quando falſitas non contingit circa cauſam diſpenſationis finalem, ut dicam n. 32. Ad arg. propoſita n.11. reſp. Ad 1.dic intentionem juris eſſe; ut defectum circa cauſam finalem vitiet, ut nu.17. oſtendi. Ad 2.conſtat ex dictis nu.18. Ad 3. dic eam annullationem non habere pœnæ rationem, cùm non in delicti pœnam, ſed ob intentionis concedentis gratiam defectus ſtatuatur. Adde jure eam expreſſam eſſe, ut n.17. probavi.

S U M M A R I U M.

An falſi expreſſio vitiet? Refertur quædam ſententia, n.31.

Proponitur ſententia Authoris, n.32.

Quid ſi in foro externo probetur veritas precum teſtibus falſis, ſive ea in ſe falſa, ſive vera fuerint, n.33.

An in dubio ea falſa cauſa expreſſa præſumatur finalis, aut impulſiva, & quid ſi per ignorantiam allegetur, vel ex curialis malitia? Remiſſive, num.34. & ibi, quid quando ex propria malitia eſt falſitas circa cauſam ſolam impulſivam?

An vitiet falſi expreſſio, quando facilior redditur diſpenſatio? ut ſi quis impetret beneficium dicens eſſe curatum, aut dignitatem, cum tamen ſit ſimplex, vel officium, n.35.

Quando cauſa cenſeatur gratiæ taxationis aut demonſtrationis adjecta, num.36.

Error in nomine ejus, cum quo diſpenſatur, an vitiet: & an privilegium juxta ſupplicationem ſit intelligendum? n.37.

Quid, ſi concedens gratiam norat perſonam cui per errorem eſt petita, errato nomine veri petentis? n.38.

Quid ſi erretur in diœceſi ejus, cui diſpenſatio impetratur: & an error culpa vacans faciat reſcriptum extendi ad cauſam ſub verbis non comprehenſam? n.39.

An ſit ſubreptitia diſpenſatio, quando proponitur ſub dubio vinculum, in quo diſpenſatur, cum tamen certum ſit? n.40.

An qualiſcumque ſit falſa cauſa, ſi ea ſola proponatur, vitiet? n.41.

Quid quando plures narrantur cauſæ, & aliquæ ſunt veræ, & aliquæ falſæ, licèt per fraudem falſa exprimantur? n.42.

Quid in diſpenſationibus, & reſcriptis glorioſis, quando plures allegantur cauſæ, quædam veræ & aliæ falſæ? Refertur opinio, n.43.

Proponitur ſententia Authoris, n.44.

Quid, ſi Pontifex diſpenſet cum conſanguineis, allegata falsò copula, ac verè jactura famæ mulieris? n.45.

Solvun-

Solvuntur argumenta, n. 46.
Poſt n 46, invenies alia ſummaria.

31 QUÆSTIO II. An omnis expreſſio falſi vitiet diſpenſationes ac cæteras gratias? duplex eſt ſeotentia. Prior ſuſtinet hęc reddi ſubteptitia & irrita, etiamſi cauſa falsò exptеſſa, ſit impulſiva; quia oimirum, ea non leviter movetur Princeps ad gratiam eoncedendam, quamvis ea non narrata conceſſiſſet. Ducitur eiſdem argumeotis n. 10. relatis, quibus ptobarur ex cauſæ impulſivæ taciturnitate vitiari diſpenſationem. Quod in ea taciturnitate ſit virtualis quædam falſi expreſſio. Secundò quia literæ habent tacitam condirionem, ſi preces vetitate nitantur, *c.2. de reſcript.* Cujus ſignum eſt. Pontificem prius narrare in ſuis literis, ea quæ pars propoſuit, & ſtatim ſubdere, ſi ita eſt, diſpenſa. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de beneficiis. *Abb. c. Poſtul. n. 1. verſ. Item nota ibi de reſcript. & ibi Imol. num. 4. Fel n. 1. verſ. Poſſunt etiam dici. Decius c. Cum ceſſante in nova edit. n. 7. de appel. Beja in ſuis reſponſis, caſu 62. fine.* Et loquentes in genere de reſcript. docent *Card. d. c. Poſtulaſti, n. 4. notab. 8. Barbat. ibi num. 26. Angel. verb. Reſcriptum, n. 3. & ibi Armil. n. 2. Tabiena q. 3. n. 4.* Et loquentes de omni diſpenſatione docent *Abb. c. ex parte, el. 2. nu. 8. fine. de convent. conjug. Bellamera decif. 697. concluſ. extra Rotam, n. 4. Ripa. Ex facto, nu. 15. verſ. Et ſi replicaveris, ff de vulgi. Macian. Socin. conſ 77. n. 85. vol. 1. Cir. tract. Ceſſante cauſa, limit. 1. nu. 12. & 14. Nav. ſum. 22. nu. 86. verſ. Quinta, & Extravag. de datis pro gratia notab. 31. n. 48 corol. 4. ver. Nec obſtat reſolutio. & c. Si quando, except. 3. n. 3. de reſcript. & l. 1. conſ. in utraque ed. t. de conſtit. conſ. 1. q. 19. n. 50. & c. de reſcript. n. 1. ed. conſ. 1. n. 5. in 2 conſ. 12. n. 5. & conſ. 14. nu. 3. & l. 4. t. de cogn. ſpirituali conſ. ult. n. 3. Gutier. quæſt. canon. l. 2. c. 15. n 41. & ſeq. Lud. Lopez 1. p. inſtructorii, c. 296. col. 13. & 2. p.* ubi de jejun. *c. 112. col. 25.* ubi de matr. *& c. ult. col. antepen. Manuel quæſt. regul. to. 2. q. 46. art. 6.* Et abſolutè non diſtinguentes an cauſa ſit impulſiva an finalis, traduut vitiari diſpenſationem ex cauſæ expreſſæ falſitate, *Gloſſa c. Quia circa verb. Falſa de conſang. & ibi Abb. n. 5. Gezadin. conſ. 51. n. 42.* addens hoc eſſe verum etiamſi in literis Apoſtolicis addatur. Et ea aliis cauſis animum noſtrum moventibus. Et loquens in legirimatione *Velaſc. conſ. 60. n. 5. to. 1.* Et loquentes in mattim. *Covar. 4 decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 14. Menochius conſ. 385. n. 41. verſ. Non etiam obſtat, vol. 4 Gutier. d. c. 15. n. 100.*

32 Poſteriot ſent. (cui tanquam probabiliori adbæreo) ait ſolius cauſæ finalis falſæ impteſſione vitiari diſpenſarionem, nimirum, quando Princeps ea falſitate non expreſſa gratiam minimè conceſſiſſet: ſecus quando conceſſiſſet, & multò majori difficultate. Hanc ſententiam probant rationes n. 11. adductæ ad probandum ſolam cauſæ finalis taciturnitatem inducere ſubreptionem. Eadem enim ferè eſt ratio de taciturnitate veri; cum in ea virtute claudatur falſi expreſſio. Deinde quia eandem libertatem exigit donatio, ac gratia à Principe conceſſa. Cùm utraque à mera alterius voluntate procedat, immò majorem poſtulat donatio, utpote quæ nullam debiti rationem habet, quam tamen habet aliquo modo diſpenſatio ea juſta cauſa conceſſa. Sed donatio ptocedens ex cauſa falſa ſimulata impulſiva non eſt irrita, ſed tantum ubi falſitas cootingit in cauſa finali, ut bene docent, *Adrian. 4. tr. de reſtitut. q. quo incipit. Conſequenter quorumrum indiſtinctè Medina C. de reſtit. q. 24. in ſolutione ad 4. & 5. Navar. ſumm. c. 17. n. 107.* & multi alii. Ergo gratia Principis ptocedens à cauſa impulſiva falſa valet. Tandem quia conditio in his literis poſita, ſi preces veritate nitantur, intelligitur in ſubſtantialibus, id eſt, in iis ea quibus gratia pendet, ita ut aliàs non concederetur. Et ideò banc ſententiam videntur expreſsè tenere *Speculator, tit. De diſpenſatione §. Dicendum reſtat n. 10. verſ. Quid ſi. Innoc. c. Dudum, el. 2. nu. 15. verſ. invalidum de elect.* ubi dicunt expreſſionem falſi tunc vitiare quando eſt in iis, quæ circa obtinendam diſpenſationem conſiſtunt, ſcilicet, quibus verè expreſſis ea non concederetur. Et videtur tenere *Imola eo c. Dudum nu.* 18. ubi ait falſitatem vitiari, quando ea non expreſſa denegaretur diſpenſatio. Et tenent *Gloſſa c. Ex parte, el. 2. verb. Falſa de converſ. conjug. Decius, c. Poſtulaſti, in nova ed. n. 11. not. 4 & c. Super literis, in gloſſa, verb. Literas, num. 31. de reſcript. & ibi Berojus in 2. lect. num. 35. Pariſ. conſ. 4. num 31. vol 4. Staphil. de lit. gratia, t. De vi & effectu clauſularum, in princ. nu. 5. Syl. verb Reſcript. q. 6. & q 7. init. Loazes de matrim. regis Angl. dub 5. n. 37. 42. 44. 45. 46. Covar. l. 1. var. c. 20 n. 5. verſ. Falſitas. Enriquez l. 12. de matrim. c. 3. n. 7.* & ejuſdem videtur eſſe *Menochius de arbit. l. 2. centur. 3. caſu* 201. *n.* 22. ubi dicens magis receptam ſententiam habere, ut ſubreptio circa cauſam impulſivam vitiet: ſubdit multùm, nec immeritò dubitare alios de hac ſententia. Addit optimè *Covar.* intelligendam hanc ſententiam eſſe, quando ea cauſa impulſiva falsò expreſſa talis eſt, ut ſi verè principi ſignificaretur, gratiam conceſſiſſet eodem modo, quo conceſſit, ſecus ſi non eodem pacto conceſſiſſet, ſed quibuſdam moderationibus adhibitis. Sicut etiam diximus num. 11. fine, agentes de veri taciturnitate. Quia tunc non verificatur Principem cauſa verè explicata gratiam conceſſurum. Et quia ea cauſa eſt verè finalis ut n. 8. probavi.

33 Quòd ſi in foro externo veritas precum in diſpenſationibus allegata probetur falſis teſtibus, quando poſtea conſtaret veritas, cenſenda eſt ea diſpenſatio irrita. Nec obſtat judicem inveniſſe ita eſſe: atque ita videtur verificari clauſula, ſi ita eſſe inveneris. Quia fundatur in falſa præſumptione. Sic *Petr. de Ledeſm in ſum ſacram.* ubi de matr. *c. 27. difficultate ultima.* Atque idem intelligo etiamſi teſtes illi veri eſſent, quia putabant ſe verum teſtari. Quia in rei veritate non verificatur conditio illa, ſi ita eſt. Si tamen cauſa vera in ſe eſſet, quamvis falſis teſtibus probaretur, quia nimirum, vel teſtes eam ignorabant, vel credebant eam eſſe falſam, valere utique diſpenſatio. Quia cauſa erat vera in ſe & talis judicata ſecundum allegata & probata.

34 An verò in dubio præſumatur cauſa, circa quam eſt falſitas impulſiva, aut potius finalis? diximus n. 20. & quid, ſi ea falſitas ex ignorantia contingat, vel ea curialis relatione? dicam n. 56. & 57. & quid, quando ex propria malitia, eſt tamen cauſa impulſiva dicam n. 73. & 74.

35 Ex his deducitur primò non vitiari diſpenſationem ex falſæ cauſæ expreſſione, quando ea verè expreſſa facilior eſſet diſpenſatio, ut ſi impetrans beneficium narret id eſſe curatum, vel dignitatem, cum tamen ſit ſimplex, aut officium. Quod intellige quando cauſa demonſtrationis ea qualitas adjungitur, ſecus ſi cauſa taxationis. Prior pars conſtat ex *l. Falſa, ff. de condit. & demonſt. & ex c. Tua, de ſponſal.* ex quibus textibus conſtat falſam demonſtrationem non nocere, quando conſtat de corpore. At hic conſtat de corpore, impetratur enim certum beneficium vacans. Poſterior autem pars probatur ex *cap. Cui, de non ſacerdot. de præb. in 6.* ubi deciditur mandatum de conferenda alicui præbenda certi valoris non extendi ad minoris valoris præbendam: & ex *c. Suſceptum, de reſcript. in 6.* ubi mandato dato de conferendo beneficio vacanti per reſignationem nequit conferri ſi vacet per mortem. Cum tamen in utroque eventu, vel facilius in priori caſu, vel ſaltem æquè facilè ac in poſteriori Pontifex concederet. Quarum deciſionum alia ratio commoda aſſignari nequit, niſi deſignationem illam minoris valoris, ac modi vacandi adjectam eſſe gratia taxationis. Quod inde ſuadetur, quia in utroque textu eſt mandatum, cujus fines diligenter & ad unguem ſervandi ſunt, ut expreſsè redditur hæc ratio *eo c. Cui de non ſacerdotali in fine.* Ratio autem hujus diverſitatis ea eſt. Quia quando gratia demonſtrationis adiicitur qualitas, non reſtringit gratiam, ſed re vera eſt animus conferendæ rei ut eſt in ſe, quamvis falſa ejus qualitas demonſtretur. At quando cauſa taxationis, limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam: quare ſi illa non afficiatur, deficit gratia defectu voluntatis concedentis. Non enim poteſt gratia trahi ad beneficium ea qualitate deſtitutum, licèt id à Pontifice facilius conceſſum foret. Atque ita docent *Abb. c. Significante, n. 6. & 7. & c. Super literis nu. 3. de reſcript. Fel. eo c. Significante n. ult. verſ. Ulterius tangit, & eo c. Super literis, n. 3. limit. 4. & ibi Berojus in 8. lectura n. 44. Rebuff. c. Nulla, a. 2 ſtatim in princ. poſt 4. concl. verſ. Noteris, de conceſſ. præb. Staphilaus de literis gratia,* ubi de forma & modo impetrandi, *t. Præterea eſt dare dignitatem, n. 4. 5. & 6. Sylveſt. verb. Reſcriptum. q. 3. Covar. allegata Rota deciſ. l. 1. var. c. ult. n. 6. Gutier. q. Canon. l. 2. c. 15. n. 83. & 84.*

36 Quòd ſi petas, quando cenſeatur cauſa demonſtrationis, & quando cauſa taxationis qualitas adjecta? Hanc regulam tradit *Fel. c. Super literis, nu. 4. de reſcript.* quem ſequitur *ibi Berojus in 1. lectura, nu. 45.* Gratia demonſtrationis cenſetur apponi aliquid quando ſub diverſis verborum conceptionibus exprimitur. At taxationis gratia, quando ſub una verborum conceptione, v. g. in legatis, ſi præcedat diſpoſitio teſtatoris ſignificans quid ſolvi debeat, & poſtea ſubnectitur præſtatio unde facienda ſit, ac proinde ſunt duæ orationes, illa additio videtur appoſita, gratia demonſtrationis, unde non limitat diſpenſationem, ſed ſolùm demonſtrat unde facilius ſolvi poſſit, & ſic quamvis deficiat, debetur. Quando autem unica eſt oratio ſignificans quid & unde ſolvi debeat, tunc illa aſſignatio taxat diſpenſationem, ac ea deficienti deficit, ut ego decem quæ mihi Titius debet, vel quæ ſunt in arca, ſi is non debeat, vel non ſint in arca, petit legatum. Et in beneficiis ponit exemplum *Berojus proximè allegat.* ut ſit cauſa demonſtrationis, confero tibi tale beneficium quod fuit erectum in tali Eccleſia pro dignitate, vel tale beneficium, quod eſt dignitas in tali Eccleſia. At cauſa taxationis, confero tibi dignitatem talis Eccleſiæ. Quam eandem regulam in legatis tradunt *Bart. l. Inter ſtipulantem, §. Sacrament n. 7 ff. de verb. obligat.* & alii quos refert & ſequitur *Tello l. 17. Tauri num. 27.* Sed quamvis hæc regula legatis, & contractibus optimè adaptari poſſit: at diſpenſationibus & beneficiorum impetrationibus neſcio qualiter aptari valeat. Quia forma communis ſic ſe habet, proponit ſupplicans ſe eſſe in tali gradu conjunctum cum fœmina, quam vult ducere. Et in beneficii impetratione proponit in tali Eccleſia vacare beneficium curatum: & Pontifex ſimpliciter reſpondet, ſi ita eſt, diſpenſetur, vel conferatur, vel ipſemet confert. Quare cum ſemper ſit unica oratio, cenſeretur ſemper adjecta qualitas per modum taxationis, atque ita dicendum eſſet, ſemper inutilem eſſe diſpenſationem, in qua erratum eſt in gradu, aſſerendo eſſe ſecundum, cum tamen ſit tertius: & impetrationem beneficii eſſe ſemper inutilem, in qua aſſertum eſt id eſſe curatum, cum tamen ſit ſimplex. Quare licèt exiſtimem ſemper apponi cauſa demonſtrationis, quoties eſt duplex oratio, at non eſt ſufficiens ſignum ad colligendum apponi gratia taxationis, unicam eſſe orationem, ſed aliunde id petendum eſt. Unde textus *cap. Suſceptum de reſcript. in 6. & c. Cui de non ſacerdotali, de præb. in 6. citati n. præced* ad hoc comprobandum, reddunt rationē, cur ſub majoris valoris præbenda non comprehendatur, quæ

Digitized by Google

mioorisEſt : nec ſub vacatione per ſiguationem comprehendatur vacatio per mortem, quod illud mandatum fuerit, cujus fines ſtrictiſſimè ſervandi ſunt. Atque adeò ea ſtricta hac mandati interpretatione colligitur eam qualitatem & modum adjecta eſſe cauſa taxationis. Unde hoc eſt ſpeciale in mandato, ut optimè ootant *Decius regula in eo quod plus eſt, n.14 ff. de reg. juris, Pelaez de majoratu, in 1. editio. 1. p. q. 4. n. 3.* Et ideo *Berojus d. c. Super literis, in 2. lect. n. 57 & 58.* ait aliàs placuiſſe ſibi regulam dictam, nunc tamen oon placere, tam in legatis, quàm in diſpenſationibus, eamque latè impugnat. Et *n. 58.* cooeludit quando aliquid adjicitur in eadem oratione, non ſemper cauſa taxationis apponi, ſed quaodo præceſſit generalis, vel definita diſpoſitio de dando, aut faciendo aliquid, & adiicitur locus ſeu materia ſuper qua executio fieri debet: ſecus ſi quid tanquam qualitas rei adiiceretur. Qoia etiam io eadem oratione diceretur fieri cauſa demonſtrationis. Et hæc limitatio ſatis mihi placet. Et illa retenta, ceſſat objectio propoſita. Nam quamvis in eadem oratione ſoleat Pontifex exprimere beneficium cum ſoa qualitate : cùm expreſſio illa adiiciatur tanquam qualitas rei, non cenſebitur cauſa taxationis, ſed cauſa demonſtrationis appoſita, niſi aliunde colligatur mentem concedentis fuiſſe cauſa taxationis. Similiter ait bene *Berojus ibi*, dicendum eſſe id quod expreſſum eſt, ſtare demonſtrativè, quando requiritur ad certitudinem & valorem actus demonſtratio, & nulla eſt alia. Tunc enim præſumptio valoris actus, quæ ſemper in dubio capienda eſt, *l. Quoties, ff. de rebus dubiis*, efficiet ut in eo dubio ſtet demonſtrativè.

37 Secundò deducitur, quid dicendum ſit, quando error committitur in nomine ejus cui impetratur diſpenſatio? Videtur eoim diſpenſatio ſubreptitia & irrita. Quia privilegium intelligitur juxta verba in ſopplicatione poſita, ut optimè docent aliis citatis *Jaſo. l. Gallus, in 1. lectura, §. Idem credendum, n. 10. ff. de liber. & poſthum. Loazes de matr. Regis Angliæ, dubio 5. nu. 28. Gutier. lib. 3. pract. quæſt. 18 n. 42. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 1. gloſſ. x. n. 3. Manuel addit. ad bullam. §. x. n. 109.* & probatur ex *l. Si preces, ff. de pœnis, & ex §. Præterea, inſtit. de inutil. ſtipulat.* At in ſupplicatione eſt petita diſpeoſatio perſonæ proprio nomine ſignatæ. Noo ergo porrigitur ad eam, quæ id nomeo non habet. Secundò ex doctrina *Paul. l. 1. §. Si quis in fundi, in princ nu. 5. ff. de leg. 1.* Ubi tradit legatum reddi irritum, quamvis conſtet de intentione legantis circa rem, quam legare voluit, ſi eam non expreſſerit per vocabulum ipſi conveniens. Tertiò ex *c. Significante, de reſcript.* ubi petitum eſt à Pontifice reſcriptum contra G. Remenſis diœceſis, cùm tamen non eſſet Remenſis, ſed Leonenſis, & deciditur reſcriptum eſſe ſubreptitium. Cæterùm abſque dubio dicendum eſt, non vitiari diſpenſationem, ſed prodeſſe illi cui comparata eſt, quamvis in ejus nomine erratum ſit. Quia error nominis proprii quando conſtat de corpore, non vitiat reſcriptum, ut prob. à ſimili, ex *l. Si quis in fund. 4. ff. de legat. 1.* ibi : *Si quis in fundi vocabulo erraverit, & Cornelianum pro Semproniano nominaverit, debebitur Sempronianus.* Et melius *inſtit. de legatis, §. Si quis in nomine*, ibi : *Si quis in nomine, cognomine, prænomine, agnomine legatarii teſtator erraverit, ſi de perſona conſtat, nihilominus valet legatum. Nomina enim ſignificandorum hominum gratia reperta ſunt, qui ſi alio quolibet modo intelligantur, nihil intereſt.* Item probatur ex *d. c. Significante, de reſcrip.* quia ratio deciſionis ejus textus eſt, quod ea nulla adjecto poterat conſtare de perſona, contra quam eſt ſcriptum impetratum : & ideò non obſtante errore in deſignatione diœceſis, valeret utique, ſi ex aliis circumſtantiis de illa perſona cōſtaret, ut tradunt ibi *Innoc. n. unic. Abb. n. 4. Imola n. 4. Felin. ſtatim in princ. Bellamer. n. 8 Henricus n. 1.* Nec obſtat privilegium juxta ſupplicationem intelligi. Quia id eſt verum de ſubſtantialibus contentis in ſupplicatione, & perſona, cui fuit verè intentio impetrandæ gratiæ, ſi de ea conſtet, quamvis erratum ſit in nomine. Et ita docent *Hoſt. c. Super literis, n. 12. de reſcr. Ant. d. c. Significante, n. 9. & Speculatore, Bartolo,* & multis aliis allegatis *Felin. ibi, n. 1. Milis in repert. lit. R. n. 7. verb. Reſcriptum, verſ. Reſcriptum ſi continet. Petr. de Ledeſ. ſum. ſacr.* ubi de matr. *c. 27. poſt 7. concl. dub. 2. & Polaez addit. ad Seguram, l. Imperator, n. 41. ff. ad Trebell.* ait ſe ex multis defendiſſe, valuiſſe gratiam à Papa cuidam conceſſam, in cujus patris cognomine erratum eſt. Quia dictum fuit eum eſſe filium Joannis Sanchez, cùm eſſet Joannis Lopez.

38 Sed major difficultas eſt, qoando concedens gratiam notat perſonam, cui petita eſt, errato nomine veri petentis. Videtur enim gratia ſubreptitia. Quia error perſonæ eſt ſubſtantialis, ut contingit in matrim. Nec obſtat ſi dicas valere cætera ſacramenta, licèt conferens prorſus erret in perſona. Quia in cæteris ſacramentis tenetur conferens dirigere intentionem ad perſonam quæ ſibi præſens eſt, ne ſacramentum irritet : ac proinde error circa perſonam eſt nullius momenti ad eorum valorem. At cum diſpenſatio ſit gratia, oon tenetur concedens dirigere intentionem, niſi ad perſonam, quæ ſibi proponitur. Sed exiſtimo adhuc valere, quando ex aliis circumſtantiis oon conſtaret à concedente ſpectatam eſſe perſonam ſibi notam, habitamque ſpecialem illius rationem ad concedendam diſpenſationem, ſed conſtat eodem modo concedendam cuicunque petenti. Quia in his omnibus ad Principis officium ſpectantibus, mens ejus eſt propoſitæ cauſæ juſtæ merita attendere, atque quamvis erretur in oomine perſonæ, intentionem dirigere ad eam, cui verè petitur. Cùm nullam diſpenſandi anſam perſona ipſi præbet, ſed merita cauſæ. Sicut in collatione ſacramentorum contingit, dempto ſolo matrimonio, quod eſt contractus cum perſona omnino determinata.

39 Tertiò deducitur, quid dicendum ſit quando erratur io diœceſi, cujus erat is, cui impetratur diſpenſatio? Ut dictum eſt eum eſſe diœceſis Salmantinæ, cùm tamen eſſet Cordubenſis, ac proinde commiſſio facta eſt Salmantino officiali. Et quidem manifeſtum videtur oon poſſe officialem Salmantioum eam diſpenſatiooem exequi. Quia cum per errorem id factum ſit, deficit intentio Pontificis committeotis, quæ eſt committere legitimo ordioario impetrantis, juxta præſcriptum *in Trident. ſeſſ. 22. c. 5. de reform.* Quare difficultas eſt, an Cordubenſis, qui eſt legitimus ordinarius, poſſit illam exequi? Pars affirmans ſuadetur quia legitima Pontificis mens eſt, committere vero ordinario impetrantis, & quaſi materiale eſt, ac per accidens, appellare illum Salmantioum. Cùm ergo de corpore conſtet, nil obſtare videtur error nomiois. Et confirm. quia non minus eſt de gratiæ ſubſtantia perſona, cui conceditur, quam ejus gratiæ executor. Si ergo error in illa oon vitiat, ubi conſtat de corpore, nec vitiabit error in hoc. At in cootrarium facit, in hoc eventu non eſſe errorem in nomine, qualis eſſet, ſi diceretur appellari officialem veræ diœceſis Petrum, cùm appellaretur Joanoes. Sed erratum eſt aſſerendo poſtulantem eſſe diœceſis Salmantinæ, & virtute petita eſt commiſſio officiali Salmantino, atque illi noluit Pontifex committere. Cùm conceſſio fuerit iovoluntaria, utpote ex errore orta. Et quamvis ſi petita eſſet vero ordinario Cordubenſi, illi committeretur, at illi nec petita eſt, nec commiſſa. Deiode quia error quantumvis culpa vacans, non efficit ut reſcriptum extendatur ad caſum, qui ſub verbis ejus oon comprehenditur, quam ſi is petitus eſſet, literæ ſimiliter concederentur, ut bene docent *Innoc. c. Super literis, n. 3. verſ. Et nota, de reſcript.* & ibi *Joan. And. nu. 5. Abb. num. 3. fine. Decius in nova edit. num. 13.* alios referens. *Idem Abb. c. Significante, n. 3. eod. tit.* id colligens ex *Gloſſ. ibi verb. Non de Remenſi.* Et poneot hi hoc exemplum. Si impetrans narravit in reſcripto, Titium ſibi obligatum ex mutuo, petens ut cogatur ſatisfacere, & erravit io cauſa debiti, utpote quod ex alio contractu coofurgit, non poterit eo reſcripto juvari. Facit etiam pro hac parte doctrina. *Baldi l. Praſcriptione, n. 15. C. ſi contra jus.* ubi reſcriptum ſubreptitium vocat, ſi quis in civitate Peruſina ſe nummos mutuò dediſſe cuidam narret, & impetret reſcriptum deſtinans in ea civitate judicem, qui debitorem compellat ſolvere. Quia (ait) ſi Princeps noſſet contractum cum eo initum eſſe, qui aliàs noo ſubeſt juriſdictioni Peruſinæ, non commiſiſſet illi cauſam. Quia ubi quiſquam ſortitur forum ordinarii, ſortitur etiam forum delegati, ut optimè tradit *Innoc. c. Dilecti, n. 3. verſ. Dic, de foro compet.* Et ideò hæc pars verior mihi videtur.

40 Quartò deducitur, quid dicendum ſit, quando viuculum, in quo diſpenſandum eſt, proponitur ſub dubio, cùm tamen ſit certum? Ut ſi quis proponat ſe dubitare an caſtitatis votum emiſerit, petatque ad majorem conſcientiæ traoquillitatem diſpenſari ſecum, cum tamen de voto emiſſo certus ſit, & allegct veram cauſam, ut carnis ſtimulos. Reſpondendum eoim eſt, dupliciter poſſe literas diſpenſationis expediri, 1. in forma communi, aſſerendo votum, ſic : Quidam emiſit votum caſtitatis, & tunc conſtat diſpenſationem valere. Quia in precibus votum certum continetur. 2. narrando in precibus votum ſub dubio, ſic : Quidam eſt dubius an votum caſtitatis emiſerit. Et tunc poſſet quiſpiam exiſtimare validam eſſe diſpeoſationem. Quippe ſatis eſt : alteram cauſam verè ſufficieotem diſpenſationis verificari (ut dicemus num. 44.) cujuſmodi eſt grave periculum incontineotiæ ob carnis ſtimulum. Sed re attentè conſiderata credo nullatenus valere. Quia eſt error in ſubſtantia rei, in qua diſpenſatur. Pontifex enim non diſpenſavit in voto certo, ſed in voto dubio. Sicut non valeret remiſſio debiti obtenta, allegata vera paupertate, at falſa debiti dubitatione. Quia remiſſio non fuit debiti certi, ſed dubii. Et confirm. quia privilegium & conceſſio intelligunt juxta preces in ſupplicatione oarratas (ut probavi n. 37.) At in precibus ſolùm votum dubium narratur.

41 Quintò deducitur, quoties in diſpenſatione ad matrimonium ineundum, vel in aliis reſcriptis unica exprimitur cauſa, ſi ea falſa ſit, corruere diſpeoſationem & reſcripta, qualiſcumque ſit illa cauſa. Ratio eſt aperta, quia Pontifex commiſit facultatem ordinario diſpenſandi ſub conditione, ſi preces veritate oitantur, at tunc non nituntur : cùm unica & ea falſa allegetur cauſa. Secundò, quia tunc Pontifex non vult abſque cauſa diſpenſare, eſto poſſet. Ergo ſi onica cauſa, qua ductus commiſit diſpenſationem, à veritate deficiat, ſubreptitia erit diſpenſatio. Et confirm. quia etiam ſi aliquando ſoleat Pontifex abſque cauſa aliqua allegata diſpenſare in gradibus aliquantulum remotis: at id tunc ex certa ſcientia facit, & majori compoſitione pecuniaria io ſumptus publicos, quæ cauſam diſpenſationi præbet. Et ita docet *Gutier. q. can. lib. 2. c. 15. n. 103. & 104.* ubi & *nu. 133.* bene addit hoc procedere, etiam ſi per ſimplicitatem aut ignorantiam, erroremve cootingeret ea falſitas. Quod conſtabit ex dicendis n. 56. Quia conſtat de voluntate Pontificis non aliter diſpenſare intendentis, niſi ea cauſa verificata.

Sextò

Digitized by Google

42 Sextò deducitur, quoties in reſcripto quocunque plures narrantur cauſæ copulativè, quarum aliquæ veræ ſunt, aliæ falſę, ſpectandam eſſe cauſam, qua nititur reſcriptum, atque ea exiſtente vera, non obſtare cæterarum falſitatem, argumento ex *§. Si plures, inſtitut. de excuſa. tutor.* Et ratio eſt, quia cum plura copolativè narrantur, quæ de jure non ſunt oeceſſaria, reſolvitur topulativa illa in disjunctivam, ut tradunt. *cap. Cum jam dudum, de præbend.* & docent *Abb.* & alii, quos refert & ſequitur *Maſcard. de prob. concl. 355. n. 3.* At cum disjunctive narrantur cauſæ, ſufficit alteram eſſe veram: ne reſcriptum ſubreptitium ſit, ut expreſſe habetur *c. Inter cæteras, de reſcript.* Sic docent *Gloſſ. c. 5. verb. Et perpetuò, de ceſer. & ibi Ant. n. 5. Imol. n. 5. Ripa n. 60. Fel n. 23. fallent. 3. idem Anton. c. Exhibita, in fine, de jud. Lapus alleg. 23. limit. in fi. Bald. l. Præſcriptio. nu. 28. verſ. Item infero, C. ſi contra jus. Romanus conſil. 369 circa primam, num. 37. Milis in ſuo repertor. lit. G. n. 3. verb. Gratia, verſ. Gratia non dicitur, & litera R. num. 7. verb. Reſcriptum, paulo poſt principium. Iaſon l. 1. § Sed etſi mihi, n. 15. ff. de verb. oblig. & l. Dedi, in principio, nu. 7. ff. de cond. cauſa data. Bellamera deciſ. 280. Licet plura n. unico, & deciſ. 415. Si impetravit, num. unico. Calcaneus conſ. 10. n. 3. Pariſ. conſ. 3. Singula geſta, nu. 90. & conſ. 45. Quantum ad alternativam, n. 8. & 9. vol. 4. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 5. n. 40. Navar. l. 5. conſ. in 1. edit. tit. de pœn. & remiſ. conſ. 10. n. un. in 2. l. 1. t. de præſcr. conſ. 7. n. un. Riminal. conſ. 474. n. 46. & triplici ſeq. vol. 4. Pelaez de majoratu, in 1. p. in 1. edit. q. 8. n. 2. Maſcard. de probat. concl. 325. n. 8. Menoch. conſ. 385. n. 1. & 2. vol. 4. Gutier. q. canon. l. 2. c. 15. nu. 56.* An hoc ſit verum, quando per malitiam allegetur falſitas, dicemus n. 73. & 74.

43 Quidam hoc temperant, ut intelligatur de reſcriptis ad lites, ſecus de gratioſis, in his enim omnes cauſæ allegatæ debent eſſe veræ, ne ſubreptitia ſint. Sic quædam deciſio Rotæ, quam refert & ſequitur *Mandoſius addit. ult. ad alleg. 23. Lapi. Maſcard. de probat. concl. 325. n. 24. Gutier. q. canon. li. 2. c. 15. num. 68.* Quare idem *Gutier. ibi, n. 108.* tuetur diſpenſationem ad matrimonium ſubreptitiam eſſe, ſi vel una cauſa ex pluribus allegatis ſufficientibus falſa ſit, & quamvis ex illis verbis allegatis ſoleat ſemper de ſtylo Curiæ diſpenſari. Ducitur, quia cùm hæ cauſæ peodeant ex arbitrio & voluntate ſolius Principis, & ſermo ſit de gratioſis: quamvis aliàs diſpenſarit exiſtente una vel duabus ex prædictis cauſis: at ounc non aliàs diſpeoſare vult, niſi exiſtentibus veris omnibus prædictis cauſis io diſpenſatione oarratis. Quod vel ex eo conviucitur, quia narratis pluribus illis cauſis, adiici ſolet in literis hæc clauſula. *Super his te diligenter informes, & ſi reperiris, quod preces veritate nitantur, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus, diſpenſa.* Ubi ponderaodum eſt verbum; Preces, quod cum ſit pluralis numeri, comprehendit omnia narrata; unde ſi vel unum falſum ſit, oequeunt dici verę. Idem patet ex eo relativo. Super quo, quod eſt collectivum omnium cauſarum præcedentium: ut ibi probat. Secundò, quia cum clauſula illa ſit conditionalis, inducit formam. At forma in individuo ſervanda eſt per jura vulgaria. Et taodem hoc limitat *ipſemet Gutierrez ibid. n. 129 & 130.* ut intelligatur, quaodo omnes cauſæ ſunt æque principales ſecus ſi cauſa falſa ſit non tam principalis, ſicut aliæ, oec tanget ſubſtantiam, noo circumſtantias oeceſſarias diſpenſatioois, ſed potius ſit talis, qua veriſimiliter oon movit Principem ad facilius coocedendum.

44 Cæterùm diſplicet prædicta limitatio, nec fundamentum ejus ſufficiens video, & ideò credo tradita o. 42. eſſe quoque vera in diſpenſationibus, & aliis gratiis. Satis enim eſt verificari cauſam, qua innititur diſpeoſatio, nempe, qua ſola poſita ſolet Pontifex diſpenſare. Ducor, quia ſola falſitas cauſæ finalis, id eſt, qua verè expreſſa non concederetur diſpenſatio, illam vitiat (ut n. 32. probavi.) At tacitis aliis cauſis falſis, adhuc ea diſpenſatio concederetur. Ergo non eſt ſubreptitia. Item, quia militar in eis fundamentum, quo nititur doctrioa nu: 42. tradita, nempe, propoſitionem copulativam multarum cauſarum, quæ oon oeceſſariæ ſunt, reſolvi in disjunctivam. Nec obſtant rationes contrariæ. Quia ſicut tandem fatetur *idem Gutierrez* noo obeſſe falſitatem cauſæ minimè inducentis ad facilius diſpenſandum; & reſpondet ad cootraria, illam clauſulam, Si preces veritate nitaotur, intelligi quoad cauſas ſubſtantiales, quæ inducuot ad facilius diſpenſandum: (eſt enim in ea ſententia, ut falſitas harum cauſarum vitiet, ut vidimus nu. 31.) Ita & nos perſiſtentes in ea ſententia, ut ſolius cauſæ fioalis, & ſine qua non falſitas vitiet, dicimus eam clauſulam iotelligi de veritate cauſæ fioalis. Et ideò loquentes expreſsè de privilegiis tenent hanc ſeot. *Navar. lib. 1. conſil. in 2. edit. tit. de reſcript. conſ. 7. n. un. Pelaez de majoratu, in 1. edit. 1. p. q. 8. n. 2. Emm. Sa ſum. verb. Grat. n. 24.* Et in propriis terminis diſpenſationis matrimonialis tenent *Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 5. n. 40. Menochius conſil 385. n. 2. & 7. vol. 4.* Et faciuot reliqui DD. quos num. 42. allegavi, qui eam doctrinam generaliter de reſcriptis tradidere, præter paucos nu. pręced. allegatos, qui ad juſtitiæ reſcripta limitarunt. Huic etiam parti favet *Valaſcus conſil. 60. fine. tom. 1.* ubi ait diſpenſationem monacho conceſſam ad vivendum extra clauſtrum, allegato proprio morbo, & matris neceſſitate teſtimonio Regis comprobata, eſſe validam: quamvis id Regis teſtimonium oon compareat, & reddit hanc rationem. Quia cùm tota vis & ſubſtantia diſpenſationis io vera matris oeceſſitate & proprio morbo conſiſtat, ſatis eſt harum cauſarum veritas.

Hinc conſtat, ſi Papa diſpenſaret cum conſangoineis, allegata ſola copula pro cauſa, & ea oon eſſet habita, diſpenſationem fore ſubreptitiam. Quia allegatur unica cauſa, & eá falſa: & ſic corruit diſpenſatio: juxta dicta n. 41. Et bene docent *Corduba ſum. q. 45. opin. 2. punct. 1. Gutier. q. cano. l. 2. c. 15. nu. 133. Enriq. l. 12. de matr. c. 3. n. 7. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 238. concl. 9. nu. ult. Vega 1. to. ſum. c. 88. caſu 2.* At major difficultas eſt, quando allegatur copula, atque ob id mulierem jacturam famæ paſſam eſſe, & inde ſcandala ſubſequenda. Nam adhuc *Corduba, Manuel, & Vega ibi.* dicunt diſpenſationem non valere, adduntque nil referre, ſive copula ſit cauſa finalis, ſive impulſiva, totalis, vel partialis mediata: & quamvis infamia ac ſcandala verificentur. Quia radix ea, ex qua orta illa eſſe allegatur, eſt falſa. At exiſtimo diſpeoſationem valere, ſi ſcandala illa & infamia vera ſint. Ducor, quod copula cū conſanguinea, utpote quæ crimen inceſtus eſt, nequit recta juſtitia Principem movere ad diſpenſandum, ut bene docet *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. § 10 nu 13.* ſed bene ait *Gallego de cogn. c. 24. n. 10.* hanc copulam difficiliorem reddere diſpenſationem, ac proinde injungitur illis pœnitentia compoſitionis cujuſdam pecuniariæ: at infamiam (ait) & ſcandala inde ſecuta, & mulierem manſuram innuptam, præbere juſtam diſpenſandi cauſam. Cùm ergo hæ cauſæ veræ ſint, valebit diſpenſatio. Et confirm. quia Pontifex ſecluſa copula ob ſolam jacturam famę fœminæ ac timorem, ut ob id ionupta maneat, ſolet diſpenſare. Et pro hac parte eſt *Gentae. Ad limita 30. q. 1. § 4. n. 134. & n. 365.* ubi ait valere diſpenſationem impetratam ex falſa relatione initi & conſummati matrimonii ioter conſanguineos, cùm tamen nondum eſſet conſummatum. Quia ſimiliter immò facilius oon habita conſummatione ſolet diſpenſare. 45

46 Ad arg. n. 31. propoſita reſp. Ad priora conſtat ex dictis o. 30. ubi illis ſatisfeci. Ad ultimum conſtat ex dictis o. 31.

S U M M A R I U M.

An clauſula motu proprio, ſuppleat ſubreptionem diſpenſationis ex taciturnitate veritatis neceſſariò explicandæ conſurgentem? n. 47.
Quid, ſi ea clauſula apponatur à legato, & aliis ordinariis: & quid operetur? n. 48.
Quid, ſi ſit taciturnitas inhabilitatis perſonæ: & qualiter poſſit tunc ea apponi? n. 49.
Quid, ſi taciturnitas illa jus tertii reſpiciat? n. 50.
Quid, ſi taceatur, qualitas beneficio inteinſeca? n. 51.
An ea clauſula ſuppleat ſubreptionem ex falſi expreſſione productā? n. 52
Poſt n. 52. invenies cætera omnia ſummaria, quæ deſiderantur.

QUÆSTIO III. An clauſula motu proprio in gratiis, & diſpenſationibus appoſita, ſuppleat vitium ſubreptionis: ita ut ea non reddantur ſubreptitia, ac irrita ex taciturnitare veritatis, aut expreſſione falſitatis circa cauſam fiualem contingentium, quæ aliàs ſubreptionem inducerent? Sit concluſio. Clauſula iootu proprio io literis Principis appoſita, ſupplet vitium ſubreptionis ex taciturnitate veritatis neceſſariò explicandæ conſurgens, atque adeò valebit conceſſio. Conſtat ex *c. Si motu proprio, de præb. in 6. & clem. Si Roman. de præb.* ibi: *Si Roman. Pontifex de beneficio alieni proprio motu provideat, de beneficiis, quæ obtinet non habita mentione, proviſionem ſeu gratiam hujuſmodi fore validam declaramus.* Ubi *gloſſ. verb. Validam,* ait quoad vitium ſubreptionis. Et ita fatentur univerſi DD allegandi. Et ratio eſt, quia cum ea gratia ex mera Priocipis liberalitate procedat, præſumitur fore ut veritatis conſcius æquè concederet. 47

Atque idem dicendum eſt, ſi hæc clauſula, motu proprio, apponatur à legato, ut docet *Gloſſa recepta, c. fi. verb. Mentio, de officio legati, n. 6.* & aliis legatis. *Rebuff. in concordatis, in forma mandati Apoſtolici, ſuper clauſula, motu proprio, effectu 29.* limitans cum *Bellamera dec. 374. n. un.* niſi ſubreptio accideret in re ipſa. Quia Pontifex non erat in ſpecie veriſimiliter conceſſurus. Immò ſubdit *Rebuff* ibi clauſulam, motu proprio, magis convenire ordinariis quàm Pontifici, utpote qui majorem cognitionem perſonarum ſuæ diœceſis habent, quàm Pontifex. Quamvis fortè (inquit) aliquos effectus haberet appoſita à Papa, quos non habet appoſita ab aliis. Et hoc eſt verius, quod etiam tenet *Staphilaus de literis gratiæ, tit. De effectu clauſularum, ſuper hac clauſula, effectu 7. n. 1.* aſſerens clauſulam motu proprio appoſitam, in literis inferiorum tollere ſubreptitionem. Quamvis *idem Rebuff.* ſibi contrarius, *c. Nulla n. 1. clauſula 7. de concef. prebend.* aſſerat legatum & alios ordinarios non uti clauſula motus proprii, & ſi ea utantur, nullius eſſe effectus: ubi & alios refert. 48

Tempera primò concluſionem, niſi taceatur inhabilitas concernens perſonam, ut ſi beneficium obtenturus ſit irregularis, vel careat legitima ætate, non ſupplebit clauſula, motu proprio hos defectus. Quia hæc clauſula non ſupplet perſonæ inhabilitatem: nec diſpenſationem inducit. Ad id, perſonæ vitium noo poterit per viam ſubreptionis opponi. Quia pars cùm nihil petierit, non ſubrepſit. Sed opponi debet per viam juris communis, in quo tunc Pontifex oon intendit diſpenſare. Sic *Gloſſ. clem. Si Romanus, verb. Validam, de præb. & cap. Si motu proprio, verb. Ob hoc, eo. t. in 6.* id colligens ex eo textu, qui cautè dixit, *Non ob hoc quod mentio non fuerit.* Quaſi dicat ex alia cauſa poſſe gratiam eſſe invalidam. Idem *Ioan. And. eo. c. Si motu proprio, num. 1 & ibi* 49

Anch. n. 2. Domin. n. 9. Franc. n. 9. & 6. Idem Anchar. d. clem. Si Roman. n. 5. Imola ibi n. 6. Bonif. n. 15. Felin c. Ad aures, n. 7. caſu 1. de reſcr. & ibi Decius in nova edit. n. 30. Beroius n. 39. Rebuff. in concord. tit. De forma mandati Apoſtolici, in clauſula, motu proprio, in 6. 7. & 10. effectibus, quos hæc clauſula non operatur. Alex. de Nevo c. Quia circa, n. 8. ſi. de conſang. Milis in ſuo repert. l. G. n. 3. ver. Grat. verſ. Grat. motu proprio. Selua benef. 3. p. q. 12. n. 17. Syl. verb. Reſcr. in q. 6. Staph. de literis gratiæ, t. de vi & effectu clauſul. in hac clauſula, effectu 5. nu. 2. Monoch. de arb. li. 2. cent. 3. caſu 201. n. 81. 82.

50 Secundò tempera, niſi taciturnitas illa jus tertii reſpiciat, ut ſi ſit beneficium juriſpatronatus, & hoc taceatur. Sic *Abb. c. Ad aures, n. 5. de reſcr. & ibi Felin* multis citatis *n. 80.* Et proponit hæc exempla alios referens, ut ea clauſula non facit impetrantem præferri primo, niſi de illo fiat mentio. Nec tollit ſtatuta. Nec ſi de ſtatutis mentionem faciat, tollet ſtatuta particularia, nec præjudicat unioni factæ, per ordinarium, etiamſi nondum effectum ſortita ſit. Quia motus proprius jus in re vel ad rem alteri quæſitum minime aufert, ut docent *Decius conſ. 47. nu. 32. vol. 3. Rebuff. in concordat. tit. de forma mandati Apoſtolici, in clauſula, Motu proprio, in 9. effectu, quem non operatur. Milis in ſuo repertorio lit. G. n. 3. verb. Gratia, verſ. Gratia, motu proprio.*

51 Tertiò limita, niſi qualitas intrinſeca beneficio taceatur. Tunc enim non valet gratia, non ob vitium ſubreptionis, ſed quia non apparet de concedentis voluntate. Sic *Abb. c. Ad aures, n. 9. de reſcript. Rebuff. num. præced. allegatus, in 5. effectu, quem non operatur clauſula, motu proprio. Monoch. de arbitrat. lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 80.*

52 Secunda concluſio. Quoties ſubreptio contingit in falſæ cauſæ expreſſione, non ſupplet clauſula motu proprio hanc ſubreptionem. Ratio diverſitatis eſt. Quia quando tacetur veritas, ignoratur an Pontifex bene vel malè informatus gratiam motu proprio conceſſerit, & ideò non poteſt dici conceſſa contra ejus mentem. At cùm falſa cauſa exprimitur, cognoſcitur animus concedentis, ac ultra ejus intentionem gratia comparatur. Cum tamen motus proprius non firmet gratiam contra concedentis intentionem, ut tradunt *Ioan. And. c. Si motu proprio, n. 1. de preb. in 6. Suarez allegat. 13. n. 2.* & multi quos refert ac ſequitur *Monoch. de arbitr. lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 80.* Non ergo motus proprius ſubreptionem hanc ſupplet. Atque ita docent *Abb. c. Quia circa, n. 7. de conſang. & ibi Alex. de Nevo n. 8. Prepoſ. n. 4. verſ. Sed de diſpenſ. Felin. Cardinali relato, c. Ad aures, n. 9. caſu 4. de reſcript. & ibi Decius in nova edit. num. 32. Beroius nu. 39. Selua benef. 3. p. q. 12. num. 25. Rebuff. citatus num. 50. in 2. effectu quem non operatur ea clauſula. Staphilaus de literis gratiæ tit. de vi & effectu clauſularum, in clauſula Motu proprio, effect. 7. num. 3. Roſella verb. Reſcriptum, in fine, & ibi Sylu. n. 7. Armilla n. 4. Tabiena q. 5. n. 4. Monoch. d. caſu 201. n. 83.* Temperant hoc *Felin. & Rebuff.* quando cauſa illa falſa non expreſſa concederetur difficilius gratia, ſecus ſi ita facilè. At non eſt opus ea limitatione, quia quando ea falſitas non eſt cauſa finalis diſpenſationis, ſed ea verè expreſſa, concederetur adhuc, licet multò difficilius, non eſt ſubreptitia gratia, (ut n. 32. probavi.) Et ita ſive apponatur clauſula, moto proprio, ſive non, erit valida. Quare melius *Abb. Alex. de Nevo, Prepoſ. Roſell. Sylu. Armilla, Tabiena proximè allegati*, explicant ut motus proprius non ſuppleat hanc ſubreptionem, quando non explicata ea cauſa falſa, Princeps non concederet eo modo quo conceſſit.

S U M M A R I U M.

An ſubreptio tacendo verum aut falſum exprimendo contingens in una parte reſcripti totum vitiet, proponitur cap. Super literis; de reſcript. quod anſam dubitandi præbet, n. 53.

An eo textus intelligatur de ſolis literis juſtitiæ, an etiam gratiæ? nu. 54.

Ignorantia & ſimplicitas an ſint idem in eo textu? n. 55.

Subreptio tacendo verum aut falſum exprimendo, quando eſt cauſa totius reſcripti, an totum vitiet, licet per ignorantiam contigerit? n. 56.

Quid, ſi ea à ſollicitatore vel curiali commiſſa tantùm ſit? n. 57.

An curialis, ſollicitator, aut ſcriptor committens hanc falſitatem incurrat excommunicationem, & quas alias pœnas? n. 58.

An taciturnitas ex ignorantia probabili vitiet in foro conſcientiæ? n. 59.

Explicatur cap. Gratia, de reſcript. in 6. n. 60.

An ſubreptio tacendo verum, aut exprimendo falſum, quando ſunt ſolius partis reſcripti cauſa finalis, totum vitiet? n. 61.

Quid, ſi ignorantia ſit craſſa, n. 62.

Quid, ſi in negotio, circa quod commiſſa eſt ſubreptio non doloſa, pendeant alia negotia? n. 63.

An privilegia vitientur per ſubreptionem non doloſam, n. 64.

An ſubreptio tacendo verum, falſumve exprimendo, contingens per fraudem & malitiam, vitiet omnino reſcriptum, etſi non ſit cauſa totius, n. 65.

An ab hac pœna excuſet ignorantia quantumvis craſſa? n. 66.

An locus ſit huic pœnæ, quando parte ignorante curialis, aut alius dolum admiſit? n. 67.

An in dubio præſumatur dolus, an ignorantia, & qualiter illa probetur? n. 68.

Proponitur triplex decidenda difficultas circa cap. Super literis, de reſcript. n. 69.

An ſi reſcriptum contineat plura ſeparata, vitientur omnia ſubreptitia doloſa in aliqua parte commiſſa? Refertur opinio, n. 70.

Proponitur ſententia Authoris, n. 71.

An diſpenſatio voti conſiſtentis & alterius, vel duplicis impedimenti ad matrim. ſit omnino ſubreptitia alligata vera cauſa circa unum, falſa vero circa alterum? n. 72.

An ſubreptio verum tacendo, aut falſum exprimendo, quando doloſa eſt, ſi non ſit circa cauſam finalem, vitiet totum? Refertur opinio, n. 73.

Proponitur ſententia Authoris, n. 74.

An hac pœna irritationis totius reſcripti ob ſubreptionem in parte ejus admiſſam inducatur ipſo jure? Refertur opinio, n. 75.

Proponitur ſententia Authoris, n. 76.

An eadem pœna incurratur in foro conſcientiæ, ante ſententiam judicis. Proponuntur ſuadentia partem affirmantem, n. 77.

Explicatur ſententia Authoris, n. 78.

Rediguntur in ſummam contenta in tota diſputatione, n. 79.

Quæstio ult. An ſubreptio tacendo veritatem ſive exprimendo falſitatem, contingens in quadam ſola reſcripti parte, totum vitiet? Totius dubitandi rationis anſam præbet *c. Super literis, de reſcript.* ubi differentia conſtituitur inter impetrantem tacita veritate, & impetrantem expreſſa falſitate per ignorantiam vel ſimplicitatem & impetrantem per fraudem vel malitiam, ut hic fraudem illam aut malitiam admittens, in ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex iis literis commodum conſequatur: De illo verò qui per ſimplicitatem aut ignorantiam impetrat, diſtinguit ſic textus ſi talis expreſſa ſit falſitas aut veritas ſuppreſſa, ut licet fuiſſet falſitas tacita, aut veritas expreſſa, nihilominus tamen in forma communi literæ eſſent datæ, validæ erunt ad eum effectum, ut poſſit in forma communi juris, non tamen juxta formam in literis oppoſitam, procedi. Si autem literæ nullo modo eſſent datæ, erunt prorſus irritæ. Hoc deciditur in eo textu, qui valde difficilis eſt, & ſatis confusè explicatur à DD. At quoad præſens attinet, nitar claritate ac brevitate qua potuero explicare: ſupponendo prius clariora, ac deinde quæ dubia, breviter diſputando. 53

Supponendum eſt 1. quamvis textus hic de ſolis juſtitiæ literis loquatur, ac proinde eum, uti pœnalem, ad literas gratiæ non extendi poſſe quiſpiam exiſtimaret: commune tamen DD placitum eſſe, intelligi etiam de quibuſcunque gratiæ literis. Quia ſi hoc habet verum in literis contentioſis, fortius in gratioſis. Cum ſubreptio magis vitiet literas gratiæ quàm juſtitiæ. Quippe illæ ſunt ipſo jure irritæ, hæ autem ope exceptionis irritandæ. (Ut diximus n. 3.) Atque ita docent *Anton. eod. c. Super literis, n. 27. Abb. n. 2. notab. 1. Fel. n. 5. Barbatius nu. 25. Beroius in 1. lectur. nu. 4. & 39. & in 2. n. 61. 62. idem Abb. c. Ad audientiam, el. 2. num. 14. de reſcrip. & ibi Fel. 22. verſ. Tertio amplia. Barth. Socinus conſ. 164. nu. 2. & conſ. 273. ad fi. vol. 2. Gutier. q. canon. l. 2. c. 15. n. 45.* Quamvis alii non omnino hoc admittant in literis ad beneficia. 54

Secundò ſupponendum eſt in *cod. Super literis*, ignorantiam & ſimplicitatem ſumi pro eodem: & ſimiliter fraudem & malitiam. Ut bene allegato Card. Florentino docet *Imola ibi num. 4.* Quamvis *Ioan. And. n. 11.* aſſerat ſimplicitatem dici, quando eſt ignorantia juris: ignorantiam autem, quando eſt facti. 55

Tertiò ſupponendum eſt, quando ſubreptio contingit in cauſa finali, qua, ſcilicet, non exiſtenti, reſcriptum minimè concederetur, (hanc enim ſolam vitiare, tanquam probabilius ſuſtinebo n. 74.) eſtque cauſa totius reſcripti, quia, nimirum, aut reſcriptum unicam ac indiviſibilem partem continet, aut ſi duas partes claudat, ſubreptio in cauſa utriuſque finali contingit, atque ideò illa non exiſtente, nec totum, nec pars reſcripti concederetur, nullum variari diſcrimen, ſive per ignorantiam, ſive ſimplicitatem, aut per fraudem, ſive malitiam ſubreptio contigerit, tacendo veritatem, aut exprimendo falſitatem. Nam in utroque eventu literæ erunt omnino ſubreptitiæ. Id conſtat ex *d. cap. Super literis*, ibi: *Si verò per hujuſmodi, &c.* ubi textus agens de veritate ſuppreſſa, aut falſitate expreſſa per ignorantiam ſive ſimplicitatem, quando ea ſubreptio eſt cauſa totius reſcripti, ſic ait: *Si verò per hujuſmodi falſitatis expreſſionem vel ſuppreſſionem etiam veritatis literæ fuerint impetratæ, quas tacita vel expreſſa nos nullas lit. dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum.* Idem probatur ex *c. Conſtitutus de reſcr.* ubi deciditur impetrationem beneficii contra ſtatutum Eccleſiæ, ne certus numerus excedatur, non facta illius mentione, eſſe ſubreptitiam. Cùm tamen poſſet probabiliter ignorari hoc ſtatutum. Et ratio hujus eſt, quia in valore gratiæ conſiderando non ſpectatur, impetrantis culpa aut ſimplicitas, ſed intentio concedentis, à qua vires ſumit gratia. Ergo quando concedens expreſſa veritate, aut non propoſita falſitate, nullatenus concederet, corruet omnino conceſſio defectu intentionis concedentis, quantumvis impetrans fuerit culpæ immunis. Et confirmatur, quia tunc ea cauſa eſt finalis totius reſcripti. Ergo non exiſtente falſa corruet totum tanquam cauſa deſtitutum. Nam etiam quando à principio fuiſſet validum exiſtenti cauſa finali vera corrueret ſupervenienti ejus cauſæ ceſſatione. (ut dicemus diſputatione 30. n. 14.) Et ideò ita docent *Abb. d. c. Super literis, nu. 4. & 6. & d. c. Conſtitutus, n. 1. notab. 2. & c. Ad audientiam, el. 2. n. 14. & c. Sedes, n. 14. de reſcript. Fel. d. c. Super literis nu. 6. & ibi Decius in nova edit. n. 8. notab. 3. idem Fel. d. c. Ad audientiam, nu. 22. verſ. Tertio amplia. Franciſc. c. Si eo tempore, n. 4. de reſcrip. in 6. Boſamerand. q. 11. Bart. Socinus conſ. 273. ad fin. & conſ. 164. nu. vol. 2. Cornens conſ. 227.* 56

Videtur

Digitized by Google

Videtur primo facie n.9. vol.2. Tiraquel. tract. Ceſſante cauſa in princ. n.126. Peleus de magiſtrato, 3. edit. r. p. q.9. a. unico.

57 Hinc deducitur primò, non eſſe tenendum, quod docet *Bart. Soc. conſ.270. Conſideratis, ad fi. vol.2.* nempe quando ſubreptio non commiſſa eſt ab eo, cui reſcriptum impetratur, quia veritatem narravit, ſed ab alio, ut à curiali vel ſolicitatore, qui vel falſum expreſſit, vel veritatem ſibi propoſitam conticuit, ignorantiam partis impetrantis excuſare, ne reſcriptum ſit ſubreptitium. Et refert Rotam dixiſſe, ſic deciſum eſſe ab Urbano Papa in beneficialibus. Et ait jura loquentia in beneficialibus extendi à Doctoribus ad alias Principis gratias. Idem ſuſtinet *Felin. c. Super literis, n.7. verſ. Demum, circa prædicta de reſcript.* Cæterum hoc non eſt tenendum. Quia ratio tradita n. præced. nimirum, attendendam eſſe intentionem concedentis, quæ deficit, quoties eſt ſubreptio circa cauſam finalem æquè procedit, quando ipſemet impetrans commiſit generaliter ſubreptionem, vel alius eo inſcio. Idem probatur ex *c. Si motu proprio de præb. in 6.* ibi. *Secus ſi ad petitionem illius vel alterius pro eo oblatam.* Et ſuſtinent *ibi Anch. n.2. notab.3. Francus n.3. Decius reprobans prædictam Rota dec. d. c. Super literis, in nova edit. notab.3. n.9. Cordub. ſum. qu.45. opin.1. punct. c. ratione 1.* In quo autem ſenſu poſſit ſuſtineri quod priores Doctores aſſerunt, dicemus n.67.

58 Curialis autem aut ſolicitator, aut reſcriptor, qui ut facilius diſpenſationem impetret, mutat narrationis ſubſtantiam, manet excommunicatus per motum proprium Pii V. Sic *Enriquez lib.12. de matrimonio, c.3. n.7. fine.* At hoc non eſt verum. Quia is motus proprius nullam excommunicationem imponit: ſed ſolum decernit ut pœna falſarii plectatur, ut bene *Manuel 1. tom. ſumma 2. editione, c.238. fine Vega 1. to. ſumma c.88. caſu 4.* Et loquitur ille motus proprius de procuratoribus tam officii ſacræ pœnitentiariæ, ſeu contradictarum, quàm aliis quibuſcumque ſolicitatoribus, ſeu ſcriptoribus, quos Copiſtas vocant, qui veritatem facti à narratione, quam à partibus habuerunt, quoad ſubſtantialia, & qualitates neceſſariò exprimendas diverſam faciunt, ſeu quoquo modo invertunt, aut immutant, depravantve.

59 Secundò deducitur, non eſſe credendum *Navarro lib.1. conſ. in 2. editione, tit. De filiis presbyt. conſ.2. n.4.* dicenti poſſe defendi ſaltem in foro conſcientiæ taciturnitatem ex ignorantia probabili excuſare à ſubreptione. Et in 1 *editione, eo lib. 1. tit. De reſcrip. conſ.1. n.6.* ait taciturnitatem ex ignorantia conſurgentem non videri nocere per *c. Gratia de reſcript. in 6.* Sed id non eſt univerſaliter verum, ſed quando ignorantia non eſt cauſa totius reſcripti, ut ſtatim dicemus, & ad *c. Gratia* reſpondebimus, n. ſeq.

60 Contra hanc tamen doctrinam fortiſſimè urget textus *c. Gratia de reſcript. in 6.* ubi impetrans beneficium à Papa tacito alio quod ſibi abſenti ac ignoranti ordinarius contulerat, poteſt utrumque retinere, ſi ſint commutabilia, ſi autem incompatibilia, poteſt eligere. Et redditur ratio his verbis: *Cum tempore impetrationis neſcires.* At ſubreptio commiſſa eſt tacito beneficio, quod erat exprimendum, *c. Si motu proprio de præb. in 6.* Ergo ſubreptio per ignorantiam commiſſa minimè nocet. Diverſimodè reſpondent DD. Quidam ajunt diſpoſitionem hujus textus eſſe ſpecialem in eo caſu, & ideò ad alium, non eſſe trahendum, juxta *l. Jus ſingulare, ff. de legibus.* Sic *Joa. Ant. eo c. Gratia num.* Alii impugnata hac expoſitione reſpondent, diſpoſitionem illius textus poſſe trahi ad alios caſus concurrentibus quatuor conditionibus, 1. eſt, ut adſit tam juſta ignorantia, qualis eſt quæ ab abſentia conſurgit. 2. ne præjudicetur juri jam alteri quæſito. 3. ut qualitas tacita per ignorantiam ſit talis, ut ſi fuiſſet expreſſa. Princeps ſimiliter conceſſiſſet, quamvis non ita facilè. Ultima, ut gratia ſic conceſſa non trahatur ad cauſam penitus extraneam. Sic *Abb. c. Super literis, n.5. de reſcr. & ibi Felin. nu.6. Menochius de arbitriis, lib.2. centuria 3. caſu 201. à n.52. uſque ad 55.* Alii explicant, ut deciſio ejus textus ideo procedat, quia ſubreptio in eo caſu procedit à juſta & multum tolerabili ignorantia: & poterat reduci ea diſpoſitio ad terminos juris communis, id eſt, attento jure communi idemmet diſpoſitum erat, quod gratia concedit. Secus ſi ad eos terminos reduci non poſſet. Sic *Ant. d. c. Super literis, n.27. Rebuff. c. Nulla, ar.2. ſtatim in prin. concl.5. de conc. præb. & in concordatis,* ubi de forma mandati apoſtolici *l. paulo ante clauſulam, Motu proprio, verſ. Limitatur tamen.* Sed hanc ſolutionem impugnat *Abb. proximè allegatus.* Quia in terminis illius *c. Gratia,* conceſſio non reducitur ad juris communis terminos, ſed eſt ultra ſeu contra jus commune. Quia attento jure communi impetrans ſecundum curatum, tacito primo curato, quod obtinebat, amittit primum, nec ſibi datur optio, *c. De multa, de præbend. clem. Si plures, eo t.* Sed expoſitio illa Antonii eſt optima, & benè defenditur à *Berojo eod. c. Super literis, in 1. lectura, n.41.* ut intelligatur quando gratia poterat reduci ad terminos juris communis non ſimpliciter, ſed ad terminos juris communis antiquioris, & tunc ſubreptio ex ignorantia tolerabili non vitiat. Quod hic contingit, nam attento jure antiquiori, *c. Referente, de præb.* ſi impetrans 2. beneficium incompatibile tacebat 1. id non vacabat, ſed dabatur ei electio. Quod poſteà immutatum eſt per *c. De multa, de præb.* decidens eo ipſo vacare primum. Atque hujus deciſionis ea eſt ratio. Quia res facilè ob juſtam cauſam ad jus primævum reduci poteſt, *l. Si unus §. Pactus, verſ. Quoties ff. de pactis.* Item, quia non ducitur in totum falſum, quod primordiis veritatis juvatur, *l. Cum filius, §. Haeremnus, ff. de legat. 2.* Poteſt etiam alia expoſitio tradi, ideo ignorantia in eo caſu, *c. Gratia,* juvat, ut literæ ad beneficia non ſint ſubreptitiæ. Quia impetrans non habet jus in re in priori beneficio, utpote quod ſibi abſenti ac ignoranti collatum erat, *c. Si tibi abſenti, de præbend. in 6.* ſed tantùm jus ad rem. Et ideo ſubreptio ex tam juſta ignorantia non vitiat. Quia ut vitiet, debet eſſe taciturnitas beneficii quantumvis modici jam poſſeſſi, licèt ex ignorantia taceatur. Et ita procedit *c. Si motu proprio de præb. in 6.* Sic *Berojus eo c. Super literis, in 1. lectura, n.42. Rebuff. in concord.* ubi de forma mandati Apoſt. *paulo ante clauſulam, Motu proprio, verſ. Vel poteſt dici.* Et hæ duæ ultimæ expoſitiones præ cæteris placent.

Quartò ſupponendum eſt, quando ſubreptio per ignorantiam 61 ſive ſimplicitatem admiſſa, ſive tacendo veritatem, ſive explicando falſitatem, non fuit cauſa finalis totius reſcripti, ſed portio illius, quia explicita veritate non concederetur ea reſcripti pars, aut reliqua concederentur, utique non vitiari totum reſcriptum, ſed eam ſolam partem, in qua eſt ſubreptio. Verbi gratia, impetravit quis reſcriptum contra debitorem ſuum, aſſerens ex ignorantia de conſuetudine patriæ cauſas tractari ſimpliciter & de plano, cùm tamen id falſum eſſet. Quare Pontifex commiſit cuidam cauſam ſimpliciter, & de plano tractandam, literæ valebunt quoad commiſſionem illi judici factam, & virtute illarum poteſt delegatus procedere in forma communi, at non valebunt quoad ſpecialem illum procedendi modum. Et ratio eſt, quia ſubſtantia illius reſcripti eſt ipſa juriſdictio, forma autem accidentalis eſt ille procedendi modus ſpecialis, quem Pontifex delegato conceſſit. Cum ergo ſubreptio abſque dolo contigerit, fueritque cauſa ſolius formæ, quæ à reſcripti ſubſtantia poteſt ſeparari, ipſam ſolam formam vitiabit. Hoc expreſsè deciditur, *c. Super literis de reſcript.* Et ita tradunt omnes. Et ſic intelligunt aliqui, *c. Si eo tempore, de reſcript. in 6.* ubi deciditur, reſcriptum ad beneficium, ſive cum cura, ſive abſque illa obtentum, tacito defectu legitimæ ætatis ad curatum, cum tamen legitima eſſet ad ſimplex, validum eſſe ad obtinendum beneficium ſimplex, non verò curatum: intelligunt enim hunc textum, quando ea ſubreptio fuit ex ſimplicitate aut ignorantia. Et ita conciliant hunc textum cum *d. c. Super literis.* Hi ſunt *Abb. eo c. Super literis, n.9. & c. Sedes, n.2. de reſcript.* ubi *Felin. n.2. Francus d. c. Si eo tempore, n.4. Gutier. q. canon. l.2. c.25. n.45.* Sed de hac expoſitione dicemus n.71.

Nomine autem hujus ſimplicitatis aut ignorantiæ intelli- 62 go quamcumque, quantumvis craſſam, modò non ſit ingens temeritas. Ut n.66. probabo.

Hoc tamen ſuppoſitum eſt primò limitandum, niſi à nego- 63 tio, circa quod commiſſa fuit illa ſubreptio non doloſa, dependeant alia negotia tanquam acceſſoria: tunc enim, etiamſi in his non ſit ſubreptio, corruent pereunte principali. Sic *Abb. c. Sedes, n.4. de reſcript. & ibi Felin. n.2. Francus c. Si eo tempore, n.4. eod. t. in 6.*

Secundò limitant quidam, ut intelligatur in his literis gra- 64 tioſis aut beneficialibus, ſecus in privilegiis, quæ aſſerunt per ſubreptionem etiam non doloſam vitiari indiſtinctè. Nam cùm privilegium ſit lex privata, concedens intendit præcisè privilegium concedere. Sic *Ant. c. Super liter. 2. n.25. de reſ.* Sed meritò id reprobat *Felin. eo c. Super literis, n.3. limit.3.* Quia literæ beneficiales, & privilegia in hoc differunt. Quippe Pontifex præcisè etiam intendit conferre beneficium. Item quia cum literæ ad beneficia ſint valde ſtricti juris, ſi per ſubreptionem partis illarum non doloſam minimè vitiantur totæ: à fortiori nec privilegia, & ideo hac ratione ductus *Abb. eo c. Super literis, nu.9. in principio,* ait hoc habere locum in literis beneficialibus, & privilegiis. Item quia *Innoc. c. Cum dilectus, n.3. de reſcr.* æquiparat privilegia, & literas beneficiales in materia ſubreptionis.

Quintò ſupponendum eſt, quando ſubreptio fuit per frau- 65 dem vel malitiam, vitiari omnino literas, quamvis ea non fuerit cauſa totius reſcripti, ſed ſolius formæ ſpecialis. Hoc expreſsè deciditur *c. Super liter. de reſcr.* conſtituto hoc diſcrimine inter literas ſic impetratas, & quando per ignorantiam impetrantur, ibi: *In ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex illis literis commodum conſequantur, & c. Sedes, in fine eodem tit.* ibi: *Mendax precator careat penitus impetratis.* Quæ eadem verba habentur, *l. Et ſi legibus 5. cap. Si contra jus.* Et fatentur omnes, (quod qualiter intelligatur à nu.70. videbimus.) Et hoc abſque dubio intelligendum eſt, ſive ea ſubreptio malitioſa contigerit falſum exprimendo, ſive verum tacendo. Quia expreſſis verbis idem de utraque ſubreptione diſponitur, *d. c. Super literis,* ibi: *Si qui priori modo falſitatem exprimant, vel ſuppriment veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex illis literis commodum conſequantur.* Et ita docent *Abb. ibi, n.1. notab.2. Imola n.6. Barbatius n.24. Decius in novo edit. n.4. notab.1. & d. c. Sedes n.54. notab 4.* Quare cautè intelligendi ſunt *ipſemet Abb. eo c. Sedes, n.4. Tiraquel. de pœnis temperandis, cauſa 44. nu.41.* dum conſtituunt diſcrimen inter ſubreptionem, falſum exprimendo, & tacendo verum, ut in priori casu corruat omnino reſcriptum in mendacii pœnam: ſecus in poſteriori. Et rationem reddunt, quod non ſit ita odioſus tacens verum, ſicut exprimens falſum: potuit enim taciturnitas ex ea ignorantia procedere. Sed *Felinus eod. c. Sedes n.2.* adversùs hanc rationem inſurgit. Nam etiam falſum poſſet abſque dolo exprimi, & verum quoque ex dolo taceri. Unde intel-

intelligo, prædictos authores (ne credatur illos ita abſurdè loquutos contra textum expreſſum *d. cap. Super literis*) ſenſiſſe tantum, magis præſumi dolum ex falſi expreſſione, quàm ex veri taciturnitate: cum illa frequentius ex dolo procedat. At ſi verè utraque ex dolo procedat, idem de utraque eſt dicendum.

66 Exiſtimo autem quamtumvis craſſam ignorantiam, & ſimplicitatem, modò non ſit ingens temeritas, excuſare ab hac pœna Irritationis totius reſcripti, ratione ſubreptionis in altera ejus parte: itaque ut locus ſit huic pœnæ, deſideratur, ut Impetrans ſciens, & prudens malitioſo animo id faciat. Quia textus *d. c. Super literis*, expreſsè petit fraudem vel malitiam. At taciturnitas ex quacumque ignorantia, & ſimiliter expreſſio falſi ex illa, non poteſt doloſa ac malitioſa nuncupari, niſi ingens temeritas in ea ignorantia reperiatur. Ut latius probabo l. ſeq. diſp. 32. n. 36. & 39.

67 Neque erit locus huic pœnæ, ſi cum pars verum propoſuerit, ipſa ignorante, curialis vel ſolicitator ſciens, & prudens ſubreptionem commiſerit, tacita veritate, aut expreſſa falſitate. Ducor, quia *eod. c. Super literis*, dicitur impetrantem in ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex literis commodum conſequuturum. At verùm impetrans in nulla culpa fuit. Ergo non debet ea pœna affici, ut literarum commodo prorſus careat, ſed de illo judicandum eſt, ac de impetrante per ignorantiam. Atque in hoc ſenſu verum eſt quod ait *Navar. l. 3. concil. in 1. edit. t. De regularibus, conſ. 78 n. 3. in 2. l. t. t. De reſcript. conſ. 15. nu. 3.* nimirum, narrationem falſi factam per ſolicitatorem non videri tanti momenti, quanti factam per ipſammet partē. Et in hoc etiam ſenſu verum erit, quod n. 57. retulimus ex *Rota & aliis* aſſerentibus non nocere parti relationem falſam ſolius curialis vel ſolicitatoris: id enim verum eſt, ne vitiet totum reſcriptum, quando totius non eſt cauſa: ſecus quando eſſet cauſa totius, ut ibi diximus.

68 Sed quæres an in dubio præſumatur hic dolus? Conſulendi ſunt *DD. eod. c. Super literis*, & maximè *Felin ibi n. 5.* Et breviter placet in dubio non præſumi hunc dolum, ſed potius ignorantiam, atque illum opponenti incumbere probandi onus. Ut docent *Gloſ. d. c. Super literis, verb. Priori modo, & ibi Hoſt. n. 7. Imol. n. 5. Beroius in 2. lectura, n. 70. & citatis Baldo, Tiraq. & aliis Pelaez de majorato, in 1. edit. 2. p. q. 8. fine, & q. 9. fine* Præſumetur autem dolus (ut bene ajunt *Gloſ. ibi, verb. Nullatenus, in fine*, & latius *ibi Abbas n. 7. Beroius proximè allegatus*) ex variis circumſtantiis. Et ita ad hoc judicandum ſpectabit judex, an ille dixerit falſum in proprio facto, an in alieno: & an factum ſit proximo, an longinquo tempore geſtum, ut vel ſic præſumatur ſcientia: & an literę ſint magni an modici momenti. Et bene docet *Rebuff. praxi benef. t. differentia inter reſcripta gratia, & juſtitia. n. 25. different. 8.* facilius præſumi dolum in literis gratiæ quam juſtitiæ. Quod hæ multo facilius obtineantur, & ideò non ſit opus uti dolo ad eas impetrandas. Probabitur autem hæc ignorantia impetrantis juramento ipſius, niſi eſſet veriſimile ipſum habuiſſe notitiam. Ut de probanda ignorantia diximus l. t. diſp. 62. fine. Et ſic docet aliis citatis *Rebuff. in concordatis, in forma mandati Apoſt. paulo ante clauſulam, Motu proprio, verſ. Et hac ignorantia.*

69 His præmiſſis, triplex quod ad præſens attinet verſatur difficultas circa intellectum *d. c. Super literis, de reſcript.* quando impetratio fuit per dolum, & malitiam, ſive tacendo verum, ſive exprimendo falſum. I. eſt, an intelligatur, quando partes ejuſdem reſcripti ſunt omninò ſeparatæ, ita ut in pœnam committentis doloſam eam ſubreptionem, circa alteram ſolam reſcripti partem, vitietur quoque altera pars? II. an ea ſubreptio doloſa, ut totum reſcriptum vitiet, debeat eſſe circa cauſam finalem, eam tacendo, vel falsò exprimendo, an potius ſufficiat circa cauſam impulſivam? III. an ipſo jure ſubreptio hæc doloſa vitiet reſcripta juſtitiæ, & gratiæ?

70 Circa 1. difficultatem quidam ſentiunt textum *eod. c. Super literis*, intelligi etiamſi reſcriptum contineat plura ſeparata: quippe omnia vitiabuntur per ſubreptionem doloſam in altero commiſſam. Sic docent *Abbas ibi, n. 2. Barbatius n. 25. Berojus 1. lectura n. 7. & 8.*

71 At verius eſt, non intelligi quando partes ejuſdem reſcripti ſunt omninò ſeparatæ, ſed ſolùm quando altera gratiæ pars connexionem habet cum altera: quia eandem cauſam eundemque finem reſpiciunt: tunc enim ſolùm ſubreptio doloſa in una parte vitiabit aliam. Prob. quia hæc irritatio eſt in pœnam doli, & malitiæ, (ut expreſsè dicitur *eod. c. Super literis.*) Ergo non eſt extendenda ultra caſum in eo textu expreſſum. Qui eſt, quando impetratur unum reſcriptum diverſa continens, quorum unum connexionem habet cum altero: quia pertinet ad eandem cauſam decidendam. Ut conſtat ex exemplo quod ſubjunximus n. 61. ex mente Doctorum. Item quia cùm diverſæ gratię abſque ulla connexione in eodem reſcripto conceduntur, ſunt virtute duo reſcripta, ac omninò per accidens, & materialiter unum. Nil ergo confert ſubreptio circa unam gratiam, ad alterius irritationem. Item quia *c. Si eo tempore, de reſcript. in 6.* cujus deciſionem retuli *nu. 61* hanc partem probare videtur, ibi enim ſunt diverſæ gratiæ, & omninò ſeparatæ, & ad diverſos effectus, nimirum altera ad beneficium ſimplex, altera ad curatum, & ideo ſubreptio circa unam minimè vitiat alteram. Nec jure probatur, ſed ad libitum dicitur intelligi eum textum, quando ſubreptio fuit per ignorantiam. Ut eum volunt intelligi DD. aliqui, quos n. 61. allegavi. Et ideo hanc ſuſtinent ſent. ita intelligens *id c. Si eo tempore, Decius d. c. Super literis, in nova edit. notab. 1. n. 7. & 18.*

Hinc deducitur, ſi in eodem reſcripto impetret quis diſpenſationem voti caſtitatis, ac peregrinationis Hieroſolymitanæ, allegata ſcienter falſa cauſa circa alterum votum, vera autem circa alterum, non vitiari diſpenſationem circa utrumque ſed circa illud, in quo cauſa falſa fuit. Quia ſunt diſpenſationes omninò ſeparatę. Secus ſi duplicis impedimenti ad nuptias diſpenſatio in eodem reſcripto obtineretur, ut voti caſtitatis, & conſanguinitatis, nam ſubreptio doloſa in altero vitiabit totam diſpenſationem. Quippe cum ſit reſcriptum ad eandem cauſam, eundemque finem reſpiciens, quoad utramque partem cenſebitur prorſus unum. Sic enim ponderavit *Decius n. praced. allegatus* ad dijudicandum, an unum ſit reſcriptum, vel potius duæ partes ſeparatæ. An hoc autem ſit ipſo jure, & in foro conſcientiæ ante judicis ſententiam? dicemus n. 76 & 78. 72

Circa 2. difficultatem n. 60. propoſitam, quidam ſentiunt taciturnitatem veri, vel falſi expreſſionem doloſam circa cauſam impulſivam unius partis reſcripti, vitiare totum: & ita intelligunt textum *d. c. Super literis, de reſcr.* Et prob. nam loquens textus de falſitatem exprimente, vel ſupprimente veritatem per fraudem, indiſtinctè decidit nullum ex eis literis poſſe illud commodum aſſequi. At poſteà agens de eo qui per ignorantiam diſtinguit, an talis ſit cauſa circa quam fuit ſubreptio, ut ea non tacita, ſed verè expreſſa, adhuc literæ concederentur, & tunc dicit valere quoad eam partem, quæ concedenda foret: ſecus ſi talis ſit cauſa, ut illa verè expreſſa nullatenus literæ concederentur. Ergo in priori parte indiſtinctè intelligitur textus, ſive cauſa ſit finalis, ſine qua non, ſive ſolùm impulſiva. Aliàs nullum eſſet diſcrimen inter utrumque caſum. Et pro hac ſent. apertè ſunt *Gloſſa eod. c. Super literis, verb. Nullatenus, & ibi Innoc. ſtatim in princ. Jo. Andr. n. 22. Imola n. 2. Barbatius n. 24. Decius c. Sedes, in nova edit. n. 14. notab. 4. de reſcr.* dicunt enim corruere reſcriptum, quando eſt dolus, ſive aliàs Pontifex eſſet conceſſurus literas, ſive non Quia hæc diſtinctio (inquiunt) adhibetur in textu, quando literæ per ignorantiam impetratæ ſunt. Ejuſdem ſent. videtur apertè *Bellamera deciſ. 4 nu. 1.* ubi ait ex duplici capite reddi poſſe reſcriptum ſubreptitium ex falſi expreſſione: altero, quia induxiſſet ad concedendum: altero verò, quia per fraudem. Sentit ergo apertè, quando fraus intercedit, non ſpectandum eſſe an falſi expreſſio induxerit Principem ad concedendum. Ejuſdem videtur expreſsè *Sylv. verſ. Reſcriptum q. 6. & 7. init.* ubi abſolutè docet gratias & privilegia vitiari tacita veritate, vel allegata falſitate ſcienter: & ſtatim loquens quando ignoranter, dicit tunc vitiari, quando Princeps cognita veritate non conceſſiſſet. Eandem tenet in propriis terminis *Corduba ſum. q. 45. opin. 1. punct. V. immediatè ante 3. rationem*, ubi loquens de matrimonii diſpenſatione ait diſpenſationem non valere, quamvis cauſa ſcienter falsò narrata, vel vera ſcienter tacita, ſit minus principalis, & ſine qua Pontifex verè prorſus diſpenſaret: per *d. c. Super literis.* Cujus ſent. refert *Gutier. q. can. lib. 2. c. 15. n. 134.* & dicit eſſe veriſſimam. 73

Sed re attentius conſiderata exiſtimo juxta diverſas ſententias diverſimodè loquendum. Quia retenta opinione citata nu. 10. & 13. dicenti taciturnitatem cauſæ impulſivæ, ejuſve falſam expreſſionem vitiare gratiam, dicendum eſt vitiari totum reſcriptum ex ſubreptione circa cauſam impulſivam partis illius. At retenta noſtra ſent. citata n. 17. & n. 32. dicenti ſolam ſubreptionem circa cauſam finalem, ſine qua literæ non concederentur, illas vitiare, ſentiendum eſt quantumvis malitia, & dolus adſit in tacenda veritate, vel exprimenda falſitate ſolius cauſæ impulſivæ, totius vel partis reſcripti, nil ipſius vitiari. Atque ita intelligitur *d. c. Super literis.* Itaque ſolùm diſpenſationes, & cætera reſcripta ſubreptitia cenſentur, quando ſive ignoranter, ſive dolo, eſt taciturnitas veri, ſive expreſſio falſi in cauſa finali, qua ſublata Pontifex non concederet literas, aut ſi concederet, non tamen eodem modo, ſed moderamina quædam adhibendo. Et tunc ſi ea ſubreptio tacendo verum ſive exprimendo falſum contingat in cauſa finali totius reſcripti, & ita totum reſcriptum afficit, vitiabit totum, (ut probavi n. 56.) ſive per fraudem, ſive per ignorantiam contingat. Si autem accidat circa ſolam reſcripti partem, tunc diſtinguendum eſt, ſi per ignorantiam, ſola pars reſcripti, quæ ea ſubreptione afficitur, vitiabitur: ſi autem per malitiam, vitiabitur totum (quod intellige juxta dicta nu. 41. quando allegantur plures cauſæ, nam quando una ſola allegatur, nil refert an ſit finalis, an impulſiva, ut ibi explicui.) Quare differentia, quam textus *d. c. Super literis*, conſtituit, qua innititur contraria ſent. ubi abſolutè & indiſtinctè loquitur textus, quando adfuit dolus, at quando ignoranter, cum diſtinctione an literæ concederentur, necne: eò ſolùm pertinet, ut quando adeſt fraus circa partis reſcripti cauſam finalem, vitietur indiſtinctè, & omninò reſcriptum, tam quoad partem inutilem, id eſt, quæ ſecluſa ea ſubreptione non concederetur; quam quoad alteram utilem, id eſt, aliàs concedendam. At quando fuit ex ignorantia, pars ſola inutilis vitiatur. Itaque in priori parte, nimirum, quando fraus intervenit, jure optimo non diſtinxit textus, an ea fraude ſecluſa pars 74

ſa pars

Digitized by Google

ſa pars literarum eſſet concedenda, qui ea contingente circa ſolam reſcripti partem, ubi eſt in cauſa finali, corruit totum, quamvis altera reſcripti pars ſubreptione ceſſante foret concedenda. At in poſteriori parte ubi ſermo eſt de ſubreptione ignoranter admiſſa circa cauſam finalẽ, opus fuit diſtinctione, an ſubreptio ſit circa cauſam finalem totius reſcripti, vel ſolius partis. Quia ſi ſit in cauſa finalis totius, corruet totum: ſi ſolius partis, illa ſola corruet. Et ita totus ille tex. *d.c. Super literis*, de ſubreptione veritatis ſuppreſſæ, vel falſitatis expreſſæ loquens, agit de ſola cauſa finali, ſine qua literæ non concederentur, vel totæ, vel pars illarum. Ducor, quod totus ille textus agat de taciturnitate veritatis, vel expreſſione falſitatis cauſæ conducentis ad valorem reſcripti. Cum de hac ſubreptione loquatur, eam ponderans ad valorem vel nullitatem reſcripti. At cauſa impulſiva non eſt hujuſmodi, ſed ſola cauſa finalis, juxta veriorem ſententiam. De ſola ergo ſubreptione circa cauſam finalem agit. 2. Quia textus, quoad hoc æquiparat prorſus malitiam, & fraudem in tacenda veritate, vel exprimenda falſitate. At tacens veritatem, quam explicare non tenetur qualis eſt juxta veriorem ſent. circa cauſam impulſivam, nequit jure optimo fraude vel malitia notari. Hæc enim culpam & ſanè non levem implicant: cùm tamen nulla ſit in eorum taciturnitate, quæ quis explicare non tenetur. Et confir. quia licèt in mendacii expreſſione delictum ſit, at ſi non contingat circa cauſam conducentem ad reſcripti valorem, non afficietur id delictum malitia ſpeciali mendacii ratione reſcripti, in quo contingit. Sicut mentiens in confeſſionis Sacramento circa rem non neceſſariò detegendam in eo, reus eſt mendacii ſimplicis, at non mendacii ad confeſſionem attinentis. Sicut ergo hoc mendacium non vitiat confeſſionem: ita neque illud debet vitiare reſcriptum. Et ideò hujus ſent. eſt *Beroius d.c. Super literis, in 2. lectura, n. 53.*

57 Ultimum dubium eſt. An hæc pœna irritationis totius reſcripti ob ſubreptionem doloſam in parte illius inducatur ipſo jure: atque ita literæ juſtitiæ ſic ſubreptitiæ, quas aliàs non ipſo jure ob ſubreptionem irritari diximus nu. 3. ſint dicendæ ipſo jure nullæ, quando ſubreptio fuit doloſa? Pars affirmans ſuaderi videtur, quia *c. Sedes, in ſ. de reſcript. & l. Et ſi legibus. C. ſi contra jus*, dicitur hunc mendacem impetratorem debere penitus carere impetratis. At dictio, Penitus, importat ipſo jure, *c. ſi. cum ibi adnotatis, de pœnit.* Et docent aliis citatis *Decius c. Cæterum, in nova adit. n. 25. de reſcript. Tiraq. l. Si unquam, verb. Revertatur, nu. 105. verſ. 26. C. de revocand. don.* Secundò, quia *c. Super literis, de reſcript.* dicitur nullum ex illis literis commodum conſequendum. At dictio, Nullus, ob negationem univerſalem in ea incluſam denotat ipſo jure. Ut docent *Gloſ. cap. Innotuit, verb. Nullam, de elect.* & multis aliis citatis *Tiraquel. d. verb. Revertatur, n. 24. verſ. 76. fallit.* Et confirm. quia ſi literæ valerent ipſo jure, magnum commodum conſequeretur impetrans, contra *d. cap. Super literis*, deciſionem.

76 At dicendum eſt, non vitiari literas juſtitiæ ipſo jure, ſive quoad partem ſubreptitiam, ſive quoad non ſubreptitiam, ſed ope exceptionis utramque partem irritandam eſſe ratione illius doloſæ ſubreptionis. Ducor, quia *eod. c. Super literis, de reſcript.* aſſeritur judicem datum in literis his doloſis non poſſe cognoſcere de cauſa ſibi commiſſa, poſtquam ſibi facta fuerit fides de impetrantis dolo. Ergo ante fidem ſibi factam poteſt cognoſcere; ac proinde proceſſus anteà factus erit validus. 2. Quia textus *eo. c. Super literis*, ait in pœnam doli id reſcriptum vitiari: cùm tamen regulariter non vitiet ipſo jure ſubreptio literas juſtitiæ, (ut n. 3. diximus.) At pœna non incurritur ipſo jure, niſi quando id expreſsè in jure ſtatutum reperitur. Ut notatur *reg. In pœnis, de reg. jur. in 6.* Quod in hoc caſu non reperitur expreſſum. Nam verba illa: Nullum commodum conſequatur, & Penitus careat impetratis, tantum volunt, ut nulla pars illius reſcripti doloſi valeat, ſed omnes partes penitus valore deſtituantur. Quare fateor dictiones has Penitus, & Nullus, importare ipſo jure, quando non eſſet aliud in textu, cui applicarentur. At ſic poſſunt applicari ad totalem reſcripti annullationem, tam, ſcilicet, quoad partem ſubreptitiam, quàm non ſubreptitiam. Ad quod confert doctrina *Tiraq. l. Si unquam, verb. Revertatur*, ubi cum n. 105. retuliſſet multos dicentes dictionem, Penitus, importare ipſo jure: ſtatim, n. 108 *verſ. Contrarium tamen*, refert multos alios dicentes non importare ipſo jure: & ipſe ſubdit hoc eſſe verum, quando ſubjecta materia ſuadet non importare ipſo jure. Quod hic contingit, ne inducatur correctio textuum, quos n. 3. retulimus ad probandum literas juſtitiæ non annullari ipſo jure per ſubreptionem. Unde dum tex. *d. c. Super literis*, ait mendacem nullum ex literis commodum conſequuturum: & textus nu. præced. allegati hunc penitus impetratis carere debere, intelliguntur non illicò, ſed poſtquam dolus oppoſitus fuerit, ac legitimè probatus. Et ideò hanc partem tuentur *Gl. d. c. Super literis, ver. Nullatenus*, & ibi latè *Beroius in 1. lectura, n. 25. & 26.*

77 Sed major difficultas eſt, an diſpenſationes, & cæteræ gratiæ vitientur quoad utramque partem ipſo jure, & in foro conſcientiæ ſint omninò irritæ, quando ſubreptio doloſa fuit circa alterius ſolam partis cauſam finalem. v. g. impetravit quis diſpenſationem in voto caſtitatis, & conſanguinitate ad ducendam conſanguineam, allegato vero incontinentiæ periculo, quod legitimam diſpenſandi in voto cauſam præbet, & falſa fœminæ paupertate ſcienter, quæ eſt cauſa diſpenſandi in conſanguinitate. Quæ diſpenſatio in totum vitiatur, juxta deciſionem *d. c. Super literis*, (ut diximus nu. 72.) dubitatur ergo an ipſo jure, & in foro conſcientiæ ſit irrita, quoad partem eam, in qua non fuit ſubreptitia, ſcilicet, quoad votum caſtitatis. Nam de parte ſubreptitia nullus dubitat. Et videtur nulla ipſo jure, & in foro conſcientiæ, nulla ſent. judicis expectata. Quia literæ gratiæ ſubreptitiæ ſunt ipſo jure in utroque foro irritæ, ut nu. 3. probavi. ? At juxta *d. c. Super literis*, ſubreptio doloſa in una parte diſpenſationis, reddit totam ſubreptitiam. (Sicut enim dixi n. 54. ille textus loquens in literis juſtitiæ, procedit à fortiori in literis gratiæ.) Tota ergo erit in utroque foro ipſo jure irrita. Et confirm. quia literas juſtitiæ non ipſo jure irritari in eo textu, inde contingit, quod hujuſmodi literæ non reddantur per ſubreptionem ipſo jure nullæ. Ac proinde cum textus non exprimat pœnam nullitatis induci ipſo jure, inducetur utique juxta earum naturam, quæ eſt, ut ope exceptionis irritari poſſint. At literæ diſpenſationis, & gratiæ ſunt ipſo jure nullæ, quando ſubreptitiæ ſunt. Ergo eo ipſo quòd textus decidit utramque partem fore ſubreptitiam, decidit conſequenter utramque partem fore nullam ipſo jure, & in foro conſcientiæ. Tandem, quia ſi dicas hanc irritationem eſſe delicti pœnam: (ut expreſsè dicitur *eo. c. Super literis*,) ac proinde ſententiam judicis ad eam incurrendam deſiderari. Obſtat, quod hæc non ſit pœna privans impetrantem re ſibi jam acquiſita. Quod propria pœnæ ratio petit, & ideo ſententia judicis indiget. Sed ſolo lucro acquirendo privatur impetrans, idque vel voluntate concedentis, qui eam eſſe explicuit *d. c. Super literis*, ut doloſus impetrans nullum ex iis literis commodum conſequatur. At pœnæ hujus generis nulla ſententia indigent. Ut conſtat in pœna à teſtatore legatis adjecta.

At verius exiſtimo, non irritari ipſo jure, & in foro conſcientiæ eam partem diſpenſationis, quæ vitio caruit, ſed opus eſſe judicis declaratione. Ducor, quod textus *d. c. Super literis*, non decidat ratione ſubreptionis doloſæ in altera gratiæ parte, reddi quoque alteram ſubreptitiam: ut vel ſic per neceſſariam conſequentiam deducatur, alteram partem fore ipſo jure in utroque foro irritam. Sed tantùm decidit debere impetrantem carere alterius partis commodo, quæ aliàs utilis erat: & non quomodocumque decidit debere eo commodo carere, ſed in doli pœnam. Ergo non eſt cur ea irritatio ſequatur naturam literarum gratiæ ſubreptitiarum, ſed debet ſequi naturam pœnæ, quæ eſt, ut non incurratur ipſo jure, ſed poſt judicis ſententiam, ubi contrarium non invenitur expreſsè deciſum in jure. Et confir. quia hoc jus eſt pœnale, & correctorium juris communis, juxta quod utile per inutile non vitiatur, quando commodè ſeparari poſſunt, *reg. Utile de reg. juris* in 6. Ergo potius eſt valde reſtringendum, ne ea pœna, & correctio cenſeatur inducta ipſo jure. Secundò, quia hæc irritatio non eſt omnino rei nondum acquiſitæ. Cùm jus habeat impetrans, ut utilis pars diſpenſationis non vitietur per inutilem: idque in jure ipſo Pontificio ſundetur. Cùm ergo in pœnam hoc jure privetur, deſiderabitur aliqua judicis ſententia. Tandem, quia ſi textus *d. c. Super literis*, non irritat ipſo jure literas juſtitiæ ſic obtentas, (ut diximus n. 76) de quibus expreſsè loquitur. Cur dicendum erit literas gratiæ irritari ipſo jure, cum de illis non loquatur is textus, ſed per quandam conſequentiam, & extenſionem Doctorum trahatur ad eas, (ut diximus n. 54.) Nec obſtat dicere naturam literarum gratiæ ſubreptitiarum, quæ ipſo jure ſunt nullæ, id petere. Id enim fateor, ſi textus decideret alteram partẽ eodem ſubreptionis vitio affici, ex ſubreptione doloſa commiſſa in altera. At cum id non decidat, ſed ſolùm ex ea parte utili nullum commodum conſequendum in doli pœnam, non rigidius hæc pœna accipienda erit in literis gratiæ; quàm in literis juſtitiæ: quas non irritat ipſo jure. Et ex his conſtat ſolutio ad argum. contraria n. præced. adducta. 78

Tandem quia ſatis longa, & difficilis eſt diſputatio: placuit eam ſummatim complecti. 1. Dico, tunc tantum eſſe ſubreptitia quæcumque reſcripta gratiæ, vel juſtitiæ, ex taciturnitate veri, quando tacetur veritas, quam jura expreſſis verbis declarari jubent: vel eſt talis, quæ intrinſecè attinet ad diſpenſationem, eſtque cauſa finalis illius: quia ea veritate expreſſa, aut omninò denegaretur diſpenſatio, aut cum aliquo moderamine concederetur. 2. Dico, tunc ſimiliter vitiari ex falſi expreſſione, quando contingit circa cauſam finalem, ita ut ea falſitate non expreſſa, denegarentur literæ: aut iis eſſet moderamen adhibitum. Quod intelligendum eſt, quando plures cauſæ narrantur, & finalis eſt vera. Nam ſi una ſola cauſa narretur, & ea falſa ſit, qualiſcumque ſit illa, non valebit reſcriptum. 3. Dico, ſi eæ literæ motu proprio concedantur, valere non obſtanti ſubreptione veritatis tacitæ. Secus ſi eſſet ſubreptio falſitatis narratæ. Ultimò dico, quando falſi expreſſio aut veri taciturnitas contingit circa ſolam cauſam impulſivam, licèt dolo contingat, in neutro foro vitiari literas. Si autem ſit circa cauſam finalem, ſic diſtinguendum eſt, ſi eſt cauſa totius reſcripti, totum vitiabitur, ſive dolo ſive ignoranter contingat. Si ſolius partis eſt cauſa, & altera pars eſt omnino ſeparata, illa ſola pars vitiabitur, in qua eſt ſubreptio etiam doloſa. Si autem partes conjunctionem quandam habeant, ſeparabilem tamen quoad valorem, tunc ſi ignoranter, id eſt non per fraudem & malitiam, ſubreptio admiſſa ſit, valebit in utroque foro reſcriptum, quoad ſolam partem in qua non fuit ſubreptio. Si verò per 79

frau-

Digitized by Google

fraudem & malitiam, ea quoque pars vitiabitur, & corruet, in qua non fuit ſubreptio; non tamen ipſo jure, & in foro conſcientiæ, ante judicis ſententiam, ſed poſt illam.

DISPUTATIO XXII.

An duplici ad eandem rem diſpenſatione impetrata, poſterior ſubreptitia cenſeatur, niſi prioris mentionem faciat?

SUMMARIUM.

An quando non additur diſpenſatio, ſed eſt executio prioris, ſit opus mentione prioris? n.1.

Quid, quando poſterior diſpenſatio additur priori? Refertur opinio affirmans, n.2.

Proponuntur probantia non opus eſſe mentionem prioris facere, n.3.

Sola diſpenſationis natura attenta non eſt ea mentio neceſſaria, ſed in quantum colligitur velle Principem, ut ea mentio fiat, n.4.

Non eſt neceſſaria mentio, quando non eſt aliqua contrarietas inter utramque, n.5.

Quid, ſi prior cum moderatione fuit conceſſa, & poſterior abſque illa? num.6.

Quid, ſi utraque ab inferiori conceſſa ſit? n.7.

Quid, ſi in poſteriori eſt clauſula, motu proprio, & ex certa ſcientia? num.8.

Quid, ſi utraque diſpenſatio ab eodemmet petita ſit? n.9.

Quid, ſi concedens poſteriorem abſque limitatione, norit ex ſtylo Curia ſolere apponi limitationem? n.10.

Quid, ſi quis impetret diſpenſationem voti caſtitatis cum limitationibus ex ſtylo Curiæ apponi ſolitis, & poſteà aliam abſolutam, tacita priori? n.11.

Quid, ſi poſterior ex nova cauſa ſufficienti impetretur? n.12.

Quid, ſi impetrans diſpenſationem ad nubendum conſanguineo, ei non nubens, vel facta jam vidua impetret aliam ad nubendum alii conſanguineo, non facta prioris mentione? n.13.

Quid, ſi petita diſpenſatio denegetur, & tacita denegatione impetretur? num.14.

Quid, ſi orto dubio aut ſcrupulo circa valorem prioris diſpenſationis limitata, impetretur alia amplior, tacita priori: an utraque valeat? num.15.

Quid, ſi poſterior ſit limitatior, an fas ſit depoſito prioris dubio illa uti? 16.

Quid, ſi poſterior non impetrata ſit ad confirmandam priorem, ſed ad illam, qua limitatior erat augendam, an utraque tacita priori corruat? Referunt quadam ſententia, num.17.

Proponitur ſententia Auctoris, n.18.

An impetrans diſpenſationem ad ducendam conſanguineam, & nolens ducere, obtinens diſpenſationem ad ducendam aliam, poſſit hac poſteriori non ducta, vel jam viduus effectus, uti priori diſpenſatione, n.19.

An ſi impedimentum matrimonii ex eodem vel diverſi generis crimine conſurgat, & impetrata ſit ſemel diſpenſatio, ſit poſterior ſubreptitia, non faciens prioris mentionem? n.20.

An priori diſpenſationes irrita ſit neceſſaria mentio in poſteriori? num. 21.

Quid, ſi ab eodem utraque impetretur, & prior ſit limitatior? num. 22.

An hac poſterior in totum corruat, an quoad ſolum prioris exceſſum? num.23.

Solvuntur argumenta, num.24.

1 IN hac diſp. non eſt mentis noſtrę tractare de reſcriptis juſtitię quando ſcilicet, altera pars impetrat reſcriptum, non faciens mentionem prioris à ſe vel ab adverſaria parte impetrati. Nec etiam an poſterius privilegium non faciens mentionem prioris, illi deroget, quando prius eſt alteri conceſſum. Sed de his conſulendi ſunt *DD. c.1. & c. Cæterum, de reſcr.* Sed de ſolis diſpenſationibus agimus, quādo poſterior ſubreptitia cenſeatur, eò quòd prioris mentio facta non ſit. De qua re nimis breviter, & valde confuſè tractant DD. & ideo difficilis eſt reſolutio. Cōſtat autem inter omnes, quando diſpenſatio non additur diſpenſationi, ſed eſt exequutio diſpenſationis jam factę, non eſſe opus prioris diſpenſationis mentione. Ut ſi cum homicida diſpenſatum ſit ad beneficium obtinendum, non tenetur dum poſtea beneficium impetrat, defectus illius aut diſpenſationis mentionem facere. Quòd jam in illo diſpenſatum ſecum ſit, nec nunc diſpenſationem aliquam impetret, ſed priorem exequatur recipiens beneficium. Sic contra aliquos quos tacito nomine ibi refert, tenet. *Joa. And. c.2. n.1. de filiis presbyt. in 6. & ibi Anch. n. un. not. 3. Dom. n.7. Franc. n.5. Abb. c. pen. n.14. de reſcr. Rebuffus praxi benef. t. diſpenſationibus, in fi. & in concordatis, in forma mandati Apoſtolici, ſuper verb. Diſpenſationum.*

2 Difficultas autem eſt; quoties nova diſpenſatio priori additur, an ut poſterior valeat, ſit neceſſariò prioris eidem conceſſæ mentio facienda? Et quidem communiter DD. id affirmant. Ducũtur potiſſimum ex *c.2. de filiis presb. in 6* ubi deciditur ſubreptitiam fore diſpenſationem à Sede Apoſt. impetratam, ut illegitimus obtineat plura beneficia, ſi prius ad unum diſpenſatum ſecum ſit, nec in poſteriori diſpenſatione, mentionem illius defectus faciat. Et redditur ibi ratio, quod Pontificem prioris diſpenſationis cōſciũ non conceſſurum poſteriorem, ſit veriſimile. Secundò, idem probant ex *c. pen. de praeſcr.* ubi judicatur ſubreptitium privilegium recipiendi Sacramenta à quovis Antiſtite abſolutè conceſſum cuidam Abbati, non facta mentione alterius privilegii prius eidem Abbati conceſſi non ita amplè, ſed cum moderatione hac, ſi proprius Antiſtes miniſtrare nollet. Tertiò, ex *l.3. C. de Epiſcopali audientia*, ibi: *Remiſſionem veniæ crimina niſi ſemel commiſſa non habeant.* Ex quo textu *Gulielmus de Cuneo ibi. Bald. n.4. Paulus nu.9.* & innumeri alii, quos referunt, & ſequuntur *Tiraq. de pœnis temper. cauſa 10. n.4. Cov. li. 1. var. c.20. n.8. Ant. Gomez. to.3. var. c.3. n.60 fi. Nav. l.1. conſ. in ueraq. ed. t. De conſt. conſ. 1. q.19. n.53. & in extravag. de datis pro juſtitia vel gratia, notab. 32. n 48. verſ. Nec obſtat reſ. Jul. Clar. l.5 recept. in pract. crim. §. fi. q.59. n.9. Sarmiento l.1. ſelectar. c.9. n.2. Menoc. de arbitr. l.2. centur. 3. caſu 203. n.32. Padilla l. Tranſigere, nu.69. C. de tranſ. Boſſius practica, t. De remediis ex ſola clementia Principis, n.35. Plaz. de delictis, c.45. ad fi. Molina l.2. de primog. c.4. n.52. & l.3. c.3. n.43. Rojas ep. ſucceſ. c.13. n.22. Gutier. q. can. l.2. c.15. n.89. Azebedo l.8. recep. t.15. l.2. n.14. Manuel 1. to. ſum. 2. ed. c.238. n.5.* inferunt remiſſionem homicidii caſſam fore tacito alio homicidio prius remiſſo eidem. Idque decidit *l. reg. 2. t.15. l.8. nova coe.* Ergo ſimiliter in 2. diſpenſatione ſuper eadem re impetrata, oportet primæ mentionem facere, ut valida ſit. Atque idem generaliter, & indiſtinctè loquentes colligunt ex *d. c.2. de fil. presb. in 6.* in poſteriori diſpēſatione, ut ſubreptitia non ſit, neceſſariò mentionem faciendam eſſe prioris, *Gl. ibi poſt caſus poſitionem, notab. 1. & ibi Jo. Monachus inic. Dec. conſ. 693. viſa don. n.32. & 33. & conſ. 541. nu.22 verſ. 4 cogitandum, vol.3. Pat. conſ. 74. n.56. & 57. vol.4. Jac. de Puteo dec. 246. n.42. & 4. l.1. Reb. in concordat. in forma mandati Apoſt. ſuper verb. Diſpenſationũ, & praxi benef. t. De diſpenſatione ſuper defectu natalium n.59. & 1. De diſpenſationibus n.24.* addens *nu.25.* non ſufficere, ſi in poſteriori diſpenſatione dicatur, non obſtāte priori, niſi illius quoq; mentio fiat, *Cov. l.1. var. c.20. n.8. fi. Men. de arbit. l.2. cent. 3. caſu 201. n.39. & caſu 203. n.33 & 34. Mol. l.2. de primog. c.4. n.51. Moros de major. in 1. ed. l. q.7. n. a. col 2. Gutier. q. can. l.2. c.15. n.91. Enriq. l.7. de indulg. c.17. n.5.* quamvis addat hoc eſſe in foro externo. Atque in *d. c.2. de filiis presb. in 6.* petit ut ſaltem in eo caſu, fiat mentio prioris diſpenſationis, tradunt *Joa. Andr. ibi n.2. Abb. c. penult. nu.17. de praeſcript. Navar. lib.4. conſ. titul. De conſang. in 1. edit. conſ. 3. fine in 1. conſ. 8. n.6. Covar. 4. decr. 2. p. c.8. §.7. n.5. verſ.7. Molina l.4. de primog. c.3. n.43.*

Pro parte autem adverſa ut non ſit opus mentione prioris diſpenſationis, fortiter urget. Quod *c.2. de filiis presb. in 6.* qui textus eſt potiſſimus, & capitalis contrariæ ſententiæ, eam non probet. 3
Quia in eo non dicitur prioris diſpenſationis mentionem faciendam, ſed ſolùm prioris defectus, eo quòd in illo non ſit prius plenè diſpenſatum, ſed tantùm quoad unum beneficium obtinendũ. Ut conſtat ex illis verbis textus. *Diſpenſationem aliam ſuper de prædicto defectu poſtmodum obtineat*, junctis verbis præcedentibus, ibi. *Si is cum quo fuit per Sedem Apoſtolicam diſpenſatum, ut non obſtante defectu natalium.* Atque idem *Domin. ibi n.7. Franc. n.2. nota 3.* ajunt in 2. diſpenſatione addita primæ, non eſſe opus de prima mentionem facere, ſed de primo defectu. Et confir. quia eſto textus ille peteret prioris diſpenſationis mentionem, loquitur in caſu ſpeciali, quando ſcil. cum illegitimo diſpenſatur ad duo beneficia, tacita priori ad unicum diſpenſatione. Nam difficilius utrumque ſimul, quàm utrumvis ſeorſum concederetur. Ita explicant eum textum *Mol. l.4 de primog. c.3. n 43. & alter Mol. t.3. de juſt. diſp. 650. n.4.* Secundò, quia *c. pen. de praeſcr.* cui etiam prior ſent. innititur, illam non probat. Quòd is textus loquatur in caſu ſpeciali nempe, quando per poſterius privilegiũ derogatur juri proprii Epiſcopi, cujus eſt omnia ſacramenta ſuis ſubditis conferre. Quòd jus partim ſervabatur inviolatũ in priori privilegio: utpote quod ſolùm concedebat ab alio recipere, quando proprius miniſtrare nollet. At poſterius abſolutè concedebat ab alio recipere. Et ita in hoc caſu intelligunt eum textum (quamvis non limitent ad eum caſum, ſed alios ſuſtineant) *Inn. ibi n.4. Joa. And. n.14. Hoſt. n 7. Ant. n. 20. Bald. n.10 Card. n. un. verſ. In fine Gloſſa ſic patet. Anch. nu.8.* Quare eum textum ad alias diſpenſationes jure tertii non derogantes trahere diſſonat rationi. Tandem quia ultima ratio prioris ſent. eam non probat. Quod hic non agatur de alicujus criminis remiſſione, quæ odioſior eſt: ſed de diſpenſatione gratioſa in matrimonii impedimento, quod abſque culpa aliqua contrahitur.

I. tamen concluſio ſit. Si ſolam diſpenſationis naturam attendamus, non eſt ſubreptitia, quòd in poſteriori mentio non fiat prioris eidem perſonæ conceſſæ. Quare ſi ex hac taciturnitate poſterior ſit judicanda ſubreptitia, id ex Principis voluntate deducendum eſt; eo quòd credatur fore ut prioris memor poſteriorem denegaret. Prob. quia *c.2. de filiis presb. in 6.* cui potiſſimum ſent. n.2. relata innititur, reddens rationem ſubreptionis hujus, totam rem hanc in præſumptam voluntatem Principis denegaturi poſteriorem conjicit. Et univerſi DD. pro ea ſent. eo nu.2. allegati hanc rationem tradunt. 2. quia cum neutra diſpenſatio ab altera pendeat, & utraque à petenti concedere impetrata ſit, ſi utriuſque natura præcisè conſideretur, natura alterius mentione indiget. 3. quia ſecluſa hac præſumpta Principis voluntate, ſi vim textuum, & rationes probantium perpendamus, ea non probatur, (ut n. præc. oſtendimus) Et fortè hoc eſt, quod voluit dicere *Abb. c. penult. n.13. de praeſcript.* ubi ait, conceſſo alio privilegio ſuper ſeparatis, vel ſuper eiſdem, non eſſe neceſſe prioris diſpenſationis mentionem facere. Quis hoc (inquit) nullibi 4

cave-

Digitized by Google

cavetur. Solùm enim ob odioſam beneficiorum pluralitatem cautum hoc reperitur, *c. Si motu proprio, de preb. in 6. & c. In noſtra, de reſcript.* Et concluſ. hanc in propriis terminis docet *Jacob. de Puteo, deciſion. 246. n. 2. & 4. lib. 1.* ubi ait ſubreptionem in hoc caſu contingere, non ob diſpenſationis præcedentiam, ſed ob veriſimilem Principis voluntatem.

5 Hinc deducitur, ubi inter priorem & poſteriorem diſpenſationem nulla eſt diſſonantia, ſed ſunt ſuper rebus diverſis, non eſſe opus mentione prioris in poſteriori. Quod nulla ratio nullusve textus ad id cogat. Quippe textus de hac re loquentes agunt de duabus diſpenſationibus, quando inter eas eſt diſſonantia quædam, ac contrarietas, ut n. ſeq. videbimus. Neque eſt ſufficiens aliqua conjectura, unde meritò colligatur contrariam fore voluntatem Principis conſcii prioris diſpenſationis. Atque ita docent *Abb. c. penult. n. 13 de præſc. Anchar conſ. 131. fine.* Et hac ratione *Nav. l. 5. conſ. in 1. edit. t. De privil. conſ. 12. n. 2. & l. 4. tit. De conſang. conſ. 5. fine, in 2. eod. tit. De conſang. conſ. 8 fine, & l. 1. t. De reſcr. conſ. 6. n. 1. Petr. de Ledeſ. ſum. ſacram.* ubi de matrim. *c. 27 poſt 7. concluſ. dub. 3. Vega 1. to ſum. c. 88. caſu 3. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 238. n. 4.* docent ſubdiaconum cum quo diſpenſatum eſt in ordine, ut ducat uxorem, ſi velit poſtea conſanguineam ducere, non teneri in poſteriori hac diſpenſatione mentionem prioris facere. Quare penitus non intelligo quod tradunt *Rota in noviſſim. to. 3. li. 2. deciſione 47. n. un. & Mandoſius in ſignatura grat. tit. Diſpenſationis, in fine,* ubi tunc prioris diſpenſationis in poſteriori mentionem faciendam eſſe docent, quando diſpenſationes eſſent diverſæ, ſeu ad diverſum finem tenderent, ſecus ſi ad eundem.

6 Secundò deducitur, quando prior & poſterior diſpenſatio ſunt circa eandem rem, ac inter utramque eſt diſſonantia, & partialis quædam contrarietas, quod prior cum moderatione quadam conceſſa ſit, poſterior autem abſolutè, & abſque illa, ſubreptitiam eſſe poſteriorem, niſi prioris mẽtio Principi fiat. Prob. quia hæc eſt vera & germana intelligentia, *c. 2. de fil. presb. in 6.* ubi tradunt *ibi Joan. And. n. 2. Abb. c. penult. n. 17 de præſcr. Pariſ. conſ. 74. n. 57. vol. 4.* ideò enim poſterior diſpenſatio cum illegitimo ad duo beneficia cenſetur irrita, eo quòd non fuit in ea facta mentio prioris diſpenſationis ad unicum beneficium. Quia poſterior diſpenſatio eſt amplior, ac prioris moderamen excedit. Unde immeritò DD. n. 3. allegati explicant eum textum, ut ſolius defectus ſit mentio facienda, contra communem Doctorum ſent. n. 2. relatam. Præterea quia hic eſt verus & germanus intellectus *c. penultimi de præſcript.* Ideò enim in poſteriori privilegio decernitur ibi mentionem faciendam prioris, quod prius cum moderatione fuit conceſſum, poſterius autem abſolutè. Quod egregiè declarat *ibi Innocen. n. 4.* reddens rationem ejus textus, quia Princeps certior factus de priori conceſſione limitata non eam mutaſſet. Quam eandem rationem tradunt cęteri DD. ibi. Tandem, quia meritò ac jure optimo (prout conſtantiam ac Principis gravitatem decet) præſumi poteſt fore, ut non facile, & abſque urgenti ratione, paſſim inſtar leviſſimi hominis ſententiam mutet, & quod ſemel cum limitatione conceſſit ipſe, vel preceſſor, poſtmodum ea ſecluſa concedat. Sed utique diceret ſufficere priorẽ diſpenſationem. Et in hoc caſu eſt vera ſent. n. 2. relata. Et in propriis terminis ita ſuſtinet *Abb. eo c. penult. nu. 17.* dicens eum textũ habere verum, etiam ubi nõ eſt tertii præjudicium, ſed poſterius privilegium eſt abſque moderatione in priori adhibita. Idem docet *Bellamera ibi n. 4.* inde inferens cavendam iis, qui ſuper ætatis, aut natalium, aut aliorum defectibus, aut aliàs contra jus commune gratias moderatas ſeu privilegia moderata impetrarunt, & poſtea ampliora, ut in poſteriori gratia prioris mentionem faciant, ne poſterior ſit ſubreptitia. Idem *Imola, ibi n. 6.* inde inferens, ubi privilegium partim jus commune continet, partim autem eſt contra jus, ſecundum ex toto juri communi adverſum non valere, niſi primi mentione facta. Et *Rota in noviſſim. to. 3. l. 3. deciſio. 91. n. 3.* ait hoc procedere in quibuſcumq; privilegiis & conceſſionibus. Idem tenent loquentes de privilegiis, *Barth. Socinus conſil. 246. num. 4. vol. 2. Menoch. de arbitrar. l. 2. centur. 3. caſu 203. num. 35. Gutier. l. 2. q. canon. c. 15. num. 92.* Idem docent loquentes de legitimatione *Barth. Socin. conſil. 65. num. 12. vol. 3. Ruin. conſil. 82. num. 13. & conſil. 99. fine, vol. 3. Curtius ſenior conſil. 73. nu. 15. ad fi. & num. 9. & 17. Tello l. 12. Tauri n. 24. Matienzo lib. 5. recop. t. 8. l. 10. gloſ. 1. nu. 14.* Et facit *Nav. l. 4. conſil. 1. de conſang. in 1. edit. conſ. 5. fine, in 2. conſ. 8. fine,* nam dicens diſpenſationem in conſanguinitate non eſſe ſubreptitiam, non facta mentione prioris factæ in ordine ſacro, ponderat ad id eas eſſe diſpenſationes diverſas, & per unam non reddi alteram ampliorem: quaſi cenſens contrarium fore ubi amplior redderetur.

7 Et hoc non ſolùm eſt verum in diſpenſationibus Pontificis, de quibus agit textus *cap. 2. de filiis presb. in 6.* ſed etiam in diſpenſationibus ab inferioribus conceſſis. Ut benè docent *ibi Gloſſa verb. Sedem, & ibi Dominic. num. 7. Francus num. 5.* Quia ratio in eo textu expreſſa militat quoque in his. Simili ratione quamvis is textus loquatur de impedimento naturali illegitimitatis, ex rationis identitate trahendus eſt, ut intelligatur quoque de quovis impedim. accidentali. Ut bene *Domin. ibi, num. 4. Francus n. 5.* advertunt.

8 Immò hoc eſt verum, quamvis in diſpenſatione poſteriori amplius conceſſa ſit clauſula, motu proprio, & ex certa ſcientia: adhuc enim erit ſubreptitia non facta prioris ſtrictioris mentione. Quòd etſi motus proprius ſubreptionem tollat, non tamen defectum intentionis ſuppleat, (ut diximus diſp. præced. n. 52.) At diſpenſatio hæc corruit ex præſumpto intentionis defectu. Ut dixi n. 4. & 6. Sic *Tello l. 12. Tauri n. 42.*

Limitatur tamen ab aliquibus hoc, ut verum ſit quoties moderamen in priori diſpenſatione appoſitum eſt proprio motu illam concedentis, aut ad inſtantiam diverſæ perſonæ ab illa cui conceſſa eſt, & tunc is cui conceſſa eſt, novam ſibi diſpenſationem impetrat abſque illa moderatione, ac priori diſpenſatione tacita, tunc enim hæc eſt ſubreptitia. Secus ſi ipſemet, qui cum moderatione petierat, nunc impetret abſque ea. Cùm enim hic poſſet abſque moderatione petere, nunc per puram petitionem, ei renunciat. Et cum ea non proceſſerit ex proprio Principis motu, non videtur fore ut moderatio prius adhibita eum retraheret à poſteriori abſoluta conceſſione. Sic tenet dicens forte eſſe verum, *Felin c. penult. num. 2. de præſcript.* & idem affirmat *Ruinus conſ. 161. n. 33. vol. 2.* Sed meritò *citatis Joan. And.* & aliis hanc limitationem reprobant, dicentes aberraſſe hos authores, *Curtius ſenior conſ. 73. n. 9. & 17. Tello l. 12. Tauri, nu. 42.* Quis qualitercunque ſemel cum limitatione gratiam conceſſerit Princeps, non eſt credendum eum ita facilè prioris diſpenſationis tenorem mutaturum. 9

Secunda limitatur, niſi concedens poſteriorem gratiam abſque dicta moderatione noſſet prioris limitationem. Quia ſemper ſolet apponi, De curiæ ſtylo. Quod tunc nequeat contraria voluntas conjici, cui ſubreptio ex tali taciturnitate innititur. Sic *Fel. c. penult. n. 2. de præſcript.* 10

Hinc fit ſi quis voti caſtitatis diſpenſationem impetret cum limitationibus ſolitis apponi. De ſtylo curiæ, nempe, ad unicum matrim. & commutatione facta in menſtruas confeſſiones, ac alia pietatis opera, ſi poſtea tacita hac impetret aliam abſolutam, fore hanc poſteriorem validam. Quia cùm ea limitatio De ſtylo curiæ ſoleat apponi, non latet Pontificem. Et quamvis ſingularis diſpenſationis huic perſonæ conceſſæ immemor ſit, ac prædictæ moderationis in ea appoſitæ, cùm tamen ſoleat De ſtylo curiæ apponi, nec Pontifex apponat, ſignum apertum eſt voluntatis concedentis abſolutè. 11

Tertiò limitarem, niſi ex nova cauſa, eaque ſufficienti, poſterior diſpenſatio peteretur. Quia cùm tunc nova ſufficienſque cauſa concurrat, nulla fraus Principi fit, tacita prioris diſpenſationis moderatione. Nec contraria ejus voluntas juſtè præſumi poteſt. Quod tenent etiam in fortioribus terminis, nempe, quando eſt præjudicium ſucceſſorum in majoratum, *Molina l. 4. de primog. c. 3. n. 42. Gutier. q. canon. l. 2. c. 15. n. 95.* dicentes ſubreptitiam eſſe poſteriorem alienandi hypothecandive bona majoratus licentiam, non facta prioris ad id conceſſæ mentione, niſi ex nova ſufficientique cauſa poſterior licentia impetretur. Quod idem aſſerit alter *Molina tom. 3. de juſt. diſp. 650. num. 4.* bene limitans, quando arbitrio prudentis ſpectatis circumſtantiis occurrentibus judicatur fore, ut ex ea ſecunda cauſa Princeps concederet licentiam prioris memor. Secus ſi meritò timeretur eum denegaturum. Sic ergo in noſtro caſu, quando talis eſt cauſa de novo ſuperveniens: ut jure optimo præſumatur Principem poſteriorem gratiam abſque moderatione conceſſurum, non obſtanti prioris moderationis ſcientia, valebit poſterior diſpenſatio abſoluta. Secus ubi id non præſumitur. 12

Hinc fit, ſi fœmina ex diſpenſatione Papæ conſanguineo nubat, & eo matrimonio ſoluto aliam diſpenſationem obtineat ad nubendum alii conſanguineo, tacita priori, validam fore hanc diſpenſationem. Quia ſi manet idem dotis defectus, qui cauſam præbuit priori diſpenſationi, reputatur nova cauſa reſpectu poſterioris diſpenſationis. Item quia cum animus Pontificis ſit, in ſimili diſpenſatione conſulere paupertati fœminæ, credi nequit ejus animum à concedenda poſteriori retardandum, quod priorem conceſſiſſet. Immò idem credo, quamvis hæc poſterior aut utraque diſpenſatio eſſet petita ac conceſſa nulla allegata cauſa ſed majori compoſitione pecuniaria exacta ad uſus publicos. Et idem dico, licèt fœmina reſiliat nolens priori conſanguineo nubere, ac impetret poſteriorem diſpenſationem ad nubendum alii. Credo enim in utroque caſu non eſſe neceſſariam prioris mentionem diſpenſationis. Quod ſint ſuper diverſis matrimoniis, & neutra habeat connexionem cum altera. Et ſic non eſt neceſſaria prædicta mentio. Juxta tradita nu. 5. Adde eſſe diſpenſationes ſuper diverſis, nec priorem augeri per poſteriorem. Ut in ſimili ponderavit *Navarrus in 6. fine allegatus.* 13

Tandem infertur, minus verum eſſe, quod tradit *Menochius de arbitrar. l. 2. centur. 3. caſu 203. nu. 6.* ubi ait impetrationem legitimationis ſubreptitiam fore, ſi ſemel ea petita, & à Principe denegata, quando poſtea impetratur, non fiat mentio prioris denegationis. Nec DD. quos pro ſe refert, id aſſerunt, ſed tantum faciendam eſſe mentionem prioris diſpenſationis cum moderatione conceſſæ, quando poſterior eſt abſolutè conceſſa. Nec aliquo jure aut ratione probatur in diſpenſatione prioris denegationis faciendam eſſe neceſſariò mentionem. 14

Difficultas tamen eſt, an ubi poſterior diſpenſatio ſubreptitia eſt, eò quòd prioris ſtrictioris non ſit mentio facta, neutra valeat deinceps, an ſola hæc poſterior? Videtur enim neutra valere. Non prior, quia per impetrationem poſterioris illi renunciatur. Non poſterior, quia eſt ſubreptitia. Sed dicendum eſt, 15

dupli-

dupliciter poſſe peti hanc poſteriorem diſpenſationem. 1. modo, ad prioris corroborationem, eò quòd ſcrupulus aut dubium de prioris valore urgeret. 2. modo, ad priorem, quæ limitata erat, augendam. Et quidem quando primo modo eſt petita, conſtat inter DD. ſolam poſteriorem corruere, priori in ſuo valore perſeveranti. Quod nec impetrantis nec concedentis intentio fuerit derogare juri quæſito per priorem diſpenſationem: & tantùm abfuit ut impetrans intenderit priori renunciare, ut potiùs eam confirmare intenderit. Et ſic docent *Innoc.c.penu.nu.5.de præſcript. & ibi Hoſt.n.1a.inſt.Joan.Andr.n.16.Baldus n.13.Bellamera,num.6.*

16 Hinc deducitur quid dicendum ſit in hac quæſtione, Quidam impetravit diſpenſationem, & ob aliquos ſcrupulos ſibi objectos impetravit aliam, quæ conceſſa eſt ſibi cum aliquibus moderationibus: dubitatum eſt an poſtea certior factus de valore diſpenſationis priùs impetratæ, poſſit ea uti? Quidam juriſperitus Romanus id negavit. Ductus eſt, quod per poſterioris gratiæ impetrationem viſus ſit nolle priori uti. Atque gratia ſemel repudiata non poteſt ampliùs acceptari. Sed ex dictis nu. præced. conſtat integrum ei eſſe uti priori gratia. Quod ei non viſus ſit renunciare: utpote, qui poſteriorem ad prioris confirmationem impetravit. Et ſi noluit priori uti, non fuit ea voluntas abſoluta, ſed ex errore proceſſit, & ſuppoſito prioris vitio.

17 Quando autem poſterior diſpenſatio amplior non eſt impetrata ad prioris confirmationem, ſed ad illam augendam: quibuſdam placet neutram valere. Non poſteriorem, quia eſt tacita prior ſtrictius conceſſa. Non priorem, quia per poſterioris impetrationem illi tacitè renunciatum eſt. Quippe ſolus animus ad proprii juris renunciationem ſufficit. Ut conſtat ex *c. penult. de præſcript.* ubi deciditur impetrantem privilegium præſcriptioni adverſum, videri renunciare juri præſcriptionis. Et addit textus hæc verba: *Præſertim cum eorum nobis privilegio ſit uſus.* Dictio enim, Præſertim, denotat idem eſſe in caſu contrario. Ut notatur *c.Auditis, de elect.& c.Quoniam frequenter, ut lite non conteſt.* Atque ita docent *Innoc.eo.c.penult.n.5.Hoſt.num.11.fine, Joan.Andr.15.Abb.n.18.19.20. Bellamera n.5.*

18 Sed magis placet valere adhuc priorem diſpenſationem. Quia cum poſterior non valeat, minimè derogat priori. Nec animus impetrantis cenſetur eſſe renunciandi priori, niſi quatenus poſterior valida eſt. Ut probatur ex *l.Si jure 18.ff.de legat.3.* ibi: *Sed vix id obtinere poteſt: fortaſſis ideo, quod ita demum à priori teſtamento recedere velit, ſi poſterius validum ſit.* Nec obſtat *c.penult. de præſcript.* quia ibi eſt ſermo de privilegio valido præſcriptioni contrario. Et ideò hanc ſent. tuetur *ibi Baldus n.22.*

19 Hinc deducitur, quid dicendum ſit quando quiſpiam diſpenſatione ducendæ conſanguineæ obtenta, noluit eam ducere: ſed obtinuit diſpenſationem ad ducendam aliam: an obtenta hac poſteriori, liceat illi priori uti? Credo priorem diſpenſationem evanuiſſe per hujus poſterioris, ſi valida fuit, impetrationem: licèt ea non ſit uſus ducendo poſteriorem conſanguineam. Quamlicèt per ſecundum matrimonium, ad quod non interfuit diſpenſatio, non videatur renunciari diſpenſationi, (ut dicemus diſp.32. n.6.) at ſecus credo per impetrationem poſterioris diſpenſationis. Quod conſtat ex dictis duplici n. præc. & DD. ibi allegatis, Præterea, quia cum diſpenſationes hæ ſimul ſtare nequeant, ſed repugnent quoad executionem, per impetrationem poſterioris, viſus eſt impetrans renunciare priori in manus Pontificis, à quo poſteriorem impetravit. Juxta dicta duplici num. præced. Et ita ampliùs ea uti nequibit, ſed ſola poſteriori diſpenſatione. Quam non eſſe ſubreptitiam, eò quòd de priori mentionem non fecerit, diximus nu. 13. Tandem, quia eſto animus impetrantis fuerit nolle renunciare priori diſpenſationi, at Pontifex noluit concedere duplicem diſpenſationem, ut utraque ſtaret, & ad libitum poſſet utravis uti impetrans. Et ſi id peteretur, denegaret utique tanquam rationi valde diſſonans.

20 II. Concluſio. *Si impedimentum matrimonii ex crimine conſurgat, ut quòd in conjugis necem machinatum ſit, vel adulteratum fide matrimonii data, & ſemel ejus impedimenti diſpenſationem quis obtinuerit, ſi diſſoluto eo matrim. in idem impedimentum inciderit, tenetur in diſpenſatione poſterioris impedimenti facere mentionem prioris diſpenſationis, ne hæc poſterior ſit ſubreptitia. Secus ſi ex diſtincto crimine impedimentum conſurgat. Ut quia alterum fuit machinationis, alterum adulterii cum fide.* Prior pars probatur ex dictis n.5. in 3. ratione, ubi ex multis probavimus iteratam ejuſdem criminis remiſſionem indigere mentione prioris, ne ſubreptitia ſit. Cùm ergo in hoc eventu ſit iterata criminis matrim. dirimentis remiſſio, auferendo pœnam illi jure ſtatutam, opus erit prioris diſpenſationis mentione. Poſterior pars probatur, quia quamvis ubi diverſæ ſpeciei ſunt crimina, ut alterum furti, alterum homicidii, nonnulli cenſeant ſuperſedendum eſſe judici, donec Principem conſulat, ſi in poſterioris remiſſione taceatur prioris remiſſio. Hi ſunt aliqui, quos refert & ſequitur *Menoch. de arbitrar.li.2.cent.3.caſu 203. n.32.* Alii autem cenſent poſterioris remiſſionem eſſe ſubreptitiam. Sic *Avendagno tractatu de injuria, n.3.Acebedo lib.4.recop.t.14.l.5.nu.3.* At verius eſt non eſſe neceſſariam eam mentionem. Quòd *lex 3.C.de Epiſcop.aud.* dum decidit crimen ſemel remittendū, manifeſtè loquatur de eodem crimine repetito. Ut bene docent *Navar.l.1.conſ.in utraque edit.t.De conſtitut.conſ.1.qu.19.num.53.Covar.l.1.var.cap.20.num.3. Boſſius practica, t.de remediis ex ſola clementia Principis, num. 95. Padilla. l. Tranſigere, num.69. C.de tranſact.Gutier.q.can.l.2.cap.15.num.89.* Cùm igitur in hoc caſu diverſa ſint crimina, in poſteriori diſpenſatione circa alterum, non erit neceſſariò mentio facienda diſpenſationis in altero conceſſæ. Immò quando eſſet ejuſdem criminis repetitio, ac prioris diſpenſationis uſus non extiterit, quia id matrimonium initum non eſt: credo in poſterioris criminis diſpenſatione non opus eſſe prioris mentione. Quia cùm prior ad effectum perfecta non ſit, perinde eſt ac ſi crimen ejus remiſſum non foret.

Ultima concluſio. *Quando prior diſpenſatio priuſve privilegium ſunt irrita, non eſt neceſſaria illorum mentio in poſteriori.* Quia cùm illa nullius valoris ſint, perinde videtur ac ſi impetrata non eſſent. Nec enim præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, *reg. Non præſtat, de reg. juris in 6.* Quam extendi quoque ad privilegia & gratias, docet ibi *Gloſſa verb.Non præſtat, Bellamera deciſ.543.n.5.* Atque ita de literis irritis loquentes, docent *Gloſſa c.Suggeſtum, verb.Poſterius, de jure patr. & c.Cum noſtris, verb. De facto de conceſ.prabenda.* Et *c.Ex tenore, verb. Negotio, fine de reſcr.* ubi *Abb.n.6.Felin.n.2.Decius in nova edit.n.19. & c.Oblata,n.11.ver.ab.ult.de appell.Idem Felinus c.8.n.13.de reſcript. Domin.c.Quoniam; col.4.verſ.Super tertio d.18.Barbatius conſ.43.num.vol.3.Neviza.conſ.36.n.16.Rebuff.de conſt.regiis, to.2.in præf.n.95. Maſcard* multos allegans *de prob.concl.846.n.20.& ſeq. Flam. de confident.benef.q.46.num.28.* Et ob eandem doctrinam non eſſe opus mentione clauſulæ irritæ alterius reſcripti; tradunt *Jaſon l.2.n.8.C.ſi contra jus, Molina l.4.de primog.c.3.nu.32. Gratian.reg.219.num.22. Alter Mol.to 3.de juſt.diſp.656.num.2.* Quamvis *Goffred.* quem refert ac ſequitur *D.Anton.1.p.t.20. in reg. Non præſtat,* ſentiat abſque ſufficienti fundamento eſſe neceſſariò mentionem faciendam de priori reſcripto irrito. Et *Cordubu ſum.q.45.opin.2.punct.1.fine,* agens de diſpenſatione quadam ſubreptitia ad matrimonium obtenta, ait eam narrandam neceſſariò Pontifici eſſe in poſteriori diſpenſatione. Sed hoc non eſt univerſaliter verum. Ut conſtabit ex dicendis n.ſeq. 21

Limitant aliqui hanc concluſionem, ut intelligatur quoties prius reſcriptum irritum fuit impetratum ab uno ex adverſariis & poſterius ab altero. Secus quando utrumque ab eodem impetratum eſt. Tunc enim eſt narrandum prius. Sic *Menoch. de arbitrar.li.2.caſu 30.fine:* ac refert pro ſe *Dominicum conſ.841.num.2. verſ.In contrarium oſtenditur,* ubi loquens de literis gratiæ id aſſerit. Sed ait *Menoch.* ex ipſius ratione colligi, idem dicendum eſſe de juſtitiæ literis. Et rationem hujus tradit *Dominicus,* quia ſi legitimè impetrans priorem gratiam validam, tenetur de illa mentionem facere, à fortiori tenebitur iniquè impetrans priorem irritam. Ne melioris conditionis ſit iniquus, quàm legitimus impetrator. Contra textum, *c.Eum qui, de præb.in 6.* Ex qua ratione colligitur, qualiter limitatio hæc intelligenda ſit: nimirum, quando ſi prius reſcriptum validum foret, erat neceſſaria ipſius mentio in poſteriori: quia illud erat cum limitatione, hoc autem abſolutum. Et tunc veriſſimum cenſeo eſſe mentionem faciendam prioris gratiæ ſubreptitiæ, quamvis impetrans nullam in ſubreptione admiſerit culpam. Ne illa impetratio irrita majori gaudeat privilegio, quàm valida. Deinde, quia cum Pontifex quantum eſt ex parte ſua, voluerit priorem gratiam validè & limitatè concedere, non eſt credendum fore ut prioris memor mutet ſententiam, concedendo abſolutè poſteriorem. Quæ eſt ratio ob quam reſcripti validi limitati eſſe in poſteriori ampliori mentionem faciendam diximus nu.6. At quando utraque diſpenſatio eſt cum eadem moderatione, cùm tunc nulla opus eſſet mentione prioris validæ, idem quoq; dicendum erit, quando prior eſt irrita. Quia jam ceſſat ratio tradita. Quare cautè *Decius c.Ex tenore, in nova editione, n.15.de reſcrip.* limitationem hanc non ita abſolutè ac *Dominicus* poſuit; ſed dixit prioris reſcripti irriti non eſſe opus mentione, niſi inde contingeret fore melioris conditionis delinquentem. Unde ſi nolit impetrans narrare prius reſcriptum ſubreptitium, petat poſterius cum eadem moderatione, cum qua prius conceſſum eſt. 22

Sed dubitabis, an dum poſterior diſpenſatio amplè conceſſa eſt irrita, eo quòd tacita ſit prior ſubreptitia limitatior, juxta dicta nu. præced. ſit hæc poſterior in totum caſſa, an in ea ſola parte, in qua prioris moderamen excedit: Videtur enim ad id valere. Quòd ideo ſubreptione notetur, quia excedit priorem, & in exceſſu eſt involuntaria ex parte Pontificis, qui de priori moderatione certior factus illam non concederet cum eo exceſſu. Ergo quoad illam moderationem eſt voluntaria & valida. Sed exiſtimo totam poſteriorem corruere. Quia cùm ſit unica diſpenſatio, ac ſuper unico impedimento, ſubreptio in illa admiſſa, tacendo veritatem neceſſariò explicandam, vitiat totam, juxta dicta diſp.præced.n.18. 23

Ad argum. n.2. propoſita conſtat ex dictis. Nam 1.& 2. ſolùm probant quod diximus num. 6. ut ibi oſtendimus. Et 3. probat quod faſſi ſumus, n.20. 24

DISPUTATIO XXIII.

An quando plura concurrunt impedimenta, oporteat omnia illa in eadem diſpenſatione referre, an ſat ſit in diverſis.

SUM-

S U M M A R I U M.

Refertur quædam ſententia, n.1.
Explicatur ſententia Auctoris, n.2.
Quid, ſi ignoranter non ſint narrata omnia in eiſdem literis, n.3.
An ligatus voto caſtitatis vel religionis, vel non ineundi matrimonii cum conſanguineis, ſi conſanguineam ducere velit, teneatur in eadem diſpenſatione utrumque impedimentum narrare, n.4. & ibi, quid quando ſublato uno impedimento ſuperveniat aliud.
An ligatus voto, & juramento poſſit in diverſis literis diſpenſationem petere, n.5.
Quid, ſi ligatus ſponſalibus velit alium propriam conſanguineam ducere? num.6. & ibi, quid, ſi habeat votum impediens emiſſum ante pubertatem.
Quid, quando alterum impedimentum eſt publicum, & alterum occultum, ex cujus manifeſtatione ſequetur infamia, n.7.
Quid, ſi ex manifeſtatione impedimenti occulti non orietur infamia? num.8.
An poſſit tunc pœnitentiaria exigere compoſitionem ſolvendam, ſi copula illa occulta proponeretur in foro externo, n.9.
Solvuntur argumenta, n.10.

1 HAc in re duplex eſt ſent. 1. cenſet ſatis eſſe in diverſis diſpenſationibus diverſa impedimenta proponi, & quamlibet illarum validam eſſe quoad impedimentum in ipſa explicitum. Ut ſi qui ſint ſimul conſanguinei, & affines, poterunt in quibuſdam literis conſanguinitatem proponere tacita affinitate & in aliis hanc, illa tacita, & utraque diſpenſatio valebit, quoad ſuum impedimentum. Ducitur 1. quod nullo jure caveatur, ut in impetratione diſpenſationis unius impedimenti mentio de aliis impedimentis fiat. 2. quia valet impetratio abſolutionis ab una excommunicatione, non facta mentione de aliis quibus idemmet ligatur, ut communiter tradunt DD. cum *Gloſſa, cap. Ex parte, verb. Redire de offic. ordin.* Tertiò quia paſſim contingit in curia impetrari diſpenſationem in quodam matrimonii impedimento non facta mentione de alio: ac poſteà impetratur diſpenſatio ſuper alio. Atque utraque reputatur valida. Quem ſtylum refert *Nav. ſtatim allegand.* Quartò, quia (ut dixi diſp. præc. n.20.) impetratio veniæ diverſorum criminum, ut furti & homicidii, valet ſeorſum facta: nec in unius impetratione eſt neceſſaria alterius mentio. 5. Quia aliàs cogeretur quis jacturam propriæ famæ ac fœminæ facere explicando proprium inceſtum occultum cum ſorore conſanguineæ ſuæ ac fœminæ conſanguineæ, quam ducere vult, aut nequiret diſpenſationem validam impetrare. Sextò, quia aliàs ligatus voto caſtitatis volens ducere, conſanguineam, non poſſet prius validam voti diſpenſationem impetrare. Et ſi id ſit ex iis in quibus Epiſcopus diſpenſat, ut non nubendi vel pœnale caſtitatis, non poſſet hujus ab Epiſcopo diſpenſationem petere: & poſteà à Pontifice conſanguinitatis. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent loquentes de duplici impedimento, quorum alterum dirimit matr. alterum verò tantùm impedit, *Nav. l.4. conſ. in 1. ed. 1. De ſponſal. conſ. 2. n.8. & 1. De conſang. conſ. 1. n.2. & conſ. 2. n. 20. & conſ. 5. n.2.3. & 4. in ſecunda ed. eod. tit. De conſang. conſ. 1. num.2. & conſ. 8. n.2.3. & 4. conſ. 9. n.2. conſ. 10. n.1. Enriquez,* addens in foro externo eam diſpenſationem non admitti, *l. 12. de matr. c. 2. nu.4. in comment. lit. Z. & c. 11. n.2. Petr. de Led. de matr. q. 59. a. ult. dub. 2. diff. 3. poſt 3. concl. coroll. 1. Zevallos q. pract. q. 737. n.27. Manuel 1. to. ſum. in 2. ed. c. 238. n.5. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 97. ad fi.* Et loquentes de duplici impedimento dirimenti idem docent. *Navar. l.4. conſ. 1. De conſang. in 1. ed. conſ. 4. n.2. & 3. in 2. conſ. 1. n.2. & 3. Enriq. l. 12. de matrim. c. 3. n.8.* & quamvis ibi loquatur, quando ex ignorantia unum tacetur, at in *comment. lit. N.* ait idem eſſe, ſi ſcienter taceatur. *Manuel d. 238. n.1. Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, nu.16.* explicans licet utrumque impedimentum ſit publicum, & favet valde huic ſent. quod docet *Joa. Andr. in arbore affinit. §. Ad arborem affinitatis, nu.5. habetur to. 9. tract. noviorum,* ubi ait quando affinitas, & publica honeſtas matrimonio ineundo obſtant, ac ſola illa explicatur in diſpenſationis petitione, illam manere ſublatam, & non hanc. Et quando alterum impedimentum dirimens eſt publicum, ut conſanguinitatis, alterum autem ſecretum, ut affinitatis ex copula fornicaria, ſatis eſſe impetrare à Pontifice diſpenſationem conſanguinitatis tacita affinitate: & à pœnitentiaria, affinitatis non narrata conſanguinitate docent *Nav. l.1. conſ. in utraque edit. 1. De conſ. 1. q. 29. num. 49. & ſeqq. Graſſis 1. p. dec. l. 2. c. 81. num. 13.* Et cùm hæc ſent. tot patronos habeat, & rationes non parvi momenti, eſt probabilis, nec poteſt juſtè damnari, qui illam amplecteretur: niſi tot impedimenta in eadem perſona concurrerent, ut juſtè poſſit credi Pontificem non diſpenſaturum ex cauſis ſibi propoſitis, ſi tot impedimenta concurrere noſſet.

2 II. ſent. (cui tamquam longè probabiliori accedo) aſſerit neceſſariò in eadem diſpenſatione eſſe mentionem plurium illorum impedimentorum faciendam ne diſpenſatio ſubreptitia ſit ac nullius prorſus valoris. Ducor, quòd in diſpenſatione ne ſubreptionis vitio notetur, narranda ſint omnia, quæ jure jubentur exprimi, (ut diximus diſp. 21. n.13.) At quodlibet impedimentum dirimens jure jubetur exprimi. Dices non exprimi jure ut in eadem diſpenſatione utrumque impedimentum declaretur. Sed reſp. quamvis id non expreſſis his verbis in jure contineatur, at eo ipſo quòd jura præcipiunt omnia impedimenta Pontifici exprimi, nilque taceri ex iis, quæ ad diſpenſationem intrinſecè conferunt, præcipiunt ſubinde omnia impedimenta in eadem diſpenſatione exprimi. Quia aliquo tacito verum eſſet dicere taceri veritatem intrinſecè conferentem ad diſpenſationem. Et confirmatur, quia nec impedimentum in diſpenſationem narratum exprimitur prout pars eſt. Quippe conjunctum cum altero impedimento tacito conſtituitur vinculum longè ſtrictius ac difficilioris diſpenſationis. Ut conſtat ex *c. Ex tuarum, de author. & uſu pallii cap. 1. de treuga & pace, cap. Paſtoralis de privileg.* Idque docet principium phyſicum, dictans virtutem unitam fortiorem eſſe ſe ipſa diſperſa. Quare meritò ac jure optimo Pontifex utriuſque vinculi conſcius hæreret maturius perpendens an ejus conceſſio expediret. Et confirmatur amplius, quia abſurdum videtur admittere, validam eſſe diſpenſationem laborantis octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice, petitis ab ipſo octo diſpenſationibus ſeorſum. Quippe Pontifex facillimo negotio eas octo perſonis concederet, at uni nullatenus concederet. Nam (ut rectè ajunt *Bald. l. Barbarius, n.8. verſ. 4. contra hoc, ff. de offic. prætor. & Ripa reſponſ. 14. de reſcr. nu. 22*) non præſumitur Principem velle promovere odioſos, ac multipliciter crimioſos. Quod ad multiplex jure impedimentum habentes, quamvis ex delicto non naſcatur, rectè adaptari poteſt. Cùm ii jure cenſeantur odioſi ad matr. illud multipliciter impeditum inter ſe celebrandum. 2. Quia Pontifex diſpenſans in uno impedimento ſibi propoſito, decipitur in re neceſſaria, quoties plura ſubſunt impedimenta. Quippe meritò exiſtimat contrahere volentes nullo alio impedimento laborare, argumento ex *l. Qui teſtamentum, in princ. ff. de teſtam.* ibi: *Si aliud eos nihil impediat.* & *c. 1. de ætat. & qualit. in 6.* ibi: *Si aliud non obſtet.* 3. Quia quoties diſpenſatio eſt unica, & individua, vitiatur prorſus, ita ut nec partim valeat, quando tacetur veritas intrinſeca diſpenſationi, vel narratur falſitas, (ut probavi diſp. 21. n.72.) At diſpenſatio hæc eſt individua ad unicum matrim. ineundum, & in unico impedimento expreſſo. Cùm ergo veritas alterius impedimenti, quæ neceſſaria eſt, ac diſpenſatione intrinſeca taceatur: tota diſpenſatio corruet. Et confirmatur, quia aliàs diſpenſatio valida eſſet, ſi data opera hic mentiretur proponens unum impedimentum, ac dicens nullum aliud ſe habere. Nam ſi veritas illius impedimenti non eſt neceſſariò explicanda in ea diſpenſatione, erit mendacium circa rem non neceſſariam. Quod non vitiat diſpenſationem ſicut nec confeſſionem ſacramentalem, (prout diximus diſp. 21. n.74.) Quippe perinde irritatur diſpenſatio ex taciturnitate veritatis neceſſariæ, ac ex mendacio circa illam. Quod valde abſurdum videtur. Et ideo pro hac ſent. faciunt. *Abb. c. Non debet, nu. 12. de conſang. & ibi Alex. de Nevo n.11. Prapoſ. n.18. Brunel. de ſponſal. concl. 26. n.3. Supplem. Gabr. 4. d. 41. q. un. a. 3. dub. 7. Stephan. Coſta tractatu de affinitate, §. Inter impedimenta, n.3. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 13. nu. 2. Sylveſt. verb. matr. 8. qu. 14. dicto 3. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 11. ad finem. Lopez de matr. Regis Angliæ dub. 10. n.32.* ubi ajunt non valere diſpenſationem conceſſam explicata ſola affinitate quando adeſt publica honeſtas. At ſi crederent valere quoad impedimentum expreſſum, non dicerent abſolutè non valere. Et ſimiliter facit *Bald. l. Si non lex ſtatim in principio, ff. de hæred. inſtituend.* ubi ait non valere literas, ſi per eas removeantur certa obſtantia, non tamen omnia. Et in propriis terminis tenent hanc ſententiam *Domin. conſ. 33. pro examinatione, à n.2. Decius conſ. 602. viſo puncto, n. 19. dubio 7. vol. 5. Zephalus conſ. 639. à n.30. uſque ad 44. vol. 5. Mandoſ. de ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes matrim. ad fi. verſ. Reliquum eſt, Menoch. de arbitrariis lib. 2. cent. 2. caſu 203. n.12. Gallego de cognat. ſpirit. c. 23. n.6. Petr. Ledeſma ſum. ſacram.* ubi de matr. *c. 27. poſt 6. concl. difficult. 1.* Immò loquentes de duplici impedimento, quorum alterum eſt dirimens, alterum verò impediens, dicunt diſpenſationem eſſe omninò ſubreptitiam, niſi utrumque ſimul exprimatur, *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. fine Gallego de cognat. ſpirit. n.24. n.7. Petr. de Ledeſma de matr. q. 56. a. 2. dub. 1. in ſolut. ad 2. Ludov. Lopez 1. p. inſtruct. c. 296. col. 15. verſ. Igitur pro expedit. & 2. p.* ubi de matr. *c. 46. impedim. 4. f. 1120. col. 1. fine.*

Nec refert an ſcienter ſive ignoranter alterum impedimentum in ea diſpenſatione tacitum ſit. Quia quando eſt unica diſdiſpenſatio non continens diverſas partes, nil refert ſi veritas neceſſariò explicanda taceatur ignoranter ſive ſcienter (ut dixi diſp. 21. n.72. 56. Sed id tantum confert quando diſpenſatio diviſibilis eſt, utpote, quæ diverſas continet partes ut dixi eod. nu. 56.) At hæc diſpenſatio unica & individua eſt, nempe in uno impedimento, & ad unum matrim. Subreptio ergo admiſſa tacendo veritatem, ſive ſcienter ſive ignoranter, totam vitiabit diſpenſationem. 3

Hinc deducitur 1. ligatum voto religionis aut caſtitatis aut non ineundi matrimonii, vel illius non ineundi cum conſanguineis, ſi velit, nondum ablato per diſpenſationem voto impetrare Pontificiam diſpenſationem ad ducendam conſanguineam, vel aliam fœminam, cum qua habet impedimentum dirimens, teneri in eadem petitione explicare Pontifici id votum, cum alio impedimento dirimenti, & eo tacito diſpenſationem impedimenti dirimentis fore ſubreptitiam. Secus autem ſi prius voti diſpenſationem impetrare velit à Pontifice, vel etiam ab Epiſcop. caſu, quo poteſt Epiſcopus; poterit enim ſolum votum explicare: & impetrata illius diſpenſatione, petere ſeorſum diſpenſationem 4

in ſpe-

Digitized by Google

in ſpeciali illo impedimento, quo erga fœminam laborat tacito voto. Ratio differentiæ eſt, quòd in hoc poſteriori caſu nec diſpenſatio petatur, nec eò pertineat, ut voventi liceat virtute illius ducere fœminam erga quam eſt ſpeciale impedimentum, nec ad aliquod matrimonium peculiare eſt: ſed tantùm ut vovens ſit licitè ineundi matrimonii capax: vel ſi fuit votum non ineundi cum conſanguineis, vel non cum hac ſpeciali conſanguinea, (dato id votum eſſet validum,) ſolùm petit virtute hujus diſpenſationis in voto eximi ab ea obligatione voti, quam obligationi juris communis ſuperaddidit ſibi: nec ea diſpenſatione obtenta fas eſt ſibi conſanguineam, vel aliam cum qua impedimentum habet, ducere. At ad hæc nullum aliud impedimentum eſt, niſi ſolius voti. Ergo ejus ſolius mentio facienda eſt. Et cum jam voti obligatio ſit per legitimam diſpenſationem ablata, quando rurſus petitur diſpenſatio ad ineundum cum hac conſanguinea, ſolùm obſtat huic matrimonio impedimentum conſanguinitatis, vel cujuſcumque alterius impedimenti dirimentis. Nec eſt neceſſarium diſpenſationis prius conceſſæ mentionem facere: quod ſint circa diverſa, & una non excedat alteram. Juxta dicta diſp. præc. n. 5. Ergo ſatis eſt ſola impedimenti hujus dirimentis narratio. At in priori caſu ſunt duo impedimenta ad illud ſpeciale matr. cujus diſpenſatio petitur, alterum illud dirimens, alterum impediens illius voti. Ergo utrumque in eadem diſpenſatione narrandum eſt, ne ſubreptitia ſit. Juxta tradita n. 2. Quare idem dicendum eſſet, ſi ſublato uno impedimento dirimenti ſuperveniret aliud, ſatis enim eſſet in poſteriori diſpenſatione ſolius ſupervenientis mentionem facere, tacita priori diſpenſatione. Quòd militet eadem ratio: tunc enim unicum obſtat impedimentum, & diſpenſationes ſunt circa diverſa. Ut ſi quis obtenta diſpenſatione ad ducendam conſanguineam, & expedita jam per ordinarium, contraheret cum illa affinitatem cognoſcendo ejus ſororem, ſatis eſſet aliam hujus ſolius affinitatis mentione facta diſpenſationem impetrare. Dixi expedita jam per ordinarium, quia cùm antea nondum perfecta ſit prioris impedimenti diſpenſatio, nec poſſit experiri ſupervenienti affinitate, eo quòd jam ſint duo impedimenta: eſſet neceſſarium aliam diſpenſationem à Pontifice impetrare, in qua utrumque ſimul impedimentum explicetur: ne ſubreptitia ſit.

5 Secundò deducitur, ſi votum & juramentum de eadem re concurrant, caſu quo dixi diſp. 2. n. 23. eſſe explicandum utrumque vinculum, fore diſpenſationem ſubreptitiam omninò, ac nullius valoris, niſi utrumque vinculum ſimul diſpenſanti explicetur. Quòd ſint duo diverſa vincula, & ita procedit quod n. 2. diximus.

6 Eſt tamen ſententia hæc temperanda primò, ut intelligatur quando utrumque impedimentum ſola diſpenſatione tolli poteſt, quando enim poteſt alia via, non eſt opus niſi ſolùm quod diſpenſatione indiget, diſpenſanti explicare: & alii impedimento poteſt alia ſubveniri: Verbi gratia, qui ligatus ſponſalibus de futuro cum quadam fœmina, vel voto caſtitatis aut religionis ante pubertatem emiſſo, nec poſteà ratificato, vult conſanguineam ducere, ſolius conſanguinitatis tenetur facere mentionem: & poſteà, ut licitè conſanguineam ducat, obtinere debet remiſſionem ſponſalium à fœmina, cui fidem dederat: & irritationem voti illius à parentibus vel tutoribus, (nam juxta probabiliorem ſent. poſſunt irritare, licèt vovens ſit jam pubes, dummodo poſt pubertatem non ratificaverit.) Ducor, quòd cùm horum impedimentorum diſpenſatio neceſſaria non ſit, ſed alio modo poſſit eis occurri, non eſt opus ea diſpenſanti narrare cum impedimento, quod diſpenſatione eget.

7 Secundò temperatur, niſi alterum impedimentum ſit occultum, & ejus generis, ut ea manifeſtatione ſequeretur infamia: tunc enim non eſt neceſſe utrumque impedimentum proponi Pontifici, ſed ſatis eſt illi proponere publicum, ut in foro externo diſpenſet, occultum autem ſacræ pœnitentiariæ, explicato quoque impedimento publico illi, ſuper quo Pontifex diſpenſavit. Ut ſi quis velit ducere propriam conſanguineam, cui affinitate quoque occulta conjunctus eſt, ratione copulæ occultæ cum ejus ſorore. Et ratio eſt, quia piè & jure opinio ea creditur intentio Pontificis, ne ſimilis caſus remedio diſpenſationis deſtitutus ſit: vel cogantur hi crimen occultum in foro externo prodere, cum propriæ famæ jactura ac periculo, ut crimen illud ſic explicatum deferatur ad judicium ſeculare, & damnentur pœnis inceſtui jure ſtatutis. Dixi autem eſſe neceſſe utrumque impedimentum declarari Sacræ pœnitentiariæ. Quia cùm in ea diſpenſatione non contineantur nomina contrahentium, manet adhuc occultum crimen, ac utrumque impedimentum notum ſit Pontifici, cum quo conſultatione habita diſpenſat pœnitentiaria: & perpendit an diſpenſare expediat, necne, concurrenti eo duplici impedimento: ac proinde nil contra Pontificis mentem impetratur. Et ſic tenet *Pet. de Led. ſum. Sacram.* ubi de matr. *c. 27. poſt* 6. *concluſionem*, *diffic.* 1. Et ita conſultat Sacra pœnitentiaria Rom. reſponſum eſt hoc ſufficere, & eſſe neceſſe. Et ego vidi ipſas pœnitentiariorum ſubſcriptiones. Quare minus bene DD. nu. 1. fine relati dixerunt ſatis eſſe pœnitentiariæ detegi impedimentum occultum. Nec refert, ſive prius proponatur utrumque Sacræ pœnitentiariæ, & poſteà publicum Papæ, ſive è contra. Quia idem met eſt effectus, & utroque modo intentioni Pontificis ſatisfit. Et ita his diebus venit ad manus meas diſpenſatio Sacræ pœnitentiariæ in hujuſmodi caſu, ubi affinitas occulta contracta erat cum conſanguinea, & tenor commiſſionis ſic ſe habebat: *Si eſt ita, diſpenſes, poſtquam cum ipſo, & dicta ſorore ſuper conſanguinitatis hujuſmodi impedimento diſpenſatum fuerit*. Ubi ſupponitur nondum diſpenſatum eſſe per Pontificem in conſanguinitate. Et ſimiliter credo poſſe tunc confeſſarium, cui Sacra pœnitentiaria hoc committit, diſpenſare in ea affinitate, licèt nondum impetrata ſit conſanguinitatis diſpenſatio, ut poſteà ea impetrata poſſint illi licitè contrahere. Quia mens ejus commiſſionis non eſt, ut antea non expediat eam diſpenſationem confeſſarius, ſed ut non ſortiatur plenum effectum concedendæ facultatis ad matrimonium donec Pontifex impedimento alio diſpenſet.

Immò idem credo ſufficere, quamvis impedimentum occultum ejus eſſet generis, ut ex manifeſtatione infamia non ſequeretur, ut ſi eſſet votum caſtitatis. Credo enim ſat eſſe publicum Pontifici repræſentari, ut in eo diſpenſet, & poſtmodum utrumque Sacræ pœnitentiariæ. Ducor quod cum ſacram pœnitentiariam deſtinarit Pontifex, ut in occultis diſpenſet, nec ea voluerit publicè in foro externo proponi, piè & meritò credi poteſt velle eum ſufficere, & requiri, ut vel utrumque impedimentum ſibi proponatur, vel ſacræ pœnitentiariæ, explicato tamen publico ſibi, ſuper quo ſacra pœnitentiaria poteſtate caret. Quando autem prius impetraretur à ſacra pœnitentiaria vel à Pontifice illius voti diſpenſatio, non eſſet opus mentione ulterius impedimenti, juxta dicta n. 4. Sed tunc ſolum, quando prius impetratur alterius impedimentum. 8

Utrum autem poſſit tunc pœnitentiarius exigere compoſitionem, quæ ſolvenda erat ob copulam, ſi in foro externo diſpenſatio peteretur? dicemus diſp. 34. n. 64. 9

Ad argum. n. 1. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. 2. ubi 10 explicuimus qualiter jure caveatur utrumque impedimentum in eadem diſpenſatione exprimendum. Ad 2. dic, diverſam eſſe rationem. Quod ad diſpenſationis valorem petitur jure omnia impedimenta explicari, & in eadem diſpenſatione. At ad valorem abſolutionis ab excommunicatione, nullo jure cavetur, ut impedimentum aliquod explicetur, præter eam cauſam præciſe ob quam excommunicatio incurſa eſt, cujus abſolutio petitur. Immò nec eam cauſam neceſſe eſt explicare. Quia adhuc ipſa excommunicatione non expreſſa per oblivionem, manet pœnitens ab ea abſolutus per generalem ab excommunicatione abſolutionem præmitti ſolitam abſolutioni à peccatis. Ad 3. negandum eſt ſtylum Curiæ id habere, niſi in duplici caſu explicato n. 7. & 8. Ad 4. negatur conſeq. Quia impetratio illius veniæ diverſorum criminum tendit ad diverſos fines, & una non pendet ab altera. At diſpenſatio utriuſque impedimenti tendit ad idem matrimonium ineundum, cui utrumque illud impedimentum reſiſtit: & ideo ut valeat, utrumque ſimul impedimentum aperiendum eſt. Ad 5. conſtat ex dictis nu. 7. Ad ultimum conſtat ex dictis n. 4.

DISPUTATIO XXIV.

Quæ exprimenda ſint in diſpenſationibus impedimentorum matrimonii, ut ſubreptione liberentur?

SUMMARIUM.

An quando ſunt plura impedimenta, ſint omnia narranda, n. 1.
An ſit explicandus gradus conjunctionis in conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate ex matrimonio rato, n. 2.
An ſit legitimatio ſubreptitia, explicato vitio ſpurii in genere, & diſpenſatio, explicata conjunctione in genere, & tacito gradu n. 3.
An duplici titulo conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ve ſpirituali conjuncti, teneantur utrumque explicare? Refertur quædam ſententia, n. 4.
Proponitur ſententia auctoris: & explicatur qualiter in adulterini filii legitimatione ſit utriuſque parentis adulterium dicendum, n. 5.
An hanc taciturnitatem ſuppleat clauſula, non obſtante, atque hæc augeat gratiam ſupplens qualitates non expreſſas, n. 6.
An ſi affinitas eſt contracta ex multiplicata copula, quando eſt cum eadem conſanguinea ejus, quam quis ducere vult, ſit hæc copula multiplicata exprimenda in diſpenſatione: & ſimiliter in diſpenſatione irregularitatis, quando excommunicatus celebravit ſæpe, n. 7.
Quid, ſi impetrata affinitatis diſpenſatione, impetrans iteraret copulam cum eadem, antequam ordinarius vel confeſſor diſpenſet, aut poſt, n. 8.
An poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, etiam cum perſona determinata, extendatur ad eum gradum duplicatum, n. 9.
An potens diſpenſare in aliquo certo gradu, poſſit quoque ſi cum eo gradu ſit conjunctus alius inferior: & an potens diſpenſare in duobus conſanguinitatis gradibus, vel altero conſanguinitatis, & altero affinitatis, poſſit quando uterque in eodem concurrit, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.
An quando fœmina eſt ſuperior in gradu conſanguinitatis, ut quia eſt amita viri, ſit id explicandum, n. 12.
An idem ſit explicandum in affinitate, & publica honeſtate, numer. 13.
An ſit explicandum quando diſtantia graduum eſt in linea recta in conſanguinitate, affinitate, ac publica honeſtate, n. 14.

An in

Digitized by Google

An in cognatione ſpirituali ſit exprimendum, an ſit paternitas vel compaternitas, ex quo Sacramento, ex quave actione orta, n. 15.
An ſit neceſſe explicare, an publica honeſtas orta ſit ex matrimonio rato, num. 16.
An error vitiet, quando exprimitur ſuperior, cùm ſit inferior gradus, num. 17.
Quid, ſi ignoranter exprimatur inferior, cum ſit ſuperior? n. 18.
Quid, ſi error contingat narrando majus impedimentum, ut conſanguinitatem, cum ſit minus diverſa ſpeciei, ut affinitas, n. 19.
Quid, ſi in his caſibus eſſet error communis circa gradum impedimentumve, n. 20.
An quando eſt votum & juramentum, ſive in honorem ſolius Dei, ſive ſimul in favorem tertii, illo remittente, vel votum ſæpe iteratum, ſint hæc explicanda in petitione diſpenſationis. Et an volens ducere uxorem ſit profeſſus & Sacerdos, & an ſi Epiſcopus vel Sacerdos, an potiar ſat ſit ordinem ſacrum explicare, n. 21.
An uxorem interimens animo concubina ducendæ, vel abſque eo animo, & re deducta eſt ad forum contentioſum, & damnatus non pœna ordinaria, ſed arbitraria defectu plenæ delicti probationis, qualiter poſſit impetrare diſpenſationem, non fatens delictum in narratione poſſit de eo conviuci ac damnari, n. 22.
An dum contrahentes conſanguinei vel affines, diſtanti inæqualiter à ſtipite ſat ſit mentio gradus remotioris? Refertur duplex opinio, num. 23. & 24.
Proponitur ſententia Authoris, n. 25.
Proponitur tenor literarum declaratoriarum, quæ ex præſcripto motus proprii Pii V. impetrandæ ſunt ab explicante ſolum gradum remotiorem, num. 26.
An hæ ſint neceſſariò, quando in publica honeſtate ex matrimonio rato, vel in affinitate ex fornicatione ſolus gradus remotior explicatur, num. 27.
An hæ literæ ſint pro ſolo foro externo neceſſariæ, n. 28.
An valeat matrim. initum ſolo gradu remotiori explicato nec his literis impetratis, nec ſit à judice Eccleſiaſtico ſeparandum, n. 29.
Quid, ſi non allatis his literis declaratoriis judex ſuo munere abutens diſpenſaret, vel quia falsò probatum eſt eſſe ſolum gradum remotiorem, an id matrimonium valeat, n. 30.
An ii, qui ſic contraxere, ubi non eſt ſcandalum, nec res ad forum externum delata, teneantur eas literas procurare, n. 31.
Quando gradus propinquior ſtipiti eſt primus, an valeat diſpenſatio ſolo gradu remotiori explicato, n. 32.
An quando affinitas eſt occulta, & ſic in ſolo foro conſcientiæ petitur diſpenſatio, ſat ſit gradus remotioris mentio abſque iis literis, n. 33.
An poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, extendatur ad ipſum quando mixtus eſt ex remotiori & propinquiori, n. 34.
Enodatur privilegium Indis conceſſum, ut poſſint in tertio & quarto gradu matrimonium inire, n. 35.
An concurrentibus affinitate, & publica honeſtate, ſat ſit affinitatis mentio? Refertur duplex ſententia, n. 36. & 37.
Explicatur ſententia Authoris, n. 38.
An ſit ſubreptitia diſpenſatio affinitatis in tertio vel quarto gradu, non explicata publica honeſtate, nec copula licita ex qua affinitas eſt, n. 39
Quid, ſi explicetur affinitas in primo vel ſecundo gradu tacito, an ſit ex copula licita, & tacita publica honeſtate, nu. 40. & ibi, an explicandum ſit an affinitas ſit ex licita copula? & quid, ſi in genere explicetur publica honeſtas?
An poteſtas diſpenſandi in affinitate extendatur ad publicam honeſtatem concurrentem, & ad publicam honeſtatem ex ſolo matrimonio rato vel ſponſalibus conſurgentem, n. 41.
An in diſpenſatione conſanguinitatis vel affinitatis ſit neceſſaria mentio copulæ inceſtuoſæ, matrimonii malè contracti, ſpe facilioris diſpenſationis? Remiſſivè, n. 42.
Solvuntur argumenta, n. 43.

1 PRIMA concl. ſit. Quoties ſunt plura impedimenta, omnia ſunt neceſſariò narranda, ut virtute diſpenſationis liceat matrimonium inire. Ratio eſt aperta, quia cum omnia illa matrim. ineundo obſtent, omnium illorum eſt neceſſariò diſpenſatio impetranda. Et ſic docent omnes; ſolùm enim controvertitur, an ſit neceſſe ea in eadem diſpenſatione exprimi, an ſat ſit in diverſis. De qua re egimus diſp. præced. Et ſpecialiter conclusionem hanc docent *Sotus 4. diſt. 41. qu. un. a. 2. col. 4. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. nu. 1. Barth. a Ledeſma de matr. dub. 39. fine. Manuel. t. 1. ſum. in 2. edit. c. 228. n. 1.*

2 II. Concluſio. Neceſſe quoque eſt, ne diſpenſatio ſubreptitia ſit, exprimere quoto gradu conſanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honeſtatis ex matr. rato (in qua etiam ſunt gradus) conjuncti ſunt contrahere volentes. Conſtat ex communi ſtylo Curiæ. Item quia quò gradus conjunctior eſt, eò difficilior eſt diſpenſatio, ac major compoſitione exacta, urgentioribuſque cauſis petitis conceditur. Et ita fatentur omnes.

3 Hinc deducitur ſubreptitiam eſſe diſpenſationem, ſi hæc in genere explicentur tacito gradu. Quod deſit qualitas neceſſariò exprimenda. Sicut in ſimili tradunt DD. ſubreptitiam eſſe legitimationem ſpurii, ſi ſolùm declaretur eum eſſe ſpurium tacitis qualitatibus & circumſtantiis coitus: ex quo procreatus eſt. Hi ſunt *Baldus l. Eam quam, n. 36. C. de fideicommiſ. Ant. c. Per venerabilem. n. 15. qui filii ſint legit. & ibi Abbas n. 27. Alex. de Nevo nu. 53.* & latiſſimè probans *Felin. c. Poſtulaſti, num. 2. declarat. 5. de reſcr. Alex. conſ. 195. n. 3. & 7. vol. 2. Franc. c. 1. nu. 5. de fil. presb. in 6. Jaſon. inſtit. de actionib. §. Omnium n. 31. Ripa reſponſo. 14. n. 11. de reſcr. Selva benef. 3. p. qu. 11. ad fi. Rebuffus praxi benef. tit. de diſpenſ. ſuper defectum natalium, n. 61. & t. de reſcripto legitim. mixto, n. 31. Gambara de authoritate legati, l. 7. t. De diſpenſatione legatorum circa matr. n. 406. & 407. & l. 10. n. 219. Greg. Lopez l. 9. verb. Non avia, t. 18. p. 3. Covar. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 9. n. 1. & 2.* ubi & alios refert *Villalob. in comm. opin. lit. L. verſ. Legitimatio, n. 112. Roja. epit. ſucceſſ. c. 23. n. 17. Pelaez de majorazu, in 1. edit. 1. p. q. 4. n. 6. Menoch. de arbit. l. 2. centuria 3. caſu 203. n. 2. Velaſc. conſ. 80. n. 1. t. 1.* Et ex Theologis, *Molina t. 1. de juſtit. tract. 2. diſput. 171. col. 8. verſ. Hinc colligitur. Lud. Lopez 2. part. inſtr.* ubi de matr. *cap. ult. titul. De diſpenſatione petenda, ſtatim in princ.* Neque eſt audiendus *Aretinus*, qui loquens de legitimatione cenſuit contrarium, *c. Ad ſi clerici. §. De adulteriis, nu. 42. de judiciis*, quem optimè improbat *Fel. proximè allegat.*

Secundò deducitur, quid in ea quæſt. cenſendum ſit. An ſi duo ſint duplici titulo conjuncti in eodem vel diverſo gradu, ſit utriuſque conjunctionis mentio neceſſaria? Verbi gratia, ſunt ex parte utriuſque parentis conjuncti in 2. gradu, id eſt, *primos hermanos por dos partes*, vel ex uno parentis latere ſunt conjuncti in ſecundo gradu, & ex altero, in tertio vel quarto: vel ſunt affines duplici titulo, ut quia contrahens rem habuit cum duabus perſonis conſanguineis intra 2. gradum alterius contrahentis: vel duplici titulo, contraxere cognationem ſpiritualem, ut ſi alter alterius duos filios baptizavit, vel ex ſacro fonte levavit, aut tenuit in confirmatione: vel eumdem met filium ex ſacro fonte levavit, & in confirmatione tenuit: vel alter fuit mutuò patrinus filii alterius: vel duplici ex parte habent impedimentum publicæ honeſtatis: quia contraxit matrimon. ratum validum cum duplici cognata intra quartum gradum ejus cum qua vult contrahere, vel duo ſponſalia valida cum duabus ejus ſororibus ex diſpenſatione Pontificia. Aliqui cenſent ſatis eſſe abſolutam gradus illius propinquioris mentionem, non explicata multiplicitate ejuſdem vinculi. v. g. ſatis eſt dicere, ſumus patrueles vulgò *primos hermanos*, non explicando an via utriuſque parentis: vel an altero conſanguinitatis gradu inferiore ſe attingant: & idem dicunt loquentes de affinitate. Ducuntur, quia ubi uterque ex utroque latere conſanguineus eſt; unicum eſt conſanguinitatis vinculum, nec inde gradus hic recipit augmentum. Ut tradunt *Calder. conſ. 1. de conſang. n. un. Alex. de Nevo c. Quod dilectio, ad finem, de conſang. & ibi Præpoſit. n. 8. Quare, Papa. Gambara de authoritate legati. l. 7. tit. De diſpenſat. legatorum circa matrimonia, n. 407.* Secundo, quia irregularis eo quòd ſæpe celebrarit excommunicatione innodatus, non tenetur in diſpenſationis impetratione mentionem facere multiplicis celebrationis. Et habens rem ſæpe cum ſorore fœminæ ducendæ, non tenetur multiplicem copulam narrare. 3. quia ex actionibus unius ſpeciei in eodem ſubjecto, unum numero accidens conſurgit: ut conſtat in productionibus plurium albedinis graduum in eodem ſubjecto. 4. quia natus ex duplici adulterio conjugati cum conjugata, non tenetur in legitimationis impetratione utrumque vitium exprimere, ſed ſatis faciet narrans ſe ex conjugato & ſoluta natum eſſe, quia ſic explicat ſe ex adulterio habitum. Ut ſuſtinet. *Angelus conſil. 204. n. 1. Præpoſ. Per venerabilem. §. Quod autem. n. 24. in fine, qui filii ſint legit.* Similiter ergo ſufficiet explicare gradum propinquiorem conſanguinitatis vel affinitatis, non explicata multiplicitate illius gradus. Atque ita in propriis terminis ſuſtinet *Enriquez l. 12. de matr. c. 10. n. 1.* loquens de conſanguinitate & affinitate. Et loquentes de affinitate docent idem *Pet. de Ledeſma in ſum. Sacram.* ubi de matrim. *c. 27. poſt 6. concl. diffic. 2. Manuel t. 1. ſum. 2. edit. c. 238. n. 1. fine. Vega 2. t. ſum. c. 34. caſu 89. fine.* Atque idem dicerent de gradibus publicæ honeſtatis, & cognationis ſpiritualis. 4

Cæterùm dicendum eſt, eſſe neceſſariam mentionem multiplicitatis ejuſdem gradus, vel diverſi, in conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ſpirituali, in omnibus exemplis numero præced. initio propoſitis, ne ſubreptitia ſit diſpenſatio. Ducor, quia in odioſis, quale eſt diſpenſatio, mixtum non comprehenditur ſub ſimplici (ut probavi diſp. 2. num. 28.) At negari non poteſt, multiplicatas cognationes mixtas eſſe. Non ergo comprehendentur in diſpenſatione ſimplicis gradus cognationis. Et confirm. quia duo caloris gradus ſolo numero diſtincti, quamvis, in eodem ſubjecto uniantur, & fiant unus numero calor ratione unitatis ſubjecti, at multo intenſior eſt duplicatus ille calor, & difficiliùs tollitur. Ergo quamvis duplex ille conjunctionis gradus ſit eadem numero conjunctio ex unitate ſubjecti, in quo reperitur, erit multo intenſior, atque perinde ac ſi eſſet alia conjunctio, & ſic erit explicandus. 2. probatur explicando magis dicta. Quia dum v. g. conſanguinitas ex duplici parte conſurgit, tunc non eſt unica, ac unius ſanguinis communicatio, ſed eſt duplex duplicisque ſanguinis verè participati à duobus diverſis. Cùm ergo ex ſanguinis participatione conſurgat impedimentum conſanguinitatis, pullulabit inde, aut duplex impedimentum, aut ſaltem duplicatus intenſionis gradus ejuſdem impedimenti. Et ſimiliter quando contrahitur duplex affinitas cum eadem fœmina ex duplici copula habita cum duabus ejuſdem conſanguineis, tunc non datur ſimplex eorumdem ſeminum commixtio, ex qua ſequitur affinitas, ſed eſt duplicata diverſorum numero ſeminum commixtio. 5

Et ſimiliter in cognatione ſpirituali & publica honeſtate multiplicatis, augetur id attinentiæ vinculum conſurgens ex diverſis omnino cauſis, ratione diverſarum perſonarum, vel ratione ejuſdem perſonæ ex diſtincto omnino miniſterio circa Sacramenta diverſa. Ergo utriuſque conjunctionis eſt mentio facienda. 3. quia illegitimus es adulterio conjugati cum conjugata, ſubreptitiam impetrabit diſpenſationem, ſe adulterum narrans, & ſic legitimatio irrita erit, niſi utriuſque parentis adulterium narret. Ut reprobata contraria ſententia nu. præc. in ratione 4. allegata ſuſtinent *Oldrad. conſ. 247. dub. 2. n. 2. Ant. c. Per vener. n. 15. per ſil. ſint legit. & ibi Abb. n. 27. Alex. de Nevo n. 54. Præpoſitus ſibi contrarius ibi. §. Quod autem n. 20. Alex. conſ. 60. ad fi. & conſ. 195. n. 6. vol. 2. Decius conſ. 462. Viſa legit. n. 7. vol. 4. Milis in repertor. lit. F num. 12. verb. filius natus ex duplici. & lit. D. nu. 23. Verb. Diſp. verſ. Diſpenſandi Facultas. Fel. c. Poſtulaſti, nu. 2. verſ. Cæterum & de iſto, & declar. 2. de reſcr. Angelus verb. Legitimatio, n. 5. Roſella verb. Illegitimus, n. 17. Syl. verb. Legitimus, q. 3. dict. 2. Everard. in ſuis topicis, loco à vi geminationis, n. 11. Greg. Lopez l. 9. verb. Non avia, t. 18. p. 3. Cov. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 9. n. 3. Villalob. in communib. opin. lit. L. verb. Legitimatio, n. 13. Mandoſ. in ſignatura gratia, verb. Diſpenſationes matrim. ad fi. Rojas epitome ſucceſſ. c. 23. n. 17. & 19. Polaez de majoratu, 1. ed. 1. p. q. 3. n. 6. Borgaſ. de irreg. 2. p. tit. de interpr. diſp. n. 12. Valaſcus conſ. 80. n. 3. ſe. 1. Mol. to. 1. de juſt. tractatu 2. diſp. 17. 3. col. 4. verſ. Hinc colligitur.* Ergo ſimiliter erit ſubreptitia diſpenſatio, ſi non explicetur uterque conjunctionis gradus. Et ita in propriis terminis loquentes de conſanguinitate docent *Rota in noviſſ. vol. 3. l. 1. deciſ. 117. n. 2. & l. 2. deciſ. 70. nu. 1. Jac. de Puteo dec. 39. n. 2. & 3. l. 3. Mand. proximè alleg. Mol. to. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 161. col. pen. verſ. Illud tamen, Petr. de Ledeſ. matr. qu. 56. n. ult. dub. 2. diffic. 3. corol. 5. & ſum. Sacr.* ubi de matr. *c. 27. concl. 6.* Et quamvis de aliis conjunctionibus non loquantur, at cum eædem rationes in illis militent, idem ſentirent ſi de illis agerent. Quare immeritò *Petr. de Ledeſ.* qui hoc ſentit in conſanguinitate, contrarium dixit in affinitate, ut ex ipſo retuli n. præced.

6 Nec tacito altero conjunctionis gradu, proderit clauſula, Non obſtante, in literis diſpenſationis appoſita, ut reddat ipſam validam ſupplens gradum non expreſſum. Quia clauſula hæc non reddit gratiam validam, nec illam auget ſupplens qualitatum neceſſariò exprimendarum taciturnitatem, ſed tantùm reddit valida, ac confirmat expreſſa: ut optimè tradunt *Bald. l. 1. nu. 22. verſ. Unum etiam ſciat C. de furtis. & l. Eam quam n. 36. C. de fideic. Alex. conſ. 95. n. 7. vol. 2. Dec. conſ. 541. Viſa donat. n. 21. vol. 4. & conſ. 602. Viſo puncto. n. 19. vol. 5. Ruin. conſ. 208. n. 18. fine verſ. Nec obſtat, vol. 1. Aym. conſ. 296. n. 3. vol. 2. Ripa reſp. 14. de reſcript. n. 11. Gozad. conſ. 6. n. 72. Zaphalus conſ. 684. n. 44. & 45. vol. 5.* referens *Zaphalum genitorem ſuum, conſ. 186. n. 29. Menoch. de arb. l. 2. cent. 3. caſu 203. num. 29. Bruner. in ſuo compendio, lit. D. verſ. Diſpenſatio eſt de lege.*

7 Quod ſi affinitas eſſet contracta ex pluribus fornicationibus cum eadem conſanguinea, non eſſet opus exprimere copulam fuiſſe multiplicatam: ſed ſufficeret affinitatis mentio. Conſtat ex ſtylo, nullus enim unquam id exprimit, nec quando petit diſpenſari in affinitate ex copula conjugali, petitur ab ipſo, ut numerum copularum conjugalium aut tempus quo duravit matr. explicet. Secundò quia irregularis, eo quòd excommunicatus celebrarit, non tenetur multiplicatæ celebrationis mentionem facere. Ut bene tradunt *Enriquez lib. 13. de excom. c. ult. n. 2. in comment. lit. M. & l. 14. de irregular. c. 7. fi. Emmanuel Sa ſum. verb. Irregularitas*, ubi de irregularitate ex ordinis abuſu *fi.* Quamvis contrarium minùs benè in hoc teneat *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 182. fi.* Ergo ſimiliter in noſtro caſu. 3. probatur reddita diſcriminis ratione inter diverſas fornicationes cum diverſis conſanguineis ejuſdem fœminæ, vel cum eademmet conſanguinea ejuſdem. Quia in hoc poſteriori caſu non contrahuntur plures affinitates, ſeu plures ejuſdem affinitatis gradus: ſicut nec multæ irregularitates ex multiplici celebratione excommunicati: ſed tantùm adduntur novæ illæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur irregularitas vel affinitas, niſi eſſet jam contracta. Sicut ex multiplici ejuſdem voti repetitione nullum vinculum novum conſurgit. At in priori caſu ſunt diverſa numero impedimenta intra eandem cognationis ſpeciem, vel ſaltem plures diſtincti quaſi gradus ejuſdem ſpecificæ conjunctionis. Sicut plures gradus caloris in eodem ſubjecto. Ut explicui n. 5. Et hoc tenent à fortiori Doctores n. 4. relati.

8 Hinc deducitur, ſi obtenta Pontificia diſpenſatione in affinitatem, tanquam ordinarius eam exequatur, impetrans iteraret copulam cum eadem conſanguinea fœminæ à ſe ducendæ, valere adhuc diſpenſationem. Quia nondum conſummata eſt diſpenſatio in affinitate, ſed ordinarius virtute mandati Apoſtolici diſpenſare debet. At culpa hæc non auget affinitatem, nec novum aliquem ejus gradum producit, ſed eademmet affinitas manet, in qua diſpenſari committitur Ordinario. Secus eſſet, ſi accideret copula poſtquam jam diſpenſavit ordinarius, vel confeſſor, cui committitur in foro conſcientiæ. Quia cùm prior affinitas ſit omnino per diſpenſationem ablata, contrahetur nova affinitas per hanc copulam, in qua nulla eſt diſpenſandi commiſſio.

9 Quamvis autem diſpenſatio in aliquo conjunctionis gradu non extendatur ad conjunctionem duplicatam ex utroque parente, (ut n. 5. probavi.) At poteſtas diſpenſandi in aliquo conjunctionis gradu conceſſa, extenditur ad eum gradum licèt duplicatum. Quia diſpenſatio tanquam odioſa eſt reſtringenda: poteſtas autem diſpenſandi tanquam favorabilis extendenda. Conferunt etiam ad hoc quæ cum aliquibus diximus diſp. 2. nu. 30. nimirum in poteſtate legitimandi ſpurii comprehendi caſum mixtum. Et ita docent in propriis terminis *Calder. conſ. 1. n. un. de conſang. Alex. de Nevo, c. Quod dilectio ad fi. de conſang. & ibi Præpoſ. n. 8. ver. Quare Papa. Fel. c. fi. n. 8. de ſimon. & c. Et ſi clerici. §. De adulteriis n. 8. de judiciis. Ripa reſpon. 22. n. 6. de reſcr. Jac. de Puteo, dec. 39. n. 2. l. 2. Rot. in noviſſ. vol. 3. l. 1. deciſ. 117. nu. 3. & l. 2. deciſ. 70. nu. 3. Gambara de auctorit. leg. l. 7. tit. de diſpenſ. legatorum circa matrim. nu. 46. & ſeq.* Quamvis contrarium minùs bene teneat *Milis in ſuo repertor. lit. D. n. 23. verb. Diſp. verſ. Diſpenſandi facultas*, ubi ait habentem facultatem diſpenſandi cum nato ex adulterio non poſſe, quando natus eſt ex utriuſque parentis adulterio. Cui favent DD. quos retuli diſp. 2. nu. 30. dicentes poteſtatem diſpenſandi cum ſpurio non extendi ad caſum mixtum. Immò quando eſſet commiſſio ad diſpenſandum in gradu certo cum determinata perſona, non ad petitionem ipſius, ſed in ipſius diſpenſatori favorem conceſſa extenderetur ad eundem gradum multiplicatum. Quia ea commiſſio, ut favorabilis eſt extendenda, inſtar poteſtatis diſpenſandi, (ut diximus diſp. 2. n. 9.) Et ita docent *Jacob. de Puteo, & utraque Rota deciſio proximè allegat.*

At hic cui poteſtas data eſt diſpenſandi in certo gradu, ut in 2. non poſſet, ſi illi adjunctus quoque eſſet alius gradus etiam inferior. Ut ſi contrahentes ſint conjuncti in 2. & in 3. etiam gradu, ut quia ſunt vulgò *primos hermanos, y primo ſegundos*. Quia ſecundus gradus eſt genus ad eundem gradum multiplicatum: at non eſt genus ad 2. & 3. Et quamvis potens diſpenſare in 2. gradu, poſſit à fortiori in 3. tanquam in minori: at nequit, quando uterque gradus in eodem reperitur. Quia multò major eſt quàm 2. ſolus, nec comprehenditur ſub 2. tamquam ſub genere. An autem potens diſpenſare in 2. gradu, & etiam in 3. conſanguinitatis: vel in 2. conſanguinitatis, & 2. affinitatis poſſit quando uterque gradus in eodemmet concurrit, pendet ex illa quæſtione, quam diſcuſſi diſp. 2. nu. 27. & 28. an potens legitimare adulterinum & inceſtuoſum, poſſit eundem utroque vitio affectum: & juxta diverſas ſententias ibi relatas eſt ſentiendum. At retenta noſtra, quam ibi nu. 28. tenuimus, dicenti poſſe, idem eſt in hoc caſu. 10

Ad argum. num. 4. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis nu. 5. ubi probavimus non eſſe duas omnino diſtinctas cognationes, at eſſe unam intenſiorem duos quaſi gradus habentem. Ad 2. conſtat ex dictis numero 7. ubi diſcriminis rationem tradidimus. Ad 3. & 4. conſtat ex dictis num. 5. ubi explicuimus qualiter ſit unum numero accidens, & reprobavimus doctrinam Angeli. 11

II Concluſio. Non ſatis eſt aliquando explicare conſanguinitatis gradum, etſi explicetur eam eſſe inæqualem, ſed quando inæqualitas oritur ex eo quòd fœmina ſit ſtipiti proximior, eſt quoque id explicandum: aliàs erit ſubreptitia diſpenſatio. Quia cùm tunc fœmina ſit amita vel matertera viri, id eſt, *tia ſuya*, multò abſurdius eſt id matrim. Ut optimè docet *Sotus 4. diſt. 40. q. un. a. 3. col. 8. verſ. Quarta demum, & a. 4. col. penult. verſ. Et tertiò.* Quia cùm conſobrinus debeat jure naturæ eſſe ſubjectus materteræ, eique ac ſuperiori reverentiam præſtare teneatur, perverteretur hic ordo matrim. inter eos inito, effecta ipſa tanquam uxore ſubdita ſuo conſobrino. Atque ita docet *Molina t. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 161. col. penult. verſ. Illud tamen.* Quod moderarer, quando eſſet amita vel matertera in 2. vel 3. gradu. Quia eſt *hermana, prima hermana del padre, o madre del varon.* Secus, ſi in quarto gradu, ut quia eſt *prima ſegunda dellos*. Quòd inter hos ferè nulla ejus ſuperioritatis æſtimatio ſit. Atque ita tunc ſufficeret explicatio gradus veri, nempe remotioris, explicando in genere eum eſſe inæqualem. Ut volunt duo contrahere conjuncti in 3. cum 4. gradu, eo modo, quo eam inæqualitatem dicemus à nu. 23. eſſe explicandam. Nil enim ſpeciale in hoc eventu reperitur. 12

III. Concluſio. In affinitate tamen aut publica honeſtate, non exiſtimo neceſſarium explicare hanc majorem fœminæ propinquitatem ſtipiti, ſed ſatis eſſe inæqualitatem gradus exprimere, eo modo quo à nu. 23. dicemus eam inæqualitatem gradus eſſe explicandam. Verbi gratia. Petrus vult uxoris prioris à ſe cognitæ, vel incognitæ amitam vel materteram ducere, ſatis eſt in diſpenſatione explicare, ſe velle ducere fœminam conſanguineam in primo cum 2. gradu prioris uxoris cognitæ, & ſic affinem ſibi, vel non cognitæ, & ſic habentem impedimentum ſolius publicæ honeſtatis ex matrim. rato ortæ, non explicando fuiſſe ejus amitam. Quia in affinitate vel publica honeſtate non ea peculiaris reverentia exhibetur fœminæ propinquiori ad ſtipitem, quæ in conſanguinitate. Et hoc præcipuè mortua jam uxore, ut hic contingit. Atque proinde non ita dedecet hoc matrimonium, ut ejuſmodi majoris propinquitatis ad ſtipitem ex parte fœminæ ſe tenentis ſit peculiaris mentio facienda. 13

IV. Concluſio In conſanguinitate, affinitate, vel publica honeſtate credo neceſſarium fore exprimi an diſtantia graduum ſit in linea recta. Verbi gratia, ſi vellet quiſpiam ducere aviam, vel proaviam, neptem, aut proneptem, ſive propriam, ſive uxoris cognitæ, aut non cognitæ (ſuppoſita opinione dicenti eam prohibitionem eſſe ſolo jure humano inductam) aut matrem 14

ſiliam-

Digitized by Google

filiam vel ſponſæ de futuro: vel è contra fœminam avum vel proavum proprium, aut prioris viri, aut patrem prioris ſponſi de futuro, non ſatis eſſet exprimere gradum conjunctionis, ſed explicandum eſſet eſſe in linea recta. Quia parentibus alterius conjugis, vel ſponſi de præſenti, vel de futuro, ferè eadem reverentia debetur, ac propriis. Atque proinde multo indecentius eſt ac abſurdius hujuſmodi matrim. quàm ubi diſtantia gradus eſt in linea tranſverſa. Id tamen non reputarem neceſſarium exprimere in affinitate ex copula fornicaria. Quia ex ea copula non oritur notabiliter ſpecialius vinculum, aut notabiliter major reverentiæ obligatio affinibus ex linea recta, quàm ex tranſverſa.

15 V. Concluſio. In cognatione ſpirituali credo neceſſarium exprimere, an inter contrahentes ſit filiatio ſpiritualis, quòd alter alterum levarit de ſacro fonte, aut tenuerit in confirmatione: an potiùs compaternitas, eo quòd eæ actiones exercitæ ſint erga alterius ex contrahentibus filium. Quia multo indecentius eſt cum filio aut filia ſpirituali contrahere, quàm cum compatre vel commatre. Nam cùm regeneratio hæc ſpiritualis, ex qua filiatio iſta conſurgit, aſſimiletur generationi carnali, ex qua filiatio naturalis oritur: ſicut indecentiſſimum eſt inter patres & filios carnales matrim. ita ſuo modo, licèt non æquali, inter patres ac filios ſpirituales. Et ideò diſp. num.7. diximus cum multis, nunquam legi Pontificem diſpenſaſſe ad contrahendum cum impedimento filiationis ſpiritualis: cùm tamen ſæpe in compaternitate diſpenſarit. Utrùm autem filiatio hæc aut compaternitas conſurgat ex baptiſmo vel confirmatione, ſive orta ſit, quia volens contrahere baptizavit, vel levavit, vel tenuit, credo non eſſe opus quidquam horum exprimere, ſed ſatis eſſe dicere eſſe filiationem inter illos, vel compaternitatem. Quia parum hæc mutant vel augent.

16 VI. Concluſio. Si publica honeſtas oriatur ex matrimonio rato, non ſatis erit mentionem publicæ honeſtatis facere, quando petitur diſpenſatio in primo gradu, ſed oportet exprimere eam ex matrim. rato ortam. Quòd multo urgentius impedimentum ex matrim. rato, quam ex ſponſalibus oriatur; adeò ut illud multi affinitatem vocent. Adde multo indecentius eſſe matr. cum ſorore ſponſæ de præſenti quàm ſponſæ de futuro, cujus maximum ſignum eſt, quod *Trident. ſeſſ. 24 de matrim. c. 3* reſtrinxerit impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum, ut non excedat primum gradum, cùm tamen publica honeſtas ex matrim. rato extendatur uſque ad 4. Quando tamen ultra primum gradum peteretur diſpenſatio in publica honeſtate, non eſt opus exprimere unde orta ſit. Quia poſt id Tridentini decretum ex ſolo matrimonio rato poteſt oriri.

17 VII. Concluſio. Si error ſit in gradu, explicando majorem, ut ſecundum, cùm tamen ſit minor, ut tertius, valet diſpenſatio. Quia etſi non ſit conceſſa ſpecificè pro 3. grado, eſt tamen conceſſa ſimpliciter pro conſanguinitatis impedimento, cum errore circa qualitatem accidentalem incluſam à fortiori in gradu ſuper quo diſpenſatur. Item, quia non vitiatur diſpenſatio ex falſa qualitatis expreſſione, quando ea verè expreſſa redderetur facilior, (ut probavi diſp. 21. n. 35. ubi & nu. 36. reſpondi ad *c. Cùm de non ſacerdotali, de præbend. in 6.* quod adverſus hoc urget.) Quòd ſi opponas, non valere in diſpenſatione argumentum à majori ad minus (ut dixi diſp. 1. num. 32.) dic valere utique (ut ibi num. 35. probavi) quando minus includitur in majori, prout in hoc caſu contingit. Et ideò hanc concluſionem tenent *Petr. de Ledeſma ſum. Sacram.* ubi de matr. *cap. 27. poſt 7. concluſ. dub. 1. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. cap. 238. concl. 3. num. 3. Vega 2. tom. ſum. cap. 34. caſu 95 initio.* Atque hoc verum credo, quamvis data opera id mendacium contingeret. Quia non tangit diſpenſationis ſubſtantiam: & ea falſitate non expreſſa concederetur facilius.

18. VIII. Concluſio. Si tamen error ſit explicando gradum inferiorem, ut quartum, cùm tamen ſit ſuperior, ut tertius, quantumvis ex ignorantia inculpata procedat, eſt ſubreptitia & irrita diſpenſatio. Quia contingit circa diſpenſationis ſubſtantiam: & ita nullatenus in illo gradu ſuperiori diſpenſatur, utpote, qui nec formaliter, nec virtute clauditur in inferiori. Item quia error ex ignorantia contingens tunc tantùm non vitiat, quando eo non obſtante concederentur literæ, & caſus ad quem uti volo reſcripto, ſub ejus verbis comprehenditur, (ut probavi diſp. 21. nu. 39.) At gradus ille ſuperior nequit in reſcripti hujus verbis comprehendi.

19 Ultima concluſio. Si error contingat narrando majus impedimentum, cùm tamen ſit minus diverſæ ſpeciei, ut ſi dicatur contrahentes eſſe conſanguineos in 2. gradu, cùm tamen non ſint niſi affines in 2. vel 3 grado, diſpenſatio eſt ſubreptitia. Quia cùm ſint diverſa impedimenta, nec unum claudatur in altero, diſpenſatio in uno nequit explicari ut cenſeatur in altero conceſſa. Ad quod confert ſpurium legitimatum tanquam ex inceſtu natum, non cenſeri legitimatum, ſi ex adulterio ſit, quamvis adulterium minus delictum ſit. Quòd ſint diverſæ ſpeciei. Quod multis citatis tradunt. *Covar. 4. decret. 2. p. cap. 8. § 8. num. 11. Salzedo addit. ad reg. 195. Bernardi Diaz, in ſi.* Præterea quia diſpenſatio ſuper uno defectu, non eſt diſpenſatio ſuper alio. Ut docent *Baldus c. Innotuit, num. 17. de elect. Afflictis deciſione Neap. 320. num. 12.* Et ideò concluſionem hanc in propriis terminis docet *Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de clavibus, *c. 9. col. 5. & 1. p. c. 50. col. 2.* Addit in hoc poſteriori loco ſecus eſſe de poteſtate diſpenſandi in conſanguinitate, eam enim ait extendi ad diſpenſandum in ſimili affinitate, tanquam ad minus. Sed hoc nullo modo credo. Quia quamvis poteſtas diſpenſandi extendenda ſit, id tamen intelligitur quando caſus, ad quem fit extenſio, poteſt comprehendi ſub caſu expreſſo (ut probavi diſp. 2. n. 2.) Quod in hoc caſu minimè reperitur: cùm ſint diverſæ ſpecies. Atque ita *Baldus proximè alleg.* dixit poteſtatem legitimandi ſpurios ex inceſtu, non extendi ad aliam ſpeciem; quia ſub una ſpecie non continetur altera.

Forſan aliquis limitaret duas præcedentes concluſiones, 20 niſi ſit error communis circa illum gradum, illudve impedimentum; quia, ſcilicet, contrahentes communiter exiſtimabantur conſanguinei in tertio gradu, cum tamen verè eſſent in 2. vel communi errore putabantur affines, cùm tamen eſſent conſanguinei: tunc enim videretur valida diſpenſatio ob eum communem errorem. Poſſetque hoc probari ex doctrina, quam tuentur *Valaſcus conſ. 80. fine. tom. 1. Molina tom. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 172. col. 9. verſ. Quando qualitas*, ubi ajunt quoties qualitas aliqua ideò non fuit expreſſa in petitione legitimationis, quia tempore coitus, & expeditionis legitimationis ignorabatur, non reddi diſpenſationem, ſeu legitimationem ſubreptitiam. Ut ſi quis genuiſſet filium ex ea, quæ communiter reputabatur vidua, & poſt legitimationem compertum eſt eam fuiſſe conjugatam, dicunt valere legitimationem non explicato adulterio Pontifici. Et probant, quia ad valorem actus, opinio communis quandoque præfertur veritati, *l. Barbarius ff. de offic. prætoris.* Pro eadem parte facit doctrina multorum, aſſerentium expreſſo aliquo vacationis beneficii modo non venire alium, niſi eſſet communis error exiſtimans modo illo expreſſo id vacaſſe: tunc enim ajunt communem hunc errorem excuſare, niſi adeſſet alius ſimul impetrans id beneficium: per *d. l. Barbarius*. Hi ſunt *Lapus allegat. 89. à num. 8. Dominic. cap. Suſceptum, num. 5. de reſcript. in 6. Socin.* quem refert, ac ſequitur *Felinus cap. In noſtram, num. 38. verſ. Quod dictum eſt, de reſcript. Rebuff. in concordat. in forma mandati. Apoſt. paulò ante verſ. Item expreſſe Mandoſius reg. 34 cancell. quæſt. 53. num. 10. Menochius de arbitrariis, l. 2. centur. 3. caſu 201. num. 104. Maſcard. de probat. concluſ. 186. num. 7.* Cæterùm nullatenus auderem hanc limitationem admittere; quia ignorantia excuſat quidem à peccato, at nil poteſt conferre ad id, ut diſpenſatio trahatur ad caſum alium, quàm expreſſum, cùm ergo ſolus tertius gradus ſit expreſſus, vel ſola conſanguinitas, non juvabit ignorantia, ut diſpenſatio trahatur ad ſecundum gradum, vel ad affinitatem, in quibus diſpenſatum non eſt. Nec obſtat *l. Barbarius*, quia aliud eſt ſupplere defectum in cauſa efficiente, quem quidem ſupplet ea lex in judicibus, ac aliis miniſtris publicis, quando defectus juriſdictionis erat ita occultus, ut communiter illi putarentur veri miniſtri. At ea lex non diſponit ut conceſſum in uno caſu cenſeatur in alio concedi: propter communem errorem. Non etiam obſtat ſimile adductum de beneficio, quia in beneficii collatione non eſt error, ſed in quodam accidenti parum conferenti ad collationem, & ideo jure optimo ea mens Pontificis eſſe creditur, ut ob id accidens communiter ignoratum non vitietur collatio. At in noſtro caſu eſt error in ipſamet ſubſtantia caſus, in quo diſpenſatur.

Circa impedimentum voti an explicandum ſit ſi id votum 21 ſæpè repetitum ſit: vel ſi ſimul eſt juramentum: & an ſi unum vinculum loco alterius falsò exprimatur, dicendo eſſe votum, cum ſit juramentum, vel eſſe juramentum, cum ſit votum, ſit ſubreptitia diſpenſatio? diximus diſp. 2. num. 24. & 25. Quod ſi id votum non nubendi ſit emiſſum in Dei honorem, ac favorem tertii, modo quem explicui diſp. 6. num. 12. vel ſimile juramentum, eſt neceſſariò exprimendum in diſpenſatione eſſe emiſſum in tertii favorem, quia cum vergat in illius damnum, erit multò difficilioris diſpenſationis. At ſi tertius ille remitteret, qua parte ipſum tangit, non eſſet opus referre id in tertii favorem eſſe factum, cum jam favor ille remiſſione partis ceſſet. Quod ſi profeſſus, eſſet ſimul ordine ſacro initiatus, teneretur utrumque in diſpenſatione ad matrimonium exprimere, quia ſunt duo impedimenta, alterum ratione profeſſionis: alterum verò ratione ordinis ſacri. Nec ſat eſſet ſi ſacerdos, aut diaconus, petens diſpenſationem, explicet ſe in ordine ſacro eſſe, ſed tenetur ſe diaconum, aut ſacerdotem, aut Epiſcopum, ſi talis ſit, eſſe explicare, quia quò ordo ſuperior eſt, eò difficilior notabiliter erit diſpenſatio, & major cauſa exigetur: majorique conſideratione dignum erit an expediat diſpenſare. Et quid, ſi votum iteretur poſtquam Pontifex commiſit facultatem diſpenſandi, vel poſtquam ordinarius diſpenſavit, dicam diſp. 32. n. 6.

Quod ſi petas, qualiter diſpenſationem petere poſſit qui uxo- 22 rem interimit animo ducendæ concubinæ, vel abſque eo animo, nec res eſt occulta, quia in foro externo delatus eſt, & quamvis non convictus, non tamen abſolutus eſt, ſed damnatus arbitraria pœna ratione aliqualis probationis, non tamen ſufficientis ad ordinariam delicti ejus pœnam. Ratio dubitandi eſt, quia non poteſt dici impedimentum occultum, eo quòd delatus eſt, & damnatus, & ideò non admittetur diſpenſatio in ſolo conſcientiæ foro conceſſa, quod ſi velit petere in foro

externo, cùm nomen petentis exprimatur, convincetur ex ſua confeſſione, & pœnas delicti ſolvet. Dico, ſi xbſque animo ducendæ coucubinæ interfectio uxoris acciderit, facilè poſſe impetrare diſpenſatiooem in foro externo, narrando ſibi impedimentum opponi interfectioni uxoris, cùm verè onn interfecerit: xc ſe illam petere ut foro externo ſatisfaciat. Nec in hoc mentitur, etiam ſi poſtea coram officiali Epiſcopi juret veras eſſe preces; quia cùm juxta multò veriorem ſentent. machinatio sbſque eo animo non dirimat matrim. (ut dixi lib præced. diſp.78.n.13.) Et quamvis impediat, jam id impedimentum & cætera impedientix, præter votum, & xlia ſponſalia, ſint uſu abolita, (ut dial eodem lib. præced diſp.17.nu.9.) verùm narrat hic impetrans: cùm non occiderit quatenus eſt impedimentum, ſuper qno cadat diſpenſatio. Quando autem eo xiimn interfecit, opportunom remedium erit, narrare Pontifici ſe de eo delicto inſamatum, ac delatum in ſoro externo, damnatumque eſſe arbitraria pœnæ defectu plenæ probationis: & nec ſsteatur, nec neget delictum in ex oxrrxtione, & in ſacrs pœnitentixria petere xliam diſpenſationem, reſetendo quod in publica fori externi propoſitum eſt, ac ibi tacitam eſſe delicti veritatem, ob periculum propriæ proditionis: & io hac debet impetrans fateri veritatem; quix ceſſat periculum: cum in hac nomen petentis non exprimatur. Nec reſert utrx prius diſpenſatin impetretur, ut diai diſp. præc. n 7.

23 Demùm ſupereſt duplex difficultas. Prior eſt, xo io diſpenſationis impetratione ſuper gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis, quando contracturi diſtant inæquxliter à ſtipite, ut ſi nlter diſtet io 2. & xlter in 3. ſit neceſſarix mentio gradus propinquioris, quo slter diſtat: xo potiùs ſit ſxtis mentio remotioris? Quondsm fuit msgns cootroverſia circa hoc, quidam enim xjebant ſubreptitism fore diſpenſationem, non ſxcta illius grsdus propinquioris mentione. Ducebantur ex *c. Quod dilectio, de conſang.* ubi deciditur poteſtatem conceſſam legato ad diſpenſandum io certo grsdu non extendi xd eum grxdum, quando slter contrshentinm in propinquiori diſtat à ſtipite. Item quia in diſpenſationibus, utpote, quæ odioſæ ſunt, miatum ſub ſimplici non comprebenditur (ut dixi diſp.2. n.28.) At hic gradus eſt miatus ex propinquiori & remotiori. Sic docent *Alex. de Nevo d. c. Quod dilectio, n.8. Gambara de auth. legati, l.8. t. de diſpenſ. legatorum circa matrim n.392. Ant. Cucul. 5. inſtit. major t.12. num. 552. Mol. to. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 161. col. pen. verſ. Illud tamen, Borgaſ. de irreg. 3. p. 5. De interpretatione diſpenſationis, n.26.* Idque decrevit Pius IV. in quodam motu proprio.

24 Alii oppoſitum ſentiebant. Quod is gradus minimè ſit mixtus, ſed ſimplex. Cùm is ſolus gradus impedimentum matrim. præſtet, qui à ſtipite remotior eſt, *cap. fi. de conſang.* Et confirm. quia quxndo duo conſanguinei io gradu diſpari diſtxnt, intelliguntur tantum diſtare inter ſe, quantum remotiori diſtat à communi ſtipite, *d. c. fi.* Ergo ſicut gradus remotior trahit ad ſe, & imbibit proximiorem, quantum xd rationem magis diſtandi à primo ſtipite, ita eandem imbibet, & ad ſe trxhet, ut ſolius ejus ratio ſit habenda in impetranda diſpenſatione. 2. ex *cap. Quod dilectio, de conſang.* junctx ſpeciali ratione tradita à Doctoribus illius textus, quxm retulimus diſp. 1. n.33. ibi enim deciditur indulgentiam legatn conceſſam ad diſpenſxndum in certo gradu, intelligi quxndo uterque conſrahens diſtxt æqualiter in eo gradu à ſtipite. Hujus enim rationem reddunt prædicti Doctores eo quòd in eo loco ſic habebst conſuetudn, & ex diſpenſatione ſuboriretor ſcaodxlum. Quare cootrsrium apertè docent, ubi conſuetudo non eſt contrarix & attento jure, nec id ſcxndxlum ſequetur. Quod ſi replices, hodie eſſe eam conſuetudinem, & ſtylum curiæ, ut is gradus propinquior manifeſtetur. Reſpondetur id non habere ſtylom curiæ, quaſi id neceſſe ſit: adverſaretur enim motui proprin Pii V. referendo in onm. ſeqq. Sed id hxbet ad evitanda dubix, & literxs declxrstorias, quxs dicemus eſſe neceſſarias. Txndem, quia hoc decidit *Clemens VI. in quadam Extravag. quæ incipit Nuper, nondum typis excuſſa.* Et ita *hac Extravag. relata* ſuſtinent *Calder. conſ. 1. num. unic. ad fi. de conſang. Abb. d. c. Quod dilectio, ad fi. & ibi Prapoſ. nu. 8. verſ. Quare Papa. Cornens conſ. 208. n. 11. vol. 2. Milis in ſuo repert. lit. D. verb. Diſpenſatio, n. 23. verſ. Diſpenſatio quatenus, Angel. verb. Matrimonium 3. impedim. 6. fi. Sylveſt. verb. Matrimonium, 8. q. 6. fi. Gambara de author. legati, l. 10. num. 264. Tabiena verb. Impedim. imped. 3. qa. 3. num 4. Sotus 4. d. 40. q. unic. art. 2. fi. Ledeſ. 2. p. 4 q 56 art. 4. fi. Toledo lib. 7. ſum. c. 5. num. 6. Emman. Sa ſumm. verb. Matrim* obi de impedim. *n. 4. verſ. Cognatio carnalis, Cano de ſumma Sacram.* ubi de matrim. *cap. 7. nu. 42. fine.*

25 Sed jam hac difficultate nos liberavit Pius V. in motu quodam proprio edito anon 1566. die 26. Auguſti, incipienti. Sanctiſſimus ubi rem hanc xd jus commune priſtinum reduxit, ac revocans motum proprium Pii IV. decidit non eſſe neceſſarism gradus propinquioris mentionem, ſed ſufficere remotioris, obtentis tamen poſtex literis declaratoriis ſuper propinquiori: nec poſſe literas prioris notari ſubreptione, vel intentionis defectu. Et ita advertunt *Probus addit. ad Monachum, rubric. de cognat. ſpirit. num. unic. verſ. Et quando ſunt. Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 10. nu. 12. Antonius Cuc. lib. 1. inſtit. major. t. 13. num. 17. Veracruz append. ad Specul. ſuper art. 49. 1. p. f. 99. Gutier. conſ. 18. nu. 11. & q. can. lib. 2. c. 25. n. 58. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 3. n. 6. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* ubi de matrim. *c. 49. in impedim. conſang. col. 9. verſic. Poſtremo. Manuel 1. to. ſumm. in 2. edit. cap. 238. num. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. quæſt. 54. artic. 2. col. penult. concl. 2. & ſumm. Sacram.* ubi de matrim. *cap. 27. concluſ. 7.*

Tenor autem harum literarum declaratoriarum ſic ſe habet: (ut sd me pervenere datæ à Clemente VIII. ann. 1599. die 13. Januar.) Narratum eſt Pontifici quoſdam impetraſſe diſpenſationem proponendo ſe tertio conſanguinitatis gradu conjunctos, cùm tamen eſſent in 2. cum tertio. Et ita Pontifex in illis literis, ſic: *Diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus etiam ſi literis præfatis jam tibi præſentatis, ad illarum executionem propter hoc procedere diſtuleris, ſeu recuſaveris: nihilominus negotium ejuſmodi reaſſumens, ipſaſque literas valere dicta authoritate decernens ad earundem literarum executionem (ſervata aliàs earum forma) procedas. Ac cum eiſdem N. & N. ſuper impedimento tertii conſanguinitatis gradus ejuſmodi eadem authoritate diſpenſes. Diſtantiam verò ſecundi gradus præfatis eis non obſtare declares, in omnibus, ac per omnia, perinde ac ſi in dictis literis ipſos ſecundo & tertio conſanguinitatis gradibus, à communi ſtipite provenientibus, invicem eſſe conjunctos expreſſum fuiſſet.* 26

Circa quem motum proprium eſt 1. obſervxndum, illum de ſolis conſanguinitatis & xffinitatis gradibus loqui. Quxre ſi petatur diſpeoſxtio in impedimento publicæ honeſtatis ex matr. rato, ſufficiet remotioris gradus mentio, nullix literis declaratoriis poſtea impetrxtis. Quix cum de hoc non loquatur, ſtandum eſt jure communi, quo xttento ſolam remotioris gradus mentionem ſufficere probavi n.24. At io grsdibus xffinitatis ex fornicatione ortæ duplices illæ literæ ſunt neceſſariæ; quia motus proprius indiſtinctè de affinitate xgit. Quod intelligo, ſi affinitas ea ſit publics, ut n.33. dicam. 27

Secundò dubitari poteſt, cui uſui literæ illæ declaratoriæ ſint? Aut enim petuntur in motu proprio, tanquxm conditio requiſita ad vslorem diſpenſationis, in qus ſolus gradus remotior expreſſus eſt. Quod denotat ablstivus ille abſolutus, *Obtentis tamen poſtea literis declaratoriis.* Qui conditionem importat, *l. à teſtatore, ff. de condit. & demonſtr.* Aut oon, ſed tanquam admonitio quædam. Si priori modo: ergo diſpenſatio io neutro foro valebis, donec eæ literæ impetrentur. Quippe conditio valorem xctus ſuſpendit, donec ea impleatur. Si poſteriori modn. Cui ergo uſui ſunt literæ illæ? *Enriquez. lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 6. in comment. lit. T. & cap. 9. num. 2. in comment. lit. Z.* xit literas eas declaratorixs peti pro ſolo foro externo. Et ſatis mihi placet, quod confirm. ea ſentent. *Probi addit. ad Monachum, in rubr. de cogn. ſpirit. in 6. num. unic.* ubi nit eas eſſe neceſſarias, qusndo io ſoro publico diſpenſatio petitur, ſecus quando affioitas conſurgit ex sctu fornicxrin occulso. Tuoc enim xit non dxri has literas declxrxtorias. Præterea, qnia ideò dantur eæ literæ, ut caveatur ſcandalum. Quippe poterant aliqui ſcaodali xnſam ſumere, videntes non eſſe diſpenſasnm in gradu propinquiori: ac propterea exiſtimantes matrim. eſſe irritum. Ut bene docent *Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. qu. 134. num. 363. Petr. de Ledeſma de matrim q. 54. art. 2. col. penult. notab. 2.* ergo petitio earum literarum ſolùm forum externum reſpicit. 28

Hinc deducitur, matrim. initum virtute diſpenſationis ſolo gradu remotiori expreſſo, nec obtentis literis declaratoriis, fore vxlidum. Quod magix conſtabit ex dicendis num. ſeq. At ordinarius in foso externo rectè procedens non deberet diſpenſare donec literæ declaratoriæ afferrentur. Et ſi poſt initum mxtrim. certior juridicè fiat xliqun denunciante non eſſe expreſſum gradum propinquiorem, nec allatas declaratorias, deberet ſic cnnjunctos ſeparare, donec eas literas afferant. Tum, ut prædictum ſcandalum, quod poſſet contingere, vitetur. Tum etixm ut ſatisfiat præceptn Pontificio volenti eas literas ad eum effectum afferri. 29

Immò quamvis ordinarius ſuo munere abutens diſpenſaret non xllatis literis illis declaratoriis: cum tamen ex actis conſtaret eſſe ibi gradum propinquiorem & remotiorem: vel ſi deceptus à contraheotibus falsò probantibus eſſe ſolum gradum remotiorem diſpenſaret, credo valere matrim. quia ea diſpenſtio valida ſuit, nec malitia ordinarii malè exequentis, aut partis fxlsò probantix, ſollit ejus valorem. Non enim petuntur eæ literæ ut prior diſpenſatio valida fiat, ſed ut ſcandalo obvietur (ut nu. 28. diximus.) Quod videtur etiam probari, quia motus proprius concludit omnis acta diſpenſationeſque confectas, & proceſſux habitos pos dictas literas, in quibus non expreſſus eſt gradus propioquior, minimè poſſe ſubreptione, aut intentionis defectu notari. Et quamvis addat, *Obtentis tamen poſtea literis declaratoriis ſuper propinquiori;* Ablativus ille abſolutus non poteſt conditionem importsre; quia ſupponit actum jam perfectum, & geſta virtute priorum literarum fuiſſe valida. At ſi conditionem importaret, ſuſpenderet valorem actus geſti ante illius implemeotum. 30

Et tandem ſi nullum ſcandali periculum immineret, nec res ad forum externum delata eſſet, credo eos, qoi ſic contraxere matrim. non teneri eas literas declaratorias afferre, cùm eæ ſoli ſcandalo vitando deſerviant: cujus in hoc eventu nullum prorſus ſubeſſe timorem ſupponimus. 31

Tertiò obſervandum eſt, quando propinquior gradus ſtipiti 32

fuerit

Digitized by Google

fuerit primus, nullatenus valere diſpenſationem, in qua ſolius remotioris mentio fit. Ut ſi quidam velit ducere conſobrinam filiam fratris ſui, aut filium filii, aut nepotis fratris ſui, hic contracturus diſtat à primo ſtipite in 1. gradu, & à filia fratris in primo cum ſecundo, à nepte fratris in primo cum tertio, à pronepte fratris in 1. cum quarto: ſi ergo in his eventibus ſolius remotioris gradus mentio fiat, non explicata diſtantia alterius contrahentis à ſtipite in primo gradu, diſpenſatio erit prorſus ſubreptitia. Et idem in affinitatis gradibus. Conſtat, quia Pius V. in eo motu proprio declarans literas non poſſe ſubreptione notari, defectu expreſſionis gradus propinquioris conſanguinitatis, vel affinitatis addidit: *Dummodo primum quoquo modo attingant. Cùm in eo ſanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat.* Et ita docet *Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 54. a. 2. col. pen. notab. 1.* Qui bene addit hoc intelligi, dummodo alter, qui eſt in gradu remotiori, ſit intra 4. gradum. Nam ſi extra illum ſit, nulla eſt neceſſaria diſpenſatio: ut probavi lib. præc. diſp. 53. n. 5.

33 Hinc deducitur, quando petitur diſpenſatio in ſolo foro conſcientiæ affinitatis ex occulta copula fornicaria, valere illam, quamvis gradus propinquioris mentio non fiat, dummodo non ſit primus: nec eſſe neceſſarias literas declaratorias, conſtat ex dictis n. 28. ubi & Probum id aſſerentem retuli.

34 Secundò deducitur, eum, cui conceditur poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, poſſe in eo diſpenſare, quamvis mixtus ſit ex alio propinquiori. Quia is gradus verè non eſt mixtus, ſed ſimplex (ut n. 24. probavi.) Et ita docent *Angelus verb. Matrimonium 3 impediment. 6 §. Sylveſt. verb. Matrimonium 8. qu. 6 §. Toledo lib. 7. ſum. c. 5. n. 6.* Quod tamen limito, niſi alter eorum diſtaret à ſtipite in primo gradu. Propter verba motus proprii Pii V. relata n. 32. dicentis, nunquam Pontificis mentem eſſe diſpenſare in hoc caſu, niſi exprimatur.

35 Tertiò deducitur intellectus ad privilegium Pauli III. qui (ut refert *Veracr. 1. p. Spec. art 44. pag. 3 concl. 3.*) conceſſit Indis novi orbis, ut poſſint in tertio & quarto gradu matrimonio conjungi. Potuerunt enim ſic conjungi, licèt alter in 2. vel in 1. gradu diſtet. Quia licet diſpenſatio ſit ſtricti juris, debet recipere interpretationem à jure communi, (ut probavi diſp. 1. num. 8.) quando verſatur circa juris communis materiam. At attento jure communi diſtantia graduum computatur juxta remotiorem, & illo imbibit & trahit ad ſe propinquiorem (ut probavi hac diſp. n. 24.) Sic docent *Veracr. eod. art. 44. pag. 4. verſ. Reſpondetur ex mente Barth. a Ledeſma de matrim. dub. 36. col. pen. verſ. Et annotato.* Quod ſi obiicias, hoc videri contra dicta num. 32. & n. 1. præced. ubi dixi non eſſe Pontificis mentem diſpenſare, quando alter ex contracturis diſtat à ſtipite in 1. gradu. Sed reſpondetur non adverſari, immò conſonum eſſe, quod (ut dixi eo num. 32. fine) quando alter contrahens extra 4. gradum eſt, etſi alter ſit in 1. nulla eſt neceſſaria diſpenſatio. Cum ergo Paulus III. reſpectu Indorum hos gradus reſtrinxerit ad 2. quando alter diſtat ultra 2. gradum cum jam ſit extra gradus vetitos, licet alter diſtet in primo, non erit neceſſaria diſpenſatio. Intelligitur autem hoc privilegium de ſolis Indis neophytis novi orbis: ut docet *Veracruz. eod. tit. art. 44. pag. 3. concl. 3.* Inſuper id privilegium eſt tam de gradibus conſanguinitatis, quàm affinitatis: ut docent *Veracruz. ibid. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 126. fine.* Demùm per novum orbem intelliguntur omnes provinciæ Indorum: ut docet *ibidem Veracruz.*

36 Poſterior difficultas eſt. An quando impedimentum affinitatis & publicæ honeſtatis concurrunt, ſatis ſit affinitatis mentio, tacita publica honeſtate? V. g. quiſquam vult ducere conſanguineam intra quartum gradum prioris uxoris à ſe cognitæ, habet impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex matrim. cum conſanguinea hujus prius inito, & affinitatis ortum ex illius matrim. conſummatione: dubitatur ergo an in diſpenſationis impetratione ad ducendam eam fœminam, ſatis ſit affinitatem narrare? Triplex eſt ſent. I. ſuſtinet ſatis eſſe mentionem affinitatis fieri. Ducitur, quod mentio affinitatis facta abſolutè, intelligatur de orta ex copula conjugali, eo quod in dubio non debet præſumi delictum, *l. Merito, ff. pro ſocio.* Et quia etiam in odioſis ſunt intelligenda verba in potentiori ſignificato: ut conſtat ex *cap. penult. de ſent. excomm.* ubi deciditur nomine excommunicationis à judice prolatæ intelligi majorem. Potiſſimum autem affinitatis ſignificatum eſt, affinitas ex copula licita conſurgens. At ſub affinitate hac comprehenditur neceſſariò publica honeſtas. Ergo facta abſoluta affinitatis mentione ſatis exprimitur utrunque impedimentum: ac proinde valebit diſpenſatio. 2. quia verba diſpenſationis ſunt intelligenda ſicut verba juris communis. At ſublato per jus commune impedimento affinitatis, id intelligitur de omni affinitate: & conſequenter cenſetur ablata publica honeſtas: ut tradunt *Gloſſa c. Non debet, verb. In ſecundo, de conſang. & ibi Ant. num* 19. & reliqui ſcribentes. Ergo ſublata per diſpenſationem affinitas, intelligitur de omni, & cenſebitur quoque ablata publica honeſtas. Et ideò hujus ſent. ſunt, *Milis in ſuo repert. lit. D. num. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſatio facta ſuper impedimento.* Et citato *Guillel. de S. Laudano in ſuo ſacramentali, ad §. Foliam c. Poſtulaſti, n. 13. limit. 7. §. de reſcript. Ripa reſponſo 11. ad §. de reſcript. Hieron. Paulus in pract. cancellar. Apoſtol. 2. Notabilia ſuper diſpenſationibus matrimonialibus, in fine, & Boerius deciſ. 264. num. 28.* refert pro hac parte, & videtur eum ſequi, *Gloſ-*

ſatorem regulæ Cancellariæ 47. & ait ſe ita vidiſſe obtentum bis in judicio. Idem tenent *Covar. 4. decret. 2. part. cap. 6. §. 7. num. 5. Anton. Cuc. l. 3. inſtitut. t. 12. num. 150. Azevedo lib. 8. Recop. t. 20. lib. 7. nu. 27. Veracruz. 1. part. Speculi, art. 44. pag. 5. in fine primi dubii.* Et eſt ſatis probabilis ac tuta.

II. Sent. tenet ſubreptitiam fore diſpenſationem, niſi de publica honeſtate mentio quoque fiat. Probat, quia ſi explicetur affinitas ex copula licita, quamvis ex ea quoque publica honeſtas conſurgat; at cùm minimè ea expreſſa ſit diſpenſatio, utpote odioſa ac ſtricti juris, ad eam non extendetur. Et à fortiori, ſi ſola affinitas in genere explicetur. Cum enim poſſit eſſe ex matr. & ſic conjuncta cum publica honeſtate, & ex fornicatione, & ſic abſque illa, ex quo ſimpliciter expreſſa eſt, intelligitur de ſimplici, & non de mixta cum publica honeſtate. Quia in materia diſpenſationis odioſa, ac ſtricti juris, verba, quæ poſſunt intelligi in ſignificato potentiori, & in minori, ſemper intelliguntur in minori, *cap. ſi. de præb. c. Cum in illis, in 1. reſp. & c. Quamvis, eod. tit. in 6.* Hanc tenent *Domin. conſ. 33 n. 8. & alii.* Et favet *Joan. Andr. in arbore affinit. ar. 6. Ad arborem affinit. nu. 5.* (habetur 9. tom. tract.) ubi abſolutè ait non valere diſpenſationem, niſi utriuſque impedimenti mentio fiat. Favet etiam *Enriq. lib. 7. de indulg. c. 30. n. 2. fine*, ubi ait diſpenſationem in affinitate non extendi ad publicam honeſtatem. 37

III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ſic diſtinguit: Si explicetur affinitas ex copula licita proveniens, ut petendo diſpenſationem ad conſanguineam uxoris ducendam, valebit: etſi publica honeſtas taceatur. Quia tacitè illius mentio fit, utpotè, quæ in tali affinitate neceſſariò includitur. Secus facta ſolius affinitatis in genere mentione. Quia tunc nec tacitè, nec expreſsè fit publicæ honeſtatis mentio. Cùm ea affinitas tam de licita, quæ publicæ honeſtati conjungitur, quàm de illicita, quæ ſine illa eſt, poſſit intelligi. Et in materia hac odioſa ſunt verba in minori ſignificato accipienda (ut num. præcedent. dictum eſt.) Adde diſpenſationem, ſi aliquid operari poſſit, eſſe ſtrictè intelligendam ne amplius operetur, (ut dixi diſp. 1. n. 3.) Cùm ergo ea diſpenſatio operetur in affinitate, non porrigi debet ad publicam quoque honeſtatem. Et ideò hujus ſent. ſunt *Abbas c. Non debet, n. 12. de conſang. & ibi Alex. de Nevo nu. 11. Prapoſ. nu. 18. Brunell. de ſponſ. concl. 26. n. 3. Roſella verb. Impedimentum 1 imped. 13. n. 2. Angelus verb. Diſpenſatio, n. 19 ubi Sylveſt. q. 5. nu. 9. & verb. Matrimonium 8 q. 14. dict. 3. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 11. ad §. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 10. n. 31. 32. Gabara de authorit. legati, l. 10. n. 243. Steph. Coſta tract. de affin. §. Quia inter impedimenta, n. 3.* (habetur to. 9. tract.) *Navar. l. 4. conſil. de conſang. in 1. edit. conſ. 4. n. 1. in 2. conſ. 7. n. 1. Gaeta c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 203. n. 488.* Et ex Theologis, *Supplement. Gabr. 4. d. 41. q. unica. 3. dub. 7. Toledo l. 7. ſum. c. 11. n. 6. Petr. de Ledeſma de matr. q. 96. art. ult. dub. 2. diffic. 3. corol. 6.* & melius *q. 55. a. 4. ad §. & ſum. Sacram.* ubi de matr. *c. 27. poſt 6. concl. diffic. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* ubi de matr. *c. 50. col. 4. verſ. Advertendum eſt inſuper.* Et hujus ſententiæ licèt ſubobſcurè videtur *Enriquez l. 12. de matr. c. 10. n. 3.* 38

Hinc deducitur, petitam diſpenſationem affinitatis in tertiò vel 4. gradu valere, quamvis non explicetur an ex copula licita oriatur, nec publica honeſtas. Quia cùm ex ſola conjugali copula oriatur in his gradibus affinitas, exprimitur virtute eam ex copula conjugali oriri: ac ſubinde tacitè quoque declaratur publica honeſtas. 39

Secundò deducitur, in petitione diſpenſationis affinitatis in 1. vel 2. gradu, ſi ex copula conjugali oriatur, eſſe neceſſariò narrandum eam ex copula conjugali conſurgere. Si ſuſtineamus noſtram ſententiam relatam n. 38 Quia duplex tunc oritur impedimentum, nempe affinitatis & publicæ honeſtatis: & tacitum eſt hoc. Immò nec ſufficeret mentio affinitatis in genere, & publicæ honeſtatis in genere. Quia cùm publica honeſtas oriatur quoque ex ſponſalibus, non explicatur an ex matrimonio orta ſit. Cum tamen id eſſe neceſſarium probaverimus nu. 16. Item quia non explicatur an affinitas ex matrimon. orta ſit. Cùm tamen id ſit neceſſarium. Quia eſt multò fortius vinculum affinitate orta ex fornicatione. Si tamen ſuſtineamus 1. ſent. relatam num. 36. ſatis eſſet mentionem affinitatis in genere facere. Quia ea intelligitur de orta ex copula licita, & ſic tacitè explicatur publica honeſtas: ut ibi latius probatum eſt. 40

Ultimò deducitur, in poteſtate diſpenſandi in affinitate includi quoque publicam honeſtatem cum illa concurrentem. Ducor, quòd cùm affinitas genus ſit ad ortam ex copula licita & illicita, & poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda, ad utramque extenderur. Quamvis diſpenſatio ipſa, quæ ſtricti juris eſt, de ſola minori affinitate intelligatur (ut dixi n. 37.) Sicut nu. 5. & 9. diximus poteſtatem diſpenſandi in aliquo gradu extendi ad eum duplicatum ex utroque latere: ſecus de ipſa diſpenſatione. Cum ergo ea diſpenſandi in affinitate poteſtas claudat quoque affinitatem ex copula conjugali, cui neceſſariò conjuncta eſt publica honeſtas, extendetur quoque ad publicam honeſtatem. Immò ad hanc extendetur, quamvis ſine affinitate ſit. Ut ſi ex ſolo matrim. rato vel ex ſolis ſponſalibus orta ſit. Quia eo ipſo quòd datur facultas ad affinitatem ex copula licita; apponitur præceſſiſſe ſponſalia, & matrim. ratum, indeque productum publicæ honeſtatis impedimentum: & ſic facultas illa ad hoc quoque 41

extenditur. Addè, publicam honeſtatem non oriri ex matrim. ratione conſummationis, ſed ex ſolo ipſo matrimonii contractu oriri: ac ſubinde publica honeſtas, ad quam ea poteſtas extenditur, non eſt alia, quàm ea, quæ ex matrim. rato oritur. Quæ autem naſcitur ex ſponſalibus eſt gradus quidam minor ejuſdem ſpeciei publicæ honeſtatis, incluſus ſanè in orta ea matr.

42 Utrùm autem in diſpenſationis impetratione ſit facienda mentio copulæ inceſtuoſæ & matrim. irriti, ac ſpei facilius obtinendæ diſpenſationis, tractabitur tota diſputatione ſequenti.

43 Ad argum. n. 36. propoſita reſp. Ad 1. negatur intelligi de copula licita. Nec obſtat non eſſe præſumendum delictum. Non enim innititur hæc intelligentia præſumptioni delicti, ſed ſtrictæ diſpenſationis intelligentiæ, petenti verba intelligi de minori ſignificato (ut n. 37. probavi.) Nec etiam obſtat *cap. penult. de ſent. excomm.* Id enim quaſi quid ſpeciale decrevit Pontiſ. quaſi ſecluſo eo decreto de minori veniret ea pœna intelligenda. Idque ſtatuit ut ſententia judicis timeretur. Ad 2. dic, quando diſpenſatio eſt in re, de qua eſt decretum aliquod juris communis, ea verba juxta id decretum intelligenda eſſe. At ubi nullum eſt decretum de ea re in jure communi, non ſunt intelligenda niſi ſtrictè. Quia jus commune tanquam jus univerſale, & favorabile eſt extendendum, adeò ut ipſam quoque diſpenſationem in eo jure contentam extendi faciat (ut dixi diſp. 1. n. 7.) At diſpenſatio privata tanquam jus privatum eſt ſtrictè interpretanda.

DISPUTATIO XXV.

An in diſpenſatione matrimonii inter conſanguineos, vel affines, & generaliter inter eos inter quos eſt impedimentum dirimens, ſit copulæ inter eos habitæ mentio facienda?

SUMMARIUM.

Triplici tempore poteſt intervenire hæc copula, n. 1.
Tripliciter tempore poteſt ea copula haberi, n. 2.
Quot quæſtiones diſputantur, n. 3.
An cùm copula contingit ex humana fragilitate, poſtquam jam ordinarius expedivit diſpenſationem, reddatur ea ſubreptitia, n. 4.
Quid, quando Pontifex diſpenſavit, dummodo copula non præceſſerit, n. 5
Quid, quando contingit, ante diſpenſationem à Pontifice expeditam, vel poſt, antequam ordinarius diſpenſaret, nec ejus eſt facta mentio? Refertur duplex ſententia, n. 6. & 7.
Proponitur ſententia Authoris, n. 8.
An dum petitur diſpenſatio inter cognatos ſpirituales, vel habentes aliud impedimentum dirimens præter conſanguinitatem, vel affinitatem, ſit ea copula explicanda, n. 9.
An ſit explicanda quando non emiſit vir ſemen, aut fuit inceſtuoſa ex parte ſolius alterius contrahentis, altero ignorante conſanguinitatem, num. 10.
An ſi ea copula ſit occulta, ſit manifeſtanda Pontifici, an ſufficiat pœnitentiario, vel Epiſcopo, & poſſit pœnitentiarius petere compoſitionem? Et an ſi contingat inceſtus poſt diſpenſationem expeditam ab ipſo Pont. antequam ordinarius diſpenſet, ſit iterum adeundus Pontifex, nu. 11.
Quando Pontifex diſpenſat ſub conditione dummodo copula non intervenerit, qualiter intelligatur ea conditio, n. 12.
An judex Eccleſiaſticus juſtè interroget hos volentes contrahere, an copulam habuerint, quando vel ipſi narrarunt non habitam, vel diſpenſat Pontifex ſub conditione, ut non ſit habita, n. 13.
Quid, ſi ſub ea conditione nō ſit conceſſa diſpenſatio? Refertur opinio, n. 14
Proponitur ſententia Authoris, n. 15.
An teneantur contrahentes fateri copulam, quando eſt occulta, ut impetrarunt, aut impetrare volunt diſpenſationē pro foro conſcientiæ, n. 16
Proponitur clauſula apponi ſolita in diſpenſationibus dummodo mulier rapta non fuerit, & ſi ſeorſum ſeparetur, & explicatur, n. 17.
An intelligatur de quocumque raptu: vel ſi fœmina rapiat virum, vel ſi contingat poſt diſpenſationē expeditā à Pontifice, vel ordinario, n. 18.
An ea clauſula non appoſita, ſit ſubreptitia diſpenſatio, quando adfuit raptus, nec is exprimitur: & an clauſulæ ſolitæ apponi cenſeantur appoſitæ, etſi non exprimantur, n. 19.
Satisfit argumentis, n. 20.
Poſt n. 20. invenies alia ſummaria.

1 PRimò præmittendum eſt, copulam hanc triplici tempore poſſe intervenire. I. eſt, antequam Pontifex diſpenſationem concedat. II. poſt conceſſionem Papæ, antequam ordinarius cognita precum veritate illam expediat. III. poſt ordinarii expeditionem.

2 Secundò præmitto poſſe copulam hanc tripliciter haberi. 1. ex fragilitate humana, abſque tractatu aliquo matrimonii. 2. præcedenti tractatu matrimonii, ſed abſque ſpe facilioris diſpenſationis. 3. in utrovis eventu cum ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis.

3 Triplex ergo quæſt. in hac diſp eſt diſcutienda. I. quando ſola copula inceſtuoſa intervenit ex humana fragilitate. II. quando tractatus, vel ſpes matrim. III. quando habita eſt ſpe facilioris diſpenſationis.

4 QUÆSTIO I. An in diſpenſatione matrimon. inter conſanguineos, vel affines, ſit neceſſariò facienda mentio copulæ inceſtuoſæ inter eos habitæ ex humana fragilitate, & non cum ſpe facilioris diſpenſationis, nec cum matrim. contractu? Conſtat non eſſe hujus copulæ neceſſariam mentionem, quando ea contingit poſt conceſſam diſpenſationem à Pontifice, vel Pœnitentiario, & expeditam cognita precum veritate ab ordinario, vel confeſſore: atque ita non vitiari præcedentem diſpenſationem. Tum quòd ea copula labe inceſtus vacet (ut probavimus l. præc. diſp. 5. nu. 15. & 19.) Tum etiam quia nil in diſpenſatione tacitum eſt, quod explicandum neceſſariò foret. Cum ea copula poſt diſpenſationem omnino conſummatam contigerit. Et ſic tanquam certum ſuſtinent *Cordub. ſum. qu. 54. fine. Gutier. q. canon. l. 1. cap. 15. n. 24. Man. 1 to. ſum. in 2. edit. c. 238. num. 7. initio. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu* 98. Qui benè diſcedit à Manuele dicenti in hoc eventu petendam eſſe ab Epiſcopo diſpenſationem inceſtus commiſſi, ut licitè ineatur matrim. Quippe nulla eſt inceſtus culpa, (ut proximè dixi) & ideò non eſt opus diſpenſatione.

Immò idem dicendum credo, quamvis diſpenſatio à Pontifice, ſub ea conditione ſit conceſſa, ut copula non intervenerit. Quia ſatis ei conditioni paritum cenſeo, cum ante diſpenſationis conſummationem copula non adfuerit. Nam ea poſtea contingens, vires diſpenſationis omnino conſummatæ enervare nequit. 5

Tota autem difficultas eò pertinet, quando ea copula habita eſt inter conſanguineos, vel affines ante diſpenſationem à Papa conceſſam vel poſt, prius tamen, quàm ordinarius illam expediat, vel confeſſarius, quando diſpenſatio eſt foro conſcientiæ ipſi commiſſa. Triplex eſt ſent. I. docet non eſſe neceſſariam ejus copulæ mentionem. Ducitur 1. quòd ea copula nec ex natura rei, nec ex jure Eccleſiaſtico reddat diſpenſationem difficiliorem. Non ex natura rei, quia potius faciliorem reddit, ob fœminæ infamiam, ineptitudinem ad aliud matrimon. & ſcandala, quæ inde oriri ſolent. Non etiam ex jure Eccleſiaſtico: quia verior opinio habet ex inceſtu cum conſanguineis nullum matrimonii impedimentum conſurgere (ut probavi l. præc. diſp. 15. num. 16.) Inceſtus autem cum affinibus quamvis id impedimentum præſtet, eſt tamen id contraria conſuetudine ablatū: nec ulla eget diſpenſatione (ut probavi l. præc. diſp. 17. n. 9.) Non eſt ergo cur prædicta diſpenſatio tacito eo inceſtu ſubreptitia ſit. 2. quia eſto eſſet impedimentum, ſubeſt Epiſcopi diſpenſationi, (ut probavi ead. diſp. 1 n à num. 10.) Poteſt ergo à Pontifice peti diſpenſatio in conſanguinitate, vel affinitate, quæ ipſius eſt, & alia ab Epiſcopo in inceſtu: ac neutra ſubreptione notabitur. Demum, quia ſi copula occulta ſit, atque in literis diſpenſationis in foro externo obtinendæ explicetur, cum nomina contrahentium debeant in ea manifeſtari, famæ fœminæ jacturam patietur, detecto ejus crimine occulto. Atque periculum imminebit, ut contrahentes ad forum judicis ſæcularis deferantur, pœniſque inceſtus plectantur. Quod piam matrem Eccleſiam nolle credendum eſt. Et ideò hanc ſent. ſuſtinet *Navar.* loquens de inceſtu cum conſanguineis vel affinibus, *l. 4. conſ. in 1. edit. t. de conſang. toto conſ. 1. & toto conſil. 9. & t. de ſponſal. toto conſil. 2. & in 2. edit. eod. t. de conſang. toto conſil. 8. 9. 10. & 11.* Et meliùs *in 1. edit. eod. t. de conſang. conſ. 2. num. un.* ubi indiſtinctè loquitur non explicans, an is inceſtus admiſſus ſit antequam Pontifex diſpenſet, vel poſt, ante Ordinarii expeditionem: & explicat quamvis inceſtus ſit publicus. Quod idem, etſi inceſtus publicus ſit, & loquens de inceſtu cum conſanguineis, vel affinibus, tenet *idem Nav. eod. t. de conſang. in 1. edit. conſ. toto* 5. & maximè *n. 4. in 2. toto conſ.* 8. & maximè *nu.* 4. Idem tenent loquentes de inceſtu cum conſanguineis, *Ovand. 4. d. 41. diſp. un. immediatè ante propoſit. 12. Salzedo in practic. Bernard. Diaz. cap.* 126. *col.* 17. *in nova edit. verſ. Unde meritò. Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium*, ubi de imped. dirimentib. *num.* 4, 6. Sed hi duo ultimi loquuntur quando copula eſt occulta. At *idem Emm. Sa verb. Diſpenſatio, n.* 10. generalius loquitur, indiſtinctè dicens valere diſpenſationem ſuper cognatione tacito inceſtu. Idem tenent loquentes de inceſtu cum conſanguineis, vel affinibus, & explicantes, ſive ante, ſive poſt diſpenſationem à Pontifice conceſſam accidat inceſtus, duo Theologi inſignes, quos tacito nomine refert *Gutier. quæſt. can. l. 1. cap. 15. num. 11.* dicens ſibi renunciatum eſſe in una cauſa bis pronunciatum fuiſſe juxta hanc ſententiam. Idem tenent alii multi viri graviſſimi de hoc conſulti, ut refert eos ſequens *Enriquez. lib. 12. de matrim. cap. 2. num. 4. 5. & 6.* quamvis limitatè loquatur, nempe quando inceſtus eſt occultus. Idem tenet abſque hac limitatione loquens de inceſtu cum propriis conſanguineis, & explicans utrovis tempore contingat, *Zevallos quæſt. pract. quæſtione 737. à num. 7.* Idem ſentiunt loquentes de inceſtu cum conſanguineis, vel affinibus, *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 238. num. 5. Vega 2. tom. ſumm. c. 34. caſu 97. verſ. Nota. Porque viene.* Diſcordant aliqui ex Doctoribus hujus ſententiæ, nam quidam dicunt hanc diſpenſationem, in qua tacitus eſt inceſtus, validam eſſe in foro conſcientiæ; at in foro externo minimè admittendam, propter ſtylum Curiæ habentem, ut is inceſtus explicetur: quia falſæ præſumptioni innititur, & ideò in ſolo foro externo vim habet. Sic *Enriquez. proximè allegat.* At *Zevallos de quæſt. 737. num.* 6. ait non eſſe integrum Ordinario denegare hanc diſpenſationem, quamvis ei per legitima teſtimonia, ac partis confeſſionem conſtet de inceſtu. Et hæc ſent. eſt probabilis propter tot authorum teſtimonium. Et illa retenta plus placet hujuſ- 6

Digitized by Google

hujuſmodi diſpenſationem nullatenus eſſe in foro externo admittendam.

7 II. Sent. ſic diſtinguit. Si ea copula accidat ante conceſſam à Pontifice diſpenſationem, reddet eam ſubreptitiam illius taciturnitas. Secus ſi poſt, quamvis Ordinarius eam non expedierit. Ducitur, quòd in priori caſu diſpenſatio non ſit conceſſa: ſecus in poſteriori, in quo ſola ordinarii executio cognita precum veritate deſideratur. Et preces veræ ſunt: cùm nil falſum in eis Pontifici diſpenſanti propoſitum ſit: nec tacitum aliquid neceſſariò explicandum. Nam copula illa, neceſſariò, exprimenda non erat tunc habita. Et ideò hujus ſent. videtur *Corduba* loquens de inceſtu inter conſanguineos, *in ſum. qu. 45. opin. 2. punct. 5.* Ait enim valere diſpenſationem, quando poſt Pontificis conceſſionem copula contingit: & ita videtur contrarium ſentire quando ante illam accidit. Et partim tenet hanc ſent. *Ludov. Lopez. 1. part. inſtruct. c. 296. à col. 11. verſ. Igitur pro reſolut. uſq; ad col. 17. verſ. Præterea,* circa redditionem debiti, ait enim inceſtum inter conſanguineos quocunque tempore admiſſum non eſſe neceſſariò exprimendum: quòd is non ſit matrimonii impedimentum: at inceſtum inter affines, eò quod ſit impedimentum, eſſe explicandum, quando ante conceſſionem Pontificiam accidit: niſi ſit omnino occultus: & niſi in eo loco conſuetudine obtentum ſit, ut hujus inceſtus nulla ab Ordinario petatur diſpenſatio. At nullatenus dicit eſſe illius mentionem neceſſariam, quando poſt Pontificis conceſſionem contingit.

8 III. Sentent. (cui tanquam longè veriori adhæreo, etſi duæ præcedentes ſint probabiles) ait reddi diſpenſationem ſubreptitiam tacito inceſtu inter conſanguineos, vel affines volentes matrimonio copulari: ſive is contigerit ante Pontificis diſpenſationem, ſive poſt, antequam Ordinarius illam expediat. Hujus ſentent. legitimum fundamentum non eſt, quòd is inceſtus præbeat aliquod matrim. impedimentum. Nam contrarium eſt verius (ut num. 6. dixi.) Sed fundamentum eſt ſtylus Curiæ, qui obtinuit, ut inceſtus hic declaretur. Nec falſæ præſumptioni innititur: ſed ejus ratio eſt, ut timore hujus manifeſtationis faciendæ arceantur conſanguinei & affines ab inceſtuoſa copula. At ea, quæ ſtylus Curiæ ſervat, ſunt neceſſariò in diſpenſatione explicanda (ut diximus diſp. 21. num. 16.) ubi & adverſariorum ſolutiones improbavimus. 2. quia taciturnitas veri, quo expreſſo Pontifex non ſolet concedere diſpenſationem eo modo quo conceſſit, ſed cum quibuſdam moderationibus, reddit eam ſubreptitiam (ut diximus ea diſp. 21. num. 17.) At manifeſtato inceſtu non ſolet Pontifex eodem modo diſpenſare, ſed præcipiens pœnitentiam imponi contrahentibus, & longè majori compoſitione pecuniaria, & moderando diſpenſationem hoc modo, ut ſuperſtes eo matrim. ſoluto ad aliud non tranſeat. 3. quia etſi verum ſit in deſuetudinem abiiſſe peti diſpenſationem, ut inceſtuoſus matrimon. contrahat, id intelligendum eſt, quando cum alia fœmina ab ea cum qua inceſtum commiſit, vult contrahere. At quando cum ea vult, mentio inceſtus eſt neceſſariò facienda ob prædictum Curiæ ſtylum, moderamina adhibere ſolentis. Propter quam etiam rationem & ſi aliàs poteſt Epiſcopus in hoc inceſtu diſpenſare, at nequit quando illi conſanguinei, vel affines volunt inter ſe matrim. inire. Obſtat enim ſtylus Curiæ, petens ut in conſanguinitatis vel affinitatis diſpenſatione explicetur quoque is inceſtus, ne ſubreptitia ſit. Quod ſi dicas his rationibus concludi, eſſe neceſſariò explicandum inceſtum, quando contingit ante diſpenſationem Pontificis: ſecus autem quando poſt. Quod jam nil tacitum ſit Pontifici, & detur veritas precum ipſi narratarum. Sed adhuc vitiari diſpenſationem inde conſtat. Quod ante ejus diſpenſationis conſummationem, quæ contingit per ejus executionem factam ab Ordinario vel confeſſore, cui committitur, mutatur caſus in diſpenſatione contentus. Cum jam adjunctus ſit caſus, qui erat neceſſariò explicandus. Quare clauſula, ſi preces veritate nitantur, refertur ad tempus conceſſionis Pontificis, & executionis Ordinarii vel confeſſoris. Et ideò hujus ſent. ſunt, indiſtinctè loquentes de inceſtu, & de tempore, quo admiſſus eſt *Collectarius*, quem refert & ſequitur *Gambara de authorit. legati, l. 7. 2. De diſpenſat. legatorum circa matrim. n. 409. Navar.* loquens de inceſtu cum cognata, *in ſum. Lat. noviſſima, c. 22. num. 86. ſi. Sarmiento* loquens de inceſtu cum conſanguinea, *l. 1. Selectar. cap. 9. c. 1. & 3.* Et loquentes de inceſtu cum conſanguinea vel affini, & explicantes utrovis tempore commiſſus ſit, tenent *Gutier. q. can. l. 2. c. 15. nu. 133. & l. 1. c. 15. num. 16. & nu. ris ſeq. & n. 24.* refert verba congregationis Cardinalium in utroque caſu id declarantium *Gallego de cognat. ſpirituali, cap. 24. à num. 3. uſque ad 18. Petr. de Ledeſm.* dicens rem eſſe certam ob Cardinalium declarationem, licet attento jure communi 1. ſent. eſſet probabilior, *de matrim. q. 56. a. ult. dub. 2. diffic. 2. concl. 2. & 4. & ſumm. Sacram.* ubi de matr. *cap. 27. circa 1. concl. dub. 3. & 4.*

9 Hanc ſent. extendit *Gallego de cognat. ſpirit. c. 24. n. 3. & ſeqq.* ad cognationem ſpiritualem: quia *num.* 1. quæſtionem propoſuerat de copula habita cum conſanguinea vel affini, vel cognata ſpirituali: & reſpondet *eo n. 3.* eſſe neceſſariò explicandam. At verius exiſtimo ſolum inceſtum cum conſanguineis, vel affinibus exprimendum eſſe. Quia is ſolus veram inceſtus rationem habet: & de eo ſolo ita obtinet ſtylus Curiæ. Et ita docet *Nav. l. 4. conſ. in 2. edit. t. De cognat. ſpirit. conſ. ult. num. 6. & 9.*

Similiter credo nec explicandam eſſe copulam inceſtuoſam cum conſanguinea vel affini non conſummatam. Ut ſi vir vas fœminæ penetrarit non effuſo intra ſemine. Quod is coitus non ſit vera copula, ſed inſtar cujuſdam tactus impudici. Nec quando fuit ex parte alterius tantum inceſtuoſa. Quod alter cojens ignorarit conſanguinitatem, vel affinitatem alterius. Quia non eſt totalis & undequaque inceſtus: & hæc pœnalia ſunt reſtringenda. 10

Præterea quando inceſtus eſſet occultus, non oportet ejus mentionem fieri in diſpenſatione pro foro externo propoſita Pontifici: ſed ſatis eſt petere ejus diſpenſationem in ſacra pœnitentiaria, explicata quoque ibi conſanguinitate vel affinitate publica, ſuper qua aut diſpenſavit, aut diſpenſaturus eſt Pontifex. Sicut quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, diximus faciendum diſp. 23. n. 7. & 8. ubi id probavimus. Et ita tenet *Gallego de cogn. ſpirit. cap. 24. num. 3.* Et poſſe tunc à pœnitentiaria impetrari diſpenſationem illius inceſtus docet quoque *Nav. l. 4. conſ. t. de conſang. in 1. edit. conſ. 1. fine, in 2. conſ. 9. fine.* Et quamvis ſubdat poſſe quoque ab Epiſcopo, loquitur juxta 1. ſent. quam ipſe ſuſtinet, (ut ex ipſo retuli n. 6.) At retenta noſtra hoc negandum eſt. Quia (ut dixi nu. 8.) non impetratur tunc vera diſpenſatio inceſtus: is enim impedimentum non eſt. Sed ſuppletur vitium diſpenſationis Pontificiæ, in qua narrandus erat hic inceſtus, ut valida eſſet. Et ſimiliter ſi is inceſtus contingat poſt diſpenſationem Pontificis, antequam illam Ordinarius expediat, ſi eſt publicus, eſt iterum explicandus Pontifici cum conſanguinitate vel affinitate: ſi autem occultus, ſacræ pœnitentiariæ, explicata eadem conſanguinitate vel affinitate. Quia redditur tunc diſpenſatio ſubreptitia & irrita, ac ſi à principio is inceſtus contigiſſet. An verò poſſit tunc à ſacra pœnitentiaria compoſitio peti, quæ erat petenda propoſito eo inceſtu in foro externo, dicemus diſp. 34. n. 64. 11

Ex his deducitur 1. quid dicendum ſit retenta prima opinione probabili relata n. 8. aſſerenti minimè eſſe neceſſariam inceſtus mentionem: quid (inquam) dicendum ſit, quando Pontifex diſpenſat cum conſanguinis, vel affinibus, ſub hac conditione, dummodo copula non intervenerit. Nam quidam indiſtinctè cenſent diſpenſationem tunc fore ſubreptitiam, ſive intervenerit copula ante Pontificis diſpenſationem, ſive poſt, antequam ordinarius illam concedat. Quia deficit conditio, & preces debent utroque tempore veræ eſſe. Sic docent *Cordub. ſum. q. 45. opin. 2. punct. 5. Lud. Lopez. 1. p. inſtruct. c. 296. col. 11. verſ. Igitur pro reſolutione. Vega 2. tom. ſumm. c. 34. caſu 97. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 56. art. ult. dub. 2. diffic. 3. concl. 3.* Sed magis placet quod docet *Emm. Sà ſumm. verb. Diſpenſatio, n. 10.* ubi dicit hanc conditionem intelligi juxta naturam diſpenſationis conceſſæ. Si enim ea in foro externo concedatur, intelligitur conditio, dummodo ea copula conſtet in foro externo: ſi verò in foro conſcientiæ, intelligitur, quamvis occulta ſit. Quia clauſulæ diſpenſationi adjectæ debent intelligi juxta diſpenſationis naturam. Et priorem hujus partem videtur tenere *Enriquez. lib. 12. de matrim. c. 2. n. 7.* juxta ea, quæ n. ſequenti referam ex ipſo. Et dicit *in commento, lit. X.* nunquam ſolere hoc adiici per modum conditionis, ſed ut quendam modum. 12

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de judice interroganti conſanguineos vel affines de copula inceſtuoſa, qui ad ineundum inter ſe matrim. diſpenſationem obtinuere. Et quidem ſi concedatur diſpenſatio ſub conditione, ſi copula non intervenerit: quidam aſſerunt teneri hos interrogatos illam fateri, ſub mortali, etſi non adſit juramentum, nec valere diſpenſationem. Quod judex juridicè roget, utpote, qui ad examinandam precum veritatem id interrogat. Sic *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 56. n. ult. diffic. 3. concl. 2. Manuel 1. tom. ſumm. 2. edit. c. 238. n. 8. ſi.* At ſi ſuſtineamus opinionem relatam nu. præc. nimirum, ex ſe non eſſe neceſſe explicare copulam, ſed ſolum ratione conditionis appoſitæ, atque eam conditionem intelligi juxta diſpenſationis conceſſæ naturam, credo verius eſſe, quando diſpenſatio conceditur in foro externo, non teneri hos fateri, niſi interrogentur præcedentibus indiciis aut infamia, & ita docent *Enriquez. & Emm. Sà, n. præced. allegati.* Et hic benè addit ſecus eſſe, quando in foro conſcientiæ conceditur diſpenſatio. Unde conſequenter dicendum eſt in priori caſu non reddi irritam diſpenſationem, negata copula occulta: ſecus in poſteriori. At ſi contrahentes narraſſent in precibus ſe non habuiſſe copulam: idque Pontifex narraret in diſpenſatione, addita clauſula ſolita apponi, ſi preces veritate nitantur, credo quantumvis occulta foret copula, jus eſſe judici interrogandi, & copula negata ſubreptitiam eſſe diſpenſationem. Quia interrogatio ſolùm tendit ad veritatem precum examinandam. 13

Quando autem Pontifex non apponit eam conditionem, quidam reprehendunt uſum receptiſſimum in tribunalibus Eccleſiaſticis interrogandi de hac copula: & dicunt non teneri contrahentes illam fateri, dum occulta eſt. Sic *Salzede in pract. Bernardi Diaz. c. 126. in nova edit. col. 17. verſ. Unde merito.* Et non teneri hos inceſtum occultum fateri docent etiam *Nav. l. 4. conſ. in 1. edit. 1. de ſponſal. conſil. 2. ſi. in 2. t. de conſang. conſ. 10. fine. Ovandus 4. d. 41. diſp. nu. immediatè ante 12. propoſ. Enriquez. & Emm.* 14

Digitized by Google

Sà n.12.relati. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.56. a. ult. dub. 2. diffic. 3. concl. 2. & ſum. Sacram ubi de matrim. *c.27. circa 1. concl. dub.4. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c.238. n.6. ſi. Vega 2. to. ſum. c.34. caſu* 97. Hujus rationem reddit *Enriquez*, quia in his non procedit judex ex officio ad conſulendum bono publico, vel cavendum tertii damnum, ſed in caſu quodam ſpeciali. Et ideò non rogat juridicè, ut vel ſic teneatur reus reſpondere, quando non præcedunt indicia, aut infamia. Sed melius *Navar. & Salzedo* eam reddunt rationem quòd is inceſtus occultus ſit, nec ad diſpenſationis ſubſtantiam conferat illum ſcire. Quare concludunt illi, & *Ovand. Manuel, Petr. de Ledeſm. Vega proximè allegati*, valere diſpenſationem negata copula; & addit *Ovandus* id verum eſſe, quamvis conſtet fore, ut ea cognita Ordinarius non exequeretur diſpenſationem. Addunt *Petr. de Ledeſma in utroque loco, & Manuel*, hos cum juramento negantes inceſtum illum occultum peccare mortaliter, non peccato injuſtitiæ, eo quòd judex non roget juridicè, ſed peccato perjurii. Unde dicunt ſecluſo juramento ſolam mendacii officioſi culpam admitti venialem. Et addit *Petr. de Ledeſma in illo loco ſummæ Sacram. nuper allegatæ*, non eſſe improbabile dicere etiam perjurium illud non eſſe mortale, cùm judex non roget juridicè.

15 Cæterùm (ut notavi lib.3. diſp.14. num.3.) diverſimodè juxta varias ſent. loquendum eſt. Quippe retenta noſtra ſententia dicenti inceſtum occultum eſſe explicandum in diſpenſatione, ut valida ſit, aſſerendum eſt, jus eſſe judici de eo interroganti, & teneri reos fateri, aut ſi fateri nolint, non uti diſpenſatione, utpotè quæ ob non declaratum in ea inceſtum eſt ſubreptitia. Quia ea interrogatio non eò tendit, ut illi puniantur: ſed ut impediatur diſpenſationis ſubreptitiæ uſus & matrim. irritum. Et per hoc ſatisfit fundamento utrique contrario. Et ita docet *Manuel tract. de ordine judiciar. c.10. concl.4. n.4. ſi.* At ſequendo opinionem probabilem dicentem non impediri valorem diſpenſationis tacito inceſtu, vera eſt opinio num. præc. relata. Et dicendum eſt omni prorſus vacare culpa negare inceſtum illum etiam cum juramento. Quia id juramentum eſt verum, ejus enim ſenſus eſt, non feci inceſtum, ut ſubſtat huic foro externo, in quo judex rogat.

16 Quòd ſi eſſet alia occulta diſpenſatio impetrata pro foro conſcientiæ pro inceſtu illo, juxta dicta nu. 11. an tunc teneantur contrahentes illum inceſtum occultum fateri, tenendo ejus taciturnitate reddi diſpenſationem ſubreptitiam: dixi eos non teneri, & probavi id l.3. diſp.14. n.4. Et idem ſentio, quando etſi non ſit impetrata diſpenſatio pro foro conſcientiæ, at contrahentes nolunt ea diſpenſatione uti, donec aliam pro conſcientiæ foro impetrent. Quod ceſſet tunc ratio, ob quam judici integrum eſt de eo inceſtu interrogare.

17 Tandem ex Curiæ ſtylo ſolet adjici clauſula in his diſpenſationibus, dummodo mulier rapta non fuerit, juxta regulam Cancellariæ, quæ apud *Rebuff. in praxi benefic. in reg. Cancellariæ*, eſt 50. & ſic habet: *Item voluit quod in literis diſpenſationis ſuper aliquo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis aut alias prohibito poneretur clauſula, ſi mulier rapta non fuerit. Etſi ſcienter: ponatur clauſula addita in quinternio.* Et *Rebuf. ibi verſ. penult.* ait quoties Pontifex diſpenſat in his impedimentis, ſolitum apponi, dummodo mulier rapta non fuerit. Quia ſuper hoc non intendit diſpenſare, niſi expreſsè concedatur in diſpenſatione. Et ſtatim *verſ. ult.* explicans eam partem regulæ: *Etſi ſcienter: ponatur clauſula addita in quinternio*, ait ſenſum eſſe, ſi raptor ſcienter raptam duxerit, & petatur diſpenſatio, apponatur clauſula, ut ratione delicti ſeparentur ad certum tempus, donec commiſſarii arbitrio egerint pœnitentiam; juxta *c. Ex literis, de eo qui cognovit conſanguin.* Sed hoc intelligebatur ante Tridentinum. Quia tunc raptus non erat impedimentum dirimens, ſed ſolùm impediens. Quare cum matrim. non obſtante raptu valeret, non erat in perpetuum ſeparandum: ſed eo quòd contra Eccleſiæ prohibitionem initum erat, ſeparabatur ad tempus (ut probavi lib. præc. diſp.2. nu.14.) At quando raptus eſt impedimentum dirimens, juxta novum Tridentini decretum (de quo ſatis egi lib. præced. tota diſputatione 13.) Si cum eo impedimento matrimonium ineatur, eſt in perpetuum ſeparandum, donec legitimè ineatur.

18 Sed quæres de quo raptu intelligatur hæc clauſula. *Gaeta c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.134. n.166. ſi.* ait ſenſum hujus clauſulæ eſſe, dummodo fœmina rapta non fuerit cauſa matrim. cum ea ineundi, ac proinde huic renunciarit, conveniendo cum raptore de alio ineundo. Vel ſecundo, & dicit eſſe communiorem intellectum, quaſi Pontifex velit in hoc novum impedimentum inducere, quando fœmina rapta fuerit ad finem matrim. cum ea ineundi. Et eam regulam intelligi quando ad finem hunc fuit raptus, docet quoque *Petr. de Ledeſma de matrim. qu.56. art. ult. dub.3. fine.* Et placet mihi: eo quòd tendat ea clauſula quaſi ad confirmationem. *Tridènt. ſeſſ.24. de matrim. cap.6.* ſtatuentis impedimentum inter raptorem & raptam. Quod tamen de ſolo raptu ad finem matrimonii cum rapta ineundi intelligi, dixi lib. præced. diſp.13. num.4. Et quamvis id impedimentum non ſit perpetuum, ſed dum rapta manet in raptoris poteſtate: at ut his raptibus obvietur, volunt Pontifices non diſpenſare, quando hujuſmodi raptus intervenit, niſi exprimatur in diſpenſatione. Quando autem cenſeatur eſſe raptus, dixi tota ea diſp. 13. ubi num.16. dixi non eſſe locum ei pœnæ Tridentini juxta verìorem ſentent. ſi virum fœmina rapiat. Et eadem ratione cenſeo non comprehendi in hac clauſula ſimilem raptum. Et credo diſpenſationem reddi ſubreptitiam, etſi fœminæ raptus à viro factus ob finem matrimonii accidat poſt diſpenſationem à Pontifice factam, ante tamen quàm illam impediat ordinarius: ſecus ſi poſt ordinarii expeditionem: ut de ipſo inceſtu dixi nu. 4. 5. & 8.

Hinc deducitur, quando conſanguinea, vel alia fœmina, cum 19 qua raptor habet impedimentum dirimens, rapitur cauſa matr. cum ea ineundi, ſubreptitiam fore diſpenſationem, niſi hujuſmodi raptus mentio fiat: ut bene docet *Petr. de Ledeſma, n. præced. allegat.* Et ratio eſt, quia non verificatur clauſula n. præc. allegata. Et eſto non apponatur, intelliguntur clauſulæ apponi ſolitæ de ſtylo Curiæ, ut docet *Sylv. verb. Reſcript. qu.3. alleg. Abbate, cap. Quod translat. n.3. de offic. legati*, ubi generaliter tradit clauſulas apponi ſolitas ſuppleri, quamvis non exprimantur.

Ad argum. num.6. propoſita reſp. Ad 1. & 2. conſtat ex dictis 20 n.8. Ad 3. conſtat ex dictis n.11. Ad argum. n.7. Adductum conſtat ex dictis n.8.

S U M M A R I U M.

An ſi matrim. initum & conſummatum ſit intra gradus vetitos, & ſi contingat poſtquam Pontifex diſpenſavit, antequam Ordinarius exequatur, ſit ſubreptitia diſpenſatio non facta hujus diſpenſatione: & quid operetur Tridentinum loquens cum Papa ita ordinaſſet hanc diſpenſationem, n.21.

An ſi ineatur, vel conſummetur eo animo, ut facilior ſit diſpenſatio, ſit is animus exprimendus, n.22.

Ante Tridentinum non erat opus explicare hoc matrim. nec conſummationem, & potius reddebat faciliorem diſpenſationem: ſecus poſt num.23.

An pœna Tridentini, ut hi contrahentes ſcienter intra gradus vetitos careant ſpe diſpenſationis, intelligatur de quocunque impedimento dirimenti, n.24.

Qualis ignorantia excuſet ab ea pœna: ita ut non ſit neceſſariò explicandum matrim. etiam conſummatum? Proponitur ratio probans deſiderari ignorantiam invincibilem, n.25.

Explicatur qualis ignorantia excuſet ab ea pœna, ita ut id matrimonium non ſit explicandum, n.26.

Qualis ignorantia deſideretur, ut matrim. cum ea contractum reddat faciliorem diſpenſationem præbens juſtam diſpenſandi cauſam, n.27.

An aliud ſentiendum ſit de ignorantia, quando agitur ad excuſandam taciturnitatem matrimonii cum illa initi: & aliud de illo, quando allegatur, ut cauſa facilioris diſpenſationis, n.28.

Quæ cautela ſervanda ſit quando matrimonio inito cum impedimento dirimente, & craſſe ignorato, impetratur diſpenſatio, n.29.

An ignorantia ſolius alterius conjugis excuſet ab hac pœna, ac ſufficiat, ut facilius diſpenſetur: & ut verificetur allegatio matrimonii ignoranter initi, n.30.

An verificetur conditio, dummodo non ſpe facilioris diſpenſationis copula habita ſit, vel matrimonium initum, quando in ſolo altero contrahente fuit hæc ſpes: & ſit neceſſaria illius mentio, n.31.

An excuſet à pœna matrim. ignoranter contractum, quando omiſſæ ſunt denunciationes ſine licentia, vel cum licentia ordinarii: vel ordinario diſpenſante ſolùm ne præmittantur, conſummatum eſt matrimonium illis non præmiſſis, n.32.

An ſit locus huic pœnæ, quando matrimonium ſcienter cum impedimento dirimenti initum, fuit omnino clandeſtinum? Refertur opinio, num. 33.

Proponitur ſententia Authoris, n.34.

An ſit neceſſaria mentio hujus matrimonii clandeſtini, ejuſque conſummationis, in impetratione diſpenſationis illius impedimenti, n.35.

An ſit neceſſaria mentio ſponſalium, aut ſpei conceptæ futuri matrimonii concurrentium cum copula inceſtuoſa, n.36.

Poſt n.36. invenies cætera ſummaria quæ deſiderantur.

QUÆSTIO II. An ad matrimonium ineundum inter perſo- 21 nas habentes impedimentum dirimens ex legitima diſpenſatione, ſit neceſſaria mentio de tractatu matrimonii inter illas habiti cum copula, vel ſine illa: & quid, ſi cum ſpe facilius obtinendæ diſpenſationis id matrim. contractum ſit? Tota hæc quæſtio verſatur circa intellectum decreti *Tridentini, ſeſſ.24. de matrim. cap.5.* ubi ſic habetur: *Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrim. contrahere præſumpſerit ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat. Idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrim. contrahere, ſed & conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit: ſi quidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubjiciatur pœnis. Non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cujus ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis diſpenſari poterit.* Quod decretum etſi Pontificem inſtruat de modo concedendæ diſpenſationis, nec ejus manus ligare poſſit, non eſt modici momenti. Tum, quia Pontif. paſſim in hoc eventu diſpenſans abſque cauſa juſtiſſima reus erit culpæ lethalis. Tum etiam, quia diſpenſationes impetratæ non facta mentione matrimon. intra gradus prohibitos ſcienter initi: aut ignoranter omiſſis denunciationibus: etſi con-

Digitized by Google

conſummatum ſit, conſummatio quoque erit ſubreptitia, (ut utramque partem probavi lib.3. diſp.45. n.3.) Et hanc poſteriorem partem docent quoque omnes Doctores allegandi tota hac quæſt. Et idem dicendum eſt, etſi hoc matr. ejuſve conſummatio contingat, poſtquam Pontifex diſpenſationem conceſſit, at nondum ea per ordinarium, vel confeſſorem, cui commiſſa eſt, expedita (ut de copula inceſtuoſa probavi num.8.) Et ita tenent *Manuel 1.to. ſumm.in 2.edit.c.238.n.9. Vega 2.to. ſumm. cap.34. caſu 98. verſ. Empero nota.*

22 Quod ſi id matr. eo animo ineatur, ut faciliùs Pontifex diſpenſet: is quoque animus ſimul cum matr. explicandus eſt, ut valeat diſpenſatio. Quia *Trid. d. cap.5.* ideo ſtatuit, ut ſcienter contrahens id matrimonium careat ſpe diſpenſationis: (ut docet *Navar. cap. Si quando, exceptione 5. n.5. de reſcript.*) ad compeſcendam multorum audaciam, quia ea ſpe freti inibant, ac conſummabant matrimonia, non obſtante impedimento dirimenti. Quare Tridentinum volens punire eam deordinatam ſpem facilioris diſpenſationis ea facto ipſo præſumptam à fortiori formalem ipſam ſpem puniet, volens ipſam explicari. Et ita docent *Covar. 4. decret. 2.p.c.6.§.10.n.14. Ant. Cuc. l.5. inſtit. major. t.13.n.18. Gutier. q.can.l.2.cap.15.n.penult. Petrus de Ledeſm. de matr.q.56.art.ult.dub. 2.diffic.1.concl.1. Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* ubi de matr. *cap.ult.col.penult. Hinc corollario Philiarc. de offic. ſacerd.to.1.p.2. lib.2. c.13. init.* Atque idem eſt dicendum, ſi ea ſpe conſummetur matr. eſt enim conſummationis, & illius ſpei mentio facienda. Et conſtat ex eadem ratione. Et ſic docent *Navar. d. Exceptione 5. n.5. & ſumm. hiſp. c. 22. fine. Toledo lib.7. ſumm. c.28. n.ult. Gutier. d. c.15. fi. Lud. Lopez proximè alleg.* Quod ſi ſpes hæc fuerit ea parte unius ſolùm contrahentis, dicemus n.31.

23 Hinc deducitur contractum ac conſummationem matrimonii, quæ ante Tridentinum inclinabant Pontificem ad facilius diſpenſandum, jam hodie retrahere per id decretum. Sic *Navar. ſum. lat.c.22. n.86. verſ.5. Gutier. dict. cap.15.n.ultim. Enriquez l.12. de matr. cap.3. n.8.* Unde bene *Petr. de Ledeſ. de matr. qu.56. art.ult. dub.2. diffic.3. poſt 3. concl. corol.4.* ait ante hoc Tridentini decretum non nocuiſſe impetrationi diſpenſationis præceſſiſſe matrimonium, vel id occultatum eſſe Pontifici in precibus narratis.

24 Sed circa hoc Tridentini decretum aliquæ difficultates inſurgunt. I. eſt, an intelligatur de contrahentibus cum quocunque impedimento dirimenti? *Enriquez lib.12. de matr. c.3. n.8. in comment. lit.P.* ait videri intelligi de ſolo conſanguinitatis & affinitatis impedimento. Quia dicit: *Si quis intra gradus prohibitos*. At hoc ſolum impedimentum gradus habet. Et cum id decretum ſit pœnale, non debet extendi. Sed id intelligi de quocumque impedimento dirimenti probavi latiſſimè lib.3. diſp.42. n.7. & id veriſſimum cenſeo. Et ideò de impedimento dirimenti abſolutè loquuntur explicantes hoc decretum. *Navar. ſumm. hiſp. c.22. fine, Toledo l.7. ſum. c.18. n.ult. Philarch. de offic. ſacerd. to.1. p.2. l.2. c.13. init.* Et in propriis terminis hoc tuetur *Petr. de Ledeſ. de matr. q.56. a.ult. dub.2. diffic.1. concl.1.* Unde quocumque impedimento dirimenti laborantes ſi ejus impedimenti conſcii matrimonium inter ſe ineant, aut ſi ignoranter, omiſſis tamen denunciationibus, tenentur id matrim. in diſpenſatione narrare: & ſi conſumment, conſummationem quoque, ne ſit ſubreptitia.

25 II. Difficultas eſt. Qualis ignorantia excuſet ab hujus decreti pœna, ita ut non ſit neceſſariò mentio facienda matrimonii ignoranter contracti, aut ejus conſummationis, in diſpenſatione impedimenti? Et videtur deſiderari ignorantia probabilis, & juſta. Quia *d. c.5.* ſic dicitur: *Si verò ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſteà ſubeſſe cognoſcatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis diſpenſari poterit.*

26 I. Tamen concluſio ſit. Quando denunciationes in Eccleſia præceſſere, excuſat ab hac pœna quævis ignorantia quantumvis craſſa, modò non dici poſſit ingens temeritas. Conſtat ex dictis l.a. diſp.40. num.4. ubi eam probavi. Quia Tridentinum petit ſcientiam, audaciam, & temerariam præſumptionem. Nec ſatis eſt ad hanc ſcientiam, & malam fidem ſcientia ſpeculativa, qua conjuges norint alterum ante matrim. acceſſiſſe ad conſanguineam alterius, niſi adſit ſimul ſcientia practica, qua norint inde oriri impedimentum: ut probavi eadem diſp.40 n.4.

27 II. Concluſio. Ut id matr. ignoranter initum præmiſſis denunciationibus præbeat cauſam juſtæ ac facilioris diſpenſationis, oportet ignorantiam juſtam ac probabilem eſſe. Conſtat ex verbis Tridentini *d. cap.5. relatis*, n.21. ubi cautè aliud ſtatuit, ut incurratur pœna carendi ſpe diſpenſationis: & aliud, ut id matrim. ſit cauſa facilioris diſpenſationis. Nam in priori caſu petit ſcientiam, ac præſumptionem in contrahendo, vel culpabiliter omiſſas eſſe denunciationes. Cum tunc ageret de pœna graviſſima incurrenda. At in poſteriori, ubi non de pœna agit, ſed de gratia, petit ignorantiam probabilem, ac juſtam. Et ratio eſt, quia ignorantia alia excuſat à culpæ gravitate, & ideò à graviſſima pœna. At non excuſat à malè matr. initi delicto, & ideò æquum eſt, ut non præſtet facilioris diſpenſationis cauſam. Cum delictum non ſit dignum præmio.

28 Hinc infertur, aliud eſſe dicendum de taciturnitate matrim. cum impedimento dirimenti ignorato contracti, ac ejus conſummatione: & aliud de ejus expreſſione allegata tanquam facilioris diſpenſationis cauſa, eo quòd ignoranter initum ſit. Nam ut ea taciturnitas non reddat diſpenſationem ſubreptitiam, ſatis eſt ignorantia quæcumque in contrahendo, & conſummando, quæ non ſit ingens temeritas. At ut ea expreſſio excuſet à ſubreptione, oportet ignorantiam eſſe juſtam. Ut ex dictis num. præced. conſtat.

Unde cauti ſint petentes diſpenſationem matrimon. ſemel initio cum impedimento dirimenti craſſè ignorato. Si enim allegent ſe ignoranter contraxiſſe, cum allegent ignorantiam tanquam cauſam diſpenſandi, ſubreptitia erit diſpenſatio, ob dicta num. præced. Si autem ſcienter ſe contraxiſſe narrent, erit difficillima diſpenſatio, ob decretum Tridentini, ac ſubjicientur pœnæ cui obnoxii non erant. Quare, ut utrumque vitent, debent in precibus narrare ſe non ſcienter, & malitioſè contraxiſſe. 29

Sed dubitabis, an ſufficiat ignorantia ex parte alterius conjugis quamvis alter ſciens contraxerit? Dic ſi agatur de non incurrenda pœna prædicti decreti Tridentini; & ſic ut non ſit neceſſaria in diſpenſatione mentio matrimonii male contracti, & conſummati, ſatis eſſe alterius ignorantiam, (ut probavi l.a. diſp.40.n.4.) Et tenet *Enriq. lib.12. de matr. c.3. nu.8. in comment. lit.S.* Qui idem clarè ſentit ſufficere, ut præſtet cauſam facilioris diſpenſationis, juxta id decretum. At id non placet. Quòd aliud ſit pœnam incurrere, ad quod malitia utriuſque deſideratur: ne innocens ob alterius ſcelus plectatur: & aliud gratiam conſequi. Quod bonam utriuſque fidem petit. Quare meritò *Navar. lib.4. conſ. in 2. edit. tit. de conſang. conſ. ult. n. un.* tuetur non valere diſpenſationem, quando impetrata eſt allegando conſanguineos ignoranter contraxiſſe, licèt fœmina ignorarit, ſi vir ſciens, vel ſcire debens contraxerit. Atque idem diceret ſi è contra viro ignoranti ſola fœmina ſciret. Non enim refert uter eorum ignoret. 30

Hinc infertur, clauſulam apponi ſolitam in diſpenſationibus petitis explicata copula inceſtuoſa, nimirum, ſi non fuit habita ſpe facilioris diſpenſationis, verificari, quando ea ſpes concepta fuit ex parte unius tantùm. Et ſimiliter non exiſtimo neceſſe eſſe ejus ſpei mentionem facere, ſive in ea copula, ſive in matr. ſcienter inito, quando fuit ea parte unius tantum. Ducor, quod hæc obligatio hujus ſpei manifeſtandæ conſurgat ex Trid. decreto, *d.c.5.* (ut probavi n.22.) eo quòd contrahentes illa ſpe incurrunt ejus decreti pœnam. Et ideo ſolet apponi prædicta clauſula in aliis diſpenſationibus, ut in pœnam illius pravæ ſpei careant illi diſpenſationis effectu. Si ergo pœna illius decreti requirit utriuſque culpam, juxta dicta n. præced. non habebit locum in hoc eventu, ubi ea ſpes ab altero ſolo concepta eſt. Nec enim par eſt, ut delictum alterius ſit cauſa punitionis innocentis. 31

Ultima concl. Si matr. contractum ſit ignoranter, at neglectis præviis denunciationibus, non excuſat ea ignorantia à pœna *Tridentini d.c.5.* Quod expreſsè ibi decernitur ea reddita ratione, quod ſalubria Eccleſiæ præcepta contemnens indignus ſit, ut ejus benignitatem facilè experiatur. Quare ſecus eſſet, ſi eæ denunciationes ex ordinarii licentia non præmitterentur, quia tunc nec negliguntur, nec temere omittuntur, quod petit *Tridentinum ibi*, ut locus ſit ei pœnæ, quod ſi ordinarius tantum diſpenſaret, ne præmittantur matr. cùm *Tridentinum ead. ſeſſ.24. de matr. c.1.* obliget tunc ad non conſummandum, donec præmittantur, ſi conſummarent iis non præmiſſis contrahentes, conſummatio illa non excuſaretur ratione ignorantiæ à prædicta pœna, cùm revera hi dicantur denunciationes neglexiſſe. 32

Poſtrema difficultas eſt. An huic pœnæ locus ſit, quando matrim. illud ſcienter cum impedimento dirimenti initum fuit omnino clandeſtinum, quod non interfuerit parochus cum duplici teſte: affirmat *Petrus de Ledeſma de matr. qu.56. art.ult. dub.2. diffic.1. concluſ.2. & ſum. Sacram.* ubi de matr. *cap.27. circa 1. concluſ. dub.2.* Et idem videtur ſentire *Manuel 1.to. ſum. in 2. edit. c.238. n.6. Vega 2.to. ſum. cap.34. caſu 97. fine*, ubi explicant hoc decretum, ſive publicè ſive clam matr. ſit initum. Idem ſignificant *Corduba ſum. q.45. opin.2. punct.5. Lud. Lopez 1.p. inſtruct. cap.296. colum.12. verſ. Igitur pro reſolutione*, ubi docentes inceſtum commiſſum poſt Pontificis diſpenſationem, ante executionem ordinarii, non vitiare diſpenſationem: ponderant eum non habitum fuiſſe animo tunc clandeſtini ineundi matrim. Et poteſt probari, quia ſi ignorantia non excuſat omittentem denunciationes, quæ non ſunt de matrimonii ſubſtantia; eo quòd hic indignus ſit Eccleſiæ benignitate ejus præcepta contemnens: ut expreſsè hac reddita ratione deciditur *eo. c.5* Nedum eam pœnam incurret iniens ſcienter matr. omiſſa forma ſubſtantiali, utpote, qui in re multo magis neceſſaria contemnit præceptum Eccleſiæ. Aliàs minori pœna plecteretur reus multo gravioris delicti. 2. quia matrim. id punitur in Tridentino, ut arceatur audacia, qua aliqui impediti ineant matrim. ſpe facilioris diſpenſationis, quæ ratio militat quoque in matrim. clandeſtino. 3. quia matrim. hoc eſſe irritum nil confert ad evitandam ejus decreti pœnam, cùm nullum matrim. validum in eo decreto puniatur, ſed id ſolùm quod irritum eſt ratione alicujus impedimenti dirimentis. 33

At pro-

Digitized by Google

34 At probabilius cenſeo non eſſe locum huic pœnæ in illo eventu, quod docet *Enriquez lib.12. de matr. cap.3. n.8.* Ducor, quod Tridentinum puniat ea pœna præſumentes contrahere matrim. cum impedimento dirimenti. At hi contrahentes non præſumpſere inire matrimon. Quippe deficit forma ejus ſubſtantialis. 2. quia non militant rationes Tridentini. Non prior, quæ n. præced. in 2. argument. eſt propoſita. Quia lex intendit pœnis afficere ea, quæ frequenter accidunt, parum de rarò contingentibus curans, *l. Nam ad ea, ff. de legibus*. At Tridentinum rectè novit fore, ut matrim. clandeſtina ab eo irritata, in poſterum, aut nunquam, aut rariſſimè inirentur: utpote quæ nullius emolumenti futura ſint. Cùm nec externam quidem matrimonii ſpeciem habeant, ſed ſint concubinatus quidam. In cujus ſignum *idem Trid. ead. ſeſſ.24. c.1.* hujuſmodi matr. clandeſtinum irritans, ſolis arbitrariis pœnis id puniendum decrevit, nolens pœnas certas præſcribere: quod rarum futurum eſſet. Non ergo *dict. cap.5.* pœna ibi decreta voluit hoc matrim. plectere tanquam rarum, & indignum, prorſus ut eo ducatur Pontifex ad facilius diſpenſandum. Non etiam militat poſterior ratio in argum. 1. propoſita num. præced. quia hi non ita temerè contemnunt præcepta Eccleſiæ, ac contrahentes invalidè coram parocho & teſtibus, quia priores nec in ſe verum matrimonium ineunt, nec habent externam matrimonii figuram, cui ſuam authoritatem Eccleſia præſtiterit, illud approbans, quod efficiunt poſteriori modo ineuntes. Atque ita inſolentior præſumptio eſt, & majori temeritate notanda, in facie Eccleſiæ, ac ipſa authoritatem præſtante matr. cum impedimento dirimente inire, quam abſque ejus authoritate clam id efficere. Adde rationem hanc non reddi in Tridentino punitionis omittentium denunciationes, quaſi ea pœna puniantur, eo quòd Eccleſiæ præcepta contempſerint: ſed ſolùm redditur ea ratio, ne hos ignorantia impedimenti excuſet, eo quòd non adhibuerint diligentiam ab Eccleſia præſcriptam ad impedimenta inveſtiganda, quæ ratio non militat in contrahente abſque parocho, & teſtibus, cùm enim hujuſmodi contractus careat matrimonii figura ab Eccleſia approbati: & cui denunciationes præmitti jubet, non eſt cur culpæ ipſis tribuatur omiſſio denunciationum: ſed non obſervaſſe formam ab Eccleſia præſcriptam in matrimonii contractu. Et ex his conſtat ad rationes contrarias.

35 Hinc deducitur 1. non eſſe neceſſariam hujus matr. mentionem, ejuſve conſummationis, in impetratione diſpenſationis circa id impedimentum dirimens: ſed ſatis erit copulæ inceſtuoſæ mentionem facere, eo prorſus modo, quo illius mentio erat neceſſaria ſecluſo matr. Quare ſi copula non intervenit, nulla mentio neceſſaria eſt. Quia ante hoc Tridentini decretum non erat neceſſaria matr. mentio, (ut diximus n.23.) at Tridentinum eam neceſſitatem inducens ratione pœnę exrendi ſpe diſpenſationis, qua matr. cum impedimento contractum, ejuſque conſummationem afficit, non loquitur de hoc, quod omninò clandeſtinum eſt.

36 Secundò deducitur, nec eſſe neceſſariam mentionem ſponſalium, quæ inter hos ſic impeditos unà cum copula interceſſere, ſed ſolam copulam attendendam eſſe. Quia *Tridentinum d. c.15.* ſolùm matr. punit. Quamvis *Lud. Lopez 1.p. inſtructorii, c.296. col. 23. verſ. Sed quid ſi non animo*, ſentiat non ſolum ſponſalium tractatum, ſed etiam ſpem conceptam futuri matr. quando ea ſpes ad copulam induxit, exprimi debere, ne ſubreptitia ſit diſpenſatio. Sed ei non eſt credendum.

S U M M A R I U M.

An ſi copula inceſtuoſa habita ſit ſpe facilioris diſpenſationis, ſit is animus explicandus? Refertur quadam ſententia, num.37.

Explicatur ſententia Auctoris: & qualiter admittens delictum ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis, quod norit Pontificem in illius remedium diſpenſare, teneatur eum animum explicare: & an Monachus ea ſpe habitum dimittens teneatur id exprimere, n.38.

37 QUæſtio ulr. An ſi copula inceſtuoſa habita ſit ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis, ſit quoque is animus neceſſariò explicandus? Quidam cenſent non eſſe nunc neceſſe eum animum explicare, ſed fuiſſe tempore Pontificatus Pii V. quòd ipſe declararit ſuam intentionem eſſe non diſpenſandi in hoc caſu. Ducuntur, quod nullibi hunc animum declarandum eſſe ſtatuatur. *Trid.* enim *ſeſſ.24. de matr. c.5.* ſolùm loquitur quando is animus cum matrimonio intervenit (ut diximus n. præc. & n.21.) Sic *Nav. lib.4. conſ. tit. De conſang. in 1. edit. conſ.5. nu.5. in 2. conſ.8. n.5. Enriq. l.12. de matr. c.3. n.8. Petr. de Ledeſ. de matr. qu.56. a. ult. dub.2. diff.3. poſt 3. concl. coroll.2.* Et videtur tenere *Hurtado l. 2. t.15. p.2. gloſ.20. n.6. ſi.* hanc enim ſent. refert in ultimo loco, quamvis falsò alleget Covarruviam pro ea.

38 At dicendum eſt eam ſpem neceſſariò exprimendam eſſe, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia. Sic cenſent *Gutier. lib.1. q. canon. c.15. n.20. Ludov. Lopez 1.p. inſtructorii, c.296. col.12. verſ. Tertio dicit.* Et tenet *Eman. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, nu.10.* ubi generaliter tradit vitiari diſpenſationem ex taciturnitate fraudis factæ ad eam facilius impetrandam. Et videtur tenere *Corduba ſumma, q.45. opin. 1. punct.1. ratione 2. init.* ubi ait ex hac ſpe reddi difficiliorem diſpenſationem. Et colligitur ex *Navar. ſum. Lat. & Hiſp. cap.22. n.72. & Lat. c.22. n.86. verſ.5. & c. Si quando, exceptione 5. n.4. & 5. de reſcr. Manuel quæſt. regularib. t.2. qu.46. a.6. Ludov. Lopez proximè allegato*, ubi docent ſubreptitiam eſſe diſpenſationem cum monacho tranſeundi ad aliam religionem tacito animo, quo dimiſit habitum, quando admiſit animo facilius eam obtinendi, eo quòd noſſet Pontificem non diſpenſare, niſi habitu prius demiſſo. Reddunt que rationem, quia æquipollenter hic exprimit falſum: dum enim dimiſſionem habitus allegat, ut cauſam ſecum diſpenſandi, videtur tacitè dicere ex fragilitate à ſe dimiſſum eſſe, & non fraude. Quippe dimiſſio doloſa non eſt diſpenſandi cauſa. Ne ex fraude commodum reportetur: contra *c. Si vir, de cognat. ſpirit. & c.1. de eo qui duxit, & cap. Dictum 30. qu.1.* Unde hinc eliciunt *Manuel, & Lud. Lopez ibi* hanc regulam generalem. Qui novit Principem concedere aliquam gratiam in neceſſarium obviandi alicui delicto remedium, ac id committit ut facilius eam impetret, tenetur hunc finem exprimere. Quippe aliàs æquipollenter exprimit falſum: & ideo ſubreptitia erit diſpenſatio. Et colligitur ex *D. Aug. epiſt.70. ad Aurelium*, & refertur *c. Legi 16. q.1.* ibi: *Non eſt danda via ſervis Dei, ut facilius putent eligi ad aliquid melius, ſi facti fuerint deteriores.* Sed hæc ratio non bene probat hanc ſententiam. 1. quia ſi hic non allegaret, ut cauſam diſpenſationis illam habitus dimiſſionem, vel copulam, in quibus dicta fraus, & ſpes reperta ſunt, ſed alias cauſas veras, ac legitimas, non videtur aliqua tacita falſi expreſſio, cùm nulla res neceſſariò exprimenda taceatur. Et ſi dicas fraudem illam neceſſariò exprimendam: petis principium, cùm de hoc ſit quæſtio, & ſupponas quod probandum erat, cùm inde virtualem falſi expreſſionem inferas. Secundò, quia ſi aliæ cauſæ veræ, & ſufficientes allegarentur, non probatur ex hac tacita falſi expreſſione diſpenſationem eſſe ſubreptitiam. Quia ipſamet formalis expreſſio falſi in quadam cauſa non vitiat, quando aliæ veræ, & ſufficientes expreſſæ ſunt (ut probavi diſp.21. nu.42.) Nedum virtualis expreſſio falſi id efficiet. Unde doctrina hæc non eſt univerſaliter vera, ſed quando delictum id allegatur ut cauſa, & conſtat fore ut eo non allegato Pontifex minimè diſpenſaret eo modo quo diſpenſavit. Quia tunc delictum fraudulenter admiſſum explicatur ut legitima diſpenſationis cauſa, cum talis non ſit, ſed retrahendi ab illa concedenda. Ne ex delicto commodum reportetur. Atque ita virtute & æquipollenter exprimitur falſum. Quia virtute dicitur id crimen ex fragilitate patratum, ac proinde ut fragilitati proſpiciatur, eſſe diſpenſandi cauſam. Regrediendo ergo ad noſtram quæſtionem, ſupereſt cauſam aſſignare, cur in inceſtu conſanguineorum, vel affinium habita ſpe facilius diſpenſationis impetrandæ, ſit neceſſariò ſpes hæc narranda. Nam prædicta regula huic exemplo adaptari nequit, quia tantum abeſt, ut ea copula abſque hac ſpe habita inducat Pontificem ad faciliùs diſpenſandum, ut potius tanquam retrahentem dixerimus n.8. eam eſſe neceſſariò explicandam. Quare aliunde petenda eſt ratio hujus ſententiæ. Et ea quidem eſt, quam tradit *Gutierez proximè allegatus*. Quia nimirum ſtylus curiæ habet, ut in literis diſpenſationis impedimenti conſanguinitatis, vel affinitatis explicata copula, addatur clauſula conditionalis hæc: dummodo copula habita non ſit ſpe facilioris diſpenſationis. Quare licèt ea non addatur, nec explicetur copula, amplectendo opinionem probabilem relatam n.6. dicentem non eſſe eam neceſſariò explicandam, adhuc ſuppletur hæc clauſula, juxta dicta n.19. & diſpenſatio erit ſubreptitia non explicata copula hoc animo habita, quod ſtylus curiæ declararit mentem Pontificis eſſe non diſpenſare in hoc caſu, niſi id exprimat. Quid autem dicendum ſit, quando ab altero ſolo contrahenti hæc ſpes concepta eſt, diximus n.31.

DISPUTATIO XXVI.

An diſpenſatio impetrari poſſit abſque mandato ejus, cui impetratur?

S U M M A R I U M.

Literæ ad beneficium poſſunt abſque mandato impetrari. Non verò ad lites, n.1.

Beneficium nequit acceptari abſque mandato, n.2.

An deſideretur mandatum ad diſpenſationes, & alia privilegia impetranda? Refertur quadam opinio, n.3.

Proponitur ſententia Auctoris, n.4.

An diſpenſatio proſit ignoranti, & antequam illam acceptet, n.5.

An dum impedimentum eſt commune utrique contrahenti, ſatis ſit ab altero impetrari diſpenſationem, altero prorſus ignorante, n.6.

Quid, ſi impedimentum ſit tantum alterius, vel ſint diverſa in utroque, num.7.

Satisfit argumentis, n.8.

COnſtat apud omnes literas ad beneficia poſſe impetrari abſque mandato ſpeciali, vel generali ejus, cui beneficium 1
impetratur. Sic colligitur ex *c. Si motu proprio, de præb. in 6.* ibi 2
Secus ſi ad petitionem illius, vel alterius pro eo. Idem ex *c. Nonnulli, §. Sunt & alii, de reſcript. per locum à ſpeciali*: ibi enim tanquam quid ſpecia-

ſpeciale decernitur, literas ad lites impetrari non poſſe abſque ſpeciali mandato. Præstereà quia id decretum eſt in literis ad lites cauſa litium vitandarum, quæ ratio in literis ad beneficia ceſſat. Et ita docent *Gloſ. d. c. Nonnulli, §. Sunt & alii, verb. Sine ſpecialis, ad ſi. & ibi Abb. n. 1. Felinus n. 46. idem Gloſſa c. Ad aures, verb. Literas, eod. tit. & ibi Abbas fine. Decius fine. Imola n. 3. Ripa n. 44. idem Abb. c. Ex ore, n. 2. de his quæ fiunt à majori parte capituli, & c. Innotuit, n. 10. de elect. Decius c. Ad hæc, in nova edit. n. 6. notab. 2. fine, de reſcrip. Domin. d. c. Si motu proprio, n. 2. Nav. c. Si quando, præludio 1. n. 2. de reſcrip.* & omnes Doctores quos n. 3. & 4. allegabo.

2 Ad acceptandum tamen beneficium alteri impetratum deſideratur ſpeciale mandatum ejus, cui acquiritur. Sic *citata deciſione Rotæ* ſuſtinet *Felinus c. Nonnulli, § Sunt & alii, n. 46. de reſcript.*

3 At difficultas eſt de imperratione diſpenſarionis, & aliorum privilegiorum. Quidam enim cenſent ſpeciale mandatum ejus, cui impetrantur, deſiderari. Ducuntur ex *c. Innotuit, de elect.* ubi petita eſt à Pontifice diſpenſatio ad confirmandam electionem cujuſdam illegitimi, quæ irrita fuerat, & tamen ait textus: *Cum non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed ad petendam confirmationem ipſius fuerint nuntii deſtinati, ad præſens non duximus admittendam.* 2. quia regulariter nemo poteſt agere pro alio ſine ejus mandato, *20. ff. & C. de procur. toto t.* Tertio, ex *l. Illud, §. Si tale, ff. de minoribus,* ex quo textu conſtat ſpeciale mandatum deſiderari ad reſtitutionem in integrum petendam. Cujus rationem reddit *ibi Baldus, n. 1.* quod ea reſtitutio ſit contra jus commune. Quæ ratio ſimiliter in omni diſpenſatione procedit. Hanc ſent. ſupponere videntur *Hoſt. c. Suſcitata, n. 3. de in integrum reſtit. & ibi Abbas nu. 5. Card. n. 2. oppoſit. 7.* Et in propriis terminis docent *Speculator, tit. de procuratore, §. Ratione igitur, n. 5. verſ. 21. & n. 6. verſ. 24. Abb. d. c. Innotuit, n. 10. Bald. d. l. Illud, §. Si talis, n. 1. Corſetus in ſuis ſingularib. verb. Mandatum, ſtatim in principio.*

4 Cæterùm tenendum eſt, nec ſpeciale, nec generale mandatum deſiderari ad diſpenſationem, & quævis alia privilegia impetranda: ſed poſſe validè impetrari eo, cui impetrantur, ignorante. Probatur rationibus quibus id probavi *n. 1.* de impetratione beneficii. Nam æquè militant in omnibus privilegiis, gratiis, & diſpenſationib. 2. ex *l. univerſi 6. C. de precibus Imperat. offer.* quæ decidit non referre, à quo impetratum ſit privilegium, dummodo à Principe conceſſum ſit. 3. quia tantum eſt, ut textus *c. Innotuit, de elect.* cui innititur cõtraria ſententia, illam probet, ut potius hęc ex illo colligatur. Quippe non loquitur de ſpeciali mandato ejus, cui impetrãda erat diſpẽſatio, ſed de mãdato capituli: ac proinde ſupponit, ſufficere mandatum ſpeciale capituli ad impetrandam diſpenſationem illegitimo malè electo. Adde cum *Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 8. n. 10.* in eo textu, non ad petendam diſpenſationem, ſed ad petendam ſolius irritæ electionis confirmationem nuntios illos à capitulo deſtinatos fuiſſe, & ideo non potuere nomine capituli ſupplicare Pontifici pro diſpenſatione. Et quia fines mandati diligenter ſervandi ſunt *c. Qui de non Sacerdotali, de præb. in 6.* denegavit Pontifex diſpenſationem tanquam non petitam à capitulo. Tandem quia pro hac parte faciunt DD. communiter, dum diſputant an privilegium, & diſpenſatio proſint abſenti à tempore conceſſionis, an à tempore ſcientiæ. Nullus enim controverſiæ huic locus eſſet, niſi tanquam certum ſupponerent poſſe ea ignorantibus imperrari à quocunque. Hujus ſent. videtur *Gloſ. c. Nonnulli, §. Sunt & alii, verb. Sine ſpeciali, ad ſi. de reſcrip.* ubi reddens rationem cur reſcriptum beneficii abſque mandato valeat: ait, quia ſuper nulla lite impetratur, ſed de gratia tantùm conceditur. Atque ideo apertè ſentit idem de quibuſcumque gratiæ reſcriptis. Et tenent *ibi Hoſtienſ. fine, Felinus n. 45. Bellamera d. c. Innotuit, n. 13. Loaz. d. dub. 8. n. 5. & ſeq. Rebuff. praxi beneſ. t. de differen. inter reſcripta gratiæ, & juſtitiæ, n. 16. & tit. De diſpenſatione, n. 12.* aſſerit ſe nunquam praxi vidiſſe ſervari, ut mandatum exigatur. *Greg. Lopez. l. 39. verb. Sin perſoneria t. 18. p. 3. Navar. l. conſ. 1. edit. t. De ſponſal. conſ. 14. fine, & l. 5. t. De privileg. conſ. 4. nu. 4. & ſeqq. in 2. edit. l. 1. t. de reſcript. conſ. 2. n. 2. & ſeqq & conſ. 3. ſi. & conſ. 4. à n. 4. Emm. Sa ſumma, verb. Gratia, n. 23.*

5 Non prodeſt autem diſpenſatio ignoranti, donec ab ipſo acceptetur: vel ab alio habente ſpeciale ejus mandatum: ſicut de beneficio diximus, n. 2. Et latè hoc explicui lib. 3. diſp. 36.

6 Dubitabis autem an diſpenſatio impetrata ab altero volentium matrimonium inire, vel qui irritum inierunt, proſit utrique, quamvis alter prorſus impedimentum, ac diſpenſationem ignoret? Videtur enim pars negans. Tum quia diſpenſatio, cum ſit ſtricti juris, non extenditur de perſona in perſonam. Tum etiam, quia cum utrique diſpenſatio deſervire debeat, nec proſit niſi à tempore ſcientiæ, videtur neceſſarium ut utrique conſtet. At dicendum eſt, quando impedimentum neceſſariò afficit utrumque, ut eſt conſanguinitas, vel affinitas, quæ alterum ſolùm afficere nequit, ſatis eſſe diſpenſationem ab altero obtineri, vel acceptari, ut proſit etiam alteri ignoranti; quia diſpenſatio ad neceſſariò connexa extenditur. At diſpenſatio unius ad contrahendum cum fœmina eſt annexa diſpenſationi fœminæ ad contrahendum cum eo. Et eo ipſo quòd alter ex his ſuam diſpenſationem acceptat, ſit habilis ad contrahendum cum altero. Quod fieri nequit niſi uterque habilis ſit. Proderit ergo diſpenſatio illa alteri ignoranti. Et ita docent *Navar. lib. 4. conſ. in 1. edit. tit. De ſponſal. conſ. 14. n. 2. in l. 1. t. de reſcript. conſ. 3. n. 2. Enriq. l. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. in commento, lit. H.* Quod idem ſupponunt DD. omnes, quos l. 2. diſp. 39. n. 2. retuli, dicentes quando matrimon. fuit irritum ob aliquod impedimentum ab altero ignoratum, poſſe conjugem impedimenti conſcium impetrata illius occulta diſpenſatione, nec alteri illa explicata, nec impedimento, ſimulanter petere illius conſenſum.

Quòd ſi eſſet impedimentum alterius tantùm, quod alter ſolus caſtitatem voverit, vel ita commune, ut ſit prorſus in utroque diverſum, ut ſi uterque caſtitatem promiſerit, neceſſe eſt ut ille, qui impedimento affectus eſt, & ſi uterque ſit, ut uterque illam acceptet: quamvis abſque ejus mandato poſſit impetrari. Ratio eſt, quia diſpenſatio directè impetratur habenti impedimentum, nec impetrata uni, impetratur per quandam neceſſariam conſequentiam alteri: ſicut contingit in caſu, quem n. præcedenti explicuimus: ergo is qui illa eget, debet eam noſſe, & acceptare: & ſi uterque egeat, uterque.

Ad arg. n. 3 propoſita reſpond. Ad 1. conſtat ea dictis n. 4. Ad 2. dic id verum eſſe in reſcriptis juſtitiæ, ſecus in reſcriptis gratiæ. Ad 3. dic id eſſe ſpeciale, non ob rationem ibi ſignatam à *Baldo*, ſed ob aliam, quam ipſemet tradit ibidem, nempè, quia venit procurator ad retractandum factum domini; Ut *l. Hominem, ff. mandati.* 7

DISPUTATIO XXVII.

An commiſſio diſpenſandi in matrimonii impedimentis, & generaliter quæcunque alia poteſtas delegata, expiret morte, vel ceſſatione officii perſonæ, cui commiſſa eſt?

SUMMARIUM.

Poteſtas delegata poteſt committi expreſſo nomine ſolo proprio delegati aut ſolo nomine dignitatis, aut utroque, n. 1.

Commiſſio perſonalis ceſſat morte delegati: non verò realis, ſed tranſit ad ſucceſſorem, n. 2.

An ad hoc dijudicandum ſint potius alia conjectura ſpectanda, quàm ſi fiat commiſſio ſub nomine proprio delegati, an ſub nomine dignitatis, n. 3.

An in dubio præſumptio perſonæ præponderet, & cenſeatur perſonalis, num. 4.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n. 5.

An commiſſio facta expreſſo nomine delegati pereat ejus morte, non autem quando expreſſo nomine dignitatis, vel officii, ſed tranſeat ad ſucceſſorem, n. 6.

An facta nomine dignitatis expreſſo tranſeat ad ſucceſſorem, quando prior obiit re integra, n. 7.

An dignitas Vicarii Epiſcopi habeat ſucceſſorem, & ſic commiſſio illi facta ſub nomine dignitatis tranſeat eo mortuo ad ſucceſſorem? Refertur duplex opinio, n. 8. & 9.

Explicatur ſententia Auctoris, & an idem ſit de Vicario capituli, & Prælatorum habentium juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, num. 10.

An Legati à latere dignitas habeat ſucceſſorem, & ſic commiſſio ei facta ſub nomine dignitatis tranſeat ad ſucceſſorem, n. 11.

An idem de dignitate canonici dicendum ſit, n. 12.

Quæ dignitas dicatur habere ſucceſſorem, ut ad illum commiſſio tranſeat, num. 13.

An commiſſio facta dignitati nudi miniſterii, vel arbitrii, tranſeat ad ſucceſſorem, n. 14.

An commiſſio facta ſub nomine dignitatis delegati, quando is eſt conſanguineus, aut amicus delegantis, cenſeatur perſonalis, nec tranſeat ad ſucceſſorem, n. 15.

An delegatio facta ſub nomine proprio delegati, quando is eſt incognitus deleganti, cenſeatur realis, & tranſeat ad ſucceſſorem, n. 16.

Poſt n. 16. invenies alia ſummaria.

Jam aggredimur modos, quibus diſpenſatio ſemel conceſſa legitimè, extingui poſſit, ac evaneſcere. Quod variis modis 1 poſſe contingere diſputationes ſequentes demonſtrabunt. Prius autem agimus quando expiret morte, aut ceſſatione officii ipſius delegati, cui Pontifex committit ut cognita veritate precum diſpenſet, in præſenti diſp. Et in ſeq. agemus quando expiret morte aut ceſſatione officii ipſiuſmet delegantis. 1. ſupponendum eſt poſſe tripliciter committi poteſtatem delegatam alicui, 1. modo expreſſo ſolo nomine proprio delegati, ut Committimus Petro. 2. modo, expreſſo ſolo nomine dignitatis, ut Committimus Archiepiſc. Granatenſi. 3. expreſſo utroque, ut Committimus Petro Archiepiſc. Granatenſi.

Secundò ſupponendum eſt, difficultatem hujus quæſtionis 2 pendere ex cognitione quando commiſſio hujuſmodi perſonalis ſit, quando vero realis. Nam ſi perſonalis ſit, id eſt, perſonæ cui delegatur ſpecialiter conceſſa, ceſſabit ejus morte, eo quòd ſubjectum cui inhærebat deficiat. Si autem realis ſit, id eſt, dignitati vel officio conceſſa, cum dignitas illa, ſeu officium perpetua ſint, non extinguetur morte delegati, ſed tranſibit in perſonam ſuccedentem in eo officio, aut dignitate. Quippe ea quatenus fungens eodem officio, ſeu dignitate, reputatur unum cum præcedenti. Quare totius hujus diſputationis difficultas eò ſpectat, ut ex conjecturis deducatur, quando cenſeatur com-

Digitized by Google

commiſſio facta dignitati, ſeu officio, & ſic realis ſit, nec morte delegati extinguatur: quando autem ſoli perſonæ, & ſic tanquam perſonalis extinguatur ejus morte.

3 Tertiò ſupponendum eſt, ad conjectandum an commiſſio ſit perſonalis, an potius realis, non principaliter ſpectandum eſſe an delegatio fiat expreſſo nomine delegati, an expreſſa ejus dignitate: ſed hanc conſiderationem eſſe ultimum remedium, quando, nempe, ex ſubjecta materia, vel ex aliis verbis in diſpenſatione contentis deduci nequit. Quare prius ſunt alia verba, & ſubjecta materia perpendenda, & quando illis perpenſis res adhuc dubia manet, id dijudicandum eſt ex nominis proprii delegati, aut ejus dignitatis expreſſione. Quare ſi verba, vel materia ſubjecta indicent diſpoſitionem eſſe perſonalem, ſic erit cenſendum etſi ſolius dignitatis delegati mentio fiat. Exemplum ſit de verbis. Pontifex committit cauſam Epiſcopo Cordubenſi ſolo dignitatis nomine expreſſo, declarans ſe illi committere ob peculiarem ſcientiæ, ac ſanctitatis notitiam, quam de illo habet. Ex verbis conſtat non habitam eſſe dignitatis conſiderationem, ſed perſonæ: ac proinde commiſſio erit perſonalis. Exemplum in materia ſubjecta: Fuit excommunicatus Epiſcopus Cordubenſis ſolo dignitatis nomine expreſſo, manifeſtum eſt excommunicationem eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem, quod hoc petat materia excommunicationis ſubjecta, utpotè, quæ ob ſolùm perſonale delictum ferri poteſt: Ratio autem hujus eſt, quia una præſumptio tollit aliam, & major minorem, ut tradit *gloſ. fin. cap. Tranſmiſſa, qui filii ſint legit.* & ex multis probat *Menoc. de præſumpt. l. 1. qu. 30. n. 1.* At fortior eſt præſumptio, quæ ex verbis ipſis peculiaribus commiſſionis, ac ex materia ſubjecta ſumitur, utpotè quæ peculiaris eſt, quàm generalis deſumpta ex proprii nominis dignitatiſve expreſſione: ergo illa potius attendenda eſt, ac huic præponderat. Atque ita docent *Joa. And. reg. Privilegium, de reg. jur. in 6. & ibi Anch. n. 22. col. 2. & conſ. 327. nu. 5. 6. Abb. conſ. 93. n. 1. & 2. l. 2. & c. Mandato, n. 1. de præſumpt. & cap. Quoniam Abbas, n. 8. de officio deleg.* ubi *Anc. n. 21. Cardin. q. penult. Imola n. 8. Decius in nova editione, n. 23. Berojus à n. 82. idem Decius l. More, n. 53. & 54. ff. de juriſd. omn. judic. Covar. l. 3. var. c. 15. n. 2.* & latiſſimè alios allegans, *c. Requiſiſti, n. 1. & ſeqq. de teſtam. Barboſa l. Quia tale 14. n. 41. ff. ſoluto matr.*

4 Hinc infert *Decius c. Quoniam Abbas, in nova edit. n. 36. de offic. deleg.* præſumptionem reſpicientem perſonam præferri præſumptioni reſpicienti dignitatem: ac proinde utraque concurrenti judicandam eſſe diſpoſitionem perſonalem in dubio. Et ratio eſt, quia præſumptio ſpecialis generalem ceſſare facit, cùm ſpecies generi deroget (ut ex multis probat *Menoch. de arbitr. l. 2. caſu 472. n. 1. & de præſumpt. l. 1. q. 29. nu. 7.* At præſumptio reſpiciens perſonam magis ſpecialis eſt (ut voluit *Bald. l. 1. q. 3. ff. de officio Conſulis*,) ſed *Berojus in c. Quoniam Abbas, n. 85.* ex multis contra hoc inſurgit, & tandem concludit fortè eſſe verum quod ait *Decius*, quando præſumptiones illæ pares hinc inde eſſent, ac proinde res eſt in æquilibrio & dubia; tunc enim vincet in eo dubio præſumptio perſonalis, ac reputabitur diſpoſitio perſonalis; & verè in hoc dubio loquitur *Decius*, idque veriſſimum credo.

5 His præmiſſis, quadruplex quæſtio in hac diſputatione diſcutienda eſt. 1. quando commiſſio fit ſolo nomine dignitatis, aut ſolo nomine perſonæ expreſſo, an cenſeatur perſonalis, ac proinde extinguatur delegati morte? 2. quid ubi utrumque nomen exprimitur? 3. quid quando delegatus non obiit, ſed officio, vel dignitate jam functus eſt? ultima eſt ſpecialis in diſpenſationibus impedimentorum matrimonii commiſſis officiali diœceſano, quando expirent officiali illo vita, aut officio functo, nec tranſeat ad ejus ſucceſſorem: ubi & alia differentur ad hoc pertinentia, & diſputabitur de commiſſis in foro, conſcientiæ confeſſori.

6 QUÆSTIO I. An quando delegato fit commiſſio, expreſſo nomine ſolo proprio, aut ſolo dignitatis officiive, cenſeatur per-
1 ſonalis, & ita extinguatur morte perſonæ delegati: an potius realis, ac proinde ad ſucceſſorem tranſeat? Qua in re quando ex conjecturis verborum, vel materiæ ſubjectæ certior regula deduci nequit, juxta dicta n. 3. ſed omnibus penſatis eſt res dubia, hæc regula accipienda eſt: ſi ſolum perſonæ delegati nomen exprimatur, erit commiſſio perſonalis, ac morte delegati extinguetur, ut committo hoc Petro, vel Petrus ſit mei teſtamenti executor; quando autem nomen dignitatis, vel officii ſolùm exprimitur, commiſſio erit realis, & eo delegato mortuo tranſibit ad ſucceſſorem in ea dignitate, vel officio, ut hoc committo Epiſcopo Cordubenſi: vel ſit teſtamenti executor Decanus Granatenſis. Regula hæc probatur expreſsè ex *c. Quoniam Abb. de offic. deleg.* ibi: *Quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum commiſſio emanavit*, locorum, id eſt, dignitatum, quæ locis præſunt, ut explicat *ibi Abb. num 8.* ab omnibus receptus. Et ideo ex eo textu colligunt hanc regulam univerſi DD. *cum gloſſa ibi verb. Subſtitutum*. Et ratio eſt, quod in priori caſu commiſſio fiat perſonæ, quæ moritur, at in poſteriori dignitati, quæ nunquam moritur, ſed eſt una & eadem in ſucceſſore, *c. Si gratioſè, de reſcriptis in 6.*

7 Aliqui hanc regulam temperant, ut tunc commiſſio realis facta ſub nomine dignitatis tranſeat ad ſucceſſorem, quando prior obiit re non integra, ſed negotio jam incepto: ſecus ſi re integra obierit. Ducuntur ex *c. Quoniam Abbas, de offic. delegat.* quod expreſsè videtur ſupponere delegationem dignitati factam tranſire ad ſucceſſorem, ſi judici præmortuo fuerit reſcriptum præſentatum, & ſic res non ſit integra, ibi: *Illi mandato noſtro porrecto*. Quæ verba cùm ſint ablativi abſoluti, efficiunt conditionem, *l. a teſtatore, ff. de condit. & demonſtr.* Sic ſuſtinet *Angelus, §. Et hoc verò jubemus, verſ. Attend. auth. Ut nulli judic.* Et *Berojus dict. c. Quoniam Abbas, n. 12. & 13.* ait in literis ad lites, de quibus is textus agit, fortè neceſſarium eſſe ut mortuo præſentatæ ſint, ſecus in aliis. Et concludit id eſſe cogitandum. At dicendum eſt, nil referre in hoc eventu, an à priori habenti illam dignitatem res cœpta ſit, an potius re non incepta, ſed integra obierit; quia rem eſſe integram aut cœptam, ne commiſſio expiret, ſolùm attenditur quando delegans obiit: (ut latè videbimus diſp. ſeq.) non autem quando delegatus obiit: quare dum eſt commiſſio perſonalis, ſemper extinguitur cum perſona delegati: quando autem eſt realis, tranſit ad ſucceſſorem, ſive commiſſio cœpta ſit à defuncto, ſive res integra manſerit; quia ratio utriuſque partis, nimirum, perſonam mori, non autem dignitatem, militat, ſive res ſit integra, ſive non. Et ita docent *Innoc. d. c. Quoniam Abbas, n. unic. & ibi Hoſtienſ. n. 5. & 9. Joa. Andr. n. 27. Ant. n. 20. Card. poſt q. 1. oppoſit. 1. Imola n. 2. Decius in nova edit. n. 14. notab. 3. Henricus n. 10. Anch. c. Licèt undique, q. 5. de offic. deleg. idem Hoſt. ſum. tit. De offic. deleg. §. Quibus modis finitur, n. 10. verſ. Quid ſi mortuus eſt. Archi. c. Si is cui, ſtatim in princip. eod. t. in 6. & ibi Domin. n. 4. verſ. In fine Gloſſa, idem Decius, l. More n. 54. ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Zaſius ſi. Bellaperrica num. 17. Menochius* dicens ſententiam Angeli ab omnibus rejici, *de arbitr. l. 1. q. 68. n. 22.* Neque obſtat *d. c. Quoniam Abbas*, quia in illis verbis: *mandato noſtro porrecto*, ſuppiendum eſt, maximè, nec in hoc vim textus facit, ſed in eo quod delegatio dignitati facta ſit. Et ita explicant *Hoſt. Joa. Andr. Ant. Card. ibi locis proximè allegatis*.

Secundò temperatur hæc regula ab aliquibus, ut intelligatur 8
quando dignitas delegati eſt per ſe ſubſiſtens, & nomine proprio illi competit, ſecus ſi ſit acceſſoria, & dependens ab alio, cui principaliter ea dignitas ineſt: ut contingit in vicario Epiſcopi. Atque proinde in hoc eventu nulla erit differentia, ſive commiſſio fiat expreſſo nomine proprio Vicarii, ſive nomine dignitatis: nam in utroque eventu commiſſio erit perſonalis, nec tranſibit ad ſucceſſorem in vicariatu, ſed morte perſonæ peribit. Ratio eſt, quia dignitas ſeu officium Vicarii eo mortuo expirat, vel eo revocato ab Epiſcopo: nec dicitur tunc vacans, eò quòd non habeat propriè ſucceſſorem. Quippe Vicarius non habet juriſdictionem nomine proprio, ſed juriſdictio ſua eſt Epiſcopi faciens idem conſiſtorium, *c. 2. de conſuet. in 6.* Et confirmatur, nam ſi vicariatus haberet ſucceſſorem, diceretur vacare per mortem, & ea dignitas eſſet neceſſariò perpetua in Eccleſiis, & conſequenter non penderet ab Epiſcopi voluntate Vicarium conſtituere: ſed teneretur eum creare: alioquin elapſo termino legitimo poteſtas creandi ad Papam devolveretur, *c. 1. & toto t. de ſupp. neglig. prœl.* At Epiſc. non tenetur creare Vicarium, *c. 1. & 2. de offic. Vicarii in 6.* & notatur *c. Porlectis, d. 25. & clem. 1. de reſcript.* Ergo Vicariatus dignitas non eſt perpetua, nec in ea ſuccéditur, ſed dicitur de novo aſſumi à Vicario denuò creato. Secundò probatur ex *l. Auguſtæ, junct. l. Quod Principi, ff. de legat. 2.* ubi legatum Imperatori factum tranſit ad ſucceſſorem, ſecus ſi legetur Imperatrici. Quod ille dignitatem nomine proprio habeat, & ſic ſucceſſorem. Hæc autem non fungatur dignitate nomine proprio, ſed radiis Imperatoris coruſcet, ac proinde careat ſuccedenti in dignitate. Et ideo hanc partem ſuſtinent *Bart. d. l. Quod Principi, fine, & ibi Baldus fine, idem Bartol. l. More, fin. de juriſd. omn. jud. & ibi Albericus num. 10. Decius num. 54. Jaſon. n. 65. Fulgoſius n. 25. Zazius fine, Bellaperrica n. 18. Jacobinus in 1. lectura n. 33. Cacialupus n. 35. Angelus l. Et quia n. 7. ff. eodem t. Ant.* licèt ſubobſcurè, *c. Quoniam Abbas n. 25. de offic. deleg. & ibi Imola n. 7. Dec. in nova edit. n. 42. & ibi Felinus nu. 7. Berojus n. 100. & 102. Anchar. cap. Si gratioſè, n. 6. verſ. in 1. caſu de reſcrip. in 6. & ibi Francus n. 13. & cap. Statutum, in principio n. 11. notab. 5. eodem tit. & lib. & ibi Dominicus n. 8. Imol. in clement. 2. n. 12. de reſcript. Fulgoſius, l. Si quis Imperatorum, nu. 2. verſ. Sed ſi ſit factum, C. qui teſtam. fac. poſ. Tubiano verbo Delegare, q. 12. num. 13. Menochius de præſumpt. lib. 5. præſumptione 121. n. 10. & de arbitrar. lib. 1. q. 68. n. 24.*

Alii verò hanc limitationem rejiciunt, ſuſtinentes com- 9
miſſionem factam Vicario ſub nomine dignitatis, eſſe realem, & ita eo mortuo tranſire ad ſucceſſorem in vicariatu. Ducuntur, quod detur verè ſucceſſor. Ut conſtat ex *c. 1. de officio Vicar. in 6.* ubi vult textus ſubſtitutum in vicariatu repræſentare, & gerere vices illius, qui prius erat Vicarius, ibi: *Illos, qui vices ipſius gerunt*. Ubi *Gloſſa verbo Ipſius*, ait, *officiales, vel officialatus*. Hujus ſententiæ ſunt *Paulus clem. Et ſi principalis, de reſcript. Card. c. Quoniam Abbas, n. 3. oppoſit. 11. & 12. de offic. delegat. Jac. de Puteo* dicens ſic in Rota deciſum eſſe, *dec. 487. nu. 1. lib. 2. Flaminius de reſign. benef. l. 1. q. 11. ad finem*.

Cæterùm optimè quæſtionem hanc diluit *Abb. c. Quoniam* 10
Abbas, n. 11. de offic. deleg. dicens licèt propriè, & ſtrictè Vicarius Epiſcopi non habeat dignitatem, ut apertè probant rationes n. 8. propoſitæ, atque ita in rigore commiſſio illi facta ſub nomine dignitatis non tranſiret ad ſucceſſorem: at tranſire quidem.

Quia

Quia eam eſſe Pontificis mentem, vereque ab ipſo conſiderari Vicarii tribunal, dum hæc committit ſub nomine Vicariatus, praxis ipſa ſatis atteſtatur. Idque ſuadet prudens an ſuavis Eccleſiæ gubernatio. Cùm enim commiſſiones diſpenſationum in foro eaterno conceſſarum dirigantur ſemper officiali diœceſano, ſi perſonales eſſent, paſſim perirent, magnæque expenſæ In impetrandis aliis reſcriptia fierent. Atque hoc pacto deſenſa opinio relata num. præcedenti eſt vera. Et quamvis Doctores loquantur de Vicario Epiſcopi, idem intelligo de Vicariis capituli ſede vacante, ac prælatorum habentium juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi, ita ut nulli Epiſcopo ſubſint. Commiſſiones enim hujuſmodi Vicariis directæ ſub nomine officii tranſibunt ad ſucceſſorem. Cum militet eadem ratio, & praxia ipſa ita docet. Hos enim omnes capaces eſſe harum delegationum probabo n. 34.

11 Hinc deducitur commiſſiones factas legato etiam à latere ſub nomine dignitatis non tranſire ad ſucceſſorem, ſed cum perſona legati eatingui. Quia legati dignitas non eſt perpetua io Eccleſia, ſed ad nutum & ſimplicem Pontificis voluntatem revocabilis. Atque ita finita legatione non dicitur vacare dignitas, nec in ea datur ſucceſſor, ſed ſemper de novo per Pontificem creatur. Et confirmatur ex *cap. Præſenti de offic. legati* in 6. ubi deciditur reſervationea & proviſiones beneficiorum à legato factas, & nondum effectum ſortitas, expirare finita legatione. Sentit ergo teatus legationem eatingui : nec tranſire ad ſucceſſorem. Et ita docent *Anton cap. Quoniam Abbas, num. 23. de offic delegat. & ibi Abbas num. 11. Decius in nova editione, n. 63. Felinus num. 6. Berojus à n. 102. uſque ad 105. Bartol. l. More, fine, ff. de juriſdict. omn. judic. Imola clement. 2. n. 12. de reſcript. Dominicus cap. Statutum, in principio, num. 8. de reſcript. in 6. & ibi Francus n. 11. notabil. 3. & cap. Si gratioſè, n. 13. eodem tit. & lib. Tabiena verb. Delegare, q. 12. num. 13.*

12 Secundò deducitur, quid dicendum ſit de legatione facta canonico ſub nomine dignitatis. Quidam ſic diſtinguunt, ſi in illa Eccleſia non ſit certus canonicorum numerus, non tranſit ad ſucceſſorem. Quia canonicatus ille cum perſona eatinguitur, nec ſucceſſorem habet; *cap. dilectio de preb.* ſecus ſi ſit certus numerus. Sic tenent aliqui, (ut refert *Abb. ſtatim allegandus.*) & partim eſt ejuſdem ſententiæ *Ant. c. Quoniam Abbas, nu. 23. de offic. deleg.* tenet enim priorem partem : ac poſteriorem indeciſam relinquit. At verius eſt in neutro eventu canonicatum habere propriè ſucceſſorem, ſed extingui morte : & pari ratione commiſſionem illi factam ſub nomine dignitatis. Et ita ſuſtinent *Abb. d. c. Quoniam Abbas n. 9. & ibi Berojus n. 99. Felinus, n. 5. & 6. Decius in nova ed. à 59. Imola clem. 2. n. 12. de reſcr. Domin. c. ſtatutam in princ. n. 8. de reſcrip. in 6. & ibi Francus n. 9.* Cæterùm quamvis hoc io rigore verum ſit, ex mente Pontificia bene tranſiret in alium, cui canonicatus ille collatus eſt, (ut n. 10. diximus de Vicario Epiſcopi) & ita tenet *d. c. Quoniam Abbas, n. 9.*

13 Quod ſi roges, quænam dignitas ſit, quæ propriè ſucceſſorem habet : atque ita commiſſio facta illi tranſeat ad ſucceſſorem? Dic eſſe illam, quæ perpetuò exigitur in Eccleſia. Ut bene tradit *Domin. cap. Statutam, in princip. de reſcrip. in 6. n. 8.*

14 Tertiò limitatur ab aliquibus regula, ut tunc commiſſio facta dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, quando commiſſio illa juriſdictionem aliquam continet, ſecus ſi ſit nudum miniſterium, ſeu nuda facti executio. Et ratio eſt, quia in juriſdictionis commiſſione attenditur præſumpta peritia ejus, qui eam dignitatem habet, quicunque ille ſit. At in nudi miniſterii commiſſione ſola certæ perſonæ affectio, & confidentia. Sic relato pro ſe Innocentio tradit *Bartolus l. More, in fine, ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Jaſ. num. 65. idem Bart. l. Qui liberis, §. Hæc verba, num. 4. ff. de vulgari, & ibi Imola n. 5. fine, & nu. 6. Joan. And. c. ſi. num. 4. de offic. deleg. & ibi Ant. §. ult. n. 25. Berojus cap. Quoniam Abb. à n. 111. eodem tit. Anchar. c. Si gratioſè num. 7. de reſcript. in 6. Ruinus conſ. 115. num. 9. vol. 1. & conſil. 63. n. 5. verſ. Nec obſtat, vol. 4.* At verius eſt, hujuſmodi commiſſionem tranſire ad ſucceſſorem in dignitate. Quia nulla congrua differentiæ ratio aſſignari poteſt. Cùm enim dignitas, cui commiſſio facta eſt, non moriatur, ſed eadem in ſucceſſore maneat, dicendum eſt eam ad ſucceſſorem tranſire. Nec *Innoc. cap. ſi. n. 4. de offic. deleg.* quem pro ſe allegat *Bartolus*, eſt ejus ſententiæ. Quia loquitur in caſu in quo ex verbis conſtat electam eſſe induſtriam perſonæ : in quo caſu omnes fatentur eam eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Et ita hanc partem ſuſtinent *Hoſt. c. ſi. n. 11. de off. Abb. ibi, §. ult. ſi. Card. q. 7. Imola n. 20. Anchar. nu. 8. Felin. n. 8. limit. 1. Bellamer. q. n. n. 6. idem Abb. d. c. Quoniam Abb. n. 19.* ubi *Decius in nova ed. num. 77. Idem Card. Clem. un. ſi. de off. deleg. Paulus d. l. Qui liberis, §. Hæc verba, n. 4. Idem Decius d. l. More, nu. 52.* ubi *Cacialupus n. 39. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 68. nu. 23.* qui omnino conſulendus eſt à *num.* 4. ubi tractat an poteſtas arbitrandi conceſſa dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, & à *nu.* 26. ubi tractat quid quando extra judicium res eſt terminanda, & partes committunt judici, ut arbitro, an id arbitrium tranſeat ad ſucceſſorem.

15 Quartò limitatur ab aliquibus, niſi ille, cui ſub nomine dignitatis facta eſt delegatio, ſit conjunctus ſanguine aut ſtricto amicitiæ vinculo cum delegante, tunc enim erit perſonalis nec ad ſucceſſorem tranſibit. Sic *Jaſon l. More, n. 63. ff. de juriſdict. omnium judicum.* Et refert pro ſe *Gloſſam c. Religioſus, verb. Expreſſerit. de teſtam. in* 6. idque probat ex *c. Requiſiſti, de teſtam.* Sed cum ſtylus & conſuetudo habeant, ut delegationes committantur perſonæ alicui in dignitate conſtitutæ, juxta *c. Statutum. in prin. de reſcript. in* 6. & diſpenſationes fori eaterni officiali diœceſano, exiſtimo quamvis ii ſunt conſanguinei delegantia, vel valde familiares, commiſſionem ſub nomine dignitatis delegati factam eſſe realem, & tranſire ad ſucceſſorem. Quia non cenſetur principaliter ſpectata perſona, aut conjunctiu cum illa, ſed dignitas cui hæ cauſæ delegari debent. Nec *Gloſſa*, quam pro ſe refert *Jaſon*, illi favet. Quippe loquitur in teſtamenti eaecutione perſonæ in dignitate conſtitutæ commiſſa ſub dignitatis nomine. Ut ſi teſtator nominet ſui teſtamenti executorem Archiepiſcopum Granatenſem : cum enim per accidens omnino ſe habeat dignitas reſpectu executionis, eaque executio communiter demandari ſoleat amicis, ac ſanguine junctis, jure optimo ea his deducetur urgentior præſumptio, potius perſonæ, quam dignitatis conſiderationem habitam, ut commiſſio ſit perſonalis, quàm ex ſolius dignitatis expreſſione ad conjectandum oppoſitum. Nec favet etiam *c. Requiſiſti de teſtament.* Quia loquitur in legatis relictis perſonæ in dignitate conſtitutæ. Qua in re prævalet præſumptio deducta ea amicitia & conſanguinitate, ut cenſeatur legatum factum contemplatione perſonæ præſumptioni deductæ ex ſolius dignitatis expreſſione, ut cenſeatur factum contemplatione dignitatis. Quod in legatis relinquendis conſanguinitas & amicitia ſpectari ſoleant.

Ultimò limitatur à quibuſdam *regul. Quoad eam partem.* ut de- 16
legatio facta expreſſo ſolo delegati nomine cenſeatur perſonalis, & ſic cum perſona expiret, ut intelligatur, niſi delegatus ſit cognitus delegantì, tunc enim cenſebitur commiſſio realis, & facta dignitati, ſi delegatus eam habeat. Per *l. penult. ff. de rebus dubiis.* Ita citatis Gulielmo & Angelo tenet *Jaſon l. More. num. 56. lim. 6. ff. de juriſd. omn. jud.* Sed omnino diſplicet hæc limitatio, nec is textus eam probat. Quia ibi (ut n. 19. ponderabimus) expreſſus eſt ſermo, quando ſub nomine proprio & dignitatis ſimul ſit commiſſio. Præterea quia ſi committens noluit perſonæ, ſed dignitati, vel officio delegare : quorſum ſolius nominis proprii perſonæ mentionem fecit?

S U M M A R I U M.

An commiſſio facta expreſſo nomine dignitatis, & perſona ſimul cenſeatur perſonalis, an tranſeat ad ſucceſſorem? Refertur triplex opinio, num. 17. 18. 19.

Explicatur ſent. authoris. Et l. Si ſervus communis, ff. de ſtip. ſerv. nu. 20.

Quid, ſi commiſſio ſit facta, redderetur inutilis juxta alterum ſenſum, num. 21.

Poſt n. 21. invenies alia ſummaria.

QUÆSTIO II. An commiſſio facta expreſſis ſimul nominibus 17
dignitatis, & perſonæ delegati, cenſeatur perſonalis an realis? Quæ quæſtio (ut diximus n. 3.) procedit, ubi res eſt dubia, nec ex aliis conjecturis veritas elici poteſt. Quadruplex eſt opinio. I. ſuſtinet cenſeri commiſſionem realem dignitati factam, & ſic tranſire ad ſucceſſorem. Quòd dignitatis qualitas prævaleat, utpote, quæ potentior ac firmior eſt. Sic tenet *Gloſſa l. Cum ita, 93. verb. Hæredi, ff. de condit. & demonſtrat.*

II. Sent. tenet, ſpectandum eſſe utrum ex illis nominibus præ- 18
cedat, & præcedente proprio, commiſſionem eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Ut ſi dicatur, Committimus Petro Archiepiſcopo Granatenſi. Secus ſi dignitatis nomen præcedat, ut Committimus Granatenſi Archiepiſcopo Petro. Ducitur, quia ubi res eſt dubia, deducitur ex literæ ordine intentio concedentis, *c. Mandato, in ſi. de preb. in 6. c. Si quis juſto, in prin. de elect. in 6. & l. Quoties, ff. de uſuf.* Hanc ſuſtinent *Bart. l. More, in ſi. ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Decius, n. 55. Jaſon n. 67. Curtius junior, fine, Zaſius ſi. Jacobinus in l. lectum, n. 33. Anchar. c. Si gratioſè, num. 6. ſi. de reſcript. in 6. Imola l. Si ſervus communis, nu. 2. init. ff. de ſtipul. ſerv. & ibi Angelus ſtatim in princ.*

III. Sent. ſic diſtinguitur. Aut committens diſponenſve no- 19
titiam habet perſonæ cui committit, & tunc eſt vera diſtinctio poſita n. præced. ut ſit perſonalis, quando præcedit nomen proprium : realis verò, quando præcedit dignitatis nomen. Aut non habet notitiam perſonæ, & tunc cenſetur realis facta dignitati, utrumvis nomen præcedat. Probat ex *l. Si ſervus communis, ff. de ſtipulat. ſerv. junct. l. penult. ff. de rebus dubiis.* Quippe *d. l. Si ſervus communis*, conſtituit diſcrimen, quando ſervus communis ſtipulatur dominis ſuis, an præcedat nomen proprium an appellativum. Quod ideo eſt, quia in dubio quod alteri poſtponitur, cenſetur apponi non principaliter gratia diſponendi, ſed gratia demonſtrandi. Quæ ratio poteſt etiam caſui noſtro adaptari. Quoniam ex quo 1. ponitur nomen proprium, deinde appellativum dignitatis, videtur nomen proprium principaliter conſiderari, & ſic in eo videtur diſpoſitio fundata : & appellativum poſtpoſitum videtur ſecundariò apponi demonſtrationis gratia : & ideò potius attenditur nomen præpoſitum. Quod magis attendi debeat diſpoſitio, in qua mens diſponentis principaliter conſiſtit, quàm demonſtratio, argumento ex *l. Si quis in fundi vocabulo, & l. Stichum, ff. de legat. 1.* ubi ab eo quod gratia demonſtrandi ponitur, non determinatur diſpoſitio. Et ex *d. l. penult.* conſtat ex-

pri-

primentem nomen proprium, & officii, ac in alterutro errantem, videri in dubio conſideraſſe appellativum officii, ſi cognoſcebat perſonas, perinde ac ſi nomen proprium non eſſet adjectum. Ergo quando delegans minimè novit delegatum, videtur in dubio ſemper delegare dignitati: quando autem novit, videtur illi delegare, cujus nomen proponit. Et ita tuentur *Bart. d. l. Si ſervus communis, n. un. Abb. conſ. 93. fi. l. 2. & c. Mandata, nu. 1. de præſump. & c. Quoniam Abb. n. 8 de offic. deleg.* ubi *Card. q. penul. Decius in nova edit. n. 47.* & 48. Et dicit communem *Berojus ibi, n. 91.* & tenent etiam *Paulus d. l. penul. n. 4. Fulgoſius l. More, n. 15. ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Cacialupus n. 38. Greg. Lop. l. 47. fi. tit. 18. p. 3. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 68. n. 16 & 17.*

20 Ultima ſent. (cui adhæreo, licèt tres poſitæ ſint probabiles) ait ſemper bujuſmodi commiſſionem eſſe perſonalem, utrumvis nomen præponatur, ac proinde non tranſire ad ſucceſſorem. Ducitur 1. quia cum nomen dignitatis generale ſit ad omnes ea fulgentes nomen autem proprium ſit ſpeciale illius perſonæ nominatæ, illud per hoc exprimitur ac reſtringitur, ut non excedat perſonam nominatam. Nam quoties genus & ſpecies in unius perſona concurrunt, genus expoſitum per aliquam ſpeciem reſtringitur ad illam, *c. 2. de reſcript. c. Statuto de crim. in 6* Secundò, quia verba debent aliquid operari, *l. Si quando, ff. de legat. 1.* quod adeò verum eſt, ut nec una ſyllaba in reſcriptis Pontificis ſuperflua eſſe debeat, (ut probavi lib. 3. diſp 46. n. 6.) At expreſſio nominis proprii ſuperflua prorſus eſſet, niſi operaretur commiſſionem eſſe perſonalem. Nil enim aliud operari valet. Cùm aliàs perſona ſit certa per expreſſionem certæ dignitatis, *l. Nominatim, ff. de liber. & poſth.* Tertiò ex *c. Quoniam Abb. de offic. deleg.* ubi textus explicans quando commiſſio ſit realis, ait: *Sub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum.* Quaſi dicat, ubi nulla nominis perſonæ mentio facta eſt. Negatio enim quicquid poſt ſe invenit, deſtruit, ac magis negat, quàm affirmatio ponat. Ut bene tradit *Gl. c. Cum dilectus, verb. A ſuſpenſis, de conſuet.* Quartò, quia ex duplici eo nomine expreſſo, duplex conjectura ac præſumptio colligitur, ſed à nomine proprio ſpecialis, & à nomine dignitatis generalis (ut voluit *Bal. l. 1. q. 3. ff. de of. Conſulis*) At ſpecialis generalem vicit (ut ex aliis probat *Menoch. de arb. l. 2. caſu 472. n. 14. & de præſumpt. l. 1. q. 29. n. 7.*) Præponderavit ergo præſumptio deducta ex nominis proprii expreſſione, ut commiſſio cenſeatur perſonalis. Nec obſtat *l. Si ſervus communis*, in contrarium allegata. Quia ibi nomen appellativum, nempe, officii piſtoris, tam ignotum erat, ſicut nomen proprium. Et ideo non apparet utrum illorum ad alterius determinationem apponatur. Quod ſecus in noſtro caſu contingit. Et ideo bujus ſent. videtur *Gl. clem. 2. verb. Principales, de reſcript.* ubi dicit commiſſionem factam Vicario Epiſcopi eſſe perſonalem, quoties nomen proprium Vicarii exprimitur: & quamvis non explicet, etiamſi utrumque exprimatur, at clarè videtur etiam in hoc caſu loqui (ut teſtatur *Abb. d. c. Quoniam Abb. n. 10.*) Et eam tenent *Jo. And. c. Statutum n. 17. verſ. Et ibi poſſit, de reſcr. in 6. & ibi Archid. n. 3. verſ. Quid ſi cauſa. Alex. conſ. 175. Perſpectis, col. pen. nu. 5. vol. 5. Imol. d. c. Quoniam Abb. n. 8. fi. & ibi Bellamer. q. 4. n. 13. Berojus n. 22.* dicens fortè hanc ſent. eſſe in puncto juris veriorem, *Tancredus, & Brixienſis*, quos refert ac ſequitur *Henric. ibi n. 14. Flaminius de reſign. benef. lib. 1. q. 11. n. 12.*

21 Quamcunque tamen ex his ſententiis amplectamur, ea limitanda eſt, niſi commiſſio ſeu diſpoſitio ſecundùm alterum intellectum redderetur omnino inutilis: tunc enim in dubio cenſeri debet ſpectatum id nomen, ſive proprium, ſive dignitatis, juxta quod diſpoſitio eſt valida & utilis. Quare ſi talis eſt ſpectato dignitatis nomine, erit realis: ſi verò ſpectato perſonæ nomine, perſonalis. Exemplum hujus ponit *Abb. c. Quoniam Abb. n. 9. de offic. deleg.* ſi commiſſio fiat Petro Fernandez Canonico Granatenſi, ſemper erit perſonalis, ſive præponatur ſive poſtponatur nomen proprium. Quia cum multi ſint Canonici Granatenſes, niſi dicamus nomen proprium, adjectum ad determinandam perſonam, corrueret commiſſio tanquam incerta. Ratio autem hujus limitationis eſt, quòd in dubio ea ſemper interpretatio accipienda ſit, ut actus valeat, *l. Quoties, ff. de rebus dubiis.* Sic docent *Bart. l. Si ſervus communis, n. un. & ibi Angelus ſtatim in princ. ff. de ſtipul. ſerv. Abb. conſ. 93 fi. l. 2. & d. c. Quoniam Abb. n. 8. & ibi Card. qu. penult. Decius in nova edit. n. 49. Berojus n. 93.* & 94. ubi bene hoc limitat, niſi accepto hoc intellectu inferretur alteri injuſtè damnum. Potius enim ſuſtinendum eſt, diſpoſitionem eſſe inutilem, quàm damnum injuſtè inferri.

S U M M A R I U M.

An amiſſa dignitate, vel officio delegati, commiſſio perſonalis pereat, realis autem tranſeat ad ſucceſſorem: ſicut delegati morte, num. 22.

Quid ſi delegatus non omnino deponatur, ſed ad alteram transferatur, num. 23.

Quid, ſi ante depoſitionem vel tranſlationem res non erat integra, numer. 24.

An commiſſio perſonalis ceſſet ceſſante perſonæ dignitate, quando res erat integra, n. 25.

Quid, ſi in pœnam delicti privetur dignitate, n. 26.

Quid, ſi tranſiſſet ad ſtatum incompatibilem, n. 27.

An ut capax quis ſit commiſſionis à Papa factæ, ſatis ſit cum ſolo tempore impetrationis reſcripti eſſe in dignitate: vel ſat ſit tempore præſentationis reſcripti: an potius utroque tempore deſideretur, n. 28.

Poſt n. 28 invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

QUÆSTIO III. An ſicut morte delegati extinguitur delegatio perſonalis: realis verò ad ſucceſſorem tranſit, ita dicendum ſit, quando ſuperſtes eſt adhuc delegatus, at officium ſive dignitatem amittit? Hac in re ea eſt regula. Si commiſſio eſt perſonalis, utpote perſonæ facta, non expirat finita ejus dignitate, ſed poteſt adhuc de illa cognoſcere. Secus ſi ſit realis, utpote dignitati facta: tranſit enim tunc ad ſucceſſorem. Ratio eſt clara, quòd in priori caſu, cum ſolius perſonæ habita ſit conſideratio, ſequitur commiſſio perſonarum, inſtar privilegii perſonalis. At in poſteriori cum ſola dignitas ſpectata ſit, illam ſequitur, in quacumque perſona inveniatur. Sed obiicies ſpectari ſemper dignitatem. Non enim eſt capax delegationis à Sede Apoſtolica ejuſve Legato factæ, niſi perſona in dignitate conſtituta, *c. Statutum, in princ. de reſcript. in 6.* Sed reſpondetur ſpectari dignitatem, ut delegatus ille ſit capax commiſſionis acquirendæ: at ubi ſemel acquiſivit, nil refert ad commiſſionis perſonalis retentionem, dignitatem ceſſaſſe (ut n. 28. dicemus.) Quare hanc regulam tradunt *Gloſ. clem. 2. verb. Principales, de reſcript. & ibi Imol. n. 11. Abb. c. Quoniam Abb. n. 8 fi. de of. deleg. & ibi Felin. nu. 5. Berojus n. 102. verſ. Et ex prædictis, Francus d. c. Statutum, in princ. nu. 10. & 11. & ibi Domin. n. 8. Fulgoſ. l. More, nu 25. ff. de juriſd. omn. jud. Tabiena verb. Delegare, q. 12. n. 13.* 22

Immò quamvis non deponatur dignitate legatus, ſed ad aliam transferatur, ceſſat commiſſio realis illi facta, tranſitque ad ſucceſſorem in priori illa dignitate. Quod cùm commiſſio priori illi dignitati facta ſit, ipſam ſemper ſequitur. Sic tradunt *Innoc. c. Quoniam Abb. ſtatim in princ. de offi. deleg. & ibi Anc. n. 21 fi. Abb. nu. 8. Card. n. 4. q. 4. Bald. n. 3. Henr. nu. 10. Belamera nu 1. oppoſ. 1. verſ. Tertia eſt, Berojus n. 110. Jo. And. c. Quamvis, n. 2. de offi. deleg. in 6 & ibi Anch. fi. Domin n. 6. Francus in fi. & c. Statutum, in princ. n. 21. de reſcrip. in 6. Cacialup. l. More, n. 36. ff. de juriſd. omn. jud.* Quod tamen intelligendum eſt, quando dignitas, ad quam delegatus ille tranſit, non continet primam, ſed illam extinguit. Ut ſi commiſſio fiat Decano Cordubenſi, & is fiat Epiſcopus Cordubenſis, ceſſabit commiſſio, & tranſibit ad Decanum ſucceſſorem. Secus ſi per adjectam qualitatem non confundatur prior dignitas. Ut de cauſa commiſſa Epiſcopo Cordubenſi poſſet idem cognoſcere, ſi is Epiſcopatus Cordubenſis erigatur in Archiepiſcopatum. Quia factus Archiepiſcopus non deſinit eſſe Epiſcopus ejuſdem diœceſis. Sic *Abb. d. c. Quoniam Abb. n. 24. & ibi Dec. in nova edit. n. 67. Berojus n. 110. Cacial. d. l. More, n. 36.* 23

Quod adeò verum eſt, ut quamvis res non ſit integra, ſed delegatus cœperit uti commiſſione dignitati facta, ceſſabit eo amittente dignitatem, aut ad aliam translato, & ad ſucceſſorem tranſibit. Quia cùm ſit præcisè dignitati conceſſa, pendet ab illa in conſervatione. Sic reprobato *Monacho c. Statutum, n. 8. 9. & 10. de reſcript. in 6.* dicenti non admitti commiſſionem, tenent *Innoc. Jo. And. Card. Bald. Anchar. Domin. Francus, Henric. Bellamera, Cacialup. n. præc. allegati.* Sicut quamvis delegatus obiret re integra, tranſiret commiſſio dignitati facta ad ſucceſſorem in dignitate, ut diximus n. 7. 24

Tripliciter autem ſolet limitari, ut commiſſio perſonalis non expiret ceſſante officio aut dignitate perſonæ. Primò, dummodo res non ſit integra, ſed ante ceſſationem cœperit uti juriſdictione. Sic *Francus c. Statutum, in princ. n. 8. de reſcrip. in 6.* Sed jure optimo *idemmet Franc. c. Quamvis, in fi. de offi. deleg. in 6.* ait nil referre, ſive cœperit uti, ſive non. Quia (ut n. 7. dicebamus in ſimili) rem eſſe integram aut inceptam, ne delegatio expiret, ſolum ſpectatur quando delegans obiit, aut dignitatem amiſit: non autem quando delegatus ipſe. Quod etiam conſtabit ex dicendis n. 28. ubi probabitur ſufficere dignitatem habitam eſſe tempore impetrationis reſcripti, ne commiſſio perſonalis pereat, etſi tempore præſentationis reſcripti dignitas ea ceſſarit. Cùm tamen tunc res ſit integra. 25

Secundò limitatur, niſi perſona delegati ſit in delicti pœnam privata officio vel dignitate. Per textum *l. Caſſius & ſeq. ff. de ſenator.* ubi remotus à Senatu ob propriam turpitudinem, judicare nequit, ſecus ſi ob aliam cauſam. Sic contra *Monachum, c. Statutum, n. 7. de reſcript. in 6.* tradunt *Bald. l. Generaliter, n. 7. Cod. de Epiſcop. & cler. Decius c. Quoniam Abb. n. 58. de off. delegat. & ibi Felinus n. 5. Berojus n. 96.* 26

Tertiò limitatur, niſi delegatus ille depoſita dignitate tranſiſſet ad ſtatum incompatibilem, ita ut factus eſſet juriſdictionis illius Eccleſiaſticæ incapax. Sic *Decius, Felinus, Berojus, nu. præc. alleg. Bald. l. Pradiis 6. n. 4. C. de fideicom. Francus c. Statutum, in princ. n. 8. de reſcript. in 6. & ibi Archid. n. 3. verſ. Quid ſi cauſa, Anch. n. 5. q. 4. Domin. n. 8. verſ 2. caſu. Tabiena verb. Delegare, q 12. n. 13. Flamin. l. 1. de reſignat. benefic. q. 11. n. 15.* 27

Ex his deducitur intellectus ad *c. Statutum, in princ. de reſcript. in 6. & Gl. ibi verb. Canonicis, in fi.* ubi cum textus decidat non poſſe cauſas à Sede Apoſtolica aut ejus legato promanantes committi, niſi perſonis in dignitate aliqua conſtitutis, ut canonicis, vel aliis: ait *Gloſſ.* ſufficere canonicatum, aliamve dignitatem obti- 28

Digitized by Google

obtineri tempore impetrationis illius reſcripti Pontificii, quamvis tempore præſentationis ejus ceſſarit jam dignitas illa. Secus ſi tempore impetrationis non aderat dignitas, non enim ſufficeret eam adeſſe poſteà tempore præſentationis. Quam doctrinam dicit *Abb. c. Quoniam Abb. n. 8. fine de offi. deleg.* poſſe difficile ſuſtineri. Quia ſi ea commiſſio realis ſit, extinguetur ceſſante officio, ac tranſibit ad ſucceſſorem. Et n. 9. varios excogitat modos defendendi illam Gloſſæ doctrinam. Sed ea doctrina veriſſima eſt, atque probatur ex eo textu, ibi: *Canonicis committantur*. Quippe qualitas juncta verbo vel participio eſt intelligenda ſecundùm verbi vel participii tempus, *l. Titius, ff. de teſtam. milit.* Ergo ſatis eſt, & requiritur adeſſe dignitatem legato tempore commiſſionis ſibi factæ. 2. Quia capacitas in ipſo commiſſionis initio ſpectanda eſt, *c. Si eo tempore, de reſcr. in 6.* 3. quia per commiſſionem perſonalem factam illi, qui tempore impetrationis reſcripti, dignitate præditus erat, commiſſio quoad actum delegandi fuit conſummata. Non ergo vitianda eſt, licèt ad eum caſum res veniat, nempe ceſſationem dignitatis, à quo incipere nequit commiſſio. Et ideo eam Gloſſæ doctrinam amplectuntur, *Monachus eo c. Statutum, in princ. n. 7. Jo. Andr. n. 17. & 18. Archid. n. 3. verſ. Quid ſi cauſa, Anchar. n. 5. q. 1. Domin. n. 8. Franc. n. 8. Specul. tit. de judice deleg. § ſi. n. 22. verſ. Quid ſi cauſa, Abb. conſ. 93. n. 2. lib. 2. Bald. l. Generaliter n. 7. C. de Epiſc. & cler. & l. Prædia 6. n. 4. verſ. Extra quæro, C. de fideicom. Paulus conſ. 327. dub. 3. Decius d. c. Quoniam Abb. in nova edit. n. 56. & ibi Berojus n. 95. Felin. n. 5. Tabiena verb. Delegare q. 12. n. 19. Zevallos qu. pract. q. 666. n. 5. & ſeqq. Flamin. de reſign. benef. l. 1. qu. 11. n. 6. & ſeqq.* & refert n. 14. ſic cenſuiſſe congregationem Cardinalium. Et quamvis Gl. de ſolis canonicis loquatur, id gratia ſolius exempli in canonicis explicuit. Ejus enim doctrina generalis eſt, in quibuſvis dignitate præditis. Quia textus ille de omnibus tractat. Et rationes allatæ procedunt æquè in omnibus. Et ita docent *Felinus, Tabiena, Flamin. n. 6. alleg. prox.* Verùm doctrina hæc Gloſſæ intelligitur, quando commiſſio fuit perſonalis. Nam quando eſt realis, nec requiritur, nec ſufficit, tempore impetrationis reſcripti adeſſe dignitatem. Cùm enim dignitatem ipſam ſequatur, nec perſonæ ſpeciali commiſſa ſit, ſufficit quando præſentatur reſcriptum, perſonam in ea eſſe dignitate. Quippe eadem dignitas erat, quamvis in alia perſona exiſtens, tempore impetrationis. Et amplius requiritur ut toto delegationis tempore perſeveret in ea dignitate. Nam quocumque temporis puncto ceſſat dignitas, tranſit commiſſio ad ſucceſſorem in dignitate (ut n. 22. diximus.) Et ita quando commiſſio eſt perſonalis, intelligunt eam Gloſſæ doctrinam *Jo. Andr. Archid. Domin. Felin. Tabiena proxime alleg. Anchar. c. Quamvis, in ſi. de offic. deleg. in 6. & ibi Francus in fine.*

S U M M A R I U M.

Officialis Epiſcopi dicitur Vicarius generalis Epiſcopi, n. 29.

An diſpenſatio commiſſa Officiali, vel Vicario Epiſcopi, poſſit per Epiſcopum eo officiali remoto expediri, n. 30.

An poſſit per eundem officialem, poſtquam ceſſavit ejus officium, vel factus eſt Epiſcopus ejuſdem diœceſis, n. 31.

An Vicarius capituli poſſit eſſe delegatus Pontificis, ejuſve legati, ac exequi diſpenſationes commiſſas officiali diœceſano, n. 32.

Quid, ſi diſpenſatio illa committeretur officiali, aut Vicario Epiſcopi, an poſſet illam expedire capitulum Sede vacante, aut ejus Vicarius, num. 33.

An Vicarii habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem ſint capaces harum delegationum, & poſſint exequi diſpenſationem officiali commiſſam, n. 34.

Quid de Vicario Epiſcopi confirmati, at nondum conſecrati, numer. 35.

Si duo ſint officiales, intelligitur delegatio facta officiali, de principaliori, num. 36.

Quid, ſi eſſent duo æquè principales? & explicatur c. Ad hæc, & c. finale, de reſcript. n. 37.

An præſentato reſcripto diſpenſationis alteri officiali poſſit alter adiri, vel pars ſuperſedere, donec alter ſuccedat: vel dividi ut alter diſpenſet, alter verò legitimet prolem, n. 38.

An ſi officialis pronunciarit reſcriptum ſubreptitium, & ſe deceptum poſteà inveniat, poſſit iterum de illo cognoſcere? & quid, ſi pronunciavit validum, & initum ſit virtute illius matrimonium, aut nondum ſit initum, & inveniat ſe deceptum, numer. 39.

An altero confeſſario expedituro diſpenſationem in foro conſcientiæ, vel ſi ille declaravit, eam eſſe ſubreptitiam, poſſit alius adiri: ac poſſit quidam eligi ut diſpenſet, alius verò ut prolem legitimet, num. 40. & ibi, an poſſit ipſemet, ubi pronunciavit irritam diſpenſationem, mutare ſententiam.

An ſi Epiſcopus alium Vicarium conſtituat, vel ipſe Vicarius alium ſubſtituat, poſſit ſubſtitutus exequi commiſſionem Vicario factam, num. 41.

An ſi Epiſcopus Vicarium removeat, ne de diſpenſatione commiſſa cognoſcat, poſſit adhuc cognoſcere: & an poſſit Epiſcopus alium creare, ut illam expediat, n. 42.

An Vicarius poſſit delegare has diſpenſationes ſibi commiſſas, vel receptionem teſtium: & per quem fieri debeat, quando in alia diœceſi facienda eſt, n. 43.

QUÆSTIO ultima. An commiſſiones diſpenſandi in impedi- 29
mentis matr. vel aliis rebus, quæ ſolent committi officiali diœceſano, tranſeant eo revocato ad ſucceſſorem: vel ab ipſomet expediri poſſint? I. Concluſio. Nomine officialis diœceſani intelligitur Vicarius generalis Epiſcopi illius diœceſis. Conſtat ex *clem. 2. de reſcr. juncta gl. verb. Officialis*, textus enim ait, *Eſt principalis officialis Epiſcopi*; Et *Gl.* ait, eundem officialem dici Vicarium, & *c. 1. & 2. de offic. Vicarii, in 6.* textus eundem vocat officialem, & ſtatim, *c. ſi.* dicitur disjunctivè: *Officialis, aut Vicarius generalis Epiſcopi*. Idque experientia ipſa teſtatur.

Hinc deducitur commiſſiones factas officiali, vel Vicario non 30.
poſſe expediri per Epiſcopum etiam officiali remoto. Nam cum aperta differentia ſit inter Epiſcopum, & ejus officialem: ut conſtat ex *c. Venerabilius, in princ. de ſent. excom. in 6.* ibi: *Archiepiſcopo, vel ejus officiali*, & commiſſio ſoli officiali fiat, nullatenus poteſt ad Epiſcopum pertinere. Idem quia etſi idem ſit Epiſcopi, & ejus Vicarii tribunal, id tamen ſolùm habet verum in cauſis, quæ jure ordinario competunt Vicario. Atque ideo hoc tenent *Federic. conſ. 130. Falſum tale eſt, ad finem. Card. clem. 2. q. 9. nu. 10. de reſcript. & ibi Imol. n. 14 Paulus ibi, & Anchar. n. 5. Boniſac. nu. 32. Decius c. Quoniam Abb. in nova edit. n. 62. de off. deleg. & ibi Balamera qu. 11. n. 14. Francus, c. Dilecti, el. 2. q. 5. de appel. & c. Statutum, in princ. n. 11. notab. 6. de reſcript. in 6. Bertachinus tract. de Epiſcopo, p. 7. lib. 4. q. 4. Rebuff. praxi benef. tit. de forma Vicariatus, n. 161. Novar. l. 1. conſ. in 2. edit. de offic. deleg. conſ. 5. n. 1.*

Secundò deducitur deciſio ejus quæſtionis, an ſi idem Vica- 31
rius creetur Epiſcopus ejuſdem diœceſis, vel aliàs deſinat eſſe Vicarius, poſſit de cauſa illa ſibi commiſſa tempore Vicariatus cognoſcere, vel diſpenſationem illam exequi? Qua in re ſic diſtinguendum eſt. Si commiſſio fiat in forma ordinaria, (ut fieri ſolet) dicendo officiali talis diœceſis, v. g. officiali Granatenſi, non poterit poſtquam deſiit eſſe Vicarius, licèt factus ſit Epiſcopus ejus diœceſis, commiſſionem proſequi. Quia cum commiſſio ſit realis, utpote facta dignitati Vicarii, iſque ad alteram dignitatem, quæ priorem non continet, tranſlatus ſit, vel aliàs deſierit eſſe Vicarius, ceſſat commiſſio reſpectu ſuæ perſonæ (ut dixi n. 22. & 24.) Et tranſit ad ſucceſſorem in Vicariatu, juxta veriorem ſententiam, quam n. 10. amplexi ſumus. Si verò commiſſio fuit perſonalis, poterit de ea cognoſcere ceſſante Vicariatu. Quia ſatis fuiſſe tempore commiſſionis factæ per Pontificem adeſſe Vicariatum, diximus n. 28. Et ita tutum hoc in propriis terminis Vicarii Epiſcopi docent *Anch. clem. 2. n. 4. de reſcrip. & ibi Imola n. 11.* Et poſſe proſequi finito Vicariatu, quando commiſſio fuit perſonalis, docet etiam *Abb. ea clem. 2. in princ. & ibi Card. q. 6. n. 7. Felin. c. Quoniam Abb. nu. 5. verſ. Ubi requiritur, de off. deleg.* Limitat *Card.* niſi is tranſierit ad ſtatum incompatibilem. Quod & nos diximus n. 27. Et ſimiliter limita, niſi ob delictum privatus Vicariatu ſit. Ut dixi nu. 26. Inſuper limitat *Francus* ſi ante dimiſſionem officii cœperat juriſdictione uti. Sed n. 25. hoc rejecimus.

Tertiò infertur, Vicarium capituli ſede vacante poſſe eam 32
diſpenſationem exequi: & de quavis ſimili delegatione cognoſcere. Quia forma committendi non eſt, officiali Epiſcopi, ſed officiali, expreſſo nomine diœceſis, v. g. Cordubenſi. At dum ſedes eſt vacans, officialis illius eſt officialis illius diœceſis. Adde, quia quamvis *clem. de reſcript.* decidatur generales Epiſcoporum Vicarios eſſe capaces delegationis factæ à Papa, vel ejus legato; quæ ſolis in dignitate conſtitutis committi poteſt, *c. Statutum, in principio, de reſcript. in 6.* At idem dicendum eſt de vicariis capituli ſede vacante. Quia ſunt vicarii juriſdictionis Epiſcopalis. Ut docet *Gl. ea clem. 2. verb. Epiſcopi, & ibi Card. q. 13. n. 15. Anch. n. 3. in ſi. Imola n. 20. Everard. in ſuis topicis, loco à vi ſubrogationis, n. 2.* Quamvis minus bene id neget *Boniſac. ea clem. 2. n. 33.*

Sed major difficultas eſt, ſi clauſula commiſſionis diceretur, 33
officiali Epiſcopi, an poſſet de ea cognoſcere officialis capituli ſede vacante? *Felin. c. Eam te, n. 17. verſ. Facimus hoc de reſcript.* negat. Quod hæc poteſtas delegata ſit. Nec Vicarius capituli eſt verè Vicarius Epiſcopi. Item quia capitulum ipſum nequit de ea cauſa cognoſcere. Ergo à fortiori nec ejus Vicarius. Nemo enim poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur. *Reg. Nemo poteſt plus 79. de reg. juris in 6.* Cæterum quamvis veriſſimum ſit, non poſſe capitulum ipſum ſede vacanti: at credo poſſe Vicarium ejus generalem. Ducor, quod capitulum non ſuccedat Vicario Epiſcopi, ſed ipſimet Epiſcopo. At Vicarius capituli ſuccedit in dignitate Vicarii Epiſcopi. Adde Vicarium hunc poſſe dici Vicarium Epiſcopi. Ut tradit *Card. n. præc. allegatus*. Et ita cum *clem. 2. de reſcr.* dicatur Vicarios Epiſcoporum eſſe capaces harum commiſſionum, tradunt DD. n. præc. relati idem de Vicariis capituli, quaſi verè ſint Vicarii Epiſcopi, id eſt, habentis juriſdictionem Epiſcopalem. Nec obſtat arg. deductum ex *regula Nemo poteſt*. Quia idem met probat, nec Vicarium Epiſcopi poſſe de ea cauſa cognoſcere. Cum nequeat Epiſcopus, qui illum conſtituit. Quare dicendum eſt id argumentum optimè concludere, ſi capitulum ipſum, aut Epiſcopus transferrent juriſdictionem cognoſcendi de ea cauſa delegata in Vicarium. At eam non transfert, ſed conſtituit Vicarium: & eo ipſo quòd ſic conſtitutus eſt Vicarius, poteſt eam commiſſionem exequi virtute reſcripti Apoſtolici Vicario committentis.

Quartò infertur, quid dicendum ſit de Vicariis prælatorum 34
haben-

Digitized by Google

habentium juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi nulli Epiſcopo ſubdita: videtur enim hos non poſſe has diſpenſationes exequi. Quia cum non ſint Vicarii Epiſcopi, quod petit *clem. 2. de reſcript.* ut Vicarius capax ſit delegationis Pontificiæ, erunt illius incapaces. Ut ſuſtinent *ibi Gl. verb. Epiſcopi, Card. n.14. qu. 12. Imola n 19. Bonifac. n.30.* & dicit tutius *Anchar. ib. nu.1.* Cæterum exiſtimo hos poſſe exequi, & capaces eſſe harum delegationum. Quia (ut diximus n.12.) in ea clem. nomine officialis Epiſcopi intelligitur officialis habentis juriſdictionem Epiſcopalem. Cujuſmodi ſunt hi. Item quia hi Vicarii ſunt ordinarii, ſicut & Vicarius Epiſcopi (ut probavi l.3. diſp.29. n.4.) Item quia praxis ita habet. Atque ita hos eſſe capaces harum delegationum tradunt *Stephan. & Matthæus illa clem 2.* ut eos refert ibi *Imola n,19.* & id eſſe probabile docet *Paulus ibi relatus ab Anchar. ibi, n.1.* quod ipſemet apertè ſentit, eum tantùm vocet oppoſitum tutius. Cùm ergo diſpenſatio dirigatur officiali illius diœceſis, & nullus alius ſit officialis ejus diœceſis his prælatis ſubjectæ, niſi officialis illorum, poterit ille exequi.

35 Ultimò infertur, Vicarium generalem Epiſcopi confirmati, nondum tamen conſecrati poſſe diſpenſationem hanc exequi. Quòd nullus ſit illius diœceſis officialis. Et hic capax ſit harum delegationum. Ut tradunt *Gloſſ. rag clem. 2. verb. Epiſcopi, de reſcrip. & ibi Anchar. n.1 ſ. Bonifac. n.33* Quamvis *Imola ibi num.20. relato Ant.* ſentiat tutius eſſe, nòn eſſe hunc capacem. Cui favet *Bellamera cap. Quoniam Abb. q.11. n.24. de off. deleg.* ubi reprobato Collectario ait non poſſe Epiſcopum nondum conſecratum cognoſcere de cauſis Epiſcopo ab homine commiſſis, ſecus de commiſſis à lege. Sed multo verius eſt eum eſſe capacem. Quia cum Epiſcopus ille ante conſecrationem habeat plenam juriſdictionem Epiſcopalem, ſuus Vicarius verè dicitur Vicarius Epiſcopi, id eſt, habentis plenam juriſdictionem Epiſcopalem.

36 II. Conclusio. Si duo ſint officiales Epiſcopi, & delegatio fiat ſimpliciter officiali, & alter ex illis eſt principalior, illi ſoli cenſetur commiſſio facta. Conſtat ex *clem. 2. de reſcr.* ubi dicitur principalem Epiſcopi officialem eſſe capacem hujus delegationis. Item quia nomen dignitatis abſolutè prolatum ſtat pro principali. Atque ideo hanc tenent *Gl. ea clem. 2. verb. Principalis, & ibi Imo. n.10.* Et in ſimili, nempe, quando ſit commiſſio Archidiacono, & ſunt plures, intelligi de principaliori, tradunt *Bald. c. Quoniam Abb. n 4. de off. deleg. & ibi Imola n.5. Bellamera q.9. n.21.*

37 Difficultas autem eſt, quando uterque eſſet æquè principalis: & nullus deſignaretur in reſcripto *Gloſ. c. Quoniam Abb. verb. Subſtitutum, de off. deleg.* ait eſſe judicem, quem elegerit actor. Quia de illo ſenſit, cum literas impetravit. Quod ſi partes diſcordent; ait eſſe illum, cui primò fuerint literæ præſentatæ: & ſi utrique ſimul præſententur, fortè eſſe judicem neutrum. Alii cenſent ambos ſimul eſſe judices, & neutrum ſeorſum. Sic tenet *Berojus* latè probans *d. c. Quoniam Abb. à n.77* At frequentiſſima ſententia habet neutrum cum effectu eſſe judicem, donec Princeps, de quo intellexerit, declaret. Sicut dicitur quando nominatur tutor incertus, *l. Duo ſunt Titii, ff. de teſtamentaria tutela.* Ita docent *Hoſtienſ. d.c. Quoniam Abb. n.5. & ibi Anton. ſ. Joa. Andr. n.35. Abb. ſ. Card. q 3. Imola n 5. Bellamera, q.9. n.21. Henricus nu. 25. idem Card. clem. 2. quæſt.4. num. 5. de reſcrips. & ibi Anchar. num. 3. Imola n.10.* Non tamen redditur delegatio nulla, tanquam incerta: ſed valebit ubique reſcriptum, quamvis effectum non habeat, donec declaret Princeps utrum eorum elegerit. Nec obſtant *c. Adhæc, & c. ſi. de reſcrips.* quatenus decidunt delegationem incertam eſſe irritam. Quia intelliguntur, quando incertus judex ex incertis perſonis crearetur: ſecus quando incertus ex certis. Quod in hoc caſu contingit. Sic docet *Berojus d.c. Quoniam Abb. n.74.* Unde bene idem *Berojus ubi, n.76.* intelligit nullum interim judicem cum effectu cenſeri, quoadusque incertitudo declaretur, ut intelligatur, parte adverſa id incertitudinis vitium opponente: ſecus ſi non opponat. Et latè id probat. Quare in commiſſionibus, & diſpenſationibus, quæ contentioſa non ſunt, nec inter partes agitantur, erit judex ille, cui reſcriptum fuerit præſentatum. Ut optimè dixit *Gloſ. proximè allegata*, quæ in hoc eventu veriſſima eſt, nec cæteri id negantes agunt de his commiſſionibus, ſed de contentioſis. Et Beroii doctrina nunc relata eſt huic doctrinæ conformis. Cùm nulla in his pars adverſa ſit, quæ id incertitudinis vitium opponere poſſit.

38 Hinc deducitur, ſemel præſentatum reſcriptum illud diſpenſationis alterutri ex officialibus æquè principalibus Epiſcopi, ut illud exequatur, non poſſe alterum officialem æquè principalem adiri. Nam (ut optimè ait *Ant. c. Licèt undique, n.13. de off. deleg.*) in literis gratiarum exequutoriis prævenitur juriſdictio per ſolam reſcripti cum animo procedendi præſentationem. Atque ita *Gloſ. n. præced. allegata* dicit eſſe judicem, cui primò literæ præſentatæ fuerint. Atque ubi ſemel judicium cœptum eſt, ibi terminari debet, *l. Ubi cœptum 30. ff. de judiciis.* Et hoc etiam procedit, quamvis primus judex conſentiat. Ut in fortioribus terminis, nempe, in confeſſario cui in foro conſcientiæ committitur diſpenſatio, tenet *Navar. num.40. mox allegandus*. An verò poſſit, diſpenſatio hæc ita dividi, ut alter officialis diſpenſationem impedimenti exequatur, alter verò legitimationem prolis? dixi diſp.7. num.17. An poſſet pars, ſi videret officialem illum in eam partem inclinare, ut reſcriptum ſit ſubreptitium, ſuperſedere reſcripti illius expeditione antequam officialis pronuntiet, & expectare donec ille vel moriatur, vel officium deponat, aut alius ob ejus morbum vel abſentiam vices ejus ſuppleat, reputatur enim ſucceſſor vel ſubſtitutus eademmet perſona cum illo. Sicut in cæteris judiciis evenit.

Si tamen officialis Epiſcopi ſemel pronunciavit reſcriptum eſſe ſubreptitium, & ſic non poſſe virtute illius diſpenſari in matrimonii impedimento, non poterit amplius, etſi ſe deceptum invenerit, ſententiam retractare. Sed adeundus erit Pontifex, qui delegavit. Quia cùm ſit judex delegatus, & functus ſit officio ſuo, caret deinceps juriſdictione, (illa enim eſt ſententia diffinitiva, cùm totam cauſam ſibi commiſſam decidat.) Quippe judex delegatus ubi ſemel, licèt inutiliter ac invalidè, judicavit, non poteſt iterum judicare: prout facere poteſt ordinarius, qui jure proprio judicat: ut tradunt DD. *l. Judex poſteaquam, ff. de re jud. & l. Si ut proponis,* per eum textum, *C. quomodo, & quando jud.* Et docent multis aliis citatis *Tiraq. l. Boves, ſ. Hoc ſermone, n.50. declarat.6. ff. de verb. ſign. Matienzo lib. 5. recop. tit.4. lib.9. gloſ.1. n.5. Gutier. q. pract. l.3. q.48. n.16.* & latiſſime *qu. canon. lib 2. toto c.2.* & maximè *num.8. & 9.* ubi cum receptiſſima ſententia multis allegatis probat id etiam procedere in delegato à Principe contra alios, quos ibi refert. Quamvis poſſet quicumque delegatus, qui contra formam mandati judicavit, iterum judicare: nec per id judicium juriſdictio delegata eſt conſummata. Ut ex multis probat *Gut ser. cod. c.28. à nu. 28. & d. q.48 n.27.* At in noſtro caſu neutra ratio concurrit. Quia nec officialis delegatus invalidè judicavit, nec contra mandati formam. Quod ſi alleges ſententiam in cauſa conjugali non tranſire in rem judicatam: ac proinde poſſe illum, ut ordinarium aſſumere cauſam. Reſpondeo ſent. matrim. in hoc caſu tranſire in rem judicatam. Cùm ex eo quòd non contrahatur, nullum peccatum foveatur. In quo eventu ſententia in cauſa conjugali tranſit in rem judicatam, (ut probavi lib. præc. diſp. 10. num.13.) Prætereà eſto non tranſiret in rem judicatam, cùm in quantum Ordinarius nullam habeat juriſdictionem circa illam diſpenſationem, ſed quatenus Pontificis delegatus, & eo munere jam omnino functus ſit, nulla ratione poterit cauſam aſſumere ut iterum diſpenſet. Si tamen è contra pronunciavit legitimam eſſe diſpenſationem, & poſtea, ſive inito ſive nondum inito matrim. virtute illius diſpenſationis, inveniat ſe deceptum, vel erraſſe, non poterit in quantum delegatus cauſam iterum aſſumere. Quod jam functus delegati officio ſit. At cum ſententia illa, utpote fovens peccatum matrim. malè contracti, aut malè contrahendi, non tranſierit in rem judicatam, poterit in quantum Ordinarius cauſam iterum aſſumere, & impedire matrim. ineundum, vel jam initum diſſolvere: non cognoſcens nec judicans de prioris ſententiæ viribus, quam ut delegatus pronunciavit: id enim ſolius eſt Pontificis delegantis: ſed habebit ſe, ac ſi nulla eſſet ſententia, & cognoſcet de matrim. contracto, validum ſit, necne, vel an poſſit contrahi. Quemadmodum poteſt cognoſcere de quovis alio matrimonio malè inito. 39

Sed urgentius dubium eſt de diſpenſationibus, quæ in foro conſcientiæ committuntur expediendæ confeſſori, per ſacræ pœnitentiariæ reſcriptum, *Navar. lib.1. conſ. in 2. edit. tit. de offic. deleg. conſ.8. n.un.* ait non poſſe pœnitentem, ubi ſemel literas cuidam confeſſario præſentavit, illum eligens, ut diſpenſationem exequatur, alterum eligere eo dimiſſo etiam de prioris confeſſarii conſenſu. Ducitur 1. quia juriſdictio delegata nequit prorogari de perſona ad perſonam, *C. P. & G. de offic. delegat.* At reſcripta hæc diriguntur ad confeſſarium, quem pœnitens elegerit, & conſequenter eò ipſo quòd aliquis electus fuerit ex ibi contentis, videtur expreſſus à ſummo pœnitentiario. At ſi ab eo aliquis eſſet expreſſus, nullatenus poſſet alius eligi. Ergo nec poſtquam eſt à pœnitente nominatim electus. Et confirmatur, quia id reſcriptum ſolam unicam confeſſarii electionem, ut diſpenſet, concedere videtur. Sermo enim ſimpliciter prolatus intelligitur de prima vice, *l. Boves, ſ. Hoc ſermone, ff. de verbor. ſignif.* Secundò, quia juriſdictio delegata eſt juriſdictio delegantis, & ita ad ipſum ſolum delegantem pertinet eam extendere, & non ad partes, nec ad judicem. Id enim quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, *Regula, Id quod noſtrum, ff. de regulis juris.* At his non obſtantibus exiſtimo non tantùm ubi ſemel literas præſentavit cuidam confeſſario, ſed etiam poſtquam ab eo pronuntiatum fuit, diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, poſſe impetrantem adire alium confeſſarium, qui forte in ea ſit opinione, ut reſcriptum valeat. Poſſeque eundemmet confeſſarium re melius perſpecta diſpenſationem illam, mutata ſententia, exequi. Quamvis ſi ſemel diſpenſavit, non poſſit recantare palinodiam. Quòd jam diſpenſatio conſummata ſit, ſicut quando ſemel abſolvit, aut votum commutavit. Ducor, quòd cùm ea commiſſio facta ſit in foro conſcientiæ, ſequitur ejus fori naturam, quæ eſt, ut non adſtringatur pœnitens, acquieſcere ſententiæ unius confeſſarii, ſed poſſit alium adire: atque idemmet confeſſarius ſententiam mutare poſſit. Quis enim negabit habenti privilegium virtute bullæ, ut abſolvatur à reſervatis, ejuſve commutentur vota denegata abſolutione aut commutatione per 40

quen-

Digitized by Google

quendam confeſſarium, eo quòd judicarit ſe in eo caſu non poſſe, integrum eſſe alium confeſſarium adire, poſſeque abſolutionem & commutationem ab ipſo obtinere, ſi contrariæ ſententiæ ſit, poſſeque eundemmet confeſſarium, qui ſemel negarit, mutare ſententiam, ac concedere? Nec obſtant in contrarium adducta. Non primum & ſecundum. Quia non prorogatur juriſdictio de perſona ad perſonam ex voluntate ſola partis, aut confeſſarii: ſed ea voluntate ipſius pœnitentiarii, qui literas conceſſit. Ea enim cenſetur ejus voluntas, ut liceat diverſos confeſſores adire, & idemmet poſſit ſent. corrigere: & ii omnes cenſentur electi ab ipſo pœnitentiario, ut literas expediant. Quod natura fori conſcientiæ, pro quo illæ literæ conceduntur, manifeſtè probat. Nec obſtat etiam confirmatio prioris argumenti. Quia ea regula intelligitur, quando primus actus omninò conſummatus eſt, & ſic diſpenſatio conceſſa fuit. Sicut in ſimili *Suarez to.4. in 3.p.* ubi de Sacram. pœnit. *diſp.27. ſect.4. dub.2. n.7.* ait, ſi quis virtute jubilei vel alterius privilegii concedentis ſemel eligi confeſſorem eligat, & is non abſolvat, vel cum eo non finiat confeſſionem, integrum ei eſſe alium eligere. Quia intelligitur ea poteſtas ſemel eligendi de actu conſummato. At prior actus conſummatus non eſt. Cùm abſolutio non ſit obtenta. An verò poſſit quidam confeſſarius eligi, ut diſpenſet: alius verò ut prolem legitimet? dixi diſp.7.n.17.

41 III. Concluſio. Si Epiſcopus alium Vicarium conſtituat, vel ipſemet Vicarius facultate Epiſcopi alium ſubſtituat Vicarium generalem, poterit hic delegationem Vicario ſub nomine dignitatis commiſſam exequi: ſicut ipſemet Vicarius poterat. Quia non eſt alius Vicarius, ſed ipſius ſucceſſor, ac reputatur idem cum priori. Sic *Jac. de Puteo tota deciſione* 487. *l.2.* dicens ſic deciſum in Rota.

42 Ultima concluſio. Quamvis poſſit Epiſcopus Vicarium ſuum generalem ab officio removere, atque ita impedire ne delegationem ipſi ſub nomine dignitatis commiſſam exequatur. Ut bene docent *Card. clement. 2. q.9. nu. 10. de reſcrip. & ibi Imola n.14. Anchar. n.5. Bonif. n.52.* licèt puniri poſſit, ſi in juriſdictionis delegatæ fraudem id efficeret: tanquam eam perturbans, *cap.1. de off. deleg.* & docet *Imola proximè allegatus*. At non poſſet Vicarium ſpecialem conſtituere, ut de ea ſola delegatione cognoſcat. Quia hæc commiſſa eſt principali officiali, ſeu Vicario ipſius, (ut diximus n.26.) At hic nec eſt principalis Vicarius, nec ordinariam Vicarii juriſdictionem ſortitur: ſed quidam ſpecialis eſt delegatus ad eam cauſam expediendam. Quam nequit Epiſcopus delegare: utpote, quæ ſuæ juriſdictionis non eſt. Poſſet tamen alium Vicarium generalem conſtituere, depoſito priori, & ille poſſet eam exequi. Nam ſi cauſa à priori cœpta eſſet, non poſſet hic poſterior manente priori in officio: ſecus ſi priori non eſſet præſentatum reſcriptum, ut dixi num. 37. & 38.

43 Tandem dubitatur, utrùm officialis Epiſcopi, cui delegatur per hæc reſcripta diſpenſatio in matrimonii impedimentis, poſſit eam facultatem ſubdelegare. *Menoch. conſ. 17. n.6. & ſeqq. vol. 1.* latè probat Epiſcopum, cui hæc commiſſio fieret, non poſſe eam etiam ſuo Vicario generali ſubdelegare. Ducitur 1. Quòd cauſæ matrimoniales ſolis Epiſcopis poſſunt delegari. 2. poteſt probari, quia in his diſpenſationibus, poſt cauſas allegatas à parte relatas, ſolet Pontifex injungere officiali, ut de earum veritate ſe diligenter informet, & addit: *Super quo conſcientiam tuam oneramus.* Quæ verba electam eſſe perſonæ induſtriam denotant. Et ſic non poterit nec informatio veritatis precum delegari: juxta *cap. fin. §. ult. de off. deleg.* Tandem, quia aliquando in his matrimonii diſpenſationibus dicitur: *Diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus*. Atque ita videtur de Vicarii perſona ſpecialiter confidere Pontifex, ac proinde ejus induſtriam eligere. Sed breviter (ne diutius immorer) ſentio poſſe Vicarium receptionem teſtium ac informationem committere, non verò ipſam diſpenſationem. Ducor, quia ubi nudum miniſterium unà cum juriſdictione aliqua committitur à Principe non poteſt quidem nudum ſubdelegari miniſterium, bene tamen juriſdictio illa. Ut tradit *Innocent. cap. ſi. in fine, de off. deleg.* quem ſequitur *ibi Abb. §. ſi. num.6.* Quod hic contingit: quia in his reſcriptis committitur officiali juriſdictio veritatis precum examinandæ, ac nudum miniſterium exequendæ diſpenſationis à Pontifice conceſſæ. Poterit ergo illa delegari non autem hoc. Et ita ſuſtinent *Felin. d. cap. fin. §. ult. ad fin. verſic. Quartò limita. Menoch. d. conſil. 17. n.52.* ubi & alios refert. Quod ſi illa teſtium receptio extra diœceſim officialis diſpenſaturi facienda ſit, fiet ab ordinario, cui delegatus ille remittit, non auctoritate propria ordinaria, ſed auctoritate ſubdelegata ſibi commiſſa ab officiali illo delegato. Quamvis ubi ordinarius remittit alteri ordinario probationem aliquam faciendam in diœceſi ordinarii cui remittitur, recipit ille ordinarius teſtes non auctoritate remittentis, ſed propria & ordinaria. Ut utrumque bene docet *Card. clem. unica n. 10. de off. deleg.* Nec obſtant in contrarium adducta. Non primum, quia ſtylus habet, ut cauſæ matrimoniales committantur Inferioribus Epiſcopo, ut ejus officialibus. Quod conſtat ex reſcriptis diſpenſationum in matrimonio, quæ paſſim à Pontifice mittuntur. Nec obſtat 2. Quia licèt multi varia ſcripſerint circa illam clauſulam, Conſcientiam tuam oneramus: at quando per ea verba non diriguntur perſonæ nominatæ, videntur poſita in vim monitionis, potius quàm in vim formæ delegationis: & conſequenter examen per ea verba à Pontifice commiſſum poterit ſubdelegari, ut bene probat *Navar. l.1. conſ. in 1. edit. & t. de off. Vicarii, conſ.2. nu. unic. in 2. tit. de offic. deleg. conſ.6. num. un.* Quòd eò vel maximè verum eſt, quia per hujuſmodi verba, & ſimilia, ut judicio & prudentiæ tuæ remittimus, non cenſetur electa induſtria perſonæ, quando delegatio non ſit perſonæ cognitæ & determinatæ, ſed dignitati (ut probavi lib.3. diſp.7. n.20.) Aliàs dicendum eſſet, eam commiſſionem mortuo eo officiali non tranſire ad ſucceſſorem. Et per hoc patet ad tertium.

DISPUTATIO XXVIII.

An commiſſio diſpenſandi in matrimonii impedimentis, & generaliter quævis poteſtas delegata expiret morte, vel ceſſatione officii delegantis, re integra contingentibus?

SUMMARIUM.

Quotupliciter concedi ſoleant, quæ à Sede Apoſtolica promanant, num.1.

Quæ manant per viam legis vel conſtitutionis, non expirant morte concedentis, n.2.

Nec quæ per modum contractus emanant, n.3.

Juriſdictio ordinaria non expirat morte concedentis, re integra, n.4.

Quid, ſi conceſſa ſit ad concedentis beneplacitum, n.5.

An hoc deficiat in ordinaria Vicarii juriſdictione, n.6.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n.7.

Quando dicatur res integra, & non integra? Refertur duplex opinio, num.8 & 9.

Explicatur ſententia Authoris, n.10.

An ſufficiat actus citationi æquivalens ut res deſinat eſſe integra, n.11.

An ſufficiat decretum citandi, & ſi citatio intimata non ſit? Refertur quædam opinio, n.12.

Proponitur ſententia Authoris, n.13.

An ſufficiat una citatio, an potius deſideretur trina, n.14.

An ſufficiat citatio facta abſque judicis decreto, n.15.

Quid, ſi citatio defectu alicujus requiſiti irrita ſit, n.16.

Quid, ſi citatio fuit circumducta, & pars abſoluta à citationis inſtantia, num.17.

An ſi delegatus cõmiſerat alteri vices ſuas, deſierit res eſſe integra, n.18.

An per reſcripti præſentationem deſinat res eſſe integra, n.19.

Per quem actum deſinat res eſſe integra in reſcriptis gratiæ, n.20.

Quando plures cauſæ committuntur, pluresve articuli in eodem reſcripto, ſi illa connexa ſint, inceptio circa unum facit rem non eſſe integram quoad cætera, n.21.

Quid, quando non ſunt connexa, at actus circa unum eſt communis omnibus, & quando dicatur communis, n.22.

An per citationem in uno ex his negotiis, non connexis per delegatum factam, deſinat eſſe res integra quoad alia, n.23.

Quid, ſi illa ſint adverſus eandem perſonam, & citetur in uno negotio, an res deſinat eſſe integra quoad alia? Refertur opinio, n.24.

Explicatur ſententia Authoris, n.25.

Quid, ſi ea per modum unius, & ſub quadam univerſitate committantur? Refertur quædam ſententia, n.26.

Proponitur ſententia Authoris, n.27.

Quid, ſi ea commiſſio non ſit ad univerſitatem cauſarum, ſed ad earum generalitatem, n.28.

An conceſſa diſpenſandi poteſtate cum pluribus, cenſeatur res non integra, ſi cum uno ſit jam diſpenſatum, n.29.

Poſt n.29 invenies alia ſummaria.

Diſputatio præcedens tractavit, quando commiſſiones expirent morte vel ceſſatione officii delegati: præſens autem diſcutit, quando ceſſent morte vel ceſſatione officii ipſius delegantis. Et ut certioribus præmiſſis ad minus certa diſputanda gradum faciamus, præmittendum eſt primò, ea quæ à Sede Apoſtolica dimanant, eſſe in quadruplici differentia. Quædã manant per modum legis, ſeu conſtitutionis. Quædam per viam contractus. Quædam per viam reſcripti juſtitiæ, id eſt, ad lites. Tandem alia per viam gratiæ. Sic allegato Baldo tradit *Felinus cap. Licèt undique, n.1. de off. deleg.* 1

Secundò præmitto, certum eſſe literas emanantes per viam legis, vel conſtitutionis non expirare morte concedentis re etiam integra. Quòd lex ſuapte natura ſit perpetua, *l. Cum eorum. C. de ſent. & interloquut. l. Arriani. C. de hæret.* & ita tanquam certum docent *Anton. c. Irrefragabili. §. Cæterum, nu.15. de off. ord. & ibi Abb. n.1. Decius c. Relatum, in nova edit. n.28. de off. deleg. Felinus c. Licèt undique, n.1. eod. tit. Roſella verb. Delegare, nu.10. Sylv. verb. Delegatus, q.7. n.7.* 2

Similiter literæ per modum contractus emanantes minimè concedentis morte expirant. Quòd ſucceſſor contractum prædeceſſoris revocare nequeat, *c.1. de probat.* Sic *Fel. nu.2. allegatus.* 3

Tandem nec juriſdictionem ordinariam expirare concedentis morte etiam re integra, certum eſt. Conſtatque ex *l. Et quia, ff. de juriſdict. omn. judic.* juxta communem ejus intellectum. Et docent *Gloſ. ibi verb. Principaliter, & univerſi alii DD.* Et eſt textus expreſſus, *c.2. de offic. deleg. in 6.* ubi juriſdictionem legati non 4

expirare morte Pontificis etiam re integra declaratur: eo quòd ſit ordinaria. Et hujus rationem optimè reddit *Abbas cap. Relatum, n. 4. de offic. deleg.* Quia per conceſſionem ordinariæ juriſdictionis fit gratia ipſi, cui conceditur, utpote, qui in dignitate conſtituitur. Ut notatur *Clem. 2. de reſcript.* At gratia facta non expirat, licet moriatur concedens re integra, *c. Si cui nulla. de præben. in 6.* Item, quia juriſdictio ordinaria radicatur in perſona ejus, cui conceditur, unde immediatè per conceſſionem inhæret oſſibus illius. Et ideò per concedentis mortem non expirat. Id enim quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro à nobis evelli non poteſt, *regula, Id quod noſtrum, ff. de reg. juris.*

5 Quod adeò verum eſt, ut quamvis juriſdictio ordinaria conceſſa ſit ad concedentis beneplacitum, & hoc morte concedentis expiret, *c. Si gratioſè de reſcript. in 6.* illa tamen non expirabit, etſi re integra moriatur concedens. Cujus ratio eſt favor publicus, utilitaſque publica, quæ in juriſdictione ordinaria conſervanda verſantur. Sic *Bald. l. Meminiſſe, nu. 2. q. 4. ff. de off. Proconſulis. Paris de Puteo, Capitias, Vantius,* quos refert ac ſequitur *Menoch. de arbit. lib. 1. q. 69. nu. 9. Ant. Gab. tom. 3. communium, l. 6. tit. de prab. concl. 1. n. 32.*

6 Hoc autem fallit in juriſdictione Vicarii, quæ cum ſit ordinaria, perit concedentis morte. Ut probavi tradita ejus ratione, lib. 3. diſp. 29. n. 13.

7 Tota ergo difficultas eſt de poteſtate delegata ad literas tam juſtitiæ quàm gratiæ exequendas. Cujus rei deciſio maximè pendet ex intelligentia, quando res dicatur integra, aut non integra, ſed cœpta. Et ideò quadruplex eſt quæſtio in hac diſp. agitanda. I. eſt generalis omnibus, literis juſtitiæ vel gratiæ, Quando res dicatur integra. II. qualiter poteſtas delegata ad juſtitiæ literas expiret concedentis morte. III. de poteſtate delegata ad gratiæ literas. Ultima, de commiſſione facta Ordinario vel confeſſori ad diſpenſandum in matrimonii impedimentis, & aliis rebus.

8 QUÆSTIO I. Quando res dicatur integra, & quando dicatur non integra? Triplex eſt opinio. I. aſſerit non eſſe neceſſariam partis citationem, ſed ſufficere, ut res dicatur non integra, ſed cœpta, qualitercumque cœperit judex juriſdictione uti exercens quemcumque actum judicialem. Ducitur ex *c. Licèt undique, de offic. deleg.* ibi: *Si juriſdictione à ſuo ſibi collega delegata uti non cœperit. Quia mandatum hujuſmodi morte mandatoris re integra expiravit.* Ubi clarè textus non cenſet rem non eſſe integram, quando delegatus cœpit uti juriſdictione. At ante citationem ſunt alii actus juriſdictionis. Secundò ex *l. Et quia, 6. ff. de juriſd. omn. jud.* ibi: *Antequam ab eo, cui mandatum eſt juriſdictio geri cœperit.* Et ex *c. penult. de off. deleg. in 6.* ibi: *Antequam per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuerit.* 3. quia cum perpetuare juriſdictionem, & litis pendentiam inducere, ſint valde diverſa: non eſt rationi conſonum, citationem quæ ad litis pendentiam deſideratur, petere ad perpetuandam juriſdictionem delegatam re deſinente eſſe integra. Hanc ſuſtinent *Gloſ. cap. Ne aliqui, verb. Incepta, de hæret. in 6. & c. Quamvis, verb. Uſus, & c. Cum plures, verb. Inchoante, de off. deleg. in 6. Joan. And. in c. Quamvis in fi. & ibi Anch. n. unic. notab. 2. Franc. n. 4. Idem Jo. And. addit. ad Specul. tit. de recuſatione, §. Cauſa recuſationis, verb. Delegato: & d. c. Licèt undique, n. 6.* ubi *Hoſt. n. 2. Anchar. q. 1. Henric. n. 3. idem Hoſt. ſum. tit. de off. deleg. §. Quibus modis finitur, n. 10. verſ. Quid ſi mortuus, in fi. Ant. c. Relatum, n. 9. & c. Gratum, n. 13. de off. deleg. & c. fi. n. 10. de off. deleg.* ubi *Bellamera nu. 10. Bald. l. More, in 1. lectura, ad fi. ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Paulus n. 9. Sylveſt. verb. Delegatus, q. 6. n. 8. Tabiena verb. Delegare, q. 12. n. 13. fine.*

9 II. Sent. tenet, jure Canonico attento ſolam citationem deſiderari, ut res deſinat eſſe integra: at jure civili amplius deſiderari, nempe, litis conteſtationem. Sic *Gloſſ. cap. Relatum, verb. Conteſtata, de off. deleg.* ſic explicans eum textum expreſſè dicentem expirare delegationem, quando moritur delegans lite nondum conteſtata; ut intelligatur attento jure Civili; idem tenet *Gloſ. l. Et quia, verb. Antequam, ff. de juriſd. omn. jud. Alberic. l. More, n. 29. ff. eod. tit. & ibi Bellapertica, n. 14.* & idem expreſsè decidit, *l. Regia 21. tit. 4. p. 3.* dicens per litis conteſtationem deſinere rem eſſe integram.

10 III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo licèt prima ſit ſatis probabilis) ait utroque jure deſiderari, ac ſufficere partis citationem, ut res deſinat eſſe integra, ac proinde perpetuetur juriſdictio delegata. Ducitur ex *c. Gratum, de off. deleg.* ibi: *Cùm citatione facta negotium ſit quaſi cœptum.* Quare dum *c. Relatum eod. tit.* dicitur rem deſinere eſſe integram per litis conteſtationem, ſupplendum eſt, maximè, cùm etiam per citationem deſinat, juxta *d. c. Gratum.* Nec enim mirum eſt, unum textum per alium ſuppleri. Et ita exponunt *Innocentius eod. c. Relatum initio, Jo. Andr. n. 2. Hoſtienſ. initio*: & ferè omnes. Quamvis *Decius d. c. Gratum, n. 1. & ſeqq.* aſſerat unum textum per alterum corrigi. Quem ſequitur *Zaſius, l. More, n. 35. ff. de juriſd. omnium judic.* Sed melior eſt prior expoſitio, ut textuum correctionem vitemus. 2. quia licèt textus, n. 8. citati pro 1. ſententia dicant, ſi uti cœperit judex: id verbum generale declarandum eſt per *d. c. Gratum*, quod ſpecificè citationem petit. 3. ex *c. fi. de offic. legat.* ibi: *Si citatio non proceſſit.* 4. quia ad perpetuandam juriſdictionem non ſufficit ingreſſus rei præambulæ ad actum, niſi detur ingreſſus in aliquid ex ſubſtantialibus actus. At primus actus ex ſubſtantialibus judicii eſt citatio, *c. Quoniam contra, de probat.* Et confirmatur, quia cum perpetuatio hujus juriſdictionis delegatæ ſit reſpectu partium, oportet ut interveniat aliquis actus erga partem. At primus omnium eſt citatio. Et ex his conſtat ad utriuſque ſent. argumenta adducta nu. 8. & 9. Et ideò hujus ſent. ſunt *Gloſſ. c. Super quæſtionum, §. Si verò, verb. Si non poſſunt de offic. delegat. Specul. tit. de legato, §. Finitur autem ſtatim in principio. Monachus c. Si delegatus n. 1. de off. deleg. in 6. Archid. cap. Quamvis, num. unic. verſ. Fuerit eod. tit. & lib. & ibi Dominicus num. 7. Probus addit. ad Monachum ibi. nu. 1. idem Archid. c. Non ita 2. q. 6. nu. 1. & 2. Ant. c. Licèt undiq., n. 12. fine, & n. 13. fine de off. deleg. Et ibi Bald. n. 3. Card. q. 6. Abb. n. 4. idem Abbas c. Relatum, n. 5. & 6. eod. tit. & c. fi. nu. 10. de offic. legati,* ubi *Card. fine. Imola citato Calder. d. c. Licèt undique, nu. 2. Dec. d. c. Relatum, in nova edit. n. 29. & duplici ſeq. & ibi Fel. num. 12. & c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 2. fine, de reſcr. Bart. l. More, n. 13. ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Fulgoſius, n. 20. Rom. n. 14. Jacob. in prima lectura, nu. 28. & 29. Zaſius, n. 35. Decius à n. 46. Alex. n. 36. Jaſon n. 58. Barth. Socinus, n. 78. Cacialupus, n. 41. & ſeqq. Angel. l. Et quia, nu. 6. ff. eod. tit. Maranta de ordine judiciorum 4. p. d. 5. An judicium ſit ordinarium vel delegatum. n. 61. Vitalis tract. clauſularum, clauſula, quod non ſit melior conditio occupantis, n. 3. & ſeqq. Greg. Lopez l. Reg. 21. fine, tit. 4. p. 3.* explicans eam legem, dicentem per litis conteſtationem deſinere rem eſſe integram, ut ſupplendum ſit, vel per citationem. Ut expreſsè dicitur *l. 3. tit. 18. eadem p. 3.* Addit *Vitalis nu. 4. proximè alleg. cum Imola l. 2. §. Sed ſi quis, n. 6. ff. de donat.* fortè in tribunali Eccleſiaſtico fore, ut ſervetur prima opinio relata nu. 8. propter Gloſſæ ibi allegatæ auctoritatem.

Sufficeret tamen actus citationi æquivalens, nempe, quando 11
quicumque actus citra citationem fieret præſente utraque parte. Quia cùm pars adverſa interſit, perinde eſt, ac ſi citaretur. Sic *Card. c. Licèt undique, q. 6. de off. deleg. & ibi Fel. n. 13. fallentia 1.* Et dicemus in quodam caſu ſpeciali, n. 18. fine.

Dubium autem eſt, an oporteat illam citationem perveniſ- 12
ſe ad partis citatæ notitiam, ut res deſinat eſſe integra? Affirmant quidam. Quia verba cum effectu accipienda ſunt, *c. Relatum, de cleric. non reſid.* Cùm ergo textus num. 10. relati petant ad hoc citationem partis, ea debet eſſe cum effectu. Quod contingit quando parti intimata eſt. Item, quia cùm ex aliquo actu conſurgere debet aliquis effectus, oportet actum illum eſſe conſummatum, *c. Quia propter, & c. Cum poſt petitum, de elect.* Ita tenent *Card. Clem. 2. n. 11. oppoſit. 6. ut lite pendente. & c. fi. fine, de off. legat. & c. Licèt undique, q. 6. de off. deleg. & ibi Bald. n. 14. Jacob. l. More, in 2. lectura, num. 13. ff. de juriſdict. omn. jud. & ibi Alexand. num. 36.* Atque idem ſentiunt attento jure Civili, quamvis attento jure Canonico dicant, ſat eſſe commiſſionem citandi, *Bald. c. fi. in fine, de offic. legat. & ibi Anchar. fine. Henric. fi.* Immò & aliqui cenſent nec citationem parti intimatam ſufficere, ſi citatus non comparuit, & pars adverſa non accuſavit contumaciam. Quòd talis citatio nemine comparente caruerit effectu, *l. Quamvis, ff. de in jus vocando.* Sic *Anchar. c. Gratum, n. 1. notab. 2. de off. deleg. Jaſon d. l. More, n. 18.*

At probabilius credo, ſat eſſe à judice prolatum citandi de- 13
cretum, ut res deſinat eſſe integra, quamvis citatio non ſit intimata citato. Prob. ex *c. Gratum, de offic. deleg.* ibi: *Propoſito citationis edicto.* Deinde, quia citatio ex 3. partib. conſtat: nempe, ex mandato de parte citanda, ex executione Nuntii, & ex relatione nuntii aſſerentis ſe citaſſe. Ex his autem tribus ſola prima pars eſt actus juriſdictionis judicis. Ergo ea ſola ſat eſt, ut dicatur judex cœpiſſe uti juriſdictione. Et confirmatur, quia ne res dicatur integra, ſolus judicis actus penſandus eſt. Qui perfectus eſt per ſolum citandi mandatum. Quod ſententia interlocutoria dicitur, teſte *Gl. l. Cum clericis, verb. Sententiarum C. de Epiſc. & cler.* Nec obſtant argumenta contraria, nu. præced. adducta. Non 1. quia quod alii textus dicunt citationem requiri, explicuit *d. c. Gratum, Propoſito citationis edicto.* Præterea poteſt dici ſatis eſſe, ut verba cum effectum habeant, quem petit natura rei, ad quam effectus ille ordinatur. Cùm ergo petant textus citationem, ut juriſdictio judicis ſit inchoata: ac ſolum citationis edictum ſit actus juriſdictionis, ac ipſam inchoet: per ſolum id edictum dicetur citatio conſummata, quoad hunc effectum. Et hinc patet ad ſecundum: nam ſufficit ea actus conſummatio, quem ejus effectus requirit. At effectus hic, qui eſt inchoatam eſſe juriſdictionem, ſolo citationis edicto contentus eſt. Et ideò hanc partem tuentur *Gloſſ. clem. 2. verb. Ad partem, ut lite pendente. Et ibi Abb. fi. Imol. num. 7. Boniſac. num. 16. Specul. Bart. Probus citati num. 10. Jo. Andr. c. fi. nu. 6. de offic. legati, & ibi Ant. n. 11. Abb. n. 11.* dicens tam de jure Canonico, quàm Civili. Idem *Joan. Andr. c. Licèt undique, n. 6. de offic. deleg. & ibi Hoſtien. nu. 2. idem Abbas d. c. Gratum, nu. 3. & ibi Fel. nu. 5. Decius in nova edit. à num. 6. Curtius jun. l. More, num. 78. & ſeq. ff. de juriſd. omn. judic. & ibi Decius num. 8. Bart. Socinus n. 79. Jacobinus in prima lectura, num. 13. Roman. num. 14. Sylveſt. verb. Delegatus, q. 6. n. 8. Tabiena, verb. Delegare, qu. 12. n. 13. fine.*

Hinc deducitur minus eſſe neceſſariam trinam citationem, 14
ut res dicatur non integra, ſed ſufficere unam. Sic *gloſ. clem. 1. verb. Citationes, de judiciis. Archidiac. c. Non ita, in c. 2. q. 6. Jo. Andr. c. penult. n. 3. de foro competen. & ibi Ant. num. 1. & Abb.* citato Federico *num. 9. Imola num. 3. Fel. in fine. Bellamera n. 2. notab. 1. idem Fel. cap. Gratum, n. 6. de offic. deleg. & ibi Decius in nova edit. nu. 10.* Nec illam

unicam

unicam eitationem exigitur peremptoriam eſſe. Ut bene docent *Archidiac. Jo. Andr. Ant. Imola, Bellamera ibid idem Joan. Andr. Cum plures, in fine, de offic. deleg num. 6. & ibi Anchar. n. 6. q. 3. Domin. n. 15. Francus fine.* Quamvis minus bene *Petrus*, quem refert ac ſequitur *Anchar. d. c. penult. n. 4.* aſſerat requiri trinam citationem.

15 Non tamen ſufficiet citatio anomala, id eſt, quam abſque judicis auctoritate facit creditor debitori fugitivo. Quamvis enim ea permiſſa ſit à lege, juxta Bartoli doctrinam, *l. Neminem, C. de exhib. reis*, per textum *l. Ait prætor §. Si debitorem. ff. de his, qui in fraudem*. At non eſt legitima, utpote facta abſque judicis auctoritate. Sic *Ant. c. 1. n. 22. de jud. & ibi Abb. n. 33. Fel. c. Gratum, n. 5. de offic. deleg.*

16 Secundò dubitatur. An ſi citatio illa defectu alicujus requiſiti irrita ſit, ſufficiat, ne res dicatur integra? Affirmant aliqui. Quippe judex citationem præcipiens, etſi irritam, verè dicatur juriſdictione uti cœpiſſe. Sic *Hoſt. c. Licèt undique, n. 2. de offic. deleg. Roman. l. More, num. 14. ff. de juriſdict. omn. judic.* At contrarium omnino eſt tenendum. Quia, *c. Quamvis, de off. deleg. in 6.* petit textus, ut judex juriſdictione fuerit uſus. At inordinatus actus non eſt uſus, ſed abuſus, *c. Ubi iſta 73. diſt. & cap. Privilegium 11. q. 3.* Secundò, quia ut ait textus, *c. Qualiter & quando, de accuſ.* ex iis, quæ inordinatè ſunt acta, non poteſt ordinabiliter agi. Tertiò, ex *c. penult. de foro competen.* ibi: *Legitimè citatus*. Tandem, quia cùm ea citatio nulla ſit, nullum poteſt effectum operari, ſed perinde habetur, ac ſi facta non fuiſſet. Et ita docent *Gloſſ. c. Cùm plures, in fine, de offic. deleg. in 6. & ibi Jo. And. fine. Anchar. n. 6. q. 3. Dominic. n. 15. Francus fine. Archid. c. Novita, 2. q. 6. nu. 2. & d. c. Quamvis, n. unic. verſ. Fuerit*, ubi *Probus addit. ad Monach. n. 2. Hoſtienſ.* ſibi contrarius, *c. Olim, ad fi. de except. edem Jo. Andr. cap. Licèt undique, n. 8. de offic. deleg. & ibi Anc. fine, Anchar. q. 2. Card. q. 5. Imola n. 2. Idem Ant. c. penult. num. 11. de foro comp. & ibi Jo. Andr. num. 3. Abb. n. 6. Anchar. n. 4. Imola n. 3. Bellamera n. 2. notab. 1. & c. ſi. nu. 11. de off. deleg. Jaſ. l. More, n. 60. ff. de juriſd. omn. jud. Vitalis tractatu clauſularum, clauſula, Quòd non ſit melior conditio occupantis, nu. 7. Fel. cap. Gratum, n. 4. de off. deleg.* ubi limitat, niſi poſt citationem illam ſecuta ſit ſpontanea citati comparitio, & perſeverantia in judicio. Ad quod probandum multa affert.

17 Hinc deducitur primò. Si citatio fuit circumducta, & pars abſoluta à citationis inſtantia, dici rem integram. Quòd pronunciatum ſit citationem fuiſſe nullam. Sic *Bald. l. More, in 1. lectura, fine ff. de juriſd. omn. judic.* quamvis *Cacialup. ibi, n. 46.* dicat cogitandum, an poſſit dici rem non eſſe integram. Quia per citationis circumductionem magis videtur perpetuata juriſdictio quoad judicem. Quippe circumducendo interlocutus eſt: etſi effectus citationis ceſſaverit quoad partem. Et hoc eſt probabile.

18 Secundò deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione. An ſi delegatus vices ſuas alteri commiſerit, cenſeatur res non integra, & perpetuata juriſdictio? Quibuſdam placet rem jam non eſſe integram, etſi non in totum commiſerit vices. Ducuntur, quod ſubdelegatio illa manifeſtè ſit actus juriſdictionis, & ita cœperit uti juriſdictione: ita tradunt *gloſſ. c. Penult. verb. Proceſſum, de off. deleg. in 6. Hoſt. c. Licèt undique, n. 2. de off. deleg. & ibi Io. Andr. n. 6. Angel. l. Et quia, num. 6. fin. ff. de juriſdict. omn. jud. Paulus l. More, n. 9. ff. eod. tit. & ibi Roman. n. 14. Francus c. Quamvis, nu. 4. de off. deleg. in 6. Sylveſt. verb. Delegatus q. 6. num. 8.* Cæterùm dicendum eſt, per eam ſubdelegationem non deſinere rem eſſe integram. Probatur ex *c. penult. de off. deleg. in 6.* ubi dicitur, ſi delegatus ſubdelegaverat committendo vices ſuas, & moriatur primus delegans, antequam per delegatum illum, vel ejus ſubdelegatum, proceſſum in aliquo fuiſſet, expirare juriſdictionem. At ſi ſola ſubdelegatio efficeret rem non eſſe integram, non expiraret, quamvis nec delegatus, nec ſubdelegatus in aliquo proceſſerint. Item, quia quamvis ſubdelegare ſit actus juriſdictionis, non eſt tamen exercitium illius juriſdictionis delegatæ: ſed juriſdictionis conceſſæ à lege. Quippe lex eos caſus concedit, in quibus delegatus poteſt ſubdelegare. Et cùm juriſdictio à lege conceſſa ſit ordinaria, *l. Et quia, ff. de juriſdict. omn. jud.* ſubdelegatio illa eſt actus juriſdictionis ordinariæ. 3. quia eſto eſſet uſus juriſdictionis delegatæ, at non eſt uſus ejus circa negotium commiſſum: ac proinde negotium non dicitur cœptum, ut res deſinat eſſe integra. Quod petit textus. *c. Gratum, de offic. delegat.* Tandem, quia etſi ſit actus juriſdictionis, non eſt de actibus judicii, ſed ſit abſque cauſæ cognitione, & partibus abſentibus, & probatur per ſolum delegantis ſigillum. Quare nequit verè judex dici in aliquo proceſſiſſe. Quod petit textus *cap. penult. de off. deleg. in 6.* Et ita hanc partem tenent *Io. Andr. in. cap. penult. nu. 5. verſ. In gloſſ. quid dices: & ibi Francus n. 2. Dominic. n. 5. & c. Quamvis, n. 7. eod. tit. & lib. Abb. c. Paſtoralis in princ. n. 3. & c. Licèt undique, n. 4. & c. Gratum, n. 5. de off. deleg. Imola eod. c. Licèt undique, n. 2. Felinus cap. Relatum, num. 12. ad fi. eod. tit. Decius d. c. Gratum, in nova edit. num. 13. Iaſ. l. More, nu. 58. fine, ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Iacobinus in 1. lectura. num. 29. Barth. Socin. n. 78. Cacialup. à num. 42.* In eo tamen caſu vera erit prior opinio, ſi ſubdelegatio illa præſentibus ambabus partibus fiat. Tunc enim is actus citationi æquivalet: ac proinde res non erit integra: juxta dict. num. 11. Sic tradunt *Fignenus d. c. penult. n. 2. Dominic. d. c. Quamvis, num. 7. Bartol. Soc. d. l. More, n. 78.*

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione. An per 19 ſolam reſcripti præſentationem factam judici, deſinat res eſſe integra? Quidam enim id aſſerunt. Quia jam videtur judex cœpiſſe uti, efficiens, ut ſibi præſentetur reſcriptum, illudque acceptans. Ita *Hoſt. ſum. tit. de offic. deleg. §. Quibus modis finitur, n. 10. verſ. Quid ſi mortuus, in fine, & c. Licèt undique, n. 2. eod. tit. & ibi Io. Andr. num. 6. Bald. rubr. C. de in jus vocando, n. 5. Syl. verbo Delegatus, q. 6. num. 8.* Et ſic ait dicendum *Ant. c. Paſtoralis. § Quoniam, nu. penult. de reſcript.* ſuſtinendo opinionem num. 8. relatam, dicentem per actus citationi prævios deſinere rem eſſe integram. At dicendum eſt, id minimè ſufficere. Ducor, quia acceptare reſcriptum delegato præſentatum, non eſt incipere uti juriſdictione, ſed præparare ſe ad utendum, *l. Quemadmodum, ff. de in offic. teſtam. & c. Is qui, de procurat. in 6.* ibi: *Non poteſt poſt mandatum ſuſceptum, etiamſi eo uſus non fuerit.* Ubi ſupponitur ſuſcipere mandatum non eſſe eo uti. Et confirm. quia etſi ſola reſcripti præſentatio imprimat delegato juriſdictionem. At nullum juriſdictionis exercitium inducit. Quod petunt textus, *c. Gratum, c. Relatum, c. Licèt undique, de off. deleg.* ut res deſinat eſſe integra. Atque ita hanc partem tenent *Abbas c. Cùm veniſſet, n. 2. ad fi. de teſtib. & atteſtat. & ibi Card. num. un. verſ. in gloſ. 2. fine. Fel. d. c. Relatum, n. 12. verſ Item nemo, in fine Dominic. d. c. Is qui, in princ. nu. 3. notabili 4. Angelus, l. Et quia, n. 6. ff. de juriſd. omn. jud. Iaſ. l. More, nu. 58. ff. eo. tit.* Quod idem tenent omnes, quos n. 10. retuli, aſſerentes per nullum actum citationi prævium deſinere rem eſſe integram. Immò licèt ſuſtineamus ſent. nu. 8. relatam dicentem per actus citationi prævios deſinere rem eſſe integram, adhuc dicendum eſt non ſufficere reſcripti præſentationem. Ut bene tradit *Imola cap. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 10. de reſcript.* Quod adhuc retenta ea opinione, neceſſe ſit actus citationi prævios ejuſmodi eſſe, ut per eos uſus juriſdictionis inchoetur. Quod ſola reſcripti præſentatione non fieri probavi.

Sed meritò rogabis, quando res deſinat eſſe integra in reſcri- 20 ptis gratiæ, ut in commiſſionibus diſpenſandi? Ratio dubitandi eſt. Quod cùm non agitentur inter partes nulla eſt pars adverſa, quæ citari debeat, *Ant. c. Licèt undique, nu. 52. fine, & nu. 53. fine, de off. deleg.* ait per ſolam reſcripti præſentationem cum animo procedendi deſinere rem eſſe integram in his rebus. At meritò *Fel. c. Paſtoralis, §. Quoniam, num. 3. de reſcript.* non auſus eſt hoc affirmare, Quia rationes num. præcedenti allatæ concludunt per hanc præſentationem non cœptum eſſe uti juriſdictione. Quare dicendum eſt primum actum judicialem, qui expediri ſolet poſt reſcripti præſentationem, efficere, ne res deinceps ſit integra, atque eum exigi. Ut ſi judex jubeat fieri informationem veritatis precum. Quod in ſimili tradunt *Bart. Bald.* & alii quos refert & ſequitur *Maranta de ordine judicior. 4. p. d. 9. an ſit ſuper petitorio, n. 20. & p. 6. membr. 10. judicii de litis conteſtat. in princ. n. 2.* dicentes in cauſis, in quibus litis conteſtatio non requiritur, habere vim ipſius quoad effectus ex lite conteſtata productos, eum primum actum, qui ſolet immediatè fieri poſt litis conteſtationem in cauſis in quibus ea exigitur. Et ita *Fel. proximè allegatus* ait in his deſinere rem eſſe integram, ac juriſdictionem perpetuari, ſi judex mandaret vocari illum, cum quo diſpenſandum eſt, vel ſimilem juriſdictionis actum faceret.

Tandem dubitabitur, quando plures cauſæ committuntur 21 pluresve articuli in uno & eodem met reſcripto, an eo ipſo quòd in una cauſa in uno ve articulo cœptum ſit, cenſeatur quoad cæteras res non integra: ac proinde quoad omnia illa perpetuetur juriſdictio? Qua in re, ut à certioribus incipiamus, convenit inter DD. omnes allegandos, quando cauſæ illæ in eodem reſcripto contentæ, ſive contra unam, ſive contra diverſas perſonas, ſunt connexæ, citatione facta in una cauſa: & ſic illa incepta, deſinere rem eſſe integram: ac perpetuari juriſdictionem quoad alias: argumento ex *l. ſi. C. de duobus reis*.

Secundò convenit inter omnes, quando actus inceptionis, 22 ut citatio illa eſſet communis omnibus cauſis illis eiuſdem reſcripti, quamvis ſint contra diverſas perſonas, & minimè connexæ, cenſeri omnes inceptas, & quoad omnes perpetuari juriſdictionem. Erit verò citatio hæc communis, ſi facta ſit ſimpliciter, id eſt nulla cauſa illius reſcripti expreſſa. Quòd tunc non ſit maior ratio de una, quam de alia Ita *Ant. c. Licèt undique, n. 15. de off. deleg. & ibi Hoſt. num. 4. Imola nu. 3. & l. 2. §. Sed ſi quis, nu. 6. ff. de donat. Domin. c. Ne aliqui. num. 5. de hæret. in 6. Cacialup. l. More, num. 30. ff. de juriſd. omn. jud. Vitalis tract. clauſul. clauſula, Quòd non ſit melior conditio occupantis, n. 2.* Similiter hunc actum communem explicant aliqui exerceri per factam reſcripti plures illas cauſas continentis acceptationem à judice. Sic *Fel. d. c. Licèt undique, n. 1. verſ. Sed dubium eſt.* Atque idem aſſerunt auctores, quos n. 19. allegavi, aſſerentes per reſcripti acceptationem deſinere rem eſſe integram. Sed meritò *idemmet Fel. c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 2. de reſcr.* hoc reprobat. Atque verè reprobandum eſt retenta opinione, quam n. 19. tenuimus, nimirum: non deſinere rem eſſe integram, nec perpetuari juriſdictionem per ſolam reſcripti acceptationem.

Tertiò, ſi ſuſtineatur opinio nu. 8. relata, aſſerens per quem- 23 cumque actum citationi antecedentem deſinere rem eſſe integram, neceſſariò dicendum eſt, facta citatione in una illius reſcripti cauſa, deſinere quoad cæteras illius reſcripti, etiam non connexas, ac contra diverſas perſonas, rem eſſe integram. Ratio

Digitized by Google

eſt, quia citationi antecedere debent lectio notarii, & alia judicii præparatoria, quæ ſunt omnibus illis cauſis communia, ac proinde ratione hujus actus communis citationi prævii, dicentur omnes hæ cauſæ inceptæ: & ita juxta hanc ſententiam dicendum eſſe advertunt *Ant. cap. Paſtoralis*, §. *Quoniam. n. penult. de reſcript. & ibi Abbas n.* 5. At retenta veriori ſententia, quam nu. 10. tenuimus, nimirum, non deſinere rem eſſe integram per actus citationi prævios, eſt neceſſariò dicendum quando citatio eſſet ſpecialis circa unam illius reſcripti cauſam, non deſinere rem eſſe integram quoad alias ejuſdem reſcripti cauſas, ſi non ſint inter ſe connexæ, & ſint contra diverſas perſonas. Quippe nullus actus communis aliis cauſis non expreſſis effectus eſt, nec cauſæ inter ſe connectuntur, nec ſunt contra eandem perſonam. Quare nulla ratio ſuadet inceptionem in una cauſa extendi ad alias. Contineri enim eas omnes in eodem reſcripto, eſt omnino per accidens, nec aliquid refert ad illarum unitatem inducendam. Et ita fatentur omnes allegandi.

24 In duobus autem conſiſtit difficultas. Prius eſt, an quando illæ cauſæ non connexæ ejuſdem reſcripti, ſunt adverſus eandem perſonam, citatio illius perſonæ in una expreſſa cauſa, efficiat rem non eſſe integram quoad cæteras? Poſterius eſt, quando eſſet generalis cauſarum commiſſio facta generaliter, ac per modum unius, an modus hic unitatis commiſſionis efficiat, ut citatio in una extendatur ad alias non connexas, quamvis ſint contra diverſas perſonas? Et in priori difficultate quidam partem affirmantem tuentur. Ducuntur, quòd cùm juriſdictio ſit res indiviſibilis, incepta ſuper uno articulo contra perſonam citatam, reputatur perpetuata erga illam quoad omnes alias cauſas. Ita *Speculator, tit. De judice delegato*, §. *Reſtat videre, num. 6. verſ. Quid ſi ſuper. Anchar. c. Ne aliqui, num. unic. notabili* 2. *de hæret. in* 6.

25 At omnino dicendum eſt, non deſinere rem eſſe integram, nec perpetuari juriſdictionem quoad alias cauſas non inceptas. Quia judex ſuper uno ſolo articulo, una ve ſola cauſa citans, videtur ſuam juriſdictionem diviſiſſe: & perſona citata non tenetur reſpondere, niſi circa illum articulum. Ergo quoad alios, res manet integra. Et ita ſentiunt *Innoc. c. Licèt undique, n. 2. verb. Expiravit, de offic. deleg. & ibi Joan. Andr. n.* 17. *Card. q.* 7. *Bellamera n.* 11. *Henricus n.* 3. *Bart. l. More, n.* 14. *ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Paul. n.* 10. *Zaſius n.* 39. *Fulgoſ. fine. Jacobin. in* 1. *lectura, n.* 37. *Angel. l. Et quia, n.* 5. *ff. eod. tit. Imola, c.* 3. *Paſtoralis*, §. *Quoniam, n.* 9. *de reſcript. Domin. c. Ne aliqui, n.* 5. *de hæret. in* 6.

26 Circa poſteriorem difficultatem num. 24. propoſitam, nempe, quando plures cauſæ committuntur per modum unius, nec ſunt inter ſe connexæ. At non expreſſim ſingulæ delegantur cauſæ, ſed ſub quadam univerſitate. Ut ſi quiſpiam conſtituatur judex delegatus ad univerſitatem cauſarum talis territorii, an citatio in peculiari cauſa efficiat rem non eſſe integram, ac perpetuet illius judicis delegatam juriſdictionem quoad cæteras cauſas? Quibuſdam pars negans placet. Ducuntur per *cap. Ne aliqui, de hæret. in* 6. ubi tanquam quid ſpeciale favore fidei decernitur, ne delegata Inquiſitorum poteſtas pereat quoad negotia non cœpta morte delegantis. At illi ſunt delegati ad univerſitatem cauſarum fidei. Secus ergo eſt in cæteris delegatis ad univerſitatem cauſarum. Secundò, per *c. fi. de offic. legati in* 6. ubi deciditur conſervatorum poteſtatem expirare quoad negotia non inchoata morte delegantis. Cùm tamen illis delegari ſoleant cauſæ, ſub quadam generalitate, & unica commiſſione. Tertiò per *l. Quid tamen, in prin. ff. de arbit.* ubi reputantur plura compromiſſa, quando plures cauſæ in eodem compromiſſo includuntur. Si ergo hæc commiſſio ad univerſitatem cauſarum non reputatur unica, ſed multiplex, inceptio in una cauſa non efficiet, ut cenſeatur judex in omnibus incepiſſe. Et ita hanc partem tuentur *Bald. l. Mandatum*, 15. *n.* 4. *C. mandati. Imola, cap. Paſtoralis*, §. *Quoniam, n.* 9. *de reſcript. & ibi Felinus n.* 2. *& n.* 3 *fallent.* 4. *& c. Relatum, n.* 13. *de offic. deleg. Alberic. l. More, n.* 24. *ff. de juriſd. omn. jud. & ibi Roman. n.* 18. *Alexand. n.* 37 *Fulgoſius fine.* Et in hanc licèt dubius magis inclinat *Jacobinus ibi, in* 1. *lectura, n.* 38.

27 Quamvis autem ſit ſatis probabile hoc: at probabilius reputo cenſeri cœptum quoad omnes cauſas ſic commiſſas, & ſic quoad eas perpetuari juriſdictionem. Ducor, quod tunc cenſeatur unica commiſſio facta, ac proinde cum judex incipit ea uti in quavis cauſa, cenſetur jam plenè incepiſſe uti ſua juriſdictione delegata; nec res eſſet integra quoad omnes cauſas ſic ſibi commiſſas. Quod minimè contingit, quando plures cauſæ commiſſæ exprimuntur ſpecialiter, ſed tunc ſunt plures commiſſiones. Quæ differentia inter utrumque committendi modum conſtat ex *l. Scire debemus*, 29. *in princ. ff. de verb. oblig.* ubi deciditur totidem ſtipulationes, quot ſunt ſpecies, vel ſummæ ſpecialiter deſignatæ: at unicam eſſe, quoties res univerſaliter deſignantur. Nec textus num. præcedenti adducti in contrariæ ſententiæ favorem, illam probant. Nam ad *c. Ne aliqui*, reſpondetur favorem fidei ibi inductum in eo conſiſtere, ut non expiret inquiſitorum poteſtas morte Pontificis delegantis re omnino integra, ac nulla cauſa inchoata: & quoad cauſas, quæ nondum emerſerant. Ut expreſsè ibi dicitur. Atque in hoc eum ſpecialem favorem verſari, docent *Decius cap. Paſtoralis*, §. *Quoniam. in nova editione, num.* 18. *de reſcr. Jaſon l. More, num.* 56. *ff. de juriſd. omn. judic.* Ad *cap. fi.* reſpondet idem *Decius eod. numer.* 18. non eſſe ibi commiſſas plures cauſas ſimul in eodem reſcripto. Sed *Jaſon eod. num.* 56. reſpondet cum textum uti verbo, Volumus, de cujus natura eſt denotare eſſe novum jus, teſte *Gloſſa clem. un. verb. Volumus, de offic. vicar.* unde cum inducat jus novum exorbitans à jure communi, & loquatur in officio conſervatorum, quorum poteſtas maximè ordinariis præjudicat, non eſt ad alios delegatos trahendus. Ad *l. Quid tamen*, reſpondet *Decius num.* 19. dici plura compromiſſa impropriè: & id colligitur ex iis textus verbis: *Quaſi plura ſint compromiſſa.* Et ideò hujus ſententiæ ſunt *Bartol. d. l. More, num.* 14. *& ibi Paulus nu.* 10. *Decius num.* 56. *Jaſon num.* 36. *Caesalup. num.* 30. *Curtius junior, num.* 85. *&* 83. *Angelus, l. Et quia, num.* 5. *ff. de juriſd. omn. judic. Bald. cap. Paſtoralis*, §. *quoniam, paulo poſt princip. verſic. Conſidera quod interdum, de reſcript. & cap. Licèt undique, num.* 6. *de offic. deleg.* ubi *Ant. num.* 15. *Anchar. quæſt.* 4. *Imola, num.* 3. *& l.* 2. §. *Sed ſi quis, num.* 6. *ff. de donat. Viſulis tractatu clauſul. clauſula, quando non ſit melior conditio occupantis, nu.* 2. *Maranta de ordine judiciorum*, 4. *p. d.* 5. *An judicium ſit ordinarium vel delegatum, n.* 61.

Hanc ſententiam intelligunt quidam ex his Doctoribus, ut 28 ſunt *Baldus & Curtius junior, numero præcedenti allegati*, quando delegatio illa eſſet ad univerſitatem cauſarum. Ut quando quis conſtitutus eſſet delegatus ad omnes cauſas alicujus territorii: ſecus ſi ſit ad generalitatem cauſarum. Ut ſi delegatio eſſet ad cauſas pupillorum omnium. Et id probat *Curtius junior ex cap. finali de offic. legat. in* 6. ratione cujus textus hoc tenendum affirmat. Quamvis ratio Bartoli deducta ex *l. Scire debemus*, quam num. præcedenti adduxi, æquè procedat in delegatione ad generalitatem cauſarum. Sed in exemplo cauſarum pupillorum, per hos Doctores adhibito, verius eſt eſſe delegationem ad univerſitatem cauſarum (ut probavi lib. 3. diſp. 31, nu. 4.) Et credo veram eſſe ſententiam, num. præcedenti relatam, etſi delegatio non ſit ad univerſitatem, ſed ad generalitatem cauſarum. Nam ratio Bartoli & ſequacium deducta ex *l. Scire debemus*, æquè procedit in generalitate cauſarum, quando non expreſſim ſingulæ illæ cauſæ committuntur, ſed generaliter, ac per modum unius. Et ita *Bartolus*, qui ejus ſententiæ patronus eſt, ſolùm eum caſum excepit, in quo plures illæ cauſæ expreſſim delegantur.

Ex his infertur, quid ſentiendum ſit in diſpenſationibus, 29 ac reliquis commiſſionibus non contentioſis. An quando plures illæ alicui committuntur, ut poteſtas diſpenſandi cum pluribus perſonis nominatis in favorem earum, cenſeatur res non integra, ex eo quod commiſſarius cum una diſpenſare cœperit, quoad alias cum quibus non cœpit? (non tracto hic an expiret ea diſpenſandi poteſtas quoad alias, etiamſi res dicatur integra quoad illas: ut dicunt quidam Doctores ex iis, quos allegabo: quia de hoc agam à numero 89. ſed tantùm tracto hic, an res dicatur integra quoad alias.) Quidam abſolutè cenſent dici rem integram quoad alias perſonas. Quia quoad ipſas nullus juriſdictionis diſpenſandi actus exercitus eſt. *Sic Speculator titul. De diſpenſatione*, §. *Dicendum reſtat. numero* 19. *fin. Archid. capit. Dudum*, 18. *quæſt.* 2. *numero* 5. *& ibi Bellamera, num.* 1. *verſ. Præterea quæritur.* Sed ſic diſtinguendum eſt. Si commiſſarius fecit actum communem omni diſpenſationi, res non eſt integra quoad omnes; ſecus ſi actum ſolùm ſpecialem exercuit, quoad diſpenſationem, quam conceſſit. Ratio eſt, quia cùm una diſpenſatio nil prorſus habeat commune cum alia, ex eo quòd ſit cœptum uti una, non deſiit res eſſe integra quoad aliàs. Ita tradunt *Joan. Andr. addit. ad Speculator. titul. De diſpenſatione*, §. *Dicendum reſtat, num.* 19. *verb. Ergo tu diſtingue: & cap. Ex tua, num.* 8, *de filiis presbyter. & ibi Ant. numer.* 7. *Abbas numer.* 4. *Bellamera ad fi. verſic. Quod poſſet, & cap. Licèt undique, numer.* 11. *&* 17. *de offic. delegat.* ubi *Henric. numer.* 4. *Fel. cap. Paſtoralis*, §. *Quoniam, num.* 2, *de reſcript. Roſella verb. Gratia, num.* 1. *& ibi Angel. num.* 2. *Sylveſt. quæſt.* 2. *Tabiena, quæſt.* 5. *num.* 6. Actus autem communis omni diſpenſationi erit acceptatio reſcripti, in quo facultas diſpenſandi cum omnibus illis perſonis committitur. (Si teneamus ſententiam nu. 19. & 20. relatam, ut per illam deſinat res eſſe integra.) Sed cùm illam ibi reprobarim, dicendum eſt cum *Felino d. c. Paſtoralis*, §. *Quoniam, n.* 3. eſſe actum communem ſi mandaret delegatus citari omnes illas perſonas, cum quibus diſpenſandum eſt, ut probaret veritatem precum, vel ſimilem actum faceret. Quia in his non contentioſis, per hos judicis actus deſinere rem eſſe integram, probavimus numero 20.

S U M M A R I U M.

Poteſtas delegati ad literas juſtitiæ exequendas expirat morte concedentis re integra, ſecus quando non eſt integra, n. 30.

An geſta per delegatum dum mors delegantis ignoratur valeant: & quid, quando delegans in excommunicationem incidit: vel ſi Epiſcopus ſit excommunicatus, an ſuſpendatur juriſdictio delegati, vel Vicarii? Remiſſivè, n. 31.

An pereat hæc poteſtas delegati finito delegantis officio, ſicut morte, num. 32.

An poteſtas à Principe delegata pereat morte Principis, re integra, num. 33.

Quid,

Quid, ſi delegatus ille ſit ad univerſitatem cauſarum, n.34.
An ſi delegatus ſubdeleget, mortuo delegatore integra, expiret poteſtas ſubdelegati? explicantur caſus in quibus hoc poteſt diſcuti, n.35.
Quid, ſi moritur delegatus ſubdelegans, ſive uti cœperit juriſdictione ſive non ſuperſtite tamen primo ordinario delegante, an expiret ſubdelegati juriſdictio, n.36.
Quid, quando moritur primus ordinarius, & res eſt integra quoad delegatum, non tamen quoad ſubdelegatum, n.37.
Quid, ſi è contra, res tunc eſt integra quoad ſolum delegatum, n.38.
An poteſtas delegata hæc expiret ipſo jure, an ſolum ope exceptionis, morte delegantis re integra. Refertur quædam ſententia, n.39.
Explicatur ſententia Authoris, n.40.
An poſſit tunc delegatus procedere, ſi utraque pars conſentiant, n.41.
An ea poteſtas expiret morte, quando non datur nova poteſtas ad actum, ſed excitatur antiqua, n.42.
Quid, ſi juriſdictio delegata ſit acceſſoria gratiæ jam factæ? Et explicatur late c. Si ſuper gratia, de off. deleg. in 6. & an poteſtas conſervatorum expiret morte concedentis re integra, n.43.
Quid, ſi poteſtas illa delegata ſit commiſſa nomine dignitatis delegantis, an expiret morte delegantis re integra, n.44.
An commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrimonii, aliiſve rebus commiſſæ in forma communi Ordinariis, cenſeantur datæ nomine dignitatis Pontificiæ? Proponuntur probantia partem affirmantem, num. 45.
Explicatur ſententia auctoris: & an verba Auctoritate noſtra, vel quando utrumque delegantis nomen exprimitur, efficiant, ut cenſeatur commiſſio facta nomine dignitatis: & quid ubi eſt dubium numero 46.
An præcepta ſuperiorum expirent morte mandantis, n.47.
Poſt n. 47. invenies alia ſummaria.

30 QUÆSTIO II. An poteſtas delegata ad literas juſtitiæ exequendas expiret morte concedentis? Certiſſima regula eſt: juriſdictio hæc expirat, quando moritur concedens re integra, id eſt, antequam delegatus cœperit juriſdictione uti. Secus ſi res non erat integra. Habetur expreſſè *c. Gratum, c. Relatum, c. Licèt undique, de offic. delegat. & l. Et quia 6. ff. de juriſdict. omn. judic.* Et ratio eſt, quòd tunc non ſit gratia vel favor, ſed quoddam mandatum de juſtitia facienda. Mandatum autem expirat morte mandantis re integra, *l. Mandatum, C. mandati.* Item quia per delegationis actum non transfertur efficaciter juriſdictio in delegatum, donec ea uti cœperit. Ut expreſſè habetur *cap. Quamvis, de offic. deleg. in 6.* ibi: *Cùm juriſdictio (ex quo ipſo uſus non extitit) non cenſeatur in eum efficaciter tranſiviſſe.* Quare cùm juriſdictio re integra ſit cum effectu penes delegantem, & per ipſius mortem extinguatur juriſdictio ſua, extinguetur quoque juriſdictio delegata. Quia extincto jure auctoris, extinguitur quoque jus ſucceſſoris, argumento ex *l. Lex vectigalis, ff. de pignoribus.* At per juriſdictionis exercitium ante delegantis mortem, juriſdictio radicatur in perſona delegati, ita ut efficaciter in eum tranſierit: ut colligitur à contrario ſenſu ex *d. c. Quamvis.* Et ideò morte ipſius delegantis non extinguitur juriſdictio hæc delegata, quando res non erat integra, ſed ipſa uti cœptum eſt.

31 An verò hoc procedat, ſi mora delegantis ignoretur: ita ut geſta tunc per delegatum, qui ante mortem delegantis non cœperat uti juriſdictione, ſint irrita? dixi lib. 3 diſp. 22. n. 55. & 56. Et quid, quando delegans in excommunicationem incidit, vel Epiſcopus, an poſſit delegatus aut Vicarius procedere? dixi eodem lib. 3. diſp. 30. n. 3. & 7.

32 Sicut autem morte delegantis re integra perit juriſdictio delegata: ita etiam finito officio delegantis re integra. Quia cùm finito officio perinde extinguatur juriſdictio ac morte naturali, jure optimo finiri officium, ac naturaliter mori æquiparantur quoad extinctionem poteſtatis delegatæ re integra. In utroque enim eventu æquè procedit ratio nu. 30. tradita. Et ita tenent *Gloſſa cap. Licèt undique, in fine, de offic. deleg. & ibi Abbas nu. 7 Bald. num. 8 fine. Imola n. 9. Bellamera 13. q. 8. Bart. l. More, num. 15. ff. de jur. omn. judic. & ibi Romanus num. 15. Decius n. 57. Bart. Socinus num. 61. Curtius junior n. 87. Jacobinus in 2. lectura n. 34. Zaſius n. 39. Cacialupus n. 29 Bellapertica n. 15. Emmanuel Sa ſum. verb. Delegatus, n. 3.* Et ita deciditur *l. regia 21 tit. 4. part. 3.* Quamvis (ut notat *ibi Greg. Lopez verb. O perdiere*) attento jure communi erant opiniones. Nam *Albericus d. l. More, n. 21.* tenuit contrarium.

33 Procedit autem regula, quamvis ſit delegatus Principis. Quippe ejus juriſdictio delegata perit morte Principis re integra. Quamvis contrarium cenſeant aliqui (ut refert *Gloſſa l. Et quia 6. verb. Principaliter, ff. de juriſd. omn. judic.*) malè intelligentes eum textum, ibi: *Et quia nec principaliter ei juriſdictio data eſt.* Sed eorum verborum ſenſus eſt: Quia juriſdictio non eſt conceſſa jure proprio, & ſic non eſt ordinaria, perit morte concedentis re integra. Et probatur, quia ratio nu. 30. hujus tradita procedit æquè in Principis delegato, ac in aliis delegatis. Idem probatur ex *cap. Licèt undique de offic. deleg.* ubi expreſſè dicitur delegationem à Pontifice factam expirare morte ipſius re integra. Et *c. Si cum nulla de præbend. in 6.* deciditur delegationem Papæ ad gratiam faciendam ceſſare obitu ipſius re integra. Atque ita docent *Gloſſa d. l. Et quia, verb. Principaliter. Bar.* dicens eſſe omnium, *l. More, n. 7. ff. de juriſd. omn. judic. & ibi Bald. 1. lectura, n. 6. q. 3. Albericus n. 12. Decius n. 13 & 17. Alex. n. 9. Jaſon n. 6. Bellapertica num. 16. Cacialupus n. 44. Jacobinus in 1. lectura nu. 13. Ant. c. Relatum, nu. 9. de offic. deleg. & ibi Bellamera an. un. Card. cap. Gratum, oppoſit. 7. eod. tit. Maranta de ordine judicior. 4. p. d. 5. an judicium ſit ordinarium an delegatum, n. 61.*

Secundò, procedit regula, quamvis delegatus ille ſit ad univerſitatem cauſarum. Ejus enim juriſdictio perit morte concedentis re integra. Prob. per locum à ſpeciali, ex *cap. Ne aliqui de hæret. in 6.* ubi deciditur favore fidei officium inquiſitorum non ceſſare morte concedentis re integra. Cùm tamen eorum poteſtas ſit delegata ad univerſitatem cauſarum. Ut notant *Jo. Andr. & DD. c. Per hoc de hæret. in 6.* Ergo ubi non eſt is favor, ceſſat morte concedentis re integra. Præterea quia etſi hujuſmodi juriſdictio æquiparetur in multis juriſdictioni ordinariæ: at non in omnibus conveniunt, & maximè ubi ſubeſt diverſa ratio. Nam ratio ob quam extinguitur juriſdictio delegata ad particulares cauſas, quam n. 30. tradidimus, militat etiam in juriſdictione delegata ad univerſitatem cauſarum. Quia juriſdictio remanet penes delegantem, & nomine proprio hic delegatus nil habet, *c. Sanè, de offic. deleg. & l. 1. ff. de offic. ejus cui mandata eſt juriſd.* Atque ita tenent *Abbas cap. Relatum, n. 7. de offic. deleg. & ibi Decius in nova edit. n. 36. Bald. c. Licèt undique, n. 6. eod. tit. Fel. c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 3. fallentia 4. de reſcr. Alex. l. More, nu. 29. & 37. ff. de juriſd. omn. judic. & ibi Jaſ. n. 9. & 19. Fulgoſ. n. 18. Jacobin. in 1. lectura, nu. 26. Maranta de ordine judicior. 4. p. d. 5. an judicium ſit ordinarium vel delegatum, nu. 61.* Quare audiendus non eſt *Anchar. d. c. Licèt undique, q. 4.* contrarium ſuſtinens. Ducitur, quòd hic delegatus æquiparetur ordinario. Sed jam reſpondimus non æquiparari in omnibus. 34

Major autem difficultas eſt, quando delegans ſubdelegavit, an pereat juriſdictio ſubdelegati mortuo primo ordinario, qui delegato delegavit, vivente delegato ipſo: vel mortuo delegato, qui ſubdelegavit, ſuperſtite adhuc primo ordinario? Et ut diſtinctè procedamus, in triplici caſu poteſt hoc in dubium verti. Primus eſt, quando moritur delegatus, qui huic ſubdelegavit, ſive uti cœperit juriſdictione, ſive non, ſuperſtite tamen primo ordinario, qui delegavit: & res eſt integra quoad ſubdelegatum, utpote, qui juriſdictione uti non cœpit? Itaque an ſatis ſit, ne pereat juriſdictio ſubdelegati morte ſubdelegantis re integra, ſuperſtitem eſſe primum ordinarium delegantem? Secundus eſt, quid ſi moriatur primus ordinarius delegans, & res eſt integra quoad delegatum, quia uti non incepit: non autem quoad ſubdelegatum, qui jam uti cœperat? Tertius eſt, quid ſi dum moritur primus ille ordinarius, res non erat integra quoad delegatum, integra exiſtente quoad ſubdelegatum? 35

In primo caſu quadruplex eſt dicendi modus. Primus ſentit non expirare juriſdictionem ſubdelegati. Quia etſi ſubdelegans, à quo immediatè juriſdictionem accepit, obierit re exiſtente quoad ſubdelegatum integra, ſubdelegatus enim uti non cœperat: at ſuperſtes eſt primus ordinarius delegans, qui fons & radix ejus juriſdictionis eſt. Atque ita non poteſt dici juriſdictio delegans omnino extincta. Sic ſentiunt *Angelus, l. Et quia, n. 3. ff. de juriſd. omn. judic. Caccialupus l. More, num. penult. ff. eod. t.* dicens eo anno pendenti lite coram Vicario Archiepiſcopi Senenſis fuiſſe ita judicatum. Et refert pro ſe *Innocentium, l. Licet undique, num. 2. fine, verſ. Alii autem, de offic. deleg.* ubi verbis valde obſcuris utitur, & dicens fortè ita eſſe. Et eiſdem omnino verbis loquuntur *Hoſtienſ. ibi n. 4. Joan. Andr. n. 18. Speculator tit. de judice delegato, §. Reſtat videre, n. 7. verſ. Quod ſi delegatus.* Secundus dicendi modus ſentit expirare eam ſubdelegati juriſdictionem. Quia cum adhuc non ſit efficaciter in ſubdelegatũ tranſmiſſa, eo quòd ſubdelegatus ea uti non cœpit, pendet ejus duratio à vita delegati ſubdelegantis, à quo immediatè profecta eſt. Sic *Anchar. eo c. Licèt undique, q. 5.* Tertius eſt, cum quadam diſtinctione. Aut ſubdelegatio facta eſt in totum, nempe, committente delegato omnes vices ſuas: & tunc non extinguitur. Secus autem, ſi pro parte delegati. Ratio diſcriminis ea eſt. Quia quando ſubdelegatio fit in totum, delegatus à ſe totam juriſdictionem abdicat: & ideò non appellatur tunc ad ipſum ſubdelegantem, ſed ad primum ordinarium, *c. Super quæſtionum, §. Porrò, de offic. deleg.* Quare juriſdictio ſubdelegata pendet tunc à ſolo primo ordinario delegante, atque ipſo ſuperſtite non perit, quantumcumque moriatur re integra delegatus ſubdelegans. Quia non extinguitur fundamentum. At quando ſubdelegatio fit pro parte, delegatus non abdicat à ſe totam juriſdictionem, & ideò appellatur ad ipſum: juxta *d. §. Porrò.* Quamobrem juriſdictio ſubdelegata pendet ab ipſius delegati juriſdictione: & per conſequens morte hujus contingenti, dum res ex parte ſubdelegati eſt integra, peribit hæc ſubdelegata juriſdictio. Sic tenet *Barth. Socinus, d. l. More, num. 74.* Quartus modus eſt, quem amplectitur *Jaſon d. l. More, num. 13.* ubi relata prima opinione ait melius dicendum, prout in ſimili tradit *Bart. l. 2. ff. de curatore bonis dando*, ubi in fine principii tractans *Bartolus*, an ſubſtitutus à procuratore debeat cavere rem ratam dominum habiturum, ſic diſtinguit: Si procurator ex mandato ſibi à domino facto ſubſtituit, tunc dominus videtur illum conſtituere, quem procurator ſubſtituit, *l. 1. § penul. ff. de procurator.* Et ideò tunc cavere debet rem ratam dominum habiturum. Quippe tanquam à domino conſtitutus agit. Si verò procurator ſubſtituit jure ſuo, debet 36

cavere rem ratam procuratorem habiturum, quòd ab ipſo ſubſtitutus cenſeatur. Quare juxta hoc dicendum eſt ſic: Quando delegatus ex ſpeciali poteſtate ſibi à delegante tradita ſubdelegat, non perit poteſtas ſubdelegati morte ſubdelegantis re iotegra, ſi primus ordinarius delegans ſuperſtes ſit, quia ipſe ſit prima radix, & cenſeatur ſubſtituens. Secus delegato ſubdelegante jure proprio in caſu, in quo ſubdelegare poteſt. Quia tunc non primus ordinarius, ſed ipſe delegatus cenſetur ſubſtituere. Sed hæ omnes ſenteotiæ ſunt ſatis probabiles: at ultima præ cæteris mihi placet.

37 In ſecuodo caſu, nempe, quaodo moritur primus ordinarius delegans, & res eſt integra quoad delegatum, non tamen quoad ſubdelegatum, quia delegatus juriſdictione uti non cœperat, at ſubdelegatus cœperat: videtur expirare juriſdictio ſubdelegati. Quia morte expirarunt juriſdictio primi deleganiis, & delegati ſubdelegantis, res enim erat integra quoad ipſum. Expirabit ergo juriſdictio ſubdelegati, utpote cui deficit fundamentum, cui innitebatur. At dicendum eſt, nullo modo eam expirare. Quia cum jam ſobdelegatus cœpiſſet uti, radicata eſt juriſdictio io ſeipſo, ac proinde ejus duratio jam noo pendet à primo delegante, aut ſubdelegante. Et pro hac parte eſt textus apertus, *c. penult. de offic. delegat. in* 6. ubi ponderat textus, ut juriſdictio ſubdelegati expiret mortuo primo ordinario delegante, non eſſe proceſſum in aliquo per delegatum, vel ipſius ſubdelegatum. Et ita docent *Dominicus ibi, n. 5. Francus n. 2. Imola c. Licèt undique, n. 2. de offic. deleg.*

38 Io tertio caſu, quando obit primus delegans re exiſtente oon integra quoad delegatum, integra verò quoad ſubdelegatum: videtur expirare ſubdelegata juriſdictio. Quòd primus delegans, qui fons ac radix juriſdictionis ſubdelegatæ eſt, objerit, nec ſubdelegatus cœperit uti juriſdictione. At ex dictis num præced. conſtat eam non expirare. Quia ne expiret, ſatis eſt ipſummet ſubdelegatum, vel delegatum ſubdelegantem cœpiſſe uti juriſdictiooe ante primi ordinarii delegaotis obitum: ut conſtat ex *c. penult. de offic. deleg. in* 6. Et tenent *ibi Gloſſa, verb. Proceſſum. Domin. n. 5. Francus n. 2. Ferretus conſ.* 158. *n.* 1. *&* 2. *vol.* 1.

39 Inſuper dubitabis, an poteſtas delegata hæc expiret ipſo jure mortuo delegante re integra? Quibuſdam placet non expirare ipſo jure, ſed ope exceptionis, ac proinde ſi pars adverſa non excipiat, valere geſta ab eo delegato. Ducuntur ex *c. penult. de offic. deleg. in* 6. ibi: *Quia exceptionem coram ſe propoſitam, quod antequam per eum vel per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuiſſet, delegans fuerat viam univerſæ carnis ingreſſus.* Secundò, ex *c. Cum veniſſet, de teſtib. & atteſt.* ex quo videtur conſtare poſſe mortuo delegante re integra, delegatum procedere ex partium cooſenſu. At ſi juriſdictio expiraſſet, non poſſet partium conſenſus illam conferre. Tertiò, qoia tempus datæ inſpiciendum eſt, *c. Eam te, de reſcript. & tempore præſentationis reſcripti*, imprimitur juriſdictio ipſi delegato. Ergo mors delegantis poſtea contingens non efficiet juriſdictiooẽ delegati ipſo jure expirare. Et ideò ita tenent *Innoc. c. Licèt undique n. 2. fi. verſ. Aliis autem, de offic. deleg. Goffredus, Philippus & Brixienſis*, quos refert ac ſequitur *Archid. d. c. penult. n. 2. Specul. tit. de judice delegato, §. Reſtat videre, n. 7. verſ. Quod ſi delegatus. Hoſtienſ. ſum. t. de offic. deleg. §. Et qualiter, nu.* 11 *verſ. Vel receſſum.* Et io hanc partem magis inclinat licèt dubius *idemmet Innocent. d. c. Cum veniſſet, n.* 1. addens ſaltem conſtare poſſe ex partium conſenſu juriſdictionem hujus delegati prorogari.

40 At tenendum eſt tanquam veriſſimum expirare ipſo jure. Probatur ex *c. fi. verſ. Officium, de offic. deleg. in* 6. ibi: *Officium autem conſervatorum ipſo jure, quoad non cœpta negotia, per obitum concedentis volumus expirare.* Et *c. Si cui nulla, de præbend. in* 6. ibi: *Expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Prætereà, quia multa ſunt jura ſignificantia expirare juriſdictionem ipſo facto. Nullam enim de partis exceptione meotionem faciunt: ut *cap. Gratum, c. Licèt undique, de offic. deleg.* Et nullum jus apertè dicit oppoſitum. Nec obſtant in contrarium adducta oum. præcedenti. Quia *eod. c. penult.* fuit exceptum & appellatum, ut evitaretur gravamen facti: at non dicitur ibi id fuiſſe neceſſarium. Ad *c. Cum veniſſet, de teſtib. & atteſt.* dic ſolùm ibi tolli appellationem, ut patet ibi: *Ne appellatio.* Non enim poterat pars impedire confirmationem ſeotentiæ innitens appellationi, utpote, quæ illi renuntiaret facto ſuo, agens poſt appellationem coram judice à quo appellarat. At poterat nullitatis via ſe tueri adverſus ſententiam. Ad 3. dic, licèt juriſdictio imprimatur à tempore præſentationis reſcripti, at eam ooo eſſe efficaciter radicatam in delegato, donec uti ea cœperit: ac proinde ante illius uſum pendere ejus durationem à juriſdictione delegantis, quæ ejus morte extinguitur. Et ideò hanc ſententiam tuentur *Gloſſa, l. penult. verb. Ignoraſſent, ff. Si certum petat. & c. fi. verb. Ipſo jure, de offic. deleg. in* 6. *& d. c. Cum veniſſet, verb. Poſteà egerit. Et ibi Hoſtienſ. paulò poſt principium, Joan. Andr. n.* 10. *Ant. n. penult. Card. nu. unico, verſic. In gloſſa* 2. *Abbas n.* 2. *Imola num.* 2. *Baldus n.* 1. *verſic. Sed contra, Fel. n.* 3. *verſic. In eadem gloſſa: Bellamera num.* 4. *&* 5. *idem Hoſt. cap. Licèt undique num.* 4. *fine, de offic. deleg. & ibi Joan. Andr. num.* 19. *Card. quæſt.* 12. *Imola fine, Bellamera num.* 14. *idem Imola, cap. Gratum, num.* 5. *eodem tit.* ubi *Felinus fine, Decius in nova editione, n.* 36. *idem Card. cap. Relatum, in fine, eodem tit. idem Decius c. Si duobus, in nova editione, num.* 34. *de appellat. idem Anchar. c. penultimo, n.* 3. *notabili* 3. *de offic. deleg. in* 6. *& ibi Dominicus numero* 5. *verſic. in fine gloſſæ. Francus numero* 3. *& cap. finali, §. Officium, numero* 1. *eodem tit. & l. Idem Imola cap. Literis, ad finem, de reſcript. Bartol. l. More num.* 18. *ff. de juriſdict. omn. judic. & ibi Paulus numero* 11. *Jaſon num.* 7. *& fine. Decius num.* 14. *&* 63. *Barthol. Socinus num.* 70. *Curtius junior num.* 95. *Zacius num.* 41. *Jacobin. in* 1. *lectura fine. Caccialupus num.* 32. *Faber §. Item ſi adhuc, num.* 11. *Inſtit. et a mandati Maranta de ordine judicior.* 4. *p. diſt.* 5. *an judicium ſit ordinarium. num.* 68. *Bellamera deciſione* 542. *num. unic. Mandoſius regula Cancellar.* 10. *de annali, q.* 2. *num.* 4. *Zevallos quæſt. pract. q.* 424. *fine.*

41 Hinc deducitur, mortuo delegante re integra minimè poſſe delegatum in cauſa procedere, etſi partes conſentiant, nec valere proceſſum. Quia cum ejus juriſdictin omnino extincta ſit, nequit ex partium conſenſu prorogari. Conſenſus enim hic nequit eum judicem conſtituere, qui judex non eſt, *l. Privatorum, C. de juriſdict. omn. judic.* Sic docent *Gloſſa cap. Cùm veniſſet, verb. Poſteà egeris, de teſtib. & atteſt. Et ibi Hoſtienſis paulò poſt princ. Joan. Andr. num.* 10. *Baldus num.* 1. *Card. num. unico, verſic. In gloſſa* 2. *Imola num.* 3. *Bellamera n.* 4. *&* 5. *Decius c. Gratum, in nova editione, n.* 36. *de offic. deleg. & ibi Fel. fine. Anchar. cap. penult. n.* 3. *notabili* 3. *de offic. deleg. in* 6. *& ibi Francus n.* 3. *Barthol. Socinus, l. More, nu.* 72. *ff. de juriſdict. omn. judic. & ibi Paulus num.* 18. *Decius n.* 13. *Jaſ. nu.* 7. *& fine, Caccialupus n.* 32.

42 Tandem regula tradita ut juriſdictio delegata pereat morte delegantis re integra, temperatur tripliciter. Primò, ut intelligatur quando datur nova poteſtas ad actum per illam commiſſionem, ita ut exercitio actus gerat mandatarius vicem mandantis: quando enim non datur nova poteſtas, ſed excitatur antiqua, non expirat. Ut contingit in præcepto quod datur habenti aliàs poteſtatem. Tunc enim cum non detur oova poteſtas, ſed excitetur ordinaria per commiſſionem, *c. Licèt, & c. penult. de off. ord.* non expirat morte mandantis re integra. Quia ceſſat ratio nu. 30. tradita, ob quam poteſtas delegata expirat. Et de hoc eſt textus cum *Gloſſa auth. Ut nulli judicum, §. De hoc verò jubemus.* Sic tradunt *Bartolus l. More, nu.* 5. *ff. de juriſ. omn. judic. & ibi Jaſon num.* 61. *Abbas, cap. Relatum, in fine, de offic. deleg. & ibi Fel. num.* 13. *Decius in nova editione, n.* 41. *& rubr. C. de mandatis Principum, nu.* 13. Qui tamen *eod. cap. Relatum, num.* 41. bene hoc intelligit, quando taliter eſſet facta commiſſio illa, ut ooo alteraretur poteſtas, quæ priùs competebat.

43 Secundò temperatur, niſi juriſdictio delegata ſit acceſſoria gratiæ jam factæ. Sicut enim gratia facta non perit morte concedentis re iotegra, ita nec ea poteſtas acceſſoria, ſed principalis gratiæ naturam ſequitur. Ita expreſsè definitur *cap. Si super gratia, de off. deleg. in* 6. *de poteſtate exequutori data ad exequendam gratiam à Sede Apoſtolica conceſſam*: & redditur ibi prædicta ratio. Qui textus extendi debet ad gratiæ conceſſæ à legato exequutorem quod eadem procedat ratio. Sic tradunt *Archidiac. ibi num. unico. Joan. And. initio. Anchar. fine, Dominicus n.* 3. *Francus nu.* 2. *Ant. Gabr. tomo* 3. *comm. lib.* 6. *t. de præbend. concl.* 1. *num.* 4. Atque eadem ratio cogit ad dicendum idem de exequutore cujuſcunque gratiæ ab aliis inferioribus conceſſæ. Quia eadem ratio militat. Secundò procedit deciſio hujus textus, licèt quando concedens obiit, non eſſet gratia acceptata per eum, cui facta eſt. Non enim perit gratia, nec ſubinde exequutoris poteſtas. Sic *Lapus*, ut eum referunt ac ſequuntur *Dominicus ibi num.* 5. *Francus num.* 2. *Portius conſ.* 157. *num.* 3. Tertiò, quamvis aliqui eum textum intelligant io meris exequutoribus, qui abſque cauſæ cognitione proceduot. Ut *Dominic. ibi num.* 7. & alii quos refert *Ant. Gabr. dict. concluſ.* 1. *num.* 13. At verius eſt contrarium, quod in his quoque qui cauſæ cognitionem habent, procedat ratio io textu aſſignata. Et ita docent *Francus ibi num.* 5. *Miles* quem refert & ſequitur *Ant. Gabr. d. concluſ.* 1. *num.* 15. Non tamen procedit hæc deciſio, quando poteſtas exequutoris non eſt acceſſoria gratiæ. Quippe non militat ratio io textu aſſignata. Ut ſi diſcordia inter partes orta ſuper gratia facta, impetretur judex, perit ejus juriſdictio morte delegantis re integra. Ita citato *Paulo Domin. ibi num.* 6. *Francus num.* 4. Nec procedit quando datur exequutor ſuper gratia facienda. Ut ſi mandatur dari alicui beneficium dato jodice exequutore, ut conferat. Quia textus expreſsè dicit, Super gratia facta. Item, quia etiam gratia facienda perit morte concedentis re integra (ut dicemus num. 64.) nedum poteſtas exequutoris. Sic *Francus ibi n.* 4. Et multis citatis *Ant. Gab. dict. concl.* 1. *num.* 5. At ſi exequutor ille cœperat uti ante mortem Pontificis concedentis, contulerat enim beneficium, licèt nondum exequutio ſequuta ſit, poterit exequi mortuo Pontifice, ac impedientes excommunicare. Cùm enim res non eſſet integra, minimè ceſſat juriſdictio. Sic relato *Lapo Domin. ibi fine, Francus num.* 2. Tandem nec procedit in judicibus privilegiorum conſervatoribus. Quippe eorum poteſtas expirat morte concedentis re integra: ut conſtat *cap. fi. de off. deleg. in* 6. Et ratio eſt, quòd ideo ſtatotum ſit poteſtatem exequutoris ad gratiam factam non expirare morte concedentis re integra, ne gratia redderetur inutilis. At etiam expirante conſervatorum poteſtate noo redduntur privilegia inutilia. Item, quia horum conſervatorum poteſtas non eſt acceſſoria ad privilegia ipſa. Cùm ex privilegiis agere quis poſſit & excipere ſine conſervatore. Sic docent *Gloſſa d. cap. fi. verb. Expirare. Joan. And. d. c. Si ſuper gratia. num.* 1. *& ibi Dominic. num.* 4. *Francus nu.* 5. *Angelus l. Et quia. num.* 3. *ff. de juriſd. omn. judic. Gigas de penſionibus qu.* 93. *num.* 5.

Anton.

Digitized by Google

*Ant.Gabr.d.concl.1.n.*16. Quamvis minùs bene teneat contrarium *Archidiac.c.ſi.in fine*.

44 Ultimò temperatur, niſi ea poteſtas delegata ſit commiſſa nomine dignitatis committentis. Ut ſi Pontifex dicat, Sedes Apoſtolica tibi committit, vel aliis verbis, quæ non à perſona, ſed à dignitate committentis delegationem proficiſci denotent, (de quibus verbis dicemus nu.46.61.62. & 63.) Tunc enim non expirabit delegatio morte delegantis re integra. Ratio eſt, quia cùm dignitas nunquam pereat, nec ejus juriſdictio, *cap. Si gratioſè, de reſcript.in* 6. ſed eadem prorſus ſit in ſucceſſore, ceſſabit ratio tradita n. 30. ob quam poteſtas delegata perit morte delegantis re integra. Et confirmatur, quia ob hanc rationem non perit morte ipſius delegati, poteſtas ſub ſuæ dignitatis nomine illi commiſſa, ſed tranſit ad ſucceſſorem, quòd dignitas cui conceditur permaneat mortua perſona. Ergo ſimiliter non peribit morte delegantis ſub dignitatis ſuæ nomine quantumvis res ſit integra: quia dignitas delegans manet perſona cui inhærebat defuncta. Quòd ſi obiicias, ſemper Pontificem & quoſcumque prælatos delegare nomine dignitatis, quia quatenus privati delegare nequeant. Dic rationem delegandi ſemper eſſe dignitatem: at concedentem non ſemper eſſe dignitatem, ut abſtrahit à perſona, ſed aliquando ut cohærentem perſonæ, & tunc quia moritur cum perſona, non eſt conceſſio perpetua: aliquando verò ut à perſona abſtrahit, & tunc quia mortua perſona durat, durabit quoque delegatio. Quòd ſi iterùm obiicias *c. Ne aliqui. de hæret.in* 6. dici officium Inquiſitorum à Sede Apoſtolica commiſſum non expirare re integra morte concedentis: idque eſſe ſpeciale favore fidei. Dic cum *Decio ſtatim allegando* ſumi ibi Apoſtolicam Sedem pro Pontificis perſona. Et ita hanc limitationem tradunt *Ant.c.Relatum, num.*10.*verſ.Tractat etiam, de offic.deleg.& ibi Abbas,num.*3.*& c.Licèt undique, n.*7.*& cap.Quoniam Abbas, num* 8.*eodem tit.*ubi *Card.num.*3.*oppoſit.*5.*& quæſt.*5.*ſi. Berojus num.*90.*Imola num.*6.*& cap.Gratum, num.*5.*verſ.Secundo, eodem tit.Dominic.cap.Quamvis, in fine.eodem tit.in* 6. *& ibi citato Lapo, Francus in fine. Felinus cap.Paſtoralis*, §. *Quoniam num.* 3.*fallent.*5.*de reſcript.Baldus, l.More, in* 1.*lectura,quæſt.*3.*num.*6.*ff. de juriſd omn.judic.& ibi Decius, n.*17.*Alexand.n.*9.*Barthol.Socinus num.* 56.*Jacobinus in* 1.*lectura, n.*13.*Caccialup.n.*57.*Covar.*4.*practi.c.*11.*n.* 2.*ſi.Navar.ſumma Hiſpana c.*27 *n.*264. Quamvis *Bellamera d.c.Licèt undique, num.* 14. non admittat ex parte delegantis diſtinctionem hanc, an nomine perſonæ, an potiùs nomine dignitatis deleget. Sed illi credendum non eſt. Hoc temperant *Alex.ibid. & Barth.Socin.n.*60. relato Saliceto, ut intelligatur quando ſic delegat Princeps, alios enim inferiores ajunt non poſſe concedere juriſdictionem delegatam perpetuam. Quod quidem admitto loquendo de juriſdictione contentioſa: nam poſſe gratioſam, qualis eſt ad audiendas confeſſiones, & diſpenſandum, dicemus n.71. & ſequentibus. At ſi contentioſam concedant inferiores ad aliquam cauſam etiam ſub nomine perſonæ, & tempore mortis concedentis res non eſt integra, non expirabit ea juriſdictio. Quia textus relati n.30. & Doctores hoc tradunt univerſaliter de juriſdictione delegata.

45 Dubitari autem meritò poteſt, an commiſſiones conceſſæ ordinariis in forma communi ad diſpenſandum in matrimonii impedimentis, aliiſve rebus, cenſeantur factæ à Pontifice ſub dignitatis propriæ nomine. Id enim videtur ſuaderi. Quòd Pontifex exprimat nomen proprium & dignitatis, ſic dicens: *Clemens Epiſcopus*. At eſt valde probabile explicato utroque nomine, præponderare nomen dignitatis (ut dicemus n.60.) Secundò, quia licèt nomen proprium exprimatur, id fit ut intelligatur quis Pontifex author fuerit illius conceſſionis. Tertiò; ex ſupplicationis verbis, ſolitis poni in his diſpenſationibus, quæ ſic ſe habent: *Supplicare fecerunt ut de benignitate Apoſt.diſpenſaremus*. Cùm enim reſponſio Pontificis etiam nil aliud dicentis niſi, fiat, intelligi debeat juxta preces (ut diximus diſp.21.n.37.) & petatur à Sede Apoſtolica, conceſſio intelligitur, ut ab eadem Sede dimanet. Quartò, ex verbis commiſſionis ſolitis ibi apponi, quę ſunt: *Authoritate noſtra diſpenſes*. quę verba dignitatem denotant. Quippe idem eſt, Authoritate noſtra, & Authoritate Apoſtolica, ut probatur ex *c.Cùm aliquibus, fine, de reſcript.in* 6. ibi: *Non authoritate Apoſtolica cenſetur receptus, niſi quod eum authoritate noſtra receperunt, in literis caveretur*.

46 At certum eſſe arbitror has commiſſiones nomine Pontificis fieri, & non nomine dignitatis. Quod probatur deſtruendo fundamenta contraria. Primò, quia in ipſa petitione fit mentio perſonæ Papæ, & ab ipſa petitur, ibi: *Quare nobis humiliter ſupplicare fecerunt*. Et tantùm narrat Pontifex non poſſe diſpenſari abſque Sedis Apoſtolicæ authoritate. Secundò, quia eſto peteretur à Sede Apoſtolica, intentio eſt clara non conſtituendæ differentiæ inter Sedem Apoſtolicam & Pontificem, ſed perinde eſt ac petere à Clemente VIII. Pontifice. Tertiò, quia cõtrarium non colligitur ex illis verbis: *Authoritate noſtra diſpenſes*. Quia expreſſiùs *c.Si cui nulla de, præbend. in* 6. dicitur ſi alicui authoritate Apoſtolica fiat commiſſio in favorem certæ perſonæ, expirare commiſſionem morte concedentis re integra. Et confirmatur, quia Pontifex non ſic ait, Authoritate noſtra tibi committimus: quæ verba commiſſionem nomine dignitatis fieri importarent: ſed Committimus ut authoritate noſtra diſpenſes. Quæ important poteſtatem eſſe delegatam, ac diſpenſationem concedi nomine Pontificis, ac ſi ipſe diſpenſaret. Ut bene advertunt *Francus c.Cùm aliquibus n.*4.*de reſcript. in* 6. & communiter Doctores. Atque ſubdit *Francus* id animadvertendum eſſe ad commiſſiones, quæ quotidie ordinariis fieri ſolent. Deinde, quia initio literarum ſic dicitur: *Clemens Epiſcopus*, ubi nomen proprium præponitur. Quod eſſe indicium commiſſionis nomine perſonæ factæ teſtantur multi (ut diximus diſp. præc. n.18.) Et poſtea in petitione: *Nobis ſupplicari fecerunt*. Et in commiſſione ſic dicitur: *Non igitur hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ committimus*. Quæ omnia verba denotant nomine perſonæ commiſſionem fieri. Quippe pronomina Nos & Vos, ſimpliciter prolata à perſona conſtituta in dignitate, referuntur in dubio magis ad perſonam, quàm ad dignitatem: & idem eſt aliis quibuſcunque verbis dubiis, ut docent colligentes ex *c.Literis, de reſcript.Anch.ibi n.*1.*notabili* 1.*Barbatius n.*30.31. *Decianus conſ.*57.*n.*51.*&* 52. *vol.*2.*Barboſa l.Quia talo* 14.*num.*41 *fine, ff.ſoluto matrim.* Et idem docet quoties eſt dubium, *Abbas c.Relatum, nu* 3. *de off.deleg.& c.Licèt undique, n.*7. *eod. tit.* ait in dubio velle Pontificem committere nomine perſonæ, etſi nomen dignitatis exprimat. Unde hodie (inquit) communiter Pontifex præmittit nomen proprium, dicens, Martinus Epiſcopus. Et *Cov. qu. pract.c.*11.*n.*2.*fine*, ait nunquam cenſeri delegationem nomine dignitatis factam, ut non pereat morte delegantis re integra, niſi expreſſim ſolius dignitatis nomen foret aſcriptum. Atque in propriis terminis hanc partem tuentur *Hoſtien.c.Quoniam Abbas, n.*9.*de offic.deleg.& ibi Joan.Andr.n.*5.*Ant.n.*13.*Card. oppoſit.*5. *Imola nu.* 6. ubi ajunt nunquam Pontificem delegare nomine dignitatis, ſed nomine perſonæ. Et reddunt rationem, quod ſemper incipiant reſcripta à nomine perſonæ Papæ.

Demum id obſervandum eſt. Dum dicitur mandatum non 47
expirare morte mandantis, quando res non eſt integra: intelligitur mandato juriſdictionis, id eſt, per quod committitur juriſdictio. Nam præcepta ſuperiorum, ad aliquid faciendum vel non faciendum obligantia, ſi non emanent per modum conſtitutionis à potenti illam facere, ſed ſint mandata ab homine, ſemper expirant mandantis morte, quamvis res non integra ſit. Quia cum ea præcepta minimè ſint conſtitutiones, non ſunt ex natura ſua perpetua, nec poſſunt ligare extincta præcipientis juriſdictione per ejus obitum. Sicut excommunicationem ab homine latam fatentur omnes morte authoris ceſſare. Et ita hoc tenent *Sylveſt.verb. Delegatus, q.*6.*n.*7.*& verb Mandatum, quæſtione* 3. explicans etſi res non ſit integra. Et alii non hoc explicantes, ſed indiſtinctè loquentes, ut *Monach. citato Decio de arbitrur. lib.*1.*q.*69.*n.*4.*Corduba citato Hugone ſuper reg.D.Franciſci,c.*10.*q.*3. *punct.*1.*part.*3. ubi meritò reprobant *Petrum Penzalis quodlib.* 1.*q.* 11. dicentem hoc habere verum in prælatorum præceptis factis ſpecialiter uni vel alteri, ſecus de factis generaliter omnibus vel alicui communitati. Quippe bene docet *ibi Corduba* omnia expirare, quoties per modum conſtitutionis à potenti illam facere edita non ſunt, non tantùm mortuo præcipiente, ſed etiam ex ab officio amoto. Quia quoad hoc perinde habetur ac mortuus (ut probavi nu.32.) Cum utroque caſu extinguatur præcipientis juriſdictio, à qua præcepta vim habent.

S U M M A R I U M.

*Gratia poteſt concedi abſolutè, quoad beneplacitum concedentis. Et quid ſit gratia facta & facienda, n.*48.

*Gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ concedentis extinguitur ejus morte: ſecus ſi ad beneplacitum Sedis, n.*49.

*An gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ extinguatur ejus morte, etiam in favorabilibus gratiis, n.*50.

*Quid, ſi juriſdictio conceſſa ad beneplacitum perſonæ ſit ordinaria: vel adjungatur quoque certum tempus, ut ad beneplacitum, ad annum, num.*51.

*An pereat gratia ſic conceſſa morte concedentis, donec voluero, ad voluntatem meam, donec revocavero, vel donec aliud ordinavero, n.*52.

Quid, ſi concedatur, donec concedens aliquid fecerit ante mortem, n. 53.

*An juriſdictio contentioſa conceſſa donec concedens revocaverit, vel aliud fecerit, expiret morte concedentis re integra, ſi nec concedens revocarit, nec illud fecerit, & pereat etiamſi res non ſit integra, ſi concedatur ad perſonæ beneplacitum, n.*54.

*Jurans non ludere donec pater velit, vel ſine ejus voluntate, an poſſit eo mortuo ludere, n.*55.

*An finito officio concedentis expirent conceſſa ad ejus voluntatem, n.*56.

*Quid, concedante excommunicato vel ſuſpenſo, n.*57.

*Quid, ex facto furioſo, n.*58.

*An conceſſa ad beneplacitum dignitatis à vicario, vel legato, vel aliis non habentibus dignitatem perpetuam, expirent eorum obitu, nu.*59.

*Quid, quoties conceſſio fit ad beneplacitum perſonæ, & dignitatis perpetuæ ſimul, n.*60.

*An ſit conceſſio ad beneplacitum perſonæ, an potiùs dignitatis, quando explicatur nomen concretum, ut ad beneplacitum Papæ? Refertur quædam ſententia, n.*61.

*Proponitur ſententia Authoris, n.*62.

*An ſit differentia, ſive dicatur ad beneplacitum meum, ſive noſtrum, num.*63.

*An gratia abſolutè conceſſa, ſive facta ſit, ſive facienda, expiret morte concedentis re integra, n.*64.

An expiret gratia facienda, conceſſa motu proprio, morte concedentis re integra, n.65.
An expiret ea gratia facienda ipſo jure, n.66.
Quid, ſi ea gratia facienda conceſſa eſſet ſub nomine dignitatis, n.67.
Quid, ſi cui poteſtas executoris commiſſa eſt, ſit acceſſoria gratia, n.68.
An gratia facta, nondum acceptata dum concedens obiit, expiret, n.69.
An ſi morte Pontificis ignorata procedatur ad executionem gratiæ faciendæ, valeant geſta, n.70.
An licentia audiendi confeſſiones expiret morte, vel amotione Epiſcopi? Refertur quædam ſententia, n.71.
Explicatur ſententia Authoris, & an idem ſit de eadem licentia conceſſa ab aliis ordinariis vel parochis, n.72.
Quid ſi eſſet licentia audiendæ alicujus confeſſionis ſpecialis, n.73.
Quid de licentia ab Epiſcopo aliove prælato eligendi confeſſoris conceſſa, an pereat morte ejus, vel ceſſatione officii? Refertur opinio, n.74.
Explicatur ſententia Authoris, n.75.
Quid de licentia celebrandi in privato oratorio, n.76.
Quid de licentia prædicandi, aut faciendi aliàs prohibita, n.77.
Quid de licentia non reſidendi, n.78.
Quid de facultate diſpenſandi? Refertur opinio, n.79.
Proponitur ſententia Authoris, n.80.
Quid, ſi eſſet facultas ad diſpenſandum cum perſona certa, non tamen in favorem illius, vel ſi ſit in utriuſque favorem, n.81.
Quid de facultate teſtandi conceſſa Epiſcopis vel monachis, n.82.
Quid de dimiſſoriis ad ordines, conceſſis ab Epiſcopo, vel capitulo ſede vacante, vel à Vicario Epiſcopi in remotis exiſtentis, n.83.
An gratia abſolutè conceſſa à legato, vel Vicario, expirent ejus morte, n.84.
An licentia omnes ſuperiorum durent eis mortuis, n.85.
Poſt n.85. invenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

48 QUÆSTIO III. An gratiæ reſcriptæ expirent morte concedentis? Supponendum eſt, dupliciter poſſe gratiam concedi, primò, abſolutè: ſecundò, cum limitatinoe, ut ad beneplacitum concedentis, ejoſve dignitatis, aut donec revocarit. Inſuper quædam eſt gratia facta: alia verò facienda. Facta dicitur, quando perfectè conceditur ei, io cujus gratiam datur, ac independenter ab alio, cui facienda committatur. Ut cum Poutifes vel Epiſcopus diſpenſat omoino cum aliquo: vel quando omnino in favorem diſpenſaturi concèdit illi poteſtatem diſpenſandi. Facienda verò eſt, qusodo non conceditur abſolutè ei in cujus favorem datur, ſed dependenter ab alio cui facienda committitur. Ut ſi in favorem certæ perſonæ, cum qua diſpenſandum eſt, committatur alicni poteſtas diſpenſandi cum illa. Quod iotelligendum eſt cum limitatione conceſſa, quam n. 87. ponemus.

49 Duplex ergo regula ſolet tradi in hac re, altera de gratia cum limitatione conceſſa, altera verò de conceſſa abſolutè. Prior ergo eſt. Quando gratia conceditur ad beneplacitum perſonæ concedentis, extinguitur ejus morte: ſecus ſi conceditur ad beneplacitum Sedis. Tuuc enim eſt perpetua, donec à ſucceſſore eodem revocetur. Ratio eſt, quia voluntas perſonæ morte perit, ac ſubinde peribit gratia conceſſa, dum ea voluntas duravit. At dignitas eſt perpetua, & eadem reputatur in ſucceſſore, ac proinde idem erit de gratia ad illius beneplacitum conceſſa. Hæc habetur expreſsè hac reddita ratione, *c. Si gratiosè, de reſcr. in 6.*

50 Quidam priorem partem regulæ temperant, ut tunc gratia ad beneplacitum perſonæ conceſſa expiret ejus obitu, quando eſt gratia ambitioſa, ac proinde reſtringibilis & odioſa: qualis eſt gratia retinendi plura beneficia uſque ad Pontificis obitom. In qua materia loqnitur *c. Si gratiosè, de reſcript. in 6.* unde ſentiunt aliud eſſe in delegationibus favorabilibus: commiſſionem enim factam juriſdictionis expreſſim ad voluntatem delegantis dicunt non extingoi morte delegantis re integra. Quia io his clauſola, Ad beneplacitum meum, vel donec volnero, reſolvunt io clauſulnm, Donec revocavero, ut ſit coulormis juri commuol: quo ſtante juriſdictio delegata oon perit morte delegantis, re integra non exiſtente (ut n.30. diximus.) Sic dicit eſſe æquom *Gloſſa c. Si delegatus, in verb. Morte, de offic deleg. in 6.* Et tenet *Baldus d. c. Si gratiosè,* (prout eum refert *Francus d. c. Si delegatus, nu. 5.*) Idem ſequitur *Antoninus Gabriel to. 3. commun. lib. 6. tit. de præbend. concl. 8. n. 33.* Et eum textum iotelligi in odioſis & ambitioſis, doceut etiam *Calderin. conſ. 3. n. unico, de reſcript. Dominicus d. c. Si gratiosè, n. 13.* At veriſſimum eſt, intelligi de omoibus; atque adeò poteſtatem illam delegatam ad concedentis beneplacitum, expirare morte concedentis, quamvis res non ſit integra. Conſtat ex ratione tradita *d. c. Si gratiosè,* ibi: *Per obitum, per quem ipſius beneplacitum omnino extinguitur.* Quæ ratio io omoibus conceſſionibus factis ad beneplacitum perſonæ æqualiter procedit. Et ideò hanc partem ſuſtioent *Gloſſa d. c. Si gratiosè, verb. Morte, in fine. Et ibi Francus nu 10. & d. c. Si delegatus, n. 5. & ibi Dominic. nu. 10. verſ. In fine Gloſſæ, Covar.* dicens oppoſitam ſententiam eſſe falſam, *lib. 3. var. 14. n. 4. verſ. 2.*

51 Secundò temperatur eadem prior pars, niſi juriſdictio conceſſa ad beneplacitum perſonæ ſit ordinaria. Tunc enim eam morte concedentis non perire diximus num. 5. Nec ſimiliter peribit quævis gratia facta ad beneplacitum concedentis, ſi adjiciatur quoque tempus durationis determinatum. Ut ſi concedatur ad annum & ad beneplacitum perſonæ, non enim expirabit morte concedentis, donec is annus lapſus ſit. Quia eſt ſenſus, concedo ad aonum, & ulterius ſecundum meam voluntatem. Itaque voluit concedens, ut eo anno duraret gratia, & deinceps dum duraret voluntas. Ita *Magalotus*, quos refert, & ſequitur *Antonius Gabriel to. 3. commun. lib. 6. tit. de præbendis, concl. 1. num. 31. Enriquez lib. 7. de indulgent. c. 21. num. 5.* qui bene poſuit exemplum hujus, ut ſi Epiſcopus dicat, Approbo te ad beneplacitum, ad anuum.

Tertiò quidam intelligunt non expirare gratiam morte con- 52
cedentis, ſi concedens dicat, Donec voluero, vel donec revocavero: quaſi ſentiant idem importari per utrumque loquendi modum. Ita *Emman. Sa ſum. verb. Gratia, nu. 7.* Alii è contra cenſent finiri, licèt concedens dicat, Donec revocavero, vel aliter ordinavero. Ita *Armilla verb. Voluntas, n. 5. & ibi Tabiena q. 5. nu. 2.* At neutra opinio placet. Quippe manifeſta eſt differentia iuter utrumque modum. Nam, Donec voluero, vel quandiu volam, vel ad beneplacitum meum, vel meam voluntatem, important durationem ac perſeverantiam ejuſdem voluntatis, quæ mortuo concedento, durare uequit: ac proinde gratia ſic conceſſa extinguetur tunc. At, Donec revocavero, vel, Donec aliter ordinavero, important actum poſitivum novæ voluntatis aliter diſponentis, vel gratiam revocantis: qui actus ſi in vita habitus non ſit, cùm poſt mortem haberi uequeat, durabit gratia in perpetuum, donec ab alio ſucceſſore revocetur, aut ab ejus ſuperiori. Et ita tradunt *Joan. Andr. c. Si gratiosè, n. 2. & 3. de reſcript. in 6. & ibi Anch. n. 6. Domin. n. 8. Franc. n. 10. idem Anch. c. Licèt undique, n. 1. verſ. Tertiò collige, de offic. deleg. idem Domin. c. Si delegatus, n. 10. de offic. deleg. in 6. & ibi Francus n. 4. & 5.* per eum textum ferè expreſsè hoc decidentem. *Bartolus l. Centeſimis 49. §. Si ita ſtipulatus, n. 9. & 10. ff. de verb. obl. & ibi Alex. n. 31. Imol. n. 6. Jaſ. nu. 12. & 14. Angelus l. Et quia, n. 5. ff. de juriſd. omn. jud. Idem Bart. l. More, n. 17. ff. eod. tit.* ubi *Jaſ. n. 15. Curtius jun. n. 92. Zaſius n. 40. Barth. Socinus n. 69. Decius n. 62. & l. 3. in fine, ff. de regul. juris, conſ. 808. n. 4. vol. 1. & c. Ex litoris in fine, de conſtit.* ubi *Felinus n. 10. verſ. Eſt majus dubium, & nu. 9. verſ. Secundus caſus eſt. Rain. conſ. 115. n. 7. l. 8. Angelus verb. Voluntas, nu. 1. Tabiena verb. Gratia, in fine, & ibi Armilla in fine. Navar. lib. 5. conſ. 8. de privilegiis, in 2. edit. conſ. 2. n. unico, in 2. conſ. 3. n. unico. Cov. 3. var. c. 15. n. 3. Menochius* alios allegans *de arbitr. lib. 1. q. 69. nu. 2. & num. 12. & ſeq. Anton. Gabr. to. 3. commun. lib. 2. tit. de procur. concluſ. 2. fine, & lib. 6. tit. de præbend. concluſ. 1. n. 24.*

Atque idem dicendum eſt, ſi gratia concedatur donec con- 53
cedens aliquid fecerit, ut ingreſſus fuerit Romam, ſi enim dum ſuperſtes fuit id non fecit, non extinguitur gratia morte, ſed manet perpetua. Quippe poſt obitum nequit jam illud efficere. Ita *Joan. Andr. c. Si gratiosè, n. 3. de reſcript. in 6. & ibi Domin. num. 9. Francus n. 10.*

Maximè tameu advertendum eſt, juriſdictionem contentio- 54
ſam delegatam donec concedens revocaverit aliudve fecerit, expirare morte concedeutis re integra: ſecus ſi non erat integra. Itaque perinde dicendum eſt de illa, ac ſi abſolutè abſque illo addito conceſſa eſſet. Quia id additum non immutat hujus juriſdictionis naturam. Et cooſtat ex *c. Si delegatus, de offic. deleg. in 6.* ubi textus ponderat rem non fuiſſe integram, ne poteſtas hæc conceſſa donec revocetur, pereat ſic concedentis morte. Et ita docent *Dominicus ibi n. 10. Francus n. 4. Jaſon l. More, nu. 85. ff. de juriſd. omn. judic. & ibi Curtius jun. n. 92. Carolus Molinæus addit. ad Decium l. 3. §. ff. de regul. juris. Covar. 3. var. c. 15. num. 4. verſ. Primum.* Quamvis *Decius d. l. More n. 62.* immeritò de hoc dubitarit. Sed obiicies, id additum eſſe fruſtraneum. Reſpondeo deſervire ut liberius poſſit ea juriſdictio revocari. At verò quoad durationem nulla erit differentia, ſed ſive eo addito adjectio, ſive non, peribit re iotegra morte delegautis: ſecus re uon integra. Maximum tamen eſſet diſcrimen inter id additum, & ſi adderetur, Donec concedens voluerit, vel ad ejus beneplacitum. Quia in priori caſu non extinguetur delegatio per ceſſationem voluntatis delegautis, quæ morte ejus contingit: ſed ſolum id attendetur, ſit res integra, necne, perinde ac ſi nil adjectum foret. At in poſteriori ceſſabit delegatio morte delegantis, quamvis res non ſit integra (ut ou. 50. diximus.) Quòd ea commiſſio fuerit ad tempus, nempe, dum perſeveraverit delegantis voluntas, quæ ejus morte ceſſat.

Ex his deducitur, jurautem ſe uon luſurum donec pater ve- 55
lit, vel abſque patria voluntate, poſſe patre mortuo ludere. Quòd jam patris voluotas ceſſarit. Sic citatis *Ubertino & Alberico* docet *Greg. Lop. l. 45. verſ. Non lo finca, t. 5. p. 5.*

Sicut autem conceſſio gratiæ, facta ad concedentis benepla- 56
citum, expirat ejus morte, ita finito ejus officio, ratione cujus potuit concedere. Quia dicta verba intelligi debent, donec concedens permanens in officio velit. Secundò, quia cauſa reſervandæ ſibi voluntatis erat officium. Ergo finito officio finitur voluutas, argumento ex *l. Non ſolùm. §. fi. ff. de novi oper. nunciat.* ubi uunciatio finitur ceſſante domioio rei, quod ejus cauſa erat, etſi perſona ſuperſtes ſit. Et *l. Lucius, la 1. cum l. ſequenti, ff. de fideicommiſſis,* ubi arbitrium conceſſum alicui ut hæredi ceſſat, quando deſinit eſſe hæres. Et confirmatur, quia cùm revocare ſit actus juriſdictionis, *l. Judicium ſolvitur, ff. de judiciis,* & docet *Gloſſa* ab omuibus recepta, *c. Si delegatus, verb. Revocandas, de offic. deleg. in 6.* & finito officio careat concedens juriſdictione, fruſtra voluntas ad id tempus protraheretur. Et ideò ita

docent

docent *Bartol. l. Centeſimus 46. §. Si ita ſtipulatus, num. 11. ff. de verb. oblig. & ibi Alex. n. 12. Jaſon n. 5. Francus* citatis *Federico, & Baldo c. Si gratioſè, n. 11. de reſcript. in 6. Curtius junior l. More, nu. 88. ff. de juriſdict. omn. judic.* Quare non eſt credendum *Dominico d. c. Si gratioſè, n. 13.* aſſerenti oppoſitum poſſe dici: vel poſſe diſtingui cum *Calderino conſ. 3. n. unico, de reſcript.* ut in odioſis procedat hoc: ſecus in gratiis favorabilibus. At hoc ſupra reprobavimus.

57 Non tamen expirant conceſſa ad concedentis voluntatem, illo excommunicato. Quòd etſi pro tunc nequeat officio fungi, ejus tamen voluntas durat. Sicut etiam quamvis juriſdictio delegata pereat delegantis morte, non tamen ejus excommunicatione. Ita *Bart. l. Centeſimus 46. §. Si ita ſtipulatus, n. 12. ff. de verb. oblig. & ibi Alex. n. ult. Jaſon n. 16. Francus c. Si gratioſè, nu. 12. de reſcript. in 6.* ubi benè addit non ceſſare per concedentis ſuſpenſionem, quia eſt eadem ratio.

58 An verò ceſſet hæc voluntas per concedentis furorem, ac ſubinde ceſſent conceſſa ad ejus voluntatem, non conſtat inter DD. Nam ceſſare affirmat *Bart. n. præcedenti allegat.* At melius id negat *Cov. 3. var. c. 15. nu. 4. verſ. 3.* Idque probat ex *c. Majores, §. fi. de baptiſ. & l. Si is qui animo, ff. de acquir. poſſeſſ.* ubi inter mortem, & furorem ea ſtatuitur differentia, ut morte ceſſet voluntas, non autem furore.

59 Altera pars prioris regulæ n. 49. traditæ, nempe, ut conceſſa ad dignitatis beneplacitum non expirent morte concedentis, intelligitur quando dignitas eſt perſona ac ſucceſſorem habens. Quare ſi Legatus Pontificis, vel Vicarius Epiſcopi concedant aliquid ad ſuæ dignitatis beneplacitum, extinguetur eis defunctis, officii ve ceſſatione, quod ceſſet in his ratio tradita *c. Si gratioſè, de reſcript. in 6.* nempe, dignitatem non perire. Horum enim dignitatem perire probavi diſp. præced. num. 8. 10 & 15. Et ita docent *Francus in c. Si gratioſè, n. 13. Felin. c. Ex literis, n. 10. verſ. Et ſecundùm prædicta de conſtit.* reprehendens quoſdam viros graves, qui Ferrariæ dum ipſe literis vacaret, agitata hac qu. oppoſitum ſenſere de quadam conceſſione ſic facta per legatum.

60 Sed reſtat diſcutiendum, quid quando conceſſio fieret ad beneplacitum perſonæ, & dignitatis, quæ perpetua eſt: de qua re textus *c. Si gratioſè, de reſcript. in 6.* nil decidit. At DD. variè loquuntur. Quidam cenſent præponderare dignitatem: & ſic eam conceſſionem minimè extingui concedentis morte. Sicut in ſimili quæſt alios id ſentire retuli diſp. præc. n. 17. Sic *Joa. Andr. d. c. Si gratioſè, n. 6. fine.* Aliis verò placet nomen quod præcedit præponderare: & ita non perire, ſi præcedat nomen dignitatis, ut, Ad beneplacitum Sedis & noſtrum: ſecus præcedenti nomine perſonæ, ut Ad beneplacitum noſtrum & Sedis. Sicut in ſimili quæſtione quoſdam diſtinguere retuli eadem diſp. præc. n. 18. Sic tenet *Imola d. c. Si gratioſè* (ut eum referunt *Dominicus ibi n. 16. & Francus in fine.*) Alii ſic diſtinguunt. Aut exprimitur utrumque nomen alternativè, ut, Ad beneplacitum noſtrum vel Sedis: & tunc expirat conceſſio morte concedentis. Quòd in alternativis ſufficiat alteram partem impleri: *reg. In alternativis, de reg. juris in 6.* Aut copulativè, ut, Ad beneplacitum noſtrum & Sedis, & tunc aut expreſſio fit in materia, quæ conſuevit in ſucceſſorem tranſire, ut in officiis, quæ non expirant Pontificis morte: & tunc non expirat. Aut in materia, quæ non conſuevit tranſire, vel eſt indifferens: & tunc ſi gratia ſit proprio motu conceſſa, non expirat propter ampliſſimam ejus interpretationem faciendam. Si autem non ſit proprio motu conceſſa, attendendum eſt utrum ex eis nominibus procedat. Sicut diſtinxit ſecunda opinio nuper recitata. Sic *Dominic. eod. c. Si gratioſè, num. 16. verſ. Poſſet in has materia.* At *Francus ibi, fine,* relatis his ſententiis nil definit, ſed remittit ad notata *c. Quoniam Abbas, de offic. deleg.* At exiſtimo omnes has eſſe opiniones probabiles: ultima autem Dominici præ cæteris placet.

61 Sed rogabis, an dicatur conceſſio facta ad beneplacitum perſonæ, quando fit mentio ſolius nominis dignitatis, non in abſtracto, ut ad beneplacitum Sedis vel Pontificatus, ſed in concreto, ut ad Romani Pontificis beneplacitum, Papæ vel Epiſcopi? Quibuſdam placet, in dubio ubi aliæ conjecturæ non urgent, referri ea verba ad perſonæ voluntatem, & ita conceſſionem perire concedentis morte. Ducuntur ex *c. Si gratioſè de reſcript. in 6.* ubi expreſsè deciditur conceſſionem, à Romano Pontifice factam ad ſuæ voluntatis beneplacitum perire ejus morte. Præterea quia cum voluntas magis propriè conveniat perſonæ dignitate præditæ, quàm ipſimet dignitati incorporeæ: rationi conſonat ut actus directus in Pontificis voluntatem, potiùs ad perſonæ, quàm Sedis ipſius voluntatem referatur. Pro hac ſent. eſt *Gloſſa c. Literis, verb. Cum factum, de reſcript.* ubi ait eſſe mandatum perſonale, ubi dicitur, ad mandatum Papæ, & *d. c. Si gratioſè verb. Sua,* ubi quod dicit textus, Uſque ad ſuæ voluntatis beneplacitum, explicat, ſuæ, id eſt, Romani Pontificis. Pro eadem eſt *Decius, c. Sedes, ſtatim in princ. de reſcrip.* ait enim quod ibi dicitur de Sede Apoſtolica, idem eſſe in ſummo Pontifice, quamvis aliàs differentia conſtituatur: ut *d. c. Si gratioſè.* Et hanc partem tenent expreſsè *Anchar. eod. c. Si gratioſè, n. 4. & ibi Francus n. 7. Marianus Socinus jun. conſ. 89. n. 7. vol. 1. Cov. 3. var. c. 15. n. 2.*

62 Cæterum licèt hoc ſit ſatis probabile, plus mihi placet ea nomina referri ad dignitatem. Cùm ſint propria officii, & dignitatis nomina. Deinde quia commiſſio paſſivè facta ſub nomine concreto officii, ut Epiſcopo Cordubenſi, cenſetur facta dignitati, juxta omnes. Cur ergo commiſſio activè facta ad beneplacitum Epiſcopi, non potius ad dignitatem pertinebit? ſiquidem videtur eadem ratio. Nec proderit dicere beneplacitum potiùs attribui perſonæ, quàm dignitati. Quia ſimiliter dicam executionem commiſſionis non ad dignitatem in abſtracto, ſed ad perſonam illa affectam pertinere. Et ideò pro hac ſent. ſunt *Joa. Andr. cap. Literis, in fi. de reſcript. & ibi Anton. ad finem, Abbas fine, Imola fine, Bellamera fine,* ubi dicunt clauſulam, Ad mandatum Papæ, referri ad dignitatem. Pro eadem eſt *Felin. c. Ex literis, n. 9. verſ. Sed pro utili, de conſtitut.* ubi ait conceſſionem eſſe perpetuam, quando ſub nomine officii vel dignitatis concedentis fit. Et tenent expreſsè *Joa. Andr. d. c. Si gratioſè, in n. 5. de reſcript. in 6. Et ibi Dominic. citato Lapo n. 11. & c. Ne aliqui, n. 1. notabili 2. de hæret. in 6. Bernjus c. Quoniam Abbas, num. 90. de offic. deleg.*

63 Nullatenus tamen eſt admittendum, quod dicit *Emmanuel Sà ſumma, verb. Gratia, n. 7.* ubi diſcrimen conſtituit inter verba Pontificis dicentis, ad beneplacitum meum, vel ad beneplacitum noſtrum concedimus: ut ſit certum gratiam expirare morte Papæ, quando dixit, Ad beneplacitum meum: cùm tamen ſit anceps, quando dixit, ad beneplacitum noſtrum: quibuſdam expirare aſſerentibus, aliis autem negantibus: & remittit ſe ad *verb. Delegatus,* ubi n. 3. ait tunc non expirare. Sed ejus diſtinctionis fundamentum me latet. Quia loco pronominis, Ego & meum, perſonæ in dignitate conſtitutæ ſolent dicere, Nos, noſtrum. Præterea quia hæc pronomina meum, tuum, ſuum, noſtrum, concernunt in dubio perſonam. Ut allegatis *Lapo, Lignano, & Marchão,* tradunt *Dominicus cap. Si gratioſè, nu. 15. fine, de reſcript. in 6. & ibi Francus, n. 7.* ubi etiam dicit cum *Anchar. ibi, n. 4.* Ad beneplacitum noſtrum referri ad perſonas, ac Pontifice dicente, Reſervamus nobis, eſſe reſervationem perſonalem. Ex quo benè infert *Anch. cum Archidiac. ibi n. 2.* ſi Pontifex ſuæ collationi aliqua beneficia reſervet, eſſe reſervationem perſonalem: ejuſque obitu extingui: ſecus ſi reſervet Sedi Apoſtolicæ. Et *Joa. Andr. c. Literis, fine, de reſcript. & ibi Ant. ad finem, Abbas fine, Imola fine, Bellamera fine,* ajunt dicente Pontifice, Ad mandatum noſtrum, eſſe perſonale. Et *Gloſſa d. c. Si gratioſè, verb. Sua,* ait per clauſulam, Niſi per nos, non intelligi dignitatem, ſed perſonam. Et probat ex *c. Literis, de reſcript.* ibi: *Niſi pro alio fuiſſet per nos.* Ubi *Joa. Andr. nu. 3.* ait ea verba intelligi de ſcribentis perſona, non de dignitate. Et alios retuli n. 46. idem dicentes. Et *Tabiena verb. Gratia, in fine, & ibi Armilla in fine,* dicunt conceſſionem factam his verbis. Quouſque nobis placuerit, expirare concedentis obitu, tanquam verè perſonalem. Et *Suarez de pœnitent. diſp. 27. ſect. 4. nu. 9.* expreſsè dicit conceſſa his verbis, Ad beneplacitum noſtrum expirare concedentis morte.

64 Poſterior regula eſt. Quando gratia conceditur abſolutè abſque ulla temporis limitatione, ſi eſt gratia facta, non expirat morte concedentis etiam re integra. Si verò ſit gratia facienda, perit morte concedentis re integra: ſecus ſi res non eſſet integra. (Quando ſit gratia facta, & quando facienda, explicui, nu. 48.) Hæc regula colligitur expreſsè ex *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* ubi deciditur facultatem alicui conceſſam conferendi beneficia, nimimè expirare obitu concedentis etiam re integra. Secus ſi detur poteſtas conferendi perſonis expreſſis, non in gratiam & favorem collaturi, ſed in gratiam earum, quibus beneficia conferenda ſunt. Ea enim facultas expirabit morte concedentis re integra. Ubi *Gloſſa notabili 1.* reddit rationem ex textu deductam, quòd in priori caſu erat gratia facta: erat enim omnino perfecta, & nullius executione indigens reſpectu illius, in cujus favorem conceſſa eſt, nempe, reſpectu collaturi beneficia: at in poſteriori non erat gratia facta, ſed facienda. Mandabatur enim fieri in cujus favorem conceditur: & ideo habet vim commiſſionis & mandati, quod perit morte mandantis re integra. Atque ideo ex eo textu colligunt hanc regulam *Gloſſa ibi notabili 1. & verb. Moriatur, & ibi Archid. ad fi. verb. Secus facienda. Anchar. c. Si ſuper gratia, n. 1. de off. deleg. in 6. Baldus l. fi. in 1. lectura, n. 3. verſ. Sed pone Princeps, ff. de conſtit. Princ. Decius c. Relatum, in nova edit. n. 21. de off. deleg. & rubrica de conſtitut. in 1. lectura, nu. 41. & ibi Ripa, n. 50. Riminaldus n. 129. fine, & 130. Berojus c. Quoniam Abbas, n. 12. de off. deleg. Hieronymus Paulus practica cancel. tit. declaratoria ſuper proponenſe ſeu vergente, verſ. Præſtantiſſime Doctor. Rebuffus in concordat. rubrica de mandatis Apoſtolicis, §. 2. verb. Sui Pontificatus, verſ. Licèt quidam Doctores. Roſella verb. Gratia, initio,* ubi *Sylveſt. q. 2. Navar. ſumma Latina nova, c. 27. nu. 253. verſ. 9. & l. 1. conſ. in 2. ed. tit. de offic. deleg. conſ. 2. n. 1. & in 1. editione lib. 5. tit. de privileg. conſ. 1. n. 2. Gutier. quæſt. Canon. lib. 1. c. 15. n. 24. Gaeta cap. Ad limina 30. q. 2. §. 5. qu. 106. n. 312. Sayro theſauro caſuum, to. 2. lib. 7. cap. 14. n. 6.* Quare minus bene *Felin. c. Licet undique, num. 1. verſ. Primo caſu, de offic. deleg.* ait conceſſionem gratiæ, & privilegii ſimpliciter factam non expirare, ſi ante Pontificis obitum ſit cœptum uti privilegio: quaſi contrarium ſentiat, ſi nondum cœptum ſit, ſed res ſit integra.

65 Intelligenda eſt autem regula, quamvis proprio motu mandet Pontifex provideri certæ perſonæ, in favorem ejus: expirat enim tanquam gratia facienda, ſi moriatur Pontifex re integra. Quia textus *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* loquitur indiſtinctè. Et ratio cui innititur procedit in hoc caſu. Sic docent *Joan. Andr.*

Digitized by Google

Andr. ibi, ad finem Domin. n.6. verſ. Quid ſi Papa ſcribit. Francus n.2. notabili 4.

66 Secundò intelligitur, ut gratia facienda expiret ipſo jure morte concedentis re integra. Ut de poteſtate delegata probavi num.40.

67 Tertiò intelligitur, niſi gratia facienda conceſſa eſſet ſub nomine dignitatis concedentis: tunc enim non peribit morte concedentis etiam re integra. Ut de poteſtate delegata probavi n.44. Atque idem dicendum eſt, quando gratia facienda conceſſa eſſet ad beneplacitum Sedis. Quia conceſſio hujuſmodi non perit morte concedentis re integra. Ut probavi n.49. Cùm ſedes illa non moriatur.

68 Quartò intelligenda eſt, niſi poteſtas executoris, cui commiſſio facta eſt, ſit acceſſoria gratiæ jam factæ. Tunc enim non expirat morte concedentis re integra, ut probavi n.43.

69 Quintò intelligitur, quamvis gratia facta nondum tempore mortis concedentis acceptata eſſet (ut num.43. probavi.) Quid autem ſi tunc non eſſent literæ expeditæ: dicemus tota diſp. ſeq.

70 Quid autem dicendum ſit, ſi morte Pontificis ignorata, procedatur ad executionem gratiæ faciendæ, quæ morte ipſius perierat? dixi lib.3. diſp.22. n.55. & 59.

71 Ex his deducitur primò, quid dicendum ſit de licentia delegata audiendi confeſſiones, an expiret morte Epiſcopi, aut ejus amotione concedentis? Quibuſdam placet eam expirare. Ducuntur, quòd hæc ſit poteſtas delegata ad exercendam juriſdictionem: & res ſit integra quoad omnes eas perſonas, quarum confeſſiones non cœptæ ſunt audiri. At poteſtatem juriſdictionis delegatam finiri morte concedentis re integra, diximus n.30. Quòd ſi dicas id intelligi quando eſt contentioſa: ſecus quando eſt in ſolo conſcientiæ foro. Fortiſſimè obſtat, quia ideo contentioſa perit morte delegantis re integrâ, quia delegatus non habet jure proprio ac in ſeipſo radicatam juriſdictionem ante ejus uſum, ſed ea eſt in delegante, atque cenſetur una & eadem cum delegati poteſtate. Cùm ergo per mortem delegantis ceſſet ejus poteſtas, ceſſabit quoque in delegato, qui nondum ea uti cœperat. Quæ ratio omnino militat in poteſtate juriſdictionali fori conſcientiæ. Et confirmatur, quia quamvis juriſdictio Vicarii ſit ordinaria, expirat morte Epiſcopi eo quòd ſit ab ipſo participata. Ergo à fortiori ceſſabit licentia delegata audiendi confeſſiones. Quippe hi confeſſarii ſunt quaſi Vicarii quidam ſpeciales Epiſcopi. Secundò, quia duratio hujuſmodi licentiæ præjudicat Epiſcopo ſucceſſori. Tertiò, quia *c. Si ſuper gratia, de offic. deleg. in 6. & c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* ea quibus probatur gratiam factam non perire concedentis morte, agunt de gratiis à Papa conceſſis, in quibus id videtur ſpeciale. Quòd ob ſummam poteſtatem, qua gaudet, poſſet facilius perpetua privilegia concedere. Et confirmatur, quia cùm in Papa reſideat ſuprema poteſtas communicandæ hujus juriſdictionis tam ordinariæ, quàm delegatæ, poteſt præſcribere ut plus vel minus duret poteſtas delegata; eo vel maximè, quòd poſſit derogare juri ſtatuenti poteſtatem delegatam perire morte concedentis re integra. At cum Epiſcopus non ſit ſupremus paſtor, nequit eum modum in hac delegatione ſtatuere, nec juri derogare, nec oves ſuas alteri committere, niſi pro tempore, quo ipſe fuerit paſtor. Tandem quia hæc videtur gratia facienda. Cùm audire confeſſiones non committat Epiſcopus in ipſius confeſſarii favorem, ſed ut ovium ſaluti conſulat, prout ex officio tenetur. Peribit ergo morte concedentis re integra, juxta regulam de gratia facienda traditam n.64. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de licentia hac ab Epiſcopo conceſſa, *Palud. 4. d. 17. q.4. art. ult. concl. 7. n.55. D. Ant. 3. p. tit. 17. c.9. fine. Nav. ſum. Hiſpana c.27. n.264.* ſolùm excipiens quando nomine dignitatis delegantis conceſſa eſſet. Et idem aſſerit de hac licentia, quamvis à Pontifice conceſſa ſit, *Philiarc. de off. Sacerd. to.1. p.2. lib. 2. c.24. ad fi.* Pro eadem ſententia ſunt DD. quos n.74. referam, aſſerentes licentiam eligendi confeſſoris ab Epiſcopo conceſſam expirare morte concedentis: quia eadem videtur ratio.

72 Cæterùm quamvis hæc ſententia ſit ſatis probabilis: at probabilius reputo eam licentiam non expirare, ſive conceſſa ſit ab Epiſcopo, ſive à quovis alio ordinario potenti concedere. Ducor, quia omnia jura, decidentia poteſtatem juriſdictionis delegatæ perire morte delegantis re integra, agunt de poteſtate contentioſa, qualis non eſt hæc. Illa enim non computatur inter gratias, ſed inter juſtitiæ literas: hæc autem inter gratias. Quare ejus duratio non eſt metienda juxta literarum juſtitiæ naturam, ſed juxta gratiarum naturam, quæ ſi gratiæ factæ ſunt, non expirant concedentis obitu. Et confirmatur, quia etſi licentia audiendi confeſſiones ſit in pœnitentium favorem, computatur meritò inter gratias factas. Quia cùm non concedatur reſpectu perſonæ determinatæ, in peculiarem illius favorem, ad ipſiuſve petitionem, reputatur potiùs gratia facta ipſiſmet Sacerdotibus, utpote, quæ in maximum eorum favorem redundat, & ſtatim ac ipſis conceditur, eſt perfectè conceſſa, à nulliuſque executione dependens. Quæ gratiæ factæ definitio eſt (ut diximus n.48.) At gratia facta non expirat concedentis morte, etſi res integra ſit (ut n.49. probavimus.) Hac enim ratione dicemus n.80. poteſtatem diſpenſandi cum perſonis incertis non extingui morte concedentis re integra. Quod communis ferè omnium ſententia admittit (ut ibi videbimus.) Tandem quia ita ipſa praxis teſtatur. Quippe mortuo Epiſcopo ſolent confeſſarii quicumque ab ipſo expoſiti audire confeſſiones, donec licentia à capitulo aut ab Epiſcopo ſucceſſore revocetur. Nec obſtant argumenta contraria, n. præc. adducta. Non 1. quia id procedit in juriſdictione delegata contentioſa. Ad replicam reſpondetur non eſſe eam rationem omninò adæquatam, ſed ſuppoſita deciſione juris diſponenti juriſdictionem delegatam contentioſam expirare morte concedentis re integra: tradunt Doctores eam congruentiæ rationem. Quare applicari non debet iis rebus, in quibus eſt contraria juris diſpoſitio. Ut contingit in gratiis jam factis, inter quas computatur licentia audiendi confeſſiones. Vel ſecundò poteſt dici in his gratiis, cum à tempore conceſſionis ſint jam omninò factæ, transferri ex tunc efficaciter poteſtatem in delegatum. Ad confirm. dic Epiſcopum, & Vicarium conſtituere unum, & idem tribunal, & ita re etiam non integra perire Vicarii poteſtatem Epiſcopo mortuo, quod nullus aſſeret de confeſſore delegato quoad confeſſiones anteà cœptas. Ad 2. dic id non obſtare. Quia poteſt ſucceſſor ſibi proſpicere revocando licentias audiendi confeſſiones à prædeceſſore conceſſas. Ad 3. dic ex rationis ſimilitudine eos textus trahi quoque ad gratias ab aliis inferioribus conceſſas. Quòd gratia exempli ſolius, quod regulam non arctat, dicatur in eis de gratiis ab Apoſtolica Sede conceſſis. Nec ii textus innituntur ſupremæ Pontificis poteſtati: ſed eo quòd jam gratiæ illæ effectæ ſint. Ad confirm. dic id jure conceſſum eſſe Epiſcopis, eo ipſo quòd jus ſtatuit gratias factas non perire concedentis morte. Et hæc licentia computatur inter gratias factas. Ad ultimum conſtat ex dictis. Cùm enim non ſit ea licentia in alicujus privati pœnitentis gratiam conceſſa, reputatur inter gratias factas. Et ideò hanc partem ſuſtinent loquendo de licentia ab Epiſcopo conceſſa fratribus mendicantibus audiendi confeſſiones, *Card. Clem. Dudum. verb. Ac deinde, n.2. d. notab. 5. de ſepult. & ibi Bonif. verb. Etſi n.6.* & colligitur ex *Gloſſa ibi, verb. Conceſſerint*, dum ait eam licentiam eis conceſſam non poſſe ab eodem revocari: prout colligit id ſequens *Nav. c. Placuit, n.163. de pœnit. d.6. & apolog. ad librum de reddit. ib. q.3. monito 8. n.1.* Et loquentes de licentia conceſſa ab Epiſcopo cuicumque confeſſario docent *Enriquez lib.6. de pœnit. c.6. nu.7. & lib.7. de indulgent. c.21. n.6. Humada lib.21. tit.4. p.1. Gloſſa 1. n.2.* Et loquentes in genere de licentia audiendi confeſſiones tenent *Sayro theſauro caſuum, tomo 1. l.7. c.14. nu.7. Graffis 1. p. deciſionum, lib.1. c.23. n.49.* Et loquens de licentia alicui conceſſa, ut à reſervatis abſolvat, tenet, idem *Emmanuel Sà ſumma, verb. Gratia, nu.4.* Et eandem ſententiam tenet tanquàm certam de licentia audiendi confeſſiones à Pontifice conceſſa *Suarez de pœnit. diſp.26. ſect.3. n.5.* & ſtatim *n.9.* dicit idem eſſe ſatis probabile de licentia hac ab Epiſcopo conceſſa: quamvis *n.12.* non audeat id affirmare de licentia hac parocho conceſſa: ſed ait conſulendam eſſe conſuetudinem. Quia videtur hoc pendere ex tacita, aut expreſſa Epiſcopi voluntate. Sed ego exiſtimo caſu, quo parochus poſſit dare eam licentiam, non expirare morte concedentis. Quia eſt gratia facta, ac proinde ejus naturam ſequitur. Pro eadem ſent. ſunt DD. quos n.75. referam, dicentes licentiam eligendi confeſſarii à quovis prælato conceſſam non expirare concedentis morte. Quia hæ duæ conceſſiones ad eundem finem tendunt, & in re eundem effectum habent: & potius deberet expirare hæc licentia pœnitenti data, quàm illa confeſſori conceſſa. Quia in illa cùm obit Epiſcopus, eſt jam juriſdictio Sacerdoti conceſſa: in hac autem minimè, ſed datur, cum virtute illius electus fuerit confeſſor. At facilius permanet quod datum jam eſt. Pro eadem ſent. ſunt DD. quos n.80. referam, dicentes poteſtatem diſpenſandi cum perſonis indeterminatis minimè perire morte concedentis re integra. Cùm utraque facultas ſit ad exercendam juriſdictionem.

Quando tamen licentia eſſet conceſſa ſacerdoti audiendi confeſſiones pœnitentis determinati, in illius pœnitentis favorem, expiraret facultas morte concedentis re integra, id eſt, quoad confeſſionem nondum anteà cœptam. Quia cum illa gratia ſit in illius pœnitentis favorem, & nondum ſit perfecta, ſed per confeſſarium exequenda, non habet gratiæ factæ rationem, ſed faciendæ, quam morte concedentis re integra expirare diximus num.64. Et ita tenet *Gaeta c. Ad limina 30. q.1. §.5. q.106. n.31a.* Et idem apertè colligitur ex Doctoribus, quos num.81. referam, aſſerentibus facultatem diſpenſandi cum determinata perſona, in illius favorem, expirare morte concedentis re integra. 73

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de licentia conceſſa ab Epiſcopo, vel alio prælato eligendi confeſſarii, an ea expiret mortuo concedente, vel eo amoto ab officio? Affirmant aliqui expirare, niſi Epiſcopus præmiſſa cauſæ cognitione, ac conſentienti capitulo eam licentiam concederet. Ducuntur, quòd nequeat Epiſcopus in Eccleſiæ parochialis præjudicium, abſque cauſæ cognitione, & capituli conſenſu has licentias concedere. Secundò, quia ſententia, qua excommunicantur omnes furtum admittentes, perit proferentis morte. Ut docet *Gloſſa* ab omnibus recepta, *c. A nobis, el 1. de ſentent. excommun.* & inhibitio artis exercendæ expirat inhibentis morte, *l. ſi. ff. de pœnis.* Tertiò, poteſt probari, quia hæc licentia virtute continet 74

dele-

Digitized by Google

delegationem juriſdictionis exercendæ, quæ ceſſat obitu delegantis re integra. Tandem, quia ea juriſdictio non datur Sacerdoti eligendo, donec actu eligatur: ut de ſe conſtat. Sæpe enim contiget eum Sacerdotem nondum natum eſſe, vel non eſſe Sacerdotem, cum licentia conceſſa eſt. At quando eligitur, nequit juriſdictio ei dari ab Epiſcopo mortuo. Nec datur etiam à pœnitente, quia ſæpe eſt laicus vel mulier: nec ſucceſſor in dignitate eam concedit: ut conſtat. Hanc ſententiam tenet *Abbas c. ſi. n. 9. fine, de offi. legati. Jacobinus l. More, in 2. lectura, nu. 15. ff. de juriſd. omn. judic. Roland. conſ. 38. nu. 12. vol. 3. Angel. verb. Indulgentia, n. 7. & ibi Sylv. q. 5. dicto 7. n. 16. & verb. Confeſſor, 1. q. 7. Corduba in q. l. 5. q. 36. paulò poſt princ. Pheliarcus de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 24. ſi.* Pro eadem ſententia faciunt DD. allegati n. 61. dicentes licentiam audiendi confeſſiones expirare morte concedentis. Immò *Fælinus c. Licèt undique, n. 1. ad ſi. de offic. deleg.* abſolutè docet licentiam eligendi confeſſarii conceſſam ab Epiſcopo perire ejus obitu. Limitant aliqui ex his authoribus, niſi licentia hæc conceſſa ſit ad Sedis Epiſcopalis beneplacitum: tunc enim cenſent eam eſſe perpetuam. Sic *Angelus verb. Confeſſio 3. num. 23. Sylveſt. verb. Confeſſor 1. q. 7. Tabiena verb. Abſolutio 1. q. 37. n. 61.* Similiter concedunt aliqui ex his hanc licentiam conceſſam à Pontifice non expirare ejus morte. Ita *Angelus ver. Indulgentia, n. 7. Sylv. ibi, q. 5. dicto 7. Corduba proximè allegatus.*

74 At verius eſt, hanc licentiam conceſſam à quovis potente jure ordinario eam concedere, non expirare morte concedentis etiam re integra, vel amotione ab officio. Ducor, quia hæc facultas non tanquam delegatio, ſed tanquam gratia facta, eſt cenſenda. Quod etiam DD. contrarii fatentur. Nam aliàs etiam conceſſa à Papa vel ab Epiſcopo cum Capituli conſenſu periret morte concedentis re integra. Et ratio eſt, quia in hoc caſu non datur directè facultas confeſſori: ſicut contingit, quando datur illi licentia audiendi confeſſiones. Sed tota gratia conceditur directè pœnitenti, & per quandam conſequentiam ac indirectè confeſſori electo. Atque adeò ſtatim ac conceſſa eſt, cenſetur gratia abſoluta, & perfectè facta reſpectu pœnitentis, cui id privilegium conceditur. Et confirm. quia nulla ratione probatur non poſſe has licentias concedi ab Epiſcopo, abſque capituli conſenſu. Et ipſimet DD. adverſarii ſibi contradicunt: nam concedunt eam licentiam ab Epiſcopo nomine Sedis conceſſam, eſſe perpetuam. Si ergo nomine Sedis poteſt dare perpetuam, cur non poterit abſolutè? Cum in utroque caſu idem generetur Eccleſiæ parochiali præjudicium. Adde id præjudicium modicæ conſiderationis eſſe: & poſſe eam licentiam à ſucceſſore revocari. Nec obſtant adducta num. præc. in contrarium. Nam ad 1. reſp. negando id non poſſe Epiſcopum. Ad 2. dic excommunicationem eſſe ſententiam pœnalem, & continere præceptum: & ſimiliter aliud præceptum eſſe inhibitorium & pœnale. At hæc licentia eſt gratia. Ad 3. dic eam juriſdictionem non eſſe contentioſam, ſed in foro conſcientiæ. Quam non expirare dixi num. 72. Ad ultimum dic eam juriſdictionem dari à concedente licentiam, cujus virtus manet moraliter in ipſo privilegio, ſeu gratia ita conceſſis. Et ratio eſt, quia concedens facultatem hanc, ex tunc transfert juriſdictionem in alium, quantum eſt ex efficacia voluntatis, quam tunc habet, quæ dum non retractatur ab ipſomet, vel ſucceſſore, ſufficit abſque nova voluntate: & ſola applicatio quaſi materialis ad talem perſonam deeſt, quæ ſufficienter fieri poteſt virtute privilegii permanentis: Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo, ſive à parocho, ſive à quovis ordinario, qui eam conferre poteſt. *Navar. c. Placuit, n. 162. & ſeq. de pœnit. d. 6. Manuel q. regularib. to. 2. q. 46. ar. 8.* Et *Enriquez* loquens de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo vel prælato regulari, *lib. 7. de indulg. c. 21. n. 6.* & abſolutè loquentes de licentia eligendi confeſſoris tenent *Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 5. q. 106. nu. 312. Salzede addit. ad pract. Bernardi Diaz, c. 26. col. 19. immediatè ante verſic. Tribus tamen caſibus, Suarez de pœnit. diſp. 27. ſect. 4. n. 8. & 9. Sayro tractatu de ſacram. pœnit. c. 22. nu. 3. Emmanuel Sà ſum. verb. Gratia, n. 4.* Pro eadem ſent. ſunt DD. n. 72. relati, dicentes licentiam audiendi confeſſiones non expirare concedentis obitu.

75 Tertiò deducitur, licentiam conceſſam ab Epiſcopo ad celebrandum in privato oratorio, non perire concedentis morte, quòd ſit gratia facta. Sic relata Rotæ deciſione ſuſtinent *Navar. c. Placens. n. 136. de pœnit. d. 6. & §. In Levit. notab. 31. n. 26. Salzede, Suarez, Sayro, n. praeced. allegati.*

76 Quartò deducitur, nec licentiam faciendi aliàs prohibita, ut edendi carnes diebus vetitis, non jejunandi, expirare morte concedentis, quia eſt gratia facta. Sic *Nav. l. 5. conſ. tit. de privileg. in 1. edit. conſ. 15. fine, in 2. conſ. 6. fine.* Nec ſimiliter perit licentia prædicandi. Propter eandem rationem. Sic *Sayro theſauro caſ. to. 1. l. 7. c. 14. n. 7.*

77 Quintò deducitur, quid dicendum ſit de licentia non reſidendi conceſſa ab Epiſcopo. Quidam eam expirare morte Epiſcopi cenſent, quod Eccleſiæ præjudicet. Ita videtur ſentire *Gloſſa c. penult. verb. Licentia, de cler. non reſid.* Etſi ſtatim innuat contrarium, & videatur ſe declarare dicens poſſe à ſucceſſore revocari. Et tenet expreſsè *Ant. ibi n. 7.* cum hac limitatione, ſi Eccleſiæ præjudicet. Alii ſic diſtinguunt: Si præmiſſa cauſæ cognitione, ac capitulo conſentiente concedat Epiſcopus hanc licentiam, non expirat: ſecus ſi hæc deficiant. Ita ſentiunt *Jacobin. l. More, in 2. lectura, n. 14. ff. de juriſd. omn. jud. Angelus verb. Indulgentia, n. 7. & ibi Sylveſt. q. 5. d. 7. n. 16.* At multo verius eſt non expirare, quia eſt gratia facta. Et ita docere videtur *Gloſſa c. Cum ex eo, verb. Septennium, de elect. in 6.* dicens, non poſſe Epiſcopum licentiam non reſidendi conceſſam ratione ſtudii revocare ſine cauſa. Si enim nequit ipſe revocare, à fortiori nec ejus morte revocatur. Et ita tenent *Abbas d. c. penult. n. 9. & ibi Card. n. 1. q. 4. ſi. Imola ad ſi. Henricus n. 3. idem Card. clem. ſi. n. 9. q. 5. de elect. & ibi Imola n. 2. Gulielm. de monte Lauduno, nu. 3. Joan. Lupus lib. 43. Tauri, n. 1. Navar. apolog. ad lib. de reditib. q. 3. monito 8. n. 1. 2. 3. & c. Placuit, n. 166. de pœnit. d. 6. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 5. q. 106. n. 312. Perez lib. 2. Ordinam. tit. 2. l. 2. paulò poſt princ. Salzedo addit ad pract. Bernardi Diaz c. 46. col. 17. verſ. Non tamen poterit Epiſcopi ſuperior. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 17. n. 7. Enriquez lib. 7. de indulg. c. 21. n. 6. Sayro tract. de pœnit. c. 22. ſi. & theſauro caſuum, t. 10. lib. 7. c. 14. nu. 7. Graffis 1. p. dec. lib. 4. c. 2. n. 28.* & explicant *Abbas, & Gaeta*, etſi abſque cauſæ cognitione data ſit hæc licentia.

78 Sextò deducitur, quid dicendum ſit de diſpenſandi facultate. Exiſtimant aliqui eam expirare morte concedentis re integra. Et poteſt probari, quia eſt poteſtas delegata ad juriſdictionem exercendam. Ita *Speculator, tit. De diſpenſatione, §. Dicendum reſtat. n. 19. verſ. Quid ſi is, Archid. c. Dudum 18. q. 2. n. 5. & ibi Bellamera, n. 1. verſ. Præterea quæritur. Felin. c. Licèt undique, initio, de offic. deleg.*

79 At tenendum eſt, eam poteſtatem non expirare, quando conceditur ad diſpenſandum cum perſonis incertis, & indeterminatis. Quia cùm tunc in gratiam ipſius diſpenſaturi conceſſa ſit, eſt gratia facta. Ut in ſimili de poteſtate conferendi beneficia perſonis incertis deciditur, *c. Si cui nulla, de preb. in 6.* Item, quia cùm ſit poteſtas ad juriſdictionem non contentioſam exercendam, minimè eſt inter mandata juriſdictionis computanda, ſed inter gratias factas. Quæ morte concedentis re integra non expirant. Ut in ſimili dixi n. 72. Et ita tenent *Federicus conſ. 78. Joa. And. addit. ad Specul. tit. De diſpenſatione, §. Dicendum reſtat. nu. 19. verb. Ergo tu diſtingue, & c. Ex tua, n. 8. de filiis presb.* ubi *Ant. n. 7. Abbas, n. 4. Bellamera ad ſi. verſ. Et adhuc primo caſu, & c. Licèt undique, n. 11. & 17. de offic. deleg.* ubi *Henricus n. 4. Decius c. Relatum in nova edit. n. 22. eod. tit. Felin. c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 2. verſ. Et intelligunt illi, de reſcript. Gambara de authoritate Legati, lib. 10. nu. 191. Angelus verb. Gratia, n. 2. & ibi Roſella, n. 1. Sylv. q. 2. Tabiena q. 5. n. 6. Armilla, n. 5. idem Angelus verb. Diſpenſatio, n. 13. & ibi Sylv. q. 6. n. 11. Navar. l. 5. conſ. in 1. edit. tit. de privilegiis, conſ. 1. n. 1. in 2. lib. 1. tit. de off. deleg. conſ. 2. n. 1. & ſum. Lat. c. 27. n. 253. verſ. 9. Anton. Gabriel to. 3. comm. opin. lib. 6. tit. de prabend. concl. 1. n. 6. 7. & 8. Emm. Sà ſumma, verb. Diſpenſatio, n. 6.*

80 Atque ita dicendum eſt, quando ea facultas concederetur alicui ad diſpenſandum cum perſona determinata, quoties non in favorem ſolius perſonæ, cum qua diſpenſandum eſt, ſed in favorem ipſius diſpenſantis, aut utriuſque ſimul, conceſſa eſſet: tunc enim non expirat morte concedentis, aut amotione ejus ab officio, etiam re integra. Quia in hoc eventu eſt jam gratia facta, cùm ſit in ipſius diſpenſantis favorem, & reſpectu ipſius jam totam ſuam perfectionem habet. Hoc docent in ſimili allegato *Lapo Domin. c. Si cui nulla, n. 7. verſ. Quid ſi Papa in forma, de prabend. in 6. & ibi Francus n. 3. notab. ult.* ubi docent poteſtatem conferendi beneficium perſonæ expreſſæ, & determinatæ, non in favorem ipſius, ſed in favorem conferentis vel Eccleſiæ, non expirare morte concedentis re integra. Et colligitur clarè ex eo textu, à contrario ſenſu, ibi: *Secus ſi ſuper proviſione certa perſona facienda, non ob ſuam, ſed ejus, cui provideri mandatur, gratiam vel favorem: illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Ergo ſecus eſt, quando ob ſuam, nempe, conferentis beneficium, gratiam datur. Atque idem dicit *uterque cum Lapo*, ſi in favorem utriuſque, nimirum, conferentis & recipientis beneficium, vel in favorem ſolius Eccleſiæ, cui beneficiarius ille præeſſe debet, vel Eccleſiæ, recipientis beneficium, ea poteſtas daretur. Quia textus ille ſolum excepit, quando in gratiam recipientis collata eſt ea poteſtas. Et hoc voluerunt ſignificare *Joa. Andr. Ant. Abbas, Bellamera n. praecd. allegati*, dum dicentes facultatem diſpenſandi non expirare, addunt maximè cum perſonis indeterminatis. Quaſi dicant, idem eſſe in aliquo caſu, quando eſt cum perſonis determinatis, nimirum, quando non conceditur in ſolum ipſarum favorem. Nam quando in ipſarum ſolum favorem conceditur, tenent ibi expirare morte concedentis re integra. De qua re dicemus n. 89. ubi explicabimus qualiter intelligatur: & oſtendemus hoc idem ſentire Angelum, Roſellam, Sylveſtrum, & Tabienam.

81 Septimò deducitur quid dicendum ſit de facultate teſtandi conceſſa Epiſcopis, monachis, vel aliis, quibus teſtari interdictum eſt. Quibuſdam placet eam facultatem expirare obitu concedentis. Quòd ſit facultas ad actum odioſum, ac juri communi repugnantem. Sic *Socinus jun. conſ. 89. n. 33. & ſeq. vol. 1. Covar. c. Cum in officiis, in 1. edit. n. 8. de teſtam.* Cæterùm abſque dubio tenendum eſt non expirare. Quia eſt gratia facta, quam non expirare probavi n. 64. Nec obſtat id odii habere, quod juri communi adverſetur. Quippe omnis diſpenſatio id habet: quam tamen cùm omnino facta eſt, non expirare concedentis morte fatentur omnes. Secundò, quia cùm teſtamentum vim non habeat, niſi

poſt

Digitized by Google

poſt teſtantis mortem, illi cui teſtandi licentia conceſſa eſt, imputari nequit concedente ſuperſtite eum teſtatum non eſſe: ſiquidem longiorem vitam adeptus eſt, quam is qui facultatem conceſſit: & ea facultas pro tempore mortis, à quo debet teſtamentum vim habere, deſervit potiſſimum. Et ideo hujus ſententiæ ſunt *Covar* mutata ſententia *rod. c. Cum in officio. in 2. edit. n. 8. ſi. Navar. apolog. ad librum de redditib. q. 3. monite 8. Sarmiento de redditib. p. 4. c. 4. n. 2. Burſatus conſ. 30. n. 1. & ſeq. & n. 54. vol. 1. & conſ. 178. n. 1. vol. 2. Gutier. q. pract. lib. 2. q. 75. nu. 1. & ſeq. & Barboſa l. Divortio. 8. §. Quod in anno, n. 20. ff. ſolut. matr. Azebedo lib. 5. recop. to. 8. lib. 2. n. 5.* & ex Theologis, *Enriquez lib. 7. de indulgent. c. 21. n. 6. P. Molina to. 1. de juſtit. tract. 4. diſp. 121. ad ſi. Manuel q. regul. to. 3. q. 69. art. 6.* An verò hoc verum ſit, ſtante literas expeditas, quibus hæc facultas conceditur, obeat concedens, dicemus diſp. ſequenti.

83 Octavò deducitur, literas dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos, quas vulgò reverendas vocant, non expirare morte Epiſcopi eas concedentis. Quia cùm contineant licentiam promovendo conceſſam, ut ad ordines promoveatur, ſunt gratia facta. Atque ita docent *Card. clem. ſi. u. 9. q. 9. de elect. & ibi Imola nu. 3. Guliel. de monte Landuno n. 3. Boniſac. n. 43. q. 10. Rebuff. praxi benef. in formula liter. dimiſſor. n. 43. Roland. conſ. 38. n. 5. vol. 3. Villadiego tract. de legato q. 16. n. 35. Pavinus de poteſtate capitali, 1. p. nu. 9. Navar. l. 1. conſ. in 2. edit. tom. de reſcr. conſ. 5. n. unic. & c. Placuit, nu. 35. & 163. de pœnit. d. 6. & apolog. ad librum de reddit. q. 3. monito 8. n. 2. & §. In Levit. notab. 31. n. 26. Perez l. 2. Ordin. tom. 2. l. 2. paulò poſt princ. Salzedo addit. ad practicam Bernardi Diaz c. 26. col. 17. verſ. Non tamen poterit Epiſcopi ſuperior. Gutier. q. pract. 2. q. 75. n. 3. & q. can. l. 2. c. 17. num. 2.* Et ex Theologis, *Enriq. l. 7. de indulg. c. 21. num. 6. & lib. 10. de ſacram. ordin. c. 22. fine, Suarez de pœnit. diſp. 27. ſect. 4. dub. 3. n. 8. Sayro tract. de pœnit. c. 22. n. 3. Emm. Sà ſub verb. Dimiſſoriæ, n. 1. Petr. de Ledeſma ſum. Sacram.* ubi de Sacram. ordinis, *c. 8. diffic. 1. col. 6. conſ. 4. Manuel 2. to. ſum. c. 14. n. 5. concl. 5.* Atque idem dicendum eſt, finita Epiſcopi poteſtate, ut ſi ad alium Epiſcopatum transferatur. Nam eadem prorſus eſt ratio. Cùm non minus pereat poteſtas morte illius quàm depoſitione illius Epiſcopatus. Sic *Nav. d. conſ. 5. n. unic. Enriq. d. c. 22. fine.* Et idem dicendum eſt de literis dimiſſoriis conceſſis à capitulo, Sede vacanti, quando concedere valet. Non enim expirant finita capituli poteſtate per novi Epiſcopi adventum. Quia eadem prorſus militat ratio. Sic *Rebuff. Salzedo, Petrus de Ledeſma, Manuel proximè allegati, Gutier. quæſt. can. l. 2. c. 17. n. 2.* Et tandem ob eandem rationem dicendum eſt idem de literis his dimiſſoriis conceſſis à vicario Epiſcopi eas concedentis, eo quòd Epiſcopus in remotis ſit, juxta *c. 3. de tempor. ordin. in 6.* vel de ſpeciali Epiſcopi commiſſione: & de dimiſſoriis conceſſis à ſuperioribus religionis: & à quibuſvis aliis potentibus concedere. Hæ enim nec morte, nec depoſitione Vicarii, vel ſuperioris, nec adventu Epiſcopi, qui in remotis erat, expirabunt. Quia militat eadem ratio, eo quòd hæ continent gratiam factam à potenti concedere.

84 Nonò deducitur, quamvis gratiæ conceſſæ à Legato Pontificis, vel vicario Epiſcopi, ad beneplacitum perſonæ vel dignitatis expirent morte, vel finito officio concedentis (ut dixi n. 59.) eas tamen non expirare quando ſimpliciter, & abſolutè conceduntur. Quia ſunt gratiæ factæ, & abſque temporis limitatione. Sic *Francus cap. Si gratiosè, n. 13. de reſcript. in 6.*

85 Ultimò deducitur, licentias omnes conceſſas à ſuperioribus quibuſcumque, quando non ad certum, & limitatum uſum temporaneum, vel ad certum tempus, ſed abſolutè conceſſæ ſunt, eſſe perpetuas, donec ab eodem concedente, aut ejus ſucceſſore, aut ſuperiore revocentur. Quia ſunt gratiæ factæ. Sic *Abbas c. ſi. num. 9. de offic. legati, Card. clem. ſi. n. 9. qu. 5. de elect. & ibi Guilielm. de Monte Landuno, n. 2. Imola n. 2. Angelus verb. Indulgentia, n. 7. & ibi Syl. q. 5. dict. 7. n. 16. Nav. §. In Leviticum, notab. 31. n. 27. Corduba in quæſtionario lib. 5. qu. 36. paulò poſt princ. Graſſis 1. p. deciſio. l. 4. c. 2. n. 28.* Temperant hoc *Abbas Angelus, Sylveſt. Corduba*, niſi licentiæ illæ alteri præjudicent. Quod dicunt propter licentias eligendi confeſſarii, & non reſidendi, quas conceſſas ab inferiori prælato abſque cauſæ cognitione dicunt perire morte concedentis. Quòd præjudicent Eccleſiæ parochiali, & illi, in qua eſt reſidendum. Sed hanc limitationem rejecimus, n. 72. & 78.

S U M M A R I U M.

An commiſſiones diſpenſandi in matrimonii impedimentis, aliiſve rebus facta ordinario vel confeſſori, expirent morte concedentis? Refertur opinio, n. 86.

Explicatur ſententia Authoris, n. 87.

An literæ Pontificis, per quas committitur conſtitutio, & aſſignatio penſionis, & literæ gratiæ, ſive puræ, ſive in diem, ſive conditionalis, vel privationis, ſive in forma dignitatum, & unionum, expirent morte Papæ, n. 88.

An poteſtas diſpenſandi cum perſona determinata in illius favorem, expiret morte concedentis, n. 89.

Quando committitur aliquid erga determinatam perſonam, an in dubio cenſeatur commiſſio in favorem illius, an in favorem delegati? num. 90.

An poſtquam jam diſpenſatione uſus eſt is, cum quo diſpenſatum eſt, pereat diſpenſatio, ſupervenienti diſpenſantis obitu, num. 91.

Legati vel pœnitentiarii officium, & diſpenſationes ab eis conceſſæ, an morte Pontificis expirent, n. 92.

An privilegia bullæ Cruciatæ expirent morte Papæ, n. 93.

Rediguntur in ſummam contenta in tota diſputatione, n. 94.

Satisfit argumentis, n. 95.

QUÆSTIO ultima. An commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matr. aliiſve rebus, quæ in foro externo ordinariis committuntur, in interno autem confeſſoribus, expirent concedentis morte re integra? Quidam eas expirare affirmant. Ducuntur ex *c. Si cui nulla, de præb. in 6.* ibi: *Secus ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facienda ſit data poteſtas eidem, non ob ſuam, ſed ejus, cui provideri mandatur, gratiam vel favorem, illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Ubi *Gloſſa verb. Moriatur, Archid. ibi, n. un. verſ. Obitum, Anch. n. 2. notab. 2. Ripa rub. de conſtit. n. 50. & ibi Rimin. n. 129. ſi. & 130.* inde colligunt quando Pontifex non facit gratiam, ſed fieri mandat, expirare id mandatum morte Papæ re integra. Atqui *Bald. l. ſi. in 1. lectura, n. 3. verſ. Sed pone Princeps, ff. de conſtit. Princ. Decius c. Relatum, in nova edit. n. 21. de off. deleg. & rubr. de conſt. in 1. lectura, n. 4.* colligunt ex *eod. c. Si cui nulla*, commiſſionem aliquid exequendi in favorem certæ perſonæ expirare morte concedentis re integra. Cùm ergo Pontifex, & pœnitentiarius non diſpenſent, ſed committant ordinario & confeſſori, ut diſpenſent cognita precum veritate, peribit commiſſio morte committentis re integra. Et confirm. quia hanc rem tanquam notam tradunt *Joa. And. addit. ad Specul. tit. de Diſpenſatione, §. Dicendum reſtat, n. 19. verſ. Ergo tu diſtingue, & c. Ex tua 1. n. 8. de fil. presb. & ibi Ant. n. 7. Abb. n. 4. Bellamera ad ſi. verſ. Et adhuc primo caſu, Fel. c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 2. verb. Et intelligunt iſti, de reſcrip. idem Bellamera c. Licèt undique, n. 11. & 17. de off. deleg. & ibi Henric. n. 4. Decius d. c. Relatum, n. 22. Ant. Gabr. 3. tom. comm. opin. l. 6. tit. de presb. concluſ. 1. n. 6. 7. & 8. Sylv. verb. Gratia, q. 2. cap. 3. ſi. & ibi Angelus, n. 2. Roſella n. 1. Tabiena q. 5. nu. 6.* ubi dicunt facultatem diſpenſandi cum perſonis determinatis, per viam commiſſionis factam expirare morte concedentis re integra. Quod nequit intelligi, niſi quando in favorem illarum perſonarum, cum quibus eſt diſpenſandum, fit commiſſio. Nam quando cum perſonis indeterminatis, quia tunc eſt in favorem diſpenſaturi, omnes illi fatentur non expirare. Cùm ergo in hoc eventu committatur ordinario, & confeſſori, ut diſpenſent cum perſona determinata in ejus favorem, peribit hæc commiſſio morte concedentis re integra. 2. quia hæ commiſſiones non dantur nomine dignitatis Pontificis, ſed nomine perſonæ (ut probavi nu. 46.) Atque adeo ex hac parte non obtinebunt durationem poſt concedentis obitum. 3. ex quadam Rotæ deciſione, quam referunt, & ſequuntur *Dominic. c. Si ſuper gratia, n. 7. verſ. Sed pone, de offi. deleg. in 6. & ibi Francus n. 4. ac relatis Cardinali, Jaſone, ac Felin. Ant. Gabr. tom. 3. comm. opin. l. 6. tit. De præbendis, concl. 1. n. 13. 14. & 15.* quæ decidit ſi Pontifex in ſuis literis mandet cuidam executori, ut vocatis vocandis, ſi eſt ita ut partes referunt, conferat cuidam beneficium, id mandatum expirare morte Pontificis re integra. Quod quidem in his diſpenſationum commiſſionibus reperitur. Ergo peribunt concedentis obitu re integra. Et ideo hanc partem tuentur *Navar. lib. 1. conſ. in 1. edit. tit. De temporib. ordin. conſ. 38. ſi. in 2. tit. de fil. presb. conſ. 3. ſi. & ſum. Lat. c. 29. n. 253. verſ. 9. Sayre in theſaur. caſuum, to. 1. lib. 7. c. 14. nu. 9.* Et ſatis favet huic ſent. *Gutier. q. can. lib. 1. c. 15. n. 24.* ubi ait gratiam conceſſam per verbum, fiat, non expirare concedentis obitu: ſecus quando mandatur aliquid faciendum.

At quamvis hoc ſit valde probabile, probabilius reputo non 87 expirare concedentis morte, etiam re integra. Ducor, quia (ut præclarè tradunt *Hier. Paulus, & Rebuff. ſtatim allegandi*) quando in literis gratiæ, in alicujus favorem conceſſis, miniſter exequuturus eſt voluntarius, utpote cui non præcipitur ut exequatur, ſed ſola exequendi facultas conceditur, non favore ipſius, ſed ejus cui gratia eſt concedenda, tunc eſt gratia facienda: ac proinde expirat morte concedentis re integra. At quando eſt executor neceſſarius, utpote, qui exequi jubetur, ſi preces veritate nitantur, tunc eſt gratia facta, ac proinde non perit morte concedentis re integra. Ratio diſcriminis ea eſt. Quòd in priori caſu, nemini jus quæſitum ſit per illas literas. Non enim quæritur de legato executuro: eo quod in ejus favorem conceſſæ non ſint, nec ei cui gratia facienda eſt. Quia ſoli delegati voluntati relinquitur, velint ne diſpenſare, an non. Ac proinde ea gratia eſt omnino facienda, utpote in quam nullum eſt alicui jus acquiſitum. At in poſteriori eſt jam jus acquiſitum ad rem illi, in cujus favorem gratia conceſſa eſt. Ac proinde dicitur facta reſpectu illius: ac ſola ejus exequutio deſideratur quæ per commiſſarium facienda eſt. Quod etiam clarè colligitur ex *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* ubi explicans textus quando dicatur gratia facienda, ad eum finem, ut pereat morte concedentis re integra, ſic ait: *Secus ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facienda data ſit poteſtas eidem, non ob ſuam, ſed ejus, cui provideri mandatur, gratiam vel favorem.* Ubi textus uſus eſt verbo, poteſtas, ad ſignificandum eum commiſſarium, ut ſit gratia facienda, debere eſſe voluntarium, qui ſcilicet poteſtatem habeat, ſed non præceptum exequendi. Nec obſtant illa verba, *Mandatur provideri*.

Quia

Digitized by Google

Quia intelliguntur, id eſt committitur, ut conſonent cum verbo præced. poteſtas. Cùm igitur in bis diſpenſandi commiſſionibus non relinquatur voluntati ordinarii vel confeſſoris, diſpenſationem concedere an deoegare, ſed ipſis præcipiatur, ut inventa precum veritate diſpenſent, gratia hæc non erit facienda, ſed facta: ac proinde nou extinguetur concedentis morte. Et confirm. quia hac ratione omnes DD. citati in doctrinis adductis num. præced. pro contraria ſent. loquuntur, ac explicant ut ſit gratia facienda, ac pereat morte concedentis re integra, quando datur poteſtas, aut commiſſio diſpenſandi, demptis *Gloſſa, Anch. Ripa, Riminalde*, quos ibi in 1. ratione retuli, qui utuntur verho, Mandatum. Et amplius confirm. quia ea diſpenſatio, quantum eſt ex parte Pontificis vel pœnitentiarii, jam pleuè facta videtur in favorem petentis; & potiùs præcipitur commiſſario exequutio gratiæ jam factæ, ſi reperit precer veritate nitl. Neque enim ipſi committitur ſubſtantia cauſæ, & an expediat, ſed an verificetur quædam conditio, qua ſtante injuſtus eſſet denegans diſpenſationem. Et ideo pro hac ſent. citantur *Roſella, Angelus, Sylv. Armilla*, ſed malè. Quia non loquuntur in hoc caſu (ut n.89. videbimus.) Sed illam teoet *Hieron. Paul. in pract. cancellar. c. Declaratoria ſuper proponente ſeu vovente. §. Præſtantiſſimè Doctor*, *Rebuff. in concord.* ubi de mandatis Apoſt. *§. x. verb. Sui Pontificatus, verſ. Licèt quidam Doctores, Majolus l.5. de irreg. c.51. n.6. Suarez de cenſuris, diſp.24. ſect.2. fine Enriq. l.7. de indulg. c.21. nu.7. & l.12. de matr. c.2. n.5. & c.3. n. ult.* ubi *in commen. lit. V.* refert aliquos DD. Salmantinos hujus ſent. *& l.14. de irregular. c.17. nu. ult. Emm. Sà ſum. verb. diſpenſatio, n.6. & verb Gratia, n.3. Petr. de Ledeſma in ſum. Sacram.* ubi de matr. *c.27. verſ. Secunda concluſio, in fine illius, Manuel q. regularibus, tom.2. q.46. a.7. & 1. tom. ſum. 2. edit. c.235. nu.3. concl.3.* Et ejuſdem ſent. apertè eſt *Mandoſius regula cancell. 10. de annali poſſeſſ. q.2. n.4.* ubi ait eſſe reſcriptum gratioſum, quod per Pontificis mortem re integra noo expirat, quoties exequntor in illis datus non debet præmittere indaginem judiciariam. At in diſpenſatione, quæ pro conſcientiæ foro committitur, manifeſtum eſt eam indaginem judiciariam oon deſiderari. Et eam quoque non eſſe neceſſariam in diſpenſatione pro ſoro externo conceſſa, oſtendemus diſp.35. n.15.

88 Ex his deducitur, non expirare morte Pontificis re integra literas Pontificias, per quas committitur conſtitutio & aſſignatio peoſionis, nec literas gratiæ, ſive gratiæ ſint puræ, ſive io diem, ſive conditionales, vel privationis in forma juris, cum proviſione alteri facienda, ſive in ſorma dignitatum, & unionum ſuper diſpenſationihus. Quia communiter in his exequutor non eſt voluntarius, ſed requiſitus teoetur exequi. Ita *Hieron. Paulus n. præced. citatus*.

89 Secundò deducitur, optimè dixiſſe DD. quos n.86. in confir. 1. rationis retuli, dum ajunt poteſtatem alicui conceſſam diſpenſandi cum perſonis determinatis, in ſolum earum favorem, expirare re integra morte concedentis. Quod hic commiſſarius non ſit miniſter neceſſarius, oec gratia ſit in ipſius favorem: & ita uſi ſunt verbo, poteſtas, ut miniſtrum eſſe voluntarium ſignificent. Quare dum *Angelus verb. Diſpenſatio, n.13. verb. Gratia, n.2. & ibi Roſella n.1. Sylv. verb. Diſpenſatio, q.9. n.11. & verb. Gratia q.2. & ibi Tabiena q.5. n.6. Armilla n.5.* dicunt facultatem alicui conceſſam ad diſpenſandum cum perſona determinata non expirare morte concedentis re integra: ſunt manifeſtè intelligeodi, quando ea poteſtas eſt illi in ſuum favorem conceſſa. Tunc enim cùm ſit gratia ipſi diſpenſaturo facta, non expirat concedentis morte. Juxta ea quæ n.81. diximus. Noo autem id intelligunt, quando ea gratia eſt in favorem ſolius perſonæ cum qua diſpenſandum eſt. Et hanc eſſe veram eorum intelligentiam colligitur clarè ex eo, quod pro ſua ſententia referunt *Federicum conſ.78.* qui ait non expirare facultatem diſpenſaodi conceſſam in ſavorem ipſius diſpenſaturi. Præterea quia *Roſella, Angelus, Sylveſter, Tabiena eodem verb. Gratia, & eiſdem numeris*, cùm in principio dixiſſent poteſtatem diſpenſandi cum perſona determinata non expirare morte concedentis re integra, paulò inferius docent poteſtatem diſpenſandi, non per viam gratiæ, ſed commiſſionis datam perire re integra, immò etiam cœptum ſit cum aliquibus diſpenſari, perire quoad eas perſooas, cum quibus noodum cœptum eſt. Unde ſibi ipſis in eodem loco contradicerent, niſi priorem partem intelligant, ut ea poteſtas diſpenſandi, quamvis ſit erga perſonam determinatam, ſit gratia facta, nec pereat quoties in favorem diſpenſaturi conceſſa eſt: poſteriorem autem, ut ſit commiſſio, & pereat re integra: quoties in eorum favorem, cum quibus diſpenſandum eſt, conceditur. At non contradicunt noſtræ ſententię, ſed ſunt illi conformes. Quia loquuotur de poteſtate diſpenſandi, & ſic de miniſtro voluntariè exequuturo.

90 Tria tamen obſorvaoda ſunt. I. eſt, quoties committitur alicui aliquid faciendum erga determioatam perſonam, cenſenda eſt in dubio commiſſio in illius perſonæ ſavorem facta: ac proinde eam non eſſe gratiam factam, ſed faciendam (intellige juxta dicta num.87. quando eſt gratiæ exequutor voluntarius.) Quare ex iis, quæ præceſſerunt conjectandum eſt, an ſit gratia in ſavorem petentis conceſſa: unde allegan-ti eſſe gratiam factam in ſavorem diſpenſaturi, & noo commiſſionem gratiæ faciendæ in favotem ejus, cum quo diſpenſatur, incumbit probandi onus. Sic *Joa. Andr. c. In cauſis, n.38. de elect. & c. Si cui nulla. ſtatim in principio, de prabend. in 6. & ibi Dominicus n.6. Francus n.1.*

II. Eſt, ſive dicamus commiſſiones has diſpenſandi eſſe gratias factas, ſive faciendas, id neceſſariò fatendum eſt, ſi jam commiſſarius diſpenſarit ad matrimonium, vel ordioes: & antequam is cum quo diſpenſatum eſt, utatur diſpenſatione, iniens matr. vel recipiens ordioes, diſpenſans obeat, diſpenſationes non perire. Tum, quia res non erat tempore mortis integra. Tum etiam quia cum jam ſemel diſpenſatio ſit legitimè facta, non retractatur ex ſupervenienti facto. Sic eſt ſto *Frederico, Roſella verb. Gratia n.1. & ibi Angelus n.2. Sylv. q.8. Tabiena q.5. n.6. Armilla nu.5. idem Angelus, verb. Diſpenſatio, fine, & ibi Sylv. q.6. n.11.* 91

III. eſt, diſpenſationes, quæ à legato Apoſtolico, vel à ſummo Papæ pœnitentiario expediuntur, nullatenus expirant morte Papæ re integra: quamvis dicamus eas eſſe gratias faciendas, quod neutrum officium expiret morte Papæ re integra: ut de officio legati deciditur expreſsè *c. Legatos, de offic. legat. in 6.* & idem deciditur de officio pœnitentiarii, in *clem.2. §. Eo tamen proviſo, de elect.* Ao verò expireot morte pœnitentiarii, vel legati re iotegra? diximus n.87. 92

Ultimò deducitur, quid diceodum ſit de privilegiis in bulla Cruciata conceſſis, an expirent morte Papæ concedentis re integra? Et quidem nemini dubium eſt, indulgentias ibi conceſſas viſitantibus altaria, & facultates edendi lacticinia, & ſimiles à nullius exequutione pendeotes, minimè expirare. Quod illa omnia contineant gratiam factam. At dubium eſſe poterit de indulgentiis ſemel in vita, & ſemel in mortis articulo per confeſſarium concedendis, ac abſolutione à reſervatis, votorumque commutatione per ipſum præſtandis. Quia cùm hæc videantur continere gratiam faciendam, utpote quæ à confeſſarii exequutione pendent, videtur dicendum ea perire morte concedentis re integra. Aliqui neoterici ea non perire tuentur, ducti hac ratione; quia gratia facienda noo perit concedentis morte quando eſt gratiæ jam factæ acceſſoria, (ut n.43. diximus.) At bulla principaliter conceditur ad indulgentias & privilegia: quæ ſunt gratiæ factæ. Et acceſſoria eſt juriſdictio confeſſori data. At hæc ratio diſplicet. Quippe nequit dici acceſſoria gratiæ ea confeſſoris poteſtas. Tunc enim (ut eodem n.43. explicuimus) dicitur poteſtas exequutoris acceſſoria gratiæ, quando datur ad exequendam gratiam jam factam: ut conſtat ex *c. Si ſuper gratia, de offic. deleg. in 6.* At confeſſarius non debet exequi gratiam jam factam: ſed ipſe debet eam concedere abſolvendo à reſervatis, commutando vota, & concedendo duplicem illam indulgentiam. Quare defendendum eſt, eas facultates non perire, quia non directè conceduntur confeſſario, ſed ipſi pœnitenti, qui eligat confeſſarium, ut hæc exequatur, unde continent gratiam factam ipſi pœnitenti. Sicut n.75. diximus de licentia eligendi confeſſarii. Atque proinde omnia illa ſunt gratiæ factæ ipſi pœnitenti. Præterea, quia eſto gratia fieret directè confeſſori in favorem pœnitentis; confeſſor tamen non eſt miniſter voluntarius, ſed neceſſarius: tenetur enim electus virtute bullæ concedere pœnitenti poſtulanti omnia illa, quæ bulla indulget. Ut bene docent *Stunica de voto, q.5. n.38. Aragon 2.2. q.88. ar. 12. fol. 1041. Vivaldus candelabro Sacramentorum 3. p. cap. 14. nu. 58.* Et ratio eſt quia eſt judex delegatus in favorem pœnitentis petentis jus, quod ex privilegio habet. Cùm ergo confeſſarius ſit exequutor neceſſarius: eæ omnes gratiæ cenſebuntur jam factę: juxta dicta n.87. Tandem quia bulla ipſa præſcribit annum, quo duret. At etiam gratia ad beneplacitum concedentis, quæ morte ipſius expirare debebat, non expirat, ante tempus in ea præſcriptum, (ut dixi n.51.) Et ita hac ratione hoc defendit *Enriquez lib.7. de indulgen. c.21. n.4. fine.* 93

Tandem ut in compendium redigam, quæ in tota hac diſputatione fuſius dicta ſunt, ſic diſtinguendum eſt. Aut literæ ſunt juſtitiæ, & tunc pereunt morte concedentis re integra, ſecus ſi res non ſit integra. Dicitur autem res non integra, quando judex legitimè juſſit partes citari. Aut literæ ſunt gratiæ, & tunc ſic diſtinguendum eſt. Aut ea gratia cum limitatione conceditur, aut abſolutè. Si cum limitatione, aut ad beneplacitum & voluntatem perſonæ concedentis, & tunc ceſſat concedentis morte, quamvis res non ſit integra: ſecus ſi concedens dicat; Donec revocavero, vel talem rem fecero, ſi enim ante mortem non revocet concedens, vel non faciat illam rem, gratia eſt perpetua. Atque eadem perpetuitate gaudebit, ſi ad beneplacitum Sedis conceſſa ſit. Quod ſi abſolutè concedatur gratia, aut eſt facta: quia, nempe, reſpectu ejus in cujus favorem conceditur, à nullius exequutione pendet, aut pendet ab exequutione commiſſarii neceſſarii, utpote cui imponitur præceptum exequendi, ut contingit in diſpenſationibus matrimonialibus; & non perit gratia morte concedentis, quantumvis res ſit integra. Aut eſt gratia facienda, quæ ſcilicet, reſpectu ejus, cui ſit, non eſt perfectè conceſſa, ſed pendet ab exequutiooe commiſſarii voluntarii, utpote cui non præcipitur exequi, ſed ſola exequendæ gratiæ licentia datur, & perit morte concedentis re integra: ſecus re non integra. Dicitur autem res non iotegra in his rebus, in quibus non eſt citatio partis, quando commiſſarius primum actum exercere cœpit correſpondentem citationi partis in juriſdictione contentioſa. Ut ſi cœpit vocare partem, ad cognoſcendum de precum veritate. 94

Ad ar-

Digitized by Google

95 Ad argum. n.86. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis nu.87. ubi probavimus eum textum non intelligi de mandato obligante, ſed de licentia: & reprobavimus contrarium tenentes. Ad confirmationem conſtat ex dictis num.89. ubi eam doctrinam approbavimus, & oſtendimus eſſe conformem noſtræ ſententiæ. Ad 2. dic nos non aſſerere has diſpenſationes eſſe perpetuas ratione modi concedendi ex parte dantis. Nam ſic deberent finiri morte, utpote nomine perſonæ conceſſæ. Sed aſſerimus eas eſſe perpetuas, quia ſunt gratiæ factæ, & abſque temporis limitatione. In quo caſu perpetuæ ſunt, quamvis nomine perſonæ concedantur. Ad ultimum dic, eam eſſe juriſdictionem contentioſam inter partes: & ideo ceſſare morte concedentis re integra.

DISPUTATIO XXIX.

An diſpenſationes, & cæteræ gratiarum literæ expirent, ſi nondum literis expeditis obeat concedens, atque ad ſui valorem ſcriptura indigeant?

SUMMARIUM.

Proponuntur probantia exigi ſcripturam ad valorem gratiæ, numer. 1.
Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam gratiæ, n.2.
Nec expirat mortuo Pontifice ante literas expeditas, n.3.
Fas eſt in foro conſcientiæ ea uti ante expeditas literas, n.4.
An poſſit ſolvi, & recipi penſio literis non expeditis, n.5.
An gratia habens annexam juriſdictionem valeat, nec expiret ob concedentis mortem ante literas confectas, n.6.
Quid, ſi illa gratia eſſet ad aliquid faciendum, ut ad teſtandum; an ante literas expeditas moriente concedente expiret, n.7.
An ad probationem gratiæ ſemper exigatur ſcriptura, n.8.
An diſpenſare ſuffragetur in foro externo literis non expeditis: & quando expediuntur, ſuffragentur ex tunc, an potius à tempore conceſſionis licèt cœpto jam judicio literæ impetrentur, numer. 9.
An literæ concedentes juriſdictionem judici exigantur ante judicii initium ut id valeat, n.10.
Solvuntur argumenta, n.11.

1 ET quidem videtur neceſſaria ſcriptura ad gratiæ valorem. Quòd per literarum expeditionem detur forma, & ſua perfectio gratiæ: atque adeò dicitur informis & imperfecta: & ad hoc probandum aſſerunt multa *Lud. Gomez regula Cancellariæ de non judicando juxta formam ſupplicationis, q.1. nu.2. & ſeq. Molina lib.2. de primogenitis, c.7. n.53. & 54.* & docent *Decius rubr. de conſtit. in 2. lectura, n.16.* & ibi aliis citatis *Fel. n.6. Staphilaus de literis gratiæ, in principio præludii, nu.11. Flaminius de reſignat. benef. lib.10. q.1. n.7. & ſeq.* Secundò, *ex regula Cancellariæ 53. quæ apud Rebuffum in praxi benef.* ubi de regulis Cancellariæ eſt 56. ubi diſponitur nullam diſpenſationem ſuffragari, niſi literis confectis. Et fortiùs ex *regula Cancellariæ 50 Gregor. XIII.* quæ habetur in libro motuum propriorum, ubi loquens de omnibus conceſſionibus ſuper gratiis diſpenſationum quarumcumque, ſic ait. *Nulla talis diſpenſatio cuiquam in judicio vel extra ſuffragatur, antequam ſuper ea literæ Apoſtolicæ ſint confectæ.* Ergo in neutro foro valebit antea diſpenſatio.

2 Prima tamen concluſio ſit. Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam, & valorem gratiæ: ſed ſtatim ac conceſſa eſt per verbum fiat, valida eſt in ſe, & perfecta quoad ſubſtantiam. Ad probationem autem, & ut ex illa agi poſſit in judicio, indiget expeditione literarum. Probatur ex *clem. dudum, verb. In quibus per ipſos, de ſepult.* ibi: *Univerſa privilegia, gratias vel indulgentias, verbo ſeu ſcripto, ſeu quacumque forma.* Et ex *c. inſtitutiones 25. qu.2.* quod eſt ex D. Gregorio Papa, ibi: *Sive quæ ſcripto decrevimus, ſive quæ in noſtra præſentia videntur eſſe diſpoſita.* Secundò, quia gratia eſt donatio quædam. Conſtat autem donationem ſtatim ac fit, eſſe in ſe perfectam, inſtrumento donationis minimè confecto. Et ita hanc tenet *Gloſſa d. Clem. Dudum, verb. Verbo: & ibi Imola nu.51. Anchar. n.39. & 40. Card. verſ. Nos etenim, notab.2. Innoc. c. Conſtitutus, n.2. fine, de reſcript. Archid. in proœmio ſexti, §. ſi n.2. & ibi Joa. And. verb. Sacroſancta, n.5. & ſeqq. Dominicus, verb. Univerſitati, n.4. Francus eod. verb. n.2. idem Card. in proœmio Clementinarum, verb. Has ſane, n.3. q.5. & ibi Bonifacius, §. Nunc igitur, n.15 & 16. Abbas c. In noſtra, n.11. de reſcrip. Bald. Humanum 8. fine, C. de legibus, & l. ſi nu.1. C. de communi ſervo. & l. ſi. n.6. C. ſententiam reſcindi non poſſe. Felinus rubrica de conſtitut. n.5. & ibi Decius in nova edit. in prima lectura, à n. 37. uſque ad 43. Berojus n.83. Ripa nu.50. Mandoſius nu.40. & ſeqq. Boſchus n.110. Ferretus n.18. Ant. de Burgos n.144. Riminal. n.129. Alex. conſ.107. n.4. vol.7. Gigas de penſionibus, q.34. n.123. & q.40. n.2. & 3. Chaſſanaus in conſuetudinib. Burgundiæ rubrica 1. §.5. n.180. Pariſius conſ.5. n.60. & conſ.77. n.12. vol.4. Celſus conſ.16. n.6. Bertachinus tractatu de Epiſcopo, li.3. p.1. n.53. Rebuffus c. Poſtulaſti, in gloſſa, verb. Retinere n.21. de clerico excomm. minist. & praxi benef. t. de diſpenſatione ad plura beneficia, n. pen. & t. Gratia ratione congruit. n.2. & tit. de ſignatura gratiæ, p.2. 15. & in concordatis, rubrica de mandatis Apoſtolicis, §. 1. verb. Literas, Ripa reſponſo 13. n.4. de reſcr. Caſſadorus in ſuis deciſionibus, tit. De cauſa poſſeſſionis, dec.4. n.2. Bart. Socin. conſ.41. nu.3. vol.3. Lud. Gom. regula cancellariæ de non judicando juxta formam ſupplicationis, q.1. n.8. Staphilaus de literis gratiæ, t. Quibus modis exprimens litera ad beneficia ſtatim in princ. n.8. Rota in noviſſimis, dec.89. li.2. & dec.11. l.3. to.3. Roſella verb. Privilegium, n.16. & ibi Sylv. q.14. Armilla n.10. Tabiena q.10. n.11. Caſtillo l.41. Tauri, n.4 & ibi Ant. Gomez n.2. Navar. lib.5. conſ. in 2. edit. t. de privileg. conſ.1. nu.1. & §. In Leviticum, notab.26. n.6. & c. Accepta oppoſitione 8. n.30. de reſtit. ſpoliat. Boſſius in ſua practica, tit. de Principe, n.293. Molina li.2. de primogenitis, c. 7. n.53. Pelaez. de majorata, in prima edit. 1. p. q.62. nu.1. Maſcardus de probat. concl.845. n.20. Gutier. conſ.9. nu.6. Brunorus in ſuo compendio, lit. G. verb. Gratia perficitur, & lit. L. verb. Literas Apoſtolicas. Azebedo lib.5. recop. c.7. l.2. n.11. & 12. Matienzo ead. l.2. Gloſſa 3. n.1. Avendaño l.43. Tauri gloſ.1. n.1.* Et ex Theologis, *P. Molina to.3. de juſtit. diſp.599. n.1. Graffis 1. p. deciſionum li.1. c.13. n.51. Sayro de pœnitentia, c.22. n.3. fine.*

Hinc deducitur gratiam non expirare mortuo Pontifice ante expeditionem literarum. Quod jam perfectè facta ſit, nilque ad ejus valorem deſideretur. Atque ita docent *Archid. Joa. Andr. Abbas, Dominicus, Francus, Chaſſanæus, Boſſius, Roſella, Sylv. Armilla, Tabiena, n. præced. allegati. Baldus l. Humanum 8. fine, C. de legibus. Decius conſ.407. n.17. vol.3. & c. Relatum, in nova edit. n.21. de offic. deleg. & rubrica de conſtitutionibus, in 1. lectura, n.40.* ubi *Felin. n.5. Berojus n.85. Ripa n.50. Riminald. n.129. Mandoſius nu.48. ſi. Boſchus nu.111. Ant. de Burgos n.144. Cæcialupus l. More, nu.27. ff. de juriſ. omn. jud. Rebuffus praxi benef. t. gratia ratione congruit, n.2. idem Sylv. verb. Gratia q.2.* ubi *Angelus n.2. Tabiena q.5. n.6. Ant. Gomez l.41. Tauri, nu.2. Navar. §. In Leviticum, notabili 31. n.26. Molina lib.2. de primog. c.7. n. 57. Gutier. q. can. lib.2. c.17. n.4. & q. practicis, lib.2. q.75. n.2. & q.74. n. 2. Ant. Gabriel to.3. comm. opin. lib.6. t. de præbendis, concl.1. n.2. Brunor. in ſuo compend. lit. G. verb. Gratia perficitur. Azebedo lib.5. recop. c.7. l.2. n.7. Avendaño l.43. Tauri gloſ.1. n.2.* & ex Theologis, *Molina, Sayro, n. præcedenti allegati. Graffis 1. p. dec. l.1. c.11. n.53. Manuel q. regularibus, to.2. q.46. n.8.* Quare minus bene *Caſtillo l.43. Tauri, n.2.* ait expirare gratiam morte concedentis ante literarum expeditionem. 3

Secundò deducitur, integrum eſſe cuipiam in foro conſcientiæ uti gratia conceſſa, etſi literæ nondum expeditæ ſint. Conſtat ex dictis n.2. Si enim ea gratia eſt in ſe perfecta, & quoad ſubſtantiam, ſolùmque quoad probationem in foro externo indiget ſcriptura, licebit ea uti in foro conſcientiæ ante literarum expirationem. Sic *Abb. clem. Dudum, ad finem, de ſepult. Felin. c. Ex diligenti, n. ſi. de ſimonia: & rubrica de conſtit. in 6.* ubi *Ant. de Burgos nu. 152. Rebuff. praxi benef. De ſignatura gratiæ, in princ. n.8. & t. De diſpenſatione ad plura beneficia, n.41. & c. Poſtulaſti, in gloſſa verb. Retinere, n.20. de cler. excomm. miniſt. & in concordatis, rub. de mandatis Apoſt. §. 1. verb. Literas, verſ.4. in foro conſcientiæ, Lud. Gomez regula, De non judicando juxta formam ſupplicat. q.14. verſ. Breviter prædictis non obſtantibus, Gigas de penſionib. q.34. n.6. fine & ſeq. Mandoſius reg.27. cancell. q.7. n.4. Navar. §. In Leviticum notab.26. & c. Accepta, oppoſit.8. n. 30. de reſtit. ſpoliat. Maſcar. de probat. concl.843. n.30.* & ex Theologis *P. Molina t.3. de juſtit. diſp.599. n.1.* Enriquez *lib.7. de indulg. c.20. n. 5. in commen. lit. D. & c.21. n.7. & l.12. de matr. c.3. n.7. Emmanuel Sà ſum. verb. Gratia, n.21.* Nec huic ſententiæ adverſantur *Petr. de Ledeſma de matr. q.56. art. ult. dub.3. concl.1. & ſum. ſacram.* ubi de matrim. *c.27. in fine 3. concluſionis, Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c.236. fine, Vega 1. to. ſum. c.88. caſu 2.* ſolùm enim dicunt diſpenſationes literis non confectis minimè prodeſſe in judicio, nec extra. Quæ ſunt verba expreſſa regulæ cancellariæ Gregorii XIII. quam n.1. retuli, unde eodem modo explicanda ſunt, ſicut eam regulam explicabo n. ult. 4

Quare recedendum eſt à ſent. *Hieronymi Pauli practica Cancellariæ, t. declaratoria ſuper proponente, ſeu volente ingredi, §. Ubi Papa concedit,* ubi aliis citatis ait, non poſſe quempiam tuta conſcientia ſolvere, ſeu recipere penſionem ſuper aliquo beneficio aſſignatam, niſi literis confectis. Quod mens Pontificis concedentis eam gratiam ſit ſub tacita conditione, ſi literæ expediantur, contra quam conſenſus partium nil prodeſt. At concedit poſſe in foro conſcientiæ, ſi partes certæ ſint literas expeditas eſſe, etſi nondum præſentatæ ſint. Et idem ait de omnibus commiſſionibus gratioſis habentibus clauſulam requirentem informationem, aut cauſæ cognitionem: ſecus ubi ea non requiritur. Et idem aſſerit de diſpenſationibus *Lud. Gomez* ſibi contrarius, *reg. De non judicando juxta formam ſupplicationis, q.9.* dicens eas non ſuffragari etiam in foro conſcientiæ, niſi literis expeditis. Sed contrarium in diſpenſationibus tenent omnes DD. n. præced. allegati. Et penſiones quoque poſſe recipi, & ſolvi in foro conſcientiæ, ubi gratia verbo conceſſa eſt, etſi literæ non ſint expeditæ, docent *Gygas, Lud. Gomez, Mandoſius, n. præ. alleg.* Immò *Rebuf. de pacif. poſſeſſ. n.137. concl.21. & praxi benef. in ſign. gratiæ, 3. p. n.11.* aſſerit ſi inter partes ſit conventum, ut conceſſa per Pontificem penſio ſolvatur adhuc literis non expeditis, teneri ſolvere eum, quia ita convenit. Tranſactis autem 6. menſibus à conceſſione per Pontificem facta, non poteſt amplius recipi, aut ſolvi penſio non confectis literis; quia ita decrevit Pius V. in quodam motu proprio excommunicationem Pontifici reſervatam imponens ſolventi, vel ſolutionem recipienti penſionis, quæ à tempore ſemeſtris illius tranſacta ſolvenda erat. Ita referunt *Corduba ſumm. q.266. Man. 2. to. ſumm. c.21. n.9. Vega to.2. ſum. c.65. in ult. caſu.* 5

Dupli-

6 Dupliciter autem ſolet concluſio tradita limitari. 1. modo, niſi gratia illa annexam habeat juriſdictionem: tunc enim eſt perfecta, nec poſt concedentis mortem duraret literis non confectis. Sic tenent aliqui teſte *Archid. in proœmio ſexti, § ſi. n. 2.* Sed jure optimo hanc limitationem eò quòd nullo jure probetur, rejiciunt *Archid. ibi, Angel. verbo Gratia, n. 2. & ibi Sylv. q. 2. Tabiena qu. 3. n. 6. Alex. conſ. 107. n. 4. vol. 8.* & faciunt cæteri DD. n. 2. relati, qui abſque hac limitatione concluſionem affirmarunt.

7 Secundò limitari ſolet, ut intelligatur quando gratia nil amplius, quàm ipſam Principis conceſſionem deſiderat, ut ſi ſit de aliqua obligatione contracta remittenda, aliquo jam facto confirmando, ſecus quando gratia, vel privilegium ſunt ad aliquid in poſterum faciendum, quod abſque hoc privilegio non liceret, aut irritum eſſet; tunc enim non valeret gratia, nec virtute illius is actus licitè, aut validè fieri poſſet, niſi prius literæ illius gratiæ expedirentur. Ita *Bald. l. Falſus, n. 21. C. de furtis, Molina lib. 2. de primog. c. 7. n. 57. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 17. n. 4. & q. practic. lib. 2. q. 75. n. 2. Avendagno l. 43. Tauri gloſ. 1. n. 2. Man. q. reg. to. 2. q. 48. ar. 8.* Unde infert *Gutier. eà q. 75. nu. 2. & Manuel eod. art. 8.* licentiam teſtandi conceſſam à Pontifice Epiſcopis, expirare mortuo eo ante literarum expeditionem, quòd ſit gratia ad aliquid accipiendum. Sed optimè *alter Molina t. 3. de juſtitia, diſp. 599. nu. 4.* ab hac limitatione recedit. Et favent alii n. 2. allegati, qui generaliter concluſionem affirmarunt, Quippe nulli ſolido fundamento innititur hæc limitatio. Et quia conſtat ſecluſis cancellariæ regulis validam eſſe gratiam ad aliquid efficiendum, etſi literæ confectæ non ſint. At regulæ cancellariæ gratias has non irritant, ſed ad ſolius fori externi probationem expediri literas petunt, ut mox videbimus.

8 An verò ſemper ad gratiæ probationem literæ hæ deſiderentur? conſulendi ſunt *Maſcard. de prob. concl. 845. àn. 21. Zavallos q. pract. q. 722.*

9 II. Concluſio. Diſpenſatio non ſuffragatur in foro externo literis non expeditis: at quando ſemel expediuntur, ſuffragatur à puncto gratiæ conceſſæ, & non ſolum à puncto expeditionis literarum, etiam ſi mortuo Papa, qui eam conceſſit, literæ expediantur nomine ſequentis Pontificis in forma, quia rationi congruit. Itaque ſi ante finitum judicium literæ quocumque tempore expediantur, gratia & diſpenſatio ſuffragabuntur, quamvis in principio judicii ſolo verbo conceſſa inveniantur. Quia regulæ cancellariæ petentes literarum expeditionem, ut diſpenſatio ſuffragetur in foro externo, non petunt à principio judicii, literas expeditas eſſe. Ita *Bart. Socinus conſ. 41. nu. 3. vol. 3. Lud. Gomez regula De non judicando juxta formam ſupplicationis, q. 6. n. 1. Molina lib. 2. de primog. cap. 7. n. 56. alter Molina t. 3. de juſt. d. 599. n. 1.*

10 Ultima concluſio. Literæ juriſdictionem concedentes judicibus, qui per eas deputantur, requirunt neceſſariò ante judicii initium eas expeditas eſſe, ita ut ſi judicium inchoetur conceſſa ſupplicatione, nondum tamen literis expeditis & intimatis, eſt omnino nullum, nec valorem obtinebit, eo quòd in judicii progreſſu literæ expediantur & præſententur. Conſtat ex *reg. Cancellariæ De non judicando juxta formam ſupplicationis.* Item quia cum juriſdictionis exercitium non acquiratur ante literarum præſentationem, ut probat multis allegatis *Molina de primogenitis ſtatim referendus,* quidquid antea geſtum eſt, corruet defectu juriſdictionis in judice. Sic *Molina l. 2. de primog. c. 7. nu. 56. & 57. Lud. Gomez, & alter Molina, n. 2. ubi non. prae. retuli.*

11 Ad argumenta n. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, gratiam ante literarum expeditionem ad eum ſenſum eſſe informem, & imperfectam, ut non ſit ſortita omnem perfectionem ſuam regulis cancellariæ petitam, ut in utroque foro ſuffragari valeat, ac probari poſſit. Ad 2. dic regulam Cancellariæ 53. non dicere gratiam non valere literis non expeditis, ſed non ſuffragari. Quod intelligi in ſolo foro externo ſuadet id verbum, Suffragari, quod ad forum contentioſum trahitur, & propriè ſignificat aliquid ad controverſiam pertinens, ut notant *Doctores in rubrica, C. de ſuffrag.* Ita reſpondent *Gygas de penſionibus q. 43. n. 10. Lud. Gomez regula De non judicando juxta formam ſupplicationis, q. 14. Molina t. 3. de juſt. diſp. 599. n. 1.* Sed majus dubium eſt qualiter reſponderi poſſit ad regulam Gregorii XIII. ibi propoſitam, quæ aſſerit nec in judicio, nec extra ſuffragari poſſe. Sed dico mentem Pontificis eſſe, non innovare receptiſſimam doctrinam, ut ea diſpenſatio deinceps non proſit in foro conſcientiæ: ſed ſolùm ut extra forum conſcientiæ ad nullum alium effectum proſit, ſive verè, & propriè judicium ſit, quale eſt contentioſum inter partes, ſive judicium fori externi non contentioſum: ut quando non eſt inter partes: ſive ad alios externos effectus. Et ſi velit quiſpiam ratione hujus diſpenſationis nondum literis expeditis admitti ad officia aliqua, ſive ad alios actus in judicio vel extra, quorum ſecluſa diſpenſatione eſt incapax. Et conſtat, quia non dicit regula, ut diſpenſationes non valeant, ſed ut non ſuffragentur in judicio, vel extra: ita ut ſi aliquis etiam extra judicium ſe opponat, non ſuffragetur.

DISPUTATIO XXX.

Quo tempore verificari debeant cauſæ diſpenſationis, & an eis poſteà ceſſantibus evaneſcat diſpenſatio?

S U M M A R I U M.

Quadruplex eſt tempus, in quo poteſt conſiderari veritas precum, num. 1.

An deſideretur veras eſſe cauſas tempore, quo mittitur ad diſpenſationem obtinendam, an potius ſufficiat poſteà verificari, dum Pontifex eam concedit, n. 2.

An deſideretur cauſas verificari tempore, quo conceditur diſpenſatio Romæ, nec ſat ſit tempore quo mittitur, vel quando ordinarius preces examinat. Proponuntur probantia ſufficere hoc duplex tempus, n. 3.

Explicatur ſententia Authoris, n. 4.

Qua cautela debent ordinarii, & confeſſores examinare preces, n. 5.

Explicatur quotuplex ſit diſpenſationis effectus, & quando ſit indiviſibilis, n. 6.

Cauſa impulſiva diſpenſationis ceſſante, an ceſſet diſpenſatio: & in dubio an ſit impulſiva an finalis, n. 7.

An quando cauſa finalis tempore, quo conceſſa eſt diſpenſatio, fuit vera, ac poſteà ceſſat, non tamen omnino, evaneſcat diſpenſatio? n. 8.

Quid in dubio an ceſſarit cauſa finalis, n. 9.

An quando diſpenſatio deducta eſt ad ultimatum effectum, ceſſet ceſſante cauſa, n. 9. 10.

Quid quando ad eum deducta non eſt, & ceſſat cauſæ veritas, antequam ordinarius diſpenſet? Refertur opinio, n. 11.

Poteſtas diſpenſandi ſi preces veritate nitantur, non habet vim diſpenſationis: & ſi cauſa finalis fuit vera tempore, quo Pontifex conceſſit, at ceſſat ejus veritas, dum ordinarius debet exequi, non ſatis eſt, n. 12.

Quid ſi ceſſet poſtquam jam ordinarius diſpenſavit, at non eſt ad effectum deducta, aut ſi deducta ſit lis poteſt dividi? Refertur opinio, n. 13.

Explicatur ſententia Authoris, n. 14.

Ut diſpenſatio firma ſit, debet cauſa finalis verificari tempore, quo Romæ diſpenſatur, & quo ordinarius vel confeſſor exequitur: nec debet omnino ceſſare, donec ultimum effectum indiviſibilem ſortiatur, num. 15.

Quid, ſi cauſa vera ſit tempore quo Pontifex diſpenſavit, & quo ordinarius exequitur, at tempore inter utrumque medio veritas ceſſaris, n. 16.

An ſi poſtquam ordinarius diſpenſavit, nec ad effectum deducta eſt, ceſſet cauſa, ita ut extinguatur diſpenſatio, ut cauſa redeunte non redeat, n. 17.

Quid, ſi ex diſpenſatione initum eſt matrimonium cum voto caſtitatis vel religionis, & eo ſemel inito nec diſſoluto ceſſet cauſa? Remiſſivè, n. 18.

Satisfit argumentis, num. 19.

QUadruplex tempus eſt, in quo dubitari poteſt, an cauſæ in precibus narratæ debeant eſſe veræ? Primum eſt, quando impetrans miſit Romam. Secundum eſt, quando Pontifex vel pœnitentiarius literas concedit, committens ordinario vel confeſſori ut diſpenſet. Tertium, quando ordinarius vel confeſſor diſpenſat. Quartum, quando diſpenſatione utendum eſt. 1

Circa primum ergo tempus, exiſtimant aliqui diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, quando cauſa falſa fuit tempore, quo miſſum eſt Romam, licèt vera ſit quando Pontifex vel pœnitentiarius diſpenſationem committit, & deinceps. Ducuntur, quod cum cauſa allegata ſit dolosè, ac animo Pontificis decipiendi, nec dolus ſuffragari alicui debeat: videtur contra ejus mentem impetrata, utpote, qui nullatenus concederet doli conſcius. At huic ſententiæ non accedo. Quod DD. omnes & textus, quos n. 4. referam, ſolam cauſæ veritatem tempore conceſſionis Pontificiæ attendant: nec tempus antecedens in conſideratione ſit. Adde, clauſulam illam in diſpenſationibus appoſitam, ſi preces veritate nitantur, ad id tempus referri, quo Pontifex vel pœnitentiarius diſpenſationem concedit. Quia veritatem precum poſtulat, ne diſpenſatio à rectitudine deficiens ſit diſſipatio. Ad quod nil refert, an cauſa tempore præcedenti fuerit vera, nec ne: ſed an tunc vera ſit. Nec obſtat Pontificem fraudis conſcium non conceſſurum. Quia taciturnitas veri, vel falſi expreſſio extrinſeci, nec conferentis ad diſpenſationis ſubſtantiam, illam non vitiat, quamvis Princeps veritate cognita non diſpenſaret (ut probavi diſp. 21. nu. 58.) Hujuſmodi autem eſt veritas cauſæ pro tempore præterito: eo vel maximè, quòd Pontifex denegaret in pœnam doli, quam doloſus ſubire non tenetur, antequam ſibi infligatur. 2

Secundò tempus eſt, cum Pontifex vel pœnitentiarius committit ordinario vel confeſſori diſpenſationem, cum clauſula: Si preces veritate nitantur. Atque de hoc tempore dubitatur, an opus ſit preces tunc eſſe veras, an ſufficiat fuiſſe veras tempore præcedenti, quo miſſum eſt Romam pro diſpenſatione impetranda: vel tempore ſubſequenti quo ordinarius vel confeſſor eſt diſpenſaturus? Et videtur ſufficere earum veritas priori aut ſaltem hoc poſteriori tempore. Quippe illius clauſulæ, Si preces veritate nitantur, is videtur ſenſus, ſi preces veræ ſint, quamvis fuerint Pontifici propoſitæ. At hoc modo veræ ſunt, nam tempore quo propoſitæ fuerant, erant veræ. Inſuper quia cùm Pontifex veritatem precum non examinet, nec diſpenſet: ſed utrumque 3

que committatur ordinario vel confeſſori, ſuffiriet veaitas cauſæ tempore quo bi diſpenſant. Et confir. quia veritas cauſæ exigitur, ut diſpenſatio licitè concedatur. Ergo tunc eam adeſſe ſat erit cum diſpenſatio fit.

4 At dicendum eſt, deſiderari ut tempore conceſſionis Pontificiæ, vel pœnitentiarii cauſæ allegatæ veræ ſint: quare ſubreptitia erit diſpenſatio, ſi tunc veræ non ſint, quamvis tempore precedenti fuerint, vel tempore ſubſequenti veræ exiſtant. Prob. ex *c. Quia circa, de conſang.* ubi dicitur falſam fuiſſe cauſam allegatam ad diſpenſationem matrimonialem, nimirum, prolem habitam. Et redditur ratio his verbis: *Cum tamen ante diſpenſationem, quam fuerat univerſæ carnis ingreſſa unica filia, quam habebat.* Ergo non ſufficit tempore præcedeoti cauſam fuiſſe veram. 2. prob. ex *c. Si eo tempore, de reſcript. in 6.* ubi deciditur eum, cui provideri mandatur de beneficio curato, non poſſe id conſequi ſi tempore Datæ non ſit legitimæ ætatis, quamvis tempore collationis eam ætatem nactus ſit. Et reddit hanc rationem textus: *Cum tempore Datæ non eſſet idoneus.* Ubi *Gl. verb. Cum tempore*, allegans alios textus concordantes: ait tempus Datæ inſpiciendum. Ratio autem eſt, quia Pontifex ipſe vel pœnitentiarius eſt, qui re vera diſpenſationem concedit: & ſolam executionem ordinario vel confeſſori remittit, præmiſſo veritatis precum examine. Ne ergo illi ſint iniqui diſſipatores, oportet tunc veram eſſe cauſam. Deinde quia ſenſus ejus clauſulæ. Si preces veritate nitantur, is videtur eſſe, Si preces mihi propoſitæ veræ ſunt. At non dicuntur verè propoſitæ, ſi vel tempore præcedenti vel ſubſequenti verificentur, ſi quando Papæ vel pœnitentiario proponuntur, non ſunt veræ. Et ex his patet ſolutio ad rationes contrarias n. præc. adductas. Et ideo hanc ſent. ſuſtinet *Hoſt. dict. c. Quia circa, paulo poſt princ. verb. ingreſſa, & ibi Joa. n. 3. Ant. nu. 3. Abb. num. 4. Alex. de Nevo, n. 4. Prepoſ. n. 1. notab. 3. Rebuff. tom. 2. conſtit. reg. 1. de reſcript. in præfat. n. 56. verſ. 14. Milis in ſuo repert. lit. G. n. 3. verb. Gratia. ſtatim in princ. Maſcard. de prob. concl. 1128. n. 22. Gutier. qu. canon. l. 2. c. 15. n. 131. 133.* Et ex Theologis, *Corduo. ſumm. q. 45. opin. 2. puncto 1. Petr. de Ledeſm. Sum. Sacram.* ubi de matr. *c. 27. poſt 7. concl. diffic. 4. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. cap. 238. n. ult. Vega 1. tom. ſum. cap. 88. caſa 4.*

5 Hinc infertur, ordinarios vel confeſſores, quibus hæ diſpenſationes committuntur, cautiſſimè ſe habituros eſſe dum precum veritatem examinant. Nam facillimo negotio decipientur ſolam cauſæ veritatem examinantes. Cùm ſæpe contingat ejus veritas poſt conceſſionem Romæ factam. v.g. allegatur, fœminam jacturam famæ paſſam eſſe ex frequenti converſatione cum viro cui nuptura eſt, & ſæpe ea infamia poſt tempus datæ diſpenſationis ſuborta eſt. Unde cautiſſimè, & magna diligentia inſpicere debent tempus Datæ, & examinare an tunc verificetur cauſa. Id enim eſſe neceſſarium, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia, diximus n. præc.

6 Circa 3. & 4. tempus eſt rurſus dubium, an ſi cauſa fuit vera tempore, quo Pontifex vel pœnitentiarius conceſſit Romæ diſpenſationem, at poſteà ejus veritas ceſſat, ſive tempore quo ordinarius vel confeſſor diſpenſaturus eſt, ſive poſtquam diſpenſavit, antequam executioni mandetur id, ad quod eſt impetrata diſpenſatio, ea evaneſcat, ex cauſæ ceſſatione? v.g. Maria allegavit dotis competentis defectum ut ſecum diſpenſetur, & verè tunc, & quando Pontifex gratiam conceſſit, pauper erat: at poſteà vel antequam ordinarius diſpenſationem exequatur, vel poſtquam executus eſt, antequam matrimonium iniret virtute ejus diſpenſationis, comparavit dotem ſufficientem. Dubitatur an hujus diſpenſationis valor ceſſet, eo quòd ejus cauſa ceſſarit? Res eſt difficilis, & quo ea enodetur, præmittendum eſt, duplicem eſſe diſpenſationis effectum. Quidam eſt proximus, nimirum, ablatio vinculi legis impedientis rem fieri. Alter verò ultimatus, nempe, opus illud ad quod faciendum conceditur diſpenſatio: ut matrimonium, non recitare, non jejunare. Inſuper hic ultimatus effectus aliquando eſt indiviſibilis, aliquando verò diviſibilis. Indiviſibilis dicitur, quando ejus eſt naturæ, ut quamvis ex pluribus conſtet partibus, & ſit opus ſucceſſivum, at commodè dividi non poteſt. Hujuſmodi eſt matrimonium, non enim commodè dividi poteſt, ut is eum quo diſpenſatur ad illud ineundum, pro aliquo tempore utatur matrimonio, & pro alio non utatur. Et ſimiliter eſt dicendum de diſpenſatione ad ordines, ut utrumque explicabitur latius n. 10. Diviſibilis autem eſt, quando commodè dividi poteſt, ut diſpenſatio ad edendas carnes, vel non jejunandum in quadrageſima, vel ad non recitandum Officium divinum.

7 Ut ergo à certioribus incipiamus, quando cauſa, quæ à principio fuit vera, erat impulſiva, licèt poſteà ceſſet, non corruet diſpenſatio, quod fatentur *Gloſ. reg. Decet. verb. Decet, de reg. jur. in 6. & ibi Dinus n. 3. Ripa l. Ex facto, num. 15. verſ. Et ſi replicaveris, ff. de vulgari, Tiraq. tractatu ceſſante cauſa, limit. 1. n. 18. Covar. lib. 1. var. c. 20. n. 5. verſ. His ita breviter. Enriq. lib. 14. de irreg. c. 17. fine.* Atque id probari poteſt ex multis congeſtis *per ipſummet Tiraquel. eod. tractatu, tota limit. 3. & 12.* Et hoc maximè verum eſt retenta noſtra ſent. quam ſecuti ſumus diſp. 21. n. 17. & n. 31. aſſerenti taciturnitatem hujus cauſæ, vel falſitatem circa illam etiam à principio contingentem, minimè vitiare diſpenſationem. Quando verò ſit cauſa impulſiva, & quando finalis: & in dubio qualis præſumatur, dixi eadem diſp. 21. n. 8. & n. 20.

8 Secundò, ſi cauſa finalis diſpenſationis non omninò ceſſet, ſed adhuc aliquot illius reliquiæ permanent, non extinguitur diſpenſatio; quia in moralibus non eadem cauſa requiritur, ut primò fiat aliquod opus, & ut permaneat poſtquam factum eſt. Et minor cauſa deſideratur ad licitum conceſſionis uſum, quàm ad ipſam conceſſionem, quippe facilius quis ab obtinendo reiicitur, quam ab obtento, *c. Super his, de accuſat.* 2. quia deret beneficium Principis permanſurum, in quantum fieri poteſt, *regul. Decet, de reg. jur. in 6.* Ergo in eam partem inclinandum eſt ſemper, ut permanentibus reliquiis cauſæ conceſſionis illius beneficii, ipſum quoque permaneat. 3. quia nec lex ceſſat, quando non omninò ejus cauſa finalis ceſſavit, ut multis citatis probat *Tiraquel. tract. ceſſante cauſa, limitat. 17. n. 1. 2. 3.* Et ideo hanc ſententiam tenent *Gloſ. & Dynus, n. præc allegati.* Et multis citatis *Rolan. conſ. 52. n. 55. vol. 2.* Et quamvis in lege ea adhibeatur limitatio (ut conſtat ex *Tiraq. eo tract. limit. 22. n. 12.*) quoties reliquiæ cauſæ remanentes ſunt tales, ut ad legem illam denuo condendam ſufficiant. At in diſpenſatione eam limitationem non admitterem: ſed intelligo mentem diſpenſantis, ac committentis diſpenſationem eſſe ut illa ſuſtineatur, dum non omnino cauſa deficit, quamvis reliquiæ manentes non judicarentur ſufficientes ad priorem diſpenſationis conceſſionem; quia id bono communi expedit. Tum ut ſcrupulis obvietur: tum etiam ne beneficia Principis, quæ permanere decet, facilè valore ſuo deſtituantur: atque periculo valor rei faciendæ virtute diſpenſationis exponatur.

9 Hinc deducitur, in dubio an ceſſarit omnino cauſa diſpenſationis, judicandam eſſe diſpenſationem validam; quia ſtat poſſeſſio pro ipſa, ubi ſemel valida fuit. Quare valore ſuo ſpolianda non eſt, dum non conſtat cauſam ejus ceſſaſſe. Deinde quia in dubio an valeat diſpenſatio, judicanda eſt valida (ut probavimus diſp. 21. n. 25.) Nedum quando de ejus valore ſemel conſtitit, & dubitatur an ob cauſæ ceſſationem ceſsarit.

10 Tertiò quando diſpenſatio deducta eſt ad ultimatum effectum, nec is commodè dividi, aut partim revocari poteſt, quamvis tunc omnino ceſset cauſa finalis, non ceſsat diſpenſatio. Quòd hanc eſse diſpenſantis, aut diſpenſare committentis mentem, jure optimo præſumatur: ne ea diſpenſatione gravia mala oriantur, quod exemplis explicatur. Si enim is, qui virtute diſpenſationis in voto caſtitatis ex juſta cauſa obtentæ iniit matrimonium, teneretur poſteà ceſsante cauſa ſervare votum in quantum poteſt, nempe, non petendo debitum, vel deberet diſcedere ab uxore, cum magno illius, ac filiorum detrimento, & aliorum ſcandalo: vel ſi in matr. permaneret, eſset cum magno animæ periculo. Similiter ſi irregularis ex juſta diſpenſatione ad omnes ordines obtenta recepit ſubdiaconatum, ſi ceſsante tunc cauſa diſpenſationis ea ceſsaret, nec poſset ille ad ulteriores ordines aſcendere, cogeretur ad rem valde difficilem. Cùm jam ligatus ſit, nec retrocedere valeat alio ſtatu aſsumpto.

11 At difficultas eò tendit, quando vel diſpenſatio nondum obtinuit ſuum ultimatum effectum, ut ſi nondum eſt initum matr. vel ſi obtinuit, is eſt commodè diviſibilis. Ut ſi virtute diſpenſationis ad edendas carnes, vel non jejunandum, cœpit quis eas edere & non jejunare, an ſi tunc cauſa finalis diſpenſationis ceſſet omninò, diſpenſatio extinguatur? Quidam (licèt non his terminis utantur) abſolutè cenſent ſatis eſse veram fuiſse cauſam tempore, quo Romæ diſpenſatio impetrata fuit. Atque ideo eam non corruere ſubſequitur, quamvis cauſa ceſsarit tempore, quo ordinarius vel confeſsor precum veritatem examinat. Probatur ex *c. Quia circa, de conſanguin.* ubi ponderat textus diſpenſationem, in qua proles habita allegata eſt, fuiſse ſubreptitiam: quia tempore impetrationis ceſsarat cauſa, mortua jam prole. Quaſi contrarium ſentiat textus, ſi tempore impetrationis ſoboles extitiſset, quamvis tempore comprobationis mortua ſit. Sicut dicitur de læſione probanda tempore contractus, ad eum reſcindendum, vel ſupplendum pretium, *l. Si voluntate, & l. 2. C. de reſcind. vendit.* Sic tenent *Rebuffus to. 2. conſtit. reg. tract. de reſcriptis, in præfat. n. 56. verſ. 14. Maſcar. de probat. concl. 1128. n. 22.* Item tenet *Emm. Sà ſum. verb. Gratia, n. 6.* ubi generaliter tradit gratiam non perire deficiente cauſa ex qua conceſsa eſt: & clarius *nu. 10.* ubi docet diſpenſationem cauſa paupertatis conceſsam validam eſse, ſi tempore impetrationis fœmina pauper erat, quamvis tempore executionis, & informationis facta ſit jam dives. Pro eadem parte poſset allegari *Enriquez lib. 4. de irregul. c. 17.* ubi in hoc exemplo paupertatis fœminæ idem dicit. At non eſt hujus ſent. quia ipſe ſe explicat quando ea paupertas non eſset cauſa finalis, ſed impulſiva. Et hoc verum eſt, ut diximus n. 7. & ſolùm hic eſt ſermo, quando cauſa finalis ceſſat.

12 Sed hæc ſent. omnino diſplicet. Quia (ut n. ſeq. videbimus) omnes ferè DD. concordant, diſpenſationem dum eſt in fieri, at nondum conſummata eſt, ceſsare ceſsante omnino cauſa finali. At id mandatum factum per Pontificem ordinario, vel per pœnitentiarium confeſsori, ut diſpenſent ſi preces veritate nitantur, non habet vim veræ ac conſummatæ diſpenſationis, donec ordinarius vel confeſsor diſpenſent, ut bene reprobat *Prepoſito* contrarium ſentienti, *c. Quia circa n. 2. verſ. Quæro nunquid, de conſang.* ac referenti pro ſe *Jon. Andream*, tuentur *Pariſius conſ. 57. n. 53. vol. 4. Jac. de Puteo deciſione 256. n. 1. lib. 1. Covar.* latiùs probans, & dicens *Joa. Andream* non ſenſiſse contrarium, *4. decret. 2. p. 2. c. 6. §. 9. n. ult. Nav. l. 4. conſ. in 1. edit. t. de conſang. conſ. 8. ſi. & l. 1.*

Digitized by Google

& l.1.c.de temper.ord.conſ.38.ſi.& in 2.l.t.c.de filiis presb.conſ.3.nu. *Mandoſius praxi ſignatura, de diſpenſat. verſ. Diſpenſatio eſt mandatum.Gallego de cognat.ſpirit.c.23.n.2.& c.24.n.17.Manuel 1.t.ſum.in 2.edit.c.238.n.7.* Cujus ſignum eſt non valere matrim. virtute illius contractum, prius quam Ordinarius vel confeſſor virtute illius mandati diſpenſent: ut bene docet *Gallego eod.c.23. num.2.* Cùm ergo tunc non ſit conſummata diſpenſatio, ceſſabit ceſſante cauſa finali. Adde mandatum ceſſare ceſſante cauſa illius finali: ut habetur expreſsè *cap Si pauper.de preb. in 6.* & docent *Gl. ibi ver.Ceſſ.& Dom.n.3.Tiraq.tract.Ceſſante cauſa in princ. n.180.* Quare dicendum eſt exigi ad diſpenſationis valorem, ut cauſa in ejus literis narrata verificetur, & tempore, quo proponitur Pontifici vel Pœnitentiario: & etiam tempore, quo hi examinata precum veritate diſpenſationem exequuntur. Quare ſi cauſæ veritas tunc ceſſet, evaneſcet diſpenſatio, utpote cujus cauſa finalis ceſſavit, dum erat in fieri, & nondum conſummata.

13 Supereſt ergo difficultas, an ſi ceſſet omnino cauſa finalis diſpenſationis, poſtquam jam Ordinarius vel confeſſor diſpenſarunt, & ſic omnino perfecta & conſummata eſt in ſe diſpenſatio, nondum tamen ſortita eſt ſuum effectum, quia matrimonium non eſt contractum: vel ſi cœpit ſortiri effectum, is eſt commodè diviſibilis, ut contingit in exemplis, num. 11. propoſitis, extinguatur tunc diſpenſatio? Duplex eſt ſent. Prior ſuſtinet tunc non ceſſare diſpenſationem. Et poteſt probari, quia ceſſante cauſa non ceſſat effectus conſummatus, & perfectus: ſecus quando nondum conſummatus eſt, ut multis citatis tradunt *Tiraq.tract.Ceſſante cauſa, tota limit. 12. Menochius de præſumpt.l.4.præſumpt.189. nu.197.* At effectus totalis diſpenſationis eſt ipſa legis relaxatio, quæ fit per illam. Cùm ergo hæc conſummata ſit diſpenſatione ſemel jam facta, nil oberit in poſterum ceſſatio cauſæ. 2. quia factum legitimè debet retractari, quamvis poſteà eveniat à quo non potuit inchoari: *reg. Factum 73.de reg.juris, in 6.& reg.In ambiguis pro dotibus 85. § Non eſt novum, ff. e eod.* Quæ regula intelligitur, ut tradunt *Gloſſa ea regul. Factum, in fine, & ibi Dynus num.8. Decius d.§ Non eſt novum.n.2* quando factum illud conſummatum eſt. At in hoc eventu jam diſpenſatio erat in ſuo eſſe perfecta & conſummata. Non ergo ejus firmitati nocebit, cauſam poſtea ceſſaſſe, etſi tunc, eò quòd cauſa deerat, concedi denuo minimè poſſet. 3. quia per eam eſt verè relaxata lex, ac ejus obligatio extincta. Qualiter ergo reviviſcere poteſt, eò quòd cauſa ceſſarit? Quòd ſi dicas relaxationem fuiſſe ſub conditione, nempe, dum cauſa perſeveraverit. Id videtur gratis & abſque fundamento dictum: & adverſatur rectæ rationi; quia virtute diſpenſationis temporaneæ, ac pendentis à conditionis perſiſtentia, nequit matrim. ſuaptè natura perpetuum iniri. Et ideò hujus ſent. videntur clarè *Ant. cap. Poſt tranſlationem, nu. 34.de renunciat.& ibi Abbas in 3.lectura nu.17. Tiraq.tract.Ceſſante cauſa, in princ.n.94.Gutier.q.canon.lib.2.c.15.n.30.& n.32.& lib.8. c.15.n.22.initio*, ubi dicunt diſpenſationem quando eſt in fieri, itaut ex ea non ſit jus in eſſe perfectè acquiſitum, ceſſare ceſſante cauſa: ſecus, ſi ſit in ſuo eſſe perfecto, itaut ex ea ſit jus quæſitum: ubi quamvis non explicent quando dicatur diſpenſatio in ſuo perfecto eſſe conſiſtens, & ex ea perfectè jus acquiratur. At manifeſtum eſt id contingere, quando jam omnino diſpenſatio facta eſt. Ex tunc enim jus perfectè acquiritur utendi ea, ac contrahendi matrimonii. Quod explicuit *Gutier.eod.n.22.fine*, explicans quando diſpenſatio eſt in fieri, & nondum ſortita effectum: id eſt, antequam Ordinarius diſpenſet, unde expreſſè eſt hujus ſent. Eandem tenent *Gloſſa reg.In arg.78.verb.In argumentum, ad fi.de reg.juris, in 6.Speculat.t.De diſpenſatione, §.ult. nu.12. Archid.c.Quod pro remedio, & ibi Card. Alex. & Bellamera ſtatim in princ.1.qu.7.Henric.c.Et ſi Chriſtus, num.17.de jurejur.Tiraq. d.tract. Ceſſante cauſa in princ. num. 92.* ubi diſpenſationem legitimè factam non eſſe amplius revocandam ob cauſæ ceſſationem, ſed ad hunc ſenſum tantùm ceſſare, ut deinceps ſimilis diſpenſatio non ſit ei aut alteri concedenda. Quamvis *idemmet Bellamera* ſibi contrarius *d.c.poſt tranſlationem, num.16.verſ.Si verò contra*, reprobet hanc diſtinctionem. Pro eadem ſent. ſunt *Gloſ.c.Ex tua, verbo Irritari, de filiis presb. Angelus verb. Diſpenſatio, nu.14.& ibi Sylveſt.q. 6.* ubi dicunt diſpenſationem non retractari ex ſupervenienti facto. Et qui hanc ſententiam amplecteretur, damnari non poſſet. Cùm graves pro ſe auctores habeat, nec rationibus deſtituta ſit: nec oppoſitæ ita concludant, qui ſolvi poſſint.

14 Poſterior ſent. (cui tanquam multò probabiliori accedo) ait ceſſare tunc ejus diſpenſationis valorem. Ducitur 1. ex *c.Generaliter 16.q.1.& c.Tua, de cler.non reſid.& c.Abbate, in fine, de verb.ſignif.* ex quibus textibus conſtat revocari gratiam & privilegium ceſſante cauſa. 2. ex *l.Uranius 72. verſ. Sed enim duo ff. de fidejuſſorib.* ubi dicitur quandam fidejuſſoris obligationem extingui: & redditur ratio his verbis: *Ut quemadmodum incipere aliàs non poſſunt, ita nec remaneant.* Ubi *Gloſſa verb. Remaneant*, inde infert, quod impedit faciendum, deſtruere quoque jam factum. Et remittit ſe ad *l.Patre furioſo 8.verb.Retinere, ff.de his, qui ſui, vel alieni juris.* ubi opponit multa impedire rem faciendam, quæ jam factam non diſſolvunt. Et reſpondet id eſſe verum, quando cauſa impediens eſt efficiens, ſecus quando eſt finalis: eam enim dicit, ſicut à principio impedit actum faciendum, ita impedire factum. Cum ergo cauſa finalis deficiens impediat diſpenſationem fieri, impediet quoque eam ſemel factam perſeverare, quoad illum effectum, qui non eſt in eſſe productus, vel ſi partim productus ſit, impediet effectum ſucceſſivum, qui commodè dividi poteſt. 3. quia facilius tollitur privilegium, ſeu jus extraordinarium & ſpeciale, quale eſt diſpenſatio, quàm jus commune, *l.Ejus militis, §.1.& ibi Gloſſ. verb. Quocunque modo, C. ad SC. Velleianum.* Et docent multi alii quos refert & ſequitur *Tiraq.tractatu Ceſſante cauſa limit. 11.ſi.* At jus commune ceſſat ceſſante cauſa ejus finali, ut apud omnes compertum eſt: ergo à fortiori jus ſpeciale. Et confirm. quia lex generalis indulgens privilegium aliquod ceſſat ceſſante ejus cauſa finali. Atque ita *Barboſ. l.1.p.1.à n.85.ff.ſoluto matrim.* multis allegatis tuetur ceſſante omnino ratione privilegii per leges doti conceſſi, id ceſſare. Et conſtat, quia univerſale axioma eſt, legem ex ſuæ rationis ceſſatione ceſſare: ergo multo majori jure privilegium & diſpenſatio privata ceſſabunt. Quis enim dubitet, majori firmitate gaudere privilegium omnibus per legem indultum, quæ tanta conſultatione prævia induci ſolet, quam indultum, ſpeciali perſonæ, quod paſſim concedi ſolet? Et amplius confirm. quia privilegium lege generali indultum eſt tanquam favorabile interpretandum latè (ut dixi diſp.1.n.7.) At diſpenſatio ſpecialis eſt odioſa, & ſtrictè interpretanda, (ut ibid. probavi nu.3.) Si ergo illud ceſſat ceſſante ratione, à fortiori hæc. 4. quia actus non operantur ultra agentium intentionem, *c.Quemadmodum, de jurejur.* At in omni diſpenſatione ſubintelligitur conditio, dummodo cauſa permaneat. Aliàs iniquus eſſet diſpenſans, ſi vellet ſuam diſpenſationem ad eum caſum extendi, quo cauſa prorſus ceſſaret. Et maximè in voto, vel juramento, in quibus ad diſpenſationis valorem exigitur cauſa: ergo ceſſante cauſa ceſſabit effectus. Et confir. ex *l.Ex facto.in princ.ff. de vulgari.* ubi deciditur privilegium patri conceſſum ſubſtituendi filio furioſo, ceſſare filio ſanæ mentis effecto: & evaneſcere ſubſtitutionem illi antea factam. Cùm tamen privilegium id jam eſſet ad effectum deductũ: quia is revocabilis erat. Et reddit textus rationem his verbis: *Etenim iniquum incipit fieri beneficium Principis ſi adhuc id valere dicamus. Auferret enim teſtamenti factionem homini ſanæ mentis.* Sic ergo in noſtro caſu, cum ceſſante cauſa incipiat iniqua eſſe diſpenſatio, utpotè, quæ abſque ulla ratione ex tunc eximit privatum à jure communi, vel naturali divino, in præjudicium communitatis, cui id ſcandalo eſt: ceſſabit ex tunc quoad effectum, qui commodè revocabilis eſt. Et confirmatur amplius, quia paria ſunt, nullam ab initio fuiſſe cauſam, & fuiſſe aliquam, ſed illam omnino finitam eſſe, ut expreſsè probatur ex *l.1.ff.de condict. ſine cauſa: & l.Nihil intereſt, ff.de nautico fœnore.* Et docet *Afflictus*, quem refert & ſequitur *Tiraq.tractatu Ceſſante cauſa, in princ. nu. 14.* At quando à principio nulla eſſet cauſa, diſpenſatio irrita eſſet, vel illicita: ergo eodem vitio afficietur, ſi ceſſante poſtea cauſa permaneat. Non eſt autem credendum velle diſpenſantem peccare, intendendo, ut diſpenſatio vim habeat in eo caſu, in quo diſpenſatio aut irrita eſſet, aut illicita. Quintò, quia *Decius regula, In ambiguis pro dotibus 85.§.Non eſt novum, n.3 de reg.jur*, probat actum legitimè factum retractari, quando res ad eum caſum pervenit, ut cauſa finalis deficiat. Tandem, quia abſurdum videtur, ut is cum quo eſt legitimè diſpenſatum ad carnium eſum ratione debilitatis dubiæ, & quæ ex ſe non excuſabat ſecluſa diſpenſatione, poſſit eis veſci ſi integram etſi miraculosè valetudinem recuperet. Et ideò pro hac ſententia ſunt multi Doctores, qui generaliter & indiſtinctè tradunt ceſſante diſpenſationis cauſa ipſam ceſſare. Hi ſunt *Gloſſa cap.Generaliter, verb.Non devagantes 16.q.1.& cap.Cùm ex eo, verb.Literarum, de electione in 6.& regula Decet 16 verb.Decet, de regulis juris in 6.* ubi *Dynus nu. 2.Joan.Andreas, c.Poſt tranſlationem, nu.29.initio, de renunciat. Archidiac.cap.1.num.1.d.55.Baldus l.Generaliter, num.3.C.de Epiſcopis & clericis.Alex.l.Filius à patre, §.filius familiar, nu.2.ff.de liberis, & poſth.idem Baldus rubrica de conſuetudine, n.25.Felinus, c.Quæ in Eccleſiarum, num.29 de conſtitutione, Probus addit.ad Monachum, c.1.n. 5.de filiis presb.in 6.Francus d.c.Cum ex eo, num.2 notab.ult. Valaſc. conſ.60.n.9.c.1.Brunorus in ſuo compendio, lit. D. verſ. Diſpenſatio ceſſare debet.* Et multi alii quos refert *Tiraq. tractatu Ceſſante cauſa, in princ.n.91.* Et magis in ſpecie id tradunt *Abb.c.Suggeſtum, nu.5. de decimis. Tiraquellus* alios referens *d.tractatu Ceſſante cauſa, limitat.23.n.11.* ubi docent privilegium habens tractum ſucceſſivum ceſſare ceſſante cauſa.

Ex quibus omnibus infertur, ut diſpenſatio valida ſit, ac ſuam firmitatem conſervet, opus eſſe duplici tempore verificari totam cauſam finalem, ex qua valor diſpenſationis pendet, nimirum, tempore quo Pontifex, vel Pœnitentiarius concedunt illam, committentes exequutionem ordinario, vel confeſſori, cognita precum veritate. & tempore quo hi exequuntur. Inſuper eſt opus, ut tempore quo omnino conſummanda eſt, aſſequens ſuum ultimatum indiviſibilem effectum, non ceſſarit omnino cauſa finalis. 15

Sed dubitabis, quid ſi tempore medio inter conceſſionem Pontificis, vel Pœnitentiarii, & exequutionem ordinarii, vel confeſſoris deficiat veritas cauſæ, at utroque tempore vera ſit, an corruat diſpenſatio? verbi gratia, ſi fœmina impetret diſpenſationem ad matrimonium allegata cauſa dotis defectus, & verè dum Pontifex diſpenſavit pauper erat: dives tamen effecta eſt antequam literæ ad manus Ordinarii venirent: & iterum ante id tempus rediit ad priſtinam paupertatem. Et videtur 16

Digitized by Google

eam diſpenſationem non prodeſſe; quia cum ſemel ejus cauſa omnino ceſſarit, videtur quoque ipſa diſpenſatio ceſſaſſe. At ſemel caſſata vires recuperare nequit, niſi à Pontifice iterum concedatur. At exiſtimo diſpenſationem valere; quia cùm vim ſuam, & valorem habere debeat ex voluntate Pontificis, vel Pœnitentiarii concedentis, & Ordinarii, vel Confeſſoris exequentis, ſufficit eo duplici tempore cauſam eſſe veram, ne ſubreptionis vitio notari valeat. Sicut ad hæreditatem teſtamentariam exigitur, & ſatis eſt capacitas hæredis tempore facti teſtamenti, mortis teſtatoris, & aditionis hæreditatis: nec de medio alio tempore curatur, ut per textum expreſſum *l. Si alienum 40. §. in extraneis, ff. de hæred. inſtituend.* docent *Gloſ. ß. l. Non oportet 54. ff. de legat. 2. Sarmiento l. 8. Select. ſuper ea l. Non oportet, in fine. Molina l. 3. de primog. c. 2. n. 18. & 19.* & omnes. Et ſententia hæc conſtabit amplius ex dicendis, n. ſeq.

17 Immò ſi cauſa utroque hoc tempore verificetur, & ſic legitimè concedatur diſpenſatio, & ſi poſtea deficiat, & ita ceſſet diſpenſatio, credo mentem concedentis eam eſſe, ne ita ceſſet, ut valore ſuo deſtituatur redeunte illa cauſa: ſed ſuſpenſus erit valor, ita ut dum cauſa non redit, nec licitus, nec validus ſit ejus diſpenſationis uſus: at eadem met cauſa redeunte valebit diſpenſatio; quia cum ſemel valida fuerit, ſolùm cogimur judicare mentem concedentis eſſe, ut ceſſante cauſa ceſſet illius uſus, ne illicitus ſit defectu cauſæ, qua honeſtari debet: cum ergo redeunte eadem cauſa uſus ſit licitus, credendum piè eſt eam eſſe Pontificis mentem, ut diſpenſationis valor non caſſatus, ſed ſuſpenſus redeat. Nec deeſt ſimile ad hoc comprobandum. Quia *Minchaca l. 1. de ſucceſſion. progreſſu, in præfat. num. 67. & duplici ſeq. & l. 1. controverſ. illuſt. c. 46. n. 3.* cenſet obligationem legis non omnino extingui ceſſante cauſa, ſed ſuſpendi, ac ſopiri, ac proinde redeunte cauſa reviviſcere. Ex his patet ad argumentum contrarium n. præcedenti adductum.

18 Quid autem dicendum ſit, ſi ſemel inito matrimonio cum diſpenſatione ſuper voto caſtitatis, aut religionis, eoque diſſoluto ceſſet cauſa diſpenſationis? dicam diſp. ſequenti.

19 Ad argumenta num. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic, eam doctrinam procedere de ultimato diſpenſationis effectu, & indiviſibili: ut conſtat ex dictis nu. 14. Ad 2. eodem modo reſpondetur, non cenſeri illud factum legitimè & omnino conſummatum. Ad 3. dic illam relaxationem, ſicut, & legis obligationem, pendere in fieri & conſervari à ſuæ cauſæ finalis exiſtentia: dum ultimatus, & indiviſibilis effectus, non eſt jam conſummatus: nec per hoc reddi diſpenſationem conditionalem, cum ea conditio tacitè inſit: ac ſemel matrimonio virtute illius inito, nil oberit ceſſare cauſam. Quòd effectus ſit indiviſibilis, & jam omnino conſummatus.

D I S P U T A T I O XXXI.

An diſpenſatio in voto caſtitatis, religionis, non nubendi, extinguatur priori matrimonio inito: vel eo, cum quo diſpenſatur, egreſſo diſpenſantis territorium?

S U M M A R I U M.

Quæ quæſtiones diſputandæ ſunt, n. 1.
An hæc verba in diſpenſatione voti caſtitatis contenta, Diſpenſo, ut tunc contrahere poſſit: vel ad hoc tantùm, ut tunc contrahere poſſit, vel, Hac vice diſpenſo, denotent diſpenſationem ad unicam vicem, n. 2.
An diſpenſatio expreſſè ad matrimonium unum, ſi id ſit irritum, extinguatur, n. 3.
Quid ſi id matrimonium irritum fraudulenter contrahatur, n. 4.
Quid, ſi fuerit validum, at ante conſummationem diſſolutum ſit, nu. 5.
Quid, ſi in diſpenſatione non exprimatur, ut ſit ad unum, aut plura matrimonia, an extendatur ad plura? Refertur opinio, n. 6.
Explicatur quando ſit diſpenſatio in his votis partialis, & quando totalis, num. 7.
Diſpenſatio totalis in voto caſtitatis, religionis, aut non nubendi non extinguitur unico matrimonio, n. 8.
Quid, ſi cauſa diſpenſationis poſt id matrimonium ceſſarit, n. 9.
Quid, ſi poteſtas diſpenſantis ſit limitata, ut Epiſcopi diſpenſantis in his votis ratione urgentis neceſſitatis, n. 10.
Quid, quando diſpenſatio non eſt totalis in his votis, n. 11.
An diſpenſatio in ſolemni caſtitatis voto intelligatur pro prima vice, num. 12.
An quando diſpenſatio in his votis eſt ad contrahendum cum certa perſona, intelligatur de prima vice, n. 13.
An duo voto caſtitatis aſtricti impetrantes diſpenſationem ad mutuò contrahendum, poſſint cum aliis contrahere, & eo matrimonio ſoluto ad aliud tranſire, n. 14.
Solvuntur argumenta, n. 15.
An diſpenſatio proſit extra diſpenſantis territorium? Refertur opinio, num. 16.
Explicatur ſententia Authoris, n. 17.
Satisfit argumentis, n. 18.

1 DUPLEX in hac diſp. quæſtio involvitur. Prior eſt, de extenſione diſpenſationis ad actum exercendum ultra primam vicem. Poſterior de extenſione ejus ultra territorium.

QUÆSTIO prior. An diſpenſatio in votis caſtitatis, religionis, non nubendi, ad ineundum matrim. intelligatur de ſola prima vice? Hoc difficultate vacat quando ex diſpenſationis verbis colligitur ad unicum matrim. eam concedi. At aliquando verba non ita expreſſa ſunt. Ut hiſce diebus duplex ad me diſpenſatio allata fuit, altera voti religionis pro ſolo conſcientiæ foro conceſſa: altera voti caſtitatis pro utroque foro, & in hac ſic dicebatur: *Votum commutes præfatæ N. ad hoc, ut matrim. tunc contrahere poſſit.* In illa verò dicebatur ſic: *Ad hoc tantum, ut tunc matrim. contrahere poſſit.* Et utraque verba meo judicio non denotant, ut matrim. reſtringatur ad primam vicem: ſed eorum ſenſus eſt: Commuta votum, & partim diſpenſa in illo, ad eum ſolum effectum, ut cum commutaveris, & diſpenſaveris, poſſit matrim. inire, non autem quoad alios effectus. Et ſimiliter: quamvis literæ dicant (ut ſolent aliquando dicere) hac vice diſpenſa, ut poſſit matrim. inire: non denotatur reſtrictio ad unicum matrimonium. Sed ſenſus eſt, pro hac vice concedimus tibi facultatem diſpenſandi in eo voto, & non generalem facultatem. Quare ſi perſona illa voti illius diſpenſationem conſequuta, iterum emitteret id votum, non poſſet commiſſarius hic cum illa diſpenſare. Et in omnibus prædictis verbis non eſſe animum reſtringendæ diſpenſationis ad unicum matrim. vel ex eo colligi videtur, quia quando reſtringitur, id apertis verbis ſolet fieri, ſub hac clauſula: *Ita quod ſi viro, cui conjungetur, ſupervixerit, vivat poſtea cælebs & in caſtitate, utpotè eodem voto obligata.* Cùm ergo id non apertè dicitur, ſed verbis tam ambiguis, non credendum eſt eam fuiſſe mentem. Quare an tunc accipienda ſit ea diſpenſatio de ſola prima vice, ex principiis generalibus deducendum eſt. 2

Quamvis autem expreſſis verbis diſpenſatio reſtringatur ad unicum matrim. intelligenda eſt, ſi id ſit validum. Quippe matrim. irritum non extinguit diſpenſationis effectum: conceſſio enim ad 1. actum limitata intelligitur de primo valido. Actus enim irritus quaſi non fuerit reputatur, quod ex multis latiſſimè tradit *Tiraq. l. Boves, §. Hoc ſermo. limit. 1. à nu. 1. ff. de verb. ſignif.* Atque idem tradunt loquentes de illegitimo cum quo diſpenſatur ad unicum beneficium, dicunt enim conceſſionem non finiri collatione beneficii irrita, *Anch. c. 1. q. penult. de filiis presbyt. in 6. & ibi Dominicus n. pen. Francus n. 13.* Quia diſpenſatio debet intelligi cum effectu. 3

Hoc intellige, niſi is cum quo diſpenſatum eſt, ſcienter id matrimonium irritum inierit. Tunc enim ne ex fraude ſua commodum reportet, diſpenſatio extinguitur eo primo actu. Ita docent *Anch. Dominicus, Francus, Tiraq. ea limit. 1. à n. 29.* latiſſimè id probans, ubi eos n. præcedenti allegavi. 4

Nec ea diſpenſatio extinguetur 1. matrim. valido, ſoluto tamen ante conſummationem, aut morte, aut profeſſione alterius conjugis, aut Pontificis diſpenſatione; quia non dicitur perfectè, & omnino initum id matrim. ad quod diſpenſatum eſt, ſi non conſummetur. Nec diſpenſatio ſuum effectum eſt ſortita; utpotè, quæ ad id eſt, ut matrim. conſummetur. Et ſola matrimonii conſummatio repugnat voto. 5

Tota ergo difficultas eſt, quando diſpenſatio, nec reſtringit ad primum matrimonium; nec explicat, ut liceat toties quoties libuerit. Et videtur ea intelligi de ſola prima vice: ex *c. 1. §. Ille verò, de filiis presbyt. in 6.* ubi deciditur illegitimum, cum quo diſpenſatur ad beneficium, non poſſe niſi unicum obtinere. Et redditur ibi ratio, eo quòd diſpenſatio ſit ſtricti juris. Quæ verba non ſolum plurium beneficiorum retentionem interdicere videntur. Cùm tunc nil ambiguum deciderent. Id enim beneficiis curatis, de quibus loquitur ille textus, interdictum erat omnibus etiamſi irregulares non eſſent, *c. De multa, de præb.* Nec ratio textus congrueret: id enim non provenit ex ſtricta diſpenſationis intelligentia, ſed ex natura beneficiorum curatorum, quæ incompatibilia ſunt. Atque ita intelligunt eum textum. *Archid. ibi, in fine, Lapus* quem refert, & ſequitur *ibi Anchar. q. penult. Dominicus num. penult. Francus num. 12. & cap. Non poteſt, in princip. num. 7. de præbend. in 6.* dicens, hunc intellectum eſſe ſtylo Curiæ approbatum, *Rebuffus praxi beneficiorum tit. de diſpenſatione ſuper defectu natalium, num. 83.* atque eam reddit rationem, quòd gratia priori illo actu ſit ſuum effectum conſequuta. Quare *Dominicus eodem c. 1. §. Ille verò, num. 2. & Francus ibi n. 4.* colligunt ex eo textu hanc regulam. Diſpenſatio tanquam exorbitans, & odioſa non includit, niſi primum actum ſubſequentem, atque eo impleto extinguitur. 2. ex *l. Boves, §. Hoc ſermone, ff. de verb. ſignific.* ubi deciditur ſermonem ſimpliciter prolatum intelligi de prima vice: & ſic nuptias de primis. Et pro hac ſententia eſt *Enriq. lib. 12 de matrim. c. 5. n. 7. in comment. lit. V.* ubi ait diſpenſationem, ut profeſſus ducat uxorem, intelligi de prima vice. 6

Sed ut meam ſentent. explicem, diſpenſatio in his votis poteſt eſſe totalis, aut partialis, & reſtricta. Totalis eſt, quando abſolutè & abſque limitatione aliqua conceditur. Partialis autem, quando quoad actum determinatum, vel reſpectu perſonæ determinatæ conceditur: ut eſt partialis, quoad actum, quando diſpenſatur in voto caſtitatis, vel religionis ad matrim. ineundum, (ut communiter in ea diſpenſatione explicari ſolet.) Eſt autem tunc partialis, eo quòd non ſit integra in voto diſpenſatio. Si enim ille fornicaretur, reus eſſet voti caſtitatis violati. Et in 7

voto

voto religionis eſt partialis; quia ſi diſpenſetur cum vovente religionem ob vehementes carnis tentationes, aliamve cauſam, cui ſolo matrim. ſubvenitur, non poſſet ille virtute diſpenſationis manere in ſeculo abſque conjugio. In voto autem non nubendi eſſet diſpenſatio totalis; quia id votum nullo alio actu interdicit. Partialis autem diſpenſatio quoad perſonas eſſet, quando eſſet ad matrim. cum certa perſona ineundum.

8 I. Concluſio ſit. Si diſpenſatio ſit abſoluta, & totalis in voto caſtitatis, religionis, aut non nubendi, probabilius exiſtimo licere toties quoties inire matrimonium, & ſic non extingui prima vice. Ducor, quòd diſpenſatio abſoluta voti, ſit voti relaxatio, at eo relaxato non eſt, quod impediat tranſitum ad poſteriores nuptias, prioribus ſolutis. Et confirm. quia quando mens eſt reſtringere ad prius matrim. id expreſsè in literis cavetur, (ut diximus nu. 2.) Signum ergo eſt, ea clauſula non adjecta non eſſe mentem reſtringere. 2. quia licèt dum diſpenſatio non conceditur abſolutè in impedimento, ſed ad certos actus, ut dum diſpenſatur cum irregulari ad ordines, vel ad beneficium, reſtringenda ſit, ut intelligatur de minoribus ordinibus, vel de unico beneficio: at ſecus eſt, dum abſolutè tollitur irregularitas per diſpenſationem. Tunc enim ad omnia intelligitur ſublata, ut diximus diſp. 1. n. 28.) At hæc diſpenſatio in voto eſt abſoluta & totalis. Et pro hac ſententia ſunt à fortiori Doctores quos nu. 11. fine referam.

9 Hæc tamen concluſio limitanda eſt. 1. niſi cauſa diſpenſationis omnino ceſſarit. Tunc enim non licebit ad alias nuptias tranſire, ſed redibit prioris voti obligatio. Ducor, non eo quòd cenſeam diſpenſationem reſtrictam eſſe ad unicum actum: ſed quia omnis diſpenſatio intelligitur conceſſa dependenter à ſuæ cauſæ finalis duratione, quoad actus non conſummatos diviſibiles, (ut probavi diſp. præc. n. 14.) Cùm ergo poſterius matrim. ſit diviſibile à priori, & nondum initum ſit: ceſſabit diſpenſatio, quoad illud, ceſſante cauſa ejus. Quod de voto religionis limitarem, ſi res permaneant in eodem ſtatu. Nam ſi vovens jam eſſet ſenior factus, vel aliàs religioni ineptus, vel ſobolem educandam haberet, exiſtimo mentem diſpenſantis eſſe, ut in hoc eventu non teneatur ad votum.

10 Secundò temperanda eſt, niſi poteſtas diſpenſantis limitata ſit. Ut ſi Epiſcopus in votis abſolutis caſtitatis, vel religionis diſpenſet ratione urgētis neceſſitatis, ea diſpenſatio primo actu finietur. Quòd Epiſcopus nequeat tunc abſolutè diſpenſare, ſed quatenus eſt neceſſarium ad illi neceſſitati ſubveniendum, quod probavimus diſp. 9. n. 26.

11 II. Concluſio. Quando diſpenſatio eſſet partialis quoad actum, ut in voto caſtitatis, aut religionis, ad contrahendum matrim. non caret magna probabilitate aſſerere, eam diſpenſationem primo actu extingui. Ut probant rationes n. 6. adductæ. At probabilius reputo non extingui, ſed licere ad alia matrim. tranſire permanente eadem diſpenſationis cauſa. Ducor, quòd ea reſtrictio tantùm videatur excludere, ne voto caſtitatis ligatus excuſetur à ſacrilegio fornicando: & ne vovens religionem poſſit non inito matrim. manere in ſeculo, (ut nu. 7. explicuimus.) Non autem videtur excludere tranſitum ad alias nuptias prioribus ſolutis. Quando enim id intenditur, expreſſis verbis dicitur, (ut diximus n. 2.) Secundò, quia cùm abſoluta ſit diſpenſatio in ordine ad matrim. ineundum, tollit abſolutè vinculum matrim. obſtans. Nil ergo impediet tranſitum ad aliud. Tertiò, quia quando abſolutè diſpenſatur cum illegitimo ad beneficium, eſt ſatis probabile eam diſpenſationem non arctari ad primum beneficium, ſed eo dimiſſo extendi ſucceſſivè ad aliud. Quod tuentur *Joan. And. c. 1. de filiis presb. in 6. & c. Non poteſt, num. 5. de præb. in 6. Angel. verb. Beneficium, n. 24 & ibi Armil. nu. 29. Sylv. verb. Beneficium 3. q. 11. n. 14. Tabiena verb. Beneficium 2. q. 17. num* 19. & reddit *Joan. And.* rationem. Quia diſpenſatio illa reddens illegitimum capacem, non reſpicit beneficium, ſed perſonam. Et clarè hoc videntur indicare verba textus *dict. cap. 1. in fine*, ibi: *Niſi unicum beneficium obtinere*. Tantùm enim ſignificant non licere illi virtute diſpenſationis, niſi unicum retinere beneficium, non autem duo ſimul. Nec obſtat ratio nu. 6. adducta contra hanc declarationem; quia textus ille de omni beneficio loquitur: & ita quid ſpeciale decernit in irregulari, ratione ſtrictæ intelligentiæ diſpenſationis. Nam ſi is non eſſet irregularis, poſſet ſimul duo beneficia compatibilia, quorum neutrum decenti ſuſtentationi ſufficiens eſt, retinere. Quod illicitum eſt irregulari, cum quo abſolutè diſpenſatur ad beneficium: ergo ſimiliter diſpenſatio in voto caſtitatis, aut religionis ad matrimonium non extinguetur primo actu, utpotè quæ impedimentum perſonæ potius, quàm ipſum matrim. reſpicit. Hanc tenet *Sunnica q. 6. de voto, n.* 125. dicens profeſſum, cum quo diſpenſatum eſt ad matrimonium, poſſe viduum effectum ad aliud tranſire: (de hoc tamen exemplo dicam n. ſequenti.) pro eadem eſt *Angles floribus 2. p.* ubi *de voto, q. unic. art. 8 poſt 2. difficult. dub.* 1. ubi ait monachum hunc non teneri mortua uxore ad religionem redire.

12 Hinc deducitur, an diſpenſatio ad matrimonium abſolutè conceſſa in voto caſtitatis ſolemni extendatur ultra primam vicem, perpendendum eſſe quando aliud non exprimitur in ea, ex cauſa ob quam conceditur. Si enim eadem cauſa adhuc permaneat, cùm diſpenſationis verba reſtricta non ſint, licebit eo diſſoluto matrimonio, ad aliud tranſire. Et in hoc caſu eſt verum, quod ex *Sunnica num. præced.* retulimus. Secus ſi cauſa non permanet, ut ſi diſpenſatum eſt cum profeſſo quòd deeſſet ſucceſſor in regno, habuit ſobolem ex primo matrimonio, vel in ea ætate diſſolutum eſt, ut jam ſit impotens ad generandum, nequit ad aliud tranſire.

Ultima concluſio. Quando diſpenſatio in his votis limitatur, quoad perſonam cum qua ineundum eſt matrimonium, perpendendum eſt ex cauſa diſpenſationis allegata, an mens ſit diſpenſantis limitare, quoad illam perſonam. Si enim ea cauſa nullatenus concernat perſonam illam, ſed omnino ſe teneat ex parte ejus, cum quo diſpenſatur, nec diſpenſans motus fuerit, ut ſpecialiter gratificaretur ei perſonæ cum qua contrahendum eſt, ea diſpenſatio cenſeretur abſoluta ad matrim. ac proinde cauſa perſeverante extenderetur ad quodvis aliud matrim. & id ineundum quoque non cum illa, ſed cum quavis alia perſona. Secus ſi cauſa teneret ſe ex parte perſonæ illius cum qua eſt matrimonium contrahendum: vel ob aliquam ſpecialem rationem vellet ei diſpenſans gratificari. Tunc enim ad id ſolum matrimon. & cum ea ſola perſona diſpenſatio extenderetur. Exemplum prioris partis ſit: ut ſi allegavit vovens ſe maximis carnis ſtimulis urgeri, & petiit diſpenſationem ad ineundum matrim. cum Maria, nulla alia allegata cauſa: nec diſpenſans habet ſpecialem Mariæ cognitionem, ob quam vellet illi ſpecialiter gratificari. Exemplum poſterioris partis, quando allegaretur eam fœminam defloratam eſſe à vovente, & niſi eam ducat, fore ut maneat innupta: vel ob aliquas ſpeciales cauſas juſtè præſumitur in diſpenſante voluntas illi gratificandi. Ratio autem concluſionis eſt. Quia in priori parte, nil prorſus attinet ad diſpenſationem expreſſio perſonæ cum qua eſt contrahendum: nec illa perſona movet aliquo modo ad diſpenſandum: ſecus in poſteriori. Quòd ſi obiicias, hinc ſequi diſpenſationem ad contrahendum inter duos conſanguineos nominatos, cauſa omnino exiſtenti ex parte fœminæ, porrigi, ut illa poſſit nubere alii conſanguineo, omiſſo illo. Neganda eſt ſequela; quia cùm utrumque extremum impedimento dirimenti laboret, indiget utrumque diſpenſatione. Et quamvis diſpenſatum eſſet cum utroque ad contrahendum cum alia perſona conſanguinea, neutrum haberet ſublatum conſanguinitatis impedimentum, niſi reſpectu illius perſonæ, cum qua ſecum diſpenſatum eſt: & ſic non poſſet virtute illius diſpenſationis cum alia perſona contrahere. At in noſtro caſu ſolus vovens impedimento laborat: & illud æquè ſe habet & indifferenter ad contrahendum cum illa perſona, vel cum alia. Quod ſi uterque votum emiſiſſet, & ſic in utroque eſſet impedimentum, id eſſet omnino accidentarium, nec impedimentum unius eſt ſpecialiter erga alium, ſed indifferenter ſe habet ad quodcunque matrimonium. 13

Hinc deducitur, ſi duo voto caſtitatis aſtricti diſpenſationem ad multò contrahendum impetrent, allegata cauſa cujuſvis illorum independenter ab altero, poſſe virtute illius utrumvis illorum cum quavis alia perſona non impedita contrahere: & durante cauſa, ſi diſpenſatio non ſit expreſsè ad unicum matrim. poſſe eo ſoluto ad aliud tranſire. Ut ſi quivis illorum allegaret ſe ſtimulis carnis agitari; quia tunc eſt duplex omnino diverſa diſpenſatio: & neutra ab alia pendet. Secus ſi cauſa allegata verſaretur ſpecialiter inter hos. Ut ſi allegarent ſe mutuò inter ſe concubinatu irretitos eſſe, vel fœminam illam ab hoc infamatam. Tunc enim ad ſolum matrimonium inter illos ineundum diſpenſatum cenſeretur. 14

Ad argum. n. 6. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. 11. Ad 2. dic limitari eam regulam, niſi poſt primum actum maneat eadem diſpoſitionis ratio. Ut benè docet *Tiraquel. ad l. Boves*, §. *Hoc ſermone, limitat. 10. num.* 1. Præterea intelligitur quando non tollitur obſtaculum: ut ſi eſſet mera nubendi licentia: ſecus quando tollitur. Ut in hac diſpenſatione contingit. 15

QUÆSTIO poſterior. An diſpenſatio extendatur, ita ut proſit extra diſpenſantis territorium: ut ſi Epiſcopus diſpenſet cum ſubdito in voto non nubendi, poſſit ille virtute illius diſpēſationis ubique terrarum ad nuptias tranſire, abſque voti violatione? Et videtur pars negans; quia legitimatio plena, & omnimoda facta per Pontificem, nullatenus extenditur quoad bona temporalia, ut vim habeat extra loca temporali Pontificis juriſdictioni ſubjecta, ut tradunt fere omnes: eo quòd temporalis Papæ juriſdictio ad id requiſita non excedat eorum locorum limites: ergo ſimiliter cùm Epiſcopi poteſtas non excedat ſuæ diœceſis limites, ejus diſpenſatio non ultra extendetur. Et confirm. quia diſpenſatio Epiſcopi ad plura beneficia, quando ad id diſpenſare poteſt, non prodeſt ultra ejus diœceſim: ſed is Epiſcopus diſpenſare debet, in cujus diœceſi beneficium eſt: ut docent *Gloſſa c. Dudum, el 2 verb. Inſtitulatum, fine de elect.* & *c. Cum ex eo, verb. Subjectus, eod. t. in* 6. ubi *Domin. n. 7. verſ. Nota iſtam, Francus num. 3. Chaſſanaus in conſuet. Burgundiæ, rubr. 9. num. 13. & ſeq. & ibi ejus Additionator poſt num. 16. Rebuff. c. Extirpanda, §. Qui verò, art. 5. notab. 20. de præbend.* atque concludit tutius eſſe diſpenſationem non extendi extra diſpenſantis territorium: atque id verum eſſe etiam quando per diſpenſationem tollitur perſonæ obſtaculum. Per doctrinam *Bart. l. q. 7. à nu. 40. C. de ſum. Trinitate*, ubi poſt longam diſputationem cōcludit *n. 1. verſ. Ad contraria reſpondeo*, ſic diſtinguens. Aut loquimur circa ſolemnitatem 16

Digitized by Google

alicujus actus, tollendo ſolemnitatis jure requiſitæ obſtaculum: & tunc actus geſtus in eo loco cum ejus loci ſolemnitate habebit effectum ubique, *l. ſi. C. de teſtam.* aut tollitur obſtaculum incapacitatis perſonæ, quia, nimirum, perſona jure incapax efficitur capax. Et in hoc caſu diſpenſatio non habet effectum extra territorium. Cùm ergo ſublato matrimonii impedimento per diſpenſationem, tollatur incapacitas perſonæ ad illud validè, aut ſaltem licitè ineundum: non erit integrum ea uti extra diſpenſationem concedentis diœceſim.

17 At tenendum eſt, eam diſpenſationem ubique prodeſſe. Ducor, quia (ut notant *Dominic. Franc. Chaſſan. n. praced. allegati, Decius conſ. 207. Pulchrum eſt dubium, à num. 2. vol. 2. Probus addit. ad Monachum, cap. Officii, num. 17. 18. de offic. legati in 6.*) quando diſpenſatur cum aliquo circa aliquam rem, ſic diſtinguendum eſt. Aut impedimentum conſurgit ex parte perſonæ cum qua diſpẽſatur: aut ex parte rei ipſius in qua diſpenſandum eſt. Quando ex parte perſonæ, tunc diſpenſatio proprii prælati perſonę habentis impedimentum porrigitur in quemcunque locum: ſecus eſt, quando provenit ex parte ipſius. Tunc enim arctatur territorio diſpenſantis. Ratio diſcriminis eſt, quia in priori caſu tollitur perſonæ incapacitas: ac proinde cùm ea nullo impedimento affecta maneat, nil obſtabit ut ubicunque virtute ejus diſpenſationis capax ſit. At in poſteriori, cùm res illa, ex qua impedimentum conſurgit, non ſit ſubjecta prælato diſpenſanti, utpotè, quæ extra ejus diœceſim ſita eſt: ejus diſpenſatio non poterit impedimentum ſe tenens ex parte illius rei auferre. Et in præſenti caſu impedimentum ad matrimonium ineundum provenit ex parte perſonæ: ergo diſpenſatio proprii prælati in illo proderit ubique. Atque ita non obſtat ſimile n. præc. allegatum, de diſpenſatione circa beneficiorum pluralitatem, quæ in diverſis diœceſibus ſita ſunt; quia DD. ibi allegati aſſerentes non poſſe proprium Epiſcopum, ſed eum quoque diſpenſaturum in cujus diœceſi ſitum eſt beneficium, innituntur eo quòd ſecundum beneficium eſt illud, quod inducit impedimentum, & ita eſt diſpenſaturus Epiſc. loci, in quo eſt ſecundum beneficium. At *Decius & Probus proximè allegati, Rebuf. in concordatis*, ubi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verò. Diſpenſationum, à verſ. Quaro an diſpenſatus per legatum*, dum dicunt poſſe Epiſcopum proprium diſpenſare in ea pluralitate, ducuntur eo quòd exiſtimant impedimentum non oriri ex parte beneficii, ſed ex parte perſonæ. Cùm enim habeat unum beneficium, non eſt ad aliud priori retento idonea, *c. Is cui, de præb. in 6.* Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Innoc. c. Per venerabilem n. 3 qui filii ſint legit. & ibi Io. And. nu 6. Card. n. 10. q. 2* ubi tractantes de illegitimo cum quo Epiſc. diſpenſat ad ordines minores, & beneficium ſimplex, dicunt eam diſpenſationem ubique prodeſſe; quia in nullius eſt præjudicium. At ſecus (ajunt *Innoc. ibi n. 2. Jo. Andr. n. 6.*) de legitimatione ad bona temporalia; quia id conſurgit in tertii damnum. Idem tenet loquens de diſpenſatione Epiſcopi cum ſuo ſubdito ad edenda lacticinia & carnes, dicens ubique prodeſſe, *Nav. l. 5. conſilior. t. de privilegiis, in 1. edit. conſ. 15. ſi. in 2. conſ. 6. ſi.* Idem tenet alios referens *Bolognet. l. ſi. n. 36. ff. de juriſd. omn. judicum.*

18 Ad argumenta n. 6. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic id evenire ob tertii præjudicium: ut ex Innocentio & Joan. Andrea diximus n. præc. Ad 2. dic, id non eſſe impedimentum ſolius perſonæ, ſed etiam rei; quia ſucceſſio in bona temporalia eſt metienda legibus regni, in quo ſucceditur: ſicut in contractibus attenduntur leges Regni, in quo celebrantur. Et quia Pontifex nequit his legibus, quæ juſtæ ſunt, derogare, ideò ejus legitimatio quoad bona temporalia non prodeſt extra loca illi temporaliter ſubjecta. At in noſtro caſu provenit impedimentum ex parte perſonæ. Ad confirmationem conſtat ex dictis n. præcedenti.

DISPUTATIO XXXII.

An ſi impetrans diſpenſationem, illi renunciet, poſſit amplius ea prodeſſe?

SUMMARIUM.

Proponuntur probantia ubi ſemel renunciatum eſt diſpenſationi, eam non poſſe prodeſſe, n. 1.

Prodeſt diſpenſatio, dum ſuperior non acceptat renunciatum, n. 2.

Quid, ſi ſit diſpenſatio in voto, vel juramento: & quando hæc commutata ſint, & vovens relicta commutatione ſemel acceptata, elegit iterum votum: an poſſit ad commutationem redire, n. 3.

An ſufficiat renunciationem diſpenſationis acceptari ab ordinario, vel confeſſore, cui ejus executio committitur, n. 4.

An vires amittat diſpenſatio, ſi impetrans illam cancellet, vel concidat, num. 5.

An ſi diſpenſatione obtenta, ut duo conſanguinei contrahant, alter vel uterque ad alias nuptias tranſeant, vel impetrent diſpenſationem ad contrahendum cum alio conſanguineo, pereat prima diſpenſatio, n. 6.

Satisfit argumentis, num. 7.

1 Videtur pars affirmans, impetrantem, qui ſemel diſpenſationi renunciavit, non poſſe ampliùs mutata voluntate diſpenſatione uti, ſuaderi ex ſequentibus. 1. quia quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt, *regul. Quod ſemel 2 5. de reg. jur. in 6.* Secundò, nam is quem pœnitet, jurique ſuo renunciat, ac contradicit, non auditur ampliùs illud allegans, *c. Prohibentur, 2. q. 1. c. De his, de accuſ. c. Quàm periculoſum, 2. qu. 1.* ubi *Gloſſa* alios textus concordantes allegans, *verb. Quàm periculoſum*, inde infert renunciantem juri ſuo id repetere non poſſe. Ex eo enim quod quis impugnavit, fructum conſequi non debet, *regula, Ex eo, de reg. jur in 6.* Tertiò quia quod ſemel ab aliquo repudiatum eſt, redintegrari ab eodem non poteſt, *l. ſi. C. de conditionib. inſertis.* Et notat *ibi Baldus n. 3. notab. 4.* Tandem, quia privilegium amittitur non uſus, quaſi is ſit renunciatio tacita: ergo à fortiori renunciatione expreſſa.

Cæterùm tenendum eſt, quandiu ſuperior non acceptaverit illam privilegii, vel diſpenſationis renunciationem, ſed in eadem voluntate perſtiterit, quod præſumitur *c. Majores, in fine, de baptiſm. l. Eum qui, ff. de probat.* poſſe eum cui conceditur, non obſtante quod impetrationi contradixerit, vel poſt conſecutionem renunciaverit, uti mutata voluntate ea diſpenſatione, vel privilegio. Probatur ex *c. Literis, de procur. in 6.* ibi: *Licèt is, qui procurator conſtituitur ab abſente, dixerit præſentatum ſibi ſuſcipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obſtante, quamdiu conſtituens in eadem perſtiterit voluntate, ipſum acceptare poterit, quandocunque placuerit.* Per quem textum *Gloſſa finalis ibi, Joan. Andr. Archid. Dominicus, & Franc. ibi fine. Anch. ad ſi. oppoſitione penult.* dicunt electum renuentem conſentire electioni, poſſe mutata voluntate eandem acceptare, electoribus in priori voluntate perſiſtentibus. Quod idem de judice delegato & arbitro, qui ſemel arbitrium, & delegationem repudiarunt, docent *Gloſſa, & iidem Doctores ibi.* 2. ex doctrina quam amplectuntur *Gloſſa penult. cap. Si tibi abſenti, de præb. in 6. & ibi Joan. And. ſi. Anchar. n. 3. notab. 8. Dominicus n. 16. Francus n. 12.* ubi tradunt diſſentientem collationi beneficii ſibi abſenti factæ, poſſe re integra mutare voluntatem, & conſentire permanente conferenti in eadem voluntate. Quod limitant *Dominicus & Francus*, niſi diſſenſum illum acceptet conferens; quia tunc non cenſetur in eadem voluntate permanere. 3. ex *l. Sicut 8. Si voluntate, ff. quibus modis pignus, vel hypotheca* ex quo textu conſtat creditorem, ex cujus conſenſu pignus venditum eſt, cenſeri remittere pignus, ſi tamen jam venierit, atque ante venditionem poſſe mutare voluntatem. Quartò, quia vis privilegii & diſpenſationis pendet à voluntate ſuperioris concedentis, & acceptatione ejus cui conceditur: ergo quandiu voluntas concedentis manet, quòd renunciationem nondum acceptarit, poteſt is cui conceditur, non obſtante priori contradictione, acceptare. Et confir. quia omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. Cùm ergo ad privilegii acquiſitionem exigatur concedentis, & ejus cui conceditur voluntas: ſimiliter ad ejus deſtructionem utraque deſiderabitur. Et confirmatur amplius, quia nil ita duorum conſenſum deſiderat, ac contractus matrimonii. Et tamen quando alter conjux verè conſenſit, alter autem fictè, ſatis eſt ut matrimonium id convaleſcat, ſi altero in priori conſenſu permanente is fictus conſentiat (ut latè probavi lib. 2. diſp. 32.) ergo ut privilegium, cui quiſpiam renunciavit, convaleſcat, ſatis eſt nova renunciantis voluntas ſuperiori manente in priſtina voluntate, utpotè qui nondum renunciationem acceptavit. Et ita hanc ſententiam tenet *Lopez de matrimonio Regis Angliæ, dub. 12. n. 28.*

Hoc tamen intelligerem, niſi diſpenſatio eſſet circa votum, vel juramentum. Nam ſi diſpenſatione ſemel perfectè conceſſa, is cui conceditur renunciaret illi etiam actu ſolo interno, non poſſet amplius ea uti: ſed teneretur ad prius votum, vel juramentum. Ratio hujus eſt, quia cætera vincula non poteſt ſibi imponere is, cum quo in eis diſpenſatum eſt, niſi accedat ſuperioris auctoritas. Et ideò quantumvis ipſe nolit uti diſpenſatione jam ſemel acceptata, vel nolit acceptare, poteſt ſuperiori manente in priſtina voluntate reſilire. At quamvis ſemel diſpenſatio conceſſa ſit in voto, vel juramento, poteſt ſua ſola interna voluntate his vinculis iterum obligari Deo. Quod facit, quando deliberata voluntate eligit renunciare diſpenſationi: nullus enim alius eſt ſenſus hujus renunciationis, niſi volo redire ad priorem voti obligationem, ſeu illo voto, quod per diſpenſationem extinctum erat, denuo obligari: ac perinde eſt, ac ſi tunc denuo id voveret. At diſpenſatio prior non conceſſa eſt niſi ad votum ante illam emiſſum. Et ideò non erit jam huic renuncianti integrum ea diſpenſatione uti. Dixi autem quando perfectè conceſſa eſt diſpenſatio; quia ſi non ſit perfectè conceſſa, qualis eſt commiſſio, quæ ſolet à Pontifice expediri, ut ordinarius diſpenſet in voto caſtitatis, vel religionis: vel à pœnitentiario, ut confeſſor in eis diſpenſet, & ſi is cum quo diſpenſandum eſt, ei privilegio renunciet, poteſt mutata voluntate eo uti, antequam ſuperior renunciationem acceptet; quia eſt privilegium quoddam, ut cum hoc diſpenſetur in eo voto, & licèt ſæpè multiplicetur id votum, antequam ordinarius, vel confeſſor utens ea commiſſione diſpenſet, non eſt nova obligatio, ſed eadem repetita, & ideo virtute ejus commiſſionis poteſt in eo diſpenſari. Ea autem commiſſio, utpotè quæ non à ſola mea voluntate pendet, non poteſt ſola mea renunciatione extingui, antequam ſuperior illam acceptet. Ex quo fit, licèt integrum ſit voventi cui votum commutatum eſt, relicta commutatione eligere ad prius votum redire (ut diximus diſp. 9. n. 21.) at ubi elegit votum prius, non eſſe ei integrum iterum eligere commuta-

Digitized by Google

mutationem illam; quia cum jam priori voto ligatus ſit, non poteſt illud propria auctoritate commutare: niſi votum illud eſſet ex non reſervatis, atque commutatio prius facta eſſet io rem meliorem, aut evidenter æqualem; tunc enim poſſet ad priorem commntationem redire; quia verior ſententia babet (ut traditur in materia de voto) poſſe quempiam propria auctoritate commutare votum in melius, aut evidenter æquale.

4 Sed dubitari poterit, quiſnam ſit ſuperior renunciationem gratiæ acceptaturus, ut deinde non proſit? Poſſet quis exiſtimare eſſe ordinariom, ant confeſſorem, cui Pontifex, vel pœnitentiarius committunt diſpeoſationis executionem cognita precum veritate; quia quamvia diſpenſatio manet à Sede Apoſtolica, executio per hos ſit. Item quia poteſt Epiſcopus beneficii renunciationem acceptare, quamvis ejus collatio ſit Pontificia; quia hæc poſſunt ad diverſos ſuperiores pertinere, ut tradunt *Gloſſa clem. unic. verbo Conferantur, ſtatim in principio, de rerum permutat. & ibi Imola n. 9. Navar. c. Accepta, oppoſit. 7. nu. 30. de reſtit. ſpoliat.* At exiſtimo ſolùm eum ſuperiorem; à quo gratia hæc promanat, poſſe banc renunciatinnem acceptare; quia valor ejus gratiæ ab illius voluntate pendet: ergo quamdiu ille io eadem voluntate perſtiterit, poteſt is cui conceditur reſilire & acceptare, hoc eoim ſolùm ad plenum gratiæ valorem deſideratur. Secundò, quia cùm poteſtas illius ordinarii, vel confeſſoris, limitata ſit ad cognoſcendum de veritate precum, & ea inventa exequendum, non poſſunt renunciationem acceptare, ne ſuæ poteſtatis limites excedant. Tandem quia is, cui ex privilegio, vel conſuetudine incumbit conferre beneficium, nequit illius reſignationem, aut renunciationem acceptare: ſed is ſolus cui jure ordinario collatio competit, ut citato Federico docet *Rebuffus praxi beneſic.* ubi de forma vicariatus *nu.* 108. Cùm ergo ordioario, vel confeſſori, ea ſolo illo diſpenſationis reſcripto, competat examinare preces, & diſpenſationem eaequi, nullum jus habebunt admittendæ renunciationis diſpenſationis, ut ex tunc viribus deſtituta maneat.

5 Hinc deducitur, non deſtitui viribus diſpenſationem, etſi is cui conceditur, literas cancellet, concidatve; quia hoc ſolam illius renunciationem importat, quę dum non eſt à ſuperiori acceptata, minimè vim diſpenſationis enervat. Deinde quia eſto ad diſpenſationis valorem expediri literas deſideretur: at ubi ſemel literis expeditis conceſſa eſt, non pendet ejus firmitas à literarum conſervatione.

6 Secundò deducitur, quid dicendum ſit, quando diſpenſatione obtenta nt inter duos conſanguineos matrim. ineatur, alter vel uterque aliis nuptiis copulatur, relictia illis ad quas diſpenſatio obtenta eſt: an poſſint vidui effecti, jungi inter ſe matrimonio virtute prioris diſpenſationis? Partem negantem ſuadent, quæ dixi lib. præc. diſp. 42. nu. 8. Sed verius eſt eam adhuc valere. Quod probant ea, quæ eadem diſp. 42. num. 9. attuli. Cùm enim ſemel ablatum ſit id conſanguioitatis impedimentum, & illi habiles effecti ſint ratione diſpenſationis præteritæ, non eſt cur ratione ſequentis matrim. impedimeotum illud reviviſcat. Nec obſtat tacita ea renunciatio per tranſitum ad alias nuptias inducta, quòd ea non fuerit à concedente acceptata. Immò idem ſentio quamvis impedimentum nondum ſit ablatum: eo quòd ordinarius vel confeſſor, cui diſpenſationis executio eſt commiſſa, nondum illam ſint eaecuti; quia cùm tacita illa renunciatio non ſit acceptata, non periit facultas illa ad exequendam diſpenſationem. Quando verò alia diſpenſatio ad poſterius matrimonium impetrata eſt, an prior evaneſcat dixi diſp. 22. n. 19.

7 Ad argumenta nu. 1. propoſita reſp. ea omnia præter ultimum procedere, quaodo renuociatio eſt perfecta, ac conſummata: eo quòd à ſuperiore ſit acceptata. Ad ultimum dic per noo uſum legitimè preſcriptum amitti privilegium, non quaſi per renunciationem, ſed per legitimam præſcriptionem jure inductam.

DISPUTATIO XXXIII.

An privilegium, ſeu diſpenſatio ſemel conceſſa poſſint revocari, & ita revocatione extinguantur?

SUMMARIUM.

Privilegium gratis conceſſum à Principe poteſt abſque cauſa revocari, n. 1
Quid, ſi per id ſit dominium aliquod acquiſitum, n. 2.
An privilegium in contractum tranſiens, poſſit abſque cauſa revocari: & qua ſit juſta cauſa: & an præſumatur ea, n. 3.
An privilegium cauſa remunerationis conceſſum, poſſit abſque cauſa revocari, n. 4.
An privilegium non ſubdito conceſſum poſſit revocari, n. 5.
An ſi princeps ſuam juriſdictionem concedat, poſſit revocare, n. 6.
An ſuperior delegans facultatem aliquam poſſit revocare abſque cauſa, & quid de ſuperiore ipſius delegantis, n. 7.
An revocatio generalis ſufficiat ad revocandum privilegium per modum contractus conceſſum, n. 8.
An Princeps ex juſta cauſa revocans privilegium per modum contractus conceſſum, teneatur ad aliquam compenſam, n. 9.
An privilegia Bulla ſuſpendantur per jubilaum, quod vigeſimoquinto quoque anno ſolet concedi, n. 10.
An diſpenſatio conceſſa à ſuperiori circa ejus legem, poſſit abſque cauſa revocari, n. 11.
Quid de diſpenſatione conceſſa ab inferiori in lege ſuperioris, n. 12.
Quid de diſpenſatione conceſſa à Pontifice pro foro externo, n. 13.
Quid de conceſſa à Pœnitentiario pro foro conſcientiæ, n. 14.

De hac re latiſſimè *Felin.* & DD. juris Pontificii *c. Novit, de judic.* & DD. juris Cæſarei, *l. Quod ſemel, ff. de decretis ab ordine, & l. Qui ſe patris, C. de bono poſſeſſ. unde liberi, Bolognetus toto conſ. 3. Matienzo lib. 5. Recop. tit. 10. l. 6. tota gloſſa* 1. apud quos poteſt latiſſimè quæſtio hæc videri. Et tantum aliquas concluſiones breviter ſtatuam. I. Concluſio. Quando privilegium eſt omnino gratis à Principe conceſſum, poteſt abſque cauſa ab eo ejuſve ſucceſſore revocari. Quòd ea cooceſſio à mera ejus voluntate pendeat. Atque ita multis citatis docent *Felinus c. Novit. n. 8. 9. & 10. de judic. Matienzo d. gloſſa 1. n. 5.* 1

Temperanda tamen eſt, niſi per privilegium illud ſit acquiſitum aliquid de jure gentium: nempe, dominium alicujus rei. Tunc enim cùm ſit jam jus quæſitum, nequit abſque cauſa revocari: ut ſi Princeps caſtrum alicui donarit. Sic *Felin. eod. c. Novit. n. 8. Matienzo* alios referens *eadem gloſſa 1. n. 6.* 2

II. Concluſio. Quando privilegium tranſit in contractum, nequit abſque juſta cauſa revocari per Principem, ejuſve ſucceſſorem: at exiſtenti juſta cauſa poteſt. Ut ſi pretio recepto privilegium concedat, vel ob obſequium aliquod exhibitum, vel in poſterum exhibendum ab eo cui privilegium conceditur. Ratio eſt, quòd Princeps ſuo contractu aſtringatur, ac per illum ſit jus plenè acquiſitum tertio. At juri alteri acquiſito nequis abſque cauſa legitima præjudicari. Et ita docent *Felin. cap. Novit. num. 8. de judic. Alex. toto conſ.* 101. & maximè *num. 5. vol. 1. Ruinus conſ. 130. num. 19. vol. 5. Jaſon l. Barbarius, num. 34. ff. de offic. prætor. Bolognetus conſ. 3 num. 16. Navarr. §. In Levitico, notab. 28. num. 7. Ant. Gabr. tom. 3 communium, l. 3. tit. de jure quæſito concl. 6. num. 10. & 19. Burgos de Paz in proœmio legum Tauri, n. 336. Ant. Cucus l. 1. inſtitutionum majorum, tit. 6. nu. 110. Matienzo lib. 5. Recop. tit. 10. lib. 9. gloſ. 1. n. 9. & 10.* & multi alii quos hi referunt. Hanc autem juſtam cauſam debere eſſe, quæ publicam utilitatem reſpiciat, probat *ibi Matienzo* 11. & eam non præſumi in Principe probas *ibidem n.* 16. ubi & alios refert. 3

Hinc infertur, non poſſe Principem abſque cauſa juſta revocare privilegium in meritorum remunerationem alicui conceſſum, quamvis ſola gratitudinis lege remuneratio debita eſſet. Quòd non gratis, ſed per modum contractus cenſeatur conceſſum. Sic *Felinus c. Novit, n. 12. de judic.* quamvis *n. 8. fine, allegato Aretino* dubitarit. 4

Secundò infertur, privilegium non ſubdito conceſſum, & ab eo acceptatum, non poſſe abſque cauſa revocari; quia videtur tranſire in contractum. Sic *Felin. eod. c. Novit, nu. 8. & 10. Matienzo eod. gloſ. 1. n. 4.* 5

Eſt tamen concluſio limitanda. Niſi Princeps ſuam juriſdictionem conceſſerit: tunc enim poteſt ſine cauſa revocare; quia in conceſſione intelligitur ſemper excepta ſuperioris auctoritas. Sic *Bald. l. Qui ſe patris, num. 24. C. de bon. poſſeſſ. unde liberi. Fel. eo c. Novit, n. 8. verſ. Quod tamen limita, & n. 9. limit. 1. Peregr. de jure fiſci, lib. 8. t. 3. n. 31.* 6

Hinc optimè dicit *Suar. 4. tom. in 3. p. diſp. 26. ſect. 3. n. 3.* ſuperiorem qui delegavit facultatem, poſſe ſuo arbitrio abſque alia cauſa revocare, non ſolùm validè, ſed etiam licitè per ſe loquendo; quia utitur jure ſuo. & quaſi re propria. Subdit tamen (& bene) ſuperiorem delegantis non poſſe abſque cauſa revocare, quod injuria irrogetur ipſi delegaoti, privaodo eum abſque cauſa jure delegandi, quod ex ſua juriſdictione ordinaria habet. Et adeò (ait) manifeſte injuſta revocatio eſſe poſſet, ut videretur nulla. Sicut ſi ſuperior vellet injuſtè, & ſine ulla cauſa ſubditum privare munere ſuo, nil validè efficeret. 7

Duo tamen obſervanda ſunt. Prius eſt, non ſufficere revocationem generalem ad cenſendum revocatum privilegium per modum contractus conceſſum: ſed opus eſt expreſſa mentione ſaltem generali cujuſvis indulti conceſſi per modum contractus. Ut *allegato Cardinali* tenet *Suar. alleg. 9. num. 9. Azebedo lib. 1. recop. t. 3. lib. 14 num. 42.* Et ratio eſt, quia non præſumitur revocandi voluntas, quando ea tertii jus aufert, ut latè probat *Bolognetus conſ. 2. n. 37.* 8

Poſterius eſt, teneri Principem ex juſta cauſa revocantem privilegium, quod in contractum tranſit recompenſationem facere dato æquivalenti, ut multis citatis probant *Bolognetus conſ. 3. n. 16. Matienzo lib. 5. recop. t. 10. lib. 6 gloſ. 1. n. 13.* & eſt textus expreſſus in hoc regno, *lib. 2. p. 1. t. 1. p. 2.* & ibi docet *Greg. Lopez verbo Buen cambio.* 9

Atque hinc defendi anno 1600. non ſuſpendi Bullam Cruciatam anno jubilæi, quod olim centeſimo quoque anno concedi ſolebat, nunc autem vigeſimo quoque quinto anno. Cujus contrarium ſupponit *Nav. §. In Levitico, notab. 33. nu. 3. verſ. Perſonis.* Quamvis ipſemet *notab. 28. nu. 20.* fateatur noo ſuſpendi per Extravagantem Sixti IV. in qua id jubilęum olim concedebatur. Et ratio diſcriminis eſt, quod ea Extravagans ſoli communitati facultates conceſſas ſuſpendat. Cum tamen bulla cruciata ſingularibus perſonis concedatur, ut bene docet *Manuel. q. regularibus, to. 1. q. 61. a. 84. verſ. Tertiò.* At Greg. XIII. & Clem. VIII. qui duos 10

Digitized by Google

proaimos hujuſmodi jubilęos conceſſere, ſuſpenderunt quoque facultates perſonis ſingularibus conceſſas. Et addidit Clemens VIII. in jubilęo anni 1600. ſe ſuſpendere facultates etiam ad inſtantiam regum quomodocunque conceſſas, & ex quibuſcunque cauſis. Et ita ſuſpendi tenet etiam *Lud. Lopez tom. 2. inſtruct. in expoſ. Bullæ Cruciatæ, c.* 10. ubi de diſpenſ. irregularitatis, *pag.* 850. *col. 2. verſ. Secundo adde etiam.* Nihilominus defendi non ſuſpendi: & nunc etiam idem ſequor. Quod etiam docent *Enriquez lib. 7. de indulg. c. 21. n. 3. Manuel in expoſ. Cruciatæ, §. 12. n. 13.* Et poſtea idem Clemens VIII. explicuit mentem ſuam non fuiſſe eam ſuſpendere. Ductuſque fui, quia privilegia Bullæ conceduntur per modum contractus, ut conſtat ex iis verbis, *Poque dais tanta limoſna, os concedo.* Nec poteſt dici modica eleemoſyna, quæ pro Bulla contribuitur. Nam licèt unuſquiſque modicam tribuat, at tota ſumma, quæ quotannis pro Bullæ eleemoſyna contribuitur, excedit 800. aureorum millia. In revocatione autem neuter Pontifex mentionem fecit facultatum per modum contractus conceſſarum. Nec eleemoſynam contributam reddi juſſit. Cùm tamen utrumque eſſe neceſſarium probaverim duplici n. præced. ad privilegii per modum contractus conceſſi revocationem. Præterea quia cùm Pontifex concedat Cruciatam octavo quoque anno, ut ſingulis illius ſpatii annis publicetur, noritque quodam ex illis anno incidere jubilæum pleniſſimum: cenſendum eſt mentem ejus non fuiſſe ſuſpendere Bullam. Quippe aliàs fruſtanea eſſet conceſſio pro illo anno ſaltem.

11 Ex dictis deducitur deſcendendo ſpecialiter ad diſpenſationes, quando ſuperior diſpenſat in lege ſua cùm aliquo, nulla compoſitione facta, ſed omnino gratis, poſſe diſpenſationem validè ab ipſomet revocari abſque aliqua cauſa; quia diſpenſatio eſt quaſi privilegium conceſſum circa rem ipſius ſuperioris propriam: & ſicut poſſet denuo ſubditum lege illa obligare, ita poteſt revocare diſpenſationem, per quam à lege eximitur. Dixi autem, validè, & non licitè; quia cum ex cauſa diſpenſarit, nec res ſint mutatæ, (ut ſuppono) abuſus poteſtatis ſpiritualis diſpenſandi in prælato eſſet, abs re & abſque juſta cauſa diſpenſationem ſubditò conceſſam revocare. Non tamen eſſet lethaliſ culpa, niſi caſu quo diſpenſatio illa ita neceſſaria eſſet ad bonum ſubditi, ut prçlatus teneretur ſub lethali illam concedere, quo ſaluti ejus ſpirituali conſuleret.

12 Secundò infertur diſpenſationem in lege ſuperioris factam per inferiorem caſu quo poteſt, non poſſe ab ipſo inferiori abſque legitima cauſa revocari: poſſe tamen ex legitima cauſa. Ratio prioris partis eſt, quia per eam diſpenſationem abſolvit ſubditum à vinculo illius legis, & independenter à revocatione voluntaria. At nequit prælatus ille inferior eam legem iterum imponere. Ratio autem poſterioris partis eſt, quia ſicut duratio illius diſpenſationis pendet à duratione cauſæ, ita ut ea ceſſante ceſſet: ita etiam pendet à revocatione rationi conſentanea facta à concedente, ob legitimam cauſam ſupervenientem. Et pro hac parte ſunt *Gloſ. c. Cùm ex eo, verbo Septennium, de elect. in 6. & ibi Archid. paulò poſt princ. verb. Septennium, Dom. n. 8. Francus n. 4. Hoſt. ſum. tit. De cleric. non reſid. n. ult. Oldr. conſ. 203. dub. 3. nu. 3. Romanus ſingulari 517. An diſpenſatio*, ubi docent diſpenſationem ab Epiſcopo conceſſam alicui ad non reſidendum ſeptennio ratione ſtudii, minimè poſſe ab ipſo revocari abſque legitima cauſa. Et quamvis non explicent minimè poſſe validè: id tamen credo eos ſentire: idque probat ratio à me adducta.

13 Tertiò infertur, diſpenſationes in foro externo à Pontifice conceſſas non poſſe ad libitum ab ipſo revocari, ſed ex cauſa juſta, & tunc reſtituta compoſitione ſoluta per eum cum quo diſpenſatum eſt. Ratio eſt. quod hæ omnes diſpenſationes per modum contractus concedantur, ſoluta, nempe, compoſitione in Dataria Romana. In quo eventu exigi cauſam, ac compenſationem faciendam diximus n. 3. & 9.

14 Demùm infertur, diſpenſationes fori conſcientiæ à ſacra Pœnitentiaria conceſſas non poſſe ab ipſa abſque cauſa revocari: at poſſe ea exiſtenti; quia diſpenſat in lege Pontificis ex ipſius commiſſione. In quo caſu diximus nu. 12. non poſſe abſque cauſa revocari.

DISPUTATIO XXXIV.

Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum quæ in foro conſcientiæ circa matrimonii impedimenta expediuntur in ſacra pœnitentiaria Romana?

SUMMARIUM.

Proponuntur clauſulæ diſpenſationum in foro conſcientiæ circa matrimonia, n. 1. 2. 3. 4.

Quæ qualitates exigantur in expeditore has diſpenſationis literas, nu. 5.

An ſufficiat ut is ſit Doctor in jure Cæſareo, n. 6.

An ſufficiat ut publicè in academia doceat Theologiam aut jus canonicum, n. 7.

An ſat ſit, ut habeat licentiatus gradum, n. 8.

An ſat ſit gaudere magiſtri privilegiis juxta ſuæ religionis inſtituta, n. 9.

Quid ſi communiter exiſtimetur Doctor, cum non ſit, vel gradus fuit irritus ob defectum occultum? vel eſt indoctiſſimus, n. 10.

Quale privilegium habeant religioſi aperiendi has literas, & exequendi has diſpenſationes, etſi ad gradum promoti non ſint, n. 11.

An fruſtrentur valore, ſi aperiantur ab eo, qui gradu caret, n. 12.

An exigatur quoque ut ſit is confeſſor ab ordinario approbatus, n. 13.

Quid, ſi occultè ſuit revocata licentia, vel fuit irrita: & an ſit per bullam eligibilis, obtinens parochiale beneficium, cujus obeundi incapax eſt, num. 14.

An ſufficiat publico academiæ teſtimonio eum approbatum eſſe, n. 15.

Quid ſi ſit approbatus ab Epiſcopo, at cum perſonarum limitatione, n. 16.

Quid, ſi approbatus ab ordinario ſit valdè indoctus, n. 17.

An ſi unus confeſſor vel ordinarius deneget diſpenſationis executionem, vel dicat eſſe ſubreptitiam, poſſit alius adiri: vel ipſomet mutare ſententiam, n. 18.

An ſat ſit quodvis incontinentiæ periculum, etiam ex pravo habitu naſcens, ut verificetur clauſula periculi incontinentiæ, n. 19.

Clauſula continens oritura ſcandala, vel fore ut fœmina innupta maneat, qualiter verificetur, n. 20.

An confeſſor debeat vocare teſtes, vel juramentum accipere ab eo cum quo diſpenſandum eſt, vel debeat ejus confeſſione ſtare, quamvis ipſi contrarium conſtet, n. 21.

An ſit occultè facienda hæc diſpenſatio, ac nullo illius teſtimonio dato, num. 22.

An hæ diſpenſationes ſint præſentandæ ordinario, juxta Trident. ſeſſ. 22. c. 5. num. 23.

An ſi cauſa in diſpenſatione contenta ſit notoria, vel ipſi confeſſario conſtet, ſit examinanda, n. 24.

An ſit valida diſpenſatio, quando cauſæ ſunt veræ, at confeſſor veritatis inſcius eas non examinat? Refertur quædam opinio, n. 25.

Explicatur ſententia Authoris, n. 26.

Quid intelligatur per monita, & conſilia opportuna, quæ jubetur confeſſarius præſtare ei cum quo diſpenſandum eſt: & an inducant formam, ita ut eorum omiſſio vitiet diſpenſationem, n. 27.

An clauſula in illegitimi diſpenſatione ſoluta addi, Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit, importet conditionem? eodem numero 27.

An ſit neceſſaria confeſſio ad hanc diſpenſationem? Refertur opinio, num. 28.

Explicatur ſententia Authoris: & quid intelligatur per abſolutionem à mutatione propoſiti, vel in ſolo conſcientiæ foro, n. 29.

An religioſi Societatis Jeſu teneantur audire confeſſionem, ad expediendam diſpenſationem hanc virtute ſui privilegii: & clauſula in fine poſita an referatur ad omnia præcedentia, n. 30.

An is cum quo diſpenſatur in voto religionis ad matrimonium, poſſit abſque eo manere in ſeculo: & poſſit vi hujus diſpenſationis, aut in voto caſtitatis, inire aliud matrimonium eo ſoluto, vel ſi id ſit irritum, aut non conſummatum? Et an hoc mandatum diſpenſandi ſit diſpenſatio? Remiſſivè, n. 31.

An aliquod arbitrium relinquatur confeſſori circa opera, & confeſſiones in quæ committitur ipſi ut commutet votum caſtitatis & religionis? Proponuntur probantia nil ejus arbitrio relinqui, n. 32.

Tenetur imponere aliquas confeſſiones, & aliqua alia opera, n. 33.

Quantitas horum operum & electio illorum relinquitur confeſſoris arbitrio, n. 34.

An teneatur imponere confeſſionem menſtruam: & poſſit frequentiorem, num. 35.

An ſatisfiat huic confeſſioni menſtruæ, ſi quocunque die in ſingulis menſibus fiat, n. 36.

An confeſſionem aliquo menſe omiſſam teneatur hic ſequenti ſupplere, num. 37.

An ſatisfaciat menſe, quo coincidit præceptum confitendi, unica confeſſione, n. 38.

An ſatisfaciat confeſſione ad quam ex voto vel pœnitentia tenetur: poſſit ve confeſſarius hanc imponere, n. 39.

An poſſit confeſſor hæc ad libitum taxare? & quid in hoc arbitrio ſpectare debeat, n. 40.

Explicatur, quæ ſint opera pietatis, religionis & pœnitentiæ, in quæ confeſſor commutare debet, nu. 41.

An confeſſor teneatur dilaniare literas, & parti reddita fruſtrentur valore, num. 42.

An parochus vel ordinarius conſcius diſpenſationis impetratæ in foro conſcientiæ, vel ex confeſſione partis coram notario facta, poſſit diſſimulare, ac matrimonium permittere: atque id initum ſit diſſolvendum detecto impedimento, remiſſivè, n. 43.

An is cum quo ſic diſpenſatum eſt, teneatur à judice rogatus fateri impedimentum: & conſcii illius, ac diſpenſationis, teneantur id denunciare, n. 44.

Explicantur caſus, in quibus poteſt dubitari qualiter legitimetur proles, num. 45.

Soboles ex matrimonio bona alterius fide inito, an cenſeatur legitima quoad utramque parentem: & uterque parens jure legitimæ gaudeat, num. 46.

An proles ſuſcepta ex matrimonio inito cum diſpenſatione pro ſolo conſcientiæ foro, ſit legitima quoad omnia, & parentes ſint legitimi in eodem foro? Et quid, ſi poſt diſpenſationem expeditam à confeſſario nata ſit nondum inito matrimonio, n. 47.

An ſit capax ordinum & beneficii, & ſit mutua ſucceſſio in foro conſcientiæ, n. 48.

An hæc omnia habeat ea proles in foro externo, n. 49.

Quid, ſi alter ex contrahentibus cum hac diſpenſatione fuit ignarus impedimenti, n. 50.

Quid,

Digitized by Google

Quid, ſi matrimonium non erat contractum, & legitimatur proles ſuſcepta, qualiter intelligatur hæc legitimatio, n.51.
Quando matrimonio ſemel invalidè inito, diſpenſatur in foro conſcientiæ ut validè ineatur, ac proles ſuſcipienda legitimetur, qualiter ſit intelligenda hæc legitimatio? Et quid ſi commiſſarius Cruciatæ ſic diſpenſet, & contrahentes non ſervent requiſita, ut ejus diſpenſatio valeat, n.52.
Quid ſi in hoc caſu legitimatur proles ſuſcepta, & an maneat legitimata non inito poſtea matrimonio? Remiſſivè, n.53.
An confeſſario non legitimante maneat ea proles legitimata, & poſſit poſtea idem vel alius supplere? Remiſſivè, n.54.
Occultum impedimentum in his literis an dicatur, quando non eſt publicum, n.55.
An dicatur impedimentum occultum, quando res eſt publica, non tamen ſcitur eſſe impedimentum. Et irregularitas occulta in ea diſpenſet Epiſcopus, quando delictum ex quo oritur, non eſt publicum at delictum, vel naſcitur ex eo oriri irregularitatem, n.56.
An ſit occultum, ſi deductum ſit ad judicium, & reus abſolutus omnino, vel à ſola cauſæ inſtantia, etiam falſis teſtibus adductis, n.57.
Quid, ſi id deductum ſit iniquè ad judicium: vel nil parti inclinatum, num.58.
An diſpenſatione conceſſa in foro conſcientiæ ut matrimonium irritum ineatur validè, ſit coram parocho & teſtibus ineundum: ac repetenda benedictiones, n.59.
Qualiter intelligatur clauſula ejus diſpenſationis, ut prius experiantur contrahentes an poſſint continenter vivere ſeparati, vel tamquam frater & ſoror, n.60.
An ſit imponenda confeſſio menſtrua utrique? eodem n.60.
Qualiter intelligatur clauſula, ut fiant certiores de nullitate prioris conſenſus, n.61.
An quando allegans cauſam, ut matrimonium bona fide initum fuiſſe, ſatſit bona fides ex parte alterius? Remiſſivè, n.62.
An quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, poſſit impetrari occulti in pœnitentiaria, & ſic ibi explicandum publicum: ac poſſit confeſſarius diſpenſare in occulto, ante impetratam publici diſpenſationem? Remiſſivè, n.63.
Qualiter intelligatur quod dicitur in his literis, Gratis ubique: & an poſſit pœnitentiarius aliquid gratis datum recipere. Et an ſit ocitum eſt impedimentum, quod ſemper compoſitione data tollitur per diſpenſationem: & poſtea impetratur diſpenſatio in pœnitentiaria, poſſit ea compoſitio exigi, n.64.

1 OPORTET primùm formam diſpenſationum, quæ in foro conſcientiæ à ſacra pœnitentiaria expediuntur, ad verbum præmittere. Et quidem in voto religionis forma communis noviſſima hæc eſt: *Julius Antonius miſeratione divina tituli S. Bartholomæi in inſula, presbyter Cardinalis, diſcreto viro confeſſori magiſtro in Theologia, vel decretorum Doctori ex approbatis ab ordinario, per latorem præſentium ad infra ſcripta ſpecialiter eligendo, ſalutem in Domino. Pro parte latoris nobis oblata petitio continebat, quod ipſe alias gravi morbo laborans ſe religionem ingreſſurum ſimpliciter vovit. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat, lator prædictus ob ſtimulos carnis quos ſentit, continenter vivere poſſe non ſperet: pro ſuæ conſcientiæ quiete, cupit votum hujuſmodi, ad effectum contrahendi matrimonium, in alia pœnitentiæ & pietatis opera per Sedem Apoſtolicam commutari. Quare ſupplicari fecit humiliter ſibi ſuper id de opportuno remedio miſericorditer provideri. Nos igitur, qui pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus, ejuſmodi ſupplicationibus inclinati, auctoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis commiſſa, diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi ita eſſe, ac latorem ſtimulis carnis adeò agitatum, ut maximè dubitet continere non poſſe, ac propterea de ejus incontinentia probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris: eundem à mutatione propoſiti abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta ei pœnitentia ſalutari: ſibique votum prædictum ad hoc, ut matrimonium legitimè contrahere poſſit, in frequentium Sacramentalis confeſſionis peccatorum ſuorum, ſingulis, ſcilicet, menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentiæ opera perpetua per te injungenda: inter quæ ſint etiam aliqua religionis, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem, ut ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, quia hujuſmodi voto aſtringebatur, prout ſecundùm Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, diſpenſando commutes, in foro conſcientiæ tantùm. Datum Romæ.*

2 Quando autem eſt votum caſtitatis: ſunt hæc verba. Propoſito prooemio ejuſdem omnino tenoris, ut in diſpenſatione præced. Et propoſita relatione partis, eiſdem omnino verbis. Quippe non ſolet concedi diſpenſatio Romæ in his votis ad matrim. ineundum, niſi ob incontinentiæ periculum, ſic incipit: *Quatenus ſi ita eſſe, ac oratorem ſtimulis carnis adeo agitari, ut maximè dubitet continere poſſe: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris, eundem à mutatione propoſiti abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta ei pœnitentia ſalutari: votumque prædictum ſibi ad hoc tantum ut matrim. ſemel duntaxat contrahere poſſit, diſpenſando commutes in frequentiam Sacramentalis confeſſionis, ſingulis, ſcilicet, menſibus ſemel, vel quoties tibi videbitur: & in alia pœnitentiæ opera certè injungenda, inter quæ ſint aliqua pietatis opera, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem, ut ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, quæ hujuſmodi voto aſtringebatur, prout ſecundùm Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris: & cum eodem, ut matrimonium ſic contrahere, & in eodem poſtmodum remanere, & debitum conjugale exigere licitè valeat, miſericorditer diſpenſet: in foro conſcientiæ tantum: ita quod ſi conjugi ſupervixerit, maneat poſtea cœlebs & in caſtitate, utpote eodem voto, ut prius, obligatus. Quod ſi iterum contraxerit, & conſummaverit matrimonium, aut unquam extra matrim. fornicatus fuerit, ſciat ſe contra hujuſmodi votum acturum. Datum Romæ.* Aliquando ſolet in literis omnibus, quæ in foro conſcientiæ expediuntur, addi clauſula, ut lanientur, nec reſtituantur parti, ſub pœna excommunicationis latæ ſent. Aliquando verò cum pœna, ut literæ non valeant: ut reſcram nu. ſeq. fine.

Quando autem eſt diſpenſatio in affinitate ex fornicatione 3
occulta ad ineundum matrim. tenor commiſſionis poſt propoſitam præfationem ejuſdem omnino tenoris, ut in duplici præc. & poſt propoſitam narrationem cauſarum, ſic ſe habet: *Diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi eſt ita, dictum latorem à præmiſſis abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta eidem pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, & aliis quæ de jure fuerint injungenda, dummodo impedimentum inde proveniens occultum ſit: cum eodem latore, quod præmiſſis non obſtantibus matrim. cum dicta ſorore, & utterque inter ſe ſervata forma Trident. contrahere, & in eo poſtmodum remanere licitè valeat, jure diſpenſes: prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando, in foro conſcientiæ tantùm. Ita quod hujuſmodi abſolutio, & diſpenſatio latori in foro judiciario nullatenus ſuffragetur. Nullis ſuper his teſtibus adhibitis, aut literis datis, ſeu proceſſibus confectis, ſed præſentibus laniatis. Quas laniare tenearis, neque latori reſtituas, quod ſi reſtitueris, nihil illi præſentes literæ ſuffragentur. Datum Romæ.*

Quando autem diſpenſatur in foro conſcientiæ in matrimonio inito, cum impedimento affinitatis occulto ex fornicatione, poſt propoſitum prooemium ejuſdem tenoris, ac narrationem cauſarum, clauſula commiſſionis ſic ſe habet: *Diſcretioni tuæ committimus injuncta eorum cuilibet pro tam enormi libidinis exceſſu gravi pœnitentia ſalutari, ac confeſſione Sacramentali peccatorum ſuorum ſingulis, ſcilicet, menſibus, vel quoties animarum ſuarum ſaluti expedire judicaverit, & aliis, quæ de jure fuerint injungenda: quodque diligenter experiatur, an ſine ſcandalo poſſint ſeparari. Quod ſi fieri poteſt, fiat omnino. Sin autem fieri non poterit, ſaltem experiantur an cohabitantes tanquam frater & ſoror, continenter vivere valeant. Quod ſi neutrum fieri valeat, & ex cohabitatione incontinentiam, ex ſeparatione verò ſcandala oriri poſſe tibi viſum fuerit, cum ipſis latoribus de nullitate prioris conſenſus certioratis, ſed ita cautè, ne ſi illa adhuc ignorarit, latoris delictum nuſquam detegatur, diſpenſa, ut matrimonium ſecretò inter ſe contrahere valeant: prolem ſuſceptam ſi quæ ſit, & ſuſcipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantùm.* 4

I. Ergo clauſula, communis omnibus diſpenſationibus his, 5
continet qualitates perſonæ, cui earum executio delegatur. Petitque duplicem in delegato qualitatem. Prior eſt, ut ſit Doctor in jure Canonico, vel magiſter in Theologia. Quod eſt idem quod in ea Doctor: in aliquibus enim Univerſitatibus ad Doctoratum in Theologia promoti appellantur Magiſtri, in aliis verò Doctores. Poſterior eſt, ut ſit confeſſor approbatus ab ordinario.

Hinc deducitur, non ſufficere, ut ſit is Doctor in jure Cæſareo. 6
Quia clauſula expreſsè petit, ut ſit decretorum Doctor. Neque DD. in jure Cæſareo ſolo ea juris Canonici notitia pollent, juxta quam diſpenſationes hæ regendæ ſunt: ac Doctores in jure Canonico.

Secundò deducitur reſolutio ejus quæſtionis. An poſſint diſ- 7
penſationes has expedire, qui publicè in academia aliqua Theologiam aut jus Canonicum docent. Poſſet enim quis partem affirmantem ſibi ſuadere, quod hi Doctores appellentur, *l. Medicos, in ſ. C. de profeſſorib. & medicis, l.* 10. Cùm enim tunc nondum eſſent Doctorum gradus, neceſſariò is textus Doctorum nomine utens, intelligendus venit de docentibus. Quod ex multis probant *Baeza de inope debitore, cap.* 16. *num.* 131. *&* 132. *Gutier. quæſt. pract. lib.* 1. *quæſt.* 22. *num.* 3. Cæterum dicendum eſt, id non ſufficere, ſed exigi, ut ad eum Doctoris vel magiſtri gradum provecti ſint. Quod in communi loquendi modo ſoli hi DD. vel magiſtri vocentur: nec voluit pœnitentiarius has diſpenſationes committere: niſi ſolis inſignitis hoc gradu. Quia publicum academiæ teſtimonium ſuæ peritiæ habent. Alii autem docentes vocantur impropriè DD. Præterea, quia ſi ſub eo nomine vellet docentes publicè comprehendere, appellaret in utraque facultate magiſtros. Cùm ergo diſtinxerit appellans Doctorem in jure Canonico: & magiſtrum in Theologia, colligitur apertè ea verba ad gradum in his facultatibus pertinere. Tandem, quia ſic ſtatutum eſt in *cap. Statutum, de reſcript. in* 6. ne commiſſiones in foro externo, à Pontifice ejuſve legato manantes, fiant niſi perſonis in dignitate conſtitutis. Quia tales decet eſſe delegatos Papæ, ejuſque legati. Ita vult ſacra pœnitentiaria, ut ejus delegati ſint in hac dignitate, ut ad hos gradus ſint promoti.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione. An pro- 8
moti ad gradum licentiatus in his facultatibus poſſint diſpenſationes has exequi? Et poſſe videntur, quod exiſtens in potentia actui propinqua videatur in ipſo actu exiſtere, *l. penult. ff. de mil. teſtam.* At licentiatus eſt doctoratui proximus, ad eumque obtinendum licentiã habet ratione hujus gradus. Qua ratione licen-

tiati ſub Doctorum nomine in favorabilibus comprehendantur, ut docent *Bald. l. 5. §. Dotis, n. 9. ad ſ. ff. ſolut. matrim. Alex.* dicens eſſe communem ſent. *l. Mulier, §. Non eſt dubitandum, num. 2. ff. ad Trebel. Dominic. in proœmio ſext. verb. Bonifacius Epiſc. num. 10. & ibi Franc. n. 2. Felin. alios allegans in proœmio decret. §. Greg. Epiſc. num. 58.* At hoc favorabile eſt. Cæterum exiſtimo non poſſe. Quod expreſsè petatur promotio ad gradum doctoratus vel magiſterii ratione dignitatis in iis gradibus repertæ, qui in his facultatibus ſupremum locum occupant (ut nu. præced. in fine diximus.) At quæ ratione dignitatis Doctoribus conceduntur, non porriguntur ad licentiatos in his facultatibus. Ut optimè docuit *Ripa l. Centurio, n. 18. ff. de vulgari*, aſſerens ſent. communem docentem in favorabilibus Licentiatos nomine Doctorum comprehendi, intelligi quoad privilegia conceſſa Doctoribus ratione exercitii: ſecus quoad conceſſa ratione dignitatis Doctoratus. Quam *Roman. conſ. 333. num. 8. & 10.* aſſerit Licentiatos non poſſe Doctorum prærogativa uti. Quippè potior eſt actu in dignitate conſtitutus, qualis eſt Doctor, quàm facultatem ut in ea conſtituatur habens, qualis eſt Licentiatus, *l. 1. C. de conſulibus, lib. 12.* Pro hac etiam ſent. facit doctrina *Bald. l. Athleta, initio. ff. de ſucceſſ. & edict. & l. penult. num. unic. ff. de teſtam. milit.* qui in priori loco ait Licentiatos non gaudere Doctorum privilegiis: in poſteriori autem, Licentiatum promovendum ſtatim in Doctorem, non reputari Doctorem, atque ideò poteſtatem, quæ Doctorem aſſeſſorem afferre tenetur, non ſatisfacere aſſerendo hunc tandem, quia ſi fundamento contrario ſtaretur, dicendum quoque eſſet ſcholares poſſe has diſpenſationes expedire; quia in favorabilibus pro Doctoribus habentur: ut ex *Barr.* & aliis probat *Alex. dict. l. Mulier, §. Non eſt dubitandum, n. 3.*

9 Quartò infertur, non poſſe diſpenſationes has expediri per regulares, qui juxta ſuorum ordinum inſtituta quibuſdam magiſtrorum privilegiis fruuntur, ac magiſtri appellantur, niſi ii verè ad magiſterii gradum in aliqua academia promoti ſint, quòd ad hos reſcripta hæc dirigantur ob publicum illud academiæ teſtimonium.

10 Quintò infertur, fruſtrari diſpenſationes has ſuo effectu, ſi eas expediens non ſit verè dicto gradu inſignitus, quamvis communi errore Doctor exiſtimetur. Secus tamen eſſet, ſi revera eſſet eo gradu inſignitus, quamvis indoctiſſimus eſſet, ac gradus eſſet irritus ob defectum occultum. Ratio eſt, quia in priori eventu non prodeſt communis error, nec locum habet diſpoſitum in *l. Barbarius, ff. de off. prætor.* eo quòd deficiat titulus collatus à potente conferre, quem neceſſarium eſſe, ut geſta ratione communis erroris valeant, probavi lib. 3 diſp. 22. num 49. At in poſteriori adfuit titulus, quamvis ob vitium communiter ignoratum, irritus. Nec obſtat officium Doctoris non eſſe publicum: ut probavi ead. diſp. 22. n. 39.

11 Monuerim tamen poſſe Sacerdotes Societatis Jeſu deſignatos per Generalem, aut ejus licentia per alios ſuperiores ejuſdem Societatis, & à locorum ordinariis approbatos, vel approbandos, etiam ſi nullo gradu ſint inſigniti, has literas ſacræ pœnitentiæ ritè Doctoribus, vel Magiſtris deſtinatas, & auditis confeſſionibus recurrentium ad ipſos, impoſita illis pœnitentia in literis expreſſa, vel de jure infligenda, eos abſolvere, ac in foro conſcientiæ quaſcunque ſibi verbo, vel ſcripto commiſſas abſolutiones, diſpenſationes, & pœnitentiarum injunctiones excipere, & exequi, ex privilegio Gregor. XIII. conceſſo die 3. April anno 1582. cujus mentio fit in *compendio privileg. Soc. Jeſu, verb. Confeſſarius n. 3.* ubi P N. Generalis addit. Omnes ſuperiores Societ. approbatos ab ordinario, poſſe uti hac conceſſione: & omnes alios confeſſarios ejuſdem Societ. quos ipſi ad id deputaverint. Non exigitur autem, ut ante hanc licentiam ſuperioris ſint approbati ab ordinario, ſed ſatis eſt, ut approbentur antequam literas expediant. Et hoc ſonant ea verba, Approbati, vel approbandi. An verò ſit neceſſe, ut audiant prius confeſſionem, dicemus n. 30. Religioſi etiam alii mendicantes, & qui eorum privilegiis fruuntur, ut per communicationem potiantur hoc privilegio, debent eſſe neceſſariò à ſuis Generalibus deſignati, vel de eorum licentia ab aliis ſuperioribus. Quippe aliàs quicquid egerint, erit irritum; quia hoc privilegium hanc conditionem petit. Sic *Manuel quaſt. regul. t. 1. q. 63. art. 8. ſi.*

12 Tandem circa hanc conditionem adverte eſſe errorem vulgi, exiſtimare literas has ſuo effectu fruſtrari, quod aperiantur ab eo, qui gradu in eis petito inſignitus non eſt. At id omni fundamento deſtituitur; quia ea qualitas in ſolo exequuturo diſpenſationem petitur.

13 Poſterior conditio eſt, ut Doctor ille in jure canonico, vel Magiſter in Theologia ſit confeſſor ab ordinario approbatus. Quæ eadem approbatio petitur in Bulla Cruciata, & jubilæis concedentibus facultatem eligendi confeſſoris. Qualis autem debeat eſſe hæc approbatio cum aliis ad eam pertinentibus, longiorem tractatum expoſtulat, nec pertinet ad præſens, ſed potius ad tractatum de pœnitentia, vel expoſitionem Bullæ Cruciatæ, de qua re conſulendi ſunt *Suarez. de pœnit. diſp. 28. tota ſect. 6. & 7. Petr. de Ledeſma ſum. Sacram.* ubi de pœnit. *c. 13. Manuel in Bulla Cruciata, § 6. à n. 1. & addit. ad eundem §. Enriq. lib. 6. de pœnit. c. 9. & lib. 7. de indulg. c. 12. Gutier. q. can. lib. 1. toto c. 27. Ludov. Lop. 2. p. inſtruct. tract. de indulg. c. 8.* Quatuor tantùm quæ frequentius in praxim incidunt, animadvertam.

I. Eſt, ſi ſemel approbatus ille ſit ab ordinario, quamvis eſſet occultè revocata licentia audiendi confeſſiones, ita ut illius revocationis ſit communis error, erit ſufficiens ad expediendas has diſpenſationes. Et ſimiliter ſatis eſſet, quamvis licentia illa eſſet irrita, ob defectum occultum, & communiter ignoratum. Et ſimiliter ſi ob ſimilem defectum ſic communiter latentem collatio beneficii parochialis huic facta eſſet irrita. Secus ſi abſque ullo titulo intruſus eſſet ille ad audiendas confeſſiones, vel in id beneficium. Ratio eſt, quia in priori caſu eſt titulus publicus, & illius nullitas, vel revocatio ſunt occulta. Quare valebunt tunc geſta, juxta *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* & ſatis probavi lib. 3. diſp. 22. num. 39. & 58. in poſteriori autem deficit titulus, quem eſſe neceſſarium probavi ea diſp. 22. num. 49. unde non intelligo quo fundamento nitens *Petr. de Ledeſ. ſumm. Sacram.* ubi de pœnit. *cap. 13. poſt 1. concluſ. dub. 3.* nit eum cui beneficium parochiale confertur, cujus ob vitium occultum incapax erat, validè audire confeſſiones, non tamen eſſe eligibilem per Bullam. Atque ita tenendum cenſeo eum eſſe per Bullam eligibilem: & ſimiliter ſi priorem conditionem gradus petiti habeat, eſſe aptum ad has diſpenſationes expediendas; quia ea nullitas occulta nullum valori geſtorum impedimentum præſtat (ut proximè dixi) atque ita, quoad hæc cenſendus eſt, ac ſi legitimum titulum haberet. Aliàs nec validè poſſet audire confeſſiones, quæ conſtant ex traditis diſp. 22 per totam, & maximè nu. 36. & 58. Quod ſi quæras, an valeant etiam geſta reſpectu ſcientium id impedimentum occultum? Hoc & alia ad hanc rem ſpectantia ſunt diſcuſſa ea diſp. 22. 14

II. Eſt, conſtat non ſufficere, ut expediturus has diſpenſationes ſit publico alicujus academiæ teſtimonio approbatus, niſi ab ordinario approbetur. Quamvis enim non defuerint viri graviſſimi, qui, ut ille poſſit audire confeſſiones, & eligi per Bullam, cenſuere id teſtimonium ſufficere, ut poteſt videri in *Enriq. lib 6. de pœnit. c. 6. n. 2.* ubi in commento, *lit. E.* eos refert, atque meritò ab illis in hoc diſcedit. At quoad exequendas has diſpenſationes non poteſt de hoc dubitari; quia expreſsè ultra teſtimonium approbationis academiæ, quod per gradum doctoratus, vel magiſterii datur, petitur in his literis approbatio ordinarii. 15

III. Eſt, quamvis ſub judice ſit an approbatus ab Epiſcopo cum limitatione perſonarum, non defectu ſcientiæ, ſed ratione ætatis, quod juvenis ſit: quod contingit dum approbatur ad audiendas ſolas virorum confeſſiones, ſit per Bullam, aut jubilæum eligibilis à fœminis, ut ipſi fateantur. Quidam enim affirmant: ut ſunt *Enriquez. lib. 6. de pœnit. cap. 6. num. 8* & dicens eſſe probabile *Petr. de Ledeſm. ſumm. Sacram.* ubi de pœnit. *cap. 13. poſt 1. concl. dub. 8.* Alii verò negant poſſe eligi, niſi à ſolis maſculis. Sic *Manuel 1. tom. ſumm. in 2. edit. c. 60. num. 4. concl. 4.* & dicit probabile *Petr. de Ledeſma eod. dub. 8.* quod etiam tenere videtur *Suar. tom. 4.* ubi de pœnit. *diſp. 28. ſect. 7. n. 3.* ait enim approbatum limitatè ab Epiſcopo, ſolùm poſſe eligi ab illis, reſpectu quorum approbatus eſt. Alii verò ad neutras confeſſiones hunc eſſe eligibilem tuentur, quòd non ſit abſolutè ab ordinario approbatus, quod Bulla petere videtur. Ita quidam quos tacito nomine refert *Petr. de Ledeſm. eod. dub. 8.* dicens id eſſe probabile. Quamvis (inquam) hoc ita ſit: exiſtimo tamen hunc eligi poſſe ad expediendas diſpenſationes has, ſive viris, ſive fœminis conceſſas, quod in eis literis, dum petitur in expedituro approbatio ordinarii unà cum gradu doctoratus, vel magiſterii, ſpectetur potius ſcientia, ac rerum moralium peritia ad earum expeditionem. At hic utrumque ſuæ ſcientiæ teſtimonium habet. Quod eo vel maximè tutum eſt, quia probabile eſt cenſeri quoque hunc ſufficienter approbatum, ut per Bullam poſſit ad utriuſque ſexus confeſſiones eligi. 16

Ultimum eſt, quantumcunque indoctus ſit Doctor ille, ſi approbatus ſit ab ordinario, poterit validè diſpenſationes has expedire; quia utramque conditionem in eis petitam habet. Sicut etiam veram habet juriſdictionem ad audiendas confeſſiones, & poteſt eligi per Bullam, ut benè docent *Petr. de Ledeſ. ſum. Sacram.* ubi de pœnitentia, *c. 13. poſt 1. concl. dub. ult. Manuel in bulla Cruciata, §. 9 n. 4.* Quamvis alia ratione poſſet eſſe confeſſio irrita: nempè, ob peccatum quod admitteret confitens, ſi illius ignorantiæ conſcius illi fateretur. 17

Utrùm autem uno confeſſore negante diſpenſationem, quod judicet eam ſubreptitiam, poſſit adiri alius confeſſarius, vel ipſemet retractare ſententiam: idemque contingat in ordinario? dixi diſp. 27. n. 38. & duplici ſeq. 18

Secunda clauſula eſt, in qua continetur cauſa diſpenſationis, nempè, timore incontinentiæ: cujus verba retuli n. 1. & 2. Circa quam monuerim non quaſcunque carnis tentationes ſufficere, nec quodcunque lapſus in eas periculum, ut ea clauſula verificetur: nec ſat eſſe timorem unius, vel alterius lapſus: ſed exigi maximum frequentis lapſus periculum, ita ut ea perſona poſſit dici vivere incontinenter, quòd conſtat ex iis verbis clauſulæ, *Continenter vivere poſſe non ſperat.* Quæ habitum incontinenter vivendi important. Et ex illis poſitis paulò inferiùs: *Quatenus ſi ita eſſet, ac eratorem ſtimulis carnis adeò agitatum, ut maximè dubitet continere poſſe: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum ſit.* Ubi maximum petitur periculum. Item, quia pati graves carnis ſtimulos, & periculum unius, vel alterius lapſus non præbet juſtam diſpenſandi in his votis cauſam, (ut 19

proba-

Digitized by Google

probavi diſp.20. num.18. & 20.) Non tamen exigitur, ut ex mera fragilitate periculum hoc procedat; ſed ſatis ſi vel ex ea, vel ex pravo habitu conſurgat, (ut probavi ead. diſp. 20. n.19.) quia nec literæ hujus diſpenſationis diſtinguunt, ex qua cauſa periculum pullulet.

20 Quando autem continentur aliæ cauſæ, ut oritura ſcandala, vel fœminam innuptam manſuram, dicemus diſp. ſequenti, ubi cauſæ ſolitæ allegari ad diſpenſationem in foro externo enodabuntur.

21 Tertia clauſula continet, qualiter confeſſarius debeat verificationem cauſæ indagare, ibi: *Si ita eſſe per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita, & conſilia opportuna illi præſtita inveneris*. Ex hujus clauſulæ priori parte colligitur, teneri confeſſarium diligenter examinare veritatem precum, non receptis teſtibus, ſed ipſo ſolo cum quo diſpenſaturus eſt examinato, quod conſtat ex illis verbis: *Per diligentem oratoris examinationem* Item, quia cùm hæc diſpenſandi facultas committatur in ſolo ſecretiſſimo conſcientiæ foro, illius fori legibus aptari debet, quæ ſunt, ut confeſſioni pœnitentis integra fides habeatur. Sic docet *Gallego de cognat. ſpirit. cap.23. n.2.* Qua ratione nec juramentum de veritate dicenda petendum ab eo eſt. Cùm tamen non in omnibus abſolutioni Sacramentali aſſimiletur, in qua eſt omnino judicium ferendum juxta pœnitentis confeſſionem: ſi confeſſarius norit aliunde quàm ex confeſſionis Sacramento preces allegatas in ea diſpenſatione eſſe falſas, aut tacitam veritatem neceſſariò explicandam, non debet diſpenſare, quamvis pœnitens eas veras eſſe aſſerat. Quod benè docet *Gallego eo n.2.* Quando autem ex ſola confeſſione Sacramentali falſitatem noſcet, ſatis diximus l.3. tota diſp.16.

22 Hinc deducitur, diſpenſationem hanc occultè faciendam, nullo diſpenſationis teſtimonio dato, nec vocatis notario, aut teſtibus. Quòd pro ſolo conſcientiæ occulto foro concedatur, ut in ſimili de diſpenſatione commiſſarii pro eodem ſolo foro diximus diſp.6. n.27.

23 Secundò deducitur intellectus ad *Trid. ſeſſ.22. cap.5. de reform.* ubi decernitur diſpenſationes nullius fore momenti, niſi ordinario eas impetranti præſententur. Id enim decretum de ſolis conceſſis pro foro externo accipiendum eſt. Quippe impetratæ pro foro conſcientiæ ſoli confeſſario, cui diriguntur, ſunt præſentandæ. Quod ipſa praxis teſtatur, & ita docet *Emmanuel Sà ſumm. verb. Diſpenſatio, n.5.*

24 Tertiò deducitur, non opus eſſe hac examinatione veritatis, quando ea eſt notoria, propter ea, quæ adduximus diſp.17. nu. 12. Immò nec ipſi confeſſori diſpenſatori, ſi ſit certa ea veritas cauſæ allegatæ, opus eſt examinatione, quod hæc eò ſolùm pertineat, ut confeſſor de veritate certior fiat.

25 Sed quæres, an ſi confeſſarius, nec examinatione præmiſſa, nec conſcius veritatis cauſæ allegatæ, diſpenſationes has exequatur, validæ ſint, ſi cauſa in eis allegata erat vera? Pars affirmans ſuaderi videtur, quod diximus diſp.17. n.11. valere diſpenſationem conceſſam ab eo, cui diſpenſandi poteſtas commiſſa eſt, quando aderat cauſa legitima, quamvis ipſe inìquè diſpenſarit, ejus cognitione non præmiſſa, & confirmatur ex *l. Regula eſt 9. in princ. verſ. Qui ignoravit, ff. de juris, & facti ignor.* ubi deciditur ementem à vero domino, credentem ſe à non vero domino emere, effici dominum: & redditur ratio his verbis: *Plus in re eſt, quàm in exiſtimatione mentis*. 2. quod clauſula: Si ita eſt, ſit forma jure communi indocta, ac tacitè ſubintelligitur, licèt non exprimatur *cap. de reſcript.* ibi: *In ejuſmodi literis intelligenda eſt hæc clauſula, ſi preces veritate nitantur, etiamſi non apponatur*. At expreſſio ejus, quod tacitè ineſt, nec formam, nec conditionem importat, atque ejus omiſſio non irritat actum (ut latè probavimus lib.3. diſp.33. n.3.) ergo omiſſio examinationis veritatis precum non reddet nullam diſpenſationis expeditionem factam à confeſſario. Tandem quia *Lapus alleg.* 15. *nu.7.* & quamvis non ita expreſsè *allegat.* 60. *n.3. adjuncto n.3.* ait clauſulam, Si inveneris preces veritati niti, in reſcriptis appoſitam, non importare conditionem, ſed monitionem quandam, ac præceptum examinandæ veritatis: ſecus ſi dicatur, ſi tibi conſtiterit, & ita *Enriquez l.12. de matr. c.3. fine*, ait hanc clauſulam diſpenſationum, Si preces veritate nitantur, non habere vim conditionis, ſed monitionis cum inſtructione, & præcepto quodam. Sicut (ait *in commento finali*,) quando Bulla Cruciatæ concedit abſolutionem ſatisfacta parte. At in hoc eventu diximus lib.3. diſp.33. n. 3. valdè probabile eſſe non irritari abſolutionem, ſi partis ſatiſfactio omiſſa ſit.

26 At dicendum omnino eſt, eam clauſulam importare conditionem & formam: & ſic non validam fore hanc diſpenſationis exequutionem, quantumvis preces ſint in ſe veræ, ſi confeſſarius non cognita ſibi earum veritate diſpenſet. Ducor, quia longè diverſa ſunt hæc verba, Si ita eſt, aut ſi preces veritate nitantur, diſpenſa: & hæc, Si per diligentem examinationem inveneris ita eſſe, aut preces veritate niti, diſpenſa. Quod in priori caſu ſit clauſula jure communi intellecta: ut probant adducta num. præced. Atque ita ejus expreſſio non inducit formam, nec conditionem. At in poſteriori, cùm alio modo expreſſio fiat, quam jure inerat, inducit formam, & conditionem. Jure enim tantùm ineſt, Si preces veritate nitantur: ac in noſtro caſu additur: ſi per diligentem examinationem inveneris ita eſſe, vel preces veritate niti; quia ex multis latè probavimus lib.3. diſp.33. n.4. conſtituentes eandem differentiam inter hæc verba, Confer beneficium Titio, ſi eſt idoneus: & inter hæc, Si eum idoneum eſſe inveneris. Et ultra ibi allegata, pro hac parte eſt *Baldus l. Neque natales 10. num.5. C. de probation.* ubi ait, ſi ſcribatur ſub iſta conditione, Provideas tali ſi repertus ſit idoneus, (quamvis enim dicat, ſi ſit idoneus, eſt error typographi, & debet dicere, ſi repertus ſit idoneus: ut conſtat ex ratione, quam ibi ſubjungit, & ex antecedentibus: & annotavit *Felinus eo. ſ. nu.33. de præſumpt.*) licèt idoneum eſſe ſit qualitas naturalis, ac proinde præſumatur: attamen propter adjunctam conditionem cauſæ cognitionis, cauſa non cognita minimè valere proviſionem. Quòd non ſit ſervata commiſſionis forma. Quotieſcumque enim deliberatè procedi debet, non ſufficit rem ita eſſe: ut colligitur ex *l. Eum qui duobus 51. §. Filius familias, ff. de acquirend. hæred.* ubi filius mandato accepto à patre hæreditatis adeundæ, ſi eam idoneam debitis ſolvendis comperiſſet, adiit non explorando, an idonea eſſet: & decidit textus ex tali aditione patrem non manſiſſe obligatum. Quam eandem differentiam tradit *Oldrad. conſ.41. num.1.* Nec obſtat ſententia Lapi allegata n. præced. nullam conſtituentis differentiam inter verba, ſi ita eſt, vel ſi ita inveneris eſſe. Nam *Mandoſius in addit. ad eam allegat.* 15. *Lapi, lit. F. & apoſtilla 1. ad conſ.218. Alexandri, Viſis verbis, vol.2.* dicunt id non eſſe probabile. Atque ita in propriis terminis tenet hanc ſententiam *Gutier. quæſt. canon. lib.2. cap.15. num.112.* dicens hæc verba in diſpenſationibus poſita inducere formam, & conditionem, cujus omiſſio irritat. Et ex his conſtat ſolutio rationum in contrarium, quas n. præcedenti adduximus.

Demum circa hanc clauſulam, dubitari poteſt circa ea verba: *Poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inveneris*, quæ ſint monita hæc, ac conſilia, & an inducant conditionem & formam? Videntur enim eam importare, quippe ſunt pars clauſulæ, in qua conditio, & forma continetur, ibi: *Si ita eſſe per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita, & conſilia opportuna illi præſtita inveneris*. Et utrumque petitur cum dictione conjunctiva, &, ergo utrumque eſt forma. Item, quia ubicumque eſt prius, & poſterius, ibi eſt ordo ſubſtantialis, & forma: ut tradit *Felinus c. Cum dilecta, n.6. in 6. ſigno. de reſcr.* At in hac commiſſione monita debent præcedere expeditionem diſpenſationis. At credo conſilia hæc & monita eſſe, monere eum cum quo diſpenſandum eſt, ut ſincerè veritatem explicet, ſignificando ei quantum illius interſit, ne diſpenſationis valore fruſtretur. Quod inde mihi perſuaden, quia clauſula ait: *Si ita eſſe poſt monita, & conſilia opportuna illi præſtita inveneris*. Ubi pondero jungi hæc monita cum veritatis inventione, & addi monita opportuna. Ad veritatis autem inventionem, ex partis confeſſione accipiendæ, nullum aliud conſilium opportunius eſt: Immò quodcumque aliud abs re omnino eſſet, & importunè præſtitum. Et ſimiliter omnino mihi perſuadeo ea verba non inducere formam, ſed ſolam inſtructionem quandam confeſſarii, qualiter ſe debeat habere, ut de veritate certior fiat. Nec obſtat, hæc verba jungi cum aliis importantibus formam; quia cùm non contineant ſubſtantiam formæ, quæ in cognoſcenda veritate conſiſtit, ſed accidens quoddam, & inſtructionem, ut facilius ea cognoſcatur, ſignum apertum eſt non importare formam. Quare omiſſio illorum conſiliorum non irritabit exequutionem diſpenſationis. Nec credo confeſſarium omittentem ea præſtare, reum fore alicujus culpæ, ſi tamen in diligenti veritatis examine non deficiat, quod ea verba præceptum non importent, ſed inſtructionem quandam, ac monitionem. Nec obſtat etiam ordinem importare formam. Quippe id verum eſt, quando continet quid ſubſtantiale, & magni momenti, cujus omiſſio grave præjudicium pareret. Secus quando actus prævius non eſt tanti momenti, & concernit præparatoria, ſeu præludia judicii, ut benè docet multa allegans *Felinus dict. cap. Cum dilecta, num.6. in 3. & 6. ſigno*. Hoc autem contingit in præſenti caſu: quia conſilia præſtantur, ut præludia quædam ad judicium examinis veritatis precum, nec ſunt magni momenti. Tandem per eam clauſulam non induci formam conſtat; quia in diſpenſatione cum illegitimo addi conſuevit hæc clauſula: *Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit*. Et tamen cum multò magis formam conditionis habeat non eſt conditio, ſed inſtructio, & proinde ejus defectus non vitiat diſpenſationem: ut benè tradunt citata Rotæ deciſione *Jacobus de Puteo, dec.256. num.1. lib.1. Felinus cap.2. num.6. de reſcript. Mandoſius in ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes ſuper defectu natalium, col.2. verſ. Sed advertendum eſt*. 27

III. Clauſula relata num.1. eſt. *Eundem à mutatione propoſiti abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta ei pœnitentia ſalutari*. Quæ clauſula eiſdem verbis continetur in diſpenſatione voti religionis, & caſtitatis: ut conſtat ex utriuſque tenore, relato num.1. & 2. Circa cujus clauſulæ intellectum non levis eſt difficultas. Quæ abſolutio à mutatione propoſiti ſit hæc, & qualis pœnitentia injungenda? Cum enim propoſita mutatio ex juſta cauſa facta, procurandoque diſpenſationem, omni prorſus culpa vacet: nulla abſolutio, aut pœnitentia eſt neceſſaria. Rurſus eſt dubium, an ſit neceſſarium diſpenſationi huic expediendæ audire confeſſionem ejus cum quo diſpenſandum eſt? Id- 28

eſt? Idque opus eſſe ſuadetur primò; quia in ea petitur, ut diſpenſaturus ſit confeſſor approbatus ab ordinario: & ipſi iojungitur ot abſolvat eum hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injunctaque ſalutari pœoitentia, quæ omnia ſoli Sacramentali confeſſioni aptari poſſunt. Secundò, quia in harum literarum fine dicitur eas pro ſolo conſcientiæ foro concedi. Sicut ergo diſpenſationes conceſſæ pro foro externo expediuntur juxta illius fori terminos, Ita cooceſſæ pro foro conſcientiæ expediendæ ſunt juxta hujus fori legem, quæ eſt, ut audiatur confeſſio. Tandem, quia hæ diſpenſationes committuntur confeſſori, ut judex eſt in foro interno. Sicut diſpenſationes pro foro eaterno committuntur officialibus diœceſaois, ut externi fori judices ſunt. At confeſſor oon eſt judea In foro interno, uiſi audiat confeſſionem, nullo eoim alio tribuoali potitur.

29 Quamvis autem exigi confeſſionem probabile ſit: at mihi probabilius eſt contrarium. Ducor, quòd licèt ea verba importarent abſolutionem Sacramentalem, non ponantur per modum conditionis, ot ex eorum tenore conſtat. Non enim ponuntur cum particula aliqua conditionem denotanti, qualis eſt, ſi, dummodo: nec per ablativum abſolutom, qoia ille ablativus abſolutus, *Iniuncta pœnitentia ſalutari*, oon jungitur facultati diſpenſandi, ſed abſolutioni Sacramentali: ſi ea verba, *à mutatione propoſiti eum abſolvas*, eam important. Quare conditionem noo importat: eo quòd jure ineſt: in omni enim confeſſione Sacramentali eſt pœnitentia injungenda. Et confirmatur; quia ſi pœnitentiarius committens has diſpenſationes vellet præmittendam neceſſariò confeſſionem Sacramentalem, id claris verbia explicaret, dicens audita confeſſione. 2. quia aliud importat, conſcientiæ forum, & aliud pœnitenriç forum. Hor enim eſt ſolum forum Sacramentale. Illud autem tantùm, ut diſtinguitur contra forum exterius, quod optimè ſignificat *Prapoſ. c. Præterea, el 2. nu. 6. de ſponſal.* dicens triplex eſſe forum, quoddam contentioſum, quoddam pœnitentiale, aliud verò quaſi pœnitentiale, quod eſt medium inter hæc. Quare optimè dixit *Manuel quæſt. regular. c. 8. quæſt. 61. art. 10.* facultatem abſolvendi in foro pœnitentiæ intelligi iotra confeſſionem: ſecus de facultate abſolvendi in foro eonſcientiæ. Cùm ergo non babeatur in bis literis, facultatem exequendi has diſpenſatiooes committi in foro pœnitentiæ, ſed in foro conſcientiæ, oon deſiderabitur confeſſio. 3. quia rationes contrariæ id non probant. Non prima, quia petitur expediturum eſſe confeſſorem approbatum ab ordinario, non eo quòd neceſſariò auditurus ſit confeſſionem: ſed quia, ut ſciat eapedire eaigitur ſcientia: & com hæc non conſtet ſacræ pœnitentiariæ, duplex illios teſtimonium petit, alterum academiæ conferendo illi gradum Doctoris, aut Magiſtri; alterum aotem ordinarii, illum approbando, ut confeſſorem idoneum. Præterea, quia in his literis duplex poteſtas committitur confeſſario, altera abſolvendi à mutatione propoſiti, ſi fortè ea culpa fuit tranſgrediente vovente promiſſionem: & ad hoc eſt neceſſe eum eſſe confeſſorem. At In nullis bujus conceſſionis verbis pooitur tanquam conditio neceſſaria ut confeſſor hic hanc abſolutionem præmittat. Sed ſenſus hujus clauſulæ eſt, fortè is cum qno diſpenſandum eſt in voto, tibi tranſgreſſionem ejus faſſus fuerit, abſolve eum hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, injuncta ei pœnitentia ſalutari; ſed dices, ut quid commiſſio hæc? Reſpondetur, qoia fortè voti tranſgreſſio poterat eſſe reſervata in ea diœceſi. Nec obſtat etiam ſecunda ratio; quia concedi aliquid pro ſolo conſcientiæ foro non eſt reſtringere, ot intra cooſeſſionem eaerceatur, ut optimè docet *Navar. lib. 5. conſ. in 2. edit. tit. de privilegiis, conſil. 11. num. 2.* ubi ait verba hæc, abſolve in ſolo cooſcientiæ foro, noo importare, ut abſolutio ſit in ſolo pœnitentiæ foro, ſed ut nullatenus pro foro externo proſit. Atque ideò *idemmet Navar. ſumm. c. 27. num. 41.* cum *D. Ant. 3. part. tit. 24. cap. 77. in fine principii*, tuetur judicem nondum Sacerdotem poſſe abſolvere ab excommunicatione in foro conſcientiæ: cùm tamen ſit incapaa audiendi confeſſiooes. Atque hoc idem docet *Emmanuel Sa ſumm. verb. Excommunicatio*, ubi de abſolutione ab ea, *num. 1.* ubi ait facultatem habentem abſolvendi, vel diſpenſandi in foro interiori, poſſe id extra confeſſionem exequi. Quod etiam jude conſtat: quia Epiſcopis concedit *Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 6* abſolvere in ſolo conſcientiæ foro à quibuſcumque caſibus occultis. Et tamen praxis habet, ut extra confeſſionem abſolvant. Idque eos poſſe affirmat *Navar. conſ. 11. num. 2. proximè allegato.* Nec verum eſt, legem fori interni eſſe, ut ſolùm intra confeſſionem res fiat: ſed ut vel intra confeſſionem, vel non publicè adhibitis teſtibus, & ootario, ne proſit foro externo. Nec obſtat ultima ratio; quia cum ſit triplex forum, (ut proximè diaimus) cooſeſſarius In ſolo Sacramento eſt judex in foro pœnitentiæ: at lo foro conſcientiæ eſt judex extra Sacramentum, quoties vel ratione Bullæ, vel alterius privilegii abſolvit extra confeſſionem ab excommunicatiooe in ſolo conſcientiæ foro: vel commiſſam ſibi diſpenſationem in eodem foro expedit. Sicut Epiſcopus abſolvens in foro eonſcientiæ à cenſuris occultis ſibi conceſſis *in Tridentino, dict. cap. 6.* eſt judex in foro interno, quamvis extra confeſſionem abſolvat. Et ideò ſententiam hanc in propriis terminis tenet *Gallego de cognat. ſpirit. cap. 23. n. 2.* & eandem tenuere aliqui viri doctià me conſulti. Ex dictiſque conſtat ad duo, nu. præced. petita: nimirum, qualis ſit abſolutio à mutatione propoſiti: & qualis pœnitentia: & an requiratur confeſſio?

Major autem difficultas eſt, an confeſſarii Soc. Jeſu, & alii regulares, qui cùm nullo gradu inſigniti ſint, ex privilegio relato n. 11. eapediunt has diſpenſationes, poſſint id extra pœnitentiæ Sacramentum exequi? Ratio autem dubitandi eſt, quia in Bulla Gregorii XIII. In qua id privilegium conceditur, expreſsè dicitur: *Confeſſionibus auditis*, & cum ſit ablativus abſolutus, importat conditionem, *l. A teſtatore, ff. de condit. & demonſtrat.* At exiſtimo non eſſe neceſſariam confeſſionem Sacramentalem; quia ille ablativus abſolutus, *Auditis confeſſionibus*, refertur ad abſolutionem Sacramentalem à peccatis, & noo ad diſpenſationes: ut conſtat ex iis privilegii verbis: *Literas hujuſmodi aperiendi, confeſſionibuſque fidelium ad ipſos recurrentium audiendis, & impoſita ſalutari in illis expreſſa, vel de jure injungenda pœnitentia abſolvendi: ac in foro conſcientia quaſcunque ſibi verbo, vel ſcriptis commiſſas abſolutiones, diſpenſationes, & pœnitentiarum injunctiones excipiendi, & exequendi licentiam, & facultatem tenore præſentium concedimus.* Et confirm. quia ſimiliter in eiſdem religioſorum privilegiis conceditur illis facultas, ut auditis confeſſionibus abſolvant à peccatis, & cenſuris eis annexis. Et antiquitus in Bulla Cruciatæ eadem clauſula habebatur. Et tamen valdè probabilis doctiſſimorum virorum ſent. habet, eum ablativum abſulutum referri ad ſolam à peccatis abſolutionem: ac licere virtute ejus privilegii abſolvere extra confeſſionem à cenſuris. Quod ſi replices, clauſulam in quacumque diſpoſitionis parte poſitam, ſive in principio, ſive in medio, ſive in fine, referri ad omnia contenta in illa, *c. Secundò requiris, de appellat.* ubi id communiter notant DD. Cùm ergo, Auditis confeſſionibus, ponatur in principio illius clauſulæ, refertur ad omnia ſubſequentia. Reſpondeo eam regulam intelligi, quando omnium præcedentium, vel ſubſequentium eadem eſt ratio, ut citatis Bartolo, & multis aliis tradunt *Menochius de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 181. n. 2. Navar. lib. 5. conſ. tit. de ſimonia in priori edit. conſ. 34. n. 4. in poſteriori, conſ. 92. n. 4.* At non eſt eadem ratio abſolvendi à peccatis, & diſpenſationis expediendæ. Illud enim jure divino præviam confeſſionem exigit: hoc autem nullo jure eam petit, nec aliquam cum illa connexionem habet. Nec credendum eſt Pontificem velle facultatem, quam ſacra pœnitentiaria concedit Doctori extra confeſſionem, juata num. præced. dicta, velle reſpectu religioſorum coarctare ad confeſſionem; ſed vera ejus mens fuit, eandem facultatem, & eodem modo, quo pœnitentiaria Sacra Doctori concedit, concedere religioſis. 30

IV. clauſula harum diſpenſationum relata num. 1. & 2. continet opera, in quæ confeſſarius debet commutare votum caſtitatis, & religionis, admixta partim diſpenſatione: & ad quid concedatur diſpenſatio. Circa quam clauſulam poteſt dubitari, an mandatum hoc diſpenſandi ſit diſpenſatio? Sed de hoc diximus diſp. 30. num. 12. Inſuper poſſet dubitari an diſſoluto eo matrim. ad quod in voto religionis diſpenſatum eſt, liceat ad aliud tranſire: & an liceat manere in ſæculo abſque matrimonio: & an ſi matrimonium, ad qnod in eo religionis, aut caſtitatis voto diſpenſatum eſt, ſit irritum, vel diſſolvatur ante conſummationem, liceat ad aliud tranſire? Sed de his diximus diſp. 31. n. 3. 4. 5. & 7. 31

Potiſſima autem difficultas circa hanc clauſulam eſt. An ita præciſè eaigantur opera in his literis expreſſa, ut nullum arbitrium temperandi mutandive confeſſori relinquatur? Et nullum relinqui videtur ex eo probari, quod in literis commiſſionis ea opera eaprimantur. Poteſt etiam probari ex doctrina *Gloſsæ c. 2. de ſortileg.* ubi textus præcipit Epiſcopo ſuſpendi clericum ſortilegium, his verbis: *Pœnitentiam imponas quod per annum, & amplius, ſi tibi viſum fuerit, eum ab altaris miniſterio præcipias abſtinere.* Et tamen *Gloſsa ibi, verb. Viſum, & Ant. ibi, n. 10.* ajunt teneri Epiſcopum annuam ſuſpenſionem imponere, & ſolùm amplius ſpatium annuo relinqui ejus arbitrio; quia teatus annum præfixit: & quoties ſuperior certam pœnitentiam ſtatuit, nullum arbitrium inferiori relinquitur, ſed ea omnino ſervanda eſt, *c. De cauſis, de offic. deleg.* ibi: *Quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eandem infligas.* Secundò, quia ſi hoc confeſsoris arbitrio relinqueretur, fruſtra pœnitentiaria ſacra expreſſiſset confeſſionem menſtruam, & opera Pœnitentiæ eſſe injungenda. Tandem ſaltem videtur neceſsariò imponenda confeſſio ſingulis menſibus facienda: & ſolùm relinqui arbitrium confeſsori, an amplius quàm ſemel ſingulis menſibus facienda ſit. Quod denotant ea verba commiſſionis: *Singulis, ſcilicet menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur.* Illa enim dictio numeralis, Quoties, in qua datur arbitrium, poſita ſub diſjunctione cum alia particula numerali, Semel, videtur referri ad confeſſionem ſingulis menſibus faciendam, ita ut ſenſus ſit: Impone illi, ut ſemel, vel quoties tibi videbitur, ſingulis menſibus fateatur. 32

Sed 1. exiſtimo non eſſe arbitrarium omittere imponere confeſſiones aliquas ſtatis aliquibus temporibus faciendas, & aliqua pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ ſint aliqua quotidie exercenda, prout continetur in literis diſpenſationis: ſed ad hæc injungenda tenetur præciſè confeſſarius. Ducor, quod ſacra Pœnitentiaria hæc opera in hac commiſſione expreſſerit, judi- 33

Digitized by Google

judicans ea expedire ſpirituali cujuſcumque voventis ſaluti, ejuſque viribus, ac fragilitati commenſurari: atque rationi conſonum hoc eſse, ut loco tanti voti quo aſtringebatur, ſubrogentur. Eo quòd nemo ita fragilis ſit, ut nequeat hæc opera exequi, quidam plura, alii verò pauciora.

34 Secundò exiſtimo, relinqui arbitrio confeſsoris quantitatem horum operum pœnitentię, & pietatis, ac illorum electionem, & frequentiam, pręter aliqua, quę quotidie facienda imponi debere ita exprimitur. Conſtat ex literarum tenore, ubi ſolùm jubetur confeſsor aliqua pœnitentię, & pietatis opera imponere, non explicatis quibus, vel quot operibus, ſed ut ea ſint perpetua: & inter ea aliqua quotidie exercenda. Et concluditur hæc imponenda prout judicarit expedire ſaluti ejus, cum quo diſpenſatur.

35 Tertiò, ſimiliter credo committi arbitrio confeſſoris, an confeſſio ſtatis temporibus neceſſariò imponenda debeat eſſe menſtrua, aut minus frequens, ut bimeſtris, aut trimeſtris, &c. Non tamen poterit confeſſor frequentiorem confeſſionem, quàm menſtruam imponere. Prior pars probatur, quia inter onera à ſacra Pœnitentiaria impoſita, hoc eſt graſſiviſſimum, & multis, attenta naturæ corruptæ fragilitate, ac occupationibus, ferè impoſſibile. Cùm ergo in cæteris committatur arbitrio confeſſarii opera injungenda minuere, conſulendo fragilitati pœnitentis. Cur in hoc tam gravi non erit jure optimo id præſumendum? Et confirmatur, quia poſt injuncta confeſſionis, & reliqua pœnitentiæ opera, concluditur in literis commiſſionis hujus, ſic: *Prout ſecundùm Deum ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris*. Quæ clauſula cùm in fine omnium operum ponatur, & non ſit minor ratio, ſed multo urgentior, confeſſionum numeri temperandi, utpotè, quæ multò difficilior eſt, quàm cæterorum operum, clauſula illa ad omnia præcedentia opera eſt referenda. Juxta dicta num. 30. fine. Eo vel maximè quòd in nullo alio opere experientia ipſa doceat expedire, ut magis confeſſor fragilitati pœnitentis proſpiciat, quàm in confeſſionum frequentium obligatione injungenda; quia rari ſunt, qui in ea obligatione implenda non deficiant. Tandem quia negari non poteſt eam clauſulam eſſe piam, & poſſe optimè pati hunc ſenſum, ut confeſſorem inſtruat de frequentia confeſſionum rationi conformi injungenda communiter pœnitenti. Et quia vidit eam non omnibus expedire, attentis multorum fragilitate, & occupationibus, quaſi rigorem temperans, ſubjunxit: *Vel quoties tibi videbitur*. Quaſi dicat, ſi durum, & non expediens ſaluti pœnitentis cenſueris, tam frequenter, ac ſingulis menſibus obligare illum ad confeſſionem, impone quoties tibi videbitur: id eſt, quam frequentiam ei expedire judicaveris. Cùm ergo hic ſenſus valdè favorabilis ſit, & ſæpè valdè expediens ſpirituali pœnitentis ſaluti, cui omnino ſacra Pœnitentiaria proſpicere intendit, hic ſenſus in hoc dubio eſt amplectendus. Poſterior autem pars probatur, quia quicumque quantumvis virtutis ſtudioſo confeſſionibuſque aſſueto, onus graviſſimum eſt obligari ad frequentius fatendum, quam ſingulis menſibus. Nedum perſonæ quę ob frequentes carnis lapſus diſpenſationem voti procurat ad matr. Non ergo eſt credendum velle ſacram pœnitentiariam remittere confeſſoris arbitrio, ut ad frequentiorem quam menſtruam confeſſionem obliget. Ne quod ad ſpiritualem pœnitentis ſalutem dirigitur, cedat in ipſius pręjudicium, oblata violandæ commutationis occaſione. Prætereà quia ſi *Tridentinum, ſeſſ. 25. de regularib. cap. 10.* judicavis eſſe ſufficientem confeſſionum frequentiam monialibus menſtruam, atque eam non præcepit, ſed ſuadendam indixit. Et Clemens V. in Concil. Viennenſi relato, *clem. 1. §. Sanè, de ſtatu monach.* eandem frequentiam monachis ſufficientem judicavis: quis ſibi perſuadet voluiſſe Pœnitentiariam committere confeſſori, ut perſonam ſęcularem, ac matrimonio jungendam, poſſit ſub culpa lethali ad frequentius quam ſingulis menſibus ſemel fatendum cogere? Et confirmatur, quia nemo prudenter judicabit expedire obligare perſonam ſęcularem ad frequentiorem menſtrua confeſſionem. Non eſt ergo credendum, Pœnitentiariam voluiſſe quid fruſtraneum, ac nunquam in praxi expediens ſtatuere.

36 Sed dubitari poteſt, an ſatisfiat huic confeſſioni menſtruæ, quam confeſſarius exequens hanc diſpenſationem impoſuerit, ſi quocunque totius menſis die fiat, licèt ab ultima pluſquam menſis tranſactus ſit? V.g. ſi confeſſio præcedens facta fuit 1. die Decemb. ſatisfiet facta confeſſione ſeq. ultima die Januarii: vel ita neceſſario ſit facienda, ut inter unam & alteram confeſſionem non interponatur plus quàm ſpatium unius menſis? Et videtur hoc poſterius neceſſarium; quia *c. Omnis utriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* præcipitur ut quivis ſaltem in anno fateatur, & tamen conſtat non impleri id præceptum, ſi prior confeſſio initio unius anni, poſterior autem in alterius fine fiat, ſed annus à priori confeſſione numerandus eſt. Cæterùm quamvis id de confeſſione annua ab Eccleſia præcepta fatear: at in noſtro caſu credo ſatis eſſe, ſi toto cujuſlibet menſis ſpatio quævis confeſſio fiat. Quod mihi ſuadet illa dictio, Singulis adjuncta menſibus: quæ hiſpanè ſignificat, *cada un mes*. At quacunque die cujuſlibet menſis confeſſio fiat, verum eſt dicere confeſſionem in eo menſe factam eſſe. Quod ſecus eſt de confeſſione annua, quæ ſemel anno præcepta eſt, nec addita fuit particula, ſingulis.

37 Quod ſi menſis tranſeat abſque confeſſione, credo hunc non teneri confeſſionem omiſſam ſupplere alio menſe, eam duplicando, quod id onus ſingulis menſibus aſtrictum ſit. Sicut vovens quotidie recitare non tenetur preces alicujus diei omiſſas ſupplere.

38 Neque etiam tenebitur hic menſe, quo confeſſioni ab Eccleſiæ præceptæ ſatisfacit, eam duplicare. Quod Pœnitentiaris injungens ſingulis menſibus confeſſionem, novit fore, ut in aliquo illorum coincidat in Eccleſiæ præceptum: & tamen ad duplicem non obligat. Sicut idem eſt in eo, qui confeſſionem menſtruam vovit.

39 Ea qua ratione deducitur, ſi ille ea voto, vel pœnitentia ſibi injuncta teneretur aliàs ad confeſſionem aliquo menſe, vel ſingulis menſibus faciendam, eum non ſatisfacturum his confeſſionibus aliàs debitis huic obligationi. Sicut vovens aliquo die jejunare, vel ad id ea pœnitentia aſtrictus, non ſatisfacit voto, vel pœnitentiæ, jejunio ab Eccleſia præcepto, quod omnia hęc, ubi aliud non exprimitur, intelligantur de ſupererogationis operibus: juxta communem omnium ſententiam. At confeſſor hujus obligationis conſcius prudentiſſimè ageret, ſi hunc non ad aliam confeſſionem menſtruam obligaret, ne nimis oneraretur ad duplicem confeſſionem ſingulis menſibus obligatus. Sed poſſet trimeſtrem, aut quadrimeſtrem imponere; quia ei datur arbitrium circa confeſſionem menſtruam minuendam (ut diximus n. 35.) Et hic ſatis urgens cauſa occurrit. At non ſatisfaceret confeſſor ſuæ obligationi, injungendo ſolas confeſſiones, ad quas ille aliàs tenebatur, quod aperta Pœnitentiariæ mens ſit opera ſupererogationis in locum voti, quod de ſimili re erat, ſubrogare. Et aliàs nil explicante confeſſore, ſatisfaceret ille confeſſionibus aliàs debitis.

40 Quartò, exiſtimo non eſſe voluntarium confeſſori modum has pœnitentias taxandi, aut confeſſionem menſtruam immutare imponendo minus frequentem: ſed ſecundùm prudentiæ regulas, cauſas juſtas perpendendo regi debere. Qua in re eò potiſſimum ſpectare debet, ut id decernat, quod ſpiritualis pœnitentis ſaluti expedientius fore judicarit, imponens onus ejus fragilitati accommodatum, attentis ejus viribus & corporeis, & ſpiritualibus: ac opportunitate ad opera ſibi injuncta adimplenda. Debet etiam confeſſor in hoc prudenti judicio perpendere voti magnitudinem, ut commutatio illa partialis diſpenſationi admixta aliqualiter illi correſpondeat: & ne ridicula ſit. In omnibus tamen his potiſſimum ſaluti pœnitentis ſpirituali proſpiciendum eſt. Conſtat ex ipſamet diſpenſationis clauſula, ibi; *Ut tibi videbitur*: & paulò inferiùs: *Prout ſecundùm Deum ipſius ſaluti expedire judicaveris*. Hæc enim verba non liberam voluntatem, ſed arbitrium ſecundùm prudentiæ regulas important, ut Bartolu, & multis aliis allegatis tradit *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 8. n. 1. & multis ſeqq.*

41 Sed petes in ſpeciali explicari aliqua opera ex his. Dico opera pœnitentiæ, quæ in utriuſque voti diſpenſatione petuntur, poſſe injungere illi, qualibet hebdomada, aliqua die, qua carnibus veſci poterat, ab illis ſe abſtineat: vel aliqua die illius jejunet: vel cilicio, verberibuſve ſemel in hebdomada carnem affligat: aut inter hæc opera, quod maluerit, eligat: licèt una hebdomada unum, alia verò hebdomada alterum opus exerceat: ut ſic facilius & ſecurius abſque occaſione deficiendi opera injuncta exequatur. Et ſi judicaris confeſſarius attenta pœnitentis fragilitate, nimium eſſe ſingulis hebdomadibus ad aliquod opus ex his illum obligare, obliget ut ſecundò, aut tertiò quaque hebdomada id faciat. Opera autem pęnitentiæ religionis propria, quæ quotidie facienda jubetur confeſſarius imponere, dum diſpenſat in voto religionis, ut ea quotidie exequens meminiſſe poſſit obligationis voti, qua prius tenebatur, difficile eſt aſſignare; quia cùm quotidie exercenda ſint, grave onus, ac difficile erit homini ſęculari quamcunque corporis macerationem quotidianam illi imponi: quare cum omnibus religionibus præter Societatem Jeſu commune ſit, horas canonicas ab omnibus choro deputatis recitari, & à religioſis non choro deputatis aliquas preces loco horarum, nullam ſuaviorem commutationem invenio, quàm injungere illi tanquam ſęculari, & laico, ut loco horarum canonicarum recitet quotidie Litanias, vel Pſalmos pęnitentiæ, vel quinquies orationem Dominicam, & toties Angelicam. Hæc enim omnia opera ſunt religionis propria: & appellantur pęnitentiæ, quòd caro maceretur alligata legi recitandi quotidie, & recitans. Atque ideò oratio imponitur pro pęnitentia Sacramentali: & numeratur ab omnibus Theologis inter opera pęnitentiæ, & ſatisfactionis. Adde, poſſe dici opera religionis propria intelligi virtutis religionis, cujus oratio actus eſt. Quando autem votum fuis caſtitatis, injungit Pęnitentiaria in literis diſpenſationis, ut imponantur voventi aliqua pietatis opera quotidie facienda, ut meminerit prioris voti obligationis, ut conſtat ex clauſula n. 2. allegata. Poſſunt autem eſſe hæc opera, quæcumque miſericordiæ, ut recitare quinquies quotidie orationem Dominicam & Angelicam, pro Purgatorii animabus, aut lethali peccato infectis: vel erogare quotidie eleemoſynam, aut aliud quodvis ex quatuordecim miſericordiæ operibus quotidie exercere. Et ſuavior erit commutatio, ſi multa ex his operibus deſignentur illi, ut poſſit quotidie eligere ex illis,

illis, quod ſibi placuerit: ut vel ſic facilius commutationem impleat.

42 V. Clauſula explicanda eſt, quam retuli n.3. fine, quæ tractat de dilaniandis his literis per confeſſorem, ubi diſpenſationem expedierit ſub pœna quandoque excommunicationis latæ ſententiæ (ut retuli n.2. fine.) Quandoque verò ſub pœna, ut ſi parti reddantur, nil illi ſuffragentur. Circa quam clauſulam monuerim, ſi poſtquam hæ literæ parti reſtitutæ fuerint, dilanientur aut comburantur, valere ex tunc diſpenſationem: & idem credo ſi omninò amittantur, ſine recuperandi ſpe. Quia hæc creditur meritò pœnitentiariæ mens, ut eæ literæ non proſint, dum apud partem manſerint. Adde etiamſi apud partem manſerint, non fruſtrari diſpenſationem ſuo valore: ſed ſenſum illorum verborum eſſe, ut eæ literæ nil prorſus ſuffragentur in foro externo. Id enim importare verbum, ſuffragentur, probavimus diſp.29. n.11. Cui autem uſui ſit hæc literarum dilaniatio, diximus lib.3. diſp.15. n.18. in ſolutione ad 2.

43 VI. Clauſula, quæ in omnibus his fori conſcientiæ diſpenſationibus ſolet apponi, eſt, ut in ſolo conſcientiæ foro diſpenſatio hæc proſit. Et quando diſpenſatur ad matrimonium ineundum præcedenti affinitate occulta: aut inceſtu occulto, apponitur clauſula legitimationis prolis ſuſcipiendæ, his verbis: *Diſpenſes prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando, in foro conſcientiæ tantùm.* Quando autem diſpenſatur ut matr. irritum ob impedimentum dirimens occultum, iterum validè celebretur, ſolet proles ſuſcepta, & ſuſcipienda legitimari his verbis (ut n.5. retuli.) *Diſpenſa ut matrimonium inter ſe ſecretò contrahere valeant, prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantùm.* Circa quam clauſulam dubitari poteſt, an ſi parochus, vel ordinarius norit impedimentum, vel ex confeſſione partis coram notario, vel ipſo ordinario facta, vel aliunde: & ſimul norit diſpenſationem in foro conſcientiæ impetratam eſſe, poſſit diſſimulare matrimonium? Sed de hoc egimus lib.3. diſp.15. à n.13. uſque ad 17. ubi n.15. & 17. diſputavimus, an matrimonium cum hujuſmodi diſpenſatione in impedimento dirimenti initum ſit detecto eo impedimento in foro externo diſſolvendum. Et ex ibi dictis, ac ex hujus clauſulæ tenore conſtat, quid ſit literas has in ſolo conſcientiæ foro prodeſſe. Nihil enim aliud eſt, quàm nullo modo deſervire foro externo, ſi in eo opponatur impedimentum.

44 Utrùm autem patiens hoc impedimentum occultum, ſi ſecum in foro conſcientiæ diſpenſatum ſit, teneatur rogatus in foro externo, id fateri? diximus lib.3. diſp.14. n.4. Et an conſcii illius impedimenti, & diſpenſationis, teneantur illud denunciare? diximus ibid. diſp.13. n.8.

45 Potiſſima autem difficultas in hac clauſula eſt, circa prolis legitimationem, quem effectum habeat hæc legitimatio in ſolo conſcientiæ foro, & an aliquando proſit pro utroque foro? Et ut indiſtinctè procedamus, quadruplex eſt caſus diſcutiendus. I. eſt, quando nondum inito matrimonio diſpenſatur ut id ineatur cum impedimento, legitimando in foro conſcientiæ prolem ex eo matrimonio ſuſcipiendam. II. eſt, quando in eodem caſu legitimatur etiam proles ante id matrimonium ſuſcepta. III. eſt, quando præceſſit matrimonium irritum, & diſpenſatur, ut validè ineatur, legitimando in foro conſcientiæ prolem in poſterum ſuſcipiendam. Ultimus eſt, quando tunc quoque legitimatur proles antea ſuſcepta.

46 Et prius ad omnium horum caſuum intelligentiam ſupponendum eſt, filium natum ex matrimonio bona fide alterius parentis inito eſſe verè legitimum, non ſolùm quoad parentem habentem bonam fidem, ſed etiam quoad alium malam fidem habentem; quia verè eſt legitimus: ut conſtat ex *c. Ex tenore, & c. Cum inter, c. Pervenit, qui filii ſint legit.* & ex *l. regia 3. tit. 3. p. 4. & l.1. tom.23. ead. part.* & docent *Acoſta cap. Si pater, §.9. verb. Uxorem, num.2. de teſtam. in 6.* & multis citatis *Matienzo lib.5. Recop. tom.1. rubr. gloſ.1. n.156.* Hoc tamen verum eſt reſpectu filii, & in ejus favorem, & reſpectu parentis, qui in bona fide fuit; nam parens, qui malam fidem habuit, non gaudebit jure legitimi parentis. Nec monſtruoſum reputandum eſt, ſi filius patri ſit legitimus, pater autem non habeat jura legitimi patris. Diſcriminis enim ratio eſt urgentiſſima. Quando proles, quæ nil mali geſſit, jure optimo, ratione bonæ fidei alterius parentis, ſit plenè legitima, juraque omnia legitimæ prolis ſortiatur. At parens in mala fide conſtitutus, utpotè, qui culpæ ineundo matrimonium reus fuit, meritò jure legitimi parentis privatur. Ne ex eo ſuo delicto commodum reportet: adverſus tradita *l. Sive hæreditaria, ff. de negot. geſt.* Et ideo jus in prolis favorem conceſſum non debet extendi ad hujuſmodi parentem. Et ita docent *Acoſta eodem verb. Uxorem, n.21. Barboſa l. Si cum dotem 23. §. finali, n.11. ff. ſolut. matr.* Unde quamvis regulare ſit, mutuam eſſe ſucceſſionem filiorum reſpectu parentum, & è contra, itaut in eiſdem caſibus quo filii ſuccedunt, vel poſſunt ſuccedere, aut non ſuccedunt, nec poſſunt parentibus ſuccedere, dicendum ſit idem de parentibus reſpectu filiorum, ut conſtat ex *l. regia 8. ſi. tit.13. part.6.* & docent multis citatis *Covar.4. decret.2.p. cap.8. §.5. n.17. Ant. Gomez lib.9. Tauri, nu.45. & ibi Tello, n.24. & lib.6. n.19. Matienzo lib.5. recopil. tit.3. lib.6. gloſſa 4. n.21. & lib.8. gloſſa 1. n.30.* At deficit in hoc caſo, in quo proles neceſſariò ſuccedit parenti malæ fidei, at hic non ſuccedit proli, niſi eo ſolo modo quo parens ſpurius poteſt proli ſuccedere. Quippè parens ſpurius reſpecto illius prolis reputatur, ac ſi abſque ullo matrimonio eam habuiſſet, quod citato Bartolo tenet *Tello lib 6. Tauri, n.7.* Quamvis ſit valdè probabile utrumque parentem cenſeri legitimum, & ſuccedere ei proli, quod late probantes docent *Rojas epit. ſucceſſ. cap.30. num.38. Avendagno dict. lib.6. tota gloſſa 1. Gutier. lib.3. pract. tota q.74. Zavallos quæſt. pract. q.197. à n.16.*

Hoc ergo ſuppoſito, circa primum caſum, nempè, quando 47 nondum inito matr. diſpenſatur, ut ineatur legitimando prolem ſuſcipiendam, in ſolo conſcientiæ foro, dicendum eſt talem prolem verè eſſe legitimam, & quoad ſpiritualia, & quoad temporalia, in ſolo tamen conſcientiæ foro. Atque idem eſſet, quamvis ſacra Pœnitentiaria concedens facultatem diſpenſandi in impedimento, nullam legitimationis prolis ſuſcipiendæ mentionem feciſſet: quare ea fit ad majorem abundantiam, omnemque ſcrupulum amovendum. Ratio autem eſt, quia ea proles ex legitimo, ac vero matrimonio in foro conſcientiæ naſcitur: ergo verè eſt legitima in eodem foro, etſi nulla eam legitimandi facultas concedatur. Et ſimiliter ſi poſt diſpenſationem hanc in foro conſcientiæ à confeſſario expeditam naſceretur proles antequam matrim. iniretur, quamvis ante diſpenſationem fuiſſet concepta, eſſet naturalis (ut probavi diſp.7. nu.19.) quod intellige in ſolo conſcientiæ foro, in quo ea diſpenſatio valet, ac proinde in eodem ſolo foro legitimabitur tam quoad ſpiritualia, quàm quoad temporalia per ſubſequens matrimonium. Juxta *c. Tanta, qui filii ſint legit.*

Hinc infertur, prolem in eodem foro conſcientiæ non futuram irregularem, ſed eſſe capacem ordinum, & cujuſcumque beneficii, tanquam verè legitimam: atque ſuccedere utrique parenti, & utrumque parentem ipſi; quia ex vero matrimonio habita fuit, vel tanquam naturalis eſt legitimata per verum ſubſequens matrim. 48

Secundò infertur, in foro externo cenſeri prolem hanc illegitimam, & quoad ſpiritualia, & quoad temporalia: atque ita incapacem eſſe ordinum, & cujuſvis beneficii, nec ſuccedere parentibus, nec parentes ipſi, niſi eo ſolo modo quo filii ſpurii poſſunt parentibus ſuccedere, & parentes ipſis. Ratio eſt, quia cùm diſpenſatio nullatenus in hoc foro ſuffragetur, reputabitur proles in hoc foro ſpuria, utpotè nata ex parentibus inter quos non poterat conſiſtere matrim. ob impedimentum dirimens. 49

Hæc tamen intelligenda ſunt, quando uterque parens conſcius fuit illius impedimenti, cum quo virtute diſpenſationis contraxit; nam ſi alter prorſus ignarus eſſet hujus impedimenti, & ſic bona fide contraxit, proles erit quoad omnia in utroque foro legitima. Ratio eſt, quia ſi nulla eſſet diſpenſatio, proles illa eſſet plenè legitima in utroque foro, ratione bonæ fidei alterius parentis (ut diximus n.46.) At diſpenſatio illa nil nocet. Atque ideo etſi proles ratione diſpenſationis, & legitimationis factæ ex vi illius, ſit in ſolo conſcientiæ foro legitima: at ex vi juris communis decernentis eam omnino legitimam, quoties alter parens in bona fide fuit, erit prorſus in utroque foro legitima. At parens ille, qui conſcius impedimenti fuit, reputabitur tanquam pater ſpurius in foro externo: neque in eo jura legitimi parentis, ad ſuccedendum, & alios effectus obtinebit: ſecus in foro conſcientiæ, in quo diſpenſatio prodeſt. Juxta dicta n.47. & 48. 50

In 2. caſu, nimirum, quando nondum inito matr. diſpenſatur ut ineatur legitimando prolem anteà ab iis contracturis ſuſceptam, qualis ſit hæc legitimatio: ſatis egimus diſp.7. nu.14. & multis ſeqq. 51

In 3. caſu, nempè, quando matr. irritè contracto diſpenſat ſacra Pœnitentiaria, ut validè ineatur, legitimando prolem inde ſuſcipiendam, in ſolo conſcientiæ foro, dicendum eſt, quod diximus in 1. caſu à num 47. uſque ad 51. nimirum, ſi abſque ſcientia impedimenti in parente, qui bona fide contraxerat, id matr. irritum inſtauretur modò, ſequendo opinionem eorum qui dicunt non eſſe neceſſariam eam ſcientiam: de qua re egimus lib.2. tota diſp.36. & dato in hac commiſſione diſpenſandi facta confeſſori non poni tanquam conditionem neceſſariam, ut is admoneatur de prioris conſenſus nullitate: (de qua re agemus in hac diſp. nu.61.) proles ſuſcipienda erit plenè legitima quoad utrumque parentem, & in utroque foro. At parens impedimenti conſcius ſolùm erit legitimus in foro conſcientiæ. Si autem uterque parens conſcius jam impedimenti, inſtauraret de novo hoc matrimonium virtute diſpenſationis in ſolo conſcientiæ foro conceſſæ, quamvis à principio alter, vel uterque bona fide contraxerit, proles ex matrimonio denuo inſtaurato ſuſcipienda erit in ſolo foro interiori plenè legitima quoad utrumque parentem. Ratio eſt, quia cùm proles hæc non ſit concepta tempore prioris matrimonii bona fide utriuſque, vel alterius contracti, non gaudet ejus matrimonii privilegio, ſed ſolo poſterioris inſtaurati, ex quo concepta fuit. At id matrimonium eſt pro ſolo conſcientiæ foro validum ex parte utriuſque parentis: ergo & proles in eo ſolo foro cenſebitur legitima. Unde ſi in eo matrimonio diſpenſaſſet commiſſarius Cruciatæ in caſu in quo poteſt, juxta dicta diſp.6. num.23. & 24. cùm nequeat diſpenſare ut inſtauretur id matrimonium, niſi conjux 52

uter-

Digitized by Google

uterque certior fiat de nullitate prioris conſenſus: (ut ibidem diximus) proles hæc in ſolo foro interno erit legitima. Atque idem dicendum erit, ſi teneamus ſacram pœnitentiariam petere, in hac diſpenſatione tanquam conditionem neceſſariam, ut uterque conjux certior fiat de eadem nullitate (de quo dicemus n.61.) Quod ſi commiſſarius, vel confeſſor non admonuit impetrantem diſpenſationem, ut certiorem faceret alterum conjugem de nullitate illa: aut impetrans non admonuit ex ignorantia, oblivione, vel malitia, ſed eo non admonito inſtauravit matrimonium, proles ſuſcipienda erit omnino legitima in utroque foro: perinde ac ſi diſpenſatio conceſſa non eſſet, tanquam nata ex matrimonio cum bona fide alterius inito. Et ſi uterque parens in hac inſtauratione habuit bonam fidem, ille qui norat impedimentum, & virtute diſpenſationis ejus inſtauravit, neſciens eſſe neceſſarium certiorem facere alterum de conſenſus prioris nullitate, habebit jura legitimi parentis in foro conſcientiæ, in quo ſe validè contrahere exiſtimavit bona fide innitens diſpenſationi. Secus ſi mala fide hic contraxit, carebit enim jure legitimi parentis in utroque foro, ut diximus n.46.

53 In ultimo caſu, nempè, quando matr. invalidè inito, diſpenſatur in foro conſcientiæ ut validè ineatur, legitimando prolem anteà ſuſceptam: qualiter illa proles cenſeatur legitima: & an non inſtaurato poſteà eo matrimonio maneat legitimata, dixi diſp.6. n.25. & 26. & diſp.7. n.14.

54 An verò confeſſario non legitimante prolem anteà ſuſceptam, ſed ſolùm diſpenſante in matrimonio, maneat legitimata, & poſſit poſteà ipſe, vel alius ſupplere legitimando prolem? dixi diſp.7. n.15. 16. 17.

55 VII. Clauſula explicanda eſt, quæ habetur in diſpenſationibus ad ineundum matrimonium, vel inſtaurandum invalidè initum cum impedimento occulto, ut retuli nu.3.) ſic ſe habet: *Dummodo impedimentum inde proveniens occultum ſit*. Qua in re dubitari poteſt, quando id impedimentum dicatur occultum, ut hæc clauſula vera ſit? Dico primùm, occultum in his ſacræ pœnitentiariæ literis dici, ut diſtinguitur contra publicum: quare licèt ab aliquibus id impedimentum ſciatur, ac proinde probari poſſit, dicetur occultum, & tunc ſolùm non erit occultum, ſed publicum, quando eſt publicum, non tantùm in civitate, ſed etiam in majori parte viciniæ, vel collegii, monaſterii, vel parochiæ, dummodo ſaltem decem perſonæ inveniantur in ea vicinia, parochia, vel collegio, vel monaſterio, in quibus id publicum eſt. Et ratio eſt, quia petitur ea impedimenta eſſe occulta, ut obvietur ſcandalo publico. At ſatis illi obviatur, dum hæc impedimenta non laborant publica infamia. Et ita latiùs probans tenet *Navar. ſumm. Latina, c.27. num.254. fi. & n. 255.* Atque in alio ſimili, nempè, in facultate conceſſa Epiſcopis per *Trid. ſeſſ.24. c.6. de reform.* ad diſpenſandum in cenſuris conſurgentibus ex delicto occulto, id tradunt, dicentes occultum ſumi, ut diſtinguitur contra publicum: multi, quos retuli lib.2. diſp.37. num.11. & præter ibi allegatos docent etiam *Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect.3. n.6. Emm. Sa ſumm. verbo Epiſcopus, num.33. Sayro in theſauro caſuum tom.2. lib.4. c.17. n.21. & lib.7. c.13. n.12.* Immò *Majol. lib.5. de irreg. c.51. nu.4. & Vivald. candel. ſacram. 2.p.* ubi de irregul. *n.315.* quos videntur ſequi *Sayro & Emm. Sà proximè allegati* dicunt ibi capi occultum, ut diſtinguitur contra notorium; at hi duo ſtatim videntur ſe explicare, ut nomine notorii intelligatur quod fama publica laborat.

56 Immò dicetur impedimentum occultum, quamvis re ipſa publicè conſtet, verbi gratia, copula ex qua orta eſt affinitas, ſi non ſit publicum quatenus impedimentum: id eſt, ſi non ſciatur publicè id eſſe matrimonii impedimentum. Ducor, quia in Tridentini decreto, quod nu. præced. allegavi, concedente Epiſcopis facultatem diſpenſandi in cenſuris ex delicto occulto conſurgentibus, tradunt optimè aliqui DD. exigi ut delictum non ſit occultum, ſed publicum, non tantùm ut actus qui eſt delictum, ſit publicus, ſed etiam ſit publicum eum feciſſe delictum; quia qualitas adjuncta verbo, debet intelligi juxta verbi qualitatem, *l. In delictis, §.1. ff. de noxalibus*. Neque enim verè dicetur delictum publicum quamvis materialiter ſit actus ille publicus, niſi formaliter publicus, nempè, in quantum delictum. Hi ſunt *Navar. ſumm. Latina c.27. n.255. fine, verſ.12. & n.241. verſ. Circa hæc dico primò*, dicens ſic definitum eſſe in ſacra Pœnitentiaria. *Enriquez lib.14. de irregular. cap.20. n.4. Emmanuel Sa ſumm. verb. Epiſcopus, n.35. Sayro in theſauro caſuum, tom.1. lib.7. cap.13. nu.13. Manuel 1. tom. ſumm. in 2. edit. c.166. n.3.* Immò ſatis probabiliter dicunt *Emm. Sa, & Manuel ibidem, & Navar. lib.5. conſ. tit. de clerico non ordin. miniſt. in utraque edit. conſ.2. n. unic.* dici delictum occultum, quamvis ut delictum publicum ſit, ſi tamen ut cenſuræ ſubjectum ſit occultum; quia non publicè ſcitur ob id delictum incurri cenſuram illam: licèt duo, aut tres delicti conſcii norint per id incurri cenſuram. Quamvis hoc non careat difficultate. Et ita *Additionnator ad id conſilium Navarri in 2. edit.* tenet contrarium. Quidquid tamen ſit de hoc ultimo, quod noſtro intento neceſſarium non eſt, dicendum eſt ſimiliter in noſtro caſu, dum petitur in his diſpenſationis literis ut ſit occultum impedimentum, ſatis eſſe ut verè occultum dicatur, ut quatenus impedimentum non ſit publicum: quippe eadem militat ratio ut qualitas illa, occultum, adjuncta illi verbo, impedimentum, debeat intelligi ſecundùm ejus qualitatem.

Non dicetur tamen id impedimentum occultum, ſi jam ad forum contentioſum deductum ſit, quod jam non poſſit verè dici occultum: nec occurratur ſcandalo per ſecretam diſpenſationem. Atque cùm ſacra Pœnitentiaria in his literis declaret, ſe nolle eas in foro externo ſuffragari, manifeſta ejus mens eſt, ut dum impedimentum eſt ad id forum delatum, ac in eo pendet, nequeat confeſſarius diſpenſare, quaſi jam non exiſtente impedimento occulto. At ſi hic in foro externo abſolutus ſit, remanebit impedimentum occultum, & redactum ad ſtatum priſtinum, & ita poterit confeſſarius expedire hanc diſpenſationem; quia hic nullum paſſus eſt famæ detrimentum, & manet delictum occultum ſicut prius. Atque ita circa Tridentini decretum, n.55. relatum docent *Suarez de cenſuris, diſp.41. ſect.2. n.3. Sayro theſauro caſuum, to.1. lib 4. cap.17. nu.23.* Immò id eſſe verum, licèt iniquè falſis teſtibus adductis ſe tutatus fuerit, defendimus lib.2. diſp.37. n.12. fine, & ultra ibi allegatos docent idem *Sayro eod. to.1. lib.7. n.12. Emmanuel Sa ſumma, verb. Epiſcopus, n.34.* Temperat tamen *Suarez eod. n.6. nuper citatus*, ſi reus abſolutus ſit à delicto, eo quòd nullo modo probatum ſit; nam quando aliqua probatio etſi non ſufficiens, quia ſemiplena fuit, in foro externo adfuit, non manebit occultum; quia ex ſemiplena probatione in foro contentioſo facta generatur publica fama, ac publica notitia, quæ quamvis imperfecta ſit; ſufficit ne delictum dicatur occultum: ſed plus placet adhuc id manere occultum; quia aut abſolvitur diffinitivè, & tunc nullum poteſt eſſe dubium. Aut abſolvitur ab inſtantia, ſeu obſervatione judicii: & tunc adhuc res manet occulta, ſicut prius; quia per eam ſententiam interlocutoriam id judicium eſt terminatum, ac ſublata ea infamia ex deductione in id forum orta. Id enim tantùm intereſt inter abſolvi diffinitivè, & ſolùm ab inſtantia, ſeu obſervatione judicii (ut poteſt videri in *Covar.* latè hoc tractante *lib.1. variarum, c.1. n.8.*) quod in priori caſu nunquam poteſt id crimen iterum in judicium deduci. At in poſteriori poteſt quidem, ſed ex novis judiciis noviſque probationibus. Quare in utroque caſu id judicium omnino terminatum eſt, ac res in primum ſtatum redacta. 57

At nil refert, ſive juſtè, ſive iniquè res ſit in judicium delata (ut benè ait circa idem Tridentini decretum *Suarez num. præced. allegatus.*) Quia utroque caſu dum lis pendet, non dicetur delictum, aut impedimentum. Exigitur tamen ut deſinat eſſe occultum, ut deductum ſit ad forum contentioſum, ac ſimul parti intimatum delictum; quia ſi judex apud ſe retineret cauſam non intimans parti, adhuc diceretur occultum, quòd cùm citatio ſit primus judicii actus, ea non facta minimè dicetur res ad forum externum deducta. Ita docet *Sayro theſauro caſuum, to.1. lib.4. cap.17. n.22.* 58

Utrùm verò quando ſic diſpenſatur in matrimonio irrito ob impedimentum occultum, ut iterum ineatur, ſit iterum ineundum coram parocho, & teſtibus, vel poſſit iterum iniri inter ipſoſmet ſolos contrahentes, non obſtante clauſula in diſpenſationibus his ſolita apponi, ut ſervata Tridentini forma celebretur: & an ſint iterum benedictiones nuptiales recipiendæ, diximus l.2. tota diſp.37. 59

VIII. Clauſula eſt, quam n.4. retulimus, quæ ſolet apponi dum diſpenſatur, ut matrim. irritum iterum celebretur. Et in quantum præcipitur ibi ut his contrahentibus imponatur confeſſio menſtrua, jam explicatum eſt, n.35. & ſeqq. qualiter ea intelligatur. Intelligo autem eam confeſſionem menſtruam utrique, quando uterque deliquit: ſi enim ſolus alter, illi ſoli imponenda eſt; quia ibi dicitur illam imponendam in pœnam tam enormis libidinis exceſſus: ergo illi ſoli imponenda eſt, qui ejus delicti reus fuit. In quantum verò præcipitur in ea clauſula, ut experiantur hi, an ſine ſcandalo ſeparari poſſint: vel vivere ſimul tanquam frater, & ſoror abſque incontinentiæ periculo: exiſtimo ubi confeſſori conſtaret ex experientia prius ſumpta, vel ex iis circa quæ ipſos examinat, vel ex aliis circumſtantiis, nullius fore utilitatis eam experientiam: ſed ſcandala oritura, quod videant omnes exiſtimantes eos conjuges vitam conjugalem non agere: & ipſis ſit quoque maxima ſcandali anſa, & ruinæ; quia cùm publicè conſtet de matrimonio, & impedimentum ſit occultum, non permittentur ad alias nuptias tranſire: ac proinde in maximo incontinentiæ periculo erunt: & ſimiliter videat ſi velint ſimul manere ut frater, & ſoror, grave incontinentiæ periculum illis imminere, attenta eorum fragilitate: exiſtimo (inquam) in his caſibus eos ad hanc experientiam non obligandos: ſed ſtatim eſſe cum illis diſpenſandum: at tunc tantùm eſſe præmittendam, quando attentis circunſtantiis prudenter judicatur eſſe ſpem, ut ea experientia ſit alicujus utilitatis, ac intentum conſequendum ſit: nempè, ut abſque ſcandalo, & periculo incontinentiæ poſſint illi vitam tranſigere, non inſtaurato priori matrimonio irrito. Ducor, quia fruſtra expectatur eventus, cujus nullus eſt effectus, *cap. Cum contingat, de offic. deleg.* Nec credendum eſt velle Eccleſiam præmitti experientiam fruſtraneam, eo vel maximè, quòd ſit maximum periculum incontinentiæ eam præmittendo. Item quia hoc intelligitur ex verbis prædictæ clauſulæ. Quippe dum præcipit Pœnitentiaria hanc experientiam præmitti, 60

mitti, bis repetit, Si fieri poſſit: & ſtatim remittit prudentiæ, ac judicio confeſſoris, ut judicet an ea ſeparatio poſſit abſque ſcandalo fieri, & cohabitatio abſque incontinentiæ periculo. Quando ergo confeſſarius ex conjugum relatione, ætate, vel aliis circumſtantiis, prudenter judicat nullius effectus fore eam experientiam, non eſt cur eam præmittat. Atque ita credo rariſſimè, aut nunquam eam fore neceſſariam; quia communiter id ſcandali, ac incontinentiæ periculum concurrit, & rariſſimus eſſet caſus, in quo ea non invenirentur. Quòd ſi dicas, hoc jam conſtitiſſe Pœnitentiariæ, cum ferè ſemper in his diſpenſationibus allegetur hæc cauſa, nempe, oritura ſcandala ex ſeparatione. Reſpondeo hoc nihil obſtare; quia poteſt præſumere ſacra Pœnitentiaria, non ita id certum eſſe. Adde eſſe hanc clauſulam conſuetam apponi, quavis cauſa allegata: & ideò licèt hæc allegetur, non immutatur ſtylus ordinarius literarum.

61 Sed circa hanc clauſulam dubitatur, in quantum in ea dicitur, ut conjux impedimenti ignarus certior fiat de prioris conſenſus nullitate, an id inducat conditionem neceſſariam, ut validè confeſſarius diſpenſet? Videtur enim pars affirmans ex verbis clauſulæ, ibi: *Cum ipſis latoribus diſpenſa, muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, ſed ita cautè, ut ſi illa adhuc ignara ſit, latoris delictum nuſquam detegatur.* Ubi ille ablativus abſolutus, *Muliere certiorata de nullitate prioris conſenſus*, conditionem importat, *l. A teſtatore, ff. de condit. & demonſtrat.* Prætereà quia in facultate conceſſa commiſſario Cruciatæ diſpenſandi in matrimonio inito cum impedimento affinitatis occulto ponitur eadem clauſula. Et tamen diſp. 6. n. 23. & 24. diximus per eam induci conditionem neceſſariam; ſed mihi perſuadeo eam non eſſe conditionem, ſed inſtructionem quandam confeſſarii, ut certior ſit poſterioris matrimonii contractus, quod ferè certa opinio habeat neceſſarium eſſe ad ejus valorem, ut alter conjux certior fiat de prioris conſenſus nullitate. Ducor autem ad hoc, quia quando ponitur ut conditio, ſicut contingit in facultate commiſſarii Cruciatæ, ponitur multo ſtrictioribus verbis, denotantibus conditionem, & inter alias conditiones petitas ut commiſſarius ea facultate gaudeat, quod hic non contingit. Adde ſæpè fruſtrandas has diſpenſationes ſuo valore, ſi id eſſet neceſſarium; quia ſæpè continget non poſſe nullitatem detegi abſque periculo detegendi delicti: & maximè ſi impedimentum ſit ex parte fœminæ, rarò accidit poſſe viro nullitatem prioris conſenſus aperiri, abſque maximo fœminæ periculo, & ſuſpicione alicujus delicti, & inſtabit vir ut ſibi cauſa nullitatis detegatur, & ea non detecta, urgentiorem delicti ſuſpicionem concipiet, atque inimicitiæ inter conjuges orientur. Deinde, quia cùm ſtylus habeat ut ſemper in hujuſmodi diſpenſationibus hæc clauſula apponatur, non eſt credendum Doctores quos retuli lib. 2. diſp. 39. num. 2. hunc ſtylum ignoraſſe, & tamen conſulunt in hoc caſu impetrari diſpenſationem occultè, & tacita prioris conſenſus nullitate illud denuò contrahi. Senſere ergo per hanc clauſulam non induci conditionem, ac proinde locus erit opinionibus, quas retuli, & explicui tota ea diſp. 36. an ubi commodè, & abſque periculo nequit alteri conjugi explicari nullitas prioris conſenſus, poſſit ea tacita matrimonium inſtaurari.

62 An verò quando in precibus hujus diſpenſationis allegatur fuiſſe matr. bona fide initum, ſat ſit bona fides alterius contrahentis? dixi diſp. 26. à n. 27. uſque ad 30.

63 Deinde an quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, poſſit occulti impetrari diſpenſatio in ſacra Pœnitentiaria, & ſit quoque in ea facienda mentio publici, ac poſſit confeſſor hanc expedire, antequam impetretur diſpenſatio impedimenti publici in foro externo, diximus diſp. 23. n. 7. & 8. & diſp. 25. n. 11.

64 Tandem obſervandum eſt, à tergo literarum diſpenſationis ſacræ Pœnitentiariæ haberi hæc verba: *Gratis ubique*, quæ denotant nil pro his exigi, nec per viam compoſitionis; ſed eas gratis omnino expediri. Immò nec ſummus Pœnitentiarius has literas concedens poteſt quicquam ſponte datum in ſignum gratitudinis accipere, ut haberi in facultatibus ei conceſſis teſtatur *Navar. lib. 4. conſ. in 1. edit. t. de ſponſal. conſ. 30. num. 3.* Ex quo optimè infert *ibidem Navar.* quando gratia ſemel impetrata eſt pro utroque foro, & tacita eſt copula inceſtuoſa, vel aliud impedimentum, ob quæ ſolet exigi compoſitio in Dataria Romana, ſi poſteà in Pœnitentiaria impetretur alia diſpenſatio explicata omnino veritate, non poſſe eam exigi compoſitionem; quia jam non eſſet verum illas literas gratis conferri. Nec obſtat inde ſubſequi, melioris conditionis fore hunc deceptorem, quam dicentem veritatem: utpotè, qui non cogitur compoſitionem ſolvere, quam ſolvit narrans veritatem; quia reverà pejoris conditionis eſt. Nam vera narrans, impetrat diſpenſationem validam pro utroque foro. At falſum narrans impetrat poſteà diſpenſationem validam pro ſolo conſcientiæ foro. Valor autem ille pro utroque foro præponderat huic compoſitioni. Aliis objectionibus contra hoc ſatisfacit *ibi Navarrus.*

DISPUTATIO XXXV.

Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum, quæ circa matrimonii impedimenta ordinariis in foro externo expediendæ committuntur.

SUMMARIUM.

Referuntur clauſula harum diſpenſationum, n. 1. 2. 3. & 4.
Quid intelligatur nomine officialis, & ſi ſit duplex, utri reſcriptum dirigatur: & ubi cœpit unus, vel deceptus declaravit diſpenſationem ſubreptitiam, vel validam poſſit alter officialis adiri, vel ipſemet retractare? Et alia ad hoc ſpectantia. Remiſſivè, n. 5.
Quid ſi contrahentes ſint diverſæ diœceſis, an poſſit alterutrius officialis? eod. n. 5.
Qualiter verificetur cauſa defectus dotis, vel viri æqualis: vel à viro augmenti dotis faciendi: & quid, ſi ipſe non ſit augendo, ſed alius augeat, an verificetur ea cauſa, n. 6.
Ordinarius quid debeat efficere ad examinandam cauſam augmenti dotis, & an illi obſtet virum filios ex alio matrimonio habere, n. 7.
Scandalum allegatum pro cauſa qualiter ſit verificandum, & an valeat diſpenſatio, ſi data opera aliquid fiat, ut infamia ſequatur fœminæ ſpe diſpenſationis facilioris, vel ea ſpe copula habeatur, etiamſi alter ſolus eam ſpem conceperit? Remiſſivè, n. 8.
An ordinarius has diſpenſationes expediens poſſit jura conſueta recipere? Refertur duplex ſententia, n. 9. & 10.
Proponitur ſententia Authoris, n. 11.
An poſſit eſculenta, & poculenta gratis oblata recipere, n. 12.
An recepta teneatur reſtituere, n. 13.
An finita hac delegatione poſſit munera gratis data recipere, n. 14.
An ordinarius teneatur cognitionem judicialem cauſarum hujus diſpenſationis præmittere, n. 15.
In quo diſtet examinatio precum diſpenſationis in foro externo conceſſæ, ab ea quæ in foro interno conceditur: & an ſint recipiendi teſtes: & an ſit ea veritas examinanda, quando ea eſt notoria, vel judici conſtat: & an valeat diſpenſatio non examinata, nec cognita hac veritate, ſi preces in ſe veræ ſint, n. 16.
An clauſula, Non obſtantibus, poſita in his diſpenſationibus, deroget prohibitioni aliquorum graduum facta per Concilium generale: & an deſideretur hujus ſpecialis mentio, quando diſpenſat Papa cum aliquo particulari, contra aliquod Concilii generalis decretum, n. 17.
An mandatum hoc diſpenſandi ſit diſpenſatio, & valeat matrimonium initum antequam ordinarius diſpenſationem exequatur? Remiſſivè, num. 18.
An in matrimonio ineundo virtute hujus diſpenſationis ſint neceſſariæ denunciationes, atque illis non præmiſſis diſpenſante ordinario dummodo præmittantur, ſit irritum matrimonium, n. 19.
An dum diſpenſatur in foro externo, ut matrimonium irritum iterum ineatur, ſint denuo facienda denunciationes: & quid quando præmiſſæ ſunt, at poſtea differtur matrimonium, an ſint repetenda, n. 20.
An benedictiones in matrimonio irrito receptæ, ſint eo publicè inſtaurato repetenda? Remiſſivè, n. 21.
De intellectu clauſulæ, Dummodo fœmina rapta non ſit? Remiſſivè, n. 22.
Qualiter intelligatur legitimatio prolis, quæ fit per Pontificem in his diſpenſationibus pro foro externo, n. 23.
Qualiter intelligatur clauſula, Quibuſdam rationalibus cauſis ducti, & an, & quoties Princeps non in ſpecie, ſed in genere refert cauſas, probandæ ſint, n. 24.
An nobilitas allegata in precibus, ſive dicatur, ut contrahentes aſſerunt, ſive per verbum impersonale, ut aſſeritur, ſit probanda: & qualiter intelligatur, vel dum allegatur eos eſſe ex principalioribus loci, num. 25.

Sicut diſp. præced. retulimus ad verbum clauſulas diſpenſationum in foro conſcientiæ conceſſarum: ſic in hac referendæ ſunt clauſulæ diſpenſationum in foro externo, ut eæ explicentur. Quæ in diſpenſatione ad ineundum matrimonium inter conſanguineos, vel affines, ſic ſe habent, ut ex forma noviſſima accepi: *Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio officiali Granatenſi. Ex parte N. & M. petitionis ſeries continebat, quod cum dicta M. dotem habeat minus competentem, qua virum ſibi non conſanguineum, vel affinem, paris conditionis, cui nubere poſſit, invenire queat, & dictus N. illam cum dicta minus competenti dote in uxorem ducere, & illius dotem uſque ad quantitatem, ſecundùm qualitatem dictæ M. competentem, augere intendat: cupiant ipſi matrimonialiter copulari, & cætera. Diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus depoſita per te omni ſpe cujuſcumque muneris, aut præmii etiam ſponte oblati, à quo te omnino abſtinere debere monemus, te diligenter de præmiſſis informes: & ſi per informationem eaſdem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus. Tunc poſtquam dicta M. dos aucta fuerit (ut præfertur) cum eiſdem N. & M. quod impedimento ſecundi cum tertio conſanguinitatis gradu, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque non obſtantibus, matrimonium inter ſe publicè ſervata forma Conc. Trid. contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere, liberè & licitè valeant, dummodo dicta M. propter hoc rapta non fuerit, authoritate Apoſtolica diſpen-* 1

diſpenſes: prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando. Volumus autem, quod ſi ſpretu monitione noſtra ejuſmodi aliquid muneris, aut pramii, occaſione dicta diſpenſationis exigere, aut oblatum recipere, temerè præſumpſeris, excommunicationis lata ſententia pœnam incurras. Datis Roma:

2 Quando autem diſpenſatio in his matrimonii impedimentis conceditur abſque cauſa, clauſula præfationis eſt hæc: *Ex parte M. & N. petitionis ſeries continebat, quod ipſi ex certis rationalibus cauſis eorum animum moventibus, cupiunt invicem matrimonialiter copulari.. Sed quia tertio conſanguinitatis gradu impediti ſunt, &c. diſcretioni tua mandamus, ut de pramiſſis te diligenter informes: & ſi per informationem eaſdem preces veritate niti reperaris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus, &c.*

3 Aliquando in his diſpenſationibus abſque cauſa conceſſis ſolet addi, volentes contrahere eſſe ex principalioribus civitatis, his verbis: *Ex parte M. & N. petitionis ſeries continebat, quod ipſi, qui ex principalioribus civitatis Granatenſis exiſtunt, ex certis rationalibus cauſis animos eorum moventibus, &c.* Quandoque eadem clauſula habetur in diſpenſationibus ex ſpecialibus cauſis in eis contentis conceſſis, hoc tenore: *Oblatu nobis petitio continebat, quod dicta M. utroque parente orbata, & trigeſimum, & ultra ſua atatis annum agens, hactenus virum paris conditionis, cui nubere poſſit, non invenit; habetque dotem minus competentem juxta ſtatus ſui conditionem, cum qua virum ſibi non conſanguineum, vel affinem, paris conditionis, cui nubere valeat, inveniat. Ec quidem dicta M. frater ad id aliàs non obligatus, itaut pradicta M. dicto N. nubat, & non alteri, illius dotem, uſque ad quantitatem ſecundum dicta M. qualitatem, competentem augere intendat. Cupiunt exponentes prafati, aſſerentis ſe ex principalioribus civitatis Granatenſis exiſtere, invicem matrimonialiter copulari; ſed quia tertio conſanguinitatis gradu ſunt conjuncti, &c. monemus te de pramiſſis diligenter informes: Et ſi preces hujuſmodi veritate niti reperaris, &c.*

4 Quando autem diſpenſatur in voto pro foro externo, eædem omnino ſunt clauſulæ, quæ in diſpenſatione pro foro conſcientiæ: & eadem prorſus, ac verbis ejuſdem injungitur commutatio. Præterquam quod remittitur ordinario expedienda diſpenſatio hæc pro ſoro eaterno, & eaplicatur nomen voventis: & præmittitur abſolutio ab excommunicatione. Sicut in cæteris in foro externo literis contiogere ſolet. Et ideò de ea nil eſt animadvertendum; quia tota diſp. præc. ejus clauſulas expoſuimus.

5 Prima ergo clauſula continet perſonam, cui diſpenſatio hæc expedienda committitur, qui eſt officialis illius diœceſis, cujus ſunt impetrantes diſpenſationem. Et ſufficit ſi alterutrius contrahentis diœceſis ſit officialis. Verbi gratia, ſi alter ſit Cordubenſis: alter verò Granatenſis, non eſt opus in precibus diſpenſationis explicare utriuſque diœceſim, ſed ſat eſt alterutrius, dicendo M. & N. diœceſis Cordubenſis, aut diœceſis Granatenſis. Quod vel ex praxi ipſa conſtat, nunquam enim utriuſque diœceſis explicatur: nec unquam utrique officiali diœceſum illarum committitur diſpenſatio, ſed alteri ſoli. Præterea quia id ſit, ut ſatisfiat decreto *Tridentini ſeſſ. 22. c. 5. de reform.* ſtatuentis, ut diſpenſationes hæ ordinario præſententur. Quod ſatis impletur iis præſentatis alterutri ordinario explicato in literis diſpenſationis. Tandem, quia ordinarius alterius poteſt cum ſibi ſubdito diſpenſationem illam ſibi commiſſam exequi. Et cum effectum habere nequeat, niſi ad utrumque extendatur, porrigetur ad non ſubditum. Qua ratione defendimus lib. 3. diſp. 7. n 7. poſſe alterius contrahentis ordinarium diſpenſare cum utroque in denunciationibus matrimonio præmittendis: & eodem lib. 3. diſp. 19. n. 4. poſſe alterutrius contrahentis Parochum copulare matrimonio utrumque ratione connexionis. At diſpenſationis commiſſionem per Pontificem factam alteri ex illis ordinariis, ſolus ille poterit exequi, & non alterius contrahentis ordinarius, cui commiſſio non eſt facta; quia cùm ſola commiſſionis ratione, hac facultate gaudeat, ſolus ille cui facta eſt, poterit exequi. Multa alia poſſent diſputari circa hunc officialem, nempè, quis nomine illius intelligatur, & an poſſit ipſe Epiſcopus exequi, vel deſignare officialem, qui exequatur: & quid, quando eſt duplex officialis: & an ubi cœpit unus, vel declaravit deceptus diſpenſationem eſſe validam, aut ſubreptitiam, poſſit alius adiri: vel ipſemet retractare ſententiam: & an poſſit hanc commiſſionem ſubdelegare. Et an expiret commiſſio ipſo mortuo, vel amoto ab officio, vel facto Epiſcopo ejuſdem, vel alterius diœceſis, an potius tranſeat tunc ad ſucceſſorem; ſed de his legimus diſp. 27. à n. 29. uſque in fin.

6 Secunda clauſula relata num. 1. continet cauſas diſpenſationis. Circa quam poſſet diſputari, quando verificetur defectus dotis competentis, & viri æqualis; & quid ad hoc dijudicandum ſpectari debeat; ſed de his diximus diſp. 19. à n. 12 uſque ad 30. ubi multa diſcuſſimus circa hujus clauſulæ verificationem, & an verificetur, quando ob aliam cauſam innupta maneret fœmina. Hic autem diſputandum eſt de dotis augmento faciendo per virum, quod allegatur tanquam cauſa, ut hæc diſpenſatio concedatur. Difficultas ergo eſt, an neceſſariò ſit integrè dos prædictæ fœminæ augenda, itaut augmentum illud ſimul cum illius fœminæ dote plenam, & ſufficientem dotem conſtituat juxta fœminæ qualitatem? Et quidem id intelligo eſſe neceſſarium, ſive ipſe eam ducturus, ſive alius dotem augeat, ut hoc ſpeciale matrimon. ineatur, & non aliàs; quia perinde eſt ad hujus diſpenſationis valorem, ac ſi vir ipſe augeret. Nec ad illam refert ex cujus bonis augmentum id fiat, vel quis illud faciat: ſed id ſolùm ſpectatur, ut ea augmenti dotis fœminæ pauperi liberalitas fiat, ut huic nubat. Quare etſi vir præ paupertate non eſſet huic doti augendæ, atque ita mentitus eſſet allegans ſe velle dotare: cùm tamen alius eſſet, qui de hac dote danda fœminæ pactus eſſet, ſi huic viro nuberet: exiſtimo verificari ſubſtantiam cauſæ, ac proinde diſpenſationem valere; quia cùm mendacium ſit circa rem nil conferentem ad diſpenſationem, eam non vitiat. Juxta latè à nobis tradita diſp. 21. Ducor autem ad cenſendum eſſe neceſſarium ita integrè dotem augeri, quod nullum alium ſenſum videantur ea verba poſſe facere: *Illius dotem uſque ad quantitatem ſecundùm qualitatem dicta M. competentem augere intendat.* Nam cùm verbum, augere, cadat ſupra dotis quantitatem, & ponatur particula, uſque, juncta cum quantitate illius dotis augenda, complectitur totam dotis quantitatem, quæ deerat, ut ſit competens juxta fœminæ qualitatem. Et ſi aliquid huic augmento deficiat, non verè dicetur aucta dos, uſque ad quantitatem competentem qualitati fœminæ. At ſecus exiſtimarem ſi clauſula diceret velle virum augere competentem dotem fœminæ. Quippe ea verba non important integram quantitatem ſupplendam eſſe: ſed augmentum illud dotis ſupplendum, eſſe competens, & conſideratione dignum attenta qualitate fœminæ. Quare ſatis eſſet, ſi aliqua ea parte augeretur dos, dummodo illa pars reputaretur alicujus momenti, & digna qualitatis fœminæ. Sicut donum aliquod competens vocamus, quod correſpondet dignitati perſonæ, cui mittitur. Et hunc ſenſum faciunt verba, quæ aliquando in his diſpenſationibus ſolent poni: *Et quidam conſanguineus dotem hujuſmodi juxta ſtatus ſui conditionem augere vult.* Satis enim eſſet juxta proximè dicta, ſi augmentum licèt non ſit integrum, & plenum, ſit tamen ejus qualitatis, ut dignum ſit ſtatu fœminæ, illique competens.

Ex quo deducitur, teneri ordinarium examinare diligenter hujus cauſæ veritatem, diſcutiendo an id augmentum promittens ſit illud ſolvendo: & faciat, ut id ſcriptura publica promittat, muliere acceptante, ut verificetur dotem eſſe auctam: prout petitur in hac diſpenſatione. Et advertat etiamſi maritus habeat filios ex alio matrimonio, & quantitas hæc excedat quintum bonorum, in quo ſolo poteſt in hoc regno filiis præjudicare, nihil obeſſe poteſtati quantitatis hujus promittendæ; quia cùm detur ob cauſam oneroſam, nimirum, ut Pontifex diſpenſet, extrahitur de toto bonorum acervo, etiam in filiorum præjudicium, ut probavimus lib. 6. diſp. 8. n. 3. 7

Qualiter autem quando ſcandalum oriturum non inito matrimonio allegatur pro cauſa, id ſcandalum intelligatur? diximus diſp. 19. n. 10. Et an ſi data opera aliquid fiat, ut ſequatur infamia fœminæ, vel copula habeatur, ut vel ſic detur cauſa facilioris diſpenſationis: & quid, quando illa ſpes ab altero ſolo concipitur? dixi diſp. 25. n. 31. & 38. 8

Tertia clauſula relata non continet prohibitionem, ſub pœna excommunicationis læſæ ſententiæ, recipiendi cujuſcumque muneris ab ordinario cui hæc diſpenſatio exequenda committitur; quamvis enim in principio literarum uſus ſit Pontifex verbo, monemus, quod ſolùm conſilium importare videbatur. At in fine ſuam præcipiendi intentionem expreſſit fulminans excommunicationem in facientem contrarium. Circa quam poteſt dubitari, an licita ſit conſuetudo, quæ in aliquibus diœceſibus inolevit accipiendi ſcuti aurei, alteriuſve quantitatis pro labore, quem prædictus officialis diœceſanus ſubit in teſtium informatione recipienda ad verificanda narrata in precibus, & in ea diſpenſatione expedienda? *Navar. l. 1. conſiliorum, in 1. edit. tit. de reſcriptis, toto conſ. ult.* negat id recipere licere. Ducitur primò. Quod hujus clauſulæ verba omnem muneris, ac præmii receptionem excludant. Secundò, quia *cap. Statutum, §. Inſuper, de reſcript. in* 6. interdicitur omni judici Eccleſiaſtico delegato cujuſcumque muneris, aut ſtipendii receptio, præter eſculenta, & poculenta gratis oblata, quæ paucis diebus conſumi poſſunt: & præter itineris expenſas, ſi cauſa delegationis è domicilio exeat. 9

Sed id licere ſuſtinuerunt quidam viri docti, quos tacito nomine refert *Navar. num. praced. allegatus.* Et alii viri docti à me conſulti. Ducuntur, quòd prohibitio hujus clauſulæ loquatur de munere, aut præmio: atque ita de muneribus, quæ in gratitudinis præmium, ſponte offeruntur. At quod eſt laboris impenſi ſtipendium, non eſt remunerationis præmium, nec muneris rationem habet. Deinde, quod mens Pontificis in hac prohibitione ſit, ne muneribus corruptus, & excæcatus ordinarius, minùs benè munus obeat. At ſtipendium laboris jure, vel conſuetudine debitum non corrumpit judicem, nec ipſum à recto deſiſtere obligat. 10

Exiſtimo hanc poſteriorem ſententiam eſſe veriſſimam. Tum propter rationes adductas. Tum etiam quia *cap. Statutum, §. ſuper, de reſcript. in* 6. cui innititur contraria ſententia, non loquitur de quocumque judice delegato, ſed de delegato per literas juſtitiæ ad litem inter partes agitandam, qualis non eſt hic. Adde, eſto de quocumque delegato loqueretur, jam conſuetudinem obtinuiſſe, vel ſaltem declaraſſe, hoc ſtipendium recipi poſſe. 11

Digitized by Google

12 Sed dubitabis, an poſſit hic delegatus ad exequendam diſpenſationem recipere ea eſculenta, & poculenta, quæ paucis diebus conſumi poſſunt, permiſſa judicibus delegatis *d.c. Statutum, §. Inſuper.* Videtur enim id licere; quia per clauſulam hujus diſpenſationis non videtur derogatum illi permiſſioni jure communi contentæ: eu vel maximè, quòd ratio ejus ſit, non præſumi fore, ut judex tam modicis muneribus corrumpatur, quæ eadem in hoc delegato militat. At credo id non licere. Ducor, quia is textus (ut num præced. dicebam) loquitur in delegato ad lites, quæ commiſſio cùm diu duret, magnique ſit laboris, magno ſtipendio digna erit: atque ideò reſpectu ejus ea eſculenta, & poculenta nullius conſiderationis reputantur. Quòd ſecus eſt in noſtro caſu, in quo expeditio diſpenſationis communiter eſt breviſſima & facillima. Atque ideò reſpectu ejus ea munera reputarentur magni momenti. Secundò, quia clauſula hujus diſpenſationis expreſsè ait: *Cujuſcunque muneris*, & ſtatim, *A quo abſtinere omnino*, ubi pondero dictionem univerſalem, cujuſcunque, quæ omnia dona amplectitur: & dictionem, omnino, quæ eſt dictio præciſa, & ſignificat, ſine ulla exceptione, ſine remedio, & ad unguem, (ut probavimus l. 1. diſp. 32. nu. 6.) Tandem, quia cùm judici ad lites delegato interdicatur ibi ſtipendium à partibus recipiendum, juſtum fuit ea eſculenta, & poculenta ei permitti. At in noſtro caſu permittitur ſtipendii debiti receptio: ergo meritò alia eſculentorum, & poculentorum receptio denegatur.

13 Quamvis autem judex ad lites delegatus teneatur munera recepta contra prohibitionem *dict. cap. Statutum*, reſtituere: ut *ibi §. Si quid autem*, ſtatuitur. At officialis has diſpenſationes expediens non tenetur munera ſponte oblata reſtituere; quia (ut nu. 11. probavimus) prohibitio *dict. c. Statutum*, non loquitur in hoc caſu. Quare hic tantùm delinquit contra prohibitionem hujus clauſulæ, quæ ſolam contravenienti excommunicationem imponit, nec ullum verbum habet quod dominii translationem impediat.

14 Nec contraveniret huic clauſulæ, & ideò non incurreret illius excommunicationem, ſi expedita omnino diſpenſatione, & ita finita delegatione munera reciperet, quòd ceſſet jam prohibitionis cauſa. Quod in judice delegato, de quo loquitur textus *dict. cap. Statutum*, notarunt *Dominicus ibi §. Inſuper, num. 10. Franciſcus ibi n. 10.*

15 Quarta clauſula eſt, *Si per informationem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus.* Circa quam difficultas eſt, an deſideretur cognitio judicialis veritatis harum precum, ſumptis teſtibus juramento aſtrictis coram notario? Atque eam deſiderari, poteſt probari ex omnibus à nobis adductis lib. 3. & diſp. 8. num. 3. At eam non requiri exiſtimo, ſed ſatis eſſe, ſi extrajudicialiter judex hic informetur, certiorque fiat de harum precum veritate, ut latè probavi in ſimili caſu ea diſp. 8. n. 4. ubi n. 5. inde intuli poſſe fieri ſine ordine, & ſine judicii figura, & teſtibus non receptis in forma judicii, nec jurantibus. Et n. 6. explicui qualiter poſſit fieri extra diœceſim. Et ratio eſt, quia ſicut in illo caſu cognitio cauſæ diſpenſationis committitur conſcientiæ judicis, eſtque ad ejus conſcientiam informandam; ita & in hoc: ut conſtat ex illis verbis, *Super quo conſcientiam tuam oneramus.* Pro qua etiam parte optimè facit *Pariſ. conſ. 58. n. 35. vol. 4.* ubi ait in mandato diſpenſandi ſuper matrimonio, executorem aſſumere partes judicis minimè cogi, at debere ſe de precum veritate informare

16 Hinc infertur, hoc diſtare inter examinationem veritatis precum diſpenſationis fori interni, & fori externi, quòd in illa ſola partis informatio accipienda ſit. Utpotè, quæ occultè omnino facienda eſt, & ſolius fori interni leges ſequitur. In hac autem, utpotè quæ publica eſt, & leges fori externi, in quo conceſſa eſt, ſequitur, ex aliorum teſtimonio certior faciendus eſt judex. At utraque convenit, quod neutra notario, nec juramento teſtium indigeat. Quod ſi notoria eſſet precum veritas, vel aliundè de ea judici conſtaret, nulla opus eſſet informatione; quia jam conſcientiæ judicis ſatisfactum eſt. Et per ea quibus utrumque probavimus loquentes de diſpenſatione in foro conſcientiæ, diſp. præced. num. 24. Ubi autem ignarus veritatis precum diſpenſaret, quamvis preces in ſe veræ eſſent, non valeret diſpenſatio: ut in diſpenſatione fori conſcientiæ probavimus diſp. præced. n. 26.

17 Quinta clauſula relata n. 1. eſt, *Conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque non obſtantibus.* Circa quam ea eſt difficultas, qualiter hæc derogatio obſtantium generalis ſatis ſit ad valorem hujus diſpenſationis conceſſæ circa gradus conſanguinitatis, vel affinitatis interdicto *cap. Non debet, de conſanguin. & affinit.* Ratio dubitandi eſt, quòd ea prohibitio ſit à Concilio generali indicta: nec in hac clauſula ſit ulla mentio Concilii generalis. Cùm tamen conſtet per clauſulam nullam generalem derogari decreto Concilii, ſed opus eſſe ſpecifica ejus mentione, (ut probavimus lib. 3. diſp. 26. num. 7.) At dicendum eſt abſque dubio hoc non obſtare valori diſpenſationis, ſed per eam clauſulam derogari decreto Concilii generalis, relato *dict. cap. Non debet.* Quippè ea regula, ut deſideretur ſpecifica Concilii mentio, quo ei derogatum cenſeatur, fallit, quando Pontifex diſpenſat in ſpeciali, & certo caſu contra Concilii generalis prohibitionem: ut optimè relato Felino docet *Lozan. de matrim. Regis Angl. dub. 16. num. unic.* Et ratio eſt, quia cùm clauſula generalis prædicta nequeat vera reddi niſi in eo ſolo caſu contra Concilii prohibitionem, debet hæc generica derogatio reputari pro ſpecifica, & expreſſa *l. 2.* ubi *Jaſon* multa cumulat, *ff. de liber. & poſthum.* aliàs diſpenſatio hæc nullius foret momenti.

Sexta clauſula eſt, *Ut matrimonium inter ſe publicè, ſervata forma Concilii Tridentini, contrahere valeant, diſpenſa.* Circa quam clauſulam adverte 1. non continere diſpenſationem omnino conſummatam, ſed mandatum diſpenſandi, ac proinde matrimonium non valiturum, ſi ineatur, antequam officialis, cui hæ literæ diriguntur, diſpenſet; ut dixi diſp. 30. n. 11. 18

Secundò adverte, cùm matrimonium hoc nondum initum ſit, ſervandam in eo non ſolam ſubſtantialem formam *Tridentini ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* quæ eſt, ut celebretur coram parocho, & duplici teſte: ſed etiam accidentalem ibi ſtatutam, nimirum, ut denunciationes præmittantur; quia nulla eſt ratio, cur in hoc præmittendæ non ſint, ſicut in aliis matrimoniis abſque diſpenſatione initis præmittuntur; nam ultra impedimentum in literis expreſſum poſſet aliud quoque ſaltem impediens adeſſe. Nec tamen per hanc clauſulam tollitur ordinario facultas diſpenſandi ex juſta cauſa in illis denunciationibus; quia forma in eo Tridentini decreto ſtatuta eſt, ut præmittantur, niſi ordinarius diſpenſarit. At ſi officialis diſpenſaret in eo impedimento juxta hujus clauſulæ tenorem, ut ſervata forma Tridentini illi contraherent: immò explicando, ut præmiſſis denunciationibus, ſi eis omiſſis contraherent coram parocho, & duplici teſte, valeret utique matrim. quia cùm ea forma jure Trident. inſit, etſi non explicaretur, nec explicetur alio modo ſpeciali, quàm ineſt, non inducit formam, & conditionem (ut probavimus lib. 3. diſp. 33. n. 3.) Præterea licèt importaret conditionem, cùm petatur tanquam forma in Tridentino expreſſa, non aliter accipienda eſt, quàm ibi exprimitur. At in Tridentino petitur denunciationes præmitti tanquam formam accidentariam, cujus omiſſio ſubjacet culpæ lethali, non tamen irritat matrimonium. 19

Immò quando conceditur diſpenſatio in foro externo ut matrim. prius publicè, ac præmiſſis denunciationibus initum cum impedimento dirimenti, iterum ineatur: ſicut iterum coram parocho, & teſtibus ineundum, ſic etiam ſunt iterum præmittendæ denunciationes, quòd prius matrim. perinde ſit, ac ſi initum non fuerit. Quod tamen limitarem, niſi paulò ante in priori matrimonio invalido præmiſſæ eſſent; nam moraliter tunc præmitti cenſentur, cùm ad hoc ſolùm præmittantur, ut impedimentum, ſi quod ſit, detegatur: qui finis ex paulò ante præmiſſis obtinetur. Secus verò ſi multum temporis ſpatium tranſiiſſet; ſicut etiam quando nullum eſſet initum matrimonium, ſi ut iniretur præmitterentur denunciationes, & multo temporis ſpatio differretur matrimonium, crederem aliàs denunciationes neceſſarias fore, quòd poſſet poſt priores factas ortum eſſe aliquod impedimentum. Atque ita prioribus tamdiu præmiſſis non ſatisfieret intentioni Eccleſiæ ſtatuentis eas præmitti. Quòd ſi quæras, quodnam cenſendum ſit longum tempus? Reſpondeo id arbitrio prudentis relinqui attenta contrahentium conditione, eo ſolo ſpectato, ut illa attenta non ſit moraliter periculum novi impedimenti dirimentis, aut impedientis orti à tempore priorum denunciationum. Et rariſſimè trimeſtre reputarem longum tempus. 20

An verò præmiſſis in priori matrim. irrito benedictionibus nuptialibus ſint in hoc poſteriori publicè contracto iterandæ? dixi lib. præced. diſp. 81. n. 25. & 26. 21

Septima clauſula relata n. 1. eſt, *Dummodo propter hoc ipſa M. rapta non fuerit.* De cujus clauſulæ intellectu ſatis diximus diſp. 25. n. 17. & duplici ſequenti. 22

Octava clauſula eſt, *Prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando.* Quamvis hæc clauſula non adderetur, proles eſſet legitima quoad omnia in utroque foro: utpotè habita in matrimonio cum legitima pro utroque foro diſpenſatione contracto. Quando autem proles legitimaretur ante id matrim. ſuſcepta, vel ex alio irrito, nunc autem inſtaurato pro utroque foro, conſtat ex dictis diſp. tota 7. & diſp. præced. num. 47. & ſeq. Ex quibus locis conſtat, ſi nullo inito matrimonio legitimetur, fore tantùm quoad ſpiritualia legitimam in utroque foro: niſi eſſet in locis juriſdictionis temporalis Pontificis, atque is explicaret legitimare ſe quoad temporalia quoque. Si verò ſuſcepta ſit ex matrimonio irrito mala fide utriuſque contracto, legitimatio erit, quoad ſola ſpiritualia in utroque foro, niſi Pontifex diſpenſaret in ipſa matrimonii radice: aut eſſet in locis ſuæ temporalis juriſdictionis, & exprimeret ſe velle etiam, quoad temporalia legitimare. In quibus caſibus legitimatio erit, quoad omnia. Si verò alter parens in bona fide fuit, quamvis Pontifex non legitimaret, erit proles, quoad omnia in utroque foro legitima, & quoad utrunque parentem: at parens, qui in mala fide fuit, non gaudebit jure legitimi parentis. 23

Nona clauſula eſt num. 2. relata, quæ apponitur in diſpenſationibus abſque cauſa conceſſis. *Ipſi ex certis rationalibus cauſis eorum animum moventibus cupiunt invicem matrimonialiter copulari.* Circa quam dubitatur, an ordinarius debeat petere eam verificari. Pars affirmans videtur ſuaderi ex iis, quæ ſtatim adjunguntur. *Diſcretioni tuæ mandamus, ut te de præmiſſis diligenter* 24

infor-

Digitized by Google

informes, & ſi per informationem preces veritate niſi reperreris, &c. At dicendum eſt, eas rationabiles cauſas, quibus illi ducuntur, oequaquam eſſe probandas: nec judicem aliquid, vel ab impetrantibus diſpenſationem, vel ab aliis circa eas debere inquirere. Ducor quia qooties princeps profitetur ſe gratiam largiri ob ſervitia ſibi impenſa, vel ea certis cauſis, non declarando in ſpecie, quæ illa ſint, ſunt verba generalia oon ut probentur appoſita; ſed potius ad qnodam honeſtatis ſpecimine induendam gratiam, ut optimè docent *Oldradus conſil. 5. ſi. Staphilaus de lit. gratia, tit. de vi & effectu clauſularum, in prin. n. 6. Rebuffus praxi benef. tit. de clauſulis mandatorum n.* 6. Et colligitur apertè ex textu *l. Quod vendyter. 39. ff. de dolo malo, l. Sciendum 19. in t. reſponſo ff. de adilitio edicto.* Nec obſtat clauſula ſuperaddita, *De præmiſſis ea deligenter informes.* Quia ea refertur ad impedimentum, quod allegatur, in quo diſpenſandum eſt, & non ad omnia præmiſſa. Et quamvis generaliter apponatur eodem modo, quo in diſpenſationibus ea certa cauſa conceſſis: id tamen eſt ex Notariorum ſtylo, & oon ut æquè in utraque diſpenſatione ad omoia præmiſſa referatur. Cujus ſignum eſt, quod quando Pontifex vult cauſas verificari, eas in ſpecie narrat: atque fruſtra ſine cauſa concederetur, ſi eæ cauſæ generales eſſent verificandæ.

25 Ultima clauſula relata num. 3. continet contrabentium qualitatem, dum allegant ſe eſſe nobiles, aut ea oobili genere natos, aut ex ſui oppidi principalioribus. De cujus clauſulæ intellectu diximus diſputatiooe 19. nu. 6. Circa quam dubitatur, an probanda ſit hæc cauſa? Et probanda videtur ea doctrina *Chaſſanei in conſuetud. Burgundiæ, rubrica 1. §. 5. à num. 159. uſque ad* 161. ubi docet licèt in collatione beneficii non irritetur gratia, quod impetrans narrarit falsò ſe oobilem, ſecus tamen eſſe ſi ea cauſa falsò allegata obtinuerit diſpenſationem ad plura beneficia. Quod ad beneficii collatiooem non conferat nobilitas: at confert præbens juſtam diſpenſandi cauſam ad plura. Cùm ergo nobilitas juſtam diſpenſandi cauſam io matrimonio præbeat: (ut probavi diſp. 19. oum. 5. ea in precibus narrata eſt verificanda. Sed dico eam cauſam non eſſe verificandam, quando priori modo nu. 3 relato narratur: ſecus quando poſteriuri modo ibidem citato. Ducor, quod in priori modo ea contraheotium qualitas referatur merè uarrando, & non per modum cauſæ vel conditionis: ut ea ipſo tenore conſtat, ibi: *Ipſi qui ex principalibus citatis exiſtunt.* At quando qualitas narrativè expooitur, & non per modum conditionis, minimè eſt probanda Ut docent *Innoc. cap. finali, ſtatim in princ. de præſumpt. & ibi Felinus n. 33. Bald. l. Neque natales 10 fine, C. de probat. Rebuff. in concordatis*, ubi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verbo, Morum honeſtas, ſtatim in principio.* Adde eam qualitatem non referri tanquam cauſam, ſiquidem poſtea additur: *Et certis rationabilibus cauſis.* Et ea diſpenſatio abſque cauſa conceditur. At in poſteriori modo explicatur qualitas inter cauſas, ex quibus ea diſpenſatio conceditur, & dicitur eam aſſeri à contrabentibus ibi: *Aſſerentes ſe ex principalibus civitatis exiſtere.* At in gratiis Apoſtolicis diſtat multùm, quaodo aliquid narratur in præſatione per verbum imperſonale, dicendo, Ut aſſeritur: vel non per imperſonale, dicendo, Ut aſſeris, vel Ut aſſerunt proponentes, vel Ut ab ipſis aſſeritur. Quia quando per verbum imperſonale ponitur, ea res noo eſt probanda. Secus quando non per verbum imperſonale. Ut bene tradunt *Rebuffus in concordatis*, ubi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verbo, Omnia & ſingula verſ. Nota tamen, Navar. c. Si quando, exceptione 3. num. a. de reſcript. & alios referens Maſtardus de probat. concl.* 888. *nu.* 40. Cùm ergo in hac clauſula ponatur hæc qualitas tanquam aſſerta ab ipſis contrahentibus, eſt verificanda.

DISPUTATIO XXXVI.

Cujus expenſis diſpenſatio impetranda ſit: & qnando à fide matrimonii data reſidens teneatur eas integrè ſolvere?

SUMMARIUM.

Diſpenſatio communi conſenſu etiam tacitè obtenta, an ſit communibus expenſis ſolvenda: ſitque tacitus, quando datam ab altero fidem alter acceptat, n. 1.

Quid, ſi alter ratione legati, aut majoratus, teneatur ad id matrimonium, n. 2.

Quid, ſi altero inſcio impetrata ſit, n. 3.

Reſiliens juſtè abſque alterius culpa, an teneatur illi refundere partem, quam ſolvit, n. 4.

Quid, ſi fidem dederit, cum firmo aut dubio ingrediendi religionem propoſito, n. 5.

Quid, ſi alter alteri culpabilem reſiliendi cauſam præbeat, n. 6.

An is, cujus culpa evenit impedimentum, ne ſponſalia perficiantur; teneatur ſuis expenſis procurare diſpenſationem, n. 7.

An deflorans virginem vel mulierem bonæ famæ, aut eam infamans, ſide matrimonii data, poſſit ingredi religionem, & ſi ingrediatur, teneatur integras diſpenſationis expenſas ſolvere, n. 8.

Quid, quando defloratio fuit ſpontanea, aut precibus levibus, non datu fide matrimonii, at poſtea data eſt, n. 9.

Quid, ſi in hoc caſu pecunia promiſſa ſit, & poſt eu loco pecunia matrimonium, n. 10.

Quid, ſi defloratio fuit vi aut dolo, & poſtea eſt matrimonium promiſſum, num. 11.

An in foro externo is dolus præſumatur, & cogendus ſit deflorator, ne ingrediatur religionem, ſed eam ducat, n. 12.

An ſponſalia probentur teſtibus ſingularibus, n. 13.

De hac re latè egimus lib. 21. diſp. 3. num. 37. & à num. 32. uſque ad 34. Et ideò breviter omnia ibi dicta ſummatim complectar, remittens latius videnda ad eum locum: addamque aliqua ibi non tractata. I. Concluſio ſit. Quando communi conſenſu impetrata eſt diſpenſatio, etſi de expenſis nil conventum ſit, expenſis utriuſque æqualibus ſolvenda eſt. Ratio eſt clara. Quod negotium ſit commune. Intelligo autem communem conſenſum, non tantùm expreſſum, ſed etiam tacitum. Ut ſi quis promittat conſanguineæ matrimonium, eo ipſo quòd illa acceptat, convenitur tacitè de diſpenſatione impetranda, ut pote quæ ad illius eaequutionem neceſſaria eſt. Et ideò communes debere eſſe expenſas, defendimus l 5. diſp. 5. num. 37. 1

Hinc tamen excipiendum eſt, niſi alter ratione alicujus legati, vel ſucceſſionis in majoratum, gravatus ſit ad id matrimonium. Ut ſi legatarius, vel majoratus ſucceſſor ea conditione inſtitutus ſit, ut conſanguineam aliquam ducat: tunc enim totas diſpenſationis expenſas facere tenetur. Quippe eo ipſo quòd aliquid exequendum gravatus eſt, cenſetur eo ipſo gravatus ad omnia illa, quę ad exequutionem deſiderantur. Et ſic probavimus lib. 5. diſp. 5. n. 21. 2

II. Concluſio. Si non communi conſenſu expreſſo, nec tacito, fuit impetrata diſpenſatio, ſed alteruter deſiderans perſonæ conſanguioeæ matrimonium, ipſa inconſulta impetravit, ſoli impetranti integras expenſas ſolvere incumbit. Ut diai lib. 5. diſp. 5. n. 33. Quia cùm alter ejus matrimonii ioſcius fuerit, nec tacitè nec expreſsè ad expenſarum partem ſe aſtringit. Et quamvis matrimonium poſtea initum cedat in utriuſque utilitatem, cùm pars inſcia nil pepigerit, poteſt abſque onere ullarum expenſarum, beneficio in ſe ab impetrante diſpenſationem collato uti. Quod tamen iutelligerem, ſi tempore quo conventum eſt de matrimonio, norat alter diſpenſationem impetratam. Si eoim id ignorabat, teoebitur ad eapenſarum partem. Quia cùm diſpenſationem in commune utriuſque boonum neceſſariam eſſe noſſet, nec impetratam ſciret, tacitè ſe obligavit ad expenſarum partem: & per accidens eſt, ut impetrata jam ſit. 3

III. Concluſio. Quando alter juſtè reſilit à fidu matrimonii data abſque alterius culpa, non tenetur illi partem expenſarum, quam ſolvit reficere, ſed utriuſque eſt ſuam partem ſolvere. Ut reſiliat amplectendo opinionem probabilem dicentem hanc promiſſionem non obligare, vel tranſeundo ad religionem, vel quod alter in deformitatem notabilem inciderit. Hanc amplexus ſum lib. 5. diſp. 5. n. 33. tanquam probabiliorem, contra aliam ſent. ibi nu. 32. relatam. 4

IV. Concluſio. Si alter doloſè contraaerit, quia nimirum habebat animum reſiliendi etiam licitè, ut ingrediendo religioonem ſive ante initum matrimonium, ſive ante illius conſummationem, tenetur alteri partem expenſatum, quam ſolvit, refundere. Ratio, quia licèt jus babeat ingrediendi religionem, at non habuit jus decipiendi alterum, efficiendo ut inanes expenſas faciat, niſi animum habeat ſervandi altetum indemnem. Et idem crederem, quando dubius eſſet tempore contractus, an ingreſſurus eſſet poſtea religionem. Et ratio eſt, quia tunc cootractus non eſt æqualis. Cum alter firmum ſtandi promiſſis animum babeat, hic autem aocipitem. Et ſi alter ejus dubii conſcius eſſet, nullatenus ſe ad expenſas obligaret, ſed ea lege pactum iniret, ut in reſilientem integrarum expenſarum onus reiiceretur. 5

V. Concluſio. Si alter culpabilem alteri reſiliendi cauſam præbeat, ita ut reſiliens nequeat abſque damno proprio, & dedecore id matrimonium inire, tenetur qui in culpa fuit, integras expenſas ſolvere. Ut ſi ſponſa fornicetur. Quia culpa ſua cogit alterum reſilire. Quod probavi eodem lib. 5. diſp. 5. nu. 34. ubi ſecus eſſe dixi, quando ſponſus fornicando præberet juſtam reſiliendi anſam, ſponſæ, & ipſa reſiliret. Quia etſi juſtè, liberè tamen reſilit, utpote, quæ nullam hooris, alteriuſve rei jacturam facit illi nubens. 6

VI. Concluſio. Is cujus culpa evenit impedimentum, ne ſponſalia perficiantur, in caſu, in quo tenetur procurare diſpenſationem, quam explicui lib. 1. diſp. 56. nu. 4. tenetur ſuis expenſis illam impetrare. Quia in culpa illius impedimenti fuit. 7

Sed difficultas eſt, qnando vir, qui virginem defloravit, ingreditur poſtea religionem. Hæc pendet ex cognitione, quando culpæ rribuendus ſit hic ingreſſus: tunc enim conſtat hunc teneri integras diſpenſationis eapenſas ſolvere, utpote, qui non eſt uſus jure ſuo. Secus quando culpa vacat, jnxta dicta num. 4. Et ita declarando quando culpa vacet, manebit ſubinde expoſitum, quando non teneatur partem expenſarum reſtituere à fœmioa ſolutam. Quod in quadruplici caſu poteſt tractari. Primus eſt, quando fidem dans defloravit virginem ſub ea ſpe, vel molierem bonæ famæ cognovit, vel ita erga eam ſe habuit, ut notabilem illa famæ jacturam patiatur ipſo ingre- 8

diente religionem. Et de hoc caſu ſatis egimus l. 1. tota diſp. 44. ubi id eſſe iniuſtum probavimus, licèt ineat matrimonium, & ante conſummationem ingrediatur. Et ita tenebitur reſtituere expenſas.

9 II. Caſus eſt, quando nulla matrimonii fide data, virgo conſentiens deflorata eſt, aut precibus non inducentibus reſtituendi obligationem: & poſtea deflorator matrimonium illi promiſit. Et in hoc caſu exiſtimo eum in foro conſcientiæ poſſe ingredi religionem, & ſic non teneri ad partem expenſarum reſtituendam (quid autem ſit in foro externo dicemus n. 12.) Ducor, quod cùm nullatenus ad id matrim. teneretur, ſed ea obligatio ex mera liberalitate proceſſerit, quamvis ſumpta anſa ex præcedenti delicto, quod nullam injuriæ rationem habeat in ſe inhibitam, nec ad reſtituendum aliquid obligabat, includit tacitam conditionem, niſi tranſitus ad religionem placuerit. Et ſibi imputet fœmina damnum honoris, quod patitur: id enim non ex ingreſſu alterius in religionem, ſed ex defloratione, cui volens conſenſit, naſcitur.

10 III. Caſus eſt. Quando defloratio fuit ſpontanea, nec data matrimonii fide, ſed ſola aliqua ſumma pecuniaria promiſſa, at poſtea deflorator matrimonium promiſit loco illius ſummæ pecuniariæ. Et in hoc idem dico quod in præcedenti caſu dixi. Quia ad matrimonium nulla prorſus obligatio præceſſit, nec defloratio injurioſa fuit, illique ſatisfit ſola pecunia promiſſa. Matrimonii autem promiſſio loco illius facta retinet implicitam conditionem, quam ſuapte natura habet, niſi promittens ad religionem tranſeat. Quare ſatisfaciet hic ad religionem tranſiens reddens pecuniam prius promiſſam, & ſolam expenſarum partem, quam ſolvere tenebatur. Quod ſi ſolvendo non fuerit, & ſpes fuerit fore ſolvendo, ſi in ſeculo aliquantulum demoretur, tenebitur demorari donec ſolvat, inſtar aliorum rei pecuniariæ debitorum. Nec obſtat hanc obligationem matrimonii, tanquam ſubrogatam obligationi pecuniæ, debere ejus naturam ſapere. Quia ſapit ad hunc ſenſum, quia ſicut pecunia illa debebatur, ita & executio ejus promiſſionis: non tamen eodem modo. Quia illi non ineſt jura conditio, niſi tranſitus ad religionem placeat; quæ tamen ineſt huic.

11 Ultimus caſus eſt, quando defloratio fuit injurioſa, nempe violentia, aut precibus violentiæ æquipollentibus, aut dolo, & poſtea deflorans, ut ei injuriæ ſatisfaciat promiſit ei fœminæ matrimonium. Et in hoc eventu exiſtimo ſi ſua ſponte & non metu coactus id promiſit, non poſſe illum tuta conſcientia ad religionem tranſire, etiamſi matrimonium ineat, & ante conſummationem tranſire velit: & ita ſi de facto profiteatur, tenebitur ad totas diſpenſationis expenſas. Sicut dixi in 1. caſu relato num. 8. Ducor, quod cùm hic ex vi injurioſæ deflorationis teneretur vel eam fœminam ducere, aut ejus dotem augere: juxta *cap. 1. de adult.* & poteſt latè videri in *Gutierr. quæſt. canon. lib. 1. c. 37. à num. 7.* Ea matrimonii promiſſio nequit dici liberalis, ſed verè ſatisfaciens injuriæ violationis, & ex vi illius debita, quamvis non determinatè, ſed ſub disjunctione. Quare cum deflorans promittit poſtea fœminæ acceptanti matrimonium, non imponit ſibi novam omnino obligationem, ſed disjunctivam determinat ad alteram illius partem. Ergo contra hanc obligationem quam ſibi voluntariè elegit imponendam, ut ſatisfaceret graviſſimæ injuriæ, non poterit ad religionem tranſire cum damno fœminæ, quæ jure optimo poteſt quamcunque aliam injuriæ ſatisfactionem reſpuere. Et confirmatur, quia cùm in hoc caſu magis injurioſa fuerit violatio, utpote violenta, quam dum ſua ſponte fœmina conſenſit promiſſo ſibi matrimonio, & eadem promiſſio ſit jam facta, ſicut non poteſt reſilire tranſiens ad religionem, quando fœmina ſponte conſenſit præcedenti ea promiſſione, ratione injuriæ fœminæ: ita ratione majoris injuriæ ex violatione coacta illatæ id non poterit, quando promiſſio matrimonii in illius ſatisfactionem ſubſecuta eſt. Id enim quod ſemel placuit, nequit amplius in gravem fœminæ injuriam diſplicere. Dixi, quando ſua ſponte, & non metu coactus promiſit. Quia cum ſecluſa ea promiſſione non teneretur ad matrimonium, & ſic non haberet impedimentum ad licitum religionis ingreſſum; nec ea promiſſio impediet. Quia ob coactionis injuriam minimè obligat. Et quamvis in foro externo non juvaret, niſi metus in virum conſtantem caderet: at in foro conſcientiæ ſufficeret metus levis, ne obligetur ea (ut probavimus lib. 4. diſp. 9. num. 4.) Dixi etiam quando fuit defloratio virginis. Quia ſi viduam honeſtam aut aliam non virginem ſic violenter abſque matrimonii fide cognoviſſet, licet poſtea permitteret illi matrimonium in ſatisfactionem, poſſet ingredi religionem, & alio modo ſatisfacere injuriæ illatæ. Quod cùm nullo modo teneatur ad matrimonium (in virginis enim deflorationem id ſpecialiter ſtatutum eſt *cap. 1. de adult.* ut ad id vel ad dotem teneatur deflorator, ratione gravioris injuriæ) quàm ſi vi cognoſcatur, quæ non erat virgo, ea promiſſio ſit omnino voluntaria, & ſic habet imbibitam tacitam conditionem, niſi tranſitus ad religionem placuerit.

12 Hinc deducitur, eum, qui virginem defloravit etiam conſentientem, & poſt defloratam dedit fidem matrimonii etſi in foro conſcientiæ poſſit ad religionem tranſire, (ut num. 9. diximus) in foro externo compellendum eſſet ne tranſeat, ſed defloratam ducat: niſi ipſe probet eam non fuiſſe virginem, aut ſponte conſenſiſſe. Ratio eſt, quia quando dolo aut vi deflorat, eſt ad hoc compellendus (ut nu. præcedenti diximus.) At quantumcunque ipſe alleget eam non fuiſſe virginem, aut conſenſiſſe, ei non creditur, niſi legitimè probet: ſed præſumitur in foro externo ea virgo, & ſeducta. Ut ex *l. 1. ad ſ. c. de rapta virg.* probant *Abb. c. 1. n. 2. de adult. & ibi Anan. n. 2. Navar. ſum. c. 16. n. 16. Anton. Gomez l. 70. Tauri nu.* 10. *Gutierrez* dicens eſſe omnium, *quæſt. canon. lib. 1. c. 37. n. 12.* Ergo in foro externo deflorator non probans contrarium, ſuccumbet, & compellitur ut relicta religione eam ducat. Temperarem tamen, niſi inter deflorantem & virginem eſſet aliquod impedimentum ad matrimonium, ut ſi eſſent conſanguinei. Tunc enim promiſſio illa fuit omnino voluntaria, quamvis illa per injuriam deflorata eſſet. Quia textus *cap. 1. de adult.* obligans ad ducendam fœminam dolo defloratam, non loquitur in hoc eventu. Cùm enim inter hos nequeat matrimonium conſiſtere, non poteſt ad illud obligare. Atque adeò cùm promiſſio fuerit omnino voluntaria, ceſſat ratio tradita num. præcedenti. Et procedunt, quæ num. 9. tradidi, ut poſſit is in utroque foro impleta ea promiſſione, ad religionem tranſire.

13 Hæc autem matrimonii promiſſio, & quæcunque ſponſalia non probantur teſtibus ſingularibus, neque ex iis imperfectis probationibus integra & plena coaleſcit, ut probant *Alex. toto conſil. 143. vol. 2.* & multos allegans contra alios oppoſitum ſentientes. *Ant. Gabr. tom. 3. commun. l. 1. t. de probat. concl. 1. num. 36.*

Digitized by Google

LIBER NONUS.

DE

REDDITIONE DEBITI CONJUGALIS.

Diviſio Libri.

CUM hactenus diſputatum ſit de requiſitis ad conſtituendum matrimonium, & de ſecundis nuptiis: jam de effectu ac obligatione conſurgente ex matrimonio inter ipſos conjuges, nempe mutua debiti conjugalis redditione ac cohabitatione differendum eſt, de qua præſens liber diſputat. Hic autem ordo ſervandus eſt. Primò diſſeretur, an actus conjugalis ex ſe ſit licitus & obligatorius. Deinde de obligatione ad cohabitandum. Poſtmodum, quia actus quicunque bonus poteſt ex circumſtantiis vitiari, diſputabitur de circumſtantiis, ex quibus reddatur actus conjugalis vitioſus, nec teneatur conjux exactus ad debiti redditionem. Tandem de tactibus, cæteriſque libidinoſis delectationibus inter conjuges ſponſoſque de futuro: & hujus occaſione etiam inter ſolutos.

DISPUTATIO I.

An actus conjugalis ſit ex genere ſuo bonus ac meritorius, ſi in gratia exerceatur?

SUMMARIUM.

Refertur ſententia dicens nunquam exerceri ſine peccato, n. 1.
Impugnatur hæc ſententia, & proponuntur remiſſivè bona excuſantia matrimonium, n. 2.
Actus conjugalis exercitus in gratia eſt meritorius: & an in ipſo conferatur gratia ex opere operato, n. 3.
Solvuntur argumenta: & explicatur cap. Vir cum propria, 33. quæſt. 4. num. 4.

1 PRÆTER nonnullos hæreticos, qui nuptias illicitas eſſe teſtati ſunt: quos latè confutat *Bellarminus l. 1. de matrimonio à c. 1. uſque ad 5.* non deſunt ex Doctoribus catholicis, qui doceant actum conjugalem non poſſe abſque culpa ſaltem veniali exerceri, quos tacito nomine refert. *D. Bonav. 4. diſt. 31. a. 2. qu. 2.* & ejuſdem ſententiæ fuit *Hugo c. Vir cum propria* 33. qu. 4. Ducuntur primo auctoritate *D. Gregorii, reſponſ. 10. ad interrogationes D. Aug.* & refertur *eo cap. Vir cum propria*, ibi: *Vir cum propria conjuge dormiens, niſi lotus aqua, intrare Eccleſiam non debet: ſed neque lotus intrare ſtatim debet.* Nemo enim culpæ immunis ab Eccleſiæ ingreſſu arceri debet. Secundò, auctoritate *Origenis hom. 6. in Num.* ubi negat in coitu unquam Spiritum ſanctum adeſſe. Tertiò, quia *Siricius Pontifex epiſt. ad Himerium Tarraconenſ.* verba illa Rom. 8. *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*, ad eos, qui matrimonio copulantur, accommodat. Quartò, quia in actu matrimonii intervenit turpitudo, & immundities: ut ex *illo 1. Reg. 21. Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus*, probat *D. Hieron. lib. 1. in Jovinian.* & conſtat ex illo *Apoc. 21. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt.* Quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo perit virginitas, quam per actum matrimonii violari dubitat nemo. Quintò, quia utens actu conjugali poſtponit bonum rationis, cujus actu tunc ſua ſponte ſe privat aliis bonis inferioribus: quod ſanè perverſio quædam eſt debiti ordinis, ac proinde culpa. Sicut accideret in præferente bona fortunæ honori ac vitæ. Tandem, quia in actu conjugali invenitur effrenata delectatio appetitus ſenſitivi: quod teſtatur verecundia ipſa, quam, natura dictante, homo patitur in actu venereo.

2 Cæterùm veritas catholica eſt, actum conjugalem eſſe ex ſe licitum, poſſeque abſque omni culpa exerceri. Quod conſtat primò, quia cum res, cujus per ſe uſus eſt malus, iniqua ſit, ſi actus conjugalis, qui eſt per ſe matrimonii uſus, malus eſſet, neque abſque culpa exerceri poſſet, matrimonium ipſum iniquum eſſet. Quod manifeſta hæreſis eſt: cum ſit inſtitutum à Deo ad generis humani propagationem. Secundò, quia actus conjugalis reddendi debitum eſt actus virtutis juſtitiæ, cum reddatur conjugi debitum ex pacto matrimoniali contractum. Præterea, tam in petente, quàm in reddente, ordinatur ad propagandam ſobolem ad cultum Dei, conſervandamque ſpeciem: ad quod ipſa naturalis ratio inclinat. Inſuper is actus ſacramentali ſanctitate gaudet, ex ſignificatione conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. Et quamvis aliqua detrimenta videatur efferre, ea tamen compenſantur bono fine prolis, ac ſacramenti. Ut latè explicuimus lib. 2. diſp. 29. ferè per totam: ergo actus conjugalis eſt bonus. Tandem, quia Deus optimus maximus protoparentibus noſtris actum conjugalem præcepit, Geneſ. 1. *Creſcite & multiplicamini*: blaſphemum autem eſſet, credere actum de ſe malum præceptum à Deo.

3 Hinc manifeſtè infertur, actum conjugalem in gratia exercitum, debitiſque circumſtantiis veſtitum eſſe meritorium: prout in cæteris bonis actibus juſti contingit. Quod nullus ſanè Theologus negat, nec negari poteſt. Quod ſi roges, an in ipſo actu conjugali conferatur gratia Sacramentalis ex opere operato. Dic conferri quidem ex opere operantis: ut in aliis fructibus bonis: non autem ex opere operato. Cùm non ſit ſacramentum, nec pars ejus neceſſaria. Quare gratia ſacramentalis confertur ex opere operato, dum Sacramentum ipſum matrimonii per verba de præſenti celebratur. Antiquitus autem, cum matrimonia clandeſtina erant valida, dum ſponſalia de futuro tranſibant per copulam in matrimonium, dabatur gratia ex opere operato, in ea priori copula. Quia vicem formæ ſacramentalis gerebat: explicabat enim conſenſum de præſenti. Ita docet *Bellarmin. lib. 1. de matrim. c. 5.* Cui addo, etiam hodie poſſe aliquando perficere matrimonium, quod prius per verba de futuro erat initum. Ut explicuimus lib. 3. diſp. 40. n. 7. & tunc conferre gratiam ex opere operato, tanquam formam perficientem ſacramentum.

4 Ad argumenta num. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, non id dixiſſe D. Gregor. ob culpam aliquam quæ in ipſo matrimonii actu inveniatur, ſed ob decentiam quandam, eò quòd actus ille ineptum quodammodo reddat hominem ad ſpiritualia & ſancta pertractanda. Quod ſanè verbis ſubſequentibus explicuit, ibi: *Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe conjugium: ſed quia ipſa licita admiſtio conjugum ſine voluptate eſſe non poteſt.* Vel 3. dic, id accidere: quia quamvis ſine culpa exerceri poſſit, ea tamen eſt humana fragilitas, ac propenſio ad voluptatem veneream, ut vix culpa venialis in actu deſideretur. Ad 2. dic, Origenis mentem eſſe, non quòd omnino Spiritus ſanctus in eo actu abſit, ſed quòd non adſit ſpeciali quodam auxilio, ſed generali, veluti ad reliqua bona opera juſtorum naturalia. Ad 3. dic, non loqui de nuptiis juſtis, ſed de ſacrilegis celebratis per ſacerdotes, qui voto ſolemni ad continentiam arctantur. Ad 4. reſpondeo, dici immunditiem & coinquinationem, non moralem, quæ culpam conſtituat, ſed naturalem: quia membris turpibus, & pudendis, fœdoque motu exercetur. Ad 5. dic, non eſſe debiti perverſionem, ſi quis leve aliquod detrimentum in bono potiori & altiori ſubeat, ob inferiora bona, ſi tamen ea maximi momenti ſint, quale eſt bonum ſpeciei, quod ex generatione conſequitur. Sicut ob individui conſervationem juſtè intermittuntur ſomni tempore actiones ſuperioris rationis. Ad ultimum dic, illam effrenatam & intenſam appetitus ſenſitivi delectationem eſſe malum pœnæ ex originali labe promanans: minimè autem malum culpæ, quando limites rationis non tranſgreditur.

DISPUTATIO II.

An actus conjugalis, quoad petitionem & redditionem debiti, ſit ſub præcepto?

SUMMARIUM.

*An vir & uxor ſint pares in actu matrimoniali? n.*1.
*An petere debitum obliget aliquando? n.*2, *& ibi nemo tenetur uti jure ſuo, quod pro ſe introductum eſt.*
Reddere tenetur conjux conjugi, ſive expreſsè, ſive tacitè petat, n 3.
*An ſit interpretativa uxoris petitio, quando vir attenta ejus conditione, vel aliunde percipit ipſam concubitum appetere? n.*4.
*An ſit idem dicendum de uxore reſpectu viri? n.*5.
*An ſit debiti redditio, obligetque quando conjux ſentit in altero conjuge etiam non petente, periculum incontinentiæ? ſive ſperet fore ut ipſa copula conjugali ſubveniatur, ſive id dubium ſit? n.*6.
An hæc ſit obligatio ex juſtitia, vel tantum ex charitate? nu. 7. *ubi quid ſi alter conjux non appetat copulam conjugalem.*
*An ſit ex natura matrim. jus petendi debitum, & obligatio reddendi, num.*8,
*An ſit culpa lethalis negare debitum conjugi, n.*9.
*An ſemper conjux animo obligandi petat: vacetque culpa negare conjugi debitum non eo animo petenti, n.*10.
*An ſit parvitas materiæ rarò negare debitum: vel non ſtatim reddere, etiamſi petens patiatur pollutiones involuntarias, vel morbum ex dilatione, n.*11.
*Quando conjux eſt nimius in petendo, an ſit culpa negare? n.*12.
*Quid ſi conjux remiſsè petat, alterque precibus non importunis avertat? num.*13.
*Quid quando conjux rarò & magna cum difficultate reddit? n.*14.
*Quid ſi ex negatione debiti oriantur ſcandala & diſcordiæ, liceat conjux ſe excuſet ratione Euchariſtiam recipiendi? n.*15.
*Quid ſi alter inſtet plurimum, altero ſe excuſante, n.*16.

1 PRIMA concluſio ſit. Conjuges non ſunt æquales in actu conjugali, nec in domeſtica diſpenſatione, ſi de æqualitate quantitatis loquamur, ſunt tamen in utroque pares, loquendo de proportionis æqualitate. Concluſio eſt *D. Th.4.d.*32.*q.*1.*a.*3. *corp.* quem omnes ſequuntur. Conſtat prior pars, quia in actu conjugali vir nobiliores partes agit, eſt enim agens, uxor verò patiens; in diſpenſatione etiam domeſtica vir eſt caput, gubernatque, mulier autem gubernatur. Poſterior etiam pars conſtat; quia ſunt pares in petendo & reddendo debitum, ut conſtat ex 1. *ad Cor.*7. ubi *D. Paulus* æquè dixit, nec virum habere ſui corporis poteſtatem, nec uxorem ſui. Item, quia ſicut tenetur vir in actu conjugali & domeſtica diſpenſatione ad ea, quæ viro propria ſunt, ita uxor ad propria uxoris munia.

2 Secunda concluſio. Petitio debiti propriè loquendo de petitione, nunquam eſt ſub præcepto. Dixi, propriè loquendo de petitione: quia (ut dicam n.6.) aliquando altero conjuge minimè petente tenetur alter ob periculum incontinentiæ prævenire: verùm id non eſt propriè petere, ſed quodammodo reddere. Concluſio eſt *Ricardi 4.d.*32.*art.*1.*q.*2.*& omnium.* Probatur, quia nullus tenetur uti jure ſuo, quod pro ſe tantùm introductum eſt, ſed poteſt illi cedere, *c. Ad apoſtolicam, de reg. c. Si de terra de privil.* ibi: *Cùm liberum ſit unicuique ſuo juri renunciare.* Nec tenetur quiſquam nondum exactus, id debitum creditori offerre, quod ejus naturæ eſt, ut non debeatur niſi exactum: hujuſmodi autem eſt debitum conjugale.

3 Tertia concluſio. Reddere tenetur conjux conjugi, ſive expreſsè, ſive tacitè, ſeu interpretativè petenti. Nil enim refert qualiter voluntas exprimatur, verbis, factiſve, *l. De quibus ff. de legibus.* Concluſio eſt *D. Th.4.d.*32.*q.un.ar.*2.*quæſtiunc.*1. & à nemine negatur. Conſtat, quia reddere unicuique quod ſuum eſt, lex juſtitiæ præcipit, at corpus viri eſt uxoris: & è contrà, teſte *D. Paulo* 1. *ad Cor.*7.

4 Cenſetur autem uxor tacitè & interpretativè petere debitum à viro, dum vir aliquibus ſignis percipit in ea voluntatem petendi, & præ pudore abſtinere à petitione. Cùm enim mulieres verecundæ ſint, nec ſoleant verbis expreſſis petere, ſufficiens ſignum eſt tacitæ petitionis. Ita docent *D. Th.4.d.*32. *qu.un. a.*2. *quæſtiunc.*1. *corpore Ricard. ibi, ar.*1.*q.*2.*corp. & ad* 5 *Majoris* 4.*d.*31.*q. un. concl.*2. *& ibi Supplem. Gabrielis, q.*1.*a.*2 *poſt* 4.*concl & d.*32.*q.un. a.*3.*dub* 2. ubi *Gabriel. Borrillong. q.*1.*art.*3.*dub.*1. *Henricus c. Inquiſitionis, num.*14.*de ſent. excom. Turrecr. c. Sciatis* 33.*q.*4.*art.*2.*nu.*4. *Anchorana*, quem refert & ſequitur *D. Antonin.*3 *p. tit* 1.*c.*40. *§.*7. *Roſella verb. Debitum, n.*5. ubi *Angelus n.*56. *Sylv. qu.*8. *Tabien. verb. Impedimentum, imped.*2.*q.*3. *Armill. verb. Matrimonium n.*55. *Viguer lib. inſt. c.*16.*§.*7.*verſ.*10. *Nav. ſum. c.*16 *hiſpanè num* 25 *latinè nu.*26. *Ledeſm.* 2.*p.*4.*q.*55.*ar.*1.*ad ſi. Ant. Cucus lib.*5.*inſt. major. t.*12. *nu.*25. *Cordub. ſum. q.*136.*punct.*2. *Angles florib.*1.*p. de matr. q.*9. *de obligatione ſolvendi debitum, art.*1.*diffic* 4.*concl.*4. *Palacios* 4.*d.*32.*diſp.*2 *fol.*716. *verſ. Neque onereſus, Bart. à Ledeſ. d* 32. *de matrim. §. Sed jam quod matrim. Petr. de Ledeſm. de matrim. q* 53.*a.*1 *dubiolo* 1. *quod movet poſt* 2. *dubium principale, Lud. Lop* 1.*p. inſtruct. c.*80.*§ Ut autem reliqua.* Immò ſatis eſt hoc ex mulieris nativa conditione noſſe, cùm ſcilicet vir attenta mulieris conditione conjicit fore, ut appetat copulam. Ita *Anchoran, D. Anton. Roſel Sylv. Nav. Ledeſ. Ant. Cucus, Lud. Lop ibid.*

5 Dubitabis forſan, an idem dicendum ſit de uxore erga virum? Cùm enim quoad petitionem & redditionem debiti pares ſint, qua ratione dicitur teneri virum reddere uxori in prædicto caſu, & eam eſſe tacitam petitionem uxoris: cenſendum erit idem de uxore reſpectu viri. Sed dic regulariter licitum eſſe uxori expectare petitionem expreſſam viri: non quia non pares ſint, ſed quia cum viros minimè pudeat verbis expreſſis debitum exigere, dum id appetunt, meritò ac jure optimo poteſt mulier præſumere, ſibique perſuadere viros expreſsè non petentes, nequaquam velle, & ſigna illa quæ in mulieribus, natura verecundis, tacitam & interpretativam voluntatem indicant, in ipſis viris minimè indicare. Ita docent *Sotus* 3. *d.*32. *qu. un. art* 2. *verſ At verò duplex, Palacios aad d.*32 *diſp.*1. *fol.*703. *verſ. Scito tamen.* & non eſſe ſimile in uxore docent etiam *Aſtenſis ſum. p.*2. *lib* 8. *tit.*10. *art.*1. *q.*6. *Joan. de Friburgo ſumm. confeſſ. lib* 4. *tit.*2. *q.* 40. Idemque clarè ſignificant *D. Th.*4.*d.*32.*q.un.a.*3.*ad* 2. *& ibi Palud. q.*1.*a.*1.*num.*4. *Henr. cap. Inquiſitionis, num.*14. *de ſentent. excommun. Sylv. verb. Debitum, q* 8. *Tabiena matrimonium* 3. *quæſt.* 4. *§.* 5. ubi ajunt ratione erubeſcentiæ, quæ communiter invenitur in fœminis, non autem in viris, non ita teneri uxorem reddere viro expreſsè petenti, ſicut è contra. Si tamen daretur idem pudor exigendi debitum aut timor in viro, idem prorſus dicendum eſſet, nempe teneri uxorem ipſi reddere quando noſſet ejus voluntatem petendi, & præ pudore, aut ob puſillanimitatem, aut ob inſignem uxoris auctoritatem, aut aſperam conditionem, minimè petere. Quia eadem militat ratio, cum ſint conjuges in actus conjugalis obligatione pares. Quòd non obſcurè indicant omnes auctores citati, qui ferè omnes docent, non abſolutè non teneri uxorem reddere debitum viro interpretativè petenti, ſed non ita teneri, ſicut virum uxori: & qui abſolutè docent non teneri, eo fundamento innituntur, quòd is pudor exigendi non ſit in viris: quare contrarium dicerent exiſtente eodem pudore. Et ita in propriis terminis docent *D. Antonin.*3.*p. tit.*1.*c.*20.*§.*7. *Sylveſt. matrim.*7.*q* 4 *dicto* 10. *Navar. ſum. cap.*16 *hiſpan. n.*25. *latinè num* 26. *Manuel.* 1. *tom. ſumm. in* 5. *edit. cap.*243. *num.*8. *Lud. Lopez* 1.*p. inſtruct. c.* 80. *§. Ad ipſum.* Quia tamen hoc rariſſimè accidet, regulariter non tenetur uxor reddere viro non expreſsè petenti, niſi evidenter ipſi conſtaret de prædicto timore, ac pudore viri ad debitum exigendum.

Adde dictis, tempus quo tenetur alteruter conjux alteutri reddere debitum, non tantum eſſe, quando exigitur, ſed etiam quando ex aliquibus ſignis in ipſo conjicit incontinentiæ periculum. Probatur primò, quia hoc eſt reddere moraliter, quamvis metaphyſicè ſit petere: ſicut dum aliquis inimicum, qui habet ipſum incluſum ad eum occidendum, prævenit ipſum interficiens, metaphyſicè eſt aggreſſio, moraliter autem defenſio. Secundò, quia matrimonium poſt naturæ lapſum inſtitutum eſt in concupiſcentiæ remedium: ergo ubi alter hoc remedio indiget, licet non petat, tenetur conjux alter offerre: ſicut medicus ægroto, cui medetur, tenetur adhibere medicinam quam ei ſalubrem fore ſperat, quamvis non petat. Tertiò, quia ad bonum fidei ſpectat non tantùm reddere debitum, ſed etiam abſtinere ab alio concubitu: ergo ubi periculum eſt incontinentiæ in altero, ad fidelitatem quam ſibi mutuò conjuges debent, pertinet ſubvenire petendo debitum, ut vel ſic ardor & illa prava libido, impellens illum ad illicitam venerem, frigeſcat. Tandem quia quicunque proximus tenetur lege ſaltem charitatis opem ferre proximo, periculo ruinæ ſpiritualis expoſito, ſi commodè poteſt: nedum ipſimet conjuges, qui tam arcto amoris & amicitiæ vinculo aſtricti ſunt, tenebuntur ſibi mutuò ſubvenire, dum patiuntur idem periculum, cum commodè poſſint offerendo debitum conjugale. Ita tenent *D. Thom.*4.*d.*32.*quæſt. un. art.*2.*quæſtiunc.*1.*ad.*1. *Præpoſitus cap. Rurſus, num.*6. *inst. qui clerici, vel voventes. Supplementum Gabrielis* 4.*d.*31.*qu. un. art.*2.*poſt.*4.*concluſ. & d.*32.*q. un. art.*3.*dub.*2. *Aſtenſis ſumm.*2.*part. lib.*8.*tit* 10.*art.*1.*quæſt.*5. *Turrecrem. cap. Sciatis* 33. *quæſt.*4.*a.*2.*ad* 5. *Adrianus* 4. *materia de Euchariſtia, qu. Reſtat. jam videre, an propter immunditiam, in ſolutione ad* 2. *rationem, Sotus* 4.*d.*31.*qu. un. art.*4.*concluſ.*1.*fine: & d.*32.*quæſt. un. art.*2. *paulò poſt principium. Petrus de Soto lect.*14.*de matrim. ad finem. Angles florib.*1. *part. de matrim. quæſt.*6. *de obligatione ſolvendi debitum, art.*2. *diffic.* 4.*concl.*4. *Margarita confeſſorum* 6. *præcepto, fol.*88. *Vivaldus candelabro* 1 *part. de matrim. num.*257. *Palacios* 3.*d.*32.*diſp.*5. *fol.*703. *verſ. Scito tamen. & fol.*707. *verſ. Secundum eſt, & diſp.*2. *fol.*716. *Verumtamen caſus, Enriquez lib.*11. *de matrim. c.*15. *num.*9. *& lib.*12. *cap.*2. *num.*9. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.*49. *art.*5. *dub.*2. *concluſ.*2. Et omnes hi Doctores manifeſtè loquuntur, quamvis conjux incontinentiæ periculo expoſitus, nullo ſine petat: tunc enim quamvis nullum eſſet incontinentiæ periculum, teneretur alter reddere, atque ita nil tribuerent huic periculo. Quod expreſsè dixerunt *Sotus* 4. *d.*31. *qu. un. art.*4. *concl.*1. *fine, & Palac.*4.*d* 32. *diſp.*1. *fol.*703. *verſ. Scito tamen*, dicentes non opus eſſe in eo periculo virum formaliter petere, ſed ſatis eſſe ſi uxor periculum ejus norit. Tunc enim interpretari debet illum exigere. Et adverte in hoc eventu, eodem modo loqui Sotum, & Palacios de viro reſpectu uxoris, ac de uxore reſpectu viri: licet ſecluſo incontinentiæ periculo, diverſum ſit, quando vir non expreſsè petit, ut dixi num. præcedenti. Et meritò in hoc caſu idem ſentiendum eſt. Quia hæc obligatio reddendi non conſurgit ex ſigno aliquo, quo tacitè ſignificetur petitio, non aliter expreſſo propter erubeſcentiam: tunc enim cùm ſimilis erubeſcentia non ſit in viro, ac eſt in mulieribus, diverſum in illis cenſendum eſt:

eſt : ſed oritur ea periculo incontinentiæ, cui alter conjux ob matrimonii fidem & inſtitutionem, tenetur occurrere offerendo debitum conjugale : id autem periculum æquale eſt in utroque conjuge. Id tamen libenter fatebor, uxorem verecundam, quam valde puderet, dedeceretque expreſſè petere, non teneri in hoc eventu ad id, ſed ſolis ſignis, quibus uxores petere ſolent, uti, & ſe viris offerre. Intellige autem teneri conjuges ſibi mutuò reddere exiſtente hoc incontinentiæ periculo, ubi ſpes eſſet forè, ut tali copula ceſſaret periculum. Cùm enim obligatio hæc non conſurgat ex vera alterius conjugis petitione, ſed ex interpretativa & præſumpta, quæ vult ſibi mederi, matrimonio in concupiſcentiæ remedium inſtituto, & ex obligatione debita ratione fidei matrimonii ad præſervandum alterum à ruina carnis, ubi ſpes abeſſet ceſſationis ejus ruinæ, & vitationis periculi, ceſſaret utique talis obligatio. Atque ita *Palacios 4.d.32 diſp.1.f.707.colum.2. verſ. Secundum eſt. Angles, & Petrus de Lede: proximè citati* eaplicarunt hanc obligationem tunc conſurgere, quando conjux petens probabiliter crederet fore, ut petendo vitaret in altero periculum incontinentiæ. In dubio autem an proderit, necne, credo eandem petendi adeſſe obligationem. Quia quamvis ſub judice ſit, an præceptum correctionis fraternæ obliget, ubi dubia eſt ſpes Emendæ : at in hoc eventu non ſolum obligat lex charitatis, à qua præceptum correctionis originem ducit : ſed aliqualiter lex etiam juſtitiæ, ut dicemus n. ſeq. Præterea, quia hæc petitio nullatenus nocere poteſt, & prodeſt plurimum, quia ardorem libidinis ſaltem temperat, ſi non prorſus extinguat.

7 Utrum autem obligatio ſit reddendi debitum conjugi, quando nec verbis nec ſignis petit, ſed incontinentiæ periculum patitur, cui copula conjugali ſubvenietur, non facile eſt judicare. Et quidem rationes adductæ n. præcedenti obligationem hanc eſſe juſtitiæ manifeſtè perſuadent : ſunt enim ex ipſa matrimonii inſtitutione petitæ, probantque eam verè eſſe redditionem : atque ita *Petrus de Soto ibi citatus* dicit eſſe veram redditionem debiti. Præterea, quia omnes fatentur licitum eſſe acceſſum ad conjugem gratia vitandi adulterii in illo : cum tamen multi negent licere ad vitandum in ſeipſo : ducunturque eo quòd ad vitandum in altero adulterium ſit actus juſtitiæ & quædam redditio. Ut dicemus hoc lib. diſp.9. num.1. Tandem, quia voto caſtitatis conjux aſtrictus quamvis petere minimè poſſit, at id poteſt ubi in altero conjuge ſentit incontinentiæ periculum : ut dicemus hoc lib. diſp.7. num 5 quia id non eſt verè petere, ſed reddere. Et in propriis terminis hanc eſſe obligationem juſtitiæ docet *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.49. a 5. dub.2. concl.*2. & apertè colligitur ex DD. n. præc. allegatis. Credo tamen non eſſe verè & propriè obligationem ex lege juſtitiæ, ſed ex lege charitatis, & aliquo modo largè loquendo eſſe obligationem ex juſtitia, prout reddere reſpicit bonum fidei, ad quod etiam pertinet ut neuter conjux aliam copulam requirat. Et ita expreſsè docet *Palud. 4.d.31.a.3.n.14.* quod non obſcurè ſignificavit *Sotus 4.d.32.q.un.a.2. paulò poſt princ* appellans hanc non ſimpliciter & abſolutè, ſed quodammodo redditionem. Idemque docet *Durand. 4.d.32.q.4. nu.*6. ubi dicit non eſſe debiti redditionem, acceſſum ad conjugem nec verbis nec ſignis petentem gratia vitandæ in ipſo fornicationis. Nec rationes oppoſitæ probant amplius quàm obligationem hanc non eſſe ea ſolo charitatis debito, ſed aliquo modo ſaltem largè ſpectare ad juſtitiam, & eſſe tunc quodammodo reddere. Ducor ad hoc aſſerendum. Quia ubi eſt vera juſtitiæ obligatio ad reddendum alicui quod ſuum eſt, nil refert ſit illi profuturum nec ne : quare dum conjux expreſsè vel tacitè petit, reddendum eſt ei ſemper, eſto illi non proſit ad motus carnis ſedandos : at in hoc eventu nulla eſt obligatio ceſſante ſpe profectus : ut dixi n. præc. ergo ea obligatio non eſt verè & propriè ex juſtitia. Inſuper, quia obligatio reddendi ex vera lege juſtitiæ oritur ex voluntate verbis aut ſignis explicita alterius conjugis petentis rem ſuam : at in hoc caſu (ut ſupponimus) nec verbis nec ſignis petit, immò tenetur alter illi copulam conjugalem offerre, quamvis norit ſuum conjugem illam non appetere, ſed alienam, ſi tamen credat fore, ut vel ſic illum appetitum venereum extinguat, ergo hæc obligatio non oritur ex vera juſtitiæ lege.

8 IV. Concluſio. Jus ad petendum, obligatioque ad reddendum debitum, ſunt paſſiones quæ neceſſariò ſequuntur ex natura ipſa matrimonii, ſeu vinculi conjugalis. Conſtat ex dictis l. 5. diſp. 50. à nu.1. uſque ad 5. ubi probavi non poſſe validè iniri matrimonium, ſi in pactum deducatur ne liceat conjugibus petere, aut ne teneantur reddere. Præterea, quia vinculum conjugale ſuapte natura eò tendit, ut proles generetur, ſpecieſque conſervetur, quod obtineri nequit abſque jure petendi, & obligatione reddendi. Sicut enim in executione minimè poteſt eſſe proles abſque actuali copula, ita neque in vinculo conjugali poteſt eſſe ordo efficax ad talem generationem ſine jure petendi, obligationeque reddendi. Inſuper, quia matrimonium transfert dominium mutuum corporum conjugum ; ex dominio autem conſurgit jus utendi re ſua, & obligatio ipſam reddendi domino petenti. Tandem idem conſtat ex ſecundario matrimonii fine. Cùm enim ſit in concupiſcentiæ remedium, inefficax & minus ſufficiens eſſet, abſque jure petendi, obligationeque reddendi. Et ideò concluſio hæc à nemine negatur. Semel tamen conſtituto matrim. poſſunt jus hoc & obligatio ceſſare : ut ſi mutuo conſenſu voveant conjuges caſtitatem : vel ſi contrahant affinitatem. Quia ſolùm in fieri, non autem in conſervari ab his paſſionibus matrimonium pendet.

Ultima concluſio ſit. Conjuges tenentur ſub culpa lethali ſibi mutuò reddere debitum, ſive alteruter expreſsè, ſive tacitè & interpretativè petat. Concluſio eſt omnium : & conſtat, quia obligatio hæc eſt ea juſtitiæ lege, ut probavi nu.3. nec materia eſt levis. 9

Eſt autem accipienda concluſio, regulariter. Nam non ſemper conjux ita exactè petit debitum, ut prorſus velit obligare ad culpam lethalem, ſed ſæpe alliciendo & movendo, & non tanquam debitum ex juſtitia, ſed tanquam amicitiæ quoddam conjugale ſymbolum : & tunc non eſt mortale negare debitum. Quia cum ſolùm debeatur ob alterius conjugis petitionem, ubi hæc non eſt tanquam debiti ex juſtitia, ceſſat injuſtitiæ crimen, & ſubinde culpa lethalis. Ita *Sotus 4.d.32.qu.un.a.1. poſt concl.* ubi *Palacios diſp.1.f.703. verſ. Cæterum, Barth. à Ledeſm. dub. 71. de matrim. paulo poſt princ. Enriq. l.11. de matrim. cap.15. num.7 ſi. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit c.243. n.1. Lud. Lop. 1 p. inſt. cap* 80. *in prin. Capua 1. p. deciſ. l.2. c* 83. *num.1. Eman. Sa ſum verb. Debitum conjugale, §. penult.* Crebrò etiam nec veniale eſſet tunc negare. Quia in aliis humanis debitis ita contingit : creditor enim pecuniam ſibi debitam non ſemper ea tenacitate & rigore repetit, ut ſit peccatum non reddere. Sic *Sotus, Palacios, Barthol. à Ledeſma, Capua ibidem.* Hæc autem intellige, niſi ſit periculum incontinentiæ in conjuge petente. Tunc enim eſſet mortale negare ratione periculi probabilis ruinæ, cui ex fide matrimonii tenebatur alter ſubvenire ut diximus n.6. Sic *Emanuel. Sa ibidem.* 10

Et ſicut in aliis præceptis etiam juſtitiæ datur parvitas materiæ, quæ à culpa lethali excuſet : ita etiam in hoc. Ut ſi conjux exigenti neget ratò debitum abſque periculo incontinentiæ exigentis. V.g. ſolet vir petere quater in menſe, & petat iterum, non erit mortale uxorem ea quinta vice negare ſine periculo incontinentiæ : levis enim res cenſetur, ſemel vel iterum negare, ut ſit culpa lethalis. Sic *Ledeſ. 2.p.4.q.66.a.1. dub.2.* Similiter levis materia cenſebitur, quando non ſtatim redditur debitum, ſed per aliquod breve tempus differtur, ceſſante incontinentiæ periculo in petente. Sic *Victoria ſumma de matr. nu.275. Ledeſ. eod. dub.2.* qui bene exemplificat, ut ſi conjux neget manè debitum, redditurus nocte. Si autem conjux exigens pateretur pollutionem involuntariam, vel incideret in morbum, niſi ſtatim ſibi debitum redderetur : videtur res gravis, culpamque lethalem conſtituens, non ſtatim reddere. Sic *Vivaldus candelabro 1. p. de matrim. n.257.* Verùm de morbo id fateor, quando id eſſet alicujus momenti. De periculo autem pollutionis involuntariæ, ubi abeſſet conſenſus periculum (quod accideret quando ea eſſet in ſomnis, & aliquando etiam in vigilia, ſed hoc rarò, ob vehementem delectationem, & carnis fragilitatem) id non admitto, Quia (ut dicemus hoc l.6. diſp.45. cap.15.) non tanta eſt obligatio vitandi pollutionem involuntariam, ubi non procuratur, nec datur cauſa moralis ipſius. 11

Inſuper quando conjux nimius eſſet in petendo, rationiſque limites excederet, non ſemper teneretur alter reddere, ſed moderatè. Quia in omnibus rebus debet modus adhiberi : & in hac maximè. Quia vir reddendo debitum, fit in dies impotentior : ſperma enim amplius emiſſum deſiccat, facitque homines citò ſeneſcere : auctore *Ariſtotele de longitudine, & brevitate vitæ c.5.* Quamvis in fœmina minus periculum ſit. Ita docent *Sotus 4.d.32.q.un.a.1. poſt 2. concl. Enriq. l.11. de matr. 15.n.7 ſi. Lud. Lop. 1.p. inſtr. c.80. paulò poſt princ. Manuel. 1. tom. ſum. 2. edit. cap.243. num. 1. Capua 1. part. deciſ. l.2.c.83. num.4. Emmanuel Sa ſum. verb. Debitum conjugale, §. penult.* Qui bene hoc temperat, cum *Ludovico Lopez eo cap.80 § Igitur reſolutoriè*, niſi petenti periculum incontinentiæ immineret. Quod adhuc intelligendum puto, niſi ex tali frequentia damnum notabile ſalutis corporeæ reddendi, immineret : in eo enim eventu aliter eſſet conſulendum periculo illi incontinentiæ. Ut dicemus hoc lib. 9. diſp 24. num. 12. ubi dicemus cum hoc damno licitum eſſe, ſed non obligatorium reddere. Et ibi num.6. dicam quando ſit mortalis hæc frequentia. 12

Præterea quando conjux remiſsè petit debitum, vel rogatus cedit facilè jure ſuo, non eſt mortale negare. Conſtat in aliis debitis civilibus, quæ remiſsè petita, aut facilè à creditore conceſſa dilatione, non eſt lethale crimen denegare. Sic *Angles floreb. 1 p. de matr. q.6. de obligatione ſolvendi debitum. a.1. inte. concl. 3. Lud. Lop. 1 p. inſt. c.80. paulò poſt princ. Cañedo ſum. ſacram. de matr. c.8. n.72.* Et non eſſe mortale, quando conjux petens ſolis precibus avertitur : ultra prædictos auctores docent etiam *Sylv. verb. Debitum q.8. Nav. ſtatim alleg. Margarita confeſ. 6. precepto, f.89. Capua p.1 deciſ. l.a.* 83 n.1. *Philiar. de offic. ſacerd. to.1 p.2. lib.4. c.16. paulo poſt princ.* Non debet autem conjux petens averti, niſi ex cauſa, propter periculum incontinentiæ, nec preces debent eſſe valde importunæ : ne involuntariè & quaſi coactè cedat. Ita *Th. 4.d.32. q. un. art. 1. q.1. ad.4. Aſtenſ. ſum. 2. p.l.8.t.10.a.1. qu.7. Joan. de Friburgo ſum. confeſ. lib.4.t.2.q.41. D. Ant. 3.p. ti.1.c.20.§.7. Sylv. Margarita, Philiar. proximè citati, Tabien. matr. 3.q.4.§.5. Turrecr. Sciatis, 33.4. n.7. Nav. ſum. c.16. Hiſpano, n.24. Lat. n.25. Lud. Lop. 1.p. inſt. cap.78. §. Peccat etiam : Capua d.c.83.n.1.* 13

Digitized by Google

14 Eſſet autem lethale ſcelus rariſſimè, & magna cum difficultate reddere. Quia notabiliter cōjuges debito conjugali defraudarentur, ſæpeque incontinentiæ periculum paterentur, nec ob magnam alterius difficultatem auderent petere. Ita *Sotus, Bart. à Ledeſ. Manuel* ubi n.10. eos allegavi, *Capua p.1. dec. l.2. c.83. nu.7. Lud. Lop. 1.p. inſtr. cap* 80. §. *Igitur reſolutoriè.*

15 Pariter eſſet mortale negare debitum, quando juſta ſufficienſque cauſa denegandi abeſſet, & inde conjux petens ſcandalizaretur, graveſque diſcordiæ orirentur. Sic *D. Ant. 3.p. tit.1. c.20. §.7. Roſella, verb. Debitum, n.5. & ibi Ang. n.17. Lud. Lop. 2.p. inſt. cap.* 80. §. *Igitur reſolutoriè* Addunt bene *D. Ant. Roſel.* minimè excuſari tunc conjugem negantem debitum, eo quòd dies ſolemnis ſit, aut Euchariſtiam ſit recepturus: quamvis laudabile ſit precibus non importunis hac occaſione avertere.

16 Tandem ſi conjuge ſe excuſante, quando cauſa non excuſaret prorſus à redditione debiti, (ſed quibus cauſis excuſantibus conſtabit in diſp. ſeq) alter conjux valde inſtaret petens, eſſet mortale non reddere. Quia injuſtè negatur ſibi debitum ita inſtanter exactum. Sic *D. Ant. 3.p. tit.1. c.20. §.7. Vivald. candelabro 1. p. de matrim. n.257.*

DISPUTATIO III.

An peccet lethaliter conjux ſe impotentem reddens ad debitum conjugale perſolvendum?

SUMMARIUM.

Refertur quædam opinio, nu.1. Et ibi non peccat conjux ſe reddens impotentem ex actu copulæ præcedentis. Peccat mortaliter ſe reddens impotentem mediis illicitis, n.2.

Vir crebrò accedens ad fœminam, vel ſe polluens, ultra peccatum adulterii, tenetur fateri ſe reddere impotentem, n.3.

Quid, ſi mediis licitis ſe reddat impotentem: ut abſtinentiis, n.4.

Quid, ſi abſtinentia ſint moderata, licet illis reddatur minus potens, n.5. & ibi, an ſint conſulenda uxori abſtinētia, quibus deformior reddatur.

An teneatur vir uti calidis, & mediis aliquibus, quo potentior reddatur, n.6.

An vir poſſit immoderatas abſtinentias vovere abſque uxoris conſenſu: & pares ſint in hoc conjuges ut neuter poſſit vovere abſtinentias, num.7.

An votum magnæ abſtinentiæ impedientis debiti redditionem, aut longæ peregrinationis viri, ſit ipſo jure irritum: vel valeat, donec irritetur: n.8 & ibi, econtrà, an uxor poſſit irritare.

An poſſit alter ſine alterius conjugis licentia habitum mutare, n.9.

An vir excuſetur à jejunio obligatorio, ſi reddatur impotens ad debitum, vel minus potens? vel ut fiat potentior? vel ſi accideret caſus, quo eſſet periculum incontinentiæ, niſi ſtatim reddatur, & ad id eſt neceſſarium ſolvere jejunium, n.10.

An ne uxor reddatur deformis, viroque diſpliceat, poſſit jejunium ſolvere, n.11.

An mulier, quæ habere optat, poſſit ſolvere jejunium, quo deformis redditur, n.12.

An uxor excuſetur à præcepto jejunii, ſi vir ei præcipiat ne jejunet, n.13.

1 SATIS obſcurè in hac re locutus eſt *D. Th. 4. d. 32. q. un. art. 1. ad* 3. ubi tria dicit. 1. dicit, ſi ex copula præcedenti cum uxore vir reddatur impotens ad iterum ſolvendum, uxor non habet jus petendi. Et hoc quidem manifeſtum eſt. Quia impoſſibilium nulla eſt obligatio. *Regula Impoſſibilium ff. de regul. jur.* Qua ratione idē abſque dubio dicendum eſt, etiamſi ex cauſa illicita conſurgat illa impotentia: potuit enim vir peccare reddendo ſe impotentem, at ubi impotens effectus eſt, immunis eſt culpæ non reddens. 2. dicit, ſi ex alia cauſa fiat impotens, & illa eſt licita, non tenetur reddere, nec uxor jus petendi habet. Idem docent *Henric. c. Diſcretionem, nu.3. de eo, qui duxit conſanguineam. Aſtenſis 2.p. ſum. lib. 8. tit. 10. a.1. q.3. Tabien. Matrim. 3. q.4. §.5. Turrecr. c. Sciatis, 33. q.4. a.1. n.2. Vignerius lib. inſt. c. 16 §.7. verſ. 10. Bart. à Ledeſma de matrim. dub. 71. concl. 2.* Quod ſi ut ſonat, intelligatur, manifeſtum eſt. Quare credo *D. Thom.* & ſequaces velle dicere minimè delinquere virum ea cauſa reddendo ſe impotentem. Quia de culpa erat ſermo: & conſtat, quia immediatè dicunt peccare, quando cauſa eſt illicita. 3. dicit, ſi cauſa impotentiæ eſt illicita, reus eſt culpæ vir ſic ſe reddens impotentem. Idem docent *Aſtenſ. Henric. Tabien. Turrecr. Viguer.* proximè citati. *Joan. de Fribargo ſumm. confeſſ. l.4. tit.2. qu.36. D. Ant. 3. part. tit.1. cap.20. §.10. Sotus 4. d.32. qu. un. art. 1. fine.* Non tamen explicant, ſit ea culpa lethalis, necne.

2 Sit tamen 1. Concluſio. Conjux ſcienter reddens ſe impotentem mediis illicitis ad debitum conjugale perſolvendum, lethaliter peccat. Quia eadem juſtitiæ lex, finem præcipiens redditionis debiti, obligat ſubinde ne quis mediis illicitis ſe reddat impotentem: ſicut reus eſſet culpæ mortalis ſcienter ſe faciens impotentem ad alia debita civilia ſolvenda. Sic videntur ſentire *D. Th. & reliqui citati num. præc. in 3. dicto*: quamvis non explicuerint an culpa ſit mortalis. Sed id explicant *Ricard. 3. d.32. a.1. qu.1. ad 2. Roſel. verb. Debitum, num.2.* ubi *Angel. nu.6. Sylv. q.1. verſ. Prima eſt. Armill. num.2. Alexand. in ſuo Enchirid. 2.p. tract. de 6 præcepto ad fi. §. Si vir modo illicito. Capua 1.p. deciſ. l.2. cap.83. num.2. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 71. concluſ. 2. Cañedo ſum. Sacram. de matrim. cap.8. num.71.*

Hinc infertur, virum crebrò ſe polluentem, aut ad alias fœminas accedentem, ſi advertat ſe inde reddi notabiliter impotentem ad ſatisfaciendum moderatè uxori, ultra crimen pollutionis aut adulterii, admittere peculiarem culpam aliam adverſus legem juſtitiæ, qua tenetur aptum ſe debito conjugali reddendo præſervare. Conſtat ex dictis num. præced. Quia medio illicito ſe impotentem reddit. Quare circumſtantia hæc detegenda eſt in confeſſione. 3

II. Concluſio. Quamvis media, quibus conjux efficitur notabiliter impotens, ſint alias licita, ut ſunt immoderata jejunia, aut vigiliæ indiſcretæ, ſi id advertat, peccat. Conſtat ex eadem ratione. Inſuper, quia quando aliquid prohibetur, interdicitur ſimiliter omne id per quod pervenitur ad illud, *l. Oratio, ff. de ſponſalib.* Cum ergo viro prohibeatur debiti negatio, ſimiliter interdicitur nimius exceſſus in vigiliis & abſtinentiis, per quæ vir cogitur debitum negare. Sic docent *Palud. 4. d.32. q.1. a.2. n.8. D. Ant. 3.p. tit.1. c.20 §.10. Ricar. Roſel. Ang. allegati n.2.* & cum materia ſit gravis, ad juſtitiamq; pertinens, hęc culpa lethalis erit. Ut bene docent *Abul. c.6. Matt. q.149. Sylv. Capua Cañedo ex n.2. relati.* 4

III. Concluſio Conjux ſe extenuans & debilitans abſq; fraude & bona fide, mediis honeſtis, ut ſervans Eccleſiæ jejunia, & alia moderata ex devotione, impendenſq; moderatè tempus honeſtis ſtudiis, vacat culpa. Quia ſic non efficietur impotens, ſed minus potens, nec tenetur cum ſpirituali jactura à ſpiritualibus operibus abſtinere, ut ſe potentiorem & robuſtiorem conſervet, ſicut nec tenetur deſiſtere ob eam cauſam à cæteris corporalibus exercitiis. Ita *D. Th* & reliqui quos retuli nu.1. dict. 2. ubi eos explicui, *Ric. 4. d.32. a.1. q.1. ad 1. Supplem. Gabr. ea d.31. qu. un. a.3. dub. 1. & ibi Sotus qu.1. a.1. fi. Friburgo ſum. confeſſ. lib.4. tit.2. quæſt.36. Roſella verb. Debitum nu.2.* ubi *Ang. n.6. Sylv. q.1. verſ. Prima eſt, Alex. in ſuo enchir. d. 2.p. tract. d. 6 præcepto, ad fi. §. Secus ſi per jejunia.* Quando autem abſtinentiæ & vigiliæ cenſeantur limites prudentiæ excedere, atque immoderata eſſe, penſandum eſt, attenta viri conditione, alii enim aliis robuſtiores ſunt: & attenta uxoris conditione: quædam enim parcæ ſunt, aliæ verò Venerem frequenter appetunt. Denique id pro regula ſervandum eſt, ut vir eas vires conſervet, non extenuans eas abſtinentiis & vigiliis, quibus indiget ad moderatè reddendum uxori, attenta ejus conditione, & ne eam incontinentiæ periculo exponat. Similiter etiam non licet uxoribus ita ſe abſtinentiis & vigiliis dedere, ut deformes ac viris exoſæ reddantur. Quia ipſis anſam præbent, turpes alios amores quærendi. Sic *Sotus ibi* Quare meritò *D. Ant. Syl. Capua, n.4. allegati, Arm. verb. Debitum, n.2.* docent eas abſtinentias minimè uxoribus conſulendas eſſe. 5

Quarta concluſio. Non tenetur maritus uti calidis, ut potens ad copulam efficiatur, ſed ſuæ obligationi ſatisfacit, ſi ſe impotentem minimè reddat. Quia lex matrimonii tantùm ipſum aſtringit, ut moderatè attentis ſuis viribus reddat, & ne huic obligationi obſtaculo ſit nimiis vigiliis & abſtinentiis: non ergo tenetur mediis aliquibus uti, ut potentior efficiatur. Ita ſentiunt *Palud. 4. d.32. q.1. a.2. n.8. D. Ant. Sylv. Capua, num.4. allegati. Tabien. matrim. 3. q.4. §.5. Viguer. l. inſtit. c.16 §.7. verſ.* 10. Hoc tamen intelligo verum, ſi de juſtitiæ rigore & lege loquamur: aliquando enim lege charitatis ad id tenebitur vir: nempe dum ſine corporeæ ſalutis notabili detrimento id poteſt efficere, & uxor grave incontinentiæ periculum patitur, niſi frequentiùs ſibi conjugali copula ſubveniatur. Lex enim charitatis quoſcunque obligat, nedum conjuges ad conſulendum neceſſitati ſpirituali proximi, ubi commodè & abſque notabili proprio periculo ſubveniri poteſt. 6

Ex dictis infertur virum abſque uxoris conſenſu minimè vovere poſſe abſtinentias, vigilias, preces, quæ debito conjugali moderatè reddendo obſtent: ſicut nec uxor inconſulto viro eadē promittere poteſt. Quia neuter conjux poteſtatem ſui corporis habet quoad debitum conjugale perſolvendum. Ita docent *Gl. c. Manifeſtum. verb. Niſi auctor, 33 q.* ubi *Archid. n. un. Turr. n.1. Hoſt. ſu. t. De voto. §. Quis vovere poſſit, n.8. Inn. c. Scripturas ad fi. de voto*: ubi *Jo. And. n.4. Ant. n.4. fine. Card. q.14. Anchar. n.13. Abb. n.8. Henr. n.6. Palud. 4. d.38. q.3. a.1. concl. 6. n.10. D. Ant. 3.p. t.11. c.22. init. Abul. c.5. Matth. q.149. l.8. s.8. p.1. Greg. Lop. l.3. eod. tit. 3. co.1. verb. El marido, & verb. Ni la muger. Roſella Votum 2. n.3. Ang. Votum 2. n.8. Sylv. Votum 3. q.1. Navar. ſum. c.12. num.61. Stunica, q.3. de voto, num.32. Philiarc. de officio Sacerd. to.1. p.2. l.3. c.18. §.11. Manuel 2. tom. ſum. c.90. nu.9.* Quamvis autem aliquis ex his DD. ut *Innoc. Card. Ant. Anchar. Angel. Sylveſt. Navar.* cenſere videantur pares in hoc eſſe virum & uxorem, dicunt enim neutrum ſine alterius conſenſu vovere poſſe abſtinentias huiuſmodi; immò id clarè docent *Ang. Sylv. & Nav.* At multo verius eſt non eſſe omnino pares, parificantur quippe in hoc, quod neuter altero invito poteſt in præiudicium debiti conjugalis aliquid vovere: eo quòd quantum ad debitum conjugale ſunt æquales. Quia tamen vir eſt caput mulieris 1. *Cor. 11. & cap. Cum caput 33. q.5* poteſt vir inconſulta, & renitente uxore ea vota abſtinentiæ emittere, quæ debito conjugali perſolvendo minimè nocent: uxor autem tamquam ſubdita nullum abſtinentię votum poteſt, diſſentiente viro, facere. Quod bene docēt *Gl. d. c. Manifeſtum, verb. Niſi auctor, & ibi Gratian. verb. Ex præmiſſis Archid. num. unic. Hoſt. ſumm. t. de voto, §. Quis vovere poſſit,* 7

poſſit,n.8.verſ.Uxor etiam. Abb.c.Chariſſimus.n.4.de converſ. conjug. & *c.Scripturæ n.7.de voto.* ubi *Henr.n.6.Palad.4.d.33.q.3.a.1.concl.6.n.10.Roſella Votum 2.n.8* & *10.Abul.c.30.Num.q.84.Greg.Lop.l.3.verb. Nia la muger,t.8.p.1.* Quod amplius conſtabit ex iis quæ dicemus hoc lib.diſp.39.n.4. ubi probabimus virum poſſe irritare omnia uxoris propriæ vota : cum tamen tantum abſit ut uxor id poſſit, ut ſub judicet ſit an poſſit aliquod irritare.

8 Rogabis autem utrum vota abſtinentiæ aut longæ peregrinationis conjugum ſint ipſo jure irrita : an potiùs valida donec irritentur. *Sotus l.7.de juſt.q.3.a.1.verſ.An verò poſſit, Manuel. 2.tom. ſum.c.90.n.7.* ſentiunt votum longæ peregrinationis emiſſum à viro abſque legitima cauſa, eſſe irritum, ac proinde nulla irritatione indigere : additque *Sotus* culpam admittere virum ſic voventem. Et poteſt probari, quia vovet rem ſibi prohibitam, & in alterius conjugis præjudicium: ut ſi voveret ſe minimè redditurum debitum. Quare juxta hos auctores idem eadem ratione ſentiendum eſt de voto magnæ abſtinentiæ in præjudicium debiti conjugalis. Verum non placet, ſed dicendum eſt id votũ validum eſſe minimè tamen impleri poſſe, donec manifeſtatum uxori, ipſa approbet : quare nec vir abſolutè vovens peccabit, niſi expreſsè intenderet ſe obligare contra uxoris voluntatem : tunc enim peccaret, & votum eſſet irritum. Prob. quia ſimilis eſt ratio de hoc voto, ac de illo quo religioſus ſe obligat ad rem ſibi prohibitam, quam abſque ſuperioris beneplacito exequi nequit : quale eſſet votum peregrinandi : cùm utrumque votum ſit de re prohibita, exigentique alterius conſenſum: & eo accedenti, licita, at id votum religioſi eſt validum, donec à ſuperiori irritetur, licèt impleri nequeat abſque licentia ipſius, nec religioſus peccat ſic abſolutè vovens : quia tacitè ineſt talibus votis conditio hæc, ſi ſuperior voti conſcius conſenſum præſtiterit. Ut hæc omnia tradunt communiter DD. in materia de voto: & præcipuè *Cajet.* 2. 2.*q.88 a* 8. ergo idem dicendum eſt de prædicto meriti voto. Nec eſt ſimile de voto non reddendi debitum. Quia eſt omnino & directè contra fidem matrimonii, & votum de re aliena præſtanda Deo, quare nullum eſt: ſicut ſi quis Deo promitteret rem alienã. Votum verò peregrinationis longæ vel nimiæ abſtinentiæ non opponitur directè matrim. nec debito conjugali, ſed eſt aliquod alterius conjugis gravamen, quare validum erit : licèt integrum ſit conjugi gravato diſſentire. Et hanc differentiam clarè ſignificavit *Tabien.Matr.1.q.3.§.4.ſi* dicens quando vota non ſunt directè contra matr. ſed gravant, ut abſtinentiæ & peregrinationis, non obligare altero conjuge diſſentiente, ſecus conſentiente. Ubi apertè ſentit valida eſſe donec alter conjux diſſentiat. Quod idem docent *Vincentius in Speculo doctrinali*, quod habetur *to.2.l.9. c.86.Rainer.* quem refert & ſequitur *Turrecr.c.Sunt quadam 17.qu.1.nu.9.Angles florib.2.p.q un.de voto, art.7.poſt.9.diffic.dub.5.concl.1.* Idemque videntur clarè ſentire *Nav.ſum.c.12.n.61.* & *Lud. Lop.1.p.inſtr.c.46.§.mulier uxor*, ubi dicunt vota alterius conjugis præjudicantia alteri non obligare : ſubduntque ideò uxorem voventem abſq; viri licentia peregrinationem aut abſtinentiam, non teneri implere, ſi vir repugnarit: ubi clarè vota hæc valere ſentiunt, & obligare, niſi vir revocet. Utrum autem uxor poſſit hæc viri vota irritare? dicemus poſſe, hoc l.diſp.42.n.2.

9 Secundò infertur neutri conjugi abſque alterius conſenſu licere habitum mutare, v. g. indui veſtibus tertii ordinis D.Franciſci. Quia horrorem generat, ac ſubinde obligationi reddendi debitum nocet. Ita *Roſel.Votum 2.num.9.Sylv.votum 5.q.1.ſi. Navar.ſum.cap.12.num.6.* Quare nec licebit viro veſtibus eremitæ indui, abſque uxoris conſenſu : nec ſimiliter uxori veſtibus mulierum, quas vulgò Beatas appellamus, quia veſtes hujuſmodi conjugatos dedecent, horroriſque in altero conjuge cauſa ſunt.

10 Tertiò infertur excuſari à jejunio Eccleſiæ conjugem, qui aliter uxori ſuæ reddere debitum non poteſt. Qua ſicut jejunium non impedit opera neceſſitatis, & ſubinde non obligat eum, qui jejunando munus ſuum obire nequit : ita nec opus obligationis, quale eſt hoc, eo vel maximè, quod non reddere eſt in præjudicium tertii. Inſuper quia cum duo concurrant præcepta incompatibilia, alterum humanum abſtinentiæ, alterum verò naturale divinum, ad juſtitiamque pertinens, reddendi debitum : hoc tanquam fortius prævalere debet. Ita docent *Cajet.ſum. verb. Jejunium, c.3.de perſonis, quas obligat jejunium, §. Excuſantur infirmi, ad ſi.* & *ibi Armil.n.4.Medina, c. de jejunio, q. de his qui ad jejunia tenentur, in 1.cauſa excuſante, verſ.Ad hanc cauſam.Nav.ſum.c.21.Hiſp. n.17.Lar.n.16.Ledeſ.2.p.4.qu.17.art.3.f.203.col.2.§ Præterea in hoc art.Angles flor.1.p.q.6.de illis qui jejunare tenentur, diff.12.Valent.2.2.diſput.9.qu.2.punct.5.§.Neceſſitas excuſans.Em.Sa ſumm.verſ.Jejunium, §.Excuſat à jejunio.Capua 1.p.deciſ.l.2.c.37.num.52 Philiar. de offic.Sacer to.1.p.2.l.3.c.25.§.Cauſæ ob quas, in 2.cauſa. Cavendo ſum.Sacram.de matrim.c 8.num.71.in commento*, ubi bene addit in hoc eventu teneri virum non jejunare. Quia fortius eſt vinculum juſtitiæ, cui tenetur ſatisfacere. Nec admittendam credo moderationem *Lud.Lop.2.p.inſtr.de jejun.c.111.ad ſi.* ubi dicit tunc verum eſſe excuſari ex hac cauſa virum à jejunio, quando niſi die illa jejunii, qua debitum ſignis petit uxor, vir reddat, patietur ipſa incontinentiæ periculum, aut ægrè feret, aut ſuſpicabitur virum amore alio turpi captum eſſe : ſecus ſi precibus & verbis blandis poſſit ipſam avertere. Cæterum hanc moderationem admitto, ut tunc non teneatur vir ſolvere jejunium : at poteſt utique ſolvere, nec tenetur ratione jejunii obſervandi avertere uxorem à debiti petitione, licet poſſit : ſicuti non tenetur faber dives ab opere fabrili quo ad ſuſtentationẽ minimè indiget, die jejunii ceſſare, quo jejunium ſervare poſſit. Intelligenda tamen hæc cauſa excuſans à jejunio eſt, quando vir notabiliter redderetur impotens ad moderatè reddendum, non enim excuſabit ſi tantillum debilitetur. Jus enim habet ad hoc conjux : ut dixi n.5. Quare aberrant viri exiſtimantes ſe à jejunio excuſari, ut fortiores ſint ad copulam maritalem. Nam (ut dixi n.6.) non tenetur vir uti calidis, ut potentior ſit ad copulam : ac proinde minus poterit jejunium ea de cauſa ſolvere. Quod intelligo, niſi uxori periculum incontinentiæ immineat, niſi vir ad copulam frequentiorem potentior efficiatur. Lex enim charitatis tunc obligans (ut dixi eo n.6.) potentior eſt præcepto Eccleſiaſtico.

Quartò infertur excuſari uxorem à jejunio ratione conſervandi amorem mariti erga ipſam : ut jejunans nequit ſatis placere viro, à quo minus, quàm par eſt, amatur, aut deſpicitur, quòd pallida deformiſque reddatur. Quia eſt damnum notabile, eſtque valde neceſſarius, ad vitam conjugalem quiete traducendam, mutuus conjugum amor. Sic *Cajet.Armill.Navar.Angles, Philiarc.Emmanuel.Sa u.praced.relati.Ledeſma 2.p.4.q.17.art.2.dub. 7.fol.201.col.3.* 11

Quintò infertur idem dicendum eſſe de fœmina nubere volenti, ſi enim jejunio deformis efficiatur, ita ut difficilius multò nubat, excuſabitur à jejunio. Id enim notabile damnum cenſetur. Sic *Ludovic Lopez 2.p.inſtr.de jejun.c.111.ad finem.* 12

Tandem dubitabis, An idem cenſendum ſit, nempe uxorem à jejunio Eccleſiæ excuſari ob viri præceptum ſolvere jubentis; Pars enim negativa ſuaderi videtur. Quia potius eſt Eccleſiæ obediendum, nec vir dominium habet in uxorem quoad præcepta Eccleſiæ, ſicut habet quoad jejunia, ad quæ ſua ſponte vovendo ſe aſtrinxit. Sed dicendum eſt, ob ſolum præceptum viri minimè excuſari : ut clarè probat ratio propoſita. Verùm ſi notabiles diſcordiæ oriantur inter ipſam & virum, niſi ipſi obtemperet : tunc aliqui dicunt poſſe ſolvere jejunium, ſaltem accedente proprii Sacerdotis diſpenſatione. Ita *Innoc. rubr. de obſerv.jejun.n.1.* & *ibi Abb.nu.8.Sylv.verb. Jejunium.qu.9.dicto 8.§.25.* ubi *Tabiena,q.20.§.21.Abul.c.6.Matt q.149 Capua,p.1.deciſ.l.2.17. n.53.* Addit *Abulenſis*, ſi nondum obtenta diſpenſatione oriretur magnum viri ſcandalum, eam expectandam non eſſe. Quia charitas jejunio præferenda eſt : ut ait *D. Hieron.* & habetur *cap. Non mediocriter, de conſer.d.5.* Cæterum verius eſt, abſolutè fas eſſe uxori ea de cauſa jejunium ſolvere. Quia mutuus amor conjugum illi anteponendus eſt : ut proximè dixi ex *D. Hieron.* Item, quia poſitiva præcepta non obligant cum ſcandalo, *cap.Nihil cum ſcandalo, de praſcript.* Ita docent *Medina, c.de jejun. qu.de his qui ad jejunia tenentur, in 1.cauſa excuſante, verſ.Ad eundem caſum.Nav. ſum.c.21.Lar.n.19.Hiſp.n.20.Ledeſm.2.p.4.q.17.art.3.f.203.col.1.§. Propterea in hoc art.Viguer.l.Inſti.c.7.§.3.verſ.2.ſine. Angles florib.1.p. de jejun.qu.6.De illis, qui tenentur jejunare, diffic.12.Palacios 4.de 15. diſp.8.poſt.4.concl.f.120.verſ.Denique ſi diſcordia, Lud.Lopez 2.p.inſt. de jejun.c.111.ad ſi.Philiarc.de offic.Sacerd.to.1.p.2.l.3.c.25.§.Quod jejunia* : qui bene hoc temperat cum *Palacios proximè citato*, niſi in contemptum jejunii Eccleſiaſtici id præciperet maritus. Tunc enim vita potius exponenda eſſet, quàm jejunium omittendum. 13

DISPUTATIO IV.

An conjuges ad cohabitationem, & ad mutuò ſibi præſtanda alimenta teneantur?

SUMMARIUM.

Quot quaſtiones ſint diſputanda, n.1.
Conjuges tenentur jure divino in eadem domo, menſa, & lecto eſſe, num.2.
Hac obligatio oritur ex matrimonii natura. Et an poſſit pacto tolli, num.3.
An ſit naturalis hac viri & fœmina cohabitatio, n.4.
An poſſint conjuges mutuo conſenſu eſſe ſeparati : judexque id permittere debeat, n 5.
An judex Eccleſiaſticus poſſit cogere invocato ſacularis auxilio ad cohabitandum, n.6.
An poſſit uterque judex compellere ad cohabitandum, & reddendum debitum, n.7.
An poſſit judex Eccleſiaſticus procedere contra laicum detinentem uxorem alienam, n.8.
An poſſint conjuges ſe mutuo vendicare, n.9.
An poſſit filius agere contra patrem detinentem illius uxorem, n.10.
An uxor teneatur ſequi virum, & è contra? Valeatque contraria conſuetudo aut pactum, n.11.remiſſivè.
Utrùm poſſint conjuges eſſe diutius ſeparati? Et qualis mora ſit diuturna? valeatque ſtatutum, ut poſſint? nu.12. & *explicatur ibi cap.1.de conjug.lepr.*
An liceat viro peregrè proficiſci ratione alicujus negotii gerendi, n.13.
Teneaturne uxorem ſecum proficiſci volentem deferre? nu.34. & *ibi explicatur c.Quod ſuper, de voto.*
An conjuges poſſint votum peregrinationis emittere? Et an ſint in hoc pares? Et tale votum ſit ipſo jure irritum, n.15.

Digitized by Google

Quid in voto mariti in ſubſidium terræ ſanctæ eundi, vel illuc cauſa devotionis eundi, n. 16.

Quid de ſimili voto uxoris, n. 17.

An uxor teneatur operari viro, vel ad aliqua obſequia illi præſtanda, nu. 18. *poſt quam invenies ſummaria, quæ deſiderantur.*

1 EGimus de obligatione reddendi debitum in genere & cum ea ea oriatur cohabitandi obligatio: rectus ordo expoſcit, ut de ea hic ſermo habeatur, ſimulque de obligatione ſe mutuò alendi conſurgente in conjugibus. De hac igitur eſt præſens diſputatio: & ſequens qualiter hæc obligatio ceſſet ad dotem non ſolutam. Duplex eſt agitanda quæſtio. Prior, de obligatione conjugum ad cohabitandum. Poſterior, de obligatione ad ſe alendum.

2 QUÆSTIO I. An teneantur conjuges ſimul habitare? Prima concluſio. Tenentur conjuges jure naturali ac divino ſimul habitare. Concluſio ab omnibus admittitur. Et conſtat, quia non minor eſt obligatio cohabitandi, quàm reddendi debitum, ſed ex hac oritur, & ex ipſa matrim. natura, (ut probavimus n. ſeq.) ſed hæc eſt ex jure naturali & divino, ergo & illa: inſuper, quia *Alex. III. c. 1. & 2. de conjug. lepros.* hanc obligationem cohabitandi probavit ex illo Geneſ. 2. *Erunt duo in carne una*, & ex illo Matth. 5. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa facit eam mœchari.* Atque ita clarè ſentit hanc obligationem ex jure ipſo naturali ac divino oriri. Hæc autem obligatio non tantùm eſt in eadem domo habitandi, ſed etiam ad eandem menſam accumbendi, in eodemque thoro jacendi. Ut bene docet *Ant. Cucus l. 5. inſtit. major. t. 11. n. 125.* & experientia ipſa teſtis eſt: id enim ad perfectam conjugum unionem exigitur, & ad intenſiſſimam ipſorum amicitiam.

3 Secunda concluſio. Cohabitandi obligatio oritur ex ipſamet contractus conjugalis natura. Conſtat ex particula illa in matrimonii definitione poſita, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Præterea, quia natura ipſa inclinans ad maris & fœminæ conjunctionem, ad propagandam ſobolem, inclinat ad eorum cohabitationem, ut ſoboles ipſa commodius educetur, ergo cùm contractus conjugalis ipſam naturæ inclinationem in obligationem deducat, cohabitandi obligatio ex ipſa matrimonii natura orietur. Utrum autem poſſit iniri pactum de non cohabitando, dum matrimonium ipſum celebratur: dixi lib. 5. diſp. 10. n. 5.

4 Tertia concluſio. Conjugalis cohabitatio eſt homini naturalis: id eſt, ex naturali propenſione & inclinatione dimanans. Hanc concluſ. docet *Ariſt. 8. Ethic. c. 12.* his verbis. *Viro & uxori ſecundum naturam amicitia videtur ineſſe, homines enim conjugium ſubeunt, non ſolùm procreationis, ſed eorum etiam gratia quæ ad ipſam conferunt vitam: officia namque continuò ſunt diverſa, atque alia viri, alia ſunt uxoris, opem itaque ſibi mutuò ferunt.* Eandem docent *D. Tho. ibi lect. 12. in comment. lit. T. & Abul. c. 19. Matt. q. 45.* Et probatur 1. ex ratione ipſa Ariſtotelis, quia natura ipſa conjugibus diverſa munia impertiens, ex iis quæ ad vitam humanam traducendam neceſſaria ſunt, hunc conjugalis ſocietatis ſcopum indicat eſſe naturalem: maſculis enim rebus forenſibus & externis occupari tribuit, fœminis autem domeſticis. Cùm enim vir & fœmina ſimul utriſque rebus indigeant, ſignum apertum eſt, naturaliter inclinari eos ad illam vitæ ſocietatem & cohabitationem, per quam ea mutua obſequia ſibi exhibere poſſint. 2. Quia viri ut prudentioris eſt, uxorem conſilii inopem dirigere: uxoris autem, viro in rebus domeſticis famulari: quod mutuum obſequium nequit diu & ſuaviter impendi, abſque individua vitæ conſuetudine: ergo ad eam retinendam natura ipſa rationalis inclinat. Tertiò, quia propagatio & commoda prolis educatio, ad quam natura ipſa inclinat, matrimoniique vinculum instituit, eſſe nequit ſecluſa parentum cohabitatione. Cùm enim filius apud utrumque parentem educandus ſit, nec commodè educari nec inſtitui poteſt, illis non cohabitantibus, cùm variis rebus proles indigeat, quarum alteræ fœminis, alteræ autem viris propriæ ſunt. Tandem quia verba Adami, ſtatim ac mulier de ejus coſta producta fuit, ejus naturalem propenſionem ſignificant, nempe Geneſ. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.* Quæ verba de adhæſione per ſimultaneam habitationem intelligunt *D. Tho. Epheſ. 5. lect. 10. & Abulenſ. c. 19. Matth. q. 23.*

5 Quarta concluſio. Poſſunt conjuges mutuo conſenſu ſeparari quoad thorum. Probatur ex 1 *Corinth. 7. Nolite fraudare ad invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi.* Et ex D. Auguſt. & refertur, *Quod Deo, 33. q. 5.* ibi: *Tanto ſanctius inter vos conjuges manebitis, quanto ſanctiora ac concorditer placita ſervabitis.* Et ex D. Greg. & refertur *c. Sunt qui, 27. q. 2. verſ. Si verò.* ibi: *Si verò utrique conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare?* Sic *Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. verſ. At verò circa mortem.* Hoc tamen debet intelligi duplici moderatione. Altera eſt, dummodo legitima adſit cauſa, ut amor continentiæ ſervandæ: ſecus quando odio aut indignatione ducti conjuges, communi conſenſu ſeparantur. Altera, ne patiatur uterque aut alteruter incontinentiæ periculum. Utraque moderatio colligitur ex teſtimonio *D. Pauli 1. Cor. 7.* proximè adducto, cauſa enim juſta ſignificatur in illis verbis: *Ut vacetis orationi.* Ne ſit incontinentiæ periculum, in illis: *Niſi fortè de conſenſu ad tempus, & iterum revertimini in id ipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.* Et docent *Hoſtienſ. c. Veniens, n. 1. de reg.* ubi *Jo. Andr. n. 9. Anton. n. 10. Card. ſ. Abb. nu. 6.* Quare judex Eccleſiaſt. nullo modo permittere debet conjuges juvenes ſeparatos eſſe ob incontinentiæ periculum. Ut bene tradunt *Abb. c. 1. n. 7. de conjug. lepros. & ibi Alex. de Nevo n. 6.* Poteſtque ex officio propter hoc periculum compellere utrumque. Ut tradit *idem Abb. c. Ad id quod, num. 3. de ſponſ.* (Quando autem ultra communem cõſenſum voto ſe aſtrinxerunt conjuges, ad quid teneantur, & an poſſint reſilire? dicendum eſt hoc l. diſp. 35. à n. 18.) Et licèt judex non compellat, lex charitatis obligat conjugem, ut alteri in hoc periculo conſtituto ſubveniat: quãvis propter illius conſenſum non violetur juſtitia.

Quinta concluſio. Poteſt judex Eccleſiaſticus cenſuris, & invocato ſeculari auxilio, conjuges ad cohabitandum compellere, & vi adducere conjugem, qui ſeparatus eſt. Probatur ex *c. Literas, ad fi. de reſtit. ſpol.* ibi: *Ad reſtitutionem plenariam debet Eccleſiaſtica cenſura compelli.* Et docent *ibi Abb. n. 29. & c. De converſ. conjug. Decius l. 2. n. 74. verſ. 3. fallit. ff. de regul. juris. Prapoſ. c. 1. n. 6. & ibi. Alex. de Nevo. n. 18. de ſponſal. Brunel. de ſponſal. concl. 1. n. 8. Covar. 4. decret. p. 3. c. in prin. n. 1. Ant. Cucus l. 5. inſtit. major. t. 11. n. 126. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. n. 90. Enriq. l. 11. de matrim. c. 16. n. 3. fi. Lud. 2. p. inſtr. de matrim. t. 54. ad fi.* Idemque dicendum eſt, ſi alter conjux in eodem thoro & menſa renuat eſſe. Ut benè tradit *Ant. Cucus ibid.* 6

Immò ſi de valore matrimonii minimè ſit controverſia, poteſt etiam Judex ſæcularis ad id compellere. Quia quamvis ea ratione, qua matrimonium eſt ſacramentum, ſit res ſpiritualis, & fori Eccleſiaſtici, at qua ratione contractus eſt quidam civilis, poteſt etiam judex ſæcularis conjuges ad mutuam fidem ſervandam compellere. Sic *Gloſſ. cap. Non eſt de ſponſal. verb. Uxores,* ibi: *Per officium judicis vel Epiſcopi loci. Et ibi Abb. n. 6. Præpoſ. num. 9. Jo. Andr. addit. ad Spec. tit. Qui filii ſint legitimi, §. nunc ſ. it. G. verb. Præjudicialem. Ant. c. Illud, num. 10. de præſumpt. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. initio, num. 3. Burſat. conſ. 207. fi. vol. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. num. 92.* Poteſt etiam judex Eccleſiaſticus compellere conjuges ad reddendum debitum: ut conſtat ex *cap. Ex publico, de conver. conjug.* ubi *Abbas, num. 3.* rectè advertit id ſimiliter poſſe judicem ſæcularem, ubi valor matrimonii eſt certus, ob rationem dictam. 7

Poteſt etiam judex Eccleſiaſticus contra laicum conjugis alieni detentorem, ne cohabitet jus dicere, quamvis de matrimonii valore lis minimè ſit. Conſtat ex *c. Non eſt, de ſponſ.* ubi rex Anglorum, qui laicus erat, cogitur à judice Eccleſiaſtico per cenſuras, uxorem viro reſtituere. Et advertunt *ibi Abb. n. 3. & Alex. de Nevo, n. 8.* Quia ratione ſpiritualis cauſę repertæ in matr. pertinet ad forum Eccleſiaſticum contra laicos procedere ſpoliantes conjuges. 8

Utrum autem poſſit maritus uxorem ab alio detentam vindicare? negant *Joan. Andr. addit. ad Specul. t. Qui filii ſint legit. §. nunc ſit. G. verb. Præjudicialem, Calder. cap. Non eſt de ſponſal.* & multi alii, teſte *Abbate ibi, n. 6. idem Ant. ibi, n. 11. & c. Illud, de præſumpt. nu.* 10. Ducuntur, eo quòd uxor non ſit in poteſtate viri, ſicut filius eſt in patris poteſtate, *l. ſi uxorem, C. de cond. inſert.* At verius eſt, poſſe vendicare adjecta cauſa juris canonici & divini. Quod optimè explicat *Abbas cap. Illud, n. 10. de præſumpt.* ſic: Vendicatio propriè non competit niſi habenti dominium verum, *l. in rem, in prin. ff. de rei vend.* unde liberas perſonas hac actione vendicare non poſſumus, niſi adjecta cauſa illius juris, quo ſunt in poteſtate noſtra. Nam per adjectionem illius cauſæ denotatur non eſſe abſolutam vendicationem verumque dominium, ſed poteſtatem juri expreſſo cõpetentem. Et hac ratione pater filium, civitas civem, religio monachum vendicat. Quia igitur uxor licèt æqualis ſit viro quoad debitum conjugale, eſt tamen jure divino ſub illius poteſtate, in quantum non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir, 1. *Corinth. 7.* eſt etiam in viri poteſtate, quoad gubernationem, & obſequia domeſtica. *Geneſ. 3. Sub viri poteſtate eris*, appellaturque penè famula viri, *cap. Hæc imago, & c. mulierem, 33. q. 5.* poteſt à viro non ſimpliciter vendicari quaſi ſerva, ſed adjecta cauſa juris divini & canonici, quo mulier ſub ſua poteſtate eſt. Ita docent *Abb. in c. Illud, n. 10. & c. Non eſt, n. 6. de ſponſal.* ubi *Alex. de Nevo n. 14. Præpoſ. n. 9. Covar. & Matienzo n. 7. allegati, Ant. Cucus l. 5. inſtit. major. t. 11. nu. 131.* Et ſimiliter dicendum eſt, poſſe maritum ab uxore vendicari, adjecta cauſa juris divini & canonici, quo poteſtatem habet in viri corpus, tenetúrque vir cohabitare, & illi aſſiſtere: ut probavimus num. 2. Sic *Abbas, d. c. Illud, num. 10.* 9

Et quamvis lis inter patrem & filium prohibita ſit, *l. Lis nulla, ff. de judiciis l. 2. t. 2. p. 3.* At poteſt filius familias agere contra patrem repetendo propriam uxorem. Probat apertè *cap. Non eſt, de ſponſ.* ubi cogitur Rex Anglorum reſtituere uxorem filio repetenti. Atque ita advertunt *ibi Abb. n. 8. Alex. de Nevo num. 8. Præpoſ. nu. 4. Covar. Matienzo, Ant. Cucus n. præced. allegati.* 10

Ex dictis infertur primò, teneri uxorem ad comitandum virum aliò mutantem domicilium. De quare, & an valeat contraria conſuetudo, vel pactum in ipſo matrimonii contractu initum: & an aliquando vir teneatur comitari uxorem: latè diſputavi lib. 1. tota diſp. 40. & ſequentibus. 11

Secundò infertur, quamvis vir poſſit modico tempore, non tamen poſſe diutius abeſſe. Quia lex divina obligat ad cohabitandum. 12

Digitized by Google

dum. Inſuper conſtat ex *c. 1. de conjug. lepros.* ibi: *Cum vir & uxor una caro ſint, non debet alter ſine altero diutius eſſe*. Hanc autem diuturnam moram explicant *Hoſt. eo c. 1. n. 2. ſuper verb. Diutius, & ibi Joa. Andr. n. 6. Anchar. n. 5.* eſſe donec judex requiſitus, ab altero conjuge, vel ex officio ob incontinentiæ periculum cogat ad cohabitationem. Cæterum dicendum eſt, id verum eſſe in caſu illius textus, ſc. quando conjux ſanus è leproſo timore infectionis recedit, extra eum tamen caſum, arbitrio prudentis conſideratis abſentiæ cauſis, & incontinentiæ periculo id definiendum eſſe. Cùm *eo c. 1.* tempus minime definiatur, arg. *c. De cauſis, de offic. deleg. & l. Ait Prætor. ff. de jure delib.* atque ita docent *Gl. eo c. 1. verb. Diutius*, ubi *Abb. n. 7. Prepoſ. n. 3. Alex. de Nevo n. 6. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 10. a. 2. q. 6. Menoch. de arbit. l. 2. centur. caſu 456. n. 2.* Nec valet ſtatutum aut conſuetudo, ut viri diutius ſine uxore ſint; quia juri divino cohabitationem præcipienti, adverſantur. Quod clarè ſignificat *Alex. III. c. 1. de conjug. lepros.* ubi præmiſſa hac conſuetudine ſubdit: *Quoniam igitur cùm vir, & uxor una caro ſint, non debet alter ſine altero diutius eſſe*. Et ita docent *ibi Ant. n. 4. Alex. de Nevo n. 3. Prepoſ. n. 3.*

13 Permiſſum tamen eſt viro, diu abeſſe ex cauſa juſta: ut ſi Princeps ad bellum convocet, vel ad familiæ gubernationem, & rem familiarem tuendam id neceſſarium ſit. Quia in eo eventu uxor eſt irrationabiliter invita, atque adeo vir non tenetur illi morem gerere, ſubeundo bonorum jacturam, aut præbendo ſe Regi inobedientem. Præterea, quia conjuges in ipſo matrimonii contractu pollicentur ſibi mutuum obſequium, & operarum communionem, quantum ad œconomiam, & propriæ domus gubernationem, & ad hoc tendit ſocietas conjugalis. Ergo quoties viri prudentia arbitrio, ad familiæ gubernationem, & rei familiaris neceſſitatem, exigitur diuturna illa abſentia, non debet cenſeri irrationabilis, & illicita. Sic *Sot. d. 32. q. un. a. 3. ad 1. verſ. At vero, & l. 7. de juſt. q. 1. a. 1. verſ. An verò. Navar. ſum. Lat. c. 16. a. 32. verſ. Tertio. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 7.* Addit autem optimè *Sotus illo art. 2. ad 1.* uxorem abſque viri licentia non poſſe abeſſe. Quia nec militiæ, nec aliis negotiis idonea eſt.

14 Utrùm autem teneatur vir ſecum deferre uxorem, illum comitari volentem? videtur pars affirmativa probari claré ex *c. Quod ſuper, de voto, in fi.* ubi deciditur, virum euntem in ſubſidium Terræ Sanctæ, teneri uxorem remanere nolentem, ſecum ducere. Quod idem habetur *l. fi. t. 8. p. 1.* ergo idem in quacumque alia viri profectione: cùm eadem ſit ratio. Sed ſic exiſtimo diſtinguendum: Si vir proficiſcatur, ſtatim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, ſed ad varia negotia peragenda diverſis in locis tendat, credo non teneri ſecum deferre uxorem. Quia moleſtum nimis eſſet, valdeque impediret iter, cùm fœminæ non ita facilè ac viri poſſint iter agere, magniſque expenſis opus eſſet: dedecetque fœminas ita peregrinari. Quare tunc uxor remanens eſſet irrationabiliter invita. Si verò maritus alicubi ſit diu habitaturus, ſuppetantque illi neceſſariæ expenſæ ad transferendam uxorem: tenebitur ſecum ducere. Quia tunc rationabiliter vult uxor virum ſuum comitari. Et in hoc caſu intelligitur *d. c. Quod ſuper*.

15 Tertiò infertur, poſſe virum aliquam brevem peregrinationem abſque uxoris conſenſu vovere. Cùm ſit caput, poſſitque abſque voto illam exequi, non tamen poterit longam peregrinationem uxore invita promittere. Prob. quia Deo minimè placent quæ implenda ſunt cum proximi damno, quale eſt hujuſmodi votum, quod in præjudicium debiti, & habitationis conjugalis vergit. Prætereà, quia *c. Ex multa, §. In tantum de voto*, conceditur viro, ut poſſit abſque uxoris conſenſu vovere peregrinationem in ſubſidium Terræ Sanctæ, ubi *Gloſ. verb. Viri, & Abb. nu. 8.* dicunt eſſe ſpecialiſſimum caſum favore Terræ ſanctæ: & (ut dicemus n. ſeq.) non habet locum, quando ſola eſſet peregrinatio, non in ſubſidium, ſeu cauſa devotionis. Ita docent *Ant. c. Scriptura, n. 3. de voto*, ubi *Abb. n. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. Roſell. Votum 2. n. 8. Sylveſt. Votum 5. q. 1. Abulenſ. c. 30. Num. q. 83. Manuel 2. tom. ſum. c. 90. n. 7. Anglos florib. 2. p. q. unica, de vot. art. 7. poſt. 9. diff. dub. 3. concl. 1. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. fol.* 1020. Quòd ſi obiicias, uxor tenetur ſequi virum, quòd ſi nolit, ſibi imputet: ergo ipſa invita poterit maritus exequi votum longæ peregrinationis. Dic uxorem non teneri ad quamcunque viri ſequelam, ſed ad eam ſolam, quæ ipſius ſtatum decet, quare non tenetur virum peregrinationis votum exequentem comitari, ut diximus lib. 1. diſp. 41. n. 8. quare illud votum in uxoris præjudicium eſt. Uxor verò nullum peregrinationis votum exequi poteſt, renitente marito, ſed opus eſt, ut aſſenſum præſtet. Tum, quia uxorem peregrinari dedecet, atque ita eſſet in viri præjudicium. Tum etiam, quia in vovendi poteſtate non ſunt pares: eo quòd vir ſit caput, & uxor ipſi ſubdita, (ut probavi diſp. præced. nu. 8. ubi etiam an votum longæ peregrinationis viri ſit ipſo jure irritum dixi.) Sic docent *Abb. & Abulenſ. ibidem*. Et juxta hoc intelligendi ſunt multi Doctores abſolutè docentes, virum non poſſe peregrinationis voto ſe aſtringere, abſque uxoris conſenſu. Hi ſunt *Innoc. c. Scriptura, de voto, n. 3.* ubi *Hoſtienſ. ad fi. Joa. Andr. n. 8. Card. q. 14. Anch. n. 13. Henricus n. 7. lex fi. t. 8. p. 1.* debent enim intelligi, quando eſt votum longæ peregrinationis, ac ſubinde uxori præjudicans.

16 Excipiendum tamen eſt votum in ſubſidium Terræ Sanctæ eundi, poteſt enim vir, renitente uxore, illud emittere, & exequi tenetur. Habetur expreſsè, *c. Ex multa, §. In tantum, de voto*. Quia uxor poteſt ſequi virum, quod ſi nequeat, juſtum eſt, ut ad tempus contineat favore boni publici totius Eccleſiæ. Dixi in ſubſidium Terræ Sanctæ, quia ſi peregrinatio eſſet ſolius cauſa devotionis, ut nunc contingit, non gauderet hoc privilegio, ſed neceſſarius eſſet uxoris conſenſus ad illud exequendum votum. Nam text. *d. c. Ex multa, de voto*, in ſubſidium diſponit, & cùm ſit in præjudicium uxoris, non eſt extendendus: eò vel maximè, quia ſuſtinetur illud præjudicium ob favorem boni publici, quod minimè verſatur, quando peregrinatio eſt ſolius devotionis cauſa, ſed ſola privata voventis utilitas. Ita docent *Suplem. Gabr. 4. d. 32. q. un. art. 2. concl. 7. ad fi. Greg. Lop. l. 9. verb. Ir à Jeruſalem, t. 8. p. 1. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. paulò poſt. princ. verſ. Porrò autem. Stunica q. 3. de voto. n. 69. Man. 2. to. ſum. c. 90. n. 8.*

17 De uxore autem, An ſimile votum poſſit emittere, & exequi viro contradicente, ſub judice eſt. Quidam id admittunt, ſi non ſit junior, ac de incontinentia ſuſpecta, ſitque ita dives, ut poſſit gentem armatam ad bellum ſecum ducere. Quia licèt textus nil diſponat de uxore, at militat eadem ratio in hoc caſu: ita ſentiunt *Hoſtienſ. ſum. t. de voto, §. Quis vovere poſſit, n. 9. Innoc. c. Scriptura, de voto, ad fi. & ibi Card. q. 14. Henr. n. 7. Abb. d. c. Ex multa, n. 9. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 10. a. 2. q. 5. Abul. c. 30. Num. q. 83. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. Tabien. Matri. 1. §. fi. Nav. ſum. c. 12. n. 62. Greg. Lop. l. 3. verb. Nin la muger, t. 8. p. 1. Lud. Lop. p. 1. inſtruct. c. 46. §. penult. Capua p. 2. dec. l. 2. c. 12. n. 27.* At probabilius eſt non poſſe. Quia mulier cum majori caſtitatis diſcrimine, & minori Eccleſiæ commodo poteſt peregrinari, inſuper debet regi à viro, atque ita facilius tenetur ipſum ſequi, quàm è contra. Quare par non eſt, ut diſpoſitum in viro, ad uxorem extendatur. Ita docent *D. Th. 4. d. 32. q. un. art. 3. ad 1.* ubi *Dur. q. 2. n. 8. ad 1. Palud. q. 2. a. 3. ca. 25. ad 1. & d. 38. q. 3. a. 1. n. 10. Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. un. a. 2. concl. 7. Sylv. Votum. 5. q. 1. Lex fi. tit. 8. p. 1. Sotus 4. d. 32. q. un. ar. 3. verſ. At verò Viguer. l. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 18. fi. Stunica qu. 3. de voto. n. 70. Man. 2. tom. ſum. c. 90. n. 8.*

18 An uxor teneatur aliqua obſequia impendere viro? dixi l. 6. diſp. 6. n. 14. & 15.

S U M M A R I U M.

Vir tenetur uxorem alere, num. 19. & ibi remiſſivè, quid, quando dos non ſolvitur, aut uxoris culpa amittitur, aut indotata ducitur uxor.

Quid quando culpa alterutrius conjugis, non ſimul vir, & uxor habitant, ſed ſeorſum, n. 20.

Quid, ſi quando ſeorſum habitant, vir retineat dotem, aut indotatam duxerit uxorem, n. 21.

Quid, ſi uxor à viro percuſſa recedat, n. 22.

Quid, ſi culpa non tendat directè ad ſeparationem? ut ſi uxor hæretica in carcerem perpetuum detruditur, vel vir bannitus ſit, aut in triremibus, n. 23.

Quid, ſi is cujus culpa ſeparatio facta eſt, velit cohabitare, cautionemque dare de non offendendo? num. 24. & ibi, ultima culpa nocet.

Quid, ſi neutrius conjugis culpa fiat ſeparatio: ut propter morbum, num. 25.

An in extrema neceſſitate ſit præferenda uxor parentibus, filiis, cæteriſque viri cognatis, n. 26.

An vir pauper teneatur uxorem, & filios alere: & uxor dives teneatur virum alere, n. 27.

An uxor, & filii teneantur ex mutuo per virum pauperem ad ipſos alendos recepto, atque ita ex dote aut aliis propriis bonis teneantur illud ſolvere? refertur opinio affirmans, cum ſuis moderationibus, n. 28.

Contraria auctoris, quamvis extent res illo mutuo empta, n. 29. & ibi: Quid ſi vir prodigè aluerit ultra debitum uxorem, an danda ſit illi dos integra? Quid, ſi vir tradat fœminæ centum aureos tradendos viri creditori, & illa non tradat, ſed expendat in familiæ ſuſtentationem, an teneatur ipſa ex bonis propriis ſolvere, ſi vir poſteà ſolvendo non ſit n. 30.

19 QUÆSTIO II. An conjuges teneantur ſibi mutuò alimenta præſtare. Prima concluſio. Vir tenetur uxorem alere. Conſtat ex *l. penult. ff. ut. in poſſeſſ. legat. l. Si filia §. 1. ff. famil. herciſc. l. Si cum dotem §. Sin autem ſol. matr.* & latiſſimè proſequitur *Surd. de alim. t. 1. tota q. 32.* Et ratio eſt, quia ideo dotẽ uxoris recipit vir, ut matr. onera ſuſtineat, ipſi & familiæ alimenta præſtans, *l. Pro oneribus, C. de jure dotium, l. Dotis fructus ff. eod.* Quando autem dos promiſſa non ſolvitur, aut ejus culpa deperditur, aut indotata ducitur à viro, an ſit alenda? dicam diſp. ſequenti.

20 Intellige tamen, quando uxor viro cohabitat, ſi enim abſque viri culpa, propria temeritate, ab ejus conſortio recedat, alenda minimè eſt à viro. Quia uxor debet eſſe in viri obſequio. *c. Hæc imago, 33. q. 5.* ac proinde ſi obſequium debitum minimè præſtare velit, receptura non eſt alimenta ſibi debita. Qui enim non facit quod debet, non recipit quod oportet, *l. Si ex C. condit. indeb. l. Jul. §. Offeri ff. de act. empt.* Si autem viri culpa, ut ob ejus ſævitiam recedat uxor, alenda eſt. Nam cùm ipſi non imputetur in viri obſequio non eſſe, ſed culpæ viri id tribuendum ſit, perinde cenſendum eſt, ac ſi in viri obſequio eſſet, *l. jure civili ff. de cond. & demon.* ubi con-

Digitized by Google

ubi conditio habetur ac impleta, quando deficit culpa ejus, cui implenda erat. Ita docent *Cyn. l. Quod in uxorem, nu. 1. C. de neg. geſt. & ibi Bald. n. 2. Salyc. n. 3. idem Bal. l. 1. n. 9. C. de legat. & ibi Jaſ. n. 4. Alex. l. Si cum dotem, §. Sin autem, nu. 7. ff. ſol. matr. Guido dec. 439. n. 6. Craman. conſ. 175. n. 3. Hippol. l. 1. nu. fi. C. de rapt. virg. Tiraq. de retr. lign. §. 10. gloſ. un. n. 14. & 16. Bertach in repert. lit. M. verb. Maritus alere, verſ. Maritus non debet juncto verſ. Maritus rixoſus. Jo. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 64. n. 10. & c. Per veſtras, nota 3. in prin. n. 4. & 6. Cov. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 5. n. 2. Gutier. qu. canon. l. 1. c. 24. n. 7. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 34. & 35. ff. de lib. agnoſc. Petrus Greg. Syntag. juris, l. 9. c. 19. n. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 2. gl. 1. n. 53. Cavalc. alios referens, 2. p. dec. 20. de contract. quæ in ordine eſt 67. n. 8. Peguera. dec. crim. 20. à n. 4. Barboſa, 2. p. rubr. ff. ſol. matr. n. 43. Surdus de alimen. tit. 1. q. 32. n. 17. & ſeq. & tit. 7. qu. 16. à n. 1. Brunor in ſuo compendio, lit. M. verb. Maritus, verſ. Maritus cogitur.*

21 Hæc autem adeò vera ſunt, ut quando ſua culpa uxor recedit, vir quamvis dotem habeat, minimè obligetur ad ipſam alendam. Quia uxor tenetur viro dotem tradere, & in ipſius obſequio eſſe, quare ſi in alterutro deficiat, ceſſat ipſa alendi obligatio. Ut benè docet *Sard. de alim. tit. 7. q. 16. n. 14.* Et è contra, ſi vir in culpa ſit, tenetur uxorem abſque dote ductam alere: Quia ſi ſecum habitaret, ad id teneretur, (ut dicemus diſp. ſeq. n. 8.) & cum viri culpa minimè habitet, gaudebit habitantis privilegio: ut dixi n. præced. Atque ita docent *Joa. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. not. 3. in prin. nu. 4. verſ. Ego verò Matienzo* alios referens *lib. 5. recop. t. 9. l. 2. gloſ. 1. n. 50. Barboſa, 2. p. rubr. ff. ſoluto matr. n. 43.*

22 Hinc infertur uxorem à viro recedentem ob nimiam caſtigationem, alendam eſſe à viro, ſecus ſi moderata ſit. Quia in priori caſu, culpa viri eſt, in poſteriori autem, uxoris. Permiſſum eſt enim viro uxorem corrigere, moderateque punire, *l. Rei judicatæ, ff. ſolut. matrim.* at cautè & comiter oportet eam tractare. Talis namque eſt inter illos ſocietas, qualis inter patrem & filium, non cujuſmodi inter mancipium & dominum. Ut eleganter docet *Ludo. Vives in lib. de offic. mariti, c. de eligenda uxore, ad fi.* Sic *Lara, l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n. 110. ff. de lib. agnoſc. Sued. de alim. t. 7. q. 16. n. 5.* Exiſtimo autem exigi nimium caſtigationis exceſſum, quo fuga hæc uxoris culpa vacet, ac proinde extra viri domum ea non obſtante ipſi debeantur alimenta. Quamvis enim vir aliquantulum rationis limites in corrigenda uxore excedat, non continuò licet uxori ab ejus conſortio aufugere.

23 Rogabis autem, quid dicendum ſit ſi uxor ob propriam culpam, ut hæreſim, in carcerem perpetuum includatur? Videtur enim virum alendi obligatione eximi. Quoniam culpa ſua extra viri conſortium eſt: nec vir, quamvis ob hæreſim non celebret divortium, tenetur in eo carcere illi cohabitare. Atque ita ſub dubio, cogitandumque relinquens ſentit *Joa. Lup. rubr. de donat. §. 64. n. 7.* & affirmant *Simancas de cathol. inſt. in priori ed. c. 36. n. 8. Rojas ſing. 126. Surd. de aliment 7. q. 21. n. 9.* Cæterum ex hoc capite credo virum minimè excuſari (dico ex hoc capite) nam ſi dos publicetur ob delictum, teneatur, eo quòd indotata maneat necne vir ipſam alere, dicemus diſp. ſeq. n. 10. Quare eſto dos maneat apud virum, tenetur alere, ſi divortium non celebretur ratione hæreſis: & ſimiliter, ſi indotatam duxerat. Et ad hoc ſentiendum ducor, quia culpa illa uxoris non tendit directè ad ſeparationem habitationis, ſicuti contingit quando propria temeritate aufugit: unde in ſeparatione illa, nulla uxoris culpa verſatur, ſed tantum in cauſa. Quis enim diceret uxorem, quæ culpa ſua lepra infecta eſt, licèt in cauſa ſit præviſa, ob quam juſtè vir ab ejus conſortio recedit, alendam ab eo minimè eſſe, quaſi culpa ſua ſeorſum habitantem? Accedit, uxorem teneri alimenta mittere viro pauperi, ſua culpa bannito exulanti, (ut probavimus l. 1. diſp. 41. n. 13.) Idemque videtur dicendum, ubi vir culpa ſua in triremibus eſſet. Tandem, quia (ut dicemus n. ſeq.) conjux culpa ſua recedens, jus alimentorum recuperat, ſi pœnitentia ductus velit cohabitare: at uxor in carcerem perpetuum incluſa, ſui delicti pœnitentiam agit, parataque eſt viro cohabitare, ubi ſibi permiſſum fuerit: non ergo ea cohabitationis defectu privanda eſt alimentis. Ideò hanc ſententiam ſibi contrariam tuetur. *Simancas in cathol. inſtit. in 2. edit. tit. 16. num. 18. & 19. & Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. n. 14.* quamvis in ea ſit ſententia, ut vir non teneatur in hoc caſu alere uxorem, concludit tamen, ſubveniendum eſſe illi ſecundùm regulas eleemoſynæ, ne fame pereat.

24 Et ad decidendum cujus culpa ſeparatio habitationis contingat, attendendum eſt ſemper ad ultimam culpam, juxta regulam *l. Illud, 17. ff. de periculo, & commodo rei venditæ,* ibi: *Æquum eſt poſteriorem moram nocere.* Quare ſi uxor quæ culpa ſua receſſerat, pœnitentia ducta ad virum rediens nolit admitti, jam ex tunc uxoris culpa purgata in virum transfunditur, tenebiturque ipſi ſeorſum habitanti alimenta præſtare. Ita docent *Gloſſ. cap. ſignificaſti, verbo Materiam in fi. de divort.* ubi *Hoſtienſ. n. 2. ſuper verb. Reſtitui. Joa. And. n. 7. fi. Ant. in fi. Anchar. n. 7. Abb. n. 8. Alex. de Nevo n. 7. Card. n. 2. Prapoſ. nu. 4. Alex. conſ. 78. num. 1. lib. 5. Barboſa 2. p. rubr. ff. ſol. matrim. nu. 44.* Et è contra ſi ob ſævitiam mariti uxor inculpatè aufugerat, virque cautionem de ſecuritate ſufficientem præſtat, nec tanta ſit ejus ſævitia, quin cautione illa ſatis uxori conſulatur, & uxor adhuc ad virum redire renuat, non tenetur ex tunc ei extra conſortium ſuum exiſtenti alimenta ſubminiſtrare. Quia ultima ea culpa uxori nocet. Sic cum *Ferreto conſ. 34 nu. 18.* docet *Barboſa eod. n. 44.*

Ubi autem neutrius conjugis delicto ſeparatio contigerit, ut 25 ob viri furorem, vel morbum contagioſum, cujus infectionis periculo uxor cohabitans exponeretur, alenda utique eſt uxor ſeorſum habitans. Cùm enim culpa vacet, par non eſt, ut damnum privationis alimentorum ſubeat. Ut bene multis relatis docet *Lara l. Si quis à liberis §. Si quis ex his, n. 36. ff. de liber. agnoſc. Barboſa 2. p. rubr. ff. ſolut. matr. n. 43.*

Dubitabis autem, in extrema indigentia conſtitutis uxo- 26 re, parentibus, & filiis, vel aliis mariti cognatis, cui potius teneatur vir ſubvenire? *Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 1.* ait uxorem præferendam eſſe filiis, aliiſque cognatis, & refert pro ſe *D. Th. 2. 2. q. 26. a. 11.* qui id minimè dicit. Sed ſic diſtinguendum eſt, extra caſum extremæ neceſſitatis potius tenetur vir uxori, quam parentibus ſuccurrere. Quia in iis quæ ad œconomicam rationem citra extremam indigentiam attinet, arctior eſt conjugalis unio. Juxta illud Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.* Et Matth. 19. *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.* In extrema autem neceſſitate, potius parentibus eſt ſubveniendum. Quia eſt debitum antiquius erga parentes, & ratio boni, quod eſt dilectionis objectum, invenitur eminentius in patre: *teſte D. Tho. in art. 11.* diliguntur enim parentes, ut principium: ac proinde major eſt cum illis conjunctio, quoad eſſe abſolutè, cui in extrema neceſſitate ſubvenitur. Ita videtur ſentire, *D. Thom. eo n. 11. ad 1.* & docent *ibi Bañes in fine, & Aragon ibi, ad fi. Valentiæ 2. 2. diſp. 3. q. 4. punct. 5. coroll. 10.* ubi bene colligit ex *Cajet. ea q. 26. a. 12.* filiis in extrema neceſſitate magis ſubveniendum eſſe quàm uxori. Quia illi quoad conjunctionem magis amantur, cùm ſint aliquid ſubſtantiæ, & pars viſcerum parentum, uxor autem non eſt pars viri.

Secunda concluſio. Maritus inops non tenetur uxorem ale- 27 re: ſicut nec tenetur filius: juxta *l. Si quis à liberis, §. pen. ff. de liberis agnoſ.* & tradunt *Bald. l. Ubi adhuc, n. 25. C. de jure dot. Jo. Lup. l. 61. Tau. n. 11.* ubi *Caſtillo n. 23. Azebed. li. 5. recop. t. 3. l. 9. n. 32. Barboſa, l. Si conſtante, 25. in princ. n. 52. ff. ſolu. matr.* Et ratio eſt, quia non tenetur uxori ultra quam facere poſſit, *l. Etiam & l. Maritum, ff. ſol. matr.* Quinimo ſi uxor dives ſit, tenetur viro inopi alimenta præſtare. Ut probat *l. Si cum dotem, 22. §. Si maritus, ff. ſolu. matr.* ibi: *Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum, vel uxorem viri participem eſſe?* Et ita docent *Specul. tit. Qui filii ſint legit. §. un. n. 40. Bart. tract. de alimentis, n. 49. & d. l. Si cum dotem, §. Sin autem, n. 6.* ubi *Alex. nu. 9. Jo. Lup. l. 61. Tauri. nu. 11.* ubi *Caſtill. num. 24. Bertach. in repertor. lit. V. verb. Uxor. alitur. verſ. Uxor dives. Guido dec. 429. num. 2. Lara* multos referens *l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 14. ff. de lib. agnoſ. Pontanus de aliment. c. 14. n. 1.* habetur *c. 8. tract. p. 1. Petr. Greg. ſyntag. juris, l. 9. c. 19. n. 5. Azebed. li. 5. recop. t. 3. l. 9. n. 33.* ubi & *Matienz. gloſſ. 4. n. 2. Surdus de alim. t. 1. qu. 35. n. 6. & 7. & q. 36. num. 6. & 7.* ubi *n. 9.* cum multis per eum relatis docet, ſi bona dotalia minimè ſufficiant, teneri uxorem ex bonis paraphernalibus ea alimenta tribuere.

Hinc infertur ſolutio graviſſimæ quæſtionis: An quando 28 ſoluto matrimonio nulla viri bona ſuperſunt, teneatur uxor bonis dotalibus ſolvere debita à viro contracta, ad ipſam & familiam alendam, ut ad ſolvendam famulorum mercedem, domus locationem, veſtes & cibaria familiæ? Et ſimiliter an poſſint conveniri filii, teneanturque mutuum à patre inope acceptum pro ipſorum alimentis ſolvere? Eadem enim prorſus eſt utriuſque quæſt. deciſio & ratio: ut bene advertit *Surdus de aliment. tit. 8 privileg. 48. n. 6.* atque ita omnes DD. referendi, loquentes de uxore, aſſerenteſque teneri, id comprobant per DD. id de filiis affirmantes. Multi DD. (& ſatis probabiliter) opinantur, uxorem teneri & filios ad dictum æs alienum ſolvendum. Ducuntur primò. Quia ubi res aliena in utilitatem alicujus converſa eſt, quamvis eam minimè acceperit, tenetur ſaltem in ſubſidium accipientis, qui non eſt ſolvendo: ut conſtat ex *l. Et qui 7. §. Alioquin, C. quod. cum eo,* ubi habetur aliquo in re mea contrahente abſque meo mandato, teneri me, ſi res in commodum meum convertatur, & ex *l. His ſolis ff. de condict. indeb.* ubi cùm decernatur jus repetendi pecuniam competere ſolùm contra recipientem, non contra eos quibus proficit: ajunt *Gloſſ. verb. Proficit, & ibi Salic. n. 1. Paul. n. 1.* hoc fallere in ſubſidium, ſi recipiens non ſit ſolvendo, & quibus proficit, habeant ea cauſa lucrativa, ſecus ſi oneroſa: ſed quando maritus aut pater inops mutuò accepit pecunias, ad uxorem & filios alendos, pecuniæ illæ ceſſere in utilitatem uxoris & filiorum, habentque eas ex cauſa lucrativa, non autem oneroſa: ergo viro aut patre impotente ad ſolvendum, tenentur in ſubſidium. Probatur minor, quia pater vel maritus inops minimè tenetur uxorem aut filios alere: (ut probavi n. præc.) ac proinde alimenta ab ipſo præſtita non habebunt ex cauſa oneroſa, ſcilicet tanquam ipſis debita, ſed ex cauſa lucrativa, & ex viri liberalitate: unde & pecunia in alimentis expenſa, dicetur converſa in uxoris, & filiorum utilit-

Digitized by Google

litatem, Nam (ut bene ait *Matienzo lib. 5. recop. t. 3. l. 9. gloſ. 4. n. 2.*) verſum dicitur in uxoris & filiorum utilitatem, quod in ipſis alendis à viro innpe ad id onn obligato cooſumptum eſt. Secuodò. Quoniam ubi aliquis occaſione pecuniæ, aut rei cujuſcumque alienæ conſumptæ, fit ditior, tenetur, quamvis pecuniam illam aut rem apud ſe ono habeat, ut cnnſtat ex *l. 2. ff. ad l. Rodiam. de jactu. in princ.* ubi habetur, ſi laboraote nave mercium jactus factus ſit, detrimentum ſuturum commuoe etiam eorum, qui propter amiſſas aliorum res cnnſequuti ſunt, ut ſuas merces ſalvas habeant: ſed occaſione mutui accepti à viro paupere uxnr, & filii eo alimentati ſunt effecti ditiores, ſe enim aut propriis boois aut mutuo accepto alereot, niſi pater aut vir accepiſſet, prout non tenebatut: ergo viro aut patre ooo exiſteote ſolveodo, tenentur ſolvere. Et confirmatur; quia licet pater non teneatur ex mutuo filiofamilias facto: ut cnnſtat ex *toto tit. ff. ad S. C. Maced.* at ſi converſum ſit in rem patris, videlicet, ad quam pater ſubminiſtrandam aſtrictus erat, tenebitur: ut cooſtat ex *l. Sed Julianus, 9. §. Proinde, ff. eod. t.* Ergo quamvis uxor, & filii oou tencantnr ex mutuo per patrem aut virum accepto ad ipſns alendos, tenebuntur tamen quando in eorum rem verſum eſt, quia ſcilicet, eo alimenta, ad quæ vir non teoebatur, empta ſunt. Tertiò, ex *l. 61. Tauri, hodie l. 9. t. 3. l. 5. recop.* ex qua cooſtat uxorem nnn teneri ex debito contractn à marito, niſi probetur verſum eſſe in ipſius uaoris utilitatem, in rebus, ad quas vir non tenebatur, at dum eſt inops, nnn tenetur ad alimenta: ergo uxor obligatur nummos mutuò acceptos pro alimentis ſolvere. Tandem, quando uxor aut filii ſunt divites, pater verò aut matitus pauper, probatur teneri. Debita contracta ab ipſa uxore vel filiis, tenentur ea ſuis bonis ſolvere, at dum pater aut vir eſt innps, tenentur uxor & filii divites ipſum alere, & ſuam familiam: ergo æs alienum ad hoc contractum eſt verè debitum ipſius uxoris & filiorum, ac ſubinde aſtringuntur illud ſolvere. Ideo hanc ſententiam loquentes de filiis tuentur *Bart.* dubitans, & cogitandum telinquens, *l. His ſolis, fine ff. de condict. indebiti. Angel. ibi. n. 1. Jaſon n. 2. idem Jaſon l. Si me, & Titium, nu. 3. ff. ſi cert. petat. & l. Si eum ſervum, n. 1. ff. eo. tit.* ubi *Purpuratus, n. 5. Cepol. cautela 246. incipienti, Quid ſi pater. Franc. Cremenſis ſingulari 36. incipienti, Tu mutuaſti pecuniam. Lud. Roman. ſingulari 210. incipienti, Pater erat pauper.* & loquentes in filio, & uxore docent idem, *Jo. Lup.* dubitans, & relinquens cogitandum, *rubr. de donat. inter vir & uxor §. 66. nu. 5. & 6.* & id nmnino definiens *idem Jo. Lup. l. 61. Tauri. n. 11.* ubi *Caſtillo n. 23. & 24. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, num. 115. ff. de liberis agnoſ. Gama 1. par. dec. 366. n. 7. Baeza de inope dubit. c. 1. n. 53. & 54. Azebed. lib. 5. recop. tit. 3. l. 9. n. 32. & 30. 31. Matienzo eo lib. 5. tit. 9. l. 3. gloſſ. 7. n. 5. Barboſa l. Si conſtante, 25. in princ. n. 52. ff. ſolut. matr. Surdus de aliment. ti. 8. privilegio 48. nu. 5. & 6.* citanturque communiter prn hac ſententia, *Bald. l. fin. c. ad Macedonianum*, ubi nil dicit: & *Platea l. uxorem fine. C. de decurion. l. 10.* ubi mota hac quæſtione nil definit, ſed tantum ait *Bart. d. l. His ſolis.* in ſimili arguere. Addit *Barboſa n. 35.* viro dante majora alimenta, quam teneretut, obligari mulierem in ſubſidium. Et retenta hac ſententia, idem dicendum eſt, nempe teneri filios illud mutuum ſnlvere, quamvis hæreditatem paternam renuntient. Ut bene advertunt *Franc. Cremenſis, & Baeza, n. 53. proxime citati.* Quia obligatio hæc nnn conſurgit ex hæreditatis additinne, ut ita filii tanquam hæredes teneantur patris debita ſolvere, ſed eo quòd mutuum illud à patre acceptum eſt verſum in illorum utilitatem, & illius occaſione locupletiores facti ſunt, nec bona patris ad id perſolvendum ſuperſunt. Præterea, hæc ſententia tunc ſolùm locum habet, quando pater vel maritus tempore æris alieni contracti erat jam inops; ſecns ſi dives, licèt eoim poſteà facultatibus laberetur: minimè teoerentur uxor, & filii. Quia tunc vir aut pater tenebatur ad ea alimenta, quare uaor & filii ſibi debitum receperuot, ac proinde oon cenſentur effecti locupletinres, nec mutuum illud dicetur ennverſum io eorum utilitatem. Ita docent *Ang. Barboſa, Surdus proximè citati*: atque manifeſtè ſentiuot omnes authores bujus ſententiæ, ſiquidem omnes loquuntur de patre aut marito inope, ioſuper hæc ſententia procedit, licèt uxor aut filii eſſent etiam ioopes tempore murui accepti, tenebuntur enim, dum bona habueriot, id debitum ſolvere. Quoniam adhuc id mutuum in eorum ceſſit commodum, & ditiores facti ſunt: cum pater aut maritus ionps ad ea alimenta nnn teneretur: & ipſi aliunde, ne fame perirent, quæſituri eſſent. Ita docent in filiis loquentes *Cepola & Ludo. Roma. proximè pro hac ſent. relati*: & apertè colligitur ex *Baeza de inope debitore, c. 1. num. 54.* reddens enim rationem, cur filii boc mutuum ſolvere teneantur, ait: *Quia niſi pater accepiſſet, mutuò erant accepturi, ne fame perirent.* Ubi manifeſtè loquitur, quamvis filii tunc eſſent pauperes. Latum tamen diſcrimen invenio etiam ſtandn in hac ſententia, quando mater tunc erat dives, ipſique non deerant facultates neceſſariæ ad alendam familiam, vel quando ſimiliter erat pauper, & ſimiliter de filiis. Nam ſi mater erat pauper, minimè tenebitur ad æs alienum contractum pro alendn marito & familia, cum ad ea alimenta non teneatur, nec ea omnia ceſſerint in ſuam utilitatem, ſed tantùm tenebitur pro rata ſibi correſpondenti, & filii pro ſua parte: ſi verò dives eſſet, teneretur integrè ſolvere. Quia tenebatur virum, filios, & familiam alere: & ita ſentit *Joa. Lup. l. 61. Tauri n. 11.* loquens de matre divite. Pari ratione filii ſi ſint panperes, & etiam parentes, obligabuotur ad eam ſolam partem, quæ cum ipſis conſumpta eſt, quia non tenebantur parentes alere, ſi verò divites eſſent, & parentes pauperes, tenerentur ad alimenta integra. Quia tenebantur pareotes ſuos alere, *l. Si quis à liberis, §. Si vel parens, & §. Item reſcriptum, ff. de liberis agnoſc.*

29 Cæterum quamvis hæc ſententia ſit ſatis probabilis, contraria magis mihi placet, nempe, oec uaorem nec filios teneri illa debita, per maritum aut patrem contracta, ſolvere ex ſuis bonis. Ad quam probandam præmitto, in viro paupete non eſſe omnino eatinctam obligationem alendi uaorem & filios, ſed tantùm ſuſpenſam pro inopiæ illum eacuſantis tempore: ſicut quicumque debitor ratione inopiæ non deobligatur prorſus ab ære alieno ſolvendo, ſed tantùm ſuſpenditur illa obligatio, excuſaturque à ſolutione, dum impoteotia ratione inopiæ durat. Quod inde apertè conſtat, nemo enim dubitabit uxorem, & filios minimè teneri ad ea debita à viro inope contracta pro eorum alimentis, ſi facultates viri ſucceſſu temporis ita augeantur, ut ſit illa ſnlvendo: at ſi ratione paupertatis obligatio illa prorſus extincta eſſet, facultatibus auctis minimè reviviſceret. Obligatio eoim ſemel eatincta non reviviſcit, *l. Cum ex cauſa, C. de remiſ. pign.* Hoc præmiſſo probatur ſic noſtra ſententia: Si Petrus quo ſuis ſatisfaciat creditoribus, magnum æs alienum conflet, eaiſtimans fore, ut ſit poſteà illud ſolvendo, quamvis contrarium eveniat, nullus dicet creditores, quibus eo mutuo ſatisfactum eſt, & in quorum utilitatem ceſſit, teneri poſterioribus creditnribus, qui muruò illas pecunias dederunt Petro. Quia hi poſteriores creditores nullum cum prioribus contractum inicre, & verè per mutuum tranſtulere dominium in Petrum, & Petrus tanquam verus dominus potuit ſuis debitis ex eo mutuo ſatisfacere, quamvis ab illorum ſolutione ratione innpiæ excuſaretur. Similiter ergn, quamvis maritus inops ratione impotentiæ eaimatur, ſeu potius excuſetur pro tunc ab onere alendi uxnrem & filios, nec teneatur ære ſe alieno gravare, quod huic obligatinni reſpondeat: at ſi verè ſe gravavit, & ſic aluit, veram obligatinnem ratione impotentiæ ſuſpenſam adimplevit, nec dicetur pecunia illa converſa in utilitatem uxoris & filinrum, ad quam pater verè non tenebatur: nec uxnr & filii verè dicentur effecti locupletiores, & ex cauſa lucrativa recipientes, ſed potius ex cauſa oneroſa, cum verè ipſi debitum receperint: ac proinde illud mutuum minimè aſtringentur ſolvere. Et confirmatur, quia licèt uxor eſſet dives tempore mutui accepti à viro paupere, non tenebatur directè ad alimenta viri & filinrum, ſed in ſubſidium, ſcilicet, virn nnn quærente aliunde pecunias, quibus neceſſaria ſuppeditaret: & cùm jam quæſierit, mutuò accipiens, nxor ab eo onere relevata eſt, nec ipſi pecunia eſt mutuò data, nec ſuo nomine recepta: non ergo illam ſolvere renebitur. Secundò probatur ex *l. Non adverſùs 15. C. ſi certum petat. & l. Cum de action. & oblig.* ibi: *Eum cui mutuam dediſti pecuniam, ad ſolutionem urgere competenti debes actione. Nam adverſùs negotiatores, quos ex mercibus pecunias abſtuliſſe, tuo debitori proponis, nullam habes actionem.* Ex quibus textibus conſtat actionem hanc mutui repetendi eſſe perſonalem, ac proinde contra ſolum debitorem, cui datum eſt, competere: cum in illum verè traoslatum ſit dominium, ac inſtar veri domini potuerit de illo diſpooere. Tertiò, quia uaor ſoluto matr. poteſt integram dotem recuperare, licèt vir prodigè expenderit ipſam, ultra debitum alens: ut bene docent *Navar. ſum. Hiſpanu, cap. 28. addit. ad n. 153. cap. 17. Lat. cap. 17. nu. 155. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 100. num. 7.* oec audiendus eſt *Barboſa*, qui (ut num. præced. retuli) ſenſit teoeri uanrem illa alimenta ſuperflua ex ſuis bonis ſolvere: at vir mioimè tenebatur illud ſuperfluum expendere; ergo virum nou teneri, non transfundit nnus in uxnrem, ut de ſuo ſolvat. Tandem, quia *l. 60. Tauri hodie lib. 5. recop. t. 9. l. 9.* generaliter deciditur, mulierem lucris conſtante matrimonio acquiſitis tenuncianrem, non teneri ad æs alienum conſtante matrimonin à viro conflatum. Et *l. 61. Tauri, hodie l. 9. t. 3. eod. lib. 5.* bene ponderata favet huic ſententiæ, nam in priori ejus parte deciditur, uaorem prn virn ſpoodentem non teneri, licèt allegatur debitum in uxoris utilitatem converſum eſſe: ſi autem mutuò urerque coojux ſe obligarit ſolum teneri, ſi in ejus utilitatem ceſſerit, nt quia conſumptum ſit in iis, quæ maritus præſtare nnn tenebatur. Si ergo quando uxor ſe obligavit, non tenetut, licèt debitum verè in ejus utilitatem ceſſerit: prout intelligit eam *l. 61. Ant. Gom. ibi n. 2.* à fortiori nnn tenebitur, ubi non ſe obligavit. Et confirm. quia in *2. p. illius l. 61. Tauri*, ubi deciſum erat uxorem non obligari, niſi mutuò cum marito ſe aſtrinaerit, & tuoc ſolùm ſi conſtet mutuum in ipſius utilitatem ceſſiſſe: ſubditur, *Pero ſi lo que convirtio en provecho della, fue en las coſas que el marido le era obligado à dar, aſſi como veſtirla, y dar le de comer, y las otras coſas neceſſarias: mandamos, que por eſto ella no ſea obligada à coſa alguna.* Tunc ſic, aut hæc lex diſponit dum vir eſt locuples, & hoc non, nil enim diſponeret, cum quicumque fidejuſſnr ſolum teneatur in ſubſidium, ubi principalis debitor ſolvendo non eſt: eo vel maximè, quòd illa lex jus novum enntineat, teſte *Ant. Gom. ibi num. 2.* Vel diſponit ubi bona deficiunt viro ad ſolvendum, & tunc habetur intentum. Nec nbſtant argumenta contrariæ ſent. propoſita num. præced. Quia ex dictis conſtat, uxorem

rem

Digitized by Google

rem & filios habere ex eauſa oneroſa, & illud mutuum non veredici converſum in eorum utilitatem, & *l.61. Taur*, quam oppoſiti pro ſe adducunt, potius favet hnic ſententiæ: ut proximè probavi. Et ideò haoc ſententiam loquentes de filiis, tuentur *Alciat. l. Si cum ſervum n.27 ff. ſi cert. pet. Decius ibi n.2. additionator ad Decium, lit.* A, & loquens de uaore tenet idem, attento jure hujus regni, *l.61. Taur. Gom. Arias l.59. Taur. n.7.* & loquens de uxore ſuſtinet idem *P. Molina to.2. de juſt. diſp.435. §. Tertium eſt*: & in fortioribus terminis docet idem *Manuel 1.to. ſum.2. edit. c. 100. n.8.* Et hanc ſententiam credo eſſe veram, licet res emptæ pecunia illa mutuò accepta extent, adhuc enim uxor, & filii non tenentur, quamvis maritus aut pater ſolvendo non ſit. Quia nulla eſt actio creditoribus adversùs res mutuò emptas, uec illæ ſubjectæ ſunt hypothecæ pro mutuo, ſed ſola eſt actio perſonalis adversus Mutuatarium. Quare audiendi minimè ſunt *Ang. l. His ſolis, n.1 ff. de condict. indeb. & Joa. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor. n.66.* ubi dicunt eſſe certum teneri, ubi res mutuò emptæ extarent: ſed id oon probant.

30 Tandem in hoc eventu credo uxorem teneri de ſuo ſolvere, nempe, ſi juſſa à viro tradere viri creditoribus centum, quæ ipſi ad hoc dedit, uxor expenderet in familiæ ſubſtentatione, & vir non eſſet poſteà ſolvendo. Quia cauſam dedit ne creditores debitum recuperarent. Ita docet *Lud. Lop. 1 p. inſt. c.161. §. Qualis autem, verſ. Tandem dubitari poteſt.* Additque id eſſe verum, quamvis pro gravi familiæ indigentia creditoribus ooo indigentibus diſtulerit ſolutionem, vacavit enim culpa, at tenebitur de ſuo ſolvere. At boc non credo, propter doctrinam *Navar. ſum. c.17. num.268.* quam amplectitur *Molina* contra ulios, *tom.2. de juſtit. diſp.350. §. De uxore ejuſmodi*, ubi docet uxorem non plus inſumentem de bonis per uſuram à viro acquiſitis, in ejuſque dominium tranſlatis: quàm ſit ſibi debitum ad congruam ſubſtentationem juxta perſonæ qualitatem, ad nollam teneri reſtitutionem. Quia vir non minus debitor illi exiſtit bujus congruæ ſubſtentationis, quàm cæteris creditoribus. Sic ergo in præſenti caſu vir non minus debebat uaori, & familiæ graviter indigenti, quàm creditoribus: ſi ergo adhuc exiſtente marito domi oo illorum nummorum (oon enim tranſit dominium in creditores aote ſolutionem illis factam) aliis creditoribus poſtpoſitis uxor eos expendat in familiæ, & ſua ſubſtentatione, cùm graviter paterentur, nec vir ſubveniebat, debitum ſibi recuperavit, ac proinde non tenebitur de ſuo ſolvere, deficientibus viri facultatibus.

DISPUTATIO V.

An ob dotem non ſolutam liceat viro negare alimenta, & cohabitationem uxori, ac proinde ipſam non traducere, ac jam traductam domo expellere?

SUMMARIUM.

Nequit debitum conjugale negari uxori, ob dotem non ſolutam, num. 1.
Poſſunt negari alimenta uxori, dum promiſſa dos non ſolvitur, num. 2.
Quid, ſola dotis parte non ſoluta? n.3.
Quid, ſi dos non ab ipſa uxore, ſed ab alio promiſſa ſit? n.4.
Quid, ſi non ſolvatur, quia promittens ſolvendo non eſt? n.5.
Quid, ſi dote non ſoluta, uxor ſit in viri obſequio? n.6.
An vir tunc alens poſſit alimenta repetere? n.7.
Quid, ſi vir indotatam uxorem ducat, n.8.
Et quid, ſi uxor dives ſit? n.9.
Quid, ſi uxoris culpa dos pereat: ut quia ob ejus hæreſim publicatur? num.10.
An ob dotem non ſolutam poſſit uxor non traduci, & expelli? Refertur prima opinio, n.11.
Extenditur, ut poſſit expelli, licèt dos promittatur ab alio, n.12.
Quid, ſi pars dotis non ſolvatur? n.13.
An poſt expulſionem poſſit vir agere, ut ſibi dos ſolvatur? n.14.
Quid, ſi nulla ſit promiſſa dos, & uxor cum ſit dives nolit dotem conſtituere? n.15.
Refertur opinio ſecunda, n.16. Et opinio authoris, n.17.
Solvuntur argumenta, & explicantur cap. Per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. & l. ſi. C. ad Vellejan. n.18.
An uxor poſſit ab habitatione expelli, quando conjuges impediti ſunt ad petendum debitum? n.19.

1 PRæmittendæ ſuot concluſiones ab omnibus receptę, & inde proponetur, in quo verſetur difficultas. I. concluſio. Vir minimè poteſt debitum conjugale negare uaori ob dotem non ſolutam. Conceditur ab omnibus: & ſpecialiter ita docent *Angel. verb. Dos, n.9.* ubi *Sylv. q.10. Armil. n.10. P. Molin. t.2. de juſt. diſp.425. § Si marito dos. Emm. Sà ſum. verb. Dos. §. Acceptam ſine dote.* Et ratio eſt aperta Quia obligatio reddendi debitum, non ex dotis traditione, ſed ex ipſo matrimonii contractu conſurgit.

2 Secunda concluſio. Dote promiſſa non ſoluta, minimè tenetur maritus uaori alimenta præſtare. Concluſionem hanc ſpecialiter docet *Gloſ. auth. de non eligendo ſecundo nubentes, §. ſi. verb. Onera*, quam omnes ſequuntur: & ratio eſt, quoniam dos quaſi in pretium datur, ut ex ejus fructibus maritus onera matrimonii ſuſtineat, uxoremque alat, *l. Pro onerib. C. de jure dot. l. Dotis fructus, ff. eod.* quare dote minimè ſoluta, non tenetut maritus ſtare contractui, eaque onera ſuſtinere. Intelligo autem, quando ſolvens eſt in mora, ſi enim tempus conceſſum à viro ad dotem ſolvendam, nondum acceſſerit, non poteſt ob ſolutionis defectum negare alimenta. Quia alter non eſt in mora, ſibique imputare debet vir, qui ea dilatione conceſſa ſe ad matrimonii onera ſubeunda aſtrinxit.

Non ſolùm autem quando tota dos non ſolvitur, vir non tene- 3
tur ad alimenta, ſed etiam quando pars dotis nondum eſt ſoluta. Quia dum tota non ſolvitur, contractus fides ſibi non ſervatur, & ea de cauſa nec ipſe ſervare fidem tenetur alimentando uxorem. *Sic Jo. Lup. c. Per veſtras, de don. inter vir. & uxor. not.3. in prin. n. 2. ver. Et hoc non ſolum*, & multi alii, quos refert & ſequitur *Surd. de alimentis, tit.7 q.17. n.3.* Qui autem bene docet *nu.5. & 6.* teneri tunc virum ad alimentorum partem pro rata. Cùm enim eadem ſit ratio partis quoad partem, quæ eſt totius quoad totum, *l. Quæ de tota, ff. de rei vendic.* ſicut tota dote recepta tenetur ad integra alimenta, ita recepta parte, tenetur ad partem.

Præterea babet verum concluſio poſita, ſive dos promiſſa ſit 4
ab ipſa uaore, ſive à patre ipſius, vel à quocumque extraneo: (dicitur autem in hac re extraneus, qui non habet mulierem ſub ſua poteſtate, quicumque ille ſit, per *l. unic. §. Accedit ei, verſ. Extraneum. C. de rei uxor actione.* Et ootat *Jo. Lup. c. Per veſtras, de don. inter vir, & uxor. notab.3 in princ. n.2. verſ. Et per iſta.*) Quia militat eadem ratio, cùm enim nondum ſolutum ſit viro pretium ſubſtentationis, non tenetur ad onus. Ita docent *Bald. l. Quod in uxorem, n.2. C. de negot. geſt. & ibi Paul. n.4. Salicet. in fi. Ruin. conſ.144. nu.16. vol.5. Jo. Lup. eo n.2. verſ. Et ita concludo. Pontanus de alimentis, c. 14. num.7.* habetur to.8. tract. p.2. *Surd. de aliment. t.7 qu.17. n.34.* ubi alios refert.

Latum tamen eſt diſcrimen, ſi dos promiſſa ſit ab ipſa uxore, 5
ipſiuſve patre, aut ab extraneo. Si enim extraneus promiſerit, & nondum ſolverit, indiſtinctè maritus non tenetur alere uxorem: ſi autem uaor ipſa, aut ipſius pater, quando ratione impotentiæ oon ſolvunt, non eximitur vir ab alimentandi onere, niſi doloſè promiſiſſent dotem, quam noverant ſe ſolvendo minimè eſſe. Ratio eſt, quia uxor ejuſque pater gaudent beneficio, ut conveniri nequeant pro dote ſolvenda, ultra quam facere poſſint, (ut de uxore multis relatis probat *Barboſa l. Maritum 13 nu. 57.* & de patre *n.67.* & quod uterque eo privilegio careat, quando doloſè promiſerit, *n.71. ff. ſolut. matrim.*) Ita multis relatis tradit *Surd. de aliment. t.7. q.17. n.27. 30 & 36.* Quare minus cautè *Enriq. l. 11. de matr. c.18. n.2.* dicit, non teneri virum ad uxoris alimenta, quando ſocer non vult, aut non poteſt dotem ſolvere.

Aliqui temperant prædictam concluſionem, niſi uaor dote 6
non ſoluta ſit in viri obſequio: teneretur enim tunc illam alere: ſicut famulum quemcunque ſibi miniſtrantem. Sic *Abb. conſ.85. n. 2. & 3. vol.2. Anch. c. Per veſtras, de don. inter vir & ux. n.14* ubi *Joan. Lup. notab.3. §.1 n.1.* & alii quos refert *Surd. eo tit.7 q.17. n.38.* Meritò tamen ab illis diſcedit *n.39.* alios referēs Quia uxor tenetur & dotem, & obſequia præſtare viro, quare alterum præſtando non liberatur, ut ſic neceſſariò alenda ſit. Præterea, quia autbores omnes, quos *n.17.* referam, cenſent dote non ſoluta uxorem alendam non eſſe, at minimè expelli poſſe à conſortio, & cohabitatione viri: ergo eſſe in conſortio, & obſequio viri, non cogit ipſum, illi alimenta præſtare, dum promiſſa dos non ſolvitur.

Id tamen fateri oportet cum *Abb. & Jo. Lup. n. praced. allegatis*, ſi 7
vir alat uxorem nondum ſoluta dote, nilque proteſtetur minimè poſſe petere alimenta ab ipſa uxore, vel à dotis promiſſore, videtur enim affectu conjugali facta donatio. Quod colligo ex *l. Si quis à liberis, §. Si mater ff. de liber. agnoſ.* ibi: *Nec impetrare debet eu quæ exigente materno affectu in filiam tuam erogatura eſſes*, juncta *Gloſ. verb. Materno*, ubi dicit id procedere, licèt oon modica eſſet, niſi eſſet proteſtata.

Tertia concluſio. Vir teoetur alere uaorem, quam abſque 8
dotis promiſſione duxit. Quis ſibi imputare debet, quod nullam dotem exegerit, videturque ipſam uxoris perſonam pro dote accipere. Ita docent *Innoc. c. Per veſtras de donat. inter vir. & uxor. ad fi. & ibi Hoſtienſ. n.6. Jo. Andr. n.8. Ant. 13. Abb. n.4. Alex. de Nevo nu.5. Prapoſ. n.2. & 5. Jo. Lup. ibi notab.3. in princ. n.5. l.61. Taur. n.10. Alex. l. Cum dotem §. Sin autem n.8. ff. ſolut. matr. Rom. conſ.517. nu. 2. Angel. verb. Dos, n.10.* ubi *Sylveſt. q.10. Tabien. q.8. n.9. Armil. n.9. & 10. Ant. Gom. l.53. Taur. nu.31. Bertach. in repert. lit. M. verb. Maritus alere, in princ. Lara l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n.21 ff. de liber. agnoſc. Petr. Greg. ſyntag. juris, l.9. c.19. n.4. Simancus de cath. inſtit. tit.16. n.19. Matienz. lib.5. recop. t.1 l.3. gloſ.2. n.29. Barb. 2. p. rubr. ff. ſol. matr. n.43. Surdus* alios referens, *de aliment. tit.1. q.32. n.11. & t.7. q.19. n.1. P. Molin. to.5. de juſt. diſp.425. pag.1150. §. Si marito dos:* & oeminem joveni oppoſitum tuentem.

Aliqui cenſent hoc tenere verum, licèt uxor dives ſit. Quia 9
ſibi imputare maritus debet, oullum de dote conſtituenda pactum iniiſſe, nec uxor dives tenetur tunc dotem conſtituere. Ut tenent aliqui, quos retuli lib.1. diſp.60. n.1. Quare perinde tenebitur eam alere, ac ſi indotatam duxiſſet. Et ita ſentiuot *Lara, l. Si quis à liberis §. Si quis ex his, nu.65. ff. de lib. agnoſc. Surd. de alimentis, tit.7. q.19. n.1. & ſeqq. & t.1. q.32. à n.15.* fatetur tamen poſſe virum petere ab uxore illa, ut ſibi dotem competentem conſtituat, quod

ſi id

Digitized by Google

ſi id renuat, negare alimenta: unde concludit *eo q.32.n.15.* aliud eſſe alere, & aliud dotem petere: ſi enim nolit alere, nec dotem petere, cogetur alere, in ſuaque facultate erit dotem petere. Cæterum verius exiſtimo non teneri virum ad hæc alimenta, dum uxor illa dives dotem conſtituere renuit. Ducor, quia dum mulier dives abſque dotis promiſſione ducitur, videtur tacitè actum de dote conſtituenda: ut probavi l.1. diſp. 59. n.4 & diſp. 60. n.1. Quare dum dos tacitè promiſſa non ſolvitur, juſtam cauſam vir habet denegandi alimenta. Atque hanc partem tuentur *Bald. l.fi.n.9.C de ſententia, quæ ſine certa quant. Iaſ. l. Si donaturus §. Si quis indebitam, n.4. & ſeqq. ff. de condict. cauſa data. Joa. Lup. c. Per veſtras de don. inter vir. & uxor. notab 3 §.2.n.1. & ſeq Gom. Arias l.27. Taur. nu.* 130. Quando autem non ipſa mulier, ſed ejus pater dives eſſet, dotemque conſtituere nollet, teneretur maritus, qui nil de dote pactus eſt, ipſam alere, liberumque illi eſſet à patre dotem petere: ut bene docet *Molina, n. preced. in fine relatus.*

10 Dubitabis autem, quid dicendum ſit, ubi uxor dotata ducta eſt, at ad ejus delictum publicata dos eſt: ut ob hæreſim, vel aliud crimen? Quidam enim alendam eſſe à viro exiſtimant, poſtquam ad ejus conſortium conjugale admiſſa eſt. Ducuntur, quia in defectum dotis, & patrimonii tenetur vir ex debito conjugali uxorem alere: ut tradunt *Abbas conſ. 85. nu.4. vol.2. & Jo. Lop. c. Per veſtras, de don. inter vir & uxor. notab.3.§.1.n.1.* Præterea quia tenetur alere uxorem indotatam Atque ita docent *Ant. Gomez l.78. Taur. n.9. Simancas de cathol. inſtit. t.16.n.19. Surdus de aliment. t.7.q.21.n.6. & 7.* Alii verò exiſtimant non teneri virum alere. Ita *Rojas de hæreſ. 2.p.n.325. Aſſertione* 40. Ego autem, quando dos fortuito caſu periit, exiſtimo indiſtinctè uxorem alendam eſſe à viro: propter rationem *Juriſconſulti l. Si cum dotem 23. §. Si maritus, ff. ſol. matr.* ubi *Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum, vel uxorem viri participem eſſe?* At quando culpa uxoris publicata fuit, ſic diſtinguerem, ſi parentes in facultatibus ſint, ut ipſam alere valeant, tenentur quidem: virque ab eo onere eximetur: ſi autem pauperes ſint parentes, tenebitur vir. Probatur, quia vir ratione dotis ſolutæ tenetur uxorem alere, & dum non ſolvitur, liber eſt ab ea obligatione, at quando culpa uxoris publicatur, perinde eſt, ac ſi ſoluta non eſſet, ſi quidem uxoris culpa pretium ſubſtentationis aufertur. Nec eſt ſimile, ubi vir indotatam uxorem duxit, ſua enim ſponte nullo recepto pretio ſe ad alimenta aſtrinxit. Quod autem tunc pater dives teneatur, probo, quia quamvis culpa mulieris deperdita ſit dos, tenetur adhuc pater illam alere: ut multis citatis probat *Molina de primog. lib.2. c.16. n.24.* & ubi parentes ſunt pauperes, teneri virum ducor: quia in ejus obſequio & conſortio cum ſit, nec parentes ei ſubvenire poſſint, amor conjugalis, & nexus tam arctus petit, ut à viro alatur, ne fame pereat. Inſuper utramque partem comprobo ex *l. Quod ſi nulla 28. ff. de religioſ. & ſumpt. funerum,* ubi deciditur uxorem dote carentem, ſumptibus patris ſepeliendam eſſe, & ſi pater ſolvendo non ſit, nec ſi aliquis uxoris hæres, expenſis mariti: redditque rationem Juriſconſultus his verbis: *Ne injuria ejus videatur uxorem ejus inſepultam relinqui.* Tandem, quia quando uxor patre caret, qui ei conſulere poſſit, procedit ratio prioris ſententiæ, ut in defectum dotis & patrimonii teneatur vir, ex conjugalis vinculi & amoris debito, ipſi alimenta præſtare. Quando verò uxor in carcerem perpetuum detruditur, an ſit à viro alenda: dixi diſp. præced. n.23.

11 His præmiſſis, punctus difficultatis in eo verſatur; An quando vir juxta prædicta non tenetur uxorem alere ob dotem promiſſam nondum ſolutam, poſſit eam ſimiliter non traducere, traductamque domo expellere? Seu brevius. An ſicut poteſt ea de cauſa negare illi alimenta, poſſit ſimiliter cohabitionem negare? Triplicem invenio ſententiam. Prima affirmat licere viro non traducere, traductamque domo expellere. Ducitur primò, per textum in *c. Per veſtras, de don. inter vir. & uxorem,* ibi: *Ne occaſione doris dotanda uxor à viro dimiſſa, ſeu vir, qui dimiſit uxorem, adulterii reatum incurrat,* & *l. finali, C. ad Senatuſconſult. Vellejanam.* Ibi: *Neque enim ferendum eſt mulierem fieri indotatam, & ſic à viro forſitan repelli.* Ubi Pontifex & Juriſconſultus ſupponunt fas eſſe viro ob dotem non ſolutam, uxorem domo expellere: eò vel maximè, quod in caſu *cap. per veſtras,* ea de cauſa uxor expulſa fuerat, & tamen conſultus Pontifex non jubet prius uxorem reſtitui, quam præſtetur dos. Secundò, quia vir non tenetur [illegible] ta uxori præſtare dum minimè ſolvitur dos, inter qu[illegible] io computatur, *l. Legatum, ff. de alimentis & cibar. leg.* [illegible] qui ſine dote non aſtringitur matrimonii oner[illegible] dos conſtituitur *l. Pro oneribus, C. de jure dotium* [illegible] detur maximum, ferre levitatem, lo[illegible] tem, aliaſque mulierum moleſtias [illegible] negata vitat. Tandem, quia de[illegible] omnia ſubveniunt: qua de ca[illegible] promiſſæ ſolutione, meritò a[illegible] ri ſubveniendum, ut poſſit h[illegible] nem negare. Et ideo hanc [illegible] *ſam, Hoſtienſ. Jo. Andr. Guid* [illegible] feruntur, quia de ſolia a[illegible] *& c. Per veſtras, de donat.* [illegible] *2. Alex. de Nevo. n.3. &* [illegible] *tenen, & in rubr. §. 6.* [illegible] *l. Quod in uxorem, n.2* [illegible]

bitam, n.1. ff. de condictione cauſa data, & l. De diviſione n. un. ff. ſol. matrim. & l. fi. n.9 C. de ſententia, quæ ſine certa quantitate, & l. fi. n. un. C. ad Vellejan. ubi & *Barbatius in addit. ad Baldum verb. Repellere Salic. d. l. Quod in uxorem, in fine Paulus l. In ſalam, §. Uſuras, n.3. ff. ſolut. matrim. & d. l. Quod in uxorem, n.4. Alex. conſ. 56. n.1. col.4. Romanus d. l. De diviſion. n.16. & conſ. 517. n.2.* ubi *Mandoſ. in addit. ſuper verb. Poteſt Socin. reg. 258. ſtatim in princ. Ruin. conſ. 144. n.1. & 16. vol.5. Iaſon §. Fuerat n.98. inſt. de actio. & d. l. Si donaturus, §. Si quis indebitam, n.2. & 3. Boer. dec. 22. n.3. Neviz. in Sylv. nuptiali, l.1. §.2. n.45. Montal. l.1. verb. De rei t.3. l.3. fori Bald. novellus* limitans attento jure canonico, ut id fiat præcedenti judicio Eccleſiæ, & non propria authoritate, *de dote p.6. privil. 43. n.3. Ang. in ſum. verb. Dos num.9.* ubi *Tabien. q.8. n.9. Armil. n.10. Natta conſ. 15. n.9. l.1. Ferret. conſ. 34. nu. 12. l. Franciſc. Marc. dec. 732. n.4. in 2 p. Gom. Arias l.27. Taur. nu. 129. Ant. Gom. l.53. Taur. n.31. Pontan. de alim. c.14. nu.7.* habetur tom. 8. tract. p.1. *Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n.53. ff. de liber. agnoſ. Rojas epitom. ſucceſ. c.33. n.31. Gutier. alleg. 11. nn.16. Petr. Greg. ſyntag. juris, l.9. c.19. n.3. Bruner. in ſuo compend. lit. M. verb. Maritus, verſ. Maritus poteſt repellere. Em. Sa ſum. verb. Dos §. Acceptam ſine dote,* limitans quoad expulſionem, ubi jam ſemel eſt traducta uxor, niſi ipſa culpa non ſolutionis dotis vacet.

Extendunt primò aliqui Doctores hanc ſententiam ut vera 12 ſit, quamvis dos promittatur, non ab ipſa uxore, ſed ab extraneo. Ita *Ruinus conſ. 144. nn.16. vol.5. Salicet. d. l. Quod in uxorem, in fi.* ubi *Paul. n.4. Jo. Lup. d. c. per veſtras, notab. 3. in princ. n.2. verſ. Et ita concludo.* Et quando frater uxoris promiſit, ducent idem *Bald. d. l. Quod in uxorem, n.2. Pontan. de aliment. c.14. n.7. Alex. de Nevo, & c. per veſtras, n.15.* addens non eſſe idem dicendum, ſi ab alio non ita conjuncto dos promiſſa ſit, & *Abbas ibi n.15.* non admittit quando extraneus promiſit, niſi vir pauper ſit. Sed retenta hac prima ſententia, verius eſt poſſe expelli, licèt dos promiſſa ſit ab extraneo. Quia expulſio hæc non eſt propter uxoris culpam, ſed quia vir non tenetur dote non ſoluta uxorem alere. Quod verum eſt ea ab extraneo promiſſa; ut diximus n.4. At ſi promiſſa ſit ab uxore, vel patre ejus, abſque dolo, & non ſunt ſolvendo, quia facultatibus lapſi ſunt, non poterit uxor etiam juxta hanc ſententiam expelli. Quia nec alimenta poteſt tunc denegare (ut diximus n.5.) maritus hac de cauſa.

Secundò retenta hac ſententia, ſimiliter dicendum eſt poſſe 13 uxorem expelli, ſi dotis pars ſoluta non ſit. Quia licèt tunc teneatur ad alimentorum partem (ut probavimus nu.5.) at quoad expulſionem non militat eadem ratio. Quia obligatio alendi eſt dividua, cohabitandi verò individua. Præterea, quia conductor poteſt expelli parte penſionis non ſoluta. Ita docent. *Jo Lupus d. c. Per veſtras, notab. 3. in princ nu.2. verſ. Et hoc non ſolum. Gomez Arias l.27. Taur. n.129. Lara d. l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n.54. Surdus de alimentis t.7. q.17. n.23. & ſeqq.*

Quamvis autem vir ob dotem non ſolutam, uxorem expulerit, poteſt agere ut dos promiſſa ſibi ſolvatur. Quia dote ſoluta 14 paratus eſt ad uxoris in ſuum conſortium reſtitutionem. Sic *Hoſtienſ. d. c. Per veſtras, n.4. ſuper verſ. Reciperet, & ibi Joa. Andr. num.10. Ant. n.7. Abb. n.4. Alex. de Nevo n.3. Prapoſ. n.2. Jo. Lupus ibi, in princ. n.2. verſ. Ampliari poſſunt.* Nec audiendus eſt *Anchar. ibi n.4.* oppoſitum docens.

Si autem dos promiſſa minimè ſit, uxorem ob id non poſſe ex- 15 pelli: ſicut nec ei negari poſſunt alimenta (juxta dicta, nu.8.) rectè docent *Ruin. conſ. 144. n.16. vol.5. Bruner.* alios referens *in ſuo compend. lit. M. verb. Maritus, verſ. Maritus alere cogitur.* Quòd ſi uxor ſit dives nolitque dotem conſtituere, Doctores, quos retuli nu.9. aſſerentes non poſſe virum ei negare alimenta, ſubinde dicent nec poſſe eam expellere. At *Bald. Jaſon, Joan. Lup. Gomez, Arias ibi citati,* dicunt poſſe expellere, ſicut & negare alimenta. Quod retenta hac ſententia verius eſt.

Secunda ſententia diſtinguit, ſi uxor non ſit traducta, dicit 16 poſſe non traduci dote non ſoluta: ſi verò traducta ſit, negat poſſe expelli propria authoritate. Priorem partem probat argumentis primæ ſententiæ: poſteriorem verò, per *c. Porrò, de divort.* decidens uxorem adulteram propria authoritate dimitti non poſſe. Hanc tuetur *Barb. l.1. §.3. n.55. ff. ſolut. matr.* & refert pro ſe *Sylv. verb. Dos q.10. n.11.* ubi (ni fallor) potius tenet primam ſententiam. Quia ea relata dicit intelligi quoad traductionem, & ali[illegible]enta præſtanda: & paulò inferius, ſecus quoad debitum con[illegible]ale reddendum: unde credo tantùm voluiſſe, non ob id lici[illegible] eſſe debiti conjugalis denegationem, & quoad tunc excuſe[illegible] vir à traductione, ſubreticens de expulſione, docet *Enriquez l. de matr. c.16. n.3. fi. & c.18. n.2.*

[illegible]II. Sententia (cui adhæreo tanquam probabiliori) ait uxo- 17 [illegible]m minimè expelli poſſe ob dotem non ſolutam: & quamvis [illegible]octores, qui illam tuentur, non meminerint traductionis, at[illegible]ationes [illegible] æquè probant teneri tunc virum ad [illegible]ilius [illegible], et ad eam traductæ retentionem, probant enim [illegible] cohabitare: quod abſque traductione in [illegible] ea retentione fieri nequit. Probatur ergo [illegible], quia promiſſam dotem minimè ſolvi, nihil [illegible] attinet, quod non ex dotis ſolutione oritur [illegible] naturali & divina, & ex ipſo matrimonii contra[illegible] [illegible]gatio reddendi debitum conjugale (ut probavi [illegible] n.2. & 3.) ergo ſicut non ſolutio dotis [illegible] obligatione reddendi debitum, ita non [illegible]

obligatione cohabitationis. 2. quia Chriſtus Salvator noſter prohibuit Matth. 5. uxorem dimitti, excepta fornicationis cauſa: nec hæc inter cauſas divortii numeratur, *c. Porrò, de divort.* 3. quia finis cohabitationis præcipuus non eſt, ut uxor à viro alatur, ad quod dos conſtituitur, ſed ut mutua ſibi obſequia præſtent ad prolis generationem, & commodam ejus educationem, qui cùm dote non ſoluta minimè ceſſet, ſubinde non ceſſabit obligatio cohabitationis. 4. quia in cæteris contractibus nominatis agere tantùm poſſunt contrahentes, ut altera pars impleat, non tamen ob id reſilire: ut ſi vendidi domum pecunia credita, alterum non ſolventem termino præfixo convenire poſſum, non tamen à venditione recedere: ſimiliter ergo vir cui promiſſa dos negatur, poterit adversùs promiſſorem agere, ut ſervet fidem, non tamen ei licebit pactum cohabitandi ex natura matrimonii ortum infringere. Tandem, quia non deſunt marito alia dotis conſequendæ remedia. Ideò hanc ſententiam defendunt *Carol. addit. ad Alex. conſ. 56. n. 10. ſuper verb. Expellere, lib. quarto. Vecil in addit. ad Afflict. dec. 284. n. 4. Covar. 3. decret. 2. p. c. 7. in principio, n. 2. Bonza de non melior. fili. cauſa dotis, c. 32. n. 21. Octav. dec. Pedem. 132. n. 28. Ant. Cucus, lib. 5. inſtit. major. tit. 11. nu. 127. Mationzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſ. 1. n. 91. Surd. de alim. tit. 7. q. 17. n. 21.* (licèt enim neutram partem deſinit, at dicit hanc magis juri canonico, & ſaluti animæ, cui conſulendum eſt, convenire, atque ideò hanc ſententiam approbare videtur.) Eandem tenet *Ludovicus Lopez 2. p. inſtr. de matr. c. 54. ad ſ. P. Molina to. 2. de juſt. diſp. 425. §. Si marito dos:* qui oppoſitam ſententiam vult conciliare, & dicit tantùm velle authores illius, ut poſſit uxor expelli quoad alimenta ei miniſtranda, non autem quoad cohabitationem, ſed utrumque affirmant, & dicunt dote non ſoluta non teneri virum ad alimenta, poſſeque expellere domo uxorem. Quare hæc concordia non placet. Ex dictis infertur, nec judicis authoritate poſſe uxorem ob hanc cauſam expelli: ut bene docet *Covar. eo. num. 2.* Quia non eſt ſufficiens expulſionis cauſa.

18 Ad argumenta primæ ſententiæ propoſita n. 11. reſp. Ad primum dic Pontificem *eo c. Per veſtras*, non definire id licitum eſſe, ſed ſuppoſita expulſione, ſive juſta ſive injuſta, reſpondet ad principale quæſitum de dotis captione, præſtanda ſit necne. Et *Juriſconſultus ea l. fin.* non definit id licere, ſed quaſi per tranſitum dicit id forſan contingere poſſe. Ad 2. dic concludere non teneri virum pro uxore illa conducere ampliorem domum, & ſuo ſtatui convenientem, ſicut nec ad alimenta aſtringitur: at tenetur in eadem domo, quam ipſe inhabitat, qualiſcumque illa ſit, ſecum eam ſociam habere. At 3. dic non eſſe ea onera, ad quæ ſubeunda dos conſtituitur, ſed tale eſſe onus alendi, ad ea autem onera obligatur ex vi contractus conjugalis, quo uxorem individuam vitæ ſociam ſibi conjunxit. Ad 4. dic jam jura ſubvenire viro decepto in eo, in quo dolum paſſus eſt, quare eum ab alendi onere eximunt: minimè tamen ſubvenire circa cohabitationem. Quia non pendet à dotis ſolutione, in qua dolus verſatur.

19 Tandem dubitabis. An cùm conjuges ad debiti exactionem impediti ſunt, ut ratione voti aut affinitatis, vel cognationis contractæ, liceat viro uxorem à cura ſua & domo expellere? dic breviter non licere. Quia Chriſtus *Matth. 5.* ſola fornicationis cauſa uxorem dimitti permiſit: quod non poteſt intelligi quoad debitum conjugale: cùm multi alii ſint caſus, ſed quoad cohabitationem. Ita *Gloſſ. c. Noſſe, verb. Non fraudentur 30. q. 1. Abb. c. Si vir, fine, de cognat. ſpirit. & ibi Alex. de Nevo n. 8.* & melius *c. 2. n. 2. de conjug. lepros. Supplem. Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 2. concl. 4. Brunellus de ſponſal. concl. 20. n. 13.* Quando autem ita impediti eſſent, ut non tantùm petere, ſed neutri etiam liceret petenti reddere, exiſtimo teneri eos thorum ſeparare, gratia vitandi periculi, at ab habitatione non poſſe adhuc uxorem expelli, propter rationem dictam. Quare bene *Turrec. c. Quod Deo 33. qu. 5. nu. 2.* dicit ob votum continentiæ mutuo conſenſu emiſſum eximi conjuges à redditione debiti, non tamen ab aliis obligationibus, & ſic teneri cohabitare.

DISPUTATIO VI.

An quoties peccat conjux debitum exigens, peccet ſimiliter illud reddens, vel ſaltem jure poſſit debitum negare?

SUMMARIUM.

Refertur opinio aſſerens peccare exigentem, peccare reddentem, n. 1.
Alia opinio tradens regulam ad dignoſcendum, quando illo peccante, hic non peccet: reprobatur, n. 2.
Refertur alia ſententia dicens prudentis arbitrio id librandum eſſe, num. 3.
Non quoties mortalis eſt petitio, peccat reddens: & ſicubi petat affectu fornicario, aut credens eſſe impedimentum irritans matr. uxor de ejus valore certa tenetur reddere, n. 4.
An teneatur tunc præcepto correctionis fraternæ conjux exactus avertere exigentem? n. 5.
Quando petitio eſt venialis, non peccat reddens, n. 6.
Ubi petitio eſt mortalis ob circumſtantiam ſolius petentis, ut quia mala fide petit, aut eſt voto caſtitatis aſtrictus, non peccat reddens, ſed ad id tenetur, numer. 7. & ibi remiſſivè, quando uterque vovit, aut alter de alterius licentia.
Si ob vitium perſonale amittat conjux jus exigendi, ut ob adulterium, affinitatem, aut cognationem contractam poſt matrimonium, non peccat negans, n. 8.
An cenſeatur remiſſio, ut jam deinceps teneatur huic reddere, ſi ſemel conjux innocens petit ab inceſtuoſo illo debitum? n. 9. & explicatur ibi c. cum Vintonienſis, de elect.
Quid ſi inceſtuoſus illo altero invito aut ignorante impetravit diſpenſationem, an ex tunc ſit illi debitum reddendum? numer. 10.
An conjuge culpa mortalis reo petenti, ratione voti, cognationis, aut affinitatis, quando alter reddere non tenetur, ut ratione adulterii, vel priori bimeſtri, peccet reddens? Refertur opinio affirmans, n. 11.
Non peccat reddens in prædictis eventibus: & eſto eſſet peccatum reddere, poſſet exactus non reddere, ſed uti petitione, num. 12.
An teneatur tunc reddere, ſi in altero ſit incontinentiæ periculum? nu. 13.
An peccet talis inceſtuoſus reddendo, aut ſi voto ſit aſtrictus, quoties non tenetur reddere? ut priori bimeſtri, vel ratione adulterii alterius? num. 14. & ibi quid ſi de facto fiat remiſſio? & remiſſivè quando uterque eſt in eadem culpa.
Quid ſi cum conatur conjux non reddere, timeantur odia, & ſcandala? n. 15.
Quando conjux peccat ob aliquam circumſtantiam ipſi actui inhærentem, an peccet ſimiliter reddens? n. 16.
Solvuntur argumenta, n. 17.

Cum in genere diſputatum ſit de obligatione reddendi debitum, & cohabitandi: antequam ad circumſtantias, ex quibus actus conjugalis vitiari poteſt, deveniamus: operæ pretium duxi præmittere duplicem diſputationem generalem, alteram præſentem: An ſtet peccare exigentem, & non reddentem? Alteram ſequentem, quando conjux, cui debitum exigere interdictum eſt, poſſit petere? Quia paſſim in diſputationibus ſequentibus dicendum eſt, eſſe peccatum exigere, non autem reddere: & quando conjux prohibeatur debitum petere: & eſſet neceſſarium in qualibet re petere, qualiter ſtet peccare exigentem, & non reddentem: & quando liceat conjugi ita impedito petere. Circa præſentem ergo diſputationem quidam exiſtimant, quoties conjux lethaliter delinquit exigendo, ſimilis culpæ reum eſſe conjugem reddentem, ac proinde teneri non reddere. Ducuntur 1. quia nemo habet jus exigendi, ſed injuſtè petit, quando in ipſa exactione peccat; ſi enim jus haberet, juſtèque peteret, vacaret prorſus culpa exactio illa: ergo ſimiliter reddens peccat, cùm cooperetur peccato illius. Et confirm. quia deſiderio peccantis annuendum minimè eſt, ſed fortiter reſiſtendum, *c. Negligere 2. q. 7. & c. Anima, 22. qu. 5.* Secundò quia agentes, & conſentientes pariter puniuntur: *Rom. 1.* Et confirm. Quia quando duo ſunt inſeparabilia, non poteſt alteri conſenſus præſtari, reliquo excluſo: cum ergo in copula conjugali actus utriuſque conjugis ſint inſeparabiles, conſentiens redditioni, ſubinde conſentit petitioni, & ſubinde peccato exigentis. Tertiò, quia conjugi petenti in loco ſacro nefas eſt reddere; cùm tamen petat ſuum, & ſolius ſacrilegii reus ſit: ſimiliterque dicendum eſt, ſi petat in loco publico: quia honeſtati naturali adverſatur: ergo idem ſentiendum eſt, ſi adversùs alias virtutes delinquat: cùm nulla major ſit ratio: eo vel maximè, quòd dum conjux voto caſtitatis ligatus petit, ſacrilegii crimen admittit, ſicut quando petit in loco ſacro. Quartò, quia præſtat bonum ſpirituale conjugi corporali damno: at petenti cum notabili damno corporali proprio, aut alieno, ut prolis, reddendum minimè eſt: ergo à fortiori; quando petens incurrit damnum ſpirituale, quale eſt malum culpæ, petendo. Et confirmatur, quia petenti gladium ſuum, quo ſe interimat, negandus eſt, quamvis propria voluntate damnum illud ſubeat, vitareque poſſit: ergo ſimiliter, quando petit debitum conjugale cum damno ſpirituali, reddendum non eſt, licèt propria ſponte ſe illi damno ſubiiciat. Ideo hanc ſententiam ſuſtinet *Gulielm. Rubion 4. d. 32. q. 2. a. 2. concl. 2. & d. 35. q. 2, concl. 3.* quibus in locis univerſaliter docet non licere debitum reddere, quoties alter lethaliter peccat petendo: unde infert *ead. 32. q. 2. a. 2. concl. 4.* conjugem non poſſe licitè reddere petenti ob malum finem, ac proinde lethalis culpæ reo. Idem docet *Ugolin. de ſacram. tract. de matr. c. 10. n. 2.* ubi generaliter docet negandum eſſe debitum, quoties petere eſt mortale crimen. Idem videtur tenere *Ant. Cuc. l. 5. inſtit. major. c. 12. nu. 19.* aſſerens enim voto aſtricto reddendum non eſſe, reddit hanc rationem. Quia cùm voto ligatus prohibeatur petere, ſatis reſultat neque alterum teneri id præſtare, quod licitè peti non potuit. Quare in hac ratione videtur tradere regulam generalem, ut redditio non ſit licita, aut ſaltem non obliget, quoties petitio eſt illicita.

2 Alii non admittentes hanc doctrinam ita generalem, tradunt regulam hanc, qua dignoſcatur, ſit culpa nec ne, reddere ubi petens delinquit. Quando petere non eſt ſecundùm ſe malum, ſed ex ſola prohibitione Eccleſiæ, reddens minimè peccat, immò reddere tenetur: ſecus ſi ſit ex ſe malum petere. Quia in priori caſu lex Eccleſiaſtica relaxata eſt pro reddente, non tamen pro peten-

petente: quod optimè legiſlator potuit efficere. Sic *Abulenſ. c. 5. Matth. q. 224.* Sed hæc regula deficit: Primò, quia ad libitum dicitur legem eſſe relaxatam pro ſolo reddente. Secundò, quia voto aſtrictum petere, eſt ſecundùm ſe malum, cùm ſit adversùs jus naturale, & divinum præcipiens voti obſervationem, & tamen ipſi petenti tenetur alter conjux reddere, (ut probavimus n. 7.) Inſuper, debitum in loco ſacro exigere, adverſatur ſoli Eccleſiaſticæ legi, & ratione illius ſtatuentis pollui locum ſacrum,
...m, ut bene docet *Vaſquez 1. 2. q. 72. a. 6. diſp. 98. n. 5.*
...en petenti in loco ſacro nefas eſt reddere. Quare
... regula.
...*d. 31. q. 1. argumento 1. contra 2. concl.* fatetur poſſe il-
...etitionem, licitam verò redditionem, poſſeque
...a illicitè petere, ut alter reddere non teneatur.
... hoc contingat, non definit, ſed prudentis arbitrio
...elinquit.
...ac quatuor regulis explicabo. Prima regula ſit.
... peccat conjux petens, delictum eſt alteri reddere,
... à reddendi obligatione. Hæc concluſio eſt contra
...n. 1. verùm eſt certiſſima conſtabitque ex diſputatio-
...tibus, in quibus paſſim videbimus *D. Thomam*, &
...lios authores, fateri petitionem eſſe culpam, reddi-
...illa vacare. Et in propriis terminis illam docent
...*is, n. 2. & 3. relati. Adria. quodlib. 2. a. 1. in ſolut. ad 1.*
...*un. a. 3. verſ. Inter ſolvendum. Petr. de Soto lect. 16. de ma-*
...*4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6.* ubi duo optima exempla
Priuaeſt, ſi vir affectu fornicario velit uxorem co-
...ita exigat, lethaliter peccabit: at uxor reddere te-
...oſterius eſt, ſi vir exiſtimans matr. eſſe irritum ob
...tum dirimens, petat, reus eſt culpæ mortalis: at
...iens illud minimè ſubeſſe, non poteſt debitum ne-
... concluſio. Quia reddens debitum non cooperatur
...entis formaliter loquendo: quia tantùm coopera-
...ua natura licito conjugatis, & quem ipſe debet al-
..., quamvis aliunde ſit peccatum in altero conjuge
... reddens non cooperatur petitioni alterius, ſed ea
...peratur copulæ, quæ licita eſt, & à ſe debitata. Et
..., quia nec cooperatur directè, cum non incitet
... ut petat, nec indirectè, cum nec poſſit, nec te-
... peccatum exigentis: quæ ambo deſiderantur ad
...ooperationem: & non poſſe, inde conſtat, quia cùm
... vero domino petatur, lex juſtitiæ aſtringit conju-
..., ut reddat. Quod autem non teneatur, ſic pro-
...avus finis vel malitia alterius petentis nec vitiat in
...ec redditionem, quæ ſola eſt actus reddentis, affi-
...rgo unde teneatur illam exigentis malitiam impe-
..., quia timere poteſt alterius conjugis indignatio-
... incontinentiam, ſi concupiſcentiæ ejus jam exci-
...quatur. Tandem prob. rationibus, quas n. 7. affe-
...ndum tertiam regulam; ex enim probant hanc.
...fatendum eſt, quoties conjux exactus poteſt com-
... timore odii, indignationis, & incontinentiæ ſi-
...is peccantis mortaliter in exactione, & abſque ſuo
...ri illum præcepto correctionis fraternæ ad aver-
...um. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum
... peccato, ubi commodè fieri poteſt. Atque ita *Adrian.*
...*r. in ſol. ad 1. rationem*, agens de reddente ei qui voto
...rictus eſt, ponderat ut non dicatur cooperari non
...re conjugem exigentem, illumque ab exactione aver-
... ponderat *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6.* & in ſimili
...*4. de juſt. q. 7. a. 1. in ſol. ad 1.* ubi docet depoſitarium
...haritatis, ſi commodè poſſit, avertere dominum pe-
...oſitum ad peccandum. Credo tamen rariſſimè ad
... uxorem. Tum quia poteſt moraliter viri indigna-
...re, & fore ut ſuſpicetur ipſam non virtutis zelo,
ſed alieno amore captam induci: tum etiam, quia moraliter poteſt credere virum, qui contra votum eſt ſacrilegus in petendo, vel aliter admittit culpam lethalem petens, ita ardore carnis incenſum eſſe, ut facilè incontinentiæ periculum patiatur, negata ſibi copula: atque adeò moraliter non eſt ſpes Emendæ, quæ deſideratur, ut præceptum correctionis obliget: immò eſt timor majoris damni. Tandem, quia onus graviſſimum eſſet verecundiæ, quæ fœminas decet, offerre ſe viro ad ſemper petendum. Viri autem facilius hoc præcepto obligari poſſunt. Cùm poſſint uxoribus petentibus cum peccato conſulere, ne peccent petendo, & ſe illis offerre ad crebrius petendum, & majus in uxorem imperium habeant, ipſiſque incumbat gubernare.

6 Secunda regula ſit. Quoties exigens ſolius culpæ venialis reus eſt exigendo, reddens vacat culpa, teneturque reddere. Hanc tradit *Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fine, Matienz. lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. num. 112.* Et ratio eſt, quia cùm actus ille reddendi non ſit ex ſe, & intrinſecè malus, ob peccatum exigentis, poteſt ex cauſa juſta excuſari à culpa illa veniali, qua ad ſummum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem: ſemper autem in reddente adeſt cauſa juſta ad excuſandum à culpa illa veniali, ad quod non gravis cauſa deſideratur: adeſt enim cauſa, ne petenti diſpliceat, vel excitentur odia inter conjuges & diſcordia, ne privetur abſque culpa jure reddendi.

Tertia regula ſit. Quando exigere eſt culpa lethalis, non ob aliquam circumſtantiam tenentem ſe ex parte actus, ſed ob circumſtantiam perſonalem ipſius exigentis, ut ſi, v. g. malo fine petat, vel ratione voti caſtitatis, quo ligatus eſt, ſit ſacrilegus petendo, tunc tantum abeſt, ut reddens peccet, ut potius reddere teneatur. Probatur primò. Quia cùm actus ille non ſit ex ſua natura illicitus, ſed ex circumſtantia ſe tenente ex parte exigentis, idem met actus, ut ſe tenet ex parte conjugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumſtantia vitians, erit licitus, immò & debitus ex juſtitia. Secundò, quia voto caſtitatis ſe aſtringens non admiſit dominium corporis alterius conjugis per matrimonium acquiſitum, ſed tantum peccat exigens, in ordine ad Deum, cui fidem voti violat: ergo tenetur conjux exactus reddere petenti rem ſuam: ſicut ſi nummos apud alterum à ſe depoſitos peteret ad fornicandum. Et confirm. ſi quis apud inopem centum aureos depoſuiſſet, & poſtmodum nec donans illi inopi, nec ipſi promittens, ſoli Deo voveret ſe illos minimè petiturum, teneretur inops exigenti illos reddere, utpote nullum jus retinendi habens, nec ob id diceretur cooperari ſacrilegæ fractioni voti petentis; ergo ſimiliter in noſtro caſu. Tandem prob. rationibus, quibus n. 4. probavimus primam regulam: quæ etiam hanc confirmat. Hanc regulam ita univerſaliter tradunt *Adria. quodlib. 2. a. 1. in ſolut. ad 2 lit. H. f. 31. in parvis volumin. Petr. de Soto lect. 16. de matr. fine:* & ſpecialiter in voto, quando eo aſtrictus petit ab eo, qui non vovit, teneri hunc reddere, docent *Adrian. & Petr. de Soto ibid. Jo. de Neapolis quodlib. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 2. Adſ. Ang. matrimonium 3. impedim. 5. num. 5. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 2. q. ult. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6. Ledeſ. 1. p. 4. qu. 55. a. 1. ad ſi. Veracr. 1. p. Speculi, art. 15. ſi. & appendic. ad illum, à fol. 122. Matin. l. 8. ſum. c. 14. §. 6. f. 86. Stunica de voto, q. 3. nu. 61. Angles florib. 1. p. de matr. q. 11. de impedim. ord. art. 3. poſt 1. diffic. dub. 3. Bart. à Ledeſ. de matr. dub. 20. concluſ. 1. Enriq. l. 12. de matr. c. 15. n. 8. Manuel à. to. ſum. c. 90. n. 4. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 53. art. 1. dub. 2. quod movet poſt 2. dub. principale.* Quare audiendi non ſunt Doctores aſſerentes conjugi voto caſtitatis aſtricto minimè teneri alterum reddere. Hi ſunt *Ricard. 4. d. 32. art. 2. q. 1. corp. in fi. & ibi Guilielm. Borriloug. q. un. ar. 2. concl. 1. verſ. Dico tamen. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. art. 2. q. 2. Henric. c. Scripturæ, n. 8. de voto Sylv. matr. 7. q. 5. d. 6. Armill. verb. Debitum, n. 19. Ant. Cucus l. 5. inſtit. major. t. 82. nu. 79. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. fol. 723. verſ. Ex quorum. Ugolin. de matr. c. 10. n. 2.* idem ſequitur *Adrian. 4. q. 14. de matr. verſ. Tertiò contingit*, cum hac tamen moderatione, dum vovens caſtitatem voluit abdicare à ſe, quantum in ipſo eſt, carnalis commercii poteſtatem. Quam moderationem admitto, ſi vir vovens intimaret uxori ſe velle ita Deo per votum caſtitatis obligari, ut nullum prorſus jus habeat deinceps in ipſius uxoris corpus: ſicque acceptaretur ab uxore: tunc enim jam deinceps cùm vir amiſerit jus petendi per pactum illud, non tenebitur uxor reddere: juxta ea, quæ dicemus num. ſeq. Secus ſi ſoli Deo obligetur per votum, etiam animo jus in uxoris corpus amittendi. Quia adhuc dominus manet corporis uxoris, & jus priſtinum in illud retinet, quamvis ſacrilegus voti fractor ſit, illo utens, petendo: ſicut eleemoſynæ promiſſæ, quibuſcumque verbis, & quacunque intentione votum emittatur, manet dominus qui vovit donec tradat pauperi. Minus eſt audiendus *Sylveſt. proximè citatus*, docens non tantum conjugi voto ligato non teneri alterum reddere, ſed etiam peccare reddendo. Hæc dixerim, quando alter tantum, & abſque alterius licentia conjugis, voto caſtitatis aſtrictus eſt. Nam quando de alterius licentia vovit, dicam infra diſp. 36. num. 10. & 11. & quando uterque vovit, diſp. 37. per totam.

Ab hac tamen regula, quoad reddendi obligationem, excipiendus eſt caſus, quando vitium perſonale privat conjugem jure debitum exigendi: tunc enim alter reddere non tenetur, ſed juſtè poteſt denegare, ut ſi conjux contrahat affinitatem cum altero conjuge per copulam cum ejus conſanguinea, vel cognationem ſpiritualem cum eo (retenta opinione dicenti hanc cognationem privare jure petendi: de qua hoc lib. 1. diſp. 36. diſputabitur.) Probatur, quia cùm petens nullum jus habeat: nec reliquus dare tenetur: ubi enim nulla eſt petitio, nulla eſt mora, *l. Si pupillus 127 ff. de verb. oblig.* & ex quo actor perdit jus petendi, reus habet jus non debendi, negandi, & excipiendi. Præterea, quia *cap. diſcretionem, & c. Tua de eo qui cognov. conſang.* dum decidunt hunc inceſtuoſum teneri reddere uxori innocenti: eam reddunt rationem, ne ejus delictum officiat innocenti, jureque ſuo abſque culpa privetur: ergo apertè volunt omnino efficere delictum illud conjugi noxio culpæ, ut exigere non poſſit, & ut ſibi exigenti alter minimè teneatur reddere (& intellige hoc de affinitate: propter illam præciſè, ſecluſa adulterii, quod intervenit, ratione, atque ita adhuc jus hoc amitteret, nec teneretur alter etiam adulter reddere: teneretur autem ob delicti compenſationem, ubi nulla affinitas, ſed ſolùm adulterium adeſſet.) Ita generaliter docent aſſerentes quoties conjux exigendi jus amiſerit, eximi alterum à reddendi obligatione, *Scot. 4. d. 32. qu. unic. verſ. Praſcindendo*, ubi *Palud. q. 2. art. 2. concluſ. 4. n. 9. Supplem. Gabriel ibi, q. 1. art. 2. concl. 11. Almain. ibi. q. unic. Ovand. q. unic. propoſ. 2. D. Ant. 3. par. tit. 1. c. 20. §. 10. Cajetan. ſumm. verb. matr. c. ult. de peccatis in uſu conjugii, §. Primus eſt, in fi. Nider. in ſumm. precept. 6. c. 4. verſ.*

Sunt

14 Eſſet autem lethale ſcelus rariſſimè, & magna cum difficultate reddere. Quia notabiliter cõjuges debito conjugali deſraudarentur, ſæpeque iocoorinentiæ periculum paterentur, nec ob magnam alterius difficultatem auderent petere. Ita *Sotus, Bart. à Ledeſ. Manuel* ubi n. 10. eos allegavi, *Capua p. 1. dec. l. 2. c. 83. nu. 7. Lud. Lop. 1. p. inſtr. cap. 80. §. Igitur reſolutoriè.*

15 Pariter eſſet mortale negare debitum, quando juſta ſufficienſque cauſa denegandi abeſſet, & inde cnnjux petens ſcandalizaretur, graveſque diſcordiæ nrirentur. Sic *D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 7. Roſella, verb. Debitum, n. 5. & ibi Ang. n. 17. Lud. Lop. 2. p. inſt. cap. 80. §. Igitur reſolutoriè* Addunt bene *D. Ant. Roſel.* minimè excuſari tunc conjugem negantem debitum, eo quòd dies ſolemuis ſit, aut Euchariſtiam ſit recepturus: quamvis laudabile ſit precibus non importunis hac occaſione avertere.

16 Tandem ſi conjuge ſe excuſante, quandn cauſa non excuſaret prorſns à redditinne debiti, (ſed quibus cauſis eacuſantibus conſtabit in diſp. ſeq.) alter conjux valde inſtarer petens, eſſet mortale non reddere. Quia injuſtè negatur ſibi debitum ita inſtanter exactum. Sic *D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 7. Vrvald. candelabro 1. p. de matrim. n. 257.*

DISPUTATIO III.

An peccet lethaliter conjua ſe impotentem reddens ad debitum cnnjugale perſolvendum?

SUMMARIUM.

Refertur quadam opinio, nu. 1. Et ibi non peccat conjux ſe reddens impotentem ex actu copula præcedentis. Peccat mortaliter ſe reddens impotentem mediis illicitis, n. 2.

Vir crebrò accedens ad fœminam, vel ſe polluens, ultra peccatum adulterii, tenetur fateri ſe reddere impotentem, n. 3.

Quid, ſi mediis licitis ſe reddat impotentem: ut abſtinentiis, n. 4.

Quid, ſi abſtinentia ſint moderata, licet illis reddatur minus potens, n. 5. & ibi, an ſint conſulenda uxori abſtinẽtiæ, quibus deformior reddatur.

An teneatur vir uti calidis, & mediis aliquibus, quo potentior reddatur, n. 6.

An vir poſſit immoderatas abſtinentias vovere abſque uxoris conſenſu: & pares ſint in hoc conjuges ut neuter poſſit vovere abſtinentias, num. 7.

An votum magnæ abſtinentia impedientis debiti redditionem, aut longæ peregrinationis viri, ſit ipſo jure irritum: vel valeat, donec irritetur: n. 8. & ibi, eo miſſo, an uxor poſſit irritare.

An poſſit alter ſine alterius conjugis licentia habitum mutare, n. 9.

An vir excuſetur à jejunio obligatorio, ſi reddatur impotens ad debitum, vel minus potens: vel ut fiat potentior? vel ſi accideret caſus, quo eſſet periculum incontinentia, niſi ſtatim reddatur, & ad id eſt neceſſarium ſolvere jejunium, n. 10.

An ne uxor reddatur deformis, viroque diſpliceat, poſſit jejunium ſolvere, n. 11.

An mulier, qua nubere optat, poſſit ſolvere jejunium, quo deformis redditur, n. 12.

An uxor excuſetur à præcepto jejunii, ſi vir ei præcipiat ne jejunet, n. 13.

1 SATIS obſcurè in hac re locutus eſt *D. Th. 4. d. 32. q. un. art. 2. ad 3.* ubi tria dicit. 1. dicit, ſi ex copula præcedenti cum uaore vir reddatur impotens ad iterum ſolvendum, uxor non habet jus petendi. Et boc quidem manifeſtum eſt. Quia impoſſibilium nulla eſt obligatio. *Regula Impoſſibilium ff. de regul. jur.* Qua ratione idẽ abſque dubio dicendum eſt, etiamſi ex cauſa illicita cnnſurgat illa impotentia: potuit enim vir peccare reddendo ſe impotentem, at ubi impotens effectus eſt, immunis eſt culpæ non reddens. 2. dicit, ſi ex alia cauſa fiat impotens, & illa eſt licita, non tenetur reddere, nec uaor jus petendi habet. Idem docent *Henric. c. Diſcretionem, nu. 3. de eo, qui duxit conſanguineam. Aſtenſis 2. p. ſum. lib. 8. tit. 10. a. 1. q. 3. Tabien. Matrim. 3. q. 4. §. 5. Turrecr. c. Sciatis, 33. q. 4. a. 1. n. 2 Vignerius lib. inſt. c. 16 §. 7. verſ. 10. Bart. à Ledeſma de matrim dub. 71. concl. 2.* Qood ſi ut ſonat, intelligatur, manifeſtum eſt. Quare credo *D. Thom.* & ſequaces velle dicere minimè delinquere virum ea cauſa reddendo ſe impotentem. Quia de culpa erat ſermo: & conſtat, qnia immediatè dicunt peccare, quando cauſa eſt illicita. 3. dicit, ſi cauſa impoteotiæ eſt illicita, reus eſt culpæ vir ſic ſe reddens impotentem. Idem docent *Aſtenſ. Henric. Tabien. Turrecr. Viguer.* proximè citati. *Joan. de Friburgo ſumm. confeſſ. l. 4. tit. 2. qu. 36. D. Ant. 3. pars tit. 1. cap. 20. §. 10. Sotus 4. d. 32. qu. un. art. 1. fine.* Non tamen explicant, ſit ea culpa lethalis, necne.

2 Sit tamen 1. Concluſio. Conjux ſcienter reddens ſe impotentem mediis Illicitis ad debitum conjugale perſolvendum, letbaliter peccat. Quia eadem juſtitiæ lex, finem præcipiens redditionis debiti, obligat ſubinde ne quis mediis illicitis ſe reddat impotentem: ſicut reus eſſet culpæ mortalis ſcienter ſe faciens impotentem ad alia debita civilia ſolvenda. Sic videntur ſentire *D. Th. & reliqui citati num. præc. in 3. dicto*: quamvis oen explicuerint ao culpa ſit mortalis. Sed id explicant *Ricard. 3. d. 32. a. 1. qu. 2. ad 2. Roſel. verb. Debitum, num. 2.* ubi *Angel. nu. 6. Sylv. q. 1. verſ. Prima eſt. Armill. num. 2. Alexand. in ſuo Enchirid. 2. p. tract. de 6. præcepto, ad fi. §. Si vir modo illicito. Capua 1. p. deciſ. l. 2. cap. 83. num. 2. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 71. concluſ. 2. Cañedo ſum. Sacram. de matrim. cap. 8. num. 71.*

Hinc infertur, virum crebrò ſe polluentem, aut ad alias fœminas accedentem, ſi advertat ſe inde reddi notabiliter impotentem ad ſatisfaciendum moderatè uxori, ultra crimen pollutionis aut adulterii, admittere peculiarem culpam aliam adverſus legem juſtitiæ, qua tenetur aptum ſe debito cnnjugali reddendo præſervare. Conſtat ex dictis oum. præced. Quia medio illicito ſe impotentem reddit. Quare circumſtantia hæc detegenda eſt in confeſſione. 3

II. Concluſio. Quamvis media, quibus conjux effi citur notabiliter impotens, ſint alia illicita, ut ſunt immoderata jejunia, aut vigiliæ indiſcretæ, ſi id advertat, peccat. Conſtat ea eadem ratione. Inſuper, quia quando aliquid prohibetur, interdicitur ſimiliter omne id per quod pervenitur ad illud, *l. Oratio, ff. de ſponſalib.* Cum ergo viro prohibeatur debiti negatio, ſimiliter ioterdicitur nimius eaceſſus io vigiliis & abſtinentiis, per quæ vir cogitur debitum negare. Sic docent *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 2. n. 8. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 20 §. 10. Ricar. Roſel. Ang. allegati n. 2.* & cum materia ſit gravis, ad juſtitiamq; pertineos, hęc culpa lethalis erit. Ut bene docent *Abul. c. 6. Matt. q. 149. Sylv. Capua Cañedo eo n. 2. relati.* 4

III. Concluſio Conjux ſe eatenuans & debilitans abſq; fraude & bona fide, mediis honeſtis, ut ſervans Eccleſiæ jejunia, & alia moderata ex devotiooe, impendenſq; moderatè tempus honeſtis ſtudiis, vacat culpa. Quia ſic non efficietur impoteus, ſed minus potens, nec tenetur cum ſpirituali jactura à ſpiritualibus operibus abſtinere, ut ſe potentiorem & robuſtiorem conſervet, ſicut nec tenetur deſiſtere ob eam cauſam à cæteris corporalibus exercitiis. Ita *D. Th* & reliqui quos retuli nu. 1. dict. 2. ubi eos explicui, *Ric. 4. d. 32. a. 1 q. 1. ad 1. Supplem. Gabr. ea d. 31. qu. un. a. 3. dub. 2. & ibi Sotus qu. 1. a. 1 fi. Friburg. ſum. confeſſ. lib. 4. tit. 2. quæſt. 36. Roſella verb. Debitum nu. 2.* ubi *Ang. n. 6. Sylv. q. 1 verſ. Primum eſt, Alex. in ſuo enchir. d. 2. p. tract. d. 6. præcepto, ad fi. §. Secus ſi per jejunia.* Quando autem abſtinentiæ & vigiliæ cenſeantur limites prudentiæ excedere, atque immoderata eſſe, penſandum eſt, attenta viri condirione, alii enim aliis robuſtiores ſunt: & artenta uxoris conditione: quædam enim parcæ ſunt, aliæ verò Venerem frequenter appetunt. Denique id pro regula ſervandum eſt, ut vir eas vires conſervet, oon eatenuans eas abſtinentiis & vigiliis, quibus indiget ad moderatè reddendum uaori, attenta ejus conditione, & ne eam incontinentiæ periculo eaponat. Similiter etiam non licet uaoribus ita ſe abſtinentiis & vigiliis dedere, ut deformes ae viris exoſæ reddantur. Quia ipſis anſam præbent, turpes alios amores quæreodi. Sic *Sotus ibi.* Quare meritò *D. Ant. Syl. Capua, n. 4. allegati, Arm. verb. Debitum, n. 2.* docent eas abſtinentias minimè uxoribus conſulendas eſſe. 5

Quarta concluſio. Non tenetur maritus uti calidis, ut potens ad copulam efficiatur, ſed ſuæ obligationi ſatisfacit, ſi ſe impotentem minimè reddat. Quia lex matrimonii tantùm ipſum aſtringit, nt moderatè atteotis ſuis viribus reddat, & ne huic obligationi obſtaculo ſit oimiis vigiliis & abſtinentiis: non ergo tenetur mediis aliquibus uti, ut potentior efficiatur. Ita ſentiunt *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 2. n. 8. D. Ant. Sylv. Capua, num. 4. allegati. Tabien. matrim. 3. q. 4. § 5. Vigner. l. inſtit. c. 16 § 7. verſ. 10.* Hoc tamen intelliga verum, ſi de juſtitiæ rigore & lege loquamur: aliquando enim lege charitaris ad id tenebitur vir: nempe dum ſine corporeæ ſalutis notabili detrimento id poteſt efficere, & uxor grave iocontinentiæ periculum patitur, niſi frequentiùs ſibi coniugali copula ſubveniatur. Lex enim charitatis quoſcunque obligat, nedum coniuges ad conſulendum neceſſitati ſpirituali proximi, ubi commodè & abſque notabili proprio periculo ſubveniri poteſt. 6

Ex dictis infertur virum abſque uxoris conſenſu minimè vovere poſſe abſtioentias, vigilias, preces, quæ debito coniugali moderatè reddendo obſtent: ſicut nec uxor inconſulto viro eadẽ promittere poteſt. Quia neuter coniux poteſtatem ſui corporis habet quoad debitum coniugale perſolvendum. Ita docent *Gl. c. Manifeſtum. verb. Niſi auctor, 33 q.* ubi *Archid. n. un. Turr. n. 1. Hoſt. ſu. t. De voto. §. Quis vovere poſſit, n. 8. Inn. c. Scripturas ad fi. de voto*: ubi *Jo. And. n. 4. Ant. n. 4. fine. Card. q. 14. Anchar. n. 13. Abb. n. 8. Henr. n. 6. Palud. 4. d. 38. q. 3. a. 1. concl. 6. n. 10. D. Ant. 3. p. 1 t. c. 22. init. Abul. c. 5. Matth. q. 149. l. 8. t. 8. p. 1. Greg. Lop. l. 3. eod. tit. 3. eo. t. verb. Elmarido, & verb. Nin, la muger. Roſella Votum 2. n. 3. Ang. Votum 2. n. 8. Sylv. Votum 5. q. 1. Navar. ſum. c. 12. num. 61. Stunica, q. 3. de voto, num. 32. Philiarc. de officio Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 28. §. 31. Manuel. 2. tom. ſum. c. 90. nu. 9.* Quamvis autem aliquis ea his DD. ut *Innoc. Card. Ant. Anchar. Angel. Sylveſt. Navar.* cenſere videantur pares in hoo eſſe virum & uaorem, dicunt enim neutrum ſine alterius conſenſu vovere poſſe abſtinentias huiuſmodi; immò id clarè docent *Ang. Sylv. & Nav.* At multo verius eſt non eſſe omnino pares, parificantur quippe in hoc, quod neuter altero invito poteſt in præiudicium debiti coniugalis aliquid vovere: eo quòd quantum ad debitum coniugale ſunt æquales. Quia tamen vir eſt caput mulieris *1. Cor. 11. & cap. Cum caput 33. q. 5.* poteſt vir inconſulta, & reoitente uxore ea vota abſtinentiæ emittere, quæ debito coniugali perſolvendo minimè nocent: uaor autem tamquam ſubdita nullum abſtinentię votum poteſt, diſſentiente viro, facere. Quod bene docet *Gl. d. c. Manifeſtum, verb. Niſi auctor, & ibi Gratiam. verb. Ex præmiſſis Archid. num. unic. Hoſt. ſumm. t. de voto, §. Quis vovere poſſit,* 7

Digitized by Google

poſſe,n.8.verſ.Uxor etiam. Abb.c.Chariſſimus.n.4.de converſ. conjug. & c.Scripturæ n.7.de voto. ubi *Henr.n.6.Palud.4.d.33.q.3.a.1.concl.6.n.10.Roſella Votum 2.n.8 & 10.Abul.c.30.Num.q.84.Greg.Lop.l.3.verb. Nin la muger,t.8.p.1.* Quod amplius conſtabit ex iis quæ dicemus hoc lib.diſp.39.n.4. ubi probabimus virum poſſe irritare omnia uxoris propriæ vota: cum tamen tantum abſit ut uxor id poſſit, ut ſub judicet ſit an poſſit aliquod irritare.

8 Rogabis autem utrum vota abſtinentiæ aut longæ peregrinationis conjugum ſint ipſo jure irrita: an potiùs valida donec irritentur. *Sotus l.7.de juſt.q.3.a.1.verſ.An verò poſſit, Manuel. 2.tom. ſum.c.90.n.7.* ſentiunt votum longæ peregrinationis emiſſum à viro abſque legitima cauſa, eſſe irritum, ac proinde nulla irritatione indigere: additque *Sotus* culpam admittere virum ſic voventem. Et poteſt probari, quia vovet rem ſibi prohibitam, & in alterius conjugis præjudicium: ut ſi voveret ſe minimè redditurum debitum. Quare juxta hos auctores idem eadem ratione ſentiendum eſt de voto magnæ abſtinentiæ in præjudicium debiti conjugalis. Verum non placet, ſed dicendum eſt id votū validum eſſe minimè tamen impleri poſſe, donec manifeſtatum uxori, ipſa approbet: quare nec vir abſolutè vovens peccabit, niſi expreſsè intenderet ſe obligare contra uxoris voluntatem: tunc enim peccaret, & votum eſſet irritum. Prob. quia ſimilis eſt ratio de hoc voto, ac de illo quo religioſus ſe obligat ad rem ſibi prohibitam, quam abſque ſuperioris beneplacito exequi nequit: quale eſſet votum peregrinandi: cùm utrumque votum ſit de re prohibita, exigentique alterius conſenſum: & eo accedenti, licita, at id votum religioſi eſt validum, donec à ſuperiori irritetur, licèt impleri nequeat abſque licentia ipſius, nec religioſus peccat ſic abſolutè vovens: quia tacitè ineſt talibus votis conditio hæc, ſi ſuperior voti conſcius conſenſum præſtiterit. Ut hæc omnia tradunt communiter DD. in materia de voto: & præcipuè *Cajet. 2.2.q.88 a.8.* ergo idem dicendum eſt de prædicto meriti voto. Nec eſt ſimile de voto non reddendi debitum. Quia eſt omnino & directè contra fidem matrimonii, & votum de re aliena præſtanda Deo, quare nullum eſt: ſicut ſi quis Deo promitteret rem alienā. Votum verò peregrinationis longæ vel nimiæ abſtinentiæ non opponitur directè matrim. nec debito conjugali, ſed eſt aliquod alterius conjugis gravamen, quare validum erit: licèt integrum ſit conjugi gravato diſſentire. Et hanc differentiam clarè ſignificavit *Tabien. Mart.1.q.3.§.4.ſi.* dicens quando vota non ſunt directè contra matr. ſed gravant, ut abſtinentiæ & peregrinationis, non obligare altero conjuge diſſentiente, ſecus conſentiente. Ubi apertè ſentit valida eſſe donec alter conjux diſſentiat. Quod idem docent *Vincentius in Speculo doctrinali*, quod habetur *to.2.l.9.c.86.Rainer.* quem refert & ſequitur *Turrecr.c.Sunt quadam 17.qu.1.nu.9.Angles florib.2.p.q.un.de voto, art.7.poſt.9.diffic.dub.3.concl.1.* Idemque videntur clarè ſentire *Nav.ſum.c.12.n.61.& Lud. Lop.1.p.inſtr.c.46.§.mulier uxor*, ubi dicunt vota alterius conjugis præjudicantia alteri non obligare; ſubduntque ideò uxorem voventem abſq; viri licentia peregrinationem aut abſtinentiam, non teneri implere, ſi vir repugnarit: ubi clarè vota hæc valere ſentiunt, & obligare, niſi vir revocet. Utrum autem uxor poſſit hæc viri vota irritare? dicemus poſſe, hoc l.diſp.42.n.2.

9 Secundò infertur neutri conjugi abſque alterius conſenſu licere habitum mutare, v.g. indui veſtibus tertii ordinis D.Franciſci. Quia horrorem generat, ac ſubinde obligationi reddendi debitum nocet. Ita *Roſel.Votum 2.num.9.Sylv.votum 5.q.1.ſi. Navar.ſum.cap.12.num.6.* Quare nec licebit viro veſtibus eremitæ indui, abſque uxoris conſenſu: nec ſimiliter uxori veſtibus mulierum, quas vulgò Beatas appellamus, quia veſtes hujuſmodi conjugatos dedecent, horroriſque in altero conjuge cauſa ſunt.

10 Tertiò infertur excuſari à jejunio Eccleſiæ conjugem, qui aliter uxori ſuæ reddere debitum non poteſt. Quia ſicut jejunium non impedit opera neceſſitatis, & ſubinde non obligat eum, qui jejunando munus ſuum obire nequit: ita nec opus obligationis, quale eſt hoc, eo vel maximè, quod non reddere eſt in præjudicium tertii. Inſuper quia cum duo concurrant præcepta incompatibilia, alterum humanum abſtinentiæ, alterum verò naturale divinum, ad juſtitiamque pertinens, reddendi debitum: hoc tanquam fortius prævalere debet. Ita docent *Cajet ſum. verb. Jejunium, c.3.de perſonis, quas obligat jejunium, §. Excuſantur infirmi, ad ſi. & ibi Armil.n.4.Metina, c. de jejunio, q. de his qui ad jejunia tenentur, in 1.cauſa excuſante, verſ. Ad hanc cauſam Nav.ſum.c.21.Hiſp. n.17.Lat.n.16.Ledeſ.2.p.4.qu.17.art.3.f.203.col.2. §. Præterea in hoc art. Angles flor.1.p.q.6.de illis qui jejunare tenentur, diff.12.Valent.2.2.diſput.9 qu.2.punct.5.§.Neceſſitas excuſans. Em.Sa ſumm.verſ.Jejunium, §.Excuſat à jejunio.Capua 1.p.deciſ.l.2.c.37.num.52. Philiar. de offic.Sacer.to.1.p.2.l.3.c.25.§.Cauſæ ob quas, in 2.cauſa. Cavendo ſum.Sacram.de matrim.c.8.num.71.in commento*, ubi bene addit in hoc eventu teneri virum non jejunare. Quia fortius eſt vinculum juſtitiæ, cui tenetur ſatisfacere. Nec admittendam credo moderationem *Lud.Lop.2.p.inſtr.de jejun.c.112.ad ſi.* ubi dicit tunc verum eſſe excuſari ex hac cauſa virum à jejunio, quando niſi die illa jejunii, qua debitum ſignis petit uxor, vir reddat, patietur ipſa incontinentiæ periculum, aut ægrè feret, aut ſuſpicabitur virum amore alio turpi captum eſſe: ſecus ſi precibus & verbis blandis poſſit ipſam avertere. Cæterum hanc moderationem admitto, ut tunc non teneatur vir ſolvere jejunium: at poteſt utique ſolvere, nec tenetur ratione jejunii obſervandi avertere uxorem à debiti petitione, licet poſſit: ſicuti non tenetur faber dives ab opere fabrili quo ad ſuſtentationē minimè indiget, die jejunii ceſſare, quo jejunium ſervare poſſit. Intelligenda tamen hęc cauſa excuſans à jejunio eſt, quando vir notabiliter redderetur impotens ad moderatè reddendum, non enim excuſabit ſi tantillum debilitetur. Jus enim habet ad hoc conjux: ut dixi n.5. Quare aberrant viri exiſtimantes ſe à jejunio excuſari, ut fortiores ſint ad copulam maritalem. Nam (ut dixi nu.6.) non tenetur vir uti calidis, ut potentior ſit ad copulam; ac proinde minus poterit jejunium ea de cauſa ſolvere. Quod intelligo, niſi uxori periculum incontinentiæ immineat, niſi vir ad copulam frequentiorem potentior efficiatur. Lex enim charitatis tunc obligans (ut dixi eo n.6.) potentior eſt præcepto Eccleſiaſtico.

Quartò infertur excuſari uxorem à jejunio ratione conſervandi amorem mariti erga ipſam: ut jejunans nequit ſatis placere viro, à quo minus, quàm par eſt, amatur, aut deſpicitur, quòd pallida deformiſque reddatur. Quia eſt damnum notabile, eſtque valde neceſſarius, ad vitam conjugalem quiete traducendam, mutuus conjugum amor. Sic *Cajet. Armill. Navar. Angles, Philiarc. Emmanuel Sa à præced. relati. Ledeſma 2.p.4.q.17.art.2.dub.7.fol.201.col.3.* 11

Quintò infertur idem dicendum eſſe de fœmina nubere volenti, ſi enim jejunio deformis efficiatur, ita ut difficilius multò nubat, excuſabitur à jejunio. Id enim notabile damnum cenſetur. Sic *Ludovic. Lopez 2.p.inſtr.de jejun.c.111.ad finem.* 12

Tandem dubitabis, An idem cenſendum ſit, nempe uxorem à jejunio Eccleſiæ excuſari ob viri præceptum ſolvere jubentis; Pars enim negativa ſuaderi videtur. Quia potius eſt Eccleſię obediendum, nec vir dominium habet in uxorem quoad præcepta Eccleſiæ, ſicut habet quoad jejunia, ad quæ ſua ſponte vovendo ſe aſtrinxit. Sed dicendum eſt, ob ſolum præceptum viri minimè excuſari: ut clarè probat ratio propoſita. Verùm ſi notabiles diſcordiæ oriantur inter ipſam & virum, niſi ipſi obtemperet: tunc aliqui dicunt poſſe ſolvere jejunium, ſaltem accedente proprii Sacerdotis diſpenſatione. Ita *Innoc. rubr. de obſerv.jejun.n.1.& ibi Abb.nu.8.Sylv.verb.Jejunium.qu.9.dicto 8.§.25.* ubi *Tabiena,q.20.§.21.Abul.c.6.Mart.q.149 Capua,p.1.deciſ.l.2.37.n.53.* Addit *Abulenſis*, ſi nondum obtenta diſpenſatione oriretur magnum viri ſcandalum, eam expectandam non eſſe. Quia charitas jejunio præferenda eſt: ut ait *D. Hieron.* & habetur *cap. Non mediocriter, de conſecr.d.5.* Cæterum verius eſt, abſolutè fas eſſe uxori ea de cauſa jejunium ſolvere. Quia mutuus amor conjugum illi anteponendus eſt: ut proximè dixi ex *D. Hieron.* Item, quia poſitiva præcepta non obligant cum ſcandalo, *cap. Nihil cum ſcandalo, de præſcript.* Ita docent *Metina, c.de jejun. qu.de his qui ad jejunia tenentur, in 1.cauſa excuſante, verſ. Ad eundem caſum. Nav.ſum.c.21.Lat.n.19.Hiſp.n.20.Ledeſm.2.p.4.q.17.art.3.f.203.col.2 §. Præterea in hoc art. Viguer.l.Inſtr.c.7.§.3.verſ.2.fine. Angles florib.1.p.de jejun.qu.6.De illis, qui tenentur jejunare, diffic.12.Palacios 4.de 15.diſp.8.poſt.4.concl.f.120.verſ.Denique ſi diſcordia, Lud.Lopez 2.p. inſt. de jejun.c.111.ad ſi.Philiarc.de offic.Sacerd.to.1.p.2.l.3.c.25.§.Quod jejunia*: qui bene hoc temperat cum *Palacios proximè citato*, niſi in contemptum jejunii Eccleſiaſtici id præciperet maritus. Tunc enim vita potius exponenda eſſet, quàm jejunium omittendum. 13

DISPUTATIO IV.

An conjuges ad cohabitationem, & ad mutuò ſibi præſtanda alimenta teneantur?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ, n.1.
Conjuges tenentur jure divino in eadem domo, menſa, & lecto eſſe, num.2.
Hæc obligatio oritur ex matrimonii natura. Et an poſſit pacto tolli, num.3.
An ſit naturalis hæc viri & fœminæ cohabitatio, n.4.
An poſſint conjuges mutuo conſenſu eſſe ſeparati: judexque id permittere debeat, n.5.
An judex Eccleſiaſticus poſſit cogere invocato ſæcularis auxilio ad cohabitandum, n.6.
An poſſit uterque judex compellere ad cohabitandum, & reddendum debitum, n.7.
An poſſit judex Eccleſiaſticus procedere contra laicum detinentem uxorem alienam, n.8.
An poſſint conjuges ſe mutuo vendicare, n.9.
An poſſit filius agere contra patrem detinentem illius uxorem, n.10.
An uxor teneatur ſequi virum, & è contra? Valeatque contraria conſuetudo aut pactum, n.11.remiſſivè.
Utrùm poſſint conjuges eſſe diutius ſeparati? Et qualis mora ſit diuturna? valeatque ſtatutum, ut poſſint? n.12. & explicatur ibi cap.1.de conjug.lepr.
An liceat viro peregrè proficiſci ratione alicujus negotii gerendi, n.13.
Teneaturne uxorem ſecum proficiſci volentem deferre? nu.34. & ibi explicatur c.Quod ſuper, de voto.
An conjuges poſſint votum peregrinationis emittere? Et an ſint in hoc pares? Et tale votum ſit ipſo jure irritum, n.15.

Quid in voto mariti in ſubſidium terræ ſanctæ eundi, vel illuc cauſa devotionis eundi, n.16.
Quid de ſimili voto uxoris, n.17.
An uxor teneatur operari viro, vel ad aliqua obſequia illi præſtanda, nu. 18. poſt quam invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

1 EGimus de obligatione reddendi debitum in genere & cum ex ea oriatur cohabitandi obligatio: rectus ordo expoſcit, ut de ea hic ſermo habeatur, ſimulque de obligatione ſe mutuò alendi conſurgente in conjugibus. De hac igitur eſt præſens diſputatio: & ſequens qualiter hæc obligatio ceſſet ad dotem non ſolutam. Duplex eſt agitanda quæſtio. Prior, de obligatione conjugum ad cohabitandum. Poſterior, de obligatione ad ſe alendum.

2 QUÆSTIO I. An teneantur conjuges ſimul habitare? Prima concluſio. Tenentur conjuges jure naturali ac divino ſimul habitare. Concluſio ab omnibus admittitur. Et conſtat, quia non minus eſt obligatio cohabitandi, quàm reddendi debitum, ſed ex hac oritur, & ex ipſa matrim. natura, (ut probavimus u.ſeq.) ſed hæc eſt ex jure naturali & divino, ergo & illa: inſuper, quia *Alex. III. c.1. & 2. de conjug. lepros.* hanc obligationem cohabitandi probavit ex illo Geneſ.2. *Erunt duo in carne una*, & ex illo Matth. 5. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa facit eam mœchari*. Atque ita clare ſentit hanc obligationem ex jure ipſo naturali ac divino oriri. Hæc autem obligatio non tantùm eſt in eadem domo habitandi, ſed etiam ad eandem menſam accumbendi, in eodemque thoro jacendi. Ut bene docet *Ant. Cucus l.5. inſtit. major. t.11. n.125.* & experientia ipſa teſtis eſt: id enim ad perfectam conjugum unionem exigitur, & ad intenſiſſimam ipſorum amicitiam.

3 Secunda concluſio. Cohabitandi obligatio oritur ex ipſamet contractus conjugalis natura. Conſtat ex particula illa in matrimonii definitione poſita, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Præterea, quia natura ipſa inclinans ad maris & fœminæ conjunctionem, ad propagandam ſobolem, inclinat ad eorum cohabitationem, ut ſoboles ipſa commodius educetur, ergo cùm contractus conjugalis ipſam naturæ inclinationem in obligationem deducat, cohabitandi obligatio ex ipſa matrimonii natura orietur. Utrum autem poſſit iniri pactum de non cohabitando, dum matrimonium ipſum celebratur: dixi lib.5. diſp.10. n.5.

4 Tertia concluſio. Conjugalis cohabitatio eſt homini naturalis: id eſt, ex naturali propenſione & inclinatione dimanans. Hanc concluſ. docet *Ariſt. 8. Ethic. c.12.* his verbis. *Viro & uxori ſecundum naturam amicitia videtur ineſſe, homines enim conjugium ſubeunt, non ſolùm procreationis, ſed eorum etiam gratia quæ ad ipſam conferunt vitam: officia namque continuò ſunt diverſa, atque alia viri, alia ſunt uxoris, opem itaque ſibi mutuò ferunt*. Eandem docent *D. Tho. ibi lect.12. in comment. lit. T. & Abul. c.19. Matt. q.45.* Et probatur 1. ex ratione ipſa Ariſtotelis, quia natura ipſa conjugibus diverſa munia impertiens, ex iis quæ ad vitam humanam traducendam neceſſaria ſunt, hunc conjugalis ſocietatis ſcopum indicat eſſe naturalem: maſculis enim rebus forenſibus & externis occupari tribuit, fœminis autem domeſticis. Cùm enim vir & fœmina ſimul utriſque rebus indigeant, ſignum apertum eſt, naturaliter inclinari eos ad illam vitæ ſocietatem & cohabitationem, per quam ea mutua obſequia ſibi exhibere poſſint. 2. Quia viri ut prudentioris eſt, uxorem conſilii inopem dirigere: uxoris autem, viro in rebus domeſticis famulari: quod mutuum obſequium nequit diu & ſuaviter impendi, abſque individua vitæ conſuetudine: ergo ad eam retinendam natura ipſa rationalis inclinat. Tertiò, quia propagatio & commoda prolis educatio, ad quam natura ipſa inclinat, matrimoniique vinculum inſtituit, eſſe nequit ſecluſa parentum cohabitatione. Cùm enim filius apud utrumque parentem educandus ſit, nec commodè educari nec inſtitui poteſt, illis non cohabitantibus, cùm variis rebus proles indigeat, quarum alteræ fœminis, alteræ autem viris propriæ ſunt. Tandem quia verba Adami, ſtatim ac mulier de ejus coſta producta fuit, ejus naturalem propenſionem ſignificant, nempe Geneſ.2. *Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*. Quæ verba de adhæſione per ſimultaneam habitationem intelligunt *D. Tho. Epheſ.5. lect.10. & Abulenſ. c.19. Matth. q.23.*

5 Quarta concluſio. Poſſunt conjuges mutuo conſenſu ſeparari quoad thorum. Probatur ex 1 *Corinth.7. Nolite fraudare ad invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi*. Et ex D. Auguſt. & refertur, *Quod Deo, 33. q.5.* ibi: *Tanto ſanctius inter vos conjuges manebitis, quanto ſanctiora ac concorditer placita ſervabitis*. Et ex D. Greg. & refertur *c. Sunt qui, 27. q.2. verſ. Si verò.* ibi: *Si verò utrique conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare?* Sic *Sotus 4. d.27. q.1. art.4. verſ. At verò circa mortem*. Hoc tamen debet intelligi duplici moderatione. Altera eſt, dummodo legitima adſit cauſa, ut amor continentiæ ſervandæ: ſecus quando odio aut indignatione ducti conjuges, communi conſenſu ſeparantur. Altera, ne patiatur uterque aut alteruter incontinentiæ periculum. Utraque moderatio colligitur ex teſtimonio *D. Pauli 1. Cor.7.* proximè adducto, cauſa enim juſta ſignificatur in illis verbis: *Ut vacetis orationi*. Ne ſit incontinentiæ periculum, in illis: *Niſi fortè de conſenſu ad tempus, & iterum revertimini in id ipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram*. Et docent *Hoſtienſ. c. Veniens, n.1. de reg.* ubi *Jo. Andr. n.9. Anton. n.10. Card. §. Abb. nu.6.* Quare judex Eccleſiaſt. nullo modo permittere debet conjuges juvenes ſeparatos eſſe ob incontinentiæ periculum. Ut bene tradunt *Abb. c.1. n.7. de conjug. lepros. & ibi Alex. de Nevo n.6.* Poteſtque ex officio propter hoc periculum compellere utrumque. Ut tradit *idem Abb. c. Ad id quod, num.3. de ſponſ.* (Quando autem ultra communem cõſenſum voto ſe aſtrinxerunt conjuges, ad quid teneantur, & an poſſint reſilire? dicendum eſt hoc l. diſp.35. à n.18.) Et licèt judex non compellat, lex charitatis obligat conjugem, ut alteri in hoc periculo conſtituto ſubveniat: quàvis propter illius conſenſum non violetur juſtitia.

Quinta concluſio. Poteſt judex Eccleſiaſticus cenſuris, & invocatu ſæculari auxilio, conjuges ad cohabitandum compellere, & vi adducere conjugem, qui ſeparatus eſt. Probatur ex *c. Literas, ad fi. de reſtit. ſpol.* ibi: *Ad reſtitutionem plenariam debet Eccleſiaſtica cenſura compelli*. Et docent *ibi Abb. n.29. & c. De converſ. conjug. Decius l.2. n.74. verſ.3. fallit, ff. de regul. juris, Prepoſ. c.8. n.6. & ibi. Alex. de Nevo, n.18. de ſponſal. Brunel. de ſponſal. concl.1. n.8. Covar. 4. decret. p.3. c.in prin. n.1. Ant. Cucus l.5. inſtit. major. t.18. n.126. Matienzo lib. 5. recop. t.8. rubr. gloſ.1. n.90. Enriq. l.11. de matrim. c.16. n.3. §. Lud. 2. p. inſtr. de matrim. t.54. ad fi.* Idemque dicendum eſt, ſi alter conjux in eodem thoro & menſa renuat eſſe. Ut benè tradit *Ant. Cucus ibid.* 6

Immò ſi de valore matrimonii minimè ſit controverſia, poteſt etiam Judex ſæcularis ad id compellere. Quia quamvis ea ratione, qua matrimonium eſt ſacramentum, ſit res ſpiritualis, & fori Eccleſiaſtici, at qua ratione contractus eſt quidam civilis, poteſt etiam judex ſæcularis conjuges ad mutuam fidem ſervandam compellere. Sic *Gloſſ. cap. Non eſt de ſponſal. verb. Uxores*, ibi: *Per officium judicis vel Epiſcopi loci. Et ibi Abb. n.6. Prepoſ. num.9. Jo. Andr. addit. ad Spec. lit. Qui filii ſint legitimi, §. nunc lit. G. verb. Præjudicialem. Ant. c. Illud, num.10. de præſumpt. Covar. 4. decret. 2. p. c.7. initio, num.3. Burſat. conſ.107. §. vol.2. Matienzo lib.5. recop. t.1. rubr. gloſ.1. num.92.* Poteſt etiam judex Eccleſiaſticus compellere conjuges ad reddendum debitum: ut conſtat ex *cap. Ex publica, de conver. conjug.* ubi *Abbas, num.3.* rectè advertit id ſimiliter poſſe judicem ſæcularem, ubi valor matrimonii eſt certus, ob rationem dictam. 7

Poteſt etiam judex Eccleſiaſticus contra laicum conjugis alieni detentorem, ne cohabitet jus dicere, quamvis de matrimonii valore lis minimè ſit. Conſtat ex *c. Non eſt, de ſponſ.* ubi rex Anglorum, qui laicus erat, cogitur à judice Eccleſiaſtico per cenſuras, uxorem viro reſtituere. Et advertunt *ibi Abb. n.3. & Alex. de Nevo, n.8.* Quia ratione ſpiritualis cauſæ repertæ in matr. pertinet ad forum Eccleſiaſticum contra laicos procedere ſpoliantes conjuges. 8

Utrum autem poſſit maritus uxorem ab alio detentam vindicare? negant *Joan. Andr. addit. ad Specul. t. Qui filii ſint legit. §. nunc lit. G. verb. Præjudicialem, Calder. cap. Non eſt de ſponſal.* & multi alii, teſte *Abbate ibi, n.6. idem Ant. ibi, n.11. & c. Illud, de præſumpt. nu.10.* Ducuntur, eo quòd uxor non ſit in poteſtate viri, ſicut filius eſt in patris poteſtate, *l. ſi uxorem, C. de cond. inſert.* At verius eſt poſſe vendicare adjecta cauſa juris canonici & divini. Quod optimè explicat *Abbas cap. Illud, n.10. de præſumpt.* ſic: Vendicatio propriè non competit niſi habenti dominium verum, *l. in rem, in prin. ff. de rei vend.* unde liberas perſonas hac actione vendicare non poſſumus, niſi adjecta cauſa illius juris, quo ſunt in poteſtate noſtra. Nam per adjectionem illius cauſæ denotatur non eſſe abſolutam vendicationem verumque dominum, ſed poteſtatem juri expreſſo cõpetentem. Et hac ratione pater filium, civitas civem, religio monachum vendicat. Quia igitur uxor licèt æqualis ſit viro quoad debitum conjugale, eſt tamen jure divino ſub illius poteſtate, in quantum non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir, 1. *Corinth.7.* eſt etiam in viri poteſtate, quoad gubernationem, & obſequia domeſtica. *Geneſ.3. Sub viri poteſtate eris*, appellaturque penè famula viri, *cap. Hæc imago, & c. mulierem, 33. q.5.* poteſt à viro non ſimpliciter vendicari quaſi ſerva, ſed adjecta cauſa juris divini & canonici, quo mulier ſub ſua poteſtate eſt. Ita docent *Abb. in c. Illud, n.10. & c. Non eſt, n.6. de ſponſal.* ubi *Alex. de Nevo n.14. Prepoſ. n.9. Covar. & Matienzo n.7. allegato, Ant. Cucus l.5. inſtit. major. t.18. nu.151.* Et ſimiliter dicendum eſt, poſſe maritum ab uxore vendicari, adjecta cauſa juris divini & canonici, quo poteſtatem habet in viri corpus, teneturque vir cohabitare, & illi aſſiſtere: ut probavimus num.2. Sic *Abbas, d. c. Illud, num.10.* 9

Et quamvis lis inter patrem & filium prohibita ſit, *l. Lis nulla, ff. de judiciis l.2. t.2. p.3.* At poteſt filius familias agere contra patrem repetendo propriam uxorem. Probat apertè *cap. Non eſt, de ſponſ.* ubi cogitur Rex Anglorum reſtituere uxorem filio repetenti. Atque ita advertunt *ibi Abb. n.2. Alex. de Nevo nu.8. Prepoſ. nu.4. Covar. Matienzo, Ant. Cucus n. præced. allegati.* 10

Ex dictis infertur primò, teneri uxorem ad comitandum virum aliò mutantem domicilium. De quare, & an valeat contraria conſuetudo, vel pactum in ipſo matrimonii contractu initum: & an aliquando vir teneatur comitari uxorem: latè diſputavi lib.1. tota diſp.40. & ſequentibus. 11

Secundò infertur, quamvis vir poſſit modico tempore, non tamen poſſe diutius abeſſe. Quia lex divina obligat ad cohabitandum. 12

Digitized by Google

dum. Inſuper conſtat ex *c.1. de conjug. lepros.* ibi: *Cum vir & uxor una caro ſint, non debet alter ſine altero diutius eſſe*. Hanc autem diuturnam moram explicant *Hoſt. in c.1. n.2. ſuper verb. Diutius, & ibi Jo. Andr. n.6. Ancher. n.5.* eſſe donec judex requiſitus, ab altero conjuge, vel ex officio ob incontinentiæ periculum cogat ad cohabitationem. Cæterum dicendum eſt, id verum eſſe in caſu illius textus, ſc. quando conjux ſanus è leproſo timore infectionis recedit, extra eum tamen caſum, arbitrio prudentis conſideratis abſentiæ cauſis, & incontinentiæ periculo id definiendum eſſe. Cùm *in c. 1.* tempus minimè definiatur, arg. *c. De cauſis, de offic. deleg. & l. Ait Prætor. ff. de jure delib.* atque ita docent *Gl. in c. 1. verb. Diutius*, ubi *Abb. n.7. Prapoſ. n.3. Alex. de Nevo n.6. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 10. n. 2. q. 6. Menoch. de arbit. l. 2. centur. caſu 456. n. 2.* Nec valet ſtatutum aut conſuetudo, ut viri diutius ſine uxore ſint; quia juri divino cohabitationem præcipienti, adverſantur. Quod clarè ſignificat *Alex. III. c. 3. de conjug. lepros.* ubi præmiſſa hac conſuetudine ſubdit: *Quoniam igitur cùm vir, & uxor una caro ſint, non debet alter ſine altero diutius eſſe*. Et ita docent *ibi Ant. n. 4. Alex. de Nevo n. 3. Prapoſ. n. 3.*

13 Permiſſum tamen eſt viro, diu abeſſe ex cauſa juſta: ut ſi Princeps ad bellum convocet, vel ad familiæ gubernationem, & rem familiarem tuendam id neceſſarium ſit. Quia in eo eventu uxor eſt irrationabiliter invita, atque adeo vir non tenetur illi morem gerere, ſubeundo bonorum jacturam, aut præbendo ſe Regi inobedientem. Prætereà, quia conjuges in ipſo matrimonii contractu pollicentur ſibi mutuum obſequium, & operarum communionem, quantum ad œconomiam, & propriæ domus gubernationem, & ad hoc tendit ſocietas conjugalis. Ergo quoties viri prudentis arbitrio, ad familiæ gubernationem, & rei familiaris neceſſitatem, exigitur diuturna illa abſentia, non debet cenſeri irrationabilis, & illicita. Sic *Sot. d. 32. q. un. a. 3. ad 1. verſ. At vero, & l. 7. de juſt. q. 1. a. 1. verſ. An verò. Navar. ſum. Lat. c. 16. n. 32. verſ. Tertio. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 7.* Addit autem optimè *Sotus illo art. 2. ad 1.* uxorem abſque viri licentia non poſſe abeſſe. Quia nec militiæ, nec aliis negotiis idonea eſt.

14 Utrùm autem teneatur vir ſecum deferre uxorem, illum comitari volentem? videtur pars affirmativa probari clarè ex *c. Quod ſuper, de voto, in fi.* ubi deciditur, virum euntem in ſubſidium Terræ Sanctæ, teneri uxorem remanere nolentem, ſecum ducere. Quod idem habetur *l. fi. c. 8. p. 1.* ergo idem in quacumque alia viri profectione: cùm eadem ſit ratio. Sed ſic exiſtimo diſtinguendum: Si vir proficiſcatur, ſtatim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, ſed ad varia negotia peragenda diverſis in locis tendat, credo non teneri ſecum deferre uxorem. Quia moleſtum nimis eſſet, valdeque impediret iter, cùm fœminæ non ita facilè ac viri poſſint iter agere, majoriſque expenſis opus eſſet: dedecetque fœminas ita peregrinari. Quare tunc uxor remanens eſſet irrationabiliter invita. Si verò maritus alicubi ſit diu habitaturus, ſuppetantque illi neceſſariæ expenſæ ad transferendam uxorem: tenebitur ſecum ducere. Quia tunc rationabiliter vult uxor virum ſuum comitari. Et in hoc caſu intelligitur *d. c. Quod ſuper*.

15 Tertiò infertur, poſſe virum aliquam brevem peregrinationem abſque uxoris conſenſu vovere. Cùm ſit caput, poſſitque abſque voto illam exequi, non tamen poterit longam peregrinationem uxore invita promittere, Prob. quia Deo minimè placent quæ implenda ſunt cum proximi damno, quale eſt hujuſmodi votum, quod in præjudicium debiti, & habitationis conjugalis vergit. Prætereà, quia *c. Ex multa, §. In tanta de voto*, conceditur viro, ut poſſit abſque uxoris conſenſu vovere peregrinationem in ſubſidium Terræ Sanctæ, ubi *Gloſ. verb. Viri, & Abb. nu. 8.* dicunt eſſe ſpecialiſſimum caſum favore Terræ ſanctæ: & (ut dicemus n. ſeq.) non habet locum, quando ſola eſſet peregrinatio, non in ſubſidium, ſeu cauſa devotionis. Ita docent *Ant. c. Scriptura, n. 3. de voto*, ubi *Abb. n. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. Roſell. Votum 2. n. 8. Sylveſt. Votum 5. q. 1. Abulenſ. c. 30. Num. q. 83. Manuel 2. tom. ſum. c. 90. n. 7. Angles florib. 2. p. q. unica, de vot. art. 7. poſt. 9. diff. dub. 3. concl. 1. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. fol.* 1020. Quòd ſi obiicias, uxor tenetur ſequi virum, quòd ſi nolit, ſibi imputet: ergo ipſa invita poterit maritus exequi votum longæ peregrinationis. Dic uxorem non teneri ad quamcunque viri ſequelam, ſed ad eam ſolam, quæ ipſius ſtatum decet, quare non tenetur virum peregrinationis votum exequentem comitari, ut diximus lib. 1. diſp. 41. n. 8. quare illud votum in uxoris præjudicium eſt. Uxor verò nullum peregrinationis votum exequi poteſt, renitente marito, ſed opus eſt, ut aſſenſum præſtet. Tum, quia uxorem peregrinari dedecet, atque ita eſſet in viri præjudicium. Tum etiam, quia in vovendi poteſtate non ſunt pares: eo quòd vir ſit caput, & uxor ipſi ſubdita, (ut probavi diſp. præced. nu. 8 ubi etiam an votum longæ peregrinationis viri ſit ipſo jure irritum dixi.) Sic docent *Abb. & Abulenſ. ibidem*. Et juxta hoc intelligendi ſunt multi Doctores abſolutè docentes, virum non poſſe peregrinationis voto ſe aſtringere, abſque uxoris conſenſu. Hi ſunt *Innoc. c. Scriptura, de voto, n. 3.* ubi *Hoſtienſ. ad fi. Jo. Andr. n. 8. Card. q. 14. Anch. n. 13. Henricus n. 7. lex fi. t. 8. p. 1.* debent enim intelligi, quando eſt votum longæ peregrinationis, ac ſubinde uxori præjudicans.

16 Excipiendum tamen eſt votum in ſubſidium Terræ Sanctæ eundi, poteſt enim vir, renitente uxore, illud emittere, & exequi tenetur. Habetur expreſſè, *c. Ex multa, §. In tanta, de voto*. Quia uxor poteſt ſequi virum, quod ſi nequeat, juſtum eſt, ut ad tempus contineat favore boni publici totius Eccleſiæ. Dixi in ſubſidium Terræ Sanctæ, quia ſi peregrinatio eſſet ſolius cauſa devotionis, ut nunc contingit, non gauderet hoc privilegio, ſed neceſſarius eſſet uxoris conſenſus ad illud exequendum votum. Nam text. *d. c. Ex multa, de voto*, in ſubſidium diſponit, & cùm ſit in præjudicium uxoris, non eſt extendendus: eò vel maximè, quia ſuſtinetur illud præjudicium ob favorem boni publici, quod minimè verſatur, quando peregrinatio eſt ſolius devotionis cauſa, ſed ſola privata voventis utilitas. Ita docent *Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. un. art. 2. concl. 7. ad fi. Greg. Lop. l. 9. verb. Ir à Jeruſalem, t. 8. p. 1. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. paulò poſt. princ. verſ. Porrò autem. Sanchez q. 3. de voto. n. 69. Man. 2. to. ſum. c. 90. n. 8.*

17 De uxore autem, An ſimile votum poſſit emittere, & exequi viro contradicente, ſub judice eſt. Quidam id admittunt, ſi non ſit junior, ac de incontinentia ſuſpecta, ſitque ita dives, ut poſſit gentem armatam ad bellum ſecum ducere. Quia licèt textus nil diſponat de uxore, at militat eadem ratio in hoc caſu: ita ſentiunt *Hoſtienſ. ſum. t. de voto, §. Quis vovere poſſit, n. 9. Innoc. c. Scripturæ, de voto, ad fi. & ibi Card. q. 14. Henr. n. 7. Abb. d. c. Ex multa, n. 9. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 10. a. 2. q. 5. Abul. c. 30. Num. q. 83. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 1. Tabien. Matri. 1 §. 6. Nav. ſum. c. 12. n. 62. Greg. Lop. l. 3. verb. Nia la muger, t. 8. p. 1. Lud. Lop. p. 1. inſtruct. c. 46. §. penult. Capua p. 2. dec. l. 2. c. 12. n. 27.* At probabilius eſt non poſſe. Quia mulier cum majori caſtitatis diſcrimine, & minori Eccleſiæ commodo poteſt peregrinari, inſuper debet regi à viro, atque ita facilius tenetur ipſum ſequi, quàm è contra. Quare par non eſt, ut diſpoſitum in viro, ad uxorem extendatur. Ita docent *D. Th. 4. d. 32. q. un. art. 3. ad 1.* ubi *Dur. q. 2. a. 8. ad 1. Palud. q. 2. a. 3. nu. 25. ad 1. & d. 38. q. 3. a. 1. n. 10. Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. un. a. 2. concl. 7. Sylv. Votum. 5. q. 1. Lex fi. tit. 8. p. 1. Sotus 4. d. 32. q. un. ar. 3. verſ. At verò Viguer. l. inſt. c. 16 §. 7. verſ. 18 fi. Sanchez qu. 3. de voto. n. 70. Man. 2. tom. ſum. c. 90. n. 8.*

18 An uxor teneatur aliqua obſequia impendere viro? dixi l. 6. diſp. 6. n. 14. & 15.

S U M M A R I U M.

Vir tenetur uxorem alere, num. 19. & ibi remiſſivè, quid, quando dos non ſolvitur, aut uxoris culpa amittitur, aut indotata ducitur uxor.

Quid quando culpa alterutrius conjugis, non ſimul vir, & uxor habitant, ſed ſeorſum, n. 20.

Quid, ſi quando ſeorſum habitant, vir retineat dotem, aut indotatam duxerit uxorem, n. 21.

Quid, ſi uxor à viro percuſſa recedat, n. 22.

Quid, ſi culpa non tendat directè ad ſeparationem? ut ſi uxor hæretica in carcerem perpetuum detrudatur, vel vir bannitus ſit, aut in triremibus, n. 23.

Quid, ſi is cujus culpa ſeparatio facta eſt, velit cohabitare, cautionemque dare de non offendendo? num. 24. & ibi, ultima culpa nocet.

Quid, ſi neutrius conjugis culpa fiat ſeparatio: ut propter morbum, num. 25.

An in extrema neceſſitate ſit præferenda uxor parentibus, filiis, cæteriſque viri cognatis, n. 26.

An vir pauper teneatur uxorem, & filios alere: & uxor dives teneatur virum alere, n. 27.

An uxor, & filii teneantur ex mutuo per virum pauperem ad ipſos alendos recepto, atque ita ex dote aut aliis propriis bonis teneantur illud ſolvere? refertur opinio affirmans, cum ſuis moderationibus, n. 28.

Contraria auctoris, quamvis extent res illo mutuo emptæ, n. 29. & ibi: Quid ſi vir prodigè aluerit ultra debitum uxorem, an danda ſit illi dos integra? Quid, ſi vir tradat fœminæ centum aureos tradendos viri creditori, & illa non tradat, ſed expendat in familiæ ſuſtentationem, an teneatur ipſa ex bonis propriis ſolvere, ſi vir poſteà ſolvendo non ſit n. 30.

19 QUÆSTIO II. An conjuges teneantur ſibi mutuò alimenta præſtare. Prima concluſio. Vir tenetur uxorem alere. Conſtat ex *l. penult. ff. ut in poſſeſſ. legat. l. Si filia §. 1. ff. famil. hercisc. l. Si cum dotem §. Sin autem ſol. matr.* & latiſſimè proſequitur *Surd. de alim. t. 1. tota q. 32.* Et ratio eſt, quia ideo dotē uxoris recipit vir, ut matr. onera ſuſtineat, ipſi & familiæ alimenta præſtans, *l. Pro oneribus, C. de jure dotium, l. Dotis fructus ff. eod.* Quando autem dos promiſſa non ſolvitur, aut ejus culpa deperditur, aut indotata ducitur à viro, an ſit alenda? dicam diſp. ſequenti.

20 Intellige tamen, quando uxor viro cohabitat, ſi enim abſque viri culpa, propria temeritate, ab ejus conſortio recedat, alenda minimè eſt à viro. Quia uxor debet eſſe in viri obſequio. *c. Hæc imago, 33. q. 5.* ac proinde ſi obſequium debitum minimè præſtare velit, receptura non eſt alimenta ſibi debita. Qui enim non facit quod debet, non recipit quod oportet, *l. Si ea C. condit. inſert. l. Jul. §. Affinis ff. de alt. empt.* Si autem viri culpa, ut ob ejus ſævitiam recedat uxor, alenda eſt. Nam cùm ipſi non imputetur in viri obſequio non eſſe, ſed culpæ viri id tribuendum ſit, perinde cenſendum eſt, ac ſi in viri obſequio eſſet, *l. Jure civili ff. de cond. & demon.* ubi con-

Digitized by Google

ubi conditio habetur ac impleta, quando deficit culpa ejus, cui implenda erat. Ita docent *Cyn. l. Quod in uxorem, nu. 1. C. de neg. geſt. & ibi Bald. n. 2. Salyc. n. 3. idem Bal. l. 1. n. 9. C. de legat. & ibi Jaſ. n. 4. Alex. l. Si cum dotem, §. Sin autem, nu. 7. ff. ſol. matr. Guido dec. 439. n. 6. Coman. conſ. 175. n. 3. Hippol. 1. nu. ſi. C. de rapt. virg. Tiraq. de retr. lign. §. 10. gloſ. un. n. 14. & 16. Bertach. in repert. lit. M. verb. Maritus alere, verſ. Maritus non debet junctè verſ. Maritus rixoſus. Jo. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 64. n. 10. & c. Per veſtras, nota 3. in prin. n. 4. & 6. Cov. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 5. n. 2. Gutier. qu. canon. l. 1. c. 24. n. 7. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 34. & 35. ff. de lib. agnoſc. Petrus Greg. Syntag. juris, l. 9. c. 19. n. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 2. gl. 1. n. 53. Cavalc. alios referens, 2. p. dec. 20. de contract. quæ in ordine eſt 67. n. 2. Peguera. dec. crim. 20. à n. 4. Barboſa, 2. p. rubr. ff. ſol. matr. n. 43. Surdus de alimen. tit. 1. q. 32. n. 17. & ſeq. & tit. 7. qu. 16. à n. 1. Brunor in ſuo compendio, lit. M. verb. Maritus, verſ. Maritus cogitur.*

21 Hæc autem adeò vera ſunt, ut quando ſua culpa uxor receſſit, vir quamvis dotem habeat, minimè obligetur ad ipſam alendam. Quia uxor tenetur viro dotem tradere, & in ipſius obſequio eſſe, quare ſi in alterutro deficiat, ceſſat ipſa alendi obligatio. Ut benè docet *Surd. de alim. tit. 7. q. 16. n. 14.* Et è contra, ſi vir in culpa ſit, tenetur uxorem abſque dote ductam alere: Quia ſi ſecum habitaret, ad id teneretur, (ut dicemus diſp. ſeq. n. 8.) & cum viri culpa minimè habitet, gaudebit habitantis privilegio: ut dixi n. præced. Atque ita docent *Joa. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. not. 3. in prin. nu. 4. verſ. Ego verò Matienzo* alios referens *lib. 5. recop. t. 9. l. 2. gloſ. 1. n. 50. Barboſa, 2. p. rubr. ff. ſoluto matr. n. 43.*

22 Hinc infertur uxorem à viro recedentem ob nimiam caſtigationem, alendam eſſe à viro, ſecus ſi moderata ſit. Quia in priori caſu, culpa viri eſt, in poſteriori autem, uxoris. Permiſſum eſt enim viro uxorem corrigere, moderateque punire, *l. Rei judicatæ, ff. ſolut. matrim.* at cautè & comiter oportet eam tractare. Talis namque eſt inter illos ſocietas, qualis inter patrem & filium, non cujuſmodi inter mancipium & dominum. Ut eleganter docet *Ludo. Vives in lib. de offic. mariti, c. de eligenda uxore, ad fi.* Sic *Lara, l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n. 110. ff. de lib. agnoſc. Surd. de alim. t. 7. q. 16. n. 5.* Exiſtimo autem exigi nimium caſtigationis exceſſum, quo fuga hæc uxoris culpa vacet, ac proinde extra viri domum ea non obſtante ipſi debeantur alimenta. Quamvis enim vir aliquantulum rationis limites in corrigenda uxore excedat, non continuò licet uxori ab ejus conſortio aufugere.

23 Rogabis autem, quid dicendum ſit ſi uxor ob propriam culpam, ut hæreſim, in carcerem perpetuum includatur? Videtur enim virum alendi obligatione eximi. Quoniam culpa ſua extra viri conſortium eſt: nec vir, quamvis ob hæreſim non celebret divortium, tenetur in eo carcere illi cohabitare. Atque ita ſub dubio, cogitandumque relinquens ſentit *Joa. Lup. rubr. de donat. §. 64. n. 7.* & affirmant *Simancas de cathol. inſt. in priori ed. t. 16. n. 8. Rojas ſing. 126. Surd. de aliment. 7. q. 21. n. 9.* Cæterum ex hoc capite credo virum minimè excuſari (dico ex hoc capite) nam ſi dos publicetur ob delictum, teneatur, eo quòd indotata maneat necne vir ipſam alere, dicemus diſp. ſeq. n. 10. Quare eſto dos maneat apud virum, tenetur alere, ſi divortium non celebretur ratione hæreſis: & ſimiliter, ſi indotatam duxerat. Et ad hoc ſentiendum ducor, quia culpa illa uxoris non tendit directè ad ſeparationem habitationis, ſicuti contingit quando propria temeritate aufugit: unde in ſeparatione illa, nulla uxoris culpa verſatur, ſed tantum in cauſa. Quis enim diceret uxorem, quæ culpa ſua lepra infecta eſt, licet in cauſa ſit præviſa, ob quam juſtè vir ab ejus conſortio recedit, alendam ab eo minimè eſſe, quaſi culpa ſua ſeorſum habitantem? Accedit, uxorem teneri alimenta mittere viro pauperi, ſua culpa bannito exulanti, (ut probavimus l. 1. diſp. 41. n. 13.) Idemque videtur dicendum, ubi vir culpa ſua in triremibus eſſet. Tandem, quia (ut dicemus n. ſeq.) conjux culpa ſua recedens, jus alimentorum recuperat, ſi pœnitentia ductus velit cohabitare: at uxor in carcerem perpetuum incluſa, ſui delicti pœnitentiam agit, parataque eſt viro cohabitare, ubi ſibi permiſſum fuerit: non ergo ex cohabitationis defectu privanda eſt alimentis. Ideò hanc ſententiam ſibi contrariam tuetur. *Simancas in cathol. inſtit. in 2. edit. tit. 16. num. 18. & 19. & Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. n. 14.* quamvis in ea ſit ſententia, ut vir non teneatur in hoc caſu alere uxorem, concludit tamen, ſubveniendum eſſe illi ſecundùm regulas eleemoſynæ, ne fame pereat.

24 Et ad decidendum cujus culpa ſeparatio habitationis contingat, attendendum eſt ſemper ad ultimam culpam, juxta regulam *l. Illud, 17. ff. de periculo, & commodo rei venditæ,* ibi: *Æquum eſt poſteriorem moram nocere.* Quare ſi uxor quæ culpa ſua receſſerat, pœnitentia ducta ad virum rediens nolit admitti, jam ex tunc uxoria culpa purgata in virum transfunditur, tenebiturque ipſi ſeorſum habitanti alimenta præſtare. Ita docent *Gloſſ. cap. ſignificaſti, verbo Maritum in fi. de divort.* ubi *Hoſtienſ. n. 2. ſuper verb. Reſtitui. Jo. And. n. 7. fi. Ant. in ſi. Anchar. n. 7. Abb. n. 8. Alex. de Nevo n. 7. Card. n. 2. Prapoſ. nu. 4. Alex. conſ. 78. num. 1. lib. 5. Barboſa 2. p. rubr. ff. ſol. matrim. nu. 44.* Et è contra ſi ob ſævitiam mariti uxor inculpatè aufugerat, virque cautionem de ſecuritate ſufficientem præſtat, nec tanta ſit ejus ſævitia, quin cautione illa ſatis uxori conſulatur, & uxor adhuc ad virum redire renuat, non tenetur ex tunc ei extra conſortium ſuum exiſtenti alimenta ſubminiſtrare. Quia ultima ea culpa uxori nocet. Sic cum *Ferreto conſ. 34 nu. 18.* docet *Barboſa eod. n. 44.*

Ubi autem neutrius conjugis delicto ſeparatio contigerit, ut ob viri furorem, vel morbum contagioſum, cujus infectionis periculo uxor cohabitans exponeretur, alenda utique eſt uxor ſeorſum habitans. Cùm enim culpa vacet, par non eſt, ut damnum privationis alimentorum ſubeat. Ut bene multis relatis docet *Lara l. Si quis à liberis §. Si quis ex his, n. 36. ff. de liber. agnoſc. Barboſa 2. p. rubr. ff. ſolut. matr. n. 43.* 25

Dubitabis autem, in extrema indigentia conſtitutis uxore, parentibus, & filiis, vel aliis mariti cognatis, cui potius teneatur vir ſubvenire? *Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 1.* ait uxorem præferendam eſſe filiis, aliiſque cognatis, & refert pro ſe *D. Th. 2. 2. q. 26. a. 11.* qui id minimè dicit. Sed ſic diſtinguendum eſt, extra caſum extremæ neceſſitatis potius tenetur vir uxori, quam parentibus ſuccurrere. Quia in iis quæ ad œconomicam rationem citra extremam indigentiam attinet, arctior eſt conjugalis unio. Juxta illud Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.* Et Matth. 19. *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.* In extrema autem neceſſitate, potius parentibus eſt ſubveniendum. Quia eſt debitum antiquius erga parentes, & ratio boni, quod eſt dilectionis objectum, invenitur eminentius in patre: *teſte D. Tho. eo art. 11.* diliguntur enim parentes, ut principium: ac proinde major eſt cum illis conjunctio, quoad eſſe abſolutè, cui in extrema neceſſitate ſubvenitur. Ita videtur ſentire, *D. Thom. eo a. 11. ad 1.* & docent *ibi Bañes in fine, & Aragon ibi, ad fi. Valentia 2. 2. diſp. 3. q. 4. punct. 5. coroll. 10.* ubi bene colligit ex *Cajet. eo q. 26. a. 12.* filiis in extrema neceſſitate magis ſubveniendum eſſe quàm uxori. Quia illi quoad conjunctionem magis amantur, cùm ſint aliquid ſubſtantiæ, & pars viſcerum parentum, uxor autem non eſt pars viri. 26

Secunda concluſio. Maritus inops non tenetur uxorem alere: ſicut nec tenetur filius: juxta *l. Si quis à liberis, §. pen. ff. de liberis agnoſ.* & tradunt *Bald. l. Ubi adhuc, n. 25. C. de jure dot. Jo. Lup. l. 61. Tau. n. 11.* ubi *Caſtillo n. 23. Azebed. li. 5. recop. t. 3. l. 9. n. 32. Barboſa, l. Si conſtante, 25. in princ. n. 52. ff. ſolu. matr.* Et ratio eſt, quia non tenetur uxori ultra quam facere poſſit, *l. Etiam & l. Maritum, ff. ſol. matr.* Quinimo ſi uxor dives ſit, tenetur viro inopi alimenta præſtare. Ut probat *l. Si cum dotem, 23. §. Si maritus, ff. ſolu. matr.* ibi: *Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum, vel uxorem viri participem eſſe?* Et ita docent *Specul. tit. Qui filii ſint legit. §. un. n. 40. Bart. tract. de alimentis, n. 49. & d. l. Si cum dotem, §. Sin autem, n. 6.* ubi *Alex. nu. 9. Jo. Lup. l. 61. Tauri. nu. 11.* ubi *Caſtill. num. 24. Bertach. in repertor. lit. V. verb. Uxor. alitur. verſ. Uxor dives. Guido dec. 439. num. 2. Lara* multos referens *l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 14. ff. de lib. agnoſ. Pontanus de aliment. c. 14. n. 1.* habetur *t. 8. tract. p. 1. Petr. Greg. ſyntag. juris, l. 9. c. 19. n. 5. Azebed. li. 5. recop. t. 3. l. 9. n. 33.* ubi & *Matienz. gloſſ. 4. n. 2. Surdus de alim. t. 1. qu. 35. n. 6. & 7. & q. 36. num. 6. & 7.* ubi *n. 9.* cum multis per eum relatis docet, ſi bona dotalia minimè ſufficiant, teneri uxorem ex bonis paraphernalibus ea alimenta tribuere. 27

Hinc infertur ſolutio graviſſimæ quæſtionis: An quando ſoluto matrimonio nulla viri bona ſuperſunt, teneatur uxor bonis dotalibus ſolvere debita à viro contracta, ad ipſam & familiam alendam, ut ad ſolvendam famulorum mercedem, domus locationem, veſtes & cibaria familiæ? Et ſimiliter an poſſint conveniri filii, teneanturque mutuum à patre inope acceptum pro ipſorum alimentis ſolvere? Eadem enim prorſus eſt utriuſque quæſt. deciſio & ratio: ut bene advertit *Surdus de aliment. tit. 8. privileg. 48. n. 6.* atque ita omnes DD. referendi, loquentes de uxore, aſſerenteſque teneri, id comprobant per DD. id de filiis affirmantes. Multi DD. (& ſatis probabiliter) opinantur, uxorem teneri & filios ad dictum æs alienum ſolvendum. Ducuntur primò. Quia ubi res aliena in utilitatem alicujus converſa eſt, quamvis eam minimè acceperit, tenetur ſaltem in ſubſidium accipientis, qui non eſt ſolvendo: ut conſtat ex *l. Et qui 7. §. Alioquin, C. quod. cum eo,* ubi habetur aliquo in re mea contrahente abſque meo mandato, teneri me, ſi res in commodum meum convertatur, & ex *l. His ſolis ff. de condict. indeb.* ubi cùm decernatur jus repetendi pecuniam competere ſolùm contra recipientem, non contra eos quibus proficit: ajunt *Gloſſ. verb. Proficit, & ibi Sulic. n. 1. Paul. n. 2.* hoc fallere in ſubſidium, ſi recipiens non ſit ſolvendo, & quibus proficit, habeant ex cauſa lucrativa, ſecus ſi onerosa: ſed quando maritus aut pater inops mutuò accepit pecunias, ad uxorem & filios alendos, pecuniæ illæ ceſſere in utilitatem uxoris & filiorum, habentque eas ex cauſa lucrativa, non autem onerosa: ergo viro aut patre impotente ad ſolvendum, tenentur in ſubſidium. Probatur minor, quia pater vel maritus inops minimè tenetur uxorem aut filios alere: (ut probavi n. præc.) ac proinde alimenta ab ipſo præſtita non habebunt ex cauſa onerosa, ſcilicet tanquam ipſis debita, ſed ex cauſa lucrativa, & ex viri liberalitate: unde & pecunia in alimentis expenſa, dicetur converſa in uxoris, & filiorum utilita- 28

Digitized by Google

litatem, Nam (ut bene ait *Marienzo lib. 5. recop. t. 3. l. 9. gloſ. 4. n. 2.*) verſum dicitur in uxoris & filiorum utilitatem, quod in ipſis alendis à viro inope ad id non obligato conſumptum eſt. Secundò. Quoniam ubi aliquis occaſione pecuniæ, aut rei cujuſcumque alienæ conſumptæ, fit ditior, tenetur, quamvis pecuniam illam aut rem apud ſe non habeat, ut conſtat ex *l. 2. ff. ad l. Rodiam. de jactu. in princ.* ubi habetur, ſi laborante nave mercium jactus factus ſit, detrimentum futurum commune etiam eorum, qui propter amiſſas aliorum res conſequuti ſunt, ut ſuas merces ſalvas habeant: ſed occaſione mutui accepti à viro paupere uxor, & filii eo alimentati ſunt effecti ditiores, ſe enim aut propriis bonis aut mutuo accepto alerent, niſi pater aut vir accepiſſet, prout non tenebatur: ergo viro aut patre non exiſtente ſolvendo, tenentur ſolvere. Et confirmatur; quia licèt pater non teneatur ex mutuo filiofamilias facto: ut conſtat ex *toto tit. ff. ad S.C. Maced.* at ſi converſum ſit in rem patris, videlicet, ad quam pater ſubminiſtrandam aſtrictus erat, tenebitur: ut conſtat ex *l. Sed Julianus, 9. §. Preinde, ff. eod. t.* Ergo quamvis uxor, & filii non teneantur ex mutuo per patrem aut virum accepto ad ipſos alendos, tenebuntur tamen quando in eorum rem verſum eſt, quia ſcilicet, eo alimenta, ad quæ vir non tenebatur, empta ſunt. Tertiò, ex *l. 61. Tauri, hodie l. 9. t. 3. l. 5. recop.* ex qua conſtat uxorem non teneri ex debito contracto à marito, niſi probetur verſum eſſe in ipſius uxoris utilitatem, in rebus, ad quas vir non tenebatur, at dum eſt inops, non tenetur ad alimenta: ergo uxor obligatur nummos mutuò acceptos pro alimentis ſolvere. Tandem, quando uxor aut filii ſunt divites, pater verò aut maritus pauper, probatur teneri. Debita contracta ab ipſa uxore vel filiis, tenentur ex ſuis bonis ſolvere, at dum pater aut vir eſt inops, tenentur uxor & filii divites ipſum alere, & ſuam familiam: ergo æs alienum ad hoc contractum eſt verè debitum ipſius uxoris & filiorum, ac ſubinde aſtringuntur illud ſolvere. Ideo hanc ſententiam loquentes de filiis tuentur *Bart.* dubitans, & cogitandum relinquens, *l. His ſolis, fine ff. de condict. indebiti. Angel. ibi. n. 1. Jaſon n. 2. idem Jaſon l. Si me, & Titium, nu. 3. ff. ſi cert. petat. & l. Si eum ſervum, n. 1. ff. eo. tit.* ubi *Purpuratus, n. 5. Cepol. cautela* 246. *incipiente, Quid ſi pater. Franc. Cremenſis ſingulari* 36. *incipienti, Tu mutuaſti pecuniam. Lud. Roman. ſingulari* 210. *incipienti, Pater erat pauper.* & loquentes in filio, & uxore docent idem, *Jo. Lup.* dubitans, & relinquens cogitandum, *rubr. de donat. inter vir & uxor §. 66. nu. 5. & 6.* & id omnino definiens *idem Jo. Lup. l. 61. Tauri. n. 11.* ubi *Caſtillo n. 23. & 24. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, num. 115 ff. de liberis agnoſ. Gama 1. par. dec. 366. n. 7. Baeza de inope debit. c. 1. n. 53. & 54. Azebed. lib. 5. recop. tit. 3. l. 9. n. 32. & 30. 31. Matienzo eo. lib. 5. tit. 9. l. 3. gloſſ. 7. n. 5. Barboſa l. Si conſtante, 25. in princ. n. 52. ff. ſolut. matr. Surdus de alimentis ti. 8. privilegio 48. nu. 5. & 6.* citanturque communiter pro hac ſententia, *Bald. l. fin. c. ad Macedonianum*, ubi nil dicit: & *Platea l. uxorem fine. C. de decurion. l. 10.* ubi mota hac quæſtione nil definit, ſed tantum ait *Bart. d. l. His ſolis.* in ſimili arguere. Addit *Barboſa n. 35.* viro dante majora alimenta, quam teneretur, obligari mulierem in ſubſidium. Et retenta hac ſententia, idem dicendum eſt, nempe teneri filios illud mutuum ſolvere, quamvis hæreditatem paternam renuntient. Ut bene advertunt *Franc. Cremenſis, & Baeza, n. 53. proximè citati.* Quia obligatio hæc non conſurgit ex hæreditatis additione, ut ita filii tanquam hæredes teneantur patris debita ſolvere, ſed eo quòd mutuum illud à patre acceptum eſt verſum in illorum utilitatem, & illius occaſione locupletiores facti ſunt, nec bona patris ad id perſolvendum ſuperſunt. Præterea, hæc ſententia tunc ſolùm locum habet, quando pater vel maritus tempore æris alieni contracti erat jam inops; ſecus ſi dives, licèt enim poſteà facultatibus laberetur: minimè tenerentur uxor, & filii. Quia tunc vir aut pater tenebatur ad ea alimenta, quare uxor & filii ſibi debitum receperunt, ac proinde non cenſentur effecti locupletiores, nec mutuum illud dicetur converſum in eorum utilitatem. Ita docent *Ang. Barboſa, Surdus proximè citati*: atque manifeſtè ſentiunt omnes authores hujus ſententiæ, ſiquidem omnes loquuntur de patre aut marito inope, inſuper hæc ſententia procedit, licèt uxor aut filii eſſent etiam inopes tempore mutui accepti, tenebuntur enim, dum bona habuerint, id debitum ſolvere. Quoniam adhuc id mutuum in eorum ceſſit commodum, & ditiores facti ſunt: cum pater aut maritus inops ad ea alimenta non teneretur: & ipſi aliunde, ne fame perirent, quæſituri eſſent. Ita docent in filiis loquentes *Copula & Ludo. Roma. proximè pro hac ſent. relati*: & apertè colligitur ex *Baeza de inope debitore, c. 1. num. 54.* reddens enim rationem, cur filii hoc mutuum ſolvere teneantur, ait: *Quia niſi pater accepiſſet, mutuò erant accepturi, ne fame perirent.* Ubi manifeſtè loquitur, quamvis filii tunc eſſent pauperes. Latum tamen diſcrimen invenio etiam ſtando in hac ſententia, quando mater tunc erat dives, ipſique non deerant facultates neceſſariæ ad alendam familiam, vel quando ſimiliter erat pauper, & ſimiliter de filiis. Nam ſi mater erat pauper, minimè tenebitur ad æs alienum contractum pro alendo marito & familia, cum ad ea alimenta non teneatur, nec ea omnia ceſſerint in ſuam utilitatem, ſed tantùm tenebitur pro rata ſibi correſpondenti, & filii pro ſua parte: ſi verò dives eſſet, teneretur integrè ſolvere. Quia tenebatur virum, filios, & familiam alere: & ita ſentit *Joa. Lup. l. 61. Tauri n. 11.* loquens de matre divite. Pari ratione filii ſi ſint pauperes, & etiam parentes, obligabuntur ad eam ſolam partem, quæ cum ipſis conſumpta eſt, quia non tenebantur parentes alere, ſi verò divites eſſent, & parentes pauperes, tenerentur ad alimenta integra. Quia tenebantur parentes ſuos alere, *l. Si quis à liberis, §. Si vel parens, & §. Item reſcriptum, ff. de liberis agnoſc.*

Cæterum quamvis hæc ſententia ſit ſatis probabilis, contraria magis mihi placet, nempe, nec uxorem nec filios teneri illa debita, per maritum aut patrem contracta, ſolvere ex ſuis bonis. Ad quam probandam præmitto, in viro paupere non eſſe omnino extinctam obligationem alendi uxorem & filios, ſed tantùm ſuſpenſam pro inopiæ illum excuſantis tempore: ſicut quicumque debitor ratione inopiæ non deobligatur prorſus ab ære alieno ſolvendo, ſed tantùm ſuſpenditur illa obligatio, excuſaturque à ſolutione, dum impotentia ratione inopiæ durat. 29
Quod inde apertè conſtat, nemo enim dubitabit uxorem, & filios minimè teneri ad ea debita à viro inope contracta pro eorum alimentis, ſi facultates viri ſucceſſu temporis ita augeantur, ut ſit illa ſolvendo: at ſi ratione paupertatis obligatio illa prorſus extincta eſſet, facultatibus auctis minimè reviviſceret. Obligatio enim ſemel extincta non reviviſcit, *l. Cum ex cauſa, C. de remiſ. pign.* Hoc præmiſſo probatur ſic noſtra ſententia: Si Petrus quo ſuis ſatisfaciat creditoribus, magnum æs alienum conflet, exiſtimans fore, ut ſit poſteà illud ſolvendo, quamvis contrarium eveniat, nullus dicet creditores, quibus ex mutuo ſatisfactum eſt, & in quorum utilitatem ceſſit, teneri poſterioribus creditoribus, qui mutuò illas pecunias dederunt Petro. Quia hi poſteriores creditores nullum cum prioribus contractum iniere, & verè per mutuum tranſtulere dominium in Petrum, & Petrus tanquam verus dominus potuit ſuis debitis ex eo mutuo ſatisfacere, quamvis ab illorum ſolutione ratione inopiæ excuſaretur. Similiter ergo, quamvis maritus inops ratione impotentiæ eximatur, ſeu potius excuſetur pro tunc ab onere alendi uxorem & filios, nec teneatur ære ſe alieno gravare, quod huic obligationi reſpondeat: at ſi verè ſe gravavit, & ſic aluit, veram obligationem ratione impotentiæ ſuſpenſam adimplevit, nec dicetur pecunia illa converſa in utilitatem uxoris & filiorum, ad quam pater verè non tenebatur: nec uxor & filii verè dicentur effecti locupletiores, & ex cauſa lucrativa recipientes, ſed potius ex cauſa oneroſa, cum verè ipſi debitum receperint: ac proinde illud mutuum minimè aſtringentur ſolvere. Et confirmatur, quia licèt uxor eſſet dives tempore mutui accepti à viro paupere, non tenebatur directè ad alimenta viri & filiorum, ſed in ſubſidium, ſcilicet, viro non quærente aliunde pecunias, quibus neceſſaria ſuppeditaret: & cùm jam quæſierit, mutuò accipiens, uxor ab eo onere relevata eſt, nec ipſi pecunia eſt mutuò data, nec ſuo nomine recepta: non ergo illam ſolvere tenebitur. Secundò probatur ex *l. Non adverſus 15. C. ſi certum petat. & l. Cum de action. & oblig.* ibi: *Eum cui mutuam dediſti pecuniam, ad ſolutionem urgere competenti debes actione. Nam adverſus negotiatores, quos ex mercibus pecunias abſtuliſſe, tuo debitori proponis, nullam habes actionem.* Ex quibus textibus conſtat actionem hanc mutui repetendi eſſe perſonalem, ac proinde contra ſolum debitorem, cui datum eſt, competere: cum in illum verè tranſlatum ſit dominium, ac inſtar veri domini potuerit de illo diſponere. Tertiò, quia uxor ſoluto matr. poteſt integram dotem recuperare, licèt vir prodigè expenderit ipſam, ultra debitum alena: ut bene docent *Navar. ſum. Hiſpana, cap. 28. addit. ad n. 153. cap. 17. Lat. cap. 17 nu. 155. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 100. num. 7.* nec audiendus eſt *Barboſa*, qui (ut num. præced. retuli) ſenſit teneri uxorem illa alimenta ſuperflua ex ſuis bonis ſolvere: at vir minimè tenebatur illud ſuperfluum expendere; ergo virum non teneri, non transfundit onus in uxorem, ut de ſuo ſolvat. Tandem, quia *l. 60. Tauri hodie lib. 5. recop. t. 9. l. 9.* generaliter deciditur, mulierem lucris conſtante matrimonio acquiſitis renunciantem, non teneri ad æs alienum conſtante matrimonio à viro conflatum. Et *l. 61. Tauri, hodie l. 9. t. 3. eod. lib. 5.* bene ponderata favet huic ſententiæ, nam in priori ejus parte deciditur, uxorem pro viro ſpondentem non teneri, licèt allegatur debitum in uxoris utilitatem converſum eſſe: ſi autem mutuò uterque conjux ſe obligarit ſolum teneri, ſi in ejus utilitatem ceſſerit, ut quia conſumptum ſit in iis, quæ maritus præſtare non tenebatur. Si ergo quando uxor ſe obligavit, non tenetur, licèt debitum verè in ejus utilitatem ceſſerit: prout intelligit eam *l. 61. Ant. Gom. ibi n. 2.* à fortiori non tenebitur, ubi non ſe obligavit. Et confirm. quia in *2. p. illius l. 61. Tauri*, ubi deciſum erat uxorem non obligari, niſi mutuò cum marito ſe aſtrinxerit, & tunc ſolùm ſi conſtet mutuum in ipſius utilitatem ceſſiſſe: ſubditur, *Pero ſi lo que ſe convirtio en provecho della, fue en las coſas que el marido le era obligado à dar, aſſi como veſtirla, y dar le de comer, y las otras coſas neceſſarias: mandamos, que por eſto ella no ſea obligada à coſa alguna.* Tunc ſic, aut hæc lex diſponit dum vir eſt locuples, & hoc non, nil enim diſponeret, cum quicumque fidejuſſor ſolum teneatur in ſubſidium, ubi principalis debitor ſolvendo non eſt: eo vel maximè, quòd illa lex jus novum contineat, teſte *Ant. Gom. ibi num. 1.* Vel diſponit ubi bona deficiunt viro ad ſolvendum, & tunc habetur intentum. Nec obſtant argumenta contrariæ ſent. propoſita num. præced. Quia ex dictis conſtat, uxo-

rem

Digitized by Google

rem & filios habere ex cauſa oneroſa, & illud mutuum non verè dici converſum in eorum utilitatem, & *l.61. Tauri*, quam oppoſiti pro ſe adducunt, potius favet huic ſententiæ: ut proximè probavi. Et ideò hanc ſententiam loquentes de filiis, tuentur *Alciat. l. Si cum ſervum n.27 ff. ſi cert. pet. Decius ibi n.2. additionator ad Decium, lit.* A, & loquens de uxore tenet idem, attento jure hujus regni, *l.61. Taur. Gom. Arias l.59. Taur. n.7.* & loquens de uxore ſuſtinet idem *P. Molina to.2. de juſt. diſp.435. §. Tertium eſt*: & in fortioribus terminis docet idem *Manuel 1.to. ſum.c. edit. c. 100. n.8.* Et hanc ſententiam credo eſſe veram, licet res emptæ pecunia illa mutuò accepta extent, adhuc enim uxor, & filii non tenentur, quamvis maritus aut pater ſolvendo non ſit. Quia nulla eſt actio creditoribus adversùs res mutuò emptas, nec illæ ſubjectæ ſunt hypothecæ pro mutuo, ſed ſola eſt actio perſonalis adverſus Mutuatarium. Quare audiendi minimè ſunt *Ang. l. His ſolis, n.1. ff. de condict. indeb. & Jo. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor. n.66.* ubi dicunt eſſe certum teneri, ubi res mutuò emptæ extarent: ſed id non probant.

30 Tandem in hoc eventu credo uxorem teneri de ſuo ſolvere, nempe, ſi juſſa à viro tradere viri creditoribus centum, quæ ipſi ad hoc dedit, uxor expenderet in familiæ ſubſtentatione, & vir non eſſet poſteà ſolvendo. Quia cauſam dedit ne creditores debitum recuperarent. Ita docet *Lud. Lop. 1. p. inſt. c.161. §. Qualis autem, verſ. Tandem dubitari poteſt.* Additque id eſſe verum, quamvis pro gravi familiæ indigentia creditoribus non indigentibus diſtulerit ſolutionem, vacavit enim culpa, at tenebitur de ſuo ſolvere. At hoc non credo, propter doctrinam *Navar. ſum. c.17. num.268.* quam amplectitur *Molina* contra alios, *tom.2. de juſtit. diſp.350. §. De uxore ejuſmodi*, ubi docet uxorem non plus inſumentem de bonis per uſuram à viro acquiſitis, in ejuſque dominium translatis: quàm ſit ſibi debitum ad congruam ſubſtentationem juxta perſonæ qualitatem, ad nullam teneri reſtitutionem. Quia vir non minus debitor illi exiſtit hujus congruæ ſubſtentationis, quàm cæteris creditoribus. Sic ergo in præſenti caſu vir non minus debebat uxori, & familiæ graviter indigenti, quàm creditoribus: ſi ergo adhuc exiſtente marito domino illorum nummorum (non enim tranſit dominium in creditores ante ſolutionem illis factam) aliis creditoribus poſtpoſitis uxor eos expendat in familiæ, & ſua ſubſtentatione, cùm graviter paterentur, nec vir ſubveniebat, debitum ſibi recuperavit, ac proinde non tenebitur de ſuo ſolvere, deficientibus viri facultatibus.

DISPUTATIO V.

An ob dotem non ſolutam liceat viro negare alimenta, & cohabitationem uxori, ac proinde ipſam non traducere, ac jam traductam domo expellere?

SUMMARIUM.

Nequit debitum conjugale negari uxori, ob dotem non ſolutam, num. 1.

Poſſunt negari alimenta uxori, dum promiſſa dos non ſolvitur, num. 2.

Quid, ſola dotis parte non ſoluta? n.3.

Quid, ſi dos non ab ipſa uxore, ſed ab alio promiſſa ſit? n.4.

Quid, ſi non ſolvatur, quia promittens ſolvendo non eſt? n.5.

Quid, ſi dote non ſoluta, uxor ſit in viri obſequio? n.6.

An vir tunc alens poſſit alimenta repetere? n.7.

Quid, ſi vir indotatam uxorem ducat, n.8.

Et quid, ſi uxor dives ſit? n.9.

Quid, ſi uxoris culpa dos pereat: ut quia ob ejus hæreſim publicatur? num.10.

An ob dotem non ſolutam poſſit uxor non traduci, & expelli? Refertur prima opinio, n.11.

Extenditur, ut poſſit expelli, licèt dos promittatur ab alio, n.12.

Quid, ſi pars dotis non ſolvatur? n.13.

An poſt expulſionem poſſit vir agere, ut ſibi dos ſolvatur? n.14.

Quid, ſi nulla ſit promiſſa dos, & uxor cum ſit dives nolit dotem conſtituere? n.15.

Refertur opinio ſecunda, n.16. Et opinio authoris, n.17.

Solvuntur argumenta, & explicantur cap. Per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. & l. ſi. C. ad Vellejan. n.18.

An uxor poſſit ab habitatione expelli, quando conjuges impediti ſunt ad petendum debitum? n.19.

1 PRæmittendæ ſunt concluſiones ab omnibus receptæ, & inde proponetur, in quo verſetur difficultas. I. concluſio. Vir minime poteſt debitum conjugale negare uxori ob dotem non ſolutam. Conceditur ab omnibus: & ſpecialiter ita docent *Angel. verb. Dos, n.9.* ubi *Sylv. q.10. Armil. n.10. P. Molin. t.2. de juſt. diſp.425. § Si marito dos. Emm. Sa ſum. verb. Dos. §. Acceptam ſine dote.* Et ratio eſt aperta. Quia obligatio reddendi debitum, non ex dotis traditione, ſed ex ipſo matrimonii contractu conſurgit.

2 Secunda concluſio. Dote promiſſa non ſoluta, minimè tenetur maritus uxori alimenta præſtare. Conclusionem hanc ſpecialiter docet *Gloſ. auth. de non eligendo ſecundo nubentes, §.ſi. verb. Onera*, quam omnes ſequuntur: & ratio eſt, quoniam dos quaſi in pretium datur, ut ex ejus fructibus maritus onera matrimonii ſuſtineat, uxoremque alat, *l. Pro oneribus. C. de jure dot. l. Dotis fructibus, ff. eod.* quare dote minimè ſoluta, non tenetur maritus ſtare contractui, eaque onera ſuſtinere. Intelligo autem, quando ſolvens eſt in mora, ſi enim tempus conceſſum à viro ad dotem ſolvendam, nondum acceſſerit, non poteſt ob ſolutionis defectum negare alimenta. Quia alter non eſt in mora, ſibique imputare debet vir, qui ea dilatione conceſſa ſe ad matrimonii onera ſubeunda aſtrinxit.

Non ſolùm autem quando tota dos non ſolvitur, vir non tenetur ad alimenta, ſed etiam quando pars dotis nondum eſt ſoluta. 3
Quia dum tota non ſolvitur, contractus fides ſibi non ſervatur, & ea de cauſa nec ipſe ſervare fidem tenetur alimentando uxorem. Sic *Jo. Lup. c. Per veſtras, de don. inter vir. & uxor. not.3. in prin. n. 2. ver. Et hoc non ſolum*, & multi alii, quos refert & ſequitur *Surd. de alimentis, tit.7. q.17. n.3.* Qui autem bene docet *nu.5. & 6.* teneri tunc virum ad alimentorum partem pro rata. Cùm enim eadem ſit ratio partis quoad partem, quæ eſt totius quoad totum, *l. Quæ de tota, ff. de rei vendic.* ſicut tota dote recepta tenetur ad integra alimenta, ita recepta parte, tenetur ad partem.

Præterea habet verum concluſio poſita, ſive dos promiſſa ſit ab ipſa uxore, ſive à patre ipſius, vel à quocumque extraneo: (dicitur autem in hac re extraneus, qui non habet mulierem ſub ſua poteſtate, quicumque ille ſit, per *l. unic. §. Accedit ei, verſ. Extraneum. C. de rei uxor. actione.* Et notat *Jo. Lup. c. Per veſtras, de don. inter vir, & uxor. notab.3 in princ. n.2. verſ. Et per iſta.*) Quia militat eadem ratio, cùm enim nondum ſolutum ſit viro pretium ſubſtentationis, non tenetur ad onus. Ita docent *Bald. l. Quod in uxorem, n.2. C. de negot. geſt. & ibi Paul. n.4. Salicet. ius. Ruin. conſ.144. nu.16. vol.5. Jo. Lup. ec n.2. verſ. Et ita concludo. Pontanus de alimentis, c. 14. num.7.* habetur to.8. tract. p.1. *Surd. de aliment. t.7. qu.17. n.34.* ubi alios refert. 4

Latum tamen eſt diſcrimen, ſi dos promiſſa ſit ab ipſa uxore, 5
ipſiuſve patre, aut ab extraneo. Si enim extraneus promiſerit, & nondum ſolverit, indiſtinctè maritus non tenetur alere uxorem: ſi autem uxor ipſa, aut ipſius pater, quando ratione impotentiæ non ſolvunt, non eximitur vir ab alimentandi onere, niſi doloſè promiſiſſent dotem, quam noverant ſe ſolvendo minimè eſſe. Ratio eſt, quia uxor ejuſque pater gaudent beneficio, ut conveniri nequeant pro dote ſolvenda, ultra quam facere poſſint, (ut de uxore multis relatis probat *Barboſa l. Maritum 13. nu. 57.* & de patre *n.67.* & quod uterque eo privilegio careat, quando doloſè promiſerit, *n.71. ff. ſolut. matrim.*) Ita multis relatis tradit *Surd. de aliment. t.7. q.17. n.27. 30 & 36* Quare minus cautè *Enriq. l. 11 de matr. c.18. n.2.* dicit, non teneri virum ad uxoris alimenta, quando ſocer non vult, aut non poteſt dotem ſolvere.

Aliqui temperant prædictam concluſionem, niſi uxor dote 6
non ſoluta ſit in viri obſequio: teneretur enim tunc illam alere: ſicut famulum quemcunque ſibi miniſtrantem. Sic *Abb. conſ.85. n. 2. & 3. vol.2. Anch. c. Per veſtras, de don. inter vir & ux. n.14* ubi *Joan. Lup. notab.3. §.1. n.1.* & alii quos refert *Surd. eo. tit. 7 q.17. n.38.* Meritò tamen ab illis diſcedit *n.39.* alios referẽs. Quia uxor tenetur & dotem, & obſequia præſtare viro, quare alterum præſtando non liberatur, ut ſic neceſſariò alenda ſit. Præterea, quia authores omnes, quos n.17. referam, cenſent dote non ſoluta uxorem alendam non eſſe, at minimè expelli poſſe à conſortio, & cohabitatione viri: ergo eſſe in conſortio, & obſequio viri, non cogit ipſum, illi alimenta præſtare, dum promiſſa dos non ſolvitur.

Id tamen fateri oportet cum *Abb. & Jo. Lup. n. praeced. allegatis*, ſi 7
vir alat uxorem nondum ſoluta dote, niſique proteſtetur minimè poſſe petere alimenta ab ipſa uxore, vel à dotis promiſſore, videtur enim affectu conjugali facta donatio. Quod colligo ex *l. Si quis à liberis, §. Si mater ff. de liber. agnoſ.* ibi: *Nec impetrare debet ea quæ exigente materno affectu in filiam ſuam erogatura eſſet*, juncta *Gloſſ. verb. Materno*, ubi dicit id procedere, licèt non modica eſſet, niſi eſſet proteſtata.

Tertia concluſio. Vir tenetur alere uxorem, quam abſque 8
dotis promiſſione duxit. Quia ſibi imputare debet, quod nullam dotem exegerit, videturque ipſam uxoris perſonam pro dote accipere. Ita docent *Innoc. c. Per veſtras de donat. inter vir. & uxor. ad fi. & ibi Hoſtienſ. n.6. Jo. Andr. n.8. Ant. 13. Abb. n.4. Alex. de Novo nu.5. Prapoſ. n.2. & 5. Jo. Lup. ibi notab.3. in princ. n.5. l.61. Taur. n.10. Alex. l. Cum dotem §. Sin autem n.8. ff. ſolut. matr. Rom conſ.517. nu 2. Angel. verb. Dos, n.10.* ubi *Sylveſt. q.10. Tabien. q.8. n.9. Armil n.9. & 10. Ant. Gom. l.53. Taur. nu.31. Bertach. in repert. lit. M. verb. Maritus alere, in princ. Lara l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n.21 ff. de liber. agnoſc. Petr. Greg. ſyntag. juris, l.9. c.19. n.4. Simancas de cath. inſtit. tit.16. n.19. Matienz. lib.5. recop. t.1 l.3. gloſ 2. n.29. Barb. 2. p. rubr. ff. ſol. matr. n.43. Surdus* alios referens, *de aliment. tit.1. q.32. n.11. & t.7. q.19. n.1. P. Molin. to.2. de juſt. diſp.425. pag.1130. §. Si marito dos*: & neminem inveni oppoſitum tuentem.

Aliqui cenſent hoc tenere verum, licèt uxor dives ſit. Quia 9
ſibi imputare maritus debet, nullum de dote conſtituenda pactum iniiſſe, nec uxor dives tenetur tunc dotem conſtituere. Ut tenent aliqui, quos retuli lib.1. diſp.60. n.1. Quare perinde tenebitur eam alere, ac ſi indotatam duxiſſet. Et ita ſentiunt *Lara, l. Si quis à liberis §. Si quis ex his, nu.65. ff. de lib. agnoſc. Surd. de alimentis, tit.7. q.19. n.1. & ſeqq. & t.1. q.32. nu.12.* fatetur tamen poſſe virum petere ab uxore illa, ut ſibi dotem competentem conſtituat, quod

ſi id

Digitized by Google

ſi id renuat, negare alimenta: unde concludit *ea q.32.n.15.* aliud eſſe alere, & aliud dotem petere: ſi enim nolit alere, nec dotem petere, cogetur alere, in ſuaque facultate erit dotem petere. Cæterum verius exiſtimo non teneri virum ad hæc alimenta, dum uxor illa dives dotem conſtituere renuit. Ducor, quia dum mulier dives abſque dotis promiſſione ducitur, videtur tacitè actum de dote conſtituenda: ut probavi l.1. diſp. 59. n.4. & diſp. 60. n.2. Quare dum dos tacitè promiſſa non ſolvitur, juſtam cauſam vir habet denegandi alimenta. Atque hanc partem tuentur *Bald. l.fi.n.9.C de ſententia, quæ ſine certa quant. Jaſ. l.Si donaturus §.Si quis indebitam, n.4.& ſeqq ff.de condict.cauſa data. Joa.Lup.c.Per veſtras de don.inter vir.& uxor.notab 3 §.2.n.1.& ſeq Gom.Arias l.27.Taur.nu.* 130. Quando autem non ipſa mulier, ſed ejus pater dives eſſet, dotemque conſtituere nollet, teneretur maritus, qui nil de dote pactus eſt, ipſam alere, liberumque illi eſſet à patre dotem petere: ut bene docet *Molina, n.præced. in fine relatus.*

10 Dubitabis autem, quid dicendum ſit, ubi uxor dotata ducta eſt, at ad ejus delictum publicata dos eſt: ut ob hæreſim, vel aliud crimen? Quidam enim alendam eſſe à viro exiſtimant, poſtquam ad ejus conſortium conjugale admiſſa eſt. Ducuntur, quia in defectum dotis, & patrimonii tenetur vir ex debito conjugali uxorem alere: ut tradunt *Abbas conſ.85.nu.4. vol.2.& Jo.Lop.c. Per veſtras, de don.inter vir & uxor.notab.3.§.1.n.1.* Prętereà quia tenetur alere uxorem indotatam Atque ita docent *Ant.Gomez.l.78.Taur. n.9.Simancas de cathol.inſtit.t.16.n.19.Surdus de aliment.t.7.q.21.n. 6.& 7.* Alii verò exiſtimant non teneri virum alere. Ita *Rojas de hæres.2.p.n.325.aſſertione* 40. Ego autem, quando dos fortuito caſu periit, exiſtimo indiſtinctè uxorem alendam eſſe à viro: propter rationem *Juriſconſulti l.Si cum dotem 23.§.Si maritus,ff ſol.matr.* ubi *Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum, vel uxorem viri participem eſſe?* At quando culpa uxoris publicata fuit, ſic deſtinguerem, ſi parentes in facultatibus ſint, ut ipſam alere valeant, tenentur quidem: virque ab eo onere eximetur: ſi autem pauperes ſint parentes, tenebitur vir. Probatur, quia vir ratione dotis ſolutæ tenetur uxorem alere, & dum non ſolvitur, liber eſt ab ea obligatione, at quando culpa uxoris publicatur, perinde eſt, ac ſi ſoluta non eſſet, ſiquidem uxoris culpa pretium ſubſtentationis auſertur. Nec eſt ſimile, ubi vir indotatam uxorem duxit, ſua enim ſponte nullo recepto pretio ſe ad alimenta aſtrinxit. Quod autem tunc pater dives teneatur, probo, quia quamvis culpa mulieris deperdita ſit dos, tenetur adhuc pater illam alere: ut multis citatis probat *Molina de primog. lib.2. c.16.n.24.* & ubi parentes ſunt pauperes, teneri virum ducor: quia in ejus obſequio & conſortio cum ſit, nec parentes ei ſubvenire poſſint, amor conjugalis, & nexus tam arctus petit, ut à viro alatur, ne fame pereat. Inſuper utramque partem comprobo ex *l. Quod ſi nulla 28. ff. de religioſ. & ſumpt.funerum,* ubi deciditur uxorem dote carentem, ſumptibus patris ſepeliendam eſſe, & ſi pater ſolvendo non ſit, nec ſi aliquis uxoris hæres, expenſis mariti: redditque rationem Juriſconſultus his verbis: *Ne injuria ejus videatur uxorem ejus inſepultam relinqui.* Tandem, quia quando uxor patre caret, qui ei conſulere poſſit, procedit ratio prioris ſententiæ, ut in defectum dotis & patrimonii teneatur vir, ex conjugalis vinculi & amoris debito, ipſi alimenta præſtare. Quando verò uxor in carcerem perpetuum detruditur, an ſit à viro alenda: dixi diſp. præced. n.23.

11 His præmiſſis, punctus difficultatis in eo verſatur; An quando vir juxta prædicta non tenetur uxorem alere ob dotem promiſſam nondum ſolutam, poſſit eam ſimiliter non traducere, traductamque domo expellere? Seu brevius. An ſicut poteſt ea de cauſa negare illi alimenta, poſſit ſimiliter cohabitionem negare? Triplicem invenio ſententiam. Prima affirmat licere viro non traducere, traductamque domo expellere. Ducitur primò, per textum in *c.Per veſtras, de don.inter vir.& uxorem,* ibi: *Ne occaſione dotis detenta uxor à viro dimiſſa, ſeu vir, qui dimiſit uxorem, adulterii reatum incurrat,* & *l.finali, C.ad Senatuſconſult.Vellejanum.* ibi: *Neque enim ferendum eſt mulierem fieri indotatam, & ſic à viro forſitan repelli.* Ubi Pontifex & Juriſconſultus ſupponunt fas eſſe viro ob dotem non ſolutam, uxorem domo expellere: eò vel maximè, quod in caſu *cap.per veſtras,* ea de cauſa uxor expulſa fuerat, & tamen conſultus Pontifex non jubet prius uxorem reſtitui, quam præſtetur dos. Secundò, quia vir non tenetur alimenta uxori præſtare dum minimè ſolvitur dos, inter quæ habitatio computatur, *l.Legatum, ff. de alimentis & cibar. legat.* Tertiò, quia vir ſine dote non aſtringitur matrimonii onera ſubire: ad id enim dos conſtituitur *l.Pro oneribus, C.de jure dotium:* inter quæ illud videtur maximum, ferre levitatem, loquacitatem, importunitatem, aliaſque mulierum moleſtias, quæ omnia cohabitatione negata vitat. Tandem, quia deceptis & non decipientibus jura omnia ſubveniunt: qua de cauſa cùm vir deceptus ſit in dotis promiſſæ ſolutione, meritò ac jure optimo illi potius, quàm uxori ſubveniendum, ut poſſit hac de cauſa ſimultaneam habitationem negare. Et ideo hanc ſententiam defendunt (omiſſo *gloſſam, Hoſtienſ. Jo.Andr. Guidonem,* malè enim pro hac ſententia referuntur, quia de ſolis alimentis agunt.) *Abbas conſ.85.n.1. lib.2. & c.Per veſtras, de donat.inter vir.& ux.n.4.* ubi *Anch.n.13.Prapoſ.nu. 2. Alex.de Nevo.n.3.& 4.Jo.Lup.ibi notab.3.in princ.nu.2.verſ.Sed ego teneo, & in rubr.§.64.n.26.Baldus c.Quemadmodum n.9. de jurejur. & l.Quod in uxorem, n.2.C.de negot.geſt.& l.Si donaturus, §.Si quis indebitam, n.1.ff.de condictione cauſa data, & l.De diviſione n.un.ff.ſol.matrim.& l.fi.n.9 C.de ſententia, quæ ſine certa quantitate, & l.fi.n.un.C. ad Vellejan.* ubi & *Barbatias in addit.ad Baldum verb.Repellere Salic. d.l.Quod in uxorem, in fine Paulus l.Inſulam, §.Uſuras, n.3.ff.ſolut. matrim.& d.l.Quod in uxorem, n.4.Alex.conſ.56.n.1.col.4. Romanus d.l. De diviſion.n.16.& conſ.517.n.2.* ubi *Mandoſ.in addit. ſuper verb. Poteſt.Socin.reg.258.ſtatim in princ.Ruin.conſ.144.n.1.& 16.vol.5.Jaſon §.Fuerat.n.98.inſt.de actio.& d.l.Si donaturus, §.Si quis indebitam, n. 2.& 3.Boer.dec.22.n.3.Neviz.in Sylv.nuptiali, l.1.§.2.n.45.Montal.l. 1.verb.De rei t.3.l.3.fori Bald. novellus* limitans attento jure canonico, ut id fiat præcedenti judicio Eccleſiæ, & non propria authoritate, *de dote p.6. privil.43.n.3. Ang.in ſum.verb.Dos num.9.* ubi *Tabien.q.8.n.9. Armil.n.10 Natta conſ.15.n.9.l.1.Ferret.conſ.34.nu. 12.l.Franciſc.Marc.dec.732.n.4.in 2 p.Gom.Arias l.27.Taur.nu.129. Ant.Gom.l.53.Taur.n.31.Pontan.de alim.c.14.nu.7.* habetur tom.8. tract p.1. *Lara l.Si quis à liberis, §.Si quis ex his, n.53.ff.de liber.agnoſ. Rojas epitom.ſucceſ.c.33.n.31.Gutier.allog.11.nu.16.Petr.Greg.ſyntag. juris, l.9.c.19.n.3.Brunor.in ſuo compend.lit.M.verb.Maritus, verſ.Maritus poteſt repellere. Em.Sa ſum. verb.Dos §. Acceptam ſine dote,* limitans quoad expulſionem, ubi jam ſemel eſt traducta uxor, niſi ipſa culpa non ſolutionis dotis vacet.

Extendunt primò aliqui Doctores hanc ſententiam ut vera ſit, quamvis dos promittatur, non ab ipſa uxore, ſed ab extraneo. Ita *Ruinus conſ.144.nu.16.vol.5.Salicet.d.l.Quod in uxorem, in fi.* ubi *Paul.n.4.Jo.Lup.d.c per veſtras, notab.3.in princ.n.2.verſ.Et ita concludo.* Et quando frater uxoris promiſit, docent idem *Bald.d.l. Quod in uxorem, n 2.Pontan.de aliment c.14.n.7.Alex.de Nevo, & c. per veſtras, n.15.* addens non eſſe idem dicendum, ſi ab alio non ita conjuncto dos promiſſa ſit, & *Abbas ibi n.15.* non admittit quando extraneus promiſit, niſi vir pauper ſit. Sed retenta hac prima ſententia, verius eſt poſſe expelli, licèt dos promiſſa ſit ab extraneo. Quia expulſio hæc non eſt propter uxoris culpam, ſed quia vir non tenetur dote non ſoluta uxorem alere. Quod verum eſt ea ab extraneo promiſſa; ut diximus n.4. At ſi promiſſa ſit ab uxore, vel patre ejus, abſque dolo, & non ſunt ſolvendo, quia facultatibus lapſi ſunt, non poterit uxor etiam juxta hanc ſententiam expelli. Quia nec alimenta poteſt tunc denegare (ut diximus n. 5.) maritus hac de cauſa. 12

Secundò retenta hac ſententia, ſimiliter dicendum eſt poſſe uxorem expelli, ſi dotis pars ſoluta non ſit. Quia licèt tunc teneatur ad alimentorum partem (ut probavimus nu.3.) at quoad expulſionem non militat eadem ratio. Quia obligatio alendi eſt dividua, cohabitandi verò individua. Prætereà, quia conductor poteſt expelli parte penſionis non ſoluta. Ita docent. *Jo Lupus d.c. Per veſtras, notab.3.in princ nu.2. verſ.Et hoc non ſolum.Gomez Arias l. 27.Taur.n.129. Lara d.l.Si quis à liberis, §.Si quis ex his, n.54. Surdus de alimentis t.7.q.17.n.23.& ſeqq.* 13

Quamvis autem vir ob dotem non ſolutam, uxorem expulerit, poteſt agere ut dos promiſſa ſibi ſolvatur. Quia dote ſoluta paratus eſt ad uxoris in ſuum conſortium reſtitutionem. Sic *Hoſtienſ.d.c.Per veſtras, n.4.ſuper verſ.Reciperes, & ibi Joa.Andr. num.10. Ant.n.7.Abb.n.4.Alex.de Nevo n.3. Prapoſ.n.2. Jo. Lupus ibi, in princ. n.2. verſ. Ampliari poſſunt.* Nec audiendus eſt *Anchar. ibi n.4.* oppoſitum docens. 14

Si autem dos promiſſa minimè ſit, uxorem ob id non poſſe expelli: ſicut nec ei negari poſſunt alimenta (juxta dicta, nu.8.) rectè docent *Ruin.conſ.144.n.16.vol.5.Brunor.* alios referens *in ſuo compend.lit.M.verb.Maritus, verſ.Maritus alere cogitur.* Quòd ſi uxor ſit dives nolitque dotem conſtituere, Doctores, quos retuli nu.9. aſſerentes non poſſe virum ei negare alimenta, ſubinde dicent nec poſſe eam expellere. At *Bald.Jaſon, Joan. Lup.Gomez, Arias ibi citati,* dicunt poſſe expellere, ſicut & negare alimenta. Quod retenta hac ſententia verius eſt. 15

Secunda ſententia diſtinguit, ſi uxor non ſit traducta, dicit poſſe non traduci dote non ſoluta: ſi verò traducta ſit, negat poſſe expelli propria authoritate. Priorem partem probat argumentis primæ ſententiæ: poſteriorem verò, per *c.Porrò, de divort.* decidens uxorem adulteram propria authoritate dimitti non poſſe. Hanc tuetur *Barb.l.1.p.3.n.55.ff.ſolut.matr.* & refert pro ſe *Sylv. verb.Dos q.10.n.11.* ubi (ni fallor) potius tenet primam ſententiam. Quia ea relata dicit intelligi quoad traductionem, & alimenta præſtanda: & paulò inferius, ſecus quoad debitum conjugale reddendum: unde credo tantùm voluiſſe, non ob id licitam eſſe debiti conjugalis denegationem, & quoad tunc excuſetur vir à traductione, ſubreticeos de expulſione, docet *Enriquez l. 11.de matr. c.16.n.3.fi.& c.18.n.2.* 16

III. Sententia (cui adhæreo, tanquam probabiliori) ait uxorem minimè expelli poſſe ob dotem non ſolutam: & quamvis Doctores, qui illam tuentur, non meminerint traductionis, at rationes, quibus innituntur, æquè probant teneri tunc virum ad illius traductionem, ac ad jam traductæ retentionem, probant enim adhuc illum teneri ei cohabitare: quod abſque traductione in viri domum, & in ea retentione fieri nequit. Probatur ergo hæc ſententia. Primò, quia promiſſam dotem minimè ſolvi, nihil ad jus cohabitandi attinet, quod non ex dotis ſolutione oritur, ſed ab ipſa lege naturali & divina, & ex ipſo matrimonii contractu, ſicut & obligatio reddendi debitum conjugale (ut probavi diſp præced.nu.2.& 3.) ergo ſicut non ſolutio dotis minimè eximit virum ab obligatione reddendi debitum, ita non eximet ab obli- 17

Digitized by Google

obligatione cohabitationis. 2. quia Chriſtus Salvator noſter prohibuit Matth. 5. uxorem dimitti, excepta fornicationis cauſa: nec hæc inter cauſas divortii numeratur, *c. Porrò, de divort.* 3. quia finis cohabitationis præcipuus non eſt, ut uxor à viro alatur, ad quod dos conſtituitur, ſed ut mutua ſibi obſequia præſtent ad prolis generationem, & commodam ejus educationem, qui cùm dote non ſoluta minimè ceſſet, ſubinde non ceſſabit obligatio cohabitationis. 4. quia in cæteris contractibus nominatis agere tantùm poſſunt contrahentes, ut altera pars impleat, non tamen ob id reſilire: ut ſi vendidi domum pecunia credita, alterum non ſolventem termino præfixo convenire poſſum, non tamen à venditione recedere: ſimiliter ergo vir cui promiſſa dos negatur, poterit adversùs promiſſorem agere, ut ſervet fidem, non tamen ei licebit pactum cohabitandi ex natura matrimonii ortum infringere. Tandem, quia non deſunt marito alia dotis conſequendæ remedia. Ideò hanc ſententiam defendunt *Carol. addit. ad Alex. conſ. 56. n. 10. ſuper verb. Expellere, lib. quarto. Vecil. in addit. ad Afflict. dec. 284. n. 4. Covar. 3. decret. 2. p. c. 7. in principio, n. 2. Banza de non melior. filii. cauſa dotis, c. 32. n. 21. Octav. dec. Pedem. 132. n. 28. Ant. Cucus, lib. 5. inſtit. major. tit. 11. nu. 127. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſ. 1. n. 91. Surd. de alim. tit. 7. q. 17. n. 21.* (licèt enim neutram partem definiat, at dicit hanc magis juri canonico, & ſaluti animæ, cui conſulendum eſt, convenire, atque ideò hanc ſententiam approbare videtur.) Eandem tenet *Ludovicus Lopez. 2. p. inſtr. de matr. c. 54. ad fi. P. Molina to. 2. de juſt. diſp. 425. §. Si marito dos*: qui oppoſitam ſententiam vult conciliare, & dicit tantùm velle authores illius, ut poſſit uxor expelli quoad alimenta ei miniſtranda, non autem quoad cohabitationem, ſed utrumque affirmant, & dicunt dote non ſoluta non teneri virum ad alimenta, poſſeque expellere domo uxorem. Quare hæc concordia non placet. Ex dictis infertur, nec judicis authoritate poſſe uxorem ob hanc cauſam expelli: ut bene docet *Covar. ec. num. 2.* Quia non eſt ſufficiens expulſionis cauſa.

18 Ad argumenta primæ ſententiæ propoſita n. 11. reſp. Ad primum dic Pontificem *in c. Per veſtras*, non definire id licitum eſſe, ſed ſuppoſita expulſione, ſive juſta ſive injuſta, reſpondet ad principale quæſitum de dotis captione, præſtanda ſit necne. Et *Juriſconſultus in l. fin.* non definit id licere, ſed quaſi per tranſitum dicit id forſan contingere poſſe. Ad 2. dic concludere non teneri virum pro uxore illa conducere ampliorem domum, & ſuo ſtatui convenientem, ſicut nec ad alimenta aſtringitur: at tenetur in eadem domo, quam ipſe inhabitat, qualiſcumque illa ſit, ſecum eam ſociam habere. At 3. dic non eſſe ea onera, ad quæ ſubeunda dos conſtituitur, ſed tale eſſe onus alendi, ad ea autem onera obligatur ex vi contractus conjugalis, quo uxorem individuam vitæ ſociam ſibi conjunxit. Ad 4. dic jam jura ſubvenire viro decepto in eo, in quo dolum paſſus eſt; quare eum ab alendi onere eximunt: minimè tamen ſubvenire circa cohabitationem. Quia non pendet à dotis ſolutione, in qua dolus verſatur.

19 Tandem dubitabis. An cùm conjuges ad debiti exactionem impediti ſunt, ut ratione voti aut affinitatis, vel cognationis contractæ, liceat viro uxorem à cura ſua & domo expellere? dic breviter non licere. Quia Chriſtus *Matth. 5.* ſola fornicationis cauſa uxorem dimitti permiſit: quod non poteſt intelligi quoad debitum conjugale: cùm multi alii ſint caſus, ſed quoad cohabitationem. Ita *Gloſſ. c. Noſſe, verb. Non fraudentur 30. q. 1. Abb. c. Si vir, fine, de cognat. ſpirit. & ibi Alex. de Nevo n. 8.* & melius *c. 2, n. 2. de conjug. lepros. Supplem. Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 2. concl. 4. Brunellus de ſponſal. concl. 20. n. 13.* Quando autem ita impediti eſſent, ut non tantùm petere, ſed neutri etiam liceret petenti reddere, exiſtimo teneri eos thorum ſeparare, gratia vitandi periculi, at ab habitatione non poſſe adhuc uxorem expelli, propter rationem dictam. Quare bene *Turrec. c. Quod Deo 33. qu. 3. nu. 2.* dicit ob votum continentiæ mutuo conſenſu emiſſum eximi conjuges à redditione debiti, non tamen ab aliis obligationibus, & ſic teneri cohabitare.

DISPUTATIO VI.

An quoties peccat conjux debitum exigens, peccet ſimiliter illud reddens, vel ſaltem jure poſſit debitum negare?

SUMMARIUM.

Refertur opinio aſſerens peccare exigentem, peccare reddentem, n. 1.

Alia opinio tradens regulam ad dignoſcendum, quando illo peccante, hic non peccet: reprobatur, n. 2.

Refertur alia ſententia dicens prudentis arbitrio id librandum eſſe, num. 3.

Non quoties mortalis eſt petitio, peccat reddens: & ſi vir petat affectu fornicario, aut credens eſſe impedimentum irritans matr. uxor de ejus valore certa tenetur reddere, n. 4.

An teneatur tunc præcepto correctionis fraternæ conjux exactus avertere exigentem? n. 5.

Quando petitio eſt venialis, non peccat reddens, n. 6.

Ubi petitio eſt mortalis ob circumſtantiam ſolius petentis, ut quia mala fide petit, aut eſt voto caſtitatis aſtrictus, non peccat reddens, ſed ad id tenetur, numer. 7. & ibi remiſſivè, quando uterque vovit, aut alter de alterius licentia.

Si ob vitium perſonale amittat conjux jus exigendi, ut ob adulterium, affinitatem, aut cognationem contractam poſt matrimonium, non peccat negans, n. 8.

An cenſeatur remiſſio, ut jam deinceps teneatur hunc reddere, ſi ſemel conjux innocens petit ab inceſtuoſo ille debitum? n. 9. & explicatur ibi c. cum Vintonienſis, de elect.

Quid ſi inceſtuoſus ille altero invito aut ignorante impetravit diſpenſationem, an ex tunc ſit illi debitum reddendum? numer. 10.

An conjuge culpa mortali reo petenti, ratione voti, cognationis, aut affinitatis, quando alter reddere non tenetur, ut ratione adulterii, vel priori bimeſtri, peccet reddens? Refertur opinio affirmans, n. 11.

Non peccat reddens in prædictis eventibus: & eſto eſſet peccatum reddere, poſſet exactus non reddere, ſed uti petitione, num. 12.

An teneatur tunc reddere, ſi in altero ſit incontinentiæ periculum? nu. 13.

An peccet talis inceſtuoſus reddendo, aut ſi voto ſit aſtrictus, quoties non tenetur reddere? ut priori bimeſtri, vel ratione adulterii alterius? num. 14. & ibi quid ſi de facto fiat remiſſio? & remiſſivè quando uterque eſt in eadem culpa.

Quid ſi cum teneatur conjux non reddere, timeantur odia, & ſcandala? n. 15.

Quando conjux peccat ob aliquam circumſtantiam ipſi actui inhærentem, an peccet ſimiliter reddens? n. 16.

Solvuntur argumenta, n. 17.

1 Cum in genere diſputatum ſit de obligatione reddendi debitum, & cohabitandi: antequam ad circumſtantias, ex quibus actus conjugalis vitiari poteſt, deveniamus: operæ pretium duxi præmittere duplicem diſputationem generalem, alteram præſentem: An ſtet peccare exigentem, & non reddentem? Alteram ſequentem, quando conjux, cui debitum exigere interdictum eſt, poſſit petere? Quia paſſim in diſputationibus ſequentibus dicendum eſt, eſſe peccatum exigere, non autem reddere: & quando conjux prohibeatur debitum petere: & eſſet neceſſarium in qualibet re petere, qualiter ſtet peccare exigentem, & non reddentem: & quando liceat conjugi ita impedito petere. Circa præſentem ergo diſputationem quidam exiſtimant, quoties conjux lethaliter delinquit exigendo, ſimilis colpæ reum eſſe conjugem reddentem, ac proinde teneri non reddere. Ducuntur 1. quia nemo habet jus exigendi, ſed injuſtè petit, quando in ipſa exactione peccat; ſi enim jus haberet, juſtèque peteret, vacaret prorſus culpa exactio illa: ergo ſimiliter reddens peccat, cùm cooperetur peccato illius. Et confirm. quia deſiderio peccantis annuendum minimè eſt, ſed fortiter reſiſtendum, *c. Negligere 2. q. 7. & c. Animæ, 22. qu. 5.* Secundò quia agentes, & conſentientes pariter puniuntur: *Rom. 1.* Et confirm. Quia quando duo ſunt inſeparabilia, non poteſt alteri conſenſus præſtari, reliquo excluſo: cum ergo in copula conjugali actus utriuſque conjugis ſint inſeparabiles, conſentiens redditioni, ſubinde conſentit petitioni, & ſubinde peccato exigentis. Tertiò, quia conjugi petenti in loco ſacro nefas eſt reddere; cùm tamen petat ſuum, & ſolius ſacrilegii reus ſit: ſimiliterque dicendum eſt, ſi petat in loco publico: quia honeſtati naturali adverſatur: ergo idem ſentiendum eſt, ſi adversùs alias virtutes delinquat: cùm nulla major ſit ratio: eo vel maximè, quòd dum conjux voto caſtitatis ligatus petit, ſacrilegii crimen admittit, ſicut quando petit in loco ſacro. Quartò, quia præſtat bonum ſpirituale conjugi corporali damno: at petenti cum notabili damno corporali proprio, aut alieno, ut prolis, reddendum minimè eſt: ergo à fortiori; quando petens incurrit damnum ſpirituale, quale eſt malum culpæ, petendo. Et confirmatur, quia petenti gladium ſuum, quo ſe interimat, negandus eſt, quamvis propria voluntate damnum illud ſubeat, vitareque poſſit: ergo ſimiliter, quando petit debitum conjugale cum damno ſpirituali, reddendum non eſt, licèt propria ſponte ſe illi damno ſubiiciat. Ideo hanc ſententiam ſuſtinet *Gulielm. Rubion 4. d. 32. q. 2. a. 2. concl. 2. & d. 35. q. 2. concl. 3.* quibus in locis univerſaliter docet non licere debitum reddere, quoties alter lethaliter peccat petendo: unde infert *eod. 32. q. 2. a. 2. concl. 4.* conjugem non poſſe licitè reddere petenti ob malum finem, ac proinde lethalis culpæ reo. Idem docet *Ugolin. de ſacram. tract. de matr. c. 10. n. 2.* ubi generaliter docet negandum eſſe debitum, quoties petere eſt mortale crimen. Idem videtur tenere *Ant. Cuc. l. 5. inſtit. major. t. 12. nu. 19.* aſſerens enim voto aſtricto reddendum non eſſe, reddit hanc rationem. Quia cùm voto ligatus prohibeatur petere, ſatis reſultat neque alterum teneri id præſtare, quod licitè peti non potuit. Quare in hac ratione videtur tradere regulam generalem, ut redditio non ſit licita, aut ſaltem non obliget, quoties petitio eſt illicita.

2 Alii non admittentes hanc doctrinam ita generalem, tradunt regulam hanc, qua dignoſcatur, ſit culpa nec ne, reddere ubi petens delinquit. Quando petere non eſt ſecundùm ſe malum, ſed ex ſola prohibitione Eccleſiæ, reddens minimè peccat, immò reddere tenetur: ſecus ſi ſit ex ſe malum petere. Quia in priori caſu lex Eccleſiaſtica relaxata eſt pro reddente, non tamen pro peten-

petente, quod optimè legislator potuit efficere. Sic *Abulenſ. c. 5. Matth. q. 224.* Sed hæc regula deficit: Primò, quia ad libitum dicitur legem eſſe relaxatam pro ſolo reddente. Secundò, quia voto aſtrictum petere, eſt ſecundùm ſe malum, cùm ſit adversùs jus naturale, & divinum præcipiens voti obſervationem, & tamen ipſi petenti tenetur alter conjux reddere, (ut probavimus n. 7.) Inſuper, debitum in loco ſacro exigere, adverſatur ſoli Eccleſiaſticæ legi, & ratione illius ſtatuentis pollui locum ſacrum, eſt ſacrilegium, ut benè docet *Vaſquez 1. 2. q. 72. a. 6. diſp. 98. n. 5. & 6.* & tamen petenti in loco ſacro nefas eſt reddere. Quare corruit hæc regula.

3 *Majoris 4. d. 31. q. 1. argumento 1. contra 2. concl.* fatetur poſſe illicitam eſſe petitionem, licitam verò redditionem, poſſeque conjugem ita illicitè petere, ut alter reddere non teneatur. Quando verò hoc contingat, non definit, ſed prudentis arbitrio librandum relinquit.

4 Sed rem hanc quatuor regulis explicabo. Prima regula ſit. Non quoties peccat conjux petens, delictum eſt alteri reddere, eximiturque à reddendi obligatione. Hæc concluſio eſt contra DD. relatos n. 1. verùm eſt certiſſima conſtabitque ex diſputationibus ſequentibus, in quibus paſſim videbimus *D. Thomam*, & innumeros alios authores, fateri petitionem eſſe culpam, redditionem verò illa vacare. Et in propriis terminis illam docent *Abul. & Majoris, n. 2. & 3. relati. Adria. quodlib. 2. a. 1. in ſolut. ad 1. Sot. 4 d. 31. q. un. a. 3. verſ. Inter ſolvendum. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fi. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6.* ubi duo optima exempla proponit. Prius eſt, ſi vir affectu fornicario velit uxorem cognoſcere, & ita exigat, lethaliter peccabit: at uxor reddere tenebitur. Poſterius eſt, ſi vir exiſtimans matr. eſſe irritum ob impedimentum dirimens, petat, reus eſt culpæ mortalis: at uxor certò ſciens illud minimè ſubeſſe, non poteſt debitum negare. Prob. concluſio. Quia reddens debitum non cooperatur peccato exigentis formaliter loquendo: quia tantùm cooperatur actui ex ſua natura licito conjugatis, & quem ipſe debet alteri reddere, quamvis aliunde ſit peccatum in altero conjuge exigere, at reddens non cooperatur petitioni alterius, ſed ea ſuppoſita cooperatur copulæ, quæ licita eſt, & à ſe debitata. Et confirmatur, quia nec cooperatur directè, cum non incitet alium conjugem ut petat, nec indirectè, cum nec poſſit, nec teneatur vitare peccatum exigentis: quæ ambo deſiderantur ad indirectam cooperationem: & non poſſe, inde conſtat, quia cùm res propria à vero domino petatur, lex juſtitiæ aſtringit conjugem exactum, ut reddat. Quod autem non teneatur, ſic probo. Quia pravus finis vel malitia alterius petentis nec vitiat in ſe actum, nec redditionem, quæ ſola eſt actus reddentis, afficit: non eſt ergo unde teneatur illam exigentis malitiam impedire: inſuper, quia timere poteſt alterius conjugis indignationem, & fortè incontinentiam, ſi concupiſcentiæ ejus jam excitatæ non obſequatur. Tandem prob. rationibus, quas n. 7. afferam ad probandum tertiam regulam; eæ enim probant hanc.

5 Id tamen fatendum eſt, quoties conjux exactus poteſt commodè abſque timore odii, indignationis, & incontinentiæ alterius conjugis peccantis mortaliter in exactione, & abſque ſuo damno, teneri illum præcepto correctionis fraternæ ad avertendum alterum. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, ubi commodè fieri poteſt. Atque ita *Adrian. 4. q. 14. de matr. in ſol. ad 1. rationem*, agens de reddente ei qui voto caſtitatis aſtrictus eſt, ponderat ut non dicatur cooperari non poſſe revocare conjugem exigentem, illumque ab exactione avertere: idemque ponderat *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6.* & in ſimili docet *Sotus lib. 4. de juſt. q. 7. a. 1. in ſol. ad 1.* ubi docet depoſitarium teneri lege charitatis, ſi commodè poſſit, avertere dominum petentem depoſitum ad peccandum. Credo tamen rariſſimè ad hoc obligari uxorem. Tum quia poteſt moraliter viri indignationem timere, & fore ut ſuſpicetur ipſam non virtutis zelo, ſed alieno amore captam induci: tum etiam, quia moraliter poteſt credere virum, qui contra votum eſt ſacrilegus in petendo, vel aliter admittit culpam lethalem petens, ita ardore carnis incenſum eſſe, ut facilè incontinentiæ periculum patiatur, negata ſibi copula: atque adeò moraliter non eſt ſpes Emendæ, quæ deſideratur, ut præceptum correctionis obliget: imò eſt timor majoris damni. Tandem, quia onus graviſſimum eſſet verecundiæ, quæ fœminas decet, offerre ſe viro ad ſemper petendum. Viri autem facilius hoc præcepto obligari poſſunt. Cùm poſſint uxoribus petentibus cum peccato conſulere, ne peccent petendo, & ſe illis offerre ad crebrius petendum, & majus in uxorem imperium habeant, ipſiſque incumbat gubernare.

6 Secunda regula ſit. Quoties exigens ſolius culpæ venialis reus eſt exigendo, reddens vacat culpa, teneturque reddere. Hanc tradit *Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fine, Matienz. lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. num. 112.* Et ratio eſt, quia cùm actus ille reddendi non ſit ex ſe, & intrinſecè malus, ob peccatum exigentis, poteſt ex cauſa juſta excuſari à culpa illa veniali, qua ad ſummum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem: ſemper autem in reddente adeſt cauſa juſta ad excuſandum à culpa illa veniali, ad quod non gravis cauſa deſideratur: adeſt enim cauſa, ne petenti diſpliceat, vel excitentur odia inter conjuges & diſcordia, ne privetur abſque culpa jure reddendi.

Tertia regula ſit. Quando exigere eſt culpa lethalis, non ob aliquam circumſtantiam tenentem ſe ex parte actus, ſed ob circumſtantiam perſonalem ipſius exigentis, ut ſi, v.g. malo fine petat, vel ratione voti caſtitatis, quo ligatus eſt, ſit ſacrilegus petendo, tunc tantum abeſt, ut reddens peccet, ut potius reddere teneatur. Probatur primò. Quia cùm actus ille non ſit ex ſua natura illicitus, ſed ex circumſtantia ſe tenente ex parte exigentis, idemmet actus, ut ſe tenet ex parte conjugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumſtantia vitians, erit licitus, immò & debitus ex juſtitia. Secundò, quia voto caſtitatis ſe aſtringens non admiſit dominium corporis alterius conjugis per matrimonium acquiſitum, ſed tantum peccat exigens, in ordine ad Deum, cui fidem voti violat: ergo tenetur conjux exactus reddere petenti rem ſuam: ſicut ſi nummos apud alterum à ſe depoſitos peteret ad fornicandum. Et confirm. ſi quis apud inopem centum aureos depoſuiſſet, & poſtmodum nec donans illi inopi, nec ipſi promittens, ſoli Deo voveret ſe illos minimè petiturum, teneretur inops exigenti illos reddere, utpote nullum jus retinendi habens, nec ob id diceretur cooperari ſacrilegæ fractioni voti petentis: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Tandem prob. rationibus, quibus n. 4. probavimus primam regulam: quæ etiam hanc confirmat. Hanc regulam ita univerſaliter tradunt *Adria. quodlib. 2. a. 1. in ſolut. ad 1. lit. H. f. 31. in parvis volumin. Petr. de Soto lect. 16. de matr. fine*: & ſpecialiter in voto, quando eo aſtrictus petit ab eo, qui non vovit, teneri hunc reddere, docent *Adrian. & Petr. de Soto ibid. Joa. de Neapolis quodlib. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 2. Adſ. Ang. matrimonium 3. impedim. 5. num. 5. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 2. q. ult. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6. Ledeſ. 2. p. 4. qu. 53. a. 1. ad fi. Veracr. 1. p. Specul. art. 15. fi. & appendic. ad illum, à fol. 122. Metin l. 1. ſum. c. 14. §. 6. f. 86. Stunica de voto, q. 3. nu. 61. Angles florib. 1. p. de matr. q. 11. de impedim. ord. art. 3. poſt 1. diffic. dub. 3. Bart. à Ledeſ. de matr. dub. 20. concluſ. 1. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 8. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 4. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 53. art. 1. dub. 2. quod movet poſt 2. dub. principale.* Quare audiendi non ſunt Doctores aſſerentes conjugi voto caſtitatis aſtricto minimè teneri alterum reddere. Hi ſunt *Ricard. 4. d. 32. art. 2. q. 1. corp. in fi. & ibi Guilielm. Berrilong. q. un. ar. 2. concl. 1. verſ. Dico tamen. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. art. 2. q. 2. Henric. c. Scriptura, n. 8. de voto Sylv. matr. 7. q. 3. d. 6. Armill. verb. Debitum, n. 19. Ant. Cucus l. 5. inſtit. major. t. 12. nu. 79. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. fol. 723. verſ. Ex quibus. Ugolin. de matr. c. 10. n. 2.* idem ſequitur *Adrian. 4. q. 14. de matr. verſ. Tertiò contingit*, cum hac tamen moderatione, dum vovens caſtitatem voluit abdicare à ſe, quantum in ipſo eſt, carnalis commercii poteſtatem. Quam moderationem admitto, ſi vir vovens intimaret uxori ſe velle ita Deo per votum caſtitatis obligari, ut nullum prorſus jus habeat deinceps in ipſius uxoris corpus: ſicque acceptaretur ab uxore: tunc enim jam deinceps cùm vir amiſerit jus petendi per pactum illud, non tenebitur uxor reddere: juxta ea, quæ dicemus num. ſeq. Secus ſi ſoli Deo obligetur per votum, etiam animo jus in uxoris corpus amittendi. Quia adhuc dominus manet corporis uxoris, & jus priſtinum in illud retinet, quamvis ſacrilegus voti fractor ſit, illo utens, petendo: ſicut eleemoſynæ promiſſæ, quibuſcumque verbis, & quacunque intentione votum emittatur, manet dominus qui vovit donec tradat pauperi. Minus eſt audiendus *Sylveſt. proximè citatus*, docens non tantum conjugi voto ligato non teneri alterum reddere, ſed etiam peccare reddendo. Hæc dixerim, quando alter tantum, & abſque alterius licentia conjugis, voto caſtitatis aſtrictus eſt. Nam quando de alterius licentia vovit, dicam infra diſp. 36. num. 10. & 11. & quando uterque vovit, diſp. 37. per totam. 7

Ab hac tamen regula, quoad reddendi obligationem, excipiendus eſt caſus, quando vitium perſonale privat conjugem jure debitum exigendi: tunc enim alter reddere non tenetur, ſed juſtè poteſt denegare, ut ſi conjux contrahat affinitatem cum altero conjuge per copulam cum ejus conſanguinea, vel cognationem ſpiritualem cum eo (retenta opinione dicenti hanc cognationem privare jure petendi: de qua hoc lib. 1. diſp. 36. diſputabitur.) Probatur, quia cùm petens nullum jus habeat: nec reliquus dare tenetur: ubi enim nulla eſt petitio, nulla eſt mora, *l. Si pupillus 127. ff. de verb. oblig.* & ea quo actor perdit jus petendi, reus habet jus non debendi, negandi, & excipiendi. Præterea, quia *cap. diſcretionem, & c. Tua de eo qui cognov. conſang.* dum decidunt hunc inceſtuoſum teneri reddere uxori innocenti: eam reddunt rationem, ne ejus delictum officiat innocenti, jureque ſuo abſque culpa privetur: ergo apertè volunt omnino efficere delictum illud conjugi noxio culpæ, ut exigere non poſſit, & ut ſibi exigenti alter minimè teneatur reddere (& intellige hoc de affinitate: propter illam præciſè, ſecluſa adulterii, quod intervenit, ratione, atque ita adhuc jus hoc amitteret, nec teneretur alter etiam adulter reddere: teneretur autem ob delicti compenſationem, ubi nulla affinitas, ſed ſolùm adulterium adeſſet.) Ita generaliter docent aſſerentes quoties conjux exigendi jus amiſerit, eximi alterum à reddendi obligatione, *Scot. 4. d. 32. qu. unic. verſ. Præſcindendo*, ubi *Palud. q. 1. art. 2. concluſ. 4. n. 9. Supplem. Gabriel ibi, q. 1. art. 2. concl. 11. Almain. ibi. q. unic. Ovand. q. unic. propoſ. 2. D. Ant. 3. par. tit. 1. c. 20. §. 10. Cajetan. ſumm. verb. matr. c. ult. de peccatis in uſu conjugii, §. Primus eſt, in fi. Nider. in ſumm. præcept. 6. c. 4. verſ.* 8

Sunt autem hi caſus, & ſpecialiter ubi alter conjux contraxit cum altero cognationem ſpiritualem, docent Gloſ. cap. Noſſe, verb. Non fraudetis 30. q. 1. Paladan. Almain. D. Ant. proximè citati. Turrecr. c. Sciatis, 33. q. 4. a. 5. n. 2. caſu 4. Et quando alter conjux contra affinitatem cum altero, docent idem Archid. c. Qui dormierit, inſt. 32. q. 7. Hoſt. c. Transmiſſa, in fi. de eo qui cog. a. conſang. ubi Jo. Andr. ad fi. Anch. fi. Card. fi. Abb. n. 7. Henr. n. 3. Ant. fi. Alex. de Neve, n. 8. & 9. Prapoſ. ad fi. Roſel. verb. impedimentum, impedim. 8. n. 17. Sylv. verb. Luxuria, q. 4. dict. 4. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 5. Victoria ſumm. de matr. n. 288. Ant. Cucus l. 3. inſt. majorum, t. 11. n. 123. Gutier. l. 1. q. canon. c. 23. a. 6. Alex. Carrer. l. 3. de ſponſalib. c. 23. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. n. 103. Capua p. 1. dec. l. 2. c. 80. n. 12. Palac. 4. d. 34. diſp. 2. f. 777. verſ. Quod ſi objeceris. Emm. Sà ſumm. verb. Debitum conjugale, verſ. Qui conjugis cognatum. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 53. a. 6. dub. ult. §. His non obſtantib. Quare non eſt credendum Hagoni, c. Noſſe 30. q. 1. & Hoſt. c. Si vir, a. 3. ſuper verſ. Patrocinari, de cogn. ſpirit. docentibus conjugem ratione cognationis arceri à debito petendo, verùm ipſi exigenti teneri alterum reddere. Nec etiam credendum eſt Greg. Lop. l. 13. fin. tit. 2. par. 4. & Ledeſ. 2. par. 4. q. 60. art. 4. paulò poſt princip. & in fi. ubi dicunt viro inceſtuoſo petenti teneri uxorem reddere, non obſtanti affinitate contracta. Ducuntur quia Matt. 5. ſola fornicationis cauſa conceſſit Chriſtus poſſe uxorem dimitti, item quia cùm in hoc caſu non inveniatur exceptio aliqua, dicendum eſt non eximi conjugem ab obligatione reddendi. Quo argumento uſus eſt Alex. 3. cap. Quoniam, de conjug. lepros. ad probandum conjugi leproſo reddendum eſſe debitum. Sed dic teſtimonium illud Chriſti intelligi de dimiſſione quoad divortium, & cohabitationem, & ita fateor in hoc caſu non permitti: ſecus quoad debitum conjugale negandum (ut cum multis explicui diſp. præced. num. 19.) Ad aliud fundamentum reſpondeo, ex c. Diſcretionem, & cap. Tua, clarè colligi hanc exceptionem, ut probavi initio hujus numeri.

9 Aliqui tamen DD. intelligunt conjugi contrahenti affinitatem non teneatur alter reddere, tunc minimè procedere, quando hic innocens petit debitum ab inceſtuoſo. Quia ex tunc videtur reconciliatio facta, & proinde non licebit amplius debitum negare. Argumento c. Si vir, de adult. & c. Propoſuit, de conjug. ſerv. Poteſt etiam idem probari ex c. Cum Vintonienſis, de elect. ibi: Non attendentes quod iſti poſt primam electionem admiſerant illos. Ubi gloſ. verb. Admiſerant, notat ex eo textu, & aliis quos refert, nullum poſſe reprobare quod ſemel approbavit, ac proinde electores admittentes aliquem jure ſuffragii privatum, amittere jus illum repellendi. Sic ergo conjux, qui inceſtuoſum admiſit ad copulam, non poterit deinceps illi debitum negare, objiciens illi affinitatem ratione inceſtus contractam: ita tenent Hoſtienſ. c. Tranſmiſſa, de eo qui cogn. conſang. fi. Archid. Joa. Andr. Card. Henricus, n. præc. allegati. Cæterum omninò dicendum eſt, quamvis ſemel, & ſæpe conjux ſciens, & prudens debitum petierit ab inceſtuoſo, non cenſeri remiſſionem, ac proinde non amittere jus negandi debitum. Probatur primò: Quia cùm hæc privatio petendi debitum non ſit in favorem alterius conjugis innocentis, ſed in pœnam inceſtus, & affinitatis contractæ, nequit conjux innocens hanc remittere. Secundò, quia ex eo quod conjux jure ſuo utatur debitum exigens, non privandus eſt jure negandi quod habet. Tertiò, quia aliàs fruſtrà decideretur, cap. Tranſmiſſa de eo qui cogn. conſang. hunc inceſtuoſum minimè poſſe exigere, ac teneri reddere ſi per primam alterius conjugis exactionem fieret habilis ad petendum. Nec obſtant c. Si vir & c. propoſuit, pro contraria ſententia allegata. Quia loquuntur, ubi conjux ratione adulterii amittit jus petendi. Cùm enim talis privatio ſit in conjugis innocentis favorem, poteſt innocens remittere, & cenſetur facta remiſſio per copulam ſubſequentem. At in noſtro caſu privatio non eſt in favorem innocentis, ſed in delicti pœnam. Nec obſtat etiam cap. Cum Vintonienſis, de elect. quia reſpondet bene Ant. cap. fi. in fine de eo qui cognov. conſang. ibi privatum jure eligendi, admittunt eligat jure proprio, nec eſſe perpetuò à jure eligendi excluſum: at inceſtuoſum admitti ad copulam ob jus, quod habet in eum conjux innocens, eſſeque perpetuò jure exigendi privatum. Et ideo hanc ſententiam tuentur Ant. Abb. Alex. de Neve, Prapoſit. Roſella, Sylveſt. Covar. Ant Cucus, Alex. Carrer. Gutier Matienzo, Palacios, Capua, num. præced. allegati. Et non eſſe in conjugis poteſtate hanc pœnam remittere, ultra omnes citatos docent etiam Cajet. opuſc. to. 1. tract. 31. reſponſ. 17. in 4. reſponſ. verſ. Et quoniam, Supplementum Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 3. dub. in ſolut. ad 1.

10 Quòd ſi conjux impetret diſpenſationem ad petendum debitum ſuper impedimentum affinitatis, aut cognationis, ſive altero annuente, ſive renuente, jam deinceps non poterit ex hoc capite illi negari debitum. Quia per diſpenſationem reſtitutum eſt ſibi priſtinum exigendi jus: nec in ea obtinenda conſenſus innocentis conjugis deſideratur: cùm privatio illius juris ſolùm ſit in pœnam delinquentis, & nullatenus in favorem innocentis, ut numero præcedenti diximus.

11 Gravius autem dubium eſt: Utrum conjux peccet lethaliter reddendo inceſtuoſo petenti ante impetratam diſpenſationem affinitatis aut cognationis. Et quidem pars affirmativa ſuadetur. Primò, quia cùm non teneatur reddere (ut probavimus num. 8.) videtur cooperari culpæ lethali exigentis: ac ſubinde ſimili culpa involvi. Et eam eſſe cooperationem, & conſenſum in peccatum, videntur apertè docere D. Tho. 4. d. 32. quæſt. unic. a. 5. qu. 3. ad 1. & a. 2. q. 3. ad 2. D. Bon. ea. d. 32. a. 3. qu. 1. fi. ubi Supplementum Gabr. q. 1. art. 2. poſt 11. concluſ. verſ. Si dicitur faciens, Adrianus 4 qu. 14. de matrim. in ſolut. ad 1. rationem. Turrecrem. cap. Sciatis, 33. q. 4. a. 4. num. 6. in ſolution. ad 2. Abulenſ. cap. 5. Matthæi, q. 241. ad 1. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6. ubi dicentes ſtare ut peccet exigens, & non reddens, opponunt reddentem cooperari, & conſentire peccato exigentis: & reſpondent non dici reddentem conſentire, dum neceſſitate coactus reddit, potius tunc patitur, ſecus ſi ſponte, & voluntariè reddat: conſenſus enim eſt actus voluntatis. Cùm ergo in hoc caſu conjux nulla neceſſitate coactus, ſed ſua ſponte debitum reddat, cooperabitur, & conſentiet peccato exigentis. Quare Abulenſ. ibi infert ex ea doctrina: ſi conjuges non tenerentur mutuò ad copulam, peccante exigente, peccaturum ſimiliter reddentem. Et confirmatur, quia alii doctores ob id excuſant à culpa reddentem, dum exigens delinquit. Quia reddit alienum, & debitum, ad quod lege juſtitiæ conſtringitur. Sic Alenſ. 2. p. qu. 166. memb. 3. fi. Aſtenſis ſumm. 2. p. lib. 8. t. 10. a. 4. q. 3. Sotus 4. d. 31. q. 1. a. 3. paulò poſt principium. Veracr. append. ad 1. p. Speculi, art. 15. fol. 124. §. Ad id quod in princip. Ledeſm. 2. p. 4. q. 53. art. 1. ad fi. Palac. 4. ad 32. diſp. 1. fol. 710. verſ. Verumtamen conjux, & diſp. 2. f. 722. verſ. Objicies. Stunica de voto, q. 3. a. 61. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 53. a. 1. dub. 3. quod movet poſt 2. dubium principale, §. In hujus rei expoſitionem. Sed in hoc caſu conjux non reddit alienum, & debitum lege juſtitiæ, ergo admittet eandem culpam petentis. Secundò, quia hac ratione conjux innocens dubius de valore matrimonii, peccat reddens adultero non dubitanti: quia ſolùm excuſabatur à culpa, ratione obligationis reddendi, quæ propter adulterium ceſſat (ut diximus lib. 2. diſp. 41. num. 49.) ubi nu. 48. diximus peccare reddentem priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium. Quia tunc reddere non tenetur. Quod idem docet Vaſquez 1. 2. q. 19. art. 6. diſp. 66. num. 33. Cùm ergo in noſtro caſu conjux reddere non teneatur, peccabit reddendo peccato cooperationis, & conſenſus in peccatum exigentis. Atque ita in propriis terminis docent Palacios 4. d. 34. diſput. 2. verſ. Quod ſi objeceris. Petr. de Ledeſm. de matrim. qu. 55. art. 6. dubio ultim. §. His non obſtantibus. Et clarè videtur ſentire Abbas, cap. fi. in fine, de eo qui cognov. conſanguin. ubi dicit viro inceſtuoſo petenti non debere uxorem acquieſcere, quamvis ille patiatur incontinentiæ periculum. Et retenta hac opinione, idem videtur dicendum, ſi voto caſtitatis aſtrictus petat debitum ab altero conjuge, peccabit enim alter reddendo, quoties lex juſtitiæ non cogit reddere: ut priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: vel ſi ille adulteretur, cùm ipſe ſit innocens. Quia eædem rationes militant: atque ita Adrian. Covar. Ledeſm. Veracr. Stunica, Palacios duobus prioribus locis, proximè citati, conjugem reddentem voto aſtricto petenti ideò à culpa excuſant, quod reddat debitum lege juſtitiæ. Quod in hoc caſu ceſſat.

Quamvis autem negare non poſſim rationes has urgentiſſimas eſſe: mihi perſuadeo minimè peccare conjugem reddentem tali inceſtuoſo petenti, aut voto caſtitatis ligato, adulteroque, aut priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: in quibus eventibus lex juſtitiæ non cogit ad reddendum. Ducor 1. Quia hoc non eſt cooperari delicto alterius (ut probavi n. 4.) quare non eſt cur crimen ſit. Secundò, quia ſi dubius de valore matrimonii petat à non dubitante, poteſt hic non reddere: quia ille jus non habet petendi: poteſt etiam reddere (ut probavi lib. 2. diſp. 41. n. 56.) Nam cùm ſit in poſſeſſione pacifica, poteſt uti plenè ſua poſſeſſione, petendo & reddendo: nec aliquo modo illa ſpoliari debet ob alterius dubium. Sic ergo in noſtro caſu, cùm conjux innocens nullo delicto aut voto ſe aſtrinxerit, non eſt cur ob votum vel delictum alterius, quæ ſuos ſolos authores afficiunt, jure & poſſeſſione petendi & reddendi privetur. Et confirmatur ex ratione textus c. Tranſmiſſa, & c. Tua, de eo qui cognov. conſanguineam, ubi deciditur inceſtuoſum cum conſanguinea alterius conjugis non poſſe petere, at teneri reddere: & ſubditur hæc ratio. Quia affinitas poſt matrimonium contracta ei conjugi officere non debet, qui iniquitatis particeps minimè fuit: nec ſuo jure debet abſque ſua culpa privari. At valde officeret, ſi innocens peccaret reddendo: cum privaretur plena poſſeſſione, qua ſecluſo voto & delicto alterius gaudebat: eſſetque ei neceſſarium ſemper petere, ut matrimonio abſque culpa uteretur: ſcrupuliſque non immodicis vexaretur, dum petit, an ea ſit petitio, vel potius redditio, propter alterius conjugis voluntatem nutibus intellectam. Tertiò, quia ubi voto aſtrictus conjux adulterium admiſit, votum non ligat alterum ne reddat: cùm ſolùm voventem obliget: nec etiam adulterium. Quia ſolùm libertatem reddendi præſtat innocenti, abſolvens illum à debito juſtitiæ in favorem ſuæ innocentiæ, nec eſt cur privilegio in ſuum favorem inducto cogatur in proprium damnum, & onus uti: contra cap. Ad apoſtolicam, de regular. & cap. Si de terra, de privileg. Nec obſtant in contrarium adducta. Quia ad primum, & confirmationem dici poteſt, hanc redditionem non eſſe omninò ſpontaneam, ſed quodammodo coactam, ne uxor innocens plena poſſeſ- 12

poſſeſſione per matrimonium comparata, abſque ſua culpa privetur: cogaturque ſemper contra pudorem naturaliter fœminis inſitum petere: & ſcrupulis angi, ſit petitio nec ne. Prætereà, poteſt dici eam non eſſe rationem adæquatam, cur non peccet reddens, ſed accommodatam, & ſufficientem caſui, in quo alter conjux reddere tenetur. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem. Quia conjux ille dubius, quantùm in ſe eſt, arcetur omninò ab uſu matrimonii, ne ſe incontinentiæ periculo exponat: & ſolùm ratione poſſeſſionis, & juris juſtitiæ alterius permittitur ei reddere: quare his ceſſantibus peccat reddendo. At in noſtro caſu conjux innocens eſt in omnimoda poſſeſſione matrimonii, nec aliquo impedimento laborat, quo minus petere, aut reddere poſſit. Quare loquens de affinitate tuetur hanc ſententiam *Ledeſma 2. part 4. quæſt. 60. articul. 4. paulò poſt principium*: ubi dicit eſſe probabile, viro inceſtuoſo non teneri uxorem reddere: at licitè poſſe. Nec modicum urget pro hac parte tot Doctores numero 8. relatos de hoc agentes, ſolùm dixiſſe licere innocentem denegare debitum inceſtuoſo, nec meminiſſe obligationis. Et loquens de voto *Palacios* admittit ſtare, ut redditio voto aſtricto ſit libera, & adhuc culpa vacet: dicit enim *4. d. 32. diſput. 2. fol. 722. colu. 1. fine, & ſequenti*, quando uterque conjux caſtitatem vovit, peccare exigentem, non tamen reddentem: & ſtatim *fol. ſequenti, verſ. Exquires*, dicit non teneri reddere. Id tamen fatendum eſt, ſive hanc ſive illam ſententiam ſequamur, poſſe conjugem innocentem exactum, eſto reddere non poſſet, ne exigentis culpæ aſſenſum præſtet, acceſſum habere, non ea mente, ut reddat, ſed animo utendi petitione debiti. Quia hæc eſt ſibi permiſſa, nec hoc jure ob alterius exactionem, privandus eſt.

13 Hinc deducitur, ſi ſit periculum incontinentiæ in conjuge privato jure petendi ob affinitatem, aut cognationem, teneri innocentem lege charitatis ei ſuccurrere, ſive petendo, ſive reddendo exigenti, quando ſpes eſt fore, ut ſic abſtineat ab incontinentia illa. Dixi, ob affinitatem præciſam ab adulterio, vel ſi alter conjux aliud admiſerit adulterium, quo caſu ratione adulterii non poteſt debitum negare. Quia ratione adulterii ubi conjux alter eſt innocens, non tenetur reddere aliàs patienti incontinentiæ periculum, nec ab eo petere. Ratio diſparitatis eſt, quia lex charitatis obligat ad ſubveniendum neceſſitati proximi, abſque proprio diſpendio: at per copulam cum adultero incurrit innocens grave damnum, amittit enim jus celebrandi divortium: nullum autem patitur, accedens ad impeditum ratione affinitatis, aut cognationis, cùm adhuc liber maneat ad deinceps non reddendum (ut probavimus nu. 9.) Quare & ſi lex juſtitiæ tunc non obliget, eo quòd alter amiſerit jus: obligabit tamen lex charitatis: quandoquidem licitè poteſt petere, & reddere: & licèt alter peccarit petendo, ipſe reddens nullo modo peccat, (ut probavi numero præcedenti:) & ex alia parte vitiat majus peccatum, nempè, adulterium, aut pollutionem alterius conjugis. Nec eſt audiendus *Abbas* oppoſitum docens: ut retuli num. 11. ad finem.

14 Admonuerim tamen conjugem ipſum, qui affinitatem, aut cognationem contraxit, aut voto caſtitatis ligatus eſt, non poſſe reddere debitum alteri, quoties ex lege juſtitiæ reddere non aſtringitur: ut propter adulterium alterius, (ſecluſa compenſatione cum adulterio inceſtuoſi:) & primi bimeſtri ante conſummatum matrimonium, quo tempore reddere eſt liberum. Probatur, de inceſtuoſo, ex *capit. Tranſmiſſa, de eo, qui cognov. conſanguin.* ubi de tali inceſtuoſo ſic dicitur: *Non cognoſcat eam quamdiù vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus: & tunc ad ipſam non ſine gravi cordis dolore accedat*. Ubi pondero ſolùm huic concedi facultatem accedendi ad uxorem, quando legitimè fuerit exactus, & ut vulgò dicitur, *à mas no poder*. Id enim important ea verba; *Non ſine gravi cordis dolore accedat*, hoc eſt, coactus lege juſtitiæ, ne innocentem ſuo jure privet. Ergo quando nulla lege cogitur, tenetur non accedere. Et confirmatur, quia cùm copula illa ſit inceſtuoſa, nempè, cum affini, eſt omninò illicita, ſolumque excuſari poteſt ob ſortius juſtitiæ debitum: ergo ubi non eſt debita, eſt illicita. Atque ita de inceſtuoſo tenent *Sylveſt. Matrimonium 8. quæſt. 15. dict. 7. & Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 55. artic. 6. circa 3. ſtatum affinitatis, dub. 4. in ſolutione ad 1. fol. 445.* ubi docent actum hujus inceſtuoſi eſſe illicitum, & inceſtuoſum, quoties non eſt ex juſtitia debitus. Et *Sylveſt.* clarius dicit eſſe culpam mortalem inceſtus, quoties ſine injuſtitia poteſt hic inceſtuoſus negare debitum. Inſuper probatur idem de conjuge caſtitatis voto aſtricto. Quia votum caſtitatis obligat voventem ad omninò abſtinendum ab omni actu venereo: & ſolùm excuſatur conjux reddens, propter fortius vinculum juſtitiæ ſuperveniens: ergo quoties hoc vinculum deficit, tenebitur omninò à petitione, & redditione abſtinere. Et confirmatur, quia non minus obligat votum caſtitatis ad omnimodam caſtitatem ſervandam, quàm votum religionis ad illius ingreſſum, ſed vovens religionem, & poſteà ducens uxorem, tenetur quandocunque ſibi fuerit permiſſum, ut ratione adulterii alterius, religionem ingredi: ergo voto caſtitatis ligatus tenetur ad omnimodam caſtitatem, quoties lex juſtitiæ non cogit ipſum reddere. Quod ſi obiicias, eſſe privilegium innocentis, ut ob non ſervatam ſibi fidem ab adultero, poſſit ea exceptione uti, & non reddere: nemo autem cogendus eſt uti ſuo privilegio, *cap. Si de terra, de privileg.* Dic hoc verum eſſe, ex vi privilegii, ſecus ſi ex vi alterius legis obligabatur ad aliquid, à quo ratione impedimenti excuſabatur, quod per privilegium auſertur, tunc enim non ex vi privilegii, ſed ex vi illius legis obligatur ad illo utendum. Ut agens de obligatione habentis bullam ad audiendum Miſſam tempore interdicti, optimè explicat *Suarez 3. par. quæſt. 83. artic. 6. diſput. 88. ſect. 6. §. Solet etiam hic interrogari*. Quare agens de voto videtur clarè hanc ſententiam tenere *Cajetanus ſumma, verb. Matrimonium, capite ultimo de peccatis in uſu conjugii, verſ. 9. caput*, ubi ait ideò conjugem voto caſtitatis ligatum teneri conſummato matrimonio ad reddendum: quia tenetur majori vinculo reddere: & paulò inferius dicit teneri ad omninò abſtinendum, quandocunque fuerit in ſua libertate: & quamvis addat, *Scilicet mortua uxore*. Eſt exemplum, quod non arctat regulam. Idem videtur ſentire *Adrian. 4. quæſt. 14. de matrimon. verſ. Tertiò contingit*, ubi dicit, habenti votum non ſolam exactionem debiti eſſe mortalem, ſed quamcunque etiam commixtionem voluntariam. Et expreſsè tenent *Palud. 4. diſt. 38. quæſt. 3. artic. 6. numer. 43. & Sylveſt. Matrimonium 7. quæſt. 5. dict. 6. & Matrimonium 8. quæſt. 15. dict. 7.* ubi ajunt, voto aſtrictum excuſari reddendo, cui tenetur: unde ſi non tenetur reddere, dicunt non excuſari. Quia abſque cauſa neceſſaria ageret adversùs votum continentiæ, cui opponitur petere, & reddere. Quid dicendum, ſi votum caſtitatis eſſet emiſſum poſt contractum matrimonium? Ut dicemus hoc lib. diſput. 35. à nu. 33. Ex quibus infertur, emittentem votum caſtitatis ante matrimonium, & contrahentem, matrimonio non conſummato, affinitatem, aut cognationem cum uxore, quamvis juxta veriorem ſent. non peccet conſummando matrimonium, non petendo, ſed reddendo, quia non tenetur ingredi religionem (ut dicemus hoc l. diſp. 29. n. 2. & diſp. 34. n. 3.) peccare tamen prima vice reddendo intra prius bimeſtre: ut probavi. Quia tunc redditio eſt omninò voluntaria, verùm tranſacto bimeſtri, jam lege matrimonii obligabitur ad reddendum, niſi ad religionem tranſeat, ad quod non tenetur, & ita deinceps non peccabit reddendo. Quare eautè hoc inſinuans *D. Tho. 4. d. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 4.* dixit, ligatum voto caſtitatis poſſe abſque peccato reddere, poſtquam obligatus eſt ad hoc per carnalem copulam præcedentem. Si tamen inceſtuoſus hic, aut voto ligatus remitteret injuriam adulterii alteri conjugi, aut ſimiliter adulterium admitteret, aut cognoſceret conjugem adulterum, cum remiſſio illa teneat, & per hæc ipſo facto amittat jus denegandi debitum, jam deinceps tenebitur reddere ſicut prius: at remiſſio illa fuit culpa lethalis, & illud adulterium habuit hanc ſpecialem deſormitatem mortalem, & neceſſariò confitendam, ſi advertit per eam reddi ſe impotentem ad ſervandum votum, vel præceptum abſtinendi omninò, ortum ex affinitate, vel cognatione. Quia propria ſponte, nullaque matrimonii lege coactus eam impotentiam incurrit. Quando verò uterque conjux contraxit cognationem, aut affinitatem cum altero, an poſſit petere, & reddere? dicam hoc l. diſp. 28. per totam.

Rogabis forſan, quid dicendum, ſi fœmina ſit, quæ tenetur non reddere, juxta prædicta, & vir inſtanter petat? *Abulenſ. cap. 30. num. quæſt. 81.* dicit mulieri permitti reddere, quando aliàs non poterat, ob tuendam pacem matrimonii, quando vir inſtanter, & quaſi cogens petit; ipſumque ſequitur *Enriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 15. num. 8. in commento, litera G. & Antonius Gomez in bulla, clauſula 10. nu. 67. Vega 2. to. ſumm. cap. 129. caſu 77.* reddit rationem *Abulenſ.* Quia Eccleſia interdum aliqua concedit ad vitanda majora mala, abſolvitque mulierem à voto, ne ſequatur magna diſcordia conjugum. Subdit etiam aliquos idem ſentire de viro reſpectu mulieris, ſed id negat. Quia vir tamquam potentior poteſt excitare graviores diſcordias. Sed ego ubi ſit hæc diſpenſatio conceſſa ab Eccleſia, non inveni: & ideò licèt eam doctrinam admittam, at alio nitor fundamento: ſi impedimentum ſit juris humani, aut affinitatis, vel cognationis, jus humanum non obligat cùm tanto diſcrimine diſcordiarum: ſicut jejunium lege humana præceptum poteſt uxor ſolvere viro præcipiente, ubi aliàs grave ſcandalum timeretur (ut dixi hoc lib. diſp. 3. num. 13.) Si verò impedimentum ſit voti, quod eſt de jure divino, & poſſit à viro irritari, manifeſtum eſt tunc excuſari uxorem (quando autem poſſit irritari, dicam hoc libro diſput. 39. num. 11.) Si autem irritari à viro nequeat: tunc dicendum eſt, votum non obligare cum tanto damno, eſſeque eam notabilem mutationem, ut votum pro tunc de obliget, ubi non poteſt conſuli Prælatus ut diſpenſet. 15

Ultima regula ſit, Quando petens delinquit mortaliter ob aliquam circumſtantiam ipſius actus, & non ſolùm ob circumſtantiam perſonalem, tunc etiam reddere eſt mortale. Verbi gratia petit conjux in loco ſacro, aut publico, aut cum periculo abortus, petitio illa non eſt illicita ob circumſtantiam tenentem ſe ex parte petentis, ſed ob circumſtantiam ipſius actus, qui loci ſacri ſanctitati repugnat, ipſumque polluit: aut ſi eſt in loco publico, adverſatur honeſtati naturali: aut ſi eſt cum abortus periculo, eſt in damnum tertii, ad cujus bonum actus ille ſuapte natura ordinatur: ac ſubinde ipſa redditio eandem malitiam habet. Quia ſicut petitio afficitur illa prava circumſtantia, ita & redditio, utraque enim polluit locum 16

Digitized by Google

ſacrum, adverſatur honeſtati, eſtque in tettii damnum. Hanc tradit *Petrus de Soto, lect. 16. de matrimonio, fine*.

17 Ad argumenta num. 1. propoſita teſpondetur. Ad 1. dic, non habere jus: ſeù injuſtè petere, uſurpari dupliciter, aut enim id evenit, quia petens non habet jus in re petita, ut ſi perat alienum, & tunc non debet teddi: aut quia debitum modum non ſervat, licèt jus habeat in re petita, & tuuc reddendum eſt: nec eſt cooperatio, ut probavi num. 4. Ad confirm. dic, non eſſe annuendum, ubi is à quo tes exigitur, poteſt commodè negare: & ad id tenetur: ſecus quando non poteſt commodè, aut non tenetur: ut contingit hic. Ad 2. conſtat ex dictis numer. 4. illum non eſſe coonſenſum cooperationis. Ad coofirm. dic, majorem eſſe veram, ubi illa ſunt ſecundùm rem, & voluntatem inſeparabilia, ſecus ſi hoc pacto ſeparati valeant. Ut crucifixio activa Chriſti diſplicuit Deo, cui tamen paſſiva valdè placuit, cùm tamen ſecundùm rem ſepatari minimè potuerint. Ad 3. dic diſpatitatem eſſe, quia in illis caſibus circumſtantia vitians, ſe tenet ex parte ipſius actus, ut explicui numero præcedenti; in aliis verò ſe tenet ex parte ſolius peteotis, ut explicui num. 7. Ad 4. dic negandam eſſe conſequeotiam, quia damnum corporale non eſt io homiois poteſtate vitare, ſicut eſt ſpirituale: Quod ſi illud ſit in poteſtate, ut dum quis petit gladium ad ſe perimendum, inſert ſibi damnum circa corpus, in quod nullum habet naturale dominium in ordine ad illum uſum interfectionis, aut mutilatioois: ubi verò ſolùm eſt damnum ſpirituale, eſt circa animam, cujus homo dominium morale habet, cùm illam Deus reliquerit in manu conſilii ſui. Ad confirm. conſtat ex ptoximè dictis.

DISPUTATIO VII.

Utrùm conjux cui debiti petitio interdicta eſt, non tamen redditio, ut contingit ratione voti caſtitatis, cognationis, aut affinitatis poſt mattimonium contractæ, poſſit aliquando, & teneatur petere?

SUMMARIUM.

Vir cui petere eſt interdictum ratione voti, cognationis, aut affinitatis poteſt aliquoties ſe inſinuare uxori, & ab ea petere, nu. 1.

Quid ſi voviſſet de uxoris licentia? nu. 2.

An poſſit petere, quando ex ſignis, aut uxoris conditione conîicit ipſam appetere, & præ verecundia non petere? nu. 3.

An prædicta habeant locum, quando uxor eſt, cui interdictum eſt petere? num. 4.

Quid, ſi vir ſic impeditus ſentiat periculum incontinentiæ in uxore, quamvis de licentia ejus voverit: num. 5. ubi quid ſi vir diù abſentus ſit?

An idem dicendum ſit, quando uxor eſt interdicta à debiti petitione? 6.

An ſi ipſemet conjux impeditus agitetur carnis tentationibus, poſſit petere? nu. 7.

An liceat ſignificare alteri conjugi ſuum impedimentum, ne ejus petitionem expectet? nu. 8.

An teneatur illi manifeſtare impedimentum, ne petat? n. 9.

Utrum talis impeditus poſſit provocare non impeditam, ut petat: vel è contra hic illum? nu. 10.

An conjuges caſtitatis voto aſtricti conîicientes mutuam exigendi voluntatem, ſi eis liceret, poſſint licitè copulam habere? num. 11. & ibi. quid, ſi quilibet ſentiret alterum indigere copula.

An ſi faciant mutuò ſibi ſigna, peccent ſe commiſcentes? nu. 12.

1 PRima concluſio. Maritus cui petere eſt interdictum, cùm tamen reddere teneatur, ut contiogit, quando voto caſtitatis ligatus eſt, aut poſt matrimonium cootraxit illicitam affinitatem, aut cognatiooem cum uxore, poteſt nonnunquam inſinuare ſe uxori, & offerre ad uſum conjugalem, petereque ab ea debitum, oon in gratiam ſui, nempè ut ſuo appetitui morem gerat, ſed gratia uxori complacendi, & ooo reddeodi matrim. ei grave, & oneroſum. Probatur, quia hoc petendi geous eſt quodammodo reddere, cum in ſolius uxoris gratiam ſit, quæ verecundia ſolet ab exactione debiti id optans arceri. Hujus ſententiæ videntur expreſsè *D. Thom. 4. d. 38. qu. 1. art. 2. q. 2. ad 4. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 16. a. unic. q. 5. Henric. c. Rurſus num. 4. qui clerici, vel vov. Turrecr. c. Nos novimus, 17. q. 2. a. 3. an. 3.* ubi referentes aliquos ſeotire fas eſſe viro voventi caſtitatem petere, ne oneroſum teddat matrimonium: ſubduut, ſi rectè inſpiciatur, id eſſe uxorem interpretativè petere, ac virum reddere: ac proinde clarè ſentiuot eam petitionem eſſe licitam. Atque ageotes de viro, qui votum emiſit, teneot haoc concluſionem, *Angel. Matrimonium 3. Impedimentum 5. nu. 3. & Matrimonium 4. n. 6. Roſell. ver. Impedimentum, impedim. 4. nu. 7. ad fin. Sylveſt. Matrim. 7. q. 5. dict. 4. Tabien. verb. Impedimentum, imped. 2. fin. & q. 3. fin. Ledeſm. 2. p. 4. q. 55. art. 1. ad fin. Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium, c. De impedimentis dirimentibus*, ubi de impedimeoto voti, *verſ. Contrahentem poſt votum, & verb. Debitum conjugale, verſ. Contrahens matrimonium.* Idem docet idemmet *Ledeſm. 2. p. 4. q. 66. a. 1. ad fin.* ubi ait virum, qui vovit, poſſe animum coocipere exigeodi quater vel aliquoties io menſe, ne reddat uxori mattimonium oneroſum. *Victoria ſumm. de matr. n. 293.* ubi ait poſſe petere, quandocunque ſibi videtur honeſtum accedere ad uxotem. Ad idem eſt *Petr. de Soto, lect. 14. de matrim. ad fin.* ubi de eodem viro vovente loquens, ait reddete verè eſſe quomodocunque fiat, quando fit ut condeſcendatur ioſirmitati alterius. Eandem concluſionem tuentur loquentes de viro, qui affinitatem cootraxit, *Sotus 4. d. 37. q. un. ar. 2. poſt 2. concluſ. verb. Debet autem pœna. Gutier. lib. 1. qu. canon. c. 23. n. 9. Capua 1. p. deciſionum, lib. 2. c. 80. nu. 9. Lup. Lop. 1. p. inſtruct. in 2. edit. c. 296. fin. Petr. de Ledeſ. de matrim. quæſt. 55. art. 6. §. Quartus ſtatus.* Quòd ſi roges, quoties hoc liceat? *Ledeſma* (ut proximè retuli) explicuit, quater vel aliquoties io menſe. Sed melius *Victoria proximè citatus* id prudentis arbittio temiſit, dicens quoties marito viſum fuerit honeſtum. Itaque ea ratio habenda erit, ne matrimon. reddatur uxori grave, ac oneroſum, ſi quoties concubitum appetit, cogatur contra naturalem verecundiam fœminis inſitam exigere. Quare cùm quædam fœmioæ aliis in venerem propenſiores ſint, atque ita frequentiùs concubitum appetant viri: ab aliis ſæpius, quàm quater, ab aliis verò rarius in menſe exigete licebit: unde ad hoc libraodum, attendenda eſt conditio nativa uxotis, ac ejus in venerem propenſio, ut in ſimili dicemus, num. 3.

Eaciperem tamen, niſi uxor vovendi caſtitatem, licentiam viro conceſſiſſet. Cùm eoim ſuo jure in hoc ceſſerit, ut permittat matrimonium ſibi fore oneroſum, matito obligante ſe ad non petendum, conqueri jure nequit de hoc onete, & quod concubitum appetens, cogatur expreſsè, aut interpretativè petere. Ita docet *Angel. Matrimonium 4. nu. 7.* An verò idem dicendum ſit, ubi in uxore eſſet periculum incontinentiæ? dicam num. 5. 2

Hinc deducitur, licitum eſſe viro ita impedito ad petendum, exigere, quoties voluntatem petendi in uxore non audente præ verecundia, conjecerit. Quia (ut probavimus hoc libro diſp. 2. n. 4.) id eſt in uxore interpretiva, & tacita petitio, in viro autem redditio. Atque ita de viro, qui vovit, tradunt *D. Tho. 4. d. 38. q. 1. ar. 2. quæſtiunc. 2. ad 4. Turrecr. c. Nos novimus 17. q. 2. ar. 3. num. 3. Auguſt. de Anchona*, quem refert, & ſequitur *Roſell. verb. Impedimentum, impedim. 4. nu. 7. ad fin. Sylveſt. Matrimonium 7. qu. 5. dicto 4. Tabien. verb. Impedimentum, imped. 2. qu. 3. Armill. verb. Matrimonium, num. 55. Victoria ſumma, de matrimonio, num. 293. Sotus 4. d. 38. q. 2. ar. 1. poſt 3. concluſ. verſ. Reddere. Navarr. ſumm. c. 16. num. 30. Ledeſm. 2. p. 4. qu. 55. art. 1. ad fin. Anton. Cucus lib. 15. inſtitut. majorum tit. 12. nu. 21. Barth. à Ledeſm. dub. 32. de matrim. §. Sed iam quod matrimonium. Palacios 4. d. 32. diſput. 2. fol. 716. verſic. Neque oneroſus. Petrus de Ledeſm. de matrim. q. 53. art. 1. dubiolo 1. quod movet poſt ſecundam dubiam principale poſt 1. concl. Corduba ſumm. qu. 136. punct. 2. Ludov. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 46. circa 2. impedimentum veri, verſ. Adde verò.* Et loquens de ioceſtuoſo docet idem *Ludov. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 80. §. Sed connumerare.* Satiſque eſt ſi vir hoc ex conditione nativa uxoris, veneriſque appetitu conîiciat, (ut in ſimili diximus diſput. 2. num. 4.) Ita *Auguſt. de Anchona, Roſella, Sylveſtr. Navar. Ledeſm. Anton. Cucus proximè citati, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 83. §. At iſta ſententia. Capua 1. p. dec. l. 2. c. 82. num. 5.* 3

Cooſultò autem hæc omoia de viro impedito aſſeruimus, nullam mentionem facientes, quando uxor ſit, cui petitio debiti interdicta eſt ob caſtitatis votum, affinitatem, cognationemve cum viro. Quia regulariter non eſt idem judicium: eo quòd ceſſat omuinò ratio propoſita. Cùm enim nec vito indecens ſit, nec ipſum exigere pudeat, non redditur ipſi oneroſum matrimonium, ſi ſemper dum appetit, cogatur petere: quare ſi ipſi noo petenti mulier ſe offerat, cenſebitur petitio, ac proinde ratione impedimeoti ſibi ioterdicta: (ut in ſimili diximus diſparet io hoc eſſe conjuges hoc lib. diſput. 2. num. 5.) Si tamen (ut ibi dixi) maritus talis eſſet, ut more fœminæ non audeat petere, tunc idem dicendum eſt de fœmina, cui petere eſt ioterdictum, poteſt enim ſe aliquoties marito ad eum uſum offerre, ab eoque debitum petere, voleote quidem concubitum, nec audente exigere. Sic *Navarr. ſum. c. 16. nu. 30.* atque ita intelligendus eſt *Sylveſt. Matrimonium 7. q. 5. dict. 10.* dicens generaliter, & abſolutè idem eſſe judicium quoad omoia dicta, de muliete reſpectu viri, ſicut de viro teſpectu ipſius. 4

Secundò deducitur, licere coojugi ita impedito exigere ab altero, ubi in ipſo periculum incontinentiæ ſentiret: tum, quia hoc eſt quodammodo teddete: tum etiam, quia votum non obligat ad oon petendum cum diſpendio ruinæ alterius conjugis. Sic docent de conjuge, qui affinitatem contraxit, *Ant. c. fin. in fine, de eo, qui cogn. conſang. Anchar. fine, Alexand. de Nevo, num. 5. & 6. Joan. Andr. nu. 4. Prapoſ. fine Additionas ad Abbat. ibi, in fine, ſuper verb. acquiſcere.* Et loquentes de coojuge, qui voto eſt aſtrictus, docent idem *Victoria in ſua ſumma, tractatu de matrimonio, nu. 293. & Adrianus, 4. de Euchariſtia, qu. incipienti, Reſtat jam videre, an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad ſecundam rationem:* immò teneri conjugem, qui vovit, petere in hoc eventu, meritò docent *Prapoſ. c. Rurſus nu. 6. init. qui clerici vel voventes, Petrus de Soto lect. 14. de matr. ad finem Angles florib. 1. par. de matrim. in q. 6. de obligatione ſolvendi debitum art. 1. diff. 4. concl. 4. Palacios 4. d. 32. diſput. 2. fol. 715. verſ. Veruntamen caſus, Enriquez l. 11. de matr. cap. 13. n. 9. & l. 12. c. 2. n. 9.* Et generaliter de omni impedimento ad petendum, docent idem *Enriquez eod. cap. 15. nu. 19.* 5

Digitized by Google

nu. 19. Quam obligationem latius probavi hoc lib. diſp. 2. num. 6. ubi & dixi tunc habere locum, quando eſt ſpes fore, ut ea copula periculo incontinentiæ ſubveniatur: vel ubi id eſt dubium: & etiam quando alter conjux nec expreſſè nec tacitè petit: immò & quando alter conjux copulam conjugalem non appetit: ut dixi ea diſp. 1. num. 7. Et quamvis in præſenti diſp. nu. 2. dixerim non poſſe conjugem ſic impeditum offerre ſe alteri, qui voventi, licentiam conceſſerat: at ſi periculum ſit incontinentiæ in altero, credo teneri. Quia concedens eam licentiam ſolùm ceſſit juri ſuo ut alter non teneatur ſibi aliquoties ſe offerre, gratia non reddendi matrimonium oneroſum. At in hoc caſu obligatio non conſurgit ex hoc capite, ſed ex obligatione orta ex ipſamet matrimonii inſtitutione, & bona fide: ut probavi d. diſp. 2. nu. 6. Non tamen poſſet vir ita impeditus exigere, ſi ſolùm timeret lapſum uxoris in incontinentiam, eo quòd ſit ipſo diù abſuturus: niſi voluntatem uxoris petendi conjiceret: juxta dicta nu. 1. & 3. Quia tali copula non ſubvenitur illi incontinentiæ. Ita docent *Ioan. Andr. c. fin. nu. 4. de eo, qui cogn. conſang.* ubi & *Præpoſ. fine*. *Vincentius ibi*, quem refert, & ſequitur *Alexand. de Nevo ibi num. 5.* & quamvis hi doctores confusè loquantur, & ſolùm expliceat non teneri, at credo etiam non poſſe ob rationem dictam.

6 Nec in hoc caſu ullum diſcrimen conſtituo, ſive vir ſit cui debitum petere eſt interdictum, ſive ſit fœmina. Quamvis ceſſanto incontinentiæ periculo latum eſſe diſcrimen dixerim n. 4. Quòd latè probavi hoc l. diſp. 2. nu. 6.

7 Dubitabis autem, An idem dicendum ſit de ipſo conjuge, cui debiti petitio interdicta eſt, nempè, ut ſibi petere liceat, quoties vehementibus carnis ſtimulis urgetur? *Vignerius l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 8. imped. 5.* affirmat: nulloque alio fundamento innititur probare, niſi quod jugum Chriſti ſuave ſit *Matth. 11.* At meritò alii docent, juventutem, ac ſubinde incontinentiæ periculum ipſiuſmet inceſtuoſi, qui affinitatem cum uxore contraxit, cauſam ſecum diſpenſandi juſtam præbere, non tamen petendi debitum, nondum obtenta diſpenſatione. Quia id nullo ſolido fundamento, aut jure licere probatur. Nec hoc ſuavitati jugi Chriſti adverſatur, ſicut nec votum caſtitatis impedire matrimon. contrahendum abſque diſpenſatione, non obſtantibus carnis tentationibus, illi repugnat. Nec juvat, ſi dicas matr. poſt lapſum inſtitutum eſſe, ut huic incontinentiæ ſubveniatur. Quia ea ſe medicina deſtituit quoad facultatem petendi, qui caſtitatem vovit, licèt matrimonio ligatus ſit: & eadem quoad eundem effectum privatus eſt propter affinitatem, aut cognationem iniquè contractam poſt matrimonium. Et ideò hanc partem tuentur *Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 5. Ant. Cucus l. 5. inſtit. major. t. 11. nu. 123. Gutier. l. q. canon. c. 23. n. 6. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. num. 103.*

8 Secunda concluſio. Conjux cui prohibitum eſt petere, quamvis exigere nequeat, at poteſt alteri conjugi ſuum impedimentum ſignificare, ne ſuam petitionem expectet, reddaturque ei matrim. oneroſum. Quia id minimè eſt petitio debiti, quæ ſola interdicitur. Sic *Palud. 4. d. 38. q. 3. ar. 5. nu. 41.* agens de impedimento voti: quod idem de aliis dicendum eſt, cùm eadem prorſus militet ratio.

9 Hinc infertur conjugem voto caſtitatis aſtrictum minimè teneri alteri indicare ſuum votum, ut à petendo abſtineat, quamvis norit fore ut non petat. Quia actus concubitus reddendo deſinit eſſe voti materia, durante obligatione reddendi ob matrimonium. Sic docet *Cajet. 2. 2. q. 88. ar. 8. §. Ad hoc dicitur quod conſenſus.* Et idem quando votum caſtitatis emiſſum eſt poſt matrim. nempè, non teneri emittentem indicare alteri conjugi, docent. *Sotus l. 7. de juſt. q. 3. a. 1. verſ. Quod ſi contra arguas, & Lud. Lopez, 1. p. inſt. c. 48. §. Utrum quando*, atque idem eadem ratione dicendum eſt, quocumque alio impedimento exiſtente.

10 Tertia concluſio. Nefas eſt ſi conjux interdictus à debiti petitione, incitet non interdictum ut debitum petat. Quia id exigere eſt. Et ſimiliter nequit non interdictus incitare interdictum ut petat, licèt ejus lapſum timeat: Quia incitat ad peccatum: ſed debet tunc ab eo debitum petere, ut vel ſic licitè actum conjugalem exerceat, ſedeturque carnis concupiſcentia, quem petendo, illicitè exerceret. Sic docent quamvis ſatis obſcurè, *Vincent. cap. finali, de eo, qui cognov. conſang. Jo. Andr. nu. 4. Anton. fin. Anchar. fine Præpoſ. fin. Alexand. de Nevo, n. 5. & 6.*

11 Quarta concluſio. Si ambo conjuges promiſerint Deo ſe minimè debitum petituros, poſſent ambo commiſceri, non quidem debitum petendo: id enim adverſatur voto emiſſo, ſed quando quilibet ſentiret alium indigere, ut propter incontinentiæ periculum. Ratio eſt, quia tunc neuter verè petit, ac proinde neuter peccat adverſus votum: & ex alia parte eſt quodammodo redditio, cùm neuter gratia ſibi ſatisfaciendi, ſed annuendi voluntati alterius conjugis, cui reddere tenetur, accedat, juxta dicta n. 1. 3 & 4 Sicut docent *Gloſſ. c. fin. ſtatim in princ. 27. q. 1. Roſel. verb. Impedimentum, imped. 4. num. 7. ad fin.* ubi *Tabien. impedim. 2. fin.* Immò idem dicendum eſt, ut probat ratio prædicta, quando uterque conjux novit alterum affectare copulam, & petiturum, ſi poſſet. Quia eſt quodammodo redditio, & in gratiam alterius, Sic *Angel. Matrim. 3. impedim. 5. nu. 5. Nav. ſum lat. c. 16. num. 31.* & clarius *hiſp. eod. c. 16. num. 32. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Cum uterque.* Idemque dicendum eſt, licèt communi conſenſu id votum emiſerint. Quia cùm ſolùm ſe non petituros promiſerint, reddere tenentur: illaque copula eſt quodammodo redditio. Sic *Navar. ibi* manifeſtè enim loquitur, quando communi conſenſu, quod denotat illud verbum, quo *in ſumma Latin.* utitur, *pacti eſſent*: ſi enim ſeorſum voviſſent, non eſſet pactum. Idemque conſequenter dicendum eſt, ſi votum abſolutum ante, aut poſt matrimonium conjuges emiſerint, non communi conſenſu. Quia id votum non eximit ab obligatione reddendi, ſed ſolùm obligat ad non petendum. Et ita de voto caſtitatis ante matrimonium emiſſo loquens cenſet *Angelus proximè citatus*. Secus autem dicendum eſſet, ſi conjuges per viam pacti mutuo conſenſu caſtitatem voviſſent. Quia jam nec petendi nec reddendi facultatem habent. Inſuper in caſu primo in quo loquitur *Gloſſa citata*, videlicet, quando conjuges voviſſent ſe non petituros, & ſentirent in altero incontinentiæ periculum, non tantùm poſſet alter licitè accedere, ſed teneretur, & ſi in utroque tale periculum eſſet, uterque ad id teneretur. Quia ea eſt redditio, & in illo diſcrimine obligatur quilibet conjux alteri ſubvenire, ut conſtat ex dictis nu. 4. & ex diſput. 2. numero 6. & 7.

Tandem id obſervandum eſt, ſi conjuges non mutuo conſenſu 12 caſtitatem voverint, alterque ſigna petitionis oſtendat, reus erit culpæ hic. Quia ea eſt petitio interpretativa, & tacita: alter verò annuens vacabit culpa. Verè enim reddit, ad quod tenetur. Sic *Ovandus 4. d. 38. q. nu. coroll. quod infert ex 6. propoſ.*

DISPUTATIO VIII.

An actus conjugalis vitietur ratione finis ad quem refertur? Et ſpecialiter ſi ſolùm exerceatur propter bonum ſacramenti: nempè, ad ſignificandam conjunctionem Verbi cum carne, aut cum Eccleſia?

SUMMARIUM.

Cauſa prolis, aut debitum reddendi, eſt licitus actus conjugalis, nu. 1.

Quid, ſi proles non referatur ad Dei cultum, ſed gratia ſucceſſoris habendi, num. 2.

An opus ſit actu referre in finem honeſtum, vel ſat habitu, ut initio contractus matrimonii, nu. 3.

Quid ſi finis ſit uxori copulari, non excluſa prole, nec ejus memoria habita, nu. 4.

Quocunque fine petatur debitum, tenetur alter reddere: peccatque ſi malo fine ductus reddat, nu. 5.

Quid ſi bono fine cœptum ſit peti, aut reddi: finiſque varietur in ipſo actu, num. 6.

Actus conjugalis eſt mortalis ubi finis eſt mortalis. Et quotuplex ſit culpa, nu. 7. & ibi, non tanta culpa eſt actum referre in malum finem, ac ipſum matrimonium, & poteſt in relatione matrimonii peccatum eſſe lethale, cùm non ſit tale in relatione ipſius actus in malum finem.

Nunquam ratione finis eſt mortalis actus conjugalis, niſi finis ſit mortalis, nu. 8.

Quando finis eſt venialis, qualis, & quotuplex culpa ſit ipſe actus, n. 9.

Quando in concubitu deſiderat conjux non habere prolem, quale peccatum ſit, n. 10 & ibi, an liceat deſiderare non habere plures filios.

An ſit culpa, ubi finis extraneus ſecundario intenditur, n. 11.

Quid, ſi bonum utile intendatur? ut ſi vir accedat ad uxorem mercede conductus, aut eo fine ut illum heredem conſtituat, nu. 12.

An ob ſacramenti bonum exercitus actus conjugalis vacet culpa? proponitur ratio dubitandi, nu. 13.

Eſt culpa venialis, n. 14. & ibi, cur bonum ſacramenti non excuſet illum actum à culpa veniali, ſicut excuſat bonum fidei, aut prolis.

Quid, ſi hic finis intendatur, aliis finibus non excluſis, n. 15.

HActenus in genere diſputavimus, qualiter ſit licitus, & 1 obliget conjugalis actus. Jam de circumſtantiis, quibus vitiari ſolet, agendum eſt. Et primò de finis circumſtantia, quæ in actibus humanis primum locum obtinet. Et poteſt eſſe multiplex finis illius actus, nempè, proles, reddere debitum, ſignificatio unionis Chriſti cum Eccleſia, aut cum carne, ſanitas corporis: vitatio fornicationis, voluptas, aut alius finis extraneus. In præſentiarum diſſeremus de tribus finibus prioribus, & de aliis extraneis. In ſeqq. verò diſp. de aliis finibus. Prima concluſio. Actus conjugalis licitus eſt, relatus in bonum prolis, aut in fidei bonum: nempè, dum exercetur gratia prolis habendæ, aut ſervandæ fidei alteri conjugi, reddendi ei debitum. Concluſio tanquam certiſſima ſtatuitur à *Magiſtro 4. d. 21. & D. Thom. ibi, q. 2. ar. 2.* & univerſis Theologis: & ab omnibus utriuſque juris profeſſoribus cum *Gloſſ. c. Quicquid, 31. q. 2. verb. Ab adulterio*. Et conſtat de bono prolis. Quia cùm Deus ad multiplicationem generis humani matrimonium inſtituerit, illo utens ad hunc finem peccare nequit: aliàs Deus aliquid illicitum inſtituiſſet. De bono etiam fidei conſtat. Quia tenentur conjuges ex juſtitia ad debitum ſibi mutuò reddendum. Qui ergo, ut huic ſatisfaciat obligationi, ad conjugem accedit, tantùm abeſt, ut peccet, ut potius opus virtutis, & obligatorium faciat.

Obſervare tamen oportet, minimè ſufficere, quòd actus con- 2 jugalis culpæ venialis immunis ſit ex finis circumſtantia

ipſum referre ad bonum prolis. Nam ſi in prole ſiſtatur, deſiderioque habendi ſucceſſorem ea intendatur, culpa venialis erit: ſed proles intendi debet ad cultum Dei amplificandum. Ratio eſt, quia aliàs ſtaretur in creatura, nec bonum eſſet ſacramenti. Natura enim bonum prolis intendit, ut in ipſa ſpecies conſervetur: bonum autem ſacramenti expoſcit, ut referatur in Deum. Nec inde inferre licet morum naturę malum eſſe, ſed eſſe imperfectum, niſi ad aliquod ſacramenti bonum referatur. *Sic D.Th. 4.d.31.q.2.ar.2.ad 1.Gerſon p.1.in compendio Theologiæ, tract. de ſacramento conjugii, alphabeto 27.litera O. Tabiena Matrimonium, 3.q.2.§.3.*

3 Nec tamen reminiſci opus eſt in actu ipſo conjugali alicujus ex finibus licitis, ſed ſatis eſt, ſi habitu referatur ad illos. Sicut juxta communem Theologorum ſentent. id ſatis eſt ad meritum. Atque ita *D.Thom. & Tabien.nu.præced. allegati* dicunt exigi, ut proles actu vel habitu referatur in Deum. Ita docent *Verac. 3.p. Speculi, art.16.concl.5. Matienz.lib.5.recop.t.1. rubr.gloſ.1. num. 105.Ledeſm.2.p.4.q.51.art.5.ad fin.* Quare ſatis eſt, ſi à principio conjuges matrimonium inierint propter hos fines, nec intentionem in ipſo actu contrariam habeant, ut actus conjugalis in ipſos relatus cenſeatur. Ut benè docent *Ledeſma, & Veracruz ibidem*, qua de cauſa dicit *Ledeſma* excuſari conjuges à multis venialibus. Quòd optimè etiam explicuit *Sylv. verb. Debitum, q.12.verſ.2.* ubi dicens ut actus conjugalis meritorius ſit, referendam eſſe prolem ad Dei obſequium: ſubdit id eſſe verum, licèt de obſequio divino nil cogitetur, ſed ſolùm de ſucceſſore. Quia ex quo conjux eſt in gratia, nec malum finem intendit, virtute refert in Deum.

4 Hinc deducitur, conjugem utentem matrimonio, nec expreſsè intendentem, nec excludentem prolem, ſed illius immemorem, intendentemque ſolùm copulari conjugi tanquam conjugi, minimè peccare. Quia licèt non intendat prolem formaliter, at virtute intendit: cùm actus ille ſuaptè natura ad prolis generationem tendat, nec ex operantis intentione ad alium finem referatur. *Sic Palacios 4.d.31. diſp.2. fol 690.colu 2. verſ.Et rurſus fac hominem.*

5 Secunda concluſio. Quamvis conjux debitum exigens malo fine, aut minus legitimo, ſit culpæ: at reus omni prorſus culpa vacat illi reddens. Quia prava illa circumſtantia ex parte ſolius petentis ſe tenens non inficit actum reddentis debitum ex juſtitia (ut probavi hoc l.diſput.6.num.7.) Quod docet *D. Auguſt. de bono conjug.c.7.eſt in tomo 6.* his verbis. *Reddere debitum conjugale nullius eſt criminis, exigere autem ultra generandi neceſſitatem, culpa venialis.* Immò tunc reddere eſt obligatorium (ut probavi eo num.7.) Et ita docent *Palud 4.d.32.q.1.a.1.nu.4. Adrian.4.qu. 14 de matrim.ad fin. D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.7.Steph. Caeſar repet. Ad leviniam 30.q.1.§.4.nu.174.* Quare audiendus non eſt *Gulielmus Rubion.4.d.32.q.2.a.2.concluſ.5.* dicens petenti ob malum finem culpam eſſe reddere. Si tamen reddens ad finem indebitum actum illum referret, tunc peccaret utique ratione finis, ſive petens bono, ſive malo fine petiiſſet. Quia deficit illi actui circumſtantia debiti finis. Veluti ſi in die feriato Sacris intereſſet ob finem indebitum.

6 Tertia concluſio. Quamvis debito fine cęptum ſit peti, aut reddi, & ita licitè, ſi finis varietur in ipſo actus progreſſu, referaturque ad finem minus legitimum, culpa erit. Quia jam ex tunc deſideratur circumſtantia debiti finis. *Sic Palud.4.d.31.q.3. ar.3.nu.22.D Ant.3.p.to.1.c.20.§.11.Sylv.verb.Debitum q.11.verſ 4. Margarita conf.6.præcept.fol.85.col.2.* Hoc tamen moderantur, ſi contingat extra tempus deciſionis ſeminis: quia tunc ita voluptate illa mens, & ratio abſorbetur, ut conſilium omne deficiat. Quod veriſſimum eſt, ubi ita contingeret, ac proinde debita deliberatio deficeret.

7 Quarta concluſio. Si actus conjugalis referatur in finem mortalem, eſt culpa lethalis. Quia actus in pravum finem relatus talis eſt, qualis finis, *c.Cum miniſter 23.q.5.* & de matrimon. ad finem mortalem relato dixi lib.2.diſp.29. nu.28. & licèt in relatione matrimonii ad eum finem, ultra deſiderii mali finem, duplicem aliam culpam invenerim: priorem, relationis rei ſacrę ad finem mortalem poſteriorem, indignæ ſacramenti ſuſceptionis. At dum refertur actus conjugalis in culpam lethalem, unica eſt mortalis culpa deſiderii illius pravi obtinendi finis: ac proinde illa ſola confitenda. Sicut ſi alius actus licitus in pravum dirigatur finem. Quod inde conſtat. Quia nulla rei ſacrę ſuſceptio intervenit in actu ipſo conjugali, nec ipſe res ſacra eſt, ſed actus merè naturalis, ut ex prava illa relatione, ſacrilegii crimen admittatur. Priorem quidem partem, ſcilicet eſſe mortale, dirigere in finem mortalem, affirmant *Sylveſt.verb.Debitum, q.2.Petr.de Soto, lect.16.de matr.§.Quia igitur.* Poſteriorem verò, nempè, eſſe unicam culpam, & non ſicut in relatione matrimonii in finem perverſum, contingere: colligo ex *Palud.* quem refert, & ſequitur *D.Anton.3.p.t.1.c.19.§.10.* (tacet verò locum, nec invenire potui) & ex *Sylv.verb.Matrimonium 4.q. 4.* ubi dicunt, non ita damnabilem eſſe abuſum actus conjugalis ob finem perverſum, ac ipſius matrimonii: eo quòd ille res profana ſit, hoc verò ſacra: ac proinde eſſe lethale inire matrim. ob ſolam delectationem, non eſſe lethale ob eam accedere ad conjugem.

8 Quinta concluſio. Nunquam actus conjugalis ex circumſtantiis redditur vitioſus capitaliter, niſi quando ipſe finis eſt mortalis. Quia ubi alius eſt finis, non eſt tanta deordinatio, ut cenſenda ſit lethalis culpa. Sic colligo ex *Sylv.verb.Debitum q.2.* ubi diſcutiens, quando conjugii uſus ſit mortalis ratione finis ſolius circumſtantiæ finis mortalis meminit. Et tenet *Petr. de Soto, lect.16.de matrim. §. Quia igitur.*

9 Hinc infertur, ubi finis eſt venialis, ſolùm eſſe culpam venialem. Quod ita eſſe in matrimonio relato in finem venialem, probavi l.2.diſp.29.nu.27. nedum in actu conjugali. Eſt tamen duplex culpa venialis, altera defectus debiti finis: talis enim eſſet, ubi finis eſſet in ſe bonus, at extraneus illi actui (ut num.14. probavimus.) Altera verò deſiderii obtinendi illius finis venialis. Sed obiicies, hoc adverſari dictis n.7. ubi diximus eſſe unicum lethale crimen, actum hunc in finem mort. referre. Solutio eſt facilis. Privatio illa debiti finis venialis culpæ limites non tranſcendit, quare tota ratio culpæ mort. eſt relatio in finem mortalem. Atque proinde duplex eſt culpa, altera venialis, & altera mortalis; & ubi finis eſt venialis, culpa venialis.

10 Rogabis forſan, Quale crimen ſit in actu ipſo conjugali, expreſſa intentione excludere finem prolis? v.g. quando conjuges in actu ipſo prolem minimè concipi optant. Videtur enim eſſe lethale. Quia tale eſt in matrimonii contractu expreſſa intentione fines illius excludere (ut probavimus lib.2. diſp.29.n.29.) Atque ita docet *Prapoſ.rubr.de ſponſalib. nu.12.ad fin.* Cæterùm id non credo, ubi conjuges nil efficerent, quòd prolis conceptioni obſtaret: ſed credo eſſe ſolùm veniale. Quia deſiderare non multiplicare prolem, non eſt ex ſe malum, quare bono fine veſtitum, ut ratione defectus divitiarum ad eos liberos alendos licitum eſt: ut docent *Palud.4.d.31.q.3.art.2. nu.15. D. Anton.3.p. t.1.c.20.§.6.Roſel.verb. Debitum nu.11.* ubi *Ang.n.27.Nav.ſum.c.16. n.33.Philiarc.de offic.ſacerd.t.1.p.2.l.4.c.19.verſ. Quintò peccat:* atq; ita ratione debiti finis non erit culpa mortalis. Nec etiam eſt talis, eo quòd intentione excludatur finis, ad quem ordinatur actus ille conjugalis à natura. Quia finis præcepti non cadit ſub præcepto. Nec id eſſe crimen lethale in matrim. arguit tale eſſe in ipſo actu. Ut dixi nu.7.

11 Sexta concluſio. Quando fines extranei, in ſe tamen liciti, non ſunt fines principales ad quos primò actus conjugalis refeatur, ſed ſecundarii, & motivi applicationis ad concubitum, nulla eſt culpa. Quia etiam nulla eſt ad hujuſmodi fines ita dirigere matr. (ut probavi magis hoc explicans l.3.diſp.29.num.24.) Multò ergo fortius id verum erit in actu conjugali.

12 Quamobrem non approbo, quod docet *Palacios 4.d.31.diſp.2.f. 695.verſ.Poterit autem*, ubi tradit vacare culpa acceſſum ad uxorem propter bonum utile: ut quis vir pretio dato ab uxore conductus eſt. Ducitur, quia quærere ſibi utile, nemine læſo, culpa caret. Sed fundamentum corruit, quia quæri debet mediis ad id inſtitutis, quale non eſt matrim. Quare melius *Sotus 4.diſt. 31.q.un.ar.3.verſ.Sunt, qui contra*, cenſuit culpam eſſe venialem, ſi vir uxori copuletur, eo ductus fine, ut hæres ab ipſa inſtituatur. Quod intellige juxta dicta n.præc. quando ea utilitas eſſet finis principalis, ſecus ubi ſecundarius, & applicans ad actum: ſervato fine principali debito.

13 Tandem eſt difficultas, An ſolum ſacramenti bonum ſufficiat ad excuſandum à culpa actum conjugalem? ut ſi quis vellet matrim. conſummare ad expreſſius ſignificandam unionem Verbi cum carne. Idque ſufficere, ex eo ſuadetur. Quia non minus, immò magis videtur honeſtare matrimonium, finis illius ut ſacramentum eſt, qui eſt ea ſignificatio, quàm finis illi conveniens, ut eſt contractus naturalis, qui eſt prolis educatio. Quare hanc partem tuentur multi, teſte *Supplem. Gabr.4.d.31.qu. un.a.2.propoſ.3.*

14 Verùm dicendum eſt non ſufficere, ſed eſſe veniale, actum conjugalem in eum finem ſolùm referre, Probatur. Quia bonum ſacramenti non reſpicit primò, & directè matrimonii uſum, ſed vinculum, & eſſentiam, in quo differt à bono fidei, & prolis, quæ primò & per ſe ad uſum ordinantur: ergo contra rectum ordinem eſt matrimonio uti ob bonum ſacramenti: & quia eſt levis debiti ordinis perverſio, non excedet culpam venialem. Et confirm. quia ſicut ſolum bonum ſacramenti ſufficiens eſt ad excuſandum à culpa lethali fornicationis: quia ſolùm illud reſpicit vinculum matrimonii: ita ſolùm bonum fidei, & prolis debet ſufficere ad excuſandum à veniali: quia hæc ſola bona actum reſpiciunt. Secundò, quia cùm in omni ſacramento duplex ſit finis, alter intrinſecus, & alter extrinſecus, rectus ordo poſtulat, ut ſacramenti uſus referatur ex intentione ſumentis, & miniſtrantis ad finem intrinſecum, nam ad extrinſecum ſufficit inſtituentis ordinatio: finis autem intrinſecus matrimonii eſt bonum prolis, & fidei, extrinſecus autem ſignificatio ſacramentalis: culpa ergo eſt uſum referre ad ſolum finem extrinſecum. Sicut peccaret baptizans ad ſolam Chriſti ſepulturam repræſentandam. Tandem, quia licèt ſacramenta ſint ſacra ſigna, at ſunt ſigna practica, & potiſſima eorum inſtitutio eſt ad efficiendum: unde eis ad ſolam ſignificationem utens non ſervat debitum uſum. Quare hanc ſententiam tuentur *D.Th.4.d.31. q.2.ar.2.corp.& ibi Richard.ar.3.q.2.corp. Palud.q.2.a.1.n.5.Supplem. Gabr.q.un ar.2.concl.3. Enriquez l.11.de matr.c.15. nu.2. & in comm. lit.P. Petr.de Ledeſ.de matr.q.49.ar.5.dub.1.*

15 Tandem fatendum eſt cum *Petro de Ledeſma proximè citato*, vaca-

vacare culpa uſum matrimonii ad eam ſignificationem relatum, non excluſis aliis finibus boni prolis aut fidei. Probaturque ex dictis num. 4.

DISPUTATIO IX.

Utrùm actus conjugalis in ſolum fornicationis vitandæ finem relatus, culpa vacet?

SUMMARIUM.

Licitum eſt debitum petere cauſa vitandæ incontinentiæ in altero conjuge, n.1.

An liceat petere ad vitandam incontinentiam in ſeipſo? Refertur duplex ſententia, n.2. & 3.

Sententia auctoris, n.4. Licitum eſt reddere, quamvis alter petat ad vitandam in ſe fornicationem, n.5.

Solvuntur argumenta, n.6.

1 IN hac diſputatione neminem inveni dubitantem, quin liceat debitum petere ad vitandum in altero conjuge incontinentiæ periculum. Quod docuit *D. Aug. Epiſt.* 119. *ad Ediciam*, & habetur *c. Secundum verba* 33. *q.* 5. quem univerſi ſequuntur. Et ratio eſt aperta, quia hic concubitus potius eſt debiti redditio, quàm petitio (ut probavi hoc l. diſp. 2. nu. 6. & 7.) ac proinde invenitur in eo fidei bonum.

2 Tota verò difficultas in eo verſatur, an liceat ſimiliter conjugi debitum petere, eo fine, ut vitet in ſeipſo incontinentiæ periculum? Triplicem invenio ſententiam. Prima ſuſtinet culpam eſſe venialem. Ducitur 1. Quia *D. Paulus* 1. *Cor.* 7. ubi præmiſerat, ut unuſquiſque uxorem habeat ad vitandam incontinentiam, ſubdit: *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Indulgentia autem non conceditur, ubi culpa non eſt. Quem locum ita explicat *D. Auguſt. de bono conjug. c.* 10. *to.* 6. ſubdens abſurdiſſimè dici non eos peccare, quibus venia conceditur, & *l.* 5. *contra Julianum cap.* 7. *tom* 7. & *in Enchirid. c.* 78. *to.* 3. & *l.* 2. *de peccato origin. contra Pelag. cap.* 38. *tom* 7. & *D. Greg. l.* 32. *mor. c.* 18. 19. 10. habetur *c. Nervi*, §. *d.* 13. *D. Anſel.* & *Th. in eundem locum D. Pauli.* Atque omnes hi Sancti expreſsè ſunt hujus ſententiæ. Secundò, quia talis actus conjugalis caret bonis excuſantibus, petere enim gratia vitandi in ſe fornicationem non ſpectat ad fidei bonum, ad quod ſolum pertinet reddere alteri conjugi, & ſervare fidem abſtinendo à concubitu alieno, non autem petere ut concubitus ille alienus vitetur. Tertiò, quia talis petens vel impellitur à concupiſcentia, & tunc impulſus ille culpa venialis eſt: aut non impellitur, & tunc utitur medio, quo minimè indiget, & proinde erit ſuperfluitas & inordinatio. Quartò, quia ſic petens, non fortiter & ſtrenuè pugnat reſiſtens concupiſcentiæ, adverſus quam eſt nobis indictum bellum, *ad Gal.* 6. ſed illi cedit. Quintò, quia cùm aliis mediis ad id ordinatis poſſit incontinentiæ ſtimulis reſiſtere, eligens hoc in quo tanta voluptas reperitur, verè ob delectationem accedit, atque ita culpæ venialis reus erit. Hanc ſententiam ultra Sanctos allegatos, amplectuntur ex Theologis *D. Th.* 4. *d.* 31. *q.* 2. *a.* 1. *ad* 2. *Magiſter ea d.* 31. & 32. *c.* 1. *D. Bonav. ead.* 31. *a* 2. *qu.* 2. *Richard. ibi a.* 3. *q.* 2. quamvis problematicè defendens, huic magis accedit, dicit enim eſſe communiorem, ſanctiſque magis conſentaneam. Eandem tenent *Scotus* 4. *d.* 26. *qu. un. ad finem corp. Guillelm. Rubion* 4. *d.* 32. *q.* 2. *a.* 1. *concl.* 5. *Abulenſ. cap.* 5. *Matth. q.* 135. *Deza* 4. *d.* 21. *q. un a.* 3. *notab.* 3. *Vvaldenſis* quamvis obſcurè, *de ſacram. c.* 130. *n.* 3. *Eckius tom.* 4. *hom.* 69. *quæ eſt prima de matr. ad finem, num.* 4. *Petr. de Soto lect.* 16. *de matrim.* §. *Qua igitur Pedraza ſumma præcept.* 6. §. 28. *Lud. Lopez* 1. *p. inſtruct. c.* 87. §. *uſus verò copula.* & dicit ſatis eſſe probabilem *Petr. de Ledeſma de matrim. quæſt.* 49. *art.* 5. *dub.* 3. & ex Juriſperitis eandem tuentur *Gloſſa cap. Quidquid verb. Adulter.* 32. *quæſt.* 2. *Gratian. cap.* 2. § *His ita, in fin.* 32. *quæſt.* 2. *Hoſt. ſumm. tit. de matrim.* §. *Quis ſit effectus, num.* 23. *Ant. rubr. de ſponſalibus num.* 14. *fin.* & *ibi Alex. de Nevo num.* 25. *fin. Henric. cap. Inquiſition. num.* 4. *de ſent. excom. Domin. cap. Nervi, d.* 13. *verſ. Nota hic clarum textum. Rainerius* 2. *par. ſumma tit. de matrim. cap.* 13. *Joan. de Friburgo ſumma confeſſ. lib.* 4. *tom.* 2. *de matrim. quæſt.* 37. *Aſtenſis ſum.* 2. *p. lib.* 8. *tom.* 9 *a.* 2. *init. Monaldus ſum. tract. de matrim.* 1. *de bonis matrimonii, verb. In tertio, Roſella ſum verb. Debitum, num.* 3. ubi *Ang. nu.* 12. *Tabien. Matrimonium* 3. *q.* 5. §. 6. *Tarrecr. c. Quicquid* 32. *qu.* 2. *num.* 3. *verſ.* 6.

3 Secunda ſententia docet nullam eſſe culpam conjugem petere ad vitandum in ſeipſo incontinentiæ periculum. Prob. primò quia lex divina explicata à *D. Paulo* 1. *Corinth.* 7. ibi: *Revertimini in id ipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium;* ſaltem permittit acceſſum ad uxorem gratia incontinentiæ vitandæ: ergo is acceſſus nullatenus eſt culpabilis. Prob. conſequentia. Quia nil aliqua lege permiſſum poteſt attenta illa lege peccatum eſſe, quare niſi ſit alia lex ſuperior prohibens, nullatenus erit peccatum. Cujus ratio eſt clara, quia ratione alicujus prohibitionis debet eſſe peccatum, lex autem permittens non prohibet, adverſantur enim ſibi eandem legem permittere & prohibere. Cùm ergo lege divina permittente acceſſum conjugum ad fornicationem vitandam, nequeat eſſe lex aliqua ſuperior eum prohibens, manifeſtè ſequitur omni culpa vacare. Et confirmatur. Quia divina legis permiſſione nequit in ipſum Deum illius autorem peccari: & lex divina permittens actum, minimè punit, id enim permiſſio ſonat; cum tamen certum ſit, nec minimum veniale impunitum relinquendum. Non ergo erit culpa etiam venialis acceſſus ille ad vitandam fornicationem, lege divina permiſſus. Secundò, quia uſus matrimonii relatus ad eum finem, ad quem inſtitutum eſt, culpa vacat: conſtat autem poſt naturæ lapſum inſtitutum eſſe ad incontinentiæ ſtimulos ſedandos. Tertiò, quia cùm uſus licitus ſit ad vitandam alterius conjugis incontinentiam, à fortiori erit ad vitandam propriam. Plus enim tenetur quiſque ſibi, quàm alii conſulere. Nec obſtat, ſi dicas priorem uſum eſſe debiti redditionem: & proinde honeſtari bono fidei: poſteriorem verò debiti petitionem. Non (inquam) obſtat. Quia caſu quo alter conjux nullo modo appetat conjugis concubitum, ſed renuat, alienum verò deſiderat, nullo modo eſt redditio, cum prorſus petitio etiam interpretativa deſideretur: & tamen licitum eſt, immò obligatorium, ab eo debitum petere ad illius vitandam incontinentiam (ut diximus hoc l. diſp. 2. num. 7. & fatentur omnes.) Quartò, quia ubi duo media licita ad finem obtinendum occurrunt, fas eſt alterutrum eligere: ad vitandam autem fornicationem, ultra abſtinentias aliaſque corporis macerationes, conceſſit Deus matrimonii uſum: ergo licebit hoc medium ad eum finem comparandum referre. Quintò, quia in hoc uſu bonum fidei reperitur, cum ſit ad cavendum alienum concubitum, ad quod fides matrimonii aſtringit. Sextò, quia finis vitandi fornicationem honeſtus eſt: matrimonii etiam uſus licitus eſt: cùm ergo & finis & medium honeſta ſint, nil eſt unde uſus medii illius ad eum finem aſſequendum dehoneſtetur. Tandem quia dato oppoſito, acceſſus ad uxorẽ prægnantem ſemper eſſet illicitus: ſimiliter matrimonium nunquam liceret inter ſteriles & ſenes generationi ineptos. Ideò hanc ſententiam tuentur *Richardus* (problematicè tamen) 4. *d.* 31. *a.* 3. *q.* 2. *Durandus ibi q.* 4. *num.* 7. *Majoris quæſt. un. concl.* 4. *Altiſiodor. lib.* 4. *ſua ſumm. tract.* 9. *c.* 4. *Almain.* 4. *d.* 31. *q. unic. Nicol. de Orbellis* 4. *d.* 32 *qu. un.* §. 1. *Cajet. ſum. verb. Matrimonium, cap. ult. de peccatis in uſu matrimonii, verſ. Primum igitur caput. Medina l.* 3. *de ſacror. hominum continent. c.* 13. *Nider. in ſua ſum. præcept.* 6. *c.* 4. *verſ. Dictum eſt ſecundò. Celaja* 4. *d.* 31. *q. un. ad* 6. ubi *Palac. diſp.* 2. *fol.* 690. *à verſ Hæc ergo ſunt duo. Philiar. de offic. ſacerd. tom.* 1. *p.* 1. *l.* 4. *c.* 19 *verſ.* 5. *pecca. Angles florib.* 1. *p. de matrim. quæſt.* 5. *de bonis matrimonii, diffic.* 4. *Emm. Sa ſum. verb. Matrim. verſ. Copula m ſi fiat. Cañedo ſum. ſacram. de matrim. c.* 8. *nu.* 76. & dicit eſſe ſatis probabilem *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.* 49. *a.* 5. *dub.* 3. & affirmant *Major* & *Palac.* eſſe veram, licèt aliud medium ſit facile. Eandem tenent ex Juriſper. *Tiraq. l.* 5. *connub. num.* 211. *Nav. ſumm. cap.* 16. *n.* 32. *Perez l.* 5. *ordin. t.* 1. *l.* 1. §. *Tertia concl. Steph. Caeta repet. cap. Ad limina* 30 *q.* 1. §. 4. *num.* 176. *Ugolin. de matr. c.* 10. *fin. Humadal.* 2. *t.* 1. *p.* 1. *gloſſ.* 1. *n.* 13. *fin.*

Tertia ſententia (cui adhæreo, licèt duæ propoſitæ ſint ſatis probabiles) affirmat tunc culpa vacare petitionem debiti cauſa vitandæ fornicationis in ipſomet petente, quando adhibitis aliis mediis nequit carnis ſtimulos ſedare, ſecus quando poteſt convenienter alio modo ab incontinentia abſtinere: tunc enim erit veniale. Prior pars probatur argumentis 2. ſententię, quæ ſatis urgent. Poſterior verò prob. quia ubi alia media convenientia ad finem aſſequendum occurrunt, venialis perverſio eſt debiti ordinis, medium de ſe ordinatum ad prolis generationem, & fidem ſervandam, in illum finem referre. Secundò, quia cum coitus rationem abſorbeat, privetque tanto bono, imprudenter eligitur, ubi medium facilius adeſt. Sicut imprudens eſt, ſumens potionem amaram, aut venas ſcindi permittens, quo ſalutem adipiſcatur, potens faciliori medio ad eam reſtitui. Ideò hujus ſententiæ ſunt *Palud.* 4. *d.* 31. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 9. & 10. & *ibi Supplem. Gabr. q un. a.* 2. *poſt* 4. *concl. Capreol.* 4. *d.* 30. *q.* 1. *a.* 3 *in ſolut. ad* 6. *contra* 2. *concl. D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 20. §. 11. *Sylv. verb. Debitum, q.* 11. *fin.* & *q.* 12. *verſ.* 4. *Tabien. Matrim.* 3. *q.* 5. § 6. *Victoria ſumm. de matrim. num.* 272. *Sot.* 4. *d.* 31. *q. un. a.* 4. *concl.* 2. *Greg. Lop. l.* 9. *verb. El otro t.* 2. *p.* 4. *Ledeſm.* 2. *p.* 4. *q.* 51. *a.* 5. *ad fin. Margarita confeſſ.* 6. *præcepto, fol.* 86. *col.* 2. *Verac.* 3. *part. Spec. a.* 16. *concl.* 1. *Matienz. libr.* 5. *recop. to.* 1. *rubr. gloſſ.* 1. *num.* 106. *fin. Manuel* 1. *tom. ſumm.* 2. *edit. c.* 243. *num.* 15. *Petr. de Ledeſm. de matrim. quæſt.* 49. *a.* 5. *dub.* 3. *Barth. à Ledeſma de matrim. dub.* 28. *concl.* 2. *Enriq. li.* 11. *de matrim. c.* 15. *num.* 4. *juncto comment. lit. Q.* Moderatur autem hanc ſententiam *D. Anton. ibid.* & ſatis apparenter (ut *Tabiena* fatetur) quatenus ait licitum eſſe, ubi moraliter aliud medium non occurrit, petere debitum gratia vitandæ fornicationis, ut intelligatur, quando non eſt ſpes prolis concipiendæ, ea enim extante ſemper eſſet venialis culpa, primariò intendere incontinentiam vitare. Quia præpoſterus ordo eſt ſecundarium finem præponere, ubi primarius eſt poſſibilis. Et placet hæc moderatio. Quia tunc nulla eſt neceſſitas utendi matrimonio ad vitandam fornicationem: ſed ſit finis primarius, generatio prolis, & ſecundarius, & applicans ad concubitum, vitatio fornicationis, juxta dicta diſp. præced. num. 11. Quod etiam conſonat iis, quæ diximus lib. 2. diſp. 29. num. 26. ubi probavimus veniale eſſe matrimonium inire ob vitandam fornicationẽ; ubi eſt ſpes prolis: licitum autem, ea deficiente. Nec oportet 4

quòd petitio debiti ob finem vitandæ incontinentiæ à culpa excuſetur, ut petens tunc carnis moleſtiis veaetur, ſed ſatis eſt ut probabiliter timeat fore ut veaetur. Sic docet *Supplem. Gabr. 4. d. 31. q. un. a. 1. fin.*

5 Id tamen in omni ſententia ſatendum eſt, licèt petens reus ſit culpæ iotendens ſolam vitare fornicationem, reddeotem bono fine ut ſuæ ſatisfaciat obligationi, minimè peccare, immò ad id teneri. Conſtat ex dictis diſp. præced. n. 5. ubi probavimus conjugi quoque fine ducto ad petendum, reddendum eſſe. Nec ccedendum eſt *Guil. Run. 4. d. 32. q. 2. a. 2. concl. 5.* ubi ait petenti ob finem vitandæ ſoroicationis eſſe veniale reddere. Duciturque, quia quoties peccat exigens, idem peccatum admitti ceddens. Qnod ſundamentum confutavi hoc l. diſp 6. n. 4.

6 Ad argum. primæ ſent. nn. 2. propoſita reſp. Ad 1. fatcor illos Sanctos ejus fuiſſe ſententiæ, ita intelligentes locum illnm D. Pauli, affirmanteſque nunquam licere uſum matrimonii, niſi ob prolis gencrationem, vel ob debitum reddendum: quod ea ardentiſſimo caſtitatis amore, quo affecti erant, procedebat, valde tamen urget argum. 1. ſecundæ ſententiæ adverſus eam expoſitionem: & ideò aliter exponendus eſt D. Paulus: duplex enim eſt indulgentia & permiſſio, quædam minoris mali, quædam verò minoris boni; dum ergo concedit acceſſum ad uaorem ob vitandam fornicationem, non permittit tanquam minus malum, quàm fornicari, ut inde arguatur eſſe culpam venialem, ſed permittit tanquam minus bonum, quàm continere: atque ita nulla eſt culpa. Et hanc expoſitionem ſequuntur *Lyranus & Cajet. in illum locum D. Pauli; & Sotus 4. d. 31. qu. un. a. 4. verſ. Accedat textus.* Et tunc intelligi debet juata noſtram 3. ſententiam quando conjuges ſunt ita fragiles, ut aliter abſtinere vix poſſint. Quod denotant ea verba: *Propt. e incontinentiam veſtram.* Quæ explicat *ibi Lyranus*, propter pronitatem ad fornicandum. Ad 2. dic non propriè ſpectare, at reduci ad fidei bonum, dum conjux neceſſitate ſtimulorum carnis preſſus, uiitur eo medio, quo fidem uxori ſervet abſtinens ab alieno concubitu. Ad 3. dic impulſum concupiſcentiæ tunc culpam habere, quando judicium rationis ſubvertit, ſecus quando impellit ut ſecundùm rationis limites eligatur medium licitum, gratia illicitum cavendi. Præterea eſto impulſus fuerit vitioſus, & præter rationis judicium inſurgens, non inſertur actum ſequentem culpa infici, qui non imperatur à concupiſcentia, ſed à ratione illam corrigente. Ad 4. dic id verum eſſe, ubi ſoppetunt alia media ad reſiſtendum: ſecus ubi illis tentatis ea eſt fragilitas conjugis, ut reſiſtere nequeat. Ad 5. eodem prorſus modo dicendum eſt. Ad 1. argum. ea propoſitis num. 2. pro 2. ſent. & ejus confirm. conſtat ea dictis ſolutio: eaplicui enim locum Pauli in ſolutione ad primum primæ ſententiæ. Ad 2. dic antecedens eſſe verum, ſi referatur ad finem primarium, vel ubi is non eſt poſſibilis, ad ſecundarium, qui medio faciliori obtineri nequic. Ad 3. dic diverſam eſſe rationem. Quia ſibi poteſt conjua aliis mediis conſulere, & in ſua poteſtate eſt carnis tentacioni reſiſtere: at non poteſt alteri conjugi mederi, nec ipſios conſenſum in fornicationem impedire. Ad 4. dic Deum conceſſiſſe matrimonii uſum ad illum finem, ubi non poteſt finis primarius obtineri, nec finis ſecundarius faciliori medio. Ad 5. dic non pertinere ad bonum fidei petere ad vicandam in ſe incontinentiam, ubi petens aliter vitare poteſt. Ad 6. dic non ſatis eſſe bonitatem finis & medii in ſe ipſis conſideratsm, ſed oportere ut medium ſit proportionatum, & bene referatur ad illum finem obtinendum. Ad ultimum negatur ſequela. Quia licitus eſt acceſſus, ubi medio faciliori continere nequeunt.

D I S P U T A T I O X.

An licitus ſit conjugalis uſos ad tuendæ, aut ceſtaurandæ ſalutis corporia finem relatus?

S U M M A R I U M.

Refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.
Sententia authoris, nu. 3. & an reddere petenti cauſa ſanitatis ſit culpa, num. 4.
Solvuntur argumenta, n. 5.

1 QUÆSTIO eſt facilis: & ideo breviter ab illa me expediam. Affirmant quidam culpam eſſe venialem, debitum petere cauſa ſanitatis conſequendæ aut tuendæ. Ducuntur primò. Quia Sancti ſolius prolis gratia aut debiti reddendi admittont conjugalem uſum licere. Ut conſtat ea *D. Auguſt. de bono conjug. cap. 6. 7. & 10. tom. 6. & ex D. Greg. l. 32. Moral. c. 20.* & habetur *cap. Nerui 13. d.* Secundò, quia finis hic adverſatur matrimonii inſtitutioni, quod ad bonum prolis, & vitandam fornicationem eſt inſtitutum. Et confirm. quia ideò peccaret venialiter, quia gratia ſanitatis conſequendæ baptizaretur, quia is finis adverſatur Baptiſmi inſtitutioni, quæ eſt ad remiſſionem peccatnrum ante Bapciſmum admiſſorum. Tertiò, quia nec bonum fidei nec prolis inveniuntocin eo acceſſu, quæ ſolùm excuſant à labe veniali. Tandem, quia perverſio debiti ordinis eſt, actum conjugalem, qui ſuapte natura ccfertur ad bonum ſpeciei, referre ad individui bonum. Ideò hanc partem tuentuc *D. Thom. 4. d. 31. q. 2. a. 2. ad 4. & ibi Palud q. 3. a. 3. num. 21. & q. 2. a. 3. num. 22.* ubi addit, Licèt alio medio ſanicas obtineri nequeat, adhuc eſſe veniale. *D. Ant. 3. p. tom. 1. c. 20. §. 11. Rainer. 2. p. ſum. tit. De matr. c. 3. Jo. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. tit. 2. de matr. qu. 38. Henric. cap. Inquiſitions, n. 6. de ſent. excom. Angel. verb. Debitum n. 24.* ubi *Sylv. q. 11. verſ. 3. Tabien. Matrimonium 3. q. 5. §. 6. Abulenſ. c. 5. Matth. q. 235. Turrecr. c. Quidquid, num. 3. verſ. 5. 32. q. 2. Verracr. 3. p. Speculi, ar. 26. concl. 2.* addens, Licèt non ſit aliud medium. *Petr. de Soto lect. 16. de matr. § Quin igitur. Nider in ſum. p. acept. 6. c. 4. verſ. Dictum eſt 2. Margarita confeſſ. 6. præcept. fol. 85. pag. 5 Pedraza ſum. præcept. 6. §. 18. Mationz. l. 5. Recop. to. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 107. Petr. de Ledeſma de matr. qu. 46. a. 5. dub. 4.* addens, Licèt aliud medium deficiat: & cum hoc etiam addito dicit eſſe veriorem, *Soto 4. d. 31. qu. un. a. 4. verſ. Gravius autem.*

Alii verò doceot omni culpa vacare petitionem debiti cauſa 2
ſanitatis acquirendæ aut tuendæ. Probant, quia cùm ob prolis bonum id liceat, à fortiori id licebit ad propriam ſalutem inſtaurandam, aut tuendam, cui plus tenetuc quilibet conſulere. Secundò, quia iotentio ſanitatis comparandæ non eacludit prolis intentionem. Tertiò, quia exceſſus in potu uſque ad ebrietatem licitus eſt, gratia ſanitatis inſtaurandæ: cùm tamen magis rationis uſu privet, quàm actus conjugalis. Quartò, quia intendens ſanitatem, ceſert virtute actum illum in prolis bonum, cujus generationi morbo laborans ineptus eſt. Sic *Almain. 4. d. 31. q. un.* ubi *Majoris, q. un. concl. 5. Celaju ibi q. un. fine.* dicitque idem ſentire Mactinum de Magiſtris, & multos Neotericos, *Palacios ibi diſp. 2. fol. 693. à verſ. Porrò nulla harum. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Copulam*, & dicit ſatis eſſe probabile *Veracruz. 3. p. Speculi, art. 16. concl. 2. fin.*

Cæterùm media via eligenda eſt, ut nulla ſit culpa, quando 3
aliud medium aptum non invenitur ad inſtaurandam, tuendamve ſalutem. Quod optime probant rationes ſecundæ ſententiæ: tunc enim nulla eſt perverſio debiti ordinis, cùm in eo fine bonum prolis, ac fidei, quamvis remotè includantur: conjua enim bona utens valetudine aptior eſt proli generandæ, ac debito reddendo: ubi verò medium aliud conveniens occurrit, erit culpa venialis. Quod probant rationes primæ ſententiæ. Et ideò ita docent *Victoria ſumma de matrim. 272. Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 51. a. 5. fi. Barthol. à Ledeſma de matrim. dub. 28. § Solet moveri dubium, Enriquez l. 11. de matrim. cap. 5 5. num. 5. Manuel 1. to. ſumma 2. edit. cap. 243. num. 20.* Et hanc fatentur eſſe probabilem, *Sotus & Petr. de Ledeſma, num. 1. allegati*, Intellige tamen (ut in ſimili diai diſp. præced. n. 4.) nullam eſſe colpam, principaliter intendere ſanitatem, ubi ſpes prolis deficit, ea eoim ſpe extante, eſſet culpa venialis pervecſionis debiti ordinis: cùm finis principalis ſit poſſibilis, & poſtponatur, nullaque urgeat neceſſitas, ſervato enim fine ſobolis primariò, poſſet ſecundariò & concomitanter referci actus ille conjugalis ad ſanitatem. Juats dicta diſp. 8. n. 11.

In omni autem ſent. fatendum eſt quamtumvis peccet defe- 4
ctu recti finis conjua ob ſanitatem petens, reddentem minimè peccare, ſed teneri reddere. Ut probavimus hoc l. diſp. 6. n. 7.

Ad argomenta prioris ſent. numer. 1. propoſita reſp. Ad 1. 5
dic Sanctos loqui, quando ſpes prolis habendæ adeſt. Vel ſecundò, ſolùm meminiſſe finium, qui per ſe, & ab eatrinſeco, ſemperque actum conjngalem excuſant. Vel tertiò reduci ad bonum prolis & fidei. Conſert enim ſanitas ad filiorum procreationem, reddendumque debitum. Ad 2. dic nos loqui ubi proles non eſt poſſibilis, vel ſecundò reduci ad bonom prolis & fidei. Ad confirm. neganda eſt conſequentia. Quia Baptiſmus eſt prorſus res ſacra, oec aliquo modo refertur ad corporis ſanitatem: at actus conjugalis poteſt eſſe in aliquo particolari medium ordinatum ad ſanitatem. Ad 3. conſtat ex dictis, ibi reductivè invenlri bonum fidei & prolis. Ad 4. dic, nullsm eſſe perverſionem ubi non ſperatur bonum ſpeciel. Ad argumenta 2. ſententiæ propoſita num. 2. reſp. Ad 1. teneri quemlibet potios ſaluti propriæ conſulere medils ad id à oatura inſtitutis, quale non eſt uſus matrimonii, qui ob bonum prolis eſt. Ad 2. fateor non eacludere, atque ita culpa vacare, nbi ſanitas non principaliter intenditur, ſed ſecundariò & concomitanter: ſecus ubi in ſanitate ſiſtituc, tanqum in fine principali. Ad 3. dic eſſe in boc diſparitatem, quod cibus & potus à natura diriguntur ad individui conſervationem: uſus verò matrimonii ad bonum ſpeciel. Ad 4. dic illam relationem eſſe remotam, ac proinde non eacoſare, obi aliud medium ſaluti tuendæ aut inſtaurandæ occurrit.

D I S P U T A T I O XI.

An uſus conjugii proptec ſolam delectationem ſit peccstum?

S U M M A R I U M.

Refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.
An ſit culpa mortalis, ubi voluptas limites matrimonii excedit: & quando hoc contingat, n. 3.
Quando intra matrimonii limites voluptas quæritur, eſt culpa venialis, num. 4.

Quid

Digitized by Google

Quid ſi finis ſit libidinem ſatiare, vel ſi vir calidis utens, aut alio medio ſe provocet, quo ſæpius coire poſſit, n.5.
An oblatam in actu conjugali voluptatem acceptare, culpa vacet, nu.6.
Reddere debitum petenti, ob voluptatem, eſt obligatorium, n.7.
Solvuntur argumenta: & enodantur c.Origo, & c.Liberorum, 32.q.4. num.8.

1 IN hac diſp. non deſunt, qui aſſerant, actum conjugalem ob libidinem explendam exercitum, culpam eſſe mortalem. Et probatur primò ex *D.Hierony.in c.5.ad Eph.* & refertur *cap.Liberorum.32.q.4.ibi, Liberorum in matrimonio opera conceſſa ſunt, voluptates autem quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnata ſunt.* Et melius ex *eod.lib.1.contra Jovinianum,* & refertur *c.Origo,32.q.4.* ibi, *Adulter eſt in ſuam uxorem amator ardentior.* Si ergo talis copula eſt damnata, & tanquam adulterina, erit manifeſta lethalis culpa. Secundò. Quia conjux ſic utens conjuge non refert illius uſum in Deum, ſed in ſolam delectationem: ac proinde frui vult creatura, in ea conſtituens ultimum finem; quod mortale eſſe dubitat nemo. Et confirm. quia non eſt ſimile de aliis delectationibus: hæc enim ita mentem abſorbet, ut liberum hominem non relinquat, quo illam in Deum referat. Sic ſentiunt *Hugo d.c.Origo. Hoſtienſ.ſum.c. De matr. §. Quis ſit effectus, n.23 ſi.* & quidam antiquiores (ut refert *D.Bonavent.* dicens eſſe probabile, ſed valdè durum, *4.d.31.a.2.q.3.*) *Jo.de Graſſis repet.in c.Unum orarium, §.Alias autem, n.21.d.25.* idem addentes eſſe mortale, virum calidis uti, vel aliis mediis, quo naturam excitet, ut ſæpius coire poſſit, *Monaldus ſum.tract.de matrimonio, tit. de effectu matrimonii, verſ.Item eſt alius effectus, & t.de bonis matrimonii, verſ.Item quarto modo. Nider.in ſum.præcepto 6.c.4.verſ.Dictum eſt tertio, lex 9.t.2.p.4.* *Suppl.Gabr.q.un.a.2.concl.5. Gulielm.Berrilong.q.un.a.2.concl.3. Sotus q.un.a.3.concl.3. Altiſiodor.lib.4.ſua ſum.tract.9.quæſt 2. Gerſon 1.p.in compend.Theologiæ, tract. de ſacramento conjugii, alphabet.27.lit.O. Nicol.de Orbellis 4.d.32.q.un.§.1. D.Ant.3.p.t.1.cap.20.§.11. Cajet. ſum.verb.Matrimonium, c.ult.de peccatis contingentib.in uſu matrimonii, verſ.Primum igitur caput, & 2.2.q.154.art.1.circa ſolut.ad 4.verſ. Ad 4.dicitur quod veniale. Abul.c.5.Matth.q.243.ſi. & q.235. Victoria ſum.de matr.n.271. Petr.de Soto, lect.16 de matrim.§.Quia igitur. Ledeſm.2.p.4.q.51.a.6.init.juncta q.66 a.1.§.Haſitabis tamen. Verac.3.p. Speculi, a.16.concl.2. Margarita confeſſ.6.præcept.f.85.p.2. Pedraza 6. præcept.§.18. Ang.floribus 1.p.de matr.q.5.de bonis matrimonii, diffic.3. concl.2. Enriq.l.31.de matr.c.4.n.2.& c.15.nu.5. Barth.à Ledeſm.dub. 27.de matr.concl.2. Petr.à Ledeſ.de matr.q.49.a.6.dub.1. Manuel. 1.t. ſum.2.edit.c.243.n.20. Emm.in Sa ſum.verb.Debitum conjugale, verſ. Copulam ſi fiat. Cano de ſum.ſacrament.de matr.c.8. nu.76. Capua p.1. deciſ.l.2.c.82.n.12.* Inſuper alii etiam Theologi aſſerunt eſſe peccatum, ſubticentque an ſolùm ſit veniale. Hi ſunt *Alenſ.2.p.qu. 161.membr.2.§.2. Adrian.4.tract.de Euchariſt.q.Reſtat jam videre an propter corporalem immunditiam, in ſolut.ad 2.principale. Metin.l.1. ſum.c.16.§.13.* Et ex juriperitis docent eſſe veniale eundem acceſſum cauſa delectationis, *Gloſſa c.Vir cum propria, verb.Quod deſleant 33 q.4. & c.penul.verb.Damnata 32.q.4. & c.Origo, verb.Adult. 32.q.4. & c.Quidquid, verb.Adulter.32.q.2. & 33.q.4. in ſumm.verb. Quod autem. Alex.de Nevo rubr.de ſponſal.num.26. Prapoſ.cap. Nervi, ſi.d.13. Henr.cap.Inquiſitionis, num.5.de ſent.excomm. Rainer.2.p. ſum. com.de matr.c.13. Jo.de Friburgo ſumm.confeſſ.l.4 t.2.quæſt 37. Aſtenſis ſum.2.p.l 8.t.9.a.2.init. Ang.verb.Debitum, num.23. Roſell.ib. num.4. Sylv.q.11 dict.2. Tabien.Matrim.3.quæſt.2.§.3. Armill.verb.Luxuria, num.2.& verb.Matrimonium, num.68. Turrecr.cap.Quicquid, num. 3. verſ.4.32.q.2. Stephanus Gaeta repetit.cap.Ad limina 30.q.1.§.4.nu. 178. Greg.Lop.l.9.ſi.t.2.p.4. Perez.lib.6.ordin.t0.1.l.1.verſ.5.concl. Matienz.li.5.recop.t.1 rubr.gloſſ.1.n.107. Ugolinus de ſacramentis, tract.de matr.c.10.ſi.*

2 Alii verò alterum extremum ſecuti, cenſent nullam eſſe culpam, actum conjugalem propter voluptatem exercitum. Probant 1. quia teſte *Ariſt.10.Ethic.c.8.* talis eſt delectatio, quale opus de quo eſt: at uſus conjugii bonus eſt: ergo & delectatio de illo percepta. Et confirm. quia teſte *eod.Ariſt.7.Ethic.c.9.* non omnia aliquid ob voluptatem efficiens, eſt incontinens, ſed ubi ea eſt turpis: immò qui omnem voluptatem fugit, eſt agreſtis: teſte *eod.2.Eth.cap.2.* At delectatio ex actu conjugali orta turpis non eſt. 2. quia virtus temperantiæ inclinat ad moderatè percipiendas delectationes guſtus, & tactus: velle ergo moderatè delectari in acceſſu ad conjugem, actus erit ſtudioſus. 3. quia uti ad libitum re ſua, qualis eſt alteruter conjux alterutrius, culpa vacat, quia in eo acceſſu juvenitur ſacramenti bonum, conjux enim propter voluptatem accedens, limites matrimonii non tranſgreditur: ſed propter illius vinculum accedit, aliàs omnino abſtenturus. Sic tenent *Almain.4.d.31.q.un. & ibi Majoris qu. un.concl.7. Celaja ibi q.un.fine,* & refert Martinum de Magiſtris. *Palacios ibi diſp.2.f.691. & ſeq.* & dicit eſſe ſatis probabile *Veracr.3. p.Speculi, a.16.concl.2.fine.*

3 Prima tamen concluſio ſit. Quando voluptas limites matrimonii excedit: quia, ſcilicet, conjux ita voluptate captus ad ſuum accedit, ut paratus ſit ad accedendum quamvis ſuus non eſſet, eſt culpa lethalis. Concluſio eſt *D.Thomæ 4.diſt 31.q.2.art. 3.* quem ſequuntur univerſi. Et conſtat, quia conjux ita accedens, animum habet fornicandi, & quamvis conditionalem, ſi alter conjux non eſſet ſuus; at ea conditio non aufert rationem culpæ à fornicatione, quod deſideratur, ne actus conditionalis malus ſit. Eſt tamen ſane hoc intelligendum: nempè, quando in eo acceſſu adeſt actualis illa prava voluntas, ſecus ſi conjux nil de hoc cogitaret, quamvis in ea eſſet habituali diſpoſitione, ut accederet, licèt alter conjux ſuus non eſſet. Quia nullus habitibus, ſed actibus meretur aut demeretur. Ita advertunt *Palud.4.d.31.q.3.a.2.n.10. D.Anton.3.part.t0.1.cap.20.§.1. Ang.verb.Debitum, n.21.* ubi *Sylv.q.2.§. Tabien.Matrimonium,3.q.2. §.3. Sotus 4.d.31.q.un.a.3. verſ.Nihilominus adverſus Turrec.c. Quidquid, n.3.verſ.3.32.qu.2. Verac.3.p.Speculi a.16.concl.3. Barth.à Ledeſ. dub.27.de matr.concl.1. Matienzo lib.5.recop.t.1.rub.gloſſ.1. num.107. Capua p.1.deciſ.l.2.c.82.n.12.*

4 Secunda concluſio. Actus conjugalis ſolius voluptatis gratia exercitus, nec fines matrimonii tranſgrediens eſt culpa venialis. Concluſionem hanc expreſsè docent *D. Aug. de bono conjug. cap.6. co.6.* ibi. *Conjugalis concubitus generandi cauſa non habet culpam, concupiſcentiæ verò ſatiandæ, tamen cum conjuge, venialem.* Et *lib.5.contra Julianum, c.7.ſi.com.7. D.Greg.reſpon.10. ad interrogat. D.Auguſtini:* & habetur *cap.Vir cum propria, 33.q.4. D. Anſelmus in eum locum D.Pauli 1.ad Corint.7. Hoc autem ſecundùm indulgentiam dico.* Et probatur non eſſe peccatum mortale, rationibus ſecundæ ſententiæ num.2. propoſitis, quæ fortiter hanc ſententiam probant. Quòd autem ſit veniale, inde probatur. Quia eſt debiti ordinis perverſio, cum actus ſuapte natura tendens ad prolis bonum, referatur ad finem voluptatis capiendæ. Et confirmatur, quia bonum delectabile, quod eſt naturæ ſenſitivæ conſonum, non poteſt rectè eſſe finis operationis humanæ, ſed ſolùm bonum honeſtum, quod naturæ rationali conforme eſt. Adde abuſum rei eſſe quærere actum propter delectationem illi adjunctam. Cùm delectatio ſit propter ipſum actum, non verò actus propter delectationem illi adhærentem. Ideò hanc tuentur *Magiſt.4.d.31.* ubi *D.Th.q.2.a.3.corp. D.Bonav.a.2.q.3. Durand.q. 4.a.5. Richard.a.3.q.3. Albert.Magn.a.21.q.4. Palud.q.3.a.3.num.19.*

Hinc deducitur non eſſe audiendos DD. relatos nu. 1. dicentes eſſe culpam mortalem, ubi finis eſſet appetitum libidinoſum ſatiare: & aliquibus cibis calidis vir naturam adjuvaret, quo potentior redderetur ad frequentiorem copulam. Nam cùm libido illa matrimonii limites minimè egrediatur, nec media aliàs ſint illicita, non eſt unde culpa mortalis incurratur: ſed ſola venialis. Atque ita ubi finis eſſet ſatiare libidinem, ſentit expreſsè *D.Auguſt.* cujus verba retuli num.præced. *D. Anſelm. & Lyran.in illud 1.Cor.7 Secundùm indulgentiam dico. Gloſſ.33.qu.4. in ſum.verb.Quod autem, Alex.de Nevo, Prapoſ. Aſtenſis. Roſel. Ang. Sylv. Jo.de Friburgo nu.præc.allegati. Abul.c.5.Matth.q.235.* & ubi vir manibus & calidis utens ſe provocaret, ſentiunt non eſſe mortale. 5
Palud.4.d.31.q.3.a.2.n.13. ubi *Supplem.qu.un.a.3.dub.2. Abul. Jo.de Friburgo. Ang. Sylv. proximè citati Greg.Lop.l.9.ſi.t.2.p.4. Humada ſuper l.2.tit.1.p.1.gloſſ.2. n.17.* immò ſi non ob majorem delectationem, ſed bono fine id fieret, nulla eſſet culpa, ut docent *Palud. & Supplementum ibi.*

Similiter non eſt credendum Doctoribus aſſerentibus peccare venialiter conjuges, licèt non coeant propter delectationem, ſed prolis gratia, ſi acceptent delectationem illi actui annexam. Sic tenuere aliqui antiquiores, teſte *D. Bonavent. 4. d.31.a.4.q.3.* qui dicit id eſſe probabile, item docet *Altiſiod. l.4. ſuo ſum.tract.9.q.2.* Qui id probat hoc ſimili: Qui concionatur recto fine, peccat venialiter, ſi admittat gloriam vanam inde conſurgentem: ergo idem dicendum eſt de conjuge bono fine petente, ſi delectationem conjunctam minimè reſpuat. Sed diſparitas eſt aperta. Quia vana gloria eſt in ſe mala, & ideò omnino reſpuenda: delectatio verò non eſt in ſe prava, immò natura ipſa ſagaciter adjunxit illi actui, propter bonum prolis, ut ejus generationi avidius homines vacarent, ſicque ſpecies conſervaretur: ſicut in ciborum eſu delectationem poſuit, ob individui conſervationem. Quare dicendum eſt omni vacare culpa, niſi nimius voluptatis exceſſus procuretur. Quia nulla eſt culpa, uti matrimonio, fruendo delectatione, quam natura adjunxit propter honeſti finis neceſſitatem. Atque ita docent *Majoris 4.d.31.qu.un.concl.6.* ubi *Sotus qu.un.a.3.concl.2. Veracruz 3.p.Speculi, a.16.concl.4. Barth.à Ledeſm.de matr.dub.27.concl. 3. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n.20. Angles floribus 1.p.de matr.q.5. diffic.3.concl.3.* 6

Tandem quamvis debitum exigens ob delectationem peccet, tenetur alter reddere. Per ea quæ dixi hoc libro diſp 6.n.7 & docent *Palud.4 d.32.q.1.a.1.num.4. D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.7. Stephanus Gaeta repet.c.Ad limina 30 q.1.§.4.n.174. Adrianus 4.de Euchar.qu. Reſtat jam videre, an propter corporalem immunditiam. in ſolut. ad 2. principale. Sot.4.diſt.31.q.un.a.3.verſ.Inter ſolvendum. Ledeſ.2.p.4.qu. 66.a.1.§.Haſitabis tamen. Petr.de Ledeſ.de matr.49.a.6.dub.1.in ſolutione ad rationem dubitandi,* & nullam eſſe culpam tunc reddere, docet etiam *Veracruz 3.p.Speculi, a.17.ad ſi. Matienzo lib.5.recop.t. 1.rubrica, gloſſa 1.n.107.* 7

Ad argum. primæ ſent. nu.1. propoſita reſp. Ad 1. dic *c.Liberorum* intelligi, ut talis copula ſit damnata, de veniali culpa, ut docet *ibi gloſſ verb.Damnata, & c.Origo,* ut illud ſit adulterium non reatu criminis, ſed ſimilitudine adulterinæ libidinis, ardet enim is conjux in uxorem, more adulteri in concubinam: atque ita explicat *Gloſſa eo cap.Origo, verb. Adulter.* Vel 2. dic intelligendos eſſe eos textus, ubi voluptas matrimonii termi- 8

Digitized by Google

nos excedit: juxta dicta n.3. & ſic explicant *Durandus 4.d.31.qu. 4.n.5.& ibi Ricard. n.3. q.3.* Ad ſecundum reſpondent optimè *D. Th.4.d.31.q.2.a.3. ad 3.* illam delectationem in habitu referri in Deum, nec in ea conſtitui ultimum finem, cum non indifferenter quæratur, ſed in conjugali acceſſu. Ad confirm. conſtat non ita abſorberi rationem, quin habitu referatur in Deum voluptas illa. Ad 1. ſecundæ ſent. ex propoſitis n. 2. dic, axioma illud *Ariſtotelis* eſſe verum, ubi delectatio debitè quæritur, & non ut finis actus, ſed tanquam ipſi adjuncta. Ad confir. dic non tantùm turpe eſſe delectationem turpem quærere, ſed etiam honeſtam, modo tamen indebito. Ad 2. dic inclinare ad moderatè percipiendam delectationem, & debito modo, & tunc nullam eſſe culpam, juxta dicta nu.6. Ad 3. dic licere ad libitum uti re ſua, abſque injuſtitiæ labe, non tamen abſque alia culpa, ſi debitę circunſtantiæ non ſerventur. Ad 4. reſpondeo, illud ſacramenti bonum excuſare concubitum à culpa mortali, non verò à veniali, ut explicui diſp 8.num.14.

DISPUTATIO XII.

Utrùm ratione temporis ſacri, ut ſi dies ſint feriati, proceſſionum, aut jejunii, reddatur illicitus actus conjugalis?

SUMMARIUM.

An tempore feriarum, quo interdicuntur benedictiones nuptiales, vel priori bimeſtri ante matrimonii conſummationem, vel ante benedictiones, vel ante denunciationes, ubi in eis diſpenſatum eſt, ſit debitum petendum aut reddendum? Remiſſivè, n.1.

An diebus feriatis, rogationum, aut jejunii, liceat debitum petere? Refertur triplex ſententia, n.2.3.& 4.

Sententia auctoris, n.5.& ibi junct. n.2. an vim legis habeant ſanctorum ac Conciliorum, provincialium, & legum civilium teſtimonia in decreto inſerta?

Quid, ſi in diei feſti contemptum petatur: & quando dicatur contemptus, n.6.

An teneatur conjux reddere quocunque die ſolemni, vel peccet, n.7.

Solvuntur argumenta: & enodantur c. Propoſuiſti d.82. c. Si Fratres. c. Si cauſa, c. Chriſtiano 33.q 4.n.8.

1 CUm de fine diſputatum ſit, jam de temporis circumſtantia agendum eſt. Ad quam pertinet diſputare, an ſit petendum, aut reddendum priori bimeſtri ante conſummatum matrim. Sed jam de hoc egimus lib.2. tota diſp.24. Item ante benedictiones, & de hoc dixi lib.3. tota diſp.12. ubi tota diſp. 11. quando nondum præmiſſæ ſunt denonciationes. Item an feriarum tempore, quibus interdicuntur benedictiones nuptiales? Sed de hoc egi lib.7. diſp. 7. à num. 21. Quare in hac temporis circumſtantia triplex eſt agitanda diſputatio. I. quæ eſt præſens, de diebus feriatis, Rogationum, & jejuniorum, aliæ duæ duplici diſp. ſequenti de tempore Euchariſtiæ recipiendę, & quando aut uterque aut alter conjux excommunicatione innodatus eſt.

2 In præſenti diſp. variè admodum loquuntur auctores: poſſuntque ad 4. ſententias reduci. I. docet culpam eſſe lethalem diebus his debitum exigere: diverſique patroni illius diverſimode illam moderantur, ut inter ipſos referendos explicabo; omnes tamen in hoc conveniunt, ut ex ſola temporis circumſtantia ſit aliquando lethale, debitum exigere. Ducuntur 1. teſtimonio *D. Aug. ſer.8. de tempore*, & refertur *c.2.33.q.4.* ibi: *Quotieſcunque autem dies natalis Domini aut reliquæ feſtivitates advenerint, non ſolùm ab infidelium concubinarum conſortio, ſed etiam à propriis uxorib. abſtinere debemus*. Ubi *D. Auguſtin.* æquiparat acceſſum ad uxorem eo tempore, cum acceſſu ad concubinam, quem conſtat eſſe mortalem. 2. quia in loco ſacro petere, mortalis eſt culpa, eo quòd locus ille ſacris peragendis dicatus ſit. Ergo ſimilis eſt, temporibus ſacris quæ ad idem conſecrata ſunt. 3. quia *D. Greg. 1.dialog.* refert fœminam à dæmone arreptam eſſe, eo quòd poſt acceſſum conjugalem publicis ſupplicationibus interfuerit: tantam autem pœnam abſque lethali culpa infligi creditu eſt indignum. Ideò hanc ſent. quando debitum petitur non cauſa prolis concipiendæ, aut fornicationis vitandæ, ſed ob libidinem ſatiandam, ſuſtinent *Gloſſ.33.q.4.in ſumm verb. Quod autem, Ant. Rubr. de ſponſal.n.15.* ubi *Alex. de Nevo n.24. Alenſ.2.p. q.166. memb. 2.ad 5. ex argum. priori loco poſitis, Aſten. ſum.2.p.lib.8.t.10.art.4. q.1. Abul.c.5.Matth.q 238. junct. q.240. Alexand. in Enchirid.2 p. precep. 6.* ubi de debito conjug. *§. Si tempore*. Ubi verò petitur cauſa prolis, aut vitandæ incontinentiæ, dicunt *gloſſ. & Anton.* nullam eſſe culpam. *Alex. de Nevo* autem & *Aſtenſis* dicunt eſſe tunc venialem. Eandem ſententiam de feſtis ſolemnioribus indiſtinctè docent, dicentes eſſe mortale in eis petere, *Hoſtien. in ſum. t. de matrim. §. Qui effectus, n.22. Stephan. Gaeta repetit. c. Ad lim nu.30.q. 2.§.4.nu.181.* in cæteris autem feſtis & jejuniis dicit ille vacare culpa: hic verò n.175 eſſe venialem.

3 Secunda ſent. docet culpam eſſe venialem debiti exactionem diebus feriatis ſupplicationum publicarum ſolemnium, ut Rogationum, jejuniorumque, quæ Eccleſia præcipit. Ducitur 1. auctoritatibus variis: ut *Innocent. Papa, c. Propoſuiſti, 82.d.* ibi: *Nam ſic Paulus ad Corinth. ſcribit dicens: Abſtinete vos ad tempus, ut expeditius vacetis orationi: & hoc utique laicis præcipit*. Ubi Pontifex maniſeſtè dicit eſſe præceptum. *D. Ambroſ. ſerm. de advent. Domini*: & refertur *c. Fratres 33.q.4.* ibi: *Nullus omnino uxori ſuæ diebus jejuniorum conjungatur: & ſuper epiſtol. 1. Cor. 7.* & refertur *cap. Si cauſa ead. quæſt.4.* ibi: *Si cauſa filiorum procreandorum ducitur uxor, non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum uſum. Quia & dies feſtus & dies proceſſionis ceſſare temporibus his debere demonſtrant. D. Auguſt. lib. quæſt. veteris ac novi Teſtamenti, q.127.* & refertur *c. Chriſtiano, eadem q.4.* ibi: *Chriſtiano cum uxore ſua convenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet convenire*. Secundò, quia ſi dicas teſtimonia hæc ſanctorum vim non habere decreti, atque ita quamvis ipſi prohibeant, non infertur id eſſe præceptum. Obſtat fortiter, quod quamvis Sanctorum teſtimonia ex ſe vim canonum non habeant ad cauſarum deciſionem: at ex longa Eccleſiæ conſuetudine ſic accepiantis, & publicè legi volumen decreti permittentis, quæ in eo inſerta ſunt Sanctorum dicta robur ſtatuti canonici obtinent. Ut docent *Archid. c. De his, el 2. d. 50. ſtatim in principio, Dominicus ibi, num.2. verſ. Sed quæro nunquid, Prapoſ. ibi poſt 5.q. verſ. Redeundo ad textum Turrecr. ibi num. 5. verſ. De his,* cum Hugone per ipſum relato, ubi quærunt, nunquid ſtandum ſit deciſioni illius capitis? eo quòd non ſit Pontificis, nec Concilii generalis: ſed Rabani Archiepiſcopi ad Heribaldum. Reſpondentque ſtandum eſſe. Quia opus illum decreti recipit Romana Eccleſia quoad capitula in eo contenta. Idem *ipſemet Archid. c. Quis neſciat, d.6. ad fi. & ibi Dominicus verſ. Quare quid de volumine. Abb. c.2. de reſcrip. nu.9.* ubi *Felin. n.43. verſ. Firmat. Rip. n. 8. Azonis à Ramonghis repetit. in proœmium decreti, n.25. Th. Canon. repetit. in idem proœmium, num.343. & duplici ſeq. Turrecr. in eodem proœmio* 5
n.8.n.25 Marant. practica, p.3.q.un.n.36. Ant. Cuc. lib.1. inſtit. majorum, t.1.num.5. Canedo in ſuis collectaneis, collect. 16. ad decret. num. 2. Manuel 1. tom. quæſt. regularium, quæſt.6. art.2. Molina de ſacrorum hominum continentia, lib.2. c.33. fine. Et videtur tenere *Decius c. 2. de reſcript. fi.* ubi ait, volumen decreti eſſe approbatum tanquam juris librum. Et poteſt etiam probari ex *cap. Continebatur, de ſponſal. impub.* ubi Alexand. III. probat: viri teſtimonio credendum eſſe. Quia ita in decretis habetur, nempe, *cap. Si quis acceperit 32. q.1.* quod eſt Concilii apud Compendium. Fatentur tamen ferè omnes hi auctores, & multi alii, quos referunt & ſequuntur *Canedo ſuo collect. 16.n.8. Magdalenus tract. de numero teſtium in teſtamento, 2.p. c.6. num.22.* leges civiles in decreto inſertas vim juris canonici minimè habere, niſi à Pontifice approbatæ ſint. Cùm ergo tam maniſeſtè prohibitus ſit in illis capitibus acceſſus ad conjugem iis temporibus, erit culpa ſaltem venialis. Tertiò, quia dies feſti principaliter ad vacandum Deo orationiſque inſtituti ſunt, carnalis autem delectatio mentem abſorbet, & ad ſpiritualia ineptam reddit. Quare apud ethnicos lumine ipſo naturali edoctos receptum erat, ut orationi vacaturi à concubitu etiam conjugali abſtinerent. Cujus rei pleraque teſtimonia more ſuo adducit *Tiraq. l.15. connub. n.184. & ſeqq.* Atque eadem ratione idipſum dicendum erit de tempore publicis ſupplicationibus præſcripto. Cùm id vacando orationi pro cōmuni Eccleſiæ utilitate deſtinatum ſit. Quartò, quia jejunia præcipiuntur quo caro maceretur, & ſicut illicitas voluptates admittens delinquit, ita à licitis abſtineat: ergo præceptum eſt in iis abſtinendi à vehementi delectatione, qualis in actu conjugali invenitur. Atque ideò hanc ſent. tuentur *Magiſter 4.d. 32.c.3.* ubi *D. Thom. qu. un. n.5. quæſtiunc. 2. Albertus Magnus 4.d.31. a. 23. Durand. 4.d.32.q.1.n.9. Palud. ibi, q.1.a.3.n.11.& 31.q.3.a.3.nu.18.* Idque ſupponit *Supplementum Gabrielis 4.d.32. quæſt. un. a.2. poſt 11. concl.* & tenent *Raineriùs 2.p. ſum. t. de matrim. c.13. Joan. de Friburg. ſum. confeſſorum, lib.4.t.2.qu.2. Gerſon 2.p. in compendio Theolog. alphab. 27. lit. P. Carthuſ. 4.d.32. quæſt.1. quæſito 2.* ubi *Celaja qu. 2. ad fi. Monald. in ſum. tract. de matrim. tit. de effectu matrimonii, verſ. Item eſt alius effectus. D. Ant. 3.p.t.1.c.20.§.11. Adrian. 4. q.14. de matrim. Sylv. verb. Debitum, quæſt.11. dict.1. Tabiena Matrimonium 3. quæſt. 8.§.9. Pet. de Sot. lect.16. de matrim. § Sequuntur circumſtantia. Turrecr. cap. Sciatis 33.qu.4.art.3.num.5. Viguer. l. inſtit. c.16.§.7. verſ. 10. Veracr. 3.p. Specul. a.17. concl.1.& 2. Margarita confeſſ. 6. precept. f.85. pag.2. Maienz. lib.5. recop. t.1. rubr. gloſſ.1.nu.112. Capua p.2. doctſ. l.2. cap.12.num.18.* & abſque dubio hæc eſt frequentior ſententia. Pro eadem ſent. ſunt aliqui Juriſperiti, affirmantes culpam eſſe in his diebus petere, ſubticent tamen qualis culpa ſit. Hi ſunt *Gloſſ. Sciatis, fine 33.q.4 Goffred. ſum. t. de matrim. contracto contra interdictum Eccl. fi. Joan. And. c.2.nu.3. de conjug. leproſ.* ubi *Anton. n.11. Henric. num.6. Prapoſ. rub. de ſponſalibus, n.12.* Temperat autem *Veracruz* hanc ſent. niſi conjux his diebus petens, patiatur incontinentiæ periculum. At *D. Th. ea quæſtiunc. 2. & qu.1. ad 1. Palud. 4.d.31.qu.3.a.3.n.18 Turrecr. & Viguer. proximè citati*, hanc moderationem minimè admittunt, ſed ad alia media confugiendum eſſe docent.

4 Tertia ſententia diſtinguit, admittitque in præcipuis ſolemnitatibus, culpam eſſe venialem exigere. Quia actus conjugalis habet nonnihil indecentiæ, & ineptitudinis ad orationem, cui illis diebus vacandum eſt. In cæteris autem feſtis, publicis ſupplicationibus & jejuniis, dicit ſolùm eſſe conſilium abſtinere. Ita docent *Sotus 4.d.32.q.un.n.3. concl.2. Ledeſma 2.p.4.qu.66 art.1.§ Ad hoc dubium. Henriq. lib.11. de matrim. c.16. nu. 5.* quæ verò dicantur feſta ſolemniora? *Sotus* explicat triplex: Paſcha,

Digitized by Google

Paſchs, & Aſcenſionem, & ea in quibus fidei articuli celebrantur: & item Paraſceve, *Ledeſma*, Paſcha, magnas feſtivitates, & diem Paraſceve. *Henriquez*, triplex Paſcha, hebdomadam ſanctam, & dies quibus magna myſteria celebrantur.

5 Quarta ſententia (cui adhæreo, licèt exiſtimem duas præcedentes eſſe valde probabiles) ait ſolùm eſſe conſilium quibuſvis diebus à copula conjugali abſtinere, ac proinde omni culpa vacare tunc exigere. Ducor, quia præceptum de colendis feſtis prohibet ſolas operationes externas ſerviles, qualis non eſt debitum petere. Nec finis præcepti, nempe, ut liberius vacetur Deo, cadit ſub præcepto: auctore *D. Thom 1. 2. quæſt. 96. art. ad 2.* & multis aliis, quos refert & ſequitur *Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 5. n. 1.* Et confirmator, quia cùm nemo teneatur in diebus feſtis, aut ſupplicationum, aut jejunii orare ineptum ſe reddens his diebus ferventiori contemplationi, minimè culpæ reus erit: quaſi nulli contraveniens præcepto. Nec in diebus jejunii tenetur ad aliam carnis macerationem, quàm ad eam, quæ ab Eccleſia præſcripta eſt, quæ eſt abſtinentia à pluribus comeſtionibus, & cibis vetitis. Secundò, quia culpa non eſt, ubi nullius præcepti adeſt prohibitio, quod hic contingit. Quia præceptum divinum de colendis feſtis, minimè interdicit debiti conjugalis exactionem: ut probavi. Nec etiam eſt præceptum humanum. Nam omnia teſtimonia relata nu. 3. inſerta in decreto, loquuntur de conſilio ſolo, prout ſtatim referam ex Gloſſis. Præterea ferè omnia ſunt ex Sanctis deſumpta: quibus (etſi ſi contra tot DD. num. 3. relatos) verius eſt, non ampliorem auctoritatem, quàm auctori tribuendam eſſe: unde vim canonis minimè habent, quæ in decreto continentur, niſi ex Pontificis aut Concilii generalis decreto deſumpta ſint. Quod videtur probare, *c. De libellis, 20. d.* ubi Leo IV. ſcribens Epiſcopis Britanniæ, explicanſque quæ vim canonum habeant ad cauſarum deciſionem, retulit canones Pontificios, ac Conciliorum generalium: iiſque nil ſtatuentibus, dixit Sanctorum dicta magnanimiter eſſe retinenda: ubi non numeravit inter canones, quibus cauſa decidenda eſt, ſed inter ea, quæ dirigunt, & magnifaciends ſunt. Nec probant oppoſiti, illud decreti volumen receptum eſſe ab Eccleſia tanquam jus continens, quoad omnia in ipſo inſerta. Nec obſtat Pontificem in cauſis decidendis allegare aliquando decretum. Quia non ſemper tanquam textus juris allegatur: ſed ad directionem: ut ſolent Pontifex, & Concilium generale Sanctorum teſtimonia referre. Nec deſunt auctores hanc partem tuentes, qui dicunt unicuique Decreti canoni eam auctoritatem reddendam eſſe, quæ auctori ejus tribuitur. Hi ſunt *Ripa l. 1. n. 66. ff. Si cert. pet. Majoris 4. d. 27. q. ult. §. Dubitatur an is. Cajet. 2. 2. q. 88. art. 8. dub. ult. §. Ad 1. dicitur quod ideo*, ubi *Aragon dub. 1. in ſolut. ad 2. fi. Sotus l. 7. de juſt. q. 3. art. 1. paulò poſt princ. verſ. Haud ergo deſunt. Valentina 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto, punct. 6 paulò poſt principium, §. Hinc ſequitur deceptum fuiſſe*. Cùm ergo nulla exigendi debiti his temporibus prohibitio reperiatur, nulla erit culpa exigere. Atque ideo hanc ſententiam ſuſtinent *Gloſſ. cap. Propoſuiſti, diſt. 82. verb. Præcepit, & c. Si cauſa 33. q. 4. verb. Conceſſum, & c. Fratres, eadem qu. 4. gloſſ. un. & c. Chriſtiano, ead. q. 4. verb. non licet, & verb. A licitis*: ubi omnia teſtimonia ex illis locis deſumpta ad probandum non eſſe petendum debitum diebus feriatis aut jejuniorum, ajunt *Gloſſæ* intelligi de conſilio. *D. Bonav. 4. d. 32. art. 3. q. 2.* quamvis enim in principio videatur aſſerere eſſe culpam, tandem in fine concludit id eſſe de conſilio, *Scot. ead. d. 32. q. un. in ſolut. ad 3. & ibi Ricard. a. 3. q. 1. Majoris q. 1. argum. 3. contra 3. concluſ. Guillelm. Borrillong. q. un. art. 2. concluſ. 3. Nicolaus de Orbellis, q. un. §. 2. Baſſolis q. un. ar. 3. Guillel. Rubion q. 2. art. 2. fi. Alber. C. rubr. de ſponſalib. n. 15. Hieron. de Zenetinis tract. de foro conſcientia & contentioſo n. 141.* habetur tom. 3. tract. p. 2. *Cajet. ſum. verb. Matrimonium, c. ult. de peccatis in uſu conjugii, verſ. Septimum caput eſt. Roſella verb. Debitum, n. 6. Angel. n. 29. Armill. n. 10. Angles florib. de matrim. 1. p. q. 6. de obligat. ſolvendi debitum, n. 1. poſt 5. diffic. dub. 1. & 2. Pedraza ſumma præcepto 6. §. 18. Palacios 4. d. 32. diſput. 1. fol. 711. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 71. §. De temporib. autem ſacris, Petr. à Ledeſm. de matrim. q. 94. a. 7. notab. 1. Manuel 1. to. ſum. 2. ed. c. 243. d. 18.* videtur tenere *Villoria ſum. de matr. n. 278.* agens enim de acceſſu in magnis feſtivitatibus, ait non eſſe lethalem, & Sanctos conſulere quod melius eſt: atque ita videtur ſentire ſolùm eſſe conſilium abſtinere. Atque idem ubi petitur cauſa prolis, aut vitandi incontinentiam, ſentit *Tiraquel. l. 15. connub. n. 11.*

6 Id tamen apud omnes compertum eſt, eſſe culpam lethalem, petere diebus feriatis in feſti contemptum. Quis autem dicatur contemptus, non conſtat. *Abulenſis c. 5. Matth. q. 238. fine, Supplement. verb. Debitum, §. 6.* explicant hunc contemptum eſſe idem, quod non curare. Sed meritò contrarium docent *Sylveſt. verb. Debitum, q. 12. dict. 1. & verb. Contemptus, §. 1. Tabiena de matrimonio 3. q. 8. §. 9. & verb. Contemptus, §. 1.* dicentes, tunc eſſe contemptum legis, quando operans efficit contrarium, ut legi contraveniat, & ne illi ſubiiciatur. Quod in præſenti ita explicant *Adrian 4. q. 14. de matr. & Capua p. 2. dec. l. 2. c. 12. n. 18.* quando exigens debitum eliceret hunc actum: non abſtinerem modo licèt Deus præcepiſſet. Adde etiam contemptum eſſe, ſi conjux exigeret, quòd feſtum ipſum parvi penderet. Qui contemptus nunquam accidet, niſi in hæretico aut infideli.

De redditione etiam debiti controverſia eſt inter Doctores. 7
Quidam enim teſte *Gloſſ. 33. q. 4. in ſum verb. Quod autem*, aſſerunt quod petenti cauſa libidinis ſaturandæ in feſtis, reddendum non eſt. Et *Prepoſ. rubr. de ſponſalibus, n. 12.* dicit in magnis ſolemnitatibus, ut in Paſchate, exactum conjugale debitum eſſe denegandum. Et *Albert. Magnus 4. d. 31. art. 23.* cenſet culpam eſſe venialem reddere, & *Cañedo ſum. ſacrament. de matrim cap. 8. num. 74* ait excuſari conjugem à redditione debiti in magnis ſolemnitatibus. At veriſſimum eſt etiam retenta ſententia aſſerenti veniale admitti petendo, nullam eſſe culpam reddere. Quia circumſtantia illa temporis non eſt tanti momenti, ut debitum ex juſtitia ſolvere impediat. Atque ita *Magiſter, D. Tho. quæſtiunc. 3. Palud. 4. d. 32. q. 1. art. 1. num. 11. Supplementum, Enriq. Veracr. n. 17. ad finem*, quos retuli n. 3. quamvis aſſerant veniale eſſe petere, dicunt licere reddere. Idem *Albert. Magnus* ſibi contrarius, *4. d. 32 n. 8. Ant. rubr. de ſponſalib. n. 15.* ubi *Alex. de Nevo n. 23.* Immò quocumque die quantumvis ſolemni debitum exigatur, tenetur conjux reddere, *Gloſſ. 33. q. 4. in ſum. verb. Quod autem Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 1. nu. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 7. Roſell. verb. Debitum, n. 5. & ibi Sylveſt. q. 8. Cajet. ſum. verb. matrimonium, c. ult. de peccatis in uſu matrimonii, §. Primus eſt in fine. Gerſon 2. p. reg. moralib. tract. de matr. alphab. 25. lit. I. fine, & in compend. Theolog. alphab. 27. lit. P. Turrecr. c. Sciatis, 33. q. 4. n. 4. nu. 6. Tiraq. l. 15. connub. nu. 111. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. §. Sequuntur circumſtantiæ. Hoſtienſ. relatus n. 2. Goffred. Joa. Andr. Henric. Ant. quos retuli n. 3. Card. c. 2 n. 3. de conjug. leproſ. Stephan. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 174. Viguer. l. inſtit. cap. 17. § 7. verſ. 10. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 83. init. & cap. 79. §. Peccat etiam.* Et quamvis aliqui horum præmittendam monitionem cenſeant: id dicunt, quia exiſtimant exigentem peccare. Cujus contrarium n. 5. diximus.

Ad primum argumentum ex propoſitis num. 2. dic, D. Augu- 8
ſtinum de conſilio loqui: nec in omnibus æquiparare acceſſum conjugalem, concubinariumque. Ad ſecundum dic non eſſe ſimile. Quia locus conſecratur ad ſola opera ſacra, polluiturque acceſſu conjugali. Quod non invenitur in tempore ſacro. Ad tertium dic cum *D. Thom. 4. d. 32. q. un. a. 5. quæſtiunc. 2. ad 1.* non eſſe punitam eam fœminam, eo quòd debitum reddiderit: ſed quia conſcientia erronea exiſtimabat interdictum ſibi eſſe poſt copulam intereſſe divinis, & contra conſcientiam interfuit. Ad 1. ex num. 3. propoſitis. Ad *c. Propoſuiſti*, dic cum *gloſſ. ibi, verb. Præcepit*, capi pro perſuaſit, & ad *c. Fratres*, dic cum *gloſ. unic.* ibi eſſe conſilium & ad *c. Si cauſa*, dic idem cum *gloſ. ibi, verb. Conceſſum*, & ad *c. Chriſtiano*, dic cum *gloſ. ibi, verb. Non licet*, capi non licere pro non expedire. Quod manifeſtè colligitur ex eodem D. Auguſt. ſtatim ſubjungente à licitis tunc abſtinendum eſſe. Ad ſecundum conſtat ex dictis n. 5. ubi probavimus teſtimonia illa ſanctorum non habere vim canonis: & eſto haberent, loquuntur de conſilio. Ad tertium & quartum dic vacare orationi, & carnis macerationi eſſe finem præcepti, qui ſub præcepto minimè eſt: ut dixi n. 5.

DISPUTATIO XIII.

Vtrùm vacare actui conjugali, die qua recipienda, aut recepta eſt Euchariſtia, culpa ſit?

SUMMARIUM.

Nunquam ex hac cauſa eſt mortale, & proponuntur difficultates diſputandæ, n. 1.
Circa culpam petitionis debiti ante communionem, referuntur duæ ſententiæ, n. 2. & 3.
Indecens eſt poſt culpam conjugalem accedere ad Euchariſtiam, num. 4.
Eſt culpa nulla, ubi petitum eſt cauſa prolis, licèt in actu venialia miſceantur, num. 5.
Idem, ubi cauſa vitandæ fornicationis, n. 6.
Quando cauſa voluptatis eſt veniale, n. 7.
Quæ cauſa excuſens, num. 8.
An conjux à redditione debiti excuſetur, eo quòd eo die excommunicaturus ſit, num. 9.
Solvuntur argumenta, & enodatur c. Sciatis, 33. q. 4. & plus obſtat communioni copula conjugalis, quàm pollutio involuntaria, num. 10.
An conjux reddens arceatur eo die à communione? Refertur quædam opinio, num. 11.
Sententia Authoris, n. 12.
Non eſt opus triduum aut amplius intercedere poſt pollutionem aut copulam, num. 13.
Quanta debeat eſſe mora? Referuntur varia placita, n. 14.
Opinio Authoris, num. 15.
An ſit veniale poſt Euchariſtia ſumptionem petere debitum? Refertur ſententia affirmans, n. 16. Contraria verior, n. 17.

Satis confusè loquuntur Doctores: Immiſcent enim petere: 1
& reddere: & tempus præcedens, ac communionem ſubſequens: moramque qua poſt copulam abſtinendum ſit. Ideo claritatis gratia. Quatuor difficultates diſputandæ ſunt. Primò, de peti-

Digitized by Google

petitione debiti ante communionem. Secundò de redditione. Tertiò, de mora temporis inter concubitum, & communionem. Quartò, de exactione debiti, & redditione poſt communionem. Hoc tamen quaſi certum eſt ſupponendum, minimè culpam lethalem admitti ob Euchariſtiæ receptionem poſt copulam conjugalem. Quia nihil ſub culpa mortali eam impedit, niſi capitale peccatum, aut excommunicatio: actus autem conjugalis eſt de ſe licitus, & ad ſummum erit venialis defectu alicujus circumſtantiæ. Quare minus bene *Alex. de Nevo rubr. de ſponſal. a.28.* ait ſumentem Euchariſtiam peccare mortaliter exigendo.

2 Prima ergo difficultas eſt, An venialiter delinquat debitum exigeos die qua Euchariſtiam ſumpturus eſt? Qua in re aliqui exiſtimant abſolutè culpam eſſe venialem. Ducuntur primò, quia *D. Hieron. in apolog. ad Pammach. pro libris contra Jovinian.* ſic inquit: *Illorum conſcientiam convenio, qui eodem die poſt coitum communicant.* Et *idem l.1. contra Jovinian.* aſſerit ad munditiam corporis Chriſti omnem coitum eſſe immundum. Et idem in quodam ſermone in vigilia Paſchatis de eſu Agni, & refertur *c. Sciatis, 33.q.4.* ſic inquit: *Quicumque uxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi, nec de carnibus Agni comedere debet. Item ſi panes propoſitionis ab iis, qui uxores ſuas tetigerunt, comedi non poterant, quanto magis panis, qui de cælo deſcendit non poteſt ab his, qui conjugalibus paulo ante hæſerunt amplexibus, violari atque contingi.* Secundò quia actus meritorius, & ſub lethali obligans, arcet quandoque ab altaris miniſterio, propter indecentiam, ut ſi judex homicidam ſuſpendat. Nil ergo mirum, ſi actus licitus debitum exigendi, ac meritorius, obſtet propter indecentiam ſumptioni Euchariſtiæ. Tertiò, quia ſi quando culpa veniali admiſſa ratione voluptatis intentæ, exigere debitum, impedit ſub veniali ſumptionem Euchariſtiæ, idem prorſus dicendum erit, quando culpa nulla fuit in ea exactione, ſed ad debitum finem relata eſt. Quia culpa venialis non obſtat, ut conſtat. Evagatio autem mentis, & hebetudo ad ſpiritualia, eadem eſt in utroque concubitu: abſorbet enim mentem nimia illius voluptas, quocumque fine exerceatur. Quartò, quia Oza, (ut refertur 2. *Reg.6.*) à Deo percuſſus eſt, quod arcam tetigerit. Cujus rationem Hebræi reddunt. Quoniam illa nocte ad uxorem acceſſerat: à fortiori ergo culpa erit ad Euchariſtiam poſt copulam conjugalem accedere. Ideò hanc ſent. tuentur ex Theologis, *Alenſis 2.p.qu.166. membr.2. ad 3. ex argumentis priori loco propoſitis, Mayronis 4. d.32.q. un.ſi. Abulenſ. c.5. Matth. qu.238. Timotheus Alexand. in ſuis reſponſion. 5. & 13. Nicolaus Plove tract. ſacerd. c. de cautelis circa Euchariſtiam. Cajet. ſum. verb. Communio. c.3. de quatuor requiſitis ex parte ſumentis, in 4. requiſito. Victoria ſum. de matr. n.278. Sotus 4. d.32. q. un. art.3. poſt 2. concluſionem, verſ. unum tamen. Petr. de Sot. lect.16. de matr. §. Sequuntur circumſtantiæ. Ledeſ. 2.p.4.q.66.a.1.§. Dubitabis tamen. Metina lib.1. ſum.c.14. §.42. f.207. pag.2. & ſeq. Veracr. 3. p. Spec. a.17. concluſ.2. Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c.11. §. Inſuper propter, & cap.80. §. Verum licèt, Bart. à Ledeſ. de matr. dub.71. §. De temporib. autem ſacris. Petr. de Ledeſm. de matr. q.64. a.7. notabil.2. Emm. Sà ſum. verb. Debitum conjugale, ſin. Viuald. candelab. ſacrum. 1.p. de matr. n.263. Manuel* explicans, licèt debiti exactio ſit meritoria, *1.to. ſum. 2. edit. c.65. a.2.* Et ex Juriſperitis, *Gloſ. c. Sciatis 33. q.4. verb. Debeamus, & c. Propoſuiſti, verb. Præcepit, d.82. Tabien. verb. Communicare, q.37. §.43. Armil. verb. Communio, n.5. Marianus lib. 5. recop. t.1. rubr. gloſ.1. n.112.*

3 Alii autem cenſent nullam eſſe culpam. Probatur 1. quia pollutio involuntaria, in qua reperitur ſola culpa venialis, tantùm de conſilio impedit Euchariſtiæ ſumptionem: juxta veriorem ſententiam: quam ultra alios defendit *Covar. clem. Si furioſus, de homicid. p.3. init. n.7.* ergo à fortiori ſolùm conſilium erit abſtinere poſt copulam conjugalem quæ actus licitus eſt, à ſumptione Euchariſtiæ. Secundò, quia actus ille cùm licitus ex ſe ſit, non impedit: nec ſi in eo interſit deordinatio alia venialia, ſatis eſt ad impediendum. Atque ita tenent *Baſſolis 4. d.32. q.un.a. 3. Angel. Euchar. 3.n.30.* explicans, licèt ſit concubitu ille culpa venialis. *Victoria ſum. de Euchariſtia, a.81. Capua p.1. dec. l.2. c.83. n.9.* faventque *Navar ſum. c.21. n.51. Philiarc. de offic. ſacerdot. tu.1. p.2. l.3. c.ult. fine*, ubi dicunt de honeſtate ſola debere abſtinere, nec peccare ſaltem plus quàm venialiter.

4 Prima tamen concluſio eſt. Convenientiſſimum eſt poſt copulam conjugalem, ſive petendo ſive reddendo exercitam, abſtinere ea die à communione, idque conſulendum eſt, niſi juſta aliqua cauſa oppoſitum ſuadeat. Hæc concluſio ab omnibus admittitur conſtatque. Quia in Conc. Eliberit. & refertur *de conſecr. d.2. c. Omnis homo*, conſulitur ut Euchariſtiam ſumpturus 3. aut 4. aut 8. diebus præcedentibus à copula conjugali abſtineat, & *D. Aug. ſerm. 216. & 244. de temp. to.10.* per totam quadrageſimam non accedere ad uxorem conſulit communicaturo in Paſchate. Idemque probant Sanctorum teſtimonia n.2. relata, & *Joſeph l.17. antiq. c.8.* ſcribit Mathatiam ſacerdotem Hieroſolymis die quadam ſolemni à ſacrificio abſtinuiſſe, quod nocte præcedenti uxorem cognoviſſet.

5 Secunda concluſio. Si debitum petitum ſit recto fine, ut cauſa prolis, nulla eſt culpa ad Euchariſtiam ea die accedere, ſed ſolùm eſt conſilium abſtinere, ſuoque judicio ix conjux eſt relinquendus, ut pro ratione impedimenti, aut ſpiritualis affectus quem in ſe ſenſerit, aut communicet, aut abſtineat. Hanc concluſ. tradit *D. Gregor. reſp. 10. ad interrogat. D. Auguſt.* & refertur, *c. Vir cum propria 33. quæſt.4.* ibi: *Si quis ſua conjuge non cupidine voluptatis captus, ſed ſolùm liberorum creandorum gratia utitur, de ſumendo corporis Dominici ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquendus judicio. Quia à nobis prohiberi non debet accipere.* Ubi *gloſ. verb. Prohiberi*, ait, id eſt diſſuaderi. Eandem docent *Alenſ. 4.p. q.47. memb.2. verſ. Ad illud quod obiicitur. Alb. Magn. 4. d.32. a.12. D. Tho. 3.p. qu. 80. a.7. ad 2. D. Bonav. 4. d.12. a.2. q.3. ad ſi. n.90. Palud. 4. d.9. q.3. a.1. n.13. Gab. lect. 10. in canon. Miſſæ, lit. N. verſ. De primo object. Garſon 2. p. tract. de præparat. ad Miſſam, & pollutione nocturna, conſider. 8. alphab. 37. lit. Z. Adrian. 4. de Euchariſt. q. Reſtat jam videre an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad 2. rationem. Turrec. c.1. d.6. n. 4. in ſolut. ad 2. D. Ant. 3.p.2.13.c.6.§.10. Roſel. verb. Communicare, nu. 8. Sylv. Euchar. 3. q.11. §.13. Carthuſ. 4. d.32. q. un. ſi. Soto* ſub dubio, dicit enim fortè non eſſe veniale *4. d.12. q.1. a.7. ad ſi. Ant. Cuc. l.5. inſtit. major. t.5. n.115. Ledeſ. 2.p.4. q.21. ar.7. dub.4. ſi. Suar. 3.p. q.80. a.8. diſp. 68. ſect.2. ad ſi. Bart. à Ledeſ. dub.24. de Euchariſt. concl.2. ad ſin. Ang. florib. 1.p. de matr. q.6. de oblig. ſolvendi debitum, a.1. poſt. 5. diffic. dub.2. & Lud. Lop. 2.p. inſtr. de Euchariſt. c.76. §. Porrò quoniam Beja ſum. caſu 8.* Et in hac concluſ. convenimus cum DD. 2. ſententiæ, n.3. relatis. Et ratio eſt, quia licèt in copula conjugali intercedat voluptas, & corporalis immunditia, cùm hæc accidant ob bonum prolis, quod eſt rectus finis, & volitus à Deo, rationi illi indecentiæ præponderat, vel certè illam adæquat, compenſatque bonum ac honeſtas prolis. Et credo veram hanc concluſionem, licèt in copulæ progreſſu miſceantur aliqua venialia, ſervato tamen debito fine. Quia adhuc permanet bonum prolis intentum præponderans, aut adæquans: & cum difficillimum ſit in medio ignis minimè ardere, vitareque in eo actu culpam venialem, non ob id arcendus eſt conjux ne communicet. Atque in hoc eventu admitto ſententiam Angeli, n.3. relatam.

6 Immò idem exiſtimo, ubi finis concubitus non eſſet prolis, nec voluptas: ſed incontinentiæ periculum evitare. Quia ad ſummum eſt culpa venialis in fine, & cùm voluptas minimè dominetur, ſed continentiæ, ſervandæque fidei matrimonialis amor, non ita mens abſorbetur, inveniturque ratio præponderans, vel ſaltem adæquans & compenſans. Atque ita docent *Majoris 4. d.32. q.1. argumen.3. contra 3. concluſ.* explicans, licèt habeatur copula ad vitandam in conjuge petente incontinentiam, *Gerſon n. præced. citatus.*

7 Tertia concluſio. Debitum conjugale exigens ex nimia carnis concupiſcentia, & voluptatis capiendæ gratia, regulariter culpam venialem admittit accedens poſt eam copulam ad Euchariſtiam. Quia oritur magna diſtractio, mentiſque hebetudo, deficienti bono præponderante, aut compenſante, & certè ſaltem in hoc eventu intelligenda ſunt ſanctorum teſtimonia, nu.2. relata, & *D. Greg. n.5. allegatus*, ſolùm ubi cauſa prolis fuit petitio, admiſit petentem ſuo judicio relinquendum eſſe. Hanc tenent omnes DD. n.2. citati, *D. Tho. D. Bonav. Palud. Gabr. D. Ant. Roſella, Sylv. Turrecr. Sotus, Ledeſma, Ant. Cucus, n.116. Suarez, Bart. à Ledeſ. n.5. allegati, Lud. Lop. Beja ibi etiam relati.*

8 Quarta concluſio. Poſſunt aliquæ juſtæ cauſæ adeſſe, quæ indecentiam illam reſarciant, atque ita nulla ſit culpa accedere tunc Euchariſtiam. Conveniunt in hac omnes DD. Prima cauſa eſt, magna feſti ſolemnitas, in qua eſt decentiſſimum ad Euchariſtiam accedere. *Tabiena verb. Communio, q.37. §.43.* Secunda eſt, ſi dies ſit jubilæi, exigatque communionem, quo comparetur. *Enriq. l.8. de Euchar. c.51. num.3.* Tertia eſt ſpecialis devotio præparatioque ad communionem. Sic *Lud. Lopez 1.p. inſtruct. c.11. §. Inſuper propter Roſell. & Sylveſt. n.5. Allegati, Armil. verb. Communio. n.5. Metina l.1. ſum. c.14. §.42. Bart à Led. dub.24. de Euchariſt. concl.2.* Quarta eſt, nota aliqua ex eo quòd communio ommittatur, ut ſi ſit fœmina, famulæque videntes ipſam confiteri, ac minimè communicare, aliquid mali ſuſpicabuntur. Similiter ſi ſit vir, ſolituſque frequenter confiteri, & quoties confitetur, Euchariſtiam recipere, notabuntque famuli, qui ipſum comitantur, tunc falſum eſſe, & ab Euchariſtia abſtinuiſſe. Tandem, cùm in perceptione Euchariſtiæ poſt talem copulam ſit ad ſummum culpa venialis, & adhuc ſub judice ſit num ea interſit, exiſtimo non nimis rem hanc conſtringendam, nec urgentiſſimam cauſam expectandam, ſed mediocrem ſufficere, quo conjux communicans à veniali culpa excuſetur.

9 Id tandem animadvertendum duco, minimè eximi conjugem à debiti reddendi obligatione, eo quòd illa die Euchariſtiam recepturus ſit. Quia obligatio hæc ex ipſa juſtitiæ lege oritur, nec invenitur jus aliquod hunc caſum excipiens. Quo argumento uſus eſt *Alexand. III. c.2. de conjug. lepr.* ad probandum conjugi leproſo reddendum eſſe. Atque ita docent *Alenſis 4.p. q.47. memb.2. verſ. Ad illud quod obiicitur, Richard. 4. d.9. a.2. q.3. ſi.* ubi *Palud. q.3. a. 2. n.14. Guillel. Barriloag. ibi q. un. a.2. concl. n.9. Cajet. ſum verb. Matrimonium, c.ult. §. Primus eſt, in ſin. Petr. de Sot. lect.16. de matrim. §. Sequuntur circumſtantiæ, Enriq. l.8. de Euchar. c.51. num. 3. Suarez 3.p. q.80. a.8. diſp.68. ſect.2. §.2. intelligitur, Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c.83. init.* ubi bene addit cum *Soto 4. d.32. q.un. ar.3. poſt 2. concluſ. verſ. Unum tamen*, debere conjugem antequam reddat, petitionem honeſtis ac moderatis precibus, & excuſationibus repellere. Non tamen exiſtimo ad id teneri: immò aliquando non erit ſanum conſilium, quod circumſtantiæ occurrentes

Digitized by Google

rentes docebunt, quando expediat, nec ne. Inſuper ex Juriſpecitis tenent idem Gloſ. c. Omnis homo, verb. Abſtinere, de conſecr. d. 2. ubi & Turrec. n. 3. ead. gloſſ. c. Propoſuiſti, ver. pracepit. d. 82. Alex. de Nevo rubr. de ſponſal. n. 28. Angel. Euchariſt. 3. ſi. Navar. ſum. hiſp. c. 16. nu. 24. Quare audiendus non eſt, Cañedo ſum. ſacrament. tract. de matrim. c. 8. n. 75. excuſans conjugem à debito reddendo, quamvis communicaturus eſt.

10 Ad primum argum. ex propoſitis nu. 2. dic dunpriora teſtimonia intelligi, aut de conſilio, aut certè de culpa veniali, quando præceſſit debiti petitio cauſa voluptatis. Ad c. Sciatis, reſpondet D. Th. 4. d. 32. q. un. a. 1. ad 1. ſermonem ibi eſſe de Eccleſiæ miniſtris conjugatis, quales ſunt Græci, quibus interdictum eſt celebrare die, qua ad uxores accedunt. Vel dic cum Archid. eo c. Sciatis, n. un. id eſſe conſilium. Ad ſecundùm neganda eſt conſeq. Quia id in miniſtris altaris inſtitutum eſt ob maximam illius muneris dignitatem: ſicut etiam ipſis conjugium interdicitur. At in petitione debiti conjugalis id non reperitur probibitum reſpectu Euchariſtiæ recipiendæ. Ad 3. conſtat ex dictis nu. 5. & 7. nam in priori caſu non eſt tanta mentis evagatio, adeſtque bonum præponderans aut compenſans. In poſteriori autem illa eſt major, & hoc deſideratior. Ad 4. dic non eam fuiſſe cauſam, ſed quia cùm ſacerdos minimè eſſet, temerè Arcam tetigit, quod ſolis ſacerdotibus permittebatur. Sic D. Tho. 4. d. 19. q. 2. a. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. Vel teſte Abul. 2. Reg. 6. q. 50. quod modica reverentia, & quaſi rem profanam, Arcam tetigerit. Ad 1. ex propoſitis n. 3. dic, majorem obſtandi rationem inveniri in actu conjugali, quàm in pollutione involuntaria: ut bene docent Suarez, & Enriquez. num. præced. relati. Quia eſt actus voluntarius, & in poteſtate hominis conſtitutus, ac proinde magis mentem abſorbet, & à ſpiritualibus avocat. Ad 2. dic nec ſolum actum conjugalem, nec ſolam culpam venialem obſtare, ſed utrumque: quia nullum adeſt tunc compenſans bonum, evagationem mentis ex copula conſurgentem, ut explicui n. 7.

11 Secunda difficultas. An conjux reddens debitum teneatur ſub veniali, ea die à communione abſtinere? Affirmant aliqui. Quia is acceſſus licèt debitus, non minus mentem à ſpiritualibus avocat, ipſamque abſorbet, quàm debiti ſpontanea petitio. Ita videntur ſentire Cajet. ſum. verb. matrimonium, c. ult. §. Primum eſt, in fine, Tabien. verb. Communicare, q. 37. §. 43. Victoria ſum. de matr. n. 278. generaliter enim ac indiſtinctè dicunt eſſe venialem culpam poſt concubitum uxorium communicare. Et docent in terminis Ledeſ. 2. p. 4. q. 66. a. 1. §. Dubitabis tamen, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 65. n. 2.

12 Cæterum dicendum eſt nullam eſſe culpam, quamvis optimum conſilium ſit tunc abſtinere, juxta dicta n. 4. Quia adeſt bonum ſatisfaciendi juſtitiæ debito, quo voluptas illa coitus, & mentis evagatio inde orta, præponderatur, vel certè adæquatur: ac per hoc conſtat ſolutio argumenti contrarii. Quare is conjux ſuo judicio relinquendus eſt, ſicut n. 5. diximus de petente cauſa prolis: immò à fortiori de conjuge reddente id fatendum eſt: ille enim actum ſpontaneum, hic verò neceſſarium exercet. Atque ita docent D. Th. D. Bonav. Palud. Gabr. D. Ant. Roſell. Sylv. Suar. Bart. à Led. quos n. 5. retuli Alenſis 2. p. q. 166. membr. 2. ad 3. ex argum. priori loco propoſitis: & memb. 3. ad 3. Albert. Magn. 4. d. 32. a. 12. & ibi Carthuſ. q. un. ſi. Baſſolis q. un. a. 3. Gloſ. c. Sciatis 33. q. 4. verb. Non poteſt, & verb. Debeamus, & ibi Turrecr. a. 6. n. 9. & idem Turrecr. c. 1. n. 3. ad 2. d. 6. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. tit. 10. a. 4. q. 1. Adrian. 4. de Euchariſt. q. Reſtat videre an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad 2. rationem, Gerſon 2. p. tract. de praparat. ad miſſam, conſidera. 8. alphabet. 37. lit. Z. Sotus 4. d. 12. q. 1. art. 7. ad ſi. Majoris 4. d. 32. qu. 1. argum. 3. contra 3. concl. Veracr. 3. p. Spec. a. 17. ad ſi. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 243. n. 18. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 80. §. Verum licet, Capua p. 1. dec. l. 2. c. 83. n. 9.

13 Tertia difficultas. Quanta temporis mora præſcribenda ſit, ut poſt coitum conjugalem decenter ad Euchariſtiam accedatur, & abſque culpa veniali, caſu quo culpa eſt accedere? illud tanquam certum ſupponendum eſt, moram de qua meminit Concilium Elibertan. & D. Auguſt. quam num. 4. retuli non eſſe neceſſariam, ſed tantùm ſub conſilio: atque id fatentur omnes citandi DD.

14 Varia ergo tempora præſcribuntur. Quidam viginti quatuor horarum ſpatium à copula tranſactum eſſe petunt. Quia Levit. 15. & Deuteron. 23. id tempus deſtinatur proluſtrationi polluti: eoque ſpatio elapſo jam non cenſetur moraliter præſens ea immunditia. Atque ita agentes de nocturna pollutione tradunt Alenſis 2. p. queſt. 47. membr. 1. a. 1. corp. ſtatim. in princ. D. Tho. 4. d. 9. qu. un. a. 4. quæſtiunc. 2. corp. ſi. Alb. Magnus 4. d. 22. a. ult. Angles florib. 1. p. de Euchariſt. q. 2. de ſuſcipientib. eam, a. 5 inst. concl. 3. Turrec. c. 1. n. 7. d. 6. & ſub dubio Palud. 4. d. 9. q. 3. a. 1. num. 11. & quando copula eſt peccatum mortale, docent idem Ang. Euchariſt. 3. nu. 29. & Navar. ſum. cap. 21. hiſp. n. 50. latin. n. 51. & c. 25. & hiſp. nu. 93. Alii verò tantam deſiderari moram negant. Quia nulli ſolido fundamento innititur. Sic D. Ant. 3. p. t. 13. c. 6. §. 10. ſi. Angel. Euchariſt. 4. n. 29. limitans ubi copula non eſt mortalis. Adrian. 4. tract. de Euchariſt. q. Reſtat jam videre an propter corporalem immunditiem, in ſolut. ad 3. principale, Sotus 4. d. 12. q. 1. ad ſi. verſ. Quod ſi quæras, Petr. de Ledeſ. ſumm. de ſacram. tract. de Euchariſt. cap. 13. concluſ. 1. ſin. & ſub quadam diſiunctione idem docent Paludan. & Victoria: ut ſtatim referam. Non tamen inter hos convenit quanta debeat eſſe mora. Quidam exiſtimant ſufficere ut copula non accidat intra eundem diem naturalem à media nocte incipientem. Ita agentes de pollutione nocturna tradunt Adrian. D. Ant. Angles proximè citati, & Palud. 4. d. 9. qu. 3. a. 1. n. 11. ſub diſiunctione id dicit, alt enim eam impedire, ſi citra mediam noctem accidat, vel fortè ſi intra viginti quatuor horas. Idem videntur tenere alii DD. qui explicantes quando communio poſt actum conjugalem culpa venialis ſit, dicunt id contingere, quando ea die habitus eſt. Ita Cajet. ſum. verb. Communio, c. 1. de requiſitis ex parte ſumentis, in 4. requiſit. Navar. ſum. c. 21. n. 51. Ant. Cucus l. 5. inſtit. majorum, t. 5. n. 116. Veracr. 3. p. Speculi, a. 16. concl. 2. Bart. à Ledeſ. dub. 24. de Euchariſt. concl. 2. ad ſi. Alii explicant, quando pridiè communionis copula conjugalis habita eſt. Sic Molina l. 1. ſum. c. 14. §. 42. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 65. n. 2. Bart. à Ledeſ. de matr. dub. 71. §. De temporibus autem ſacris. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 15. §. Inſuper propter. Tandem alii explicant, quando nocte præcedenti exercita eſt copula conjugalis. Ita Victoria ſum. de matr. n. 178. Sotus 4. d. 32. q. un. a. 3. poſt 2. concluſ. verſ. Unum tamen, Manuel 1. to. ſumm. 2. edit. c. 243. n. 58. & de pollutione mortali dicit diſiunctivè Victoria ſumm. de Euchariſt. nu. 81. abſtinendum eſſe poſt illam, uſque ad diem ſequentem, vel ad vigintiquatuor horas.

Sed exiſtimo certam moram præſcribi minimè poſſe. Quia 15
cùm mentis evagatio, & hebetudo ex pollutione, aut ex copula conſurgens, impedimenti illius Euchariſtiæ ſuſcipiendæ cauſa ſit, alii autem tardius, alii citius ea expulſa ſeſe colligant, ad priſtinamque mentis tranquillitatem redeant, ea potius regula ſtatuenda eſt, ut quamdiu mentis illa evagatio perſeverat, duret impedimentum & indecentia, ceſſanteque illa, ceſſet. Atque ita docent Gabr. lect. 10. in canon. Miſſæ, lit. M. verſ. Tertium oſtenditur: Gerſon 2. p. tract. de præparat. ad Miſſam, & pollut. nocturna, conſid. 7. alphab. 37. lit. T. Major. 4. d. 9. q. 2. ad ſi. Suar. 3. p. q. 80. art. 8. diſp. 68. ſect. 2. §. 2. dicendum eſt. Credo tamen nunquam tranſacto viginti quatuor horarum ſpatio, immò ſi nocte præcedenti non habita ſit copula, hac ratione abſtinendum eſſe ab Euchariſtia. Quia jam moraliter non cenſetur præſens, nec tamdiu mentis evagatio durare ſolet: minor tamen mora ſufficiet in iis, qui facilius ſe colligunt: ad quod principaliter attendendum eſt. Aliqualem autem temporis moram præſcripſimus: quia nonnulli ſcrupulis agitari ſe pacato animo, & à perturbatione vacuo eſſe non arbitrabuntur. Alii verò ea ſunt mentis evagatione, ac ita rebus ſecularibus implicati, ut nunquam ad ſe redeant, quare eſt neceſſe his aliquam moralem præſcribere moram, ſervata regula ut principaliter attendatur, ſi reliquiæ illæ pollutionis ac copulæ maneant adhuc, nec ne.

Quarta difficultas. An poſt communionem licèat ea die pete- 16
re debitum? (de redditione enim diximus n. 9. in omni tempore eam licitam eſſe, ac obligare.) Quidam cenſent eſſe culpam venialem. Videtur enim indecens ea die non abſtinere. Ita Angel. verb. Euchariſtia, 3. ſi. Vivald. cand. ſacram. 1. p. de matrim. num. 263. Beja ſum caſu 8. & videntur tenere Palud. 4. d. 9. q. 3. a. 2. concl. 3. n. 14. D. Ant. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 10. Sylveſt. Euchariſtia 3. q. 11. §. 13. Turrec. c. Sciatis, 33. q. 4. n. 11. ubi dicunt die communionis exigendum non eſſe debitum, at non eſſe culpam mortalem: additque Paludanum, licèt cauſa prolis petatur: cujus contrarium docet idem Turrecr. c. Omnis homo, de conſecr. d. 2. n. 3. aſſerens ob delectationem peti non poſſe ob Sacramenti reverentiam, ſecus cauſa prolis. Idem videntur tenere Ant. rubric. de ſponſal. n. 16. & ibi Alex. de Nevo n. 28. dicentes eum recipientem Euchariſtiam, licitè reddere, non tamen exigere: & apertè loquuntur poſt communionem. Quia immediatè tractaverant de communicaturo.

Verius tamen exiſtimo, nullam eſſe culpam, quamvis ſanum 17
conſilium ſit ob Euchariſtiæ reverentiam abſtinere. Quia nullibi invenio prohibitionem, nec indecentiam, quæ culpam conſtituat, & ita ſentiunt Tabien. verb. Communicare, q. 37. §. 43. Vict. ſum. de Euchar. n. 82. videtur tenere Navar. ſum. c. 25. n. 51. & clarius ſum. hiſp. eod. c. & n.

DISPUTATIO XIV.

Utrùm ratione excommunicationis utriuſque vel alterius conjugis reddatur copula conjugalis illicita?

SUMMARIUM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.

Uxor poteſt participare cum viro excommunicato, n. 2.

Nil refert, ſi tempore initi matrimonii norit ipſum eſſe excommunicatum, Vel ſi ipſa pariter ſit excommunicata, n. 3.

An poſſit in omnibus rebus participare cum viro excommunicato, n. 4.

Quid in divinis, n. 5. Et quid, ſi vir ſit excommunicatus cum participantibus, n. 6.

An poſſit excommunicans interdicere uxori participationem cum viro, num. 7.

Quid, ſi ſit ſponſa de præſenti aut futuro, n. 8.

Quid, ſi excommunicatio lata ſit in cauſa matrimonii, quia illicitum eſt, num. 9.

An uxor

Digitized by Google

An uxor participans in crimine cum viro excommunicato, incurrat excommunicationem, n.10.

Quid ſi divortium ſit, n.11.

An poſſit participare cum excommunicatis, cum quibus vir communicat, ut ſi vir excommunicatum invitet, poſſit uxor eidem intereſſe menſæ, n.12.

An uxor teneatur participare cum viro excommunicato, n.13.

An vir poſſit participare cum uxore excommunicato? Refertur duplex ſententia, n.14. & 15.

Sententia authoris, num.16. & ibi, ſi vir negligat uxorem corrigere, an peccet, & incurrat excommunicationem minorem? Et lex utens verbis gratia frequentioris uſus, non excludit caſus ſimiles.

Solvuntur argumenta, & enodatur cap. De filia, num.17. qu.1.d. 17. num.17.

An conjux non excommunicatus poſſit petere debitum, & teneatur excommunicatus reddere, n.18.

An excommunicatus poſſit petere? Refertur quadam ſententia, num.19.

Sententia authoris, n.20.

An excommunicato petenti teneatur alter reddere, n.21.

Quid ſi uterque ſit excommunicatus, n.22.

An conjux excommunicatus poſſit petere conjugem, qua ſpoliatus eſt? Refertur quadam ſententia, n.23.

Sententia authoris, n.24.

An uxor poſſit dotem repetere à viro perſiſtente in excommunicatione, num.25.

1 PRæmiſſis aliquibus, quæ certiora ſunt: quatuor breviter quæſtiones diſputabo? I. eſt, an vir poſſit cum uxore excommunicata participare? II. an conjux excommunicatus poſſit debitum exigere? III. an poſſit petere conjugem, qua ſpoliatus eſt? IV. an propter viri pertinaciam in excommunicatione perſiſtentis poſſit dos repeti?

2 Prima concluſio. Uxor minimè tenetur abſtinere à participatione cum viro excommunicato. Hæc admittitur ab omnibus, & habetur expreſsè, *c. Quoniam multos* 11. *q.*3. quod eſt Gregorii VII. ibi: *Quoniam multos pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim ſimplicitate, partim timore, partim etiam ex neceſſitate. Devicti miſericordia ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus, videlicet uxores. Et in verſ. celebri relato à Gloſſa, c. Cum deſideres, de ſent. excom. verb. Pœnam*, continentis caſus in quibus excuſatur participans cum excommunicato, clauditur hic in particula, Lex, quam univerſi de lege matrimonii explicant.

3 Nec refert, ſi uxor tempore, quo virum duxit, ipſius excommunicationem norit necne. Vel ſi uxor pariter ſit excommunicata. Poteſt enim in utroque eventu hoc privilegio frui. Quia textus non diſtinguit: & ratio in ipſo tradita, ne animæ pereant, dum conjuges cohabitantes, & tam arcto vinculo conſtricti, neceſſitate quaſi coacti, participant, in utroque eventu locum habet. Atque ita docet *Ugolinus de excom. tab.2. c.23. §.6. n.1.*

4 Hæc autem communicatio uxori permiſſa cum viro excommunicato non tantùm eſt in debiti conjugalis petitione, & redditione: ſed & in omnibus aliis humanis obſequiis ac commercio. Quia omnis participatio cum excommunicato interdicta eſt, *c. Sicut Apoſtolicè, cum multis ſequent.* 11. *q.*3. à qua regula ibi, *c. Quoniam multos*, uxor generaliter & indiſtinctè excipitur. Quare non eſt cur coerceatur ab aliqua viri communicatione abſtinere: eo vel maximè, quòd cùm jus non diſtinguat, nec nos diſtinguere debemus, *l. De pretio. ff. de publicana.* Et ita ſentiunt *Hoſtienſ. ſum. t. de ſent. excomm. §. Quæ ſit pœna participantium, n.15. verſ. Lex excuſat. Palud.4. d.18. q.6. a.2. n.3. Gabr. ibi. q.3. a.1, notab.3. Turrecr. d. c. Quoniam, paulò poſt prin. Navar. ſum. hiſp. c.28. addit. ad n.27. c.27. Henriq. l.13. de excom. c.22. n.2. Ugolin. relatus n. præc. Manuel 1. to. ſum.2. edit. c.82. n.12. Petr. de Ledeſm. ſum. ſacram. c.7. de excomm. caſu 2. Vivald. candel. ſacrament. p.2. de excom. n.*100. *Emm. Sà ſumm. verb. Excommunicatio, cap.1. ad fi. verſ. Excuſant communicantem.* Et neminem de hoc dubitantem vidi.

5 Immò eadem ratio probat in divinis etiam eſſe licitam eam participationem. Cùm generalis ſit exceptio, ut uxor minimè comprehendatur ſub præcepto participationem cum viro excommunicato interdicenti. Quod ſuſtinent *Navarr. Enriq. ee. n.2. in comment. lit. I. Emm. Sà, n. præced. allegati.* Et favent *Turrecr. & Vivald. ibi allegati*, docent enim generaliter in omnibus participationem eſſe permiſſam. Et mihi valde placet, quamvis non me lateat oppoſitum probari à *Cajet. ſum. verb. Excommunicatio, ad fi. c. Participatio cum excommunicatis, quibus caſibus permittatur ſtatim in princ. & Armill. eod. verb. n.*44. dum dicunt extra divina licere participationem cum excommunicato, in caſibus contentis in eo verſiculo: *Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.* Quod dicit eſſe tutius *Enriq. lib.13. de excom. c.22. n.3. fi.*

6 Neque judice excommunicante virum, & cum eo participante, cenſebitur uxori interdicta participatio. Quia ea ſententia ſolos ligat eos, qui extra caſus permiſſos communicant. Sic docent *Socin. c. Inter alia n.69. & n.125. de ſent. excom. Ugolin. de excomm. tabul.2. c.23. §.6. n.3.*

7 Poſſet tamen judex excommunicans, ob viri pertinaciam interdicere uxori participationem cum viro, non quoad debitum conjugale, quæ obligatio ex ipſo jure naturæ conſurgit: ſed quoad humanum convictum, ne, videlicet, cum ipſo loquatur, aut eidem menſæ adſit, &c. Ita *Palud.4. d.18. q.6. a.2. n.6.* ubi *Gabr. q.3. a.1. notab.3. ad fin.*

8 Utrum autem hoc privilegio gaudeat ſponſa de præſenti, reſpectu ſponſi excommunicati, non conſtat, *Ugolin. de excomm. tabul.2. c.23. §.6. n.4.* negat. Ducitur, quia *c. Quoniam multos*, 11. *q.*3. concedens hoc privilegium, de uxore loquitur, cujus appellatione ſponſa non continetur, *l. Si qua, §.1. & ſeq. ff. de ritu nupt.* Præterea, quia ſponſa cum ſponſo non excommunicato habitare non poteſt: ut cavit *Trid. ſeſſ.24. c.1. de matr. verſ. Præterea eadem ſancta Synodus*: nedum cum excommunicato. Sed quamvis id de ſponſa de futuro libenter admittam: at ubi ſponſa eſt de præſenti, contrarium approbo. Tum, quia in favorabilibus, quale eſt decretum excipiens uxorem, cùm ad vitanda animarum pericula editum ſit: uxoris nomine, ſponſa de præſenti venit (ut probavi l.1. n.3.) Tum etiam, quia per matrimonium nondum conſummatum facta eſt mutua corporum traditio inter conjuges, & ad cohabitandum aliaque obſequia ſibi aſtricti ſunt, atque ideo ſi à participatione arceantur, maximo expoſiti ſunt periculo: cujus evitatio fuit deciſionis *d. c. Quoniam multos*: ut ibi habetur. Nec eſt verum Tridentinum eo in loco interdicere ſponſis de præſenti cohabitationem, ſed ſolùm monet ne ante benedictiones in templo ſuſceptas cohabitent: quare id vel ſolùm conſilium eſt, vel ad ſummum, ubi cauſa juſta deficeret, eſſet veniale, ſi conſummarent tunc matr. at poteſt eſſe ſponſa de præſenti, nondum cognita poſt dictas benedictiones. Quare ergo ab ea participatione arcebitur? Et ideo ſentio eodem privilegio gaudere ſponſam de præſenti reſpectu ſponſi excommunicati, etiam nondum benedictionibus Eccleſiæ ſuſceptis. Non enim à cohabitatione, & mutuis obſequiis tunc arcentur, ſed à copula, ad ſummum, & hoc ſi cauſa juſta abſit: immò nec tunc ſub culpa aliqua, ut probavi lib.3. diſp.12. nu.7. ubi dixi etiam eſſe conſilium aliquando conſummare.

9 Secunda concluſio. Aliqui ſunt caſus, in quibus non licet uxori participatio cum viro excommunicato. Primus eſt, quando excommunicatio eſſet lata in cauſa matrimonii, de cujus valore lis pendet: ob idque conjugibus interdictum eſſet matrimonio uti, gratia vitandi fornicationis periculum. Quia tunc communicatio in magnum animarum periculum cederet. Sic *Hoſtienſ. ſum. t. de ſententia excommun. §. Quæ ſit pœna participantium, n.15. verſ. Lex excuſat. Paludanus 4. d.18. q.6. a.2. nu.3.* ubi *Gabr. q.3. a.1. notab.3. verſ. lex Aſtenſis ſum. 2. p. l.8. ti.12. qu.4. D. Ant. 3. p. t.25. c.1. §.1. verſ.2. excuſat. Angel. Excommunicatio 8. n.7. Roſell. Excommun.6. n.4. Sylveſt. Excommun. 5. n.4. verſ.2. excuſat. Tabien. Excommun.8. n.9. verſ.8. Armill. verb. Excommun. n.45. Sotus 4. d.22. q.1. a.4. concluſ.5. caſu 2. Gregor. Lop. l.34. verb. Aella, t.9. p.1. Ugolin. de excommun. tabul.2. c.23. §.6. n.4. Capuap.1. dec. l.4. c.13. n.7. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de excommun. c.16. § Præterea verſiculum, Enriquez l.13. de excommun. c.22. n.2. Barr. à Ledeſ. de pœnitent.* ubi de excomm. *dub.11. caſu 2.*

10 Secundus caſus eſt. Ubi uxor vellet particeps eſſe criminis ob quod lata eſt excommunicatio in virum. Ea enim participatio nullatenus eſt permiſſa. Habetur expreſsè, *c. Inter alia, in fine, de ſent. excomm.* ubi *Gloſſ. fin.* rectè advertit, uxorem ſic participantem incurrere excommunicationem majorem latam in ſic participantes, *c. Nuper, & c. Si concubinæ, de ſent. excomm.* in omnibus iis caſibus, in quibus à quovis alio ſic participante contraheretur. Quia nullo in hoc eventu gaudet uxor privilegio.

11 Tertius eſt. Ubi conjuges divortio ſeparati eſſent. Quia cum ob id uxor à viro ſeparata ſit, ab ejuſque obſequiis liberata, jure optimo non habet tunc locum diſpoſitio *c. Quoniam multos* 11. *q.*3. ſic ſentiunt *Joan. And. c. Inter alia, n.4. de ſent. excomm. Anchar. c. Statuimus, n.4. col. in 6. Ugolin. de excom. tabul.2 c.23. §.6. n.4.* Verum credo non obſtanti excommunicatione poſſe conjuges illos reconciliari, atque ita communicare. Quia reverà manet uxor, & licèt dum divortium perſeverat, nequeat cum viro excommunicato participare: at excommunicatio non impedit reconciliationem, quæ ea ſecluſa poſſet fieri: & ea facta jam ad mutua obſequia tenentur.

12 Nequit autem uxor participare cum excommunicatis qui ſimul cum viro ſunt. Quia ſolo privilegio participandi cum viro excommunicato, ob matrimonii vinculum, fruitur. Ita *Palud.4. d.18. q.6. a.2. n.4. Armill. verb. Excommunicatio, num.45. Ugolin. n. præc. citatus.* Ex quo deducitur, viro cœnante cum excommunicato, non poſſe uxorem eidem menſæ accumbere, ne cum excommunicato participet. Sic *Aſtenſ. 2. p. ſum. l.7. t.13. q.5. Monal. ſum. tract. de excom. t. In quibus caſibus quis poſſit excommunicato participare, verſ. Item licèt vir, D. Ant. 3 p. ti.25. cap.1. §.1. verſ.2. excuſat. Roſel. Excomm.6. n.5. Angel. Excom.8. nu.9. Sylveſt. Excomm. 5. n.4. verſ.2. excuſat. Tabien. Excomm.8. nu.9. verſ.8. Enriq. l.13. de excomm. c.22. n.4.*

13 Tertia concluſio. Uxor non tantùm poteſt eſſe cum viro excommunicato, ſed ad id tenetur, & ad ea præſtanda obſequia, ad quæ ante excommunicationem aſtricta erat. Ita explicans *c. Quoniam multos*, 11. *q.*3. declaravit *Inn. c. Inter alia, de ſent. excom.*

& do-

& docent ibi *Joa. And. n.3. Abbas n.3. Felin. nu.un. verſ. Nota ulterius, Henric. n.7. Ugol. de excomm. tabula 2. c.23. §.6. n.3.*

14 His præmiſſis, Quæſtio prima eſt, An ſimiliter vir poſſit participare cum uxore excommunicata? Triplicem invenio ſententiam. Prima docet non poſſe ultra debitum conjugale. Ducitur primò, quia *c. Quoniam multos*, 11.q.3. ubi id privilegium conceditur, de ſolis uxoribus fit ſermo. Et quamvis vir, & uxor ſint correlativa, ac proinde diſpoſitum in uxore, cenſeri videatur diſponi in viro; at non eſt eadem ratio, quod ad veritatem illius regulæ deſideratur. Vir enim eſt caput, ac proinde tenetur uxorem corrigere, quò ab excommunicatione recedat, & dum id minimè præſtat, ab ejus excommunicatione abſtinere. Secundò prob. ex *c. De filia 27.q.1.* quod eſt ex conc. Martini Bracbarenſis *c.30.* ubi pater clericus eſſe prohibetur cum filia Deo dicata, quæ nupſit: ergo nec vir eſſe poteſt cum uxore excommunicata. Ita *gloſ. d.c. Quoniam multos, verb. Uxores*, ubi *Archid. n.un. verſ. in Gloſſa, Sed nunquid, Goffred. ſum. t. de ſent. excom. n.30. Joa. Monac. c. Statuimus, n.2. verſ. Contra dic, de ſent. excomm. in 6. Hoſt. ſumm. t. de ſent. excomm. §. Qua ſit pœna participantium, n.15. verſ. Lex excuſ. Aſtenſis 2.p. ſumm. lib.7. t.12. q.4. Henric. c. Inter alia, n.5. de ſentent. excomm. Additionat. ad Abbatem ibi. n.3. lit. A. D. Anton. 3.p. tit.25. cap.1. §.1. verſ.2. excuſat. Roſel. Excommunicatio 8. n.4. Armilla verb. Excommunicat. n.45. l.34. tit.9. p.1. & ibi Greg. Lopez verb. A el.*

15 Secunda ſententia tuetur licitam eſſe participationem in debito conjugali, & in obſequiis debitis viro ab uxore, ut in domus adminiſtratione: ſecus in menſa, & colloquiis familiaribus, & aliis hujuſmodi. Prima pars probatur, quia excommunicatio cùm non cedat in excommunicati favorem, minimè eximit ipſum ab obligatione, qua antea tenebatur, ac ſubinde non privat alterum jure petendi obſequia ſibi ab excommunicato debita. Secunda pars conſtat ex argum. 1. ſententiæ. Sic *Sylv. Excommunicatio, 5. nu.3. verſ.2. excuſat.* Et videtur tenere *Cajet. ſumm. verb. Excommunicatio, ad fi. cap. Participatio cum excommunicatis quibus caſibus permittatur, ſtatim in principio*, ubi dicit hanc participationem licitam eſſe, ſaltem in iis quæ uxor viro debet. Videtur etiam tenere *Driedo li.2. de libert. Chriſt. c.8. §. Demum ad plenius intelligendum*, ubi ait ſententiam dicentem obligari virum ad vitandam uxorem excommunicatam, temperari debere, ut poſſit petere ab ipſa obſequia ſibi debita.

16 Tertia ſententia (cui adhæreo) docet, fas eſſe viro in omnibus participare cum uxore excommunicata, eodem modo quo licet uxori cum viro excommunicato. Probatur primò, quia ſocius poteſt cum ſocio excommunicato participare, *Gl. c.1. verb. Vivit 41. d. & c. Si verò, verb. Excommunicatorum, de ſent. excom.* ergo à fortiori id licebit marito jure ſocietatis conjugalis, quæ aliis multò arctior eſt. Secundò, quia uxor & vir ſunt correlativa, atque ita diſpoſitum in illa, cenſetur in hoc diſpoſitum *l. fin. C. de indict. vidui.* Nec juvat dicere, eſſe diverſam rationem. Quia prorſus eſt eadem: ratio enim diſpoſitionis in uxore eſt, (ut habetur *ex c. Quoniam multos 11.q.3.*) ad ſcrupulos, & pericula animarum vitanda, quæ paſſim ſuborirentur, ſi uxor nequiret cum viro excommunicato participare: item propter obſequia præſtanda marito: propter difficilem ſeparationem, & propter fornicationis periculum: quæ omnes rationes æquè habent locum, ſi uxor excommunicata ſit. Tertiò, quia vir excommunicatus non privatur uxoris obſequiis, *c. Inter alia, de ſent. excomm.* ergo multo minùs uxor ipſa excommunicata eſt: aliàs ſine culpa puniretur: contra *c.1. de conſtit.* & uxor ex ſuo delicto commodum reportaret. 4. Quia ubi lex alicujus caſus meminit, eò quòd frequentius accidat, ſimiles caſus minus frequentes non excludit, *Gl. l.1. verb. Judæi, C. De his qui ad Eccleſ. confug. & l. un. verſ. Sponſam, C. de raptu virg. & clem.1. verb. Præſidentes, de reſcr.* ubi *Imol. n.21. Rebuff. tract. nominationum, q.5. n.25. Peralta l. Lucius, la 1. n.22. ff. de legatis 2. Coſta c. Si pater, verb. Si abſque liberis, nu.26. de teſt. in 6. Valaſc. to.1. conſ.8. n.2. Pelaez de majoratu 1.p. q.31. n.4. Ugolin. de excom. tab.2. c.23. §.16. n.6.* ergo licèt *d.c. Quoniam multos*, de ſolis uxoribus fiat mentio, eò quòd viri frequentius excommunicationem incurrant, non cenſebitur excluſus caſus, quo uxor ipſa excommunicatione innodata ſit. Hanc ſent. tenuere quidam veteres (ut refert *Hoſt. n.14. relatus) Dom. d. cap. Quoniam multos, nu.4. verſ. Quare quia textus dicit uxores, & ibi Turrec. paulò poſt princ. Palud. 4. d.18. q.6. a.2. n.3.* ubi *Gabr. q.3. a.1. notab.3. verſ. Lex, & Major. q.2. paulò poſt prin. Adr. q.3. de clav. excep.6. dub.2. Ang. Excommun. 8. n.8. Tabiena Excommunicatio 8. n.9. verſ.8. Sotus 4. d.22. q.1. a.4. concl.5. caſu 2. Petr. de Soto lect.3. de excomm. §. Secundum ſit, Navar. ſum. c.27. n.27. ſuper verſ. Humile, Covar. c. Alma mater 1.p. §.1. n.8. Ledeſ. 1.p. 4. q.23. a.1. f.346. col.4. Ovand 4. d.18. quæſt. un. propoſit 80. Polic. in Enchir. de cenſuris, tract. de excomm. c.38. verb. Lex, Ugolin. num.6. proximè citato. Metina l.1. ſumm. c.11. §.5. f.41. Enriq. li.13. de excomm. c.22. n.2. Capua p.1. dec. l.4. cap.13. n.6. Petrus de Ledeſma ſum. ſacr. ubi de excomm. cap.7. caſu 2. Vivald. candel. 2.p. de excomm. n.100. Lud. Lopez 2.p. inſtr. de excomm. c.16. §. Præterea verſiculum. Philiarc. de offic. ſacerd. to.1. p.1. l.3. c.16. ad fi. Bart. à Ledeſ. de pœnit. dub.11. de excomm. caſu 2.* Addit *Ang. eo n.8.* virum non corripientem uxorem excommunicatam, peccare mortaliter, & incurrere excommunicationem minorem participando cum ipſa: ſentit enim tunc ſolùm eſſe licitam participationem, cum ipſam corrigit, reſipiſcere vult. Cæterum peccare admittendum eſt, prout admittunt *Gabr. Cov. Ugolinus, & Capua proximè citati*, & erit quidem culpa hæc mortalis omiſſionis correctionis fraternæ, ubi eſſet ſpes Emendæ, & nulla juſta cauſa excuſaret. At minimè incurreret excommunicationem minorem participando (ut bene dicit *Ugolinus*.) Quia participatio adhuc eſt ſibi permiſſa, ut ſentiunt omnes Doctores allegati.

17 Ad primum argum. ex propoſitis n.14. conſtat ex dictis num. præced. ubi eandem rationem eſſe probavimus, & omiſſionem correctionis eſſe culpam, non tamen obſtare participationi: & fieri in eo textu de ſola uxore mentionem, non reſtringendo ad illam, ſed quia frequentior eſt caſus. Ad 2. dic *eod. cap. De filia*, nullam de excommunicatione fieri mentionem, ac ideo ad rem noſtram minimè facere. Vel 2. dic cum *gloſſa finali, ibidem*, intelligi cùm pater fovet filiam in crimine, ob quod eſt excommunicata, quod denotant ea verba textus, *Si eam pater vel mater in affectum receperit*, quod etiam viro interdictum eſt, ut conſtat ex dictis n.10.

18 Quæstio II. Utrum conjux excommunicatus poſſit debitum exigere, & teneatur alter reddere? Illud tanquam apud omnes certum, ſupponendum eſt. Si conjux non excommunicatus ab excommunicato debitum petat, teneri hunc reddere: & fas eſſe non excommunicato illud exigere. Quod omnes admittunt, nam (ut vidimus n.14. & 15.) Doctores negantes poſſe virum participare cum uxore excommunicata, excipiunt debitum conjugale. Et conſtat, quia uxor excommunicata tenetur viro ad ea obſequia, ad quæ ante excommunicationem aſtricta erat, ut probavi num.13. item quia debitum pecuniarium poteſt non excommunicatus ab excommunicato petere, nedum conjugale.

19 Difficultas autem in eo verſatur. An conjux excommunicatus poſſit debitum petere? Quidam negant. Et poteſt probari. Quia *c. Quoniam multos 11. q.3.* ſoli uxori concedit participationem cum viro excommunicato, & ex rationis paritate, quia correlativa ſunt, ad virum extendimur. At ipſi excommunicato nullum privilegium ibi conceditur: ſicut in conſtitutione, ad evitanda ſcandala, Martini V. conceſſum eſt fidelibus ne excommunicatos non denuntiatos teneantur vitare, ipſis excommunicatis nihilo relevatis, quare tenentur ipſi abſtinere à fidelium communione. Ergo ſimiliter licèt innocens conjux poſſit ab excommunicato debitum exigere, & excommunicatus reddere teneatur, non poterit tamen ipſe in favorem ſuum beneficio petendi uti. Secundò, quia excommunicatus jure agendi privatus eſt, *c. Intelleximus, de judic.* Sic docet *Gl. d.c. Quoniam multos, verb. Uxores*, quam approbat *ibi Archid. n. un. verſ. In gloſſa, ſed numquid, Capua p.1. dec. l.4. c.13. n.6.* videntur apertè ſentire, *Sylveſt. Excommunicatio 5. n.4. verſ.2. excuſ. & Greg. Lopez l.34. verb. A el, t.9. p.1.* ubi dicunt utrumque conjugem excuſari quoad debiti redditionem, quoad petitionem verò, eum qui excommunicatus non eſt. Idem videntur ſentire *Tabien. Excommunicatio 1. qu.13. num.17.* ubi ait excommunicatum teneri reddere, at petere non eſſe mortale: ubi ſentire videtur eſſe culpam venialem.

20 Verùm dicendum eſt fas eſſe conjugi excommunicato debitum petere. Ducor 1. quia æquitate quadam, & beneficio Eccleſiæ in hoc explicantis ipſam Chriſti intentionem, & rationem excommunicationis, quæ medicina eſt, & non offendiculum, *c.1. de ſent. excom. in 6.* ſtatutum eſt, ne conjuges excommunicati teneantur ſe ipſos vitare, ut ſic animarum periculis conſulatur: at ſi lex permittens hanc participationem, prohiberet marito excommunicato petitionem debiti, minimè periculis conſuleret, ſed rete illis tenderet, cùm difficillimum ſit abſtinere, ac prope ignem eſſe & non calefieri. Præterea, quia conjux non excommunicatus tenetur ad obſequia excommunicato præſtanda, ſicut ante excommunicationem, (ut probavimus n.13.) inter quæ Primas tenet hoc, quod eſt proprium conjugum, quatenus conjuges ſunt: licitè ergo excommunicatus, obſequium hoc ſibi debitum exiget. Accedit quod ſervi domino excommunicato inſervire tenentur, *c. Inter alia de ſent. excomm.* & ſubinde licebit domino ea petere obſequia, alioquin id eſt ſervorum ingenium, ut ea nunquam præſtent, ergo licebit idem viro excommunicato: eo vel maximè, quod uxores ingenuo quodam pudore nunquam petere audent. Nec obſtant oppoſitæ rationes, quia in ea conſtitutione, ad evitanda ſcandala, habetur expreſſè, intentionis illius eſſe, in nihilo relevare excommunicatos, nec ibi eſt tantum periculum, cùm facilè poſſit excommunicatus aliorum conſortium vitare. At *d.c. Quoniam multos*, id non exprimit, & periculum eſſet maximum: ut probavimus. Nec excommunicato interdicitur quæcumque debiti pecuniarii petitio, ſed actio ad comparendum in iudicio. Ideo hanc ſententiam tuentur *Ugolinus de excomm. tabul.2. cap.23. §.6. n.3. Enriq. l.13. de excomm. c.22. nu.2.* & pro illa ſunt Doctores quos referam n.23. aſſerentes virum ſpoliatum poſſe in iudicio repetere uxorem.

21 Id tamen fatendum eſt, quamvis eſſet delictum in excommunicato petere debitum, at teneretur alter coniux reddere. Quia eſt circumſtantia tenens ſe ex parte ſolius petentis. Juxta regulam traditam hoc lib. diſp.6. n.7. Atque ita *gloſſa & Archid. Capua*, quos retuli n.19. dicentes peccare excommunicatum petendo,

faten-

Digitized by Google

fatentur alterum teneri reddere, & idem docent *Ant. ſup. Inter alia n.18. de ſent. excomm. Ugolin. de excom. tabul.2.c.23. §.6. aa.2.* idque n. præced. probavi.

22 Ex dictis infertur, ubi oterque conjus eſſet excommunicatus, adhuc utrique licere petere, & ambos teneri reddere. Quia excommunicatio utriuſque mutuam participationem minimè tollit, ut diximus num 3. nec excommunicatio jure petendi privat, autà reddendi obligatione eximit, ut duplici n. præced. probavi.

23 QUÆSTIO III. Utrum conjux eacommunicatus poſſit in judicio agere, reſtitutionem conjugis, quo ſpoliatus fuit, petens? Vel potius excludi valeat ob excommunicationis exceptionem? Quidam affirmant poſſe petere. Quamvis enim excommunicato denegetur actio in foro cauſarum, *c. Intelleximus, de jud. & c. Decernimus, de ſent. excom. in 6.* fallit in cauſa ſpoliationis conjugis. Quia excommuoicatio nullatenus obſtat conjugum participationi. Sic ſentiunt *Hoſt. ſum. t. de reſtit. ſpoliat. §. Quando facienda, n 2. verſ. Quid ſi vir, Joa. Andr. c. Inter alia, n.2. de ſent. excomm.* ubi *Anchar. n.5.* dicit fortè eſſe verum. Idem *Anchar. c. Statuimus, n.4. de ſent. excom. in 6. Ugolin. de excom. tabul.2. c.15. §.3. n.4. & c.23. §.6. n.3.*

24 Sed cùm exceptio hæc oullo jure probetur, ſtandum puto regulæ generali, *d.c. Intelleximus, & d.c. Decernimus*, deneganti excommunicato actionem, atque ideò dicendum eſt peccare conjugem recedentem ab altero conjuge eacommunicato, verùm excommunicatum agere non poſſe, ut ſibi reſtituatur: ipſique agenti meritò opponi poſſe eacommunicationis exceptionem: judicem verò ex officio reſtitutionem hanc debere facere, ob fornicationis periculum vitandum. Sicut ſpolians excommunicatum aliis rebus, reus eſt culpæ, judiciſque officio cogendus reſtituere: excommunicatus autem agens repellitur, nec audiendus eſt, ut cum *gloſſ. c. Ex inſinuatione, verb. aliud, de procur.* tradunt DD. ita ſentiunt *gl. c. Quoniam multos, verb. Uxores, 11. q.1. Specul. t. de petitorio & poſſeſſorio, §. Quoniam in ſuperioribus, n.3. Calderin. c. fin. de ordine cognit.* ubi *Ant. n.13. Abbas n.12. idem Abb. c. Inter alia, n.5. de ſent. excomm.* ubi *Felinus n. un. verſ. Nunquid maritus, Zachar. addit. ad Abbatem, c. Intelleximus, de judic. n.8. lit. H.*

25 QUÆSTIO IV. An ratione excommunicationis viri contumacis, & in eacommunicatione perſiſtentis, fas ſit uxori dotem repetere? *Jo. Andr. addit. ad Specul. tit. De dote poſt divortium reſtituenda, §. fin. verſ.2.* quæſt. hanc tetigit, & iodeciſam reliquit. Aliqui autem cenſent, ſi nolit tunc naor cum viro habitare, jus repetendi dotem adipiſci. Quaſi culpa viri ceſſet cohabitatio. Sic *Alex. conſ.78. n.20. li.5. Probus addit. ad Monach. c. fi. n.13. de ſent. excom. in 6. Goffred.* autem *in ſuis q. Sabatin. q.21.* admittit jure civili repetitionem: ſecus jurè canooico. Sed brevi quando maritus in contumacia minimè perſeverat, abſque dubio uaor nequit repetere dotem. Cùm ſeparari non poſſit. Atque ita probat *Joa. Camp. tract. de dote, p.3. q.24.* Quando autem contumax eſt, quamvis res non ſit ita certa, at verius exiſtimo adhuc minimè concedi dotis repetitionem. Quia non obſtante excommonicatione, uxor cogitur eſſe cum marito, ut probavimus n.13. per *c. Inter alia, de excom.* nec textus diſtinguit, an perſeveret, nec ne in excommunicatione. Ita tuetur *Ugolinus de excomm. tab.* a. c.23. *§.6. n.5.* obi bene hoc temperat, niſi tamdiu in eacommunicatione perſeveret, ut taoquam hæreticus damnatus ſit. Cùm enim hæretici ipſo jure bona amittant, *c. Cum ſecundum leg §. fi. de hæret. in 6.* repetet uaor dotem.

DISPUTATIO XV.

Utrùm actus conjugalis in loco publico aut ſacro exercitus, culpa lethalis ſit?

SUMMARIUM.

In loco publico non licèt petere, nec reddere, n.1.
Quid de tactibus in loco publico, n.2.
Quæ ſint quæſtiones diſputandæ circa locum ſacrum, n.3.
Cur ſeminis aut ſanguinis emiſſio in loco ſacro ſit ſacrilegium, & quo jure, num.4.
Quando res prohibita duplici præcepto contineat duplicem malitiam, n.5. & ibi, an ſit duplex malitia, quando peccato annexa eſt communicatio.
An tranſgreſſio feſti incidentis in dominica, aut vigilia incidentis in quadrageſima, aut omiſſio officii divini in habente beneficium, & ordinem ſacrum, aut adulterium conjugati cum conjugata, afficiatur duplici malitia confitenda? n.6. & ibi, de tranſgreſſione voti, & juramenti de eadem re.
Num conjugalis copula, Eccleſiam polluat n.7.
Non licet regulariter concubitus intra locum ſacrum, n.8.
Quid ſi uterque, aut alter conjux ſit diu intra Eccleſiam incluſus? Referuntur duæ ſententiæ, n.9. & 10.
Reprobatur ſententia affirmans fornicationem occultam, non eſſe ſacrilegam mortaliter factam in Eccleſia, n.11.
Sententia authoris circa concubitum conjugalem habitum in Eccleſia, num.12.
An ubi eſt licitus in Eccleſia, ſit reſtringendum ut tantum liceat quando cauſa incontinentiæ vitandæ exerceatur? n.13.
An tunc polluant Eccleſiam? n.14.
Poſt num.14. invenies alia ſummaria.

CIrcumſtantia loci, de qua præſens eſt diſputatio, in duplici eventu poteſt actum coojugalem vitiare: oempe, dum publicè, id eſt, coram aliis, vel in loco ſacro exercetur. Et quidem in locò publico petere aut reddere debitum manifeſta culpa lethalis eſt. Et neminem inveni dubitantem. Quia adverſatur decentiæ, & honeſtati humanæ, eſſentque ſic coeuntes maxima ruinæ occaſio aſpicientibus. Contrarium exercebant Turrelupini hæretici, docentes ex rebus, quæ à natura ioſunt, erubeſcendum minimè eſſe. Atque adeò natura abhorret publicum hunc concubitum, ut nulla neceſſitate excuſari valeat, ut bene docet *Petr. de Ledeſma de matr. q.46. n.7. ad 1.* 1

Immò tactus inter conjuges aliàs liciti redduntur illiciti, quando aliis aſpicientibus habentur. Quia ad Venerem excitant aſpicientes. Qualitas autem culpæ penſanda erit ex tactuum qualitate & aſtantium fragilitate, ſi enim tales eſſent tactus, ut valdè aſtantes inducerent ad Venerem, attenta eorum fragilitate, eſſet culpa lethalis. Atque ita *Emm. Sa ſum. verb. Peccatum, verſ. Facere*, ait eſſe mortale coram aliis efficere id, quod ſuapte natura ad mortale inducit. 2

Circa locum autem ſacrum, triplex eſt diſputanda quæſtio. Primò. An actus conjugalis licitè exerceatur in loco ſacro, ac illum non polluat. Secundò, quid de tactibus. Tertiò, quid nomine ſacri loci comprehendatur. 3

QUÆSTIO I. An culpa lethalis ſit, in quocumque eventu concubitus conjugalis in loco ſacro, illumque polluat? Ut colligere facilè poſſimus malitiam actus conjugalis in Eccleſia exerciti; præmittere oportet, unde conſurgat eſſe ſacrilegam ſanguinis aut ſeminis effuſionem io loco ſacro, præ aliis peccatis. Nam ſi ad criminum gravitatem attendas, graviora multo ſunt, hæreſis, odium Dei, quæ in Eccleſia admiſſa nullam ſpecificam deformitatem recipiunt. Si ad decentiam, & reverentiam loci ſacri, magis illi adverſari videntur tactus, & verba inhoneſta inter ſolutos, quam copula conjugalis de ſe licita & meritoria, cum tamen illa non habeant ex loco ſacro ſpecialem malitiam mortalem: ut ſtatim dicemus, *Suarez 3.p. q.83. ar.3 diſp.81. ſect.4. §.3. violatur Eccleſia, opin.2.* negat rationem culpæ, & ſpecialis deformitatis oriri ex eo, quòd Eccleſia polluatur ſanguinis aut ſeminis effuſione, ſed potius dicit, quia hæc ſunt turpia, decentiæque Eccleſiæ repugnantia, illis adjunctam eſſe veluti cenſuram, loci violationem, & interdictum ut ibi divina celebrentur. Et poteſt probari. Quia ſicut in odium furti, & quò homines ab eo abſtinerent, fulminaretur excommunicatio in furaotes, non eſſet ratio malitiæ furti excommunicatio, ſed quia furtum malum & odioſum eſt, afficeretur ea cenſura. Præthereà, quia extractio Rei ad Eccleſiam confugientis eſt ſacrilega, propter injuriam loco ſacro illatam, cùm tamen Eccleſia non violetur. Sed magis placet quod doceot *Valentia 2.2. diſp.6. qu.15. punct.1. §. Prætereà etiam ad eandem ſpeciem, & Vaſq. 1.2. q.72. art.6. diſp.98. n.4. & duplici ſeq.* ubi tradunt ideo ſacrilegam eſſe, & deformitatem ſpecificam ſortiri ſanguinis aot ſeminis effuſionem io Eccleſia; non autem alia ſcelera ibi admiſſa. Qunniam jus Eccleſiaſticum peculiariter voluit ſtatuitque, *c. un. de conſecr. Eccl. in 6. c. Eccleſiis, de conſecr. d.1.* Deo tribui cultum per immunitatem loci ſacri ab hujuſmodi rebus, non autem ab aliis criminibus: ſtatuitque illis, & non his profanari locum ſacrum, ita ut reconſecratione indigeat, quò in illo divina celebrentur: unde ea efficere in loco ſacro, eſt contra loci conſecrationem, illumque ut ſacer eſt, violare, & hoc ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto. Quod inde probatur, quia malitia hæc & ſpecialis deformitas non conſurgit ex jure naturæ, ſed ea ſolo Eccleſiæ ſtatuto: ut cum *Valentia, & Vaſqu.* docet etiam *Henriq. l.5. de pœnitent. c.6. n.5.* & apertè probaot ratiooes propoſitæ: at non iovenitur jus Eccleſiaſticum, hæc prohibens in loco ſacro fieri, præter textus *c. un. de conſecr. Eccl. in 6. c. Eccleſiis, de conſecr. d.1. c. Eccleſiis d.68. c. fi. de conſecr. Eccl. c. Significaſti, de adult. c. Si motum, de conſecr. d.1.* qui textus prohibitionis mentionem mioimè faciunt, ſed ſolùm ſtatuunt Eccleſias ſanguinis aut ſeminis effuſione violari: ergo tota ratio ſpecialis malitiæ & ſacrilegæ eſt, quod Eccleſiam violent. Atque ideò hanc rationem tradunt etiam non ita explicatam, *Palud. 4. d.31. q.3. a.2 n.14. Ricard. 4. d.32. a.3. q.1. ibi Suppl. Gabr. q. un. a.2. concluſ.11. & ibi Sotus q. un. a.3. concl.3. & ibi Ovandus, q. un. poſt 2. propoſit. Cajet. ſumm. verb. Matrimonium, cap. ult. §.6. c. Armilla verb. Debitum conjugale, num.6. Victor. ſum. de matr. num.279. Navar. ſumm. lat. poſter. edit. c.16. n.32. verſ.4. Ant. Cucus l.5. inſtit. majorum, t.11. n.121. Ledeſm. 2. p.4. qu.66. a.1. §. ult. Nider. ſum. præcept. 6. c.4. verſ. Sextus non tenetur, Angles Floribus 1. p. de matrim q.6. de ſolvendo debito fin. Enriq. l.11. de matr. c.16. num.4. Petr. de Ledeſm. de matr. q.64. art.7. concl.1. Manuel 2. t. ſumm 2. edit. cap.243. num.19. Canedo ſumm. ſacram. tract. de matrim. cap.8. num.71.* Nec obſtant rationes oppoſitæ. Non prior, quia (ot declarabitur num. ſeq.) furtum oon prohibetur tunc reſpectu alterius virtutis à juſtitia, qua jure naturali ioterdictum eſt, & ideo non ſortitur malitiam ſpecie diverſam. Non obſtat & ſecunda. Quia ea extractio abſque pollutione Eccleſiæ eſt jure Eccleſiaſtico interdicta, ob reveren-

reutiam loci ſacri, ad quem confugitum eſt *c. Inter alia, de immun. Eccleſ.* quod minimè ſtatutum invenitur in ſanguinis aut ſeminis effuſione.

5 Sed dices, eò quòd Eccleſia prohibuerit ſanguinis aut ſeminia effuſionem in loco ſacro, eaque ipſum pollui decreverit, non eſſe ſufficiens argumentum, ut inde colligatur eſſe ſacrilegium mors. Sicut furtum lege divina, naturali, & humana probibitum, uoicam furti malitiam habet. Ut faciliusres hæc percipiatur, accipe regulam, quam tradunt *Enriquez lib.5. de pœnit. c.5. a.6. & Vaſq. 1. 2. q.72. a.6. diſp.98. n.3. & 4.* Peccatum lege aliqua prohibitum, poteſt bifariàm alio jure prohiberi. Primò reſpectu ejuſdem virtutis, & tunc unica, & eadem erit malitia, ut ſi graſſantibus latronibus excommunicatio io latrocinium feratur: tunc enim, quia ſolus ad injuſtitiam habetur intuitus, excommunicatio, & præceptum illud novum oon trahent ad aliam ſpeciem, nec furtum illud habebit novam circumſtantiam ſpecificam. Et in hoc eventu eſt verum, quod tradit *Cordub. ſumma q.11.* ratione eacommunicationis adjunctæ peccato non effici novam culpam. Secundò poteſt probiberi intuitu alterius virtutis, & tunc erit duplea malitia ſpecifica, v. g. injectio manuum violentarum in clericum jure naturæ ob juſtitiam vetita interdicitur ſub excommunicatione jure Eccleſiaſtico, iotuitu religionis, ob reverentiam perſonæ ſacræ debitam, ultra injuſtitiam habet ea bac prohibitione ſacrilegii religionl oppoſiti deformitatem. Et in boc caſu vera eſt ſententia *Enriq. l.5. de pœnit. c.7. nu.2.* docentis peccatum ratione excommunicationis annexæ novam ſpecificam malitiam accipere. Sic ergo, quia effuſio ſanguinis injurioſa, aut ſeminis extra copulam conjugalem, jure naturæ prohibita, illa ratione injuſtitiæ, hæc ratione intemperantiæ, interdicuotur jure Pootificio in loco ſacro, ſtatuendo illis pollui, accipiunt novam deformitatem ſacrilegii contra religionem, cujus iotuitu ioterdicuntur, ob loci ſacri reverentiam. Quòd ſi hæc aliàs prohibita non erant, ut effuſio ſaoguinis juridicè ſacta, aut ſeminia in concubitu uaorio, erunt ſacrilegia ſacta in loco ſacro, ob prohibitionem Eccleſiæ intuitu religionis, ſtatuentiſque illis Eccleſiam violari. Sufficeret etiam ad duplicem culpam, probiberi, duplici præcepto, intuitu ejuſdem virtutis, diverſa tamen ratiooe, ut dicam n. ſeq.

6 Hinc deducitur pro materia de pœniteutia, dum obligat præceptum audiendi ſacrum, aut abſtinendi à ſervilibus, ratiooe duplicis Feſti concurrentis, ut ſi feſtum incidat die Dominica: aut jejunii, ratione vigiliæ incidentis quatuor anni temporibus, aut quadrageſima, unicam eſſe malitiam præceptum illud tranſgredi: atque ita ſufficienter fateri dicentem ſe jejunium aut feſtum violaſſe. Quia præcepta illa duo ſub eadem ratione formali obligant, iotuitu ejuſdem virtutia, ut ſi eſt feſtum, religionis, ſi jejunium, temperantiæ: atque ita cootra. *Navar. ſum. hiſp. c.28. addit. ad n.5. c.11. lat. c.11. n.4. Lud. Lopez inſtruct. q.1. c.29. §.3. dico quod quando, Man. 1. t. ſum. 2. edit. c.23. n.3.* dicentes eſſe malitiam diverſam ſpecie, docent unicum eſſe peccatum, *Alexander in Enchir. 2. p. ſtatim in princ. c. de diſcretione peccatorum, n.11. Enriquez l.5. de pœnit. c.5. n.6. & c.6. n.6. Vaſq. 1. 2. q.72. a.6. diſp.98. a.8. & ſeq. Emm. Sa ſum. verb. Confeſſio, §. Quidam putant. Petrus de Ledeſma ſum. ſacram. tract. de pœnit. cap.19. f. 632. §. A eſta dudu mi parecer et.* Et quamvis multiplicatio illa præceptorum malitiam tranſgreſſionis augeat, & ita nonnulli fatentes eſſe unam peccati ſpeciem aſſerant eam circumſtantiam tanquam notabiliter aggravantem eſſe in confeſſione explicandam, ut refert *Vaſq. ea. diſp. 98. n.10.* At verius eſt, quod cum *Alex. & Petro de Ledeſ. Emm. Sa* proaimè citatis docet *ipſemet Vaſquez ea, n.10.* non ita notabiliter aggravare, ut ſit neceſſario in confeſſione detegenda. Quòd ſi in ſavorem prioria ſeotentiæ adducas tranſgreſſionem voti, & jurameoti de eadem re, duplicem malitiam ſpecificam habere, cùm tameo prohibeantur diverſis præceptis, intuitu tamen ejuſdem virtutis religionis. Reſponſio eſt in promptu, rationem eſſe, quia diverſa ratione formali pertinent hæc ad religionis virtutem, ut bene docet *Enriquez d.c.5. n.6.* Quia voti obſervatio præcipitur, ut fides debita Deo ſervetur: juramenti autem, ne Deus in ſalſum teſtem invocetur. Nec obſtat etiam quod adducit Navar. pro ſe, duplea admittere peccatum, Monachum Franciſcanum die Veneris, in quo incidit vigilia, oon jejunantem: alterum contra præceptum Eccleſiæ, alterum verò contra regulam præſcribentem illi jejuoare ſextis feriis. Quia reſpondet bene *Vaſquez diſp.88. n.9.* id evenire, quia frangit duplicis virtutis præceptum, alterum abſtinentiæ, ſeu temperantiæ, ad quod ſpectat Eccleſiaſticum jejunium: alterum autem religionis, quia ex voto obediéntiæ teoetur regulam obſervare: quod ſi minimè voviſſet, ſed regula more alterius legis jejunium illud præſcriberet, unica eſſet culpa illius tranſgreſſio. Addit autem *Enriq. eo l.5. de pœn. c.5. n.6.* uniua culpæ reum eſſe officii divini omiſſorem, ad quod ratione ordinis ſacri ac ſimul beneficii aſtringitur. Et *Em. Sa in ſum. verb. Confeſſio, §. Quidam putant*, unicam eſſe malitiam, ſi conjugatus cum conjugata peccet, & ſatis eſſe ſateri dicendo ſe adulterium admiſiſſe. Ducitur uterque ob doctrinam traditam. Quia ſola eſt præceptorum circa eandem materiam multiplicatio. Sed neutrum admitto, credoque in utroque caſu ſatendam eſſe circumſtantiam duplicis obligationis, in illo ordinis, & beneficii, in hoc autem ſtatus matrimonii utriuſque. Quia in illo eſt duplex obligatio ad diverſas virtutes pertinens, altera ratione ordinis ſpectans ad religionis virtutem, altera juſtitiæ, ratione beneficii: confert enim Eccleſia beneficii redditus eo onere, ut illud poſſidens recitet, & aliàs eos non faciat ſuos. In poſteriori autem caſu licèt utraque malitia adverſetur uni virtuti juſtitiæ, at eſt duplea injuſtitia reſpectu utriuſque conjugia peccantium: ac proinde in utroque eſt duplex malitia diverſa confitenda: in priori, diverſa ſpecie, In poſteriori diverſa numero, ut cùm quis duos eodem ictu percutit. Atque ita in hoc poſteriori caſu doceot *Nav. ſumm. hiſp. c.28. addit. ad n.3. c.6. lat. c.6. n.4. poſt 4. coroll. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c.53. nu.5. Petr. de Ledeſma ſum. ſacram tract. de pœnit. c.19. f.629. §. A eſta duda ſe reſponde, Vaſquez d. diſp.58. nu.9. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap.35. §. Cæterum quia multa.*

Secundò ſupponendum eſt, an per concubitum coojugalem extra caſum neceſſitatis in Eccleſia habitum ipſa polluatur, reconciliationeque iodigeat? Negaot quidam. Quia *c. Significaſti, de adult. & c. Si motam, de conſec. d.1.* quod eſt Hygini Pontificit, ſolius copulæ adulterioæ violantis Eccleſiam ſit mentio: & quamvis alii teatus generaliter de ſeminis effuſione loquantur, poſſunt de illicita eaplicari. Cùm pœnæ reſtringendæ ſint. Qua ratione quæſtionem hanc indeciſam reliquit, dicens Pontificem eſſe conſulendum, *Hoſt. c. fi. n.3. verſ. Quid ergo, ſi uxor, de conſ. Eccl.* eandem tetigere, nec deciderunt, *Joa. And. c. un. nu.3. & 4. de conſec. Eccl. in 6. & ibi Anch. n.2. verſ. Circa effuſionem.* Sed hanc partem tuentur *Gl. c. Eccleſiis, verb. Semine, de conſec. d.1.* ubi *Hugo, Laur & Gandulphus, Arch. c un. n.2. de conſ. Eccl. in 6. & d.c. Eccleſiis, in fin. Henr. c. fin. n.3. de conſec. Eccl. Roſella Conſecratio 1: n.9. Gerſon 2. p. in compendio Theologiæ, tract. de ſacramento conjugii, alphabeto 27. lit. P.* Et hanc dicit fortè eſſe veram *Sotus 4. d.13. qu.2. a.3. verſ. Ait quarto.* Et hanc videntur amplecti *lex finalis, c.10. p.1.* ait enim violari Eccleſiam per adulterium, aut fornicationem. Cæterum omninò tenendum eſt violari. Quia *c. fi. de conſec. Eccl. & c. Eccleſiis, de conſ. d.1. & c. Eccleſiis, d.68.* quæ duo capita ſunt deſumpta ex Concilio Niceno, dicunt generaliter Eccleſiam pollui ſanguinis aut ſeminis effuſione, & ubi jus non diſtinguit, nec oos diſtinguere debemus, *l. De pretio, ff. de publiciana.* Prætereà, quia eodem modo loquitur jus de ſanguinis, & ſeminis effuſione, at illa quamvis juſta ſit, ſi fiat eum loci ſacri irreverentia, & judicis miniſterio, polluit locum ſacrum: ergo & hæc, quamvia alia licita eſſet, polluet. Nec obſtant textus pro priori ſententia relati, guia non decernunt ob ſolum adultetium violari Eccleſiam, ſed loquuntur in illo caſu ſpeciali: aliàs probarent per ſimplicem fornicationem minimè pollui. Et ideo hanc ſent. tuentur ea Juriſperitis, *gl. c. un. verb. Seminis, de conſec. Eccl. in 6.* ubi *Dom. n.10. Francus n.7. gl. c. Eccleſiis, verb. Semine 88. d.* idem *Dom. c. Quoniam, ad fi. verſ. Gloſ. Iſtud eſt 31. d. Specul. rationali divinor. offic. l.1. c.6. n.39. Silva beneficiorum 1. p. q.5. requiſito 7. nu.136. & 139. Ang. verb. Conſecrat. Eccleſiæ n.6. fi. & verò Debitum, num.35. Sylv. Conſec. 2. q.5. caſu 3. & verb. Debitum, n.5. q.3. Tabien. Conjet. 2. q.7. n.8. & matr. 3. q.9. n.30. Armill. verb. Conſecr. Eccleſiæ, n.6. & verò, Debitum, n.6. Bern. Diaz pract. canon. in nova edit. c.39. n.2. & ibi Salzedo in addit. lit. B. verb. Contaminte, Nav. ſum. c.16. nu.32. & c.27. n.257. Covar. 4. decret. 2. p. c.7. §.2. n.3. Greg. Lop. l. fi. verb. Fornicatio, c.10. p.1. Lælius de Zanchis de priv. Eccleſiæ, priv. 5. n.6. Ant. Cucus l.5. inſtit. major. t.11. num.121. Perez l.5. ordin. t.1. l.1. §. Quæri poteſt utrum copula, Matienzo li.5. recop. t.1. rub. gloſ. 1. n.99. Ugol. de matr. c.10. n.2.* Et ea Theolog. *Ric. 4. d.32. a.3. q.1. Pal. 4. d.18. q.8. n.4. nu. 20. & d.31. q.3. a.2. n.14 Supplem. Gabr. 4. d.32. q. un. a.2. concl. 11.* ubi *Sot. q. un. a.3. concluſ. 3. Ovand. ibi q. un poſt 2. propoſ. Abul. c.5. Matt. qu. 237. D. Ant. 3. p. t.1. c.20. & c.12. c.6. §.4. caſu 2. Adrian. 4. q.14. de matr. §. Pro hujus ſuccincta, Cajet. ſumm. verò matr. ult. verſ. 6. caput, Victor. ſum. de Euch. n.99. & de matr. nu.279. Caſtro l.1. de lege pœnali c.7. doc. 2. de Ledeſ. 1. p. 4. q.24. ar.3. dub.7. caſu 2. & 2. p. 4. q.66. a.1. §. ult. & q.26. n.x. ad fi. paulo ante t. de caſib. reſervat. Nider ſum. prac. 6. c.4. ver. Sextus non tenetur, Suarez 3. p. q.83. a.3. diſp. 81. ſect. 4. §. violatur, Angles flor. 1. p. de matr. q.6. de ſolvendo debito, §. Enriq. l.9. de miſſa c.27. n.5. Petr. de Led. de matr. qu.64. a.7. concl 1. & ſum. ſacr. tract. de Euch. c.20. Bart. à Led. dub 46. de Euch. poſt 3. concluſ. §. Sed dubium eſt. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c.82. §. At verò de redditione, & 2. p. c.97. de Euch. §. Prætereà ſorie, Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c.154. n.11. concl.10. & c.243. n.19. Capua p.1. doc. l.2. c.48. n 16. Vivald. candel. ſacr. p.1. de matr.* obi de debito conjugali, *n.262. & 2. p. de interdicto n.72. Vega 1. t. ſum. 2. edit c.78. caſu 1. Caiedo ſum. ſacram. tract. de matr. c.8. n.75.*

Hinc deducitur extra caſum neceſſitatis (de qno ſtatim diſputabimus) culpam eſſe, & ſacrilegium, uti matr. in loco ſacro, tam petendo debitum, quàm reddendo. Quia cum ea copula violet locum ſacrum, impediatque in eo divina celebrari, donec reconcilietur, directè ſanctitati loci opponitur, ac proinde ſacrilega eſt. Quod ſi quæras, cur peteoti ſacrilegè adversùs caſtitatis votum, teneatur alter conjux reddere; petenti autem io loco ſacro non ſolùm non teneatur, ſed ſacrilegua ſit reddendo, cum utrobique ex parte peteotis ſit ſacrilegium? Reſpondeo ex traditis hoc l.6. nu.7. & 16. diſcrimen eſſe, quia votum eſt circumſtantia tenens ſe ex parte ſolius petentis, nec afficit ipſum actum ac proinde ſolam ipſius petitionem vitiat: at loci ſacri circumſtantia tenet ſe ex parte ipſius actus, & æquè ſe habet ad petitionem 8

nem, & redditionem, utraque enim violat illum, ac proinde utramque vitiat. Ita docent *Ricard.4.d.32.ar.3.qu.1.* ubi *Suppl. Gabr.q.un.concl.11.in 2.a. Dom.c.un.nu.10.de conſec.Eccleſ.in 6.Tiraq.l.15.connubial.n.106.* qui numeris ſequentibus pleraque ſupplicia refert per Principes ethnicos conſtituta in eos, qui in Templis coibant, *Roſel.verb.Debitum, n.7.*ubi *Armil.n.6. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.10.a.4.q.2.Adr.4.q.14.de matr.§.Pro hujus ſuccincta, Petr.de matr.qu.64.a.7.concl.1.*at hi DD.non exprimunt, ſit mortale nec ne:ſolus *Petr.de Led.* dixit eſſe mortale petere, & non licere reddere. Sed alii, & meritò, expreſſere utrumque eſſe mortale. Quia eſt gravis, & ſacrilega injuria loci ſacri, nec ob rem venialem par erat interdici in eo divina officia. Sic *Monald.ſum.tract.de matr.t.de effectu matrimonii,verſ.Item eſſe alius effectus,inſi.Henr.c.2.nu.6.de conjug.leproſ.Ang.verb.Debitum,n.35.Sotus 4.d.32.qu.un a.3.concl.3.* ubi *Ovand.q.un.poſt 2.propoſ.Petr.de Soto lect.16.de matr.ſi.Led.2.p.4.q.66.a.1.§.ult.Ant.Cucus lib.5.inſt.major.t.11.n.121.Enriq.lib.12.de matr.c.16.n.4.Suarez 3.p.q.83.a.3 diſp.81 ſect.4.§.Violatur,ad ſi.Margarita conſ.6.precepto.f.66. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.82.§.At verò de redditione, Man.1.t.ſum.2.edit.c.243.n.910.* Et eidem ſententiæ accedunt alii, abſolutè, & indiſtinctè docentes acceſſum conjugalem in Eccleſia extra caſum neceſſitatis eſſe lethalem. Hi ſunt *Alonſ.2.p.q.166.membr.2.ad 1.ex arg.qua poſteriori loco proponit, Sylv.verb.Debitum q.3.n.5.Nav.ſum.c.16.n.32.& c.6.hiſp.n.9.lat.nu 11.Covar.4.decr.2.p.c.7.§.2.n.3.Steph.de Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.178.Perez l.5.ord.to.1.l.1.§.Quari poteſt utrum copula, Matienzo li.5.recop.t.1.rub.gl.1.n.99.Salzado ſuper pract. Bernardi Diaz c.39.lit.B.verb.Non tamen conjuges, Vivald.cand.1.p.de matr.n.262.Capua p.1.dec.l.2.c.83.n.10.Bart.à Led.de pœn.dub.12.in interrogationib.circa 6.preceptum,§.Similiter interrogatur, Petr.de Led.ſum.ſacr.tract.de Euch.c.20.*de limitatione autem quam aliquis ex his auctoribus apponunt, nempe, ſi copula ſit publica, dicam e.10.& 11. Hinc infertur non eſſe credendum aliquibus aſſerentibus petentem in loco ſacro peccare, at alterum teneri reddere, niſi bono modo poſſit petentem inducere, ut deſiſtat. Sic docent *Gandulphus* (ut refert *Gl.c.Quoniam,verb.Opportuno d.31.*) *Hoſt.ſum.t.de matr.§.Quis ſit effectus,n.22.& c.2.de conjug.lepr.n.6.ſuper verſ.Cui precepto*, ubi *Jo.And.n.3.Ant.nu.11.Anch.ſi.Goffr.ſum.t.De matr.contracto contra interdictum Eccleſia, in ſi.Arch.c.un.n.2.de conſec.Eccl.in 6.Abul.c.5.Matt.q.237.Gerſon 2.p.de reg.moral.tract.de matr.alph.25.lit.I.ſi.* & hoc indeciſum reliquere *Joan.Andr.c.un.num.3.& 4.de conſ.Eccl.in 6.Alberi.rub.n.4.de ſacroſ.Eccl.*Sed oppoſitum omnino tenendum eſt, nullo videlicet modo teneri alterum conjugem reddere. Quia non petitur debitum in loco opportuno, ſicut ſi in publico exigatur. Quod ultra omnes DD. relatos, dicentes non tantùm non teneri, ſed etiam peccare reddendo, docent alii aſſerentes non teneri, ſubticent tamen an ſit culpa reddere. Ita *Gl.c.Quoniam,verb.Opportuno d.31.& c.pen.in ſi.33.q.4.& t.Eccleſiis,verb.Semine d.68.Dom.d.c.Quoniam, ad ſi.& ibi Prapoſ.ad ſin.Idem Prapoſ.c.2.in ſin.de conjug.leproſ.Abul.2.p.q.166.memb.3.in ſolut.ad 5.Mayron.4.d.32.q.un.Pal.4.d.31.q.3.a.2.nu.14.D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.2.Vict.ſum.de matr.n.267.ſi.Nav.ſum.c.16.lat.nu.25.hiſp.n.24.Turr.c.Sciatis 33.q.4.a.5.n.Gaetad.§.4.nu.179.Viguer.l.inſt.c.16.§.7.verſ.10.*

9 Potiſſima autem difficultas eſt, Num actus conjugalis ita interdictus ſit in loco ſacro, ut etiam in caſu neceſſitatis, v.g. quando conjuges diu ſunt intra illum incluſi, nec patet aditus ad cameram illi adiacentem, illicitus ſit, illumque polluant? Triplicem invenio ſent. prima affirmat illicitum eſſe, eoque Eccleſiam pollui. Ducitur, quia nulla eſt præciſa neceſſitas, nec mirum, ut tunc conjuges ob loci reverentiam teneantur à concubitu abſtinere, cùm ad id ob diuturnam abſentiam cogantur. Ita ſentiunt *Palud.4.d.18.q.8.a.4.n.20.& d.13.q.3.a.2.nu.14.D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.2.Cajetan.ſumm verb.matr.c.ult.verſ.6.caput.Piſana verb.Debitum,n.7.* ubi *Supplem n.7.Armil.n.6.Tubien.matr.3.q.9.n.10.Navar.ſum.c.16.nu.32.Steph.de Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.2.§.4.n.178.Salzedo ſuper pract.Bernardi Diaz c.39.lit.B.§.Non tamen conjuges, Vivald.candel.1 p.de matrim.* ubi de debito conjugali, *num.262.* Atque eſſe tunc culpam venialem reddere, docet *Gerſon 2.p.in compend.Theologia, tract.de ſacramento conjugii, alphabeto 27.lit B.*

19 Secunda ſent. diſtinguit, dicens licitum eſſe, ſi occultè exerceatur actus ille conjugalis: ſecus ſi ſit publicus, ad quod ſufficit conjuges publicè in eodem thoro accubare. Ducitur, quia per pollutionem aut concubitum dum occulta ſunt, minimè violatur Eccleſia: juxta veriſſimam ferè omnium ſententiam, atque ita ceſſat irreverentia, & malitia: cùm ex pollutione Eccleſiæ conſurgat, ut probavi n.4. Sic tenent *Sotus 4.d.32.q.un.a.3.poſt 3.concl.verſ.Hanc autem:* licèt trepide, dicit enim forſan non eſſe mortalem, occultum concubitum, *Angles florib.1.p.de matr.q.6.de ſolvendo debito ſine, Manuel 1.t.ſum 2.edit.c.243.n.19.Vega t.2.ſum.l.1.c.78 caſu 1.in 2.ed Lud.Lop.1.p.inſtr.c.33.§.Inter varias, & c.82.§.At verò de reddit.Cañedo ſum.ſacr.tract.de matr.c.8.n.75.* hi omnes dicunt non eſſe mortalem talem concubitum occultum: at non explicant, an omninò culpa vacet: ſolus *Manuel* dixit poſſe aliquando eſſe abſque culpa: & melius *idem mox cit.a.c.154.concl.10.n.11.* dixit eſſe licitum. Hujus etiam ſententiæ videtur *Capua 1.p.dec.l.2.c.83.n.10.* ubi dicit etiam quando diu conjuges ſunt obſeſſi, reconciliandam eſſe Eccleſiam, ſi copula ſit notoria.

Ex ratione hujus ſententiæ apertè colligitur, fornicationem occultè admiſſam in loco ſacro, non habere malitiam lethalem ſacrilegii, atque ita loci circumſtantiam non eſſe neceſſariò tunc confitendam. Quia (ut probavi n.4.) tota ſacrilegii mortalis deformitas ex loci ſacri pollutione petenda eſt, at ceſſat pollutio, ubi eſt fornicatio occulta. Atque ita fatetur eſſe ſatis probabile *Vaſq.1.2.q.72.a.6.diſp.98.nu.6.* Et juxta hoc non eſt opus conjuges diu obſeſſos eſſe: quò à culpa mortali excuſetur copula inter eos in loco ſacro habita occultè. Atque ita ſignificat *Lud.Lop.1.p.inſtr.c.82.§.At verò, de redd.* ubi dicit talem copulam non eſſe mortalem, maximè ſi conjuges ſint diu obſeſſi. Cæterum hoc non approbo. Quia per eum concubitum ex natura facti & per ſe polluitur Eccleſia, licèt non teneamur abſtinere à celebratione in ea, dum occultus manſerit: atque ita abſque novo actu novaque culpa incipit eſſe polluta, ubi primùm de præterito concubitu conſtiterit per famam, aut conjugum confeſſionem, juxta *c.Significaſti, de adult.* Qua ratione eam diſtinctionem reprobant *Pal.4.d.31.q.3.a.2.n.14.D.Ant.3.t.1.c.20.§.1.Andr.4.qu.14.de matr.§.Pro hujus ſuccincta, Tab.matr.3.q.9.n.15.Nav.* dicens ſuſtineri non poſſe limitationem, ſi copula ſit occulta, *ſum.lat.in 2.edit.c.16.n.32.verſ.4.* 11

Tertia ſent. (cui adhæreo, tanquam probabiliori) dicit nullam eſſe culpam lethalem conjugalem, concubitum intra locum ſacrum in caſu neceſſitatis exercitum, ut ſi diu conjuges intra locum ſacrum ita obſeſſi ſint, ut ad alia loca non ſacra egreſſus minimè pateat, quo maritaliter copulentur, ſecus ſi brevi tempore. Et ratio eſt, quia priori caſu difficillimum eſt continere, & valdè probabili incontinentiæ periculo exponerentur conjuges, admittendo voluntarias pollutiones, niſi concubitus eis liceret, quare non eſt credendum, Eccleſiam in hoc eventu voluiſſe obligare ad abſtinendum, ob quandam loci ſacri extrinſecam decentiam: eo vel maximè, quod cætera Eccleſiæ præcepta in caſu magnæ neceſſitatis deobligant. In poſteriori autem caſu facili negotio poſſunt abſtinere brevi illo tempore. Et confirm. quia licèt neceſſitas coeundi non ſit tunc præciſa & abſoluta, ac prorſus inevitabilis, at eſt neceſſitas morali modo, & attenta humana fragilitate inevitabilis, quod ſatis eſt ad deobligandum. Præterea, quia qui gratia id periculum vitandi conjunguntur in loco ſacro, illum potius reverentur, quàm injuriam inferant. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *Alonſ.2.p.qu.166.memb.2.ad 1.ex argumentis propoſitis poſteriori loco, Alb.Magn.4.d.32 a.11.ad 2.* ubi *Ricar.a.3.q.1.Scot.ibi q.un.ſine, Major.q.1.arg.2 contra 3.concl.Suppl.Gabr.q.un.ar 2.concl.11.Mayronis q.un.Guillermus Borrillong.q.un.a.2.poſt 1.concl.caſu 4.Baſſolis q.un.a.3.Nicol.de Orbellis q.un.§.3.Ovand.q.un.poſt 2.propoſ.Palac.diſp.1.f.711.verſ.At verò contra, Henr.c.2.nu.6.de conjug.leproſ.Jo.de Friburga ſum.conf.l.4.t.2.q.43.Aſtenſ.2.p ſum.l.8.t.10.a.4.q.2.Roſel.Conſecratio 1.n.9.& verb.Debitum,n.7.* ubi *Ang.nu.25.& Sylv.q.3.n.5.Conſecratio 2.qu.5.caſu 3.Caſtro l.1.de lege pœnali c.7.docum.2.Mon.ſum.tract.de matr.t.de effectu matr.verſ.Eſt alius effectus,in ſi.Turr.c.Sciatis 33.q.4.a.5.n.8.Cov.4.decr.2.p.c.7.§.2.nu.3.Ant.Cucus l.5.inſt.major.t.11.n.121.Nider ſum prac.6.c.4.verſ.Sextus non tenetur; juncto verſ.Dictum eſt 2.Marg.conf.6.precepto, f.86.Alcozer ſum.c.50.f.75.§.Los tocamientos hechos, Suarez 3 p.q.83.ar.3.diſp.81 ſect.4.§.3.violatur, Enriq.l.9.de Miſſa c.27.n.5.& l.11.de matr.c.16.n.4.Petr.de Ledeſm.de matr.qu.64.a.7.concl.1.& ſum.ſacr.tract.de Euch.c.20.diffic.1.circa modum, quo polluitur Eccleſia ſemine, verſ.Digo lo primero, Bart.à Ledeſ.dub.12.de pœn.in interrog.circa 6.prac.§.Similiter interrogetur.* Et hanc eſſe probabilem dicunt *Victoria ſum de mat.n.269.& Led.2.p.4.qu.66.a.1.ſi.* & fortè eſſe veram aſſerit *Lud.Lop.2.p.inſtr.de Euchar.c.79.§.Praterea ſ.ries.* Ejuſdem ſententiæ videntur *Greg.Lop.l.ſi.verb.Fornicatio,t.10.pa.1.Perez l.5.ord.t.1.l.1.§.Quari poteſt utrum copula, & Matienzo li.5.recop.t.1.rub.2.gl.1.n.99.Ledeſm.1.p.4.qu.24.a.3.dub 7.caſu 2.* ubi dicentes pollui Eccleſiam quando conjuges in loco ſacro commiſcentur, excipiunt niſi conjuges diù intra Eccleſiam obſeſſi exiſtant: atque ita clarè ſentiunt tunc non eſſe culpam mortalem, quod expreſsè docet *Matienzo.* Et habet verum hæc ſententia, licèt concubitus ſit publicus. DD. enim prædicti non diſtinguunt, ſit occultus, necne. Et tenent expreſsè *Palas.Suarez.Petr.de Led.illo loco in tr.de Euch.cit.* ubi etiam *verſ.Digo lo ſegundo,* dicit & bene, cum Suar. loco proxi. cit. non ſolùm hoc procedere ubi uterque conjux eſſet ita in Eccleſia obſeſſus, ſed etiam ubi alter, poſſet enim conſummare intra Eccleſiam altero illuc adeunte. Quia eadem eſt ratio. Sed quia multi ex his DD. ſolùm dicunt, non eſſe tunc acceſſum lethalem, nec explicant num loquantur de ſola debiti redditione, vel etiam de petitione, id ſupereſt amplius declarandum. Et quidem *Mon. & Nider.hoc n.cit.* aſſerunt reddentem in hac neceſſitate, immunem eſſe culpæ, petentem verò reum culpæ venialis. Sed immeritò, quia ſi neceſſitas omnem irreverentiæ rationem auſert, totam ſubinde deformitatem, & culpam evacuat. Atque ideo dicendum eſt, nullam eſſe culpam ratione loci ſacri, & reddere & petere, & ita docent *Ricard.Suppl.Gabr.Majoris, Aſtenſ.Guillel Borril.Turrecr.Caſtro, Ovand.Ang.Roſella, Enr.Pet.de Led Bar.à Led.Palas.hoc n relatis:* & idem dicunt loquentes de acceſſu indiſtinctè, *Mayronis, Baſſolis, Nic.de Orbellis, Alcozer.* hìc allegati; & clarè ſentit. *Silv.locis citatis,* dicit enim ceſſare in hoc caſu irreverentiam. Sed adhuc quæres, quod tempus dicatur longum, & quod breve? *Suarez loco prox.citato, & Petr.de Led.ſum ſacr.c.20.de Euch.f.264.verſ.Digo lo ſegundo*, dicunt breve tempus eſſe, ſi una vel alia die intra Eccleſiam 12

ſiam conjuges maneant. Sed non credn intentionis eorum eſſe, ut exiſtiment quinque, aut ſex dies reputari longum tempus. Quia non eſt ita difficile ſea diebus continere. Quare anteà communi hominum fragilitate, nnum menſem exiſtimarem longum tempus. Vix tamen credo fore, ut caſus is eveniat. Quia ſemper ſunt in Eccleſiis cubicula adhærentia, & turris, quæ nomine loci ſacti minimè includi, quò ad actum conjugalem exercendum conſugi poſſit, ſtatim dicemus.

13 Sed adhuc non modicus ſcrupulus ſupereſt, num in ea neceſſitate ſolùm liceat copula conjugalis in Eccleſia ad vitandum incontinentiæ periculum in alterutro ex conjugibus. Nam *Sylveſt. Ovandas, & Margarita confeſſ. quos n. præc. retuli*, dicunt eſſe mortalem, copulam in eo eventu habitam quocunque fine, niſi ad vitandum in alterutro conjuge incontinentiæ periculum, quamvis tunc in ipſo actu adſit voluptas non principaliter intenta. Et ejuſdem ſententiæ videntur *Victoria, Caſtro, Enriq. num præc. etiam alleg. & Lud. Lop. 2. p. inſtr. de Euch. c. 79. §. Præterea ſeries*, dicunt enim licitam copulam eſſe in Eccleſia, quando conjuges diù obſeſſi, & de illicita ſeminis effuſione ſibi ipſis timentes coirent, & hoc dicit eſſe tutius *Ledeſ. 2. p. 4. q. 66. ar. 1. fi.* & videntur ſavere *Ricard. Supplem Gabr. Roſella, Adenſis, Turrec. citati n. præc.* dum probant licere talem copulam, ea ratione, ne laqueus animabus injiciatur. Poteſtque probari, quia nulla alia neceſſitas poteſt urgere ad eum concubitum habendum. Sed meo judicio hi ultimi DD. non ſunt ejus ſententiæ, nam ſatis periculoſum rete tenderetur, ſi eſſet mortalis copula non ob eum finem habita, & graviſſimis ſcrupulis urgerentur conjuges, maximoque periculo, peccandi lethaliter expoſiti eſſent, ſi ſemper diſcutiendum ab eis eſſet, num cùm accedere volunt, incontinentiæ periculum patiantur. Quare *Majoris, & Palatios, n. præc. allegati*, in eo caſu diuturnæ obſidionis, meritò & jure optimo excuſant copulam à loci ſacri irreverentia ſacrilega, in omnibus caſibus, in quibus extra Eccleſiam vacaret culpa lethali. Quòd *Ledeſ. proximè citatus*, fatetur eſſe probabile. Quod etiam ſentit *Barth. a Led. dub. 12. de pæn.* ubi de interrogationibus circa 6. præc. § *Similiter interrogetur*, ubi abſolutè dicit licere tunc copulam: & addit maximè hoc habere verum, ubi alter conjux redderet, aut peteret ad vitandam in ſe vel in altero incontinentiam. Unde quamvis neceſſitas urgens ad permittendam in hoc caſu copulam, ſit incontinentiæ periculum, non tamen admitto eſſe neceſſarium ad eum finem referri, ut à culpa mortali excuſetur, nec credo eſſe neceſſarium ut id adſit periculum, ſed ſatis eſt, ut in ea diuturna obſidione, attenta humana fragilitate, & morali modo loquendo, adſit communiter id periculum, quamvis deſit in aliquibus particularibus conjugibus, aut eventibus. Quia lex ad ea, quæ frequenter accidunt attendit, *l. Nam ad ea. ff. de legib.* Et hujus ſententiæ videntur eſſe *Alcozer & Suarez, n. præc. citati, & Petr. de Ledeſ. ſumm. ſacr. cap. 20. de Euch.* ubi de modo, quo Eccleſia ſemine polluitur, *verſ. Diga lo primero*, ubi dicunt ideò crimen eſſe copulam, dum brevem moram ſunt tracturi conjuges intra Eccleſiam, non autem quando longam. Quia in priori caſu facilè, in poſteriori verò difficilè continere poſſunt, atque ita non conſiderant actuale periculum, & præſentaneum, ſed morale, & frequenter accidens attenta humana fragilitate. Ejuſdemque ſententiæ ſunt cæteri auctores, n. præc. allegati, demptis paucis, quos hic refero, cùm abſolutè doceant tempore illius longæ obſidionis licitam eſſe copulam. Immò addo quando conſtat fore ut ea obſidio diù perſeveret, poſſe ſtatim conjuges coire in Eccleſia. Quia jam adeſt urgens cauſa, & neceſſitas prædicta, nec cogendi ſunt expectare donec aliquod tempus elabatur: cum non ſit major ratio de uno tempore, quàm de alio: aliàs ubi poſteà ſe commiſcerent, tenerentur expectare moram aliquam temporis, ut iterùm copula uterentur. Quia brevi tempore poſt copulam, facilè eſt abſtinere; ac proinde nimios ſcrupulos, ac offendicula obiicere conjugibus, id eſſet potiùs, quàm illorum fragilitati conſulere. Idque videtur ſentire *Alcozar n. præc. allegatus*, dicit enim quando conjuges diù debent eſſe intra Eccleſiam obſeſſi, licere illis uſum matrimonii.

14 Tandem inſertur in eo caſu, in quo licitam eſſe copulam in loco ſacro diximus, minimè pollui, nec reconciliatione indigere; ceſſat enim irreverentia. Atque ita docent *Majoris, Ovand. Roſella, Sylv. Caſtro, Nav. Greg. Lopez, Anton. Cucus Ledeſ. Ludov. Lopez, Perez, Salzedo, Enriq. Petrus de Ledeſ. Barth. à Ledeſ. Mantienzo, Margarita confeſſ. quos nu. 12.* retuli. Quamvis *Angel. verb. Debitum, nu. 53.* dicat pollui Eccleſiam, quamvis fateatur tunc eſſe licitam copulam.

SUMMARIUM.

An cogitationes, deſideria, confabulationes, nutus, aſpectus, tactus, inhoneſta, in loco ſacro, ſive inter conjuges, ſive inter ſolutos, ſint ſacrilega? Refertur triplex ſententia, n. 15. 16. & 17.

Sententia authoris circa cogitationes, & deſideria, n. 18. & 19.

Circa aſpectus, & verba, nu. 20.

Circa tactus, n. 21. ubi quando circumſtantia loci conſtituat ſacrilegium.

Solvuntur argumenta, n. 22. Poſt quem invenies ſummaria alia.

15 QUæſtio II. An non tantùm concubitus conjugum extra caſum dictæ neceſſitatis ſit ſacrilegus in loco ſacro, ſed etiam cogitationes, deſideria, aſpectus, confabulationes, nutus & tactus inhoneſta, inter ipſos, aut inter ſolutos, ſint ſacrilega, & proinde ſit confitenda loci circumſtantia? *Sylveſt. Confeſſio 1. q. 10. nu. 1. ſtatim in principio*, in ea eſt ſententia, ut deſideria cogitationeſque turpia in Eccleſia habita, ſint ſacrilega, & neceſſariò explicanda ſit loci ſacri circumſtantia. Ducitur, quia hæc eandem malitiam habent, quàm concubitus ipſe.

Alii verò idem fatentur de confabulationibus, nutibus, & tactibus libidinoſis: de cogitationibus autem, & deſideriis non meminere. Quia negari minimè poteſt eſſe gravem irreverentiam loco ſacro illatam. Sic *Corduba ſum. q. 190.* 16

Demum alii id negant de aſpectibus, & confabulationibus, & cogitationibus deſideriiſque, non tamen conſummandi intra Eccleſiam: fatentur autem de tactibus, præſertim ſi ſint in partibus inhoneſtis. Sic tradunt *Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 33. à §. Cæterum quia de copula*, & agens de tactibus in locis ſecretis, & verendis, *Manuel 1. tom. ſum. 2. adit. c. 207. nu. 1.* Quia tactus ejuſdem malitiæ ſunt cum copula. 17

His tamen non obſtantibus ſit concluſio. Si in Eccleſia exiſtens deſideret concubitum conjugalem, aut fornicarium, exercenda tamen extra Eccleſiam, nullius ſacrilegii reus eſt, nec illa loci circumſtantia eſt neceſſariò confitenda. Prob. quia quod repugnat loci conſecrationi, ipſumque polluit eſt ſeminis effuſio: ut conſtat ex dictis n. 7 ſed hæc non eſt exercenda in Eccleſia: ergo nulla eſt circumſtantia ex parte loci. Et confirmatur, quia tota ratio hujus ſacrilegii eſt, eo quòd locus ſacer violetur, ut probavi nu. 4. quod non invenitur in ſolo deſiderio extra Eccleſiam conſummandi actum. Secundò, quia actus internus, & externus tunc ſunt ejuſdem ſpeciei, quando tendunt in idem objectum cum eiſdem circumſtantiis: ut ſi quis conjugatam ſeminam concupiſcat ſub ea expreſſa conditione ſi ſoluta eſſet, non eſt adulter, quamvis actus externus copulę cum illa adulterinus eſſet. Quia actus internus non fertur in externum ſub eadem circumſtantia, ſed concubitus in Eccleſia, & deſiderium illius exercendi extra eam, non feruntur in objectum ſub eadem circumſtantia: ergo actus ille internus non eſt particeps malitiæ ſacrilegii, quæ in externo reperitur. Et confirmatur, quia ſi extra Eccleſiam optaret quiſquam concubitum intra illam, ſacrilegus eſſet, eo quòd copula volita eſt exercenda intra Eccleſiam: non ergo attenditur locus deſiderii, ſed locus ubi actus ipſe conſummandus eſt. Tandem hæc concluſio conſtabit ex ratione, quam nom. 21. afferam. Et illam ſuſtinent *Canus relect. de pœnit. p. 5.* ubi de circumſtant. confitend. *§. Multa hic de peccatorum circumſtantiis. Navar. c. Conſideret. in princ. nu. 21. de pœnitentia, d. 5. & ſum. c. 6. biſp. nu. 10. las. n. 12. Vivald. Cand. ſacram. 1. p. d. confeſſ. nu. 46. Petr. de Ledeſm. ſum. ſacram. de pœnit. cap. 19. circa loci circumſtantiam, §. A cerca deſta concluſ. Ludov. Lopez, & Manuel num. præced. allegati. Alcozar ſum. cap. 20 fol. 74. col. 2.* 18

Ex his infero primò, concupiſcentem in Eccleſia feminam, quam videt, aut cujus meminit, niſi expreſsè appetat in Eccleſia ipſa ſuam voluntatem exequi, ſacrilegum minimè eſſe. Quia licèt id deſiderium in loco ſacro conceptum ſit, at non eſt conſummandi in eo: quod ad ſacrilegii deformitatem deſideratur. Ita *Navar. in c. Conſideret in princ. nu. 21. verſ. 4. infero.* 19

Secundò infero, aſpectus, nutus, verba inhoneſta in Eccleſia, non eſſe ſacrilega, nec loci circumſtantiam neceſſariò fatendam eſſe. Quod apertè probant rationes allatæ n. 18. docent *Canus, Manuel, Alcozar, Lud. Lopez, Petrus de Ledeſma ibi citati.* Sed limitat *Petrus de Ledeſma* niſi verba inhoneſta altiori voce proferrentur: tunc enim ait eſſe ſacrilegium neceſſariò confitendum. Quia ſanctitati loci repugnant. Sed id minimè credo: ob ea, quæ dixi nu. 18. & dicam num. ſeq. ſed poteſt eſſe peccatum aliud ſcandali. 20

Tertiò infero, tactus quantumcumque turpes in loco ſacro abſque pollutionis periculo (in hoc enim eventu ſemper loquimur, & accipienda ſunt omnia dicta) non habere circumſtantiam ſacrilegii aperiendam neceſſariò in confeſſione. Probatur rationibus adductis nu. 18. Item quia tunc loci circumſtantia ſacrilegium conſtituit, & in confeſſione detegenda eſt, quando actus in eo admiſſus directè adverſatur ſanctitati, aut immunitati loci, id eſt, illis ad quæ locus ſanctificatus eſt: ut ſi ibi poſſe divina celebrari, aut mortuos ſepeliri impediat, vel auferat immunitatem illuc confugientium, aut ſecuritatem rerum ibi in cuſtodiam depoſitarum, ut optimè docent *Cajetanus opuſculis, tom. 1. tractat. 17. reſponſ. qui eſt trigeſimus primus, reſp. 12. dub. 2. Navar. c. Conſideret, in principio, nu. 20. de pœnit. d. 5.* ſed illis tactibus non violatur Eccleſia, nec eſt violationis periculum, cùm ceſſet pollutio, ejuſdem periculum, & proinde non impediuntur officia divina, aut mortuorum ſepultura: non ergo ſacrilegi erunt, nec loci circumſtantia erit neceſſariò fatenda. Et ita docet *Alcozar ſumm. cap. 20. fol. 74. col. 2. §. Los tocamientos.* 21

Ad argumentum contrarium n. 15. propoſitum conſtat ex dictis n. 18. cùm enim actus internus non feratur in objectum cum eadem circumſtantia actus externi, non eſt ejuſdem ſpeciei. Ad propoſitum num. 16. dic aliquam irreverentiam eſſe: at non excedere limites culpæ venialis. Quia non violatur locus ſacer. Sicut de aliis peccatis gravibus in loco ſacro admiſſis, fatetur *Sylv. Confeſſio 1. q. 10.* Ad aliud propoſitum num. 17. dic id 22

Digitized by Google

eſſe verum, quando ordinantur ad concubitum cum eadem circumſtantia, & eſt eadem ratio in tactibus, & in copula. Quod utrumque hic deſideratur. Quia nec tactus tendunt ad copulam intra Eccleſiam, nec illam violant inſtar copulæ.

S U M M A R I U M.

Quid nomine loci ſacri comprehendatur? num omnis locus gaudeat immunitate Eccleſiaſtica, nu.23.

Comprehenditur locus ſacer, aut benedictus ab Epiſcopo, ad divina deputatus, n.24.

Quale Eccleſiæ ſpatium comprehendatur, nu.25.

Quid de loco ſupra tectum, & de parietibus Eccleſiæ, nu.26.

Quid de locis ſub Eccleſia conſtitutis: & de ſepulchro concavo ibi ſito, num.27.

Quid de janua Eccleſiæ, nu.28.

Quid de cameris adhærentibus Eccleſiæ, nu.29. Et quid de turri, numero 30.

Quid, de ſacriſtia, num.31.

Quid, de propylæis intra Eccleſiam conſtitutis, vulgò comiias, ò andenes, *nu.32.*

Quid, de choro: & loco organorum, nu 33.

Quid, de locis deputatis ad fœminarum confeſſiones excipiendas, numer.34.

Quid de cameris inſtar odei vulgò, tribunas, *nu.35.*

Quid, de Eccleſia jam benedicta: cœptaque conſtrui, in qua nondum celebratum eſt, nu.36.

Quid, de Eccleſia deſtructa, & an gaudeat immunitate Eccleſiæ, num.37.

Quid, ſi laxetur Eccleſia, capella aliqua ipſi addita, aut aliqua parte, nec illa benedicatur, nu.38.

Quid, de oratoriis privatis, Eccleſiis eremitoriorum, aut xenodochiorum, num.39. & ibi quando præſumatur auctoritate Epiſcopi erecta.

Quid, de cœmeterio, nu.40. Quid de clauſtris religioſorum, n.41.

Quid, de aliis habitaculis, & officinis monaſterii, nu.42.

Quid, de loco profano, in quo aliquis fidelis eſt ſepultus, nu.43.

23 QUæſtio III. Quid nomine loci ſacri contineatur, quò conjugali copula violetur, illamque ſacrilegam reddat extra caſum neceſſitatis? Et quidem certum eſt apud omnes, locum ſacrum ad hunc effectum non ita latè accipi, ſicut ad gaudendum Eccleſiæ immunitate. Quoniam omnia Eccleſiæ, monaſteriorum, xenodochii habitacula, eſt certum gaudere immunitate Eccleſiæ: cùm tamen (ut dicemus) copula in illis non ſit ſacrilega, nec ad hunc effectum nomine Eccleſiæ includantur.

24 Primò ergo nomine Eccleſiæ quoad hunc effectum intelligitur ſola Eccleſia conſecrata, aut benedicta. Quia ante hanc conſecrationem, aut benedictionem non eſt locus ſacer. Sic *Sotus 4. d.32.q.un.a.3.concl.3.Navar.ſum.c.16.num.32. Angles Floribus 1.p.de matrim.q.6.de ſolvendo debito,in fin.Enriq.l.9 de miſſa, c.27.num.5.& l.5.de pœnit.c.6.n.9.in comment.lit.H.* ubi benè addit deſiderari ultra hoc ut locus ille ſit deputatus ad officia divina, aut fidelium ſepulturas. *Emmanuel Sa ſum.verb.Eccleſ.§. Polluitur Eccleſia Graffis 1.p.deciſion.l.1.c.10.n.28.& l.2.c.83.nu.10.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.154.n.13.fin.& c.243.nu.19.*

25 Id autem ſpatium dicetur eſſe intra Eccleſiam, quod pertinet ad interius Eccleſiæ corpus à tecto interiori uſque ad pavimentum, & à ſumma ara uſque ad parietem oppoſitum. Quare Capellæ conſtitutæ intra Eccleſiam comprehenduntur, ut benè ait *Vega tom.2.ſum c.94.caſu 5.* Quia unum corpus cum ipſa efficiunt.

26 Hinc fit non violari Eccleſiam: nec eſſe ſacrilegium, ſi copula habeatur ſupra Eccleſiæ tectum: vel ibi interficiatur homo. Quia jam locus ille eſt extra Eccleſiam. Atque ita docent *gloſſ.c.un.de conſec.Eccl.in 6.verb.Sanguinis,* ubi *Joan.And.n.2. Domin.nu.8 Anch.nu.2.verſ.Tangit gl. Francus n.6.§.Arch.c.Eccleſiis,nu.2.de conſecr.d.1. Henric.c.fi.n.4.de conſecr.Eccleſ.Roſell.Conſecratio,1.n 7. Ang verb.Cõſecratio Eccleſia,n.5.Sylv.Conſecratio 2.q.5.caſu 1. Tabiena Conſec.2. q.5.& 6.Nav.ſum.c.27.n.256.Ledeſ.2.p.4.q.26.a.2.ad fin.paulo ante t. De caſibus reſervatis Suarez 3.p.q.83. ar.3.diſp.81. ſect.4. penitò poſt princ.Graf.p.1.dec.l.2.c.48.n.24.Vega 2.t.ſum.c.94 caſu 5.Lud.Lop.2.p. inſtr.de Euch.c.79 §.Prætereà ſeries Emm.Sa ſumm. verb. Eccleſia, §. Polluitur Eccleſia Man.1.to.ſum.2.edit.c.154.n.10.concl.9.& num.7. concl.6.* ubi cautè intelligendus eſt, dum ait non violari Eccleſiã ſuſpenſo homine ex ipſius tecto: ſi ſuſpendatur ſupra ipſum à parte exteriori, ſi enim à parte interiori ſuſpenderetur, manifeſtum eſt id intra Eccleſiam fieri: atque ideò ipſam violari. Quæ omnia ego intelligerem, niſi quòd eſt ſupra Eccleſiæ tectũ, & ſit capella ejuſdem Eccleſiæ, ad quam patet aditus per ipſam Eccleſiam. Quia talis non eſt diviſa ab Eccleſia, ſed reputatur unum Eccleſiæ corpus, deputatur ſimiliter ad cultum divinum, ut in ſimili, n.ſeq.dicemus de ſepultura concava. Similiter ſi extra parietes Eccleſiæ haberetur copula, vel ex ipſis parietibus à parte exteriori ſuſpenderetur homo, minimè violaretur: nec ſacrilegium eſſet, quia extra Eccleſiam fit, *Suarez ibi, Manuel eod.c.154.concl. 6.n.7* Quod intellige, niſi ſit illa pars exterior parietum, cœmeterium, tunc enim violaretur ipſum, & ſacrilegium eſſet, juxta ea, quæ dicemus nu.40.

Secundò deducitur, nec reputari locum ſacrum quoad hunc 27 effectum, locum ſub Eccleſia conſtructum: ut ſi ibi ſit cella, caverna, aut ſpelunca, quia ille locus extra Eccleſiam eſt. Ita docent *Jo.And.Anch.Domin.Francus,Sylv.Tabiena,Armilla,Nav.Ledeſma, Suarez §.3.violatur.Lud.Lop.Graffis,Vega, Emm. Sa nu.præc.allegati, Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.153.n.10.concl.9.* Quod (ut in ſimili dixi num.præcedenti) intelligo ſimiliter, niſi in cavernis Eccleſiæ ſit fornix, quem ſepulturam concavam appellant, quia ille pars Eccleſiæ reputatur, deputatuſque eſt ad fidelium ſepulturas, ſicut Eccleſiæ ſolum.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit, ſi copula habeatur, aut 28 homo interficiatur in Eccleſiæ porta. Si enim contingat intra limen clauſuramque Eccleſiæ, id eſt, intra lineam quam attingunt valvæ in liminibus, erit ſacrilegium, quia intra Eccleſiam fieri dicitur. Secus ſi extra limen clauſuramque Eccleſiæ. Id enim extra Eccleſiam factum cenſetur. Sic *Dominicus c.un.n.6.de conſec. Eccleſ.in 6.Imola,* quem refert, & ſequitur *Sylv.verb.Cœmeterium q.3.Ang.verb.conſecr.cœmeterii n.3.Tabiena verb.conſecr.4.q.2.Armil. verb.cœmeterium,n.4.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.154.n.13.* Quibus addo, ſi illud extra limen Eccleſiæ pertineret ad cœmeterium, illud pollui, eſſeque ſacrilegium, ut in ſimili dixi nu.26.

Quartò deducitur, non comprehendi nomine Eccleſiæ came- 29 ras Eccleſiæ adhærentes. Quia illæ minimè conſtituunt unum corpus cum Eccleſia, nec cultui divino deputantur. Ita docent *Sotus 4.d.33.q.un.a.3 concl.3.Nav.ſum.Lat.c.16.nu.32. verſ.4. Angles Floribus 1.p.de matr.q.6.de ſolvendo debito,in fine, Suarez 3.p.q.83.ar. 3.diſp.81.ſect.4.§.3.violatur.Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.82.§. At verò de redditione Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.154.n.10.concl.9.& c.243.nu.19. Graffis 1.p.deciſion.l.2.c.83.n.50.Vega l.1.ſum.c.78.caſu 1. Cannedo ſum.ſacr.tract.de matr.c.8.nu.75.*

Quintò deducitur, nec turrim, ubi cymbala Eccleſiæ collo- 30 cantur, eſſe locum ſacrum. Conſtat eadem ratione, qua de cameris Eccleſiæ id dixi n.præc. Et docent *Sotus, Nav.Angles,Suarez, Manuel Lud.Lopez,Graffis, Vega, Cannedo ibid.citati, Enriquez l.5.de pœnit.c.6.nu.5.in comment.lit.H.*

Sextò deducitur, quid dicendum ſit de ſacriſtia. Videtur enim 31 eam non cenſeri eſſe extra Eccleſiam: cùm ſit omninò illi conjuncta inſtar capellarum. Atque ita cenſent aliqui Neoterici. Sed contrarium mihi perſuadeo. Quia capellæ ſunt partes Eccleſiæ, unumque corpus cum illa efficiunt, ad idem munus deſtinatæ, nempè ad officia divina peragenda, fideleſque ſepeliendos. At ſacriſtia eſt quaſi aliæ cameræ Eccleſiæ adhærentes, nec ad idem munus deputatur, ſed ad veſtium ſacrarum cuſtodiam. Et conſtabit magis ex dicendis n.34. ubi pariete intermedio res dividi probabimus.

Septimò deducitur, includi nomine Eccleſiæ propylæa cir- 32 cumducta intrinſecùs per templi ſummitatem, ad pulverem tecto excutiendum. Vulgò, *las Cornijas, ò andenes, que ay en las paredes de la Yglesia por de dentro, para ſacudir el polvo dellas.* Quia ſunt intra ipſum Eccleſiæ corpus ut conſtat.

Octavò deducitur, quid dicendum ſit de choro; Conſtat enim 33 illum eſſe partem Eccleſiæ, ſub eaq; comprehendi ubi chorus eſt in loco quodam Eccleſiæ ſcabellis ſolis diſtincto, ac intercluſo, ut ſolet eſſe in parochiis aliquibus. Quia tunc verè eſt pars Eccleſiæ, & in ipſius ſolo, nec ſunt intermedii parietes, qui quaſi cameram diſtinctam efficiant. At ubi eſt in loco quodam edito, & à terra prominenti, ut in monaſteriis ſolet eſſe: nõ ita videtur conſtare. Quia ſolum eſt diſtinctum, & videtur pars diviſa ab Eccleſia. Cęterùm adhuc credo comprehendi. Quia intra ipſummet Eccleſiæ ambitum eiſdem parietibus intercluſus continetur, ad eademque officia divina deſtinatur. Atque hujus ſent. videtur *D. Ant.2.p.tit.1.c.21.§.1.circa medium,* ubi indiſtinctè chorum nomine Eccleſiæ comprehendi docet. Atque idem cenſeo de loco organorum conſtituto in quadam chori parte, eadem ratione; ſonus enim organorum eſt cantus, & quædam cultus divini pars.

Nonò deducitur, quid dicendum ſit de cellulis ad excipien- 34 das mulierum confeſſiones deputatis intra Eccleſiæ parietis concavum conſtitutis, parte in qua mulieres fatentur, tenui quodam pariete ex lateribus ducto, feneſtellaque cratibus objectis clauſa, diviſa ab ea parte in qua eſt ipſe confeſſarius. Si enim de ea parte, in qua mulieres ſunt, loquamur, manifeſtum eſt eam eſſe Eccleſiæ partem. Cùm intra ipſius contineatur ambitum, nulloque pariete intermedio ſecernatur. Si verò de ea parte, in qua eſt confeſſarius, credo non claudi nomine Eccleſiæ, etiamſi ſit intra ipſius parietis concavum, ubi enim extra eſſet, nulla verſaretur difficultas, quamvis locus omninò patens, nullaque re intermedia diviſus eſſet. Quia jã eſt extra Eccleſiam. Ducor. Quoniam paries ille intermedius ſeparat, atque templo excludit, ita ut pars illa pro diſtincto domicilio habẽda ſit, ut expreſsè probat textus *c.un.de conſec.Eccl.in 6.* ibi: *Non unum, ſed plura cœmeteria eſſe noſcuntur, quæ quamvis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſejunguntur.* Ex quo textu parietem dividere, ita ut res ſic diviſæ dicantur duæ, obſervant *ibi gl.verb.Pariete,& ibi Archid.§.Anch.n.2.notab.5.Dom.n.§.Francus n.3.* Idem cenſeo, ſi partes illæ linteo cerato, aut tabella, fixis, & immobilibus ſejunctæ ſint. Quoniam cùm ea ſint fixa, & immobilia, inſtar parietis habentur. Secus ſi velo, quod complicari, & explicari poteſt, au[illegible]bella ferreis neæ uncis (vulgò *con gonnes*) dividantur. Quia [illegible]acilè mobilia fixo parieti minimè æquiparantur. Quod ſit paries quidam

te-

tenuis (vulgò *tabique*) ſecernens eas partes, portaque clavi obſerata per quam aditus ex uno loco ad alium patet, adhuc credo partem conſeſſarii eatenus non claudi nomine Eccleſiæ. Quia, teſtibus *Anchar. Dom. num. 3. Franco proximè relatis*, paries intermedius dividit, licèt ſit porta per quam de uno ad alium tranſitur locum.

35 Ultimò infertur, Cameras inſtar odæi ea adverſo arę maximę ad ſacrum audiendum exædificatas (vulgò *tribunas*) minimè claudi Eccleſiæ. Quia non deputantur ad divina celebranda, & ſunt quaſi Cameræ diſtinctæ, & Eccleſiæ adhærentes.

36 Secundò dico Eccleſiam ab Epiſcopo benedictam, cœptamque ipſius auctoritate ædificari, claudi nomine Eccleſiæ, ut copula in ea habita ſit ſacrilega. Ducor, quia jam eſt benedicta, & auctoritate Epiſcopi ad divina deputata. Quæ duo (ut diximus nu. 24.) deſiderantur, & ſufficiunt, quò locus ſacer ſit. Secundò, quia ibi poſſunt jam fideles ſepeliri, ut fiebat in hoc collegio Soc. Jeſu, cùm enim Eccleſia qua utebatur, eſſet concava, ſepeliebantur noſtri in Eccleſia ab Archieſcopo benedicta, cœptaque ædificari. Tertiò, quia eſt certius, & communius Eccleſiam nondum conſecratam, & in qua nondum divina celebrata ſunt, modo ſit auctoritate Epiſcopi erecta, gaudere Eccleſiæ immunitate, ut multis relatis tradunt *Sylv. verb. Loca religioſa, q. 4. à n. 7. Covar. var. c. 20 nu. 4.* & multi alii, & licèt (ut dixi n. 23.) latius pateat gaudere immunitate Eccleſiæ: at inde colligo argumentum ad probandum eſſe locum ſacrum Eccleſiam, quæ ampliùs habet, videlicet, eſſe benedictam, & divinis deputatam, quæ ſunt duo requiſita.

37 Tertiò dico, ſi Eccleſia deſtructa ſit, non comprehendi nomine Eccleſiæ, nec copulam in ea habitam, aut effuſionem ſanguinis in ea factam, eſſe ſacrilegã, nec locum violari. Quod licèt in propriis terminis in nemine invenerim: colligo ex *c. Abbate, ad ſi. de verb. ſign. & c. 2. de novi oper. nunc. & c. Hoc diximus, 16. q. 7.* quod eſt ea *Orig. hom. 15. ad c. 21. D. Matth.* per quos textus notat *gloſ. d. cap. Abb. fine, & c. 2. verb. Principale, de novi oper. nunt.* Eccleſiam deſtructam minimè gaudere privilegiis conceſſis Eccleſiæ. Quam ſequuntur omnes Doctores ſtatim referendi: eſt tamen accipiendum cum hac moderatione, ſi auctoritate ſuperioris deſtructa ſit ut obſervant *gloſſ. c. Statutum, de elect. in 6. verb. Collegiatis*, ubi *Dom. n. 3. ſin. Eadem gloſ. regul. Privilegium 7. verb. Privilegium, de reg. juris, in 6.* ubi *Franc. na. 3. Gloſ. d. c. Et hoc diximus, verb. Deſtructa Innoc. c. 2. de novi oper. nunc. n. 4. init.* ubi *Ant. n. 4. init. Anchar. n. 9. initio, Abbas n. 5. Henric. nu 6. Alex. l. Inter ſtipulantem, §. Sacram. nu. 13. ff. de verb. oblig. Jaſon nu. 30. Additionator ad Bartolum in editione antiqua ibi, verb. Eccleſ. Felin. c. Cum dilecta, num. 21. de reſcr. Roſella verb. Privilegium num. 4. Ang. verb. Civitas, n. 1.* ubi *Sylv. q. 2. Tabiena, q. fin. Armilla num. 3.* Quare tunc Eccleſiam minimè gaudere immunitate, poſſeque inde extrahi reum, tradunt *Remigius de immun. Eccleſia, ampl. 20. Jul. Clarus pract. crim. lib. 5. recep. §. fi. q. 30. n. 6. verſ. Majus eſt dubium. Farinc. in ſua praxi, qu. 28, nu. 70. Paz pract. 1. to. p. 5. cap. 3. §. 3. nu 38.* Rurſus intellige non gaudere privilegiis Eccleſiæ, ſi auctoritate ſuperioris ſit deſtructa, quando ita deſtructa eſt, ut nulla reædificationis ſpes ſubſit: ſi enim diruatur, ut iterùm ædificetur in eodem loco, gaudebit utique, ut benè docent *Alexand. Jaſon, Felinus, Additionator ad Bartolum, Armilla proximè citati.* Quamvis *Remigius, Julius Clarus, Farinatius, & Paz* videantur oppoſitum ſentire: dicunt enim non gaudere, quando ſuperioris auctoritate, aut ſine ſpe reædificationis, diruta eſt. Immò qualitercumque diruta ſit, etiam abſque ſuperioris auctoritate, abſque reædificationis ſpe, non fruetur Eccleſiæ privilegiis, quia jam nulla ratione poteſt Eccleſia appellari. Sic *Baldus in proœmio ff. veteris n. 5. Felinus proximè relatus.* Et videntur ſentire *Remigius, Julius Clarus, & Paz*, dum disjunctivè dicunt non gaudere, ſi auctoritas ſuperioris interveniat, aut ſpes reædificationis deſideretur.

38 Quarto dico, ſi laxetur Eccleſia, parte aliqua ſibi addita, aut capella, licèt ea non benedicatur comprehendi nomine Eccleſię ſicque copulam ibi habitam eſſe ſacrilegam. Ducor, quia ſemper pars addita efficitur unum cum priori, & eadem Eccleſiæ forma perficitur, quare geſta in ea, verè intra Eccleſiam fieri dicuntur. Unde meritò *l. Quæ religioſis, 44. ff. de rei vendic.* dicitur quæ religioſis adhærent, religioſa eſſe. Unde *gloſſ. c. 1. verb. Altare de conſecr. Eccleſ.* ait ſi aliquid addatur altari conſecrato, non execrari, ſed ſacrum tanquam dignius trahere ad ſe non ſacrum: per *cap. Quod in dubiis, eod. t.* id decernens in oleo non conſecrato addito conſecrato, ubi *Gl. fin. in fine, & Ant. in fine*, inferunt, dum veſtes ſacræ reficiuntur, minimè deſiderari filum, aut pannum additum conſecrari. Et quamvis exiſtimem rem illam additam non effici verè ſacram, quia deciſio *d. c. Quod in dubiis*, procedit in ſolis liquoribus, & in iis, quæ commixtione confunduntur, ut tradunt *Anton. d. c. 1. num. 11. & ibi Abbas fine. Idem d. c. Quod in dubiis, fine.* At negari nequit gaudere ſacræ privilegiis, dum ſic unita manet.

39 Gravius autem dubium eſt de oratoriis. Et quidem ſi de oratoriis ſtrictè loquamur, & quæ propriè talia dicuntur, quia ſunt hoſpitalium, aut eremitoriorum quædam Eccleſiæ privata auctoritate abſque Epiſcopi licentia erectæ: & alia in domibus privatis fundata, conſtat apud omnes ea minimè eſſe loca religioſa, nec Eccleſiæ nomine comprehendi. Quia poſſunt ad nutum Fundatoris ad profanos uſus redire, quamquam ex Epiſcopi licentia in eis celebretur. Et ita colligitur ex *cap. fin. de cenſibus*, ubi deciditur oratoria privata non ſubeſſe Epiſcopi poteſtati, quoad jus viſitandi, procurationemque exigendi: juncto *cap. 1. §. Deinde liceat, eod. tit. in 6.* ubi dicitur Epiſcopi eſſe Eccleſias, & alia loca religioſa, ac pia viſitare. Atque ita hæc loca tamquam profana non gaudere Eccleſiæ immunitate, docent *Innoc. cap. Inter dilectos, nu. 2. de donat. Abbas cap. fin. nu. 4. de cenſibus, & cap. Patentibus, nu. 3. de privileg.* & multos alios referens *Felinus, cap. De quarta, nu. 9. de præſcr. Ang. verb. Immunitas, nu. 26. Sylv. verb. Loca religioſa, quæſt. 2. & Interdictum, 6. quæſt. 5. & Immunitas 1. quæſt. 1. fin. Tabien. verb. Immunitas, q. 14. nu. 15. Armil. verb. Immunitas, nu. 19. Remigius* quem refert, & ſequitur *Julius Clarus l. 5. recep. in pract. crimin. §. fin. n. 6. verſ. Sed quid dicendum. Greg. Lopez l. 4. verb. A la Igleſia. tit. 11. p. 1. Paz pract. to. 1. pract. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. nu. 30.* Cæterùm difficultas eſt de his Eccleſiis Xenodochiorum, atque eremitoriorum, quæ conſecratæ, aut benedictæ nondum ſunt, at auctoritate Epiſcopi ſunt erectæ, ad cultumque divinum deſtinatæ? Videntur enim loci nomine nequaquam comprehendi. Quia res hæc eſt odioſa, & pœnalis: at ſtatutum puniens delinquentem in Eccleſia, non afficit delictum admiſſum in baſilica nondum conſecrata, quæ propriè Eccleſia non eſt, ut teſtantur *Abbas rubr. de conſecrat. Eccleſ. numer. 3. Angel. verb. Eccleſia, num. 3.* Præterea quia nu. 24. cum multis diximus, deſiderari, ut locus ſacer ſit quoad præſentem effectum, benedictionem, aut conſecrationem Epiſcopi. Et facit *Corduba ſum. quæſt. 12.* ubi dicit religioſorum habitacula non eſſe ſacra, ita ut copulam ſacrilegam reddant: eo quòd non ſunt benedicta. Atque ita oratoria non conſecrata, nec benedicta non dici loca ſacra quoad hunc effectum, teſtantur *Enriq. li. 5. de pœnit. c. 6. n. 5. in comment. lit. H. & lib. 9. de miſſa, c. 27. num. 5. Emm. Sa ſum. verb. Eccleſia, §. Polluitur Eccleſia Manuel 1. tom. ſumm. 2. edit. cap. 154. nu. 13.* Cæterùm exiſtimo dici loca ſacra, & nomine Eccleſiæ comprehendi. Primò, quia jam dicuntur loca religioſa, nec ad uſus profanos redire poſſunt, ut habetur *c. Ad hæc, de religioſis domibus*, & eæ Eccleſię ad cultum divinum, ut ad Miſſas celebrãdas deputantur, & auctoritate Epiſcopi, ita ut perpetuò cultui divino emancipata ſint, quæ deputatio Epiſcopi auctoritate facta locum benedictionis ſupplet, eſtque velut conſecratio quædam. Secundò, quia hæc loca gaudent Immunitate Eccleſiæ tamquam ſacra, & religioſa, ut docent *Abbas, Ang. Syl. Tab. Armill. Greg. Lop. hoc nu. allegati, Nav. ſum. c. 25. n. 17. Covar.* multos referens *2. var. c. 20. nu. 4. Paz pract. to. 1. p. 5. c. 3. §. 3. n. 27. & duplici ſeq.* Tertiò, quia verior opinio habet ſtatutum puniens delinquentem in Eccleſia, comprehendere admittentem delictum in Baſilica auctoritate Epiſcopi erecta, nondum tamen conſecrata: ut ſi is, cui Eccleſiæ ingreſſus Interdictus eſt, in ea celebret, efficitur irregularis, ut tradunt *Calderinus de Eccleſiaſtico interdicto, memb. 2. verſ. quid ſi is. Dom. c. 15. §. fin. num 6. de ſent. excom. in 6. Sylv. Interdictum 6. q. 5. Navar. ſuper §. In Levitico, notab. 32. num. 3.* Atque ita hanc ſententiam videtur clarè tenere *gloſſ. c. fin. verb. Conſecrata, de conſecr. Eccleſ.* ubi illius textus decidentis Eccleſiam non conſecratam pollui ſemine, aut ſanguine, rationem reddit. Quòd locus ille auctoritate Epiſcopi divino cultui dicatus ſit: & ſemel Deo dicatum, ad profanos uſus redire non debeat. Tandem rogabis, an ſi de auctoritate Epiſcopi minimè conſtet, & ſic ſint hæc loca ſacra, nec ne, quid præſumi debeat? Dic breviter, non ſufficere ad eam auctoritatem adfuiſſe, præſumendum, ibi eſſe oratorium, celebrarique de Epiſcopi licentia, & id hoſpitale nomine alicujus ſancti appellati, ibique eſſe campanam, ſed oportere ibi cymbalum eſſe ſuper tectum erectum, publiceque pulſari. Id enim in oratoriis privatis eſſe nequit: juxta *c. Parentibus, de privil.* & docent *ibi Ant. nu. 2. Abbas nu. 1. Idem Abbas c. Inter dilectos, n. 8. de donat. Felin.* multis citatis, *c. De quarta, nu. 12. de præſcr. Sylv. verb. Locus religioſa, quæſt. 3.* latè *Maſcardus de probat. concluſ. 869. nu. 3. & 4.* Similiter idem præſumitur in dubio, ſi ibi publicè celebretur, omnibus indifferenter ad divina audienda admiſſis. Ita docent *Archid. cap. Nemo, ad medium, de conſecr. d. 1. Abbas duplici loco proximè citato, & cap. fin. 2. de cenſibus, Maſcard.* aliis relatis, *d. concluſ. 869. nu. 1. & 2.* Idem ex curſu temporis, ut ſi decennio ibi publicè celebretur, ut cum multis probat *Menochius de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 132. num. 51.*

Quintò dico cœmeterium ab Epiſcopo benedictum, reputari 40 locum ſacrum, efficereque ut copula in eo habita, & ſanguinis injurioſa effuſio in eo facta, ſacrilega ſint. Conſtat. Quia (ut dixi nu. 21.) quoties actus adverſatur rei ad quam locus benedicitur, ut officiis divinis, aut fidelibus ſepeliendis, eſt ſacrilegus: at in cæmeterio ſemine, aut ſanguine polluto nequit aliquis ſepeliri, donec reconcilietur: ut conſtat ex *cap. unic. de conſecrat. Eccleſ. in 6.* ergo ſacrilegum eſt. Præterea, quia eodem modo, quo Eccleſia, polluitur ſemine, aut ſanguine: ut conſtat ex *eod. c. unic.* & docent *ibi Gloſ. verb. Polluto. Archid. ibi n. 3. Abbas cap. Conſuluiſti, n. 2. de conſec. Eccl. Henric. c. fin. nu. 2. eod. tit. Pal. 4. d. 18. q. 8. art. 4. nu. 19. & 20. D. Anton. 3. part. tit. 12. c. 6. §. 7. Angel. verb. Conſecratio cœmeterii, n. 1. Sylveſt. verb. Cœmeterium, n. 1. & q. 1. nu. 2.* ubi *Armill. n. 1. Tabien. Conſecratio 4. n. 7. init. Lex final. in fine, t. 10. p. 1. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 154. num. 13. concl. 12.* Atque ita comprehendi nomine loci ſacri, & pollui tradunt *Pal. 4. d. 13. q. 3. art. 2. na. 14. Navar. ſum. hiſp. c. 28. addit. ad num. 5. c. 16. & lat. cap. 16. num. 3. verſ.*

Interrogatus autem. Corduba ſum q.12. Enriq. lib. 5. de pœnit c.6. nu.5. in comm. lit. H. Petr. de Ledeſm ſum. ſacr. tract. de Euchariſtia, cap. 20. Mana. 1. to. ſum. 2. edit. c. 207. fin. Quare miror qualiter *Sot. 4. d. 32. q. un. ar. 3. concl. 3, Angles floribus 2. p. de matrim. q. 6. de ſolvendo debito ſtu. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 83. nu. 10. Man. 1. t. ſum. 2. edit. c. 243. n. 19. Vega to. 1. ſum. c. 78 cal. 1. Cannedo ſum. ſacr. tract. de matrimo. 8. n. 75.* aſſerant nomine loci ſacri non comprehendi cœmeteria, nec in illis eſſe violationem, ſicut nec in cameris adjacentibus Eccleſiæ.

41 Sextò dico, clauſtra religioſorum, id eſt, ſpatium illud inter parietes, & columnas ſub fornicibus conſtitutum, ab atrioque disjunctum externo, ſi benedicta ſint, religioſiſque ſepeliendis deſtinata, comprehendi nomine loci ſacri. Quia benedictionem, & deputationem ad divina habent, ſic *Corduba ſum. q. 12.*

42 Septimò dico, cętera religioſorum habitacula, ac officinas, quamvis Eccleſiaſtica immunitate gaudeant, minimè tamen dici loca ſacra, quæ ſanguinis, aut ſeminis effuſione violentur, aut reconciliatione indigeant, aut hæc ſacrilega reddant. Quia nec Epiſcopi benedictionem, nec ad divina deputationem habent. Atque ita docent *Nav. ſum. hiſp. c. 28. addit. ad nu. 3. c. 16. n. 3. verſ. Interrogatus autem. Corduba ſum. q. 12. Enriq. l. 5. de pœnit c. 6. nu. 5. in comment. lit. H. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 207. a. 3. Graffis p. 1. dec. lib. 2. c. 83. nu 10.* Addunt & benè *Corduba, & Enriquez*, id eſſe verum, licèt Prior conventus ſingulis noctibus benedicat dormitorium, & aqua luſtrali aſpergat. Et *Corduba* benè addit, etiam ſi ſit altare ad celebrandum ibi conſtitutum. Quia reputabitur tunc ut privatum oratorium.

43 Tandem dico, quamvis attento jure civili, *l. 2. C. de relig. & ſumpt. fun.* quilibet locus efficiebatur religioſus, ſi in eo conſentiente domino, fidelis ſepeliebatur: at ſecus eſt jure canonico attento, quare locus ille nec erit ſacer, nec nomine Eccleſiæ comprehendetur. Quia ad id auctoritas Epiſcopi deſideratur, *c. Ad hac, de relig. domibus*, nec laicis permittitur locum ſacrum conſtituere. Ita docent *gloſſ. c. In Eccleſiaſtico, verb. Si terram, 13. q. 2. & ibi Archid. ad fin. Innoc. c. pen. n. 1. de ſepult. & ibi Abbas n. 4. idem Abbas d. c. Ad hac n. 3 & c. Quanto, n. 10. de judic.* ubi *Decius n. 9. Felin. num. 4. Card. clem. 1. in princ. q. 7. de ſepultur. Sylv. verb. Locus religioſus, q. 1. Portalt l. Mævias, § In fundo, nu. 5. ff. de legatis, 2. Faber, Aretin. Imolu, Mathesi an.* quos refert, ac ſequitur *Padilla l. Jubemus, num. 16. de tranſact.*

DISPUTATIO XVI.

Utrùm ratione modi vel ſitus reddatur vitioſus congreſſus conjugalis?

SUMMARIUM.

Explicatur modus naturalis congreſſus quoad ſitum, num. 1.
Refertur quædam ſententia, nu. 2.
Sententia Authoris, num. 3.
Nil eorum, quæ conjuges ſervato vaſe naturali efficiunt, eſt mortale, numer. 4.
An his modis impediatur generatio, aut ſeminis retentio, & quid ſi aliqua fœmina non retineret, nu. 5. ubi an interrogandi ſint pœnitentes de hoc?
Quid, ſi ita copulentur conjuges gratia ſobolis impediendæ, vel ne ita certa ſit; nu. 6.
An aliquando culpa vacet ſic congredi, nu. 7.
An conjuge petente modo, ſeu ſitu non naturali, teneatur alter reddere, num. 8.
Solvuntur argumenta, nu. 9.

1 AD circumſtantiam modi, de qua præſens eſt diſput. pertinet tractare, quando naturalis uſus minimè inter conjuges ſervatur variato legitimo vaſe: vel ſemine extra illud effuſo, ſive data opera, ſive ex naturali impotentia poſt matrimonium contingenti: vel quando ante utriuſque, aut alterius ſeminationem ſe à copula retrahunt. Et quoties aliquid à conjugibus efficitur, quo prolis conceptioni obſtetur, vel abortus ſequatur. Et quando ſervato legitimo vaſe ſolus ſitus moduſque naturalis concumbendi variatur. Et de hoc eſt præſens diſp. De reliquis autem, ſubſequentibus diſputationibus ſermo erit. Præmittendum verò eſt, qualis ſit modus concumbendi naturalis quoad ſitum. Is autem eſt, ſi mulier ſuccuba, vir autem incubus ſit. Quia modus hic aptior eſt effuſioni virilis ſeminis, receptionique in vas fœmineum, ac retentioni: & congruentior eſt rerum naturæ, cùm vis agens, fœmina verò ſit patiens. Quamobrem omnis deviatio ab hoc modo adverſatur aliqualiter naturæ: eoque magis, quò fini huic ſitus contrarius eſt. Unde minor eſt deviatio, dum conjuges à latere, aut ſedendo, ſtandove conjunguntur: peſſima tamen, dum præpoſterè, pecudum more, aut viro ſuccumbente. Ita advertit *Abul. c. 5. Matth. quæſt. 227.* & omnes. Quæſtio igitur eſt de qualitate culpæ, dum vir inverſo ſitu, aliquo modo ex dictis, ſervato tamen vaſe debito, uxorem cognoſcit? Duplex eſt ſententia. Prima culpam lethalem conſtituit in omnibus his modis, aut in aliquibus. Ducitur 1. Quia is non eſt uſus uxoris, ut ſic, uxor enim eſt ad ſolùm naturalem concubitum. Et confir. quia hi modi naturæ ordini adverſantur, nec ità certa eſt proles. Secundò, quia eſt abuſus ſacramenti conjugii, conſtat autem perverſionem uſus, & ritus etiam accidentalium in aliis ſacramentis, ſacrilegam lethaliter eſſe. Tertiò, ſpecialiter de modo præpoſtero probatur. Quia cùm natura hunc modum beſtiis præſcripſerit, vir eum appetens, illis ſimillimus efficitur. Quartò, quando vir ſuccubat. Quia modus hic naturæ ordini prorſus adverſatur, cùm repugnet receptioni ſeminis in vas fœmineum, retentionique, ac effuſioni viri. Præterea, non ſolus ſitus, ſed & perſonæ conditio variatur: eſt enim naturale viro agere: fœminæ verò pati: vir autem ſuccubans, quantum eſt ex ipſa ſitus forma, patitur, & fœmina incubans agit: quam mutationem quantū natura ipſa abhorreat, quis non videat? Quintò, quia in *hiſt. ſcholaſt. c. 32. ſuper Geneſ. on Method.* dicitur diluvii cauſam fuiſſe fœminas in inſaniam verſas, abuſas fuiſſe viris, illis incumbentibus, his ſuccubis. Et confirmatur. Quia teſte *Abulenſe ſtatim referendo*, aliqui de hoc modo congreſſus exponunt locum illum *D. Pauli Rom. 1. Fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum, in eum, qui contra naturam eſt*. Quod inter peccata lethalia *Paulus* ibi annumerat. Ideò hanc ſententiam tuentur de omnibus modis: *Præpoſitus rubr. de ſponſ. nu. 13. Monald. ſum. tract. de matrimonio tit. de bonis matrim. ad finem Alex. Angelicus*, quem refert, dicens ejus opinionem eſſe tutiorem, *Henricus c. Inquiſitioni, nu. 12. de ſent. excom. Palud. 4. d. 31. q. 3. ar. 2. nu. 15.* quando neceſſitas non urget, ſed ſola voluptas eſt cauſa. Et *Abulenſ. cap. 5. Matth. q. 227.* loquens de modis concumbendi à latere, ſedendo, aut ſtando, ait, ubi cauſa juſta abeſt, nil certum definiri poſſe, at magis ab iis cavendum eſſe, tamquam à culpa lethali: & *q. 228.* loquens de modo præpoſtero beſtiarum more, dicit eſſe lethalem, quando juſta cauſa deſideratur, ob ſolamque voluptatem talis modus exercetur, & *q. 230.* dicit modum quo fœmina incubat, ſemper eſſe mortalem. Idem videtur tenere *Vincent. in Speculo mor. to. 3. l. 3. d. 2. p. 9. ad fin.* ubi connumerat inter peccata contra naturam hos modos, & ita clarè videtur ſentire eſſe culpam mortalem. Idem videtur ſentire *Philiar. de offic. ſacerd. tom. 1. par. 2. l. 4. cap. 59 paulò poſt princ.* licèt enim non explicet ſit mortale necne, at inter plurima alia peccata, quæ manifeſtè ſint mortalia, refert ſi modo indebito, aut extra vas conjuges copulentur. Et aliquando eſſe lethalem culpam videntur ſentire *D. Th. 4. d. 31. in fine, in expoſitione literæ: & Katherinus 2. p. ſumm. c. de matrimonio, c. 13.* dicunt enim hos modos non ſemper eſſe culpam mortalem. Et *D. Anton. 3. p. tit. 5. c. 4. in princ.* dicit aliquando, licèt non ſemper, eſſe lethalem culpam. Et ſpecialiter modum præpoſterum eſſe lethalem, docent *Alenſis 2. p. q. 171. memb. 3. Aſtenſis ſumm. 2. p. l. 8. tit. 9. art. 2. q. 1. Nic. de Orbell. 4. d. 32. q. un. § 7. Aloannd. in ſuo Enchir. 2. p. in 6. præcepta*, ubi de debito conjugali, *§ Si vir à poſteriori, & Veracr. 3. p. Specul. c. 15. concl. 2.* dicit ſe ſuſpicari eſſe mortale. Adduntque *Alenſis, Aſtenſis, & Alex.* minimè cauſam juſtam excuſare à culpa, benè tamen illam extenuare. Et de modo, quo fœmina eſt incuba, tenent idem *Henr. d. c. Inquiſitioni, v. 25. Alenſis d. a. 2. q. 2. Nicol. de Orbell. d. q. q. un. § 8. Veracruz d. concl. 2.* & dicit eſſe probabile *Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 6:* nec abhorrent *Cajet. ſum. verb. Matrimonium, cap. ult. de peccatis in uſu ejus verſ. a. cap. & Nadrin ſan ſamonu præc. 6. c. 4. verſ. Dictum eſt tertio junctos ſine illius capitis ibi*, in præfatis caſibus.

Secunda ſententia (cui tamquam longè probabiliori adhæreo) ait, nullo ex his modis commiſceri conjuges ſervato vaſe legitimo, eſſe culpam mortalem: ſed gravem venialem, increpandoſque eſſe graviter conjuges ita coeuntes. Prob. 1. Quia ſemen non recipitur in fœmineam matricem per infuſionem, ſeù deſcenſum, ſed per attractionem, eò quòd ſit virtus naturalis in ea ſemen attrahens, ſicut in ſtomacho reſpectu cibi. Quod vel ex eo conſtat, quod refert *D. Thom. quodlib. 6. a. 18.* nempè, cum fœmina quædam in eodem lecto cum patre accubaret, ab ipſo ſemen in ſomnis emiſſum attraxit, gravidaque inde effecta eſt. Idemque in balneis accidiſſe, in quibus erat ſemen à viro deciſum, atteſtantur DD. graves. Et hanc virtutem attractivam eſſe in matrice, docet *Ariſt. l. 2. de gener. animal. c. 4.* Ergo nullus corporis ſitus in concubitu obſtat generationi, ac proinde non conſtituet culpam lethalem. Cùm ſervetur finis matrimonii legitimus, qui eſt poſſe ſobolem concipi, & inordinatè quærere delectationem intra matrimonii limites, ſolùm ſit culpa venialis: ut probavimus hoc lib. diſp. 11. n. 4. Et confirm. quia ſi matrix ſemen diſtans attrahit, à fortiori ſibi contiguum attrahet, ac retinebit. Secundò, quia eſt abuſus, ac naturalis ordinis perverſio in ſolis accidentalibus, cùm vas legitimum ſervetur, ſicut dum conjuges gratia voluptatis captandæ copulantur, nec tenentur conjuges majorem prolis certitudinem curare, ſatis eſt illius conceptionem non impedire. Quare hanc tenent 3
Albert. Magnus 4. d. 31. ar. 24. ubi *Supp. Gabr. q. un. a. 3. concl. 6. Joan. de Friburgo ſum. conf. l. 4. tit. 2. q. 47. Cajet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa ſolut. ad 4. §. Ad primum ergo dubium dicitur, & §. Ad ſecundum de modo, & art. 12. ad ſecundum dubium D. Ant. 3. p. t. 2. c. 24. §. 3. Gerſon 2. p. in comp. Theol. et cui ſit confeſſio facienda, alph. 27. lit. G. Victoria ſum. de matr. num. 273. Petr. de Soto, lect. 16. de matrim. §. Finem ſequitur modus. Nav. ſum. c. 16. nu. 42. & c. Conſideret in princ. nu. 84. de pœnit. d. 5. Sotus 4. d. 31. q. un. ar. 4. ad fin. ubi Ovand. q. un. prop. 3. Palac. 4. diſt. 32. diſp. 1. fol. 709. verſ. At verò Thoma Ledeſma 2. p. 4. qu. 51. d. 6. propoſ. Margarita confeſſ. 6. præc. fol. 86. col. 2. Alcozar ſumm. cap. 20. fol. 71. §. Mirar mugeres Metina l. 1. ſum. cap. 10. §. 13. fol. 132. verſ. 2. Roſella, verb. Debitum, nu. 11. & ver. Luxuria, nu. alt. Ang. ver. Debitum, nu. 25.*

Digitized by Google

nu.25. obi *Sylv.q.4.Tabien. marr.3.q.penul. Armilla verb. Luxuria,n.5.& verb. Matrimonium,n.68.Graffis 1.p.decis.l.2.c.82. no.17. Barth.à Ledeſm.diffic.28.de matrim.dub.fin.& de penit. diffic.12. in interrogat. circa 6. præceptum. Petrus de Ledeſm. de matrim.qu.49 art.6.dub.2. concl.7.Enriq.lib.11. de matrim.cap.16.num.6. Matienzo lib.5.recop. tit.1.rubr.num.108. Humada ſuper lib.1.t.1.par.1.gloſſ.2.num.16.Manuel 1.to.ſum.2.edit.cap.243. fine Vivald. candelabro ſacram.1.p.de matrim.no.261.Vega 1.to.ſumm.c.78. caſu 2. Emmanuel Sa ſumm.verb. Debitum conjugale, verb.Nullus modus. Ludov. Lopez 2.p. inſtruct. cap.87.fine, & c.82.verſ.Igitur loquendo.* Quamvis eoim cum temperamento loqui videatur, illud omnes admittuot, ut videbimua, ou.5.

4 Hinc deducitur,nil eorum, quæ conjuges io copula efficiunt, ſervato legitimo vaſe, culpam venialem excedere. Quia generatio mioimè impeditur. Ita docent *Albert. Magn. Suppl.Gabr.Jo. de Friburgo,Angelus,Sylv.Gerſon,Sotus, Ovand. Matienzo, num.109. Margarita conf.Vivaldus, Vega, ubi eos retuli no. præced.*

5 Temperatur tamen ooſtra ſecunda ſeotentia, niſi tali concūbendi modo generatio impediatur, quia ſemen receptum iotra vas fęmioeum minimè retinetur, ſed foras expellitur ratione modi extraordinarii coocubitus. Ita temperaot *Cajet. Roſella, Angelus, Armilla, Palacios, Matina, Graffis, Petrus de Ledeſ. Barth. à Ledeſ.Enriquez, Matienzo, Ludovic. Lopez,Vega citati num.3.* Sed hæc moderatio vera eſt in ſe, ſi enim impediretur generatio, manifeſtum eſſet lethale ſcelus contra naturam. Ar non eſt neceſſaria. Quia oec impeditur generatio, nec effuſionis ſeminis extra vas eſt periculum ratione virtutis attractivæ matricis, ut probavi nu.3. Atque ita minimè impediri generationem docent *Albertus Magnus, Cajet.Sylveſt. Victoria, Sotus, Navar. c.Conſiderer, eod.n.84. Palacios, Alcozar, Margarita, Enriquez, Petrus de Ledeſm. Barth.à Ledeſm.quos n.3.retuli.* Quare ſi experientia couſtaret in eo concumbeodi modo ſemen minimè retineri, ſed effundi, ob fœminei vaſis nimiam bumiditatem, vel laxitatem, eſſet peccatum mortale juxta omnes, ut benè advertit *Lud. Lopez 1.p.inſtr. c.82.§.Igitur loquendo, & c.87.fine.* Quia impeditur generatio, quæ eſt finis principalis matrimonii. Contrarium tamen ego intelligerem, ſi effuſio illa non ex concumbendi modo, ſed ex aliquo morbo conſurgeret. Quia oon eſt ſitus in cauſa effuſionis, & præter intentionem coojugum dantium operam rei licitæ evenit, nec impedimentum retinendi eſt perperuum: de qua re latius dicemus diſp.ſeq. Id tamen obſervandum eſt, ex aliqua ſeminis effuſione extra vas, non conclodi variatiooem debiti ſitus eſſe mortalem. Quia ſolet matrix aliquando parum ſemiois retinere, quod ad generationem ſufficiens ſit, expulſo reliquo. Sic obſervant *Sylv.& Humada,* ubi n.3.eos retuli. Ex his ioſeco, confitentem ſitum extraordinarium in concubitu, ſervato legitimo vaſe, oon eſſe neceſſariò interrogandom de effuſione ſeminis extra vas eveoerit nec oe; vel expertus ne ſit illius periculum. Quia hæc non ſrequenter, ſed rariſſimè accidunt.

6 Quamvis autem variato ſitu convenirent coniuges, ne ita certa ſit proles, crederem eos non eſſe lethalis culpæ reos. Quia non tenentur certiorem modum ad prolem concipiendam eligere, ſicut mioimè teneorur uti mediis aliquibus faciliori cooceptioni deſervientibus, ſed ſuæ obligationi ſatisfaciunt, ſi nihil efficiant, quo conceptioni obſtetur, nec carendi prole deſiderium eſt mortale: ut probavi hoc 9.lib. diſp.8. nu.10. Ita docet *Palacios 4. diſtinct.32.diſp.1.fol.709. verſ. At verò Thoma.* Quod ſi animus eſſet omninò impedire fœtum, licèt concumbendo his modis minimè impediatur, eſſet peccatum mortale contra naturam. Quia cùm actus internus, & externus ſint ejuſdem malitiæ, ſicut impedire generationem eſt mortale contra naturam illius actos, quem oatura ad prolis conceptiooem retulit, ita velle impedire erit. Ita *Supplemen. Gabriel.4. diſt.31.q.un.art.2.poſt 8.concluſ.coroll.4. Ledeſma 2.part.4.qu.51.art. 6.propoſ.7.*

7 Id autem moouerim aliquaodo ioverſionem debiti ſitus omoinò culpa vacare: videlicet, obi non captaodæ voluptatis gratia accidit, ſed aliqua juſta cauſa intercedenti, ut quia diſpoſitio corporis aliud non patitur ob pinguedinem viri, vel propter ſuffocandi fœtus periculum in prægnante: vel alia ſimili cauſa booeſta occurrente. Sic *D.Thom.4.d.31.in fine, in expoſit. lit.* quamvis eoim ſolius diſpoſitioois corporis aliud noo patientis meminerit, at DD. extendunt ad alias juſtas cauſas. Ita *Supplemen. Gabriel.Jean. de Friburgo. D.Anton. Sylveſt. Armil. Cajetanus in ſumm.verb.Matrimonium, cap.ult.de peccatis in uſu ejus, verſ.2.cap.2. & 2.q.154. art.11. dub.4.§.Pro prima tamen objectione, & ar.1.circa ſolut.ad 4.§.ad 2.de modo Margarita confeſſ.Alcozar, Barth. à Ledeſ. Veracruz 3.p. Speculi, ar.15.concluſ.3. Enriquez, Vival. Matienzo, Graffis, Ludov.Lopez,* ubi eos retuli num.3. & immeritò id dixit ſub dictiooe, fortè, quaſi dubitans, *Ledeſma 2.p 4.q.51.art. 6.propoſ.7.*

8 Difficilius tamen dubium eſt, an conjugi exigenti modo indebito quoad ſitum, teneatur aut licitè poſſit alter reddere? Et quidem, quando ſic concumbere eſſet lethale, propter effuſionis ſeminis extra vas periculum: juxta dicta num.5. oon dubito eſſe mortale, etiam reddere, ut benè *Ludov.Lopez 1.part. inſtruct. cap.82.§.Igitur loquendo,* & conſtat ex iis, quæ dixi hoc lib.diſp. 6.nu.16. talis enim congreſſus eſt prohibitus ob circumſtantiam ipſi actui inhærentem, eſt enim contra naturam, atque perinde ac ſi vir peteret ut uxor cooperaretur ſibi ad pollutionem. Quare nullus rimor etiam mortis excuſaret tunc fęminam reddentem. Juxta ea, quæ tradam diſputatione ſequenti, ou.3. Similiter ubi vir petens eſſet immunis culpæ, juxta dicta nu.præc. tenebitur uxor reddere. Quia non eſt unde excuſetur, cùm modus ille tunc nec inhoneſtus nec vitioſus ſit. Quando autem eſt veoialis culpa in exigente, eſt tota difficultas. Quidam enim ex iis, qui cenſent eſſe culpam venialem variare ſitum, dicunt uxorem non teneri reddere. Quia noo petitur debitum modo debito, & naturali. Sic *Armill.verb.Debitum, num.7. Palacios 4. d.32. diſp.1.fol.712.caſu* 10. licet non omninò apertè, dicit enim conjugi petenti modo oon naturali, minimè teneri alterum reddere: atqoe ita non exprimit num loquatur de modo omniò ooo naturali, an de ſolo oon naturali quoad ſitum, ac ratio quam reddit, ſcilicet, quia culpa eſt acceſſus, utrumque modum comprehendit: & de utroqoe in ea diſputatiooe egerat. Idem teoet *Barth.à Ledeſm.de matr.dub.71.concl.4.* & videtor tenere *D. Anton.3.part.tit.1.cap.20.§.7.* ubi dicit conjugi quocunqne ſine petenti, modo naturaliter petat, teoeri alterum reddere. Et clarè §.3. dicit conſulendum eſſe uxori ne reddat viro petenti non ſervato legitimo ſitu. Idem videtur ſentire *Ludov. Lopez hoc eod.n.citatus,* ait enim non eſſe mortale ſic reddere, & fortè nec veniale, ſi timore ducta oxor reddat. Immò *Adrian.4.q.14.de matr. verſ. Pro hujus ſuccincta,* air teneri mulierem negare debitum viro peteori modo ionaturali: ſubticet tamen qualiter modum non oaturalem uſurpet. Et negari non poteſt hoc eſſe probabile, eo vel maximè, quia eſt probabile variationem ſitus eſſe culpam mortalem in petente. Quare benè dixit *Enriq. l.11. de matrim cap.16.nu.6.* vix teneri uxorem reddere viro ſuccubanti. Et ſubdit rationem *in commentar.lit.S.* propter probabilem opinionem gravis culpæ. At probabilius mihi eſt teneri reddere. Ducor, propter doctrinam traditam hoc lib.diſput.6.n.6. ubi dixi teneri conjugem reddere, quando exigens ſolam venialem culpam admittit. Quòd expreſsè docet *Petrus de Soto lect.16.de matr.* nam §. *Finem ſequitur modus,* ait variationem ſitus eſſe colpam venialem: & *§.ult.* dicit quoties ſola eſt culpa venialis in petente, teneri alterum reddere. Idem videtur ſentire *Cajet.2.2.q.154. art.1.circa ſolutionem ad 4.§. Ad 2. de modo,* obi opponens non eſſe uxorem ad talem concubitus modum, id negat, dicitque uxorem eſſe ad omoem actum, ex qoo ſequi poteſt generatio, quamvis actus modo naturali ſit principalis.

Ad argumenta o.2. propoſita reſpoo.ad 1. conſtat ex dictis nu. 9
præced.io fine. Ad confirm.dic modum eſſe ionaturalem ſolùm accidentaliter, cùm ooo contrarietur principali fini matrimooii: nec tenentur conjuges curare omnimodam prolis certitudinem, ot probavi num.6. Ad 2. nego anteced.ooo enim eſt abuſus ſacramenti, nec ejus ritus variatur, cùm actus conjugalis minimè ſacramentum ſit. Ad 3. fateor ſimile beſtiis effici; cùm tamen id ſit io modo quodam accidentali, non conſtituit culpam lethalem. Ad 4. nego adverſari infuſioni, & receptioni ſeminis, ut conſtat ex dictis n.3. & illa variatio eſt accidentalis, at ſecundum ſitum, quare non excedit culpam venialem. Ad 5. *Pereira l.8.in Geneſ.n.9.& 10.* optimè confutat, quod en in loco docet *Methodius*: unde non fuit ea diluvii cauſa. Ad confirmationem negatur ea expoſitio; ſed *Gloſſa ordinaria, & Nicolaus de Lyra* ibi explicant, quia fęminæ mutuò polluebantur, ſecummet concumbentes, ac maſculi cum maſculis: & eodem modo explicat *Gloſſa interlin.ibi.*

DISPUTATIO XVII.

Utrùm ſit culpa lethalis, quoties in actu conjugali, vaſe naturali omiſſo, ionaturale uſurpatur, aut otriuſque conjugis ſemen data opera non ſimul, vel extra legitimum congreſſum emittitur: aut ex impotentia ſupervenienti extra vas effunditur.

SUMMARIUM.

Quotuplex ſit quæſtio diſputanda, numero 1.
Culpa lethalis eſt contra naturam, intra vas innaturale copula, numero 2.
Quid in fœmina conſentienti, vel quando ſemen vult extra maritus effundere, nu.3.
Quid ſi maritus velit ſodomiticè copulam inchoare, non animo conſummandi, niſi intra vas naturale? nu.4. refertur quadam opinio, & confutatur, num.5.
Quia ſi in acceſſu conjugali vir in cogitatione alterius fęmina, aut fęmina, alterius viri delectetur? num.6.
An ſit mortale, quoties non ſimul conjuges ſemen conſultò effundunt? proponitur ratio dubitandi? nu.7. ubi junctè n. 8. & 9. an ſit neceſſaria ad generationem ſimultanea effuſio.
Conſulendum eſt ut curetur ſimultanea effuſio, etiam ſe provocando, num.8.
Non eſt neceſſariò: & conjux prius ſeminans, non tenetur alium exſpectare, num.9.
Quid ſi vir ſe provocet ad prius ſeminandum? num.10.
Num fas viro ſit continuare concubitum, ubi prius ſeminavit, ut fœmina ſeminet? num.11.

Voluntaria ſeminis virilis, aut fœminei fuſio extra vas, eſt mortalis, num.12.
Quid, ubi parva eſt diſtillatio, aut ex natura feſtinationis? n.13.
Quid de involuntaria ex tactibus conſurgente: & obligatione ſemen receptum retinendi? nu.14. remiſſivè.
An liceat in aliquo eventu gratia vitæ tuendæ procurare pollutionem: & quare nunquam liceat? num.15.
Quid, ſi pollutio jam à lumbis deciſa ſit, vel fluere inceperit? n.16.
An ſit mortale diſtillationem, & commotionem notabilem procurare? num.17.
Quando impotentia matrimonium ſubſequitur, & non eſt ſpes fore, ut vir poſſit intra vas ſeminare, an liceat congredi? nu.18.
An liceant tunc tactus, & ſimiliter quando impotentia præcedit, ſed medicamentis, ut inciſione, auferri poteſt, quam uxor recuſat: num.19.
Quid, ubi eſt ſpes fore ut aliquando poſſit vir intra ſeminare? n.20.
Quid de impotentia ratione ſenectutis, & ubi vir credit fore ut illa vice non poſſit intra ſeminare, ſed extra? nu.21.
Quid ſi fœmina recipiat, minimè tamen ſemen retineat? nu.22.
Num continuò ſi ſemen ſoleat expelli damnanda ſit copula? nu.23.
Quid, ubi dubium eſt num impotentia ſeminandi intra vas, aut ſemen retinendi poſt matrimonium contingens, ſit perpetua? nu.24. Et quid, quando conjux poteſt coire ſed non ſeminare: vel fœmina non poteſt parere abſque periculo ſuæ vitæ, vel prolis, vel quando non poteſt probari impotentia? num.25.

1 TRiplex in hac diſp. involvitur quæſtio. Primò quando vas innaturale uſurpatur quod abſit. Secundò, quando ſeminatio utriuſque conjugis non eſt ſimultanea: vel data opera eſt extra vas legitimum. Tertiò, quando eſt extra, ratione impotentiæ.

2 Quæſtio I. An ſemper ſit culpa lethalis, ubi vaſe naturali omiſſo, innaturali conjuges abutuntur? Et quidem ubi in vaſe innaturali copula conſummatur, aut eſt animus conſummandi, manifeſta eſt ſodomia lethalis, peccatumque contra naturam. Quia adverſatur fini naturali illius copulæ, qui eſt prolis generatio. Nec uxor ad ſimilem copulam, ſed ad ſolam copulam intra vas legitimum, uxor eſt.

3 Aliqui tamen id admittunt, (ut refert *Abulenſis c.5. Matth.q.224.*) ut verum ſit in viro agente, ſecus in fœmina patiente. Quia non habet ſui corporis poteſtatem, ſed ſolus vir. Deinde, quia ſtat petentem reum eſſe culpæ, reddentem verò illius immunem. Verùm tenendum eſt nullo modo licere uxori pati copulam ſodomiticam, aut effuſionem ſeminis extra vas: licèt aliàs mors ſibi comminata obeunda ſit. Quia ea copula eſt intrinſecè mala, pejorque fornicatione, quæ nullo timore poteſt honeſtari: nec eſt matrimonialis, quæ ſola licita eſt. Ita *Alenſis 2.p.qu.166.membr.3.ad 2. Abulenſ.d.q.224. D.Ant.3.p.1.cap.20.§.3. Sylveſt.verb.Debitum, q.4.inst. Tabien. Matrimonium 3.q.pen. Ledeſm. 2.p.4.q.51.ar 6.propoſ.5. Margarita confeſſ.6.præcept.f.86.pag.1. Graffis p.1.deciſ.l.2.c.82 num.13.* Nec obſtat argumentum contrarium, quoniam vir non habet poteſtatem in uxoris corpus, ad quemcumque uſum, ſed ad ſolum uxorium intra vas legitimum. Hoc tamen libenter fatebor, ſi velit vir intra vas legitimum copulam habere, quamvis tempore effuſionis ſeminis ſoleat membrum retrahere, quò ſemen extra decidat, uxorem copulæ aſſentientem, minimè autem membri retractionem, liberam eſſe à culpa. Quia dat operam rei licitæ, debitum legitimè exactum reddens, & malitia viri eſt omninò extrinſeca, & aliena ab illo actu, nec uxor illi aſſentiens ſit particeps, quin potius diſſentit culpæ.

4 Rogabis forſan, qualis culpa ſit, ſi vir volens legitimè uxori copulari, quo ſe excitet, vel majoris voluptatis captandæ gratia, inchoet copulam cum ea ſodomiticam, non animo conſummandi, niſi intra vas legitimum, nec cum periculo effuſionis extra illud. Quæſtionem hanc tetigit *Navar.l.5.conſ. in utraque editione, tit de pœnit.& remiſ.conſ.7.* & facilè ſe ab ea expedivit, dicens tantùm reperiri peccatum tactus cujuſdam illiciti, nec teneri virum confiteri circumſtantiam ſodomiæ. Quare apertè ſolam venialem culpam in eo actu agnoſcit: nullamque reddit rationem. Et huic ſent. favere videtur *Ovandus 4.d.31.q.un.propoſ.3* ubi ait omnem coitum libidinoſum excuſari inter conjuges, modò non ſit periculum extraordinariæ pollutionis. Atque probari poteſt. Quia quidquid conjuges efficiunt ſervato ordine legitimo, non excedit veniale crimen: (ut diximus diſp.præc.n.4.) vas autem ſervari dicitur, quoties extra illud non effunditur ſemen: ut contingit in præſenti. Secundò, quia tactus hic, inſtar tactuum membri virilis cum manibus, aut uxoris cruribus, reliquiſque partibus, poteſt ad copulam conjugalem referri, nimirum, ut vir ea delectatione excitetur, aptiorque ad eam efficiatur: & eſto ad ſolam voluptatem referratur, eſſet culpa venialis, quales ſunt cæteri tactus ita relati ad voluptatem.

5 Cæterùm viris doctiſſimis à me conſultis viſum eſt culpam eſſe lethalem ſodomiæ inchoatæ: idque meritò. Quia ille tactus nec ex ſe, nec ex tangentis intentione, poteſt ad actum conjugalem referri: eo quòd medium improportionatum, & alterius ordinis luxuriæ ſit. Sicut eſſe mortale diſtinctæ ſpeciei, inter ſolutos habentes animum intra vas debitum conſummandi. Atque hinc ſolvuntur facilè objecta. Quoniam non dicitur vas legitimum ſervari, quando uſurpatur illegitimum ad alterius luxuriæ ordinem tendens, licèt intra illud non conſummetur. Et cæteri tactus non ſunt media improportionata, nec alterius ordinis luxuriæ. Quare tactus hic reputatur inſtar aliorum inter conjuges, qui ad ſummum culpæ veniales ſunt.

Similiter eſſet culpa mortalis, ſi conjux in actu conjugali delectetur in alterius viri, aut fœminæ cogitatione carnaliter dilectorum. Quia eſt delectatio moroſa in objecto lethaliter malo. Ita *D.Ant.3.p.1.c.20.§.1. Sylv.verb.Debitum, q.2.fin. Philiar. de offic.ſacerd.tom.1.p.2.l.4.c.19. paulò poſt princ.* Meritò tamen dicunt, carnaliter dilectorum: Quia ſi delectatio in nulla re turpi eſſet, ſed in ſola pulchritudine viri aut fœminæ, ac poſſet in cogitatione arboris pulchræ delectari, ut vel ſic ad actum conjugalem excitetur, nullam video lethalem culpam. Cùm delectatio in nullum turpe objectum feratur, & ad honeſtum finem dirigatur. Non tamen eſt hoc alicui permittendum, ſed valdè diſſuadendum eſt ratione periculi. 6

Quæſtio II. An ſit culpa lethalis, quando data opera ſeminatio utriuſque conjugis non eſt ſimul: aut ſemen extra legitimum congreſſum effunditur? Et videtur lethalem eſſe culpam, ubi conſultò ſeminatio utriuſque non eſt ſimul. Quia cùm ex ſemine maris, & fœminæ unum principium activum generationis conſurgat, utrumque ſimul concurrere neceſſe eſt, ne generatio impediatur; ut docent *Galen.l.4. de uſu partium, c.7. Petrus Mato l.de ſemine fol.59 §. Intercedente.* Et ſaltem ubi vir prius ſeminat, quàm fœmina, impediri generationem, tradunt *Avicenna f.21 tertii l.de membris generationis, c.7. de ſterilitate, verſ. Error autem accidens eſt.* Ubi *Jacobus de Partibus, & Gentilis de Fulginio. Item Nicolaus Florentinus ſuper ſermone 6.c.13.* 7

Prima tamen concluſio ſit. Sanum eſt conſilium, ut curetur ſimul utrumque ſemen effundi: quare conjugi tardiori ad ſeminandum conſulendum eſt, ut ante concubitum tactibus venerem excitet, ut vel ſic poſſit in ipſo concubitu ſimul effundere ſemen. Ita *Cajetan.2.2 quæſt.154 art.11. ad fin. dubio 5. Tabiena, verb. Luxurioſus quæſt.6.§7.* & ratio eſt. Quia licèt ſemen mulieris non ſit ad generationem neceſſarium; multùm tamen confert ad faciliùs generandum. Tum quia vis activa ſeminis virilis in fœmineum agens, conceptum pulchriorem, ac nobiliorem format. Tum etiam, quia fœminea matrix voluptate effuſionis ſeminis irritata, ac incenſa, avidius virile ſemen complectitur. Et fœmineum ſemen valdè utile eſſe generationi, ad idque à natura inſtitutum, vel ex eo convincitur, quod natura nil fruſtraneum, ſed univerſa in finem aliquem referens agat. Cùm ergo veneream delectationem, eamque vehementiſſimam in fœminæ ſeminatione conſtituerit: Cujus manifeſtus teſtis eſt ſedatio venereæ concupiſcentiæ ex illa in fœminis conſurgens, ſignum eſt evidens hanc ſeminationem à natura inſtitutam eſſe ad generationem, ſpeciei que conſervationem, ſi non ut neceſſariam, ſaltem ut utiliſſimam. 8

Secunda concluſio. Non eſt neceſſe utrumque conjugem ſeminare ſimul. Quare dum vir ſemen effudit, minimè tenetur fœminæ effuſionem expectare. Probatur, quia fœmineum ſemen nec eſſe neceſſarium, nec activè ad generationem concurrere, *Galen.* ſibi contrarius, *l.1 de ſanit. tuenda, c.1.& l.2.de naturalib. facult.cap.3. Ariſt.l.1. de generat.animal.c.2.& l.2.c.3. Avicen.lib.9. de animalib.c.1. Albert.Magnus l.5.de animal.c.ult. Hugo Senenſis ſuper libros Tegni Galeni, l.2 ſuper g. Frigidum verò, & ſiccum, textu t.* & multi alii: & univerſa Theologorum ſchola (ſi Scoti ſectatores excipias) cum *D.Th.3.p.q.31. art.4. ad 3.* Quod inde conſtat. Quia experientia teſte, fœminæ omninò invitæ, in balneiſque ſemen virile recipientes concipiunt: tunc autem minimè ſeminant, aliàs veneream delectationem maximam non poſſent non ſentire. Ergo cùm abſque eo ſemine, nedum ubi non ſimul, ſed poſt effunditur, generatio ſequatur, nullum præceptum conſtringit ad pariter effundendum. Nec obſtat id generationi convenientius eſſe. Quoniam non tenentur conjuges convenientiorem, ac faciliorem generandi viam eligere, ſed ſatis illis eſt, ſi generationi non obſtent, juxta dicta diſput. præced.nu.6. Et ideò hanc concluſionem tenet *Enriquez lib.11. de matrim.c.16.nu.7. fin.* 9

Hinc deducitur minimè culpæ lethalis reum eſſe virum tactibus irritantem venerem, ſcientem ſe ob id præmaturius fœmina ſeminare. Quia concurſus utriuſque ſeminis minimè ad generationem deſideratur, ut num. præcedenti probavimus. Sic viri ſapientiſſimi è Societate Jeſu, & *Enriquez l.11. de matrim.c.15.num.3.* dicens ſic ſenſiſſe DD. Complutenſes hac de re conſultos. 10

Tertia concluſio. Marito fas eſt copulam continuare, ubi ipſe ſemen effudit, donec fœmina ſeminet. Quia hoc pertinet ad completam copulæ uxoriæ conſummationem. Sic *Cajetan. Tabien.n.8 relati, Graffis part.1.dec.l.2.c.82.n.15.* 11

Quarta concluſio. Voluntaria ſeminis effuſio extra vas, aut is modus congrediendi, ex quo illa ſequatur, eſt manifeſtum ſcelus mortale contra naturam. Quia adverſatur fini generationis naturalis, ad quam natura ipſa ſemen deſtinavit. Quæ ratio in viri ſemine, utpotè omninò ad generationem neceſſario, manifeſtè locum habet. Sed idem eſt dicendum de fœminea pollutione voluntaria: illius enim ſemen à natura ordinatum eſt ad generationem, aut tanquam neceſſarium, juxta unam opinionem, aut ſaltem juxta veriorem, tanquam utiliſſimum, 12

&

Digitized by Google

& valdè ad illam conferens, nt probavi nu.8. Inſuper concluſio hæc conſtat ex *c.38.Geneſ.* ubi refertur Onam Judæ filium à Deo interfectum eſſe, remque deteſtabilem feciſſe, fundendo ſemen extra vas uxoris fratris ſui, qun prolis generationem impediret.

13 Et hoc quidem accipiendum eſt, ſive in toto actu conjugali, ſive in parte, aut in illius fine, totum ſemen, aut pars illius extra vas fundatur. Ita *Cajet.2.2.q.154.num.1.circa ſolut.ad 4.§. Ad ſingula autem.* Quòd tamen temperare oportet. Nam excuſari poteſt vir à culpa, ſi præter intentionem, dum lègitimè congredi conatur, ex feſtinatione quadam ſemen extra effundit: etiam ſi metu aliquali ſic effundendi acceſſerit. Quia id non vitin, ſed naturæ feſtinationi tribuendnm eſt. Ita *Sotus 4.d.31.q.un.art.4. ad fin. Barth à Ledeſm.diffic.38. de matrim.dub. ult.concl.1. Ludov.Lopez 1.p.inſtrum.cap.79 fin. & 2.p.de matrim.cap.45.fol.1105.colum.2. Petrus de Ledeſm.de matrim. qu.49.ar.8. dub.2. concl.3. Graffi, 1.p. decif.lib.2.c.82.n.14. Manuel 1.to.ſum.3. edit.c.243.n.2n. Vega 1.tom. ſum.c.78.caſu 7.*

14 De pollutione antem involuntaria ex tactibus inter conjuges conſurgente dicam hoc lib.tota diſp.45. atque de obligatione ſemen acceptum retineodi, dicam diſp.20.n.3. & 4.

15 Quinta cnnclusio. Quamvis licitum ſit manum, teſticulos, aut quodvis aliud membrum ſibi amputare, ubi id ad vitam tuendam deſideraretur: at pollutionem procurare numquam poteſt licitè, etiam mediis aliàs licitis, ut pharmacis, nec id aliqnn bono fine poteſt boneſtari, licèt omnino ad vitam præſervandam neceſſarium ſit. Concluſio ab omnibus admittitur: at ejus rationem aſſignare eſt difficillimum. Communiter ea traditur. Quia cùm cætera membra ad ipſius individui bonum, & incolumitatem natnra deſtinarit, adminiſtrationem ipſnrum individuo conceſſit, ut ipſa amputare poſſet, non liberè tamquam ſi dominus eſſet, ſed ubi neceſſitas, ac ipſius incolumitas id poſtularet, more legitimi, ac fidelis adminiſtratoris. Seminis autem, utpotè à natura inſtituti, non ad ipſius individui bonum, ſed ad ſpeciei conſervationem medin conjugali cnngreſſu nullatenus dominium, aut adminiſtratio ipſi homini conceſſa ſuot: ac ſubinde ejus effuſionem extra conjugalem copulam in nullo eventu procurare poterit. Quamvis autem hæc ratin communis ſit, non omninò placet. Primò, quia generationi deſeruire cum propriæ ſalutis notabili detrimento, nedum cum vitæ periculo, oemo obligatur, etiam altero conjuge debitum petente, nt dicemus hoc l.diſp.24 num.2. Non ergo, ne fruſtretnr geoeratio, aſtringitur homo ad ſemen retinendum cum vitæ jactura. Secundò, quia nemo negabit fas eſſe ſirupum accipere ſemen reſolventem in ſanguinem; aliumve humorem aliis viis expurgandum, oe æger omni medio ad ſalutem præſervandam corporis deſtituatur: at generationi æquè obſtatur, ac nocetur reſolvendo, ac expellendo ſemen. Accedit, licere ob individoi bonum amputare ſibi teſticulos generationi neceſſarios, cùm tameo in eo eventu prorſus generatio impediatur: à fortiori ergo licebit, ſemel vel iterùm generationem impedire, effundendn ſemen, ut vitæ propriæ conſulatur: eo vel maximè, quòd vita amiſſa prorſus generandi potentia extinguatur. Tertiò, quia magis accedit generationi perfectæ fœtus nondum animatus, quam ſemen: cum tamen expulſio illius licitè procurari poſſit, ubi ad matris ſalutem deſideraretur: ut probavimus hoc lib.diſput.20.num.9. Et confirmatur, quia ſemen eſt pars ipſius individni, ſicut fœtus eſt pars ventris: atque ita non eſt cur negetur adminiſtratio illius, ſicut bujus cnnceditur ob bonum torius. Quartò, quia qnod ipſa natura diſponente naturaliter efficitur, ſi ratione fiat, nullns eſt abuſus: mntus enim ille naturalis Auctori naturæ tribuitur: ſed non obſtanti generationis damnn, natura ſæpè, qno ſe exoneret, ſemen expellit: licebit ergo ipſam medicameotis ad id adiuvare. Et confirmatur, quia fas eſt judici latronem ſuſpendenti opem ferre, idque curare: eo quòd actio illa ſuſpendendi licita ſit. Cur ergo actionem virtutis expulſivæ ſemen nocivum expellentis, quæ naturalis eſt, & conſequenter bona adiuvare medicinis nefas erit? Hæ rationes me valdè urgent, ut cenſeam nnn eſſe legitimam rationem communiter traditam: atque ita legitimam ratinnem eſſe cenſeo, cur in nullo eventu, & ubi ad vitam tuendam neceſſarium eſſet, liceat ſeminis effuſiooem procurare. Quia adeò vebemens in ſeminis emiſſione delectatio ſentitur, ot illam, teſte *Abulenſ.c.5. Matth.q.184. ad 1.* homioes tamquam ſummum bonum proſequantur, illique veluti ſuæ felicitati adhæreant. Quare ob id natura in omni eventu ipſius adminiſtrationem homini denegavit: ea enim in aliquo caſu conceſſa, evidentiſſimum ſubeſſet periculum, ut homo à paſſione libidinis excæcatus, paſſim ſibi perſuaderet cauſam effundendi juſtam adeſſe, atque ita ſemen prodigere, indeque fornicatienes, adulteria, aliaque ionumera luxoriæ vitia adverſus commune bonum pullulareot. Quibus ut obviaret natura, meritò ac jure optimo prædictam adminiſtratinnem negavit, non obſtanti vitæ individui periculn: quæ bono communi cedere debet, illique poſtponenda eſt Non ſic autem contingit conceſſa cæterorum membrnrum ob totius bonum adminiſtratione: dolor enim maximus ex ipſorum amputatione conſurgens, coercebit à neceſſaris, nedum à prodiga ipſorum adminiſtratione: unde concludo legitimam ratinnem, cur pollutio voluntaria ſit vitium contra naturam, eſſe, quia adverſatur generationi ad quam natura ſemen deſtinavit: non autem ea eſt legitima, cùm in nullo eventu permiſſa ſit: ſed quia omninò eſt denegata homini ſeminis extra matrimonii copulam adminiſtratio ob commune bonum, ad occurrendum periculis ex ea adminiſtratione conceſſa orientibus. Et hac ratione poſita, facilè diluuntur objecta, ea enim omoia probant generationis damoum minimè obeſſe, quin aliquando liceret ob totius incolumitatem ſeminis effuſio: niſi obſtaret vehemens periculum ſemen prodigendi, aliorumque vitiorum, ob vehementem delectationem. Atque ideò quamvis cæteris expulſivis virtutibus opem ferre medicinis, & aliis modis licitis, ad ſuas actiones naturales perficiendas, fas ſit: huic tamen nefas eſt. Tandem accipe rationem à poſteriori, ad probandum nunquam licere procurare ſeminis effuſionem. Quia minus inordinatus eſt uſus ſeminis io fornicatione, quàm in pollutinne, quæ gravius peccatum eſt, & contra naturam, & tamen in nullo eventu ille licet. Neminemque huic concluſioni adverſum inveni. *Altiſiodor.* enim falsò citatur pro contraria ſententia *libr.2. ſuæ ſumm.tr.28 c.2.q.8. incidenti:* id enim non dicit, ſed licere medicinis impedimenta virtutis generativæ auferre, licèt inde præter inteotionem ſequatur pollutin, de qua re dicam hoc l.9.diſp.45. nu.10.

16 Hinc deducitur non licere cooperari ad ſeminis jam è lumbis deciſi effuſionem, quamvis retentin ſaluti corporis grave detrimentum allatura ſit. Quia verè eſt ſeminis adminiſtratio, & fluxus illius procuratin, & non ſolùm pati. Licebit tamen ubi pollutio eſt in naturali fluxu, in ſomniſque cœpit, illam non impedire ob morbi periculum, ceſſante periculo conſenſus in delectatinnem. Ut benè docent *Gerſon tract.de pollutione diurna, alphab.38.litera I. in 12.propoſ. otus 4.d.12. quæſt.1. art.7.verſ. Unde ad argumen. Cordub.lib.3.quæſtion.q.23.fin. Ludov.Lop.1.p. inſtruct cap.74.§.Accedit ad hoc, Emmanuel Sa ſumm.verb. Luxuria verſ. Captam in ſomno, Vega tom.2.ſum.c.67.caſu 1.* Quia id non eſt procurare, ſed pati emiſſionem ſeminis, quæ non impeditur à patieote, ne corruptus ille humor noceat. Immò expedit communiter tunc manibus quietis, nnn hìc vel illic tangendo, ſigno crucis ſe munire, & Deum attentè, ac ferventer orare, ne permittat lapſum in eam delectationem. Ita *Gerſon illo alphab. 38.lit.G.propoſ.8.* Adde idem eſſe ubi pollutio cœpit culpa patientis, ſi enim in ipſo fluxu præteritæ culpæ eum pœniteat, non tenetur fluxum reprimere, quia jam pœniteotia interrupit actionem præteritam, nunc autem ſolùm patitur.

17 Immò procurare notabilem ſpirituum vitalium deſervientium generationi, & ſeminis effuſioni, commotionem per media etiam aliàs licita, crederem eſſe mortale. Quia talis alteratio, & commotio eſt inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis conſummationem eſſentialiter ordinatur. Idem cenſeo de procuratione notabilis diſtillationis: quia talis diſtillatin notabilis eſt per ſe conjuncta cum notabili ſpirituum vitalium commotione.

18 QUÆSTIO III. An quando vir poſt matrimonium in eam Impotentiam incidit, ut intra vas fœmineum ſeminare nequeat: vel fœmina ita arcta effecta eſt, ut ſemen recipere non valeat, vel receptum minimè retineat, liceat illis coojugalis acceſſus cum illius externæ ſeminationis periculn? Primò dico, ſi de poteſtate ſeminandi intra vas, ſive ex viri imbecillitate, aliove morbo, ut quia membro virili truncatus eſt, ant foramen habet in ſuperiori membri parte, qua urina ſemenque exeunt (ut his diebus de hoc caſu conſultns fui) aut ex ſupervenienti fœminæ arctitudine, prorſus deſperatum ſit, nequaquam licitus erit coojugalis acceſſus cum hoc periculn. Quia copula conjugibus permiſſa eſt ſolùm intra vas legitimum: ergo ubi hæc eſt impoſſibilis, nnn licebit. Ita expreſsè colligitur ex *Cajetanus 2.2.quæſt.154.art.1.circa ſolut.ad 4.§. Ad 2. vero caſum,* ubi hoc licere admittit, ubi impotentia eſt temporalis, ſubeſtque ſeminandi intra vas ſpes, & docent *Sotus 4.diſt.34.q.un. art.2. ad fin. corp.verſ. Ex quo fit, Enriquez lib.11.de matrim.cap.15.num.4.in commento lit.N. Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.79 ad fin. Manuel 1.tom.ſum. 2.edit.cap.243.num.9. Vega 1.tom.ſum.cap.78.caſu 7.* idem videtur expreſsè tenere *Major.4.diſt.34.q.1.col.3. immediate ante verſ. Dubitatur,* dicens licere petere, & reddere, dum impotentia eſt dubia: quòd adſit probabilis ſpes cognoſcendi, ergo ſentit contrarium ea ſpe ceſſante.

19 Secundò dico, his conjugibus licitos eſſe tactus, ſi pollutionis periculum abſit. Conſtat, quia ſunt veri conjuges, talibus autem copula, & tactus permiſſa ſunt: & licèt ad copulam conjugalem tanquam impoſſibilem eos referre nequeant, at poſſuot ad concupiſcentiam carnis ſedandam, & ad amoris mutui ſigna præbenda. Ita colligo ex *Soto n. præced.relato,* ubi hos tactus quando adeſt pollutionis periculum, damnat, & colligo ex doctrina aliquorum docentium virum ducentem fœminam arctam, cui per inciſionem ſubveniri poteſt, quam ipſa renuit, poſſe ejus amplexibus aliiſque tactibus frui, abſque pollutionis periculo, eò quòd legitimum eſt matrimonium, quamvis copula impoſſibilis ſit, dum ipſa inciſionem refugit. Hi ſunt *Angles floribus 1 de matrim.q.8 de impediment.matrim.ar.2.poſt 1. difficult.dub.9. Lud.Lopez, Manuel, Vega num.præced. allegati. Caſedo, ſumm.ſacram.de matrim.cap.5. num.37.* quod & veriſſimum eſt.

Cùm igitur in noſtro caſu legitimum etiam conſiſtat matrimon. erunt liciti tactus.

20 Tertio dico, ubi probabilis ſeminandi intra vas ſpes ſubeſt, licitum eſt ad id conari, quamvis per accidens, ac præter intentionem, extra vas ſemen effundatur. Conſtat, quia conjux illo operam dat rei licitæ, procurans copulam ſibi poſsibilem, ac permiſſam, & præter intentionem ſequitur externa illa effuſio. Secundò, quia *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* conceditur triennalis experientia conjugibus dubitantibus num impotentia perpetua ſit, ac ſubinde an matrimonium valuerit: & tamen illo ſpatio conſtat, aut ſemper, aut ſæpè fore, ut ſemen extra vas decidat: & ſtante tali periculo eſt licitum conari ad copulam, jureque approbatur. Quia eo manenti dubio conjuges jus habent in matrimonio perſeverandi, idque impedimentum inveſtigandi, quod fieri ſufficienter nequit, niſi operi conjugali vacando. Fortius ergo in noſtro caſu id licebit, ubi valor matrimonii certus eſt, ac proinde certius, & fortius jus conjuges habent conjugali copulæ vacandi, experiendique num impotentia illa ſeminandi intra vas perpetua ſit. Ita docet *Cajetanus*, quem nu. 18. retuli, & refert accidiſſe cuidam, ut per multos annos intra vas effundere ſemen minimè potuerit, ac ſex annis tranſactis potuiſſe, & interim ait conando minimè deliquiſſe. Idem *Navarr. ſum. c. 22. n. 60. & c. Conſideret, in princ. nu. 84. de pœnitentia, d. 5. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 16. n. 7. & c. 15. nu. 4. in comment. lit. N Manuel, Lud. Lop. Vega*, quos retuli n. 18. & apertè colligitur ex *Sot. ibi citato*, quia dum ait hunc non poſſe conari, temperat, modò legitimè certus ſit ſe non poſſe intra vas effundere. Quanto autem tempore experiri poſsit, dicam nu. 24. Hoc autem verum eſt, licèt vir maritus, aut ratione ſuæ impotentiæ, aut fœminæ arctitudinis, poſsit intra vas ſeminare. Quod probant rationes adductæ: affirmatque *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 16. n. 7.* Et quamvis *Palac. 4. d. 34. q. 1. col. 14.* dicat huic dubitanti de impotentia licere reddere, non tamen petere, juxta *cap. Dominus de ſecundis nupt.* At dic utrumque licere in hoc dubio, ut probavi lib. 2. diſput. 41. nu. 53. ad primum 2. ſententiæ, lib. 7. diſp. 103. fine.

21 Hinc deducitur, quid dicendum ſit de ſenibus, quibus vires poteſtaſque ſeminandi intra vas deficiunt, ſi enim conſtat impotentiam eſſe perpetuam, tactibus citra pollutionis periculum uti poterunt, juxta dicta n. 21. non autem copula cum eo periculo fundendi ſemen extra, juxta dicta num. 21. ſi autem ſubſit aliqua ſpes intra ſeminandi, aut aliquando, licèt vix intra ſeminent, licebit copula uti cum eo periculo, juxta dicta nu. præc. Et quamvis ubi non conſtat impotentiam eſſe perpetuam, ſibi vir perſuadeat fore ut illa vice, qua congreditur, non poſsit intra vas ſeminare, poteſt depoſita conſcientia accedere ad uxorem. Tum, quia certus eſſe nequit, fieri enim poterit, ut præ voluptate coitus, membrum vires aſſumat, erigaturque, atque ita poſsit vas penetrare, & ita effundere. Tum etiam, quia vir potens intra ſeminare, cui licitum eſt conari, juxta dicta nu. præced. in fine, frequenter ſibi id perſuadebit, graviſsimiſque urgebitur ſcrupulis, ac in magnas anguſtias redigetur, ſi tunc ſibi congredi nefas ſit.

22 Idem videtur prima fronte dicendum, ubi ſemina intra vas receptum ſemen retinere non poſſet, ſed prorſus expelleret, nec ſpes retinendi ſupereſſet. Quod perinde ſit ſemen intra vas non recipere, ac receptum non retinere. Cum fine ſuo in utroque caſu fruſtretur matrimonium. At cenſeo tunc nullatenus interdicendum conjugii uſum, ſed idem de his dicendum, ac de conjugibus verè potentibus. Quod perfecta copula conjugalis habeatur intra vas, atque per accidens eveniat ſeminis legitimè recepti expulſio.

23 Nec quamvis tunc diceremus illicitum eſſe conjugii uſum, damnandi eſſent conjuges, quamvis id ſemper accidat. Quia ſæpè matrix retinet neceſſarium ſemen ad generationem, ſuperfluo expulſo, ut dixi diſp. præc. num. 5. Ita docent *Manuel, & Vega, quos nu. 21. retuli, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. cap. 79. §. Dubio, de quo ſum rogatus.*

24 Tandem rogabis, quanto temporis ſpatio liceat conari ad copulam, & experiri, ubi dubium eſt de prædicta impotentia? Breviter dic, tamdiù id licere, quamdiù eſt probabilis ſpes ſeminandi intra vas, ut benè docet *Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. num. 4. in Comment. lit. N.* & colligitur ex DD citatis n. 22. qui nullam aliam temporis moram præſcribunt, niſi dum eſt ſpes: & *Cajetan.* ut ibi retuli, quem omnes alii allegant, ac ſequuntur, dicit impotentem, qui per ſex annos expertus fuit, & tandem potuit, eo medio tempore conando ad copulam minimè deliquiſſe. Quando autem non eſſet ea probabilitas, ſed omnibus circumſtantiis conſideratis eſſet omninò dubium de impotentiæ perpetuitate, nullam aliam certiorem moram præſcribere poſſumus, quàm eam, quæ præſcripta eſt *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* nempè, ut triennalis experientia concedatur. Et quamvis in eo caſu ſermo ſit, ubi eſt dubium de impotentia præcedenti matrimonium, & conſequenter de ejus valore: in præſenti autem certum ſit matrimonium, & ſolùm dubitetur de impotentia ſupervenienti: cum tamen utrobique dubitetur de impotentiæ perpetuitate, in priori caſu ad dirimendum matrimonium omninò, in poſteriori autem ad diſſolvendum ſolùm quoad copulam, meritò legitima, ac ſufficiens illo triennii ſpatio capietur experientia in utroque caſu, perpetuane ſit impotentia an temporalis. An verò idem tempus in ſenibus expectetur? dixi l. 7. diſp. 108. num. 21.

An potentibus coire, ſed non ſeminare; vel non potenti parere abſque periculo propriæ vitæ, aut prolis, vel quando nequit probari in foro externo impotentia conjugis, liceat copula? dixi lib. 7. diſp. 102. à num. 6. 24

DISPUTATIO XVIII.

Utrùm abuſus uxoris contra naturam, ſive ſodomiæ, ſive ſolius molliciei culpam admittendo, ſit gravior culpa quàm inter ſolutos, habeatque circumſtantiam adulterii neceſſariò confitendam?

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta ſuadentia non eſſe adulterium: aut ſat eſſe fateri acceſſum ad conjugatam in genere, num. 1. & 2.

Num ſit gravior culpa cum uxore, quàm cum alia ſoluta, aut conjugata? num. 3.

Cum uxore eſt utrinque adulterium, & neceſſariò fatendum, n. 4.

Non ſatis eſt fateri acceſſum ad conjugatam in genere, nu. 5.

Solvuntur argumenta, num. 6.

Videtur nullam eſſe adulterii culpam, & levius peccatum eſſe abuſum talem propriæ uxoris, quàm ſolutæ. Primò, quia cum propria uxore ſolùm peccatur quoad modum, cum ſoluta autem, eſt peccatum quoad modum, & ſubſtantiam, cùm inter ſolutos nulla detur in corpus poteſtas. Secundò, quia nulla adeſt hic adulterii circumſtantia: ut conſtat ex *D. Ambroſ. l. de Patriarc.* & habetur *c. Nemo ſibi 32. q. 4.* ibi, *Nec hoc ſolùm eſt adulterium, cum aliena peccare conjuge, ſed omne, quod non habet poteſtatem conjugii.* Quem locum *Gloſ. ibi, verb. Sed omne, & Vincent. in ſpeculo doctr. 2. tom. lib. 10. c. 37.* explicant ſic, id eſt, omne id quod committitur cum non ſua conjuge. Idque conſtat ex adulterii definitione, quam tradunt *Gelaſius Pont. c. Lex illa, ad fin. 36. q. 1. & D. Thom. 2. 2. q. 154. ar. 8. corp.* eſt alieni thori violatio. In præſenti autem nil fit cum aliena conjuge nec alienus thorus violatur. Et confirmatur, quia adulterium eſt contra bonum fidei matrimonii; acceſſus autem ad ſuam extra vas legitimum non opponitur fidei matrimonii. Quod inde conſtat. Nam fides hæc, duo includit: alterum, ut conjuges ſibi mutuò debitum reddant. Alterum verò, ne alii commiſceantur, ut docent *D. Th. 4. d. 31. q. 1. ar. 2. corp.* ubi *Palud. q. 1. a. 3. nu. 8. Sot. q. un. ar. 2. immediatè poſt 3. concl. in ſol. ad 1.* & omnes. At hic maritus non commiſcetur fœminæ non ſuæ, nec debitum ab uxore legitimo modo exactum negat: ut ſupponimus, quod ſi negaret, eſſet ex hac parte injuſtitia, non tamen adulterium. Tertiò, quia uxor conſentit acceſſui illi extra vas: ac proinde nulla erit injuſtitia. Cùm ſcienti, & volenti non irrogetur injuria, *reg. Scienti 27. de reg. jur. in 6.* Adulterium verò ſpecies quædam injuſtitiæ eſt. 1

Deinde eſto circumſtantia ſit ſpecialis, ac neceſſariò confitenda. Videtur ſatis eſſe explicare acceſſum contra naturam cum conjugata in genere. Quia gravitas adulterii, ſi adſit in tali acceſſu ad uxorem, jam explicatur; dum conjugatus fatetur ſe ad conjugatam quandam acceſſiſſe: & ſi dicas, levius aut gravius eſſe cum propria uxore, hæc major gravitas, aut levitas, non eſt talis, ut in aliam ſpeciem adulterii trahat, nec videtur ita notabiliter augens, aut minuens, ut ſit neceſſariò detegenda. Quod ſi dicas, fatendo adulterium cum conjugata in genere, explicari injuſtitiam erga illius virum, qualis non eſt cum propria uxore aſſentienti. Huic objectioni facilè occurram, ſi acceſſus ille cum propria uxore ſit ipſa renitente: vel explicetur cum conjugata in genere, viro illius conſentiente. Si demum dicas, habere ſpecialem circumſtantiam cum uxore: quia ſpeciali præcepto vir tenetur illam corrigere: quod non præſtat, immò ad malum incitat. Satis hæc circumſtantia explicaretur, ſi vir fateretur ſe ab uxore conſenſum petiiſſe. 2

His tamen non obſtantibus, primò dico, gravius eſſe peccatum hoc abuſus uxoris extra vas legitimum, abuſu ſimili inter ſolutos. Sententia eſt expreſſa *D. Auguſtini de bono conjugali, c. 11. cod. 6. & de adult. conjugiis,* & refertur *cap. Adulterii, 32. q. 7. Gloſ. c. Quicquid, 32. q. 2. verb. Ab adulterio, fin. Abulenſ. c. 5. Matth. qu. 115. Sot. 4. d. 31. q. 1. un. art. 4. ad fin. verſ. Appendix autem, Petr. de Ledeſ. de matrim. qu. 49. ar. 6. dub. 2. poſt 1. concl.* & rationem reddam nu. ſeq. ubi probo eſſe adulterium, cum tamen inter ſolutos ſit ſimplex peccatum contra naturam. Nec obſtat *Navar. lib. 2. conſ. in utraque edit. t. 1. de judic. conſ. 1. num. 1.* aſſerere paulò minus gravem eſſe congreſſum hunc cum uxore, quàm cum alia. Nam ſi intelligat, quàm cum alia conjugata: verum dicit, propter injuriam, quæ irrogatur illius viro: ſi verò intelligat de aliis ſoluta, intelligendus eſt, ut ſecundùm quid ſit levior. Quia acceſſus ad ſolutam eſt culpa quoad modum, & ſubſtantiam rei: ad uxorem verò, ſolùm quoad modum. At abſolutè, & ſimpliciter eſt gravior. Quia cum uxore, ultra peccatum contra naturam, eſt duplici ex parte adulterium, nimirum, ex parte viri, & ex parte uxoris: cum ſoluta autem, eſt adulterium ex parte ſolius viri. 3

4 Se-

Digitized by Google

4 Secundò dico, ultra peccatum contra naturam eſſe adulterium tam ex parte viri, quàm ex parte uxoris conſentientis: ac ſubinde utrumque teneri confiteri circumſtantiam utramque adulterii. Sic colligitur ex *Sot. & Petr. de Ledeſ. n. præced. relatis*, dicunt enim acceſſum hunc eſſe contra matrimonii fidem. Et ratio eſt, quia neuter conjux ſervat alteri ſuum corpus caſtè, quod ad bonum fidei pertinet: non enim eſt conjux ad illum actum, ſed ad naturalem: ut rectè obſervat *Cajet. 2. 2. q. 154. a. 1. in ſolut. ad 4. §. Ad ſingula autem objecta:* ac conſequenter talis actus perinde eſt, ac cum alieno conjuge geſtus. Et confirmatur, quia hoc apertè voluit *D. Ambroſ. n. 1. relatus*, vocans adulterium, non ſolùm alienam conjugem cognoſcere carnaliter, ſed quidquid poteſtatem conjugii non habet. Quaſi dicat, omne id, ad quod poteſtas corporum per matr. conceſſa minimè ſe extendit, adulterium eſſe, talis autem eſt copula extra legitimum vas, cum proprio conjuge. Nec refert ne adulterium ſit conſenſus utriuſque conjugis: ſicut adultera eſſet copula conjugati cum ſoluta, de conſenſu uxoris habita. Quia bono fidei, ad quod per matrimonium aſtringuntur conjuges, cedere nequeunt.

5 Ultimò dico, non ſatis eſſe fateri adulterium cum conjugata in genere, ac peccatum contra naturam, ſed explicandum eſſe admiſſum fuiſſe cum propria conjuge. Ducor, quia ſi explicatur cum conjuge in genere, manifeſtatur injuſtitia adverſus illius conjugem, cùm tamen nulla talis ſit: nec eſſet ſimilis culpa, ſi cum propria conjuge renitente: quia ultra adulterium adeſſet tunc raptus ſpecies, quæ tamen ſubticetur. Nec ſatisfit dicendo, cum conſenſu viri alienæ uxoris cognitæ: quia oporteret etiam explicare conſenſum propriæ, ne detegatur injuſtitia falsò adverſus illam: Quod ſi hic ſimul explicaretur, confiteretur utique conjux plura peccata, quàm revera admiſerit. Cùm fateatur cooperationem conſenſui alieni viri, alienæque uxoris, & propriæ, cùm tamen ſoli propriæ uxoris peccato cooperatus ſit.

6 Ad argumenta n. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic concludere ſecundùm quid eſſe gravius peccatum inter ſolutos, ut explicui num. 3. fin. Ad 2. dic eſſe adulterium, opponique bono fidei, nam cùm ille non ſit uſus conjugis, ut conjugis, dicitur revera thori illius violatio, ac perinde acceſſus ad alienam fœminam: ut explicui n. 4. Ad confirm. conſtat ex proxima ſolutione. Ad 3. dic eſſe injuſtitiam adverſam bono fidei, ad quod per contractum matrimonii conjuges adſtricti ſunt: nec proprio conſenſu poſſe eos hoc jure cedere, ut explicui n. 4. num. fin. Ad argumenta n. 2. propoſita conſtat ex dictis n. 5. ubi probavi omnes illos fatendi modos eſſe inſufficientes.

DISPUTATIO XIX.

An ſit culpa lethalis, ſive conjuges, ſive ſoluti à copula inchoata deſiſtant ante utriuſque ſeminationem, maximè ſi alter ſeminarit?

SUMMARIUM.

Refertur duplex opinio, num. 1. & 2.

Quando ſit licitum, & quando culpa, & qualis, ſi vir fœmina non ſeminante, nec ſeminandi periculum patiente, de ejus conſenſu ante conſummationem ſe retrahat à copula incœpta, num. 3.

Quid, ſi jam fœmina ſeminarit, aut ſeminandi periculum ſubeat, num. 4.

Quid, ſi è contra vir ſeminavit, & fœmina non ſeminet, ſed ſe retrahat, nitaturque non ſeminare, n. 5.

An ubi ſola fœmina ſeminavit, poſſit vir ſe retrahere, ſi advertat ſibi mortis periculum imminere, ſi ſeminet: vel quia ſupervenit hoſtis aut fera, n. 6. & quid, ſi alii ſuperveniant? quamvis eſſet periculum, ut vir extra vas effunderet.

An in coitu fornicario ſi fœmina jam ſeminavit, vel ſit periculum ſeminationis, teneatur vir non deſiſtere donec ſeminet: Vel poſſit fœmina ſe retrahere, quando vir vult ſeminare? & quid, ſi violenter cognita ſit, n. 7.

An fornicans qui ſemen aptum generationi non effundit, ut contingit eunuchis, admittat duplex peccatum, n. 8.

Quid, ſi vir uxore diſſentiente, non ſeminet, num. 9.

Solvuntur argumenta, n. 10.

1 Quidam aſſerunt culpam eſſe lethalem ſi vir à copula incœpta ante ſeminis effuſionem deſiſtat cum effundere poſſit. Ducuntur, quia impeditur generatio, ad quam copula ſuapte natura ordinatur: fruſtrare autem copulam conjugalem ſuo fine, obſtando generationi, culpa lethalis eſt. Secundò probat *Sylv.* Quia tactus impudici inter conjuges, animo non perveniendi ad copulam, ſunt mortales, nedum clauſtra pudoris eo animo penetrare. Ita docent *Sylveſt. verb. Debitum qu. 7.* addens omnino à ratione deviare oppoſitam ſententiam, *Graffis p. 1. dec. l. 2. c. 82. num. 16. Petr. à Ledeſ. de matrim. q. 49. a. 6. dub. 2. concl. 4. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. nu. 4.* Temperant verò *Sylv. Graffis, & idem Enriq. c. 16. nu. 7. ad fin.* niſi ante fœminæ ſeminationem vir ſe retrahat, non animo generationi obſtandi, ſed ex cauſa juſta; ne ſaluti noceat ſeminis effuſio.

Alii verò in alio ſunt extremo, docent enim etiam ubi uxor ſeminavit, non eſſe contra naturam, nec lethale crimen, virum ante ſeminis effuſionem recedere, niſi uxor jure conjugii ſemen exigat: vel ſit in illa periculum conſentiendi pollutioni voluntariæ. In priori enim caſu eſſet mortale contra juſtitiam: in poſteriori verò contra charitatem. Ducuntur primò. Quia ſicut vir non tenetur vitare in ſe pollutionem involuntariam, ſed tantùm eam non procurare: ita non obligatur ad involuntariam uxoris pollutionem, & diſpendium ſeminis ipſius evitandum. Secundò, quia ſi poſt conjunctionem, fœminæque ſeminationem, advertat vir ſibi imminere lethalem morbum, ſi ſeminet, non tenetur: at ſi eſſet contra naturam tunc non ſeminare, teneretur utique: ſicut ob nullum vitæ diſpendium licet illi fornicari. Tertiò, quia ſi eſſet contra naturam, teneretur fornicans, ubi jam fœmina ſeminavit, copulam conſummare: cum hic occurrant duo mala, quorum alterum neceſſariò eſt eligendum, nempe, ſi ſeminet, eſt fornicatio contraria bono prolis, quæ malè educabitur: ſi autem non ſeminet, eſt contra naturam, in totale fœminei ſeminis diſpendium, & conſequenter prolem deſtruit, & hoc ſit gravius. Nam ex duobus malis ſic occurrentibus, minus eligendum eſt, *c. Duo mala, & cap. Nervi, 13. d.* & latius explicui l. 2. diſp. 42. n. 45. At abſurdiſſimum dictu videtur teneri illum fornicationem conſummare. Non eſt ergo contra naturam uxore ſeminante virum minimè ſeminare: ac proinde non erit mortale. Et confirm. quia aliàs daretur perplexitas. Si enim ſeminet, eſt fornicatio, ſi non ſeminet, peccatum contra naturam. Quartò, quia fœmina ſeminante virum non ſeminare, in nullius injuriam cedit. Non uxoris: ipſa enim conſentit, ut ſupponimus, & ſi uxor minimè ſit, non habet jus ad fornicantis ſemen. Non prolis, quia non habet jus ut generetur hic & nunc, niſi id ad naturæ conſervationem neceſſarium eſſet, quod hic non contingit, & ſi eſt fornicatio, injuria irrogatur proli. Cui autem alii inferatur injuria, non conſtat. Non ergo eſt mortale. Quintò, quia non convincit id eſſe mortale, generationem tunc impediri, copulamque illam fine proprio fruſtrari. Nam fine proprio actum defraudari, eſt ad ſummum venialis otioſitas. Et confirmatur, quia tactus libidinoſi ordinantur intrinſecè ad generationem & copulam, at minimè tenetur conjux illam conſummare: & ſi ſint inter ſolutos, erit lethale conſummare. Ita opinatus eſt quidam vir doctus. 2

Prima tamen concluſio ſit. Si nondum uxor ſeminarit, nec ſeminandi in ipſa nec in viro extra vas, periculum ſubſit, nec ipſa diſſentiat, minimè eſt lethale crimen, virum ante ſeminis proprii emiſſionem ſe retrahere. Concluſionem hanc apertè probat argum. quartum, n. præced. adductum. In nullius enim injuriam cedit. Deinde, quia vaſis illa fœminei abſque ſeminatione penetratio reputatur inſtar tactuum partium verendarum, qui inter conjuges ceſſante pollutionis periculo minimè lethales ſunt, ſed permiſſi. Accedit poſſe optimè conjuges communi conſenſu non vacare copulæ ac generationi: cur igitur eodem conſenſu non licebit illis à copula incœpta deſiſtere, ubi neutrius ſeminis diſpendium fit? Atque ideo ita docent *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 15. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 6 Cajet. 2. 2. q. 154. a. 12. §. Roſel. verb. Debitum, n. 11. ubi Ang. n. 27. ubi Armil. n. 6. Tabien. verb. Luxurioſus, q. 6. n. 7. §. Margarita confeſſ. 6. præcept. f. 88. Veracr. 3. p. ſpeculi, a. 15. concl. 5. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Inchoatam copulam.* Nec credo effici mortale, quamvis nullus alius finis adeſſet, quàm impediendi generationem. Quia eam impedire ſemine emiſſo, manifeſta culpa mort. eſt contra naturam, quæ ad ſolam generationem ſemen deſtinavit: at ubi ſeminis jactura non fit, nulla eſt ratio lethalis culpæ, non enim tenentur conjuges prolis generationi vacare, & ſicut ad illam impediendam poſſunt communi placito à copula abſtinere, ita ab incœpta neutrius ſemine emiſſo reſilire. Sic *Margarita confeſſ. d. f. 88.* & ubi intentio eſſet non habendi plures filios, docent idem *Palud. D. Anton. Roſell. Armil. Angel. Veracr. proximè citati.* Immò ubi cauſa juſta eſſet, v. g. ne ſeminatio noceat ſaluti: vel conjuges ſunt pauperes, & prole abundant, quam non ſunt alendo, & habent ſimilem copulam abſque ſeminationis periculo, quò concupiſcentiam ſedent, nullam invenio culpam. Idque colligo ex *Palud. Cajet. Roſel. D. Ant. Angelo proximè allegatis*, dicentibus virum cum uxore rem habentem non teneri ſeminare, niſi ipſa petente. Quando autem juſta cauſa abeſſet, erit veniale, ut bene docet *Veracruz. ea concl. 5.* ſubditque, & rectè, frequenter eſſe mortale ratione periculi effuſionis ſeminis in alterutro conjuge, quod in eo actu communiter invenitur, atque ideò arcendos eſſe conjuges à ſimilibus actibus. Si tamen experti ſunt id periculum non inveniri, damnandi minimè ſunt. 3

Secunda concluſio. Si fœmina jam ſeminarit, vel ad id excitata ſit, ita ut probabile periculum ſeminandi adſit, lethaliter delinquit maritus data opera à copula deſiſtens ante proprii ſeminis emiſſionem. Quia eſt peccatum contra naturam, cùm ſit conſummatus coitus ex parte fœminæ, ex quo ſequi nequit generatio, atque adeò ejus ſemen prodigitur, fruſtrato generationis fine, ad quam à natura deſtinatum eſt. Et confirm. quia naturalis concubitus deſiderat non ſolùm vas naturale, quod eſt inſtrumentum permanens generationis, ſervari, ſed etiam in- 4

ſtru-

Digitized by Google

ſtrumentum fluidum, quod eſt ſemen: quare ſicut eſt mortale generationi obſtare omiſſo legitimo vaſe ad illam neceſſario, in concubitu conjugali: eodem modo erit, obſtare ommittendo legitimum ſeminis virilis cum fœmineo concurſum ad generationem requiſitum. Hæc eſt contra ſecundam ſent. relatam nu.2. At illam tenent DD. primæ relati n.1. & ultra illos, *Cajet. 2.2. q.154. a.1. circa ſolut. ad 4.§. Ad 2. verò caſum, & a.11. ad ſi. dub.5. Palud. D. Ant. Roſell. Angel. Tabien. Armil. Veracruz, Margarita confeſſ. Em. San. præc. allegati. Enriq. l.11. de matr. c.16. n.7. Graffis 1. p. dec. l.2. c.82. n.15.* Secus eſſet, ubi vir ſeminis effuſioni quantum eſt in ſe daret operam, nec poſſet. Tunc enim vacat culpa. Sic *Cajet. eo. a.11. dub.5. Tabien. & Graffis proximè citati*.

5 Non crederem autem mortale, ſi è contra accidat, ſed ſolùm veniale, nempe, ſi viro ſeminante fœmina ante proprii ſeminis effuſionem deſiſtat à copula, vel data opera nitatur non ſeminare. Quia cùm ejus ſemen ad generationem non deſideretur, ut diximus hoc lib. diſp.17. n.9. ceſſat prorſus ratio cogens ad damnandam de culpa lethali contra naturam, repreſſionem ſeminis in viro, fœmina ſeminante. Atque ita colligo ex DD. nu. præced. relatis, ea enim ratione probant in viro eſſe culpam mortalem, quod impediat finem generationis, ad quem ejus ſemen exigitur. Et licèt *Tabiena, & Armilla* videantur nobis adverſari: loquuntur enim indiſtinctè, ſi altero ſeminante alter conjux ſe retrahat, at ratio, quam *Tabiena* ſubiicit, eo quòd generatio impeditur, ſuam mentem eſſe teſtatur, ut loquatur de viro ſicut cæteri loquuntur, cujus ſemen deſideratur, ſufficitque proli concipiendæ. Idem probatur ex dictis ea diſp.17. nu.9. ubi probavimus culpam lethalem non eſſe, virum poſt ſeminationem ſe retrahere, cum nondum fœminam ſeminarit: eo quòd fœmineum ſemen ad generationem non requiratur.

6 Nec tamen ita rigidè accipienda eſt concluſio, ut adeò ſit contra naturam, fœminam ſeminante virum non ſeminare, ut in illo prorſus eventu liceat: ſicut de voluntaria pollutione, & de fornicatione tradunt omnes: ſed dicendum eſt ex graviſſima urgentiſſimaque cauſa poſſe honeſtari: qualis eſſet, ſi poſt fœminæ ſeminationem adverteret vir periculum grave vitæ ſibi imminere, ſi ſeminet. Id enim ante acceſſum advertens, teneretur non coire, ubi tamen coivit, ſive adverterit, ſive non, poteſt, quo id periculum vitet, reſilire: ſimile eſſet, ſi fera aut hoſtis ſuperveniret: vel ſi adverſaretur naturali honeſtati: quia conjugibus inhoneſtè coeuntibus ſubitò adeſſent aliqui, non enim damnandus eſſet vir, qui poſt fœminæ ſeminationem, ante propriam, ex his urgentiſſimis cauſis recederet, quamvis ita venus in eo irritata eſſet, ut membro virili ex vaſe fœmineo extracto, fore animadverteret, ut ipſo invito ſemen extra flueret. Quare differentia eſt inter fornicationem, pollutionemque voluntariam, & hanc non ſeminationem: quod illa ſunt actus poſitivi, at poſitivè cooperari damno prolis non licet gratia cujuſcumque mali vitandi: hæc autem eſt actus negativus, & ad bonum prolis cooperandum nemo aſtringitur tanto vitæ honeſtatiſve detrimento. Inſuper, quia natura nullam ſeminis adminiſtrationem homini conceſſit, ut extra legitimum matrimonii congreſſum, illud effundere poſſet, ut probavimus diſp.17. nu.16. cujus rationem ibi aſſignavimus: at ut illud non effunderet intra congreſſum illum, conceſſit utique adminiſtrationem in caſu urgentiſſimo. Cum prorſus ceſſet ratio ibi aſſignata. Nec obeſt periculum illud, ac moralis certitudo effuſionis ſeminis extra vas, ad quod nulla eſt adminiſtratio. Quia id verum eſt, ubi effuſio illa eſſet volita, at in noſtro caſu præter voluntatem accidit, & dando operam rei licitæ, ad vitam naturalemque honeſtatem tuendam.

7 Hinc deducitur ſolutio illius quæſtionis. Num in coitu fornicario, poſtquam fœmina ſeminavit, aut eſt in ſeminandi periculo inevitabili, liceat viro ſe retrahere ante ſeminationem? Id enim non licere, ſed teneri ſeminare, videtur ſuadere arg. 3. propoſitum numero 2. Inter duo mala, minus eligendum eſſe. Deinde, quia ſi viro liceret tunc non ſeminare: ſimili ratione fœminæ fas eſſet, viro jam jam ſeminante corpus ſubtrahere, ne ſemen reciperet. Si enim eo ipſo quòd in coitu provocatur ſeminatio viri, tenetur fœmina recipere: ita vir ex eo quòd fœmineum ſemen provocarit, tenebitur ſeminare. Nec obſtat, ſi dicas maſculum cognoſcentem non ſuam violenter, delinquere fundendo ſemen, at ipſam non teneri recipere, ſed poſſe corpus ſubtrahere. Id enim veriſſimum eſt: ſed ideo accidit, quia fœmina nullateous cooperata eſt ſeminis virilis effuſioni: cujus contrarium evenit ubi volens fornicata eſt. Et ideo ita cenſent quidam viri docti: reſpondentque ad argumenta oppoſita, quæ nu.2. tacta ſunt, in tertii argum. confirmatione, & in 4. argumento: illud cedere in damnum prolis, quæ jus habet ut generetur, ubi fœminæ ſeminatio adfuit, ne illius diſpendium fiat. Nec dari dicunt perplexitatem, quia poſtquam fœmina ſeminavit, tenetur vir ſeminare, ut majus malum vitet, compleatque actum, non animo libidinoſo, & ita ſeminatio illa non eſt formaliter fornicaria, ſed materialiter tantùm: quare ut ſic non eſt intrinſecè mala. Et hæc opinio eſt probabilis. At multò probabilius eſt, non ſolùm non teneri virum tunc ſeminare, ſed novam ſeminando admittere culpam, eamque in confeſſione detegendam, niſi in copula intelligeretur. Quia in actu licito nil illicitum efficitur, atque ideo ſeminandum eſt: at in actu illicito fit aliquid malum intrinſecè, quod in nullo eventu, honeſtari poteſt. Nec obſtat ex duobus malis minus eligendum. Quia licèt hæc non ſeminatio ſit ex ſe contra naturam, & hac ratione pejor fornicatione. At abſolutè & ſimpliciter pejor eſt fornicatio, cùm ſit ita intrinſecè mala, ut nunquam liceat. Non ſeminatio autem non eſt ita contra naturam & mala, quin ex cauſa urgentiſſima liceat, (ut probavi n. præc.) Qualis hic invenitur, nempe, ne fornicarius concubitus in grave educationis prolis detrimentum conſummetur. Nec culpæ reus erit is fornicans, ſi à fœmina recedens, ſeminet involuntariè extra vas. Quia pollutio involuntaria ex juſta cauſa, & neceſſaria orta, culpa prorſus vacat. Similiter culpæ immunis eſt mulier fornicans, quæ pœnitentiæ criminis admiſſi ducta, corpus ſubtrahit, ne virile ſemen ſuſcipiat, fornicationemque cœptam conſummet. Nec ipſi tribuetur culpæ, ſi vir extra effundat. Quia id non intendit, datque operam rei licitæ; ab incepto crimine reſiliens.

Secundò deducitur, impotentem ad emittendum ſemen generationi aptum, ut ſunt eunuchi, duplex mortale crimen fornicando admittere, alterum fornicationis, alterum verò contra naturam. Quia inutiliter fœmineum ſemen in ejus diſpendium provocat. 8

Ultima concluſio. Si invita uxore vir minimè ſeminaret: eſſet injuſtitiæ crimen. Quia lege matrimonii is concubitus eſt uxori debitus, ex quo ſequi poteſt generatio: cum ad id ordinetur matrimonium, qualis non eſt ubi vir à ſeminatione abſtinet. Et confirm. quia primò, & per ſe dominium unius conjugis in corpus alterius eſt in ipſius ſemen, unio enim conjugatorum eſt per ſeminum commixtionem, per quam fiunt una caro. Sic *Cajet. 2.2. q.154. a.1. in ſol. ad 4.§. Ad 2. verò caſum.* Et colligitur ex *Palud. D. Ant. Roſel. Angelo, n.3. allegatis*, dicunt enim non teneri virum cum uxore coeuntem ſemen effundere, niſi ipſa petente. Unde infertur hanc ſeminis negationem eſſe ex genere ſuo culpam lethalem, ſicut & negationem debiti, in omnibus iis caſibus, in quibus negatio debiti culpa lethalis eſt; Si quidem reverà eſt debiti negatio. De quibus caſibus latè egi hoc l. diſp.2. per totum. Quare ſicut negare debitum, ubi concedi nequit abſque gravi ſalutis detrimento, nulla eſt culpa: ita nec fœmina non ſeminante, ſe retrahere virum ante ſeminationem, quæ valdè ſaluti noceret, etiam diſſentienti uxore. 9

Ad arg. n.1. propoſita dic. Ad primum fruſtrare actum conjugalem conſummatum ſuo fine, eſſe culpam mortalem, propter ſeminis diſpendium: ubi autem ex parte neutrius conjugis eſt conſummatus, eſt ſola venialis otioſitas, ſi cauſa juſta deſideretur. Ad 2. negandum eſt illos tactus abſque pollutionis periculo eſſe mortales. Ad 2. ex argumentis n.2. propoſitis, dic verum eſſe de pollutione involuntaria omnino, nec excitata legitimè ab ipſo viro, at illa voluntaria eſt, à viroque excitata per legitimum actum conjugalem. Ad 2. conſtat ea dictis n. 6. Ad 3. & confirm. & 4. conſtat ex dictis n.7. & adde jus habere prolem, ſeu potius naturam, ut inchoato actu conjugali ſemine fœmineo, non impediatur generatio omiſſo virili ſemine ad eam neceſſario. Ad 5. & confirmationem dic, ſicut reſponſum eſt hoc eodem n. ad 1. primæ ſententiæ. 10

DISPUTATIO XX.

Qualis culpa ſit habito legitimè conjugali actu, fœtus conceptionem impedire, aut jam concepti abortum procurare, etiam ubi id ad matris vitam tuendam deſideraretur?

SUMMARIUM.

Si tali modo conjuges coeant, ut ſubſequi nequeat generatio, eſt mortale: & nullus eſt talis modus, ubi vas legitimum ſervatur, n.1.

Sumens, vel dans potionem, vel aliud efficiens, quo conceptio prolis impediatur, peccat mortaliter, quocumque fine id faciat, n.2.

Fœmina poſt coitum mingens, vel ſe erigens, vel aliud efficiens, quo ſemen receptum expellat, qualiter peccet, n.3.

Non tenetur anxiè procurare ſemen retinere, n.4.

Quid ſi ex modo congreſſus aut fœminæ complexione ſit periculum abortus, num.5.

Quot difficultates diſputandæ ſint? n.6.

Quando fœtus eſt animatus, aut in dubio, non licet abortum ad vitæ matris conſervationem neceſſarium, procurare, n.7.

Quando conſtat non eſſe animatum, refertur ſententia negans licere, num.8.

Refertur ſententia Authoris, n.9.

Num fœmina reputata honeſta liceat, quo famam vitamque tueatur, quæ periculo ſunt expoſita probabiliſſimo, vel quia experta eſt periculum mortis ſibi imminere quoties parit, conceptionem fœtus impedire, aut ipſius nondum animati abortum procurare, n.10.

An peccet puella, quæ poſt coitum nubit ignoranti, cum periculo ne vir exiſtimet prolem eſſe ſuam ac famam vitamve amittat, n.11. & ibi remiſſivè, quid quando vir eam eſſe virginem credebat? vel contraxerat ſponſalia.

Solvuntur argumenta, n.12.

An ubi

Digitized by Google

An ubi fœtus eſt animatus, liceat medicis uti cum periculo abortus? Refertur quædam ſentent. num.13. & ſententia authoris, num.14.

An medicus, & obſtetrix illas applicare poſſint, & teneantur, num. 15.

An ipſa prægnans teneatur eis uti, n.16.

Quid, ſi ſpes ſit fore, ut fœtus non pereat, ſicque baptizari poſſit, an peccet medicus eas applicans, n.17.

Quid ſi medicamenta æquè ſint ordinata ad ſalutem, & ad abortiendum? n.18.

Quid, ſi de vita matris, & fœtus omninò deſperatum ſit, an liceat applicare medicinas æquè ſaluriferas ac noxias, & de quibus medici dubii ſunt proderuntne an obeſſent, n.19. & ibi, an teneatur medicus applicare?

1 PRius duo oportet præmittere fuodamenta: Primum eſt. Quoties adeò contravenitur modn naturali concubitus, ut ex natura facti generatio ſubſequi nequeat, eſt peccatum lethale contra naturam. Quia fruſtratur ſemen fine ad quem natura ipſum deſtinavit. Ita *Supplementum Gabriel.4. d.31. qu. unica, art.2. poſt 6. concl. corol.5. Petrus de Soto lect.16. de matrimonio, §. fin. ſequitur modus. Nav. c. Si conſideret, in principio, n.84. de pœnit. d.5. Ledeſm. 2.p. 4.q.51. art.6. propoſit.6. Veracruz 3. p. Speculi, art.15. fine:* dicit tamen, & bene, *Navar.* nullum eſſe talem modum, ubi vas legitimum ſervatur. Quod idem diximus diſp.16. n.6.

2 Hinc iofertur, fœminam ſumentem, & ei porrigentem potionem, vel quidvis aliud, quo prolis conceptioni obſtetur, mortalis culpæ contra naturam reos eſſe. Ita ut nulln bonn fioe honeſtari poſſit. Quia data opera impeditur ſemen à ſun naturali fine generationis, parumque & ſolùm ſecundum magis & minus diſtat à ſeminis effuſione extra vas. Ita *D.Th.q.d.31. in fine, in expoſit. literæ, Cajetan. 22. q.154. art.1. circa ſolut. ad 4. §. Ad ſingula autem objecta, Tabiena Matrimonium 3. fine, Ang. verb. Debitum, num.27.* ubi *Sylveſt. q.7. Navar. ſumma cap.16. nu.33. Margarita confeſſ. 6. præcepto, fol.88. Petr. de Ledeſma de matr. q.49. art. 6. dub.2. concluſ.6. Philiar. de offic. ſacerd. tom.1. p.2. lib.4. c.19. §. Quintò peccat.* Et conſtat ex *cap. Aliquando 32. qu.2.* Quod eſt ex D. Auguſtino.

3 Secundò iofertur, ſimilem culpam mortalem contra naturam admittere fœminam, quæ ſtatim poſt coitum urinam effundit, aut ſe erigit, aut quidquam aliud facit, qoo ſemen receptum expellat. Quia ſimiliter fruſtat ex intentione ſemen ſun debito fine. Ita *Sylv. & Margarita confeſſ. n. præced. allegati. Enriquez l.11. de matr. c.16. n.8. init.* Nec eſt audiendus *Ang. verb. Debitum, n.27.* dicens poſſe ſuſtineri non eſſe mortale, quandn ex juſta cauſa fit: tribuitque *Sylveſter* hanc ſententiam Paludano, ſed falsò, eam enim non tenet.

4 Nec tamen tenetur fœmina anxiè, diuque manens in lectn intacta, & reſupina ſuſceptum ſemen conſervare. Quoniam rariſſimè fluxus ſeminis ex diverſn corporis ſitu contingit: en vel maximè, quod (ut diximus diſp.17. n.12.) receptn ſemine os matricis fœmineæ clauditur ita, ut nec acus cuſpidem capiat. Sic tenet *Enriquez lib.11. de matr. cap.16. n.8. initio.*

5 Secundò præmitteodum eſt, ſimilem eſſe lethalem culpam, quoties ea ipſn congreſſus modn eſt periculum abortus, ſecus qoaodo non ex modo inordinato, ſed quod uxor ſit infirmæ ac delicatæ complexionis. Quia vir io priori caſu abortui cauſam præbet, ſecus in poſteriori. Ita *Enriquez l.11. de matrim. c.15. n.4.*

6 Duplex autem eſt difficultas. Prior. Num liceat procurare abortum fœtus nondum animati, neceſſarium ad matris ſalutem. Poſterior. Num liceat matri medicinis uti ad ſalutem tuendam, cum fœtus animati abortus periculo.

7 Prima difficultas. Num ubi aliud uon ſuppetit medium ad ipſius prægnantis ſalutem reſtaurandam, ac probabiliter ſit moritura, niſi abortiatur, liceat potionibus aliove remedin abortum procurare? Et quidem ubi fœtum iam animatum eſſe conſtiterit, vel id dubium ſit, ita ut medici ac obſtetrices in neutram partem deflectant, ſed fluctuent, conſtat apud omnes auctores, tota hac diſputatione referendos, id minimè licere, quia eſt intrinſecè malum innocentis necem procurare, illiuſve periculn ſe exponere. Unde meritò *D. Ambroſ. lib. de offic.* & refertur *c. Denique 14. q.5.* ait. *Si alteri ſubveniri non poteſt, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum juvare.* Quare non ſuot audiendi *Marianus Socinus, c. Si aliquis, de homicid.* Et *Simon de Brixiam clam. 1. eod.* ſ. quos refert *Felin. d. c. Si aliquis, ſtatim in principio,* cogitandumque relinquit, nil definiens, ubi aſſerunt abſque diſtinctiooe fas eſſe fœtum in utero necare, qun matris vitæ periclitanti conſulatur. Poteſtque in eorum favorem id probari. Nam fœtus, dum eſt in utero pars eſt ventris, *c. Si quid, de conſecr. d.3. & l.1. §.2. ff. de ventre inſpiciendo,* partem autem abſcindere, vitaque privare ob totius incolumitatem, culpa vacat. Sed dic id verum eſſe de ea, quæ propriè pars eſt, nec diſtincta anima ioſormatur, quæ ob bonum & cooſervationem ſolam ipſius totius procreata eſt. Quæ in fœtu ſecus habere conſtat.

8 Difficultas autem eſt, ubi probabiliter conſtat fœtum nondum animatum eſſe: *Navar. li.2. de reſtit. c.3. diffic.2. de indirectè occidente in nova edit. n.132.* negat licere tunc abortum procurare, aitque hanc eſſe omnium concordem ſententiam. Ducitur 1. quia *D. Auguſt.* cujus dictum refertur *c. Aliquando 32. q.2.* meretricem appellat, prolem antequam vivat, interimeotem, & *c. Si aliquis, de hom.* deciditur, ut homicidam teneri dantè aliquid mulieri, quo prolis conceptio aut oativitas impediatur, & *Tertull. in ap. c.3.* ſic ait: *Nobis vero homicidio ſemper interdicto, etiam conceptum utero dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſolvere non licet. Nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet.* 2. quia multò magis à generatiooe diſtat ſemen, quàm fœtus jam ex ſemine conceptus, licèt nondum animatus, atque tam illud, quàm hic ſuapte natura ad perfectam hominis generationem ordinatur. Si ergo illud effundere, ut generationis nativo fine fruſtretur, ita eſt intrinſecè malum, ut in nullo eventu liceat, à fortiori id aſſerendum erit de procurata fœtus expulſione. 3. quia liceret fœminæ expertæ periculum mortis graviſſimum ſibi ex partu imminere, potionem ſumere, qua conceptionem impediat, abortiaturve ante animationem. Similiterque liceret fœminæ nuptæ, aut virgini fornicanti, idem efficere, quando nullo alio quæſitn medio ſibi conſulere poſſent, ne crimine detecto, famæ vitæque jacturam facerent. Nec refert, ſi dicas io hoc eventu periculum ab extrinſecn, & culpa patientis provenire. Tum, quia in priori caſu ab intrinſecn provenit, & ſi ea fœmina e a viro concepiſſet, omnis culpæ expers fuit. Tum etiam, quia nil refert quod damno præſeotaneo conſulatur, ſive ab intrinſeco, ſive ab extrinſeco, culpatè an inculpatè immineat. Sicut non minus mihi fas eſt amputare meum pedem, ut à morte incolumis evadam, quando culpa mea compedibus vinctus ab hoſte teneor, ut interficiar, quàm ſi morbo urgente cogar.

Cæterum deceptus eſt manifeſtè *Navarr.* dicens eam eſſe omnium concordem ſententiam, cùm contraria manifeſtè ſit communis, nullumque invenirem diſſentientem. Et ideo mihi probabilius eſt licere in eo caſu procurare abortum. Quia cùm illud verè non ſit homicidium, & fœtus ille ſit pars viscerum, nondum anima rationali ioformatus, non eſt cur conſervandus ſit taoto vitæ maternæ diſcrimine imminenti, eo vel maximè, quòd matre pereunte, fœtus minimè animabitur. Atque ideo ſatis apertè videntur ſentire *Jo. de Neapoli, quodlib.10. D. Ant. 3.p. tit.7. c.2. §.2. Sylv. verb. Medicus, q.4. dict.2.* dicunt enim præbere medicinas quo ſequatur abortus fœtus uondum animati, ad peccatum matris occultandum, nefas eſſe: ſecus autem ad præſervandam eam à mortis periculn, in quo eſt conſtituta ex puerperio. Idem videtur ſentire *Covar. clem. Si furioſus, de homic. 2. p. §.3. n.1. fine,* concedit enim licere in hoc eventu dare cauſam abortui. Et tenent expreſsè *Armil. verb. Abortus, n.2. Nav. ſum. Lat.* & clarius *hiſp. c.25. n.62. Cordub. ſum. qu.173. dict.4. Marg. conf. 5 præcep. f.84. §. Liberare alium, Enriq. l.11. de matr. c.16. n.8. Graffis 1. p. dec. l.2. c.83. n.24. Palac. 4. d.31. diſp.2. §. Emm. Sà ſum. verb. Homicidium, init. Vega 1.20. ſum. c.5. caſu 3. fin.* 9

Non tamen id admitterem licere ad vitandum periculum vitæ, quod ex partu fœmina ſibi imminere experta eſt, vel famæ vitæve jacturam, quam probabiliter metuit detecto crimine, ſi concipiat, fœtuſve in lucem prodeat. Ut probabat ultimum arg. pro contraria ſent. propoſitum n.8. Quia in his caſibus fœtus non eſt aggreſſor periculumque oon eſt præſentaneum, ſed diſtans, illique aliis quæſitis coloribus mediiſque adhibitis occurri poteſt: in noſtro autem fœtus invadit, & quaſi aggreditur, cauſaque eſt materni obitus, periculum quoque eſt præſentaneum, ac judicio medicorum alia via evitari nequit. Atque ita optimè *Navar. ſum. c.16. n.33.* dixit nullo bono fine honeſtari poſſe ſumptionem potioois, qua prolis conceptioni obſtetur. 10

Admitto autem licere puellæ ſtatim poſt ſtuprum, antequam certa ſit ſe non concepiſſe, vel ubi concepit, tecto eo vitio nubere, ſi probabiliter crederet aliàs fore ut conceptione ſequuta immineret ſibi mortis à cognatis inferendæ periculum: vel ſi ſponſalia de futuro contraxiſſet, à quibus ſine ſcandali aut infamiæ periculn reſilire non poſſet. Hæc enim jactura præponderat mariti damno, ſi prolem illam, ſuam eſſe exiſtimet. Eo tamen ceſſante periculo manifeſta eſt culpa lethalis. Non quod vitium virginitatis amiſſæ celet, (hac enim ratione quando ſit peccatum, dixi l.6. diſp.27. à nu.7.) ſed quia exponitur periculo ſupponendi viro alienam prolem: præſertim cum nata in viri domo, ejus præſumatur, *l. Filium 6. ff. de his qui ſui, vel alieni juris ſunt.* 11

Ad arg. contraria n.8. propoſita reſp. Ad 1. dic, ea omnia teſtimonia eſſe accipienda ubi non eſt periculum vitæ in matre, niſi abortus procuretur, ſed ad peccatum tegendum, vel ex libidine procuratur. Quod manifeſtant ea verba, *c. Si aliquis, de homic. Si aliquis cauſa explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non poſſit generare, aut concipere, vel naſci ſoboles, ut homicida teneatur.* Ad 2. conſtat ex iis quæ diximus diſp.17. n.16. ubi eo arg. & aliis refutavimus totalem rationem intrinſecæ malitiæ, & ut in nullo caſu liceat ſeminis effuſio, eſſe damnum generationis: ſed quia natura omnimodam adminiſtrationem denegavit propter periculum imminens ob nimiam delectationem, quæ in ejus effuſione ſentitur. Quæ ratio locum non habet in abortu. Ad 3. conſtat ex dictis n.10. 12

II. Difficultas eſt. Num quando probabiliter creditur, fœtum eſſe animatum, liceat prægnanti medicinis uti, & medicus eas illi 1

Digitized by Google

ea illi applicare, cum abortus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt? Communiter referuntur pro negativa ſent. *Jo. de Neapoli, D. Ant. Sylv. Armil. Navar. Cov. quos retuli n.* 9. ſed ni fallor, non ſunt ejus ſent. loquuntur enim quando abortus ipſe procuratur medicinis ad id relatis, ut eo n. 9. adverti. Quod conſtat eſſe peccatum lethale, ut n. 6. adverti. Ad præſens quæſtio eſt, quando medicinæ ad ſalutem matris tendunt, ac per accidens, & præter intentionem ſequitur abortus. Aliqui (ut refert *Corduba lib.* 1. *quæſtionarii, q.* 38. *dubio* 3.) opinantur nefas eſſe medico aut obſtetrici eas applicare: licere autem ipſi prægnanti eis uti. Quo ducantur fundamento, me prorſus latet.

14 Quare diſtinguendum eſſe exiſtimo. Sunt enim medicinæ quædam directè ad fœtus occiſionem tendentes, ut venenum, dilaceratio, percuſſio: aliæ autem per ſe, & directè ad morbos pravoſque humores expellendos, priſtinamque ſalutem reſtituendam ordinatæ. Ut venarum ruptio, ventris purgationi pharmaca deſervientia, balnea. Prioris ergo generis medicinas ſumere nefas capitale eſt. Quia cooperantur directè innocentia neci, quod intrinſecè malum eſt. Poſterioris autem medicinis uti, licitum eſt prægnanti, etiam cum probabili abortus periculo, ubi omnino ad ejus ſalutem deſiderantur. 1. quia actiones humanæ ſpeciem, bonitatem, malitiamque ex eo quod per ſe eſt in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens ac præter intentionem ſubſequuto, accipiunt, teſte *D. Th.* 2. 2 *q.* 64 *a.* 7. *corp.* Id enim quod principaliter intenditur, attendendum eſt, at principalis intentio uſus hujuſmodi medicamentorum, eorumque inſtitutio, & nativa proprietas eò tendit, ut ad priſtinam mater ſalutem reſtituatur, fœtus autem mors, & abortus per accidens ac præter intentionem accidit. Licitus ergo eſt eorum uſus. 2. quia pollutio tam intrinſecè mala eſt, ac ſætus animati peremptio, illam tamen quamvis nunquam procurare liceat, fas eſt permittere, dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ex qua per accidens, & præter intentionem ſequitur: ergo ſimiliter in eodem caſu licebit, & hanc permittere. 3. quia per accidens ac præter intentionem occidere innocentes nulla eſt culpa. Ut quando in bello juſto bellicis tormentis aut igne admoto expugnatur, comburiturve civitas, in qua multos innocentes, ut infantes, eſſe conſtat, pariterque cum nocentibus pereunt: quod licitum eſſe & experientia teſtatur, & tradunt univerſi in tractatu de bello: at in præſenti bellum juſtum adversùs lethales humores adhibitis medicamentis ſalutiferis geritur. Non ergo obſtabit quominus id licitum ſit, abortus fœtus per accidens ſequutus. 4. quia potius jus habet mater ad medicamentum ſalutiferum cum fœtus morte, quàm fœtus cum morte matris, cum hic à matre, non è contra pendeat. Et confirmatur, quia matre vi morbi perempta, fœtum in lucem edere rariſſimum eſt. Quintò, quia invadente fera matrem fugientem cum abortus periculo, damnabit nemo. Tandem, quia ſi proles jam nata materno lacte extremè indigeret, matri autem ad vitam tuendam opus eſſet ubera exſiccare, poſſet utique, non obſtante fœtus morte per accidens eventura, id efficere, magis enim ſuæ quàm fœtus ſaluti conſulere poteſt. Ideo hanc ſententiam tuentur *Corduba ſum. qu.* 173. *dict.* 1. *&* 2. *& in quæſtionario, l.* 1. *qu.* 38. *dub.* 3. *Navar. lib.* 2. *de reſtit. c.* 3. *diffic.* 2. *de indirectè occidente, in nova edit. n.* 131. 133. *Manuel.* 1. *to. ſum. c.* 5. *n.* 1 *concl. Lud. Lop.* 1. *p. inſtr. c.* 63. *§. Huic ſit appendix, & §. ſequenti, Vega* 1. *t. ſum. c.* 5. *caſu* 3. & licere uti his medicamentis per ſe tendentibus ad ſalutem cum dicto abortus periculo, docent etiam *Bañes* 2. 2 *q.* 40. *a* 1. *dubio* 11. *concl.* 2. *verſ. Confirmatur primò*, *Enriquez lib.* 11. *de matr. c.* 16. *n.* 8. *fine, Rutilius Benzon. tract. de fuga*, *l.* 3. *q.* 3. *dub.* 2. *§.* 2. *licitum eſt, Emm. Sa ſumma*, *verb. Homicidium*, *in princ. Aragon.* 2. 2. *q.* 64. *ar.* 7. *f.* 385. *§. Ad* 2. *quamvis*.

15 Hinc fit, minus bene, & abſque fundamento concedi licere prægnanti his medicamentis uti, non autem medico aut obſtetrici ea applicare. Si enim illorum uſus eſt licitus prægnanti, cur medico, cujus eſt ægro ſalutiferas medicinas applicare, id interdictum erit? Atque ita in caſu in quo prægnanti licet, fas etiam eſſe medico applicare, docent *Jo. de Neapoli*, *D. Ant. Sylv. Arm. Nav. Palat. n.* 9. *alleg. Cordub. Lud. Lop. Manuel*, *Aragon*, *Vega quos n. præc. retuli*. Immò exiſtimo cum *Corduba l.* 1. *q.* 38 *dub.* 3. teneri aliquando medicum, & obſtetricem ea medicamenta applicare, tunc autem id credo evenire, quando prorſus ad ſalutem fœminæ, cui medentur, deſiderantur. Quia ex officio eis incumbit illi conſulere.

16 At fœmina ipſa cum jure ſuo ob prolis bonum cedere poſſit, licitè valet ab eis medicamentis abſtinere, quo abortum vitet, bonoque prolis conſulat. Si enim juxta receptiſſimam ſent. potens vitam tueri interfecto reo aggrediente, ad id non obligatur, ſed poteſt vitam propriam poſtponere, à fortiori id licebit matri, quo fœtus innocentis vitam tueatur. Atque ita ſentit *Corduba l.* 1. *quæſtionar. q.* 38. *in fine*.

17 In unico autem caſu peccarent lethaliter contra charitatem, & prægnans ea medicamenta aſſumens, & medicus ac obſtetrix ea applicantes, nimirum, ubi ſpes probabiliſſima à peritis medicis conciperetur, fore ut matre ab iis medicamentis abſtinente, cum vitæ tamen propriæ periculo fœtus in lucem prodiret, ut baptizari poſſit: ea autem aſſumente, periret fœtus baptiſmate minimè recepto. Quia ordo charitatis quemcunque aſtringit ad præferendam vitam ſpiritualem proximi extremè indigentia, qualis eſt infans non baptizatus, propriæ corporeæ. Quare rectè docuit *Arm. verb. Defenſio*, *n.* 3. clericum baptiſma puero conferentem, invaſum ab hoſte, effugere non poſſe gratia vitæ tuendæ, ſi puer abſque baptiſmate obiturus ſit. Ita *Navar. l.* 2. *de reſtit. c.* 3. *diffic.* 2. *de indirectè occidente, in nova edit. n.* 134. Exiſtimo tamen caſum hunc rariſſimum eſſe, ac moraliter impoſſibilem. Matris enim morbo laborantis lethali, corrupti humores, alimentum quo puer nutriendus eſt, ita inficiunt, ut penè miraculum ſit matre pereunte, fœtum incolumen evadere.

Cæterum quamvis conceſſerim liceri uti medicamentis ex 18
ſe ſalutiferis cum fœtus periculo: at ubi æquè ordinantur ad matris ſalutem ac ad fœtui nocendum, ejuſque abortum: *Corduba ſum. qu.* 173. *dict.* 2. *Lud. Lop.* 1. *p. inſtr. c.* 63. *§. Sed in caſu dubio*, *Manuel.* 1. *to. ſum. c.* 5. *concl.* 3. *n.* 3. *Vega* 1. *t. ſum. c.* 5. *caſu* 5. negant licitum eſſe prægnanti eis uti ad vitam propriam tuendam neceſſariis, medicoque ea applicare. Sed cui innitantur fundamento nec ipſi explicant, nec ego aſſequi poſſum. Atque ideò credo licere. Quia potius jus habet mater ad vitam propriam, quàm fœtus ipſe (ut probavi n. 14.) & fatetur *ipſe Corduba*, cur ergo ubi medicina æquè tendit ad matris ſalutem, ac ad abortus necem, præferenda eſt fœtus incolumitas vitæ matris, ut propter illam cum hujus diſpendio applicanda non ſit? Idque magis confirmatur ex eo, quod matre obeunte penè miraculoſa erit fœtus evaſio, ut n. præc. dicebam: at fieri poteſt utriuſque vitam ſalvari eo medicamento ſumpto. Adde principale intentum, quod (ut n. 14 dicebam) attendendum eſt ad malitiam actus bonitatemve diſcutiendam, non eſſe fœtus abortum, ſed matris vitam. Quod ſi medicamentum ſuapte natura æquè tendat ad utrumque, præponderat materna vita una cum principali agentis intentione, quæ tantùm abeſt ut abortum amet, ut potius ab illo abhorreat, ſolumque ad ſaluti maternæ conſulendum dirigatur.

Tandem ubi medicamentum prorſus anceps eſt, nùm auxilium 19
an mortem potius ſit illaturum, quamvis regulariter ſit nefas capitale medium illud experiri: ut rectè docet *Sylv. verb. Medicus q.* 4. At ubi ſalus infirmi omnino deſperata eſt, & in noſtro caſu matris ac fœtus, perituri que ſint, ac nullum aliud appareat auxilium: *Corduba ſum. q.* 173. *dict.* 3. *Lud. Lop.* 1. *p. inſtr. c.* 63. *§. Sed quid ſi medicina*, *Manuel* 1. *to. ſum. c.* 5. *concl.* 2. *nu.* 2. *Vega* 1. *to. ſum. c.* 5. *caſu* 3. negant licere illud applicare: at malè referunt pro ſe Sylveſtrum, qui in hoc caſu minimè loquitur: ſed in eo quem proximè explicavi: dicuntque hanc opinionem eſſe communem, at oppoſitam eſſe valdè probabilem. Ego autem omnino ſum in oppoſita ſent. & credo licere, id medicamentum applicare. Ducor, quia nocendi periculum modicum eſt, cùm enim eo minimè applicato nulla vitæ ſpes ſuperſit, ad ſummum id damni inferet, ut mors aliquantulum anticipetur: proficiendi autem expectatio, ut ſi res fœliciter contigerit, magna eſt, condonabitur enim vita omnino illius ſpe deſtituto. Et confirm. quis enim negabit licere ubi mors certa imminet, fera, invadente, ſeſe aliquem è loco altiori præcipitare, cum dubio mortis periculo? In priori enim caſu, mors certa eſt, in poſteriori autem dubia, fierique poteſt, ut ſolo crure effracto, aliove vulnere inflicto, incolumis evadat. Adde, inter duo mala, quorum alterum neceſſariò eligendum eſt, minus præferendum eſſe, *c. Duo mala & c. Nervi* 13. *d.* at minus multò malum eſt dubia mors aliquid ſpei ſalutis habens, cum ſolo periculo aliqualis anticipationis: quam omnino certa. Et ita hanc ſent. tuetur *Adrian.* 4. *q. de correct. fraterna*, *a.* *§. Ex quo ad ſecundam partem*, licèt aliquantulum dubius: dicit enim fortè licere. Eandem tenet *Almain.* ut referunt tacito loco DD. contrarii. Immò credo in hoc eventu teneri medicum ea adhibere medicamenta. Tum quia tenetur minus malum ægroti eligere, ut proximè probabam; tum etiam, quia ex officio ei incumbit ea media, ad ſalutem infirmi inſtaurandam, apponere, quæ prudentia periti medici dictat, legeſque artis medicandi præſcribunt: at in ſimilibus eventibus docent ſatius eſſe anceps auxilium experiri, quam ſpe prorſus deſtitutum ſinere infirmum perire. Ut rectè docet *Col. Celſus de re medica*, *l.* 2. *c.* 10. *ad medium*, his verbis: *Si nullum aliud apparet auxilium, periturusque ſit qui laborat, niſi temeraria via fuerit adjutus in hoc caſu boni medici eſt oſtendere, quod nulla alia ſpes ſit, fateri que quantus in hac re metus ſit, Et tunc demum, ſi exigetur, applicare. De quo dubitari in ejuſmodi re non oportet. Satius eſt enim anceps auxilium experiri, quam nullum*. Tenetur ergo medicus ad id.

DISPUTATIO XXI.

Utrùm actus conjugalis vitietur ratione damni proli imminentis, ut ſi tempore menſtrui fœminei debitum petatur, reddaturve?

SUMMARIUM.

Quando menſtruum eſt innaturale, liceat petere, & reddere, & quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n. 1.

Quando eſt naturale, referuntur variæ ſententiæ circa debiti petitionem, à n. 2. *uſque ad* 6. *Et ſententia authoris, n.* 7.

Quid ſi conjuges credant fore, ut monſtrum generetur? n. 8.

Quid ſi vir fluxum ſeminis patiatur? n. 9.

Solvuntur argumenta, n. 10.

Circa

Digitized by Google

Circa debiti redditionem referuntur 5. ſententia, à n.11. uſque ad 15.
Et ſententia auuthoris, n.16.
Quid ſi credatur monſtrum gignendum eſſe, n.17.
Solvuntur argumenta, num.18.

1 AD circumſtantiam damni prolis concipiendæ aut jam conceptæ, quam pertractandam aggredimur, pertinet diſputare, num tempore menſtrui, impræguationis, ptoaimu poſt partum ante purificationem, ante ſętus ablactationem, furoris alterius vel utriuſque conjugis, licitus ſit ac debitus conjugalis uſuſ. In præſenti diſp. de menſtrui tempore, in ſeqq. autem de reliquis agendum eſt. Et quidem quæſtionem hanc opinionum varietas difficilem reddit, vix enim reperies doctorem cum alio convenientem in omnibus. Curabo autem qua brevitate, & claritate potucto ad certum numerum, opiniones varias reducere. Atque ut clarius procedam, ptius de petitione debiti, deinde de ejuſdem redditione diſputabo. Præmittendum autem eſt, oniverſos auctores convenire cum *D. Th. 4. d. 32. q. un. a. 2. q. 2. c.* ubi fluxus menſtrui ſęminei præter naturam fuerit, nimirum, ubi præter communem ſęminarum conſuetudinem, quaſi continuo ea morbo aliqun acciderit, tunc licitum eſſe conjugalem uſum, nec ea de cauſa debitum negari juſtè poſſe. Quia tunc nullum proli damnum imminet, ſęmina enim eo morbo oppreſſa inepta eſt conceptioni. Adde cum is morbus dioturnus ſit, & ſæpè perpetuus, duriſſimum eſſe conjuges ad diututnam perpetuamque abſtinentiam ab actu conjugali aſtringere.

2 Difficultas autem eſt, ubi menſtruum eſt naturale, quod quibuſdam tertio quoque menſe ſęminis accidit, commuuiter autem ſingulis menſibus, & aliquibus frequentius, ſicut aliis nunquam, ut auctor eſt *Plin. l. 7. natur. hiſ. c. 15.* & quidem circa debiti petitionem 5. ſent. invenin. I. ſententia ait culpam eſſe lethalem, eo tempore debitum petere. Ducitur 1. quia *Levit.* an. mortis pęna indicitur conjugibus eo tempore coenntibus. Quod ſi dicas cæremoniale fuiſſe, ac proinde extinctum in lege nova: fatebor id, prout impoſitum eſt id præceptum gratia corporalis immunditiæ vitandæ: at morale fuit, obligatque nunc, qua ratione ad vitandum prolis damnum editum eſt. Quod apertè probat illud Ezech. 18. *Qui ad menſtruatam non acceſſerit, & uxorem proximi ſui non violaverit.* Ubi inter præcepta juris naturæ computatur, & ſimiliter is acceſſus ut adulterinus prohibetur. Atque ita fatetur *D. Hier. ibi*, dicens rationem prohibtionis eſſe, quod eo tempore, cùm ſanguis ſęmineus ea quo ſętus concipitur, infeſtus ſit, hic vitium ſeminis trahat, ita ut leproſus, & elephanticus ea hac conceptione naſcatut, & ſubdit hæc, *Præcipitur ergo viris, ut in ſuis quoque uxoribus certo concubitus noriut tempora. Caveat ergo & uxor, ne forte victa deſiderio coeundi, alliciat virum: & maritus, ne vim faciat uxori, putans omni tempore ſubjectam ſibi eſſe debere conjugii voluptatem.* Atque id eſſe præceptum morale nunc obligans, ſatentur etiam *D. Aug. lib. 3. de peccatorum meritis, c. 12. to. 7. & li. 3. quaſtionum in Leviticum, c. 64. to. 4.* ubi ſic concludit: *Qua in re non natura damnatur, ſed concipienda prolis noxium prohibetur.* Et *D. Clem. epiſt. ad Julium, & Julianum, aliaſque diſcipulos*, ubi ſic ait: *Obſervet unuſquiſque ne menſtruata mulieri miſceatur, hoc enim & execrabile dicit lex Domini. Idemmet l. 9. recognitionum* id valde diſſuadet, & *D. Greg. reſp. 10. ad Auguſtinum*, & refertur *c. ſi. diſt. 5.* ibi: *Et cum in conſuetis menſtruis detinentur, viris ſuis uxores miſceri prohibeantur*, ubi *Gloſ. verb. Ablactetur, & Archid. ad ſi. ſuper Gloſ. I. & Albericus l. Quavis, ff. de adultis edicto*, dicunt id prohiberi ob prolis damnum, quæ variis morbis affecta ſolet tunc concipi, & demum id præceptum eſſe morale, nec caſſatum, fatetur etiam *D. Th. n. pracedenti allegatus*. Et qui plurima in hujus concubitus deteſtationem videre deſiderat, conſulat *Tiraquel. lib. 15. connub. n. 128. & ſeqq.* Et confirmatur, quia cùm principalis finis, quem matrimonii inſtitutio ſpectat, bonum prolis ſit, quicumque matrimonii uſus illud impediens, eſt illicitus, qualis eſt tempore menſtrui. Secundò, quia ideò fornicatio eſt intrinſecè ac lethaliter mala, quod ſit in damnum educationis prolis; ergo à fortiori concubitus tempore menſtrui eadem malitia afficietur, qui damnum proli in ſe ipſa inſert, cum eſſe prolis bonæ educationi præponderet. Tertiò, quia nefas eſſet, cum notabili damno proprio debitum exigere, ubi morbus ille temporalis eſt: ergo & cum notabili prolis jactura: proximum enim ſicut noſmetipſos, & maximè filios diligere, lex Divina præſcribit. Et confirm. Quamvis enim unicuique liceat jure ſuo uti, licèt inde alteri damnum ſequatur, dummodo id præter intentionem accidat, ut probat *l. 1. ff. de aqua pluv. arcend.* ubi *Juriſconſultus* decidit averteotem flumen ne ſuo prædio noceat, nullus delicti reum eſſe, quamvis inde vicinus præter ejus intentionem damnum ſentiat; utitur enim jure ſuo, ac proinde videatur idem dicendum de viro qui utitur jure ſuo accedendo ad uxorem tempore menſtrui, licèt eo non intendente detrimentum prolis ſequatur. At re oculatius inſpecta, eſt longè diverſa ratio, quia in caſu illius legis diverſa prorſus ſunt jura, nec unum alteri ſubordinatur, at in noſtro jus acceſſus ad uxorem bono prolis ſubordinatur, illudque præ omnibus ſpectare debet. Et adhuc exemplo illius legis retento, quis non diceret contra charitatem proximi, licèt non adverſus juſtitiam eam delinquere, ſi pauliſper expectans poſſet, & jure ſuo uti, & grave proximi detrimentum vitare? at cum menſtruus fluxus naturaliter accidens paucis diebus duret, delinquet utique conjux tunc utens jure ſuo cum prolis detrimento, quod brevi tempore expectato cavere poſſet. Atque ideò hanc ſent. ſuſtinent ex Theologis *Alonſ. 2. p. q. 166. membr. 2. in ſolut. ad 3. ex argu. qua poſteriori loco proponit, D. Bonav. 4. d. 32. in expoſit. lit. n. 7. & a. 3. q. 1. Scotus ead. d. qu. un. & ibi Th. de Argentina, q. un. a. 1. Petr. de Tarantaſia n. 3. qu. 3. Almain. q. un. ad ſi. Guillel. Borrilong q. un. a. 2. poſt 1. concl. caſu 5. Nicol. de Orbellis, q. un. §. 3. Palac. diſp. 1. ſol. 707. Petr. de Soto l. de inſt. ſacerd. lect. 10. de different. peccat. §. Quia tamen in multis, in fin. Idem lect. 16. de matr. §. Sunt etiam prater hac*, quamvis in hoc poſteriori loco non omnino id definiat, at multò magis in id propendet *Hugo in c. 5. Levit. ad ſi. ſuper illud: Mulier qua redeunte, Nider. ſum. prac. 6. c. 4. ad 4. verſ. Octavò cum quis accedit. Alexand. in ſuo Enchir. 2. p. pracept. 6.* ubi de coniugale debito, *§. Si ſcienter. Angl. florib. 1. p. de matr. qu. 6. de ſolvendo debito, n. 1. diffic. Cañedo ſum ſacram. de matr. c. 8. n. 74. in commons.* Et ex Juriſperitis, *Ant. rubr. de ſponſalibus, num. 14. & ibi Alex. de Nevo, n. 21. Dominic. c. ſi. d. 5. ad fin. verſ. Alia eſt opinio, Rainerius 2. p. ſum. t. de matr. c. 13. Jo. de Friburg. ſum confeſſ. l. 4. t. 2. q. 46. Monald. ſum. tract. de matr. t. de effectibus matrimonii, verſ. Item eſt alius effectus, Roſella verb. Debitum, n. 10.* ubi *Angelus n. 32. Tabien. matrimonium 3. q. 6. n. 7.* & hæc opinio eſt valdè probabilis. Temperatur tamen hæc ſententia, ut intelligatur, niſi adſit incontinentiæ periculum in alterutro conjuge, cui aliunde efficacius conſuli nequit, tunc enim ait *Alonſus* minui culpæ quantitatem, & *Angel.* non eſſe mortale. Sed meliùs *Palatios* nec venialem culpam agnoſcit. Secundò ſi probabiliter ſequi nequeat generatio ratione ſenectutis aut ſterilitatis, tunc non eſt mortale: ſic *Ang. & Tabiena* addens eſſe veniale. Tertiò hinc *Palatios* infert eſſe mortale, ſi acceſſus habeatur, quando menſtrua purgatio ducit ſua exordia, aut non longè diſtat ab illis. Quia tunc imminet prædictum ſoboli periculum: eo quòd tunc ſit copia mali humoris menſtrui. Dubitat autem, num ſit mortale, quando longè diſtat ab illis, ut ſi purgatio moram traxerit uſque ad ſeptimum diem, & putatur quintò. Quoniam diminuto jam veneſoſo illo fluxu, non tam evidens eſt ſobolis periculum. Quartò limitat *idem Palatios, d. diſp. 1. ſol. 710.* niſi ea perta ſit mulier ex eo coitu minimè concipi prolem inſectam: tunc enim dicit vacare culpa coitum. Demum temperat *Angel.* ſi conjux debitum exigens advertat prædictum periculum, excuſabitur enim, ſi non advertat, & petat cauſa prolis aut vitandæ incontinentiæ, ſecus ſi cauſa voluptatis captandæ, pendebit enim ea futuro eventu, ſit culpa mortalis necne. Nam prole poſtmodum genita leproſa, & morbo inſecta, culpa lethalis erit, ſecus autem venialis. Sed hoc neſcio qualiter ſuſtineri valeat: Quia qualitas culpæ ea cauſa data conſurgens, ex meritis cauſæ, quæ volita fuit, & non ex futuro eventu omnino jam involuntario pendet.

Secunda ſent. ait culpam eſſe petere propter rationes num. præced. adductas. Qualis autem culpa ſit, venialiſne an mortalis? ſubticet *D. Th. 4. d. 32. q. un. a. 2. q. 2. corp.* ubi *Richard. n. 4. qu. 1. Suppl. Gabriel. q. un. a. 2. poſt. 11. concl. verſ. Videtur ergo probabiliter dicendum, Carthuſ. q. 1. & in c. 15. Levit. poſt medium, qu. 1. Mayron. 4. d. 35. q. un. Colnja 4. d. 32. q. 1. arg. 2. Led. 2. p. 4. q. 55. a. 1. ſi. Metin. l. 1. ſum. c. 16. §. 13. f. 232. verſ. La tercero.* Et ex Juriſpetitis *gl. c. ſi. verb. Ablactetur d. 5. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 4. q. 5. Henr. c. Inquiſitioni, nu. 10. de ſent. excom. Turrec. c. Si cauſa, in ſi. 33. q. 4.* Temperat *Sup.* ut intelligatur, ſi vir ſciat æquè vel magis probabiliter imminere proli periculum, & non timeat ſibi de incontinentia, & ſimiliter *Gloſſa* limitat, niſi ſit incontinentiæ periculum. Secundò temperat *Colnja*, niſi certa ſit ſterilitas uxoris.

Tertia ſent. ſic diſtinguit, vir minimè reus eſt culpæ mortalis, 4
ſi tunc petat, quò incontinentiæ periculum vitet, quod aliter facilè cavere nequit. Quia potius propriæ ſpirituali ſaluti, quàm corporali prolis concipiendæ conſulere debet. Mulier autem ſemper lethaliter delinquit, ſi tunc exigat. Quoniam tempore menſtrui non ita carnis illecebris urgetur, quin facilè reſiſtere valeat. Ita *Sylveſt. verb. Debitum, q. 6. Bart. à Ledeſma, dub. 12. de pœnit. in interrogationibus circa 6. praceptum.*

Quarta ſent. docet ſolam culpam venialem eſſe tunc exigere 5
debitum. Et non eſſe mortalem, prob. Quia totale fundamentum aſſerentium eſſe peccatum mortale (ut vidimus n. 2.) eſt prolis damnum inde conſurgens, id autem minimè probat culpam mortalem: tum, quia eſt incertiſſimum, non enim certum eſt fore ut tunc uxor concipiat, immò oppoſitum eſt certius, fluxus enim menſtrui valdè obſtat retentioni ſeminis in matrice, ubi conceptio facienda eſt. Quare teſte *Ariſt. l. 1. de gener. animal. c. 19.* rara eſt eo tempore conceptio: tum etiam, quia cùm proli meliùs ſit eſſe cum tali morbo, quàm non eſſe, & ſi tunc is coitus non haberetur, forſan poſteà non generaretur, aut non eſſet eadem: quia cum non entibus nulla eſt noxitas: conqueri nequit de damno ſibi illato, immò maximo afficitur beneficio. Quare id damnum non tanti faciendum eſt, ut culpam lethalem conſtituat. Eſſe autem culpam venialem, probatur. Quia eſt quædam turpitudo & inhoneſtas, cum tunc vacet fœminea natura conſuetæ purgationi, immundaque ſit mulier, & aliqualiter inepta commodæ ſeminis retentioni ac receptioni, atque ita minus conveniens generationis fini. Adde aliquam eſſe incontinentiam, debitique ordinis perverſionem, non capectare tempus generationi aptius, maximè cum brevi affuturum ſit. Et ideo hanc ſent. tenent *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 12. & d. 32. q. 1. n. 3. n. 13. D. Ant. 3. p. t. 1.*

c. 20.

c.20. §.5.fin. Abul. c.5. Matt. q.245. Cajet. 2.2. q.154. a.1. circa ſol. ad 4. verſ. Ad 3. dicitur, & ſum. verb. matr. c. ultim. verſ. 3. caput. Arm. verb. matr. n.68. Victoria ſum. de matr. n.276. Sotus 4. d.32. q. un. art.2. Ledeſ. 2. p.4. q.66. a.1. f.525. §. Sed an iſti conjuges. Veracr. 3. p. ſpec. a.17. concl.4. Caeta rep. c. Ad limina, 30. q.4. §.4. n.176. Enriq. l.15. de matr. c.15. nu.7. Bart. à Led. dub.75. de matr. §. De tempore autem menſtruorum, Petr. de Led. de matr. q.64. art.1. dub.3. Graffis p.1. dec. l.2. c.82. n.19. Lud. Lop. p.1. inſtructorii, c.84. §. penul. Manuel 5. in. ſum. 2. edit. c. 243. nu.17. Veg. t.1. ſum. c.78. caſu 3. Et videntur ſentire *Arm. verb. Debitum conjugale, n.7. & ibi Emm. Sa, verb. Tempore menſtrui*, Ubi ajunt non eſſe mortale petere debitum, licèt ſubticeant, ſit veniale necne. Temperant hanc ſent. *Caeta, & Manuel*, niſi incontinentiæ periculum ſit, tunc enim ab omni culpa excuſant debiti petitionem: quamvis *Lud. Lopez* adhoc in hoc eventu dicat eſſe venialem. Secundò *Ledeſm.* ait ſi conſtaret omnino fœminam eſſe ſterilem aut gravidam quatuor jam menſes, quando jam concipere nequit, eſſe probabile vacare culpa: at probabilius eſſe, adhuc inveniri culpam venialem, Quia ſatis eſt ut plorimum ex eo concubitu, damnum ſequi proli. Sicut fornicatio ob prolis damnum ſemper eſt interdicta, licèt in aliquo particulari eventu proles ſequi nequeat, aut ejus educationi ſufficienter conſulatur.

6 Ultima ſent. docet conſilium eſſe, tempore menſtrui à debiti petitione abſtinere, ac proinde nullam eſſe culpam, tunc petere. Quia raró damnum ſequitur proli, & melius eſt ipſi ſic eſſe, quàm omnino non eſſe, ut dicebam n. præc. conjugeſque jure ſuo utuntur, ac per accidens, & præter intentionem proli ſequitur damnum. Sic *Gloſſ. c. ſi cauſa, verb. Conceptus 33. q.4. Caſtro de lege pœnal. l.1. cap. ultim. §. Alia eſt in Levitico*: quamvis enim in principio tantùm dicat non eſſe mortale exigere: at paulo inferius dicit non eſſe culpam, & tutè poſſe exigi: atque rationes, quibus innititur, id ita probant. Idem docent alii cum hoc temperamento, nempe, ſi conjux bono fine ducatur ad debitum exigendum, ut gratia vitandi in ſe vel in altero fornicationem, vel ne ſit illi odio. Sic *Nav. ſum. c.16. n.32. Matienzo lib.5. recop. t.1. over gloſ.1. n.111. Vrvald. candel. ſaceam. 1. p. de matr. n.259. Philiarc. de offic. ſacerd. to.1. p.2. l.4. c.19. §.5. peccat.*

7 Ex his ſent. eſiſtimo has duas ultimas eſſe probabiliores. Atque ita dico ex ſe, & ut plurimùm culpam eſſe venialem, debitum eo tempore exigere. Nec ducor ad id ratione damni prolis, ejus enim incertitudo & raritas, quam n.5. probavi, & experientia teſtatur, innumeri enim tempore menſtrui coeunt, & rariſſimè perſpicimus hæc damna in prole: & pariter melius ipſi ita gigni eſſe, quàm non gigni, ut d. n.5. explicui, arguunt ex hac parte nullam eſſe culpam. Sed ratio peccati venialis eſt turpitudo, & indecentia in eo coitu, ut n.5. probavi. Atque ita his rationibus amplector eam ſent. Quare ſi aliqua ratio ſit huic turpitudini præponderans, & actum honeſtans, vacabit culpa, ut docet ultima ſententia: nempe, ſi ad vitandam in ſe vel in alio fornicationem, vel ne conjux ſuo conſortio odio ſit, vel alia ſimilis. Nec ab hac culpa eximet conjugis ſterilitas, quamvis enim ceſſet damnum prolis, non tamen ceſſat ea turpitudo & indecentia.

8 Hinc infero, in nullo eventu eſſe culpam mort. petere debitum tempore menſtrui, quamvis conjuges credant fore ut monſtrum gignatur. Quia verificatur melius eſſe proli ita eſſe, quare de damno ſibi illato conqueri non poteſt. Ita *Palud. 4. d.32. qu. 1. a.3. a.13. & D. Ant. 3. p. ſum. t.1. c.20. §.5. & Nav. Matienz. Philiarc. n.6. alleg. Graffis, & Vega*, quos n.5. retuli. Quamvis *Suppl. Gabr. 4. d.32. q. un. art. 2. poſt. 11. concl. verſ. Videtur ergo Sylv. verb. Debitum, qu.6. Caeta repet. c. Ad limina 30. qu.1. §.4. num.178. Ledeſm. & Bart. à Ledeſm. n.5. relati*, cenſeant eſſe culpam lethalem. Quia exiſtimant culpam in hoc congreſſu conſurgere ex prolis damno: excuſant autem communiter à mortali ratione incertitudinis damni (præter *Sylveſt.* qui diſtinxit, ut num.2. retuli.) Quare ubi periculum eſt certum, dicunt eſſe peccatum lethale. Cùm verò ex hac parte non conſtituam culpam, ſed ratione turpitudinis & indecentiæ, quamvis damnum ſit certum, exiſtimo non eſſe mortale.

9 Si autem vir fluxum ſeminis patiatur, nulla ob id eſt culpa debitum exigere. Tum, quia perpetua aut nimis diuturna eſt paſſio, duriſſimumque eſſe conjuges ad tam diuturnam abſtinentiam aſtringere: tum etiam, quia ſemen illud eſt generationi ineptum, atque ita nullum damnum infertur proli. Ita ſentiunt *D. Th. 4. d.32. q. un. a.2. q.2. ad 1.* ubi *Sot. q. un. a.2. ad 2. ver. Et pariter ad illud, Palac. diſp.1. f.710.*

10 Ad arg. n.2 propoſita reſp. Ad 1. cum *Caſtro n.6. alleg.* id præceptum fuiſſe cæremoniale, quatenus prohibebat acceſſum 7. diebus ob immunditiam & horrorem, efficiebatque irregularem, & ineptum ad tangendum ſacra, tunc accedentem. Judiciale autem, quatenus imponebat pœnam mortis, & ita ceſſaſſe: dum dicunt autem Sancti illud fuiſſe partim mortale, & obligare in lege Evang. ratione damni prolis, ait vel intelligendos eſſe, dum parentes id in prolis damnum intenderent: vel ut non ducant debitum veræ obligationis, ſed honeſtatis, & congruentiæ, quale debitum ſolent ſæpe divinum jus appellare. Atque ita dum *D. Greg. relatus c. ſi. d.5.* ait conjuges tempore menſtrui arcendos eſſe à congreſſu: dicit *Cl. verb. Prohibentur*, aliquos exponere, id eſt, diſſuadentur. Et in *Cl. c. Si cauſa, verb. Conceptus 33. qu.4.* ait eſſe conſilium. Vel 2. dic id præceptum in lege nova non obligare niſi ad ſolam culpam venialem. Ad confir. & cætera arg. cum ſuis confirmationibus, conſtat ex dictis n.1. & 7. ubi id non damnum, ſed prolis beneficium eſſe probavimus: & eſto damnum eſſet, ejus incertitudinem & raritatem excuſare.

Hactenus de petitione debiti ſermo habitus eſt. Circa reddi- 11
tionem autem totidem invenio opiniones. I. ait eſſe mortale reddere tempore menſtrui naturalis. Ducitur, quia eſt mortale petere ratione damni prolis: ergo & reddere. Quia damnum prolis uterque conjux vitare tenetur. Et quia vagus concubitus ideò eſt intrinſecè malus, quia cedit in prolis detrimentum. Si ergo tempore menſtrui acceſſus ſit in ejuſdem damnum, erit intrinſecè malus, ac proinde lethalis, tam in petente, quàm in reddente. Ita docent *Scotus, Guillel. Borriloug. Angelus, Roſel. Ang. Cañedo, quos n.2. retuli*, ubi & poſui limitationes Angeli.

Secunda ſent. docet culpam eſſe reddere: ſubticet autem, 12
mortaliſne an venialis ſit. Ita *Gl. c. fin. verb. Abluatur d.5. Anton. & Alex. de Nevo n.2. alleg. Tur. alleg. n.3.* & ex Theologis, quidam antiquiores (ut refert *D. Th. 4. d.32. q. un. a.2. q.3. corp.*) & *D. Bonav. ibi, a.3. q.1.* dicit videri probabiliorem. Eandem tenent *Baſſolis ibi, q. un. a.3. Ricat. Mayronis, Calaju, n.3. alleg. Nic. de Niſſa ſuper 4. ſent. tract. 6. p.3. de matr. q.4. paulò ante arg. ſolut.* Limitant *Anton. & Alex. de Nevo*, niſi adſit fornicationis periculum: tunc enim ait *Ant.* ſaltem non eſſe mortale reddere, & *Alexand. de Nevo*, dicit, nec eſſe veniale temperat *Calaju*, niſi certa ſit uxoris ſterilitas.

Tertia ſent. ait, conjugem minimè teneri reddere: utrum 13
autem licitè poſſit, non meminit. Sic *Almain. 4. d.32. q. quaſt. un. ad fin. Joan. de Friburgo ſum. confeſſ. l.4. t.2. q.46. Viguer. li. inſtit. c.16. §.7. verſ.10. Enriq. lib.11. de matr. c.15. n.7.* Temperant *Joan. de Friburgo, & Enriq.* niſi conjux ſentiat exigenti periculum fornicationis imminere. Addit *Joa. de Friburgo* poſſe conjugem licitè reddere, quamvis non teneatur.

Quarta ſent. ait licere conjugi reddere, ſi alter admonitus 14
deſiſtere nolit à petitione, non explicat autem, num in eo eventu reddere teneatur. Qualis autem debeat eſſe admonitio, explicabo n. ſeq. Ita *Rainer. & Nic. de Orbellis alleg. n.2. Aſtenſ. & Hugo ibi citati, Cajet. ſum. ver. Matr. c. ult. verſ. 3. caput, D. Anton. 3. p. t.1. c.20. §.5. fin. Major. 4. d.32. qu.2. arg.4. contra 3. concl. Matienz. l.1. ſum. c.16. §.13. f.232. verſ. Lo tercero, Lud. Lop. 1. p. inſtr. c.84. §. Porrò quia, & c.82. paulò poſt princ.* Temperat *Majoris*, niſi ſit veriſimile prolis damnum. Et non ſacientes mentiouem iſtius admonitionis, dicunt licere reddere bono fine, *Nav. Matienz. Philiarc. n.6. alleg.* Immò abſque ulla limitatione id aſſerunt *Cl. & Caſtro in n.6. relati. Thomas de Argentina 3. d.32. q. un. a.1. Verac. Graffis, Vega*, ubi n.5. eos retuli.

Ultima ſent. docet non tantùm licere, ſed teneri debitum 15
reddere, ubi vir admonitus non reſipiſcit: & hanc admonitionem tunc præmittendam, quando uxor probabiliter credit fore ut proſit, nec tunc teneri ſuam paſſionem pateſacere, ne odio habeatur, ſed debere precibus non urgentibus, ne fornicandi occaſionem viro tribuat, eum avertere: vel aliquam occaſionem prætendendo, vel ſi det, ejus prudentia ſpem probabilem concipiat, fore ut eam odio non habeat, ſuam paſſionem detegendo. Quia conjux tenetur ex debito juſtitiæ debitum reddere; nec videtur ſufficiens excuſandi ratio damnum prolis, quod vel nullum, vel rariſſimum incertiſſimumque eſt. Ita *D. Th. 4. de 32. qu. un. a.2. q.3. corp.* ubi *Palud. q.1. a.3. n.13.* ubi *Sotus q. un. a.2. ad 2. Carthuſ. q.1. & in c.15. Levit. poſt medium, q.2. Sylv. verb. Debitum, q.6. Ledeſ. 2. p.4. q.66. a.5. §. Haſitabis tamen, Nider ſum. præcept.6. c.4. verſ. Item menſtruata, Alex. in ſuo Enchirid. 2. p. præcept.6.* ubi de debito conjugali, *§. Si mulier, Bart. à Ledeſm. Petr. à Ledeſm. Manuel allegati n.5.*

Mihi placet hæc ultima ſent. ut non ſolùm liceat mulieri red- 16
dere, ſed etiam teneatur. Quia ſi exigere, quod omninò voluntarium eſt vacat culpa, ubi juſta cauſa inducit: ut diximus nu.7. nedum reddere, ad quod lex juſtitiæ obligat: quæ enim juſtior cauſa excogitari poteſt, quam propriæ obligationi ſatisfaciendi? Et cùm reddere liceat, tenebitur utique. Quia nulla juſta cauſa ab eo ſe onere eximendi ſubeſt, ut probavi nu. præc. Præterea, quia ad ſummum vir exigens delinquit venialiter, ubi autem ſola venialis adeſt culpa in exactione, tenetur alter conjux reddere: ut probavi hoc l. diſp.6. n.6. Nec credo admonitionem, de qua egi n. præc. eſſe in præcepto. Durum enim videtur non exiſtente damno prolis, ob quandam indecentiam venialem, quam ad ſummum vir admittit exigens, in eas uxorem anguſtias redigere, ut effingere debeat occaſiones, quibus ſe eximat: eo vel maximè, quòd ſæpè viri intelligent ex odio procedere, aut ſaltem ex amoris defectu, & cùm ſint ad fornicandum proni, in alias incontinentias labentur. Quare teneri tunc uxorem reddere non facta admonitionis mentione, docent *Aſtenſis 2. p. q.166 membro 3 fin. D. Bonav. 4. d.33. a.3. qu.1. & in expoſitione litera, num.7. Petr. de Tarantaſia in d.32. a.3. q.3. & ibi Palac. diſp. 1. f.707. Abulenſis c.5. Matth. q.235. Henr. c. Inquiſitiom, n.10. de ſent. excommun. Ledeſ. 2. p.4. q.55. a.1. fin. Caeta repet. c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.180.*

Exciperem tamen caſum illum, qui moraliter eſt impoſſibi- 17
lis, nimirum, ſi conjuges probabiliter exiſtimarent monſtrum ex eo concubitu giguendum, quamvis enim cùm vir non peccet mor-

Digitized by Google

mortaliter exigens, ut dixi num. 8. ac proinde poſſit uxor reddere: non exiſtimo illam ad id teneri. Quia detrimentum magnum uxoris eſt, filium tanto affectum morbo habere. Quis enim dolor æquabitur ei, quem mater perpetuò patietur præ oculis habens eam prolem? Sicut uxor poteſt debitum reddere viro leproſo, cum notabili infectionis periculo, non tamen ad id tenetur, ut dicemus hoc l. diſp. 24. n. 23.

18 Ad argumentum num. 11. propoſitum conſtat ex dictis n. 5. 7. & 10.

DISPUTATIO XXII.

Utrùm illicitus ſit concubitus inter conjuges tempore quo uxor eſt gravida, aut poſt partum ante purificationem, aut ablactationem infantis?

SUMMARIUM.

An ſit mortale, petere aut reddere tempore prægnationis, ſi abortus periculum ſit? n. 1.
Proponuntur argumenta ad probandum eſſe mortale, etiam ceſſante eo periculo, n. 2.
Non eſt mortale, n. 3.
Refertur opinio aſſerens eſſe veniale petere aut reddere, n. 4.
Non eſt veniale, ſed ſub præcepto reddere, num. 5.
Nec petere, num. 6.
Diluuntur argumenta, num. 7.
Poſt partum non eſt neceſſariò expectandum purificationis tempus, num. 8.
Num ſit culpa ante purgationem petere, aut reddere? Refertur duplex opinio, n. 9. & 10.
Sententia authoris, num. 11. Et an alter conjux teneatur reddere, num. 12.
Refertur ſententia damnans acceſſum, dum infans lactatur, numer. 13.
Sententia Authoris, n. 14.
Quid, ſi fœmina prolem lactans ſit pauper, nec ſit ſolvendo nutrici puerum lactaturæ, num ſit peccatum petere, & teneatur reddere? n. 15.
Solvuntur argumenta, n. 16.

1 TRiplex petitur difficultas brevi diſſolvenda. I. De tempore prægnationis. II. De tempore poſt partum ante purificationem. III. De tempore, quo proles lactatur. Et quidem ſi tempore prægnationis ſit abortus veriſimile periculum utendo actu conjugali, manifeſta eſt lethalis culpa petere aut reddere. Quia talis concubitus bono prolis adverſatur, quod maximè ſpectat conjugalis uſus, atque ita fruſtratur ſuo fine, perimiturque innocens fœtus. Ita docent *Ricard. 4. d. 32. a. 3. q. 2. Henric. c. Inquiſitioni, n. 8. de ſent. excom. Aſtenſ. ſum. 2. p. lib. 8. t. 10. a. 4. q. 3. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 4. Roſell. verb. Debit. n. 8.* ubi *Ang. nu. 33. Sylv. q. 5. Tabien. matr. 3. q. 5. §. 2. Abul. c. 5. Matth. q. 243. Turrecr. c. Si cauſa, nu. 1033. q. 4. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 64. a. 1. dub. 4.* Qui addit penſandum eſſe hinc inde periculum abortus fœtus, & ex altera parte incontinentiæ conjugum. Sed exiſtimo nullum incontinentiæ periculum præponderare poſſe veriſimili abortus periculo, ita ut concubitus, eo exiſtente, licitus reddatur. Quia illi incontinentiæ diſcrimini aliis viis, & mediis conſuli poteſt abſque fœtus damno. Inſuper advertunt *Angel. Sylv. & Tabien.* majus eſſe diſcrimen abortus circa conceptionis initium utendo actu conjugali. Quia licèt *teſte Avicenna* matrix poſt conceptionem claudatur, at vehementi coitus delectatione irritata, aliquando aperitur, & materia nondum coagulata effunditur, diſpergiturque. Et cum hoc periculo coire, licèt damnum illud minimè intendatur, ait *Tabiena* eſſe mortale, ſed verius *Sylv. & Angel.* dicunt non eſſe mortale. Quia cum materia nondum ſit formata, non tanti id damnum faciendum eſt, ut conſtituat lethalem culpam in dantibus operam rei licitæ, jureque ſuo utentibus, nec illud intendentibus.

2 Quando autem ceſſat abortus periculum, videtur adhuc lethale eſſe, uti actu conjugali tempore prægnationis. 1. Quia *D. Aug. de bono conjug. c. 6. t. 6.* inter nimios exceſſus, hunc computat, ibi: *Sunt adeò incontinentes, ut conjugibus, nec gravidis parcant,* & *D. Ambroſ. ſuper 1. Corinth. 7.* & refertur, *c. Si cauſa 33. q. 4.* ait: *Ratio conceptus & partus, juxta legem ceſſare temporib. his debere demonſtrans. D. Hier. l. 1. contra Jovinian.* & refertur *c. Origo 33. q. 4.* ibi: *Qui dicunt ſe cauſa reipublicæ, & generis humani jungi, imitentur ſaltem pecudes, & poſtquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios.* Ubi *gloſſ. verb. Non perdant,* reddit rationem, eo quòd frequenti concuſſione pereat partus, & *D. Iſid. l. 2. de ſum. bon. c. 39.* & refertur, *c. Non ſolùm 32. q. 7.* tunc coeuntes carpit, quaſi pecoribus deteriores ſint, quæ ubi conceperint, ultra non indulgent maribus copiam ſui. Atque *Tiraq. l. 15. connub. n. 141. & Hippocratis,* & aliorum Medicorum ſent. probat periculum eſſe abortus, ſi ad mulierem, quæ recens concepit, vir accedat: & quam deteſtandum id ſit, multis teſtimoniis uſque ad n. 146. confirmat. Atque *l. 9. connub. nu. 85.* probat multis adductis inter animalia ſolam equam tempore prægnationis appetere concubitum. 2. quia talis concubitus videtur contra naturam, fruſtratur enim ſemen illud generationis fine, cum mulier dum gravida eſt, concipere nequeat.

Cæterum omnes conveniunt DD. minimè eſſe lethalem culpam etiam exigere tunc debitum. Tum, quia nulla invenitur prohibitio acceſſus in eo tempore, ut conſtabit ex ſolution. argumentorum n. 7. proponendas. Tum etiam, quia matr. non ſolùm eſt inſtitutum in officium naturæ, ſed etiam in concupiſcentiæ remedium, quod minimè præſtaret, immò irritet maximum, ſi tanto tempore conjugibus abſtinendum eſſet. Atque ita docent omnes authores n. 1. allegati, & allegandi n. 4. & 5. & ultra illos *D. Th. 4. d. 31. in fin. in expoſit. lit. Alb. Mag. ibi, art. 22. in ſol. ad 1. Carthuſ. 4. d. 32. q. uni. ad ſi. Joa. de Fribur. ſum. confeſſ. li. 4. tit. 2. q. 43. Alex. de Nevo, rubr. de Sponſ. n. 21. cauſa 3. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Nullus copulæ modus.* 3

Utrùm autem ſit venialis culpa, tunc exigere, ſub judice eſt. Quidam enim opinantur venialem eſſe. Quod ſaltem probant teſtimonia Sanctorum, & rationes adductæ n. 2. Atque ita ſentire videntur *D. Th. Alb. Mag. Ricard. Henric. Alex. de Nevo, Roſel. Angel. Sylv. Carthuſ. Turrec. Joa. de Friburg. Tabien. Emm. Sa n. 1. & 3. allegati,* dum diſputantes de culpæ hujus qualitate, dixerunt eam non eſſe mortalem, quaſi ſupponentes eſſe venialem. Et expreſsè tenent *Alenſis 2. p. q. 166. membr. 2. ad 3. ex argum. quæ poſteriori loco proponit, Rainer. 2. p. ſum. t. de matr. q. 6. Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 3. n. 12. Monal. ſum. tract. de matr. t. de effectu matrimonii, verſ. Sed aliquid cognoſcere. D. Ant. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 4. Gerſon 2. p. in compend. Theolog. tract. de ſacrament. conjugii, alphab. 27. lit. P. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. to. 10. a. 4. q. 3. Caet. a repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 176. Petr. de Soto lect. 16. de matr. §. Sunt etiam præter hæc. Sotus 4. d. 31. q. un. n. 3. fin. & ibi Palacios diſp. 2. fol. 692. verſ. Hæc ſunt argum.* Immò & *Gerſon ibi* ait etiam reddere eſſe culpam venialem. 4

Primò tamen dico, abſque dubio nullam eſſe culpam, reddere. Quia reddendi obligatio lege juſtitiæ præſcripta excuſat ab incontinentia veniali, ſi quæ tunc eſſet in ea debiti exactione voluntaria, ut non ſit in redditione neceſſaria. Atque ita docent *Palud. Monald. n. præced. allegati, Joa. de Friburg. Carthuſ. Sylv. nu. eod. citati.* Immò tenetur conjux reddere. Quia nulla eſt juſta excuſatio, & ad ſummum peccat exigens venialiter: ut diximus n. 3. quoties autem ſola eſt venialis culpa in exigente, tenetur alter conjux reddere, ut probavimus hoc l. diſp. 6. nu. 6. Ita docent *Alenſ. 2. p. q. 166. membr. 3. §. Ricard. Aſtenſ. Henric. D. Ant. Roſell. Angel. Turrec. Gaeta, n. 180. quos n. præced. retuli.* 5

Secundò dico, probabilius eſſe nec culpam venialem in ea debiti exactione inveniri. Quia nullam prohibitionem reperio, & ubi neceſſitas non cogit, multiplicare culpas non oportet, eo vel maximè, quòd matrimonium laqueum injiceret, ſi hæc eſſet culpa venialis, cùm enim magna temporis matrimonii parte uxor gravida ſit, vel abſtinendum eſſet conjugibus ferè ſemper à debiti exactione, vel innumera eſſent venialia admittenda. Ita docent *Gloſ. c. Si cauſa, 33. q. 4. verb. Conceptus. Ant. rubr. de ſponſalib. num. 14. Abulenſis c. 5. Matth. qu. 243. Supplem. Gabr. 4. d. 32. qu. un. a. 2. poſt 11. concl. Nicol. de Orbellis ibi, q. un. §. 4. Albert. rubr. de ſponſal. C. n. 15. Hier. de Zanetinis, tract. de foro conſcient. & contentioſo, n. 141.* habetur to. 3. tract. novior. *p. 2. Veracr. 3. p. Spec. a. 17. concl. 3. Matienz. lib. 5. recop. t. 1. gloſ. 1. rub. n. 110. Palacios 4. d. 32. q. 1. fol. 708. verſ. Porrò autem. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 7.* & videtur ſentire *Tiraq. l. 15. connub. nu. 141.* ubi ait non omnino interdici concubitum tempore imprægnationis, ſed ne modus, & temperantia excedatur. 6

Ad argumenta nu. 2. propoſita dico omnia teſtimonia intelligenda eſſe, juxta dicta n. 1. ſi nimium eſſet veriſimile abortus periculum, vel de conſilio loqui. Nec obſtat periculum, quod refert *Tiraq. ibi allegatus,* quia id contingit antequam materia ſit formata, ut dicebam n. 1. quod, ut ibi probavi, non conſtituit culpam mortalem: eo vel maximè, quod rariſſimè id accidere experimur, cùm tamen crebrò, & indiſcriminatim viri ad uxores accedant. Ad ſecundum dic, non poſſe tunc fœtum concipi, minimè provenire ex natura, & modo concubitus, quod deſideratur ut is ſit peccatum contra naturam, ſed per accidens, quia fœmina eſt gravida. 7

De tempore poſt partum, manifeſtum eſt non teneri conjuges obſervare tempus purificationis lege antiqua, *Levit. 12.* præſcriptum, nempe, ut mulier maſculum pariens abſtineret quadraginta diebus ab ingreſſu Eccleſiæ, fœminam verò octoginta: quo etiam tempore pariter videbatur uſus conjugii interdictus. Quia durabat adhuc corporalis immunditia, donec eo tranſacto purificaretur: ſed cùm hoc præceptum ad ceremonialia pertineret, jam extinctum eſt. Et ſicut non tenetur mulier eo tempore abſtinere ab Eccleſiæ ingreſſu: ut dicitur ab *cap. unic. de purificat. poſt partum:* ita nec à conjugii uſu. Atque ita fatentur *Ricard. 4. d. 32. a. 4. q. 1.* ubi *Palud. q. 1. a. 3. n. 12. Major. q. 2. arg. 4. contra 3. conclus. Nicol. de Orbellis q. un. §. 6. Palacios diſp. 1. fol. 711. Abul. c. 5. Matthæi, q. 244. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 4. Veracr. 3. p. Specul. a. 17. concl. 3. Matienz. li. 5. recop. t. 1. gl. 1. rubr. n. 110. Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 82. n. 20.* 8

Difficultas autem eſt, de tempore quo revera durat immunditia illa corporalis poſt partum. Quidam aſſeverant tunc eſſe mortale petere debitum, nec eſſe reddendum ceſſante fornicationis periculo. Probaturque teſtimonio *D. Greg. reſp. 10. ad Auguſtinum,* & refertur *c. Ad. 5.* ibi: *Et niſi purgationis tempus prius tranſierit, viris ſuis non debeat admiſceri.* Ita *Ant. rubr. de ſponſal. n. 14.* & ibi *Alex. de Nevo, n. 21. reſol. 1.* 9

Alii verò ſentiunt eſſe veniale. Quia videtur quædam inde- 10
cen-

centia. Sic *Palud. nu.8. allegat. Tabien. matr.3.q.7.§.Monal. ſum. tract. de matr. t. de effectu matrimonii, verſ. Sed nunquid cognoſcere.* Idem cum hac moderatione, ſi recenter fœmina enixa ſit, docent *Sot.4.d.32.q.un.a.2.ſi. Ludov. Lop. 1.p. inſtruct. c.83.§ Porrò tempore, Graffis n.8.alleg.* Idem videntur ſentire *Domin.c.ſi.notab.3. d.5.* ubi ait eo tempore non debere conjuges convenire. Et *Abulenſis* quem n.8. retuli, ait enim non eſse neceſsarium purificationis tempus expectare, ſed aliquantulum, dum ab immunditiis mulier purificatur, & antea accedere ad illam non eſse mortale. Et *Supplem.Gabr.4.d.32.q.un.a.2.poſt 11. concluſ.* ubi ait non teneri tunc conjuges abſtinere, ſi timent ſibi incontinentiam, & mulierem reddere debere, ſi vir precibus inductus nolit deſiſtere, & ſit fornicationis periculum. Et *Majoris 4.d.32.q.2. arg.4. contra 3. concl.* dicit enim non eſse præceptum in lege nova expectandi aliud tempus, ſi mulier jam purgata ſit. Atque favent etiam *Jo.de Friburgo ſum. confeſſ. l.4.t.2.q.45.& Sylveſt. verb. Debitum, q.4.* ubi quamvis dicant textus prohibentes acceſsum, intelligi de conſilio, ſubdunt tamen petentem non peccare mortaliter: atque ita ſentire videntur peccare venialiter, & *Henricus cap. Inquiſitioni, n.9. de ſent. excom.* ubi dicit textus loqui de conſilio, & reddentem non peccare.

11 Sed probabilius exiſtimo nullam eſse culpam, tunc debitum exigere, ſed textus loqui de conſilio. Ducor ratione, nu.6. propoſita. Atque ita ſentiunt *Ricard.4.d.32.a.4.qu.1.* ubi & *Palacios diſp.1.fol.711. Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.10.a.4.qu.ult. Angel.verb.Debitum, n.34.* ubi *Roſella n.9. D.Ant.3.p.10.1.c.20.§.4.Turrecr.c.ſi.n.1.d.5.Enriq. lib.11.de matr.c.15.n.7.* Temperant bene *Angelus, & Palacios*, niſi ex eo concubitu gravis morbus fœminæ immineret. Nam tunc de culpa judicandum eſset, juxta morbi gravitatem, ejuſque probabilitatem. Atque ita cùm notabilis morbi aggravatio timeretur, eſset mortale, ut bene docent *Palud 4. d.32.q.1. n.3.n.12. De Ant. 3 p.t.1. c.20.§.4.Sylveſt. verb. Debitum, qu.5. Margarita confeſſ.6.precept.fol.87.* & explicant *Sylv. & D.Ant.* ſive petat ſive reddat conjux.

12 Nulla autem ex parte fœminæ tunc ſubeſt legitima excuſatio, quin debitum teneatur reddere: cùm vir exigens aut non peccet, aut ſaltem venialiter, ut in ſimili probavi n.5. & docent *Aſtenſis, & D.Ant.Roſell.n.præced.allegati.Sylveſt.verb.Debitum, qu.4.* Quod intellige, niſi eſset periculum gravis morbi in fœmina, tunc enim non teneretur, ut dicemus diſp.24. n.2.

13 Demum de tempore quo mater ſobolem lactat, quidam cenſent eſse peccatum lethale, debitum petere. Probatur ex *D.Greg. reſp.10. ad Auguſt.* & refertur *c.ſi. d.5.* ibi: *Ad ejus verò concubitum vir accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur.* Præterea, quia timor eſt nocumenti prolis: unde *Galen. l.1. de ſanit.tuenda,* ſic ait: *A venere omnino abſtinendum eſſe quacumque lac præbebit, monet. Nam & menſes viri conſuetudine provocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quin etiam aliqua in utero concipiunt, quo alienius à puello adhuc lactente nihil eſt.* Et *Plin. lib 28 natur. hiſt.cap.9. ad princ.* ſic ait: *concipere nutrices exitioſum eſt.* Atque non tantùm infanti lactenti, ſed & fœtui, & qui in utero eſt, id frequenter lethale eſt, ut doctorum antiquorum medicorum teſtimoniis comprobat *Tiraq. l.15. connub. n.139.& ſeq.* Ideòque hanc ſent. tuentur *Ant. rubr. de ſponſal.* n.14. *& ibi Alex. de Nevo nu.21.caſu 2.* & id non licere, ſed prohibitum eſse, *d.c.ſin.* docent *Domin. ibi, notab.1. Tiraq. l.15. connub.n.139.*

14 Verùm exiſtimo nullam eſse culpam, minimè tunc à debiti exactione abſtinere. Quia damnum proli lactenti quod ſequitur, ſi ex eo concubitu proles concipiatur, caveri poteſt, ſi eo tempore nutrici lactanda tradatur, & cum parentes pauperes ſunt, experientia compertum eſt eos nulla obſervare tempora quibus à concubitu abſtineant, nec prolem nutrici lactandam committere, cum tamen id notabile damnum in prole non perſpiciamus, & ob rem incertam raramque duriſſimum eſset jugum moraliter impoſſibile humeris conjugum imponere, ut ſimul in eodem lecto accubantes, biennio, quo infantis lactatio durat, abſtineant: atque iterum cùm mater pepererit, alio biennio: ac proinde matrim. pauperibus non remedium concupiſcentiæ, ſed laqueus ac cauſa multorum peccatorum eſset. Quod ſi aliquod proli damnum non tanti momenti inferatur, non tenentur parentes medio tam difficili, ac moraliter impoſſibili, illi occurrere. Atque ideò ſolum eſse conſilium eo tempore non petere, docent *Ricard. Aſtenſis, Roſella, Turrecrem. citati num.11.*

15 Id tamen fateor cum *Petr. de Ledeſm. de matr. q.64. a.1. dub.4.* excuſari à reddendi debiti obligatione matrem lactantem prolem, ac ita pauperem, ut non ſit ſolvendo nutrici lactaturæ, expertamque ubera exſiccari ſi concipiat, aut lac eſſe valde pernicioſum proli. Non tamen damnarem virum exigentem. Quia ea eſſet cauſa juſta prolem exponendi, ne tamdiu abſtinere cogatur, cum tanta difficultate, quin potius morali impoſſibilitate aut alia via poſſet proli conſulere, quærens virum pium qui eam eleemoſynam eroget, ſicut ſi mater obiret. At mater non teneretur tanto ſe damno, & periculo ſimilem patiendi dolorem exponere, ut in ſimili dixi diſp. præced. n.17.

16 Ad arg. num.13. propoſita dic. Ad primum id eſse conſilium, Ad ſecundum conſtat ex dictis n.14.

DISPUTATIO XXIII.

Utrùm tempore furoris, alterius vel utriuſque conjugis, licitus ſit actus conjugalis?

SUMMARIUM.

Conjugi non omnino mente deſtituto, ſed fatuo eſt debitum reddendum, n.1.
Idem, ſi in una vel altera ſpeciali re mentis impos ſit, n.2.
Idem, ſi omnino ſit amens, fruatur tamen lucidis intervallis, & tunc petat, 3.
Refertur opinio aſſerens reddendum eſſe petenti furoris tempore, n.4.
Si ambo conjuges amentes ſint, eſt mortale eos conjungere, n.5.
Mortale eſt, habetque eaſdem circumſtantias, ſi quis ſolutos amentes conjungat, quas haberet ea copula, ſi ſui compotes eſſent, n.6.
Si alter ſolus ſit amens, an ex natura rei liceat copula inter conjuges? & quid ſi periculum ſit perſonæ, aut abortus, aut ſeminandi extra? n.7.
Quid, ſi uxor ſit amens, vir autem ſui compos? n.8.
Quid, ſi è contra ſolus vir ſit amens? n.9.
An conjux ſanus teneatur reddere debitum amenti petenti, n.10.
Quid, ſi timor ſit incontinentiæ? n.11.
Quid, ſi uterque aut alter conjux ſit ebrius: num licita ac debita ſit copula? n.12.
Solvuntur argumenta, num.13.

IN hac diſp. certum eſt, licitum eſſe conjugii uſum, ubi vel uterque vel alter conjux, non omninò mente deſtitutus eſt, ſed eſt fatuus, ac inſtar pueri, rationis uſuram habens, quos vulgò *tontos* appellamus: tenerique alteri debitum reddere. Quia revera uſu rationis libertateque fruitur, & capax eſt meriti ac culpæ. Ita *Ricard.4.d.32.n.4.q.2. & ibi Supplement.Gabr. q.un.a.2.poſt 11. concluſ.* 1

Idem dicendum eſt, ſi conjuges non omninò amentes ſint, ſed in una aut altera re, cùm tamen circa matr. & alia ſint ſui compotes. Quia hos matrimonii ineundi capaces eſse probavimus lib.1. diſp 8. n.23. nedum obligationi ſolvendi ſibi debiti, ubi ex matrimonio jam contracto amentia accidit. 2

Idem aſserere oportet, ſi amentes lucidis intervallis fruantur, & eo tempore lucidi intervalli petant debitum. Quia tunc liberè & actu humano petunt. Ita *Ricardus, & Supplementum n.1.allegati, Nicolaus de Orbellis 4.d.32.q.un.§.10. Aſtenſ.ſumm.2.p.lib.8.t.10 a.3. q penult. Bart. à Led diffic.49.de matr.ſi.* Exiſtimo tamen, ſi lucida intervalla eſſent rara, & probabile periculum verſaretur perpetuæ amentiæ, atque ita defectus educationis prolis aut abortus, judicandum eſſe, ac diſtinguendum, ſicut de perpetua amentia unius aut utriuſque conjugis dicemus nu.5.& ſequentibus. Quia cùm idem ſit periculum, idem judicandum eſt. 3

Difficultas autem eſt, ubi amentia eſt totalis, & perfecta, nulliſque intermiſſionibus gaudens? Quidam aſſerunt teneri conjugem mentis compotem amenti exigenti reddere, niſi probabiliter timeat notabile propriæ perſonæ damnum. Probatur, quia amens retinet dominium corporis alterius conjugis, adeſtque finis matrimonii, cùm ex eo concubitu poſſit æquè proles generari, ac ſi conjuges ſani eſſent. Nec obſtat, ſi obiicias, periculum eſſe ne proles fatua amenſque naſcatur. Quia melius eſt illi ſic eſſe, quàm nunquam eſſe. Et confirm. quia finis ſecundarius matrimonii, nempe remedium concupiſcentiæ, manet poſt furorem. Ideo hanc partem tuentur *Angles verb. Debitum, n.7.* ubi *Sylveſt.q.1.verſ. Secunda eſt, in ſi. Navar. ſum.c.16. Hiſp.n.26. Lar.n.27. Led.2.p.4.qu 60. a.3.§. An autem ſi vir, Cordub.l.3.q.8.fol.186.col.2.§.Contra ſupradictam reſolutionem, Veracr.2.p.Spec.a.41.§.pen. Palac.4.d.32.diſp 1. ad ſi.caſu 12.fol.712.Graffis 1.p.dec.l.2.c.83.n.4.* & clarè videntur tenere *Abb.c.2.n.3. & ibi Alex. de Nevo,* n.3. *de conjug. lepro ſ.* ubi ajunt nullam infirmitatem quantumcunque gravem, licèt ſuperveniat dementia, præſtare facultatem diſſolvendi matrimonia, etiam quoad thorum, & mutuam ſervitutem. Et probant ex eo textu. 4

Prima tamen concluſio ſit. Si ambo conjuges ſint mentis impotes, ſeparandi ſunt, donec ad mentem redeant, & reus eſſe culpæ, qui eos ad copulam incitaret. Quia licèt ipſi amentes minimè delinquant defectu libertatis, at qui eos copularet, concurreret ad evidens prolis educandæ damnum, careret quippe parentibus qui eam educare inſtruereque poſſent. Et confirm. quia propter ſimile prolis detrimentum vagus concubitus eſt illicitus. Immò in hoc eventu magis deſtituta eſt proles, quam ubi concubitus eſt vagus. Ita docent *Barth. à Ledeſm. de matrim. diffic.49. ad ſin. Lud. Lop. 2.p. inſtructorii de matrim.c.52.ad ſi* ubi de impedimento ſuroris. *Petr. à Led. de matr.q.58. a.3. dub.2.* ubi meritò culpam hanc lethalem eſſe ait. Id enim probat ratio adducta. 5

Hinc infertur à fortiori, culpam lethalem admittere qui duos amentes matrimonio inter ſe minimè conjunctos ad copulam incitaret. Quia gravius eſset prolis damnum, quàm ſi mentis compotes eſſent. Ita *Sotus 4.d.34. qu.un. a.4. ad ſin. verſ. Utrum autem duo, Ledeſ.2.p.4. q.60. a.3. ad ſin. Veracr. 1.p. Spec. art. 41. ſin. Enriq. l.11. de matrim. c.15. n.10.ſin. Petr.de Led. de matrim. q.58 a.3. dub.2. in ſolu. ad 3. Lud. Lop. num. præced. allegatus, & 1.p. inſtruct. c.82. §. Ad hæc furioſe.* Unde meritò infert *Ledeſm. ea* 6

q.60.

q.60 a.3.fin. teneri eos, cui amentium cuſtodia demandata eſt, niti ne congrediantur, ſicut tenentur curare, ne abſtineant ab aliis malis inſerendis. Non tamen is concubitus eſt contra naturam. Cùm ex eo poſſit generatio ſequi. Tenetur autem qui eos ita copularet, fateri eaſdem circumſtantias, quæ fatendæ eſſent, ea copula habita inter perſonas mentis compotes. Quia talis circumſtantia volita eſt à copulantibus illos amentes: at velle ut aliquis ad conſanguineum accedat, eſt peccatum inceſtus. Et confirm. quia ſuadens cuiquam acceſſum ad conjugatam, ignaro conjugii, reus eſt adulterii, quia revera is concubitus ea affectus eſt circumſtantia, non ignorata à ſuadente: quamvis accedens ab ea excuſetur ratione ignorantiæ.

7 Secunda concluſio. Si alter conjux ſolus ſit amens, ex natura rei eſt licitus concubitus. Quia eſt verum matrimonium, nec proli detrimentum ſequitur, habet enim alterum parentem rationis compotem à quo educetur. Unde ſi non ſit periculum abortus aut damni notabilis conjugis ſani, nulla erit culpa. Ita *Sotus 4.d.34.q.un.a.4.ad fin.corp.verſ.Circa primam partem, Barth. à Ledeſm & Petr.de Ledeſm.Lud.Lop.relati n.5.Enriq.l.11.de matrim.c.5 5.num.40.& num.4.Angles floribus, 1.p.de matrim.q.8. de impedimentis matrimonii, in fine. Emmanuel Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ.Conjugi amenti.* Quòd ſi ſolùm ſit periculum, ut amens ſeminet extra vas, credo adhuc licere copulam, quia conjux ſana operam dat rei licitæ, & præter ejus intentionem, ac per accidens evenit effuſio illa: & ſi aliquando ita contingat ex amentis culpa, non ſemper ita eveniet, ac proinde non eſt interdicenda copula conjugi ſano. Quod amplius conſtat ex dictis diſp.17.num.22. Atque ita clarè videntur ſentire *Sotus & Ludovic.Lop.* dicunt enim, non eſſe honeſtum ut coeat conjux ſana cum furioſo, præſertim ubi timor eſt, ne furioſus legitimè ſeminet. Quare apertè ſentiunt tunc ſolùm eſſe conſilium abſtinere.

8 Hinc deducitur, regulariter illicitum eſſe concubitum, ubi uxor amens eſt, & vir mentis compos. Quia probabiliſſimum ſubeſt periculum, fore ut mulier inſaniæ furore correpta, fœtum in utero necet. Ceſſante autem tali periculo: ſive quia ita ſterilis eſt, ut nulla ſubſit ſpes concipiendi: ſive quia mitis admodum eſt, nec furioſa, licitus eſt congreſſus. Quoniam ex ſe licitus erat: ut dixi n.præced.ratione autem ſolius periculi reddebatur illicitus: quod in hoc eventu ceſſat. Sic *Barth.à Ledeſm. & Petr. de Ledeſm.n.5.citati.*

9 Secundò deducitur, ſi è contra uxor mentis compos ſit, vir autem impos, licitum eſſe congreſſum, atque fas eſſe uxori furioſum incitare ut ſecum coeat. Quia tunc abortus periculum ceſſat. Ita *Sotus, Ludov.Lop.Barth. à Ledeſma,* ac *Petrus de Ledeſ. n.7.allegati.*

10 Tertia concluſio. Multo probabilius eſt contra ſententiam n.4.relatam, conjugem ſanum non teneri per ſe, atque ex natura rei, debitum reddere amenti, quamvis nullum abortus, aut damni conjugis periculum ſubſit. Et ratio eſt, quia illa debiti petitio non eſt actus humanus, atque perindè eſt, ac ſi vir in ſomnis peteret, cui non teneri uxorem annuere quis dubitet? Et confirmatur, quia ſicut vir amittit ob furorem jus ad ſuam, bonorumque adminiſtrationem, ita ad uſum matrimonii, ita ut exigens obliget. Hoc eſſe probabiliſſimum docet *Victoria ſum.de matr.n.*a 87.& tenent *Ricard.& Supplem.Gabr.n.1.allegati, Aſtenſis & Nicolaus de Orbellis, & Bart.à Ledeſ.* ubi eos n.3.retuli. *Sotus 4.d.34.q.un.a.4.ad fin corp verſ.Ad aliud ſubinde.Enriq.l.11.de matr.c.4.n.5.* juncto *commento lit.B.& c.15.n.10.Lud.Lop.1.p.inſtructorii, c.82.§.Ad hæc furioſo, & 2.p.de matr.cap.55.ad fin.* ubi de impedimento furiæ, *Emman. Sa.ſum.verb. Debitum conjugale, verſ.Conjugi amenti. Vega 1. p. ſum. c.78.caſu 5.*

11 Dixi autem, per ſe & ex natura rei non teneri. Quia ſi periculum eſſet in conjuge furioſo, negato ſibi debito, acceſſus ad aliam, vel effuſionis ſeminis, teneretur per accidens, ratione cavendi hoc periculum, conjux ſana illi reddere. Sic *Victoria, Sotus, Lud.Lop.eod.c.82 §.Ad hæc furioſo. Enriq.eod.c.4.n.5.* juncto *comment.lit.B.Barth.à Ledeſma, Vega n præced.allegati.* Sed quamvis hi DD. indiſtinctè loquantur de conjuge. Melius *Ludov. Lop. 2. par. inſtruct. de matrim.cap.52.ad fin.* ubi de impedimento furiæ id aſſeruit de femina, quæ rationis compos eſt. Nam ſi ea eſſet amens, quamvis id incontinentiæ periculum adeſſet in illa, credo non teneri virum ſanum ei reddere, niſi abortus periculum ceſſaſſet: juxta dicta n.8.præponderat enim abortus periculum.

12 Ex dictis infertur, quid de conjuge ebrio, ac ſubinde rationis uſu privato dicendum ſit. Non enim tenetur per ſe & ex natura rei conjux ſui compos ei debitum reddere. Quia non petit actu libero, & humano, ſicut nec amens: atque ita eadem eſt ratio. Ita *Sotus & Lud.Lop.eod.cap.52.* ubi de impedimento furiæ, *n præcedenti allegati, Enriq.lib 11.de matrim.cap.15.n.10.* Quamvis *Ledeſma & Veracruz num 4.allegati,* dicant teneri: ſed loquuntur conſequenter ad ſuam ſent. cùm idem ſentiant de amente, ut eodem num. 4. diximus. At per accidens dicunt bene prædicti DD. teneri reddere ratione periculi incontinentiæ in ebrio, ſi forſan adeſſet. Nec uter conjugum ebrius ſit, diſtinguo, ſicut diſtinxi num. præcedenti in amentibus. Quia cùm ebrietas citò tranſeat, non eſt illud periculum abortus. Quare licèt uterq; conjux ebrius eſſet, liceret concubitus inter illos. Cujus contrarium diximus n.5 in amentibus, immò quando ſola fœmina eſt amens: id diximus n 8. Quia etiam in ebriis ceſſat damnum prolis educandæ. Cùm enim brevi ad ſe redeant, non deſtituitur proles parentibus, qui ipſam educent.

Ad arg. n.4.propoſita conſtat ex dictis n.10 & 11. non enim ad obligationem debiti perſolvendi ſatis eſt dominium corporum, ſed ultra illud deſideratur ut actu humano, & libero petatur. Et quando eſſet incontinentiæ periculum, tenetur alter reddere per accidens, ratione illius. 13

DISPUTATIO XXIV.

Utrùm cum propriæ ſalutis detrimento teneantur conjuges debitum ſibi reddere? ut ſi alteruter lepra, aliove morbo contagioſo infectus ſit?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ? n.1.
Non tenetur conjux reddere cum notabili ſalutis ſuæ detrimento, num.2.
Quid ſi febri aliove dolore laboret, aut vulneratus ſit? n.3.
Quid de tempore proximo poſt prandium? n.4.
Quid, in balneis, vel cum conjux proximè à balneis receſſit? n.5.
Quid, de frequenti coitu, n.6.
Quid, ſi vir ſit fur incorrigibilis, & ſit timor damni inferendi uxori? num.7.
An ſit mortale reddere cum notabili propria ſalutis detrimento? n.8.
Non tenetur conjux reddere cum detrimento ſalutis petenti, n.9.
Peccat mortaliter tunc reddendo, num.10.
Quid, ſi ea copula ad bonum commune deſideretur, ut ad regni tranquillitatem? n.11.
Quid, ſi timeatur in altero conjuge periculum incontinentiæ? n.12.
Quid, ſi infirmitas ſit habitualis? remiſſivè, n.13.
An conjux ſana teneatur leproſo reddere, cum propria infectionis periculo? proponitur textus anſam dubitandi præbens, n.14.
Refertur duplex ſententia, n.15.& 16.
Non tenetur reddere cum eo periculo. Et quid, ſi ex frequenti, non autem ex uno vel altero coitu, id periculum immineat? n.17.
Idem eſt in morbo Gallico, & aliis contagioſis, n.18.
Majus imminet periculum viro accedenti ad leproſam, quàm è contrà: & ita ille rarius tenetur reddere, quàm hæc, n.19.
Imminet infectionis periculum, ſi uxor leproſo commixta ſit, & ita vir ratione huius periculi non tenetur ei reddere, n.20.
An horror accedenti ſit ſufficiens cauſa excuſans? 21.
An ubi lepra præceſſit matrimonium, aliuſve morbus contagioſus, teneatur ſana ad reddendum, & cohabitandum cum periculo propriæ infectionis? n.22.
An poſſit ſana reddere, & cohabitare cum eo periculo? Et an teneatur ſi adſit incontinentiæ periculum? n.23. ubi etiam, an ſano petenti teneatur leproſus reddere?
An poſſit & teneatur coniux reddere, ceſſante proprio periculo: ſi ſobolis leproſæ naſcituræ periculum ſubſit? Refertur quædam ſententia, num 24.
Sententia authoris, num 25.
An coniux ſana teneatur habitare cum leproſo? Referuntur duo textus, num. 26.
Proponitur duplex ſententia, num. 27. & 28. & ſententia authoris, num. 29.
Tenetur coniux ſana eſſe propè domum leproſi, & ad alia obſequia, nu. 30. ubi remiſſivè, an poſſit habitare, & an teneatur ubi tempore initi matrimonii novit lepram?
Apud quem coniugem filii eſſe debeant, ubi alter eſt leproſus? n.31.
Solvuntur argumenta, & conciliantur cap. 1. & 5. de coniug. leproſ. num. 32. & ibi, quando ſanus cogendus ſit in foro externo habitare, & reddere.

QUæſtio eſt difficilis, atque ideò ut clarè ac diſtinctè in ea procedamus, quadruplex eſt diſputanda quæſtio. Primò, an cum detrimento propriæ alteriuſve conjugis ſalutis reddendum ſit? II. an lepra aliove contagioſo morbo affecto conjugi teneatur ſana cum detrimento infectionis reddere? III. quid ſi id periculum ceſſet: adſit tamen periculum prolis leproſæ naſcituræ? IV. an teneatur ſana cum leproſo coniuge habitare? 1

Quæſtio I. An cum propriæ ſalutis detrimento teneatur coniux debitum reddere? *Prima concluſio.* Neuter coniux tenetur alteri debitum reddere cum detrimento propriæ ſalutis. Concluſio eſt *D.Th.4.d.32.quæſt.unic.un.a. 1. corp.* & ab omnibus admittitur. *Probatque eam.* Quia rectus & naturalis uſus matrimonii ſequitur rectum ordinem naturæ, in cuius officium inſtitutum eſt: rectus autem naturæ ordo poſtulat proprii individui incolumitati priùs conſuli, quàm prolis generationi. Semen enim, quòd generationis inſtrumentum eſt, conficit natura ex alimenti ſuperfluo ordinati ad individui conſervationem. *Provida* enim natura priùs per potentiam nutritivam ſubvenit individuo, & deinde quod ex nutrimento ſupereſt, adminiſtrat generativæ. *Ergo* ubi prolis generatio ſequi non poteſt, ſalva proprii individui incolumitate, non petit rectus matrimonii uſus, illi vacare reddendo debitum. Et confirm. 2

Digitized by Google

Joan. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 2. ti. 2. q. 67. Monald. ſum. tractatu de matrim. tit. de conjug. leproſorum ſiue, l. 7. s. 2. p. 4.

16 Secunda ſententia docet teneri reddere ſanum leproſo, etiam ſi periculum infectionis adſit. Quia ad hoc ſe obligavit per contractum matrimonii. Ita *Sotus 4. d. 32. q. un. in fin. corp.* ubi *Baſſolis qu. un. ar. 3. Guillelm. Borrillong. qu. un. art. 2. poſt 1. concluſ. caſu 5. in ſolut. ad 1.*

17 Tertia ſent. (cui omninò adhæreo) docet minimè teneri, ubi judicio medicorum, notabilis infectionis periculum immineret ſano ex debiti redditione. Nec obviat textus *cap. 2. de conjug. leproſ.* intelligitur enim, ubi ea redditio non cedit in reddentis notabile damnum. Atque ita intelliguntur *D. Thom.* & reliqui DD. citati n. 15. pro prima ſententia, ut conſtat ea ratione, qua eam probant: nempe, quia ex tam brevi conjunctione non imminet infectionis periculum. Quare manifeſtè ſentiunt eo imminente ceſſare reddendi obligationem. Nec obeſt etiam ratio ſecundæ ſententiæ, allata num. præcedenti. Quia nullus ſe obligat per matrimonii contractum ad reddendum, niſi ſalva individui incolumitate: ut nu. 2. probavimus. Atque rationes ibi adductæ apertè probant hanc ſententententiam. Illamque tuentur ex Theologis, *Durand. 4. d. 32. q. 1. n. 8.* ubi *Majoris qu. 1. argum. 1. contra 3. concluſ. Palud. qu. 1. ar. 2. nu. 7. Almain. q. un. Sot. qu. un. ar. 1. ad 2. Ovand. q. un. poſt 2. propoſitionem. Celaja qu. 2. argum. 2. Palac. diſp. 1. f. 704. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 20. ad fin. in 4. caſu. Cajet. ſum. verb. Matrimon. c. ult. de peccatis in uſu matrim. verſ. Primus eſt, Victoria ſum. de matrim. num. 275. Medina c. de reſtitut. q. 19. §. ult. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. §. Sunt etiam præter hæc. Ledeſm. 2. par. 4. qu. 66. ar. 1. f. 524. col. 3. Angles florib. 1. p. de matrim. qu. 6. de obligatione ſolvendi debitum, ar. 1. diffic. 1. Pedraza ſum. præcepto 6. § 18. Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. num. 7. Manuel 1. s. ſum. 2. edit. c. 243. nu. 2. Barth. à Ledeſ. dub. 71. de matrim. concl. 1. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 94. a. 1. dub. 2. concl. 1. Ludov. Lop. 1. p. inſtruct. c. 83. §. Sed an viro leproſo, & 2. p. de matr. cap. 56. ſtatim in princ. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 83. nu. 6. Cañedo ſum. ſacrament. de matrim. c. 8. nu. 72. Emm. Sà ſum. verb. Debitum conjug. verſ. Excuſat à reddendo, Vega 1. to. ſum. c. 78. caſu 3.* & ex Juriſperitis, *Roſell. verb. Leproſus, n. 2.* ubi *Angel. n. 2. Sylveſt. verb. Debitum, q. 1. verſ. Secunda eſt, & verb. Lepra, q. 3. Tabien. verb. Matrimonium 3. q. 6. §. 7. fin. Armill. verb. Debitum, n. 3. & verb. Lepra nu. 3. & verb. Matrimonium n. 69. Turrecrem. c. ciatis 33. qu. 4. a. 2. nu. 2. caſu 3. Navar. ſum. c. 16. Hiſp. nu. 24. lat. nu. 25. Greg. Lopez. l. 7. verb. Sudeado, t. 2. p. 4. Gaeta repert. in c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 175.*

Obſervandum tamen eſt, ſi ex frequenti coitu timeatur infectio, non autem ex uno, vel altero, teneri conjugem ſemel, vel iterum reddere, non autem frequenter. Quia tota ratio ceſſationis præcepti reddendi eſt timor infectionis, ac proinde in tantum ceſſabit, in quantum fuerit talis timor. Ita *Palacios 4. d. 32. diſput. 1. fol. 705.*

18 Idem prorſus eſt dicendum, ſi alter conjux morbo gallico laboret, non enim tenetur conjux ſanus cum periculo notabilis infectionis ei debitum ſolvere. Quia eadem eſt ratio, ac de lepra. Ita *Victoria de matrim. n. 275. Sotus 4. d. 32. q. un. ar. 1. ad 2. verſ. Immò verò* ubi *Celaja qu. 2. argum. 2. Palacios diſput. 1. fol. 705. verſ. Sed adhuc torquet, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 15. num. 7. Petr. de Ledeſma de matr. qu. 64. a. 1. dub. 2.* Immò idem de quocunque morbo contagioſo dicendum eſt ob eandem rationem *Medina C. de reſtit. q. 19. §. ult. Ledeſm. 2. p. 4. qu. 66. a. 1. fol. 524. col. 3. Bart. à Ledeſm. dub. 72. de matrim. concluſ. 1. Armill. verb. Debitum, n. 3. & verb. Matrimonium, n. 96.*

19 Id tamen monuerim, certius infectionis periculum imminere viro accedenti ad mulierem lepra, aliove contagioſo morbo infectam, quàm mulieri ſanæ accedenti ad virum infectum. Quia virile membrum calidæ ac poroſæ nimium complexionis eſt: quod vel facilis ejus erectio teſtatur: quare facilè ex leproſæ fœminæ matrice lepram attrahit, eaque inficitur. Matrix verò fœminea eſt ſicca, ac frigida, ideòque aut minimo negotio leproſum expellit humorem, aut retentum conſumit, non enim alia membra penetrat obſtanti prædicta frigiditate, ac ſiccitate, niſi frequens ſit coitus: ita ex medicorum teſtimonio aſſerunt *Durand. 4. d. 32. q. 1. num. 8.* ubi *Palud. qu. 1. a. 2. n. 6. Majoris qu. 1. argum. 1. contra 3. concl. Sot. q. un. ar. 1. ad 2. verſ. Immò verò, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 10. §. 10. ad fin. Tabien. Matrimonium 3. qu. 6. §. 7. fin. Ledeſm. 2. p. 4. qu. 66. a. 1. fol. 524. col. 3. Palacios 4. d. 32. qu. 1. fol. 705. Barth. à Ledeſm. dub. 71. de matrim. concl. 5.* Quare meritò inferunt *Durand. Palud. Sotus, Majoris, & Bart. à Ledeſm. ibi,* facilius excuſandum eſſe virum à reddendo debito uxori leproſæ, quàm è contrà, ubi uxor eſt ſana, vir autem leproſus. Nec inconveniens reputatur, dari imparitatem in hoc eventu: cùm conſtet pares eſſe conjuges quoad debitum conjugale. Quoniam ea diſparitas non ex matrimonii contractu, ſed ex cauſa extrinſeca, nimirum ex periculi inæqualitate proficiſcitur. Sicut conjux innocens non tenetur adultero reddere, adulter verò tenetur innocenti, oriturque diſparitas hæc ex cauſa matrimonio extrinſeca, nempe ex adulterio.

20 Similiter magnum infectionis periculum imminet viro, ſi ad uxorem à leproſo cognitam accedat. Ut teſtantur *Durand. Majoris, Sotus n. præcedenti allegati.* Quare ſecluſa ratione adulterii, & quamvis ob illud nefas ſit viro debitum negare in aliquibus eventibus, ut ſi ipſe adulter quoque ſit. At ſæpè fas erit ratione periculi infectionis.

21 Gravius autem dubium eſt, an ubi infectionis periculum ceſſat, excuſet à debito reddendo horror naturaliter conſurgens ex acceſſu ad conjugem lepra, aut alio morbo horrorem inferenti, ut gallico, infectum? Et quidem ubi uxor eo morbo laboraret, tantuſque horror eſſet in viro, ut virgam erigere aptamque copulæ reddere minimè poſſet, manifeſtum eſt virum excuſari. Quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, *regula Impoſſibilium, ff. de regul. juris, & reg. Nemo poteſt, de regul. jur. in 6.* Quare ſi vir non reddens excommunicetur ab Eccleſia, ſicut coram Deo eſt immunis culpæ, ita, & excommunicationis erit. Sic *Hoſtienſ. c. 2. fin. de conjug. leproſ.* ubi *Joan. Andr. nu. 4. Anto. nu. 12. Abbas n. 5. Alex. de Nevo nu. 5. Henric. n. 8. Prapoſ. num. 3. Anchar. c. 1. fin. eod. t. Roſell. verb. Leproſus, nu. 2. Sylveſt. verb. Lepra, qu. 3. Gaeta repert. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 180.* ubi ſupponere videntur non exiſtente tanto horrore quin virga erigi poſſit, acceſſuſque ſit poſſibilis, vel ſi vir leproſus ſit, cum fœmina abſque ullo motu reddat, horrorem non eſſe ſufficientem excuſationis cauſam. Quod in terminis propriis docet *Henriq. eod. cap. 2. num. 3.* docereque videntur apertè *Sot. 4. d. 32. q. un. ar. 1. ad 2. verſ. Immò verò, & Ledeſ. 2. p. 4. q. 66. a. 1. f. 524. col. 3. §. Haſitabis tamen, verſ. Ad hoc reſpondet,* ubi dicunt *cap. 2. de conjug. leproſ.* decidens leproſo eſſe debitum reddendum, id velle, ut conjux ſanus, ceſſante infectionis periculo, ob horrorem non excuſetur. Atque ſolus excipit *Sotus*, quem ſequitur *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 83. §. Sed an viro, & 2. p. de matr. c. 56. ſtatim in princ.* quando ingentiſſimus eſſet horror, ut ſi lepra eſſet Leonina, ita ut membra computreſcerent & deciderent. Ego verò non ita rigidè cum conjugibus agendum exiſtimo, ſunt enim plerique ita ad nauſeam propenſi, ut ad inſtar mortis ab acceſſu ad conjugem leproſum abhorrerent: cogereque illos ad copulam eſſet difficillimum, ut moraliter impoſſibile dixerim, nec id ex eorum culpa, ſed ex naturæ indita complexione proficiſcitur. Quare licèt cenſeam horrorem ſolum communiter, ac regulariter non excuſare, contrarium tamen de hujuſmodi horrore judico. Quod ſignificare videtur *Cardinal. cap. 1. nu. 3. de conjug. leproſ.* ubi ait, non compelli conjugem ad debitum reddendum, quando ob lepram nimius horror inſurgit.

22 Quidam verò caſus excipiendus eſt, in quo quamvis probabile ſit infectionis periculum, tenetur ſanus leproſo debitum reddere is autem eſt, quando lepra matrimonium præceſſit, nec ab altero conjuge ignorata fuit. Quia ſciens, & prudens ad id per matrimonii contractum ſe aſtrinxit. Atque in cæteris etiam contractibus idem contingit, vitium enim rei, ſi detegatur, non minùs obligat, quàm ſi vitio careret. Ita ſentiunt *Palac. 4. d. 32. diſp. 1. fol. 703. verſ. Cæterùm hæc exactio, Barth. à Ledeſm. dub. 71. matr. poſt concl. §. Sed ſolet oriri, Manuel 1. s. ſum. 2. edit. cap. 243. num. 2. fin. Petr. à Ledeſm. de matr. qu. 64. ar. 1. dub. 2. concl. 2. Vega 1. s. ſum. cap. 78. caſu 3.* Atque quamvis hi Doctores non explicent num teneatur etiam conjux ſanus leproſo cohabitare in hoc eventu? at idem dicendum eſt, ut ex eorum fundamento colligitur. Quia per matrimonii contractum, ad reddendum debitum, & ad mutuam habitationem ſe obligant conjuges, unde *Angl. florib. 1. p. d. matr. qu. 6. de ſolvendo debito artic. 1. diffic. 1.* dicens ſanum non teneri reddere leproſo, & ſi lepra matrimonium præceſſerit, ubi infectionis eſt periculum: vel intelligendus eſt, ubi lepra ignorabatur: vel ſi intelligatur de lepra cognita, non eſt audiendus.

23 Quamvis autem ſanus conjux non teneatur leproſo debitum reddere cum periculo notabili infectionis: at ſi non curans de propria infectione ex contagione lepræ, aut morbi Gallici, utatur matrimonio, cohabitetque cum illo, opus meritorium exercet, ſi ex amore matrimonii id efficiat. Quia in morbis diuturnis, & quaſi habitualibus, nec ad mortem tendentibus, præponderat conjugalis amor, & vitatio periculi incontinentiæ in utroque, aut ſaltem in altero conjuge, ferè ſemper contingens, illi infectionis periculo. Ita *Cajetan. 2. 2. q. 154. a. 1. circa ſolutionem ad 4. §. Ad 3. dicitur. Graffis 1. p. deciſion. lib. 2. c. 83. nu. 6.* Idemque videtur ſentire *Petr. de Soto lect. 16. de matr. fin.* ubi ait leproſo non teneri ſanum reddere cum dicto periculo, at poſſe ut ejus infirmitati annuat. Hinc rectè dixit *Palacios 4. diſt. 32. diſp. 1. ad finem in ſolutione ad 7.* teneri leproſum reddere ſano conjugi cedenti jure ſuo, petentique cum dicto periculo. Poteſt enim illo jure cedere, & cum eo periculo uti matrimonio. Nec hoc contradicit iis, quæ diximus n. 8. 9. & 10. ubi diximus petentem cum notabili propriæ ſalutis diſpendio peccare mortaliter, & ſimiliter ei reddentem. Illud enim in morbis communibus non ita diuturnis, ad mortemque tendentibus, accipiendum eſt. Poteſt enim mutuus amor vitaque conjugalis conſervari, atque periculum illud caveri, dilata copula brevi tempore donec ſalus priſtina conjugi reſtituatur: vel ſi tempus opportunum copulæ, nec nocens expectetur. Quia ſcitè *Cajetan. proximè citatus* dixit, non ſemper eſſe culpam, dum conjux poſtpoſito propriæ ſalutis diſpendio petit debitum, & cohabitat. Utrum autem ſanus teneatur reddere leproſo ob vitandum incontinentiæ periculum? diximus num. 12.

24 Quæstio III. Utrum poſſit, & teneatur conjux ſanus leproſo reddere, ceſſante propriæ infectionis periculo, ſi adſit probabile periculum fore ut ſoboles naſcatur leproſa? Quidam affirmant cum non teneri reddere. Quia magis licet cuiquam

propriis, quàm alienis detrimentis cedere: conſtat autem ex dictis n. 17. non teneri reddere cum proprio detrimento. Ita *Medina C. de reſtit. q. 19. §. ult. Palac. 4. diſt. 32. diſp. 1. ad fin. fol. 712. caſu 7.* Imò *fol. 713. in ſolutione ad 5.* ait quamvis lepra ſit perpetua, peccatum eſſe exigere cum prædicto ſobolis periculo, ne excuſet timor incontinentiæ. Quia lex juſtitiæ caritatiſque prohibet damnum aliis inferri, & maximè filiis.

25 At dicendum eſt teneri in eo eventu reddere. Quia proli tantum abeſt ut irrogetur injuria, quin potiùs maximo afficiatur beneficio, conſequitur enim vitam ex eo concubitu, ac melius illi eſt leproſam exiſtere, quam omnino non eſſe. Et hinc ſolvuntur rationes contrariæ. Quia conjugi ſano ſimpliciter nocet reddere debitum cum notabili ſalutis detrimento. Cùm enim habeat jam eſſe naturale, non poteſt non malè ſe habere, ſi contagione illa inficiatur. At proli non ſimpliciter nocet, ſed melius eſt. Quare hanc partem tuentur *D. Th. 4. d. 32. q. un. a. 1. ad 4.* ubi *D. Bonav. a. 2. q. 1. n. 21. in ſolut. ad 2. Scotus q. un. ad fin. corporis, verſ. Reſpondeo quod, Richar. a. 4. d. 2. Durand. q. 2. n. 10. in ſolut. ad 1. Palud. q. 1. n. 2. n. 6. Sot. q. un. ar. 1. ad 2. verſ. Imò verò. Guillel. Borrilong. q. un. n. 2. poſt 2. concl. caſu 5. in ſolut. ad 1 Celaia q. 1. arg. 2. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. q. 1. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 10. ad finem, n. 4. caſu. Roſell. verb. Leproſus, n. 2. Sylv. verb. Debitum, q. 1. verſ. Secunda eſt, Viguer. lib. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 10.* & id licere, quamvis obligationem ſubticeant, docent etiam *Ledeſm. 2. p. 4. q. 67. a. 1. fol. 525. col. 1. Petr. à Ledeſm. de matr. q. 64. n. 1. dubio 3. concl. 1. Bart. à Ledeſma, dub. 17. de matr. §. Sed ſolet oriri.*

26 Quæſtio IV. Utrùm conjux ſana teneatur cùm leproſo habitare? Rationem dubitandi offerunt textus, *c. 1. de coniug. lepr. & c. 2. eo. t.* nam, *c. 1.* ſic dicitur: *Mandamus quatenus ut uxores viros, & viri uxores, qui lepra morbum incurrunt, ſequantur, & eis conjugali affectione miniſtrent, ſolitis exhortationibus inducere non poſtponas. Si verò ad hoc induci non potuerint, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam ſervet.* & *c. eod. tit.* Sic dicitur: *Quoniam nemini licet exceptâ cauſa fornicationis uxorem dimittere, conſtat quod ſive mulier lepra percuſſa fuerit, ſeu alia gravi infirmitate detenta, non eſt à viro propterea ſeparanda, aut etiam dimittenda.* Ubi *in priori c.* denotatur id eſſe conſilium: *in poſteriori* autem id eſſe præceptum, ut ſana cum leproſo conjuge habitet. Nam ea verba, *Non eſt à viro ſeparanda, aut etiam dimittenda*, conſtat non accipienda eſſe de dimiſſione quoad debitum conjugale illi perſolvendum. Quia eſſet penitus ſuperflua, & inutilis repetitio: cùm ſtatim in *eo c.* ſermo fiat de debito reddendo, decidaturque ſolvendum eſſe conjugi leproſo: At in Pontificis decretis nil eſſe ſuperfluum, nec unam ſyllabam, probavimus lib. 3. diſp. 26. n. 6. Inſuper in *priori illo c.* in ultimis illius verbis denotatur etiam eſſe præceptum, nam poſt verba proximè allegata ſic dicitur: *Quod ſi mandatum tuum ſervare contempſerint, vinculo excommunicationis aſtringas.* Id enim mandatum non poteſt referri, niſi vel ad continentiam ſervandam, de qua proximè egerat textus, vel ad cohabitationem, de qua paulò ante. Ad continentiam autem ſervandam conſtat referri non poſſe, ut bene advertit *Gloſ. fin. ecc.* 1. Quia continentiæ conſuli poteſt, præcipi autem minimè, *c. Integritas 32. q. 1.* referuntur ergo verba illa mandati ad cohabitationem. Idemque videntur probare ea verba *ejuſdem c. 1. conjugali affectione miniſtrent.* Id enim præſtari nequit ablata cohabitatione. Idemque videtur probari ex *c. Si uxorem 32. q. 5.* quod eſt ex *D. Auguſt. de ſerm. Domini in monte, lib. 1. c. 33.* ibi: *Si uxorem quis habeat ſterilem, vel ſi quid aliud, ſive morbis, laboribus, & doloribus confectam, & quicquid exceptâ fornicationis cauſa vehementer horribile excogitari poteſt, pro ſocietate fideque ſuſtineat.* Hæc ergo ſunt quæ ancipitem reddunt quæſt. hanc.

27 Triplex eſt ſent. Prima docet abſolutè non teneri cohabitare. Quia ex aſſidua cohabitatione grave infectionis periculum ſanæ conjugi imminet. Hanc tuentur ex Theologis, *D. Th. D. Bonav. Carthuſ. Ricard. Nicol. de Orbel.* ubi eos n. 15. retuli. *Scot. n. 16. alleg. Majoris, Almain. Celaia, Sotus Petr. de Soto, Ledeſm. Enriq. Barth. à Ledeſm. Petrus à Ledeſma, n. 16. alleg. Viguerius, Nider relati num. 15.* & ex Juriſperitis, *Gloſ. c. Si uxorem 32. q. 5. in fin. Vincen. cap. 1. de conjug. lepro ſ.* ubi *Innoc. n. un. ſuper verb. Sequatur, & ibi Hoſt. n. 4. fine, ſuper verb. Miniſtrent. Abb. c. 2. n. 5. de coniug. lepro ſ.* ubi *Henr. fin. Aſten. ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. q. 1. Roſell. verb. Leproſus, n. 1.* ubi *Angl. n. 2. Sylv. verb. Lepra, q. 3. Jo. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4. t. 2. q. 67. Tabien. Matr. 3. q. 6. §. 7. fin.* Pauci autem ex his Doctoribus explicant, num intelligant de cohabitatione in eadem domo, an in eodem lecto. Id tamen explicant *Hoſt. Henr. Aſtenſis, Innoc. Roſel. Ang. Sylv. Vincent.* dicentes nec teneri in eodem lecto, nec in eadem domo commorari, quod etiam clarè ſignificat *d. gloſſ. fin.* ait enim uxorem taliter teneri ad ſequendum virum leproſum, ut quandoque veniat ad ipſum, & quàm citò ſolverit debitum, recedat. Idem apertè ſignificant *Sotus & Barth. à Ledeſma*, dicunt enim non teneri cohabitare, nec in eodem lecto dormire. Alii verò ſentiunt non teneri in eodem lecto, bene tamen in eadem domo habitare. Sic videntur tenere *gl. c. 1. verb. Miniſtrent, de conjug. lepro ſ. & ibi Ant. fin.* quærentes enim, nunquid conjux ſana teneatur habitare in eodem lecto, & in eadem domo, reſpondent non debere ad lectum continuò compelli, ſed ſufficere leproſo, ſi ſuo debito non fraudetur. Quare cùm utrumque rogaverint, & ſolam in eodem lecto habitationem negent, videntur ſentire teneri in eadem domo habitare. Atque ita gloſſam intelligit *Alex. de Nevo eo c. 2. n. 11.*

28 Secunda ſententia diſtinguit dicens, ſi conjux leproſus cohabitet cum aliis leproſis, non teneri conjugem ſanam ad cohabitationem, ſecus ſi ſeorſum habitet in domo propria. Ita *Goffred. ſum. tit. de conjug. lepro ſ. n. 1. & 2. lex 7. t. 2. p. 4. Monald. ſum. tract. de matr. 1. de coniug. lepro ſ. in fin.*

29 Tertia ſententia cæteris probabilior ait attendendum eſſe utrum ex cohabitatione immineat probabile notabilis infectionis periculum, necne, & illo imminente non teneri ſanum cohabitare, ſecus verò teneri, ſicut nu. 17. diſtinximus de debiti redditione: nec huic ſententiæ adverſatur prima relata nu. 27. quia innititur periculo habitationis. Et ratio eſt, quia per contractum matrimonii obligant ſe conjuges ad debitum reddendum, & cohabitandum, à qua obligatione eximit periculum gravis contagionis ex morbo alterius conjugis: ergo ubi id periculum non ſubeſt, obligatio non ceſſat. Ita ſentiunt *Durand. 4. d. 32. q. 1. n. 8.* ubi *Palud. q. 1. n. 2. n. 7. Alexand. de Nevo, c. 1. nu. 11. de conjug. lepro ſ. & ibi prapoſ. n. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 10. ad fin. Armill. verb. Lepra. n. 3. Nav. ſum. c. 16. hiſp. n. 24. lat. n. 20. Em. Sa. ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Excuſat à reddendo,* & clarè ſignificat *Syl. verb. Debitum, q. 1. verſ. Secunda eſt*, ubi dicens ſanum non teneri reddere, ubi eſt periculum, ſubjungit, nec in eo caſu teneri cohabitare. Quare cum ex cohabitatione in eodem lecto ſemper ſequatur id periculum, nunquam ad id tenetur. Circa cohabitationem autem in eadem domo conſulendi ſunt medici, qui attenta complexione, & lepræ ſpecie, aliiſque circumſtantiis judicabunt de infectionis periculo, ut inde obligatio aut deobligatio cohabitationis petatur, juxta dicta.

30 Duo tamen obſervanda ſunt. Primum eſt, ut ſanus non teneatur cum leproſo in eadem domo habitare, tenetur prope illam eſſe. Sic *Hoſtienſ. Henr. Aſtenſ. n. 27. allegati*, & ratio eſt, quia ratione lepræ, quamvis ſana conjux abſolvatur à cohabitatione ratione periculi contagionis, at non abſolvitur ab aliis obſequiis conjugi leproſo exhibendis: ut bene docent *Sylv. verb. Lepra, q. 3.* ubi *Armill. n. 3.* & conſtat ex *c. 1. de coniug. lepro ſ.* ibi: *Et eis conjugali affectione miniſtrent.* Ergo oportet ut ſana prope leproſi domum habitet, ne huic obligationi deficiat. Utrum autem teneatur cohabitare, quando tempore contractus matrimonii cognita erat lepra? dixi n. 22. & an poſſit habitare non obſtante infectionis periculo, dixi n. 23.

31 Alterum eſt. Quando conjuges ſeorſum habitant propter morbum alterius contagioſum, proles apud ſanum debet eſſe, quò à contagione incolumis evadat. Ita diſponitur *l. reg. 17. tit. 2. p. 4.* ubi *Greg. Lop. verb. Porque*, dicit id eſſe omnium. Idem docent *Goffred. ſum. t. de coniug. lepro ſ. fin. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. q. 1. Jo. de Friburg. ſum. confeſſorum, lib. 4. t. 2. q. 68. Sylv. verb. Lepra, quæſt. 3.* ubi *Armilla n. 3.*

32 Ad textus adductos num. 26. reſpondet *D. Bonav. 4. d. 38. art. 2. q. 1. & ibi Richard. art. 4. q. 2.* loqui de conſilio tantùm. At contrarium probavi eo nu. 26. & ideò melius eſt dicere eſſe præceptum cohabitandi, ſicut & reddendi, intelligi tamen ubi in neutro eſt infectionis periculum. Et repugnantiam, quæ eſt inter illos textus, ſic conciliant *Gloſſ. d. c. 1. verb. Miniſtrent, & ibi Ant. num. 9. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 3. q. 1.* ut dum alter textus ſignificat conjugem exhortandum eſſe, intelligatur, ut præcedat exhortatio: & dum alter dicit cogendum, accipiatur, ubi præmiſſa monitio non prodeſt. Vel ſecundò, ut leproſo tacente, monendus ſit: eo verò reclamante cogendus. Ita *gloſ. c. Si uxorem, initio, 32. q. 5. Abb. d. cap. 1. fin. & ibi Alexand. de Nevo, n. 11. prapoſ. num. 4.*

DISPUTATIO XXV.

Utrùm excuſetur conjux à debito reddendo propter damnum rei familiaris, ut ſi plures habeat filios quàm alere poſſit? aut propter vitandum notabile detrimentum, aut comparandum magnum lucrum, aut ob vitandam infamiam, vel ne concipiatur proles ex maculato ſanguine? vel quia dubius eſt matrimonii valor: vel alter eſt certus de ejus nullitate? aut lis pendet?

SUMMARIUM.

Quando ſit licitum ex communi conſenſu abſtinere, ne proles multiplicetur? n. 1.

Abſque communi conſenſu non excuſat regulariter à debiti redditione nolle multiplicare prolem, n. 2.

Quid, ſi plures ſint filii, quàm ali poſſint, vivis aut mortuis parentibus? num. 3.

An ſit mortale negare debitum, ne filius ex maculato ſanguine concipiatur? n. 4.

Num liceat negare, ad vitandum magnum detrimentum in bonis fortunæ, vel ad conſequendum magnum commodum, vel vitandam infamiam? n. 5.

Quid, ſi dubius ſit valor matrimonii, vel nullitas alteri certa, vel pendeat lis, remiſſivè, n. 6.

Primò

1 PRimò dico, oullam eſſe culpam ex commuoi conſenſu abſtinere conjuges à copula, oe prolem multiplicent, quam alendo non ſunt. Quia nulli irrogatur injuria, ſi uterque conjux communi placito abſtineat, & neuter tenetur ad copulam altero non petente. Nec ea voluntas non habendi plures filios, quàm aiere poſſuot, vitioſa eſt, ut diximus hoc lib. diſp. 8. n. 10. Ita docent *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. a. 15.* ubi *Supplem. Gabriel. q. un. art. 2. poſt 8. concl. coroll. 4. Sotus 4. d. 32. q. un. a. 1. in fine corpor. verſ. Quid autem, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 6. Roſell. verb. Debitum, a. 11. Nav. ſum. c. 16. n. 33. Palac. 4. d. 31. diſp. 2. ad fin. Philiarc. de offic. ſacerd. t. 1. p. 2. l. 4. c. 19. §. 3. peccat, Lud. Lop. 1. p. inſt. c. 85. initio, Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 83. n. 5.* Temperat hoc *Philiarc.* oiſi in altero conjuge ſit incontinentiæ periculum. Sed *Nav. Graffis, & Lud. Lopez* id intelligunt, quando alter conjux perſpicit conſortem ob verecundiam non petere verbo, ſed tacitè ſatis opere petere. At non placet hic intellectus, quamvis enim ea tacita petitio deſideretur, ut alter conjux ex rigida juſtitiæ lege teneatut annuere: non tamen ut teneatur ex charitatis & aliqualis juſtitiæ præſcripto, ut probavimus hoc lib. 9. diſp. 2. n. 6. & 7. quare temperatio Philiarci eſt tenenda.

2 Secundò dico, oon eximi conjugem à debiti redditione alteri conjugi petenti, gratia non multiplicandi prolem. Quia cum ſobolis generatio, humanæque ſpeciei propagatio, ſit primarius matrimonii finis, illudque honeſtet, fieri repugnat, ut exuberantior hujus finis conſequutio eximat à debiti tedditione, quæ medium eſt ad illum comparandum. Sic *Ang. verb. Debitum, n. 15.* ubi *Sylv. q. 8. Nav. ſum. c. 16. hiſp. n. 24. lat. n. 25. Alexand. in ſuo Enchirid. 2. p. precep. 6.* ubi de debito conjugali, *verſ. Si debitum negavit, Margarita confeſſorum, 6. precep. verſ. 8. in fin. fol. 88. Petr. à Ledeſm. de matr. q. 64. a. 1. diff. ult. concl. 1. Lud. Lop. 1. p. inſt. c. 79. §. Peccat etiam conjux, Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 83. n. 1.* Atque meritò dicit *Angelus* eſſe mortale, ob eam ſolam cauſam negare debitum. Quamvis contradicere videantur *Sotus, n. precedenti relatus, & Manuel. 1. tom. ſumma, 5. editione, c. 243. n. 1.* ubi dicunt non eſſe mortale negare debitum ob hanc cauſam, præſertim ubi pauperes eſſent parentes, atque ita ſentite videotur id non eſſe mortale, etiam ſi pareotibus facultates ſuppetant ad filios alendos.

3 Id tamen fatebor, nimirum, non eſſe mortale debitum ob eam cauſam negare, quando non eſt incontinentiæ periculum io altero conjuge, & parentes oon ſunt ſatis tot filios alendo. Quia ab aliis juſtitiæ debitis perſolvendis excuſat magna iocommoditas, oon enim cum magno ſuo incommodo tenetur quiſquam reſtituere. Præterea, quia non tenetur conjux reddere, ſi timor probabilis adſit periculi aut detrimenti prolis jam genitæ: quod tamen veriſimile eſt aliis filiis jam natis, ſi adhuc proles multiplicetur parentibus deſtitutis facultatibus quibus eos alant. Ita ſentinnt *Sotus & Manuel n. precedenti alleg. Ludov. Lop. 1. par. inſtr. cap. 80. paulò poſt princ. Emm. Sa ſumm. verb. Debitum conjugale, §. penult. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 64. ar. 1. ad fin.* Immò nec venialis culpa erit in hoc eventu debitum negare. Quod rationes allatæ probant, & clarè ſentit *Petrus de Ledeſma ibi*, ait enim ounquam concedi copiam ad debitum negandum, ſi modò ſuppeteret ſenſus ad liberos educandos & inſtituendos. Qui addit, & bene, id accipiendum eſſe, quando parentum facultates non ſunt ad alimenta ſufficientes, ſecus ubi eis præſtandis ſufficiunt parentibus ſuperſtitibus, quamvis iis defunctis diviſe inter tot liberos non ſufficiant. Quia ſatis eſt ut parentes ſufficienter prolem, alaot, dum vivunt, & poſt eorum obitum, ſi facultates non ſufficiant, prolis erit aliunde victum quærere.

4 Tertiò dico, culpam eſſe mortalem debitum negare, eo quòd alter conjugum à Judæis aut Saraceois originem ducat, ne proles ea macula afficiatur. Quia cùm matrimonium non ſit ob eam cauſam irritum, verum jus acquiritur ad debitum conjugale. *Sic Sotus 4. diſt. 32. q. un. a. 1. ad fin. corp. verſ. Quod ſi contra, Barthol. à Ledeſ. dub. 17. de matr. paulò poſt princ. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 1. Graffis p. 1. dec. l. 2. c. 83. n. 8.*

5 Ultimò dico, fas eſſe debitum negare, ad vitandum magnum in bonis fortunæ aut famæ dettimentum, vel ad magnam in illis utilitatem comparandam. Conſtat ex dictis hoc lib. 9. diſp. 4. n. 13. ubi probavimus ex his cauſis licere viro peregrè proficiſci, quamvis uxot in ea abſentia debito fraudetur. Sic *Petrus à Ledeſm. de matr. q. 64. ar. 1. dub. ult. concl. 2.*

6 Utrùm autem quando dubitatur de valore mattimonii liceat petere, & reddere? ſatis diximus lib. 2. diſp. 41. & ſeqq. & quid, quando alteri coojugi conſtat de matrimonii nullitate? ibi, diſp. 39. per totam, & aliquibus ſequentibus, & quid, dum peodet lis de valore matrimonii: ibi, diſp. 41. n. 50. & ſeqq.

DISPUTATIO XXVI.

Utrum ratione cognationis ſpiritualis poſt matrim. inter conjuges ortæ, ex eo quòd alter alterius aut communem filium baptizarit, aut in baptiſmo vel confirmatione tenuerit, impediatur uſus matrimonii, quoad petitionem, & redditionem?

S U M M A R I U M.

Proponitur ordo ſervandus, n. 1.

Parens in neceſſitate baptizans communem filium, aut alterius conjugis non privatur debiti petitione. Et qualis ſit hæc neceſſitas, num. 2. & idem, ſi baptizat uxorem.

Quid, ſi pater, ubi alias deeſt, ſit filii communis aut ſuæ uxoris patrinus, num ſimiliter poſſit adhuc petere debitum? n. 3.

Quid ſi pater filium tenens in neceſſitate, non tanquam ſuſceptor, ſed materialiter? n. 4.

Num peccet parens, ſi ſit patrinus filii, vel filii uxoris, vel ipſius uxoris ipſeve baptizet? n. 5.

An conjugi baptizanti vel tenenti communem filium, vel alterius conjugis, interdicatur petitio debiti? Refertur opinio negans, n. 6. Contraria authoris, n. 7. ubi de tenente coniugem.

Quid, ſi malitiosè id fiat ad defraudandum debito alterum conjugem? num. 8.

Quid, ſi ignoranter, & ſi alter coniux conniveat in eo baptiſmo, conſulatve: & ſi uterque baptizet vel teneat in baptiſmo communem filium: & pleraque alia de cognatione hac, quoad debitum impediendum, remiſſivè? n. 9.

An dum coniux nequit exigere debitum ob cognationem ortam, poſſit à cura domoque alterius coniugis expelli? remiſſivè, n. 10.

An tenens filium communem, aut alterius coniugis, in catechiſmo, privetur debiti exactione? n. 11.

Solvuntur argumenta, num. 12.

HActenus diſputatum eſt de iis circunſtantiis, quæ reddunt actum conjugalem vitioſum, at non privaot jute exigendi debitum. Jam eas aggredimur, quæ illo privant. Hæc autem ſunt cognatio ſpiritualis, affinitas poſt matr. orta, & votum. (Nam de adulterio & aliis criminibus: quæ ſimul jus divortii concedunt, eſt habendus ſermo toto lib. ſequenti.) In præſenti ergo de cognatione ſpirituali diſputatio habetur, in ſequentibus verò de affinitate, & voto. 1

Conveoiunt autem omnes, coniugi in neceſſitate baptizanti filium communem, nimirum, ſuum, & alterius conjugis, quamvis iode inter ipſos oriatut cognatio ſpiritualis, quæ ſi matrimonium præcederet, ipſum dirimeret mioimè interdici petitionem debiti. Eſt expreſſa definitio *Jo. VIII. c. Ad limin. 30. q. 1.* & redditur ibi ratio, quia non eſt æquum, conjugem, qui culpæ immunis fuit, ſuæque ſatisfecit obligationi, baptizans prolem ne in æteroum periret, id damnum ſentire, ut ſibi interdicatur debiti petitio, quæ pœna eſt delicti. Quooiam abſque culpa nemo jure ſuo privari debeat, *c. Diſcretionem, de eo qui cognovit conſang.* Et quamvis is textus loquatur de eo, qui proprium filium & uxoris ſuæ ſimul baptizavit. At ratio in eo ſubjuncta militat etiam in caſu, quo coniux baptizat filium ſolius alterius coniugis in neceſſitate. Atque ideò dicendum eſt nec tunc arceri à debiti petitione. Sic *Jo. de Friburgo ſum. confeſſorum, lib. 4. t. 7. q. 2. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. Monaldus ſum. tract. de matr. t. De fraternitate ſpirituali, ad finem. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 3.* ubi *Nicolaus de Orbel. q. 1. §. 2. Petr. de Soto lect. 11. de matr. §. Secundum de hac cognatione Nav. ſum. Lat. c. 22. n. 40. ad fin. Enriq. lib. 2. de baptiſmo cap. 18. num. 3. Petr. de Ledeſm de matr. q. 56. ar. 1. dubio 3. Lud. Lop. 2. p. inſt. de matr. cap. 51. §. Dubitari hic uſu neait.* Atque eadem ratione idem dicendum eſt, ſi coniux jam ad fidem converſus, uxorem quam infidelitatis tempote duxerat, baptizet, occurrenti eadem neceſſitate. Quod bene docet *Enriquez proximè citatus.* Hæc autem neceſſitas explicatur *d. c. Ad limina*, his verbis: *Abſentia ſacerdotum, nimia neceſſitate urgente baptizavit.* Unde videtur non incurri privationem petendi debitum, quamvis alius adeſſet, qui poſſet & vellet baptizare, ſi is non eſſet ſacerdos. Cætetum dicendum eſt tuoc non occurrere dictam neceſſitatem, atque ita incurri prædictam pœnam. Conſtat, quia textus ille ponderat partem rectè feciſſe, & oe infaos abſque baptiſmo decederet: at dum adeſt alius volens baptizare, patet non eſt culpæ immunis, nec puet eam patitut neceſſitatem decedendi abſque baptiſmo, ſi à parente ſuo non baptizetur. Quare rectè ea neceſſitas tunc intelligitur eſſe, quando nullus adeſt qui id munus obeat, atque ita periculum eſſet ut proles abſque baptiſmo obiret. Ita explicant *Hoſtienſis c. Si vir, n. 3. ſuper verſ. Si ex malitia, de cognat. ſpirituali, & ibi Jo. an. Andr. n. 4. præpoſitus a. 4. Henric. n. 3. Alenſ. 2. p. q. 170. membro 3. §. 3. D. Bonav. 4. d. 42. a. 1. q. 5. nu. 8.* ubi *Supplem. Gabriel q. 1. a. 2. concl. 4. Guilliel. Borillon. q. un. a. 2. verſ, Eſt notandum. Lex 6. ſiu. tit. 7. p. 4. Brunel. de ſponſalibus, concl. 20. n. 13. Angles floribus, 1. p. de matr. q. 15. de cogn. ſpirit. a. 1. concl. 2. Petrus de Ledeſma in ſua doctrina Chriſtiana, c. 2. de baptiſmo, §. Hu de aver.* Immò mea quidem ſenteotia, cùm infans cenſetur eſſe io præſentiſſimo mortis periculo, parens verò miſeratione commotus, ne abſque baptiſmo decedat, penè indeliberatò occurrit, quamvis adeſſent alii, qui id munus præſtare poſſent, non privatut iure debitum petendi. Quia tantùm abeſt ut delinquat, qui potius mereatur. Io tanta enim neceſſitate non vacat ad deliberandum, & ratione urgentiſſimi periculi præſtat in eam partem propendere, quæ animæ infantis favorabilior eſt. 2

Sed dubitatur, an idem diceodum ſit, ſi in caſu neceſſitatis, quando nullus adeſt qui patrious ſit, parens id munus obeat erga communem filium, aut ſolius alterius coniugis: *Enriquez* 3

lib.11.de matrim.c.15.n.11.& lib.2.de baptiſmo, c.18.fin. negat idem dicendum eſſe. Et hoc eſſe fortè verùm, ait *Petrus de Ledeſma de matrim.q.56.a.1.dubbio 1.in principio.* Quia ratio textus *cap. Ad limina 30.q.1.* ne infans abſque baptiſmo decedens, pereat in æternum, non habet locum in hoc eventu. Cùm patrinus non ſit de baptiſmi neceſſitate. Atque ita neceſſitas nulla ad id cogit, ſicut ad baptizandum: & maximè ſi baptiſmus non ſit ſolemnis, ſed privatus, in quo nulla eſt obligatio adhibendi patrinum. Cæterùm communis Doctorum ſenteotia, à qua recedendum non puto, æquiparat utrumque caſum, atque ita intelligit *d. c. Ad limina.* Quia licèt ad valorem baptiſmi non ſit neceſſarius patrinus, eſt tamen in præcepto, & ubi nullus adeſt, qui id præſtet, rectè facit parens id præſtando. Et quamvis in baptiſmo privato id neceſſarium non ſit, at ut ſervetur ſacramenti ſignificatio, præſtantius eſt patrinum adhiberi. Quare textus loquens de baptizante, intelligendus eſt de concurrenti ad baptiſmum, ut ille rectè adminiſtretur. Atque etiam idem probatur, nam privari jure acquiſito petendi debitum ab uxore eſt pœna delicti admiſſi per conjugem, qui contra juris prohibitionem filium communem aut alterius conjugis baptizavit, ejuſve patrinus fuit, at in neceſſitate vacat culpa, parentem eſſe patrinum: ut teſtantur *D.Th.3.p.q.67.a.8.ad 2.Abbas, c.Si vir, n.2.de cognat.ſpirit.& ibi Prapoſit.n.5.Alex.de Nevo, n.2.Sotus 4. d.4.qu.un. art.5.ad 2.* ergo non inciditur in eam pœnam. Atque ita docent *Ricardus 4.d.42.art.1.q.2 ad ſinem, Supplement.Gabr.Guillelm.Borrillong.Brunell.Joan.de Friburg.Nicol.de Orbellis, Angles num. prec. allegati, D.Ant.3 p.tit.1.c.15.§.3.& c.20.§.10.Roſel.verb. Impedimentum, impediment.6.n.Navar.ſum.c.16.n.35.Viguer.l.inſt.c.16.§.7.verſ.9.Veracruz 1.p.Specul.a.57.concl 4.Ovandus 4.d.42.q.unic.propoſit.9.Suarez 3.p.de baptiſm.q.67 ar.8.§.Sed hinc oritur, Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1.n.143.Barth.a Ledeſma, dub.44.de matr.§. De uſu vero, Petr.a Ledeſma ſibi contrarius, in ſua doctrina Chriſtiana, c.2.de baptiſmo, §.Ha de aver.Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.85.§. Praterea ſi conjux, Graffis 1.p.dec.lib.2.c.83.fine.Caſſedo ſum.ſacram.de matr. c.6.n.48.* ubi de cognat.ſpirit. *Palacios 4.d.7.diſp.3.col.penult.* ubi bene dicit idem de patre tenente filium communem in confirmatione, ubi deeſt qui teneat.

4 Illud tamen veriſſimum puto, nempe, patrem qui non ut ſuſceptor, & intendens exercere cæremoniam Eccleſiæ, ſed materialiter teneret, ut poſſet eſſe infans qui domi baptizatur, in matris ulnis, vel in lecto aut humi, nullatenus arceri à debiti petitione. Quia non eſt verus ſuſceptor, nec contrahit cognationem ſpiritualem, nec culpæ eſt reus, ut dixi lib. 7. diſp.6a. o.14. Quare bene *Enriquez lib.3.de confirm.c.3.fine,* tunc dicit viro tenenti uxorem in confirmatione interdici debiti petitionem quando tenet ut verus ſuſceptor: quaſi ſecus dicat eſſe, quando non ut talis, ſed ne præ morbo deficiat, aut alia ex cauſa eam tenet.

5 Hinc deducitur, peccare conjugem qui extra neceſſitatem baptizat, aut tenet tanquam patrinus proprium filium aut alterius conjugis. Id enim prohibetur *c.1.& 2.30.q.1.* quæ licèt corrigantur quoad ſeparationis pœnam, per *c.Si vir, de cognat.ſpir.* at quoad prohibitionem, cùm nulla ibi mentio ejus fiat, manent in ſuo robore. Atque ita *Abb.d.c.Si vir, n.2.& ibi Alex.de Nevo, n.2.prapoſ.n.5.* colligunt inde, parentes non futuros extra neceſſitatem patrinos propriorum filiorum. Quia alius debet eſſe pater carnalis, & alius ſpiritualis. Quam rationem etiam tradit *D.Th.3.p.q.67.a.8.ad 2.* quem omnes Theologi ſequuntur. Atque id eſſe grave peccatum ait *Suarez 3.p q.67. de baptiſmo, art. 8. §. Quocirca liberè:* non expreſſit tamen, an ſit mortale, ſed eſſe mortale, rectè docet *Navar.ſum.hiſp.c.22.n. 9.* Similiter etiam peccabit conjux, ſi teneat ut ſuſceptor in confirmatione, baptiſmove alium conjugem, atque in ſignum hujus ea pœna damnatur, ut nequeat debitum petere, ut n.7 dicemus. Ita *Enriquez l.3.de confirm.c.3.fin.*

6 His præmiſſis potiſſima difficultas eſt; Num conjux extra neceſſitatem ſcienter baptizans, aut tenens tanquam patrinus in baptiſmo vel confirmatione communem filiam aut alterius conjugis, privetur ratione illius cognationis, nimirum, compaternitatis ortæ inter illum, & alterum conjugem, jure exigendi debitum? Duplex eſt ſententia. Prima negat privari. Ducitur, quia cùm hæc ſit pœna, ut conjux privetur jure acquiſito petendi debitum, oportet ut in jure expreſſa inveniatur: ad quod comprobandum, multa adducit *Probus addit.ad Monachum c.Quamvis, n.3.de cogn.ſpir.in 6* at nullum jus eam exprimit. Nam *c.Si vir, de cogn.ſpirit.* cui oppoſita ſententia innititur, potiùs favet huic ſententiæ, ibi: *Sive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi, nec alter alteri debet debitum ſubtrahere.* Et confirm. quia ſi Pontifex ſolùm intelligeret, ut conjux nocens non deneget innocenti debitum, petere tamen nequeat: expreſſè dixiſſet, uti fecit *c. fin. de eo qui cognovit conſang.* agens de conjuge inceſtuoſo cum conſanguineo alterius conjugis. Secundò confirmatur, quia textus ille omnino æquiparat, ſcienter & ignoranter baptizantem aut tenentem, & neutrum dicit poſſe debitum ſubtrahere: ergo loquitur de petitione, & redditione: cum utraque permittantur ignoranter baptizanti aut tenenti. Tandem, quia non ſuffragantur *c.1.& 2. 30. q.1.* quia corriguntur per *d.c.Si vir,* ut teſtatur *ibi Gloſſa, verb. Inſtitutum. Archid.ad c.1.initio, & Turrec.ibi n.1.* Quare hanc ſent. quæ ſatis probabilis eſt, tenent *Gloſſ.d.c.Si vir, verb. Debitum. Anchar. ibi.fin.Prapoſ.fine, Cardinalis fine. Arch.c.Noſſe, 30.q.1.verſ. In prima gloſ.Rainerius ſum.t.de cogn.ſpirit.§.Vltimo, ſuper verb. Contracto. Durandus 3.d.42.q.1,a.3.n.11 fine, & Suarez 3.p.q.67.de baptiſmo, art. 8.§.Quocirca libere fateor,* ait hanc pœnam nullo jure probari, quamvis dicat non recedendum à contraria ſententia, quæ communis eſt. Atque hanc ſententiam cenſet eſſe probabilem *Gaeta repet.c.Ad limina 30.q 1.§.4.n.379.* ſolùm enim appellat oppoſitam tutiorem.

Secunda ſententia, quæ probabilior eſt, docet, eum conjugem teneri debitum reddere, privari tamen poteſtate illud exigendi. Probatur ex ratione textus, *c.Si vir, de cogn.ſpir.* ubi poſtquam deciſum eſt, ſi alteruter conjux filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, ſive ignoranter ſive ex malitia, non eſſe alterutri debitum ſubtrahendum, ſubjungitur ratio his verbis: *Quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur, ſi ex malitia, eis ſua fraus patrocinari non debet.* Ex cujus textus ratione ſic arguit *Abbas ibi, n.5.* Suſtinetur hoc conjugium, ne fraus doloſo patrocinetur, ſed tantùm patrocinaretur, ſi à debito reddendo eximeretur, & interdicta ſibi debiti petitione, potius obeſt ſibi ſua fraus: ergo eam interdicere voluit: aliàs ratio eſſet nullius momenti. Adducuntur etiam pro hac ſententia, *c.1.& 2. 30.q.1.* ſed jam correcta ſunt, ut probavi n.præcedenti. Similiter adducitur *c.Noſſe, 30.q.1.* ubi deciditur conjuges non eſſe invicem defraudandos, ſed reverſuros in idipſum, ſi non ex utriuſque conſenſu alter alterius filium de ſacro fonte levarit: unde videtur à contrario ſenſu colligi contrarium eſſe dicendum, ubi ex conſenſu utriuſque id factum eſt: & ſubinde idem dicendum erit, quando alter ſciens & prudens id fecit, nempe, ut privari debeat jure exigendi, ſed nil facit hic textus, qui eſt Nicol. I. qui floruit anno 858. teſte *Genebrardo in Chronograph.li.4.f. 782.* & ita correctus eſt per *d.c.Si vir, qui eſt ex Alex.* III. qui vixit anno 1156. teſte *Genebrardo eod.l.4.f.796.c.* Adducitur etiam *c. Ad limina 30.q.1.* ubi deciditur conjuges ſeparandos non eſſe propter baptiſmum filio à parente collatum urgente neceſſitate; atque ita diverſum videtur aſſerendum, ubi abſuit neceſſitas: aliàs textus nil indulgeret. Sed nil etiam facit: quia loquitur Joan. VIII. author illius decreti tempore quo vigebat illud decretum, *c.1.30.q.1.* ut conjuges, ſive ſcienter, ſive ignoranter proprios filios baptizantes, ſepararentur: nondum enim erat decretum, *c.Si vir, de cognat.ſpirit.* illud corrigens. Nam Joan. VIII. floruit anno 874. teſte *Genebrard.eod.l.4.f.788.* atque ita iodulſit ne ſepararentur baptiſmo in neceſſitate collato. Quare fateor in rigore hanc ſententiam nullo textu probari. Nam ad *c.Si vir,* facilis eſt ſolutio; potiuſque favet oppoſitæ ſententiæ, ut nu. præced. probavi. Quod me autem urget ut hanc ſententiam amplectar, eſt ferè, univerſos DD Juriſperitos deſerta *Gloſſa,* cujus ſententiam magni facere ſolent, atque univerſos ferè Theologos, antiquos & neotericos, illam ſequi, atque ita intelligere textum illum, *d.c.Si vir,* à qua tam frequenter admiſſa ſenteotia non eſt facilè recedendum, novam amplectendo: ut bene dixit *Suarez n.præcedenti in fine alleg.* Atque ideo dixi oppoſitam ſententiam eſſe probabilem, ut qui illi adhærere velit, norit ſe tutum eſſe. Et ideo hanc ſententiam tuentur, ex Theologis, *Alenſis 2.p.q.170.membro 3.§.3.poſt ſolut.ad 2.D.Th.4.d.42.q.1.art.1.corp.* ubi *D.Bonav.art.1.q.2 num.8.Richard.art.1.q.1.ad fin.Palud.qu.1.art.1.concl.7.num.15.& d.32.q.1.ar.2.concl.4.n.9. Supplementum Gabriel. ea.d.42.q 1.ar.2.concl.4.Baſolis ibi q.un.ar.3.fin. Nicolaus de Orbell. q.1.§.2.Guilliel.Borrillong.quaſt.un.art.2.verſ. Eſt notandum. Sotus q.1.ar.1.concl.3.Ovandus q.un.propoſitione 9.Almain 4.d.32.quaſt.un. D.Ant.3.p.t.1.c.15.§.3.& c.20.§.10.Victoria ſumm.* ubi de confirmatione, *n.ult.Petrus de Soto, lect.11.de matr.§.Secundum de hac cognatione. Viguer.lib.inſt.c.16.§.7.verſ.9.Palac.4.d.7.diſp. 3. triplici col.ante fin.Ledeſm.2.p.4.q.58.ar.2.fin.& 1.p.q.8.a.8. dubio 2. Veracruz 1.p.Specul.art.57.concl.4.Angl.floribus 1.p.de matrim.quaſt.15.de cognat.ſpirit.art.1.concl.2.Enriq.l.11.de matrim.c.15 nu.11.& l.3.de confirmatione, c.3 fin.Barth.a Ledeſm.de matr.dub.44.§.De uſu vero Manuel 8.t.ſum.2.edit.c.243.n.10.Philiarc.de officio Sacerdotis tom.1. p.2.l.2.c.11.ad fin.Graffis 2.p.deciſ.l.1.cap.5.num.31.Petr. de Ledeſm. de matr.q.56.ar.1.dub.4.concl.2.Vivald.candel.ſacram.1.p.de matrim. n.149.Lud.Lop.1.p.inſtr.c.85.§.Praterea ſi conjux, & c.80.§. Sed connumerare, & 2.p.* ubi de confirmatione, *c.68.§. Advertendum eſt autem,* & ubi de matrim *c.51.§.Dubitari hic uſu venit.Emm. Sa in ſum.verb.Matr.c.de impedimentis dirimentibus,* ubi de cogn. ſpirit. *verſ.Si pater in neceſſitate. Caſſedo ſum.Sacram.* ubi de matrim. *c.6. num.48.* Et ex Juriſperitis eandem tenent *Gloſſa cap. Noſſe. 30.q.1.verb.Non fraudentur. Goffred.& Vincent.cap.Si vir. de cogn. ſpirit.* ubi *Hoſt.a.3.ſuper verb.Patrocinari. Joan.Andr.num.5.Ant.num. 6. Abb.num.5.Alex.de Nevo num.8.Henr.num.3.Aſteaſis ſum.2.p.l.8.tit. 18.a.un.quaſt.2.Joannes de Friburgo.ſum.confeſſorum, lib.4.tit.7.q.2. Monald.ſum.tract.de matr. tit. de fratern.ſpirit ad fin.Roſell. verb. Impedimentum, imped.6.a.6.Angel.Matrim.3.imp.7.initio, Sylv. Matrim.8 q.7.dict.1.& 2.Tabien.verb.Impedimentum, impedim.5.nu.5. Armil.verb matr.num.9.Turrecr.cl.Sciatis, 33.q.4.a.1.nu.2.caſu 4. Nav ſum.cap.22.hiſp.nu.39.lat.n.40.& c.16.nu. 34. Brunel. de ſponſ. concl.20.num.13.Gaeta repet.cap.Ad limina 30.q.1.§.4.nu.349. Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1. n. 143.* Idem dicendum eſt, ſi ſcienter teneat conjux tanquam verus patrinus alium conjugem in baptiſmo vel confirmatione. Quia cùm cognationem ſpiri-

ſpiritualem eum illo ſua culpa contrahat, interdicitur ſibi debiti petitio, Sic *Enriquez lib. 3. de confirm. c. 3. fin. Vvald. candel. ſacr. 1. p. de confir. n. 46.*

8 Rogabis autem, quid dicendum ſit, quando coujux non ſolùm ex certa ſcieutia, ſed etiam ex malitia, atque in matrimonii fraudem, baptizat, aut tenet communem filium, aut alterius conjugis? Quidam enim Juriſperiti, *teſte Petro de Ledeſm. de matrim. q. 56. a. 1. dub. 5.* affirmant tunc non privari poteſtate exigendi. Ducuntur, quia *c. Si vir, de cognat. ſpirit.* eodem tenore loquitur textus de id ignoranter, & ex malitia efficienti, dicens neutrum debere ſubtrahere debitum, ſed ille poteſt petere: ergo & hic. Et confirmatur ex ratione in textu ſubjuncta, fraus non debet illi patrocinari: ergo matrimonium manet omninò illæſum, & abſque impedimento ejus uſus, ſicut anteà. Verùm dicendum eſt eum teneri reddere, non tamen poſſe petere, inſtar illius qui ſcienter fecir, Quia cum *ee c. Si vir*, impedimentum hoc, & privatio petendi, ſtatuatur in pœnam delicti admiſſi per conjugem ſcienter id facientem contra Eccleſiæ præſcriptum, non eſt dicendum voluiſſe Pontificem eum conjugem eximere, qui majoris delicti reus eſt, ex malitia id efficiens. Nec obſtant argum. oppoſita: quia illis ſatisfiet o. 12. Et ideò ita docent *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. Nav. ſum. c. 16. n. 34. Jo. de Friburgo, Aſtenſis, Baſſolis, Nic. de Orbell. Monal. Viguerius, Caeta, Vvald. Caſtedo, Matienzo, Ang. u. præcedenti alleg. Alenſis 2. p. q. 170. memb. 3. §. 3. in ſolut. ad 1. Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 7. n. 15. Supplementum Gabriel. ibi. q. 1. a. 2. concl. 4. Turrecr. 30 q. 1. in principio, n. 14. Graffis 1. par. deciſ. lib. 2. c. 83. fin. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 85 §. Præterea ſi conjux, & c. 68. §. Sed connumerare. Petrus de Ledeſm. dub. 5. hic citato.*

9 Quid autem dicendum ſit, ubi ea ignorantia juris, vel facti etiam culpabili, vel altero conjuge connivente, id effectum eſt, vel ſi uterque idem fecerir: & an deſideretur ſententia judicis ad eam pœuam incurtendam: & pleraque alia circa hoc impedimentum ad petendum debitum ratione cognationis: dicam diſputationibus ſequentibus unà cùm impedimento affinitatis, in quo eædem quæſtiones diſputandæ ſunt: ne inutiliter repetantur: ibique annotabo qui DD. de affiuitate, quive de cognatione loquuntur.

10 Quamvis tamen conjux hic debitum petere nequat, at non poteſt excludi domo, & à cura alterius coniugis, ut diaimus hoc lib. 9. diſp. 5. n. 19.

11 De tenente autem io catechiſmo filium communem, vel alterius coniugis, affirmant *Verac. 1. p. ſpec. a. 22. §. Secundo dici poteſt, & Marien. lib. 5. recop. t. 1. rub. gloſſ. 1. n. 148.* eum non poſſe debitum petere ab uxore, per *c. 1. 30. q. 1.* ubi dicitur tales coniuges ſeparandos eſſe. Quod cùm intelligi nequeat quoad vinculum, eſt neceſſariò intelligendum quoad debitum petendum. Sed contrarium dicendum eſt. Quia *id c. 1.* eſt correctum, ut dixi n. 7. nec loquitur niſi de tenente in baptiſmo. Quòd maximè verum habet, eum probabilior ſententia ſit, nullam ex catechiſmo oriri iam cognationem, ut diximus l. 7. diſp. 10. n. 12.

12 Ad argumenta num 6. propoſita reſp. Ad 1. dic, eam pœnam contineri *eo c. Si vir*, ut probavi nu. 7. & dum ibi dicitur non eſſe debitum ſubtrahendum, intelligi, id eſt, innocenti conlugi petenti reddendum eſſe. Ad 1. confirm. dic noo ſemper Pontifices in ſuis decretis eandem obſervare claritatem: atque inde opinionum diverſitatem ſuboriri. Ad ſecundam confirm. dic, quamvis Pontifex videatur eodem modo loqui de ſcienter, & ignoranter baptizante: at re vera diverſitas rationis, quam aſſignat, ſatis oſtendit diverſam deciſionem. Quia loquens do ignoranti, ait ignorantia eacuſari: loquens verò de ſcienti, dicit ſuam fraudem non debere ei patrocinari: ex qua ratione collegimus n. 7. deduci illum privari iure petendi, at teneri reddere. Sic enim efficitur ut ſua fraus ei non parrocinetur. Ad 2. conſtat ex dictis nu 7. ubi faſſi ſumus ea capita non probare, ſed eſſe correcta. Ad argum. nu. 8. propoſita conſtat ex dictis hic in ſolutione ad ſecundam confirmationem.

DISPUTATIO XXVII.

An affinitas poſt matrimonium inter conjuges orta, ea eo quòd alter alterius conſanguineo aut conſanguineæ carnaliter copulatus eſt, impediat debiti petitionem? & quoto gradu?

SUMMARIUM.

Inceſtuoſus conjux cum alteriùs conjugis conſanguineo, aut conſanguinea ſi inceſtus ſit intra vas conſummatus, nequit petere, at tenetur reddere. Atque explicatur c. Qui dormierit, 27. q. 2. n. 1. & ibi quid ſi matrim. non ſit conſummatum?

Quid, ſi inceſtus ille, aut cognatio ſpiritualis inter conjuges contracta, ſint occulta? nu. 2.

Quid de conjuge qui non contraxit baptizando, vel tenendo, cognationem, nec admittendo inceſtum, affinientem, ſed conſenſit, ac cauſa fuit ut alter contraheret, an poſſit petere debitum? n. 3.

Quid, de conjuge cognoſcenti affinem ſua uxoris, vel eam cum qua habet impedimentum publicæ honeſtatis, num poſſit debitum exigere? n. 4.

An conjux talis inceſtuoſus, ſi eo conjuge mortuo aliud ineat matrimonium, vel affectus quocunque alio impedimento impedienti, poſſit petere debitum? nu. 5.

An conjux inceſtuoſus cum propriis conſanguineis, arceatur à debiti petitione? Refertur ſent. affirmans, n. 6. Contraria authoris, n. 7.

An ſi inceſtuoſus, vel qui cognationem contraxit, ſit invenis, poſſit debitum petere? nu. 8. & ibi remiſſivè, quis poſſit diſpenſare in hoc impedimento cognationis, vel affinitatis.

Num affinitatis, aut cognationis impedimento affectus, peccet mortaliter petendo, n. 9.

An ſi is impedimentum ignoret, ſit admonendus à confeſſario? n. 10.

An ſi ei, cui ob hæc impedimenta, eſt interdicta debiti petitio, poſſit aliquando petere? nu. 11. & ibi, ſi petat, an poſſit vel teneatur alter reddere, & priori bimeſtri: vel ſi fornicetur alter, poſſit adhuc inceſtuoſus ei reddere? omnia hæc remiſſivè, vel ſi inceſtuoſus impetret diſpenſationem.

In quoto gradu conſanguinitatis debeat eſſe perſona carnaliter cognita cum conjuge, ut alter conjux ſit inceſtuoſus nequeat petere debitum, & hoc attento jure communi, n. 12.

Quid attento Tridentino ſeſſ. 24. de matrim. c. 4. Refertur quædam opinion. 13. & ſent. authoris, n. 14.

An ducens conſanguineam in tertio vel quarto gradu fœmina, cum qua fornicatus fuerit, poſſit debitum petere ab uxore? n. 15.

Solvuntur argumenta, nu. 16.

IN hac diſp. illod tanquam certum eſt præmittendum, inceſtuoſum conjugem cum conſanguinea alteriùs conjugis, non poſſe ab ea debitum petere, at teneri reddere. Quod nequeat petere, conſtat ea *c. 1. de eo qui cognovit conſang.* ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiaſtra, nec ille ullo unquam tempore poterunt ſe aliis matrimonio copulare.* Quòd verò teneatur reddere, conſtat etiam ex *c. Diſcretionem, eod. t.* ibi: *Sed nec affinitas poſt matrimonium iniquè contracta ei debet officere, qui hujuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit. Cum ſuo jure non debeat ſine ſua culpa privari.* Idem repetitur *c. penult. & c. fin. eo. t.* Quare dum *concilium Aurelian. relatum c. Qui dormierit 27. qu. 2.* decidit nefas eſſe hunc inceſtuoſum reddere debitum intelligendum eſt, id eſt, petere, ut bene explicat *ibi Gloſſ. verb. Qui dormierit.* Atque eodem pacto *Sotus 4. d. 37. q. un. a. 2. verſ. 2. concluſio*, explicat *Magiſtrum ea d.* dicentem non debere debitum reddere talem inceſtuoſum. Intellige tamen tunc inceſtuoſum hujuſmodi privari debiti exactione, quando ſemen incidit intra vas, ita ut ex ea copula oriatur affinitas, Cùm enim hujus impedimenti cauſa ſit affinitas orta inter conjuges ratione illius copulæ inceſtuoſæ, ubi copula eſt talis, ut ex ea non oriatur affinitas, ceſſat impedimentum (quæ autem deſiderentur in copula ad producendam affinitatem, diaimus l. 7. tota diſp. 64.) Ita docent *Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 11. Petr. de Ledeſma de matr. q. 55. art. 6. §. Circa 3. ſtatum, f. 443. col. 2. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 243. nu. 12. Vvald. candel. ſacram. 1. p. de matrim. nu. 97.* Et idem dicendum eſt, ſi uxor rem habeat cum conſanguineo viri, ut dixi lib. 7. diſp. 15. nn. 2. & quamvis noo ſit conſummatum matrim. ut ibi n. 6. dixi. 1

Nec refert, inceſtus ille occultus ſit, an publicus, quantumvis enim ſit occultus, oritur ex illo privatio debiti petendi. Quia textus indiſtinctè loquitur, nec innititur ſcandalo, quod ex publico inceſtu oriri poſſet, ſed affinitatis iniquè in altero conjuge contractæ: ut conſtat ea verbis, quæ n. præc. retulimus, ex *c. Diſcretionem* deſumptis. Affinitas autem æquè contrahitur ea copula illa occulta, ac ſi publica eſſet. Atque ideò ſic docent *gloſ. c. Qui dormierit, verb. Neutram. 32. q. 7 Sot. 4 d. 37. q. un. a. 2. verſ. 2. concluſio. Caſtro l. 2. de lege pœnali, c. 5. §. Rurſus quinto argumento: Gutier. q. canon. 1. to. c. 23. n. 8.* Atque idem dicendum eſt de cognatione ſpirituali occultè contracta cum altero conjuge, impedit enim petitionem debiti, juxta tradita diſp. præc. nn. 7. & conſtat ex eadem ratione. Quia ea cognatio, ex qua id impedimentum conſurgit, non minus oritur ex baptiſmo publico, quam ea occulto. Quamobrem audiendi non ſunt *Angelus, verb. Inceſtus, n. 4. & Sylv. verb. Luxuria, q. 4. dict. 2.* ubi abſque fundamento docent oportere ut qualitercunque conſtet de inceſtu, quo impediat debiti exactionem. Idemque tribuitur *Abbas c. Literis de præſumpt. n. 2. verſ. Et ex hoc*: at ibi tantùm dicit inceſtuoſum privari ſpe contrahendi matrimonii, & videri eam eſſe pœnam ipſo jure delicti, qualitercunque de eo conſtet. 2

Atque idem dicendum eſt de conjuge, qui minimè contraxit affinitatem per copulam à ſe habitam, at conſenſit ut alter conjux per copulam iniquam, eam contraheret: privatur enim ſimpliciter jure debiti petendi. Quia affinitate ab altero iniquè contracta, diſponit jus ut conjuges ad continentiam ſervandam moneantur. Quod ſi nolit innocens jubet ut ſibi debitum reddatur, ne abſque ſua culpa privetur jure ſuo: cum iniquitatis particeps non fuerit, ut conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſang.* cujus verba n. 1. retulimus, atque idem habetur *c. penultimo, & c. fin. eo. t.* Vult ergo manifeſtè jus, deſumpto argum. à contrario ſenſu, ut ubi alius conjux reus eſt culpæ, particepſque iniquæ contractionis affinitatis, ſimiliter amittat jus debiti exigendi. Atque ita docent *D. Bonav. 4. d. 34. a. 3. q. 2. Ricard. 4. diſt. 35. n. 2. q. 3. Aſtenſis ſum. 1. p. l. 8. t. 11. a. 3. q. 14. Roſell. verb. Impedimentum, imped. 8. nu. 16. Sylv. verbis Luxuria, q. 4. dict. 3. Idem Aſtenſis eo l. 8. t. 20. ar. 3. paulò poſt princ. Barth. à Ledeſm. de matr. dub. 41. §. Scire tamen hic oportet, Petr. de Ledeſm. de matr. q. 55. ar. 6. f. 443.* Et videntur tenere *Armill. verb. Debitũ, n. 15.* ubi ait affinitatem impe- 3

dire debiti petitionem in conjuge, ex cujus culpa oritur. Atque idem dicendum eſt in cognatione ſpirituali, non enim ſolus conjux, qui eam contraxit baptizando, vel tenendo proprii conjugis, aut communem filium, privatur jure petendi debitum, ſed etiam alter qui culpæ particeps fuit, connivens alteri ſuo conjugi id efficienti. Atque ita docent *Armilla, verb. Matrimonium, n.9. Petr. de Soto lect. 11. de matr. §. Secundum de hac cognatione, Viguer. l. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 9. Ledeſma 1. p. 4. q. 8. a. 8. dub. 2. Bart. à Ledeſma dub. 44. de matrim. §. De uſu ver. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. num. 143. Lud. Lopez 1. inſtruct. c. 85. §. Præterea ſi conjux.*

4 Quidam etiam extendunt impedimentum hoc, ſi conjux rem habeat cum affinibus alterius conjugis, ut tunc interdicatur ſibi debiti petitio. Ita *Manuel 1. t. ſum. 2. edit. cap. 209. fine.* Alii etiam extendunt, ut nequat conjux petere debitum, ſi inceſtum admittat cum fœmina, cum qua habet publicæ juſtitiæ impedimentum. Poteſt eſſe exemplum de fœmina, cum cujus ſorore conjux ille ante matr. cum alia contractum, ſponſalia inierat. Ita *Corduba in ſuo q. l. 1 q. 12. init. per c. Duo pueri, de deſponſ. imp.* & refertur pro ſe *Covar. 4. decr. 2. p. c. 6. init. nu. 4.* Sed neutrum eſt verum. Non 1. quia illa copula nec eſt inceſtuoſa, nec ex ea aliqua oritur affinitas cum altero conjuge: cùm affines unius conjugis, nullo modo alteri conjuncti ſint. Non 2. quia quamvis ea copula ſit inceſtuoſa, at textus non loquuntur niſi de copula cum conſanguineis alterius conjugis, ex qua oritur affinitas, ut diximus n. 1. & dicemus etiam n. 7. Nec *c. Duo pueri*, nec *Covar.* id dicunt, ſed illud eſſe impedimentum ad contrahendum.

5 Alii etiam extendunt ad conjugem qui laborans impedimento aliquo ſolùm impedienti matrimonium, illud init. Quamvis enim teneat matrimonium, at interdicitur ſibi debiti petitio. Ita docent *Palud. 4. d. 34. q. 1. art. 2. nu. 14. concl. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. §. 4. fine, Roſell. verb. Impedimentum 8. init. Sylv. Matrimonium 7. q. fin. dict. 2.* Alii in alio extremo ſunt, docent enim conjugi affecto quocunque impedimento ſolùm impedienti, & eo non obſtante, matrim. contrahenti, ſi ſolùm votum ſimplex caſtitatis excipias, minimè interdici debitum exigere. Ita *Sotus 4. d. 37. q. un. a. 1. ante ſecundam concl. verſ. Tandem ad pacandas, Enriquez lib. 12. de matr. c. 2. n. 3.* & ſpecialiter de imped. impedienti, quando conjux inceſtuoſus cum ſanguinea, vel conſanguinea alterius conjugis, eo mortuo aliud init matrim. non obtenta diſpenſatione, dicit eſſe probabilius non arceri à petitione debiti, *Corduba l. 1. queſtion. q. 12. n. 1. verſ. Quod ſi de facto.* Ego autem à priori ſententia recedo quatenus ait omnia impedimenta impedientia privare ea debiti petitione. Quia cui textui aut rationi innitatur, prorſus me latet. A poſteriori etiam recedo, quoad impedimentum illud inceſtus. Si enim conjux admittens inceſtum per quem contrahat affinitatem cum proprio conjuge, eo, ſoluta matrimonio, aliud ineat contra prohibitionem *c. 1. de eo qui cogn. conſang.* non poterit debitum exigere. Id enim expreſsè definitur *Tranſmiſſa, eod. t.* atque ita *Hoſt. ibi initio, Jo. Andr. n. 1. Abb. & Alex. de Nevo in princ.* in ſummam redigunt eum textum: *Inceſtuoſus matr. contrahere non debet, ſed ſi contrahat, tenet, & tunc tenetur uxori debitum reddere, ſed non poteſt exigere:* & docent *Ricard. 4. d. 34. art. 4. q. 2. corp. Altenſis ſum. 2. p. l. 8. tr. 20. art. 3. paulò poſt princ. Abulenſis, cap. 5. Matt. q. 100. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. §. 4. Ang. verſ. Inceſtus, nu. 4. Roſell. verb. Impedimentum, impedi. 8. n. 18. Sylv. verb. Luxuria q. 4. dict. 1. Cajet. 2. 2. q. 154. a. 9. dub. 1. §. ad 2. objectionem, Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 6. Sarmiento lib. 7. ſelect. c. 10. ſtatim in principio. Ovand. 4. d. 4. q. unica, propoſit. 7.* At cùm hoc ſit pœna matrimonii iniquè contracti: ſi conſuetudo obtinuerit ut inceſtuoſus abſque diſpenſatione ineat matrimonium, cùm jam culpa ceſſarit, ceſſabit quoque pœna (ut bene advertit *Ovandus ibi, propoſitione 12.*) Quamobrem hodie nulla erit culpa petere debitum. Quippe (ut probavimus lib. 7. diſp. 17. n. 9.) culpa vacat matrim. cum eo impedimento inire: propter conſuetudinem jam præſcriptam.

6 Non deſunt etiam qui extendant ad inceſtuoſum conjugem cum ſuis conſanguineis, aſſerentes illi interdici debitum petere. Quia pejor inceſtus cum ſuis quam cum conjugis conſanguineis eſt; ſi ergo hic impedit debitum petere: illi à fortiori idem tribuendum erit. Inſuper probatur ex aliis textibus, qui probant hujuſmodi inceſtuoſo interdictum eſſe matrim. contrahere, ut ſunt *c. Si quis viduam 32. q. 7. c. Si duo viri 35. q. 6.* Atque ita tenent *Angelus, Inceſtus num. 5. Mayronis 4. d. 32. q. un. concl. 2. Supplementum Gabr. 4. d. 34. qu. 1. art. 1. verſ. Impedimentum propter quæ. Lex regia 13. ſt. t. 2. p. 4.* ubi *Greg. Lop. verb. Con ſa parienta, in fine,* ait, quamvis hoc jure canonico non ita expreſſum inveniatur, forte ſtandum eſſe illi legi ita jura canonica interpellandi. Et videntur tenere *Abbas cap. 1. n. 2. & ibi Alex. de Nevo nu. 2. de eo qui cognov. conſang.* dicunt enim eam eſſe pœnam admittentis inceſtum, ut privetur poteſtate debiti exigendi: ſubduntque ſtatim committi inceſtum cum propriis conſanguineis, aut alterius conjugis.

7 At omninò dicendum inceſtuoſo cum propriis conſanguineis non interdici debiti petitionem, exiſtimo. Quia quamvis hic inceſtus gravius peccatum ſit, at cum ex ipſo minimè oriatur vinculum affinitatis cum proprio conjuge, non ita matrimonio adverſatur: quod ſecus evenit in inceſtu cum conſanguineis alterius conjugis, per quem jus matrimonii violatur, producta affinitate cum conjuge, & ideò jure optimo inceſtuoſus hic punitur in uſu matrimonii, interdicta ſibi debiti petitione. Deinde, quia cùm hæc ſit pœna, non eſt extendenda ultra caſus in jure expreſſos. Jus autem (ut vidimus n. 1.) ſolùm eam indixit inceſtuoſo cum conſanguineis proprii conjugis. Nec textus, quos contraria pro ſe ſententia adducit, probant hoc, ſed ad ſummum interdici, aliud inire matrimonium inceſtuoſo cum propriis conſanguineis, quod licèt daremus, non ſequitur eo inito prohiberi petitionem debiti, ut n. 5. probavimus. Et ideò hanc ſententiam tuentur *Ricard. 4. d. 34. a. 4. q. 2. ad 1. Cajet. D. Anton. Roſella, Sylv. n. 5. in fine allegati. Idem Sylv. Matrimonium 7. q. fin. d. 3. Turrecr. c. Quadam cum fratre, ad fi. 32. q. 7. Sot. 4. d. 37. q. unic. a. 2. ad fin. verſ. Dubium autem eſt. Caſtro lib. 2. de lege pœn. cap. 7. §. Ex hoc 3. documento. Navar. ſum. hiſp. cap. 16. n. 35. Veracruz 3. p. Spec. a. 17. fine. Alex. Carrer. lib. 5. de ſponſalib. cap. 22. Ledeſ. 2. p. 4. q. 60. a. 4. §. Sed eſt dubium ſi maritus. Corduba in quæſt. l. 1. q. 12. a. 1. opin. 3. Ovandus 4. d. 41. q. un. propoſit. 11. Palac. 4. d. 34. diſp. 2. fol. 777. col. 1. verſ. Porrò autem. Barth. à Ledeſ. de matr. dub. 50. concluſ. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 2. rubr. gloſſ. 1. num. 103. Enriq. l. 12. de matr. c. 2. nu. 3. in comment. lit. M. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 296. §. Pro reſolutione quæſt. & c. 85. §. An verò copula, & c. 80. n. fin. & cap. 35. §. Verum quin. Graſſis 1. p. decis. l. 2. c. 80. nu. 13. & cap. 83. nu. 11. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 143. num. 12.*

Nec proderit inceſtuoſo cum conſanguineis proprii conjugis, 8
juvenem eſſe, & incontinentiæ periculo expoſitum, quò poſſit abſque diſpẽſatione petere debitum, ſed ea erit juſta diſpenſandi cauſa. Ita *Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 3. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubr. gloſſ. 1. nu. 103. Gutier. quæſt. canon. l. 1. c. 23. nu. 6.* Idemque prorſus dicendum eſt, ſi conjux, qui cognationem ſpiritualem contraxit, ſit juvenis. Quia eadem eſt ratio. Quis verò diſpenſet in his impedimentis ad petendum debitum? diximus l. 8. diſp. 22. per totam.

Ex dictis infertur, peccare lethaliter hujuſmodi inceſtuoſum, 9
ſi abſque diſpenſatione petat debitum. Quia contravenit præcepto Eccleſiæ in re gravi, & petitio illa debiti, inceſtuoſa eſt. Præterea, quia dici nequit uſu abolitum eſſe hoc præceptum. Cum quotidie experientia doceat, peti diſpenſationem ad hoc. Atque ita docent *Vincentius c. Tranſmiſſæ, de eo qui cognov. conſang. & ibi Jo. And. num. 4. Ant. fin. Abb. c. fin. eod. tit. in fi. & ibi Alex. de Nevo, nu. 5. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 8. Angel. Matrimonium 3. imped. 15. num. 2. & verb. Inceſtus. Sylv. Matrim. 8. q. 15. dict. 7. & verb. Debitum, q. 9. & verb. Luxuria, q. 4. d. 1. Villal. ſum. de matr. nu. 288. Nav. ſum. c. 16. nu. 35. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 5. §. Rurſus 5. arg. Abul. c. 5. Matth. q. 200. Sotus 4. d. 37. unic. a. 2. verſ. 2. concluſ. Guillel. Rubion. 4. d. 32. q. 2. art. 2. concl. 2. Sarmient. l. 7. ſelect. c. 10 ſtatim in princ. Palac. 4. d. 34. diſput. 2. fol. 777. col. 2. verſ. Quod ſi objeceris. Margarita conſ. 6 prac. fol. 89. col. 1. Ledeſ. 2. p. 4. q. 60. ar. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. rub. gloſſ. 1. nu. 103. Graſſis p. 1. deciſ. l. 2. c. 85. n. 11. & 12. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 55. a. 6. §. Quartus ſtatus affinitatis, fol. 446 Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 6. Emman. Sa ſum. verb. Debitum conjugale,* & clarè colligitur ex *Cajet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa ſol. ad 4. §. Ad ſingula autem objecta*, ubi ait hunc committere inceſtum petendo debitum. Et ſpecialiter quando inceſtuoſus cum conſanguinea conjugis aliud iniit matrimonium, quo caſu dixi nu. 5. eum non poſſe petere debitum, quod peccet mortaliter petendo, docent bene *Abul. d. q. 200. Angel. verb. Inceſtus, nu. 4. Sylveſt. verb. Luxuria q. 4. dict. 1.* Quamvis in hoc caſu *Henriq. c. Rurſus, num. 4. qui clerici vel vov. & Hyeronymus Margarita in arbore conſanguin. §. In nomine, num. 55.* habetur tom. 9. tractatuum, ſentiant non eſſe mortale, quod verum eſt in caſu, in quo id diximus num. 5. fin. Quare audiendus non eſt *Veracr. 2. p. Speculi, a. 17. fine*, aſſerens conjugem inceſtuoſum non peccare lethaliter, ſi debitum petat à conjuge facto ſibi per inceſtum illum affini, modo abſit contemptus. Quem ſequitur ſui immemor *Corduba in quæſt. l. 1 qu. 12.* nam ſtatim in principio dicit peccare mortaliter: *ad finem* autem §. *penultimo*, ait ſecluſo contemptu non eſſe mortale: atque ſi eſſet conſuetudo non petendi diſpenſationem, nullam eſſe culpam. Similiter dicendum eſt, conjugem qui extra caſum neceſſitatis contraxit ſpiritualem cognationem cum alio conjuge, reum eſſe culpæ mortalis, debitum petendo: niſi opinioni probabili aſſerenti id ſibi non interdici adhærens, id efficeret. Cùm enim ea ſit probabilis, (ut dixi diſp. præced. n. 9.) excuſaretur omninò à culpa eam amplectens.

Hinc rurſus deducitur, hunc inceſtuoſum, quamvis invin- 10
cibiliter ignoret impedimentum hoc, monendum eſſe de illo à confeſſario: (intellige retenta opinione, quòd tunc ſit impedimentum, nec illa juris ignorantia excuſet, de qua quæſtione latè agemus diſp. 32.) ſi facilis ſit ad Epiſcopum, qui in eo diſpenſet, recurſus. Quia quamvis monendus non ſit, ubi difficile eſt remedium, & potius ex monitione timetur ſcandalum (ut probavi li. 1. diſp. 38. n. 6.) at (ut ibi dixi n. 5.) quando creditur fore ut monitio proſit, eo quòd facile eſt remedium, tenetur confeſſarius admonere. Si tamen Epiſc. non ita facilè poſſet adiri, quia abeſſet, & medio eo tempore probabiliter creditur fore, ut conjux non abſtineat à petitione, atque ita peccata lethalia admittat, monendus non eſt, donec confeſſarius diſpenſationem impetrarit, vel poſſit Epiſcopus abſque eo periculo conſuli. Atque idem dicendum eſt, quando eſſet impedimentum cognationis ſpiritualis. Quamvis in hoc caſu facilius poſſet confeſſa-

feſſarius diſſimulare, propter probabilitatem opinionis negantis id impedimentum.

11 Utrum autem, & quando conjugi impedito ad petendum ob affinitatem vel cognationem, liceat aliquoties petere; & ſi petat, an teneatur alter reddere, vel poſſit licitè, & quid de priori bimeſtri ante conſommatum matrimonium, vel ſi conjux innocens fornicetur, poſſit alter impeditus ei reddere, & quid, ſi hic impeditus impetravit diſpenſationem altero ignorante. De his omnibus latè egi hoc 9.l.diſp.6.& 7.

12 Potiſſima autem difficultas hic diſputanda eſt. Quoto conſanguinitatis gradu debeat perſona carnaliter cognita à conjuge, conjuncta eſſe alteri conjugi, ut conjux ille inceſtuoſus arceatur à debiti petitione? Et quidem attento jure antiquo, invenio omnes, quotquot de hac re diſputant, unanimiter aſſerentes, extendi eam conſanguinitatem uſque ad 4. gradum. Ita *Goffredus ſum.ti.de eo, qui cognov.conſanguin. fin. Hoſtienſ. ſum.eod. to.fin. Aſtenſis ſum.2.p.lib.8.tom.20. artic.1. notabili* 1. *Victoria ſumma, de matrim.num.*288 *fin.Gaeta repetitione cap. Ad limina* 30.q.1. §.4.num.517.*Gutierrez q.canon.tom.*1.c.23.n.5. *Alex.in ſuo Enchir.*2.p.præc.6. ubi de inceſtu §. *Cognoſcens autem. Pedraza ſum præcepto* 6. §.19. *Ludov.Lopez* 1.*p.inſtruct.cap.*80. §. *Sed connumerare*. Et ita ſemper conſuetudine receptum eſt, idque tanquam veriſſimum amplector: ſupponuntque Doctores num.13. & 14. allegandi. Hujus autem fundamentum in nemine inveni. Nam ſi jus conſulamus, ſolùm loquitur de conjuge inceſtuoſo cum conſanguineis alterius in 1. gradu: ut conſtat ex *c.penult. & c.fin.de eo, qui cognov.conſang.* & cum ſit pœnale, extendendum non videtur ad alios gradus: eo vel maximè, quòd non tanta inceſtus labes, ſed multo levior in ulterioribus gradibus reperiatur. Sed dicendum eſt id eſſe fundamentum. Quia ratio hujus impedimenti eſt affinitas iniquè contracta ex eo inceſtu, cum altero conjuge: ut conſtat ex *c.Diſcretionem*, ibi: *Sed nec affinitas, quæ poſt contractum legitimè matr. inter virum & uxorem iniquè contrahitur*. de eo qui cognovit conſanguin. *& c.pen. eo. tit.* ibi: *Cum affinitas poſt matrim. iniquè contracta*. Quare ad eum conſanguinitatis gradum extendi debet, & non ultra, ex quo ea affinitas conſurgit per copulam, hic autem eſt quartus, *cap.Non debet. de conſang.& affin.* Et confirm. quia *d.c.Diſcretionem*, ſermo habetur de fœmina cognita à conſanguineo viri: taceturque conſanguinitatis gradus, quare hic accipiendus eſt ex iis, ex quibus affinitas illa, quæ impedimenti cauſa eſt, conſurgit.

13 Tota autem controverſia eſt, quid dicendum ſit, attento decreto *Tridentini ſeſſion.24.de matrim. cap.*4. & punctus difficultatis verſatur in cognitione cauſæ hujus interdicti petitionis debiti, & an affinitas ex fornicatione ſit omnino ſublata ultra primum, & ſecundum gradum. Si enim ea ſit copula inceſtuoſa cum conſanguineis alterius conjugis, permanebit idem impedimentum, ea habita uſque ad quartum conſanguinitatis gradum. Quia cum id decretum non reſtrinxerit affinitatem ortam ex copula matrimoniali, ea perſona conſanguinea alterius conjugis intra illum gradum erit affinis conjugis habentis copulam, & proinde erit inceſtus. Si autem non inceſtus, ſed affinitas inde orta cum altero conjuge id impedimentum pariat, & omnino ſublata ſit per Tridentinum ultra duos priores gradus, dicendum neceſſariò erit, hodie non impediri ad petendum debitum, conjugem habentem copulam cum conſanguineis alterius conjugis ultra 2. gradum. Quia ex copula inceſtuoſa illa, & adulterina non oritur affinitas aliqua cum conſanguineis alterius ultra ſecundum gradum: affinitatem enim ex quacunque illicita copula ortam reſtrinxit id decretum Tridentini ad 2. gradum. Hac in re quidam ſentiunt jus antiquum manere illæſum, ac proinde cognoſcentem carnaliter conſanguineam alterius conjugis uſque ad 4. gradum, non poſſe à proprio conjuge debitum petere. Ducuntur 1. Quia interdictum hoc petendi debitum conſurgit ex peccato inceſtus, ut teſtantur *gloſſ.cap.*1. *verbo Copulare, de eo qui cognov.conſang. Anton. cap. Tranſmiſſe, fine, eo.tit. Supplem.Gabriel.4.d.41.qu.1 dub.1.ſolut. ad* 1. *Victoria ſum. de matrimon. num.*288. *Sotus* 4.*d.*37.*quæſt.un. art.*2. *verſ. Debet autem. Graffis p.*1. *deciſ.lib.*2.*cap.*18.*num.*4. *Petr. de Ledeſma de matrimon. quæſt.*55. *art.*6. *dub.*5. §. *In hujus rei expoſitionem*. Quod inde conſtat. Quia ubi ignorata eſt conſanguinitas, vel copula fuit coacta, oritur affinitas, & tamen illi conjugi ignoranti, aut vi oppreſſo non interdicitur petitio debiti, *cap.* 1. *& cap. Diſcretionem, de eo qui cognov. conſang.* quia à culpa inceſtus excuſatur. Inſuper (ut diximus num.5.) inceſtuoſus cum alterius conjugis conſanguineis, eoque mortuo aliud matrimon. iniens, nequit petere debitum: cùm tamen affinis minimè ſit huic poſteriori conjugi. Si ergo impedimentum hoc ex inceſtu conſurgit, cùm copula illa uſque ad quartum gradum ſit inceſtuoſa, impediet conjugem, ne debitum petat. Secundò, quia Tridentinum in eo decreto ſolùm reſtrinxit affinitatem ex copula illicita ortam, ne matrim. dirimeret: & Pius V. declaravit nec illud impedire, de impedimento autem ad petendum debitum non meminere: ergo tanquam caſus omiſſus manet in diſpoſitione juris communis, *c.Suſceptum, de reſcr. in 6. l. Commodiſſimè, ff. de liberis & poſthu.* Et confirmatur, quia Concilium reſtringens affinitatem, ſolùm intendit ſcandala vitare, quæ oriebantur ex frequenti matrimonij irritatione, aut impedimento, minimè autem peccandi occaſionem dare voluit. At illi fini ſatis conſulitur, ablata ea affinitate quoad dirimendum impediendumve matrimonium, & cavetur anſa peccandi, ea manente ad impediendum petitionem debiti. Ergo impedit. Hæ rationes ita ancipitem reddunt hanc quæſtionem, ut propoſita ac agitata in ſacro Pœnitentiariæ Romanæ Prætorio, indeciſa relicta ſit: teſte *Nav lib.4.conſil.tom. De conſanguin. in priori edit. conſ.*3. *in poſteriori* autem, *conſ.*6. *nu.*4. & ipſe etiam dubius manet. Et hanc partem tuentur *Angles Floribus* 1. *par. de matrim.q.*14. *de impedim.affinitat.a.* 1. *immediatè ante* 1. *diffic. Cañede ſum. ſacram.c.*6. *de matrim.* ubi de impedimento affinitatis, *num.*45. & multi Theologi Salmantini, & Complutenſes, teſte *Ovand.n.ſeq allegande*, & dicit eſſe probabilem *Petr. de Ledeſ.* quem num. ſequenti referam.

14 His tamen non obſtantibus, multò probabilius eſt, correctum eſſe in hoc jus commune, atque ita copulam habitam cum conſanguineis alterius conjugis ultra 2. gradum, minimè impedire debiti exactionem. Ducor, quia impedimentum hoc non tam ex inceſtu, quàm ex affinitate inde contracta oritur: ut teſtantur *D. Thom.4.d.34.qu.un.art.5. in ſolut.ad objecta. Turrecrem. c.Quædam cum fratre* 32. *qu.*7.*num.*2.*ad* 2. *Sylveſt. Matrimonium* 7. *qu.fin. dict.*3. Idque manifeſtè conſtat ex dictis numero 12. ubi retuli textus in hac prohibitione, ſolius affinitatis mentionem facientes, & juxta gradus ex quibus illa oritur, probavi metiendam eſſe: & ex dictis num.7. ubi cum multis probavimus, inceſtuoſo cum propriis conſanguineis minimè interdici debitum petere, quamvis inceſtus ille ſit gravior: idque non alia ratione, niſi quia ex illo non oritur affinitas cum proprio conjuge. Si ergo juxta Tridentinum in hoc caſu, ex copula inceſtuoſa non oritur affinitas, ut probavi n. præced ceſſabit interdictum petendi debitum. Dices, non omnino ceſſaſſe affinitatem ex copula illicita ultra ſecundum gradum, niſi quoad dirimendum impediendumve matrimonium. Contra hoc eſt. Quia cui licet quod plus eſt, licet quod minus eſt, *reg. Cui licet, de regul. jur.in* 6. Sed Tridentinum concedit, ut nulla oriatur affinitas ultra ſecundum gradum, ad impediendum matrimonium, quod plus eſt: ergo ut nec ad ejus uſum, quod minus eſt. Et confirm. quia reſtringit hanc affinitatem, ut ſimpliciter non impediat nec dirimat: ergo concedit ut non impediat ſecundum quid, nimirum, quoad uſum. Accedit, Pium V. ſimpliciter ac generaliter declaraſſe, nullam oriri affinitatem matrimonio obſtantem, quæ negatio præcedens deſtruit omnia quæ ſequuntur: juxta *Gloſſ.receptam, c.Dum dilectus, verb. A ſuſpenſis, de conſuet.* at ſi obſtaret uſui matrimonii, jam aliqua ex parte matrimonio obſtaret. Tandem quia congregatio Cardinalium id declaravit his verbis: *Congregatio Concilii cenſuit decretum Trident. ſeſſ.* 24. *de matr. c.*4. *ad primum & ſecundum gradum reſtringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione contractam, cenſeri etiam ad eoſdem gradus reſtrinxiſſe impedimentum exigendi debitum ab uxore, quod inducitur ex affinitate proveniente ex illicita copula à viro cùm conſanguinea ſua uxoris poſt matrimonium habita.* Et ideò in hanc ſent. dicit *Nav. n præc. allegatus* ſe magis propendere, & *Additio quædam ad ejus conſilium relatum nu. præc. poſteriori edit.* ait ſacram Pœnitentiariam in eam etiam magis inclinaſſe, & illam tenent *Veracruz append. ad ſpec.circa impedimentum affinit. fol.*77.*& ſeq. Ovand.*4.*d.*41.*q.unic. propoſ.*6. *Palat.*4. *d.*34. *diſp.*4. *fol.* 776. *Gutier.quæſt.can.tom.*1.*c.*23 *fine. Enriq.lib.*11 *de matr.c.*15. *nu.* 11.*& lib.*12.*c.*10.*nu.*1. *Vivald.* dicens multos Doctores conſultos Salmanticæ & Compluti idem tenuiſſe, *Candelabr.ſacram.*1.*p.de matrim.n.*209. *Manuel* 1. *tomo ſum.*2. *edit.c.*243.*nu.*12. *& ſuper bullam cruciatam*, §.13.*n.*8. *Emman. Sa ſumm. verb. Debitum conjugale, verſ. Qui conjugis cognatum. Per. de Ledeſ.de matr.q.*55. *artic.*3. *dub.*4. *Vega* 1.*tom.ſum.c.*78.*caſu* 4.

15 Hinc infertur, minùs bene aliquos juriſperitos, teſte *Lud. Lopez* 2. *part.inſtr.de matrim. cap.*50. ubi de impedimento affinitatis, §. *Præterea advertendum eſt*, cenſuiſſe contrahentem matr. cum fœmina, cujus conſanguineam in 3. gradu cognoverat, non poſſe ab ea petere debitum. Quia affinitas quæ jure communi ex ea copula illicita oriebatur, non eſt ablata per Tridentinum, quoad poteſtatem debiti exigendi. Sed bene reprobat *ibi Lud. Lopez*, quia acceſſoria matrimonio eſt copula, quare ſequi debet naturam principalis, *reg. Acceſſorium* 42. *de regulis juris in* 6. ſi ergo matrim. illud eſt omnino licitum, ac prorſus vacat impedimento; & copula omninò erit licita. Conſtant etiam hæc, ex adductis num.præc.

16 Ad argum.nu.13. propoſita reſp. Ad 1. dic, non ſolam affinitatem eſſe cauſam illius prohibitionis, ſed iniquè contractam per inceſtum, ut probavi nu.14. atque ita ut maneat prohibitio, non ſatis eſt inceſtus ceſſante affinitate, quam potiſſimum eſſe cauſam ibi dixi. Nec obſtat ultima objectio in eo primo argumento propoſita. Quia in illo caſu ſpeciali id prohibuit jus in pœnam contracti matrimonii, ſpreto eo impedimento impedienti illud. Ad 2. conſtat ex dictis num. 14. ubi probavimus prorſus eſſe ſublatam affinitatem in illis gradibus. Ad confirmat. dic non ſatis conſuli manente impedimento quoad petendum debitum. Quia inde etiam multa peccata oriebantur. Atque ideò Concilium omninò ſuſtulit.

Digitized by Google

DISPUTATIO XXVIII.

Ao ſi uterque conjua affinis effectus ſit, per copulam cùm alteterius conſanguineis mutuam, arceantur ambo à debiti petitione ac redditione? Atque ſimiliter ſi uterque cognationem ſpiritualem contraaerit, aut alterius cauſa, aut conſenſu ea affinitas, aut cognatio ab altero contracta ſit?

SUMMARIUM.

Refertur ſententia docens tunc licere utrique petere, n.1.
Neutri licet petere; etiamſi uterque malitiosè fecerit, ut alterum deſraudet, & quamvis alter ſolus proprio facto eam cognationem, aut affinitatem contraxerit, altero tamen conſentienti, num.2.
Refertur ſententia docens neutrum teneri, nec poſſe reddere, n.3.
Proponuntur argumenta ad probandum teneri utrumque reddere, nu.4.
Sententia authoris proponitur, n.5. & 6.
Solvuntur argumenta, num.7.

1 QUo clariùs procedamus in hac quæſtione, quæ non facilis eſt, prius diſputabimus de facultate petendi debitum. Deinde verò de poteſtate, & obligatione reddendi. Et quidem ſi de petitione debiti loquamur, quidam cenſent in hoc eventu utrique licere debitom exigere, facta hinc inde compenſatione: ſicut quando oterque conjua eſt adulter: juxta *c.pen. & fin. de adult.* Ita *Vincentius & Goffred. c. ſi vir, de cognat. ſpirit. Joan. de Friburge ſum.conf.l.4.t.7.q.2.* & forſan hoc eſſe verum docet *Baſſolis 4.d.42 q.un.art.3.fine*. Et quamvis Doctores hi loquantur, quando uterque conjua impedimento cognationis ſpiritualis laborat: at idem dicerent de impedimento affinitatis, cùm eadem prorsùs militer ratio.

2 Cæterum jure optimo banc compenſationem improbant *Abb. Si vir, n.5. de cogn.ſpir. & ibi Alex.de Nevo, n.7. Supplem Gabr.4 d.42. q.1.a.2.concl.4. Veracruz 1.p. Speculi art.75.concl.5.* Quia ubi de utilitate delinquentium agitur, in eorumque ſavorem jus eaigendi debitum auſertur, paria delicta mutua compenſationem abolentur, ut in adulterio contingit: ſecus ubi non de eorum ſavore agitur, ſed in delicti pœnam privatio illius juris indicidi-tur, ut contingit in præſenti. Quare dicendum eſt utrique conjugi cognationis affinitatiſve impedimento innodato, interdici debiti petitionem. Quia conjux ob id impedimentum jure privatur debiti exigendi poteſtate. Ergo ſi uterque conjua idem impedimentum babeat, uterque privabitur. Cùm enim delictorum compenſatio locum in hac re minimè babeat, delictum alteriùs conjugis alterum non relevabit. Et confirmatur ea *c. Noſſe 30 q.1.* quod eſt Nicolai primi, ibi, *Noſſe deſideras utrum quæ mulier viri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte levaverit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari: ſi non ex conſenſu utriuſque conjugis factum eſſe probatur, non fraudentur invicem, ſed revertantur in idipſum.* Ergo à contrario ſenſu ſecus eſt dicendum, ubi culpa fuit communis. Atque ita cenſent *Gl. c. Noſſe, verb. non fraudentur. Hoſt.d.c.Si vir, fine,* ubi *Joan Andr. fin.* & videtur hoc ſequi *Anton. ibi, fin.* Et tenent *ibi referens Alexandrum Angelicum Henricus n.3. Abbas, Alex.de Nevo, Suppl.Gabr. Veracruz proximè citati. D.Ant.3.p.tit.1.c.15 §.3 Roſell. verb. Impedimentum, imped. 6.n.6 Sylveſt. Matrimonium 8 q.7.dict.2. Petr.de Soto lect.1 de matrim. §. Secundum de hac cognatione, Navar. ſum.c.16.n.34. Ledeſm.1.p.4.q.8.a... dub.2. Viguerius lib.inſt.cap.16.§.7.verſ.9. Gaeta repet.c. Ad limina 30. q.1.§.4.n.379. Matienzo lib.5.recep.t.1.rubr.gloſſ.1.n.143. Lud.Lop.1.p. inſtr.c.85.§. Præterea ſi conjux. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.nu.10. Graſſis 2.p.decif.lib.2.cap.83.ſi. Petr.de Ledeſma de matr.q.56.a.1 dub. 5. Barth.à Ledeſm.dub.44.de matr. §. De uſu vero.* & loquuntur *Hoſtienſ. Joan. Andr. Anton. Henricus, Roſella, Sylveſt. Navarr. Ludov. Lopez, Gaeta, Matienzo, Graſſis, Petr. de Ledeſma,* quando per fraudem, & malitiosè, ut ſe defraudent, id conjuges efficiunt. Nam etiam in boc caſu neutri jus exigendi debitum conceditur. Atque ita ſive frandulenter, & malitiosè, ſive abſque dicta malitia, uterque conjux eam cognationem, aut affinitatem culpa ſua cootraxerit, arcetur à debiti petitione. Id enim probant rationes adductæ. Idemque dicendum eſt, ſi alter ſolus id cognationis aut affinitatis impedimeotum incurrerit, aut interveniente culpa alterius, qui conſenſum præſtitit. Nam in hoc etiam caſu hunc debiti eaactione privari probavimus diſp. præc. n.3. atque ita ille ratione impedimenti ſuo facto contracti, hic autem ratione culpæ conſenſus, carebit jure petendi. Et ſic docent *Pet.de Soto, Viguerius, Ledeſma, Barth.à Ledeſma, Manuel ibi,* & quamvis bi Doctores de ſpirituali cognatione agant, ad idem dicerent de impedimento affinitatis, in quo eadem eſt ratio. Atque de illo loquentes dicunt idem *Guillel. Rubion.4.d.32.q.2. art.2.concl.2. & d.35.q.2 concl.3. Petr.de Ledeſ. de matrim. q.55.ar.6. §. Circa tertium ſtatum, f.443.*

3 Circa redditionem verò debiti major eſt difficultas, an in hoc eventu conjugi petenti teneatur, aut ſaltem poſſit alter reddere? Quidem abſolutè docent neutrum conjugem teneri alteri reddere. Ita loquens de cognatione ſpirituali docent *Alenſis 2.p.q.170.memb.3.poſt ſolut.ad 2. Alex. Angelicus relatus ab Henrico c.Si vir, n.3. de cognat.ſpirit. & Palac.4.d.7.diſp.3.* & clarè videtur tenere *Arm. verb. Matrimonium, n.9.* ait enim conjugem, qui hac cognatione impeditur, teneri alteri eaigenti reddere, quando culpæ particeps non fuit, & loquens de conjuge inceſtuoſo, & ita affinitatem contrahenti, videtur clarè ſentire *D. Bonavent. 4.d.34.ar.3.q.2.* dicit enim teneri reddere alteri petenti. Quia ejus culpa alteri, niſi conſcio ſceleris, officere nequit. Immò nec poſſe ſibi reddere utrumque conjugem inceſtuoſum, docet *Guillel. Rubion. nu præc. in fine alleg.* Idque probatur, quia ex altera parte ille acceſſus inceſtuoſus eſt, cum ſit cum cognato, vel affini conjuge, nec eacuſat obligatio reddendi, ea enim non eſt, ut ſtatim probabimus: ergo eſt illicita redditio. Et confirm. quia textus ideò hanc redditionem à culpa excuſant, ne conjua culpæ immunis jure ſuo privetur, ut eapreſsè habetur *c. Diſcretionem. & c.penult. de eo qui cogn. conſanguin.* quare ubi neuter conjua eſt innocens, non eſt unde excuſetur. 2. quia ideò ubi alter ſolus eſt reus, poteſt licet non teneatur innocens reddere. Quia ratione ſuæ innocentiæ plenam habet poſſeſſionem uſus matrimonii, unde nec petitione nec redditione privandus eſt, (ut diximus hoc 9.l.diſp.6.nu.52. contra multos quos ibi nu.12. fortiſſimis rationibus innitentes retuli, qui etiam innocenti conjugi negant licere reddere inceſtuoſo petenti.) ergo in hoc eventu ubi innocentia neutri ſavet, nec poſſeſſionem tribuit, minimè licebit reddere. 3. quia quando uterque conjua de valore matrimonii dubius eſt, neuter poteſt reddere alteri petenti: eo quòd manenti dubio neuter jus petendi habet (ut diximus lib.2.diſp.41.nu 55.) At in hoc eventu uterque conjua jus petendi amiſit (ut n.præc. diximus.) Neuter ergo poterit reddere. Quartò probatur, neutrum teneri ad reddendum. Quia ubi alter ſolus reus eſt, innocens non tenetur reddere: eo quòd ille jure eaigendi privatus ſit (ut probavi hoc 9. lib. diſp.6.nu.8.) Idem ergo dicendum erit de utroque conjuge culpæ participe. Non enim datur delictorum compenſatio, ut altero conjuge ſimiliter delinquente, alter priſtinum eaigendi jus acquirat (ut n.2. probavimus.) Et confirm. quia nulla alia ratione reus innocenti tenetur reddere, niſi de innocens abſque culpa jure ſuo cadat, ut conſtare ea *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſanguin.* ubi ergo uterque eſt nocens, neuter reddere tenebitur.

Ex alia autem parte videtur utrumque teneri ad debitum reddendum. Quia ſi neuter jus babeat juſtitiæ ad debitum petendum, & ut ſibi reddatur, copula inter bos conjuges eſſet perinde fornicaria, ac ſi inter ſolutos matrimonio haberetur. Quod abſurdiſſimum eſſe dictu latet neminem. Secundo probatur ſaltem licere. Quoniam non minus eſt privatus ex parte ſua, jure petendi, conjux culpæ reus quando ipſe ſolus deliquit, quàm ubi alter ſimili culpa involvitur (ut n.2. probavimus) ſed in priori caſu poteſt alter innocens, licèt non teneatur, reddere (ut diximus hoc l.diſp.6.n.12.) ergo & in poſteriori idem licebit conjugi reo. 4

Prima tamen concluſio ſit. Si non ea malitia, atque animo deſraudandi conjugem, uterque in id impedimentum cognationis aut affinitatis, culpa tamen utriuſque inciderit, neuter tenetur, nec licitè poteſt alteri reddere. Atque in hoc eventu eſt veriſſima ſent. propoſita nu.3. ejuſque rationibus probatur. Atque ita loquens de impedimento affinitatis docet *Petr. de Ledeſma de matr.q.55.a.6. dub. ultim. concluſ. unica.* Et idem cenſeo dicendum, quando uterque conjux in culpa eſt, at alter ſolus ea malitia infectus eſt. Neuter enim poterit alteri reddere, non quia malitia & fraus huic ſuffragetur: ſed quia culpa propria illi obeſt, privans eum jure petendi. 5

Secunda concluſio. Si uterque conjua malitiosè fecit, animo alterum debito conjugali deſraudandi, quamvis uterque à jure petenti cadat, & petendo delinquat, (ut diximus n.2) at alteri petendi tenetur reddere. Ratio eſt. Quia cùm hæc pœna ſolo jure poſitivo infligatur, poteſt illomet jure ſic diſponente moderari ac reſtringi. Jus autem ſic moderatur: ut conſtat ex *cap. Si vir, de cogn. ſpirit.* ubi hunc caſum æquiparat caſui, quo per ignorantiam id effectum eſt, in quo conſtat eos conjuges teneri ſibi reddere. Præterea, quia ſubjungitur ibi ratio, quia malitia & fraus non debent eis patrocinari: at valdè patrocinarentur, ſi ea ea conjuges immunitatem, ac reddendi debiti ſibi invicem libertatem acquirerent, & quanquam teatus, & DD. citandi loquantur de impedimento cognationis; meritò eatendi debent ad impedimentum affinitatis, in quo eadem eſt ratio. Et ita eatendit *Petr.de Ledeſma de matrim.q.55.a.6.dub.ult. concl. unica, fine*: quamvis diminutè loquutus fuerit, dicit enim tunc licere reddete, & de obligatione non meminit: quam tamen expreſſit in impedimento cognationis, ut ſtatim referam. Ideò hanc ſententiam, loquentes de impedimento cognationis, ſoſtinent *Hoſtienſ. Joan. Andr. Antonin. Henricus, D. Anton. Roſella, Sylveſt. Navar. Gaeta, Veracruz, Matienzo, Ludov. Lopez, n. 2. relati. Aſtenſis. ſum.2.p.l.8.t.18.a.un.qu.2. Petr. de Ledeſma de matrim.q.56 a.5 dub.ult.concluſ.unica, fin. Manuel 1.to.ſum.2.edit.cap. 143. nu.14* 6

Ad argumenta num.3. propoſita dic, ea omnia probare noſtram priorem concluſionem: ut nu.5. advertimus. Quatenus verò militant adverſus 2. concluſionem. Ad primum dic eſſe obligationem reddendi, in caſu malitiæ, ut probavi numer. præcedenti. Ad confirm. dic eam eſſe rationem, ubi malitia, & 7

ſraus

fraus abſunt, at dum ea non deſiderantur, ratio eſt ne ſuffragentur doloſo ac malitioſo. Ad ſecundum & tertium dic, ea concludere, niſi jus poſitivum id impedimentum indicens privanſque utrumque jure petendi, diſpoſuiſſet caſu teneri utrumque reddere, ne fraus & malitia proſint. Ad quartum neganda eſt conſequentia. Quia licèt concurrenti malitia utriuſque, alter non acquirat jus petendi, ac proinde culpam admittat petendo, jus tamen ſtatuit debitum ſibi reddendum eſſe, ob rationem traditam. Ad confirm. conſtat ex dictis in ſolut. confirmationis primi argum. Ad 1. argum. num.4. propoſitum neganda eſt ſequela. Quoniam licèt conjuges privati ſint eo jure, illudque impeditum ſit, at manet in radice matrimonii, quod legitimum eſt inter illos ratione cujus non eſt acceſſus ad alienam. Atque ita ſublato impedimento per diſpenſationem, jus illud priſtinum redit. Ad 2. neganda eſt conſequentia. Nam in priori caſu conjux innocens eſt in plena matrimonii poſſeſſione, quare nec petendi nec reddendi jure privandus eſt. In poſteriori autem ratione ſimilis culpæ qua involvitur, amitit jus petendi, & conſequenter ut ſibi petenti reddatur: nec adeſt aliquod jus excuſans ſuam petitionem aut redditionem à culpa inceſtus.

DISPUTATIO XXIX.

An ſi affinitas aut cognatio ſpiritualis contrahatur ab altero conjuge, ante matrimonii conſummationem, poſſit licitè illud conſummare reddendo: vel quò eximatur à reddendi onere, teneatur ingredi religionem?

SUMMARIUM.

Refertur opinio aſſerens peccare conſummando: & teneri ingredi, num.1.
Contraria ſententia authoris, n.2.
An conjux cui interdictu eſt debiti petitio ob cognationem vel affinitatem, poſſit priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel ſi alter ſit adulter, reddere? Remiſſivè, n.3.
Solvuntur argumenta, num.4.

1 Quidam cenſent conjugem qui matrimonio inito, ante illius conſummationem, affinitatem cum ſuo conjuge contraxit, peccare mortaliter dum prima vice reddit: atque ita niſi diſpenſationem illius impedimenti impetret, teneri religionem ingredi, ut evitet debiti redditionem. Ducuntur, quia acceſſus ad conjugem eſt inceſtus, cum ſit ad affinem, atque ſi fieri poteſt, eſt neceſſariò vitandus, cùm ergo poſſit vitari hoc conjuge religionem profitente, niſi diſpenſationem impetret, tenebitur ad id. Et confirmatur, quia priori bimeſtri peccat hic reddens, eo quod reddere non tenetur (ut probavi hoc libro, diſp.6. num.14.) ſed donec conſummet matrimonium, numquam tenetur reddere, cùm ſemper poſſit religionem ingredi. Ergo ſemper peccabit prima vice reddendo. 2. quia probabiliſſima, & communis ſententia docet eum, qui voto caſtitatis ligatus uxorem duxit, teneri religionem ingredi, peccareque prima vice conſummando, (ut videbimus hoc libro diſputatione 34.n.2.) eo quòd ſic & non aliter poteſt votum implere: at conjux hic ſic affinis effectus, nec impetrans diſpenſationem, non poteſt aliter inceſtum vitare, niſi ingrediendo religionem, ergo tenebitur ad id. Et confir. quia urgentior hic militat ratio. Nam cùm voti obligatio ex propria voluntate voventis oriatur, non poteſt ejus tacitam intentionem excedere, quæ cùm non ſit ſe obligandi ad religionem, poteſt hoc prætextu excuſari. At obligatio non accedendi ad affinem, ubi matrimonii neceſſitas minimè compellit, ut accidit ante conſummationem, oritur ex natura ipſius facti, atque ita tranſcendit limites voluntatis, à fortiori ergo coget poſſibile religionis medium eligere, quo acceſſus talis caveatur. Ita docent loquentes de affinitate, & conſequenter idem dicent de cognatione, in qua eadem militat ratio, *Palud.4.d.27.qu.1. a.3.n.26. Majoris 4. d.41.qu.1. paulò poſt principium, verſ. Deinde dico de ſecundo quæſito. D.Ant.3.p.t.1.c.11. ante §.1. verſ. N ta etiam Sylv. Matrimonium 8. q.15.d.7. Gaeta repet. c. Ad limina 30.qu.1.§.4.num.* 408. *Vivald. candelabro ſacram.1.p.de matr.nu.*107. & fortè aliquis exiſtimabit hujus eſſe ſent. *Cov.7. decret.2. p.c.7.§.2.n.6. & Ludov. Lop.1.p.inſtr.c.296. §. Præterea circa redditionem*, dicunt enim juvenem inceſtuoſum ante matrimonii conſummationem teneri, niſi velit religionem ingredi, diſpenſationem impetrare ad exigendum debitum, ſed revera non ſunt. Quia non ducuntur, eo quòd peccet reddendo: ſed rationem reddunt, ne cohabitans cum uxore periculo expoſitus ſit admittendi multa mortalia exigendo debitum. Et hanc ſent. non eſſe improbabilem, ait *Petr. de Ledeſm. num. ſeq. allegand.*

2 At dicendum eſt nullo modo teneri religionem ingredi, atque ita poſſe matrimon. conſummare reddendo. Probatur primò omnibus arg. quibus probabimus infra diſp.34.n.3. & 4. votum præcedens, aut ſubſequens matrimonium ratum, ſi ſolius caſtitatis votum ſit, non inducere obligationem ingrediendi religionem, ut impleatur. 2. quia per talem affinitatem non privatur conjux innocens ſuo jure: ut habetur *c. Diſcretionem, & c. penult. de eo qui cogn. conſang.* ergo tenetur hic illi reddere. Nec textus diſtinguunt, ſit matrimon. conſummatum nec ne: nec obligant hunc reum ad religionis ingreſſum: ſed expreſſè docent textus citati hos conjuges ad continentiam inducendos eſſe, quòd ſi nolint, reum abſtenturum à petitione, non autem à redditione. Hujus ſententiæ videtur *D. Bonavent.4.d.41. q.3. nu.22.* ait enim hunc teneri reddere, aut ſi hoc nolit, ingredi religionem: unde omninò voluntarium cenſet eſſe religionis ingreſſum. Et tenent expreſſè *Angel. verb. Matrimonium 3. impedim.15.n.2. Petrus de Ledeſm. de matrim. q.55.a.6. circa 3. ſtatim affinitatis, dub.4.* & communiter Neoterici.

3 Utrum autem conjux, cui eſt interdicta debiti petitio ratione cognationis, aut affinitatis, poſſit priori bimeſtri ab inito matrim. ante illius conſummationem reddere debitum: aut ſi alter conjux adulterium admittat? dixi hoc l.9. diſp 6.n.14.

4 Ad argum. nu. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, acceſſum talem, quando ſpontaneus eſt, inceſtuoſum eſſe, ſecus quando eſt juſtitiæ lege debitus, qualis eſt acceſſus reddendo. Ad confirm. dico latum eſſe diſcrimen, quia priori bimeſtri nunquam tenentur conjuges ſibi reddere, niſi jam matrim. conſummarint (ut dixi lib.2. diſp.24. n.5.) at eo tranſacto, ſtatim ad id tenentur, niſi illicò ad religionem tranſire velint. Quare ſuppoſito hunc animum non eſſe illi conjugi inceſtuoſo, ſatiſfacit ſuæ obligationi reddendo, ac proinde culpæ immunis eſt. Non enim religionis ingreſſum eligere tenetur. Ad 2. contrariam ſent. exiſtimo probabiliorem: & eſto illa vera eſſet, eſt diſcrimen, quòd caſtitas & religio ſunt quodam modo ejuſdem rationis, atque ita non mirum, ſi gratia caſtitatis promiſſæ, quæ aliter ſervari nequit, aſtringatur vovens ad religionem. At religio non eſt aliquid ejuſdem rationis cum hoc quod affinitas omnem ſuum aſſequatur effectum. Ad confirm. dic, ex ea parte urgentiorem militare rationem, at ex alia multò minorem. Quia inter caſtitatem, & religionem eſt magna proportio & vicinitas: qualis eſt non in præſenti caſu.

DISPUTATIO XXX.

Utrùm quò conjux inceſtuoſam affinitatem, aut cognationem contrahens, debiti petendi facultate privetur, deſideretur aliqua judicis ſententia, aut condemnatus, aut ſaltem crimen declarans?

SUMMARIUM.

Proponitur ſententia affirmans hanc pœnam non incurri abſque judicis ſententia, nu.1.
Vera ſent. n.2. & ibi traditur ratio, cur cum pœna ſit, non deſideretur judicis ſententia ad eam incurrendam: & ad aliquas privativas.
Solvuntur argumenta, nu.3.

Ratio in hac re dubitandi eſt, quòd privatio hæc petendi debiti, verè ſit pœna culpæ affinitatis, aut cognationis iniquè contractæ. Quod manifeſtè conſtat ex eo, quòd ubi in contractione deeſt culpa, ut ſi ignoretur conſanguinitas, aut vi præciſa habeatur copula, ea privatio non incurritur, ut dicemus duplici diſp. ſeq. Atque ita privationem debiti ex affinitate conſurgentem eſſe pœnam docent *Abb.c.1. num.2. de eo qui cogn. conſang. & ibi Alex. de Nevo nu.2. Abul.c.5. Matth.q.200. & 241. Turrecr. c. Qui dormierit, ſ.27. qu.2. Suppl. Gab.4. d.41. qu.1. art.4. dub.1. ad 1. Cajetan opuſc.t.1. tract.31. qui eſt 17. reſp. in 4. reſp. verſ. Et quoniam. Ang. verb. Inceſtus nu.4. Sylv. verb. Luxuria, qu.4.d.1. Victor. ſum. de matr. nu.*288 *Sot.4.d.37. q.un. ar.2. verſ.2. concl. & verſ. Debet autem. Caſtro l.1. de lege pœn.c.7. §. Ex hoc.3. docum. & l.2.c.5. §. Rurſus 5. arg. Alex. Carrer. l.5. de ſponſ.c.23. Ledeſm.2.p.4.qu.60. ar.4. §. Sed eſt dubium ſi maritus. Cord. in ſuo quæſt. l.1. qu.12. init. Barth. à Ledeſm. de matr. dub.50. concl.2. Man.1. tom. ſum.2. edit.c.243. num.11. Graſſ.p.1. deciſ. l.2. cap.81. num.4. Petrus de Ledeſma de matr. qu.55. artic.6. dubio 5. §. In hujus rei expoſitionem.* Atque idem dicerent de privatione ratione cognationis, in quo eſt eadem ratio. Atque ita de illa idem aſſerunt *Sotus 4. d.32. q.1. ar.1. concl.3. Enriq. lib.11. de matr.c.15. nu.11. Petrus de Ledeſ. de matr. q.56. ar.1. dub.1. §. His nihil obſtantibus. Lud. Lopez. 1.p. inſtr.c.80. §. Sed connumerare.* Si ergo eſt pœna: minimè incurretur abſque judicis ſententia: ut omnium pœnarum id proprium eſſe, communia Theologorum teſtatur opinio, ac juriſperitorum. Nec juvat ſi dicas cum *Cajet.2.2.q.61. art.3.* quem communiter DD. ſequuntur, id intelligi de pœnis poſitivis, quæ ad ſui exequutionem aliqua actione indigent. Cùm enim idem non debeat eſſe agens & patiens, oportet actionem judicis ſententiam ferentis adeſſe, quò in illas incidatur. Quæ ratio cùm ceſſet in pœnis privationis, quæ nullam actionem ad ſui exequutionem deſiderant, nulla opus erit ad eas incurrendas judicis ſententia. Qua ratione irregularitas, ſuſpenſio, excommunicatio, abſque judicis ſententia contrahuntur. Sed hæc ſolutio non ſatisfacit, & bene impugnatur à *Soto l.1. de juſt. qu.6. a.6. concl.2. & Caſtro l.2. de lege pœn. cap.5. §. Rurſus 5. arg.* Nam ut quis fame moriatur, nulla eſt neceſſaria actio, ſed privatio comeſtionis, eſt tamen judicis ſententia neceſſaria. Præterea, inhabilitas ad beneficia eſt pœna privativa, cùm tamen probabiliſſimum ſit eam indigere

Digitized by Google

digere judicis ſententia. Quod defendunt *Nav. in extrav. Greg.* XIII. *de datis pro juſtitia, in priori edit. n.41. in poſteriori* verò *n.44. Molina tom.2. de juſt. tract.2. diſp.96. pag.590.* Deinde inhabilitas ad ſuffragium ferendum eſt etiam pœna privativa, oon indigens actione, ſed ceſſatione, cùm tamen judicis ſententiam poſtulet, ut teſtantur *Sot. lib.1. de juſt. q.6. ar.6. ad 4. & l.4. q.6. ar.3. ad ſi. Ledeſm. 2. p.4 qu.18. ar.2. dub. ult. Mol. eu diſp.99. pag.591.* Atque ita quamvis privari jure petendi ſit pœos privativa, non concludetur eam non indigere judicis ſententia. Nec etiam proderit ratio, quam tradit *Sot. l.1. de juſt. q.6. a.6. concl.2.* cur irregularitas, excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, incurrantur abſque judicis ſeotentia. Quis nimirum, non privant bonis propriis, qoæ jure peculiari quis poſſidet, & tradere per actionem teneatur, ſed bnnis communibus, quorum Eccleſia privans eſt diſpenſatrix. Non (ioquam) prodeſt. Quia ea impugnatur à *Cord. in ſuo quaſt. l.1. qu.36. f.281. col.1. Bañes 2. 2. qu.* 52. *art.*10. *fol.*692. Quia ſacerdos jus peculiare celebrandi, & quilibet fidelis recipiendi ſacraments poſſident, & tamen illo privantur per irregularitatem, & excommunicationem, abſque jndicis ſententia. Deinde, quia licèt ea ratio procederet io iis cenſuris, at in noſtro caſu locum babere non poteſt, cùm privetur conjux jure per matrimooium acquiſito petendi debitum, quod eſt bonum proprium & peculiare illius, nec Eccleſiæ diſpoſitioni ſubjacens, niſi in quantum illo privare poteſt in pœnam delicti per conjuges admiſſi: ſicut poteſt aliis bonis privare. Deſiderabitur ergo judicis ſententia. Quare *Simancas de inſtit. catholic. t.9. num.202.* dicit incertum eſſe an inceſtuoſus cum cooſanguineis uxoris iocidat ſtatim in foro conſcientiæ in hanc pœnam.

2 Cæterùm mihi certiſſimum eſt, nec io affinitate nec io cognatione deſiderari aliqnam judicis ſententiam, ſed ſtatim privari conjugem poteſtate debitum petendi. Quod in cognatione tenet *Gl. c. Noſſe, verb. Non fraudentur* 30. *q.*1. & in affinitate dicens eſſe certiſſimum, *Caſtro lib.2. de lege pœn. cap.5. §. Rurſus, 5. argument.* & clarè ſentit *Cajetanus opuſc. tomo 1. tract. 31. qui eſt 17. reſponſion. reſponſ.4. verſ. Et quoniam*, ubi ſit eſſe ipſo facto privatum, *& Angles Flor. p.1. de matr. qu.14. de impedim. affinit. ar.1. diffic. 5. concl.3.* ait enim in foro cnnſcientiæ non poſſe petere bunc inceſtuoſum, ante diſpenſationem. Idem tenentur dicere DD. quos ibi retuli d.27. n.2. diceotes inceſtuoſum etiam occultum incidere in haoc pœnam, & quos ibi retuli nu.9. dicentes peccare lethaliter, ſi debita petat, & praxis ipſa hoc veriſſimum eſſe teſtatur. Quòd ſi ratiooem petas, fateor me nullam concludentem invenire, ut hæ pœnæ, quamvis privativæ ſint, non iodigeant ſententia. Sicut nec invenio in irregularitate, excommunicatione, ſuſpenſiooe, & interdicto. Quæ enim tradi ſolent, reprobatæ ſunt num. præcedenti. Atque ideò nec in illis, nec in hac aliam rationem adæquatam invenio, quàm quòd pœnæ privativę ſiot, atque ita facilius io eas incidatur: ſicque uſu receptæ & declaratæ ſint, ut nulla indigeant ſententia condemnanti, aut crimen declaranti. Quod non ita contingit in omnibus pœnis privativis, & ita non mirum eſt, ſi aliquæ illarum poſtuleot judicis ſententiam.

3 Ad argumentum contrarium, o.1. propoſitum, conſtat ex dictis n. præced.

D I S P U T A T I O XXXI.

Utrùm ſi affinitas, vi præciſa ant metu contracta ſit, ut ſi uxor à viri conſanguineo vi, ant metu cognoſcatur, privetur illa uxor poteſtate debitum petendi?

S U M M A R I U M.

Quando vi præciſa cognoſcitur fœmina à viri conſanguineo, non privatur petitione debiti, n.1.

Privatur ſi levi metu inducta. Quod ſi vir conſenſerit, neuter conjux poteſt petere nec reddere, n.2.

Si metu conſtantis, refertur quadam opinio, n.3.

Nequit tunc petere debitum. Et in rebus divino jure vetitis, metus non eximit à pœna, n.4.

Quid ſi per metum viri conſtantis vir uxorem compulerit, ut cum ipſius viri conſanguineo concumbat, n.5.

An Christiani in manibus Turcarum remigantes metu mortis caſu quo non eximuntur à peccato, eximantur ab excommunicatione, nu.6. & ibi remiſſivè, quando peccent.

1 HActenus diſputavimus quando ex affinitate oriatur impedimentum petendi debitum. Jam videndum eſt de cauſis ab hac pœna excuſantibus. Et in hac diſputatione de præciſa vi vel metu; in ſequenti autem de ignorantia agemus. Atque ſi vis præciſa ſit, manifeſtum eſt minimè privari debiti exactione, ut conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſanguin.* ubi ea redditur ratio. Quia affioitas iniquè contracta ei non officit conjugi, qui iniquitatis particeps minimè fuit: injuſtum quippè eſt quemquam culpæ immunem ſuo privari jure. At obi vis illata eſt fœminæ, à culpa inceſtus omninò eximitur: ergo à pœns privationis debiti exigendi. Quare licèt textus hic loquatur quando viri conſenſu v[illegible] illata eſt: & eodem pacto loquuntur boc docentes *Roſella verb. Impediment. impod.8. nu.15. Sylv. verb. Luxuria, q.4. d.3. Graff. 1. p. deciſion. l.2. cap.* 80. *nu.*14. at ratio textus, & prædictorom DD. tradita, idem prorſus ſuadet, ubi adfuit mariti conſenſus, ut bene advertit *Ricardus ſtatim referendus.* Quare ita docent abſolotè *Hoſt. cap. 1. de eo qui cogn. conſanguin. num.2. fine, ſuper verb. Filiaſtra*, ubi *Joan. And. nu.3. Anch. fin. Alex. de Nevo nu.4. Ricard. 4. d.35. ar.2. q. 4. Aſtenſis ſum. 2. p. l.8. t.11. ar.3. q.15. Sotus 4. d.37. q. un. a.2. verſ. Debet autem Ledeſma 2. p.4. q.60. ar.4. Palacios 4. d.34. diſp.2. f.777. col.2. verſ. Quod ſi objecerit, Enriq. l.12. de matrim. c.2. n.... Petrus de Ledeſma de matrim. q.55. a.6. diffic.5. concluſ.1. Emman. Sà ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Qui conjugis.*

Similiter eſt certum, uxorem levi metu inceſtui conniventem privari debiti exactione. Quia culpa ſua affioitatem contraxit. Ita colligitur ex ratione textus, & Doctorum, quos n. præced. retuli, & docent *Ricard. Aſtenſis, Roſella, Sylv. Graffis ibi citati*, & licèt loquantur, quando interfuit viri conſenſus, qui metum intulit: at verè non inoituntur huic cooſenſui, ſed culpæ uxoris, & ita abſolutè docet *Palacios nu. præc. relatis.* Quod ſi mariti conſenſu aut præcepto id effectum ſit, non teoetur uxor ei debitum reddere. Quoniam ejuſdem particeps fuit iniquitatis. Ita *Ricard. Aſtenſis, Roſella, Sylv. Graffis ibidem*, & conſtat ex diſp.27. n.3. Immò nec poteſt reddere, niſi in fraudem matr. id uterque conjux fecerit, ut diximus diſp.28. n.5. & 6. ubi probavimus io hoc caſu fraudis teneri. 2

Difficultas autem eſt, quando metus gravis fuit, ſeu cadens in fœminam conſtantem, num privetur uxor, metu illo cognita à viri conſanguineo, debiti petitione? Videtur enim non privari: ex doctrina *Nav. ſum. c.27. nu.63. ad finem*, & latius *c. Ita quorundam, de Judæis, notab.15. in prin. n.58.* ubi docet Chriſtianos in Turcarum triremibus remigaotes bello indicto adverſus Chriſtianos metu mortis ac tormentorum coactos, peccare mortaliter, at non incurrere excommunicatiooem *eo c.* latam contra opem infidelibus in ſimili bello ferentes. Quia (inquit) non eſt credendum velle Eccleſiam ſois pœnis mulctare eos, qui tali metu compulſi ſuis præceptis non obtemperaot. Et illum ſequitur *Pedraza in ſua ſumm. præc.7. §.26.* ſimiliter ergo cùm pœna privationis debiti exigendi ſit ab Eccleſia ſtatuta ob crimen iniquæ affinitatis contractæ (ut diximus diſp. præcedenti oum. 1.) oon ligabit uxorem, quæ tanto coacta metu, illam contraxit. 3

Cæterùm quamvis hæc opinio pietate plena ſit, nulli ſolido fundamento ionititur. Et ideò dicendum eſt privari poteſtate debiti exigendi. Ducor ex ratione textus & Doctorum, nu.1. tradita, qus ab hac pœna eximunt uxorem vi abſoluta cognitam, nempe, quia ceſſat culpa inceſtus. Cùm enim in hoc eventu non ceſſet, tenebatur enim vitam exponere ne conſentiret, incurret pœnam. 2. quia in iis quæ adverſantur juri divino, & naturali, quale eſt copula illa, metus non excuſat à pœna, ſed à graviori, ut bene docet *Turrecrem.* per illum textum *cap. fin. 2. nu.31. q.2.* & probat textus, *cap. Si quis coactus 22. q. 5.* ibi: *Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa, vel neceſſitate perjurat: quia plus corpus quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat.* Atque fortius id probat textus *cap. Sacris, de his quæ vi*, ibi: *Licèt metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.* Ubi textus decidit, non excuſari ab excommunicatione, metu participantem cum excommunicato, ſicut non excuſatur à culpa. In cujus textus intellectu quamvis varii ſint DD. de qua participatiooe loquatur, nt poteſt videri in *Covar. c. Alma mater, 5. p. num.9.* at caſu quo ea participatio crimen lethale eſt, manifeſta eſt deciſio textus, & conveniunt omnes DD. metum non excuſare ab excommunicatione, & quamvis aliqui velint eum intelligere, de metu levi. Optimè teprobat *Abbas eo c. Sacris, n. 4.* quia apertè repugnat litera. Contraponit enim metum, violentiæ: & dicit pro nullo metu. Et teddit rationem, eo quòd metus non excuſet à culpa. Quæ omnia de quocunque metu procedunt. Atque hujus ſent. videntur eſſe *Ricard. Aſtenſ. Roſell. Sylveſt. Graffis*, quos n.1. retuli, dicunt enim uxorem poſſe petere, quando maritus eam gravi metu coegit ad copulam cum ipſius viri conſanguineo, in odium delicti viri: ubi apertè ſentiunt contrarium, ubi nullum eſſet viri delictum, atque ita prædictum odium ceſſaret. Et tenet *Petr. de Ledeſma de matr. q.55. a.6. dub.5.* 4

Sed nec prædicta limitatio caret difficultate, ajunt enim *Ricardus*, & ipſum tranſcribentes, *Aſtenſis, Roſel. Sylveſt. Graf. nu. præced. allegati*, quando uxor metu ab ipſo viro illato, & cadenti in virum cooſtantem, conniveret copulæ cum viri conſanguineo, poſſe eam debitum petere, tenerique virum reddere. Nec id alia ratione probant, quàm io odium criminis viri. At oppoſitum credo, nempe, in eo eventu neutrum poſſe petere nec reddere (ut dixi num.2.) quando metus eſt levis. Quia cùm uterque particeps fuerit culpæ in affinitatis contractione, uterque jure exigendi privatur, & ſubinde neuter licitè reddere poteſt, (ut probavi locis eo n.2. citatis) nec jus, quo ab hac pœna eximat uxorem, viri culpam conſiderat, nec in ejus odium conceſſit oon obſtanti affinitati, poſſe in boc eventu petere: ſed univerſaliter debiti petitionem negavit coojugi, cujus culpa affinitas orta eſt. 5

Ex

Digitized by Google

6 Ex his infertur non audiendos eſſe *Nav. & Pedrazam, num.3. relatos*, dicentes remigantes adverſus Chriſtianos peccare mortaliter, at non innodari eacommunicatione. Quia num.4. ſatis probavi caſu quo actio non eaimitur à culpa, nec ab eacommunicatione eam excuſari. Atque ita in hoc eventu cenſet *Manuel. in add. ad bullam cruciat. §.9. nu.95. fine*. Ea alio autem capite excuſari poſſunt ab excommunicatione: quia nimirum, communiter non peccant mortaliter remiges illi metu mortis id efficientes, ut latiùs probant *Cord. ſum. qu.127. f.400. Nav. l.3. de reſt. c.4. d.4 in nova edit. n.52. Molina tom.1. de juſt. diſp.125. pag.658. Lud. Lopez. 1.p. inſtr. c.60. fine. Rutil. Benzonius tract. de fuga, l.1. diſp.1. q.4. f.102. § Aſſerit ſecundo. Vega 1. ta. ſum. c.118. caſu 2.* & ſpecialiter eſt videndus *Molina eo loco citato*, qui optimè explicat caſum rarum, in quo culpa eſſet.

DISPUTATIO XXXII.

Utrùm conjux qui ex ignorantia juris prohibentis, vel facti, efficitur cognatus, aut affinis alteriùs conjugis, privetur debiti petitione?

SUMMARIUM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n.1.
Quid interſit inter hæc: legem minimè obligare ignorantes: vel hos à tranſgreſſione excuſari, n.2.
Lex obligat etiam ignorantes invincibiliter ipſam, n.3.
Minimè præſumitur ignorantia, ſed probanda eſt, n.4.
Qualiter probetur, & an ſolo juramento dicentis ſe ignoraſſe, num.5.
Quoties lex punit actum nullo alio jure prohibitum, ignorans ipſam, eſt pœna immunis per legem ſtatuta, n.6.
Quid, ſi puniat actum jure humano antiquiori aut divino naturali prohibitum, an ſciens antiquam prohibitionem, ignorans tamen novam ſub excommunicatione, illam incurrat contra faciens? Refertur duplex opinio, n.7. & 8.
Proponitur authoris ſententia, n.9.
Solvuntur argumenta priora. Enodantur c. Cum illorum de ſent. excom. reg. Ignorantia, de regulis juris n.6. quomodo ignorantia juris non excuſet, & l. Vulgaris, ff. de furtis, nu.10.
Satisfit poſterioribus argumentis, & enodatur c.2. de conſtitut. in 6. & qualiter argumentum à contrario ſenſu deficiat, ubi in contrario eſt eadem, aut major ratio, n.11.
Poſt num.11. invenies alia ſummaria.

1 Quæſtio hæc difficillima eſt, ſi exactè tractanda ſit, pendet enim ex ea quæſt. Qualiter ignorantia legis, aut pœnæ in ipſa ſtatutæ excuſet à pœna incurrenda? Quæ confusè ſatis diſſentitur à DD. Cùm enim ſint diverſæ pœnæ, ſpirituales, & temporales, atque inter illas ſit differentia, quòd ſola excommunicatio videatur deſiderare contumaciam: cùm ſit etiam ignorantia duplex, altera juris, & altera facti: & rurſus illa, quædam ipſius juris, & pœnæ in ipſo contentæ: alia verò ſolius pœnæ. Non ſatis diſtinguunt inter has pœnas, nec ſatis explicant, num loquantur de ignorantia ipſius juris, vel ſolius pęnæ. Atque ideò majoris claritatis gratia, diſtinguens pęnas, ac ignorantiam ipſam. 7. agitabo quæſtiones, præmiſſis aliquibus fundamentis generalibus, quæ omnibus illis deſerviunt. I. eſt, an ignorantia juris excommunicationem imponentis excuſet ab illa contrahenda. II. quid ſi adſit ſcientia juris prohibentis, ac ignoretur excommunicatio in eo lata? III. quid in aliis pęnis, an ſi adſit ignorantia juris, incurrantur? IV. quid ſi in illis ſola pęnæ ignorantia reperiatur? V. quid in quibuſcunque pęnis, ubi ſola adeſt facti ignorantia? VI. qualis debeat eſſe ignorantia, ſive juris ſive facti, ut à pęnis excuſet? VII. an ubi contracta eſt affinitas, aut cognatio, cum ignorantia juris vel facti interdicatur conjugi contrahenti petitio debiti?

2 Primum fundamentum ſit. Differentia lata eſt inter hæc. Lex non obligat ignorantes. Vel illos obligat, excuſantur tamen à peccato, & pęna. Quare non eſt quæſtio de nomine, num obliget ignorantes. Si enim dicamus obligare, quamvis ignorans excuſetur à culpa tranſgreſſionis, & pęna: at non excuſabitur ab aliis legis effectibus. Quod ſecus dicendum eſt ubi lex non obligaret ignorantes. Nihil enim in illis operaretur, v.g. Decretum Tridentini obligat ignorantes, ubi legitimè promulgatum eſt: ex quo fit ut contrahentes clam matrimonium in eo oppido, ignari invincibiliter decreti, minimè peccent, nec ſubdantur illius pœnis: at matrimonium ea decreto irritatum erit nullum. At ubi id decretum non obligat, matrimonium eſt validum: & tale eſſet, ſi diceremus illud non obligare ignorantes.

3 Secundum ſit. Certum eſt legem, ubi ſufficienter promulgata eſt, ita ut ſcientes liget, obligare etiam invincibiliter ignorantes. Quoniam lex talis habet jam completam legis rationem, ac ſubinde perfectam obligandi vim. Nec enim unicuique eſt notificanda, *cap.1. de poſtul. prælat. & auth. Ut novæ factæ conſtit. § Sancimus, coll.5.* obligat ergo omnes, ſive illius conſcios, ſive ignaros. Et confirmatur, quia virtus obligandi ex ipſa legis natura, & virtute, non ex ſubditi notitia proficiſcitur. Tandem quia ignarus legis illius ſufficienter promulgatæ, ſi certior de illa fiat, à viro fide digno ad illam tenebitur. Ergo, & antea tenebatur. Non enim vir ille ſua aſſeveratione legi virtutem obligandi tribuit. Ita *Sotus l.1. de juſt. q.1. a.4. concluſ.3. Medina 1.2. q.90. a.4. concluſ.3. verſ. Illud autem.* Quare dum *Innoc. c.2. de conſt. n.8. verſ. Ignorantes*, & aliqui juriſperiti ibi aſſeverant, ignorantes minimè obligari lege: quod etiam videtur ſentire *Cajet. 1.2. q.90. ar.4. ad 2.* intelligendi ſunt, ut velint ignorantes excuſari à pœna, & culpa tranſgreſſionis legis.

In foro autem externo, duobus menſibus à legis promulgatione tranſactis, jure optimo præſumitur illius ſcientia: unde ignorantiam alleganti incumbit onus probandi, ut notant communiter DD. & conſtat ea *authent. Ut factæ novæ conſtit. § Sancimus, & §. Ne igitur, collat.5. & c.1. de poſtul. prælat. & c. fin. §. Alioquin, qui matr. accuſare poſſunt.* Atque idem eſt licèt non ſit promulgata in qualibet provincia, eſt tamen in ea uſu recepta, & in Curia promulgata. Conſtat ea *c.1. Verum, de poſtul. prælato.* Rationem autem hujus præſumptionis ſubdunt *gloſſ. l. fin. verb. Scientes, ff. de decretis ab ordin. faciendis, & gloſſa, c. Nulli, verb. Veriſimiliter, de electione n.6.* Quia publicè propoſitum ignorare non licèt, nec facilè ignorantiam talem alleganti fides adhibenda eſt. 4

Admittitur autem probatio ignorantiæ hujus, *gloſſa c.2. de conſtit. in 6. notabili 2. Abbas c.2. n.9. eod.* ubi *Felin num.10. Sylveſt. verb. Lex qu.7.* conjecturæque quæ hanc ignorantiam probant proponuntur *c. fin. § Super quo, qui matrimonium accuſare poſſit.* Conjecturis enim probanda eſt, ut notat *Bald. l.1. nu.10. ff. de legib.* faciliuſque in fœminis probatur teſte *Prapoſito, c. Quod dictis, d.16.* eo quòd illis vagari non liceat. Et quidem in genere loquendo, probatur juramento ipſius ſe ignoraſſe dicentis. Quia in cordis penetralibus latentia minimè teſtibus probari poſſunt. Ita *gloſſ. c. Si vero, el 2. de ſent. excom verb. Propria. Caſtro lib.2. de lege pœn. cap.24. §. Sicut dictum eſt. Nav. lib.1 conſ. in priori edit. tit. de conſt. conſ.1. num.6. & 7. Covar. 2. var. c.10. num.1. verſ. Tertiò admittenda eſt, Greg. Lop. l.12. tit.1. par.7. verſ. Que lo no ſupiera.* & colligitur ex *illa lege. Aviles cap.52. Prætorum. gloſſ. En la tierra; num.12. Salzedo addit. ad regulam Bern. Diaz. 323. Gratian. reg.270. initio. Maſcard. de prob. concl.831. num.1.* & innumeri alii per hos relati. Et eadem ratione ſcientia probatur juramento. Quia eſt ex iis quæ in corde latitant. Ita *Covar. & Gratian. nu.3. ibid.* Temperat autem *Navar.* ut ignorantia probetur juramento: niſi contraria ſcientia veriſimilibus conjecturis probaretur. Sed bene *Caſtro proximè citat.* id intelligit quando conjecturæ eſſent nimis violentæ, & adeò apertæ, ut rem ipſam quaſi indice demonſtrare videantur. Non enim facilè credendum eſt, adeò quempiam ſuæ ſalutis immemorem eſſe, ut pejerare velit. Idque docet *Covar. regul. Poſſeſſor 3. par. §.3. num.4. verſ.20.* ubi ait non ſatis eſſe juramentum dicentis ſe ignorare, quando adverſus eum eſſet maxima juris præſumptio ex longi temporis præſcriptione, & *Grat. alios allegans, reg.270. num.7.* dicens ignorantiam minimè juramento probari, quando contra jurantem eſſet vehemens præſumptio ea facti qualitate, aut notorietate. At in præſenti non conſtat inter Doctores, num legis ſufficienter promulgatæ ignorantia probetur juramento? Affirmant enim multi cum *Gloſſ. c. Propoſuiſti, verb. Non probatur, ad fin. d.82. & cap. Qui, & humanis, fine 22. quæſt.1.* In contrarium autem fortiter urget *Innoc. cap.2. num.1. de conſtitut.* dicens præſumi ſcientiam in hoc eventu, niſi dilucidè ignorantia probetur. Urgent etiam proximè dicta, nimirum, non adhiberi fidem juramento, ubi vehementes ſcientiæ conjecturæ adſint. Quæ enim vehementiores eſſe poſſunt, quàm legem eſſe publicè promulgatam, bimeſtreque tranſiiſſe? De qua re conſulendi ſunt Doctores *c.2. de conſtitut. Anton. Cucus lib... inſtitut. majorum t.3. nu.32.* & latiſſimè *Menochius de arb. 2. lib. 2. centuria 2. caſu 186. n.2. & ſeqq. & de præſumpt. lib.1. præſumpt.77. à nu.3.* ubi duplici ſententia recitata concludit receptiorem eſſe, non adhiberi fidem juramento. Idque mihi ſatis placet. In foro autem conſcientiæ fatentur univerſi, ſimplici aſſertioni credendum eſſe, nedum juramento. Quia de ſolo aſſerentis ejuſque conſcientiæ præjudicio agitur. 5

III. Fundamentum ſit. Conſtat apud omnes, quamvis lex ſufficienter promulgata ſit, ſi actum nullo alio jure interdictum puniat, ignaros invincibiliter illius legis à culpa, & illius pęnis eximi. Quia res quæ culpa carent, in damnum vocari non debent, *cap.2. de conſtit.* Nec ſine culpa quiſquam puniendus eſt, *regul. Sine culpa 23. de regulis juris, in 6.* Idemque apertè probat *l. finalis, in fin. ff. de decretis ab ordine faciendis*, ibi, *Reſpondi hujuſmodi pœnas adverſus ſcientes paratas eſſe.* Et *c. fin. inſt. qui matrim. accuſ. poſſ.* ibi: *Iſte tamen admoneri nequiret, cum culpabilis non exiſtat.* Cujus ratio traditur *l. Si ignorans, 52. ff. locat.* ibi, *Non enim contemnit diſciplinam, qui ignoravit.* Atque ibi docent *Gloſſ. cap.2. verb. Culpa, de conſtit.* ubi *Innoc. nu.1. Hoſt. ad fin. Ant. nu.89. Abbas n.7. Bald. n.1. Anch. n.5. Henr. n.6. Decius nu.22. Aretin. n.3. Alex. de Nevo n.28. Berojus nu.44. & ſeq. Imol. clem. 2. n.2. de hæret.* ubi *Bonifac. nu.27. Covar. c. Alma mater, 1.p. §.10. nu.8. & 9. Menoch. de arbitrariis lib.2. centuria 2. caſu 185. num 2. & conſ.510. num 5. volum.6.* atque omnes triplici num. ſequenti allegandi. Quia ſolùm diſcrepant, quando actus alio jure antiquiori damnatus, ſive humano, ſive divino naturali, unde in hoc caſu eſt ſita tota controverſia, num ignorans, hoc jus novum prohibens, conſcius 6

Digitized by Google

ſcius tamen antiquæ prohibitionis, iocurrat pœnas eo novo jure latas?

7 QUÆSTIO I. Utrùm efficiens actum ſub excommunicatione ioterdictum lege aliqua nova, qui antiquiori jure poſitivo, aut divioo naturali probibitus erat, ignarus legis novæ, at cooſcius illius prohibitionia antiquæ, iocurrat eam excommunicationem jure novo latam? Triplex eſt ſent. I. univerſaliter docet io eo eventu iocurri eam excommunicationem, ſive ea lata ſit jure communi, ſive Epiſcopi conſtitutione. Probatur 1. ex *c. Cam illorum, de ſent. excomm* ubi babetur poſſe diſpenſari cùm percuſſoribus clericorum, juris ignaris, ergo noo excuſat ab ea excommunicatione, ignorantia juris bumaoi eam imponentis. 2. quia ignorantia facti, oon verò juris excuſat. *reg. Ignorantia* 13. *de reg. jur. in* 6. *l. Juris, l. Error, l. Regula ff. de juris & facti ignorantia.* Nec intelligi poteſt de vincibili ignorantia. Quia talis licèt facti ſit, minimè excuſat. 3. ex *l. Vulgaris, §. Si quis vigint., verſ. Si quis ae, ff. de furtis,* ubi æs furans, exiſtimans eſſe aurum, vel è cootra, furtum admittit ſolius rei captæ. Ex quo textu infert *Bart. l. Divus,* 14 *ff. ad l. Cornel. de ſicario, n.* 1. ſacrilegum eſſe furem calicis conſecrati exiſtimantem ooo eſſe conſecratum: attendique effectum, non verò facieutis exiſtimatiooem. Ergo ſimiliter, qui ſcieos & prudens rem illicitam admittit, incidet in univerſas pœnas legis etiam quam ignorat. 4 quia rei illicitæ vacans, cenſetur conſeoſum præſtare etiam iis, quæ præter ejus intentiooem ſequuntur, ut probat *c. fin. de homicid. in* 6. ubi jubens aliquem verberari, cavens nè occidatur, irregularis eſt, ſi mandatarius fines mandati excedens occidat. Redditque is textus rationem, quia mandaudo in culpa fuit. Ergo cùm hic, jus novum igooraos, fecerit rem illicitam, ſubiicietur etiam pœnis juris à ſe ignorati. Poteſt tandem probari rationibus, quas num. 12. afferam, ad probandum mioimè ipſius pœnæ excommunicatioois ignorantiam excuſare. Atque ideò banc ſent. tuentur *Gl. c. A nobis, el* 1. *verb. Non niſi, de ſent. excom. Scot.* 4. *d.* 6. *c.* 8. *in princ. Covar. c. Alma mater* 1. *p.* §. 10. *à nu.* 9. *uſque ad* 12. & aſſerunt eam eſſe probabilem *Sotus* 4. *d.* 22. *q.* 1. *a.* 2. *ad fi. ante* 4. *concl. & Barth. à Ledeſm. de pœnit.* ubi de excom. *dub.* 5. Pro eadem ſent. faciunt alii univerſaliter docentes iocurrere pęnam ſtatuti, qui rem illo interdictam, ſtatuti ignarus admittit, ſi norat alio jure vetitam eſſe. Hi ſunt *Bart. l.* 1. *num.* 21. *C. de ſum. Trinitate, & ibi Cynus verſ. Quidam, alii, Bald. ibi nu.* 22. *Bellapertica ibi, in repet. n.* 13. *Alber.* 1. *p. ſtatutorum, q.* 15. & 3. *p. q.* 1. *Anchar. repet. ſuper c. Poſtulaſti, n.* 39 *fin. de foro comp. Cardin. d. c. A nobis, nu.* 2. *verſ. Ad quod oppono in fin. Prapoſ. c. Qua contra, ad fi. d.* 8. *Berojus* dicens fortè boc eſſe verum *c.* 2. *n.* 8. *de conſtit.* ubi & *Decius in* 1. *lectura, n.* 31. *& ejus Additionator ſuper gloſſam,* verior, limitans niſi pęna eſſet valdè exceſſiva. *Carol. Molin. conſuetud. Pariſienſib.* §. 30. *quaſt.* 41. *paulo poſt princ. Marſil. l. fin. num.* 81. *ff. de juriſd. omn. jud. Gandin. tit. de pœnis reorum, n.* 16. *Portius Inſt. de jure naturali.* §. *Sed & quoad Principi, a.* 19. *Henr. Botaus de Synodo,* 3 *p. a.* 2. *au.* 17. *Jul. Clarus,* dicens communem *l.* 5. *recept.* § *fi. qu.* 85. *verſ. Secundus eſt caſus. Ant. Gabr. to.* 1. *comm. in mea edit. lib.* 9. *verb. Ignorantia. fol.* 502. *col.* 1. *Matienzo lib.* 5. *recopil. t.* 12. *l.* 1 *gloſſ.* 1. *n.* 3.

8 II. Sent. diſtinguit ſic: Si excommunicatio ſit jure communi lata, minimè excuſabit prædicta igoorantia: ſecus ſi lata ſit conſtitutione ordioariorum. Probat ex *cap.* 2. *de conſtit. in* 6. ibi: *Ut animarum periculis obvietur ſententiis per ſtatuta quorumcunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes.* Ubi videtur jus oovum indici, aliàs non diceret, *Nolumus,* ſed declaramus, oec diceret, *Ut animarum periculis obvietur.* Et tamen ſolùm id deceroit de ſtatutis editis per prælatos locales inferiores Pootifice. Quod ſi dicas cum *Sylv. verb. Ignorantia, q.* 8. *n.* 16. nomine ordioarii includi ibi Pontificem, quaodoquidem ordinariorum omnium ipſe eſt ordioarius. Repugnat, quia dicit, *Sententiis per ſtatuta,* ſtatotum verò jus particulare importat. *Inſtit. de jure nat.* §. *Jus autem civile, verſ. Nam quod quiſque,* ibi; *Vocatur jus civile,* ubi *Gloſſ. verb. Jus civile,* explicat, ut ſunt ſtatuta terrarum. *Præterea,* quia dicit, *Quorumcunque ordinariorum.* Nomine autem ordinarii non coocluditur communiter Pontifex, ut uſus canonum teſtatur: & paſſim apud Concilium Trident. babetur, & ſi Pontifex includeretur, ſuperflueret dictio illa, *Quorumcumque ordinariorum.* Sed ſatis eſſet dicere, quorumcumque; additum autem eſt ordinariorum, ne Pontifex includeretur. Præterea, quia Summus Pontifex ibi ait, ſe nolle ſententiis ordinariorum ignoraotes ligari. At ipſe ſuo ſucceſſori legem indicere nequit. Par enim in parem imperio caret, *c. Innotuit, de elect. l. Nam magiſtratus, ff. de arbit.* & ubi à ſucceſſore quippiam fieri vult, noo illi jubet, ſed ſignificat, ut fieri videmus, *c. fi. de reſcr. in* 6. *& l. Digna uxor, C. De legib.* Cùm ergo illud ſit jus novum, & de ſolis ordiuariorum inferiorum conſtitutionibus ſtatuat iis nno ligari ignorantes, contrarium erit dicendum, ubi excommunicatio jure Pontificio lata ſit, argumento ſumpto à contrario ſenſu. Et coofirm. quia longe diverſa eſt ratio de conſtitutionibus Pontificis, & aliorum inferiorum. Cùm enim illi major reverentia ſit debita, minor contemptus deſideratur ad earum pęnas incurrendas, unde non mirum, ſi ignorantia noo excuſet. Cùm ſecus in bis contingat. Atque ita tenent *Gloſſa in c.* 2. *de conſt. in* 6. *verb. Statuta, ſimile verb. Ignorantes. Anch. repet. in c. Canonum ſtatuta, n.* 223. *& ſeq. de conſt. Crottus c.* 2. *eo. tit. in princ. c. penult. D. Ant.* 3. *p. tit.* 24. *c.* 33. *fin. & c.* 75. *fin. Majoris* 4. *d.* 18. *q.* 4. *fin. ad verſ. Præterea nullas. Adrian.* 4. *de confeſſ. qu.* 3. *de clavib.* § *Ex his aliter. Roſella verb. Ignorantia, n.* 13. *Driedo l.* 2. *de libert. Chriſt. c.* 9. *in* 2. *ſent. Victoria ſum. de excom. num.* 337. *Corduba in ſuo quaſt. l.* 1. *qu.* 27. *init. Ugol. de cenſuris tabul.* 1. *c.* 9. §. 8. *nu.* 10. & dicit valdè probabilem, neutram defioiens, *Petr. de Ledeſm. ſum. ſacram. tract. de excomm. c.* 3. *fin.*

III. Sent. (cui tanquam probabiliori adbæreo, licèt duæ 9
priores ſint probabiles) affirmat eam ignorantiam excuſare ab excommunicatiooe, ſive lata in conſtitutione Epiſcopali, ſive Pontificia, quamvis actus ſit jure divino naturali prohibitus, nec id lateat igoorantem prohibitionem juris poſitivi. Ducnr 1. quia quaotitas pęnæ commetienda eſt cum delicti quantitate, *cap. Felicis, verſ. Illud autem, de pœnis in* 6. ibi: *Judex pœnam metiatur ex culpa, & c.* 2. *fin. de his qua fiunc à majori parte capituli,* ibi: *Nec pœna ſit ulterius protrahenda, quàm delictum fuerit.* Sed bic ignoraos ſolum jus naturale, & divinum offendit, contra quod ſe agere norat, oon autem jus poſitivum, quod invincibiliter igoorabat. Ergo ſolius prioris juris pęnas iocurret. 2. ex *c. Propoſuiſti, d.* 82. *quod eſt Innoc. I. Exuperio Toler. Epiſc. epiſt.* 3 *cap.* 1. ubi deciditur clericos incontinentes non deponendos eſſe juxta conſtitutionem Siricii Pont. Quia eam ignorabant, ibi: *His ignorantibus venia non negabitur,* ubi *gl. verb. Ignorantibus, & verb. Negabitur,* ſubdit rationem, quia decretum non ligat ignoraotes, & tamen iocontinentia juri divino, & naturali adverſatur. Quod ſi obiiciat ſtatim ſubdi: *Ita ut de catero penitus incipiant abſtinere, & gradus ſuos in quibus fuerint inventi, teneant.* Uode videtur pęna extendi ad ignorantes. Dico, id non eſſe vi cooſtitutionis igooratæ, ſed novæ, factum præteritum punientis, quod aliàs malum erat. Nec id rigidum eſt, poteſt enim Eccleſia liberè jus ſtatuere circa cõditiones in promovendis requiſitas: debetque potiùs communem decorem, quàm privatam aliquorum utilitatem reſpicere. 3. *ex l. Eum qui* 18. § *Si injuria, verſ. At cum aliquis, ff. de injuriis,* ibi: *Cum aliquis, filium familias patrem familias putat, non poteſt videri injuriam patri facere, magis quàm viro, ſi mulierem viduam eſſe credebat. Cum affectus injuriam facientis in hunc, tanquam in patrem familias conſiſtat.* Ex quo textu conſtat, iojuriam inferentem errantemque circa perſonam, non amplius ſua exiſtimatione puniendum eſſe. Si ergo qui ſolum jus divioum naturale ſe tranſgredi falsò putat, ſola illius pęna, cui injuriam irrogat, plectetur. Et confirm. quia delinquens, ac ſubinde rei illicitæ operam dans, noo punitur ultra animi menſuram, *l. Qui injuria* 55. *init. ff. de furtis,* ibi: *Qui injuria cauſa januam effregit, quamvis inde per alios res amota ſint, non tenetur furti.* Et ratio eſt. Quia voluntate ac propoſito maleficia diſtinguuotur, *c. Cùm voluntate, de ſent. excom.* cùm ergo bic non habuerit tacitum expreſſum animum offendendi jus bumanum, quod invincibiliter ignorabat, immuuis erit culpæ, fractionis illius, ac proinde pœnæ ex illa conſurgentis. 4. quia nova conſtitutio, quando eſt declaratoria juris antiqui, extenditur ad præterita: ut tradunt DD. *cap.* 2. *de conſt.* at noo extenditur quoad novam pœnam io ipſa ſtatutam, ne jus novum iguorans eam incurrat, ut advertit *ibi Felin. n.* 6. *verſ.* 2. idque probat ex *c. Quoniam* 47. *d. & cap. Nullus* 55. *d.* ergo ignorantia novi juris excuſat à pœna ipſius. Quiotò, quia jus iodicens novam pęnam rei antea prohibitæ, eſt prorſus novum quoad eam pœnam: atque ſubinde de illo, ac de jure novo ceoſendum eſt, ut docent *Ant. c.* 2. *de conſt. nu.* 13. & 21. *Imola ibi, nu.* 6. *Felinus n.* 6. Sed à novi juris tranſgreſſiooe excuſantur illud invincibiliter ignorantes, ergo & à pœna. 6. quia ignorantia pœnæ per jus commune impoſitæ, ſolùm differre videtur ab ignoraotia illius, quæ Epiſcopali conſtitutione ſtatuitur, quoad fori externi præſumptionem, hæc enim in illo foro præſumitur inviocibilis. At in foro conſcientiæ ſi utraque ſit invincibilis, nulla diſcriminis ratio apparet. Si ergo igoorantia excuſat ab hac, excuſabit ab illa, aut à neutra. Tandem probatur rationibus excommunicationi peculiaribus, ex ipſius natura petitis, quas n. 13. referam, probaos non tantùm ad eam incurrendam deſiderari ſcientiam novi juris, ſed etiam ipſius pęnæ excommunicationis. Præterea, quia excommunicatio ſolum fertur ob contumaciam præcepto Eccleſiæ, ut colligitur ex illo *Matt.* 18. ubi excommuoicandi poteſtas conceſſa eſt: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.* At ignarus Eccleſiaſtici præcepti quamvis conſcius divini, noo dicitur contumax, ac Eccleſiæ inobediens. Non ergo innodabitur excommuoicatioois vinculo. Atque ideò haoc ſententiam amplectuntur *Hoſt. c. A nobis, el* 1. *de ſent. excomm. verſ. Ad quod diximus,* ubi *Ant. n.* 8. & 9. *Abb. nu.* 9. *Fel. n.* 5. *Joan. And. c.* 2. *de conſt. in* 6. *nu.* 1. *& ibi Dominicus n.* 25. *verſ. Gloſſ. in ver. Ignorantes. Joan. de Lignane,* quem refert, & ſequitur *Imol. cap.* 2. *de conſt. num.* 9. *verſ. Potes reſpondere. Ang. Excom.* 7. *caſu ult. a.* 3. *Sylv. Excom.* 2. *notab.* 3. §. 6. *& Excom. ult. q.* 3. §. 4. *& verb. Ignorantia, qu.* 8. *d.* 2. & 3. §. 15. *Tab. Excom.* 7. *q.* 1. *nu.* 2. *Petr. de Soto lect.* 3. *de excom.* §. *Secundum ſit. Sot.* 4. *d.* 22. *qu.* 1 *art.* 2. *ad fin. in* 4. *concl. Caſtro lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 14. §. *Sicut dictum eſt. Nav. ſum c.* 23 *lat n.* 47. *verſ. Addo his, hiſp. nu.* 45. *& c.* 27. *in utraque, nu.* 56. *& in latina noviori, eo. c.* 27. *n.* 274. *verſ.* 13. *Ledeſ.* 2. *p. qu.* 24. *ar.* 6. *ad fin. Ovandus* 4. *d.* 18. *q. un. propoſ.* 74. *Enriquez lib.* 13. *de excom. c.* 23. *nu.* 2. *Bart. à Ledeſ. de excom dub.* 5. *pag.* 996. *Lud. Lop.* 2. *p. inſt. c.* 13. *de excom.* §. *igitur pro elucidanda. Petr. de Ledeſm. de matrim. q.* 55. *ar.* 6. *dub.* 5. *ad* 4. *& idem met* dicit eſſe valdè probabilem, *in ſum. ſacram. cap.* 3. *de excomm. in fin. Philiarc. de offic. ſacerd.*

t. 1. *p.*

Digitized by Google

t.1.p.1.lib. 3.c.4.concl.4. Manuel 1. tomo ſumm. 2. edit.cap.77.n.3. Lelius Cocus de conſcib.reſervatis, caſu 8. Graſſis 1.par.deciſ.l.4.c.9.n.21. Cañedo ſum.ſacram. ubi de excomm. c.3.nu.14. Vega 1.tom.ſum.c.85.caſu 73. & dicit eſſe probabilem Cordub. l.2. queſtionar. qu.27.in 2.opin. & ab hac ſententia dicit Julius Clarus nu 7. ad finem relatus, non eſſe recedendum in judicando. Pro eadem ſentententia ſunt DD. quos n.17. referam, docentes univerſaliter pœnas juris humani non incurri, licet factum ſit jure divino naturali vetitum, ſi juris ignorantia adſit. Hanc eandem ſententiam poſt hæc ſcripta tuentur Suarez 5.tomo in 3 part.diſp.4.ſect.8.num.2. Azor lib.1.inſtit. moral.cap.15.quaſt.3.

10 Ad argumen. primæ ſent.num 7. propoſita reſp. Ad 1. dic textum intelligi de ignorantia vincibili, & culpabili. Idque conſtat. Quia æquè agit textus de ignorantia juris ac facti. At conſtat hanc excuſare, ſi invincibilis ſit. Ad 2. dic intelligi eam regulam in foro externo, In quo juris ignorantia non præſumitur, ut bene docent Roſella verb.ignorantia, nu.15. ubi Sylv. q.8. d.3. ad fin. Molin.c.de reſtit.qu.17. ad fin. Caſtro l.2.de lege pœn.14. §. Sicut dictum eſt. Philiarc.de offic.ſac.to.1 p.1.l.3.c.4.conc 5. Ad 3. reſpondet Decius c.2.de conſt.n.35. illum textum nil probare. Quia ibi conſideratur intereſſe partis, & ideò veritas inſpicitur, vel debet intelligi, quando ignorantia eſt culpabilis, ut conſtat in exemplo Barth. ibi adducto. Quoniam calices communiter ſunt conſecrati: & Ita calicem furans tenebatur conſecratum eſſe præſumere. Atque ita poteſt ea Barth. doctrina defendi. Quamvis eam falſam appellet Covar.c. Alma mater, 1.p.§.10. nu.13.verſ. 4.bene convincitur. Ad 4. dic imputari quod ſequitur præter intentionem. Cùm mandans tenebatur id providere: atque ita eſt culpabilis ignorantia. Quare textus ille rationem reddit: eo quòd mandans fuerit in culpa, & id evenire poſſe, debuerit cogitare.

11 Ad arg. ſecundæ ſent.nu.8. allata reſp. Ad 1. dic cum Syl.verb. Ignorantia, 8.d.3. & Everard.in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, n.12. argumentum à contrario ſenſu vim non habere, quando in caſu contrario militat eadem, vel major ratio. At in excommunicatione jure Pontificio lata procedit ratio in illo textu explicita, nimirum, ut animarum periculis ſubveniatur. Immò major eſt ratio: facilius enim jus Pontificium commune ignoratur. Ad confirm. dic, non eſſe rationem illius deciſionis, reverentiam Pontifici, aut Epiſcopis debitam, ſed ut animæ periculis conſulatur. Quæ potiùs locum habet in juris communis ſtatutis.

S U M M A R I U M.

An ad excommunicationem incurrendam non ſufficiat ſcientia juris, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœnæ? Refertur quadam ſententia, num.12.

Sententia auctoris, nu.13. & ibi, ad excommunicationem exigitur monitio ſub illius pœna.

Solvuntur argumenta, num.14.

Poſt num.14. invenies alia ſummaria.

12 QUÆSTIO II. An ad incurrendam excommunicationem non ſufficiat ſcientia juris poſitivi rem illam prohibentis, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœnæ: atque ita ſciens jus prohibens, Ignorans id prohibere ſub excommunicatione, illam minimè Incurrat? Quidam aſſerunt non deſiderari ſcientiam ipſius excommunicationis. Ducuntur 1. quia obligatio delinquentis ad pœnam eſt naturalis non conſurgens ex delinquentis conſenſu, ſed ex auctoritate legis imponentis, & conſenſu delinquentis ad delicti admiſſionem, ita ut dato hoc conſenſu oriatur naturalis ad pœnam obligatio, ut conſtat ex Inſt. de oblig. quæ ex delicto, in prin. ibi: Nam omnes ex re naſcuntur, id eſt, ex ipſo maleficio. Et l.Imperatores, ff. de jure fiſci, ibi: Tute huic pœna ſubdidiſti, & l.15.t.13.p.2. ibi: El que face el yerro, el miſmo ſe mete en ſervidumbre de la pena. Ubi Greg.Lopez verb.El miſmo, ait admittentem delictum appellari pœnæ amatorem, Auth.de non alienando, §. Quia verò el 2. coll.2. ibi: Amatores periculi. Qui enim vult antecedens, nempe delictum, vult neceſſariò conſequens, nimirum pœnam, l.Illud ff.de acquir.hared. ergo impertinens eſt, ut delinquens norit pœnam. Ad hoc enim exigi deberet pœnæ ſententia, ut voluntas ferretur in illam. Et confirm. quia hoc diſtat inter culpam, & pœnam auctore D. Th.4.d.18.qu.2.a.5.quaſtiunc.2. quòd culpæ principium intra nos eſt: omne enim peccatum eſt voluntarium: pœnæ autem extra nos, nec ad illam deſideratur voluntas, Immò de ratione ipſius eſt ut voluntas repugnet. Non ergo deſideratur pœnæ præcognitio, quo illa incurratur. 2. quia aliàs infideles, pœnam inferni peccato mortali debitam ignorantes, ab ipſa eximerentur. 3. quia Matth.18. ubi poteſtas excommunicandi eſt conceſſa, ſolùm petitur, ut habeatur quis tanquam Ethnicus, id eſt, excommunicetur: ut Eccleſiam non audiat. Quia aliàs ſoli viri docti juris excommunicationes incurrerent, & multi hæretici non eſſent excommunicati, cùm pleroſque excommunicatio lateat. Atque ideò præter DD. quos num.7. retuli, dicentes ſatis eſſe ſcientiam prohibitionis, ſuſtinent hoc Driede lib.2.de libert.Chriſt. c.9.fin.& c.10. paulò poſt princ.§.4.dubit.ver. Ad 1.dubitationem. Cov. dicens oppoſitum eſſe manifeſtum errorem c.Alma mater.1.par.§. 10.n.9. Led.2.p.4.q.24.ar.6.ad fin. Molin.1.2.q.76.ar.3 ſi.Cordub.in q. l.2.q.25.ſtatim in prin. Idem in genere de pœnis docet Baldus c. 2.n.8.ad fin.de conſtitut. ubi ait delinquentem, qui nec in delicto nec in ejus qualitate erravit, ſed in genere pœnæ, ab ipſa non eximi. Et hoc eſt probabile.

Verùm probabilius exiſtimo deſiderari etiam ſcientiam ipſius excommunicationis, ut in eam incidatur. 1. quia cap.2. de conſt. in 6. quo animarum pericula caveantur, deciditur ignorantes non ligari ſententiis. Quod decretum cùm animabus faveat, generaliterque de ignorantia loquatur, videtur amplè interpretandum, ut accipiatur non de ſola juris ignorantia, ſed etiam ipſius pœnæ. 2. quia excommunicatio non fertur, niſi ob contemptum, & contumaciam, c.Nemo Epiſcoporum 11. qu.3. ibi: Illis qui aliter non potuerunt corrigi. Et c.Sacro, de ſent. excom. ibi: Prohibemus ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam ferat, niſi competente monitione præmiſſa. At nec eſt contemptus, nec contumacia, nec competens eſt monitio, niſi delinquens norit excommunicationem in rebelles inflictam, ejus enim conſcius forſan reſipiſceret. Et confir. quia ex una parte excommunicatio eſt medicinalis, cap.1.de ſent. excommun. in 6. ex altera eſt ultima pœna, qua Eccleſia punit, teſte D.Aug.l.de correptione, & gratia, 15. & refertur cap Corripiant 24. qu.3. At non eſſet medicina, ſed potiùs obeſſet, ſi ignorata incurreretur. Et qua parte eſt ultima pœna, petit ſummam contumaciam, qualis eſt ut excommunicatione in non obedientem cognita, duret contumacia. 3. quia ob id ad excommunicationis valorem deſideratur præcedere monitionem, non quamcumque, ſed ſub excommunicationis pœna: teſtibus Soto 4.d.22.quaſt.1.art 2.verſ.3. concl.& verſ. Contra hoc autem. Enriq. l.13. de excommun.cap.27. numer.3. ut nimirum adſit ultima contumacia, & contemptus præcedente excommunicationis notitia, ergo ubi ea non præcedit, minimè incurritur. Hujus ſent. videtur. Hoſt.c. A nobis, el 1. de ſent. excom. ubi verſ. Ad quod diximus, nec ait: Non aliquem eſſe obligatur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens. Et tenent Ang. excom.7. caſu ult.n.3. Sylv. Excommunicatio, alt.q.3.§.4. Nav.ſum.c.27. n.16.& in lat.in nova edit.eod.c.27.nu.274. Sot. Led. Lop. Man. Philiarc. Ovand. Vega, Cañedo, n.9. allegati. Barth. à Ledeſ. de excomm dub. 5.col. 996.& ad fin. illius dubii. Enriq.lib.13.de excom.cap 21.n.1.& c.23. n.2. Graſſis 1.p.dec l.4.c.9.n.17.18. eandem ſent. tenet Suarez. 5.to. in 3.p.diſp.4.ſect.8.n.19. 13

Ad argum. num.12. propoſita reſp Ad 1. dic intelligi de pœna cognita, vel debita cognoſci, & delicto proportionata. Id enim delictum admittens, ſeſe illi pœnæ ſubiicere noſſe debet. Qui enim vult antecedens, vult conſequens, quod novit, aut noſſe debet ex illo ſubſequi. Secus quando eſt pœna extraordinaria, qualis eſt excommunicatio. Inſuper quamvis in cæteris pœnis id locum haberet, ſecus in hac, quæ quia medicinalis, ac ultimum ſupplicium eſt, poſtulat ultimam contumaciam. Ad confirm. dic pœnam in ſeipſa involuntariam eſſe, at in cauſa debere eſſe voluntariam. Quò enim incurratur, debet amari delictum ut eſt cauſa illius, ſaltem in excommunicatione. Unde oportet illius notitiam præmitti. Ad 2. neganda eſt ſequela. Quia inferni pœna eſt ordinaria, culpæque lethali proportionata. Ad 3. dic, intelligi, ſi Eccleſiam non audierit pertinaciter, ac ultimam contumaciam habens, ut probavi nu. præced. Quæ tunc reperitur, quando nota excommunicationis pœna delinquens minimè reſipiſcit. Ad 4. concedito eos omnes, ſi excommunicationem invincibiliter ignorent, ea minimè ligari. 14

S U M M A R I U M.

Irregularitas ex ſignificatione conſurgens contrahitur, licèt adſit ignorantia juris, vel facti, & explicatur regula, ſive culpa, de regulis juris, in 6. n.15.

An irregularitas ex delicto, ſuſpenſio, interdictum, ac cætera pœnæ incurrantur, quando delinquens ignorat jus ſub illis pœnis prohibens, eſt tamen conſcius alterius prohibitionis? Refertur quadam opinio, n.16.

Opinio authoris, n.17. & ibi ſuſpenſio, & interdictum imponuntur ob contemptum, & exigunt monitionem, & irregularitas ex delicto non incurritur abſque contemptu.

An quando peccatum aliquod Pontifici reſervatur, ignorans reſervationem, conſcius tamen malitia, poſſit ab inferiori abſolvi, & an reſervatio illa ſit pœna? nu.18.

Solvitur argumentum, numer. 19. poſt quem invenies alia ſummaria.

QUÆSTIO III. An irregularitas ex delicto conſurgens, ſuſpenſio, interdictum, ac cæteræ omnes pœnæ incurrantur, ubi adeſt ignorantia juris poſitivi eas imponentis, at delinquens ſe in aliud jus peccare novit? Conſultò dixi, irregularitas ex delicto conſurgens. Nam eam, quæ factum ipſum ſequitur, & abſque omni culpa, ob ſolam ſignificationem contrahitur, conſtat quacumque data ignorantia, ſive juris, ſive facti, contrahi. Quia ideò ignorantia eximit à pœna, quia liberat à culpa, ex qua conſequitur. Cùm ergo irregularitas hæc nullam exigat culpam, non excuſabit ab illa. Deinde, quia ſive data opera, ſive ignoranter id fiat, cui eſt annexa, æquè tollitur ſignificatio, cujus defectu incurritur. Ita Cajetan.1.2.qu.76.a.3. 15

§. Ad

§. Ad hoc dicitur, Sylveſt. verb. Ignorantia, q. 8. dicto 3. fine. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 14. §. Prima principalis. Lud. Lop. 2. p. inſtr. c. 13. de excom. §. Ad argumentum 3. Atque hinc erit intelligenda reg. Sine culpa, de reg. juris in 6. dicens ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, neminem puniendum eſſe. Hæc enim irregularitas abſque culpa contrahitur, ſed nnn abſque cauſa.

16 Difficultas autem eſt de irregularitate ex delicto, ſuſpenſione, interdicto, cæteriſque quibuſcumque pœnis, quæ ob culpam incurruntur. Aliqui affirmant ſatis eſſe, ad eas omnes pęnas ircurrendas, delinquentem nnſſe ſe peccatum admittere, quamvis prorſus ignnret jus pnſitivum prohibeus ſub illis pœnis. Ducuntur, quia ſpeciale eſt in excommunicatinne, ut illins juris ſcientiam poſtulet: eo quòd contumaciam poſtulet, tanquam ultima Eccleſiæ pęna. Pro hac ſent. ſunt nmnes D D. quns num. 7. retuli, dicentes etiam ab ea communicatione nnu eximere hanc ignnrantiam, & ultra illos idem docent Anton. c. A nobis, el 1. de ſent. excom. nu 8. & 9. ubi Abb. nu 9. Anch. repetit. in c. Canonum ſtatuta, de conſt. n. 224 Turrect. c. Qui bis, n. 8. de conſecr. d. 4. Sot. 4. d. 22. q. 1. ar. 2. ad fin. Ledeſm. 2. p. 4. qu. 24. ar. 6. ad fi. Corduba in quæſt. l. 1. q. 12. art. 1. verſ. Ex quo ſequitur, Lud. Lopez num. prac. alleg. Barth. à Ledeſm. de excom. dub. 5. ad fin. Graf. 1. p. deciſ. l. 4. c. 9. num. 17. Manuel 1 to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 11. Cañedo ſum. ſacram de excom. c. 3. in comm nu. 16. & Idem dicit de irregularitate ex culpa contracta Felin. c. 2. n. 6. de conſt. & eſt ſatis probabile. Eandem ſeutentiam tenent in irregularitate Suarez. 5. to. in 3. diſp. 40. ſect 5. n. 10. Azor. l. 1. inſtr. mor. c. 15. q. 7.

17 Verius tamen eſſe eredn univerſas has pęnas nnn incurri, ubi adeſt prædicta juris ignnrantia, Ducor, quia 6. priores rationes quas n. 9. retuli, ad probandum ignorantiam hanc ab excommunicatione excuſare: pariter id probaot de omnibus penis ex culpa procedentibus; 2. quia cap. 2. de conſtit. in 6. ubi aſſeritur ignnrantes nnn ligari ſententiis, non eſt ſermo de ſola excnmmunicationis ſententia, ſed de nmnibus ſententiis ordinariorum: quia iudefinitè dicit: A ſententiis quorumcumque ordinariorum. Atque indefinita juris propoſitio tradens regulam, prout ibi fit, æquivalet univerſali; (ut probavi l. 3. diſp. 44. n. 2.) & ita textum illum non ſolùm in excnmmunicatione, ſed in quibuſvis ſententiis intelligunt Gloſſa ibi, verb. Sententiis. Joan. Andr. ad fi. verſ In gloſ. 3. Dominic. num. 25. verſ. Nec obeſt quod ipſum. Francus nu. 8. Tertiò ſpecialiter probatur de ſuſpenſione, & iuterdicto, ratione petita ex ipſorum natura. Quia non ſola excommunicatio imponitur ob clavium contemptum, & contumaciam, ſed etiam ſuſpenſio, & interdictum, ut bene docet Francus c. 2. de conſtit. in 6. nu. 8. atque ita præviam mnnitionem requirunt, quando in pœnam delicti ſnturi feruntur, ut de ſnſpenſione eſt textus expreſſus cap. Reprehenſibilis, de appellat. & idem eſſe de interdicto, affirmant ibi Hoſt. ſuper verb. Excommunicationes, vel interdicti. & ibi Joan. Andr. nu. 2. Anch. nu. 1. Abbas nu. 3. & 4. Alex. de Nevo nu. 7. & 8. Decius nu. 4. Innoc. c. 1. nu. 3. de exceſſ. prælat. Card. clem. fi. de pœnit. §. Quod ſi q. 2. Sylv. verb. Suſpenſio, q. 4. ubi Armil. n. 17. & verb. Interdictum. nu. 28. Nav. ſum. c. 27 nu. 59. init. Bern. Diaz in ſua pract. in nova edit. cap. 130. num. 1. Enriqu. lib. 13. de excomm. c. 34. nu. 1. fin. Man. 2. to. ſum. c. 67. nu. 1. Phil. de offic. ſacer. t. 1 p. 1. l. 4. c. 1. Lud. Lopez 1 p. inſtr. c. 21. de interdicto. Vivald. cand. ſacram. 2. p. ubi de ſuſpenſion. nu. 179. Immò Hoſt. Joan. Andr. Anchar. ibi aſſerunt pari paſſu procedere quoad hoc, excnmmunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. Ergo ſicut excommunicatio requirit ſcientiam juris poſitivi illam imponentis, ita ſuſpenſio, & interdictum. 4. prnbatur de irregularitate, quia ea eſt pęna contemptus, ut docent Abbas c. Paſtoralis, §. Verum 15. de appel. Nam c. Cùm contingat, cauſa 14. nullitatis. remed. 2. n. 7. & c. Accepta, de reſtit. ſpol. oppoſ. 8. allat. 9. nu. 35. unde deficiente contemptu minimè incurritur, ut tradit ibid. Abbas per c. 2. de conſt. in 6. & Nav. ſum. c. 27. in lat. nova num. 252. verſ. 8. Immò ad ipſam incurrendam dolus deſideratur c. Dom. c. Is qui, §. Is verò nu. 1. de ſent. excom. in 6. Nav. duob. priorib. locis proximè citatis. Perez lib. 5. ord. ti. 1. l. 1. f. 27. §. Præmiſſa tamen doctrina, verſ. Ex quo infereòam, & lib. 8. t. 13. l. 1. paulò ante fin. At ignorans jus irregularitatem imponens, non eſt in dolo, nec contemnit, l. Si ignorant 52. ff. loc. ibi: Non enim contemnit diſciplinam, qui ignoravit militem. Ergo eam non incurrit. Atque ita iu omnibus pęuis tenent hanc ſent. Hoſt. c. A nobis, el 1. verſ. Ad quod diximus, de ſent. ubi Jo. Andr. num. 5. ſuper verb. Culpa. Anch. n. 4. verſ. Oppono dicitur hic. Henr. num. 15. & dicit æquiorem Abbas ibi, nu. 9. Idem Joan. And. in addit. ad Specul. 4. p. rubr. de conſtit. gloſſ. pen. & c. 2. de conſt. in 6. n. 1. junct. fine. verſ. In gloſſa 3. ubi & Jo. Cronus in ſin. princ. Ant. c. 2. nu 21. de conſt. ubi Felin. num. 6. verſ. 3. contra Jaſon l. Cunctos populos, in priori lectura, nu. 31. poſteriori, n. 69. C. de ſum. Trinitate, Ang. verb. Ignorantia, nu. 4. juncto verb. Excommunicatio 7. caſu ult. num. 3. nam in priori loco ait ignorantiam juris humani, quando factum non eſt contra jus divinum, & naturale, excuſare ab omni pęna. Et quærens quid quando eſt contra illud jus, remittit ſe ad poſteriorem locum, ubi idem dicit quando eſt contra jus divinum, & naturale, Sylv. Excom. 2. notab. 3. §. 6. & verb. ignorantia. q. 8. d. 3. ad fin. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 14. §. Sicut dictum eſt. Nav. ſum. c. 23. hiſp. n. 45. lat. nu. 47. verſ. Addo his, & utraque, c. 27. num. 16. & ſum. lat. in poſtrema edit. c. 27. nu. 274. verſ. 13. Man. 1. t. ſum. 2. edit. c. 195. n. 3. & dicit eſſe probabilem Corduba in ſuo quæſtion. l. 2. qu. 27. §. 2. opinio, & loquens de omnibus cenſuris, docet idem Tabien. excom. 7. q. 1. nu. 2. Atque de pęnis ſpiritualibus, In quibus mitiùs agitur, idem tradunt Bald. l. 1. n. 11. ff. de legib, Maſc. de prob. concl. 807. nu. 6. Idem tenent in ſuſpenſinne, & interdicto Suarez 3. to. in 3. p. diſp. 4. ſect. 9. n. 19. Azor. lib. 1. inſtit. moral. c. 15. q. 3.

18 Hinc deducitur, dum in nnva cnnſtitutione reſervatur abſolutio alicujus peccati, in odium illius, ut fecit Sixtus V. contra malè promotos ad ordines: ignoranrem invincibiliter eam conſtitutionem non incurrere hanc reſervationem, quamvis ſe delinquere nnrit. Quia ea reſervatio eſt pęna ſtatuta in odium delinquentis. Atque ita Molin. to. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 92. col. 541. ver. Pœna. vocat pęnam, nnn poſſe abſolvi ante realem reſtitutionem, vinlatorem conſtitutionis Greg. XIII. de datis, & promiſſis pro gratia. Adde, annullatinnem actus, quandn non eſt ſolemnitatis defectu, ſed in delinquentis pęnam, non iocurri à legis ignaris, ut bene advertit Ant. c. 2. conſt. num. 19. verſ. Hac vera. Quamvis Imol ibi, n. 6. aſſerat hoc nnn vacare dubio. Quia decretum irritans, ſi Pontificium ſit, videtur ſemper afficere ignnrantes. Sed melius diſtinxit Ant. Nec nbſtat, ſi obiicias per reſervationem tolli juriſdictinnem abſolvendi: & ita ignnrantiam non efficere ut abſolutin illa ſit valida. Sicut ſi bona fide quis ſimplici ſacerdoti fateretur. Dicendum enim eſt aliud eſſe in reſervatione ſimpliciter facta, quæ ad bonam Eccleſiæ gubernatinnem refertur, ut gravinra delicta ſuperinribus reſerventur: aliud verò de reſervatione præcepta in lege, quæ eſt pęna, & acceſſoria, atque adeò ſequitur naturam principalis, & pęnæ. Sicut in ſimili agens de legis promulgatinne, diſtinguit Gl. in proœm. clem. verb. De cætero. ver. Hac vera niſi dicas. ubi ait aliud eſſe in privilegio ſimpliciter datn, & aliud in privil. in lege conceſſo, debet enim naturam legis tanquam ipſi acceſſnrium imitari.

19 Ad argumeotum n. 16. propoſitum, dic etiam reliquas pęnas, cnntemptum exigere, ut n. 17. probavimus.

S U M M A R I U M.

An ad incurrendas alias pœnas ab excommunicatione deſideretur ultra ſcientiam juris poſitivi delictum prohibentis, notitia ipſius pœnæ? Refertur quædam ſententia, n. 20.
Sententia authoris, n. 21. Solvuntur argumenta, n. 22.
Poſt nu. 22. invenies alia ſummaria.

20 QUÆSTIO IV. An ad incurrendum ſuſpenſionem, interdictum, & irregularitatem ex delicto, cæteraſque pęnas ſufficiat ſcientia juris poſitivi prnhibentis, vel ultra hoc deſideretur ipſius pęnæ ſcientia? Sicut nu. 13. diximus ad incurrendam excommunicationem, exigi ſcientiam juris prohibentis, & ipſius pęnæ excommunicatinnis. Navar. ſum cap. 23. hiſpan. nu. 45. lat. 47. verſ. Addo hic, ait ignnrantiam pęnæ non à ſola excommunicatione excuſarn, ſed ab alia qualibet pœna communiter non ſtatuta. Addit Latinè, hanc doctrinam poſſe pleriſque ſolatium eſſe, maximè in materia cenſurarum, & irregularitatis. Idem ſuſtinent c. 27. lat. & hiſp. p. 16. & eo cap. 27. in nova edit. latin. n. 274. verſ. 13. latiùs idem defendit. Eandem ſent. ſuſtinent Philiarc. de off. ſacerd. t. 1. p. 1. l. 3. c. 4. §. 3. obiicitur. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 195. nu. 3. & videtur clarè tenere Hoſt. c. A nobis, el 2. de ſent. excom. verſ. Adde, quod diximus, ubi hæc ait: Nec aliquem etſi obligetur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens. Et videtur tenere Sylv. verb. Ignorantia, qu. 8. d. 1. ubi relata ſent. dicenti, ſcientem ſe illicitam rem efficere, ignarum pœnæ legis poſitivæ annexæ, ut excommunicationis, vel irregularitatis, eam incurrere, ſubdit, limita, ut Excommunicat. 2. notab. 3. §. 6. & Excommun. 10. §. 3. & ead. qu. 8. d. 3. quibus in locis univerſaliter docet iguurantiam excuſare à pęnis legis, quamvis actus ſit illicitus contra jus naturale: atque ita juncto illn priori loco, ubi clarè loquitur de ignorantia ipſius pœnæ, etiam irregularitatis, videtur ſentire eodem modo excuſare ignorantiam utriuſque pœnæ. Idem videtur ſentire Angel. verb. Ignorant. num. 4. ubi quærens an ignorantia excuſet à pœnis legis, remittit ſe ad verb. Excom. 7. caſu ult. num. 3. ubi tenet ignorantiam excuſare ab excommunicatione: & quærit ibi de ipſius excommunicationis ignorantia: quare junctis his duobus locis videtur idem ſentire de ignorantia excnmmunicationis, & aliarum pœnarum. Et loquens de irregularitate cenſet prnbabile Ledeſma 1. p. 4. q. 7. a. 9. dub. 2 fine, nbi nppoſitum tantùm appellat ſecurius, & verius. Et probat Navar. hanc ſent. Primò, quia non deſideratur conſenſus in ipſam pœnam, quo ea incurratur, at bene conſenſus in cauſam pęnæ, nnn ſolùm materialiter, ſed formaliter ut eſt cauſa: quod non evenit, niſi ubi delinquens novit aut noſſe debuit pęnam, 2. quia pęnæ quantitas proportionari debet quantitati, delicti, cap. Fœlicis, de pœnis in 6. cum ergo levius ſit delictum, ubi frangitur lex, graviſſimas, & extraordinarias pęnas continens, eis ignoratis, minorque legis contemptus ſit: non eſt æquum eiſdem pęnis ſubiici. Nec obſtat (inquit Navar.) ſi quis nbiiciat, ignaros pęnarum legis in nullas fore ut incidant. Quia reſponderi poteſt id negando quoad pęnam ordinariam, & mediocrem, delictoque juxta ejus naturam proportionatam: concedendo autem, quoad extraordinariam, & exorbitantem, auctam ultra delicti nudè cnnſiderati naturam, ob frequentiam ejus, aut nb alias circumſtantias. Quia prior pęna,

aut

Digitized by Google

aut ſcita eſt, aut ſciri debuit: poſterior autem juſtè ignoratur. Idem tenet de omnibus cenſuris *Suarez 5. tom. in 3. p. diſp. 4. ſect. 9. num. 19. & 20.* duciturque ea peculiari cenſuræ natura, quæ præviam monitionem ſub cenſuræ comminatione requirit, ac ſubinde peculiarem inobedientiæ modum. Quia non ordinatur per ſe t. ad puniendum delictum, ſed ad ejus emendationem, ſive ad cogendum peculiari modo ne committatur, & poſteà *num. 22.* ait diſcurſum Navarri quoad cæteras pœnas eſſe probabilem.

21 At alii cenſent, hoc eſſe ſpeciale in excommunicatione. Quia cùm excommunicatio ſit ultima ac ſumma pœna, exigit ſpecialiter ipſius notitiam, ut ſic detur in delinquente ſumma contumacia, & ita tenent *Sot. 4. d. 3. q. unic. a. 9. ad ſi. Ledeſ. 1. p. 4. q. 7. a. 9. dub. a. ſi. & 2. p. 4. q. 24. n. 6. ad ſi. Enriq. l. 13. de excom. 23. n. a. ſi. Lud. Lop. 2. p. inſtr.* ubi de excom. *c. 13. in ſol. ad 3.* & loquens de irregularitate tenet *Suar. 3. in 3. tc. p. diſp. 31. ſect. 6. & t. 5. diſp. 40. ſect. 5. n. 9.* Utraque ſententia eſt ſatis probabilis: at priorem n. præced. relatam cenſeo probabiliorem in omnibus cenſuris, & etiam in irregularitate, quando eſt mera delicti pœna, ac proinde cenſuræ rationem habet. Quia eſt eadem ratio. In reliquis autem pœnis cenſeo probabile quod ait *Navarrus*, at multo probabilius oppoſitum.

22 Ad argum. oppoſita relata n. 20. quatenus in aliis pœnis procedunt, reſp. Ad 1. negando requiri conſenſum in cauſam pœnæ ut eſt cauſa. Id enim eſt ſpeciale in cenſuris. Sed ſat eſt conſentire, in tranſgreſſionem juris eam pœnam imponentis. Ad 2. dic aliquantulum eſſe levius delictum. At pœna lege præſcripta non ita geometricè commetienda eſt delicto, ut ſi hoc aliquantulum levius fiat ex aliqua cauſa, pœna quoque legis minuenda ſit.

S U M M A R I U M.

Ignorantia facti, aut qualitatis facti, pro quibus pœna imponitur, excuſat à pœna, n. 23.

Reprobatur opinio aſſerens hoc intelligi, ubi non datur opera rei illicitæ, num. 24. ut ſi quis volens laicum percutere, errore ductus clericum cædat.

Hinc excipitur quædam irregularitas ex homicidio caſu contingenti, num. 25.

Reprobantur limitantes, niſi ignorantia ſit concomitans, n. 26. & ibi, hæc ignorantia non poteſt inducere reſtituendi obligationem, excommunicationem, aut irregularitatem, & qualiter nec excuſet à peccato, nec accuſet.

Volens percutere Petrum clericum, ſi errore percutiat Paulum clericum, credens eſſe Petrum, eſt excommunicatus. Et quid ſi nullo modo voluit Paulum percutere, ſed lapidem injecit, quo Petrum percuteret, & caſu Paulum percuſſit? n. 27.

Cædens laicum, quem clericum eſſe putabat, non eſt excommunicatus, num. 28.

Poſt num. 28. reperies alia ſummaria.

23 QUÆSTIO V. Utrùm ignorantia facti excuſet à pœna illi facto per legem ſtatuta? Res eſt certa eam facti ignorantiam, quæ à culpa excuſat, excuſare à pœna. Et ſimiliter ignorantiam qualitatis culpæ ob quam imponitur, ut ſi quis clericum percutiat, clericatus invincibiliter ignarus, minimè incidit in excommunicationem. Habetur expreſsè, *c. Si verò, el 4. de ſent. excom.* Et ratio eſt, quia excommunicatio non infligitur ob percuſſionem, ſed eam ea qualitate ac circumſtantia, ac proinde ſublata culpa talis circumſtantiæ ratione ignorantiæ excuſantis, non incurretur. Atque quamvis *Bart. l. Divus, n. 3. ff. ad l. Cornel. de ſic.* quem commendat *Felin. in cap. Si verò ad ſi.* dicat id eſſe ſpeciale in ſpiritualibus, ubi inſpicitur affectus, ſecus in temporalibus, ubi ſolus effectus conſideratur. At meritò id reprobat *Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 11.* Quoniam cum pęna ſive temporalis, ſive ſpiritualis imponatur pro culpa, ubi ignorantia à culpa liberat, ſubinde & à pęna excuſabit.

24 Aliqui excipiunt, niſi ignorans daret operam rei illicitæ. Quare dicunt volentem percutere Andream laicum, ſi errore ductus percutiat Titium clericum, ligari excommunicatione. Hoc reputat tutius *Gloſſ. cap. Si verò, el 2. de ſent. excomm. verb. Ignoraverit, & relatis Hoſtienſi, & Alano* docet *Sylv. Excommunicatio 6. §. 6. notab. 4. verſ. 2.* Sed hoc eſt minus verum. Quia is in culpa non fuit reſpectu occiſionis clerici. Deinde, quia percutiens clericum ignarus clericatus, vacat rei illicitæ: cum tamen eum excommunicatione non ligari decidatur, *d. c. Si verò.* Atque ideo ita tenent *Joa. Andr. in c. Si verò, ſi. Ant. nu. 8. Anch. n. 4. Abb. n. 7. Henr. n. 5. Jon. de Lignano & Tancredus à Sylv. relati, Aſtienſ. 2. p. ſum. l. 7. t. 3. a. 2. q. 31. Covar. c. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 9. Graſ. 1. p. dec. l. 4. c. 9. num. 42.* & in ſimili alios reprobavi l. 7. diſp. 101. n. 3.

25 Hinc tamen excipe quandam irregularitatem ex homicidio caſuali: nimirum, cum clericus dat operam rei illicitæ, ſibi ſpecialiter interdictæ ob periculum homicidii cui expoſita eſt. Quoniam ſi adhibita omni poſſibili diligentia quò homicidium vitet, illud ſequatur, vacat culpa homicidii; quia tamen rei ratione illius periculi ſibi interdictæ, & illicitæ operam dabat, efficietur irregularis, non excuſante eum juſta ignorantia. Nam jus poſitivum ſtatuit hanc irregularitatem, quò clericos à ſimilibus exercitiis arceret, ut notant DD communiter in tractatu de irregularitate. Ita advertit *Corduba in ſuo q. lib. 2. quæſt. 26. §. His præmiſſis, & §. Secunda pars.*

Secundò alii excipiunt, niſi ignorantia facti ſit concomitans: 26
talis enim ignorantia eximet ab excommunicatione, cæteriſque pęnis. Ut ſi quis clericum cædat ignarus prorſus clericatus, non evadet excommunicationem, ſi tunc eo animo affectus eſſet, ut cognito clericatu minimè à percuſſione abſtineret. Nec ſimiliter ab irregularitate excuſabitur hoſtem necans, credens invincibiliter feram eſſe, eo tamen animo ut rei veritatis conſcius, adhuc necaret. Quia ignorantia hæc ratione pravæ voluntatis, à peccato minimè excuſat: teſte *D. Th. 1. 2. q. 76. a. 1. ad 3.* & opus ipſum externum ſecutum eſt. Ita *Covar. cap. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 20. Ugol. de cenſuris, tab. 1. c. 9. §. 8. ſi. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 80. n. 11. concl. 11. Graſſis 1. p. dec. l. 4. c. 9. nu. 42.* & dicit eſſe probabile *Henr. c. Si verò, el 2. de ſent. excom. n. 8.* & tenent in alio ſimili *Mercado lib. 6. de contractib. cap. 5.* dicit enim damni illatorem cum hac ignorantia concomitanti non excuſari à reſtitutione. Verùm ab his omnibus libenter recedo, exiſtimans ignorantiam hanc concomitantem ſemper excuſare operantem ab excommunicatione, irregularitate, obligatione reſtituendi, cæteriſque pęnis, etiamſi adſit pravus ille affectus circa objectum quod ignoratur. Ratio eſt. Quia licèt ignorantia illa concomitans non excuſet à peccato operantem circa illud objectum, quia talis naturæ eſt, ut cum illa maneat peccati affectus circa objectum ignoratum: at re vera excuſat opus externum cum illa factum à peccato. Cùm ex ignorantia invincibili proficiſcatur, nec illud opus ex ea prava voluntate proceſſerit. Solùm enim feram interficere, aut laicum cædere intendebat, unde dum *D. Tho.* ait eam non excuſare à peccato, intelligendus eſt, non omninò excuſare. Quia manet peccatum pravi affectus; ut hæc rectè, & latè docet *Vaſq. 1. 2. q. 76. a. 3. diſp. 136. nu. 4. & ſequent.* Cùm ergo excommunicatio, irregularitas, & cæteræ pęnæ non incurrantur ob ſolùm pravum affectum, Eccleſia enim non punit actus internos; nec etiam obligatio reſtituendi ex ſola prava voluntate, quæ nocere nequit, ſed ea actione ipſa externa injuſta oriatur: & in hoc eventu opus ipſum externum à culpa, & injuſtitia excuſetur, eximetur ſubinde ab excommunicatione, irregularitate, aliis pęnis, reſtituendique obligatione. Ita docent *Vaſq. eod. diſp. 126. n. 9. & 10. Navar. l. 2. de reſtit. c. 1. dub. 7. in nova edit. n. 65. Enriq. l. 11. de matr. c. 10. init. in comment. litt. A. Lud. Lopez 2. p. inſtr. c. 13. de excomm. f. 886. init. verſ. Ex prædictis ſequitur,* ubi bene hoc intelligit, niſi ille tunc dubitaret, eſſetne hoſtis, an fera, clericus an laicus, & vellet occidere, quamvis clericus aut hoſtis eſſet. Quia & affectus, & opus externum prava ac injuſta ſunt.

Non evaderet autem excommunicationem, quia volens 27
Titium clericum cædere, putans eum eſſe, cæderet alium clericum. Quia & reipſa & animo clericum percutit. Ita *Carolus Molinæus*, quem refert ipſum ſequens *Covar. capit. Alma mater 1. p. §. 10. n. 13. verſ. 8. Corduba in q. lib. 2. q. 26. §. 2. probatur eadem pars, fol. 124. Bart. à Ledeſma de pœnitentia, dub. 17. de excommun. §. Sed dubium oritur, fol. 1061. Vega 5. to. ſum. c. 85. caſu 107.* Sed in contrarium fortiter urget. Quoniam projiciens lapidem quo Titium clericum cædat, ſi caſu ac inculpabiliter percutiat alium clericum illàc tunc tranſeuntem; nec excommunicationem, nec irregularitatem morte inde ſequuta incurret. Et tamen videtur ſimilis omninò caſus. Sed dic admittendum eſſe hoc, diſparitatemque in eo conſiſtere, quod in priori caſu & affectus, & opus ipſum externum ſunt penitus mala & injuſta. Siquidem affectus fuit clericum percutiendi: & adfuit voluntas illum clericum putando eſſe alium ſimiliter clericum cædendi, ſequutumque eſt opus. In poſteriori autem ſolus affectus malus fuit, qui non inducit irregularitatem, excommunicationemve. Opus enim externum illius cæſionis fuit omninò præter voluntatem, ac ſubinde culpa vacans.

Ea dictis fit, falsò exiſtimantem, eum quem cædit, cleri- 28
cum eſſe, eximi ab excommunicatione. Quia revera clericum non percutit, ſed laicum. Sicut nec irregularis eſſet, ſi feram necaret credens hoſtem eſſe. Quoniam pravus ille affectus opere externo non ſubſequuto, minimè his pęnis plectitur. Ita docent *gl. c. In audientia, verb. Injuriarum, de ſent. excomm. Abb. c. Si verò, el 2. de ſent. excomm. n. 7.* ubi *Anchar. n. 4. Federic. conſ. 13. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 7. t. 3. a. 2. q. 30. & 32. D. Ant. 3. p. tom. 24. c. 1. §. 2. Angel. Excommunicatio 5. caſu 1. num. 25. Sylv. Excommunicatio 6. §. 6. not. 4. verſ. 2. Covar. cap. Alma mater 1. p. §. 10. num. 15. verſ. 12. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de excom. c. 13. fol. 886. §. Sequitur 6. Graſ. 1. p. dec. l. 4. c. 9. num. 43. Bart. à Ledeſm. n. præc. alleg. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 80. n. 11. concl. 11. Vega 1. tom. ſum. c. 85. caſu 107.* Atque immeritò *Covar.* tribuit *Gloſſæ in c. Si verò, verb. Ignoraverit, & Hoſtienſi ibi ſuper verb. Eſſe clericum,* eos ſentire hunc eſſe excommunicatum, donec norit clericum non eſſe. Quaſi ſtatuant excommunicationem quandam temporalem, quæ adveniente ſcientiæ tempore, abſolutione non indigeat. Quod abſurdiſſimum eſt, nec prædicti id docent: ſolùm enim volunt ob conſcientiam erroneam, debere illum ſe reputare excom-

municatum, donec de veritate facti certior factus ſit, quod veriſſimum eſſe nemo dubitat.

S U M M A R I U M.

An omnis ignorantia juris vel facti, quæ excuſat à mortali, non tamen à veniali culpa, excuſet ab excommunicatione, irregularitate & ſuſpenſione? n.29.
An ſat ſit quævis ignorantia vincibilis ad has pœnas incurrendas? Refertur opinio, num.30.
Non ſatis eſt, niſi ſit craſſa vel ſupina, n.31.
Ignorantia craſſa dicitur, quæ procedit ex lata culpa, n.32.
Qualis ſit lata culpa, quæ ignorantiam craſſam conſtituit? numer. 33.
An ſat ſit levis culpa, vel deſideretur lata; ad irregularitatem homicidii? num.34.
Quando ſcienter facienti imponitur pœna, qualis ignorantia excuſet? Refertur quædam opinio, n.35.
Excuſat tunc ignorantia craſſa, niſi adſit dolus, & ubi dolus requiritur, non ſatis eſt culpa lata, n.36.
Idem dicendum eſt, ſi canon dicat, Si quis auſus fuerit, vel auſu temerario fecerit, n.37.
Idem, ſi dicat, ſi quis præſumpſerit, n.38.
Non excuſat ignorantia adeò craſſa, ut ſit ingens temeritas, numer. 39.
Nec ignorantia affectata, n.40.
An deſideretur dolus, ut ſat ſit lata culpa ad incurrendam excommunicationem, c. Si quis ſuadente. 17. q.4. in clericorum percuſſores? explicaturque is textus, n.41.
Quid, ſi percuſſor, clericatum ignorans, videat veſtes clericales aut tonſuram? n.41. & 42.
Poſt num.42. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

29 QUÆSTIO VI. Qualis debeat eſſe ignorantia juris vel facti, ut ab excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, irregularitate, aliiſque pœnis excuſet? I. Concluſio. Quoties ignorantia juris vel facti eſt talis, ut canonis tranſgreſſionem à culpa mortali excuſet, excuſabit ab excommunicatione, & aliis ob delictum impoſitis: ut irregularitate ob delictum, ſuſpenſione, interdicto. Hæc concluſio de excommunicatione eſt certa. Conſtat enim inter omnes, abſque lethali culpa incurri non poſſe. De reliquis autem cenſuris non eſt adeò certa. Nam irregularitatem delicti contrahi ob ſolam culpam venialem, docent *Cajet. 2. 2. q.64. art.8. col.3. verſ. Et confirmatur: & in ſum. verb. Irregularitas, verſ. Sed tamen, & verb. Interdictum, init. Caſtro lib.1. de lege pœn. c.5. docum.4. fi. Cordub. in ſuo quæſt. lib.2. q.26. verſ. Neque mirandum, Aragon 2. 2. q.64. a.8. f.394. col.2. verſ. Dico 4. Manuel 1. to. ſum.2. edit. c.175. num.5.* Et ſuſpenſionem poſſe ſimiliter abſque culpa mortali incurri tradunt *Cajet. ſum. verb. Interdictum, initio, & verb. Suſpenſio, init.* ubi *Armil. num.1. Lud. Lopez 2.p. inſtruct. c.31. de ſuſpenſ. init.* Atque idem de interdicto docent *Cajet. ſum. verb. Interdictum, init. Ludov. Lopez 2.p. inſtruct. c.21. de interdicto, §. Quarto quod excommunicatio, fol.948.* Idque probat *Cajet.* Quia hæc cenſuræ leviores ſunt, quàm excommunicatio minor, cum minimè privent ſacramentorum receptione, ſicut illa privat, & tamen incurritur ob culpam venialem. At tenenda eſt concluſio propoſita. Quoniam ſunt omnes eæ pœnæ graviſſimæ, & ita minimè credendum eſt piam matrem Eccleſiam velle iis plectere ob culpam levem, qualis eſt venialis. Atque argumento Cajetani ſatisfacit optimè *Nav. ſum. lat. noviori, c.27. n.253.* excommunicationem minorem aſſerens eſſe ſecundùm quid graviorem cenſuram: at ſimpliciter minus gravem. Quia eſt medicinalis, & facilè tollitur: cæteræ autem nonniſi per Pontificiam diſpenſationem, privantque omni ordinum miniſterio. Atque ideo hanc ſent. loquentes de irregularitate, ſuſtinent *Sot. l.5. de juſt. q.1. n.9. verſ. Id autem, Navar. ſupra c. fi.14. q.6. n.21. & ſumm. lat. noviori, c.27. n.251. verſ.8. Nav. lib.2. de reſtit. c.2. in nova edit. dub 6. n.61. verſ. Collige 2. Enriq. l.13. de excom. c.24. n.1. in comm. lit. G. & l.14. de irreg. c.3. nu.1. Man. 1. to. ſum.2. edit. c.67. nu.1. fi. Bart. à Ledeſ. dub.5. de excomm. concl.1. col.994. Banes 2.2. q.64. a.8. tract. de irreg. p.2. dub 2. §. Dicimus ult. fol.371. Salon eod. a.8. immediatè ante 4. contr. col.1252. Lud. Lop. 2. p. inſtr. c.13. de excom. ad fi. in ſol ad 3. Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas, c.1. verſ. Ad irregularitatem ex delicto.* Et de omnibus cenſuris docet idem *Bart. à Ledeſ. proximè citatus.* Et de ſuſpenſione jure lata tradunt idem *Enriq. eod. c.24. nu.1. & Man. 2. to. ſum. c.67. n.1. fi. Emm. Sa ſumm. verb. Suſpenſus ab officio, verſ. Qui certus eſt.* Dixi de ſuſpenſione jure lata. Quia poteſt judex ob culpam venialem ſuſpendere, ut cum *Nav. ſumm. c.27. lat. & hiſp. 159.* docent *Enriq. & Manuel ibi Navar. hiſp.* de levi ſuſpenſione, & ad breve tempus, quæ modicum damnum honoris & rei familiaris afferat.

30 Difficultas autem eſt, num ſola ignorantia invincibilis, aut tam parum culpabilis, ut ſolam culpam venialem afferat, excuſet à prædictis pœnis & aliis? *Sot. 4. d.28. q.1. a.2. verſ. Ex his primum,* quem ſequitur *Graff. 2.p. dec. l.4. c.9. nu.20.* diſtinguunt in hoc cenſuras jure communi latas, à cenſuris Epiſcopalibus: ut ab illis nulla vincibilis ſeu culpabilis ignorantia juris vel facti excuſet: ab his autem excuſet quævis ignorantia vincibilis, modò non ſit craſſa & ſupina. Quia *c.2. de conſtit. in 6* definitur à cenſuris quorumcumque ordinariorum excuſare ignorantiam, modò non ſit craſſa & ſupina. Atque ita in Pontificiis id non deſideratur, & in utriſque non excuſare vincibilem ignorantiam, non excuſantem à mortali, tenet *Suar. 5. to. in 3.p. diſp.4. ſect.10. n.10.* & ea ſola ratione ducitur, quòd omnis ignorantia vincibilis non excuſans à mortali ſit craſſa vel ſupina.

II. Tamen Concluſio ſit. Ignorantia vincibilis & culpabilis, 31
facti, vel juris imponentis cenſuras, licet aliàs factum ſit damnatum, vel alias pœnas ſpirituales, excuſat ab illis, modò non ſit craſſa & ſupina: ſive ſtatuantur ab Epiſcopis ſive Pontificis conſtitutionibus. Prob. ex *c.2. de conſtit. in 6.* ubi univerſaliter dicitur excuſare ab omnibus ſententiis quorumcumque ordinariorum, ignorantiam, quæ non eſt craſſa nec ſupina: ubi nomine ſententiæ non ſola excommunicatio, ſed omnes aliæ pœnæ ſaltem ſpirituales comprehenduntur; (ut probavi n.17.) & eſt ibi ſermo, etiam quando factum eſt aliàs damnatum, (ut probavi nu.9.) & non tantùm de ſententiis Epiſcoporum, ſed etiam ſummi Pontificis, cum nomine ordinarii comprehendatur ipſe tanquam ordinarius omnium ordinariorum, juxta *Sylv. verb. Ignorantia, q.8. dict.3.* Vel ſi dicemus non comprehendi ſententias à ſummo Pontifice latas ſub nomine illo ordinarii: propter ea quæ diximus n.8. ad fin. comprehendentur propter rationem illius textus, ut periculis animarum obvietur, quæ ſimiliter in illis militat. Et quia major eſt ratio in Pontificiis: quippe quæ minus publicantur, atque facilius, & juſtius ignorantur. Item, quia omnes hæ pœnæ ſpirituales, & irregularitas ſunt pœnæ contemptus (ut probavi n.17.) at contemptus adeſſe non dicitur, quando ignorantia non eſt craſſa. Hujus ſent. videtur *Specul. tit. de diſpenſ. §. Juxta, n.41.* ubi ait irregularem fieri errantem ignorantia craſſa, vel ſupina. Et tenet *Jo. And. c. Quanta, in fi. de ſent. excom.* ubi ait in canonem percuſſionis clerici, vel in alium, nullum incidere ſine dolo. Et *Sylv. verb. Culpa, q.11. §.14. fi.* ubi dicit, quando jus vel ſtatutum requirit dolum præſumptum, ut in cenſuris, ignorantem craſsè vel ſupinè non excuſari, ſecus ſi eſſet in levi ignorantiæ culpa. Et *Excomm. 1. notab.3. §.6.* ubi ait conſtitutionem etiam Pontificiam ſolùm ligare negligentes, & propter pœnarum odium intelligi de negligentia lata. Et *verbo Ignorantia, q.8. dict.3* docet idem, & explicat, licèt aliàs factum ſit damnatum. Et ita intelligit *c.2. de conſt. in 6.* de Pontificiis conſtitutionibus, cùm tamen ibi poſtuletur ignorantia craſſa, & loquitur de omnibus pœnis etiam de irregularitate: ut conſtat ex 1. dict. Idem tractantes de excommunicatione docent *Sylv. Excomm. ult. qu.3. Angel. Excomm. 7. caſu ult. n.3. Tab. Excom. 7. q.9. nu.2. Petr. de Ledeſ. de matr. q.45. a.5. punct.1. dub.3. concl.2. f.172. col.2. init. Lud. Lop. 2.p. inſtr. c.23. de excomm §. Sed jam ad 2. punct. f.887. Enriq. l.13. de excom. c.23. n.2.* Idemque conſtabit ex textu & DD. allegandis n.34. fine, probantibus ad irregularitatem deſiderari culpam latam. Quoniam ignorantia craſſa eſt, quæ ex culpa lata procedit, ut dicam n.ſeq. Nec obſtat ratio contraria. Quia *l.1. noſtræ ſum. c.16. n.7.* probavimus ignorantiam vincibilem diſtingui in eam, quæ eſt vincibilis tantùm, in craſſam & ſupinam. Quare exiſtimo ignorantiam etiam mortaliter culpabilem, ſive juris ſive facti, modò non ſit craſſa, excuſare ab his cenſuris & pœnis: & idem dico licèt adſit ſcientia legis, ſi adſit ignorantia non craſſa cenſuræ, ut fatetur *Suarez. to.5. in 3.p. diſp.4. ſect.10. nu.9. fi.* differens tantùm à nobis, quod ipſe fateatur omnem ignorantiam mortaliter culpabilem eſſe craſſam: quod nos negamus: ratio autem hujus additi eſt, quia (ut diximus n.21.) ignorantia præcepti nec excuſat, nec ſufficienter accuſat ad cenſuram contrahendam, niſi juxta modum & qualitatem ignorantiæ ipſius cenſuræ.

Sed rogabis, quid ſit craſſa, & ſupina ignorantia, quæ à pœ- 32
nis excuſat? *Monald. ſum. to. de ſpecieb. ignorantiæ, ſtatim in princ. & Ugolin. de cenſuris, tab.1. c.9. §.8 n.6. fi.* dicunt craſſam ignorantiam eſſe, ubi quis ob negligentiam ignorat, quæ ſcire debet ac poteſt. Sed hæc definitio diminuta eſt, nam convenit omni ignorantiæ, quæ vincibilis ac culpabilis eſt. Quare negligentiæ qualitatem deſideratam, ut ignorantiam craſſam conſtituat, oportet exprimere. Ideo dicendum eſt hanc ignorantiam craſſam eſſe, quæ ex lata culpa in adhibenda diligentia procedit. Ita colligitur ex *c. Quæſitum, de pœnit. & remiſ.* Quem textum n.34. fine ponderabo, & referam DD. ita illum intelligentes. Sic docent *gloſſ. cap.1. de conſtit. in 6. verb. Supina:* ubi *Anchar. num.3. Francus num.9. Specul. tit. de diſpenſat. §. Juxta, num.41. D. Ant. 3.p. tit. 24. cap.75. fi. Angel. Excom.7. caſu ult. n.8. Sylv. verb. Ignorant. §.5. Tabiena Excom.7. n.2. q.1. Arias de Valderas repetit. in c. Porrò, n.52. & 53. de ſent. excom. Navar. l.2. de reſtit. c.1. dub.0. nu.56. in nova edit.*

Rurſus petes, quando dicatur adeſſe lata culpa? *Gloſſa, Ar-* 33
ch. et Sylv. Arias de Valderas num. præc. relati, dicunt id evenire, quando quis ignorat quod omnes ſciunt, inſtar hominis craſſi coram oculis propoſita minimè inſpicientis. Idem *Graff. 1.p. dec. l.4. c.9. n.4.* Sed *Caſtro l.2. de lege pœnali cap.14. col.4. verſ. Ex quibus omnibus,* reprobat hanc definitionem, poteſt enim contingere, ut ſit ignorantia craſſa & ſupina ignorare quod communiter cæteros latet. Ut ſi Epiſc. nullo examine præmiſſo conferat Parochiam idiotæ, quamvis illa indignitas eſſet occulta. Poteſt etiam è contra accidere non eſſe ignorantiam craſſam neſcire quod publicum eſt. Ut ſi judex adhibita ſufficienti dili-

diligentia nequeat delictum in publico foro admiſſum comprobare, omnibus veritatis conſciis id negantibus. Quare ait definitionē illam ſolùm aliquos caſus in ſpecie explicare, in quibus ignorantia craſſa & ſupina, lataque culpa reperitur. Quamobrem optimè concludit dici ignorantiam craſſam, & ſupinam, quando ignorans aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam, ut ſciret quod noſſe tenetur. Quoniam non omnis negligentia, ſed ſumma eſt, quæ poteſt ignorantiam craſſam efficere. Et probat ex *l. Regula 9. verſ. Sed facti ignor.* ibi: *Sed facti ignorantia ita demum cuiquam non nocet, ſi non ei ſumma negligentia obiiciatur.* Idem probatur ex textu, quem n. ſeq. fin. ponderabo, ex DD. ibi citandis. Idem docent *Sot. 4. d. 28. q. 1. a. 2. verſ. Ex his primum, & Graf. 1. p. deciſ. l. 4. cap. 9. num. 20.* ubi ajunt talem ignorantiam eſſe, quæ vel ex malitia vel ex nimia negligentia procedit. Immò *Ant. cap. 2. de conſt. num. 9.* amplius videtur petere, explicat enim eam ignorantiam eſſe, quando eſt latiſſima culpa, quæ dolo æquiparatur. Et (ni fallor) immeritò *Caſtro* carpſit gloſſam, & alios DD nam dum dicunt eam ignorantiam contingere, quando quis non videt coram ſe poſita, & quod omnes ſciunt, inſtar craſſi hominis: non intelligunt, dum ignorantur publica, ſed dum res eſt adeò aperta, facilisque ſcitu, ut modica diligentia poſſet à quocumque ſciri: ac ſubinde nulla ſubſit ignorandi cauſa. Atque ita nobiſcum ſentiunt.

34 Hinc deducitur minus bene aliquos ſentire, ſufficere levem culpam ad contrahendam homicidii irregularitatem. Hi ſunt *Villadiego tract. de irreg. §. Ulterius dixi, col. 6. fol. 30. Sylveſt. Homicidium 2. quæſt. 23.* Et ſignificat *Angel. verb. Irregularitas, nu. 3. & 20.* Alii autem diſtinguunt ſic, ſi culpa contingat committendo, ſatis eſt leviſſima: ſi autem omittendo, deſideratur levis. Ita videntur ſentire *Joannes Andr. c. Quæſitum, n. 2. & ibi Abbas n. 3. de pœn. & remiſ.* ubi dicunt leviſſimam culpam non imputari ad irregularitatem, ſi abſque actu & alia procuratione homicidium ſequatur. Et tenent expreſsè *Roſell. Homicidium 3. n. 21. Arm. verb. Irreg. n. 6. & 12. Cov. clem. Si furioſus, 2. p. §. 4. n. 9. Majol. l. 5. de irreg. c. 48. §. 3. n. 1. Vival. can. Sacr. 2. p. tract. de irreg. nu. 265. & ſeq.* Verùm contra hos omnes dico, ſolam culpam latam, quæ ex ignorantia, & negligentia craſſa procedit, ſufficere ad irregularitatem. Probatur ex *cap. Quæſitam, de pœnitentia, & remiſſion.* ubi rogatus Pontifex de Græcis Sacerdotibus, qui filios in lacte opprimebant, an ſint irregulares? ſic ait: *Si iſtis procurantibus aut ſtudioſè negligentibus filii reperiantur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuò abſtinere.* Ubi pondero, æquiparare procurantes, & ſtudioſè negligentes: at minus apta eſſet æquiparatio, ſi in illa ſtudioſa negligentia non eſſet lata culpa: nec meritò dici poſſet, interveniente ſola levi culpa, negligentia ſtudioſa. Atque ita de lata culpa explicant ibi *Hoſtienſ. paulò poſt princ. verſ. Studioſè negligentibus, Joa. Andr. n. 1. ſi. Ant. n. 8. Card. n. 2. Abbas n. 2.* qui eam ſubdit rationem, quòd videatur aliquo modo delictum affectari ex tanta negligentia admiſſum. Quare irregularitatem ex delicto non incurri abſque lata culpa, tradunt *Navar. ſum. Hiſp. c. 27. n. 236. Enriquez l. 14. de irreg. c. 3. n. 1. Navar. l. 2. de reſtitut. c. 1. dub. 7. in nova edit. n. 61. verſ. Colligo 2.* Et conſtat ex iis, quæ n. 31. probavi.

35 Quæres forſan, qualis ignorantia excuſet, dum canon imponit pœnam facienti aliquid ſcienter, *Gloſſa clem. un. verb. Scienter, de conſanguin.* ait ignorantiam probabilem, id eſt invincibilem, excuſare. Idem *Prepoſ. c. Ex parte, el 1. de appell. col. penult. Francus c. 2. n. 4. de conſtit. in 6. Roſella Excom. excommun. 43. nu. 2. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 34. ſtatim in princ. Sylveſt. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 76. ſi. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. n. 3. notab. 2.* Subticent tamen, quid dicendum ſit de vincibili & craſſa. Et *Navar. ſum. Lat. c. 27. n. 74. declar. 1.* Videtur ſentire ignorantiam craſſam minimè excuſare: ait enim in illum canonem minimè incidere abſolventem ex ignorantia non craſſa. Quia fertur contra præſumentem abſolvere: unde oppoſitum videtur ſentire, ubi ignorantia eſſet craſſa. At latius loquutus eſt *ſum. Hiſpana, eod. n. 74.* dicens excuſare ignorantiam non nimis craſſam.

36 III. Concluſio ſit. Ignorantia quantumcumque craſſa, (excipe eam de qua nu. 39. dicemus,) & lata culpa excuſat à pœna impoſita, ſcienter aliquid facientem. Ad hujus probationem, præmittendum eſt, quoties dolus exigitur, non ſufficere latam culpam. Conſtat ex *l. Sed etſi lege, §. Scire ff. de pet. hæred.* ibi: *Non puto eſſe prædonem qui dolo caret, quamvis in jure erravit.* Nam teſte *Bart. l. Quod Nerva, n. 7. ff. depoſiti*, & multis aliis, ignorantia juris præſumitur ex lata culpa. De qua re conſulendus eſt *Imola, c. 2. n. 24. de conſtit.* Prob. etiam ex *l. Igitur 12. verſ. Et generaliter, ff. de liberali cauſa*, ibi: *Et generaliter quoties aliquis juſtis rationibus ductus, vel non juſtis, ſine calliditate tamen, putavit ſe liberum, dicendum eſt hunc in ea cauſa eſſe, ut ſine dolo malo in libertate fuerit*, & *l. Si quis id quod, ad fi. verſ. Doli mali ff. de juriſd. omn. judic.* ibi: *Doli mali ideo in verbis edicti ſit mentio, quia ſi per imperitiam, vel ruſticitatem, vel caſu aliquis fecerit non tenetur.* Atque hoc fundamentum docent *Gloſſ. l. In actionibus, ff. de in litem jurando, verb. Non etiam, & l. Plagii, la 2. verb. Juſta C. ad l. Flaviam, de plagiar.* ubi & *Baldus ſtatim in principio*, reddens rationem, quia qualibet ignorantia interveniente deficit animus delinquendi, *Ang. d. l. Si quis id quod, §. Doli, initio. Bart. l. Quod Nerva, n. 20. ff. depoſiti Abbas c. 2. de conſt. n. 6. & ibi Alex. de Nevo*, *n. 45. junctio n. 53. Ant. n. 9. Imol. n. 12. Felinus c. Si verò el 2, de ſent. excom. num. un. verſ. Nota quod conſtitutio. Sylv. verb. Ignorantia q. 8. dicto 4. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. nu. 21.* Quamvis contradicant *Decius cap. 2. de conſtit. in 1. lectura, n. 26. & duplici ſequenti, & ibi Berojus n. 35.* Immò idem dicunt *Abbas, Imol. Alex. de Nevo, Sylveſt. dict. 5.* quando conſtitutio tacitè petit dolum, & ajunt cum *Bar. lib. 1. §. Non autem, n. 2. ff. ſi quis teſtamento liber juſſus fuerit*, tunc conſtitutionem petere dolum tacitè, cùm punit actum tertio injuriam inferentem, ut ſi quis furatus fuerit, aliumve percuſſerit. Quia injuria nequit abſque dolo reperiri *15. q. 1. c. 2.* Ex quo fundamento ſic formatur ratio ad probandam noſtram concluſionem. Quando canon expreſsè aut tacitè petit dolum, non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. Ac cùm canon poſtulat ſcienter aliquid fieri, dolum manifeſtè petit: id enim eſt quod hiſpanè dicimus, *Hazer lo à ſabiendas*, facere doloſè, teſte *Dominico, c. Is qui §. Is verò n. 1. de ſent. excomm. in 6.* eo vel maximè, quod Doctores allegati aſſerunt canonem tacitè exigere dolum: cùm punit actum adversùs alterum geſtum: nam canones cenſuras inferentes puniunt frequentius hujuſmodi actus: ergo non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. Et confirm. quia juxta veriorem ſententiam (ut probavimus n. 31.) quando canon non addit, ſcienter, deſideratur craſſa ignorantia, ne ignorans excuſetur. Ergo amplius requiritur quando addit, ſcienter, aliàs fruſtra adderetur. 2. quia tunc intendit Eccleſia punire delictum expreſsè, & formaliter volitum, præmiſſa illius notitia, quod non contingit, ubi adeſt ignorantia etiam craſſa. Quia tunc verè non adeſt notitia illius, & ſolùm eſt virtute volitum. Quod ſi dicas, idem eſſe, ſcire & debere ſcire, *l. Quod te mihi 5. ff. de rebus creditis, in fine*, ibi: *Sed etiam ſi aliqua juſta cauſa ſit propter quam intelligere deberes.* Dico id verum eſſe quoad peccatum contrahendum, ſecus quoad pœnas. Et ideo hanc concluſ. ſuſtinent *Bart. l. Si adulterium, in princ. n. 11. ff. ad l. Jul. de adult. Anch. clem. un. de conſang. col. 3.* ubi *Imola num. 4. ſuper Gloſſa, Scienter, Bonifacius n. 15. Sylv. verb. Ignorantia, qu. 8. d. 4. Navar. ſum. Lat. in nova edit. c. 27. num. 141. declar. 4. Greg. Lopez l. ſi. verb. A ſabienda, t. 18. p. 7. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. num. 21. & c. Alma mater 1. p. §. 10. num. 27. verſ. Eadem ſanè ratione, Lud. Lopez 2. p. inſtr. c. 13. de excomm. §. Sed jam ad 2. punctum, fol. 887. Petrus de Ledeſma ſumm. Sacram. c. 3. de excomm. dub. ult. dict. 3. Enriquez l. 13. de excomm c. 23. num. 3.* in quantum verò addit *Enriq. ibi*, non excuſare ignorantiam ſupinam; explicabo eum num. 39.

IV. Concluſio. Idem credo, quando canon dicit, ſi quis 37
auſus fuerit. Quia audacia temeritatem importat. *Gloſſ. l. Si quis in tantum, verb. Audaciam C. unde vi.* Et ſic hiſpanè audax dicitur *atrevido, y que pierde la verguença, l. 16. tom. 10. p. 2.* ibi: *Deſpues que los homes pierden la verguença, y toman atrevimento.* Quare audax cum præſumente jungitur, *l. Habita, C. ne filius pro patre*, ibi: *Ut nullus de cætero tam audax inveniatur, qui aliquam ſcholaribus injuriam inferre præſumat.* Ita *Petr. de Ledeſ. nu. præced. allegat.*

V. Concluſio. Idem prorſus ſentiendum eſt, cùm caſus non 38
pœnam indicat præſumenti aliquid facere, vel auſu temerario facienti. Quia non verè dicitur præſumens ignorantia culpabili, & craſſa efficiens. Deinde, quia præſumere dolum importat ac temeritatem, *Card. clem. 1. de privil. qu. 39. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 54. col. 3. verſ. Quærit idem Roſella Abſolutio 1. num. 46. Cajet. ſum. verb. Excomm. cap. 81. Angel. Excomm. 5. caſu 12. n. 15. Sylveſt. Excomm. 7. caſu 14. dub. 5. n. 34. Tabien. Excomm. 5. caſu 11. q. 6. n. 7. Navar. ſum. Lat. c. 27. n. 155. & c. Accepta, de reſtit. ſpoliat. oppoſit. 8. illat. 9. n. 32. & ſeqq. Emm. Sa ſum. verb. Pœna, verſ. Pœna præſumenti.* Unde *Imola clem. 1. nu. 11. de reſcript.* dixit præſumere, importare vexationem & attentationem contra jus. Cùm ergo dolus requiratur, non ſatis erit ignorantia craſſa, & lata culpa: juxta dicta num. 36. Hæc concluſio eſt contra *Innoc. c. Cum medicinalis, fine, de ſent. excomm.* ubi dicit in hoc caſu probabilem ignorantiam excuſare, craſſam autem reddere faciliorem diſpenſationem. Sed illam docent *Navar. ſum. Hiſp. c. 27. nu. 74. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 13. n. 3. Petr. de Ledeſm. n. 36. alleg. Lud. Lopez* dicens hoc eſſe fortè verum, *2. p. inſtr. cap. 13. de excomm. §. Sed jam ad 2. punct. fol. 887.* Nec approbo quod ait *Suarez 5. t. in 3. par. diſp. 4. ſect. 10. n. 4.* ubi cenſet temerarium violatorem dici, ſi cum ſuſpicionem vel dubitationem habeat talis legis, non adhibet aliquam diligentiam ad ſciendum, an lex ea ſit. Quia aliàs ſe temerè exponit tranſgreſſionis illius periculo, & ſi in re illam violare contingat, dicetur temerarius violator. Sed hoc non placet. Quia quamvis ad culpam mortalem contrahendam dicatur temerarius ratione periculi, cui ſe exponit, at jura punientia temerarium violatorem, quid amplius petunt: ut probavi. Aliàs omnis ignorans culpabiliter jus tunc puniretur. Quia omnis ignorantia culpabilis juris vel facti ſupponit neceſſariò præceſſiſſe aliquam dubitationem circa illa: aliàs erit prorſus invincibilis, ut latiſſimè probamus lib. 1. noſtræ ſummæ, cap. 36. à n. 21.

VI. Concluſio. Quando ignorantia eſſet adeò craſſa, ut eſſet 39
ingens temeritas, non excuſaret à pœna canonis contra ſcienter facientes lata. Quia re verà illi dicerentur in dolo eſſe. Ita *Ant. cap. 2. num. 9. de conſtit.* ubi ait, in canonem requirentem dolum, incidere laborantem ignorantia in tantum craſſa, ſeu

DISPUTATIO XXVIII.

An ſi uterque conjux affinis effectus ſit, per copulam cùm alterius conſanguineis mutuam, arceantur ambo à debiti petitione ac redditione? Atque ſimiliter ſi uterque cognationem ſpiritualem contraxerit, aut alterius cauſa, aut conſenſu ea affinitas, aut cognatio ab altero contracta ſit?

SUMMARIUM.

Refertur ſententia docens tunc licere utrique petere, n.1.

Neutri licet petere; etiamſi uterque malitiosè fecerit, ut alterum defraudet, & quamvis alter ſolus proprio facto eam cognationem, aut affinitatem contraxerit, altero tamen conſentiente, num.2.

Refertur ſententia docens neutrum teneri, nec poſſe reddere, n.3.

Proponuntur argumenta ad probandum teneri utrumque reddere, nu.4.

Sententia authoris proponitur, n.5. & 6.

Solvuntur argumenta, num.7.

1 QUo clariùs procedamus in hac quæſtione, quæ non facilis eſt, prius diſputabimus de facultate petendi debitum. Deinde verò de poteſtate, & obligatione reddendi. Et quidem ſi de petitione debiti loquamur, quidam cenſent in hoc eventu utrique licere debitum exigere, facta hinc inde compenſatione: ſicut quando uterque conjux eſt adulter: juxta *c. pen. & fin. de adult.* Ita *Vincentius & Goffred. c. ſi vir, de cognat. ſpirit. Joan. de Friburgo ſum. conf. l.4. c.7. q.2.* & forſan hoc eſſe verum docet *Baſſolis 4. d.42. q. un. art.3. fine.* Et quamvis Doctores hi loquantur, quando uterque conjux impedimento cognationis ſpiritualis laborat: at idem dicerent de impedimento affinitatis, cùm eadem prorsùs militet ratio.

2 Cæterum jure optimo hanc compenſationem improbant *Abb. Si vir, n.5. de cogn. ſpir. & ibi Alex. de Nevo, n.7. Supplem. Gabr. 4. d.42. q.1. a.2. concl.4. Veracruz 1. p. Speculi art.7 5. concl.5.* Quia ubi de utilitate delinquentium agitur, in eorumque favorem jus exigendi debitum aufertur, paria delicta mutua compenſationem abolentur, ut in adulterio contingit: ſecus ubi non de eorum favore agitur, ſed in delicti pœnam privatio illius juris indicidi- tur, ut contingit in præſenti. Quare dicendum eſt utrique conjugi cognationis affinitatiſve impedimento innodato, interdici debiti petitionem. Quia conjux ob id impedimentum jure privatur debiti exigendi poteſtate. Ergo ſi uterque conjux idem impedimentum habeat, uterque privabitur. Cùm enim delictorum compenſatio locum in hac re minimè habeat, delictum alteriùs conjugis alterum non relevabit. Et confirmatur ex *c. Noſſe 30 q.1.* quod eſt Nicolai primi, ibi, *Noſſe deſideras utrum quæ mulier viri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte levaverit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari: ſi non ex conſenſu utriuſque conjugis factum eſſe probatur, non fraudentur invicem, ſed revertantur in idipſum.* Ergo à contrario ſenſu ſecus eſt dicendum, ubi culpa fuit communis. Atque ita cenſent *Gl. in c. Noſſe, verb. non fraudentur. Hoſt. d. c. Si vir, fine,* ubi *Joan. Andr. fin.* & videtur hoc ſequi *Anton. ibi, fin.* Et tenent *ibi referens Alexandrum Angelicum Henricus n.3. Abbas, Alex. de Nevo, Suppl. Gabr. Veracruz, proximè citati. D. Ant. 3. p. tit. 1. c.15. §.3. Roſell. verb. Impedimentum, imped. 6. n.6 Sylveſt. Matrimonium 8 q.7. dict.2. Petr. de Soto lect.1. de matrim. §. Secundum de hac cognatione, Navar. ſum. c.16. n.34. Ledeſm. 1. p. 4. q.8. a... dub.2. Viguerius lib. inſt. cap.16. §.7. verſ.9. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.379. Macienzo lib.5. recop. t.1. rubr. gloſſ.1. n.143. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c.85. §. Præterea ſi conjux. Manuel t. to. ſum. 2. edit. c.243. nu.10. Graſſis 1. p. deciſ. lib.2. cap.83. ſi. Petr. de Ledeſma de matr. q.56. a.1 dub. 5. Barth. à Ledeſm. dub.44. de matr. §. De uſu vero.* & loquuntur *Hoſtienſ. Joan. Andr. Anton. Henricus, Roſella, Sylveſt. Navarr. Ludov. Lopez. Gaeta, Macienzo, Graſſis, Petr. de Ledeſma,* quando per fraudem, & malitiosè, ut ſe defraudent, id conjuges efficiunt. Nam etiam in hoc caſu neutri jus exigendi debitum conceditur. Atque ita ſive fraudulenter, & malitiosè, ſive abſque dicta malitia, uterque conjux eam cognationem, aut affinitatem culpa ſua contraxerit, arcetur à debiti petitione. Id enim probant rationes adductæ. Idemque dicendum eſt, ſi alter ſolus id cognationis aut affinitatis impedimentum incurrerit, aut interveniente culpa alterius, qui conſenſum præſtitit. Nam in hoc etiam caſu hunc debiti exactione privari probavimus diſp. præc. n.3. atque ita ille ratione impedimenti ſuo facto contracti, hic autem ratione culpæ conſenſus, carebit jure petendi. Et ſic docent *Pet. de Soto, Viguerius, Ledeſma, Barth. à Ledeſma, Manuel ibi,* & quamvis hi Doctores de ſpirituali cognatione agant, ad idem dicerent de impedimento affinitatis, in quo eadem eſt ratio. Atque de illo loquentes dicunt idem *Guillel. Rubion. 4. d.32. q.2. art.2. concl.2. & d.35. q.2 concl.3. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.55. ar.6. §. Circa tertium ſtatum, f.443.*

3 Circa redditionem verò debiti major eſt difficultas, an in hoc eventu conjugi petenti teneatur, aut ſaltem poſſit alter reddere? Quidem abſolutè docent neutrum conjugem teneri alteri reddere. Ita loquens de cognatione ſpirituali docent *Alenſis 2. p. q.170. memb.3. poſt ſolut. ad 2. Alex. Angelicus relatus ab Henrico c. Si vir, n.3. de cognat. ſpirit. & Palac. 4. d.7. diſp.3.* & clarè videtur tenere *Arm. verb. Matrimonium, n.9.* ait enim conjugem, qui hac cognatione impeditur, teneri alteri exigenti reddere, quando culpæ particeps non fuit, & loquens de conjuge inceſtuoſo, & ita affinitatem contrahenti, videtur clarè ſentire *D. Bonavent. 4. d.34. ar.3. q.2.* dicit enim teneri reddere alteri petenti. Quia ejus culpa alteri, niſi conſcio ſceleris, officere nequit. Immò nec poſſe ſibi reddere utrumque conjugem inceſtuoſum, docet *Guillel. Rubion. nu. præc. in fine alleg.* Idque probatur, quia ex altera parte ille acceſſus inceſtuoſus eſt, cum ſit cum cognato, vel affini conjuge, nec excuſat obligatio reddendi, ea enim non eſt, ut ſtatim probabimus: ergo eſt illicita redditio. Et confirm. quia textus ideò hanc redditionem à culpa excuſant, ne conjux culpæ immunis jure ſuo privetur, ut expreſsè habetur *c. Diſcretionem, & c. penult. de eo qui cogn. conſanguin.* quare ubi neuter conjux eſt innocens, non eſt unde excuſetur. 2. quia ideò ubi alter ſolus eſt reus, poteſt licet non teneatur innocens reddere. Quia ratione ſuæ innocentiæ plenam habet poſſeſſionem uſus matrimonii, unde nec petitione nec redditione privanda eſt, (ut diximus hoc 9. l. diſp.6. nu.12. contra multos quos ibi nu.11. fortiſſimis rationibus innitentes retuli, qui etiam innocenti conjugi negant licere reddere inceſtuoſo petenti.) ergo in hoc eventu ubi innocentia neutri favet, nec poſſeſſionem tribuit, minimè licebit reddere. 3. quia quando uterque conjux de valore matrimonii dubius eſt, neuter poteſt reddere alteri petenti: eo quòd manenti dubio neuter jus petendi habet (ut diximus lib.2. diſp.41. nu.55.) At in hoc eventu uterque conjux jus petendi amiſit (ut n. præc. diximus.) Neuter ergo poterit reddere. Quartò probatur, neutrum teneri ad reddendum. Quia ubi alter ſolus reus eſt, innocens non tenetur reddere: eo quòd ille jure exigendi privatus ſit (ut probavi hoc 9. lib. diſp.6. nu.8.) Idem ergo dicendum erit de utroque conjuge culpæ participe. Non enim datur delictorum compenſatio, ut altero conjuge ſimiliter delinquente, alter priſtinum exigendi jus acquirat (ut n.2. probavimus.) Et confirm. quia nulla alia ratione reus innocenti tenetur reddere, niſi de innocens abſque culpa jure ſuo cadat, ut conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſanguin.* ubi ergo uterque eſt nocens, neuter reddere tenebitur.

4 Ex alia autem parte videtur utrumque teneri ad debitum reddendum. Quia ſi neuter jus habeat juſtitiæ ad debitum petendum, & ut ſibi reddatur, copula inter hos conjuges eſſet perinde fornicaria, ac ſi inter ſolutos matrimonio haberetur. Quod abſurdiſſimum eſſe dictu latet neminem. Secundò probatur ſaltem licere. Quoniam non minus eſt privatus ex parte ſua, jure petendi, conjux culpæ reus quando ipſe ſolus deliquit, quàm ubi alter ſimili culpa involvitur (ut n.2. probavimus) ſed in priori caſu poteſt alter innocens, licèt non teneatur, reddere (ut diximus hoc l. diſp.6. n.12.) ergo & in poſteriori idem licebit conjugi reo.

5 Prima tamen concluſio ſit. Si non ex malitia, atque animo defraudandi conjugem, uterque in id impedimentum cognationis aut affinitatis, culpa tamen utriuſque inciderit, neuter tenetur, nec licitè poteſt alteri reddere. Atque in hoc eventu eſt veriſſima ſent. propoſita nu.3. ejuſque rationibus probatur. Atque ita loquens de impedimento affinitatis docet *Petr. de Ledeſma de matr. q.55. a.6. dubio ultim. concluſ. unica.* Et idem cenſeo dicendum, quando uterque conjux in culpa eſt, at alter ſolus ea malitia infectus eſt. Neuter enim poterit alteri reddere, non quia malitia & fraus huic ſuffragetur: ſed quia culpa propria illi obeſt, privans eum jure petendi.

6 Secunda concluſio. Si uterque conjux malitiosè fecit, animo alterum debito conjugali defraudandi, quamvis uterque à jure petendi cadat, & petendo delinquat, (ut diximus n.2) at alteri petendi tenetur reddere. Ratio eſt. Quia cùm hæc pœna ſolo jure poſitivo infligatur, poteſt illomet jure ſic diſponente moderari ac reſtringi. Jus autem ſic moderatur: ut conſtat ex *cap. Si vir, de cogn. ſpirit.* ubi hunc caſum æquiparat caſui, quo per ignorantiam id effectum eſt, in quo conſtat eos conjuges teneri ſibi reddere. Præterea, quia ſubjungitur ibi ratio, quia malitia & fraus non debent eis patrocinari: at valdè patrocinarentur, ſi ex ea conjuges immunitatem, ac reddendi debiti ſibi invicem libertatem acquirerent, & quanquam textus, & DD. citandi loquantur de impedimento cognationis, meritò extendi debent ad impedimentum affinitatis, in quo eadem eſt ratio. Et ita extendit *Petr. de Ledeſma de matrim. q.55. a.6. dub. ult. concl. unica, fine:* quamvis diminutè loquutus fuerit, dicit enim tunc licere reddere, & de obligatione non meminit: quam tamen expreſſit in impedimento cognationis, ut ſtatim referam. Ideò hanc ſententiam, loquentes de impedimento cognationis, ſuſtinent *Hoſtienſ. Joan. Andr. Antonin. Henricus, D. Anton. Roſella, Sylveſt. Navar. Gaeta, Veracruz, Matienzo, Ludov. Lopez, n.2. relati. Aſtruſis. ſum. 2. p. l.8. t.18. a. un. qu.2. Petr. de Ledeſma de matrim. q.56 n.1 dub. ult. concluſ. unica, fin. Manuel t.10. ſum. 2. edit. cap. 143. nu.14*

7 Ad argumenta num.3. propoſita dic, ea omnia probare noſtram priorem concluſionem: ut nu.5. advertimus. Quatenus verò militant adverſus 2. concluſionem. Ad primum dic eſſe obligationem reddendi, in caſu malitiæ, ut probavi numer. præcedenti. Ad confirm. dic eam eſſe rationem, ubi malitia, & fraus

franſabſunt, at dum ea non deſideraotur, ratio eſt ne ſuffragentur doloſo ac malitioſo. Ad ſecundum & tertium dic, ea concludere, niſi jus poſitivum id impedimentum indicens privanſque utrumque jure petendi, diſpoſuiſſet caſu teneri utrumque reddere, ne fraus & malitia proſint. Ad quartum neganda eſt conſequentia. Quia licèt concurreoti malitia utriuſque, alter non acquirat jus petendi, ac proinde culpam admittat petendo, jus tamen ſtatuit debitum ſibi reddendum eſſe, ob rationem traditam. Ad confirm. conſtat ex dictis in ſolut. confirmationis primi argum. Ad 1. argum. num. 4. propoſitum neganda eſt ſequela. Quoniam licèt conjuges privati ſint eo jure, illudque impeditum ſit, at manet in radice matrimonii, quod legitimum eſt inter illos ratione cujus non eſt acceſſus ad alienam. Atque ita ſublato impedimento per diſpenſationem, jus illud priſtinum redit. Ad 2. neganda eſt conſequentia. Nam in priori caſu conjux innocens eſt in plena matrimonii poſſeſſione, quare nec petendi nec reddendi jure privandus eſt. In poſteriori autem ratione ſimilis culpæ qua involvitur, amitit jus petendi, & conſequenter ut ſibi petenti reddatur: nec adeſt aliquod jus excuſans ſuam petitionem aut redditionem à culpa inceſtus.

DISPUTATIO XXIX.

An ſi affinitas aut cognatio ſpiritualis contrahatur ab altero conjuge, ante matrimonii conſummationem, poſſit licitè illud conſummare reddendo: vel quò eximatur à reddendi onere, teneatur ingredi religionem?

SUMMARIUM.

Refertur opinio aſſerens peccare conſummando: & teneri ingredi, num. 1.

Contraria ſententia authoris, n. 2.

An conjux cui interdicta eſt debiti petitio ob cognationem vel affinitatem, poſſit priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel ſi alter ſit adulter, reddere? Remiſſivè, n. 3.

Solvuntur argumenta, num. 4.

1 QUidam cenſent conjugem qui matrimonio inito, ante illius conſummationem, affinitatem cum ſuo conjuge contraxit, peccare mortaliter dum prima vice reddit: atque ita niſi diſpenſationem illius impedimenti impetret, teneri religionem ingredi, ut evitet debiti redditionem. Ducuntur, quia acceſſus ad conjugem eſt inceſtus, cum ſit ad affinem, atque ſi fieri poteſt, eſt neceſſariò vitandus, cùm ergo poſſit vitari hoc conjuge religionem profitente, niſi diſpenſationem impetret, tenebitur ad id. Et confirmatur, quia priori bimeſtri peccat hic reddens, eo quod reddere non tenetur (ut probavi hoc libro, diſp. 6. num. 14.) ſed donec conſummet matrimonium, numquam tenetur reddere, cùm ſemper poſſit religionem ingredi. Ergo ſemper peccabit prima vice reddendo. 2. quia probabiliſſima, & communis ſententia docet eum, qui voto caſtitatis ligatus uxorem duxit, teneri religionem ingredi, peccareque prima vice conſummando, (ut videbimus hoc libro diſputatione 34. n. 2.) eo quòd ſic & non aliter poteſt votum implere: at conjux hic ſic affinis effectus, nec impetrans diſpenſationem, non poteſt aliter inceſtum vitare, niſi ingrediendo religionem, ergo tenebitur ad id. Et confir. quia urgentior hic militat ratio. Nam cùm voti obligatio ex propria voluntate voventis oriatur, non poteſt ejus tacitam intentionem excedere, quæ cùm non ſit ſe obligandi ad religionem, poteſt hoc prætextu excuſari. At obligatio non accedendi ad affinem, ubi matrimonii neceſſitas minimè compellit, ut accidit ante conſummationem, oritur ex natura ipſius facti, atque ita tranſcendit limites voluntatis, à fortiori ergo coget poſſibile religionis medium eligere, quo acceſſus talis caveatur. Ita docent loquentes de affinitate, & conſequenter idem dicent de cognatione, in qua eadem militat ratio, *Palud. 4. d. 27. qu. 1. a. 3. n. 26. Majoris 4. d. 41. qu. 1. paulò poſt principium, verſ. Deinde dico de ſecundo quæſito. D. Ant. 3. p. 1. t. c. 11. ante §. 1. verſ. Ita etiam Sylv. Matrimonium 8. q. 15. d. 7. Gaeta repet. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. num. 408. Vivald. candelabro ſacram. 1. p. de matr. nu. 207.* & fortè aliquis exiſtimabit hujus eſſe ſent. *Cov. 7. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 6. & Ludov. Lop. 1. p. inſtr. c. 296. §. Præterea circa redditionem*, dicunt enim juvenem inceſtuoſum ante matrimonii conſummationem teneri, niſi velit religionem ingredi, diſpenſationem impetrare ad exigendum debitum, ſed revera non ſunt. Quia non ducuntur, eo quòd peccet reddendo: ſed rationem reddunt, ne cohabitans cum uxore periculo expoſitus ſit admittendi multa mortalia exigendo debitum. Et hanc ſent. non eſſe improbabilem, ait *Petr. de Ledeſm. num. ſeq. allegand.*

2 At dicendum eſt nullo modo teneri religionem ingredi, atque ita poſſe matrimon. conſummare reddendo. Probatur primò omnibus arg. quibus probabimus infra diſp. 34. n. 3. & 4. votum præcedens, aut ſubſequens matrimonium ratum, ſi ſolius caſtitatis votum ſit, non inducere obligationem ingrediendi religionem, ut impleatur. 2. quia per talem affinitatem non privatur conjux innocens ſuo jure: ut habetur *c. Diſcretionem, & c. penult. de eo qui cogn. conſang.* ergo tenetur hic illi reddere. Nec textus diſtinguunt, ſit matrimon. conſummatum nec ne: nec obligant hunc reum ad religionis ingreſſum: ſed expreſsè docent textus citati hos conjuges ad continentiam inducendos eſſe, quòd ſi noliot, reum abſtentum à petitione, non autem à redditione. Hujus ſententiæ videtur *D. Bonavent. 4. d. 41. q. 3. nu. 22.* ait enim hunc teneri reddere, aut ſi hoc nolit, ingredi religionem: unde omninò voluntarium cenſet eſſe religionis ingreſſum. Et tenent expreſsè *Angel. verb. Matrimonium 3. impedim. 15. n. 2. Petrus de Ledeſm. de matrim. q. 55. a. 6. circa 3. ſtatim affinitatis, dub. 4.* & communiter Neoterici.

Utrum autem conjux, cui eſt interdicta debiti petitio ratione cognationis, aut affinitatis, poſſit priori bimeſtri ab inito matrim. ante illius conſummationem reddere debitum: aut ſi alter conjux adulterium admittat? dixi hoc l. 9. diſp. 6. n. 14. 3

Ad argum. nu. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, acceſſum talem, quando ſpontaneus eſt, inceſtuoſum eſſe, ſecus quando eſt juſtitiæ lege debitus, qualis eſt acceſſus reddendo. Ad confirm. dico latum eſſe diſcrimen, quia priori bimeſtri nunquam tenentur conjuges ſibi reddere, niſi jam matrim. conſummarint (ut dixi lib. 2. diſp. 24. n. 5.) at eo tranſacto, ſtatim ad id tenentur, niſi illicò ad religionem tranſire velint. Quare ſuppoſito hunc animum non eſſe illi conjugi inceſtuoſo, ſatisfacit ſuæ obligationi reddendo, ac proinde culpæ immunis eſt. Non enim religionis ingreſſum eligere tenetur. Ad 2. contrariam ſent. exiſtimo probabiliorem: & eſto illa vera eſſet, eſt diſcrimen, quòd caſtitas & religio ſunt quodam modo ejuſdem rationis, atque ita non mirum, ſi gratia caſtitatis promiſſæ, quæ aliter ſervari nequit, aſtringatur vovens ad religionem. At religio non eſt aliquid ejuſdem rationis cum hoc quod affinitas omnem ſuum aſſequatur effectum. Ad confirm. dic, ex ea parte urgentiorem militare rationem, at ex alia multò minorem. Quia inter caſtitatem, & religionem eſt magna proportio & vicinitas: qualis eſt non in præſenti caſu. 4

DISPUTATIO XXX.

Utrùm quò conjux inceſtuoſam affinitatem, aut cognationem contrahens, debiti petendi facultate privetur, deſideretur aliqua judicis ſententia, aut condemnatus, aut ſaltem crimen declarans?

SUMMARIUM.

Proponitur ſententia affirmans hanc pœnam non incurri abſque judicis ſententia, nu. 1.

Vera ſent. n. 2. & ibi traditur ratio, cur cum pœna ſit, non deſideretur judicis ſententia ad eam incurrendam: & ad aliquas privativas.

Solvuntur argumenta, nu. 3.

RAtio in hac re dubitandi eſt, quòd privatio hæc petendi debiti, verè ſit pœna culpæ affinitatis, aut cognationis iniquè contractæ. Quod manifeſtè conſtat ex eo, quòd ubi in contractione deeſt culpa, ut ſi ignoretur conſanguinitas, aut vi præciſa habeatur copula, ea privatio non incurritur, ut dicemus duplici diſp. ſeq. Atque ita privationem debiti ex affinitate conſurgentem eſſe pœnam docent *Abb. c. 1. num. 2. de eo qui cogn. conſang. & ibi Alex. de Novo nu. 2. Abul. c. 5. Matth. q. 200. & 241. Turrecr. c. Qui dormierit, ſi. 27. qu. 2. Suppl. Gab. 4. d. 41. qu. 1. art. 4. dub. 1. ad 1. Cajet. in opuſc. t. 1. tract. 31. qui eſt 17. reſp. in 4. reſp. verſ. Et quoniam. Ang. verb. Inceſtus nu. 4. Sylv. verb. Luxuria, qu. 4. d. 1. Victor. ſum. de matr. nu. 288. Sot. 4. d. 37. q. un. ar. 2. verſ. 2. concl. & verſ. Debet autem. Caſtro l. 1. de lege pœn. c. 7. §. Ex hoc. 3. docum. & l. 2. c. 5. §. Rurſus 5. arg. Alex. Carrer. l. 5. de ſponſ. c. 23. Ledeſm. 2. p. 4. qu. 60. ar. 4. §. Sed eſt dubium ſi maritus. Cord. in ſuo quæſt. l. 1. qu. 12. init. Barth. à Ledeſm. de matr. dub. 50. concl. 2. Man. 1. tom. ſum. 2. edit. c. 243. num. 11. Graſſ. p. 1. deciſ. l. 2. cap. 81. num. 4. Petrus de Ledeſma de matr. qu. 55. artic. 6. dubio 5. §. In hujus rei expoſitionem.* Atque idem dicerent de privatione ratione cognationis, in qua eſt eadem ratio. Atque ita de illa idem aſſerunt *Sotus 4. d. 32. q. 1. ar. 1. concl. 3. Enriq. lib. 11. de matr. c. 15. nu. 11. Petrus de Ledeſ. de matr. q. 56. ar. 1. dub. 1. §. His nihil obſtantibus. Lud. Lopez. 1. p. inſtr. c. 80. §. Sed connumerare.* Si ergo eſt pœna: minimè incurretur abſque judicis ſententia: ut omnium pœnarum id proprium eſſe, communis Theologorum teſtatur opinio, ac juriſperitorum. Nec juvat ſi dicas cum *Cajet. 2. 2. q. 62. art. 3.* quem communiter DD. ſequuntur, id intelligi de pœnis poſitivis, quæ ad ſui exequutionem aliqua actione indigent. Cùm enim idem non debeat eſſe agens & patiens, oportet actionem judicis ſententiam ferentis adeſſe, quò in illas incidatur. Quæ ratio cùm ceſſet in pœnis privationis, quæ nullam actionem ad ſui exequutionem deſiderant, nulla opus erit ad eas incurrendas judicis ſententia. Qua ratione irregularitas, ſuſpenſio, excommunicatio, abſque judicis ſententia contrahuntur. Sed hæc ſolutio non ſatisfacit, & bene impugnatur à *Soto l. 1. de juſt. qu. 6. a. 6. concl. 2. & Caſtro l. 2. de lege pœn. cap. 5. §. Rurſus 5. arg.* Nam ut quis fame moriatur, nulla eſt neceſſaria actio, ſed privatio comeſtionis, eſt tamen judicis ſententia neceſſaria. Præterea, inhabilitas ad beneficia eſt pœna privativa, cùm tamen probabiliſſimum ſit eam in-

digere

digere judicis ſententia. Quod defendunt *Nav. in extrav. Greg. XIII. de datis pro juſtitia, in priori edit. n.41. in poſteriori verò n.44. Molina tom.2. de juſt. tract.2. diſp.96. pag.590.* Deinde inhabilitas ad ſuffragium ferendum eſt etiam pœna privativa, non indigens actione, ſed ceſſatione, cùm tamen judicis ſententiam poſtulet, ut teſtantur *Sot. lib.1. de juſt. q.6. ar.6. ad 4. & l.4. q.6. ar.3. ad fi. Ledeſm. 2. p.4 qu.18. ar.2. dub. ult. Mol. ea diſp.99. pag.591.* Atque ita quamvis privari jure petendi ſit pœna privativa, non concludetur eam non indigere judicis ſententia. Nec etiam proderit ratio, quam tradit *Sot. l.1. de juſt. q.6. a.6. concl.2.* cur irregularitas, excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, incurrantur abſque judicis ſententia. Quia nimirum, non privant bonis propriis, quæ jure peculiari quis poſſidet, & tradere per actionem teneatur, ſed bonis communibus, quorum Eccleſia privans eſt diſpenſatrix. Non (Inquam) prodeſt. Quia ea impugnatur à *Cord. in ſuo quæſt. l.1. qu.36. f.281. col.1. Bañes 2. 2. qu. 12. art.10. fol.692.* Quia ſacerdos jus peculiare celebrandi, & quilibet fidelis recipiendi ſacramenta poſſident, & tamen illo privantur per Irregularitatem, & excommunicationem, abſque judicis ſententia. Deinde, quia licèt ea ratio procederet in iis cenſuris, at in noſtro caſu locum habere non poteſt, cùm privetur conjux jure per matrimonium acquiſito petendi debitum, quod eſt bonum proprium & peculiare illius, nec Eccleſiæ diſpoſitioni ſubjacens, niſi in quantum illo privare poteſt in pœnam delicti per conjuges admiſſi: ſicut poteſt aliis bonis privare. Deſiderabitur ergo judicis ſententia. Quare *Simancus de inſtit. catholic. t.9. num.201.* dicit incertum eſſe an inceſtuoſus cum conſanguineis uxoris incidat ſtatim in foro conſcientiæ in hanc pœnam.

2 Cæterùm mihi certiſſimum eſt, nec in affinitate nec in cognatione deſiderari aliquam judicis ſententiam, ſed ſtatim privari conjugem poteſtate debitum petendi. Quod in cognatione tenet *Gl. c. Noſſe, verb. Non fraudentur 30. q.1.* & in affinitate dicens eſſe certiſſimum, *Caſtro lib.2. de lege pœn. cap.5. §. Rurſus, 5. argument.* & clarè ſentit *Cajetanus opuſc. tomo 1. tract. 31. qui eſt 17. reſponſion. reſponſ.4. verſ. Et quoniam*, ubi ait eſſe ipſo facto privatum, *& Angles Flor. p.1. de matr. qu.14. de impedim. affinit. ar.1. diffic.1. concl.3.* ait enim in foro conſcientiæ non poſſe petere hunc inceſtuoſum, ante diſpenſationem. Idem tenentur dicere DD. quos ibi retuli d.27. n.2. dicentes inceſtuoſum etiam occultum incidere in hanc pœnam, & quos ibi retuli nu.9. dicentes peccare lethaliter, ſi debita petat, & praxis ipſa hoc veriſſimum eſſe teſtatur. Quòd ſi rationem petas, fateor me nullam concludentem invenire, ut hæ pœnæ, quamvis privativæ ſint, non indigeant ſententia. Sicut nec invenio in Irregularitate, excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto. Quæ enim tradi ſolent, reprobatæ ſunt num. præcedenti. Atque ideò nec in illis, nec in hac aliam rationem adæquatam invenio, quàm quòd pœnæ privativæ ſint, atque ita faciliùs in eas incidatur: ſicque uſu receptæ & declaratæ ſint, ut nulla indigeant ſententia condemnanti, aut crimen declaranti. Quod non ita contingit in omnibus pœnis privativis, & ita non mirum eſt, ſi aliquæ illarum poſtulent judicis ſententiam.

3 Ad argumentum contrarium, n.1. propoſitum, conſtat ex dictis n. præced.

D I S P U T A T I O XXXI.

Utrùm ſi affinitas, vi præciſa aut metu contracta ſit, ut ſi uxor à viri conſanguineo vi, aut metu cognoſcatur, privetur illa uxor poteſtate debitum petendi?

S U M M A R I U M.

Quando vi præciſa cognoſcitur fœmina à viri conſanguineo, non privatur petitione debiti, n.1.

Privatur ſi levi metu inducta. Quod ſi vir conſenſerit, neuter conjux poteſt petere nec reddere, n.2.

Si metu conſtantis, refertur quadam opinio, n.3.

Nequit tunc petere debitum. Et in rebus divino jure vetitis, metus non eximit à pœna, n.4.

Quid ſi per metum viri conſtantis vir uxorem compulerit, ut cum ipſius viri conſanguineo concumbat, n.5.

An Chriſtiani in manibus Turcarum remigantes metu mortis caſu quo non eximuntur à peccato, eximantur ab excommunicatione, nu.6. & ibi remiſſivè, quando peccent.

1 HActenus diſputavimus quando ex affinitate oriatur impedimentum petendi debitum. Jam videndum eſt de cauſis ab hac pœna excuſantibus. Et in hac diſputatione de præciſa vi vel metu; in ſequenti autem de ignorantia agemus. Atque ſi vis præciſa ſit, manifeſtum eſt minimè privari debiti exactione, ut conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſanguin.* ubi ea redditur ratio. Quia affinitas Iniquè contracta ei non officit conjugi, qui iniquitatis particeps minimè fuit: injuſtum quippè eſt quemquam culpæ immunem ſuo privari jure. At ubi vis illata eſt fœminæ, à culpa inceſtus omninò eximitur: ergo à pœna privationis debiti exigendi. Quare licèt textus hic loquatur quando viri conſenſu vis ea uxori illata eſt: & eodem pacto loquuntur hoc docentes *Roſella verb. Impedimentum. impod.8. nu.15. Sylv. verb. Luxuria, q.4. d.3. Graff. 1. p. deciſion. l.2. cap. 8n. nu.14.* at ratio textus. & prædictorum DD. tradita, idem prorſus ſuadet, ubi adfuit mariti conſenſus, ut bene advertit *Ricardus ſtatim referendus.* Quare Ita docent abſolutè *Hoſt. cap. 1. de eo qui cogn. conſanguin. num.2. fine, ſuper verb. Fruſtra*, ubi *Joan. And. nu.3. Anch. fin. Alex. de Nevo nu.4. Ricard. 4. d.35. ar.2. q.4. Aſtenſis ſum.2. p. l.8. t.11. ar.3. q.15. Sotus 4. d.37. q. un. a.2. verſ. Debet autem Ledeſma 2. p.4. q.60. ar.4. Palacios 4. d.34. diſp.2. f.777. col.2. verſ. Quod ſi objecerit, Enriq. l.12. de matrim. c.2. n.... Petrus de Ledeſma de matrim. q.55. a.6. diffic.5. concluſ.1. Emman. Sà ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Qui conjugis.*

Similiter eſt certum, uxorem levi metu inceſtui conniventem privari debiti exactione. Quia culpa ſua affinitatem contraxit. Ita colligitur ex ratione textus, & Doctorum, quos n. præced. retuli, & docent *Ricard. Aſtenſis, Roſella, Sylv. Graffis ibi citati*, & licèt loquantur, quando interfuit viri conſenſus, qui metum intulit: at verè non innituntur huic conſenſui, ſed culpæ uxoris, & ita abſolutè docet *Palacios nu. præc. relatis*. Quod ſi mariti conſenſu aut præcepto id effectum ſit, non tenetur uxor ei debitum reddere. Quoniam ejuſdem particeps fuit iniquitatis. Ita *Ricard. Aſtenſis, Roſella, Sylv. Graffis ibidem*, & conſtat ex diſp.27. n.3. Immò nec poteſt reddere, niſi in fraudem matr. id uterque conjux fecerit, ut diximus diſp.28. n.5. & 6. ubi probavimus in hoc caſu fraudis teneri. 2

Difficultas autem eſt, quando metus gravis fuit, ſeu cadens in fœminam conſtantem, num privetur uxor, metu illo cognita à viri conſanguineo, debiti petitione? Videtur enim non privari: ex doctrina *Nav. ſum. c.27. nu.63. ad finem*, & latius *c. Ita quorundam, de Judæis, notab.11. in prin. n.18.* ubi docet Chriſtianos in Turcarum triremibus remigantes bello indicto adverſus Chriſtianos metu mortis ac tormentorum coactos, peccare mortaliter, at non incurrere excommunicationem *ca c.* latam contra opem infidelibus in ſimili bello ferentes. Quia (inquit) non eſt credendum velle Eccleſiam ſuis pœnis mulctare eos, qui tali metu compulſi ſuis præceptis non obtemperant. Et illum ſequitur *Pedraza in ſua ſumm. præc.7. § 26.* ſimiliter ergo cùm pœna privationis debiti exigendi ſit ab Eccleſia ſtatuta ob crimen iniquæ affinitatis contractæ (ut diximus diſp. præcedenti num. 1.) non ligabit uxorem, quæ tanto coacta metu, illam contraxit. 3

Cæterùm quamvis hæc opinio in pietate plena ſit, nulli ſolido fundamento innititur. Et ideò dicendum eſt privari poteſtate debiti exigendi. Ducor ex ratione textus & Doctorum, nu.1. tradita, qua ab hac pœna eximunt uxorem vi abſoluta cognitam, nempe, quia ceſſat culpa inceſtus. Cùm enim in hoc eventu non ceſſet, tenebatur enim vitam exponere ne conſentiret, incurret pœnam. 2. quia in iis quæ adverſantur juri divino, & naturali, quale eſt copula illa, metus non excuſat à pœna, ſed à graviori, ut bene docet *Turrecrem.* per illum textum *cap. fin. 2. nu.31. q.2.* & probat textus, *cap. Si quis coactus 22. q. 5.* ibi: *Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa, vel neceſſitate perjurat: quia plus corpus quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat.* Atque fortius id probat textus *cap. Sacris, de his quæ vi*, ibi: *Licèt metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari*. Ubi textus decidit, non excuſari ab excommunicatione, metu participantem cum excommunicato, ſicut non excuſatur à culpa. In cujus textus intellectu quamvis varii ſint DD. de qua participatione loquatur, ut poteſt videri in *Covar. c. Alma mater, 1. p. num.9.* at caſu quo ea participatio crimen lethale eſt, manifeſta eſt deciſio textus, & conveniunt omnes DD. metum non excuſare ab excommunicatione, & quamvis aliqui velint eum intelligere, de metu levi. Optimè reprobat *Abbas eoc. Sacris, n. 4.* quia apertè repugnat litera. Contraponit enim metum, violentiæ: & dicit pro nullo metu. Et reddit rationem, eo quòd metus non excuſet à culpa. Quæ omnia de quocunque metu procedunt. Atque hujus ſent. videntur eſſe *Ricard. Aſtenſ. Roſell. Sylveſt. Graffis*, quos n.1. retuli, dicunt enim uxorem poſſe petere, quando maritus eam gravi metu coegit ad copulam cum ipſius viri conſanguineo, in odium delicti viri: ubi apertè ſentiunt contrarium, ubi nullum eſſet viri delictum, atque ita prædictum odium ceſſaret. Et tenet *Petr. de Ledeſma de matr. q.55. a.6. dub.5.* 4

Sed nec prædicta limitatio caret difficultate, ajunt enim *Ricardus*, & ipſum tranſcribentes, *Aſtenſis, Roſel. Sylveſt. Graf. nu. præced. allegati*, quando uxor metu ab ipſo viro illato, & cadenti in virum conſtantem, conniveret copulæ cum viri conſanguineo, poſſe eam debitum petere, tenerique virum reddere. Nec id alia ratione probant, quàm in odium criminis viri. At oppoſitum credo, nempe, in eo eventu neutrum poſſe petere nec reddere (ut dixi num.2.) quando metus eſt levis. Quia cùm uterque particeps fuerit culpæ in affinitatis contractione, uterque jure exigendi privatur, & ſubinde neuter licitè reddere poteſt, (ut probavi locis eo n.2. citatis) nec jus, quo ab hac pœna eximat uxorem, viri culpam conſiderat, nec in ejus odium conceſſit non obſtanti affinitati, poſſe in hoc eventu petere: ſed univerſaliter debiti petitionem negavit conjugi, cujus culpa affinitas orta eſt. 5

Ex

6 Ex his infertur non audiendos eſſe *Nav. & Pedrazam, num. 3. relatos*, dicentes remigantes adverſus Chriſtianos peccare mortaliter, at non ionodari excommuoicatione. Quia num. 4. ſatis probavi caſu quo actio non eximitur à culpa, nec ab excommunicatione eam excuſari. Atque ita in hoc eventu cenſet *Manuel. in add. ad bullam cruciat. §. 9. nu. 95. fine*. Ea alinautem capite excuſari poſſunt ab excommunicatione: quia nimirum, communiter non peecant mortaliter remiges illi metu mortis id efficientes, uc latiùs probant *Cord. ſum. qu. 127. f. 400. Nav. l. 3. de reſt. c. 4. d. 4. in nova edit. n. 52. Molina tom. 1. de juſt. diſp. 115. pag. 658. Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 60. fine. Rutil. Benzonius tract. de fugu, l. 1. diſp. 1. q. 4. f. 102. §. Aſſerit ſecundo. Vega 5. to. ſum. c. 118. caſu 2.* & ſpecialiter eſt videndus *Molina eo loco citato*, qui optimè explicat caſum rarum, in quo culpa eſſet.

DISPUTATIO XXXII.

Utrùm conjux qui ex ignnrantia juris prohibentis, vel facti, efficitur cognatus, aut affinis alteriùs conjugis, privetur debiti petitione?

SUMMARIUM.

Quot ſint quaſtiones diſputanda, n. 1.
Quid interſit inter hac: legem minimè obligare ignorantes: vel hos à tranſgreſſione excuſari, n. 2.
Lex obligat etiam ignorantes invincibiliter ipſam, n. 3.
Minimè praſumitur ignorantia, ſed probanda eſt, n. 4.
Qualiter probetur, & an ſolo juramento dicentis ſe ignoraſſe, num. 5.
Quoties lex punit actum nullo alio jure prohibitum, ignorans ipſam, eſt pœna immunis per legem ſtatuta, n. 6.
Quid, ſi puniat actum jure humano antiquiori aut divino naturali prohibitum, an ſciens antiquam prohibitionem, ignorans tamen novum ſub excommunicatione, illam incurrat contra facient? Refertur duplex opinio, n. 7. & 8.
Proponitur authoris ſententia, n. 9.
Solvuntur argumenta priora. Enodantur c. Cum illorum de ſent. excom. reg. Ignorantia, de regulis juris n. 6. quomodo ignorantia juris non excuſet, & l. Valgutis, ff. de furtis, nu. 10.
Satisfit poſterioribus argumentis, & enodatur c. 2. de conſtitut. in 6. & qualiter argumentum à contrario ſenſu deficiat, ubi in contrario eſt eadem, aut major ratio, n. 15.
Poſt num. 15. invenies alia ſummaria.

1 Quæſtio hæc difficillima eſt, ſi exactè tractanda ſit, pendet enim ex ea quæſt. Qualiter ignorantia legis, aut pœnæ in ipſa ſtatutæ excuſet à pœna incurrenda? Quæ confuſè ſatis diſcutitur à DD. Cùm enim ſint diverſæ pœnæ, ſpirituales, & temporales, atque inter illas ſit differentia, quòd ſola excommunicatio videatur deſiderare contumaciam: cùm ſic etiam ignorantia duplea, altera juris, & altera facti: & rurſus illa, quædam ipſius juris, & pœnæ in ipſo contentæ: alia verò ſolius pœnæ. Non ſatis diſtinguuot inter has pœnas, nec ſatis explicant, num loquantur de ignorantia ipſius juris, vel ſolius pęnæ. Atque ideò majoris claritatis gratia, diſtinguens pęnas, ac ignoraotiam ipſam. 7. agitabo quæſtiones, præmiſſis aliquibus fundamentis generalibus, quæ omnibus illis deſervinot. I. eſt, an igoorantia juris excommunicationem imponentis excuſet ab illa contrahenda. II. quid ſi adſit ſcientia juris prohibeotis, ac ignoretur excommunicatio in eo lata? III. quid in aliis pęnis, an ſi adſit ignoraotia juris, incurrantur? IV. quid ſi in illis ſola pęnæ ignorantia reperiatur? V. quid in quibuſcunque pęnis, ubi ſola adeſt facti ignorantia? VI. qualis debeat eſſe ignorantia, ſive juris ſive facti, ut à pęnis excuſet? VII. an ubi contracta eſt affinitas, aut cognatio, cum ignorantia juris vel facti interdicatur conjugi contrahenti petitio debiti?

2 Primum fundamentum ſit. Differentia lata eſt inter hæc. Lex non obligat ignorantes. Vel illos obligat, excuſantur tamen à peccato, & pęna. Quare non eſt quæſtio de nomine, num obliget ignorantes. Si enim dicamus obligare, quamvis ignorans excuſetur à culpa tranſgreſſionis, & pęna: at non excuſabitur ab aliis legis effectibus. Quod ſecus dicendum eſt ubi lex non obligaret ignorantes. Nihil enim in illis operaretur, v. g. Decretum Tridentini obligat ignorantes, ubi legitimè promulgatum eſt: ex quo fit ut contrahentes clam matrimooium in eo oppido, ignari iovincibiliter decreti, minimè peccent, nec ſubdantur illius pœnis: at matrimonium eo decreto irritatum erit nullum. At ubi id decretum non obligat, matrimonium eſt validum: & tale eſſet, ſi diceremus illud non obligare ignorantes.

3 Secundum ſit. Certum eſt legem, ubi ſufficienter promulgata eſt, ita ut ſcientes liget, obligare etiam invincibiliter ignorantes. Quoniam lex talis habet jam completam legis rationem, ac ſubinde perfectam obligandi vim. Nec enim unicuique eſt notificanda, *cap. 1. de poſtul. prælat. & auth. Ut nova facta conſtit. § Sancimus, coll. 5.* obligat ergo omnes, ſive illius conſcios, ſive ignaros. Et confirmatur, quia virtus obligandi ex ipſa legis natura, & virtute, non ex ſubditi notitia proficiſcitur. Tandem quia ignarus legis illius ſufficienter promulgatæ, ſi certior de illa fiat, à viro fide digno ad illam tenebitur. Ergo, & antea tenebatur. Non enim vir ille ſua aſſeveratione legi virtutem obligandi tribuit. Ita *Sotus l. 1. de juſt. q. 1. a. 4. concluſ. 3. Medina 1. 2. q. 90. a. 4. concluſ. 3. verſ. Illud autem.* Quare dum *Innoc. c. 2. de conſt. n. 1. verſ. Ignorantes*, & aliqui juriſperiti ibi aſſeverant, ignorantes minimè obligari lege: quod etiam videtur ſentire *Cajet. 1. 2. q. 90. ar. 4. ad 2.* intelligendi ſunt, ut velint ignorantes excuſari à pœna, & culpa tranſgreſſionis legis.

In foro autem externo, duobus menſibus à legis promulgatione tranſactis, jure optimo præſumitur illius ſcientia: unde ignorantiam alleganti incumbit onus probandi, ut notant communiter DD. & conſtat ex *authent. Ut facta nova conſtit. § Sancimus, & §. Ne igitur, collat. 5. & c. 1. de poſtul. prælat. & c. fin. §. Alioquin, qui matr. accuſare poſſunt*. Atque idem eſt licèt non ſit promulgata in qualibet provincia, eſt tamen in ea uſu recepta, & in Curia promulgata. Conſtat ex *c. 1. Veram, de poſtul. prælato*. Rationem autem hujus præſumptionis ſubdunt *gloſſ. l. fin. verb. Scientes, ff. de decretis ab ordin. faciendis, & gloſſa, c. Nullis, verb. Veriſimiliter, de electione. n. 6.* Quia publicè propoſitum ignorare non licèt, nec facilè ignorantiam talem alleganti fides adhibenda eſt. 4

Admittitur autem probatio ignorantiæ hujus, *gloſſ. c. 2. de conſtit. in 6. notabili 2. Abbas c. 2. n. 9. col.* ubi *Felin num. 10. Sylveſt. verb. Lex qu. 7.* conjecturæque quæ hanc ignorantiam probant proponuntur *c. fin. § Super quo, qui matrimonium accuſare poſſit*. Conjecturis enim probanda eſt, ut notat *Bald. l. 1. nu. 10. ff. de legib.* faciliuſque in fœminis probatur teſte *Prepoſito, c. Quod dicitis, d. 16.* eo quòd illis vagari non liceat. Et quidem in genere loquendo, probatur juramento ipſius ſe igooraſſe dicentis. Quia in cordis penetralibus latentia minimè teſtibus probari poſſunt. Ita *gloſſ. c. Si vero, el 2. de ſent. excom. verb. Propria. Caſtro lib. 2. de lege pœn. cap. 14. §. Sicut dictum eſt. Nav. lib. 1 conſ. in priori edit. tit. de conſt. conſ. 1. num. 6. & 7. Covar. 2. var. c. 10. num. 1. verſ. Tertiò admittenda eſt, Greg. Lop. l. 12. tit. 1. par. 7. verſ. Quo lo no ſupiera.* & colligitur ex *illa lege. Avilas cap. 52. Prætorum. gloſſ. En lu tierra, num. 12. Salzedo addit. ad regulam Bern. Diaz 123. Gratian. reg. 270. initio. Maſcard. de prob. concl. 811. num. 1.* & innumeri alii per bos relati. Et eadem ratione ſcientia probatur juramento. Quia eſt ex iis quæ iu corde latitant. Ita *Covar. & Gratian. nu. 1. ibid.* Temperat autem *Navar.* ut ignoraotia probetur juramento: niſi contraria ſcientia veriſimilibus conjecturis probaretur. Sed bene *Caſtro proxime citat.* id iotelligit quando conjecturæ eſſent nimis violentæ, & adeò apertæ, ut rem ipſam quaſi indice demonſtrare videantur. Non enim facilè credendum eſt, adeò quempiam ſuæ ſalutis immemorem eſſe, ut pejerare velit. Idque docet *Covar. regul. Poſſeſſor 3. par. §. 3. num. 4. verſ. 10.* ubi ait non ſatis eſſe juramentum dicentis ſe igoorare, quando adverſus eum eſſet maxima juris præſumptio ea longi temporis præſcriptione, & *Grat. alios allegans, reg. 270. num. 7.* dicens ignorantiam minimè juramento probari, quando contra jurantem eſſet vehemens præſumptio ea facti qualitate, aut notorietate. At in præſenti non conſtat inter Doctores, num legis ſufficienter promulgatæ ignorantia probetur juramento? Affirmant enim multi cum *Gloſſ. c. Propoſuiſti. verb. Non probatur, ad fin. d. 82. & cap. Qui, & humanis, fine 22. quæſt. 1.* In contrarium autem fortiter urget *Innoc. cap. 2. num. 5. de conſtitut.* dicens præſumi ſcientiam in hoc eventu, niſi dilucidè ignorantia probetur. Urgent etiam proximè dicta, nimirum, non adhiberi fidem juramento, ubi vehementes ſcientiæ conjecturæ adſint. Quæ enim vehemeotiores eſſe poſſunt, quàm legem eſſe publicè promulgatam, bimeſtreque tranſiiſſe? De qua reconſulendi ſunt Doctores *c. 2. de conſtitut. Ancon. Cucus lib. .. inſtitut. majorum t. 3. nu. 32.* & latiſſimè *Menochius de arb. 2. lib. 2. centuria 2. caſu 186. n. 2. & ſeqq. & de præſumpt. lib. 1. præſumpt. 77. à nu. 3.* ubi duplici ſententia recitata concludit receptiorem eſſe, non adhiberi fidem juramento. Idque mihi ſatis placet. In foro autem conſcientiæ fatentur univerſi, ſimplici aſſertioni credendum eſſe, nedum juramento. Quia de ſolo aſſerentis ejuſque conſcientiæ præjudicio agitur. 5

III. Fundamentum ſit. Conſtat apud omnes, quamvis lex ſufficienter promulgata ſit, ſi actum nullo alio jure ioterdictum puniat, ignaros invincibiliter illius legis à culpa, & illius pęnis eximi. Quia res quæ culpa carent, in damnum vocari non debent, *cap. 2. de conſtit.* Nec ſine culpa quiſquam puniendus eſt, *regul. Sine culpa 23. de regulis juris, in 6.* Idemque apertè probat *l. finalis, in fin. ff. de decretis ab ordine faciendis*, ibi, *Reſpondi hujuſmodi pœnas adverſus ſcientes paratas eſſe*. Et *c. fin. in fi. qui matrim. accuſ. poſſ.* ibi: *Iſto tamen admoneri nequiret, cum culpabilis non exiſtat*. Cujus ratio traditur *l. Si ignorans, 52. ff. locat.* ibi, *Non enim contemnit diſciplinam, qui ignoravit*. Atque ibi docent *Gloſſ. cap. 2. verb. Culpa, de conſtit.* ubi *Innoc. nu. 1. Hoſt. ad fin. Ant. nu. 59. Abbas n. 7. Bald. n. 5. Anch. n. 5. Hoar. n. 6. Decius nu. 22. Aretin. n. 3. Alex. de Nevo n. 28. Berojas nu. 44. & ſeq. Imol clem. 2. n. 2. de hæret.* ubi *Boniſac. nu. 27. Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 10. nu. 8. & 9. Menoch. de arbitrariis lib. 2. centuria 2. caſu 585. num 2. & conſ. 510. num 5. volum. 6.* atque omnes triplici num. ſequenti allegandi. Quia ſolùm diſcrepant, quando actus alio jure antiquiori damnatus, ſive humano, ſive divino naturali, unde in hoc caſu eſt ſita tota controverſia, num ignorans, hoc jus novum prohibens, con- 6

ſcius

ſcius tamen antiquæ prohibitionis, incurrat pœnas eo novo jure latas?

7 QUÆSTIO I. Utrùm efficiens actum ſub excommunicatione interdictum lege aliqua nova, qui antiquiori jure poſitivo, aut divino naturali prohibitus erat, ignarus legis novæ, at conſcius illius prohibitionis antiquæ, incurrat eam excommunicationem jure novo latam? Triplex eſt ſent. I. univerſaliter docet in eo eventu incurri eam excommunicationem, ſive ea lata ſit jure communi, ſive Epiſcopi conſtitutione. Probatur 1. ex *c. Cum illorum, de ſent. excomm* ubi habetur poſſe diſpenſari cùm percuſſoribus clericorum, juris ignaris, ergo non excuſar ab ea excommunicatione, ignorantia juris humani eam imponentis. 2. quia ignorantia facti, non verò juris excuſat. *reg. Ignorantia* 13. *de reg. jur. in* 6. *l. Juris, l. Error, l. Regula, ff. de juris & facti ignorantia*. Nec intelligi poteſt de vincibili ignorantia. Quia talis licèt facti ſit, minimè excuſat. 3. ex *l. Vulgaris, §. Si quis vegiat:, verſ. Si quis as, ff. de furtis*, ubi æs furans, exiſtimans eſſe aurum, vel è contra, furtum admittit ſolius rei captæ. Ex quo textu infert *Bart. l. Divus*, 14 *ff. ad l. Cornel. de ſicariis, n.* 1. ſacrilegum eſſe furem calicis conſecrati exiſtimantem non eſſe conſecratum: attendique effectum, non verò facientis exiſtimationem. Ergo ſimiliter, qui ſciens & prudens rem illicitam admittit, incidet in univerſas pœnas legis etiam quam ignorat. 4. quia rei illicitæ vacans, cenſetur conſenſum præſtare etiam iis, quæ præter ejus intentionem ſequuntur, ut probat *c. fin. de homicid. in* 6. ubi jubens aliquem verberari, cavens nè occidatur, irregularis eſt, ſi mandatarius fines mandati excedens occidat. Redditque is textus rationem, quia mandando in culpa fuit. Ergo cùm hic, jus novum ignorans, fecerit rem illicitam, ſubiicietur etiam pœnis juris à ſe ignorati. Poteſt tandem probari rationibus, quas num. 12. afferam, ad probandum minimè ipſius pœnæ excommunicationis ignorantiam excuſare. Atque ideò hanc ſent. tuentur *Gl. c. A nobis, el* 1. *verb. Non niſi, de ſent. excom. Scot.* 4. *d.* 6 *c* 8. *in princ. Covar. c. Alma mater* 1. *p.* §. 10. *à nu.* 9. *uſque ad* 12. & aſſerunt eam eſſe probabilem *Sotus* 4. *d.* 22. *q.* 1. *a.* 2. *ad ſ. ante* 4. *concl. & Barth. à Ledeſm. de pœnis.* ubi de excom. *dub.* 5. Pro eadem ſent. faciunt alii univerſaliter docentes incurrere pęnam ſtatuti, qui rem illo interdictam, ſtatuti ignarus admittit, ſi norat alio jure vetitam eſſe. Hi ſunt *Bart. l.* 1. *num.* 21 *C. de ſum. Trinitate, & ibi Cynus verſ. Quidam, alii, Bald. ibi nu.* 22. *Belapertica ibi, in repet. n.* 13. *Alber.* 1 *p. ſtatutorum, q.* 15. *&* 3. *p. q.* 1. *Anchar. repet. ſuper c. Poſtulaſti, n.* 39 *fin. de foro comp. Cardin. d. c. A nobis, nu.* 2. *verſ. Ad quod oppono in fin. Prapoſ. c. Qua contra, ad ſi d.* 8. *Berojus* dicens forte hoc eſſe verum *c. 2. n.* 8. *de conſtit.* ubi & *Decius in* 1. *lectura, n.* 31. *& ejus Additionator ſuper gloſſam*, verior, limitans niſi pęna eſſet valdè exceſſiva. *Carol. Molin. conſuetud. Pariſienſib.* §. 30. *quæſt.* 41. *paulò poſt princ. Marſil. l. fin. num.* 81. *ff. de juriſd. omn. jud. Gandin. tit. de pœnis reorum, n.* 16. *Pertinis inſt. de jure naturali.* §. *Sed & quoad Principi, n.* 19. *Henr. Botaus de Synodo,* 3 *p. a.* 2. *nu.* 17. *Jul. Clarus*, dicens communem *l.* 5 *recept.* § *fi. qu.* 85. *verſ. Secundus eſt caſus. Ant. Gabr. to.* 1 *comm. in mea edit. lib.* 9. *verb. Ignorantia. fol.* 502. *col.* 1. *Marienzo lib.* 5. *recopil. t.* 12. *l.* 1 *gloſſ.* 1 *n.* 3.

8 II. Sent. diſtinguit ſic: Si excommunicatio ſit jure communi lata, minimè excuſabit prædicta ignorantia: ſecus ſi lata ſit conſtitutione ordinariorum. Probat ex *cap.* 2. *de conſtit. in* 6. ibi: *Ut animarum periculis obvietur ſententiis per ſtatuta quorumcunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes*. Ubi videtur jus novum indici, aliàs non diceret, *Nolumus*, ſed declaramus, nec diceret, *Ut animarum periculis obvietur*. Et tamen ſolùm id decernit de ſtatutis editis per prælatos locales inferiores Pontifice. Quod ſi dicas cum *Sylv. verb. Ignorantia, q.* 8. *n.* 16. nomine ordinarii includi ibi Pontificem, quandoquidem ordinariorum omnium ipſe eſt ordinarius. Repugnat, quia dicit, *Sententiis per ſtatuta*, ſtatutum verò jus particulare importat. *Inſtit. de jure nat.* §. *Jus autem civile, verſ. Nam quod quiſque*, ibi; *Vocatur jus civile*, ubi *Gloſſ. verb. Jus civile*, explicat, ut ſunt ſtatuta terrarum. Præterea, quia dicit, *Quorumcunque ordinariorum*. Nomine autem ordinarii non concluditur communiter Pontifex, ut uſus canonum teſtatur: & paſſim apud Concilium Trident. habetur, & ſi Pontifex includeretur, ſuperflueret dictio illa, *Quorumcumque ordinariorum*. Sed ſatis eſſet dicere, quorumcumque; additum autem eſt ordinariorum, ne Pontifex includeretur. Præterea, quia Summus Pontifex ibi ait, ſe nolle ſententiis ordinariorum ignorantes ligari. At ipſe ſuo ſucceſſori legem indicere nequit. Par enim in parem imperio caret, *c. Innotuit, de elect. l. Nam magiſtratus, ff. de recep. arb.* & ubi à ſucceſſore quippiam fieri vult, non illi jubet, ſed ſignificat, ut fieri videmus, *c. fi. de reſcr. in* 6 *& l. Digna vox, c. De legib.* Cùm ergo illud ſit jus novum, & de ſolis ordinariorum inferiorum conſtitutionibus ſtatuat iis non ligari ignorantes, contrarium erit dicendum, ubi excommunicatio jure Pontificio lata ſit, argumento ſumpto à contrario ſenſu. Et confirm. quia longe diverſa eſt ratio de conſtitutionibus Pontificis, & aliorum inferiorum. Cùm enim illi major reverentia ſit debita, minor contemptus deſideratur ad earum pęnas incurrendas, unde non mirum, ſi ignorantia non excuſet. Cùm ſecus in his contingat. Atque ita tenent *Gloſſa in c.* 2. *de conſt. in* 6. *verb. Statuta, juncto verb. Ignorantes. Anch. repet. in c. Canonum ſtatuta, n.* 223. *& ſeq. de conſt. Crottus c.* 2. *eo. tit. in princ. c. penult. D. Ant.* 3. *p. tit.* 24. *c.* 33. *fin. & c.* 75. *fin. Majoris* 4. *d.* 18. *q.* 4. *fin. ad verſ. Præterea nullus. Adrian.* 4. *de confeſſ. qu.* 3. *de clavib.* §. *Ex his aliter. Roſella verb. Ignorantia, n.* 13. *Driedo l.* 2. *de libert. Chriſt. c.* 9. *in* 2. *ſent. Victoria ſum. de excom. num.* 337. *Corduba in ſuo quæſt. l.* 2. *qu.* 27. *init. Ugol. de cenſuris tabul.* 1. *c.* 9. §. 8. *nu.* 10. & dicit valdè probabilem, neutram definiens, *Petr. de Ledeſm ſum. ſacram. tract. de excomm. c.* 3 *fin.*

III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo, licèt duæ priores ſint probabiles) affirmat eam ignorantiam excuſare ab excommunicatione, ſive lata in conſtitutione Epiſcopali, ſive Pontificia, quamvis actus ſit jure divino naturali prohibitus, nec id lateat ignorantem prohibitionem juris poſitivi. Ducor 1. quia quantitas pęnæ commetienda eſt cum delicti quantitate, *cap. Felicis, verſ. Illud autem, de pœnis in* 6. ibi: *Judex pœnam metiatur ex culpa, & c.* 2. *fin. de his quæ fiunt à majori parte capituli*, ibi: *Nec pœna ſit ulterius protrahenda, quàm delictum fuerit*. Sed hic ignorans ſolum jus naturale, & divinum offendit, contra quod ſe agere norat, non autem jus poſitivum, quod invincibiliter ignorabat. Ergo ſolius prioris juris pęnas incurret. 2. ex *c. Proboſuiſti, d.* 82. *quod eſt Innoc.* 1. *Exuperio Tolet. Epiſc. epiſt.* 3. *cap.* 1. ubi deciditur clericos incontinentes non deponendos eſſe juxta conſtitutionem Siricii Pont. Quia eam ignorabant, ibi: *His ignorantibus venia non negabitur*, ubi *gl. verb. Ignorantibus, & verb. Negabitur*, ſubdit rationem, quia decretum non ligat ignorantes, & tamen incontinentia juri divino, & naturali adverſatur. Quod ſi obiicias ſtatim ſubdi: *Ita ut de cætero penitus incipiant abſtinere, & gradus ſuos in quibus fuerint inventi, retineant*. Unde videtur pęna extendi ad ignorantes. Dico, id non eſſe vi conſtitutionis ignoratæ, ſed novæ, factum præteritum punientis, quod aliàs malum erat. Nec id rigidum eſt, poteſt enim Eccleſia liberè jus ſtatuere circa cõditiones in promovendis requiſitas: debetque potiùs communem decorem, quàm privatam aliquorum utilitatem reſpicere. 3. *ex l. Eum qui* 18. §. *Si injuria, verſ. At cum aliquis, ff. de injuriis*, ibi: *Cum aliquis, filium familias patrem familias putat, non poteſt videri injuriam patri facere, magis quàm viro, ſi mulierem viduam eſſe credebat. Cum affectus injuriam facientis in hunc, tanquam in patrem familias conſiſtat*. Ex quo textu conſtat, injuriam inferentem errantemque circa perſonam, non amplius ſua exiſtimatione puniendum eſſe. Si ergo qui ſolum jus divinum naturale ſe tranſgredi falsò putat, ſola illius pęna, cui injuriam irrogat, plectetur. Et confirm. quia delinquens, ac ſubinde rei illicitæ operam dans, non punitur ultra animi menſuram, *l. Qui injuria* 55. *init. ff. de furtis*, ibi: *Qui injuria cauſa januam effregit, quamvis inde per alios res amotæ ſint, non tenetur furti*. Et ratio eſt. Quia voluntate ac propoſito maleficia diſtinguuntur, *c. Cùm voluntate, de ſent. excom.* cùm ergo hic non habuerit tacitum expreſſum animum offendendi jus humanum, quod invincibiliter ignorabat, immunis erit culpæ, fractionis illius, ac proinde pœnæ ex illa conſurgentis. 4. quia nova conſtitutio, quando eſt declaratoria juris antiqui, extenditur ad præterita: ut tradunt DD. *cap.* 2. *de conſt.* at non extenditur quoad novam pœnam in ipſa ſtatutam, ne jus novum ignorans eam incurrat, ut advertit *ibi Felin. n.* 6. *verſ.* 2. idque probat ex *c. Quoniam* 47. *d. & cap. Nullus* 55. *d.* ergo ignorantia novi juris excuſat à pœna ipſius. Quintò, quia jus indicens novam pęnam rei antea prohibitæ, eſt prorſus novum quoad eam pœnam: atque ſubinde de illo, ac de jure novo cenſendum eſt, ut docent *Ant. c.* 2. *de conſt. nu.* 13. *& n.* 21. *Imola ibi, nu.* 6. *Felinus n.* 6. Sed à novi juris tranſgreſſione excuſantur illud invincibiliter ignorantes, ergo & à pœna. 6. quia ignorantia pœnæ per jus commune impoſitæ, ſolùm differre videtur ab ignorantia illius, quæ Epiſcopali conſtitutione ſtatuitur, quoad fori externi præſumptionem, hæc enim in illo foro præſumitur invincibilis. At in foro conſcientiæ ſi utraque ſit invincibilis, nulla diſcriminis ratio apparet. Si ergo ignorantia excuſat ab hac, excuſabit ab illa, aut à neutra. Tandem probatur rationibus excommunicationi peculiaribus, ex ipſius natura petitis, quas n. 13. referam, probans non tantùm ad eam incurrendam deſiderari ſcientiam novi juris, ſed etiam ipſius pęnæ excommunicationis. Præterea, quia excommunicatio ſolum fertur ob contumaciam præcepto Eccleſiæ, ut colligitur ex illo *Matt.* 18. ubi excommunicandi poteſtas conceſſa eſt: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus*. At ignarus Eccleſiaſtici præcepti quamvis conſcius divini, non dicitur contumax, ac Eccleſiæ inobediens. Non ergo innodabitur excommunicationis vinculo. Atque ideò hanc ſententiam amplectuntur *Hoſt. c. A nobis. el* 1. *de ſent. excomm. verſ. Ad quod diximus*, ubi *Ant. n.* 8. *&* 9. *Abb. nu.* 9. *Fel. n.* 5. *Joan. And. c.* 2. *de conſt. in* 6. *nu.* 1. *& ibi Dominicus n.* 25. *verſ. Gloſſ. in ver. Ignorantes. Joan. de Lignano*, quem refert, & ſequitur *Imol. cap.* 2. *de conſt. num.* 9. *verſ. Potes reſpondere. Ang. Excom.* 7. *caſu ult. n.* 3. *Sylv. Excom.* 2. *notab.* 3. §. 6. *& Excom. ult. q.* 3. §. 4. *& verb. Ignorantia, qu.* 8. *d.* 2. *&* 3. *p.* 15. *Tab. Excom.* 7. *q.* 1. *an.* 2. *Petr. de Soto lect.* 3. *de excom.* § *Secundum ſit. Sot.* 4. *d.* 22. *qu.* 1 *art.* 2. *ad fin. in* 4. *concl. Caſtro lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 14. § *Sicut dictum eſt. Nav. ſum. c.* 23. *lat. n.* 47. *verſ. Adde his, hiſp. nu.* 45. *& c.* 27. *in utraque, nu.* 16 *& in latina noviori, eo. c.* 27. *n.* 274. *verſ.* 13. *Ledeſ.* 2. *p. qu.* 24. *ar.* 6. *ad fin. Ovandus* 4. *d.* 18. *q. un. propoſ.* 74. *Enriquez lib.* 13. *de excom. c.* 23. *nu.* 2. *Bart. à Ledeſ. de excom. dub.* 5 *pag.* 996. *Lud. Lop.* 2 *p. inſt. c.* 13. *de excom.* § *igitur pro elucidanda. Petr. de Ledeſm. de matrim. q.* 55. *ar.* 6. *dub.* 3. *ad* 4. *& idem met* dicit eſſe valdè probabilem, *in ſum. ſacram. cap.* 3. *de excomm. in fin. Philiarc. de offic. ſacerd.* t. 1. 2.

Digitized by Google

1.1.p.1.lib.3.c.4.concl.4.Manuel 1 tomo ſumm.2.edit.cap.77.n.3.Lalius Cocus de caſib.reſervatis, caſu 1.Graffis 1.par deciſ.l.4.c.9.n.21.Cañedo ſum.ſacram. ubi de excomm. *c.3.nu.14.Vega 1 tom.ſum.c.85.caſu 73.* & dicit eſſe probabilem *Cordub. l.2. quæſtionar. qu.27.in 2.opin.* & ab hac ſententia dicit *Julius Clarus au 7.ad finem relatus*, non eſſe recedendum in judicando. Pro eadem ſentententia ſunt DD. quos n.17. referam, docentes univerſaliter pœnas juris humani non incurri, licet factum ſit jure divino naturali vetitum, ſi juris ignorantia adſit. Hanc eandem ſententiam poſt hæc ſcripta tœentur *Suarez 5.tomo in 3 part.diſp.4.ſect.8.num.2. Azor.lib.1.inſtit. moral.cap.15.quæſt.3.*

10 Ad argumen. primæ ſent.num.7 propoſita reſp. Ad 1. dic textum intelligi de ignorantia vincibili, & culpabili. Idque conſtat. Quia æquè agit textus de ignotantia juris ac facti. At conſtat hanc excuſare, ſi invincibilis ſit. Ad 2. dic intelligi eam regulam in foro externo, in quo juris ignorantia non præſumitur, ot bene docent *Roſella verb.ignorantia*, nu.15. ubi *Sylv.q.8. d.3. ad fin. Metin.c.de reſtit.qu.17 ad fin. Caſtro l.2.de lege pœn.14. §. Sicut dictum eſt. Philiarc de offic.ſac.to.1 p.1 l.3.c.4.conc 5.* Ad 3. reſpondet *Decius c.2.de conſt.n.35.* illum textum nil probare. Quia ibi conſideratur intereſſe partis, & ideò veritas inſpicitur, vel debet intelligi, quando ignorantia eſt culpabilis, ut conſtat in exemplo Barth ibi adducto. Quoniam calices communiter ſunt conſecrati: & ita calicem furans tenebatur conſecratum eſſe præſumere. Atque ita poteſt ea Barth. doctrina defendi. Quamvis eam falſam appellet *Covar.c.Alma mater, 1.p.§.10.nu.13.verſ. 4.hinc convincitur*. Ad 4. dic imputari quod ſequitur præter intentionem. Cùm mandans tenebatur id providere: atque ita eſt culpabilis ignorantia. Quare textus ille rationem reddit: eo quòd mandans fuerit in culpa, & id evenire poſſe, debuerit cogitare.

11 Ad arg.ſecundæ ſent.no.8. allata reſp. Ad 1. dic cum *Syl.verb. Ignorantia,8.d.3. & Everard.in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu,n.12.* argumentum à contrario ſenſu vim non habere, quando in caſu contrario militat eadem, vel major ratio. At in excommunicatione jure Pontificio lata procedit ratio in illo textu explicita, nimirum, ut animarum periculis ſubveniatur. Immò major eſt ratio: facilius enim jus Pontificium commune ignoratur. Ad confirm. dic, non eſſe rationem illius deciſionis, reverentiam Pontifici, aut Epiſcopis debitam, ſed ut animæ periculis conſulatur. Quæ potiùs locum habet in juris communis ſtatutis.

S U M M A R I U M.

An ad excommunicationem incurrendam non ſufficiat ſcientia juris, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœnæ? Refertur quadam ſententia, num.12.

Sententia auctoris, nu.13. & ibi, ad excommunicationem exigitur monitio ſub illius pœna.

Solvuntur argumenta, num.14.

Poſt num.14. invenies alia ſummaria.

12 QUÆSTIO II. An ad incurrendam excommunicationem non ſufficiat ſcientia juris poſitivi rem illam prohibentis, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœnæ: atque ita ſciens jus prohibens, ignorans id prohibere ſub excommunicatione, illam minimè incurrat? Quidam aſſerunt non deſiderari ſcientiam ipſius excommunicationis. Ducuntur 1. quia obligatio delinquentis ad pœnam eſt naturalis non conſurgens ex delinquentis conſenſu, ſed ex auctoritate legis imponentis, & conſenſu delinquentis ad delicti admiſſionem, ita ut dato hoc conſenſu oriatur naturalis ad pœnam obligatio, ut conſtat ex *Inſt. de oblig. quæ ex delicto, in prin.* ibi: *Nam omnes ex re naſcuntur, id eſt, ex ipſo maleficio.* Et *l.Imperatores, ff. de jure fiſci*, ibi: *Tu te huic pœnæ ſubdidiſti*, & *l.15.t.13.p.2.* ibi: *Ei que face el yerro, el miſmo ſe mete en ſervidumbre de la pena.* Ubi *Greg.Lopez.verb.El miſmo*, ait admitteotem delictum appellari pœnæ amatorem, *Auth.de non alienando, §. Quia verò el 2. coll.2.* ibi: *Amatores periculi.* Qui enim vult antecedens, nempe delictum, vult neceſſariò conſeqoens, nimirum pœnam, *l.Illud ff.de acquir.hæred.* ergo impertinens eſt, ut delinquens norit pœnam. Ad hoc enim exigi deberet pœnæ ſententia, ut voluntas ferretur in illam. Et confirm. quia hoc diſtat inter culpam, & pœnam auctore *D. Th.4.d.18.qu.2.a.5.quæſtiunc.2.* quòd culpæ principium intra nos eſt: omne enim peccatum eſt voluntarium: pœnæ autem extra nos, nec ad illam deſideratur voluntas, immò de ratione ipſius eſt ut voluntas repugnet. Non ergo deſideratur pœnæ præcognitio, quo illa incurratur. 2. quia aliàs infideles, pœnam inferni peccato mortali debitam ignorantes, ab ipſa eximerentur. 3. quia *Matth.18.* ubi poteſtas excommunicandi eſt conceſſa, ſolùm petitur, ut habeatur quis tanquam Ethnicus, id eſt, excommunicetur: ut Eccleſiam non audiat. Quia aliàs ſoli viri docti juris excommunicationes incurrerent, & multi hæretici non eſſent excommunicati, cùm pleroſque excommonicatio lateat. Atque ideò præter DD. quos num.7. retuli, dicentes ſatis eſſe ſcientiam prohibitionis, ſuſtinent hoc *Driedo lib.2.de libert.Chriſt. c.9.fin.& c.10. paulò poſt princ.§.4.dubit.ver. Ad 1.dubitationem. Cov.* dicens oppoſitum eſſe manifeſtum errorem *c.Alma mater.1.par.§. 10.n.9.Led.2.p.4.q.24.ar.6.ad fin. Metin.1.2.q.76.ar.3 §.Cordub.in q. l.2.q.25.ſtatim in princ.* Idem in genere de pœnis docet *Baldus c. 2.n.1.ad fin.de conſtitut.* ubi ait delinquentem, qui nec in delicto nec in ejus qualitate erravit, ſed in genere pœnæ, ab ipſa non eximi. Et hoc eſt probabile.

Verùm probabilius exiſtimo deſiderari etiam ſcientiam ipſius excommunicationis, ut in eam incidatur. 1. quia *cap.2. de conſt. in 6.* quo animarum pericula caveantur, deciditur ignorantes non ligari ſententiis. Quod decretum cùm animabus faveat, generaliterque de ignorantia loquatur, videtur amplè interpretandum, ut accipiatur non de ſola juris ignorantia, ſed etiam ipſius pœnæ. 2. quia excommunicatio non fertur, niſi ob contemptum, & contumaciam, *c.Nemo Epiſcoporum 11. qu.3.* ibi: *Illis qui aliter non potuerunt corrigi.* Et *c.Sacro, de ſent. excom.* ibi: *Prohibemus ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam ferat, niſi competente monitione præmiſſa.* At nec eſt contemptus, nec contumacia, nec competens eſt monitio, niſi delinquens norit excommunicationem in rebelles inflictam, ejus enim conſcius forſan reſipiſceret. Et confir. quia ex una parte excommunicatio eſt medicinalis, *cap.1.de ſent. excommun. in 6.* ex altera eſt ultima pœna, qua Eccleſia punit, teſte *D.Aug.l.de correptione, & gratia, 15.* & refertur *cap.Corripiant 24. qu.3.* At non eſſet medicina, ſed potiùs obeſſet, ſi ignorata incurreretur. Et qua parte eſt ultima pœna, petit ſummam contumaciam, qualis eſt ut excommunicatione in non obedientem cognita, duret contumacia. 3. quia ob id ad excommunicationis valorem deſideratur præcedere monitionem, non quamcumque, ſed ſub excommunicationis pœna: teſtibus *Soto 4.d.22.quæſt.1.art 2.verſ.3.concl.& verſ. Contra hoc autem. Enriq. l.13. de excommun.cap.27.numer.3.* ut nimirum adſit ultima contumacia, & contemptus præcedente excommunicationis notitia, ergo ubi ea non præcedit, minimè incurritur. Hujus ſent. videtur. *Hoſt.c.A nobis,el 1.de ſent. excom.* ubi *verſ. Ad quod diximus*, nec ait: *Non aliquem etſi obligatur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens.* Et tenent *Ang. excom.7. caſu ult.n.3.Sylv.Excommunicatio, ult.q.3.§.4. Nav.ſum.c.27. n.16.& in lit.in nova edit.eod.c.27.nu.274 Sot.Lud.Lop Man.Philiarc. Ovand.Vega,Cañedo,n.9.allegati. Barth.à Ledeſ de excomm dub 5.col. 996.& ad fin. illius dubii. Enriq.lib.13.de excom.cap 21.n.1.& c.23. n.2.Graffis 1.p.dec l.4.c.9.n.17.18.* eandem ſent. tenet *Suarez 5.to.in 3.p diſp.4.ſect.8.n.19.*

13

Ad argum. num.12. propoſita reſp. Ad 1. dic intelligi de pœna cognita, vel debita cognoſci, & delicto proportionata. Id enim delictum admittens, ſeſe illi pœnæ ſubiicere noſſe debet. Qui enim vult antecedens, vult conſequens, quod novit, aut noſſe debet ex illo ſubſequi. Secus quando eſt pœna extraordinaria, qualis eſt excommunicatio. Inſuper quamvis in cæteris pœnis id locum haberet, ſecus in hac, quæ quia medicinalis, ac ultimum ſupplicium eſt, poſtulat ultimam contumaciam. Ad confirm. dic pœnam in ſeipſa involuntariam eſſe, at in cauſa debere eſſe voluntariam. Quò enim incurratur, debet amari delictum ut eſt cauſa illius, ſaltem in excommunicatione. Unde oportet illius notitiam præmitti. Ad 2. negandaeſt ſequela. Quia inferni pœna eſt ordinaria, culpæque lethali proportionata. Ad 3. dic, intelligi, ſi Eccleſiam non audierit pertinaciter, ac ultimam contumaciam habens, ut probavi nu. præced. Quæ tunc reperitur, quando nota excommunicationis pœna delinquens minimè reſipiſcit. Ad 4. concedito eos omnes, ſi excommunicationem invincibiliter ignotent, ea minimè ligari. 14

S U M M A R I U M.

Irregularitas ex ſignificatione conſurgens contrahitur, licèt adſit ignorantia juris, vel facti, & explicantur regula, ſive culpa, de regulis juris, in 6. n.15.

An irregularitas ex delicto, ſuſpenſio, interdictum, ac cætera pœna incurrantur, quando delinquens ignorat jus ſub illis pœnis prohibens, eſt tamen conſcius alterius prohibitionis? Refertur quadam opinio, n.16.

Opinio authoris, n.17. & ibi ſuſpenſio, & interdictum imponuntur ob contemptum, & exigant monitionem, & irregularitas ex delicto non incurritur abſque contemptu.

An quando peccatum aliquod Pontifici reſervatur, ignorans reſervationem, conſcius tamen malitia, poſſit ab inferiori abſolvi, & an reſervatio illa ſit pœna? nu.18.

Solvitur argumentum, numer. 19. poſt quem invenies alia ſummaria.

QUÆSTIO III. An irregularitas ex delicto conſurgens, ſuſpenſio, interdictum, ac cæteræ omnes pœnæ incurrantur, ubi adeſt ignorantia juris poſitivi eas imponentis, at delinquens ſe in aliud jus peccare novit? Conſultò dixi, irregularitas ex delicto conſurgens. Nam eam, quæ factum ipſum ſequitur, & abſque omni culpa, ob ſolam ſignificationem contrahitur, conſtat quacumque data ignorantia, ſive juris, ſive facti, contrahi. Quia ideò ignorantia eximit à pœna, quia liberat à culpa, ex qua conſequitur. Cùm ergo irregularitas hæc nullam exigat culpam, non excuſabit ab illa. Deinde, quia ſive data opera, ſive ignoranter id fiat, cui eſt annexa, æquè tollitur ſignificatio, cujus defectu incurritur. Ita *Cajetan.1.2.qu.76.a.3.* 15

§. Ad

§. *Ad hoc dicitur, Sylveſt. verb. Ignorantia, q. 8. dicto 3. fine. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 14. §. Prima principalis. Lud. Lop. 2. p. inſtr. c. 13. de excom. §. Ad argumentum 3.* Atque hinc erit intelligenda *reg. Sine culpa, de reg. juris in 6.* dicens ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, neminem puniendum eſſe. Hæc enim irregularitas abſque culpa contrahitur, ſed non abſque cauſa.

16 Difficultas autem eſt de irregularitate ex delicto, ſuſpenſione, interdicto, cæteriſque quibuſcumque pœnis, quæ ob culpam incurruntur. Aliqui affirmant ſatis eſſe, ad eas omnes pęnas incurrendas, delinquentem noſſe ſe peccatum admittere, quamvis prorſus ignoret jus poſitivum prohibens ſub illis pœnis. Ducuntur, quia ſpeciale eſt in excommunicatione, ut illius juris ſcientiam poſtulet: eo quòd contumaciam poſtulet, tanquam ultima Eccleſiæ pęna. Pro hac ſent. ſunt omnes DD. quos num. 7. retuli, dicentes etiam ab excommunicatione non eximere hanc ignorantiam, & ultra illos idem docent *Anton. c. A nobis, el 1. de ſent. excom. nu 8. & 9.* ubi *Abb. nu. 9. Anch. repetit. in c. Canonum ſtatuta, de conſt. n. 224. Turrecr. c. Quibus, n. 8. de conſecr. d. 4. Sot. 4. d. 22. q. 1. ar. 2. ad fin. Ledeſm. 2. p. 4. qu. 24. ar. 6. ad fi. Corduba in quæſt. l. 1. q. 12. art. 1. verſ. Ex quo ſequitur, Lud. Lopez num. præc. alleg. Barth. à Ledeſm. de excom. dub. 5. ad fin. Graf. 1. p. deciſ. l. 4. c. 9. num. 17. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 11. Cuñedo ſum. ſacram. de excom. c. 3. in comm. nu. 16.* & Idem dicit de irregularitate ex culpa contracta *Felin. c. 2. n. 6. de conſt.* & eſt ſatis probabile. Eandem ſententiam tenent in irregularitate *Suarez 5. to. in 3. diſp. 40. ſect. 5. n. 10. Azor. l. 1. inſtr. mor. c. 15. q. 7.*

17 Verius tamen eſſe credo univerſas has pęnas non incurri, ubi adeſt prædicta juris ignorantia. Ducor, quia 6. priores rationes quas n. 9. retuli, ad probandum ignorantiam hanc ab excommunicatione excuſare: pariter id probant de omnibus pœnis ex culpa procedentibus; 2. quia *cap. 2. de conſtit. in 6.* ubi aſſeritur ignorantes non ligari ſententiis, non eſt ſermo de ſola excommunicationis ſententia, ſed de omnibus ſententiis ordinariorum: quia indefinitè dicit: *A ſententiis quorumcumque ordinariorum.* Atque indefinita juris propoſitio tradens regulam, prout ibi fit, æquivalet univerſali; (ut probavi l. 3. diſp. 44. n. 2.) & ita textum illum non ſolùm in excommunicatione, ſed in quibuſvis ſententiis intelligunt *Gloſſa ibi, verb. Sententiis. Joan. Andr. ad fi. verſ. In gloſ. 3. Dominic. num. 25. verſ. Nec obeſt quod ipſum. Francus nu. 8.* Tertiò ſpecialiter probatur de ſuſpenſione, & interdicto, ratione petita ex ipſorum natura. Quia non ſola excommunicatio imponitur ob clavium contemptum, & contumaciam, ſed etiam ſuſpenſio, & interdictum, ut bene docet *Francus c. 2. de conſtit. in 6. nu. 8.* atque ita prævíam monitionem requirunt, quando in pœnam delicti futuri feruntur, ut de ſuſpenſione eſt textus expreſſus *cap. Reprehenſibilis, de appellat.* & idem eſſe de interdicto, affirmant *ibi Hoſt. ſuper verb. Excommunicationis, vel interdicti. & ibi Joan. Andr. nu. 2. Anch. nu. 1. Abbas nu. 3. & 4. Alex. de Nevo nu 7. & 8. Decius nu. 4. Innoc. c. 1. nu. 3. de exceſſib. prælat. Card. clem. fi. de pœnis. §. Quod ſi q. 2. Sylv. verb. Suſpenſio, q. 4.* ubi *Armil. n. 17. & verb. Interdictum. nu. 28. Nav. ſum. c. 27. nu. 59. inter. Bern. Diaz in ſua pract. in nova edit. cap. 130. num. 1. Enriqu. lib. 13. de excomm. c. 34. nu. 1. fin. Man. 2. to. ſum. c. 67. nu. 1. Phil. de offic. ſacr. c. 1. p. 1. l. 4. c. 1. Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 21. de interdicto. Vivald. cand. ſacram. 2. p.* ubi de ſuſpenſion. *nu.* 179. Immò *Hoſt. Joan. Andr. Anchar.* ibi aſſerunt pari paſſu procedere quoad hoc, excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. Ergo ſicut excommunicatio requirit ſcientiam juris poſitivi illam imponentis, ita ſuſpenſio, & interdictum. 4. probatur de irregularitate, quia ea eſt pęna contemptus, ut docent *Abbas c. Paſtoralis, §. Verum 15. de appel. Nam c. Cùm contingat, cauſa 14. nullitatis. remed. 2. n. 7. & c. Accepta, de reſtit. ſpol. oppoſ. 8. illat. 9. nu. 35.* unde deficiente contemptu minimè incurritur, ut tradit *ibid. Abbas per c. 2. de conſt. in 6. & Nav. ſum. c. 27. in lat. nova num. 252. verſ. 8.* Immò ad ipſam incurrendam dolus deſideratur *c. Dom. c. Is qui, §. Is verò nu. 1. de ſent. excom. in 6. Nav. duob. priorib. locis proximè citatis. Perez lib. 5. ord. ti. 1. l. 1. f. 27. §. Præmiſſa tamen doctrina, verſ. Ex quo inferebam, & lib. 8. t. 13. l. 1. paulò ante fin.* At ignorans jus irregularitatem imponens, non eſt in dolo, nec contemnit, *l. Si ignorans 52. ff. loc.* ibi: *Non enim contemnit diſciplinam, qui ignoravit militem.* Ergo eam non incurrit. Atque ita in omnibus pęnis tenent hanc ſent. *Hoſt. c. A nobis, el 1. verſ. Ad quod diximus, de ſent.* ubi *Jo. Andr. num. 5. ſuper verb. Culpa. Anch. n. 4. verſ. Oppono dicitur hic. Henr num. 15.* & dicit æquiorem *Abbas ibi, nu. 9. Idem Joan. And. in addit. ad Specul. 4. p. rubr. de conſtit. gloſſ. pen. & c. 2. de conſt. in 6. n. 1. juncto fino. verſ. In gloſſa 3.* ubi & *Jo. Cretus in fin. princ. Anc. c. 2. nu. 21. de conſt.* ubi *Felin. num. 6. verſ. 3. conc. Jaſon l. Cunctos populos, in priori lectura, nu. 31. poſteriori, n. 69. C. de ſum. Trinitate, Ang. verb. Ignorantia, nu. 4. juncto verb. Excommunicatio 7. caſu ult. num. 3.* nam in priori loco ait ignorantiam juris humani, quando factum non eſt contra jus divinum, & naturale, excuſare ab omni pęna. Et quærens quid quando eſt contra illud jus, remittit ſe ad poſteriorem locum, ubi idem dicit quando eſt contra jus divinum, & naturale, *Sylv. Excom. 2. notab. 3. §. 6. & verb. Ignorantia. q. 8. d. 3. ad fin. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 14. §. Sicut dictum eſt. Nav. ſum. c. 23. hiſp. n. 45. lat. nu. 47. verſ. Addo hic, & utraque, c. 27. num. 16. & ſum. lat. in poſtrema edit. c. 27. nu. 274. verſ. 13. Man. 1. t. ſum. 2. edit. c. 195. n. 3.* & dicit eſſe probabilem *Corduba in ſuo queſtion. l. 2. qu. 27. §. 2. opinio,* & loquens de omnibus cenſuris, docet idem *Tabien. excom. 7. q. 1. nu. 2.* Atque de pęnis ſpiritualibus, in quibus mitiùs agitur, idem tradunt *Bald. l. 1. n. 11. ff. de legib, Maſc. de prob. concl. 807. nu. 6.* Idem tenent in ſuſpenſione, & interdicto *Suarez 3. to. in 3. p. diſp. 4. ſect. 9. n. 19. Azor. lib. 1. inſtit. moral. c. 15. q. 3.*

Hinc deducitur, dum in nova conſtitutione reſervatur abſolutio alicujus peccati, in odium illius, ut fecit Sixtus V. contra malè promotos ad ordines: ignorantem invincibiliter eam conſtitutionem non incurrere hanc reſervationem, quamvis ſe delinquere norit. Quia ea reſervatio eſt pęna ſtatuta in odium delinquentis. Atque ita *Molin. to. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 92. col. 541. ver. Pœna.* vocat pęnam, non poſſe abſolvi ante realem reſtitutionem, violatorem conſtitutionis Greg. XIII. de datis, & promiſſis pro gratia. Adde, annullationem actus, quando non eſt ſolemnitatis defectu, ſed in delinquentis pęnam, non incurri à legis ignaris, ut bene advertit *Anc. c. 2. conſt. num. 19. verſ. Hæc vera.* Quamvis *Imol. ibi, n. 6.* aſſerat hoc non vacare dubio. Quia decretum irritans, ſi Pontificium ſit, videtur ſemper afficere ignorantes. Sed melius diſtinxit *Anc.* Nec obſtat, ſi obiicias per reſervationem tolli juriſdictionem abſolvendi: & ita ignorantiam non efficere ut abſolutio illa ſit valida. Sicut ſi bona fide quis ſimplici ſacerdoti fateretur. Dicendum enim eſt aliud eſſe in reſervatione ſimpliciter facta, quæ ad bonam Eccleſiæ gubernationem refertur, ut graviora delicta ſuperioribus reſerventur: aliud verò de reſervatione præcepta in lege, quæ eſt pęna, & acceſſoria, atque adeò ſequitur naturam principalis, & pęnæ. Sicut in ſimili agens de legis promulgatione, diſtinguit *Gl. in proœm. clem. verb. De cætero. ver. Hæc vera niſi dicas.* ubi ait aliud eſſe in privilegio ſimpliciter dato, & aliud in privil. in lege conceſſo, debet enim naturam legis tanquam ipſi acceſſorium imitari. 18

Ad argumentum n. 16. propoſitum, dic etiam reliquas pęnas, contemptum exigere, ut n. 17. probavimus. 19

S U M M A R I U M.

An ad incurrendas alias pœnas ab excommunicatione deſideretur ultra ſcientiam juris poſitivi delictum prohibentis, notitia ipſius pœnæ? Refertur quadam ſententia, n. 20.
Sententia authoris, n. 21. Solvuntur argumenta, n. 22.
Poſt nu. 22. invenies alia ſummaria.

QUÆSTIO IV. An ad incurrendum ſuſpenſionem, interdictum, & irregularitatem ex delicto, cæteraſque pęnas ſufficiat ſcientia juris poſitivi prohibentis, vel ultra hoc deſideretur ipſius pęnæ ſcientia? Sicut nu. 13. diximus ad incurrendam excommunicationem, exigi ſcientiam juris prohibentis, & ipſius pęnæ excommunicationis. *Navar. ſum. cap. 23. hiſpan. nu. 45. lat. 47. verſ. Addo hic,* ait ignorantiam pęnæ non à ſola excommunicatione excuſare, ſed ab alia qualibet pœna communiter non ſtatuta. Addit *Latinè*, hanc doctrinam poſſe pleriſque ſolatium eſſe, maximè in materia cenſurarum, & irregularitatis. Idem ſuſtinent *c. 27. lat. & hiſp. p. 16. & eo cap. 27. in nova edit. latin. n. 274. verſ. 13.* latiùs idem defendit. Eandem ſent. ſuſtinent *Philiarc. de off. ſacerd. t. 1. p. 1. l. 3. c. 4. §. 3. obiicitur. Man. 5. to. ſum. 2. edit. c. 195. nu. 3.* & videtur clarè tenere *Hoſt. c. A nobis, el 1. de ſent. excom. verſ. Adde, quod dicimus,* ubi hæc ait: *Nec aliquem etſi obligetur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens.* Et videtur tenere *Sylv. verb. Ignorantia, qu. 8. d. 1.* ubi relata ſent. dicenti, ſcientem ſe illicitam rem efficere, ignarum pœnæ legis poſitivæ annexæ, ut excommunicationis, vel irregularitatis, eam incurrere, ſubdit, limita, ut *Excommunicat. 2. notab. 3. §. 6. & Excommun. 10. §. 3. & ead. qu. 8. d. 3.* quibus in locis univerſaliter docet ignorantiam excuſare à pęnis legis, quamvis actus ſit illicitus contra jus naturale: atque ita juncto illo priori loco, ubi clarè loquitur de ignorantia ipſius pœnæ, etiam irregularitatis, videtur ſentire eodem modo excuſare ignorantiam utriuſque pœnæ. Idem videtur ſentire *Angel. verb. Ignorant. num. 4.* ubi quærens an ignorantia excuſet à pœnis legis, remittit ſe ad *verb. Excom. 7. caſu ult. num. 3.* ubi tenet ignorantiam excuſare ab excommunicatione: & quærit ibi de ipſius excommunicationis ignorantia: quare junctis his duobus locis videtur idem ſentire de ignorantia excommunicationis, & aliarum pœnarum. Et loquens de irregularitate cenſet probabile *Ledeſma 1. p. 4. q. 7. n. 9. dub. 2 fine,* ubi oppoſitum tantùm appellat ſecurius, & verius. Et probat *Navar.* hanc ſent. Primò, quia non deſideratur conſenſus in ipſam pœnam, quo ea incurratur, at bene conſenſus in cauſam pęnæ, non ſolùm materialiter, ſed formaliter ut eſt cauſa: quod non evenit, niſi ubi delinquens novit aut noſſe debuit pęnam. 2. quia pęnæ quantitas proportionari debet quantitati, delicti, *cap. Fœlicis, de pœnis in 6.* cum ergo levius ſit delictum, ubi frangitur lex, graviſſimas, & extraordinarias pęnas continens, eis ignoratis, minorque legis contemptus ſit: non eſt æquum eiſdem pęnis ſubiici. Nec obſtat (inquit *Navar.*) ſi quis obiiciat, ignaros pęnarum legis in nullas fore ut incidant. Quia reſponderi poteſt id negando quoad pęnam ordinariam, & mediocrem, delictoque juxta ejus naturam proportionatam: concedendo autem, quoad extraordinariam, & exorbitantem, auctam ultra delicti nudè conſiderati naturam, ob frequentiam ejus, aut ob alias circumſtantias. Quia prior pęna,

aut

Digitized by Google

aut ſcita eſt, aut ſciri debuit: poſterior autem juſtè ignoratur. Idem tenet de omnibus cenſuris *Suarez 5. tom. in 3. p. diſp. 4. ſect. 9. num. 19. & 20.* ducituque ex peculiari cenſuræ natura, quæ præviam monitionem ſub cenſuræ comminatione requirit, ac ſubinde peculiarem inobedientiæ modum. Quia non ordinatur per ſe 1. ad puniendum delictum, ſed ad ejus emendationem, ſive ad cogendum peculiari modo ne committatur, & poſteà *num. 22.* ait diſcurſum Navarri quoad cæteras pœnas eſſe probabilem.

21 At alii cenſent, hoc eſſe ſpeciale in excommunicatione. Quia cùm excommunicatio ſit ultima ac ſumma pœna, exigit ſpecialiter ipſius notitiam, ut ſic detur in delinquente ſumma contumacia, & ita tenent *Sot. 4. d. 3. q. unic. a. 9. ad fi. Ledeſ. 1. p. 4. q. 7. a. 9. dub. 2. fi. & 2. p. 4. q. 24. n. 6. ad fi. Enriq. l. 13. de excom. a 3. n. 2. fi. Lud. Lop. 2. p. inſtr.* ubi de excom. *c. 13. in ſol. ad 3.* & loquens de irregularitate tenet *Suar. 3. in 3. to. p. diſp. 31. ſect. 6. & t. 5. diſp. 40. ſect. 5. n. 9.* Utraque ſententia eſt ſatis probabilis: at priorem n. præced. relatam cenſeo probabiliorem in omnibus cenſuris, & etiam in irregularitate, quando eſt mera delicti pœna, ac proinde cenſuræ rationem habet. Quia eſt eadem ratio. In reliquis autem pœnis cenſeo probabile quod ait *Navarrus*, at multo probabilius oppoſitum.

22 Ad argum. oppoſita relata n. 20. quatenus in aliis pœnis procedunt, reſp. Ad 1. negando requiri conſenſum in cauſam pœnæ ut eſt cauſa. Id enim eſt ſpeciale in cenſuris. Sed ſat eſt conſentire, in tranſgreſſionem juris eam pœnam imponentis. Ad 2. dic aliquantulum eſſe levius delictum. At pœna lege præſcripta non ita geometricè commetienda eſt delicto, ut ſi hoc aliquantulum levius fiat ex aliqua cauſa, pœna quoque legis minuenda ſit.

S U M M A R I U M.

Ignorantia facti, aut qualitatis facti, pro quibus pœna imponitur, excuſat à pœna, n. 23.

Reprobatur opinio aſſerens hoc intelligi, ubi non datur opera rei illicita, num. 24. ut ſi quis volens laicum percutere, errore ductus clericum cædat.

Hinc excipitur quædam irregularitas ex homicidio caſu contingenti, num. 25.

Reprobantur limitantes, niſi ignorantia ſit concomitans, n. 26. & ibi, hac ignorantia non poteſt inducere reſtituendi obligationem, excommunicationem, aut irregularitatem, & qualiter nec excuſet à peccato, nec accuſet.

Volens percutere Petrum clericum, ſi errore percutiat Paulum clericum, credens eſſe Petrum, eſt excommunicatus. Et quid ſi nullo modo voluit Paulum percutere, ſed lapidem injecit, quo Petrum perentiret, & caſu Paulum percuſſit? n. 27.

Cadens laicum, quem clericum eſſe putabat, non eſt excommunicatus, num. 28.

Poſt num. 28. reperies alia ſummaria.

23 QUÆSTIO V. Utrùm ignorantia facti excuſet à pœna illi facto per legem ſtatuta? Res eſt certa eam facti ignorantiam, quæ à culpa excuſat, excuſare à pœna. Et ſimiliter ignorantiam qualitatis culpæ ob quam imponitur, ut ſi quis clericum percutiat, clericatus invincibiliter ignarus, minimè incidit in excommunicationem. Habetur expreſsè, *c. Si verò, el 4. de ſent. excom.* Et ratio eſt, quia excommunicatio non infligitur ob percuſſionem, ſed cum ea qualitate ac circumſtantia, ac proinde ſublata culpa talis circumſtantiæ ratione ignorantiæ excuſantis, non incurretur. Atque quamvis *Bart. l. Divus, n. 3. ff. ad l. Cornel. de ſic.* quem commendat *Felin. eo cap. Si verò ad fi.* dicat id eſſe ſpeciale in ſpiritualibus, ubi inſpicitur affectus, ſecus in temporalibus, ubi ſolus effectus conſideratur. At meritò id reprobat *Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 11.* Quoniam cum pœna ſive temporalis, ſive ſpiritualis imponatur pro culpa, ubi ignorantia à culpa liberat, ſubinde & à pœna excuſabit.

24 Aliqui excipiunt, niſi ignorans daret operam rei illicitæ. Quare dicunt volentem percutere Andream laicum, ſi errore ductus percutiat Titium clericum, ligari excommunicatione. Hoc reputat tutius *Gloſſ. cap. Si verò, el 2. de ſent. excomm. verb. Ignoraverit, & relatis Hoſtienſi, & Alano* docet *Sylv. Excommunicatio 6. §. 6. notab. 4. verſ. 2.* Sed hoc eſt minus verum. Quia is in culpa non fuit reſpectu occiſionis clerici. Deinde, quia percutiens clericum ignarus clericatus, vacat rei illicitæ: cum tamen eum excommunicatione non ligari decidatur, *d. c. Si verò.* Atque ideo ita tenent *Joa. Andr. eo c. Si verò, fi. Ant. nu. 8. Anch. n. 4. Abb. n. 7. Henr. n. 5. Joa. de Lignano & Tancredus à Sylv. relati, Aſtienſ. 2. p. ſum. l. 7. c. 3. a. 2. q. 31. Covar. c. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 9. Graf. 1. p. dec. l. 4. c. 9. num. 42.* & in ſimili alios reprobavi l. 7. diſp. 101. n. 3.

25 Hinc tamen excipe quandam irregularitatem ex homicidio caſuali: nimirum, cum clericus dat operam rei illicitæ, ſibi ſpecialiter interdictæ ob periculum homicidii cui expoſita eſt. Quoniam ſi adhibita omni poſſibili diligentia quò homicidium vitet, illud ſequatur, vacat culpa homicidii; quia tamen rei ratione illius periculi ſibi interdictæ, & illicitæ operam dabat, efficietur irregularis, non excuſante eum juſta ignorantia. Nam jus poſitivum ſtatuit hanc irregularitatem, quò clericos à ſimilibus exercitiis arceret, ut notant DD communiter in tractatu de irregularitate. Ita advertit *Corduba in ſuo q. lib. 2. quæſt. 26. §. His præmiſſis, & § Secunda pars.*

26 Secundò alii excipiunt, niſi ignorantia facti ſit concomitans: talis enim ignorantia eximet ab excommunicatione, cæteriſque pœnis. Ut ſi quis clericum cædat ignarus prorſus clericatus, non evadet excommunicationem, ſi tunc eo animo affectus eſſet, ut cognito clericatu minimè à percuſſione abſtineret. Nec ſimiliter ab irregularitate excuſabitur hoſtem necans, credens invincibiliter feram eſſe, eo tamen animo ut rei veritatis conſcius, adhuc necaret. Quia ignorantia hæc ratione pravæ voluntatis, à peccato minimè excuſat: teſte *D. Th. 1. 2. q. 76. a. 1. ad 3.* & opus ipſum externum ſecutum eſt. Ita *Covar. cap. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 20. Ugol. de cenſuris, tab. 1. c. 9. §. 8. fi. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 80. n. 11. concl. 11. Graffis 1. p. dec. l. 4. c. 9. nu. 42.* & dicit eſſe probabile *Henr. c. Si verò, el 2. de ſent. excom. n. 8.* & tenent in alio ſimili *Mercado lib. 6. de contractib. cap. 5.* dicit enim damni illatorem cum hac ignorantia concomitanti non excuſari à reſtitutione. Verùm ab his omnibus libenter recedo, exiſtimans ignorantiam hanc concomitantem ſemper excuſare operantem ab excommunicatione, irregularitate, obligatione reſtituendi, cæteriſque pœnis, etiamſi adſit pravus ille affectus circa objectum quod ignoratur. Ratio eſt. Quia licèt ignorantia illa concomitans non excuſet à peccato operantem circa illud objectum, quia talis naturæ eſt, ut cum illa maneat peccati affectus circa objectum ignoratum: at re vera excuſat opus externum cum illa factum à peccato. Cùm ea ignorantia invincibili proficiſcatur, nec illud opus ex ea prava voluntate proceſſerit. Solùm enim feram interficere, aut laicum cædere intendebat, unde dum *D. Tho.* ait eam non excuſare à peccato, intelligendus eſt, non omninò excuſare. Quia manet peccatum pravi affectus: ut hæc rectè, & latè docet *Vaſq. 1. 2. q. 76. a. 3. diſp. 136. nu. 4. & ſequent.* Cùm ergo excommunicatio, irregularitas, & cæteræ pœnæ non incurrantur ob ſolùm pravum affectum, Eccleſia enim non punit actus internos; nec etiam obligatio reſtituendi ea ſola prava voluntate, quæ nocere nequit, ſed ex actione ipſa externa injuſta oriatur: & in hoc eventu opus ipſum externum à culpa, & injuſtitia excuſetur, eximetur ſubinde ab excommunicatione, irregularitate, aliis pœnis, reſtituendique obligatione. Ita docent *Vaſq. ead. diſp. 126. n. 9. & 20. Navar. l. 2. de reſtit. c. 1. dub. 7. in nova edit. n. 65. Enriq. l. 11. de matr. c. 10. init. in comment. lit. A. Lud. Lopez 2. p. inſtr. c. 13. de excomm. f. 886. init. verſ. Ex prædictis ſequitur*, ubi bene hoc intelligit, niſi ille tunc dubitaret, eſſetne hoſtis, an fera, clericus an laicus, & vellet occidere, quamvis clericus aut hoſtis eſſet. Quia & affectus, & opus externum prava ac injuſta ſunt.

27 Non evaderet autem excommunicationem, quia volens Titium clericum cædere, putans eum eſſe, cæderet alium clericum. Quia & reipſa & animo clericum percutit. Ita *Carolus Molinæus*, quem refert ipſum ſequens *Covar. capit. Alma mater 1. p. §. 10. n 13. verſ. 8. Corduba in q. lib. 2. q. 26. §. 2. probatur eadem pars, fol. 124. Bart. à Ledeſma de pœnitentia, dub. 17. de excommun. §. Sed dubium oritur, fol. 1061. Vega t. 10. ſum. c. 85. caſu 107.* Sed in contrarium fortiter urget. Quoniam projiciens lapidem quo Titium clericum cædat, ſi caſu ac inculpabiliter percutiat alium clericum illàc tunc tranſeuntem; nec excommunicationem, nec irregularitatem morte inde ſequuta incurret. Et tamen videtur ſimilis omninò caſus. Sed dic admittendum eſſe hoc, diſparitatemque in eo conſiſtere, quod in priori caſu & affectus, & opus ipſum externum ſunt penitus mala & injuſta. Si quidem affectus fuit clericum percutiendi: & adfuit voluntas illum clericum putando eſſe alium ſimiliter clericum cædendi, ſequutumque eſt opus. In poſteriori autem ſolus affectus malus fuit, qui non inducit irregularitatem, excommunicationemve. Opus enim externum illius cæſionis fuit omninò præter voluntatem, ac ſubinde culpa vacans.

28 Ex dictis fit, falsò exiſtimantem, eum quem cædit, clericum eſſe, eximi ab excommunicatione. Quia revera clericum non percutit, ſed laicum. Sicut nec irregularis eſſet, ſi feram necaret credens hoſtem eſſe. Quoniam pravus ille affectus opere externo non ſubſequuto, minimè his pœnis plectitur. Ita docent *gl. c. In audientia, verb. Injuriarum, de ſent. excomm. Abb. c. Si verò, el 2. de ſent. excomm. n. 7.* ubi *Anchar. n. 4. Federic. conſ. 13. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 7. t. 3. a. 2. q. 30. & 32. D. Ant. 3. p. tom. 24. c. 1. §. 2. Angel. Excommunicatio 5. caſu 1. num. 25. Sylv. Excommunicatio 6. §. 6. not. 4. verſ. 2. Covar. cap. Alma mater 1. p. §. 10. num. 15. verſ. 12. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de excom. c. 13. fol. 886. §. Sequitur 6. Graf. 1. p. dec. l. 4. c. 9. num. 43. Bart. à Ledeſm. n. præc. alleg. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 80. n. 11. concl. 11. Vega 1. tom. ſum. c. 85. caſu 107.* Atque immeritò *Covar.* tribuit *Gloſſæ eo c. Si verò, verb. Ignoraverit, & Hoſtienſi ibi ſuper verb. Eſſe clericum*, eos ſentire hunc eſſe excommunicatum, donec norit clericum non eſſe. Quaſi ſtatuant excommunicationem quandam temporalem, quæ adveniente ſcientiæ tempore, abſolutione non indigeat. Quod abſurdiſſimum eſt, nec prædicti id docent: ſolùm enim volunt ob conſcientiam erroneam, debere illum ſe reputare excom-

mnoicatum, donec de veritate facti certior factus ſit, quod veriſimum eſſe nemo dubitat.

S U M M A R I U M.

An omnis ignorantia juris vel facti, quæ excuſat à mortali, non tamen à veniali culpa, excuſet ab excommunicatione, irregularitate & ſuſpenſione? n.29.

An ſat ſit quævis ignorantia vincibilis ad has pœnas incurrendas? Refertur opinio, num.30.

Non ſatis eſt, niſi ſit craſſa vel ſupina, n.31.

Ignorantia craſſa dicitur, quæ procedit ex lata culpa, n.32.

Qualis ſit lata culpa, quæ ignorantiam craſſam conſtituat? numer. 33.

An ſat ſit levis culpa, vel deſideretur lata; ad irregularitatem homicidii? num.34.

Quando ſcienter facienti imponitur pœna, qualis ignorantia excuſet? Refertur quædam opinio, n.35.

Excuſat tunc ignorantia craſſa, niſi adſit dolus, & ubi dolus requiritur, non ſatis eſt culpa lata, n.36.

Idem dicendum eſt, ſi canon dicat, Si quis auſus fuerit, vel auſu temerario fecerit, n.37.

Idem, ſi dicat, ſi quis præſumpſerit, n.38.

Non excuſat ignorantia adeò craſſa, ut ſit ingens temeritas, numer. 39.

Nec ignorantia affectata, n.40.

An deſideretur dolus, ut ſat ſit lata culpa ad incurrendam excommunicationem, c. Si quis ſuadente. 17. q.4. in clericorum percuſſores? explicaturque is textus, n.41.

Quid, ſi percuſſor, clericatum ignorans, videat veſtes clericales aut tonſuram? n.41. & 42.

Poſt num.42. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

29 QUÆSTIO VI. Qualis debeat eſſe ignorantia juris vel facti, ut ab excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, irregularitate, aliiſque pœnis excuſet? I. Concluſio. Quoties ignorantia juris vel facti eſt talis, ut canonis tranſgreſſionem à culpa mortali excuſet, excuſabit ab excommunicatione, & aliis ob delictum impoſitis: ut irregularitate ob delictum, ſuſpenſione, interdicto. Hæc concluſio de excommunicatione eſt certa. Conſtat enim inter omnes, abſque lethali culpa incurri non poſſe. De reliquis autem cenſuris non eſt adeò certa. Nam irregularitatem delicti contrahi ob ſolam culpam venialem, docent *Cajet. 2. 2. q.64. art.8. col.3. verſ. Et confirmatur: & in ſum. verb. Irregularitas, verſ. Soto tamen, & verb. Interdictum, init. Caſtro lib.1. de lege pœn. c.5. docum.4. fi. Cordub. in ſuo quæſt. lib.2. q.26. verſ. Neque mirandum, Aragon 2. 2. q.64. a.8. f.394. col.2. verſ. Dico 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.175. num.5.* Et ſuſpenſionem poſſe ſimiliter abſque culpa mortali incurri tradunt *Cajet. ſum. verb. Interdictum, initio, & verb. Suſpenſio, init.* ubi *Armil. num.1. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. c.31. de ſuſpenſ. init.* Atque idem de interdicto docent *Cajet. ſum. verb. Interdictum, init. Ludov. Lopez 2. p. inſtruct. c.21. de interdicto, §. Quarto quod excommunicatio, fol.948.* Idque probat *Cajet.* Quia hæ cenſuræ leviores ſunt, quàm excommunicatio minor, cum minimè privent ſacramentorum receptione, ſicut illa privat, & tamen incurritur ob culpam venialem. At tenenda eſt concluſio propoſita. Quoniam ſunt omnes eæ pœnæ graviſſimæ, & ita minimè credendum eſt piam matrem Eccleſiam velle iis plectere ob culpam levem, qualis eſt venialis. Atque argumento Cajetani ſatisfacit optimè *Nav. ſum. lat. noviori, c.27. n.253.* excommunicationem minorem aſſerens eſſe ſecundùm quid graviorem cenſuram: at ſimpliciter minus gravem. Quia eſt medicinalis, & facilè tollitur: cæteræ autem nonniſi per Pontificiam diſpenſationem, privantque omni ordinum miniſterio. Atque ideo hanc ſent. loquentes de irregularitate, ſuſtinent *Sot. l.5. de juſt. q.1. a.9. verſ. Id autem, Navar. ſupra c. fi.14. q.6. n.21. & ſumm. lat. noviori, c.27. n.251. verſ.8. Nav. lib.2. de reſtit. c.1. in nova edit. dub.6. n.61. verſ. Colligo 2. Enriq. l.13. de excom. c.24. n.1. in comm. lit. G. & l.14. de irreg. c.3. nu.1. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c.67. nu.1. fi. Bart. à Ledeſ. dub.3. de excomm. concl.1. col.994. Bañes 2. 2. q.64. a.8. tract. de irreg. p.2. dub.2. §. Dicimus ult. fol 371. Salon eod. a.8. immediatè ante 4. contr. col.1252. Lud. Lop. 2. p. inſtr. c.53. de excom. ad fi. in fol. ad 3. Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas, c.1. verſ. Ad irregularitatem ex delicto.* Et de omnibus cenſuris docet idem *Bart. à Ledeſ. proximè citatus.* Et de ſuſpenſione jure lata tradunt idem *Enriq. eod. c.24. nu.1. & Man. 2. to. ſum. c.67. n.1. fi. Emm. Sa ſumm. verb. Suſpenſus ab officio, verſ. Qui certus eſt.* Dixi de ſuſpenſione jure lata. Quia poteſt judex ob culpam venialem ſuſpendere, ut cum *Nav. ſumm. c.27. lat. & hiſp. 159.* docent *Enriq. & Manuel ibi Navar. hiſp.* de levi ſuſpenſione, & ad breve tempus, quæ modicum damnum honoris & rei familiaris afferat.

30 Difficultas autem eſt, num ſola ignorantia invincibilis, aut tam parum culpabilis, ut ſolam culpam venialem afferat, excuſet à prædictis pœnis & aliis? *Sot. 4 d.28. q.1. a.2. verſ. Ex his primam,* quem ſequitur *Graff. 2. p. dec. l.4. c.9. nu.20.* diſtinguunt in hoc cenſuras jure communi latas, à cenſuris Epiſcopalibus: ut ab illis nulla vincibilis ſeu culpabilis ignorantia juris vel facti excuſet: ab his autem excuſet quævis ignorantia vincibilis, modò non ſit craſſa & ſupina. Quia *c.2. de conſtit. in 6.* definitur à cenſuris quorumcumque ordinariorum excuſare ignorantiam, modò non ſit craſſa & ſupina. Atque ita in Pontificiis id non deſideratur, & in utriſque non excuſare vincibilem ignorantiam, non excuſantem à mortali, tenet *Suar. 5. to. in 3. p. diſp.4. ſect.10. n.10.* & ea ſola ratione ducitur, quòd omnis ignorantia vincibilis non excuſans à mortali ſit craſſa vel ſupina.

II. Tamen Concluſio ſit. Ignorantia vincibilis & culpabilis, 31
facti, vel juris imponentis cenſuras, licet aliàs factum ſit damnatum; vel alias pœnas ſpirituales, excuſat ab illis, modò non ſit craſſa & ſupina: ſive ſtatuantur ab Epiſcopis ſive Pontificis conſtitutionibus. Prob. ex *c.2. de conſtit. in 6.* ubi univerſaliter dicitur excuſare ab omnibus ſententiis quorumcumque ordinariorum, ignorantiam, quæ non eſt craſſa nec ſupina: ubi nomine ſententiæ non ſola excommunicatio, ſed omnes aliæ pœnæ ſaltem ſpirituales comprehenduntur; (ut probavi n.17.) & eſt ibi ſermo, etiam quando factum eſt aliàs damnatum, (ut probavi nu.9.) & non tantùm de ſententiis Epiſcoporum, ſed etiam ſummi Pontificis, cum nomine ordinarii comprehendatur ipſe tanquam ordinarius omnium ordinariorum, juxta *Sylv. verb. Ignorantia, q.8. dict.3.* Vel ſi dicemus non comprehendi ſententias à ſummo Pontifice latas ſub nomine illo ordinarii: propter ea quæ diximus n.8. ad fin. comprehenduntur propter rationem illius textus, ut periculis animarum obvietur, quæ ſimiliter in illis militat. Et quia major eſt ratio in Pontificiis: quippe quæ minus publicantur, atque facilius, & juſtius ignorantur. Item, quia omnes hæ pœnæ ſpirituales, & irregularitas ſunt pœnæ contemptus (ut probavi n.17.) at contemptus adeſſe non dicitur, quando ignorantia non eſt craſſa. Hujus ſent. videtur *Speculat. tit. de diſpenſ. §. Juxta, n.41.* ubi ait irregularem fieri errantem ignorantia craſſa, vel ſupina. Et tenet *Jo. And. c. Quanta, in fi. de ſent. excom.* ubi ait in canonem percuſſionis clerici, vel in alium, nullum incidere ſine dolo. Et *Sylv. verb. Culpa, q.11. § 14. fi.* ubi dicit, quando jus vel ſtatutum requirit dolum præſumptum, ut in cenſuris, ignorantem craſsè vel ſupinè non excuſari, ſecus ſi eſſet in levi ignorantiæ culpa. Et *Excomm. 1. notab.3. §.6.* ubi ait conſtitutionem etiam Pontificiam ſolùm ligare negligentes, & propter pœnarum odium intelligi de negligentia lata. Et *verbo Ignorantia, q.8. dict.3.* docet idem, & explicat, licèt aliàs factum ſit damnatum. Et ita intelligit *c.2. de conſt. in 6.* de Pontificiis conſtitutionibus, cùm tamen ibi poſtuletur ignorantia craſſa, & loquitur de omnibus pœnis etiam de irregularitate: ut conſtat ex 1. dict. Idem tractantes de excommunicatione docent *Sylv. Excomm. ult. qu.3. Angel. Excomm.7. caſu ult. n.3. Tab. Excom.7. q.1. nu.2. Petr. de Ledeſ. de matr. q.45. a.5. punct.1. dub.3. concl.2. f.172. col.2. init. Lud. Lop. 2. p. inſtr. c.23. de excomm. §. Sed jam ad 2. punct. f.887. Enriq. l.13. de excom. c.23. n.2.* Idemque conſtabit ex textu & DD. allegandis n.34. fine, probantibus ad irregularitatem deſiderari culpam latam. Quoniam ignorantia craſſa eſt, quæ ex culpa lata procedit, ut dicam n. ſeq. Nec obſtat ratio contraria. Quia *l.1. noſtra ſum. c.16. n.7.* probavimus ignorantiam vincibilem diſtingui in eam, quæ eſt vincibilis tantùm, in craſſam & ſupinam. Quare exiſtimo ignorantiam etiam mortaliter culpabilem, ſive juris ſive facti, modò non ſit craſſa, excuſare ab his cenſuris & pœnis: & idem dico licèt adſit ſcientia legis, ſi adſit ignorantia non craſſa cenſuræ, ut fatetur *Suarez to.5. in 3. p. diſp.4. ſect.10. nu.9. fi.* differens tantùm à nobis, quod ipſe fateatur omnem ignorantiam mortaliter culpabilem eſſe craſſam: quod nos negamus: ratio autem hujus additi eſt, quia (ut diximus n.21.) ignorantia præcepti non excuſat, nec ſufficienter accuſat ad cenſuram contrahendam, niſi juxta modum & qualitatem ignorantiæ ipſius cenſuræ.

Sed rogabis, quid ſit craſſa, & ſupina ignorantia, quæ à pe- 32
nis excuſat? *Monald. ſum. to. de ſpecieb. ignorantia, ſtatim in princ. & Ugolin. de cenſuris, tab.1. c.9. §.8. n.6. fi.* dicunt craſſam ignorantiam eſſe, ubi quis ob negligentiam ignorat, quæ ſcire debet ac poteſt. Sed hæc definitio diminuta eſt, nam convenit omni ignorantiæ, quæ vincibilis ac culpabilis eſt. Quare negligentiæ qualitatem deſideratam, ut ignorantiam craſſam conſtituat, oportet exprimere. Ideo dicendum eſt hanc ignorantiam craſſam eſſe, quæ ex lata culpa in adhibenda diligentia procedit. Ita colligitur ex *c. Quæſitum, de pœnit. & remiſ.* Quem textum n.34. fine ponderabo, & referam DD. ita illum intelligentes. Sic docent *gloſſ. cap.2. de conſtit. in 6. verb. Supina:* ubi *Anchar. num.3. Francus num.9. Speculat. t. de diſpenſat. §. Juxta, num.41. D. Ant. 3. p. to. 24. cap.75. fi. Angel. Excom.7. caſu ult. n.8. Sylv. verb. Ignorant. §.5. Tabiena Excom.7. n.2. q.1. Arias de Valderas repetit. in c. Porrò, n.52. & 53. de ſent. excom. Navar. l.2. de reſtit. c.1. dub.2. nu.56. in nova edit.*

Rurſus petes, quando dicatur adeſſe lata culpa? *Gloſſa, An-* 33
char. Sylv. Arias de Valderas num. præc. relati, dicunt id evenire, quando quis ignorat quod omnes ſciunt, inſtar hominis craſſi coram oculis propoſita minimè inſpicientis. Idem *Graffis 1. p. dec. l.4. c.9. n.4.* Sed *Caſtro l.2. de lege pœnali cap.14. col.4. verſ. Ex quibus omnibus,* reprobat hanc definitionem, poteſt enim contingere, ut ſit ignorantia craſſa & ſupina ignorare quod communiter cæteros latet. Ut ſi Epiſc. nullo examine præmiſſo conferat Parochiam idiotæ, quamvis illa indignitas eſſet occulta. Poteſt etiam è contra accidere non eſſe ignorantiam craſſam neſcire quod publicum eſt. Ut ſi judex adhibita ſufficienti

dili-

diligentia neqoeat delictum in publico foro admiſſum comprobare, omoibus veritatia conſciis id negantibus. Quare ait definitionẽ illam ſolùm aliquos caſus in ſpecie explicare, in quibua ignorantia craſſa & ſupina, lataque culpa reperitur. Quamobrem optimè concludit dici ignorantiam craſſam, & ſupinam, quaudo ignorans aut nullam, aut valdè modicam adbibuit diligentiam, ut ſciret quod noſſe tenetur. Quoniam non omnis negligentia, ſed ſumma eſt, quæ poteſt ignorantiam craſſam efficere. Et probat ex l. Regula 9. verſ. Sed facti ignor. ibi: Sed facti ignorantia ita demum cuiquam non nocet, ſi non ei ſumma negligentia obiiciatur. Idem probatur ea teatu, quem n. ſeq. fin. ponderabo, ex DD. ibi citandis. Idem docent Sot. 4. d. 28. q. 1. a. 2. verſ. Ex his primum, & Graf. 1. p. decis. l. 4. cap. 9. num. 20. ubi ajunt talem ignorantiam eſſe, quæ vel ex malitia vel ex nimia negligentia procedit. Immò Ant. cap. 2. de conſt. num 9. amplius videtur petere, explicat enim eam ignorantiam eſſe, quando eſt latiſſima culpa, quæ dolo æquiparatur. Et (ni fallor) immeritò Caſtro carpſit gloſtam, & alioa DD nam dum dicunt eam ignorantiam contingere, quando quis non videt coram ſe poſita, & quod omnes ſciunt, inſtar craſſi hominis: non intelligunt, dum ignorantur publica, ſed dum res eſt adeò aperta, faciliſque ſcitu, ut modica diligentia poſſet à quocumque ſciri: ac ſubinde nulla ſubſit ignorandi cauſa. Atque ita nobiſcum ſentiunt.

34 Hinc deducitur minus bene aliquos ſentire, ſufficere levem culpam ad contrahendam homicidiı irregularitatem Hi ſunt Villadiego tract. de irreg. §. Ulterius dixi, col. 6. fol. 30. Sylveſt. Homicidium 2. quæſt. 23. Et ſignificat Angel. verb. Irregularitas, nu. 3. & 20. Alii autem diſtinguunt ſic, ſi culpa cootingat committendo, ſatis eſt leviſſima: ſi autem omittendo, deſideratur levis. Ita videntur ſeotire Joannes Andr. c. Quæſitum, n. 2. & ibi Abbas n. 3. de pœn. & remiſ. obi dicunt leviſſimam culpam oon imputari ad irregularitatem, ſi abſque actu & alia procuratione homicidium ſequatur. Et tenent eapreſsè Roſell. Homicidium 3. n. 21. Arm. verb. Irreg. n. 6. & 12. Cov. clem. Si furioſus, 2. p. §. 4. n. 9. Maiol. l. 5. de irreg. c. 48. §. 3. n. 1. Vival. can. Sacr. 2. p. tract. de irreg. nu. 265. & ſeq. Verùm contra bos omnes dico, ſolam culpam latam, quæ ex ignorantia, & negligentia craſſa procedit, ſufficere ad irregularitatem. Probatur ea cap. Quæſitum, de pœnitentia, & remiſſion. ubi rogatus Pontifex de Græcis Sacerdotibus, qui filios in lacte opprimebant, an ſint irregulares? ſic ait: Si iſtis procurantibus aut ſtudioſè negligentibus filii reperiantur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuò abſtinere. Ubi pondero, æquiparare procurantes, & ſtudioſè negligentes: at minus apta eſſet æquiparatio, ſi in illa ſtudioſa oegligentia non eſſet lata culpa: nec meritò dici poſſet, interveniente ſola levi culpa, negligentia ſtudioſa. Atque ita de lata culpa eaplicant ibi Hoſtienſ. paulò poſt princ. verſ. Studioſè negligentibus, Joa. Andr. n. 1. fi. Ant. n. 8. Card. n. 2. Abbas n. 2. qui eam ſubdit rationem, quòd videatur aliquo modo delictum affectarı ex tanta negligentia admiſtum. Quare irregularitatem ea delicto non incurri abſque lata culpa, tradunt Navar. ſum. Hiſp. c. 27. n. 236. Enriquez l. 14. de irreg. c. 3. n. 1. Navar. l. 2. de reſtitut. c. 1. dub. 7. in nova edit. n. 61. verſ. Colliges 2. Et conſtat ea iis, quæ n. 31. probavi.

35 Quæres forſan, qualis ignorantia excuſet, dum canon imponit pœnam facienti aliquid ſcienter, Gloſſa clem. un. verb. Scienter, de conſanguin. ait ignorantiam probabilem, id eſt invincibilem, excuſare. Idem Prapoſ. c. Ex parte, el 1. de appell. col. penult. Francus c. 2. n. 4. de conſtit. in 6. Roſella Excom. excommun. 43. nu. 2. D. Ant. 3 p. t. 24. c. 34. ſtatim in princ. Sylveſt. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 76. fi. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. n. 3. notab. 2. Subticeot tamen, quid dicendom ſit de vincibili & craſſa. Et Navar. ſum. Lat. c. 27. n. 74. declar. 1. Videtur ſentire ignorantiam eraſſam minimè eacuſare: ait enim in illum canonem minimè incidere abſolventem ex ignorantia non craſſa. Quia fertur contra præſumentem abſolvere: unde oppoſitum videtur ſentire, ubi ignorantia eſſet craſſa. At latius loquutus eſt ſum. Hiſpann, eod. n. 74. dicens eacuſare ignorantiam non nimis craſſam.

36 III. Concluſio ſit. Ignorantia quantumcumqoe craſſa, (excipe eam de qua nu. 39. dicemus,) & lata culpa excuſat à pœna impoſita, ſcienter aliquid facientem. Ad hujus probationem, præmittendum eſt, quoties dolua exigitur, non ſufficere latam culpam. Conſtat ea l. Sed etſi lege, §. Scire ff. de pet. hæred. ibi: Non puto eſſe prædonem qui dolo caret, quamvis in jure erravit. Nam teſte Bart. l. Quod Nerva, n. 7. ff. depoſiti, & multis aliis, ignorantia juris præſumitur ex lata culpa. De qua re conſulendus eſt Imola, c. 2. n. 24. de conſtit. Prob. etiam ea l. Igitur 12. verſ. Et generaliter, ff. de liberali cauſa, ibi: Et generaliter quoties aliquis juſtis rationibus ductus, vel non juſtis, ſine calliditate tamen, putavit ſe liberum, dicendum eſt hunc in ea cauſa eſſe, ut ſine dolo malo in libertate fuerit, & l. Si quis id quod, ad fi. verſ. Doli mali ff. de juriſd. omn. judic. ibi: Doli mali ideo in verbis edicti fit mentio, quia ſi per imperitiam, vel ruſticitatem, vel caſu aliquis fecerit non tenetur. Atque hoc fundamentum docent Gloſſ. l. In actionibus, ff. de in litem jurando, verb. Non etiam, & l. Plagii, in 2. verb. Juſta C. ad l. Flaviam, de plagiar. ubi & Baldus ſtatim in principio, reddens rationem, quia qualibet ignorantia interveniente deficit animus delinquendi, Ang. d. l. Si quis id quod, §. Doli, initio. Bart. l. Quod Nerva, n. 20. ff. depoſiti Abbas c. 2. de conſt. n. 6. & ibi Alex. de Nevo, n. 45. juncto n. 53. Ant. n. 9. Imol. n. 12. Felinus c. Si verò el 2. de ſent. excom. num. un. verſ. Nota quod conſtitutio. Sylv. verb. Ignorantia q. 8. dicto 4. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. nu. 21. Quamvis contradicant Decius cap. 2. de conſtit. in 1. lectura, n. 26. & duplici ſequenti, & ibi Berojus n. 35. Immò idem dicunt Abbas, Imol. Alex. de Nevo, Sylveſt. dict. 5. quando conſtitutio tacitè petit dolum, & ajunt cum Bar. lib. 1. §. Non autem, n. 2. ff. ſi quis teſtamento liber juſſus fuerit, tunc conſtitutionem petere dolum tacitè, cùm punit actum tertio injuriam inferentem, ut ſi quis furatus fuerit, aliumve percuſſerit. Quia injuria nequit abſque dolo reperiri 15. q. 1. a. 2. Ex quo fundamento ſic formatur ratio ad probandam noſtram concluſionem. Quando canon expreſsè aut tacitè petit dolum, non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. At cùm canon poſtulat ſcienter aliquid fieri, dolum manifeſtè petit: id enim eſt quod hiſpanè dicimus, Hazer lo à ſabiendas, facere doloſè, teſte Dominico, c. Is qui §. Is verò n. 1. de ſent. excomm. in 6. eo vel maaimè, quod Doctores allegati aſſerunt canonem tacitè exigere dolum: cùm punit actum adversùs alterum geſtum: nam canones cenſuras inferentes puniunt frequentius hujuſmodi actus: ergo non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. Et confirm. quia juxta veriorem ſententiam (ut probavimus n. 31.) quando canon nun addit, ſciénter, deſideratur craſſa ignorantia, ne ignorans excuſetur. Ergo ampliua requiritur quando addit, ſcienter, aliàs fruſtra adderetur. 2. quia tunc intendit Eccleſia punire delictum eapreſsè, & formaliter volitum, præmiſſa illiua notitia, quod non contingit, ubi adeſt ignorantia etiam craſſa. Quia tunc verè non adeſt notitia illius, & ſolùm eſt virtute volitum. Quod ſi dicas, idem eſſe, ſcire & debere ſcire, l. Quod te mihi 5. ff. de rebus creditis, in fine, ibl: Sed etiam ſi aliqua juſta cauſa ſit propter quam intelligere deberes. Dico id verum eſſe qnoad peccatum contrahendum, ſecus qnoad pœnas. Et ideo hanc concluſ. ſuſtinent Bart. l. Si adulterium, in princ. n. 11. ff. ad l. Jul. de adult. Anch. clem. un. de conſang. col. 3. ubi Imola num. 4. ſuper Gloſſa, Scienter, Bonifacius n. 15. Sylv. verb. Ignorantia, qu. 8. d. 4. Navar. ſum. Lat. in nova edit. c. 27. num. 141. declar. 4. Greg. Lopez l. 6. verb. A ſabienda, t. 18. p. 7. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. num. 21. & c. Alma mater 1. p. §. 10. num. 17. verſ. Eadem ſanè ratione, Lud. Lopez 2. p. inſtr. c. 13. de excomm. §. Sed jam ad 2. punctum, fol. 887. Petrus de Ledeſma ſumm. Sacram. c. 3. de excomm. dub. ult. dict. 3. Enriquez l. 13. de excomm c. 23. num. 3. in quantum verò addit Enriq. ibi, non excuſare ignorantiam ſupinam; explicabo eum num. 39.

IV. Concluſio. Idem credo, quando canon dicit, ſi quis auſus fuerit. Quia audacia temeritatem importat. Gloſſ. l. Si quis in tantum, verb. Audaciam C. unde vi. Et ſic hiſpanè audax dicitur atrevido, y que pierde la verguenca, l. 16. tom. 10. p. 2. ibi: Deſpues que los homes pierden la verguenca, y toman atrevimento. Quare audax cum præſumente jungitur, l. Habita, C. ne filius pro patre, ibi: Ut nullus de cætero tam audax inveniatur, qui aliquam ſcholaribus injuriam inferre præſumat. Ita Petr. de Ledeſ. nu. præced. allegat. n. 37

V. Concluſio. Idem prorſus ſentiendum eſt, cùm caſus non pœnam indicat præſumenti aliquid facere, vel auſu temerario facienti. Quia non verè dicitur præſumens ignorantia culpabili, & craſſa efficiens. Deinde, quia præſumere dolum importat ac temeritatem, Card. clem. 1. de privil. qu. 39. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 54. col. 3. verſ. Quæris idem Roſella Abſolutio 1. num. 46. Cajet. ſum. verb. Excomm. cap. 81. Angel. Excomm. 5. caſu 12. n. 15. Sylveſt. Excomm. 7. caſu 14. dub. 5. n. 34. Tabien. Excomm. 5. caſu 11. q. 6. n. 7. Navar. ſum. Lat. c. 27. n. 155. & c. Accepta, de reſtit. ſpoliat. oppoſit. 8. illat. 9. n. 32. & ſeqq. Emm. Sa ſum. verb. Pœna, verſ. Pœna præſumenti. Unde Imola clem. 1. nu. 11. de reſcript. diait præſumere, importare vexationem & attentationem contra jua. Cùm ergo dolus requiratur, non ſatia erit ignorantia craſta, & lata culpa: juxta dicta num. 36. Hæc concluſio eſt contra Innoc. c. Cum medicinalis, fine, de ſent. excomm. ubi dicit in hoc caſu probabilem ignorantiam eacuſare, craſſam autem reddere faciliorem diſpenſationem. Sed illam docent Navar. ſum. Hiſp. c. 27. nu. 74. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 13. n. 3. Petr. de Ledeſm. n. 36. alleg. Lud. Lopez dicens hoc eſſe fortè verum, 2. p. inſtr. cap. 13. de excomm. §. Sed jam ad 2. punct. fol. 887. Nec approbo quod ait Suárez 3. t. in 3. par. diſp. 4. ſect. 10. n. 4. ubi cenſet temerarium violatorem dici, ſi cum ſuſpicionem vel dubitationem habeat talis legia, non adhibet aliquam diligentiam ad ſciendum, an lex ea ſit. Quia aliàs ſe temere exponit tranſgreſſionis illius periculo, & ſi in re illam violare contingat, dicetur temerarius violator. Sed hoc non placet. Quia quamvis ad culpam mortalem contrahendam dicatur temerarius ratione periculi, cui ſe eaponit, at jura punientia temerarium violatorem, quid amplius petunt: ut probavi. Aliàs omuis ignorans culpabiliter jus tuuc puniretur. Quia omnis ignorantia culpabilis juris vel facti ſupponit neceſſariò præceſſiſſe aliquam dubitationem circa illa: aliàs erit prorſus invincibilis, ut latiſſimè probamus lib. 1. noſtræ ſummæ, cap. 36. à n. 21. 38

VI. Concluſio. Quando ignorantia eſſet adeò craſſa, ut eſſet ingens temeritas, non eacuſatet à pœna canonis contra ſcienter facientes lata. Quia re verà illi dicerentur in dolo eſſe. Ita Ant. cap. 2. num. 9. de conſtit. ubi ait, in canonem requirentem dolum, incidere laborantem ignorantia in tantum craſſa, ſeu 39

craſſiſſima, quæ importaret latiſſimam culpam, ac dolo æquiparetur. Et *Navar. ſum Hiſp. cap. 27. n. 74.* ubi loquens in quodam textu excommunicanti præſumentem, ait non comprehendi facientem ex ignorantia ſaltem non nimis craſſa. Idem videtur tenere *Enriq. l. 13. de excomm. cap. 23. n. 3.* ubi loquens caſu, quo pœna inferatur ſcienter facienti, aut auſu temerario, aut præſumenti, ait excuſare ignorantiam craſſam: non tamen ſupinam. Quod idem ſignificat *Petr. de Ledeſma, n. 36. in fine alleg.* dicit enim non excuſare ignorantiam quę talis eſt, ut quaſi ſcientia reputetur. Idemque dicendum eſt, quando pœna imponeretur audenti, aut facere præſumenti, aut auſu temerario facienti. Et ita loquuntur aliqui ex DD. citatis, ut ex ipſis retuli. Et quia omnia hæc verba dolum petunt, perinde ac ſcienter facere, ut probavi n. 37. & 38.

40 Ultima concluſio. Affectata ignorantia, qua videlicet, ignorans eligit neſcire, quò liberiùs delinquat, nunquam excuſat ab his pœnis ſcientiam ac præſumptionem exigentibus. Quia tantùm abeſt, ut ignorantia hac involuntarium actum efficiat, culpamque minuat, quæ in cauſa ſunt, ut ignorantia à pœnis eximat: quin potius voluntarium, culpamque augeat: cum directè, & per ſe eligatur: teſte *D. Thom. 1. 2. q. 6. a. 4. corp.* Atque ita ſuſtinent *Gloſſa clem. 1. verb. Scienter, de conſang. Franc. cap. 2. num. 4. de conſtit. in 6. D. Anton. 1. p. t. 24. c. 34. ſtatim in princ. Roſella Excommunicatio 1. caſu 43. n. 2. Sylveſt. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 76. in fine, Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. n. 3. notab. 2. Graf. 1. p. dec. li. 4. c. 9. n. 38. Enriq. & Petr. de Ledeſma nu. præc. allegati. Suarez 5. to. in 3. p. diſp. 4. ſect. 10. n. t.*

41 Ex dictis inferunt aliqui, percuſſorem clerici non incurrere excommunicationem latam, *c. Si quis ſuadente 17. q. 4.* ſi ignorabat etiam craſſa, & lata culpa clericatum. Quia is canon dolum requirit, cùm petat ſuadente diabolo id fieri. Deinde, quia *c. Si verò el 2. de ſent. excom.* excuſatur ignorantia percuſſor clerici comam nutrientis. Ita docent *Abbas, c. 2. n. 6. de conſtit. & ibi Alex. de Nevo num 49. Card. d. cap. Si verò, in fine: & ibi Felinus num. unic. verſ. Nota quod conſtitutio. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 1. §. 2. Sylv. verb. Ignorantia, q. 8. dict. 4. & Excommunicatio 6. §. not. 4. verſ. 2. Man. 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 80. concl. 11. fine.* Sed jure optimo hoc reprobant dicentes ſufficere latam culpam, & craſſam ignorantiam, *Decius cap. 2. de conſtit. in 1. lectura, num. 27. & ibi Berojus n. 32. Tabiena Excommunicatio 7. q. 5. n. 2. Covar. c. Alma mater 1. p. §. 10. n. 16. fine.* Quia oppoſitum minimè probant ea verba, ſuadente diabolo: non enim dolum important, ſed ne licita ſit clerici percuſſio: ut cauſa correctionis. Minus etiam id probat *d. c. Si verò,* ignorans enim non excuſatur ibi defectu doli, ſed quia culpa lata caruit, immò probabiliter, & juſtè ignoravit eum clericum eſſe, qui contra ſolitum clericorum morem comam nutriebat. Talis enim quiſque præſumitur eſſe, qualis ex habitu judicatur, *l. Item apud Labeonem, §. Si quis virgines ff. de injuriis.* Præterea, quia percuſſor clerici tonſuram in eo videns, non excuſatur ignorantia clericatus, ut tradunt bene *Gloſſa eo c. Si verò, verſ. Ignoraverit, & ibi Hoſt. ſuper verſ. Eſſe clericum, Ant. 3. p. tit. 24. c. 1. §. 2. verſ. Primus eſt. Ang. Excommunicatio 5. caſu 1. nu. 25. Sylv. Excommunicatio 6. §. 6. notab. 4. verſ. 2. Navar. c. 27. n. 80.* Quæ tamen culpa ignorantiæ lata eſt. Intellige autem hoc cum *Sylv. & D. Ant. ibidem,* niſi conſuetudo eſſet inibi, ut laici tonſuram deferrent. Tunc enim eſſet probabilis ignorantia, excuſaretque.

42 Hinc deduco, dum *Antoninus, Angelus, & Sylveſt. n. præcedenti allegati,* dicunt videntem habitum clericalem in aliquo, non excuſari ignorantia clericatus: eſſe ſanè intelligendos, ut nomine habitus non ſolæ veſtes, ſed tonſura etiam comprehendatur, aut barba tonſa. Solæ enim veſtes clericales non ſunt ſufficiens clericatus indicium, cùm hæ hodie multis laicis communes ſint. Atque ita colligitur ex limitatione D. Antonini & Sylveſt. quam n. præced. in fine, retuli.

S U M M A R I U M.

Facti ignorantia invincibilis excuſat, ne conjux arceatur à debiti petitione, in affinitate & cognatione. Impugnaturque contraria opinio, num. 42.

Impedimentum dirimens ſuperveniens matrimonio, an impediat debitum petere? eodem n. 43.

Circa ignorantiam culpabilem juris, & facti refertur triplex ſententia, num. 44. 45. 46.

Ignorantia facti craſſa, modo non ſit ingens temeritas, nec ſit affectata, excuſat ne conjugi interdicatur petitio debiti, in affinitate, & in cognatione, num. 47. & ibi ſolvuntur argumenta.

Idem quando ſcitur conſanguinitas, at ignoratur eam eſſe intra 2. gradum, n. 48.

Similiter in utroque impedimento excuſat ignorantia ſimilis juris humani, prohibentis, n. 49.

Quid, ſi jus ſciatur, at pœna privationis debiti ignoratur, numer. 50.

43 QUÆSTIO ult. An ignorantia facti, vel juris, vel pœna ipſius, excuſet conjugem, qui cum ſuo conjuge affinitatem aut cognationem contraxit, ne ipſi interdicatur debiti petitio? Exemplum ſit in juris ignorantia, ut ſi neſciebat conjux ſpecialiter vetitum eſſe acceſſum cum alterius conjugis conſanguineis: vel baptizare, aut tenere filium communem, alteriuſve conjugis, aut ipſum conjugem. De ignorantia ſolius facti ſit exemplum. Si conjux illud jus ſciebat, at ignorabat conſanguinitatis gradum fœminæ aut viri, cum quibus ſuit habita copula: vel eſſe filium alterius conjugis, aut communem illum quem tenuit, aut baptizavit. Exemplum de ignorantia illius ſolius pœnæ. Quando & prohibitionem & conſanguinitatem novit, at ignoravit eſſe delicto illi indictam pœnam privationis petitionis debiti. Et quidem quando adeſt invincibilis ignorantia facti, conſtat non interdici debiti petitionem conjugi, qui affinitatem cognationemve cum ſuo conjuge contraxit. Quia interdictio illa eſt pœna culpæ admiſſæ in contrahenda ea affinitate aut cognatione, & in admiſſo inceſtu (ut diximus hoc 9. lib. diſp. 30. n. t. & diſp. 27. n. 14.) At ubi eſt invincibilis ignorantia facti, ceſſat culpa illa, nec eſt inceſtus. Ceſſabit ergo pœna. Præterea, in affinitate probatur, ex *c. 1. de eo, qui cognov. conſang.* ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit: nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere poteſt uxorem.* Ubi expreſsè petitur ſcientia ad incurrendam privationem debiti petendi. Et in cognatione probatur ex *c. Si vir, de cognat. ſpirit.* ibi: *Si ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur.* Atque ita docent univerſi DD. citandi num. 44. 45. & 47. Quare non eſt audiendus *Ovandus 4. d. 41. q. un. propoſ. 9.* ubi ait eſſe probabile, interdici petitionem debiti conjugi, qui ignorans invincibiliter cognovit alterius conjugis conſanguineam. Ducitur, quia impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, quando jam contracto ſupervenit, impedit debiti petitionem, ut teſtantur *Sylv. matrimonium 8. qu. 7. dict. 2. Vivald. cand. ſacr. 1. p. de matr. n. 149. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. li. 2. cap. 1 t.* At ſi copula illa ex qua oritur affinitas, aut actus ex quo producitur cognatio ſpiritualis, præcederent matr. illud dirimerent, quamvis adfuerit ignorantia invincibilis. Ergo ſi ſubſequantur, impedient debiti petitionem. Sed dicendum eſt, id non eſſe probabile, ſed apertè falſum. Quia & textibus, & rationi, communique omnium ſententiæ adverſatur. Et fundamentum cui innititur eſt apertè falſum, ſi univerſaliter intelligatur. Quoniam affinitas contracta per copulam omninò violentam, & cognatio baptizando filium communem in neceſſitate, ſi matr. antecederent, id irritarent: at cùm ſubſequuntur, non impediunt debiti exactionem, ut conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſang. & c. Ad limina 30. q. 1.* & diximus diſp. 26. nu. 2. & diſp. præced. num. 3. Quare ea doctrina eſt vera, quando id impedimentum propria culpa contrahitur. Affinitas autem in caſu præſenti contrahitur abſque culpa. Quia licèt copula illa fuerit peccatum lethale, at non oritur ex illa, niſi in quantum culpam inceſtus continet. Quæ ceſſat, ubi adeſt ignorantia invincibilis facti.

Difficultas autem eſt de ignorantia vincibili facti: & de Invincibili juris aut pœnæ. Et loquendo de ignorantia culpabili, ſeu vincibili facti: quidam exiſtimant eam non excuſare, quin arceatur conjux à debiti petitione. Ducuntur, quia *cap. Si vir, de cognat. ſpirit.* loquens de illa ignoranter contracta, ait ignorantiam excuſare. Ignorantia autem, quæ excuſat, eſt ſola invincibilis, & inculpabilis. Et confirmatur, quia *c. Diſcretionem, & c. pen. de eo qui cognovit conſang.* dicitur conjugi, qui in contrahenda affinitate fuit expers culpæ, reddendum eſſe debitum. Et redditur ibi ratio, ne abſque culpa ſuo jure privetur. Ergo à contrario ſenſu conjux, qui fuit in culpa, illo privatur: ubi autem adeſt ignorantia culpabilis, non deſideratur culpa. Atque ita ſentiunt loquentes de affinitate, *Abulenſ. cap. 5. Matth. qu. 200. Petrus de Ledeſma de matr. qu. 55. a. 6. diffic. 5. init. §. In hujus rei expoſitionem.* Et clare videntur tenere *Sotus 4. d. 37. qu. un. art. 2. verſ. Debet autem pœna. Corduba in quæſtionar. tom. 1. qu. 12. paulò poſt princip. verſ. Dictum eſt quod ſcienter, Gutier. lib. 1. quæſt. can. cap. 21. nu. 9. Ovandus 4. d. 41. q. un. propoſit. 9.* agentes enim de affinitate ignoranter contracta, dicunt excuſari conjugem, quando ignorantia eſt invincibilis. Unde quamvis non exprimant, contrarium apertè ſentiunt de vincibili & culpabili. Atque idem ſentiunt loquentes de cognatione, *Gloſſa dict. cap. Vir, verb. ignorantia, Anton. ibi num. 5. Sotus 4. d. 42. quæſt. 1. art. 1. concluſ. 3. Ledeſma 2. p. 4. qu. 58. art. 2. fine, Enriquez l. 3. de confirmat. cap. 3. fine, Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 243. nu. 10. Barth. à Ledeſma de matr. dub. 44. §. De aſa verò, Petrus à Ledeſma de matr. qu. 56. art. ... dub. 4.* Idem apertè ſentiunt alii, qui loquentes de eadem cognatione, dicunt excuſare ignorantiam invincibilem. Sic *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concluſ. 7. num. 15.* ubi *Supplementum Gabr. qu. 1. a. 2. concluſ. 4. Præpoſit. c. Si vir, n. 4. de cogn. ſpirit. Sotus 4. d. 4. q. un. n. 5. fine, Brunel. de ſponſalib. concl. 20. nu. 13. Enriq. l. 15. de matr. c. t 5. num. 11.* Idem etiam ſentire videntur alii, qui de eadem cognatione agentes, dicunt excuſari conjugem ignorantem, ſi diligentiam adhibuit, hi ſunt *D. Thom. 4. d. 42. q. 1. art. 1. corp.* ubi *D. Bonav. art. 1. q. 2. n. 8. Turrecr. 30. q. 1. in princ. n. 14. Sylv. matrimonium 8. q. 7. dict. 1. Armilla verb. matrimonium, nu. 9. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 5. n. t.* 44

Alii loquentes de eadem facti ignorantia, dicunt eam excuſare, niſi craſſa ſit aut ſupina: atque ita admittere videntur aliquam culpabilem ignorantiam excuſantem. Sic videntur ſentire *Hoſtienſis, cap. Si vir, de cognat. ſpirit. n. 3. ſuper verb. Excuſa-* 45

Digitized by Google

cuſare, & ibi Henricus, nu.2. ubi dicunt ignorantiam rationabilem ſemper excuſare, non autem craſſam, & ſupinam. Et tenet expreſsè *Guilielmus Borrilleng. 4. d.42. quæſt. unica, art.2. verſ. Eſt notandum.*

46 De ignorantia etiam juris ſentiunt quidam Doctores eam minimè ſuffragari conjugi, qui incurrat dictam pœnam. Ita in affinitate ſentiunt *Corduba in ſuo quæſtion. l.1. qu.12. a.1. verſ. Ex quo ſequitur, Manuel 1. tom. ſum.2. edit. cap.243. nu.12.* & nititur uterque huic fundamento, nempe, quia copula illa, ob quam affinitas contrahitur, eſt jure naturali ac divino vetita, ac proinde incurritur pœna jure humano illi annexa, non obſtanti hujus ignorantia. Juxta illam opinionem, quam retulimus num.7. & num 16. Ejuſdem ſeotent. videntur eſſe *Abulenſis cap.5. Matth.q.200. Gutier. quæſt. canon. lib 1. cap.39. n.9.* dicunt enim in affinitate excuſare ignorantiam facti. Atque *Sotus 4. d.37. qu. un. a.2. verſ. Debet autem pœna, Victoria ſumm. de matr. num.288. Ovandus 4. d.41. qu.un. propoſit.9. Graffis 1 par. dec. l.2. c.81. num.1.* qui loquentes de ignorantia excuſante in affinitate, exemplificant in facti ignorantia: atque ita ſupponere videntur ignorantiam juris non excuſare. Et in cognatione ſpirituali, videtur ejuſdem ſententiæ *Anchar. cap. Si vir, nu.4. de cognat. ſpirit.* nam illum textum decidentem, ignorantiam excuſare, explicat de facti ignorantia. Atque in eadem ſent. videntur eſſe *Hoſtienſ. ibi, num.2. ſuper verb. Ex ignorantia, & ibi Ion. Andr. num.4. Abbas num.5. Alexand. de Nevo num.7. Prapoſit. n.5. Henricus num.1. fiat Sotus 4. diſt.42. q.1. a.1. concl.3. & d. q.4. q. unica, a.5. fine, Guiliel. Borrilong.42. q unic. art. 2. verſic. Eſt notandum, Viguer. lib. inſtitut. c.16. §.7. verſ 9.* Nam omnes hi explicantes ignorantiam excuſantem in cognatione ſpirituali, exemplificant in facti ignorantia.

47 His tamen non obſtantibus, ſit prima concluſio. Ignorantia facti, qualiſcumque ſit, & quantumcumque craſſa, modò non ſit adeò craſſa, ut ſit ingens temeritas ignorare, vel non ſit affectata, excuſat conjugem, qui affinitatem aut cognationem ſpiritualem cum ſuo conjuge contraxit, ne debiti petitione privetur. Hæc eſt contra DD. num.44. relatos, & probatur. Quia privatio hæc petendi debitum eſt pœna culpæ, (ut probavi diſp.30. n.1.) ubi autem jus imponit pœnam ſcienter aliquid facienti, excuſat ab ea ignorantia, quæcumque non affectata, & quæ non eſt adeò craſſa, ut ſit ingens temeritas, (ut probavi hac diſp.6. num.36. 39. & 40.) cùm ergo jus indicat pœnam hanc conjugi ſcienter contrahenti eam affinitatem aut cognationem, excuſabit talis ignorantia. Quòd autem ſcienter facienti imponat: conſtat in affinitate, ex *c.1. de eo qui cognov. conſanguin.* cujus verba retuli num.43. ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit.* In cognatione etiam probatur, ex *cap. Si vir, de cognat. ſpirit.* ibi: *Sive ex ignorantia, ſive ex malitia.* Ubi ignorantia excuſans contraponitur malitiæ, quo denotetur malitiam ſeu ſcientiam deſiderari ad pœnam privationis debiti ibi ſtatutam incurrendam. Et confirm. quia non eſt credendum Pontificem magis punire velle culpam contractæ cognationis, ubi longè minor eſt culpa, & ſoli juri poſitivo adverſa, parumque matr. ipſum offendens: quàm culpam multo graviorem adverſus jus divinum & naturale, & graviter matr. offendentem, quæ in contracta affinitate admittitur. Si ergo ad incurrendam eam pœnam in affinitate deſideratur ſcienter admitti delictum, à fortiori in cognatione: eo vel maximè, quòd in illa, certa eſt pœna: in hac autem eſt valdè dubia, ut conſtat ex dictis diſputatione 26. Pro hac concluſione eſt apertè *Enriquez lib.11. de matr. 15. num.11.* ubi loquens de affinitate, dicit eam pœnam imponi inceſtui formaliter & voluntario. Non enim talis apparet, ubi procedit ex ignorantia etiam culpabili, ſed erit inceſtus virtute ac interpretativè volitus. Nec obſtant argumenta num. 44. oppoſita, quia ad *cap. Si vir,* facilis eſt ſolutio. Non enim ibi agitur de ignorantia à culpa excuſante, quæ ſola eſt invincibilis: ſed de ea, quæ à pœna jure ſtatuta eximit; qualis non ſola eſt invincibilis, & inculpabilis, ut conſtat ex dictis n.31. & ſequent. Ad confirmationem dic, bene colligi argumentum à contrario ſenſu, ut conjux qui fuit in culpa, eo jure privetur. Qualis autem debeat eſſe ea culpa, is textus non exprimit, ſed ſupponit ex alio textu colligendam, videlicet, ex *cap.1. eodem tit.* ubi petitur culpa ex certa ſcientia procedens. Quòd ſi velis corrigi hunc textum per illud argumentum à contrario ſenſu ex aliis textibus deductum, falleris utique. Quia argumentum à contrario ſenſu nil valet, ubi juris alicujus correctio inducitur, ut probavi lib 5. diſp.21. n.9.

48 Idem dicendum eſt, quando non penitus ignoratur factum, ſed quatenus ex eo oritur hæc pœna, verbi gratia, conjux acceſſit ad conſanguineam ſui conjugis in ſecundo gradu, ignarus talis conſanguinitatis, exiſtimanſque eſſe in tertio gradu, verbi gratia, prima ſecunda, vel baptizavit filium alterius conjugis, credens non eſſe filium, ſed conſobrinum, aut alio conſanguinitatis gradu conjunctum: tunc non arcebitur à debiti petitione, perinde ac ſi conſanguinitatem ignoraſſet: niſi eſſet ingens temeritas ignorare, aut eſſet ignorantia affectata: juxta dicta numero præcedenti. Quia perinde eſt ignorare conſanguinitatem, ac ignoraret ejus gradum, cui hæc pœna ſtatuitur. In utroque enim eventu verè ignoratur factum tali pœna punitum.

Nec refert ſi conjux ex conſcientia erronea putaret ſibi interdici debiti petitionem, accedendo ad conſanguineam conjugis in eo tertio gradu, baptizandove conjugis conſobrinum. Nam adhuc perſeverat ignorantia facti, cui illa reſpondet pœna, & non conſcientiæ erroneæ. Sicut excommunicationem minimè incurreret percuſſor clerici, exiſtimans invincibiliter eum laicum eſſe: quamvis erroneè crederet laici percuſſorem excommunicationis vinculo innodari.

Secunda concluſio. Ignorantia juris ſtatuentis hanc pœnam privationis debiti, eximit ab ea conjugem, qui facti minimè ignarus, nempe conſanguinitatis, contraxit affinitatem aut cognationem. Itaque ſi ignoravit baptiſmum illum, aut copulam eſſe ſpecialiter jure poſitivo prohibitam, immunis erit à pœna. Hæc eſt adversùs Doctores allegatos num.46. Et probatur in cognatione ſpirituali. Quia ubi lex aut canon punit delictum nullo alio jure prohibitum, ignarus legis, aut canonis, ſicut excuſatur à culpa tranſgreſſionis, ita & à pœna (ut ex omnium mente diximus num.6.) at baptizare, aut tenere proprium utriuſque conjugis, aut alterutrius filium, unde cognatio ſpiritualis oritur, ſolo jure humano interdictum eſt. Atque ita in cognatione excuſare ignorantiam juris, affirmant *Paludan. 4. d.42. quæſt.1. art.1. concluſ.7. num.15. Supplem. Gabriel. ibi, quæſt.1. art.2. concl.4. Ovand. quæſt unic. propoſit.8. Roſella verb. impedimentum, impedimento 6. num.6. Sylveſt. matrimonium 8. qu.7. dicto 2. Navar. ſumm. cap.16. num.34. Suarez 3. par. de baptiſmo, qu.67. art.8. §. Mutus verò dubium eſt de puero baptizante. Philiarc. de offic. ſacerdotis, tom.1. p.2. lib.2 cap.11. ad finem, Manuel 1. tomo ſumm. 2. ed. cap.243. num.10. Graffis 1. part. dec. lib.2. cap.83. fine, Lud. Lopez 1. p. inſtructorii, cap.85. §. Præterea ſi conjux.* Præterea, in affinitate probatur. Quia etiam ubi delictum eſt jure naturali vetitum, ignorantia prohibitionis juris humani indicentis pœnam, ab ea eximit (ut numero 17. probavimus.) Deinde, quia quamvis copula illa, ut fornicaria, ſit jure naturali vetita, at quatenus cum ſui conjugis conſanguinea, & proinde inceſtuoſa, ſolo jure poſitivo Eccleſiaſtico interdicta eſt, quòd affinitatem inde oriri conſtituit, ac proinde eo ſecluſo, nulla alia culpa eſſet in eo acceſſu, præter illam quæ reperitur in acceſſu ad aliam non conſanguineam. At pœna privationis debiti ſolo inceſtui, ex quo affinitas oritur, ſtatuta eſt (ut probavimus diſputatione 27. numero 14.) Ergo qui per ignorantiam excuſatur ab ea inceſtus circumſtantia, excuſabitur ſubinde à pœna. Sicut ſi quis voto aſtrictus jejunandi ſextis feriis, ignorans aliquod jus Pontificium, quod forrè pœnam indiceret non jejunantibus quadam ſexta feria, non jejunaret illa die, evaderet pœnam. Quia ea impoſita non eſt ob ſacrilegium voti fracti contra jus naturæ, cujus iſte reus fuit: ſed ob inobedientiam Pontificii decreti, à qua ratione ignorantiæ excuſatus eſt. Et confirmatur, quia excuſatus per ignorantiam à ſpecie culpæ inferentis pœnam privationis petendi debitum, eximitur à pœna, ut bene docet *Enriquez lib.3. de confirmationis ſacramento. cap.3. fine, in commento, litera S. & libro 2. de baptiſmo, cap.18. fine, & libro 11. de matrimonio, cap.15. num.11.* Hic autem excuſatur à propria inceſtus ſpecie, ratione ignorantiæ juris humani, ex cujus ſola prohibitione conſurgit eam copulam, inceſtum eſſe. Excuſabitur ergo à pœna privationis debiti petendi, impoſita propter ſpeciem inceſtus. Exiſtimo autem eandem ignorantiam juris hunc excuſare, quam, cùm eſt facti, diximus num.47. ſufficere ad excuſandum. Quia textus petunt ſcienter id fieri, & cùm pœnales ſunt, reſtringendi ſunt, ut petant tam facti, quàm juris ſcientiam, alterius enim ignorantia concurrente, non verè contravenitur ſcienter illi canoni. Et quia nu.36. utramque ignorantiam tunc excuſare probavi.

Ultima concluſio. Si adſit ſcientia juris & facti, ſolaque ignorantia pœnæ hujus illo jure ſtatutæ, ſi amplectamur ſententiam n.20. relatam, dicendum eſt eam excuſare ab hac pœna, quæ rigida & extraordinaria eſt. At retenta noſtra n.21. explicata, dico minimè excuſare, ut ibi probavimus. 50

DISPUTATIO XXXIII.

Utrùm votum caſtitatis, religionis, aut non ineundi matrimonii, ab altero aut ab utroque conjuge ante matrimonium emiſſum, reddat illicitam debiti petitionem? & quid de redditione?

SUMMARIUM.

Qui vovit caſtitatem, tenetur poſtquam matrimonium conſummavit, reddere debitum, num.1. & ibi remiſſivè, an poſſit licitè reddere priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: vel ſi adſit juſta divertii cauſa? Et an ipſi qui vovit, ſi petat, reddendum ſit?

Conjux voto aſtrictus tenetur reddere, quamvis alter voti conſcius cum ipſo contraxerit, n.2.

An voto caſtitatis ligatus, matrimonium iniens, poſſit debitum petere, vel id votum matrimonio extinguatur? Refertur duplex opinio, n.3. & 4.

Nequis petere debitum, n.5.

Infidelic votum caſtitatis emittens, ſi poſteà uxorem ducat, nequit petere, n.6.
Quid de vovente virginitatem, & an ea amiſſa votum amplius obliget? num.7.
Quid ſi uterque ante matrimonium voverat caſtitatem? n.8.
An altero tunc fornicanti, fas ſit ulteri petere? n.9.
An liceat aliquando petere ei, qui votum caſtitatis emiſit, & ſi umbo emiſerint, poſſint mutuu ſibi ſigna facientes commiſceri, ſitque pænitens voto aſtrictus, ignarus obligationis non petendi, admonendus à confeſſario? Omnia hæc remiſſivè, numer. 10.
Matrimonio inito non extinguitur votum præcedens caſtitatis, ſed eſſet ſacrilega adversùs illud fornicatio, & mortuo altero conjuge prorſus obligat, n.11.
Solvuntur argumenta, numero 12. poſt quem invenies alia ſummaria.

1 CUm actum ſit de impedimentis cognationis, & affinitatis, quæ à jure ipſo canonico ortum habent. Jam aggredimur voti impedimentum, quoad petendum aut reddendum debitum conjugale, quod ab ipſa voventium proficiſcitur voluntate. Poteſt autem votum hoc ante matrimonium emitti, vel poſt. In hac & ſequenti diſputatione ſermo erit de voto antea emiſſo: & deinceps tractabitur quando poſt. Et tandem, qualiter vota hæc, ante & poſt matrimonium facta, poſſint ab alterutro conjuge irritari? & remiſſivè de eorum diſpenſatione. Nec habendus eſt ſermo de voto ſolemni in religione, aut in ordine ſacro, emiſſo. Quia latè qualiter à conjugibus poſſint fieri, diſputatum eſt libro ſeptimo: ubi de impedimento voti ſolemnis, & ordinis. Sed de votis ſimplicibus agimus. In præſenti ergo eſt quæſtio de voto ſimplici caſtitatis præcedenti matrimonio, qualiter ejus uſum impediat. Et conſtat apud omnes, ſemel jam conſummato matrimonio teneri conjugem voto aſtrictum, debitum reddere. Quia voto non obſtanti tranſtulit verum corporis dominium in alterum conjugem: major autem eſt obligatio matrimonii, per quam ſit hæc actualis corporum traditio, quàm voti ſimplicis, quod meram promiſſionem importat. Dixi, conſummato jam matrimonio. Quia num prima redditio, qua id conſummatur, ſit peccatum? dicendum eſt diſputatione ſequenti. An autem poſſit licitè reddere priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium? dixi hoc 9 libro, diſputatione 6. num.14. & 15 & an voto caſtitatis aſtricto ſit reddendum? dixi eadem diſputatione 6. oum.12. & ſequentibus.

2 Quamvis autem conjux voti caſtitatis alterius conſcius, delinquat cum ipſo contrahens matrimonium, adhuc poteſt ab eo debitum exigere, & tenetur alter ſibi reddere. Quia verum jus ac dominium acquiſivit in alterius corpus, per ſacrilegum illud matrimonium, nec ipſe vovit, alteriuſve voto conſenſit. Ita *Sylv. matrimonium 7. quæſt.5. dicto 6.*

3 Difficultas autem in debiti petitione conſiſtit, num ea licita ſit conjugi voto caſtitatis aſtricto: vel id votum matrimonio inito penitus ceſſet? Aliqui antiquiores, teſtibus *D. Bonavent. diſt.48. artic.2. qu.2. fine, & Gloſſa cap. fin. paulò poſt principium 27. quæſt.1.* dixerunt id votum penitus extingui, ac proinde liberum manere voventem, ac ſi nunquam voviſſet. Idem cenſet *Caeta in repetit. cap. Ad limina 30. quæſt.1. §.4. num.348. & Hieron. Mangiaria in arbore conſanguin. §. In nomine, n.54.* (habetur tomo 9. tract. noviorum.) Ducuntur quia duobus contrariis occurrentibus, minus fortè à fortiori excluditur, *cap. de pænitent. diſt.1.* votum autem adverſatur matrimonio, ejuſque obligatio minor eſt (ut numero 1. probavi.) Secundò, quia ſponſalia priora omnino extinguuntur alio matrimonio ſubſequuto, tanquam fortiori vinculo (ut probavimus lib.1. diſp.48. num.3.) & votum ſtrictioris religionis, ac quæcumque alia ſimplicia, prorſus ſpirant ob eandem rationem facta profeſſione in quacumque religione etiam laxiori. Qua ratione idem tenuit in alio ſimili, nempe, in voto religionis, *Abulenſis, c.27. in Levit. q.6.* dicens matrimonio poſteà conſummato votum id omnino extingui.

4 Alii verò aſſeverant poſſe hunc conjugem caſtitatis voto aſtrictum, ubi ſemel matrimonium conſummavit, jam deinceps debitum petere, ac ſi nil voviſſet. Primò, quia ſemel matrimonio conſummato non poteſt jam continentiam promiſſam ſervare. Quamobrem diximus numero 1. poſſe eum reddere, poterit ergo ſimiliter petere. Quia utrumque æquè adverſatur caſtitatis voto. Secundò, quia votum minimè ultra voventis intentionem obligat: quæ procul dubio ea videtur eſſe, ut ſolùm extra matrimonium ea caſtitas obſervanda ſit. Et confirmatur, quia ea ratione qui promiſit religionem, quamvis culpa ſua non ingrediatur, minimè tenetur extra illam ſervare duo vota, quæ poteſt, & in religione clauduntur, nimirum, paupertatis & caſtitatis. Quia voventis intentio præſumitur eſſe, ut ſolùm in religione obſervet. Tertiò, quia redderetur matrimonium alteri conjugi valde oneroſum, cùm ſemper cogendus ſit petere: & maximè ſi conjux, qui vovit, ſit vir ipſe. Quartò, quia major difficultas ſuperveniens eximit à voti obligatione. Qua ratione dicemus diſputatione ſequenti, numero 3. voventem caſtitatem, ſi matrimonium ineat, non teneri, quo id votum obſervet, religionem iogredi: quia eſt longè difficilius. At matrimooio jam inito longè difficilius eſt caſtitatem ſervare, abſtinendo à petitione debiti: eritque vovens maximo delinquendi mortaliter periculo expoſitus: cùm debeat cohabitare, atque in eodem lecto accubare cum altero conjuge. Hanc ſententiam tenet *Gloſſa cap. final.27. quæſt.1. paulò poſt principium, in priori reſolut. Card. cap. Rurſus, fine, Qui clerici vel vov. Alexand. de Nevo ibi num.22.* dicens fortè hanc ſententiam eſſe veriorem, & hanc eſſe æquiorem, quamvis petenda ſit diſpenſatio, eo quòd oppoſita ſententia eſt communis, docent *ibi Joannes Andr. num.6. Anchar. n.2. idem Anch. cap. unic. n.3. q.1. de voto, in 6.* ubi *Franc. num 6.* videtur hanc ſequi, & *Joa. de Friburg. ſumma conf. lib.1. tit.8. quæſt.50.* ſolùm vocat oppoſitam ſententiam tutiorem, ac proinde hanc valdè probabilem cenſet. Illam etiam ſequuntur *Doctores num. præced. allegati, Gerſon 2. part. in regulis moralibus, tract. de matrimonio, alphabeto 25. litera l. Angelus* dicens non minus veram eſſe, quàm oppoſitam ſententiam, *Matrimonium 3. impedimento 5. nu.3. Veracruz 1. part. ſpeculi, art.15. concl.2. Matienzo lib.5. recopil. rubr. tit.1. gloſſa 1. numer.151.* & videtur eam ſequi *Viguerius lib. inſtitutionum, cap. 16 §.7. verſ.8. impedimento 5.* Propoſita enim ſententia affirmanti hunc peccare petendo ſubdit aliquos ſentire oppoſitum, ne reddatur matrimonium oneroſum. Et ita videtur in hac ſententia perſiſtere. Atque illam cenſent non eſſe improbabilem, *Emmanuel Sa & Vega, num. ſequenti allegandi.* At fatentur *Veracruz, & Matienzo*, hunc peccare, ſi nondum conſummato matrimonio debitum petat, ſecus poſt conſummationem.

His nihilominus minimè obſtantibus, dicendum eſt hunc peccare mortaliter, quotieſcumque debitum petit. Quia votum caſtitatis includit obligationem præcepti negativi, per illud enim vovens aſtringitur ad abſtinendum ab omni actu venereo. Ergo obligat ſemper, & pro ſemper: ac proinde licèt inito jam matrimonio teneatur vovens reddere ratione vinculi fortioris, at non poterit petere, cùm id liberum ſibi ſit, nec ad id lex matrimooii conſtringat. Et confirmatur, quia matrimon. non abſolvit à præcedentis voti obligatione, niſi quatenus matrimon. cogit contravenire, ut probat textus, *c. Quanto, de jurejur.* ubi dicitur juramentum obſervandum eſſe, in quantum poteſt, jus autem matrimonii ſolùm impedit ad reddendum. Secundò prob. ex *cap. Quidam, de converſ. conjug.* ubi eum qui renitente uxore profeſſus eſt, quamvis profeſſio non tenuerit, dicitur teneri non exigere debitum, quod in ejus poteſtate erat, & ideo quoad hoc votum tenuiſſe, & ideo hanc ſent. tuentur ex Theologis *D. Thom.4. d.38. quæſt.1. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 4. & ibi D. Bonavent. art.2. quæſt 1. fine, & diſt. 32. in princip. in expoſit. lit. Albertus Magnus 4. diſt.38. art.15* ubi *Scotus quæſt. unic. ad finem verſ. Conſimiliter ſi de peccato. Ricardus ar.7. quæſt.1. ad 2. Paludan. qu.3. art.5. concluſ.4. num.36. Durand.4. diſtinct.15. quæſt.11. in ſolution. ad 3. num.12. Majoris 4. diſt.32. quæſt. 2 argumento 2. contra 2. concluſ. verſ. Sed an poſſit.* Licèt enim prima facie videatur oppoſitum ſeotire, at poſteà concludit petendam eſſe diſpeoſationem, & ita hanc opioionem ſequitur *Supplement. Gabriel.4. d.38 quæſt.1. art.4. poſt 2. conclus. verſ. Dicendum quod votum*, ubi *Carthuſianus quæſt.2. Baſſol. quæſt. unica art.2. fine Guliel. Rubion quæſt.1. a.1. concluſ.3. Nicolaus de Orbellis qu.1. §.13. Adrian. 4. quæſt.14. de matrim n. verſ.3. contingit, D. Antoninus 3. p. tit.1. cap.16. §.1. & c.20. § 8. Cajetanus ſum. verb. Matrimonium, cap. ultim. verſ. Nonum caput, & verb. Votum, cap. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt, §. Et ut rudiores, & 2. 2. quæſt.154. art.1. circa ſolut. ad 4 §. An ſingula autem objecta, Nicolaus de Niſ. ſuper 4. ſentent. tract.6. par.3. de matrimonio, quæſt 7. concl.2. Victoria ſum. de matrim. num.293. Petrus de Soto lectione 14 de matrim. ad finem, & lect.16. §. ultim. Sotus* dicens eſſe improbabilem oppoſitam ſententiam *4. diſt.38. quæſt.2. art.1. concluſ.3.* ubi *Ovand. quæſt. unica propoſit.4. Guilielmus Berrilong. quæſt. unica art.2. concluſ.1. fin. Celeja 4. d.32. quæſt.2. verſ. Pro hujus quæſtionis intelligentia*, ubi & *Palacios diſput.2. fol.721. col.1. & d.38. diſp.1. fol.828. Ledeſma 2. p.4. quæſt.55. art.1. Nider in ſua ſum. præcepto 6. c.4. ad finem. Pedraza ſum. præc.6. §.6. Alex. in ſuo Enchirid. 2. p. præcept 6. in fine, & §. Si poſt votum continentiæ, Margarita confeſſ.6. præcept. fol.89. col.1. Corduba ſumm. quæſt.136. punct.2. Angles floribus 1. part. de matrimon. quæſt. 11. de impedim. ord. art 3. diffic.2. & 2. p. quæſt. de voto, ar 7. poſt 9. difficult. dub.2. Metina lib.1. ſumm. c.16. §.13. ad finem, Enriquez lib.11. de matrimonio, cap.15. num.8. & l.12. cap.2. num.3.8. fin. & 9. Salon. 2. 2. quæſt.62. art.8. contr.2. concluſ.1. Toledo libr.4. ſumm. cap.18. Barth. à Ledeſm. de matrimonio, dub.32. §. Sed jam quod matrimonium, Petrus de Ledeſm. de matrim. quæſt.53. art.1. dubiolo 1 quod movet poſt 2. dub. principale, Manuel 1 tom. ſumm. 2 ed. c.241. num.3. & c.242. num.3. & c.243. num.13. & in bulla Cruciatæ, §.9. n.119. Beja ſum. caſu 45. verſ. Tum quia vovens, Aragon 2. 2. q.88. n.3. §. His tamen non obſtantibus ſit concluſio, in corollar.2. Valentia 2.2. diſp.6. quæſt. de voto, puncto 4. notabil. 2. Philiarc. de officio ſacerdotis tom.1. p.2. l.2. cap.4. ad finem, Emmanuel Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Contrahens matrimonium, Craſſis p.1. dec. l.2. cap.24. num.25. & cap.82. n.5. & c.83. n.12. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c.50. §. Qui poſt votum ſimplex, & cap.82. §. Præterea uxor, & c.83. §. Inter peccata, & 2. p. de matrimonio, cap.46. circa impedimentum voti ſimplicis, Vivald. candelabro ſacr. 1. p. de matr. nu.138. Vega 2. to. c.129. caſu 118. puncto 2. & caſu 51. Cañedo ſum ſacrum.* ubi de matrimonio, 5

Digitized by Google

monin, *cap.4. ad finem*. Et ex Juriſperitis eam tenent *Gloſſa cap. Quidam, verb. Non exigere, de converſ. conjug. Abbas I.c.n.6.eod. tit. Hoſtienſis c. Rurſus, fin. qui clerici vel vov. & ibi Anton. fin. Prapoſ.n.6. Henricus num.4. Archid. c. Si vir, num.nn. d.27. & cap. nn. de voto in 6. num.3. verſ. Dirimendum eſt, & ibi Dominic. nn.11. Aſtenſis ſum. 2.p.l.7. tit. 16. art. nn.9.§. Roſella verb. Impedimentum, Imped.4. num.7. Sylveſt. verb. Debitum, quaſt.9. & matrimonium 7. qu.5. dict.4. Tabiena matrimonium 2. §.3. & verb. Impedimentum, impedim.2. q.3. & q.ult. Armilla verb. matrimonium, n.55. & verb. Debitum, n.13. Turrecr. c. Si vir. art.1. n.1. d.27. & c. Sicut 37. quaſt.1. a.1. fin. & c. Nos novimus I 7. q.2. art.3. n.3. Nav. ſum.cap.16. n.30. & c.22. n.73. Covar.4. decret.2. part. cap.3. §.1. n.6. Brunellus de ſponſalibus, concluſ.31. Alex. Carrer. lib.3. de ſponſal. cap.5. Mozzius*, quem refert, & ſequitur *Ugolinus de matrimonio, c.20. nu. 10. Perez lib.5. ordin. tit.1. l.1. §. Dubitatur ulterius quis votum caſtitatis omiſit. Stunica de voto, q.6. n.119. Gutier. q. canon. l.1. c.21. n.17. Ant. Gomez ſuper bull. Cruc. clauſula 10. num.65. Zaval. t.l.q. pract. qu.285. n. unico.*

6 Idem dicendum eſt de infideli, qui poſt votum caſtitatis uxorem duceret: non enim poſſet debitum petere. Quoniam cum obligatio hæc voti ſit de jure naturali, æquè infideles ac fideles obligat. Ita *Gulielmus rub.4. d.39.q.1.a.1.concl.2.*

7 Rogabis forſan, quid dicendum ſit, ſi votum ſit virginitatis obſervandæ? Reſolutio pendet ex cognitione. An hujuſmodi votum obliget ad perpetuam caſtitatem, & ita ejus obligatio permaneat virginitate jam amiſſa? Atque ſic obligare affirmant *D Thomas 2.2. quaſt.88. art.3. ad 2. Abulenſis c.30 Nov. qu. 55. Turrecrem. cap. Quod autem 17. quaſt.1. n.11. Armilla verb. Votum, n.19. Major is 4. d.38. quaſt.3. argumento 5. contra concluſ. unic. Perez lib.5. ord. tit.1. l.1. §. Dubitatur ulterius quis votum caſtitatis amiſit, in fine Alex. in ſuo Enchir. 2.p. in 2. pracept. tract. de voto, §. Si poſt votum.* Quod quidem veriſſimum eſt attenta voti illius natura. Quia cùm in eo voto includatur perpetua continentia ab omni actu venereo, adhuc amiſſa virginitate ſupereſt obligatio deinceps continendi. Secus ſi expreſſa voventis intentio fuiſſet obligandi ſe ad ſolam à primo actu venereo continentiam, quo virgo permaneret, & non niſi ſecundariò, & conſequenter ad continentiam ab aliis actibus: tunc enim amiſſa virginitate per primum actum venereum, ceſſaret penitus voti obligatio. Quoniam obligatio voti non aliter reſpicit materiam aliquam, quàm votum ipſum illam reſpiciat: at in eo caſu votum non reſpicit continentiam ab aliis actibus, niſi mediante continentia à primo, quæ fuit primaria ac immediata voti materia. Ergo ubi votum jam minimè reſpicit illam continentiam à primo actu, quia facta eſt impoſſibilis, non etiam reſpiciet continentiam ab aliis: atque adeò nec voti obligatio ſuper illam cadet. Ita docent *Cajet. 2.2. q.88. a.3. col. pen. circa ſolut. ad 2. in dub. quod de hac re movet. Sotus lib.7. de juſtit. qu. 2. art.1. ad 3. verſ. De alio autem argumento, Navar. ſum. c.13. n.42. verſ.14. Palac.4. diſt.38. diſp.1. fol.843. col.1. & 2. Valentin 2.2. diſp. 6. q.6. de voto, puncto 4. notabil.2. Aragon 2.2. quaſt.88. artic.3. §. Et ad primum argumentum in contrarium, Azor. lib.11. inſt. moral. cap.19. q.14. & c.21. q ult. Lud. Lopez 1.p. inſtr. cap.44. §. Jam diximus, & c.35. §. Deinde acceſſorio, Vega 2.to. ſum. cap. 129 caſu 75. Philiarc. de offic. ſacerd. tom.1. p.2. l.3. cap.19. paulò poſt principium. Manuel 2.to. ſum. cap.96. n.1.* & in dubio de intentione cenſendum eſt obligare ad perpetuam continentiam. Quia votum ſuapte natura ad id obligat: quare ipſum poſſidet vim obligandi, dum de oppoſita minimè conſtat voventis intentione. Sic *Lud. Lopez 1.p. inſtructorii, c.35 §. Secundo Sotus.* Quare ad quæſtionem propoſitam ſic dicendum eſt, ſi voventis fuerit intentio ſolùm ſe obligandi ad abſtinendum à primo actu venereo, tunc ſi jam ſemel non abſtinuit, poteſt tutè matrimonium inire, eoque uti, ut bene docet *Philiarcus proximè allegatus*, & eſt de mente omnium Doctorum, quos retuli, cùm aſſerant extinctam tunc eſſe voti obligationem. Si verò nondum amiſit virginitatem, abſtinuitque à primo actu, nequit matrimonium contrahere, & ſi contrahat, nequibit prima vice petere: perinde ac ſi voviſſet caſtitatem. Quia petitio illa eſt ſibi libera, votoque opponitur. Reddere autem prima vice an poſſit? eſt ſub eadem opinione, ſub qua eſt de vovente caſtitatem, de qua re dicam diſp. ſeq. & retenta opinione quam ibi num.3. amplectar, voventem, nempe, caſtitatem, minimè reum eſſe culpæ conſummando matrim. reddendo debitum: idem dicendum eſt in præſenti eventu. Semel autem conſummato matrim. cum jam voti materia facta ſit impoſſibilis, atque ideo voti obligatio ceſſarit, poterit petere & reddere. Quod ſi nulla adfuerit ſpecialis intentio, ſed abſolutè virginitas promiſſa ſit, judicandum eſt omnino ſicut de voto caſtitatis. Quia ad illam obligat votum illud juxta dicta. Quare ſi poſteà is vovens uxorem ducat, nunquam poterit debitum petere, ſed reddere tenebitur, ut bene docent *Philiarc. & Manuel proximè citati.*

8. Idem aſſerendum eſt, ubi uterque conjux eſſet ante matrimonium voto caſtitatis aſtrictus. Cùm enim per eum contractum uterque transtulerit verum ſui corporis dominium in alterum, tenebitur uterque alteri petenti reddere debitum. Neutri tamen licebit petere impediente voto caſtitatis utriuſque. Ita *Adrianus quodli.2. a.1. in ſolut. ad 1. lit. H.*

fol.31. in parvis voluminibus, Angel. matrimonium 3. impedimento 5. n.5. Tabiena verb. Impedim. impedimento 2. q. ult. Ovand. 4.38. qu. unic. in coroll. quod infert ex 6. propoſitione. Anglus florib. 1.p. de matrim. q.11. de impedimento ordinis a.3. poſt 1. diffic. dub.3. Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c.46. §. Utrum quando, Petr. à Ledeſm. de matrim. q.53. a.1. dubio 2. quod movet poſt 2. dub. principale. Quare audiendi non ſunt *Roſella verb. Impedimentum, impedimento 4. num.6. & Sylveſt. Matrimonium 7. qu.5. dicto 6. Guilliel. Rubion 4. diſt.38. qu. 1. art.1. concl.3. Azor lib.11 inſtit. moral. cap.21. q.5* aſſerentes neutrum poſſe reddere. Quia neuter ratione voti habet jus exigendi. Sed dicendum eſt non privare votum jure juſtitiæ erga alterum ſibi debitorem, ſed peccare exigentem peccato ſacrilegæ fractionis voti in ordine ad Deum, ut ſatis explicui diſp.6. per totam, & maximè num.17.

Quamvis autem alter conjux ſic voto aſtrictus fornicetur, 9
non erit licitum alteri ſimili caſtitatis voto ligato petere debitum. Quia obligatio hæc abſtinendi à debiti petitione oritur ex voto à ſe emiſſo, & non ex aliquo proprio delicto, ut ſic compenſatio fiat altero conjuge delinquente. Sic *gloſſa c. Noſſe, verb. Non fraudentur 30. q.1.*

Utrum autem voto caſtitatis aſtrictus poſſit aliquoties pe- 10
tere, aut alteri conjugi indicare ſuum votum ne petat: ipſive id ſuadere, vel ſi ambo conjuges ſint voto aſtricti, poſſint mutua ſigna ſibi ipſis facientes commiſceri? Habes latè hoc libr.9. tota diſp.7. & an ſi vovens ſit hujus obligationis ignarus, ſit admonendus à confeſſario, dixi, ut in ſimili de ignorante impedimentum affinitatis, diſp.27. n.6.

Ex dictis infertur contra DD. num.3. relatos votum caſtita- 11
tis præcedens minimè extingui per ſubſequens matrimonium. Triplex enim ejus effectus manet. Primus eſt, ſi conjux ille vovens cum alia fornicetur, reus erit ultra adulterium, ſacrilegæ violationis voti. Secundus, tenetur ſub mortali abſtinere à debiti petitione, ut num.5. probavimus. Tertius, altero conjuge defuncto tenetur omnino caſtitatem ſervare. Quia jam ceſſavit fortius matrimonii vinculum, quod cogebat copulæ vacare, debitum reddendo. Et ita docent *D. Tho. B. Bonavent. Carthuſian. Sylveſt. Tabiena, Armill. Sotus, Palacios, Perez* ubi num.5. eos retuli, *Palud.4. d.32. qu.2. a.1. nu.14. Aſtenſ. ſum. 2.p. l.8. t.16. a. unic. qu.6. Roſella verb. Impedimentum, impedim.4. n.7. Angel. Matrimonium 3. impedim.5. n.4. Cajet. ſum. verb. Matrimonium, cap. ult. §. Et bene nota, & verb. Votum, c. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt, §. Et ut rudiores, Turrecr. c. Sicut 37. q.1. a.1. fi. & c. Si vir, n.1. n... d.27.* ubi *Archid. nu.nn. Navar. ſum. c.22. n.73. Cordub. ſum. q.136. puncto 2. Viguer. l. inſtitut. cap.16. §.7. verſ.8. impediment.5. Veracr. 1. part. Speculi, a.15. dub.2. Gutier. quaſt. can. l.1. c.21. n.17. Manuel 1. tom. ſum.2. edit. c.241. nu.3. & 242. n.2. & in bulla Cruc. §.9. n.119. Bart. à Ledeſ. de matr. dub.32. §. Sed jam quod matr. Enriq. l.14. de matr. cap.2. n.9. Vega 2.to. ſum. cap.129. caſu 118. punct.2. Podraza ſum. pracep.6. §.9. Matienzo l.3. recopil. tit.1. rubr. gloſſ.1. n.152. Philiarcus de officio ſacerdotis, tom.1. p.2. l.2. c.4. ad fin.* & an ſimiliter teneatur altero adulteranti? dixi num.1.

Ad argumenta num. 3. propoſita reſp. Ad 1. dic ceſſare 12
voti obligationem, quatenus eſt incompatibilis cum vinculo matrimonii quod fortius eſt, & ideo tenetur eo voto aſtrictus reddere debitum: ſecus autem eſſe, in quantum eſt compatibilis: nempe, quoad triplicem effectum num. præced. explicatum. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem, quia ſponſalia & matrimonium ſunt obligationes factæ homini, ſicut & votum ſtrictioris religionis, & quæcumque alia, & profeſſio ſunt obligationes factæ Deo, & ideo non mirum, ſi minus fortis fortiori ſuperveniente omnino extinguatur. At votum & matrimonium ſunt obligationes diverſæ rationis, illa Deo, hæc homini facta: & ideo illa minimè extinguitur, ſed ſuſpenditur per hanc. Ad argumenta ſecundæ ſententiæ propoſita nu.4 dic. Ad 1. quamvis nequeat integrè continentiam ſervare, tenetur tamen ad partem ſibi poſſibilem, nimirum ad non petendum. Ad 2. neganda eſt minor, quia abſolutè vovens, ad omnimodam caſtitatem ſibi poſſibilem obligatur. Ad confirm. dico, longè diverſam eſſe rationem, quia vovens religionem non vovet formaliter illa tria, nec includuntur tanquam partes in ſuo toto. At vovens caſtitatem, formaliter vovet abſtinentiam ab omni actu venereo, ſive petendo, ſive reddendo. Itaque illa tria non includuntur immediatè ſub objecto formali voti religionis, ſed ubi ſtatus religionis aſſumptus fuerit. At verò non petere, & non reddere continentur formaliter ſub objecto voti continentiæ. Quod ſi replices, ergo reddendo agitur contra votum, peccaturque. Dico agi contra votum, non tamen peccari. Quia obligatio ſatisfaciendi majori vinculo matrimonii excuſat à culpa: unde non eſt agere contra votum formaliter, ſed materialiter. Ad tertium, dic teneri hunc voto caſtitatis aſtrictum reddere, quoties ſentit in alio appetitum, vel periculum incontinentiæ, & in aliis caſibus, quos tota diſp.7. explicui: & ita non reddi matrimonium valde oneroſum: & licèt adhuc ſit aliter oneroſum, teneri alium conjugem id pati. Ad quartum dic, difficultatem majorem extrinſecam, & minimè in objecto ipſius voti incluſam, excuſare ab ipſius impletione: qualis eſt ingredi religionem, quò caſtitatis votum ſervetur: non enim religio clauditur in eo voto: ſecus de difficul-

tate intrinſeca: & formaliter in ipſius voti objecto incluſa, qualis eſt abſtinere ab omni actu venereo poſſibili, reſpectu voti continentiæ. Nec obſtat id periculum, cui expoſitus eſt vovens, ſua enim ſe culpa expoſuit: patetque remedium diſpenſationem petendi.

S U M M A R I U M.

An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab ejus uſu abſtinere? Refertur opinio affirmans, nu.13.
Peccat mortaliter, prima vice conſummans matrimonium, ſive petendo, ſive reddendo, nu.14.
Semel Conſummatum jam matrimonium poteſt petere, & reddere. Idemque dicendum eſt, quamvis eſſet votum profitendi, vel aſſumendi ordines ſacros, num.15.
Mortuo altero conjuge tenetur is, qui religionem voverat, illam ingredi, & ſi erat votum aſſumendi ordines, ad illos promoveri, n.16.
Similiter obligatur ad utrumque, ubi eſt juſta divortii cauſa ob adulterium alterius conjugis, nu.17.
An induens habitum monachi animo perſeverandi, cenſeatur profiteri, aut votum emittere, ita ut nequeat matrimonio poſteà inito debitum petere? Refertur quadam opinio, nu.18.
Proponitur ſententia authoris, & enodantur c. Conſulti, & c. Super eo, de regularibus, & c. Beneficium, eo tit. in 5. nu.19.
Solvuntur argumenta nu.20. Poſt quem invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

13 QUæſtio II. An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab ejus uſu abſtinere? Affirmant aliqui eum teneri à debito petendo abſtinere, perinde ac illum qui caſtitatem voverat. Primò, quia nemini debet ſua culpa ſuffragari, nec ſuus patrocinari dolus, *c. ex tenore, de reſcript.* At patrocinaretur, ſi liberè poſſet petere, & reddere. Secundò, quia cùm de eſſentia religionis ſit caſtitas, eo ipſo quòd quis voto ſe ad religionem aſtringit, obligat ſe ad caſtitatem, ut vovens jejunium tenetur ſubinde ad unicam comeſtionem, quæ de ejus natura eſt. Id enim quod eſſentialiter ſub objecto voti clauditur, eſt materia voti, ad quam ſubinde obligat. Et confirmatur, quia obligatus ad aliquid, tenetur conſequenter ad id quod inde ſequitur: Tertiò, quia vovens magnam eleemoſynam, ſi non ſit totam erogando, tenetur ad partem, & vovens jejunare toto adventus tempore, tenetur ad eam partem, quæ ſibi poſſibilis eſt. Atque ideò ita tenent *Ant. Cuc. l.5. inſtit. major. t.12. nu.18. Alex. in ſuo Enchir. 2 p. præcept. 6. §. Si poſt votum continentia.*

14 Prima concluſio ſit. Qui voto religionis aſtrictus, matrimon. prima vice conſummat, ſive petendo, ſive reddendo, mortaliter delinquit. Conſtat apud omnes. Quia poteſt adhuc ſuum votum implere religionem ingrediens, ad idque ſe expreſſo voto aſtrinxit: & conſummans conſtituit ſe in eo ſtatu, ut implere nequeat. Sic *Ang. Matr. 3. imp 5. n.2. Armil. verb. Debitum, n.14. Sotus 4. d.38. q.2. ar.1. poſt 2. concl. verſ. A tud verò,* ubi *Ovand. q. un. propoſ. 4. Navar. ſum. c.12. lat. nu. 80. Hiſp. c. 28. add. ad eundem. Veracruz append. ad ar. 55.1 p. ſpec. Palar. 4. d.32. diſp. 2. f.721. col.1. Pedraza ſum. præc. 6. §. 8. Cordub. ſum. q.136. punct. 2. Aragon. 2.2. q.88. ar.3. §. His tamen non obſtantibus ſit concl. in coroll. 2. Enriq. l.12. de matr. c.2. n.3. & 9. Philiarc. de off. ſacerd. t.1. p.2. l.3. c.19. ſine Lud. Lopez 2 p. inſtruct. c.46. de matr. circa 2. impod. voti ſimplicis. Vivald candel. ſacr. 5. p. de matr. num. 139. Barth. à Ledeſma dub 32. de matr. ſine Petr. de Ledeſm. de matr. q.53. a. 1. in dubiolo, quod movet poſt 2. dub. principale, coroll. 2. quod infert ex 2. concl. f.360. Man. 1. t. ſum. 2. edit. c.242. nu.3. Vega 2. to. ſum. c.129. caſu 218. punct. 2.* & à fortiori id docent, illud affirmantes de voto caſtitatis: quos referam diſp. ſeq. n.2. Unde fit duplicis culpę mortalis hunc eſſe reum, prioris dum matrim. iniit, animo ipſum conſummandi: poſterioris verò dum conſummavit. Sic *Sot. Aragon, Pet. de Ledeſ. ibi.*

15 Secunda concluſio. Semel conſummato matrimonio licitum eſt petere, & reddere. Ratio eſt, quia vovens ſtatum non ſe obligat ad illius leges, donec illum reipſa aſſumat: cùm in ſuo voto minimè obligationem aliquam ad illius leges exprimat. Ut vovens ſe ordines ſacros aſſumpturum, non tenetur donec aſſumat, recitare officium canonicum, nec ad caſtitatem ex vi voti in illis emittendi, quare ſi tunc fornicetur, ſimplex erit fornicatio. Ergo qui vovit religionem, non tenetur ad caſtitatem, ſicut nec ad paupertatem, & obedientiam, donec profiteatur: & cùm jam conſummato matrimonio nequeat votum religionis implere, tranſeundo ad ipſam, nihil erit, quod debiti redditionem, ac petitionem impediat. Ita *Cajet. ſum. verb. Matrimonium, c. ult. §. Et benè nota. Sot. 4. d.38. q.2. a.1. concl. 4. & l.7. de juſt. q.2. a.2. ad 3. verſ. Habemus de illo. Abul. c.27. in Lev. qu.6. Palatios, Ovand. Nav. Pedraza Armilla, Cordub. Enriq. Barth. à Ledeſ. Pet de Ledeſ. conc 4. Man. Veracruz, Aragon, Vega, Vivald. n. præc. allegati. Pet. de Soto lect. 14. de matr. ad ſi Margarita confeſſ. 6. præc. fol. 89. col. 1. Angles flor. 1. p. de matrim. q. 11. de imped. ordinis, ar. 3. poſt 1. difficult. dub. 4. Lud. Lopez, nu. præc. allegatus, & 2. p. inſtr. c. 50. §. Qui poſt votum ſimplex. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Contrahens matrimonium. Graf. 1. p. dec. l.2. c. 24. n.20. & 21.* & apertè colligitur ex *Angelo Votum 3. n.11. & Sylv. Religio 2. q.17.* docentibus voventem religionem minimè teneri ad caſtitatem, donec illam profiteatur. Eandem concluſionem tenet *Philiarc. de offic. ſacerd. to.1. p.2. l.3. c.20. paulò poſt princ.* Idem dicendum eſt, ſi hic promiſerit non ſolùm religionem, ſed & in ea perſeverantiam. Cùm enim ante profeſſionem ſimiliter non teneatur ad caſtitatem, ſi conſummet matrim. poterit deinceps petere, & reddere, ut benè docent *Cajet. Armilla hic citati Sotus, l.7. de juſt. q.2. a.1. ad 3. verſ. Ex hac autem deſinit. Philiarc. eod. c.20. §. Idem etiam dubium eſt, in fi.* Idemque aſſerendum eſt, ſi promiſerit ſe ad ordines ſacros promovendum: nam inito, & conſummato jam matrim. poteſt petere, & reddere. Quia ſimiliter non tenetur ad caſtitatem donec promotus ſit. Ita *Angles, & Manuel, Petr. de Ledeſ. proximè citati.*

Tertia concluſio. Defuncto altero conjuge tenetur is, qui 16
religionem voverat, illam ingredi. Quare minus benè *Abul. c.27. in Lev. q.6.* dixit extingui voti hujus obligationem conſummato matrimon. & proinde eo morte alterius ſoluto, poſſe voventem ad alias tranſire nuptias. Sed id in ſimili voto caſtitatis impugnavi num.11. & ratio eſt. Quia cùm jam impedimentum ceſſarit, poteſt hic implere ſuum votum: ergo tenetur. Non enim eſt cur omninò illius obligatio ceſſet, ſed tantùm ſuſpenſa eſt. Atque ita docent *Sotus 4. d.38. q.2. a.1. in fine corporis, Cajet. Pedraza, Navar. Aragon. coroll. 3. Vivald. n. præc. allegati, Margarita conf. 5. præc. fol. 84. Anton Cucus l.5. inſtit. major. t.12. num.18. Barth. à Ledeſm. dub. 32. de matrim. ſin. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap. 241. num. 3. Graſſis 1. p. dec. l.2. c.24. nu.21.* Atque idem dicent omnes DD. allegati nu 11. idipſum de voto caſtitatis aſſerentes, nimirum, non extingui, ſed altero conjuge mortuo, eſſe plenè obſervandum. Et ſimiliter eadem ratione ſi fuerat votum ſacerdotii aſſumendi, tenebitur id aſſumere, ubi impedimentum morte alterius conjugis ceſſarit.

Idem dicendum eſt, exiſtente juſta cauſa divortii ob alterius 17
conjugis adulterium, cum ipſe vovens ſit innocens: tenebitur enim tunc votum religionis implere. Cùm jam ceſſarit impedimentum, poteſt enim tunc ad religionem tranſire. Ita videtur clarè ſentire *Cajet. ſum. verb. Matrimonium, c. ult. §. Et benè nota,* ubi ait hunc teneri ingredi, quandocumque in ſua fuerit poteſtate: & licèt addat, ſcilicet mortuo altero conjuge: eſt gratia exempli, quod doctrinam minimè arctat *l.1. §. Quod vulgo, ff. de vi, & vi armata,* & tenet expreſsè *Petr. de Ledeſm. de matr. q.53. ar.1. in dubiolo, quod movet poſt 2. dub. principale in notabil. circa 4. concl.* ubi addit ſimiliter tunc teneri ad ſacros ordines, ſi votum de eis aſſumendis fuerat. Quod verum eſt, at non ita certum, ſicut de religione. Quia tranſitus ad religionem eſt tunc permiſſus ſecundum omnes: ad ordines verò ſacros extra religionem, num tranſire tunc liceat eſt ſub judice. Inſuper probatur, quia tunc conjux innocens tenetur plenè ſervare caſtitatem abſtinendo etiam à redditione debiti ſi votum caſtitatis emiſerat, ut probavi hoc l.9. diſp 6. n.14. ubi egi quid dicendum, ſi tunc conjuges reconcilientur. Quod non repeto, quia idem prorſus dicendum eſt in hoc caſu, quando votum erat religionis. Sed rogabis, quid ſentiendum ſit, quando conjux qui religionem voverat, eſt adulter; quapropter innocens celebrat divortium? Dicendum eſt caſu quo tunc ſibi liceat ad religionem vel ordines tranſire, (de quo in ſuo loco) teneri votum, quod emiſerat, implere. Quia jam caret impedimento.

Dubitabis tandem, num induens habitum monachalem ani- 18
mo perſeverandi in religione, ſi poſteà voluntate mutata, matrim. ineat, poſſit petere, ac reddere debitum? Dubitandi anſam præbent tres textus, qui eam eſſe profeſſionem videntur decidere, nempè, *c. Conſulti, de regul.* ibi: *Si is, qui monaſterium ingreſſus eſt, habitum ſumendo novitii, propoſuerit abſolutè vitam mutare, debet ut regulariter vivat, ad laxiorem ſaltem regulam pertranſire.* Quem textum ſic tranſcribit *l.1. t.7. p.1. Si uvo voluntad de no vivir mas en el ſiglo, non puede deſpes tener al ſiglo, mas bien puede entrar en otro orden.* Idem habetur *c. Super eo, de reg.* ubi expreſsè deciditur illud propoſitum vim voti habere. Idem *c. Beneficium, eo tit. in 6.* ubi definitur novitium minimè privandum eſſe beneficio, niſi conſtiterit de voluntate abſoluta vitam mutandi, aut profeſſionem fecerit expreſſam: ſeù ſcienter habitum receperit profeſſorum, ubi talis mutandi vitam intentio æquiparatur profeſſioni, immò reputatur vera profeſſio, ſiquidem jam privatur novitius beneficio. Quapropter Doctores juris Pontificii communiter tradunt eam eſſe profeſſionem, ac proinde matrimonium poſteà contractum eſſe irritum. Ita *Goffred. ſum. tit. de regularib. nu.12. Innoc. d. c. Conſulti, ſtatim in princ. Hoſt. ibi paulò poſt princ. ſuper verb. Abſolutè, Joan. Andr. nu.3. Anton. nu.8. ſin. Anchar. n.7. Henric. c. Statuimus, n.9. de regularib.* Alii autem id eſſe votum ſimplex affirmant: ac proinde illi minimè permitti manere in ſęculo. Ita *Abbas c. Conſulti, nu.3. de regular. & ibi Carden. poſt q.4. oppoſit. 1. ſin. Palud. 4. d.38. q.1. a.1. concl. 3. nu.11. D. Anton. 2. p. t.11. c.2. init. notab. 2. & 3 p. t.16. c.2. §.4. duplicem. ante ſin. verſ. Quæret autem Tabiena Votum 1. quæſt 3. §. 4.* Addit *D. Anton.* huic, ſi matrimonium poſt ineat, debiti petitionem interdici.

Cæterùm dicendum eſt nulla ratione eſſe votum, ac proinde 19
liberum eſſe ei novitio, religionem deſerenti, matrimonium inire, eoque uti. Probatur ex *c. Literaturam, de voto,* ubi habetur proponentem in animo religionis ingreſſum, minimè ad eum teneri, & ex *c. Qui poſt votum, eod. tit. in 6.* ubi copulativè petitur ut ſit profeſſio, quando voto ſimplici aſtrictus religionem in-

Digitized by Google

ingrediatur, ut profiteatur in ipſa. Non ergo ſolus ingreſſus ſufficit. Præterea, quia de ratione voti eſt promiſſio, ut docet egregiè *D.Th.*1.2.*q.88.a.1.corp.* unde textus omnes, n.præc. adducti, explicantur à DD. ſtatim allegandi, ut per intentionem perſeverandi intelligatur ea intentio voto firmata. Votum enim eſt propoſitum promiſſione firmatum, & tunc erit votum ſimplex, ut bene docet *Sylv. Religio 5.q.8.ſ.* Privatur autem beneficio, *c. Beneficium, de regul. in 6.* ut optimè docet *idem Sylveſt. proximè citatus*, & ipſum ſequens, *Aragon 2.2.q.88.a.1.fine*, quia jam non poterat ad ſeculum redire. Vel ſecundò poſſunt exponi cum *Sylv. verb. Debitum, q.9.* ut nomine intentionis perſeverandi, intelligatur animus profitendi in ipſo ingreſſu, & ideo id propoſitum cum habitus ſuſceptione nullam voti obligationem inducere docent *Abbas c. Literaturam, n.2. ſi de voto. Angel. Votum 1.n.7. Sylv. duplici loco proximè citato, & Votum 1.q.2. Roſel. Votum 1.a.1. Cajet. 2.2.c.88. art.1. dub.pen. & opuſculis to.1.tract.31. ſeptemdecim reſp.reſp.7 Sotus l.7.de juſt.q.1.a.2. verſ. His tamen non obſtantibus. Suppl.Gabr.4.d.38.q.1.a.1. verſ. Dicitur promiſſio Navar. ſum.c.12.a.26. Covar. de pactis 1.p.ſ.3.nu.12. ad medium, Angles Florib.2.p.q. de voto, a.1. diff.5. Arag.2.2.q.88.a.1. dub. ult. Palac. 4.d.38. diſp.1.f.814.col.2. & ſeq. Valentia 2.2. diſp.6.q.6. de voto, punct.1. ad ſi. in ſolut. ad 2. Toledo l.4.ſum.c.17. Graf. 1.p. dec.l.2.c. 21.n.15 Manuel 2.to.ſum.c.92.ſine, Philiarc. de offic. ſacerd.to.1.p.2. l.3.cap.17. paulò poſt princ. Lud. Lopez 1.p. inſtr.c.43.ſ. Propoſitum religionis*. Quamobrem licèt intentio illa perſeverandi eſſet voto firmata, cùm non eſſet votum caſtitatis, ſed votum ſimplex religionis, non privaret conjugem debiti petitione, niſi ſola prima vice, juxta dicta n.14. & 15. Quare non ſibi conſtat *D. Antonin. n. præcedenti allegat.* dum fatetur id eſſe votum ſimplex, ac privare debiti petitione.

20 Ad argum. nu.13. propoſita reſp. Ad 1. dic non eſſe inconveniens, ut per accidens ratione impotentiæ ſubſequentis, culpa aliquando ſuffragetur. Ut ſi debitor æris alieni prodigat proprias facultates, ſuſpenditur obligatio ſolvendi ex impotentia, quamvis ex culpa provenerit. Sic ergo obligatio voti religionis ſuſpenditur matrim. ſemel iniquè conſummato. Quia impleri nequit. Ad 2. negandum eſt antecedens. Quoniam id quod eſſentialiter ſub objecto voti clauditur immediatè, cadit ſub voto: ut unica comeſtio ſub voto jejunii. Secus quod mediatè, & ſuppoſito ſtatu aſſumendo: non enim obligat ante ſtatum aſſumptum. Ad confirm. dic teneri ſtatim ad id quod inde ſequitur immediatè. Non autem ad id quod mediante alio, quod nondum exiſtit. Ad tertium dic antecedens eſſe verum, quando vovens totum, vovet formaliter partem, ut contingit in jejunio, & eleemoſyna. At vovens ſtatum non promittit formaliter leges illius, ſed ſecundariò, & ſub conditione, ſi prius in eo ſtatu conſtituatur.

S U M M A R I U M.

An matr. iniens contra votum abſtinendi ab illo, poſſit petere, & reddere? Refertur quadam opinio, n.21.
Poteſt ſemel eo conſummato petere, & reddere, n.22. & ibi remiſſivè, an peccet prima vice conſummans?
Tenetur mortua uxore, ab aliis nuptiis abſtinere, n.23.
Solvuntur argumenta, n.24.

21 QUÆSTIO tertia, an votum habens non ineundi matrimonii, teneatur eo inito abſtinere à debiti petitione? Affirmant aliqui. Ducuntur, quia vovens abſtinentiam à matrim. ineundo, cenſetur conſequenter vovere abſtinentiam ab illius uſu, qui matrimonium conſequitur. Et confirmatur, quia cum negatio ſit ejus naturæ, ut quidquid poſt ſe invenit, deſtruat: ut regula logica habet, plus aufert, quàm affirmatio ponit. Quare licèt promittens matrimonium, non ſubinde actum promittat, poteſt enim illud ſine actu eſſe: at negans matrimon. negat actum, utpote qui extra matr. eſſe non poteſt. Ergo vovens ſe non initurum matrim. vovet ſe ab actu illius abſtenturum, & conſequenter eo inito tenebitur ex vi voti abſtinere in quantum poteſt, nempe à petitione. Ita ſentiunt *Palud.4.d.38.q.3.ar.5.n.51. & ibi Suppl. Gab. q.1.a.4. lit. Q. verſ. Dicendum quod votum, & ibi Palac. diſp.1.f.844. col.2. verſ. Porrò utros hac. Navar. ſum. lat.c.16. a.30.* Atque ejuſdem ſententiæ eſt *Cajet. opuſc. to.2. tract.11. de voto, q.1.* ubi ait hoc votum æquivalere voto caſtitatis, negareque perinde ac illud, omnem uxorium concubitum.

22 At longè probabilius eſt licere ſic voventi, ubi ſemel jam matrim. conſummavit, reddere & petere (dial ſemel matrim. conſummato) nam diſp. ſequent. n.7. dicam num peccet prima vice conſummando. Probatur, quia votum hoc tantùm habet pro objecto non inire matrimonium, etſi obliget ad abſtinendum ab actu matrimonii, non eſt per ſe & primariò, ſed mediante & ſuppoſita abſtinentia ab ipſo matrimonio ineundo, quæ fuit primaria, & immediata voti materia. Ergo quando jam primaria materia non eſt poſſibilis, quia initum eſt matrimonium, non obligabit ad ſecundariam, nempe ad abſtinentiam ab uſu. Ita docent *D. Ant.2.p.t.c.2.ſ.1. Barth. à Ledeſ. dub.32. de matrim. fine, Petr. de Ledeſma de matr. q.35. a.1. in dubiis quod poſt 2. dub. principale movet, in notabil. poſt 4. concl. f.360. Lud. Lopez 2.p. inſtru.2. de matr. c.46. circa 2. impedim. voti ſimplicis, & 1.p.c. 83.§. Inter peccata, Emman. Sà ſum. verb. Debitum conjugale verſ. Contrahens matr. Vega 2.to. ſum.129. caſu 76.* & colligitur clarè ex aliis docentibus hunc non cenſeri vovere continentiam. Hi ſunt *Roſella verb. Impedimentum, imped.4.n.13. Angelus Votum 4.a. 9. Sylveſt. Votum 4.q.4. fine, Sotus l.7. de juſt. q.2.a.1. ad 3. verſ. Quod ſi hic, Navar. ſum c.12. num.43. verſ.14. Manuel bulla Cruc. ſ.9.n.121. & 2.tom. ſum.c.96.nu.2.* Qui bene hoc intelligit cum *Lud. Lopez d.c.83.ſ. At iſta ſententia, & Vega d.c.76.* niſi ita vovens voluerit ſe expreſſa intentione obligare ad omnimodam caſtitatem.

Tenetur tamen hic mortuo altero conjuge ab aliis nuptiis abſtinere. Quia votum non erat extinctum, ſed ſuſpenſum durante matr. impedimento, ut diximus de voto caſtitatis nu.11. & de voto religionis, n.16. Sic *Barth. à Ledeſma, & Petrus à Led. num. præced. allegati.* 23

Ad argum. n.21. propoſitum conſtat ex dictis num.22. cenſetur enim vovere abſtinentiam ab actu ſecundario & conſequenter, & ſubſiſtente primaria voti materia, videlicet abſtinentiam à nuptiis: ſecus ubi jam hæc non eſt poſſibilis. Ad confirmationem dic eodem modo, nempe vovere ſecundariò, & dum ſubſiſtit primaria materia. 24

DISPUTATIO XXXIV.

Utrùm qui poſt votum caſtitatis, religionis, aſſumendi ordinis ſacri, abſtinendi à nuptiis, ad illas tranſit, peccet prima vice conſummando: ac proinde ante conſummationem teneatur religionem ingredi, quo hæc vota obſervet?

S U M M A R I U M.

Si ſit votum religionis, peccat prima vice conſummans, n.1.
Si ſit caſtitatis votum, refertur opinio aſſerens peccare, n.2.
Non peccat prima vice reddendo, nec tenetur religionem ingredi, n.3. & ibi remiſſivè, quid ſi matrimonium initum eſt animo ingrediendi religionem?
Idem dicendum eſt, ſi votum caſtitatis emittatur poſt matrimonium ratum, n.4.
An peccet hic reddens prima vice priori bimeſtri à matrimonio inito, aut ſi adſit juſta divortii cauſa ratione adulterii? remiſſivè, num.5.
Idem aſſerendum eſt, ſi votum ſit aſſumendi ordinis ſacri, n.6. ubi an peccet vovens conſummans ad ſui petitionem, vel priori bimeſtri, vel poſt alterius adulterium?
Similiter eſt cenſendum de voto abſtinendi à nuptiis, n.7.
Quid, ſi votum caſtitatis poſt ſola ſponſalia emiſſum eſſet? Remiſſivè, num.8.
Solvuntur argumenta, n.9.

CONſtat ſi votum religionis ſit, peccare mortaliter voventem, dum conſummat prima vice matrimonium, ſive petendo, ſive reddendo, quod probavi diſp. præcedenti, n.14. 1

De voto autem caſtitatis duplex eſt ſententia. Prima, & ſatis probabilis affirmat peccare mortaliter eo voto aſtrictum, dum prima vice conſummat matr. ſive petendo, ſive reddendo. Quare dum non adeſt implendi facultas, quia alter conjux non vult cedere jure petendi ut ambo in ſeculo caſtè vivant, teneri ingredi religionem, quò votum illud obſervet. Prob.1. Quia ante conſummationem poteſt votum illud caſtitatis implere, ingrediendo religionem, quam poteſtatem ſibi adimit conſummando; ergo peccat. Secundò, quia votum caſtitatis in ordine ad matr. eſt fortius religionis voto: cum illud debiti petitione ſemper privet, hoc autem minimè. Si ergo religionis voto aſtrictus peccat prima vice reddens, à fortiori ligatus caſtitatis voto. Tertiò, quia apertè videns ſe non poſſe votum caſtitatis, quod emiſit, abſque ſummo periculo in ſeculo obſervare, tenetur ingredi religionem: id autem contingit in præſenti. Et confirmatur, quia ex oppoſito ſequeretur poſſe quempiam culpæ immunem, poſt caſtitatis votum inire matrimonium, illudque conſummare. Ut ſi ad vitanda gravia inconvenientia illud iniret animo ingrediendi religionem. Quartò probatur, ſaltem id caſtitatis votum emiſſum poſt matrimonium ratum obligare ad religionem. Quia ſe obligans formaliter ad aliquid, quod ſine alio fieri nequit, obligat ſe virtute, & conſequenter ad illud. Ut qui ſciens ad ordines opus eſſe ſcientia, vovet ſe ad ſacerdotium promovendum, obligatur ex vi voti addiſcere. Sed caſtitas ſervari nequit à conjugato, niſi ingrediatur religionem ante matrimonii conſummationem. Ergo obligans ſe formaliter ad caſtitatem poſt matrim. ratum, ſe conſequenter & virtute obligat ad religionis ingreſſum. Hanc ſent. tuentur ex Theologis, *Alenſis 2.p.q.170. membr.3.ſ.1. in ſolut. ad 1. in fine, D. Tho.4.38.q.1. a.3. quæſt.2. ad 3. & ibi Scot. q.un. ad fin. verſ. Conſimiliter ſi de peccato Ricard. a.7.q.1. ad 2. Palud. q.3. art.5. concl.4. fin. & concl.5. à n.36. uſque ad 40. Durand.4.d.15.qu.11. in ſol. ad 3. n.12. Major 4. d.32. quæſt.2. argum.2. contra 2. concl.* ubi *Suppl. Gabr. quæſt. uni. ar.1. notab.5. & d.38.q.1.a.4. poſt 2. concl. verſ. Dicendum quod votum, Carthuſ.4.d.38.q.2.* ubi *Baſſol. q.un. a.2. ſi. Nicol. de Orbellis, q.1. ſ. 13. Nicol. de Niſa ſuper 4. ſent. tract.6. part.3. de voto. D. Anton.*

3.p.t.1.

Digitized by Google

tate intrinſeca: & formaliter in ipſius voti objecto incluſa, qualis eſt abſtinere ab omni actu venereo poſſibili, reſpectu voti continentiæ. Nec obſtat id periculum, cui expoſitus eſt vovens, ſua enim ſe culpa expoſuit: patetque remedium diſpenſationem petendi.

S U M M A R I U M.

An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab ejus uſu abſtinere? Refertur opinio affirmans, nu. 13.

Peccat mortaliter, prima vice conſummans matrimonium, ſive petendo, ſive reddendo, nu. 14.

Semel Conſummatum jam matrimonium poteſt petere, & reddere. Idemque dicendum eſt, quamvis eſſet votum profitendi, vel aſſumendi ordines ſacros, num. 15.

Mortuo altero conjuge tenetur is, qui religionem voverat, illam ingredi, & ſi erat votum aſſumendi ordines, ad illos promoveri, n. 16.

Similiter obligatur ad utrumque, ubi eſt juſta divortii cauſa ob adulterium alterius conjugis, nu. 17.

An induens habitum monachi animo perſeverandi, cenſeatur profiteri, aut votum emittere, ita ut nequeat matrimonio poſt eà inito debitum petere? Refertur quadam opinio, nu. 18.

Proponitur ſententia authoris, & enodantur c. Conſulti, & c. Super eo, de regularibus, & c. Beneficium, eo tit. in 6. nu. 19.

Solvuntur argumenta nu. 20. Poſt quem invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

13 QUæſtio II. An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab ejus uſu abſtinere? Affirmant aliqui eum teneri à debito petendo abſtinere, perinde ac illum qui caſtitatem voverat. Primò, quia nemini debet ſua culpa ſuffragari, nec ſuus patrocinari dolus, *c. ex tenore, de reſcript.* At patrocinaretur, ſi liberè poſſet petere, & reddere. Secundò, quia cùm de eſſentia religionis ſit caſtitas, eo ipſe quòd quis voto ſe ad religionem aſtringit, obligat ſe ad caſtitatem, ut vovens jejunium tenetur ſubinde ad unicam comeſtionem, quæ de ejus natura eſt. Id enim quod eſſentialiter ſub objecto voti clauditur, eſt materia voti, ad quam ſubinde obligat. Et confirmatur, quia obligatus ad aliquid, tenetur conſequenter ad id quod inde ſequitur. Tertiò, quia vovens magnam eleemoſynam, ſi non ſit totam erogando, tenetur ad partem, & vovens jejunare toto adventus tempore, tenetur ad eam partem, quæ ſibi poſſibilis eſt. Atque ideò ita tenent *Ant. Cuc. l. 5. inſtit. major. t. 12. nu. 18. Alex. in ſuo Exher. 2. p. præcept. 6. §. Si poſt votum continentia.*

14 Prima concluſio ſit. Qui voto religionis aſtrictus, matrimon. prima vice conſummat, ſive petendo, ſive reddendo, mortaliter delinquit. Conſtat apud omnes. Quia poteſt adhuc ſuum votum implere religionem ingrediens, ad idque ſe expreſſo voto aſtrinxit. & conſummans conſtituit ſe in eo ſtatu, ut implere nequeat. Sic *Ang. Matr. 3. imp. 5. a. 2. Armil. verb. Debitum, n. 14. Sotus 4. d. 38. q. 2. ar. 1. poſt 2. concl. verſ. A ſuâ verò,* ubi *Ovand. q. un. propoſ. 4. Navar. ſum. c. 12. lat. nu. 80. hiſp. c. 28. add. ad 2. euadem. Veracruz. append. ad ar. 15. 1. p. ſpec. Palat. 4. d. 32. diſp. 2. f. 721. col. 1. Pedraza ſum. prac. 6. §. 8. Cordub. ſum. q. 136. punct. 2. Aragon. 2. 2. q. 88. ar. 3. §. His tamen non obſtantibus fit concl. in coroll. 2. Enriq. l. 12. de matr. c. 2. n. 3. & 9. Philiarc. de off. ſacerd. t. 1. p. 2. l. 3. c. 19. fine Lud. Lopez 2. p. inſtruct. c. 46. de matr. circa 2. imped. voti ſimplicis. Vivald candel. ſacr. 8. p. de matr. num. 139. Barth. à Ledeſma dub. 32. de matr. ſius Petr. de Ledeſm. de matr. q. 53. a. 1. in dubiolo, quod movet poſt 2. dub. principale, coroll. 2. quod infert ex 2. concl. f. 360. Man. 1. t. ſum. 2. edit. c. 242. nu. 3. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 218. punct. 2.* & à fortiori id docent, illud affirmantes de voto caſtitatis: quos referam diſp. ſeq. n. 2. Unde fit duplicis culpç mortalis hunc eſſe reum, prioris dum matrim. iniit, animo ipſum conſummandi: poſterioris verò dum conſummavit. Sic *Sot. Aragon, Pet. de Ledeſ. ibi.*

15 Secunda concluſio. Semel conſummato matrimonio licitum eſt petere, & reddere. Ratio eſt, quia vovens ſtatum non ſe obligat ad illius leges, donec illum reipſa aſſumat: cùm in ſuo voto minimè obligationem aliquam ad illius leges exprimat. Ut vovens ſe ordines ſacros aſſumpturum, non tenetur donec aſſumat, recitare officium canonicum, nec ad caſtitatem ex vi voti in illis emittendi, quare ſi tunc fornicetur, ſimplex erit fornicatio. Ergo qui vovit religionem, non tenetur ad caſtitatem, ſicut nec ad paupertatem, & obedientiam, donec profiteatur: & cùm jam conſummato matrimonio nequeat votum religionis implere, tranſeundo ad ipſam, nihil erit, quod debiti redditionem, ac petitionem impediat. Ita *Cajet. ſum. verb. Matrimonium, c. ult. §. Et benè nota. Sot. 4. d. 38. q. 2. a. 1. concl. 4. & l. 7. de juſt. q. 2. a. 2. ad 3. verſ. Habentes de illo. Abul. c. 27. in Lev. qu. 6. Palatios, Ovand. Nav. Pedraza Armilla, Cordub. Enriq. Barth. à Ledeſ. Pet. de Ledeſ. conc. 4. Man. Veracruz, Aragon, Vega, Vivald. n. præc. allegati. Pet. de Soto lect. 14. de matr. ad ſi Margarita confeſ. 6. præc. fol. 89. col. 1. Angles flor. 1. p. de matrim. q. 81. de imped. ordinis, ar. 3. poſt 1. difficult. dub. 4. Lud. Lopez. n. præc. allegatus, & 1. p. inſtr. c. 50. §. Qui poſt votum ſimplex. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, verſ. Contrahens matrimonium. Graf. 1. p. dec. l. 2. c. 24. n. 20. & 21.* & apertè colligitur ex *Angelo Votum 3. n. 11. & Sylv. Religio 8. q. 17.* docentibus voventem religionem minimè teneri ad caſtitatem, donec illam profiteatur. Eandem concluſionem tenet *Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 20. paulò poſt princ.* Idem dicendum eſt, ſi hic promiſerit non ſolùm religionem, ſed & in ea perſeverantiam. Cùm enim ante profeſſionem ſimiliter non teneatur ad caſtitatem, ſi conſummet matrim. poterit deinceps petere, & reddere, ut benè docent *Cajet. Armilla hic citati. Sotus, l. 7. de juſt. q. 2. a. 1. ad 3. verſ. Ex hac autem deſinit. Philiar. eod. c. 20. §. Idem etiam dubium eſt, in f.* Idemque aſſerendum eſt, ſi promiſerit ſe ad ordines ſacros promovendum: nam inito, & conſummato jam matrim. poteſt petere, & reddere. Quia ſimiliter non tenetur ad caſtitatem donec promotus ſit. Ita *Angles, & Manuel, Petr. de Ledeſ. proximè citati.*

Tertia concluſio. Defuncto altero conjuge tenetur is, qui 16
religionem voverat, illam ingredi. Quare minus benè *Abul. c. 27. in Lev. q. 6.* dixit extingui voti hujus obligationem conſummato matrimon. & proinde eo morte alterius ſoluto, poſſe voventem ad alias tranſire nuptias. Sed id in ſimili voto caſtitatis impugnavi num. 11. & ratio eſt. Quia cùm jam impedimentum ceſſarit, poteſt hic implere ſuum votum: ergo tenetur. Non enim eſt curomolnò illius obligatio ceſſet, ſed tantùm ſuſpenſa eſt. Atque ita docent *Sotus 4. d. 38. q. 2. n. 1. in fine corporis, Cajet. Pedraza, Navar. Aragon. coroll. 3. Vivald. n. præc. allegati, Margarita conf. 5. præc. fol. 84. Anton Cucus l. 5. inſtit. major. t. 12. num. 18. Barth. à Ledeſm. dub. 32. de matrim. ſin Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap. 241. num. 3. Craſſis 1. p. dec. l. 2. c. 24. nu. 21.* Atque idem dicent omnes DD. allegati nu. 11. idipſum de voto caſtitatis aſſerentes, nimirum, non extingui, ſed altero conjuge mortuo, eſſe plenè obſervandum. Et ſimiliter eadem ratione ſi fuerat votum ſacerdotii aſſumendi, tenebitur id aſſumere, ubi impedimentum morte alterius conjugis ceſſarit.

Idem dicendum eſt, exiſtente juſta cauſa divortii ob alterius 17
conjugis adulterium, cum ipſe vovens ſit innocens: tenebitur enim tunc votum religionis implere. Cùm jam ceſſarit impedimentum, poteſt enim tunc ad religionem tranſire. Ita videtur clarè ſentire *Cajet. ſum. verb. Matrimonium, c. ult. §. Et benè nota,* ubi ait hunc teneri ingredi, quandocumque in ſua fuerit poteſtate: & licèt addat, ſcilicet mortuo altero conjuge: eſt gratia exempli, quod doctrinam minimè arctat *l. 1. §. Quod vulgo, ff. de vi, & vi armata,* & tenet expreſsè *Petr. de Ledeſm. de matr. q. 53. ar. 1. in dubiolo, quod movet poſt 2. dub. principale in notabil. circa 4. concl.* ubi addit ſimiliter tunc teneri ad ſacros ordines, ſi votum de eis aſſumendis fuerat. Quod verum eſt, at non ita certum, ſicut de religione. Quia tranſitus ad religionem eſt tunc permiſſus ſecundum omnes: ad ordines verò ſacros extra religionem, num tranſire tunc liceat eſt ſub judice. Inſuper probatur, quia tunc conjux innocens tenetur plenè ſervare caſtitatem abſtinendo etiam à redditione debiti ſi votum caſtitatis emiſerat, ut probavi hoc l. 9. diſp. 6. n. 14. ubi egi quid dicendum, ſi tunc conjuges reconcilientur. Quod non repeto, quia idem prorſus dicendum eſt in hoc caſu, quando votum erat religionis. Sed rogabis, quid ſentiendum ſit, quando conjux qui religionem voverat, eſt adulter; quapropter innocens celebrat divortium? Dicendum eſt caſu quo tunc ſibi liceat ad religionem vel ordines tranſire, (de quo in ſuo loco) teneri votum, quod emiſerat, implere. Quia jam caret impedimento.

Dubitabis tandem, num induens habitum monachalem ani- 18
mo perſeverandi in religione, ſi poſteà voluntate mutata, matrim. ineat, poſſit petere, ac reddere debitum? Dubitandi anſam præbent tres textus, qui eam eſſe profeſſionem videntur decidere, nempè, *c. Conſulti, de regul.* ibi: *Si is, qui monaſterium ingreſſus eſt, habitum ſumendo novitii, propoſuerit abſolutè vitam mutare, debet ut regulariter vivat, ad laxiorem ſaltem regulam pertranſire.* Quem textum ſic tranſcribit *l. t. 7. p. 1. Si avia voluntad de no vivir mas en el ſiglo, non puede deſpues tornar al ſiglo, mas bien puede entrar en otro orden.* Idem habetur *c. Super eo, de reg.* ubi expreſsè deciditur illud propoſitum vim voti habere. Idem *c. Beneficium, eo tit. in 6.* ubi definitur novitium minimè privandum eſſe beneficio, niſi conſtiterit de voluntate abſoluta vitam mutandi, aut profeſſionem fecerit expreſſam: ſeù ſcienter habitum receperit profeſſorum, ubi talis mutandi vitam intentio æquiparatur profeſſioni, immò reputatur vera profeſſio, ſiquidem jam privatur novitius beneficio. Quapropter Doctores juris Pontificii communiter tradunt eam eſſe profeſſionem, ac proinde matrimonium poſteà contractum eſſe irritum. Ita *Goffred. ſum. tit. de regularib. an. 12. Innoc. d. c. Conſulti, ſtatim in princ. Hoſt. ibi paulò poſt princ. ſuper verb. Abſolutè, Joan. Andr. no. 3. Anton. nu. 8. ſin. Anchar. n. 7. Henric. c. Statuimus, a. 9. de regularib.* Alii autem id eſſe votum ſimplex affirmant: ac proinde illi minimè permitti manere in ſeculo. Ita *Abbas c. Conſulti, an. 3. de regular. & ibi Carden. poſt q. 4. oppoſit. 1. fin. Palud. 4. d. 38. q. 1. a. 1. concl. 3. nu. 11. D. Anton. 2. p. t. 11. c. 2. ſunt notab. 2. & 3. p. c. 16. c. 2. §. 4. duplicatur. ultra fin. verſ. Quærit autem Tabiena Votum 1. quæſt. 3. §. 4.* Addit *D. Anton.* huic, ſi matrimonium poſt ineat, debiti petitionem interdici.

Cæterùm dicendum eſt nulla ratione eſſe votum, ac proinde 19
liberum eſſe ei novitio, religionem deſerenti, matrimonium inire, eoque uti. Probatur ex *c. Literaturam, de voto,* ubi habetur proponentem in animo religionis ingreſſum, minimè ad eum teneri, & ex *c. Qui poſt votum, eod. tit. in 6.* ubi copulativè petitur ut ſit profeſſio, quando voto ſimplici aſtrictus religionem

in-

Digitized by Google

ingrediatur, ut profiteatur in ipſa. Non ergo ſolus ingreſſus ſufficit. Præterea, quia de ratione voti eſt promiſſio, ut docet egregiè *D. Th. 1. 2. q. 88. a. 1. corp.* unde textus omnes, n. præc. adducti, explicantur à DD. ſtatim allegandi, ut per intentionem perſeverandi intelligatur ea intentio voto firmata. Votum enim eſt propoſitum promiſſione firmatum, & tunc erit votum ſimplex, ut bene docet *Sylv. Religio 5. q. 8. §.* Privatur autem beneficio, *c. Beneficium, de regul. in 6.* ut optimè docet *idem Sylveſt. proximè citatus*, & ipſum ſequens, *Aragon 2. 2. q. 88. a. 1. fine*, quia jam non poterat ad ſeculum redire. Vel ſecundò poſſunt exponi cum *Sylv. verb. Debitum, q. 9.* ut nomine intentionis perſeverandi, intelligatur animus profitendi in ipſo ingreſſu, & ideo id propoſitum cum habitus ſuſceptione nullam voti obligationem inducere docent *Abbas c. Literaturam, n. 2. ſi. de voto. Angel. Votum 1. n. 7. Sylv. duplici loco proximè citato, & Votum 1. q. 2. Roſel. Votum 1. a. 1. Cajet. 2. 2. c. 88. art. 1. dub. pen. & opuſculis to. 1. tract. 31. ſeptemdecim reſp. reſp. 7. Sotus l. 7. de juſt. q. 1. a. 2. verſ. His tamen non obſtantibus. Suppl. Gabr. 4. d. 38. q. 1. a. 1. verſ. Dicitur promiſſio Navar. ſum. c. 12. n. 26. Covar. de pactis 1. p. §. 3. nu. 12. ad medium, Angles Florib. 2. p. q. de voto, a. 1. diff. 5. Arag. 2. 2. q. 88. a. 1. dub. ult. Palac. 4. d. 38. diſp. 1. f. 814. col. 2. & ſeq. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto, punct. 1. ad fi. in ſolut. ad 2. Toledo l. 4. ſum. c. 17. Graf. 1. p. dec. l. 2. c. 21. n. 15. Manuel 2. to. ſum. c. 92. fine, Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. cap. 17. paulò poſt princ. Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 43. §. Propoſitum religionis.* Quamobrem licèt intentio illa perſeverandi eſſet voto firmata, cùm non eſſet votum caſtitatis, ſed votum ſimplex religionis, non privaret conjugem debiti petitione, niſi ſola prima vice, juxta dicta n. 14. & 15. Quare non ſibi conſtat *D. Antonin. n. præcedenti allegat.* dum fatetur id eſſe votum ſimplex, ac privare debiti petitione.

20 Ad argum. nu. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic non eſſe inconveniens, ut per accidens ratione impotentiæ ſubſequentis, culpa aliquando ſuffragetur. Ut ſi debitor æris alieni prodigat proprias facultates, ſuſpenditur obligatio ſolvendi ex impotentia, quamvis ex culpa provenerit. Sic ergo obligatio voti religionis ſuſpenditur matrim. ſemel inique conſummato. Quia impleri nequit. Ad 2. negandum eſt antecedens. Quoniam id quod eſſentialiter ſub objecto voti clauditur immediatè, cadit ſub voto: ut unica comeſtio ſub voto jejunii. Secus quod mediatè, & ſuppoſito ſtatu aſſumendo: non enim obligat ante ſtatum aſſumptum. Ad confirm. dic teneri ſtatim ad id quod inde ſequitur immediatè. Non autem ad id quod mediante alio, quod nondum exiſtit. Ad tertium dic antecedens eſſe verum, quando vovens totum, vovet formaliter partem, ut contingit in jejunio, & eleemoſyna. At vovens ſtatum non promittit formaliter leges illius, ſed ſecundariò, & ſub conditione, ſi prius in eo ſtatu conſtituatur.

S U M M A R I U M.

An matr. iniens contra votum abſtinendi ab illo, poſſit petere, & reddere? Refertur quadam opinio, n. 21.
Poteſt ſemel eo conſummato petere, & reddere, n. 22. & ibi remiſſivè, an peccet prima vice conſummans?
Tenetur mortua uxore, ab aliis nuptiis abſtinere, n. 23.
Solvuntur argumenta, n. 24.

21 QUÆSTIO tertia, an votum habens non ineundi matrimonii, teneatur eo inito abſtinere à debiti petitione? Affirmant aliqui. Ducuntur, quia vovens abſtinentiam à matrim. ineundo, cenſetur conſequenter vovere abſtinentiam ab illius uſu, qui matrimonium conſequitur. Et confirmatur, quia cum negatio ſit ejus naturæ, ut quidquid poſt ſe invenit, deſtruat: ut regula logica habet, plus aufert, quàm affirmatio ponit. Quare licèt promittens matrimonium, non ſubinde actum promittat, poteſt enim illud ſine actu eſſe: at negans matrimon. negat actum, utpote qui extra matr. eſſe non poteſt. Ergo vovens ſe non initurum matrim. vovet ſe ab actu illius abſtenturum, & conſequenter eo inito tenebitur ex vi voti abſtinere in quantum poteſt, nempe à petitione. Ita ſentiunt *Palud. 4. d. 38. q. 3. ar. 5. n. 51. & ibi Suppl. Gab. q. 1. a. 4. lit. Q. verſ. Dicendum quod votum, & ibi Palat. diſp. 1. f. 844. col. 2. verſ. Porrò ut res hac. Navar. ſum. lat. c. 16. n. 30.* Atque ejuſdem ſententiæ eſt *Cajet. opuſc. to. 2. tract. 11. de voto, q. 1.* ubi ait hoc votum æquivalere voto caſtitatis, negareque perinde ac illud, omnem uxorium concubitum.

22 At longè probabilius eſt licere ſic voventi, ubi ſemel jam matrim. conſummavit, reddere & petere (dixi ſemel matrim. conſummato) nam diſp. ſequent. n. 7. dicam num peccet prima vice conſummando. Probatur, quia votum hoc tantùm habet pro objecto non inire matrimonium, etſi obliget ad abſtinendum ab actu matrimonii, non eſt per ſe & primariò, ſed mediante & ſuppoſita abſtinentia ab ipſo matrimonio ineundo, quæ fuit primaria, & immediata voti materia. Ergo quando jam primaria materia non eſt poſſibilis, quia initum eſt matrimonium, non obligabit ad ſecundariam, nempe ad abſtinentiam ab uſu. Ita docent *D. Ant. 3. p. 1. c. 2. §. 1. Barth. à Ledeſ. dub. 32. de matrim. fine, Petr. de Ledeſma de matr. q. 35. a. 1. in dubiolo quod poſt 2. dub. principale movet, in notabil. poſt 4. concl. f. 360. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matr. c. 46. circa 2. impedim. voti ſimplicis, & 1. p. c. 83. §. Inter peccata, Emman. Sà ſum. verb. Debitum conjugale verſ. Contrahens matr. Vega 2. to ſum. 129. caſu 76.* & colligitur clarè ex aliis docentibus hunc non cenſeri vovere continentiam. Hi ſunt *Roſella verb. Impedimentum, imped. 4. n. 13. Angelus Votum 4. n. 9. Sylveſt. Votum 4. qu. 4. fine, Sotus l. 7. de juſt. qu. 2. a. 1. ad 3. verſ. Quod ſi hic, Navar. ſum c. 12. num. 43. verſ. 14. Manuel bulla Cruc. §. 9. n. 121. & 2. tom. ſum. c. 96. nu. 2.* Qui bene hoc intelligit enim *Lud. Lopez d. c. 83. §. At iſta ſententia, & Vega d. c. 76.* niſi ita vovens voluerit ſe expreſſa intentione obligare ad omnimodam caſtitatem.

23 Tenetur tamen hic mortuo altero conjuge ab aliis nuptiis abſtinere. Quia votum non erat extinctum, ſed ſuſpenſum durante matr. impedimento, ut diximus de voto caſtitatis nu. 11. & de voto religionis, n. 16. Sic *Barth. à Ledeſma, & Petrus à Led. num. præced. allegati.*

24 Ad argum. n. 21. propoſitum conſtat ex dictis num. 22. cenſetur enim vovere abſtinentiam ab actu ſecundario & conſequenter, & ſubſiſtente primaria voti materia, videlicet abſtinentiam à nuptiis: ſecus ubi jam hæc non eſt poſſibilis. Ad confirmationem dic eodem modo, nempe vovere ſecundariò, & dum ſubſiſtit primaria materia.

D I S P U T A T I O XXXIV.

Utrùm qui poſt votum caſtitatis, religionis, aſſumendi ordinis ſacri, abſtinendi à nuptiis, ad illas tranſit, peccet prima vice conſummando: ac proinde ante conſummationem teneatur religionem ingredi, quo hæc vota obſervet?

S U M M A R I U M.

Si ſit votum religionis, peccat prima vice conſummans, n. 1.
Si ſit caſtitatis votum, refertur opinio aſſerens peccare, n. 2.
Non peccat prima vice reddendo, nec tenetur religionem ingredi, n. 3. & ibi remiſſivè, quid ſi matrimonium initum eſt animo ingrediendi religionem?
Idem dicendum eſt, ſi votum caſtitatis emittatur poſt matrimonium ratum, n. 4.
An peccet hic reddens prima vice priori bimeſtri à matrimonio inito, aut ſi adſit juſta divortii cauſa ratione adulterii? remiſſivè, num. 5.
Idem aſſerendum eſt, ſi votum ſit aſſumendi ordinis ſacri, n. 6. ubi an peccet vovens conſummans ad ſui petitionem, vel priori bimeſtri, vel poſt alterius adulterium?
Similiter eſt cenſendum de voto abſtinendi à nuptiis, n. 7.
Quid, ſi votum caſtitatis poſt ſola ſponſalia emiſſum eſſet? Remiſſivè, num. 8.
Solvuntur argumenta, n. 9.

1 CONſtat ſi votum religionis ſit, peccare mortaliter voventem, dum conſummat prima vice matrimonium, ſive petendo, ſive reddendo, quod probavi diſp. præcedenti, n. 14.

2 De voto autem caſtitatis duplex eſt ſententia. Prima, & ſatis probabilis affirmat peccare mortaliter eo voto aſtrictum, dum prima vice conſummat matr. ſive petendo, ſive reddendo. Quare dum non adeſt implendi facultas, quia alter conjux non vult cedere jure petendi ut ambo in ſeculo castè vivant, teneri ingredi religionem, quò votum illud obſervet. Prob. 1. Quia ante conſummationem poteſt votum illud caſtitatis implere, ingrediendo religionem, quam poteſtatem ſibi adimit conſummando, ergo peccat. Secundò, quia votum caſtitatis in ordine ad matr. eſt fortius religionis voto: cum illud debiti petitione ſemper privet, hoc autem minimè. Si ergo religionis voto aſtrictus peccat prima vice reddens, à fortiori ligatus caſtitatis voto. Tertiò, quia apertè videns ſe non poſſe votum caſtitatis, quod emiſit, abſque ſummo periculo in ſeculo obſervare, tenetur ingredi religionem: id autem contingit in præſenti. Et confirmatur, quia ex oppoſito ſequeretur poſſe quempiam culpæ immunem, poſt caſtitatis votum inire matrimonium, illudque conſummare. Ut ſi ad vitanda gravia inconvenientia illud iniret animo ingrediendi religionem. Quartò probatur, ſaltem id caſtitatis votum emiſſum poſt matrimonium ratum obligare ad religionem. Quia ſe obligans formaliter ad aliquid, quod ſine alio fieri nequit, obligat ſe virtute, & conſequenter ad illud. Ut qui ſciens ad ordines opus eſſe ſcientia, vovet ſe ad ſacerdotium promovendum, obligatur ex vi voti addiſcere. Sed caſtitas ſervari nequit à conjugato, niſi ingrediatur religionem ante matrimonii conſummationem. Ergo obligans ſe formaliter ad caſtitatem poſt matrim. ratum, ſe conſequenter & virtute obligat ad religionis ingreſſum. Hanc ſent. tuentur ex Theologis, *Alenſis 2. p. q. 170. membr. 3. §. 1. in ſolut. ad 1. in fine, D. Tho. 4. 38. q. 1. a. 3. quæſt. 2. ad 3. & ibi Scot. q. un. ad fin. verſ. Conſimiliter ſi de pertinente Ricard. a. 7. q. 1. ad 2. Palud. q. 3. art. 5. concl. 4. fin. & concl. 5. d. a. 36. uſque ad 40. Durand. 4. d. 15. qu. 11. in ſol. ad 3. n. 12. Major 4. d. 32. quæſt. 2. argum. 2. contra 2. concl.* ubi *Suppl. Gabr. quæſt. un. ar. 1. notab. 5. & d. 38. q. 1. a. 4. poſt 2. concl. verſ. Dicendum quod votum Carthuſ. 4. d. 38. q. 2.* ubi *Baſſol. q. un. a. 2. fi. Nicol. de Orbellis, q. 1. §. 13. Nicol. de Niſa ſuper 4. ſent. tract. 6. part. 3. de voto. D. Anton.*

3. p. 1. 1.

Google

3.p.t.1.c.4.ſinе, & c.16.ſ.1. Adr.4.q.14. de matrim.verſ.3.contingit. Cajet.ſumm.verb.Matrimonium,c.1.§. Et ſic to peccatum eſſe. Petrus de Sote lect.5.de matr.ſ.ult. Palac.4.d.32.diſp.2.ſ.721.colum.1. Pedraza ſum.prac.6.§ 9 Alexan.in ſuo Enchir.2.p.prac. 6.ſ. Si poſt votum conti-nentia. Nider in ſum.prac.6.c.4.fin. Angles floribus 1.p. de matr.qa.11. de imped.ordinis, art.3.poſt 1.difficult.dub.2. Graffis 1.p.deciſ l.2.cap. 24.nu.25.Bart.à Ledeſ de matr.dub.32.§.Sed jam quod matr.in 2.edit. mutans opinionem, quam in prima tenuerat. *Tolédo l.4.ſum.cap. 18. Azor l.11.inſtitut.moral.c.25.q.2. Petr. de Ledeſma de matrim.qu. 53.art.1.dub.2.principali, concl.3. Manuel 1.tom.ſum.2. edit.c.243. nu.1.* Et ex Juriſperitis, *Jo. Andr.c. Rurſus,nu.6.qui clerici,vel vov.* ubi *Henr.nu.4. Aſtenſ.ſum 2.p.l.8.t.16.ar.un.q.4. Roſell.verb. Impedimentum,imped.4.nu.10.Sylveſt. Matrimonium 7.q.5.dict.2. & 3. & Matrimonium 8.q.15.dict.7. Tab. Matrimonium 2.§.3. & verb.Impedimentum,imped.2.q.3.nu.4. Armil.verb.Matrimonium, nu.55. Navar. ſum.lat.& hiſp.c.22.n.73.& lat.c.12.nu.80.hiſp.c.28.addit.ad eundem nu. Covar.de pactis,1.p.ſ.6.n.8. Turtecr.c. Nos novimus,27.q.2.a.2.n.2. Gaeta rep.in c. Ad limina 30.q.1.§ 4.na.343.& 348. Stunica de voto qa.4.anm.14.*

3 Secunda ſententia (cui taoquam probabiliori adhæreo) ait honc noo teoeri religionem iogredi, ac proinde minimè delinquere matrimon. conſummando, reddendo debitum. Prob.ex *Extrav. Joan.22. Antiqua concertationi, de voto,* ibi: *Ad ingreſſum hujuſmodi ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per diœceſanum inſtanter moneri præcipimus, & induci. Quod ſi renuerit, ipſum, ſi ſponſa ejus inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus, contractum matrimonium conſummare.* Ubi *gloſſa, verb. Renuerit*, ait Pontificem expreſsè ſupponere, licere illi renuere. Quia aliàs non ejus voluntati id relinqueretur, ſed potiùs compelleretur. Si ergo promotus conjux ad ordinem ſacrum poſt matrimoo.ratum, cum poſſit caſtitatem in eo promiſſam obſervare ingrediens religiooem, ad id non tenetur: ut conſtat ex illa extravaganti, à fortiori non tenebitur, qui ante matrim. voverat caſtitatem. Et confirm. quia ille eſt compellendus reddere debitum per Eccleſiaſticam cenſuram poſt bimeſtre jure conceſſum, ut ibi deciditur. Ergo oon peccat reddens, ſed potius negans debitum peccaret. Secundò, quia quando quis obligatur ad aliqoam rem, non tenetur adhibere omnia media poſſibilia ſimpliciter, ſed quæ ſunt moraliter talia: & id maximè verum eſt, quando illa obligatio ex ſpootanea voluntate proficiſcitur. Tum, quia liberaliter oblata ſunt benignè exigenda, *c. Ex parte, de cenſib.* Tum etiam, quia viſus eſt eam obligationem ſibi ſpootè imponens velle ſe ad ſola media bono modo poſſibili obligare. At medium ingrediendi religionem eſt difficillimum, & longè excedens id, quod vovens promiſerat, ergo non tenetur ad illud. Tertiò, qoia nemo tenetur rem inferioris ordinis compeoſare cum re ſuperioris onerosiſſima, ut qui debet pecuniam, quam abſque vitæ, aut famæ detrimento reſtituere oequit, excuſatur. At talis eſt religio reſpectu continentiæ promiſſæ. Et confirmatur, quia debeos centum, qoæ ſolvendo non eſt, niſi ſe in ſervum vendat, ad id minimè tenetur. At religio eſt perpetua quædam ſervitus. Nec tenetur ea ſolvere cum ootabiliter majori propriæ rei familiaris jactura, nedum cum totius. At profitens in religione, & libertatem, & omnia propria bona amittit. Non ergo cum tanta jactura tenetur votum caſtitatis ſervare. Dicunt ad hæc adverſarii, obligatum ex injuſta acceptione, teneri cum majori jactura perſolvere, matrim.autem injuſtè contra votum eſt initum. Secundò, dicunt profeſſiooem religionis non eſſe jacturam, ſed ſummum Dei beneficium. Tertiò, ajunt ingredi religionem eſſe optimum medium ad ſervandam caſtitatem: at ſe in ſervum venundare, vitamve periculo exponere, eſſe ineptum, nec per ſe ordinatum medium ad reſtituendum. Sed hæc parum valent. Quamvis eoim religio ſit Dei donum, id eſt ſpontè eligenti. Nec eſt negandom illam eſſe graviſſimum onus, & tale ut oemo ſit illud ſubire compellendus, niſi ſe expreſsè obligarit. Rurſus, licèt obligatio ex injuſta acceptione ſit urgentior, at ſolùm obligat ad reſtituendum cum jactura rerum ejuſdem ordinis, & ubi non eſſet maxima improportio. Nemo enim decem furto ablata reſtituere tenetur cum jactura centum. At ingredi religionem non eſt medium per ſe ordinatum ad ſervandam caſtitatem, & licèt ſit optimum, non tamen neceſſarium: atque tantam improportionem habet, ſicut ſe io mancipium vendere, ut pecunia inde conflata ſatisfiat creditoribus. Tandem, quia niſi ſtatus religioſus ſpontè ſuſcipiatur, difficiles ſolet habere exitus. Atque ideò hujus ſententiæ ſunt ex Theologis *Sotus 6.d.38.q.2.art.1. poſt 2. concl.verſ. Quid autem remedii: & verſ. Aliud verò ex ſupradictis. Ovandus, ibi, q.un.propoſit.6. Veracruz append.ad art.15.1.p. Speculi. Corduba ſumm.q.136 punct.2. Lud. Lopez 2.p.inſtrum. de matr.c.26. circa 2.impedim.voti ſimplicis, & 1.p.c.50.§. Et quidem ſi cenſorem, & ad fin. & c.83.ſ. Inter peccata Enriq.l.12 de matr.c.2.nu.8. Philiart. de offic. ſacerd.tom.1.p.2.l.3.cap.19 ad fin. Emman. Sa ſum.verb. Matrimonium cap. De impedimentis dirimentibus*, ubi de impedim. voti, *verſ. Contrahentem poſt votum. Vega 2.to.ſum.cap.129.caſu 118.puncto 2.* & dicit eſſe probabiliſſimam *Petrus de Ledeſm.de matr.q.53.art.6. dub.4.§. Et probatur hæc concluſio.* Et ex Juriſperitis, *Prapoſ.c. Rurſus,n.6.init.qui clerici,vel vov. Ang. Matrim.3. impedimento 5.2.2. Perez l.5.ordin.t.1.l.1.§. Dubitatur ulterius quis votum caſtitatis.*

Hinc deducitur, idem dicendum eſſe, ſi quis poſt matrim. 4 ratum caſtitatem voveat. Non enim tenetur religionem ingredi, quò votum impleat, ſed abſtinere à petitione. Quare non peccabit conſummans matrimon. reddendo debitum. Probatur omoibus rationibus n.præc.allatis. & maximè ex *extrav. Antiqua, de voto*, ibi io r. ratiooe adducta. Quia ordo ſacer poſt matrimonium ratum aſſumptus eſt, & ita votum caſtitatis in eo emiſſum, & tameo deciditur ibi ſic initiatum ordine ſacro non teneri ad religiooem, ut votum obſervet. Sic tenet *Enriq.l.12. de matr.c.2.nu.8.* & communiter Neoterici, & ita tenendum eſt. Quamvis cootrarium ſupponat *D.Th.2.2.qu.189.art.8. argum.3.* & docent *Palud.4.d.32.q.2.ar.1.nu.9.* ubi *Supplem.Gabr.q.un.ar.2. concl.2 D.Ant.3.p.t.1.c.22.§ 2. Sylveſt. Votum 5.q.2. Tabiena Matrimonium 2.§.3.* oiſi (inquiunt *Palud. & D. Anton.*) velit alter conjux cedere jure ſuo abſtinens à debito petendo. Immò credo non teneri, niſi expreſsè voluiſſet ſe dum caſtitatem ſic vovit, ad religiooem obligare: quamvis ooſſet non poſſe caſtitatem, quam promittit, obſervare, niſi ingrediendo religionem, & quamvis in ea eſſet opinione, ut exiſtimaret manere ſe ad religionem obligatum: adbuc enim non teoetur, ſi tunc ſolam vovit caſtitatem, nec habuit aliam intentionem. Quia adhuc non eſt medium proportionatum, ſed longè difficiliùs, & altioris ordinis: & nemo tenetur rem furto ablatam alteri reſtituere patiendo jacturam in re altioris ordiois, & ſi tempore furti crederet ſe aliter oon fore reſtituendo, & eam jacturam teneri pati. Sed dices diſparem eſſe rationem, quia obligatio reſtituendi in furto non proficiſcitur ex propria voluntate, ſed ex natura rei: & ideò conſcientia propria nil conducit ad eam obligationem inducendam: ſecus de obligatione voti: cum enim naſcatur ex propria voluntate, in tantùm obligat, in quantum vovens ſe obligare intendit. At vovens tunc caſtitatem, intelligens ſimul ſe ad religionem obligari, jam expreſsè utrumque amat ut ſui voti objectum: manebit ergo ad utrumque obligatus, ſicut qui exiſtimaret eſſe votum, diceret ſic, Faciam hoc: teneretur utique ex vi voti. Quia jam ea verba proſereos, obligatiooem voti amplectitur, ad quam forma verborum noo eſt neceſſaria: poteſt quippe ſola mente fieri. Fateor me argumento convinci. Et ideò ſic diſtinguendum eſt, ſi tempore quo caſtitatem illam vovit, actu meminit ſe ad religionem obligari: tenebitur utique. Quia re verà id eſt vovere utrumque. Si verò non meminit, quamvis eam opinioo-em, ſeù conſcientiam habitualem haberet, non tenebitur ad religionem. Quia votum ad id non obligat ſuaptè natura, nec voveotis intentio fuit ad religionem ſe obligare; ſed illud ſimpliciter abſque alia intentione emiſit. Quid autem dicendum ſit de eo, qui poſt votum caſtitaris ad ouptias tranſiit, animo non conſummandi, ſed ingrediendi religiooem? dixi l.1. diſp.43.num.9.

Rogabis, quid ſi voto caſtitatis aſtrictus reddat debitum 5 priori bimeſtri ante matrimonii conſummationem: vel exiſtente juſta divortii cauſa ob alterius adulterium, an peccet? dixi hoc l.10.diſp.6.n.14 & ſeq.

Secundò deducitur, eum qui voto aſſumendi ordines ſacros 6 aſtrictus, uxorem duxit, non teneri religionem ingredi, ut votum obſervet. Conſtat ex eiſdem rationibus, quibus id probavi de voto caſtitatis, num.3. & id tenet *Emm. Sa ibi citatus*, & tenebunt conſequenter alii ibi citati. Quia eadem eſt ratio: immò magis ad id videbitur obligare votum caſtitatis. Quamvis DD. prioris ſententiæ allegati num.1. dicant oppoſitum, & ita *Manuel Rodrig.1.to.ſum.2. editione, cap.242.n.3. Petr. de Ledeſm.de matrim.q.53.ar.1 dub.2.principali, ſ.2. Sequitur ex dicta concl.* authores illius ſententiæ, docent ſimiliter hunc peccare prima vice conſummando, & teneri ingredi religionem. Idemque dico, quamvis poſt matrim. ratum hoc votum emiſerit: adhuc enim oon peccat conſummando, quia non tenetur ingredi religionem, ut dixi n.4. de voto caſtitatis, Et adde, quamvis ille peccet conſummando ad ſui petitionem. Quia tenetur non petere, & ſimiliter reddendo priori bimeſtri aote matrimonii conſummationem, ut dixi diſp.6.n.14.& ſeq. non quia adimit ſibi poteſtatem implendi votum per ingreſſum religionis: ad eum enim non tenetur, ſed quia in tantùm excuſatur reddendo, in quantum ad id tenetur lege matrimonii: & priori illo bimeſtri non teoetur. At aſtrictus voto aſſumendi ordinem ſacrum, non peccat etiam conſummando ad ſui petitionem, & priori illo bimeſtri. Quia id votum non obligat ad caſtitatem, & ſic ubi ſervari jam nequit, ut contingit poſt matrim. ratum, ad nil obligat, durante eo impedimento, ut dixi diſp. præced. n. 15. Utrùm verò exiſtente juſta divortii cauſa ob alterius adulterium, teneatur conjux innocens ad ordines promoveri, quos voverat: atque ita peccet tunc, ſive petendo, ſive reddendo: quia cenſetur remittere injuriam, & jam non poterit votum implere? dixi diſp.præc.n.17. teneri implere votum, & ſubinde nec petere nec reddere. Ne impediatur injuria remiſſa, quò minus votum impleat.

Similiter judicandum eſt de eo, qui poſt votum abſtioendi à 7 nuptiis, ad illas tranſierit, non enim tenetur religionem eligere matrimonio oondum conſummato, quò votum impleat, ac proinde nullius culpæ reus erit matrim. conſummans. Siquidem multò minus voto caſtitatis obligat. Atque ita tenentur

Digitized by Google

tur dicere omnes DD. citati no.3. id doceotes in voto caſtitatis. Et in terminis docet *Ludov. Lopez 1.p. inſtr.c.83.§. Inter peccata*. Quamvis contrarium doceot allegati nu.2. ſicut io voto caſtitatis aſſerunt. Quia hoc votum periode ac illud, non poteſt tunc impleri, niſi religionem ingrediendo. Et idem dicendum eſt, ſi hoc votum emittatur poſt matrim. ratum. Sicot diai num.4. de voto caſtitatis tunc emiſſo. Nec peccat prima vice conſummans ad ſui petitionem: nec intra prius bimeſtre à matrimonio inito: nec ſi adſit juſta divortii cauſa ob adulterium alterius. Quia hoc votum non ioterdicit debiti petitionem, ut diai diſp. præced. num.22. Nec impleri jam ullo modo poteſt, dum alter conjux ſuperſtes eſt: niſi ingrediendo religionem, ante conſummatiooem, vel facto divortio: ad quem ingreſſum noo tenetur.

8 Quid autem ſentiendum ſit de voto caſtitatis poſt ſponſalia emiſſo? diai lib.1. diſp.46.

9 Ad argumenta nu.2. propoſita reſp. Ad 1. conſtat dictis nu.3. non enim poteſt mortaliter implere, & eo modo quo ſe obligavit. Ad 2. dic quantum ad aliquid eſſe ſtrictius, oempè, quoad privandum debiti petitione: at eſſe minus ſtrictum quoad obligandum ad religioois ingreſſum. Ad 3. dic non poſſe occurrere eventum, in quo egreſſus religionis ſit medium per ſe & neceſſariò ordinatum ad ſervandam caſtitatem promiſſam, cum poſſit vovens manens in ſęculo aliis mediis uti. Quod ſi adhuc præ fragilitate tentationibus ſuccumbat, adeſt medium petendæ diſpenſationis. Ad confirm. eſt admittenda ſequela in caſu raro. Quia bona fides in contractu à culpa liberat, & obligatio juſtitiæ excuſat, quando reddit. Ad 4. conſtat ex dictis oum.4. major enim propoſitio vera eſt, de mediis per ſe ordinatis, atque ejuſdem ordinis, nec notabiliter repromiſſa difficilioribus. Quale non eſt religio ad ſervandam caſtitatem, ut ſatis probavi ou.3.

DISPUTATIO XXXV.

Utrùm votum ſimplex religionis, caſtitatis, ſuſcipiendi ſacros ordines, non ineundi matrimonii, emiſſum à conjuge ſine alterius licentia, poſt matrimon. ratum, aut conſummatum, validum, & licitum ſit, & quatenus actui conjugali licitè exercendo obſtet?

SUMMARIUM.

Quotuplex eſt quæſtio diſputanda, numero 1.

Proponuntur argumenta probantia votum rei partim indifferentis, malæ, aut impoſſibilis: partim autem rei poſſibilis, & bonæ, ad nihilum obligare, nu.2.

Non obligat hoc votum, quando utraque pars promittitur per modum unius, ſecus quando per modum plurium. Et quando utile non vitiatur per inutile, nu.3.

Quando res eſt individua cenſetur per modum unius promiſſa, atque ita obligat votum, aut ad totam, aut ad nullam partem, ſecus quando eſt dividua, num.4.

Quandò ſupervenit impotentia integrè implendi votum, ut jejunii quadrageſimæ totius, aut totius vitæ quando obliget ad partem? num.5.

Enodatur cap. Quemadmodum, §. fin. de jurejur. & qualiter non obligatus ſervare integrè juramentum, teneatur ad partem? n.6.

Quando res eſt dividua, & pars bona, & poſſibilis apponitur ut circumſtantia alterius mala, impoſſibilis, aut indifferentis, vel è contra, quid ſentiendum? & quid de vovente ſe iturum Hieroſolymam genibus flexis, nudum, aut ſerpentem in ore portando? num.7.

Quid, ubi eſt dubium, an materia ſit promiſſa per modum unius? num.8.

Solvuntur argumenta, nu.9. Poſt illum invenies alia ſummaria.

1 Diſputatio hæc ſi exactè tractanda ſit, eſt difficilis. Quia pauca de illa, & confusè reperio ſcripta. Et ad diſcernendum de valore voti caſtitatis poſt matrimonium emiſſi, neceſſarium eſt promittere quando votum rei partim licitæ, & partim illicitæ obliget, & ideò ut clarius procedam, quadruplicem in hac diſp. agitabo quæſtionem. I. eſt de valore voti, cujus pars eſt mala, impoſſibilis, aut indifferens. II. de valore voti religionis, ſuſcipiendi ordines ſacros, & non ineundi matrimonium, poſt ipſum emiſſi. III. de valore voti caſtitatis, aut non petendi debitum. IV. an etiō id votum ſit validum, licitè emittatur?

2 QUÆSTIO I. An votum cujus pars eſt indifferens, mala, aut impoſſibilis, altera autem pars bona, & poſſibilis, obliget ad partem hanc, vel potius ad neutram? Et videtur ad neutram obligare. Quia cùm bonum ex iotegra ſit cauſa, malum autem ex ſingulari defectu, teſte *D. Dionyſio 4.c. de divinis nominibus*. Exiſtente parte aliqua materiæ voti inepta, propter ejus indifferentiam, malitiam, impoſſibilitatemve, tota materia inepta erit, ac proiode votum irritum. Et coofirm. quia commune Doctorum placitum habet votum nunquam peccandi, tanquam rei impoſſibilis, ad nil obligare. Cùm tamen pars ejus, ut aliqua peccata vitare, ſit poſſibilis.

3 His tamen oon obſtaotibus, ſic diſtinguendum puto. Si vovens per modum unius promittat illud totum, voluit enim non aliter ſe obligare ad partem bonam, & poſſibilem, niſi dependenter à rei malæ, indifferentis, aut impoſſibilis obligatione, votum eſt prorſus irritum. Quia nequit obligatio voti excedere intentionem voveotis, quæ cum fuerit ita ſe ad utramque partem obligandi, ut obligatio unius dependeret ab obligatione alterius, non poteſt id votum aliter obligare, ſic autem obligans eſſet iniquum, aut impoſſibile, aot non gratum Deo, cùm ſit partim rei malæ, impoſſibilis, aut indifferentis. Ergo erit irritum. Et confirm. quia tunc materia illa totalis voti dicetur abſolutè mala, & inepta materia, ut clarè probat argumentum n.2. propoſitum. Si verò non promittat per modum unius, quia, nimirum, obligationem partis bonæ, & poſſibilis vult independenter ab alia promittere: obligabit votum quoad ſolam partem bonam, & poſſibilem, rejecta alia tanquam inepta voti materia. Quoniam tunc eſt virtute duplex votum, & ita unum ex nequitia alterius minimè inficitur. Et confirm. quia utile per inutile minimè vitiatur, *reg. Utile, de reg. jur. in 6.* ubi *Dynus n.4. Jaſon* alios referens *l.1.§. Sed ſi mihi, nu.4. ff. de verb. oblig. Navar. ſum. lat. c.12.n.43. verſ. Ex quibus infertur*, ajunt intelligi, quando utile eſt ab inutili ſeparabile: quod ita in præſenti contingit, pars enim bona ab alia eſt ſeparabilis, & ex ipſa rei oatura, & ex modo promittendi. Hoc declarabitur magis numeris ſeqq. in quibus exempla ſubiicieotur, & Doctorum teſtimooiis comprobabuntur.

Quando autem de voventis intentione minimè conſtat: triplex regula ad eam diſcernendam tradi poteſt. Prima regula ſit, ubi res promiſſa eſt individua, id eſt, quæ commodam diviſionem minimè patitur, nec ſolet communiter dividi, cenſetur obligatio per modum unius, ſecus quando dividua eſt. Quia ſemper ubi oppoſitum non conſtat, judicanda eſt voluotas ferri in objecta, juxta eorum naturam. Exemplum primi, ut ſi quis voveat ædificare templum, recitare officium defunctorum, calculos Virgineos, cum hæc communiter noo dividantur, oon potens implere totum, oon tenetur ad partem. Exemplum ſecundi, ut ſi quis voveat jejunium totius qoadrageſimæ, recitare officium canonicum aut Virgineum. Cùm enim hæc communiter dividantur, obligatio non erit per modum unius: ac proinde excuſatus à parte, ratione impoteotiæ, tenebitur ad partem aliam ſibi poſſibilem. Et confirm. quia obligatio, quam quiſquam ſua ſponte ſibimet imponit, qualis eſt voti, & juramenti, ubi non reperitur contraria expreſſa intentio, cenſenda, ac dijudicanda eſt inſtar obligationis impoſitæ ab Eccleſia de eademmet re. Quia cenſetur imponi juxta communem uſum apprehendendi hominum, qui eſt inſtar aliorum præceptorum, ut vovens jejunium, tenetur ad illud eo pacto quo jejunia Eccleſiaſtica obligant: ut abſtineus à caroibus, & ſervata legitima prandii hora, & uoa comeſtione. At præcepta Eccleſiæ de re individua obligaot, per modum unius: ut conſtat in præcepto jejunii unius diei, auditionis ſacri. De re autem dividua, obligant per modum plurium: ut præceptum jejuoandi tota quadrageſima: recitandi officium canonicum. Ac proinde in prioribus impotens implere totum præceptum, liber eſt à parte. Secus in poſterioribus. Ergo idem cootinget in voto. 4

5 Hinc veniunt intelligendi *D.Th. 2.2q.88.ar.3. ad 2. & q.89.a.7. corp. D. Ant. 2.p.t.11.c.1.§.3. Carthuſ. 3.d.38.q.2. Cajet. ſum. verb. Votum, c.4. Abulenſis c.30. Num. q.55. Turrec. 17.q.1. in ſumm. ar.4. ad 3. Nav. ſum. cap.12.n.39.* docentes ob ſupervenientem impotentiam implendi totam rem promiſſam, non ceſſare obligationem implendæ partis poſſibilis: ſunt quippè intelligendi, quando res promiſſa eſt dividua, ac conſequenter non per modum unius promiſſa eſt: ſecus ubi eſſet individua, aut per modum unius promiſſa, ut conſtat ex dictis duplici o. præc. Hioc etiam verificatur, quod tradunt *Sotus lib.7. de juſt. q.1. art.3. circa medium, & Arag. 2.2.q.88. art.2. fol.979.* nempè voventem jejunare tota quadrageſima, nec id potentem implere, teneri ad partem, quam poteſt. Et qood docent *Corduba ſum. q.151. Manuel 2. to. ſum. c.99. nu.8. Vega 2. to. ſum. c.129. caſu* 113. nimirum, puerum 14. annorum, qui vovit jejunare omnibus diebus vitæ ſuæ, tantùm teneri ad partem quam obſervare commodè poteſt, abſque ſui officii, & rerum ſuarum detrimento. Hæc enim ideò vera ſunt, quia obligatio illa fuit dividua.

Secundò infertur intellectus ad *c. Quemadmodum, §. fin. cum ibi annotatis, de jurejur.* ex quo deducitur juramentum, quod integrè obſervari nequit, ſervandum eſſe quoad partem poſſibilem. Intelligitur quippe, quando obligatio eſt dividua, & oon per modum unius contracta. 6

Secunda regula ſit. Quando pars poſſibilis, & bona apponitur ut circumſtantia, & accidens rei principaliter promiſſæ, quæ mala, indifferens, aut impoſſibilis eſt, tunc eſt promiſſio per modum uoius, ac proinde votum eſt totum irritum. Tum, quia ex modo appetendi deducitur rem bonam voveri dependenter ab alia, ſiquidem ut ejus circumſtantia promittitur. Tum etiam, quia acceſſorium naturam principalis ſequitur, ab eoque pendet. Quare cùm obligatio rei principalis ſit irrita, erit etiam talis rei acceſſoriæ, juxta *reg. Acceſſorium, de reg. juris, in 6.* verbi gratia, promiſit quis tranſitum ad Indos, quò opes cumularet, priuſque ſe peccata capiaturum confeſſione. Sicut votum illius tranſitus, tanquam rei indifferentis, eſt irritum: ita & 7

con-

conſeſſionis, quæ promiſſa minimè eſt, niſi tanquam prævia diſpoſitio navigationi peragendæ. Similiter promiſit quiſquam ſe Romam peregrinatorum ſacco indutum. Si peregrinatio ſit ei impoſſibilis, non tenetur ſaccum induere, quod acceſſorium fuit. Si tamen è contra res principaliter promiſſa eſt bona, & poſſibilis, modus autem malus vel impoſſibilis, obligabit votum rei principalis, rejecto modo. Quia cùm alio non conſtante cenſeatur voluntas ferri in objecta ſecundùm eorum naturas, atque principalis rei ea ſit natura, ut minimè ab acceſſoria pendeat, ſed è contra, non judicandum eſt voluntatem ferri in rem illam bonam principaliter promiſſam, dependenter à modo. Hinc benè dixit *Emm. Sa ſumm. verb. Votum, verſ. In voto ſervandum*, obligare votum poſſibile, & honeſtum, ommiſſo modo impoſſibili, & inhoneſto. Hinc etiam defenditur, quod docent *Navar. ſum. lat. c. 12. nu. 42. verſ. Ex quibus infertur. Manuel 1. to. ſum. c. 92. num. 1. Ludov. Lopez 1 p. inſtr. c. 44. § Votum eundi. Vega 2 tom ſumm. c. 128. caſu 57.* ubi tradunt voventem ire Hieroſolymam genibus flexis, aut ſerpentem in ore geſtando, teneri ire, modo illo rejecto. Quia principalis res promiſſa fuit bona, & poſſibilis. Quare dum *ipſemet Navar. eod. c. 12. n. 37.* ait irritum eſſe votum nudis veſtibus peregrinandi: intelligendus eſt, ne ſibi contrarius ſit, quando per modum unius eſſet expreſſa intentio obligandi ſe ad peregrinationem eo modo, & non aliter. Quoniam ceſſante hac intentione dicendum eſt obligare votum rejecto modo inhoneſto. Cùm eadem prorſus ratio ſit, ac de voto peregrinationis Hieroſolymitanæ cum ſerpente in ore. Atque ita idem in utroque voto tradunt *Manuel, & Vega ibidem*. Intellige autem ſecundam partem hujus regulæ, niſi modus redderet multo faciliorem voti executionem. Tunc enim vovens cenſetur ſubſtantiam dependenter à modo promittere. Quoniam nemo ad difficilius cenſendus eſt ſe velle aſtringere. Ut promittens ſe equeſtrem iturum Romam, non tenetur, quoties ob paupertatem non ſuppetit equus, quo vehatur.

8 Ultima regula. Si omnibus perpenſis dubium ſit de voventis intentione, an per modum unius utrumque promiſſum ſit, vel pars bona principaliter, modus autem acceſſoriè, aut potiùs è contra: judicandum eſt in favorem libertatis voventis, ut ad nil teneatur. Quia in hoc dubio cùm perpenſis omnibus circumſtantiis traditis duabus primis regulis, non conſtet de voti obligatione, ac animo voventis, num ſic vel ſic voluerit ſe obligare, votum non eſt in poſſeſſione, ſed libertas voluntatis. In dubio autem non in ſola juſtitiæ materia, ſed in quacumque melior eſt poſſidentis conditio: ut re hac diſputata probavi lib. 2. diſp. 41. n. 31. Quamvis poſtea typis excuſa invenerim *Vaſq. 1. 2. q. 19. ar. 6. diſp. 65. nu. 13. & ſeq.* defendentem ſolùm eam regulam habere verum in materia juſtitiæ.

9 Ad argum. n. 2. oppoſitum dic rectè probare, quando totum illud eſſet promiſſum per modum unius, ut n. 3. advertimus: ſecus quando per modum plurium. Quia ſunt duo velut diſtincta vota. Ad confirmationem dic: eam promiſſionem eſſe per modum unius, ut ampliùs declarabimus hac diſp. nu. 25.

S U M M A R I U M.

Votum religionis ſimplex poſt matrimonium ratum emiſſum, ad quid obliget ante conſummationem illius, & poſt? nu. 10.
Num obliget emiſſum poſt conſummationem? Proponuntur argumenta ad probandum minimè obligare, nu. 11.
Non obligat ſi pro tunc emittatur implendum: ſecus ſi implendum tempore ſecuti matrimonii, vel quando licebit, ut ratione adulterii ulterius, nu. 12.
Quid, ſi abſolutè emittatur nullo tempore præfixo? nu. 13.
Quid, de voto ordinis ſacri ſuſcipiendi facto poſt matrim. ratum? numero 14.
Quid, ſi fiat poſt matrimonii conſummationem? nu. 15.
Quid, de voto non ineundi matrimonii, poſt illud emiſſo? n. 16.
Solvuntur argumenta, n. 17. Poſt illum ſunt alia ſummaria.

10 QUæſtio II. An vota ſimplicia religionis, aſſumendi ordinis ſacri, non ineundi matrim poſt illud ab altero conjuge abſque alterius licentia emiſſa, valida ſint? Et quidem, ſi votum religionis emittatur ante matrimonii conſummationem, conſtat valere: atque obligare ad non conſummandum, ſed ad ingreſſum religionis. Cùm tunc licitus ſit, ac voto promiſſus. Quare erit culpa mortalis, prima vice conſummare, ſive petendo ſive reddendo, ut de voto religionis ante matrimon. facto dixi diſput. 33. nu. 14. Quòd ſi eo non obſtanti conſummetur matrimonium, jam deinceps licebit petere, & reddere: at tenebitur vovens ſoluto matrimonio, vel facto divortio ratione adulterii, illud implere. Sicut eadem diſp. 33. nu. 15 & ſeq. diximus de voto hoc facto ante matrimonium. Quoniam eadem eſt de utroque ratio.

11 Si verò poſt conſummatum matrim. emittatur, videtur ad nil obligare. Quia *c. Quidam, de converſ. conjug.* habetur conjugatum invita uxore profeſſum, non teneri ea mortua ad religionem redire. Quia id religionis votum non tenuit. Cùm tamen decidatur ibi, votum caſtitatis in ea profeſsione emiſſum valuiſſe ut votum ſimplex, & *c. Placet, eod. t.* deciditur conjugatam bona fide profeſſam, quia virum obiiſſe credebat, non teneri ad religionem, benè tamen ad caſtitatem. Secundò, quia cum conjugi illicitus ſit ad religionem tranſitus abſque alterius licentia, votum erit de re illicita, ac proinde nullum.

12 Prima tamen concluſio ſit. Id votum emiſſum animo tunc implendi, & pro tunc ſe obligandi, eſt prorſus irritum, ſecus ſi emittatur pro tempore ſoluti matrimonii, vel ſi alter conjux juſtam cauſam divortii adulterans præbuerit. Conſtat prior pars. Quia eſt votum de re illicita, & id eſt, quod decidunt *c. Quidam, & c. Placet, nu. præced. allegata*, conjux enim profitens obligavit ſe ſtatim ad religionem, & ideò tanquam votum de re omninò prohibita declaratur nullum. Nec obſtat *gloſſ. eod. cap. Quidam, verb. Non tenentur*, & aliquos alios aſſerere id votum tenuiſſe, & explicant textum, ut intelligat non tenere quoad forum Eccleſię, ita ut illa cogat implere. Quia communis ſententia eſt in contrarium, ut probavi lib. 7. diſp. 34. nu. 12. Conſtat etiam 2. pars, quia votum illo modo factum eſt de re omninò licita, & ſancta. Inſuper probatur prior pars. Quia dici nequit id votum valuiſſe, at irritatum ab altero conjuge. Quia *c. Quidam*, ait votum non tenuiſſe, loquens de præterito: in eo autem eventu tenuiſſet utique, at irritatum eſt ab uxore. Præterea, quia non modica difficultas eſt, num uxor poſsit revocare viri vota, & ſaltem ſolùm poſſet in quantum eſt in ſui præjudicium, nempè, ut conſtante matrimonio non obliget. Tandem, quia cum hoc votum à principio non valuerit, tanquam factum de re aliena in præjudicium alterius conjugis, tractu temporis non convaleſcit, *reg. Non firmatur, de reg. jur. in 6. & l. Quæ ab initio, ff. eod. t.* & proinde nec ſoluto matrimonio obligabit. Atque ita docet *Sanchez de voto, q. 4. n. 18.* & id votum non obligare in ea profeſsione emiſſum, dixi l. 7. diſp. 34. à nu. 10.

13 Secunda concluſio. Si poſt conſummatum matrimonium emittat alter conjux abſque alterius conjugis licentia votum religionis, abſolutè & ſimpliciter, non præfiniendo tempus in ſua intentione, valebit votum, obligabitque pro tempore ſoluti matrimonii. Quia cùm poſsit id votum licitè fieri, non eſt præſumendum, ubi de oppoſita intentione non conſtat, illicitè & perperàm fieri. Ne delictum præſumatur, cujus præſumptio omninò vitanda eſt, *l. Merito, ff. pro ſocio*, & maximè in eo, qui tantùm abeſt ut delinquere intenderit, quin potiùs ſe in perpetuum holocauſtum Deo obtulerit, religionis jugum amplectens. Præterea, quia actum efficiens, viſus eſt velle ut valeat aptiori, & efficaciori modo poſsibili, idque præſumitur, ut cum multis probat *Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 1. n. 1.* & ideò ita docent *Abulenſ. c. 30. Num. q. 86 Enriq. lib. 11. ad matrim. cap. 15. num. 8. fine.* Atque eadem ratione dicendum eſt id votum obligare, quoties licebit ratione divortii ingredi religionem. Quoniam tunc pariter ceſſat impedimentum.

14 Tertia concluſio. Si vir poſt matrimon. ratum emiſerit votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, ſi fuit animo ingrediendi religionem ante matrimonii conſummationem, eſt validum votum. Quia eſt de re licita, & ſibi permiſſa. At ſi non vovit ingreſſum, cùm ratione ſolius propoſiti ad eum non teneatur, (ut dixi lib. 1. diſput. 43. nu. 9.) poteſt conſummare matrim. reddendo, & petendo. Quia id votum non obligat ad caſtitatem, ut vel ſic debiti petitionem interdicat, nec ad religionem, ut impediat redditionem primam, ut dixi diſp. præc. num. 6 Quare tunc tenebitur id votum implere: cùm ſibi licuerit, ſive quia morte alterius ſolutum eſt matrim. ſive ratione divortii, ut dixi diſp. 33. nu. 16. & 17. de voto ſimili ante matrimon. emiſſo. Quoniam utroque caſu votum fuit licitum, nec extinctum per uſum matrimonii, ſed ſuſpenſum. Si verò non animo ingrediendi religionem, cùm impleri nequeat durante matrimonio, dicendum eſt de illius obligatione, ac ſi poſt matrimonium conſummatum factum eſſet. De qua re n. ſequenti dicemus. Si autem negativè ſe habuit: quia nec de ingreſſu nec de permanſione in ſæculo cogitavit: dicendum credo idem, ac ſi animo non ingrediendi religionem feciſſet. Quia cùm religio ſit onus graviſsimum, non præſumendum videtur in dubio, voluiſſe illum id onus ſubire.

15 Quarta concluſio. Si id votum poſt matrimonium conſummatum ſit factum, idem prorſus dicendum eſt, quod num. 13. diximus de voto religionis matrim. conſummato, ſine alterius licentia emiſſo. Quia eadem eſt ratio, atque rationes ibi adductę æquè hoc probant.

16 Ultima concluſio. Votum non ineundi matrimonii emiſſum à conjuge abſque alterius licentia, eſt validum. Quia intelligi nequit de jam contracto, ſed de non contrahendo altero, præſenti ſoluto. Quare cum pręſenti minimè officiat matrimonio, eſt prorſus validum.

17 Ad argum. n. 11. propoſita conſtat ex dictis nu. 12. ubi probavimus eum textum intelligi de voto religionis durante matrimon. implendo: ac tunc materiam voti eſſe licitam.

S U M M A R I U M.

An votum non petendi emiſſum ab altero conjuge ſine alterius licentia, ſit validum? Refertur triplex ſententia, nu. 18. 19. 20.
Valet id votum, & obligat ad non petendum, nu. 21. & ibi remiſſivè, quando liceat huic petere?
Non obligat ad non reddendum, quando ſibi id licet ratione adulterii alte-

Digitized by Google

alterius conjugis. Nec impedit ſoluto matrimonio aliud inire. Nec eſt fornicatio poſt illud votum admiſſa, nu.22.
Ad quid obliget votum caſtitatis emiſſum abſque alterius conjugis licentia, ante matrimonii conſummationem, quoad abſtinendum ab actu conjugali? nu.23.
Quid ſi poſt conſummationem? Refertur opinio negans valere, numero 24.
Valet, & obligat ad non petendum, & cur votum hoc obliget ad partem licitum, & poſſibilem? & votum non peccandi an obliget ad vitanda peccata, quæ vitari non poſſunt, nu.25.
Id votum eſt irritum quoad non reddendum, nu.26.
Nec comprehendit non reddere, ſi uxor aſſenſum præſtet, nec tenetur vovens ipſe indicare, ut conniveat: nec efficitur validum uxore poſteà conſentiente, nu.27.
Non obligat ad non reddendum, etiam quando redditio eſt ſpontanea, ut ſi alter conjux adulterans præbeat cauſam divortio, num.28.
Obligat ad non ineundum aliud, matrimonio eo ſoluto, n.29.
Si conjux poſt id votum, adulterium admittat, eſt ſacrilegus contra votum nu.30.
Solvuntur argumenta, nu.31.
Poſt nu.31. invenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

18 QUæſtio III. Utrùm votum caſtitatis poſt matrimon. ab altero conjuge, ſine alterius licentia emiſſum, ſit validum, & ad quid obliget? Votum hujuſmodi, aut eſt votum non petendi, aut abſolutum caſtitatis, & in utroque eventu eſt ſeorſum claritatis gratia de illo diſputandum. Et quidem ſi votum ſit non petendi debitum. Quidam aſſeverant id votum non eſſe validum. Quoniam eſt in grave alterius conjugis præjudicium, cui oneroſum erit ut debito conjugalis frui poſſit, ſemper petere. Hujus ſententiæ videntur *D.Th.3.d.32. q.un.ar.4. ad 3.* obi *Suppl. Gabr.q.un.ar.2 concl.7.§.verb.Quid ſi uterque. Turr.c. Si dicat 33.q.5. ar.1.n.1.ad 4 Carthuſ.4.d.32.q.1.quæſito 2.Armill.verb. Debitum,nu. 59.Tabiena Matrimonium 2.q.3.§.4.Nid.ſum.præcept.6.c.4. ad fin.* ubi dicunt neutrum conjugem poſſe ſine alterius licentia vovere non petere. Quia eſt in alterius præjudicium, & tenet expreſsè *Manuel 2.to.ſum.c.90.n.3.* explicans, ſive vir, ſive uxor id votum emittat. Idem docent DD. quos nu.24. referam, aſſerentes non valere votum caſtitatis ab altero ſine alterius licentia factum. Quia inoituntur gravamini alterius ſemper petendi.

19 Alii docent id votum validum eſſe, ſi ab uxore emittatur: ſecus ſi à viro. Quia illi oneroſum eſt præ pudore ſemper petere, huic autem minimè. Hujus ſententiæ videtur expreſsè *Victor. ſum.de matrim.n.280.* ubi dicit virum id voventem poſſe adhuc petere, & *Sotus l.7.de juſt.q.3.ar.2. verſ. An verò poſſit alteruter*, ubi dicit non longè à ſcopo aberrare, qui diceret votum viri de non petendo, eſſe iovalidum. Et tenet expreſsè *Angles Florib.1.p. de matrim.q.6.de obligatione ſolvendi debitum,ar.1.diffic.4.*

20 Tandem alii in ea ſuot ſententia, ut valeat votum, quod fecit conjux non petendi favore ſui, ſed ſolùm ubi alteri conjugi mos gerendus ſit. Quoniam ſibi ſoli præjudicat. Ita *Syl.Votum 5.q.2.Gregor.Lopez lib.7.verb. Para guardar, t.2.p.4. Navar. ſumma cap.12.num.60.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.cap.243.nu.8. Vega 2. tomo ſum.c.129.caſu 93.* & dicit eſſe valdè probabile, *Ledeſma 2.p.4.q. 66.ar.4.ad fin.*

21 Cæterùm dicendum eſt id votum validum eſſe, obligareque conjugem illo ſe aſtringentem ſub mortali, ut à petitione debiti abſtineat. Quia conjux non tenetur lege matrimonii petere, ſed tantùm reddere, & ita *D.Auguſt.ſuper Pſ.146.* & refertur *c.Si dicat, 33.q.5.* ait: *Pro ſanctificatione perfectiu Deus tibi computabit, ſi non quod tibi debetur, exigis.* Cùm ergo non petere ſit liberum, ac opus virtutis, erit materia voti. Inſuper probatur ex *cap. Quidam, & c.Placet, de converſ.conjug.* quos textus nu.25. ponderabo ad probandum valere ſimiliter caſtitatis votum. Nec obſtat id votum eſſe oneroſum alteri conjugi cum fundamento adverſarii ionituntur. Quia non eſt ita onerosum, cum aliquoties poſſit petere, ut alteri morem gerat, & quoties in altero conjuge ſentit vovens appetitum coitus vel fornicationis periculum, ut latè explicui hoc l.tota diſp.7. Quod ſi adhuc ſit aliquale gravamen, tenetur alter conjux id ſubire, cum vovens utatur jure ſuo. Unde infero ſententiam nu. præced. relatam minimè differre ab hac. Quia petere debitum, ut mos geratur alteri conjugi, eſt potius reddere: alter enim tunc petit ioterpretativè, ut egregiè docet *D.Th 4.diſt.38.1.ar.3. quæſtiunc.2. ad 4.* unde benè ait ea ſententia, non eſſe validum votum de non petendo, ut mos geratur alteri conjugi. Quia id votum verè eſt de non reddendo, fatetur tamen valere votum de non petendo in gratiam ipſius voventis, quod verè petere eſt. Atque ita non diſcrepat à noſtra. Quod benè animadvertit *Greg.Lopez ſtatim referend.* Atque ideò ſententiam hanc tuentur *Alb.Magnus 4.diſt.32.ar 4.* ubi *Durand.q.2.ar 1.n.5.Ricard.ar.2.q.1.corp.Palu.q.2.a.1.n 14.Guillel. Borrill.q.un.ar.2.concl.1. Mayronis 4 d.38.q.un.part.1.concl.2.* ubi *Guill.Rubion.q.2.ar...concl.2.Caiet.opuſc.1.1.tract.31.17. reſponſ.reſp. 14.dub.4.Aſtenſ.ſum.2 p.l.8.tom.10.art.2.q.2.Joan. de Friburgo ſumm. conf.l.1.tit.8.q 43.& ſeq.D Anton.3 p.t.1 c.19.§.3. Angel. Matrimonium 4.n.6.Henric.c.Scriptura, nu.8. de voto.* Et ſuppooit *Sot 4.d. 32.q.1.art.3. poſt 1.concl.verſ. Utrum autem*, ait enim eſſe conſilium id votum non emittere, & poſt emiſſum, petere diſpenſationem, & tenet expreſsè *l.7.de juſt.q.3.art.1.verſ. Quod ſi contra arguas. Gregor. Lopez lib.3. verſ. El marido, t.8.par.1. Palacios 4.d. 32.diſput.2.fol.610.verſ.Sunt, qui credunt. Stunica de voto, q.3. num.58.ſine Petrus de Ledeſma de matrim.q.64. ar.4.dub.3.concluſ.3. Valentin 2.2.diſput.6.qu.6. de voto, punct.6.qu.ult.§. Mihi ſententia, Barth.à Ledeſma de matrim.dub.71.ſine Lud.Lopez 1.p.inſtr.ca.47.fin.* Idem aſſeruot DD. quos num.35. referam, doeentes valere votum caſtitatis ab altero conjuge abſque alterius licentia emiſſum.

Id tamen votum cùm duntaxat ſit de debito non petendo, ad id ſolùm obligabit. Quamobrem ſic vovens non tenetur abſtinere à debiti redditione, quando id ſibi liceret ob alterius conjugis adulterium. Et eo ſoluto matrimonio poteſt aliud inire animo non petendi. Nec adulterium admittens, ſacrilegus erit contra votum. Quia non fuit caſtitatis, ſed ſolùm non petendi, cui nihil horum adverſatur. 22

Major autem difficultas eſt io 2.caſu, nimirum, quando fuit votum caſtitatis. Et ſi illud emittatur poſt matrimon. nondum conſummatum, & animo ingrediendi religionem, credo eſſe omninò validum. & ita obligare etiam ad non reddendum, quoties redditio eſt voluntaria: ut priori bimeſtri ante matrimonii conſummationem: & ſi alter conjux adulterans præbeat juſtam divortii cauſam. Sicut de voto caſtitatis ante matrimon. facto diximus hoc l.diſp.6.num.14. Quia is vovens licitè id intendens poſuit ſe ad omnimodam caſtitatem: idque intendit, cùm abſolutè voverit caſtitatem, & quò eam ſervare poſſet, habuerit, dum vovit, animum tranſeundi ad religionem. Quia tamen ratione illius propoſiti voto non confirmati, minimè tenetur ad religionem tranſire: ut diximus nu 14. poterit tranſacto priori bimeſtri conſummare matrim. reddendo, ſed nunquam poterit petere. Sicut ſi ante matrimonium eſſet factum caſtitatis votum. Si verò non animo ingrediendi religionem, vel habens ſe negativè vovens, nec de ingreſſu, nec de oppoſito cogitans, promiſit: idem exiſtimo dicendum, quod numeris ſequentibus dicam de eo voto emiſſo poſt matrim. conſummatum. Quia obligare ſe minimè potuit ad non reddendum poſt matrim. etiam ratum, oiſi animo tranſeundi ad religionem. Nec is animus intelligitur in eo voto, niſi expreſſus ſit, eo quòd votum religionis ſit res difficillima, poſcatque divinam vocationem, ut in caſu ſimili diximus nu.14. 23

Quod ſi votum caſtitatis emittatur poſt matrimonium conſummatum, ab altero conjuge ſine alterius licentia, affirmant aliqui id votum noo valere. Primò, eo quòd ſit oneroſum alteri conjugi. Secundò, quia votum rei partim licitæ, & partim illicitæ, vel partim poſſibilis, & partim impoſſibilis, factum per modum uoius, ad nil obligat (ut probavimus no.3.) At hic per modum unius cadunt nec petere nec reddere, ſub caſtitatis votum. Cùm tanquam unum objectum reſpiciatur utrumque à vovente, comprehenſum in caſtitate. Sicut vovens ſe nunquam peccaturum, reſpicit per modum unius omnia peccata, ut ſub ratione generica peccati clauduntur: & proinde non tenetur virtute illius voti vitare etiam partem peccatorum poſſibilem: cùm ergo pars talis voti ſit de re illicita, & contra juſtitiam, qualis eſt non reddere poſt conſummatum matrimonium, corruet totum votum. Ita videntur tenere *D.Th.4 d.32.q unic.n. 4.corpore, & Turrecr.c.Si dicat, 33.q.5.ar.1.nu.1.* Ubi aſſerunt hunc conjugem reum eſſe culpæ, nec debere ſervare votum: quia impeditur debiti redditio. Idem videntur etiam tenere *Grat.c. Manifeſtum, verb.Ex præmiſſis, 33.q.5.Turrec c.Sunt quidam 17.q.1. nu 9.Gerſon de regulis moral.2.p.tract.de matr. alphabeto 25. litera I. Emm.Sa ſumm.verb.Votum, verſ.Conjugem non poſſe*: nam hi omnes dicuot neutrum conjugem poſſe abſque alterius licentia vovere continentiam. Et tenent expreſsè aliqui antiqui, teſte *Palud. 4.d.32.q.2.ar.1.nu.14.* dicentes ita invalidum eſſe id votum, ut nec mortua uxore obliget virum, & *ipſe Palud.4.d.38.q.3.ar.5.n. 36.concl.4.fine.* docet id votum non valere, nec debiti petitionem impedire. Quod idem docet, explicans ſive ab uxore ſive à viro emittatur, *Petr.de Soto lect.16. de matr.§. Ultimò tandem.* Idem ſentient à fortiori Doctores aſſerentes noo valere votum petendi, quos n.18. & duplici ſeq. retuli. 24

Prima concluſio ſit. Votum caſtitatis poſt matrimonium conſummatum emiſſum ab altero conjuge abſque alterius licentia, eſt validum, & obligat ad non petendum debitum. Prob. ex *cap. Quidam, de converſ.conjug.* ubi quando vir, renitente uxore, profeſſus eſt, decernitur profeſſionem fuiſſe irritam, aut obligari voventem ad votum caſtitatis in ea profeſſione emiſſum, in quantum ſe potuit obligare, nimirum, ad non exigendum debitum, ibi: *Votum non tenuit, ulterius verò non poterit uxorem accipere: promiſit enim ſe non exigere debitum, quod in ejus poteſtate erat, & ideò quoad hoc votum tenuit, non reddere autem non erat in ejus, ſed in mulieris poteſtate.* Idem habetur *cap.Placet, eod.t. de muliere conjug.quæ credens virum obiiſſe profeſſa eſt*, ibi: *Licèt votum ejus uſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus poterat ſe obligare* Dices 1. hos conjuges tantùm voluiſſe obligare ſe ad oon petendum, atque ita id votum minimè fuiſſe caſtitatis. Sed apertè repugnant textus. Quia tunc facilè excuſaſſent hos ne tenerentur ad non reddendum. Quia id votum ſolùm fuit de non petendo. Nec verificarentur verba textus dicentia id votum non teoiiſſe quoad oon reddendum. Quia id non eſt in 25

con-

Digitized by Google

conjugum poteſtate. Rurſus, quia illi conjuges verè intenderunt profeſſionem emittere, aliàs ad nil tenerentur. Deeſſentia autem ſtatus religioſi eſt perfecta, & integra caſtitas. Eo vel maximè, quòd uxor illa, de qua fit mentio *d. c. Placet*, exiſtimabat virum obiiſſe: (prout ibi dicitur) ac ſubinde integram, & perfectam caſtitatem, inſtar aliarum monialium profitentium, voluit promittere. Dices ſecundò, id votum fuiſſe ſolemne, & proinde non mirum ſi valuerit. Sed id non obſtat. Cùm enim votum ſolemne magis adverſetur, præjudicetque matrimonio conſummato, quàm ſimplex, ſi ſolemne invito altero conjuge valet, è fortiori valebit ſimplex. Deinde, quia cum profeſſio non valuerit, ut ibi dicitur, non potuit valere votum caſtitatis, ut ſolemne, ſed tanquam ſimplex. Solemne enim votum fieri nequit, niſi in religionis profeſſione, aut ordinis ſacri ſuſceptione, *c. un. de voto, in* 6. Præterea, quia ferè univerſi Doctores tradunt, illum conjugem ſic profeſſum peccare ſoluto matrimonio, aliud ineundo, at eſſe validum. Quod ſecus foret, ſi eſſet votum ſolemne. Dices 3. cum *Navar. ſumm. cap.* 11. *nu.* 60. *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 2. *num.* 9. *comment. lit.* Z. eos textus non negare, tali conjuge profitente, debiti petitionem, quæ eſt amicabilis quædam petitio, nec obligans ad reddendum: ſed exactionem, quæ compulſionem ſignificat, *l. Exigere, ff. de judiciis*, atque ita uterque textus verbo, exigere, utitur. Sed profectò adverſatur huic ſolutioni ratio, quam reddit uterque textus, ut nequeat exigere: nempè, quia obligavit ſe ſic profitens ad id, quod ejus ſuberat poteſtati: ſed ſubeſt petere, & exigere: ergo obligavit ſe ad abſtinendum ab utroque. Et clarius dicitur *eod. cap. Placet*, votum eatenus obligaſſe in quantum potuit: at potuit etiam obligare ad nec amicabiliter petendum. Secundò, quia dicitur ibi, illud votum valuiſſe, & obligaſſe, etiam vivente altero conjuge. At ſi fas eſſet debitum petere, nil valuiſſet. Quia effectus voti caſtitatis eſt prohibere copulam carnalem, ſive petendo, ſive reddendo, ſi ergo utrumque illi permittitur, carebit effectu votum. Demum, quia non poſſe exigere, minimè eſt effectua voti, ſed non poſſe licitè petere. Vovens enim non ſe obligat, ad non exigendum, ſed ad non petendum. Quia licèt non habeat jus ad petendum, habet tamen ad exigendum ex vi matrimonii: id eſt, ad compellendum alterum conjugem, ut ſibi reddat: & proinde tenetur alter juſtitiæ lege ſibi reddere. Secundò, prob. concluſio, ex doctrina *Antonii in c. Placet, nu.* 2. *& eod. c. Quidam, num.* 3. *& ibi Abbatis num.* 3. quos ſequuntur *Roſella Votum* 2. *num.* 10. *Sylveſt. Votum* 4. *qu.* 2. *d.* 4. *Margarita confeſſ.* ubi de irritatione voti *fol.* 135. *pag.* 2. qui ex iis textibus colligunt in voti materia, locum habere regulam traditam *c. un. de deſponſ. impub. in* 6. Si non valet, quod ago, ut ago, valet, ut valere poteſt. Ergo cum votum illud caſtitatis à conjuge emiſſum poſſit valere, quoad non petendum, & quoad alia, valebit quoad illa. Tertiò, quia vovens caſtitatem poſt matrimon. licèt intendat abſolutam caſtitatem, at non vovet omnes ejus actus per modum unius: atque ita licèt quidam actus, ut non reddere, ſit malus, non deſinet obligare votum quoad alios actus bonos: juxta dicta num. 3. Quod autem non intendat vovere per modum unius: oſtenditur 1. Quia vovens eam ante matrim. non promittit per modum unius: aliàs iniens poſteà matrimonium, cum jam tota materia non eſſet poſſibilis, ſed tantùm pars, ad nil teneretur. Cujus contrarium eſſe veriſſimum, diximus diſp. 33. num. 5. & ſeqq. Secundò, oſtenditur idem manifeſtando differentiam inter hoc votum, & nunquam peccandi. Quia vovens nunquam ſe peccaturum, reſpicit omnia peccata ſub una ratione peccati generica, nec ea obligatio poteſt commodè dividi, & ſeparari. Non enim dabitur major ratio, cur votum id obliget ab abſtinendum à quibuſdam peccatis, quàm ab aliis. Si enim dicas partem poſſibilem, ad quam vitandam potuit ſe obligare, eſſe peccata mortalia: cùm etiam ſit poſſibile vitare aliqua venialia, & quibuſdam ex his ſignatis, ſit etiam poſſibile alia: & votum non potius hæc quàm illa reſpexerit, fit ut materia ſit quaſi individua, & inſeparabilis quoad obligationem, & conſequenter promittatur per modum unius, & cùm ſit impoſſibilis, ad nil obliget: ſed utile per inutile vitietur, tanquam non ſeparabilia: juxta d. num. 3. & 4. At votum caſtitatis non reſpicit abſtinere à petitione, & redditione, & ab alio matrim. ineundo, & à fornicatione, tanquam individua ſub una ſpecie, aut ſpecies ſub uno genere contenta; ſed tanquam actus diverſos caſtitatis, & obligatio hæc eſt commodè ſeparabilis, ac diviſibilis: ſi enim omnes actus ſint poſſibiles, obligat ad omnes, ſi aliqui non ſint ratione ſtatus poſſibiles, obligabit ad cæteros, & tunc dabitur ſufficiens ratio diviſionis, ac ſeparationis, atque ita materia erit dividua, nec promiſſa per modum unius, ac ſubinde pars inutilis non vitiabit utilem, juxta n. 3. & 4. tradita. Tandem probatur ex *c. Scimus* 12. *q.* 1. quod eſt Urbani Pont. ibi: *Melius eſt non vovere, quam votum prout melius poteſt, non perficere*. Ideò hanc concluſionem docent *D. Bonav.* 4. *d.* 32. *in expoſit. lit. num.* 3. *& ibi Palud. q.* 2. *ar.* 1. *nu.* 14. *Celaja q.* 2. *verſ. Pro hujus quæſt. intelligentia. Palac. diſput.* 2. *fol.* 715. *verſ. Aliqui de voto Abulenſis c.* 30. *Num. qu.* 86. *Sot. lib.* 7. *de juſt. q.* 3. *art.* 1. *verſ. Quod ſi contra arguas. Viguer. l. inſt. c.* 16. *§.* 7. *verſ.* 10. *ad fin. Molina l.* 1. *ſum. cap.* 24. *p.* 6. *fol.* 86. *pag.* 2. *Philiarc. de offic. ſacerd. t.* 1. *p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 4. *§. Excipitur in concl. Enriquez lib.* 11. *de matrim. cap.* 15. *nu* 8. *ſive Aragon* 2. 2. *q.* 88. *a.* 8. *ad fin.* Et ex Juriſperitis. *Anton. c. Placet, n.* 6. *de converſ. conjug. Abbas c.* 1. *nu.* 6. *Quidam, n.* 4. *c. Chariſſimus, nu.* 2. *eod. tit. Aſtenſis ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 10. *a.* 2. *q.* 3. *Roſella Votum* 2. *num.* 10. *& verb. Impedim. imped.* 11. *init. Angel. Matrimonium* 4. *n.* 6. *Sylveſt. Votum* 4. *q.* 2. *d.* 4. *& Matrimonium* 8. *q.* 12. *dict.* 4. *& verb. Divortium q.* 12. *nu.* 15. *Navarr. ſum. cap.* 12. *nu.* 60. *ſive tunica de voto q.* 4. *nu.* 18. *Anton. Gomez ſuper Bullam Cruciatam, clauſ.* 10. *nu.* 67.

26 Secunda concluſio. Hujuſmodi votum eſt prorſus irritum quoad non reddendum debitum. Probatur, quia *cap. Quidam, & c. Placet, de converſ. conjug.* clarè ſignificant id votum quoad hoc non tenuiſſe: cum *cap. Quidam*, reddat eam rationem, nempè, non reddere; non eſſe in poteſtate conjugis: quare ſolùm obligant illum ad abſtinendum à petitione, & ab alio matrimonio, & ſi cenſerent obligare ad non reddendum, ubi id conjugi liceret, explicarent utique. Immò expreſsè id videtur decidere *d. c. Quidam*, ibi: *Promiſit ſe non exigere debitum, quod in ejus poteſtate erat, ideò quoad hoc votum tenuit*. Ubi clarè colligitur ex iis verbis non tenuiſſe quoad redditionis debiti negationem. Nec obſtabit ſi dicas, *dict. c. Placet*, haberi id votum eatenus fuiſſe obligatorium, quatenus conjux potuit ſe obligare. Quia intelligitur quoad non petendum debitum; ut explicuit *c. Quidam*, & ita *eo. c. Placet, verb. Uſquequaque*, explicat *Gloſſa*, non fuiſſe uſquequaque obligatorium, quia remanſit obligatio reddendi. Et quamvis potuerit ſe obligare ad non reddendum, ſi aliter conjux divortio cauſam dederit adulterium admittens. Cùm tamen is caſus ſit rarus, ut ratione illius fiat divortium, nec excogitatus, non cenſetur promiſſus ſeorſum, ſed non reddere cadit ſub illo voto per modum unius, cum ſit regulariter malum, & contra juſtitiam, totum votum quoad illam partem eſt irritum. Nec eſt ſimile de voto caſtitatis ante matrim. emiſſo, vel poſt, ante illius conſummationem animo ingrediendi religionem facto. Quia in eo eventu tota materia fuit licita, atque ideò votum fuit validum quoad omnimodam abſtinentiam à redditione debiti: nec valorem amittit ex eo, quòd poſt conſummato matrimon. ad eum caſum devenerit, à quo incipere non potuit, ac ſubinde meritò dixi nu. 23. & diſp. 6. num. 14. id votum obligare ad non reddendum, quoties licitum id fuerit, in noſtro autem caſu eſt materia quoad non reddendum illicita. Atque ideò *D. Bonav. Navarr. Celaja, Aſtenſis, Palacios, Sotus, num. præced. allegati*, dicunt id votum intelligi, atque obligare ſolùm quoad non petendum, & non quoad non reddendum. Et melius id docent *Cajetanus, & Sotus*, quorum doctrinam, & locum num. ſeq. referam.

27 Immò quamvis vota ſubditi, de re ſibi inhibita, & cætera conjugum vota alterutri præjudicantia habeant tacitam conditionem, ſi ſuperior aut alter conjux conſenſerit: atque ideò irrita non ſint, donec alter requiſitus neget conſenſum: at votum caſtitatis in conjugato, nec ſub ea conditione comprehendit actum non reddendi. Sic *Cajet.* 2. 2. *q.* 88. *ar.* 8. *dub.* 2. *§. Ad objectionem verò in oppoſitum. Sot. lib.* 7. *de juſt. q.* 3. *art.* 1. *verſ. Quod ſi contra arguas*. Qui benè inde infert non teneri hunc voventem alteri conjugi indicare id votum ut approbet. Immò credo quamvis alter conſcius poſteà approbet, non teneri alterum ad non reddendum. Quia dum votum emiſit, ad id non obligavit ſe, nec poſteà votum novum fecit, nec alterius conjugis conſenſus ſuperveniens novam obligationem potuit inducere. Quod ſi petas, quæ ſit ratio differentiæ inter hoc votum, & alia conjugum, dixi hoc l. diſp. 3. nu. 8.

28 Hinc deducitur, votum hoc non obligare conjugem ad abſtinendum à redditione, quando ea eſt voluntaria propter alterius adulterium. Conſtat ex dictis n. 26. ubi hoc probavi.

29 Tertia concluſio. Non ſolùm votum hoc obligat ad non petendum, ſed etiam ad non ineundum aliud matrimon. Conſtat ex *c. Quidam, de converſ. conjug.* ubi id habetur, & ex *c. Placet, eod. t.* ubi dicitur id votum eatenus obligare, in quantum conjux potuit ſe obligare: conſtat autem potuiſſe ſe obligare ad abſtinendum ab aliis nuptiis. Atque ita docent *Palud. Celaja, Navar. Enriquez nu.* 25. *allegati*. Nec contradicunt DD num. 26. allegati, dum aſſerunt id votum non obligare niſi ad non petendum. Quia ſtatim ſe explicant dicentes, non verò ad minimè reddendum. Quare ſolùm excludunt obligationem abſtinendi à redditione.

30 Ultima concluſio. Obligat etiam id votum ad abſtinendum à quovis actu venereo extra matrimonium, eritque ſacrilegus talis actus contra votum. Conſtat ex dictis n. præced. Quia cùm ad id ſe potuerit obligare conjux, cenſetur voto caſtitatis ad id ſe obligaſſe: juxta *c. Placet, de converſ. conjug.*

31 Ad 1. arg. ex propoſitis n. 24. conſtat ex dictis nu. 21. ubi illi ſatisfecimus. Ad 2. conſtat ex dictis num. 25. ubi probavimus non promitti per modum unius, & tradidimus differentiam inter hoc votum, & nunquam peccandi.

S U M M A R I U M.

An liceat conjugi ſine alterius licentia emittere votum ſimplex religionis? nu. 32.
Quid, de voto ſuſcipiendi ordinis ſacri? num. 33.
Quid, de voto non ineundi matrimonii? num. 34.
Quid, de voto continentia, obligando ſe ad omnes ejus effectus? n. 35.

Quid,

Digitized by Google

Quid, de voto continentiæ, quoad non petendum, vel non petendum? Refertur duplex ſententia, nu.36. & 37.
Veniale eſt emittere votum non petendi regulariter. Et ſimiliter votum continentiæ non explicando in mente obligationem, quando hæc vota non emittuntur à ſenibus, & abſque incontinentiæ periculo, nu.48.

32 QUæſtio ultima. Num liceat conjugi ſine alterius licentia voto ſe aſtringere ſimplici religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, non ineundi matrimonii, caſtitatis, aut non petendi debiti conjugalis? Circa votum religionis, ſi matrim. nondum conſummatum ſit, conſtat poſſe illud emitti. Quia tunc invito altero conjuge licitus eſt tranſitus ad religionem. Si verò ſit jam conſummatum, conſtat ſimiliter licere, ſi emittatur implendum tempore habili, ut ſoluto matrim. Quia nihil officit alteri conjugi. Similiter conſtat eſſe culpam lethalem ſi ſit animus conſtante matrim. nec data juſta cauſa divortii per adulterium, illud implendi abſque alterius conjugis licentia. Quia eſt diſpoſitio de re aliena invito domino, ut præclarè docet *D. Auguſt. epiſt.45. ad Armentar.* & refertur *c. Vna 33.q.5.* Si autem abſolutè emittatur nulla culpa. Quin intelligitur implendum tempore habili (ut probavimus n.13.) atque ideò minimè præjudicat.

33 Circa votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, ſi fiat protunc implendum, conſtat eſſe mortale, niſi ante matrimonii conſummationem, animo profitendi, quò illud impleatur, fiat. Quoniam aliter impleri nequit abſque gravi injuria ordinis, & alterius conjugis. Si autem abſolutè fiat, vacat culpa. Quia intelligitur, ut tempore habili impleatur, ut dixi n. præced. de voto religionis.

34 Si votum ſit non ineundi matrimonii, conſtat ſemper eſſe licitum. Quoniam non eſt in præiudicium præſentis matrimonii.

35 Circa continentiæ votum, ſi emittatur animo nec petendi, nec reddendi: certum eſt, crimen eſſe lethale, niſi fiat matrimonio nondum conſummato, atque animo tranſeundi tunc ad religionem. Quoniam aliter impleri nequit, & promittitur res, quę culpa mortalis eſt contra iuſtitiam. Atque ita tenet *Joan. de Friburgo ſumm. confeſſorum l.1.s.8.q.44.*

36 Major autem difficultas eſt, ſi id votum emittatur animo reddendi debiti, prout lex matrimonii obligat, abſtinendi autem à petitione? Quidam cenſent id votum eſſe licitum. Quia minimè præiudicat alteri coniugi abſque cuius licentia emittitur: vovetur enim res libera, & ad quam lex matrimonii minimè aſtringit, (ut probavimus num.41.) Sic opinantur *D. Bonav.4. d.32. art.1.q.1 nu.8 Aſtenſ. ſum.2.p.l.8.t.10. art.2.q.3. Ricard.4.d.32. artic.2.q.1.corp, Guillel. Borrillong. ibi, q.1. art.2. concl 1.* Et videntur tenere *Mayronis 4 d.38.q.un.part.1.concl.2. & D. Anton.3.part. tit.1.cap.19.§.3.* ubi dicunt poſſe unum coniugem abſque alterius licentia vovere non petere. Idem videtur tenere *Sotus 4. d.32.q.1.a.3.poſt 1.concl. verſ. Vtrum autem*, ubi tantùm appellat conſilium, hæc vota non emittere. Idem clarè tenent *Navarr. ſum.c.12.n.60. Lud. Lopez 1.p.inſtr.c.46.§. Votum conjugis, Manuel 1. tom. ſumm.2.edit.cap.243. num.8. Vega 2.tom ſumm.cap.129. caſu 93.* Quamvis enim limitent, niſi ſit votum de non petendo, cùm non eſt gerendus alteri coniugi: at verè non eſt limitatio. Quia ut probavi n.21. tunc non eſt verè petere, ſed reddere: ac proinde votum non petendi in eo eventu eſſet votum non reddendi, atque adeò maniſeſtè illicitum.

37 Alii autem exiſtimant votum non petendi emiſſum ab altero conjuge, abſque alterius licentia, illicitum eſſe. Quoniam eſt onerosum alteri conjugi, maximè ſi ſit vir qui id votum fecit. Præterea, quia exponitur incontinentiæ periculo is, qui vovit. Cùm enim in eodem lecto conjuges accubent, poſſet urgenti concupiſcentia facilè votum infringi. Ita videntur ſentire *D. Thom.* & alii, quos cum ipſo retuli num.18. aſſerentes id votum propter dictum onus à neutro conjuge abſque alterius licentia emitti poſſe. Idem videtur ſentire *Durand.4. d.32.q.2. ar.1 nu.5. & ibi Palud. quæſtione 2. ar.5. nu.14.* ubi ajunt id votum eſſe indiſcretum, & tenent *Victor. ſumm. de matrimon. nu.280. Enriquez l. 12. de matrim. cap.15. num.8. Petrus de Ledeſm. de matrim. quæſtione 64. artic.4. dub.1. concl.4. Barth. à Ledeſma de matrimon. diffic.71. fine.* Et de viro id promittente cenſet idem *Abulenſ. cap.30. Num. q.82.* ubi dicit hoc votum non eſſe rationi conforme in viro, ſecus in uxore, & videtur ſentire *Gerſon 2. part. de regulis moralibus tract. de matrim. alphab.25. litera I.* ubi ait virum non totè vovere, non petere.

38 Sed dic, ſi hoc votum conſideretur ſecundùm ſe, licitè emitti, ut docet prior ſententia relata nu.36. & apertè probat ejus ratio: idque volunt DD. illius. Si verò conſideretur attentis circumſtantiis periculi voventis, & oneris alterius conjugis, eſſe illicitum, ut ſentit poſterior opinio nu præced. relata. Et ita ſentit *Palacios 4.d.32. diſput.2. fol.716.* At exiſtimo non excedere culpam venialem indiſcretionis cujuſdam. Atque hoc ſignificant *Durand. & Palud. nu. præc. citati*, dum hoc votum appellant indiſcretum. Hinc fit ut ceſſantibus iis circumſtantiis, quia conjuges ſunt ſenes, & in neutro eſt incontinentiæ, aut tentationum periculum, nulla ſit culpa. Quod benè docent *Petrus à Ledeſma, & Barth. à Ledeſma, quos n. præced. retuli.* Similiter ſi eſſet votum continentiæ abſolutè, ita ut vovens non habuerit animum non reddendi, ſed hujus immemor promiſerit caſtitatem: id votum accipiendum eſt de parte licita, videlicet, de non petendo, ut tradunt *Aſtenſis ſum 2.p.l.8.t.10.a.2.q.3. Joan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 2.t.8.q.4.* & tunc hic dicit non eſſe mortale, ille autem, eſſe licitum. Sed dicendum eſt omninò ſicut de voto non petendi dictum eſt. Quoniam verè eſt non petendi, nec excludit redditionem, ut probavimus num.16. & 27.

DISPUTATIO XXXVI.

Utrùm vota ſimplicia caſtitatis, religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, non contrahendi matrim. ab altero conjuge de alterius licentia emiſſa ſint valida, ac licita, uſumque conjugii, ſive petendo, ſive reddendo, interdicant?

SUMMARIUM.

Num licentia illa conferat ad valorem voti religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, abſtinendi à matrim. vel ad difficiliorem irritationem? num.1.
Votum caſtitatis de licentia alterius conjugis emiſſum, ad quid obliget: & num ſic voventi liceat petere, ne reddat alteri matrim. onerosum, vel ut in eo periculum incontinentiæ vitet? num.2.
Quot ſunt difficultates diſputandæ? nu.3.
An conjux dans licentiam ſuo conjugi vovendi caſtitatem, poſſit ab eo debitum exigere, ſitque ſibi petenti reddendum? Refertur quædam opinio, nu.4.
Sententia Authoris, nu.5.
Quid, ſi votum ſit emiſſum cum prædicta licentia, priori bimeſtri ante matrimonii conſummationem: vel poſtea conjux, qui non vovit, adulterium admittit, an qui vovit poſſit ei debitum reddere? nu.6.
Quid ſi unus conjux conſentiat ut alter voveat omnimodam continentiam, quoad non petendum, & non reddendum: an is, qui vovit, teneatur reddere alteri petenti: poſſitque is vovens alteri remittere licentiam, & concedere jus ut petat? nu.7.
An votum caſtitatis de licentia alterius conjugis emiſſum ſit licitum? num.8.
Solvuntur argumenta, & explicatur cap. Chariſſimus, de converſ. conjug. nu.9.
An conjugi de licentia alterius voventi caſtitatem teneatur, qui dedit licentiam, non tamen vovit, reddere debitum? Refertur quædam opinio, num.10.
Sententia Authoris num.11. & ibi, an priori bimeſtri ante matrimonii conſummationem, vel ſi is, qui vovit, perpetret adulterium, vel ſi licentia fuerit ad omnimodam caſtitatem vovendam, liceat reddere? vel ſi jus ſit renuntiatum?
Solvuntur argumenta, num.12.

SI de ſimplici religionis voto ſermo ſit, nil prorſus ad ejus valorem confert licentia alterius conjugis. Quia ſi ea præſtetur ante matrimonium conſummatum, abſque ea licentia validum eſt, & obligat (ut diximus diſput. præc. nu.11. 10.) & ſi ea non obſtante conſummetur matrimonium, perinde erit prima conſummatio ſacrilega: deincepſque licebit petere, & reddere, ac ſi prædicta licentia minimè intervenisset. Quia jam votum impleri non poteſt, niſi conjux alter efficiat, quæ jura præſcribunt ad eum ingreſſum: & ad illa non tenetur, qui licentiam dedit, cum ad ea non ſe obligarit. Si poſt matr. conſummatum detur licentia: nil etiam præſtat, niſi uterque conjux decernat id efficere quod jure deſideratur ad ingreſſum alterius in religionem. De qua re latè dixi l.7. in imped. ord. & voti ſolemnis. Atque ita ut ibi id non efficitur, judicandum eſt de eo voto, ſicut de emiſſo abſque licentia diximus diſp. præc. à nu.10. uſque ad 13. Similiter ad valorem voti ordinis ſacri ſuſcipiendi nil confert ea licentia. Quoniam ſive ante matrim. conſummatum, ſive poſt, minimè licet viro ordines ſacros ſuſcipere, niſi ſervatis, quæ jus præſcribit: de quibus actum eſt l.7. in impedimento ordinis. Quare dum ea non præſtantur, dicendum eſt de eo voto, ſicut diſp. præc. nu.14. & 15. & diximus de eodem voto abſque licentia facta. Nec ad valorem voti abſtinendi ab alio matrim. ineundo confert. Quia abſque licentia eſt omninò validum, ut dixi diſp. præced. n.16. Conſultò autem dixi, non conferre ad horum votorum valorem. Quia quoad poteſtatem ea irritandi multùm confert, intervenerit nec ne licentia. Nam peccat mortaliter conjux irritans vota de ejus licentia emiſſa, niſi adſit legitima cauſa: & magna eſt controverſia an teneat irritatio etiam cum cauſa, ut dicemus diſp.40. per totam. 1

Difficultas autem eò pertinet, ut explicetur quid conſerat alterius conjugis licentia in voto ſimplici caſtitatis emittendo. Et quidem ultra obligationem quam parit abſque ea licentia emiſſum: de qua diſput. præced. num.29. & 30. obligat ſic voventem, ad non petendum debitum. Quod tamen ſub judice eſt, ubi abſque licentia factum eſſet (ut vidimus diſp. præc. à nu.18.) Et præter hoc, licèt quando ſine licentia emiſſum eſt, debeat ſe vovens aliquoties offerre alteri conjugi, ne matrimon. reddatur illi onerosum (ut dixi diſput.7. nu.1.) At concedens prædictam licentiam in hoc ſibi præjudicat, ut non ſit ab eo debitum poſtulandum ob prædictum gravamen (ut ibi probavi n.2.) 2

Utrùm

Utrùm aotem ob periculum incootinentiæ? diai ea diſput.7. num.5.

3 Circa redditionis verò actum verſatur punctus difficultatis. Eſt autem duplex agitanda quæſtio. Prior, an conjux qui prædictam licentiam conceſſit, poſſit debitum exigere, atque alter reddere teneatur? Poſterior, an ſi is, qui vouit, debitum petat, teneatur alter, qui licentiam conceſſit, non tamen vovit, reddere?

4 Quæstio I. An conjux ex cujus licentia alter ſolus caſtitatem vouit, poſſit debitum exigere, & ſubinde alter reddere teneatur? Aliqui affirmant eum non poſſe petere. Ducuntur 1. quia cùm dedit vouendi facultatem, videtur jure petendi ceſſiſſe. Sicut in ſimili docet *Durand.4.d.32.q.2.a.2.n.6.* concedentem ſuo conjugi facultatem profitendi, quamvis licentia minùs legitima fuerit, ubi alter profeſſus eſt, ſe jure ſuo petendi privaſſe. Secundò, quia ea licentia intelligitur ut alter conjux voueat caſtitatem abſolutam, abſtinendo à petitione, & redditione, ab omnique actu venereo: & cùm id votum validum fuerit, tanquam legitima licentia emiſſum, videtur concedens jure petendi ſe ipſum deſtituere. Et confirm. quia aliàs prædicta licentia eſſet inutilis, nam ut conjux vouens nequeat exigere, nulla deſideratur licentia, ſed ut non teneatur reddere. Tertiò, quia ubi uterque conjux communi conſenſu continentiam vovit, uterque ità cedit jure ſuo, ut nec petere nec reddere amplius poſſit (ut diſput. ſeq. probabimus.) Ergo ſimiliter quando alter de alterius conſenſu vouit. Quamvis enim præſtans conſenſum minimè vouerit, & proinde non teneatur ex vi voti à ſe emiſſi, at tenetur ex pacto, quod alter remittere nequit, cùm aſtrictus ſit Deo per votum ad abſtinendum à conjugali actu, in quantum ſibi licuerit. Quartò, probat *Anton. ex c. Chariſſimus, de converſ. conjug.* ubi viro concedente uxori licentiam vouendi caſtitatem ad tempus, compellitur uxor ad inſtantiam viri actui conjugali vacare. *His verbis: Si inveneritis virum ad tempus præbuiſſe conſenſum, maximè ſi non idem vir continentiam vovit perpetuam: eandem viro cohabitare faciatis, & utrumque invicem maritali affectione tractare.* Ergo ſecus eſſet ſi uxor de licentia viri continentiam vouiſſet perpetuam. Quintò, quia conjux vovens, à quo debitum petitur, habet jus excipiendi contra petentem, nempè, de ipſius licentia votum eſſe emiſſum. Atque ideò conjugem, qui prædictam licentiam conceſſit, non poſſe petere, tenent *Gl. d. c. Chariſſimus, verb. Præbuiſſe, & ibi Anton. n.3. Abbas n.5. Abul. c.30. Num. q.81. Alex. in ſuo Enchirid. 2.p. præcept.6.* ubi de debito conjugali, §. *Si vir petit. Stunica de voto q.3. num.62.* Quare ſi is, qui licentiam conceſſit, debitum petat, non teneri vouentem reddere, tradunt *Palud.4.d.32.q.1.art.2. concl.4.num.9. Adrian.4.q.14.de matr. verſ.3. contingit: & quodlib.2.a.1. in ſolut. ad 3. lit. H.f.31. in parvis vol. Abul. d.q.81. Turrec. c. Sciatis 33.q.4.a.1.n.2. caſu 4.* Immò eſſe mortale peccatum reddere, affirmat *Alex. in ſuo Enchirid. 2.p. præcept.2. tr. de voto, § Si de licentia viri*: & clarè ſentit *Stunica proximè citatus*, dicit enim tunc votum ſervandum eſſe, perinde ac ſi uterque conjux voviſſet. Diſſentiunt autem aliqui ex DD. citatis. Nam *Gloſſa, & Anton.* hoc temperant, ut intelligatur quando licentia conceſſa eſt ad vouendam caſtitatem perpetuam, ſecus ad tempus, & ducuntur ex *cit. c. Chariſſimus*, ut deduxi in 4. argumento. *Abulenſis* verò ſentit idem, quando votum eſt ad tempus eo nondum tranſacto. Quia pro eo tempore non minus obligat, quam votum perpetuum.

5 Verius tamen eſt id votum (niſi aliud ſpecificetur) minimè officere juri concedentis licentiam, ſed eam intelligendam eſſe, ut vouens conjux ſe ex parte ſua ad continentiam obliget, abſq; concedentis præjudicio, ita ut petere nequeat, at reddere teneatur. Quia ea licentia accipienda eſt, ut quam minimum poſſit, noceat concedenti, ejus enim tacita intentio, dum de contraria minimè conſtat, ea videtur eſſe. Ideò hanc ſentent. ſuſtinent *Innoc. c.1. de conv. conjug. in fine, & ibi Jo. Andr. n.2. Ant. n.6. Abbas nu. 6. Anch. n.1. Card. q.3. D. Ant. 4.p.t.1.c.22. §.3. ad fin. Roſella verb. Impedim. impedim.12. in princ. Angel. Matrimonium 4.n.8. Sylv. Votum 5. q.2. & Matrimon. 8.q.12. d.4. Tab. Matrimonium 1.q.3.§.4. Sot. 4.d.27. q.1.ar.4. verſ. Id autem, & l.7. de juſt. q.3.a.1. verſ. Argumentum autem. Navarr. ſum. c.22.n.59. & c.16.n.31. Philiarc. de offic. ſacerdotis, t.1.p. 2.l.3.c.4.§. Excipitur in concluſione. Vgol. de matr. c.10 nu.2. fine. Lud. Lop. 1.p. inſtr. c.84. init. & c.46. init. Emm. Sa ſum. verb. Debitum conjugale, paulò poſt prin. Ant. Gomez ſuper bullam Cruciat. clauſula 10. nu. 68. Manuel 1. to. ſum. 2. editione, cap.243.n.14. & 2. tomo, c.90. num.5. Vega 2. tomo ſum. c.129. caſu 77.*

6 Hinc inſero, quamvis conjux, qui emiſerat votum caſtitatis ante matrim. peccet reddendo priori bimeſtri ante conſummationem, etſi alter cauſam juſtam divortio adulterans dederit: eo quòd tunc ſit redditio illa voluntaria. Quod probavi diſp.6.n.14. at in hoc eventu, quando poſt matrim. eſt emiſſum caſtitatis votum de licentia alterius conjugis, niſi emiſſum ſit ante matrim. conſummatum animo ingrediendi religionem: vel poſt, eodem animo, nempè, quando alter conjux efficere vult, quod jure deſideratur ad eundem ingreſſum: licitum eſſe huic conjugi, qui vouit, reddere debitum alteri adultero, vel priori illo bimeſtri: ſicut diſp. præc. n.23. & 28. diximus de voto caſtitatis emiſſo poſt matrim. ratum, vel conſummatum abſque alterius conjugis licentia. Quia (ut probavi n. præc.) licentia hæc ad votum, deficiente eo animo ingreſſus religionis, non cenſetur conceſſa ad vovendum omnimodam caſtitatem, quod eſſet in præjudicium eam concedentis, ſed ad vouendum non petere, & non inire aliud matrim. quod eſt in ſolùm ipſius vouentis damnum, ac proinde in nullo eventu obligat ad abſtinendum à redditione etiam ſpontanea: ſicut obligat votum abſolutæ caſtitatis.

Dubitabis autem, quid dicendum ſit, ubi alter conjux conceſſit expreſſam licentiam alteri vouendi omnimodam caſtitatem? 7
Philiarc. de offic. Sacerd. t.1.p.2.l.3.c.4.§. Excipitur in concluſ. ait tunc non fas eſſe conjugi, qui prædictam facultatem conceſſit, petere debitum, nec ei petenti poſſe alterum, qui vouit, reddere: niſi coactè licentiam conceſſerit, vel fuerit adeò ignarus, ut putarit ei adhuc eſſe reddendum. Quoniam cùm volens unum, cenſeatur velle omne id, per quod pervenitur ad illud, conjux qui nec coactus, nec juris ignarus, ſed ſui præjudicii conſcius, eam facultatem conceſſit, videtur ipſe quoque tacitè vovere continentiam, ut nec petere poſſit, nec ipſi petenti ſit reddendum, juxta *c. Qui uxorem 33.q.5.* Sed neſcio ubi invenerit prædictum continentiæ tacitum votum in conjuge eam copiam faciente. Quia (ut benè aduertit *Enriq. l.11. de matr. c.15. nu.8.*) illud eſt ſpeciale in conjuge non juris ignaro, permittente ut alter ſolemni caſtitatis voto ligetur: & de hoc caſu loquitur *d. c. Qui uxorem*. Quia cùm id votum ſolemne emitti nequeat altero non vouente continentiam, qui hujus juris conſcius prædictam fecit copiam, eo ipſo videtur vovere continentiam, ne ſua licentia ſit fruſtratoria. At ut valeat votum ſimplex omnimodæ continentiæ de licentia alterius conjugis factum, non deſideratur ullum votum in concedente. Quare egregiè advertit *Abbas c. Chariſſimus, de converſ. conjug. n.5.* præſtare conſenſum voto continentiæ alterius conjugis, & vovere ipſum præſtantem, poni ut diverſa in eo textu. Unde ſic dicendum exiſtimo: ſuppono virum præſtantem eam licentiam poſſe irritare validè id votum abſque cauſa, ſed peccare mortaliter: & cum cauſa nullam eſſe culpam; (ut dicendum eſt diſp. tota 40.) & ſimiliter uxorem poſſe quoad obligationem non reddendi irritare cum peccato mortali abſque cauſa, quando ſemel licentiam conceſſerat: & ſine peccato, exiſtenti cauſa juſta: (ut dicam diſp.42. per totam.) Suppono etiam eſſe tacitam irritationem, quando conjux conſcius voti de licentia à ſe emiſſi, petit debitum: & ſi immemor ſit, admonetur ab altero, & admonitus adhuc inſtat, eſſe (inquam) irritationem non abſolutam, ſed quoad illum actum, & in irritatione culpam eſſe: at ſemel voto irritato non eſſe culpam petere. Quia jam omninò extincta eſt obligatio voti. Quæ latiùs dicam diſp.40.num.22. & meliùs diſp.42.num.30. His ergo ſuppoſitis dico ſi conjux, ſive vir ſive fœmina, prius irritet votum illud de licentia ſua emiſſum quoad non reddendum, ſive peccarit, quia abſque cauſa, ſive non peccarit irritando, minimè delinquere eum petendo debitum, & alterum teneri reddere. Quia præmiſſa irritatione, non manet voti obligatio, quod licitum uſum impediebat. Si verò non prius irritet, at memor voti de licentia ſua emiſſi, aut de illo admonitus ab altero, adhuc petat debitum; cenſebitur irritatio voti pro illa vice, & ita peccabit petens quatenus irritat, ſi non adſit juſta irritandi cauſa, at alter tenebitur reddere. Quia ceſſavit obligatio voti. Immò credo dato nollet conjux irritare, vel retenta opinione, ut id non poſſit efficere, peccare conjugem, qui contra prædictam licentiam petit debitum, & quidem mortaliter. Quia adverſatur voto de licentia ſua facto, at alterum teneri reddere. Quoniam dans prædictam licentiam, cùm nullum intervenerit pactum, quale reperitur in voto communi conſenſu emiſſo: ſolùm cenſetur concedere, ut alter ſe dedicet ad abſolutam continentiam ſervandam, & ipſe tenetur religionis vinculo, nempè, voto de licentia ſua emiſſo, non contravenire: at non abdicat à ſe jus juſtitiæ in corpus conjugis, quare ſi petat, erit ſacrilegus contra votum, at alter tenebitur reddere tanquam rem ſuam poſcenti. Sicut dum prælatus facit copiam religioſo ut voveat abſtinentiam, irritans ſine cauſa peccat lethaliter peccato ſacrilegii contra votum: at non abdicavit à ſe dominium per talem licentiam, ac proinde tenebit irritatio. Quare cautè hoc ſignificans *D. Bonavent. 4. d.32. in expoſit. lit. num.4.* dixit ſi uxor de licentia viri caſtitatem voueat, & vir intendat ſimpliciter cedere jure ſuo, non teneri uxorem reddere. Unde infero exigi ut alter conjux non habeat deinceps jus juſtitiæ, at ita ipſi petenti reddendum non ſit, ut ultrà licentiam velit abdicare omne jus juſtitiæ, quod habet in corpus alterius, idque alteri intimet, ab eoque acceptetur, ut ſit pactum (ut in ſimili dixi diſputatione 6.n.7.) Quod ſi hac juris renunciatione facta, votoque emiſſo ab altero conjuge, iterùm concedant ſibi conjuges, jus ad petendum, & reddendum, licèt id ſacrilegium ſit adverſùs votum, at tenebit factum: & ſimiliter ſi is, qui vovit de prædicta licentia, cùm ea renunciatione, remittat renunciationem, iterùmque concedat jus, tenebit factum: & jam deinceps tenebitur reddere petenti: licèt ſit ſacrilegium contra votum. Probatur, quia per votum ſimplex continentiæ non redditur vovens incapax acquirendi jus juſtitiæ ad liberum uſum conjugii: ut conſtat in matrimonium contrahente poſt votum. Ergo ſi conjugi obligato ex voto detur jus juſtitiæ de facto, & ab eo de facto acceptetur, vel detur illi, qui conceſſit licentiam jus à ſe abdicans, ab eoque acceptetur, tenebit factum. Ut ſi quis contra votum vel juramentum de non vendendo, vendat, tenet venditio. Nam ea renunciatio juris qua-

quatenus eſt in favorem conjugis, jam ab ipſo remittitur, & quamvis peccet remittens, quia acceptarat in Dei obſequium, vouens ipſi ſuum corpus, cùm tamen non fiat acquirendi vel tradendi dominium incapax, erit remiſſio illa efficax, & valida, ac ſacrilega contra votum. Quod idem dicemus diſp. ſeq. n. 15. quando uterque communi conſenſu vouit. Num verò tunc poſſit ſacta ſemel remiſſione, & traditione ſacrilega alter conjux irritare votum, ut non ſit ſacrilegium deinceps petere? dicemus diſp. 40. num. 22.

8 Utrùm autem liceat conjugi de licentia alterius, votum ſimplex caſtitatis emittere? dicam diſp. ſeq. n. 16. & 17.

9 Ad arg. n. 4. propoſita reſp. Ad 1. dic non ceſſiſſe: ut conſtat ex dictis n. 5. Eſtque diverſum in conjuge dante licentiam alteri, ut profiteatur. Quia dat licentiam, ut tradat poteſtatem ſui corporis alteri, atque ita omninò cedit jure ſuo. Ad 2. conſtat ex dictis num. 5. non ita amplè eam licentiam intelligi: quando autem ita amplè concederetur, diximus nu. 7. ad quid obliget. Ad confirm. conſtat ex dictis nu. 2. ubi oſtendimus ad quid conferat licentia. Ad tertium negatur conſeq. Quia quando uterque communi cõſenſu vouet, adeſt pactum, facio ut facias, cedo jure meo, ut jure tuo cedas. At ubi licentia alterius, ut alter voueat, nullum eſt pactum. Ad quartum reſpondet *Abbas in c. Chariſſimus, nu. 3.* non conſtare ex eo textu tempus illud, ad quod votum emiſſum eſt, nondum eſſe lapſum. Et *n. 8.* exponit, ut tempus ſit jam lapſum, & illud, *Maximè ſi vir non vovit continentiam perpetuam*: explicat, ut Maximè, referatur ad votum temporale: ut ſit ſenſus, virum poſſe debitum petere, maximè ſi non vouit continentiam perpetuam, ſed temporalem, id eſt, etiam ſi maritus vouiſſet continentiam temporalem, cum tempus ſit jam lapſum. Ad quintum negatur eam exceptionem eſſe legitimam. Quia votum illud non interdicit jure petendi concedenti licentiam.

10 QUÆSTIO II. An conjugi qui de licentia alterius vouit caſtitatem, teneatur reddere alter? Quidam ajunt mortaliter delinquere, ſi reddat. Probant primò, ex *D. Aug. epiſt. 199. ad Ecditiam*, & refertur *c. Quod Deo, 33. q. 5.* ibi, *Quod te non exhortarer, niſi quia ibi ad ipſo conſenſit*. Ubi *D. Auguſt.* virum qui uxore conniuente caſtitatem vouerat, eam omninò ſervare monet. Secundò, quia conjux non vouens ideò tenetur reddere voto aſtricto, quia abſque ejus permiſſione vouit. Quæ ratio ceſſat, quando adfuit conſenſus alterius conjugis. Et confirm quia adjuvans ad vouendum, adjuvare minimè debet, quo votum infringatur, argumento ex *l. rem legatum, ff de adimend. leg & cap. fin. de verb. ſign.* Tertiò, quia vouens habita copia alterius conjugis, amittit jus petendi, ſicut uterque amittit vouens communi conſenſu: ergo ſicut in hoc eventu peccat mortaliter conjux reddens, ita in illo conjux dans licentiam, peccabit reddendo illi qui vouit. Quartò, quis eo ipſo quòd facultatem concedit, videtur renunciationem illam juris petendi debitum, quam facit conjux vouens, acceptare, non præcisè quatenus fit in favorem ſuum, ſed præcipuè ut cedit in honorem Dei. Ergo eſt ſacrilegus ei poſtea reddendo. Ideò hanc ſent. tuentur *Joan. de Neapoli quodlib. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 3. Sylveſt. Votum 5. q. 2. Navar ſum. c. 12. n. 59. & c. 16. n. 31. Ludov. Lop. 1. p. inſt. c. 84. init. & c. 46. init. & §. ult. Man. 2. to. ſum. c. 90. n. 5. Vera 2. to. ſum. c. 129. caſu* 77. & facit *Ledeſ. 2. p. 4. q. 55. a. 1. fine*, ubi dicit hunc non teneri reddere Si enim non tenetur, peccabit cooperans ſceleri petentis contra votum.

11 Sed probabilius eſt minimè peccare, immò teneri ſub culpa mortali reddere. Ducor, quia votum non priuat vouentem jure juſtitiæ, quod habet ut alter conjux ſibi reddat, qua ratione tenetur qui non vouit reddere debitum conjugi voto aſtricto (ut probavimus diſp. 6. n. 7.) Nec etiam licentia conceſſa per alterum conjugem ad vouendum: ea enim (ut n. 5. diximus) non derogat juri petendi, & reddendi, quod habet conjux, qui non vouit; nec inducit pactum aliquod juſtitiæ, per quod vouens abdicet à ſe jus juſtitiæ, (ut diximus n. 9.) Sed tantùm operatur ut conjux vouens ex virtute religionis obligetur Deo ad non petendum (ut n. 1. explicuimus.) Ergo alter reddere tenetur. Ita docet *Palud. 4. d. 32. q. 2. ar. 2. concl. 3. n. 20.* (ſed alii innititur fundamento, quod non approbo, ſed diſp. ſeq. illud confutabo, n. 17.) *Veracruz 1. p. Speculi, ar. 15. fi. & appendice ad eundem a. 15. ad fi. f.* 124. *Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 8. Barth. à Ledeſ. dub. 20. de matr. concl. 1. Manuel 1. to. ſum 2. edit. c. 243. n.* 14. Quod maximè verum eſt. Nam etiam quando uterque conjux communi conſenſu vouit, non deſunt, qui dicant teneri utrumque reddere, (ut videbimus diſp. ſeq. n. 9.) Immò credo priori bimeſtri ante conſummatum matrimon. vel ſi conjux vouens dederit juſtam divortio cauſam, adulterium perpetrans, quo caſu non eſt ſub præcepto redditio debiti, ſed ſpontanea, poſſe alterum vouenti reddere: ſicut licere tunc reddere conjugi, qui votum emiſit abſque dicta licentia, dixi diſp. præc. n. 28. Et quando votum emiſſum eſt ante matrim. dixi diſp. 6. n. 12 ubi id probavi. Addo idem me credere, quamuis licentiam conceſſerit conjux, qui non vouit ad omnimodam caſtitatem vouendam, cedens omni jure juſtitiæ, quòd ad petendum habebat: adhuc enim tenetur illi petenti contra votum reddere debitum. Nam alter cùm nullum inierit pactum, nec jure juſtitiæ ad petendum ceſſerit, ſed tantùm ſe vinculo religionis voti Deo obligarit, ſi contra votum petat debitum, exigit quod ſuum eſt, ac proinde eſt illi reddendum. Solus enim, qui non vouit, nullo inito pacto ex parte vouentis, jus ſuum petendi à ſe abdicavit. Quòd ſi qui vouit, renunciarit jus juſtitiæ, & ab altero renunciatio acceptetur, non poterit illi vouenti reddi debitum: niſi (ut explicui n. 7. fine) iterùm concedat illi alter conjux, jus ad petendum.

Ad arg. nu. 10. propoſita reſp. Ad 1. dic *D. Aug.* expreſsè loqui, ea quando uterque conjux communi placito vouit. Ad 2. negatur eam eſſe rationem. Sed quia petit ſibi lege juſtitiæ debitum. Ad confirm. dic illum non adjuvare quo votum infringatur, nec id intendere: ſed reddere debitum juſtitiæ. Sicut reddens nummos proprios, volenti eis meretricem conducere ad fornicandum, non cooperatur fornicationi. Ad 3. negatur antecedens. Quia non adeſt pactum aliquod, ſicut dum uterque pari conſenſu vouet. Ad 4. dic vouentem nullum jus renunciare, niſi in ordine ad Deum, cui ſoli per votum obligatur. Quod ſi ius juſtitiæ in alterum renunciaret, ab ipſoque acceptaretur, iam dixi n. præc. 10 fine, non eſſe reddendum.

DISPUTATIO XXXVII.

Utrùm vota per conjuges, ſive mutuò conſenſu, ſive ſeorſum emiſſa, caſtitatis, religionis, non ineundi matr. vel per virum, ordinis ſacri ſuſcipiendi vel religionis, uxorem autem caſtitatis: aut per alterum caſtitatis, per alterum verò religionis, licita ſint, ac impediant debiti petitionem, & redditionem?

SUMMARIUM.

Ad quid obligent hæc vota ſeorſum ab utroque conjuge facta? n. 1.

An ſi uterque matrimonio inito vovit ſeorſum caſtitatem, poſſit reddere priori bimeſtri ante conſummationem, vel altero adulterante? 2.

An cenſeatur votum mutuo conſenſu factum, ſi uterque ſeorſum, & independenter ab altero, habita tamen ejus licentia voveat? 3.

An dum ſic independenter, at cum licentia alterius vovit uterque caſtitatem, poſſit & petere, & reddere, etiam priori bimeſtri ante matrimonii conſummationem, vel ſi alter ſit adulter? 4.

Quid, ſi ſit votum religionis communi placito emiſſum, an peccent ambo petendo, & reddendo, etiam tempore novitiatus? 5.

Quid, ſi votum ſit non ineundi matrimonii, communi aſſenſu factum? 6.

Quid, ſi communi placito vir voveat ordines ſuſcipiendos, & uxor caſtitatem? 7.

Quid, ubi communi aſſenſu alter religionem, & alter caſtitatem promittit? 8.

Quid, ſi uterque communi placito voveat continentiam? refertur opinio, 9.

Neuter poteſt tunc petere, aut reddere, 10.

Quid, ſi alter tunc fornicetur? 11.

An altero, aut utroque fornicante, poſſit Eccleſia eos ad cohabitandum cogere? Et enodatur c. Tua, el 2. de jurejur. n. 12.

An conjuges poſt id mutuum ſimplex communi placito votum caſtitatis emiſſum, aut ſi jam alter ritè ad ordines promotus ſit, aut alter, ſeu uterque profeſſus rem habentes, peccent perindè ac ſi conjuges non eſſent, vel teneantur aperire ſe conjugatos eſſe? 13.

An abſolvantur à mutua cohabitatione, & aliis obſequiis, voto caſtitatis communi placito emiſſo, ita ut liceat alteri ad religionem tranſire? 14.

An ſi hoc voto emiſſo, tradant iterum ſibi conjuges mutuam corporum poteſtatem, peccent, ut poſſint petere, & reddere? n. 15. & ibi remiſſivè an fas ſit conjugibus id votum poſteà irritare?

An liceat alteri conjugi de licentia alterius, vel utrique communi conſenſu, id caſtitatis votum in ſæculo emittere? refertur opinio, num. 16.

Proponitur ſententia authoris. Et enodantur c. Tua, el 2. de iureiur. & c. Si vir, & uxor. 27. q. 2. & c. Veniens, de regul. n. 17.

An pactum mutuum abſque voto nec petendi, nec reddendi validum ſit? Proponitur quædam opinio, n. 18.

Validum eſt, & poſſunt ambo remittere, & petere, & reddere, 19.

Quid, ſi iuramento firmatur? Et quando iuramentum quòd pietatem concernit, alteri præſtitum, poſſit ab ipſo remitti? n. 20. Et quid ſi alter aut uterque ſeorſum voverat caſtitatem? eod. n. 20.

Non tenetur alter reddere, n. 21.

Tenebitur, ſi videat alterum periculo incontinentiæ expoſitum, n. 22. et ibi, an ſemel vel iterum concumbentes ii conjuges cenſeantur pactum remittere?

Poteſt uterque petere per modum amicitiæ, non tamen exigere, n. 23. et ibi, quid, ſi alteri immineat incontinentiæ periculum, an poſſit cogere?

Solvuntur arg. n. 24. Et ibi, an ſit remiſſio, & conceſſio iterum iuris, dum conjuges poſt mutuum caſtitatis votum petunt debitum?

1 ET quidem quando non mutuo conſenſu, ſed ſeorſum hæc vota emiſſa ſunt, abſque alterius conjugis licentia, idem prorsùs dicendum eſt, ac ſi alter conjux voviſſet poſt matrimonium abſque alterius licentia. Ad id enim ad quod tenebitur altero conjuge non vouente (de qua obligatione egi tota diſp. 35.) tenebitur uterque. Quia uterque vouit independenter, & abſque alterius licentia: ac proinde utrumque votum ſuum ligabit authorem. Atque ideò ſicut votum caſtitatis ab

utroque conjuge ante matrim emiſſum, utrumque aſtringit ad non petendum debitum, & ad reddendum tenentur ambo (ut dixi diſp.33.n.8.) Ita poſt matrimon.emiſſum abſque licentia, eundem effectum, & obligationem parit, ut benè docent *Angelus Matrimonium 3 impedim.5.n.5. Lud.Lopez 1.part.inſtr.c.46. §. Verum quando.* Quamvis *Roſella verb.Impedimentum imped.4.nu.6. Sylveſtr. Matrim.7.q.5.d.6. Guillelm.Rubion 4.d.38 q.1.art.1.concluſ.* 3. aſterant neutrum conjugem eo voto ligatum, ſive ante matrimon. ſive poſt, poſſe debitum reddere. Quos reprobavi ſuprà, diſp. 33.num.8.

2 Immò licèt, quando ante matrimon. uterque conjux vovit caſtitatem, neuter poſſit debitum priori bimeſtri ante matrim. conſummatum reddere, nec innocens voto eo aſtrictus alteri adulteranti, ut probavi diſp.6.num.14.) At in præſenti caſu, quando poſt matrimon. id votum factum eſt, ab utroque diſtinguendum eſt, ac dicendum, ſicut diſtinxi, & dixi diſp.35.nu. 23.& ſeq. quando alter ſolus id votum emiſit abſque alterius licentia.

3 Nec exiſtimo eſſe mutuum conſenſum, quando uterque ſenrsùm vovit de licentia alterius, independenter tamen alter ab altero, & non per modum reciprocæ conventionis. Ut ſi nunc maritus obtenta uxoris licentia voveat caſtitatem, & eo voto facto petat ſimilem licentiam uxor à viro, eaque obtenta voveat: ita ut minimè fuerit inter eos mutuum pactum initum, voveo ut voveas. Quia in priori eventu nullus adeſt contractus, nullaque conventio: in poſteriori autem eſt, facio ut facias. Atque ita videtur ſentire *Sot.l.7.de juſt.q.3.a.1.verſ Argumentum autem*: ubi votum mutuo conſenſu emiſſum, ait eſſe quoddam genus mutui contractus, facio ut facias. Et *Lud.Lop.n.præc.alleg.* ubi dicit tunc adeſſe tale votum, quando uterque conjux vovet cum hac conditione, voveo ut voveas.

4 Quando autem uterque conjux vovit caſtitatem poſt matrimonium, habita prius licentia, at non mutuo conſenſu, ſed ſeorſum, & alter independenter ab altero, ſi licentia fuit abſolutè ad vovendum, neutri licèt debitum petere propter votum caſtitatis utriuſque, at utrique petenti eſt reddendum. Quia uterque ſacrilegè adverſus votum exigens debitum, jus juſtitiæ, ut ſibi reddatur, retinet, (ut dixi diſp præc. num. 5. & 11.) Et de priori bimeſtri, vel ſi alter adulteretur diſtinguendum eſt eodem pacto, quo eadem diſp.præc.n.6.dixi, quando alter ſolus de licentia alterius vovit. Quia (ut ibi num. 5. probavi) ea licentia eſt ad ſolùm non petendum, & nullo modo claudit non reddere. Quod ſi licentia fuerit ad vovendam omnimodam caſtitatem, adhuc uterque tenebitur alteri reddere, (ut probavi diſp. præc.n.11.) At priori bimeſtri ante conſummatum matr. neutri licebit reddere: ſi tunc fuerit id votum ita factum. Quia redditio eſt ſpontanea, ac quilibet tenetur voto caſtitatis perfectæ, ac proindè abſtinere à redditione, quando matrim. non conſtringit reddere. Sicut ſi ante matrim. alter ſi voviſſet caſtitatem, teneretur in hoc caſu non reddere, (ut probavi diſp.6.n.14.) Atque ſimiliter altero adulterante tenebitur innocens, qui ſic vovit, ei non reddere, (ut dixi eo n.14.) At adulter tenebitur reddere innocenti petenti. Quia innocens eſt liber à reddendi obligatione, ac ſubindè ratione ſui voti tenebitur abſtinere. Nocens autem minimè liber eſt, quare alteri, quamvis ſacrilegè petenti, negare non poterit debitum. Quòd ſi uterque jus juſtitiæ omninò abdicarit, ab alteroque acceptetur, neuter poterit alteri debitum reddere, niſi ambo iterùm ſibi jus concedant: ut dixi diſp.præc.n.11.

5 Si autem votum ſit religionis communi conſenſu ab utroque conjuge emiſſum: ſi ante matrimonii conſummationem contingat, videtur peccari conſummando prima vice, ſicut ſi alter ſolus tunc voviſſet religionem peccaret mortaliter conſummans, ſive petendo, ſive reddendo (ut probavi diſp. 33. num. 14.) Non enim votum alterius conjugis alterum ab onere proprii voti adimplendi relevat, immò confert, ut magis ligetur. Cùm utroque communi placito voventi ceſſet prorsùs injuria matr. prius initi, quæ obligationi voti perfectæ obſtare poſſet. At dicendum eſt minimè eo à conjuge peccare, ſive petendo ſive reddendo. Et ratio diſparitatis eſt. Quia quando alter ſolus vovit religionem, ſeu uterque etiam de licentia alterius, non tamen communi conſenſu, & per modum pacti, tenetur uterque independenter ab altero religionem ingredi, quod præſtare non poteſt ſemel conſummans, ac proindè lethaliter delinquit, quaſi ſe impotentem reddens, quò votum expleat. At quando uterque communi conſenſu vovit, poteſt uterque æquè implere votum, ſi matrim. conſummet, ac antea: & licèt antea poſſet alter ingredi altero nolente, ſecus autem poſt, atque ita impotentior videatur effectus ad votum explendum: at minimè tenetur ingredi, altero ingredi nolente. Cùm per modum pacti ſe obligarit uterque, ac ſubindè altero implere nolenti, alter liber eſt. Quòd ſi uterque velit ingredi, poteſt æquè conſummato matr. ac ante conſummationem. Nec votum illud religionis impedit debiti petitionem, aut redditionem, quando hæc non impediunt facultatem ingrediendi. Cùm non ſit votum caſtitatis. Sicut nec tunc fornicando ſacrilegi eſſent illi contra votum. Nec poteſt dici ſtatim eo voto emiſſo, cùm ſtatum velint mutare, abdicaſſe à ſe eos dominium, ac jus corporum. Quia ſimplex promiſſio religionis non eſt abdicatio uſus conjugalis a

utpote, qui voto minimè adverſetur, ſed eſt promiſſio aſſumendi ſtatum, in quo ei uſui voto ſolemni renunciabitur. Credo tamen neutrum conjugem teneri ad reddendum alteri, ante matrim. conſummationem. Non quidem priori bimeſtri, quia nec ſecluſo voto ad id tenetur, nec eo tranſacto. Quia poteſt cogere alterum, ut fidem pacti ſervet, & religionem ingrediatur, quod ſi nolit, poteſt ſe illæſum conſervare, ut altero invito poſſit ingredi. Quòd efficere non poſſet tranſacto eo bimeſtri, eo voto abſque communi conſenſu emiſſo, niſi ſtatim ingrederetur religionem propter injuriam matrimonii. Quod ſi votum id religionis communi placito ab utroque conjuge emiſſum ſit poſt matrim. conſummatum: à fortiori neuter peccabit exigendo vel reddendo, immò nec anno novitiatus. Quia ante profeſſionem, neuter tenetur ad caſtitatem. Peccabit tamen lethaliter ille, qui eſt in mora implendi votum. Alter autem paratus implere, vacat culpa. Quia nec tenetur, nec poteſt ingredi, altero non ingrediente. Exiſtimo autem neutrum in eo eventu teneri reddere. Quia promittendo religionis ingreſſum, renunciarunt juri exigendi, ſeque videntur mutuò ab hac obligatione abſolviſſe. Cum ad hoc ſtatim mutandi facultatem ſibi ipſis conceſſerint conjuges, ut perpetuò abſtineant: ut benè docet *Card.Hugo*, explicans illud 1. Corinth.7. *Niſi ex conſenſu ad tempus, in expoſ.morali.* Itaque habent adhuc mutuum jus, & dominium, ut licitè & amicabiliter debitum petant, non tamen, ut exigant, ſeu cogant ad reddendum. Quoniam hæc duo jura ſeparari poſſunt mutuo pacto: ſicut priori bimeſtri, vel quando alter adulter eſt, ſeparantur. Poteſt enim illo bimeſtri uterque amicabiliter petere, vel adulter ab innocente, non tamen exigere.

Si votum ſit ſolùm abſtinendi ab alio matr.ineundo, nil confert licentia, nec ſi emittatur ante vel poſt matr.conſummatum. Cùm enim nihil officiat præſenti matrimonio, quoad petitionem, vel redditionem debiti, ſed eo ſoluto implendum ſit, nil præſtabit ea licentia. 6

Si autem communi conſenſu vir voveat promotionem ad ordinem ſacrum, eumque ſtatim ſuſcipiendum conſtante matr. uxor verò continentiam, ſi uxor non ſit ſexagenaria, aut ſi ejus ætatis ſit, ut ſuſpecta ſit de incontinentia: neutrum votum obligabit, ſive factum ſit ante matrimonium conſummatum, ſive poſt. Ratio eſt. Quia ad ordines nequit vir promoveri ex ſola uxoris licentia manentis in ſæculo cum voto continentiæ, niſi uxor ſexagenaria ſit, ac de incontinentia non ſuſpecta, (ut diximus lib.7.ubi de ordinis impedimento.) Atque proindè votum illud, ac de re ſibi illicita, & impoſſibili, fuit invalidum. Et conſequenter tale erit uxoris votum continentiæ ſervandæ. Cùm enim non abſolutè voverit, ſed per modum contractus, facio ut facias, eo ipſo quòd votum alterius fuit irritum, hoc minimè obligabit. Si autem uxor ſit ſexagenaria, & minimè ſuſpecta de incontinentia, valebit utrumque votum. Id enim ſufficit, ut vir ad ordines promoveri valeat. Credo autem ante promotionem viri ad ordinem ſacrum, fas eſſe utrique petere, & reddere. Quoniam votum ordinis ſacri non impedit uſum conjugalem nondum ordine ſuſcepto. Votum autem continentiæ uxoris, quod ſaltem petitioni in ipſa obſtare videtur, non obligat, donec vir ſuum votum expleat ſuſcipiens ordinem ſacrum. Eſt enim non abſolutum continentiæ votum, ſed pendens ab ea conditione, facio ut facias. At neuter reddere tenebitur, ut in ſimili dixi n.5.fin. Quòd ſi obiicias, votum mutuo conſenſu continentiæ ab utroque conjuge emiſſum obligare altero non implente votum, ſed fornicante (ut n.11.dicemus) dico non eſſe ſimile. Nam cùm ubi votum eſt mutuum continentiæ, vovens maneat efficaciter obligatus ad continentiam, quam vovit, nec huic obligationi obſtet fornicatio ſubſequens, manebit ſubinde alter conjux, qui pactum iniit, obligatus. At cùm alter conjux vovit ſe ad ordines ſacros promovendum, minimè pactum implet efficaciter, donec promoveatur, ac ſubinde alter conjux non tenebitur interim ſtare pacto. Niſi expreſsè intenderit ex tunc omninò, & independenter ab alterius obligatione ſe aſtringere, quod in pacto non præſumitur. 7

Quòd ſi communi placito alter conjux caſtitatis, alter verò religionis voto aſtringantur: & qui caſtitatem vovit habeat conditiones requiſitas, ut cum ſolo voto caſtitatis ipſius poſſit alter religionem ingredi. Ut quia eſt ſexagenarius, nec de incontinentia ſuſpectus, tunc ſive ante matrim. ratum, ſive poſt, fiat votum, neuter peccabit petendo nec reddendo, licèt uterque ſuum votum tanquam licitum, & poſſibile implere teneatur. Prob. quia non peccabit, qui vovit caſtitatem. Eò quòd non tenetur ad votum, donec alter impleat (ut num. præced. dixi.) Nec qui religionem. Quoniam non tenetur ad caſtitatem ex vi talis voti, donec in religione profiteatur. Nec conſummans matrimon. redditur impotentior: cùm poſsit in eo eventu, etiam conſummato matrim. altero invito, religionem ingredi. Et intellige, qui vovit caſtitatem, non peccare tunc petendo: niſi expreſsè (ut eodem nu. præced. fine dixi) intenderit ex tunc ſe obligare independenter ab altero. Si verò alter conjux duplicem illam conditionem requiſitam non habeat, ut cum ſolo voto continentiæ ipſius in ſæculo manentis poſsit alter ad religionem tranſire, & matrimon. nondum conſummatum ſit, delinquit lethaliter, qui votum religionis emiſit prima vice conſummando, 8

Digitized by Google

mando, ſiue petat, ſiue reddat. Quia ſe impotentem efficit ad ad implendum votum. Eum verò, qui votum caſtitatis emiſit, peccare, ſuaderi videtur, quia, ſiue petat, ſiue reddat, cùm utrumque tunc ſit voluntarium, cooperatur peccato illius, qui religionem vouit: at ſe impotentem reddit quò votum poſſit conſtante matrim. ſeruare. Nam eo ſemel conſummato, ſaltem deinceps tenebitur reddere. At ſic dicendum eſt. Cùm id continentiæ votum obliget dependenter ab impletione voti ingreſſus religionis alterius: nec ſit expectandum toto vitæ curriculo, ut alter impleat, ſed tempus moderandum prudentis arbitrio attentis circumſtantiis occurrentibus, dum vouens non eſt in mora adimplendi religionis voti, peccabit alter conjux, qui vouit caſtitatem, ſiue petat, ſiue reddat. Quod apertè probat ratio allata. At ſi elapſo eo tempore, quo arbitrio prudentis tenetur implere, admonitus nolit religionem ingredi, tunc conjux, qui continentiam vouit, non tenetur reddere. Quia poteſt velle, ut ſtetur contractui inito, & ſeruare ſuum votum. Poteſt tamen deinceps petere, & reddere. Quoniam eximitur à proprii voti obligatione, altero nolenti ſuum votum exequi, eo quòd dependenter, & per modum contractus vouerit. Sicut quando duo contraxere ſponſalia, & alter injuſtè reſilit, vel eſt in mora, & requiſitus non celebrat matrim. ſtans fidei præſtitæ, innocens eſt à ſua promiſſione liber: poteſtque ſi velit, cogere alterum, ut fidem ſeruet. Semel autem jam conſummato matr. cùm uotum religionis impleri nequeat, qui id emiſit, poteſt petere, & tenetur reddere. Quia id uotum minimè impedit uſum conjugii ſemel jam conſummati. At tenebitur ad religionem, quoties ratione diuortii, aut diſſolutionis matrimonii, ſibi ingredi licuerit. Quia uotum illud non eſt extinctum, ſed ſuſpenſum. Nam fuit in culpa conſummando, cùm ſemper antea teneretur ad religionem. Is uerò conjux, qui ſolam caſtitatem uouit, etſi culpabiliter conſummauit, poterit deinceps petere, & reddere, donec accidat caſus in quo alter poſſit, & uelit religionis votum exequi. Cùm eo non implente, nec ipſe teneatur. Et ſoluto matrimonio morte illius, qui religionem vouerat, nec votum executioni mandauit, non tenebitur continere: ob eandem rationem. Accidente autem caſu, in quo fas eſt alteri religionem ingredi: cùm tunc poſſit uterque votum implere: ad id tenebitur: nec poterit, qui votum caſtitatis emiſerat, tunc reddere, ne iterum in adimplendi mutui voti impotentiam incidant ambo. Quod ſi tunc nolit, qui vouit religionem, implere, ſed ſit in mora: reputabitur, ut ante conſummatum matr. dixi. Quoniam jam non eſt in culpa, & alter non implet. Quare jam deinceps non tenetur ſuo voto. Si tamen abſq; culpa ſua conſummauit matrim. qui caſtitatem vouerat: quia alter fuit in mora, & noluit implere, manet omninò liber à voto caſtitatis. Quamuis alter non maneat liber à voto religionis, quo Deo aſtrictus eſt: & quamuis dependenter ab obligatione alterius per alium non ſtetit, ſed ſua culpa ipſum eximit: quare manet obligatio in ordine ad Deum. Et utroque participe culpæ manet (ut dixi) ſimiliter ligatus voto religionis implendo dùm licuerit. Quia tunc ſimiliter alter aſtringitur voto caſtitatis eodem tempore implendo. Et hæc, quando id votum mutuum emiſſum eſt ante matrimonii conſummationem. Quando verò matrimonio conſummato emiſſum eſt: ſi qui vouit caſtitatem, habeat conditiones requiſitas, ut alter poſſit ingredi religionem, jam hoc eod. num. in princ. dixi, quid ſentiendum ſit. Si autem eæ conditiones in ipſo deſiderentur, & votum ſit factum, ut conſtante matrimonio impleretur, neutrum votum obligat. Quia votum illud religionis eſt rei prohibitæ, & quę impleri nequit, & proinde nec ipſum obligabit, nec alterum caſtitatis, quod ab ipſo dependet.

9 Potiſsima autem difficultas hic diſputanda eſt, quando uterque conjux communi uoluntate caſtitatem uouit. Quidam ajunt neutrum poſſe petere, at utrumque teneri reddere. Primò, quia cùm matrimonium duret, nòn eſt amiſſum dominium corporis, nec conjuges liberi manent à ſeruitute reddendi, nec jus juſtitiæ plenè renunciatum erit. Et confirmatur, quia tunc conjux petens, ſolius religionis voti reus eſt, cum tanquam verus conjux jus retineat juſtitiæ: quando autem conjux ſolùm in religionem deliquit petendo, tenetur alter reddere. Ut cùm conjux voto caſtitatis ligatus petit ab eo, qui votum non fecit, tenetur hic reddere. Secundò, quia videtur nil intereſſe, ſi matrimonium maneat integrum, cùm neutri conjugi exigere aut reddere permittatur. Tertiò, quia ſi alter ſolus voueat de licentia alterius, non cenſetur vouens, nec dans licentiam, renunciare juri ſuo: (ut diximus diſp. præced. num. 5. & 11.) ergo nec quando uterque mutuo conſenſu vouet: votum enim alterius ſuperadditum non variat naturam prioris voti. Quartò, quia conjuges ſic vouentes, validè emittere poſſunt ſibi hanc renunciationem juris, & non peccabit tunc reddens (ut dicemus n. 15.) At eo ipſo quòd à ſe petunt debitum, voluntque ambo copulari, cenſentur ſibi ipſis pactum remittere. Sicut diſp. præced. n. 7. dixi, quando alter conjux dedit alteri licentiam vouendi omnimodam caſtitatem, eſſe tacitam irritationem, ſi mox voti conſcius petat debitum, ſaltem quoad illum actum: ac proinde alterum non peccare tunc reddendo. Quintò, quia ſaltem ubi conjuges non habent conditiones, ut liceat alterutri religionem ingredi, altero vouente continentiam in ſæculo, nempe, ut manens in ſæculo ſit ſexagenarius, ac non ſuſpectus de incontinentia, videtur id mutuum votum eſſe illicitum, poſteque ab altero reuocari, ac ſubinde teneri alterum reddere. Quia id ſtatutum eſt in voto ſolemni propter incontinentię periculum in altero conjuge: *c. Cùm ſis, de conuerſ. conjug.* quod majus eſt dum uterque votum ſimplex caſtitatis emittit in ſæculo. Cùm cohabitare teneantur (ut dicemus n. 14.) Atque ideò hanc ſent. tuentur *Veracruz 1. p. ſpec. a. 15. fin. & in append. ad eum a ſub ſi. f. 124.* Idem tenent alii viri docti, ut referunt dicentes non eſſe improbabile *Emm. Sa, & Petrus de Ledeſm. n. ſeq. allegandi.* Et *Palad. 4. d. 32. q. 2. a. 2. n. 20.* cenſet altero reuocante teneri alterum reddere, niſi uterque dum vouit, eſſet ſenex, ac non ſuſpectus de incontinentia. Duciturque argumento quinto propoſito. Immò *Palacios 4. d. 32. diſp. 2. f. 717. verſ. Hęc commemoraſſe*, ait generaliter alterum conjugem non teneri reddere, quamdiù alter non reuocat, ſecus altero reuocante.

Sed dicendum eſt, neutrum ſub culpa mortali poſſe petere, 10 aut reddere. Primò, quia tunc uterque cedit jure ſuo, & liberat alterum à ſeruitute, & proinde neuter ratione matrimonii tenetur reddere: & rursùs voto caſtitatis obligatur continere, quandocumque ſibi per matrimonium licuerit. Secundò, prob. ex *D. Aug. epiſt. 199. ad Ecditiam*, & refertur *c. Quod Deo 33. q. 5.* ibi: *Quod Deo pari conſenſu voveratis, perſeveranter uſque in finem reddere debuiſtis, à quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſevera.* Atque ita ſuſtinent ex Juriſperitis, *Innoc. c. 1. in fine, & c. Dudum n. 4. de converſ. conjug. Jo. And. eo c. 1. n. 2.* ubi *Card. q. 3. Ant. eo c. Dudum, n. 19. Abbas d. c. 1. nu. 6. & c. Chariſſimus, eod. t. nu. 6. Anch. d. c. Dudum, n. 12. & c. an. n. 3. de voto in 7. Hear. c. Tua nos, nu. 4. de jurejur. Joan. de Friburgo ſum. conf. l. 1. t. 8. q. 46. Turr. d. c. Quod Deo, n. 2. Sylv. Votum 5. q. 2. ſi. Tab. Matr. 1. q. 3. § 4. Nav. ſum. c. 12. n. 59. & c. 16 Lat. n. 41. Hiſp. a. 32 Brunellus de ſponſ. concl. 30. num. 14. Vgolin. de matrim. c. 10. a. 2. fine. Stanica de voto q. 3. a. 64. Ant. Gomez ſuper bullam Cruciat. clauſ. 10. num.* 66. Et ex Theologis, *Alb. Magnus 4. d. 32. ar. 7. Abul. cap. 30. Num. qu. 86. fin. Joan. de Neapoli quodlib. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. § 4. Suppl. Gabr. 4. d. 32. qu. un. ar. 2. concluſ. 7. verſ. Quid ſi uterque. Sot. 4. d. 27. qu. 1. ar. 4. ver. Id autem. Ledeſma 2. p. 4. q. 55. a. 1. in fine. Enriq. lib. 11 de matr. c. 45. n. 8. Arag. 2. 2. qu. 88. a. 8. dub. ult. Philiarc. de offic. ſacerd. t. 1. p. 2. l. 3. c. 4. §. Excipitur in concl. Emm. Sa. ſum. verb. Debitum conjugale, §. Poteſt qui non vovit. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 46. §. Verum quando, et c. 83. init. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 14. tit. 2. c. 90. n. 6. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 53. art. 1. dub. 2. quod movet poſt 2. dubium principale. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 68. Azor lib. 11. inſtit. moral c. 21. q. 5.*

Quamuis autem alter ex his conjugibus poſt mutuum 11 illud caſtitatis votum fornicetur, minimè eximitur alter à voti proprii obligatione. Quia obligatio unius ab alterius obligatione pendet, non autem ab obſeruantia voti alterius (ut declarauimus ſimul reſpondentes objectioni aduerſùs hoc num. 7. fine.) Sic *Abbas cap. Chariſſimus, n. 7. de converſ. conjug. D. Ant. Sylv. Brunellus, Enriq. n. praeced. allegati. Navar. ſumm. cap. 12. num. 59.*

Difficultas tamen eſt, an eſto altero fornicante, non eximatur alter à voto, nec fas ſit petere conjugis reſtitutionem, poſſit judex Eccleſiaſticus ex officio compellere eos ad cohabitandum, quò incontinentiæ conſulat? In varias quidem ſent. DD. diuiſi ſunt. Quidam enim affirmant ex judicis officio compellendos eſſe, per *c. Ex Litteris, de divortiis.* Sic *Gloſ. c. Noſſe, fin. 30. q. 1. et c. Quod Deo, verb. Perſevera 33. q. 5. Hoſt. c. Tua, el 2. num. 2. ſup. verb. Commorari, de jurejur.* ubi *Joan. Andr. fine. Anch. n. 4. Bellam. num. 4.* Sed hanc ſent. meritò reprobat *Abbas c. Chariſſimus, num. 7. de converſ. conjug et Alex. de Nevo, d. c. Ex litteris, nu. 7. et ibi Prep. n. 5 Greg. Lopez l. 8. ad fin. tit. 2. p. 4.* quia *c. Ex litteris* loquitur, ubi abſque voto matr. ob alterius adulterium ſeparatum fuit, tunc enim ſi innocens in adulterium labatur compenſatione hinc inde facta, ad priſtinum ſtatim matr. reſtituitur. Secus ubi obligatio eſt Deo per votum acquiſita. Et diſparitatis ratio eſt, quia in priori caſu ſeparatio fuit in favorem innocentis, quo nocente effecto ceſſat favor, atque delicta compenſantur. In poſteriori autem fuit in cultum Dei, cui caſtitas dicata eſt, ac proinde nulla eſt compenſatio. Alii verò dicunt utroque fornicante, compulſionem ad cohabitandum faciendam à judice eſſe. Quod videtur innuere *D. Aug. epiſt. 199. ad Ecditiam*, & refertur *c. Quo Deo 33. q. 5.* ibi: *A quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſevera.* Ergo ſecus videtur dicendum utroque lapſo. Et clarius id probari videtur ex *c. Tua, el 2. de jurejur. in fin.* ibi: *Et adulterium utrinque ſit commiſſum.* Sic *Imola ibi a. 2. verſ. In gloſſa ſecunda.* Sed nec hoc placet. Quia *c. Quo Deo*, ſolùm narratur factum lapſu alterius, nec vis efficitur in lapſu ſolo alterius, ſed quia lapſus minimè liberat à voti obligatione. Et *d. cap. Tua* ponderatur utrinque adulterium admiſſum eſſe, ne conjuges ſibi adulterium obiicere poſsint, ſed mutuò compenſetur, ut benè advertit *ibi Innoc. n. un.* Compelluntur autem illi conjuges cohabitare, quia non amore continentiæ, ſed temerariè jurarunt ſeparationem (ut nu. 17. oſtendemus) ideò alii ſentiunt cogendos eſſe ad cohabitandum, ſiue uterque, ſiue alter lapſus ſit, quando eſt ſuſpicio perſeverantiæ in peccato: ſecus eo periculo, & ſuſpicione ceſſante. Sic *Abb. d. c. Tua, n. 6.* Sed melius *Alex. de Nevo, eo cap. Tua, n. 9. et* 10. ab his omnibus recedens, ſentit minimè poſſe hos cogi ad cohabitandum, ſed aliis

mediis, aut procurata voti diſpenſatione, illi incontinentiæ periculo ſubueniendum eſſe. Quoniam dictu abſurdum eſt, peccatum à voti obligatione eximere.

13 Dubitabis autem, num gravius delictum ſit, poſt illud mutuum caſtitatis votum conjuges copulari, quam ſi alter ad ſolutam fœminam ſolutumue virum accedat? Id enim affirmant *Gl. c. Miniſtro, verb. Propria 81. d. & ibi Hugo & Laurentius, Arch. c. 2. n. 1. verſ. Quam patitur, de filiis presb. in 6. Jo. Andr. c. Literas, num. 9.* & ibi *Henr. fine, de filiis presb.* Quia accedendo tunc ad proprium conjugem, eſt ſacrilegium duplici ex parte, ob mutuum votum. At *Cardin. eo c. Literas, n. 2. oppoſit. 1.* majus peccatum agnoſcit in acceſſu ad ſolutam ſolutumue. Sed dicendum eſt, prius delictum eſſe quodammodo grauius. Quia utrimque eſt ſacrilegium, quodammodo etiam leuius, licet uterque conjux profeſſus ſit. Quia eſt acceſſus inter veros conjuges, & ita non afficitur fornicationis labe, nec adulterii, ſed ſolius ſacrilegii. At ſimpliciter hoc delictũ eſſe leuius. Quia ex parte conjugis peccantis, jã eſt ſacrilegiũ, acceſſus ad ſolutam ſolutumue: & inſuper eſt adulterium, quod præponderat ſacrilegio quod in priori delicto reperitur ex parte alterius conjugis. Atque ideò exiſtimo in confeſſione detegendum eſſe, fuiſſe acceſſum ad proprium conjugem contra mutuum votum, mutuamve profeſſionem. Quod exprimatur circumſtantia aggrauans ſacrilegii duplici ex parte admiſſi: & minuens, & excuſans à fornicatione, & adulterio.

14 Quamuis autem tali voto caſtitatis mutuo conſenſu emiſſo, abſoluantur conjuges à debiti conjugalis uſu, minimè tamen à mutua habitatione aliiſve obſequiis abſolvuntur. Quia illa non pendent à debiti obligatione. Sic *Ant. & Card.* quos ſtatim referam. *Turrec. c. Quod Deo 33. q. 5. n. 2.* quod etiam aduertimus hoc 9. lib. diſp. 5. fine. At exiſtimo non teneri in eodem lecto accubare. Tum propter magnum incontinentiæ periculum. Tum etiam, quia ea cohabitatio ad ſolum debitum conjugale perſolvendum deſideratur. Quæ obligatio hic ceſſat. Immò & lectum ſeparare tenentur, ubi probabile eſſet incontinentię periculum. Ex his deducitur, neutri conjugi licere in eo euentu ad religionem tranſire, altero inuito, licèt manens in ſæculo eſſet ſexagenarius, ac non ſuſpectus de incontinentia. Quia jura *toto t. de converſ. conjug.* ultra hoc, conjugis licentiam poſtulant: & ne debitis aliis obſequiis ſe conjuges defraudent. Sic *Innoc. c. Dudum, n. 4. de converſ. conjug.* ubi *Jo. Andr. n. 7. & c. 1. n. 2. eo. t.* ubi *Ant. n. 6. & d. c. Dudum, n. 18. Card. d. c. 1. q. 3. & d. c. Dudum q. 1. fi. & ibi Anch. nu. 12. & c. un. n. 3. de voto in 6. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 2. q. 8. Joan. de Friburgo ſum. conf. l. 1. t. 8. q. 46. fin. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. ad fin. verſ. Quod ſi contra arguas.*

15 Quod ſi poſt mutuum illud caſtitatis ſimplex votum, remittant ſibi conjuges renunciationem illam juris petendi, ac reddendi, quam vouendo fecerant, iterum ſibi conferentes exigendi poteſtatem, ſacrilegi effractores voti erunt: ac tenebit remiſſio, & jam deinceps uterque tenebitur alteri reddere, tanquam ad priſtinam ſeruitutem redactus: petere tamen non poterit obſtante voto. Ratio eſt. Quia votum ſimplex caſtitatis non aufert corporis dominium, nec impedit valorem tranſlationis in alium, ut conſtat, cum validè aduersùs tale votum matrimoneatur. Quod ſi opponas, hoc videri irritationem, & neuter poteſt irritare id votum. Dic non eſſe propriè irritationem, & per ſe, ſed quaſi per accidens, & indirectam. Quia non obſtante voto habet uterque proprii corporis dominium ad illud quamuis ſacrilegè transferendum. Utrùm autem poſſint id votum irritare, ubi ſemel ſibi renunciationem remiſerunt, atque irritatione facta poſſunt petere, & reddere: dicam diſp. 40. nu. 22. Qualiter autem non ſit renunciationis remiſſio, ubi conjuges illi petunt à ſe debitum, voluntque copulari? explicabo n. 24. in ſolut.

16 Sed utrùm licitum ſit tale votum ſimplex caſtitatis mutuo conſenſu emiſſum? Quidam negant. Ducuntur arg. 5. quod n. 9. propoſui. Sic *Palud. 4. d. 32. q. 2. a. 2. num. 20.* limitans, niſi uterque conjux ſexagenarius ſit, ac de incontinentia minimè ſuſpectus. *Supplem. Gabr. ibi q. un. ar. 2. verſ. Quid ſi uterque, poſt 7. concluſ.* Et quidam antiquiores, teſte *Gloſſ. cap. Tua, el 2. verb. Commorari, de jurejur.* Poteſtq. probari ex *c. Si vir, & uxor 27. q. 2.* quod eſt Eugenii 2. *in Syn. Rom. c.* 36. ibi: *Si vir & uxor divertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat.* Et ex *c. Tua, el 2. de jurejur. & c. Veniens, de reg.* ubi juramentum mutuum ſeparandi matr. factum à conjugibus, appellatur temerarium, & minimè ſervandum.

17 Verùm id votum eſſe licitum, apertè teſtatur *D. Aug. ep. 199. ad Ecditiam*, & refertur *cap. Quo Deo 33. q. 5.* ubi, *Tanto ſanctius inter vos conjuges manebatis, quanto ſanctiora ne concorditer placita ſervabatis:* Idem *D. Greg. l. 9. epiſt. 39. ad Theotiſtam*, & habetur *c. Sunt qui dicunt 27. q. 2.* ibi: *Si verò utriſque conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare?* Et ratio eſt aperta. Nam nulli eo voto irrogatur injuria: conjuges enim cedunt jure ſuo. Et quamuis jure canonico non ſufficiat hoc, ut alter poſſit ad ordines ſacros tranſire, ad religionemve, ubi minus eſt mutuæ copulæ periculum: at ſufficit ad mutuum ſimplex caſtitatis votum. Diſparitatis autem rationem aſſignant *Hoſt. Ant. & Imola, quos n. 12. retuli.* Quia ſi alter, vel uterque fornicetur, nullum ſupereſt remedium, ubi alterius, vel utriuſque conjugis votum eſt ſolemne. At ubi eſt ſimplex, conſulet illi periculo Eccleſia, cogens eos ad cohabitandum. Sed hoc reprobavi eo nu. 12. Ideò melius dic cum *Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. ad fin. verſ. Quod ſi contra arguas*, rationem diſparitatis eſſe. Quia ubi votum eſt ſimplex, periclitante continentia poteſt facile remedium adhiberi, obtinendo diſpenſationem: Secus ubi votum eſt ſolemne. Et ex hoc ſoluitur 5. illud arg. propoſitum n. 9. Nec obſtant *c. Si vir & uxor*, nec *c. Veniens* & *c. Tua*, quæ pro contraria ſent. retuli n. præc. quia ad *c. Si vir*, reſpondet *ibi Gl. verb. Conſcientia*, illam licentiam eſſe de conſilio: vel textum loqui, ubi conjuges monaſterium conſtruere volunt, ad quod tranſeant. Ad *c.* autem *Tua*, reſpondent *ibi Innoc. n. un. Joan. And. n. 2. Ant. n. 2. Abb. n. 3. Alex. de Nevo n. 2. Imola initio, Bellam. initio*, eos conjuges non amore continentiæ ſeruandæ id juraſſe, ſed ex cauſa injuſta, & paſſione. Atque eodem modo reſpondet *Gloſ. ad d. c. Veniens, verb. Illicitam*, & dicit eodem pacto intelligi *d. c. Tua.* Et ideò hujus ſent. ſunt *Gl. eo c. Veniens, verb. Illicitam, & eo c. Tua, verb. Commorari*: ubi *Inn. n. un. Hoſt. n. 2. ſuper verb. Commorari. Ant. n. 7. Bald. n. 3. Abb. n. 4. Alex. de Nevo n. 8. Imola nu. 2. verſ. in gloſ. 2. Host. n. 4. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 2. q. 8. Majoris 4. d. 32. q. 2. ad fin. Victoria ſum. de matr. n. 280. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. At verò circa mortem. Pet. de Ledeſm. de matr. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. 5.* explicans ſiue uterque conjux voluntate communi, ſive alter de licentia alterius id votum faciat. Et ita dicendum eſt id votum eſſe licitum de ſe: poſſe tamen interuenire culpam venialem imprudenter vouendi, ratione periculi incontinentiæ, cui voventes ſuberant. Quare cautè *Sotus proximè citatus*, dixit, ubi ambo incontinentiam non timent, poſſe eos id votum emittere.

18 Hactenus de mutui voti obligatione diſſertum eſt. Jam de obligatione mutui pacti abſque voto diſputandum occurrit. Dubitatur ergo, an mutuum pactum abſtinendi omninò ab actu conjugali obliget? *Hugo Card. 1. Cor. 7. in expoſ. mor.* explicans illud, *Niſi fortè de conſenſu ad tempus*, ait pactum non petendi validum eſſe, ſecus de pacto non reddendi, tale enim pactum, culpa non caret, nec ſervandum eſt.

19 Sed dicendum eſt pactum non petendi, nec reddendi mutuo conjugum aſſenſu initum, validum eſſe, poſſe tamen utrumque conjugem licitè id pactum remittere, & ita petere & reddere: quare non peccabunt dum voluntate mutua conjunguntur. Prob. id pactum valere. Quia nulli irrogatur injuria, & ſicut poſſunt conjuges ſe mutuo voto ad id ligare: cur non poterunt mutuo pacto? Probatur mutuo aſſenſu poſſe ab eo pacto recedentes, iterum commiſceri. Quia omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *c. 1. de reg. juris.* Cùm ergo mutuo conſenſu id conventum ſit, nec Deo ſit obligata ea continentia, (ut in voto contingit) poterit mutua voluntate id pactum diſſolvi. Ita *Nav. ſum. c. 12. nu. 59. fin. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 15. n. 8. Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 84. paulo poſt initium, & c. 46. §. Quando uterque, Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 14.* & licèt *Navar.* loquatur, quando pactum eſt ad tempus. At bene ait *Enriquez* idem eſſe, ubi pactum eſt perpetuum. Quia eadem eſt ratio. Quando verò cenſeatur pactum remiſſum petentibus conjugibus debitum, dicam nu. 22.

20 Quid ſi juramento prædictum pactum firmatum ſit. Sic diſtinguendum eſt: Si juramentum ſit ſolùm factum in utriuſque conjugis favorem, ut uterque liber maneret ab obligatione debiti conjugalis perſolvendi, poſſunt ambo mutuo conſenſu illud remittere: ſecus ſi intuitu pietatis, ut continentiam ad Dei cultum obſervarent. Quoniam in priori caſu poteſt uterque favori ſuo renunciare: in poſteriori autem eſt perinde ac votum communi placito emiſſum. De cujus obligatione diximus num. 10. & ſeqq. Ubi autem dubia eſſet intentio, nequirent proprio conſenſu ab eo pacto recedere. Quia in dubio intentionis, natura materiæ pietatem concernentis petit, ut præſumatur intuitu pietatis id effectum eſſe, eſt enim in poſſeſſione. Ita docent in ſimilibus terminis, *Sot. lib. 8. de juſtit. quæſt. 1. art. 9. ad 2. & Graffis 2. p. deciſ. l. 2. cap. 10. num. 25.* Ubi tradunt, dum rem pertinentem ad pietatem, & religionem, quis alteri jurejurando promittit, videndum eſſe num intuitu religionis fecerit, licet altero ad id inducente, & tunc alterum non poſſe remittere: ſecus ſi non intuitu religionis: ſed gratia alteri complacendi: & in dubio præſumi priorem intentionem, propter materiæ naturam. Sed inſtabis, quid, ſi poſt prædictum pactum abſque juramento, vel cum illo, non intuitu pietatis facto, ſed gratia alteri complacendi, alter aut uterque conjux non mutuo conſenſu juret, aut voueat Deo caſtitatem: aut ante prædictum pactum ſimili voto, vel juramento obligatus erat Deo? Dicendum ſic exiſtimo: Si poſt pactum ſit votum emiſſum, non poteſt licitè remittere: quamuis ſi remittat, tenebit factum. Quia cùm jam caſtitas omnimoda abſtinendo à petitione, & redditione ſit licita, votum illud abſolutum caſtitatis non appoſita contraria intentione, intelligitur de plena ac perfecta: ac proinde non poterit licitè conjux remittere illud pactum, qua remiſſione facta cogetur lege matrimonii reddere. Sicut conjux innocens voto caſtitatis ante matrimon. ligatus, non poteſt remittere injuriam conjugi adultero, ne cogatur contra votum ad debitum reddendum: at ſi remittat, ſacrilegus erit, tenebit tamen factum, (ut probaui diſp. 6. nu. 14.) Si autem votum emiſſum ſit ante illud pactum, videndum eſt num obliget ad non reddendum, quando per matrim. licuerit. Ut eſt votum caſti-

Digitized by Google

caſtitatis ante matrimonium emiſſum: vel poſt matrim. factum de licentia alterius conjugis cum plena facultate vouendi totalem continentiam. Et tunc idem dicendum eſt: propter eandem rationem. Si verò votum illud tantùm obligabat ad non petendum, quale eſt poſt matrim factum, illudque conſummatum, abſque prædicta plena facultate; vel ante conſummatum, non tamen aoimo ingrediendi religionem: ut dixi diſp. præced. n. 6. & diſp. 35. n. 23. & 28. tunc poterit conjux remittere illud pactum. Quia votum illud non obligat ad non reddendum, etiam quando per matrim. licuerit: & proinde non obſtat, ut pacto non reddendi renuncietur, manente voti prioris obligatione ad non petendum.

21 Si verò alter conjux noluit remittere pactum, ſed illi ſtare, non tenetur reddere debitum, nec alter poteſt eum cogere. Quia per pactum jus acquiſivit, ut liber ſit ab ea obligatione: & ita videntur ſignificare DD. n. 19. citati, dum dicuot poſſe mutuo conſenſu uti conjugio. Innituntur enim pacti remiſſiuni. Et tenet expreſsè *Abul. c. 29 Gen. q. 3. lit. C.* ubi dicit à principio conventionis verum eſſe initum matrimonium inter Jacob, & Rachel, peccaturum tamen mortaliter ſi ad eam accederet ſeptennio nondum traoſacto. Quia pacto ad id ſe obligaverat. Nec ipſam, ait, teneri tunc ad reddendum.

22 Excipiendus eſt unicus caſus, in quo teneretur reddere: nimirum, ſi videat alterum pœnitere pacti initi, adeoque ad venerem propenſum eſſe, ut negato ſibi debito, probabiliter fore exiſtimet, ut in incontinentiam labatur. Sic *Navar. ſumm. cap. 22. nu. 59* & quamvis dicat tunc debere: quod poteſt intelligi de debito decentiæ vel præcepti: at intelligit de præcepti debito, quia refert pro ſe *Hugonem* dicentem teneri. Hæc tamen obligatio non eſt ex juſtitiæ lege, ſed ex charitate, ad ſubveniendum periculo ruinæ conjugis. Nec credo ex eo quòd ſemel vel iterum hi conjuges copulentur, cenſeri eos ſibi ipſis pactum abſolutè remittere, ſed pro illa vice. Secus, quando continuò accubareot in eodem lecto ſe commiſcentes. Tunc enim apertum eſſet remiſſionis ſignum.

23 Ex dictis deducitur poſſe utrumque conjugem petere per modum amicitiæ, non tamen exigere. Conſtat prior pars, quia conjux, à quo debitum petitur, poteſt pactum remittere, & reddere, ac ſubinde poteſt ab ipſo peti per amicitiæ modum, ut id efficiat. Conſtat etiam poſterior. Quia alter non tenetur reddere (ut dixi n. 21.) ergo non poteſt ab ipſo exigi, quod coactionem importat. Credo tamen in caſu expoſito n. præced. poſſe exigi, quia alter conjux ad id tunc tenetur.

24 Ad argum num. 9 propoſita reſp. Ad 1. dic ſimpliciter nullum conjugem liberum à ſervitute effici, nec jus renunciari, ſed tantùm ſecundùm quid, & ita ſi copulentur; non erit adulterium nec fornicatio, ſed ſacrilegium, & ſi alteri copulentur, eruot adulteri conjuges illi. Et tamen renunciatio ſatis eſt, ut neutri liceat petere, aut reddere. Ad confirm. dic, ſi petat per modum amicitiæ, ſolius ſacrilegii reum illum eſſe, ſecus ſi exigat cogeos, quia adverſatur pacto à ſe inito. At nec in priori caſu poteſt alter reddere. Quoniam conjux petens licèt ratione matrimonii retineat jus radicale juſtitiæ, at quoad uſum illi renunciavit per pactum, oec poteſt alter pactum remittere. Quia ratione proprii voti aſtringitur ad non reddendum, quoties licitè poteſt non reddere. Ad 2. dic multùm intereſſe. Quoniam ratione matrimonii perdurantia, noo erunt rei fornicationis, ſi copulentur: & erunt adulteri, ſi alium concubitum procurent, nec poſſunt validè aliud inire matr. Ad 3. neganda eſt conſequentia. Quia quando uterque conjux mutuo conſenſu vovet continentiam, tunc vult uterque. & poteſt omninò ſe obligare ad ſimpliciter continendum, abſtinendo à petitione, & redditione, & cùm ad hoc deſideretur mutoa renunciatio, includitur virtute in tali voluotate. At verò quando unus ſolus vovet de licentia alterius, tunc qui vouit, non iotendit ſe obligare ad ſimpliciter continendum, cum nequeat ſe ad non reddendum aſtringere, nec qui conceſſit facultatem. iotendit ſe obligare ad oon petendum. Atque ideò in tali actu non includitur virtute renunciatio juris. Ad 4. neganda eſt minor. Quia multo gravius peccatum eſſet, remittere in poſterum illud pactum, quàm ſemel illicitè copulari. Sicut gravius ſcelus eſt voto caſtitatis aſtrictum jure matrim. quàm ſemel inito matrimonio petere debitum. Quod ſi velis eſſe remiſſionem pacti pro illa vice: ſicut probat ſimile in argumento adductum: id fatebor, verum remittere pactum pro illa vice, idem peccatum eſt contra votum, ac petere debitum abſque ea remiſſione. Ad 5. conſtat ex dictis n. 17. ubi diſparitatem poſui.

DISPUTATIO XXXIII.

Utrùm proles habita à conjugatis, qui ſacrilegè contra mutuum caſtitatis votum, aut mutuam alterius profeſſionem, aut ordinem ſacrum alterius commiſcentur, ſit legitima?

SUMMARIUM.

Refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.

Proles habita ex conjugibus ſimplici caſtitatis voto ligatis, mutuo conſenſu, non eſt illegitima, nec irregularis, n. 3.

Quid, de prole habita à conjugibus, quorum alter ante conſummationem matrimonii ordines ſacros ſuſcepit, aut alter, vel uterque profeſſus fuit? n. 4.

Quid, ſi conſummato matrim. alter ordines ſuſcipiat altero ignorante, aut ſciente, & contradicente? n. 5. & ibi, quid, ſi profiteatur?

Quid, ſi altero ſciente, & conſentiente, aut non contradicente? n. 6.

Quid, ſi conſummato matrimonio alter legitimè profiteatur, aut alter ordines ſacros ſuſcipiat, num proles poſtea habita ſit illegitima, aut irregularis? & enodatur c. Litteris, de filiis presbyt. n. 7.

Solvuntur argumenta, n. 8.

In hac quæſtione quidam univerſaliter tradunt prolem eſſe illegitimam, quando parentes commiſcentur adverſùs mutuum caſtitatis votum. Ducuntur, quia non eſt amplius illud matrimon. quoad actus conjugalis uſum: ac proinde reputatur idem, ac ſi à ſolutis proles concepta eſſet. Secundò, quia culpa parentum reddit quandoque prolem illegitimam: ut conſtat ex *cap. fin. §. Si quis vero, de clandeſt. diſponſ.* ubi proles concepta ex parentibus ignorantibus impedimentum, ſi clam contraxerunt, cenſetur illegitima, ob parentum culpam clam ineuntium matrimon. qua culpa ſecluſa, eſſet legitima, ratione bonæ fidei, *c. Ex tenore, qui filii ſint leg.* Pro hac ſent. refertur *Innoc. c. Dudum, num. 4. de converſ. conjug.* Sed Innocentius non eſt hujus ſententiæ. Quia illud mutuum votum qualitercumq; emiſſum à conjugatis dicit eſſe ſolemne, ac dirimens ſubſequens matrimonium eo ſoluto: ac prolem inde habitam eſſe illegitimam. Atque ideò non loquitor de voto generaliter, ſed quando eſt ſolemne. Idemque prorſus ait *Hoſt. eo c. Dudum, n. 4.* & quando votum eſt ſolemne, tenet idem *Barboſa rubric. ff. ſolut. matr. 2. p. n. 7* Sed pro hac ſent. videotur eſſe *Joan. Andr. eo c. Dudum, nu. 7. & ibi An. num. 20.* ubi relata opioione *Innocentii* dicentis id votum eſſe ſolèmne, filioſque illegitimos, reprobant priorem partem, de poſteriori nil dicentes: atque ita videntur approbare prolem eſſe illegitimam, quamvis votum illud mutuum ſit ſimplex. Citatur etiam pro hac ſent. *Lud. Rom. ſing. 521.* at clarè videtur agere de voto ſolemni. Sed expreſsè hanc ſent. tenet dicens votum illud eſſe ſimplex, ac prolem illegitimam, *Anch. c. un. num. 3. de voto, in 6. & d. c. Dudum, n. 12. Idem Abb. c. Chariſſimus, n. 7. de converſ. conjug.* & quod ſentiat id votum eſſe ſimplex, conſtat quia addit à fortiori prolem eſſe illegitimam, ſi alter conjux ſit profeſſus, aut ſacris ordinibus initiatus. Idem *Aug. Matrimonium 3. imped 5. nu. 5.* & expreſsè credit votum eſſe ſimplex: quia addit prolem etiam eſſe illegitimam: ſi votum emiſſum ſit à coojugibus ante matrim. & commiſceantur minimè obtenta voti diſpeoſatione. Et generaliter prolem eſſe illegitimam, conceptam poſt tale mutuum votum, docent *Suppl. Gabr. 4. d. 32. q. unic. a. 2. poſt 7 concl. verſ. Quid ſi uterque. Hier. de zanctinis, tract. de foro conſcientia, & contentioſo, n. 141.* habetur t. 3. tract. p. 3. *Brun. de ſponſal. concl. 30. n. 14 Greg. Lopez* dicens fortè hoc eſſe verum, quando votum eſt perpetuum, ſecus ſi ad tempus, *l. 7. verb. Si nuolunt, ad t. 2. p. 4.* Quod cum eadem limitatione videtur apertè ſequi *Paleotus de nothis, & ſpuriis, c. 10.* nam quamvis *n. 4.* dicens prolem eſſe illegitimam, loquatur de prole genita à viro in ſacris conſtituto: at *n. 6.* excipiens quando votum noo eſt perpetuum, clarè ſignificat idem ſe intelligere, quoties votum mutuum eſt perpetuum, licet ſimplex: eò vel maximè, quòd ratio cui ionititur, nempe, illicitum omninò & in perpetuum eſſe matrimonii uſum, æquè procedit in hoc caſu. Idem tenent loquentes generaliter de illo voto mutuo, dicenteſque prolem eſſe ſpuriam, *Stunica de voto qu. 3. num 63. Manuel 2. tom. ſum. c. 90. nu. 6. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 69.* Et hi duo ſubdunt prolem illam eſſe ſpuriam, etiam quoad ſucceſſiooem in parentum hæreditate. 1

Alii autem non ita univerſaliter loquuntur, ſed dicunt, prolem eſſe illegitimam, quando habita eſt à conjugatis, viro jam ad ſacros ordines promoto. Ducuntur, quia *Lucius Pontifex c. Miniſtri, d. 81.* dicit hunc iovadere cubile uxoris: ac proinde videtur eſſe idem, ac ſi eſſet concubitus inter ſolutos. Secundò, per *c. Litteras, de filiis presb.* ibi: *Intelleximus quod Henr. in ſacerdotio genitus, de uxore legitima natus, & conceptus, affectavit à pueritia miniſtrare Domino in offic. clericali: verum licet à filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda naſcatur, ſi tamen aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipſum ordinari in clericum, & ad Eccleſiaſticum beneficium promoveri.* Si ergo abſque diſpenſatione promoveri ad ordines nequit, ea proles illegitima erit. Ideò hanc ſent. ſuſtioent *Gl. c. Miniſtri, 81. de verb. propriee.* & ibi *Hugo & Laurentius, Arch. ibi fine, & cap. 2. nu. 1. verſ. Quompatitur, de filiis presb. in* 6. ubi & *Domin. nu 8 Goffr. ſum. 1 de filiis presb. numer. 3. Hoſt. ſum. eod. tit. §. Qui filii, num. 5. Alber. in ſuo dict. verb. I. Verb. Illegitimè nati, Verſ. Quid ſi aliquis clerio. Anch. c. Litteras, notab. 1 de filiis presb.* & ibi *Henr. in fin. Alexand. de Neuo cap. Tua, el. 2. nu. 9. de jurejur. D. Ant. 3. par. t. 28 cap. 4. §. 2. ad fin. Roſella Verb. Illegitimus, n.* 10. ubi *Sylu. qu. 4. Armill. fine. Enriq. lib. 11. de matr. cap. 20 n. 1. fine.* Et alios num. præced. retuli, quos dixi loqui in hoc caſu: & alios idem ſentientes, quando votum utriuſque eſt ſolemne. Atque cum uterque conjux eſt jam profeſſus, prolem eſſe ſpuriam, docent etiam *Robuff. prax. benef. t. de diſpenſatione ſuper defectu natalium, n. 40. Bertb. in ſuo reper. lit. F. Verb. Filius baſtardus, Verſ. Filij ex marito.* Temperant tamen *Arch. d. c. Miniſtri fine. Hoſt. Alber.* 2

Henr. D. Ant. Roſella, Sylv. Armilla, Enriq. quando uir uxore ſciente, & conſentiente, aut non contradicente, eſt promotus ad ordines; ſecus quando uxore ignorante, aut ſciente contradicenteque promotus eſt; tunc enim proles erit legitima.

3 Prima tamen concluſio ſit. Proles habita ex parentibus voto ſimplici caſtitatis mutuo conſenſu aſtrictis, nullo modo eſt illegitima. Probatur ex *l. Filium 6 ff. de iis qui ſunt ſui vel alieni juris, & l. 1 tit. 13 p. 4.* ubi deciditur filios legitimos eſſe, qui concipiuntur à parentibus uero matrimonio junctis, at talis eſt hæc proles. Et confirm. quia prolem eſſe illegitimam eſt pœnale, & odioſum: atqoe ita niſi expreſſum ſit in jure, minimè id ſtatuendum eſt. Eo uel maximè, quòd culpa parentum minimè liberis officiat præter caſus in jure expreſſos, *c. Ne filius pro patre, per totum.* Nec *c. Literas, de filiis presb.* id ſtatuit (ut num. 7. declarabimus) & eſto id ſtatueret, loquitur poſtquam pater eſt ad ſacros ordines promotus, in quo caſu longè majus eſt delictum paternæ incontinentiæ, quod hac pœna plectitur: atque ideò trahi non poteſt ea deciſio ad hunc caſum. 2. quia tanta eſt uis matrimonii, ut prolem naturalem antea ſuſceptam efficiat legitimam, *c. Tanta, qui filii ſint leg.* & etiam utroque parente delinquenti, clam contrahendo, ſi impedimentum dirimens non ſit, proles ſit legitima. Cùm ergo in hoc caſu uerum ſubſiſtat matrimonium, talis erit ſoboles, 3. quia major defectua eſt, ubi uerum deficit matrimon. & adeſt culpa alterius parentis conſcii impedimenti, quàm ubi uero ſubſiſtente matrimonio delinquitur in uſu. Quoniam duo impedimenta concurrentia in priori euentu ſunt ſortiora uno, quod inuenitur in poſteriori. Eo uel maximè, quòd in priori deſideratur uerum matr. quod radix, & fundamentum eſt legitimationis. Sed in priori euentu filii ſunt legitimi: ergo à ſortiori in poſteriori. Et confirm. quia ſortior eſſe debet cauſa tendens ad fauorem prolis innocentis, ob ſolam parentum culpam punitæ, quàm tendens ad odium, & pœnam ipſius. Odia enim reſtringi, & fauores conuenit ampliari, ut habet *reg. Odia, de reg. juris in 6.* Quartò, quia plus operari debet cauſa naturalis, & radix eſſentialis legitimationis, qualis eſt uerum matrim. quàm culpa parentum accidentaliter ſuperueniens, *l. Qui habent in princip. ff. de tutel.* Atque ita tenent *Card. cap. Dudum in oppoſitione poſt q. 3. in fine. de converſ. conjug. Alex. de Nevo, cap. Tua, cl. 2. num. 9. de jurejur. Mayronis 4. diſt. 35 qu. un. in fine. Majoris 4. diſt. 32. qu. 2. argum. 2. contra 2. concluſ. fine.* Cujus ſententiæ ſunt etiam DD. quos num. 7. referam, dicentes non eſſe prolem illegitimam, quando pater ad ordines eſt jam promotus. Et quamuis ibi dicemus prolem in eo euentu eſſe irregularem. At in hoc caſu non eſt irregularis. Quia *c. Literas, de filiis presbyt.* in grauiori delicto id ſtatuit: ut dicebam in confirmatione ad 1. rationem pro hac ſententia. Hinc fit minus benè dixiſſe aliquos num. 1. allegatos hanc prolem eſſe legitimam. Priuſque errarunt, quos ibi retuli, dicentes eſſe ſpuriam. Quoniam (ut probaui lib 1. diſp. 2. n. 8.) filii habiti ex parentibus omninò ſolutis, voto ſimplici caſtitatis aſtrictis, non ſunt ſpurii, ſed naturales. Quia parentes ualidè poſſunt, quamuis ſacrilegè, inire matrimonium. Nedum ubi uerum adfuit matrimonium.

4 Secunda concluſ. Si ante matrimonii conſummationem uterque conjux, aut alter tranſeat ad religionem, & profeſſione facta, filium concipiat ex priori conjuge, ſoboles eſt ſpuria. Conſtat, quia jam omninò prius matrim. eſt ſolutum, nec poteſt ualidum inter parentes conſiſtere matrimonium, impedienti profeſſione utriuſque uel alterius. Sic *Majol. de irregularitate, lib. 1. c. 4. n. 4.* Et concluſio eſt certa apud omnes. Non eſt autem idem dicendum, ſi uir tunc ad ordines ſacros promoueatur. Quoniam cum non diſſoluatur matrimonium, *extra. Antiquæ, Joan. XXII. de voto*: idem judicandum eſt, ſiue ante conſummatum, ſiue poſt, id accidat, ut benè aduertit *Majolus eo. c. 4. n. 8.*

5 Tertia concluſio. Si poſt conſummatum matrimon. alter conjux altero ignaro, aut ſciente contradicenteque profiteatur, & mox copulam habeat cum ſuo conjuge: proles omninò & quoad omnes effectus eſt legitima. Quia profeſſio fuit inualida, *c. Quidam, & cap. Placet, de converſ. conjug.* atque ita proli non præjudicat. Sic *Majolus l. 1 de irreg. c. 3. n. 5.* Idemque dicendum eſt, ſi vir, conſtante matrimonio, ſiue rato tantùm, ſive etiam conſummato, ad ordines ſacros ignorante uxore, aut contradicente, aſcendat. Quia licet ordines validè ſuſcepti ſint, at quia illegitimè contra juris diſpoſitionem, non poſſunt matrimonio, & ſoboli officere. Atque in hoc conueniunt nobiſcum aliqui DD. ex n. 1. relati: ut ibi adverti. Idemque ſentit *Majolus eo. c. 4. n. 9.* ubi juncto *n. 7.* rectè docet hoc procedere, ſive profeſſus conjux, aut ſacris initiatus debitum reddat, quod ſibi licitum eſt: ſive petat, quod ſacrilegum eſt. Propter rationem traditam. Quare audiendi non ſunt aliqui, qui teſte *D. Ant. n. 2. allegato* dixerunt ſobolem eſſe illegitimam, conceptam ex conjuge ſic profeſſo, aut ſacris initiato

6 Monuerim aliquos DD. quos retuli, id advertens n. 2. aſſerere prolem eſſe illegitimam, ſi concipiatur ex conjuge jam profeſſo, aut ad ſacros ordines promoto, altero conjuge ſciente, & conſentienti, aut non contradicente, ſed tacenti. At melius *Majolus d. c. 4. n. 6. 7 & 9.* cenſet in hoc caſu prolem omninò eſſe legitimam: ſicut n. præced. diximus, quando id accidit altero ignaro aut contradicente. Quia ut legitimè id fiat, non ſatis eſt ille conſenſus abſque Epiſcopi decreto, qui connivere minimè debet, niſi ſervatis, quæ jus præſcribit.

Ultima concluſio. Probabilius eſſe exiſtimo, contra ſententiam num. 2. relatam, prolem ſuſceptam poſt legitimam promotionem conjugis ad ordines, ex altero conjuge, verè eſſe legitimam. Hanc concluſionem probant omnes rationes adductæ num. 3 Nec *c. Literas, de filiis presb.* dicitur prolem hanc eſſe illegitimam, ſed ex permiſſione poſſe ad ordines promoveri, ut conſtat ex ejus verbis, quæ num. 2. retuli. At ſtat eſſe irregularem, & non illegitimam quoad ſucceſſionem, & hæreditatem, & alias dignitates, quod ſtatim magis explicabo. Hujus ſententiæ videtur *Goffr. n. 2. relatus,* ubi non dixit abſolutè hanc prolem eſſe illegitimam, ſed quoad ordines, & dignitates, nempe, Eccleſiaſticas, ut beneficia. Et tenet expreſſè *Rainer. ſum. t. de filiis presb. § Sed pone, Ant. d. c. Literas, n. 7. ibi Abb. nu. 4. fine. Card q. 1 fine. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 6. t. 22 a. 3 q. 5. Bellamer. d. c. Literas, n. 3. tota q. 3. Majolus de irreg. l. 1. c. 4. n. 9.* Atque idem dicit, & benè *n. 7.* de prole ſuſcepta ex conjugibus, qui profeſſionem fecerunt matrim. jam conſummato. Quia eadem eſt ratio, cùm matrimonii vinculum perſeueret. At fatendum eſt prolem ſuſceptam ex viro ſic ad ordines promoto eſſe irregularem. Quod probat *d. c. Literas,* & docent *ibi Gloſ. verb. Legitima. Hoſt. ad fin. ſuper verb. Permittimus. Jo. Andr. n. 6 Abbas n. 7. Ant. nu. 1. Card. q. 1 fin. Rainer. Aſtenſis proxime citati. Majol. d. c. 4. n. 9.* Atque idem rectè dicit *n. 6.* de prole habita ex parentibus poſt matrimon. conſummatum profeſſis. Quamuis enim textus non loquatur de illa, at ratio in illo expreſſa paternæ incontinentiæ ſortiùs militat in hoc caſu. Hinc deducitur intellectus ad *d. c. Literas,* cùm enim decidat ſobolem hanc eſſe irregularem ad modum illegitimæ prolis, ob paternam continentiam, dicitur quodammodò illegitima, nempe, quoad ordines, & beneficia: at verè legitima eſt quoad ſucceſſionem, & alios honores. Ita explicant *Rainer. & Card. proximo cit. Ant. eo. c. Literas n. 7.* 7

Ad argumenta num. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, non eſſe matrim. quoad licitum omninò uſum, at eſſe ad hunc effectum, ut ea copula non ſit fornicaria, qualis eſt inter ſolutos: & id ſufficit ne proles ſit illegitima. Ad 2. dic longè diuerſam eſſe rationem. Quia ibi deſideratur veritas matrimonii, quæ fundamentum eſt legitimationis, nec confert ignorantia impedimenti. Quia non eſt adhibita diligentia, præmittendo publicas denunciationes. At in noſtro caſu eſt verum matrimonium. Ad argumenta propoſita n. 2. dic. Ad primum dic, inuaſorem cubilis uxoris, quia ſacrilegè contra votum accedit ad illam, non autem quod ſit concubitus fornicarius, ut inter ſolutos. Ad 2. conſtat ex dictis n. præc. ubi explicui *illud c. Literas.* 8

DISPUTATIO XXXIX.

Utrùm poſſit vir irritare vota ab uxore ante matrimonium emiſſa: vel eo conſtante, ſiue ſua licentia, ſiue tunc implenda, ſiue facta in tempus ſoluti matrimonii, licèt ſint vota caſtitatis, & religionis: votaque ſic irritata à viro, minimè reuiuiſcant ſoluto matrimonio?

SUMMARIUM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, nu. 1. & ibi remiſſivè de diſpenſatione in votis conjugum caſtitatis ſervanda.

Bifariàm poteſt aliquis ſubiici, nempe, quoad materiam promiſſam, aut quoad voluntatis actum. Et quid diſtet inter hos modos, quoad poteſtatem irritandi vota? n. 2.

Refertur ſententia aſſerens ſolùm ſubiici uxorem viro ratione materiæ promiſſæ, virumque ſola vota ſibi præjudicantia poſſe irritare, n. 3.

Uxor ſubiicitur utroque modo viro, poteſtque vir omnia ejus vota irritare: licèt ſint de rebus neceſſariis, ut non mentiendi, n. 4.

Quid, ſi votum ſit eundi in ſubſidium Hieroſolymitanum? n. 5.

Quid, de votis factis animo ingrediendi religionem ante matrimonii conſummationem? remiſſivè, n. 6. & ibi, remiſſivè, de voto religionis.

Quid, ſi alter coniux adulter ſit, an poſſit innocentis vota irritare: liceatque innocenti cum eo irritandi periculo remittere adulterii injuriam: vel ei qui non eſt matrimonio junctus, illud inire, ſi ſciat fore ut alter coniux impediat vota implere? n. 7.

Quid celebrato divortio? & an liceat conjugibus redire ad priſtinam amicitiam, cum eo periculo irritandi, n. 8. & ibi remiſſivè, quid de votis tempore divortii factis?

Solvuntur argumenta. Traditurque ratio, cur nequeat prælatus irritare votum religioſi tranſeundi ad perfectiorem religionem, n. 9.

Poſt num. 9. invenies alia ſummaria.

HActenus de religione votorum conjugatorum diſputatum eſt. Jam de remedio, quo poteſt illis conſuli, diſputandum eſt. Quod duplex eſt: Alterum diſpenſationis. De quo latè diſſertum eſt l. 8. Alterum irritationis. Et de hoc eſt diſputandum in præſenti, & aliquibus ſeqq. diſput. Sunt igitur in præſenti diſput. 5. agitandæ quæſtiones. Prima, de poteſtate uiri irritandi omnia uota uxoris, dempto caſtitatis uoto, emiſſa inito matrimonio, pro tunc implenda. Secunda, de poteſtate irritandi uotum caſtitatis eo tempore emiſſum, tuncque implendum. Tertiò, de irritatione uotorum, 1

quæ

Digitized by Google

quæ ſoloto matrimonio impleri debent. Quartò, de irritatione votorum, quæ ante matrimonium facta ſunt. Quintò, num talia uota uerè irritentur à uiro, ita ut ſoluto matrimonio, non reuiuiſcant?

2 QUÆSTIO I. Utrum uir poſſit irritare omnia uota uxoris, præter caſtitatis, conſtante matrimonio abſque ſua licentia emiſſa, & pro tunc implenda? Præmittendum eſt, biſariàm poſſe quempiam alteri ſubdi, quoad uotorum irritationem ſpectat. Primò, non tantùm quoad uoti materiam, ſed etiam quoad uoluntatem, qua ſe uoto aſtringit. Quod contingit, quando ſuperior habet dominium aut quaſi dominium uoluntatis ſubditi, qua vovet, ut illam dirigat, ne imprudenter vota emittat. Quo pacto ſubditur religioſus ſuo prælato, & filius impubes patri. Secundò, tantùm quoad voti materiam. Quia ea vovetur in ſoperioris præjudicium, ut ſubditur filius pubes patri quoad vota realia. Conſtat enim non ſubdi quoad voluntatem. Nam tunc poſſet etiam perſonalia irritare, ut filii impuberis. Eò vel maximè, quòd nec omnia realia irritare poteſt, ſed ſola emiſſa de peculio adventitio, in quo pater habet uſumfructum, in eoque damnificatur. Punctus ergo difficultatis in eo conſiſtit, oum uaor ſubdatur viro, quoad ſolam materiam promiſſam: ac proinde ſola vota de materia viro præjudicanti emiſſa, poſſit vir irritare: an etiam quoad voluntatem qua vovet, atque ita poſſit vir omnia ejus vota irritare. Sicut prælatus poteſt omnia religioſi, & pater omnia filii impuberis?

3 Duplex eſt ſententia. Prima (& ſatis probabilis) ait ſubdi tantùm ratione materiæ, ac proinde ea ſola vota poſſe à viro irritari, quæ ſibi ac domeſticæ gubernationi præjudicant. Ducuntur primò. Quia vir non eſt caput ſpirituale uxoris, ſed tantùm politicum, ſicut dominus ſervi, quem tamen conſtat ſola ſibi præjudicantia vota poſſe irritare. Et confirm. quia uxor non eſt ſub viri poteſtate, ſicut impubes ſubditur patri, cujus voluntas eſt patris. Atque ita *Abbas c. Literas, n. 27. de reſtit. ſpol.* ait non ita ſubdi uaorem viro, ſicut filium patri. Secundò, quia matrimooium non ordinatur per ſe primò ultimatè, niſi ad bonum prolis, & familiæ. Ergo uxor non ſubditur viro primariò, & per ſe, propter gubernandam ipſius uaoris voluntatem, ſed propter bonum prolis, & familiæ, ac ſubiode ſola uxoris vota de rebus directè vel iodirectè ad hoc pertinentibus poterit irritare. Tertiò, ſpecialiter probatur non poſſe virum irritare vota uxoris de rebus neceſſariis, ut de non furando, de noo mentiendo. Quia vir non habet domioium in hanc materiam, ut conſtat, ſed ſoli Deo ſubditur: nec in actum voluntatis quo uaor vovit. Quoniam ille eſt præteritus, & ad præteritum non eſt potentia. Quartò, probatur idem. Quia prælatus nequit irritare votum religioſi de tranſitu ad ſtrictiorem religionem, factum: juata omnes. Quia materia illa non ſubditur poteſtati ſoperioris: ergo ſimiliter oequibit maritus irritare votum non mentiendi uxoris. Cùm materia hæc minus ſubdatur poteſtati viri. Et ſi dicas, poſſe hoc irritari ratione novæ obligationis ſuperadditæ, eo quòd ſuperior, nempe, vir habeat dominium in actum liberum, quo ea obligatio imponitur per votum. Cur non idem dicemus io eo voto ſtrictioris religionis? Quod ſi dicas, id evenire propter damnum tertii, nimirum religionis, ad quam eſt tranſitus, id dici nequit. Nam per votum non acquiritur jus tertio: alias non poſſet prælatus religionis in eo diſpenſare, quod mioimè verum eſt. Ideò hanc ſententiam videntur tenere *Innoc. c. Scriptura, ad fi. de voto, & ibi Hoſt. ad fin. Joan. Andr. n. 4. Ant. n. 3. Card. q. 14. Anch. n.* 13. ubi dicunt virum & uaorem in votis emittendis eſſe pares, & æquè neutrum poſſe in alterius præjudicium vovere. Et tenent *Hugo c. Manifeſtum, 33. q. 5. Vincent. ſpeculo doctrinali, to. 2. l. 9. c. 86. Turrecr. d. c. Manifeſtum, num. 2. & c. Sunt quædam 17. q. 1. num. 9. Carthuſ. in c. 30. Num. ad fin. verſ. Sequitur de uxore. D. Ant. 3 p. t. 2. c. 22. §. 1 fi. Ang. Votum 2. n. 8. Syl. Votum 5. q. 1.* ut videtur ſentire *Tab. Matrimonium 1. q. 3. §. 4. fin.* ubi dicit uxorem teneri implere vota, quæ viro non præjudicant: ſecus de præjudicantibus: & tenent etiam *Mayronis 4. d. 38. p. 1. concl. 2. Monal. ſum. tract. de voto, c. De voto conjugatorum, verſ. Quid ſi vovet at mulier. Nav. ſum. c. 12. lat. n. 64. fin. Hiſp. n. 65. & c. 28. addit. ad n. eundem, & Lat. eod. n. 65. Margarita conf.* ubi de voto irritat. *f. 135. fine, & ſeq. Palac 4. d. 38. diſp. 3. f. 987. Valentia 2. 2. diſput. 6. q. 6. de voto, puncto 6. in ult. diffic. de votis ſubditor. Ludov. Lop. 1. par. inſtr. cap. 47. § ult. Graff 1. p. dec. l. 2. c. 29 n. 8. & p. 2. l. 2. cap. 12. n. 45 Vivald. candel. Sacram. 3 p. c. 14. n. 100. Philiarc. de offic. ſacerdot. to. 1. p. 2. l. 3. c. 18. §. 1 t peccat. Joan. Heſſels in expoſit. decalogi, cap. 14. de 2. præcepto Eccleſiæ. Azor libr. 11. inſtitutionum moralium, cap. 17. q. 12.*

4 Secunda ſententia (quæ probabilior eſt) ait poſſe uirum irritare omnia uota nxoris conſtante matrimonio emiſſa, pro tunc implenda, ſi abſque ejus licentia facta ſint. Prob. ea *cap. 30. Num.* ibi: *Si maritum habuerit, & voverit aliquid, ſi audiens vir ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, propitius erit ei Dominus.* Et ne aliquis eaiſtimet ſermonem ibi eſſe de ſolo uoto abſtinentiæ, *Septuaginta interpretes, Varabl. Paguinus*, de omni uoto uertuot, ac interpretantur. Et eodem modo intelligit *D. Auguſt. l. 4 q. 59. in Num.* & refertur *cap. Noluit 33. q. 5.* ibi, *Noluit itaque lex mulierem aliquid vovere, ut non in aliqua rerum licitarum abſtinentia, in ejuſdem votis, fœmina valeat authoritate, ſed virilis.* Et *cap. Manifeſtum, eod. q. 5.* quod eſt D. Aug. *in eod. loco,* ibi: *Manifeſtum eſt ita voluiſſe legem, fœminam ſub viro eſſe, ut nulla ejus vota, qua abſtinentiæ cauſa voverit, reddantur ab ea, niſi author vir fuerit permittendo.* Dicit autem, *Quæ abſtinentiæ cauſa voverit*, ad diſtinctionem voti continentiæ, de quo eſt ſpecialis difficultas: ut videbimus n. 10. & ſeqq. Et clarius eodem modo intelligit locum illum *D. Ambroſ. l. de paradiſo c. 10.* & refertur *c. fin. 33. q. 5.* ibi: *Evidentiſſimè itaque apparet, ita virum eſſe caput mulieris, ut nulla vota abſtinentiæ, vel religioſæ converſationis, liceat ſibi ſine ejus licentia Deo offerre.* Et ratio eſt, quia quamvis quoad actum conjugalem, vir & uxor pares ſint, at in cæteris vir eſt caput mulieris *Epheſ. 5.* Et mulier eſt ſub viri poteſtate. *Gen. 3.* Omnes autem actiones corporis capiti ſubduntur, ab eoque gubernantur. Unde fit, ut viri ſit dirigere, & gubernare voluntatem uaoris, ne imprudenter voueat. Quare hac de cauſa ſubdidit Deus ejus voluntatem viro. Quia mulier eſt levis, imprudens, & facilis in votis emittendis. Ergo habet dominium, vel quaſi, in uaoris voluntatem, & non tantùm in materiam promiſſam, ac proinde poterit omnia ejus vota irritare: ſicut prælatus religioſi, & pater filii impuberis. Hujus ſententiæ videtur eapreſsè *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 8 ad 3.* ubi hæc ait: *Quia nullum tempus eſt exceptum, in quo prælatus non poſſit ſubditum circa aliquid occupare, nullum votum religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu prælati: ſicut nec votum puellæ exiſtentis in domo, niſi ſit de conſenſu patris: nec uxoris, niſi ſit de conſenſu viri.* Ecce quam clarè id ſentiat *D. Th.* dicens nullum votum uxoris eſſe firmum, & irrevocabile, niſi de conſenſu viri emittatur: & æquiparat uxorem in vouendo, religioſo, cujus omnia vota poſſe prælatum irritare, dubitat nemo. Idem videtur ſeotire *Gloſ. d. c. Manifeſtum, verb. Niſi author*, ubi dicit conjuges non eſſe pares quantum ad votum abſtinentiæ emittendum. Et moa relata Hugoois ſententia dicentis uaorem vovere poſſe, quæ noo cedunt in viri præjudicium, concludit canonem illum indiſtinctè loqui de votis. Atque ita apertè ſentit poſſe virum omnia uaoris vota irritare, licèt ſibi non præjudicent. Et clarius videtur ibi tenere *Gratianus §. Ex præmiſſis*, ubi ſolum votum continentiæ excipit, eo quòd pares ſint conjuges, quoad debitum conjugale. Concluditque hoc eſſe propter conditionem ſeruitutis uaoris, quæ in omnibus debet viro ſubeſſe. Idem videtur tenere *Gl. ordin. Num. 30. fin. verſ. Vxor in domo*, & ibi *Hugo Cardin. ad fin lit. K.* ubi dicunt nulla vota abſtinentiæ uaoris eſſe firma ſine viri conſenſu. Sumunt enim votum abſtinentiæ, ut includat omnia vota præter continentiæ votum. Et videtur tenere *D. Bonav. 4. diſt. 32. in expoſitione litteræ, num. 4.* ubi ait virum, quoad omnia præeſſe uaori, præter legem thori: & hac ratione poſſe virum irritare omnia vota abſtinentiæ, non verò continentiæ uxoris. Idem videtur expreſsè tenere *Durand. 4. diſt. 38. q. 1. art. 1. num. 7.* ubi ait neutrum conjugem ſine alterius conſenſu poſſe vouere non reddere: quia ſuot pares. Et ſubdit hæc: *Quia tamen vir in cæteris eſt caput mulieris, & ideò ſui juris, mulier autem ſub poteſtate viri: ideò licet viro ſine conſenſu mulieris, emittere votum de cæteris, ſed mulieri non licet ſine conſenſu viri.* Atque poſſe virum irritare omnia uaoris vota, excepto voto moderatæ eleemoſynæ, tradunt *Abbas c. Scripturæ, n. 8. de voto, Pal. 4. d. 38. q. 3. n. 1. concl. 6. n. 10. Abul. c. 30. Num. q. 84. Roſella Votum 2. n. 8. & 10. Suppl. Gabr. 4. diſt. 32. q. un. a. 2. concl. 7.* Et poſſe omnia præter votum de rebus neceſſariis, ut de non mentiendo, tenet *Angl. Flor. 2. p. q. de voto, ar. 7. diffic. 9.* Denique hanc ſententiam tenent eapreſsè *Major. 4. d. 38. q. 4. dub. 2. quod incipit. Dubitatur, qui poſſint vovere, verſ. Quarta perſona. Sotus l. 7. de juſt. q. 3. ar. 1. verſ. At verò ſicuti. Brun. de ſponſalib. concl. 30. n. 14. Alcozer ſum. c. 16. f. 56. pag. 2. concl. 5 Stunica de voto, q. 3. n. 74. Man. 2. to. ſum. c. 90. n. 9. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. f. 1020. Emman. Sa. ſum. verb. Votum*, ubi de voti irritatione, *§. 1. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 64. ar. 4. dub. 2. concl. 1. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 93. & 94. fine*, & dicit tutam, & probabilem, *Lud. Lop. num. præced. pro priori ſententia allegatus.* Quod verum eſt, quamvis votum uaoris ſit de rebus neceſſariis, ut de non mentiendo: poteſt enim vir ea vota irritare. Quia quamuis ejuſmodi materia non ſit viro ſubdita, quatenus ad eam eſt uaor præcepto obligata, eſt tamen ſubdita, quatenus ad eam noua ſe obligatione voti aſtringit. Viri enim videre eſt, eapediat necne uaorem eo nouo voti vinculo obligari. Poteſt enim imprudenter id promittere. Ita *Sotus, Stunica n. 75. Aragon, Manuel, Vega eo caſu 94. fine, proximè citati*, & dicit eſſe valdè probabile *Lud. Lop. ibidem*. Et tenet etiam *Petr. de Ledeſm. eu concl. 1.* Et ſaltem plura vota poſſe virum ſine licentia uaoris emittere, quàm uxorem ſine licentia viri, probavi hoc l. 10. diſp. 3. n. 7.

Quidam excipiunt votum peregrinationis uaoris lo ſubſidium 5
Hieroſolymitanum. Sed de hoc latè egi boc lib. diſp. 4. n. 17. nbi id reprobavi.

Alii excipiunt vota ab uxore facta poſt matrimonium ratum, 6
ante illius conſummationem, animo ingrediendi religionem. Sed de hac exceptione videbimus, quid ſentiendum ſit hac diſp. n. 20. Et de voto religionis dicemus n. 19.

Rurſus alii temperant, niſi vir notoriam fornicationem cor- 7
poralem, aut ſpiritualem admittat; tunc enim dicunt non poſſe virum irritare vota oaoris etiam ſibi præjudicantia. Sic *Graffis 1. p. deciſionum, l. 2. c. 29. nu. 8.* & poſſet aliquis eaiſtimare eſſe ſententiam *Navar. ſum. c. 12. Latina n. 64. Hiſpan. num. 65.* Sed reuerà id oon ſentit *Nav.* quid verò ibi dicat, videbimus

diſp.42 nu.8. Poteſt autem eſſe fundamentum bujus ſententiæ. Quoniam perdit jus petendi debitum à conjuge innocente, ac proinde dominium in corpus ac voluntatem ipſius. Verùm ſi hæc limitatio eſſet vera, idem dicendum eſſet de fornicatione occulta, per quam pariter idem jus amittitur. Quare dicendum ſic eſt, ſi conjux innocens velit jure ſuo utens à nocente recedere, non poterit adulter ejus vota irritare, ut probat ratio poſita. At ſi nolit eo jure uti, ſed maritaliter vivere, poterit utique. Quia (ut probavi lib.1.diſp.68.nu.4.) alter conjux adulter non omninò perdit jus, ſed in favorem innocẽtis, ſi ipſe velit eam exceptionem opponere poterit, eoq; jure uti. Quare dum innocens non eo jure utitur, poterit alter vota irritare. Atque idem dicendum eſt, quando uxor eſſet adultera, vir autem innocens, circa poteſtatem, quam habet uxor irritandi vota ſibi præiudicantia à marito facta: eodem enim modo diſtinguendum eſt. Quia eadem eſt ratio. Immò nec innocens poterit irritare vota nocentis, ſi velit ea gaudere exemptione, ut nu.ſeq. explicabimus: ubi & dicemus, an uxor, quò poſſit adimplere vuta, teneatur non reconciliari viro, ſed ſuo jure uti.

8 Tandem excipiendum eſt, niſi legitimè celebretur divortium ob fornicationem alterius. Nam eo durante neuter poteſt alterius conjugis vota irritare, quæ ante divortium poterat. Probatur ex *c.30.Num.* ibi: *Vidua & repudiata quecquid voverunt, reddeat*. Ubi air *Abulenſis* ea verba explicans, idem jus eſſe quoad vota de viduis & de repudiatis. Inſuper probatur coniugem adulterium non poſſe irritare. Quia amiſit ius in innocentem, ita ut innocens ipſo invito poſſit ad religionem tranſire, *c. Agathoſa, 27.quæſt.2.* Conſtat etiam ex *cap.Veniens, de converſ.coniug.* ibi: *Super revocatione ipſius, nullatenus eſt audienda*. Nec poſſo etiam innocentem durante divortio irritare vota nocentis, inde conſtat. Quia durante divortio cedit iure ſuo, ac liberat coniugem reum à ſervitute & ſubiectione. Ea tamen eſt differentia inter utramque, quod innocens poteſt alterum iovitum ſibi reconciliare, ad priſtinamque ſervitutem redigere, atque ita vota eius runc irritare, quæ ante divortium poterat. Reus autem minimè id poterit, niſi alter reconciliationem admittat. At facta reconciliatione, ſive mutua voluntate, ſive ob recompenſationem mutuæ fornicationis, quando tunc amittit innocens ius divortii, integrum erit utrique ea alterius vota irritare, quæ ante divortium poterat. Quoniam iam res omninò ad priſtinum ſtatum eſt reſtituta. Dubitabis autem: num innocens poſſit eam reconciliationem admittere, vel ſi non celebravit divortium, nolle uti iure ſuo, quò vota impleat, nec irritentur. Et non ago de voto religionis aut caſtitatis, caſu quo tunc obligarent: quia lib. hoc diſput. 6.num.14. dixi eſſe peccatum remittere. Sed de cæteris votis eſt quæſtio. Nam *Angel. Votum 2.num.12.* ait ream eſſe mortalis culpæ mulierem ineuntem matrimonium, advertentem illud fore ſibi impedimento, ne vota expleat. Sicut eſſet mortale aliud impedimentum admittere. Sed rigida eſt ſeutentia: & ideò dicendum eſt in neutrn caſu culpam reperiri. Quia vota caſtitatis, & religionis directè opponuntur matrimonio, illudque excludunt: quare ea novens, ſe obligavit ab eo incundo abſtinere, & ſi ſemel init, eo non uti, quando ſibi licitum fuerit ea vota implere. Ar cætera vota non excludunt matrimonium, nec illi adverſantur, quare durum eſſet obligare ad vitam cœlibem, conſervandumque divortium, quò ea expleaotur. Cùm longè difficilius ſit hoc, nec io uuto aliquo modo claudatur. Conſertque ad hoc doctrioa, quam tradidimus diſp. 34.num. 3. ubi diximus vouentem caſtitatem non teneri ante matrimonii conſummationem ad religionem traoſire, propter multo maiorem difficultatem ſuperuenientem. De votis autem tempore diuortii factis dicam num.41.

9 Ad argum. num. 3. propoſita reſp. Ad 1.dic, noo eſſe opus ad irritandum, ut vir ſit caput ſpirituale, ſicut pater non eſt caput ſpirituale filii. Nec uxor ſubditur viro, ut ſeruus domino. Quia non ſubditur illi, ut dirigat ac gubernet eius voluntatem dominus, ſed quoad miniſteria corporalia ipſi domino exhibeoda, quæ in ipſius utilitatem ſunt. At uxor plenè ſubditur uiro, ut eius uoluntatem guberner. Ad confirm. negatur antecedens. Immò eo pacto ſubditur, quoad eius uoluntatem gubernandam, & dirigendam: quamuis in aliis ſit differentia. Poteſt enim pater neceſsitate oppreſſus filium diſtrahere: uir autem uxorem minimè. Atque filius eſt in omnibus ſubditus, uxor autem ſocia, & æqualis quoad debitum coniugale. Ad 2. dic, licet matrimon. non ordinetur per ſe primò ad hoc: eo ipſo quòd viro nubit uxor, ipſam illi plenè ſubdi, ut ab illo dirigatur, ſicut membra ſuo capiti ſubduntur. Ad 3.dic, licèt uir non babeat poteſtatem in illum actum, ut præteritus eſt, illum tamen eam habere, quatenus inducit obligationem de præſenti, in ordine ad illam irritandam. Quoniam cum baberet poteſtatem ſuper uoluntatem uxoris, tempore, quo vouit, & ejus actus liberos, non potuit uxor ſine uiri conſenſu talem obligationem ita ſibi imponere, ut à uiri uoluntate irritare uolentis non pendeat. Ad 4.dic, in eo conſiſtere diſcrimen: quod cùm ſuperior in tantùm babeat dominium ſupra actus ſubditi, in quantum perſona illius eſt ſibi ſubiecta: in eo euentu, in quo perſona ſubditi iuſtè eximitur à dominio, & poteſtate ſuperioris, uotum ſe eximendi ad implendum opus conſilii ſubiacebit ſuperiori. Quia per illud ab eius poteſtate liberatur. Et tale eſt uotum religioſi, tranſeundi ad arctiorem religionem. At per cætera uota non exitoitur perſona à ſuperioris poteſtate, & conſequenter, nec actus eius liber, quo manens in ſubiectione, ſe obligauir. Quam ſolutionem colligo ex doctrina *Innocent. c.Scriptura, de voto num.3.verſ Sed nobis, & ibi Anton.n.3.* ubi docent patrem poſſe irritare omoia uota perſonalia filii, otiam puberis, excepto religionis uoto. Exceptioniſquo huius eam rationem reddunt, quod patria poteſtas impediebat efficaciam aliorum uotorum, uoti uerò religionis minimè. Quia eſt uotum licitè ſe eximendi ab ea poteſtate.

S U M M A R I U M.

An vir poſſit irritare votum caſtitatis ab uxore ſine ſua licentia, conſtante matrimonio emiſſum, pro tunc implendum? Refertur ſententia negans, num. 10. & ibi remiſſivè, quid ſi voto aſtricta uxor fornicetur?

Poteſt vir irritare id votum non petendi uxoris, n.11.

Similiter poteſt votum abſolutum caſtitatis ſic emiſſum irritare, ita ut tunc uxor fornicans non ſit rea voti, nec teneatur ab alio matrimonio, eo ſoluto, abſtinere, n.12. & ibi, remiſſivè, quando ante conſummationem matrimonii factum eſt.

Solvuntur argumenta, n. 13.

Poſt quem invenies alia ſummaria.

QUæſtio II. An vir poſſit irritare votum caſtitatis, conſtante matrimonio ab uxore, abſque ſua licentia emiſſum, & pro tunc impleodum? Negant aliqui poſſe. Ducontur, qoia *c.Placet, de converſ.coniug.* deciditur uxorem abſque viri licentia profeſſam, ab ipſoque revocatam, teneri non exigere. Quia quantùm ad id eſt ſui juris, & ſe potuit obligare. Secundò, quia vir non habet dominium in uxorem in ordine ad actum conjugalem, ſed quoad eum ſunt pares *c.Gaudemus, de divorr. c. Si quis uxorem, 32.q.1.* Nec vir eſt caput mulieris quoad eum actum, ut benè docet *Durand.4.d.38.q.1.a.1. num. 7.* Ergo nullo modo poterit votum uxoris circa eum actum emiſſum irritare. Sic docent *D.Bonav.4.d.32.in expoſit.lit num 4.Gl.c.Manifeſtum 33.qu. 5.verb.Niſi author*, ubi *Hugo & Arch.in fine.Hugo Cardin.Num. 30. ad finem, lit.K.Vincent.in Speculo doctrinali, to.2.lib.9.c.86.fin. Palud 4.d.38.q.4 ar.2.concl.5.num.23.* ubi *Mayronis p.1.concl. 2. Cajet. ſum.verb.Votum, c.De conditionibus ex parte voventis, §. Et ſcito. Et opuſculis, tom.1.tract.31.ſeptemdecim reſponſionum, reſponſo 14. dub.4.Sylv.Votum 4.quæſt.2.dict.4.Navar.ſumm.cap.12.n.64.Hiſpanè num. 65.* (de limitatione, quam apponit, niſi tali voto aſtrictus fornicetur, dicam diſput.42.num.8.) *Ledeſm 2.p 4.q.66 ar. 4.fine. Palacios 4 d.32.diſput.2.fol.717.col.1.Angles Florib.2.p.quæſt. de voto, art.7.diffic.9.Petrus de Ledeſm.de matrim quæſt.64.a. 4.dub. 2.concl.1.Valentia 2.2.diſp.6.q 6.de voto, puncto 6 q.ult. de votis ſubditorum, §. Exiſtit autem, Ludov.Lopez.p.1.inſtr.cap.47.fine. Joan. Heſſels in expoſit.decalogi, 2.præcep.c.14.* Et eſt ſatis probabilis hæc ſententia.

At probabilius eſt poſse virum irritare id votum non petendi debitum ab uxore factum. Probatur ex *cap.30.Num. & ex D. Auguſt.lib 4.quæſt.59.in Num.* & refertur *cap.Manifeſtum 33.qu. 5.* cujus verba retuli num.4. Quòd ſi dicas, ibi ſermonem eſse de voto abſtinentiæ, *Abbas cap.Chariſſimus, nu.5.de converſ.coniug.* hoc reiicit, probatq; nomine abſtinenriæ claudi conrinentiam, per *c.Si tu abſtines 27.qu.2.* ibi: *Si tu abſtines ſine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam*. Deinde, quia quamvis vir & uxor ſint pares, quoad libertatem non petendi, & obligationem reddendi, & ita materia illa non ſit viro ſubjecta, at quoad illam novam obligationem, quæ accidentaria eſt, uxor ſubditur viro tanquam capiti, cujus eſt voluntatem ipſius dirigere, ne imprudenter voveat. Et confirmatur, quia hac ratione o 4.fine probavimus votum de rebus neceſſariis poſse irritari à viro, cùm tamen ea materia minùs ſubdatur uiro, quàm hæc. Ideò hanc ſententiam uidentur tenere *D.Th.2.d.32.in fin.in expoſit. lit. Magiſtri, & ibi Palud.q 2.ar.2 num 17.* ubi dicunt poſse uirum reuocare uotum caſtitatis emiſsum ab uxore ſine ejus licentia. Et docent *Joannes de Friburgo ſumm.confeſſ.l.1.t.8.q.35.Scotus 4.d. 32.q. 1.artic.3.poſt 1.concl.verſ.Vtrum autem. Et lib.7.de juſt.q.3.a.1. verſ. An verò poſsit alteruter. Arag.2.2.q.88.artic.8.fol.1021.Nav.ſum. c. 12.nu.60.Sanchez de voto, q.3.n.59.Gutier.q.can.l.2.cap.22.num 49. Philiarc.de offic.Sacerd.1.p.2.l.3.c.4.§.Excipitur in concluſione, Manuel 1.tom.ſum.2.edit c.243.num.8.& 2.tom.c.90.num. 3. Antonius Gomez ſuper bullam Cruciatam, clauſula 10.num.67.Vega 2.10. ſum. c.129.caſu 22.& 93.* 11

Immò idem dicendum exiſtimo, licet votum ſit continentiæ abſolutæ, poteſt enim vir illud omninò irritare. Quia militat eadem ratio. Nam illa nova obligatio, quia uxor abſque viri conſenſu ſe aſtrinxit, ſubditur viro. Atque ita *Joan. de Friburgo, Gutier. Anton.Gomez, Vega*, dum loco nu. præced. allegato dicunt poſſe virum irritare hoc votum, loquuntur expreſſe de voto continentiæ. Unde infero ea irritatione facta, uxorem adulterantem non eſſe ſacrilegium fornicando, nec ſoluto matrimon. teneri ab aliis nuptiis abſtinere: ad quæ votum obligabat. Quia irritatione extinctum eſt. (Quando verò ante conſummationem matrimonii factum eſt, dicemus n.20.) Idque 12

votum

Digitized by Google

votum ſic irritatum non reviviſcit : ut dicemus nu. 37. & 38.
13 Ad argum. n. 10. propoſita reſp. Ad 1. dic eum textum nil probare. Tum, quia vir non omnino irritavit votum, revocando ad ſe uxorem, ſed tantùm quoad obligationem ad religionem. Tum etiam (quod verius exiſtimo) quia tantùm revocavit à monaſterio, non utens irritatione: ſed quia profeſſio non tenuit, tanquam facta in viri præjudicium. Et ita textus dicit: *Licet votum ejus uſquequaque non tenuerit*, & clariùs *c. Quidnam, ext. ibi : Votum non tenuit* . Ad 2. conſtat ex dictis nu. 11. quamvis enim non habeat dominium in eam materiam, habet in voluntatem, qua ſe obligat.

S U M M A R I U M.

An vir poſſit irritare vota uxoris ſine ſua licentia facta, implenda tempore ſoluti matrimonii: & generaliter de votis ita factis à quibuſcunque ſubditis, dilatis in tempus quo ceſſabit ſuperioris poteſtas, an poſſint à ſuperiore irritari? Refertur duplex ſententia, n. 14 & 15.

Sententia affirmans Authoris, n. 16.

Quid, de voto ſervi in tempus dilato, ſi donatus fuerit libertate? nu. 17.

Quid, de voto caſtitatis uxoris tempore ſoluti matrimonii? n. 18.

Quid, de voto religionis ſive tunc implendo, quando matrimonium nondum eſt conſummatum, vel implendo tempore ſoluti matrimonii, n. 19. & ibi quid de voto religionis facto ab impubere, implendo poſt pubertatem?

Quid, de cæteris votis factis ante matrim. conſummatum, animo ingrediendi religionem, vel ſimul promittendo religionem, & in ea illa implere: vel abſque tali animo, n. 20. ubi quid de voto caſtitatis?

Solvuntur argumenta, n. 21. poſt quem invenies alia ſummaria.

14 QUÆSTIO III. Utrum poſſit vir irritare vota uxoris, ſine ſua licentia emiſſa, implenda tempore ſoluti matrimonii? Ut generaliter de omnibus ſubditis quæſtionem hanc diſputemus, eſt triplex ſent. Prima ait nullum ſuperiorem poſſe ſimilia vota irritare. Quia ſuperior poteſt irritare vota, eo quòd ſit dominus materiæ promiſſæ, & non ratione qua ſuperior eſt, niſi quatenus perſona vovens eſſet materia voti, ſed in hoc eventu votum emittitur pro eo tempore, quo nec vovens, nec materia voti, erit ſub poteſtate ſuperioris: ergo non poterit irritare. Secundò, ſpecialiter probatur de voto religionis facto tunc pro tempore ſoluti matrimonii. Quia cùm ſit votum per quod vovens eximitur à poteſtate ſuperioris, videtur idem dicendum de illo, ac de voto religioſi tranſitus ad arctiorem religionem. Quod n. 9. hac ratione diximus irritari non poſſe. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Cajet. 2. 2. q. 88. a. 8 dub. penult. de ſuperioribus in genere habentibus irritandi poteſtatem, immediatè ante 5. in ſolut. ad 3. Ang. Votum 4. ſin. Navar ſum. c. 22. n. 66. Aragon 2. 2. q. 88. a 8. fol. 1021. Angles Floribus 2. p. q. de voto, art. 7. diffic. 8. concl. 2. & poſt diffic. 9. dub. 1. concl. 2. & poſt diffic. 12. dub. 5. concl. un. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 48. §. Votum ſemel irritum. Manuel 2. tom. ſumma, c. 89. n. 8. & 90. n. 10.* Et loquitur expreſsè in noſtris terminis *Aragon. Cajetan. Angles, & Manuel*, & dicentes non poſſe virum irritare vota uxoris in tempus ſoluti matrimonii facta. Et eſt ſatis probabilis.

15 Secunda ſent. utitur hac diſtinctione. Aliqui ſunt ſubditi non tantùm quoad materiam promiſſam, ſed etiam quoad voluntatem, ita enim eorum voluntas pendet à ſuperiori, ut nec velle, nec nolle habeant, nec poſſint diſponere de ſpectantibus ad perſonam, quia traditi ſunt ſuperiori ad regimen voluntatis. Quales ſunt religioſi reſpectu ſui prælati, & filii impuberes reſpectu patris. Alii verò ſunt tantùm ſubditi quoad materiam promiſſam, nempe quoad aliqua obſequia, & aliquod regimen. Quales ſunt ſervus domino, uxor viro, filii puberes patri. Priorum ergo ſubditorum vota facta ad tempus ſolutæ poteſtatis, poſſunt ſuperiores irritare: poſteriorum verò minimè. Prob. prior pars. Quia paterna poteſtas irritandi vota præcipuè collata eſt ad gubernandam voluntatem impuberis adhuc imperfectè utentis ratione, quæ errare poteſt non minus circa obligationes implendas poſt pubertatem, quàm circa implendas dum eſt impubes. Et religioſus eadem ratione omnem ſui poteſtatem tradit prælato, ut eum vice Dei quoad omne tempus gubernaret. Poſterior pars probatur. Quia illi ſuperiores non habent poteſtatem in vota propter favorem ſubditorum, bonamque illorum gubernationem, ſed præcipuè propter conſervandam ſuam poteſtatem, maximè quoad res, in quibus ſunt ſuperiores: ac ſubinde irritare non poterunt vota ſuæ poteſtati minimè præjudicantia, qualia ſunt implenda tempore quo ſubditi ſui juris erunt. Et confirmatur, quia abſurdum dictu videtur, poſſe dominum irritare votum, quod ſervus emiſerit in tempus quo libertate donatus fuerit. Ideò hanc ſententiam tenet *Sylveſt. Votum 4. q. 2. dicto 5.* unde malè *Sot. num. ſeq. allegand.* eum refert, *Religio, 2. qu. 15. fin.* quia univerſaliter teneat omnes ſuperiores poſſe ejuſmodi vota irritare. Nam tantùm ibi loquitur *Sylveſter.* de voto impuberis implendo tempore ſolutæ patriæ poteſtatis: & ita non ſibi contrarius eſt. Idem tenent *Emm. Sa ſum. verb. votum.* obi de voti irritat. *§. Votum impuberis Valent. in 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto, punct. 6. qu. 5.* Et loquitur expreſsè *Sylveſter* de viro, & uxore: & hæc ſent. eſt etiam valdè probabilis.

Tertia ſententia (quam probabiliorem reputo) ait poſſe omnes ſuperiores ea vota irritare. Quia tempore quo votum illud emittitur, voluntas illa ſubditi eſt ſub poteſtate ſuperioris, quantumcunque executio in aliud tempus differatur. Et confirm. quia licèt executio pendeat in futurum, at talis voti gravamen, & obligatio præſentia ſunt. Deinde, quia ſequitur ex tali voto præjudicium ſuperiori, nam tempore quo eſt verè ſuperior, & alter ſubditus, eum non recognoſcit, vovens ſine ejus conſenſu. Tandem prob. ſpecialiter de viro reſpectu uxoris, in quo caſu hæc opinio eſt multo certior. Quia uxor non tantùm ſubditur viro ratione materiæ promiſſæ, ſed ratione voluntatis, qua vovet, ut vir ejus imprudentiæ & imbecillitati conſulat (ut diximus nu 4.) tam imprudenter autem poteſt vovere uxor pro tempore, quo ſui juris erit, ſicut pro nunc. Atque ita docent *Sotus l. 7. de juſt. q. 3. ar. 1 paulò ante ſolut. ad argumenta. Alcozer ſum. cap. 16. de votorum in genere irritatione, concl. 9. fol. 55. p. 1. Lud. Lopez 1. p. inſtr. cap. 50. paulò poſt princ. Vega 2. tom. ſum. cap. 29. caſu 20.* Et de votis uxoris tenet *Stunica de voto, quæſt. 3. n. 76.* & multi alii Neoterici doctiſſimi. 16

Quamvis autem *Sotus ibid.* dicat idem de voto ſervi emiſſo in tempus quo libertate donatus fuerit: & *Ludovicus Lopez* dicat ſe eſſe ancipitem. At credo excipiendum eſſe à doctrina num. præced. tradita, & ita dominum non poſſe irritare id votum ſervi. Quia dominus nulla ratione poteſtatem habet irritandi vota ſervi, in favorem ipſius ſervi, ut ejus imbecillitati, & imprudentiæ conſulat, ſed omninò in bonum, & utilitatem domini, ne damnum ex eo voto ſentiat. Quod in votis ſic emiſſis locum non habet. Secus autem contingit in aliis ſuperioribus. Et ita docent *Abulenſ. c. 30. Num. q. 91.* Et hoc tandem tenet *ipſemet Lud. Lopez ibid.* 17

Excipit etiam *Lud. Lop. n. 16. allegatus*, votum caſtitatis factum ab uxore, pro tempore quo ſui juris erit, implendum: aitque non poſſe à viro irritari. Cùm tam dubium ſit, an irritari poſſit, quando conſtante matr. eſt emiſſum, pro tunc implendum (ut vidimus n. 10.) At melius *Sot. & Stunica, nu. 16. allegati*, dicunt poſſe id votum irritari. Quia voluntas uxoris dum id promittit, eſt ſub viri poteſtate, ab eoque gubernanda, ne imprudenter voto ſe alliget, poteſt autem imprudentia reperiri in promittenda caſtitate in tempus ſoluti matrimonii. 18

Quæſtio autem gravior eſt de voto religionis. Nam fortiter urget argum. 2. propoſitum nu. 15. Sed ſic diſtinguendum exiſtimo. Si id votum emiſſum ſit ab uxore poſt initum matrimon. ante illius conſummationem, pro tunc implendum, res manifeſta eſt non poſſe irritari à viro. Quia eſt votum per quod eximenda eſt uxor à viri poteſtate, diſſolvendumque eſt matrim. Atque ideò habet ſe inſtar voti facti à religioſo, tranſeundi ad ſtrictiorem religionem. Si verò emiſſum eſſet in tempus ſoluti matrim. ſive matrim. non conſummato, ſive conſummato, poſſet vir irritare. Atque ita *Sot. & Stunica num. 16. relati* aſſerunt votum religionis uxoris in tempus ſoluti matrim. poſſe à viro irritari: nec diſtinguunt, emiſſum ſit nec ne ante matrimonii conſummationem. Et ration. præcedenti adducta id probat. Et ratio diſparitatis eſt inter hoc votum, & votum religioſi tranſitus ad ſtrictiorem religionem. Quia per hoc votum religioſus omninò eximitur à poteſtate illius ſuperioris, juſque hujuſmodi exemptionem conceſſit, in qua re voluntatem ſubditi minimè ſubjecit ſuperiori. At per illud uxor non eſt eximenda à viri poteſtate: cùm ea jam ſoluta implendum ſit: ac ejus voluntas conſtante matrimonio eſt omninò ſub viri poteſtate, ab ipſo gubernanda, præterquam quoad tranſitum ad religionem ante matrimonii conſummationem. Sed obiicies, hinc ſequi, non poſſe patrem irritare votum religionis filii impuberis, implendum poſt pubertatem. Quia per tranſitum ad religionem eſt eximendus à patria poteſtate, ſub qua erat adhuc pubes factus, quando votum executurus erat. Neganda eſt ſequela, & dicendum, poſſe id votum irritari. Quia per illud non eximitur filius à dominio paterno, quod habebat in ipſius voluntatem tempore quo impubes erat, ad gubernandam ejus voluntatem circa vota perſonalia: ſed pubertate adveniente, quando votum implendum eſt, ab eo liberatur, quamvis ad religionem minimè tranſeat, & ideò diſpar eſt ratio de voto religioſi. Sed quid, ſi uxor erat impubes, malitia ſupplente ætatem, & vovit religionem ante matrimonium conſummatum? dicam diſp. 41. n. 8. 19

Tandem dubitabis, quid dicendum ſit de votis ab uxore ex emiſſis ante matrim. conſummatum, animo tranſeundi ad religionem factis? Et quidem de voto ipſo religionis jam dixi n. præced. De cæteris autem votis eſt difficultas. Quidam aſſerunt non poſſe irritari à viro, ſecus ſi abſque eo animo emiſſa ſint. Sed ego non video differentiam. Quia animus ille cùm non cadat ſub voto, minimè voti naturam immutat, nec viri poteſtatem, quam per matrimonii contractum in uxoris voluntatem acquirit, aufert. Immò exiſtimo quamvis tunc uxor voveret tranſitum ad religionem, & alia vota in illa implenda, poſſe illa vota irritare, permanente voto tranſeundi tunc ad religionem. Quod n. præcedenti irritari nequaquam poſſe diximus. Ducor, quia ea vota tempore ſubjectionis emiſſa ſunt, & dum ſubjecta eſt, irritantur, nec per illa eximitur à viri poteſtate. Sicut ſi religioſus voveat tranſitum ad ſtrictiorem religionem, & alia 20

vota

Digitized by Google

vota implenda in illa, poterit prælatus hæc vota irritare: illud verò minimè. Sed oppones, ſi votum caſtitatis tunc irritet vir, & ita conſummetur matrim. jam non poſſe uxorem ad religionem tranſire. Dic hoc non obſtare. Quia licèt auferatur obligatio voti caſtitatis, adhuc manet votum tranſeundi ad religionem, quod obligat ad non conſummandum, ne ingreſſus religionis impediatur. Quod ſi votum religionis non ſit emiſſum, ſed ſolus animus ingrediendi affuerit, non tenetur ex voto caſtitatis ad religionem, nec ex eo animo (ut diximus diſp. 34. n. 3. & 4.) Atque ita non obſtabit irritationi illius voti, impedimentum ingrediendi religionem. Unde fit ut eo voto caſtitatis irritato, poſſit conſummare uxor ſiue petendo, ſive reddendo, etiam priori bimeſtri, niſi votum religionis obſtet: quod ſi illud emiſerit, peccabit primò conſummans contra votum religionis, non autem contra votum caſtitatis. Et ſi tunc adulteretur, non erit ſacrilega aduersùs votum. Quia omninò extinctum eſt per irritationem: perinde ac extingui diximus num. 12. quando matrim. conſummato emiſſum eſt.

21 Ad argum. n. 14. propoſita dic. Ad 1. dic ſufficere ut perſona vovens ſit ſubjecta, & materia voti tempore, quo illud emiſſum eſt, quamvis obligatio executionis ſit dilata in tempus libertatis. Quia verificatur tempore ſubjectionis eſſe ſubditam materiam vinculo illius voti, & ex tunc illo obligari ad exequendum tempore libertatis. Ad 2. conſtat ex dictis n. 39.

SUMMARIUM.

An vir poſſit irritare vota uxoris ante matrim. facta? proponuntur argumenta probantia partem negantem, n. 22.

Poteſt, & remiſſivè an ſit vera irritatio, ita ut non reviviſcant? num. 23. & ibi, remiſſivè, quid quando tempore divortii facta ſunt?

An peccet vir irritans, quando de conſenſu patris emiſſa ſunt? nu. 24.

An habeat verum id ſolis votis viro præjudicantibus? n. 25.

Quid, in voto dandi eleemoſynam? n. 26. & ibi, remiſſivè, quid, quando hæc, & cætera vota facta ſunt ante matrimonium, exiſtente muliere ſub alterius poteſtate?

Quid in voto caſtitatis? n. 27. & ibi de votis de rebus neceſſariis, & remiſſivè, quando facta ſunt hæc omnia vota tempore divortii? vel ubi uterque vovit continentiam aut religionem.

Quid, in voto religionis, nu. 28. & quid, ſi factum ſit tempore divortii?

An peccet mulier nubens, ſciens fore ut non poſſit implere vota? remiſſivè? n. 29.

Quid, de obligatione facta homini per uxorem ante matrimonium? n. 30.

Solvuntur argumenta, n. 31. Poſt quem invenies alia ſummaria.

22 QUÆSTIO IV. An poſſit vir irritare vota uxoris ante matrimonium emiſſa? Et quidem pars negativa Inde ſuaderi videtur. Quia ea vota ſunt omninò independenter à viro facta: cùm tempore quo emiſſa ſunt, non fuerit uxor illi ſubjecta. Secundò, quia obligatio illa voti jam erat Deo acquiſita, juri autem acquiſito non poteſt vir derogare, ut non poſſet obligationem homini factam per uxorem ante matrimonium irritare.

23 Cæterùm dicendum eſt, poſſe virum irritare ea vota (loquor hoc termino irritationis, quia eo utuntur Doctores, quos referam hic, quamuis ſentiam cum aliquibus illorum, eam non eſſe irritationem, ſed ſuſpenſionem pro tempore conſtantis matrimonii, & ita eo ſoluto reuiuiſcere. quod n. 39. explicabo.) Probatur ex *D. Auguſt. l. 4. q. 56. in Num.* & habetur *c. Noluit. 33. q. 5.* ibi: *Ita ſi adhuc innupta conceſſerat pater vota perſolvere, ſi antequam perſolverit, nupſerit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non perſolvat, & hoc omninò ſine peccato.* Et rationem trademus nu. 25. Et uidentur tenere *Hoſtienſ. ſum. tit. De voto, §. Quis vovere poſſit n. 7. verſ. Uxor etiam. Anton. c. Scriptura, n. 3. de voto,* ubi *Abb. nu 8. Cardin. q. 55. Anchar. n. 14. Henricus n. 6. D. Anton. 3. p. 1. t. c. 22. initio. Roſella Votum 2. n. 7. Ang. Votum* 2. n. 11. *Lex* 8. *t.* 8. *p.* 1. ubi dicunt uxorem non debere implere vota ante matrimonium facta, contradicente viro. Et docent expreſsè *Hugo & Archid. c. Noluit, n. unic. & ibi Bellamera ſtatim in princ. Turrecr. cap. Sunt quædam 17. q. 2. nu. 9. Vincentius in ſpeculo doctrinali, tom. 2. l. 9. c. 86. Sylveſter Votum 4. q. 2. dict. 1. Abulenſ. c. 6. Matth. q. 249. Navarr. ſumma Latina, c. 12. n. 65. fin. Hiſp. c. 28. additione ad eundem n. Monaldus ſumma tract. de voto, t. De votis conjugatorum, verſ. Sed nunquid poſſunt. Alexand. in Enchirid. 2 p. de poteſt. confeſſ. c. 5. n. 155. Phil. de offic. Sacerd. tom. 2. p. 2. l. 3. cap. 4. §. Sed major difficultas. Aragon. 2. 2. qu. 88. a. 8. f. 1020. Azor l. 11. inſtit. moral. c. 17. q. 14. Valentia 2. 2. diſp. 6. qu. 6. de voto, puncto 6. q. ult. de votis ſubditorum, Graſſis p. 2. deciſionum, lib. 2. c. 12. num. 45. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 30. Stanicam q. 3. de voto. n. 75. Emm. Sa ſumm. verb. Votum,* ubi de voti irritatione, *§. 1. Vega 2. tomo ſummæ, cap. 129. caſu 20.* Quid autem, ſi tempore divortii fiant? dicam n. 41.

24 Hinc infertur, licet pater conſenſerit voto, non peccare virum poſtea revocando. Quia utitur jure ſuo, cui pater præjudicare non potuit. Videtur expreſſa ſententia D. Auguſtini, cujus verba numero præcedenti retuli. Et ita intelligentes ea verba, docent *Hugo, Archid. Bellamera, nu. præced. relati.*

25 Aliqui temperant, ut intelligatur de votis marito præjudicantibus. Sic *Abbas, Monaldus, Sylveſter. Nav. Azor.* Id tamen mirum non eſt. Quia ſunt in ea ſent. ut vir nequeat vota ab uxore conſtante matrimonio facta irritare, niſi ſibi præjudicent (ut n. 3. vidimus.) Cæterùm exiſtimo poſſe omnia irritare (excipe votum religionis, de quo dicam n. 28. & votum caſtitatis, atque de rebus neceſſariis: & dandi eleemoſynam, de quibus dicam n. 26. & 27.) Quia quamuis actus liber, quo mulier ante matrim. vovit, non ſit viro ſubjectus, tanquam omnino præteritus. At materia illa voto promiſſa, eſt jam planè viro ſubjecta. Quia poteſt modò vir in omni tempore occupare uxorem. Qua ratione utitur *D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 8. ad 3.* ad oſtendendum nulla religioſi vota eſſe firma abſque prælati conſenſu. Atque ita nec ea uxoris vota ita firma erunt, quin poſſint à viro reuocari. Et hoc dicit eſſe probabile *Lud. Lopez 2. p. inſtruct. c. 48. §. Rurſus.*

Excipe 1. vota realia emiſſa ab uxore ante matrim. Ut ſi tunc 26 vouit eleemoſynam, cùm eſſet ſui juris, ut ſi erat vidua, vel carebat patre, & tutore: hæc enim vota non poterit maritus irritare. Quia judicandum eſt, ac de aliis debitis, ad quæ uxores anteà tenebantur. Quamuis enim id debitum ſit perſonale; nulla enim hypotheca afficit bona, aliàs tranſiret obligatio ad ſingularem ſucceſſorem, ut legatarium, vel titulo emptionis poſſidentem ea bona, aut donationis: non tamen eſt debitum, quod juriſperiti perſonaliſſimum appellant: aliter obligatio voti realis explendi non tranſiret ad hæredem. Quod eſt contra omnes. Et ita poteſt dici quodammodo bona afficere, atque ita virum teneri permittere, ut uxor expleat, & cum eo onere recipere bona. Dixi, ſi erat ſui juris. Nam ſi non talis eſſet, licèt pater, tutor, aut vir non irritaſſent, maritus poterit. Quia loco illorum ſuccedit, & erant vota dependentia à conſenſu ſuperioris. De qua poteſtate latè diſp. 41. & generaliter de aliis votis, quæ vir nequit irritare, eo quòd facta ſint ante matrim. an poſſint in hoc euentu irritari?

Secundò excipe votum caſtitatis ab uxore ante matrimonium 27 emiſſum: id enim à viro irritari nequit. Quoniam illud votum continet duo, nempe, non exercere actum venereum, nec reddendo nec petendo. Quoad primum non indiget irritatione. Nam fortiori matrimonii vinculo conſtringitur reddere. Quoad ſecundum autem, irritari nequit à viro. Quia materia petendi non eſt viro ſubjecta, ita ut prohibere poſſit, aut præcipere debiti petitionem, ſed mulier eſt libera, & ſui juris in hoc. Nec actus liber, quo mulier eam ſibi obligationem impoſuit, eſt ſub viri dominio & poteſtate. Quoniam eſt jam Deo conſecratus, & quando fuit elicitus, non poterat prohibere ne eliceretur. Quare non eſt audiendus *Joan. de Friburgo ſumma confeſſorum, lib. 1. tit. 8. qu. 35.* dicens poſſe virum id votum irritare. Cujus contrarium tenent omnes, quos nu. 10. retuli, aſſerentes nec emiſſum poſt matrimonium votum caſtitatis poſſe à viro irritari. Eadem ratione dicendum eſt, nec poſſe virum irritare vota de rebus neceſſariis, ut de non furando, de non mentiendo, emiſſa ab uxore, ante matrimonii contractum. Quia nec materia illa tanquam neceſſaria ſubditur viro. Nec actus liber, quo votum factum eſt, tanquam omninò præteritus, & Deo conſecratus, & quidem eo tempore quo voluntas illa à viro non dependebat. In quo diſtinguitur à tali voto poſt matrimonium facto. Quia tunc voluntas erat viro ſubjecta. Et ideò n. 4. diximus poſſe à viro irritari. Utrùm autem poſſit vir irritare hæc vota, quando tempore, quo mulier erat impubes, illa emiſit, poterantque irritari à patre, matre, vel tutore? dicam diſp. 41. n. 4. Si autem facta ſint tempore diuortii, dicam hac diſp. nu. 41. & quid de votis factis poſtquam uterq; conjux vouit continentiam, aut religionem, dicam diſp. 42. n. 10.

Tertiò excipe votum religionis ante matrimonium ab uxore 28 emiſſum, non enim poterit à viro irritari. Quia ſi matrimonium non eſt conſummatum, tenetur tunc implere; & id votum tunc emiſſum non poteſt irritari à viro, (ut probaui num. 39.) nedum votum factum ante matrimonium. Si verò jam ſit conſummatum, non indiget pro tunc irritatione. Quoniam impleri nequit. Nec poteſt irritari pro tempore, quo uxor erit ſui juris, quando jam tenebitur implere. Quoniam materia illa non erat viro ſubjecta tempore quo promiſſa eſt, nec actus liber, nec ſubiicitur etiam materia tempore, quo votum implendum eſt. Quæ dixerim, ſi mulier jam pubes promiſit. Nam ſi erat impubes, & ita poterat votum illud irritari, dicam diſp. 41. num. 4. 5. Quando factum eſt tempore diuortii, dicam hac diſp. num. 14.

Utrùm autem peccet mulier matrimonium iniens, ſciens fore 29 impedimento ne vota expleat? dixi n. 8.

Tandem, ſi mulier obligationem aliquam cum homine con- 30 traxerit ante matrimonium, vir non poterit illam irritare, propter jus homini acquiſitum. Et quia mitius agitur cum Deo, quam cum homine. Sic docent *Hugo, Archid. & Bellamera, n. 23. allegati,* & potiſſima ratio differentiæ eſt. Quia ſuperior non gerit vices hominis, cui jus acquiſitum eſt ut poſſit illud remittere, & irritare: ac gerit vices Dei, cui jus per votum acquiritur.

Ad argumenta n. 22. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic argu- 31 mentum concludere eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem: quod eſt veriſſimum. Ad hanc autem ſuſpenſionem ſatis eſt uxorem poſteà incidere in viri poteſtatem, non

enim

Digitized by Google

enim placet Deo, ut ipſo contradicente impleat. Ad 2. dic, non poſſe virum derogare omnino irritando, bene tamen ſuſpendendo: ut dixi in ſolut. præced. cur autem idem non poſſit in obligatione cum homine contracta? dixi ou. præcedenti.

S U M M A R I U M.

An vota per virum irritata reviviſcant? Si vera irritatio ſit, non reuiviſcunt, ſecus ſi ſit ſuſpenſio ſola, n.32.

Refertur quadum ſententia, n.33.

An ut vota irritata non reuiuiſcant, deſideretur poteſtas, & dominium in voluntatem ſubditi, vel ſit in materiam promiſſum? n.34.

An ſi ſuperior irritans det licentiam poſtea, teneatur ſubditus implere votum irritatum, & quid ſi non fuit verà irritatio, ſed ſuſpenſio? num.35.

Vota uxoris facta poſt matrimonium, & irritata non reuiuiſcunt, n.36. & ibi, idem de votis ſeruorum, & puberum.

Idem de voto caſtitatis tunc facto, & irritato, n.37.

Idem de votis factis in tempus ſoluta poteſtatis, & irritatis, n.38.

Vota uxoris ante matrimonium facta, & irritata à viro reuiuiſcunt, n.39. & ibi, an uxor teneatur ad ea viro poſtea dante licentiam?

Quid ſi dum mulier ante matrim. vouit, erat ſub poteſtate alicujus, qui poterat irritare, ut ſub poteſtate patris, tutoris, alterius mariti, vel in ea ætate vouit, ut ſi eſſet ſub alicujus poteſtate, poſſet irritare? An poſſit vir perfectè ea vota irritare, ita ut non reuiuiſcant? Et quid de votis factis poſt matrimonium ex licentia viri, & irritatis? Et an vota viri per uxorem irritata reuiuiſcant & Remiſſiuè, nu.40.

Quid de votis factis tempore diuortii, an reputentur quaſi facta ante matrimonium, ut reconciliatione facta ſi vir irritet, reuiuiſcant. Et ſi ſint caſtitatis, vel religionis, vel de reb. neceſſariis, ut de non mentiendo, nequeant etiam imperfectè irritari, ac ſi ante matrimonium facta eſſent? n.41.

An vota emiſſa ab aliquo ante ingreſſum in Societatem Jeſu ſint ſuſpenſa, & reuiuiſcant, ſi poſt vota bienii expellatur? n.42.

Quid, ſi ſuperior irritet ea, vel tempore nouitiatus emiſſa, vel poſt vota bienii etiam facta in tempus expulſionis? & an poſſit irritare? num.43.

Quid, ſi in eis diſpenſet: & an poſſit, n.44. & ibi, an poſſit Epiſcopus cum nouitiis diſpenſare.

An ſuperior poſſit irritare vota profeſſi, quæ voluit in profeſſionem commutare, ita ut eo expulſo, non reuiuiſcant, n.45.

Solvuntur argumenta, n.46.

32 QUÆSTIO ultima. An vota uxoris abſque viri licentia facta tunc implenda, vel in tempus ſoluti matrimonii, vel facta ante matrimonium, aut tempore divortii, & à viro irritata, reuiuiſcant, ita ut ſoluto matrimonio teneatur uxor ea implere? Abſque controverſia eſt (ut benè animadvertit *Valent. 2. 2. diſp. 2. q. 6. de voto, punct. 6. q. 4.*) vota omnino legitimè irritata, minimè reuiuiſcere. Quoniam per irritationem, illa obligatio voti eſt omnino extincta: obligationem ſemel extinctam minimè reuiuiſcere, comperti juris eſt, *l. Cum ex cauſa, C. de remiſſ. p g.* Quia cùm jam deſierit eſſe, vires reaſſumere non poterit, niſi iterùm obligatio illa imponatur ab eo qui poteſt. Sicut lex ſemel caſſata non poteſt amplius obligare: niſi iterum Principe eam ſanciente. Quare aliqui Doctores aſſerentes votum ſemel irritatum reuiuiſcere, aut ſunt reprobandi: aut intelligendi, quando non eſt vera irritatio, ſed ſuſpenſio voti. Hi ſunt *Vincentius ſpeculo doctrinali, to. 2. lib. 9. c. 85. Tabiena Votum 5. q. 5.* & videntur tenere *Innocent. c. Scriptura, de voto, n. 5. verſ. Idem credimus, & ibi Hoſtienſ. ad fi. Joan. Andr. n. 4. Ant. n. 3. Cardin. q. 13. Anch. n. 8.* ubi dicunt impuberem teneri implere votum peregrinationis, ubi fuerit ſui juris. Atque communiter refertur pro hac ſententia *Innocentius ibi*. Sed nec ipſe nec alii, qui eum omninò ſequuntur, explicant, fuerit votum irritatum necne. Difficultas igitur præſens eò pertinet, ut explicetur, num hæc ſit legitima, & vera irritatio, an potiùs ſuſpenſio voti pro eo tempore, quo poteſtas mariti durat? In priori enim caſu conſtat vota illa penitus extingui, & ideò nunquam amplius obligare: in poſteriori autem obligare ceſſante viri poteſtate.

33 Quidam igitur opinantur uxorum vota conſtante matrimonio facta non verè irritari per viros, ſed eſſe ſuſpenſionem pro tempore conſtantis matrimonii, atque ideò eo ſoluto reuiuiſcere, & implenda eſſe. Ducuntur, quia hoc diſtat inter irritationem ratione dominii, aut quaſi dominii in voluntatem: aut ratione materiæ: quod in priori caſu eſt vera irritatio; & ita votum non reuiuiſcit, ut contingit in votis impuberum, & religioſorum. In poſteriori autem, ſi materia eſt hujuſmodi, ut maneat in poteſtate ſubditi, poſtquam à poteſtate ſuperioris eximitur, ut ſi vouiſſet quotidianam eleemoſynam, non eſt perfecta irritatio, ſed ſuſpenſio, atque adeò ſoluta poteſtate votum reuiuiſcit, ut contingit in votis uxorum. Quod inde probatur, quia nequit ſuperior irritare votum illius, niſi quatenus poteſt illi ſubtrahere materiam oblatam: cùm ſit ſolùm ſuperior quoad rem oblatam, at nequit materiam oblatam auferre, niſi pro tempore, quo eſt illi ſubditus, pro quo ſolo tempore materia eſt ſub illius poteſtate. Ergo non poteſt omninò votum irritare, ſed illud ſuſpendere: & proinde ceſſante poteſtate reuiuiſcet. Secundò, quia quando ſubditus petit licentiam exequendi votum eo tacito, negatio licentiæ ſuperioris non eſt voti irritatio, ſecundùm omnes, ſed ceſſat pro tunc obligatio per materiæ ſubtractionem, manente voti vinculo, & ceſſante probibitione reuiuiſcit. At ita contingit in præſenti, tantùm enim ſubtrahitur materia ſubjacens dominio viri. Ideò hanc ſententiam tenent *Roſella Votum 2. nu. 7. & 23. Valentia 2. 2. diſp. 6. quaſt. 2. de voto punct. 6. qu. 4. juncta qu. ult. de votis ſubditorum.* Nam *in ea qu.* 4. docet quando ſubditur aliquis quoad ſolam materiam, votum reuiuiſcere: & *quæſtione ultima*, docet uxores quoad vota non ſubiici ratione voluntatis, ſed materiæ promiſſæ: ac ſubinde cenſet ea reuiuiſcere. Idem tenent in alio ſimili, fatentes tamen rem eſſe dubiam, *Palud. 4. d. 38. qu 4. art. 2. concl. 11. nu 29. D. Anton. 2. par ti. 11. cap. 2. § verſ. 2. pueri*, nempe, in voto filii puberis. Et ſimilitudo in hoc conſiſtit, quòd talis filius ſolùm ratione materiæ ſubditur patri, ut probavi nu. 2.

Ut radicitùs tamen intelligatur, quando vera irritatio voti ſit, quando ve ſuſpenſio: aduertendum eſt dupliciter votum irritari poſſe. Primò, directè voti vinculum diſſolvendo. Secundò, quaſi indirectè, per remotionem materiæ, illam prohibendo. Quando ergo votum irritatur ratione dominii in voluntatem, extinguitur directè vinculum, & ideò nunquam reuiuiſcit. Quia cùm actus ille liber, quo votum eſt factum, ſit pendens à ſuperioris conſenſu, tanquam ipſi ſubjectus, poteſt ſuperior ſuo diſſenſu reuocare omninò, quo ſublato extinguitur votum. Atque ſuperior irritans id velle facere videtur, niſi aliud declaret. Quia id ſonat irritatio. Quando autem irritatur votum ratione ſolius dominii, & poteſtatis ſuperioris in materiam promiſſam: quamvis Doctores, numero præcedenti relati, ſentiant indiſtinctè non eſſe irritationem directam & veram. At ſic diſtinguendum arbitror. Aut materia omninò, & plenè ſubjacet poteſtati ſuperioris: quia ſcilicet, nulli alii eſt prius oblata, aut devincta obligatione aliqua ſubjectionem illam præcedenti, & tunc credo eſſe perfectam irritationem: & ideò votum ſic irritatum non reuiuiſcere contra Doctores n. præcedenti allegatos. Qui autem hoc doceant, referam n. 36. Et ratio eſt. Quia quod juris eſt de toto quoad totum, idem eſt & eſſe debet de parte quoad partem, *l. Quæ de toto, in prin. ff. de rei vend.* & latè tradit *Euerard. loco à toto ad partes, n. 2. & ſeq.* Sicut ergo ad omnimodam, & totalem irritandi vota poteſtatem deſideratur, & ſufficit dominium totale voluntatis ſubditi, ſeu actus liberi, quo vouet Deo rem illam, ita ad poteſtatem irritandi partialem, nempe, in materia determinata, ſufficit ac neceſſarium eſt partiale dominium, nimirum, voluntatis, ſeu actus liberi, quo materia illa promittitur. Et confirmatur, quia ſicut ubi adeſt perfectum dominium voluntatis ſubditi, poteſt ſuperior omnia ejus vota irritare: eo quòd vota habeant tacitam conditionem, niſi ſuperior contradixerit, qui ratione dominii abſoluti & totalis id poteſt efficere: atque eſt perfecta irritatio. Ita quando habet dominium partiale voluntatis ſubditi circa aliquam materiam, poterit circa illam perfectè, & omninò irritare. Quandoquidem vota de tali materia habent ſimilem tacitam conditionem: poteſtque ſuperior contradicere ratione totalis dominii, quod habet in voluntatem ſubditi, quoad diſpoſitionem de illa materia. Aut non omninò, & ſimpliciter ſubjacet poteſtati ſuperioris, ſed ſecundùm quid. Ut ſi ante ſubjectionem jam illa materia erat Deo conſecrata, & oblata per votum. Tunc enim non ſimpliciter ſubjacet illa materia ſuperiori, nec actus liber, quo oblata eſt Deo. Atque tunc dum ſuperior irritat, non eſt vera, & perfecta irritatio, ſed ſecundùm quid, & potiùs ſuſpenſio. Ac proinde durante poteſtate excuſatur ſubditus ab impletione: at ea ſoluta tenetur. Et actum liberum tunc non eſſe ſubjectum, inde conſtat. Quoniam eſt omninò præteritus, & Deo per votum independens ab alicujus conſenſu dicatus, ac tempore quo non erat ſubjectio. Nec poteſt modò ſubdi. Quia ad præteritum non eſt potentia. Nec ſubdita poſtea perſona, ſubduntur ejus actus præteriti; cùm jam tranſierint. Dices vinculum voti, & obligationem eſſe præſentia. Reſpondeo, cùm tale votum naturaliter, & intrinſecè ſequatur ex actu promiſſionis, nulla ratione poſſe ſuperiorem hoc nomine votum perfectè irritare, niſi habeat vel habuerit dominium in illum actum. Quòd autem tunc non ſimpliciter materia ſubdatur ſuperiori, probatur. Quia cùm priùs eſſet obligata Deo, qui jus in illam acquiſierat, non poteſt plenè, & omninò ſubdi alteri. Sed poteſt ſecundùm quid. Quia ſuperior, nimirum vir, poteſt in omni tempore occupare uxorem, ac proinde poteſt pro tunc. Atque uxor fortiori ſervitutis vinculo aſtricta non tenetur pro tunc vota exequi (ut declarauimus n. 25.) Tandem eam irritationem in hoc eventu non eſſe veram, ſed ſuſpenſionem, probatur, quia ea vota ſunt facta abſolutè & independenter à voluntate ſuperioris, cùm tunc non eſſet, nec ſubinde habent tacitam conditionem, niſi ſuperior contradixerit. Quod eſt ratio, & fundamentum poteſtatis irritandi perfectè: teſte *D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 8. corporis, & ad 1.* quem alii omnes ſequuntur. Item, quia ea vota præterita non ſunt modò ſub poteſtate ſuperioris, cùm jam ſint Deo conſecrata: ſicut proximè dicebam de actu libero promiſſionis. Ergo nulla ratione poteſt ea omninò irrita facere. Cùm nec habeat, nec habuerit dominium in actum vouendi. Et confirmatur, quia ſicut actus vouendi fuit abſolutè, & independenter

elici-

Google

elicitus ita eſt à Deo acceptatus: & conſequenter vinculum voti ea eo actn conſurgens. Doctores autem aſſerentes ſi vota emiſſa ante ſnbjectionem irritentur, non eſſe perfectam irritationem, & reviviſcere: in quo caſu non eſt dominium in materiam abſolutè, ſed ſecundùm quid: referam n. 39.

35 Atque ultra differentiam num. 32. traditam inter veram irritationem, & ſuſpenſionem, quod per illam omninò ceſſet vinculum voti, per hanc autem non ceſſet, ſed caequutio ſuſpendatur, donec ceſſet poteſtas ſuperioris: eſt alia differentia ea hac conſurgens. Nam ubi vera voti irritatiu non tenetur, amplius ſubditur ad illud, quamvis ſuperior aſſenſum præbeat. Quia obligatio illa omniò eatincta reviviſcere nequit, niſi ſubditus denuò voveat. Ita *Sylveſt. Votum 4. queſt. 2. dict. 3. Navar. ſum. cap. 12. num 65. Graffis 1. par. deciſionum, lib. 2. cap. 29. num. 4. Philiarcus de offic. ſacerdotis, tomo 1. part. 2. libr. 3. cap. 4. §. Sed major difficultas. Emmanuel Sa ſumma, verb. Votum*, ubi de voti irritatione, *§ Irritans votum ſi poſteà*. At ubi eſt ſola voti ſuſpenſio, connivente ſuperiori obligabit. Quia vinculum voti manebat, & ob ſolam materiæ prohibitionem ſuſpenſum erat, ergo ceſſante prohibitione, priſtinas ubligandi vires recuperabit votum.

36 Ex dictia dedncitur primò, vota omnia cunſtante matrimonio emiſſa ab uaore, pro tunc implenda, ſi à viro irritentur, non reviuiſcere. Contra Doctores relatos n. 35. Probant *Abbas, Cajetanus, Angel. Sylveſter, Sotus ſtatim citandi*, per *cap. Quidam, & cap. Placet, de converſ. conjug.* ubi conjoa profeſſus, & ab altero revocatus non tenetur revocante mortuo, ad religionem tranſire. Sed hi teatus nil conferunt: non enim innituntur irritationi voti, ſed quia profeſſiu ſuit irrita (ut num. 13. probavi.) Ideò melius prob. Quia vir poteſt irritare vota uxoris ratione poteſtatis, & duminii in voluntatem ipſius (ut probavi n. 4.) In quu caſu fatentur omnes eſſe perfectam irritationem, nec vota reviviſcere (ut diaimus n. 34.) Atque ita tenent *Abbas cap. Scriptura, n. 7. de voto. Cajet. n. 2. quaſt. 88. art. 8. dub. 4. Abulenſ. c. 30. Num. q 86. Angl. Votum 2. num. 12. Sylv. Votum 4. q. 2. d. 3. & 4. Armilla verb. Votum, num. 12. Sot. l. 7. de juſt. q. 3. art. 1. verſ. Aliud poſthac dubium. Nav. ſum c. 12. num. 66. Lud. Lop. 1. p. inſtr. cap. 48. §. Vota ſemel irritata. Philiarcus de officio ſacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 3. cap. 4. §. Sed major difficultas. Vega 2. tom. ſumm. cap. 129. caſu 95.* Immò eſto diceremus vota hæc irritati à viro non ratione dominii in voluntatem uxoris, ſed qnia materia eſt illi ſubjecta. Cùm materia plenè ſubdatur, tanquam nulli alii aote ſubjectionem dicata, eſſet perfecta irritatio, nec reviviſcerent (ut num. 34. probavimus.) Atque ita *Sylveſt. eodem q. 2. dict. 3.* fatetur uaorem tantùm ſubdi viro quoad materiam. Quod idem (ut num. 3. retuli) ſentiunt *Navar. Philiarc. Ludov. Lopez*, & tamen omnes hi aſſerunt ea uaoris vota non reviviſcere. Prætereà, quia idem dicunt de votis ſervorum per dominos irritatis, *Sotus, Navar. Philiarc. Lud. Lopez ibi*, & tamen conſtat ſervus tantùm quoad materiam ſubiici domiois. Atque ideò non omnia illorum voaa poſſunt domini irritare, ſed ſola illis præjudicantia. Tandem, qnia de votis puberum dicunt idem, *Sotus, Sylveſter ea queſtion. dict. 3. & 4. proximè citati, & Aragon 2. 2. qu. 88. art. 8. fin. & Graffis 1. par. deciſionum, libr. 2. cap. 29. num. 5. Philiarc. proximè allegatus*, quos tamen ſolùm ratione materiæ ſubdi patri probavimus num. 2.

37 Secundò infertur, votum caſtitatis conſtante matrimonio ab uaore emiſſum, quod n. 11. & 12. diai poſſe à viro irritari, non reviviſcere. Quia irritatur ratione dominii, quod habet vir in voluntatem uxoris, ad illam dirigendam, quamvis deficiat dominium in materiam illam.

38 Tertiò infertur, vota ab uxore, ſeu ab alio ſubditu in tempua ſolutæ poteſtatis, quando ſunt à viro, ſeu ab alio ſuperiure irritata, quæ n. 16. poſſe irritari diaimus, non reviuiſcere. Et hoc licèt ſit votum caſtitatis emiſſum ab uaore ad illnd tempus, quod nu. 18. probavi poſſe irritari. Quia ea vota, ant irritantur ratiuoe dominii in volnntatem, aut ſaltem dominii in materiam. Et eadem ratione dicendum eſt idem de voto religionis in id tempus ab uaore facto, quod n. 19. diai poſſe irritari. Et hoc neceſſariò tenentur dicere omnes, quos nu. 16. 18. & 19. retuli, dicentes poſſe ea vota irritari. Non enim poſſunt intelligi de ſoſpenſione. Nam cùm non obligent donec ſolvatur poteſtas ſuperioris, ipſa ſunt ſuſpenſa.

39 Quartò infertur, vota ante matrimonium ab uxore facta, quæ irritari à viro poſſe diaimus n. 23. ſoluto matrimonio, reviviſcere. Quia ea non eſt perfecta irritatio, ſed tantùm ſuſpenſio. Nam cum nec actor liber, quo votum emiſſum eſt, viru ſubdatur: nec etiam materia promiſſa ſit illi ſubjecta ſimpliciter, ſed ſecundùm quid (ut eaplicui n. 34.) non poſſunt ea vota ſimpliciter irritari. Atque ita docent *Arch. c. Noluit, 33. quaſt. 5. n. un. & ibi Bellam. n. 1. Roſella Votum 2. num. 7. Navar. ſumm cap. 12. num. 61. Alex. in ſuo Enchirid. 1. p. de poteſtate confeſſorum c. 5. nu. 155. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. par. 2. l. 3. c. 4. §. Sed major difficultas, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 46. §. Mulier uxor. Graffis p. 2. deciſion. lib. 2. c. 52. num. 31.* Quare audiendus non eſt *Vega 2. tomo ſumm. cap. 129. caſu 20.* qui dicit non reviuiſcere. Ducitur, quia obligatio ſemel extincta non reviuiſcit. Sed ſupponit obligationem illam ſemel eatinctam eſſe, & non potius ſuſpenſam. Quod probare oportebat. Dum autem dicunt hi Doctures, obligationem illam reviuiſcere, intelligendi ſuut quoad materiam, ad quam votum illud ceſſante ſuperiuris poteſtate, ubligat. Verbi gratia, vouit uxor ante matrimonium ſe quotidie recitaturam calculos Virgineos, aut jejunaturam omnibus ſeatia feriis totius vitæ, irritavit poſteà vir, non tenetur ſolnto matrimoniu ad preces, & jejunia umiſſa tempore ſuſpenſionis voti. Quia fuerunt onus diei, ac proinde tranſacto die, ceſſavit obligatio. Sed tenebitur ab eo tempore ſolnti matrimon. ad recitandum quotidie eas preces, & jejunandnm ſeatis feriis. Hinc fit, ſi poſtquam vir id votum irritavit, concedat iterùm licentiam, teneri uaorem ex tunc illud ſervare juata dicta num. 35. Quia obligatiu tantùm erat ſuſpenſa, dum vir impediebat materiam.

40 Quid autem dicendum ſit, ſi tempore quo uxur ante matrimon. vouit, erat ſub poteſtate alicujus, qui id votum irritare poterat: ut patris, tutoris, aut alterius mariti. Vel ſi iis carebat, erat in ea ætate conſtituta, ut ſi eos haberet, poſſent irritare, ut ſi impubes vouit votum perſonale: vel pubes ante XXV. annum fecit votum reale. An poſſit præſens maritus irritare, ita ut votum illud non reviviſcat? dicam tota diſp. 41. Atque de votis ea viri licentia factis, an irritari ita poſſint à marito, ut non reviviſcant? dicam tota diſp. ſeq. Et de poteſtate uaoris ad viri vota irritanda, ita ut ea non reviviſcant, dicam tota diſp. 42.

41 Gravior antem difficnltas eſt de votis ab uxore factis tempore divortii ob adulterium, ao reputentur ea vota quaſi facta ante matrimon. & ita reconciliatione ſequnta nequeant etiam imperfectè irritari, ſeu ſuſpendi, ſi ſiot caſtitatis, religionia, realia, aut de rebus neceſſariis, quæ n. 26. & duplici ſeq. diaimus; nec imperfectè irritari poſſe: aut ſi ſint alia vota quæ imperfectè irritari poſſunt, facta ante matrimonium, tunc etiam facta, nun poſſint aliter irritari, atque ita ſoluto matrimonio reviviſcant? Et videtur non poſſe. Quia cùm neuter conjux tunc ſit ſub poteſtate alterins, votnm videtur independens, ac ſi ante matrimon. emiſſnm eſſet. Sed ſic diſtinguendum exiſtimo. Si conjua reus vota emittat etiam caſtitatis, & religionis, poterit innocens vir reconciliari volens, eo pacto, irritare, qno poſſet irritare, ſi matrimooiu integro, & illæſo facta fuiſſent. Qnia cum matrimon. tnnc ſeparetur, ac divortium fiat, in favorem innocentis, ac dependenter ab ejus voluntate, nimirum, dnm ipſe noluerit reum ad priſtinam amicitiam reſtituere, nequit aliter illius juri præjudicare: ac proinde quidquid vouerit, babet tacitam conditionem: dummodò non præjudicet juri, quod innocens ante diuortium habebit, cum pace componere voluerit. Quod clarius conſtabit ex dicendis lib. ſeq. tuta diſp. 10. Si autem innocens vota emittat, ceoſendum eſt de illis ſicut de factis ante matrimonium. Quia innocens tunc eſt omninò ſui juris, & obligatione aliqua alteri conjugi noo eſt aſtrictus, quamnis vinculum matrimonii perſeoeret. Quare uouet ab altero independenter. Unde fit ut nullu modo ſuſpendere poſſit conjux reus, pacib. compoſitis, quamuis ſciuerit, uota caſtitatis, religionis, de operibus neceſſariis, ac realia ab altero conjuge innocente tunc emiſſa. Sicut ea facta ante matr. ſuſpendere non poſſe, diaimus n. 26. & duplici ſequenti. At poterit vir ſuſpendere vota alia innocentis uxoris, ſicut n. 23. & 25. diximus poſſe facta ante matrimonium: & vota ſic ſuſpenſa reviviſcent, nt diximus n. 39. Non antem vota conjugis rei, quæ innocens verè irritavit. Sicut nec reviviſcunt vota integro matrimonio facta, & irritata: ut diximus n. 36. Similiter uaor ſi rea ſit, ubi ad amicitiam reſtituta fuerit, poterit ſuſpendere ea vota, quæ poſſet ſi ante matrimonium facta fuiſſent à viro: & ſi ipſa ſit innocens, vir autem rèus, poterit irritare ea vota, qoæ poſſet ſi integro matrimonio facta fuiſſent, ob rationem dictam. Quæ autem ſint vota, quæ tunc poteſt irritare, & quæ ſuſpendere? dicemus tota diſp. 42. Ea quo deducitur, ſi innocens, ſive vir ſive uxor emittat eo tempore divortii, votum religiunis, aut caſtitatis: cum ſit tunc omninò ſui juris, teneri ad illud: & nequire alteri remittere adulterium, ne votum iofriogere cogatur (ut diai n. 8.) At facta ſemel reconciliatione, aut inſtaurato matrim. ob ſimile adulterium ejus, qui prius innocens fuerat, eacuſabitur à religionis voto pro tunc, donec illi ſoluto matrimonio, aut ob aliud divortium, liceat ingredi: & ſi fuit votum caſtitatis, tenebitur reddere, at petere non poterit: & tenebitur etiam non reddere, ſi iterum ſit juſta divortii cauſa ub alterius adnlterium: perinde ac ſi id votum caſtitatis eſſet ante matrim. factum. Quandu autem eſſent alia vota, poſſet innocens recunciliationem facere, licet eaecutio illorum votorum eſſet illi interdicenda, & ſuſpendenda (ut n. 8. probavi) & umnia hęc intelligo, quamvis propria auctoritare innocentis fiat divortium, & quid ſi de licentia ipſius alter vuveat? dicam l. 10. diſp. 10 n 4.

42 Quintò infertur, vota facta in ſęculu ab ingrediente Societatem Jeſu, quæ ſuſpenſa in ea ſunt, reviviſcere, eo egreſſo. Quare dum manet in Soc. ad ea minimè teoebitur, ut habetur *can. 22. primæ congregationis generalis Soc. Jeſu, & reg. 23. Magiſtri Novitiorum.* Quod intellige, niſi poſt profeſſiooem eapellatur. Cùm enim omnia vota in ſolemoem profeſſionem commutentur, eatinguitur prorſus eurum obligatio. Atque ita eo eapulſo, noo reviviſcunt.

Dubi-

Digitized by Google

43 Dubitabis autem, Quid dicendum ſit, ſi ſuperior Societatis ea vota irritet? Primò dico, non poſſe ea vota irritare ſuperiorem Societatis Jeſu, quæ quis in ſęculo, aut tempore nouitiatus emiſit. Quia nouitii non ſubduntur ſuperiori quoad omnia, ſed tantùm ut probentur, & inſtruantur in religione. Ita docent *Navarr. ſumm. lat. c. 21. nu. 65. hiſp. c. 28. additione ad u. eundem*, *Ludov. Lopez 1. p. inſtr. c. 48. §. Materia voti* (quamvis *cap. 47. §. Sed Utrum*, dubius manſerit) *Manuel t. 10. qu. regularium, q. 25. a. 8. fin.* At poteſt talis ſuperior, ut magiſter Noviriorum, vel alius ſuperior, ea vota in novitiatu, vel ante emiſſa ſuſpendere, donec commutentur in profeſſionem. Atque ideò cautè dixit *Navarr.* non poſſe ſuperiorem irritare, ſicut poteſt vota profeſſorum. Quaſi velit poſſe vota horum perfectè irritare: illorum autem ſolùm ſuſpendere, & ita reviviſcent, eis egreſſis. Probatur poſſe ſuſpendere. Quoniam novitius pro tunc ſubditur prælato, ſicut profeſtus: cùm hoc ſolo diſcrimine, quod profeſſus tenetur ex voto obedire: novitius autem ſe offert ſponte ad obediendum: & ſuppoſito eum velle profiteri, debet obedire: ne repulſam patiatur. Secundò dico, ſuperiores Societatis Jeſu poſſe vota irritare emiſſa à religioſis illius, poſtquam admiſſi ſunt ad vota bienii, vel coadjutorum formatorum: & ea ſic irritata nunquam reuiuiſcere, quamvis emiſſa ſint in tempus ſi à Societate egreſſi fuerint. Quia quamvis ea vota non ſint ſolemnia, at veros religioſos eos conſtituunt: ut declaravit *Gregor. XIII. in bulla, Aſcendente Domino, conceſſa Societati, anno* 1582. & per ea ſe tradunt, & ſua Soc. quantum eſt ex parte ſua: & habet Societas in eos jus, ut ibi declaravit Greg. XIII. & ſunt omninò ſubditi, ita ut nil omninò poſſidere donareue poſſiot, nec de ſe diſponere. At irritandi poteſtas ex hac ſubjectione oritur. Præterea, quia voluntas horum multo magis ſubditur ſuperiori, ab illoque pendet, quam voluntas filii à patre, aut uxoris à marito. Atque ita ſentiunt viri doctiſſimi. Tertiò dico, non poſſe eos irritare vota à talibus emiſſa in ſęculo, aut tempore novitiatus, quamvis jam vota bienii, aut coadjutorum formatorum fecerint (poſt profeſſionem autem dicam nu. 44.) At poſſe ea ſuſpendere pro tempore, quo manſerit in Soc. vires reaſſumptura poſt egreſſum. Quia reputantur tanquam vota facta ab uxore, ante initum matrimonium. Quæ n. 39. probavimus non verè irritari, ſed ſuſpendi à viro. Quia hæc ſimiliter extra tempus ſubjectionis facta ſunt: atque ita nec ſuperior habet poteſtatem in actum liberum tanquam omninò præteritum: nec in materiam, tanquam jam Deo conſecratam ante ſubjectionem. Utrùm autem poſſit talis ſuperior irritare, quando fecit votum tempore quo pater, vel tutor, quem habebat, poterat irritare, vel ſi haberet, poſſet? dicam diſp. 41. n. 11.

44 Duplex autem objectio ſupereſt contra hoc. Prior, nam inde ſequitur nec ſuperiorem religionis poſſe in novitiorum votis diſpenſare. Quoniam ad id requiritur vera ſuperioritas ſpiritualis. Atque ita concedit *Angles Florib. 2. p. q. de voto a 8. poſt 10. diffic. dub.* 3. & dicit eſſe tutius *Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 47. §. Sed utrum.* At verius eſt poſſe diſpenſare. Quoniam tempore quo novitius perſeverat in religione, quamvis prælatus non habeat poteſtatem dominativam in ejus voluntatem nondum ſibi per profeſſionem traditam, habet tamen ſpiritualem juriſdictionem (ut tradit *Navar. ſum lat. c. 12. n. 65.*) Non enim decet ut circa novitiis in religione occurrentia adeatur Epiſcopus. Ita docent *Enriq. l. 7. de indulg. c. 12. n. 7. Manuel in quæſt. regul. to. 1. q. 25. ar. 8.* Pro eadem opinione ſunt *Sylveſt. verb. Diſpenſatio, q. 14. dict. 1. & ibi Angel. n. 8.* ubi dicitur poſſe prælatum religionis diſpenſare cum novitio, ut ad ordines promoveatur. Unde poteſt prælatus religionis diſpenſare cum illis, in iis in quibus poteſt cum profeſſis. Addit (& bene) *Enriquez* poſſe ſimiliter Epiſcopum cum illis diſpenſare. Quia nondum plenam exemptionem, & ſubjectionem regulari prælato conſecuti ſunt, atque proinde poſſunt ſe Epiſcopo ſubiicere, ut cum ipſis diſpenſet.

45 Secunda objectio eſt. Quia inde etiam ſequi videtur, non poſſe prælatum irritare vota, quæ profeſſus in ſęculo, aut in noviriatu emiſit, noluitque per profeſſionem extingui. Quia facta ſunt tempore, quo nec actus liber, nec materia erant ſubjecta prælato, & ita tantùm poterit illa ſuſpendere, atque eo expulſo à religione reviviſcent. Sed neganda eſt ſequela, & dicendum poſſe ea perfecta irritare, inſtar votorum poſt profeſſionem factorum. Et ratio eſt. Nam teſte *Sylv. Votum 4. q. 7. dict. 5.* ſi eam voluntatem habuit non extinguendi per profeſſionem, ante inſtans ipſius, adhuc extinguitur votum: ſi verò in ipſo inſtanti profeſſionis, reputabitur ac factum poſt profeſſionem, & proinde tempore plenæ ſubjectionis, ac poterit irritari. Sicut tradunt DD. peccatum pravæ diſpoſitionis commiſſum in baptiſmi ſuſceptione, reputari tanquam admiſſum poſt baptiſmum, & ita ſubiici ſacramento pœnitentiæ.

46 Ad argumenta n. 33. propoſita reſpondetur. Ad primum negando eam differentiam, ubi materia plenè ſubiicitur, & non tantùm ſecundùm quid, & ad probationem eſt neganda minor, quæ conſtat ex dictis nu. 34. Ad ſecundum neganda eſt minor, quia in caſo priori ſuperior tanquam voti ignarus non intendit irritare. Nam voluntas non fertur in objectum incognitum: ſecus in caſu poſteriori.

D I S P U T A T I O XL.

Utrùm vota uxoris quæcunque, etiam caſtitatis, de licentia viri, conſtante matrim. emiſſa, poſſit idem vir irritare: atque ſoluto matrim. minimè reviviſcant? Et quid de votis caſtitatis, religionis, matrim. non ineundi, factis mutuo conſenſu, aut à viro ordinis ſacri ſuſcipiendi: à fęmina verò caſtitatis, aut religionis, eodem communi placito emiſſis?

S U M M A R I U M.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ? n. 1.

An poſſit vir irritare vota uxoris alia à caſtitatis voto, de ſua licentia emiſſa? Referuntur duæ ſententiæ, nu. 2. & 3.

Poteſt vir, & quilibet alius ſuperior talia vota validè irritare, nec peccat ſubditus tunc non exequens vota, licèt peccet ſuperior, n. 4.

Idem dicendum eſt licèt votum ſit reale, & licèt ſit implendum tempore ſoluta ſubjectionis, nu. 5. *& ibi remiſſivè, quid de voto non mentiendi?*

Quid, ſi ſuperior dicat ſubdito, ſe concedere facultatem vovendi irrevocabilem, n. 6.

Qualiter peccet ſuperior irritans abſque cauſa, vel cum illa? Et quid diſtet inter illam diſpenſationem, & irritationem? n. 7.

An teneatur ſuperior ille voto, vel dare licentiam iterùm ad exequendum, poſtquam ſemel irritavit, n. 8.

An ſi ſuperior voti conſcius taceat, & diſſimulet, cenſeatur conſenſus, ut jam non poſſit ampliùs abſque cauſa irritare? Ponitur opinio, nu. 9.

Poteſt irritare, niſi reverà conſenſerit. Et quid, ſi interius conſenſit, at exterius ſolùm tacuit? & quid, ſi ſubditus emiſſo jam voto petiit licentiam ad vovendum tacito prætérito voto, vel ad dandam rem illam tacito voto dandi, vel ſola licentia dandi emiſit votum, an poſſit ſuperior abſque cauſa irritare votum illud? n. 10.

An peccet ſubditus abſque cauſa, vel de ejus juſtitia dubius, petens à ſuperiore irritationem voti, quod de ejus licentia emiſit? n. 11.

Poſt rem voto promiſſam, & traditam, nequit vir, aut ſuperior revocare, nu. 12.

Quid re integra, nimirum, antequam ſubditus licentia utens voveat? num. 13.

An promiſſionem homini factam poſſit ſuperior, qui licentiam dedit, irritare? n. 14.

Solvuntur argumenta, nu. 15.

An vir concedens licentiam uxori vovendi continentiam, poſſit votum irritare? Refertur quædam opinio, n. 16.

Poteſt perinde ac alia vota, n. 17. *ubi, quid, ſi dedit licentiam ad vovendam omnimodam caſtitatem? & quid de voto non mentiendi?*

Solvuntur argumenta, n. 18.

Quid, ſi uterque conjux mutuo conſenſu vovit continentiam? Refertur quædam ſententia, n. 19.

Neuter poteſt tunc irritare, n. 20. *& peccat contra juſtitiam cognoſcens uxorem invitam, & ibi, quid de aliis votis eo tempore factis?*

Quid, ſi ſit votum mutuo conſenſu ingrediendi religionem? Aut abſtinendi ab alio matrimonio ineundo? Aut alterius conjugis caſtitatis, alterius autem religionis, aut ordinis ſuſcipiendi? num. 21.

Quid, ſi eo voto emiſſo dant ſibi iterum poteſtatem in corpus, an poſſint conjuges ea vota irritare, & ſemel facta irritatione non peccent, petendo, nec reddendo. Cenſenturque ſibi iterum dare, jus petendo debitum? n. 22.

Solvuntur argumenta, n. 23. *ubi quid de aliis votis mutuo conſenſu factis?*

An reviviſcant vota de licentia viri, aut alterius ſuperioris facta, ejus poteſtate ſoluta? Ponitur quædam ſent. n. 24.

Non reviviſcunt, n. 25.

Solvuntur argumenta, n. 26.

QUadruplex involvitur difficultas ſeorſum diſputanda. I. de irritandis aliis votis, dempto continentiæ voto. II. de ipſo voto continentiæ. III. quando mutuo conſenſu fit. IV. qualiter vota hæc irritata reuiuiſcant. 1

QUÆSTIO I. An poſſit vir irritare vota uxoris, præterquam caſtitatis, de ſua licentia emiſſa? Quidam negant eam poteſtatem. Ducuntur primò, quia ad voti firmitatem in ſubdito nil deſideratur præter ſuperioris conſenſum: ergo illo accedente manet firmum & irrevocabile. Secundò, quia licentia ſuperioris concedit ſubdito dominium, & quaſi poſſeſſionem actionis illius: ad quam eſt data licentia: cùm jam virtute illius votum emiſerit. Ergo nequit ſuperior revocare. Tertiò, quia promiſſio facta homini, & ipſi intimata, nequit ſi de ſuperioris licentia eſt facta, ab ipſo irritari propter jus homini acquiſitum. Ergo nec facta Deo, quæ ſtatim ipſi cognita eſt: ob idem jus Deo acquiſitum. Tandem, quia ſuperior irritans votum, præcipienſque ſubdito ne impleat, eſt culpæ reus. Ergo ille non eſt audiendus 2

Hanc

Digitized by Google

Hanc ſent. loqueos in religionis ſuperiore tenet *Ricard.4.diſt.38.a.4.q.3.* immò dubitat, an poſſit idem ſuperior diſpenſare.

3 Alii dicunt nullum ſuperiorem poſſe ea vota irritare, præter religionis prælatum reſpectu religioſorum. Sic *Phil. de offi.ſacerd. p.2.l.3.c.4.§.Sed major difficultas.* Ducitur, quia inter ſuperiores habentes poteſtatem dominativam ad irritandum vota, ſolus ille habet ſimul ſpiritualem: ſubdit tameo eum, coi votum irritatur, teneri obedire. At fundamentum ejus nullius eſt momenti. Quia ad irritandum nil confert poteſtas ſpiritualis. Et ſi nomine irritationis intellexit diſpenſatiouem, eſt valdè impropriè locutus.

4 Prima concluſio ſit. Si vir aut qnicunque alius ſuperior irritet vota de licentia ſua à ſubditis emiſſa, valida eſt irritatio: & quamvis peccet vir, aut alius ſuperior abſque cauſa juſta irritaos; at uxor, vel alius inferior, immuois eſt culpæ non ſervando votum, quod ſemel jam irritatum non amplius obligat. Prob. ex *c.30. Num.* ibi: *Si audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam, quicquid voverat, atque promiſerat, reddet. Si autem contradixerit, poſtquam reſcivit, portabit ipſe iniquitatem ejus.* Ubi quamuis non dicat expreſsè Scriptura, uxorem eſſe culpæ immunem, dum viro contradicente non ſervat votum, at tacitè id ſignificat, teſte *Cajetano ibi*, dum ait culpam uxoris redundare in virum. Et ita intelligit eum locum *D.Aug.l.4.q.59.in Num.* & refertur *c.Manifeſtum 33.q.5.* ibi: *Nam cum ad peccatum ejuſdem viri pertinere voluerit lex, prius ſi permiſerit, & poſtea prohibuerit: & hoc tamen non dixit, quod mulier quo voverat faciat.* Et *D. Ambr. l. de Paradiſ.c.10.* & refertur *c.ſi.33.q.5.* ibi: *Etiamſi viro permittente repromiſſa fuerit, non licèt ei votum opere complere, cùm vir voluerit revocare promiſſum.* Et ratio eſt. Quia adhuc ſuperior retinet dominium voluntatis ſubditi, & rei offerendæ per voti exequutionem. Quamvis enim translatio dominii non pendeat ab actuali rei uſu, ſed tantùm conſiſtat io facultate re utendi. At ſuperior in hoc eventu concedens facultatem ſubdito, cenſendus eſt concedere ſulam facultatem quę illi ſufficiat, ut is & voluntate propria, & re utatur vovendo, & exequendu votum. Quod abſque dominii translatione fieri poteſt. Cenſendum eſt enim ſuperiorem, minimum quod poteſt, velle cedere jure ſuo. Cum poſſit poſteà ad ſubditi bonum pertioere, ut ſuperior tamquam adhuc dominus facultatem illam revocet. Hujus ſent. videntur multi DD. aſſerentes uxorem teoeri obedire viro præcipienti, ne votum exequatur, qood ſua licentia obtenta emiſerat, quamvis peccet vir præcipiens. Hi ſunt *Gl. ordin. Num.30 ad fin & ibi Hugo lit. K. D Bonav.4.d.32 in expoſ.lit.n 4 & ibi Ricard.ar 2.qu.2.ad primum. Hoſt.ſum.t.de voto, §. Quis vovere poſſit, n.8. verſ. Uxor etiam, Abb.c.Chariſſimus, nu.4. de converſ.conjug. & c.Scriptura n.8.de voto, ubi Henr.nu.6.Vincent.ſpec.doctr.to.2.l.9.c.86. Lex 8.t.8.p.1. Turrec.c. Sunt quædam 17.q.1.n.10. & d.c.Manifeſtum, n.3.& 4. D.Ant.3.par. t.1.c.22.init. Cajet.ſum.verb.Votum, c.ult.ſtat.in princ.Angel.Votum 2. n.10.Armil.verb.Votum, nu.12. Adr.4.q.14.de matr. Navar.ſum.c.12, nu.61.& 73.Nic.de Orbel.4.d.38.q.1.§.7. Brun.de ſponſ.concl.30.n.14. Alex in ſuo Enchir.2.præcept.tract.de voto, §. Si de licentia. Jo. Heſſels in expoſ. Decalogi 2.præcept.c.14.Graſ.1.p.deciſ.l.2.c.29.§.& 2.p.l.2.c. 12.nu.27.Lud.Lop.1.p.inſtr.c.48. §. Peccant prælati & c.46. §. Mulier uxor.* Atque expreſsè tenent hanc ſent. *Innoc.c. Scripc. ad fi. de voto, Gemi d.c. Manifeſtum, §. Ex præmiſſis, Major.4.d.38.q.4.dub.2. quod incipit, Dubitatur qui poſſint vovere, verſ. Quarta perſona. Roſel.Votum 3.n.2. Syl.Votum 4.q.2.d.6.Cajet.2.2.q.88.a.8.dub.2.Sot.l.7. de juſt.q.3.a.1. verſ. Majori autem, & 4.d.27.q.1.ar.4. verſ. Id autem, Barth.à Led.dub.20.de matr.concl.ſ.1. Pal.4.d.38.diſp.3.f.872.col.2. verſ. Porrò autem, Steuuic.de voto q.3.n.62.Nieva ſum.t.136.Angl.Flor. 2.p.q.de voto, a.7.poſt 9.diff.dub.1.Arag.2.2.q.88.a.8.f.1019.Valent.2. 2.diſp.6.qu.6.de voto, punct.6.q.3.Em.Sa ſum.ver.Votum,* ubi de voti irritatione, *§. Irritans votum ſine cauſa, Manuel 2.to.ſum.c.90.n.5. Vega 2.to.ſum.c.120.caſu 22. & 91.* Quid autem de votis tempore divortii factis ab adultero, de licentia innocentis, dicam l.ſeq. diſp.10.nu.14.

5 Nec audiendus eſt *Angles n.præc. allegatus*, reſtringens ad vota emiſſa de licentia ſuperioris, pro tempore ſubjectionis: ſecus de implendis ceſſante poteſtate ſuperioris. Cùm enim æquè poſſint maritus, & alii ſuperiores ea vota irritare, perinde ac tempore ſubjectionis implenda (ut diximus diſp. præc.nu.16.) non viden cur nequeant validè utraque irritare, quamvis habita liccotia, facta ſint. Nam ratio nu.præced. tradita æquè habet locum in hoc caſu. Nec etiam conſtituo diſcrimen quoad hoc, inter vota realia, & perſonalia. Sed de otriſque idem dicendum eſt. Quia DD. num. præced. allegati indiſtinctè loquuntur: & textos, & ratio ibi adducta idem probant. Quid de votu non mentiendi, dicam nu.17.

6 Immò idem credo, quamvis ſuperior dicat ſubdito, ſe illi concedere facultatem irrevocabilem: adhuc enim valebit irritatio poſtea facta, & facultas revocari poterit, quamvis ſuperior potuerit, & voluerit eximere ſubditum à ſua poteſtate, quoad illam rem promiſſam. Quia adhuc non accepit ſubditus poſſeſſiooem, nec domioium exemptionis illius, ſed ſolùm habet titulum, quo illam exemptionem comparare poſſit, quando faciat id quod requiritur, nempe, cum votum exequatur.

7 Secunda concluſio. Peccat lethaliter vir irritans votum uxoris, aut alius ſuperior ſubditi de ſua licentia emiſſum, niſi juſta cauſa intercedat. Probatur *c.30. Num.* ibi: *Portabit ipſe iniquitatem ejus*, id eſt, pœnam ſolvet pro traoſgreſſione voti illius, ut explicant *Lyra & Varabl. ibi*. At ſi ſola eſſet venialis culpa, non appellaretur iniquitas: nec ea pœnæ comminarentur. Secundò, quia licèt apud ſuperiorem maneat dominium illios rei, at non manet liberom, ſed obligatum ad exhibendom rem illam Deo, ratione voti ſubditi, quo res illa ſuo conſenſu obligata eſt Deo. Quare tenetur ex vi voti efficere quantum in ſe eſt, veram illam promiſſionem ſua auctoritate factam, non impediendo ſubditum, quò minus impleat. Unde peccatum ſuperioris impedientis, & abſque juſta cauſa irritantis, reducetur ad ſacrilegiom tranſgreſſionis voti. Quod ex genere ſuo eſt lethale. Atque ita docent *Cajet.2.2.q.88.a.8.dub.3.Lex 8.t.8.p.1.Nav.Angles, Arag. Graſſis, Vega, quos retuli nu.4. Manuel 2.to.ſum.c.89.n.6.Lud.Lopez 1.p. inſtr.c.48. §. Peccant prælati.* Intellige autem, quando materia eſſet gravis. Reputarem materiam gravem illam, cujus tranſgreſſio ſufficiens eſt ad conſtitueodam culpam mortalem in ipſius voti tranſgreſſione. Quia perinde eſt votum non implere, ac ejus impletionem injuſte impedire. Quare non eſt eredendom *Roſella Votum 3.n.2.* dicenti non eſſe culpam mortalem, & poteſt probari. Quia cum ſuperior ipſe minimè voluerit, non eſt cur voto ſubditi obligetur. Votum enim unius, alterum non obligat. Sed facilis eſt ſulutio. Quamvis enim votum unius non obliget alterum, ut illud expleat, obligat tamen ne injuſtè impediat. At ſuperior injuſtè impedit, revocans abſque cauſa legitima, ſemel ipſo conſentiente, conſecratum Deo. Qood ſi juſta cauſa irritaodi adſit, vacabit culpa ſuperior irritans. Qnia tunc poteſtate non abutitur, cùm poſſit occurrere caſus in quo utilius eſſet ad Dei honorem irritare. Sic *Majoris, D.Ant.Roſel Sylu. Palacios, Arag.n.4.allegati, Sot.l.7.de juſt.q.3.ar.1.verſ.majori autem Vega 2.to.ſum.c.139.caſu 91.* & expreſsè colligitur ea *Cajet. ſum.verſ.Votum, c.ult.ſtatim in princ.& ex Navar.ſum.c.12.n.73.* dicunt enim eſſe culpam irritare abſque cauſa: quaſi oppoſitum ſentientes, exiſtente adhuc juſta cauſa. Non videtur autem tàm urgens cauſa deſiderari, ac ad diſpenſationem in voto. Quia irritatio illa innititur poteſtati dominativæ, quæ ex ſe nullam poſtulabat cauſam ad irritandum. Et cùm adhuc duret dominium, obligatio illa ſuperioris ex ſuo conſenſu orta non ioducit tantam obligationem ad non revocandum, ac ſi non actus dominii, ſed meri diſpenſatoris eſſet irritatio: ac proinde licèt cauſam deſideret, at oon tàm gravem; ac diſpenſatio. Et in hoc aperta erit differentia inter illam irritationem, & diſpenſationem. Inſuper erit alia, quod hæc ad ſui valorem cauſam juſtam petit: illa autem ſolum ut rectè fiat. Nam factam ſine cauſa, validam eſſe, probavimus n.4.

Hinc colligunt aliqui, ſuperiorem abſque juſta cauſa irritan- 8
tem votum ſubditi ſua licentia factum teneri implere votum illud. Sic *Fonſeca in annot. ad marginem Cajet. ſuper cap.40. Num. ad fin.* & hunc dicit illius loci eſſe germanum ſenſum. At melius colligeret teoeri eam ſuperiorem iterum concedere facultatem ſubdito impleodi votum illud. Sicut injuſtè impediens volentem exequi votum, tenetur obſtaculum removere: & maximè, ſi eſſet votum reale, ut erogandi eleemoſynam. Quod admittent. DD. referendi n.24. aſſerentes eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem. At utrumque carere ſolido fundamento exiſtimo. Quoniam cum votum illud penitus per irritationem caſſatum ſit, nec iterùm conſenſu ſolius ſuperioris revivíſcere poſſit (ut nu.25. probavimus) nulla obligatione jam ſubditum nec ſuperiorem afficere poteſt. Quod enim non eſt, operari neqnit. Id tamen verum eſt; & convincit argumentum propoſitum, teneri ſuperiorem, qui nondum votum irritavit, ſed obligationem ſuſpendit, negata exequendi licentia, iterum eam concedere. Quia eum adhuc obligatio voti vigeat, tenetur injuſtum impedimentum auferre.

Major autem difficultas eſt. An taciturnitas, & diſſimulatio 9
ſoperioris cognitu voto, cenſeatur conſenſus ac licentia, ita ut jam non amplius integrum ſit illi irritare abſque cauſa, perinde ac ſi ſua licentia factum eſſet? Id enim affirmant *Innoc.c. Scriptura, n.3 verſ.Sed nobis, de voto*, ubi *Jo.And.n.4.Card.q.12. Rain. & ejus Gloſſator*, ut refert eos ſequens *Syl.Religio q.15.Abulenſ.qu. 15. Mat.qu.149.Adria.q.14 de matr.Valent.2.2.diſp.6.qu.6. de voto, punct.6.q.1.* unde dicunt *Abul.& Adr.* debere ſtatim audito votu contradicere. Quod explicat *Sylu.* id eſt, eadem die, & probatur ex *c.30.Num.* ibi: *Quod ſi audiens vir tacuerit, & in alterum diem diſtulerit ſententiam, quicquid voverat, reddet.*

At dicendum eſt poſſe adhuc irritare. Quia poteſtas irritan- 10
di eſt actus dominii, at domino integrum eſt uti aut oon uti re, dum voluerit. Et confirmatur, quia is à quo petitur facultas utendi re illius, poterit differre decretum quouſque velit. Nec obſtat lex illa Numerorum, quia quoad hoc fuit cæremonialis, & jam ceſſavit: teſte *Cajet.ibi.* Ita doceut *D.Th.4.d.32.in fine, in expoſitione literæ, & ibi Palud.q.2.a.2.nu.17.Cajet. eo.c.30.Num in fin. Tabiena Matr.1.§.4.* & videntur ſentire *D.Anton.3.p.t.1.c.22. §.2.Sylu.Votum 5.q.2.Ioan.de Friburg.ſum.confeſſ.1.p.t.8.q.45.* ubi dicunt viro prius diſſimulante, & poſteà contradicente non teoeri uxorem votum implere. Sed quid dicendum ſi ſuperior tacuit, & revera internum conſenſnm habuit approbandi votum? Videtur enim id non ſufficere, ut dicatur votum licentia, & conſenſu ſuperioris factum, cum jam votum ſit præteritum, & illud non ſit approbare votum, ſed non impedire executionem. Deinde, quia cum taciturnitas illa, ſi reputetur conſenſus, ce-

dat

dat in damnum ſuperioris, ut pote qui ſun ſe privat jure irritandi ad libitum, id non eſt præſumendum. Tacens enim in re ſibi nocentà non cenſetur conſentiens (ut probavi l. t. diſp. 5. n. 5.) Atque ita in hac re taciturnitatem non eſſe ſignum ſufficiens affirmat *Cajeran. ſuper cap. 30. Nam, fine.* conſenſus autem nullo ſigno externo explicitus, ſed merè internus ſuperioris, non videtur ſufficiens, ot votum ſubditi firmum, & irrevocabile abſque cauſa teddatur. Cum id etiam ſit in damnnm ſobditi. Cæterùm dicendum eſt ſufficere, ſi verè ſuperior voluit ratificare votum, ſecus ſi tanrùm voluit non impedire pro tunc illius executionem. Ducor primò, quia quoties conſenſus ſuperiotis non deſideratur ad valotem actus ſubditi, poteſt præſtari in ipſo actu, & ante, & poſt, ut multis citatis probat *Matienzo lib. 5. recop. t. 3. l. 5. gloſſ. 1. & 2.* Quod in hoc caſu contingit. Nam votum illud ſubditi validum erat, & efficaciter obligabat ante ſuperioris conſenſum, à quo eam ſolam firmitatem accipit, ut deinceps abſque cauſa revocari licitè nequear. Deinde quia votum illud ſubditi ideò firmum non eſt, ſed ad placitum ſuperioris revocabile, quia tacitam habet conditionem, ſi ſuperior conſcius conſenſum præſtiterit, & non contradixerit, teſte *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 8. corp. & in ſol. ad* 1. 3. & 4. ergo, accedenti conſenſu ſuperioris etiam poſt votum factum, firmum redditur votum, perinde ac contractus conditionalis impleta conditione, *l. Potior* 11. *in princ. ff. qui potiores in pignore habeantur.* Et confirm. quia ſi quis voviſſet ſe aliquid facturum Petro conſentienti, vel non contradicenti, ſtatim ac Petrus conſenſerit, efficax ac firmum efficitur votum: ergo ſimiliter erit dicendum de voto ſubditi, quod ſimilem habet tacitam conditionem. Taciti enim, & expreſſi idem eſt judicium. Eò vel maximè, quòd illud vutum non obligat donec Petrus conſentiat: hoc autem ſtatim obligat, & ſuperioris conſenſus ſolùm illud firmius reddit. Nec obſtat conſeoſum ſuperioris internum eſſe. Tum, quia jam aliquo ſigno externo exprimitur, nimirum, taciturnitate & diſſimulatione illa. Quamvis fatear eſſe ſufficiens indicium conſenſus. Tum etiam, quia cum votum illud omnimodam habnerit firmitatem ex parte ſubditi, ipſumque ſtatim obligaverit, & ſolùm jus ſuperioris maneat integrum & illæſum, ut revocare ad libitum poſſit: ut ſuperior ſe ipſum hoc jure privet, non deſideratur notum fieri ejus conſenſum ſubdito: ſed ſatis eſt ut Deo ſit cognitus. Nullum enim pactum conſenſu ſupetioris initur cum ſubdito, ſed Deo manet obligatus ad non revocandum. Sicut ſi ſuperior internè votum faceret non irritandi, teneretur non irritare. Atque hujus ſent. expreſsè videtur *Cajetan illoc.* 10. *Nam. fine*, ubi ait ſuperiorem audito ſubditi voto tacentem, ſi reverà non conſentit, poſſe abſque culpa revocare: ubi clarè contrarium ſignificat, ubi adeſſet internus ille conſenſus, cum taciturnitate exteriori. At ſi ſubditus facto voto aliquid donandi pauperi, aut faciendi, obtineret tacito voto licentiam donandi, aut faciendi illud, nec licentia obtenta votum innovaret: verè prius illud votum eſſet abſque licentia factum, ac proinde poſſet ad ſuperioris libitum irritari. Quia facultas illa non fuit ad votum jam emiſſum approbandum. Cum ſuperior illud ignoraverit. Nec votum denuò factum eſt media illa facultate. Sed quid, ſi ſubditus obtenta licentia aliquid faciendi, aut donandi, voveat ſe id facturum? Videtur enim id votum de licentia ſuperioris factum. Quia eo ipſo quòd ſuperior concedit licentiam donandi, videtur concedere promittendi. Quare ſi ille homini promitteret ſe eam donaturum, diceretur verè de licentia ſuperioris promiſſionem illam factam eſſe. At dicendum eſt id votum non eſſe factum de licentia ſuperioris: ac proinde poſſe abſque cauſa ab eo irritari. Quia id votum eſt novum onus, & quod ſubditus liberè faciebat obtenta ea licentia, jam ex neceſſitate præcepti facit, cui oneri & præcepto ſuperior minimè conſenſit. Deinde, quia jure diuino & naturali eſt data licentia religioſo non mentiendi, immò impoſita neceſſitas, & tamen noo poteſt ipſe nec uxor votum de non mentiendo efficaa, & irrevocabile à ſuperiore emittere, ob novam obligationem ſibi impoſitam (ut diximus diſp. præc. n. 4.) Non ergo licentia aliquid efficiendi eſt licentia vouendi. Prætereà, quia longè difficiliùs concederet ſuperior ſubdito licentiam jejunandi omnibus ſextis feriis, ac id vouendi, quàm jejunandi ſimpliciter. Quia hoc non eſt gravamen ſubdito, qui poteſt liberè omittere jejunium, nec ſuperiori, qui poteſt liberè licentiam revocare. Illud autem eſt magnum grauamen, privat enim ſubditum & ſuperiorem libertate; illum, omittendi abſque culpa; hunc, irritandi abſque cauſa. At licentia cenſetur conceſſa cum minimo præjudicio poſſibili. Nec obſtat argumentum contrarium. Quia promiſſio, & pactum contrahendi in plurimum præcedit ipſum contractum diſtractionis in humanis, atque eſt quaſi diſpoſitio, ac proinde ſuperior dans licentiam celebrandi diſtractionem, viſus eſt dare ad promiſſionem illius diſtractus, *l. Oratio, ff. de ſponſal.* ut dans licentiam incundi matrimonium, cenſetur dare celebrandi ſponſalia. At votum dandi, vel faciendi, non eſt via & diſpoſitio, & initium ipſius operis, vel contractus dandi, ſed alterius ordinis. ac proinde non includitur in ea licentia.

11 Tertia concluſio. Peccat etiam mortaliter ſubditus petens abſque juſta cauſa voti irritationem, quod de ſuperioris licentia fecit. Quia cooperatur peccato mortali ſuperioris. At ſi ſubditus dubius de cauſæ ſufficientia, illam proponeret ſuperiori, qui capax eſt diſcernendi num juſta ſit: (quod addo propter uxorem & virum, dominum, & ſeruum) immunis eſſet culpæ. Quia poteſt judicio ſuperioris ſtare, ubi autem ſuperior non eſſet capax id judicandi, conſulendus eſt vir doctus.

Quarta concluſio. Tradita re voto promiſſa cum ſuperioris licentia, nulla eſt in ſuperiori poteſtas reuocandi. Ratio enim, cui innituntur *Cajet. Sotus, Aragon, & Valentia n. 4. allegati*, ut ante traditionem liceat ſuperiori revocare, eſt, quia adhuc manet tunc dominium apud ſuperiorem, ſed traditione facta jam translatum eſt dominium in alterum, *l. Traditionibus* 20. *C. de pactis*. Ergo jam non licebit reuocare. 12

Quinta cunclusio. Re integra, id eſt, antequam inferior votum illud emittat, ad quod ſuperioris licentiam obtinuit, poteſt ſuperior licentiam reuocare. Quia tunc nulli eſt jus acquiſitum. Sicut ſi conceſſiſſet facultatem jejunandi, poſſet illam reuocare. Sic *D. Bonav. 4. d. 32. in expoſit. lit. n.* 4. ubi *Ricard a. 2. q. 2. corpore. Palud. q. 2. ar. 2. n. 38. Roſella Votum 3. nu. 2.* Temperant *Ricard. & Palud.* quando licentia priuatim conceſſa eſt, ſecus ſi publicè. Sed meritò id reprobat *Roſella*. Quia in neutro caſu eſt jus acquiſitum, ſed res eſt integra. 13

Ex dictis inſert *Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. f.* 1020. Integrum eſſe ſuperiori, reuocare ante traditionem, promiſſionem homini factam de ejus licentia, ſicut & votum. Quia in utroque caſu dominium manet apud ipſum, in quo fundatur poteſtas irritandi votum. Et ſi dicas per promiſſionem homini factam, acquiri jus homini: ſimiliter dicam per votum acquiri jus Deo. Sed dicendum eſt nullo modo poſſe validè irritaro, ſed ſemper teneri ſuperiorem permittere ſubdito ut impleat, quamuis ipſum ſubditum non exequentem, renitente ſuperiori, à culpa eximi credam. Quoniam licèt dominium maneat apud ſuperiorem, at eſt jus acquiſitum homini, cujus jus non poteſt ſuperior remittere, cùm non gerat vices ipſius. At cùm gerat vices Dei ad gubernandum ſubditi voluntatem, poteſt remittere jus acquiſitum Deo per votum, validè ſemper, & illicitè, quando adeſt cauſa, & quamuis illicitè faciat, quando abſque cauſa remittit, cùm tamen id faciat ut ſuperior, ſitque ei obediendum, (ut explicabitur n. ſeq. in ſolut. ad ult.) adhuc gerit vices Dei. Sicut confeſſarius validè abſolvens, at peccans mortaliter, gerit vices Dei in quantum abſolvit, quamvis culpa ſua abutatur poteſtate. 14

Ad argum. nu. 2. propoſita reſp. Ad primum dic, ut omnino votum ſubditi fiat irrevocabile, deſiderari ultrà conſenſum ſuperioris, traditionem ipſam, at ut non poſſit licitè abſque cauſa juſta revocari, ſatis eſſe eum conſenſum. Ad 2. reſpondet bene *Cajet. 2. 2. q. 88. a. 8. dub.* 3. ſubditum tantùm accepiſſe quaſi poſſeſſionem emittendi voti, atque ideò prælatum minimè poſſe efficere quin fuerit validum, non autem accepiſſe quaſi poſſeſſionem circa rem promiſſam, quouſque illam reddat, & ideò ſuperiorem validè irritare. Ad 3. conſtat ex dictis n. præc. ubi diſcrimen conſtituimus. Ad ultimum reſp. bene *Cajet. eo dub.* 3. quando malitia ſe tenet ex parte rei ipſius præceptæ, quia nimirum præcipit injuſta ſuperior, non eſſe ei obediendum: ſecus quando malitia ſe tenet ex parte ipſius ſuperioris præcipientis, quia minimè præcipit injuſta, quamvis peccet præcipiens, ut contingit in hoc caſu. 15

QUÆSTIO II. An poſſit maritus irritare votum caſtitatis, de ſua licentia ab uxore factum: validè quidem, etiam abſque juſta cauſa: & licitè, intervenienti juſta cauſa: ut de cæteris votis ſua licentia factis diximus? Quidam negant de voto caſtitatis, quamvis de aliis votis admittant. Ducuntur 1. quia ſi vir faciens copiam vouendi continentiam uxori, ſimul voveat de uxoris conſenſu, nequit irritare (ut dicemus n. 20.) ergo etiamſi ipſe non voueat, ipſum enim vouere, aut non vouere, parum videtur conferre ad irritandi poteſtatem. 2. quia ſuperior poteſt irritare ſubditi vota ſua licentia facta, quia adhuc opera promiſſa manent ſub ejus poteſtate, & dominio, & ſic cùm ille poſſit prohibere, poteſt tollere obligationem à ſubdito per votum contractum, quare votum de ejus licentia emiſſum circa opera, quæ non ſubjacent ejus diſpoſitioni, ut eſt votum non petendi in uxore, in qua re non eſt viro ſubjecta: & votum de rebus neceſſariis, ut de non mentiendo, in quocumque ſubdito, irritare minimè poterit, quia materia non eſt in ejus dominio. Quod ſi dicas, poſſe ratione novæ obligationis, ita quantum vir poteſtatem habet in illum actum liberum, per quem fuit inducta. Id non obſtat. Quia jam actus ille liber eſt traditus, & conſecratus Deo ea ipſius ſuperioris conſenſu, atque ita non manet amplius ſub ejus poteſtate. Tertiò probatur ex *D. Ambr. l. de paradiſo c.* 10. & refertur *c. ſi.* 33. *q.* 5. ibi: *Vota verò continentia ita alterius permiſſa ab altero valent offerri, quod poſt permiſſionem non valent in irritum deduci*. Et ita hanc ſent. tuentur *D. Thom. 4. d. 32. in expoſit. lit. Magiſt. & ibi D. Bonau. n. 4. & ibi Alb. Magnus a.... Ricard ar. 2. q. 2. ad primum. Palud q. 2. a. 2. nu.* 17. *Gratian. c. Manifeſtum, §. Ex promiſſis 33. q. 5. & ibi Turr. ſi. Jo. de Frib. ſum. conf. l. 2. t. 8. qu. 45. Adrian. 4. q. 14. de matr. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 3. Roſel. Votum 3. n. 2. Piſana Votum 3. §. 3. Sylveſt. Votum 5 q. 2. Tabien. Matr. 1. §. 4. Navar ſum. c. 12. n. 61. Philiarc. de offic. ſacerdotis, to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. §. Sed major difficultas eſt. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 5.* qui id intelligit, niſi in quantum votum caſtitatis præjudicat viro, unde ait non licere irritare, ut mulier poſſit petere. Temperat etiam *Palud.* niſi 16

vir

vir eſſet ſuſpectus de incontinentia, & tunc ait, illum peccare irritando, at uxorem debere obedite.

17 At mihi probabilius eſt poſſe virum itritare votum caſtitatis de ſua licentia ab uaore ſactum: ſicut diximus de aliis vntir. Ducnr, quia licèt vir ooo ſit domiour materiæ illius promiſſæ, ſed in illa ſit æqualis uxori, at taoquam caput, eſt dominus actus illius liberi, quo uxor tempore ſubjectionis ſe obligavit vo rn illo: & quamvis ea cooſeoſu viri ſit Deo conſecratua, id conſeret, ut vir irritahr abſque eauſa, peccet mortaliter: nnn tameo ut irritatio ſit nulla. Quia illa licentia data, non amiſit domioium illiua actus liberi, ſicut oec ubi eſt dominus materiæ promiſſæ, ab illiua dominio cadit, quamvis ſuo conſenſu Deo per votum conſecretur (ut o 4. probavi.) Hujus ſenr. videtur *Abb. c. Chariſſimus, de conuerſ. conjug. n. 5.* ubi ait noo eſſe diſcrimen ioter votum abſtinentiæ, & cootioentiæ quoad hoc, atque ita io urroque voto debere mulierem obedire viro reuocanti. Er tenent *Sotus l. 7. de juſt. q. 3. a. 1. verſ. An verò poſſit alteruter, & verſ. Arg. autem. & 4. d. 32. q. 1. a. 3. poſt primam concl.* ubi *Palac. diſp. 2. f. 717. verſ. Quod ſi votum. Sтunic. de voto, q. 3. n. 62. Barth. à Led. dub. 71. de matr. ad fi. Arag. 2. 2. q. 88. a. 8. f. 1022. Vega a. to. ſumm. c. 129. caſu* 22. & id poſſe quandn iocontioentiæ periculum ſubeſt, affirmat etiam *Ledeſm. 2. p. 4. q. 66. a. 4 fi.* Idem credo dicendum, quamvis maritus feciſſet copiam uxori voueodi omnimodam caſtitatem. Contra *Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. 5. Excipitur in concl. verſ. Dico* 4. dicentem oppoſitum, eo quòd tunc maritus ipſe videatur pariter vovere caſtitatem. Quod fundamentum reprobaui diſp. 36. nu. 7. Idem aſterendum eſt de votis de rebus oeceſſariis, factis ab uxore de licentia viri, poteſt enim vir irritare, ut ſi voveat uaor ſe abſtenturam à mendacio, ſurto. Quia eadem militat ratio, cùm liceotia data, adhuc maneat vir dominus illius actur liberi, quatenus oovam obligatiooem peperit.

18 Ad argum. n. 16. propoſita reſp. Ad 1. dic negandam eſſe conſequenriam. Quia quando uterque vouet commuoi conſenſu, adeſt pactum, cooueoitque virtute inter conjuges, ut uterque renunciet juri peteodi, & reddendi atque irrirandi. Qoòd minimè adeſt, altero ſolo de alteriur conſenſu vnuente. Ad 2. cooſtat ex dictis o. præced. Ad 3. dic iotelligi *D. Ambroſium*, quando uterque mutuo cooſenſu caſtitatem vouet.

19 Quæstio III. An utroque conjuge mutun conſenſu caſtitatem vouente, iotegrum ſit vito irritare votum illud caſtitatis uaoris? Affirmant quidam. Quia adhuc manet matr. & poteſtas viri in uaorem, ut affirmat *D. Aug. epiſt. 199. ad Ecdiſium*, & refertur *c. Quod Deo 33. q. 5.* Secundò, quia quando uterque communi vouet conſenſu, oullum initur pactum de non reuocando, ſed de ſola caſtitate ſeruanda, ſicut quando alter ſolus vouet contineotiam. Tertiò, quia ſi eſt contractus, cur oon mutuo e ooſenſu poteſt reuocari? Cùm omnis res per eaſdem cauſar diſſolvatur, per quas oaſcitur, *c. 1. de reg. juris.* Si dicas, jus eſſe Deo acquiſitum per votum. Simile eſt, ubi alter ſolus ad alterius licentiam vouet. Quartò, ſi coojuges vouiſſent ſe mutun conſeoſu daturor calicem Eccleſiæ, poſſet vir uxoris votum reuocare. Cur ergo non idem dicendum In voto caſtitatis mutua voluntate ſacto? Sic *Palac. 4. d. 32. diſp. 2. f. 727. col. 2. verſ. Hæc commemoraſſe*, & quidam alii, teſte *Aragon. n. ſeq. allegando.*

20 Verùm tenendum eſt nulln modo poſſe. Probatur ea *D. Auguſt. epiſt. 199. ad Ecdiſiam.* & refertur *cap. Quod Deo 33. q. 5.* ibi: *Quod Deo pari conſenſu noueratis, perſeueranter uſque in finem reddere debuiſtis; à quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſeueru.* Et ex *D. Ambr. l. de Paradiſo c. 10.* & refertur *c. fin. 33. qu. 5.* cujns verba retuli n. 16: in 3. arg. Prætereà, quoniam dum uterque conjux mutuo conſenſu vouet continentiam, cùm mutuo pactn edito, cedat jure ſun quoad quemcunque actum matrimonialem, idque offerat Den, vitam cœlibem eligens, videtur omninò renuociare juri reuocandi, ut vel ſic ſiois ille vitæ contioentis obtineatur. Et quamuis enntractus ille poſſet mutuo cnntractu reſciodi, obſtat tamen vinculum uoti in en inelulum. Hanc ſent. à fortinri tenent DD. quos nu. 16. reruli, aſſerentes nec uirum poſſe irritare, quando uaor de ejus licentia uouit caſtitatem, & quos retoli diſp. præced. n. 10. qui ajuot etiam non poſſe id votum uxoris irritare abſque ſua licentia factum, & quos retuli diſp. 37. on. 10. dicentes neutrum poſſe tunc petere, aut reddere. Si enim poſſet alter irritare, far eſſet alteri reddere ei petenti. Et tenent eapreſsè *Sot. l. 7. de juſt. q. 3. a. 1. verſ. Argum. autem, & 4. d. 22. qu. 1. ar. 3. poſt 1. concl.* (licèt in hoc poſteriori loco dubitans loquatur, dicens fortè non poſſe.) *Sтunic. de noto, q. 3. nu. 64. Barth. à Ledeſ. dub. 71. de matr. ad fi. Angl. Floreb. 2. p. q. de voto, ar. 7. diffic. 10. Nider ſum. præcept. 6. c. 4. verſ. Septimus caſus. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 8 dub. ult. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. § Excipitur in concl. Ant. Gom. bul. cruc. clauſ. 10. n. 66. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. nu. 54. & tom. 2. cap 90. num. 6. Lud. Lop. 1 p. inſtr. c. 46. § Quando uterque. Vega a. to. ſum. c. 129. caſu* 68. Hinc ſit virum emiſſo hoc mutuo votn, accedentem ad uaorem invitam, non ſolum peccare adverſus religionem voti, ſed etiam contra juſtitiam frangendo pactum cum ea ioitum. De aliis antem votis en tempore ſactir; dicam diſp. 42. n. 10.

21 Idem credo, ſi nterque ennjua mutuo ennſenſu voueat religionem: aut alter religionem, ordiniſve ſaeri ſuſeeptionem, alter verò eaſtitatem, caſu quo hæc duo poſterinra vota ſuot valida, juatà dicta diſp. 37. nu. 7. & 8. Neuter enim ennjua poterit alterius votum irritare. Quia cum id votum tendat ad omnimodam marrimonii ſeparationem, & perpetuam cootinentiam mutato ſtatu ſervandam, videntur conjuges jure revocandi cedere: ſicut quando mutua voluntare voueruot continentiam. Quod ſi votum ſit communi conſenſu emiſſum, eo ſoluto matrimonin, abſtinendi ab alin ineuodo, videtur nullam eſſe renuntiatiooem mutuam juris revocandi votum, & ſimiliter quando mutuo placiro promittereot, ſoluto matrimonin ſuperſtitem ingreſſurum religionem, aut ſeruaturum caſtitatem: atque ita eredn virum poſſe ea uaoris vota irritare: & à fortiori idem aſſerendum eſt in aliis votis mutuo ſactis conſenſu, ut dandi calicem Eccleſiæ, jejunandi. Quia cùm emiſſir his votis manſurum ſit omoinò matr. integrum, oec emittantur ut ſtatus eo manente immutetur, non videotur conjuges ſe mutuo à juriſdictione eaimere, & à ſacultate revocandi votum.

22 Quod ſi poſt id votum caſtitatis mutuo cooſenſu emiſſum conjuges dent ſibi iterùm ſacultatem iu corpus, (quod quamvis ſacrilegè, validè tamen fieri, diaimus diſp. 37. n. 15. & dcioceps teneri utrumque ad debiti redditionem) credo poſſe virum id votum caſtitatis uxoris revocare. Quia jam matr. reſtitutum eſt plenè ad prinrem ſtatum, & reouociatio illa juris irritandi eſt validè remiſſa: atque id vntum tempore ſubjectiooir emiſſum eſt. Irritatione autem ſacta, licebit uxori deinceps debitum petere. Quia jam voto non obligator. An verò poſſit ſimiliter uxor irritare votum illud viri, ut liceat illi deinceps petere, dicam diſp. 42. n. 15. & an cenſeatur ſacta hæc remiſſin petendo debitum? diai diſp. 37. o. 24. Et ſimiliter ſacta ea mutua remiſſiooe, & iterum tradito jure in corpus, liecbit viro ex cauſa irritare, ac ſine cauſa valide irritabit votum religionir, quod eommuni conſenſu cum ipſo uaor ſecerat. Quia illa remiſſio juris ſuit valida, & ita res ad priorem ſtatum rediit.

23 Ad argum. ou. 19. propoſita reſp. Ad 1. dico manere io radice poteſtatem in corpus. Quia adhuc maoet matrimon. non tamen manere poteſtatem in uſum: eo quòd mutuo pacto, & votn impedita ſit. Ad 2. cooſtat ea dictis nu. 20. ubi explicuimus qualiter ſit tacitè ioclusum non reuocandi pactum, & id pactum deficere altero ſolo de alteriua licentia vouente, explicui nu. 18. Ad 3. die obſtare votum, ne licitè ea remiſſio fiat etiam cùm juſta cauſa. Et licèt idem votum ſit io altero de alrerius licentia permitteote, adſuit pactum, quo renunciatum ſir juri irritandi. Ad 4. dic poſſe virum id votum, & ſimilia irritare. Cujus rationem reddidi n. 21.

24 Quæstio ultima. Utrùm vota de licentia viri, vel cujuſcumque ſuperiorir emiſſa, & ab eo irritata, reviviſcant finita ſuperioris poteſtate? Quidam id ajunt, ſentientes eam noo eſſe veram irritationem, ſed ſuſpeoſionem pro ſubjectionis tempore. Quia votum illnd, cùm ſactum ſit ſuperiore conſentiente, abſolutè emiſſum eſt, & independenter à ſuperioris voluotate, atque actur liber, quo ſactum eſt, jam eſt Deo traditus.

25 At contrarium mihi perſuaden. Qunniam (ut diai diſp. præced. ou. 37.) quando ſuperior irritat votum ratione dominii voluntatis, aut materiæ promiſſæ, eſt Irritatio vera, & noa ſuſpenſio, & vota ſic irtitata minimè reuiuiſcuot; Ar vota tempore ſubjectionir ſacta de licentia ſuperioris, aut irritantur ratione dominii in voluntatem, & materiam, ut quando voluntas eſt ſubjecta, & etiam materia, vel ratione ſolius dominii in voluntatem, qua ſubditus eam nnvam obligationem ſibi imponit: aut ſaltem pleni dnminii in materiam, ut ſi filius pubes de patris licentia votum reale faciat: ergo ita verè irritaotur, ut minimè reuiuiſcant. Hujus ſent. in viro loquens eſt *Angles Florib. 1. p. q. de voto, ar. 7. poſt 9. difficult. dub. 1.* ubi dicuot poſſe ita virnm irritare vota uaoris de licentia ſua emiſſa, ut ampliua, ad ea uanr minimè teneatur.

26 Ad argumentum nu. 24. propoſitum reſp. votum illud adhuc fieri dependeoter à voluotate ſuperiorir potentis adhuc irritare. Cùm non obſtanti licentia, & conſecratione ſacta Deo per votum, maneat adhuc dominus.

DISPUTATIO XXXIII.

Utrùm vota omnia uxoris, quæ tempore prinris matrim. poterat vir irritare, oec irritavit, poſſit alio matrimonio inito vir ſuccedens irritare: quamuis de licentia prioris viri facta ſint? Et idem generaliter quæritur de quocunque ſuperiori ſuccedente io officin, reſpectu ſubditi?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt? n. 1.

An ſuperior ſuccedens, ut vir, poſſit irritare votu uxoris, vel alterius ſubditi tempore ſubjectionis alii viro, aut ſuperiori, ſine ejus licentia facta, quæ ille poſſet irritare? Refertur quadam ſententia? n. 2.

Poteſt, licèt tranſacta ſit ætas, in qua ille poterat, nec reniniſcunt. n. 3.

Votu religionis, aut caſtitatis, non mentiendi, quæ mulier, innupta & impubes, ſub poteſtate patris, vel tutoris conſtituta facit, aut realia ante 25. annos ſine illorum licentia, an poſſit vir, cui poſteà nubit,

nubit, irritare, etiam nondum conſummato matrimonio? num.4.
Quid, ſi carebat parentibus, aut tutore, qui irritarent? n.5.
Quid, ſi uxor tempore prioris matrim. vovit continentiam abſque viri licentia, an poſſit ſequens vir irritare, ita ut non reviviſcat? n.6.
Quid, ſi vovit inconſulto viro religionem in tempus ſoluti matrimonii, an poſſit ſequens vir irritare perfectè? n.7.
An fœmina impubere nubenti, cùm malitia ſupplet ætatem, & ante conſummationem voventi religionem, poſſit vir irritare, licèt jam ſit pubes facta? n.8.
An fœmina nubens poſt votum caſtitatis, & religionis, peccet poſteà conſummans, reddendo aut petendo: quando vir poteſt irritare, & irritat votum? n.9. & ibi an peccet contra votum fornicando, vel iterum nubendo.
An poſſit dominus irritare vota omnia ſervi impuberis, aut realia puberis, minoris tamen, quamvis ſibi non præjudicent? n.10.
An ſuperior Societatis Jeſu poſſit irritare poſt vota ſimplicia biennii ea vota, quæ religioſus aut in ſæculo aut in novitiatu fecit, ſi ſunt perſonalia, dum erat impubes, vel ſi realia, dum erat minor, ita ut illo egreſſo è Soc. minimè reviviſcant: ſive habuerit tutorem, aut parentes, ſive non, & licèt facta ſint de licentia eorum? n.11.
Solvuntur argumenta, n.12.
Quid, ubi vota facta ſunt cum licentia ſuperioris aut viri? Refertur duplex ſententia? n.13. & 14.
Si ſuperior major, ut Provincialis, dedit licentiam, non poterit ſuperior minor, ut localis irritare, n.15.
Si quidam ſuperior dedit licentiam, poteſt ſubſequens ad libitum ſuſpendere, n.16.
Poteſt æqualis ſuccedens, ut ſequens vir, irritare, ita ut non reviviſcant, n.17.
Peccat mortaliter irritans abſque cauſa, ut tenebis factum? n.18.
Si inferiori conceſſit licentiam, poteſt ſuperior abſque cauſa irritare, n.19.
An vota caſtitatis, & cætera vota mutuo conſenſu ab uxore tempore prioris matrimonii facta, poſſit vir ſequens irritare, n.20.
Solvuntur argumenta, n.21.

1 DUplex tractanda eſt quæſtio. Prior, de votis factis abſque licentia prioris ſuperioris. Poſterior, de factis cum illa.

2 QUÆSTIO I. An vota ab uxore tempore prioris matr. aut ſubjectionis cujuſcumque facta, quæ vir aut alius ſuperior poterat irritare, & non irritavit, poſſit vir ſubſequens aut ſuperior ſuccedens irrita facere, ſi abſque licentia prioris emiſſa ſint? Quidam viri docti ſic diſtinguunt: ſi ſuperior ſuccedat in eandem poteſtatem moraliter, poterit utique. Qualis eſt ſuperior ſuccedens religioſo, tutor ſuccedens patri, dominus cui ſervus venditur. Secus quando moraliter non eſt eadem poteſtas, ut ſi uxor ſubdita priori viro, vel patri, aut tutori ante matr. ſubdatur alii viro. Ratio diſcriminis eſt, quia in priori caſu, tota poteſtas ſuperioris derivatur ad ſequentem: ſecus in poſteriori.

3 Mihi tamen probabilius eſt poſſe, qualiſcumque ſit ille ſuperior. Ut ſi mulier nupta votis ſe abſque licentia viri aſtrinxit, quæ ille poterat irritare, nec irritavit, poterit ſequens vir irritare. Et ſimiliter, ſi nondum nupta, & impubes emiſit votum perſonale, vel pubes, minor tamen votum reale, abſque parentum aut tutoris licentia, ſub quorum poteſtate conſtituta, poterit vir, cui poſteà nubit, ea irritare, ſicut poterant parentes, aut tutores. Quia maritus ſuccedit in locum patris aut tutoris, ut gubernet eandem voluntatem, ejuſque defectus ſuppleat, & votum illud ut tempore ſubjectionis emiſſum, erat pendens à voluntate patris, aut tutoris, aut ſuccedentis in eam poteſtatem. Quare ſicut poterat pater ea vota irritare poſt tempus pubertatis, & facta jam puella majori, ſi in illa ætate non eſſent denuo ratificata, (ut probabilior habet opinio) idem dicendum eſt de viro. Quia ſuccedit in eandem poteſtatem. Et ſicut pater, vel tutor, vel prior maritus perfectè irritat, ita ut ea vota non amplius reviviſcant: ita & vir ſuccedens. Nec obſtat vota ante matr. emiſſa non poſſe à viro perfectè irritari, ſed ſuſpendi, ita ut reviviſcant (ut diximus diſp. 39. nu. 39.) Quia id verum eſt, quando tunc non erat mulier alicui ſubjecta, qui poſſet irritare vota, & à cujus conſenſu penderent. Cujus contrarium contingit in hoc caſu.

4 Hinc primò infertur, licèt vir non poſſit etiam ſuſpendere, nedum irritare, vota caſtitatis, religionis, de rebus neceſſariis, ut de non mentiendo, & vota realia, ante matr. ab uxore facta (ut diximus diſp. 39. n. 26. & duplici ſeq.) At ſi ea vota perſonalia emiſerit tunc ante pubertatem, vel realia, poſt pubertatem, minor tamen 25. annis, abſque patris aut tutoris, ſub quorum erat poteſtate conſtituta, beneplacito, poſſe virum ea omnia perfectè irritare, ita ut jam non reviviſcant, & quamvis tranſacta ſit ætas, in qua pater poterat, ſi non ſint poſt illam vota ratificata. Quia ſuccedit in eandem poteſtatem. Immò & poterit irritare ante conſummatum matrimonium. Quia non irritat præcisè ut vir, ſed in quantum ea vota pendebant à voluntate patris vel tutoris, in quorum poteſtatem ſuccedit vir, ſtatim ac matrim. eſt initum. Immò ſi poſt illam ætatem ſint ratificata, ſi tempore ratificationis erat jam nupta. Quia reputabuntur ut vota conſtante matrim. facta, quoad ratificationem illam. Quia ea ratificatio eſt nova voti emiſſio, ac proinde illa tamquam ſine viri licentia facta poterit ab illo irritari. Et priora vota tamquam imperfecta, & ab ejus voluntate pendentia.

Atque ſi fœmina dum voto ſe aſtrinxit, carebat parentibus & tutore, qui irritarent: poterit maritus, ſi adhuc eſt intra ætatem, in qua illi poſſent. Ut ſi adhuc fœmina eſt minor 25. annis, & votum fuit reale. Quia toto eo tempore, quo eſt intra ætatem intra quam eſt capax tutoris aut curatoris, pendet votum ab ejus voluntate, ſi conſtituatur. Quare ſicut curator tunc conſtitutus poſſet perfectè irritare: ita maritus, qui ejus vices obtinet. At ſi fuit votum perſonale, & jam fœmina eſt pubes, ſicut tutor poſt pubertatem datus, non poſſet id votum irritare. Quia non datur tunc poteſtas in actiones perſonales, eſt enim ſui juris jam quoad illas: ita nec vir poteſt perfectè irritare. Et idem dicendum eſt, ſi votum fuit reale, nec habebat fœmina patrem aut curatorem, qui irritaret, atque cùm nubit excedit XXV. annum. Non enim poterit vir irritare. Conſultò dixi, ſi cùm nubit, excedit ætatem, intra quam votum irritari poſſet. Nam ſi erat intra illam ætatem, poterit vir quandocumque illud irritare. Quia jam legitimè obtinuit poteſtatem irritandi, cùm ejus curam ſuſceperit intra ætatem legitimam ad irritandum. Eam autem ætatem jam tranſactam eſſe, nil confert (ut dicebam n. 3.) Nec obſtabit, ſi poſt eam ætatem ſit ratificatum. Quia ea ratificatio fuit conſtante matr. facta, ut explicui n. præced. in fine. 5

Secundò infertur, ſi tempore prioris matrimonii voverit uxor continentiam abſque viri licentia, ſicut ille poſſet perfectè irritare, ita ut non reviviſcat, (ut dixi diſp. 39. n. 11. 12. & 37.) ita & vir ſequens, tanquam ſuccedens in eamdem poteſtatem. 6

Tertiò infertur, ſi uxor inconſulto viro poſt matr. conſummatum vel ante voveat religionem in tempus ſoluti matrimonii: atque eo ſoluto iterum nubat, quo caſu peccat lethaliter contrahendo, & tenetur ante conſummationem ingredi religionem, poſſe virum id votum irritare, ita ut nunquam reviviſcat: ſecus ſi emiſſum eſſet ante matrimonii conſummationem, & tunc implendum. Quia in priori caſu poterat vir irritare, non autem in poſteriori (ut diximus diſp. 39. n. 19 & 38.) Atque ideò idem poterit vir ſuccedens in ejus poteſtatem. Immò poſterior hic vir poterit irritare illud votum religionis factum tempore prioris matrimonii, in tempus ejus diſſolutionis, licèt nondum præſens matr. conſummarit. Quia irritat illud ut ſucceſſor prioris viri in ejus poteſtatem, à cujus conſenſu pendebat. In quam poteſtatem plenè ſuccedit, (præterquam ad cogendum uxorem ad reddendum, ſi velit priori bimeſtri tranſire ad religionem, nondum conſummato matr.) quamvis matr. non conſummarit. Nec ad poteſtatem irritandi vota deſideratur matrimonii conſummatio (ut probavi diſp. 39. n. 20.) 7

Quartò infertur, fœmina impubere validè nubenti (ut cùm malitia ſupplet ætatem) & poſt nuptias, ante matrimonii conſummationem adhuc impubere voventi religionem, abſque præſentis viri licentia, poſſe virum perfectè id votum irritare, & ſi tunc non irritaret, poſſe tranſacta ea ætate, quandocumque, licèt poſt conſummatum matrim. id ratificaverit jam pubes facta. Quia ſimile votum ea ætate emiſſum poteſt tutor aut pater irritare, & licèt tranſacta ſit ætas. Atque ideo idem poterit vir, qui ejus vicibus fungitur. Et quamvis tranſacta ætate denuò ratificatum non poſſit pater aut tutor irritare. At poterit vir, ſi tunc, quando ratificavit, erat conſummatum matr. Quia eſt ac votum conſtante matrimonio factum (ut explicui n. 4. fine) ſecus ſi pubes facta ratificavit id votum religionis tunc implendum, & nondum matr. eſt conſummatum. Quia eſt votum religionis denuò emiſſum à fœmina pubere ante matrimonii conſummationem, & eo tempore implendum, quod n. præc. irritari à viro minimè poſſe diximus. Sed objicies, fœminam impuberem voventem ante matrimonii conſummationem, religionis ingreſſum, emittere votum exeundi à mariti poteſtate: atque adeò non poſſe à viro irritari. Ea enim ratione nequit votum tranſitus ad ſtrictiorem religionem irritari (ut diximus diſp. 39. n. 9.) ſed reſpondetur, in ætate illa tenera ante pubertatem, nullam concedi facultatem vovendi independenter à poteſtate patris vel tutoris, ac proinde ſicut illi poſſunt irritare non obſtante hac ratione, ita & vir in eorum locum ſuccedens. 8

Quintò infertur, fœminam nubentem poſt votum caſtitatis, & religionis, abſque licentia viri, vel alterius ſuperioris, cui ſuberat, atque qui poterat irritare, ſi non irritavit peccare lethaliter, matr. contrahendo, illudque prima vice conſummando, ſi fuit votum religionis: & ſemper exigendo debitum, ſi fuit votum caſtitatis. At ſi vir ſequens irritet, ante conſummatum matr. juxta dicta n. 7. non peccabit conſummando, & quandocumque irritaverit, non peccabit amplius petendo: nec erit rea voti caſtitatis fornicando: vel eo matr. ſoluto, aliud ineundo. Quia votum per irritationem eſt omninò extinctum. 9

Sextò infertur, quamvis dominus non poſſit irritare vota ſervi, ſibi non præjudicantia, vel emiſſa in tempus libertatis (ut dixi diſp. 39. n. 17.) poſſe illum irritare omnia vota ſervi impuberis: & omnia realia ſervi puberis minoris vigintiquinque annis, etiam in libertatis tempus emiſſa. Quia id poſſet curator ſeu tutor, cujus loco eſt dominus. Quare vota illa nunquam reviviſcent. 10

Ultimò infertur, etſi ſuperior Soc. Jeſu non poſſit irritare 11

vota religioſi emittentis vota biennii, aut coadiutorum formatorum in illa, vota (inquam) quæ in ſæculo aut in nouitiatu emiſit, ſed ſuſpendere ſolùm pro tempore quo in ea permanſerit, (ut diximus diſp. 39. n. 43.) poſſe tamen eum ſuperiorem illa perfectè irritare, ita ut non reuiuiſcant, ſi emiſſa ſint tempore quo ille erat ſub poteſtate patris, aut tutoris, curatoriſue, qui illa vota poterant irritare, & non irritarunt: vel ſi illis carebat, emiſit vota biennii intra ætatem, in qua illi poterant irritare: licèt jam tranſacta ſit ætas illa. Sicut de marito ſuccedente, reſpectu uxoris, diximus n. 4. & 5. Et ſicut ibi diximus, poſſe tranſacta ea ætate votum ratificatum irritari à viro: quia ratificatio eſt ac nouum votum conſtante matrim. factum. Ita dicendum eſt de ſuperiore Societatis. Quia ſi ſubditus poſt vota biennii, licèt jam impleta ætate, in qua non poteſt votum irritari, illud ratificet, ea ratificatio eſt noua voti obligatio poſt vota biennii impoſita; vota verò tunc emiſſa poſſe perfectè irritari, ita ut numquam reuiuiſcant, ut dixi d. diſp. 39. n. 43. Et hæc ita ſe habent, quando ea vota in ſęculo emiſſa ſunt abſque licentia patris vel tutoris. Quia id votum erat dependens à conſenſu eorum, in quorum locum ſuccedit ſuperior *Soc.* ut voluntatem illam dirigat, ejuſque defectus ſuppleat. Si verò facta ſint vota de licentia patria vel tutoris, dicendum eſt circa irritationem vel ſuſpenſionem eorum, quod dicemua de votis uxoris ex ſimili licentia factia n. 16. & duplici ſequenti.

12 Ad arg. n. 2. propoſitum fateor, non eſſe tantùm unitatem moralem poteſtatis inter matitum poſteriorem, & priorem, vel illum & tutorem; ac inter duos religionis prælatos, vel patrem, & tutorem ſibi ſuccedentes: at verè poteſt dici eadem poteſtas moraliter, quia ſuccedit in eorum vices ad gubernandam illam voluntatem, & ejus actus, quod ſufficit in re tam fauorabili imbecillitati fœminæ.

13 QUÆSTIO II. Utrùm quando cum licentia prioris viri aut ſuperioris, vota ſunt emiſſa, poſſit ſuccedens vir aut ſuperior irritare, perinde ac facta ſine licentia? Quidam omnino negant Irritandi poteſtatem, atque ita dicunt irritationem fore nullam. Ducuntur, quia prior ſuperior poterat irritare, eo quòd dando licentiam non abdicauit à ſe dominium materiæ aut actus liberi, quo ea obligatio impoſita fuit: at ſuperior ſuccedens nunquam id dominium habuit. Quia ante tempus ſubjectionis illi, ſunt Deo conſecrata. Secundò, quia ideò ſubditus nequit vouere, quia caret proprio, at res illa facta eſt propria, concedente priori ſuperiori licentiam. Ergo manet votum ab alio irreuocabile.

14 Alii autem dicunt poſſe ſuperiorem ſuccedentem, licitè abſque cauſa ea vota reuocare: quamuis ſuperior, qui fecit copiam, peccaret mortaliter ſine cauſa reuocando. Quia cum par in parem non habeat imperium *c. Innotuit, de elect.* licentia prioris ſuperioris nequit poſteriori præjudicare, qui aliàs poterat abſque cauſa irritare.

15 Prima concluſio. Si Prælatus ſuperior conceſſit licentiam ad vouendum, ut Prouincialis religioſo, prælatus inferior, ut localis, caret poteſtate irritandi illud votum. Quia inferior nequit geſta à ſuperiori reuocare. Sic *Ricard. 4. d. 38. a. 4. qu. 3. Angl. Florib. 2. p. q. de voto, ar. 7. diff. 6. Manuel 2. tom. ſum. c. 89. concluſ. 6. n. 7.*

16 Secunda concluſio. Poteſt æqualis ſuperior ſuccedens ſuſpendere ad libitum vota ſubditi facta de prioris ſuperioris conſenſu, ut vir ſubſequens vota facta de prioris viri conſenſu. Prob. quia poteſt occupare ſubditum illum in omni tempore, & hoc eſt, quod docent *D. Aug. l. 4. ſuper Num. q. 59.* & refertur *c. Noluit, 33. q. 5. & ibi Hugo, Arch. n. un. Bellam. num.* 1. poſſe maritum irritare vota ante matr. facta à puella de parentum conſenſu: & id abſque peccato. Ea enim non eſt irritatio, ſed ſuſpenſio, & ita ceſſante viri poteſtate ea vota reuiuiſcunt: (ut probaui diſp. 39. n. 39.)

17 Tertia concluſio. Vota facta de licentia ſuperioris, poteſt æqualis ſuccedens irritare, ita ut non reuiuiſcant. Ut ſi mulier de licentia prioris mariti vel patris, ſub cujus poteſtate erat conſtituta, votum emiſit, quod ipſi validè irritare poterant juxta dicta tota diſp. præc. poteſt vir præſens validè irritare, ita ut non reuiuiſcat. Quia ſuccedit in eandem poteſtatem prioris ſuperioris, à cujus voluntate votum illud pendebat, obligabatque, dum ille non irritaret.

18 Hinc infertur, valere irritationem, ſi abſque cauſa juſta fiat: ac peccare mortaliter irritantem. Si autem cauſa juſta adſit, immunem eſſe culpæ. Prob. quia cùm ſuccedat in eandem prioris poteſtatem, poteſt irritare eo pacto, quo prior poterat. At prior licitè irritat cum cauſa: & abſque illa validè, ſed peccat lethaliter (ut diximus diſp. præced. n. 7.) ergo idem dicendum eſt de poſteriori. Præterea prob. peccare mortaliter irritantem abſque cauſa. Quia illam obligationem permittendi ſubdito impletionem voti contraxit prior ſuperior, non ut perſona priuata, ſed ut ſuperior: ergo illa deriuatur ad ejus ſucceſſorem: ſicut deriuarentur omnes aliæ obligationes, quas ille rationabiliter in quantum ſuperior contraxiſſet: & confir. quia in tantùm poteſt ſucceſſor irritare, in quantùm votum illud pendebat à voluntate prioris ſuperioris, cui ille ſuccedit. At ab illa voluntate non pendebat abſolutè, ut licitè fieret, ſed interueniente cauſa juſta. Ergo ſuperior poſterior indiget etiam juſta cauſa, ut licitè irritet.

Quarta concluſio. Si ſuperior minor, ut localis, conceſſit licentiam ad votum, poteſt ſuperior illo major, ad libitum & abſque cauſa licitè irritare. Quia habet poteſtatem in voluntatem ſubditi, & etiam ſuperioris concedentis licentiam. Item, quia non irritat, quatenus illud votum pendebat à conſenſu illius prælati inferioris, ſed quatenus à ſuo pendebat, qui liberè irritare poterat: nec voluntas & conſenſus prælati inferioris poteſt ipſum ligare, aut impedire, ne liberè irritet. Et ſic videntur ſentire *Angles, & Manuel, quos nu. 15. retuli*, dicentes abſolutè poſſe hunc ſuperiorem irritare. 19

Ultima concluſio. Votum caſtitatis & religionis, quæ mutuo conſenſu tempore prioris matr. facta, non poterat prior vir irritare: juxta dicta diſp. præcedenti numer. 21. non poterit poſterior hic vir irritare: ſed manebunt cum eadem obligatione, quam haberent non inito poſteriori matrimonio: præterquam, inquantùm præſens matr. non compatitur executionem, ut ſi ſit votum caſtitatis, obligabit durante matr. ad non petendum, & ad cætera, ad quæ obligaret ante matrimonium emiſſum. Si autem ſit religionis, diximus qualiter obliget, diſp. 37. num. 5. Cætera autem vota quæ mutuo conſenſu facta poterat prior vir irrita facere cum juſta cauſa, & abſque illa validè, ſed cum peccato: (ut diximus diſp. præc. n. 21.) poterit ſimiliter vir poſterior eodem modo irritare: tanquam ſucceſſor in ejus vices, & poteſtatem. 20

Ad argum. n. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic moraliter habere idem dominium, quod prior habebat, inquantum ſuccedit in eandem moraliter poteſtatem. Ad 2. dic non fieri rem illam propriam abſolutè, ſed dependenter à voluntate illius ſuperioris, & illius qui in eandem poteſtatem ſucceſſerit. Ad argum. n. 14. propoſitum dic, quamuis par in parem non habeat imperium, at potuiſſe ſucceſſori præjudicare, in quantum legitimè, ut ſuperior obligationem aliquam contraxit, cui ſuccedens in eandem poteſtatem tenetur ſtare. 21

DISPUTATIO XLII.

An poſſit uxor irritare aliqua viri vota, præſertim caſtitatis, abſque ſua licentia, vel cum illa mutuoue conſenſu facta: ante vel poſt matr. aut in tempus ſoluti matr. vel ſequens uxor vota facta tempore prioris matr. votaque ſic irritata minimè reuiuiſcant?

SUMMARIUM.

An uxor poſſit irritare aliqua viri vota abſque ſua licentia facta? Refertur quadam opinio, n. 1.
Poteſt ſola ſibi præjudicantia irritare, n. 2.
Eſt vera irritatio: nec ea vota reuiuiſcunt. n. 3.
An viro integrum ſit abſque uxoris licentia, aliquas abſtinentias, vigilias, peregrinationem vouere ſpecialiter in ſubſidium Hieroſolymitanum, ita ut uxor irritare nequeat? remiſſiuè, n. 4. & ibi, de mutatione habitus.
An cùm abſtinentiæ à viro promiſſa ſunt nimia, poſſit uxor integrè reuocare, vel ſolùm quoad exceſſum ſibi præjudicantem? n. 5.
An poſſit uxor irritare vota viri in præjudicium familiæ, & rei familiaris facta? n. 6.
Quid de voto non petendi debitum facto à viro ſine uxoris licentia? n. 7.
An ratione ſui periculi, poſſit uxor quæ incidit in fornicationem temporalem aut ſpiritualem, id non petendi debitum irritare? n. 8.
An vota ſibi præjudicantia poſſit uxor adultera, vel facto diuortio, vel tempore diuortii emiſſa irritare? remiſſiuè, n. 9.
Quid de votis factis ab alterutro conjuge abſque alterius licentia, tempore quo communi placito uterque caſtitatem aut religionem vouerat. aut alter caſtitatem, alter verò religionem aut ordinis ſacri ſuſceptionem vouerat? n. 10.
An poſſit uxor irritare vota facta à viro in tempus ſoluti matr. n. 11.
An poſſit uxor ante conſummatum matrimonium irritare vota tunc à viro facta? n. 12.
Quid de votis factis à viro de uxoris licentia? n. 13.
Quid de voto integrè caſtitatis ſeruandæ, facto à viro, conſentiente uxore? num. 14.
An poſſit uxor irritare vota caſtitatis, aut alia mutuo conſenſu facta, etiamſi iterum uterque, jus in corpus ſibi concedat? n. 15.
An uxor ſubſequens poſſit irritare vota tempore prioris matrimonii abſque licentia uxoris facta? n. 16.
Quid de factis cum licentia prioris uxoris? n. 17.
Quid de factis ante matrimonium, n. 18.
Soluuntur argumenta, n. 19.

IN hac quæſt. exiſtimant quidam, nulla viri vota poſſe ab uxore irritari, quamuis abſque ejus licentia ſint facta. Ducuntur, quia uxor non habet dominum voluntatis viri, immò ipſi tanquam capiti ſubeſt. Nec etiam materiæ promiſſæ, quoniam hoc maximè verum haberet quoad actus matrimonii, quoad illos autem conjuges ſunt pares: *c. Gaudemus, de diuortiis*. Hujus ſent. videtur *Sotus l. 7. de juſt. q. 3. a. 1. verſ. An verò extra hanc materiam*. Et tenent *Petr. de Led. de matr. q. 64. art. 4. dub. 2. concluſ. 2.* & quidam alii Neoterici docti. 1

Pri-

Digitized by Google

2 Prima concluſio. Quamuis uxori non ſit permiſſum omnia viri vota irritare, eò quòd non eſt caput viri, ſed ipſius imperio ſubeſt: at poteſt omnia, & ſola viri vota abſque ſua licentia facta irritare, quæ ipſi præjudicant quoad moderatam debiti redditionem, aut mutuam cohabitationem. Quoniam uxor habet dominium, & poteſtatem corporis viri, per contractum matrimonii acquiſita, quoad debitum ſibi reddendum moderatè, & cohabitandum, *1. Cor. 7.* ergo vota huic dominio præjudicantia irritare poterit. Et confirm. nam habens dominium irritandi votum non reddendi debitum, & non cohabitandi: habebit ſubinde poteſtatem irritandi vota hoc impedientia. Secundò. Nam quamuis quoad actus matr. ſint conjuges æquales, ea ratione, quòd æque neuter aſtringitur ad petendum, & uterque tenetur petenti reddere. At ſibi ipſis ſunt ſubditi, inquantum neuter habet ſui corporis poteſtatem & dominium, ſed per matrimonium tranſtulit in alterum. Ergo ratione hujus dominii, & ſuperioritatis poterit uxor ea vota irritare, quæ illi poteſtati officiunt. Hujus ſent. videntur *Gl. c. Manifeſtam, verſ. niſi author. 33. q. 5. & ibi Hugo, & Arch. n. un. Bellam. n. 1. Hoſt. ſum. t. de voto, §. Quis vouere poſſit, n. 8. verſ. Uxor etiam, & c. Scriptura, de voto, ad fin.* ubi *Innoc. ad fi. Jo. And. n. 4. Ant. a. 3. Abb. n. 8. Anch. n. 13. Card. q. 14. Abul. c. 30. Nau. q. 83. & c. 6. Mat. q. 149. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. Major. 4. d. 38. q. 4. dub. 2. quod incipit, Qui poſſint vouere, verſ. Quarta perſona, Suppl. Gabr. 4. d. 32. q. un. a. 1. not. 3. & a. 2. concl. 7. Roſel. Votum 2. n. 9. Ang. Votum 2. n. 8. Sylu. Votum 5. q. 1. Lex 8. t. 8. p. 1. Greg. Lop. l. 3. verb. El marido, vot. & p. Margarita conf.* ubi de voti irritat, *f. 135. Man. 2. to. ſum. c. 90. n. 3.* ubi dicunt non poſſe virum abſque uxoris conſenſu, vota emittere debito conjugali præjudicantia, ſicut nec uxorem abſque viri licentia. Immò *Jo. Andr. Anchar. D. Ant. ibid.* dicunt poſſe uxorem id votum viri reuocare. Atque expreſsè tenent hanc ſent. *Nau. ſum. c. 12. lat. n. 64. diſp. n. 65. Stan. de voto qu. 3. n. 60. Toled. l. 4. ſum. c. 18. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 8. f. 1020. Graff. 1. p. dec. l. 2. c. 29. n. 8. Phil. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 18. §. 11. peccat, Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 47. §. ult. Cañedo ſum. de ſacr. tract. de matr. c. 8. n. 74.* & ſupponit *Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto, punct. 6. q. ult. de votis ſubditorum.* Pro eadem ſent. ſunt *Abb. Cajet. Angel. Sylu. Sotus,* qui (ut aduerti diſp. 39. nu. 36.) dicunt profeſſionem, quam vir abſque uxoris conſenſu emiſit, de qua fit mentio *c. Quidam, de conuerſ. conjug.* Non obligaſſe ad religionem ſoluto matr. Quia uxor reuocauit.

3 Secunda concluſio. Vota ea viri irritata ab uxore non reuiviſcunt: ſed manent perfectè irritata & extincta. Probatur ex *Abbate, Cajetan. Angel. Sylu. Soto,* qui (ut nom. præced. fine dixi) dicunt id votum religionis viri reuocatum ab uxore non reviuiſcere, atque ita non teneri virum, ea defuncta, ad illud. Inſuper probatur ex dictis diſp. 39. n. 34. ubi contra alios oſtendimus, ſufficere ad veram irritationem votorum, ita ut amplius minimè reviuiſcant, perfectum & abſolutum dominium in materiam promiſſam. At tale habet uxor circa ea, quæ debito conjugali, & cohabitationi præjudicant, & tenet expreſsè *Navar. ſum. c. 12. n. 66.* ubi ait non reviuiſcere vota, quæ irritarunt mariti, vel uxores.

4 Ex dictis infertur, non poſſe virum abſque uxoris conſenſu eas preces, abſtinentias, vigilias ue promittere, quæ ita debilitent vires, ut ineptus ſit reddendo moderatè debito, quamvis vouere poſſit aliquas moderatas minimè illud impedientes, ut probaui lib. hoc diſp. 3. n. 7. & quid, de peregrinatione etiam in ſubſidium terræ Sanctæ, dixi diſp. 4. num. 15. & 16. & num liceat alteri conjugi habitum mutare, altero renitente, dixi ea diſp. n. 9.

5 Non poterit autem uxor, ubi jejunia promiſſa, vigiliæ, aut preces debitam menſuram excedunt, reuocare in totum: ſed exceſſum illum. Quia ſolùm poteſt reuocare vota inquantum debito conjugali præjudicant, at ſolus ille exceſſus promiſſus eſt hujuſmodi, atque obligatio illa non eſt indiuidua, ſed commodam patitur diuiſionem, In quo caſu diſp. 35. n. 4. dixi non promitti per modum unius. Et confirm. Quia ſi jejunium quadrageſimæ obſtet debito conjugali moderatè reddendo, excuſabitur vir, non in uniuerſum, ſed quatenus illi obligationi obſtat. Inſuper confirmatur ex iis, quæ n. 14. tradемus.

6 Secundò infertur, vota in præjudicium familiæ, & rei familiaris, à viro emiſſa, ut erogandi magnas eleemoſynas, non poſſe ab uxore irritari. Quia tota familiæ, & bonorum adminiſtratio eſt penes virum, independenter ab uxore. Nam etiam ipſa reclamante tenebit factum, licèt malè faciat. Sic *Sot. l. 7. de juſt. q. 3. a. 1. verſ. At verò extra hanc materiam.* Quòd ſi votum illud in vitium prodigalitatis aut injuſtitiæ tenderet, non haberet vim obligandi, & ita non indigeret relaxatione. Atque ita cum *Soto ibi* tenet *Angles Florib. 2. p. q. de voto, a. 7. poſt 9. diffic. dub. 3. concl. 2.*

7 Tertiò infertur, quid dicendum ſit de voto non petendi debitum, facto à viro abſque uxoris licentia. Illud enim irritari poſſe ab uxore affirmant aliqui. Eo quòd ſit in uxoris præjudicium, quæ contra naturaliter inſitum fœminis pudorem cogetur ſemper petere. Sic docent *Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 8. ad fi. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 3. Phil. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. §. Excipitur in concluſ. Vega 2. to. ſumm. c. 129. caſu 93.* & dicit eſſe probabiliſſimum, *Arag. 2. 2. q. 88. a. 8. f. 1021.* Et videtur tenere *Navar. ſum. c. 12. n. 60.* cum hoc temperamento, niſi ſit votum non petendi in fauorem ſui, ſed tantùm quando mos eſt gerendus alteri conjugi. Et videntur tenere alii indiſtinctè dicentes poſſe alterum conjugem id votum caſſare. Hi ſunt, *Gutier. q. can. l. 2. c. 22. n. 49. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 8. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 36. §. Votum conjugis.* Cæterum dicendum eſt, non poſſe irritari ab uxore hoc votum. Quia hoc votum non eſt contra fidem matrimonii, quæ ſolùm aſtringit virum ad reddendum, nec uxor dominium aliquod aut poteſtatem habet in virum, ut compellat ipſum ad petendum debitum; ſed quoad id ſunt pares, & ambo ſui juris, & ex altera parte, vir non eſt ſubditus mulieri quoad ſuos actus, ut videat, expediat nec ne illos implere. Sic tenent *Palac. 4. d. 38. diſp. 2. f. 717. col. 1. inst. Angles Floribus 2. p. q. de voto, a. 7. poſt 9. diffic. dub. 2. Sanc. q. 3. de voto, nu. 60. Ant. Gomez ſuper bullam Cruciatam, clauſula 10. n. 67.* & à fortiori, id tenent DD. omnes, qui virum poſſe irritare id votum uxoris negant: quos retuli diſp. 39. n. 10. Nec obſtat grauamen uxoris, quæ cogetur ſemper debitum petere. Quia vir emiſſo eo voto, tenetur ſe aliquoties offerre ad uſum conjugalem: nec verè irrogat injuriam, utens jure ſuo non petendi.

Hoc temperat ſatis obſcurè *Navar. ſumma cap. 12. lat. n. 64. diſp. n. 65.* dicens tunc poſſe conjugem votum alterius non petendi debitum irritare, quando incidit in notoriam fornicationem carnalem vel ſpiritualem, & probat ex *c. Agatheſa 27. q. 2.* & refert *Abbatem c. fi. de conuerſ. conjug.* & ita Navarrum intelligit *Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto, punct. 6. q. ultim. de votis ſubditorum, §. Exiſtit autem,* nec illum improbat, ſed dicit id non clarè colligi ex *d. c. Agatheſa.* Eodem modo intelligit illud *Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 47. §. ult.* & dicit poſſe tunc alterum irritare, ne alter periclitetur. Sed *c. Agatheſa* nil confert ad id probandum. Et falsò allegatur *Abbas.* Nec video cui fundamento hæc limitatio innitatur. Quoniam periculum alterius conjugis eſt quidem ſufficiens cauſa petendæ diſpenſationis: at non confert dominium in alterius voluntatem vel materiam, quod exigitur ad irritandi poteſtatem. Ergo ſi ſecluſo eo periculo non poterat conjux irritare, idem erit dicendum eo ſtante. Deinde, quia parum confert ad periculum, fornicationem eſſe notoriam, aut occultam: & fornicationi ſpirituali non conſuletur irritato voto petendi, & ideò ea limitatio eſt reiicienda. 8

Utrùm autem uxor adultera, ſiue integro matrimonio, ſiue ſeparata per diuortium, poſſit irritare ea vota innocentis, quæ poterat ante adulterium aut ante divortium? dixi diſp. 37. n. 7. & 8. & quid de votis tempore divortii à viro factis? dixi eadem diſp. 39. n. 41.

Quartò infertur, quid dicendum ſit de votis factis à conjugibus, poſtquam mutuo conſenſu vouerunt continentiam. 10
Cùm enim per tale votum non abſoluantur à cohabitatione, & aliis obſequiis, ſed à ſolo debito conjugali perſoluendo (ut diximus diſp. 37. n. 14.) & ideo viro adhuc incumbat uxoris gubernatio poterit quidem omnia uxoris vota irritare, præter votum illud caſtitatis: uxor autem ſolùm votum longæ peregrinationi, & alia hujuſmodi, quæ cohabitationi adverſantur, irritare poſſet: non autem quæ debito conjugali perſoluendo. Quia ad ſolam cohabitationem jus habet. Et ea eſt vera & perfecta irritatio: atque ideo vota ſic irritata non reuiuiſcunt. Juxta ea quæ num. 3. diximus. Si autem mutuo conſenſu iterum concedant ſibi conjuges jus in corpus, dicemus nu. 15. Si autem ſit votum communi conſenſu religionis: aut alterius conjugis, ingrediendi religionem, ordinis ue ſacri ſuſcipiendi, alterius verò, caſtitatis, caſu quo efficaciter hæc vota obligant (de qua re egimus tota diſp. 37.) cùm adhuc vir gubernationem uxoris retineat, donec matrimonium ſeparetur, poterit omnia illius vota irritare, præter illud religionis aut caſtitatis. Sicut diſp. 39. num. 20. diximus poſſe virum irritare vota ab uxore emiſſa ante matrimonium conſummatum, animo ingrediendi religionem, & in illa explenda, præter religionis votum. At verò uxor non poterit irritare aliquod votum viri, niſi quod impediret debitum conjugale, aut cohabitationem, dum non ſeparatur matrimonium implendo ea vota. Quia interim jus habet ad hæc, quando poſt matr. conſummatum ſunt facta vota illa mutua religionis. Juxta dicta diſp. 37. n. 5. & hæc quidem, quando alia vota ſunt facta abſque alterius conjugis licentia. Nam quando cum licentia ſunt facta, dicemus diſp. hac n. 13. & ſequentibus.

Quintò infertur, vota facta à viro in tempus ſoluti ma- 11
trimonii, minimè poſſe ab uxore irritari. Quia ipſi minimè præjudicant.

Sextò infertur, vota facta à viro abſque uxoris licentia an- 12
te conſummatum matrimonium, ſi animo tranſeundi ad religionem fiant, nequaquam poſſe irritari ab uxore. Quia ipſi minimè præjudicant. At ſi non eo animo, vel eo animo votis factis, conſummaret matr. poſſet verè, & perfectè irritare ſibi præjudicantia. Quia matr. initum ante conſummationem, acquirit jus in corpus viri, atque dominium, cui aliter præjudicare nequit, niſi per ingreſſum religionis.

Septimò infertur, validè poſſe irritare uxorem vota ſibi 13
præjudicantia, emiſſa à viro de ipſius uxoris licentia. Quia ea licentia conceſſa, adhuc manet domina materiæ illius promiſſæ, ut probauimus diſp. 40. nu. 4. Sic docent *Innoc. c. Scri-*

prurs, de voto, adſ. D. Ant. 3.p.t.c.21.§.1. & Sotus 4.d.27.q.1.a. 4 verſ. Id autem, videtur id tenere, quem ſequitur *Bart. à Ledeſ. de matr. dub.20.concl.1.* uterque enim ait indiſtinctè, conjugem dantem licentiam vovendi, poſſe revocare. Addunt *Dunc. & D. Ant.* peccare revocantem. Sed dicendum eſt (ac diximus de viro, diſp.40. n.4. & ſeq.) nimirum, peccare mortaliter uxorem abſque cauſa irritantem, virum autem à culpa excuſari, exiſtente autem juſta cauſa, nullam eſſe culpam: & votum ſic irritatum minimè reviviſcere, ratione dicta n.3 Quia vota ea irritantur ratione perfecta dominii in materiam.

14 Octavò infertur: ſi vir de licentia uxoris fecerit votum omnimodæ caſtitatis, abſtinendi, nempe, à petitione & redditione, & ſervandi omninò caſtitatem, poſſe uxorem ex juſta cauſa licitè irritare quoad redditionem, & abſque juſta cauſa, validè, ſed cum peccato. Quia adhuc domina manet corporis viri, atque ita materiæ promiſſæ: non poſſe autem quoad reliquos effectus. Unde vir, cui ſic irritatum eſt votum, tenebitur non petere, & ſoluto eo matrimonio, ab alio ineundo abſtinere, & ſi fornicetur, erit reus ſacrilegii contra votum caſtitatis. [illegible] cum tantùm habeat dominium corporis viri quoad obliga[illegible]em, quam habet vir reddendi, quòd licentia vovendi cor[illegible] minimè amiſit, non autem quoad cæteros caſtitatis a[illegible], ad quos votum obligat, non poterit irritare, niſi quoad illum ſolum actum. Nec illi actus caſtitatis, promiſſa caſtitate, voventur per modum unius. Cum commodè dividi poſſint Quod conſtat ex *c. Quidam, & c. Placet, de conv. conjug.* ubi deciditur conjugem, qui inſcio altero conjuge vovit ſolemniter caſtitatem in religione, validè voviſſe quoad non petendum, & abſtinendum ab alio matrim. quod erat in ſua poteſtate: non autem quoad non reddendum; & Doctores, quos n.2. ſi retuli, dicentes uxorem irritaſſe illud votum viri, admittunt irritationem quoad partem obligationis illius voti. Inſuper probatur, nam qui voto caſtitatis facto tranſit ad nuptias, tenetur reddere: at nec poteſt petere, nec aliud matrimonium eo ſoluto inire, & ſi fornicetur, reus erit ſacrilegii, (ut probavimus diſp.33. n.5. & 11.) ergo ea obligatio eſt diviſibilis.

15 Nono infertur, ſi conjuges, qui mutuo conſenſu voverunt caſtitatem, iterum ſibi jus in corpus concedant, & renunciationem juris remittant, (quo caſu diximus diſp.40. n.22. poſſe virum irritare votum illud caſtitatis uxoris) minimè poſſe uxorem votum illud viri irritare. Quia quoad reddendum, in quo uxor eſt domina, non indiget irritatione: cùm ſtatim teneantur conjuges ſibi reddere (ut dixi diſp.27. n.15.) Quoad alios autem actus, ad quos votum illud obligat, nequit uxor irritare, ut probavi n. præcedenti. At cætera vota communi conſenſu facta, quæ aliàs poſſet uxor irritare facta ſine licentia, eò quòd ſibi præjudicant, de quibus reſpectu poteſtatis viri ad irritandum diximus diſp.40. n.22. & docuimus poſſe virum irritare, præter illa, quæ ſunt mutandi ſtatum: dicendum eſt poſſe uxorem in viro irritare, non quidem omnia, ſicut poteſt vir: ſed ſola quæ ſibi præjudicant. Quia illa licentia conceſſa adhuc uxor manet domina materiæ, nec ibi fuit aliqua renuntiatio juris irritandi: & licèt durante illo mutuo caſtitatis voto, nequiret irritare ea vota, quæ debito conjugali perſolvendo adverſabantur: eò quòd jus illud renuntiarat, jam tamen illud per mutuam illam remiſſionem eſt recuperatum. Quid autem, ſi medio illo tempore, quo votum caſtitatis mutuo conſenſu factum obligabat, vir promiſerat magnas abſtinentias, quæ debito conjugali perſolvendo obſtant: quæ vota n.10. diximus non poſſe irritari ab uxore: an inſtaurato matrimonio, facta illa nova corporum traditione, poſſit uxor irritare? Credo minimè poſſe perfectè irritare. Quoniam cum vir eſſet ſui juris quoad debitum reddendum, poterat independenter vota illi obſtantia emittere. atque ita uxor, ex cujus conſenſu minimè pendebant, non poterit irritare: ſed reputabant tamquam facta ante matrimonium, quæ ſuſpendi poſſe ab uxore dicemus n.18. At vir ea omnia facta ab uxore poterit irritare, non ratione dominii in materiam, ſed ratione gubernationis voluntatis, etiamſi non inſtauretur matrimonium: nec illa nova traditio fiat, ut diximus n.10.

16 Decimò infertur, poſſe uxorem ſubſequentem, vota à marito facta tempore prioris matr. priori uxori præjudicantia quoad debitum & cohabitationem, perfectè irritare, ita ut nunquam reviviſcant, ſi facta ſint ſine prioris uxoris licentia. Quia ea pendebant à voluntate prioris tanquam dominæ illius materiæ, in cujus locum & poteſtatem ſuccedit poſterior uxor. Sicut de viro ſucceſſore reſpectu univerſorum votorum dixi diſp. præcedenti, num.3.

17 Immò id poterit, quamvis de licentia prioris uxoris aut mutuo conſenſu facta ſint, omnia enim illa, quæ non obſtante eo conſenſu poterat prior uxor irritare, juxta dicta n.13. & 14. poterit ſubſequens uxor, utpote quæ in eandem poteſtatem ſuccedit, irritare: ſi adſit juſta cauſa, licitè; illa deficiente, illicitè, ſed validè, ut de viro ſucceſſore reſpectu omnium votorum dixi diſp. præced. num.17. 18. & 20. & poterit ad libitum ſuſpendere, ut ibi dixi de viro n.16.

18 Ultimò infertur, vota ante matrimon. facta non poſſe uxorem perfectè irritare, ita ut ſoluto matrim. non reviviſcant: at poſſe ſuſpendere illorum executionem, ſi damnum ſibi inferant, & proinde tunc non obligabunt, donec ſolvatur matr. Sicut de viro reſpectu omnium votorum uxoris diximus diſp 39. nu.23. & 39. & ut ibi diximus, uxore concedente poſteà licentiam; tenebitur vir ad vota, utpote quæ non extincta, ſed ſuſpenſa dumtaxat erant. Cùm enim uxor non habeat perfectum, & abſolutum dominium illius materiæ, erat enim ante ſubjectionem Deo conſecrata, ſed ſecundùm quid, inde eſt, ut nequeat perfectè irritare, ſed ſolùm ſuſpendere. Juxta doctrinam quam tradidimus d. diſp.39. nu.34. Atque hujus ſent. videntur *Ant. c. Scriptura, de voto n.3. & ibi Abbas n.8. Anch. nu.14. Roſel. Votum 2. n.10.* ubi ajunt neutrum conjugem, teneri vota exequi, alio contradicente.

Ad argumenta num.1. propoſita conſtat ex dictis num.2. in ſecunda ratione. 19

DISPUTATIO XLIII.

Utrùm cenſeatur vir irritare vota uxoris, vel uxor viri, & generaliter ſuperior inferioris, cùm conſcius voti, dicit ſe nolle ut ſubditus id quod vovit, faciat: vel præcipit oppoſitum? Ut ſi uxor de licentia viri fecerat votum non petendi nec reddendi, & vir petat debitum? Et quando ſuperior ignorat votum, ſit ei detegendum?

SUMMARIUM.

Proponitur ratio dubitandi, n.1.

Non eſt irritatio voti, ubi ſuperior illius ignarus, prohibet executionem, aut licentiam petitam ad exequendum denegat: & ita adhuc votum ligavit, n.2.

An ſufficiat petere licentiam ad implendum rem promiſſam, tacito voto, ut pro tunc excuſetur ſubditus ab impletione. Refertur opinio, n.3.

Subditus vovens rem, quam implere nequit abſque licentia, tenetur petere licentiam ad implendum, n.4.

Quid, ſi materia tempore voti erat permiſſa, & poſt prohibetur? n.5.

Quid, ſi ſubditus ignorabat rem eſſe vetitam, vel deſiderari licentiam ad implendum illud votum? n.6.

Non tenetur ſubditus vovens rem, quam abſque ſuperioris licentia exequi nequit, explicare votum ſuperiori, ut pro tunc excuſetur, n.7.

An ſi ſuperior voti ignarus deneget licentiam ad tempus, vel in perpetuum, teneatur ſubditus iterum illam petere: vel maneat liber à voti obligatione? n.8.

Quando votum eſt in temporis honorem, an ſi ſuperior inſcius voti prohibeat eo tempore materiam, ſit ſubditus omnino liber, ita ut ſuperiori iterum concedente licentiam, non teneatur ad votum: nec teneatur illud manifeſtare ſuperiori? n.9.

Quando cenſeatur voti irritatio, ſuperiorem conſcium voti prohibere materiam, vel non concedere licentiam ad exequendum, vel oppoſitum præcipere, n.10.

Solvuntur argumenta, n.11.

Videtur non eſſe irritationem, quando ſuperior voti conſcius contradicit, dicens ſe nolle, ut ſubditus impleat. Quia *Num.30.* poſt ſcientiam, & contradictionem ponitur irritatio, ibi: *Sin autem audiens vir ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes.* Non ergo ſunt idem, ſcire ſuperiorem, contradicereque & irritare. Secundò, quia hæc verba, Nolo, ut facias, à ſuperiore prolata, ſunt ambigua, poſſuntque commodè, & propriè accipi, vel de voti ſuſpenſione, vel de ejuſdem irritatione. Ergo dum amplius non conſtat de ſuperioris mente, accipienda ſunt, ut ſolùm ſuſpendant. Cùm enim votum ſit in obligandi poſſeſſione, ea privandum non eſt in dubio. Et confirm. quia ſuperior æquè finem intentum, nempe, ne ſubditus exequatur, comparat, ſive irritet, ſive ſuſpendat. 1

Prima concluſio. Non eſt irritatio voti ubi ſuperior illius ignarus prohibet materiam promiſſam, aut petitam licentiam ad exequendum denegat. Conſtat, quia irritare votum eſt actus juriſdictionis, & conſequenter non efficitur ubi non eſt volitus, quod contingit in tali materiæ prohibitione. Cùm enim voluntas ferri nequeat in objectum incognitum, non vult votum penitus ignoratum irritare. Atque ita docent *Cajet. 2.2. q.88. a.8. dub.1. §. Ad obiectionem vero, & ſum. verb. Votum, c. de quatuor conditionibus, ex parte voventis requiſitis, §. Imperfectio autem ætatis, Armilla verb. Votum, n.7. Sotus l.7. de juſt. qu.3. art.1. col.8. verſ. At verò rurſus, Navar. ſum. c.12. n.69. Alcozer ſum. c.16.* ubi de voti irritatione in genere, *concl.3. §. Angles Florib. 2.p. q. de voto, art.7. diffic.3. Arag. 2.2. q.88. ar 8. diffic.1. concl.3. Valent. 2.2. diſp.6. q.6. de voto, punct.6. q.2. Manuel 2. to. ſum. c.89. n.3. Lud. Lop. 1.p. inſtr. c.48. §. Vota religioſorum; Graff. 1.p. dec. l.2. c.29. n.7.* 2

Sed dubitabis, num ſufficiat petere licentiam à ſuperiore votum exequendi, eo tacito, ut ſuperiore negante licentiam, voti tamen ignaro, cenſeatur pro tunc votum ſuſpenſum, atque adeò ſubditus ab impletione excuſetur? Quidam cenſent id non ſufficere, ſed teneri ſubditum detegere votum ſuperiori, petereque ab eo licentiam illud exequendi, ubi ſine licentia impleri nequit. Ut ſi religioſus aut uxor peregrinationem voveat. Quia tenetur petere licentiam ut votum illud exequatur, & quantum in ſe eſt, ad id operam ſuam adhibere. Ergo 3

tene-

Digitized by Google

teneturad hoc medium, quod eſt certius. Nam facilius ſuperior voti conſcius licentiam conceder, quam fortè negaret illius ignarus. Sic tenent *Cajet. ſumm. verb. Votum, cap. de conditionibus quatuor ex parte voventis, §. Imperfectio autem ætatis, Sotus, Armilla, Angles diffic.2. allegati nu. præced.* & hoc dicit eſſe tutius *idem Cajet. 2.2. q.88. a 8. dub.2. §.* aitque hoc eſſe regulariter amplectendum. Idem tenet *Graf. 1.par. dec. l.2. cap.27. n.2.* & dicit eſſe conſultius *Lud. Lopez 1.par. inſtruct. cap.48. §. Utrum quando*, & appellant tutius, illud ſequentes, *Valentia, Aragon concl.1.* quos num. præced. retuli.

4 II. Concluſio ſit. Subditus emittens votum rei, quam abſque ſuperioris licentia exequi nequit, tenetur ex vi ejuſdem voti, antequam ſit in mora illud implendi, petere à ſuperiore licentiam exequendi rem promiſſam, niſi voti irritationem petat, & in hac concluſione convenimus cum ſententia allegata n.præc. & ultra DD. ibi relatos, eam tenent *Manuel 2.to. ſum. c.89. nu.3. Vega 2.to. ſum. c.129. caſu* 90. Idem videtur tenere *Syl. Votum 3.q.3. d.5.* aſſerentes ſubditum teneri facere quod in ſe eſt, ut impleat votum rei prohibitæ: & conſonat, quod docent *Pal.4. d.38.q.4. a.2. concl.3. num.21. D. Ant. 2.p.t.11.c.2. §.6. verſ. Primò ergo, Sylv. Votum 3. q.1. num.1.* nimirum, Epiſcopum promittentem ingredi religionem, quod ſine Pontificis licentia exequi non poteſt, teneri petere ab eo licentiam exequendi. Et probatur, quia cùm votum illud impleri nequeat abſque ſuperioris licentia, vanum & irriſorium eſſet, niſi obligaret ad eam licentiam poſtulandam. Deinde, quia obligans ſe ad aliquem finem, ſubinde obligat ſe ad ea remedia, ſine quibus finis ille comparari nequit, ne vana ſit ea promiſſio.

5 Temperant aliqui concluſionem, (& bene) ſi materia eſſet prohibita, nec abſque licentia poſſet mandari executioni, tempore quo votum factum eſt, ſecus quando tunc erat permiſſa, nec opus erat licentia ad exequendum, & poſteà ſuperior prohibet; ut ſi religioſus aut uxor voveat jejunium aut preces alienas, & mox ſuperior aut vir voti ignarus prohibeat, tunc enim ſubditus non tenetur ex vi voti petere licentiam, licèt prohibitio non ſpecialiter dirigatur ad ipſum, ut ſi dicat ſuperior, Nolo ut aliquis jejunet, me inconſulto. Ratio eſt, quia votum non obligat ultra voventis intentionem, tacitam aut expreſſam; at nec tacita nec expreſſa voventis intentio fuit, obligandi ſe ad petendam eam licentiam, ut pote quæ neceſſaria minimè erat. Quare excuſabitur ſubditus ab eo voto implendo, durante ſubjectione illi ſuperiori, & prohibitione: reviviſcet autem obligatio ceſſante ſubjectione illi ſuperiori, aut ceſſante prohibitione. Quia votum illud non erat irritatum: juxta dicta n.3. ſed ſuſpenſum. Sic *Aragon 2.2. q.88. a.8. diffic.1. concl.3.* aliquantulum confusè dicunt *Man.2.to ſum. c.89. n.3. Vega 2.to. ſum. c.129. caſu* 90. qui Duo bene limitant, niſi quando ſubditus vovit, intenderet ſe obligare non obſtanti prohibitione futura prælati: tunc enim ea ſecuta, tenebitur petere licentiam, ſicut diximus nu. præced. teneri, quando prohibitio præcedit votum. Quia cùm tunc votum non poſſit impleri ſecuta prohibitione, niſi petita licentia, vovens, quia in eo eventu voluit ſe voto aſtringere, conſequenter voluit medium neceſſarium, quale eſt licentiam petere.

6 Hinc ſequitur temperandam ſimiliter eſſe concluſionem, ut cum tempore voti emiſſi materia erat prohibita, teneatur ſubditus petere licentiam: ſi ſubditus norat rem illam eſſe prohibitam, vel non poſſe abſque licentia impleri: ſi enim id ignorabat, non tenetur petere licentiam. Quia cùm voluntas non feratur in objectum incognitum, non fuit tunc intentio etiam tacita obligandi ſe ad petendam licentiam. Immò (ut bene docent *Aragon, & Vega num. præc. allegati, & Manuel 2.to. ſum. c.89. n.2.*) id votum non obligat, ſi taliter affectus eſſet ſubditus, ut ſi noſſet prohibitionem, minimè voviſſet. Quia ignorantia & error voluntatem auferunt, *l. Si per errorem 15. ff. de juriſd. omn. judicum*. Quando autem eum affectum non habuit, ligabit votum, at non tenebitur ſubditus licentiam petere, ob rationem dictam: ſed ceſſante poteſtate illius ſuperioris, aut prohibitione, ad illud implendum, tenebunt.

7 Tertia concluſio. Quamvis ut votum verè irritatum maneat, deſideretur notitia voti in ſuperiori irritante: ut tamen non extinguatur, ſed ſuſpenſa maneat obligatio voti, & excuſetur ſubditus ab ejus impletione, dum ſibi denegatur licentia implendi, & durat prohibitio, ſatis eſt ut tacito voto petat ſubditus licentiam implendi, eaque minimè ſibi concedatur: nec tenetur votum manifeſtare ſuperiori, quò facultatem exequendi tribuat. Hæc eſt contra DD. allegatos n.3. ſed probatur, quia vovens ſolùm obligatur ad implendam conditionem incluſam in voto, & qua poſita manet integrum, & validum totum votum. Id enim dumtaxat virtute clauditur in voluntate promittendi: ſed hanc ſatis implet petendo licentiam, tacito voto. Quia conditio ſubintellecta in voto ea eſt, ſi ſuperior permiſerit. Ergo ad nil amplius tenetur. Et confirm. quia vovens non tenetur efficere totum, quod in ſe eſt, quò votum impleat, ſed id ſolùm ad quod ſaltem tacitè & virtute ſe aſtrinxit per votum. At vovens rem prohibitam non ſubinde ſe obligavit ad detegendum ſuperiori votum ſed dumtaxat ad petendam exequendi licentiam. Quod vel ex eo conſtat, quia in voluntate promittendi non includitur virtute voluntas obligandi ſe ad omne medium conferens, ut res promiſſa ſit apta materia voti, ſed ad media communia, & natura ſua ſufficientia ad id, quale eſt petere licentiam, etiam tacito voto. Et ideo hanc ſent. tuentur *Cajet 2.2. q.88. art.8. dub.2. §. Ad hoc dicitur, Navar. ſum. c.12. n.69. Canus* quem refert dicens hoc eſſe probabile, *Lud. Lop. 1.p. inſtr. c.48. §. Utrum quando*. Et communiter Neoterici hanc partem ſequuntur.

Quarta concluſio. Subditus qui vovit rem ad quam explendam deſideratur licentia ſuperioris, & ſemel petiit, eſtque ſibi denegata, tenetur, quando prudentia ſuadebit, iterum petere, aut manifeſtare votum quo irritetur. Quia cum votum illud ſuperiori incognitum, adhuc ſemel negata licentia vim obligandi habeat, utpote quod non irritatum, ſed ſuſpenſum dumtaxat erat: obligabit ad petendam iterum implendi licentiam, quando prudentia dictaverit tempus eſſe opportunum. Quia obligatio petendi licentiam extenditur ad tantum tempus, ad quantum ſe extendit obligatio illius voti, unde cum hæc duret, durabit & illa. Sic *Cajet. ſum. verb. Votum, c. De 4. conditionibus requiſitis ex parte voventis. §. Imperfectio autem ætatis, Armilla, verb. Votum, nu.7.* Unde ſi licentia non fuit denegata in perpetuum, ſed pro termino certo, eo tranſacto tenebitur iterum petere. Quod ſi aliquis prælatus aut ſuperior omninò, & ſimpliciter negaret illi ſubdito licentiam dicens ſe nolle ut unquam impleat: dicunt aliqui Neoterici, non teneri eum amplius petere licentiam ab eo, vel à ſuperiori ſucceſſore. Ducuntur, quia non videtur illum teneri niſi ad petendam ſemel licentiam pro toto tempore, quo votum obligat, id enim ſatis eſt ut illa materia promiſſa, ſit apta voto emittendo. Item quia cùm materia ſit prohibita abſolutè & omnino, non obligat amplius votum, non quidem per ipſius irritationem, hæc enim non eſt niſi voto cognito, ſed per ſubtractionem materiæ. Sed cum *Cajet. & Armilla proximè citatis*, dicentibus abſque hac diſtinctione eſſe iterum petendam licentiam, ſentio. Quia cum ea prohibitio ſuperioris, non ſit per modum conſtitutionis, non eſt perpetua: ſed ceſſante illius ſuperioris poteſtate, ejus mandatum extinguitur, ut bene docent *Sylv. verb. Mandatum, q.3. §. Aragon 2.2. q 88. a.8. difficult.1. concluſ.3.* Quare votum, quod tantum ſuſpenſum erat, reviviſcet finita ea ſubjectione, unde ſicut nulla alia ſubjectione ſuccedente, obligabit ſtatim votum, ita ſuccedente alio ſuperiori, obligabit ad iterum petendam licentiam. Quia in utroque eventu ceſſat impedimentum. Et confirmatur, quia illa prohibitio eſt temporalis tantùm, nempe, pro tempore ſubjectionis illi ſuperiori, & obligatio petendi licentiam durat, dum voti obligatio non eſt extincta. Conſtat autem in hoc caſu non eſſe extinctam obligationem. Quia eo ſuperiori concedente licentiam, rurſus votum obligabit. Tandem, quia non eſt verum ſatis eſſe ſemel petere licentiam, ut materia illa promiſſa ſit apta voto emittendo, cùm enim votum ſemel negata licentia vim obligandi retineat, ſubinde obligabit, ut curetur iterum petita licentia, ceſſante impedimento illo, materiam fieri aptam. 8

Id tamen monuerim. Quoties tota hac diſputatione dixi petendam eſſe iterum licentiam, votumque ceſſante prohibitione reviviſcere: id accipiendum eſſe, niſi votum ſit in honorem temporis, ejuſque onus. Tunc enim tranſacto tempore obligationis, extinguitur omnino votum, non per irritationem: ſed quia ejus obligatio erat tempori illi annexa, v.g. vovit uxor jejunare Vigilia Corporis Chriſti; cùm vir prohibuerit anteà jejunium, vel vovit peregrinationem Romanam anno ſancto Jubilæi, petivit licentiam tacito voto, eamque vir denegavit, non tenetur ea die jejunare, nec illo anno peregrinari, ſi duret adhuc matrimonium; nec iterum petere licentiam. Quia denegata eſt pro toto tempore obligationis; & tranſacto eo tempore jam extinctum eſt votum. At ea non fuit irritatio, quæ ab ignorante numquam efficitur (ut dixi nu.2.) quare ſi intra eandem diem, cùm poſſit adhuc jejunari, vel intra eundem annum, remanente ſufficienti temporis ſpatio ad peregrinationem illam commodè peragendam, vir concederet licentiam, obligabit votum. Quod ſecus eſſet, ſi per irritationem eſſet extinctum. 9

Tandem videndum eſt, quando prohibitio materiæ facta per ſuperiorem, voti ſubditi conſcium ac memorem, ſit irritatio, quandove ſuſpenſio. Qua in re ſic diſtinguendum arbitror. Si prohibitio illa materiæ fuit in perpetuum, qualis eſt, Nolo ut unquam facias; eſt manifeſta irritatio. Quia nullo modo ſortiri poſſet ſuum effectum voluntas illa, niſi votum irritando. Si enim eſſet ſola ſuſpenſio, ceſſante ſuperioris illius poteſtate, reviviſceret obligatio. Immò idem ajo, ſi ſic diceret ſuperior, Nolo ut facias. Quia cum oratio negativa abſque temporis limitatione ſit, comprehendit omne tempus: juxta regulam Logicam: Negatio eſt malignæ naturæ, quæ quidquid poſt ſe invenit, deſtruit. Item, quia vota ſubditi habent tacitam conditionem, ſi ſint de rebus licitis, ipſis niſi ſuperior contradixerit: ſi autem de prohibitis, ſi ſuperior licentiam conceſſerit (ut de mente D. Thomæ explicat bene *Cajet. 2.2. quæſtion. 88. art.8. dub.1.* quem reliqui Theologi ſequuntur.) Sed in caſu præſenti, quando ſuperior voti conſcius ac memor, dicit ſubdito, ſe nolle ut impleat, ceſſet prorſus conditio ſubintellecta in voto, & ex certa ſcientia ſuperioris potentis irritare. 10

Ergo verè irritat. Deinde, quia idem colligitur ex *c.30. Num.* ibi: *Sin autem ſtatim ut audierit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt*. Ubi ſola contradictio. reputatur irritatio voti. Et hujus ſent. videntur *Cajet. ſum. verb. Votum, cap. de conditionibus quatuor ex parte voventis requiſitis, §. Imperfectio autem aetatis: & ibi Armilla nu.7.* ubi haec dicunt: *Quando ſubditus facit votum de prohibitis, & manifeſtat ſuperiori votum, ſi illi placet, tenetur exequi; ſi non placet, irritum eſt votum*. At ſatis indicat ſuperior diſplicentiam, dicens ſubdito, ſe nolle ut faciat. Et clarius *Armilla eo verb. Votum n.12.* ubi haec ait: *Sat eſt voluntas irritantis, & nolentis votum valere. Ut ſi vir dicat uxori, Nolo ut facias tale quod voviſti, ſtatim votum non valet*. At quando ſuperior non ita abſolutè explicuit ſuam voluntatem: ut ſi ita dicat: Nolo ut pro nunc facias: quod vulgò dicimus, *Dexad lo per aora*: non videtur irritatio voti, ſed ſuſpenſio. Quia irritatio non eſt ad tempus, ſed in perpetuum caſſat obligationem. Deinde, quia poteſt finis intentus obtineri, nempe, ut ille pro tunc excuſetur à voti impletione, & ſuperior praecipiens non peccet, ſuſpendendo dumtaxat votum. Quare verba illa, ſi aliquantulum dubia ſint, interpretanda ſunt in voti favorem, ut illud quam minimè fieri poſſit, laedant. Ne in dubio privetur poſſeſſione obligandi, in qua eſt. Unde fit ut in hoc eventu, ſi votum illud non ſit onus temporis, teneatur ſubditus eo tempore tranſacto, aut votum implere, ſi ſic de re permiſſa: aut petere licentiam ad implendum, ſi de re prohibita ſit. Si autem ſit onus temporis, non tenebitur, niſi intra tempus implendi ſuperior licentiam concedat, juxta dicta n. praecedenti. Quod ſi ſuperior facto ipſo veniat contra votum ſubditi, quod irritare poteſt, memor voti illius, aut ſi immemor, admonitus, & actu illo momentaneo frangi debeat à ſubdito parente praecepto ſuperioris, cenſetur pro illa ſola vice irritare, ſi votum habeat tractum ſucceſſivum, ut ſi vir fecerat copiam uxori vovendi omnimodam caſtitatem, quoad petitionem & redditionem, & mox voti memor, debitum petat, non eſt irritatio abſoluta voti illius, ſed pro illa vice; & melius adhuc dicitur eſſe ſuſpenſionem voti, & ita illa vice uxor reddens non peccabit, ſive vir peccarit ſuſpendendo, aut irritando quia defuit cauſa, ſive non peccarit (ut diximus diſp.36. n.7.) Dixi autem potius eſſe ſuſpenſionem. Quia ſuſpendendo conſequitur vir ſuum intentum, nempe, ut mulier ei reddat abſque peccato: & minus laeditur obligatio voti. Quia ſi eſſet irritatio, ſtatim ac vir petiit debitum, non obligaret votum, licèt vir deſiſteret: at ſi eſt ſuſpenſio, obligaret utrique. Sed dices, quorſum eſſe licentiam illam vovendi omnimodam caſtitatem, etiam quoad redditionem, ſi quoties vir petit debitum, cenſetur irritare, aut ſuſpendere votum pro illa vice: & ſic uxor tenetur reddere? Dic deſervire ad hoc, nam data ea licentia, non eſt viro integrum abſque cauſa juſta petere, & ita revocare votum pro illa vice, ſed peccabit mortaliter, quamvis factum teneat (ut diximus diſp.40. n.17.) quod ſecus eſſet, ubi abſque ſua licentia factum eſſet.

11 Ad argum. num.1. propoſita reſp. Ad 1. dic illud verbum, *& irritas feceris promiſſiones*: declarare verbum praecedens, *contradixerit*, quaſi dicat Scriptura ſacra, eſſe irritationem, ſi vir contradicat: & ita paulo ante dixerat, *Sin autem contradixerit pater, vota & juramenta irrita erunt*. Ad 2. & confirm. conſtat ex dictis nu. praecedenti, ubi enim eſt ſola materiae prohibitio ad tempus, verba ſint ambigua, & obtinetur intentum ſuſpendendo: & ita eſt ſola ſuſpenſio: ubi autem prohibitio eſt abſoluta, ſecus eſt, (ut ibi explicui) & ideò eſt irritatio.

DISPUTATIO XLIV.

Utrùm delectationes moroſae in actu conjugali cogitato tanquam praeſenti, quando alter conjux eſt abſens, aut non eſt animus habendi copulam, tactus, aſpectus, confabulationes turpes inter conjugatos, ſecluſo pollutionis periculo, licita ſint: quamvis ob impotentiam, vel aliquod impedimentum, non liceat illis, actui conjugali vacare?

SUMMARIUM.

Quot quaeſtiones ſint diſputandae? n.1.

An extra actum conjugalem liceat conjugibus delectari in illo, tanquam praeſenti cogitato? Refertur quaedam opinio, n.2.

Non eſt mortale ſic delectari, n.3.

Quid, ſi adſit commotio, & alteratio in parte ſenſitiva? n.4.

Eſt culpa venialis, n.5.

Quid ſi conjux in copula dirigat cogitationem ad aliam faeminam? remiſſivè, n.6.

Solvuntur argumenta, n.7.

Tactus licent conjugibus, quando referuntur ad copulam, ſecluſo periculo pollutionis, n.8. & ibidem, quando ad vitandam fornicationem.

Si intendatur major voluptas in copula, ſunt culpa venialis, n.9.

Oſcula & amplexus non relata ad copulam, ſed tanquam amoris indicia, ſunt conjugibus licita, n.10.

Quid ſi nullo modo tactus referantur ad copulam? Refertur opinio, n.11.

Adhuc non ſunt culpa lethalis; ſed venialis, niſi ad vitandum in ſe vel in alio fornicationem, n.12.

Quid, de aſpectibus, & verbis turpibus inter conjuges? n.14.

Quid, ſi vir intromittat membrum in os faeminae, vel in vas praepoſterum, non animo ibi conſummandi, vel tangat membro ſuperficiem illius vaſis? Remiſſivè, n.14. & ibi remiſſivè, quando in loco ſacro, vel coram aliis.

Quid, de conjuge ſemetipſum tangente? Refertur quaedam opinio, n.15.

Sententia authoris, n.16.

Quid, ſi ſe tangat, ſciens fore ut praeveniat ſemen faemineum, vel faemina quae nondum ſeminarat, ſe tactu provocet, ubi vir membrum extraxit? Remiſſivè, n.17.

Solvuntur argumenta, n.18.

An quando ratione impedimenti non eſt licitus actus conjugalis, liceant delectationes & tactus? Refertur duplex ſententia, n.19. & 20.

Licita ſunt, quoties ab extrinſeco, & per accidens, ut ob periculum ſalutis, abortus, vel ob aliam cauſam, quae ex ſe copulam non prohibeat, illa eſt illicita, n.21.

Quid, ubi impotentia ſupervenit matrimonio? n.22.

Quid, quando ratione affinitatis, aut cognationis interdicta eſt copula? num.23.

Quid, quando eſt dubium de valore matrimonii? n.24.

Quid, quando uterque conjux, vel alter voto caſtitatis eſt aſtrictus? num.25.

Quid, ſi alter aut uterque, conjux voverat ſe non petiturum? n.26.

Solvuntur argumenta, n.27.

HActenus egimus de actu ipſo conjugali, quando liceat necne. Jam de moroſis delectationibus, tactibus, aſpectibus, turpibuſque confabulationibus inter conjuges, agendum eſt. Et in praeſenti diſp. quando non eſt pollutionis periculum: in ſeq. verò, ubi id periculum reperitur. Triplex ergo involvitur quaeſtio hic diſputanda. Prima de delectationibus moroſis inter conjuges. Secunda de tactibus, aſpectibus, confabulationibuſque turpibus inter ipſos. Tertia de omnibus his inter ipſos, quando impediti ſunt ne coire poſſint. 1

QUAESTIO prima. Utrùm liceat conjugibus moroſè delectari ſecluſo pollutionis periculo, in copula cognita tanquam praeſenti, dum abſentes ſunt, aut eo tempore, & in loco, in quo copulam exercere non poſſunt? Aliqui cenſent eſſe culpam mortalem. Ducuntur, quia delectatio venerea non intenta ob bonum prolis, nec in ipſum relata, omnibus interdicitur ſub culpa lethali. Et confirmatur, quia ea delectatio eſt quaſi incepta ſeminis effuſio, ad illamque tendit: cum ipſam comitetur membrorum generationi inſervientium commotio. Haec autem eſt lethalis extra copulam conjugalem. Secundò, quia de ſimilibus idem eſt judicium, & idem juris in illis obtinet, *c.2. de transl. Epiſcopi, verſ. Sicut autem Epiſcopus*, ubi *gloſ. verb. Idem juris*, adducit alios textus concordantes. At in vidua ea delectatio eſt mortalis: ergo & in conjuge: ubi non eſt opportunitas, & voluntas copulae habendae. Eadem enim eſt ratio, cum neutra delectatio in copulam licitam referatur. Sic docent *Sylv. verb. Delectatio q.2. Navar. c. Si cui, de poenit. d.1. n.6. & ſum. c.16. n.10. Petr. de Soto* (quamvis ſubobſcurè, nec explicans eſſe mortale) *l. de inſtit. ſacerd. tract. de diſcrimine peccat. lect.9. §. pen. Cordub. l.1. quaeſtion. qu.23 dub.12. ſi. Lud. Lopez 1.p. inſtr. c.75. §. Hinc perſpicuum, Manuel Rodriquez tom.1. ſum. in 2. edit. c.212. n. ult. & Nider ſum. praecept.9. c.4. dub.5. Philiarc. de offic. ſac. to.1. p.2. l.4. c.18. Emm. Sa ſum. verb. Luxuria, verſ. Delectatio de peccato, Vega 1. to. ſum. c.81. caſu 2. fine*. Addit *Sylv.* idem eſſe, quando conjux, qui ſic delectatur, non habet animum accedendi ad conjugem. Quia eadem militat ratio. At fatetur licitam eſſe delectationem, quae eſt in voluntate, dummodo non tranſeat ad partem ſenſitivam. Et *Nav. & Cordaba* dicunt idem eſſe, ſive ea delectatio moroſa ſit de copula habita, ſive de habenda, cogitata quaſi praeſenti. 2

At multo verius eſt non eſſe culpam lethalem. Primò, quia conſenſus in delectationem nequit gravior eſſe culpa, quàm conſenſus in actum de quo capitur, teſte *D. Aug. l.12. de Trinit. c.12. to.3.* Et conſtat, nam talis eſt delectatio, quale objectum, ut docet *Ariſt. l.10. Ethicor. c.4. & 5.* ſed copula de qua eſt ea delectatio, eſt licita inter conjuges. Ergo ex hac parte non eſt culpabilis delectatio. Quod ſi deſideretur debitus finis talis delectationis, nempe, bonum prolis per copulam conjugalem intentum: defectus finis debiti ſolam culpam venialem conſtituit (ut diximus diſp.8. n.8.) Non ergo eſt culpa lethalis. Secundò, quia ſicut matrim. efficit ne tactus extra copulam, & ad illam non relati, ſint culpa lethalis (ut dicemus n.12.) ſed ſola venialia, defectu legitimi finis: ita idem efficit circa delectationem ſenſitivam copulae cogitatae ac praeſentis. Quia eadem eſt ratio. Tandem, quia *D. Chryſoſt. hom.17. in Matthaeum, in ea verba, qui viderit mulierem*, admittit licitum eſſe delectari aſpectu uxoris praeſentis, etiam abſque animo copulae habendae. Ergo non erit mortale delectari cogitatione uxoris abſentis. Cùm enim utrobique delectatio ad copulam non refertur, quae ſola poſſet eſſe ratio culpae lethalis: nil refert praeſentem, abſentemve eſſe uxorem. Et ideò hujus ſent. videtur apertè *D. Thom. qu.15. de malo, art.2. ad 17.* ubi abſolutè ait non eſſe mortalem hanc delectationem in conjugatis, ſicut nec ipſum actum, quamvis non explicetur in abſentia. Tenentque expreſsè *Palud. 4. d.9. q.3. a. 1. n.7. Gerſon 2 p. tract. de pollut. diurna, notab.7. alphab.38. lit. D.* 3

Cajet. ſum. verb. Delectatio moroſa, §. Secundum, an delectatio, verſ. Tertiò quod vir, & 1. 2. qu.74. a.8. circa ſolut. ad 4. D. Ant. 2.p.t.5.c.1.§6. fine, Roſella, verb. Delectatio, n.3. ubi *Armilla n.4. Tabiena verb. Cogitatio moroſa, fine, & verb. Luxurioſus, q. 8. §.9. Vigues. l. inſtit.c.3. §.5. verſ.5. ad fi. Nieva ſumm. tit.105. ad fi. Medina 1.2. q 74. art.8. ſtatim in principio, & ibi Zumel. diſp.4. dub.3. ad finem, & ibi Vaſquez diſp.113. n.2. & 3.* & communiter Neoterici.

4 Idem aſſerendum eſt, quamvis ex ea delectatione conſurgeret membri pudendi commotio & alteratio, abſque pollutionis periculo. Non enim eſſet culpa lethalis, conſenſus in illam. Quia matr. excuſans à culpa mortali delectationem ſenſitivæ partis, ſubinde quoque excuſat commotionem illam naturaliter ex ipſa conſurgentem. Ita *Vaſqu. d. diſp.113. n.4.*

5 Eſt autem culpa venialis, conſenſus in eam delectationem. Quia caret debito fine, ad quem actus conjugalis à natura ipſa dirigitur, ut explicui n.3. & ita ſentiunt *Palud. n.6. Cajet. in ſum. Molina, Zumel, Vaſquez t. 3. ibid. citati.*

6 Qualis autem culpa ſit, dum conjux in copula cogitationem dirigit in aliam fœminam? dixi diſp.17.n.6.

7 Ad argum. n.2. propoſita reſp. Ad 1. dic antecedens eſſe verum, ubi non adeſt matrimonium eam delectationem veneream à culpa mortali excuſans, vel illa capitur in cogitatione concubitus non conjugalis cogitati. Ad confirm. dic ordinari ad coitum cum proprio conjuge, & ſeminis emiſſionem intra legitimum vas: atque id ſufficiens eſſe, ne ſit mortalis culpa, quamvis tunc copula non poſſit haberi. Ad 2. diſparitas eſt manifeſta. Quia viduæ eſt tunc prohibitus coitus, & ſubinde delectatio ſenſitiva cogitationis illius: & deficit matrimonium, quod utrumque excuſat, quæ ſecus ſe habent in conjugatis.

8 QUÆSTIO II. An tactus, aſpectus, & verba turpia inter conjuges, licita ſint, ſecluſo pollutionis periculo? Aliquæ concluſiones ſunt certiores. Prima concluſio ſit. Quando tactus non quæruntur propter voluptatem, ſed ad præparandum ſe ad copulam conjugalem, vacant culpa. Quia licitum eſt juvare naturam ad actum conceſſum: ordinanturque in finem natura ipſa tactibus deſtinatum, & ob quem in ipſis voluptatem conſtituit. Atque ita fatentur *Palud. 4. d.31. q.3. a.2. n.17.* ubi *Majoris q.un. argum. contra 6. concluſ. Supplem. Gabr. ibi, q.un. a.3. dub.2. D. Ant. 3 p. t.1. c 20. §.6. Sylv. verb. Debitum, q.9. n.7.* ubi *Roſella n.11. Armilla n.8. Cajet. ſum. verb. matrimonium, c. ult. §. ult. Victor. ſum. de matr. n.274. Sotus 4 d.31. q.un. a.4. fi. Graffis 1 p. dec. lib.2. c.82. n 21. Petr. de Ledeſm. de matr. q.49. a.6. fine.* Idem dicendum eſt, ſi conjux his tactibus utatur ad ſedandam carnis tentationem, vitandamque fornicationem in ſe vel in ſocio. Quia finis eſt bonus, & ad ipſum ordinatur matrim. Sic *Palud. D. Ant. Roſella, Sylveſt. ibidem.*

9 Secunda concluſio. Si tactus illi referantur ad majorem voluptatem in ipſa copula captandam, ſunt culpa venialis. Quia & copula ipſa conjugalis ob eum finem exercita, venialis eſt (ut dixi diſp.11. nu 4.) Sic *Palud. D. Ant. Sylv. Sotus, Petr. de Ledeſma, citati n. præc.*

10 Tertia concluſio. Si in oſculis, & amplexibus nullus alius finis intendatur, quàm mutui amoris indicia ſibi ipſis conjuges præbere, nulla eſt culpa. Quia hujuſmodi tactus ad id quoque à natura inſtituti ſunt. Sic *Sotus, Petr. de Ledeſma, Graffis n.8. allegati.* Et conſtat, quia ſponſis de futuro ſunt ſic liciti, ut diſp. 46. n.51. dicam.

11 Punctus autem difficultatis eò pertinet, an tactus inter conjuges ob ſolam voluptatem in ipſis captandam, abſque animo perveniendi ad copulam, ſint mortale peccatum? Affirmant quidam. Quoniam omnis actus venereus non relatus ad copulam, eſt mortalis. Sic docent *D. Ant. Sylv. citati n.8. Margarita conf. 6. præcept. f.88. caſu 7. Humada ſuper l.2.t.1.p.1. gloſſ.12. n.1. & Sylv.* id tribuit *Paludano:* ſed immeritò, quia *Palud. n.8. relatus* loquitur quando eſt pollutionis periculum. Et hos tactus quando valdè ſunt impudici & enormes, eſſe mortales aſſerit *Alex. in ſuo Enchir. præc.6.* ubi de tactibus impudicis, *§. Si in propria.*

12 At proculdubio dicendum eſt, ſolam eſſe culpam venialem. Quia voluptas illa venerea non quæritur extra matrimonium, ſed in actu ſuapte natura ordinato ad matr. actum. Quare ſicut matrimonium excuſat actum copulæ inter conjuges à culpa lethali, ita ſimiliter excuſabit tactus illos: & ſola manebit culpa venialis indebiti finis (ut de moroſa delectatione dicebam n.3.) atque ita docent *ver. Debitum, n.12.* ubi *Ang. n.26. Armil. nu.8. & verb. Impudicitia, n.3. Caj. 2.2. qu.154. a.4. §. In reſponſ. ad 2. & ſumm. verb. Impudicitia, & ver. Matr. c. ult. §. ult. Abul. c.5. Matth. q.197. Victor. Sot. Graff. citati n.8. Met. l.5. de ſacror. hominum contin. cap.77. Barth. & Led. de matr. dub.28. fi. Vaſq. t.2. q.74. at.8. d.113. n.3. & 4. Nieva ſum. tit.87. & 90. Manuel t.10. ſum.2. edit. c.249. nu.9. Vivald. candel. ſacram. t.p. de matr. n.260.* Et idem docent alii, generaliter, & indiſtinctè tactus inter conjuges à lethali culpa excuſantes, quoties non adeſt pollutionis periculum. Hi ſunt *Led. 2. p.4. q.51. a.6. propoſ.8. Ovand. 4. d.31. qu.un. prop.3. Angl. Florib. 1 p. de matr. q.5. de bonis illius, in fi. Met. l. 1. ſum. c.146.18. Emman. Sa ſum. verb. Luxuria, §. Oſcula, & tactus.* Quando autem non voluptas, ſed evitatio fornicationis intenditur, diximus n.8. Ex dictis infertur, idem dicendum eſſe de aſpectibus verbiſque turpibus, inter conjuges abſque pollutionis periculo. Numquam enim ſunt peccata mortalia, ſed erunt venialia, ſi ad voluptatem; licita autem, ſi ad provocandum ſe ad copulam referantur. Sicut de tactibus diximus. Quia eadem eſt ratio: & matr. omnes has delicias excuſat à mortali.

14 Quid autem dicendum ſit de tactu, quo conjux membrum virile in os fœminæ, aut in vas præpoſterum intromittit, vel ſuperficiem illius vaſis tangit, non animo ibi conſummandi, dixi diſp.17. num.4. & 5. De tactibus autem in loco publico, ſeu coram aliis, dixi diſp.15. n.2. In loco autem ſacro, dixi eadem diſp 15. n.15. & ſeq.

15 Major autem difficultas eſt, ſi conjugatus ſe ipſum tangat propter voluptatem captandam abſque pollutionis periculo? Nam aliqui cenſent eſſe culpam lethalem. Quoniam naturam tactibus provocare, nec eſt actus conjugalis, cum minimè fiat cum conjuge, nec ad finem conjugii refertur: ut ſupponimus, non enim fit quò conjux ad copulam ſe præparet. Quare nullo modo reduci poteſt ad conjugium, ut à mortali excuſetur. Citantur pro hac ſent. *D. Ant. Sylv. Margarita confeſſ. relati nu.8.* ſed non loquuntur expreſsè de tactu, quo ſe ipſum conjux tangit, ſed de omnibus tactibus inter conjuges, quos generaliter mortales reputant, quoties non ordinantur ad copulam, ut retuli n.11. & reprobavi n.12. At expreſsè eam tenent *Armilla verb. Impudicitia, n.3. Vaſq. t. 2. q.74. a.8. diſp.113. n.4.* Qui addit non eſſe mortale, quando fieret etiam abſente conjuge, intentione cœundi cum illo, qui proximè venturus ſperatur. Immò ſi ad finem generationis referatur, nec eſſe culpam venialem.

16 Cæterùm probabilius mihi eſt, ſolùm eſſe culpam venialem. Quia cum tactus ille ſuapte natura indifferens ſit ad copulam conjugalem vel illicitam, poſſitque ad unam vel alteram referri, nec ex intentione tangentis ſeâ ſua natura, & ab hoc ordine diſtrahatur, ut ad copulam illicitam ordinetur: non eſt cur de culpa lethali damnandus ſit. Sicut nec moroſa delectatio copulæ cum conjuge abſente tribuitur culpæ mortali: eo quòd referri poteſt ſuapte natura ad copulam conjugalem, licèt actu non dirigatur. Nec dici poteſt eum tactum non eſſe actum conjugis, quia non habetur cum conjuge. Quoniam ut actus conjugis ſit, non deſideratur eum cum conjuge fieri, ſed ſatis eſt ut ad conjugium præſens ſuapte natura ordinari poſſit, nec ab hac natura ex intentione illo utentis deviet. Et favent huic ſent. *Palud. 4. d.31. qu.3. art.2. n.17. Lud. Lopez 1.p. inſtruct. c.87. fine,* ubi dicunt eſſe mortalem hujuſmodi tactum, quando adeſt pollutionis periculum: & ita extra hunc caſum non videntur damnare de mortali.

17 Utrùm autem ſit mortale, quando vir ſe tangit, ut citius fœmina ſemen effundat, dixi diſp 17. n 10. Et quid quando extracto membro virili, fœmina, quæ viro ſeminante nondum ſeminarat, ſe tangit, quo ſeminet: dixi eadem diſp.17. n.11.

18 Ad argumenta reſp. Ad propoſitum n.11. reſpondi n.7. in ſol. ad 1. Ad propoſitum n.15. conſtat ex dictis n.16.

19 QUÆSTIO III. An liceant delectationes moroſæ, & tactus conjugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum conjugalem exercere? *Abulenſ. cap.5. Matth. qu.197.* docet generaliter tactus inter conjuges eſſe mortales, quando actus conjugalis propter magnam deordinationem talis eſſet. Et poteſt probari. Quoniam talis eſt delectatio, quale objectum, (ut probavimus n.3.) at tunc acceſſus ad conjugem eſt culpa lethalis.

20 Alii autem docti neoterici cenſent licere conjugibus delectationem partis ſenſitivæ de coitu cogitato captam, etiamſi illis nec petere nec reddere liceat, quia mutuo conſenſu votum caſtitatis emiſere: vel quia alter legitimè profeſſus eſt, ad ſacroſve ordines promotus. De tactibus autem diſtinguunt, dicuntque minimè licere tactus verendorum, partiumve illis vicinarum, niſi dum conjugi licet reddere, & exiguntur. Quia ii tactus reputantur, ut unum moraliter cum uſu matrimonii. At cæteros tactus ajunt licere. Ducuntur, quoniam cùm adhuc permaneat matrimonium, & copula ſit ſolum illicita ob extrinſecam voti circumſtantiam, non ſubinde illicita erunt delectatio & tactus. Hac enim ratione hæc licent, interdicta copula ob circumſtantiam periculi morbi, aut abortus extrinſecam. Secundò, quia ob id licet delectari in carnium eſu in quadrageſima, cum numquam liceat in re ab intrinſeco mala. Quia ab illo, utpote qui ratione ſolius extrinſecæ prohibitionis Eccleſiæ eſt illicitus, poteſt præſcindi malitia: ab hac verò, cùm ab intrinſeca rei natura malitiam habeat, ſeparari nequit. At uſus illius matrim. non eſt ab intrinſeco prohibitus, ſed ratione circumſtantiæ extrinſecæ voti. Ergo licebit in illo delectari.

21 Prima tamen concluſio ſit. Quoties copula interdicitur conjugibus ob circumſtantiam extrinſecam, quæ per ſe neutrum conjugem arcet ab uſu matrimonii, licita eſt talis delectatio appetitus ſenſitivi de copula cogitata, ut præſenti: liciti ſunt etiam tactus, eo pacto quo liciti eſſent ſecluſo eo impedimento. Ut ſi illicita ſit copula propter notabile ſalutis abortuſve periculum, aut ſimilem cauſam. Prob. quia tunc ſuapte natura eſt licitus uſus matrimonii, & ab extrinſeco prohibetur ratione charitatis aut pietatis, obligantium præcaveri damnum conjugis aut prolis: his autem virtutibus non adverſantur ea delectatio & tactus. Quandoquidem ex illis ſimile damnum non

Digitized by Google

timetur. Ergnhæc non ſunt prohibita. Et confirmatur, quia matr. non tantùm excuſat à culpa coitum, ſed etiam motoſam delectationem, & tactus non relatus ad copulam excuſat à mortali, (ut diximus n.3. & n.12.) Ergo cùm impedimento illi, ſolius copulæ uſus nпponatur, ſolus ille reddetur illicitus. Tandem, quia in loco publico conjuges miſceri neſas eſt, nemn tamen damnabit delectationem internam ſenſitivam ibi habitam de copula conjugali cogitata. Quia non adverſatur boneſtati naturali, ratinne cujus copula eſt illicita. Unde fit in eo eventu tactus, & delectationem non eſſe mortalia ſecluſo pollutionis periculo: at delectationem eſſe venialem: quia caret debito ſine. Tactus autem eſſe veniales, ſi ob delectationem habeantur: licitos autem, ſi ad conciliandum amorem, vitandamve incontinentiam, fiant. Ut de illis diximus num.3. 5. 8. 10 & 12. quando non adeſt id impedimentum.

22 Hinc inſertur, idem aſſerendum eſſe, quoties eſt phyſicum impedimentum ad copulam. Ut ſi impotentia coeundi ſuperveniat matrimonio contractn. Quia eædem rationes militant. Et id probavimus diſp.17.n.6.

23 Secunda concluſin. Idem dicendum eſt, quando concubitus eſt interdictus ratione alicujus præcepti Eccleſiæ: ut ſi conjux contraxit affinitatem cognationemve cum altero conjuge, ratione cujus arcetur à debiti petitione: vel ſi uterque ſimiliter eam contraxit. Ratio eſt, quia adhuc impedimentum eſt extrinſecum, & arcens à cnpula in pœnam delicti admiſſi (ut prnbavimus diſp.30.n.1.) Cùm ergo res ſit pœnalis, non eſt extendenda ad delectatiooem & tactus, ut ſimiliter illa probibeat.

24 Tertia concluſio. Quoties conjugi interdicitur debiti petitio, en quòd ſit dubius de valore matrimonii, eſt peccatum mortale delectatio partis ſenſitivæ de copula cogitata. Quia matrim. eam delectationem coboneſtans, eſt dubium, ac proiode dubia etiam erit hnneſtas illius delectationis. Nec aliunde jus profeſſionis præponderat, ſicut nec ad debiti petitionem. Nec licebit etiam prædicta appetitus ſenſitivi delectatio de actu redditionis debiti cogitato, ſub conditione, ſi petatur: ſecus do actu complacentiæ, & gaudii in voluntate. Nam quamvis liceat reddere debitum poſita ea conditinne, ſi petatur: at ſicut ea nnndum pnſita minimè licet cnpula, ita nec delectatin ſenſitiva. Sicut ſoluto fas eſt in voluntate concipere delectationem aut gaudium de acceſſu ad mulierem, ſi eſſet ſua, non tamen in appetitu ſenſitivn. Quia delectatio in boc conſurgens oritur ex vehementi commotione ſpirituum vitalium ſubſervientium generationi: & proinde eſt quaſi iochoatin coitus præſentis, qui illicitus eſt: cum conditio minimè adſit. Deinde, quia actiones appetitus ſenſitivi non feruntur in objecta ſub conditione aliqua, ſed abſolutè. Illa enim ſpectant, ut proponuntur ab imaginativa, quæ nequit conditionem appooere, aut præſcindere rationem communem à particulari. Atque ita delectatur appetitus ſenſitivus de illo actu independenter à conditione. Quod beoè explicat *Cajetan. to.1. opuſc. tract.14. de delect. moroſa, dub.1.* Similiter tactus in his ſunt mortales, niſi habeantur in gratiam alterius conjugis tacitè vel expreſsè petentis debitum. Tunc enim ſpectant ad redditinnem debiti. Et cnnſtat ex eadem ratiooe. Sed obiicies. Sicut dubius de matrimonii; valore, caret jure juſtitiæ, ad petendum :ita qui contraxit affinitatem aut cognationem eum conjuge: & utrique fas eſt reddere. Ergo vel utrique permiſſa ſunt delectatio illa & tactus: vel neutri. Sed dic, illum privati eo jure ab intrinſeco, & ex natura rei, prnpter dubium de matrimonii cobnneſtantis actum valore: hunc verò ab extrinſeca Eccleſiæ prohibitione in admiſſi delicti pœnam. Quæ extendenda minimè eſt ultra terminos, in quibus loquitur, ut explicuimus n. præced.

25 Quarta cnncluſio. Mibi eſt multn prnbabilius cnntra ſent. n. 20. relatam, quando ratione voti non licet conjugi petere nec reddero, nullo modo eſſe licitam delectationem partis ſenſitivæ, aut tactus, ſed culpam eſſe lethalem adversùs votum. Quando autem ſola debiti petitio interdicitur ratione voti, dicendum etiam eſt, minimè licere prædictam delectationem partis ſenſitivæ, etiam de redditione concepta ſub conditinne, ſi petatur: ſecus de gaudio, delectatione vnluntatis, ſub ea conditione: & ſimiliter non licere tactus niſi ad expreſſam vel tacitam alterius petitionem: ſed omnia hæc eſſe peccata lethalia contra vntum. Sicut explicui in præcedenti. Ducor, quoniam vnvens abſolutè caſtitatem, tenetnr in quantum poteſt, abſtinere ab nmnibus illis, quæ caſtitati adverſantur, ſolumque illi permittitur id ad quod lex juſtitiæ matrimnnii nbligat, nempe reddere debitum, quandn ſnlus ipſe vnvit, ſed ſervata lege matrimnnii poteſt abſtinere ab illa delectatinne, & à tactibus dum oon petuntur. Ergo tenetur. Et cnnfirmatur, quia ſi vnviſſet ſe ab ea delectatione, & tactibus abſtenturum, niſi ad alterius conjugis petitionem, tenetur utique: cum votum ſit de re honeſta, & ſibi licita. At vovens abſolutè caſtitatem, promittit abſtinentiam ab his, ut benè docet *Vaſquez 1. 2. quæſt.74. art. 8. diſp.112.n.10.* Quod inde conſtat, quia hæc adverſantur caſtitati. Et ita ſi ſolutus vovens caſtitatem, delectetur moroſè in re venerea, vel libidinoſos tactus habeat, eſt reus voti. Secundò, quoniam longè diſpar ratio eſt de aliarum rerum delectatione, quæ ex circumſtantia extrinſeca ſint malæ, ut quando actus conjugalis eſt malus ob ſalutis periculum, vel ratione loci publici, aut affinitatis contractæ. Quia illa delectatio vel tactus non opponuntur illi circumſtantiæ extrinſecæ. At bic directè nppnnuntur voto extrinſeco. Quod nbligat ad abſtinendum ab omnibus venereis, & conſequenter ab his. Tandem, quia ſi licent his conjugibus cæteri tactus, neſcio cur neoterici illi nu. 20. relati id negent de impudicis. Cùm ex ſe permiſſi illis ſint ſecluſo pollutionis periculo, & ſolùm ratione extrinſeci voti probibeantur, ſicut & alii tactus. Nec verum eſt reputari idem moraliter cum copula. Nam omnibus conjugibus effectis impotentibus poſt matrimonium, vel affinibus, vel cognatis, vel ubi eſt pericolum notabile ſalutis, vel abortus, licent ii tactus: ut probavimus n.21. 22. & 23. Cùm tamen copula ipſa minimè liceat.

Ultima cnncluſio. Si alter vel uterque conjux voviſſet ſolùm ſe nnn petiturum debitum, omnia hæc illi licerent. Quia non adverſantur illi votn, quod ſnlùm interdicit debitā petitionem: & ex alia parte ſunt ex ſua oatura illis licita ratione matrimonii. 26

Ad argum. propoſitum n.19. dic, talem eſſe delectationem, quale eſt objectum ſecundùm ſe, & ab intrinſeco: ſecus quandn ab extrinſeca circumſtantia malitiam habet, cui circumſtantiæ delectatin non adverſatur. Qund contingit bic, ut explicuimus n.25. Ad 1. argum. ex propoſitis n.20. conſtat ex dictis n.21.23.& 25. Quia in caſu periculi morbi, aut affinitatis cnntractæ, delectatin & tactus mioimè opponuntur circumſtantiæ extrinſecæ, ob quam redditur vitioſa copula conjugalis: ſecus in caſu voti. Ad 2. dic majnrem propoſitionem eſſe veram, quando delectatio illa rei malæ ab extrinſeco nullam aliam malitiam haberet, quàm redundantem ex ipſa objecti malitia. Quod hic non contingit: eſt enim mala propter ſpecialem illius voti extrinſeci obligationem, cui directè adverſatur. 27

DISPUTATIO XLV.

Utrùm conjugibus liceant delectationes moroſæ, tactus, aſpectus, verba turpia, cum pnllutionis præviſæ, ſed non intentæ periculo? Et generaliter quando pollutionis periculum efficiat nnvam culpam mortalem, vel talem, quæ antea mortalis mioimè erat?

S U M M A R I U M.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ? n.1.

Pollutio, & diſtillatio qualiter differant, & in quo illa cognoſcetur? Et conſequenter, cur numquam liceat procurare ſeminis expulſionem? Et quid, ſi illud corruptum ſit? Et quid de permiſſione fluxus? Et quid, de procuratione diſtillationis? n.2.

Ad malitiam pollutionis, vel effectus præter voluntatem contingentis, nil refert, ſive in ſomno ſive in vigilia accidat, n.3.

Vacat culpa dare operam cauſæ aliàs licitæ, neceſſariæ, vel utili, quamvis prævideatur fore, ut pollutio ſubſequatur. n.4.

Quid, ſi cauſa illa ſit mortalis ob circumſtantiam extrinſecam? n.5.

Quid, ſi ſit periculum conſenſus, & quando id contingat: & num ob cauſam urgentem liceat ei ſe periculo exponere? n.6.

Quid, ſi ex equitatione ſequatur pollutio? n.7.

Quid, ſi ex tactu etiam partium verendarum neceſſariò ſequatur: ut facto ad medendum: vel ex amplexu licito, n.8.

An liceat cum periculo pollutionis auferre impedimenta virtutis generantis? n.9.

An ſit culpa lethalis, non vitare cauſam in qua prævidetur pollutio, ubi deficit neceſſitas aut utilitas illius cauſæ? Refertur triplex ſententia, n.10. 11. & 12.

Duplex eſt cauſa, ex qua poteſt ſubſequi pollutio, n.13.

Tenuis eſt obligatio vitandi pollutionem, quæ præter intentionem ſequitur, n.14.

Solùm eſt mortale non vitare cauſam pollutionis proviſæ, quando cauſa eſt turpis, & per ſe ac ex natura ſua tendit ad pollutionem, nec urget neceſſitas, n.15.

Quamvis extra genus luxuriæ ſit cauſa mortalis, ut in genere gulæ, non eſt mortalis pollutio in ea proviſa, n.16.

Quid, ſi cauſa illa mortalis pertineat ad luxuriam ratione ſolius finis? num.17.

Quid, ſi cauſa ad luxuriam pertinens ſit tantum venialis? n.18.

Quid, ſi ſentiat vehemens commotio in perſeverantia in re turpi veniali? n.19.

Quid, ſi res leviter turpis ſit mortalis ratione deſiderii fornicandi? num.20.

An ſit veniale contra caſtitatem, quando vel cauſa eſt licita, non tamen eſt per ſe cauſa: vel eſt licita, at deſideratur neceſſitas? n.21.

An omnis actus mortaliter turpis, ſive in eo prævideatur pollutio, ſive non, habeat ſpecialem pollutionis malitiam? n.22.

Inter ſolutos ſolus actus aliàs mortaliter turpis habet ſpecialem pollutionis in eo proviſæ malitiam, n.23.

Si quis negativè ſe habeat, aut tepidè reſiſtat vehementi delectationi venereæ, prævidens pollutionis periculum, peccat mortaliter ratione illius, n.24.

Cauſa aliàs licita, notabiliter influenti ad pollutionem, eſt peccatum lethale vacare, ubi non excuſat cauſa urgens, n.25.

Qua-

Digitized by Google

Qualiter intelligatur talem eſſe pollutionem indirectè volitam, qualem cauſam? nu.26.

Pollutio hæc an ſit verè peccatum diſtinctæ malitia, à malitia cauſæ? num.27.

An vacet culpa pollutio ſubſequens pœnitentiam cauſa data? numero 28.

Reprobantur dicentes fieri poſſe, ut ebrietatis ſomnive tempore gratia perdatur, nu.30.

An ſit peccatum mortale dare cauſam notabili diſtillationi? numero 31.

Solvuntur argumenta, num.32.

Poſt nu.32. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

1 DIſputatio hæc valdè difficilis pendet ex cognitione naturæ pollutionis, quando non eſt intenta, ſed prævidetur in cauſa. Et ideò præmittenda eſt quæſtio, quando dare operam cauſæ, in qua prævidetur, ſit lethale, ratione pollutionis prævisæ. Deinde diſputabitur, quando tactus, aſpectus, turpia verba inter conjuges, ſint mortalia ob pollutionis non intentæ periculum.

2 QUÆSTIO I. An ſemper ſit culpa lethalis, vacare actioni in qua prævidetur pollutio præter intentionem ſubſequenda? Supponendum eſt primò, ex membro pudendo præter urinam, & ſemen procedere aliquando tertium quendam humorem medium, qui ſemini eſt ſimilis in colore, & inſectione, carniſque commotione, quæ aliquando ipſum comitatur: diſſimilis autem, eo quòd non ſit ita mordax ac groſſius, faciliuſque fluat, nec cum tanta carnis commotione, & in minori copia: aliquandoque imperceptibiliter, & ſine carnis motu. Hic ſolet appellari diſtillatio. Sic *D.Th.opuſc.64.c. de fluxu libidin. Gerſon 2.p.tract.de pollut.diurn.propoſ.4.alphab.38.lit.E. Cajet.opuſc.tom.1. tract.22.de pollut.ex auditu confeſſionis, q.un.art.2.§. Animadverte tamen, in fine Margar.conf.q.moralib.fol.156.* Addunt *Cajetan.& Margarita*, non eſt magis curandum de hac diſtillatione, niſi ipſam carnis rebellio comitaretur, quàm de ſudore. Et *D. Thom.* hoc ait eſſe ſignum, quòd pollutio minimè ſit. Quia hæc in vigilia contingere nequit abſque carnis commotione, ac venerea delectatione. Cur autem pollutionem numquam etiam pro vita tuenda procurare liceat? diximus diſp.17.nu.16.& 19. quid, ubi ſemen eſt corruptum? & n.18. quid de diſtillatione? & nu.17. an liceat pollutionem inceptam non interrumpere, ſed permittere: & ad illius perfectam emiſſionem auxiliari?

3 Secundò ſupponendum eſt, nil referre ad malitiam pollutionis, aut effectus cujuslibet, præter intentionem evenientium, in ſolaque cauſa indirectè volitorum, ſive in ſomnis, ſive in vigilia accidant. Quia cum in ſola cauſa ſint indirectè volita, in ea ſola habent rationem boni, vel mali moralis: & proinde cætera per accidens contingunt. Ita *Cajet.q.un.in princ.quam nu.praced. allegavi. Armil.verb.Pollutio, n.3.Medina 1.2.q.74.ar.6.verſ.2.notandum. Zumel ead.q.ar.8.diſp.4. ante dub.1.d.2. Valent.2.2.diſp.9. q.3.punct.3.§. Porrò ad incurrendum.*

4 His præmiſſis conſtat inter omnes DD. quoties pollutio ſequitur præter intentionem ex cauſa aliqua neceſſaria, vel convenienti corpori, ut eſt cibus, vel potus moderatus; aut animæ, ut orare, ſtudere: vel utili aliis, ut eſt audire confeſſiones, fœminas cautè; & cum neceſſitate alloqui, nullam eſſe culpam non deſiſtere à cauſa illa, quamvis in ea prævideatur pollutio inde ſubſequenda. Probatur primò, quia ille patiens pollutionem potiùs patitur, quàm agat. Ut dum ex naturæ infirmitate procedit, teſtatur *D.Gregor.reſp.11.ad Auguſt.& refertur cap.Teſtamentum d.6* a. quia non imputatur jus ſuum proſequenti, effectus per accidens, ac præter intentionem ſubſequutus, non ergo ob pollutionem non intentam arcendus eſt quis, ne pleraſque actiones ſibi vel proximo convenientes, ad quas jus habet, exerceat. Aliàs multæ actiones neceſſariæ eſſent omittendæ, ac innumeri laquei injicerentur. Atque ita docent *D.Th.2.2.q.154.art.5 corp. Cajet opuſc.to.1.tract.22.de pollutione ex audientia conf.q.un.a.1.& 2. Gerſon 2.p.tract.de pollut.diurn.propoſ.12.alph.38.lit.I. Abulenſ.cap.5. Matth.q.246.verſ. Secunda cauſa, & q.247.verſ. Aliter poteſt dici.d. Ant.2.p.1.6.c.5.§ Quartum ad cauſam verſ. Secunda cauſa. Tabiena, verb.Cogitatio, q.6.n.7.ſine Armil.verb.Pollutio, nu.1.Nav.ſum.c.16. Hiſp.n.6.Lat.n.7.Ledeſ.1.p.q.21.ar.7.dub.ult. Margarita conf.q.moral. f.156.Nieva ſum.tit.105.Medina l.1.ſum.c.14.§.18.fol.120.& 1.2.q. 74.a.6.dubio ſpeciali, quod movet de hac re Zumel ea q.8.diſp.4. ante dub.1.& ibi Vaſq.diſt.115.n.8.Turrecr.c.Non eſt, d.6.n.2.& 4.Valentia 2.2.diſp.9.q.3.punct.3.§.Cùm autem cauſa. Nav.l.2. de reſt.c.3.dub.2. de indirectè accidente, in nova edit.n.131. Lud Lop.1.p. inſtr.cap.73.§. pen.& fin.Manuel 1.tom.ſum.2.edit c.211.nu.1. Graffis 1.p.deciſ.lib.2. cap.87.fin. Emm.Sa ſumm.verb. Luxuria, verſ.Pollutio involuntaria. Vega 2.tom.ſum.c.67.caſu 1.Philiarc. de officio Sacerd.to.1.p.2.l.4. cap. 18.fine.*

5 Immò idem dicendum eſt, quamvis ea cauſa licita, in qua pollutio prævidetur, ſit illicita ratione circumſtantiæ extrinſecæ nihil ad pollutionem conferentis. Ut ſi quis confeſſiones audiat ob vanam gloriam: vel cibos neceſſarios ſuſtentationi edat, quibus præceptum jejunii violat, pollutio enim inde præter voluntatem ſequuta, quamvis prævisa, vacabit omninò culpa. Quia is actus eſt de ſe licitus, & conveniens, atque circumſtantia, qua vitiatur, nil influit quò pollutio ſubſequatur, ſed potiùs ex naturæ infirmitate procedit. Deinde, quia eadem ciborum ſumptio in die non jejunii minimè tribuetur culpæ, ratione pollutionis in ea prævisæ: ergo nec quamvis ea violetur jejunium. Siquidem hæc violatio impertinens eſt, ut pollutio ſequatur. Demum, quia damna minimè imputantur jus ſuum proſequenti, quamvis aliundè peccet, ut conſtat in judice puniente reum, ob iram vel inanem gloriam.

Eſt tamen doctrina hæc temperanda, niſi probabile conſenſus in pollutionis delectationem periculum ſubſit: tunc enim quantumvis cauſa licita ſit, eſt ab ea abſtinendum ſub culpa lethali. Quia amans periculum peribit in illo, Eccleſ.3. Sic *Cajet.opuſ.to.1.tract.22.de pollutione, q.un. art.2.§. Animadvertere tamen, Tabiena, Nav.Margarita confeſſ.Graffis, Lud Lop. Emman. Sa,* quos n.4. retuli. Tunc autem id periculum contingit, quando quis expertus eſt ſe in ſimili occaſione ferè ſemper in culpam mortalem labi, ut docent *Cajetan.ſumm. verb. Periculum*, ubi *Armil.num.un.Nav.ſum.Latina, c.3.nu.14.Hiſp.cap.28. addit.ad eundem num.Corduba ſum.q.4.f.18.verſ.Lo ſegundo, Manuel 1.ſumma.2. edit.cap.49.nu.2.* Huic autem periculo licitè quis ſe exponet ob cauſam valdè urgentem, proponens firmiter ſe non conſenſurum, ut gratia medendi fœminæ, ubi alius deeſt medicus. Quia amans periculum minimè dicitur, qui neceſſitate compulſus in illud ſe conjicit, & de divina miſericordia confidere meritò poterit, fore ut majus ſibi auxilium impendat, quò à lapſu caveat. Quod ſignificat *D.Baſilius de conſtit.monaſt. cap.4. paulò poſt princ.* his verbis: *Bellum quod præter voluntatem incidit nobis, excipere fortaſſe neceſſarium ſit, ipſum verò aliquem voluntarium ſibi creare ſummæ ſtultitiæ eſt.* Idem colligitur ex *D. Th.2.2. quæſt.10. ar.9.corp.in fine*, ubi docet infirmis in fide interdicendam eſſe fidelium participationem, niſi urgeat neceſſitas. Et ex *Cajet.ſu.ver. Periculum, & ibi Armilla, n.un.* ubi tradunt in cantelæ peccatum eſſe, exponere ſe periculo, niſi urgente neceſſitate. Et ex *Navar.ſumm.Latina, cap.3.n.15.Hiſpana c.28.addit. ad eundem num. Cordub.in ſumma, qu.4.fol.20.c.Tenores*, ubi docent poſſe abſolvi non vitantem peccandi occaſionem propinquam, dum cogit neceſſitas illi ſe exponere. Et ex *Caſtro lib.2.de juſta hæret.punit. cap.17.col.9.fine, & ſeq.* ubi ait tentationibus fidei vexatos, legentes hæreticorum libros, excuſari à periculo lapſus, cui ſe exponunt, ſi ex cauſa neceſſaria id efficiant. 6

Hinc deducitur expertum ſe pollui ex equitatione, abſque conſenſus periculo, non teneri pedeſtrem incedere, ab illaque deſiſtere. Quia eſt res utilis, nec cauſa per ſe, & ſuaptè natura pollutionis. Sic *Navar.ſumm.cap.16. Latina num.7. Hiſp n.6.Vaſquez.1.2.q.74.ar.8.diſp.113.nu.8. Lud.Lopez 2.p.inſtruct. de Euchariſt.cap.76.§. Sequitur etiam corollariò. Manuel 1.to. ſum. 2.edit.cap.211.num.1.Armilla verb.Pollutio, nu.1.Vega 2.tom. ſumm. cap.67.caſu 1.* 7

Secundò deducitur, pollutionem præter intentionem ſubſequutam ex tactu licito, & in eo prævisam, quando tactus ille eſt neceſſarius, & ceſſat conſenſus periculum, carere omni culpa. Ut ex amplexu juxta patriæ conſuetudinem, quo evitato in notam inurbanitatis incideretur. Et ex tactu quo chirurgus verenda fœminæ attrectat: vel ex eorum aſpectu, cauſa medicinæ adhibendæ. Quamvis enim hæ cauſæ valdè influant in pollutionem, ſunt tamen valdè neceſſariæ, & ſuaptè natura licitæ, quare effectus præter intentionem inde ſequutus, non cogit ab eis abſtinere. 8

Tertiò deducitur, licitum eſſe virtutis generativæ obſtacula removere, adhibitis medicinis naturalibus minimè tendentibus ad verum ſemen expellendum, ſed ad removendos humores corruptos: licet inde præter intentionem ſequatur pollutio, abſque conſenſus periculo. Et hoc eſt, quod ſubobſcurè dixit *Altiſiodor.l.2.ſuæ ſum.tract.28.c.2.q.2.* incidenti: & non quod ipſi ab aliquibus imponitur, nempe, ut voluerit licere aliquando ſeminis effuſionem procurare. Quoniam ſalus virtutis generativæ pertinet ad naturæ humanæ integritatem, nec minus bona eſt, quàm aliarum corporis virium ſanitas. Nec medium illud ordinatur ad pollutionem. Quare audiendus non eſt *Corduba l. 1.quæſtionar.q.23.dub.14.Altiſiodorenſem reprobans:* eo quòd pollutio illa videatur volita in cauſa, inſtar homicidii ab ebrio commiſſi, anteà prævisi. Sed negandum eſt volitam eſſe in cauſa. Sicut non eſt volita, dum prævidetur in aliis cauſis neceſſariis, aut valdè utilibus. Eo quòd nulla ſit obligatio illas vitandi, ob pollutionem ſubſequentem. 9

Tota autem difficultas hujus diſput. eò ſpectat: An ubi nec 10 neceſſitas, nec cauſæ utilitas adeſt, ſit mortale illi operam dare, ob pollutionem in ea prævisam, abſque periculo conſenſus in illam? Triplex eſt ſententia. Prima docet eſſe mortale, quamvis cauſa aliàs licita ſit. Probatur primò, quia nefas, & crimen mortale eſt, ſibi vel alii grave damnum corporis, vel animæ abſque cauſa ſufficienti permittere. Pollutio autem grave malum corporis eſt, ipſum fœdans: & animum, quem inficit, turbat, & ad pravam delectationem quaſi trahit. Secundò, quia partem corporis, ut manum ſibi abſcindere abſque urgenti neceſſitate, mortale eſt. Semen autem dum intra viſcera eſt, pars eſt ipſius hominis. Et confirmatur, quia ſtrictior eſt obligatio non prodigendi ſemen, ob bonum prolis, ad quod ordinatur: quàm manum conſervandi. Hanc enim abſcindere ob totius incolumitatem individui, fas eſt. Illud autem in nullo eventu licet

Digitized by Google

cet effundere extra copulam conjugalem. Tertiò, quia prævidens in ſomnis ſubſequendum homicidium, aut fornicationem ex cauſa licita in vigilia volita, tenetur ſub mortali cauſam vitare. At pollutio pejor eſt fornicatione: & damnum infert proli. Quartò, quia licèt ſtrictior ſit obligatio vitandi damni proprii, vel proximi exiſtentis, quàm prolis poſſibilis. At utraque obligatio eodem præcepto, & ſub mortali imponitur. Quintò, quia natura commiſit homini uſum rerum ad finem ab ipſa inſtitutum, niſi urgens cauſa aliud ſuadeat. Ut conceſſit membra corporis, ut cuſtodiret, nec periculo exponeret, niſi ob reipublicæ, aut majus proprium bonum: & ſemen ſimiliter tribuit ad bonum generationis in matrimonio. Ergo contra naturę ordinem eſt, & ſubinde mortale, fluxum ſeminis abſque cauſa urgente permittere. Sextò, quia non impedire pollutionem illam in cauſa aliàs licita, nec neceſſariò prævisam, eſt aliqualis culpa contraria caſtitati, (ut dicemus nu.25.) Et non poteſt eſſe venialis. Cùm materia ſit gravis, nec ſit defectus voluntarii: eſt enim præviſa. Septimò, quia qui vult antecedens, vult conſequens, quod ex eo infertur. Et qui vult cauſam, vult effectum, *l.1.§.1.ff.ſi uſusfructus petatur*. Ergo volens cauſam in qua pollutionem prævidet, ipſam pollutiooem vult: ac proinde reus erit culpæ mortalis. Et confirm. quis dum operans novit duplicem ſuæ actionis effectum, uterque eſt voluntarius. Octavò, quia in reliquis pręceptis etiam humanis, non excuſat quævis cauſa, ſed neceſſaria, vel valdè utilis. Ergo à fortiori in hoc, quod juris naturalis eſt, & verſatur circa rem intrinſecè malam. Nonò, quia præceptum obligans ad vitandam pollutionem, obligat ſubinde ad abſtinendum à cauſa, in qua prævidetur: ut conſtat in præcepto non occidendi. Et ideò hujus ſent. ſunt *Medina 1.2.q.74.ar.6.ad 3.& 4. Zumel ead q u.8. diſp.4. ante dubium 5. in ſolut. ad 1. & ad 5. confirm. Valent.2.2.diſp.9.q.3.punct.3. §. Itaque duo requiruntur, & §. Sunt autem, & §. Itaque ad cognoſcendam. Manuel 1 tomo ſumm.2.edit.c.21. nu.1. ad medium, & in fine*. Ejuſdem ſent. videtur expreſsè *Navar.l.2.de reſtit.c.1 dub.5. in nova edit. nu.39.& 40.* ubi æquiparat homicidium, & pollutionem in cauſa præviſa: & ait ſcientem ex nimio potu, equitatione, ſomno, non neceſſariis, nec utilibus, illa ſubſequi, reum eſſe culpæ mortalis. Et *c.3.diffic.2.* de indirectè occidente, *n.135.§. Mihi videtur*, ait fas eſſe, opus aliàs licitum, & neceſſarium facere, licèt inde effuſio ſeminis ſequenda ſit: ubi ponderat, ut opus ſit licitum, & neceſſarium. Atque favent *Sotus 4.d.12.q.1.ar.7.verſ.Ex his autem colligito. Cordubu l.2. quæſtionar.q.3. col pen.§.5.probatur. Graffis 1.p.deciſion.l.2.c.87.nu.13.* ubi ajunt prævidentem pollutionem, eo quòd reſupinus dormiat, aut juſtam refectionem ſumat, non teneri à cœna abſtinere: aut aliter jacentem dormire, ſi non ita commodè poteſt. Ubi in cauſis licitis, ne imputetur pollutio præviſa, petunt aliquam commoditatem, & utilitatem.

11 Secunda ſententia docet, dantem operam cuicumque rei illicitæ, etiam veniali, teneri ſub mortali, ab ea abſtinere, ratione pollutionis in ea præviſæ. Ut quando ex nimio cibo, aut potu, qui exceſſus eſt communiter venialis, prævidet pollutionem ſubſequendam. Ducitur, quia dantem operam rei licitæ excuſat à pollutione præviſa, juris ſui proſequutio. Quæ ratio in re illicita veniali deficit. Cùm nemo jus peccandi habeat. Secundò, quia effectus malus in cauſa prævisus, communicat cauſę ſuam malitiam. Cùm ergo pollutio ſit ex ſe mortalis, præviſa in cauſa veniali, reddet illam mortalem. Tertiò, quia exceſſus in potu de ſe venialis, efficitur mortalis ratione ebrietatis in eo præviſæ. Quartò, quia ſaltem quando cauſa venialis ad luxuriam pertinet, hoc habebit verum. Quia ex hujuſmodi rebus frequentiùs ſequitur pollutio; atque ita erunt per ſe cauſę. Hanc tenet *Armilla verb. Pollutio, num.1.* ubi ait eſſe indirectè volitam pollutionem, & ita non excuſari, quando abſque juſta cauſa aliquis detinetur in cogitationibus turpibus, aut non dat operam rei licitæ. Et favent *Sot.4.d.12.q.1.a.7.verſ. Ex his autem colligito. Cordubu l.2.quæſtion.q.23.col.pen.§.5.probatur. Lud. Lop.2.p. inſtr. c.76 de Euch.§.Sequitur etiam corollariè*, ubi ajunt tunc eſſe peccatum, pollutionem nocturnam, quando eſt virtute volita per applicationem vitioſæ cauſæ, ut cogitationis turpis, crapulæ, ingluviei. Et favet *Enriq.l.5 de pœnit.c.5.nu.5.in comment. lit.Z.in fine*, ubi dicit cauſam per ſe venialem poſſe mortalem effici ratione eventus futuri in ea præviſi. Sed ibi agit de homicidio in cauſa veniali præviſo: in quo eſt longè diſpar ratio, ut dicemus nu.14.

12 Tertia ſententia docet pollutionem eſſe mortalem, quoties cauſa, in qua prævidetur, eſt mortalis: & proinde tunc adeſſe illi actui ſpecialem malitiam ratione pollutionis præviſæ. Prob. quia tunc non eſt tanta difficultas vitandi cauſam, ac quando ſolùm venialis eſt: ac proinde difficultas minimè excuſabit. Nec etiam excuſat jus aliquod quod operans proſequatur. Cùm tunc omni prorſus jure deſtitutus ſit ad opus, quod lethale crimen eſt. Secundò, quia cùm illa pollutio non ſit in ſe volita, ſed in cauſa in qua prævidetur, in tantùm mala erit, in quantum mala eſt cauſa: in tantùm enim culpa eſt, in quantum eſt voluntaria. Si ergo cauſa eſt lethaliter mala, talis erit pollutio. Et confirmatur ex *D.Aug.lib.22.contra Fauſtum*, ubi ait, Loth non quantum inceſtus, ſed quantum ebrietas præcedens meruit, in culpa fuiſſe. Hujus ſententiæ videntur clarè *D.Th.2.2.q.154. ar.5.corp.& Turrecr.c.Non eſt, d.6.num 2.* ubi culpam pollutionis juxta culpam cauſæ metiuntur, dicentes nocturnam pollutionem, ex culpabili cauſa procedentem, culpam eſſe, ſecus quando ex inculpabili. Et clariùs *Cajet.opuſc.to.1.tract.12.de pollut.q.un ar.2.& 2.2.q.64.a.8.col.2.paulò ante §. Et confirmatur. Ang. verb. Pollutio init. Sot.4.d.12.q.1.art.7.paulò poſt princ.* ubi aſſeverant pollutionis hujus bonitatem, vel malitiam moralem ex bonitate vel malitia cauſæ æſtimandam eſſe. Et adhuc clariùs *Gerſon 2.p.tract.de pollut.diurna propoſit.1.alph.38.lit.E. Medina l.1.ſum. cap.14.§.18.fol.120.Lud.Lopez 1.p.inſtruct.cap.73.fine, Vega 2.tomo ſum.cap.67. caſu 1.* ubi ajunt indiſtinctè pollutionem, ex cauſa mortali procedentem, eſſe mortalem, & ex cauſa veniali, venialem. Ejuſdem ſententiæ videtur *Sylveſt.verb.Pollutio, in fine*, ubi ait tunc illam eſſe mortalem, quando procuratur, aut venit cum peccato mortali illi conjuncto. Ejuſdem eſt *Abulenſ.cap.5. Matth.quæſt 247. verſic. Si autem ex cibo*, ubi ait idem eſſe judicium, quoad culpam, de pollutione ex nimio cibo, aut potu mortali procedente, ſicut de ea, quæ procedit ex turpi cogitatione: quam paulò ante dixerat eſſe mortalem. Eandem tenet *Ledeſ.1.p.4.q.25.ar.7.ſtatim in principio, propoſit.10.* ubi ait quotieſcumque cauſa pollutionis eſt mortalis, ipſam eſſe mortalem: & *dub.1.fine*, docet explicandam eſſe neceſſariò in confeſſione pollutionem procedentem ex nimio cibo, aut potu lethali: & ita clarè ſentit eſſe peccatum mortale: aliter non eſſet neceſſariò confitenda. Et idem tenet *Barth. à Ledeſ de Eucharistia, dub.24.paulò poſt princ.* ubi dicit talem eſſe pollutionem, qualem cauſam: & addit ita eſſe peccatum mortale, quando provenit ex cogitatione moroſa deliberata, ebrietate, vel crapula. Idem docet *Alexander in ſuo Enchirid.2.part.tract.de luxuria, §.Si propter crapulam, quando procedit ex crapula mortali*. Referuntur pro hac ſententia *D.Thom.3.p.q.80.ar.7.corp. Adrian.4.tract.de Euchariſt.q ſpeciali, de pollut.impediente ejus ſumptionem, qua incipit, Reſtat jam videre, an propter corporalem immunditiam, §. Ad rationes oppoſitas. D.Anton.3.p.t.13.c.6.§.10.* ubi dicunt pollutum nocte ex crapula præcedenti mortali, teneri ab Euchariſtia abſtinere. Sed reverà non ſunt hujus ſent. Id enim impedimentum eſt ob morale crimen cauſæ.

Sed ut in re difficillima meam explicem ſententiam, duo ſuppoſita præmittenda ſunt. Alterum eſt: cauſæ in quibus pollutio prævidetur, quædam ſunt ex luxuriæ genere, nimirum, quæ per ſe turpes ſunt, & ad luxuriam pertinent directè. Ut tactus, aſpectus, verba turpia. Et hæ proximiùs, & ſæpiùs cauſæ ſunt venereæ delectationis, excitantque appetitum ad illam, teſte *D.Th.2.2.q.154.a.5.corp.* Hujus autem rationem ſubdit, eo quòd inde remaneat quoddam veſtigium inclinatioque in anima, ita ut dormiens faciliùs inducatur ad aſſentiendum actibus, ex quibus pollutio ſequitur. Aliæ verò ſunt non ex genere luxuriæ, ut nimius uſus, aut potus, equitatio. Hæ enim quamvis venerem excitent, at non ita proximè, ſed remotè. Et ideò ad luxuriam minimè ſpectant. 13

Alterum ſuppoſitum eſt. Valdè tenuis eſt obligatio vitandi pollutionem in cauſis, quæ per ſe, & proximè non ordinantur ad illam: quales ſunt, quæ ad luxuriam minimè pertinent: ſed per accidens, & præter intentionem agentis ex illis ſequitur: dummodò abſit periculum conſenſus in illius delectationem. Quare non eſt philoſophandum de hac obligatione, ſicut de obligatione vitandi homicidii in cauſa præviſi. Quod inde conſtat. Quia pollutio non volita in ſe non eſt ſecundùm ſe peccatum (ut benè docet *Vaſquez 1.2. quæſt.74. ar.8. diſp.115. num.7.*) Sed taliter habita, ſicut eſt homicidium. Quod in omni ſententia fatendum eſt. Aliàs eſſet mortale cauſam adhibere quamcumque, ex qua ſciretur pollutionem ſubſequendam prout contingit in homicidio præviſo. Cùm tamen omnes multa concedant licitè fieri, in quibus pollutio prævidetur, (ut diximus num.4.) Deinde, quia damnum prolis eſt remotiſſimum, & multis viis impediri poteſt. Rurſus, quia cùm natura vim habeat quibuſdam temporibus expellendi eum humorem, non multùm refert, an paulò ante exeat, dummodò non intendatur. Atque ita ob modicam utilitatem excuſant DD. eum fluxum, (ut n.4.& ſeqq, vidimus.) Præterea, quia pollutio cujus non eſt cauſa, libera voluntas, aut alia notabiliter, ut illa ſubſequatur, influens, ſed præcipuè provenit à virtute expulſiva, minimè infert damnum notabile proli, ſed ſæpè eſt in commodum illius. Et talis modus expellendi non eſt ex ſuo genere contra ordinem naturæ, immò ordine, & vi ipſius naturæ expellitur id ſemen. Item, quia cùm applicatio ad coitum fiat medio appetitu, ſola ſeminis expulſio facta per appetitum, tendit ſuaptè natura ad coitum, quæ autem per vim expulſivam fit, tendit ſuaptè natura non ad coitum, ſed ad naturæ alleviationem. Quare jus naturale prolis inde minimè violatur, ſed illeſum manet, ſi emiſſio ſeminis non fiat extra copulam conjugalem, intervenienti appetitu directè, & expreſsè illam volenti: vel indirectè, & tacitè, applicando cauſas notabiliter pollutionem excitantes. Quales ſunt eę ſolę, quę ad luxuriam pertinent. Tandem, quia vis expultrix nec politicè, ut appetitus, nec deſpoticè, ut manus, ſubjacet ſuaptè natura gubernationi noſtrę: actus autem hujuſmodi virium non ſunt per ſe ordinati ad animaſticam ſeminis gubernationem: ad quam ſolam tenetur homo ſtricto pręcepto obligante ſub culpa lethali. Tenuis ergo 14

obli-

obligatio eſt vitandi pollutionem, quæ nec ex appetitu procedit, nec ea cauſis per ſe, & notabiliter ad illius fluaum concurrentibus.

25 His præmiſſis, prima concluſio ſit. Tunc ſolùm reperitur culpa mortalis ratione pollutionis prævisæ, nec intentę, quando abſque urgenti neceſſitate exercetur actio, ea ſua natura turpis, & per ſe tendens ad actus venereos excitandos, pollutionemque conſummandam. Hæc eſt contra tres ſententias propoſitas. Probatur prior pars concluſionis, nempè, eſſe peccatum mortale ratione pollutionis prævisæ, non vitare eas cauſas, in qua nemo diſcrepat. Quia lea naturaiis obligans ad non procurandam ſeminis effuſionem, ſubinde obligat ad vitandas cauſas per ſe, & notabiliter influentes ad illam: ubi ceſſat neceſſitas: perinde enim videtur tunc illas applicare, ac procurare. Unde (ut rectè ait *Cajet.ſumm.verb.Pollutio ad finem*) qui vult illas iliiciras, periculoſas, & ſibi notas cauſas pollutionis proptię, convincitur velle culpabiliter ipſam pollutionem, quæ earum eſt naturalis effectus. Diai autem abſque neceſſitate, propter dicta num.8. ubi neceſſitatem excuſare probavimus. Poſterior autem pars, in qua diſcrepamus à tribus ſententiis relatis, nimirum, non eſſe mortale minimè vitare alias cauſas non turpes, quæ per accidens ad pollutionem concurrunt, ſic pmbatur. Quoniam quamvis aliquo modo concurrant, at non ſunt verè, & moraliter cauſæ pollutionis, ſed per accidens, & ſecundùm quid, & potiùs illa effuſio procedit à virtute naturali expellente. Nulla igitur obligatio eſt ſub mortali, eas cauſas vitandi ratione pollutionis prævisæ. Nemo enim tenetur ſub mortali impedire pollutionem procedentem ea cauſa naturali non concurrenti alia cauſa vnlira, notabilirer & per ſe influenti. Eo vel maaimè quòd cum obligatio vitandi hujuſmodi pollutionem ſit tenuis, & modica, (ut numero præcedenti probavimus) illi ſatisfier, vitando cauſas turpes, quæ per ſe, & notabiliter ad pollutionem conferunt. Hujus ſentent. videtur *Cajet.ſum.verb.Pollutio, ad fi.* & ipſum omninò ſequentes *Nieva ſum.t.70. Philiur.de officio Saserd.to.1.p.2.l.4.c.18.fine*: ubi hæc inquiunt: *Perſona, quæ ſine rationabili cauſa munent voluntariò in cogitutionibus turpibus, aut converſationibus ingerentibus ſibi hujuſmodi commotiones, incurrunt voluntarias pollutiones. Quia volendo illas periculoſas cauſus pollutionis, conuincuntur ipſam volle.* Ubi tractantes quando pollurio volita in cauſa ſit peccatum mortale: ſolùm meminere cauſarum turpium, quæ per ſe, & ſuaptè natura periculum pollutionis afferunt. Eandem videntur tenere *D.Ant.2.p.t.6.c.5.§. Quoniam ad cauſam, verſ Secunda cauſa. Ang.verb.pollutio, in fine. Sylv.verb.Virginitas, q.4.* ubi tractantes, quando pollutio hæc ſit mortalis, explicant, quando procedit à turpi delectatione moroſa. Et apertiùs videtur hujus ſententiæ *Navar.ſum.c.16.Lat.n.6.Hiſp.n.5.* ubi loquens de pollutione hac, tunc dicit eam eſſe mortalem, quando quiſquam ſe illius periculo exponit admittens turpes cogitationes, & earum delectationem, ant ſe immiſcens converſationibus, aut tactibus turpibus, quæ ad eam provocant. Addit *Latinè*, idem eſſe, ſi aliqua comedat in eum finem, ut ſibi pollurio eveniat. Ubi quando de cauſis turpibus notabilirer influentibus ſermonem fecit, nil aliud exegit ut pollutio ſit mortalis, pręter voluntariam cauſę admiſſionem. Ubi autem loquitur de aliis cauſis per accidens concurrentibus, nt de aliquotum comeſtione, petit voluntatem eapreſſam eacitandi ſe ad pollurionem. Ejuſdem ſent. videntur DD. quos num.12. retuli, aſſerentes culpam bujus pollutionis metiendam eſſe ea cauſę colpa, & eſſe mortalem, quando ea eſt mortalis: nam intelligendi ſunt de ea, quę verè, & ſimpliciter, ac per ſe cauſa eſt. Cæterę enim cauſę nomen minimè merentur. Ejuſdem ſent. eſt apertè *Enriq.lib.8.de Euchariſt.c.51.num 2.* ubi ait polutionem tunc eſſe lethalem, cùm procedit ex cauſa mortali incitante, in qua eſt pręviſa. Et meliùs *l.11. de matr. cap.16.nu.6.* cùm eſt cauſa phyſica, & moralis, quę provocat pollutionem. Eandem tenet eapreſsè *Suarez 3.p.q.80.art.7. paulò poſt princ.* ubi tradit tunc ſolùm in cauſa pollutionis reperiri culpam mortalem ratione pollutionis pręviſę, quando actio, quę fuit cauſa pollutionis, ex natura ſua eſt turpis, & ordinata ad actus venereos eacitandos, & conſummandos, ſecus quando iila actio in ſuo genere habet aliàs malitiam mortalem: non tamen ut eſt cauſa pollurionis. Et *Vaſq.1.2.q.74.a.8.diſp.125.nu.9.* ubi tunc dicit eſſe peccatum mortale, quoties applicatur cauſa, quę ea ſe nullum alium habet effectum, & per ſe tendit ad pollutionem, ut tactus. Secùs ſi alium habet effectum: nt crapula morralis.

16 Hinc deducitur 1. pollutionem pręviſam in gulę peccatn, etiam mortali, ut in ebrietate, vel nimia comeſtione morrali, non habere ſpecialem poilutionis malltiam mortalem, niſi ſit intenta, aut ſit probabile conſenſus periculum, atque ita ratione pollutionis pręviſę non tenebitur aliquis ſub mortali eam cauſam virare. Probatur de gula veniali. Quia qui comedit, aut bibit, proſequitur jus, quod habet à natura id faciendi: & cùm ſit difficillimum in cibo, & potu, quæ neceſſariò ſumenda ſunt, modum tenere: tum propter corruptionem naturę, & appetitus, tum etiam, quia ignoratut quantitas determinata neceſſitati naturę, nt optimè docet utrumque *D.Auguſt.l.12. confeſſ.c.31.* non quiſquam obligandus ad rem adeò difficilem, ut vitet pollutionem involuntariam inde provenientem. Maaimè cùm talis obligatio vitandi pollutionem ſit tenuis (ut diximus num.14.) Et confirm. quia in multis hominibus eſſet frequentiſſima occaſio multorum ſcrupulorum, quamvis cauſam venialiter illicitam tenerentur ſub mortali vitare, ratione pollutionis in ea pręviſæ. Atque huic magnæ difficultati non præponderat id remotum jus prolis poſſibilis, quod tot alia ad ſui exiſtentiam deſiderat. Prob. etiam de gula mortali, rationibus adductis numer. præcedenri. Quia hęc cauſa non ita influit ut ſubſequatur pollutio, ac cauſæ turpes pertinentes ad luauriam. Hoc coroll. eſt contra DD. citatos pro 1. & 2. ſent. n.10. & 11. & contra aliquos nu.12. allegatos, dicentes quando crapula eſt mortalis, pollutionem in ea prævisam eſſe mortalem. Sed quod atrinet quando gula eſt venialis, eſt eapreſſa ſent. *D.Greg.reſp.11.ad Aug.* & habetur *c.Teſtamentum, d.6.* ait enim talem pollutionem non obſtare ſumptioni Euchariſtiæ. At ſi eſſet mortalis, obſtaret utique. Tenent etiam *D.Ant.2.p.tit 6.cap.5.paulò poſt princ.verſ. Et notu, quòd quamvis Ang.verb.Pollutio, n.2.Sylv.ibi. in fine: & verb.Virginitas q.4. Roſella verb.Communicare n.4.fin & ibi Tabiena q.44.n.34. fine. Gerſon 2.p.tract.de pollut.diurnu, propoſ.1. alphabeto 38.lit.E. Adria.4.tract.de Euch.q qua incipit, Dictum eſt, quod ſomnus excuſet à culpa, § His præmiſſis. Navar.ſum.c.16.Lat.n.8.Hiſp.n.6. & 8. Lud.Lop. 2.p.inſtruct.c.74.§. Addimus non eſſe.* Et quando gula eſt mortalis, colligatut ea DD. nu.præced. allegatis, qui videntur ſentire pollutionem prævisam in ſolis cauſis turpibus eſſe mortalem. Et tenet in propriis terminis, *Vaſquez ibi allegatus.* Idemqne dicendum eſt, quando illa actio habet aliàs in ſuo genere malitiam mortalem, non tamen habet ſpecislem maliriam, nt eſt cauſa pollutionis. Ut ſi quis comedat rem graviter ſaluti nocentem, in qua prævidet pollutionem, ut benè docet *Suarez n. præcedenti in fine allegatus.*

Secundò deducitur: idem dicendum eſſe quamvis cauſę non 17 ad luauriam pertinentes, ur nimia comeſtio, ebrietas mortalis, efficerentur lethales in genere luxuriæ, ratione ſolius finis intenti ab operante: adhuc enim pollutio in illis pręviſa, & præter intenrionem accidens, non eſſet mortalis. Ut ſi quis calida comedat, vel eacedat in cibo, & potu, etiam mortaliter, nt potentior fiat ad fornicandum. Quoniam finis ille nil conperatur ad pollutionem: nec deſiderium copulæ, ceſſante delectatione in ipſa cogitata, habet rationem cauſæ pollutionis, teſte *Cajet.2.2.q.154.ar.5. paulò ante, §. In reſponſ. ad 5.* Quare ſola cauſa illius pollutionis eſt eaceſſus in cibo, & potu. Pollutio autem in bujuſmodi cauſa, quę per accidens habet rationem cauſę illius, pręviſa, & uon intenta, minimè eſt lethalis: ut probavi num.pręced.

Tertiò infertur, nec eſſe mortalem pollutionem, quę ſequi- 18 tut ea rebus venialibus in genere luaurię, ſive ſint veniales defectu plenę advertentię, ſive ex parvitate materię: eaemplum prioris partis ſit, ut ſi ex delectatione moroſa rei turpis, quę ex ſe eſt mortalis, at efficitur venialis defectu plenæ advertentiæ, ſequatur pollutio. Exemplum poſterioris ſit, ut ſi ex tactu levi manus, viſu, verbis, lectionn, aliquantulum libidinoſis, & venialiter turpibus, ſequatur pollutio. Unde res hę non efficiuntur mortales ratione pollutionis in eis pręviſę, nec intentę, ceſſante probabili conſenſus periculo: licèt nulla neceſſitas, vel utilitas invitet ad hęc, ſed ſola curioſitas, & animi levitas. Probatur prior para, quia ubi eſt plenæ advertentiæ defectus, non poteſt eſſe culpa lethalis: & ſicut is excuſat à cuipa lethaii delectationem illam moroſam, quæ ſuaptè narura mortaiis eſt, ita pariter à mortali eacuſabit pollutinnem inde ſecutam. Atque ita docent *Abulenſ.c.5.Matth.q.247.verſ. De tertio patet: & verſ. Aliter poteſt dici. Turrec.c.Non eſt, d.6.n.4. D.Ant.2.p.tit.6.c.5.§. Quantum ad cauſam, verſ. Secunda cauſa. Ang.verb.Pollutio, in fine,* ubi *Syl.in fin. & verb. Virginitas, q.4.* Prob. poſterior pars, nimlrum, quando res illæ ex parvitate materiæ ſunt venialiter turpes. Quoniam cum bæc obligatio tenuis ſit (nt diximus num.14.) nnn obligat ſub mortali cauſam levem, & leviter ſuaptè natura concurrentem ad pollutionem, leviterque participantem maiitiam illius vitare. Deinde, quia eſſet valdè difficile vitare omnes cauſas leviter laſcivas. At præceptum æquè ſe habet ad omnes cauſas æquales. Tandem, quia cùm cauſæ illæ leviter influant, ſunt quodammodò, & ſecundùm quid cauſæ, & potiùs illa pollutio à cauſa naturali procedit. Et ſic eapreſsè tenet *Cajet.2.2.q.64. ar.8.col.3.paulò ante §.* Et confirmatur, ubi dicit pollutionem nocturnam, procedentem ex prævia delectatione, veniall, eſſe ſolùm venialem. Idem *Enriq.l.11. de matrim.c.16.nu.6. & Emm.Sa ſum.verb.Luxuria, verſ.Si pollutionis,* ubi uterqne dicit pollutionem prævisam, nec intentam, in aſpectu curioſo fœminæ, delectione turpi non eſſe mortalem. Et idem *Enriq.l.8. de Euch.c.51. nu.2.* exigit, ut pollutio ſit mortalis, cauſam incitantem eſſe mortalem. Ejuſdem ſent. ſunt DD. quos n.23. retuli, dicentes malitiam pollutionis bujus ex malitia cauſæ metiendam eſſe: & ideò mortalem non eſſe, ubi cauſa eſt ſolùm venialis.

Aliqui temperant boc, niſi perſeveretur in prædictis rebus 19 venialiter turpibus, ſentiaturque vehemens commotio appetitus, & periculum pollutionis proaimum, etiam abſque conſenſus periculo: tunc enim dicunt eſſe mortale. Ducuntur, quia tenetur quilibet ſub mortali cohibere appetitum, nec babere ſe negativè (nt num.24. dicemus) quando imminet proximum pollutionis periculum. Sed diſplicet limitatio. Quia ea doctrina

Digitized by Google

ctrina vera eſt, quando dilectio turpis, vel alia cauſa notabiliter influit, ut ſequatur pollutio. Quales non ſunt res leviter turpes.

20 Immò idem credo, quamvis res illæ leviter turpes eſſent ea alia ratione peccatum mortale: nempè, ea voluntate copulę, vel habendi tactus inhoneſtos: adhuc enim non efficerentur mortales ratione pollutionis in eis prævisæ, dummodò nec in delectationem veneream, nec in cogitationem ſit conſenſus, nec periculum conſenſus in pollutionem. Atque ita id ſolùm erit peccatum mortale pravi illius deſiderii, non autem molliciei. Quoniam res illæ levea non influunt notabiliter ad pollutionem, nec deſiderium illud, dum non perſiſtitur in cogitatione, & delectatione turpi: quæ ſolent vehementer excitare appetitum, vireſque pollutionis emiſſivas commovere (ut ex Cajetani mente diximus n. 17.) Atq; ea, quæ ibi diximus, hoc idem probant.

21 Negandum tamen non eſt, eſſe peccatum veniale contra caſtitatem, pollutionem illam prævisam in cauſis illicitis, quæ non influunt notabiliter ad illam. Quod de pollutione ſecuta ex crapula fatentur *D. Gregor. reſponſ. 11. ad Auguſt.* & refertur *c. Teſtamentum, d. 9 & ibi Gloſſ. verb. Reatum. Gerſon 2. p. tract. de pollut. diurna, prop. 1. alph. 38. lit. E.* Et de pollutione ſecuta ex cauſis leviter turpibus, docet *Emman. Sa ſum verb. Luxuria, verb. Si pollutionis.* Immò quando prævidetur in cauſis licitis, & illæ non vitantur, cùm nulla adſit utilitas: exiſtimo eſſe peccatum veniale contra caſtitatem. Quia aliquantulum illa offenditur, non vitata pollutione illa turpi, ejuſque inimica, nulla utilitate cogente ad cauſam illius.

22 Quartò infertur, omnem actum turpem mortalem contra ſextum præceptum, ſi in eo prævideatur pollutio etiam non intenta, habere ſpecialem malitiam contra naturam, ratione illius pollutionis prævisæ. Quia notabiliter ad illam influit, eſtque per ſe cauſa illius. Et hoc ampliùs probavimus n. 15. Immò quando quis perſiſtit in actu turpi, ſi ſequatur pollutio, aut adſit illius periculum, quamvis non prævideatur, contrahetur culpa pollutionis. Quia eſt ea cauſa notabiliter influens, & tenebatur ille prævidere. Si tamen non ita duret ea cogitatio turpis, vel eæ adſint circumſtantiæ, ut non timeatur probabiliter pollutio: non erit peccatum mortale, pollutio præter opinionem ſecuta. Ducor, quia aliàs omnis conſenſus in delectationem veneream, ſi præter ſpem ſequatur pollutio, haberet pollutionis malitiam, eſſetque peccatum contra naturam; immò licèt non ſequatur, ratione periculi. Quia daretur cauſa notabilis pollutionis. Quod nemo dicet. Item, quia cum probabile non ſit, fore ut illa pollutio ſubſequatur, non debuit prævideri: ac ſubinde nec indirectè eſt volita, nec culpæ poteſt tribui.

23 Quintò infertur, inter omninò ſolutos, id eſt, qui nec matrimonium nec ſponſalia inter ſe inierunt, nullum actum habere malitiam mortalem, eo quòd ſit pollutionis prævisæ, & non intentæ cauſa, niſi ſecluſo eo pollutionis periculo, eſſet mortalis contra ſextum Decalogi præceptum. Quia ſoli tales actus ſunt notabilis cauſa pollutionis. Et quando ex ſe notabiliter influerent, & excuſaret notabilis neceſſitas à pollutione, ſimiliter excuſaret à culpa contra ſextum præceptum, ut conſtat in tactibus impudicis chirurgi ad medendum fęminæ, juxta dicta num. 8. Conſtat etiam hoc coroll. ex dictis num. 15. 18. & 19.

24 Excipe tamen, niſi in venerea delectatione voluntas negativè ſe habeat, nec admittens, nec reſpuens. Quamvis enim ſit probabiliſſimum non eſſe mortale ceſſante conſenſus periculo: at ſi periculum ſit pollutionis, quamvis non ſit conſenſus periculum, eſt mortale. Quia tenetur homo ſub mortali auferre cauſas notabiliter ad pollutionem concurrentes. Qualis eſt hæc. Immò (ut rectè ait *Sylv. verb. Delectatio q. 1. dict. 4.*) eſt mortale, tunc tepidè reſiſtere, præviſo eo periculo. Sed tenetur voluntas ferventiùs ſe habere, quò cauſam illam pollutionis avertat.

25 Sextò infertur, non eſſe attendendum ad hoc, ut pollutio prævisa, nec intenta, ſit mortalis, an cauſa ſit in ſe mortalis, ſecluſo eo periculo pollutionis, vel licita. Stat enim cauſam eſſe mortalem, & pollutionem ſolùm venialem; ut quando non eſt cauſa per ſe, ut conſtat ea dictis n. 15. & duplici ſeq. Stat etiam cauſam eſſe ex ſe licitam, & effici mortalem: ob pollutionis periculum, ut conſtat in tactibus conjugatorum, & dicemus num. 33. & ſequentibus. Sed quia inter omninò ſolutos nulla datur cauſa notabiliter influens abſque urgenti neceſſitate exercita (quod deſideratur, ut pollutio ſit mortalis) quin ea ſecluſa, ſit in ſe mortalis: ideò n. 23. diai, ſolùm actum mortaliter turpem inter eos, habere pollutionis malitiam. Ut autem regula generalis tradatur, ea eſſet debet. Quando cauſa pollutionis prævisæ, notabiliter, & per ſe influit, nec adeſt urgens neceſſitas illam exercendi, tribuitur culpæ mortali pollutio, eaque culpa afficiet cauſam, quamvis aliàs licita eſſet. Hujuſmodi autem cauſæ, ſolæ ſunt res venereæ.

26 Ultimò infertur in quo ſenſu vera ſit illa regula, quam nu. 12. retuli ea aliquibus DD. nimirum: Talis eſt pollutio in bonitate, & malitia, qualis eſt cauſa, in qua prævidetur, quando præter voluntatem, & abſque conſenſus periculo accidit? Primò enim intelligenda eſt, quando cauſa eſt turpis, ad luxuriamq; pertinens, & notabiliter influens. Nam extra hoc genus rerum, licèt cauſa ſit mortalis, pollutio non eſt mortalis, ut probavi nu. 15. 18. & 19. Deinde, quando cauſa aliàs eſt licita, & ad venerem pertinens, & conſequenter ex ſe pollutionem excitans, intelligenda eſt regula, ut talis ſit pollutio, nempè licita: quando cauſa urgens cogit ad non vitandum illam cauſam. Et in hoc caſu verum dicunt, *Nav. Valent. Metina, Zumel, Manuel n. 11 citati*, dum cauſam neceſſitatis poſtulant excuſantem, in eo qui dat operam rei licitæ, in qua pollutionem prævidet, ne peccati pollutionis prævisæ reus ſit. Nam univerſaliter, ut ipſi ſtatuunt dicentes aliàs eſſe peccatum mortale, verum non habet, ut conſtat ex dictis: habet tamen verum univerſaliter, ne ſit culpa venialis contra caſtitatem (ut diai nu. 21.) Et quando ſunt res venereæ, quæ inter omninò ſolutos eſſent culpa lethalis, requiritur dicta cauſa urgens excuſans, ne tribuatur culpæ lethali pollutio illa prævisa etiam in cauſa licita, ut conſtat ex dictis n. præc.

27 Secunda concluſio. Pollutio nullo modo in ſe volita, ſed indirectè in cauſa, quæ juxta d. num. 15. eſt peccatum mort. eſt verè peccatum, & ita appellanda eſt: ſed non eſt peccatum interius ratione ſui imputabile, ſed exterius, & imputabile ratione cauſæ, in qua eſt prævisa, & volita. Et ideò non addit novam malitiam denuò imputabilem, malitiæ volitionis cauſæ. Quia ut verè ſit peccatum, non oportet ut ſit in ſe volita, ſed ſatis eſt volitam eſſe in cauſa. Sic docent *Abul. c. 5. Matth. q. 246. ad ſi corp. verſ. Tertio modo. Sot. 5. d. 12. q. 1. art. 7. propoſ. 1. & 2. Ledeſma 1. p. qu. 21. art. 7. dub. 1. Cordub. in quæſtion. l. 2. q. 23. col. pen. §. Quintò probatur. Enriquez l. 8. de Euchar. c. 51. nu. 2. in commento, lit. F. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de Euchar. cap. 76. §. Secundò advertendum.* Unde dum *Palud. 4. d. 9. qu. 3. ar. 1. concl. 1. nu. 5 & ibi Majoris qu. 2. concl. 3. Martin. de Magiſtris, q. de pollut. nocturna. Navar. ſumm cap. 16. Hiſp. nu. 7. Lat. num. 8.* dicunt eam pollutionem non eſſe in ſe peccatum, ſed in cauſa. Quod idem ſignificat *D. Thom. 3. p. q. 80. a. 7. corp.* dum ait pollutionem nocturnam non poſſe eſſe ſecundùm ſe peccatum, ſed quandoque habere peccatum anneaum ratione cauſæ: intelligendi ſunt, ut non ſit in ſe peccatum nova malitia imputabile, à malitia ſuæ cauſæ diverſa. Et ita *Majoris* ſtatim *concl. 4.* ſe explicat.

28 Hinc deducitur primò, ſi dantem cauſam culpabilem pollutioni, pœnituerit legitimè cauſæ datæ, antequam ſubſequatur, vacare culpa, pollutionem poſteà ſubſequutam. Quia cùm cauſa ſit intercisa, jam pollutio eſt omninò involuntaria. Sic *Major. 4. d. 9. q. 2. concl. 2. Gerſon 2. p. tract. de pollut. diurn. prop. 1. fine, alph. 38. lit. E. Sot. 4. d. 12. q. 1. ar. 7. verſ. Hinc fit. Cordub. relatus nu. præced. Enriq. l. 5. de pœn. c. 5. n. 5. in commento, litera A. & lib. 8. de Euchar. c. 51. nu. 2. commento, lit. H. Angl. Florib. 2. ſent. d. 37. de effectu in lib. peccatorum omiſſionis, q. 2. diffic. 7. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de Euchar. cap. 76. §. Sequitur etiam ſecundò. Metina 1. 2. q. 71. ar. 5. col. ult. in ſolut. ad 1. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 11. nu. 2. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 87. nu. 14. fin. Vega 2. tom. ſum. cap. 67. caſu 3.*

29 Secundò deducitur, quamvis de ſe non ſit ſatis fateri cauſam pollutioni datam, ſed etiam fatenda ipſa pollutio ſit, tanquam verè & propriè peccatum, quod affirmat *Ledeſm. 1. p. 4. q. 28. ar. 7. dub. 1. §. Et ad argumenta.* Et ſupponunt *Sot. 4. d. 12. q. 1. art. 7. verſ. Hinc fit, & Lud. Lopez 1. p. inſtr. cap. 31. §. Præterea quia omnibus, & 2. p. 76. de Euchar. §. Sequitur etiam ſecundò.* At ſi quis ante ſubſecutam pollutionem confiteatur cauſam datam, eſt probabile non teneri poſteà fateri pollutionem ſubſecutam. Quia jam nullam habet malitiam, & ſatis expreſſa eſt in ſua cauſa. Nec eſt ſimile de eo, qui percuſſit hominem, faſſuſque eſt percuſſionem: tenetur enim mortem poſteà ſubſecutam fateri. Quia pollutio nullo modo fuit in ſe volita, ſed præter intentionem accidit: nec ita influit cauſa data in eam, ſicut percuſſio in mortem. Et ita *Sotus ibi* dicit fortè hoc eſſe verum. Tutius tamen ait eſſe, & *Ludov. Lopez utroque loco citato*, ipſum ſequens, fateri pollutionem poſteà ſecutam. Quia apertius facto ſecuto, innoteſcit prior culpa.

30 Tandem infertur, non eſſe audiendum *Marſilium 2. q. 26. a. 2. Supplem. 2.* dicentem, fieri poſſe, ut ebrius, vel dormiens amittat gratiam; ut ſi tunc admittat homicidium anteà prævisum: vel incidat in pollutionem prævisam in delectatione venerea anteà habita. Quia cauſa in qua prævisa ſunt, & debuerunt vitari, jam contraxit malitiam mortalem effectus ſubſecuti, & tunc gratia perdita eſt. Quòd ſi cauſa per legitimam pœnitentiam intercisa ſit, effectus poſteà ſubſecutus non imputabitur culpę (ut num. 29. diximus) atque ita gratiam per pœnitentiam illam cauſæ recuperatam non deperdet ille factus ebrius, aut dormiens. Atque ita aliis etiam rationibus id reprobat *Metina 1. 2. q. 71. ar. 5. verſ. Eſt aliud dubium. Enriq. l. 5. de pœn. c. 5. n. 5.*

31 Ultima concluſio. Quoties eſt peccatum mortale dare cauſam pollutioni prævisæ non removendo cauſas notabiliter influentes: ſimiliter eſt mortale dare cauſam notabili diſtillationi, aut commotioni ſpirituum vitalium ſervientium generationi, per ſimiles cauſas. Quia hæc diſtillatio, & commotio ſpirituum eſt notabiliter turpis, & quaſi inchoata pollutio. Quod num in conjugatis habeat verum? dicemus num. ult.

32 Ad argum. primæ ſent. nu. 11. propoſita reſp. Ad primum dic, non eſſe eam pollutionem grave damnum corporis, cùm non ſit à cauſa excitante, & quaſi cogente, orta, ſed potiùs ex virtute naturali expellente ſemen non neceſſarium procedat. Nec animi:

cùm

cùm non ſit probabile conſenſus periculum, ut ſupponimus. Ad 2. dic, ſemen quoad hoc ſe habere inſtar partium, quæ in nutritione acquiri poſſunt, & deperdi: & non ſicut manus, aut pedes, unde has partes ſine urgentiſſima cauſa non licet abſcindere: illas verò non conſtringitur homo retinere, quas ut excrementa virtus naturalis expellit. Atque idem eſt de ſemine. Ad confir. dic antecedens eſſe verum, quando ſemen ex intentione prodigitur: ſecus quando præter intentionem. Ad 3. dic, ſtrictius eſſe præceptum vitandi homicidii: ut ſatis probavi n. 15. & ſimiliter ſtrictius eſſe vitandi illam fornicationem. Quia applicatio ad coitum fit per actus ad luxuriam pertinentes, per vires animaſticas. At pollutio, quam non tenetur quis vitare in cauſa, procedit ex cauſis per accidens, & ſecundùm quid, nec ad luxuriam pertinentibus, aut ſi ad illam pertineant, ſunt leves. Ad 4. dic, antecedens eſſe verum, de vitatione non dando operam cauſis, quæ per ſe pollutionem excitent. Secus de cauſis per accidens, & ſecundùm quid. Ad 5. dic, naturam commiſiſſe homini ſemen ad finem inſtitutum, interdicendo ne per liberam voluntatem, aut cauſas notabiliter influentes, deperderet illud: ſecus quando præter voluntatem, non removendo cauſas per accidens. Ad 6. dic, eſſe defectum voluntarii. Quia non eſt directè volita, nec indirectè, moraliter, & imputatione ad culpam mortalem: ſed venialem: quando procedit ex cauſis per accidens, & ſecundùm quid. Et licèt materia ſit gravis, at obligatio in hoc eventu eſt levis, ut probavi n. 15. Ad 7. dic, id eſſe verum, quando tenetur vitare antecedens, vel cauſam. Effectus enim prævisus, nec intentus in cauſa, quam non tenetur aliquis vitare, non dicitur voluntarius etiam indirectè. Ad confir dic, licèt quaſi phyſicè dicantur voluntarii ambo effectus, at moraliter, & imputativè ad culpam minimè dici voluntarios, niſi quando quis tenetur ob effectum ceſſare à cauſa, & ſub ea culpa, ſub qua tenetur. Ad 8. dic, reliqua præcepta ſtrictius obligare quoad hoc, quod omnes ſateri debent. Quia equitatio, ſtudium, audire confeſſiones, non excuſant à Sacri auditione, horis canonicis recitandis. Sicut excuſant juxta omnes à culpa pollutionis præviſæ. Atque ita donum prolis non exiſtentis, & requirentis totalia ad ſui exiſtentiam, non adæquatur illis obligationibus. Ad 9. dic, obligare ad abſtinendum à cauſa per ſe, & notabiliter excitanti, ſub culpa mortali: à reliquis verò ſub veniali, ſi utilitas, & neceſſitas deſint. Ad argu. ſecundæ ſentent. propoſita num. 12. reſp. Ad 1. dic, quamvis rem venialem exercens non proſequatur jus ſuum, quatenus eſt culpa, at proſequitur, quatenus res illa eſt cauſa per accidens pollutionis præviſæ. Non enim præceptum vitandi eam pollutionem obligat ad rem adeò difficilem, ut oſt veniales ejus cauſas excuſare, niſi ſub ſola culpa veniali. Ad 2. dic, communicare ſuam malitiam cauſæ, quam tenetur operans vitare, & eo modo quo tenetur. Ad 3. dic, eſſe diſparem rationem. Quia exceſſus in potu eſt per ſe cauſa ebrietatis. Ad 4 dic, quamvis ſæpiùs ex iis cauſis venialibus, quàm ex aliis ſequatur pollutio, non violari notabiliter id præceptum. Quia leviter concurrunt. Unde ſola culpa venialis erit ab illis non abſtinere. Ad argum. tertiæ ſent. num. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic, licèt non ſit tanta difficultas in evitandis mortalibus, at quando eæ cauſæ in ſe mortales non ſunt cauſæ per ſe pollutionis, excuſare hoc à culpę mortalis, ratione pollutionis præviſæ in illis, contrahendæ labe. Et quamvis operans non habeat jus ad illas cauſas, in quantum peccata ſunt, & ideò peccet. At id non provenit ratione pollutionis in eis præviſæ: & ideò non peccat mortaliter hac ratione. Ad 2. conſtat ex dictis n. 27. Idem enim verum habet in cauſis per ſe pollutionis, & notabiliter ad illam conferentibus. Quales ſunt venereæ. Ad confir. dic, nullo modo probare illam ſententiam. Solùm enim ſentit *D. Auguſt.* minimè Loth peccaſſe in inceſtu. Quia nullo modo fuit præviſus.

S U M M A R I U M.

An tactus inter conjugatos ſint illiciti, quando adeſt pollutionis periculum? Refertur quædam ſententia? nu 33.
In reddente, an ſint peccatum cum eo periculo? n. 34.
Non ſemper ſunt illiciti etiam in petente, ob id periculum. numero 35.
Quid, de tactibus impudicis cum eo periculo? nu 36.
Quid, de tactibus, qui mutui amoris conjugalis ſunt indicia? nu. 37.
Quid, de tactu conjugis ſecummet cum eo periculo? nu. 38.
Quid, de delectatione moroſa copula cogitata cum eo periculo? n. 39.
Quid, de verbis, & aſpectibus turpibus inter conjuges, cùm eo periculo? num. 40.
Quid, ſi ex his omnibus ſola diſtillatio ſequatur cum commotione in membris generationi deſervientibus? nu. 41.

33 QUÆSTIO ſecunda. An tactus inter conjugatos, delectationes moroſæ, aſpectus, verba turpia, quę omnia diximus diſputatione præced. licita eſſe, reddantur illicita ratione periculi pollutionis in alterutro conjuge præviſi? Quotquot DD. viderim, id de tactibus affirmant, aſſerentes eſſe mortales inter illos, ubi cum pollutionis periculo habentur. Quia licèt conjuges dent operam rei licitæ, at tactus illi ſunt cauſa per ſe pollutionis, & notabiliter ad illam habendam influens. In quo eventu diximus nu. 25. reddi cauſam mortaliter illicitam ratione pollutionis præviſæ, quamvis eo periculo ſeclùſo licita eſſet. Atque ita docent *Palud. 4. d. 31. q. 3. art. 2. nu. 17. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. Ang. verb. Debitum, n. 26.* ubi *Sylv. q. 7. & ibi Armill. n. 8. & verb. Impudicitia, n. 3. Cajet. ſum. verb. Matrimonium, c. ult. §. ult. & verb. Interrogationes confeſſorum, in interrogat. circa 6. præc. Roſella verb. Debitum, n. 12. Vill. ſum. de matr. n. 274. Sot. 4. d. 31. q. un. ar. 4. fine,* ubi *Ovand. q. un. propoſit. 3. Navar. ſum. c. 16. n. 42. Ledeſ. 2. p. 4. q. 51. art. 6. propoſ. 8. Margarita conf. 6. præcept. fol. 88. Medina l. 1. ſum. c. 14. §. 18. & c. 16. §. 13. verſ. Lo nono. Alex. in ſuo Enchir. 2. p. præcep. 6.* ubi de debito conjugali, *§. Si ex tactib. Angl. Flor. 1. p. de matr. q. 5. de bonis matrim. fine. Barth. à Ledeſ. dub. 28. de matrim. fin. Petr. à Ledeſ. de matr. q. 49. art. 6. fin. Enriq. l. 11. de matrim. c. 16. nu. 6. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 211. nu. 1. & 243. n. 9. Vivald. candelabro Sacrament. 1. p. de matrim. n. 260. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 19. paulò poſt princ. Emman. Sa ſum. verb. Luxuria, §. Oſcula, & tactus. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 82. num. 21. & c. 74. fine.* Et idem dicunt *Cajetan. ſumm. verb. Matr. c. ult. Armilla verb. Debitum, n. 8. Barth. à Ledeſ. dub. 28. de matrim. fine.* ſi conjux expertus ſit ex iis tactibus ſequi pollutionem, & attendens periculum eis utatur: nam quamvis pollutio minimè ſequatur, peccabit mortaliter ratione periculi, cui ſe expoſuit. Et quamvis aliqui ex his DD loquantur de tactibus impudicis: ut *Cajet. Sot. Navar. Medina, Alex Graffis, Philiarc.* At abſque dubio non faciunt vim in tactibus, eo quòd ſint impudici. Et ita *idem met Cajet. Med. & Graffis*, in altero loco ex duplici citato de tactibus impudicis, in altero verò de omnibus loquuntur.

Prima tamen concluſio ſit. In reddente non ſunt mortales 34
ii tactus, ſed liciti, quamvis adſit periculum pollutionis in alterutro conjuge, modò non ſit conſenſus in ipſo reddente in pollutionem illam. Hæc concluſio quamvis à nemine explicetur, non tamen eſt contra aliquem (ni fallor) ex DD. n. præced. allegatis. Et ratio illius eſt. Quia reddens dat operam rei licitæ, ad quam obligatur ex jure alterius. Item, quia culpa vacant ii tactus exerciti cum periculo pollutionis, ubi adeſt cauſa urgens (ut diximus num. 25.) At ſatis urgens eſt cauſa reddendi tactus ab altero conjuge exactos. Hoc tamen temperarem, niſi tactus tales ſint, ut ita ad pollutionem tendant, ut ſint quaſi pollutio inchoata, & conjuges in eo loco exiſtant, in quo copulam habere nequeant, præviſo pollutionis periculo. Ut ſi vir à fœmina petat, ut ejus virilia attrectet, moveatque, aut velit digitos in uxoris vas intromittere, ibique perſiſtere, quaſi copulam exercendo, utens digitis inſtar membri virilis. Quia ejuſmodi tactus ſunt quaſi inchoata pollutio, & proxima ad ipſam via, quando ad propinquam copulam non diſponunt, ſed in eo loco exercentur, ubi non eſt opportunitas copulæ habendæ. Et hoc videntur ſentire *Navar. ſum. c. 16. nu. 42.* ubi poſtquam initio dixerat eſſe mortales tactus inter conjuges cum periculo pollutionis, *in fine* ait, ſimiliter peccare mortaliter conjugem non facientem, ſed conſentientem.

Secunda concluſio. In conjuge petente non ſemper ſunt mor- 35
tales tactus cum periculo pollutionis in ſe, vel in altero conjuge, quando nec ea eſt intenta, nec eſt conſenſus periculum. Sed erunt mortales, quando abſque cauſa urgente exercentur. Prob. quia licèt hi tactus ſint cauſæ per ſe pollutionis, at excuſat tali cauſæ operam dantem urgens cauſa (ut probavimus numer. 8. & 25.) At aliquando adeſt talis cauſa, ut dicemus num. 37. & concluſio hæc magis conſtabit ex corollariis ex ea deducendis.

Hic deducitur primò, tactus impudicos in conjuge petente, 36
cum pollutionis in ſe, vel in altero conjuge periculo, niſi in eo loco ſint, ubi adveniente periculo poſſint facilè copula uti, ut pollutionem vitent, eſſe ſemper culpam lethalem. Et conſtat ex omnibus DD. n. 33. relatis. Quia ii tactus neceſſarii non ſunt inter illos ad mutuum amorem indicandum, ſed ſolùm quò ſe ad copulam ſtatim habendam præparent. Et ex alia parte, notabiliter pollutionem excitant.

Secundò deducitur, amplexus, & oſcula, & alios tactus ſo- 37
litos exerceri inter conjuges ad mutuum indicandum, fovendumque amorem, & turpitudine carentes, minimè damnanda eſſe de culpa lethali, ob periculum pollutionis præviſæ: quando non nimia voluptas adeſt, nec incitat, ſed tanquam indicia amoris exercentur, repreſſo exceſſu libidinis inſurgentis. Et in hoc caſu tempero doctrinam generalem num. 33. relatam, damnantem hos tactus. Ducor, quoniam cauſa urgens adeſt hujuſmodi tactus exercendi, ut mutuus indicetur foveaturque amor inter conjuges: magnaque auſteritas eſſet, & valdè minueretur amor, ſi ab hujuſmodi tactibus abſtinerent. Deinque, quia amplexus inter ſororem, & fratrem foris venientes ad indicandum amorem & ne auſteri, & inurbani videantur, non damnantur ob pollutionis præviſæ periculum (ut n. 8. probavimus.) Cur ergo inter conjuges damnandi ſunt? Eo vel maximè, quòd ubi non nimius libidinis ardor incitat eos, ſed voluntas mutui amoris fovendi, non influunt notabiliter in conjugatis ad pollutionem. Quamvis in omninò ſolutis, quibus copula eſt interdicta, influerent. Hęc eſt enim prava noſtræ naturæ corruptio, ut ſemper in vetita nitamur.

Tertiò infertur, tactum quo conjux ſemetipſum tangit cum 38
pollutionis periculo, eſſe culpam mortalem. Quia ad eam valdè influit: nec cauſa urgens illum exercendi adeſt. Quamvis

co

eo periculo ſecluſo non ſit culpæ mortali tribuendus, ut diſp. præced. n. 16. contra alios defendi, ubi & DD. retuli aſſerentes eſſe culpam mortalem exiſtenti pollutionis periculo.

39 Quartò infertur: delectationem moroſam conjugis in copulæ conjugalis cogitatione, quam ſecluſo pollutionis periculo, diximus diſp. præc. nu. 5. non eſſe mortalem, effici culpam lethalem eo periculo præviſo. Quia eſt res ad venerem pertinens, valdèque ad pollutionem incitans, & deſideratur cauſa urgens. Atque ita docent *D. Anton. 3. p. t. 5. c. 1. §. 6. fine. Roſella verb. Delectatio, num. 3. Tabiena verb. Cogitatio fine. Armill. verb. Delectatio num. 4. Viguerius lib. inſt. cap. 3. §. 5. verſ. 5. ad fin. Molina t. 2. q. 74. ar. 8. paulò poſt princ.* ubi *Zumel diſp. 4. dub. 3. fine. Vaſquez ibi diſput. 113. num. 4.*

40 Tandem infertur, aſpectus, & verba turpia cum delectatione venerea ſufficienti ad culpam lethalem inter ſolutos, quamvis inter conjugatos ſecluſo pollutionis periculo ab ea excuſentur (ut diximus diſp. præced. nu. 13.) minimè ab ea excuſari, eo periculo exiſtente. Quia valdè juvant ad pollutionem habendam, & deficit cauſa juſta.

41 Ultima concluſio. Non æſtimo eſſe mortale in conjugatis, per tactus, aſpectus, & verba turpia, delectationemque veneream ex copula cogitata conſurgentem, dare cauſam commotioni membrorum ſervientium generationi, & incurrere in diſtillationes præviſas. Quamvis inter ſolutos dixerim num. 31. id eſſe lethale. Nam hoc non eſt grave damnum generationis in tali ſtatu: & aliundè eæ delectationes, & ſpirituum commotiones in eis, vacant culpa mortali, ut probavi diſp. præc. num. 3. & 4.

DISPUTATIO XLVI.

Utrùm inter ſponſos de futuro, licita ſint tactus, aſpectus, & verba turpia. Et generaliter quando hæc inter omninò ſolutos ſint peccata mortalia?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt? num. 1.

Tactus omnes non ſunt ſuaptè natura illiciti, ſed indifferentes? num. 2.

Oſcula, & amplexus ex amore honeſto habita, & ob honeſtam delectationem quando ſint licita? nu. 3.

Quotupliciter poſſint ad delectationem veneream referri, & an ſint mortalia, habita ad experiendam copulæ delectationem? num. 4.

Quid ſit delectatio venerea? nu. 5.

An oſcula, & amplexus habita ad ſolam delectationem ex ipſis conſurgentem, ſint mortalia? Refertur quadam opinio? nu. 6.

Sunt mortalia, num. 7. Et quid, inter perſonas ejuſdem ſexus? num. 8.

An ſit parvitas materiæ in hac delectatione venerea? nu. 9.

Quid, de amplexibus, oſculis, tactu mamillarum cauſa levitatis, & joci? num. 10.

Quid, de tactibus impudicis cauſa joci, aut curioſitatis? n. 11.

Quid, de his tactibus inter perſonas ejuſdem ſexus? nu. 12.

Quid, de oſculis, & tactu carnium infantilium? nu. 14.

Quid, de tactu ſecummet? num. 14.

Quid, de tactibus levibus, ut manuum, brachiorum? n. 15.

Quid ſi in his tactibus delectatio reperiatur? nu. 16.

An in tactibus ſint confitendæ eædem circumſtantiæ, quæ in opere? num. 17.

An Sodomiticus acceſſus ad conjugatam fœminam, vel ſi conjugatus vir patiatur acceſſum ſodomiticum: & denique quicumque tactus, in quo non ſit emiſſio ſeminis conjugis, habeat circumſtantiam adulterii: & matrimonii lex obliget conjuges ad abſtinendum à mentis cogitatione? num. 18.

Solvuntur argumenta, nu. 19.

Poſt num. 19. invenies alia ſummaria.

1 QUò perfectiùs quæſtio hæc diſſolvatur: præmittere oportet, quando hæc omnia inter omninò ſolutos lege matrimonii, & ſponſalium, mortali malitia afficiantur. Et ideò quadruplex eſt diſputanda quæſtio. Prima, de tactibus inter omninò ſolutos. Secunda, de aſpectibus turpibus inter eoſdem. Tertia, de verbis turpibus inter eos. Quarta, de his omnibus inter ſponſos de futuro.

2 Quæſtio I. Utrùm delectatio in tactibus inter omninò ſolutos ſit peccatum mortale? Præmittenda ſunt duo in omni ſententia certa. Primum eſt. Tactus non ſunt de ſe, & intrinſecè mali, ſed indifferentes. Quia formalitas nomine tactuum expreſſa eſt quædam actio ſenſus, quæ de ſe mala non eſt: & poteſt fieri licitè, ſi cauſa eſt honeſta: & illicitè, ſi inhoneſta ſit. Et ita docet *D. Th. 2. 2. q. 154. a. 4.* quem omnes ſequuntur. Immò tactus quibus vir pudenda feminæ attrectat, indifferentes eſſe, benè tradit *Navar. c. Si cui, de pœnit. d. 1. n. 13. Supplem. Gabrielis 4. d. 31. q. un. ar. 3. dub. 2.* Poſſunt enim aliquando licitè fieri: ut cauſa medicandi.

3 Hinc fit oſcula, & amplexus ex benevolentia, & amicitia honeſta habita ſecundùm patriæ conſuetudinem, culpa vacare. Quia ibi nulla eſt turpitudo, ſed caſtus amor. Sic *D. Thom. n. præced. alleg.* cui nemo contradicit. Idem dicendum eſt, quando habentur ob delectationem honeſtam, ut ad augendum amicitiam, & benevolentiam honeſtam. Quamvis inde motus ſenſualitatis inordinatus, & delectatio venerea inſurgant, minimè aſſenſum præſtante voluntate: quia finis eſt honeſtus: & contra voluntatem pravus ille motus inſurgit. Ita docent *Navar. c. Si cui, de pœnit. d. 1. n. 15. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 203. n. 2.*

Secundùm ſuppoſitum eſt. Delectatio venerea in oſculis, & 4
amplexibus, aliiſque tactibus captata, eſſe poteſt in duplici differentia. Quædam eſt delectatio venerea ipſius copulæ. Et tunc conſtat inter omnes eſſe peccata lethalia, tactus ob eam delectationem habitos, inter ſolutos: ſicut, & ipſam copulam. Altera autem eſt delectatio ſenſibilis, venerea, & libidinoſa ex ipſis tactibus conſurgens, ſiſtendo in ea, nec intendendo copulam, nec illius voluptatem. Et de hac eſt ſpecialis difficultas, an efficiat oſcula, & amplexus, quæ de ſe indifferentia ſunt, culpam lethalem eſſe.

Dicitur autem delectatio venerea, ſeù libidinoſa, quæ in ipſa 5
carne ſentitur, ut docent *Cajet. ſum. ver. Impudicitia, ſtatim in principio, & ibi Armilla n. 1.* Quod clariùs explicat *Tabiena verb. Cogitatio, q. 8. n. 9. poſt medium,* dicens tunc contingere, quando ſentitur in carne, cum commotione ſpirituum ſubſervientium generationi circa partes libidinoſas. Ad differentiam ejus delectationis, qua placet tactus, aut viſus proprii corporis, vel alieni, ſine ulla libidine, ob ſolam proportionem, & connaturalitatem cum organo tactus, aut viſus. Sicut tactus rei blandæ, & viſus rei pulchræ organa viſus, & tactus naturaliter delectant.

Conſiſtit ergo difficultas in hoc, an oſcula, & amplexus fœmi- 6
næ à viro habita, ob ſolam veneream, & ſenſibilem delectationē ex ipſis conſurgentem abſque alia ſiniſtra intentione, ſint culpa lethalis? Quidam enim id negant. Ducuntur primò. Quoniam *D. Paul. Epheſ. 5.* ubi cum non dum præmiſerat fornicationem, avaritiam, & turpitudinem, ſubdit hæc: *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, non habet hæreditatem in regno Chriſti.* Ubi dum ſignificavit prædicta eſſe lethalia, dicens ea à Chriſti regno excludere: ſubticuit turpitudinem, cætera commemorans: cenſuit ergo non eſſe peccatum lethale. Nomine autem turpitudinis, amplexus, & oſcula comprehendi, teſtatur *Gl. interlinearis ibidem.* Secundò, quia *D. Th. 2. 2. q. 154. ar. 4. in fine corporis,* appellat tunc amplexus, & oſcula libidinoſa, & dicit eſſe lethalia, cum ad delectationem copulæ experiendam referuntur. Atque ita tactuum malitiam mortalem reducit in moroſam delectationem de copula captatam. Et clariùs id docet de veritate *q. 15. in fi. corp.* his verbis: *Simpliciter concedimus conſenſum in delectationem fornicationis, vel alterius mortalis, eſſe mortalem. Ex quo ſequitur, quod quidquid homo agit ex conſenſu talis delectationis, ad hoc ut hujuſmodi delectationem nutriat, aut teneat: ſicut ſunt turpes tactus, aut libidinoſa oſcula, vel aliquid hujuſmodi, totum eſt mortale.* Tertiò, quia ſi oſcula, & amplexus propter ſolam illorum delectationem habita, ideò ſunt mortalia; quoniam ad fornicationem ſuaptè natura referuntur, quamvis ea exercens minimè illam ſpectet, nequaquam erunt ex ſe indifferentia, ſed intrinſecè mala. Quod omnes negare diximus n. 2. Et confir. quia bonitas, vel malitia rei de ſe indifferentis pendet ex fine, quem operans ſpectat. Cùm illa ſuaptè natura ad bonum nec malum referri poſſit: atque in hoc conſiſtat eſſe indifferentem eſſe. Ergo dum operans non refert ad fornicationis delectationem, oſcula, & amplexus, non eſt dicendum ea eſſe mortalia: eo quòd ad illam ex ſe dirigantur. Quartò, quia fornicatio ideò eſt mala, quòd adverſetur bonæ prolis educationi. Quod cum in amplexibus iis, & oſculis non reperiatur, minimè fornicationis malitiam participabunt. Quintò, quia videtur delectatio hæc modica in genere luxuriæ: atque ita ratione parvitatis materiæ excuſari à mortali. Nam licèt ſit ejuſdem rationis cum ea, quæ ex copula percipitur, at multo minor eſt. Sextò, quia delectatio naturaliter conſequitur actum, & eſt ejuſdem malitiæ. Cùm ergo ſubſtantia tactuum non ſit ex ſe peccatum, nec delectatio conſequens illam erit. Et confirmatur. Quia objectum non efficitur malum propter delectationem, ſed ideò eſt mala, quòd verſetur circa malum objectum. Teſte *Philoſopho 10. Eth.* Ergo tactus, qui ea delectatione ſecluſa mali non ſunt, ratione delectationis non erunt lethales. Sed potiùs quia tactus non ſunt de ſe mortales, neque ea delectatio talis erit. Atque ideò hujus ſententiæ ſunt *Mart. de Magiſtris, tr. de temperantia q. 3. de luxur. Umbert. in expoſit. reg. D. Aug. Gabr. lect. 74. in can. Miſſæ, lit. E. verſ. Utrum duplicia ſunt. Javellus l. de phil. Chriſtiana 2. p. tr. 7. c. de impudicitia, n. 10.* Et quidam Neoterici (ut refert *Tab. ver. Cogitatio q. 8.* Et quidam Doctores Hiſpani, (ut refert ſe intellexiſſe *Nav. c. Si cui, de pœn. d. 1. n. 15.*) & clarè cenſet eſſe probabilem *Sot. 4. d. 34. q. 1. ar. 2. ad fin. verſ. Ex quo fit,* ubi oppoſitam ſententiam appellat veriorē, quaſi ſupponens hanc eſſe probabilem, ſed non ita certam, ac cōtrariam. Ejuſdem ſententiæ videntur *D. Anton 3. p. t. 16. c. 1. §. 10. notab. 1.* dicens tactus cum fuerint ex libidine, & amore carnalis luxuriæ, eſſe mortales. Et *Nider in ſua ſumm. præc. 6. c. 2. ad fin. verſ. Secundò principaliter:* dicens eſſe lethales, cùm ſunt libidinoſi, & ea intentione, ut in ſe, vel in muliere excitetur concupiſcentia. Et *Margarita confeſſ. 6. præcep. f. 90.* dicens oſcula, & amplexus habita ex laſcivia, eſſe mortalia, & tunc id contingere, quando habentur, ut ſequatur pollutio, vel cum periculo. *Viguer. l. inſtit. c. 7. §. 5.*

Digitized by Google

c.5.v.7.ad fin. dicens eſſe mortalia ob intentionem corruptam, ſicut & aſpectus. Juxta illud *Matth.5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et *Manuel 1.10. ſum.2.edit.c.203.n.2.* dicens oſcula tunc eſſe mortalia, quando diriguntur ad actum carnalem, vel libidinoſum.

7 Prima concluſio ſit. Tanquam veriſſima ſententia tenenda eſt, amplexus, & oſcula habita inter virum, & fœminam omnino ſolutos lege matrimonii, & ſponſalium inter ſe initorum, propter ſolam delectationem ſenſibilem in appetitu ſenſitivo conſurgentem ex ipſis, quamvis nec de fornicatione, nec de illius delectatione cogitetur, eſſe peccata lethalia. Prob.1. quia *D.Paul. Eph.5.* numeratis fornicatione, turpitudine, & immunditia, dicit immundos excludi à regno Dei: Ubi *Lyra ſuper verb. Omnis immunditia*, dicit nomine immunditiæ claudi omnia ad luxuriam pertinentia. Et *ad Gal.5.* ubi præmiſit eſſe opera carnis, immunditiam, impudicitiam, ſubdit hæc: *Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Ubi *Lyra ſuper verb. Impudici*, ait nomine impudicitiæ includi aſpectus, & tactus. Quod autem excludere à regno ſignificet culpam lethalem, feraturque in omnia ibi enumerata, videntur dicere *D.Aug. D.Chryſ. D.Ath. D.Iren. ibi* Et *2.Cor.12. Lugeam multos, qui non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia, fornicatione, & impudicitia.* Id eſt, oſculis, & tactibus ut exponit *D.Th.2.2.q. 154.a.1.ad 5.* Secundò, quia *D.Amb. in id Paul.1 ad Theſ.5. Salutate fratres in oſculo ſancto*, hæc ait, *Sancta oſcula ſunt in ſalutatione Chriſtiana, cætera carnalia ſunt. Quia quidquid ſine Chriſto fit, carnale eſt, ac per hoc mortale.* Et *Cyp.l.1. Eph.9. ad Pom. de virg.* & refertur *c. Nec aliq.27.q.1.* ſic inquit, *Certè ipſe concubitus, ipſe complexus, ipſa confabulatio, & oſculatio, quantum dedecoris, & criminis confitentur.* Ubi hi Sancti expreſsè videntur docere, amplexus, & oſcula eſſe mortalia, ubi in eis amor caſtus deſideratur. Tertiò, quoniam amplexus, & oſcula, ob delectationem habita, ſuaptè natura, & intrinſecè ordinantur ad copulam, tanquam circumſtantiæ illius. Quod vel ex eo conſtat, quòd prædictis tactibus utantur bruta dum ſe ad coitum præparant: naturaque in eis voluptatem ſicut in coitu appoſuerit, ac inſtar illius immutent corpus, ipſumque delectent. At circumſtantiæ intrinſecæ actus, participant eandem ipſius malitiam. Et confir. Nam hi tactus multo viciniores ſunt copulæ, quam delectatio moroſa ipſius copulæ cogitatæ. Quam tamen conſtat eſſe mortalem. Quartò, quia amplexus, & oſcula ſuaptè natura proximè ſubſerviunt copulæ, & notabiliter excitant vehementem corporis, & ſpirituum generationi miniſtrantium commotionem. Quare talis delectatio eſt inchoatio copulæ carnalis. Quintò, quia adeò turpia reputantur amplexus, & oſcula, ut multi non improbabiliter exiſtiment ea ſufficere, ut legatum relictum uxori caſtè vivendi deperdatur (ut retuli l.7.diſp.91.nu.38.) Sextò, quia in tantùm cenſentur oſcula impudica, ut ex eis probetur adulterium, (ut cum *Baldo, & multis aliis relatis*, tradit *Maſcard. de prob. concl.64. à n.1. uſque ad 5.*) Sunt ipſius adulterii pars. Ut cum *Tullio, & Andr. de Iſernia* tradit *Greg. Lop. l.1. verſ. Conſejar, t.14.q.2.* Tandem, quia prohibita fornicatione per ſextum decalogi præceptum, cenſentur prohibiti hi tactus, qui ſunt media ad illam. Nam interdicta re aliqua, cenſentur interdici omnia per quæ ad eam devenitur, *l. Oratio, ff. de ſponſ.* Et ideò hujus ſent. ſunt *D.Th. de malo, qu.15. ar.2. ad 18.* (& quamvis in aliis locis lubricè loquatur: atque ita n. præc. formavimus argum. ex ejus dictis, pro contraria ſent. At n.20. in illius ſolutione oſtendemus idem ſenſiſſe illum in eis locis,) *Pal.4.d.31.q.3.art.2.nu.17. Et ibi Suppl. Gabr.q. un.a.3.dub.2. Vinc. in ſpec. doctr. tom.3.l.3.d.2.p.9. verſ. Circa tertium. Abul.c.5. Matt. q.197. Gerſon 2.p. opuſc. tripartito præcep. Decal. cap.13. alph.31. fin. Et regulis moral. c. De luxuria, alph.24. lit.T. Cajet.2.2.q.154. ar.4. dub. 1. Et opuſc.10.1 tract.14. de delectatione moroſa, dub.3. & ſumm. verb. Delectatio, §. Secundùm an delectatio, in fine, & verb. Impudicitia, & verb. Oſculum. Roſella verb. Delectatio, num.3. Tab. verb. Cogitatio, q.8.nu.9. ad fin.* dicens eſſe de fide, *& verb. Oſculum, nu. un. ad medium. Armil. verb. Impudicitia, n.1. & verb. Oſculum, num.1. Sot.4.d.34.q.1.ar.2. ad fin. verſ. Ex quo fit. Nav. c. Si cui, de pœnit. d.1. nu.9. & 15. & ſum.c..n.11. Angl. Flor.1.p.q.8. de imp. matrim. a.1. dub. 9. concl.1. Cord. ſumm. q.2. punct.4. & q.190. & ſuper Sotum de ſecreto, memb.2.q.2. circa 1. concl.* ubi oppoſitum appellat erroneum. *Nieva ſum.t.87. Hier. de Zenetinis tract. de foro conſcientia, & contentioſo, nu.139.* habetur to.3. tract.p.2. *Nider ſum. præc.9. cap.4. dupl. pag. ante fin. verſ. Quartò etiam hic prohibetur. Alcozer ſum. c.20. fol.78. pag.2. §. Mirar mugeres. Pedraza*, licèt non ita clarè, *ſum. præcept. 6. §.1.5. & 20. Jo. de Burgo in pupilla oculi, p.10. cap.4. Medina lib.2. ſumm. c.14. §.18. fol.118. pag.2. & 1.2.q.74. art.8. dub.5.* ubi & *Vaſq. diſp.109. num.5. Val.2.2. diſp.9.q.3. punct.3. ad §.5. Si autem ejuſmodi tactus. Nav. referens Balt. anas*, & dicens oppoſitum eſſe falſum, & fortè temerarium, *l.2. de reſtit. c.4. dub.5. inter ea quæ proponit*, agens de peccato, quod detractores admittunt, *in nova edit. nu.182. & ſeq.* at in *priori edit. n.388. Joan. Heſſels in expoſ. Decal. præc.6. c.14. duplici pag. ante fin. Phil. de offic. ſacerd. to.1.p.2.l.4. cap.18. dub.3. Barth. Ledeſ. dub.18. de matr. fine, & dub.12. de pœnit. interrogationibus circa 6. præcept. Graſſis 1.p. deciſ. l.2.c.75.nu.10.* Et eandem ſent. docent, licet non ita clarè, alii DD. dicunt enim oſcula, & amplexus ex libidinoſa delectatione habita, eſſe lethalia: non explicant tamen quando dicatur libidinoſa delectatio. Hi ſunt *Gloſſa clem. fin. verb. Septimò, de hæreticis, & ibi Abbas ad fin. Cardin. ſuper eo verb. Septimò, ſtatim in princ. Imola ibi n.17. Boniſac. n.88. Paulus ibi. Alberic. in ſuo diction. verb. Luxuria, verſ. Luxuria eſt multiplex. D. Ant.* dicens cum Ulderico, contrarium eſſe hæreticum *2.p.t.5.c.1.§. 9. Ang. verb. Luxuria, fine Sylveſt. verb. Delectatio, q.3. & 4. Tab. verb. Delectatio, q. pen. Turrec. c. Hoſpitiolum, ar.2.n.6.d.30. Alvar. Pelag. de planctu Eccleſ. l.2. art.52. in 7. errore Begardorum. Emm. Sa ſum. verb. Luxuria, verſ. Oſcula.*

Atque à fortiori dicendum eſt, oſcula, & amplexus inter perſonas ejuſdem ſexus habita ex prædicta delectatione venerea, quæ ex ipſis ſentitur, eſſe peccata mortalia: ut inter duos viros, aut duas fœminas. Quia ad longè pejorem concubitum ordinantur. Sic *Gerſon 2.p. opuſ. tripart. de præcept. Decalogi, cap.13. alph. 31 fine Nieva ſum. t.87. Graſſis 1.p. deciſion. l.2.c.75.n.10.* 8

Moderatio tamen illa, quàm *Armilla verb. Impudicitia, nu.1. & Navar. c. Si quis, de pœnit. diſt.1. n. ult. Sot. de doctrina Chriſtiana, f.26.* afferunt de parvitate materiæ, ob quam à mortali excuſant ejuſmodi tactus, etſi nobis aliquando non diſplicuit, re tamen benè conſiderata, rationibuſque perpenſis, tanquam certiſſimum tenendum judicamus, nullam reperiri parvitatem materiæ in delectationibus venereis, ſecluſo etiam pollutionis, & conſenſus periculo in aliquid hujuſmodi: quod latiſſimè, & optimè probat *Rebellius de juſt. p.2.l.3.q.19.* noſque, Deo auſpice, latiùs alibi tractabimus, & probabimus. 9

Secunda concluſio. Si amplexus, & oſcula, & tactus hujuſmodi non omninò turpes, & impudici, ſolùm habeantur joco cauſa vanitatis, vel levitatis, vel alia ſimili, abſque delectatione venerea, etſi inde conſurgat, ea repreſſa, non excedunt culpam venialem. Quia cenſetur parvitas materiæ, cùm abſit delectatio venerea. Sic *Cajet. ſum. verb. Impudicitia. Nav. ſum. Hiſp. c.16. n.12. & c. Si cui, de pœnit. d.1.n.11. Graſſ.1.p. deciſ. l.2.c.75.n.60.* Et idem dicit *Navar. ſum. lat. c.14.n.42. verſ.19.* de tactu mamillarum fœminæ habito à viro jocosè, & abſque alia prava delectatione. Quia turpiores tactus ſunt oſcula, & amplexus, ut docet *Greg. Lop. libr.1. verb. Conſejar, t.14.p.2.* Quod benè intelligit *Navar. eod. c.14. nu.42. verſ.19.* dummodò ſint tactus illi inter perſonas, quæ inde ad peccatum mortale non incitentur. 10

Conſultò autem dixi in concluſione, tactus, qui non omninò turpes ſunt, & impudici, nam tactus impudicos, ut partium vicinarum verendis, vel ipſarum verendarum, nunquam excuſarem à mortali abſque neceſſitate habitos inter perſonas diſtincti ſexus: ut inter virum, & fœminam. Quia ex natura rei ad delectationem veneream tendunt, illamque valdè excitant. Et licèt à tangente ad eam non referantur, ſed ad coitum: ſunt tamen valdè contrarii honeſtati naturali: maximamque indecentiam præ ſe ferunt. Atque ita quamvis DD. admittant tactus alios inter ſponſos de futuro, excipiunt tamen impudicos, ut nu.51. dicemus. Et ſimiliter licet DD. admittant fœminam dubiam de mala tangentis intentione, poſſe aliquando permittere amplexus, & oſcula: at tactus impudicos nunquam admittunt extra urgentis neceſſitatis caſum, ut poteſt videri in *D.Ant. 2.p. tit.5. c.1.§.9. Roſella, verb. Delectatio, n.3. ibi Syl. q.4.* & in multis aliis. Tandem, quia inſpicere mulieris pudenda ex curioſitate, eſt mortale, ut dicemus nu.24. propter maximam indecentiam, & ſummum periculum. At indecentius, & majori periculo expoſitum eſt ea tangere. Atque ita *Nav. ſum. lat. c.14. num.42. verſ.18.* dicens amplexus, & oſcula, & alios tactus joco habita, vacare culpa mortali, excipit impudicos tactus. Poteſt tamen hoc temperari, niſi tactus ille pudendorum ſupra veſtes haberetur, non intenta delectatione conſurgente ex tactu mediato cogitato, ſed levi quadam ex tactu immediato. Quia hæc delectatio ex ſuo genere non eſt tanta, nec tam propinqua copulæ: ut reputanda ſit materia gravis. 11

Hinc refertur, à fortiori eſſe mortale, ſi perſonæ ejuſdem ſexus, ut ſi vir viri, aut fœmina fœminæ pudenda tangant, ob delectationem veneream ex eo tactu conſurgentem. Quia tactus illi ad ſodomiam pertinent, ut quædam illius inchoatio. Deinde, quia licet aſpectus inter perſonas ejuſdem ſexus non ſit ita turpis, ac inter diverſi: at id oritur ex eo, quòd aſpectus non ita ordinetur ad coitum, illumque inchoet: nec ita participet illius malitiam. Dixi autem ob delectationem veneream. Quia ſecus eſſet, ſi ex quadam levitate, & joco, abſque animo turpi tactus ille haberetur. Ut ſolet pueris evenire joco pudenda arripientibos. Quia deficit animus libidinoſus: nec tanta verſatur indecentia, & inhoneſtas, ac inter perſonas diverſi ſexus. 12

Secundò infertur, non eſſe mortale peccatum, nec ſæpè veniale, exoſculari affectuosè, & magna cum ſuavitate molles infantium carnes. Quia id non ex venerea delectatione oritur, ſed ex amore tenero, & ſuavi infantilis ætatis. Aliàs innumeri parentes, & nutrices damnarentur. Et ita *Navar. ſum. Hiſp. c. 16. nu.11.* excuſat tangentes hujuſmodi pueros. 13

Tertiò infertur, eſſe mortale propria verenda tangere, venerea delectatione ex eo tactu orta. Quia tendit ad mollitiem. Sic *Armilla verb. Impudicitia, nu.1.* Secus de tactu ex curioſitate, aut levitate, aut gratia manus calefaciendi, abſque libidine, & pollutionis periculo. Quia deficit animus libidinoſus, nec intervenit ea turpitudo, & inhoneſtas, quæ in tactu alieno. 14

Ultima concluſio. Tactus leves, ut manuum fœminæ, pedem vel brachium premere, vellicare, digitos intorquere, non ſunt communiter peccata mortalia, ſed venialia. Quia communiter ex levitate quadam, jocoque, & non ex libidine procedunt. 15

Sic

Sic *Cajet.2.2.q.154.a.4.circa ſolutionem ad 2. immediatè ante ultimum dubium,* & *ſum.verb.Chorea,in fine,* ubi *Armilla nu.2. Tabiena verb.Oſculum, n.un.paulò poſt medium.Navar.ſum.lat.c.14. num.42. verſ.19.*

16 Dubitabis autem, num ii tactus leves habiti ob captandam delectationem illam, quæ ex ipſis oritur, ſint peccata lethalia? ut diximus o.7. eſſe amplexus, & oſcula, affirmant *Cajet.2.2.eod.a.4.* & *Tabiena nu.præc. allegati.* At durum mihi videtur. Quamvis enim id affirmatiin de tactibus illis gravioribus, eo quòd vehementiùs ad coitum incitet delectatio ex illis captata, immò ſit quædam coitus inchoatio. At alii tactus ſunt tam leviter turpes, ut excuſent à mortali propter materiæ parvitatem, etiamſi intendatur delectatio ex illis reſultans. Quia es delectatio venerea modica materia eſt ad conſtituendam culpam mortalem (ut n.9. dicebamus.) Aliàs nulla eſſet differentia inter bos tactus leves, & inter amplexus, & oſcula. Hæc enim ex levitate, & joco habita, venialia eſſe dixi nu.10. Et ita *Navar.nu.præc. alleg.* mitius videtur loqui. Tunc enim tactus bos leves de culpa mortali damnat, quando finis alius mortalis intenditur. *Armill. verb.Chorea, n.2.* quando finis eſt ſe, vel alium ad libidinem provocandi.

17 Ex dictis infertur, in tactibus libidinoſis, quando juxta prædicta ſunt lethales, fatendas neceſſariò eſſe circumſtantias perſonarum agentis, & patientis, ſicut in copula ipſa. Ut ſi tangens, vel tactum patiens ſit matrimonio, aut voto aſtrictus, ſi ſint cooſanguinei. Quoniam ejuſdem ſunt malitiæ mortalis, cujus eſt actus conſummatus copulæ, ad quam ſuaptè natura referuntur, quamvis tangens, eam mioimè intendat (ut n.7. probavimus.) Sic *Abulenſis c.5. Matth.q.197. Cajet.2.2.q.154.ar.4.dub.1.§. Ad evidentiam horum,* & *ſum.verb.Impudicitia,* ubi *Armilla n.1. Tab. verb. Oſculum, n.un.paulò poſt medium Cord.ſum.q.2.punct.4.* & *q.190. Navar. l.2.de reſtit.cap.4.dub.3.ex illis, quo proponit circa peccatum, quod admittunt detractores, in nova edit.n.183.in antiqua* verò *n.318. Barth. à Ledeſma dub.28.de matr.fin.Alcozer ſum.c 20. fol.74.pag.1 §. Iſtas circumſtantias.Margarita Conſeſſorum 6.præcepto fin. Heſſels in expoſ. Decalog.6.precept.c.14.ad fin.*

18 Rurſus hinc dedocitur, audiendos non eſſe quoſdam Neotericos, qui dicunt oullum actum luxurioſum conjugis, in quo non ſit ſeminis effuſio, nec ex vi actus pertinere ad adulterium, nec habere circumſtantiam matrimonii neceſſariò explicandam in confeſſione. Ut ſi vir ſolutus abutatur ſodomiticè muliere conjugata. Vel vir conjugatus patiatur contra naturam acceſſum ſoluti. Quia conjuges ratione matrimonii minimè obligantur niſi ad ſeminis redditionem, & primò, & per ſe dominium unius in alterius corpus eſt ſupta ſemen, per cujus commixtionem efficiuntur una catu, & geoerationi vacant, quæ eſt potiſſimus matrimonii finis. Ergo quoties non eſt diſpendium ſeminis obligati, minimè ſit contra juſtitiam matrimonii. Et confirmant. Quia conjuges non habent mutuum dominium corporis utcomque (Alapa enim cædens alterutrum non irrogat matrimonio iojuriam) ſed ſolùm dominium ſuorum corporum babent in ordine ad generationem. Ergo in actibus ubi non eſt aliqnis abuſus ſeminis conjugati, nec membri, aut vaſis ipſius ad generationem ordinati, nequaquam erit adulterium. Sed audiendi non ſunt: quia adverſantur Doctoribus num. præced. allegatis. Item quia fides matrimonii integrum corporis dominium tradit quoad copulam conjugalem, & omnia ad illam ordinata: & obligat ad abſtinendum ab omni actu venereo cum alio: eo quòd de ſe ad copulam adulterium referatur. Immò & mentem in alium minimè collocare aſtringit, ut rectè docet *Vaſq.1.2.q.74.art.8.diſput.112.fine.* Et quamvis dicat hoc non ſibi admodum certum eſſe: non obſtat. Id enim ait, qnia cenſet ibi delectationem moroſam non ſemper habere eaſdem circumſtantias, ac copulam, de cujus cogitatione capiatur. Nec obſtant argumenta illorum. Quia noo ſolùm ſeminis, ſed actuum, qui ordinantur ad copulam, & ſunt illius circumſtantia, habent conjuges dominium. Nec eſt ſimile de alapa inflicta conjugi. Cùm ad hos actus minimè pertineat.

19 Tandem ad argumeota n.9. propoſita reſp. Ad primum dic, cum *D.Thom.2.2.qu.154.art.4.ad 1.* & *Cajetan. ibi, dub.1.§. Ad 2.dicitur,* ideò non repeti, quia hæc ut ſunt peccata mortalia, pertinent ad eandem fornicationis ſpeciem: atque ita includuntur ſub fornicatione repetita. Ad 2. dic, cum *Cajet. ibi, D. Thomam* explicare malitiam mortalem illorum tactuum, quòd delectatio illorum, vel ab ipſo tangente, vel ex natura ſua ad fornicationis delectationem dirigatur. Quare licèt tangens non dirigat, ſed in illa ſiſtat, adbuc erit mortalis, propter ordinem intrinſecum ad copulam. Ad 3.dic, illos tactus ex ſe indifferentea eſſe, & ideò minimè ordinari ad foroicatiunis delectationem. Secus de iiſdem tactibus habitis ob delectationem veneream ex ipſis conſurgentem. Non enim tunc ſunt indifferentes inter omninò ſolutos, ſed intrinſecè mali. Ad confirm. reſpondeo, ita hic contingere. Non enim illi tactus ſunt mortales ob delectationem naturalem ipſorum, quatenus iodifferentes ſunt. Hæc enim eſt ea, quæ ſentitur ex contactu rei organo ſenſus proportionatæ (ut nu.5. explicui.) Sed ſunt mortales. Quia tangens acceptat delectatiooem ſenſibilem, & veneream, conſurgentem, quæ ſuaptè natura ad copulam teodit. Ad 4. dic, ſatis eſſe ut malitiam copulæ participent, ad illam ordinari, & ſubinde ut damnom illud proli inferatur. Ad 5. dic, non eſſe modicam, licet minor ſit delectatione ipſius copulæ. Valdè enim corpus immutat: ac ſpiritus generationi ſubſerrientes commovet. Delectatio verò conſurgens ex tactibus leviter turpibus, pertinebit ad materiæ parvitatem: ut aumer.16. explicuimus. Ad 6.dic, convincete delectationem, quæ naturaliter conſequitur tactum, non eſſe malam. Secus de delectatione veoerea. Ad confir.reſpondeo, delectationem conſiſtentem intra limites objecti ſumere ab illo malitiam: ſecus quando eos limites prætergrediens tranſit ad aliam delectationis ſpeciem, nempè, luxuriæ ordinatæ ad copulam. Tunc enim ſumit malitiam à ſpecie, in quam tranſit.

S U M M A R I U M.

An aſpectus turpes, ſiſtendo in eorum delectatione ſint peccatum mortale inter omnınò ſolutos? Refertur quædam ſententia, numer.20.

Communiter non ſunt mortales. Et approbatur diſtinctio inter viſum, & tactum, nu.21.

Quid, ſi ſint valdè inhoneſti, ut partium verendarum? nu.22.

Quid, ſi brevi durent, vel ſint inter perſonas teneræ, aut ſenilis ætatis, vel valdè frigidas? n.23.

Quid, ſi veronda tenuiſſimis, & diaphanis operiantur veſtibus? num.24.

Quid, de aſpectu crurium, pectoris, brachiorum fœminæ, n.25.

Quid, de aſpectu verendorum inter perſonas ejuſdem ſexus? nu. 26. ubi de aſpiciente natantes in flumine.

Quid, de aſpectu propriorum verendorum? nu.27.

Quid, de aſpectu concubitus viri, & fœminæ? nu.28.

Quid, de aſpectu concubitus beſtiarum? num.29.

An in peccato aſpectuum ſint fatenda circumſtantia, ac in ipſa copula? num.30.

Poſt nu.30. invenies alia ſummaria.

Quæſtio ſecunda. An aſpectus turpes gratia delectationis 20
quæ ex ipſis captatur, in ea ſiſtendo, habiti ſint peccata mortalia? Sicut de tactibus diximus nu.7. Quidam nullam diſtinctionem ponunt inter viſum, & tactum: atque ita dicunt ſimiliter eſſe mortales aſpectus objecti turpis, ob delectationem ex ipſis conſurgentem, licèt nil aliud intendatur. Ut ſi vir fœminam ſic aſpiciat, vel è contra. Quia quamvis tactum magis conſequatur delectatio venerea, quam viſum, at ſæpè etiam conſequitur viſum. Quod ſignificavit Dominus *Matth.5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Quòd etiam ſignificavit *D. Aug.ſer.3. de communi vita clericorum,* & *epiſt. 109.ad Monachos,* & refertur *c.Nec ſolo 32.q.5.* ibi: *Nec ſolo tactu, ſed affectu quoque appetitur, & appetit fœmina.* Pro hac ſententia ſunt *Gloſ.clem.fin.de hæretic.verb.Septimò,* & *ibi Abb.ad fi.Card.ſuper eo verb.ſtatim in princ.Imola ibi, nu.17. Alberic.in ſuo dict.verb. Luxuria, verſ.Luxuria eſt multiplex.Hier. de Zenetinis in tract. de foro conſcientiæ, & contentioſo, n.139.* (habetur to.3.tract.p.2.) *Abul.cap.5. Matth.q.197. D.Ant.3.p.tit.16.cap.1.§.10.notabil.1. Tab. verb. Delectatio, q.pen.* ubi *Sylv.q.4.* qui omnes eodem modo loquuntur de aſpectu, & tactu: atque ita utrumque dicuot eſſe mortale, ſi animo libidinoſo habeantur. Et in propriis terminis docent *Gerſon 2.p.reg.moralib c.de luxuria, alphab.24.lit.T. Angel.verb. Luxuria n.2. Supplement.Gabr.4.d.31.q.un.art.2.dub.2. Tabiena verb.Cogitatio, q. 8.n.9. Armilla, verb.impudicitia, nu.1. Navar.c.Si cui, de pœnit.d.1.n.9.* & *Graſſis 1.p.deciſ.l.2.c.75.n.10.* & *c.78.nu.16. Joan.Heſſels in expoſit. Decalogi, in 6.præcep.c.14 ad fi.* Et ſpecialiter *Nav.* & *Armilla ibid.* impugnant diſtinctionem inter aſpectum, & tactum. Et fatetur *Navar.* viſum eſſe minùs periculo libidinis expoſitum, atque ex pluribus cauſis poſſe eſſe licitum, aut venialem, quam tactum. Si autem abſit prædicta delectatio, & ſola vanitas, aut levitas ad aſpectum inducant: erit ſola culpa venialis. Quod fatentur *D.Anton.2.p.t.5.c.1. Nav.ſum.c.16.num.11. Armilla verb. Delectatio, nu.5. Graſſis utroque loco proximè citato.*

Cæterùm quamvis hoc ſatis probabile ſit, magis placet diſcri- 21
men eſſe inter viſum, & tactum. Quod hic ſuaptè natura ordinetur ad concubitum, ac proinde conſentire in delectationem ſenſibilem ipſius ſit quaſi quædam copulæ inchoatio, & conſcaſus in delectationem copulæ, & peccatum lethale. Ille verò non ordinetur ita ad venerea, & proinde ejus delectatio non ſit communiter venerea, & ſolùm peccatum veniale: niſi aſpiciens ad alium malum finem ordinet. Prætereà, quia delectatio ex viſu conſurgens non eſt tanta, nec ita appetitum ſenſitivum excitat, ut non poſſimus dicere pertinere ad parvitatem materiæ delectationis venereæ (de qua nu.5. egi) ac proinde excuſari eam à culpa lethali. Sicut de voluptate captata ex tactibus leviter turpibus, diximus n.16. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent *Cajet. ſum.verb.Impudicitia,* & *verb.Delectatio, §.Secundum an delectatio, in fi. Et opuſc.to.1.tract.14.de delect.moroſa, dub.3. Nav.ſum c.16. nu.11. Medina 1.2.q.74.a.8.dub.5. Phil.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.4.c.18.dub.3.* & videtur clarè ſentire *Alcozer in ſumm.c.20.f.71. pag.2.§. Mirar mugeres,* ubi poſtquam dixit aſpectum mulierum eſſe communiter venialem, ceſſante fine, & periculo peccati mortalis: ſubjunxit tactus ob ſolam delectationem eſſe mortales. Ubi clarè diſcrimen inter viſum, & tactum conſtituit.

Hoc

Digitized by Google

22 Hoc tamen intellige, otſi aſpectus ſit valdè turpix. Nam abſque urgenti neceſſitate virum conſpicore verenda fœminæ, aot è contra, mortale eſt, quamvis non ex libidine fiat, ſed ea indiſcreta mortificatione, aut curioſitate. Quia valdè honeſtati naturali adverſatur: adeò ut primi parentes cum eſſent conjugii vinculo inter ſe conjuncti, erubuerint ſe nudos aſpicientes, & proinde ſecerunt ſibi perizomata (ut dicitur *Geneſ. 3.*) id eſt, cingulum & velamen pudendorum, ut indicant *D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. c. 32. to 3. D. Greg. lib. 26. mor. c. 12. D. Ambr. de paradiſ. c. 13. Lyra Geneſ. 3.* Deinde, quia aſpectus talis eſt urgentiſſimus luxuriæ ſtimulus, & graviſſimo illius periculo expoſitus. Quod lapſus ſanctiſſimi Davidis *2. Reg. 11.* rectè ponderatus à *D. Auguſt. tract. de honeſt. mulierum c. 1. ſuper Pſal. 50.* mirum in modum demonſtrat. Ita ſentiuot *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 1. §. 7. Roſel. verb. Delectatio, n. 5. & ibi Syl. q. 6.* loquentes quando non libidinis, ſed mortificationis cauſa ad flagella patienda efficit vir mulierem veſtibus ſpoliari coram ſe. Et *Syl.* ſubdit non improbans, videri *D. Ant.* ſentire idem, ubi ſola curioſitatis cauſa. Et *Nav. ſum. lat. c. 14. nu. 36. verſ. 5.* loquens quando abſque cauſa juſta id efficitur: & *n. 42. verſ. 19.* quando joci cauſa. Atque idem credo, de partibus valdè vicinis membris pudendia: ob eaſdem rationes.

23 Poteſt tamen hoc temperari, niſi ob ſolam curioſitatem, videat aliquis perſonam diverſi ſexus nudam, tam brevi tempore, ut non detur occaſio magnæ commotioois io tempore. Vel ſi ratione ætatis puerilia, aut ſenilix, aut frigidiſſimæ compleaionis, ceſſet id periculum commotionis magnæ in aſpicieote.

24 Atque ſimiliter dicendum eſt, culpam eſſe lethalem, quando quis verenda alterius ſexus aſpiceret operta veſtibus ita ſubtilibus, ut parum aſpectui obſtent. Nam illæ veſtes ſemidiaphanæ quodammodò plus libidinem excitant, quam nuditas. Sic *Nav. ſum. lat. c. 14. n. 36. verſ. 5.*

25 Ea dictis deducitur primum, inſpicere crura, brachia, vel pectora nuda fœminarum, non eſſe de ſe mortale, ſecluſo alio periculo. Quoniam in his aſpectibus non eſt taota inhoneſtas, nec adeò ad malum provocant. Atque ideò *Cajet. 2. 2. q. 169. ar. 2. dub. 1. §. Ad objectionem: & in ſum. verb. Ornatus*, ubi *Armil. num. 1. Nav. ſum. c. 23. Hiſp. n. 23. num 23. lat. n. 19.* excuſant à mortali fœminam ita indutam, ut pectora nuda appareant. Et hos aſpectus non eſſe mortales, videotur tenere. *Nav ſum. Hiſp. cap. 28. addit. ad n. 1. cap. 3. ad ſi. & la 14. lat. c. 3. nu. 27. & Corduba ſum. q. 4. coroll. 7. fol. 26.* Cùm enim præmiſiſſent quandam occaſionem non eſſe mortalem de ſe, atque ideò ab ea non recedentem poſſe abſolvi, ſervatis tribus conditionibus, ſubdunt idem dicendum eſſe de videotibus crura fœminarum in fluvio lavantium, vel pectora. Et iotelligo hoc quamvis adſit aliqualis delectatio ex eo aſpectu conſurgens, ceſſante alio periculo, vel mala intentiooe. Reputatur eoim levis, nec ad venerem ordinata, ut dixi num. 21.

26 Secundò deducitur, inter perſonas ejuſdem ſexus vacare culpa lethali, ſe oudas aſpicere. Ut contingit quando ſimul oatant: vel verenda aſpicere, dummodò abſit delectatio, quæ ex aſpectu tam turpi orta, noo eſſet levis, & periculum aliud. Quia inter eas non eſt tanta inhoneſtas, nec adeò grave lapſus periculum: nec aſpectus illi valdè provocant ad luxuriam. Atque ita ſentit *Nav. & ipſum ſeq. Cord. quos n. præc. retuli.* Quoniam inter occaſionem, quam videntur dicere non eſſe lethalem, ponunt aſpicere viros natantes. Quod intelligi debet, quando vir virum natantem, vel fœmina fœminam inſpicit. Secus quando vir fœminam, vel è contra. Juxta ea, quæ n. 22. dixi. Et adhuc exiſtimo intelligendum, inter duos viros non eſſe mortale. Niſi ob vehemeotem propenſionem ad ſodomiam, adeſſet periculum conſenſus: vel ob perſonarum gravitatem, ſcandalum. Ut ioter duos Epiſcopos. Nam graviter delinquerent contra decentiam ſuo ſtatui convenientem.

27 Tertiò deducitur, non eſſe mortale, propria verenda inſpicere ex quadam curioſitate, abſque alia mala intentione, & periculo. Quia non eſt tanta inhoneſtas, & indecenria, ut culpæ lethali tribueda ſit, ſed ſoli veniali.

28 Quartò infertur, eſſe mortale, inſpicere viri cum fœmina concubitum. Quia eſt proximum ruinæ periculum: & valdè adverſatur honeſtati naturali, ac inhoneſtior eſt aſpectus, & magis ad luxuriam provocans, quam conſpectus nudæ fœminæ, vel vereodorum, quem etiam ſola curioſitatis gratia diximus num. 22. eſſe mortalem.

29 Quintò deducitur, non eſſe communiter lethale, aſpicere brutorum concubitum, vel partes eorum fœdas turpiter commotas. Quia id nec ita iohoneſtum eſt, nec valdè ad luxuriam provocat. At ſi inde in aſpicientem redundaret notabilis delectatio ſenſualis, eſſet culpa lethalis. Quia ea delectatio ſenſibilis indicat cogitari tunc ſimilem actionem, ut à propria perſona exercendam: & ita amari.

30 Tandem id monuerim, quoties aſpectus ratione delectatiois notabilis venereæ, vel periculi, eſt mortalis, fatendas eſſe circumſtaotias perſooarum, ſicut in copula ipſa; ut de tactibus dixi num. 18. Quoniam ordinatur ad coitum, ejuſque malitiam mortalem participat. Sic *Joan. Heſſels in expoſitione Decalogi, præcept. 6. cap. 14. ad finem.*

S U M M A R I U M.

An verba turpia dicere, vel audire, ſit in ſolutis culpa lethalis? Refertur duplex ſent. n. 31. & 32.

Turpia dicere, ſcribere, vel audire, non eſt intrinſecè malum, ſed indifferens, n. 33.

Qualis culpa ſit, dicere, vel audire, vel canere turpia ob vanum ſolacium? n. 34.

Quid, ſi audientibus detur anſa ruinæ? n. 35.

Quid, de dicentibus aut audientibus verba amatoria? n. 36.

Quid, ſi audiens turpia rideat, & ſolatium præſeferat? n. 37.

Quando ſit mortale, dicere, canere, nutibus aut geſtibus turpia indicare, vel audire? n. 38.

Quid, ſi modica ſit delectatio? n. 39.

Quid, de audientibus comœdias licèt ſint clerici? n. 40.

Quid, de turpes cantilenas, aut comœdias facientibus, aut repræſentantibus? n. 41.

Quid, de ſcribentibus, aut interpretantibus libros turpes? n. 42.

Quid, de pingentibus turpia? n. 43.

Quid, de legentibus turpia? num. 44.

An in verbis turpibus ſint fatenda circumſtantiæ perſonarum? n. 45.

Poſt n. 45. invenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

QUÆSTIO tertia. An verba turpia dicere, vel audire, ſit in ſolutis peccatum mortale? *Cajet. 2. 2. q. 148. ar. 6. fin. & q. 168. a. 3. dub. 1.* ait geſtus, & verba turpia ſolùm eſſe venialia, ſi nil aliud intendatur prærer delectarionem ex ipſis conſurgentem. Ducitur. Quia *D. Paulus ad Epheſ. 5.* cum inter ea, quæ ſanctos dedecent, ſtultiloquium numeraſſet: id eſt, turpia verba (ut ibi exponunt *D. Athan. & D. Chryſoſt. ibi.*) Cùm tamen à regno Dei excludit, omiſſo ſtultiloquio repetit alia viria. Sed hoc parum probat, quia ſatis reſponſum eſt num. 19. in ſolut. ad 1. Eandem ſent. tenet *Phil. de officio ſacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 18. dub. 3.* conſtituens differentiam hanc inter tactum, & loquelam: ut ille propter ſolam delectationem ſit mortalis, hæc autem non. Eandemque differentiam videtur amplecti *Alcozar ſum. c. 20. f. 71. pag. 2. §. Mirar mugeres*, ubi ait, aſpectus, auditum, lectionem, verba turpia communiter eſſe culpam venialem, ceſſante fine, & periculo peccati mortalis. Et immediatè ſubdit, tactus ob ſolam delectationem, eſſe crimen lethale. 31

32 Alii verò abſolutè damnant de mortali delectationem de turpium locutione captatam, quamvis nil aliud intendatur. Ita *Gerſon 2. p. in reg. moral. c. de luxuria, alphab. 24. lit. T. D. Ant. 2. p. t. 5. c. 1. §. 8. Angel. verb. Luxuria, n. 2. Tabiena verb. Cogitatio, q. 8. nu. 9. Armilla verb. Impudicitia, n. 1. Nav. ſum. c. 16. n. 14. Graffis 1. p. doc. l. 2. cap. 78. n. 12. & c. 75. n. 8. Joan. Heſſels in expoſit. Decalogi 6. præcept. c. 14. ad fin. Supplem. Gabr. 4. d. 31. q. un. n. 3. dub. 2.* idem dicunt de delectatione canticorum turpium. *Nav. D. Ant. Graffis utroque loco citato.* Idem de nutibus turpibus cum delectatione, ajunt *Gerſon, & Supplem. Gabr. ibid.* Idem de geſtibus turpibus ait *Graffis loc. 75. n. 8.* Et denique idem docent de turpium auditione, cum prædicta voluptate, *D. Anton. Nav. Joannes Heſſels, Graffis utroque loco citato.*

33 Prima concluſio ſit. Verba turpia proferre, ſcribere, vel audire, non ſuot intrinſecè mala, ſed indifferentia: ac proindè eorum honeſtas, vel malitia pendet ex circumſtantiis adhibitis, ac fine proferentis, ſcribentis, audientiſve. Probatur, quia cum verba vel ſcriptura ſint conceptus ſigna, in tantùm erunt prava, vel honeſta, in quantum conceptus ſunt pravi, vel honeſti. At rei turpis cogoitio indifferens eſt, poteſt enim bonum finem, ut ipſius malitiæ mortalis inveſtigationem, & malum, ut veneris ſomentum, ſpectare.

34 Secunda concluſio. Turpia loqui ex quadam levitate, non gratia delectationis venereæ captandæ, ſed cujuſdam vani ſolatii, ob delectationem artificii, vel ob aliam vanam cauſam, eſt tantùm veniale. Quia non apparet aliqua gravis inordinatio. Nec finis intentus, ex cujus malitia eſt metienda culpa, excedit limites venialis culpæ. Et in hoc eventu eſt vera ſententia n. 32. propoſita. Et ita docent *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 1. §. 8. Nav. ſum. lat. cap. 16. n. 11. & c. 14. n. 42. verſ. 18. Graff. 1. p. dec. lib. 2. c. 75. n. 9.* Idem dicendum eſt de cantiono, auditioneque turpium, ac geſtibus turpibus effectis ob eandem ſolam vanitatem. Quia eadem eſt omnium horum ratio.

35 Monuerim tamen verba illa turpia, cantiones, geſtuſve, poſſe per accidens eſſe peccata mortalia, ratione ſcandali aſtantium. Ut cùm audientes ſunt ſpiritu debiles, & verba, aut cantica, aut geſtus, ſunt valdè laſciva. Quia loquens credere debuit audientes inde inducendos ad culpam luxuriæ, ſaltem deſiderii, aut cogitationis. Nam verba turpia ex ratione ſua vehementer fovent venerem, ad eamque excitant. Unde *D. Athan. in verb. D. Pauli Epheſ. 5. Aut ſtultiloquium*, ait: *Præbent verba ad res ipſas ingreſſum.* Idem *D. Chryſ. ibi, ſer. 16. D. Baſil. de legend. lib. gent. pag. 2.* inquit ſic: *Pravis aſſueſcere ſermonib. via eſt ad rem ipſam.* Et denique *D. Aug. 1. conf. c. 16. Ariſt. 6. Polit. c. ult.* tradunt ea turpiter loquendi licentia, ſequi turpiter facere. Atque ita docent *D. Ant. n. præc. alleg. & Nav. ſum. c. 23. Hiſp. n. 131. lat. n. 132.*

36 Hinc deducitur, loqui verba amatoria, quæ vulgò *requiebros* appellamus, ſecluſo periculo propriæ, vel audientium

Digitized by Google

ruinę, ob ſolam vanitatem, & vanum conciliandum amorem, levemque delectationem, non excedere culpam venialem. Quia nec delectatio, nec amor intenta eam excedunt. Ita *Nav. ſum. lat. c. 14. n. 42. Cordub. ſum. q. 5. corollar. 2.* Atque idem dicendum eſt de talium verborum auditione, ob eundem finem. Quia eadem militat ratio.

37. Nec ob id, audiens turpia cum peccato lethali dicta, de eadem culpa damnandus erit, quod rideat, & gaudium pręſe ſimulatè ferat, carens tamen delectatione venerea: ne inurbanus habeatur, & de hypocriſis vitio notetur, ac jocoſis convitiis exprobretur (quod vulgò *darle vaya* appellant.) Quoniam riſus ille, & gaudium poteſt eſſe de artificioſo, & lepido dicendi modo, ac proindè non eſt ſcandalum activum. Et ex alia parte abſunt delectatio, & finis mortalia. Solùmque intenditur liberati à moleſtia, & convitiis. At in duplici caſu erit culpa lethalis Prior eſt, cum perſona eſt talis, ut riſu ſcandalum generet: ſitque riſus ille quaſi pręſtare auctoritatem verbis turpibus, eaque approbare, & cohoneſtare. Poſterior, cum ridet ſibi complacens, quod exiſtimetur turpibus deditus, obidque laudari, & magnifieri velit. Quia gloriam de re lethali admittere, eſt lethale. Teſte *Nav. ſum. c. 23. Hiſp. n. 15 lat. n.* 12. Secus ubi eam gloriam non intendit, ſed ſolùm non ſibi diſplicere eam auditionem, ut moleſtiam, convitiaque dicta evitet.

38 Tertia concluſio. Dicere turpia ob notabilem rei turpis delectationem cogitatę, quę cogitatione excitatur, & fovetur verbis illis, eſt mortale. Conſtat, quia illa delectatio conſurgens ex re turpi apprehenſa, eſt mortalis. Ergo à fortiori illam verbis fovere. Et in hoc caſu eſt vera ſententia relata num. 32. nec credo contradicere DD. citatos num. 31. ſolùm enim volunt non eſſe mortale: quando non admittitur delectatio aliqua ipſius rei turpis cogitatæ, ſed delectatio ſola ex verbis conſurgens. Quod verum reputo. Sicut dixi de delectatione aſpectus num 21. Atque idem prorſus ſentiendum eſt, de delectatione captata ex turpibus geſtibus, aut nutibus, turpiumque auditione. Erit enim mortalis, cum intenditur delectatio conſurgens ex rebus ipſis turpibus cogitatis, quæ auditione illa, aut geſtibus, aut nutibus fovetur. Secus autem erit venialis. Et in hoc caſu verificatur quod ait *D. Thom. 2. 2. quaeſt.* 168. *ar.* 3. nimirum, utentem in ludo turpibus verbis, vel factis, quæ de ſe ſunt lethalia, peccati mortalis reum eſſe, ubi *Cajet.* animadvertit, non dixiſſe abſolutè, utentem verbis, aut factis turpibus, ſed cum eo addito, quæ de ſe ſunt lethalia: ut ſignificet non ſemper id lethale eſſe, niſi aliunde adjungatur mortalis malitia.

39 Conſultò autem dixi in concluſ. Propter delectationem notabilem. Quia ſi modica ſit, parvitas materiæ excuſabit à mortali. Juxta dict. 0.9. ubi delectationem modicam in tactibus hac ratione à mortali excuſavimus.

40 Ex his infertur 1. quamvis comœdiis intereſſe non ſit mortale, ubi nec res turpes repræſentantur, nec modus repræſentandi eſt turpis: vel ſi hæc concurrant, audiuntur ob ſolam vanam curioſitatem, abſque periculo probabili lapſus in aliquod peccatum mortale. At quando turpia repræſentantur, vel modus eſt turpis, audiunturque ob delectationem ex ipſis turpibus rebus conſurgentem, modo expoſito n. 38. aut cum probabili ruinæ periculo, eſſe lethale. Quod ex ibi dictis conſtat. Quod ſi roges, an ſaltem clerici in ſacris conſtituti peccent mortaliter, ſi illis interſint ob illam ſolam curioſitatem? Reſpondeo non peccare lethaliter, ceſſante ſcandalo. Quod hodie ceſſare credo: cùm frequentiſsimum ſit clericos, illis intereſſe. Nec obſtat prohibitio *c. Clerici el 2. de vita, & honeſt. cler. & c. Non oportet 2. de conſecr. d 5 & cap. Prætereà, d.* 51. Quia ſi credamus *Innoc. d. cap. Clerici, num. un.* eſt tantùm de honeſtate. Vel (quod verius credo) dicendum eſt cum *Cajet. ſumm. verb. Clericorum peccata, ad fin.* non obligare ſub mortali, ceſſantibus ſcandalo, & contemptu.

41 Secundò infertur, componentes, aut repræſentantes comœdias, quæ res valdè turpes, ac ad venerem excitantes continent, peccare mortaliter. Quia ſunt multis cauſa ruinæ: ſecus autem, minimè reos eſſe culpæ lethalis. Sic *D. Anton. 2. p. tom. 7. §. 5. Angel verb. Ludus n.* 3 ubi *Sylv. q. 3. Alcozer l. de Ludo c.* 54. *Mendoça, qu. 9. ſcholaſt. qu.* 11. addens id verum eſſe, licèt componens vel repræſentans id non intendat. Quia ex ſe præbet ſufficientem ruinæ cauſam. Et facientes turpes cantilenas plenas laſciviis, dicit meritò peccare mortaliter *D. Ant. 2 par. t. 5. cap. 1 §. 8.*

42 Tertiò infertur, idem dicendum eſſe de ſcribentibus, aut interpretantibus libros turpes, & plenos laſciviis, ad veneremque provocantibus. Peccant enim mortaliter. Quia eadem eſt ratio, ac de componentibus ſimiles comœdias, & valdè alliciunt in libris ad turpia, ut probat *Caſtro l. 2. de juſt. hæret. puniti. cap. 5. in princ.*

43 Quartò infertur, idem prorſus dicendum eſse de pingentibus turpia, ut Venerem, & Adonidem detectis pudendis, aut diaphano velo opertis. Quia hæc valdè ad luxuriam provocant.

44 Quintò infertur, legere libros turpes, tractanteſque de obſcœnis amoribus ob ſolam vanam curioſitatem, & delectationem, eſse ſolùm veniale: at ſi intendatur delectatio venerea conſurgens ex ipſis rebus turpibus apprehenſis, eſse mortale. Prout explico in 38. Et docet tunc eſse mortale *Joan. Heſſels in expoſit. Decalogi præcept. 6. c. 15. paulò poſt princ.*

Tandem quando turpia dicere, aut audire, eſt peccatum 45
mort. ob delectationem veneream inde perceptam, ſatendæ ſunt circumſtantiæ perſonarum. Ut in delectationibus tactuum dixi n. 18 & in delectatione aſpectuum nu. 30. Quia eadem eſt ratio. Et ita docet *Joan. Heſſels n. præced. allegat.*

S U M M A R I U M.

An ſponſis de futuro liceant tactus? Refertur quædam opinio, n. 46.
Non ſunt mortales, modò non ſint impudici, n. 47.
Quid ſi habeantur cauſa delectationis? n. 48.
Quid ſi ſubſit pollutionis periculum? n. 49.
Quando ſint liciti, & quando veniales? n. 50.
An tactus impudici ſint illis illiciti? n. 51.
Minimè permittendi ſunt ſoli in loco occulto ſponſi de futuro, n. 52.
An liceant illis mutui aſpectus, & verba? n. 53.
An quando ſponſalia ſunt conditionalia, & non eſt impleta conditio, vel perſonæ ſunt impeditæ, & contraxerunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſaverit, hæc liceant illis? n. 54.
Solvuntur argumenta, n. 55.

QUÆSTIO quarta. An ſponſis de futuro licita ſint oſcula, 46
amplexus, aliique tactus? Aliqui negant. Ducuntur primò, quia ideò ſolutis non licent, quia eis interdicta eſt copula: hęc autem ſimiliter eſt prohibita ſponſis de futuro. Et confirmatur, quia ſunt ejuſdem ſpeciei, & malitiæ moralis, cum ipſa copula (ut diximus n. 7. & 58.) At copula inter eos eſt lethalis. Secundò, quia ſolùm matrim. cohoneſtat delectationem tactuum. Tandem, quia in humanis licèt Rex inierit contractum cum aliquo, de ipſo in judicem promovendo: nequit hic ante adeptam officii poſſeſſionem, partem aliquam illius muneris obire. Atque ejus ſent. videntur clarè *Palud. 4. d. 35 q. 3. a. 2. nu. 57. & ibi Suppl. Gabriel q. un. ar. 3. dub. 2.* ubi dicunt, ideò amplexus, & oſcula inter ſolutos eſſe mortalia: quia inter eos copula eſt mortalis. Nam cùm eadem ratio locum habeat in ſponſis de futuro: videntur idem ſentire inter eos. Et clariùs videntur tenere *Cajet. ſum verb. Impudicitia, & verb. Oſculum. Sotus 4. d. 34. q. 1. ar. 2. ad fin. verſ. Ex quo fit. Angles Florib. 2. p. q. 8. de impedimentis matrimonii, a. 1. dub. 9. concl.* 1. ubi dicunt amplexus, & oſcula eſſe mortalia, niſi habeantur inter matrimonio conjunctos. Et in terminis tenent *Pedraza ſum. præcep.* 6. §. 5. Et aliqui Neoterici docti. Et videntur ſentire *Enriq. lib. 11. de matr. c. 19. nu. 4. fin.* olim fuiſſe licita, at modò non.

Prima concluſio ſit. Oſcula, & amplexus, aliique tactus 47
non impudici, excuſantur à culpa mortali inter ipſos initi. Ratio eſt. Quoniam ſicut matrim. ipſum cohoneſtat copulam, ita ſponſalia, quæ quoddam matrimonii initium ſunt, cohoneſtare debent hujuſmodi tactus, qui inchoatio quædam ſunt copulæ. Præſertim, quia ſic magis fovetur amor in ordine ad matrimonium. Et confirmatur, quia ex eo quòd inchoatus ſit matrimonii contractus per verba de futuro, data eſt de præſenti ex natura rei major facultas ad actiones, quæ ad copulam ordinantur. Et ideò ita docent *Aretin. conſ. 142. n. 8. Cajet. ſumm. verb. Sponſalitia, & 2. 2. q. 154. ar. 4. poſt 1. dub. §. In reſponſione ad 2. Navar. ſum. c. 14. n. 18. & c. 16. n. 12. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 1. n. 16. Verac. append. ad 19 de conditionibus matrimonii, f. 118. §. Hanc opinionem. Molina l. 1. ſum. c. 14. §. 18. fol. 119. initio. Valent. 2. 2. diſp. 9. q. 3. punct. 3. ad finem §. Sentit tamen. Emmanuel Sa. ſum. verb. Luxuria, §. Oſcula & tactus. Philiarc. de offic. Sacerdotis tom. 1. par. 2. lib. 4. cap. 58. dub. 3. Barth. à Ledeſm. dub. 14. de matrim. ad finem. Graffii 1. par. deciſ. lib. 2. c. 28. num. 3. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 43. ar. 1. dub. ultim. §. Tertio ſecundùm Theologos. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 54. §. Peccant parentes, & c. 75. §. penult.* Et favent *Tabiena verb. Oſculum, n. un. poſt medium, & Armilla verb. Impudicitia, n.* 2. licèt ſtrictiùs loquantur, dicunt enim poſſe ex conſuetudine excuſari. Idem apertè ſentiunt *Sotus 4. d. 29. 2. q. 2. a. 1. ad finem. verſ. Hoc tamen addiderim, & Gutier. l. 1 quæſt. canon. cap. 22. nu. 17. fine*, ubi dicunt iis, qui contraxerunt ſponſalia ſub conditione ſi Pontifex diſpenſaverit, non licere amplexus, & oſcula, quæ aliàs licent ſponſis de præſenti: ubi per ſponſos de præſenti minimè intelligunt eos, qui matrimon. contraxerunt: rem enim vanam dixiſſent: ſed intelligunt eos, qui de præſenti contraxerunt vera, & abſoluta ſponſalia, amplexus enim, & oſcula eis licita non permittuntur eis, qui de præſenti non ſunt aſtricti veris ſponſalibus, ſed ſub conditione pendenti ex futuro eventu, quæ re vera in præſenti ſponſalia non ſunt, ſed talia erunt impleta conditione: & communiter omnes Neoterici hanc ſent. amplectuntur.

Atque hæc concluſio vera eſt, quamvis ſponſi intendant eam 48
delectationem ſenſitivam, quæ ex ipſis amplexibus, & oſculis oritur. Quia ſponſalia, quæ matrimonii initium ſunt, excuſant à mortali hanc delectationem, quæ copulæ inchoatio eſt: & in omninò ſolutis eſſet culpa mortalis. Sic *Cajet. utroque loco, Nav. utroque loco. Lud. Lop. utroque loco, Philiarc. Petr. à Ledeſ. Barth. à Ledeſm n. præcedenti allegati.*

Eſt tamen moderanda concluſio, dummodò non adſit 49
pericu-

periculom copulæ, vel coofenſus in eam, aut pollutionis. Tunc enim eſſentii tactus, peccatum lethale. Sic *Nav. ſum. c.16. nu. 12. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c.75. §. penul. Valent. Philiarc. Emmanuel Sa, Metina, Graff. n.48. allegati*. Et quando eſt periculum copulæ, aut conſenſus in eam, conſtat. Quia ea ſuot morralia. Et quando eſt periculum pollutionis, conſtat etiam. Quia amplexus, & oſcula magis licita ſont ipſis conjugatis, in quibus tamen efficiuntur mortalia ratione periculi pollutionis prævisæ, ut dixi diſp. præced. oum. 34. Et quamvis ibi num. 38. diaerim excuſari à mortali, quando hsbentur inter conjuges in ſignum benevolentiæ, & ad mutuum conciliandum amorem. At inter ſponſos de futuro ſtrictiùs loquendum exiſtimo. Quia neceſſitas in eo eventu excuſat (ut ibi probavimua.) Quę tamen non ita urget inter ſponſos de futuro: immò valdè expedit, ut mutuum aſpectum fugiant, abſtineantque ab illis tactibus, quò periculum admittendi multa mortalia caveant. Si tameo io eas anguſtias inciderent, ut inurbani, & auſteri haberentur, niſi ſe amplearentur, neceſſitas illa excuſaret à periculo pollutionis prævisæ, & à culpa lethali, ob rationes eo. num. 38. allatas.

50 Secunda concluſio. Amplexus, & oſcula habita loter ſponſos de futuro, in ſignum benevolentiæ, & ad conciliandum, fovendumque mutuum amorem in ordine ad matrimon. contrahendum, licita ſunt omninò. Quia finis eſt honeſtus. Si verò finis ſit delectatio, erunt culpa venialis. Quia etiam inter conjogatos ſunt ſimilis culpa, quando propter eum finem habentur (ut diaimus diſp. 44. n. 9.) Ita *Cajet. utroque loco, & Barth. à Ledeſ. relati n.48*. Unde dum *Arot. Nav. Menoch. Metina, Valent. Pet. de Ledeſ. Phil. Lud. Lop. num. 48. allegati*, dicunt hos tactus eſſe licitos ſponſis: intelligunt non eſſe mortales, quales eſſent inter omninò ſolutos: & poſſe excuſari à veniali, ſi debitus adſit finis.

51 Tertia concluſio. Tactus impudici nullatenus ſunt liciti ſponſis de futuro. Quia proximiores ſunt copulæ, ac proinde illis ſolis licent, quibus ipſa copula conjugalis eſt permiſſa. Sic *Cajet. utroque loco. Navar. ſum. c.16. nu. 13. & c.14. nu. 18. Lud. Lop. utroque loco. Graff. Barth. à Ledeſ. Petr. à Ledeſ. num 48. citati*. Et meritò dicit *Navarr. eo c.14. num* 18. eſſe peccatum mortale. Quia materia eſt gravis. Quamvis *Cajet. ſumm. verb. Sponſalitia*, latius videatur loqui. Dicit enim hos tactus inter ſponſos de futuro eſſe mortalea, in caſibus, in quibus inter conjuges, tales eſsent.

52 Hinc infertur, non permittendos ſolos eſse ſponſos de futuro. Tum propter periculum tactuum impudicorum. Tum etiam ob ipſius copulæ periculum. Sic *Nav. ſum. c.14. n. 18. & c.16. n. 12. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 54. §. Peccant parentes. Valentia, & Graff. num. 48 allegati*.

53 Secundò infertur, ſimiliter licere ſpooſis de futuro aſpectus, & colloquia mutua. Quod docent *Navar. ſum. cap. 16. num. 12. & Graff. num 48. relatus*. Et addit *Navarr.* licere frui voluptate, quæ inde naſcitur, ſecluſo pollutionis conſenſusve in copulam periculo. Si quidem tactus licent cum ea voluptate (ut probavimus n. 48.) Intellige tamen licere: id eſt, excuſari à mortali, & à veniali, ſi adſit finis honeſtus. Nam ſi voluptas ſit finis, erunt culpa venialis, ut de tactibus dixi n. 50. Intellige etiam, modò aſpectus non ſit valdè impudicus, ut partium verendarum. Sicut n. 51. dixi de ſimili tactu, propter eandem rationem.

54 Quando aotem ſponſalia ſunt conditionalis, & nondum impleta eſt conditio: vel perſonæ impeditæ, ut conſanguineæ, contraxeruot ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſarit, & impetrata eſt diſpenſatio: num liceant his tactus, & aſpectus, ſicut aliis ſponſis de futuro? diximus lib. 5. diſp. 5. oum. 38. 39. & 40.

55 Tandem reſp. ad arg. n. 46. propopoſita. Ad 1. dic, non eſse eam rationem adæquatam. Sed quia nullo vinculo matrimonii, aut ſpooſalium, quod eos tactus cohoneſtet, inter ſe colligati ſunt: ac proinde ſicut illis copula, & illius inchoatio interdicta ſunt, ita & hi tactus. Ad confirm. dic, inter omninò ſolutos eſse ejoſdem malitiæ cum copula, ad quam ordinantur. Quia inter eos nulla eſt ratio cohoneſtans. At inter ſponſos de futuro non habent eandem malitiam copulæ inter eos ſubſecutæ. Quia eſt vinculum ſufficiens inter illos ad tactus illos honeſtandos: non autem ad excuſandam à culpa copulam. Ad 2. negandum eſt antecedens, ut conſtat ex dictis n. 46. Ad ultimum dic, diſparem eſse rationem. Quia in aliis contractibus nullus invenitur uſus, qui plenum rei dominium non ſupponat: vel voluntatem, & conſenſum veri domini. At in matr. invenitur delectatio prævia delectationi copulæ conjugalis, quæ eſt quaſi illius inchoatio: & ita, ut ea licita ſit, non deſideratur plenum dominium, quale per matrim. traditur: ſed ſatis eſt inchoatio quædam illius per contractum ſponſalium acquiſita.

DISPUTATIO XLVII.

Utrùm ſponſis de futuro liceat delectatio captata ex futuræ copulæ conjugalis cogitatione? Et conjugibus viduis effectis an liceat captata ex copulæ tempore matrimonii habitæ cogitatione?

SUMMARIUM.

Liciti ſunt omnes actus voluntatis, ut delectationis, gaudii, deſiderii circa copulam futuram, vel præteritam, habitam, vel habendam tempore conjugii. n.1.

An liceat delectatio ſenſualis de copula habenda tempore conjugii nondum conjugatis? Vel de eo tempore habita jam viduis? Refertur duplex ſententia. n.2. & 3.

Non licet ea delectatio nondum conjugatis. n.4.

Nec licet habita delectatio ſub conditione conjugii. n.5.

Licet ea delectatio in cogitatione tactuum, ſponſis de futuro. n.6.

Non licet vidua ea delectatio in cogitatione copula præterita. n.7.

Solvuntur argumenta? n.8.

HAc in re conſtat apud omnes, licitos eſſe omnes actus voluntatis circa futuram tempore conjugii, vel præteritam eodem tempore copulam. Ut licet gaudere de habita, vel habenda, illam deſiderare. Quia omnes hi actus habent objectum licitum, nullamque delectationem veneream in præſenti ponunt. 1

Tota autem difficultas eò pertinet. An licita ſit talis delectatio appetitus ſenſitivi, quæ conſurgit ea cogitatione copulę habendæ tempore conjugii, vel habitæ eodem tempore illis, qui tunc matrimonio juncti non ſunt? Et quidem circa copulam futuram, aliqui opinantur non mortale ei, qui ſperat ſe aliquam ducturum uxorem, delectari in appetitu ſenſitivo in cogitatione copulæ tempore matrimonii habendæ, dummodò abſit periculum pollutionis, & conſenſus in aliquod peccatum mortale. Probatur, quia ea delectatio eſt de objecto licito. Talis autem eſt delectatio, quale objectum: teſte *Ariſtotele* 10. *Ethic.* Secundò, quia ideò licet conjugibus delectatio appetitus ſenſitivi conſurgens ex cogitatione copulæ præteritæ, aut futuræ: (ut diaimus diſp. 44. n. 3.) quod ſit delectatio de copula licita. Tertiò, quia licitum eſt mihi delectari de diſtributione pecuniæ alienæ, pro tempore quo mea eſt futura, vel ſub conditione, ſi eſſet mea. Ideò hanc ſententiam tenent *Victoria*, quem refert, & ſequitur *Metina 1.2. q.74. a. 8. dub. 3. & ibi Zumel diſp. 4. dub. 3.* & quidam Neoterici (ut refert *Corduba in ſuo quæſtionar. lib. 1. q. 23. dub. 13*) Et ipſe clarè ſentit eam eſſe probabilem. Nam oppoſitam tantùm appellat tutiorem, & fortè veriorem. Dicit autem *Zumel* eſſe veniale ſic delectari. Quia deſideratur neceſſitas, vel pietas. 2

Ruraùs circa copulam habitam tempore licito, aliqui opinantur non eſſe mortale in viduis, delectationem appetitus ſenſitivi captare, quæ procedit ea cogitatione copulæ tempore conjugii habitæ: dummodò abſit periculum pollutionis, vel conſenſus in copulam præſentem. Probant primò, quia objectum eſt licitum, nempe, copula tempore conjugii habita. Secundò, quia plus videtur eſſe approbare illam copulam, quàm de illa delectari. Illud autem manifeſtè licet. Tertiò, quia differentiæ temporum ſpeciem moralem minimè variant. Cùm ergo liceat conjugibus delectari in copula præſenti cogitata, licebit ſimiliter viduis in præterita. Cùm utraque licita ſit, & ſola differentia temporis præſentis, vel præteriti inter illas reperiatur. Quartò, quia nemo damnaret judicem, qui delectaretur in occiſione juſta latronis à ſe facta, vel facienda. Ideò hanc ſententiam tuentur *Cajet. opuſc. to. 1. tract. 14. de delect. moroſa, dub. 2. Et ſumm. verb. Delectatio, §. Secundùm an delectatio*. ubi *Roſella n. 3. Sylveſt. q. 3. Armilla n. 3. Angel. verb. Cogitatio, n. 3.* ubi *Tab. quæſt. 7. num. 8. Viguer.* licèt ſubobſcurè *lib. inſt. cap. 3. §. 5. verſ. 5. fin. Margar. confeſſorum tract. de luxuria, fol. 110. Pedraza ſumm. præcep. 9. §. En todos los mandamientos, in fine. Nieva ſumm. c. 105. Valent. 3. diſp. 6. q. 4. punct. 4. Metin. 1.2. q. 74. ar. 8. dub. 2. Et ibi Zumel. diſp. 4. dub. 3. Emmanuel Sa ſumm. verb. Luxuria. 5. Delectatio de peccato*. Temperant autem *Roſella, Ang. Sylveſt. Tabien. Armilla, Margarita, Metina. Zumel, Emmanuel Sa*, niſi viduus conjux cogitet alterum conjugem quaſi præſentem, & in copula ſic cogitata delectetur. Quia illud eſt delectari de copula præſenti, quæ illicita eſt. Inſuper *Cajet. Metina, Valentia, Zumel*, prædictas viduorum delectationes non vacare culpa veniali. Quia non adeſt neceſſitas, vel pietas ad eas captandas inducens. 3

Prima concluſio ſit. Peccatum lethale eſt, captare delectationem appetitus ſenſitivi, nondum conjugatos, in copula futura tempore matrimonii cogitata. Quoniam ille actus appetitus ſenſitivi ſemper fertur in copulam præſentem, ut præſentem, cum præſenti commotione, ad illamque ordinatur, & eſt quędam ipſius inchoatio. At copula præſens ſolis conjugatis licita eſt. Et confirm. quia ſicut externa delectatio venerea, quam conſtans matrimonium minimè honeſtat, eſt mortalis: ita interna, quę ejuſdem rationis eſt. Nec ejus malitia, aut 4

bonitas æſtimanda ſunt ex copula præterita, ant ſutura, ſed ex præſcoti ad quam teodit. Et ita docent *Nav.ſum.c.16.lat.num.9. hiſp.n.10 & c.Si cui, de pœnitentia, d.1.a.1.Graffis 1.p.deciſionum, l. 2.c.78.n.9.Lud.Lop.1.p.inſtr.c.75.§.Sed majus dubium, & ſeq. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.212.a.3.Vega 1.to.ſum.2.edit.c.81.caſu* 2. ubi dicunt eſſe mortale delectari de copula cogitata, quaodo erit matrimonium. Et io ipſis ſpooſis de futuro tenent expreſsè *Cord. l.1.quaſtionar.q.23.dub.13.Vaſquez 1.2.q.74.ar.8.diſp.114.num.3. & ſeqq.* & communiter Neoterici. Et à fortiori idem tenent Doctores, quos diſp.44.n.2.retuli, aſſerentes etiam in conjugatis, dum copulari commodè nequeunt, eſſe mortale delectari de copula cogitata.

5 Hinc infertur, à fortiori eſſe mortale delectari in appetitu ſenſitivo, de copula cogitata ſub conditiooe, ſi adeſſer matr. Conſtat ex rationibus n.præced.allatis. Præterea, quia quamvis conſenſus, & deſiderium ferantur in actum ſub conditione, & proinde licitum ſit in eum actum conſentire, illumque deſiderare, ſub conditiooe matrimon.at delectatio illi præſens appetitus ſenſitivi non poteſt ferri in actum ſub conditione, ſed in actum præſentem, & ut talem apprehenſum. Ita docent *Cajet.opuſc.tom.1.tract.14.de delect.moroſa, dub.1.Et ſum. verb. Delectatio, §.Secundùm, an delectatio*: ubi *Armilla num.4. Navarr. Graffis, Manuel.n.praced.allegati. Corduba in quaſtionar.libr.1.qu.23. dub.13.Nider ſum.pracepto 9.c.4.dub.4.Nuena ſum.c.105. Medina 1.2. q.74.a.8.dub 4.& ibi Zumel.diſp.4.dub.1.Valent.1.2.diſp.6.quaſt. 4. punct.4.Phil.de offic.ſacerd.tom.1.p.2.lib. 4. cap.* 18. unde non ſunt audiendi quidam Neoterici, qui teſte *Corduba ec dub.* 13. excuſant ſimiles actus à peccato lethali. Et ipſe clarè ſentit eſſe probabile. Nam oppoſitam ſent. ſolùm vocat tutiorem, & fortè veriorem. Nec alii Neoterici, qui teſte *Zumel, d.dub.1.* dicont eam delectationem non eſſe mortalem, quando non ex libidinia effectu procedit, ſed ex alia juſta cauſa, ut amoris ſobolis habendæ.

6 Secunda concluſio. Delectatio appetitus ſenſitivi ex tactibus, aſpectibus, & verbis cogitatis à ſponſis de futuro, conſurgens, ſi ſit in caſu quo illa ſunt eis licita, juxta dicta diſp. præc. n. 47. & ſeqq. non eſt mortalis. Quoniam eſt de objecto omninò licito, & reſpicit illud tanquam præſens, & in præſenti eſt eis licitum. Et intellige, niſi ſit periculum pollutioois, aut conſenſus in aliquod mortale. Erit tamen venialis: tanquam otioſa, & quæ neceſſitate, & pietate caret.

Ultima concluſio. Peccant lethaliter vidui admittentes delectationem veneream, & ſenſitivam, ortam ex copulę habitæ tempore, matrimonii cogitationeſ. Probatur rationibus adductis n.4. quæ pariter hanc concluſionem probant. Et illam videtur tenere, licèt ſubobſcurè, nec ſatis meotem ſuam explicans 7
Petr de Soto de inſt.Sacerdotum, tract.de diſcrimine peccatorum, lect.9. ad fin. Et tenent expreſsè *Nav.c.Si cui, de pœnit.d.1.n.2. & ſeqq. Et ſum.c.16.n.10.Cord.in ſuo q.l.1.q.23.dub.12 Lud.Lop.1.p.inſtr.c.75.§. Hinc perſpicuum. Vaſq.1.2.q.74.a.8.diſp.114.n.3.& ſeqq. Philiarc. de offic.ſacerd.to.1.p.2.lib.4.c.18.Graffis, Manuel, Vega n.4.alleg.* & communiter Neoterici.

Ad arg.n.2. propoſita reſp. Ad 1.dic non eſſe de objecto licito. 8
Quia ea delectatio ſenſitiva cum præſeoti commotiooe oon reſpicit copulam tanquam præteritam, ſed tanquam præſentem, quæ tunc eſt illicita: ut n.4. probavimus. Ad 2. dic, conjugibus licitam eſſe copulam præſentem, quam delectatio illa reſpicit: & ideò eſſe eis licitam. Secus contingere in ſponſis de futuro. Ad 3.dic, aliquas eſſe res habentes deformitatem ſecundùm eam rationem qua delectant, dum abſens eſt conditio, ut ſunt venereæ. Quia delectatio illa tendit ad concubitum præſeotem. Quod in aliis rebus non contingit. Ad argumenta n.3. propoſita reſp. Ad 1. jam eſt reſpooſum. Ad 2. dic, plus eſſe approbare, quàm delectari: ſi loquamur de delectatione complacentiæ, quæ eſt in voluntate. Et ideò n.1. dixi hanc eſſe licitam. Secus ſi loquamur de delectatione appetitus ſenſitivi. Ad 3. fateor differentias temporum minimè variare ſpeciem moralem. At illa delectatio nou reſpicit copulam, ut præteritam, ſed ut præſentem. Ad 4. conſtat ex dictis in ſolutione ad 3. ex argumentis n.2. propoſitis. Quia ea judicis delectatio non eſt per ſe ordinata ad occiſionem præſentem illicitam, ut contingit io delectatione venerea.

LIBER

Digitized by Google

LIBER DECIMUS. DE DIVORTIO.

Diviſio totius Libri.

CUM in ſuperioribus diſputaverimus de impedimentis matrimonii vinculum dirimentibus, ac de ejus effectu, nempe de obligatione debiti reddendi, & cohabitandi. Iam de diſſolutione matrimonii quoad thorum, & cohabitationem, quæ divortium appellatur; diſſerendum eſt. Et primò quidem agemus de divortio ratione adulterii, quando liceat, necne. Deinde, de divortio ratione aliorum criminum, ut fornicationis ſpiritualis, qualis eſt hæreſis, apoſtaſia à fide, aut ratione inductionis ad peccatum. Et tandem de divortio ratione ſævitiæ.

DISPUTATIO I.

Utrùm divortium quoad vinculum matrimonii, quod repudium vocant, fuerit ante legem Evangelicam Judæis, aut gentilibus licitum? Et an poſt ejus promulgationem liceat?

SUMMARIUM.

Divortium unde dicatur, & quotupliciter uſurpetur, & quid inter illud, & repudium diſtet? n.1.
Quotupliciter apud Romanos divortium celebrabatur, & qua forma, & quas ob cauſas? num. 2. & ibi, remiſſivè de libello repudii apud Hebræos.
Quot diſputanda ſint Quæſt. n.3.
Refertur triplex ſententia circa libellum repudii, an olim licuerit Hebræis? n.4.5.& 6.
Sententia authoris, n.7.
An inter Gentiles licuerit aliquando repudium? n. 8.
Poſt legem Evangelicam an liceat in aliquo eventu diſſolvere matrimonium quoad vinculum? n.9.
An Judæi, vel Gentiles nunc repudiantes uxores peccent? n. 10.
An converſi ad Chriſtianiſmum ex Iudæis gentilibuſve, cogendi ſint redire ad uxores infidelitatis tempore repudiatas? n.11.
Qualiter Imperatores Chriſtiani repudia concedentes excuſari poſſint? Et an Pontifex poſſit illa approbare? n.12.
Solvuntur argumenta? n.13.

1 ANTEQUAM diſputationem aggrediamur, præmittere oportet, unde dicatur divortium, & quotupliciter uſurpetur, & quid inter illud, repudiumque diſtet? Divortium, teſte *Juriſconſ. l. 2. ff. de divortiis*, dicitur, vel à diverſitate mentium: vel quia in diverſas partes eunt, qui matrimon. diſtrahunt. Dupliciter autem uſurpatur. Primò, ut importat diſſolutionem matrimonii quoad thorum, & cohabitationem. Et in hac acceptione communiter uſurpatur apud Theologos. Secundò, ut importat diſſolutionem etiam quoad vinculum. In qua acceptione utuntur hac voce Iuriſconſulti, ut conſtat ex *totos. ff. de divortiis*. In hac ergo, & ſequenti diſputatione ſermo erit de divortio, in hac poſteriori acceptione, deinceps autem in priori. Diſtat autem inter divortium, quando diſſolutionem vinculi matrimonii importet: & inter repudium, quod illud ſolius uxoris dicitur: hoc autem tum uxoris, tum etiam ſponſæ de præſenti nondum cognitæ. *l. Inter ſtuprum. 91. & l. Inter divortium. 191. ff. de verb ſign.*

2 Triplicitet autem inter Romanos connubia diſſolvebantur, teſte *Roſino lib. 5. antiq. Romanarum, cap. 38. & Revardo comment. 12. tabularum, c. 19.* uſurpatione, diffarreatione, & remancipatione. Uſurpatione, quia mulieres in poteſtate parentum, aut tutorum erant: ideircò uxor nondum uſucapta, ante annum à marito recedens, uſurpabatur, hoc eſt, à parentibus, aut eis deficientibus, à tutore, ſolemni quadam ratione apprehendebatur, & viri poteſtate liberabatur. ſi ab eo trinoctium abfuiſſet. Diffarreatione, erat quippe quoddam ſacrificii genus, quo inter conjuges fiebat diſſolutio: ſicque appellabatur, quia erat farreo libo adhibito. Remancipatione, quia quaſi coemptione, in matrimonio contrahendo, mulier in mariti manum tradebatur. Quò ſpectat illud *Terentii in Andr. Hanc mihi in manum das.* Atque eadem mulier in repudio remancipabatur: hoc eſt, vir in cujus manum convenerat, manu ipſam parentibus, aut tutoribus reddebat. Vltra hos autem modos diſſolvendi matrimonium erat tertius, quem diremptionem appellabant, teſte *Blando de Roma triumphante, lib. 8. pag. 2. & 3.* Diſtabat autem inter repudium, ac divortium ex una parte, ac diremptione ex altera. Quòd illa uniuſcujuſque arbitrio, & voluntate fiebant: hæc autem Principis arbitrium deſiderabat. Divortii autem forma hæc erat, ut teſtatur *Iuriſconſultus. 2. ff. de divortiis; Conditione tua non utor*, vel, *Res tuas tibi habeto*, vel, *Res tuas tibi agito*. Quòd *Cicero* ſignificavit *Orat. 2. contra M. Antonium* agens de Mima ab ipſo repudiata, *Frugi factus eſt, Mimam illam ſuam ſuas ſibi habere res dixit*: Hujus etiam meminit *Martialis*, ſic dicens:

Menſe novo Iani, veterem Proculeja maritum
Deſeris atque jubes res ſibi habere ſuas.

& *Apulejus lib. 5. Aſini aurei.* ſic ait dixiſſe Cupidinem laceſſitum à Pſyche, *Confeſtim thoro meo diverto, res tuas tibi habeto*. Alia etiam erat formula apud Cardienſes, ut refert *Petr. Gregorius, Syntagmate juris p. 2. l. 9. c. 5. fine*, ſoliti erant ſacerdotes mariti ædes adire, ubi uxore conveniente ignis accendebatur, qui ſi extinguebatur, antequam ſimul conjuges quadraginta annos vixiſſent, fiebat divortium, quod inſtar repudii erat. Indeque abiit in proverbium, *Pro repudio aquam igni iniicere*. Cauſæ autem repudiandi uxorem numerantur *l. Conſenſu. C. de repudiis*. Inter eas autem annumerabatur, ſi Circenſibus vel Theatralibus ludis: vel arenarum ſpectaculis, in illis locis, in quibus hæc aſſolent celebrari, marito prohibente uxor interfuiſſet. Atque ita Sempronius Sophus uxorem repudiavit, nil aliud cauſatus, quàm ſe ignorante, eam auſam ludos ſpectare. Teſte *Valerio Maximo l. 6. cap. 3.* De forma autem ſervata in repudio apud Hebræos, & circa alia de repudii libello ipſis conceſſo, conſulendi ſunt *D. Thom & Doctores 4. diſt. 33.* & potiſſimè *Apul. cap. 19. Matth. quæſt. 52. & multis ſeq.* Quæ conſultò omitto, tanquam ad rem moralem præſentem parum concedentia.

Quæſtio igitur in præſenti diſputanda eſt. An aliquando licuerit divortium, ſeu repudium, quo matrimonii vinculum diſſolvebatur, libero manente utroque conjuge, ut ad alias nuptias tranſiret? Et primò diſputabimus de Hebræis ante legis Evangelicæ promulgationem. Deinde de gentilibus: tandem de omnibus poſt legem dictam. 3

Circa Hebræos, an olim fuerit ipſis repudium permiſſum tanquam licitum, vel potiùs tanquam minùs malum, ad majora præcavenda, quatuor ſunt ſententiæ. Prima utramque partem problematicè tuetur, utriuſque argumenta ſolvens, & neutram definiens. Sic *D. Th. 4. d. 33. q. 2. a. 2. q. 2.* ubi *Sotus q. 3. Ricardus ar. 3. q. 1.* 4

Secunda ſententia docet repudium fuiſſe permiſſum, non tanquam licitum, ſed tanquam minùs malum ad vitanda majora. Achilles hujus ſent. eſt, id quod Chriſtus ſervator noſter Phariſæis dixit *Matth. 19. Quoniam Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic*. Secundò, quia *cap. gaudemus, de divor.* dicitur Chriſtum reprobaſſe repudium antiquum Hebræorum, non ergo fuerat licitum. Atque ita hanc ſent. tuentur *D. Hier. lib. 1. commen. in Matth. cap. 5. & l. 3. cap. 19. gl. ordin. ſuper illud Matth. 5. Det illi libellum.* 5

Digitized by Google

*Et Lyra in eundem locum. Idem Lyra in illud Matt. 19. Quoniam Moyſes. Et ibi replicatur contra 2. additionem Burgenſis. Idem Lyra Deut. 24. paulò poſt principium. Magiſter 4.d.33.*ubi *D.Bon.u 5.q.1. Alenſis 3.p.q.46.membr.a.1.2.& 3.Guil.Pariſ.t.de Sacramento matrimonii, c.ult. Hugo Deut.24.paulò poſt princ.Carthuſ.in illum locum Matth.19. Quoniam Moyſes Et ibi Gagnajus. Mayronis 4.d.35.q. unica, ſtatim in princip.Sot.4.d.33.q.2.ar.2.concl.2.Arboreus lib.16.Theoſophia, cap. 2.Caſtro lib.2.de lege pœnali, cap.11.in 3.principali ar. Viguer.lib.inſt. c.16.§.7.verſ.9.impedimento 10.ad fin.Lud.Lop.2.p.inſtr.de matr.c.56. ad fin.*ubi de libello repudii *q.3.*Et ex Juriſperitis, tenent *Gloſſ. c. cùm in lege, verb.Et odio. 23.q.4.Innoc.c.Gaudemus,n.3. de divor.* ubi *Hoſt.ſuper verb.Qui autem.Card.n.5.Alex.de Nevo ibi §. Qui autem, n.5.Arch.c.Qui peccat n.2.verſ.in 1.gl.23.q.4. & ibi Bellamera nu.6. verſ.In 1.gl.Tiraq.l.9.connubial.n.5.Joan. à Monte granario inter conſilia Bald.conſ.428.col.2.lib.5.Robert Cenalis*, quem refert, & ſequitur *Covar.4.decret.2.p.c.7.§.4.n.4.Nav.lib.3. conſiliorum, in 2. editione, tit.de converſione infidelium, conſ.3.fine.Petr.Greg.ſyntagmate juris, p.2.l.9.c.16.num.1.& p.3.lib.22.cap.3.num.20.* Et eſt valdè probabilis.

6 Tertia ſententia ait nec omninò licitum fuiſſe, nec omninò prohibitum, ſed diſpenſatum eſſe à Deo, ne repudium illud culpam venialem excederet. Ita *Cajet.in illud Matth.19.Quoniam Moyſes, & ibi Avendanno.* Quo autem fundamento ducantur, me prorſus latet. Nam cum uxoris repudium ſit res graviſſima, aut debet eſſe culpa lethalis, aut nulla ratione diſpenſationis. Dicere autem Deum diſpenſaſſe ſolùm, ne eſſet culpa lethalis, ad libitum eſt. Cùm nec ex ſacris litteris, nec ex ſanctorum doctrina id conſtet: nec ratio id ſuadeat. Immò ſemper diſpenſatio legitima ab omni culpa excuſat: vel ſi legitima non ſit, à nulla.

7 Quarta ſententia (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) ait repudium fuiſſe licitum Hebræis, Deo diſpenſante in lege naturali, cui repudium adverſabatur. Ducor primò. Quoniam verba *Deut.24.initio*, ubi concedebatur repudii libellum mittere, non permiſſionem minoris mali, ſed conceſſionem rei licitæ important, ibi: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus, propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de manu ſua.* Et *Malach. 2.Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael.* Quòd ſi contendas rem non eſſe apertam, ſed ancipitem, num ea verba ſolam minoris mali permiſſionem, an potius conceſſionem importent. Eſto ita ſit, id profectò ſatis eſſet, ut ea permiſſione utentes culpa vacarent: eo vel maximè, quòd ex nullo Scripturæ ſacræ teſtimonio conſtabat ſolam eſſe permiſſionem. Cùm juſtam ignorantiæ cauſam haberent. Secundò, quia ſi repudium eſſet illicitum, non permitteret Deus tam longi temporis ignorantia populum Iſraeliticum electum laborare: ſed aliquis Propheta reprehenderet: ut alia populi illius ſcelera carpere Prophetæ ſolebant. Tertiò, quia indiſſolubilitas omnimoda matrimonii non eſt de jure naturæ, & ita matrimonium ratum diſſolvitur profeſſione religionis: & matrimon.conſummatum infidelium, converſione alterius ad fidem, nolente altero cohabitare abſque contumelia creatoris: ſed ea eſt ex jure divino, eo quòd à Chriſto elevatum eſt ad ſignificandam unionem Verbi cum humanitate. Sicut probavi lib.2.diſp.13.num. 7.& ſeqq. Non ergo mirum, ſi Deus in veteri lege, in qua non erat elevatum ad hanc repræſentationem, diſpenſarit ut dirimi poſſet ob repudium ex aliquibus cauſis conceſſum. Et ideò hanc ſent.ſuſtinent *D.Chryſ.ſeu Auctor operis imperf.ho.34. in Matt. Albert.Magnus 4.d.33.a.25.*& ſupponit *D.Thom.1.2.q.102.ar.5.ad 3.Durand.4.d.33.qu.3.ar.1.num 7.*ubi *Palud.q.1.ar.2.num.28. Majoris q.2.D.Ant.3.p.t.14.cap.10.§ 3.Burgenſis Matth.19. addit. 2. & Deut.24.addit.2.Abulenſ.cap.19.Matth.q.46.& q.49. ad 6. quæſt.51. & 61.Echius hom.74.de Sacram.Petr de Soto lect.13.de mat. diffic. 2. Ledeſma*, dicens modò eſſe communem opinionem, *2. par. 4. q.69.ar.7.dub.1.Veracruz 2.par.Specul.ar.10 concluſ.1.Guill. Borrill.4. d.34.quæſt.un.n.2.concl.3.*ubi *Celaja q.3.Paludes ibi, diſp. 3. concl. 3. Bellarm.lib.1.de matrim.cap.17.in ſolut. ad 14. objectionem. Maldonado in cap.19.Matth.num.8.quæſt.2.Emman. Sa ibi, num. 8. & cap. 5.num.31.Molina lib.4.de ſacrorum hom. continentia, controverſ. 1. cap.10.Angl.Florib.1.p.de matrimon.q.7.de bigam a.2.diffic.2.concl.1. Petr.de Ledeſm.de matrim.q.68.a.3.concl.1.& 2.*& dicit videri probabile *Supplem.Gabriel.4.d.1.*& dicit fortè ita eſſe *Enriq.lib. 5. de matrimon.cap.8.nu.17.fine.* Et ex Juriſperitis tenent *Abbas cap. Gaudemus, de divort.num.10.Guet.a repet.cap. Ad limina, 30.qu.1. §.4.num.203.*

8 Inter Gentiles etiam difficultas eſt, num fuerit licitum repudium, ipſis legibus eorum permiſſum. Id enim fuiſſe licitum, atque ita per illud diſſolvi matrimonium, ſupponit *Abul.cap 19. Matth.q.71.ad ult.* ait enim olim diſſolutum eſſe matrimon. inter Judæos, & infideles. Quia non erat matrim. ratum Quod idem affirmant *Veracruz 2.p.ſpec.ar.13.per totum.* At dicendum eſt nullo modo fuiſſe licitum, nec potuiſſe diſſolvere matrim. Quod conſtat. Quia repudium juri naturæ adverſatur, juxta quod matrimonium eſt indiſſolubile, licèt non omninò, qualiter eſt indiſſolubile in lege Euangelica, ut probavi lib.2.diſp. 13. num. 7. Quare citra Dei diſpenſationem dirimi non poterat per repudium. Hanc autem gentilibus conceſſam eſſe, nullibi legitur. Atque ideò hanc partem tenent *Sot.4.d.33 q.2.a.2. concl.1.*

Poſt legem autem Euangelicam, nec ipſis Judæis, nec aliis infidelibus permitti repudium, ac per illud minimè dirimi matrimonium, res eſt certa. Quia Chriſtus *Matth.19.*illud reprobavit, & ad ſtatum legis naturalis, in qua matrim. erat indiſſolubile, reſtituit: diſpenſationemque Hebræis conceſſam revocavit, dum dixit: *Quoniam Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Et *Matth.5.*ibi: *Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Ubi *Gl.interlinearis* ſic ait: *Doctrina Chriſti concordat legi naturali. Quia jam eſt tempus perfectionis.* Idque clarè definitum eſt, *c.Gaudemus, verſ.qui autem, de divort.*ibi: *Qui autem ſecundùm ritum ſuum, legitimam repudiavit uxorem. Cùm tale repudium Veritas in Euangelio reprobaverit, nunquam, eo vivente, licitè poterit aliam habere.* Atque ita univerſi Doctores conveniunt. Quòd ſi obiicias, cùm hoc ſit ſpeciale legis Euangelicæ præceptum: non videntur infideles ad ejus obſervantiam conſtringi, donec baptizentur: ſicut nec tenentur ad confeſſionem, nec ad alia præcepta poſitiva Euangelii, dempto baptiſmi præcepto. Solutio eſt facilis. Id enim verum eſt de præceptis merè divinis. At præceptum de indiſſolubilitate matrimonii eſt juris naturæ, & divini, ſuſpenſumque in lege Moſaica ex ſpeciali Dei diſpenſatione. Quam cum Chriſtus irritarit in lege Euangelica, redit matrimonium ad priſtinam ſuam naturam. Quare etiam infideles ad illius diſſolubilitatem aſtringuntur; niſi prout in lege Chriſti ejus diſſolutio permittitur. Nempè, ſi alter ad fidem convertatur, prout explicatum eſt lib. 7. ubi de impedimento diſparitatis cultus. Vel ex diſpenſatione Pontificia, dummodò poſt baptiſmum non ſit conſummatum, (ut tanquam probabile defendimus lib.2.diſp.17.nu.2.) vel ſi ante conſummationem uterque convertatur, & alter tranſeat ad religionem) ut ibi diſp.18.latè explicuimus. 9

Hinc infertur Judæos, vel gentiles nunc repudiantes uxorem, reos eſſe culpæ mortalis, cùm repudium ſit contra jus naturæ, quod omnes obligat. Sic *Abul c.19.Matth.q.63.Barboſa ff. ſol. matr. rubr.2.p.n.10.* Exiſtimo autē etiam nunc poſſe omnes hos à culpa immunes eſſe, ratione ignorantiæ invincibilis. Quamvis contrarium ſignificet *ibi Barboſa*, dum ait ante legem Euangelicam, ignorantiam excuſaſſe infideles à culpa repudii, nunc autem reos eſſe culpæ. Sed ſicut tunc excuſabat ignorantia: eo quòd indiſſolubilitas matrimonii non procedit ex principiis per ſe notis, ſed ex illis deducitur per remotas conſequentias. Ita & nunc excuſare poteſt. Nec obſtat ſufficienter jam eſſe promulgatam legem Euangelicam. Quia adhuc ſtat dari ignorantiam invincibilem hujus præcepti. 10

Secundò infertur, infideles ad Chriſtianiſmum converſos, ſi tempore infidelitatis legitimas uxores repudiarant, cogendos eſſe ad illas redire, quamvis jam aliud iniiſſent matrimonium: niſi caſus accidat, in quo per converſionem alterius dirimatur matrim. infidelitatis tempore contractum, ut clarè deciditur *c. Gaudemus, verſ.Qui autem, de divor.* Et tradunt *Sot.4.d.33.q.3. Durand.4.d.39.q.2.fi.*ubi *Celaja q.un.fin.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.21.a.2.q.6. Joannes de Friburgo ſumma confeſſorum, lib.4.t.1n.q.5.Abulenſ c. 19. Matth.q.63.D.Ant.3.p.t.1.c.6.paulò poſt principium, punct.3. Sylveſt. matrimonium, 8 q.10.d.7.Roſella verb. Impedimentum, impedimento 9.n.6.Armil.verb.matrimonium, num.39.Monald.ſum. tit. de matr.* ubi de diſpari cultu, *verſ.Item pater ex his Gaeta repe.cap. Ad limina, 30.qu.1.a.4.num.427.Angles Florib.de matr.1.p.qu. 12. de diſpar. cultus, ar. 2. dub. 3.* Secunda autem uxor, quam priori repudiata duxerunt, non eſt legitima, nec talis eſſe poteſt, niſi ſoluto prioris uxoris repudiatæ matrim. accedat novus utriuſque conſenſus. 11

Tertiò infertur, vix poſſe Imperatores Chriſtianos à culpa excuſari, qui repudium conceſſerunt: ut conſtat ex *C. Juſtiniani, t.de repudiis.* Duplicem tamen excuſationem affert *Barboſa* alios referens *ff.ſolut.matr.2.p.rubr.à n.10.uſque ad* 17. prior eſt, eos minimè approbaſſe, nec permiſiſſe tanquam licita repudia, ſed tanquam minus mala, quò graviora damna præcaverentur. Sicut DD.num. 5. allegati ajunt Moyſem ea Hebræis permiſiſſe. Quamvis enim Princeps teneatur pravas conſuetudines abolere, & reus ſit culpæ, id omittens, dum commodè efficere poteſt. At ſecus eſt, ubi abſque majori damno communis boni id fieri nequit. Unde rectè *D.Chryſ.ho.32.ſuper c.19. Matth.* inquit: *Permittimus quod nolentes indulgemus, quia pravam hominum voluntatem ad plenum prohibere non poſſumus. Permittitur ergo fieri malum, ne fiant pejora.* Et refertur *c.Hac ratione, 31.q. 1.*& hanc excuſationem approbat, & meritò *Barboſa, n. 10. & 11.* Poſterior eſt, indiſſolubilitatem matrimonii non ita arctè in primitiva Eccleſia intellectam eſſe, quin liceret ex legitima cauſa, apud Epiſcopos provinciales probata, libellum repudii dare. Atque ita non mirum ſi Juſtinianus erravit. Cavendum tamen eſt à doctrina *Alciati lib. 6. Parerg. cap. 20.* inde inferentis, Pontificem poſſe leges Juſtiniani repudia permittentes approbare. Quoniam ſi matrimonium ſit jam conſummatum, nullo pacto valet Pontifex in eo diſpenſare (ut probavi lib.2 diſp.13.nu.11.) 12

ſi au-

Digitized by Google

ſi autem ſit ratum, quamvis poſsit in uno, vel altero eventu diſpenſare: as legem generalem de hoc indicere, nullo modo poteſt, ut ibi probavi diſp.14.n.4.

13. Tandem ad argumenta num. 5. propoſita reſp. Ad 1. dic, eam permiſsionem emanaſſe propter duritiam cordis Judæorum, at non fuiſſe permiſsionem minoris mali, ſed minoris boni. Deus enim connivens populi illius fragilitati, ac cordis obſtinationi diſpenſavit, ut liceret illis repudium. Ad 2. dic, *cap. Gaudemus*, intelligi de ſtatu legis Evangelicæ, in quo jam repudium ceſſavit.

DISPUTATIO II.

Utrùm ob adulterium alterius conjugis diſſolvatur matrim. quoad vinculum, ita ut integrum ſit innocenti ad alias nuptias tranſire?

SUMMARIUM.

Refertur error affirmans ratione adulterii diſſolvi vinculum, n.1.
Sententia Catholica negans, n.2.
Solvuntur argumenta. Et enodatur c. Si qua mulier, 31.q.1.& c. Dixit Dominus, 32.q.1.c. Concubuiſti, & c. Uxor, 32.q.7.n.3.

1 Diſputatio hæc multùm negotii nobis faceſſeret, niſi præter alios antiquiores, noviſsimè eam diſputaſſent adversùs hæreticos, & latiſsimè in ſuis controverſiis, *Bellarm. l.1. de matr. c.15. & duplici ſequenti*: & *Valent. lib. un. de indiſſolubilitate matr. c.3. & duplici ſequenti*. Atque ideò breviter tangam, & diſſolvam potiſsima argumenta hæreticorum. Et quidem ex Catholicis aliqui exiſtimarunt omninò diſſolvi matrim. quoad vinculum, eo propter adulterium alterius conjugis ſeparato: atque ita licere aliud matr. inire, priori conjuge ſuperſtite. Atque ita *Sixtus Senenſis lib.6. Biblioth.* refert *Orig. tract.2. in Matth.* aſſerentem quoſdam ſui temporis Epiſcopos permiſiſſe alias nuptias uxoribus ob virorum adulteria ab ipſis divertentibus. Et tenuere *Tertullian. lib.4. adverſus Marcion. Eraſmus in annot. ad 1. Cor. 7. Cajet. in illud Matth. 19. Quicunque dimiſerit. Cathar. lib. 5. annotationum contra Cajetanum, in fine*. Iſque fuit error Græcorum, ut refert *Guido Carmelita in ſua ſum. de hæret.* Ac in errore eodem verſantur hæretici noſtri temporis, Anabaptiſtæ, Lutherani, & Calviniſtæ. Ducuntur primò, quia Chriſtus *Matth. 19* ait: *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Et refertur *c. Dixit Dominus*, 32.q.1. ubi Chriſtus apertè concedit dimiſsionem uxoris ratione adulterii. Nec poteſt intelligi de ſola dimiſsione quoad thorum, & habitationem. Quia non eſſet ad rem Chriſti reſponſio. Phariſæi enim de dimiſsione quoad vinculum, quam repudium appellabant, interrogavere. Et confirmatur, quia ſolùm damnat Chriſtus ibi criminis mœchiæ, ducentem fœminam à viro dimiſſam, niſi ob fornicationem dimiſſa ſit: illa enim exceptio, niſi ob fornicationem, ad utramque partem refertur. Quod probat *Durand. 4. d.35.q.2. ad 2.* reprobans dicentes tantùm referri ad priorem partem, ſcilicet ad dimiſsionem uxoris. Quia excluſa altera parte, exceptio non habet locum. Ut ſi dicatur, quicunque dimiſerit uxorem excepta fornicationis cauſa, mœchatur: falſum eſt. Quia ex ſola dimiſsione illius, non eſt mœchiæ reus. Ergo ducens dimiſſam cauſa fornicationis, minimè mœchatur, ſed legitimum erit matrimonium. Secundò confirmatur, quia à repudii improbatione excipit ibi Dominus cauſam fornicationis. Atque videtur ibi non reprobaſſe Dominum repudia veteris legis, per quæ ſolvebatur matrimonium, niſi quando fiebant ex aliis cauſis, quàm fornicationis. Sicut ergo in veteri lege uxore repudiata per fornicationem, licebat viro aliam ducere, ſic licebit in nova. Secundò probatur ex decreto *Zacharia I. Pontif.* & refertur *c. Concubuiſti*, 32.q.7. ibi: *Concubuiſti cum ſorore uxoris tuæ neutram habeas, & ſi illa quæ uxor tua fuerit, conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino cui volit.* Et ex *D. Ambr. 1. Cor. 7.* & refertur *c. Uxor*, 32.q.7. ibi: *Uxor à viro non diſcedat, niſi cauſa fornicationis: quod ſi diſceſſerit, aut maneat innupta, aut reconcilietur. Ideò non ſubdit de viro, quod de uxore præmiſit. Quia viro liceat ducere aliam.* Et ex *Concilio apud Vermerias*, & refertur *cap. Si qua mulier*, 31.q.1. ibi: *Si qua mulier in mortem ſui mariti conſiliata ſit cum aliis, & ipſe vir ſe defendendo aliquem illorum occiderit, ſi probare poteſt ille vir, eam ream eſſe conſilii, poteſt (ut nobis videtur) ipſam uxorem dimittere, & ſi voluerit, aliam ducere.* Ex quibus locis apertè conſtat, licere ſaltem viro ad alias nuptias migrare, atque ita diſſolvi matrimonium quoad vinculum. Tertiò, quia matrimonium ſolùm importat jus unius conjugis in alterum, quoad thorum, & habitationem, utrumque autem ſolvitur altero adulterante. Ergo & matrimonium ipſum. Tandem, quia divortium novæ legis ſucceſsit loco repudii veteris legis: ut conſtat ex *c.19. Matth.* ubi reprobato antiquo repudio, ſtatuit Chriſtus legem de divortio. Sicut ergo ob repudium antiquum ſolvebatur matrimonii vinculum: ita ob divortium novum: ea ſola conſtituta differentia, quòd illud ex pluribus cauſis licuerit, cùm hoc ex ſola fornicationis cauſa permiſſum ſit.

2 Veritas autem catholica eſt, nequaquam diſſolvi matrimonii vinculum ob adulterium, atque ita neutri conjugi licere alio ſuperſtite ad alias nuptias tranſire: quod ſi tranſeat, matr. eſſe irritum. Hanc veritatem ſtatuerunt *Innoc. I. Pontifex epiſt. 3. ad Exuperium Epiſcopum, c.6.* habetur to.1. Conciliorum, *Can. 48. Apoſtolorum. Alex. III. cap. Ex parte, de ſponſal. Concil. Milevit. canon. Afric. cap.69. Forojulienſe, cap.10. Nannetenſe, cap. 12.* Et noviſſimè *Florentinum in Armenorum inſtr. & Trid. ſeſſ.24. de matrimon. can. 10.* Atque hæc veritas ſemper in Eccleſia recepta eſt à ſanctis Patribus, ut diſcurrens per omnia ſæcula, varia Sanctorum teſtimonia afferens, eruditiſſimè probat *Bellar. in ſuis controverſiis, lib.1. de matr. cap.16.* Et probatur primò. Quia *D. Paulus 1. Cor.7.* eam fuiſſe veram Chriſti mentem declaras, ſic dicens, *Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere. Quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Quo in loco, teſte *D. Auguſt. lib. 1. de adulter. conjug. c.1.2.3. & 4.* Apoſtolus non de eadem dimiſsione loquitur, ſed in prioribus illis verbis: *Præcipio uxorem à viro non diſcedere*: loquitur de dimiſsione injuſtè facta, nimirùm, ubi non eſt cauſa fornicationis. In poſterioribus autem, ibi: *Quòd ſi diſceſſerit*, loquitur de juſta dimiſsione ex fornicationis cauſa permiſſa à Chriſto *Matth 19* aliàs non daret conjugi optionem, ut poſt ſeparationem innupta maneret, aut viro ſuo reconciliaretur: ſed cogeret utique juxta Domini præceptum, quod immediatè præmiſerat, ut ad virum injuſtè dimiſſum rediret. Si ergo uxor à viro adultero recedens, neceſſariò debet innupta manere, aut viro reconciliari: non ſolvitur matrimonii vinculum propter adulterium. Idem ex aliis Scripturæ locis latè probat *Bellar. d.c.16.* Deinde probatur rationibus. Prima ſit. Quia Chriſtus *Matth.19* non ſolùm omnes illas cauſas, ob quas Hebræi uxores dimittebant, ad unam fornicationis reduxit: ſed etiam repudii libellum illis ob cordis duritiam conceſſum omninò ſuſtulit, ut clarè ex contextu patet. At repudii libellum dare nil aliud erat in veteri lege, quàm illa uxore repudiata, liberum eſſe viro aliam ducere. Ergo vir divertens ab uxore fornicante non poteſt aliud matrimonium ea vivente inire: aliàs repudii libellus non omninò ſublatus eſſet. Secunda, quia ſi ob divortium cauſa adulterii celebratum, ſolveretur matrimonii vinculum, liceret utrique conjugi tanquam jam abſoluto, ad alias nuptias tranſire. Atque ita potior eſſet conditio iniquæ uxoris ob adulterium dimiſſæ, quam juſtæ dimiſſæ ob morbum diuturnum. Illa enim libera eſt, ut alii nubat, hæc autem minimè. Inſuper adultera ex delicto ſuo commodum reportaret: pœnaque præſtaret immunitatem: contra *l. Relegatorum, §. ult. ff. de interdict. & releg.* Tertia, quia aliàs aperiretur via infinitis repudiis etiam injuſtis. Nunc enim cùm norint fideles divortium celebrantes, aut continere, aut reconciliari debere, abſtinent ab illo. At ſi ipſis permiſſum eſſet eo celebrato ad aliud matr. tranſire, facillimo negotio divortia fierent, effingerenturque occaſiones divertendi, ac adulteria admitterentur, ut ſic matrimonium ceſſaret. Qua ratione uſus eſt *D. Hier. in c.19. Matth. & textus c. quanto, de divort. in fin.* Tandem, quia matrimonium ſemel conſummatum inter fideles eſt omninò indiſſolubile, propter ſignificationem indiſſolubilis unionis Verbi cum humanitate (ut latè probavimus lib.2. diſp.13.) non ergo propter adulterium diſſolvi poterit.

Ad argumenta num.1. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *cap. 19. Matth.* relato *c. Dixit Dominus 32.q.1.* dic Chriſtum non loqui de dimiſsione quoad vinculum, dum eam ob fornicationis cauſam concedit: ſed de dimiſsione quoad thorum, & habitationem. Nec inde infertur minimè ſatisfactum eſſe interrogationi Phariſæorum quærentium de dimiſsione quoad vinculum. Quoniam cùm dimiſsio quoad vinculum claudat poteſtatem dimittendi unam, & ducendi alteram: Chriſtus has duas dimiſsiones ſejungens, priorem conceſsit, poſteriori negata. Prioremque reſtrinxit ad ſolam fornicationis cauſam. Ad priorem confirmationem ex eodem textu deſumptam, negandum eſt antecedens. Unde ea verba: *Niſi ob fornicationem*, dupliciter explicari poſſunt. Primò cum *D. Aug. lib.1. de adult. conjug. cap. 9.* ut non accipiantur exceptivè, ſed negativè: ita ut ſenſus ſit: Quicunque dimiſerit uxorem, niſi ob fornicationem, id eſt, extra cauſam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium eius, qui uxore dimiſſa extra cauſam fornicationis, aliam duxerit: at nil dicitur de ducente aliam priori dimiſſa extra fornicationis caſum. Secundò explicari poſſunt exceptivè, at tunc exceptio non debet ad utramque partem referri, ſed ad ſolam priorem, ut ſenſus ſit. Quicunque dimiſerit extra cauſam fornicationis uxorem, mœchatur. Et qui dimiſſam quacunque ex cauſa, etiam fornicationis, duxerit, mœchatur. Sic explicant *D. Th. 4 d.35.q.un.a.5. ad 4. & ibi D. Bon. a.un.q.4. ad 2. Richard. a.3.q.1. ad 2.* & communiter alii ſcholaſtici. Nec obſtat impugnatio Durandi ibi relata. Quia dimittens uxorem extra caſum fornicationis, dicitur mœchans. Quia eſt cauſa fornicationis uxoris, ut benè docens *D. Auguſt. libr. contra Adimant. cap.3. & Theophyl. in cap.19. Matth.* Quod etiam ipſemet Chriſtus explicuit *Matth.5.* ſic dicens, *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, facit eam mœchari.* Vel retenta eadem acceptione exceptiva, dic cum *Abul. c.19. Matth. q. 76. ad 4. in priori part.* ad quam ſolam referenda eſt exceptio, ſupplendum eſſe, peccat: & ſic ſenſum eſſe: Qui uxorem præter 3

fornicationis cauſam dimiſerit, peccat: & qui ex quacunque cauſa dimiſſam duxerit, mœchatur. Ad 2.confirm.conſtat ex dictis: non enim excepit Chriſtus cauſam fornicationis, quaſi ob hanc repudium illæſum,& in ſuo robore relinquens, cæteris cauſis reprobatis. Sed repudio, quo ſolvitur vinculum, omninò reprobato,approbauit diuortium quoad thorum, & habitationem, & hoc ob ſolam fornicationis cauſam. Ad 2.argum.deſumptum ex variis illis textibus, dic decretum illud Zachariæ intelligi, ut nubat poſt mortem viri: vel eo viuenti, ſi erat tantùm ſponſa de futuro, ut explicat *gloſſa fin.eo. c. Concubuiſti*. Ad reliqua Concilia reſpondet *Joan.Fernand.l.1.Theſauri ſcrip. cap.47.num.2.* eam fuiſſe permiſſionem ad vitanda majora mala. Sicut diſpu. præc.n.12.hac ratione defendimus leges Imperatorum Chriſtianorum repudia permittentium. Secundò reſpondet *Maldonado in c.19.Matth.* ea concilia eſſe apocrypha, & ſpuria. Nec mirum, quia etiam *Gratian.c.Quod propoſuiſti 32.q.7.& Magiſter 4.d.35. & Abul.c.19.Matth.q.76.ad 1.in fin.* dicunt illud teſtimonium *D Ambroſii*, relatum *c.Vxor,32.q.7.relatum in 2.arg.* non eſſe ipſius, ſed ab hæreticis impoſitum. Tertiò reſpondet *idem Maldonado*, intelligenda eſſe, ut marito dimittenti uxorem adulteram liceat aliud matr.contrahere, poſt mortem uxoris adulteræ. Quod ſi dicas, quid opus fuiſſet rem tam apertam omnique dubio carentem explicare? Reſpond. id expreſſum fuiſſe ad declarandam differentiam inter virum,& uxorem adulteram,quæ loco pœnitentiæ jubebatur aliquando etiam marito mortuo à nuptis abſtinere. Ne quis ergo idem de marito intelligeret: explicatum eſt. Sed hæc ſolutio quamvis aliis textibus adductis accommodari poſsit: & eſt conformis ſolutioni *Gloſſæ proximè citatæ.* At *c.Si qua mulier*, non patitur hanc declarationem: expreſsè enim ait, viventi uxore: quia concedit ipſam uxorem dimittere. & aliam ducere: & ſubdit, *ut nobis videtur*, quaſi res ſit dubia. Unde priores ſolutiones ſatisfaciunt huic textui. Ad 3 dic, matrimonium ultrà illam obligationem includere vinculum utrumque conjugum aſtringens, ne altero ſuperſtite valeat aliud matr. inire, idque minimè diſſolui per adulterium. Ad ultimum dic cum *Abul.c.19.Matth.q.76.ad 5.* non omninò ſucceſsiſſe loco repudii. Multæ enim ſunt differentiæ, quas ibi refert.

DISPUTATIO III.

Utrùm ratione adulterii alterius conjugis,licitum ſit divortium quoad thorum, & habitationem: ſintque in hoc utrique conjuges æquales?

SUMMARIUM.

Refertur ſent.aſſerens non eſſe pares conjuges quoad divortium. n.1.
Adulterium eſt cauſa ſufficiens divortii quoad thorum,& habitationem, n.2.
An uxor adultera poſſit etiam dimitti quoad curam? Et enodatur cap. Admonere 33.q.2.n.3.
An ſit hoc de jure naturæ? n.4.
An fornicatio infidelitatis tempore admiſſa ſit ſufficiens cauſa divortii, etiamſi fornicans convertatur ad fidem. n.5.& ibi remiſſivè, quid, ſi innocens dederat cauſam, repudiando?
Vir & uxor ſunt pares in cauſa divortii celebrandi ob adulterium. num.6.
An conſuetudo obtinuerit,ut uxor nequeat divortium celebrare, ratione adulterii viri: poſſitque prævalere adversùs hoc jus naturale, & Divinum? n.7.
An deſideratur monitio, ut uxor poſſit divertere à viro adultero? num.8.
An ſit præfinitum tempus,quo tranſacto nequeat proponi accuſatio adulterii ad divortium celebrandum, n.9.
Solvuntur argumenta? n.10.

1 Cajet.in illud *Matth.19. Quicumque dimiſerit uxorem*, cenſet non eſſe pares conjuges in jure divortii celebrandi propter adulterium: ſed id ſolis viris permitti ob uxoris adulterium. Ducitur primò, quia Chriſtus Dominus *Matth.5.& 19.* legem hanc divortii explicãs, de ſolis viris mentionem fecit. Et eodem pacto illorum tantùm meminere *c.Significaſti, c.Ex literis,& c. Gaudemus, de divort.* Nec eſt ſimilis ratio, ut uxor poſsit à viro adultero divertere. Quoniam adulterium uxoris longè graviorem injuriam viro infert, propter ſobolis incertitudinem, ac viri infamiam. Secundò, quia repudium in lege veteri ſolis viris concedebatur. *Deuter.24.* ejus autem loco ſucceſsit diuortium in lege noua, ut conſtat ex *c.5.Matth.* Tertiò poteſt probari, quia ſaltem conſuetudo jam invaluit, ut id diuortium non concedatur uxoribus, ob viri adulterium, ut teſtatur *D.Baſil. in ſuis canonibus can.9.& 21.*

2 Prima concluſio ſit. Adulterium uxoris eſt cauſa ſufficiens, ut vir ab ea diuertere poſsit quoad thorum, & habitationem. Conſtat ex *c.5.& 19.Matt.& ex c.Significaſti, c.Gaudemus. c.Ex literis, de divor.* Et ita concluſio hæc eſt de fide: & à nemine in controverſiam adducitur. Et rationes naturales, quibus innititur, afferam n.4 ubi tractatur an hoc ſit de jure naturæ?

3 Temperant autem aliqui concluſionem, ut quamuis poſsit maritus uxorem adulteram deſerere quoad thorum,& habitationem, non tamen poſſit quoad curam, & diſciplinam, niſi poſt peractam ab uxore pœnitentiam ſeptennem. Sic ſentiunt *Goffred.& Roffenſ.c.Admonere 33.q.2.* prout eos ibi refert *Arch.n.3.* Ducunturque per illum textum, qui eſt Steph. V.ubi: *Poſt ſeptem annos pœnitentia peracta, dimittere eam poteras ſi voluiſſes.* Sed jure optimo *Archid.eo.n.3.& ibi Bellamera,n.2.* referentes Hugonem, & Laurentium, improbant hanc ſententiam, dicuntque etiam quoad curam, & diſciplinam poſſe adulteram dimitti. Quia indiſtinctè ait Chriſtus Dominus licere viro ab adultera divertere, *Matth.5.& 19.* Nec obſtat *d. c.Admonere.* Quia Stephanus (inquiunt) argumentatur à minori ad majus, hoc modo: Si poſt ſeptennem pœnitentiam poterat uxor adultera omninò dimitti, à fortiori ante illam. Idem tenet *Imola c.Tag,n.5.de procur.*

Sed dubitari poteſt, num ex natura contractus matrimonii proficiſcatur, ut liceat divortium ratione adulterii: ac proindè illud ſit de jure naturæ. Id enim negat *Caſtro lib.2.de lege pœn.c.4. in fin* aſſeritque eſſe de jure divino poſitivo. Quoniam divortium hoc ratione adulterii nunquam ante legem Evangelicam innotuit: nullum enim in veteri teſtamento invenitur hujus legis veſtigium. Sed adulteræ pœna fuit lapidari: adultero autem nulla eſt indicta pœna. At ſi eſſet de lege naturæ, fuiſſet in aliquo veteris teſtamenti loco declaratum: ut multa alia non æquè neceſſaria, ſunt ibi expreſſa. Sed verius eſt, oriri ex matrimonii natura divortium hoc, atque ita eſſe de jure naturæ. Quod docent *Durand.4.d.35.q.1.a.1.n.5.Sot.4.d.36.q.un.art.1 concl.un. Vict.ſum.de matr.n.289.Ledeſ.2.p.4.q.64.2.paulò poſt principium. Enriq.l.11.de matr c.17.n.1.& 6.Petr.de Ledeſ.de matr.qu.92.ar 1 ſtatim in principio. Barth.à Ledeſ.de matr.dub.65.concl.1.* Probaturque, quoniam ex contractus matrimonii natura oritur, ut conjuges mutuam ſibi ſeruare fidem, quoad thorum, & habitationem, ac reliqua miniſteria, teneantur. At ipſummet jus naturæ dictat, ut frangenti fidem, fides ſervanda non ſit. *c. Pervenit, el 2.de jurejur.c.Si infidelis 28.q.2.l.Si convenerit,ff.pro ſocio*: ergo ex vi matrimonii, & ex ipſo naturæ jure conjux, cui alter adulterans fidem frangit, minimè tenetur illi fidem ſervare, ſed poteſt ab ipſo divertere. Deinde, quia contractus promiſſionem includens, non obligat ſuaptè natura rebus notabiliter mutatis, qualiter accidit conjuge altero adulterante. Qua ratione textus *cap. Quemadmodum, de jurejur.* utitur ad probandum ſponſalia dirimi altero ſponſo fornicante. Cùm ergo matrimonii contractus claudat ſponſionem redditionis debiti, ac mutuæ habitationis, altero conjuge in adulterium lapſo, eximetur innocens ex vi naturę ipſiuſmet contractus ab hac obligatione. 4

Hinc infertur, ob adulterium commiſſum tempore infidelitatis poſſe celebrari divortium. Quoniam infideles legi naturali ſubiiciuntur. Atque ita docet *D.Th.4.d.39.q.un. in fine totius quæſt.* exponens litteram Magiſtri. Et concordant omnes Doctores allegandi. Quando verò alter dedit cauſam nolens cohabitare, vel repudians, dicendum eſt diſp.5.n.8. Major autem difficultas eſt, quando conjux ille tempore infidelitatis adulter, jam baptizatus eſt, an poſsit dimitti ratione adulterii illius nondum ab altero conjuge remiſsi. Quidam enim id negant. Quoniam in baptiſmo plena remiſsio criminis fit: ac ſubindè baptizatus non poteſt accuſari de crimine prius admiſſo. Sic *gl. c.Quid autem, in fin 32.q.1.* & multi alii, teſte *Archid. ibi num 4.* Idem *gloſſ.32.q.6.in ſum.verb Sed ponatur. Monald.ſum. t. de matrim. ubi de diſpari cultu, verſ.Item nunquid. Joan.de Friburgo ſum.conf. l.4.t.10.qu.11.Nav.ſumm.c.16.n.29.Matienzo lib.5.recop.t. 1. rubr.gl. 1.n.102.* Sed abſque dubio tenendum eſt poſſe dimitti. Id enim expreſsè videtur definitum *c.Gaudemus, in fin. de divort.* ubi *Gloſſ. fin.* reddit optimam rationem. Quia baptiſmus remittit peccatum in ordine ad Deum, non tamen ut eſt viri offenſa, cui fracta eſt fides conjugalis, ac proinde ratione hujus offenſæ jus habet divortii. Sicut non obſtante baptiſmo poſſet reſilire innocens à quocunque alio contractu, altero fidem minimè ſervante. Atque ita tenent *ea Gl.fin.& ibi Innoc.n.3.Hoſt.n.16.Joan.Andr.nu.22.Ant.num.21.Abb.nu.16.Card.n.5.oppoſ.4.Anch.n.19. & 20. Henr. num.16.Alex.de Nevo ibi, §.Qui autem, n.10.Arch.c. Quod autem, 32 q.1.nu.3.& ibi Bellamera n.3 Turrec n.3.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.21. ar.2.qu.7.Cantern ia ſuis q.criminal.q.tangentib.punit.delicti, cap.4. num.51.Barth.à Ledeſ.dub.56.de matr.concl.4.Vega 1.to. ſum. cap.13. caſu 12.& 15.* 5

Secunda concluſio. Conjuges ſunt pares in divortio cauſa adulterii celebrandi: ac proinde ſicut vir innocens poteſt ab adultera uxore divertere, ita è contra uxor innocens à viro adultero. Hæc eſt contra ſententiam Cajet. n.1. relatam, cujus ſententia prorſus eſt falſa, ac temeraria. Hanc enim partem definit *Innoc.1.Epiſt.3.ad Exuperium*, & refertur *c.fin.32.q.5. & Conc. Milevitanum, can.17.* & refertur *c.Placuit 32.q.7.Auguſt.lib.1. de ſer.Domini in monte, cap.28.* & refertur *c.Idololatria, 28.qu.1. & ſuper Epiſt.1.D.Pauli ad Cor.cap.7.* & refertur *c.Apoſtolus 32 qu.7.D. Hier.Epiſt ad Oceanum*, & refertur *c.Præcipue 32.q 5.D.Ambr. 1 ad Cor.7.* & refertur *c.Uxor quæſt.7.D.Chryſoſt.* cujus dictum refertur *cap.Si quis uxorem, el 1.in fin.32.q.1.* Et conſtat ex illo loco 1. *Cor. 7.His qui matrimonio juncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Qui locus in poſteriori illa parte: *Quod ſi diſceſſerit*, de juſta dimiſsione per fornicationem viri eſt neceſſariò intelligendus, ut probavi diſp. præc. num. 2. Ergo lici- 6

Digitized by Google

licitum eſt uxori divertere ob viri adulterium. Cum D. Paulus ibi non cogat uxorem ita divertentem ad redeundum, ſed optionem illi concedat, aut redeundi, aut continendi: & ratio hujus concl. eſt, ut colligitur ex *D.Th.4.d.35.qu.un.ar.4.* quia pœnæ legales non ita ſtrictim ponderant quantitatem culparum ob quas imponuntur, ſed ſatis eſt ſi in utroque delicto repetiatur cauſa ſufficiens pœnæ infligendæ. Ut omnia homicidia capitis pœna plectuntur, inter quæ, aliqua eſſe graviora nemo dubitat. Cùm ergo fidei fractio, quæ eſt ratio divortii, reperiatur in adulterio tam viri quàm uxoris, ob utrumque conceſſum eſt divortium: licèt hoc majorem matrimonio injuriam irroget. Atque ideò hanc ſent. tanquam certiſſimam tuentur, ex Theologis, *Magiſt.4.d.35.* ubi *Alb.Magn.ar.14.& 19.D.Th.qu.un. ar.4. D.Bonau.q.3. Durand.qu.1.ar.1.nu.6. Richar.ar.1.qu.4. Pal.qu. 1.ar.5.num 34.Suppl.Gabr.q un.ar.2. Vinc.2. to.in ſpeculo doctrin.l.10. c.41. Cajet.* ſibi contrarius, *in opuſc.tom.1.tract.29.de reddit. debiti inter conjuges altero adulterante qu.un. D.Ant.3.par t.1.cap.31.§.5. initio. Abul.cap.19.Matth.qu.73.Caſt.l.2. de lege pæn cap.4 fin. Petr. de Soto lect.12.de matrim.ad fin.Sot.4.d.36.qu.un.ar.4.concl.1. Ouand. 4.d.35.qu.un.propoſ.1.* ubi *Celaya qu.1.init. Paluc.4.d.27.diſp.3.f.598. Ledeſm.2.par.4.qu.64.ar.2.paulò poſt princ. Viguer.lib.inſt.cap.19.§.7. verſ.9 imped.10. Veracr.3.par Spec.art.3.concl.1. Nides ſumm.prac.6.c. 4. Pedraza ſumm.prac.6.§.18.Bell.l.1. de matrim. cap.14. §.Sunt autem. Enriq.lib.11.de matrim cap.16.num.3.Man.1.tom ſumm.2.edit. cap.240.num.7.Barth à Ledeſm.dub.68.de matrim. concluſ.1. Petr.de Ledeſm.de matrim.qu.62.ar.4.Angl.Flor.1.par.de matrim. qu.9.de divort.ar.1.diffic.3. Graffis 2.par.deciſ.l.1.cap.12.num.55.Phil.de offic.ſacerd.tom.1.par.2.lib.2.cap.17.§.Sed dubium eſt. Vega 1.tom.ſumm.cap. 13.caſu 2.Cañado ſumm.ſacrament.cap.7. de matrim.num.55.* Et ex Juriſperitis docent idem *gl.cap.2.verb.Vincat.32.qu.1.& cap.Si quis uxorem, el 1.verb.Non ad imparia,32.q.1.Arch.c.Omnes tranſ.itiones, num.2.32.qu.7.Hoſt.c.Intelleximus,num.3.de adul.Abb.c.fin.num.3.eo. ti.& c.Tua,de proc.in fi.Card.c.2.in fi.de divor.Henr.c.Gaudemus,n.10. eo.ti.& ibi Alex.de Nouo, §.Quia verò,nu.9.Propoſ.cap.Ex parte, nu. 4.de ſponſ.Alb.in ſuo dict.lit.D.verb. Diuort.col.2.verſ.An uir & uxor. Socia.conſ.32.uol.2. Decius regula Semper in contract.157.num.6.ff.de reg.juris, Aſtenſ.ſum 2.par.l.8.t.11.ar.3.qu.2. Pariſ.conſ.54.num.42. uol.4.Barbat.conſ.64.num.11.& 12.uol.1.Roſel.uerb.Diuortium,num. 9.* ubi *Sylu.ſtatim in princ.& Matrimonium 9. qu.6.& 9.Tab. Matrimonium 4.qu.7.num.8. Armill.uerb.Diuortium, num.1.& uerb. Matrim.fin.Turr.Apoſt.ar.3.num.32.qu.7.Roland.conſ.50.num.5 & 6 uol. 1.Caſtil.l.80.Tauri, Lex 13.ad fin.ti.9.p.4.& Lex 1 fin.t.17.par.7.* ubi *Greg.Lop.verb Non deshonra. Montalu.l 2.paulò poſt princ.t.10.par.4. Couar.4.decret.2 p.cap.7.§.5.nu.8. Perez l.8.ordin.t.2.l.15.ad fi. Gaeta repet.c.Ad liminu.30.q.1.§.5.num.205. Vinal.in comm.opin. lit.M. uerb.Maritus,num.6.Brun.de ſponſ.concl.30. declar.8.num.12. Sebaſt. Monticulus de patria poteſt.uerb.Matrim num.74 habetur tom 8. tract. p.2.Rojas ſingular.214.fin. Olanus in concord.uerb.maritus, nu 24.Burſatus conſ.218.num.8 uol.2.Cantera in ſuis qq. criminal. tangentibus punitionem delicti, c.4 nu.38.Barboſa rubr ff.ſolut.matrim.2.par.num. 3. Brunor. in ſuo compend.lit.A, uerb.Adulterium, uerſ. Adulterium arguitur.*

7 Hinc infertur, minimè obtinuiſſe conſuetudinem, ut uxor nequeat virum adulterum dimittere. Quod docet *Covar.n.prac. alleg.* Et conſtat ex tot Doctoribus antiquis, & Neotericis ibi citatis, qui abſolutè divortium in hoc eventu approbant, nec oppoſitæ conſuetudinis meminere. Unde *D.Baſil.n.1. alleg.* dicens conſuetudine obtentum eſſe contrarium, eſt intelligendus, ut velit rariſſimè fœminas hoc divortium intentare ob virorum adulteria. Qui non uſus jus intentandi minimè aufert: eo vel maximè, quòd hoc eſt jus naturale, & Diuinum (ut probauimus n.4.) quod eſt immutabile, nullaque conſuetudine vinci poteſt, *c.1.d.5.& Inſt.de jure natur.§ Sed naturalia.*

8 Nec deſideratur monitio, nempe, ut vir priùs moneatur ut abſtineat ab adulterio, ſed ante omnem monitionem, eo ipſo quòd adulterii reus eſt, poteſt uxor ad diuortium procedere. Et *auth.Ut liceat matri,& avia, §.Quia verò plurimas, verſ.Si quis in ſua domo, coll.8.* decidens non poſſe uxorem mittere repudium viro adultero, niſi prius eum moneat, ut à prędicto delicto deſiſtat, & ibi notat *gloſſ.verb.Non abſtinuerit*: non habet locum quoad diuortium. Nam attento jure naturali & canonico ſunt conjuges in hoc pares, ut probaui n.6. Quamvis *prædicta auth.* diſcrimen id conſtituerit ad repudium, ut vir nulla monitione indigeat, quò uxorem adulteram repudiet, ſecus verò de uxore. Sic *Barboſ.aliis ſolutis, l.2.p.1.in princ.n.98.ff ſolut.matr.*

9 Tandem id obſeruandum eſt. Quamuis accuſandi jus de adulterio, quoad pœnam criminalem, & ciuilem, præſcribatur quinquennio, *l.Adulter.5.C.ad l.Jul,de adult.l.4.t.17.p.7.* quoad divortium tamen petendum nunquam præſcribitur, ſed integrum eſt quantocunque tempore tranſacto, illud petere. Conſtat ex *c.Admonere 33.qu.2.quod eſt Steph.5.* ubi poſt ſeptennium pœnitentiæ uxoris adulteræ conceditur viro libera diuertendi libertas. Et ita obſeruat *ibi gl. verb. Pœnitentia*, reprobatque aliquos dicentes viginti annorum ſpatio præſcribi. Quam gloſſam ſequuntur *Ananias, cap. Maritis, de adult.fin.Palud.4.d.35. q.1.a.5.concl.1.nu.33.Aimon de antiq.temporum, p.4.ſect.materia iſta ſingularitatis teſtium, num.88. Proſp.Farinac.pract.criminali 1.p.qu. 10.num.20.*

10 Ad arg.n.1. propoſita reſp. Ad 1.dic, id non expreſſiſſe Chriſtum de fœminis, quia frequentiùs eſt ut viri petant diuortium. Sicut *text.c.2.de conf.in 6.* decidit reum recuſantem poſitionibus reſpondere, haberi tanquam confitentem: & *gl.ibi verb.Reus*, dicit idem dicendum eſſe de actore: eo quòd æqua ſit utriuſque conditio: non tamen expreſſum eſſe. Quia frequentiùs id reo contingit. Ad 2. dic, non in omnibus ſucceſſiſſe loco repudii antiqui (ut probavi diſp.præc. in fine.) Atque una ex differentiis hæc eſt. Repudium enim ſolis viris concedebatur, divortium autem utrique conjugi. Cujus rationem tradit *D.Th.4.d.35.q.un.a.4.ad 1.* Quia repudium permittebatur ad vitandum homicidium conjugis adulteri: & quia periculum hoc non inveniebatur, niſi in ſolis viris, ideò illis ſolis permiſſum erat. At divortium conceditur ratione fidei conjugalis fractæ, quæ æquè invenitur alterutro conjuge fornicante. Atque ideò utrique æquè conceditur divortium. Ad 3. conſtat ex dictis n.7.

DISPUTATIO IV.

An fornicandi voluntas: quævis fornicatio contra naturam, ſive cùm propria uxore, ſive cùm alia fœmina, aut maſculo, aut beſtia, aut fœminæ cum fœmina admiſſa, aut mollities: penetratio vaſis abſque ſeminatione, vel ſeminatio intra vas abſque penetratione, oſcula, amplexus, juſtam præbeant divortio cauſam?

SUMMARIUM.

Non ſatis eſt voluntas ſola fornicandi, n.1.
Refertur opinio affirmans non ſatis eſſe ſodomiam, n.2.
Satis eſt ſodomia, n.3. & ibi an plus lædat matrimonium copula ſodomitica, quam naturalis: & an lex pœnalis ſit ob rationis identitatem extendenda?
An etiam ſodomia paſſiva, ſive viri, ſive uxoris, præbeat juſtam divortio cauſam, n.4.
Quid, ſi uxor abutatur alia fœmina ſodomiticè? n.5.
Quid, ſi vir tentet ſodomiticè cognoſcere uxorem? n.6.
Quid, ſi polluat ipſam extra vas? n.7.
Quid, ſi ipſam ſodomiticè cognoſcat? n.8.
Quid de pollutione extraordinaria cum tertia perſona, n.9. vel intra os, aut aures?
Quid de peccato mollitiei? n.10.
Quid de amplexibus, & oſculis? Refertur opinio affirmans ſatis eſſe ad divortium, & ut uxor dote privetur, n.11.
Non ſufficiunt. Et ſolvuntur argumenta contraria, n.12.
Statutum puniens in termino, an puniat in via? Et an prohibito conſequenti cenſeatur prohibitum antecedens quoad pœnam? Et hæc non eſt imponenda, niſi in caſibus jure expreſſis, eodem num.12.
Quid, ſi in copula ſodomitica, vel naturali adſit penetratio vaſis abſque ſeminatione, vel ſeminatio intra vas abſque penetratione? n.13.
Quid de beſtialitate, n.14. & ibi, quid de coitu cum fœmina, aut beſtia mortuis?
Quid, ſi vir ſemen exiſtens in balneo effundat, & matrix fœminæ attrahat? eod. n.14.
Solvuntur argumenta, n.15.

IN hac diſp. id apud univerſos auctores conſtitutiſſimum eſt, 1
non ſufficere ad divortium, ſolam fornicandi voluntatem, Quia quamvis quoad culpam æquetur fornicationi ipſi, *c.5.Matth.* & refertur *cap.Qui viderit 32. qu.5.* at non infert matrimonio damnum, nec fidem ejus violat, carnque conjugis non dividitur, dum intra deſiderii terminos ſiſtit opere minimè perpetrato. Atque ita docent *Abulenſ.c.5.Matth.q.233.& c.19.q.69 Aſtenſ. ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.9.Jo.de Frib ſum.conf.l.4.t.22.q.5. Monald.ſum.* ubi de divortio, *tit.Propter quid fiat divortium in matrimonio, verſ. Item extenditur.D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.2. Sylv.verb.Divortium, qu.7. Tab.Matr.4.q.3.n.3.Sot.4.d.36.qu.unica,art.1.verſ.Utrum vero.Gaeta repet.c.Ad limina 30.qu.1.§.4.num.214.Veracruz 3.p.Speculi, ar.1. ad fi.Palat.4.d.27.diſput.3.col.23. verſic. Sed quid ſi alter, fol.603.* Nec refert, ſi voluntas illa verbis, aut aliis ſignis externis manifeſtetur (ut bene docet *Abulenſ.eod.q.233.*) Quia adhuc militant rationes dictæ.

Verùm de peccato ſodomiæ, & aliis contra naturam, num 2
ſufficientem cauſam divortio præbeant, non modica eſt difficultas. Et quidem ſodomiam non ſufficere ad divortium, opinantur aliqui. Ducuntur 1. quia ob ſolam adulterii cauſam permiſit Chriſtus divortium, *Matth.5.& 19.* ſodomia autem conjugati, vel conjugatæ non eſt propriè adulterium. Et in pœnis benignior eſt interpretatio accipienda, *reg.In pœnis, de reg.juris, in 6.* Secundò, quia conjuges ſola legitima membra, & eorum uſum neceſſarium ad generationem videntur mutua fide ſibi ipſis obligare: ac proinde ſodomiticus uſus ſaltem patiendo, cùm non obſtet uſui naturali neceſſario ad generationem, non videtur contra hanc fidem. Non ergo eſt legitima divortii cauſa. Tertiò, quia ex copula ſodomitica non conſurgit affinitas, *c. Extraordinaria 35. qu.3.* Atque ideò hanc ſententiam tuentur *gl. c.Omnes cauſationes, verb.Sodomita 32.q.1.* (licèt non ita clarè, quia ad utramque partem poſſit allegari: at communiter DD.

pro

Digitized by Google

pro hac ſent. illam allegant) *Innoc.c.1.de adult.nu.1.* & dicit eſſe communem ſent. *Florian.c.Mariti, co.3.* & tenent *Lud.Rom.rubr.ff.ſolut.matr.n.20.Card.d.c.Maritis, in fin.Alvar.Pelag.de planctu Eccl.l.2.ar.2.col.5.verſ.Sed & ſecundum canones, in fin.Abul.cap.5.Matth.qu.233.Bertach.in ſuo repert.lit.S.verb.Sodom.verſ.2.Palac.4.d.27.diſp.3.col.25.verſ.Verum etiam.f.604.& d.35.diſp.un.col.5.& ſeq.verſ.Vocant in dubium, Gandin.de maleficiis, t.De multis quæſtionib.dependentibus à ſtatutis, n.25.*

3 At tenendum eſt ſodomiam ſufficere ad divortium. Hæc ſent. ſolet probari ex *c.Meretrices 32.q.4.* quod eſt D. Auguſt. *q.37. ad c.23.Deut.* ibi: *Nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus uſus, prohibitus debeat intelligi.* Sed hoc teſtimonium nil probat. Qoia ſolùm docet *D. Aug.* nomine fornicationis prohibitæ in 6. Decalogi præcepto, comprehendi omnem non legitimum membrorum genitalium uſum. Quod nullus dubitat. Non autem nomine fornicationis, quæ ſufficiens eſt divortii cauſa, docet inclodi: aliàs clauderetur etiam mollities, cùm ſit non legitimus membri uſus. Cujus contrarium dicemus nu.10. Secundò ſolet probari teſtimonio *D. Hier.epiſt.ad Amandum*, & refertur *c.Omnes cauſationes 32.qu.7.* ibi: *Quamdiù vivit vir, licèt adulter ſit, licèt ſodomita, licèt flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc ſcelera derelictus.* Ubi æquiparat virum eſſe adulterum, & ſodomitam: ſupponitque ob hæc vitia poſſe dimitti. Sed nec hoc teſtimonium id probat. Quia ſimiliter addit, *flagitiis omnibus coopertus.* Cùm tamen ob omnia alia flagitia dimitti non poſſe certum ſit. Inſuper, quia *D.Hier.* non aſſerit licitè ob id divertere uxorem à viro. Sed id tantùm intendit, ſive licitè, ſive illicitè diverterit, non poſſe eam alii, nubere, priori viro ſuperſtite. 3. ſolet probari. Quia ſodomia eſt gravius delictum adulterio, *cap.Adulterii, & c.Uſus 32.q.7.* Si ergo ob adulterium permittitur divortium: idem à fortiori dicendum erit de ſodomia. Nam legem pœnalem ex rationis identitate, nedum majoritate, extendi, ex multis DD. probavimus l.3.diſp.42.nu.4. Sed hæc quoque ratio in multis claudicat. Primò, quia etiam mollities pejor eſt adulterio, ut de omnibus peccatis contra naturam teſtatur *D.Thom.2.2.q.154.a.12.* inter quæ compotatur mollities, ut docet *ibi a.11.* Cùm tamen non ſufficiat ad divortium, ut probavimus n.10. Secundò, quia eſſe gravius peccatum in ſe, nil confert ad divortium. Cùm odium Dei ac blaſphemia longè graviora ſint adulterio, & ad divortium non ſufficiant. Sed attendendum eſt, num magis repugnet fidei matrimonii, illudque gravius offendat. At ſodomia in hoc ſenſu levior eſt adulterio. Minus enim læditur matr. per uſum ſodomiticum, quam per naturalem: ut rectè animadvertit *Cajet.2.2.q.154.a.12.dub.1.ad fi.* Quod inde probat: quia per ſodomiam uxoris, ſola perſona quæ eſt in mariti dominio polluitur: per concubitum autem naturalem, perſona & vas, quæ mariti ſunt, polluuntur: redditurque ex hoc concubitu incerta proles, non autem ex priori, quod ſi ſodomia viri ſit, non plus lædit matr. quàm concubitus naturalis. Quia utrobique prodigitur ſemen uxori debitum: immò minùs, quia ex concubitu ſodomitico non concipitur proles ex aliena fœmina, ſicut ex concubitu naturali. Quod graviſſimè uxorem offendit, ac filios ex matr. habitos. Quò circà ſubdit *Cajet.ibi.* concubitum ſodomiticum cum aliena uxore, non eſſe propriè adulterium, nec ejus pœnis ſubjacere. Tandem, quia non eſt certum, legem pœnalem extendendam eſſe quoad pœnam in ea conteotam, ad caſum non expreſſum, etiamſi in illo eadem inveniatur ratio: immò oppoſitum eſt verius. Idque docent *Ant.c.fin.n.58.de conſuet.Caſtro l.t.de lege pœn.cap.8.docum.3.* pulcbramque reddit rationem, cur argum. à ſimili, vel ab identitate rationis non valeat in lege pœnali: cùm tamen in aliis legibus valeat. Quia aliæ leges adeò pendent ex ratioue, ut ratio legis dicatur ejus mens, & anima. Et hinc evenire neceſſe eſt, ut ubicumque illa eadem invenitur ratio, locum habeat eadem lex. At lex pœnalis quoad pœnam non omoinò pendet à ratione, ſed etiam ex legiſlatoris talem pœnam indicentis volnntate. Quamvis enim recta ratio crimina punire dictet, non tamen cogit ad hanc vel illam pœnam ſtatuendam: ſed hoc ex ſola legiſlatoris voluntate pendet, quæ etſi aliquam petat congruentem rationem, non tamen ea neceſſariò cogit ad potiùs illam, quam aliam pœnam ſtatuendam. Ex quo ſit in pœnis argumentum à ſimili non ualere, ut bene docuit *gl.reg.In pœnis 49 verb.In pœnis, de regul.juris, in 6.* Et in hoc eſt quod dixit *Molina to.1.de juſt.tract.2.diſp.176.§.Quartò & evertit.f.1052.* pœnas tantùm comprehendere delicta, ob quæ ſtatutæ ſunt, non autem alia quamvis grauiora, aut æquè grauia. Hinc etiam benè dixit *Suar.3.p.qu.67.ar.8.in comment.§.Major verò dubium eſt in impedimentis, & prohibitionibus, quæ ex jure pendent*, nec congruentias, nec argumenta à ſimili eſſe efficacia. Non ergo ex identitate rationis, ſi ea eſſet, concluditur ob ſodomiam dari divortium. Ratio ergo legitima eſt, quam breviter tetigit *Sot.4.d.36.qu.un.a.1.verſ.Utrum verò*, & clariùs expreſſit in *ead.q.a.4.immediatè antè 2.concl.* Quia cùm matrimonium eò tendat, ut efficiantur conjuges una caro, *Geneſ.2. Et erunt duo in carne una;* violat perfectè, & conſummatè fidem matrimonii, carnem ſuam in alium, vel in aliam dividens, indeque oritur jus divortii. Violanti enim perfectè fidem matrimonii dividendo carnem ſuam, alter non tenetur ſervare fidem cohabitans, ac debitum ei reddens. Cùm autem diviſio hæc carnis perfectè reperiatur in omni concubitu, ſive naturali, ſive ſodomitico; hinc eſt ut uterque ſufficientem divortio cauſam præbeat. Quare Chriſtus *Matth.5.& 19.* declarans diuortium licere ratione fornicationis, nomine foroicationis omnem illum concubitum, per quem caro conjugis diuiditur in alium, incluſit. Quam rationem non obſcurè ſignificavit *D.Hier. in cap.19. Matth.* explicans quomodo liceat ratione fornicationis uxorem dimittere, & refert *c.Dixit Dominus 32.qu.1.* ibi: *Cùm illa unam carnem in aliam diviſerit, & ſi fornicatione à marito ſeparaverit, non debet teneri.* Adde etiam legem divotii non eſſe verè pœnalem, ſed ex ipſamet contractus matrimonialis natura oriri: ut diſp. præcedenti nu.4. probaui, ac proinde non mirum eſt, ſi nomine fornicationis claudatur omnis ille concubitus, in quo inuenitur perfecta diuortii ratio, quamvis propriè adulterium non ſit. Atque ideò hanc ſentent. tuentur ex Theol. *D.Th.4.d.35.qu.un.a.1.ad 4.* ubi *D.Bonav.qu.1.ad fin.Durand.q.1.a.1.n.6.Ricard.ar.1.qu.1.ad 2.Palud.q.1.ar.1.concl.5.n.8.Suppl.Gabr.q.un.n.2.poſt 2.concl.Vincent.2.tom.ſpec.doctrinali, lib.10.cap.41.D.Ant.3.p.t.2.c.21.§.5.Abul.* ſibi contrarius *c.19.Matth.quæſt.63.ad 3.& q.66.68.70.in fin.Caſtro l.2.de lege pœn.c.4.paulò antè §.Ut igitur, Sot.4.d.36.quæſt.un.a.1.verſ.Utrum verò. Petr.de Soto lect.12.de matr.coll.pen.verſ.Tertium eſt, Ledeſm.2.p.q.64.ar.2.col.pen.verſ Eſt tamen notandum, Viguer.l.inſt.cap.16.§.7.verſ.9.impedim.10. verſ.Ex præmiſſis patet.Celaja 4.d.35.q.1.arg.5.* ubi *Ovand.diſp.un.propoſ.1.ſi.Verætr.2.p.Speculi n.1.concl.2.Enriq.lib.11.de matrim c.8.num.13.Angl.Florib.1.p.de matrim.q.9.de divortio, a.1 diffic.1.Graffis 1.p.deciſ.lib.2.c.84.nu.15.Emm.Sa ſumm.verb.Divortium, verſ.Primò, Petr.de Ledeſma de matr.q.62.a.1.dub.4.Barth.à Ledeſm.dub.65.de matr.concluſ.2.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.cap.54.* ubi de diuortio quoad habitationem, *paulò poſt princ.verſ.Quintus caſus.Vega 1.tom.ſum.c.89.caſu 4.Maldonado c.5.Matth.nu.32.Franciſc.Marcus deciſ.529.num.7.in p.2.Vela in ſuo tract.de pœnis delict.cap.37.§.Ex prædictis namque primò.* Et ex Juriſper. *Calder.c.Maritis, de adult.* ubi *Ant.nu.3.Abbas n.3.Anan.nu.3.* & videntur ibi tenere *Joan.Andr.nu 2. & Anchar.fin.* licèt non ſatis explicent cui potiùs ſententiæ adhæreant. Sed clarè tenet *idem Joan.And.c.Diſcretum, num.5. de eo qui cogn.conſang. & ibi Prapoſ.num.4.notab.8.fin.* ubi dicunt nomine fornicationis intellexiſſe Chriſtum omnem concubitum illicitum, *Henr.c.Si vir, n.5.de adult.Hugo & Laur.c.Omnes cauſationes 32.qu.7. & ibi Archid.n.2.Bellam.n.1.fin.Turrecr.nu.1.Albet.in ſuo diction.lit D, verb.Divortium, col.3.verſ.Utrum propter aliud vitium, & lit.M.verb.Matrim.8. paulò poſt princ. & ibi Joan.Baptiſt.in addit.Joan.de Fribur.ſumm.confeſſ.l.4.qu.t.22.qu.2.Aſtenſ.ſum.2.l.8.t.11.a.3.q.6.Monal.ſum.* ubi de divort. *t.propter quid fiat divortium in matrimon.verſ.Item extenditur. Roſel.Matr.7.n.1.& verb.Imped.9.n.10.Sylv.verb.Divortium, qu.7.Angel.Matr.4.initio, Tabiena Matr.4.q.2.nu.3.Raimundus de Petra forti*, quem refert, & ſequitur *Barbatius conſ.64.nu.8.vol.1.Chaſſ.in conſuet.Burgund.rub.7.§.3.n.6.Covar.4.decret.2.p.cap.7.§.5.n.6.Franc.Marc.deciſ.739.nu.4.in 2.part.Anton.Cucus lib.5.inſtit.major.t.12.fin.Julius Clarus lib.5.recept. §.Sodom.verſ.penult.Menoch.de arbitr.l.2.centur.3.caſu 286.num.25.Ant.Gabr.to.2.commun.opin.in mea adit.lib.17.verb.Sodomiæ crimen, fol.306.col.2. Gaeta repet.c.Ad limina 30.qu.1.§.4.num.206.Burſat.conſ.218.nu.10.vol.2.Cautela quæſt.crim.in q.tangentibus punitionem delicti, c.4.n.68.Conrad.in ſua pract.* prout, refert & ſequitur *Salz.ad iſt.ad pract.Bernardi Diaz.c.86.§.Et propter hoc ſcelus. Barboſa rubr.ff.ſoluto matrim.2.p.num 30.* & dicit eſſe communem opiniouem *Lambertin.de jure patronatus, l.2.p.5.qu.9.ar.18.fin.*

Aliqui (prout refert *Verac.n.præc.allegatus*) temperant hanc ſententiam, ut intelligatur, quando ſodomia eſt activa, ut ſi vir ſodomiticè fœminam, aut marem cognoſcat: ſecus ſi vir, aut uxor copulam ſodomiticam patiantur. Quia patiens non emittit ſemen, nec vas alteri coujugi debitum tradit, nec generationis membro abutitur. Cæterùm tenendum eſt utroque modo ſodomiam admiſtam præbere juſtam divortio cauſam. Quia caro conjugis patientis perfectè dividitur in aliam agentis, ſicque fides matrim. violatur. Quod eſſe diuortii fundamentum n.præc. probauimus. Atque ita docent *Abul.c.19.Matth.q.68.Veracr.ibid.* Atque eſſe cauſam diuortii ſodomiam viri, vel fæminæ, quæ communiter patitur, docent *Roſell.Matr.7.n.1.Aſtenſ.Vinc.D.Ant.Barbatius, Monald.Angles, Vega, nu.præc.allegati.* Et videntur cæteri ibi allegati ſentire. Cùm indiſtinctè ſodomiam eſſe cauſam divortii doceant. Præter *Maldonado*, qui de ſodomia ſola uxoris loquitur. 4

5 Immò idem dicendum eſt de ſodomia inter duas fœminas commiſſa, quam eſſe veram ſodomiam teſtatur *D.Th.2.2.q.154.ar.11.* & puniri pœna ordinaria, qoando inſtrumento aliquo medio ligneo, aut ferreo, aut ex quacumque alia materia confecto, committitur: docet *Ant.Gom l.80.Taur.l.34.* Atque ita eam eſſe ſufficientem divortii cauſam aſſerunt *Monal. & Joan.de Frib.num.3.allegati.* Quod tunc verùm eſſe credo, quando medio aliquo inſtrumento, vel abſque illo, ſemen immitteretur in vas naturale, aut præpoſterum fœminæ. Quod fieri poſſe aſſerit ex *Avicenna, Ant.Gom ibid.* Tunc enim caro fœminæ patientis, in carnem agentis dividitur, ac ſi ſodomiticam copulam habitam à maſculo pateretur. Secus tamen eſſet, ubi ſemen, aut non expelleretur, aut extra vas decideret. Quia tunc ceſſat carois diviſio, ut etiam dicemus nu.13. de ſodomia à viro exercita.

Alii

6 Alii etiam hoc extendunt, ut ſit juſta divortii cauſa, quando vir propriam uxorem tentaret ſodomiticè cognoſcere; quod probari videtur ea *D. Ambr. in illud 1. Cor. 7. Aut viro ſuo reconciliari*. Ubi ſic ait, *Si apoſtatet vir aut uſum quærat uxoris invertere, nec alii poteſt nubere mulier, nec reverti ad illum*. Atque ita docent *Innoc. c. 1. nu. 1. de adult. Decius l. 1. num. 8. C. de ſecund. nupt. Barbat. conſ. 64. num. 7. volum. 2. Sebaſt. Monticulus de patria poteſtate, verb. Matrim. num. 77. Menoch. de arbitrariis, lib. 2. centuria 3. caſu 286 nu. 14. Petr. de Soto, Covar. Ant. Cucus, Ant. Gabriel Salzedo, Vela, Barboſa n. 3. allegati*. Hoc tamen intelligendum eſt, niſi vir corrigi velit: ut bene *Enriq. l. 11 de matr. cap. 17. nu 7.* & quamvis corrigi nolit, adhuc non eſt cauſa perpetui divortii, ſed ad tempus, ut n. ſeq. probabo.

7 Præterea aliis placet hoc extendendum, ut ſit juſta divortii cauſa, ſi vir propriam uxorem minimè conſentientem extrà pudoris clauſtra polluat. Sic docent *Alberic.* referens Laurentium *in ſuo dictionar. lit. M. verb. matrim. 8. §. 1. in fi. Abulenſ. cap. 19. Matth. qu. 65. in fine totius quæſt. D. Ant. Veracruz, Emman. Sa, citati nu. 3. Barth. à Ledeſma de matr. dub. 65. concl. 2.* & clarè etiam docent *Palud. & Petrus de Soto eodem num. 3. relati*, dicunt enim omne peccatum contra naturam eſſe cauſam juſtam divortii. At illa pollutio eſt peccatum contra naturam. Idemque colligitur ex *D. Caſtro, Vigarr. Celaja relatis eod. nu. 3.* Indiſtinctè enim id affirmant de peccato contra naturam. Cæterùm verius eſt, id non eſſe cauſam perpetui divortii. Cujus rationem reddunt *Roſell. Sylveſt. Gaeta*, quia vir non dividit carnem ſuam in plures, ſed in propriam uxorem. Quod eſſe rationem, ac fundamentum divortii probavimus num. 3. Atque ita ſentiunt *Roſel. matrimonium 7. nu. 2. Sylveſt. verb. Divortium, qu. 7 Tabiena matr. 4. q. 2. n. 3. Gaeta repet. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 6. n. 212. Palat. 4. d. 35. diſp. un. col. 8. verſ. Porrò autem dubitatio vulgata eſt: Gandin. nu. 2. relatus Suppl. Gabr. 4. d. 35. qu. un. art. 2. concluſ. 8.* Dixi autem non eſſe cauſam divortii perpetui. Quia ſi vir deſiſtere nollet, poſſet uxor ratione periculi animæ propriæ, ne trahatur ad connivendum in illo ſcelere, divertere. Sic *Roſell. Sylv. Tabiena, Gaeta, Suppl. Gabr. ibid.* Quòd bene addit, id divortium non eſſe perpetuum, ſed tantùm ad tempus, dum vir non reſipiſcit. Quod etiam nu. ſeq. ex aliis probavimus in caſu fortiori. Et ratio eſt, quia non qualitas criminis eſt cauſa juſta divertendi, ſed inductio ad peccandum. Quare tantùm durabit divortium, donec inductio illa ceſſet. Sicut de viro inducenti uxorem ad alia crimina, dicemus hoc eodem lib. diſp. 17. n. 14.

8 Ex dictis infertur 1. quid dicendum ſit de viro committente ſodomiam completam cum uxore invita. Nam eſſe cauſam juſtam divortii teſtantur *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20 §. 3. Monald. n. 3. alleg. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. ar. 3. q. 7. Vela n. 3. relatus, Jo. de Frib. ſumm. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. qu. 7. Vela n. 3. relatus, Jo. de Frib. ſum. confeſſ. lib. 4. t. 22. qu. 3.* Et concordant dicentes id, de omni peccato contra naturam, quos n. præc. retuli. Verùm dicendum eſt, non eſſe juſtam divortii perpetui cauſam, niſi ad tempus, dum vir deſiſtere à ſcelere illo renuit. Juxta n. præced. dicta. Idque docent *Tabiena matrim. 4. qu. 2. n. 3. Palacios 4. d. 35. diſp. un. col. 5. & ſeq. verſ. Vocant in dubium*. Et colligitur ex ratione tradita per *Roſel. Sylv. Gaetam, n. præc. allegatos*. Quoniam vir non dividit in hac copula carnem ſuam in aliam.

9 Secundò infertur. Quid dicendum ſit de pollutione extraordinaria habita cum tertia alia perſona. Eam enim ſatis eſſe ad divortium teſtantur *Laurent. c. Omnes cauſationes 32. qu. 7. Alber. in dict. lit. M. verb. matr. 8. §. 1. in fi. Henr. c. Si vir, in fine, de adult. Abul. c. 19. Matth. qu. 70. in fi. Palud. Roſella, Angles, Sylveſt. D. Anton. Tab. Emm. Sa, nu. 3. allegati, Gaeta repet. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. nu. 211.* Idemque dicent id aſſerentes quando pollutio eſt habita cum propria uxore: & de omni peccato contra naturam, quos retuli n. 7. Et ducuntur, quia eſt gravius peccatum, quàm adulterium. Item, quia læditur matrimonium: cùm prodigatur ſemen viri debitum uxori. Sed dicendum eſt, non ſatis eſſe ad divortium. Quia non integrè, & conſummatè læditur matrimonium: cùm non dividatur caro viri in aliam per concubitum. Quæ diviſio eſt divortii radix, ut nu. 3. probavi: ubi etiam dixi nihil conferre ad divortium, eam extraordinariam pollutionem eſſe graviorem. Atque ita docent *Gl. d. c. Omnes cauſationes, verb. Sodom. Alber. in ſuo d. lit. D. verb. Divort. col. 3. verſ. Utrum propter aliud vitium, & lit. M. verb. matr. 8. col. 2. verſ. Quid ſi aliquis*, ubi, & refert *Guliel. & Hugonem, Lud. Roman rub. ff. ſol. matr. num. 24. Sotus 4. d. 36. qu. un. ar. 1. verſ. Utrum verò, Suppl. Gabr.* licèt dubitans in hoc magis inclinet, *4. d. 35. qu. un. art. 2. poſt 2. concl. Monal. ſumm.* ubi de divort. *c. Propter quid fiat divortium in matr. verſ. Item extenditur, Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. q. 8. Joan. de Friburg. ſum. conf. l. 4. t. 22. qu. 4. Abul. c. 5. Matth. qu. 233. Nav. l. 4. conſ. 1. de div. in utraque edit. conſ. 1. fin. Ledeſm. 2. p. 4. qu. 64. ar. 2. col. pen verſ. Eſt tamen notandum, Enriq. l. 11. de matr. cap. 8. nu. 13. in comment. lit. C. Palac. d. 35. diſp. un. col. 8. verſ. Porrò autem dubitatio, Angl. Flor. 1. p. de matr. q. 9. de div a. 1. diff. 1. Pet. de Led. de matr. q. 62. a. 1. dub 4.* Nec eſſet cauſa divortii immiſſio ſeminis intra os, aut aures maſculi, vel fœminæ. Quia non eſt copula conſummata, nec ſodomitica, ut dixi l. præced. diſp. 17. n. 5.

10 Tertiò infertur, quid dicendum ſit de peccato mollitiei, ſive viri, ſive uxoris. Non deſunt qui ſentiant ſufficere ad divortium. Ducunturque rationibus, quas confutavi n. præced. Ita ſentiunt *Palud. 4. d. 35. q. 1. a. 1. concl. 3. n. 8. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 67. & q. 70. fine Gaeta repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 213. Veracruz. 3. p. ſpeculi, ar. 1. concl. 2.* Et idem tenentur dicere docentes generaliter peccatum contra naturam eſſe cauſam juſtam divortii, quos retuli n.... Sed ea dictis n. præcedenti convincitur oppoſitum eſſe verius. Quod docent omnes Doctores ibi, *verſ. Sed dicendum eſt, pro noſtra ſententia allegata, & D. Antonin. 3. p. tit.. c. 21. §. 5. Roſella matrimonium 7. n. 2. Angelus matr. 4. init. Tabi. matrimonium 4. q. 2. n. 3. Sylveſt. verb. Divortium, q. 7.* & eſt communiſſima ſent. quàm etiam tenet *Gandinus n. 2. relatus*.

Quartò infertur, quid ſentiendum ſit de muliere patienti 11
amplexus, oſcula libidinoſa, & tactus ad mamillas. Id enim eſſe juſtam cauſam, ut vir ab ea divertere poſſit, dotemque lucretur, quam ratione adulterii uxor perdit, juxta *cap. Plerumque, de donat. inter virum & uxor.* quando animus adfuit uxori perveniendi ad adulterium, indeque matrimonii fama graviter læſa eſt, aſſeruit *Baldus c. Tuu, n. 4. de procur.* Et clarè colligitur ea *Bartol. l. 1. nu. un. ff. de extraord. crimin.* ubi reprehendit *gloſſam ibi verb. Propter voluntatem*, dicentem ob baſia, id eſt, oſcula libidinoſa plecti uxorem pœna extraordinaria. Et dicit imponendam eſſe pœnam adulterii ordinariam. Quæ tamen eſt divortium, & dotis amiſſio. Idem tenet *Berojus rubric. de judiciis, n. 23. Joan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxorem. §. 78. n. 10.* Et loquens de divortio, ſubjicienſque de dote, tenet idem *Felin. c. Praterea, de teſtibus, & atteſtat. n. 3. verſ. Et dicas*, & loquentes de dote, docent idem, *Ripa rubr. de judiciis, n. 16. & ſeqq. Curt. junior rub. C. de edendo, n. 25. & ſeqq. Et ibi Bologn. à n. 25.* & dicit communem eſſe ſententiam *Bellonus ibi, n. 81.* Et tenet etiam *Caſtil. l. 81. Tauri, n. 3. verſ. Adde ſicut mulier, Bernardus Diaz reg 216. Matth. de Afflictis in conſtit. regni Sicil. lib. 3 rubr. 47. n. 6. Crotus lib. 2. num. 20. ff. ſolut. matr. & ibi Pont. n. 6. Carrer. in ſua practica t. De homicidiis, §. 6. nu. 254. Cavall. in memorabilibus juris, verb. Mulier propter. Lara l. Si quis à liber. §. Si quis ex his, n. 77 ff. de li. agnoſc. Surd. de alimentis, t. 7. q. 16. à n. 31. uſque ad 36.* Et ſaltem quando non conſtat adulterium intervenerit necne, docent idem *Bermond. de publicis concubin. rubr. de adulterio, numer. 78. & ſequent. & Azevedo lib. 8. recop. rubr. 20. n. 14.* Ducunturque primò, quia feudum amittitur, ob injuriam illatam domino, turpiter ejus uxorem tangendo, *l. 2. §. 1. quibus modis feudum amittatur*. Majori autem afficit injuria maritum uxor, turpes admittens tactus. Secundò, quia injuria irrogata viro ob adulterium, in cauſa eſt ut ſoli viro competat accuſatio ad divortium, dotemque amittendam. Sed aliquando major injuria irrogatur per oſculum, ut ſi publicum ſit, adulterium verò occultum. Ergo ſufficiet illud oſculum. Nam ubi eadem eſt ratio, idem jus eſt. Tertiò, quia ſtatutum puniens in termino, cenſetur punire in via, ut tradit *Bald. c. Nam concupiſcentiam, paulò poſt princ. verſ. Nota quod cum aliquid, de conſt.* oſcula autem ſunt via ad adulterium. Quartò ea *l. Quod ait lex 23. in princ. ff. ad l. Juliam, de adult.* quæ probat permitti patri, filiam in oſculis, & amplexibus inventam necare: ut ibi exponit *gloſſ. verb. In ipſis*, à fortiori ergo ob hæc permittetur divortium, doſque amittetur. Denique ex *l. Conſenſu, §. 1. C. de repud.* ubi juſta repudii ac jacturæ dotis cauſa cenſetur uxorem viro inſcio conjugiis virorum adeſſe: ergo à fortiori, ſi oſcula & amplexus patiatur, erit juſta divortii ac dotis amittendæ cauſa.

Cæterùm mihi veriſſimùm eſt, ſolos actus quantumvis libi- 12
dinoſos, ac animo perveniendi ad adulterium habitos eo non ſequuto, nec divortio, nec dotis amiſſioni jam præbere cauſam. Ducor, quoniam divortii fundamentum ac radix eſt, carnis in aliam diviſio, ut nu. 3. probavi, quæ in ſolis oſculis, & amplexibus non reperitur. Secundò ea *l. Conſenſu, C. de repud. & Auth. Ut liceat matr. §. Prædictis itaque, col. 8.* ubi inter juſtas repudii cauſas minimè referuntur amplexus, & oſcula. Tertiò, quia pœnæ imponendæ non ſunt niſi in caſibus jure expreſſis, *Auth. De non eligendo ſecundò nubentes, §. Cùm igitur, coll. 1.* Quod latiſſimè multis adductis exornat *Menoch. de arbitr. l. 2. centur. 3. toto caſu 276.* Cùm ergo in jure ſolùm concedatur divortium, doſque amittatur ob adulterium, extendendum non eſt ad oſcula, & amplexus. Eo vel maximè, quòd ſi extenſio fieret de adulterio ad oſculum, eſſet arguere de majori ad minus. Quod in pœnalibus quàm ſit abſurdum quis non videat? Quartò, quia verius eſt, ſtatutum puniens in termino, non cenſeri punire in via. Quod docent *Dec. l. Si fugitivi, n. 48. C. de ſervis fugit. Jaſon. l. 2. in fi. ff. de juriſd. omnium judicum*. Quinto, quia licèt prohibito conſequenti ſit prohibitum antecedens, *l. Oratio, ff. de ſponſalib.* non tamen id locum habet quoad pœnam incurrendam, ut teſtantur *gl. clem. 1. verb. Contrahere, de conſanguin.* & ibi ſcribentes *Cynus, Bald. & Salic. l. 1. C. Si rector provinciæ, Decius c. Nam concupiſcentiam, 2. lectura, num. 13. de conſt.* Tandem quia, vel certum eſt non adfuiſſe adulterium, & tunc non eſt cur imponatur pœna ordinaria adulterii, quæ eſt divortium, ac dotis amiſſio. Vel id non conſtat: & tunc cum requiratur ad hoc præſumptio violenta, *c. Literis, de præſumpt.* non debet imponi pœna ordinaria ob oſcula, & amplexus, non intervenientibus aliis conjecturis, quæ violentam præſumptionem inducant. Illa enim ſola minimè probant ſufficienter adulterium, ut dicemus hoc lib. diſp. 12. n. 47. Nec obſtant argumenta contraria nu. præcedenti adducta. Nam ad primum dico loqui in feudo, quod facilius amittitur, quàm dos. Nam feudum eſt feudatarii tantùm quoad utile dominium: dos

autem

Digitized by Google

autem eſt proprium patrimonium mulieris, *l. 3. Sed utrum, in fine, ff. de minoribus*. Et quia feudatarius abſtinere debet ab omni gravi injuria domini. Quod eſt ſpeciale in feudo: quam ei infert oſculans ejus uxorem. At quoad divortium, & dotem amittendam, id non eſt jure cautum. Ad ſecundum dic, quamvis injuria ſit cauſa, ut ſoli marito concedatur accuſatio, eam ſolam non ſemper eſſe cauſam divortii, & dotis amittendæ, ſed quando eò pervenit, ut caro conjugis in aliam dividatur per concubitum. Adde, nec tam gravem inferri injuriam per oſcula, & amplexus, licèt quandoque per accidens magis lædatur fama, eo quòd hæc magis publica ſint. Et denique, quia ad extenſionem legis pœnalis non licèt arguere ex rationis identitate, ut probavimus, nu. 3. Ad 3. dic, eam doctrinam non eſſe veram, ut proximè probavi. Ad 4. ſimiliter dic eam *gloſſ.* expoſitionem nun eſſe admittendam. Nam taxtus clarè ſentit oportere filiam deprehendi in ipſis actibus uenereis, id eſt, in ipſa actus turpitudine, ut aliis citatis probat *Barboſ. l. 2. in princ. p. 1. nu. 71. ff. ſolut. matrim.* Ad 5. dic, in eo textu propter circumſtantiam loci, & temporis, & perſunarum, ſaltem præſumptivè probaxi adulterium. Tandem prob. hæc ſenteotia, quia pœna delicto conſummato impoſita, ad tentationem producenda non eſt, *l. Sapè itu, in fi. ff. de verb. ſignif.* Atque ideò hanc ſent. loquentes de divortio, & dotis amiſſione, ſuſtinent *Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. nu. 3. Boſch. repet. rub. de judiciis, n. 3. & ſeq. Burſ. conſ. 435. n. 8. & nu. 26. & ſeq. volum. 4. Cantera quæſt. crimin. qu. tangent. punitionem delicti, c. 4. num. 52. Barboſa l. 2. in princ. p. 1. num 72. & 73. ſolut. matrimon. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 295. Adhuc quæſtio hac.* Et loquentes de ſolo divortio, tenent non ſufficere oſcula, & alios tactus libidinoſos. *Sotus 4. d. 36. q. un. ar. 1. verſ. Utrum verò, Angl. Florib. 1. p. de matr. qu. 9. de divor. a. 1. diſ. 1. Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 24. verſ. Sed nunquid ſuſpicio, f. 604.* Et loquentes de dote docent idem, *Decius c. Paſtoralis, n. 33. de jud. & rubr. eo. t. in 1. lecturu, num. 5. & ibi Hieron. Gigas in addit. verſ. Oſculum. Et Sylv. Aldobrand. ibi in addit. verb. Non probatur. Idem Dec. l. Si fugitivi n. 47. C. de ſervis fugit. Et rub. C. de edendo, nu. 2. & ibi Bellon. num. 83. Cagnol. à n. 31. Alciat. l. 4. parerg. juris c. 10. Nav. rub. de judiciis nu. 6. & ſeq. Michael Culidon. repet. ejuſdem. rub. num. 51. & ſeq. & n. 17. Riminald. ea repet. nu. 10. & ſeq. Parpal. l. 2. nu. 25. ff. ſolut. matr. & ibi Corraſius nu. 15. Celar. Coſtu l. 1. variar. dubit. juris cap. 39. Vinc. Carolus regula, Cum quid, p. 3. limit. 1. nu. 15. de regulis jur. in 6. Coſtan. de dotibus, c. 9. à n. 36. Hier. Gratus conſ. 51. num. 26. vol. 8. Jul. Clar. l. 5. recep. §. Adulterium numer. 6. verſ. Scias etiam. Padilla l. Transfigere num. 87. C. de tranſact. Menochius de arbitr. lib. 2. centur. 3. caſu 276. num. 4. & caſu 287. num. 7. & ſeq. Perez lib. 8. ord. t. 15. l. 2. f. 292. verſ. Eſt dubium utrum ex oſculo, Salzedo addit. ad regul. 216. Bernardi Diaz, Petr. Greg. ſyntagm. juris, l. 9. cap. 23. à num. 13. Ant. Gabr. tom. 1. commun. opin. in mea edit. l. 13. §. penul. Grat. reg. 496. num. 5. ampliat. 3. Manuel. 1. tom. ſumm. 2. edit. c. 99. num. 1.* Idemque dicendum eſt in dubio an intervenerit adulterium. Quia oſcula illa, & amplexus, niſi aliæ circumſtantiæ ac conjecturæ concurraot, uon probant adulterium, ut latius dicemus hoc lib. diſp. 12. n. 47. Ita docent *Navar. d. rubric. de judiciis, num. 10. & ibi Michael Caldon. nu. 71. Rimin. Alciat. & Cantera, Barboſa nu. 74. proximè citat.* Quod ſi interveniant aliæ circumſtantiæ loci, & temporis, ex quibus probetur adulterium: tunc ſecundùm omnes erit juſta cauſa divortii, condemnabiturque mulier dotis amiſſione. Hoc tamen non exit ob oſcula, & alios tactus, ſed quia ob prædictas circumſtantias probatas præſumitur adulterium, ut bene obſervant *Navar. eodem num. 10. & Barboſa eodem num. 74.* Ex quo rurſus infertur, tutum eſſe tunc virum in conſcientia, ſi aliud ei non conſtet. Quia cenſetur ea ſufficiens adulterii notitia: ſi tamen ei conſtat non interveniſſe adulterium, tenebitur in foro conſcientiæ ad uxorem redire, eique dotem reſtituere. Quia ſententia falſæ præſumptioni innitens, eum minimè reddit tutum.

13 Quintò infertur, quid dicendum ſit de copula, ſive ſodomitica, ſive naturali, penetrando vas, ſemine tamen minimè intra illud emiſſo. De qua re diſputantem inveni neminem. At cenſeo eam non eſſe juſtam divortii cauſam. Si tamen ſemen intra vas naturale, vel præpoſterum immitteretur abſque ejus penetratione, eſſet juſta divortii cauſa. Ducor, quoniam in priori caſu non eſt concubitus conſummatus, ſed attentatus, & ita non conſummat matrimonium, ut probavimus lib. 2. diſp. 21. num. 5. nec caro conjugis in aliam dividitur, ſed dividi attentavit. Unde non incurrit divortii pœnam talis conjux, tanquam non reus perfecti adulterii, perfectæve ſodomiæ. At in poſteriori eſt delictum omninò conſummatum. Quare talem copulam, ſi naturalis ſit, conſummare matrimonium, ex omnium mente diximus eadem diſp. 21. numer. 2. Sed dices, nulli uſui deſervire priorem hujus corollarii partem, cum nunquam conjugi innocenti poſſit conſtare alterum adulterii reum minimè emiſiſſe ſemen. Id quidem fateor. Quia præſumptio eſt contra adulterum. At deſerviet ipſimet adultero, qui compenſare non tenebitur eam copulam imperfectam, nempe abſque ſeminis immiſſione cum adulterio alterius conjugis, ut dicemus hoc l. diſp. 6. n. 3. Quando autem præter intentionem recipitur ſemen intra vas mulieris, dicam nu. ſequenti.

14 Tandem infertur quid dicendum ſit de beſtialitate. Et eam non præbere juſtam divortii cauſam, aſſeruit *Abulenſis c. 5. Matth. qu. 253.* Sed melius ipſemet *c. 19. Matth. qu. 65. in ſolutione ad 3. & q. 66. & q. 70. in fine, & Veracr. 3. p. Speculi, a. 1. in probatione primæ concluſionis*, dicunt eſſe juſtam divortii cauſam. Cùm verè caro conjugis in aliam dividatur, nempe, in carnem beſtiæ, cui copulatur. Sicut quando viro vir ſodomiticè miſcetur. Nil enim refert miſceri cum carne ejuſdem, aut diverſæ naturæ. Cùm ad divortium impertinens ſit, an poſſit ex copula ſequi generatio; aliàs ſodomitica non eſſet divortii cauſa. At non credo eſſe juſtam divortii cauſam, concubitum intra vas cum fœmina, aut beſtia mortuis. Quia non eſt propriè fornicatio, ſed ut concubitus cum ſtatua mulieris, quare non eſt verè diviſio carnis in aliam. Similiter non credo eſſe cauſam divortii, ſi vir in balneo exiſtens ſemen voluntariè expellat, & matrix alicujus fœminæ illuc ingredientis, illud attraheret. Quia fuit præter intentionem viri, atque ita ex intentione non fuit perfectus concubitus.

Ad argumenta nu. 2. propoſita reſp. Ad 1. dico nomine fornicationis non tantùm verum adulterium naturale comprehendi, ſed omnem concubitum per quem fit carnis diviſio in aliam: ut num. 3. probavi. Ad 2. dic etiam obligare corpora, ne alii uſui innaturali tradantur: aliàs ſodomia conjugatæ mulieris non haberet circumſtantiam neceſſariò confitendam. Ad 3. dic affinitatem ſolùm oriri ex copula naturali, ex qua poteſt ſequi generatio.: hoc ita jure diſponente. At divortium non pendet ex affinitate, nec ex ſeminum commixtione per copulam naturalem, ſed ex carnis in aliam diviſione, quæ in copula ſodomitica reperitur. 15

DISPUTATIO V.

An dentur aliqui caſus, in quibus non liceat divortium celebrare propter conjugis adulterium?

SUMMARIUM.

Ad triplex caput reducuntur caſus, in quibus non licèt divortium ob adulterium. n. 1.

Non licèt, quando uterque fornicatus eſt. n. 2.

Quid, ſi vir uxorem proſtituat? n. 3.

Quid, ſi non invita ſit à viro proſtituta? n. 4.

Quid, ſi vir conſcius diſſimulet adulterium uxoris, vel ſuſpectam de adulterio retineat, vel è contra? n. 5.

Quid, ſi vir cauſam adulterandi præbeat uxori, denegans alimenta, ipſamve expellens? n. 6.

Quid, ſi cauſa adulterii fuit, virum negare debitum uxori? Et explicatur c. Si tu abſtines 37. q. 2. n. 7.

Quid, ſi vir infidelis ad fidem converſus, anſam fornicandi uxori infideli dederit, repudians, aut nolens ad conſortium maritale admittere volentem abſque Dei contumelia cohabitare? Et explicatur cap. Gaudemus, de divortiis? n. 8.

Quid, ſi cauſa fuit, virum coram judice negaſſe matrimonium, ipſamque in probatione deficientem ſuccubuiſſe, & virum abſolutum fuiſſe, & uxorem alii nupſiſſe, an poſſit prior vir ab ea divertere? n. 9.

An uir expellens injuſtè uxorem ob id adulterantem, acquirat dotem? nu. 10.

Utrum ſit divortii cauſa, ſi conjux probabiliter credens alterum deceſſiſſe, ad alias nuptias tranſeat: deſideraturque culpa lethalis in adulterio, uel tranſitu ad nuptias, ut liceat divortium? n. 11.

Quid, ſi conjux fornicetur credens alium mortuum? n. 12.

Quid, ſi uxor fuerit uiolenter cognita, an poſſit dimitti? numer. 13.

Quid, ſi uxor cauſam uiolentiæ dederit? n. 14.

Quid, ſi ſolo metu, an uir poſſit divertere, dotemque lucretur? Refertur quædam ſent. negans? n. 15.

Sententia Authoris, & enodatur c. Propoſite. 32. q. 5. n. 16.

Quid, ſi conjux alteri commiſceatur, credens eſſe ſuum conjugem, n. 17. & ibi, an credatur ejus juramento?

Quid, ſi tempore infidelitatis conjux repudians, aut repudiatus aliud ineat matr. an ſit juſta divortii cauſa? n. 16.

Quid, ſi innocens interne, uel externe alteri condonet adulterium? n. 19.

An condonatione facta poſſit conjux reconciliatus accuſari de novo adulterio admiſſo? Et explicatur c. De Benedicto? 32. q. 1. num. 20.

An poſſit tunc accuſari de adulterio priùs condonato? n. 21.

An adulterium innocentis poſt reconciliationem lapſi compenſetur cum adulterio prius condonato? n. 21. è contrà.

An caſus hi, in quibus non licet divortium propter adulterium, cenſeantur jure divino, & naturali excepti, nequeatque Eccleſia reſtringere facultatem divertendi ob adulterium? numer. 23.

Septem caſus ex jure canonico collecti enumerantur ab univerſis Doctoribus, in quibus non licet ob adulterium celebrare divortium: qui ad triplex caput reducuntur. Primum eſt. Quia alter conjux eſt ejuſdem criminis particeps, aut pariter adulterans: aut adulterio alteriùs conſenſum præbens. Ex quo primus, & ſecundus caſus conſurgunt. Secundum eſt. 1

Quia

Digitized by Google

Quia culpa vacat adulterium, ac proinde non eſt formaliter adulterium, ſed taotùm materialiter. Ex quo oriuntur tertius, quartus, quintus, & ſeatus caſus. Tertium eſt. Quia conjux injuria ob adulterium affectus, illam condonat. Ea quo ſeptimus caſus procedit.

2 Primus ergo caſus eſt, quando uterque conjua eſt, ejuſdem eriminis particeps, oempe quia adulterium uterque patravit. Ita babetur *cap. Significaſti, de divortiis, cap. Intelleximus, & c. fin. de adult. l. Viro atque uxore, ff. ſoluto matr.* quibus in locis ea redditur ratio, quod paria delicta mutua compenſatione aboleantur. Unde *D. Aug. l. 1. de ſerm. Domini in monte, c. 18.* relatus, *c. 1. 32. q. 6.* ait: *Nihil iniquius, quam fornicationis cauſa dimittere uxorem, ſi & ipſe convincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo alterum judicas, te ipſum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas.* Et circa bunc caſum nil animadverto. Quia in ſequentibus multa circa illum diſputanda ſunt.

3 Secundus caſus eſt, quaodo vir uaorem proſtituit. Habetur *c. Diſcretionem, de eo qui cognov. conſang.* Et rationem reddam nu. ſequenti.

4 Difficultas autem eſt eirca hunc caſum. An intelligatur, quando uxor invita, & renitens proſtituta eſt à viro? Id enim affirmaut *gl. eo c. Diſcretionem, verb. Præſertim*, & ita explicat illum textum, dum ait: *Præſertim invitam*, id eſt, tantùm invitam. Et *c. Significaſti, verb. Materiam, de divort. Richard. 4. d. 35 a. 2. quæſt. 1. Aſtenſis 2 p. ſumm. l. 8. c. 11. a. 3. qu. 12.* Quia quando uxor non coacta proſtituta eſt, rea eſt culpæ adulterii: ac proinde illud dimitti poterit. Verum omninò tenendum eſt, ſufficere ut de viri beneplacito uaor etiam volens committat adulterium, ne ob id à viro dimitti poſſit. Quod apertè probat textus *d. c. Diſcretionem*, ibi: *Præſertim invitam*. Nam de natura illius dictionis implicativæ, præſertim, eſt aſterere certum, & denotare ſeu implicare idem eſſe in caſu magis dubio contrario (ut probavi l. 2. diſp. 39. n. 6. & l. 6. diſp. 14. nu. 21.) Atque ita vult teatus idem dicendum eſſe, quando uaor volens proſtituta eſt à viro. Nec valet dicere, præſertim, accipi pro tantum, quia ea eſt impropria uſurpatio, ut docet *Sylu. ſum. verb. Maximè n. un.* Proprietas autem verborum ſervanda eſt, nec ab ea recedere licet, niſi quando in ſignificatione propria verificari minimè poſſunt, ut ea multis probat *Mantica de conject. ult. volunt. lib. 3. c. 5. nu. 5.* Et idem probant *l. Cum mulier uiri 49. ff. ſolut. matr. & l. 2. §. Si publico. ff. ad l. Jul. de adult. l. 6. t. 9. p. 4. l. 7. tit. 17. p. 3.* ubi interdicitur marito accuſatio uaoris, propter lenocinium. Deinde, quia eum vir eodem crimine implicetur perinde eſt, ac ſi ipſe ſit adulterii reus. Tandem, quia injuria illata viro ob adulterium, eſt cauſa, & fundamentum divortii. Quæ ceſſat ipſo conſentieute. Nam ſcienti, & volenti non fit injuria. *Regula, Scienti, de reg. jur. in 6.* Atque ideò bujus ſententiæ videntur eſſe *D. Th. 4. diſt. 35. qu. un. art. 1* & univerſi alii Doctores, qui indiſtinctè ſtatuunt hunc caſum, quando vir proſtituit uaorem. Et in propriis terminis eootra *gloſ.* docent *Jo. Andr. c. Significaſti, n. 7. de divort.* ubi *Ant. nu. 7. Abbas, n. 6. Prapoſ. n. 4. Alex. de Nevo n. 7. Idem Abb. c. Diſcretionem, n. 8. de eo qui cognovit conſang.* ubi *Prapoſit n. 5. Alex. de Nevo n. 9. Ananias c. pen. n. 3. fi. de adult. Roſell. verb. Impedimentum, impod. 8 nu. 14 Sylu. verb. Divortium, qu. 9. caſu 1. Tab. Matrimonium 4. nu. 1. caſu 2. Armil. verb. matr. num. 73. caſu 2. Nav. l. 4. conſ. in 1. edit. t. de ſponſalibus, conſ. 19. n. 3. & in 2. edit. l. 3. t. de conu. conj. conſ. 4. fi. Burſ. conſ. 218. n. 6. vol. 2. Cant. quæſtio. criminalibus, quæſt. tangentibus punitionem delicti, c. 4. n. 42. Queſada in quæſtionibus juris civilis, c. 18. n. un. Lancel. inſtit. juris canonici lib. 2. t. de divortiis, §. Multum autem intereſt, verb. Non compellitur.* Et ex Teog. *D. Bonav. 4. diſt. 35. qu. 1. num. 7.* ubi *Palud. quæſt. 1. caſu 2. num. 13. Majoris quæſt. 1. argum. contra 1. concl. caſu 8. Supplemen. Gabr. quæſt. un. art. 2. poſt 1. concluſ. caſu 2. D. Ant. 3. part. t. 1. c. 21. §. 6. caſu 1. Abul. c. 19. Mat. q. 65. caſu 2. Sot. 4. d. 36. q. un. a. 1. ver. Secundus caſus, Victor. ſum. de matr. n. 289. Petr. de Soto lect. 12. de matr. §. Igitur textus, Caſtro lib. 2. de lege pœn. cap. 4. paulò ante §. Ut igitur, Ledeſ. 2. p. 4. q. 64. a. 2. paulò poſt princ. Verac. 3. p. Speculi, a. 1. concl. 5. caſu 1. Bellar. l. 1. de matr. c. 14. §. Tertium eſt, Palue. 4. diſt 27. diſp. 3. col. 19. fol. 601. & diſt. 35. diſp. un. col. 3. verſ. Cæterùm ſi authoritate, Enriq. l. 11. de matr. c. 17. nu. 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 240. n. 3. fin. Barth. à Ledeſm. de matrimon. dub. 65. poſt 3. concl. caſu 2. Graffis 2. part. dec. l. 1. c. 12. n. 72. caſu 3. Vega 1. tom. ſum. c. 13. caſu 17. & 28. Ludov. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. cap. 54.* ubi de divortio qooad babitationem *col. 4. verſ. Præterea aliud.*

5 Immò idem dicendum eſt, ſi vir adulterii naoris conſcius nolit prohibere, cum poſſit. Idem enim eſt ſcientem non prohibere delictum inferioris, cum poſſit, & conſentire, ſeu in crimen connivere. Atque ideò tanquam leno punitur is vir, *l. 2. C. ad l. Jul. de adult.* Sic *Palud. Supplem. Gabr. D. Ant. Sylveſt. Tabiena, Armilla, Victoria, Sotus, Ledeſma, Caſtro, Palacios utroque loco, Enriq. Barth. à Ledeſ. Manuel, Vega caſu 17. Lud. Lop. num. præc. allegati.* Et impotentiam probibeodi, ne viro id uaoris adulterium imputetur, explicat *Palacios priori loco ibi allegato*, quando abſtinet à prohibitione, ductus timore cadenti in virum conſtantem. Sed mitius, & melius dicit poſteriori loco, ceoſeri non poſſe, quando ſine gravi damno nequit prohibere. Non autem cenſebitur coonivens in adulterium, ſi uaorem de adulterio aliquantulum ſuſpectam retineat. Et ita *d. l. 2.* non punitur hic tanquam leno. Sic *Sotus ibi*. Doctores mioimè explicant, quid dicendum ſit de uxore conſcia adulterii viri, nec prohibente, non tamen poſitivè conſentienti, ao poſſit ob id adolterium recedere à viro. Et exiſtimo oon poſſe, quando aſſenſum præberet viro: propter rationes n. præced. allatas. Non ſic autem credo, quando ſolum delicti conſcio non prohiberet. Tum, quia communiter non audent viros fœminæ reprebendere. Tum etiam, quia cum uxor ſit inferior, & proinde ejus non ſit delicta viri probibere, ejus taciturnitas oō reputatur cōſenſus. Quod viſus eſt ſignificare *Caſtro proximè citat.* ait enim virum taceotem cenſeri conſentire: eò quòd ſilentium ſuperioris impedire potentis, eſt imperium. Quid autem, ſi vir ſit cauſa adulterii, ſimulans ſe proficiſci, & obſervans uxorem, ut eam deprehendat io adulterio? dicam *diſp. 12. n. 52.*

Non autem eſt idem cenſendum, ſi vir aliud agens, Indirectam occaſionem adulterii præbeat. Utputa uaorem domo injuſtè expellendo, eamue deſerendo, aut oeceſſaria alimenta denegando. Tunc enim ſi uxor adulteretur, poteſt vir divertere. Sic habetur *c. Significaſti, de divort.* ubi vir non cogitur adulteram recipere uxorem, non obſtante allegata per ipſam exceptione, quòd ſi vir in cauſa fuerit ipſam injuſtè expellens, ubi *gl. verb. Materiam*, reddit rationem, quia mulier nulla ad fornicandum adduci debet ratione, *c. Ita ne, 32. q. 5.* Idem deciditur *c. Ex literis, de divortiis*, ubi non auditur uxor allegans ſe adulterium admiſiſſe, eò quòd vir ei neceſſaria denegarit alimenta. Ubi *gloſſ. verb. Compulſa*, eam reddit rationem, quòd non ſit ignoſcendum turpiter viventi prætextu paupertatis, *l. Palam. ff. de ritu nuptiar.* Atque ita univerſi Doctores fatentur. Quod tamen intelligeodum eſt, oiſi vir ea intentione uxorem repuliſſet, alimentiſvè privaſſet, quò illa neceſſitate urgente adulterium perpetraret. Quia tunc perinde eſt, ac in adulterio connivere. Sic docent *Palud. Sotus, Caſtro, Palac. in priori loco, Vega caſu 17. relati n. 4. Caetan repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 217.* 6

Alii intelligunt, niſi vir adulterii cauſam dediſſet negando debitum conjugale. Tunc enim ob uaoris adulterium oon permittitur ei divortium. Idque probatur ex *D. Chryſ. hom. 1. in Pſal. 50.* & refertur *c. Si tu abſtines, 37. qu. 2.* ibi: *Si tu abſtines ſine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ.* At quaodo uaor de licentia viri fornicatur, non licèt viro divertere. Quare hanc partem tuentur *Joan.* (ut refert *gl. ibi verb. imputabitur*) *D. Th. 1. Cor. 7. lect. 2. paulò poſt princ. Angles verb. Debitum, num. 7. fi. Barth. à Ledeſm. dub. 65. de matr. ad fin. §. Alii addunt.* Et dicit eſſe probabilem *Lud. Lop. nu. 4. allegatus*. Et favet *Guillel. Borrill. 4. d. 35. q. un. nu. 2. propoſ. 8.* ubi oegat divortium viro oolenti cum uxore habitare, ſi ob id ipſa fornicetur. Et fortè in hoc caſu intelligitur *Emman. Sa ſumm. verb. Divortium, verſ. Non poteſt dimittere*, ubi ait oon poſſe dimittere qui dedit adulterandi occaſionem. Quod idem repetit *verb. Debitum conjugale, verſ. A conjuge adultero.* Cæterùm hæc limitatio admittenda non eſt, ſed tunc permittitor viro divortium. Quia hæc cauſa adulterandi eſt remota, & potiùs occaſio, com eò oon tendaot, ut fœmina fornicetur. Quare *D. Chriſoſt. eo cap. Si tu abſtines*, nomine licentiæ occaſiooem intellexit, ut explicat *ibi gloſſ. verb. Licentiam*. Deinde, quia urgentior eſt occaſio, quando uxor domo expellitur, alimentiſque privatur. Tunc enim debito, & cohabitatione, ac alimentis defraudatur. Cùm tamen ea non obſtanti dimitti poſſit uxor fornicans, ut n. præc. probavimus. Atque ideò hanc partem defendunt *gl. eo c. Si tu abſtines, verb. Imputabitur, Ricard. 4. d. 35. ar. 1. q. 1.* ubi *Majoris, qu. 1. argum. contra 1. concl. caſu 8. Abulenſ. c. 19. Matth. qu. 65. caſu 2. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 21. §. 6. caſu 7. Sylveſt. verb. Divortium, q. 9. fin. Tabiena Matrimonium 4. nu. 1. fi. Armil. verb. Matrimonium, nu. 73. Veracr. 3. p. Speculi, art. 1. concl. 5. caſu 2. Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 23. fol. 603. verſ. Arbitror autem, Graffis 2. p. deciſ. l. 1. cap. 12. num. 87. Vega 1. tom ſum. c. 13. caſu 18. fin.* quòd bene intelligit *Palacios*, niſi vir debitum negaſſet, eo fine, ut illa fornicaretur. Quod cooſooat dictis n. præced. io fioe. 7

Hinc infertur, quid dicendum ſit ad quæſtionem illam, quam tetigit *D. Th. 4. d. 39. in fine*, explicans Magiſtri litteram. Num Infidelis ad fidem converſus poſſit ab ioſideli divertere ad fidem converſo, obiiciens ei fornicationem tempore infidelitatis admiſſam, occaſione data per conjugem ionocentem, eò quòd noluerit ad conſortium maritale admittere illum volentem cohabitare abſque cootumelia creatoris? Et poſſe divertere negat *D. Thom.* quia fuit in culpa, cauſaque fuit fornicationis illius. Ipſum ſequuntur *Aſtenſ. 2. p. ſumm. l. 8. t. 21. art. 2. qu. 7. & Vega tom. 1. ſum. c. 13. caſu 12.* Et addit *Aſtenſis* idem eſſe, ſi infidelis ille repudiatus eſt: vel alter noloit eobabitare in caſu dicto. Sed fateor me non videre fundamentum hujus doctrinæ ſolidum eſſe ratione occaſionis illius datæ. Quia n. 6. probavimus eſſe occaſionem remotam adulterii, expulſionem uaoris injuſtam, ac proinde minimè obſtare divortio. Sed dicendum eſt, id eſſe quodam repudii genus: cum infidelis ille conjux omninò à conſortio maritali excludatur. Et cum infideles exiſtiment diſſolvi matrimon. per repudium, non poteſt fornicatio illa damnari tamquam adulterina. Et juxta ea, quæ num. 12. dicemus, nòn poteſt ſubinde eſſe cauſa divortii. Deinde, eo ipſo quòd infidelis ipſe omnino eaclusus eſt, videtur excludens quaſi liberam facultatem concedere ad uſum ſui corporis, abque matrimonii injuria. Juxtà ea, quæ num. ſeq. dicemus. Sed fortiter obſtare videtur *cap. Gaudemus, de divort. in fin.* ibi: *Non tamen dimiſſor* 8

poterit

Digitized by Google

poterit obiicere fornicationem dimiſſa: pro eo quod nupſit alii poſt repudium: niſi alias fuerit fornicata. Ex quo conſtat poſſe obiici uxori repudiatæ fornicationem admiſſam poſt repudium. Illa enim exceptio, *niſi alias fuerit fornicata*, ne ſit inepta, debet iotelligi de regula ibi tradita. Nam exceptio ſemper debet eſſe de regula, ut multis adductis probat *Everardus loco ab exceptione ad regulam*, *n.9.* Verùm hoc non obſtat. Quia tantum eò pertinet deciſio illius textus, ut fornicatio tempore infidelitatis admiſſa non cenſeatur deleta per baptiſmum quoad divortium ratione illius celebrandum. Et ita ad hoc confirmandum adducitur textus ille à multis DD. id aſſerentibus (ut vidimus diſp.2.n.5.) Noo autem iotendit textus, ut fornicatio admiſſa poſt repudium celebratum ſit ſufficiens divortii cauſa, ſed intelligendus eſt de præcedenti repudio, quæ nullo pacto ab adulterii culpa excuſari valet. Nec ſic ſumpta exceptio illa eſt extra regulam. Quia textus ille tractat quando conjux infidelis poſſit dimitti, & poſitis aliis caſibus, dicit non poſſe dimitti, eò quod poſt repudium tranſierit ad alias nuptias, niſi convincatur de fornicatione: ratione enim illius, quamvis tempore iofidelitatis commiſſa ſit, poteſt dimitti. Non tamen agit textus, ſi poſt repudium commiſſa fuerit. Et ita exceptio eſt ab illa regula, infidelis ad fidem converſus non poteſt dimittere conjugem legitimum infidelem volentem converti, aut habitare ſine Dei contumelia, etiamſi poſt repudium inierit aliud matrim. Poteſt tamen dimitti, ſi fuerit fornicatus: nempe, ante repudium: quando credebatur legitimum permanere matrim.

9 Secundò infertur, quòd ſi marito negante coram indice matrimooium, qood quia probari non potuit, (ut ſi fuit clandeſtinum ante Coucilinm Tridentinum: vel obiere Parochus, & teſtes, coram quibus eſt celebratum poſt Tridentinum, & non eſt io libro ſcriptum, aut ille non comparet) diſſolutum eſt matrimonium: non poteſt uxor tunc tranſiens ad alias nuptias, eaſque conſummans, ratione hujus adulterii dimitti à priori viro. Quia eam omninò dimittens, negansque matrimonium, & obtemperans ſententiæ diſſolutionis illius, dedit cauſam propinquam adulterii illius. Sic tradunt *Navarr. ſum. lat. cap.22. n.24. Enriq. lib.11. de matrim. c.11. n.4. in fin.* Et idem credo, ſi tunc uxor illa fornicetur. Quia militat eadem ratio occaſioois propinquæ datæ.

10 Tertiò infertur, non eſſe admittendam doctrinam graviſſimorum Doctorum aſſerentium, ſi mulier ob ſævitiam viri ab ejus conſortio aufugiat, & poſt fugam adulteretur, minimè poſſe eam à viro de illo adulterio accuſati ad dotis amiſſionem, cum ipſius cauſa fuerit vir ipſe. Hi Doctores ſunt *Joan. Lup. rubr. de don. inter vir. & ux. §.20. nu.4. & 5. & §.64. num.3. & c. Per veſtras eod. t. not.3. ad finem ipſius principii*, *Tiraq. l.1. connub. p.1. gl.1. nu.24. Covar.* alios referens, *decret. 2. part. c.7. §.5. num.2. Ferr. in conſuet. Burdeg. lib.1. t.4. §.1. col.1. ante medium. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matr. cap.54.* ubi de divortio quoad habitationem, *paulò poſt princ. caſu 2.* Et quaodo vir injuſtè uxorem expulit, quæ poſt fornicata eſt, docet idem *Ciſuentes l.81. Tauri*, *limit.4.* Cæterùm dicendum eſt, hanc cauſam remotam adulterii à viro datam, malè uxorem vexando, injuſtève expellendo, non impedire accuſationem adulterii ad dotis amiſſionem, & ut eam lucretur vir. Quia textus num.6. allegati non admittunt hanc uxoris exceptionem adversùs accuſationem viri. Deinde, quia potiùs omnia mala perpeti uxor tenetur, quam peccare in corpus, *c. Sacris, de his, quæ vi*. Tandem quia non poteſt dici culpa mariti commiſſum fuiſſe adulterium illud: cum illius culpa ad id minimè fuerit ordinata. *l. Non omne, ff. de ſtatu lib. l. Si is quis, ff. de action. & oblig.* & ita hanc ſententiam ſuſtinent *Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n.210. & 211. ff. de liberis agnoſc. Surdus de alimentis, t.7. qu.16. n.42. Barboſa* aliis relatis, & appellans oppoſitam ſententiam falſam, *l.2. in princip. p.5. nu.97 ff. ſoluto matrim. Azebedo lib.8. recopil. t.20. l.4. nu.36.* Eſſet tamen prior ſententia admitteoda, quaodo viri ſævitia, aut expulſio eò renderet, ut uxor fornicaretur. Tunc enim ſicut vir non poſſet de illo adulterio accuſare ad divortium, juxta dicta num.6. ita nec ad dotis amiſſionem. Quare licèt judex ſibi applicaret dotem, eò quòd probata non fuerit ea viri intentio, tenebitur vir in foro conſcientiæ eam reſtituere. Nec excuſabit ſententia falſæ præſumptioni innitens. Quod ſi dicas illam iotentionem mente retentam eſſe: atque ita nil poſſe operari in contractibus, qualis eſt iſte, ut vir lucretur dotem ob adulterium uxoris. Ea enim tacita conditione vir recepit dotem, ad ejus reſtitutionem ſoluto matrimonio ſe obligans. Reſpondeo hic unà cum actu interno expulſionem, aut ſævitiam, quæ cauſa fuit, interveniſſe, illaque actus externos eſſe.

11 Tertius caſus eſt, quando uxor probabiliter credens virum deceſſiſſe, alii nubit: vel è contra. Tunc enim conjux ſuperveniens non poteſt divortium celebrare ratione illius adulterii, *cap. Cum per bellicam, 34. qu.2.* & concordat *l. Uxor 7. C. de repud.* Et ratio eſt, quia tunc non eſt adulterium formaliter, culpaque vacat. Nec ſufficeret qualiſcumque culpa, ſed oportet eam eſſe mortalem: ut bene advertit *Caſtro l.2. de lege pœn. c.4. §. Ut noſtram.* Quia pœna divortii eſt graviſſima, indignaque ſubinde ut ob levem culpam incurratur. Eſt tamen limitandus hic caſus, niſi conjux de vita prioris conjugis certificatus ſteterit in ſecundo illo matrimonio, debitum reddens, aut petens, quia tunc jam verè, reus eſt adulterii. Sic *Hoſt. ſumm. t. de divort. num.8. caſu 3. Vinc. ſpec. doctrinali, tom.2. l.10. c.42. Aſtenſ. ſum. 2. p. l.8. t.33. art.3. caſu 2. Monald. ſumm. ti. de divort. §. Propter quid ſiat divortium, verſ. Item ſunt quidam caſus, caſu 3. Palud. 4. d.35. qu.1. a.2. caſu 3. n.14. & ibi Supplem. Gabr. qu.1. a.2. poſt 1. concl. caſu 3. Enriq. cap. Significaſti, n.12. de divortiis, Lex 8. t.9. par.4. & ibi Greg. Lopez, verb. Si deſpues, Montalvus l.6. paulò poſt princ. t.9 par.4. D. Ant. 3. p. tit.1. cap.21. §.6. caſu 3. Sylveſt. verb. Divortium, q.9. caſu 2. Veracr. 3. p. Speculi, art.1. concl.5. caſu 3. Palac. 4. diſt.35. diſp. unic. colum.4. verſ. Tertia limitatio, Abulenſ. c.19 Matthæi, q.65. caſu 3.* Et addit bene *Palacios*, idem dicendum eſſe, quando conjux jam dubius de prioris conjugis vita petit debitum. Quia cum illa copula ſit ſpontanea, non vacat adulterii culpa. Quod tamen intelligo, ſi ante ſufficientem adhibitam diligentiam petat debitum, nam ea adhibita ſi non poteſt certificari de vita prioris conjugis, poteſt deinceps petere (ut probavi lib.2. diſp.42. n.47.)

Nec ſi conjux credens probabiliter alium conjugem mortuum, fornicetur, poteſt à conjuge ratione illius fornicationis dimitti. Quia excuſante juſta matrimonii ignorantia, fornicatio illa vacat culpa adulterii, nec tale eſt formaliter. Quare illius pœna, quæ eſt divortium, ac dotis amiſſio, plectenda minime eſt. Sicut accedens ad conſanguineam uxoris ignarus conſanguinitatis, quia excuſatur ab inceſtu, non incurrit ejus pœnam, quæ eſt privatio petendi debitum conjugale (ut probavi lib. præced. diſp.32. n.47. & 48.) Præterea, quia *Federicus*, quem refert, & ſequitur *Ant. c. fin. n.3. de adult. & ibi Card. in fine*, docent accuſatam uxorem de adulterio non poſſe damnari pœna legali illius, ſed ſimplicis fornicationis, ſi probet fuiſſe tunc famam communem mortis viri. Quia adulterium non committitur abſque dolo, *l. penul. Cod. ad l. Juliam de adulter.* Deinde, quia accedens ad conjugatam, exiſtimans eam eſſe ſolutam, nequit adulteri pœna puniri *l.5. t.17. par.7. Caſtillo l.82. Tauri, numer. 8.* Tandem, quia *Albericus in ſuo dictionario, liter. A, verb. Adulterium, verſ. Idem ſi crediderit*, ait non poſſe obiici adulterium uxori credenti virum defunctum. Et conſtat ex *cap. Si virgo, 34. q.2.* idemque probavi lib.7. diſp.101. num. 4. ubi & reſpondi ad *cap. Gaudemus, de divortio*, quod contrarium probare videtur. Immò crediderim, non eſſe cauſam, ut legitimus vir ab uxore divertat, ſi exiſtimans eum eſſe mortuum, aliiſque nuptiis celebratis, fornicetur. Quia quamvis non excuſetur à culpa adulterii in ordine ad poſteriorem virum putativum, cum exiſtimet poſterius matrimonium eſſe legitimum. At reſpectu prioris viri, cujus matrimonio ſe ſolutam ejus morte probabiliter exiſtimat, non eſt ea rea adulterii. Divortium autem priori viru ſolùm conceditur ob injuriam ſibi irrogatam adulterino cuncubitu, quo ejus matrimonium offenditur. Qualis non eſt hic. Sed obiicies hunc conjugem dediſſe operam rei illicitæ. Jam ſatisfeci ſimili objectioni l.7. diſp.101. num. 3. & l. præced. diſp.32. n.24. 12

Quartus caſus eſt, quando uxor fuit violenter cognita. Cùm enim culpa vacet adulterium illud, *c. Ita, & cap. Propoſito 32. qu.5.* imputari non debet ad divortii pœnam. 13

Temperant aliqui, niſi uxor cauſam violentiæ dediſſet. Ut quia non audivit viro monenti fugam, ne vi hoſtium opprimeretur. Sic *Cantera quæſt. criminal. quæſt. tangentibus punitionem delicti, c.4. nu.49.* Cæterùm dicendum eſt adhuc non poſſe accuſari de illo adulterio ad divortium, aliamve pœnam. Quia *l. Vim paſſam. ff. ad l. Jul. de adult.* indiſtinctè deciditur vim paſſæ non eſſe adulterium imputandum. Item, quia nullius criminis uxor rea eſt, quæ coacta fuit, nec prohibere potuit, *l. Nullum ff. de reg. jur.* Nec ſemper imputatur effectus ſubſequens, ubi culpa præcedit, *cap. Quoniam, de conceſſ. præb.* Cùm culpa illa inobedientiæ uxoris non fuerit ordinata, ut opprimeretur. Atque ita *Gloſſ. cap. De pudicitia, verb. Eripi, 32. qu.5.* mota hac quæſtione nihil decidit, ſed remittit ſe ad quæſtionem Dominicalem, ubi ſuſtinuit adhuc non poſſe dimitti uxorem. Et idem docent *Archid. eo. cap. De pudicitia, num. un. & Bellamera nu. un. & ibi Joan.* quem refert, & ſequitur *Greg. Lop. l.7. verb. Por fuerça, t.9. p.4.* 14

Alii autem ſunt in contrario extremo, ut intelligant non ſolùm excuſari mulierem à pœna divortii, & dotis amittendæ, quando vi præciſa oppreſſa eſt, ſed etiam quando metu cadente in fœminam conſtantem. Ducuntur, quia *D. Aug. lib.1. de civitate Dei, c.19.* & refertur *c. Propoſito 31. quæſt.5.* Lucretiam excuſat ab adulterio, dicens ſolùm accedentem ad ipſam fuiſſe adulterum, eo quòd coacta ſit. Et tamen non vi præciſa, ſed metu ſolo coacta eſt. Nec poteſt dici excuſari tunc à culpa adulterii: ſentit ergo excuſari à pœna illius, quæ eſt divortium. Secundò, quia *Baldus, l. Eam, quam, num.25. Cod. de fideicommiſſis*, docet fœminam concipientem ex tyranno conjugato poſſe prolem inſtituere. Quoniam talis coitus matris non ſubjacet pœnæ, excuſante violentia. Tertiò, quia ubi lex dolum requirit, non ſufficit culpa, *l.1. ff. de ſicar.* & notatur *l. In actionibus, ff. de in litem jur. & l. Quod Nerva ff. depoſiti.* Adulterium autem quoad pœnam requirit dolum, *l. pen. ff. ad l. Juliam de adulterio*. Qui deſideratur, ubi adeſt motus fœminæ conſtantis. Atque ita docent *Abbas conſil.4. nu.3. vol.1. Roſel. verb. Adulterium, num.5.* ubi *Sylveſt. quæſt. ultim. Armilla num.5. Tabiena quæſt. 2. num.3. Graffis 2. p. deciſionum, lib.1. c.52. n.72. caſu 2.* & dicit fortè verum *Gregor. Lopez.* 15

Lopez l.7. verb. Por fuerça, t.9.p.4. Et faveot *Gloſſ. dict. c. Propoſito, verb. Adultera, & verb. Unus, & ibi Archid. & Bellamera ad finem*, ubi textum illum intelligunt de metu, & intelligunt unum tantùm fuiſſe adulterum quoad reatum, & pœnam adulterii ſecundùm leges. Quamvis ſecundùm canones ſit adulterium. Addunt *Abbas, Sylveſt. & Roſella* idem dicendum, ſi fœmina ſic metu oppreſſa ob verecundiam, & timorem infamiæ non clamavit. Et hæc ſententia probabilis eſt.

16 Verùm à communiſſima ſententia recedendum minimè eſſe arbitror, quæ docet metum non excuſare, quin liceat viro divortium facere. Quia reverà non excuſat à culpa mortali adulterii, & fidei fractæ, quæ cauſa divortii ſunt. Et ad illam culpam mortalem canones attendunt. Unde cautè *gloſſa dict. cap. Propoſito*, & illam ſequentes *Archid. & Bellamera* dixerunt excuſare metum à pœna legali adulterii, quæ dolum deſiderat. At ſecundùm canones eſſe adulterium, quaſi ſenſerint non excuſare à pœnis canonicis, quæ culpam conſiderant. Quales ſunt divortium, & dotis amiſſio, *cap. Plerumque, de donat. inter vir. & uxor.* Et per hoc ceſſant objecta, quæ de pœnis legalibus probant. Atque ita loquentes de divortio ſentiunt ex Juriſperitis *Goffred. ſumm. tit. de divortiis, num.4. Hoſtienſ. ſumma, eod. tit. num.8. Albericus in ſuo dictionario, litera M. verb. Matrim. 8. §. Quid ſi aliquis conjugum, Henricus cap. Significaſti, num.12. de divortiis, Monaldus ſumm. tit. de divortiis, §. Propter quid fiat divortium. verſ. Item ſunt quidam caſus, caſu 3. Joan. de Friburgo ſumma confeſſorum, lib.4. t.22. quæſt.8. Altenſ. ſumm. 2. par. l.8. t.23. ar.3. caſu 5. Sylveſt. verb. Divortium, qu.9. caſu 4. Tabiena Matrimonium 4. num.1. caſu 5. Armil. verb. Matrimonium, nu.73. caſu 5. Montalvus l.6. ad finem, t.9. p.4. Covar. 4. decr. 1. p. cap.5. initio. nu.3. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q.1. §.4. nu.217. Azebedo lib.8. recop. t.20. l.1. nu.22.* ponderans illam legem, ut velit in hoc regno ſolùm excuſari uxorem à pœnis legalibus, quando adulterium fuit ita violentum, ut culpa in eo non fuerit, ibi: *Y ſi por ventura la muger no fue en culpa, & fuere forſada, no aya pena.* Nam copula, &, utrumque conjungit, petitque vim à culpa excuſantem. Et ex Theologis idem tenet *D. Bonavent. 4. d.35. in expoſitione litera, n.2.* ubi *Durand. qu.1. art.1. nu.6. Palud. qu.1. ar.2. caſu 5 nu.16. Supplement. Gabr. quæſt. un. art.2. poſt 1. concluſ. caſu 3. Vincent. ſpecul. doctrinali, tom.2. lib.10. cap.42. D. Anton. 3. p. tit.1. cap.21. §.6. caſu 4. Sotus 4. d.36. q. un. ar.1. verſ. Et eadem ratione, Caſtro lib.2. de pœnali c.4. §. ut noſtram:* licèt enim videatur prima facie oppoſitum ſentire, at clarè eſt hujus ſententiæ, metum enim appellat ibi violentiam: & ita dicit intelligi de vera, & abſoluta violentia, ubi nullus intervenit conſenſus, aliàs (inquit) ſicut nec à culpa, ita nec à divortio excuſaretur, *Palucius 4. diſt. 27. diſp.3. col.21. f.602. & d.35. diſput. unic. colum.4. verſic. Quinta limitatio, Enriquez lib.11. de matrim. cap.17. nu.5. Barth. à Ledeſm. dub.65. de matr. poſt 3. concl. caſu 5. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. cap.38. f.1049. §. Circa alium caſum, Vega 1. tom. ſumm. cap.13. caſu 16. Cañedo ſumm. ſacram.* ubi de matrim. *c.7. n.58.*

17 Quintus caſus eſt, ſi conjugi commiſceatur alter ſub mariti ſpecie latenter, & bona fide ex parte conjugis. Sicut accidit Jacob cum Lia, *Geneſis 29.* Tunc enim ſicut bona fides excuſat concubitum conjugis à culpa adulterii, ita à pœna divortii, *cap. In lectum, 34. quæſt.2.* Ad probandam autem hanc conjugis bonam fidem, ſufficit ejus juramentum, habito reſpectu ad ejus honeſtatem, & alias probabiles conjecturas, ut tradunt *Hoſt. ſumm. t. De divortiis, num.8. caſu 3. Aſtenſ. ſumm. 2. p. l.8. t.33. art.3. caſu 3.*

18 Sextus caſus eſt, ſi matrimonio ab infidelibus inito, datoque libello repudii, conjux dimiſſus ad aliud tranſeat matrimonium, non poterit repudians obiicere conjugi repudiato conſummationem illius ſecundi matrimonii, quæ adulterium eſt, quò ab illo divertat, habetur expreſsè *cap. Gaudemus, de divortiis, in fine*. Cujus ratio communiter redditur. Quia infideles exiſtimant matrimonium diſſolvi per repudium, juxta eorum ritus celebratum: ac ſubinde ratione ignorantiæ excuſatur copula illa ab adulterio. Ex qua ratione colligitur idem dicendum eſſe de conjuge repudiante legitimè & juſtè, ſecundum eorum exiſtimationem, & ritus: ſi enim poſt repudium aliud ineat matrimonium, non poterit ob id, divortium celebrare conjux repudiatus. Quia quamvis textus de ſulo repudiato loquatur: at eadem militat ratio. Nam uterque conjux legibus matrimonii ſe ſolutum exiſtimat. Utrùm verò ſi poſt repudium fornicetur, vel detur cauſa adulterii negata cohabitatione, adſit juſta divortii cauſa? dixi num.8.

19 Ultimus caſus eſt, quando conjux innocens alteri condonat adulterium, & ſic reconciliantur. Cùm enim divortium ſit in favorem innocentis, poteſt innocens cedere jure ſuo, delictumque condonare, & ſic ceſſabit jus divortii. Hæc autem remiſſio eſt duplex, quædam expreſſa, quando, ſcilicèt, verbis expreſſis innocens conjux adulterum ſibi reconciliat, condonans delictum, de qua reconciliatione loquitur textus, *l. Si maritus, 25. §. Si negaverint, ff. ad l. Juliam, de adulter.* probans ex tunc minimè audiendum eſſe maritum de adulterio accuſantem. Et notant *Alexand. l. Juris gentium, §. Si paciſcar, ad finem, ff. de pactis, Barboſa l.2. in princip. p.1. n.100. ff. ſoluto matrimonio.* Non tamen ſatis eſſet remiſſio mente retenta, nec ſigno aliquo externo conjugi nocenti expreſſa. Quia propoſitum mente retentum in his contractibus inter homines initis, nullius efficaciæ eſt, *l. Cùm in plures, 62. §. Locati, ff. locati.* Deinde, quia cum remiſſio illa ſit velut quædam juris divortii, & accuſandi donatio oportet ut firma ſit, eam parti, cui fit, intimari, ut de donatione latè diſſerui lib.1. diſp.6. & 7. Alia autem eſt remiſſio tacita. Ut ſi conjux adulterii conſcius, alium non excluſit à conſortio maritali, vel excluſum admiſit. De qua reconciliatione nihil in præſenti dicendum eſt. Quia in ſequentibus eſt ſpecialis diſputatio inſtituenda.

Id tamen obſervandum eſt, ſi reconciliatione facta, conjux ille reconciliatus in adulterium relabatur, poſſe non obſtanti priori illa reconciliatione, de novo eo adulterio illum accuſari, & ratione illius celebrari divortium. Quoniam præcedens venia non trahitur ad futura delicta, ſed ſola præterita reſpicit, argumento *l. Non alius, §.1. ff. de judiciis*, ubi quamvis legato jus gentium ſecuritatem conceſſerit, *l. Sanctum, ff. de rerum diviſ.* deciditur poſſe eum puniri de legationis tempore admiſſo delicto. Præterea, quia reconciliatio illa contractum matrimonii ad priſtinum vigorem reſtituit, ac ſi nullum eſſet uſque tunc adulterium commiſſum, ſed in eo eventu poſſet conjux reus novi adulterii dimitti, & de illo accuſari: ergo idem dicendum eſt facta ea reconciliatione. Nec æquum eſt, ut ea criminis futuri impunitatem præſtet. Atque ita ſentiunt ex Juriſperitis *gloſſ. cap. Plerumque, verb. Nec reconciliata, in fine, de donat. inter vir. & uxor. & ibi Alexand. de Nevo n.6. Prapoſ. n.4. fine, Joannes de Anania*, quem refert, & ſequitur *Archid. c.1. nu.4. 32. q.6. & ibi Bellamera n.2. Joan. Lup. cap. Per veſtras, in princ. §.9. n.18. de donat. inter vir. & uxor. Ciſuentes l.80. Tauri dub.7. & ibi Caſtillo num.2. Gregor. Lop. l.8. verb. En ante t.17. part.7.* id colligens à contrario ſenſu ex ea lege, *Covar. 4. decret. 2. p. c.6. §.6. n.7. Villalpand. repet. ad l.22. tit.1. par.7. §.14. à nu.2. Additio ad locum Angeli*, quem ſtatim pro contraria parte referam, *Azebedo lib.8. recop. tit.20. l.2. nu.11. Barboſa l.2. p.1. in princ. nu.104. ff. ſoluto matrim. Surd. de aliment. t.7. qu.16. num.103.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d.35. ar.1. qu.1. D. Anton. 3. p. t.1. cap.21. §.5. Sylveſt. verb. Divortium qu.9. caſu 5. Sot. 4. d.36. qu. un. art.1. verſ. Dubitatio verò. Ledeſm. 2. p.4. q.64. art.2. paulò ante §. Erat ſecundum dubium, Palac. 4. d.27. diſputat.3. collum.22. f.603. Angl. Florib. 1. p. de matr. qu.9. de divort. n.1. diffic.2. concl.6. Enriq. l.11. de matr. c.17. nu.5. Barth. à Ledeſm. dub.65. de matrim. poſt 3. concluſ. §. Et jam eſt notandum. Manuel 1. tom. ſumm. 2. edit. c.140. n.3. Graffis 2. part. deciſionum, lib.11. cap.12. n.72. caſu 6. Cañedo ſum. ſacram.* ubi de matr. *cap.7. n.60. caſu 6. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap.295. Adde ad predicta.* Unde non ſunt audiendi *Salicet. l. quoniam, in fine, C. ad l. Juliam, de adult. Angel. de maleficiis. verb. Che me à adulterato, n.49.* dicentes non poſſe eum conjugem de novo illo adulterio accuſari. Innituntur que textui, *c. De Benedicto 32. q.1.* ibi: *Nullum ei duntaxat ſimile committenti periculum allaturus.* Sed reſpondet bene *Covar. proximè citatus*, cum textum ſolùm velle, ne vir propria auctoritate uxori relabenti damnum inferat, illamve occidat.

21 Immò *Joan. Lupus in c. Per veſtras, in princip. §.9. n.22.* ait poſſe forſan attentari, ut conjux ille reconciliatus relapſus in adulterium poſſit etiam de adulterio condonato accuſari. Sed meritò illum improbant *Covarr. Barboſa, Azebedo, Surdus, Lup. Lop. nu. prae allegati.* Quoniam primum illud adulterium jam eſt remiſſione extinctum. At crimen ſemel tranſactione aut indulgentia accuſatoris extinctum, non poteſt amplius ab eodem in judicium deduci, *c. De his, de accuſat. & l. Tranſigere, C. de tranſact. & c. illic 23. q.4. junct. gl. verb. Recidivo.* Idemque probatur ex *reg. l. Qui rei, §. Aream, ff. de ſolut.* Et ex doctrina *Bartoli l. Non ſolum, §. Injuriarum, n.5. ff. de injur.*

22 Utrùm autem ſi facta reconciliatione, qui erat innocens labatur in adulterium, compenſetur cum priori illo adulterio à ſe condonato, ita ut ille conjux reconciliatus, non poſſit divortium petere? dicam diſp. ſeq. nu.7.

23 Tandem obſervandum eſt cum *Soto 4. d.36. q. un. ar.2. verſ. De his autem caſibus, & verſ. ſeq. & Petr. de Ledeſm. de matrimon. q.62. ar.1. dub.1. circa 2. concl. & Cañedo ſumm. ſacr.* ubi de matrim. *c.7. n.62.* omnes hos caſus, in quibus non permittitur divortium ob adulterium, cenſeri exceptos ex jure ipſo naturali, & divino, & non ex Eccleſiæ ſtatuto. Et de duobus primis caſibus idem affirmat *Barth. à Ledeſm. dub.65. de matrimon. poſt 3. concl. caſu 1. & 2.* Quod inde probatur, quia primus caſus juri naturali innititur, nil enim tam naturale eſt, quàm delictorum compenſationem admitti. In reliquis autem caſibus adulterium minimè imputatur, vel quia injuria affectus condonavit: vel quia non fuit formaliter adulterium, ſed culpa vacavit: vel quia alter conjux culpæ particeps fuit, præſtando conſenſum: quæ omnia ſunt juri naturali conſona. Inſuper probant *Sotus & Cañedo ibi.* Quia cum Eccleſia non habeat facultatem ſupra jus divinum, & naturale, niſi hæ exceptiones ex ipſomet jure divino deducerentur, non poſſet Eccleſia facultatem celebrandi divortii ob adulterium conceſſam jure divino, & naturali reſtringere, hos caſus excipiens. Quod ſi dicas Chriſtum non juſſiſſe, ſed ſolùm permiſiſſe divortium ob adulterium: & ideò nil mirum, ſi Eccleſia potuerit permiſſionem hanc reſtringere. Sicut reſtrinxit facultatem conceſſam carnibus veſcendi. Reſpondet bene *Sotus*, diſparem eſſe rationem. Quia non fecit Deus ſingularem permiſſionem eſus carnium, ſed generaliter permiſit edere

carnes

carnes, alioſque cibos, ubi & quando oportet: quaſi Eccleſiæ arbitrio relinquens tempora hæc definienda. At de divortio ob adulterium celebrando, jus ipſum naturale declarans, ſingularem permiſſionem conceſſit, quare Eccleſiæ non eſt, niſi tanquam juris divini, & naturalis interpretis, permiſſionem hanc reſtringere.

DISPUTATIO VI.

Qualiter accipienda ſit compenſatio adulterii utriuſque conjugis ante latam divortii ſententiam commiſſi, ita ut neutri liceat ab altero divertere?

SUMMARIUM.

Delicta compenſantur utriuſque conjugis adulteriis, n.1. & remiſſivè, quando alter poſt profitetur.

Oportet utriuſque adulterium eſſe liquidum ac certum. n.2.

Debet utriuſque delictum ſufficere ad divortium. Nec eſt compenſatio, ſi alter adulteratur, alter verò mollicicm, aut pollutionem, extra vas cum tertia perſona admittat; vel copulam intra vas abſque ſeminatione habeat. n.3.

Quid, ſi alter ſodomita, alter verò adulter ſit? Refertur opinio. num.4.

Compenſantur delicta, etiamſi alter adulter, alter vero ſodomita, & beſtialicatis ac adulteris reus ſit, nu.5. & ibi remiſſivè, quid quando alter carnaliter, alter vero ſpiritualiter fornicatur?

Num referat uter conjux priùs ſit fornicatus? n.6.

At ſiat compenſatio adulteris unius conjugis cum adulterio alterius, jam condonato à conjuge poſterius adulterante, n.7.

Quid, ſi alteruter plura admiſerit adulteria? n.8.

Quid, ſi adulterium unius ſit occultum, alterius verò publicum? num.9.

An poſſit vir adulter paciſci cum uxore adultera ut connivcat in divortium, ne ipſam criminaliter accuſet? Et explicatur l. Transigere. Cod. de tranſact. quando liceat ſuper adulterium tranſigere? nu.10.

An adulter volens adulteram accuſare, teneatur reddere debitum remiſſivè? n.11.

An exceptio adulterii ſit peremptoria, ita ut poſſit opponi ante, & poſt litem conteſtatam, & in modum declaratoria? Explicaturque l. Si maritus §. Præſcriptionec, ff. ad l. Jul. de adult. & l.7.t.17.p.7. nu.12.

An lata divortii ſententia poſſit conjux adulter opponere adulterium ab altero ante ſententiam commiſſum, vel de illo actionem intentare? remiſſivè, nu.13.

1 CUm diſp. præced. num.2. inter caſus, in quibus ob adulterium non permittitur divortium, annumeraverimus quando uterque conjux adulterii reus eſt. Jam circa hunc caſum aliqua diſputanda ſunt. Et quia lapſus hic in adulterium poteſt contingere ante, & poſt ſententiam divortii latam: in utroque eventu diſputandum eſt. Et priùs in hac, & aliquibus ſequentibus diſputationibus quando contingit ante ſententiam latam, & deinceps quando poſt. Dubitatur igitur in præſenti, quando contingit ante ſententiam latam. Prima concluſio certiſſima apud omnes eſt. Quando cōtingit ante latam divortii ſententiam utrumque conjugem adulterari, neutri licet ob alio divertere, ſed mutua compenſatione ambo adulteria abolentur. Hanc ſatis probavi diſp. præced. num.2. Quidam temperant niſi poſterius fornicans, poſt adulterium fuerit profeſtus, vel ad ordinem promotus. Sed hoc dicam diſput. 9. num.26.

2 Duo autem ad hanc compenſationem deſiderantur. Priùs eſt, ut utrumque adulterium ſit liquidum, conſtetque alteri conjugi. Si enim unius adulterium ſit liquidum, alterius verò minimè, ſed dubium, non licet illi, cujus adulterium eſt certum, dubitatque de ſui conjugis adulterio, compenſatione uti. Quoniam debiti liquidi ad non liquidum non eſt compenſatio, *l. final. C. de compenſ.* Sic docent *Hoſt. c. fin. nu.1. de adult. & ibi Joan. Andr. nu.1. Acchar. nu.3. Cardin. num.1. oppoſit.2. Anan. nu.1.* Quare ſi conjux adulter opponeret alii adulterium ſibi dubium, falſiſque teſtibus illud probaret, & ſic alteri negaretur divortium, non eſſet textus in conſcientia. Non enim juvari poteſt compenſatione adulterii alterius ſibi dubii cum ſuo, quod ſibi conſtat.

3 Poſterius requiſitum eſt, ut utrumque delictum ſit ſufficiens ad divortium. Adulterium enim conſummatum admittens non poterit illud compenſare cum mollicie alterius, vel pollutione cum tertia perſona extra vas, ut ſic illi divortium deneget: ſed poterit hic ab illo divertere. Quia in ordine ad divortium, ad quod attenditur, delicta non ſunt paria, atque ita illorum compenſatio non fit. Sic *Ledeſm. 2. part. 4. quaſt.64. articul.2. duplici coll. ante fin. verſic. Et tamen notandum.* At idem dicendum eſt in reliquis caſibus, in quibus delictum alterius non eſt ſufficiens ad divortium. Ut ſi alter non emiſit ſemen intra vas, licèt illud penetrarit, vel habuerit rem cum fœmina mortua, quos omnes caſus numeravi tota diſp.4. poteſt enim hic ab altero verè adultero divertere. Eadem ratione, ob criminum in ordine ad divortium diſparitatem.

Difficultas autem eſt, quando fornicationes non ſunt ejuſdem naturæ, ſed altera eſt naturalis, nempè, adulterium, altera verò innaturalis, ut ſodomia. Nam aliqui exiſtimant ad juſtam delicti compenſationem in hoc caſu faciendam, non eſſe opus ut eadem fornicationis ſpecie uterque conjux ſit infectus, ſed ſatis eſſe, ut ſit eodem fornicationis genere, dummodo is, qui compenſare, eaque compenſationis mutui delicti exceptione ſe tueri vult, ſit levioris fornicationis ſpeciei reus: Ut adulter poteſt ſe tueri contra ſodomitam, divortium petentem: ſi tamen adulter divortium intentet contra ſodomitam, non poteſt hic ſe defendere, exceptione compenſationis ſui delicti cum adulterio alterius, allegata. Quia ſuum delictum eſt gravius, ac ſubinde impar delicto alterius. Sic docent *Caſtro lib. 2. de lege pœnali, cap.4. paulò ante §. Ut igitur. Ovandus 4. d.45. diſp. un. propoſ.1.* Qui bene explicat hanc minorem fornicationis gravitatem non utcumque conſiderandam eſſe, ſed quando altera innaturalis eſt, altera verò naturalis. Non enim ad hoc diſparitas reputaretur, ſi vir adulteretur cum ſoluta, uxor autem cum conjugato, vel profeſſo. Et pro hac ſententia faciunt *Hoſt. cap. ſi. num.4. de adul. Jo. And.1. Ant. num.4. Cardin. ſtatim in princ.* ubi explicantes illum textum reddentem rationem, cur adulter adulteram accuſare nequeat ad divortium. Quia paria crimina mutua compenſatione tolluntur: explicant paria, quantitate, & qualitate. 4

5 Cæterùm contraria ſententia mihi placet, ut ex utraque parte detur compenſatio, ac ſubinde neutri conjugi liceat divortium celebrare. Quia ſi paritatem criminis in ordine ad divortium conſideremus, (ut re verà conſideranda eſt) utrumque crimen eſt æquale. Cùm ob utrumque pariter concedatur divortium. Si verò conſideretur in ordine ad matrimonium, cui injuria irrogatur, cum gravior ſit injuria illi per adulterium quàm per ſodomiam illata (ut probavi diſp.4. num.3.) adulterium gravius delictum erit, atque ita adulter non poterit à ſodomita divertere. Si verò dicas conſiderandam eſſe gravitatem ſecundùm ſe, hoc dici non poſſe probavi eadem diſp.4. num.3. Et confirmatur, quia ſi gravitas fornicationis in ſe attendenda ſit, non eſt cur potius dicamus ſolum attendendam eſſe, quando altera eſt naturalis, & altera innaturalis: quàm ubi intra fornicationis naturalis limites altera gravior, altera autem levior eſt. Quod tamen attendendum eſſe nullus diceret. Tandem, quia ſi in compenſatione inſpiciendum eſſet uter conjux graviori fornicatione infectus eſſet, ut ille non poſſet adverſus alium hac ſe exceptione tueri, gravitas illa fornicationis omninò attendēda eſſet per repugnantiam ad conjugium, atque ita potiùs dicendum eſſet adulterum non poſſe ſuum delictum compenſare cum ſodomia alterius, quæ minus matrimonio repugnat. Quo argumento egregiè uſus eſt *Bellarmin. l.1. de matrimon. capit.17. §. Reſpondent nonnulli*, contra aliquos dicentes fornicationem ſpiritualem, nempè infidelitatem, diſſolvere conjugium, non autem corporalem. Eò quòd illa gravius peccatum ſit. Adverſùs quos inſurgit dicens, quamvis fornicatio ſpiritualis ſit gravius in ſe peccatum, cùm tamen magis repugnet conjugio fornicatio corporalis, potius ea hac ratione concludendum eſſe fornicationem corporalem diſſolvere. Sic ergo in noſtro caſu dicendum eſſet. Et ideò hanc ſententiam tuentur *Palud.4. d.35. qu.1. ar.2. caſu 1. num. 11.* ubi *Suplement. Gabr. qu. un. art.2. poſt 1. concluſ. caſu 1. Palac. ibi diſp. un. ſtatim in princ. corp. Tabiena Matrimonium 4. nu.1. caſu 1. Gaeta repet. c. Ad limina 30. qu.1. §.4. num.217.* Immò idem credo dicendum eſſe, quamvis alter adulterii, ſodomiæ, ac beſtialitatis reus eſſet: alter autem ſolius adulterii. Neutri enim divertere liceret: ſed daretur compenſatio. Quia ad hoc ſufficit dari paritatem criminum, quoad hoc quod uterque carnem ſuam diviſerit contra fidem in matrim. præſtitam. Quod eſt fundamentum divortii (ut probavi diſp.4. n.3.) multiplicatio verò major delictorum minimè huic compenſationi obſtat, ut dicemus nu.6. Utrùm autem detur compenſatio, ſi alter corporaliter, alter verò ſpiritualiter fornicetur lapſus in hæreſim, vel apoſtaſiam à fide? dicemus hoc l. diſp.16. per totam.

Secunda concluſio. Ad hanc mutuam delictorum compenſationem faciendam, nil refert, uter conjugum prius ſit lapſus in adulterium. Quia jura ſolùm ponderant utrumque conjugem ſimili crimine jam infici, & neutrum matrimonii fidem illæſam ſervaſſe, non habita ratione prioritatis, vel poſterioritatis delicti, ut conſtat ex textibus hanc compenſationem docentibus, quos retuli diſp. præc. n.2. Et ita docent *Gl. c. Veniens, verb. Sponte, de converſ. conjug. Hoſt. c. Gaudemus, init. de converſ. conjug. Palud.4. d.35. q.2. a.1. n.14. Sot.4. d.36. q. un. artic.1. verſ. Dubium autem, Nau. l.4. conſ. in utraque edit. t. de divort. conſ.1. nu.1. Barth. à Ledeſm. dub. de matr. poſt 3. concl. §. Etiam eſt notandum, Surd. de alimentis t.7. q.16. n.53. Lud. Lop.2. p. inſtr. de matr. cap.54.* ubi de divort. quoad habitationem, *§. pen. notab.4. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.62. a.1. dub.1. fin. Manuel 1. to. ſum.2. edit. c.240. n.3. Cañedo ſum. ſacram.* ubi de matrim. *c.7. n.57. caſu 1.* Idque veriſſimum eſt; & nullum dubitandum inveni. Immò poſt ſententiam divortii adulterium 6

admiſ-

Digitized by Google

admiſſum à conjuge, in eujus favorem divortium eſt celebratum, compenſari cum adulterio prioris conjugis dimiſſi, ſatis probabiliter docent multi, ut videbimus diſp. 9. Quare falsò *Surdus proximè citatus* impoſuit *Belognet. conſ. 23. nu. 2.* ipſum ſentire, exigi ut delicta ſint eodem tempore commiſſa, ut compenſatione tollantur.

7 Immò quidam hoc eatendunt, ut licèt prius adulterium conjugis ſit condonatum ab altero coniuge innocente, ſi poſt condonationem innocens labatur in adulterium, detur illius compenſatio cum adulterio illo priori condonato: neutrique divertere liceat: & priori petenti divortium obſtet exceptio ſui adulterii quamvis remiſſi. Quia quamvis adulterium remiſſum nequeat in judicium deduci ad effectum accuſationis, poteſt tamen ad effectum eacipiendi contra accuſantem ad divortium. Quædam enim conſequi poſſumus eacipiendo, quæ non poſſumus agendo. Et quia accuſans de crimine debet eſſe ejus luminis, *cap. Qui crimen* 6. *q.* 1. *& c.* 1. 32. *q.* 4. Ita tenet *Hugo*, quem refert & ſequitur *Turrec. eoc.* 1. *n.* 4. Idem licet ſatis obſcurè docent *ibi Archid. ad fin. verſ. In ea gloſſa*, ibi, *dico*, *addo & male. Et ibi Bellam. n. 2. eod. verſ.* & ita *Archidiaconum* intelligit, eum ſequens, & referens etiam *Laurentium*, *Greg. Lop. l. 8. verſ. Eſſo miſmo, t. 2. p. 4.* At hoc mihi diſplicet. Et ideò dicendum eſt cum *gloſſ. eoc. 1. in fi. & Aſtenſ. 2. p. ſum l. 8. t. 33. ar. 3. ad fi.* minimè competere coniugi poſteriùs adulteranti exceptionem illius adulterii, quod condonavit, nec dari compenſationem, ſed poſſe priorem coniugem celebrare divortium. Quia remittentibus actiones ſuas, non eſt dandus regreſſus, *l. Quæritur 14. verſ. Si venditor, ff. de ædil. edicto.* Deinde, quia (ut optimè docet *Sotus 4. d. 36. q. un. a. 1. verſ. Dubitatio verò*) reconciliatio contractum matrimonii ad ſuum priſtinum ſtatum revocavit, ac ſi nulla eſſet uſque tunc fornicatio admiſſa, in quo eventu poſſet utique prior coniux reconciliatus, à coniuge poſt adulterii reo, divertere.

8 Tertia concluſio. Non obſtat compenſationi adulterii mutui, ſi alter coniux plurima adulteria, alter verò unum ſolùm admiſerit. Quia cum uterque fregerit fidem, delicta cenſentur paria. Jura enim fractionis fidei, non autem numeri rationem habent. Hæc videtur contra DD. relatos n. 4. fine, dicentes paria crimina quoad compenſationem hanc faciendam cenſeri, quando datur æqualitas in quantitate & qualitate. Quos meritò reprobat *Anan. c. penult. n. 5. de adult.* Et ideo hanc concluſ. docent *Sot. 4. d. 36. q. un. a. 1. verſ. Dubitatio vero*, *Angel. Florib. 1. p. de matr. q. 9. de divor. n. 1. diffic. 2. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matr. c. 54.* ubi de divort. quoad habitationem, *§. penult. notab. 3. Cañedo ſum ſacram.* ubi de matr. *c. 7. n. 57. caſu 1.*

9 Quarta concluſio. Quamvis adulterium alterius conjugis ſit occultum, ſolique Deo cognitum, alterius verò publicum, nequit adulter occultus divortium petere, ſed tenetur compenſare adulteria. Nam in foro conſcientiæ occulto non deſideratur probatio per teſtes, ſed ſola veritatis cognitio. Quare nil intereſt an fornicatio ſecreta ſit nec ne, quando ipſi conjugi conſtat, ſe fornicatum fuiſſe. Præterea uxori adulteræ publicè, cujus vir occultum adulterium perpetravit, non deficit jus excipiendi ut crimen ſuum alterius crimine tollat: ſed ſola deficit probatio. Propter defectum autem probationis, etſi in foro contentioſo à cauſa cadat, non tamen in foro conſcientiæ. Sicut qui revera æs alienum contraxit, licet creditor probare nequeat, revera debitor eſt, nec poterit ſimile debitum ſibi ab eodem recuperare, ſed compenſare tenebitur. Atque ita docent ea Juriſper. *Goffr. ſum. t. de divort. n. 15. Hoſt. ſum. eo t. n. 11. in princ. & c. fi. n. 3. de adult. & ibi Jo. And. n. 7. Anch. nu. 5. Idem Jo. Andr. c. Conſtitutus, n. 1. de converſ. conjug. Ant. nu. 3. Anch. n. 3. Abb. n. 8. fi. idem Abb. c. Significaſti, in fi. de divort.* ubi *Alex. de Nevo n. 9. Henr. c. Ex literis, n. 11. de divort. & c. fi. nu. 14. de adult. Alber. in ſuo dict. lit. D. verb. Divortium, verſ. Quid ſi vir, & lit. M. verb. matr. 8 & verſ. Quid ſi aliquis conjugum, Archid. c. Nihil 32. q. 6. n. 1.* ubi *Bellam. n. 1. Turrecr. n. 1. Joa. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 15. Monald. ſum. tit. De divortiis, §. Propter quid fiat divortium, verſ. Item pone quod vir, Roſel. matr. 7. n. 4. Sylv. verb. Divortium, qu. 9. verſ. 7. & matr. 9. q. 6. fi. Tab. matrimonium 4. q. 1. caſu 1. Armill. verb. matrim. n. 73. caſu 1. Brun. de ſponſalib. concl 30. declarat. 8. nu. 12. verſ. Primus eſt, Navar. l. 5. conſ. in 1. edit. t. de adult. conſ. 1. n. 3. & 4. in utraque edit. l. 4. t. de divort. conſ. 1. n. 1. 2. & 3. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 217. 231. Lancel. inſtit. juris can. l. 3. t. de divortiis, §. Multum autem intereſt, verb. Niſi.* Et ex Theolog. *D. Th. 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 5. & ibi D. Bonav. in expoſ. lit. n. 1. & ar. 1. qu. 1. in fi. corp. & ibi Palud. q. 1. a. 2. caſu 1. n. 1. Vinc. ſpec. doctr. to. 2. l. 9. c. 90. & l. 10. c. 42. Aiul. c. 19. Marth. q. 75. in ſolut. adult. Sot. 4. d. 36. q. un. a. 1. verſ. Dubium autem*: & quamvis limitet dummodo alter conjux probare poſſit illud adulterium: intelligitur ut in foro externo audiatur: atque ita *ea q. a. 6. in fi.* dicit idem eſſe dicendum, ubi adulterium alterius ita occultum eſt, ut probari minimè poſſit, *Petr. de Soto lect. 12. de matr. col. pen. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 4. Ut noſtram Qvand. 4. d. 32. q. un. propoſ. 2. caſu 1. Palat. 4. d. 27. diſp. 3. ſol. 22. verſ. Sed quid ſi vir. f. 603. Veracr. 3. part. ſpec. a. 6. concluſ. 4. Angl. Flor. 1. de matr. q. 9. de divort. n. 2. diffic. 7. Pet. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 1. dub. 1. fi. Bart. à Ledeſ. dub. 65. de matr. poſt 3. concl. §. Etiam eſt notandum, Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 3. Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 240. n. 3. Vega 1. to. ſum. c. 13. caſu 3.* Nec audiendus eſt *Enriq. ibi.*

dicens eſſe culpam venialem, ſi vir occultus adulter, uxorem manifeſtè adulteram dimittat, accuſetve. Quia cum res graviſſima ſit divortium celebrare, ſi occultus adulter jure dimittendi caret, ut omnes DD. allegati fatentur, non poteſt eſſe culpa venialis tunc dimittere divortium celebrando. Atque ideo *Abul. & Caſtro eiſdem locis citatis* docent eſſe culpam lethalem. Cavendum eſt etiam ab Qvando, qui loco citato ait non eſſe improbabile, aſſerere occultum adulterum dolentem de ſuo adulterio poſſe negare debitum adultero conjugi manifeſto: retenta opinione Cajetani, aſſerentis occultum adulterum non privari ipſo facto jure exigendi. Quam etiam nos tenuimus l. 1. diſp 68. n. 4. Quia juxta eam opinionem ſolùm conceditur conjugi occultè adultero, ut non privet ſe jure exigendi debitum, donec ab innocente conjuge illius adulterii conſcio privetur. Non tamen ipſi conceditur ut poſſit divertere à conjuge ſimiliter adultero, ejus adulterii ignaro. Quoniam jus divertendi ſoli conjugi, qui non eſt infectus ſimili adulterio, eſt permiſſum, ut diximus n. 1. Nec obſtat illud adulterium eſſe occultum, & conjugi publicè adultero ignotum. Quia hoc nil refert ſi ad forum conſcientiæ attendas, in quo ſola rei veritas inſpicitur. Quod ſi tandem obiicias *c. Significaſti, de divor. & c. pen. de adult.* ubi videtur peti ad hanc compenſationem mutuam, ut utrumque adulterium ſit notorium. Quod idem videntur docere *Gl. eo c. Significaſti, verb. Niſi conſtaret, & Joa. And. c. fi. n. 1. de adulter. & ibi Hoſt. n. 1. Ant. n. 4.* Id minimè obſtat. Quia non agunt de compenſatione in foro conſcientiæ facienda: ſed quando mulier dimiſſa à viro adit judicem petitura reſtitutionem: & vir exceptione adulterii notorii impedit reſtitutionem. Tunc enim dicunt hi DD. juxta illorum textuum deciſionem, non eſſe audiendam mulierem, ut reſtitutio ab ipſa petita concedatur, ſi contra exceptionem ſui adulterii notorii replicet allegans adulterium viri, niſi illud etiam notorium ſit: aliàs impedietur reſtitutio, donec viri adulterium probetur, illo autem probato reſtitutio fiet, compenſatis hinc inde adulteriis. Et ſic id explicant *Innoc. eo c. Significaſti, n. un. ſuper verb. Conſtaret, & Hoſt. ibi, in fin.*

Unicum tamen exciperem caſum, in quo viro adultero liceret uxorem æquè adulteram dimittere: nempe, ſi inter utrumque conjugem per tranſactionem conveniat, ut vir non accuſet uxorem adulteram ad pœnam capitalem ipſi infligendam, (id enim non obſtante ſuo adulterio poteſt efficere, quamvis quoad divortium, & pœnam civilem compenſentur adulteria, ut dicemus diſp 8. n. 40.) ea lege ut uxor in locum aliquem honeſtum ſe recipiat, ubi ſeparata ab ipſo viro vitam tranſigat. At abſque uxoris conſenſu, id efficere nequit. Quia poteſt illa eligere pati accuſationem. Nec etiam id in pactum deducere poteſt, quando jus accuſandi criminaliter amiſit lapſu temporis, vel alia cauſa: vel quia deficit probatio. Non enim pœna hæc debetur ante judicis ſententiam: nec uxor criminaliter accuſari poteſt deficiente probatione: & ſi accuſetur, non tenetur fateri ſuum crimen. Nec obſtat ſuper adulterii crimen tranſigi non poſſe, *l. Tranſigere 18 C. de tranſact. & l. De crimine 10. C. ad l. Jul. de adulter.* Cujus deciſionis varias affert rationes *Padilla in l. Tranſigere, à n. 72. uſque ad 79.* ſed potiſſima eſt, propter frequentiam hujus delicti ad arcendum ab eo. Quod eſt adeò verum, ut pactionem etiam gratuitam ſimiliter eſſe prohibitam ſuſtinuerint *Alberic. & Goffred citati per Padilla, d. l. Tranſigere, num. 95. contra Azonem ſum. 1. de tranſact. nu. 4.* Non (inquam) obſtat. Quia opinionem *Azonis* explicans jus civile, approbat *l. reg. 22. t. 1. p. 7.* ibi: *Pueras ende ſi el yerro fueſſe de adulterio. Ca en tal caſo, como eſto, non puede ſer fecha avenencia por dineros. Mas bien ſe puede quitar de la acuſation el marido, ſi quiſiere, no recibiendo precio ninguno por ello.* Unde *Barboſa l. 2. p. 1. in princ. nu. 115. ff. ſolut. matr.* dicit cum *Gama in ſuis deciſionib. p. 1. dec. 63. nu. un.* non valere remiſſionem adulterii pecunia factam, vel ſub alio pacto lucrum afferente ipſi marito: ſecus ſub alio quovis pacto carenti eo lucro. Et exemplificat *Gama*, ut eſt pactum, ut uxor includatur, exulet ve. Idemque ſequitur *Additionator ad Gammam in additionibus ad illam deciſionem, quæ habetur in fine illius tomi.* Et reddit rationem. Quia cum poſſit vir adulteram, præcedenti judicis ſententia, occidere, poteſt tranſigere, ut minorem pœnam admittat, quò mortem juſtè ſibi inferendam evadat.

Utrùm autem adulter volens adulteram criminaliter accuſare, teneatur ei debitum reddere? dicam diſp. 14. n. 8. 7

Ultima concluſio. Exceptio adulterii quando de illo agitur civiliter, ut quoad divortium vel dotis amiſſionem, eſt peremptoria, atque ita opponi poteſt ante, & poſt litem conteſtatam, & quocumque tempore uſque ad ſententiam. Sic colligitur ex *c. pen. & c. fin. de adult.* & docent *Innoc. eo cap. penultimo, ad finem, & ibi Hoſt. num 7. Ant. nu. 6. Abbas fi. Anchar. n 20. Cardinalis n. 1. qu. 1. Anan. n. 10. verſ. Ultimo quærit. Joa. Andr. eo fi. n. 3. & ibi Anchar n. ult. in fi. Ananias init. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. § 6. num. 6 & Bartolo, atque aliis relatis Barboſ. l. Viro atque uxore 40. num. 3. ff. ſoluto matrim.* Quare audiendi non ſunt *Joa. Lup. rubr. de donat. §. 20. n. 3. Andr. ab Exea rubric. ff. de pactis, nu. 377.* dicentes contrarium per *l. Si maritus, §. Præſcriptiones, ff. ad l. Julium, de adult. & l. 7. tit. 17. p. 7.* Sed reſpondet bene *Covar. & Barboſa*, eos textus accipiendos eſſe, quando criminaliter agitur de adulterio. Unde quando agitur civiliter de adulterio, poteſt 8

etiam poſt litem conteſtatam excipi de ſimili adulterio vel lenocinio mariti. Secus ſi agatur criminaliter. Et rationem differentiæ tradit *ibi Barboſa*. Quoniam in cauſa civili, ea exceptio diluit omninò delictum adulterii uxoris per virum objecti, & eum omninò ab actione excludit: unde habet vim exceptionis peremptoriæ, quæ uſque ad ſententiam opponi poteſt, *l. Peremptorias, C ſent. reſcind. non poſſe*. At in cauſa criminali exceptio lenocinii non perimit delictum, ſed tantùm excludit virum à jure accuſandi: cujus loco quilibet accuſare poteſt. *§. Item lex Jul. Inſtit. de pub. judic.* Et ideò habet vim exceptionis dilatoriæ, quæ ante litem conteſtatam eſt opponenda, *l. pen. & l. fi. C. de excep.* Poteſt etiam exceptio ſimilis adulterii opponi in modum, & vim declinatoriæ, ut non eſt audiendus petens divortium, quia ſimiliter adulteratus eſt. Sic *Innoc. c. pen. ad fi. de adulter. & ibi Hoſt. n. 8. Ant. n. 6. Abb. fi. Card. n. 1. q. 1. Joa. And. c. fi. nu. 3. de adult. & ibi Anan. init.*

9 An autem lata divortii ſententia poſſit conjux reus opponere exceptionem fornicationis ante ſententiam ab alio conjuge admiſſæ, vel actionem de illa intentare? dicam diſp. 9. num. 25.

DISPUTATIO VII.

Utrùm quando uterque conjux eſt adulter, & alter corrigitur, altero in fornicatione perſiſtente, liceat conjugi emendato divortium: an potius mutuæ illæ fornicationes compenſentur?

SUMMARIUM.

Semel adulteriorum remiſſione facta, poteſt altero relabente innocens divertere. Et an reconciliatione facta, ſi conjux reconcilians labatur in adulterium, poſſit obiicere adulterium à ſe condonatum? Et quid ſi reconciliatus iterum reus adulterii ſit, an poſſit de novo illo adulterio vel de prius à conjuge remiſſo accuſari, n. 1.

Quid, ſi nulla reconciliatio præceſſerit, an poſſit conjux emendatus à perſiſtente in adulterio divertere? Refertur duplex ſententia, n. 2. & 3.

Proponitur ſententia Authoris, n. 4.

Solvuntur argumenta, n. 5.

1 IN hac diſp. id ſupponendum eſt tanquam notum apud omnes, nimirum, ſi ambo conjuges in adulterium lapſi, ad priſtinam redierint amicitiam, eaque reconciliatione facta alteruter relabatur in adulterium, poſſe alterum ratione hujus novi adulterii ab eo divertere. Quia reconciliatio illa matr. ad ſuum antiquum vigorem eos reſtituit, perinde ac ſi nullum eſſet uſque tunc adulterium admiſſum. Unde fit ut conjux poſteà delinquens reus divortii fiat. Atque ita tanquam certum fatentur *Sotus 4. d. 36. q. un. a. 1. verſ. Dubitatio verò, Led. 2. p. 4. q. 64. art. 2. paulò ante §. Erat ſecundum dubium, Petr. de Led. de matr. q. 62. ar. 1. d. 2.* Immò & ſi alter ſolus ſit fornicatus, & conjux innocens remittat adulterium, ſi ipſemet poſt remiſſionem adulteretur, non poterit alteri petenti divortium obiicere adulterium, quod illi condonarat; ut dixi diſp præced. num. 7. Nec ſi poſt remiſſionem conjux ille reconciliatus, iterum adulterium committat, poterit de adulterio prius remiſſo accuſari, ſed dumtaxat de eo novo, ut dixi diſp. 5. num. 20. & 21.

2 Difficultas autem eò pertinet. An quando utroque conjuge fornicante, reconciliatio minimè præceſſit, ſed alterius conjugis emenda, altero in fornicatione perſiſtente, poſſit conjux emendatus divertere? Qua in re triplicem invenio ſent. Prima ait, id minimè licere. Ducitur. 1. Quia ad divortium celebrandum nil confert, uter prius, aut poſterius, ſæpius, aut rarius adulteratus ſit. Ut probavimus diſp. præc. n. 6. & 8. Quæ ſola ratio urgere videtur, ut conjux jam emendatus poſſit à pertinaci divertere, tanquam ab eo, qui eſt in ultima mora, & poſt mutuam delicti compenſationem, plurium adulteriorum reus. Secundò quoniam ad divortium, impediendamque mutui delicti compenſationem, nil juvat alterius conjugis emenda, ac pœnitentia, utpote quæ ſolùm Deo reconciliat, nec abolet injuriam per adulterium matrimonio irrogatam. Quare integrum eſt conjugi impœnitenti illud adulterium opponere, dum id minimè condonavit reconciliatione facta. Atque ita ſentiunt *Led. & Petr. de Led. n. præced. allegati.*

3 Secunda ſententia docet, conjugem illum reſipiſcentem, & jam emendatum, poſſe divertere ab adultero incorrigibili, & in fornicatione perſiſtente. Probat. quia jam non cenſentur paria delicta, ut compenſatio impediatur. Quandoquidem unum eſt emendatum, & alterum perſeverat. Secundò, quia ultima mora nocet, & eſt quæ trahit ad ſe periculum & damnum, *l. Illud, ff. de periculo, & commodo rei vendit.* & pacta noviſſima ſunt ſervanda, *l. Pacta noviſſima, 12. C. de pactis*. Tertiò, quia adulter, facta jam pœnitentia, ad priſtinum ſtatum eſt jam reſtitutus, & factus innocens: poterit ergo divertere à conjuge poſtmodum adulterante, ac ſi ipſe adulterii minimè reus eſſet. Sic ſentiunt *Goffred. ſum. t. de divort. n. 15. ubi Hoſt. in ſu. n. 11. in prin. Palud. 4. ad 35. q. 1. a. 2. n. 12. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6. caſu 7. Sylv. verb. Divortium, q. 9. caſu 7. Tabiena matr. 4. n. 1. caſu 1. Sot. 4. d. 36. q. un. a. 1. v. Dubium ergo reſtat. Caſtro l. 2. de lege pen. c. 4. §. Ut noſtram, Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 23. f. 603. ante v. Arbitrior autem Bart. Led. de matr. dub. 64. §. Sed dubium parvum hic ſe offert. Mann. 1. t. 2. edit. c. 240. n. 3. Vega 1. t. ſum. c. 13. caſu 14.* Et videntur univerſi hi DD. loqui, ſive alter conjux monitus ſit, ſive non. Quia rationes, quibus innituntur, in utroque caſu id probare videntur. Et *Sotus* expreſsè dicit, præcipuè ſi alter conjux monitus ſit. Quare clarè ſentit idem, caſu quo admonitio non procedat.

Tertia ſent. (quam probabiliorem exiſtimo) ait, poſſe conjugem emendatum, ſi admonitus alter conjux in adulterio perſiſtat, divortium celebrare. Ducor, quia monitio illa & interpellatio, qua adulter adulterium interpellat ac movet, ut corrigantur, ſimulque habitent, vim habet reconciliationis. Sic enim interpellans, & monens reconciliationem offert alteri, & ex parte ſua illum reconciliat, & nil referre videtur, ſi alius nolit acceptare: tenetur enim admittere: quare ſi poſt labatur in adulterium, ultima mora ſibi nocere debet, & perinde cenſebitur ac ſi reconciliatione facta commiſiſſet adulterium: in quo caſu diximus n. 1. ex omnium ſententia licitum eſſe divortium. Et addita hac monitione, & interpellatione convenimus cum DD. ſecundæ ſent. nu. præc. relatis. Quam moderationem ipſi etiam videntur admittere. Ponderant enim alterum eſſe correctum, altero pertinaci in adulterio. At non videtur pertinacia, ubi non datur admonitio, & interpellatio alterius conjugis, qui pacem ac reconciliationem offert. Et ideò cum hac moderatione admittunt hanc ſent. *D. Bon. 4. d. 35. in expoſit. lit. n. 1. Vincent. Specula doctrin. c. 2. l. 10. c. 42. Alber. in ſuo dictionario lit. M. verb. matrimonium 8. ver. Quid ſi aliquis conjugum, Archid. c. Nihil 32. q. 6. n.* ... ubi *Bellar. n. 1. Turrecrem. n. 1. Henric. fi. nu. 14. de adult. Joa. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. qu. 15. Monaldus ſum. t. De divortiis, §. Propter quid fiat divortium, verſ. Item pone quod vir. Roſella matr. 7. n. 4. Sylv. matr. 9. q. 6. fi. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 232. Lud. Lop. de matr. 2. p. inſtruct. c. 54. §. pen. verſ. Accedit ad hoc* Et videntur tenere expreſsè *Nav. l. 4. conſ. in utraque edit. t. De divortiis, conſ. 3. in fi. & Enriquez l. 12. de matr. c. 5. fi.* ubi concedunt poſſe in eo caſu ferri ſententiam divortii: ſentiunt ergo id legitimam cauſam præſtare: aliàs ſententia eſſet injuſta. Et ſolùm negant poſſe ante ſententiam conjugem emendatum ad religionem tranſire, de qua re dicemus diſp. 11. n. 13. Quod ſi viro emendato, & interpellanti uxor adultera conjungi recuſet, juſto timore ducta, ne ab ipſo interficiatur, & vir offerat ſufficientem cautionem, & adhuc mulier nolit, ſed perſiſtat in adulterio, adhuc eſt cauſa juſta ut vir divertat. Si autem vir inculpatè non præſtet ſufficientem cautionem, quia fidejuſſore caret: nec ipſo jurejurando aſtricto ſatisfit uxori: adhuc adulterium novum uxoris imputabitur ei ad divortium à viro juſtè celebrandum. Quia ea interpellatio & emenda viri habuit vim reconciliationis ſufficientis, ut adulteria præcedentia compenſatione abolerentur, ac quaſi novus matrimonii ſtatus inciperet: licèt non ſit ſufficiens ut uxor cohabitare audeat. Si autem vir potens dare cautionem ſufficientem renuat: non erit ſufficiens reconciliatio. Quare nec poterit divertere ab uxore poſteà adulterante.

Ad argum. n. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic non eſſe ſolam eam rationem divortii in hoc caſu, ſed adulterium admiſſum poſt monitionem & interpellationem, quæ vim reconciliationis habet. Ad 2. fateor non ſufficere ſolùm emendam, niſi jungatur monitio, & interpellatio. Ad argum. n. 3. relata dic. Ad 1. id non conſtituere diſparitatem ſufficientem ad divortium, niſi aliqua reconciliatio præcedat. Sicut nec alterum conjugem plurium adulteriorum aut poſterioris adulterii reum eſſe. Ut probavi diſp. præc. n. 6. & 8. Ad 2. dic non cenſeri ultimam moram, & pactum noviſſimum quoad divortium, niſi adſit reconciliatio aliqua. Cùm ad id non conferat uter ultimò fornicatus ſit ante illam reconciliationem. Ad 3. dic reſtitui per pœnitentiam ad priorem ſtatum in ordine ad Deum. 5

DISPUTATIO VIII.

An fiat compenſatio mutui adulterii conjugum, etiam quoad accuſationem civilem, ut dotis amiſſionem, & criminalem ad pœnam mortis, ita ut viro adultero non liceat adulteram criminaliter aut civiliter accuſare?

SUMMARIUM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ? n. 1.

Quas pœnas incurrit adultera apud omnes nationes. Et amittit dotem? n. 2.

An perdat dotem, ſi vi aut metu cognita ſit uxor, aut vir cauſam dederit adulterio, injuſtè domo expellendo: vel uxor ob ejus ſævitiam aufugerit: vel ob oſcula & amplexus? remiſſive, n. 3.

An vir lucretur dotem uxoris, accuſans eam criminaliter vel civiliter? n. 4.

Quid, ſi dos nondum tradita viro ſit, ſed promiſſa? n. 5.

Quid in ſponſa de præſenti, quæ nondum matrim. conſummavit, vel viri domum traducta non eſt, vel nuptiales benedictione nondum ſuſcepit? n. 6.

Quid ſi matrimonium reperiatur fuiſſe invalidum? Et explicatur, l. 81. Tauri, hodie l. 4. tom. 20. lib. 8. recop. n. 7.

Quid,

Quid, ſi promittens dotem ſtipulatus fuerit, ſibi reddendam? num. 8.

An vir adulteram necans acquirat dotem ſibi lege ob adulterium, aliamve cauſam, delatam? n.9. & ibi, quid, ſi poſt ſibi acquiſitum, uxorem enecet?

An lucretur vir bona uxoris adulteræ paropherna, & alia? n.10.

An ob adulterium viri comparet uxor donationem propter nuptias? num. 11.

Quid, ſi conjux adulter habeat filios ex illo vel ex altero matr. num. 12.

An deſideretur judicis ſententia, etiamſi adulterium ſit notorium, ut vir lucretur dotem & parapherna adulteræ: vel uxor donationem propter nuptias viri adulteri. Et decedentibus illis ante ſententiam, amittant eorum heredes illa bona? n.13.

An ſi adulter conjux teſtibus falſis ſe defendat, vel probet ſimile adulterium alterius conjugis, etiam poſt latam ſententiam ſibi applicantem bona, à qua tamen appellatum eſt, teneatur reſtituere ea bona, quæ alter conjux innocens erat lucraturus? Et idem tractatur de quocumque reo in ſimili eventu, n.14.

Solus judex Eccleſiaſticus eſt competens in cauſa adulterii ad divortium perpetuum vel temporale: & tunc cognoſcit de dote lucranda, vel alimentis adulteræ denegandis, tanquam de acceſſoriis divortio. Et an poſſit cognoſcere de dote, quando de ea eſt principalis quæſtio? n.15.

Quando agitur criminaliter de adulterio ad pœnam ſanguinis, cognitio eſt judicis ſæcularis. Quando ad alias pœnas, eſt mixti fori, & datur locus præventioni, n.16.

Quæſtione mota coram judice ſæculari de alimentis adulteræ præſtandis, à qua vir divertit, ſi vir exceptionem adulterii opponat, conquieſcere debet ſæcularis, & poteſt ab Eccleſiaſtico inhiberi, donec de divortio cognoſcat? n.17.

An vir accuſans criminaliter uxorem, poſſit poſtmodum civiliter ad divortium dotiſve amiſſionem accuſare: vel à civili accuſatione ad criminalem redire? Refertur quædam opinio, n.18.

Sententia authoris. Et explicatur l. un. C. quando civilis actio criminali præjudicet, n.19.

An ſaltem vir qui accuſavit criminaliter uxorem, & ſuccubuit, vel deſtitit, poſſit nolle recipere uxorem, & adverſus illam judicem adeuntem, tueri ſe adulterii exceptione? n.20.

Quod una via non licet, non debet alia concedi. Et actio exceptione eſt favorabilior: ſæpeque illa negata hæc conceditur. Et quoties obſtat exceptio rei judicatæ, obſtat ſimiliter exceptio litis pendentis. Eod. n.20. Et ibi, quando ſententia lata in acceſſorio, præjudicet in principali.

An ſi ante vel poſt ſententiam divortii conjuges reconcilientur, nullo inter ipſos pacto inito, recuperet adulter bona ob adulterium deperdita? n.21. & ibi, remiſſio tam in delictis, quàm in contractibus, eſt favorabilis, & extendenda.

Quid, ſi pacto inito lucrandi dotem vir remittat adulterium? Et an in foro conſcientiæ pretium receptum ob adulterii remiſſionem ſit reſtituendum? Et explicantur l. Transſigere, C. de tranſact. & l.22. t.1. p.7. n.22. & ibi, quid ſi vir remittat ea lege, ut uxor ſeorſum habitet, an ſint ei reddenda bona?

An uxori adulteræ teneatur vir alimenta præſtare? Refertur duplex ſententia, n.23. & 24.

Sententia authoris, n.25.

Quid, ſi injuſtè domo expulſa fornicetur? n.26.

An ob oſcula, & amplexus poſſit uxor alimentis privari? n.27.

An lite pendente ad divortium, teneatur vir alimenta et litis expenſas præſtare uxori? n.28.

Poſt n.28. invenies alia ſummaria.

1 QUò perfectè hujus diſputationis deciſio intelligatur, oportet præmittere pœnas, tam civiles, quàm criminales, adulterii. Et ideò quadruplex quæſtio diſputanda eſt. Prima de pœnis civilibus adulterii. Secunda, an fiat compenſatio adulterii utriuſque conjugis quoad pœnas, & accuſationem civilia? Tertia de pœna criminali, & an maritus licitè interficiat uxorem adulteram? Quarta, an vir adulter poſſit uxorem accuſare ad pœnam capitalem infligendam, vel compenſentur adulteria?

2 QUÆSTIO I. Quæ ſunt pœnæ civiles adulterii? Et ne in hac re immoremur circa pœnas adulterio indictas, apud univerſas rationes conſulendus eſt latè de illis diſſerens, & oſtendens quàm odioſum ubique gentium fuerit, *Menoc. de arbitrar. l.2. cent. 5. toto caſu* 419. Prima ergo uxoris adulteræ pœna eſt, ut perdat dotem, viroque accreſcat, *c. Plerumque, de donat. inter vir. & uxor. l. Conſenſu §.1. C. de repud. l. unic. §. Taceat, C. de rei uxoriæ act. l. Miles, § Socer, ad l. Jul. de adult.* Et quamvis *Platinus rubr. C. de edendo, nu.* 46. intelligat *c. d. Plerumque*, ſolum velle uxorem non poſſe dotem repetere, ut ſibi poſt ſeparationem reſtituatur, at *Men c. l. 2. de arbitr. cent. 3. caſu* 287. *n. ult.* dicit hunc intellectum ſuſtineri non poſſe. Quia ſupponit dotem aliquando repeti poſſe, etiamſi uxor non ſit viro reconciliata, nempè ſoluto matrimonio per alterutrius mortem. Cùm tamen textus non ad tempus limitatum, ſed abſolutè repetitionem neget, Et ſimiliter eundem reprobat, *Barboſa l.2. p 1. in princ. n.53. ff. ſoluto matr.* univerſi enim textum illum intelligunt, ut propter uxoris adulterium vir lucretur dotem. Atque ita intelligunt *Abb. c. ſi n.3 de adult.* & ibi omnes, *Cov. var.4. decret. 2. p. c.7. §.6. n.1.* & dicit eſſe receptiſſimum *Jul. Clar. lib.5. recept. § Adulterum n.13. verſ. Et ſcias.*

3 Utrùm autem ab hac pœna excuſetur uxor, ſi vi vel metu cognita ſit? dixi diſp.5. nu.15. & ſeq. Et quid, quando vir cauſam tribuit adulterio, eam domo expellens, aut ita crudeliter tractans, ut ejus ſævitiam timens aufugerit? ibi n.10. Et an dotem perdat propter oſcula & amplexus? dixi diſp.4. n.11. & 12.

4 Et quamvis non modica controverſia ſit, an attento jure communi habeat hoc verum, ſive vir accuſet uxorem civiliter, ſive criminaliter? Et communis ſententia habebat id in utroque eventu eſſe verum. Et reprobato Bartolo id tantùm admittente quando uxor criminaliter accuſatur, docent *Ant. Gomez l.80. Taur. n.47. verſ. Immò etiam. Cov.4. decret. 2. p. c.7. §.6. n.4. Jul. Clar. li.5. recept. §. Adulterium, n.13. v. Et ſcias, Barboſa l.2. p.1. in princ. n.57. ff. ſoluto matr.* Immò quando vir accuſabat uxorem criminaliter, alio pacto dividebatur dos. Ut tradunt *ibi Ant. Gom. Cov. & Barboſa.* At attento jure regni hujus Caſtellæ res eſt certa, viro accuſanti civiliter vel criminaliter uxoris adulterium, acquiri dotem. Quod conſtat ex *l.1. t.20. lib.8. nova recopil.* & docent *Ant. Gomez, & Barboſa, n 58. Cantera quæſt. crim. q. tangentibus punitionem delicti, c.4. n.41. notab.3.*

5 Habet etiam idem verum, non tantum quando adulterii tempore dos erat tradita viro, ſed etiam quando ſolùm permiſſa. Nam ob uxoris adulterium applicabitur viro. Cùm jura indiſtinctè de dote loquantur. Quod docent *Jo. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.20. ſtatim in princ. Ciſuentes li.81. Taur. ver. Sed circa permiſſa, Caſtillo* alios referens *l.82. Tauri, ad ſi. Rolandus conſ.50. n.8. vol.1. Azebedo lib.8. recop. c.20. l.4. nu.40.* Addit benè *Ciſuentes* idem eſſe dicendum, ſive promittens dotem fuerit in mora ſolvendi, ſive non. Quoniam jus minimè diſtinguit.

6 Inſuper idem accipiendum eſt in ſponſa de præſenti, quæ ante matrimonii conſummationem adulterium admiſit: privatur enim dote, eaque viro acquiritur. Quod attento jure communi probant per *l. Nihil intereſt. ff. rerum amot. Jo. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.20. n.1. Ant. Gomez lib.80. Tauri, nu.47. Jul. Clarus lib.5. receptarum, §. Adulterium, verſ. Sed hæc omnia.* Quòd expreſsè decidit *l.3. t.20. lib.8. recop legum hujus regni.* Atque ita idem dicendum eſt, licèt ſponſa illa de præſenti nondum ſit ſponſi domum traducta, nec nuptiarum benedictiones receperit. Quod probat generalitas illius legis. Et ex multis aliis probat *ibi Azebedo n.1. & ſeq.* & ante ipſum *Ciſuentes l.81. Tauri in fine.*

7 Quando autem matrimonium in facie Eccleſiæ contractum, reperiebatur ob aliquod impedimentum fuiſſe nullum, non levis eſt controverſia inter DD. attento ſolo jure communi, num dos amitteretur. Quibuſdam affirmantibus, aliis verò negantibus. Quos omnes refert *Barboſa l.2. in princip.1. n.93. & 94. ff. ſoluto matr.* ubi benè utramque ſententiam ad concordiam ſic reducit: Si obtenta ſent. doteque applicata marito, uxor matr. fuiſſe nullum opponat: minimè audietur, *Reg. Res judicata, ff. de reg. jur.* Secus ſi ante ſent. Cùm enim verè non fuerit adulterium, nequaquam adjudicabitur marito dos. Quam etiam concordiam ſequuntur alii, quos ibi refert. At attento jure hujus regni Caſtellæ, conſtat privari dote uxorem illam. Quoniam *l.81. Tauri, hodie l.4. t.20. l.8. recop.* expreſsè deciditur, eiſdem pœnis puniri adulterium commiſſum in matr. exiſtimato, ac ſi matr. eſſet legitimum. Et ita annotant *Ant. Gom. ea l.81. n.48. Azebedo ea l.4. n.16. Barboſ. ea. n.94.* Quæ tamen lex eſt intelligenda, quando matr. fuit irritum ob aliquod impedimentum: ſecus ſi ob defectum conſenſus, vel metu cadenti in virum conſtantem initum fuit, ac ideò nullum defectu pleni conſenſus. Sic latè probans *Caſtillo l.81. Tau. n.2.* Et ibi *Ciſuen. paulò poſt pr. Ant. Gomez nu.48. Azebedo lib.8. recop. t.29. l.4. n.25. & 26.*

8 Quod ſi promittens dotem ſtipulatus ſit eam ſibi ſoluto matrimonio reddendam, minimè eam lucrabitur maritus, uxore adulterante *l. Ex morte, verſ. Simili quoque modo, C. de pactis convent.* tradunt *Gloſ. & DD. l. Si dotem marito, C. de jure dotium.* Sic *Ciſuentes l.81. Tauri, limitatione 2. Azebedo l.8. recop. t.20. l.4. n.29.*

9 Similiter dotem uxoris minimè lucrabitur vir, authoritate propria ipſam etiam in adulterio repertam interimens. Qui enim propria authoritate jus ſibi dicit, etiam lege permittente, legale commodum minimè conſequitur, *l. Interdum, §. Qui furem, ff. de furtis.* Quod etiam attento jure communi docet aliis relatis *Cov.4. decret.2. p. c.7 §.7. n.7.* Idemque decidit *l.82. Tauri, hodie l.5. tit.20. lib.8. recop. legum Caſtellæ,* ubi definitur virum occidentem propria authoritate adulteros, amittere bona omnia quæ ob adulterium uxoris ſibi lege adjudicantur: ſecus ſi authoritate judicis eos ſibi traditos enecet. At ſi ſententia judicis ſibi jam bonis adulteræ applicatis, contingat ut vir adulteram etiam ob crimen præcedens occidat, nequaquam tenebitur in foro conſcientiæ dotem ſemel acquiſitam reſtituere: Quia nullo jure cavetur ut poſt acquiſitionem, illam deperdat. Nec ſi dos marito ex alia cauſa deferatur à lege, amittet eam, interficiens propria authoritate adulteram. Ut cum *Alex. per eum citato* docet *Covar. n.7. proximè allegato.*

10 Secunda pœna uxoris adulteræ eſt, ut amittat bona paraphernа, cæteraque bona, ac ea viro adjudicentur. Et quidem, ſi ſolum jus commune attendamus, controvertitur inter DD. de veritate hujus pœnæ. Quidam affirmant: & ducuntur, quia

c. Plerumque, de donat. inter vir. & ux. dicitur viro adjudicari dotem ac dotalitium uxoris: nomine autem dotalitii: intelligunt bona paraphernа. Sic Gloſ. eo cap. Plerumque, verb. Dotalitium, Felin. c. Paſtoralis n. 5. v. Mulier impudica, de judiciis, Hippol. de Marſ. conſ. 234. n. 2. Lud. Rom. ſingul. 312. alias 315. n. un. ubi Addition. multos refert, Berojus rubr. de judiciis n. 22. Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 2. Coſta c. Si pater, 3. p. verb. Legavit, n. 46. de teſta. in 6. Perez l. 8. ord. t. 15. l. 2. f. 290. Jul. Clar. l. 5. recept. §. Adulter. n. 15. verſ. Addo quod Boſſius pract. crim. de coitu damnato, n. 54. Ant. Gabr. t. 1. comm. l. 1. in mea edit. fol. 21. Alii autem id negant. Quia paraphernа non dicuntur dotalitium uxoris. Nec in materia pœnali, qualis eſt hæc, oportet verba extendere, ſed potius reſtringere. Unde nomine dotalitii intelligitur donatio propter nuptias, quæ olim erat in uſu, & appellabatur dos uxoris, illam enim dabat vir in dotem uxori: (ut dixi lib. 6. diſp. 1. n. 1.) & quamvis ſoluto matrimonio redibat ad virum dantem: at ſi ex pacto inito eſſet uxoris in perpetuum, ea adulterante, adjudicatur viro, juxta d. c. Plerumque. Atque ideò hanc partem (quæ verior eſt) ſuſtinent Abbas d. c. Plerumque, n. 8. Ant. ibi n. 6. Prepoſ. n. 5. Decius c. Paſtoralis, n. 31. de judiciis, Ang. verb. Adulterium, n. 3. ubi Syl. q. 6. Tabiena q. 1. n. 2. Armilla verb. Dos n. 13. Cantera q. crim. q. tangentibus puniſionem delicti cap. 4. n. 38. Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 56. ff. ſolut. matrim. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 295. q. 2. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 99. n. 1. At attento jure regni Caſtellæ, bona paraphernа, & reliqua uxoris adulteræ, adjudicantur viro, l. 1. t. 20. lib. 8. nova recop. notat Ciſuentes l. 81. Tauri, verſ. In eadem lege, Cantera proximè alleg. Azebedo d. l. 1. n. 18. immò & bona adulterii lucratur vir per illam legem, Azebedo ibi, Barboſa n. 64.

11 Uxor etiam ob viri adulterium lucratur donationem propter nuptias, l. Conſenſu, §. Si verò. C. de repud. & auth. ut liceat matri & aviæ, §. Quia verò plurimas, v. Si de adulterio. Et tradunt Gloſſa, & communis c. 1. verb. Reciperet, ut lite non conteſt. Abb. c. Tua, de procur. ſi. & c. ſi. n. 3. de adult. & c. Plerumque, n. 6. de donat. inter vir. & uxor. ubi Alex. de Nevo, n. 7. Joa. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 20. n. 8. Decius reg. Semper in contractibus, 157. n. 6. ff. de reg. jur. Palud. 4. d. 35. q. 1. a. 5. n. 34. Roſella verb. Divortium, n. 14. Ang. verb. Adulter. n. 3. ubi Syl. q. 6. Tabiena verb. Dos, q. 11. n. 12. & ibi Armilla n. 13. Rolandus conſ. 50. à n. 5. vol. 1. Brunel. de ſponſ. concl. 30. declarat. 8. n. 12. Perez lib. 5. ordin. t. 8. l. 1. f. 21. verb. Trotbienes, Queſada, quaſt. juris civil. c. 18. n. un. caſu 5. Rojas ſingul. 214. ſi. Jul. Clarus lib. 5. recept. §. Adulterium, ver. Addo quod Surdus de alimentis, t. 7. q. 16 n. 30. Barboſa alios referens l. 2. p. 1. in prin. n. 98. & rubr. 2. p. n. 38. ff. ſolut. matr. Quamvis minus benè contrarium docent Guido Papa ſingul. 885. in ſi. Tiraq. l. 1. connub. gloſſ. 1. p. 1. n. 45. fine.

12 Excipiendus tamen eſt caſus, ſi uxor habeat filios ex eo, aut ex alio matrimonio. Tunc enim maritus dum vivit, habebit uſumfructum illorum bonorum: at eo mortuo ſuccedent filii in bonis adulteræ. Quod attento jure communi bene probat multis relatis Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 62. ff. ſoluto matr. At jus hujus regni Caſtellæ difficultatem facit. Quia l. 1. a. 20. lib. 8. nova recop. deciditur filios adulteræ in ejus bonis ſucceſſores. Sed optimè Barboſa ibid. n. 63. ſic conciliat: Si adultera interficiatur à viro authoritate judicis ſibi eam occidendam tradentis, bona ejus ſtatim ad filios pertinent, quoad proprietatem, & uſumfructum (tu intellige niſi ſint filiifamilias ejuſdem viri, tunc enim non ratione adulterii, ſed ratione poteſtatis paternæ retinebit uſumfructum illorum bonorum adventitiorum: perinde ac ſi mater non fuiſſet adultera.) Si verò agatur civiliter, ita ut uxor minimè moriatur, obtinebit maritus, dum ſuperſtes fuerit uxor adultera, uſumfructum illorum bonorum, etiamſi ſint filii ex alio matrimonio habiti: ea verò mortua, ſuccedent plenè filii in eis.

13 Rogabis forſan, num deſideretur judicis ſententia, quo adultera dotem cæteraque bona amittat? Qua in re facilis ac in promptu videtur ſolutio nempè deſiderari. Eſt enim pœna: ac proinde ſententiam judicis poſtulat. Quod docent Hoſtienſ. c. Porrò, n. 3. de divort. & ibi Joa. Andr. n. 3. Ant. n. 12. Anchar. in ſi. Alex. de Nevo n. 10. Prapoſ. n. 4. Calder. c. ſi. de adult. & ibi Abb. n. 6. Card. n. 2. v. Quaro an vir. Anan. referens Florian. n. 4. verſ. Circa ultimam quaſt. Bald. c. Ex parte, num. 8. de conſuetud. Joa. Lupus rub. de donat. inter vir. & uxor. §. 34. nu. 5. Aſten. ſum. 2. p. l. 8. t. 33. a. 2. paulò poſt principium, Bertachinus in ſuo repert. lit. A. verb. Adulter, v. Adultera perdit dotem, Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 1. Aviles c. Pretorum proœmio, gloſſa don. Fernando, in ſi. Villalobes in communib. opinion. lit. A. verb. Adulterium, nu. 94. Perez l. 8. Ordinam. t. 15. l. 2. f. 290. ver. Dudum eſt, Mexia taxa panis, concl. 6. n. 93. Cenedo in collectaneis juris, collect. 154. n. 8. Ant. Gabr. tom. 1. commun. opin. l. 1. in mea editione, verb. Adultera, f. 21. col. 1. Emmanuel Sa ſumm. verb. Divortium, v. penult. Hieron. Llamas in methodo curationis animarum 3. p. c. 8. §. 8. Manuel 1. t. ſum. 2. editione, c. 99. n. 1. Idem docent de donatione propter nuptias, quam vir adulter perdit, Hoſt. Joa. Andr. Anchar. Card. Ananias ibidem. Hinc inferunt Baldus, Joa. Lupus, Aviles eiſdem locis hæredes uxoris decedentis ante ſententiam non perdere dotem. Quia pœnæ delictorum intentatorum non tranſeunt ad hæredem, l. 1. C. ne ex delic. defun. Sed huic doctrinæ fortiter obſtat textus c. Plerumque de don. inter vir. & uxor. ibi: Si mulier ob cauſam fornicationis judicio Eccleſiæ aut propria voluntate à viro receſſerit, nec reconciliata poſteà ſit eidem: dotem vel dotalitium repetere non valebit. Ubi æquiparat textus ad lucrum dotis adulteræ viro acquirendum, judicio Eccleſiæ aut propria voluntate viri vel uxoris, divortium factum eſſe. Unde Abbas ibi, n. 4. Roſella verb. Divortium, nu. 14. Angel. verb. Adulterium n. 6. ubi Sylv. quaſt. 6. Tabiena quaſt 1. n. 2. verb. Dos, q. 13. nu. 12. ubi Armilla n. 13. inſerunt, ad dotem lucrandam, paria eſſe matrimonium ſeparari judicio Eccleſiæ, vel propria voluntate uxoris recedentis ob proprium adulterium, timore viri vel voluntate mariti ipſam ob adulterium notorium expellentis. Et reddunt rationem, quia adulterio uxoris exiſtente notorio, poteſt vir propria authoritate ipſam expellere. Atque concordat Ant. eo cap. Plerumque, nu. 3. dicens mulierem ſeparatam ob adulterium, judicio Eccleſiæ, vel abſque illo, perdere dotem. Quare, videtur attento hoc textu, & DD. allegatis, minime deſiderari judicis ſententiam, qua ob adulterium uxoris vir lucretur dotem, & ob viri adulterium uxor donationem propter nuptias. Sed his minimè obſtantibus non eſt recedendum à veriſſima opinione citata, exigenti ſententiam judicis. Nec illi adverſantur textus, & DD. allegati. Pro cujus intelligentia revocandum eſt in memoriam, quod probavimus lib. 6. diſp. 38. num. 34. nempè, eum cui competit exceptio, ne aliquid ſolvere conſtringatur, habere ſubinde jus retinendi in foro conſcientiæ & externo, licet alter repetat. Cùm ergo maritus propria authoritate divertens ab uxore adultera, vel ipſa recedente, jus habeat excipiendi contra uxorem repetentem dotem, opponens ipſius adulterium, poteſt retentionis jure utens, nolle dotem reſtituere: ſed ſibi lucrari illam, quamvis ſententia minimè præceſſerit. Quod apertè ſignificat textus, d. c. Plerumque, dum non dixit virum in eo caſu lucrari dotem, ſed uxorem non poſſe repetere: ſignificans poſſe maritum ratione exceptionis adulterii, quam habet, uti retentione. Idem clariùs ſignificant Abbas ibi, n. 4. Alex. de Nevo, n. 5. ubi cautè dicunt mulieri recedenti ob adulterium, vel repulſæ ob adulterium notorium, repetenti dotem, obſtare exceptionem adulterii, atque ita maritum abſque adulteræ uxoris accuſatione poſſe conſequi dotem, excipiendo modo prædicto. Idem etiam apertè ſentiunt Angl. verb. Adulterium num. 6. Sylv. q. 6. Tabiena q. 1. n. 2. ubi dicentes in his caſibus virum lucrari dotem, reddunt rationem: quia ſi uxor repeteret, obſtabit ei exceptio adulterii. Et melius idem Sylv. verb. Dos, q. 15. ubi ait ſententia divortii ſequuta acquiri dotem & paraphernа viro: at propria authoritate expulſa uxore manifeſtè adultera, ipſave divertente, acquiri ipſi viro exceptionem contra uxorem, ſi dotem repetat. Et quamvis Abb. Roſella, Angles, Sylveſter hoc eod. n. citati, petant adulterium eſſe notorium, ut vir expellens propria authoritate uxorem, poſſit dotem retinere: id ſolùm eſt ad effectum impediendi reſtitutionem in foro externo, mulier enim ſpoliata ante omnia eſt reſtituenda, ubi adulterium non eſt notorium. Ut dicemus hoc li. diſp. 12. n. 14. At cùm in foro conſcientiæ liceat divertere viro, etiam ubi adulterium non eſt notorium: ut dicemus eadem diſp. 12. n. 31. licebit ſubinde dotem retinere. Immò Alex. de Nevo d. c. Plerumque n. 5. dicit etiam mulieri repetenti dotem obſtare exceptionem adulterii non notorii, nec eſſe quoad dotem ſtatim reſtituendam: ſecus ſi peteret ſe reſtitui ad conſortium maritale, ſtatim enim reſtitueretur, niſi de adulterio notorio exceptio opponatur. Et id colligit ex Antonio eod. c. Plerumque, n. 3. dicenti mulierem ſeparatam judicio Eccleſiæ, vel abſque illo, perdere dotem, juncto n. 5. ubi ait ad valorem ſeparationis deſiderari judicium Eccleſiæ, non verò ad lucrum dotis. Unde non eſt audiendus Ananias c. ſi. n. 3. v. Circa ultimum quaſtionem, de adult. ubi ait virum non poſſe propria authoritate retinere adulteræ dotem, donec accedat judicis ſententia. Contrarium enim probavimus ratione exceptionis adulterii quam objicere poteſt uxori dotem repetenti. Ex quibus omnibus fit, ut perfectè & irrevocabiliter vir acquirat uxoris adulteræ dotem, debere judicis ſententiam accedere: ut autem juſtè retinere poſſit ratione exceptionis, quam habet, minimè ſententiam deſiderari. Quòd ſi roges, quid inter utrumque modum diſtet? Tres differentias invenio. Prima eſt, ſi uxor poſſideret bona, non teneretur ante ſententiam illis ſe ſpoliare, viroque reſtituere: ſecus ſententia lata. Secunda, ſi ante ſententiam contingeret virum fornicari, cùm mutua delicta compenſentur quoad dotis lucrum (ut dicemus nu. 29.) caderet à jure excipiendi, & ſubinde à jure retinendi dotem. At ſi lata ſententia ſibi applicanti dotem adulteraretur, non teneretur dotem jam acquiſitam reſtituere uxori, ut bene docent Mexia taxa panis, concl. 6. n. 63. Cenedo in collectaneis juris, collect. 154. n. 8. quia privari illa dote ſemel acquiſita eſt pœna, & ideò judicis ſententiam deſiderat. Item quia non tenetur compenſare illud adulterium cum adulterio uxoris præcedenti ſententiam, ut redeat ad conſortium conjugale. Ut dicemus diſp. ſeq. n. 50. ac ſubinde nec quoad dotem. Utrùm autem jure actionis aut judicis officio poſſit cogi dotem reſtituere in foro externo? dicemus diſp. ſeq. num. 37. Tertia differentia eſt, ſi ante latam ſententiam vir propria authoritate uxorem necet, tenebitur dotem ac cætera bona reddere: ſecus (ut diximus n. 9.) ſi ſemel per ſententiam ſint ſibi applicata.

Sed quid, ſi uxor accuſata legitimè de adulterio, falſis ſe tueatur teſtibus, aut ſimile viri adulterium probet, ſicque abſolvatur, 14

Digitized by Google

vatur, an teneatur dotem, & cætera bona viro reſtituere, & divortio aſſenſum pcæbece, ac ſi damnata eſſet? Difficultas hæc pendet ex ea quæſtione: An reus legitimè inteccogatus negans veritatem, falſiſve teſtibus ſe deſendens, teneatuc pœnam reſtituere, qua damnandus erat? Quod ſatis probabiliter affirmant *Sotus 1.l. de juſt. q.6.n.9. ver. Unum hic autem, Caſt.l.2. de lege pœn. c.12.§. Ex his, P. Molin. to.1. de juſt. tract.2. diſp.95. pag.587.* Ducuntur, quia injuſtè obſtitit juri ad pœnam quod actor obtinuerat. Et ſic hæc ſententia docet teneri uxorem ea omnia bona, quibus damnanda erat, viro reſtituere. Cæterum probabilius exiſtimo teneri reum expenſas litis, ob id factas, alteri reſtitnere, non autem pœnam. Quoniam actor non habet directè jus ad pœnam, ſcd indirectè, & per accidens media judieis ſententia. Quia legislatoc pœnalem indieens legem, per ſe & directè ſolùm intendit conecdere jus ad vindictam de reo ſumendam: per accidens autem, & quaſi mediatè & indirectè concedere jus, ut inde lucrum pœnæ actori aut fiſco accreſcat. Ex quo fit, ut reus iojuſtè ſe defendens delinquat adversùs juſtitiam publicam, & jus reipublicæ, ut id erimen puniatur: non tamen contra juſtitiam commutativam, in ordine ad pœnam actori applieandam. Et ita ſentiuot *Nav. ſum. Hiſp. c.28. addit. ad n.46. c.18. lat. c.18. n.46. Molina l.2. ſum. c.14.§.35. fol.178. Angles Floribus, 2.p.q. de reſtit. legis pœnal. a.un. diffic. un. concl.3. fol. 248. Aragon 2.2. q.62. a.3. f.228. col.1. & ibi Salon contr.2. & ibi Bañes, a.3. dub.2. concl.6. f.215. Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c.159. f.362. §. At Nav. Manuel 1.to. ſum.a. ed. c.186. n.6. Graffis 1.p. dec. l.3. c.7. n.25.* Immò id verum exiſtimo, licet juſtè damnatus pœna aliqua pecuniaria, appellaret ex cauſa omninò falſa, aut falſis ſe protegens teſtibus, teneretur enim actori expenſas litis ceſtituere, nec proſequi litem, ſed omittere ut ex allegatis feratur ſententia: eò quòd lis eſt injuſta: pœnam verò minimè tenebitur reſtituere, donec ab appellationis judice confirmetur ſententia. Quia prioc ſeotentia appellatione ſuſpenſa eſt: & ſubiode ea non obligat, ac pecinde cenſetur, ac ſi condemoatio minimè ſacta fuiſſet. Et ſuſpendi ſententiam ex eo conſtat. Quia vel judex appellationem admiſit, aut inhibuit judieem à quo: & tunc non eſt dubium ſuſpendi priorem ſententiam. Quamvis enim appellatio eſſet frivola, & invalida, dummodo ſit intra legitimum tempus interpoſita, ſi judex illi detulit, ſive ex pcopria ignorantia aut ſcienter, ſuſpendit, ut multis citatis tradunt *Lancelot. de attentatis 2.p. c.12. limit.6. n.20. & limitat.1. à n.66. Ant. Gomez to.3. var. c.13. n.32.* Et ſimiliter quando judex ad quem, iohibet judicem à quo. Ut docet *Lancelot. eo. c.12. limitat.50. n.128. & duplici ſequenti*, ubi id defendit contra alios, licèt appellatio ſit interpoſita tranſacto appellationis termino. At judex non admiſit appellationem, & adhuc ſuſpendit. Quia tenebatur admittere. Cùm oon notoriè conſtet falſam eſſe cauſam, eo vel maximè quòd hæc appellatio ſit à diffinitiva ſententia, in qua non eſt neceſſarium exprimere cauſam: & poteſt juſtificari ex novis actis, ut tradit aliis citatis *Maranta pract.6. c. Et quandoque appellatur, n.142. & 153.* Cùm ergo ſententia illa ſit per appellationem ſuſpenſa, non debebitur pœna, perinde ac ſi ſententia lata non eſſet. Quod videtur tenere *Palacios l.4. de contract. c.5. f.273. col.2. ante verſ. Porrò frater*, ubi ait non teneri reum ad pœnam, donec ultima ſententia damnetur. Quamvis coutrarium tencat *Beja in ſua caſuum ſum. caſu 65.* Ex his ergo ad quæſtionem propoſitam reſpondeo, uxorem falſis teſtibus ſe tuentem, aut opponendo falsò ſimile adulterium viro, minimè teneri dotem ac alia bona ſua viro reſtituere, ſed litis expenſas factas cauſa iojuſtæ illius deſenſionis, etiamſi jam ſenteotia damnata ſit, quæ per appellationem ſuſpenſa eſt. Quia illa privatio eſt pœna non debita uſque ad ſententiam judicis, quæ aut ultima ſit, aut in rem judicatam tcanſierit. Quamvis teneatur noo appellare, vel ſi ſemel jam appellavit, nil novi intentare. Quæ conſtant ex iis, quæ præmiſimus. Utrùm autem idem diceodum ſit, quando conjux petit divortium ob conjugis adulterium, & conjux adulter falsò negat, aut falſis ſe teſtibus deſeodit? dicam hoc lib. diſp 12. n.8.

15 Solus verò jodex Eccleſiaſticus eſt competens ad cognoſcendum de adulterio, ut ratiooe illius divortium celebretuc. Ut conſtat ex *cap. Tua, de procur. & c.1. ut lite non conteſtat.* Quia cùm agatur de viribus matrimouli diſſolvendis, quod ſacramentum eſt, bujuſmodi cognitio eſt ſolius judicis Eccleſiaſtici. Quod docent *D. Tho.4. d.35. q.un. a.3. ad 5. Ant. eod. c. Tua, n.2. & c. Cum ſit, n.16. de foro compet. & c. Plerumque, nu.2. de don. inter vir. & uxor.* ubi *Alex. de Nevo, n.3. Prap. ſtatim in princ. notab.2. Card c.fi. n.2. q.pen. de adult. & ibi Ananias n.ult. Lex 7. t.10. p.4. Sotus 4. d. 37. q.unic. a.3. ad fi. corp. v. Colligito ergo. Bertachin. report. lit. A. verb. Adulter, v. Adulterium eſt crimen, Covar.4. decr. 2.p. c.7. §.6. n.8. Ant. Gomez l.80. Tauri n.47. v. Unum tamen, Jul. Clarus lib.5. recep. §.fi. q.37. nu.3. v. Quaro nunquid Ant. Gab. tom.1. commun. opin. l.1. in mea edit. fol.25. v. Adulterii, cauſa, Anaſt. Germon. l.3. de ſacrorum immunit. c.12. n.58. Barboſa* alios refecens, *l.2. p.1. in princ. n.140. ff. ſolut. matr. Viguer. l. inſtit. c.16. §.7. v.9. imped.10. Enriquez l.11. de matr. c.17. n.1. fi. & comment. lit. G. Graffis 1.p. dec. l.2. c.84. nu.12. Lud. Lopez 2.p. inſtruct. de matr. c.54. paulò poſt princ. notab.2.* Unde non eſt audieodus *Decius conſ.212. n.2.* contendens ſi ſimul agatur de divoctio, & amiſſione dotis, eam cognitionem eſſe mixti ſori. Quod etiam admittit cum hac moderatione, quando non eſt quæſtio de viribus matrimonii, *Afflictis l.2. conſtit. rub.11. fr.2.* Sed neuter audiendus eſt. Immò etſi de ſola conjugum ſeparatione ad tempus ob lepram agatur, ſolus Eccleſiaſticus eſt competens. Ut bene docet *Covar. eodem n.8. contra Rupellan. l.1. forenſium inſtitut. Gallia c.25.* Quando autem agitur de divortio coram judice Ecclesiaſt. quæſtio alimentorum, & dotis amittendæ, tanquam rei acceſſoriæ pertinet ad enndem. Ut de dote deciditur *c. De prudentia, de donat. inter vir. & uxor.* Et tenet *ibi Gloſſa* loquens de dote, *verb. Acceſſoriè*. Et de dote & alimentis docent, referentes *Federicum Card. & Ananias proximè citati*. Utrùm autem dum cauſa principalis utitur de dote, poſſit judex Eccleſiaſticus cognoſccre, variant Doctores, atque affirmant dicentes eſſe mixti foci: ut ſi conſtante matcimonio agat uxor de dote reſtituenda, eo quòd vir ſacultatibus labatur, *Innoc. d. c. De prudentia, n.un. & ibi Abb. n.8. Alex. de Nevo n.9. & 10. Card. c. Ex litteris, de pig. n.5. oppoſit.5. & ibi Imola n.7.* Ducuntur, quia dos valdè connexa eſt matrimonio, & ideò noo mirum ut ratiooe hujus connexionis poſſit judex Eccleſiaſtiens, qui circa matr. judex eſt, de illa cognoſcere. At oppoſita ſent. ut ſolius ſit judicis ſæcularis, eſt communis & verior Quam tuentur *Gloſſa d. c. De prudentia, verb. Acceſſoriè, Felin. c. Eccleſia, de conſt. an. 58. Joa. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. notab.2. n.24. Ant. Gomez l.50. Tauri, n.53. Mol. l.2. de primog. c.15. n.76.* & multis aliis citatis, latè probans, & ſatisfaciens contrariis argumentis *Barboſ. l.1. p.1. n.46. & ſeqq. ff. ſoluto matr.* Atque idem dicendum eſt de cauſa alimentorum, quando de eo agitur priocipalitec. Ut benè docet *Molina eod. n.76.*

16 At quoties agitur de adulterio ad penam ſanguinis imponendam, ſolus judex ſæcularis eſt competens. Eccleſiaſtico enim ea pœna punire interdicitur, *cap. Sententiam ſanguin. ne clerici vel monachi*. Sic *Ant. c. Cum ſit, de foro comp. n.16. & c. Tua, nu.2. de proc.* ubi *Abb n.6. Imola nu.10.* Quoad alias verò pœnas eſt mixti fori, atque ſubinde datus locus præventioni. Cùm enim ſit quædam ſacramenti injuria, non minus pertinet ad Eccleſiaſticum judicem, quàm ad ſæcularem punire illud. Deinde, quia *l. Quamvis, C. ad l. Jul. de adult.* appellantuc adulteri ſacrilegi, at ſacrilegium eſt mixti fori *c. Cum ſit, de foro compet.* Atque ideò ita docent *Abb. eo c. Tua, n.6. Covar.4. decret.2. p. c.7. §.7. num.20. Jul. Clarus, & Anaſt. Germonius, relati n. præced. Barboſa* alios referens, *l.2. p.1. in princ. n.139. & ſeq. ff. ſolut. matr.*

17 Ex dictis infertur, quæſtione mota de alimentis præſtandis adulteræ à viro ſeparatæ, coram judice ſæculari: viroque excipienti de ſufficienti cauſa divortii, nempè, de adulterio, debet ſæcularis lite ſuperſedere, donec Eccleſiaſticus divortii quæſtionem dirimat: poteſtque interim ſæcularem inhibere. Juxta id quod habetur *c. Tuam, de ordine cognit. & c. Si judex, in fi. de ſent. excom. in 6.* Sic *Federic.* quem reſecunt, & ſequuntur *Card. c. fi. q. pen. de adult. & ibi Anan. in fine*.

18 Gravis autem controverſia eſt, num vic qui accuſavit uxorem adulteram eriminaliter coram judice ſæculaci, poſſit poſtmodùm tcanſire ad accuſationem civilem petens divortium, ac dotis amiſſionem? Cujus reſolutio pendet ex intellectu *l. unica, C. quando civilis actio criminali prajudicat*. Et quidem *Ant. c. Tua, de procur. n.18. & ibi Imola n.12.* docent impoſita pec judicem Eccleſiaſticum pœna pœnitentiali, poſſe ſæcularem adici, ut contentioſam imponat. Si verò contentioſa impoſita ſit, ſi eſt civilis, ut amiſſionis dotis, vel mixta, ut divoctii, non impedici, quin adire ſæcularem liceat, ut pœna criminali plectat, impoſita verò ſemel ecriminali pœna, nullam aliam poſſe imponi. Et *Salic. auth. Sed hodie, n.4. ante verſ. Item quia, c. ad l. Jul. de adult.* tanquam rem conſtantem ſupponit, poſt accuſationem civilem adulterii, locum eſſe criminali

19 Sed ut huic quæſt. ſatisfaciamus, ſupponendum eſt non poſſe intentari actionem criminalem, & civilem principaliter, ex eadem cauſa conſurgeotes, antequam alterum judicium abſolvatuc, *l. un. C. quando civilis actio criminali prajudicet, l. Interdum 4. ff. de publicis judiciis*. Qui textus quamvis loquatur, dum pendenti judicio civili intentatur criminale: at teſte *Jul. Claro li.5. recept. §. fi. q.2. init.* procedit indiſtinctè, ſive actio utraque ab initio iotencetuc ſimol, ſive jam cœpto, & peodenti uno judicio, aliud intentetur. Idem docet *Boſſius pract. crim. t. de pluribus violentis, n.113.* Dixi pcincipaliter. Quia ſi quis intentet principaliter judicium criminale, poteſt deinde incidenter civile intentare. Ut accuſans criminaliter de furto, poteſt deiode incidenter petere rem ablatam ſibi reſtitui. Sic *Jul. Clarus ea q.2. verſ. Et hæc quidem concluſio*, multos alios referens: idem docet *Addition. ad Marantam pract.4.p. judic. d.1. num.6.* addens poſſe judicem ex officio, parte minimè petenti, ad id compellere. At abſoluto altero judicio, ſive criminali ſive civili, ſic diſtinguendum eſt: ſi hæ actiones tendant ad diverſa: ut altera ad ſatisfactionem, altera verò ad vindictam, tunc fioito uno judicio, licet ex ea, eademmet cauſa inteotare aliud: ſecus ſi utrumque judicium teodat ad idem, nempè, ad vindictam. Et ſic intelligitur *l. unic. C. quando civilis actio criminali prajudicet*, v.g. actione injuciarom poteſt agi criminaliter petendo vindictam ac punitionem injuriæ: poteſt etiam agi civiliter, ut quando ait ſe æſtimare injuriam ſibi illatam, quia illam paſſus eſt, mille argenteis nummis, qnos ſibi applicari petit tunc. Quia hæc judicia tendunt ad diverſa, alterum ad vindictam, alterum ad cei ſamiliaris compeoſam: ideò

Digitized by Google

uno finito, ſive criminali ſive civili, fas eſſet aliud intentare: ſecus ſi utrumque ad ſolam vindictam tenderet. Non enim injuria affectus petit rei fami liaris damnum. Sic docent *Bart. l.2. §.1. n.3. ff. de vi bonorum raptorum, Abb. c.2 na, n.5. de procur. & c. De his, n.6. de accuſ. Boerius dec.298. n.6. Maranta in ſua pract. 4. p. judiciorum, d.1. n 9. Covar.* alios referens, *2.var.c.10.n.1. fi. Julius Clar. li.5. recept. g.fi.q.2. ad fi.* dixitque eſſe commune. Et *Barboſa l. 2. p.1. in princ.* n.138. *ff. ſolut. matr.* Qui bene addit hoc eſſe verum, ſive actor in priori judicio vincat, ſive ſuccumbat. Non dicitur autem finitum judicium, quando in eo ſententia lata eſt, niſi in rem judicatam tranſierit. Quia ratio deciſionis eſt, eo quod poſſet in uno judicio ſequi abſolutio, quæ rei judicatæ exceptionem in alio pareret: quo propterea ſuperſederetur. Quòd minimè habet locum, ubi ſententiæ virtus appellatione ſuſpenſa eſt. Ita Bartolus & alii relati, dicitque eſſe omnium *Boſſius pract. tit. de pluribus violentiis, num.113.* Ex his infertur deciſio noſtræ quæſtionis. Vir enim accuſans criminaliter uxorem de adulterio, non poteſt poſteà, etiam eo judicio finito, accuſare civiliter ad dotis cæterorumque bonorum amiſſionem: nec ſi à judicio civili incipiat, poteſt ad criminale tranſire. Quia utrumque judicium tendit ad idem, nimirum, ad pœnam adulterii infligendam. Sic *Abbas c. Tua, n.5. de procur. Barboſa l.2. p.1. in prin.* n.138. *& ſeq. ff. ſolut. matr.* Idemque dicendum eſt cum *Abbate ibidem, & Soto 4.d.37.q.un.a.3. ad fi. corp. verſ. Colligito ergo. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c.265. 6. penult. & 2. p. de matrim. cap.54. paulò poſt princip. notab.2.* quando in altero judicio peteretur ſeparatio thori, & habitationis ratione adulterii: in altero verò, pœna criminalis: non enim liceret etiam uno judicio finito, aliud intentare. Nam utrumque judicium tendit ad idem, ſcilicet, ad vindictam & pœnam. Quamvis enim divortium non ſit propriè pœna, ſed proſequutio juris, quod ob alterius adulterium comparavit innocens: at in hac actione appellatur pœna, & vindicta. Quia non pertinet ex actio ad compenſandam rei familiaris jacturam. Quòd inde conſtat: nam *l. un. C. quando civilis actio criminali præjudicet*, decidens actionem civilem non præjudicare criminali, appellat actionem civilem, de re familiari: ubi *Gloſſ. verb. De re familiari*, ait ideò id eſſe: quia ſi civilis non eſſet de re familiari, ſed actio injuriarum, non præjudicaret alteri. Quia utraque tendit ad vindictam. Accedit ad hoc, actionem de adulterio ad divortium tendens appellari criminalem. Ut conſtat ex *c. Tua de procur.* ubi textus adulterii actionem dicit eſſe quaſi mixtam ex criminali, & civili, & *ibi Ant. nu.23.* dicit appellari civilem, in quantum tendit ad dotis amiſſionem: criminalem autem, in quantum imponitur divortium in pœnam ingratitudinis, & fidei conjugalis violatæ.

20 Immò quamvis poſſet aliquis exiſtimare, finito uno judicio, eſto non permittatur accuſatio adulterii in alio, permitti exceptionem, v.g. vir accuſavit criminaliter uxorem de adulterio, deſtitit, vel ſuccubuit, ſi poſteà uxori petenti reſtitutionem ad conſortium maritale, opponeret adulterium: videretur alicui exceptionem admittendam eſſe. Quia facilior eſt cauſa concedendi exceptionem, quàm actionem: eò quòd reorum cauſa favorabilior ſit. *Reg. Favorabiliores, ff. de reg. jur.* Et notant *Dynus reg. Qui ad agendum 171. de regul. jur. in 6. nu.1. Decius reg. Invit. 197. §. Cui damnus, n.2. ff. de reg. jur.* Unde fit ut multa poſſimus conſequi excipiendo, cùm tamen actio denegaretur, *Gloſ. c.1. 32. q. 6. ad fi.* Et hinc etiam eſt, ut annalia ad agendum ſint perpetua ad excipiendum, *l. Licet 5. C. de except.* ubi & *gloſ. final.* & ſcribentes notant. At dicendum eſt, nec eam exceptionem admittendam eſſe. Quia ſi finitum ſit prius judicium criminale, obſtat huic excipienti, in alio exceptio rei judicatæ. Quamvis enim illa judicia tendant ad diverſa, criminale ad pœnam, exceptio verò adulterii ad conſervationem ſui juris, ne cogatur maritus ad ſuum conſortium uxorem adulteram admittere: at ſententia lata in acceſſorio, ſeu incidenti, præjudicat in principali, quando quæſtio de principali vertenda eſt, *Bart. Socinus, l. Si quis cum totum, §. Et generaliter, n.1. & ſeq. ff. de except. rei judicatæ.* At in hoc caſu iterum admiſſa ea exceptione, controvertenda eſt quæſtio de adulterio, quod eſt principalis cauſa pœnæ criminalis, & divortii. Item, quia in exceptione victus, non poteſt amplius id, quod in modum exceptionis deduxit in judicium deducere in modum actionis, *l. Duobus, 19. ff. de except. rei judicatæ*: ubi redditur ratio his verbis: *Eandem enim quæſtionem revocat in judicium.* Ergo à contrario ſenſu victus in actione, non poteſt illud idem per modum exceptionis opponere: eo vel maximè quòd militet eadem ratio: eadem enim adulterii quæſtio in judicium revocabitur. Nam ut ait *Bart. Socinus proximè citatus eo §. Et generaliter n.1.* tunc dicitur eadem cauſa, quando quod deciſum eſt in priori judicio, venit diſceptandum in poſteriora, licèt agitur ad diverſum finem: ut hic contingit. Si autem prius judicium nondum abſolutum ſit, obſtabit exceptio litis pendentis. Ea enim obſtat, quoties exceptio rei judicatæ obſtaret: teſte *Jaſone l. Nulli, n.3. ver. Adde aliam notabilem differentiam, Cod. de judiciis.* Tandem, quia quod una via prohibetur, non debet alia permitti, *l. fi. C. de uſu rei judic.* Quamvis autem in foro externo ad vitandam litium multiplicationem denegentur actio, & exceptio ad divortium, ob adulterium ſemel jam deductum criminaliter ad judicem, verùm in foro conſcientiæ, id eſt licitum. Cùm adulterium illud nondum ſit remiſſum: nec hic caſus comprehendatur inter illos, quos tota diſp.5 numeravimus, in quibus jus divortii celebrandi amittitur in foro conſcientiæ.

Id tamen obſervandum eſt, reconciliatione facta inter conjuges, etiam poſt latam divortii ſententiam, & applicata viro bona uxoris adulteræ, ſi nil in pactum deductum ſit, reddenda eſſe uxori omnia bona ob adulterium amiſſa. Quod quidem conſtat, quando reconciliatio præceſſit ſententiam. Quia vir nondum acquiſierat dotem; ſed exceptionem, & ratione illius retentionem (ut n.13. probavimus) quam exceptionem reconciliatio extinguit, ac ſubinde jus retinendi. Si verò ſententia præceſſerat: major videtur difficultas: quia jam dos & cætera bona erant mariti: & non eſt cur dici cogamur ea reddenda eſſe uxori. Poteſt enim reconciliatio illa intelligi quoad ſolùm jus divortii perdendum. Cæterùm adhuc eſt idem dicendum. Quia remiſſio, ſive in pactis, ſive in delictis, eſt ſuapte natura favorabilis, & extendenda. Ut notat *Dynus regula, Odia, nu.2. 5. & 6. de reg. jur. in 6* Et ratio eſt clara. Cùm enim pœnæ ſint odioſæ, liberatio ab illis, remiſſione obtenta, eſt favorabilis. Deinde, quia illa remiſſio cùm ſit plena & abſoluta, reſtituit omnia ad priſtinum ſtatum, ut ante adulterium erat. Præterea, quia cum adulterium ſit fundamentum, & radix amiſſionis dotis & divortii, deſtructo eo per reconciliationem, deſtruitur totum ædificium: id eſt, omnis pœna illis innitens, *c. Cum Paulus 1. q.1.* rurſus, quia hoc probare videtur textus, *c. Plerumque de donat. inter vir. & ux.* ibi: *Si mulier ob fornicationem judicio Eccleſiæ aut propria voluntate à viro receſſerit, nec reconciliata ſit eidem: dotem vel dotalitium repetere non valebit.* Ubi *Alex. de Nevo*, n.6. colligit inde uxorem adulteram minimè dotem amittere, ſive reconcilietur ante ſententiam Eccleſiæ, ſive poſt. Atque hujus ſententiæ videntur *Ang. verb. Adulterium, n.3.* ubi *Sylv. q.6. Tabiena q.1. n.2. Armilla n.4. Emm. Sa, ſum. verb. Divortium, §. pen. Hieron. Llamus, in methodo curat. animarum, 3. p. cap. 8. §.8.* ubi relatis iis, quæ uxor adultera amittit: ſubdunt eam facta reconciliatione omnia recuperare, ad priſtinumque ſtatum univerſa redire.

Quod ſi non abſolutè reconciliatio facta ſit, ſed adiecto pacto ut vir aliquid dotis uxoris lucretur: *Barboſa l.2. p.1. in princ. n. 115. ff. ſolut. matr.* ait ejuſmodi conventionem non valere. Quia *l. Tranſigere, C. de tranſact.* interdicta eſt omnis tranſactio circa adulterii crimen remittendum. Quod *l. reg. 22. p.7. t.1.* explicuit, quando accepto præmio pecuniario venia concederetur. Quod hic invenitur. Et refert pro ſe *Avendaño, & Joan. Lupum rubric. de donat. inter vir. & uxor. §.34. n.4.* qui tamen id non dicit, ſed potius in oppoſitam partem inclinat. Quia poſtquam dixit non valere conventionem, ſubdit eſſe ſuper hoc cogitandum. Quia non valet conventio, quando uxor viro ſponderet id quod ad ipſum virum non pertinet: dos autem acquiritur viro, ratione adulterii ipſius uxoris. Unde mihi certum eſt poſt ſententiam, quia dos applicata eſt viro, poſſe virum remittere uxori adulterium reſervata ſibi dote, & cæteris uxoris bonis. Quin id non eſt pretium veniæ recipere, ſed nolle integrè remittere, ſed quoad ſolam divortii pœnam. Et idem tanquam probabilius credo, licèt ſententia lata minimè ſit. Quoniam cùm habeat exceptionem ne dotem reddat, ac ſubinde jus retinendi, nil verè dicitur recipere ut veniam concedat, ſed partim remittit, alia ſibi parte reſervata. Qui enim habet jus excipiendi, habet jus retinendi, ut probavi lib.6. diſp.38. nu.34. Quinimmò quod attinet ad conſcientiæ forum, ſi pretio accepto vir remitteret adulterium, non teneretur ante condemnationem illud reſtituere. Nam leges citatæ nullum verbum continent, quod dominii tranſlationem impediat. Et ſtrictius loquitur *l. Generaliter, ff. de verbor. obligat.* dicens ſtipulationes turpes nullius eſſe momenti. Et tamen optimè *Covar. reg. Peccatum, 2. p. §.2. num. 7.* dicit leges, quæ improbant turpes conventiones, procedere ad hunc effectum, ut ex eis agi nequeat, nec teneatur quis promiſſa ſervare, non autem ut acceptum ſit ante judicis ſententiam reſtituendum. Quare l.6. diſp.20. num.7. cum multis probavimus reſtituendum non eſſe pretium acceptum ob crimen injuſtitiæ admittendum, in quo verſatur turpitudo ex parte dantis, & accipientis. Quòd ſi vir remitteret adulterium, pacto inito ut ſeorſum habitet uxor, bona eſſent uxori reddenda: quamvis ſententia præceſſiſſet. Quoniam ea remiſſio eſt latè & generaliter intelligenda, (ut n. præc. probavi) ac proinde id ſolùm de quo conventum eſt, excipi ab ea remiſſione debet.

Tandem circa has adulteræ pœnas dubitatur: num vir teneatur alimenta præſtare uxori adulteræ? Quidam aſſerunt teneri, etiam facta thori ſeparatione. Quia non deſinit eſſe uxor. Sic dicens eſſe communem ſent. *Jul. Clarus l.5. recept. §. Adulterium, verſ. Pacta autem, Ant. Gabr. ti.1. com. opin. in nova ed. l.1. f.21. ver. Adulteram uxorem etiam thori ſeparatione.*

Alii verò ſentiunt uxorem expulſam à viro, ob adulterium non notorium, alendam eſſe à viro, ſecus ob adulterium notorium: unde in priori caſu, probato poſtea adulterio, dicunt privandam uxorem alimentis futuris, per ſententiam: at præterita eſſe ſolvenda. Quia ob adulterium non notorium minimè privatur uxor jure quod habet in virum, nec alimentis, niſi ſequuta ſententia. Quod probant ex *l. Poſt contractum, 15. ff. de donat.* Qui textus nil probat: ſolùm enim decidit valere donationem

Digitized by Google

tionem factam poſt capitale crimen contractum, donec feratur ſententia. Sic docent *Cardinal. relato Federico, cap. ſi. q. antepen. de adult. Alex. de Nevo, c. Plerumque n.9. & 10. de donat. inter vir. & uxor Roſella verb. Divortium, n.11. ſi. Ang. verb. Dos, nu.20.* ubi *Sylv. q.14. diſt.9.* ubi *Arm. n.18. Tabien. q.11. n.12.* & non teneri ad alimenta, quando adulterium eſt notorium, docent etiam *Jo. Lup. c. Per veſtras, §.39. n.5. de don. inter vir. & ux. Rolan. conſ. 50. n. 6. vol.1. Boleg. conſ.23. n.7. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 75. ff. de liber. agnoſ. Surd. de alim. t.x. q.118. n.5. & t.7. q.16. & 17.* eamque reddit rationem. Quia ob adulterium notorium poteſt uxorem domo expellere.

25 Cæterùm quamvis in foro externo, ſicut vir non poteſt negare convictum uxori adulteræ occultæ, ita nec alimenta, ſed cogetur ad utrumque, donec divortii ſententia feratur: at in foro conſcientiæ ſicut vir conſcius adulterii poteſt negare convictum uxori, ita & alimenta. Quia omni jure maritali poteſt tuta conſcientia illam privare. Atque ita docent *Sotus 4. d.36. q. un. a.3. ad ſi. corp. Bart. à Ledeſm. de matr. dub.67. ſi. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c.249. n.4.* Et favent *Abb. c. ſi. n.3. de adult.* & ibi *Anan. nu.2.* ubi indiſtinctè docent virum non teneri præſtare alimenta adulteræ. Quod intelligerem, ſi ipſam expellat ob adulterium illud occultum, vel ſi non expellat, eo quòd commodè non poteſt, & caret probatione, qua contra ipſam litigantem ſe tueatur, at non habet eam ut uxorem, ſed retinet, donec divertere poſſit.

26 Quod ſi vir cauſam dederit, expellens injuſtè uxorem, quæ poſteà in adulterium labitur: DD. aſſerentes virum minimè lucrari dotem, (quos retuli diſp.5. n.10.) ſubinde dicent teneri ad alimenta. At ſicut ibi diximus acquirere dotem, ita dicendum eſt non teneri ad alimenta. Quia expulſio illa injuſta minimè excuſat adulterium uxoris, nec ipſi imputatur marito, niſi tamquam cauſæ remotæ. Atque ita docet *Surd. de alimentis, t.7. q.16. n.42.* Quod intelligendum eſt, niſi eo fine vir expuliſſet, ut uxor adulteraretur. Tunc enim ſicut uxor adultera non poſſet privari dote, ita nec alimentis: juxta ea, quæ tradidi diſp.5. n.10.

27 Aliqui extendunt, ut vir non ſolùm adulteram uxorem minimè teneatur alere, ſed etiam ſi in ſolis oſculis, & amplexibus deprehendatur. Nam ſicut ob hæc privatur uxor dote, ita alimentis. Sic *Lara l. Si quis à liberis, L. Si quis ex his, n.77. ff. de liberis agnoſc. Surd. de alim. t.7. q.16. n.35* Sed ſicut non eſt verum eam privari dote, (ut probavimus diſp.4. n.12.) ita nec alimentis privari poteſt.

29 Tandem ex dictis infertur, quid in ea quæſt. dicendum ſit, an vir teneatur miniſtrare alimenta, & litis expenſas oxori adulteræ, durante lite intentata ad divortium? Qua in re ea omnia miniſtranda eſſe, affirmant *Jea. Lupus de don. inter vir. & ux. c. Per noſtras, in princ. §.39. n.5. Reb. 1. to. ad l. Gall. tit. de ſent. proviſionalib. a.3. gloſ.1 n.17 Surdus de alim. c.1. q.118. nu.5.* & multi alii quos refert, & ſequitur *Zavallos in qu. ſuis communib. q.734. n. 18. & ſeqq.* Quibus valdè favet lite pendente nil innovandum eſſe. Ut conſtat ex *toto t. Ut lite pendente*. Alii verò quos refert *ibi Zavallos, n.17.* id negant, quando adulterium eſt notorium. Nam tunc nulla alimenta debet vir uxori, ut ex multis DD. retuli n. 24. Sed juxta ea quæ n.25. dixi, arbitror in foro externo cogendum eſſe virum ea alimenta, & litis expenſas miniſtrare uxori uſque ad condemnationem: & pendente lite nil innovandum: in foro autem conſcientiæ virum illius adulterii conſcium minimè teneri. Sicut ibi diximus à jure alimenta ſubminiſtrandi abſolutum eſſe. Quando autem uxor litem divortii adversùs virum intentaret, dubium non eſt quin ei alimenta, & litis expenſæ à viro miniſtranda ſint: ne expenſis deſtituta à cauſa cadat. Atque ita multis citatis docet *Barboſa rubr. ff. ſolut. matr. 2. p. n.44. in ſi. Gutier. q. can. l.1. c.24. n.7. Prguera dec. crimin. 20. n.5.*

S U M M A R I U M.

Quoad pœnas civiles compenſantur mutua adulteria, & vir adulter non lucratur dotem adulteræ: nec adultera donationem ob nuptias, n.29.

Adulter occultus non poteſt tuta conſcientia dotem adulteræ lucrari, 30.

An vir qui applicata ſibi dote adulteræ, fornicatur, teneatur dotem illam reſtituere? remiſſivè, 31.

Poſt n.31. invenies alia ſummaria.

29 QUÆSTIO II. An mutua conjugum adulteria compenſentur quoad pœnas civiles, amiſſionis dotis, & bonorum adulteræ, & donationis propter nuptias viri adulteri? Difficultatem facit diſparitas gravitatis, & injuriæ illatæ per hæc adulteria. Verùm abſque dubio dicendum eſt compenſari: ſicut & quoad divortium: ac proinde virum adulterum minimè lucrari dotem, aut alia adulteræ bona: nec uxorem adulteram donationem propter nuptias factam ſibi à viro. Prob. ex *l. Viro atque uxore, 40. ff. sol. matr.* ibi: *Viro atque uxore mores invicem accuſantibus, cauſam repudii dediſſe utrumque pronunciatum eſt: id ita accipi debet, ut ea lege quum ambo contempſerint, neuter vindicetur: paria enim delicta mutua compenſatione diſſolvuntur.* Ubi *gloſſa verb. Accuſantibus*, explicat, id eſt, *Obiicientibus in civili cauſa, ut in donatione propter nuptias, & dote repetitis, ſi uterque ſe tuebatur ob delictum alterius.* Et favet *l.13. ſi. c.9. p.4.* ibi: *Caeſales accuſationes como eſt as el marido è la muger egualmente deven ſer pagados: pero tal egualdad non deve ſer cabida en todo ant el juez ſeglar.* Ubi clarè docet in accuſatione coram judice ſeculari non eſſe pares conjuges in omnibus, quaſi dicat in parte eſſe, nimirum, quoad accuſationem ad pœnas civiles, non autem criminales. Et ideò ita docent *Pal. 4 d.35. q.1. a.5. n.34. Bald. c. Tua, n.1. in fine, de procurat. Paul. conſ.402. n. un. L.1. Decius reg. Semper in contractibus, 157. nu.5. ff. de reg. jur. Hyppolit. l. Parte vel marito, n.12. ff. de quaſtion. & l.1. §. Idem dius, n.5. ff. ad l. Cornel. de ſicariis, & ſing. 234. n.2. Sylva nuptialis, l.1. §. Non eſt nubendum, n.104. Ciſnentes l.81. Tauri, limi.3. Joan. Lup. rubr. de don. inter vir. & ux. §.20. n.2. Ripa rubr. de judiciis, nu. 26. & l.2. n.8. ff. ſolut. matr.* ubi *Alciat. n.7. Beroius conſ.45. nu.5. l.2. Bernard. Diaz reg.a16. ſi. Guillel. Benedict. c. Raynutius de teſt. §. Cuidam Petro n.114. Ang. verb. Dos n.15.* ubi *Sylv. q.15. Tabien. q.11. nu. 12. Armill. n.13. Brun. de ſponſ. concl. 30. declar. 8. n.12. Roland. conſ. 50. n.6. vol.1. Carrer. de homicid. §.6. n.255. Curtius jun. rubr. c. de edendo. n.28.* ubi *Bolognet, n.30. & conſ.23. n.2. Cov. 9. decr. 1 p. c.7. §.6. nu 5. Sebaſt. Montic. de patria poteſtate, verb. matrim. nu 88. verſ.5. fallit.* habetur to.8. tract. p.2. *Rojas ſingul. 214. fine, Perez l.5. ordin. t.1. l. 1. f.21. verb. Tres bienes, & l.8. t.15. l.2. ad ſi. verb. Lo que quiſiere, Queſada in ſuis quaſt. juris civil. c.18. n. un. caſu 5. Cantera quaſt. criminalib. q. cangent. puniſionem delicti, c.4. n 38. verſ. Sed circa intellectum, Burſatus conſ.218. n.8. vol.2. Brunor. in ſuo compend. lit. A. verſ. Adulterium arguitur, Ant. Gabr. to 1. com. opin. in mea edit. l.1. verb. Adultera f.25. col.2. Barboſa l.2. in princ. p.1. n.97. & 99. & l. Viro atque uxore 40. n.2. ff. ſol. matr. Grat. reg. 596. n.9. Azebedo l.8. recop. c.20. l.3. n.24. & l.4. n.30. Surdus de alim. t.7. q.16. n.74. Conedo in collect. juris, collect. 166. n.4. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c.99. n.2. Philiarc. de off. ſacerd. to.1. p.2. l.4. c.19. §.4. peccat. Vega 1. to. ſum. c.94. caſu 2.*

Hinc infertur, ſicut vir adulter occultus nequit adulteram publicam uxorem accuſare ad divortium in foro conſcientiæ, & ſi divertat, tenetur ad illius conſortium redire, (ut probavimus hoc libro diſp.6. n.9.) ita eum non poſſe accuſare ad dotis amiſſionem: & ſi accuſet, appliceturque ſibi dos, teneri reſtituere. Quoniam delicta illa compenſantur, nec leges applicant dotem viro ſimilis adulterii reo, ſed innocenti. Quare ſent. illa, falſæ præſumptioni ejus inocentiæ innitens, eum tutum minimè reddit. Hujus ſent. ſunt apertè *Angel. Sylv. Tabiena, Armilla, n. præced. allegati.* Nam *Angel. & Sylv.* dicunt in hoc caſu ſervandam eſſe etiam in foro conſcientiæ illam regulam, paria delicta mutua compenſatione abolentur, licèt alter conjux ignoret adulterium alterius petentis dotem, vel donationem propter nuptias. *Tabiena* autem, & *Armilla* dicunt virum lucrari dotem, & uxorem donationem propter nuptias, niſi ambo peccaſſent etiam occultè. 30

Utrùm autem vir adulterans poſt applicatam ſibi dotem uxoris adulteræ, teneatur illam reſtituere: vel poſſit à judice cogi? dixi n.13. & loco ibi annotato. 31

S U M M A R I U M.

Uxori adulteranti ſit impoſita pœna mortis? n.32. & ibi, quid, ſi matrimonium reperiatur fuiſſe invalidum?

An quoad accuſationem criminalem adulterii, ſint pares conjuges? 33.

An viro accuſante uxorem adulteram, admittatur exceptio adulterii viri? 34.

An viro adultero permiſſum ſit propria authoritate, aut tanquam judicis miniſtro, occidere adulteram? 35.

An ſiat compenſatio adulterii utriuſque conjugis, reſpectu accuſationis criminalis? 36.

An peccet vir propria authoritate, vel ut judicis miniſter adulteros necans? Refertur duplex ſent. n.37. & 38.

Peccat mortaliter, propria authoritate necans? 39.

Idem eſſet dicendum, ſi vir eſſet judex, & adulteros in crimine apprehenſos necaret, 40.

An tenentur tunc damna ex homicidio ſubſequuta reſtituere? 41.

Non peccat, quando authoritate judicis ſibi traditos necat, n.42.

Quid, ſi in abſentia damnarentur adulteri capite, & ſententiæ executio viro committatur? 43.

Solvuntur argumenta, & enodantur. Interfectores, & c. Admonere, 33. q.2. n.44.

Poſt n.44. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

QUÆSTIO III. Quæ ſit pœna criminalis adulterii: & an juſtè in foro conſcientiæ poſſit maritus adulteros occidere? Præmittendum eſt primò, jure Cæſareo maritis non licuiſſe uxores etiam in adulterio deprehenſas interficere: adulteros verò, non quoſcumque, ſed vel viles, vel infames: aut eos quos ex ſuſpicione ter per ſcripta admonitos, cum uxoribus in ſecreto, & ſuſpecto loco loquentes deprehendiſſent. De qua re conſulendus eſt *Covar. 4. decret. 2. p. cap.7. §. num.1. & 2.* At novo jure bujus regni Caſtellæ permittitur viro adulterum, & uxorem in ſcelere deprehenſos impunè propria authoritate necare. Quod conſtat ex *l.3. tit. 30. l.8. nova recop.* Quod etiam verum habet in matr. exiſtima- 32

ſtimato, quod propter aliquod impedimentum reperitur nullum. Nam l.81. Tauri hodie l.4.t.10. lib.8. recop. pœnas adulterii ad hunc caſum extendit. Atque ita advertunt Ant.Gom. in l.81. n.48. Barboſ. l.1.p.1. in princ. nu.95. ff. ſolut. matr. Hoc tamen accipiendum eſt cum limitatione, quam n.7. poſuimus, nimirum, niſi matrimonium ſit invalidum defectu conſenſus. Si autem vir uxorem, & adulterum accuſet, tradendi ſunt ſententia lata per judicem ipſi viro, qui, ſi velit, eos enecet l.3.t.20.l.8. nova recop.

33 Secundò ſupponendum eſt, quamvis conjuges æquales ſint quoad accuſationem civilem ad divortium celebrandum, & donationem propter nuptias, ac dotem amittendam (ut dixi n.29.) At quoad accuſationem criminalem minimè cenſeri pares. Viro enim conceditur accuſare criminaliter uxorem adulteram, non tamen è contra. Habetur expreſsè l.1. C. ad l. Jul. de adult. & l. reg.1.t.7.p.17. & l.13. ſi.tit.9.p.4. & c. Apud miſericordem, ſ. Publico judic.32.q.1. quod eſt D.Greg hom.29 in Evang. Et quamvis aliqui eum textum aliter intelligant, teſte Gloſſa finale ibi: at ipſa ſic intelligit, & Greg. Lop. l.1. verb. Su muger, t.17.p.7. Atque ita docent ex juriſperitis Abb. c.Cum dilect. n.28. de ordine cognat. & c.1.n.1. Ut lite non conteſtata, & c. Tua, n.6. de proc. ubi Anch. n.2. Imola n.12. Angel. de maleficiis, verb. Che ai adulterato.n.25. Jo.Lup rubr. de don. int. vir. & uxor. ſ.20. in fi. Tiraq. l.1. connub. gloſ.1.p.1. num.44. Et reddit numeris ſeqq. rationem probans latiſſimè deteſtabiliorem multo eſſe impudicitiam in fœmina, quàm in viro, Covar.4. decr. 2.p.c.7. ſ.6.n.4. Greg. Lop. l.6. v. De verbo, t.9.p.4. & l.9.t.17.p.7. verb. Tal defenſion Perez l.8. ord. t.15. l.2. ad fi. & l.5.t.1.l.1.f.21. verb. Tres bienes, Cantera in ſuis q.crim. q.sangrutib.punitionem delicti, c.4. n.46. Olanus in ſua concord. lit. M. verb. Maritus, n.24. Surdus de alim. t.17.q.16. n.64. Azebedo l.8. recop. t.20. l.3. n.24. & l.4. n.30. Barboſ. rubr. 2.p. n.38. & l.2. p.1. in princ. n.98. ad fi. ff. ſol. matr. & multis aliis citatis. Cenedo in collect. juris, collectan.166. n.4. Et ex Theologis, Sotus 4.d.36 q.un. n.4. in fi. corp. Bart. à Led. dub.68. de matr. ad fi. Petr. de Led. de matr. q.62. a.1. dub.3.

44 Hinc deducitur viro accuſante uxorem adulteram criminaliter, minimè admitti exceptionem ſimilis adulterii viri. Quia in hac accuſatione ſunt diſpares. Sic Ant. c. fi. nu.5. de adult. Covar. Sotus, Cantera, Petr. de Led. n. præc. allegati. Idem Sot.4.d.37.q.un. a.3. ad fi. corp. Perez l.5. ordin. tit.1. l.1. f.21. verb. Tres bienes. Et id expreſsè deciditur l. reg.3.t.20. l.8. recop. ibi: La muger no ſe pueda eſcuſar de reſponder a la acuſation del marido, o del eſpoſo, porque diga que quiere probar, que el marido o eſpoſo cometio adulterio.

35 Secundò deducitur, minimè audiendum eſſe Enriqu. l.11. de matr. c.17. n.3. lit. P. ubi ait audiri exceptionem fœminæ adulteræ accuſatæ ad mortem, ac legantis virum publicè habuiſſe concubinam. Nec audiendi ſunt Hippolytus l.1. §. Item divus, n.6. ff. de ſicar. & l. Patre vel marito, n.14 ff. de qu. Carrer. de homicidio, ſ.6. n.248. dicens virum cui lex concedit interfectionem adulteræ in ſcelere deprehenſæ, minimè poſſe ea poteſtate uti, ſi ipſe adulterio infectus ſit. Idque dicit cogitandum Covar.4. decret.2.p.c.7.§.7.n.7. Sed meritò eos reprobant Barboſ. l.2. p 1. in princ. n.98. ff. ſolut. matr. Gratian. reg.496. n.6. Azebedo l 8. recop. t.20. l.4. n.31. Quia hæc uxoris occiſio propria authoritate magis aſſimilatur accuſationi criminali: in qua non ſunt æquales maritus & uxor. Nec audiendi ſunt Paluc.4. d.37. diſp. un. f.806. verſ. Verum ſi judex, Gut. q. pract. l.2. q.1. n.23. Manuel 1.to. ſum.2. edit. c.206. n.9. Vega 1.to. ſum. c.27. caſu 3. ubi dicunt non poſſe judicem capite damnare uxorem adulteram, ſi vir quoque adulter ſit. Quod convincitur minus verum eſſe. Cùm in hac pœna inſerenda ſint diſpares conjuges, & exceptio ſimilis adulterii nil juvet.

36 Tertiò deducitur, quoad accuſationem criminalem non compenſari adulteria conjugum: ſed non obſtante ſimili adulterio admitti accuſationem viri deferentis ad judicium criminale adulteram uxorem. Cantera n.33. alleg. Cenedo in ſuis collectan. juris, collect.166. n.4. verſ. Ex quibus reſolve. Enriquez l.11. de matr. c.17. n.3. ad fi. nec ad id requiritur viri emenda, uxore manente obſtinata. Quamvis eam deſiderari ſignificet Enriquez ibi. Nam jura eam accuſationem in viro concedunt, nulla ſui adulterii exceptione obſtante, ut n.33. & ſeq. probavimus.

37 Difficultas autem ſpecialis in hac re cõpertinet, num liceat marito uxorem & adulterum, in crimine deprehenſos, propria authoritate interficere: ut leges illi permittunt: vel ſaltem quando authoritate judicis ſibi traduntur interficiendi? In qua concertatione duas reperio extremas ſent. Prima, ait, licitè in foro conſcientiæ uti virum conceſſione legis permittentis adulteros in crimine repertos propria authoritate necare: dummodo non livore vindictæ, ſed juſtitiæ zelo perimat. Ducitur primò. Quia legis civilis authoritate id efficit: leges autem in foro conſcientiæ ſervandas eſſe nemo dubitat. Et confirm. quia ut culpa caret ſciens, nec potens prohibere: ita illa non vacat potens prohibere magnum damnum, ſi id permittat. Argumento deducto à contrario ſenſu, ex l. Culpa caret, & l. e. Nullum crimen, ff. de reg. juris. Si ergo leges illæ cùm permittant impunè occidere uxorem, & non concedant tanquam licitum, in pœnam delicti, iniquæ ſunt, tanquam permittentes id quod, & poterant, & tenebantur interdicere. Secundò, quia leges non ſolam permiſſionem, ſed conceſſionem ſignificant. Ut conſtat ex l.5.t.20.l.8.recop. quæ eſt l.82. Tauri, ibi: Es marido que matare por ſu propria authoridad al adultero y la adultera, aunque los tome in flagranti delicto, y ſea juſtamente hecha la muerte, no gane la dote. Ubi lex tanquam notum ſupponit juſtè, ac licitè in eo eventu mortem inferri. Et l.3.t.20.l.8. ejuſd. recop. ibi: Si el eſpoſo los hallare en uno, que pueda matar, ſi quiſiere, à ambos à dos. Eodem prorſus tenore id concedit, ac quando authoritate judicis traduntur viro adulteri: nam eadem lex loquens in hoc eventu, ſtatim ſubdit: Si los acuſare, que los metan en ſu poder, y haga dellos lo que quiſiere: Cùm ergo eadem forma in utroque eventu loquatur, & in hoc conveniant DD. non ſolùm eſſe permiſſionem, ſed conceſſionem reddentem licitam occiſionem: ergo idem dicendum eſt in illo eventu, quo propria authoritate necat. Tertiò, quia cùm liceat invaſorem ad res proprias tuendas interficere: à fortiori id licere admittendum eſt, ad tuendum honorem: quem lædere injuſtus adulter non veretur. Honos enim rei familiari antefertur, l. Julian ff. Si quis omiſ. cau. Quartò, quia Nicolaus I. ſcribens Rodulpho Bituricenſi Archiepiſc. & refertur c. Interfector.33.q.2. ſic ait, Interfectores ſuarum conjugum ſine judicio, cum non addit, adulterarum, quid aliud habendi ſunt, quàm homicidæ? Sentit ergo reos homicidii eos minimè cenſendos, ſi uxor interfecta, adultera ſit. Et Stephanus V. Aſtulpho ſcribens, & refertur c. Admonere, 33.q.2. illum carpit, quòd uxorem necaſſet: ſubditque delicti rationem, his verbis: Non inveniſti eam cum alio viro, rem nefariam facientem. Ergo ſic inventa poſſet citra culpam necari. Et ideò hanc ſent. tuentur Caſtillo, l.82. Tauri, num.6. fine, & ibi Anton. Gomez n.52. fine, junct. l.76. in fine, Mincbaca in contr. uſufruct. l.1. c.6. n.2. & ſeqq. Et in contr. illuſtr. l.1.c.49. n.4. & ſeq. Jul. Clarus l.5. recept. ſ. Homicidium, verſ. Sed hæc quidem Azebedo l.8. recop. t.20. l.1. fi. & l.4.t.10.l.1. nu 21. Et Emm. Sa ſum. verb. Homicidium, nu.15. verſ. Occidere, refert aliquos hoc tenere, & videtur ſentire eſſe probabile: tantùm enim vocat melius oppoſitum.

Secunda ſent. extrema, docet, virum peccare lethaliter, 38 occidendo adulteros authoritate judicis ſibi traditos ut occidantur. Ducitur, quoniam cùm leges non præcipiant viro, nec etiam judex, ut adulteros enecet, ſed ſuæ voluntati committant. Ut conſtat ex lib.3. tit.20. l.8. recop. cujus verba n. præc. retuli, non cenſetur maritus authoritate publica, ſed privata eos interficere: ac proinde à culpa homicidii non excuſabitur. Et confirm. quia ideò authoritate privata peccat eos occidens, quòd lex id non concedit, ſed ſolùm permittit. Sed ſimiliter eſt permiſſio, ſi voluerit vir occidere, quando judicis authoritate ſibi traduntur. Ergo vel in utroque caſu vel in neutro, peccat. Secundò, quia D.Th.4.d.37.q.2.a.1.ad 2. dicens legem civilem permittentem viro adulteros in ſcelere inventos enecare, non excuſare à culpa; eam ſubdit rationem, quòd lex non præcipiat, ſed viro permittat. Sed ſimiliter non præcipit, ſed ſolùm permittit poſt latam à judice ſententiam: ergo nec tunc excuſabit à culpa. Hanc ſuſtinet Scot.7. d.15. qu.3. paulo ante ſolut. ad arg. verſ. Eſto etiam: & ducitur alio fundamento, quod non refero: quia nullius eſt momenti. Et dicit eſſe probabilem Ovandus 4. d.37. q.un. propoſ.3.

Prima tamen concluſio ſit. Maritus propria authoritate 39 adulteros in delicto repertos enecans, admittit culpam lethalem homicidii Probatur ex c. Inter hæc 33.q.2. ubi Nicol. I. ſcribens Albino Archiepiſc. dicit licere ſecundùm leges mundanas, non tamen ſecundum Eccleſiaſticas, uxorem adulteram interficere. Secundò, quia D. Aug. l.2. de adult. conjug. c.15. vocat rem nefariam, ſic adulteram occidere. Tertiò, quia leges ſolùm permittunt impunè occidere, parcentes vehementiſſimo dolori, quo concitatus vir injuriam ſibi irrogatam, adulterorum interfectione vindicat. At leges permittentes aliquid impunè fieri, minimè à culpa excuſant. Ut latiſſimè multis exemplis adductis confirmat Tiraquel. l.9. connub. n.1. & ſeqq. Tandem, quia injuſtum eſt, parte non audita, concedere generalem facultatem occidendi reum: leges ergo quæ id concedere videntur, potius permittunt impunè id fieri, quàm facultatem ſic faciendi concedant: ac ſubinde maritus illarum authoritate adulteros in delicto comprehenſos interficiens, homicidii culpa minimè vacabit. Atque ideò hanc partem tuentur ex Theologis D.Th.4. d.37. q.2. a.1. corp. ubi D.Bonav. a.2.q.1. Durand. q.2. a.1. n.5 Ricard. a.2.q.1. Palud. q.2.a.1.n.5. & 4. d.35.q.2.a.1. concl.3. nu.10. ubi Major q.2. ſ. ult. Abul. Matt 5.q.113. D.Ant.2.p.t.7.c.8.ſ.2. notabili 2. Metina c. de reſt. q.3. cauſa 4. Victoria ſum. de matr. nu.292. Petr. de Soto lect.13. de matr. diff.1. Supplem. Gabr.4. d.37. qu.un. n.3. dub.2. ubi Sot. q.un. a.3. concl.1. & de juſt. l.5.q.1.a.3 ad 1. Gulielm. Berrilleng. 4.d.37. q.un. a.2. concl.3. ubi Ovand. q.unic. propoſ.2. & ibi Celaja q. pen. Viguer. l.inſtit. c.16. ſ.7. verſ.9. ad fi. Ledeſ.2.p.4. q.62. a.2. fin. Veracruz 3.p. Speculi, a.4. concl.1. fi. Palac 4. d.37. diſp. un. f.805. verſ. Cæterùm res conſtans eſt, Angl. Florib 1.p. de matr. q.11. de imped. ordinis, a.2. diffic.2. Pedraza ſum. præcept.5. ſ.2. Valentia 2. 2. diſp.5. q.8. punct.3. §. Secundum eſt, Arag. 2. 2. q.64. a.3. ad 2. ubi Salon controv.2. & ibi Bañes dub.2. in ſol. ad 3. Emm. Sa, ſum. verb. Homicidium, a.15. verſ. Occidere, Lud. Lop.1.p. inſtr. c.195. ſ. Pro faciendo, Barr. à Ledeſ. de matr. dub.57. concl.1. Petr. de Ledeſm. de matr. q.60. a.1. dub.1. Nav. l.2. de reſt. c.3. p.1. in nov. edit. dub.8. nu.206. Philiar. de off. ſacerd. to.1.p.2.l.4.c.8. verſ. Dicimus tertiò. Man.1. to. ſum.2. edit. c.206. n.9. Vega 1. tom. ſum. c.127. caſu 3. Et ex juriſperitis,

Digitized by Google

ritis, *gloſſa c. Interfectores, verb. Adulteraram, & cap. Inter hæc, verb. Liceat 33. q. 2. & Arch. ac c. Inter hæc, ſtatim in prin. Bellam. ibi, ſtatim in princ. Abbas, c. Si verò, el num. 10. de ſent. excomm. & cap. Veniens, el 2. de ſponſ. fin. Et cap. Interfeciſti, num. 2. de hom. & ibi Æneas de falconibus, in addit. l. C. verb. A peccato, & ibi Aaanias, num. 7. Fel. num. 4. Idem Folinas c. Qua in Eccleſiarum, num. 4. de conſt. Alexand. de Nevo cap. Plerumque num. 21. de donat. inter vir, & uxor, & c. Veniens, el 2. num. 18. de ſponſal.* ubi *Card. num. 2. oppoſ. 2. Prepoſ. fin. Jaſon l. Ut vim, num. 22. ff. de juſt. & jur. Alber. in ſuo diction. liter. A verb. Adulterium, verſ. An liceat aliquo caſu, & lib. 1. verb. Impediment. 8. fin. Faber l. Gracch. paulò ante fin. C. ad l. Jul. de adult. Ferran. de ult. fin. illar. 11. num. 129. Aſteaſis ſumm. 2. p. l. 8. t. 20. art. 4. quæſt. 1. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 8. num. 22. Ang. homicidium 1. num. 6. & verb. Uxor, numer. 4. Sylveſt. Homicidium, 1. qu. 2. dict. 6. & verb. Lex, qu. 10. verſ. 4. & Matrim. 7. fin. Tabiena verb. impedimentum, impedim 7. qu. 1 numer. 2. Armil. verb. Homicid. num 8. Tiraq. lib. 9. connub. num. 4. Hippol. l. Patre, vel marito, num. 9 ff. de quæſt. Ciſaeates lib. 81. Taur. dub. 4. Turrecr. cap. Interfect. 33. qu. 2. num. 2. Navarr. ſumm. hiſp. cap. 15. numer. 3. fin. Con. 4. decr. 2. par. c. 7. § 7. num. 9. Tello l. 9. Tauri num. 13. Plaza de delictis, lib. 1. cap. 36. num. 13. Oroſc. l. Ut vim, num. 5. & 6. ff. de juſt. & jur. Duenas reg. 68. limit. 2. Decian. pract. crim. lib. 9. cap. 15. fin. Villalobos in commun. opin. liter. M. num. 23. Perez l. 8. ordin. tit. 15. libro 2. folgio 293. immediatè ante §. Ex qua poteſtate. Gaeta repet. cap. Ad limina 30. qu. 1. § 4. numer. 421. Spino, ſpeculo teſt. gloſſ. 19. princ. num. 14. Matienzo lib. 5. recop. t. 8. lib. 6. gloſſ. 1. num. 11. Gutierez quæſt. pract. l. 2. q. 1. num 22.*

40 Dubitabis forſan, an ſi maritus eſſet judex, liceret adulteram uxorem in ſcelere comprehenſam interficere? Id enim fortè licere ait *Palud. 4. d. 35. qu. 2. art. 1. concl. 3. num. 10.* Et ſatis favere videtur *D. Thom. 4. d. 37. qu. 2. art. 1. ad 1.* ait enim ideò virum tunc interficientem peccare, quia non eſt uxoris judex. Et ſuaderi poteſt, quia judex reos mortis interficere poteſt. Talis autem eſt adultera illa. At dicendum eſt cum *D. Anton. & Supplem. Gabr. citatis num. præc.* id minimè licere. Quia judicis eſt malefactores punire, non utcumque, ſed parte audita, ſententiaque lata. Nec *D. Thom.* oppoſitum ſenſit: nam dixi non licere viro interficere, quia non eſt judex uxoris: ſupple, & eſto eſſet judex, non interficit ut judex, ſed ut perſona privata. Quia non procedit cauſa cognita.

41 Hinc deducitur, virum qui privata authoritate adulteros in ſcelere repertos enecat, teneri damna reſtituere, inſtar aliorum homicidarum. Quia peccat peccato homicidii, & ſubinde contra juſtitiam. Sic *Navar. l. 2. de reſtit. c. 3 p. 2. in nova edition. dub. 8. num. 207.* & favent teneri allegati nu. 39. dicentes hoc eſſe peccatum homicidii: & *Bannes ibi alleg.* dicens hunc peccare contra juſtitiam.

42 Secunda concluſio. Maritus adulteros interficiens ſententia judicis ſibi traditos, ut eos, ſi velit, necet, nullius culpæ reus eſt, ſi non livore vindictæ, ſed juſtitiæ zelo id efficiat. Quia ſicut judex poteſt carnifici exequutionem ejus ſententiæ demandare, nec carnifex peccaret: ita potuit lex id committere marito. Nec refert illum eſſe neceſſarium ſententiæ exequutorem: hunc autem liberum. Quia uterque reverà eſt miniſter juſtam ſententiam exequens: & authoritate legis, ac judicis id munus obit. Nec poteſt dici, id eſſe permiſſionem ſolam. Nam judex authoritatem præſtat illi occiſioni, ſententia publica damnans, & vinctos tradens adulteros marito, ut ſi velit, eos enecet: & ſi quis obſtaculo eſſet interfectioni, arceret illum: quare marito peccante, non poſſet judex ejuſdem culpæ immunis eſſe, tanquam cooperans morti, illamque fovens: & ſubinde lex id præſcribens, foret iniquiſſima. Et ideò hanc partem defendunt ex Theologis, *D. Thom. Durand. Ricard. Palud. 4. d. 37. qu. 2. num. 7. art. 2. Victor. Medina, Petrus de Soto, Sotus lib. 5 de juſt. qu. 1. art. 3. ad 1. & 4. d. 37. qu. un. art. 3. concl. 3. Ledeſma Goloja, Veracruz Palacios folgio 806. verſ. Verum ſi judex Angles, Aragon. Salon, Bannes, Valentia Emmanuel Sa, numer. 14. verſ. Adulteram Navar. num. 209. Bart. à Ledeſma concl. 3. Ludovicus Lopez §. Ad 1. objection. Petrus de Ledeſma dub. 2. Manuel, Philiar. Vega, quos retuli numer. 39. Driedo libro 1. de lib. Chriſtian. cap. 10. Victoria rel. de homicid. à num. 11. uſque ad 20.* Et ex juriſperitis. *Alberic. utroque loco, Aſteaſis, Roſella, Sylveſt. Matrimonium 7. fine, Tabiena Armill. Turrecr. Con. num. 18. Tello, Decian. Plaza, Perez, Gaeta, Matienzo num. 17. Gutierez num. 23.* quos omnes retuli num. 39.

43 Immò ſi convicti adulteri fugam arripant, & judex capite eos damnet, committens viro ut ubicumque apprehenſos occidere poſſit, non peccabit vir occidens zelo juſtitiæ. Quia jam authoritate judicis publica fungens, id exequitur. Sic docent *Palacios Gutier. Manuel, Vega num. præced. allegati.* Temperantque, niſi vir adulter quoque ſit. Sed id temperamentum num. 35. reprobavimus.

44 Ad argumenta num. 37. propoſita reſpond. Ad 1. dic cum *D. Thom. 4. d. 39. qu. 2. art. 1. ad 2.* legem concedentem, vel jubentem aliquid, aut approbantem excuſare à culpa, ſecus quando tantùm permittit. Ad confirm. dic cum *D. Th. 4. d. 33. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 1.* potentem prohibere minimè peccare, ſi à prohibitione abſtineat, non ſperans correctionem, ſed graviora damna probabiliter timens. Ut contigit in præſenti. Ad 2. negandum eſt leges id concedere: tantùm enim permittunt. Et dum *lex illa 5.* dicit juſtè illatam eſſe mortem, non intelligit, licitè in foro conſcientiæ: ſed juſtè, id eſt, in caſu à lege impunè permiſſo. Et quamvis *l. illa 3. ibi allegat.* videatur eodem tenore loqui, dum permittit authoritate propria viro occidere adulteros: & dum authoritate judicis id concedit. At magna reperitur differentia in modo utriuſque conceſſionis. Nam dum loquitur de occiſione authoritate propria, ſic ait: *Que pueda matar.* Id eſt, impunè. At quando authoritate judicis, ſic ait: *Que los mata en ſu pudor.* Ubi judici præcipit, ut occiſioni cooperetur, tradens adulteros viro occidendos. Quod iniquum eſſet, ſi vir peccaret. Ad 3. dic licere invaſorem ad lædendum honorem interficere, quando aliter defendi nequit: at ubi jam læſit, id eſt illicitum. Quia prius ad juſtam defenſionem, poſterius vero ad vindictam ſpectat. Sic ergo adulterum invadentem ut uxorem violet, poteſt vir uxoria caſtitatem tuens, interficere, ſi aliter illud malum cavere nequeat. Id enim eſt juſta defenſione uti. At ubi invenit adulterantem, non eſt defenſio, ſed vindicta: & proinde eſt illicitum. Ad 4. dic cum *gloſſ. ead. c. interfectos, verb. Adulteraram*, ſupplendum eſſe, maximè, cùm non addis, adulterarum: quaſi velit in utroque caſu eſſe peccatum: ſed multo gravius, quando uxor innocens eſſet. Ad *c. Admonere*, dic non eſſe cauſam injuſtitiæ occiſionis, non inventam eſſe uxorem in adulterio: ſed cauſam crudelioris, & ſceleſtioris occiſionis: cùm uxor anſam minimè dederit. Ad argum. numer. 38. propoſita reſpond. Ad 1. dic, quamvis judex non præcipiat, at ipſum præbere licentiam, & authoritatem interfectioni illi præſtare: ac proinde cenſeri factam authoritate publica. Ad confir. conſtat ex dictis in ſolut. ad 2. argumentum. Ad 2. reſpondet benè *Sotus 4. d. 37. quæſt. un. art. 3. poſt 3. concl. verſ. Neminem ergo fallat*, ibi D. Thom. ſermonem facere de marito propria authoritate interficiente adulteros: quem ratione legis permittentis ait minimè excuſari: quia lex non præcipit, ſed permittit. Quamvis autem non præcipiat, quando authoritate judicis viro traduntur: at ea non eſt pura permiſſio, ut explicuimus in ſolut. ad 2.

S U M M A R I U M.

Proponuntur argumenta probantia, viro adultero non licere adulteram criminaliter accuſare, ut capite damnetur, nu. 45.

Sententia authoris proponitur? num. 46.

Solvuntur argumenta, num. 47. & ibi explicantur lib. 6. t. 9. p. 4. l. 9. tit. 17. par. 7.

QUÆSTIO ultima. An viro adultero licitum ſit in foro conſcientiæ uxorem adulteram criminaliter accuſare, ut capite damnetur? Pars negans ex eo ſuaderi videtur, quòd paria delicta conjugum mutua compenſatione aboleantur, *cap. pen. de adult. & l. Viro, atque uxore, 40. ff. ſol. matrim.* & nil iniquius ſit, quàm virum eodem vitio laborantem accuſare adulteram, de eodem crimine. Ut teſtatur *D. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Domin. in monte, c. 28.* relatus *cap. 1. 32. qu. 6.* Secundò quia *l. 6. t. 9. p. 4. & l. 9. t. 17. p. 7.* expreſsè deciditur virum accuſantem adulterium uxoris, repelli per exceptionem ſimilis adulterii. Et pro hac ſent. faciunt *Palacios, Gutierez, Manuel, Vega*, quos retuli, & reprobavi numer. 35. cum dicant non poſſe judicem tradere adulteros occidendos viro ſimili adulterio infecto. Et facit etiam *Enriquez*, quem ibi citavi, & reprobavi, dum ait admitti exceptionem concubinam tenentis viri, ſi uxorem accuſet de adulterio. Poſſunt etiam pro hac parte allegari *Tiraq. lib. 1. connub. gloſſ. 1. p. 1. num. 44. Navar ſumm. cap. 16. num. 29. Matienzo l. 5. recopil. t. 1. gloſſa 1. rubr. num. 102.* ubi abſolutè dicunt nefas eſſe viro adultero accuſare adulterium uxoris. Poſſunt etiam referri DD. quos diſput. 6. num 9. retuli, qui ajunt non permitti viro occultè adultero accuſare uxorem publicè adulterantem. Sed reverà non ſunt omnes hi DD. hujus ſententiæ: apertè enim loquuntur de accuſatione civili quoad divortium, vel quoad lucrum dotis, in qua uterque conjux æqualis eſt, ac compenſantur adulteria. Ut diximus nu. 29. 45

Dicendum igitur eſt, virum quantumvis adulteriis coopertus ſit, poſſe criminaliter accuſare uxorem adulterantem, & adversùs eam licitè pœnam illam ſententia judicis præcedenti, exequi. Ducor, quoniam idem ſervandum eſt in utroque foro, quando forum externum non innititur falſæ præſumptioni (ut probavimus lib. 1. diſput. 5. num. 10.) Sed in foro externo admittetur accuſatio adulterii uxoris ad pœnam criminalem, repulſa exceptione ſimilis adulterii, (ut probavimus hac diſput. num. 33. & 34.) ergo, & in foro conſcientiæ id licebit. Et confirm. quia ideò vir adulter nequit uxorem adulteram accuſare quoad divortium, dotiſve amiſſionem, quia adulteria hæc quoad hanc accuſationem civilem mutua compenſatione abolentur, id ita jure diſponente (ut num. 29. probavimus.) At quoad accuſationem criminalem contrarium diſponitur, datur enim viro uxorem adulteram accuſare, non tamen è contra: nec fit compenſatio utriuſque adulterii (ut num. 34. 35. & 36. probavimus.) Ergo licitum eſt viro adultero criminaliter uxorem adulteram accuſare. Et ideò hujus ſententiæ videtur 46

clarè

Digitized by Google

clarè *Cardin.cap.fin. num.1. oppoſ.2.de adult.* ubi dicit adulterium viri ipſum privare jure accuſandi uxorem adulteram, quoad divortium, non tamen quoad pœnam. Expreſsè etiam videntur hujus ſententiæ Doctores, quos num.36. allegavi, dicentes minimè compenſationem fieri utriuſque adulterii quoad criminalem accuſationem. Et in propriis terminis docet, dicens eſſe ſententiam virorum doctiſſimorum, *Petrus de Ledeſma de matrimon.q.62.artic.1 dub.3. Bartol. à Ledeſma dub.68. ad fin.de matrim. Enriquez libro 11. de matrimonio cap. 17. num.1. ad fin.* Nec oportet addere limitationem, quam ipſe ponit, nempè, ſi vir corrigatur, uxor autem in adulterio perſeveret. Quia licèt vir non corrigatur, nequaquam dari compenſationem utriuſque adulterii quoad hanc accuſationem criminalem, probavi numer.36. unde viro minimè correcto fas eſt uxoris adulterium ad judicium criminale deferre.

47 Tandem ad argumenta n.45. propoſita reſpond. Ad primum dic compenſationem illam intelligi, & teſtimonium *D.Auguſt.* quoad accuſationem civilem, in qua uterque conjux eſt æqualis: ſecus quoad criminalem. Ad ſecundùm dic, leges illas accipiendas eſſe de accuſatione civili, non autem de criminali. Ut docent *Greg.Lopez ea libro 6. verb Derecho: & ea. libro 9.verb. Tal defenſioni, & Azebedo libro 8. recop.cap.20. libro 3. fine.* Vel ſecundò dic cum *Gregor. Lopez eiſdem locis*, ſi intelligantur quoad accuſationem criminalem, eſſe juri communi contrarias, & corrigi per jus novum hujus regni, *lib.3.t.20. libro 8.recop.*

DISPUTATIO IX.

An conjuge innocente lapſo in adulterium poſt latam divortii ſententiam, fiat compenſatio cum priori alterius conjugis adulterio, ac proinde teneatur illi reconciliari, ac dotem; atque alia bona ratione adulterii acquiſita reſtituere: nec ſententia divortii tranſeat in rem judicatam, ſed retractanda ſit, quoties conſtiterit deceptio?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint? numero 1.
An ſententia divortii tranſeat in rem judicatam? Refertur duplex ſententia, num. 2. & 3.
Sententia Authoris, & enodatur cap.Lator de ſentent. & re judic. num.4.
Solvuntur argumenta, num.5.
Poſt num.5. invenies alia ſummaria.

1 HActenus diſputatum eſt de adulterii utriuſque conjugis compenſatione, quando ante latam divortii ſententiam contingit. Jam occurrit diſputatio, quando adulterium conjugis, qui divortium petiit, eratque innocens, contingit poſt latam divortii ſententiam. Et quia multùm pendet ex ea quæſtione, an ſententia divortii tranſeat in rem judicatam, ideò illa præmittenda eſt. Triplex igitur quæſtio in hac diſputatione eſt agitanda. Prima, an ſententia divortii tranſeat in rem judicatam? Secunda, an ea ſemel lata, & cognita Eccleſiæ deceptione, poſſit retractari? Tertia, an fiat compenſatio adulterii admiſſi poſt divortii ſententiam cum adulterio priori: teneanturque tunc conjuges reconciliari?

2 Quæſtio I. An ſententia divortii tranſeat in rem judicatam, ita ut illa ſemel lata, & tranſacto appellationis termino, nempè decennio, neutri conjugi reclamare liceat? Affirmant quidam non tranſire, donec alteruter conjux ſeparatus mutarit ſtatum, ver.gr. profitendo in religione approbata, vel aſſumendo ordinem ſacrum. Ducuntur 1. quia *c.Lator, de ſent.& re judic.* decernitur ſententiam matrimonii numquam tranſire in rem judicatam: atque ideò quandocunque poſſe contra illam reclamari. Sententia autem divortii contra matrimonium tendit: per illam enim ſeparatur quoad thorum, & mutuam habitationem. Secundò, quia lata divortii ſententia, nec ſtatu conjugum variato, poteſt innocens agere ad adulteri conjugis inviti reconciliationem. Quòd admittendum minimè eſſet, ſi ſententia illa in rem judicatam tranſiſſet. Sic docent *Hoſtienſ. capit. Ex literis, numero 2. de divor.* ubi *Joan. Andreas num.10. Anton. capit. Lator, numer. ult. de ſentent. & re judic.* ubi *Imola in fin*

3 Alii ſentiunt abſolutè tranſire in rem judicatam. Quia ſpeciale eſt, ut ſententia circa vinculum matrimonii ligandum, vel diſſolvendum, minimè tranſeat in rem judicatam, juxta *c.Lator, de ſentent. & re judic.* ne foveatur peccatum. Si enim reclamari non poſſet adverſus illam declarantem aliquod matrimonium eſſe validum, quando tranſacto appellationis termino conſtaret de impedimento dirimenti, cogerentur eſſe tanquam conjuges, qui re vera tales eſſe nequeunt. Et proinde fornicationis peccatum foveretur. Et ſi contra declarantem, matrimonium fuiſſe irritum, non liceret ſemper reclamare, quando conſtaret falsò oppoſitum eſſe impedimentum dirimens, permitteretur illis, qui vero matrimonio juncti ſunt, ſuperſtite altero conjuge, ad alias nuptias tranſire. Sententia enim declarans prius matrimonium fuiſſe irritum, ac ſubinde utrumque conjugem ſolutum eſſe, concedit utrique facultatem ad aliud matrimonium migrandi. At ſi demus ſententiam divortii tranſire in rem judicatam, nullum peccatum fovetur. Nam cùm maneat matrimonii vinculum, neutri licèt aliud matrimonium inire: & neuter cogitur ad non ſuam, vel non ſuum accedere. Quod ſi ex ſeparatione anſa fornicandi ſumatur, id culpæ conjugis fornicantis eſt tribuendum, & non ſententiæ foventi peccatum. Sententia enim divortii ſuas vires conſervante, poteſt uterque à fornicatione abſtinere. Ergo id privilegium matrimonii, ut ejus ſententia non tranſeat in rem judicatam, minimè ad divortii ſententiam eſt protrahendum. Nec obſtat poſſe innocentem ſemper agere ad nocentis reconciliationem. Id enim non conſurgit ex eo, quòd divortii ſententia minimè tranſierit in rem judicatam, ſed quia conjugi innocenti ſemper eſt licitum remittere injuriam ſibi irrogatam, ac ita reconciliare ſibi adulterum. Atque ita docent *Abbas, c.Lator, num 12.de ſent. & re judic. & ibi Alex. de Nevo, num.12. Bellam num.3.*

At dicendum eſt, ſententiam divortii non tranſire in rem judicatam, in iis, quæ ſunt in adulteri conjugis favorem, benè tamen in iis, quæ in ejus odium, & innocentis favorem cedunt, ac proinde minimè audiendum illum tranſacto appellandi termino, volentem allegare injuſtitiam ſententiæ, reconciliationemve petentem: ac innocentem ſemper audiendum eſſe, agentem ad reconciliationem adulterii: nec adultero ſuffragari exceptionem rei judicatæ. Ducor, quoniam cùm ſententia divortii feratur omninò in favorem innocentis, & ad ejus inſtantiam, & in odium adulteri, cui nullo modo vult Eccleſia favere, æquitas poſcit ne in favorem rei tranſeat in rem judicatam, & innocentis perniciem. Iniquiſſimum enim jure optimo ait *Juriſconſultus l. Evidenter 16.ff. de except.rei judicata*, eſſe, proficere rei judicatæ exceptionem ei, contra quem judicatum eſt. Deinde, quia ſi omninò ſententia illa tranſiret in rem judicatam, quamvis poſſet injuriam adulterii condonare innocens, atque ita reconciliari ſibi adulterum volentem: ipſo tamen renitenti minimè poſſet coram judice obſtante ſibi agere ad illius reconciliationem (Cujus contrarium dicemus diſp.ſeq.) exceptione rei judicatæ uti. Et proinde tunc foveretur peccatum. Nam daretur anſa conjugi fornicandi, ut ſic alter divortium intentaret ſolutuſque eſſet lege matrimonii quoad thorum, & habitationem. Tandem, quia cum divortium pertineat ad matrimonium, non tamen illius vinculum ſolvens, ſed ab obligatione thori, & habitationis abſolvens, æquum eſt ut non omninò, ſed aliquatenus ejus privilegium participet, ſententia in divortii cauſa non ex toto, ſed partim in rem judicatam tranſeunti. Sicque docent *Hoſtien.cap.De illa, num.3.de divor.* ubi *Joan.Andr. num 3. Anton. num.4. Prepoſ. num.7.Alexand. de Nevo, num.9. Henric.cap. Quanto, num.7. de divort. Felinus, c.Lator in 8. declarat. num.9. de ſent. & re judic.* & favet *Abbas c.Ex literis, num.11.fin de divort.* ubi ait ſententiam divortii non tranſire omninò in rem judicam. Aliqui tamen ex his Doctoribus diſtant in modo loquendi, nam quidam temperant, ut in favorem rei non tranſeat in rem judicatam, donec legitimè ſtatum mutarit profitendo in religione approbata. Sic *Anton. & Prepoſ.ibidem.* Alii autem, ut *Hoſtien Joan. Andr. Alexander de Nevo, Henricus ibidem*, non admittunt eam limitationem: ſed dicunt tunc non audiri potiùs ob negligentiam petendi reconciliationem tempore debito, quàm eo, quòd ſententia illa in rem judicatam tranſierit in favorem adulteri. Et hic modus loquendi magis mihi placet. 4

Ad argumenta num.2. propoſita reſpondetur. Ad 1. & 2. dic ea probare non omninò, ſed partim tranſire in rem judicatam: ut numer. præcedent. explicui. Et ſimiliter reſpondetur ad argum. num.1. propoſitum. Jam enim num. præced. probavi foveri peccatum, ſi ſententia divortii omninò tranſeat in rem judicatam. 5

SUMMARIUM.

Si in ſententia divortii Eccleſia inveniat ſe deceptum, an retractet ſententiam, ſi neuter conjux mutaret ſtatum? nu.6.
An reus condemnatus poſſit agere ad illius ſententiæ reciſionem, vel ſolùm veniat ex officio judicis retractanda? Et quando detur majoribus reſtitutio adverſus ſententiam, quæ tranſiit in rem judicatam? nu.7.
An innocens, qui poſt ſententiam novit alterius innocentiam, teneatur reconciliari? nu.8.
An cognita deceptione poſtquam innocens mutavit ſtatum, factus ſacerdos, vel voto ligatus, vel religioſus, ſit reſtituendus uxori, poſſitque petere, & reddere? nu.9.
An ad hanc reſtitutionem deſideretur ut alter conjux repetat? num. 10.
Quid ſi uterque conjux jam mutarat ſtatum, an liceat repetere? Refertur quadam ſententia? nu.11.
Sententia Authoris? nu.12.
An votum ſimplex ex cauſa falſa emiſſum, quando cauſa eſt pars ipſius voti, & coincidit cum re promiſſa obliget? num. 13. & ibi, qualiter accipienda ſit parvitas materiæ voti, ut error circa illam reddat irritum votum? Et an tunc obliget

votum

Digitized by Google

votum rei acceſſoria illi, quæ promiſſa eſt?
Qualis debeat eſſe hic error ne votum obliget, an ſat ſit non conſiderare difficultatem voti implendi? num.14.
An ſit regula certa, ne obliget votum, vel juramentum: in id, ad quod vovens non ſe obligaret, ſi tempore voti advertiſſet, hæc voluntas virtualis ſit? nu.15.
Error circa cauſam finalem, vel impulſivam, vel illam ceſſare, an tollat voti obligationem? nu.16.
Quid, ubi dubitatur num cauſa ſit impulſiva, an finalis, vel ubi plures adſint cauſæ voti? nu.17.
An profeſſio ex falſa cauſa, vel ex dolo facta valeat? Refertur duplex ſententia, nu.18. & 19.
Non irritatur profeſſio, ſive cauſa falſa ſit impulſiva, ſive finalis? num.20.
Solùm irritatur, quando eſt error notabilis circa ſubſtantialia? num.21.
Nil refert eum errorem eſſe fatuum, & craſſum? nu.22.
An profeſſio facta à muliere exiſtimante divortium eſſe juſtè celebratum, aliàs non profeſſura, ſit valida, ſi conſtet divortium fuiſſe injuſtum? num.23.
Poſt num.23. invenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

6 QUæſtio II. An ſi lata divortii ſententia conſtet Eccleſiam fuiſſe deceptam: ut quia inventum eſt conjugem condemnatum fuiſſe innocentem, vel utrumque pariter nocentem, ſit ea retractanda, conjugeſque ad priſtinum matrimonii ſtatum ſint reſtituendi? Triplex poteſt eſſe caſus. I. eſt, ſi neuter conjux ſtatum mutavit, nec caſtitatem voverit. II. quando alter mutavit ſtatum vovens caſtitatem, aut factus ſacerdos, religioſuſve. III. quando uterque ſtatum mutavit. In primo ergo caſu, quando res eſt integra ex parte utrinſque conjugis, quia neuter ſtatum mutavit, conveniunt omnes retractandam eſſe ſententiam, conjugeſque reconciliandos. Quia ſententia divortii ſolùm tranſiit in rem judicatam, in favorem innocentis, & odium rei: ut num.4. probavimus. At in hoc eventu, aut neuter eſt innocens, ſed ſimili erat labe infectus ante ſententiam: aut uterque innocens erat, & proinde ſententia illa non potuit in rem judicatam tranſire, ſed erit revocanda. Atque ita fatentur omnes DD. num.9. referendi, & *Palud.4.d.35.q.2. ar.2. num.18.* Nec aliquem contradicentem inveni.

7 Sed rogabis, quo pacto reus condemnatus per ſententiam, quæ in odium ipſius tranſiit in rem judicatam, audiendus ſit ſuam innocentiam probare volens, aut alterum conjugem pariter fuiſſe nocentem? Cùm enim pro ſententia, dum de ipſius injuſtitia minimè conſtat, præſumendum ſit, ipſi volenti allegare contra illam obſtabit exceptio rei judicatæ, ne audiatur. *Abbas cap. Lator num 12. de ſentent. & re judic. & ibi Alexan. de Nevo, num 12. & Felinus ibi, decis. 8. num.9.* dicunt judicem ex officio debere tunc conjuges reconciliare, ſi periculum fornicationis adſit, quo illud vitetur. Sed huic ſolutioni obſtat: nam etiam quando jam conjux innocens eſt profeſſus, reſtituendus eſt priori conjugi, & ipſo petente (ut dicemus num.9. & 10.) Et ita datur actio conjugi reputato reo. Deinde, quia DD. allegandi numer.9. non dicunt hanc reſtitutionem faciendam ob periculum incontinentiæ, & ſolùm eo exiſtente: ſed generaliter docent retractandam eſſe ſententiam illam, tanquam cognitam injuſtam, & ex errore procedentem, tanquam non tranſierit in rem judicatam in eo eventu. Ideò meliùs dicendum eſt, quamvis audiri nequeat, ſi ex antiquis actis, & allegatis nitatur ſententiam illam impugnare: eo quòd præſumatur tranſiiſſe in rem judicatam adverſus ipſum: poſſe tamen audiri illum adverſus illam ſententiam, ex novis teſtibus, aut ex antiquorum falſitate volentem probare antiquæ ſententiæ injuſtitiam, petito beneficio reſtitutionis ex clauſula generali. Si quæ mihi cauſa juſta ſubeſt: cujus meminit *Juriſconſultus lib.1. §. fin. ff. Ex quibus cauſis majores.* Quod beneficium conceditur quibuſcumque majoribus, ut retractetur ſententia, quæ in rem judicatam tranſiret. Ut cum *Innocentio, Bartolo*, & pleriſque aliis, tradunt *Greg. Lop. l.19. verb. Contra el Rey ſ.22.p.3. Padilla l Sub prætext. num.17. C. de juris, & facti ignor. Greg. de juram. 3.p.cap.7. num.8. Jo. Garcia de notabilitat. gloſſ.6.§.2. num.8. Cavallos in ſuis q. pract. q.542. num.3. & ſeqq.* Quod quidem locum habet, ſive adſit una ſententia, quæ in rem judicatam tranſierit, ſive tres ſententiæ, *Joan. Garcia ibid. num.5. Cavallos numer.3. & 4.* Item conceditur hæc reſtitutio tam reo, quam actori. Ut contra Paulum docent *Greg. Lopez. Padilla, Gutierez. Joan. Garcia, nu. 11. & 12. Cavallos num.7. ibid.* Et licet ferè omnes Doctores eam reſtitutionem concedant, quando nova allegantur inſtrumenta prius ignorata: at idem eſt dicendum, probata denuò veritate, ſive ex inſtrumento, ſive ex teſtibus, vel probata antiqua falſitate inſtrumentorum vel teſtium. Ut alios referens, & latè probans docet *Joan. Garcia ibi num.10. Cavall. nu.6.* Sed objicies nil ſpeciale dari in ſententia divortii, cùm omnes aliæ ex ſimili cauſa retractentur: ac proinde fruſtra dici eam non tranſire in rem judicatam. Reſpondeo id eſſe ſpeciale. Quoniam etiam conſtante veritate ad omnes ſententias, quæ tranſeunt in rem judicatam retractandas, non audietur reclamans adverſus illas, niſi petito beneficio reſtitutionis ex clauſula generali. At verò ſi veritas aliundè conſtaret contra divortii ſententiam, poſſet conjux damnatus abſque eo beneficio reſtitutionis reclamare: immò & judex ex officio adverſus eam venire: eo quòd in eo eventu non tranſierit in rem judicatam. At dum id non conſtat, cum præſumatur juſtitia ſententiæ, & tranſitus in rem judicatam adverſus reum, audiri minimè poterit contrarium ex novis actis probare volens, niſi beneficio reſtitutionis ex dicta clauſula generali petito.

8 Ex his infertur, alterum conjugem, in cujus favorem lata eſt divortii ſententia, ubi veritatis innocentiæ alterius conjugis conſcius fuerit, teneri in foro conſcientiæ ad ſuum conſortium conjugale illum revocare. Non enim juvari poteſt ex ſententia lata, quam falſæ inniti præſumptioni, ſibi conſtat. Ita docent *Palud.4.diſt.35.q.2.art.2.nu.18. D. Anton.3.p.tit.cap.21.§.6. ad finem.*

9 In 2. caſu quando jam innocens mutarat ſtatum, factus profeſſus in religione approbata, cognita falſitate eſt reſtituendus ſimiliter alteri conjugi, cui debitum reddere tenetur, ſed non poteſt ab eo exigere. Quia votum illud caſtitatis in poſſeſſione emiſſum obligavit illum in quantum ille ſe obligare potuit, abſque alterius conjugis præjudicio. Ut in ſimili dicitur *cap. Placet de converſ. conjug.* de conjuge, qui exiſtimans alterum defunctum, eſt profeſſus. Atque ita docent *D. Thom.4. d.35.q. un. art. 5. ad 3. Aſtenſis l.8. ſumm.2.p.tit.34.art.2.q.3. Joan. de Friburg. ſum. conſ. lib.4.t.19.q.4. Abulenſ. cap.19. Matth. q.76. ad 3. Roſella verb. Divortium, num.6. ubi Sylv. q.21. num.24. Armilla num.15. D. Anton. num. præced. allegatis, Tabiena Matrimonium 4.q.5. num.6. Sotus 4. d.36.q. un. ar.3. Gaeta repetit. c. Ad limina 30.q.1. § 4. num.225. Graffis 2.p. deciſion. lib.1. cap.12. num.62.* Atque idem dicendum eſt, ſi vir erat jam ſacro ordine initiatus. Quia eadem eſt ratio *D. Bonav. 4.35. in expoſit. lit. num.5. Joan. de Friburg. Roſella, D. Anton. Sylveſt. Armilla, Tabiena, Gaeta, Graffis.* Immò idem dicendum eſt, ob eandem rationem, quamvis ſimplici caſtitatis voto adſtrictus ſit. *Sotus eodem loco, Joan. de Friburgo ſumm. confeſſ. lib.4.t.22. quæſt.14.*

10 Utrùm autem ad hanc reſtitutionem faciendam deſideretur, ut alter conjux repetat? *Roſella verb. Divort. num.6.* juncto *nu.7.* clarè ſentit eam repetitionem minimè deſiderari. Quia relata num.6. ſent. aſſerenti deſiderari ut alter petat: ait, dic ut nu. 6. ſequenti: ubi licèt uterque ſtatum mutarit, concedit utrique jus ad petendam alterius reſtitutionem. Et videtur tenere *Sotus num. præced. alleg.* ait enim hanc reſtitutionem faciendam maximè altero petenti. At contrarium tenet *Joan. de Friburgo ſumm. confeſſ. lib.4.t.19.q.5. Aſtenſ. lib.8. ſumm.2.p.t.34. art.2. quæſt.4. D. Anton. Tabien. Graffis allegati num. præced.* Ducuntur, quòd ea profeſſio tenuerit in voventis præjudicium. Sed prior ſententia placet. Quia ea profeſſio tanquam ſine licentia, & abſque vera cauſa facta fuit omninò irrita, ac proinde non potuit valere abſque nova ratificatione: ac tamquam non profeſſus poterit conjux propria authoritate ceſſante ſcandalo exire, & repetere manentem in ſæculo (ut de profeſſo abſque licentia diximus lib.7. diſp.34. numer.15.) At ſi hic profeſſus eſſet mala fide, decipiens religionem, poſſet religio ipſum invitum retinere altero conjuge non repetente, in fraudis pœnam: at ipſe non tenetur, donec damnetur, ut dixi ea diſp.34. numer. 16.

11 In tertio caſu, quando uterque ſtatum mutarat, dicunt aliqui licere ei, qui ideò mutavit, ver. gr. profeſſionem faciens, quòd exiſtimaret divortium juſtè celebratum, aliàs minimè mutaturus, repetere alium, qui jam profeſſus erat, aut ordine ſacro initiatus: & ita ſi uterque ea falſa cauſa inductus, profeſſus eſt, licere utrique alterum repetere. Sic *Roſell. verb. Divortium, num.7.* idque probat, eo quòd illa profeſſio ex errore facta ſit invalida? Idem dicit in ſimili *Aſtenſis lib.8. ſumm.2. p.t.34.a.2. qu.5.* ubi relata contraria ſententia, ſubdit *Hugonem* ſentire, quando uterque conjux profeſſus eſt, exiſtimans alterum obiiſſe, licere utrique alterius repetitionem. Quia neuter eo animo religionem ingreſſus eſt, ut monachus fieret, altero ſuperſtite.

12 Sed dicendum eſt cum *Joan. de Friburgo ſumm. confeſſ. lib.4.t.19. q.6. Sylveſt. verb. Divortium q.22. num.25.* ubi *Armil. num.16.* neutrum poſſe alterum repetere. Tum, quia falſum eſt profeſſionem, cui falſa cauſa anſam dedit, eſſe irritam. Ut num.20. probavimus. Tum etiam, quia uterque ſciens alterius ingreſſum, videtur facto ipſo licentiam concedere: ſecus quando ignorantia ingreſſus alterius adeſſet. Ut in ſimili diximus lib.7. diſp.34. num. ultim. quando uterque conjux licentia non petita profitetur.

13 Sed ne indeciſum maneat, an profeſſio illa ex errore divortii juſtè celebrati ſit valida, oportet præmittere quæſtionem generalem, an error ſive dolus circa cauſam emittendi votum ſimplex, aut ſolemne, illud irritum reddat? Et prius ſermo erit de voto ſimplici, deinde de profeſſione ſolemni. Et quidem cauſa vovendi quandoque cum materia ipſa voti coincidit, eſtque pars ipſius. Ut quando quis vovet religionem, vel peregrinationem eo fine, ut ſuſtineat labores illius. Et tunc ſi error, aut deceptio circa rem modicam ſit, quia, ſcilicet, labor eſt paulò major mea opinione, obligat votum: ſecus ſi circa rem notabilem. Nam in priori caſu non ceſſat voluntas,

&

& conſenſus: qui tamen ceſſat in poſteriori. Cùm nil magis contrarium conſenſui ſit, quàm error, *l. Si per errorem, ff. de jurid. omn. jud.* nec prior exiſtimatio poteſt verè error, qui conſenſui adverſetur, nuncupari. Cùm in re modica ſit. Atque ita ſentiunt *Sotus l.7. de juſt. q.1. art.2. col.6. verſ. Sciſcitaris autem, Ludov. Lopez 1.p. inſtruct. cap.50. fin. Aragon. 2.2. qu.88. art.5. folgio 967. col.1. Manuel 2.p. ſumm. cap.92. num.4. Emmanuel Sa ſum. verb. Votum, num.18. verſ. Vovens religionem.* Res autem hæc parvi, aut magni momenti, in qua eſt error circa materiam promiſſam, non abſolutè pendenda eſt, ſed reſpectu ipſius materiæ voti: ac proinde modicus error in quodam voto erit magnus in alio. Ut ſi vovens peregrinari ad locum, centum leucis diſtare exiſtimet, & decem aliis diſtet, modicus eſt error, nec votum annullabit: ſed ſi eriſtimatet diſtare 20. leucis, idem error in diſtantia aliarum decem eſſet notabilis, ac vota ceſſaret. Quia reſpectu centum ſunt quid modicum decem: ſecus reſpectu viginti. Caſſato autem hujuſmodi voto ob errorem notabilem circa ſubſtantiam, erit ſimiliter irritum votum circa accidentia, & acceſſoria: quamvis illorum notitia habita ſit. Ut ſi quis exiſtimans Romam diſtare centum leucis, cum tamen diſtet quadringentis, promittens illuc peregrinari ſacco indutus, nec tenetur ad ſacci indutionem, nec ad iter illud centum leucarum. Quia neutrum principaliter, & independenter promiſſum eſt, ſed acceſſoriè, & dependenter à Romana peregrinatione: ac ſubinde principali deſtructo corruit acceſſorium, quod ejus naturam ſequitur. *Regula, Acceſſorium, de regulis juris, in 6.*

14 Maximè autem advertendum eſt, deſiderari ut is error circa materiam promiſſam ſit poſitivus, nec ſufficere voventem minimè advertiſſe difficultates, quas poſteà experitur. Quare votum eſt validum, licèt aliquis poſteà experiatur difficultates, quas prævidens non voviſſet. Aliàs nullus eſſet in rebus humanis firmus contractus: ſæpè enim contingunt aliqua, quæ ſi fuiſſent præſcita, non celebrarentur contractus. Et ratio hujus eſt, quia (ut optimè docet *Valentia 2.2. diſp.5. q.10. punct.4. §. Ante probat.*) longè diſtant, aliquid velle conditionaliter, ſi talis circumſtantia ſubſiſtat: & velle nulla appoſita conditione; at volentem ita diſpoſitum eſſe, ut ſi noſſet etiam circumſtantiam aliter ſe habere, non id voluiſſet. Prior enim modus eſt conditionalis: includitque expreſsè actum, quo quis re vera non vult, ea circumſtantia non ita ſe habente. At poſterior minimè eſt conditionalis, aliàs ſuſpenderet voti obligationem uſque ad conditionis eventum, ſed voluntas abſolute, & independenter fertur in illud objectum, nec includit actus ille, ut ſimul voluntas nolit circumſtantia aliter ſe habente: ſed tantummodò eam non fuiſſe volituram, ſi quandam circumſtantiam ignoratam noſſet. Cùm ergo res illa promiſſa, ſit ſimpliciter, & abſolutè voti materia, & independenter à futuro eventu, ſeù à difficultatibus non prævisis, quæ retraherent à voto emittendo: non obſtante ea inadvertentia, obligabit. Sic *Cajet. ſum. verb. Votum, c. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt, in fine. Armill. ubi, num.12. Sotus l.7. de juſt. q.2. artic.1. ad 3. verſ. Ex his, quæ dicta ſunt Navar. ſumm. cap.12. num.39. Valentia 2.2. diſp. 6. q.6. punct.4. fin. Ludov. Lopez 1. p. inſtruct. cap.43. fine. Emmanuel Sa ſumm. verb. Votum, num.59. verſ. Non ideò votum.* Unde dum dicit *D. Thom. 4. d.38. quæſt.1. art.3. quæſtiunc.1. ad 5.* id quod emitti votum impediret, ſi præſens eſſet tempore quo vovetur, ſuperveniens voto emiſſo, auferre ejus obligationem: intelligendus eſt (ut benè ait *Sotus proximè citatus*) de eo, quod impediret, non quidem fieri votum, ob voventis voluntatem: ſed de eo, quod impediret conſurgere obligationem ex voto tunc facto, v. g. morbus, qui impediret valorem, & obligationem voti, ſi voto ſuperveniat, aufert obligationem: aut difficultas ſuperveniens, quæ prævisa non impediret voti obligationem, ſed illud fieri, non aufert ejus obligationem. Quod nu. ſequenti amplius exponetur.

15 Hinc infertur intellectus ad regulam, quæ tradi ſolet à Doctoribus, ad voti obligationem ex voventis voluntate tacita deprehendendam. Dicunt enim pro regula accipiendum, ut vovens minimè obligetur ultra id, ad quod ſi cogitaſſet tempore emiſſi voti noluiſſet ſe obligare: atque ita minimè obligari in eo evento, quem excepiſſet, ſi ei occurreret, quando promiſit, de eove interrogatus tunc, reſponderet mentem ſuam non eſſe, in eo eventu ſe obligare. Et ratio eſt, quia votum non obligat plus, quam vovens intenderit ſe obligare: at in eo eventu virtualiter voluit ſe non obligare. Sicut enim in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *regula, in generali, de reg. jur. in 6.* ita in promiſſione ii eventus minimè comprehenduntur: quos in ſpeciali, cum his, vel illis circumſtantiis propoſitis, exciperet vovens, dum promiſit. Hanc regulam tradunt *Abb. cap. Quemadmodum, num.13. de jurejur. D. Anton. relatis Innoc. & Abbate, 2. p. t.10. cap.6. §.5. Angel. verb. Pactum, num.4.* ubi *Sylv. q.4. Tabiena q. Armilla num.2. idem Sylv. Votum 2. q.17. fin. & Juramentum 4.13. fin. & Juramentum 3. q.1. p.3. Hoſtienſ. ſumm. t. de jurejur. num.3. Armill. verb. Juramentum, numer.35. Palacios 4. d.38. diſp.1. folg.828. Navar. ſumm. c.58. hiſp. num.5. lat. numer.7. Angles Floribus 2. p. de voto, art.2. diffic.3. concl.5. folg.91. Enriquez lib.15. de matrim. cap.14. fin. Franc. Garcia de contract. 1. p. cap.3.* Sed hæc regula manifeſtè adverſatur dictis num. præced. ubi oſtendimus non impedire voti obligationem eos eventus, qui ſi prævisi eſſent, minimè votum emitteretur: atque ita non ſat eſſe, ut voti obligatio ceſſet, voventem eo eventu prævisſo non ſe obligaturum. Ideò ut hoc clarius percipiatur, dictaque Doctorum concilientur, obſervandum eſt, hanc conditionalem propoſitionem, ſi Petrus previdiſſet hoc, non ſe obligaſſet ad illud, ſumi dupliciter; priori modo, in virtute voluntatis vovendi: poſteriori, in virtute aliorum actuum vel habituum, quæ tunc ſunt in vovente. In virtute voluntatis vovendi tunc eſt ea conditionalis, quando in objecto tunc volito, non continetur implicitè, & virtute, aliud objectum, nec alius eventus: v. g. vovet quis dare eleemoſynam Paulo pauperi, et tali vovendi voluntate ſequitur, ut nolit dare Paulo jam diviti effecto. Quia ea non eſt eleemoſyna, & ideò is eventus non includitur in objecto volito. Exemplum ſecundi modi, quando ſcilicet, ſi ſciret, nollet ſe obligare in virtute aliorum actuum vel habituum, eſt, ut ſi quando vovit eleemoſynam illam Paulo faciendam, actu vel habitu fures odio habebat, ita ut decerneret, ſe nunquam eis benefacturum: tunc ſi contingat Paulum eſſe furem, vel poſteà effici, ſequitur fore, ut ſi vovens tempore promiſſionis id noſſet, nollet illi eleemoſynam porrigendam vovere: non quidem, quaſi illa conditio includatur in virtute voluntatis vovendi. Quia cum Paulus ſit pauper, comprehenditur ſub objecto eleemoſynæ volito. Sed includitur ea conditio, in virtute alterius actus, aut habitus, nimirum odii in latrones. Itaque tunc conditio illa includitur in virtute voluntatis vovendi, quando eventus ignoratus non clauditur ſub objecto promiſſionis. Tunc autem includitur in virtute aliorum actuum vel habituum, quando clauditur ſub objecto promiſſo: at ex aliis actibus, vel habitis voventis excluderetur is eventus, ſi tempore promiſſionis cognitus eſſet. Hoc ergo ſuppoſito, dico primò, quando is, qui vovet, habet eam tacitam conditionem incluſam in virtute voluntatis vovendi, ſi hoc prænoſſem, ad id non me obligaſſem, non manere virtute voti ad id obligatum. Et in hoc caſo verum dicunt omnes DD. allegati, dum aſſerunt obligationem voti minimè extendi ad eum eventum, quem ſi præcogitaſſet vovens tempore promiſſionis, vel de eo interrogaretur, excepiſſet. Quoniam obligatio voti minimè extenditur ultra voventis voluntatem, at in hoc caſu eventus ille non continetur in objecto volito per promiſſionem. Secundò dico, ſi ea conditio ſolùm includatur in virtute aliorum actuum, vel habituum voventis, manere illum obligatum virtute voti ad illum eventum, quamvis ſi prænoſſet, excepiſſet utique illum. Nec in hoc caſu intelligendi ſunt prædicti Doctores: & in hoc ſenſu eſt verum quod diximus, & probavimus num. præced. Et prob. ampliùs, quia quantumcumque promittens virtute odii, quo actu, vel habitu eſt affectus tempore promiſſionis erga latrones, nullum eis bonum impertiri velit, & recuſaret, ſi noſſet: at actu, & abſolutè, nullaque conditione appoſita, obligat ſe ad largiendam eleemoſynam illi pauperi, quem furem eſſe ignorabat: nec eum eſſe furem obſtat, ne includatur in promiſſione illa dandæ eleemoſynæ, cum includatur in vera eleemoſynæ ratione: eo quòd verè pauper eſt. Non ergo exceptus cenſetur hic eventus à voto ob illam tacitam conditionem, quòd vovens ſi noſſet, excepiſſet, niſi expreſsè tempore voti exceperit.

Specialis autem eſt difficultas, quando cauſa vovendi nec eſt res promiſſa, nec pars ejus, ſed extrinſeca, an error circa illam illiuſve ceſſatio impediat valorem, ac voti obligationem? Ut ſi quis exiſtimans re familiari deſtitutum ſe eſſe, votum religionis emittat, cùm tamen verè dives ſit, vel ceſſet ante ingreſſum ea paupertas. Et quidem *Anchar. cap. Ex parte, el 2. num.4. de converſ. conjug.* univerſaliter tradit errorem cauſæ voti, ejuſve ceſſationem non obſtare obligationi voti. Quod probat *illud caput Ex parte*, ubi declaratur votum fuiſſe validum, licèt cauſa ceſſarit. Deinde, quia in voto abſque matura deliberatione emiſſo ceſſat debitus voti finis, nimirum, honor Dei: cum ſit peccatum veniale ſic vovere. At votum illud obligat. Sed *idem Anchar. cap. Magna, numer.13. de voto.* dicit ceſſationem cauſæ, emiſſo voto, ſupervenientem non exigere voti obligationem: ſecus ſi à principio falſa eſſet cauſa. Et *P. Molina tom.1. de juſtitia, tract.2. diſp.209. folg.121.* dicit errorem cauſæ, quæ promittentem induxit, regulariter annullare promiſſionem. Quoniam præſumendum eſt non eſſe promittentis animum intendere ſe obligare ea cauſa minimè ſubſiſtente. At dicendum eſt, errorem cauſæ finalis, ſeù ejus ceſſationem, extinguere voti ſimplicis obligationem, ſecùs ſi cauſa ſit impulſiva. Et quando cauſa eſt finalis, probatur, quia vovens non abſolutè eam rem promiſſam vult, ſed per modum unius cum illo fine, ver. gr. Petrus exiſtimans filium ſuum eſſe in extremo vitæ diſcrimine conſtitutum, vovet quò incolumitatem ejus conſequatur, peregrinationem Romanam, tunc Petro non eſt voluntaria abſolutè peregrinatio illa, nec ab eo ſic abſolutè promiſſa, ſed per modum unius cum evaſione filii ab eo periculo: ſi ergo ille finis non extet, quia falſum erat periculum illud, vel tempore promiſſionis filius obierat, votum minimè voluntarium erit, ac proinde non obligabit. 16

Expli-

Digitized by Google

Explicatur ſecunda pars, quando eſt error circa cauſam, quæ licèt ad vouendum impellat, non tamen eſt finis primò intentus: nec illum mutat. verbi gratia, vouet quis Romam peregrinari ob Dei honorem, inducitur tamen ad vouendum gratia inviſendi fratrem, quem ibi ſalsò exiſtimat eſſe, vel licèt tunc adeſſet, jam obiit: quamvis certior fiat de abſentia fratris, tenetur ad votum: eò quòd finis per ſe intentus adſit, licèt cauſa impulſiva deficiat. Prob. ex *cap. Magna, de voto*, ubi deciditur validum fuiſſe votum peregrinationis Hieroſolymitanæ, licèt defecerit cauſa impulſiva concomitans finem illius voti, nimirum, tractare cum Campaniæ Duce de cujuſdam Eccleſiæ liberatione. Deinde, quia error non reddit irritum votum, niſi in quantum aufert conſenſum, aut circa promiſſionem, aut circa rem promiſſam: at exiſtente dicto errore ſunt voluntaria promiſſio, & res promiſſa, non tantùm quoad ſuum eſſe materiale, ſed etiam quoad formale, nempè quoad finem, ad quem per ſe ordinatur, in quantum eſt res illa promiſſa. Rurſus, quia donatio ex communi omnium ſententia non ceſſat ob ſolius cauſæ impulſiuæ defectum, ſed quando finalis ceſſat. Tandem, quia ceſſante cauſa finali legis, ceſſat lex, non autem ceſſante impulſiva. Ut latè *Tiraquel. tract. ceſſante cauſa, limitat. 1. à num. 1.* votum autem eſt quædam privata lex, quam homo ſibimet imponit. Atque ideò hanc ſententiam clarè colligo ex *gloſſa cap. Magna, verb. Ut venires, de voto*, ubi dicit non obſtante cauſæ ceſſatione obligare votum, eo quòd abſque illa votum fieret: ubi clarè videtur loqui de cauſa impulſiua. Et eam tuentur *Anton. cap. Ex parte, el 2. num. 14. de converſ. conjug. Abbas dict. c. Magna, num. 4. Angelus votum 3. num. 5. Sylveſt. Votum 2. quæſt. 9. Manuel 2. tom. ſumm. cap. 98. num. 2.* Nec obſtat *cap. Ex parte, in contrarium allegatum*. Quia id loquitur de religionis profeſſione: in qua eſt diverſa ratio. Ut dicemus numer. 20. Nec ſimiliter obſtat alia ratio in contrarium adducta. Quoniam finis per ſe voti non eſt honorare Deum ipſo voto immediatè, ſed ſola re promiſſa: qui finis ſalvatur: quamvis in modo vouendi detur culpa.

17 In dubio autem num cauſa falſa, vel ceſſans fuerit impulſiua an finalis, præſumitur eam eſſe impulſiuam, ac proinde minimè obligatio voti caſſabitur. Quia in omni voto cauſa finalis videtur eſſe cultus Dei media illa re promiſſa: cæteræ autem cauſæ videntur impulſiuæ. Sic *Angel. & Sylv. num. præced. allegati*. Quod ſi votum duplicem habeat cauſam impulſiuam, quamvis una ceſſet, obligabit votum: niſi intenderit vouens aliter non ſe obligare, niſi illa duplici cauſa exiſtente. Sic *Sylv. ibid. Angel. Votum 3. num. 23. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 3. capit. 16. dub. 2.*

18 Hucuſque de voto ſimplici egimus. Majus dubium eſt de voto ſolemni, ut de profeſſione religionis, num irritetur ob errorem cauſæ finalis? Quidam enim eam irritam eſſe tunc exiſtimant. Quoniam liberum conſenſum deſiderat, ſicut & votum ſimplex. Si ergo defectu conſenſus eſt tunc hoc irritum: ut diximus num. 16. erit ſimiliter, & illa. Atque ita docent *Ant. cap. Ex parte, el 2. num. 14. de converſ. conjug.* ubi *Abbas num. 8.* Et clarè videtur ibi tenere *Card. num. 5. oppoſit. 2.* ubi ait errorem circa cauſam non vitiaſſe in eo textu profeſſionem. Quia cenſetur impulſiua. Idem docent *Roſella verb. Divortium, num. 7. Lancelot. inſtit. jur. canon. lib. 2. t. de divortiis, paulò poſt princ. verb. Falſa*.

19 At *Bart. repetit. aut. Ingreſſi, num. 18. C. de ſacroſ. Eccl.* diſtinguit, dicitque dolo commiſſo à religionis prælato irritari profeſſionem: ſecus ſi ab alio commiſſus ſit. Alii autem cenſent profeſſionem non irritari, ſive ex dolo, ſiue ex cauſæ errore fiat. Quia verè non dicitur ille profeſſus deceptus, eo quòd conditionem ſuam in multo digniorem perfectioremque commutarit, *l. Deo nobis, C. de ſacroſ. Eccleſ.* quia ratione communis omnium ſent. habet, minorem dolo inductum ad profitendum non reſtitui, (ut diximus lib. 7. diſput. 37.) ita ſentiunt *Gloſ. c. fin. in fin. 20. q. 3. & ibi Arch. in fin. Bellam. ibi num. 3. Turrec. in fin. Idem Gloſ. c. Ex parte, el 2. verb. Falſa, de converſ. conjug. & cap. Dudum, verb. Spes, eod. t.* ubi *Ant num. 25. Anchar. num. 11. idem Anton. c. Veniens, num. 5. eot. idem Ausb. d. c. Ex parte, el 2. num. 4. Abbas c. Cum dilecti, num. 7. de emp. & vendit. Jo. de Friburg. summ. confeſ. l. 4. t. 19. q. 6. Nauar. li. 3. conſ. in 1. edit. t. de converſ. conjug. conſil. 3. num. 4. Berojus c. In præſentia, de probat. num. 123. Everard. in ſuis topicis, loco à matr. ſpirit. ad carn. num. 1. fin. & ſeq. Crottus repet. c. In civitate, num. 20 de uſuris. Padilla l. Rem majoris, num. 9. C. de reſcind. vendit. Flamin. de reſignat. benef. lib. 13. q. 3. num. 12. Manuel t. 1. ſumm 2. edit. cap. 239. num. 2.* Temperant aliqui, niſi talis dolus ſit, qui virum prudentiſſimum falleret. Sicut enim non quicunque metus profeſſionem caſſat, ſed cadens in virum conſtantem: ita nec quicunque dolus, ſed is, qui in virum prudentiſſimum caderet. Idque colligunt ex *c. Cùm dilectus, de his, quæ vi.* ibi: *Cùm talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Ciſtercienſium, quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri.* Ergo à contrario ſenſu, quando dolus non pertineret ad fatuitatem, ſed in hominem prudente meritò caderet, vitiabitur profeſſio. Sic *Innoc. eod. c. Cùm dilectus, num. 2. Hoſtien. ad fin. ſuper verb. Fatuitatem, Joan. Andr. num. 2. & 3. Anto. numer. 19. Anchar. num. 6. Abbas cap. 12. Imola num. 9. Decius cap In præſentia, num. 37. verſ. Et hoc ultimum, de probat.* ubi *Felin. numer. 10. verſ. ſecundò ſcias, Benedict. à Vadis in repertor. Felinus. verb. Profeſſio, numer. 2. Sylveſt. Religio 3. quæſt. 11. Navarr cap. Non dicatis 12. quæſt. 1. in 1. edition. numer. 63. in 2.* verò *commentar. 2. de regia num. 31. Sfortias Oddus tractat. de reſtitutione in integrum, 2. par. quæſt. 61. ar. 5. numer. 31.*

Cæterùm dicendum eſt profeſſionem non eſſe irritam, quam- 20
vis ex dolo, & errore cauſæ finalis fiat, aliàs minimè facienda. Prob. ex *cap. fin. 20. q. 3.* quod eſt ex Conc. Magontienſi, ubi deciditur profeſſionem dolo monachorum factam eſſe validam, at in doli pœnam privandos eſſe ſucceſſione hæreditatis illius profeſſi, & ex *c. Ex parte, el 2. de converſ. conjug.* ibi: *Quamvis falſa ſit cauſa, per quam ad ſuſceptionem veli prædicta mulier eſt inducta: cùm ſine qualibet tali cauſa idipſum religionis obtentu facere potuiſſet.* Ubi indiſtinctè dicitur profeſſionem mulieris, quæ falsò exiſtimans ſe poſſe à viro leproſo recedere, ingreſſa eſt monaſterium, validam fuiſſe, quia poterat abſque ea cauſa profiteri, eo quòd matrim. nondum erat conſummatum. Itaque ſolùm conſiderat textus, num per profeſſionem contraueniatur vinculo matrim. relicta, ac impertinenti ad profeſſionis nullitatem falſitate cauſæ: & cùm in eo ſtatu non irrogetur injuria matrimonio, eo quòd nondum eſt conſummatum, deciditur fuiſſe validam profeſſionem. Et ratio eſt, conſtituendo differentiam inter votum ſimplex, & ſponſalia ex una parte, & inter matrimon. & profeſſionem ex altera. Votum enim ſimplex comparatur ſponſalibus, quæ non ob ſolùm errorem perſonæ, ſed ob multos alios errores irrita ſunt: at profeſſio comparatur matrimonio, quod irritum minimè eſt, ex quocunque errore dante cauſam contractui incatur, modò non ſit error perſonæ, vel conditionis. Ut probaui l. 7. diſp. 18. num. 18. Et ratio hujus differentiæ eſt, quia modus tendendi voluntatis in objectum, abſolutè, & nulla appoſita conditione illud amantis, eſt conformis naturæ ipſius objecti: unde quando voluntas eligit ſtatum omninò fixum, & indiſſolubilem, ut eſt profeſſio, & matrimon. electio ea eſt ſecundùm modum congruentem ſtatui permanenti: at valdè incongruum eſt, & diſſentaneum, ſtatum ſumere dependenter ab aliis rebus præter eas, quæ ſunt de ipſius ſtatus ſubſtantia. Ex hujuſmodi enim dependentia ſequeretur, multas profeſſiones, & pleraque matrimonia cenſenda eſſe irrita. Quod cederet in grauo damnum, & ſcandalum reipubl. Quod minimè contingit ex eo, quòd ſponſalia, & votum ſimplex ex tali dependentia irritentur. Ex quo fit ut voluntas abſoluta contrahendi matrimonii, aut profitendi, eò ipſo, quòd verſatur circa hujuſmodi ſtatum perpetuum, includat virtualem voluntatem ſtatus illius eligendi, etiamſi erretur in quantumcunque magnis circumſtantiis illius ſtatus. Et per hoc reſpondetur ad argum. contrarium, num. 18. propoſitum. Hanc ſent. vocantes oppoſitam, quam numer. 18. retuli falſam, docent *Silveſt. verb. Divortium, q. 22. num. 25. & ibi Armil. num. 16.* & videntur apertè ſentire *gloſ. fin. c. Cum dilectus, de his, quæ vi, & cap. fin. in fin. 20. q. 3. Everard. Crot. & Flamin. num. præced. allegati*, comparant enim profeſſionem matrimonio, dicentes neutrum ex falſa cauſa, & dolo vitiari: cùm tamen conſtet matrim. ob ſolum perſonæ, aut conditionis errorem irritum reddi. Et fauent omnes DD. quos num. præced. retuli, cum abſolutè doceant profeſſionem non reddi irritam, ex falſa cauſa factam. Nec admittenda eſt limitatio, quam aliqui ibi relati ponunt, niſi dolus ille in virum prudentiſſimum cadat. Quia ſi non ſit dolus circa ſubſtantialia, quantumuis juſtus ſit, ac in virum prudentiſsimum cadens, non vitiabit profeſsionem: ſicut nec vitiat matrim. Cum in hac parte (ut diximus) æquiparavit. Et ita *Beroius c. In præſentia, num. 123. de probat.* eam reprobat. (Si autem ſit receptio circa ſubſtantialia, an id requiratur, dicemus num. 22.) Nec obſtat ſimile de metu, qui irritat matrim. quando eſt cadens in virum conſtantem. Nam id decrevit Eccleſia, eo quòd tollat perfectam conſenſus libertatem. At dolus cadens in virum ſapientiſsimum, quando non eſt circa profeſsionis ſubſtantialia, non tollit libertatem requiſitam, ad profeſsionem, ſicut nec ad matrim. cui æquiparatur. Nec obſtat etiam argumentum à contrario ſenſu, ex *cap. Cùm dilectus, de his, quæ vi*, cui DD. oppoſiti innituntur. Nam reſpondet benè *Beroius proximè cit.* illud argumentum vim non habere, quando inde reſultaret abſurdus intellectus, & rationi diſſonans. Ut notant ſcribentes, *lib. 1. §. Hujus rei, ff. de offic. ejus. Everard. in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, num. 7.* Id demum obſeruandum cenſeo, valdè mihi diſplicere rationem, qua communiter utuntur DD. num. præc. allegati, ad probandum non vitiari profeſsionem dolo factam: eo quòd non dicatur deceptus is, cujus conditio melior effecta eſt. Ea etenim ratio optimè concludit minimè dandam minoribus reſtitutionem, quoad profeſsionem, ſicut conceditur quoad alios contractus, in quibus læſi ſunt. Quia in aliis contractibus præſumit jus eos ratione minoris ætatis deceptos eſſe: quod in profeſsione præſumi nequit: eo quòd perfectiorem ſtatum elegerint. At quoad valorem profeſsionis ſolùm attenditur, num error, & dolus talia ſint, ut conſenſum abſtulerint nec ne? Et quando conſenſus tollitur, ut quando circa ſubſtantialia contingit dolus, vitiatur profeſsio: & verè ducitur is profeſsus deceptus. Quoniam is ſtatus, quamvis perfectior, liberam electionem deſiderat: cui dolus obſtitit.

Hinc

21 Hinc deducitur, ſolùm errorem, vel dolum circa ſubſtantialia, irritare profeſſionem, ſicut & matrim. Ut ſi quis putans ſe profiteri in quadam religione, v. gr. D. Dominici, profiteretur in D. Franciſci religione. Aut quando eſſet notabilis deceptio circa inſtitutum, & ſubſtantialia regulæ, quam profitetur ille. Talis enim error liberam voluntatem tollit. Cùm nil magis conſenſui, quam error adverſetur, *l. Si per errorem, ff. de juriſ. omn. jud.* Et ampliùs conſtat ex dictis num. præced.

22 Et dum talis error circa ſubſtantialia contingit, nil refert, fatuus ne ſit, an in virum prudentiſſimum cadens, utroque enim caſu irritabit in foro conſcientiæ profeſſionem. Quia verè conſenſum aufert. Sicut error fatuus quo quis exiſtimaret ſe ducere Mariam, cum tamen eſſet alia perſona, caſſaret matrimon. Nec eſt ſimile de metu. Is enim nunquam voluntarium conſenſum aufert, ſed tantùm perfectam libertatem: & ideò jure optimo ſtatutum eſt, ut ſolùm caſſet matrim. & profeſſionem, quando eſt metus viri conſtantis. Quare dum DD. num. 19. allegati petunt ad profeſſionis irritationem, ut dolus in virum prudentiſſimum cadat, loquuntur ad præſumptionem fori externi: quòd minimè dolum in alio eventu præſumet. Quod ſi inſtes, eum errorem fatuum, ſeù vincibilem non excludere conſenſum, cùm minimè excuſet à culpa tranſgreſſionis præcepti: quam utique excluderet, ſi actus ex eo errore procedens eſſet involuntarius. Admitto non omninò excludere voluntarium: at actus ille eſt voluntarius indirectè, & in cauſa. Quale voluntarium minimè ſufficere ad valorem ſponſalium matrimonii, aut voti, probavimus libr. 1. diſputat. 8. num. 21.

23 Tandem ex his decidenda eſt quæſtio num. 13. propoſita. An ſit valida profeſſio uxoris, quæ credens falsò divortium juſtè celebratum eſſe, profeſſa eſt, viro jam profeſſo, aut in ſacris conſtituto? In quo caſu *Roſella verb. Divortium, num. 7.* dicit non eſſe validam profeſſionem. Quia falſa cauſa illi anſam dedit: & profeſſio vitiatur ex falſa cauſa finali: At contradicunt *Sylv. verb. Divortium, qu. 22. num. 25. Armil. ibi num. 16.* Tum, quia falſum eſt vitiari profeſſionem ex falſa cauſa finali. Tum etiam, quia ea falſa exiſtimatio divortii juſtè celebrati, non eſt cauſa finalis profeſſionis, ſed impulſiua. Profeſſionis enim finis communiter eſt, ſeruire Deo in religione. Quibus aſſentior. Quia vel illa profeſſio erat irrita ob falſam cauſam diuortii juſti. Et hoc non: ut probaui num. 20. aut ob injuriam irrogatam alteri conjugi. Et hoc etiam non. Quia jam cum ille profeſſus ſit, aut ſacris initiatus, jus non habet repetendi: ut probaui nu. 12. & quantum eſt ex parte ſua, ceſſit jure ſuo, ac proinde nulla afficitur injuria. Si autem profeſſio illa fieret altero manente in priori ſtatu, nimirum, ante ordinem aſſumptum, aut religionis ingreſſum; eſſet invalida, in quantum eſt in præjudicium alterius conjugis: unde eo repetente, cognita injuſtitia ſententiæ divortii, teneretur ad matrim. redire, at non poſſet debitum petere, ut nu. 9. probavimus.

S U M M A R I U M.

Quando fornicatur conjux, qui erat innocens, & nondum lata eſt diuortii ſententia, tenetur conjugem adulterum dimiſſum ſibi reconciliare, nu. 24.

Poſt latam divortii ſententiam, an poſſit accuſari conjux ille reputatus innocens de priori adulterio? nu. 25.

Quid, ſi is, qui ante ſententiam diuortii fornicatus fuit, ſit jam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus? num. 26. remiſſiuè, ſi novitius exiſtens, vel in minoribus conſtitutus, vel voto ſimplici ligatus fornicatur?

An ſi lata diuortii ſententia conjux prius innocens adulteretur, ſit reſtituendus alteri conjugi compenſatis adulteriis? Refertur triplex ſententia, n. 27. 28. & 29.

Proponitur ſententia authoris: & explicatur quando judex officium ſuum impertiri debeat, num. 30. & ibi quid, ſi ſententia nondum tranſiit in rem judicatam: vel damnatus ſit minor, & petat reſtitutionem?

An debeat judex ex officio compellere conjugem ſic fornicantem, ad reconciliationem? nu. 31.

An judice non compellente, teneatur in foro conſcientiæ reconciliari? num. 32.

Quid, ſi coram judice neget adulterium poſt ſent. diuortii, falsiſve teſtibus ſe tueatur, an ſit cogendus, redire in foro conſcientiæ, ac fateri veritatem? nu. 33.

An ſi conjux innocens ſit jam ſeparatus ſententia Eccleſiæ præcedenti, aut abſque ea, & fornicetur poſt profeſſionem, aut ordinem ſacrum aſſumptum, ſit reſtituendus priori adultero, num. 34. Et ibi, quid, ſi poſt votum ſimplex, aut ordines minores, vel novitiatus tempore?

Quid, ſi fornicetur lata ſententia divortii, necdum tamen mutato ſtatu, & jam ſit profeſſus, vel in ſacris, velitve ad eum ſtatum migrare, an ſit reſtituendus alteri conjugi? nu. 35.

An ſi lata diuortii ſententia conjux innocens fornicetur, poſſit jure actionis repetere eum, qui prius adulteratus fuerat? num. 36.

An uxor priuata dote ob adulterium, illam recuperet, ſive jure actionis, ſive ex officio judicis, viro poſtea in adulterium lapſo: vel reſtituere eam teneatur vir? numer 37.

Solvuntur argumenta: & enodatur c. Ex litteris, de diuort. nu. 38.

QUÆSTIO III. An conjux adulter dimiſſus ſententia diuortii præcedenti, jus habeat repetendi innocentem, ſi tunc is in adulterium labatur: ac mutuò utrumque adulterium compenſetur? Et quidem, quando ante diuortii ſententiam contingeret innocentis lapſus, conſtat inter omnes DD. num. 27. 28. 29. & 30. referendos, teneri hunc redire ad conjugem dimiſſum. Nam mutua illa delicta compenſatione abolentur, nec refert uter prius adulterii reus fuerit. Ut diſp. 6. num. 6. probavimus, & tota illa diſp. 24

Immò & jam diuortii ſent. lata, poteſt conjux dimiſſus accuſare ad matr. inſtaurandum, alterum conjugem, de adulterio ante ſent. ab eo commiſſo. Ut contra *Joan. And. c. fin. in fin. & ibi Ant. nu. 8. de adulter.* tuetur *Anch. c. fin. nu. 5.* Duciturque, quia ubi ad idem competit actio, & exceptio, quamvis delictum non fuerit deductum in judicium per viam actionis, poteſt is, qui non deduxit, poſteà agere. Ut obſeruat *Innoc. c. Super ſpoliatione, nu. 2. ſtatim in prin. de ordine cognit.* & conſtat in compenſatione debiti, non oppoſita exceptione, ad quod recuperandum poteſt agi poſteà, *l. Vendicantis, ff. de evictione.* Deinde, quia quando re vera uterque erat adulter, in neutrius fauorem, aut odium ſent. tranſiit in rem judicatam. Ut num. 7. probavimus. Quidquid tamen ſit in foro externo, certum eſt in foro conſcientiæ teneri illum conjugem ſibi alterum reconciliare: nec ſibi ſententiam injuſtè obtentam ſuffragari. Cùm enim delicta compenſarentur, nullum diuortii jus illi competebat. 25

Quidam autem temperant, ut conjux fornicans ante ſent. diuortii, teneatur redire ad conjugem ob adulterium dimiſſum, niſi ille dimittens ſit jam poſt fornicationem admiſſam, profeſſus. Tunc enim tenetur redire, nec alter conjux poteſt eum repetere. Quoniam novus homo per profeſſionem effectus eſt. Sic *Guillel.* relatus ab *Abb. c. Veniens, nu. 7. de converſ. conjug.* Idem docent *Palud. 4. d. 35. q. 2. ar. 2. nu. 14. & ibi Suppl. Gabr. q. un. ar. 2. poſt 9. concl. verſ. Sed quid ſi nocens,* ubi tradunt uxore fornicante, poſſe virum poſtea adulterium committentem, quamvis non ſit lata diuortii ſentent. religionem ingredi, aut ad ſacros ordines promoveri: & ducuntur, quia ſicut ante matrim. conſummationem poteſt conjux religionem ingredi, quod jus minimè perditur fornicando, ſed tenetur reddere, niſi eligat religionis ſtatum. Ita uxore fornicante poſt conſummatum matr. poteſt innocens ad religionem, vel ordines tranſire: & ſi vir ſit adulter, poteſt uxor ad religionem migrare. Jus autem hoc efficiendi non amittitur eo, quòd conjux ille innocens labatur poſtea in adulterium. Quoniam per alterius fornicationem acquiſierat jus non reddendi, & vouendi: ubi autem ipſe poſtea fornicatur, amittit jus non reddendi: ſed non jus vouendi: Quare tenetur vel reddere, vel ſtatum mutando vouere. Sed omninò ab hac limitatione recedendum eſt, & dicendum non licere conjugi innocenti, qui ante divortii ſent. in adulterium labitur, ad alium ſtatum tranſire: quòd ſi tranſeat, poſſe revocari ad uſum matrim. ab altero conjuge, in cujus præjudicium ille nequit profiteri, ordinemve aſſumere. Nam eo ipſo, quòd ante diuortii ſent. adulterium admiſit, compenſantur delicta, ut dixi n. 24. & redit matrim. ad priſtinum ſtatum, in quo neutri conjugi, diuertere gratia tranſeundi ad alium ſtatum, permittitur. Atque ita docent *Hoſt. c. Veniens, nu. 7. de converſ. conjug. & ibi Jo. Andr. nu. 5. Ant. n. 9. Abb. nu. 7. Anch. nu. 6. Car. q. 5. Nav l. 5. conſ. in 1. edit. 2. De adulter. conſ. 1. nu. 4. & 5. in 2. verò, l. 3. cap. de converſ. conjug. conſ. 9. num. 2.* Quid verò teneatur facere conjux poſt ordines, vel profeſſionem reſtitutus alteri conjugi? dixi nu. 9. Et an poſſit mutare ſtatum, quando ejus fornicatio contingit poſt latam diuortii ſententiam? dicam num. 35. & quando contingit jam mutato ſtatu, dicam num. 34. 26

Potiſſima autem quæſtio diſputanda eſt. An ſi lata ſententia diuortii contingat innocentem labi in adulterium, compenſentur mutuò delicta, ac proinde compellendus ſit ad conjugem adulterii cauſa dimiſſum redire? In qua diſp. 4. invenio ſent. Prima ait compenſari adulteria, & ita jure actionis competere conjugi dimiſſo repetitionem alterius. Ducitur 1. quia *c. Ex literis, de diuort.* expreſsè habetur celebrato diuortio innocentem conjugem, qui ad alias tranſiit nuptias, compellendum eſſe ad priorem uxorem redire. Atque interueniſſe diuortii ſententiam, notat *ibi gloſſ. verb. Ad invicem,* colligens eo, quòd textus aſſerat convocato capitulo de ejus conſilio Epiſcopum ſeparaſſe conjuges illos. Quod idem docet *Abb. c. De illa, nu. 3. de diuort.* Secundò, quia conjuges jure divino nequeunt ſeparari, niſi ratione fornicationis: ergo ſi uterque fuerit fornicatus, debent iterùm conjungi. Nec refert ſi fornicatio admiſſa ſit ab innocente poſt diuortii ſententiam, quia ſententia hominis non aufert jus diuinum compenſationem adulteriorum admittens. Et confir. quia poſteriori adulterio admiſſo, facta eſt compenſatio ſententiæ commodum extinguens. Pleraque enim ſunt, quæ rei judicatæ præponderant: nimirum, vinculum matrimonii perſiſtens, adulterium innocentis, æquitas compenſationis, periculum adulterandi, facilis ad priſtinum ſtatum regreſſus, cui jura fauent, *c. Ab exordio, 25. d.* Tertiò, quia diuortii ſententia minimè præſtare debet adulterandi anſam: ergo ſi innocens, in cujus 27

jus

jus favorem lata eſt, poſtea adulteretur, reddendus eſt alteri. Quartò, quia ſententia diuortii tacitam includit conditionem, in fauorem innocentis, niſi ipſe velit conjugem adulterum repetere. Ergo in favorem adulteri includitur etiam tacita conditio, ſi innocens continens fuerit: ac proinde eo incontinentiæ reo non ſubſiſtet ſententia. Aliàs hac non incluſa conditione, eſſet inæqualis litigantibus, ac ſubinde injuſta. Tandem, quia non eſt in pęnam poſterioris adulterii, ſed ex natura contractus matrimonii, quod tacitam conditionem claudit, ut altero non ſervante fidem, liceat alteri divertere: & utroque conjuge fidem frangente compenſentur delicta (ut probavimus hoc l.diſp.3.n.4.& diſp.5.nu.23.) Ergo ſtatim, ac innocens labitur in adulterium, integrum eſt alteri petere reconciliationem, & tenetur ille nulla judicis coactione expectata admittere. Et ideò hanc partem (quæ valdè probabilis eſt) tuentur ex Juriſperitis, gl.c.fin.in fine, de adult.& c.Ex literis, verb.Ab invicem, de diuort.Hoſt.eod.c. Ex literis,nu.2.& c.Venient, num.7. de converſ.conjug.& ſum.t.de diuort.nu.9.Jon.And.c.fin.nu.5 de adult. ubi Ant.n 8. Anchar.n.5.Anania n.3.in ſolut.ad 1.q.Idem Joan. And.d. c. Ex literis, nu.10 ubi Anton.nu.9.Anchar.n.5.fin & a 13. Card.n.5. oppoſit.3. Prapoſ.nu.12.Henric.n.14.Idem Prapoſ.c.De illa, nu.6. de diuort. ubi Alex.de Neve nu.6.Felinus c.Lator,declarat.8.num 9. de ſentent & re judic.Navar.l.4.conſil.in utraque edit.t.de diuort.conſ.1. nu.2. & 3.Lex 6.t.10.p.4.Greg Lop.l.8.verb.Eſſe miſmo, t 2.part.4. Mayaerius, l.In ambiguis pro dote, nu.207.ff.de reg. juris Covar.4. decret.2.p.c.7.§.6. nu.5.Caetn repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.228.Jul. Clar.l.5.recept. §.Adulter, verſ.Facta autem thori ſeparatione, Ant.Gabr.to 1.commun. opin.in mea edit.l.1.fol.21.col.2.& fol.25.col 2. Barboſa l.Viro, atque uxore 40.num.3.ff.ſolut.matrim. Surdus de aliment.t.7.q.16.num.52. Et ex Theolog. D.Bonaven.4.d.35.ar.un.q.5. Et quamvis ibi non ſatis explicet, an hoc loquatur lata ſententia at ex ſolutione arg. conſtat, D.Anton.3.p.t.1.c.21.§.6.verſ.Item nota, quòd ſi poſt divortium. Palud.4.d.35.q.2.ar.2.nu.14. limitatque niſi is velit religionem ingredi, aut fieri ſacerdos. Supplem.Gabr.ibi, q.un.ar.2.poſt 9. concluſ.verſ.Sed quid ſi nocens, Petrus de Soto lect.12. de matrim.colu. pen. Palacios 4.d.35.diſp.un.dub.4.col.20.fol.790. limitans, ſi prior conjux jam ſit correctus. Angles Florib.1.p. de matr.q.9. de diuort. art.2.diffic.6.Graſſis 2.p.deciſion.l.1.c.12.nu.73.caſu 3 Lud. Lopez 1.p. inſtrum.c.295.§.Prætereà quia non eſt facile, v. Cæterùm etſi prædicta, & 2.l.inſtruct.de matrim.cap.54. ubi de diuortio quoad habitationem, §.penult.Cannedo ſumm.Sacramen.de matrim. cap.7. num.57. caſu 1. & videtur tenere Veracruz 3.p.Specul.art.1.concluſ.5.caſu 1. ubi ait fornicantem poſt divortii ſententiam, compellendum eſſe ad reconciliationem. Non tamen clarè explicat, an jure actionis, vel ex judicis officio?

28 II. ſententia eſt aliquorum, quos tacito nomine refert Palud. nu præc.alleg. qui ſic diſtinguunt. Si priùs adulterans petat poſteriùs adulterum, eſt ſibi reddendus, niſi hic velit ad ſacros ordines religionemve tranſire. Quia ſententia hominis non aufert jus Divinum, præſcribens ut fornicans poſteriùs non poſſit priorem repellere, ſed fiat delictorum compenſatio. Si verò poſteriùs fornicans petat priorem, non eſt prior cogendus. Quia ultima culpa præjudicat.

29 Tertia ſent. aſſerit, nec ex officio judicis reſtituendum eſſe alteri conjugem innocentem, qui poſt diuortii ſententiam adulterium admiſit. Quoniam ſent. illa tranſiit in rem judicatam, in favorem innocentis (ut diximus num.4.) Nec eſt textus committens judici, ut ex officio ſuo id efficiat. Ita Goffred.ſum. t.de diuort.nu.13.

30 Quarta ſent. (cui adhæreo tanquam probabiliori,) aſſerit nullam actionem acquiri conjugi adultero, ut repetat innocentem, quia poſt divortii ſententiam adulteratus eſt, atque ita ea delicta minimè compenſari: integrum tamen eſſe judici ut eos conciliet ex officio ſuo illos cogens, quò fornicationis periculo conſulatur. Prob. prior pars, nimirum, non dari actionem. Quia ſemel benè diffinitum, minimè retractandum eſt, cap. Quod benè, 6.qu.4. ex Nicolao I. juncta Gloſſ.verb. Diffinitum, ubi explicat, à judice per ſententiam. Secundò, quia ſervitus ſemel amiſſa non renaſcitur, c.Quæris, de conſecr. d.4. l. Stichum, §. Aream, ff.de ſolut. Servitus autem conjugis innocentis amittitur lata ſententia diuortii. Non ergo ipſo poſteà adulterante renaſcitur. Tertiò, quia licèt adulterii exceptio per ſimile adulterium extinguatur: at exceptio rei judicatæ, quæ obſtat priori conjugi repetenti, minimè aboletur per crimen poſt ſententiam admiſſum. Quartò, quia divortii ſententia abſolvit innocentem à debito conjugalis ſocietatis: diſſolvitque contractum matrimonii quoad jus thori, & habitationis, manente vinculo. Quare innocens poſteà fornicans, reus erit adulterii in ordine ad Deum, ob vinculum matrimonii perſeverans: non tamen peccabit adverſus conjugem dimiſſum, nec illi injuriam inferet, utpotè qui jure in illius corpus deſtitutus erat per ſententiam. Sicut conjux altero connivente fornicans, reus eſt adulterii in ordine ad Deum, ratione matrimonii, non tamen in ordine ad conjugem conniventem, cujus injuria ceſſat. Sicut ergo in hoc eventu non datur actio aliqua conjugi conniventi, ut ob id adulterium petat diuortium, eo quòd ejus injuria ceſſet, quæ fundamentum eſt actionis ad petendum adulterum: ita in illo, neganda eſt actio ad repetendum conjugem fornicantem poſt ſententiam: cùm ſimiliter injuria ceſſarit, quæ fundamentum eſt mutuę delictorum compenſationis, & actionis ad repetendum. Quintò, quia ſententia divortii non fertur ſub conditione aliqua in fauorem rei, nimirum, ſi innocens continuerit, cùm omninò in odium ipſius tranſeat in rem judicatam, (ut nu.4.diximus) cùm ergo abſolutè, & in perpetuum abſolvat innocentem à matrim. ſervitute, ad illam ſequens adulterium minimè revocabit. Eo vel maximè, quòd id jure cautum non inveniatur: immò omnia jura clament ſententiam ritè latam revocandam non eſſe. Prob.2.pars, nimirum, officio judicis conjuges illos reconciliandos, quando eſt periculum adulterii. Quia juxta doctrinam Bartoli l.4.§.Hoc autem judicium, nu.2.ff de damno infecto, quam approbat Nav. l.5.conſ.t.de adult.in 1. edit.conſ.2.n.1. in 2. verò, conſ.un.nu.1. dicens communiter eam recipi; poteſt judex uti officiu ſuo nobili in publicam utilitatem, & miſerabilium perſonarum, & alia pia, qualis eſt ſalus animæ. Item, quia delictum ſuperveniens præjudicat rei judicatæ ob animæ periculum, ex judicis officio. Et ideò hanc ſent. tuentur, ex Juriſperitis, Jo.relatus in gloſſ.fin.c.ult.de adult.gloſſ.c.Apoſtolus, verb.Viro 32. qu.7.& ibi Philipp & Laurentius, quos refert, & ſequitur ibi Archid. n.un.ſuper gl.Mulieri, & ibi Bellam.n.2.fun.c.De illa, n.un.v. De aliis, de diuort.& ibi Ioan. Andr.n.2.Abb.c.fi.n.5.de adulr.& c.Ex litteris, n. 11.de divor. ubi Alex.de Nevo n.19.Albrr.in dictiona.lit.D.verb. Divortium, §.Divortium ſecundum, v.Poſt latam ſententiam & in v.M.verb. Matrim.8.n.Quiſ ſi aliquis conjugum.Jo.de Friburgo ſum. confeſ.lib.4.t. 22.q.13.Monaldus ſumm.t.divortio, §.Propter quid divortium fiat, v. Item ſi lata, Syl.verb.Divortium, q.ult.Montalnus l.6 fi.t.10.p.4.Turr. c.Apoſt.32.q.7.ar.1.a.1. Et ex Theologis D.Tho 4 d 35. q.un ar.6.ad 4.& ibi Durand.q.2.a.2.an.8.Vincent.Speculo doctrin.t.2.l.10.cap.44. Abul.t.19.Matth.q.76.ad 4.Sot.4.d.36.q.un.art.6. ad 3. Enriq.l.11.de matr.c.17.n.3.Bart.à Ledeſ.dub.70.de matr.ad finem Petr. de Ledeſ. de matr.q.62.ar.6.dub.un.concluſ.2.Philiarc. de offic. ſacerd.t.1.p.2.l.2.c. 17.ad fin.Bernard, Velloſillus, quem refert, & ſequitur Vega 1.t.ſum. c.13.caſu 13. Intelligenda tamen eſt hæc opinio, quando ſententia illa divortii tranſiit in rem judicatam: eo quòd decennium appellationi conceſſum, ſit tranſactum: vel ſi fuerint tres ſententiæ latæ. Nam ſi id non ita ſe habeat, perinde reputandum eſt, ac ſi ſententia non præceſſiſſet adulterium poſterius. Quia virtus ſententiæ eſt ſuſpenſa. Atque ita rationes omnes, quibus hæc ſententia innititur, ſolùm probant, quando jam ſententia omnem firmitatem obtinet. Similiter eſt dicendum idem, quando ſententia illa tranſierat in rem judicatam, ob lapſum termini appellandi: at damnatus erat minor, petitque beneficium reſtitutionis adverſùs lapſum illius termini, (id enim beneficium reſtitutionis ſibi competit in hac re, & reſtituitur ad priſtinum ſtatum, ac ſi ſententia non tranſiiſſet in rem judicatam: & ita ſuſpenditur vis illius ſententiæ: ut benè Maranta pra.p.6.t. Et quandoque appellatur, n.77. & ſeqq.) tunc enim jure actionis poſſet petere conjugis poſt adulterantis reſtitutionem: ac ſi adulterium illud contigiſſet ſuſpenſa ſententia per appellationem. Quia per beneficium illud reſtitutionis ad eum ſtatum redit ſententia. Secus ſi id beneficium minimè imploret.

Debet autem judex ex officio, licèt alter conjux minimè petat, hos conjuges reconciliare. Quia prælatus ut paſtor animarum tenetur periculis incontinentiæ occurrere. Sic D.Tho.Vincentius, Jo.de Friburgo, Monaldus, Abul.Syl.Petr.de Soto n.præc.allegati. Greg.Lop.l.6.verb.Puede, t.10.p.4.Palacios d.4.35.diſp.un. dub.4.folg. 790. Hoc autem intelligendum non eſt regulariter: ſed ſolùm, quando manifeſtum eſſet periculum conjugum, & aliorum ſcandalum. Sic Sotus, Barth.à Ledeſ.Petr.à Ledeſ.n.præc. relati. Vega 1.to. ſum.c.13.caſu 13. Immò Sotus, & Barth. à Ledeſ. rectè dicunt minimè teneri judicem uti medio tam rigido, niſi conjux ille priùs innocens perditiſſimè viveret, magnum ſuis adulteriis ſcandalum generans. At poſſe compellere in pœnam, ob ejus conjugis ſcandalum. 31

Hinc deducitur, quid dicendum ſit, num in foro conſcientiæ teneatur vir fornicans poſt divortii ſententiam, quæ tranſiit in rem judicatam, admittere uxorem ob adulterium à ſe derelictam? Id enim affirmant aliqui: eò quòd adulteria compenſentur. Et quia ſicut per proprium adulterium amittit conjux jus exigendi debitum, ita ipſo jure recuperat altero adulterante. Sic Durand.4 d.35.q.2.ar.2.n.8.Majoris ibi, q.1 fi. Palud. Supplemen. Gabr.Petr.de Soto, Navar. Henric. Jul.Clar.Ganaedo, Angles, Lud.Lop. quos omnes n.27.retuli. Tabiena Matrimonium 4.n.1.caſu 1. Armil. verb.Matr.n.73.caſu 1. Temperant Durand.Majoris, Palud. & Supplem.Gabr. niſi vir velit ſacros ordines ſuſcipere, & ob id fugiat bigamiam. Adducunt Palud.Majoris, & Supplementum, vel velit religionem ingredi. Sed verius eſt minimè teneri donec per Eccleſiam compellatur. Quod docent gloſſ.c.Apoſtolus, verb.Viro 32. q.7.Abulenſis, Sotus, Barth.à Ledeſ. Petr.de Ledeſma, Enriq. n.30.relati. Emmanuel Sa ſumma, verb. Divortium, n.2.verſ.Poſt divortium. Et ratio eſt. Quia ex officio cogi, eſt in pœnam fornicationis, & ob periculum fragilitatis: eo quòd conjux abuſus fuerit libertatis privilegio. Sic enim vocant hoc pęnam Sotus, Enriquez, Bart. à Ledeſma ibid.Turrecr.c.Apoſtolus 32.q.7.ar.1.nu.1. Philiarcus de officio ſacerd.t.1.p.2.lib.2.cap.17.ad finem. Ad pęnam autem nemo tenetur ante judicis ſententiam. Deinde, quia ad id non tenetur ex juſtitia, cùm per ſententiam à conjugali conſortio abſolutus ſit, nec delicta compenſentur in hoc eventu (ut num.30.probavi.) Nec etiam ex charitatis lege. Quia hæc non obligat cum 32

de-

detrimento notabili proprio, nec extra gravem neceſſitatem, cui aliter ſubveniri poteſt. Quæ omnia hic deſiderantur. Nam grave conjugis detrimentum eſt admittere. Cùm ſe matrimonii ſervituti, à qua liber erat, ſubmittat, nec poſſit ſemel admittendo ad alium ſtatum perſectiorem migrare: & ſi vir ſit, qui admittit uxorem, ſit bigamus, & magnam honoris jacturam faciet. Nec reputatur gravis neceſſitas. Poteſt enim aliis modis fragilitati coniugum conſuli.

33 Secundò infertur, conjugem poſt ſententiam divortii fornicantem, non teneri crimen fateri coram judice interrogante: niſi indiciis, aut ſemiplena probatione præcedenti: ſicut quando index de aliis delictis interrogat: immò niſi præcedat infamia. Quia index in hac cauſa procedit ex officio (alteri enim conjugi denegatur actio: ut dixi num.30.) quando autem iudex ex officio procedit, infamia deſideratur, ut reus teneatur reſpondere, *cap. Inquiſitionis, de accuſ. §. Tertia, & cap. Cùm oporteat, eod. tit.* Quod ſi iuridicè rogatus neget, vel falſis teſtibus ſe defendat, atque ita non cogatur ad conſortium coniugale redire; exiſtimo eum non teneri in foro conſcientiæ. Quia eſt pęna (ut dixi nu. præced.) reus autem falſis probationibus abſolutus, minimè tenetur ad pęnam, qua iuſtè damnandus erat. Ut probavi diſp. præced. num 14.

34 Dubitabis forſan, quid dicendum ſit, ſi coniux innocens, qui ob adulterium alterius divertit, iam mutato ſtatu factus religioſus profeſſus, vel ſacro ordine initiatus fornicetur, an reſtituendus ſit alteri adultero dimiſſo repetenti, vel ſaltem ea iudicis officio? Triplex poteſt eſſe caſus. I. Quando ante ſententiam, ſtatuque immutato, fornicationem admiſit, ac poſteà ſtatum mutavit. II. Quando ſtatu mutato contingit fornicatio, ſive præceſſerit ſententia divortii, ſive non. III. Quando fornicatus eſt poſt ſententiam divortii, nondum tamen mutato ſtatu, at vult mutare, vel iam mutavit, quando lis intentatur. Et de 1. caſu dixi n.26. In 2. autem caſu, quando iam factus religioſus profeſſus, fornicatus eſt, minimè poteſt à monaſterio extrahi propter fornicationem. Quia ius acquiſitum monaſterio non perditur ob monachi delictum. At ille coniux innocens ob adulterium alterius notorium potuit religionem ingredi. Sic *gloſſ. cap. Veniens, verb. Sponte, de converſ. conjug. & ibi Innoc. nu. un. ſuper verb. Continuit. Hoſt. nu. 6. Jon. Andr. nu. 5. Anto. nu. 8. Abb. n. 7. Anch. n. 5. Cardin. q. 4.* nec explicant hi DD. num ſententia pręceſſerit divortii: & ita utroque caſu intelligendi ſunt. Quia cùm ob adulterium notorium non præcedenti ſententia divortii liceat conjugi divertere, & ſtatum mutare, eo profeſſo jam in religione, jus eſt acquiſitum monaſterio: quamvis ſententia divortii minimè præceſſerit. Quare per ſequentem fornicationem jus illud acquiſitum auferri nequit. Idem docet *Palud. 4. d. 35. q. 2. ar. 2. nu. 14.* explicans, ſive præceſſerit divortii ſententia, ſive non. *Ovand. 4. d. 39. q. un. propoſ. 15.* Et ait eſſe contra multos Juriſperitos contrarium ſentientes, propter *cap. ex literis, de divort.* Sed non loquuntur Juriſperiti, quando jam profeſſus fornicatus eſt. Ut conſtat ex iis DD. quos retuli. Similiter idem dicendum eſt de viro, qui dimiſſa uxore ob notoriam fornicationem, ad ordines ſacros eſt jam promotus, ſi enim eo ſtatu aſſumpto fornicetur, non eſt ad uxorem revocandus. Quia jam ſtatus eſt mutatus, & jus acquiſitum eſt ſtatui illi immutabili, cui per ſequentem fornicationem præjudicari nequit. Et tunc delictorum compenſatio fit, quando res in eodem ſtatu permanent. Atque ita docent *Palud. eod. nu. 14. Archid. cap. Si enjus, n. un. verſ. in ea gloſſa*, ibi: *injuriam faciat, 34 p. Card. Alex. ibi, & Dominicus ibi, in fin. Greg. Lopez. l. 8. verb. Eſſe miſmo, t. 2. p. 4.* Si tamen ſententia divortii non præceſſerat, & dum fornicatur, eſt novitius, vel in ſolis minoribus ordinibus conſtitutus, vel ſolo ſimplici caſtitatis voto ligatus, credo eum teneri redire ad uxorem. Cùm enim ſtatus hic non ſit invariabilis, nec omninò perfectus, non potuit uxori præjudicare, quæ jus habet ut delicta compenſentur, quoties ante divortii ſententiam contigerit virum in ſimile adulterium labi: at ſi voto ſimplici ligatus eſt caſtitatis, non poterit petere debitum. Dixi ſemper, quando non præcedenti ſententia, receſſit ob adulterium notorium: poſtea jam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, eſt fornicatus, non reſtituendum eſſe virum uxori. Quia ſi adulterium non eſſet notorium, reſtitueretur uxori tanquam ſpoliatæ, non tamen ob fornicationem ſequentem, quæ cum priori minimè compenſatur, ob mutationem ſtatus factam, quæ abſque uxoris præjudicio fieri potuit in foro conſcientiæ, ſi vir ſit certus de adulterio ab uxore admiſſo: ſed reſtituetur propter ſpolium injuſtè factum quoad forum externum, donec via ordinaria probetur adulterium uxoris. Quo probato, minimè admittetur uxoris exceptio de ſimili adulterio viri commiſſo poſt illum ſtatum aſſumptum. Quia per illud minimè potuit illi ſtatui præjudicare: qui legitimè in foro conſcientiæ aſſumptus eſt, ſi ſolùm uxoris præjudicium attendamus: quamvis ob ſcandalum, vel alias circumſtantias peccare potuit, ut dicemus diſput. 11. per totam. Et talis religioſus, vel in ſacris conſtitutus, ſic uxori reſtitutus, nec petere, nec reddere debitum uxori poterit. Quia cùm certus ſit de adulterio uxoris, certus eſt ſuum votum fuiſſe undequaque validum. An verò ſi probationes adulterii uxoris velit in continenti offerre, ſit in hoc caſu reſtituendus? dicemus diſput. 12. num. 22.

In 3. autem caſu, quando divortium ſententia Eccleſiæ pręcedenti celebratum eſt, & vir tunc fornicatur nondum mutato ſtatu, & poſtea mutet ſtatum profitens in religione, vel in ſacris ordinibus conſtitutus: ſi ſuſtineamus ſent. relatam n. 27. nimirum, viro poſt ſententiam fornicante, ante mutationem ſtatus, acquiri uxori jus, & actionem ad repetendum, ſubinde dicendum eſt, non obſtanti novo ſtatu eum uxori reſtituendum eſſe: ſicut ſi fornicans ante ſententiam mutaſſet ſtatum, juxta dicta nu. 26. Quia ſtatus illa injuſta mutatio, adverſus jus acquiſitum uxori, non potuit illi præjudicare. Retenta verò opinione, quam num. 30. ſuſtinuimus, videlicet uxorem omni iure, & actione deſtitutam eſſe, poſſe autem iudicem ex officio coniuges illos reconciliare, ut incontinentiæ periculo conſulat: nullo modo poterit iudex eum ad conſortium coniugale revocare: & idem credo, ſi vir votum ſimplex caſtitatis emiſiſſet. Quia votum illud in eo ſtatu, aut circa illum emiſſum, fuit omninò validum: ſiquidem ius uxoris nullo pacto obſtitit: ac proinde ceſſat officium iudicis, quod non fovere debet peccatum, quale eſſet petere, aut reddere contra illud votum, quod omninò firmum eſt: & votum quod perfectius eſt, fovens, aliis mediis occurrere debet periculo incontinentiæ. Quòd ſi obiicias, eum ſtatum non potuiſſe aſſumi, votumve emitti, in præiudicium officii judicis, cui per fornicationem jus acquiſitum erat, ut conjuges illos reconciliaret. Dic hoc jus non acquiri in alterius conjugis favorem, ſed in bonum ipſius conjugis fornicantis, ut ejus incontinentia caveatur, & ut bono communi conſulatur, cavendo peccata publica, ex quibus ſcandalum oriri ſolet. Quare impedire non debet ſtatum perfectiorem. Unde etiam exiſtimo non poſſe judicem illud officium impertiri, quando fornicans poſt ſententiam vellet profiteri, aut ad ordines aſcendere. Quia jam incontinentiæ ſuæ conſulit, novum vinculum ſervandæ caſtitatis ſibi imponens, ſtatu perfectiori aſſumendo. 35

Utrùm autem ſicut conjux adulter non habet ius actionis, ut innocentem poſt divortii ſententiam fornicantem repetat: neque hic tenetur in foro conſcientiæ illum admittere, donec iudicis officio compellatur: ita è contra, ſi ipſe innocens tunc fornicans velit alterum ſibi reconciliare, careat iure actionis, ac proinde prior adulter poſſit renuere, donec iudex compellat? *Palud. 4. d. 35. q. 2. ar. 2. nu. 41. & Greg. Lop. l. 5. verb. De adulterio, t. 10. p. 4.* dicunt poſſe utrumvis alterum repetere, & teneri alterum redire. Quoniam compenſantur illa delicta. Idem ſequitur *Palacios 4. d. 35. diſp. un. dub. 4. col. 20. f. 790.* Si ambo ſint iam correcti: quòd ſi alter tantùm ſit correctus, illi ait concedi ius repetendi. Sed loquuntur conſequenter ad ſententiam n. 27. relatam, quam ipſi tuentur, concedentem priori adultero ius, & actionem ad repetendum. *Anch.* verò *c. Ex literis, nu. 10. fin de divort. & Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 231. ylv. verb. Divortium, q. ult. Roſella verb. Matrimonium 7. n. 3. Vincent. Spec. doctr. re. 2. l. 10. c. 44.* negant permitti innocenti, qui poſt ſententiam fornicatus eſt, priorem adulterum ſibi reconciliare invitum: Quoniam tunc extinguitur effectus ſententiæ divortii, quæ eam actionem concedebat adversùs coniugem adulterum. Deinde, quia coniuges non ad imparia iudicandi ſunt, *c. Gaudemus, de divort.* Et ſi delictum eos impares effecit: cùm iam æquales ſint in delicto admiſſo, debent etiam eſſe æquales in iure, & actione ad repetendum. Sicut ergo prior adulter caret actione, ſimiliter poſterior carebit, vel utrique ea concedenda eſt. Sed arbitror hunc innocentem, qui poſt divortii ſententiam adulterium commiſit, adhuc habere actionem, & ius ad reconciliandum ſibi alterum, illumque teneri, volenti illo innocenti ad uſum matrimonii redire. Quoniam in favorem prioris innocentis tranſiit ſententia in rem iudicatam, quæ ſententia minimè retractanda eſt ob fornicationem ipſius ſubſequutam: & hinc eſt ut prior adulter ius non habeat ad repetendum. Cùm autem minimè tranſierit in favorem prioris adulteri, nil eſt, quod ipſi ſuffragetur, quò minus redire teneatur. Si enim excipere velit de adulterio alterius, obſtat ſibi ſimile adulterium, quo infectus eſt: ſi autem exceptione rei iudicatę iuvari velit: non tranſiit in favorem ipſius ſententia in rem iudicatam (ut num. 4. diximus) Quare non obſtat argumentum contrarium. Quia ſententia divortii, in favorem innocentis ſolius tranſiens in rem iudicatam, eſt cauſa huius inæqualitatis inter coniuges. Nec innocenti fornicante poſt divortii ſententiam, revocantur ad priſtinam æqualitatem. Quia delicta tunc minimè compenſantur, ut n. 30. probavimus. 36

Tandem id ſupereſt explicandum: an ſi vir ob adulterium uxoris, lata iudicis ſententia dotem ipſius acquirat, ac ius divortii, & poſt ſententiam fornicetur, recuperet iure actionis uxor dotem amiſſam? Et quidem retenta ſent. num. 27. relata dicenti uxorem habere tunc actionem ad repetendum virum, dicendum ſubinde eſt habere actionem ad repetendam dotem. Quia compenſantur delicta. Quod optimè dixit *Greg. Lop. l. 18. verb. Eſſe miſmo, t. 2. p. 4.* ait enim viro fornicanti poſt ſententiam divortii, amplectendam eſſe ſentent. quæ tribuit ius uxori: & per conſequens fore, ut uxor recuperet dotem ob adulterium amiſſam. Et ideò *Barboſa l. Vir, atque uxor 40. nu. 3. ff. ſolut. matrim.* docet utrumque concedi iure actionis uxori. Et *Mexia taxa panis, concl. 6. num. 63.* dicit iure expeditum eſſe uxorem 37

eſſe

eſſe per ſententiam judicis recuperaturam dotem, virumque illa privandum At retenta noſtra ſent.n.30.explicata, dicenti nullam ſupereſſe actioonem uxori adulteræ per ſententiam admiſſæ, ſed ſolùm poſſe iudicem ex officio renunciare coniuges: dicendum eſt nullo modo eſſe reddendam uaori dotem. Quia Iudex ad inſtaurandum matr.impertitur ſuum officium, quò deinceps peccatum incontinentiæ vitetur. Quæ ratio minimè cogit, ut debeat compellere reddendam dotem. Cùm reconciliatis coniugibua, & dote acquiſita viro, periculum incontinentiæ ſatis vitetur. Quod ſi nulla præceſſerit ſententia, ſed vir pactum inierit cum uaore adultera, lucretur dotem, & ſic deſiſtet ab accuſatione criminali adulterii, (quod fieri poſſe diaimus diſp.præc.n.22.) Eaiſtimo eum poſtea fornicantem teneri nulla expectata judicis ſententia dotem reſtituere uaori, ſicut & tenetur illam ad conſortium maritale admittere. Quia delicta quoad utrumque compenſantur, quando committuntur ab utroque ante latam ſententiam: & hoc non in ſolo ſoro externo, ſed etiam in ſoto conſcientiæ, quavis delictum alterius occultum ſit. Ut probavi diſp.præc.n.29.& ſeq. Nec obſtat pactum lucrandæ dotis, ſeu potius illius retinendæ. Quia illi iure ipſo ineſt tacita conditio, niſi compenſentur delicta viro poſtmodum adulterante. Cùm tunc, iure ita diſponente, omnia redeant ad priſtinum ſtatum. Sicut *l. Quæro, 56. §. Inter locatorem, ff. locati*, aſſeritur locatorem ſundi non teneri ſolvere pœnam, de qua conventum eſt, ſi intra conventionis tempus eapellat conductorem, eo quòd biennio uon ſolverit penſionem, vel non eacoluerit, ut oporter, ſundum. Quia quamvis nil expreſſum ſit in ſtipulatione, de ſolutione penſionum, at veriſimile eſt ita conveniſſe, nimirum, ſub ea conditione, ſi penſionibus paruerit, & ut oportet, coluerit. Sic ergo in noſtro caſu, quando conventum eſt inter virum, & uaorem, ut uxor non repeteret dotem, & vir ab acculatione deſiſteret: quamvis nulla conditio appoſita ſir: at intelligitur, niſi vir denuò adulterii reus eſſet, ſicque priua delictum uxoris, compenſatione tolleretur.

38 Ad arg.n.27.ptopoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c. Ex litteris, de divort.* prætermiſſis ſolutionibus *Sot 4.d.36.q.un.a.6. ad 3. & Abul c.19. Matt.q.76. ad 4.* quæ mihi non placent, legitima ſolutio eſt, in caſu illius teatus non interveniſſe divortii ſententiam. Quod ea eodem textu maniſeſtè colligitur, ibi: *Sanè in convocato capitulo tuo, eùm ex eorum conſilio utrique privatim continentiam injunxeris.* Si privatim, non ergo interfuit ſententia. Atque ita docent *Goffr. ſum. c. de divor. n. 13. Inn. in c. Ex litteris, nu. un. ſuper verb. Privatim. Hoſt. ibi, ipſt. ſuper eo. verb. Joan Andr. nu. 10. Anch. n. 5. Abb. 2 ſi. n. 4. de adul. Arch. 2, Apoſt. 32. q. 7. ad ſi. & ibi Bellam. n. 2.* Ad 2. dic compenſationem admitti, quando utriuſque fornicatio præcedit divortii ſententiam. Nec ius naturale, & divinum dictat poſt ſententiam admitti compenſationem. Quia adultero illam alleganti obſtat exceptio ſententiæ, quæ in ſavorem alterius, qui dum lata eſt, innocens erat, tranſiit in rem judicatam. Et ius ipſum naturale, & divinum præſcribit ſententiam iuſtam obſervandam eſſe. Ad confirm. negandum eſt fieri tunc compenſationem: & commodum ſententiæ eatingui. Quia omnibus illis præponderat eaceptio rei iudicatæ: & incontinentiæ periculo iudicis officio ſubveniri poteſt. Ad 3. dic, iudicia ſententiam minimè præſtare adulterandi anſam: ſed alterum coniugem ob malitiam ſuam abuti libertate: & ideò dignum eſſe, ut iudea ea officio ſuo ad priſtinam ſervitutem eum revocet. At non inde prior adulter actionem ad repetendum comparat. Ad 4. admiſſo antecedenti neganda eſt conſequentia. At non ſententia eſt iniuſta ob eam inæqualitatem: ea enim proficiſcitur ea eo, quod tranſeat in rem iudicatam in favorem innocentis, & in odium ipſius rei. Quæ inæqualitas, ut ſaveat innocenti contra reum, ſemper invenitur in ſententia iuſta, æqualitas enim ſervanda, ut iuſta ſit, ea eſt, ut unicuique reddat quod ſuum eſt. Ad ultimum dic, eam conditionem includi, quando uterque ante ſententiam ſornicatur: ſecus quando alter poſt. Ad argum n.28 propoſitum conſtat ex dictia. Ea enim compenſatio ſolùm habet locum, quando ambo coniuges ante divortii ſententiam adulterium committunt. Ad argum. num. 29. adductum dic, licèt non ſit teatus in hoc ſpeciali eventu: eſſe regulam generalem, ut iudex officium ſuum impertiatur, quando id bonum commune, vel ad vitanda peccata neceſſarium eſt, ut num.30. probavimus.

DISPUTATIO X.

An coniua adulter teneatur quandocunque innocenti volenti reconciliari, vel integrum illi ſit, ſaltem lata divortii ſententia, ad religionem, ordineſve ſacros tranſire, aut uotum ſimplea caſtitatis emittere?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint? n.1.

An poſſit innocens reconciliare ſibi coniugem adulterum invitum, dum ſtatus non eſt mutatus, ſed res eſt integra? Refertur quædam opinio. n.2.

Poteſt innocens, etiam ſententia divortii lata, reconciliare adulterum invitum, dum non eſt mutatus ſtatus. Nec pœna præſtat immunitatem. Et quod favore alicujus introductum eſt, non debet in ejus damnum retorqueri. Nec ex proprio delicto eſt commodum reportandum. n.3.

An deſideretur ad hanc reconciliationem, ut judex divortii ſententiam, quam ſemel tulerat, retractet? n.4.

Solvuntur argumenta. Et enodantur l. Paulus reſpondit, la 2. ff. de re judic. & l. 1. C. ſi plures una ſententia, n.5.

An ſi conjux innocens ſtatum mutarit, votumve ſimplex caſtitatis emiſerit, poſſit conjugem invitum, qui adulter fuit, reconciliare? n.6.

An quando nulla ſententia præceſſit, & manet innocens in eodem ſtatu, poſſit adulter illum mutare: aut caſtitatem in præjudicium alterius vovere, nec poſſit innocens vota irritare? n.7.

Quid ſi ſolius judicis ſæcularis ſententia præceſſerit, detrudens adulteram in monaſterium, quando poſſit ea profiteri? Et explicatur auth. Sed hodie, C. ad l. Jul. de adult. n.8.

Quid diſtet inter poſſe adulterum invito innocentis ſtatum mutare: aut ſolum poſſe eo inconſulto, nec licentia petita? n.9.

An poſſit adulter lata divortii ſententia ſtatum mutare, aut voto caſtitatis ſe aſtringere, invito innocenti, aut abſque ejus licentia, ita ut revocari minimè poſſit? Refertur duplex opinio, n.10. & 11.

Nequit innocenti invito, aliàs poteſt revocari. n.12.

Similiter nequit abſque innocentis licentia. n.13.

Quid, ſi innocenti conſcio, & non contradicenti, ſtatus mutetur adulteri, aut votum caſtitatis emittatur, & an tunc, vel quando de licentia expreſſa emiſſum eſt, aut votum religionis poſſit innocens irritare. Vel ſaltem re integra licentiam ſemel conceſſam revocare? n. 14. ubi etiam de aliis votis emiſſis ab adultero de licentia innocentis.

An de licentia innocentis adultero ingreſſo in monaſterium, vel ad ordines promoto, poſſit innocens in ſæculo manere, etiam voto caſtitatis non emiſſo? n.15. & ibi, an poſſit innocens profiteri, vel ordines ſuſcipere manenti adultero in ſæculo?

An conjuge innocenti reconciliationem nolenti poſt divortii ſententiam integrum ſit adultero ſtatum mutare? Poſſitque adhuc adulter revocari, donec profiteatur? n.16.

An credatur juramento adulteri, dicentis ſe votum jam emiſiſſe? num.17.

Solvuntur argumenta, n. 18.

EGimus in ſuperioribus diſp. de conjuge innocenti, quando poſtea in adulterium lapſus eſt, quando teneatur priori adultero reconciliari: & quando valeat ſtatum mutare. Jam de conjuge in innocentia perſiſtenti agendum eſt. Et in hac diſput. qualiter poſſit adulterum invitum reconciliare: & num adulter valeat ſtatum mutare? In ſeqq verò, quando poſſit innocens invito adultero ad religionem, ordineſve tranſire? Et an deſideretur ſententia judicis, ut innocens divertat? Et an teneatur conjugem adulterum dimittere? In præſenti ergo diſputatione duplex quæſt. eſt agitanda. Prior, an poſſit innocens re integra, id eſt, ſtatu neutrius conjugis immutato, adulterum invitum ſibi reconciliare? Poſterior, quando ſtatus alterius eſt jam mutatus. 1

Quæstio 1. An re integra ex parte utriuſque conjugis, quia neuter ſtatum mutavit, votove caſtitatis ſe aſtrinait, integrum ſit ſemper innocenti invitum adulterum ſibi reconciliare: atque adulter teneatur admittere? Quidam boc admittunt, ubi divortii ſententia lata non eſt: ſecus ea lata. Ducuntur 1. quia ſententia divortii cum matrim. omninò ſeparet, manenti ſolo vinculo, utrumque conjugem æquè abſolvit ab obligatione cohabitandi, & reddendi debitum, aliàs claudicaret, nec æqualitatem juſtitiæ ſervaret. Ergo ſicut innocens non tenetur admittere adulterum petentem reconciliationem, ita è contra. Secundò, quia innocens renuens adultero reconciliari, perſiſtenſque uſque ad divortii ſententiam, & illam admittens, viſus eſt jure, quod in adulteri corpus habebat, cedere: & adulter pœnas dedit, quas innocens poſtulavit. Cùm ergo per ceſſionem illam innocens omninò deſtitutus ſit jure, quod in corpus adulteri habebat, nequibit illum ad reconciliationem cogere. Tertiò, quia ſententiæ ſemel latæ, quæ utriq; libertatem conceſſit, ſtandum eſt, dum à ſuperiori non retractatur, *c. Quod ſemel 6. q. 4.* Quartò, quia nil mirum eſt, ſi ſententia ipſis condemnatis proſit. Ut conſtat ea *l. Paul. reſpondit eos qui 43. ff. de re judic. & l. 1. C. ſi plures una ſententia*, ubi deducitur plures debitores in ſolidum obligatos, minimè conveniri poſſe, niſi pro virili portione, ſi una ſententia condemnati ſunt certæ quantitatis ſolvendæ, judice in ſententia ſubticenti, unumquemque teneri in ſolidum. Ergo ſimiliter divortii ſententia adverſùs adulterum lata, ipſi proderit immunem eum reddens ab obligatione redeundi ad conjugem innocentem. Et ideò hanc ſent. quæ probabilis eſt, ſuſtinent *Hugo* relatus *à gloſ. c. Ex litteris, verb. Redire, de divortiis, Monald. ſumm. t. De divortio ratione fornicationis, §. An poſſit vir conciliare ſibi uxorem adulteram invitam, paulò poſt princ.* nam licèt ſtatim in principio videatur oppoſitum tenere: at poſteà relata Hugonis ſent. illam non reſpuit, *Tabiena Matrim. 4. q. 5. n. 6. Sot. 4. d. 36. qu. un. ar. 5. ad 3. Naud. 3. conſ. in 1. edit. t. de reg. conſ.* 38. n. 1. quamvis *in 2. edit. l. 4. t. de divor. conſ. 4. fin.* id temperet, ſi velit conjux adulter ad religionem tranſire. Et dicit eſſe probabilem *Petr. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 6. in notabil. circa 3. concl.* 2

3 Cæterùm multò probabilius eſt, poſſe innocentem, quamdiu ſtatus utriuſque eſt omninò immutatus, cogere adulterum ut ſibi reconcilietur, & teneri adulterum connivere, quamvis ſententia divortii præceſſerit. Ducor 1. Quoniam conjux innocens non privatur per ſententiam jure, & dominio, quòd habet in adulteri corpus: aliàs prodeſſet ſententia reo, adverſus quem lata eſt. Quod iniquiſſimum eſſe docet *Juriſconſultus l. Evidenter, 56. ff. de except. rei judicatæ.* Secundò, quia cùm divortii ſententia ſit prorſus in fauorem innocentis, & odium adulteri, non eſt in damnum innocentis, & fauorem adulteri retorquenda, concedens huic immunitatem conjugalis obligationis, & illum priſtino jure in corpus adulteri privans. Quod enim in meum fauorem introductum eſt, non debet in meum damnum retorqueri, *l. Quod fauore, 6. C. de legibus.* Et confirm. quia cùm ſolus adulter ſit condemnatus, jus innocentis integrum, ac illæſum manere debet, quò poſſit adulterum ad priſtinam amicitiam reducere, etiam invitum, argumento ex *c. Quidam, de converſ. conjug. & cap. Qui dormierit, 27. q. 2.* Aliàs daretur conjugibus anſa fornicandi, ut ſic diverterent liberi à priſtina ſervitute. Tandem, quia pœna, qualis eſt divortium, immunitatem adultero tribuere non debet, *l. Relegatorum 7. ad fin. de interdict. & relegat.* Atque æquitati repugnat adulterum ex delicto ſuo commodum reportare *l. Itaque ff. de furtis.* Et ideò hanc ſententiam tuentur, ex juriſperitis, *Laurentius*, quem refert, & ſequitur *Gloſſa, c. Ex litteris, verb. Redire, de divort. Goffredus ſum. t. de converſ. conjug. n. 8.* Et *t. de divortiis, n. 6. Hoſtienſis ſum. t. de converſ. conjug. n. 9. verſ. Et nunquid.* Et *c. Gaudemus nu. 1. eod. t. & cap. Ex litteris, n. 2. & c. De illa, n. 2. de divort. Innocent. eo c. De illa, num. un. verſ. De illis, Joan. And. cap. Ex litteris, num. 10.* ubi *Abbas in fine, Alexander de Nevo num. 20. & d. c. De illa, num. 6. Cardin. d. c. Ex litteris fin.* ubi *Anchar. num. 10. Henricus ibi, n. 13 fine, & c. Uxoratus, n. 6. de converſ. conjug. Præpoſitus c. Ex parte, n. 4. de ſponſalib. Fel. c. Lator, declar. 8. n. 9. de ſentent. & re judic. Alberic. in ſuo diction. lit. M. verb. Matrimon. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum, & lit. D. verb. Divortium, §. Divortium ſecundùm, verſ. Quæro utrum conjux. Ioann. de Friburgo ſum confeſſ. l. 4. t. 22. q. 14. Aſtenſ. ſumm. 2. p. l. 8. c. 11. a. 3. fin. & t. 33. a. 3. caſu 6. Roſella Matrimon. 7. num. 3. & Verb. Divortium, num. 11. Angel. Matrimonium 4. num. 3. Sylu. Verb. Divortium, quæſt. 10. Tabiena Matrimonium 4. quæſt. 5. n. 6. fine, Brunell. ſponſal. concluſ. 30. declar. 8. n. 12. Verſ. Tertius eſt. Turrec. c. Apoſt. 32. q. 7. a. 1. n. 1. in ſol ad 3 Greg. Lop. l. 5. Verb. De adulterio t. 10. p. 4. Gaetn repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 231. Barboſa rubr. ff. ſol. matrim. 2. p. n. 22 ſi. & l. 2. par. 1. in princ. n. 100 ſi.* Et ex Theologis, *D. Th. 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 3. & ibi D. Bona. a. un. q. 5. Durand. q. 2. a. 1. n. 6. Palud. q. 1. a. 3. n. 16. Majoris q. 1. in ſi. Supplem. Gab. q. un. a. 2. concl. 9. & paulò inferius, in ſolut. ad arg. Goffredi, vincentius in ſpeculo doctr. to. 2. l. 10. c. 44. ſi. Ant. 3. p. t. 1. cap. 11 §. 6. verſ. Effectus accuſationis, Abulenſ. c. 19. Matth. q. 75. Nic. de Orbellis 4. d. 35. q. 2. §. 2.* ubi *Colnſu q. 1. arg. 2. fine. Palacios diſp. unic. col. 17. dub. 2. fol. 788. vegnar. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedim. 10. ad ſi. verſ. Notandum quòd, veracruz. 3. p. Spec. a. 6. concl 1. & 2. Ang. Florib. 1. p. 2. matrim. q. 9. de divort. a. 1. diff. 3. Burch. à Ledeſ. dub. 70. de matr. paulò poſt princ. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 6. concl. 3. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 17. ad fin Graſ. 1. p. dec. l. 2. c. 84. n. 14. & 2. p. libr. 1. c. 12. num. 66. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 195. §. Præterea quia non tam facilis, Emm. Sa ſum. verb. Divortium, n. 2. verſ. Poſt divortium, Canedo ſum. ſacr. de matr. c. 7. n. 65.*

4 Aliqui hoc intelligunt, modò judex ſententiam divortii ſemel latam retractet. Unde dicunt conjuges reos eſſe culpæ, ſi reconcilientur, & matrimonio utantur ante eam retractationem. Quia alia divortii ſententia nullius eſſet effectus. Sic *Palacios 4. d. 35. diſp. unic. col 18. ſol. 785. verſ. Servitus ergo.* Cæterùm id minimè deſiderari, mihi certiſſimum eſt. Quia cùm ſententia abſolverit innocentem in ipſius favorem à debito conjugali ſolvendo: ſatis eſt, ut poſſit licitè ad uſum matrimonii redire, eum nolle eo fauore uti. Nec ob id caret ſententia ſuo effectu, qui erat, innocentem liberum eſſe à conjugis adulteri ſervitute, dum eum ſibi reconciliare renuit.

5 Ad argum. contraria num. 2. propoſita reſponſ. Ad 1. dic, non abſolvere ſententiam divortii utrumque conjugem, ſed ſolùm innocentem in ſavorem ipſius, & odium adulteri: nec ob id ſententiam eſſe injuſtam, ut explicui diſp. præced. nu. 38. in ſolut ad 4. Ad 2. negandum eſt, innocentem connivendo ſententiæ divortii voluiſſe jure ſuo, quod habet in alterius corpus, cedere: ſed tantùm voluit ſententiam admittere, quatenus in ſavorem ſuum cedit, ipſum à conjugali ſervitute eximens. Ad 3. conſtat ex dictis. Non enim ſententia utrique conjugi, ſed ſoli innocenti libertatem conceſſit: ac proinde cùm innocens ſibi adulterum conciliat, non contravenit ſententiæ: ſed non vult uti favore per illam ſibi conceſſo. Ad quartum dic cum *glo. l. 1. C. ſi plures una ſent. in fine, & Bartol. in l. Paulus reſpondit, ſtatim in princip.* ſententiam illam minimè prodeſſe condemnato. Quoniam licèt virtute ſententiæ illius nullus in ſolidum conveniri poſſit, eo quòd ſententia id minimè expreſſerit: at priori actione poteſt agi contra quemlibet debitorem, in ſolidum. Sic ergo innocens non reconciliat adulterum virtute ſententiæ divortii. Illa enim nec concedit, nec auſert jus reconciliandi: ſed innocentem à debito conjugii abſolvit: at reconciliat invitum, ratione vinculi matrimonialis, quod obligat adulterum ad debitum reddendum: adversùs quam obligationem nulla exceptione juvari poteſt. Cùm ſententia divortii ipſum non abſolverit, nec ipſi ſuffragetur, ſed ſoli innocenti.

6 QUÆSTIO II. An quando res non eſt integra, quia alteruter conjux jam ſtatum mutavit, votove caſtitatis ſimplici ſe aſtrinxit, integrum ſit innocenti adulterum repetere, & ſibi reconciliare? Et quidem, quando res non eſt integra ex parte innocentis, eo quòd jam ſtatum mutarit, factus profeſſus, aut ſacris ordinibus initiatus: manifeſtum eſt, nullum ſupereſſe jus innocenti ad reconciliandum adulterum. Quoniam aſſumpſit ſtatum immutabilem, & incompatibilem, tradiditque ſe religioni per profeſſionem, vel Eccleſiæ per ordines ad ſacra miniſteria: nec poteſt ab eo ſtatu reſilire. Quare eum aſſumens, omne à ſe jus matrimonii abdicavit: Sic *Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 14. Palacios 4. d. 35. diſp. un. col. 17. dub. 2. fol. 788.* Unde benè *Roſella, verb. Divortium, n. 11.* ubi *Sylveſtr. qu. 10. Armilla n. 8.* admittunt fas eſſe adultero profiteri, quando jam innocens eſt profeſſus. Et ego addo, vel quando jam ordines ſacros ſuſcepit. Idem dicit *Palacios*, ſi innocens votum ſimplex caſtitatis emiſerit. At contrarium credo. Quamvis enim peccet contra votum ſi reconciliet ſibi adulterum: at adulter nulla ſe exceptione tueri valet, ne ad innocentem petentem redeat. Votum enim ſimplex non privat conjugem voventem jure juſtitiæ, quod habet in corpus conjugis. Qua ratione diximus l. præced. diſp. 6. nu. 7. teneri conjugem reddere debitum alteri ſacrilegè petenti contra votum caſtitatis. Et idem eſt dicendum, ſi innocens ſolis minoribus ordinibus ſit initiatus. Quia nondum habet ſtatum immutabilem. Et ita benè dixit *Palacios proximè citat.* quando jam innocens eſt ſacris initiatus: quaſi contrarium ſentiens, ubi ad ſolos minores ordines aſcendiſſet. Et *Io. de Friburg.* quando ſtatum mutavit innocens. Non enim per ſolos minores ordines aſſumptos cenſetur ſtatus mutatus.

7 At quando res non eſt integra ex parte ſolius conjugis adulteri, eſt quæſtio difficillima, ac ſatis confusè à DD. diſputatur: ac proinde qua diſtinctione potero, rem hanc expediam. Pendetque ejus deciſio ex ea quæſtione: num fas ſit conjugi adultero ad profeſſionem, aut ordines tranſire, aut voto caſtitatis ſe aſtringere invito innocenti, aut abſque ejus licentia, in illius præjudicium? Tres caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, quando nulla ſent. præceſſit. Secundus, quando ſola judicis ſæcularis damnantis adulteram uxorem intruſionis in monaſterium. Tertius eſt, quando lata eſt à judice Eccleſiaſtico ſent. de divortio. Et in primo caſu, quando nulla præceſſit ſent. concordes reperio omnes DD. aſſerentes non poſſe conjugem adulterum ſtatum mutare, aut voto caſtitatis in præjudicium innocentis ſe aſtringere: quòd ſi id efficiat, poſſe ab innocente revocari, ut ad uſum conjugii redeat. Quia cùm res judicata minimè ſit, nil eſt, quod ſuffragari adultero poſſit, quò integrum ei ſit ſtatum mutare, aliquidve, quò innocentem lædat, efficere. Delictum enim ipſius immunitatem præſtare minimè debet, ne ex delicto commodum aſſequatur, *l. Itaque ff. de furtis.* Atque ita fatentur omnes DD. allegandi. An verò vota ab adultero tempore divortii emiſſa poſſit alter conjux irritare? dixi l. præc. diſp. 36. n. 41.

8 In 2. caſu, quando ſola judicis ſæcularis ſent. præceſſit detrudens uxorem adulteram in monaſterium, ut pœnitentiam agat: extat deciſio *auth. Sed hodie, C. ad l. Iul. de adult.* ſic ſe habens: *Sed hodie adultera in monaſterium mittatur, quam intra biennium viro recipere licet: biennio tranſacto adultera tonſa, monaſtico habitu ſuſcepto, ibi dum vivit, permaneat.* Ex quo textu conſtat, viro innocenti integrum eſſe intra biennium à prædicta recluſione uxorem ſibi conciliare, nec eam poſſe ante id tempus tranſactum in viri præiudicium profeſſionem emittere: quod ſi emittat, poſſe à viro revocari. Atque ita faciendum eſſe, docent *Gloſſa cap. Gaudemus, verb. In clauſtris. de converſ. conjug. & ibi Hoſt. num. 3. Io. And. n. 3. Ant. ſi. Anch. n. 2. Card. n. un. q. 1. Aſtenſ. ſumm. 2. p. l. 8. t. 11. ar. 3. ſi. Roſel. verb. Divortium, num. 11. Sylu. q. 10.* Et quamvis fere omnes hi DD. non explicent eum textum procedere, lata ſent. à judice ſæculari: immò *Gloſſ. verb. Coeciderunt, Roſell. & Sylu. ibid.* explicant quando præceſſit ſent. vel adultera publicè in adulterio deprehenſa detruditur in monaſterium. At reverà ita intelligunt illum textum. Nam *Hoſt. Ioan. Andr. Ant. Anchar. Cardin. Aſtenſ.* expreſſè dicunt quando non præceſſit divortii ſent. ſed detruſa eſt uxor in monaſterium ad perpetuam pœnitentiam: iuxta *d. auth. Sed hodie*: quod idem petunt reliqui DD. Detrudi autem eo modo nequit uxor, niſi judicis miniſterio, vel proferentis ſententiam ſervato integro ordine judiciario, vel eo omiſſo: quia uxor publicè in adulterio deprehenſa eſt, ita ut nulla tergiverſatione celari poſſit. Atque ita intelligunt præcedenti ea ſent. illum textum, *Abbas eo c. Gaudemus, nu. 7. Nau. l. 3. conſ. In 5. edit. t. de reg. conſ. 38. n. 1. in 2.* verò, *l. 4. t. de divor. conſ. 4. n. 1.* Et quamvis *Abbas eo c. Gaudemus, n. 7.* dicat minimè ſibi placere intellectum prædictorum DD. at id evenit, quia falsò exiſtimat eos intelligere corrigi *d. auth. Sed hodie*, per *d. c. Gaudemus.* Nam in *d. auth.* aſſignatur tempus biennii ad reconciliationem: & *d. c. Gaudemus*, nullum præſcribitur tempus. Unde dicit *Abb.* non corrigi: quia loquitur de inſtituta accuſatione criminali: at *c. Gaudemus*, quando non intervenit ea accuſatia

ſatia

Digitized by Google

ſatiò criminalis. Sed revera prædicti Authores non diſcordant. Nam manifeſtè intelligunt *d. auth.* præcedenti ſent. criminali judicis ſæcularis. Et ſtatim *Hoſt. Io. Andr. Ancea, Anch. & Card.* intelligunt *d. c. Gaudemus*, nullum præſcribens tempus, in diverſo caſu: nimirum, quando divortii ſent. præceſſit. Ex his ergo doctoribus conſtat in caſu *d. auth. Sed hodie*, tranſacto eo biennio, quo noluit eam vir reconciliare, poſſe uxorem profiteri: ac profeſſione facta, non poſſe revocari à viro: ſed ſibi imputare debet ſeram reconciliationem. Atque ita expreſsè docent *Ricard. 4. d. 35. art. 3. q. 2.* ubi *Nic. de Orbell. q. 2. §. 2. Roſella verb. Divortium. num. 11.* ubi *Sylv. q. 10. Arm. n. 8.* Debet autem hoc intelligi, ſi eo tempore biennii ſit jam uxor emendata. Non enim debet viro imputari, ſi eo ſpatio renuat fieri reconciliationem, nec in mora eſſe dicetur: ſi uxor in adulteriis perſiſtat. Cùm indignum ſit eam tunc admittere. Sic *Nicol. de Orbell. Roſella, & Sylv. ibid.* immò & monitionem poſtulant *Ricard. & Nicol. de Orbell.* nempe, ut vir monitus nolit intra biennium uxorem reconciliare. At eam minimè deſiderari placet. Quoniam nec *d. auth.* nec alii DD. eam petunt. Cùm tamen *Hoſt. Ioan. Andr. Ant. Anchar. & Card.* ſtatim loquentes quando divortii ſent. præceſſit, in quo caſu nullum eſt præfixum tempus reconciliationi faciendæ, petunt ut vir ſæpè moneatur: quaſi ſentiant biennium præſcriptum *d. auth. Sed hodie*, eſſe loco monitionis. Si autem uxor nondum profeſſa ſit, tranſacto quocunque temporis ſpatio, poteſt à viro reconciliari. Quoniam id biennium eſt ſolùm præſcriptum, ut poſteà uxori liceat profiteri, nec à viro jam profeſſa repeti poſſit. Quare dum profeſſa non eſt, ſed res eſt integra, jus reconciliandi non denegatur viro. Ut optimè animadvertit *Palud. 4. d. 35. q. 2. a. 3. n. 16. alleg. d. auth. Sed hodie.* Unde minus benè dicit *Palacios 4. d. 35. diſp. un. col. 18. fol. 789. ante verſ. Neque nocens* quamvis *d. auth.* præſcribat biennium: nullum eſſe tempus deſtinatum in foro conſcientiæ, ſi res integra maneat, in quo non liceat innocenti uxorem adulteram cogere ad reconciliationem: atque ita ſentit contrarium decidiſſe pro foro externo *d. auth.* Quia reverà ſtante deciſione *d. auth.* verum eſt in utroque foro poſſe quandocunque re manente integra, uxorem à viro revocari. Tandem non eſt audiendus *Salicet. d. auth. Sed hodie, n. 3. oppoſ. 4. in fin.* dicens corrigi eum textum per jus canonicum, quòd minimè permittit uxorem ad religionem tranſire, viro in ſæculo manenti, *c. Uxoratus, & tot. t. de converſ. conjug.* unde infert, attento jure canonico integrum eſſe viro eam uxorem perpetuò ſibi reconciliare. Quod idem videtur ſentire *Bald. d. auth. n. 2.* reddens enim rationem, cur adultera ſic in monaſterium detruſa non ſit monialis? dicit eam eſſe: quoniam profiteri nequit viro in ſæculo manente. At neuter eſt audiendus. Et omnes DD. relati *d. auth.* deciſioni ſtandum eſſe opinantur, & proinde non corrigi per jus canonicum. Et ratio eſt, quia dum jus canonicum negat conjugibus facultatem tranſeundi ad religionem alterutro manente in ſæculo: intelligitur manente integro, & illæſo matrimonio, ſecus ubi adulterium alterius conjugis intervenit, ut conſtabit ex dicendis numer. 15. & tota diſp. ſeq.

9 In 3. caſu, nempe lata à judice Eccleſiaſtico ſent. divortii, major eſt difficultas, num liceat adultero abſque innocentis licentia, aut eo invito profiteri, ſacriſque ordinibus initiari, ac votum ſimplex caſtitatis emittere: atque ita poſtea non liceat innocenti ipſum revocare. Et id obſervandum eſt, valdè differre, poſſe adulterum abſque licentia innocentis, vel poſſe ipſo invito. Nam in priori caſu poterit adulter inconſulto, & inſcio innocente, ſtatum mutare: atque eo mutato non poterit ab ipſo repeti. At ſi ante mutationem contradicat innocens volens ſibi adulterum reconciliare, id non poterit efficere adulter, ſed tenebitur innocenti acquieſcere. In poſteriori verò poterit adulter mutare, quamvis contradicat innocens.

10 Quidam in hac quæſt. exiſtimant poſſe adulterum, poſt ſent. divortii latam, profiteri abſque alia innocentis licentia, ſed ipſo conſulto: atque ita ſic profeſſum non poſſe ab innocenti repeti. Ducuntur, quoniam innocens perſiſtens uſque ad divortii ſent. illique connivens, videtur adultero facultatem profitendi concedere, & quoad hoc jure ſuo cedere. Sic ſentiunt *Pal. 4. d. 35. q. 2. a. 3. n. 16. Sotus 4. d. 36 q. un. a. 6. ad 2. Angl. Florib. 1. p. de matr. qu. 9. de divort. a. 2. diff. 5. Enriquez l. 11. de matr. c. 17. n. 6. ad fin. & l. 12. c. 5. n. 10. fi. Pet. de Ledeſ. de matr. q. 62 n. 6. not. un. circa 3. concl. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 295. §. Praeterea quia non tam facilis: & 2. p. de matr. c. 54.* ubi de divortio quoad habitationem, *§. pen. notab. 2. Cañedo ſum. de ſacram. de matr. c. 7. n. 65.* Idem expreſsè ſentiunt alii DD. aſſerentes integrum eſſe innocenti reconciliari adulterum, donec hic jam profeſſus ſit. (Si enim non poſſet abſque innocentis licentia profiteri, poſſet utique poſt profeſſionem revocari: tanquam is qui illegitimè profeſſus eſt, nec potuit jus innocentis lædere.) Sentiunt etiam non poſſe invito innocenti profiteri: cum dicant poſſe ab illo uſque ad profeſſionem revocari. Hi ſunt *Hoſt. c. Ex litteris, ad fin. de divortiis, & ibi Joan. Andr. n. 10. Abbas fin. Anch. n. 11. Henr. n. 13. & c. Uxoratus, n. 6. de converſ. conjug. Alex. de Nevo d. c. Ex litteris n. 20. & c. De illa, n. 8. ad fin. de divort. Roſella Matrimon. 7. a. 3. Angel. Matrimonium 4. a. 3. & Felin. c. Later, declar. 8. n. 9. fin. de ſent. & re judic.* dubius manet, cogitandumque relinquit. Et videtur tenere *Supplem. Gabr. 4. d. 35. q. un. a. 2. concl. 9.* dicit enim re integra, id eſt, ante profeſſionem poſſe adulterum revocari: at non explicat num res integra debeat eſſe ea parte innocentis, vel ea parte adulteri. Et idem dicunt *Angel. Sotus, Supplem. Gabriel. Enriquez utroque loco citato*, quando res non eſſet integra: quia jam conjux adulter eſt ſacris initiatus: dicunt enim tunc eum non poſſe revocari. Immò & poſſe adulterum abſque innocẽtis licentia emittere tunc ſimplex caſtitatis votum, nec poſſe ab innocenti revocari, docent *Palud. Supplem. Gabr. ib. Sot 4. d. 36. q. un. a. 5. ad 3. & a. 6 ad 2. Lud. Lop. utroque loco allegato, Petrus de Ledeſm proximè citatus.* Ut dicit *Sotus eo. a. 5. ad 3.* ſi velint conjuges reconciliari poſtquam adulter ſe voto caſtitatis ligavit, non poſſe eum, qui vovit, petere nec reddere. Verùm aliqui DD. hujus ſent. contrarium docent circa votum ſimplex, dicentes poſſe adulterum ſolo voto ſimplici aſtrictum, revocari ab innocente quando abſque ejus licentia vovit. Sic *Angles, & Cañedo proximè relati. Enriquez* dicens ita ſentire aliquos Neotericos *l. de matr. c. 17. n. 6. ad fin.* Addit *Pet. de Ledeſ.* contra reliquos, etiam tempore novitiatus non poſſe adulterum revocari. Et hæc ſententia eſt probabilis.

11 Alii verò exiſtimant etiam conjuge innocenti invito, licitum eſſe adultero, poſt divortii latam ſententiam, ad religionem tranſire. Quia ſententia illa non ſolùm innocentem, ſed etiam adulterum ipſum à conjugalis ſervitutis obligatione eximit: quæ ſola obſtaculo eſt, ne conjuges ſtatum mutare poſſint. Inſuper probatur omnibus rationibus, quibus ſent. n. 2. relata probavit, non poſſe innocentem ſententia divortii lata cogere adulterum, ut ſibi reconcilietur. Et ità omnes Doctores illius ſententiæ tenentur hanc affirmare. Et ita docent *Hugo relatus à Gloſſa cap. Ex litteris, verb. Redire, de divort. Monal. ſum.* ubi de matrim. *c. de divortio ratione fornicationis. §. An poſſit vir reconciliare uxorem adulteram invitam, paulò poſt principium. Navar. l. 4. conſ. in 2. edit. c. de divort. conſ. 4 n. 1 juncto n. 3.* ubi id quod dixerat *n. 1. & in 1. edit. l. 3. c. de reg. conſ. 38. num. 1.* nempe non teneri adulterum lata divortii ſententia redire ad innocentem, temperat quando adulter vult ingredi religionem. Et refert pro ſe *Gloſſ. c. Agatboſa 27. qu. 2. verb. Converſionis.* Sed malè. Quia *Gloſſa* id non dicit ex propria ſententia, ſed ex Hugone id affert, addens contradicere *auth. Sed hodie. Cod. Ad l. Jul. de adult.* Idem tenet *Sotus 4. d. 36. qu. un. art. 5. ad 3 Gaeta repet. cap. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. num. 224. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 64. poſt 3. concl. verſ. Sciendum eſt ſecundò.* Et eſt probabile.

12 1. tamen concluſio ſit. Minimè permittitur conjugi adultero tranſire ad religionem, invito innocente, etiam lata divortii ſententia: quod ſi ingrediatur, poteſt etiam poſt profeſſionem revocari. Hæc concluſio eſt contra DD. relatos n. præc. Et ratio illius eſt. Quoniam cùm teneatur adulter reconciliari innocenti id petenti: ſi eo volenti reconciliationem renuat adulter, & ipſe invito profiteatur, non poteſt ea profeſſio juri conjugis innocentis præjudicare. Quare hanc concluſionem probant omnes rationes adductæ n. 3. quibus probavi teneri adulterum etiam lata ſententia, reconciliari innocenti. Atque ita DD. ibi relati, pro ea ſententia tenentur hanc concluſionem affirmare. Et in terminis docent *Laurentius*, quem refert, & ſequitur *Gloſſ. c. Ex litteris, verb. Redire, de divort. Goff. ſum. t. de converſ. conjug. num. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 21. §. 6. verſ. Effectus accuſationis, Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. 3. fin. & t. 33 ar. 3. caſu 6. Sylv. verb. Divortium, quæſt. 10. & matrim. 9. q. 11. Palacios 4. d. 35 diſp. un. col. 7. ante verſ. Porrò in gratiam, fol. 783. Barboſa rubr. 2. p. num. 22. fin. ff. ſol. matr. Graff. 1. par. deciſionum l. 2. cap. 84. num 14. & 2. p. lib. 1 c. 12. n. 66.* Et à fortiori idem docent auctores num. ſeq. allegandi. Et hanc concluſionem intelligo, quando innocens contradicit ingreſſui religionis adulteri, volens eum ſibi reconciliare: nam ſi utrumque renuat, dicemus n. 16.

13 Secunda concluſio. Nec poteſt conjux adulter ad religionem tranſire, ignorante, & inconſulto innocente, ſed ejus licentia deſideratur. Quia cùm innocens jus habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, neceſſariò circa mutationem ſtatus adulteri conſulendus eſt, ejuſque beneplacitum petendum, ne juri ſibi acquiſito præjudicetur. Hæc eſt contra DD. n. 10 relatos. Sed illam tenent *D. Th. 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 3.* & ibi *D. Bon. a. un. q. 5. a. 2. Albert. in ſuo dictio. lit. M. verb. matrim. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum. Joan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. tit. 22. q. 14. Abul. c. 19. Matt. q. 75. ad fin. corp. & q. 76. in ſol. ad 3. Nicol. de Orbell. 4. d. 35. q. §. 2. Roſella verb. Divortium n. 11* ubi *Sylv. q. 10. Armilla nu. 8. idem Sylv. Matr. 9. q. 11. Brunellus de ſponſal. concl. 30. declar 8. nu 12. verſ. Tertius eſt. Veracruz 3. p. Speculi, a. 6. prob. 3. Secunda concl. Barth. à Ledeſm. dub. 70. de matr. paulò poſt princ.* Quam concluſionem intelligo, (ut dixi num. 6. præced. in fine) quando innocens negaret licentiam, volens ſibi adulterum reconciliare. Nam n. 16. dicturi ſumus, quid poſſit adulter, quando innocens reconciliationem renuit, licentiamque denegat. Unde quando ſine licentia innocentis profitetur, poteſt revocari. *Alber. Sylv. Bart. à Ledeſ. ibid.*

54 Tertia Concluſio. Validè mutat ſtatum adulter, poſt divortii ſententiam, ſi id ſciat innocens, nec contradicat, cùm poſſit. Quia ſatis videtur data licentia. Sic *D. Anton. 3. p. t. t. cap. 21. §. 6. verſ. Effectus accuſationis. Alb. r. Ioan. de Friburgo Nicol. de Orbellis num. præced. allegat. Sylveſtr. Matrim 9. quaeſt. 11. Tabiena Matrimonium 4. quaeſt. 5. num. 6.* De limitatione, quam aliqui ponunt, ut innocens manens in ſæculo teneatur continere dicemus n. ſeq. Utrùm autem votum ſimplex caſtitatis, aut religionis factum à conjuge adultero poſt divortium celebratum, ſive propria auctoritate ipſius conjugis innocentis, ſive auctoritate judicis, de licentia innocentis tacita, aut expreſſa, poſſit alter conjux irritare: vel alia vota tunc de licentia innocentis facta, caſu quo poſſet irritare ſi facta eſſent de licentia conjugis, matr. integro perſeveranti: juxta dicta l. præc. tota diſp 40. *D. Th. 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 3.* dicit teneri celebrato divortio adulterum reconciliari innocenti volenti, niſi de licentia ejus votum emiſerit. Ubi clarè ſentit non poſſe irritare votum caſtitatis de licentia innocentis emiſſum. Quod veriſſimum eſſe credo. Quia cùm jam matrimonium diviſum ſit ex parte utriuſque conjugis: ex parte enim adulteri diviſum eſt plenè, eo quòd innocens aſſenſum dedit voto incompatibili, nempe, caſtitatis, vel religionis, nullum jus revocandi validè habet innocens: & idem credo, ſi alia vota poſt vel ante illud caſtitatis, vel religionis emiſit adulter, etiam abſque licentia innocentis. Non enim poſſet innocens voto caſtitatis religioniſve facto ea irritare. Sicut lib. præc. diſp. 39. n. 41. diximus non poſſe adulterum irritare vota innocentis tempore divortii emiſſa. Quoniam emiſſo iam voto caſtitatis, aut religionis ab adultero, de licentia innocentis, æquè liber eſt à jugo coniugalis ſervitutis, ac ipſe innocens. Quod ſi poſteà inſtauretur matr. & ad priſtinum ſtatum redigatur, cenſebuntur ea omnia vota, ſicut ſi emiſſa eſſent ante matr. Sicut de votis innocentis tempore divortii factis diximus d. diſp 39. num 41. ac proinde idem dicendum erit de iis votis: quod ibi diximus de votis innocentis. Si autem innocens celebrato divortio, propria aut judicis auctoritate, conceſſiſſet licentiam adultero, alia emittendi vota præter caſtitatis, aut religionis cum illa non repugnent ſtatui coniugali: ac proinde non reddant adulterum immunem ab obligatione ſervitutis conjugalis, & reconciliationis, ſi velit innocens: exiſtimo poſſe innocentem cogere adulterum, ut ſibi reconcilietur: ac reconciliatione facta, poſſe irritare ea vota validè, ſed peccando mortaliter, ubi cauſa iuſta irritanda non eſſet: & abſque culpa, ubi cauſa iuſta eſſet: perinde ac poſſet, ſi integro & illæſo matr. facta eſſent. Juxta tradita lib. præc. diſp. 40 n. 4. & ſeq Et hoc, quando maritus eſſet innocens, & uxor adultera. Et ſi è contra uxor eſſet innocens, & vir adulter, facta reconciliatione, idem cenſendum eſſet de his votis factis tunc à viro de licentia uxoris. Sicut diximus de aliis votis factis integro matr. de licentia uxoris, lib. præc. diſp. 42. n. 13. Et ratio horum omnium eſt. Quia ex parte innocentis, & in ſuum ſavorem manet integrum, & illæſum matrim. Quod ſi innocens data licentia adultero vouendi caſtitatem, aut religionem, re integra, id eſt, ante votum ab adultero emiſſum revocaſſet licentiam, credo adulterum teneri reconciliari. Et ita cautè dixit *D. Th. initio hujus n. allegat.* teneri adulterum redire ad innocentem, niſi de licentia eius jam votum emiſerit: quaſi illud ſentiens quando data licentia, nondum votum factum eſt. Sicut etiam lib. præc. diſp. 40. n. 13. diximus revocare poſſe licentiam vovendi conceſſam re integra, quando matrim. illæſum eſt. Quoniam videtur integrum, & illæſum ex parte innocentis, dum adulter ea licentia minimè uſus eſt. Unde ſi conceſſit innocens licentiam vouendi caſtitatem, votum religionis, & alia vota emittendi: & adulter alia vota emittat, poteſt adhuc, nondum emiſſo voto caſtitatis, aut religionis, innocens revocare licentiam, & cogere adulterum ad reconciliationem. Quia adhuc res eſt integra ex parte matrimonii: cùm per alia vota ipſi non præiudicetur. Et ſemel facta reconciliatione dicendum erit de poteſtate irritandi hæc vota, quod proximè diximus, quando ſolùm conceſſa eſt licentia ad ea emittenda. Quia eadem eſt ratio, cum emiſſa ſint, & inſtauretur matrimonium, nondum illi præiudicio facto.

55 Quarta Concluſio. Ut adulter de licentia innocentis profiteatur, vel ad ſacros ordines tranſeat, non eſt neceſſarium, ut innocens etiam ad religionem tranſeat votumve caſtitatis emittat: ſed poteſt manere in ſæculo abſque voto aliquo. Quia textus prohibentes mutationem ſtatus alterius coniugis, altero in ſæculo manente, ſaltem abſque caſtitatis voto, *c. Sanè, cap. Cùm ſis, c. Significavit, de converſ. conjug.* loquuntur, ubi matrim. integrum, & illæſum perſeverat: ſecus ubi eſt divortium. Quia cùm innocens liber ſit à iugo debiti coniugalis, poteſt independenter à mutatione ſtatus adulteri ad religionem ordineſve tranſire: quod ſi id non poſſit ita liberè adulter, provenit favore innocentis, ne iuri reconciliandi, quod habet, derogetur. Quare renunciante innocenti huic favori, poterit ita liberè, ut innocens, tranſire ad ordines, aut religionem. Atque ita *Sot. 4. d. 36. q. un. a. 5. ad 3.* dicit poſſe adulterum dimiſſum tranſire ad ordines, vel religionem, innocenti manente in ſæculo. Et hoc credo verum, etiamſi non ſit lata divortii ſententia. Nam in foro conſcientiæ ceſſante ſcandalo poteſt liberè innocens divertere ab adultero, & mutare ſtatum, tranſeundo ad ordines, vel religionem (ut diſp. ſeqq. nu. 11 & ſeqq. dicemus.) Quare poterit ſimiliter favori ſuo renuncians, eam licentiam concedere adultero, quamvis ipſe innocens in ſæculo maneat abſque voto. Unde dum *Alberic. D. Ant. & Sylveſt. nu. 13. allegati*, ajunt poſſe adulterum de licentia innocentis profiteri: ut innocentem teneri continere, non intelligunt, id eſt, emittere votum continentiæ, ſed abſtinere ab alio matrimonio: eo quòd prius vinculum non ſolvatur, quando iam conſummatum erat. Aliàs nil ſpeciale eſſet in hoc caſu divortii. Quod idem apertè conſtat de innocentio, ex *c. Agatboſa 27. qu 2.* ubi deciditur coniugem ingreſſum in religionem, uxore manente in ſæculo abſque voto, reſtituendum eſſe uxori, niſi mulier fornicata ſit.

Quinta Concluſio. Si lata divortii ſententia, innocens monitus nolit adulterum ſibi reconciliare, poteſt adulter ſtatum mutare profitendo, & ſemel iam profeſſus revocari non poterit. 56 Probatur ex *c. Gaudemus, de converſ. conjug.* ibi: *Mulieres quæ lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum à te diligenter commoniti, eas converſas noluerint recipere, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.* Quem textum ita intelligunt *Hoſt. ibi n. 3. Ioan. Andr. n. 3 Ant. ſa. Anch. num. 2. Card. n. un. q. 1. Aſtenſis ſum. 1. p. l. 8. t. 11. a. 3. ſ.* Sed id minimè probat textus: ut manifeſtè patet: & docet *ibi Panor. n. 7.* reprobans hunc intellectum. Quia non includitur mulier in eo eventu in monaſterium, ut profiteatur, ſed ne incontinenter vivat. Quare rationem huius concluſionis eam eſſe exiſtimo. Quoniam innocens reconciliationi non connivens, videtur concedere licentiam adultero, ut ad religionem tranſeat: & quamvis reconciliationem denegans refragetur ingreſſui religionis, eſt irrationabilis voluntas. Nam innocens lata divortii ſententia non habet ius omninò in adulterum, ut ipſum quaſi ligatum habeat, ne poſſit ſibi conſulere ſtatum eligendo, ſi ad reconciliationem minimè admittatur. Solùm enim habet ius reconciliandi, & revocandi ad priſtinum matrimonii uſum. Quare hac reconciliatione denegata, liberum erit adultero ad religionem tranſire. Atque ita docent *Hoſt. Ioan. Andr. Anton. Anch. Card. Aſtenſ. proximè citati. Vincent. ſpec. doctr. to. 2. l. 9. c. 90. ad fin. Abulenſ. c. 19. Matth. qu. 75. ad fin. corp. & qu. 76 in ſolut. ad 3. Veracruz. 3. p. Specul. ar. 6. prob. 3 ſecunda concluſ.* Intellige tamen, quando coniux adulter eſſet emendatus. Non enim poteſt tribui innocentis culpæ, aut moræ, ſi adulterum coniugem in delicto perſiſtentem minimè admittat. Atque ita textus *dict. cap. Gaudemus*, ait. *Eas converſas noluerint recipere.* Sic docet *Abulenſis ibid.* Item non ſemel tantùm debet coniux innocens admoneri, ſed ſæpe. Quod ſignificat textus *d. c. Gaudemus*, ibi: *A te diligenter commoniti.* Et ratio eſt. Quia tunc verè poterit dici, eſſe innocentem in mora, & contra rationis limites denegare reconciliationem, & ingreſſum in religionem: vel ſi hunc non expreſſè neget, concedere tacitè licentiam, ac iure ſuo cedere. Quòd ex ſemel negata reconciliatione dici nequit. Quoniam rationi conſonum eſt, ne ſtatim innocens acquieſcat, ne adulter parvipendat ſuum delictum, ac iterum in illud labendi anſam ſumat. Atque ideò hanc monitionem ſæpe faciendam eſſe, ut fas ſit adultero ad religionem tranſire, docent *Hoſt. Io. Andr. Ant. Anchar. Card. proximè citati, & Aſtenſ. ſum 2. p. l. 8. t. 11. n. 3. fine.* Quod ſi numerum monitionum roges, arbitrio prudentis remittendum cenſeo, ut iuxta delicti qualitatem, & conditionem perſonarum arbitretur, quando innocens commonitus dicatur eſſe in mora, nec ſit rationi conſonum, ut amplius reconciliationem differat, aut licentiam concedere adultero tranſeundi ad alium ſtatum. Et hanc monitionem ab Epiſcopo faciendam eſſe, docent *Hoſtienſ. c. De illa, num. 2 de divortiis, & ibi Joan. Andr. n. 3. Ant. n. 4. Prapoſ. n. 4. Henric. c. Quanto, num. 7. de divort.* Idemque colligitur ex *d. c. Gaudemus*, ibi: *A te diligenter commoniti.* Verùm in foro conſcientiæ non video cur neceſſarium ſit, hanc monitionem ab Epiſcopo fieri. Nec prædicti Doctores eam tanquam neceſſariò ab Epiſcopo faciendam ponunt: ſed dicunt Epiſcopum debere monere virum, ut uxorem recipiat. Et reliqui Doctores pro hac concluſione allegati ſolùm petunt, ut vir monitus reconciliare nolit. Poteſt autem innocens, qui ſic monitus reconciliationem negavit, ſententia mutata revocare adulterum, donec profiteatur: at, profeſſione facta, audiendus minimè eſt: ſed imputare ſibi debet ſeram reconciliationem. Quia uſque ad profeſſionem, cùm res adhuc ſit integra, non ita iure reconciliandi deſtitutus eſt, quin poſſit ipſum reconciliationis denegatæ pœnitere. Atque ita docent *Hoſtienſ. Jean. Andr. Anton. Prapoſ. Henric. hoc poſteriori loco proximè allegato. Veracruz. 3. p. Spec. a. 6. prob. 3. ſecunda concluſ.* Similiter credo in caſu huius concluſionis, integrum eſſe coniugi adultero, ad ordines tranſire, votumve caſtitatis ſimplex emittere: nec ordinibus aſſumptis, aut voto emiſſo, poſſe illum ab innocente revocari. Quia iam res non eſt integra: nec conqueri poteſt innocens, qui ſæpè monitus non acquievit. Et in hoc caſu admitto ſententiam *Soti 4. d. 36. q. un. a. 5. ad 3.* ubi ait poſſe adulterum, ſententia divortii lata, emittere, ſive ſolemne ſive

ſimplex

Digitized by Google

ſimplex caſtitatis votum: oec eo emiſſo poſse ab innocenti revocari ad priſtioum matrimonii uſum. Quod idem tradit *Lud. Lopez 2. par. inſtruct. de matrim. cap. 54.* ubi de divor. quoad habitatiooem, *§. penult. notab. 2. & 1. p. c. 295. Præterea quia non tam facile.*

17 Tandem obſervaodum eſt, *Lud. Lupez duplici loco n. præced. in fin. allegato*, aſſerere adulterum, qui lata divortii ſententia votum ſimplex caſtitatis juraverit, aut probaverit ſe emiſiſse, revocaodum minimè eſse: atque ita clarè ſentit ejus juramento, aut probationi ſtandum eſse. Nec loquitur de ſoro conſcientiæ, in quo conſtat, nec juramentum, nec probationem deſiderari: ſed de ſoro extetno, in quo probatio neceſſaria eſt. Et refert pro ſe *Sotum 4. d. 36. q. un. a. 6. ad 2.* ſed malè. Quia *Sotus* copulativè loquitur, (& benè) ſi juraverit, & probaverit ſe vouiſse. Nam cum juramentum illud ſit in præjudicium conjugis inoocentis, utpotè quod jus revocandi impedit, & in favorem libertatis ipſius adulteri jurantis, illi abſque alia probatione ſtandum minimè eſt. Quia licèt confeſsio valeat cootra ipſum confitentem, non tamen valet contra tertium, *c. 1 de confeſſis.*

18 Ad argumenta num. 10. & 11. propoſita conſtat ex dictis nu. 3. & 5. ubi ſatis ſoluta ſunt.

DISPUTATIO XI.

Vtrùm conjugi innocenti integrum, ſit adultero invito, ad religionem, ordineſve tranſire: ſive divortii ſententia lata ſit, ſiue non?

SUMMARIUM.

Quæ ſunt quæſtiones diſputandæ? n. 1.

Integrum eſt innocenti ad religionem tranſire, adultero manenti in ſæculo, etiam abſq; voto, n. 2. & remiſſivè, quid ſi uterque ſit innocens, & ingrediatur alter abſque alterius legitima licentia religionem, ad ordineſue tranſeat, an jam profeſſus, uel initiatus poſſit reuocari ab uxore tunc fornicante, uel ipſe poſſit redire: & excipere monaſterium, aut judex ex officio, quando ipſe vir nollet excipere: & an efficiatur tunc valida illa profeſſio?

Poteſt ſimiliter innocens votum caſtitatis emittere, n. 3.

An ad id deſideretur ſententia diuortii? Refertur quædam ſent. num. 4.

Vt conjux innocens ita profiteatur, vel ad ordines aſcendat, ut non poſſit reuocari, non ſatis eſt adulterium alterius conjugis: ſed eo non obſtanti, ſi occultum ſit, reſtituetur alter conjux. n. 5.

Quid, ſi tunc conjux ſpoliatus agat judicio ſolo petitorio: vel ſi adulterium ſit admiſſum poſt ſpolium, vel ſi adfuit licentia alterius conjugis, quamuis illegitima? n. 6.

An deſideretur ſententia diuortii, an potius ſufficiat adulterium eſſe notorium, quò impediatur reſtitutio innocentis ingreſſi religionem, aut iam ad ordines promoti? Referuntur variæ ſent. n. 7. 8. & 9.

Proponitur ſententia Authoris, quando poſſit innocens tranſire ad religionem vel ordines, ita ut revocari nequeat, n. 10.

An ut in foro conſcientiæ utrumque liceat, vel votum caſtitatis emittere, ſat ſit certitudo adulterii, quamvis illud occultum ſit? Et an hic conjux reſtitutus in foro externo uxori poſſit petere, aut reddere. n. 11.

Quid, ſi ſequatur præjudicium religioni, aut ordini ſuſcepto? Et an conjux tunc rogatus à monachis admiſſuris: vel ab Epiſcopo conceſſuro litteras dimiſſorias ad ordines, vel ad illos promoturo, cum ſit conjugatus, teneatur veritatem fateri? n. 12.

An quando utorque conjux eſt adulter, & vir emendatus petit ab uxore reconciliationem, & illa renuens in adulterium relabitur, poſſit vir ad religionem, ordineſve tranſire? Et an tunc poſſit negare ſe eſſe conjugatum, n. 13.

An valeat profeſſio, ſi admittens ignoraret conjugium, & admiſſurus non eſſet eo cognito, & ſimiliter litteræ dimiſſoriæ ad ordines valeant, quando Epiſcopus matrimonii conſcius eas negaret: & liceat conjugi negare matrimonium? n. 14.

An poſſit vir innocens eodem modo tranſire ad ordines, quò poteſt ad religionem? Refertur quædam ſent. n. 15.

Poteſt tranſire, nu. 16. & ibi, quoties licet tranſire ad religionem, licet, & ad ordines.

Solvuntur argumenta. Et explicatur cap. Conſtitutus, de converſ. conjug. num. 17.

1 DIſp. præced. actum eſt de tranſitu conjugis adulteri ad religionem, vel ordines. In hac de conjuge innocenti agendum eſt. Duplex eſt agitanda quæſtio. Prior de tranſitu ad religionem. Poſterior, de tranſitu ad ordines. Et quidem in priori quæſt. ſimul tractanda ſunt aliqua ſpectaotia pariter ad tranſitum ad ordines: ſuppoſita eum eſſe licitum (ut dicemus nu. 16.) ne inutiliter repetaotur. Nam eadem prorſus in utraque quæſtione eſſeot repetenda.

2 QUÆSTIO prior. An conjugi innocenti licitum ſit ad religionem tranſire innito adultero? Conueniunt uniuerſi, id licitum eſſe innocenti. Idque cooſtat ex *c. Conſtitutas, & c. Veniens de converſ. conjug.* & ex *cap. Agathoſa, 27. q. 2.* quod eſt *D. Gregor. l. 9. Epiſt. 44.* Et ratio eſt. Quia adulter omne jus conjugale amittit, quod ſolùm obſtaculo erat ingreſſui religionis iooocentis. Nec oportet adulterum ſimul ingredi, aut voto caſtitatis ſe aſtringere. Ut diximus diſp. præced. num. 15. Verùm autem conjux in religione profeſſus, aut ad ordines promotus abſque legitima conjugis licentia, ſi conjux manens in ſæculo fornicetur, poſſit repeti, ooo obſtante foroicatiooe tunc admiſſa, cum priùs eſſet innocens io ſæculo, vel firma, & valida reddatur profeſſio ob fornicationem alterius ſubſequutam: & an tunc poſſit deſerta religione reconciliari, aut poſſit monaſterium ipſo inuito obiicere exceptionem fornicationis: aut monaſterio non excipiente, poſſit judex ex officio excipere? dixi lib. 7. diſp. 36. per totam.

Similiter, poteſt innocens, adultero inuito, votum ſimplex caſtitatis emittere. Quia adulter jure exigendi deſtitutus id prohibere oequit, *D. Th. 4. d. 35. q. unica, a. 5. ad 3.* quem omnes ſequuntur. 3

Sed dubitatur, num ad id deſideretur ſententia diuortii? Et quidem DD. aſſerentes ante ſententiam diuortii non licere innocenti debitum negare adultero petenti (quos referam d. ſeq. n. 2.) ſubinde dicent, nec licere in ſoro conſcientiæ innocenti, ante ſententiam diuortii, ad religiooem ordineſve tranſire, aot voto ſimplici omnimodæ caſtitatis ſe aſtringere. Quia ante illam obſtat jus debitum exigendi, quod adulter retioet. Verùm ea ſeoteotia tanquam falſa ibi reiicietur. 4

Et ut diſtinctè procedamus, diſtioguendo ea, quæ in ſoro externo, & quæ in interno conſcientiæ obſeruanda ſunt. Certum eſt, ut conjux ita profiteatur, ad ordineſve aſcendat, ut revocari nequeat ab adultero, non ſufficere adulterium occultum adulteri dimiſſi, ſed non obſtanti ejuſmodi adulterii exceptione, reſtituendum eſſe in foro externo ſic profeſſum, aut ſacris initiatum, adultero ſe ſpoliatum alleganti, petentique reſtitutionem. Quoniam exceptio adulterii occulti minimè impedit reſtitutionem. Ut latè diſp. ſeq. diſſeremus. Atque ita fatentur omnes DD. n. 7. 8. & 9. pro variis ſent. allegandi: tantùm enim diſſident circa qualitatem notorii, & num ſufficiat illud eſſe ootorium, an potiùs deſideretur ſententia diuortii. 5

Intellige tameo, hanc reſtitutionem faciendam eſſe adultero ſpoliato petenti, quando adulter ille volens reuocare, ageret judicio poſteſſorio, nimirum, petens ſe reſtitui ad poſſeſſionem, qua ſpoliatus eſt. Tunc enim priùs reſtituetur, quàm agatur de exceptione adulterii occulti: ſecus autem, ſi ageret judicio petitorio, nimirum, petens ut vir ſecum habitet. Tunc enim repellitur exceptione adulterii, etiam non notorii, & priùs de exceptione lis agitabitur. Sic *Goffred. ſum. tit. de converſ. conjug. num. 7 Hoſt. ſum. eod. tit. num. 9. Jo. And. cap. Ex litteris. nu. 11. de divortiis. Et ibi Anchar. n. 12. Alex. de Nevo, n. 20. Henr. c. Vxoratus, n. 6. & 7. de converſ. conjug. Brunel de ſponſ. concl. 30 declar. 8. n. 12. v. Quartus caſus.* Secundò intellige, niſi adulterium ſit poſt ſpoliationem commiſſum. Exceptio enim talis adulterii impediet reſtitutionem, ſecus ſi aote commiſſum ſit. Ita *Goffred. Hoſtienſ. Henr. Brun. ibid. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 11. a. 2. q. 8. Graſſ. 1. p. deciſionum l. 2. c. 84. n. 13. & 2. p. l. 1 c. 12. nu. 66.* Sed hujuſmodi diſtinctio prorſus diſplicet: atque eam reprobabo d. ſeq. in num. 30. Tertiò intellige, niſi de licentia uxoris, quamuis minus legitima, innocens tranſiret ad religionem ordineſve, tunc enim non eſſet reſtituendus uxori adulteræ petenti, licèt adulterium ſit occultum, ſed exceptio illius debet audiri, & eo probato, abſolvendus eſt. Quia tunc eſt ſpoliatio: cum uxor conſenſum præſtiterit. Sic *Nav. lib. 3. conſ. in priori edit. t. de converſ. conjug. conſ. in fine: in poſter. eod. t. conſ. 14. fin.* 6

Tota autem difficultas eſt, num deſideretur ſententia divortii, an potiùs ſufficiat adulterium eſse notorium, quò impediatur reſtitutio conjugis innocentis jam profeſsi, ad ordioeſve promoti? Triplicem inuenio ſent. Prima ait, deſiderari ſententiam divortii præcedere, atque ita intelligi *c. Agathoſa 27. q. 2.* concedens innocenti tranſitum ad religionem, deneganſque adultero jus reuocandi. Ducitur, quoniam adulterium notorium non impedit reſtitutionem, nec concedit jus propria authoritate, minimè expectato Eccleſiæ judicio, diuertendi. Cujus fundameota, & authores referam diſp. ſeq. n. 11. Atque ita docent *Goffred. Hoſt. Andr. Anchar. Henr. Aſtenſis, Brunel. n. præced. relati, Graſſ. 2. p. deciſ. l. 1. cap. 12. nu. 66.* Atque idem videntur ſentire *Durand. 4. d. 32. q. 2. ar. 1. num 5. Abulenſ. 19. Matth. q. 75. Veracrux 3. par Speculi, a. 6. prob. 3. ſecund. concl.* ubi ajunt poſſe innocentem ingredi religionem, poſt latam divortii ſententiam. Et intelligit benè *Alexand. de Nevo cap. Ex litteris, num. 20. de divort.* quando ſententia illa traoſiit in rem judicatam. Et ego addo, vel niſi triplex divortii ſententia præceſſerit. Secus quando ſententia illa per appellationem ſuſpenſa eſset. Non enim poſſet ſpoliari adulter. 7

Secunda ſent. dicit, ſufficere adulterium eſse notorium, ne reuocetur innocens à religione, vel ab ordine ſacro ſuſcepto, ad uſum conjugalem. Ducitur, quoniam id ſatis eſt ad licitè divertendum à coojugis habitatione, impediendamque reſtitutionem. Cujus fundamenta, & DD. referam diſp. ſeq. n. 12. Atque ita docent *Gloſs. c. Agathoſa. verb. Fornicationis, 27. q. 2. Joan. de Friburgo ſum. conf. l. 1. t. 8. qu. 49. Alexand. de Nevo c. Ex litteris, nu. 20. de divort. Navar. lib. 3. conſ. t. de converſ. conjug. in 1. edit. conſ. 5.* 8

ſi.in 2.conſ.14 ſi. Nata conſ.116.n.un.Gaeta reper.c. Ad limina, 30. q. 1. §.4.n.16. Ant.Gabr.t.8 commun.opin.in mea edit.lib. 1. verb. Adulterium, f.22.col.2.Cordub.ſum.q.138.Bart.à Ledeſ.de Matr. dub. 64. poſt 3.concl.§. Sciendum eſt ſecundò.

9 Tertia ſent. docet, non ſufficere qualecumque notorium, ſed oportere ita notorium eſſe adulterium, ut publicè conjux habitet cum adultero. Hoc enim ſolum ſufficit, ut conjux propria authoritate divortium celebrare poſſit, abſque reſtitutionis periculo. Ut bonis ducti fundamentis aſſerunt multi, quos referam diſp.ſeq.num.13. Et ideò ita docent *Alberic. in ſuo repert. lit. M. verb. matrim. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum. Monaldus ſum.* ubi de matrim. *1. de divor. §. Propter quid fiat divortium, ver. Item ſi uterque Jo. de Frib. ſum. confeſſ. l. 4. tit. 22. Gaeta repert. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 223.*

10 Hæc tamen diverſitas oritur ex varietate opinionum, circa d. q. ſeq. agitandam, quando integrum ſit conjugi innocenti propria authoritate divortium celebrare quoad habitationem: ita ut nec in foro externo ſit reſtituendus? Nam (ut vidimus) uniformiter loquuntur DD. in utraque q. Et ideò dicendum eſt, cum *Sylveſtro verb. Divortium q. 23. dict. 2. num. 16.* tunc licere innocenti ad religionem tranſire adultero invito, ita ut non poſsit repeti ab adultero, nec ei ſit reſtituendus, quando vel præceſsit ſententia divortii, vel ea non expectata, adulterium ita notorium eſt, ut poſsit innocens propria authoritate deſerere conſortium, & habitationem adulteri, abſque metu reſtitutionis. Quando autem hoc contingat, latè d. ſeq. agendum eſt, ubi n. 14 & ſeqq explicabo meam ſententiam. Idemque dicendum eſt de facultate conceſſa innocenti, aſſumendi ordines ſacros abſque reſtitutionis faciendæ periculo. Quoniam eadem eſt ratio.

11 Quoniam autem, ut impediatur reſtitutio in foro externo conjugis innocentis profeſsi, aut ad ordines ſacros promoti, deſideretur vel ſententia divortii, vel adulterium conjugis manentis in ſæculo, ita notorium eſſe, ut poſsit propria authoritate dimitti: at ut in foro conſcientiæ is tranſitus liceat ad profeſsionem, ordineſve, aut ad votum ſimplex omnimodæ caſtitatis, & valida omninò ſint profeſsio, & votum, ſatis eſt occultum conjugis derelicti adulterium. Quia id ſatis eſt, ut in foro conſcientiæ, ſecluſo ſcandalo, liceat propria authoritate divortium celebrare, ut d. ſeq. n. 31. dicemus. Atque ita ceſſat jus conjugale, & ſubinde injuria conjugis derelicti, quæ obſtant mutationi ſtatus conjugum. Sic docent *Nav. l. 3. conſ. tit. de converſ. conjug. in priori edit. conſ. 5. fin. in poſteriori, conſ. 14. fin. Nata conſ. 216. n. un.* Unde fit, ut ſi conjux innocens jam profeſſus, aut ſacro ordine initiatus, aut ſimplici caſtitatis voto aſtrictus, judice cogente reſtituatur conjugi derelicto, eò quòd adulterium ſit occultum, aut illud probare nequeat: non poſsit petere nec reddere debitum. Quia ſententia illa innititur falſæ præſumptioni: & in foro conſcientiæ profeſsio, & votum fuere omninò valida: cùm ſit certus de adulterio conjugis alterius, ac ſubinde amiſsionis totius juris conjugalis. At ſi ſolùm eſſet votum ſimplex caſtitatis, & ſemel reconciliaret ſibi conjugem derelictum, peccaret contra illud votum reconciliando, eo quòd obliget ſe ad reddendum: at deinceps teneretur reddere: non tamen poſſet petere. Vt in ſimili dixi l. præc. diſp. 6. n. 14.

12 Intellige tamen licere conjugi tranſire ad religionem, vel ad ordines, ob adulterium occultum, ſi ſolùm attendamus injuriam, & damnum matrimonii, ac conjugis derelicti. Nam cum ſit ſufficiens cauſa divortii, nulla injuria irrogatur. At aliunde poterit eſſe culpa, ut ratione ſcandali, aut detrimenti religionis, aut ordinis ſacri. Quoniam ſi repetat conjux derelictus, reſtituetur conjux profeſſus, aut ſacris initiatus, ex quo detrimentum patietur religio, & gravem injuriam profeſsio, & ordo. Vnde hac ratione eſſet prorſus illicitum moraliter loquendo, niſi divortii ſententia præcederet. Quoniam cùm dubium valde ſit, num ſufficiat adulterium eſſe notorium, quò impediatur hæc reſtitutio, gravis eſſet injuria ordinis ſacri, & religionis, lite vexari, eo vel maximè, quod dubius valde ſit ſententiæ eventus: & an conjux reſtituetur. Quod non in minimam religionis, & ordinis jacturam cederet. Quare exiſtimo hunc conjugem, qui divortii ſententiam non obtinuit, rogatum à monachis, num ſit conjugatus, vel ab Epiſcopo promoturo ad ordines, aut litteras dimiſſorias ad id conceſſuro, teneri fateri veritatem, nec poſſe negare ſe eſſe conjugatum. Vt in ſimili dicunt *Navar. & Manuel*, prout n. ſeq. referam. Nam juſtam cauſam habent interrogandi, & non admittendi ad religionem, vel ordines, talem conjugatum ante divortii ſententiam. Dixi autem eſſe prorſus illicitum moraliter loquendo, quia ſi caſu contingeret in partibus remotiſsimis, ubi id periculum non eſſet: credo eſſe licitum, nec illum teneri fateri ſe eſſe conjugatum: cùm moderatione, quam n. 14 adhibebo, in fine.

13 Hinc infertur, à fortiori verum eſſe, quod docent *Navar. l. 4. conſ. in utraque edit. t. divort. conſ. 3. ſi. & n. 3. Enriq. l. 12. de matrim. c. 5. fin. & Manuel 1. to. ſum. edit. c. 240. n. 3 ad fin.* nimirùm, non licere conjugato adultero, qui jam emendatus petiit ab uxore, ſimiliter adultera, reconciliationem, quam illa denegavit, & mox in adulterium relapſa eſt, ad religionem tranſire: nondum obtenta divortii ſententia. Quia etſi multi aſſerant id eſſe ſufficientem divortii cauſam (ut dixi, eandem opinionem amplectens, diſp. 7. n. 4.) At id non certum, ſed aliqui tenent contrarium. Vt ibi dixi nu. 2. & 3. Præterea, quia eſt diſpar ratio, nam divortium nulli tertio præjudicat: ingreſſus autem religionis graviter præjudicare poteſt monaſterio. (Ut n. præc. probavi.) Et quamvis timidè hoc dicat *Navar.* ait enim hoc eſſe tutius, & *Enriquez*: tantùm enim dicit, non debere tranſire ad religionem, vel ordines, donec ſequatur divortii ſententia. At exiſtimo eſſe veriſsimum: propter rationes dictas. Et quamvis *Nav. & Enriquez*, concedant eum tranſitum licere ſequuta divortii ſententia. Nullo modo id admitterem in hoc caſu, niſi uxor ſic relicta excepiſſet in ſententia divortii, allegans ſimile viri adulterium, & adhuc eo probato damnaretur: vel ita occultum eſſet viri adulterium, ut in judicium deduci minimè poſsit. Quoniam aliàs poteſt damnum ſequi religioni, vel ordini aſſumpto, ſi uxor allegaret illud adulterium viri præcedens, ac proinde ſententiam retractandam eſſe (juxta ea quæ diximus d. 9. nu. 9. & ſeqq.) tanquam falſæ præſumptioni innocentiæ viri innitentem. Ex his infertur, non poſſe virum in hoc caſu negare ſe eſſe conjugatum, intelligendo ſe non habere uxorem, quæ poſsit ſuo ingreſſui præjudicare, quaſi hæc paria ſint. Non enim verum eſt eam non poſſe in foro externo reclamare: ut probavi. Atque ita docent *Nav. & Manuel proximè citati.*

Tandem in hac priori q. videndum eſt, num ſi innocens taceat ſe conjugatum eſſe, & ſic admittatur ad profeſsionem religionis, valeat profeſsio? Quoniam *Nav. lib. 3. conſ. tit. de converſ. conjug. in priori edit. conſ. 6. n. 1. in poſteriori conſ. 11. n. 1.* quem ſequitur *Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 240. n. 5.* ſic diſtinguit: Si admittens ad profeſsionem ea mente fuiſset, ut admitteret virum fatentem ſe conjugatum cum muliere, quam juſtè dimiſerat ob adulterium, valet profeſsio. Secus ſi contraria mente fuiſset. In dubio autem præſumitur eum cognita veritate admiſſurum, niſi in ea regione eſset contrarium ſtatutum. Quia quoad profitendum paria ſunt, quempiam non eſse conjugatum, & talem, qui poſsit ingredi religionem, ac ſi conjugatus non eſset. De æquipollentibus enim idem eſt judicium, *l. fin. ff mandati, c. Licet ex quadam. de teſtibus.* Sed diſplicet omninò hæc diſtinctio. Et ideò cenſeo profeſsionem in eo eventu eſse validam, niſi eſset aliquod ſtatutum in ea religione, non ſolùm prohibens, ſed irritans profeſsionem: quamvis ea mente affectus eſset admittens ad profeſsionem, ut veritate cognita non eſset admiſſurus: niſi in ipſa admiſsione actum hunc voluntatis eliceret, nolo admittere hunc, ſi eſt conjugatus. Quod moraliter nunquam accidit. Et hoc intelligo, quamvis ille innocens diverterit ob adulterium occultum alterius conjugis. Quia vel profeſsionem hanc irritat jus conjugis adulteri dimiſsi: vel ſtatutum religionis quando ſolùm prohibet admiſsionem, non irritans profeſsionem: vel voluntas illa habitualis non admittendi, ſi conjugium ſciretur. Non jus conjugis dimiſsi. Quoniam eo ipſo quòd in adulterium labitur, omni jure conjugali deſtituitur in foro conſcientiæ, & liber eſt innocens ad mutandum ſtatum (ut num. 11. probavi.) Nec ſtatutum religionis. Quia illud ſuppono non irritare. Et multa fieri prohibentur, quæ tamen contra facta tenent: ut manifeſtè conſtat in voto ſimplici caſtitatis, quod matrim. interdicit, non tamen irritat, *cap. unic. de voto, in 6.* Nec tandem irritat illa voluntas habitualis, ſeu mens, ſi ſcirem eſse conjugatum, non admitterem. Quoniam ea mens arguit fore, ut nollem, ſi ſcirem, non tamen arguit actu me noluiſse: & ideò, nec votum ſimplex irritat, (ut probavi d. 9. num. 15.) nedum ſolemne profeſsionis. Et confirm. quia matr. non irritat ea voluntas habitualis, niſi ſit error circa perſonam, aut conditionem, & ſubſtantialia contractus. Vt ſi quis ducat Mariam credens eam ditiſsimam, aliàs minimè ducturus matr. valet. Et tamen paria ſunt matrimonium, & profeſsio quoad hoc, ut ſolùm irritentur, quando eſt error circa ſubſtantialia. Inſuper apertè confirmatur. Nullus enim diceret profeſsionem eſse invalidam, ſi profitens ſe ditiſsimum, aut virtutis ſtudioſiſſimum fingeret, cum pauperrimus, & vitiis deditiſſimus eſſet, qua veritate cognita nullatenùs admitteretur ad profeſſionem. Hinc infero, hunc conjugatum, ſi ſententiam divortii obtinuit, vel in caſu rariſſimo, quem n. 12. in fine explicui, quando moraliter in partibus remotiſſimis nullus eſſet timor damni religionis, ſi nullum ſit ſtatutum contrarium in illa religione, poſſe rogatum negare ſe conjugatum. Quia reſpondet ad mentem interrogantium, quia re vera non eſt talis conjugatus, qualis non poſsit admitti, ſed quoad hoc perinde eſt, ac ſi conjugatus minimè eſset. Et quamvis monachi non admitterent, ſi ſcirent eum conjugatum, id præſumendum eſt evenire, quando non eſt ſtatutum in illa religione eam admiſsionem prohibens, ut conſulatur damno, quod probabiliter poteſt timeri fore, ut religioni contingat. Quod ſupponimus in hoc caſu ceſsare: quod ſi aliud intenderent, non eſset rationi conſona ea voluntas: ac proinde ſatis eſt reſpondere ad mentem debitam, & rationi conformem. Sicut tranſeuntes per locum peſte infectū poſsunt jurare ſe minimè tranſiiſse, quando ita tranſierunt, ut infici peſte non potuerint. Reſpondent enim ad debitam interrogantium mentē. Vt docent *Syl. Juram. 3. q. 2: Nav ſum. c. 12. n. 19.* Atque ſimiliter poſset is reſpondere Epiſcopo ad ordines promoturo, vel litteras dimiſsorias conceſsuro, ſe non eſse conjugatum, in caſu dicto, quamvis ſciret

fore

Digitized by Google

fore, ut Epiſcopus ordines, aut litteras dimiſſorias minimè concederet. Conſtat ex ratione dicta.

15 Quæstio II. An vir innocens poſſit ad ordines ſacros tranſire, invita adultera uxore, in iis caſibus, in quibus diximus eſſe ei integrum profiteri? Quidam negant. Et reddit rationem differentiæ *Innocentius*, quia uxor cujuslibet viri in ſacris conſtituti tenetur poſt viri mortem ab aliis nuptiis abſtinere, *c. Quia ſunt 28.d.& c.Serin d.32.* ad quod nequit cogi. 2. id videtur probari ex *c.Conſtitutus, de converſ.conjug.* ubi habetur conſcientiam remomordiſſe virum uxoris adulteræ abſq; ejus licentia initiatum. 3. quia *extrav. Antiq. Joan 22 de voto*, habetur nulli licere ad ſacros ordines promoveri, niſi ut ſacris canonibus permittitur, poſt initium matr. At in hoc eventu nullus eſt canon id permittens. 4. quia non poteſt vir ad ordines promoveri, niſi uxore in ſæculo relicta promittente continentiam, *c. Conjugatus, de converſ.conjug.* 5. quia cùm vir ſic initiatus maneat in ſæculo, facilè poteſt uxori commiſceri, ac pleraque ſacrilegia admittere. Et ideò hanc ſent. tuentur *Innoc.c.Veniens in ſi.de converſ. conjug. & ibi Hoſt.n.8.& 9.Ioan.Andr.n.4.& c.Conſtitutus. eod.t.nu.3. Ant. d.c. Veniens n.4.* Et hoc dicit eſſe tutius *Cardin.ibi, in fin. Alfonſ. ſum.2 p. l.8.t.11.n.2 q.9.initio. Jo.de Friburg.ſum.confeſs.l.1.t.8 q.49. Brunellus de ſponſ.30.declar.7.n.11.Gulier.q.canon.l.1.c.25.à n.13.Graff.p.2. deciſ.l.1.c.12.n.64.*

16 Cæterùm tenendum eſt id licere. Quia jus conjugale æquè obſtat ingreſſui religionis, ac ſuſceptioni ordinum. Cùm ergo adultera omni jure conjugali deſtituatur, æquè licebit viro, ipſa invita, tranſire ad ordines, ac ad religionem. Atque ideò hanc ſent. tuentur, ex Juriſperitis, *Gloſſa c. Conſtitutus, verb. Ad gradum, de converſ.conjug.& ibi Innoc.n.un.ſuper verb.Gradum. Ant. n.4.Abb.n.5.Card.c.Veniens, in ſi.eod t.Goff.ſum.t.de converſ. conjug.n. 8 Franciſc.Arct.conſ 59.n.8.probat.3.in ſi Syl.verb. Divortium, q.17. dict.1.n.20.* ubi *Armill.n.11.Nav.l.3.conſ.in 1.edit.tit.de converſ.conjug.conſ.5.ſi.& l.4.t.de ſponſal.conſ.23.n.6.in 2.*verò, *l.3.t. de converſ. conjug.conſ.10.n.1.& conſ.12.n.3.& conſ.14.n.5.Barboſa ff.ſolut.matr. rubr.2.p.n.25.Ant.Gom.bulla cruciat.clauſ.10.n.69.* Idque tanquam verum ſupponere videntur *Archid.c.Si cujus, nu.un. verſ.in ea gloſ.* ibi: *Injuriam faciat, d.34.& ibi Dominic.in ſi. Card. Alexand. ibi, Greg.Lopez l.8.verb.Eſte miſmo, tit.2.p.4.Hugo de Celſo in repertor. legum hujus regni, verb.Clericos, g.* 10. ubi dicunt virum innocentem ad ordinem ſacrum promotum, relicta uxore adultera, non eſſe ei reſtituendum, licèt poſt ordinem aſſumptum fornicetur. Eandem ſent.docent. Et ea Theologis, *Palud. 4 d.27.q.3.n.2.nu. 10.& d.35 q.2.a 2.n.14.Suppl.Gab.4.d.32.q.un.a.2.concl 6.& poſt 9. concl.v.Sed quid ſi nocens. Abulenſ.cap.19.Matth.q.75.ad ſi.corp. D. Ant.2.p.t.1.c.21.§.1.ad ſi.Victoria ſumm.de matr.n.253. Sot. 4.d 27.q. 1.n.4.in ſi & d.36.q.un a.5.ad 3.Ledeſ.2.p 4.q.63 ar.1.ad ſi Cord.ſum. q.138.Ouandus. 4.d.39.q.un.propoſ.16.Coluja 4.d.35.a.1.in ſi.a argumenti. Palac 4.d.27.d.3.col.12.fol.598 pag.1.*& meliùs *pag. 2. immediatè ante v. Advertendum eſt, & ead.diſ.col.29.in ſolut. ad 14. arg. f. 606.& d.35.diſp.un.col.6 immediatè ante v. Domini igitur verb. Enriq.l.de matr.c.8.n.10.initio, & c.17.ad ſi.& l.12.c.5.nu. 10. Petr. de Ledeſm.de matr.q.53.a 4.paulò poſt princ.Barth. à Ledeſm. de ſacram. ordinis, dub.14.ſi.Philiarc.de offic.ſacerdot.1.p.2.l.2. cap. 17.ſi. Emm. Sa.ſumm.ver.Divor n.2.v.Poſt divortium, Lud. Lop. 2.p.inſtruct. de matrim.c.54.* ubi de divort.in genere, *verſ.Notandum autem, Manuel t.1.ſumm.2.edit.c.230.n.2.ſi.Vega.1.to.ſum.c.89.caſu 3.* Vnde ea regula generalis eſt tradenda. Quoties licet viro ad religionem tranſire, uxore adultera in ſæculo manenti, ac renitente, licet ſimiliter ſacris ordinibus initiari: niſi aliunde obſtaculum adſit, ut quia vir eſſet bigamus, aut aliàs irregularis. Hanc reg.tradunt *Goffred.ſum.t.de converſ.conjug.n.8.Palud.4.diſt.27.qu. 3.a.2.n.10.D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.1 ad ſi.Sylv.verb.Divor. q.17.d.1.n. 20.* ubi *Armilla n.11.Victoria ſum.de matr.n.253.Sotus 4. d. 27.q.1.ar. 4.ſi.Navar.l.3.conſ.in 2.edit.t.de converſ.conjug.conſ.10.n 1 Ouandus 4.d.39.qu.un.propoſ.16.Enriquez l.11.de matrim.c.8.nu.10.init. & l. 12.c.5.num* 10.

17 Ad argum.n.15.propoſita reſp. Ad 1.dic cum *Abbat. c. Conſtitutus n.5 de converſ. conjug.* tunc uxorem teneri ab aliis nuptiis abſtinere, poſt viri ad ſacros ordines promoti obitum, quando ejus obtenta licentia initiatus eſt. Tunc enim cenſetur ipſa voto caſtitatis ſe aſtringere: ſecus quando ipſa adulteranto. Ad 2. deſumptum ex c.*Conſtitutus*, reſpondetur dupliciter, 1. fuiſſe vanum ſcrupulum, & ineptum. Poterat enim abſque ſcrupulo ad ordines promoveri ob uxoris adulterium. Sic reſpondet *Io. Andr.ibi n.1.Ant.n.3.Card ſi.* Secundò reſpondent *Io.Andr.& Ant. ibid.& Anch.ibi, n.2.* remordiſſe conſcientiam, eo quòd vir fuerat occultè adulteratus: ac proinde compenſabantur adulteria. Sed hanc poſteriorem ſolutionem meritò reiicit *Card.ibi ſin.* eo quòd non conſtat id ex textu: atque ita fundamento careat, dicere virum fuiſſe occultè adulteratum. Ad 3 dic, quamvis non ſit textus id diſponens circa ſacros ordines, ſatis eſſe id diſpoſitum eatare circa tranſitum ad religionem, ut conſtat ex dictis n.2. utrumque enim æqualiter impeditur propter jus conjugale: & ubi tranſitus ad religionem permittitur, cenſetur conceſſus tranſitus ad ordines, ut nom.præc.fine oſtendimus. Ad 4. dic eum textum loqui, quando matrimonium eſt integrum, & illæſum, noluit enim jus canonicum concedere tranſitum ad ordines, vel religionem conjugi, ex ſola alterius licentia. Secus autem eſt, quando conjux divertit ob adulterium alterius. Tunc enim cum liber ſit ab omni conjugali onere, poteſt liberè ad ordines, aut religionem tranſire, periodè ac ſi conjugatus minimè eſſet. Ad ult. fateor id periculum ſubeſſe, at cùm poſſit Dei gratia tentationibus reſiſti, licitus eſt tranſitus ad ordines.

DISPUTATIO XII.

Utrùm conjux innocens poſſit propria authoritate ab adultero divertere, ita ut nec in foro externo ſit ei reſtituendus: amittatque eo ipſo adulterius exigendi debitum: & qualis adulterii certitudo ad hoc deſideretur?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputantur? n.1.
An conjux innocens poſſit authoritate propria debitum negare adultero? Refertur triplex ſent. n.2.3 & 4.
Poteſt, quamvis adulterium ſit occultum, n.5.
Quid, ſi judex præcipiat ſub excommunicatione lata, innocenti, ut debitum reddat, an teneatur innocens obedire? n.6.
An lite divortii pendenti, teneatur innocens reddere? n.7.
An conjux adulter ſit privatus iure exigendi debitum, an potius ſit privandus: atque adeò poſſit adire iudicem, ut compellat innocentem reddere? Et an ſi innocens divortium petens, ac dotem adultero ſibi applicari, defectu probationum, aut quia falſis teſtibus, falſove negans adultera ſe tuetur, ſuccumbat: teneatur adultera dotem reſtituere, ac divortio continuare, & coram iudice fateri adulterium? remiſſivè n.8.& ibi etiam remiſſivè, accuſatio adulterii ad divortium eſt mixta, & criminali accedit.
Solvuntur argumenta, n 9.
Poſt num. 9. inuenies alia ſummaria.

Triplicem petit diſp. præſens quæſtionem agitandam. 1
I. eſt, an conjux innocens poſſit propria authoritate debitum negare adultero? II. an poſſit ei non cohabitare, ac proinde divortium propria authoritate celebrare? III. qualis notitia ad hoc deſideretur?

Quæstio I. Utrùm conjux innocens poſſit propria authoritate, minimè judicio Eccleſiæ expectato, debitum conjugale negare adultero? Quatuor invenio ſententias. Prima ait, deſiderari Eccleſiæ ſententiam, ut poſsit conjux innocens debitum negare adultero. Ducitur 1. Quia negare debitum eſt pœna adulterii. Vt docet *Gloſs.c.Porrò, verb.Separari, de divort.*& probavi l.1.diſp.68 num.4.in prima ratione: ergo non inferenda eſt niſi per judicem. Aliàs idem conjux innocens eſſet actor, & judex, ſibique jus diceret in cauſa propria, contra *l. Nullus 13.C.de Judeis, & l.unic.C.ne quis in ſua cauſa judicet, & l.19.tit.16. q.3.* Et confirmatur, quia eſt pœna conventionalis (ut dixi hoc l.d.3.num.4.) ea enim lege initum eſt matrimonium, ut ſervanti fidem, fides ſervanda ſit, ſecus ubi alter conjux eam violarit. Pœna autem conventionalis non debetur ante judicis ſententiam (ut cùm veriori opinione defendimus l.1.d.37.num. 4.) Secundò, quia conjux adulter non eo ipſo privatur jure exigendi debitum, ſed priuandus eſt (ut defendimus l.1.d.68.num.4.) Ergo deſideratur judicis priuantis ſententia. Non enim æquum eſt, ut ipſe conjux injuria adulterii affectus, ſit judex privans. Tertiò, quia lex univerſalis non applicatur ad caſum particularem, niſi media judicis ſententia, cujus eſt merita cauſæ diſcutere, & accuſationem actionis, exceptioneſque rei perpendere. Cùm ergo lex de divortio à Chriſto *Matth.* 19. lata ob adulterium, ſit generalis, omneque adulterium, ac univerſos conjuges amplectatur, deſiderabitur judicis ſententia, ut huic ſpeciali adulterio accommodetur. Atque ita hanc partem tuentur *Hugo relatus à Gloſ.c.fin.verb.Fornicationis, adulter.Gloſ.* dicens eſſe valdè probabilem *c.1.verb.Patre.32.q.1.Inn.c.pen.ſi. de adul. & ibi Anch.num.4.Turrecr.c.Agatho ſa, ſi. ſuper verb. Uxorem 27. qu.2. Suppl.Gabr.d.35.q.un.a.2.concl.6.& in ſolut.ad 2.contra illum, & poſt ſolut.ad 4.*

Secunda ſententia petit adulterium eſſe notorium, ut poſſit innocens propria authoritate debitum adultero negare. Quoniã ad negandam cohabitationem id deſiderari fatentur omnes (ut n.10.& ſeqq.videbimus.) Et non eſt major ratio de cohabitatione, immò minor: cùm ex obligatione ſolvendi debiti conjugalis oriatur cohabitandi obligatio. Sic tenent *Gl.c.ſi. verb. Fornicationis, paulò poſt princ.& paulò ante finem. de adulteriis, & ibi Jo. Andr.n. 5.Hostr.n.4.Goffred.ſum.t.de divort.n.5.Hoſt.c. Inquiſitioni, paulò poſt princ.de ſent.excom.Archid.c.In conjugio 32.q.5.n.3.& c.Si cujus 34.d. nu.v.In ea Gloſ.* ibi: *injuriam faciat. Prapoſ.c.Ex parte, nu.4.de ſponſ. Monald.ſum.t.de matr.§.De effectu matr ad ſi.* & ubi de divortio, *§. Propter quid divortium fiat, in ſin.Lex regia 8.t.2.p.4.* Immò *Hoſtienſ. Prapoſ.& Monald.priori loco allegato*, petunt adulterium ita notorium eſſe, ut nullus inficiationi locus eſſe poſſit. Utputa: ſi adulteri publicè cohabitent. 3

III. ſententia fatetur adulterum eo ipſo deſtitutum eſſe jure debiti exigendi, ac proinde exigendo peccare: ait tamen adultero exigenti teneri innocentem reddere. Ducitur, quia duplex jus habet conjux in alterum conjugem; alterum, ut exigat, & hoc amittitur ob adulterium; alterũ, ut ſibi exigenti reddatur, 4 quam-

quamvis exigendo peccet: & id non depereditur adulterio admiſſo. Sicut prælatus delinquit, nec jus habet imperandi aliquid dubium, ſit culpa necne: ſubditus tamen id imperanti obedire tenetur. Et ſimiliter conjux voto caſtitatis adſtrictus, jure debiti petendi caret, & petendo reus eſt ſacrilegii, at alter conjux, petenti reddere tenetur. Sic *Ioan. de Friburgo ſum. confeſ. l. 4. t. 2. quaſt. 50.*

5 IV. ſent. (quam veriſſimam eſſe credo) ait, conjugem innocentem certum de alterius adulterio, & eo ipſo eximi a debiti reddendi obligatione, nec ad id deſiderari adulterium eſſe publicum, aut Eccleſiæ ſententiam. Ducor, quoniam jure naturę in ipſo contractu matrimonii ea conditio adhibita eſt, ut ſervanti fidem, fides ſervetur, ſecus eam violanti (ut d. 3. num. 4. diximus) nec id ex conventione partium, inſtar meræ pœnæ conventionalis, conſurgit: ſed eſt quaſi conditio in contractu ipſo incluſa: itaque quamvis aliqualem pęnæ rationem ſubeat, reſpectu adulteri, qui quaſi in pœnam fidei fractæ, jure exigendi privatur, at potius eſt conditio, quàm pœna. Sicut communiter tradunt DD. pœnam à teſtatore adjectā legato, ſub conditione caſtè viuendi, potiùs conditionis naturam, quàm pœnæ ſequi. At conditione non ſervata in pacto imbibita, alter paciſcens eſt eo ipſo liber ab obligatione fidei in pacto præſtitæ, nec ad hanc exemptionem aliquid amplius deſideratur, quàm certa notitia fidei ſibi fractæ. Ergo conjux innocens certò ſciens ſibi violatam eſſe conjugalem fidem admiſſo adulterio, liber eſt à debiti reddendi obligatione. Secundò, quia cum res hæc, quæ eſt debitum negare, intra privatos parietes, & occultè ſit agenda, & non publicitatem poſtulet, inſtar expulſionis à propria habitatione, non eſt cur notorium delictum, judiciſve ſententiam deſideret. Tertiò, quia aliàs cogeretur innocens injuriam ſibi ab adultero illatam condonare. Nam reddens debitum condonat (ut diſp. 14. probavimus.) Et vir innocens cogeretur damnum bigamiæ pati, quam cognoſcens adulteram incurrit. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent, ex Juriſperitis *Hoſtien. c. Porrò, num. 3. de divort.* ubi *Ioan. Andr. num. 3. Anton. n. 12. Anch. num. 9. Idem Hoſt. cap. fi. num. 3. de adult.* ubi *Ant. fi. Abbas nu. 6. Prepoſ. c. De illa, num. 7. de divort. Albericus in ſuo repertor. lit. M. verb. matrim. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum. Ioan. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 7. Aſtenſ. ſumm. 2. p. l. 8. t. 11. ar. 3. q. 17. Angel. Matrim. 4. num. 1. Sylv. verb. Divortium q. 8.* ubi *Armilla num. 7. & verb. Matrim. num. 76. Tabiena Matrim. 4. q. 4. num. 5. Turrec. 32. q. 7. in ſum. ar. 1. num. 6. & c. Sæculares 33. q. 2. num. 1. Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 5. nu. 11. fin. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 216. & 422. Barboſ. rubr. 2. par. num. 26. ff. ſolut. matrim.* Et ex Theologis *D. Thom. 4. d. 35. q. un. ar. 3. corp. & ibi D. Bonav. ar. un. q. 3. Durand. q. 1. a. 2. num. 7. Richard. ar. 1. q. 3. Palud. q. 1. ar. 4. concl. 1. num. 27. & d. 27. q. 4. ar. 2. nu. 11. D. Ant. 3. par. t. 1. c. 21. §. 3. Abulen. c. 19. Matth. q. 72. Majoris 4. d. 35. q. 1. §. Contra priorem concl. ad fin.* ubi *Nic. de Orbel. q. 2. §. 2. Victor. ſumm. de matr. n. 290. Sot. 4. d. 36. q. un. ar. 3. concl. 1. Petr. Sota lect. 12. de matr. col. pen. Caſtro l. 2. de lege pænali, c. 4. §. Ut igitur. Viguerius l. inſt. c. 16. §. 7. v. 9. impedim. 10. Ledeſ. 2. p. d. q. 64. n. 3. paulò poſt principium. Nider. in ſua ſum. præcep. 6. c. 4. Cordub. ſum. q. 138. Veracr. 3. p. ſpec. art. 5. concl. 2. Angles Floribus 1. p. de matrim. q. 9. de diver. a. 1. diffic. 3. Palac. 4. d. 27. d. 3. col. 14. f. 599. & d. 38. d. un. col. 13. v. Si verò fortè, Bellar. li. 1. de matr. c. 14. §. Secundum eſt, Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 1. Barth. à Ledeſ. dub. 67. de matr. concl. 1. Graffis 1. p. dec. l. 1. c. 84. num. 5. Lud. Lop. 2. p. inſtr. 54. de matrim.* ubi de divortio quoad habitationem, *col. 2. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. par. 2. l. 2. cap. 17. paulò poſt princip. Emman. Sa ſum. verb. Divortium n. 1. Manuel 1. tom. ſumm. 2. edit. cap. 240. num. 4. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 62. ar. 3. notab. 1. Vega 1. tom. ſumm. cap. 13. caſu 1.*

6 Quid autem dicendum ſit, ſi judex ſub excommunicatione latæ ſententiæ, præcipiat conjugi innocenti certò ſcienti adulterium occultum alterius, quoad probari nequit, ut reddat illi debitum, non conſtat inter DD. hujus ſent. Quidam enim dicunt innocentem non teneri reddere debitum adultero conjugi, donec compellatur per Eccleſiam, atque ita clarè ſentiunt ad id teneri, Eccleſia præcipiente. Quia Eccleſia juſtè præcipit: cum juxta allegata, & probata illi non conſtat alterum conjugem reum adulterii eſſe. Sic *D. Thom. D. Bonav. Durand. Richard. Aſtenſ. Ioan. de Friburgo. D. Ant. Syl. Tabiena, Turrec. Nider. n præced. alleg. Armilla verb. Matrim. n. 76. Palac. 4. d. 17. d. 3. col. 18. fol. 601.* Alii licèt fateantur conſultius eſſe, tunc reddere, ut vitetur excommunicatio in foro externo: dicunt tamen ad id minimè teneri conjugem innocentem certum de alterius adulterio. Quoniam præceptum Eccleſiæ ex falſa præſumptione procedens, minimè obligat in conſcientia. Sic *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 2. num. 11. & d. 35. q. 2. ar. 2. num. 18. Abul. c. 19. Matth. q. 72. in ſolut. ad 4. Sot. 4. d. 36. qu. un. ar. 3. ad fin. corp. v. Alia eſt ambiguitas, Caſt. l. 2. de lege pæn. c. 4. §. Ut igitur. Led. 2. p. 4. q. 64. art. 3. paulò poſt princ. Veracr. 3. p. ſpec. ar. 5. concl. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 62. a. 3. notab. 2. Bart. à Ledeſ. dub. 67. de matrim. concl. 3. Vega 1. tom. ſumm. c. 78. caſu 5.* Idemque videntur ſentire *Hoſt. c. Porrò, num. 3. de divortiis,* ubi *Io. And. n. 3. Ant. num. 12. Anch. fin. Alex. de Nevo, n. 9.* conſulunt enim, ut ſi excommunicetur, patienter ſuſtineat: quaſi ſentientes coram Deo immunem illum eſſe culpæ. Immò *Abul.* dicit non teneri illum reddere, licèt maneat excommunicatus uſque ad mortem. Quod idem clarè ſentit *Palud. 4. d. 27. q. 4. ar. 2. num. 11.* ait enim hunc non teneri obedire, at meliùs eſſe parere, quàm ſemper vivere in excommunicatione. Unde dicunt *Sot. Ledeſm. Verac. Bar. à Ledeſ. Pet. à Ledeſ. Vega,* hunc non eſſe in foro conſcientiæ excommunicatum: atque ita ſolùm in publico ratione ſcandali teneri ab iis abſtinere, quæ excommunicato interdicta ſunt. Alii diſtinguunt ſic. Si innocens poſſit intra paucos dies probare adulterium, non tenetur parere judici, ſecus ſi probationes longa temporis mora indigeant. Ita *Angel. verb. Debitum, n. 10.* ubi *Sylv. q. 1. caſu 3. Armill. num. 4.* Ego exiſtimo hunc ex natura rei minimè teneri obedire, nec eſſe coram Deo excommunicatum. Quoniam ſententia illa, & præceptum judicis falſa præſumptione innituntur, atque ita minimè obligant in foro conſcientiæ, in quo veritas innocenti conſtat. At poſſe teneri ratione ſcandali vitandi. Ut benè ait *Caſtro hic allegat.* addens totis viribus teneri illud vitare. Et ideò ſi brevi poſſit adulterium probare, cum tunc non magnum inde oriatur ſcandalum, non tenebitur reddere: ſecus ſi longa mora neceſſaria ſit. Ut *Angel. Sylv. & Armilla proximè citati* docent. Quia tunc meritò orietur grave ſcandalum: eo vel maximè, quòd in excommunicatione per annum inſordeſcens, tanquam ſuſpectus de hęreſi habendus eſt. *Trid. ſeſſ. 25. cap. 3. de refor. in fi.* Unde cùm obligatio hæc reddendi debitum minimè conſurgat ex judicis præcepto, ſed ex obligatione vitandi ſcandali, juxta ſcandalum ex negatione exortum, brevitas, vel temporis diuturnitas, quæ ad probandum adulterium deſiderantur, expendenda ſunt. Et ſi conjux innocens in loca remota fugeret, ubi ſcandalum omninò ceſſaret, minimè teneretur reddere.

7 Hinc fit lite divortii pendente, minimè teneri conjugem innocentem, certum de alterius adulterio, reddere debitum. Quia quamvis lite pendente nil innovandum clament jura: ut conſtat ex *toto tit. Ut lite pendente nil innovetur:* at id procedit in foro externo, in quo veritas non conſtat, donec lis decidatur. Quare conjux veritatis conſcius non tenetur exitum litis expectare, quòd à debiti redditione abſtineat: eo vel maximè, quòd ſi tunc à judice minimè coactus redderet, eſſet condonatio adulterii, ac jus divortii petendi extingueretur, ut diſp. 14. dicemus. Sic *Roſella, verb. Debitum n. 13.* ubi *Syl. q. 1. caſu 3. Enriq. 11. de matr. c. 15. n. 14. Palacios 4. d. 27. diſp. 3. col. 18. f. 601.* at tenebitur reddere ſi non omninò certus ſit de adulterio. Ut benè docent *Roſella, & Syl. ibid.* Quia in hoc dubio non eſt ſpoliandus conjux jure exigendi debitum. Unde non eſt audienda *leg. reg. 8. t. 2. p. 4.* quæ ſequens *Goffredum ſum. t. de divortiis, n. 15.* ait teneri lite pendente innocentem reddere debitum, niſi adulterium ſit manifeſtum. An verò teneatur reddere tunc præcipiente id judice, dixi n præced.

8 Sed an conjux adulter, dum ejus adulterium latitat innocentem, ſit ipſo jure privatus facultate exigendi debitum, ita ut poſſit adire judicem, ut alterum negantem compellat reddere? dixi l. 11. d. 68. num. 4. ubi tanquam probabilius ſuſtinui, non eſſe ipſo jure privatum, donec conjux alter adulterii conſcius ipſum privet: atque ita interim poſſe adire judicem, ut ipſum reddere compellat. Atque idem dixi ibi, num. 5. licèt conjux innocens levibus indiciis, nec ſufficientibus ad divortium celebrandum, ſuſpicaretur adulterium. Quare adulter rogatus à judice non tenetur fateri ſuum occultum adulterium, ſicut nec alia crimina, niſi juridicè rogatus juxta ea, quæ dixi d. 8. num. 19. fin. At ſi norit adulter innocentem habere ſufficientem ſui adulterii certitudinem, ut in foro conſcientiæ divertere poſſit, quamvis probare minimè valeat, non poterit in conſcientia ipſum compellere, ut reddat ſibi debitum. Et ſi fortè judex ex falſa præſumptione compulit, tenetur ipſe à compulſione deſiſtere. Quoniam nolenti innocente certo de adulterio reddere, deſtitutus eſt ipſe omni jure. Et quamvis minimè teneatur dotem, & bona reſtituere innocenti, quorum amiſſione damnandus erat, niſi falsò ſe tueretur, (ut dixi diſp. 8. num. 14.) tenetur tamen ad ſuam libertatem negandi debitum, innocentem revocare. Quoniam diſpar eſt ratio. Amiſſio enim bonorum eſt mera pœna, ac proinde nullo modo debita, niſi media judicis ſententia: quare ea non exiſtente, quamvis injuſtè impedita, non tenetur conjux adulter bona reſtituere: at quo jure exigendi privetur, nulla opus eſt ſententia, ſed voluntas ſola innocentis conſcii adulterii ſufficit. Quare tenetur huic minimè obſtare. Tandem non teneri adulterum crimen occultum fateri, niſi quando judex præcedentibus indiciis, aut ſemiplena probatione, & oſtenſis illis adultero, ut ſibi conſtet ſe juridicè de crimine interrogari (ut in aliis criminibus fatentur DD. communiter:) vel ex eo conſtat, quòd accuſatio adulterii ad divortium celebrandum eſt mixta, & aſſimilatur criminali. Ut probavi hoc l. diſp. 8. num. 19. fine.

9 Ad argumenta num. 1. propoſita reſpond. Ad 1. conſtat ſolutio ex dictis num. 5. in prima ratione. Non enim eſt propriè pęna, ſed quaſi conditio inhibita in ipſo matrimonii contractu. Ad confirmat. dic eſſe verum de mera pœna conventionali, quæ ex partium conventione conſurgit: ſecus de ea, quæ ſuaptè natura in ipſo contractu includitur tanquam conditio. Ad 2. admiſſo antecedente, neganda eſt conſequentia. Quoniam cùm hoc ſit in favorem innocentis, & non per modum pœnæ, ſed conditionis, ſatis eſt, ut in-

nocens

noceos adulterii cooſcios adulterum jure exigendi privet. Ad 3. dic antecedens eſſe verum de lege merè pœnali, & quando agitur ad pœnam lege decretam infligendam: ſolius enim judicis eſt eam infligere, meritis cauſæ diſcuſſis: ſecus ubi lex non continet meram pœnam, ut ludens peconia credita io hoc Caſtellæ regoo, nulla indiget judicis ſententia, quò pecuniam perditam minimè ſolvat. Quoniam lex id concedens non eſt merè pœnalis, ſed contractum irritat. Ut diximus l. 1. diſp. 31. n. 1.

S U M M A R I U M.

An conjux innocens poſſit ab adulteri habitatione, propria authoritate divertere? Referuntur c. Porro, & c. Significaſti, de divort. quæ ſecum pugnare videntur, n. 10.

Referuntur tres ſententiæ, n. 11. 12. & 13.

Non ſatis eſt ad ſic divertendum, adulterium occultum, & aliter divertentis conceditur reſtitutio conjugi ſpoliato, immò & prædoni ſpoliato ante omnia conceditur reſtitutio, numer. 14.

An ſit etiam tunc facienda reſtitutio quoad debitum conjugale ſpoliato conjugi? num. 15. & ibi, quid, ſi matrimon. non ſit conſummatum?

An ſi conjux adulter occultus, vel alia de cauſa recedat, & rediens minimè admittatur, poſſit petere reſtitutionem conjugis à ſe dimiſſi? Et quid, ſi adulter expulſus reſtitutionem non petat? Et explicatur cap. de Benedicta 32. q. 1. Et an vir teneatur quærere uxorem fugientem? n. 16.

Quid ſi conjux quavis de cauſa conjugem repellat, an ipſemet repellens poſſit reſtitutionem conjugis à ſe expulſi petere? numer. 17.

Quid ſi conjux non agat judicio poſſeſſorio, ſed petitorio, an ſit ante omnia reſtituendus? n. 18.

Quid, ſi uxor ſpoliata replicet adversùs exceptionem adulterii occulti à viro ſpoliante ſibi objectam, allegans ſimile adulterium occultum ipſius viri, an ſit audienda? n. 19.

Quid ſi ſpolians alleget rei judicatæ exceptionem, an impediatur reſtitutio? n. 20.

Quid ſi ſpolians offerat incontinenti probationes adulterii occulti? Refertur ſent. docens impediri reſtitutionem. n. 21.

Non ſatis eſt incontinenti offerri probationes, niſi quando facta reſtitutione ſubeſſet peccati, aut damni, quod reparari nequit, periculum. Et quid, ſi conjux certus de adulterio occulto alterius, ſit jam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, votove caſtitatis ligatus, an ſit reſtituendus conjugi repetenti, ſi ille offerat incontinenti probationes? Et quid, ſi ſit conſanguinitatis gradu jure humano interdictus, aut aliud impedimentum dirimens? & explicatur cap. Litteras, de reſtitutione ſpol. numer. 22.

Quando dicantur incontinenti oblatæ probationes? n. 23.

Enodantur l. fin. C. Quorum bonorum, reg. Dolo facit, de reg. jur. in 6. l. 27. t. 2. p. 3. n. 24.

Ut poſſit conjux adulter expelli, ita ut ſpolians non ſit in foro externo reſtituendus, exigitur ita notorium adulterium, ut nullus prorſus ſit inficiationi locus: & quando id contingit, n. 25. & quid, ſi conjux ſpoliatus ob impotentiam fateatur in judicio ſe fornicatum? eod. n. 25.

Qualiter id notorium, ut impediatur reſtitutio, ſit probandum? num. 26.

Quanto temporis ſpatio id notorium ſit probandum. Et quando eſt notorium judici, an ſint expectandæ probationes? n. 27.

An mulier ſic expulſa poſſit petere reſtitutionem, allegans ſimile viri adulterium? n. 28.

Quid, ſi vir non ejeciſſet uxorem notoriè adulteram, ſed peteret divortium, an audienda eſſet exceptio adulterii occulti ipſius viri, allegata à muliere? n. 29.

An ſi poſt expulſionem temerariam conjux expulſus fornicetur notoriè, ſit reſtituendus? n. 30.

An in foro conſcientiæ liceat quoad habitationem divertere, ratione adulterii occulti? Et quid importet dictio, liberè? num. 31.

An ceſſante ſcandalo liceat? n. 32.

Quid, quando matrimonium eſt occultum? n. 33.

Quid ſi Eccleſia compellat tunc admittere? n. 34.

An conjux occultè adulter poſſit tuta conſcientia petere ſe ad conjugem, qui divertit, reſtitui, & reſtitutione ſibi conceſſa uti? num. 35.

Qualiter à culpa excuſetur D. Ioſeph, dum virginem ob occulti adulterii ſuſpicionem dimittere voluit? n. 36.

Conjux cui conſtat matr. eſſe nullum, an poſſit propria authoritate divertere, n. 37.

Solvuntur argumenta. Et conciliantur c. Porro, & c. Significaſti, de divort. Et enodatur c. Ad decimas, de reſtit. ſpol. in 6. & c. Ex parte, de ſponſal. Et impeditur reſtitutio, quando eſt veriſimilis præſumptio injuſtæ poſſeſſionis: eo quòd jus commune illi reſiſtat, n. 38.

Poſt n. 38. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

10 QUÆSTIO II. An quoad habitationem liceat conjugi innocenti propria authoritate divertere ab adultero, ita ut adulter reſtitutionem minimè petere poſſit? Hac in re acrem difficultatem ingerunt *cap. Significaſti, & cap. Porro, de divor.* quæ ſecum pugnare videntur. Nam *cap. Significaſti*, ibi: *Si notorium eſt mulierem ipſam adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet*. Habetur ob notorium adulterium poſſe conjugem dimitti abſque ſpe reſtitutionis. At *cap. Porrò*, ibi: *Etiamſi parentela eſſet publica, & notoria, abſque judicio Eccleſiæ ab ea ſeparari non poteſt*. habetur non eſſe licitum divertere abſque Eccleſiæ ſententia, ob notoriam conſanguinitatem.

11 Triplex igitur eſt ſententia. I. ait deſiderari ſententiam judicis, ut licita ſit habitationis ſeparatio. Ducitur 1. quia id expreſsè deciditur *cap. Porrò, de divor.* ubi conſanguinitas eſt notoria, in quo caſu eſt ratio urgentior, ut liceat propria authoritate divertere ob notoriam conſanguinitatem: eò quòd cohabitando ſit graviſſimum peccandi periculum, cùm, ſi conſanguinei revera ſint conjuges, atque ita matrimonium invalidum, ſit eis copula prorsùs interdicta. Ergo à fortiori non licebit abſque ſententia Eccleſiæ divertere ob notorium adulterium. Cùm tunc nullum ſit peccati periculum: copula enim licita omninò eſt. 2. quoniam ſeparatio habitationis eſt publica pœna, ac proinde publicum Eccleſiæ judicium deſiderat. Et confirmatur, quia eſto ex natura rei liceret propria authoritate divertere, at Eccleſia juſtè id interdicere potuit, (ut interdixit *d. cap. Porrò*) nam cùm, Eccleſia conſentiente, initum ſit matrimonium, æquum eſt, ut ejus diſſolutio, ſive quoad vinculum, quando reperitur invalidum, ſive quoad habitationem, per divortium, ejuſdem Eccleſiæ authoritate fiat. Quoniam omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *cap. 1. de reg. jur.* Tandem poteſt probari rationibus num. 2. allatis, quæ fortiùs in hoc caſu militant. Et ideò hanc partem ſuſtinent ex Juriſperitis, *Gloſſa, cap. Porrò, verb. Separari, de divor. & cap. Gaudemus, verb. Deciderunt, de converſ. conjug. & cap. Ex parte, verb. Manifeſta, de ſponſ. Gratian. cap. Sive de conjugiis, §. In hoc cap. 33. q. 1.* Et videtur tenere *Hoſt. d. cap. Ex parte, n. 4. ſuper verb. Manifeſta*: & dicit communem *idem Hoſt. d. cap. Porrò, num. 3.* Et tenent *Ant. cap. fin. num. 8. in fi. de adult. & cap. Porrò, num. 12. de divor.* ubi *Card. num. 5. oppoſ. 2. Barb. cap. Ex parte, col. 4. de feud. Turrecr. cap. Agathoſa, fin. ſuper verſ. Uxorem 27. qu. 2. Gaeta repet. cap. Ad limina 30. q. 1. §. num. 422.* Et videtur hanc ſequi *Franciſc. Marcus 1. p. deciſ. Parlam. Delphin. deciſ. 534. nu. 24.* Eam enim refert in ultimo loco, quamvis nullam ſent. expreſsè decidat. Et ex Theologis, eandem ſuſtinent *D. Thom. 4. d. 35. q. un. ar. 3.* ubi *Durand. q. 1. ar. 2. num. 7. D. Bonav. ar. un. q. 3. Richard. a. 1. q. 3. Suppl. Gabr. q. 1. art. 2. concl. 5. & 6. & in ſolut. ad 2. contra 6. concl. & poſt ſolut. ad 4. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 72. corp. & ad 1. Vigaer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impd. 10. Caſtro l. 2. de lege pœnal. c. 4. §. Ut igitur. Nider in ſua ſum. præcept. 6. c. 4. Ovand. 4. d. 35. qu. un. propoſ. 2. Bellarm. l. 1. de matr. c. 14. § Secundum eſt, Graff. 2. p. deciſ. l. 1. c. 12. n. 66. fi. & n. 73. caſu 2.* Et à fortiori hanc opin. tenent omnes DD. quos ou 1. retuli, aſſerentes ad debitum adultero conjugi negandum deſiderari Eccleſiæ ſententiam. Unde retenta hac opinione, ſi conjux innocens ab adultero recedat, minimè expectata Eccleſiæ ſententia, reſtituetur utrique adultero reclamanti. Atque ita docent *D. Th. Dur. Abul. in ſolut. ad 1. eiſdem locis citatis*.

12 II. ſent. docet, ſufficere ad hoc divortium propria authoritate celebrandum, ſi adulterium ſit notorium. Probat ex *c. Significaſti, de divor.* ubi conjugi dimiſſo ob adulterium notorium denegatur reſtitutio: ergo licitè potuit adulter notorius dimitti, aliàs ad priſtinam matrimonii plenam poſſeſſionem reſtituendus eſſet, 2. ex *cap. Ex parte, de ſponſ.* ibi: *Quia nemini licet uxorem ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere*. Ergo à contrario ſenſu id licet, ubi fornicatio eſt notoria. 3. ex *c. Ad decimas, de reſtit. ſpol. in 6.* ubi canonicos quoſdam decimis ſpoliatos agentes ut ad priſtinam poſſeſſionem revocentur, decidit Pontifex reſtituendos minimè eſſe, ſubditque rationem, eo quòd ſit manifeſtum eas decimas ad canonicos non pertinere, ſed ad ſpoliantem. Et confirm. quia ex eo textu eliciunt regulam generalem *Gloſſ. ibi verb. Præſumuntur, Franc. nu. 3. not. 6. & nu. 11.* ut exceptio notorii defectus tituli obſtet agenti judicio poſſeſſorio. Tandem, quia non poteſt dimitti adulter quoad habitationem, ex ratione ſcandali, quod ceſſat, quando cauſa dimiſſionis eſt notoria. Ergo tunc nulla judicis ſententia deſideratur. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Gloſſ. c. Agathoſa, verb. Fornicationis 27. qu. 2. Et c. fi. ver. Fornicationis, de adult.* ubi *Joan. And. nu. 5. Anch. num. 6. Card. num. 2. verſ. Quære an viri in fin.* & dicit fortè hoc eſſe verius, *Anan. ibi, num. 3. verſ. Et iſta fuit*. Et tenent *Abb. cap. Conſtitutus, num. 4. de converſ. conjug. & c. Gaudemus, n. 5. & c. De illa, num. 2. de divor. & c. Ex parte, in fi. de ſponſ.* ubi *Alex. de Nevo, num. 10. Prapoſ. d. c. De illa num. 7. Henric. c. Literas, n. 4. de reſtit. ſpoliat. Tiraquel. l. Si unquam, verb. Revertatur, num. 137. cap. de revoc. donat. Roſella verb. Divortium, num. 12. Angelus Matrim. 4. num. 1. Armilla verb. Matr. num. 76. Joan. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4. tit. 22. q. 7. Brunel de ſponſalibus, concl. 30. dub. 7. num. 11. Navar. l. 3. conſ. tit. de converſ. conjug. in priori edit. conſ. 5. fin. in poſter. conſ. 10. num. 1. & conſ. 14. fi. & ſum. lat. c. 22. nu. 23. fin. Gregor. Lopez, l. 2. verb. Sciendo, t. 2. p. 4. Jul. Clarus l. 5. receptar. §. Adulterium, verſ. Alia quoque eſt pœna.*

Ant.

Digitized by Google

Ant.Gabr.tom.1.commun.opin.in mea edit.l.1.f.21.col.2.verb.Adulteram mulierem. Surdus de aliment.tit.7.qu.16.nu.18. Et ex Theolog. Nicol.de Orbellis 4.d.35.qu.2.§.2.Victoria ſumm.de matrim. num. 290.Cordub.ſumm.qu.138. Unde retenta hac opinione, conjux dimiſſus ob adulterium notorium petens reſtitutionem, minimè audietur. Atque ita docent Abbas c.Significaſti, n.fi.de divort. Henr.c.Literas,n.4.de reſt.ſpol.Nav.l.3.conſ.tit.de conuerſ.conjug. in 1. edit.conſ.6.nu.2.in 2.conſ.11.n.2.& conſ.10.n.1. Immò Covar.4. decr. 2.p.c.7.§.5.nu.12.& Enriquez l.11.de matr.c.17.n.2. ad fi. quamvis exiſtiment non poſſe conjugem dimitti ob notorium adulterium, at temerè facta dimiſſione, cenſent eſſe denegandam reſtitutionem.

13 Tertia ſententia petit ad hanc dimiſſionem juſtè faciendam, ut adeò notorium ſit adulterium, ut nulla prorſus tergiverſatione celari poſſit, nullusque inficiationi ſit locus. Exemplum apponunt. Gloſſ.Albert.Henric.Major.Sylu. Armill. Joan.de Friburg. D.Ant.Sotus, Covar.Gaeta.Bart.à Led.Enriquez, Graffis, Lud.Lop. Vega, quos ſtatim referam: ut quando conjux publicè moratur cum adulteranti: quibus ſubſcribere videntur Innoc.c.Significaſti, nu.un.init.de divort.& ibi Prepoſ.nu.4. addentes exemplum, quando eſt notorium facti permanentis, ut ſi extent filii notoriè ex adulterino congreſſu habiti. Similiter exemplificant Gloſſa & Covarruv quando conjux eſt convictus per ſententiam de adulterio. Vel ſi in judicio conjux faſſus ſit ſpontè adulterium. Gloſ. Cov.Majoris, Palud.Tabiena, Palac.Graffis. Lud.Lop. Vel ſi conjus rediens inveniat uxorem proſtitutam in lupanari. Sic Turrec. Palud.Palacios, Petrus de Ledeſma, quos omnes ſtatim referam. Ducitur hæc ſent. quia c.Porrò, de divort. damnatur divertens à conjuge ob notoriam conſanguinitatem, abſque Eccleſiæ ſententia. Non ergo quodcunque notorium ad hoc ſufficit. Et ideò hanc ſent. tenent ex Juriſperitis Gloſſ.cap.1.verb.Patronus. 32.q.1.Inn.c.Inquiſitioni.nu.1.de ſent.excomm. ubi. Hoſtien.inter.Joan. Andr.nu.3.Ant.12.Anch.nu.3. verſ. Quid ergo.Card.un.verſ. Quid ſi adulterium. Idem Innoc.c.Significaſti, nu.un.init.de divort ubi Prepoſ.4.Henric.nu.6.Alberic.in ſuo repertor.lit.M.verb.Matr.8.verſ.Quid ſi aliquis conjugum. Joan.de Friburg.ſumm.confeſſ.l.4.t.19.qu.2.Sylu. verb.Divortium, qu.8. ubi Armilla num.7. Turrec. c.Seculares, n. 2.33.qu.2.Catell.in memorabilib.juris, verb.Uxor ſuſcepta.Tabiena matrim.4.quaſt.4.num.5. Nata conſ.116. nu.un. Covar. 4. decr.2.p. cap.7.§.5.num.12.Gaeta repetitione c.Adlimina 30.qu.1.§.4.nu.216. Barboſ.rubr.ſi.ſoluto matr.2.p.num.26. Et ex Theologis, Majoris 4. d.35.qu.1.§.Contra priorem concluſionem, ad finem, Palud.4.d.35. qu.1.ar.4.concl.2.nu.28.D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.5. Sotus 4.d.36.qu.un. a.3.concl.2.Veracr.3.ſpec.a.5.concl.5.Palacios 4.d.27.d.3.col.14.f.599. & d.35.d.un.col.13.verſ. Si verò fortè. Enriquez l.11.de matr.c.17. num.2.juncto comment.lit.l. Petrus à Ledeſma de matr.qu.61.a.3. fine. Bart.à Ledeſm. de matrim. dub.67.concl.2.Graffis 1.par.deciſ.l. 2.cap.84.num.9.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim. cap. 54. de divortio quoad habitationem, col.2.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.240.nu.4.Vega 1.tom.ſum.cap.13.caſu 1. Unde inferunt Palud.proximè cit.& Palacios 4.diſp.un col.13. verſ.Si verò fortè, non ſufficere, ſi uxor occultè deprebendatur adulterans: ſed oportere publicè deprehendi, puta in lupanari. Et ita intelligunt l.Palam 43.§.fi.ff.de ritu nuptiar. dicentem in adulterio deprehenſam quaſi publico judicio, damnatam eſſe. Quod ſi conjux, adulterans, non ita notoriè, ut diximus, propria innocentis authoritate expellatur, tanquam temerè expulſa reſtituetur ad priſtinam habitationem. Sic Joan.de Friburg.Alber.Henr.Turrecr. D.Ant.Syl.Tabien.Sot.Lud. Lop.iiſdem locis. Idem D.Ant.3.p.t.9.c.8.§.5.Syl.matr.10.qu.1. Tabiena Matr.4.q.9.n.10.

54 I. tamen concluſio ſit. Si adulterium ſit occultum, non permittitur in foro externo, ut innocens propria authoritate, non expectata Eccleſiæ ſententia, divertat ab habitatione. Quare ſi adulter conjux reſtitutionem petat, ad habitationem, qua ſpoliatus eſt, reſtituetur, nec admittetur exceptio innocentis opponentis adulterium occultum donec ad priſtinum ſtatum reſtituatur conjux dimiſſus, qua reſtitutione facta agetur de illa exceptione, & probato adulterio divortium celebrabitur. Quod ſi in probatione defecerit innocens, cogetur in matrim. perſeverare. Atq; ita hanc reſtitutionem ante omnia faciendam, deciditur expreſsè, c.2.c.In literis, c.Ex conquaſtione, c.Item cum quis de reſt.ſpol. Cauſa enim reſtitutionis, quàmplurimis gaudet privilegiis, c.final.de ordin.cognit. Et docent univerſi. Immò & prædonem ante omnia reſtituendum eſſe decidit textus, c.In literis, de reſt.ſpoliat. & colonos l.Cùm fundum ff.de vi,& vi armata. Cujus ea eſt ratio, quia ſine citatione, & actu judiciali, nemo eſt à ſua poſſeſſione removendus, c.Licèt Epiſcopus, de preb.in 6. Et latè proſequitur Menoch.de recuperanda poſſ. remed.1.n.111.& ſeqq. & alias rationes afferam n.22.

15 Aliqui hanc reſtitutionem ſpoliati intelligunt non eſſe quoad omnia faciendam: atque ita docent Eccleſiam non debere compellere ad reddendum debitum, conjugem innocentem, quouſque cauſa adulterii objecti terminetur. Sic aliqui, quos tacito nomine referunt, nec improbant Turr.c.1.nu.1.33.q.2.Rich. 4.d.35.a.1.q.3. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.17. Verùm dicendum eſt, reſtitutionem quoad omnia faciendam. Quia in foro externo eſt injuſta ſpoliatio. Atque ita habetur c.Redintegranda, el 1. & 2.3.q.1. quæ ſunt Joannis, & Euſebii Pontificum. Idem conſtat ex cap.Literas de reſtit.ſpol. ubi tanquam quid ſpeciale ob peccati periculum decernitur oppoſita matrimonii nullitate ob impedimentum conſanguinitatis, & oblatis in continenti probationibus, concedendam eſſe reſtitutionem quoad omnia præter conjugale debitum (ut num.22. dicemus.) Ergo extra hunc eventum, plena quoad omnia eſt reſtitutio facienda. Atque ita docent Alberic.in ſuo dictionario, lit.M.verb.Matrimonium 9. verſ.ultim.Sylveſt.Matrimonium 10.qu.5.Tabiena Matrimonium 4. qu.9.num.10.

Alii dicunt reſtitutionem non eſſe concedendam conjugi, quando ipſemet propria temeritate receſſit. Quia tunc non ipſe recedens, ſed is à quo receſſit eſt ſpoliatus. Sic Rainerius relatus ab Archid.c.De Benedicto 32.qu.1.nu.1. At dicendum eſt, eſſe concedendam reſtitutionem conjugi ſic temerè recedenti, ſi poſteà rediens non admittatur. Quoniam ex tunc jam ſpoliatus intelligitur. l.Clam poſſidere, §.Qui ad nundinas, ff.de acquir.poſſeſſ. l.Si id quod, §.fi.de vi,& vi armata. Et ſic ultima mora nocet, l. Illud,ff.de periculo, & comm.rei vendite. Atque ita docent Gloſſa c.Significaſti, verb.Materiam, de divort.& cap.Intelleximus, verb. Spontanea, de adult. Innoc.cap.Veniens,nu.4.de regular. Specul.t. De ſponſalib.§.fi.num.3. Hoſt.eo.cap.Intelleximus, num.3. Joan.Andr.c. Plerunque, de don.inter vir.& uxor.& nu.1.& d.c.Significaſti, n.7. ſuper verb.Spoliata, ubi Ant.n.6.Anch.n.8.Abbas n.7. Idem Ant.d. c.Intelleximus, n.12.& ibi Abb.n.5.Card.nu.2.oppoſ.3.Anan.nu.3. Archid.c.de Benedictis nu.1.32.q.1.Hugo ibi, & Bellam.ibi, num.un. Aſtenſ.ſum.n.p.l.8.t.33.a.2.qu.1. D.Ant.3.p.t.9.c.8.fin. Sylveſt.Matrimonium 20.qu.3.Joan.de Friburg.ſumm.confeſſ.l.4.t.19.qu.2.Tabiena Matrim.qu.10.nu.11.Gaeta repet.c.Ad limina 30.qu.1.§.4.num.239. Atque idem dicendum eſt, quamvis uxor ob proprium adulterium receſſerit, ſi enim rediens non admittatur, eſt reſtituenda niſi ita publicum ejus adulterium ſit, ut reſtitutionem impediat: ut ſi publicè cum adultero moretur. Quoniam cùm propter adulterium occultum reſtitutio non denegetur, quamvis adultera ſit occulta, ſi rediens expellatur, verè ſpoliata intelligitur. Sic Archid.ibi, n.2.Bellam.Joan.de Friburg.Sylveſt.Tabien. ibid. Hæc autem reſtitutio facienda eſt, ſi ipſa uxor recedens petat reſtitutionem. Etenim reſtitutio non datur niſi petenti. c. Super cauſam 2.q.5. Sic Joan. de Friburg.ibid.Turrecr.cap.Seculares, 33.q.2.n.2. Hinc infertur intellectus ad d.c. De Benedictis. Dum enim ibi dicitur, liberum eſſe marito recipere uxorem, quæ ob adulterium diverterat; intelligitur, quando adulterium ita publicum eſt, ut denegetur reſtitutio. Ita explicant Archid.& Bellam.ibid. Vel ſecundò poteſt intelligi, quando ipſa mulier reſtitutionem minimè petit. Rurſus infertur, minimè teneri virum lege juſtitiæ ad uxorem quærendam, quæ ſine ipſius viri culpa gravi receſſit, nec ſe admitti petit. Quia fugiens & non rediens renunciat ſuo facto, juri quod habet ad cohabitationem mutuam. Sic Sylveſt.Matrimonium 10.q.3. ubi ſubdit teneri ad id virum lege charitatis, ſub præcepto vel conſilio, ſi inde bonum ſperetur. Non tamen explicat quando ſit præceptum quando ſolùm conſilium. Sed dic tunc eſſe præceptum charitatis, quando uxor non admiſit adulterium: vel vir eſt ſimilis vitii reus, ac poteſt abſque infamiæ nota uxorem quærere, & ſibi reconciliare: ac inde ſperatur fore, ut uxor rectè vitam inſtituat, multiſque criminibus abſtineat, quorum admittendorum periculo aliàs expoſita eſſet.

Sed quid dicendum, ſi ipſe vir uxorem ſpoliet, eam domo expellendo abſque juſta cauſa, an repetens uxorem, ſi ipſa redire renuat, ſit reſtituendus? D.Th.4.d.41.in fine, in expoſit. litera, negat reſtitutionem tunc faciendam eſſe. Idem tenuiſſe Magiſtrum Abbatis antiqui refert ipſe Abbas antiquus, (ut refert Panor.c.Litteras, n.9.de reſt.ſpol.) Idem Tabien.Matrimonium 4.q.9.n. 10. Et ratio eſt. Quoniam tunc vir minimè ſpoliatus eſt, quod ad reſtitutionem petendam deſideratur. Sed ipſemet ſua ſpoliavit ſe poſſeſſione. Addit Magiſter Abbatis, poſſe judicem in hoc caſu facere ex officio reſtitutionem. Sed omninò dicendum eſt, eum virum reſtituendum eſſe. Quoniam eo ipſo quòd uxorem à ſe expulſam repetit, & ipſa repetenti non connivet, cenſetur ſpoliatus (ut n.præc.dixi.) Nec obſtat, ſi opponatur expellentem animo amittendi poſſeſſionem, eam minimè recuperare poſſe, quamvis animum recuperandi habeat, l.Si quis ne, §.Differentia,ff.de acquir.poſſeſſ. Quoniam poſſeſſio in matrimonio ea privilegio gaudet, ut minimè admittatur ſolo facto, ita ut recuperari non poſſit. Quoniam tanquam acceſſoria matrimonio, ſapit ejus naturam, quæ eſt ut ſolo conſenſu non diſſolvatur. Atque ita docent Gloſſ.c.Literas, verb. Divort. de reſtit.ſpol.Innocent.cap. Veniens,n.4.de regul.Joan.And.eo.c.Literas,n.19.& 20. ubi Ant.n.23. Abb.nu.9.Card.paulo poſt princ.verſ.In gloſſ.tertia, Imola n.11.Henric.nu.9.Bellamera nu.un.col.3.in fine, Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.33.a.2.q. 1. Lancelotus inſt.juris canon.l.4.t.de divortiis. §.ergo niſi legitima, verſ.Jus manet.

Limitanda tamen eſt concluſio poſita, aliquibus modis, t. ut ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus, quando agit judicio poſſeſſorio, allegans, ſcilicet, ſpolium, & petens ſe reſtitui: ſi enim agat petitorio, non ſtatim deſtituetur, ſed audietur exceptio. Et ratio eſt. Quia reſtitutio non conceditur niſi petenti (ut nu. 16. diximus.) ita docent Gloſſ.c.Agathoſa verb.Quendam 27.q.2. ita explicans eum textum, ubi auditur exceptio viri poſſeſſi allegantis adulterium uxoris: quia uxor non agebat poſſeſſorio, ſed petitorio judicio. Et Gloſſ.c.Significaſti, verb.Si notorium. de divort. 18

ubi

ubi Card.n.2.D.Th.4.d.41.in fi.in expoſ.litera. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.33.n.1 fi.D.Ant.3.p.t.9.c.8.§.5.Syl.Matr.10.q.2.Tabiena Matr 4 q.9.nu.10.Nav.l.3.conſ.1.de connu.conjug.in 1.edit conſ.6.n.2.& in 2.conſ.11.n.2. Et dixi etiam de præc.n.6.

19 Hinc infertur, ſi uxor petat viri, quo ſpoliatus eſt, reſtitutionem, quamvis vir adulterii occulti uxoris allegans exceptionem, audiendus minimè ſit ad effectum reſtitutionis impediendæ: audiendum tamen eum eſſe, ut compenſentur delicta: ſi contra hanc exceptionem, replicet ipſa uxor obiiciens ſimile viri adulterium. Quoniam tunc maritus non petit uxoris reſtitutionem: ſed ſimilis adulterii objectionem elidit probans delicta eſſe compenſanda. Sic Gloſſ.c.Significaſti, verb. Niſi conſtaret.de divort. quæ obſcurè loquitur. At ita intelligit eam Abb. illam approbans, ibi in fine. Card. ibi ad fin. Alex. de Nevo, n.9.propeſ.fine.

20 Secundò limitanda eſt concluſ. niſi ſpolians exceptionem rei judicatæ alleget. Tunc enim impedietur reſtitutio. Sententia enim notorium facit. Sic D.Th.4.diſt.14.in fine, in expoſ. literæ. Hoſt.ſumm.tit.de reſtit.ſpol.nu.4.verſ Decimo obſtat. Henric. c.Literas.num.8.de reſt.ſpol.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.33.a.2.quaſt.2.caſu 5. D.Ant.Syl.Tabiena relati.nu.18. Quòd benè intelligunt D.Thom.Hoſtienſ Henric. Aſtenſis, quando ab ea ſententia appellatum minimè eſt. Quia pendenti appellatione ſententia non operabitur ſuum effectum. At adverſus hanc limitationem videtur Gloſſ. eo.c.Literas. verb.Divort.in fine: & ita eam intelligit, & amplectitur Anton.ibi nu.25. Ducunturque, eo quòd cùm ſententia in cauſa matrimonii non tranſeat in rem judicatam, cap. Lator, de ſent. & re judic. non facit notorium. Sed bene Imola eo.c.Literas nu.12. dicit hanc doctrinam Gloſſæ eſſe veram, quando incontinenti probaretur aliquid contra ipſam ſententiam: aliàs in dubio ſtari debet ſententiæ, cap.1. Ut lite non conteſt. Et ita impeditur reſtitutio.

21 Tertiò limitatur concluſio ab aliquibus, niſi ſpolians offerat in continenti probationes occulti adulterii: tunc enim reſtitutionem impediri aſſerunt. Et poteſt probari primò, ex c. Literas, de reſtit.ſpoliat. ubi conjuge divertenti ob impedimentum conſanguinitatis, illiuſque probationes in continenti offerente, non reſtituitur ad copulam conjugalem conjux ſpoliatus. Secundò ex l.finali.C.quorum bonorum, ibi: Omnibus fruſtrationibus amputatis. Sentit ergo manifeſtò textus exceptiones, quæ fruſtrandi judicii cauſa offeruntur, ac differendæ reſtitutionis, admittendas minimè eſſe. Quales non ſunt eæ, quarum probatio in continenti offertur: atque ita admittuntur in cauſis, quæ celeritatem deſiderant, l.Si ita quo, ff.ut in poſſeſſ. legat. Et conferunt ad hanc quàm plura ſpecialia, quæ probationi in continenti obſtaæ affert Monoch. de recuper.poſſeſſ. remedio 1.qu.21. num.240. & ſequentib. & de retinendo. remedio 3. quæſt. 75. numer. 673. ſeq. Tertiò ex reg. Dolo facit.59.de reg.jur.in 6. ubi dolo faciens appellatur, qui petit id, quod reſtiturus eſt. Quartò, l.17.t.2.p.3. ibi: Fueras ende ſi aquel que demandaſſe el ſeñorio de la coſa, quiſieſſe antes moſtrar que era ſuya, luego: que antes deve ſer oydo, y librado, que el otro que demandaſſe la tenencia. Atque ita tenent ex Theolog. D.Th.d.35.qu.un.a.3. ubi D. Bon. a.an.qu.3.Durand.qu.1 art.2.num.7.Ricard.art.1.qu.3. Abulenſ.cap.19. Matt.qu.72.D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.5.Sotus 4.d.36.qu.unic.a.3.concl.2.fin.Viguerius, l.inſtit.c.16.§.7.verſ.9.impedim.10.Veracruz.3.p.ſpeculi n.1. probat tertia prima concl. Et ex juriſperitis, Hoſtienſ.ſumma t. De divort.a.7.verſ.Dicas, Alberic.in ſuo diction. lit.M.verſ.Matrimon.8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum, Aſtenſ.ſumm.2.p.l.8 t.21.a.3.qu.17.& t.33.a.2.inis Sylu.verb.Divortium, qu.8.Armilla verb.Matrimonium, nu.76.Tabiena Matrimonium 4.q.4.nu.5. Gaeru repetit.c.Ad limina 30.qu.1.§.4.nu.216.

22 Cæterùm jure optimo ab hac limitatione recedit Covar.4.decr.2.p.c.7.§.5.nu.12. illam improbans, & dicens petenti reſtitutionem non obſtare ut quoad omnia reſtituatur, exceptionem adulterii non notorii, quamvis alter obiiciens, offerat ſtatim paratas probationes. Prob. 1. quia c.Literas, de reſtit.ſpolit. tanquam quid ſpeciale ſtatuitur in impedimento dirimenti, ut conſanguinitatis, uxorem ſpoliatam minimè eſſe reſtituendam quoad carnalem copulam, ſi in continenti probationes conſanguinitatis offerantur, ob periculum peccati mortalis, quod admitteret conjux ſciens impedimentum, & reddens debitum. Cùm ergo in præſenti non ſubſit id periculum, nec aliud ex carnali commiatione, concedenda eſt omnimoda reſtitutio, licèt maritus ſpolians offerat in promptu probationes. Argumento ex l. Jus ſingulare, ff.de legib. Et confirm. quia eo cap. Literas, non obſtantibus probationibus in continenti oblatis reſtituitur conjux ſpoliatus, quoad habitationem, & reliqua omnia, dempta carnali copula, in qua ſola ſubeſt periculum peccati. Ergo cùm in præſenti id periculum non ſit, reſtituendus eſt omninò conjux. Secundò ex l.3.C.ſi per vim, vel alio modo, ibi: Sibi nulla cunctatione reſtituatur. Et l.Si quis ad ſe fundum, ibi: eademque protinus reſtituta. C.ad l.Juliam.de vi, ſi enim ſine cunctatione, ſi protinus eſt facienda reſtitutio: non poterit momento temporis res ipſi detineri. Tertiò, quia ſpoliator ſemper delinquit, donec reſtituat: & ideò niſi purget delictum, reſtituendo, non debet audiri circa proprietatem, c.Frequens, de reſt.ſpoliat.in 6. Et confirmatur, quia in ſpoliantis odium inductum eſt, ut ſtatim poſſeſſionia reſtitutio fiat. l.Si quis in ſaltum, C.unde vi, c.Eum qui prob. in 6. & docet Menochius de recuperand.poſſ. remedio 1.qu.1.num.38. atque ita non debet ex delicto ſuo commodum reportare, contra l.Auxilium 38.ff.de minoribus. Et ideò nec temporis momento debet res penes ſpoliantem eſſe, l.Una C.ſi de momentanea. Tandem, quia daretur occaſio delinquendi, & res propria authoritate occupandi, juſque ſibi dicendi, ſi probationibus in continenti oblatis, reſtitutio impediretur, contra c. Quanto, de divort. Et ideò reſtitutionem minimè differendam eſſe probationibus in promptu paratis, excepto quando opponitur impedimentum dirimens matrimonium: atque ita eſſe ſpeciale in caſu d.c.Literas, de reſt.ſpoliat. propter peccati periculum, tradunt Gloſſ.d.cap.Literas, verb. In continenti. Et c.1.verb.Contentionem, eo.t.& c.Super cauſa, verb.Cauſa 2.qu.5. Dynus regula, qui ad agendum.71.n.2.de reg.jur.in 6.Inn.c.Literas, num.un.verb.Probationes, de reſt.ſpol. ubi Hoſt.nu.4.6.8.Ant.nu.52.Abbas nu.5.& 18. Imola n.13.verſ.In gl.in continenti. Idem Hoſt.c.1.nu.4.de reſt.ſpol. ubi Ant.n.24. Bald.nu.2. Abbas n.5.Berojus nu.30.& 31. Idem Bald.c.In literis, num.2. de reſt.ſpol. ubi Card.nu.2.verſ. In gloſſ.ultim. Barr. l.Anic.num.4.& 5. C.quorum legatorum, & l.Naturaliter, §.Nihil commune, n.2.ff.de acqu.poſſeſ. ubi Ripa n.94.fallentia 22.Alex.ibi, n.20. Franc.c.finali.n.11.de reſt.ſpol.in 6. Boerius deciſ.238.num.2. Jaſon conſ.162.num.nu.2.verſ.Secundo principal.vol.3. Decius conſ.84.nu.1.verſ. Ad iſta, vol.1.Fel.c.ſi.nu.3.verſ.Dum notat.de libelli oblig at. Pariſius conſ.1 n.163.vol.1.Luc.de Peña.l.Si coloni, q.5.nu.17.& q.22 nu.26.C.de agricolis, & cenſitis.l.11. Roland.conſ.1.num.26.vol.1. Plotus tract. de in litem jurando, §.46.nu.1.fine.Cov.4.decr.2.p.c.7.§.5.num.9.Greg Lop.l.27.verb.Que le entregaſſe, t.2.p.3. Mirabaca alios referens, in controv.illuſt.l.2.cap.88.num.2.Ant.Gabr.tom.3.commun.l.5.t.de reſtit.ſpoliat.concl.nu.43. Menochius de recuper.poſſeſ.remedio 1.nu.114.239.& ſeqq.248.310.318. Ferretus conſ.13.nu.2.& conſ.103.fin vol.1. Lancel.inſt.jur canon.l.2.t.de divor. §. Ergo niſi legitima, verb. reſtitutio. Hinc infertur audiendos non eſſe quoſdam quos refert ipſemet Pontifex Innoc. III. c.Literas, de reſt. ſpol. dicentes quando gradus conſanguinitatis ſunt divina lege prohibiti, denegandam eſſe reſtitutionem quoad debitum conjugale: ſecus quando ſola lege humana. Differentiæque rationem eam aſſignant: quòd in priori caſu, cùm in illis gradibus Eccleſia diſpenſare nequeat, ſubeſt peccati periculum, ſi reddatur debitum. Quod in poſteriori caſu deficit. Quoniam Eccleſia cenſetur in illis diſpenſare (prout poteſt) quando concedens reſtitutionem conjugi dimiſſo, compellit divertentem, ut reddat debitum: quam ſententiam ſuſtinet etiam Ripa l.Naturaliter, nu.83.tit.de acquir.poſſ. & videtur ſubſcribere D.Th.4.d.41.in fi.in expoſ.litera, dum caſum hunc explicat, quando gradus conſanguinitatis ſint divina lege interdicti. Cæterùm dicendum eſt idem, ſive divina, ſive humana lege gradus illi conſanguinitatis interdicti ſint. Quia in utroque eventu peccat lethaliter conjux, qui Eccleſia præcipienti reddit debitum, ſi conſanguinitatis ſit conſcius. Tum, quia Eccleſia non cogit ad reſtitutionem, præcipitque reddere debitum, quaſi in impedimento diſpenſans, ſed ex jure litigantium, reſtituens ad priſtinam poſſeſſionem integrè, ex injuſtè ſpoliatum. Tum etiam, quia non ſatis eſſet diſpenſare in eo impedimento, ut licita eſſet copula, niſi denuò accedente utriuſque conjugis conſenſu, matr. illud celebraretur. Unde dum textus d.c. Literas, dicit denegandam eſſe reſtitutionem quoad debitum, oblatis in continenti probationibus conſanguinitatis maximè divina lege prohibitæ: non accipitur, maximè, pro tantum: ſed implicativè: ut explicet caſum in quo ſubeſt minor difficultas, & denotet idem eſſe, quando lege humana interdicitur, in quo major poſſet eſſe dubitandi ratio. Atque ita docent Gloſſ.eo.c.Literas, verb. Divina, col 2. ubi Hoſtien. ad fin. ſuper verb. Ad mandatum Eccleſiæ, Innoc. nu.un. ſuper verb. Præſertim. Ant.num.32.Abbas nu.24.Imol.nu.5.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.33.a.2.qu.5.caſu 6. Atque ita idem credo eſſe dicendum, quotieſcumque opponitur quodcunque aliud impedimentum dirimens, & offeruntur in continenti probationes: (An verò idem locum habeat, quando allegatur impotentia? dixi l.7.diſp.112.à nu.8.) tunc enim reſtitutio eſt facienda quoad reliqua, præter carnalem copulam. Quia tunc eſſet peccatum mortale copula conjugalis in eo conjuge, qui conſcius eſt impedimenti. Atque ita militat prorſus eadem ratio, quæ in conſanguinitatis impedimento. Et idem dicendum exiſtimo, ſi conjux allegans adulterii occulti exceptionem, & illius probationes in continenti offerens, ſit jam profeſſus, aut in ſacris conſtitutus, votove caſtitati ligatus. Eſt enim reſtitutio concedenda quoad cætera, dempta carnali copula. Quia cùm talis conjux conſcius adulterii non poſſit abſque peccato mortali reddere debitum impedienti voto, quod omnino fuit validum (ut diximus hoc l. d.9. nu. 34. fin.) Si reſtitueretur conjux dimiſſus quoad copulam, ſubeſſet peccati periculum. Quæ eſt ratio deciſionis d.c.Literas. Et tandem idem prorſus dicendum eſt, quoties ex reſtitutione facta ſequitur damnum quodcunque irreparabile: tunc enim probationibus in promptu paratis differenda eſt. Quod multis citatis probat Menochius de recup. poſſeſſ. remedio 1.num.115.& 308. ſequentibus. Alex.l.Naturaliter, §.Nihil commune, num.20. ff. de acq.poſſ. Greg.Lop.l.27.verb. Que le entregaſſe, t.2.p.3. Ex quo infertur ſententiam nu. præcedenti relatam, ut ſcilicet quando conjux offert in continenti probationes adulterii occulti, ſit differenda reſtitutio quoad carnale commercium, ex facta quoad reliqua,

Digitized by Google

qua, juxta deciſionem *d.c.Literas*, eſſe veram, quando uxor eſſet adultera, & vir ab ea receſſiſſet. Quoniam ſi uxor reſtituatur tunc quoad carnale commercium, incurret vir damnum irreparabile, nimirùm, irregularitatis bigamiæ: niſi jam bigamus eſſet eadem ſpecie bigamiæ. Ut quia illam poſt aliud adulterium cognoverat, vel non virginem illam duxerat. Cùm enim ſit eadem bigamiæ ratio, nullam novam irregularitatem contrahit, nec ea circumſtantia eſt neceſſariò explicanda in diſpenſationis impetratione. Sicut qui ſæpè accedit ad ſororem illius, quam ducere uxorem vult, non tenetur explicare diſpenſationem, nec multiplicitatem acceſſuum. Quia eadem eſt affinitatis ratio. At ſi novam bigamiæ ſpeciem incurreret: ut quia priùs duxerat aliam corruptam, vel bis matrimonium inierat, credo ſimiliter reſtitutionem differendam eſſe. Quia cùm illa nova ſpecies ſit explicanda, ſicut & nova affinitas, vel conſanguinitas, redderet multo difficiliorem diſpenſationem, atque ita vir incurreret damnum, quod reparari nequit.

23 Quod ſi roges, quando dicantur probationes in continenti oblatæ, ut impediatur reſtitutio quoad carnale commercium, in caſu periculi peccati, aut damni irreparabilis juxta numero præcedenti dicta? Id certum eſt, non deſiderari habere ſtatim ſecum probationes, quod vulgò dici ſolet, *Tenerlas en el ſeno*: ſed ſatis eſſe, ne longè dilationes petantur, ſed infrà breve tempus exhibeantur. Quod colligentes ex eo textu docent *Ant. c. Literas, nu.14. de reſtit. ſpol. ibi Abb. n.6. Imola nu.10.* At in taxanda hac temporis mora, nimirum, quanta debeat eſſe, diſſident Doctores. *Archid.3.q.1.in princip.n.5.* dixit eam eſſe tridui. Alii verò dixerunt eam eſſe 8. dierum. Ducunturque deciſione, *cap. Solet, verſ. In primo, de ſent. excom. in 6.* quæ id minimè probat, ſed quod dicemus n.27. Sic *Hoſt. ſum. tit. de divort. nu.7. verſ. Dicat. Alber. in ſuo dictionario, lit. M. verb. Matrimon.8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum. Aſtenſ. ſum.2.p.l.8.t.33.a.2. init. Sylv. verb. Divortium q.8. Tabiena matrimon.4.q.4.n.5. Armilla verb. Matrimon. nu.76 Gueta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.nu.216.* Sed frequentior ac verior Doctorum ſententia habet, in continenti dici aliquod breve temporis ſpatium arbitrio judicis taxandum. Si enim exceptio objiceretur, ad cujus diſcuſſionem neceſſe foret teſtes examinare, vel inſtrumenta antiqua producere, ſuper quorum veritate diſputandum eſſet, non poſſent dici probationes in continenti oblatæ. Sic aliis citatis tradit *Menoch. de arbitr. l.2. centur.1. caſu 22. n.4.*

24 Nec obſtant textus in contrarium adducti num.21. ad probandum reſtitutionem ſemper differri probationibus in continenti oblatis. Quia *c. Literas*, procedit ratione periculi peccati. Ut probavi n.22. Et lex illa finalis procedit, quando agitur de adipiſcenda poſſeſſione, teſte *Gloſſ. c.1. verb. Contentionem, de reſtit. ſpoliat.* tunc enim obſtant probationes in continenti oblatæ. Ut multis relatis tradit *Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. remedio 1. q.29. n.104. & ſeqq.* Et eodem modo intelligitur *regula, dolo facit.* Ut ibi explicat *Dynus n.3. & Bart. l. Naturaliter, §. Nihil commune, nu.2. ff. de acq. poſſeſſ.* Et eodem pacto eſt intelligenda *l. Illa reg.27.* ut exponit *ibi Greg. Lop. verb. Que ſe entregaſſe.* Unde diverſum eſt in noſtro caſu, in quo de recuperanda jam adepta poſſeſſione, & per injuſtum ſpolium ablata, agitur.

25 II. Concl. Ut poſſit conjux adulter expelli ab habitatione, propria authoritate, minimè expectata Eccleſiæ ſententia, ita ut in foro externo non competat adultero beneficium reſtitutionis, deſideratur adulterium ita notorium eſſe, ut nulla prorſus tergiverſatione celari poſſit: prout explicuit III. ſent. n.13. relata, quæ placet omninò mihi. Quoniam cùm conjux adulter ſit in poſſeſſione pacifica, ut illa, propria innocentis authoritate ſpolietur, ſibique hæc publica quaſi pœna abſque judicis authoritate inferatur, nec ſtatim competat ſibi reſtitutio, æquum eſt, ut ita notorium ſit adulterium, quod ſpoliandi cauſam præbet, ut oculis pateat. Cauſa enim reſtitutionis gaudet multis privilegiis; ob rationes n.14. & 22. allatas. Quid verò, ſi conjux ob impotentiam ſpoliatus, fateatur in judicio ſe fornicatum? dixi l.7. diſp.112. à n.15.

26 Quòd ſi agenti adultero ut reſtituatur, opponat conjux innocens adulterium ita notorium, (ut prædiximus) quò reſtitutionem impediat: oportet id notorium probari, vel per evidentiam rei, vel per adulterii ipſius in judicio confeſſionem: unde ad impediendam reſtitutionem non poteſt per teſtes probari. Eo quòd cauſa reſtitutionis ſit valdè favorabilis, & multis gaudens privilegiis, *c. finali, de ordine cognit.* Ita *Abbas, c. penult. n.4. de adult.* Et conſtat ex textu, ibi: *Mandamus quatenus niſi tibi conſtiterit, vel per evidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris, quod adulteram ſponte fuiſſet, ipſum recipere compellas eandem.* Ubi *Gloſſa, verb. Confeſſionem.* explicat, *Factam in jure.* Et *verb. Evidentiam*, explicat, *Ut quia publicè fuit fornicata, vel filium ex adulterio ſuſceptum habet teſtem.* Quam *Gloſſam* ibi explicantes *Abb. n.6. & Anan. nu.10.* dicunt non accipi publicè, ita ut omnibus videntibus ſit publicè proſtituta: ſed ſi recedens à viro adhæſit publicè concubinario, illum in eadem menſa & lecto retinens: vel paſſim admittebat viros ad adulterandum: vel filium habet, cùm tanto temporis intervallo à marito ſeparata ſit, ut ex illo concipere nequierit, ut ſi à partus tempore tranſactus ſit annus, ex quo non habitat cum marito.

Hoc autem notorium ſatis eſt, ſi tale judici vel aliis dummodo probationes ſint in promptu, ſecus ſi terminus prolixus petatur. Ita *Innoc. c. Signif. n. nu. verſ. Item intellige, de divort. Ant. ibi, num.8. Cardin. n.2. Prepoſ. nu.4.* Unde *Archid. c. fi. n.1. de reſtit. ſpoliat. in 6. & ibi Dominicus, nu.13. verſ. in ea Gloſſa*, dicunt quando conſtat judici de notorio in jure proprietatis defectu, ipſum debere reſtitutionem denegare abſque aliis probationibus: ut parcat laboribus, & ſumptibus litigantium. Et id deducunt ex eo textu, in quo ex confeſſione petentium decimas ſibi reſtitui, quibus ſpoliati erant, conſtabat decimas ad ipſos minimè pertinere, & ita Pontifex reſtitutionem denegat. Quando autem non eſt notorius ex ipſis actis defectus proprietatis, petentis reſtitutionem, ſed eſt notorius aliis, & ita ea notorietas probanda eſt brevi mora, ut denegetur reſtitutio: eam brevem moram, credunt quidam eſſe ſpatium 8. dierum, per *c. Solet, verſ. In prima ſentent. excommun. in 6.* ibi: *Niſi eum excommunicatum pro manifeſto dicatur offenſa: in quo caſu terminus octo dierum indulgebitur ſic dicenti.* Et ita intelligo *Hoſt. in ſumm. tit. de divort. num.7. Joan. Andr. c. fi. num.1. de adulter. & ibi Antonium, nu.4. Anch. n.3. Cardin. n.1. oppoſit.1. Henric. c. Literas, nu.4. de reſtit. ſpoliat.* ubi hoc textu ducti, ajunt notorium dici, quòd octo dierum ſpatio probari poteſt. Subdunt *Joan. Andr. Anton. Anch. Cardin.* alios ſentire hoc ſpatium eſſe duorum menſium. Et alios opinari eſſe ſpatium quo illa inſtantia durat. Et nullam harum opinionum reprobant. Sed melius *Ananias eo c. fi. n.1.* dicit fortè tutius eſſe, id ſpatium committi judicis arbitrio: per notata *c. Licet junct. gloſ. verb. Menſium, de probat.* Quod conſonat iis quæ n.23. diximus. 27

Tria hic obſervanda ſunt. Primum eſt, ſi conjux expulſus ob adulterium ita notorium, ut oculis pateat, & nulla poſſit tergiverſatione celari, petat reſtitutionem, allegans adulterium expellentis, ac proinde compenſationem faciendam eſſe: non erit ſtatim reſtituendus, niſi fuerit ſimili modo notorium adulterium expellentis, quod per modum compenſationis objicit: ſed audientur probationes, & ſi id probaverit, reſtituetur. Ita per illum textum docent *Gloſſ. c. Significaſti, verb. Niſi conſtaret, de divort. & ibi Innoc. num. nu. eod. verb. Hoſtienſ. in fine. Ant. nu.8. Abb. in fi. Alex. de Nevo, n.8. Prap. n.4. Joan. And. c. final. num.1. de adult.* ubi *Ant. num.4.* Et ratio eſt, quia conjux expulſus agit tunc, ut in poſſeſſionem, qua juſtè ob adulterium notorium ſpoliatus eſt, reſtituatur. Quare cùm poſſeſſio ſtet pro ſpoliante, non cogendus eſt ad eam reſtituendam, niſi conſtet notoriè de ſuo adulterio, quod ei per modum compenſationis opponitur. 28

Secundum eſt. Si conjux non repuliſſet conjugem adulterantem, quamvis notorium, ſed peteret divortium, & adulter ille notorius tueretur ſe adulterii etiam occulti conjugis petentis divortium exceptione: audienda eſſet ea exceptio: Quia petens divortium, agit tunc judicio petitorio. Ita *Innoc. Abbas Prapoſ. Alex. de Nevo, nu. prat. allegat. Ant. c. Significaſti, num.8. de divort.* 29

Tertium eſt. Quidam temperant ut conjugi ſpoliato denegetur reſtitutio ob adulterium ejus notorium, quando id amiſit poſt ſpolium, ſecus ſi ante. Et ita conciliant *c. Porrò, & c. Significaſti, de divort.* ut illud concedens reſtitutionem in adulterio notorio, intelligatur de commiſſo ante ſpolium: hoc autem illam denegans, de commiſſo poſteà. Ita *Goffred. ſumma t. De converſ. conjug. n.7. fi. & ibi Hoſt. n.9. Joan. And. d. c. Significaſti, num.8. Henr. ibi, n.5.6. & c. Uxoratus, n.6. de converſ. conjug. Alber. in dict. verb. Matrimon.8. verſ. Quid ſi aliquis conjug. Friburg. in ſum. confeſſ. l.4. t.19. q.2. Aſtenſ.2.p. ſum. l.8. t.11. a.2. qu.8. Bran. deſponſ. concl.30. n.12. caſu 4. Guet. c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.216. Graf.1.p. deciſ. l.2. c.84. n.13. & 2. p. l.1. c.12. n.66.* Sed meritò reprobant hanc diſtinctionem *Card. d. c. Significaſti, n.2. oppoſ.1. & ibi Prapoſ. n.4.* dicentes denegari reſtitutionem ob adulterium ſpoliati notorium, ſive admiſſum ante ſive poſt ſpolium. Quòd nulla ſit differentiæ ratio. Immò cum adulterium ſpoliati poſt ſpolium commiſſum ſit levius, ac minori pœna dignum, utpote cui injuſtè ſpolians anſam dedit, minus impedire debet ut ſibi conjux ſpolians reſtituatur, quàm adulterium paratum ante ſpolium. Et ita *d. c. Significaſti*, tanquam caſum de quo poterat dubitari, decidit adulterium notorium ſpoliati poſt ſpolium admiſſum impedire ſibi reſtitui ſpoliantem, non obſtantem quod ſpolians anſam dederit; & tanquam manifeſtum ſupponit, adulterium admiſſum ante ſpolium à fortiori impedire reſtitutionem: utpotè quod turpius ac nulla data occaſione eſt perpetratum. Atque huic etiam ſent. favent *Covar. 4. decr. 2. p. c.7. §.5. n.12. & Enriq. l.11. de matr. c.17. n.2.* ubi indiſtinctè ajunt non concedendam reſtitutionem conjugi ſpoliato, ob adulterium ejus notorium. 30

III. Concl. Conjux adulterii ſui conjugis conſcius, poteſt in foro conſcientiæ, ſecluſo ſcandalo, ab ejus habitatione divertere, quamvis adulterium ſit occultum, nec ad id aliqua judicis ſent. deſideratur. Prob. ex *c. Dixit Dominus, 32. qu.1.* quod eſt *D. Hier. in c.19. Matt.* ibi: *Ubicunque fornicatio eſt, vel fornicationis ſuſpicio, liberè dimittitur uxor.* Nam verbum, Liberè, eſt canon latæ ſententiæ, & denotat nullam requiri licentiam, vel ſententiam, (ut probavi l.1. d.54. n.6.) & latè probat *Tiraq. l. Si unquam, verb. Revertatur à n.134. uſque ad 138.* 2 prob. ex *c. De benedicto 32. q.1.* quod eſt Pelagii Pont. ubi deciditur non compellendum eſſe virum 31

ſe virum recipere oxorem, quæ ab ipſo receſſit, & fornicata eſt. At ſi ſent. divortii deſideratur, compelleretur utique uſque ad illam. 3. quia Chriſtus *Matt. 5. & 19.* abſolutè dixit licitam eſſe dimiſſionem conjugis propter adulterium: non diſtinguens inter publicum & occultum. Et licèt fiat diſtinctio *c. Significaſti, & c. Porrò, de divort.* intelliguntur tamen ii textus io foro externo. 4. quia in foro conſcientiæ non tenetur quiſquam contractus fidem ſervare ejoſdem fidei violatori. 5. quia in foro conſcientiæ eſt licita dimiſſio conjugis adulterii occulti, quoad thorum, & debitum coojugale reddendum (ut probavi o. 5.) Ergo & quoad habitationem, ſi ſcandalum ceſſet. Cùm major ſit obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatio conſurgat. Et ideò hanc cooclusionem ſuſtineot *Abbas c. fin. n. 6. de adul. & ibi Barbatius ejus Additionator ſuper verb. Domo. Nata conſ. 116. n. unic. Sotus 4. d. 36. qu. un. ar. 3. ad fin. corporis, Nav. ſum. latina c. 22. nu. 23. fi. Et l. 3. conſ. 1. de converſ. conjug. in priori edit. conſ. 5. fine, in poſteriori, conſ. 14. fine, Palacios 4. diſt. 27. diſp. 3. col. 15. ver. At forſan rogitas f. 599. Barboſa rubrica, ff ſolut. matr. 2. p. num. 26. Enriquez l. 11. de matr. cap. 17. num. 2.* Et colligitur ex *Turrecr. 32. q. 7. in ſum. a. 1. nu. 6.* Et ex *Bellarm. l. de matr. c. 14.* ſecundum eſt, ubi totam rationem eur non liceat bæc dimiſſio, quando occultum eſt adulterium, referunt ad ſcandalum: atque ita clarè ſeotiuot ceſſante ſcandalo licitam eſſe io foro conſcientiæ. Idem tenent DD. quos o. ſeq. referam, aſſerentea, id licere ceſſante ſcandalo. Et idem Authores n. 33. allegandi ſeotiont, dum eam dimiſſionem coocedunt eſſe licitam, quoties matrimonium eſt clandeſtinum, eo quòd tone ſcandalum ceſſet. Idem apertè ſentiunt *Hoſt. c. Porro, num. 3. de divort. & ibi Jean. And num 3. Anch. num. 9. Alex. de Nevo nu. 9* dum dicuot fas eſſe viro dimittere uxorem, quoad debitum, & mutuam ſervitutem, ob violentam adulterii ſuſpicionem, quamvis in foro externo cogetur redire, dooec adulterium conſtet. Quare adiendus nou eſt *Ledeſma*, qui *2. p. 4. q. 64. a 3. paulò poſt princ.* ait virum potentem probare adulterium, poſſe propria authoritate omoinò ab uxore recedere: at ſi non poſſit probare, ſolùm ei licere negare debitum. Eo qoòd jus probibeat receſſum quoad habitationem in hoc eventu, *c. Porrò, & cap. Significaſti, de divort.* ſed audiendus ooo eſt. Quia hi textus procedunt io foro externo, & ratione ſcandali.

32 Hinc deducitor 1. ceſſante ſcandalo licitam eſſe hauc dimiſſionem. Ut ſi vir conſcius adulterii uxoris, in partes longinquas recedat, ubi matrimonium ignoratur. Quia tota ratio prohibitionis hujus dimiſſionis eſt ſcandalum. Sic *Turrecr. Sotus, Bedlar. Barberſa, Enriq. nu. prae. allegat. Angles Flerib. 1. p de matr. c. 9. de divor. a. 1. diff 3. Geaffis 1. p. decis. l. 2. c. 84. nu. 5. Emm. Sa ſumm. verb. Divortium, n. 1. Vega 1. tom. ſumm. cap. 13 caſu 1. Cañedo ſumm ſacrament. de matr. c. 7. nu. 56.* Quamvis ſcrupuloſè loquatur *Palud. 4. d. 35. q. 1. a. 4. concl. 3. nu. 29.* dicens poſſe virum ſibi jus dicere, ſi nequeat adulterium probare. Et timidè etiam loquuntur *Vrracruz 3. p. ſpec. a. 5. concl. 3. & Ovand. 4. d. 35. q. un. propoſ. 2.* ubi ajunt probabile eſte licere hanc dimiſſionem, ſi non eſſet facilis aditus ad judicem, nec ſcandalum: ſecus ſi eſſet facilis aditus. Sed hac moderatione noo opus eſt: & ſemper ceſſante ſcandalo licita eſt talis dimiſſio. Quia nunquam eſt facilis aditus ad judicem. Cùm enim in rebus Eccleſiaſticis tres conſormes ſententiæ deſiderentur, diu durant, magoiſque ſumptibus opus eſt: at litis exitus ignoratur: & dum ea durat, cogetur innocens reddere debitum, & cohabitare, & renuens excommunicabitur.

33 Secundò deducitur, ubi matrimon. eſſet clandeſtinum, poſſe innocentem propria authoritate recedere. Quoniam ceſſat ſcandalum. Sic *Ricard. 4. d. 35. a. 1. qu. 3. Suppl. Gabr. qu. un. a. concl. 5. Sylv. verb. Divortium, q. 8.* ubi *Armil. n. 7. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. ar. 3. q. 17. Turrec. c. Seculares 33. q. 2. n. 1. Sotus 4. d. 36. q. un. a. 3. concl. 2. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 62. a. 3. fi. Enriq. l. 11. de matrim. c. 17. num. 2.* Sed *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 5.* relata hac ſententia non videtur illi aſſentiri, ſed ſubdit videri teneri eum conjugem manifeſtare id matrimon. Eccleſiæ, ad vitanda pericula, quæ inde oriri poſſent. Et *Veracr. 3. p. Specul. a. 5 in fine probationum prima concl. Palac. 4. diſt. 17. d. 3. col. 14. f. 599. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub 67. concl. 2.* dicunt non eſſe locum huie caſui, poſt decretum *Tridentini ſeſſ. 24. de matrim. cap. 1.* irritantis matrimonia clandeſtina. At verum eſt, locum eſſe etiam buie caſui poſt Tridentinum: ut bene docet *Enriquez l. 11. de matrimon. cap. 17. num. 2.* ut ſi matrimon. jam ita occultum ſit, ut probari nequeat. Quia deſuncti ſunt Parochus, & teſtes, & amiſſus, aut ruptus eſt Liber, in quo contrahentes ſcripti ſunt: fateor tamen rarò hunc caſum evenire.

34 Tertiò inſertur, Eccleſiæ compellenti, ut innocens admittat ad habitationem conjugem adulterum occultum, donec lis decidatur, non teneri innocentem parere, ex natura rei: ſicut nec tenetur, quando compellit, ut reddat debitum, juxta nu. 5. dicta. Quoniam in utroque caſu ſententia Eccleſiæ inoititur falſæ præſumptioni. At tenebitur parere, dum ad loca remota noo ſe contulerit, ratione ſcandali, quod in hoc eventu ſemper ſubſequetur: cùm ſeparatio habitationis publica ſit. Quod non contingit in debiti conjugalis negatione, quæ omninò in occulto eſt. Atque ita intelligo *Sotum 4. d. 36. qu. un. a. 2. ad finem corporis, verſ. Alia eſt ambiguitas, & Barthol. à Ledeſma, dub. 77. de matrim. concl. 3.* dicentes non teneri virum parere Eccleſiæ præcipieoti, ut debitum reddat uxori adulteræ, poſſe tamen compelli, ut eam domi retineat, & alat. Quod idem docet *Vega 1. to. ſumm. c. 78. caſu 5.* ubi clarè conſtituunt differentiam inter debitum coujugale, & habitationem: & videntur ſentire obligari ad obediendum quoad habitationem. Sed (ut dixi) hanc obligationem iotelligo conſurgere ex ſolo vitandi ſcandali præcepto, quod commuoiter ex negatione habitationis oriri ſolet. Et eodem modo intelligo *Abulenſ. c. 19. Matth. 72.* doceotem teneri ionocentem parere Eccleſiæ præcipienti admiſſionem conjugalis adulteri.

35 Quartò iuſertur, conjugem adulterum occultum expulſum, qui novit innocentem eſſe certum de adulterio, non poſſe in foro conſcientiæ petere reſtitutionem, ac cohabitationem: ſecus ſi ignoret num conjux innocens certum ſit, ſicut circa debiti redditionem diximus num. 8. Et omnia quæ ibi diximus circa debitum, ſunt diceoda circa habitationem. Quia ut ionocens in conſcieotia privet adulterom debito, & habitatione, nulla deſideratur ſententia, ut probavimus num. 31.

36 Quintò infertur, qualiter excuſetur à culpa factum D. Joſeph, qui (ut refertur *Matth. 1.*) voluit à Virginis conſortio recedere, ob ſuſpicioοem adulterii occulti. Cùm enim Virgo eſſet conjugata, ex partu in utero cnncepto non poterat adulterium conſtare niſi ſoli Joſeph, qui norat ſe eam minimè cognoviſſe. Et qoidem plerique, D. Joſeph excuſant, dicentes eum noluiſſe à virgine recedere ob adulterii ſuſpicionem, ſed ob eximiam ſanctitatis ejus revereotiam, quaſi ejus conſortio indignum ſe reputantem. Sic *Origen. hom. 1. in diverſos Evang. D. Bernard hom. in ea verb. Luc. 1. Miſſus eſt Aug. D. Th. 4. d. 35. q. un. a. 3. ad 2. Ricard. ibi a. 1. q. 3. ad 1. Palud q. 1. a. 4. concl. 6. n. 32. Sot. 4. d. 36. q. un. a. 3. ad 1. Turrec c. Seculares 33. q. 2. num. 2. in ſolut ad 2.* Sed non placet hæc excuſatio, quoniam videtur ex ipſo contextu litteræ *Matt. 1.* colligi noluiſſe Joſeph ob reverentiam, ſed ob adulterii ſuſpicionem recedere. Quoniam Angelus excuſans Virginem, & ſuadeos Joſeph ne recedat, ea utitur ratione: *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Quod ſi Joſeph reverentia adductus Virginis, eam deſerere ſtatuiſſet: ob eam rationem quòd fœtus de Spiritu ſaocto conceptus ſit, ad majorem reverentiam induceretur, ac proinde fortiori ratione pararet receſſum. Atque ideò ex ſuſpicione adulterii animum recedendi ſubortum eſſe, teſtaotur *D. Chryſ. Matth. 1. & in hom. de ſancta Suſanna. D. Aug. Ep 54. & ſerm. 16. de verb. Dom. & ſermone 18. de tempore Theoph. & Euthym. Matt 1. Abbul. Matt. 19. qu. 72. ad 2.* & ſimiliter reprobant hunc intellectum *Maldonado in eundem locum Matt. 1. Suarez 3. p. q. 29 a. 1. ſect. 2.* Unde melius excuſatus Joſeph à culpa, eò quòd occulta erat dimiſſio. & abſque ſcaodalo, quæ licita eſt in foro conſcieutiæ.

37 Ultimò inſertur, quid dicendum ſit, quaodo cooſtat conjugi matrimon. fuiſſe invalidum, vel ob conſanguinitatem, vel ob quodcunque aliud impedimentum dirimens: num liceat illi propria authoritate divertere, ità ut conjux dimiſſus minimè ſit reſtituendus? *Vrracruz 3. par. Specul. ar. 9.* dicit minimè licere, quando in facie Eccleſiæ, id eſt coram Parocho, & teſtibus, initum eſt matrimon. (ut neceſſariò attento *Tridentin. decre. ſeſſ. 24. cap. 1. de matrim.* hodie celebrari debet:) ſi judex Eccleſiaſticus facilè adiri poteſt: ſecus ubi difficilis eſſet aditus, & ſeparatio abſque ſcandalo fieri poſſet. Verùm dictis adhærendo, aſſerendum eſt, in foro conſcientiæ licitum eſſe receſſum propria authoritate, ſi abſque ſcandalo id effici poſſit: ut in longinqua fugiendo. At in foro externo concedi reſtitutionem, quamvis impedimentum ſit notorium: per *cap. Porro, de divort.* ut numero ſequenti contra aliquos, dicemus: ubi reddemus rationem differentiæ, cur conjux adulter notorius minimè reſtituatur: & ſecus ſit, ubi eſt impedimentum notorium dirimens matrim. Quod ſi probationes impedimenti etiam non notorii offeraotur incontinenti, reſtitutio concedetur quoad omnia, dempta copula carnali propter peccati periculum: probationibus vero nou incontinenti oblatis, erit conjux dimiſſus reſtituendus quoad omnia. Ut deciditur *c. Literis, de reſt. ſpol.* & ſatis explicui n. 22. probans eam deciſionem locum habere in qoacunque conſanguinitate, & quocunque impedimento jure etiam humano dirimenti. Et quando dicantur probationes in continenti oblatæ, dixi n. 13.

38 Tandem ſupereſt ſolvere argumenta propoſita n. 11. & 12. Et ſolutio 1. argumenti propoſiti n. 11. & primi propoſiti n. 12. magnum multis DD. faceſſit negotium, circa reconciliationem textuum *c. Porrò, & c. Significaſti de divort.* qui ſecum à diametro pugnare videntur (ut n. 10. advertimus. Et ideò DD. varias conciliationes afferunt. Prima eſt, ut *cap. Porrò*, loquatur de notorio, quod certò probari nequit, ſed ex præſumptionibus, quale eſt conſanguinitas. Filiatio enim verè probari nequit, ſed ex variis præſumptionibus. Ut ootatur *c. Michael, de filiis presbyt.* At *cap. Significaſti*, de notorio facti quod clarè conſtare poteſt: quale eſt adulterium. Ita *Ant. d. c. Porrò, nu. 9.* Sed meritò reiiciunt eam *Abb. eod. c. Porrò, num. 9. & ibi Alex de Nevo, n. 11.* Quia notorium illud præſumptionis ſufficit, ut Eccleſia declaret illud matr. fuiſſe nullum. Ut conſtat ex *eo cap. Porrò, in fine*: ergo à fortiori ſufficiet ad repellendum conjugem à petitione reſtitutionis. Deinde adulterium conſummatum, quale ad divortium deſide-

deſideratur, nequit certò probari: ſed ex præſumptionibus conſtare debet (ut dicemus nu.40.) Secunda conciliatio eſt: ut *cap.Porrò*, non ſtatutum ſit, concedendam eſſe reſtitutionem uxori expulſæ ob notoriam conſaoguinitatem: ſed id tantum prohiberi, oe vir runc propria authoritate à ſe uxorem expellat, etiam ſi notoria ſit conſanguinitas. At ſi re ipſa expelleret, licèt temere feciſſet, non eſſet compellendus ad reſtiturionem. Quia multa fieri probibentur, quæ tamen ſemel facta non ceſſantur, *l.Patee furioſo ff. de bis qui ſunt ſui juris*. Quòd ſi oppoaas, *eod.c.Porrò*, reſtitui uaorem dimiſſam ob notoriam conſanguinitatem: reſpondent *Ant.& Dominicus ſtatim allegandi*, conſanguinitatem illam non fuiſſe notoriam, & ideò reſtitui uxorem dimiſſam: nec Pontifex affirmat fuiſſe notoriam: ſed quamvis eſſet notoria, dicit non eſſe uxorem propria autboritate expellendam. At *d.c.Significaſti*, non deciditur poſſe uxorem notoriè adulterantem expelli propria authoritate viri: ſed uxorem ſic expulſam quamvis temerè, minimè eſſe reſtituendam. Ita *Anton.d.c.Porrò, nu.9.& ibi Abb. nu.9. Alex.de Nevo n.11.Card.ibi.n.3. oppoſ.3.& d.c.Significaſti, nu.2.oppoſit.1.Imol.a c.Ex conqueſtione, n.6.de reſt.ſpoliat. Dominus c.ſi.nu.13. eod.t.in 6. Lanfranc.rubr. de cauſa poſſeſſ.& propriet.col.5.Cov.4 decr.2.p.c.7. §.5. num.12.* Sed hanc reprobat *Jaſon.l.Naturaliter §.Nihil commune, n.46.ff.de aequ.poſſeſſ.* Eo quòd eſſet imponere legem verbis, & non rebus: contra *l.2. in fine C. communia. de legat*. Et verè mibi diſplicet. Non enim capere poſſum, qualiter hæc cohæreant: uxor non poteſt expelli ob ootoriam conſanguinitatem: & ſi temerè tunc expellatur, non eſt reſtituenda. Quia radix hujus reſtitutionis eſt iniqua ſpoliatio: ergo ſi data notoria conſanguinitare, eſt iniqua, & temeraria ſpoliatio: concedenda eſt uxori ſic ſpoliatæ reſtitutio. Quod non obſcurè deducitur ex *ipſomet c. Porrò*, ubi poſtquam dixit Pontifex data conſanguinitate notoria non potuiſſe uxorem ſola viri autboritate repelli: inde colligit uxori reſtitutionem denegandam non eſſe his verbis. *Quare ipſum ad eam recipiendam, quæ petit reſtitutionem, compellas*. Tertia conciliatio eſt: diverſam eſſe rationem inter cooſanguinitatem notoriam, de qua loquitur textus, *d.c.Porrò*: & inter adulterium notorium, de quo eſt ſermo in *d.c.Significaſti*. Quoniam exceptio conſanguinitatis notoriç non cooeludit omnimodum proprietatis defectum. Poſſunt enim tales conſanguinei ſimol habitare tanquam frater, & ſoror, *c.Conſultationi, de frigidis, & maleficie*, ad mutua ſibimetipſis obſequia exbibenda: ac proinde nil mirum, ſi ob eam exceptionem oon permittatur uxoris expulſio, ac uxori concedatur reſtitutio. Adulterium verò notorium concludit integrum poſſeſſionis defectum. Si enim uxorem vir innocens, ac adulterii conſcius notorii, domi retinerer, cenſebitur remittere, ac ſubinde non poterit divortium petere. Ut d.14. dicemus. Ita *Ant.c.Ex conqueſtione.nu.21. de reſtit.ſpol. Abb d.c.Porrò, n.9. Alex.de Nevo nu.11.* Sed hanc conciliationem reprobat *Jaſ.l. Naturaliter, §.Nihil commun.nu.46.ff.de acquir.poſſeſſ.* eo quòd non exhauriat difficultatem. Et verè ita res ſe habet. Nam ſi ob adulterium licitus eſt receſſus, cùm verè maneat matrimonii vinculum, & licita ſit copula: cur non licebit recedere ob notoriam conſanguinitatem? Cùm vinculum matrimonii oon ſit legitimum: & babitatio inſtar fratris, & ſororis ſit graviſſimo periculo expoſita. Quarta conciliatio eſt: quod *c.Porrò*, loquitur in notorio proprietatis defectu, ad quem concludendum eſt neceſſariò expectanda ſententia, *cap.* verò *Significaſti*, in notorio poſſeſſionis defectu, qui cùm non concernat proprietatem ipſam, ſed ſolam poſſeſſionem ſententia minimè indiget: ſed impedit reſtitutiooem. Sic *Ant.d.c.Porrò, n.9.Propoſitus 3.q.1.in ſum. Jaſon l.1.Naturaliter, §.Nihil commune, n.46.ff.de acqu.poſſeſſ.* Sed rationе differentiæ minimè aſſignant. Et ideò eam reiicit *Covar. 4.decr.2.p.c.7.§.5.n.11.* Quinta conciliatio eſt, ut *c.Porrò* loquatur in conſanguinitate ootoria, cujus excepriо minimè reſtitutionem impedit. At *c.Significaſti*, in adulterio nuturio, quod reſtitutioni faciendæ obſtat. Sic *Navar.li.3.conſ.1.de converſ. conjug.in priori edit.conſ.6.n.2.in poſteriori, conſ.11 n.2.* Et rationem differentiæ dicit ſe reddidiſſe in ſuis prælectionibus. Et in quantum ait io conſanguinitate notoria deſiderari ſentcotiam Eccleſiæ, concordant *Gloſſ.c.Ex conqueſtione, verb.Sine judicio, de reſtit.ſpoliat. & ibi Ant.n.21.* Sexta cooiciliatio eſt, ut *c.Porrò*, loquatur io ootoria conſanguinitate, quæ celari aliquo modo poreſt. At *c.Significaſti*, in ita notorio adulterio, ut nulla tergiverſatione celari queat. Notorium autem tunc ſolùm impedit reſtitutionem, quando tale eſt ut nullo modo tegi valeat: ut n.25. probavimus. Sic conciliant *Syl.verb.Divortium, q.8. Barboſa rubr ff. ſolut.matr.2.p.nu.26.* Sed non explicant qualiter conſanguinitas notoria poſſit aliqua tergiverſatione celari. Quod ſic explicandum eſt. Quia *c.Significaſti*, fuit exceptio adulterii, & ſic meri facti, quod uullatenus poterat infringi, & mutari: atque ita nulla tergiverſatione celari, *l.1.§.Si vir uxori, ff.de acqu.poſſeſſ.* Sicque ſi de adulterio conſtabat, non poterat aliqua tergiverſatione celari defectus tituli. At data notoria conſanguinitate poterant contraxiſſe ex diſpenſatione: & ita juſtum habere titulum ſpoliata uxot: ideòque potuit aliqua rergiverſatione celari defectus tituli, ac peoinde reſtituitur. Sed quamvis verum ſit in ſe, oon quodcunque notorium impedire reſtitutionem, ſed quando eſt tale, ut nulla tergiverſatione celari poſſit; At valdè difficilè eſt explicatu, qualiter conſaoguinitas illa poſſit tergiverſatione celari, ratione diſpenſationis, quæ potuit validum reddere matrim. Quoniam ſimiliter dici poſſet adulterium notorium, quatenus ad divortium confertur, poſſe tergiverſatione celari: allegando, nimirum ſimile viri ſpoliantis adulterium: vel ipſum adulterio conniviſſe. Quod ſi dicas id tanquam viri delictum minimè præſumi, *l.Merito 51.ff.pro ſocio*. Similiter dicam diſpenſationem non præſumi in favorem conjugis ſpoliati ratione conſanguinitatis. Cùm ſit quid facti. Adde etiam obſtare fortiſſimè, illum conjugem ob conſanguinitatem ſpoliatum habere contra ſe præſumptionem juris cõmunis irritãtis matr.inter cõſanguineos: quo in eventu reſtituendus non eſt, niſi titulum probet. Ut ſtatim dicemus juxta *c. Ad decimas, de reſtit. ſpol. in 6.* & ſic quamvis id conjugium ſit in facie Eccleſiæ initum, præſumptio ſtat contra ipſum, ob reſiſtentiam juris communis. Atque adeò conjugi ſpoliato ſtanti, pro illo incumbit onus probandi diſpenſationem, qua redditum eſt validum. Ultima conciliatio eſt, quam adduxi ex multis DD. nu.20. ut *c.Significaſti*, intelligatur quando adulterium eſt commiſſum poſt ſpolium. At *c.Porrò*, quando ante ſpolium. Sed ibi reprobavi. Ex his conſtat quàm difficilis ſit horum textuum conciliatio. Sed placet deciſionem, *c.Porrò*, eſſe ſpecialem in conſanguinitate, & in quocunque impedimento dirimenti, eadem enim eſt ratio: in quo caſu ſeparatio, non tantùm tendit ad ſpoliandum poſſeſſione conjugem dimiſſum, ſed etiam proprietate, ipſoque matr. vinculo. Atque adeò juſta ratione deciditur, *d.c.Porrò*, nullum notorium ad id ſufficere, ſed expectandam eſſe Eccleſiæ ſententiam. Sicut enim juris auctoritate vinculum matr. colligatum eſt, ita ejus judicio oportet diſſolvi. Per eaſdem enim cauſas res naſcitur, & diſſolvitur, *c.1 de regulis juris*. Adde etiam, rem hanc eſſe graviſſimam, quia ratione conſanguinitatis declaratur vinculum ipſum matr. fuiſſe irritum, ac proinde utrumque conjugem tanquam ſolutum poſſe liberè ad alias nuptias trãſire. Quare meritò reſervatur judicio Eccleſiæ decidenda: & interim conjux ſpolians cogitur ad ſpoliarum redire. At ſeparatio ratione adulterii eſt quoad ſola obſequia conjugalia, maoenti vinculo matrimonii illæſo: & neutri licet aliud matr. inire, & ideò nil mirum, ſi Eccleſiæ judicium non deſideret, ſed contenta adulterio ita notorio, ur nulla poſſit tergiverſatione celari. Et ita placent mibi quarta, & quinta conciliatio relata, quæ in hoc conveniunt, ut ſit ſpeciale in conſanguinitate, & quoties agitur de proprietatis defectu, ut contingit in aliis impedimentis dirimentibus. Ad 2. arg. ex propoſitis n.11. dic non eſſe propriè pœoam, ſed tanquam conditionem in ipſo matr. contractu inhabitam. Ut de negatione debiti conjugalis ob adulterium dixi nu. 5. Ad confirm. dic deciſionem *d. c. Porrò*, eſſe ſpecialem in conſanguinitate, ut proximè probavi. Ad 1. argum. ex propoſitis nu 12. dic, eum textum intelligi de ita notorio adulterio, ut nulla tergiverſatione celari valeat. Ad 2. dic eodem modo intelligi illud *c. Ex parte*. Ad 3. & confirmationem dic in *eod. c. Ad decimas*, eſſe ſpeciale: eo quòd jus commune reſiſtit poſſeſſioni ſpoliati, quæ reſiſtentia conſtat ex forma libelli propoſiti ab ipſo ad petendam reſtitutionem. Unde *Arch. ibi nu.1. Dominic.nu.13.Franc.nu.3.* eam regulam generalem ex eo textu eliciunt, ur reſtitutio concedenda non ſit ſpoliato, quoties eſt veriſimilis præſumptio injuſtæ poſſeſſionis contra ipſum, eo quòd poſſeſſioni illi jus commune reſiſtat: & reſiſtentia illa juris conſtat ex libello propoſito. Ad ultimum dic non omninò ceſſare ſcandalum, niſi quando ita ootum eſt adulterium, ut nullatenus celari poſſit.

S U M M A R I U M.

Ut conjux innocens poſſit in foro conſcientiæ ab adultero divertere, ſatis eſt, ſi certò norit adulterium, quamvis teſtibus probare nequeat, n.39.

Deſiderantur ea indicia, quæ in foro externo probata convincunt de adulterio. Et adulterium non poteſt verè probari, ſed probationibus ex præſumptionibus petitis, n.40.

Deſideratur ad concludendum adulterium ſuſpicio violenta. Et enodantur c. Dixit Dominus 32. q.1. & c. Maritis, de adulter. num.41.

An ita ſufficiat in foro conſcientiæ ſuſpicio violenta, ut non oporteat conjugem ſic ſuſpectum audire, quò divortium fiat? numer.42.

Quando dicatur ſuſpicio violenta, n.43.

Sufficit alia ſimilis vehementer viro prudenti ſuadens, numer. 44.

An ſufficiat, ſi ſolus cum ſola in loco ſecreto, & abdito repertus ſit? nu.45.

An inducant hanc ſuſpicionem violentam plenè probantem adulterium, oſcula, & amplexus? Refertur quædam ſentent. num.46.

Sent. Authoris: & explicantur l. Quod ait lex, ff. ad l. Jul. de adult. & c. Nec aliqua 27. q.1. n.47.

Non inducunt violentam ſuſpicionem adulterii verba amatoria, nec litteræ, nec xenia, nec ſi quis glorietur ſe cum uxore alicujus concubuiſſe, n.48.

An ſufficiat tanquam ſuſpicio violenta, confeſſio conjugis aſſerentis proprium adulterium? n.49.

An

Digitized by Google

An ſufficiat ea confeſſio quando cedit in detrimentum profeſſionis? n.50. & explicatur c. penult. de raptor.

An ſuſpicio violenta probanda ſit teſtibus omni exceptione majoribus, & non ſingularibus? Et an in foro conſcientiæ ſatis ſit ſi eam affirmet quidam fide dignus? n.51.

An vir ſuſpicans uxoris adulterium, poſſit eam cum teſtibus obſervare? Et cuſtos nemoris, an poſſit ſe abſcondere, ut illud ingrediens deprehendatur? Et an liceat parentibus, vel heris, occaſionem permittere, ſeu non auferre furandi, filiis vel famulis, ut deprehenſi corrigantur? Et an vir poſſit celebrare divortium ob id adulterium, quod uxorem obſervans permiſit? num.52.

An liceat offerre occaſionem filiis, vel famulis furandi, & uxori adulterandi, ut corrigantur, n.53.

An poſſit vir cum uxore paciſci, ut amaſio ejus, caſtitatem violare tentanti, concedat tempus & locum, ut amaſius ipſe deprehendatur? n.54.

39 QUÆSTIO III. Qualis notitia adulterii deſideretur, ut conjux innocens poſſit in foro conſcientiæ ab adultero divertere, eique debitum negare? Prima concluſio. Deſideratur ad id, ut conjux innocens certus ſit de alterius adulterio. Cùm enim poſſeſſio ſtet pro altero conjuge, ea in dubio privari minimè debet. Et ita omnes DD. nu.5 allegati hanc certitudinem petunt. Nec exigitur vi id teſtibus probari valeat. Id enim ad forum externum pertinet, quod juxta allegata, & probata jus dicit.

40 II. Concluſio. Non deſideratur certitudo metaphyſica, ſed ſatis eſt moralis, qualis habetur per ea indicia, quæ in foro externo probata convincerent conjugem de adulterio. Ita *Vincent. ſpecul. doctrin. t.2.l.10.cap.41. Aſtenſ. ſum.2.par.l.8.t.11.ar.3.qu.5. Sot.4.d.36.quæſt.un.a.3 poſt 3.concl. v. Circa ſingulas. Barbol. à Ledeſm. de matrim. dub.67.in notab poſt 1.concl. Petr. de Ledeſm. de matrim. qu.62.ar.3.notab.1. Vega 1.t.ſumm.cap.13.caſu 4.* & conſtat ex *D. Hier. in cap.19. Matt.* & refertur, *c. Dixit Dominus 32.q.1.* ibi: *Ubicumque eſt fornicatio, vel fornicationis ſuſpicio, liberè dimittitur uxor.* Et ratio eſt, quia cum adulterium ſit ea illis criminibus, quæ in abdito loco, & omninò occultè admittuntur, *l. Conſenſu, C. de repudiis*, eſt difficillimum probatu: nec verè probari poteſt: ſed ex probationibus petitis ex præſumptionibus concluditur. Quòd adeò verum eſt, ut ſi quiſpiam nudus ſupra nudam fœminam in ipſo actu reperiatur, non verè, & metaphyſica certitudine conſtet: adulterium conſummatum, quale ad divortium exigitur. Ut multis citatis advertit *Maſcard. de probat. concluſ.59.num.4. & ſequent. & Menoch. de præſump. l.5. præſump.41. num.12.* Quoniam fieri poteſt, ut fœmina ſit arcta, vel vir impotens, aut minimè ſeminarit intra vas. Unde fit ut non tam exactæ probationes petendæ ſint, ac in aliis criminibus, quæ oculis patent, palamque perpetrantur. Ut alios referentes docent *Maſcard. de probat. concl.57.num.8. Menoch. d. præſumpt.41. num.1. & conſil.31. num.18. & ſequ. volum.1.* Tandem id conſtat ex *cap. Litteris, de præſumpt.* ubi deciditur poſſe divortii ſententiam proferri, ob violentam adulterii ſuſpicionem.

41 III. Concluſio. Non ſufficit quæcumque ſuſpicio probabilis, ſed deſideratur ſuſpicio violenta. Quia hæc ſufficit ad condemnandum, *cap. Afferte, & cap. Litteris, de præſumpt.* Et maximè in adultero, quod verè probari nequit (ut num præced. diximus.) Unde dum *cap. Dixit Dominus 32. quæſt.1.* dicitur, ob fornicationis ſuſpicionem liberè poſſe uxorem dimitti, intelligitur de ſuſpicione violenta. Ita tradunt *Gloſſ. eo cap. Dixit Dominus, verb. Suſpicio, & cap. Maritis, verb. Ex ſuſpicione, de adulter.* ita intelligens illum textum dicentem, poſſe maritum accuſare uxorem, ob adulterii ſuſpicionem. Et ibi *Innoc. num. unico. Hoſt. num. unic. Abb. num 1. idem Hoſt. cap. Porrò, num.3. de divor.* ubi *Jean. Andr. num.3. Ant. num.12. Anch. num.9. Alex. de Nevo, cap. Significaſti, num.3. de divort. Berojus rubr. de judiciis, num.20 ſ. Jo. de Frib. ſumm. confeſſorum, l.4.t.22.qu.2. Aſtenſ. ſumm.2.par. lib.8. tit.11 ar.3.quæſt.5. Syl. verb. Divortium, qu.7. & verb. Adulterium, qu.7. num.9.* ubi *Angel. num.8. Armill. num. ult. Tabiena Matrim 4.qu.2. num 3. Turrec. cap Chriſtiana, num.132. qu.5 Collanus de doribus, cap.6. num.37. Monal. ſumm.* ubi de matr. *t Propter quid fiat divortium, ver. Item alia cauſa, Maſcard. de probat. concl.57. num.6. Gaeta repetit cap Ad limina 30.qu.1.§.8.num.205. Cantera q. criminalib. qu. tangentib. punitionem delicti, cap.4. num.52.* Et ex Theologis *D. Tho. 4.d.35.qu un.a.3.ad 4. D. Bonau.4 d.32.qu.2. Palad.4.d.27.qu.1.ar.3. num.17. & d.35.qu.1.a.1.num.9. D. Ant.3.par.1.1.cap.21.ſ.5. Vincent. ſpeculo doctrin.t.2.l.10.c.41. Sotus 4.d 36.quæſt.un.ar.3. poſt 3.concl.v. Circa ſingulas. Viguer. l. inſtit. cap.16.§.7. v.9. impedim.10. Enriq. l.11. de matrim. cap.17.nu.2. Emm. Sa ſum. verb. Divort. nu.3. verſ. Sufficit ad ſeparationem. Angles Flor. 1.p. de matr qu.9 de divort art.1. diffic.3. concluſ.3. Lud. Lop.1.p inſtruct. cap.295. §. Ad hac quæſtio hac. Vega 1. tom. ſum.1.13. caſu 4. Barb. à Ledeſ. dub.67. de matrim. in notab. poſt 1. concl.*

42 Sed quidam non ita ſimpliciter intelligunt ſufficere ſuſpicionem violentam, ſed dicunt eam ſufficientem, ut conjux innocens curet inveſtigare alterius adulterium, & eo cognito divortium curet. Et ita intelligunt, *cap. Dixit Dominus 32. qu.1.* dum ibi ait *D. Hier.* ob adulterii ſuſpicionem liberè dimitti uxorem. Et ducuntur, quia non dixit Chriſtus *Matt.5. & 19.* ob ſuſpicionem fornicationis, ſed ob fornicationem poſſe divortium celebrari. Ita *Palacios 4.d.27.diſp.3 f.604.col.24. & ſeq. u. Sed nunquid ſuſpicio. Et d.35.diſp.un.col.2. verſ. Sed quid ſi adulterium*, dicit conjugem ob ſuſpicionem violentam poſſe tantùm ad tempus negare debitum, dum explorat veritatem. Idem videtur ſentire *Caſtro de lege pæn.l.1.c.4.§. Ut igitur*, ait enim data violenta ſuſpicione poſſe conjugem innocentem alteri purgationem injungere, quam ſi facere neglexerit, aut in ea defecerit, juſtè poſſe illi debitum negare. At *D. Hier. eod.c. Dixit Dominus*, expreſſè auctoritatem Chriſti, *Matt.5. & 19.* explicans, ait ob fornicationem, vel fornicationis ſuſpicionem dimitti liberè uxorem. At univerſi DD. nu. præc. allegati exiſtimant, ſuſpicionem violentam producere ſufficientem notitiam adulterii. Illud enim debet eſſe cognitum, unde cum dimittitur ob violentam adulterii ſuſpicionem, verè ob adulterium dimittitur, quamvis non plenè, & indubitata certitudine cognitum: ea enim eſt impoſſibilis (ut dixi nu.40.) eſt tamen cognitum certitudine morali, & ea urgenti præſumptione, quæ virum prudentiſſimum ad judicandum adulterium induceret. Et quæ probata in foro externo ſatis eſſet ad ſententiam divortii ferendam. Ut deciditur, *c. Litteris, de præſumpt.* Et durum eſt ad aliquid amplius diſcutiendum, conſtringere conjugem innocentem. Quare diſplicet prædicta limitatio.

Quod ſi roges, quando dicatur ſuſpicio violenta ſufficiens 43
ad divortii ſententiam? id deciditur, *c. Litteris de præſump.* ibi: *Solum cum ſola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem viderunt multis locis ſecretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis. Reſpondemus quod ex hujuſmodi violenta, & certa ſuſpicione fornicationis poteſt ſententia divortii promulgari.* Et docent omnes.

Non tamen id ita ſtrictè accipiendum eſt, ut ſola ea præſum- 44
ptio explicata, *d.c. Litteris*, ſit violenta: ſed ſufficit quæcunque alia ſimilis, quæ vehementer ſuadeat conjugis adulterium. Sic *Caſtro n.42. allegatus.* Et conſtat ex dicendis n.ſeqq.

Hinc infertur dici præſumptionem violentam, ut dicatur 45
plenè probatum adulterium, quando quia ſolus cum ſola in loco abdito inventus eſt. Ita *Menoc.* aliis relatis, *de præſump. l.5. præſum 41.n.11. & duplici ſeq.* Sed ita generaliter id non credo. Nec *Gloſſ. c. Præterea, verb. Conſcios, de teſtib. & atteſt.* quam pro ſe allegat, ita generaliter loquitur: ſed quando quia repertus eſt ſolus cùm ſola in lecto, vel nudus cum nuda. Et ita *Aſtenſ. ſu.2.p. l.8.t.11.a.3.q.5.* dicit non ſatis eſſe ſolum cum ſola in locis ſuſpectis reperiri, niſi eodem lecto, & hora apta ad concubitum. Quia prior ſuſpicio eſt probabilis, ſed non violenta. Quod idem colligitur ex *c. Litteris, de præſumpt.* Et benè docuit *Navar. rubr. de judiciis, nu.10.* dicens id non ſufficere, niſi aliæ circumſtantiæ adiiciantur loci, temporis, vel perſonarum. Et licèt multi, quos ibi refert, dicant ſufficere ſi in loco ſecreto deprehendantur ſe amplexantes, & oſculantes. At ipſe cum aliis ait, id non ſatis eſſe, niſi probetur tanto temporis ſpatio in eo loco ſecretos eos fuiſſe, ut poſſent adulterium committere.

Sed utrum oſcula, & amplexus efficiant ſuſpicionem violen- 46
tam, ita ut ex eis plenè probetur adulterium; Affirmant quidam. Et ducuntur ex *l. Quod ait lex 23.ff. ad l. Jul. de adulter.* ubi habetur fas eſſe patri filiam in bis actibus inventam occidere, ſicut inventam in adulterio. Et ex *c. Nec aliqua 27.q.1.* Ex quo textu habetur adulterium ita judicari ex actu impudico, & venereo, ſicut ex conſummato. Quia ſunt hæc præparantia ad adulterium. Hujus ſent. videtur *Gloſſ. eod. c. Nec aliqua, verb. Concubitus*, dicit enim ex amplexibus, & confabulationibus deprehendi aliquam eſſe corruptam. Et videtur tenere *Gloſſ. d.l. Quod ait lex, ver. In ipſis*, ubi ait ex his tactibus argumentum ſceleris induci. Idem tenent *Ruin. conſ.162.n.4.vol.4. Dec. rubr. de judiciis, n.5. Felin. c. Præterea n.3. u. Et dicas, de teſtib. & atteſt. Bellon. rubr. C. de edendo, n.81.* Et multos referentes *Burſat. conſ.218.n.3. vol.2. Maſcard. de probat. concl.57.nu.5. & concl.64. à nu.1. ad 5.* Et favet valdè *Cov.4. decr.2.p.cap.7.§.6 num.3.* qui dixit mulierem reddi valdè ſuſpectam ex oſculo, ita ut prudentis arbitrio ſuſpicio hæc pro indubitata, & violenta haberi poſſit. Ejuſdem ſent. videntur *Sot.4.d.35.q.un.a.3.poſt.3. concluſ. u. Circa ſingulas. Barb. à Ledeſ. dub.67. de matrim in notab. poſt.1. concl. Graffis 1.p. deciſ.l.2.c.84.nu 5. Vega 1.to.ſu 1.13.caſu 4.* dicunt enim ſufficere ſi adulteri in eodem lecto reperiantur, aut aliter amplexati. Idem tenet *Azebedo lib. 8. recop. t.20. rubr. n.14*

Sed omninò tenendum eſt, non induci violentam ſuſpicio- 47
nem adulterii ex ſolis oſculis, & amplexibus, quando alia adminicula non concurrunt. Probatur ex *l.1. ff. de extraor. crim* relata *c. Sollicitatores, de pæn. d.1.* ubi imponitur extraordinaria pœna ſollicitatori alienæ uxoris. Et *Cl. ea l.1. u. Propter voluntatem*, explicat licèt colloquia, & baſia intervenerint. At ſi inde concluderetur adulterium, pœna ordinaria imponenda eſſet. 2. quia *c. Litteris, de præſump.* multò fortiora exiguntur indicia, ut violentam adulterii ſuſpicionem inducant. 3. quia licèt conjecturis probetur adulterium; at illæ debent eſſe, vel à natura: vel à lege receptæ, probatæque, ut ait *Gloſ. l. Abſentem 5. verb. Damnari ff. de pœnis.* Oſcula autem, & amplexus nec à natura, nec à lege pro urgenti conjectura admittuntur: nec etiam ab homine recipi debent: cùm nulla urgens ratio id ſuadeat. Nec obſtat *l. Quod ait lex*, allegata n. præc. pro contraria ſent. quia ſolùm

probat

probat liceropatri, juxta illum textum, impunè occidere filiam repertam in iis actibus impudicis, ſicut inventam in adulterio, non tamen probat inde convinci adulterium. Similiter non obſtar *c. Nec aliqua*, ibi allegatum: quia tantùm ex eo probatur illa eſſe indicia depravatæ voluntatis adulterandi. Atque ita tenent *Ripa rubr. de indiciis, n. 23. Et ibi Berojus nu. 20. fin. Nav. ibi, n. 10. Michael Calidon. ibi, n. 71. & ſeqq. Riminald. ibi, num. 10. & ſeqq. Jul. Clar. l. 5. recept. §. Adulterium, n. 16. verſ. Et ſcias. Menochius* alios allegans *de preſump. l. 5. preſum. 41. n. 28. & ſeqq. Perez lib. 8. ord. t. 15. l. 2. f. 292. verſ. Sed eſt dubium utrum ex oſculo. Padilla l. Tranſigere, n. 87. C. de tranſact. Cantera qu. crimin. q. ſurgentibus puniſionem delicti, c. 4. n. 52. Barboſa* alios referens, *l. 2. §. 1. n. 73. ff. ſolut. matr. Palacios 4. d. 27. diſp. 3. f. 604. col. 24. & ſequ. verſ. Sed numquid ſuſpicio. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 295. §. Adhac quaſtio hac.*

48 Nec à fortiori ſufficient aentia miſſa ab adulterio uaori alienæ, aut verba amatoria, ut probetur adulterium. Quia minora indicia ſunt amplexibus & oſculis. Ita *Palacios n. præced. alleg.* Nec ſimiliter ſatis erit, ſi quis glorietur ſe cum uxore alicujus concubuiſſe. Quoniam non valet confeſſio in alterius præjudicium, *cap. 1. de confeſſis, cap. Significaſti, de adult. l. fin. C. de accuſat.* Sic *Abb. cap. Quam ſit grave, nu. 2. notab. ult. de exceſſib. prælatorum. Gaeta repet. c. Ad limina 30. quaſt. 1. §. 4. num. 210.* De litteris verò amatoriis non concordant DD. Nam quando repertæ ſunt litteræ amatoriæ ipſius mulieris, probari adulterium aſſerunt. *Pariſi. conſil. 54. in fin. vol. 4. Maſcard. de probat. concl. 64. num. 10. inf.* Id autem negat *Enriq. l. 11. de matr. cap. 17. num. 2.* Sed *Menoch. de preſump. l. 5. de preſump. 41. inf.* cenſet id judicis arbitrio remittendum pro litterarum tenore. Unde dicit, ſi mulier in eis præteritum concubitum fateretur, rem eſſe manifeſtam contra eam: ſi verò eſſent litteræ quibus virum induceret ad acceſſum, arguere adulterium committendum, non tamen commiſſum. Cæterùm exiſtimo non ſufficienter probari adulterium, licèt in eis mulier proprium adulterium fateatur. Quia confeſſio extrajudicialis, qualis eſt hæc, non plenè probat, ſed conſtituit indicium ſufficiens ad torturam. Ut docent *Abbas c. Quam ſit grave, n. 2. de exceſſibus prælat.* & multis citatis *Maſcardus de probat. conc. 350. n. 1. & ſeq.* Et conſtabit ex dicendis n. ſequenti, ubi dicemus quid deſideretur, ut ea confeſſio probet.

49 Satis autem eſt confeſſio conjugis aſſerentis proprium adulterium, ut illud probatum cenſeatur. Habetur expreſsè, *c. pen. de adulter.* ibi: *Mandamus quatenus niſi tibi conſtiterit, vel per evidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris, quod adulterata ſponte fuiſſet, ipſum recipere compellas eandem.* Quod intelligitur, quando confeſſio facta eſt in Judicio. Ut docet *ibi Gloſſ. verb. Confeſſionem. Hoſt. ibi.* Idem *Gloſſ. c. 1. verb. Patronus. 32. q. 1.* Quia hæc facit notorium judiciale: extra judicium autem facta non plenè probat, ſed inducit ſufficiens indicium ad torturam. Ut n. præced. probavi.

50 Immò ſi jam conjux innocens reputatus emiſerit profeſſionem, & proprium adulterium ante profeſſionem commiſſum fateatur, ut ſic compenſentur adulteria, & conjugi manenti in ſæculo concedatur repetitio illius conjugis jam profeſſi utpotè qui compenſatis adulteriis profiteri non potuit: credendum eſſe illi confeſſioni adverſus religionis profeſſionem, & in favorem inſtaurationis matrim. docent *Hoſt. c. Veniens, n. 7. de converſ. conjug. & ibi Joan. Andr. fine, Ant. & Anch. fin.* & probat ex *c. pen. de raptor.* ex quo conſtat uxorem profeſſam abſque viri licentia, ei reſtituendam fore, ſi ipſa fateatur ante ingreſſum fuiſſe conſummatum matr. ubi *Gloſ. verb. Mulieris*, aſſerit aliud eſſe in matr. carnali, & aliud in ſpirituali. Quia in illo non ſtatur confeſſioni mulieris in matr. præjudicium, ſecus verò in hoc. Sed adverſus hanc doctrinam fortiter urget, diverſam longè rationem eſſe, quando ſolùm divortium intentatur. Tunc enim in ſolius conjugis adulteri præjudicium vertitur: innocens enim poteſt injuriam condonare: & ſic nil mirum eſt, ſi confeſſioni adulteri plena fides habeatur. At ubi confeſſio conjugis tendit contra profeſſionem, eſt in monaſterii præjudicium. Et proinde non videtur ei credendum. Confeſſio enim adversùs ipſummet confitentem valet, non verò contra tertium, *14. q. 2. in princ. & c. 1. de confeſſis* Deinde quia *c. Vidua, de regul.* deducitur novitiam actibus profeſſarum ſe ingerentem, cenſeri profeſſam, licèt jurejurando defectu animi profitendi affirmet. Non ergo propriæ confeſſioni creditur in profeſſionis præjudicium. 3. quia ad matr. carnalis diſſolutionem minimè ſtatur conjugum confeſſioni, *c. Super eo, de eo qui cogn. conſang.* Et redditur ibi ratio: eo quòd ſæpè adverſus matr. ut illud dirimatur, conjuges inter ſe colluderent. Quæ ratio æquè militat in religionis profeſſione. Quare doctrinam prædictam ita univerſaliter non admittit *Abb. c. Veniens, fine de converſ. conjug.* ſed tunc demum, quando uxor profeſſa confitens in judicio præviam matrim. conſummationem, vel præcedens adulterium, reverà ſtat pro ipſa profeſſione, & ſuperiori connivente eam confeſſionem fecit. Tunc enim non eſt veriſimile eam contra ſe mentiri: ac ſubinde confeſſio ſibi præjudicat ac monaſterio. Atque ita intelligit *Abb. ibi, c. pen. de raptor.* pro propriori doctrina allegatum. Idem *Abb. ac c. penult. num. 6. & ibi Hoſt. n. 3. ſuper verb. Confeſſione, & ibi Anan. nu. 6.*

51 Quarta concluſio. Quamvis adulterium plenè probari nequeat, at conjecturæ, & præſumptio violenta quibus probandum eſt, ſunt planè probanda per teſtes, non ſingulares, & omni exceptione majores. Ita multis citatis *Burſat. conſ. 435. nu. 39. vol. 4.* An autem dicantur teſtes ſingulares, ſi viciſſim dicant ſe vidiſſe, unum poſt alium: vel teſtis unus dicat ſe vidiſſe una die, & in uno loco, & alius alia die, & in alio loco? conſule *Maſcardum de probat. concl. 59. n. 17. & duplici ſeq. & concl. 65. à n. 1. ad 3.* In foro autem conſcientiæ exiſtimo ſufficientem eſſe notitiam qua conjux innocens divertere poſſit, ſi de adulterio ſui conjugis certior fiat à perſona fide digniſſima, cui meritò prudentiſſimus quiſque fidem haberet, ſe vidiſſe adulterium, aut ejus violentam ſuſpicionem teſtanti. Quoniam hoc certitudinem moralem efficit, quæ ſatis eſt, ut probavi n. 39. & 40.

Quinta concluſio. Viro ſuſpicanti adulterium uxoris licitum eſt illam obſervare, cum teſtibus idoneis, ut eam poſſit de adulterio convincere. Quoniam id non eſt ejus peccato connivere, ſed uti ejus malitia ad proprium commodum. 2. quia aliud eſt, rogare, conſulere, vel jubere malū, quod nūquam licet, & aliud permittere, ſeu non auferre mali occaſionem, quod aliquando licet ob aliquod majus bonum. Sicut Deus mala permittit ob majus bonum. Ita *D. Th. 4. d. 35. q. un. a. 3. ad 4. Sot. 4. d. 36. q. un. a. 3. fin. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 3. notab. 1.* Confert ad hoc quod tradunt *Nav. ſum. Hiſp. c. 28. addit. ad n. 30. c. 14. §. La 10. Corduba ſum. q. 5. corol. 4. fin. Nav. l. 3. de reſt. c. 4. p. 1. dub. ult. in nova edit. n. 104. Emm. Sa, ſum. verb. Peccatum, n. 7.* nimirum, non peccare parentes, vel heros, qui filiis vel famulis non auferunt aliquam furandi occaſionem, cùm eos ad furandum propenſos norunt: ut ſic in furto deprehenſi reſipiſcant. Confert etiam, quia quamvis cuſtodes nemorum ſe abſcondentes, quò illud euntes ingrediantur liberè, ſolvantque pœnam, damnentur tanquam culpæ mort. rei: ut benè docet *Molina, 5. de reſt. q. 12.* At excuſantur à culpa, quando eo fine ſe abſcondunt, ut ſemel deprehenſi caveant in futurum illuc redire. Ut tradunt *Nav. ſu. c. 17. Hiſp. n. 124. lat. nu. 123. Nav. eod. dub. ult. nu. 103. Corduba ſum. q. 66. dic. 2. v. Mas el daño. Valentia 2. 2. diſp. 5. q. 6. punct. 5. dub. 7. inf. Manu. 1. t. ſu. 2. edit. c. 124. n. 7. Vega 1. t. ſu. c. 120. caſu 1. col. 4.* Hinc infertur, virum poſſe celebrare divortium ob adulterium illud in quo uxorem deprehendit. Quamvis id minimè poſſit ob adulterium, quod ipſo ſciente, & tacente uxor committit (ut diximus diſp. 5. n. 5.) Quoniam id verum eſt, quando non habet juſtam diſſimulandi cauſam. Tunc enim eſt conſenſus. Secus in præſenti eventu, in quo non diſſimulat quaſi conſenſum præbens, ſed vel ut poſſit ipſam de adulterio convincere: vel ut deprehenſa deſiſtat in futurum. 52

Sed an liceat eo fine offerre occaſionem uxori, ut adulteretur, vel filiis aut famulis, ut furentur? *Navar. n. præc. allegatus, eo dub. ult. n. 104.* id concedit. Sed meliùs *Emman. Sa, verb. Peccatum, n. 7.* id negat. Quia id non ſolùm eſt permittere: ſed cooperari, & poſitivè concurrere. Quare non video qua ratione id excuſari valeat. 53

Hinc infertur, quid dicendum ſit in ea q. Num liceat viro pactum cum uxore inire, ut amaſio ejus caſtitatem violare tentanti conniveat concedens tempus, & locum non ut adulterium perficiat: ſed ut in crimine deprehendatur? Id enim culpa vacare, docent plerique ducti ex *l. Si quis ſervo 20. C. de furtis*, ex *l. 8. t. 14. p. 7.* ubi habetur ſervo requiſito ab aliquo de furto committendo, ipſoque nuntiante domino, & de conſenſu ejus portante res aliquas domum perſuadentis, ut hic in furto deprehenderetur: dari contra perſuadentem actionem furti: ubi lex videtur ſupponere actionem ſervi, & pactum cum domino initum, licita fuiſſe. Alias cum de conſenſu domini res accepta ſit, minimè actio furti daretur. Sic *Paulus ex l. Si quis, notab. 1. Jac. de S. Georgio ibi, Joan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. in princ. § 29. n. 1. Cifuentes l. 80. Tauri, fine.* ubi *Ant. Gomez n. 65. Caſtillo proœmio leg. Tauri, f. 6. col. 4. verſ. Et nota quod ſi Caſtellanus. Gomez. Arias, l. 78. Tauri, n. 7. Greg. Lop. l. 8. verb. Al fijo, t. 14. p. 7. Matienzo dialogo relatorum 3. p. § c. 33. n. 8. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 2. n. 17.* 54 Sed DD. hi non tractant de foro conſcientiæ: dicunt enim licere id ad injuria afficiendum adulterum, aut furti ſuaſorem. Quod in foro conſcientiæ illicitum eſſe conſtat. Sed mens textuum & Doctorum eſt, ut conſenſus ille non ſit legitimus, & ſufficiens, ne ſuadens furtum poſſit de furto, & adulter ille de adulterio intentato accuſari. Unde in foro conſcientiæ id pactum illicitum eſſe cenſeo. Non enim eſt mera permiſſio, dum uxor connivet adulterium molienti, ſed eſt conſenſus. Ea enim verba ſufficerent ad acceptationem cujuſcumque donationis, aut legati, aut muneris ſibi injuncti. Permiſſio enim eſt actus voluntatis circa negationem: id eſt, circa non impediendum: ut referens modo permiſſionis tradit *D. Thom. 4. d. 33. qu. 2. a. 2. quæſtiunc. 2. corp.*

DISPUTATIO XIII.

Utrùm vir teneatur uxorem in adulterio perſiſtentem dimittere: aut reſipiſcentem admittere? Et idem de uxore reſpectu viri adulteri.

SUMMARIUM.

Vir innocens non tenetur adulteram emendatam reconciliare. Et explicatur cap. Quod autem, 32. q. 1. & cap. Si vir, de adult. num. 1.

Quod

Digitized by Google

Quid ſi juret fore, ut ipſam non accuſet, dimittatve? n.2.

Fas eſt viro, uxori adulteræ emendatæ parcere, eamque ſibi reconciliare, quoties voluerit: & quando id conſilium ſit. Et explicatur c. Si vir, de adult. Et an poſſit adulteram in crimine perſiſtentem reconciliare? n.3.

Refertur duplex ſententia, n.4. & 5.

Si ſolam adulterii rationem attendamus, non eſt præceptum divertendi ab adultera; quantumcunque publica, & pertinaci, num. 6.

Obligatio hæc divertendi aut conſurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi ſcandali, aut ex utroque, n.7.

Non oritur ex præcepto correctionis fraternæ, & an quando hac præmiſſa, uxor non reſipiſcit, ſit denuntianda, n.8.

Refellitur contraria aſſerens oriri ex præcepto correctionis, n.9.

Naſcitur ex ſola vitandi ſcandali obligatione, n.10.

Non conſurgit ex aliquo præcepto Eccleſiaſtico. Et explicantur c. Si vir, de adulter. c. Sicut crudelis 32. qu.1. & c. Non ſolùm 28. q.1. num.11.

Nec oritur ex periculo incertitudinis prolis vitandæ. n.12.

Vir retinens uxorem tanquam ſororem non ſatisfacit. n.13.

An uxor occultè adulterans, nec emendata, ſit dimittenda? num. 14.

Non obligat hoc præceptum virum aliter ſcandalum cavere potentem, num.15.

Nil refert ad hanc obligationem, utrùm vir ſit innocens necne, num. 16.

An vir teneatur aut poſſit alimenta adulteræ pertinaci denegare? num. 17.

An teneatur potiùs excommunicationem ſuſtinere, quàm adulteram non correctam admittere? n.18.

Obligatio hæc dimittendi adulteram, quando ſit ſub mortali? numer. 19.

An excuſetur vir retinens, ne ipſe damnum corporis vel animæ incurrat? n.20.

Quid, ſi uxor expulſa, pejor efficietur: aut aliud corporis detrimentum patietur? n.21.

Quid, ſi infamia ipſius viri vel uxoris emergat? n.22.

Quid, ſi uxore retenta, ſit ſpes emendæ? n.23.

Qualiter in his eventibus teneatur vir ſcandalum cavere? n.24.

Rariſſimè tenetur vir adulteram dimittere, aut à culpa abſtinere, num.25.

Solvuntur argumenta, n.26.

An uxor ſimiliter teneatur virum in adulterio perſiſtentem expellere, debitumque negare? Refertur duplex ſententia, num.27. & 28.

Sententia authoris negans. Et explicatur cap. Si quis uxorem, el 1. 30. q.2. num.29.

1 Diſputationem hanc difficilem valdè reddunt diverſi admodum loquendi modi Doctorum hac de re diſſerentium. Et quidem duo tanquam certa præmittenda ſunt. Prius eſt virum innocentem minimè teneri uxorem adulteram ad ſuam priſtinam amicitiam revocare. Unde cùm dicitur *c. Si vir, de adult.* virum debere ſibi reconciliare adulteram emendatam, explicat *ibi Gloſſ.* ab omnibus recepta, de honeſtatis debito. Et eodem pacto intelligendus eſt *D. Aug. lib. 1. de adult. conjug. c. 5.* cujus dictum refertur *c. Quod autem 32. qu. 1.* ibi: *Quis non intelligat debere maritum ignoſcere, quod videt ignoviſſe Dominum?* Quare enim pœnitentia adulterii facta, poteſt uxor accuſari? Idque conſtat ex *c. Admonere*, quod eſt Stephani Pontif. 33. *q. 2.* & ex *c. De Benedicto. 32. q. 1.* Et conſtat ex dictis hoc l. diſp. 3. nu. 5. ubi probavi poſſe adulterium admiſſum ante baptiſmum conjugis jam baptizati, ad judicium deduci, quò divortium celebretur. Et quamvis (ut ibi dixi) in baptiſmo diſcordent Auctores, eo quòd ſit nova quædam generatio. At circa pœnitentiam, id omnes Theologi fatentur cum *D. Th. 4. diſt. 35. q. un. a. 6. ad 2.* Et omnes Juriſperiti cum *Gloſ. eo c. Admonere, verb. Pœnitentia, & c. fin. verb. Judicio, de converſ. conjug. & c. Gaudemus, in fi. de divort. Hoſt. e. ſi. n. 1. ſi. de div. Geffred. ſum. t. de div. n 7. Ioa. e. t. a. 2. de adult. Abb. d. c. Gaudemus, n. 3. Henr. c. Significaſti, n. 10. de div. Arch. c. Nihil, n. 32. q. 6. Bellamera ibi, n. 2. Turr. ibi. a. 1. Durand. 4. diſt. 35. q. 2. a. 2. n. 2. Petr. de Soto lect. 12. de matr. col. pen. Barboſa ff. ſolut. matr. 2. p. n. 20. 25. Sard. de alimentis t. 7. q. 21 n. 7. & 8. Enriq. l. 11. de mat. c. 17. a. 2. & 3. Pet. de Ledeſ. de matr. q. 62. art. 6. concl. 1.* Quod ſi obiicias, charitatis lege remittendam eſſe veniam petenti ac reſipiſcenti. Reſpondeo id verum eſſe, quoad odium animi & aliqua externa benevolentiæ ſigna: ſecus quoad pœnas delicto debitas in judicio exigendas. Unde non eſt audiendus *Veracruz, q. 3. p. Speciali, a. 6. concl. 3. in fine*, ait per *c. Ex literis, de divortiis*, compellendum eſſe virum ad uxorem adulteram reſipiſcentem admittendam, ut ipſius incontinentiam vitet: quamvis in foro conſcientiæ admittere non teneatur. Sed in *c. Ex literis* loquitur, quando vir innocens jam in adulterium lapſus eſt. In quo eventu quando, & qualiter ſit cogendus, latè diximus hoc l. tota diſp. 9.

2 Quòd ſi vir juret uxori, ſe eam minimè accuſaturum de adulterio futuro, non valet pactum, nec juramentum quoad accuſationem criminalem: ſecus quoad civilem ad divortium, & dotem petendam. Quippe in priori caſu agitur de juris publici renuntiatione: & datur anſa liberè delinquendi, impunitate promiſſa. Intereſt enim reipublicæ delicta puniri. In poſteriori autem, de renuntiatione juris privati, ac injuria, & lucro ipſius viri. Sic videtur deciſum, *c. Quemadmodum in fine, de jurejurando*, juncta *Gloſ. ver. Deſiſtat*, inde colligenti, valere pactum, & juramentum, quatenus tangit rem familiarem, vel injuriam privatam, non autem quatenus tangit injuriam publicam. Et tenent *ibi Abb. nu. 14. fine: Alex. de Nevo ibi § fi. n. 11.* Et ideò ait *Abb.* non abſque myſterio dixiſſe eum textum, debere ſic jurantem deſiſtere ab accuſatione ad divortium celebrandum. Idem *Additio Angeli de maleficiis, ver. Che me ha adulterata n. 50. Barboſa l. 2. p. 1. in prin. nu. 106. ff. ſol. mat.* Unde *Palud. 4. diſt. 35. q. 1. a. 1. conc. 1. n. 6. & Suppl. Gab. ibi, q. un. a. 2. conc. 1.* dicentes licitum eſſe viro uxorem adulteram repellere, licèt jurarit non ſe dimiſſurum vel accuſaturum, eo quòd frangenti fidem non ſit fides ſervanda: Intelligendi ſunt ſano modo, nimirum, quando adultera relabitur, nec corrigitur. Tunc enim tanquam fidem frangens poteſt repelli: nec juramentum in eo caſu relapſus, & pertinaciæ intelligitur, nec in eo eſſet gratum Deo: & proinde non obligat, Ut benè docent *Hoſt. eo c. Quemadmodum, a. 11. Ioa. ibi ſi. Joa. And. a. 9. Abb. n. 14. Card. a. 2. verſ. Oppone ad hoc Henr. fine, Bellamera a. 10.* An autem ſit idem, ſi pactum aut juramentum fiant de non deferendo crimine perpetrato? conſule *l. Si unus 28. §. Pacta, ff. de pactis*, ubi diſcrimen conſtituit inter pactum non accuſandi de crimine admiſſo, vel admittendo ut illud valeat: hoc autem non. Idemque docet *Gloſſ. d. c. Quemadmodum, verb. Criminæ.* De qua re conſulendi ſunt Doctores, ibi & *d. §. Pacta.*

Poſteriùs certum in hac diſp. eſt, fas eſſe viro uxorem adulteram reſipiſcentem ſibi reconciliare. Habetur *c. Si vir, de adult.* & fatentur omnes cum *D. Aug. l. 2. de adul. conjug. c. 6 & 9.* & refertur *cap. Quod autem. & ſeqq. 32. q. 1.* & ratio eſt: quoniam ſeparatio eſt pœna adulterii, & injuriæ illatæ viro, cuilibet autem licitum eſt injuriam ſibi illatam condonare: & jam uxore emendata ceſſat ratio ſcandali Subditur autem *eo c. Si vir*, non ſæpè admittendam eſſe adulteram Cui videtur adverſari *c. Quemadmodum, ad fi. de jurejur.* & conſilium illud *Matth. 18. Non dico tibi ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties, Gl. eo c. Si vir, verb. Sed non ſæpè: & ibi Hoſt. n. 3. & in ſu. t. de adult. n. 5. v. Repellit etiam, Henr. d. c. Si vir, nu. 3. & c. Quemadmodum, n. 8. de jurejur. Barboſa l. 2. in prin. n. 102. ff. ſol. matr.* ſic explicant, quamvis poſſit vir ſæpè remittere, at Eccleſia non intercedit pro adultera ſæpè relabenti, ne peccandi anſam offerre videatur. Vel poteſt explicari cum *Soto 4. d. 36. q. un. a. 2. concl. 1.* ut quamvis ſæpè conſilium ſit uxorem adulteram reſipiſcentem admittere, ne viro deſtituta, & inopia preſſa, libidini vacet, quò quæſtum acquirat: at ſi multoties reconciliata, abutens venia, ad priſtinum, more canis, vomitum redeat, præſtabit utique eam non admittere. Quoniam ſpem omnem correctionis adimit. Nec id adverſatur conſilio Evangelico, quod non intelligitur de pœna extrema delicto debita, qualis eſt divortium: quando ſpes veniæ anſam præbet in delicto perſiſtendi, & correctionis ſpes ceſſat. Dixi autem, ſi adultera reſipiſcat, poſſe eam à marito admitti. Nam ſi in adulterio perſiſtat, idem judicium eſt, an poſſit tunc eam vir reconciliare ſibi: & an ab ea teneatur divertere? Quare caſu quo tenetur ab ea divertere, non poterit reconciliare. Ut benè docent *D. Th. 4. d. 35. q. un. a. 6. corp. Durand. ibi q. 2. a. 1. n. 6. Richard. a. 3. q. 2. Palud. q. 2. a. 2. n. 11. D. Ant. 2 p. t. 1. c. 21. §. 6. v. Effectus accuſationis de adulterio eſt, Tabiena matr. 4. q. 8. n. 9. Sotus 4. d. 36. q. un. a. 6. concl. un. Bart. à Led. dub. 70. de matr. concl. un.* De qua quæſtione ſtatim diſſerendum eſt. 3

Quæſtio autem in præſenti valdè controverſa eſt, de obligatione viri, dimittendæ uxoris adulteræ minimè reſipiſcentis: vel ipſius non reconciliandæ ſibi. Utriuſque enim idem judicium eſt, ut num. præc. in fine obſervavimus. Et 1. quidem de viro reſpectu uxoris adulteræ diſſerendum eſt. Deinde de uxore reſpectu viri adulteri. Et de viro ſatis ſtrictè loquuntur plerique DD. Aſſerunt enim eum teneri ſub culpa lethali uxorem in adulterio perſiſtentem deſerere. (Limitationes autem quas aliqui apponunt, examinabimus numeris ſequentib.) Ducuntur 1. ex *c. Si vir, de adul.* ibi: *Si vir ſciens uxorem ſuam deliquiſſe, quæ non egerit pœnitentiam, ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus criminis particeps.* Idem habetur *c. Quemadmodum §. ult. de jurejur.* Idemque docet *D. Aug. l. 2. de adult. conjug.* & refertur, *c. Non ſolum 28. qu. 1. D. Hier. in commens. ad c. 19. Matt.* & refertur *c. Dixit Dominus 32. qu. 1. D. Chryſ.* & refertur *c. Si quis uxorem, el 1. 32. q. 1. Theod. in pœnit.* & habetur *ibid. c. Si quis uxorem, el 2. Idem D. Chryſ. hom. 32. operis Imperfect. in Matt.* & refertur *c. Si quis crudelis 32. qu. 1.* ibi: *Sicut crudelis, & iniquus eſt, qui caſtam dimittit uxorem, ita fatuus eſt, & injuſtus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis eſt.* Quod idem dicitur *Prov. 18. Qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt, & inſipiens.* 2. quia *Matt. 1.* dicitur D. Joſephum, eò quòd juſtus eſſet, voluiſſe dimittere Virginem, quam adulterii ream ſuſpicabatur. 3. quia vir non divertens ab hujuſmodi adultera videtur multis nominibus reus criminis. 1. eò quòd violet præceptum Eccleſiæ jubentis eam dimiſſionem. Ut conſtat ex textibus allegatis. 2. quia ſcandali maximam anſam præbet, omnes enim meritò ac jure optimo ſuſpicabuntur ipſum virum criminis uxoris conſcium, ipſi connivere, patrocinarique, ipſumque lenonem eſſe. Conſentire enim videtur erranti qui ad reſecanda quæ corrigi debent, non occurrit, *cap. Conſentire 83. diſt.* 3. quia periculo exponit, ut proles ſit incerta, & non legi- 4

timi hæredes illi ſuppônantur. Quod eſt contra bonum ſacramenti, & cedit in legitimi hęredis grave damnum. Et ideò virum peccare mortaliter ſic retinendo uxorem, videntur clarè ſentire *D.Th.4.d.35.q.un.a.2.& ibi D.Bon.a.un.q.2.Rich.a.1.q.2.Coloja q.1. arg.4.Hoſt.c.Porrò,n.3.de divor.& ibi Jo.And.n.3.Abb.c.Si vir,nu.1.de adult.Henr.c.Quemadmodum,n.8.& 9 de jurejur.& ibi Bellam.nu.*10. *Turr.c.Apoſtol.*32.*q.7.a.2.nu.2.* ubi peccati damnant virum non divertentē in hoc eventu. Et cùm res ſit graviſſima, non vidētur de culpa veniali intelligendi. Et docent expreſsè culpam eſſe lethalem *Covarr.de publicis concubinar.rubr.de adul.n.74.*habetur to.11. tract.p.1.*Ovand.4.d.35.qu.un.prop.1. Perez l.8.ord.t.15.l.2.f.308.§. Quæritur ulterius quanto tempore, Petr.de Led.de matr.q.61. a.2.concl.* 2. Atque eſſe tunc peccatum mortale non abſtinere à copula conjugali, ſive petendo, ſive reddendo, docent *Angel.verb. Debitum, n.* 8.*& ibi Syl.q.*10.*& q.1.cauſa* 3.*& ibi Armil.n.4.& Reſol.nu.*15. *Nav. ſum.c.16.n.28.Cov.4.decr.2.p.c.7.§.2.n.4. Matienzo lib.5.recop.rubr. gl.1.n.*101. *Barboſa l.2.p.1.in princ.nu.*102.*ff.ſolut.matr. Graſſis* 1.*p. dec.l.2.c.84.n.6.* & eſſe mortale non abſtinere à copula, non explicando, an petendo, an reddendo, tradunt *Caſtro l.2.de lege pæn. c.4.§.Ut igitur, Bertachin.in ſuo dict.lit.A, verb.Adult.v.Adulter vir. Jul.Clar.li.5.recept.verb.Adulterium, v.Caveat etiam.* Et alii dicunt eſſe peccatum, ſubticentes quale, non abſtinere à thoro talis uxoris, & uti tali conjugio. Sic *Cajet.ſu.verb.mat.c.ult.v.*10.*caput,& in opuſc.t.1.tr.29.de reddendo debito,altero conjuge adulterante,q.un. Anch.c.Porrò,n.9.de divort.Card.c.fi.nu.2.v.Quæro an vir,de adult. & ibi Henr.n.3.& c.Significaſti,n.10.de divor.Anan.eod.fi.n.3.v.Secundo caſu.Aſtenſ.ſu.2.p.l.8.t.33.a.2.qu.1.Ant.Cuc.l.5.inſt.major.t.11.nu.*122. *Gaetn rep.c.Ad limina* 30.*q.1.§.4.n.*183. Immò tradunt *Anch.Card. Henr.Aſtenſ.* potius debere virum ſuſtinere excommunicationem Eccleſię præcipientis ut reddat, quàm debitum reddere. Alii verò DD. hac diſtinctione utuntur: Si vir petat debitum ab uxore adultera non reſipiſcenti, peccat lethaliter: & ſimiliter reddendo, ſi eſt celebratum divortium, vel moratur publicè cum adultera: ſecus non. Quia extra hos caſus tenetur reddere. Ita *Joa. de Friburg.ſum.confeſſ.l.4.t.2.q.48.§.Sed nunquid, Henr.c.fi.n.4.de adult. Monald.ſum.* ubi de matr. *t. De effectu matrimonii, ad fi.*

5 I. Tamen concluſio ſit. Si ſolam adulterii rationem attendamus, nullum extat præceptum divertendi ab uxore adultera pertinaci, & quantumcumque publica. Conſtat, quia *Matt.* 5 *&* 19. ubi Chriſtus Servator noſter explicuit, divortium eſſe licitum ratione adulterii non id præcepit, ſed tanquam licitum permiſit. Ut conſtat ex contextu: & docet *D. Aug.l.1.de ſerm. Dom.in monte c.*27. *& ſeq.* & refertur *c.Idololatria* 28. *qu.*1. Et ratio eſt, quoniam divortium eſt pœna adulterii: ac proinde vir innocens eam pœnam ſubire minimè tenebitur. Adde divortium eſſe inductum in favorem innocentis, & ſupplicium adulteri, ob injuriam innocenti illatam: atque adeò jus proprium viri eſt poſſe divertere. Poteſt ergo jure ſuo cedens condonare injuriam. Et de hac concl. nemo dubitat.

6 II. Concluſio. Ex duplici capite poteſt ortum habere hæc obligatio viri, dimittendæ uxoris adulteræ: aut ex præcepto ſcandali vitandi. Ut quando retinens eam daret anſam ſuſpicandi ſuo conſenſu adulterium admitti: aut ex præcepto correctionis fraternæ: eò quòd vir tanquam caput teneatur corrigere uxorem omni modo ſibi poſſibili. Quare ubi ſpes eſt fore: ut ab ea divertendo reſipiſcat, videtur ad id teneri. Atque ita omnes DD. allegati, & allegandi, ad alterum ex his duobus præceptis, vel ad utrumque referunt obligationem hanc, & inde eam deducunt. Conſtatque ſpecialiter ex *D.Thom.4.d.35.q.un.a.2.*

7 III. Concluſio. Vir non tenetur ab uxore adultera divertere, ſive debitum negare, ratione præcepti correctionis fraternæ. Ducor, quoniam huic præcepto ſatisfacit, uxorem admonens, & pœnis inferni illi propoſitis, eam deterrens, parcèque puniens modo ſibi permiſſo. Quod ſi hæc non ſufficiant, nulla ſupereſt moraliter loquendo ſpes emendæ: immò creditur fore, ut dimiſſa à viro, liberiùs vacet libidini: deteriorque efficiatur. Si autem in aliquo raro eventu ſpes aliqua emendę, uxore expulſa, ſuperſit præcepta charitatis (quale eſt correctionis fraternæ) non adeò metaphyſica, & exacta ſerutatione, & tam ſcrupuloſè accipienda ſunt: ſed ſatis eſt, ut id præceptum minimè obligare cenſeamus, ſi moraliter deſit ſpes emendationis. Nec cogendus eſt vir caſus metaphyſicos indagare. Præterea, quia non cum tanto detrimento præcepta charitatis obligant, quale vir pateretur, ſi uxorem adulteram domo expelleret, ſive debitum negaret. Quia moraliter loquendo ſtimulis carnis agitabitur, quibus reſiſtere difficillimum ſibi erit: mulierque efferabitur, ac volenti viro eam ad ſe revocare renitetur: ac deſtituetur obſequiis uxoris, quæ maximo ſibi emolumento ſunt, ut cuſtodiæ domus, educationi filiorum, ac miniſteriis domeſticis attendat. Præterea, ſi uxor judicem adeat reſtitutionem petens, eam obtinebit (ut latè dixi diſp.præced.) Quòd ſi vir adulterium velit probare, quo divortium celebretur, magnis ſumptibus indigebit, longaque temporis mora, ad tres ſententias conformes expectandas: quæ in cauſis Eccleſiaſticis deſiderantur. Nec modica infamiæ nota, adulterio uxoris in judicium deducto, maritus ipſe inuretur. Deinde, quia ubi uxor viro ſciente, ita fronte perfricata in adulterio pervicax eſt, ut dictis mediis adhibitis retrahi nequeat, virum deſpicit, ardentiuſque amaſium deamat, ac proinde tantùm abeſt ut expulſione à viri conſortio, triſtitia affecta, in ſe redeat: quin potius triumphabit, liberioremque vitam ut Veneri vacet, libentiſſime amplectetur: & ſi moraliter, prout res evenire ſolent, loquamur, expulſio hæc fine per correctionem intento, qui eſt correctio vitæ, & reſipiſcentia à vitiis, fruſtrabitur. Quòd ſi in caſu rariſſimo contrarium ſperetur, res morales, ac de moribus inſtituendis præcepta tradita, non caſus metaphyſicos, & præter communem ſpem, ſed in plurimum contingentes reſpiciunt, *l. Nam ad ea, ff. de legib.*

Tandem, quia negari non poteſt acerbiſſimum eſſe medium expellere uxorem: atque ita nequaquam credendum eſt præceptum correctionis fraternæ, quod ſuave eſt, nec adeò exacte obligat, in hoc eventu conſtringere. Atque ita tenent *Sotus 4.d.*36.*q. un.a.2.concl.2.paulò poſt princ.& verſ. De ſecundo autem, Ledeſ.2.p.4. q.64.a.2.ad fi.in 2.concl.* Idem videntur ſentire *Palud.4.d.35.q.1.ar. 3.concluſ.4.nu.23.D.Ant.3.p.10.1.c.20 §.9.Roſella,verb.Debitum,nu.* 16. ubi ajunt quando adulterium eſt occultum, eximi virum ab hac obligatione: eò quòd ceſſet ratio ſcandali: ac proinde totam hanc obligationem præcepto vitandi ſcandali tribuere videntur. 8
Idemque apertè ſentire videntur, qui ubi adulterium eſt occultum, ac ſubinde ſcandalum non exiſtit, aſſerunt huic præcepto locum non eſſe, quos n.14. referam. Et videtur tenere *Abulenſis, c.19.Matt.q.*71. quamvis enim in principio Corporis videatur hoc tribuere præcepto correctionis: at paulò inferius concludens quando obliget hoc præceptum, videtur aſſerere ſolam ſcandali rationem habendam eſſe: dicens tunc virum hujus præcepti violati reum eſſe, quando exiſtimatur retenta uxore illum adulterio ejus connivere, illud fovendo. Quam eandem rationem hujus præcepti ferè omnes Doctores tradunt, & multa teſtimonia Sanctorum, n.4. relata, aſſerunt, dum retentionem uxoris damnant, inniti hac conſenſus præſumptione (ut n.11. videbimus) atque ita ſentire videntur ſolùm vitandi ſcandali præceptum in hoc caſu obligare, idem apertè tenet *Victoria ſum.* 1 *de matr.nu.*290. dicens non teneri virum dimittere uxorem, niſi ſit adeò incorrigibilis, ut oriatur ſcandalum, ne videatur conſentire. Et *Petr. de Soto lect.*12. *de matr.col.penult.* ubi ait ad hoc non teneri virum, dummodo ejus adulterio non conſentiat, nec omittat quantum in ipſo eſt correctionem: poſſeque diſſimulare, quando corrigere non valet. Atque ita expreſsè ſentit aliis modis corrigendo, huic obligationi ſatisfieri. Idem tenet *Bart. à Ledeſma de matr. dub.66.fine,* ubi expreſsè ait ſolùm obligare hoc præceptum, quando ex cohabitatione oritur ſcandalum: licèt paulo anteà *in 3.concl.* videatur ſentire etiam teneri virum ratione præcepti correctionis fraternæ. Utrùm autem quando aliis mediis adhibitis uxor minimè corrigitur, teneatur vir eam Eccleſiæ denuntiare: juxta præceptum Evangelicum *Matt.*18. Ad id teneri dicitur, *c.Quemadmodum, §.ultim.v. Cum ſcriptura, de jurejurando.* Eumque mortalis culpæ reum eſſe, niſi denuntiet, tradunt *Gloſſa, cap. Si vir, de adult.verb. Reus. Et ibi Ant. num.5. Hoſt. n.2. & in ſumma, titul. De adulter.n.5.v. Repellit etiam.* Quod intelligendum eſt, ſi prudentis judicio adſit ſpes emendationis, quæ eſt finis correctionis. Ut benè advertit *Sotus 4. d.36. qu.un. art.2. concluſ.2. paulò poſt principium,* additque hanc denuntiationem fore, ut uxor reſipiſcat, non autem ut divortium celebretur. Quia id eſt jus ſuum, cui vir renuntiare poteſt. Immò rariſſime teneri virum ad hanc denuntiationem faciendam exiſtimo. Quia effœminatus cenſebitur, & non modicum famæ detrimentum incurret. Quod ab hoc præcepto ipſum excuſat, ut dicemus num.12.

Unde non conſentio *D.Thom.4.ad* 35. *quæſt.un.a.2.corp.* ubi hanc obligationem tribuit præcepto correptionis fraternæ, & vitandi ſcandali. Quem ſequuntur *D. Bonav. ibi art.un.qu. 2. Cajet. in opuſculis, tom.1.tract.29. de reddendo debito altero conjuge adulterante, q.un. Sylveſt. verb. Debitum, q.*10. ubi *Armilla nu.* 16. *Nicola. de Orbellis 4.d.35.§.1.& 2.Covar.4. decret.2.p. cap.7. §.n.4. Matienzo lib.5.recop.tit.1.rub.gl.1.num* 101. *Barboſa ff.ſolut. matr.l.2.p.1.in princ.n.*102. *Anglez Flor* 1.*p.de matr.q.9.de divort. art.1.poſt difficultatem, 2.dub.2. Manuel* 1.*t.ſum.2.edit.c.*240.*concl.* 6. *num.*6. *Petr. de Ledeſ. de matr.q.62.art.2.concl.2. Cañedo ſu.ſatr. de matr.c.7.n.*64. 9

10 IV. concluſio. Obligatio hæc dimittendæ uxoris perſiſtentis in adulterio naſcitur ex præcepto vitandi ſcandali: ne vir cenſeatur connivens, & patrocinans uxoris adulterio. Conſtat ex dictis n.7. & 8. ſi enim (ut dixi num.8.) conſurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi ſcandali, aut ex utroque. Cùm ergo non conſurgat ex præcepto correctionis fraternæ, orietur ex præcepto vitandi ſcandali. Quod fatentur ferè omnes DD. Et conſtat ex iis, quæ nu.8. adduxi.

11 Hinc infertur, audiendos non eſſe aliquos dicentes præceptum dimittendæ uxoris pertinacis in adulterio, conſurgere ex conſtitutione Eccleſiaſtica. Ducunturque per textus num.4. allegatos, qui retentionem talis uxoris prohibent. Hi ſunt *Jo.de Friburgo, ſum.confeſ.l.4.t.2.q.49.Henric.c.fi.n.4.de adult. Monaldus ſumma,* ubi de matrim.*tit.de effectu matrimonii, ad finem, Roſella verb.Debitum, nu.*15. ubi *Sylveſt.quæſt.*10. *Armilla nu.*16. Sed audiendi non ſunt. Quoniam *c.Si vir, de adult.* & reliqui textus nu.4. relati innituntur præſumptioni conſenſus viri in adulterium uxoris. Ut docent *Palud.4.d.35. quæſt.1.art.3.concluſ.4.nu.23.* ubi *Supplement.Gabr.q.un.ar.2.poſt 3.concl. D.Anton.3. p.t.1.cap.§.9.Sotus 4.d.36.q.un.art.2.fin. Palacios 4.d.35.diſput.unica ſolum.*

Digitized by Google

colum 10. verſ. Porrò autem. Ledeſma 2.p.4.q.64. a.2. ſi. ac proinde ad vitandam eam ſuſpicionem, & cavendum ſcandalum, dicunt cam dimiſſionem faciendam, non novum præceptum imponendo, ſed declaraodo oaturale, quod eſt de vitando ſcandalo, quod ex ea ſuſpicione oritur. Unde tota obligatio hæc ad præceptum de cavendo ſcandalo referenda eſt, ut n. præc. dicebam.

12 Secundò infertur, contra *Petr. de Ledeſma, de matr. q.62. a. 2. concl.2.* ſi ſcandalum deſit, nullam culpæ mortalis rationem inveoiri in hac uxoris perſiſtentis in adulterio retentione, eò quòd periculum ſit incertitudinis prolis, & falſos hæredes ſupponendi. Quoniam ad vitandum hoc periculum, non tenetur vir adeò acerbo medio uti: eo vel maaimè, quòd nulla eſt ſpes emendæ ea repulſa, (ut num.8. probavi) & ita aut ratione hujus periculi vitandi debet vir ſemper ab ejus conſortio ſeparatus manere: aut quando eam ad ſe revocarit, idem erit periculum. Deinde, quia viro culpæ tribui non debet ea incertitudo prolis, cum ipſo renitente, & media ſuavia, ad quæ tenetur corrigendi gratia, adhibente. Nec obſcurum indicium eſt, ut hanc obligationem ex hoc capite non conſurgere credi poſſit: quod tot Doctores antiqui, de hac re diſſerentes, illius non meminerint, ſed ſcandali, & correctionis.

13 Tertiò infertur, audiendos non eſſe *Card. cap. Si vir, Initio, de adult. & ibi Ant. n.3.* dicentes ſatisfacere huic obligationi virum, ſi uxorem retineat tanquam ſororem. Cùm enim obligatio hæc oriatur ex præcepto cavendæ ſuſpicionis conſenſus viri in uxoris adulterium, & ſcandali inde orti, nec vicinis notum eſſe poſſit, an eam ut uxorem an ut ſororem retineat, ſic ea retenta non ceſſabunt ſcandalum, & ſuſpicio.

14 Quartò infertur, nec credendum eſſe aliquibus non eximentibus virum ab hac obligatione, quamvis adulterium uxoris occultum ſit, modo ipſe vir illius ſit conſcius. Ducuntur, quoniam agit contra Eccleſiæ conſtitutionem: & ſic dicunt peccare mortaliter tunc virum, ſive petendo, ſive reddendo. Sic *Ang. verb. Debitum n.8.* ubi *Sylv. q.10. Armil. nu.4. & 16. Idem Monald. Henric. n.11. alleg. Joan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l.4. t.2. qu.48. §. Sed nunquid*: quamvis hi tres ultimi ſolam petitionem debiti damnent in hoc caſu: non autem redditionem, niſi juxta diſtinctionem, quam n.4. retuli. Verùm dicendum eſt virum eximi ab hac obligatione, ubi delictum ita occultum eſt, ut probari nequeat. Tunc enim ceſſat ratio ſcandali: & aliis mediis ſuavioribus uxor corrigenda eſt: ne detur anſa ut ipſa conqueratur, ac adulterium occultum divulgetur. Ita ſentiunt *Gl. c.1. verb. Patronus 32. q.5. D. Bon. q. d.35. a.un. q.2.* ubi *Dur. ibi. q.1. a.3. n.6. Albor. in ſuo dict. lit. M. verb. matr. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum, Bellarm. c. Quemadmodum n.10. de jurejur. Turrec. c. Apoſt. 32. q.7. a. 2. n.2. Sotus* dicens eſſe certum *4. d.36. q.un. a.2. poſt 1. concl. ver. De viris ergo, Veracr. 3. p. ſpec. a.2. concl.2. Gaeta rep. c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.215. Bart. à Led. dub.66. de matr. concl.3. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.240. concr.7. n.7. Vega 1 to. ſum. c.13. caſu* 6. Et ſibi contrarii tenent idem, *Sylv. matr.9. q.6. Armilla verò. matr. n.75. Joa. de Friburgo ſum. confeſſ. l.4. t.22. q.6.* Et idem docent *Tabien. matr. 4. q.3. n.4. Palac. 4. d.35. diſp. un. col.9. verſ. At verò alia dubitatio eſt.* Idem tradunt alii de adulterio occulto, non diſtinguentes, an loquantur de occulto, ut diſtinguitur contra probabile, an ut opponitur publico. Hi ſunt *Palud. 35. q.1. a.3. concl.4. n.23. D. Ant. 3. p. t.1. c.20. §.9. Suppl. Gab. 4. d.35. q.un. a.2. poſt 3. concl. Roſella verb. Debitum, n.16. Graff. 1. p. dec. l.2. c.48. nu.6. Philiarc. de offic. ſacerd. tom.1. p.2. l.4. cap.19. verſ.4 peccat.* Sed credo verum quamvis adulterium probari poſſit, niſi publicum ſit: non enim tenetur tunc eam vir dimittere: nec quamvis publicè infamata uxor ſit, niſi communiter credatur infamiam eſſe veram. Ut bene docet *Abulenſ. c.19. Matt.71.* Et conſtabit ex iis, quæ dicemus n.22. Nec tenetur etiam vir abſtinere à debiti petitione, aut redditione, dum adulterium non eſt publicum, ſicut nec divertere tenetur. Quia dum adulterium non eſt publicum, ceſſat ſcandalum commune, quod eſt ratio hujus obligationis. Et licèt pauci aliqui norint, atque ita adulterium probari valeat, eſt facillimum paucis illis ſatisfacere, certiores illos faciendo, uxorem non dimitti, ne divulgetur adulterium. Quod ſufficit, juxta ea quæ n.24. dicemus. Et negare debitum retenta domi uxore, nil conducit ad ſcandalum removendum, ut num. præc. dicebam. Quòd ſi ad ejus correctionem conducat: non tenetur vir eo medio uti ad eum finem aſſequendum, ut num.8. probavi.

15 Quintò infertur, ſi ſuſpicionem conſenſus, ac ſubinde ſcandalum ex ea conſurgens, mediis aliis oppoſitis maritus cavere valeat, non teneri illum divertere ab uxore, Quia ceſſat tota hujus obligationis ratio, quæ eſt ſcandalum vitare. Ita *Victoria ſumma de matr. c.290. Sotus 4. d.36. q.un. a.2. poſt 2. concl. verſ. Nervus ergo, Vega 1. to. ſum.13. caſu 6.*

16 Sextò infertur, nil referre ad hanc obligationem, an vir ſit innocens nec ne. Quod licet apud neminem repererim, ducor ad aſſerendum. Nam quamvis maritus ſimilis adulterii reus nequeat divortium celebrare titulo adulterii uxoris: mutua enim compenſatione abolentur (ut diſp.6. probavi.) At cum obligatio hæc divertendi ad tempus ab uxore publicè adulteranti, nec reſipiſcenti, non conſurgat ex ratione adulterii: (ut diximus n.6.) ſed vel ex præcepto correctionis fraternæ, juxta opinionem n.9. relatam: vel ex ſolo præcepto vitandi ſcandali, juxta noſtram ſent. n.10. poſitam: quo præcepto maritus ipſe ſimilis adulterii reus minimè eximitur: Cùm non deſinat eſſe caput: nec ſcandalum ceſſet: inde eſt ut quamvis maritus ipſe adulter ſit, aſtringatur obligatione hac. Nec obſtat compenſatio mutui adulterii. Quia ea confert, ne liceat viro perpetuum divortium intentare: non autem ut non teneatur ratione aut correctionis uxoris, aut ratione ſcandali vitandi ſuſpicionis conſenſus, ac patrocinii præſtiti adulterio ipſius, ad tempus divertere, quo ipſa deterrita, in poſterum ab adulterio retrahatur: vel ſaltem vicini intelligant id adulterium invito marito perpetrari. Quod ſi obiicias, virum ſimili adulterio infectum, minimè capacem eſſe uxoris adulteræ corrigendæ. Poteſt enim illi obiici id Paul. Rom.2. *In quo alium judicas, te ipſum condemnas. Qui dicis non mœchandum, mœcharis.* Solutio eſt in promptu, delicta eſſe valde imparia. In hominum enim æſtimatione adulterium viri leve crimen reputatur, nec in dedecus ac infamiam uxoris cedit: ac proinde lege ſęculari minimè plectitur pœna criminali, nec datur jus uxori accuſandi criminaliter. At uxoris adulterium æſtimatur nefandiſſimum ſcelus, ac pœna capitis dignum. Proindeque vir adulter, utpote multo leviori crimine infectus, capax eſt uxoris adulteræ corrigendæ. Unde dum *Monald. ſu.* ubi *de matr. t. De effectu matr. ad ſi. Graf. 1. p. dec. l.2. c.84. n.6. Emm. Sà ſum. verb. Divor. n.6.* ajunt virum adulterii reum non poſſe ab adultera recedere: vel intelligendi ſunt ex capite adulterii, juxta ea quæ dixi n.6. datur enim delictorum compenſatio. Vel ſi ita non intelligantur, illis minimè aſſentior.

Septimò infertur, recedendum eſſe ab aliquorum ſententia 17
adeò obligationem hanc ſtringentium, ut dicant teneri virum neceſſaria alimenta denegare adulteræ pertinaci. Ita *Abb. c. Si vir, n.2. de adult. Ang. verb. Debitum, n.9.* ubi *Sylv. q.10.* temperat *Angel.* quando alimentis denegatis uxor corrigeretur. Idque probant, eò quòd vir tribuens illi alimenta neceſſaria, præbeat anſam perſiſtendi in peccato. Et utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus juſtitiam negligat, quam eſurienti panis frangatur, ut injuſtitiæ ſeductus acquieſcat, teſte *D. Aug. ad Vincent. Donatiſtam*: & refertur, *c. Non omnis 5. q.5.* Sed ad id nequaquam virum teneri dicendum eſt. Quia eſt medium acerbiſſimum alimenta denegare, nec præceptum correctionis ad id obligat. Eo vel maximè, quòd moraliter loquendo efficeretur obſtinatior ac deterior uxor, ira percita, ac vehementi furore: proſtitueretque corpus ſuum, ut victum quæreret. Nec vir anſam perſiſtendi in peccato præbet, cum nec eum animum habeat tribuens alimenta, nec ea denegare teneatur ad eum finem emendæ comparandum. Atque ita docent *Joa. Andr. eo. c. Si vir, n.1. Ant. ibi n.3. Card. ibi initio.* Et dicit hoc fortè eſſe verius *Ananias ibi n.4.*

Octavò infertur non credendum eſſe *Anch. c. Porrò, nu.8. de di-* 18
vor. Card. c. ſi. n.2. verſ. Quare an vir, de adult. Henr. ibi nn.3. & c. ſignificaſti, n.10. de divort. Aſtenſ. ſum.2. p. l.8. c.33. a.2. q.1. dicentibus potius virum debere ſuſtinere excommunicationem judicis ſub illa præcipientis illi, ut ad uxorem adulteram pertinacem redeat, quàm redeundo obedire. Sed id minimè credo. Quia ſi præceptum correctionis fraternæ attendamus, non obligat cum tanto detrimento. Eſto enim vir ille coram Deo non ſit excommunicatus, at in foro externo privatur fidelium ac ſacramentorum participatione, & aſſiſtentia divinis officiis. Quod non modicum detrimentum eſt. Si verò ſcandalum ac ſuſpicionem conſenſus viri in adulterium uxoris, dum eam retinet, conſideremus: ceſſant prorſus, dum vir non niſi compulſus eam admittit.

Ultima concluſio. Obligatio hæc dimittendæ uxoris in po- 19
blico adulterio perſiſtentis, quando aliis mediis non ſatis conſulitur ſcandalo cavendo, ac ſuſpicioni conſenſus viri in adulterium, eſt ſub mortali: ſi non urgeat ad eam retinendam aliqua juſta cauſa præponderans. Et in hac, convenimus cum DD. nu.4. allegatis. Et probatur teſtimoniis Sanctorum ibi relatis. Quoniam ad vitandam eam ſuſpicionem, & ſcandalum inde conſurgens, tenetur vir cum aliqua juris ſui jactura divertere ad tempus, donec ſcandalum ceſſet, aut uxor corrigatur. Ut optimè dicit *Sotus 4. d.36. q.un. a.2. poſt 2. concl. v. Nervus ergo.* Et cùm vitare ſcandalum ſit res gravis, nec adſit cauſa excuſans, erit culpa mortalis.

Ex hac concluſione deducitur 1. excuſari virum ab hac miſ- 20
ſione ratione timoris periculi proprii ſpiritualis. Ut ſi gravibus carnis ſtimulis impetitus timeat ſibi lapſum. Quippe præcepta correctionis fraternæ ſcandalique vitandi, cum ex ſola charitatis lege originem ducant, cum gravi detrimento minimè obligant. Præterea, quia cum bene ordinata charitas à ſeipſa incipiat, potius jus habet vir ad ſibi conſulendum, quàm aliis. Tandem, quia tunc ſuæ obligationi ſatisfacit vir occurrens ſcandalo aliis modis, quos n.24. referam, Ita docent *Palud. 4. d.35. qu.1. a.3. concl.4. n.23.* ubi *Major q.1. §. Contra priorem concl. in ſi. Supp. Gabr. qu. un. a.2. poſt 3. concl. D. Ant. 3. p. t.1. c.20. §.9. Roſel. verb. Debitum, n.15. & 16. Ang. n.8. Sylv. q.101. Arm. n.16. & verb. matr. nu.75. Tab. matr. 4. q.3. n.4. Sot. 4. d.36. qu.un. a.2. poſt 2. concl. v. Nervus ergo, Caſtro l. 2. de lege pœn. c.4. §. Ut igitur, Nav. ſum. c.16. n.24. Led. 2. p.4. q.64. a.2. ſi. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q.1. §.4. n.183. & 219. Palac. 4. d.35. diſp. un. col.10. verſ. Porrò autem Bart. à Led. de matr. dub.66. ad ſi. Petr. de Ledeſm. de matr. q.62. a.2. concl.2. ſi. Graf. 1. p. dec. l.2. c.84. n.6. Marienzo l.5. recop. t.1. gl. n.107. Man. 1. to. ſum. 2. ed. c.240. n.7.*

concl.7. Lud. Lop. 2.p. inſtr. de matr. c.54. ubi de divortio quoad habitationem, *col. 5. §. Porrò circa prædictum, Philiarc. de off. ſacerd. to. 1. p.2. l.4. c.19. verſ.4. peccat.* Idem dicendum eſt, ſi vir morbo aut inopia laboret: ac proinde obſequio, & opera uaoris indigeat: non enim tenetur cum eo gravi corporis detrimento uaorem eapellere, ob eaſdem rationes. Ita *Sotus, Bart. à Led. Pet. de Ledeſ.* Et confert ad hoc, quod docent *Navar. ſum. lat. c.22. n.22. verſ.6. Graf. proximè alleg. Philiarc. de off. ſacerd. to.1. p.2. l.2. cap.17. paulo poſt princ.* nimirum, non teneri virum ad hoc quando oequit abſque magno damno publico vel privato. Unde malè *Ioa. de Frib. ſum. conſ. l.4. t.2. q.48.* oegat licere ratione timoris iocontioentiæ viri: & *Monal. ſum.* ubi de matr. *t. de effectu matrimonii ad ſi.* dicit oppoſitum eſſe benignius, ſed fortè non verius.

21 Secundò deducitur, eacuſari virum ab hac expulſione uaoris, ob damoum ſpirituale ipſius uxoris. Ut ſi probabile ſit fore ut expulſa, efficiatur deterior. Potiùs enim debet ſpirituali damno uaoris conſulere: & poteſt tunc ſcandalum vitare modis 24. eaplicandis. Ita *Palud. Major. Suppl. Gabr. D. Ant. Roſel. n.15. Ang. Syl. Tabien. Arm. Palac. Lud. Lop. Man. num. præc. alleg. Ioa. de Frib. ſum. confeſ. l.4. t.22. q.6. Nic. de Orbel. 4. d.35. q.2. §.1. Verac. 3. ſpec. a.2. concl.2. Ang. Flor. 1. p. de mat. q.9. de divort. art.1. poſt dif. 2. dub.1. Gaeta rep. c. Ad limina 30. q.5.4. n.218. Bart. à Led. dub.66. de matr. ad ſi. Cañedo ſum. ſacr.* ubi de matr. *c.74. nu.64.* Idem eaiſtimo, quando ſequeretur detrimentum notabile corporis uaori, Sicut num. præc. diai de viro. Quamvis enim potius de ipſo viro, qui inooceos eſt, ratio ſit habenda, quàm de uaore, quæ culpa ſua expellitur, & poteſt id damnum cavere reſipiſcens à peccato: at non credo ad id conſtringendum maritum cum tanto detrimeoto uaoris, quod etiam aliquo modo ipſum afficit, eùm ſiot uoa caro. Et confert ad hoc, quod n. ſequenti dicemus ex Soto, & Abulenſi.

22 Tertiò deducitur, ſimiliter oec virum peccare retinendo prædictam adulteram, gratia ſe, vel illam non infamaodi. Quia grave detrimeotum id reputatur. Sic *Abul. c.19. Matt. q.71. ad medium, Sotus 4. d.36. q. un. a.2. ad ſi.*

23 Quartò deducitur, eacuſari etiam maritum non eapellentem, eò quòd ſpes probabilis ſit fore ut retenta uxore reſipiſcat. Quia ea correcta ſcandalum ceſſabit, & interim poteſt alia via caveri: ac præponderat bonum animæ uxoris, Ita *Rainer. 2. p. ſum. t. de mat. c.20. Ricar. 4. d.35. a.1. q.2. Durand. ibi q.1. a.3. n.8. Palud. D. Ant. Caſtro. Palac. a.20. alleg. Abul. & Sot. n. præc. relati, Alber. in ſuo dict. lit. M. verb. Mat. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum, Bellam. cap. Quemadmodum, n.10. de jurejur. Turrec. c. Apoſt. 32. q.7. a 2. n.2. Suppl. Gabr. 4. d.35. q. un. a.2. poſt 3. concl. Tabien. matr. 4. q.3. a.4. Syl. matrim. 9. q.6. & verb. Debitum, q.10.* ubi *Ang. n.8 Roſel. n.16. Arm. nu. 16. & verb. matr. n.75. Gaeta rep. c. Ad lim. 30. q.1. §.4. n.215. Philiarc. de off. ſac. to.1. p.2. l.4. c.19. v.4. peccat.* Quod intelligitur, quando brevi eſt ſpes Emendæ. Ut docent *Dur. ibi Syl. verb. Debitum q.10. & ibi Arm. n.16.* Quod clarè etiam ſignificant *Ricar. & Ang. prox. cit. & D. Ant. 3. p. t.1. c.20. §.9. in pr.* dum petunt uaorem paratam eſſe ut corrigatur. Præſumitur autem uaor incorrigibilis, quando pertinaci animo corrigi renuit: aut quando correctionem promittens, relabitur ex conſuetudine. Ita *Ric. D. Ant. ibid. Syl. verb. Debitum q.10.*

24 Id tamen monuerim teneri virum in bis eventibus, in quibus ab expulſione uaoris pertinacis io adulterio excuſatur, cavere ſcaodalum aliis mediis, quod ſi ea non ſufficiaot ad id ſedandum, oon erit ſcaodalum activum, ſed paſſivum: ac proindè noo tribuetur culpæ viro non expellenti. Ita *Palud. Supp. Gab. D. Ant. Tab. Sot. Caſtro, Led. Pal. Bart. à Led. Pet. à Ledeſ. Manuel, Lud. Lop. n.20. alleg. Sylv. verb. Debitum, qu.10. Armil. verb. matr. n.75.* Medium autem hoc erit uaorem acriter iocrepare, ipſiuſque cuſtodiæ quàm cautiſſimè potuerit invigilare, ac modo ſibi licito eam punire, ita ut vicini meritò intelligaot eum minimè aſſentiri adulterio, quin potius ægerrimè ferre: & neceſſitate compulſum, ob cauſas n.20. & tribus ſeq. eaplicatas, ab ea non divertere. Sic *Sotus, Bart. à Ledeſ. Manuel, Lud. Lop. ibid.* Vel medium erit vicinos admonere, ſe non retinere uaorem, ut ejus crimen foveat: ſed ut ſibi conſulat, vel ne ea proſtituatur, pejorque fiat: aut alia urgenti cauſa coactum. Ita *Palud. D. Ant. Suppl. Gabr. Tabiena, Sylveſt. Armil. Caſtro, Led. Palac. Lud. Lop. Manuel in eiſdem locis.*

25 Ultimò deducitur, rarò obligare præceptum hoc dimittendi uaorem adulteram pertinacem, eive debitum negandi, ut bene docet *Abul. c.19. Matt. q.71.* Immò rariſſimè, ut tradit *Led. 2. p. q.64. a.2. ſi.* Nec audiendus eſt in hac re *Pet. de Ledeſ. de matr. qu.62. a.2. concl.2.* dicens regulariter obligari ſub mortali ad hanc dimiſſionem. Sed probatur; tum quia tot cauſæ exculant, ut vir contingere poſſit aliquam ea iis non ſubeſſe: tum etiam, quia rariſſime non ſatis ſcaodalo cavendo conſuletur, aliis mediis adbibitis. Atque ita optimè diait *Sot. 4. d.36. q. un. nu.2. ad ſi.* tot diſtinctiones adhibere, quò præceptum de adultera dimittenda obliget, ut extenuatiſſimum relioquatur.

26 Ad arg. n.4. propoſita reſp. Ad omnia teſtimonia adducta in 1. arg. conſtat ea dictis nu.10. & 11. inoituntur enim ſcandalo ac ſuſpicioni conſeoſus viri in adulterium uaoris. Ad 2. dic Joſeſephi juſtitiam in eo conſiſtere, quòd aſpiciens eaimiam Virginis ſanctitatem judicium ſuſpenderit circa adulterium ipſius, cujus tam vehemens indicium habebat, & proinde noluerit eam traducere, ut lapidaretur, potiuſque elegerit occultam dimiſſionem. Nec hoc præcepto dimittendæ Virginis poterat coostringi. Cùm adulterium illud (ſi quod eaiſteret) eſſet occultiſſimum, & improbabile. Crederetur enim fœtum ex matr. procreatum eſſe: ac proinde ea eo facto nollum poteſt ad præſentem quæſt. arg. deſumi. Ad tertium conſtat ex dictis n.11. ubi probavimus nullum extare de hoc præceptum Eccleſiæ. Et ex n. 12. ubi diaimus periculum incertitudinis prolis non ſufficere ad hoc præceptum. Et ea n.19. ubi ratione ſcandali, cui alia via occurri ſatis oequit, oec adeſt cauſa juſta excuſans, diaimus hoc præceptum obligare ſub culpa mortali.

QUÆSTIO II. An uaor innocens teneatur ſimiliter divertere à viro in adulterio perſiſtenti? Quidam æquè obligari uaorem hoc præcepto arbitrantur. Quod confirmant D. Chryſoſt. teſtimonio, & refertur, *c. Si quis uxorem ol 1. 32. quæſt. 1. in ſi.* ubi expreſsè ait, virum & uaorem non ad imparia judicari quoad obligationem divertendi, propter perſeverantiam alterutrius in adulterio. Atque ita docet *ibi gloſſa, verb. Non ad imparia.* Et quando eſt ſpes Emendæ viri, teneri uaorem, ſi vir monitus non deſiſtat, adbibere pœnalem medicinam abſtioendo ab ejns concubitu, docet *Cajet. in opuſc. tom.1. tr.29. de reddendo debito altero conjuge adulterante, q. un. & in ſum. verb. matr. c. ult. v. 10. c.* & ipſum ſequens *Pedraza ſumm. precept. 6. §18.* Et oon debere uaorem à marito bujuſmodi debitum petere, & aliàs eſſe crimiois participem, docet *Anch. c. In conjug. 32. q.1. n.1.* Et eapreſsè peccare letbaliter uaorem rem babentem cum ejuſmodi viro, tradit *Bertach. in ſuo diction. lit. A. verb. Adulter. verſ. Adulter vir, & Monald. in ſumm.* ubi de matr. *t. de effectu matrimon. ad ſin.* 27

Alii verò dicunt, regulariter & in plurimum non teneri ad hoc uxorem. Quoniam cum ſit viro ſubdita, ooo eſt moraliter ſpes correctionis viri, ſed timor pejoris exitus, ſi ab uaore dimittatur. Et ceſſat ſcandalum: teneri verò, ubi eſſet ſpes Emendæ ea ea dimiſſione cooſequuturæ. Quoniam præceptum correctionis fraternæ ipſam obligat, quò media ſibi poſſibilla adhibeat, ut vir ab adulterio reſipiſcat. Ita docent *Supplem. Gabr. 4. d.35. q. un. a.2. concl.4.* ubi *Palac. diſp. un. col.13. f.786. verſ. Ex iſtis palam eſt, Nav. ſum. lat. c.22. n.21. ſi. hiſp. addi. ad n.21. c.22. v. Lo ſexto, in c.28. Bart. à Led. de matr. dub.66. concl.1. Petr. de Ledeſm. de matr. q.62. a.2. Phil. de off. ſacerd. to.1. p.2. l.4. c.19. verſ.4. peccat. & l.2. c.17. paulo poſt princ.* Et clarè videtur ſentire *Pet. de Soto lect. 22. de matr. col. penult.* ait enim, quamvis major ſit obligatio viri in hoc, at etiam uaorem teneri agere quidquid putarit ad hoc conducere, ut virum retrahat ab adulterio. 28

Cæterùm exiſtimo nunquam uaorem aſtingi hoc præcepto dimittendi viri adulteri pertinacis, aut abſtinendi ab actu conjugali. Ducor, quoniam obligatio viri ad admittendam adulteram pertinacem, naſcitur ea ſolo præcepto vitaodi ſcandali. Ut probavi o.8. & 10. Quod in uaore non admitteote virom, nec ei debitum negante, ceſſat prorſus. Cùm omoibus manifeſtum ſit uaores ægerrimè ferrent viri aliis commiſceantur, & zelotypia eauri, oec poteſtatem habere cohibendi viros, cum ſubditæ ſint. Præterea, quia eſto obligatio hæc in viris conſurgeret ea correctionis fraternæ præcepto: id oon aſtringeret uaorem: eò quòd licèt corrigere verbo, ubi eſt ſpes emendæ, omnibus incumbat: at facto ipſo pœnam inſerendo, ſolius ſuperioris eſt. At negare debitum, & reddere à coonſortio conjugali eſt facto ipſo corripere, & pœna adulterii punire virum. Non ergo præceptum correctionis fraternæ obligat uaorem, quæ viro ſubdita eſt, ut virum corrigat, ea pœna plectendo: quamvis uaor ionocens ratione fidei, ſibi non ſervatæ à viro adulteraoti, poſſit id efficere. Tertiò, quia ſi ſpes moraliter noo eſt, ut mulier dimiſſa à viro reſipiſcat, immò communiter deterior efficitur: & ea dimiſſione tot damna ac inconvenientia redundant, ut meritò cenſuerimus n.8. præceptum ſuaviſſimum correctionis non obligare virum cum tanto detrimēto: quis non videat multò mioorem eſſe ſpem emendæ viri dimiſſi, & graviorem timorem, ut inhoneſtiorem vitam ducat: & longè majora damna ſequi uaori: quæ tanquam imbecillior multò magis ronſortio viri, ejuſque obſequiis indiget? Ac proinde non conſtringetur hoc præcepto. Quartò, quia ſi quis velit dicere, conſtringi ad hoc uaorem præcepto Eccleſiaſtico. Ut de viro aſſeruot DD. o.11. allegati. Id dici oequit, quamvis in viro id admitteremus. Quia textus ibi allegati de ſolo viro loquuotur: in quo multò major ratio invenitur. Nec obſtat *c. Si quis uxorem, 32. q.1.* ubi vir & uxor pares efficiuntur. Illud enim intelligeodum eſt, quoad facultatem divortii celebrandi ratione adulterii, ooo autem quoad obligationem. Adde non eſſe textum. Id enim *c.* deſumptum eſt ea *D. Chryſ.* & teſtimonia ſanctorum in decreto relata, vim textus mioimè habent, ut probavi l. præc. diſp. 12. nu.5. Tandem, quia ſi vir obligetur ad hoc, ut incertitudioem prolis caveat, ut dicunt aliqui n.12. relati. Ea ratio deficit in uaore reſpectu viri adulterantis. Uaor eoim ſemper certos edit partus, dum adultera non eſt. Et ita indiſtinctè, & univerſaliter uaorem præcepto hoc, non obligari tradunt *Durand. 4. do 35. q. 1. a.3. n.9. & ibi Palud. q.1. a.3. concl.5. n.24. Nicol. de Orb. ibi qu.2. §.1. D. Ant. 3. p. t.1. c.20. §.9. Roſell. verb. Debitum, nu.16.* ubi *Sylveſt. q. 19. ſi. Armill. num.16. & verb. matrim. n.75. Tabiena matr. 4. q.3. n. 4. Sotus 4. d.36. qu. un. a.2. poſt 1. concl. verb. De altero verò membro,* 29

Gaeta

Gotta a uper. c. Ad lim. 30. *q.* 1. §. 4. n. 218. *Matienzo l.* 5. *recop. c.* 1. *rub. gl.* 1. *n.* 101. *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 17. n. 3. *in commeat. lit.* Q. *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 240. n. 6. *Graf.* 1. *p. dec. l.* 2. *c.* 84. *nu.* 7. *Vega* 1. *tom. ſum. c.* 13. *caſu* 6. *ſi.* Et expreſsè nunquam uxorem ad hoc teneri, docent *Ledeſ.* 2. *p.* 4. *q.* 64. *a.* 2. *ad ſi.* in 1. *propoſ.* Emm. *Sa ſumm. verb. Divortium*, num. 6.

DISPUTATIO XIV.

Utrùm copula, aut alii actus conjugales, aut retentio in propria domo, ſint adulterii condonatio: ita ut deinceps conjux innocens amittat jus divertendi, accuſandique criminaliter aut civiliter?

SUMMARIUM.

Reconciliatio conjugis adulteri, alia expreſſa, alia tacita. n. 1.
An reconciliatio hac facta ſolo animo obliget, nec indigeat acceptatione? n. 2.
An reconciliatio expreſſa facta abſque animo remittendi obliget? num. 13.
An reconciliatio tacita efficiatur per copulam? Refertur duplex opinio n. 4. *&* 5.
Condonatio tacita adulterii conſurgit ex copula, licèt adulterium ſit occultum, nec jam licet amplius accuſare. n. 6.
Idem quamvis copula habeatur celebrato jam divortio? n. 7.
An vir adulter criminaliter, volens uxorem adulteram accuſare, teneatur ei debitum reddere? n. 8.
Deſideratur ad hanc condonationem, ut conjux innocens ſit adulterii conſcius, n. 9. *& ibi, quid, ſi illius obliviſcatur?*
Quid, ſi non ſit omnino certus, ſed præſumptiones habeat? n. 10.
Quid, ſi unum aut alterum adulterium norit, aut plura alia, aut etiam ſodomiam, beſtialitatem conjugis alterius ignoret, ipſumve ac hæreticum damnatum eſſe? n. 11.
An deſideretur ut conjux adulter ſciat ſuum adulterium eſſe notum innocenti? Et remiſſivè, an exigatur innocentem ſcire eſſe condonationem? n. 12.
Deſideratur copulam eſſe ſponte habitam. Et quid, ſi cogente Eccleſia innocens reddat vel exigat? n. 13.
Reprobatur ſententia aſſerens conſeri condonationem, quando adulterio exiſtente notorio, conjux innocens reddit ex Eccleſiæ præcepto? n. 14.
Quid, ſi innocens timore perculſus reddat: vel quia ſervata debita honeſtate negare non poteſt? n. 15.
Quid, ſi exiſtimans ſe teneri, aut deceptus ab aliquo id docenti, reddat. num. 16.
Quando ſit condonatio, retentio conjugis adulteri, aut illius jam expulſi admiſſio? n. 17.
An ſit condonatio, actus familiaris converſationis, ut ſimul edendi, reddendi, ludendi? n. 18.
Quid, ſi oſculetur amplectaturve innocens conjugem adulterum, et imo reddens debitum ex Eccleſia præcepto? n. 19.
An per copulam, & alios actus eo ipſo inducatur adulterii condonatio, quamvis adſit intentio non condonandi, an potius præſumptio ſint condonationis? Proponuntur arg. perſuadentia eſſe præſumptionem, n. 20.
Proponitur ſententia authoris, n. 21.
An deſideretur illis actibus agentem ſcire eſſe condonationem, jusque divortii, & accuſandi amitti? n. 22.
Quid, ſi innocens petat, reddatve, aut aliis actibus utatur, animo non condonandi, an poſſit in foro conſcientia divertere, & poſſit eligere petere, & non reddere, aut reddere? n. 23.
An idem dicendum ſit quando poſt ſponſalia errore inita habetur copula? n. 24.
Solvuntur argumenta, n. 25.

1 Hactenus diſputavimus quando liceat, aut ſit præceptum ratione adulterii divertere: quidque poſſit tunc uterque conjux circa ſtatus ſui mutationem. Jam in præſenti diſſerendum eſt, quando cenſeatur condonatum adulterium, ita ut ratione illius divortium celebrari nequeat, aliave accuſatio criminalis aut civilis intentari. Et obſervandum eſt cum *Barb. l.* 2. *in priat. p.* 1. *n.* 100. *ad ſi. ff. ſol. matr.* reconciliationem coniugis adulteri eſſe duplicem, quandam expreſſam, aliam verò tacitam. Expreſſa eſt, quando expreſsè remittitur adulterium. De qua loquitur tex. *l. Si maritus* 15 §. *Si negaverint ff. ad l. Jul. de adul.* decidens ea tunc maritum volentem accuſare, audiendum non eſſe. Et notat *Alex. l. Juris gentium* §. *Si paciſcar. ad ſi. ff. de pactis*. Tacita autem eſt, quando facto ipſo animus condonandi judicatur. Nam facta non minus quàm verbum animum indicant, *l. Si tamen* 48. *ff. de adil. edicto*. De qua in præſenti eſt diſputatio.

2 Merito tamen dubitabis, an ut remiſſio hæc, ſive expreſſa ſive tacita adulterii, ſit ita valida ac firma, ut revocari nequeat, deſideretur acceptatio ipſius adulteri? Si enim acceptatio deſideretur, revocari poterit facta in abſentia, vel ſola mente. Inſuper ut copula ſit condonatio, non ſufficiet coniugem innocentem eam habentem, conſcium eſſe adulterii, ſed etiam deſiderabitur, ut adulter ipſe ſciat ſuum adulterium cognitum eſſe innocenti. Quoniam acceptare non poteſt condonationem, dum eam ſibi fieri prorſus ignorat. Qualiter ſe habet dum ipſum latet alterum coniugem ſui adulterii conſcium eſſe. Utrumque autem aliter ſe habebit, ſi acceptatio non deſideretur. Et eam deſiderari perſuadet, quòd ea condonatio videatur contractus quidam inter utrumque coniugem initus: quo mutuo ſe obligant, nimirum, innocens ad non petendum divortium, nec adulterii illius accuſandum: adulter verò, ad non negandum debitum. Quippe illud reddere non tenebatur, nolenti petente condonare adulterium (ut conſtabit ex dicendis n. 23.) Deinde, quia ea remiſſio eſt quædam donatio juris acquiſiti ad divertendum, aut accuſandum: & celebrato jam divortio, eſt quædam iterata conceſſio adultero exigendi debiti poteſtatis, qua orbatus erat ratione divortii: atque ita eſt vera donatio. Quam, ac ſui omnimodam firmitatem, petere acceptationem, latè probavi l. 1. tota diſp. 6. ubi idem de quocumque contractu diximus. Et confir. quia ſicut quando initum eſt matr. ac primò conceſſa poteſtas exigendi debitum, fuit neceſſarius utriuſque conſenſus: ita ea poteſtate propter adulterium amiſſa, præſertim divortio celebrato, ut iterum concedatur adultero, deſiderabitur conſenſus innocentis eam concedentis & adulteri acceptantis. Nec obſtat ſi dicas adulterum teneri acceptare. Cùm ea privatio poteſtatis ſit in favorem innocentia. Id enim fateor, at non inde convincitur condonationem illam non poſſe revocari ante adulteri acceptationem. His tamen minimè obſtantibus ea illmo nullam acceptationem deſiderari, ac proinde ſufficere, ſi ſola mente fiat condonatio illa adulterii: & non exigi adulterum noſſe ſuum delictum cognitum eſſe innocenti. Ducor, quoniam ubi nullo pacto inito, ſed ſola ceſſione, qua proprio juri quiſquam renuntiat interveniente, aliquid acquiritur cuidam tertio, nulla opus eſt illius tertii acceptatione, ſed ſola ceſſio juri proprio renuntiantis, ſatis eſt: ut in hæreditatis repudiatione contingit. Qualitercumque enim occultè hæreditas repudietur, obvenit ſubſtituto. Atque ita *l. Sicut major.* 4. *C. de repud. hæred.* dixit repudiantem hæreditatem non poſſe deinceps illam acquirere, nec eſſe hæredem, quaſi repudiatio illa ſolo repudiantis actu ad ſuam firmitatem contenta ſit. Cùm ergo poſt adulterium, ſive ante celebratum divortium, ſive poſt, ut adulter recuperet jus priſtinum exigendi debiti, ſatis ſit tolli impedimentum voluntatis innocentis utentis jure ſuo. Eo enim ipſo quòd ille renuntiat juri divortii, acquiritur innocenti, ſufficiet ea renuntiatio quantumvis occulta, & ſola mente effecta, nulla adulteri acceptatione expectata. Et confir. ducta ſimilitudine ea potentiis naturalibus, dum enim potentia viſiva illæſa permanet, impediturque quo minus videat, aliquo obſtaculo interpoſito, ut viſionem eliciat, nullo alio opus eſt, quàm obſtaculi illius remotione, qualitercunque contingat, etiam renitente ipſa potentia. Quod pariter in poteſtatibus moralibus reperimus. Judicia enim poteſtas per excommunicationem impedita, ſtatim ac excommunicatio ceſſat, abſolutionis beneficio ſibi etiam renitenti impenſo reviviſcit, nullo actu ipſius requiſito. Cujus ratio eſt, quia poteſtas juriſdictionis non omninò extincta erat, (manet enim judicis officium) ſed tantùm ſuſpenſa, ac impedita ratione excommunicationis. Sic igitur contingit in præſenti, nam cum poſt adulterium etiam, celebrato divortio, maneat vinculum matrimonii, quoad radia eſt mutuæ obligationis reddendi debitum, ſoliùmque jus hoc ut ſibi reddatur, ſit in adultero impeditum, dum innocens jure divortii uti voluerit: nil aliud opus eſt, ut adulter priſtinum jus recuperet, quàm ceſſatio illius voluntatis innocentis, jure ſibi acquiſito per adulterium cedentis: & ſtatim ac illo cedit, comparat adulter jus exigendi, nulla ipſius acceptatione deſiderata. Denique, quia licèt uſua priſtini juria impeditus acquiratur adultero per eam ceſſionem, ac proinde acceptatio ipſius adulterii neceſſaria videatur: at cum non acquiratur per aliquam conceſſionem innocentis, quam inſtar donationis acceptari oporteat, ſed per meram juria divortii renuntiationem, quæ obſtaculum illius uſus aufert, qua facta ſtatim eo ipſo ea neceſſitate conſequitur ut recuperet adulter illum uſum: nulla acceptatio deſideratur. Tantùm enim attenditur, quod principaliter agitur, & non quod ex neceſſitate quadam, velit, nolit, agens inde ſubſequitur: arg. *l.* 2. §. *pen. ff. de aqua pluvia arcenda*, ubi permittitur alicui torrentem avertere, ne aqua ad ſuum fundum perveniat: licèt inde effectum ſit, ut vicino noceatur. Quia tantùm inſpicitur quod principaliter agitur, nimirum proprium cavere damnum. Ex quibus omnibus colligo, ſatis eſſe ſolam renuntiationem juria proprii ab innocente quomodocumque etiam ſola mente factam, quamvis jam divortium celebratum eſſet, ut jam amplius reſilire nequeat in foro conſcientiæ, quod idem ſervaretur in foro externo, ſi per propriam innocentis confeſſionem aut per alium modum conſtaret. Immò quamvis adulter nolit acceptare, jus divortii & accuſationis omnino per illam renuntiationem, independenter ab aliqua acceptatione, jam extinctum minimè reviviſcit. Quod rationes adductæ ſatis probant. Nec obſtant rationes contrariæ. Quoniam ad 1. reſp. eam mutuam obligationem non oriri ex aliquo contractu denuò inito: ſed ex antiquo matr. per ſolam ablationem impedimenti, nempe, quia innocens jure divortii cedit, ac proinde non requiritur mutuus conſenſus, qualis initio contractus matrimonii ad illum ineundum deſideratus eſt. Ad 2. conſtat ex dictis, non enim uſus ille poteſtatis

recuperstur adultero per directam aliquam innocentis tonceſſionem, ſed indirectè, & per modum oaturalis ſequelæ, & renuntiatione juris divortii conſequitur. Ad confirm. cooſtat ex dictis ad 1. rationem.

3 Quod ſi innoceoa remittat adultero delictum ore tenus, cùm tameo contrarium animum habeat, nullius momenti erit remiſſio in foro conſcientiæ: ac proinde adhuc divertere, & accuſare poterit: & rogatus à judice, ioſtante uxore, poterit condonationem illam negare (ut in ſimili diai l.1. diſp.10. nu.27.) Quia illa reountiatio juris eſt merè liberalis, nilque innocens ab adultero recipit, ut teneatur fictam promiſſionem, ſeu renuntiationem, veram efficere, quò contractui ſtet, & æqualitas inter daotem, & recipientem ſervetur.

4 De reconciliatione autem tacita difficultas eſt, an efficiatur per copulam conjugalem habitam poſt adulterii notitiam, ita ut extinguatur jus inoocentis ad divertendum ratione illius sdulterii, & accuſandum criminaliter & civiliter? Qua io re, quidam ceoſent, oon videri reconciliatum coniugem adulterum, niſi copula illa habita ſit poſt divortii ſententiam, qnando (inquam) ante ſeoteotiam reddit innoceos debitum adultero peteoti: ac proinde dicur t eam redditionem debiti minimè præjudicare innocenti, quò minus poſſit in poſterum adulterium illud ad judicem deferre criminaliter & civiliter: & rstione illius divertere. Ducuntur, quia redditio debiti dcbet eſſe ſpontanea, ut reconciliatio ceoſeatur (ut dicemus o.13. & ſeq.) At redditio debiti ante divortii ſententiam non eſt ſpontanca, tenetur enim tunc ionocens reddere. Hanc ſent. dicit eſſe valde probabilem, Gl. c.1. verb. Patronus 32. q.1. Et eam ſuſtinent Inn. c. pen. de adul. in fi. Anch. c. fi. eod. n 4. quia addit ſecus eſſe, ſi innocens eaigat debitum ab adultero etiam ante divortii ſeot. Quia cùm eaigere ſit ſemper voluntarium, cenſebitur reconciliatio.

5 Alii autem eaiſtimsnt, tunc redditionem debiti præjudicare juri huic innoceotis, ac cenſeri reconciliationem, quaodo adulterium adeò ootorium eſt, ut oulli ioficistioni locus ſit: ſecus ubi non ita notorium eſt: at exactionem debiti ſemper præjudicare. Quippe redditio eſt ſub præcepto, adulterio non ita notorio exiſtente: exactio autem ſemper eſt ſpontanca. Ita Goffr. ſum. c. de divort. n.5. Innoc. c. Inquiſitio. n.1. de ſent. excom. ubi Hoſt. init. Monal. ſum. ubi de matr. c. de divor. §. Propter quid divortium fiat, in fi. Eiuſdem ſent. videtur Gl. c. fi. verb. Fornicationis, de adult. ubi ait innoceotem ſibi præjudicare reddendo debitum adultero conjugi, quando adulterium publicum eſt. Quam Gloſſ. approbant dicentes communiter receptam, Abb. ibi. n.7. Anan. n.4. circa 4. qu. Eaiſtimo tamen hos DD. non dicere communiter approbari Gloſſam, quoad illam limitationem, ſi adulterium publicum ſit, nec illius ſaciunt mentiooem, ſed quoad id, ut culpa ſit adulterii condonatio.

6 I. Tamen concluſio ſit. Conjua innocens copulam habens cum coniuge adultero, etiam occulto, ſive petendo, ſive reddendo debitum, (modò adſint conditiones, nu.9. & ſeq. caplicandæ) cenſetur condonare adulterii iojuriam: ac ad priſtinam ſuam amicitiam coniugem adulterum revocare: ac proinde deioceps non eſt ſibi integrum divertere: idve adulterium ad judicium crimioale, aut civile deſerre. Et quidem copulam cenſeri condonationem, probant Gloſſ. cap. fi. verb. Fornicationis, de adult. & communiter Juriſperiti, ex c.1. & tribus ſeq. 32. qu.1. quæ nil ad rem banc conducunt: tantùm enim in iis ſermo habetur de præcepto dimittendæ sdulteræ pertinacis. Inſuper probant ex l Si uxor 13. §. fi. ff. ad l. Juliam de adult. ubi habetur uaorem repudiatam, & moa reductam non quaſi eodem matr. durante, ſed quaſi alio interpoſito, minimè accuſari poſſe adulterii admiſſi in priori illo matr. Et reddit textus ratiooem: eò quòd aboleverit vir prioris matrimonii delictum, reducendo eam: & quia ſerò mores accuſet, quos uaorem ducendo probaverit. Sed nec hic textus probat. Quia IC. cenſebant per repudium matr. dirimi, & integrum eſſe repudianti ad alias nuptias tranſire. Atque ita deciditur ibi, matrimonio iterum inito cum uxore adultera, ſemel repudiata, oon poſſe eam accuſari adulterii in priori matr. perpetrati: oec reprobari poſſe mores uaoris, quos vir iterum eam ducens approbat. Quod manifeſtum eſt. Quia adulterium ſolùm jus divortii parit reſpectu matr. quo durante admiſſum eſt: nec paria ſunt approbare mores, ducendo aliquam oon ignorato ejus vitio: & approbare ejus mores, habita copula cum jam verè nupta & cognita adultera: ſed hoc reverà multo minus eſt. Atque ita non valet argum. ductum à majori ad minus, affirmative: ſed tantùm negativè. Ut latè Everardus in ſuis topicis loco à majori, nu.1. oec audiendus eſt Canteru, qui in ſuis q. criminalib. in quaſt. eangencib. punitionem delicti, c.4. nu.43. hunc intellectum reprobat: eò quòd cum eadem fœmina bis matrimonium iniri nequeat. Sed facilis eſt ſolutio: diſſoluto enim priori matr. ſemper repudium (ut veteres IC. putabant:) ſeu per diſpenſationem Pootificiam, ſi nondum conſummatum erat, poteſt iterum cum eadem fœmioa matrimonium contrahi. Sed melius probatur oostra concluſ ex l. Crimen 11. ad l. Jul. de adult. ibi: Crimen adulterii maritum retenta in matrim. uxore inferre non poſſe, nemini dubium eſt. Et l. Quaſitum 40. §. Item quæritur ff. ad l. Jul. de adult. ibi: Reſpondi eum, qui poſt crimen adulterii intentatum eandem uxorem reduxerit, deſtitiſſe videri: & ideò ex eadem lege poſteà ei jus accuſandi non ſupereſſe. Et l. reg. 8. t. 17. p. 7. ibi: Si deſpues que la muger ha hecho el adulterio, la recibe el marido en ſu lecho, y la tiene en ſu caſa como à ſu muger, non la podra deſpues acuſar. Et ratio eſt, tum quia copula illa eſt actus amicitiæ, & omnino ſpontanea, non enim ionocens conjux certus de adulterio tenetur reddere debitum adultero quantumcunque occulto, (ut probavi hoc lib. diſp. 12. n.5) Tum etiam, quia cum ratio divortii celebrandi ob adulterium ſit diviſio carnis conjugis adulteri in aliam, c. Dixit Dominus 32. q.1. & per copulam poſt habitam cum conjuge, reſtituatur caro diviſa adulterii ad priſtinam unionem, atque iterum efficiatur una cum carne innocentis: Inde eſt ut matrimonium ſeparatum ob carnis diviſionem, inſtauretur carne jam effecta una per copulam conjugalem: ac ſubinde ſcienter ſponte habens eam copulam cum adultero, cenſetur abolita prioris adulterii injuria, paces perficere. Et ideò hanc concluſionem indiſtinctè loquentes, & generaliter docentes ionocentem habentem rem cum adultero, cenſeri adulterium coodonare, & ſibi præjudicare quoad jus accuſandi, tenent D. Bon. 4. d.53. a. un. q.1. n.7. Hoſt. ſum. de adult. n.5. verſ. Repellit. etiam, Alber. l. Conſenſu, n.9. C. de repudiis, in ſuo diction. lit. M. verb. matr. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum, Abul. c.19. Matt. q.65. c.6. Sylua nuptiali, l.1. §. Non eſt nubendum, nu.127. Armill. verb. matr. n 73. Greg. Lop. l.8. En ſu lecho, t.17. p.7. Jul. Clarus l.5. recept. §. Adulterium, n.18. verſ. Caveat etiam, Victoria ſumm. de matr. n.289. Sot. 4. d.36. qu. un. a.1. ad fi. corp. caſu 6. Petr. de Sot. lect. 12. de matr. col. pen. Menoch. de præſumpt. l.3. præſumpt. 1. nu.20. Veracr. 3. p. ſpec. n.1. poſt 5. concl. caſu 6. Barboſ. l.2. in princ. p.1. nu.101. init. ff. ſol. matr. ubi alios refert. Cov. 4. decr. 2 p. c.7. §.6. n.7. init. Padil. l. Tranſigere num.94. C. de tranſact. Matien. l.5. recop. t.1. rub. gl.1. num.102. Surd. de aliment. t.7. q.16. nu.102. & ſeq. Cenedo de collectan. jur. col.137. n.1. ubi & alios refert: Bart. à Led. dub.65. de matr. poſt. 3. concl. caſu 6. Bellarm. l.1. de matr. c.14. §. Tertium eſt, Graſſis 2. p. dec. l.1. c.17. n.92. caſu 6. Cuñedo ſum. de ſacr. ubi de matrim. c.7. n.60. caſu 6. Angles Florib. 1. p. ubi de matr. q.9 de divort. n.1. diff.2. concl. 6. Enriq. l.11. de matr. c.17. n.5. caſu 6. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c.295. §. Age ad prædict. Vega 1. to. ſum. c.13. caſu 18. Et caplicaotes haoc condonationem eſſe, etiam quando innocens reddit debitum adultero exigenti, idem docent Henr. c. Significaſti, n.10. de divort. Durand. 4. d.35. q.1. a.2. n.7. Hoſt. c. fi. n.3. de adult. & ibi Ant. in fi. D. Ant. 3. p. t.1. c.21. §.5. ad fi. Roſella verb. Debitum, nu. 13. Sylv. verb. Divortium q.8. ad fi. Tabiena Matrimonium 4. q.4. n.5. Armil. verb. matr. n.76. Sotus 4. d.36. q. un. a.3. concl.1. Palac. 4. d. 27. q.3. col.18. fol.601. Bart. à Led. de matr. dub.67. concl.1. Idem doceoc eaprimentes petitionem debiti eſſe condonationem adulterii, D. Bonav. 4. d.32. a.2. q.2. Innoc. c. Inquiſitioni, num.1. de ſent. excom. & ibi Hoſt. init. Joa. And. n.3. Anch. nu.3. D. Ant. Sylv. Bart. à Led. proximè citati, Sotus 4. d.36. q. un. n.3. poſt 3. concl. verſ. Quod ſi roges, Palac. 4. d.27. diſp.3. col.22. f.603. verſ. Ad hoc adulterium, Pet. de Led. de matr. qu.62. a.3. notab.2. Vega 1. to. ſum. c.13. caſu 4. Et tandem concluſionem eandem docent dicentes per copulam cenſeri condonatum adulterium, licèt occultum ſit: quia io foro conſcientiæ non eſt ſub præcepto tunc reddere, Hoſt. c. fi. n.3. de adult. & ibi Ant. fi. Palud. 4. d.35. q.1. n.4. concl.1. n.27. Sotus 4. d.36. qu un. a.3. concl.1. Palac. 4.27. diſp.3. col.18. f.601. Bart. à Led. dub.67. de matr. concl.1.

Nec refert an ea copula contiogat ante vel poſt divortium celebratum. Nam io otroque caſu cenſetur reconciliatio, nec io poſterum ſatis erit innocenti in divortio perſiſtere. Quia rationes o. præe. allatæ io utroque eventu æquè probant. Ita tenent DD. quos retuli n.4. Et Sot. 4. 36. q. un. n.1. ad fi. corp. caſu 6. Bart. à Led. dub.65. de matr. poſt. 3. concl. caſu 6. Barboſa l.2. p.1. in princ. n. 100. ad fi. ff. ſol. matr. 7

Hioc deducitur, maritum adulterum volentem uxorem adulteram criminaliter adulterii accuſare, (quod licitum eſſe diaimus hoc l. diſp.8. n.33. & ſeq.) oon teneri illi reddere debitum. Quamvis enim adulteria compenſentur quoad divortium, ac proinde ratione adulterii uxoris non poſſit illi debitum oegare: at quia non compenſantur quoad admittendum jus accuſandi crimioaliter, ſed hoc competit viro etiam ſimilis adulterii reo, oe cadat cauſa, idque jus admittat, oppoſita ſibi eaceptione condonationis adulterii per illam copulam factæ, poteſt illi negare debitum. Quod ſi obiicias tunc reddendo non parere ſibi præjudicium in hoc jure accuſandi: quia tenetur reddere. Et ita non erit condonatio. Juxta ea quæ num.16. dicemus. Solutio eſt in promptu: negari enim noo poteſt valdè dubium ea hoc reddi eventum cauſæ, maaimoque periculo virum exponi perdendæ litis. Cùm præſumptio condonationis adverſùs ipſum ſtet. 8

Duplex tamen conditio deſideratur, ut copula poſt adulterium habita cenſeatur illius condonatio, ac proinde jus divertendi, & accuſandi eatinguatur. Prior eſt, ut alter coniux innocens ſit adulterii cōſcius. Habetur expreſsè l.5. t.7. l.4. fori regii: & l.8. ad fi. t.17. p.7. Et ratio eſt aperta, quia nulla eſt remiſſio, ubi eſt igoorantia ioiuriæ, juriſque competentis, l. Manifeſtiſſimi 22. in princ. verſ. Sin autem, Cod. de furtis, l. fi. Cod. de cond. indeb. & actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, l. Non omnis, ff. ſi certum petatur: at intentio nequit haberi, ubi adeſt ignorantia. Quare ita docent Hoſt. ſum. t. de adult. nu 5. D. Bon. 4. d.35. n. un. q.1. a.7. Palud. 4. d.35. q.1. n.2. n 17. caſu 6 & a. 4. concl.1. n.27. Et ibi Suppl. Gab. q. un. a.2. poſt 1. concl. caſ.6. Alber. l. 9

Con-

Digitized by Google

Conſenſ. num.9. Cod. de repud. l. Aſtenſ. ſum. 2.p. l.8. t.33. ar.3. caſ.6. Abu. cap.19. Matt. qu.65. caſ.6. D. Anton. 3.p. t.1. cap.21. §.5. Syl. v. Divort. cap.19. qu.8. Sylu. nupt. l.1. §. Non eſt nubendum num.127. Barbat. conſ.64. num.12. v. Et ſi opponitur, vol.1. Sot.4. d.36. qu.un. art.1. ad fin. corp. caſ.6. Petr. de Soto lect. de matrim. pag. pen. Covar.4. decr.2.p. c.7. §.6. num.7. init. Greg. Lop. l.8. verb. En ſu lecho, t.17.p.7. Jul. Clar. l.5. recep. §. Adult. num.18. ver. Caveat etiam, Padil. l. Transigere num. 94. C. de tranſ. Verac. 3.p. ſpec. a.1. poſt.5. conc. caſ.6. Guil. Borvillong.4. d.32. qu.un. art.2. prop.11. Palac.4. d.27. diſp.3. col. 22. fol.603. v. Ad hac adulter. & d.35. diſp.un. col.5. verſ. Sexta limitatio, Angl. Flor. 2.p. de matr. qu.9. de divort. ar.1. diff. 2. concl.6. Bell. l.8. de matrim. cap.14. §. Tertium eſt, Bart. à Led. dub.65. de matrim. poſt 3. concl. caſ.6. Enr. l.11. de matr. c. 17. num.5. caſu 6. Burboſ. l.2.p.1. in princ. num. 800. ad fin. ff. ſolut. matr. Sard. de alim. t.7. qu.86. num.102. Graf. 2.p. dec. l.1. cap.12. num.72. caſu 6. Canteru qu. crim. qu. tangentib. punitionem delicti, cap.4. num.43. Lud. Lop.3.p. inſtr. cap.295. §. Addo ad prædictu, Cuñedo ſumm. ſacr. ubi de matr. *c.7. num.60. caſu 6.* Atque idem dicendum eſt, ſi tempore copulæ conjux innocens fuit prorſus immemor adulterii. Quoniam perinde eſt, ac ſi ignoraret. Nec cenſetur quiſpiam jus remittere, cujus omnino eſt oblitus.

10 Si tamen vir non ſit omninò certus, ſed habeat probabiles adulterii uxoris præſumptiones, ob quas juſtè inducitur ad credendum, non præjudicat juri divortii, nec accuſandi, reddendo debitum, ſecus exigendo. Quòd ſi præſumptiones non ſint probabiles, in neutro ſibi præjudicat ſive reddat, ſive petat. Quia eo dubio non appellatur certitudo. Ita *Ant. c. ſi. in fine, de adult.* At quamvis hæc poſterior pars veriſſima ſit. Quia dum eſt dubius, tenetur reddere: nec æquum eſt abſtineat à jure ſuo debiti petendi in eo dubio. Non enim cenſetur quis remittere, quod dubitat ad ſe pertinere. Ut bene ait *Barbatius num. præced. allegat.* per text. *l. Manifeſtiſſimi 22. in princ v. Sin autem, Cod. de furtis.* Atque ita *Alberic. in ſuo dict. lit. M. verb. matrimon. 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum*, cautè dixit eſſe condonationem, quando conjux certus de adulterio commiſcetur adultero. Prior verò pars mihi non probatur. Quia præſumptio violenta, quæ ſola juſtam credendi adulterium anſam præbet, eſt ſufficiens certitudo moralis adulterii in utroque foro ad divortium (ut diximus diſp.12. n.41.) ac proinde cùm tunc innocens minimè teneatur reddere, erit redditio debiti voluntaria, & ſubinde cenſebitur condonatio.

11 Nec erit perfecta, & omnimoda condonatio, ſi conjux norit conjugis ſodomiam, ignoret tamen adulterium, & debitum reddat. Tunc enim poterit agere ad divortium ratione adulterii ignorati. Cùm enim diverſæ cauſæ divortii ſint, condonata ſodomia per copulam, non cenſebitur condonatum adulterium, quod conjugem innocentem prorſus læſuit. Et poteſt confirmari, quia ſi conjux adulter eſſet, ac pariter hæreſis damnatus, ac innocens ſolius hæreſis conſcius illum ſibi conciliaret, non cenſeretur abſque dubio condonatum adulterium, ſed ob illud licita eſſent accuſatio ac divortium. Ita ſentit *Barbatius conſ.64. num.12. verſ. Et ſi opponitur, vol.1.* Sed hæc ſent. mihi diſplicet. Et ideò exiſtimo conjugem conſcium adulterii alterius conjugis, quamvis ejus ſodomiam, & beſtialitatem ignoret, & è contra conſcium ſodomiæ aut beſtialitatis, etſi ignarum adulterii cenſeri per copulam ſponte habitam condonare utramque injuriam, ac proinde extingui jus divortii, & accuſandi. Ducor ex dictis hoc l. diſp.6. num.5. ubi probavi compenſari delicta, & jus divortii ceſſare, ſi alter conjux ſolius adulterii, alter verò adulterii, ſodomiæ & beſtialitatis reus ſit. Eò quòd in his omnibus eadem ratio divortii invenitur, nempe, diviſio carnis conjugis in aliam, ac perinde eſt, ac ſi alter conjux unum aut alterum, alter verò plura adulteria admiſiſſet. Si enim in iis omnibus delictis eadem ratio divortii reperitur, & ſe habent inſtar plurium adulteriorum, ſatis eſt notitia unius, ut per copulam poſteà habitam cenſeantur omnia remiſſa. Sicut innocens accedens ad adulteram, unius adulterii illius conſcius, cenſetur omnia condonare adulteria, quamvis plurima admiſerit latentia innocentem. Nec eſt ſimile in adulterio & hæreſi, conſcius enim adulterii, & illud remittens, non eſt viſus condonare hæreſim, nec è contra. Quia in his criminibus eſt longè diverſa ratio divortii. Ut diſp. ſeq. dicemus. Sicut impetrans diſpenſationem ad petendum debitum ab uxore ratione affinitatis cum ipſa contractæ, eò quòd copulam habuerit cum ea conſanguinea, non tenetur mentionem facere omnium acceſſuum ad conſanguineam, ſed ſatis eſt ſe acceſſiſſe narret. Quia eadem eſt ratio affinitatis, atque quaſi una cenſetur affinitas multiplicata: ſecus ſi eſſet multiplex affinitas diverſis modis contracta. Sicut etiam non eſt opus in voti diſpenſationis impetratione, referre vices, quibus idem votum iteratum eſt. Secus ſi eſſent diverſa vincula, ut voti & juramenti.

12 Non tamen exigit condonatio hæc, ut conjux adulter ſciat ſuum adulterium cognitum eſſe innocenti. Ut num. 2. probavimus. An verò deſideretur ut innocens norit per copulam remitti adulterium, & extingui jus divortii? dicemus num.22.

Poſterior conditio requiſita ut copula cenſeatur condonatio, eſt, ut ſponte habita ſit. Quare innocens debitum reddens compulſus Eccleſiæ præcepto, non videtur remittere, ac proinde minimè amittit jus divortii, & accuſandi criminaliter, aut civiliter. Ratio eſt. Quoniam hæc condonatio proficiſci debet ex liberali innocentis voluntate, at in neceſſitate nemo liberalis præſumitur, *l. Rem legatam ff. de adimend. leg.* Ita docent ex Theol *D.Th.4. d.35. q.un. n.3. corp. D. Bon. ibi a.un. q.3. Dur. q.1. a.2. n.7. Ric. a.1. q.3. Palud. q.1. a.2. n.17. caſ.6. & a 4. concl.1. nu. 27. Suppl. Gabr. q.un. n.2. poſt 1. concl. caſu 6. D. Ant.3.p. t.1. c.21. §. 5. Abul. c.19 Matt. qu 72. corp. & ad 3. Sot.4. d.36. q.un. a.2. ad fin. corp. caſu 6. Ledeſm. 2.p. 4. q.74. a.3. paulo poſt princ. Palac.4. d.27. diſp.3. col.18. f.601. & d.35. diſp.un. col.5. v. Sexta limitatio, Enriq. l.11. de matrim. cap.17. num.5. caſ.6. Bart. à Led. dub.65. de matr. poſt 3. concl. caſu 6. & dub.67. concl.3. Petr. à Led. de matr. q.62. a.3. not.1.* Et ex Juriſp. *Goffr. ſum. t. de divor. n.5. Gl. cap.1. verb. Patronus 32. qu 1. & c. ſi v. Fornicationis, de adult. & ibi Hoſt. num.3. Abb. n.7. C. nu.6. verſ. Quid ſi maritus, Anan. num.4. circa 4. q. Henr. num.5. & c. Significaſti, num.10. de divort. Idem Hoſt. c. Inquiſitioni, init. de ſent. exc.* ubi *Inn.1. Joa. And. n.3. Card. nu. un. v. Quid ſi reddit. Arch. c. Si cujus, nu. un. ver. In eu gloſ.34. d. Alberic. in ſuo dict. verb. matr.8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum ſtatim in princ. Aſtenſ. ſum. 2.p. l.8. t.11. n.3. qu.17. Sylu. v. Divortium, qu.8. num.11. ad ſi. Tabiena matrim. 4. qu.4. num.5. Arm. verb. matrim. num.76 Turr. c. Seculares, num.1. 33. qu.2. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q.1. §.4. num 216.* Quod eſt verum, quamvis judex injuſtè præcipiat. Ceſſat enim liberalitas in reddente. Ita *Hoſt. d. c. Inquiſitioni, init. Inn. ibi, n.1. Jon. And. n.3. Card. nu. un. v. Quid ſi reddit.* Prætereà eſt verum, quamvis adulterium probare poſſit, adhuc enim ſi ex præcepto judicis reddat, non cenſetur liberalis, & proinde non præſumitur condonatio. Quia interim dum lis pendet, cogetur reddere. Quare dum *Sotus, & Bart. à Led. proximè cit.* & communiter DD. ajunt non eſſe condonationem, quando innocens compulſus à judice reddit, eò quòd nequeat probare adulterium; non eſt limitatio hujus ſent. quaſi intelligatur eam ſolùm eſſe veram, quando innocens non poteſt probare: ſed exempli gratia id dicunt, non quaſi limitantes, ſed reddentes rationem, cur judex præcipiat innocenti ut debitum reddat conjugi adultero. Si tamen innocens compulſus à judice reddere debitum, illud aliquando exigat ab adultero, jam ex tunc cenſetur condonare, & perdit jus accuſandi & divortii. Quoniam exigere eſt ſemper voluntarium. *Ita Innoc. c. Inquiſitioni, nu.1. de ſent. excom.* ubi *Hoſt. Inn. Joa. And. n.3. Anch. n.3.*

Hinc deducitur audiendos non eſſe aliquos diſtinguentes, ut innocens reddens ex præcepto judicis, quando adulterium eſt notorium, cenſeatur remittere. Quia non tenetur reddere. Secus ubi adulterium non eſt notorium. Ita *Ant. c. Inquiſitioni, n.12. verſ. Prædicta ſunt vera, de ſent. excom. & ibi Anch. nu.3.* Sed audiendi non ſunt. Quia in neutro caſu tenetur obedire judici innitenti falſa præſumptione, nec coram Deo eſt excommunicatus (ut dixi hoc lib. diſp.12. n.6.) At adhuc non eſt condonatio, quia non liberaliter reddit, ſed ut vexationem redimat, & ne ſaltem in foro externo ſit excommunicatus. 14

Secundò deducitur ſimiliter non eſſe condonationem, quando uxor reddit debitum viro, qui adulterii reus eſt, gravi ejus metu perculſa. Quia ceſſat liberalitas. Ita *Sotus 4. d.36. q.un. a.1. ad ſi. corp. caſu 6. Bart. à Ledeſ. dub.65. de matr. poſt 3. concl. caſu 6.* unde rectè dixit *idem Sotus ead. q.un. a.4. ad ſi. corp. v. Ex quo fit*, uxorem ſæpè reddentem adultero, pugnis & vi coactam non cenſeri remittere. Et exiſtimo ſatis eſſe, ut non cenſeatur condonatio, quamvis adulter tunc metum non inferat, at uxor meritò timet debitum illi negare, quod eum eſſe terribilem norit, atque ita gravi metu deterrita reddit. Quia ceſſat liberalitas. Deinde, quia quò metus ſit juſtus, non deſideratur vera mali illatio, ſed ſufficit probabilis timor proximæ illationis (ut probavi l.4. diſp.1. n.16. & ſeq.) Inſuper non exigitur ut metus ille ſit cadens in fœminam conſtantem: ſed ſatis eſt ſit metus non vanus, & alicujus momenti. Nam metus levis, nimirum, qui non cadit in virum conſtantem, ſufficit in foro conſcientiæ, ut auferat liberalitatem ad donationem requiſitam, obligetque donatarium ad reſtituendum (ut probavi l.4. diſp.9. n.4.) Et ibi dixi de contractibus oneroſis. Et eſt pulchra doctrina *Fabri inſt. de injuriis, §. ſi. n.1. & ibi Angeli initio*, ferè in propriis terminis id decidentium. Nam cùm *Gloſ. ibi. verb. Diſſimulatione*, dicat injuriam remitti, quando eam paſſus ſimul riſit, vel comedit, vel luſit, cum illatore injuriæ: eam temperant, ut intelligatur quando ii actus ſunt omnino ſpontanei, ſecus ſi ex quadam honeſtatis neceſſitate effecti ſint. Ut ſi ambo conjuges ab aliquo invitati, eidem menſæ accubuere: vel in Eccleſia oſculum pacis ſibi ipſis mutuò porrexerunt. Quippe in utroque eventu neceſſitate honeſtatis compulſi id egere: nec ſalva honeſtate id declinare potuerunt. Quam doctrinam aliis relatis approbat *Franc. Marcus dec.736. nu.5. p.2.* Ex quo fit, ut qualiſcumque compulſio etiam neceſſitatis debitæ honeſtatis ſervandæ efficiat, ut actus ex quibus tacita condonatio conſurgit, minimè ſigna condonationis cenſeantur: nedum metus, quamvis in virum conſtantem non 15

cadat. Similiter idem dicendum eſt, quando non ipſe vir, ſed alius metum incuſſit. Quia is ſatis eſt ad impediendam ſpontaneam voluntatem ad donationem requiſitam (ut dixi l.4. diſp. 9. n.6.) Tandem idem exiſtimo, quando vir ionocens redderet adulteræ, illam meritò ac jure optimo timeos. Quamvis enim id rarum ſit, at ſunt fœminæ ita terribiles, & viri ita effœminati, ut meritò illas timeant. Et tunc eadem militat ratio.

16 Tertiò deducitur nec eſſe condonationem, ſi conjux innocens reddat adultero, eo quòd exiſtimabat ſe teneri, aut deceptus eſt ab aliquo id docenti, aliàs tamen, non redditurus. Quia deficit ſpontanea voluntas. Et colligitur apertè ex DD. n.4. & 5. allegatis: ideò enim in caſu ibi relato cenſent copulam non eſſe condonationem. Quia dicunt innocentem teneri tunc reddere. Atque ita ex illis colligitur ea regula generalis, ut redditio debiti non ſit condonatio, quoties conjux, quò præceptum impleat, debitum reddit.

17 II. concluſio. Conjux ionocent ſponte, & ſcienter retinens adulteram, cenſetur illi parcere, ac ſubinde jus divortii, & accuſandi perdit. Quoniam eſt manifeſtum amicitiæ ſignum. Conſtat ex *l. Crimen 11. C. ad l. Jul. de adult.* & *l.8. t.17. p.7.* quorum verba n.6. retuli. Et docent *Hoſt. ſu. t. de adult. num.5. v. Repellit etiam, Greg. Lopez in l.19. verb. En ſu lecho*. Quod intellige, ſcilicet, quando omninò eſt certut de adulterio, ſecus ſi tantùm ſuſpicionem babeat. Sic *Canteru, q. criminal. qu tangent. punitionem delicti c.4. n.42. fine* ubi, & Montalvum refert. Sed id credo, niſi ſuſpicio ſit violenta, juxta num 10. dict. t.2. intellige, quando eſt publicum adulterium. Sic *Alberic. in ſuo diction. lit. M. verb. matr.8. v. Quid ſi aliquis conjugum, caſu 6. Durand. 4. d.35. q.1. n.1. n.6.* ubi *Suppl. Gab. q. un. n.2. poſt 1. concl. caſu 6. Aſtenſ. ſum. 2 p. l.8. t.33. n.3. caſu 6. Monald. ſum. t. de divortio. §. Propter quid fiat divortium, verſ. Item ſunt quidam caſus, caſu 6. Vincentius Spec. doctrin. t.2. l.10. c 42. D. Ant. 3 p. t.1. c.21. §.6. caſu 5. Roſella matr.7. init. Syl. verb. Divortium, q.9. v.5. Joan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l.4. t.22. q. 8. Tabiena matr.4. n.1. caſu 6. Armilla verb. matrim. nu.73. caſu 6. Montalu. l.6. paulo poſt princ. t.9. p.4. & l.2. ad fin. t.10. p.4. Gaeta repetit. t. Ad liminu 30. q.1. §.4. n.217. Bart. à Ledeſ. dub.65. de matrim. poſt 3. concl. caſu 6. Graſſis 2. p. dec. l.1. c.12. num 97.* Et ſic intelligendut eſt *D. Th. ſuper 1. ad Corinth.7. lect.2. paulo poſt princ.* dicens eſſe reconciliationem, quando fuit retenta uxor poſt adulterium manifeſtè à viro deprehenſum. Et ratio eſt, quia adulterio exiſtenti occulto, non eſt ſpoutanea retentio, ſed ex præcepto. Atque ita non eſt condonatio. Juxta ea, quæ dixi n. præc. Unde optimè dixit *Abulenſ. c.19. Matt. q.72. in ſolut. ad 3.* non amittere jut divortii virum retinentem domi uxorem: dum ejus adulterium probare nequit. Et melius *Palud 4. d.35. q.1. a.2. caſu 6. n.17.* dicit non cenſeri reconciliationem, dum non ſtatim adulterium expellit ab habitatione. Cùm non poſſit propria autboritate id efficere. Immò nec ſufficit adulterium eſſe publicum, ſed exigitur ita notorium eſſe, ut nulla tergiverſatione celari poſſit. Id enim, ut propria authoritate diverti ab adultero poſſit, exigi diximut boc lib. diſp.12. n.25. Nec obſtat poſſe in foro conſcientiæ adulterum occultum expelli (ut diximus eadem diſp.19. n.31.) Quoniam oportet ceſſare ſcandalum, innocenti ad partes remotas ſugienti (ut ibi dixi n.32.) Et prætereà poſſet lis adversùs innocentem intentari: & ideò retinens ut hæc fugiat, non cenſetur ſponte retinere: nec proinde condonare. 3. intellige, niſi brevi tempore retineat, expectans opportunitatem petendi divortii. Ita *Sotus 4 d.36. q. un. n.2. ad fi. corp. caſu 6.* Quartò intellige, deſiderari ut ionocens retineat adulterum in conſortio maritali. Unde cautè dixit *l.8. t.17. p.7. Si la tiene en ſu caſa, como a ſu muger.* Et DD. omnes hoc n.17. in 2. limit. allegati, petentes adulterium eſſe publicum, explicant etiam, quando retinetur adulter in conſortio conjugali. Unde ſi eſſent in eadem domo non ſe alloquentes, diviſique à menſa & lecto, quaſi duo vicini extranei, non cenſeretur condonatum adulterium. Quia retentio illa non eſt ſignum amicitiæ conjugalit, quin potiùs capitalit inimicitiæ. Quod ſi retineatur adulter in conſortio conjugali, quamvis occultus ſit, & brevi tempore, reputabitur condonatum adulterium. Intelligo in conſortio conjugali quando innocens familiaritatis conjugalis ſigna adultero oſtenderet, nulla neceſſitate coactus. Juxta ea quæ numero ſequenti dicemus. Quoniam licèt non poſſit illum innocens propria autboritate expellere, dum occultus eſt: at non tenetur ſigna benevolentiæ conjugalis exhibere. Atque ea exhibita ſunt manifeſta condonationis ſigna. Secus ſi neceſſitas compelleret, ut vitandi ſcandali. Tandem eſt condonatio, quando expulſut adulter admittitur iterum ad conſortium conjugale; ſignum eſt apertum pacis initæ. Ita *Barboſa l.2. p.1. in princ. n.100. ad ſi. ff. ſol. matr.*

18 III. Concluſio. Reconciliatio cenſetur ſacta, ac adulterium condonatum, ſi innocens ſcienter & ſponte, nulla (inquam) neceſſitate etiam boneſtatis compulſus, familiarem ſe exhibeat adultero: ut ſimul ludendo, rideodo, comedendo. Conſtat ex dictis num. 15. ubi bos actus cenſeri condonationem injuriæ, retulimus ex *Gloſ. §. fin. inſtit. de injuria. verb. Diſſimulatione. Et Fabr. ibi, num.1. & Angel. init.* Et ita explicat *gloſſ.* illum textum decidentem diſſimulatione aboleri injuriam. Quàm approbat aliis relatis *Jaſon l.1. num.15. ff. de pactis. Et Mynſinger. eod. §. fin. num.1.* explicat. diſſimulatione condonari injuriam, quando eam paſſus, familiarem ſe inferenti exhibet. Conſonatque *l.5. regiu tit.7. li.4. fori.* ibi: *El marido deſpues que ſupiere que ſu muger fizo adulterio, no la tonga a ſu meſa, ni en ſu lecho, y el que lo fizere, no la puede deſpues accuſar.* Idem colligo ex *Veracruz 3.p. ſpec. a.1. poſt 5. concl. caſu 6.* probat enim per copulam remitti injuriam adulterii, eo quòd per actum familiarit converſationis actiin injuriarum extinguatur. Et ex *Palacios 4. d.35. diſp. un. col.5. verſ.6. limitatio*, ubi ait eſſe reconciliationem, copulam habere cum adultero conjuge, aut cum illo conjugali affectu converſari.

Ex his infertur, oſcula & amplexus, habita ſcienter & ſponte cum conjuge adultero, eſſe à fortiori condonationem adulterii. Quia ſunt actut conjugales. Quòd ſi innocens conjux ex præcepto Eccleſiæ reddent debitum adulteræ exigenti, illa haberet, non credo cenſeri remiſſionem adulterii. Quia ſunt acceſſorii illi copulæ, & tanquam para illius; ſecus quando ſponte innocens aggreditur, oſculans & amplectens adulteram. 19

Difficultas autem potiſſima hìc agitanda eſt, utrùm copula, 20 & alii familiaritatis actus, ſponte & ſcienter cum conjuge adultero habita, ex quibus tacitam adulterii condonationem induci diximus, ſint eo ipſo condonatio, ita ut quamvis conjux innocent habeat animum tunc non condonandi, cenſeatur in utroque foro adulterium condonatum, & illicitum divortium? An potius ea condonatio innitatur præſumptione, ac ſubinde exiſtente animo contrario non ſit in foro conſcientiæ condonatio, liceatque adhuc innocenti divertere? Sicut ante Trid. copula babita poſt ſponſalia efficiebat matr. *c. Is qui fidem, de ſponſ.* non tamen ita eum effectum ſortiebatur, cui eſſet locus in foro conſcientiæ contrario animo. Sed forum externum præſumebat eam copulam maritali affectu haberi, ac ſubinde animo perficiendi matr. At ſi reverà copulam habens eſſet contrario animo affectus, nimirum non ineundi matr. ſed fornicandi, non eſſet matr. Et quidem videtur non inniti præſumptione, ſed reverà illos actus condonationem ſemper eſſe, quamvis adſit contrariut animus. Quia aliàs dicendum eſſet, ignorantem copulam illam eſſe condonationem adulterii, ac juris divortii ceſſionem, poſſe non obſtanti copula divortium petere, & accuſare: quamvis ſciat copulam illam eſſe actum amicitiæ. Sicut contingit in profeſſione tacita, quam jus præſumit, *c. Vidua, de regul.* ex delatione habitus, exercitioque actuum ſolis profeſſis competentium: ſcient enim illos actus ſolis profeſſis convenire, non cenſebitur profeſſut, ſi ignoret inde conſurgere profeſſionem. Ut docent *Innoc. eo. c. Vidua, n.2. Ant. n.7. Angel. verb. Novitius, n.12. Syl. Religio 3. q.12. dict.2. Navar. commen.4. de regul. n.73.* Quòd ſi id concedamus in condonatione facta per copulam, maximum abſurdum videtur; nemo enim conſtringendut erit ratione copulæ, aut illorum actuum condonationis, ad perſiſtendum in matr. Cùm communiter ignoretur copulam eſſe adulterii condonationem, per eamque jus divortii, & accuſationis extingui. Immò doctos id lateat. Ut conſtat ex opinionibus allegatis, & tot requiſitis ut eum effectum habeat. Prætereà hanc partem videtur expreſsè ſentire *D. Bonav 4. d.32. a. 2. q.2.* ubi bæc dicit: *Si innocens petat debitum, privat ſe libertate, & ex hoc obligat ſe ad reddendum. Quin dum vult ſibi debitum reddi à fornicante, ipſo ſe eidem obligat.* Quod idem apertè videtur ſentire *Sotus 4. d.36. q. un. a.3. concl. v. Quod ſi roges*, ubi ait nequaquam poſſe innocentem eligere petere, & non reddere: ſed neceſſariò eligere debere, aut nec petere nec reddere, aut ſi petierit, reddere. Matrimonium enim claudicare nequit. Quare ſi debitum petit tanquam conjux à conjuge, debet conſtrictus manere conjugii lege, nimirum, obligatione reddendi. Et Sotum ſequitur *Vega 1 to. ſum. c.13. caſu 4.* ubi clarè hi DD. ſunt bujus ſententiæ. Si enim ex voluntate habentit copulam remiſſio hæc penderet, poſſet utique innocens eligere petere, & non reddere abſque condonatione.

His tamen minimè obſtantibus, dicendum eſt eam condonationem inniti præſumptione, quare ſi ſit animus non condonandi adulterium per copulam, aut reliquos condonationis actus, reverà non erit in foro conſcientiæ condonatio, quamvis in foro externo, quòd contrarius geſtis animut latitat, judicabitur vera condonatio. Quod expreſsè tenet *Emm. Sa ſum. verb. Divortium, n.7.* ubi ait aliquos ſentire innocentem petentem debitum, eo ipſo remittere adulterium: at reverà poſſe peti debitum abſque animo reconciliandi, ducor ad hanc partem tuendam. Quia ſi verba textuum & Doctorum penſemus, apertè hanc eſſe præſumptionem indicant, dicunt enim innocentem habita copula videri aut cenſeri condonare: quæ verba ſunt præſumptionis, aliàs dicerent reverà condonare. His verbis utitur textus, *l. Quæſitum 40. §. Item quæritur, ff. ad l. Juliam de adult.* ibi, *Deſtitiſſe videri*. Et *l.8. ſi. t.17. p.7.* ubi reddens rationem, cur non poſſit uxor adultera retenta in conſortio conjugali, poſteà accuſari, ſic dicitur: *Capues que aſſi la acogio in ſu caſa entendieſe que la perdono.* Eiſdem verbis utuntur *Gl. t. t. verb. Patron. 32. q.1. Innoc. t. pen. de adult. in ſi. & c. Inquiſitioni, de ſent. excom nu.1.* ubi *Jo. Andr. n.3. Ant. n.12. verſ. Prædicta ſunt vera. Card. n. unic. v. Quæro quoad terminos. Abb. c. ſi. n.7. de adult. & ibi Anan. n.4. circa 4. q. Paul. conſ.402. n. un. li.1. Sylu. verb. Divortium, q.8. ad ſi. Covar. 4. decr. 2. p. c.7. §.6. n.7. initio. Jul. Clar. l.5. recept. §. Adulterium, n 18. v. Caveas etiam. Ant. Gab. t.1. commun. in nou edit. li.1. f.23. verſ.* 21

Adul-

Adulterium commiſſum. *Barboſa l.2.p.1.in princ.nu.101. inis ff.ſolut. matr.* Et ex Theologis, *Abul.c.19.Matth.q.72.Ad 3.D.Ant.3 p.t.1. c.21.§.5.Sot.4.d.36.q.un.ar.1.ad fi.corp.caſu 6. Majoris 4.d 35.quæſt.1. paulo poſt princ. caſu 6.& ibi Suppl.Gabr.q.un.ar.2. poſt 1. concl.caſu 6. Gu'iel.Borrillong.4.d.32.q.un.ar.2.propoſ.15. Petr.de Soto lect.12. de matrim.col.pen.Anglo i Floribus 1.p.de matr.q.9.de divort.a.1. diffic.2. concl.6.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.295.§.Addo ad prædicta.Petr. de Ledeſ. de matrim q.62.ar.3.notab.2.Bart.à Ledeſ.dub.65. de matrim.poſt 3. concl.caſu 6. Cannedo ſumm.ſacram. de matrim.c.7.num.60. caſu 6.* Secundò, quia ſi contendas, hanc non eſſe præſumptionem, ſed iuris diſpoſitionem, fortiter obſtat nullum eſſe iua id decidens, ſed ſolùm cenſeri, & videri condonationem. Quod præſumptionem denotat. 3. quoniam hæc remiſſio non verbis, ſed factis ipſis inducitur. Actus autem non operantur ultra intentionem agentium, *l.Non omnis, ff. ſi certum petat.* Ergo ubi contraria eſt intentio, non erit vera remiſſio. 4. quia hæc non eſt expreſſa remiſſio, ſed tacita (ut dixi n.1.) Sicut etiam Indul profeſſorum veſtes, eorumque actibus uti, profeſſionem tacitam inducunt. Sicut enim ſunt indicia animi profitendi, ita copula poſt adulterium eſt ſignum voluntatis condonandi adulterium, & ad priſtinam amicitiam revocandi adulterum coniugem. At profeſſio tacita ex illis actibus collecta innititur præſumptione veri animi. Et ita præſumptionem appellant *Innoc. c.Vidua, nu.1 de reg & ibi Ant.4.Angel.verb.Novitius, num.12. ad medium. Navar.comm.4.de reg.num.75.verſ. Advertendum quarto.* Ubi addit non induci profeſſionem, ſi exercens illos actus habeat animum non profitendi. Ergo ſimiliter eſt dicendum in hac tacita adulterii condonatione. 5. ſi dicas hanc non eſſe præſumptionem, ſed iure ipſo naturali ita dictanti, condonationem hanc conſequi ipſum actum copulæ: ſicut irregularitas conſequitur occiſionem voluntariam: ac proinde ſicut volens occidere efficitur neceſſariò irregularis, ita eo ipſo, quòd coniux innocens conſcius adulterii accedat ad adulterum, velit, nolit, condonat. Fortiſſimè urget, quoties aliquid ſequitur factum ipſum, ſufficit ut incurratur, actum illum eſſe voluntarium, quamvis neceſſitas, ad illum exercendum compellat. Ut iudex neceſſitate officii compellente ſuſpendens latronem, irregularis efficitur: & ſimiliter ſi metu mortis compellatur ab actore ad ſuſpendium illud. At coniux neceſſitate compulſus ad copulam, nec condonat adulterium, nec iure divortii, & accuſandi deſtituitur (ut diximus nu.13. & ſeqq.) Ergo condonatio non ſequitur ipſum factum copulæ. Et confir quia nulla alia ratio conveniens aſſignari poteſt, cur dum neceſſitas cogit, copula illa minimè ſit condonatio, niſi quia remiſſionis præſumptionem vincit alia fortior, quòd nemo in neceſſitatibus præſumatur liberalis, *l.Rem legatam, ff. de adimendo legat.* Ergo copulam eſſe conditionem non eſt ita ex natura rei, ut neceſſariò conſequatur non obſtanti contrario animo, ſed in tantùm eſt condonatio, in quantum præſumitur animus conſonus facto ipſi, quod veniæ conceſſionem indicat. Ex his ergo omnibus concludo, non eſſe veram condonationem adulterii per copulam, aut per alia benevolentiæ coniugalis indicia exhibita animo non condonandi. Quamvis in foro externo condonatio præſumatur. Quid autem ſi innocens in iis actibus nec habeat poſitivum actum condonandi: nec etiam actum contrarium, nempè, non condonandi, ſed negativè ſe habeat, ſcilicet, neutrum actum eliciendo? Nam in profeſſione tacita, & præſumpta per exercitium actuum profeſſis ſolis convenientium, & in matr. præſumpto ante Trid per copulam ſponſalibus ſupervenientem, deſideratur animus poſitivus profitendi, & matrimon. ineundi. Quare exiſtente animo verè negativo, nec erit vera profeſſio, nec verum matrim. Ut benè obſervat. *Nav.comm.4. de regul.nu. 75.ver. Quoniam autem tria.* Atque ita videtur idem dicendum in hac tacita condonatione per copulam, & alios actus. At exiſtimo ſufficere ut innocens negativè ſe habeat: quare dum non habuerit animum expreſſum non condonandi, dum utitur copula adulteri, vel aliis actibus amicitiæ in hac diſp. expreſſis, erit vera condonatio: ceſſabitque in utroque foro ius divortii, & accuſandi. Quoniam ad condonationem hanc non tanta, & tam expreſſa voluntas deſideratur, ac ad contrahendam obligationem novi ſtatus profeſſionis, aut matrimonii per illos actos priores profeſſionis tacitæ, aut matrimonii præſumpti. Eò vel maximè, quòd actus amicitiæ coniugalis multo maiorem connexionem, & affinitatem habeant cum reconciliatione ad priſtinam amicitiam, & conceſſione veniæ, quàm actus profeſſorum exercere, cum animo re vera profitendi: & copulam habere, cum animo ineundi matrim.

22 Hinc infero, quamvis ad hoc ut ſit vera profeſſio conſurgens ex delatione habitus, & exercitio actuum profeſſorum: & verum matrim. quod naſcitur ex copula habita poſt ſponſalia, exigatur ſcire non tantùm illos eſſe actus profeſſorum, & coniugem, ſed inde etiam conſurgere profeſſionem, & matrim. (ut nu.20. diximus) at ut inducatur vera conditio adulterii per copulam, & alios actus amicitiæ, iuſque divortii, & accuſandi extinguatur, non deſiderari notitiam adeò expreſſam, & diſtinctam. Quia non eſt res hæc tam gravis, & impoſitio novę obligationis, qualis eſt profeſſio, & matrim. quæ ſunt obligationes maximi momenti. Et maiorem connexionem habent hi actus cum iniuriæ condonatione (ut num.præced. diximus.) Quare exiſtimo ſemper cum adeſt adulterii ſcientia, & copula, aut alii actus condonationis ſponte habentur, conſurgere veram remiſſionem iniuriæ, & aboleri ius divortii, & accuſationis, in utroque foro, niſi contrarius animus adſit. Quia licèt expreſsè, & diſtinctè non cognoſcat coniux remittens, iis actibus geſtis amitti ius divortii, nec quid ſit divortium, & qualiter poſsit ratione adulterii celebrari: at nullum quamvis ruſticum latet eos eſſe actus amicitiæ, & pacis, per eoſque rediri in priſtinam amicitiam, & amorem. Quare quicumque videns affectum iniuria colloqui, aut ſimul veſci cum afficienti, ſtatim quaſi naturæ inſtinctu doctus iudicat, eos ad amicitiam reſtitutos eſſe, ac iniuriæ quaſi immemores, nil prorſus de illa laborare. Quæ ſcientia ad veram condonationem ſatis eſt.

Secundò infero, conjugem innocentem petentem debitum ab adultero, aut ipſi reddentem, & aliis condonationis ſignis utentem, animo non condonandi injuriam adulterii, poſſe in foro conſcientiæ divortium celebrare, & accuſare adulterum. Ratio eſt, quia hic non tenetur abſtinere à divortio, & ab accuſatione, ratione condonationis adulterii. Quia ea non eſt ratione animi habiti non condonandi (ut probavi n.21.) nec ratione contractus tacitè incluſi, dum adulter reddit debitum innocenti petenti: cùm enim non teneatur reddere illi, niſi velit ad priſtinam matrim. obligationem redire, condonato jure divertendi per adulterium acquiſito, ne claudicet matrimon. (ut colligitur manifeſtè ex doctrina D.Bonav. & Soti, quam nu. 20. retuli.) Eo ipſo, quòd adulter reddit innocenti petenti, eſt tacitus contractus, Facio, ut facias: id eſt, reddo tibi debitum, ut condonata injuria, reddas mihi in poſterum. Sed ratione hujus contractus minimè teneri, inde probatur: quoniam ſi innocens reddat petenti adultero: nullus eſt tacitus contractus: adulter enim nil præſtat innocenti, quin potiùs magno afficitur beneficio ab innocente reddente indebitum. Si autem è contra adulter reddat innocenti petenti, in quo caſu eſt tacitus contractus modo expoſito, adhuc non tenetur ratione contractus, & promiſſionis virtute incluſæ in ea debiti exactione. Quia promiſſio, & contractus ficta fuere. Quare ſolùm debet obligari ratione injuſtitiæ admiſſæ contrahendo fictè, cùm teneretur verè contrahere. At nec hac ratione obligari, inde mihi ſuadeo. Quippe juſtitia non obligat ad reſtituendum ultra damni æſtimationem: damnum autem copulæ extortæ per innocentem ab adultero, ſimulato illo contractu, eſt adeò exigui momenti, ut pro nihilo prorſus reputetur. E contra verò damnum remittentis eſt maximum: cedit enim jure divortii, & accuſationis, dotem aut donationem propter nuptias acquiſitam ob adulterium, aut acquirenda amittit: demum perdit libertatem tranſeundi ad ordines, vel religionem, & iterùm ſe ſervituti ſubiicit. Non ergo lex juſtitiæ poſtulat, damnum exiguum adulteri decepti, tanto innocentis detrimento compenſari. Qua ratione lib.1.diſp.10.nu.21. decipientem ficta matrimonii promiſſione virginem longè inferioris conditionis, quæ jure optimo veram exiſtimavit eſſe promiſſionem, non teneri eam ducere, ſed alio modo æquale reſtituere probavi: ibique ſatisfeci objectioni, quæ opponi poſſet. Hinc infero primò, hunc innocentem petentem debitum à conjuge adultero, animo non condonandi, ſolius venialis culpæ reum eſſe. Quia nullius momenti eſt detrimentum illa fictione illatum. Adulter enim candem libertatem non reddendi in poſterum retinet, niſi innocens adulterium condonet. 2. infero, hunc innocentem rogatum à judice de copula illa, ut cogatur non divertere ratione prioris adulterii, quaſi illud jam condonatum ſit: poſſe jurejurando negare copulam. Quia verè reſpondet juxta mentem debitam judicis. Non enim habuit copulam, quæ ſit condonatio, jureque divortii privet. Quòd conſtat ex dictis, & allegatis num.3. Ultimò infero, An poſſit conjux innocens eligere petere, & non reddere. Qua in re allegavi num.20. doctrinam D. Bonav. & Soti id negantium, cenſentiumque eo ipſo, quod petit, teneri eum reddere. Quòd quidem admitto, quando non haberet animum non condonandi, tunc enim eſſet vera adulterii condonatio, & deinceps maneret aſtrictus ad reddendum, ſecus exiſtente eo animo non condonandi, ut conſtat ex proximè dictis. Quare non poteſt eligere petere, & non reddere: abſque peccato, veniali quidem, ut proximè dixi: at ſi eligat nolens condonare adulterium, tenebit factum: nec deinceps tenebitur reddere. 23

Tandem dicendum ſupereſt, quid in ſponſalibus ſentiendum ſit. An cum poſt illa inita detegitur aliquod vitium, vel de novo incurritur, qualecumque illud ſit, ſive corporis, ſive animæ, ob quod integrum ſit alteri ea diſſolvere: cenſeatur hæc remittere, ac proinde fide priorum ſponſalium ſtare obligetur, ſi vitii illius conſcius, copulam, amplexùs, vel oſcula habeat, aliave ſigna amicitiæ ſponſis propria oſtendat? Qua in re ſic dicendum exiſtimo. Si memor ſponſalium priorum, nec animo ficto, nimirum, non condonandi, hæc habeat, erit condonatio in utroque foro. Ut conſtat ex dictis tota hac diſp. & maximè nu.15.18.19. Eadem enim eſt ratio: immò nulla injuria æquiparari poteſt adulterio, quæ his actibus cenſetur remiſſa: immò ſicut ad condonationem adulterii per hujuſmodi actus non deſideratur animus poſitivus condonandi, ſed ſatis eſt non adeſſe animum contrarium, juxta dicta num.21. fin. ita à fortiori 24

tiori

tiori id ſufficit ad remiſſionem cauſæ illius diſſolvendi ſponſalia. Quæ iotelligo, quando hi actus acciduot nondum diſſolutis ſponſalibus, & remittens non immemor eſt illius vitii, tempore illotum actuum: ſi enim oblitus ſit, reputabitur ac ignorans (ut etiam circa adulterium dixi num.9.) Undè ſi jam ſponſalia diſſoluta eſſeot, non erunt remiſſio hujuſmodi actus. In quo eſt differentia à remiſſione adulterii, quæ fit per hos actus poſt divortium etiam contingentes (ut nu.7. probavimus.) Ratio autem hujus diſcriminis ea eſt. Quia celebrato divortio adhuc manet viuculum matrimonii, ac ſunt illi veti conjuges, quare hi actus ſunt ſigna amicitiæ conjugalis, & animi ioſlaurandi, ac ad ptiſtioam revocandi vim illius vinculi, & recedendi à divortio. Sponſalibus verò jam diſſolutis, oullum vinculum ſupereſt, nilque eſt, quod remiſſa injutia reſtauretur. Quamobrem periode eſt, ac ſi hi actus inter omninò extraneos, ac disjunctos haberentur. Nec ad hanc remiſſinnem, nondum diſſolutis ſponſalibus factam, deſideratur acceptatio, ſed ſatis eſt ſola mente fiat (ut in adulterii remiſſione diximus num.2.) Quia eadem eſt ratio, manet enim adhuc ſponſalium vinculum, ſed ejus viuculi obligatio impedita eſt, ſi ionocens velit jure ſuo uti, quare eo qualitercumque cedente, cùm auferatur impedimentum, reviviſcit obligatio. Si autem alter ſpooſus oolit acceptare haoc remiſſionem, oportebit ut hæc voluntas non acceptandi innoteſcat remittenti, & ab ipſo acceptetur. Cùm enim jam ſponſalia ſint omniò iotegra, ac reſtaurata per priorem illam remiſſionem etiam internam, ut diſſolvantur, mutuo conſenſu iodigent, ſicut ad ſoi primævam inſtitutionem. His adde, quæ diai l.1. tota diſp.66. ubi banc quæſtionem diſcuſſi, ac DD. retuli. Et quamvis ibi o.3. ceuſuerim induci remiſſionem, tam quoad divortium, quàm quoad ſponſalia, per dictos actus exercitos animo ficto, id eſt, non verè remittendi. At te meliùs perſpecta exiſtimo non eſſe condonationem injuriæ. Ducor ex iis, quæ hac diſp nu.28. attuli. An verò ob fictionis injuſtitiam obligetur is ſtare ſponſalibus prioribus: perpendendum eſt juxta nu.23. dicta. Æſtimandum enim eſt damnum deceptoris, ſi ſponſalibus ſtans, matrimonium perficiat, ac alterius ſi deſiſtat: & ſervata æqualitate, aut ſerè, teoetur ſtare promiſſis. Quòd ſi notabiliter majus ſit damnum decipientis, ſatis erit ſi non ſervata fide ſpouſaliom, alio modo ſatisfaciat. Nec io hac habeoda eſt ratio inæqualitatis damni contingentis ante priora ſponſalia inita, & tuoc cognitæ. Illi enim per ſponſalia priora, ſcienter, & oon fictè contracta, renunciatum eſt: ſed ſolius diſparitatis ea illo vitio, poſt ſpooſalia incidenti, aut præcedenti, incognito tameo, conſurgeotis. Quia huic diſparitati nec per priora ſponſalia, nec per hos condonationis actus, eſt renunciatum: quippè qui animo non coodonandi exercìti ſunt. Demum quoties ſponſus non tenetur ratione animi ficti ſponſalia perficere, poteſt rogatus à judice, vel ipſa, vel actus condonatinnis negare. Juata dicta on. præced. ad fin.

25 Ad argum. num.20. propoſita, conſtat ex dictis, nom.22. & 23. ad fio.

DISPUTATIO XV.

Utrùm ratione adoltetii ſpiritualis, quòd eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide, in quod alter conjux dilabitut, liceat Catholico divortium, ac utrique tranſitus in alium ſtatum; ut ad profeſſiouem: & viro ad ordines?

SUMMARIUM.

Ob alias cauſas, quàm adulterium licitum eſt divortium. Et improbantur heretici contrarium dicentes. nu.1.

Quid diſtet adulterium quoad divortium celebrandum, ab aliis divortii cauſis? Et explicatur teſtimonium Chriſti Matth.5. relatum, c.2. de conjug. lepreſ. dicentis ob ſolam fornicationem licere divortium. Et eu ſolu eſt propria ratio divortii, n.2.

Qualiter ob adulterium ſpirituale datur divortium? nec matrimonii vinculum diſſolvatur? num.3.

An liceat tunc divortium quoad habitationem, & copulam? numerr.4.

An conjux Catholicus teneatur ab heretico divertere? n.5.

An poſſit id propria authoritate efficere, ita ut heretico denegetur reſtitutio? n.6.

An Pontifex ſtatuere poſſit, ut matrimonium dirimatur per alterius conjugis lapſum in hereſim? num.7.

An ſit ratio hujus divortii, quod fornicatio ſpiritualis eludatur ſub nomine fornicationis, ob quam Chriſtus Matth.5. conceſſit divortium? Refertur ſententia aſſerens. Et generaliter dictum, eſt generaliter intelligendum. nu.8.

Improbatur ea ſententia, traditur ratio, cur ante, & poſt ſententiam liceat hoc divortium. Et qualiter poſſit Eccleſia novam divorti cauſam ſtatuere? nu.9.

An divortium hoc ſit ex jure divino? nu.10.

Non licet hoc divortium ob unum adulterium ſpirituale. Et magis opponitur matrimonio adulterium carnale, quàm ſpirituale. num.11.

An detur divortium ob pertinaciam in alia excommunicatione? n.12.

An ſi conjux hereticus ante ſententiam reſipiſcat, teneatur eum Catholicus admittere? nu.13.

An ante ſententiam poſſit Catholicus profiteri, ordineſve ſuſcipere: ita at ab heretico reſipiſcenti nequeat repeti? n.14.

An lata ſententia poſſit Catholicus liberè divertere, ac in ſæculo manere, religionemve ingredi? Referuntur c.fin. de converſ. conjug. & cap. De illa, de divort. quæ ſecum pugnare videntur. num.15.

Refertur triplex ſententia, n.16.17 18.

Proponitur ſententia Authoris. Atque explicantur, & conciliantur c.fin. de converſ. conjug. & c. De illa, & c. Quanto, de divort. num.19.

An ad hoc divortium deſideretur ſpecialis illius ſententia, ultra quàm qua hereticus, damnatur hereſis? nu.20.

An lata hac ſententia, poſſit Catholicus ad ordines promoveri? num.21.

An ad id, vel ad profeſſionem, exigatur hereticum quoque profiteri? nu.22.

Utrum heretico ante ſententiam reſipiſcenti liceat divortium poſt ſent. nu.23.

An hereticus damnatus poſſit abſque Catholici licentia tranſire ad ordines, vel religionem: nec repeti, ſi tranſiit? nu.24.

An utroque hereſiis damnato, vel ſi Catholicus ſit adulterii reus, compenſentur delicta, ita ut non ſit locus divortio? remiſſivè. nu.25.

Num copula, & alii actus conjugales, habita poſt ſcientiam hereſis, ante vel poſt ſententiam ſint condonatio, ita ut amplius non liceat divortium? Et quid ſi Catholicus norit hereſim, non tamen adulterium heretice, vel ſolùm adulterium norit? nu.26.

Hucuſque actum eſt de divortio, ob adulterium carnale celebrando. In præſenti diſputandum eſt qualiter ad adulterium ſpirituale liceat. Kemnitius noſtræ ætatis hæreticus Eccleſiam carpit, quòd pluribus ea cauſis, quàm fornicatinnis, divortium concedat. Adverſatur enim teſtimonio Chriſti Servatoris noſtri, qui *Matth.5. & 19.* teſtatur ob ſolam furnicationis cauſam licitum eſſe divortium. Quod refert *Alex.III. c.2 de conjug. lepreſ.* inde probaos id permiſſum non eſſe ratiooe lepræ, qua alter conjux inficitur. Veritas tamen Catholica eſt definita in *Trident. ſeſſ.24. de matrim. can.8.* ob aliquas alias cauſas permiſſum eſſe divortium quoad thorum, ſeù quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus. Quòd quidem fieri poteſt duabus de cauſis. Prior eſt, abſque crimine alterius. Ut cùm gratia altioris ſtatus eligendi, mutuò conſenſu conjuges ſeparantur, cootinentiam io ſæculo voventes, vel ad religionem tranſeuntes. Ut decernitur toto *tit. de converſ. conjug.* & nos diximus l.7. ubi de impedim. voti, & ordiuis. Poſteriot eſt, ob crimeo: quod eſt quadruplex. Primum, fornicatio carnalis, de qua egimus hoc li. in ſuperioribus diſput. Secundum, fornicatio ſpiritualis, de qua in præſenti eſt ſermo. Tertium, ſi alter conjux impellat alterum ad peccandum. De quo diſſerendum eſt diſp.17. Quartum, ſævitia alterius conjugis. De qua agetur diſp.18. 1

Nec obſtat huic veritati teſtimonium Chriſti *Matth.5. & 19.* relatum *c. de conjug. lepreſ.* doceutis uon licere divortium excepta cauſa foroicatioois. Poteſt enim tripliciter reſponderi. Primò dictionem exceptivam ooo firmare tegulam in contrarium, circa caſus alibi exceptos in jure. Ut latè *Euerard. in ſuis topicis juris, loco ab exceptione ad reg. nu.5.* Quare ex eo loco minimè conviocitur nullam aliam cauſam eſſe divortii, ſed nullam aliam eſſe præter eas, quæ in aliis juris Eccleſiaſtici jus divinum eaplicantis, locis continentur. Quales ſunt omnes n. præc. allatæ, quæ in aliis juris locis exprimuntur. Secundò, ſolam fornicationem carnalem eſſe cauſam perpetuæ dimiſſinnis, & divortii abſoluti: de quibus Chriſtus loquebatur. (Divortium enim non eſt verum, niſi quod animo conſtituendæ perpetuæ ſeparationis fit *l. Divortium, 3. ff. de divort.*) At propter alia crimina noo eſt licita ſeparatio, niſi dum ea durant. Si enim conjux ſævus ſit, aut ad peccandum alliciat conjugem quam ob cauſam hic divertat, ceſſante ſævitia, & inductione, inſtauratur matrim. Ita explicant *Bellam. l.1. de matrim. c.14. §. Secunda cauſa eſt. Palat. 4. diſt. 27. diſp. 3. col. 12. fol. 598. Ledeſ. 2. p. 4. q. 61. ar. 6. §. Contra hoc tamen. Maldonado c.5. Matth. nu.32. Petr. de Ledeſm. de matr. q.62. ar.5. in ſolut. ad 1.* Sed ut hæc ſolutio omoinò verum habeat, addendum eſt Chriſtum ibi loquutum fuiſſe de cauſis dimiſſioois invito altero conjuge, & hinc ſolvetur objectio, ſi quis opponat licitum eſſe divortium perpetuum: qoando communi conſenſu ambo vovent caſtitatem. Ioſuper loquutum foiſſe de cauſis, quæ ſtando in jure naturali, & divino jus perpetui divortii pariunt: qualis eſt ſola fornicatio carnalis. Atque inde reſpondebitur obiicienti hæreſim lata ſententia eſſe cauſam perpetui divortii (ut dicemus n.19.) Nam hæc cauſa habetur ex ſolo jure Eccleſiaſtico, in criminis pœnam (ut dicemus nu.9. & 10.) Nec dicere ibi loquutum fuiſſe Chriſtum de hæreſi, includendo eam tamquam fornicationem ſpiritualem ſub fornicatione, ſatisfacit. Id enim n.9. impugnabimus. Tertiò, & meliùs dic cum *Bellar. eo. c.14. §. Dicendum eſt Maldonado eod. n.32. & Valentia in ſuis controu. li. un. de indiſſolub. matr. c.6.* biſariàm intelligi poſſe,

poſſe, ut conjux à conjuge dimitti poſſit. Priori modo, quatenus conjux eſt, id eſt, ita ut cauſa dimiſſionis ſit petita ex ipſamet conjugii natura, ſitque propria, & peculiaris ratio ſolius matrimonii. Et hoc modo ſola fornicatio carnalis eſt cauſa divortii, & ſic locutus eſt Chriſtus de cauſa divortii. Sola enim fornicatio carnalis fidei conjugali, & ſubſtantiæ ipſius matrimonii opponitur. Poſteriori modo, ut perſona quædam eſt, cujus conſortium contingit alteri eſſe pernicioſum. Sicut etiam poſſet accidere inter alias perſonas ſimul habitantes. Et hoc modo multæ aliæ cauſæ poſſent accidere, ob quas jus divinum naturale, cauſa incolumitatis corporis, vel animæ, à conjuge diſcedere concedit. Quæ rationes communes ſunt matrimonio, & aliis confœderationibus. Quippe ob hæreſim, aut aliud periculum, etiam inter parentes, & filios, fratres, & quacunque familiaritate conjunctos, receſſus licet. Atque hinc infertur ratio, cur ob fornicationem concedatur divortium perpetuum, ob alias tamen cauſas ſolùm ad tempus quo durant? Quoniam cauſa in fornicatione eſt ex ipſa conjugii natura, eo quòd fidea promiſſa eſt violata, & cum hæc ſit perpetua, ita & dimiſſio. Cæteræ autem cauſæ cùm non ſint ex natura ipſius conjugii, non ſunt perpetuæ: ac proinde tantùm dum ipſæ permanent, permittitur divortium. Solùm ſupereſt ſcrupulus, num. præced. tactus. Nam admiſſis his expoſitionibus, malè probat *Alex.III.c.2.de conjug. leproſ.* ex eo textu Evangelii, non licere à leproſo conjuge divertere, dum morbo illo laborat. Facilis enim eſſet reſponſio, ibi agi de ratione peculiari, & propria contractus matrimonii, & quæ eſt cauſa perpetui divortii: atque ita ſolùm concludi hujuſmodi cauſam non eſſe lepram: non autem non licere ad tempus durationis morbi divertere, debitumque negare. Quod inde Pontifex probare intendebat. Sed dic ſupplendum eſſe in *eod.cap.2.* ſolam fornicationem eſſe cauſam perpetui divortii: & ſolùm periculum animæ vel corporis, divortii temporalis. Quod etiam non imminet ex redditione debiti leproſo, nec ex cohabitatione (quando enim adeſt periculum infectionis lepræ, non intelligitur is textus, ut probavi lib. præced. diſput.24.num.17.& 29.) Atque ita benè probatur lepram non eſſe juſtam divortii etiam temporalis cauſam.

3 Hac ergo veritate Catholica præmiſſa, nimirum, licitum eſſe divortium ob alias cauſas, quàm fornicationem carnalem; præſens diſputatio poſtulat, an inter has divortii cauſas numeretur adulterium ſpirituale, quale eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide, in quæ alter conjux labitur? Et quidem numerari inter has cauſas, dum conjux ille in ea lapſus crimina non reſipiſcit, eſt concors omnium DD. ſent. quos tota hac diſp. referam. Idque conſtat ex *c.fin.de converſ.conjug.& c.2.& c.Quando, de divor.c. Non ſolum 28.q.5.& c.Idololatria, ead.28.q.1.* Et ex *D. Paulo ad Titum 3.* ibi: *Hæreticum hominem poſt unam, & ſecundam correptionem devita.* Ubi Apoſtolus de omnibus generaliter loquitur, nec conjuges, aut parentes excipit. Et quamvis *c.2.de divort.* ubi conceditur Catholico divertere, ſermo ſit, quando hæreticus pervertere nititur Catholicum: atque ita hunc caſum intelligunt *Ledeſ.2.p.4.q.61.ar.6.fin.& Gutier.q.can.l.1.c.17.nu.37.* At reverà idem eſt ubi eſſet periculum pervertendi. Quia eadem militat ratio, nimirum cavendi animæ periculi. Quòd conſtabit ex dicendis n.9. ubi oſtendimus id periculum eſſe rationem hujus deciſionis. Cui ſent. apertè accedit *D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.5.* dicens licitum eſſe divertere ab hæretico conjuge pertinaci, & præcipuè ſi alium pertrahit. Et *Sotus 4.d.39.q.un ar.4 ad 3.Bart. à Ledeſm.de matrim.dub.54. concl.5.* ubi dicunt poſſe fieri divortium, & præcipuè ſi viro Catholico periculum immineat perverſionis. Et quamvis *Abul.c.19.Matt.q.70.* neget licere divortium, eo periculo minimè imminenti: at non eſt cur id expectetur. Caſus enim eſt metaphyſicus, & ideò ſemper id periculum ſubeſſe cenſendum eſt. Ut benè docent *Sot.& Bart. à Ledeſ. proximè citati.* Nam adeò ex nimia familiaritate eorum, quibuſcum frequentes ſumus, peſſimi mores trahuntur: ut meritò talis quiſque præſumatur, quales ſunt ii quorum utitur amicitia. Ut multis allegatis docet *Tiraq.l.Si connubiali,n.29.* Unde emanavit dictum illud Catonis, relatum à *Glo.l. Ædiles etiam 25.verb.Conſervorum, ff. de ædilit.edict. Ambula cum bonis, mores enim à conjunctè formantur.* Nedum ex conſuetudine, & familiaritate conjugali id periculum meritò ſemper timendum erit. Vinculum tamen matrimonii minimè per hæreſim ſolvitur. Quæ veritas catholica definita eſt *c.2.& c.Quanto, de divort. & in Trid.ſeſſ.24.de matr. can.5.*

4 Limitant aliqui (ut referunt *Hoſt.& Joan. Andr ſtatim allegandi*) ut liceat divortium ratione hæreſis, quoad mutua obſequia, & habitationem: non tamen quoad debitum. Eò quòd Chriſtus ſolam exceperit fornicationem carnalem. At dicendum eſt quoad omnia eſſe licitum divortium. Si enim debitum redderetur hæretico, ex familiaritate immineret idem periculum Catholico. Item quia fruſtra tolleretur cohabitatio, non ſublato jure petendi debiti: cogetur enim indirectè Catholicus ad quandam cohabitationem, ſi alteri quandocunque petenti cogatur reddere. Deinde, quia *c.2.de divortiis*, generaliter, & indiſtinctè aſſeritur licere Catholico ſeparari. Et ſubditur non diſſolvi matrim. vinculum. Quòd ſi textus intelligeret de ſola ſeparatione quoad habitationem, manente obligatione reddendi debitum: ſuperfluè adderet non dirimi vinculum. Id enim in dubium vocari minimè poſſet. Cùm illa debiti redditio ſit actus matrim. Atque ideò hoc ſuſtinent *Hoſt.c.2.n.5. de divort. & ibi Jo.Andr.nu.2.Anton.n.8.Abb.ſi.Card.nu 1.Anch.nu.2. Alexan.de Nevo, nu.7.Prepoſ.num.2.Roſella verb.Impedimentum, imped.9.nu. 9.Abul.c.19.Matth.q.70.Franc.Maron.deciſ.529.num.6.p.2. Barboſa rubr.ff ſolut.matr.p.2.num.23.paulo poſt princ. Enriq.l.11. de matrim. cap.17.num.6.*

Immò tenetur conjux Catholicus divertere ab hæretico nolenti reſipiſcere. Jus enim naturæ obligat cavere proprium animæ periculum, in hoc autem eventu graviſſimum imminet. Ita *Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.21.ar.2 q.14. Palacios 4.d 35.diſp.un.col.7. verſ.Porrò ingratiam, fol.785.* 5

Poteſt autem Catholicus propria authoritate recedere à conjuge hæretico non reſipiſcenti, nec concedetur reſtitutio hæretico ſpolium allleganti, objecta ſibi hæreſis exceptione. Quod ob periculum conceditur. Sic tradunt *Ant.c.De illa, nu.2. de divort prep.n.1.Alex.de Nevo n 3.* addens (& benè) quamvis hæreſis non ſit notoria. Et colligunt id ex eo textu, à contrario ſenſu, ibi: *De illa, quæ viro ſuo labente in hæreſim, ipſius conſortium ſine judicio Eccleſiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier ei, cum reverſus fuerit, eſt reddenda.* Ergo à contrario ſenſu dum non reverſus fuerit, eſt deneganda reſtitutio. Nec audiendus eſt *Abul.qui c.19.Matth.q.72.in fin.corp.* ait deſiderari authoritatem Eccleſiæ ad hanc dimiſſionem, aliàs reſtitutionem eſſe concedendam conjugi ſpoliato. 6

Nec deſunt, qui aſſerant poſſe Eccleſiam in pœnam hæreſis ſtatuere, ut matrimonii vinculum diſſolvatur per lapſum alterius conjugis in hæreſim. Quia matrimon. infidelium dirimitur jure Eccleſiaſtico, per alterius converſionem, altero in ſua perfidia perſiſtente: at ex eo ſolo ſtatuto Eccleſiæ, in quo Pontifex diſpenſare poteſt, conſtituitur differentia inter matrimon. fidelium, & infidelium. Et ideò hoc ſuſtinent *Hoſt.c. Ex parte, el 2.nu.3 ſuper verb.Ratum, de converſ.conjug.& ibi Joan Andr. nu.3. Brunel.de ſponſ. concl.30.declarat.5.nu.8.* addit *Joan. And.* hoc maximè eſſe verum, ſi matrimonium nondum conſummatum ſit. Sed meritò ab hac ſententia quamvis dubius recedit *Abb.eod.cap. Ex parte nu.7.* & non dubitans *Barboſa rubr.ff.ſolut.matrim.2.p.nu. 59.* Et ideò dicendum eſt, ſi matrimonium ſit jam conſummatum, eſſe prorſus falſam hanc ſententiam. Ut oſtendimus lib. 2.diſput.13. num.11. ubi num.3. diximus, ex Chriſti diſpenſatione dirimi matrimon. infidelium per alterius converſionem. Si verò matrimonium ſit ratum, eſt probabile id poſſe Pontificem. Ut dixi in ſimili, lib.2.diſp.14.nu.3. at verius eſt non poſſe, ut ibi dixi nu.4. 7

Quamvis autem DD. univerſi admittant dari divortium ratione hæreſis: at circa rationem hujus reddendam diſcrepant. Quidam enim exiſtimant eam eſſe: quia eſt fornicatio quædam ſpiritualis (licèt enim cetera crimina appellentur fornicationes ſpirituales: at hæreſis potiſſimè talis dicitur, eò quòd prima deſponſatio fiat cum Deo per fidem. Juxta illud Oſeæ 2. *Deſponſabo te mihi per fidem*, quæ per hæreſim violatur. Et ideò *D.Aug.l.2.de adul.conjug.* & habetur *c.Non ſolum, 28.q.1.* juncta *gloſ.verb.Simulacrum*, idololatriam, per quam à vera fide receditur, ſpeciali nomine mœchiam appellat.) Unde dicunt hi DD. dum Chriſtus *Matth.5.& 19.* conceſſit divortium ob fornicationem, nomine fornicationis, carnalem, & ſpiritualem comprehendi. Probaturque, quia Chriſtus generaliter de fornicatione loquutus eſt. At generaliter dictum, eſt generaliter accipiendum, *c.2.de conjug.leproſ.* ubi *Gloſ.verb. Generali*, multis id exornat. Et cùm Chriſtus neutram fornicationem exceperit, utraque eſt comprehendenda, *c.Quia circa, de privil.* ibi: *Cum nihil exceperit, & potuerit excepiſſe.* Deinde, quia ſi Chriſtus de ſola fornicatione carnali loquutus eſſet, ob ſolam eam concedens perpetuum divortium, non poſſet Eccleſia, utpotè, quæ ſupra jus divinum nulla fungitur poteſtate, illud ob hæreſim concedere. Ut docent *Abulenſis c.19. Matth.q.70. in ſolut.ad 2.Veracruz 3.p.Spec.ar.1.in probat 2.3.concl.* Hac enim ratione, hoc lib.diſp.5.in fine probavimus, non poſſe Eccleſiam reſtringere conjugibus facultatem divortii ob adulterium celebrandi, ſed ſolùm declarare caſus jure ipſo naturali, & divino exceptos. Et ideò huius ſententiæ eſt apertè *D. Auguſt.l.1. de ſerm. Domini in monte, c.27.& 28.* & refertur *c. Idolatria 28.q.1.* ibi. *Quia exceptam Dominus facit cauſam fornicationis: quam fornicationem generalem, & univerſalem intelligere cogimur. Cauſa itaque fornicationis eam dimittit, velut ſi aliquem cogat uxor ſacrificare idolis. Qui talem dimittit, cauſa fornicationis eam dimittit.* Idem docent *Hoſt.cap.2.num.1.de divort.* ubi *Jo. Andr.num.2. Ant. num 8. Abbas in fin. Anchar.num.2.Card.num.1.Alex.de Nevo num.7.prapoſitus num.2.idem Abbas c.fin.2.in fin.de converſ.conjug. Supplementum Gabr.4.d.35.q.un.ar.2.concl.2.Monald.ſumm.de matrim. t. De divortio, §. An poſſit vir reconciliare ſibi uxorem adulteram, pauli poſt princ.Roſella verb.Impedimentum, impedim.9.nu.9. & verb.Divortium, ar.13.* ubi *Sylv.q.10.Turrecr.32.qu.7. in ſumm.art.1.num.7. Brunel.de ſponſ.concl.30.declar.8.num.11. Petrus de Soto lect.12. de matrim.ad fin.Caſtro lib.2.de lege pœn.cap.4.6. Ut noſtram Franciſcus Marcus deciſ.526.num.6.p.2.Barboſ.rubr.ff.ſolut. matrim.2.p.num.18.* Et favet *Gloſſ.cap.2. de divort.verb. Vel alio.* Alii tradunt aliam rationem, quòd hæreſis ſit contra bonum prolis, ſicut fornicatio 8

catio carnalis. Non enim educabitur proles in vero Dei cultu à parente hæretico. Item contra animorum commiationem, ſicut carnalis contra corporum. Ita *D.Th.4.diſt.35.q.un.ar.1.ad 3.& ibi Palud.q.1.ar.1.concl.2.nu.7.Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.11.art.3.q.10.Tabiena Matrim.4.q.2.nu.3.*

9 Cæterùm quamvis has poſteriores rationes congruentiam quandam importare exiſtimem; nullo tamen modo perſuadere mihi poſſum hujus rationem legitimam eſſe, quòd hæreſis ſit fornicatio ſpiritualis, & minus credo nomine fornicationis comprehenſam eſſe à Chriſto *Matth.5.& 19.* ſed ille locus de ſola fornicatione carnali accipiendus eſt. Quod inde probatur, quia una, & eadem res diverſo jure cenſeri non debet, *c.Quia circa, de privileg.* At latiſsimè diſsidet divortium ob hæreſim à divortio ob fornicationem carnalem: Ergo ſub una cauſa divortii, quæ eſt fornicatio, non debuit carnalis, & ſpiritualis comprehendi. Secundò, quia Chriſtus de divortio perpetuo ſermonem fecit, & de unico adulterio tanquam ejus ſufficienti cauſa. Quæ in hæreſi minimè verificantur, ut nu.11. & 13. dicemus. Tertiò quia *c.2 de divort.* expreſsè traditur ratio hujus, periculum perverſionis conjugis Catholici. Qua ratione data conſonant omnes differentiæ, quæ tradi ſolent inter divortium cauſa utriuſque fornicationis celebratum, ut nu.11.& 13. videbimus. Et ideò rationem legitimam hujus divortii eſſe hoc periculum, nec comprehendi hæreſim ſub fornicationis nomine, ſed ſolam carnalem, docent *Abulenſ.c.19. Matth.q.70. Sotus 4.d.36.q.un.ar.1.ad 2.Veracruz 3.p.Spec.ar.1.concl.3.Palac.4.d.35.diſput. unic.col.8.v.Ex iſtis colliges, & d.27.diſp.3.col 29 in ſolut ad 14. fol. 606.Bellarm.l.1.de matrim.c.14.§.Sed hæc diſputatio.* Et hanc rationem periculi tradit *Enriquez l.11. de matrim.c.17.num.6.* Et hæc quidem ratio ſufficiens, & legitima eſt, dum non acceſsit ſententia Eccleſiæ hæreticum conjugem damnans: & ideò ſi tunc reſipiſcat, eſt neceſſariò ad conſortium conjugale ab ipſo catholico admittendus. Ut dicemus num.13. ſed cum poſt ſententiam Eccleſiæ licitum ſit divortium perpetuum, nec Catholicus teneatur admittere hæreticum, licet maneat ipſe Catholicus in ſęculo, (ut dicemus nu.19.) aut ſaltem ſi velit ad religionem tranſire: juxta communem ſententiam, nu.18. referendam, quantumvis hæreticus tunc emendatus ſit: in quo caſu jam ceſſat periculum: neceſſariò eſt reddenda alia ratio talis divortii perpetui, quod poſt hęretici damnationem eſt licitum. Et eam exiſtimo eſſe, quod Eccleſia in pęnam hęreſis faciat jus conjugi Catholico in perpetuum divertendi ab hæretico etiam reſipiſcenti. Et ita hoc divortium eſſe pœnam, ait *Caſtro l.2.de juſta hæret.punit.c.7.* nam eo ipſo, quòd aliquis hæreſis damnatur, eſt privatus omni jure, quod in aliquem habebat, atque abſolvuntur ſubditi ab omni debito fidelitatis. Ut conſtat ex *c.fin.de hæret.in 6.*ibi: *Abſolutos ſe noverint à debito fidelitatis, dominii, & totius obſequii, quicumque lapſis manifeſtè in hæreſim aliquo pacto, quacumque firmitate vallato, tenebantur aſtricti.* Propter quam abſolutionem à debito fidelitatis (ait *Caſtro*) non tenetur fidelis hæretico debitum reddere. Vel ſi hunc tractatum non probare hanc pęnam contendas, ea probatur per *cap.fin.de convers.conjug.* & per *c.De illa, de divort.* (ut nu.19. oſtendemus) Eandem ſententiam tenet *Valentin in ſuis adverſus hæreticos controv.l.unico indiſſolabilis matrim.cap.6.* ubi ait poſſe Eccleſiam, in pęnam ſemel admiſsi criminis, divortium perpetuum concedere. Ut contingit in hæreſi, quando diſceditur ex peculiari judicio, & ſententia Eccleſiæ. Idem docet *Enriquez lib.11.de matrim.c.17.nu.6.* ubi ait hæreſis damnatum cenſeri inter alias pęnas damnari pęna divortii. Quod idem apertè colligitur ex DD. quos nu.29. referam, cùm dicant eo ipſo, quòd conjux damnatur hæreſis, cenſeri Catholicum divertentem ſeparari judicio Eccleſiæ. Quaſi pęna hęc divortii ipſo jure incurratur propter hæreſim, more aliarum pęnarum adverſus ipſam ſtatutarum. Et poſſe hoc Eccleſiam, apertè conſtat ex eo, quòd poſsit conjugem hæreticum, bonorum, & famæ, vitæque ipſius amiſſione damnare: nedum pęna divortii, ut nimirum fidelis abſolvatur ab obligatione debiti conjugalis ipſi reddendi. Inſuper, quia Eccleſia privat jure exigendi debitum conjugem, ob delictum quo cum proprio conjuge affinitatem contrahit, ita ut alter abſolutus ſit ab obligatione debitum ei reddendi, (ut probavi l.6.præc.diſp 9.n.3.) à fortiori ergo poterit privare ob hęreſim, & abſolvere Catholicum ab obligatione reddendi, & cohabitandi. Unde dum *Abulenſis, & Veracruz nu.præced. allegati* dicunt Eccleſiam non poſſe novam divortii cauſam inſtituere: ut verum dicant, intelligendi ſunt, niſi in pęnam delicti admiſſi. Et per hoc ſolvitur argumentum 2.num.præc.propoſitum, ad probandam contrariam ſententiam. Nec primum vim aliquam habet. Quoniam cum verba propriè uſurpanda ſint, nec fornicatio ſpiritualis ſit propriè, ſed per metaphoram fornicatio, ſub hoc nomine generaliter dicto, ſola venit univerſa fornicatio carnalis, quæ propriè talis appellatur.

10 Hinc infertur, jure naturali divino, concedi divortium ab hæretico conjuge non reſipiſcenti. Ut benè docet *Palac 4.d.35. diſp.un.col.7.verb.Porrò ingratiam.* Quippe jus naturale concedit jus vitandi proprium animæ periculum, quale immineret catholico non divertendi ab hujuſmodi hęretico. At ſolo Eccleſiaſtico, poſtquam eſt jam conjux hęreticus emendatus, ſi hæreſis damnatus ſit. Ut probavi nu.præced.ad fin. Quia cùm jam ceſſarit periculum, nihil eſt unde jus naturale id concedat. Nec audiendus eſt *Caſtro l.2.de juſta hæret.punit.c.7.col.3.* dicens etiam jure divino privari hunc hæreticum jure exigendi debiti, ſicut per adulterium carnale. Nam ſpirituale eſt pejus. Audiendus (inquam) non eſt. Quia nullus eſt locus ubi id jus divinum explicetur. *Matth.* enim *c.5.& 19.* de ſola fornicatione carnali eſt ſermo. Nec obſtat ſpiritualem eſſe pejorem. Quia divortium non attenditur ex magnitudine peccati in ſe, ſed in ordine ad matr. cui magis opponitur adulterium carnale. Ut partim n.2. diximus, & dicemus num ſeq Præterea, quia ante ſententiam non licèt divertere ab hæretico reſipiſcenti: ergo nec poſt ſententiam id liceret, attento ſolo jure naturali divino, quod id non diſtinxit niſi jus Eccleſiaſticum ſtatuiſſet contrarium in pęnam hæreſis, ubi ſententia præceſſit.

11 Secundò infertur, id intereſſe inter carnale, & ſpirituale adulterium, ut in illo ſatis ſit unicus actus, nec oportet expectare correctionem, ut integrum ſit innocenti reum conjugem dimittere. Quod jus ſemel amiſſum nunquam recuperat adulter per pęnitentiam. In hoc autem non ſufficit unus vel alter actus hæreſis, ſi conjux paratus ſit corrigi: ſed tunc demum conjux dimitti poterit, quando pertinax eſt, & correctionem refugit: & ſi ante ſententiam reſipiſcat, tenetur catholicus illum admittere. Conſtat ex *c.2.de divort* & ex *c.Non ſolùm, 28.q.1.* Hujus rationem tradunt *gloſſ.c.fin.verb.Judicio, de converſ. conjug.& ibi Anton.fin.Card.num.2.qu.3. Sotus 4.d.39.q.un.ar.4.ad 3.* Quia ſi uxor admittatur à viro poſt fornicationem carnalem, fieret bigamus: quod ſecùs ſe habet in ſpirituali. At hæc ratio non eſt generalis. Non enim procedit in uxore admittente virum adulterum. Et ideò melior eſt alia ratio quam reddunt. Quia fornicatio ſpiritualis ſolam animam conjugis polluit, carnalis verò animam, & corpus: & ideò hæc magis ex diametro fidei conjugali adverſatur, magiſque conjugem alterum, & matrim. offendit. Inter omnes autem præſtat ratio quam num 2. tradidimus: quòd cauſa divortii in hæreſi, nondum ſententia judicis declarata, eſt temporalis, ceſſatque hæretico reſipiſcenti, nec adeſt periculum perverſionis conjugis catholici, quod eſt cauſa illius divortii, quando unus vel alter actus hæreſis eſt, & conjux non eſt tenax, ſed corrigi paratus. Cauſa autem divortii in fornicatione carnali, nimirum, violatio fidei conjugalis, eſt perpetua, & reperitur in uno actu, nec ceſſat adultero reſipiſcenti. Et ideò ita tenent *D.Thom.4.d.35.q.un.ar.1.ad 3.D.Bonav.4.d.39.in expoſ.lit.nu.4.* ubi *Palud.q.un.fine. Vincent Speculo doctrin.to.2.l.10.cap.41. Abulenſ.cap.19. Matth.q.71. Supplem.Gabriel 4.d.32.q.un.ar.2.concluſ.6.& d.35.q.un.art.2.poſt 2. concluſ.Sotus 4.d.39.q.un.ar.4.ad 3.& 4.& d.35.q.un.ar.1.ad 5. Nider ſumm.præcep.6.c.4.Veracr.3.p.Specula, ar.2.in fine Enriquez l.11. de matrim.c.17.num.6. Bart. à Ledeſma dub.54. de matrim.concl.5. Ludov.Lopez 2.p.inſtrum.de matrim.cap.53. ad fin.§. Quæritur deinde. Vega 1.tomo ſumm cap.89. caſu 1.* Et ex Juriſperitis, *Gloſſa c. Idolatria, 28.q.1.verb.Sacrificare Goffred. ſumm.tit.de divort.num 7. Hoſtienſ.cap.fin.tit.de converſ.conjug.* ubi *Joan.Andr.num.2. Anton. num.2.Anchar.num.4.Henricus cap.Quanto, num.7.de divort.Aſtenſis ſumm.2.p.l.8.t.11.ar.3.q.10.Joan.de Friburgo ſumm. confeſſ.lib.4.t. 22.q.2.Turrecr.32.qu.7.in ſumm.ar.1.num.7. Tabiena Matrim.4.q.2. num.3.Gaeta repet.cap.Ad limina 30.qu.1.§.4.num.235. Barboſa, ff. ſolut.Matrim rubr.2.p.num.23.*

Tertiò infertur, pertinaciam conjugis in quacumque alia excommunicatione non præſtare juſtam cauſam divertendi. Tum, quia in aliis excommunicationibus non reperitur id perverſionis periculum quod in hæreſi. Tum, etiam, quia excommunicatio non interdicit conjugibus participationem. Ut latè dixi lib.præced.d.14.per totam. Ita *Ludov.Roma, rubrica, ff.ſolut. matrim.num.23.*

12 Quartò infertur, aliud diſcrimen inter fornicationem carnalem, & ſpiritualem. Quòd in illa non tenetur conjux innocens admittere reum, quantumvis pęnitentem, & emendatum. In hac verò, ſi nondum ſent.lata ſit, tenetur admittere pęnitentem. Quod ſatis probavi num.11. Et fatentur omnes: ſolùm enim diſcrepant, quando præmiſſo Eccleſiæ judicio catholicus ab hæretico receſſit, an teneatur admittere illum jam emendatum, ut nu.15. & ſeqq.4. videbimus. Et ſolùm inveni *Majorem, qui 4.d.35.q.1.paulò poſt princ.concl.2.* ait non cogi catholicum ad hæretici reſipiſcentis admiſſionem. Quod ante Eccleſiæ ſententiam verum non eſt: niſi ubi timor probabilis eſſet fictæ, ſeu non omnimodæ converſionis, atque ita non ceſſaret periculum perverſionis Catholici. Ut benè docent *Sotus 4.d.30.q.un.art.4.ad 3.Lud.Lop.2.p.inſtr. de matr.c.53.§. Præterea licèt matr. Barth.à Ledeſm.dub.54.de matrim §.penult. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.230.nu.2.concl.2.Palacios 4.d.35.diſp.un.col.1.folg. 783.Vega 1.tomo ſum 89.caſu 2.*

13 Nec admittenda eſt aliquorum DD. limitatio, qui tunc temporis concedunt admittendum eſſe hæreticum reſipiſcentem à conjuge catholico, quando res ex parte catholici eſt integra: quia, nimirum, quando hæreticus reſipiſcit, catholicus nondum ſtatum mutavit; ſi enim res non eſſet integra, exiſtente jam catholico profeſſo, non poſſet revocari ab hæretico reſipiſcenti etiam ante judicium Eccleſiæ. Quoniam idem contingit in fornicatione carnali. Sic *Abbas, c.fin.num 4.de converſ.conjug. Supplem.Gabr.4.d.32.q.un.ar.2.concl.6. Angel.* addens quamvis forni-

Digitized by Google

nicatio ſpiritualis non ſit notoria, *Matrimonium 4. in fine princ. Franciſ. Marcus deciſ. 529. nu. 7. p. 2.* Atque ita clarè ſentiunt hi DD. poſſe catholicum ante hæretici converſionem tranſire ad religionem, Quod in terminis propriis relato *Abbate hic allegato* docent quando hæreſis eſſet notoria, *Roſella verb. Divortium, nu. 13.* ubi *Sylv. q. 10. Armil. nu. 8.* Sed admittenda non eſt hæc doctrina. Quia conjux catholicus nequit jure ad religionem tranſire, donec judicio Eccleſiæ ab hæretico ſeparatus ſit. Ut conſtat ex *c. fin. de converſ. conjug. & c. De illa, de divort.* & rationem reddemus num. 15. Si ergo contra jus hæretici nondum damnati tranſeat, poterit ab illo revocari cum ab hæreſi reſipuerit. Nec eſt ſimile, quod pro ſe adducunt DD. prædicti, de fornicatione carnali. Quia ob hanc perpetuum divortium conceditur; ob illam verò ante ſententiam Eccleſiæ ſolùm temporale, dum inſuet pertinacia in hæreſi, ut num. 11. & 13. explicuimus. Quare verius eſt, quod dixit *Abulenſ. c. 19. Matth. q. 76. corp. paulò poſt princ. verſ. Dicendum, quod utrumque*, Nempè catholicum ſic profeſſum poſſe revocari ab hæretico reſipiſcenti. Quia profeſſio non valuit: cùm nec reus, nec Eccleſia facultatem conceſſerint. At conjugem ſic revocatum non poſſe petere debitum, nec eo matrimonio morte ſoluto aliud inire: teneri tamen reddere. Quia votum caſtitatis, quod emiſit in profeſſione, in ſui præjudicium tenuit. Sicut in ſimili de conjuge abſque licentia alterius profeſſo deciditur *c. Quidam, & c. Placet, de converſ. conjug.* Atque idem prorſus dicendum eſt, ſi conjux ille catholicus ante hæretici damnationem eſſet ordine ſacro initiatus. Quia eadem eſt omninò ratio.

14 Potiſſima autem difficultas in præſenti diſputanda eſt de catholico jam judicio Eccleſiæ ſeparato ab hæretico. Quamvis enim DD. conveniant, (ut diximus num. 13.) quando nondum lata ſententia receſſit, teneri illum ad hæretici reſipiſcentis admiſſionem; at quando jam lata eſt ſententia, valdè diſſident. Anſam hujus diſcordiæ præbent duo textus, qui ſecum pugnare videntur. Alter eſt *c. fin. de converſ. conjug.* ibi: *Mulier, quæ in fide remanſit poteſt nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Eccleſiæ ſeparata, ad religionem liberè convolare.* Ubi nomine infidelitatis intelligit textus hæreſim, aut apoſtaſiam à fide. Ut teſtantur *ibi gl. verb. Remanſit. Hoſtienſ. ibi init. Abbas ibi, init. in caſus poſitione, Card. num. 2. oppoſ. 1.* ubi ſolùm videtur concedi libera facultas conjugi catholico, tranſeundi ad religionem, lata jam ſententia. Alter verò eſt *c. De illa, de divort.* ibi: *De illa, quæ à viro ſuo labente in hæreſim, ipſius conſortium ſine judicio Eccleſiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier ei, cum reverſus fuerit, eſt reddenda: quæ & ſi reverti noluerit, compellatur: ſi verò judicio Eccleſiæ ab eo receſſit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.* Ubi abſoluta conceditur catholico facultas divertendi præmiſſo Eccleſię judicio.

16 Quatuor in hac diſp. opiniones invenio. Prima ait correctam eſſe diſtinctionem traditam *c. De illa, de divort.* inter conjugem propria authoritate, aut judicio Eccleſiæ divertentem per *c. Quanto in fin. eod. t.* ac proinde in utroque eventu eſſe compellendum catholicum admittere conjugem ab hæreſi reſipiſcentem. Ita *Goffr. ſum. t. de conv. infidelium, nu. 4.*

17 Secunda ſent. ſic diſtinguit, ſi conjux catholicus ante Eccleſiæ ſententiam divertat, tenetur in utroque foro hæreticum emendatum admittere? & ſimiliter ſi hic unius, aut alterius hæreſis damnatus ſit: ſi autem variæ, & iteratæ hæreſis ſit condemnatus, non tenetur illum jam reſipiſcentem ſtatim admittere, ſed biennium expectandum erit, ut experientia ipſa plenam correctionem comprobet: quo biennio comprobata, tenetur catholicus in utroque foro eum ſibi reconciliare. Quod ſi intra id biennium ſigna plenæ emendationis minime præbeat, integrum erit catholico ad religionem ordineſve tranſire. Fundamentum hujus ſent. me prorſus latet. Eam ſuſtinet *Enriquez libro 13. de matrim. cap. 17. num. 6.* & refert pro illa *in commeat. lit. X. Paludanum, Sylveſt. & Ledeſma*, qui in locis per illum allegatis id non dicunt, nec alibi inveni: Refert etiam Victoriam, Mantium, Theologos, & Juriſperitos conſultò ſic ſenſiſſe.

18 Tertia ſent. (quæ communis, & valdè probabilis eſt) aſſerit Catholicum propria authoritate recedentem teneri redire ad hæreticum jam emendatum, divertentem autem judicio Eccleſiæ præmiſſo, ad id non obligare, ſi velit religionem ingredi, ſecus ſi velit in ſęculo manere. Ducitur per *c. fin. de converſ. conjug.* ubi divertenti previo en Eccleſię judicio non conceditur plena libertas, ſed limitata, ut ad religionem tranſeat. Ergò à contrario ſenſu ad eam non tranſiens minimè eximitur ab obligatione conjugali. Quòd ſi opponatur *c. De illa, de divort.* ubi plena exemptio conceditur. Reſpondet *Gloſſ. eod. cap. De illa, in fine*, id corrigi quoad hoc, per *cap. Quanto, in fine, eod. tit.* & per *d. cap. fi.* Hanc ſent. tuentur *gloſſ. eod. cap. fi. verb. Judicio, & d. c. De illa, in fine, & d. c. Quanto in fine, Hoſt. ſumm. t. de divortiis, num. 12. fine. Et d. c. fin. num. 2. in fin & d. c. De illa, num. 3. & d. c. Quanto in fin. Abbas antiquus, Philippus, & Jacobus*, quos refert, & ſequitur *Jo. Andr. d. c. Quanto, in fin. & d. cap. De illa, num. 3. Anton. d. c. fin. num. 3.* junct. *num. 4. ad fin. & d. c. Quanto, num. 11. & d. c. De illa, num. 4.* ubi *Anchar. num. 5. Alex. de Nevo, num. 3. & 8. Card. c. Quanto, num. 3.* ubi *Henric. num. 7. Præpoſ. d. cap. De illa num. 7. & d. c. Quanto, nu. 5. in fin. Aſtenſ. ſumm. 2. p. l. 8. c. 21. ar. 2. q. 14. Supplem. Gabriel 4. d. 32. q. un. art. 2. concl. 6. Abul. cap. 19. Matth. q. 76. corp. verſ. Dicendum, quod utrumque Sotus 4. d. 39. q. un. art. 4. ad 3. Jul. Clarus l. 5. recept. §. Hær. num. 15. v. Item propter hæreſim. Veracruz 3. p. Spec. ar. 2. concl. 5. Palacios 4. d. 35. diſp. un. col. 7. fol. 783. Surd. de alim. t. 7. p. 21. num. 7. Angles Floribus 1. p. de matrim. q. 12. de diſparitate cultus, ar. 2. poſt 7. dub. differ. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtrum. de matrim. cap. 53. §. Licet matrim. & cap. 54.* ubi de divortio, in genere, *verſ. Notandum eſt autem breviter, Graffis 2. p. deciſ. lib. 1. c. 12. num. 73. Bart. à Ledeſma de matrim. dub. 54. §. pen. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 230. num. 2. concl. 2. Vega 1. to. ſum. c. 89. caſu 2. Cannedo ſumm. ſacram.* ubi de matrim. *c. 7. ad fin.* Et cenſent eſſe probabilem *Ricard. 4. d. 39. ar. 2. q. 1. & Tabiena Matrim. 4. q. 5.* ubi hanc & ſeq. opinionem referunt in numero opinionum, & neutram decidunt. Pro eadem referuntur *à Barboſa rubr. 2. p. num. 19. ff. ſolut. matrim. Burſatus, Rojas, Simacus, Franciſcus, Marcus*, ſed eam minimè tenent.

Quarta opinio (cui tanquam multo probabiliori adhęreo) 19
aſſerit id diſtare inter catholicum recedentem à conjuge heretico abſque judicio Eccleſię, & recedentem eo pręmiſſo, ut in priori caſu teneatur illum emendatum ad conſortium conjugale admittere: in poſteriori verò minimè, ſed poſſit liberè ab eo divertere, ac poſſet adulterio carnali ab altero perpetrato. Prob. 1. ex *c. fin. de hæret. in 6.* ubi fidelis abſolvitur omninò à debito fidelitatis, & obſequii debiti heretico jam damnato. Ergo non tenetur conjux fidelis ad debitum conjugale, & cohabitationem hęretico ob contractum matrimonii debita, ubi is damnatus fuerit. Secundò ex *c. De illa, de divor.* cujus verba retuli num. 15. ubi hęc ſent. apertis verbis deciditur. Nec corrigitur per *c. Quanto, de divort.* quod in diverſo caſu loquitur, nempè quando mulier proprio judicio ſeparata eſt à viro heretico, & ideò cogitur ad eum pœnitentem redire. Quamvis hoc non ſatis clarè ibidem exprimatur, ſed per conjecturas elici debeat. Nec etiam corrigitur per *c. fin. de converſ. conjug.* quoniam id potiùs hanc ſententiam probat, ut ſtatim oſtendam. Deinde, quia argumentum ex illo deſumptum à contrario ſenſu nil probat ad iuris alterius correctionem inducendam, ut ex multis probat *Everard. in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, numer. 4.* Tertiò, quia apertiſſimè videtur hęc ſententia deciſa, *cap. fin. de converſ. conjug.* quo præcedens ſent. innititur. Ibi enim in pęnam hęretici iam damnati conceditur Catholico liber tranſitus ad religionem: ac proinde ad eum cogendus non eſt: ſed dabitur optio, num velit tranſire, an potiùs in ſęculo vitam à conjuge hęretico reconciliato ſeparatam traducere malit. Unde non expreſſit Pontifex licere tranſitum liberum ad religionem, quaſi ad eum ſolùm eventum coarctans divertendi facultatem: ſed explicans caſum difficiliorem, ſupponit minus difficilem. Si enim ſolùm diceret eximi catholicum à debito reddendo: non inde ſequeretur licentia tranſeundi ad religionem. Quippe ratione affinitatis, aut cognationis ſpiritualis, amittit illam contrahens ius exigendi, ita ut alter non teneatur illi reddere (ut dixi lib. præced. diſp. 6. nu. 8.) cùm tamen non ſit integrum huic ſic libero ab ea obligatione migrare ad religionem. At verò dicens poſſe catholicum ſe libere religioni dedicare, ſupponit neceſſariò eum omninò exemptum eſſe ab omni obligatione conjugali, ſive reddendi debitum, ſive cohabitandi. Hæc enim obligatio obſtat ingreſſui religionis, utpotè, qui impediret executionem huius obligationis iure debitæ. Quartò ex ratione generali, quia iuris correctione tanquam odioſa eſt vitanda, in quantum fieri poterit, *c. Cùm dilectus, verſ. Cæterum de conſuet.* & iura concordare oportet, *l. unica, C. de inoff. dotibus.* Et decreta poſteriora, ubi expreſsè prioribus non adverſantur, ſunt ea illis ſupplenda, & intelligenda, quò legum correctio vitetur, *l. Sed & poſteriores*, iuncta *gloſſ. verb. Pertinent, ff. de legibus.* Quæ adeò vera ſunt, ut gratia prædictæ correctionis vitandæ, verba ad impropriam ſignificationem trahantur, ut tradunt *Ant. c. Cum dilectus, num. 15. de conſuet.* ubi *Imola nu. 12. Abbas, c. Cum olim, in fin. de ſent. & re jud. Felin. c. Non poteſt eod. tit. num. 8. verſ. Limita dupliciter, Abb. conſ. 85. num. 12. libr. 4. Berojus, c. Quoniam, num. 31. de jure patron.* Nedum ea correctio vitanda erit, ubi ſervata verborum proprietate caveri poteſt, ut contingit in præſenti. Et confirm. quia ſaltem negari nequit verba textuum eſſe dubia, quo in eventu, in odioſis, quale eſt iuris correctio, verba in benigniorem partem intelligenda ſunt, *Regul. In pęnit. 49. de regul. juris in 6.* Quòd ſi roges cauſam prædictæ diſſerentiæ: ea eſt, quòd ante Eccleſię ſententiam, cauſa divortii ſit ſolùm perverſionis Catholici periculum: ea verò ſequuta pęna, qua hęreticus damnatur (ut num. 9. oſtendimus.) Quia ergo hęretico emendato ceſſat id periculum, non verò pęna ſemel jam incurſa, inde eſt ut ceſſet divortium ante ſententiam factum, non verò illam conſequens, Adde, Eccleſiam minimè permittere quenquam pœnis hęretici plecti ante ſententiam, *c. Cum ſecundum leges in fine, de hæret. in 6.* Cùm ergo divortium perpetuum ſit hęreſis pœna, id non ſuſtinetur donec Eccleſiaſtica ſententia accedat: ac ſubinde ſolùm datur Catholico divertere tempore, quo periculum manet, (prout ius naturale ſibi concedit) eoque ceſſante per hęretici correctionem, cogitur redire: donec Eccleſia condemnet hęreticum. Et ideò hanc ſententiam, ſicut & pręcedentem, cenſent eſſe probabilem

lem *Ricard. & Tabien. num. præced. in fin. allegat.* (ut ibi notavi.) Eandem videtur tenere *Abb.* obſcurè loquens, *c. De illa, in fine, & c. Quanto, in fin de divort.* Et ita eum intelligit *Cov. ſtatim allegandus.* Et eam ſuſtineot *Laurentius relatus à Gloſſ. c. Quanto, in fine, de divort. Monal. ſum.* ubi de matrimon. *c. De diſpari cultu, verſ. penult. Angel. Matrimonium 4. in fine princ. Almain. 4. d. 32. q. un. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 72. in fin. corp. & q. 73. paulò poſt princ. Caſtro l. 2. de juſta hæret. punit. c. 7. Cov. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 5. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſa 1. num. 80. Barboſa rubr. 2. p. nu. 20. ff. ſol. matrim. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 84. num. 16. & p. 2. l. 1. c. 12. nu. 22. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 54.* ubi de divortio quoad habitationem *paulò poſt princ. verſ. Quartus caſus.* Et videtur tenere *Rojas de hæretic. 2. par. aſſer. 40. num. 235.* ubi abſolotè docet virum minimè cogendum eſſe habitare cum uxore reconciliata per *c. De illa, de divort.* Et refert pro ſe *Covar. & Caſtro,* qui ſont authores hujus ſententiæ: unde apertè eſt ejuſdem opinionis. Eandem videtur tenere *Simancas de Cathol. inſt. cap. 40. num. 16.* ubi id ipſum ait, quod *Rojas,* & ſubdit, quin etiam poſſe Catholicum altero conjuge invito ad religionem tranſire: ubi tanquam, quod minus videtur ſuppooere, poſſe illum manere in ſæculo. Et idem videtur tenere *Valentin in ſuis controverſ. libro 1. de indiſſolubilitate matrimon. capit. 6.* ubi ait concedi Catholico jus perpetui divortii, quaodo diſceditex peculiari judicio, & ſenteotia Eccleſiæ.

20 Rogabis autem quando dicatur Catholicus ſeparatus ab hæretico, authoritate ac judicio Eccleſiæ, ita ut illum, etiamſi pœnitentia ductus ad Eccleſiæ gremium redeat, minimè teneatur admittere, juxta dicta num. præced. an, ſcilicet, ad id ſpecialis ſententia divortii deſideretur? *Ouand. 4. d. 39. diſp. nu. propoſ. 13.* dicit tunc eſſe haoc ſententiam, quando hæreticus in abſentia damnatur, ac ejus ſtatua comburitur. Quare ſi per iuquiſitores reconciliatus ſit, teoetur Catholicus eum recipere. Sed hæc ſententia caret fuodameuto. Ideò dicendum eſt minimè deſiderari ſpecialem divortii ſententiam, ſeù judicium illud Eccleſiæ requiſitum nil aliud eſſe, quàm ſententiam judicis Eccleſiaſtici, qua declaratur illum eſſe hæreticum, qua ſententia data ſine ulteriori ſeparatioois ſententia, integrum eſt Catholico omninò divertere. Et ratio eſt manifeſta, quia cùm divortium hoc ſit quædam pœna hæreſim coolequeos (ut num. 13. probavi) eo ipſo, quòd conjux ſententia judicis declaratur hæreticus, damnatur hac pęna, ſicut & amiſſione bonorum, & cæteris hæreticorum. Ita docent *Caſtro, & Covar. nu. præced. allegat. Barboſ. rubr. 2. p. num. 21. & 22. ff. ſolut. matrim. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 84. num. 16. Lud. Lop. 1. par. inſtruct. de matrim. cap. 54.* ubi de divort. quoad habitationem, *paulò poſt princ. verſ. Quartus caſus. Enriq. l. 11. de matrim. c. 17. num. 5.* Et clarè videtur tenere *Sot. 4. d. 39. q. un. ar. 4. ad 3. v. Si verò talis,* ubi hæc ait: *Si verò conjux fuit publico Eccleſiæ judicio hæreſis damnata, ac ſubinde à conjuge ſeparata.* Ubi clarè hanc ſeparationem ponit tanquam conſequentem neceſſariò ipſam ſententiam, qua hæreſis declaratur. Et *ver. Utrum verò,* ubi ait divortium hoc fieri judicio Eccleſiæ condemnantis hæreſis conjugem. Hoc temperat *Barboſ. eod. nu. 21. & 22.* ut ſic intelligatur: aut enim Catholicus petiit divortium propter hæreſim alterius, & lata eſt divortii ſeotentia: & tunc res eſt manifeſta nil aliud deſiderari; aut nooin tervenit hæc expreſſa ſeparatio: & tonc exigitur ut publica ſent. declaretur conjux taoquam hæreticus. Quare ſi in occulto conjux hæreticus recoociliatur per ioquiſitores, vel quia hæreſis eſt occulta per accidens, quia oimirum fuit eaterna, at probari nequit: vel ob aliam juſtam cauſam, tunc ea ſenteotia noo ſatis eſt ut liceat Catholico perpetuom divortium, taoquam judicio, & authoritate Eccleſiæ factum. Quia in his eventibus Eccleſia non vult illom conjugem publicè reputari tanquam hæreticum. Allegat pro ſe *Sotum 4. d. 39. q. un. ar. 4. ad 3. v. Si verò alit,* ubi id noo dicit expreſsè: at favet huic ſententiæ, ait enim divortium hoc Catholico indulgeri ad cavendam infamiam facti, quæ cootrahitur ex cohabitatione cum hærerico reconciliato. Sed hęc limitatio non placet, ſi enim reverà per ſenteotiam declaretur is conjux hæreticus, & ut talis habitum pœoitentium induatur, & reconcilietur, quantumvis in occulto id fiat, verificatur præcedere Eccleſiæ judicium, & ſententiam declaraotem hæreſim, quam declaratiooem, ſtatim eo ipſo neceſſaria quadam ſequela ſequuntur pęnæ hæreticis jore ſtatutæ: ioter quas divortium hoc perpetuum numeratur.

21 Utrùm autem hæretico conjuge jam Eccleſiæ ſeotentia damnato integrum ſit viro Catholico ad ordines tranſire, ſicut licet ad religionem, juxta noſtram ſententiam, & etiam juxta aliam, num. 18. relatam? noo conſtat inter DD. Quidam enim concedentes tranſitum ad religionem, negant tranſitum ad ordines. Ita *Anglos, & Cunnedo, 18. allegati. Et Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matr. cap. 54.* ubi de divortio io genere, *verſ. Notandum autem eſt breviter,* dicit noo ita certum eſſe poſſe ad ordines tranſire: & nil defioit. Hujus ſententiæ erunt à fortiori, qui ob adulterium carnale uxoris eam facultatem deoegeot viro. Quos, & eorum rationes retuli hoc l. diſp. 11. nu. 15. At diceodum eſt licitum eſſe eum tranſitum ad ordines. Quia juxta noſtram ſenteotiam tunc eſt licitum omnimodum divortium: ſicut ratione fornicationis caroalis. Et ideò poteſt probari eiſdem rationibus, quibus in ea diſp. 11. nu. 16. probavi hoc in fornicatione carnali. Et DD. ibi relati tradentes regulam generalem, ut liceat innocenti tranſitus ad ordines, quoties licet ad religionem, ſunt pro hac ſent. Si verò teneamus cum ſent. probabili, *num. 18.* relata in hac diſp. aſſerenti non concedi abſolutum divortium, altero conjuge hæreſis damnato, ſed in ſolo caſu, quo velit Catholicus ad religionem tranſire: adhuc dicendum eſt poſſe ſimiliter ad ordines ſacros illum promoveri. Quia eadem videtur ratio, cum utrobique ſit perpetua ſtatus mutatio, cum obligatione caſtitatis perpetuæ. Atque ita ex authoribus illius opioionis ita docent *Sotus, Palacios, Bart. à Ledeſ. Manuel eod. nu. 18. allegati. Vega 1. to. ſumm. cap. 89. caſu 3.* & ex Doctoribus, qui noſtram ſententiam tenent, docet id ipſum *Barboſa rubr. 2. p. num. 20. ff. ſolut. matrim.*

Nec oportet ut hæreticus damnatus tranſeat ad religionem, 22 vorove caſtitatis ſe aſtringat in ſęculo, quò tranſitus ad illam liceat Catholico. Quia facultas conceſſa Catholico non debet vim aliquam hæretico conjugi reconciliato inferre. Deinde quia *c. final. de converſ. conjug.* dicitur poſſe liberè Catholicum ad religionem migrare; quod ei liberum minimè eſſet, ſi exigeretur traoſitus hæretici coniugis. Si enim hic profiteri nollet, ille noo poſſet profiteri. Nec valet, ſi dicas illum cogendum eſſe. Nam manere intra clauſtrum poteſt quis invitus: profeſſio autem invita non poteſt eſſe valida. Quia ſicut matrimonium carnale, ita & ſpirituale abſque propria voluntate conſiſtere oequit. Et ita ideò tenet *Sot. 4. d. 39. q. un. ar. 4. in ſol. ad 3.* Et idem ob eandem rationem dicendum eſt, ſi velit Catholicus ad ordines tranſire: Nihil enim deſideratur ab hęretico damnato efficiendum.

Nec audiendi ſunt *Joan. Andr. c. fin. num. 2. & Anch. num. 4. de* 23 *converſ. conjug.* limitantes hanc facultatem conceſſam Catholico divertenti poſt ſenteutiam damoantem hæreticum, niſi correctio hæretici præcedat ſententiam. Quare hoc diſcrimen conſtituunt inter fornicationem carnalem, & ſpiritualem: quod ob illam etiam præcedenti emenda adulteri, poteſt ferri ſententia divortii: ob hanc verò minimè, probant per *cap. Non ſolùm 24. q. 1.* & dicunt colligi ex *eod. c. fin.* Sed hæc limitatio, tanquam fundamento deſtituta, non eſt admittenda. Quia *id c. fin.* abſolutam & liberam concedit facultatem Catholico ſeparato judicio Eccleſiæ: & ſimiliter *c. De illa, de divor.* Atque DD n. 18. & 19. allegati, abſolutè loquuntur. Deiode, quia hoc divortium eſt, pęna hęreſis, (ut num. 13. diximus.) At nullam aliam pęnam evitat hęreticus, ante ſenteotiam emendatus. Cur ergo hanc evitabit? Nec *c. Non ſolùm,* quod pro ſe allegat, probat aliquid: ſolùm enim docet *D. Aug.* author illius, recedendum eſſe à coniuge in hæreſi perſiſtenti. Quod ſi inde à contrario ſenſu ducatur argumentum, ut redeundum ſit ad hæreticum iam emendatum: ut vim habeat id argumentom, & ne contraveniatur deciſioni, *d. c. fin. & d. c. De illa,* intelligendum eſt, donec ſententia Eccleſiæ accedat, qua exiſtente, licitum erit Catholico divortium, quamvis emeodatio hæretici ſententiam præceſſerit.

Rurſus de ipſomet hæretico damnato, num poſſit ad religio- 24 nem ordioeſve tranſire, invito Catholico, aut ſaltem ejus maoentis in ſęculo licentia obtenta, controverſia ioter DD. eſt. Quidam enim aſſerunt teoeri eum hęreticum ſic damnatum redire ad Catholicum petentem ut redeat: oiſi iam hæreticus profeſſus eſſet, vel ordines ſuſcepiſſet: atque ita ſupponunt id poſſe illum abſque Catholici licentia efficere. Sicut etiam io adulterio carnali contingit. Non enim poteſt adulter, qui poſt latam divortii ſententiam profeſſus eſt, aut ordinibus ſacris ioitiatus, ab innocenti revocari. (Ut ex aliquorum ſententia retulimus hoc l. diſp. 10. oum. 10.) Atque ita docent *Angelus, Matrimonium 4. num. 3. Tabiena Matrim. 4. q. 5. n. 6.* At ſicut in adulterio carnali diximos ea diſp. 10. nu. 11. & 13. noo poſſe adulterum, nec ante, nec poſt latam divortii ſententiam, ſtatum mutare invito innocenti, immò nec ſine ejus licentia: ita id dicimus in ſpirituali. Immò quamvis in carnali oppoſita ſententia eſſet vera, non haberet locum in ſpirituali. Quia io illo dicunt DD. illius ſenteotiæ, coniugem innocentem, ad cuius inſtantiam fertur divortii ſententia cedere iure ſuo, illam petendo, tacitamque concedere licentiam adultero mutandi ſtatum. Quod in adulterio ſpirituali dici nequit. Quoniam pęna divortii impooitur propter delictum hæreſis, ipſumque neceſſariò comitatur, ubi ſententia declaratum fuerit, licèt nil petat Catholicus. Præterea poteſt hoc probari eiſdem rationibus, qoibus id in adulterio carnali probavi. Et ideò ita ſentiunt *Sylv. verb. Divortium q. 10.* ubi *Armil. n. 8. Sot. 4. d. 39. q. un. ar. 4. ad 3. verſ. Si verò ſciſciteris. Palac. 4. d. 35. diſp. un. col. 7. fol. 783. Barboſ. rubr. 2. p. nu. 22. ff. ſolut. matrim. Bart. à Ledeſ. dub. 54. de matr. § penult. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 230. num. 1. concl. 2. Vega 1. to. ſumm. c. 89. caſu 3.* Unde benè inferunt *Sylv. & Palacios,* aliter ingredientem in religionem poſſe à Catholico revocari. Quia id non potuit efficere in præjudicium Catholici. Et profeſſio fuit oulla, ut benè ait *Palacios.* At tenebitur ſervare caſtitatem non petendo debitum: & poſt ſolutum illud matrim. ooo ineundo aliud. Ut in ſimili dicitur, *c. Quidam & c. Placet, de converſ. conjug.* & idem prorſus dicendum eſt, ſi Catholico inconſulto hęreticus ille ad ſacros ordines promotus fuiſſet. Eſt enim eadem ratio. Immò *Sotus, Barth. à Ledeſ. Manuel, Vega ibid.* dicunt non ſatis eſſe licentiam

Ca-

Digitized by Google

Catholici, ut hæreticus ille poſt ſententiam poſſit ad religionem tranſire, ſed deſiderari ut ipſe quoque Catholicus tranſeat. Nec miror eos ita opinari: cùm enim non concedant abſolutum divortium in eo eventu, niſi Catholicus ad religionem tranſeat (ut nu. 18. retulimus) nil mirum, ſi cenſeant non ſatis eſſe licentiam Catholici manentis in ſęculo, ut licitus ſit hæretico ingreſſus religionis. At cum lata ſententia adverſus hęreticum, conceſſerim Catholico divortium perpetuum (ut probavi n. 19.) exiſtimo ſufficere licentiam Catholici manentis in ſęculo abſque quocunque voto, ut poſſit is hæreticus ſtatum mutare, profitendo in religione, ſive aſſumendo ordinem ſacrum (intelligo ex parte injuriæ conjugio inferendæ, non enim tracto de irregularitate contracta ratione ſententiæ ad ordines aſſumendos:) & ſemel jam ſtatu mutato non poſſe eum à Catholico revocari. Ut dixi ea diſp. 10. nu. 15. An verò ſemel data licentia poſſit re integra revocari, & ſufficiat Catholicum ſcire, & non contradicere: vel ſi Catholicus monitus nolit admittere hæreticum? conſule dicta ea diſp. 10. n. 14. & 16. in fornicatione carnali: eadem enim dicenda exiſtimo in hac ſpirituali. Quia quoad hoc eadem eſt ratio. Cùm in hac poſt latam ſententiam detur divortium perpetuum in pęnam hęretici, & favorem Catholici. Unde concludo cum *Sylveſt. verb. Divortium c. 10. & Armilla ibi, num. 8.* in duplici caſu poſſe illum hæreticum jam damnatum tranſire ad religionem. Prior eſt, obtenta Catholici licentia. Poſterior, ſi jam ipſe Catholicus ſit profeſſus. Ego addo, vel jam ordines ſacros ſuſcepit. Quia eadem eſt ratio.

25 Utrùm autem detur compenſatio, utroque conjuge damnato hæreſis, vel altero ſic damnato, altero verò adulterii reo, ita ut neutri divortium liceat? ſermo eſt habendus tota diſp. ſequenti.

26 Tandem videndum eſt, num copula ſponte à Catholico habita cum hæretico, poſt notitiam hæreſis, ſit condonatio, ita ut ampliùs non liceat divertere? Et videtur vera pars negans. Quia divortium hoc, eſt pęna hęreſis, atque ita videtur non poſſe expreſsè etiam remitti à Catholico, nedum tacitè per copulam. Sicut ſi conjux affinitatem contrahat cum altero conjuge, conjux innocens petens ab eo debitum, non cenſetur remittere pęnam, qua alter à debiti petitione, ratione affinitatis arcetur: eo quòd nec expreſsè poſſit illam remittere. Ut dixi l. 10. diſp. 6. n. 9. Cæterùm ſic diſtinguendum exiſtimo. Si copula habita eſt ante ſententiam, qua hæreticus condemnatur, nullo modo eſt condonatio, niſi expreſſus animus condonandi adeſſet: condonandi (inquam) jus divertendi, quod poſt ſequutam ſententiam competet. Quippe nondum jus divortii acquiſitum eſt Catholico, ac proinde nil eſt, quod remittat: niſi expreſſus animus ferretur in jus futurum. Remiſſio enim ex natura ſua ad præſens vel futurum debitum fertur. Jus verò recedendi ad tempus, quo pertinacia in hæreſi durat, remittere nequit Catholicus. Cùm ratione periculi teneatur recedere (ut diximus n. 5.) Si autem is animus expreſſus adeſſet, valeret condonatio: etiamſi ſola mente fieret, nec expectaretur hęretici acceptatio (ut in fornicatione carnali probavi diſp. præc. nu. 2.) Nullam enim rationem diſcriminis quoad hoc invenio inter utramque fornicationem. Cùm in utraque ſit favor innocentis libertas divertendi, manente ligato hæretico: ac proinde ut id matrimon. reſtauretur, ſufficiat Catholicum cedere jure ſuo. Nec obſtat argum. ductum ex affinitate contracta. Quia ea pęna ita eſt pœna, ut nullo modo ſit in favorem alterius conjugis, quare ipſo invito poteſt, Epiſcopo diſpenſante, id impedimentum auferri. At in fornicatione carnali, & ſpirituali ita eſt pęna adulteri, ut ſit etiam favor innocentis. Quod in adulterio carnali conſtat, & de ſpirituali probatur. Indulgetur enim id divortium Catholico ad cavendam infamiam facti, quam contraheret habitando cum hęretico. Ut benè ait *Sotus 4. d. 39. q. un. ar. 4. ad 4. v. Si verò talis*. Unde, ipſo invito, nequit id impedimentum tolli. Quando autem copula adeſt poſt ſententiam, ſi eſſet animus non condonandi, non eſſet condonatio, nec teneretur Catholicus revocare ad priſtinam amicitiam illum hęreticum, nec fictio illa culpam venialem excederet (ut de fornicatione carnali dixi diſp. præced. num. 23.) & omnia ibi dicta ſunt hic dicenda. Si tamen eſſet animus condonandi; manifeſtum eſt ex proximè dictis eſſe condonationem. Nec tunc requiritur diſtincta cognitio juris competentis ad divertendum, ſed ſatis eſt velle Catholicum revocare ad conſortium conjugale illum hęreticū, oblivioni mandantem injuriam illam, & quaſi ea poſtpoſita velle amicitiam conjugalem. Quia id eſt, virtute omne jus ſibi competens ratione illius injuriæ velle remittere (ut dixi diſp. præc. nu. 12.) Et hoc niſi errore ductus reconciliationem faceret, exiſtimans ſe ad eam teneri. Quia non eſſet ſpontanea (ut etiam dixi diſp. præc. num. 16.) Demum ſi neuter animus adeſſet, nimirum, nec condonandi, nec non condonandi, tunc quamvis in adulterio carnali exiſtimarim diſp. pręced. n. 22. eſſe condonationem: at contrarium exiſtimo in fornicatione ſpirituali, niſi ille noſſet jus divortii ſibi competens, & per copulam condonari: tunc enim eſſet virtute condonare. Ducor, quoniam in adulterio carnali, ratio divortii eſt mera injuria illata innocenti, & carnis diviſio: ac proinde copula, & actus amicitiæ conjugalis per quæ caro quaſi diviſa iterùm unitur, ſequitur ex quadam naturali neceſſitate condonationis prioris injurię, ubi contraria intentio non reperitur. Et ideò non tam exacta notitia juris divertendi, & condonationis ſequentis prædictos actus, ac tam expreſſa condonandi voluntas deſiderantur (ut explicui diſp. præc. n. 21. & 22.) At in adulterio ſpirituali non eſt ratio divortii injuria alteri conjugi illata. Nam omnes ſubditi abſolvuntur à debito fidelitatis ſervandæ hæreticis, *c. fin. de hęret. in 6.* Cùm tamen illis nulla irrogetur injuria. Sed potiſſima ratio eſt, quòd in pęnam fidelitatis Deo debitæ, violatæ per hæreticum, abſolvuntur ſubditi à fidelitate ipſi hæretico debita, ut in quo deliquit puniatur: ac proinde actus copulæ, & amicitiæ conjugalis, non eam habent connexionem cum hujus juris condonatione, ſicut in adulterio carnali: proptereàque exigitur major notitia, & expreſſior voluntas, ut condonationes ſint. Quam rationem differentiæ, aut ſaltem eſſe diſcrimen in hac parte, colligo ex *Soto 4. d. 39. q. un. ar. 3. in ſol. ad 2. verſ. Arguitur autem*, ubi proponens argumentum ad probandum, non poſſe conjugem ad fidem redeuntem relinquere infidelem, poſt copulam ſubſequentem converſionem; ſicut contingit in adulterio carnali, copula habita poſt illius notitiam. Reſpondet exemplum non omninò convenire, quoniam culpa fornicationis carnalis per carnalem copulam conjugis cenſetur condonata: fornicatio verò ſpiritualis minimè. Ubi expreſsè *Sotus* differentiam in hac condonatione agnovit. An verò ſit plena condonatio per copulam, quando conjux innocens fuit conſcius adulterii carnalis, non verò ſpiritualis, vel è contra? dixi diſp. præced. n. 21. fin.

DISPUTATIO XVI.

Utrùm detur compenſatio, ſi uterque conjux adulterii ſpiritualis reus ſit: vel alter carnalis, alter verò ſpiritualis: ita ut neutri divertere liceat?

SUMMARIUM:

Proponitur duplex ſententia circa compenſationem inter fornicationem carnalem, & ſpiritualem, nu. 1. & 2.

Sententia Authoris, nu. 3.

Quid, ſi uterque conjux in fornicationem ſpiritualem lapſus ſit? num. 4.

Solvuntur argumenta, num. 5.

Circa compenſationem adulterii carnalis cum ſpirituali, duplicem invenio ſentent. Prima docet dari compenſationem, ſi hæreticus ad gremium Eccleſiæ redire velit: (dum enim in hæreſi pertinax eſt, audiri nequit opponens exceptionem adulterii carnalis ab altero conjuge admiſſi, nec alter ratione periculi tenetur eum eo habitare) ac proinde reſipiſcenti hæretico, neutri conjugi licitum eſſe divortium. Ducitur, quoniam utraque fornicatio eſt ſufficiens cauſa divortii, idemque quoad illud operatur (ut tota diſp. præc. dictum eſt.) Ergo à fortiori idem operari debet quoad reconciliationem. Proniora enim ſunt jura ad conjungendum, quàm ad ſeparandum: *c. 1. in fine, ut lite non conteſt.* Secundò, quia ideò dum uterque conjux eſt adulterii carnalis reus, neutri datur divortium, quia paria delicta mutua compenſatione abolentur. Nec jure optimo alter alteri poſſet crimen, quo ipſemet infectus eſt, objicere, (ut probavi hoc lib. diſp. 6. nu. 1.) At eædem rationes militant, altero exiſtente reo adulterii carnalis, altero verò ſpiritualis. Et ideò hanc tuentur *Gofred. ſum. t. de adulteriis, n. 6. & t. de divortiis, nu. 14.* ubi *Hoſt. num. 10. & c. De illa, in fine, de converſ. conjug. Joan. Andr. cap. fin. num. 4. de converſ. conjug. & ibi Anton. num. 4. Abbas in fin. Anchar. num. 3. Alberic. in ſuo dictionario, lit. M. verb. Matrimonium 8. verſ. Quid ſi aliquis conjugum, ad fin. Joan. de Friburgo ſumm. confeſſ. libro 4. t. 22. quæſt. 17. D. Anton. 2. p. t. 1. cap. 21. §. 6. verſ. Nota etiam. Sylveſt. Matrimon. 9. qu. 8. §. 8. & verb. Divortium, qu. 11. num. 14.* ubi *Roſella num. ult. Armilla n. 9. Greg. Lop. l. 8. fin. tit. 2. p. 4. Gaeta repetitione cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 234.* 1

Secunda ſent. docet, conjugem reum cujuſcunque fornicationis carnalis poſſe ſuum delictum compenſare cum fornicante ſpiritualiter, & repellere hunc petentem divortium ratione adulterii carnalis, objiciendo ei exceptionem adulterii ſpiritualis ipſius: at fornicantem ſpiritualiter non poſſe uti compenſatione, quantumvis correctus ſit, ratione adulterii carnalis; ac proinde adulterum carnaliter poſſe divertere ab adultero ſpiritualiter, nimirum ab hæretico per ſententiam damnato, huic tamen minimè eſſe licitum id divortium ab illo. Ducitur, quoniam ad juſtam compenſationem deſideratur æqualitas inter res compenſandas, at fornicatio ſpiritualis multo gravius delictum eſt quacumque carnali. Non ergo æquum eſt, ut hæc delicta compenſentur: ſed qui fornicatione carnali infectus eſt, tanquam levioris criminis reus, poterit ea compenſatione juvari adverſus fornicationem ſpiritualem perpetrantem. Quæ tamen huic adverſus illum deneganda erit. Ita ſentiunt *Palud. 4. d. 35. q. 1. ar. 2. caſu 1. n. 11. & ibi Suppl. Gab. q. un. ar. 2. poſt 1. propoſ. caſu 1.* (licet præcedentem, & hanc ſententiam referat, neutramque definiat.) Idem *Caſtro l. 2. de lege pęn. cap. 4. §. Ut noſtrum. Gaeta rep. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 217. Gvand. 4. d. 35. q. un. propoſit. 1. &* 2

ibi

Digitized by Google

ibi Palac. diſp. un. paulò poſt princ. Qui tamen limitat, niſi hęreticus ſit occultus, adulter verò manifeſtus: Tunc enim (inquit) forſan dabitur hinc inde compenſatio: eò quòd adulterium ratione illius circumſtantiæ aggravetur: hæres verò malitia minuatur.

3 Neutra tamen ſent. mihi placet. Non prior, quia aut nondum lata eſt ſententia adverſus hæreticum: & tunc manifeſtum eſt non poſſe adulterum uti compenſatione, obiiciendo exceptionem illius hæreſis. Quoniam ut ratione compenſationis denegetur divortium, allegato delicto illud petentis, deſideratur utriuſque conjugis delictum, eſſe ſufficientem divortii cauſam: (ut probavi hoc lib. diſp. 6. nu. 3.) at hæreſis ante ſententiam non eſt ſufficiens cauſa divortii, niſi ad tempus, dum deeſt emenda, & illa exiſtente, nullo modo (ut dixi diſp. præc. nu. 19.) non ergo datur compenſatio adulterii cum illa hæreſi, ſed integrum erit hæretico nondum damnato divertere ab adultero, non tamen è contra, niſi ad tempus, dum non corrigitur. Aut jam lata eſt ſententia adverſus hæreticum: quo in eventu utraque fornicatio eſt ſufficiens divortii cauſa: & in hoc caſu abſque dubio loquitur prior illa ſent. Et nec in hoc caſu dari compenſationem inde mihi ſuadeo. Quia longè diverſa eſt ratio divortii in utroque delicto: in carnali enim fornicatione eſt ratio, fides violata, & caro in alia diviſa: in ſpirituali autem, quod in pęnam hæreſis damnatæ abſolvatur Catholicus à debito fidelitatis (ut dixi diſput. præc. nu. 9.) Si ergo Catholicus adulter petat divortium ratione hæreſis damnatæ, non poterit hæreticus quaſi compenſatione utens, obiicere illi fidem violatam conjugii per adulterium. Non enim adulter tuetur ſe quòd divortium velit, violatione fidei conjugalis alterius, ut vel ſic poſſit alter allegare eandem fidei violationem adulteri petentis divortium. Sed intendit divortium, eo quòd hæreticus juſta ſententia illo damnatus ſit in pœnam ſui delicti. Adulterium verò alterius non tollit pęnam hęretici. Sicut ſi dominus hęreſis damnatus peteret debitum fidelitatis à vaſallo, & hic reſponderet ſe ab eo abſolutum eſſe propter hæreſim, nil conferret objectio domini contra hanc exceptionem vaſalli, quòd ipſe vaſallus à fide contractus defeciſſet. Quia abſolutio illa à debito fidelitatis non conſurgit ex fide aliqua homini præſtita violataque, ſed in pęnam hęreſis. Atq; ideò Catholico adultero rejecta exceptione adulterii allegata per hęreticum, erit licitum divortium. Similiter ſi hęreticus damnatus, & jam Eccleſiæ gremio reſtitutus petat divortium, propter adulterium Catholici, nil ad rem facere videtur, ſi Catholicus illi opponat exceptionem pęnæ divortii, quam propter hęreſim incurrit. Pęna enim conjugis hęretici non eximit Catholicum à pœna adulterio debita. Deinde, quia cum divortium hoc comitetur injuriam, tanquam pœna ex illa conſurgens: ſicut injuria irrogata per hęreſim non compenſatur injuria adulterii: illa enim Deo infertur, cui debita fides non ſervatur, hæc autem homini nimirum, alteri conjugi, violando fidem conjugii: ita nec compenſantur divortia inde conſurgentia. Quod ſi opponas compenſari duo debita ejuſdem rationis, quantumvis injuriæ, ex quibus promanant, non compenſentur, ſintque diverſiſſimæ. Ut ſi debeam Petro mille ratione furti à me perpetrati, & ille totidem mihi, in ſatisfactionem injuriæ corporalis, quam mihi intulit, aut eo, quòd patrem meum interfecerit. Reſpondeo diverſam eſſe rationem. Quia in debitis eſt aliquid neceſſariò tradendum creditori, & cùm idem creditor mihi tantundem tradere teneatur, datur inter hujuſmodi debita compenſatio. Fruſtra enim petitur, & eſſet circulus inutilis, quando aliquid ſtatim reſtituendum eſt, *l. Dolo 8. ff. de dolo mali except. & reg. Dolo 59. de reg. jur. in* 6. At in divortio nil tradendum eſt alteri, ſed ſolùm reus amittit jus petendi debitum, & habitationem mutuam, manente illæſo jure innocentis potentis reum invitum ſibi reconciliare. Quare ubi injuriæ, ex quibus divortia manant, ſunt diverſæ rationis, diverſiſque illatæ, ſicut inter illas non datur compenſatio, ita nec inter divortia. Sed ſi Catholicus adulter velit ad hæreticum damnatum redire, poteſt ab ipſo expelli: eo quòd ob adulterium amiſerit jus exigendi, & cohabitandi. Et ſimiliter ſi hęreticus hanc reconciliationem petat, poterit adulter renuere. Quia hæreticus in pęnam privatus eſt eo cogendi jure. Et ut exemplo res hæc clarior reddatur, magiſque comprobetur: eſto exemplum hujus. Si uterque ſponſus habeat juſtam cauſam diſſolvendi ſponſalia, at cauſæ ſint diverſę rationis, non dabitur compenſatio, ſed utrique integrum erit, altero invito, reſilire. Ut ſi ſponſa fornicata ſit, ſponſus autem lepra laboret. Sponſæ enim fidem petenti obſtabit propria fornicatio, ſponſo autem lepra, ob quæ neuter fide ſponſalium ſtare tenetur, cum ob diverſas rationes uterq; jus cogendi alterum amiſerit. Sic ergo contingit in præſenti, cùm uterque conjux jus cogendi alterum ob diverſæ naturæ rationes perdiderit: liberum erit utrique divertere, nec dabitur hinc inde compenſatio. Supereſt reprobare poſteriorem ſentent. Quæ mihi diſplicet, eo quòd ad divortium non attendatur gravitas delicti in ſe, ſed in ordine ad matrimonium (ut ſatis probavi hoc l. diſp. 6. n. 5.) At in ordine ad matrim. eſt gravius adulterium carnale, majoremq; injuriam illi irrogat, pluſque illi adverſatur. Ut ex multis probavi diſp. pręc. n. 2. & 11. & docet etiam *Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 21. art. 2. q. 15. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 76. in fine corp. Bellarminus l. 1. de matr. c. 17. §. Reſpondent nonnulli. Surdus de alimentis, t. 7. q. 21. num. 8.* Si ergo ratione majoris gravitatis delicti non compenſatur hæreſis fornicatione carnali: bene tamen è contra: atque adeò fornicanti carnaliter licet divertere ab hæretico damnato, non tamen huic ab illo. Ut vult ea ſent. Potiùs contrarium omninò dicendum eſſet. Ut in ſimili arguit *Bellarmin. ibid.* contra aliquos dicentes non eſſe conſequens, ut ſpirituali fornicatione dirimenti matrimonium, corporalis dirimat. eò quòd ſpiritualis ſit majus peccatum. Atque ita ſit argum. à majori ad minus affirmativè: quod nullius eſt momenti: ut ex multis tradit *Everardus loco à majori ad minus, nu.* 1. Quos redarguit *ibi Bellarmin.* quippè licet fornicatio ſpiritualis ſit majus peccatum in ſe, at corporalis magis repugnat conjugio, & ideò illa dirimenti matrimonium, à fortiori hæc dirimeret. Demum ex his concludo meam ſent. eſſe, ut ſi hæreticus ſit jam damnatus, poſſit liberè divertere ab adultero, & hic ab illo, nullamque dari compenſationem inter hæc crimina exiſtimo. Si autem damnatus ſit, integrum ſit illi divertere ab adultero: at adulter id nequeat niſi dum hæreticus non reſipiſcit: ita tamen ut ad ipſum reſipiſcentem redire teneatur, donec ſententia ipſum hæreſis condemnans accedat. Quod ſatis probant rationes allatæ. Et ideò non dari compenſationem inter hujuſmodi fornicationes, docet *Bald. c.* 1. *Qualiter debet vaſallus domino fidelitatem*, & maniſeſtè idem ſentit *l. 8. t. 9. p. 4.* ut benè agnoſcit *ibi Greg. Lop. verb. Porfiando*.

Immò exiſtimo compenſationem minimè dari, ſi uterque conjux in hæreſim lapſus ſit: atque ita qui hæreſis non eſt damnatus, poterit omninò divertere à damnato, & reconciliato; hic autem minimè ab illo, niſi ad tempus dum non reſipiſcit, & tenetur ad reſipiſcentem redire, donec condemnetur. Quia in condemnato invenitur ſufficiens cauſa divortii perpetui in non condemnato autem ſolùm ad tempus (ut conſtat ex dictis diſp. præced. n 19. & 20.) Si autem uterque hæreſis damnatus ſit, integrum erit utrique altero invito divertere, donec mutuo conſenſu ambo ad priſtinum matrimonii ſtatum, & amicitiam redeant. Quia non ſicut inter duo adulteria utriuſque conjugis datur compenſatio, ita inter hæc delicta hęreſis. Nam divortium ratione adulterii eſt prorſus in favorem conjugis innocentis, ita ut ipſe ſolus hanc pęnam adultero infligere poſſit. Quare ubi alter non eſt innocens, eo privilegio minimè gaudet. At in hæreſi non datur divortium, principaliter, & directè in favorem alterius conjugis, ſed in pęnam delicti, eo quòd debitam fidem hæreticus non ſervaverit Deo, punitur in eo in quo reus fuit, & ita abſolvitur alter à fide conjugali ipſi debita (ut probavi diſp. præc. n. 6.) quamvis indirectè & (ut ajunt) conſecutivè ea pœna cedat in alterius favorem. At eo, quòd alter conjux eandem pęnam incurrerit, non eximitur prior à pęna, in quam ſemel incidit. Nullibi enim cautum invenitur, ut jus per pęnam amiſſum recuperetur altero obnoxio ejuſdem pęnæ, ſed uterque pęna illa punietur. Nec illa pęna imponitur ab altero conjuge, ut contingit in adulterio carnali, in quo pęnæ divortii, & privationis juris debitum exigendi imponenda eſt ab innocente (ut probavimus l. 1. diſp. 68. nu. 4.) Sed imponitur ab ipſa Eccleſia independenter à voluntate alterius conjugis. Quamvis poſſit alter eam remittere reconciliando ſibi conjugem damnatum. Quòd ſi opponas jam delicta eſſe paria, ac proinde mutua compenſatione abolenda, Reſpondebitur num. ſeq. 4

Ad arg. n. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. neganda eſt conſeq. 5 Quia hęreſim eſſe ſufficientem cauſam divortii eſt iure ſtatutum in pęnam: at nullum jus ſtatuit eam pęnam aboleri, & compenſari adulterio alterius carnali. Ad 2. dic longè diverſam eſſe rationem, ut probavi nu. 3. & 4. Nec obſtat delicta eſſe omninò paria utriuſque coniugis hæreſis damnati, ut ſic compenſari debeant. Quia paria delicta mutua compenſatione aboleri intelligendum eſt, quando pęna delicto correſpondens eſt directè, & principaliter inflicta in favorem alterius. Ut explicui n. præc. Argu. 2. ſententiæ n. 2. propoſitum, eſt ſolutum nu. 3.

DISPUTATIO XVII.

Utrùm propter alia crimina, præter adulterium carnale, & ſpirituale, quibus alteruter coniux implicitus eſt, integrum ſit alteri divertere?

SUMMARIUM.

Refertur duplex ſententia, nu. 1. & 2.

Ob nulla crimina præter adulterium corporale, vel ſpirituale, quando conjux illis implicitus non pertrahit alterum ad illa, eſt licitum divortium, nu. 3.

An cauſa correctionis liceat tunc divertere? nu 4.

Divertere licet ob alia crimina, quando pertrahit conjux ad illa. Et enodatur c. 2. de divortiis, nu. 5.

Idem, ob lenocinium viri, nu. 6.

Idem, quando vir recipit viros procaces cum periculo uxoris. num. 7.

Idem, conjuge renuente habitare, niſi ſub conditione peccandi. num. 8.

Quid, ſi vir alat uxorem bonis ex furto, aut uſura acquiſitis? Et quando uxor, & familia delinquant ea alimenta recipiendo? num. 9.

Non

Digitized by Google

Non eſt neceſſaria judicis ſententia ad hoc divortium, n. 10.
Tenetur conjux divertere ratione dicti periculi, n. 11.
Quid, ſi ſolum corporis periculum immineat ex vitiis alterius conjugis? remiſſiue, n. 12.
An ſit perpetuum divortium ratione hujus periculi ſpiritualis? Refertur ſententia affirmans, n. 13. Contraria Authoris, n. 14.
Solvuntur arg. Et enodantur c. Idololatria 28. q. 1. & c. Omnes cauſationes 32. q. 7. Et explicatur, qualiter idem verbum, ſeu eadem clauſula ad diverſa relata, poſſit ad unum propriè, ad alterum verò impropriè referri. Et quando clauſula in fine poſita referatur ad omnia præcedentia, 15.

1 CUm actum ſit de divortio ratione adulterii corporalis, vel ſpiritualis; iam de divortio ob alia crimina agendum eſt. Et quidem aliqui admittunt divortium ob alia crimina adulterio paria, quibus alter coniux implicitus eſt. Idque poteſt probari teſtimonio *D. Auguſt. l. 2. de ſerm. Domini in monte, c. 28.* & refertur *c. Idololatria 28. q. 1.* ibi: *Ex quo intelligitur quod propter illicitas concupiſcentias, non tantum quæ in ſtupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, ſed omninò quaſlibet, quæ animam corpore malè utentem perniciosè, turpiterque corrumpunt, poſſit ſine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum.* Ubi apertè ob quodcumque crimen concedit divortium. Secundò auctoritate *D. Hier. epiſt. ad Amandum:* & refertur *cap. Omnes accuſationes 33. quæſt. 7.* ibi: *Quandiu vivit vir, licet adulter ſit, licèt Sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus tamen eſt reputandus ejus, ſcilicet, cui alterum virum recipere non licet.* Ubi *D. Hier.* tanquam manifeſtum videtur ſupponere, poſſe coniugem ob alia flagitia dimitti. Nec obſtat ſolutio *Gloſſæ ibi, verb. Propter,* dicentis, derelictum non de iure, ſed de facto. Quippe clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia (ut probavi l. 6. diſp. 22. n. 17.) Et cum ob adulterium, & ſodomiam intelligatur verbum illud. Derelictus de iure, neceſſariò debet eodem modo de aliis flagitiis intelligi. Pro hac ſent. referuntur *à Barboſa rubr. ſol. matr. 2. p. n. 17. Orig. c. 19. Matt. Ripa rubr. de judic. n. 18. 19. Tiraq. l. 16. conn. n. 37. Berchous l. Inter divortium 191. nu. 6. ff. de v. ſignif. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his à n. 78. ff. de liberis agnoſc.* Sed hæc loca conſului, præter locum Berchei, eo enim libro careo, & in nullo invenio hanc ſent.

2 Alii cenſent ob nulla alia crimina licitum eſſe divortium, quamvis coniux ad ea coniugem inducat. Ducuntur, quia cùm hæc ſint iuris poſitivi, & pœnalia, minimè ſunt extendenda. At *c. 2. de divor.* limitatè concedit divortium mulieri, quando trahitur ad perverſionem fidei, ibi: *Verum ſi coniugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit ſeparari.* Et paulò ante, *Mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari debet.* Et ratio diſparitatis eſt. Quod cùm fides ſit totius Chriſtianæ vitæ fundamentum, periculoſius in illa erratur, in reliquis autem non tanti momenti error eſt: & ideò ob ſolùm periculum deficiendi à fide conceditur id divortium. Negatur autem ob periculum, & inductionem ad alia crimina, ne detur anſa facilè diſſolvendi matrimonia. Ita *Abul. c. 19. Matth. q. 70. in ſol. ad 3.*

3 I. concluſ. ſit. Ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel ſpirituali, licet coniugibus divertere, ſi coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum. Conſtat ex *c. de divor.* cuius verba num. præc. retuli. Et docet *ibi Gloſſ. Verſ. Vel alio,* recepta ab hominibus utriuſque iuris DD. Et *D. Th. 4. d. 39. q. un. a. 6. corpore,* quem univerſi Theologi ſequuntur, conſtat etiam ex *Conc. Toletano 12. c. 8.* & refertur *c. Præceptum, 32. q. 5.* Et ex *D. Aug. l. 1. de ſer. Domini in monte, c. 32.* & habetur *c. Si uxorem 32. q. 5.* Et ratio eſt, quòd fornicatio ſpiritualis magnum afferat ſecum periculum pervertendi fidem alterius coniugis, atque ideò dum coniux ille minimè reſipiſcit, licitum eſt alteri divertere. Quòd ſi iam ſententia adverſùs coniugem illum hæreticum lata ſit, in pœnam delicti privatur conſortio coniugali (ut diſp. 19. n. 9. diximus.) Fornicatio autem carnalis directè opponitur fidei coniugali, & certitudini prolis. Quæ in aliis criminibus minimè reperiuntur. Ex quo fit, quantumvis coniux aliis graviſſimis peccatis, & ſceleribus deditus ſit, & incorrigibilis, dummodò coniugem alterum non inducat ad peccandum, minimè licere divortium.

4 Negandum tamen non eſt, ſi uxor iis peccatis implicita ſit, licere viro, cauſa ipſam corrigendi, ad tempus recedere à conſortio coniugali, quò ipſa eo ſolatio deſtituta, reſipiſcat. Quia eſt caput, ipſiuſque eſt uxorem corrigere. Ita *D. Th. 4. d. 39. qu. un. a. 6. in fine corp. Alber. in ſuo diction. lit. M. verb. Matr. 8. Verſ. Quid ſi aliquis conjugem, in fin. Rainer. 2. p. ſum. t. de matr. c. 20. Joan. de Frib. ſum. confeſſ. l. 4. c. 22. q. 18. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 4. Syl. Matr. 9. q. ultim. Sot. 4. d. 39. q. un. a. 4. ad 4. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. qu. 1. §. 4. num. 235. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 59. a. 6. fine. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 53. ad fin. §. Quæritur deinde, Emm. Sa ſumm. verb. Divortium, num. 9.* Id tamen eſſe licitum uxori, ad viri ſceleribus impliciti correctionem, negat *Petr. de Ledeſm. ibid.* Quippe mulier eſt ſubdita viro, ac proindè ipſius non ſit illum corrigere. At melius *Sot. & Ludov. Lop. iiſdem locis,* id licere uxori admittunt: ſi commodè poſſit ac probabiliter ſperetur fore, ut vir reſipiſcat. Quamvis enim ipſi non adeò incumbat virũ corrigere, ac è contra: at poteſt utique prædictis circumſtantiis concurrentibus. Quòd ſi quæras de obligatione id remedium adhibendi; conſtat ex dictis diſp. 12. ubi latè diſputavi de obligatione dimittendi adulteram uxorem, ad vitandum ſcandalum ſuſpicionis conſenſus. Idem enim in aliis criminibus publicis judicandum eſt, ſi idem ſcandalum oriretur. Et an ratione præcepti correptionis fraternæ hæc obligatio conſurgat ibi diſputavi.

II. concluſio. Integrum eſt conjugi divertere, quando ab altero conjuge ad peccandum inducitur, timetque ſibi animæ ruinam. Conſtat, quia jure naturali & divino, cuique permiſſum eſt periculum corporis, nedum animæ cavere. Et confirm. quia licitum eſt à leproſi conſortio recedere, quando periculum infectionis conjugi ſano imminet (ut probavimus l. præc. diſp. 14. n. 29.) Ergo à fortiori, ubi adeſt periculum infectionis animæ. Nec obſtat huic ſent. *c. 2. de divor.* ubi ſolùm concedi videtur ſic divertere, quando vir nititur vera religione deſerta, ad ſuam hæreſim allicere: negaturque ob alia crimina id licere. Dicendum enim eſt eum textum, ea quæ regulariter contingunt attendiſſe (hoc namque leges attendere debent. *l. Nam ad ea, ff. de legibus.*) Quare cum conjugi hæreſim, aut aliam ſectam amplectenti, infectionis periculum regulariter immineat. Quale rarò contingit, conjuge aliis criminibus infecto. Natura enim inditum eſt, ut quiſque ad ſuam ſectam alios pertrahere tentet, cùm exiſtimet id ad animæ ſalutem neceſſarium eſſe: nedum conjugem cui tanta familiaritate, & amore conjunctus eſt. At à cæteris ſceleribus, quibus conjux inquinatus eſt, conjugem cæteroſque domeſticos potiùs avertere contendit. Id enim ad regimen domeſticum & propriam incolumitatem valdè conducere, non immeritò putat. Inde eſt, ut id *c. 2. de divort.* concedat divertere ob hæreſim, non tamen ob alia crimina. Quamobrem ſi periculum infectionis ex aliis conjugis ſceleribus emergeret, eadem divertendi facultas concedenda eſt. Quare eam differentiam colligo ex hoc textu, inter hæreſim, & alia crimina: ut in illa non expectandum ſit, ut hæreticus conjux Catholicam pervertere nitatur, ſed eo exiſtenti in ſua pertinacia, licet Catholicæ recedere: quia id periculum in promptu eſt (ut dixi diſp. 15. nu. 3.) At in his expectandum ſit, ut conjux vitiis deditus, ea inducere moliatur. Id enim periculum rarò evenit. Quare hanc ſent. ſuſtinent ex Juriſperitis, *Gloſſa c. Uxor, verb. Uxor. & c. Idololatria, v. Sacrificare 28. q. 2. Inn. c. 1. n. 1. de adult. & c. 2. num. nu. de divort.* ubi *Abb. n. 3. Alex. de Nevo n. 6. & c. De illa, n. 7. eod. t.* ubi *Card. fin. Menal. ſumm.* ubi de matr. *t. de divort. §. An poſſit vir reconciliare ſibi uxorem adulteram invitum, paulò poſt princ. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 21. a. 2. qu. 5. Roſella v. Impedimentum, impedim. 9. nu 8. Ang. Matr. 4. initio. Sylv. Matr. 8. q. 10. dict. 6 & Matrim. 9. q. ult. & verb. Divortium, q. 1. verſ. 2. & q. 6. Tabiena Matr. 4. q. n. 3. Armilla verb. Divortium, num. 3. Nav. ſum. lat. c. 22. n. 22. verſ. 2. Hiſp. c. 28. addit. ad n. 21. c. 22. ver. 10. ſegundo. Barbatius conſ. 64. nu. 7. vol. 1. Gaeta rep. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. num. 235. Barboſa rubr. ff. ſol. matrim. 2. p. nu. 30.* Et ex Theologis, *D. Th. 4. d. 39. q. un. a. 6. ad 3. D. Bon. ea d. 39. in princ. in expoſ. lit. nu. 4.* ita intelligens *Magiſtrum ibi* dicentem ob alia crimina dari divortium. *Richard. ibi fin. in expoſ. lit. in fi. Palud. ibi qu. un. a. 3. nu. 16. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 4. Sot. 3. d. 39. qu. un. a. 4. ad 4. Petr. de Soto lect. 12. de matr. ad fi. Led. 2. p. 4. q. 61. a. 6. §. Contra hoc tamen. Veracr. 3. par. ſpec. a. 1. annot. circa 4. concl. Bellar. t. 1. de matrim. c. 14. §. Secundò ſine conſenſu. Maldonado cap. 9. Matt. n. 32. Angl. Florib. 1. p. de matr. qu. 12. de cultus diſparitate, a. 2. poſt 7. dub. diff. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 17. nu 7. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matr. c. 53. §. pen. Emm. Sa ſumm. verb. Divortium, n. 1. Philiarc. de off. ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 17. init. Hier. Llamas in methodo curat. animarum, 3. p. cap. 12. §. fin.* Quòd etiam non obſcurè ſignificavit Chriſtus ſalvator noſter *Matth. 13.* cùm dixit: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum.* Ubi *D. Hieron.* ait velle ibi Chriſtum, ut ſi nobis conjuncti, chariquè inſtar oculorum, ut parentes, filii, uxor, cauſa ſint ruinæ, ab eis recedamus. Atque idem dicendum eſt, quamvis conjux non trahat quaſi vim inferens, ſed roget, & attenta propria fragilitate timeat alter ſibi lapſum, Eadem enim ratio cavendi proprii damni ſpiritualis militat. Quod bene docuit *Sylv. verb. Divortium, q. 6.* Et procedit hoc, ſive vir inducat uxorem ad peccandum, ſive è contra uxor virum. Integrum enim erit viro lapſus periculum inde timenti diſcedere. Quippe eadem ratio locum habet. Unde *c. 2. de divor.* licitam eſſe hanc fugam decidit, etiam quando uxor virum allicit ad propriam hæreſim. Et idem habetur ex *D. Aug. c. Idololatria 28. q. 1.* quando uxor inducit virum ad idolatriam. Et in propriis terminis docet *Gloſſ.* reprobans Hugonem contrarium docentem, *c. Uxor verb. Uxor, 28. q. 1. D. Th. 4. d. 39. q. un. a. 6. ad 3. Navar. ſum. c. 22. n. 22. verſ. 2.* 5

Hinc deducitur, juſtam præbere cauſam divertendi uxori ipſi, ſi ſit vir ejus leno. Quoniam incitat ad peccandum. Ita. *Burſ. conſ. 218. n. 6. vol. 2. Palac. 4. d. 35. q. un. col. 2. v. Secunda limitatio.* 6

Secundò deducitur, juſtam eſſe cauſam ſi vir domi admittat viros procaces, & parum pudicos, Sitque ita incautus, ut aliquo eorum domi relicto, foras tendat, uxorque ſolicitetur ab illo, verbis, vel nutibus, aut actibus, & rogatus vir ab uxore ne eos admittat, negligat. Quia eſt idem animæ periculum. Ita *Nav. ſum. lat. c. 22. n. 22. verſ. 3. Hiſp. c. 28. addit. ad n. 21. c. 22. ver. Lo tercero: Enriquez l. 11. de matr. c. 17. n. 7.* 7

Tertiò deducitur, idem aſſerendum eſſe, quando conjux habitare renuit, niſi ſub conditione peccati patrandi. Ut ſi conjux nolit cohabitare, niſi alter latrocinium exercens, divi- 8

tias congreget. Sic *D.Th.4.d.39.q.un.a.6.ad 5. & ibi Palud. qu. un. ar.3.n.15.*

9 Quartò deducitur, licitum eſſe ſimiliter uxori recedere à viro, qui rebus ex uſura, aut furto acquiſitis illi alimenta ſubminiſtrat. Quia ſui ſceleris participem, ipſam efficit. Ita *Monaldus n.5.allegat.* Sed immeritò id dicit, nec audiendus eſt. Quia quando uxor aliunde alimenta non habet, quamvis maritus efficiatur impotens ad reſtituenda iniuſtè parta, excuſatur parcè iuxta decentiam ſui ſtatus illis bonis utens, ut tradunt *Palud.4.d.15.q.2.a.5.ad fi. & ibi Gabr.11.a.3 dub.16. Ant.2.p.t.1.c.22.§.18.Syl.Vſura, 8.q.2.dict.3.Arm.verb.Vſura, n.39. Tabiena Vſura 6.q.4.Salon.2.2.q.78 a.3.controv.8.§.Docent quintò. Valentia 2. diſp.5.q.21.puncto 3.§.Hic tamen, & ſequenti.* Adde excuſari etiam quando habet animum reſtituendi, cùm ſui ioris effecta fuerit. Ut docent *Cajet.ſum.verb.Reſtitutio c.ult.* ubi *Armil.nu.45.Lud.Lop.1.p.inſtr.c.230.§.ult.verſ.Vltimo dico.* Immò *Navar.ſum.c.17.nu.268.* excuſat omninò uxorem, modò non ſumptuoſiùs vivat, quàm eius ſtatum decet. Quia quaſi neceſſitate coacta iis bonis utitur, & potior obligatio eſt mariti ad eam alendam, quàm ad reſtituendum.

10 Nec eſt neceſſaria iudicis ſententia ad hoc divortium. Tum quia non eſt perpetuum, ſed ad tempus (ut dicimus num. 14.) Tum etiam ratione periculi lapſus in peccatum. Sicut. diſp. 15.num.6. idem diximus de Catholico divertente ab hæretico ratione periculi infectionis. Quod etiam ſignificat *D. Aug.* relatus *c.Idolatria 28.qu.1.* cuius verba n.1.retuli, dum ait omninò divertendum à coniuge ſceleſto. Dictio enim, omninò, eſt latæ ſententiæ, & præciſam neceſſitatem abſque ulla diſpenſatione importat (ut diximus lib.1.diſp.32. num. 6. Ita *Barbatias conſ.64.n.6.vol.1.*

11 Ex quo fit teneri coniugem ratione huius periculi, quando credit fore, ut non poſsit aliter incolumis evadere, à coniuge recedere: nec poſſe per copulam, vel aliter ius hoc diſcedendi remittere. Sicut diſp. 15. n. 5.dixi de obligatione Catholici divertendi ab hæretico. Et conſtat ex dictis nu. præced. Item quia ius naturale divinum obligat ad cavendum proprium animæ periculum. Quod clarè ſignificavit Chriſtus Dominus noſter in teſtimonio *Matth.18.* quod retuli n.5.ad fin.iuncta expoſit. *D.Hieron.* ibi allegata.

12 Utrùm autem divertere liceat, quando ex vitiis alterius coniugis, ut ex latrociniis, & aliis, timetur damnum ſolùm corporis redundans in coniugem innocentem? diſputatione ſequenti eſt habendus ſermo.

13 Sic circa præcedentem concluſionem ſupereſt diſputandum. Num divortium conceſſum coniugi, eo quòd alliciatur ab altero coniuge ad peccandum, ſit perpetuum: an potius ad tempus, dum inductio illa durat? *Innoc.c.De illa n.un. verb. De aliis, de divort.* refert quoſdam aſſerere ob inductionem hanc non dari perpetuum divortium, ſed ad tempus, donec coniux inducens reſipiſcat: & eſſe ſpeciale in hæreſi, ut ob periculum inductionis ad illam detur divortium perpetuum. At ipſe ſentit idem eſſe in hoc caſu. Et ſententiam hanc Innocentii refert nil decidens *Joan.Andr.ibi.n.2.* & remittit ſe ad *c. Ad Apoſtolicam, de converſ.conjug.* ubi etiam nil decidit. Eandem referunt nil decidentes, quamvis eam videantur ſequi, *Ant.c. Ex litteris, in fin de divort.* & ibi *Anch in fine.* Et *Veracr.3.p.Specul.ar.1.concl.4.* iuncto *notab.circa illam, in fine*, ait probabile eſſe ſtando in iure naturæ divino concedi divortium perpetuum ob inductionem ad alia crimina: id tamen denegari ob iuris Eccleſiaſtici prohibitionem, *c.de divort.*

14 Veriſsima tamen ſententia eſt, non concedi divortium perpetuum, ſed ad tempus, quo inductio illa ad peccandum durat: ac proinde reſipiſcente coniuge ad peccatum inducente, & ſeriò converſo, teneri alterum coniugem ad eum admittendum. Conſtat ex dictis diſp.15.num.2. ubi probavimus non concedi divortium perpetuum iure divino, niſi ob ſolam fornicationem carnalem, utpote quæ ſola directè adverſatur fidei coniugali. Unde minus benè *Veracruz. num. praeced. allegatus* dixit eſſe probabile, iure divino ob inductionem ad peccatum concedi. Si enim iure divino concederetur, non poſſet ea facultas reſtringi ab Eccleſia (ut hoc l. diſp.5.num.23. probavimus.) Præterea ex iure Eccleſiaſtico non conſtat, ubi hoc divortium perpetuum concedatur. Id enim eſt ſpeciale in hæreſi poſt ſententiam latam, in pœnam illius criminis (ut diximus diſp.15.n 9.) Et in illa eſt ſub iudice: & ideò quatuor retuli opiniones ea diſp.15.num.16. & ſeqq. Atque ideò hanc partem tuentur *Card.cap.De illa, in fine, de divort. Sylu. Matrimonium 9.q.ult.Richardus, Aſtenſ.Petrus de Soto, Ledeſm.nu.5. allegati. Sotus 4.diſt.39.q.un.a.4.ad finem eius art.Bellarm.l.1.de matr.c.14. §.Secunda cauſa eſt. Maldonado Matth.5.n.32.Lud.Lop.2.p.inſtruct. de matr.c.53.in fin.Palacios 4.d.27.diſp.3.col.12.fol.598.Petr.de Ledeſm. de matr.q.62.a.5.in ſolut.ad 1.*

15 Ad argumenta nu.1. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c. Idolatria 28.qu.1.* dic intelligi *D.Auguſt.* quando coniux illis criminibus implicitus nititur alterum ad ea peccata pertrahere, ut diximus n.5. Atque ita *ipſemet D.Aug.lib.1.retr.c.19.* non vult nos eam ſent.relatam *d.c.Idolatria*, abſolutè ſequi. Ad 2. deſumptum ex eo *cap. Omnes cauſationes*, dic mentem D. Hieronymi in eo loco non fuiſſe explicare, ob quæ crimina iure permittatur divortium: ſed ſolùm facto divortio ob quamvis cauſam, neutri conjugi integrum eſſe ad alias nuptias tranſire. Quare inde non poteſt argumentum deſumi ad probandum ob alia crimina licere divortium perpetuum. Vel ſecundò dic cùm *Barbatia conſ.64. num.9.vol.1.* ob ſodomiam, & adulterium concedi propriè divortium, quod receſſum perpetuum importat: ob alia verò ad tempus, quod impropriè appellatur divortium. Nec eſt inconveniens, ut unum & idem verbum ad diverſa relatum determinet ea juxta eorum qualitatem, quædam propriè, quædam verò impropriè. Ut conſtat ex *c.Olim ex litteris, & c.Ab excommunicato, de reſcript.* quæ reputat ſingularia ad hoc reprobandum, *Card.in c.Ab excommunicato, nu.4.notab.5. & in cap.Olim, n.5.notab.10.* Nec etiam obſtat clauſulam in fine poſitam referri ad omnia præcedentis. Id enim intelligitur, quando eadem in illis ratio, & ſalva recta ratione ad omnia illa referri poteſt (ut probavi lib.6.diſp.22.nu.19.) Aliàs refertur ad id, quod poteſt de jure determinari. Ad argumentum nu.2. propoſitum, conſtat ex dictis n.5. ubi explicuimus id *c.3. de divort.*

DISPUTATIO XVIII.

Utrùm ob conjugis ſævitiam, vel amentiam, liceat alteri divertere: & qualis cautio deſideretur ut teneatur redire, & quando ob hanc cauſam liceat alteri tranſitus ad ordines, vel religionem?

SUMMARIUM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint? n.1.

Propter ſævitiam licet divertere, donec cautio ſufficiens præſtetur, nu.2. & ibi, ut impediatur reſtitutio, eſt incontinenti probanda ſævitia.

An id propria authoritate effici poſſit? n.3.

An tunc ſola cohabitatio, an etiam debitum negari poſſit? n.4.

Quid, ſi alter conjux cauſam ſævitiæ præbuerit? Et explicatur l. ſi mulier in princ. ff. de eo quod metus cauſa, n.5.

Si vir uxoris vitæ inſidietur, poteſt hæc recedere, n.6.

Quid è contra, ſi uxor tentet virum necare? Refertur opinio negans, n.7.

Sententia Authoris explicatur: & c. Quidquid 32.q.5.n.8.

An liceat viro recedere ab uxore, cui ita infectus eſt, ut timeat ut ipſam occidat, eo quòd urgentiſſimam odii cauſam dederit: teneaturque non mutare domicilium ipſa ob juſtum timorem renuente? nu.9.

Qualis ſævitia ad divortium exigatur, & an talis, quæ incutiat metum viri conſtantis? n.10.

An ſufficiant moleſta cohabitatio, rixæ, & diſcordiæ? n.11.

Quid de uxore, cujus vir tres pueros in utero necavit? n.12.

An ſatis ſint minæ? n.13.

An ſufficiant verbera? Refertur duplex ſententia. n.14. & 15.

Refertur ſententia Authoris, & an viro liceat uxorem verberare? n.16.

An ſit hujuſmodi ſævitia, ſi maritus vi debitum extorqueat? nu.17.

An liceat conjugi receſſus à conjuge in amentiam lapſo? n.18. & ibi, de ebrietate.

Num ſufficiat ſævitia futura probabiliter præſumpta inter conjuges, eo quod de majori bonorum parte litem agant, n.19.

An ea ſævitia præſumatur, viro retinente concubinam, ita ut uxor non teneatur cohabitare, donec cautio præſtetur? n.20.

Quid, ſi abſque ſævitia damnum immineat uxori ex viri latrociniis, aliiſve delictis, n.21.

Quid, ſi uxor ſit venefica, liberorum interfectrix, deprædatrixve mariti facultatum, quæ cauſa divortii expreſſè ſunt. l. Conſenſu. C. de repud. n.22.

An ſufficiat ſævitia parentum viri erga uxorem? n.23.

Deſideratur ad hoc divortium, legitima & veriſimilis cauſa timoris, n.24.

Judex interrogaturus eſt de cauſis timoris: ejuſque arbitrio committitur, an juſtæ ſint, n.25.

An debeat judex abſque cauſæ cognitione cogere conjugem, de quo eſt ſuſpicio, ad præſtandam cautionem, ſive procedat ex officio, ſive ad partis inſtantiam? 26.

An ſtetur ſolo juramento allegantis ſuſpicionem timoris, ratione ſævitiæ? n.27.

Probandæ ſunt cauſæ ſuſpicionis teſtibus integris, n.28.

Quid, ſi de cauſa ſuſpicionis conſtet, quod uxor ratione proprii adulterii receſſerit? n.29.

Quid in praxi ſervandum ſit à judice, dum petitur divortium ob ſævitiam: & an ſola informatio ſummaria ſufficiat ad ſeparandum conjuges, dum lis durat? n.30.

Quando ſævitia eſt tanta, ut cautione ſubveniri nequeat, eſt perpetuum divortium celebrandum, n.31.

Arbitrio judicis committitur, quando ſævitia ſit tanta, n.32.

Dum lis circa adulterium conjugis aut majorem bonorum partem pendet, aut inimicitiæ ſunt valdè capitales, rarò eſt tutum fidere cautioni, n.33.

Poſt n.33. invenies alia ſummaria.

Uttan-

1 UT tandem ultimam manum imponamus huic tractatui, ſupereſt de divortio ratione ſævitiæ diſputare. Qua in re tres quæſtiones agitandæ ſunt. Prima, quando ſævitia juſtam divortii cauſam præbeat, & qualiter probanda ſit. Secunda, de cautione præſtanda, quò inſtauretur matrim. Tertia, de tranſitu ad religionem, vel ordines, conjugis ob ſævitiam recedentis.

2 QUÆSTIO I. An conjugis ſæuitia juſtam alteri divertendi cauſam præbeat, donec cautio ſufficiens ſibi præſtetur: & qualis probatio ſævitiæ deſideretur? Prima concluſio ſit. Integrum eſt conjugi divertere ob alterius ſæuitiam tantam, ut abſque grauis damni periculo non poſſit cum illo habitare: donec conjux ſæuiens ſufficientem ſecuritatis cautionem præſtet. Et quamuis aliàs reſtitutio ante omnia facienda ſit: excipitur tamen caſus, in quo conjux diuertens opponit alterius ſævitiam. Concluſio ab omnibus admittitur, & eſt expreſsè deciſa *c. Litteras in fin. de reſt. ſpol.* ibi: *Si verò tanta ſit ſævitia, ut mulieri trepidanti non poſſit ſufficiens ſecuritas provideri, non ſolùm non debet ei reſtitui, ſed ab eo potius amoveri: alioquin ſufficienti (ſi fieri poteſt) ſecuritate proviſa, profectò videtur conjux ante cauſæ cognitionem, reſtituenda marito.* Et *c. Ex tranſmiſſa, eod. t.* ibi: *Ipſam ei reſtitui faciatis, recepta tamen ſufficienti cautione, quòd illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir proſequatur, quod meritò de ipſo diffidat, alicui probæ, & honeſtæ mulieri, uſque ad cauſæ deciſionem, cuſtodienda ſtudioſiùs committatur.* Et *c. 1. Ut lite non conteſt.* ibi: *Verùm quia dicebat mulier ſe virum habere ſuſpectum.* Juncta *Gloſ. verb. Suſpectum*, ubi, ait, hunc eſſe unum ex caſibus, in quo ſpoliato viro uxor minimè reſtituitur. Et ratio, quòd ſequi ea reſtitutione damnum irreparabile uxori poſſet. In quo eventu reſtitutionem denegari, probavimus lib. 1. diſp. 12. n. 22. Eſt tamen opus incontinenti probare ſæuitiam, quò reſtitutio hæc impediatur. Sicut *cap. Litteras, de reſtit. ſpoliat.* dicitur conſanguinitatem allegatam ad conjugis ſpoliati reſtitutionem impediendam, probari debere incontinenti. Quod procedit ratione periculi peccati (ut diximus eo num. 22.) Et quando dicatur incontinenti probari, diximus ead. diſp. 12. num. 23. *Gutierez quæſt. can. l. 1. cap. 24. num. 5.*

3 Unde poteſt conjux, id periculum ob alterius ſævitiam timens, propria auctoritate recedere, vel expellere alium, quem timet. Quod docet *Gutier. l. 1. q. can. c. 24. n. 8.* Quod intelligerem, dum eſſet periculum in mora, vel non eſſet facilis aditus ad judicem. Inde enim ſcandala orirentur. At ſi alter cautionem ſecuritatis ſufficientem præſtare velit, quatenus reddat conjux, non poſſet propria auctoritate divertere, quantumcumque notoria eſſet ſævitia. Quippe cautione illa ſatis conſulitur periculo. Ita *Barb. rubr. 2. p. n. 26. in fi. ff. ſol. matr.*

4 Quidam concluſionem limitant, ut ratione ſævitiæ liceat divortium, manente obligatione reddendi debiti conjugi ſævienti, ſi abſque reddentis periculo fieri poſſit. Sic *Ovandus 4. d. 35. diſp. un. prop. 5.* Et poteſt id probari. Quia ratione ſævitiæ jus exigendi debiti, & cohabitandi non amittitur, ſed ſuſpenditur ratione periculi. Ergo ubi id periculum in redditione debiti minimè reperitur, ea neganda non erit. Verùm contrarium mihi ſuadeo. Quia ubi conjux ob culpam propriæ ſævitiæ privatur conſortio maritali, donec reſipiſcat; ſufficientemque incolumitatis cautionem præſtat, omnimodum jus ejus ſuſpenditur, ut vel ſic diligenter incumbat remedio adhibendo. Quare petenti debitum poteſt alter reſpondere: Da cautionem neceſſariam (prout teneris) ut tutò tecum cohabitem, quod jus tua culpa impedis: aliàs nolo tibi reddere. Cùm tua malitia prives me jure cohabitandi abſque meo periculo. Fidem enim non ſervanti, fides ſervanda non eſt, *c. Pervenit, el 2. de jurejur.* At conjux ſæuiens minimè ſervat fidem præſtitam in matrimonio, cohabitandi. Unde ut conjux teneatur reddere, non ſatis eſt in redditione deeſſe periculum, ſed id etiam abeſſe debet à cohabitatione, quando ex mariti voluntate id periculum provenit. Præterea, quia textus num. 2. allegati concedunt indiſtinctè ſeparationem: ac indiſtinctè reſtitutionem negant, donec cautio detur. Et ita clare videntur ſentire *Palud. 4. d. 39. q. un. a. 3. n. 14. & Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 235.* ubi dicunt conjugem non teneri debitum reddere, nec cohabitare, quando nequit incolumitati ſuæ conſulere, niſi conjugem dimittat.

5 Nec refert quicquam, cauſam hujus ſævitiæ præſtitiſſe alterum conjugem. Ut ſi uxor adulterium aliudve facinus admiſerit, quapropter vir infenſus illi eſt; atque illa non audeat ad illum ſibi conciliari volentem redire. Danda enim eſt cautio incolumitatis à viro, aliàs non tenetur ipſa cohabitare, conciliationemque admittere. Quod apertè conſtat *ex c. De Benedict. 32. q. 1.* ubi Pelagius Pontif. jubet adulteram reſtitui marito, præſtita cautione non offendendi. Præterea, quia licèt præcedat culpa, non imputantur quæ ex ea procedunt. Ut ex multis notat *Gloſ. c. Quia diverſitatem, verb Suſpenſus, de conceſ. præbenda.* Et conſtat ex *l. Nec timorem. ff. de eo quod metus cauſa*, ubi deciditur nil referre, ut metus grauis ſit, ex culpa metum paſſi eum oriri. Deinde, quia *c. Veniens, 2. de ſponſalib.* ſubvenitur metuenti, qui culpabilem cauſam dedit. Nec obſtat, fruſtra beneficium legis implorare committentem in legem. *c. Quia fruſtra. de uſuris c. fin. de immun. Eccleſ.* Verùm enim eſt, eum non iuvari quominus puniatur, benè tamen beneficio legis iuvatur, ne of-

fendatur à privato, cui vindicta non eſt permiſſa, *c. Ut nemini liceat ſe ſine judicis authoritate vindicare, per totum t.* Nec obſtat *l. Si mulier, in princ. ff. de eo quod metus cauſa*, ubi quis non poteſt allegare metum, quem culpa ſua patitur. Intelligenda enim eſt, ubi quis timet aliquod damnum ſibi iniuſtè inferendum: ſecus quando iniuſtè. Atque ita contra *Angelum l. Qui bona, §. Qui damni, ff. de damno infecto, & Paulum, & Romanum ead. leg. e §. Si quis juxta*, docent *Bart. eo §. Si quis juxta, num. 1. & Alex. Abbat. c. 1. Ut lite non conteſt. num. 7. & c. Ex tranſmiſſa, n. 2. & c. Litteras. num. 23. de reſtit. ſpol. Rip. c. 1. n. 14. verſ. An petenti, de judiciis. Jaſon l. Si ſuper poſſeſſione. num. 6. C. de tranſact. Jo. de Imola d. l. Qui bona, §. Qui damni. Felin. rub. de tregua & pace. num. 10. declar. 8. Hip. l. 1. §. Præterea. n. 86 ff. de q. Hugo & Turrecr. d. c. De Benedicto. n. 3. Anton. Gomez. t. 3. var. c. 6. n. 16. §. Sexto facit, v. Quod notabiliter extendo. Aviles c. 6. Prætorum, Gloſ. Pobret n. 13. Jul. Clar. l. 5 recept. §. ſi q. 47. verſ. Sed pone quod pars. Menoch. conſ. 299. n. 5. vol. 3. Pariſius conſil. 54. num 13. vol. 4. Barboſa rubr. ff. ſoluto matrimon. 2. p. n. 27. Lancelotus inſt. juris canon. l. 2. tit. de divortiis, §. Præſtanda tamen erit, verb. Reſtituta, Ludov. Lopez. 2. p. inſtruct. de matr. c. 54.* ubi de divortio quoad habitationem, *verſ. Si autem loquamur. Graſ. 1. par. deciſionum. lib. 2. cap. 84. num. 10.*

Ex his infertur, eſſe ſufficientem cauſam, ut uxor divertere poſſit, ſi vitę ipſius maritus inſidietur, tentans veneno, aut alia via, ipſam perimere. Conſtat ex *l. Conſenſu, & auth. Sed novo jure, C. de repudiis*, ubi hæc cauſa repudii aſſignatur. Præterea, quia id eſt capitale odium, ratione cujus denegatur reſtitutio viro ſpoliato, *c. Litteras. in fin. & c. Ex tranſm. de reſtit. ſpol.* Nec de hac re aliquis dubitat. 6

At quando è contra uxor vitæ viri inſidias parat, quò ipſum perimat, an liceat viro divertere: non convenit inter DD. Id enim quidam negant. Ducuntur, quia textus *c. Litteras. in fi. c. Ex tranſmiſſa. de reſtit. ſpol. c. 1. ut lite non conteſt.* qui divortii ratione ſævitiæ, meminerunt, loquuntur expreſsè de uxore virum timenti. Et quamvis maritus, & uxor ſint correlativa, ac proinde quod videatur diſpoſitum in uxore, cenſeri quoq; diſpoſitum in marito, *l. un. C. de indicta viduit.* At id locum non habet, quando utriuſque correlativi non eſt eadem ratio. Ut probat *Everar. in ſuis topicis, loco à correlativis nu. 8.* Eſſe autem diverſam in hoc caſu, manifeſtè conſtat. Quia uxor nequit coercere virum, ipſumque punire, at poteſt vir ipſam uxorem. Deinde idem probatur *ex c. Quidquid 32. q. 5.* quod eſt Nicolai Pont. ibi: *Quidquid mulier contra te cogitaverit, vel ſi te accuſaverit, non eſt (excepta cauſa fornicationis) reiicienda.* Atque ideò ita docent *Tancr.* quem refert, & ſequitur *Gloſ. c. 2. verb. Vel alio. de divort. & c. Quemadmodum, in fi. de jurejur. & ibi Hoſt. ad fin. Anton. ibi §. Illud autem, in fine.* 7

Cæterùm abſque dubio dicendum eſt idem de marito, cujus vitæ inſidias tendit uxor, poterit enim ratione huius ſævitiæ divertere, quando aliter nequit compeſcere uxorem, ſibique adverſus inſidias illius conſulere. Ratio eſt aperta, quia jus naturale unicuique concedit facultatem vitandi mortis periculum, nec contractus matr. obligat ad cohabitationem cum tanto vitæ diſcrimine: eo vel maximè, quòd id diſcrimen ex culpa uxoris proficiſcatur. Quæ ratio æquè militat in utroq; conjuge, cum alter vitę alterius inſidiatur, nec aliter coerceri poteſt, niſi divortio facto. Quare cum vir, & uxor ſint correlativa, diſpoſitum in textibus n. præc. alleg. in uxore, cuius vitæ maritus inſidiatur, cenſendum eſt diſponi in viro eaſdem uxoris inſidias patienti. Adde, eos textus locutos eſſe de uxore, eo quòd frequentior ſit viri in uxorem ſæuitia, & rarò accidat talis ſæuitia uxoris in virum: verba autem poſita in lege gratia frequentioris uſus, non limitant legem (ut probavi l. 6 diſp. 19. n. 10.) Nec obſtat *c. Quidquid allegatum, n. præc.* pro contraria ſententia. Non enim venit intelligendum, quando ſęvitia uxoris tanta eſt, ut abſque periculo vitę non poſſit vir cum illa habitare Dicendumque eſt, exceptionem illam fornicationis non excludere caſus alios jure exceptos (ut explicans teſtimonium Chriſti *Matth 5. & 19.* excipientis ſolam fornicationem (dixi diſp. 15. n. 2.) Præterea aliæ expoſitiones eius teſtimonii traditæ ſeruiunt intelligentiæ *d. c. Quidquid*, quod idem met dicit. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Hoſt. c. 1. de divort. n. 2.* ubi *Jo. Andr. n. 3. Ant. n. 7. Abb. n. 4. Alex. de Nevo n. 4. Card. in fi. Anch. in fi. Præpoſitus in fi. Idem Abb. c. Litteras, n. 7. de reſt. ſpol. & c. Quemadmodum, §. Illud autem, nu. fi. de jurejur. Alex. de Nevo eod. §. n. 14. Palud. 4. d. 35. q. 2. a. 1. n. 9. & d. 39. q. un. a. 3. num. 14. Aſtenſ. ſu. 2. p. l. 8. t. a. 1. a. 2. in fi. Hypp. l. un. n. fi. C. de raptu virg. Syl. verb. Divortium q. 6.* ubi *Armilla n. 8. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 235. Gutier. l. 1. q. can. c. 24. n. 8. Enriquez l. 11. de matr. cap. 17. num. 7. Barboſa rubr. ff. ſolut. matr. 2. p. n. 23. Dionyſ. de Franciſcis inter conſ. matr. toto conſ. 58. Lancelot. inſtit. juris can. l. 2. t. de divor. §. Præſtanda tamen erit, verb. Mulieri.* Atque idem aſſerunt alii, dicentes indiſtinctè juſtam eſſe divertendi cauſam, ſi alter conjux alterum veneno, aut alio modo interficere tentet. *Ita Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 5. num. 2. Supplem. Gabrielis 4. diſt. 35. qu. un. ar. 2. conc. 8.* ubi *Ovand. q. un. propoſit. 5. Veracr. 3. p. Speculi, ar. 1. fi. Plaza de delictis l. 1. c. 20. n. 4. Lud. Lopez 2. par. inſtruct. de matrim. c. 54.* ubi de divortio quoad habitat. *ſtatim in princ. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 62. ar. 1. dub. 4. Hier. de Llamas in Methodo curationis animarum 3. p. cap. 8. §. 13. in fine.* 8

Non tamen excuſabit maritum à cohabitatione cum uxore, 9

re, quod de ſe timeat fore, ot continere neutiquam ſe poſſit, quin eam enecet: eo qoòd corruptam inveoerit, cum virginem eſſe exiſtimaſſet: vel aliquantulum ſuſpicionis de ejus adulterio ennceperit: vel ob acerbiſſimum ipſius uxoris ingenium, vel demum ob quamcumque aliam cauſam, quæ ad divortium non ſufficiens eſt. Quippe in ſua poteſtate ſitom eſt diuina ope implorata, ejuſmodi tentationi reſiſtere: ad idque tenetur. Poterit tamen ad aliquantulum temporis diuertere, donec iracundiæ impetus ſervens remittat. Nec juvabit virum, ſi uxor eam cohabitationem non exigat. Quia præſumitur non ſponte, ſed metu adductam, ab exactione abſtinere ſe. Debitor autem non excuſatur in foro conſcientiæ à mora ſolvendi, quando probabiliter creditur præ pudore, aut metu, debitum non poſtulari à creditore. Minus etiam eximet à culpa virum ſic divertentem, quòd velit aliò mutare domicilium gratia dedecoris vitandi ex convictu uxoris ſic corruptæ, aut de adulterio ſuſpectæ: & uxor teneatur ipſum ſequi (nt probavi l.1.diſp.41.o.1.) Quoniam ſi uxor veriſimiliter timeat ſibi periculum aliò migraos cum vito, non tenetur ipſum comitari: quin potius vir ipſe tenetur in loco uxori tuto cum ipſa conviuete. Quod conſtat ex dictis ea diſp.31.nu.3.& 14 nec cauſatio illa dedecoris ex prædicto convictu conſurgentis, aliquid confert. Quippe coram Deo id non dedecori, ſed decori tribuitur. Sicut dedecus duellum ſibi oblatum recuſantis, non liberat à culpa illud acceptantem. Ita docent *Nav.l.4.conſ.in utraque edit.t.de divor.conſil.2 a.2.3.& 4. Manuel 1.t.ſumm.2.edit.c.240.n.2. Vega 1.to.ſumm.2.edit.c.13.caſu 1.*

10 II. concl. Non deſideratur ad hoc divort. faciendum, donec cautio ſecuritatis præſtetur, vitæ periculum ex ſævitia conjugis dimiſſi conſurgens, nec ſatis eſt quodcumque malum timeri: ſed neceſſarium eſt, ac ſufficit malum quod timetur, eſſe grave, ac tale, quale ad metum viri ennſtantis exigitur. Ducor ut noocujuſcumque mali timor ſufficiat. Quia ſic diuertere res eſt graviſſima, ac proinde non id ob cujuſcumque mali timorem efficiendum eſt. Daretur enim anſa paſſim diuertendi, cùm rari ſint conjuges, inter quos non aliquæ diſcordiæ oriantur. Rurſus, quia timoris rei levis nulla habetur in jure conſideratio *l.Metum, ſa 1. ff.de eo quod metus cauſa.* Item, quia non quælibet inimicitiæ repellunt teſtes, oe eorum teſtimonio fides habenda ſit, ſed graves, ut tradit *Gloſ.c.Cum oporteat, verb.Inimicos, de accuſ.* communiter recepta. Non deſiderari autem vitæ periculum inde mihi ſuadeo. Quia pleraque alia mala incutiunt metum cadeotem in virum conſtantem (ut probaui l.4 diſp. 5. & aliquibus ſeqq.) Et conſtabit hoc ex corollariis inferendis, ubi referam DD. id divortium admittentes abſque vitæ periculo. Et debere eſſe talem metum, ut meritò in virum conſtantem cadat, tradit *Peguera in ſuis deciſionib.criminalib.c.20.num.9.* Et io reliquis inimicitiis deſiderari, ad petendam incolumitatis cautionem, metum cadentem in virum conſtantem, expreſsè tradunt *Bart.l. Qui bona, §.Si quis quia, in ſine ff.de damno infecto, Jaſ.l.Si ſuper poſſeſſ. n. 6. C.de tranſact.* ubi dicunt diſcordia inter duos orta, illi ſoli præſtandam eſſe cautionem, qui juſto ad eam petendam timore compellitur, excluſoeo, quem vanus timor ad petendum ducit. Et metum viri conſtantis deſiderari, affirmat etiam *Maſcard.de prob.concl 1376.num 2.*

11 Hinc deducitur, juſtam hujus diuortii rationem ſævitiæ cauſam eſſe, moleſtam cohabitationem, diſcordias, & jurgia graoia frequentia inter conjuges. Metos enim huius mali in virum conſtantem cadit (ut probavi l.4.diſp.6.n.14.) Et ita docet *Enriq.l 11.de matr.c.17.n.7.*

12 Secuodò infertur, fas eſſe uxori à viro recedete, qui præ ſęuitia tres infantes in utero eius necauit. Graviſſima enim tyrannis hęc. Ita *Palad.4.d.39.q.un.a.3 n.14. Gaeta repet.c. Ad limina 39.q.1.§.4.a.235.*

13 Tertiò deducitur, non ſatis eſſe minas, quò diuertete liceat, ac ſecuritatis cautionem poſtulare, niſi minans ſolitus ſit eas exequi. Quare arbitrio iudicis perpendendum erit, num minę illę ſufficiant, conſiderato minantis ingenio, ac minaudi modo. Quia aliter minę non incutiunt iuſtum metum (ut probaui l 4.diſp.1. n.20 & 21.) Idem etiam conſtat ex *l. Hac autem 4.ff ſi cui plus.* ibi: *Hac autem ſatiſdatio locum habet ſi juſta cauſa eſſe videtur. Nam iniquum erat omninò caveri, nondum illata controverſia litis. Cùm poſſint eluſoria mina fieri: ideoque eam rem prætor ad cognitionem ſuam revocat.* Atque ita tuentur *Addit.ad Gloſ.ibi ſuper verb. Mina, Bart. ibi, ſtatim in principio, & ibi Imola. Jaſon l.Si ſuper poſſeſ.n.6. Cod.de tranſ. Pariſius conſ.168.a.11.vol.4. Roland.conſ.27.a.3.& 4 & 21.vol.3. Aviles c.6. Prætorum, gloſ. Pobres, a.16. Plaza de delictis, l.1.c.7.n.1. ad ſi. Menoch.l 2 de arbit.contar.2.caſu 140 a.4. Felinus rubr. de treg.aa, & pace, nu.10.declar.1.* Et alios referens *Maſcard. de probat. concl.1376.n.2 & 3.*

14 Quartò deducitur, quid ſeotiendum ſit in ea quæſtione. An juſtam divortii hujus cauſam prębeat, quòd vir uxorem verberarit? Talem enim eſſe, affirmant quidam. Ducuntur, quia ob hanc cauſam repudium concedebatur iure civili, *l.Conſenſu, in ſi. princ. C.de repud. auth.de nuptiis, §. Mitiores, col.4.* & redditur ratio, *in l. Conſenſu*, quod eiuſmodi ſupplicium ingenuis inſerri dedeceat, ſervoromque proprium ſit. Idem, quia *Gloſſa* eadem ratione ducta *c.Sicut, el 2.7.q.1* docet viro non permiſſum eſſe uxorem verberare. Demum, quia metus verberum gravium in virum conſtantem cadit (ut probavi lib.4.diſp.5 n.4.) Et ideò ita docent *Bart.l.Cum ſatis, a.7.C.de agricolis, & cenſitis, l.11. Bald.l.1.a.9.& ibi Jaſ.n.4.C.de legatis. Theſaurus dec. Pedem.130 n.2. Lancelotus inſtituta juris canon.l.2 tit. de divor.§. Preſtandum tamen erit, verb.Committetur.* Et cum hac moderatione, ſi acris ſit verberatio, docet *idem Ant.c.Litteras, n.20 de reſt.ſpol. Guido dec.439.a.6 & conſ.127.in ſi. Jo. Lupus c.Per veſtras, de donat.inter vir.& uxor. notab.3.in princ.n 6. Sebaſt. Monticalus tract.de patria poteſt.verb.Matrimonium, a.78.* habetur t.8.tract.p 2 *Vincent.de Franc.dec.244.in ſi.p.2. Matienzo libr. 5. recop.t.9.l.2.gl.1.n.52.* ubi aliquos textus ad probaudum adducit. *Peguera in ſuis dec.crimin.c.20.n.8. Graſ.2.p.deciſion.l.2.c.84.n.2.& 3.* Confert ad hoc doctrina aliquorum aſſerentium dari acriter verberatæ uxori adverſus maritum verberantem, actionem in factum, ut ſolvat æſtimationem injuriæ ſibi illatæ, denegata tamen actione injuriarum, quæ infamat. Hi ſunt *Joan.Andr.add. ad Specul.in rubr.1.de injuriis, verſ.Et quaſtio de uxore, Alex.l. Divortio.§ Si vir, num.3 ff ſolut.matr. Tiraq.l.1.connub.gloſ.1.num. 24. Caſtilian.in memorabilibus, verſ.Actio injuriarum, & verb. Uxor atrociter. Covar.4.decret.2.p.cap.7.§.3.n.1. Plaza de delictis, l.1.c.7.n. 3 ſi. Ludov.Lopez.2.p.inſtruct.de matr.c.54.* ubi de divort. quoad habitationem, *ſtatim in principio.* Quamvis hęc reprobet *Barboſa rub. ff.ſol.matr.2.p.n.34.*

Alii ceoſeot verbeta inflicta uxori non pręſtare cauſam ſufficientem hujus divortii, niſi quando ex eis probabiliter poteſt mortis periculum timeri, & quamvis id ex pręteritis non immineat, ſatis eſſe ex futuris metui: vel ſi inde contracta ſit inimicitia capitalis inter conjuges. Quia *l.Conſenſu, C.de repud.* eſt correcta per *auth.Ut liceat matri, & aviæ, §. Quia verò quadam, ad ſi.collat. 8.* à qua deſumpta eſt *auth.Sed novo jure, C.de repud.* ubi dicitur non permitti repudium ob verbera, quod *illa l. Conſenſu* concedebat: ſed aliam pęnam viro indicit. Et ita corrigi affirmant *gl.auth. De nuptiis, §. Mitiores, verb.Flagellis coll.4. Pariſ.conſ.54 n.37.vol.4. Petr. Greg.ſyntag.juris.l.9.c.15.n.22. Cujac.novel.22 col.4.* Et ita videtur, nec jure canonico concedi ex eis flagellis divortium, oiſi in caſu pręcicti periculi. Quam ſent. tuetur *Barb. rub.ff.ſol.matr.2.p.n.31. & 32.* & refert Cardinalem, & Ferretum. 15

Sed ut meam ſent. explicem, ſuppono viro lotegrum eſſe uxorem verberare, non paſſim, ex levique cauſa, nec acriter, quamvis magna cauſa, & acri flagellatione condigna intercedat: ſed raro, urgentique cauſa poſtulante, & moderatè. Quia acris verberatio, quando delicti qualitas eam poſtulat, judici relinquenda eſt, cujus eſt juridica punitio, delictoqne gravi condigna: viro autem reſpectu uxoris, filiorum, & familię non hujuſmodi punitio incumbit, ſed domeſtica, & moderata, quę potius correctiooem, quàm pęnam ſpectat. Idem, quia hae leui, & moderata, & ex cauſa urgeuti, verberatione, etiam ingenui puniri poſſunt, nec ea domeſticę punitionis limites excedit. Quamobrem non eſt cur uito denegetur. Atque ita docent *Hoſt.c. Quemadmodum ad ſi. de jurejur.* ubi *Jo. And.n.16. Anch.n.12. Henr.n.4.& 5. Ant.eo c.Quemadmodum, §.Illud autem, n.ſi. Abbas eid.§.nu.al.& Alex.de Nevo.n.13. Archid.c.Sicut, el 2.n 4.7.q.1.& Bellamera.n.4.& d.c.Quemadmodum n.6. idem Abb.c.Cum contingat.nu.20.& ibi Felin.n.7.de foro compet. Tiraq.* alios allegans, *l.1.connub.gl.1.n.22.& 24. Reſol.verb.Uxor. nu.4.* ubi *Angel.n.3. Syl.q.3. Tabiena q.1.n.2. Armill.n.2. Rol.* aliis relatis, *conſ.27.n.15.& 16.vol.3. Theſaurus dec.Pedem.120.n.3. Graſſ.1. par. dec.l.2.c.84.n.2. Bar.rubr.ff.ſol.2.p.n.35.* Quare meritò *Sotus libr. 5. de juſt.q.2 a.2.in ſi.corporis. Aragon 2.2.q.65.a.2.col.5. verſ. De marito ſolet dubitari, & ibi Salon.col.3.* dicunt id ſolùm licere ex cauſa grauiſſima. Hoc ergo ſuppoſito, primò eenſeo, quando leuis eſt uerberatio, & ex urgeoti cauſa, manifeſtum eſſe non licere uxori diuertere. Quia uir juſtè agit. Idemque credo, quando leuis eſſet uerberatio, etiam abſque cauſa. Quamuis enim uir injuſtè agat, at ea ſęuitia non taoti momenti eſt: nec uerberum leuium timor in uirum conſtaotem cadit, ſed quando ea grauia ſuot (ut diximus l.4.diſp.5.n.4.) Atque ita meritò DD.n. 14. allegati petunt ad hoc, acrem eſſe uerberationem, 2. exiſtimo non licere hoc dioortium cauſa uerberationis præteritę, quantumuis atrocis, ſi caſu, ex inſolito irę, ac perturbatioois motu uiri contigerit, nec probabilis timor eiuſmodi punitionis in poſterum exercendę ſubſit. Ducor, nam cauſa buius diuortii ex ſolo damoi ſuturi timore proficiſcitur: cuius ſignum eſt, teneri uxorem diuertentem cauſa ſæuitię redire ad uirum data ſibi ſufficicoti incolumitatis futurę cautione, *c.Litteras, & c.Ex tranſmiſſa, de reſt.ſpol.* Ergo ubi attenta uiri conſuetudioe, eiuſque à natura indito ingenio, exceſſus ille inopinatus fuit, non erit iuſta diuortii, ac petendę cautionis cauſa. Adde ex unica uerberatione minimè ſævitiam concludi. Ut benè docent *Rol.conſ.27.nu. 12.&.3.* & multis aliis relatis *Rim.jun.conſ.174 a.31.vol.2.* Pręterea quia ad probandum ſolitum eſſe quempiam minas exequi, quò minę incutiant metum viri conſtaotis, non ſatis eſt uoicus executionis actus (ut probaui l.4 diſp. 1.0.22.) Unde meritò *Enriq. l.11 alleg.* exegit moleſtam cohabitationem, rixas & diſcotdias, quæ omnia aſſiduitatem quandam important. Tandem exiſtimo contra *Barboſam a.præc.relatum*, non deſiderari quò verberatio gravis cauſam juſtam diuertendi, & cautionis exigendę præſtet, ut probabile mortis periculum inferat: ſed ſufficere eam acrem eſſe, & correctionis marito conceſſę limites excedentem (ut ſenſere DD. num.14. allegati) & eam non ſemel caſu acciaiſſe, ſed repetitam eſſe: (duo enim actus conſuetudinem pro-

baot,

Digitized by Google

bant; ut probavi l.4.diſp.1.n.22.) Vel ſaltem ex ea unica verberatione conjecturam ſumi poſſe probabilem, attenta mariti natura, fore ut in poſterum ſimiliter ſæviat. Ratio eſt, quia metus verborum acrium in virum conſtantem cadit (ut probavi lib.4.diſp 5.n.4.) Et unicus actus ſatis eſt bujuſmodi timori inferendo, quando ex eo conjectura prædicta meritò capitur (ut probavi eod.lib.4.diſp.1.n.22.) Et idem credo, quando mulier colpam admiſiſſet ea acri verberatione condignam. Quia adhuc vir ſævit, & terminos correptionis ſibi permiſſæ tranſgreditur.

17 Quintò deducitur, juſtam bujus divortii cauſam eſſe ſævitiam viri, quandn vi debitum conjugale ab uxore extorquere ſnlet. Ita *Ant.c. Litteras, n.20.de reſtit.ſpol Graſſ.1.p.decıſ.l.2.c.84.n.3.* Sed hoc non mihi placet, quia licèt in modo ſit aliqualis injuria, at non eſt tanta, ut ſævitiæ tribuenti cauſam divertendi, aſcribenda ſit. Eò vel maximè, quòd ſi uxor ſponte debitum reddat, nulla erit vis; ſi antem deneget, jus habet maritus cogendi: quòd ſi in modo aliquantulum excedat, non eſt tantus exceſſus, & uxor poteſt vim illam cavere, ſi ſponte reddat, ut teoetur.

18 Sextò deducitur, quid in ea quæſtione dicendum ſit, an ob furorem conjugis liceat alteri divertere? Quidam enim negant. Quia *D.Aug.l.1 de ſer.Dom.in monte,c.32* & refertur *c. Si uxorem, 32.q 5.* aſſerit ob nullum infortunium eſſe conjugem dimittendum. Ita *Abb.c.2.n.3 de conjug.leproſ.& ibi Alex.de Nevo n.3* & faciunt DD.qui aſſerunt conjugi amenti reddendum eſſe debitum. Quos retuli l.præc.diſp.23.n.4 ubi eam q. diſputavi. Tribuiturque ſent.hæc *Alex.l.ſi cum dotem, 23.§.Si maritus in fi ff.ſolut.matr.* ſed eam minimè tenet: tantùm enim dicit eum textum, concedentem repudium ratione furoris perpetui, correctum eſſe jure canonico: quod ſola morte mate conſummatum dirimi docet. Sed omninò tenendum eſt furorem conjugis, ubi abſque gravi periculo cum illo habitari poteſt, non præſtare iſtam divertendi cauſam, ſed ſanum teneri cohabitare, illique miniſtrare. Nil enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum, vel uxorem viri participem eſſe, *l.Si cum dotem, 23.§.Si maritus ff.ſol.matr.* Secus exiſtente eo gravi periculo. Quia prævalet jus propriæ vitæ tuendæ. Et ita intelligitur *d.c. Si uxorem,* quando id periculum non imminet. Ita *Nav.ſum. Latina c.22.n.22 v.Quinto, Hiſp.c.28.addit ad n.21.c.22.v.Lo quinto. Covar.4.decr.2.p.7.§.5.n.3.Veracr.3.p.Speculi,a.1 fi.Ant.Cuc.l.5. inſtit. major.t.12 in fi.Theſaurus dec.Pedem.13 n.2.Barb.rubr.ff.ſol.matr.2.p.n.27 fi.Emm.Sa ſum.verb.Divortium,n.8.Enriq.l.11.de matr.c.4.fi.& c.8.n.13.& c.17.nu.7.Graſſ.1.p.dec.l.2.c.84.in fi.Lud.Lop.2.p.inſtr.de matr.c.54.*ubi de divortio quoad habitationem, *paulò poſt princ. caſu 3.Philiarcus de officio ſacerdotis,to.1.p.2.l 8.c.17.initio.* Nec credo eſſe neceſſarium vitæ periculum, ſed ſatis eſt aliud graviſſimum arbitrio prudentis. Non tamen ſatis erit moleſta cohabitatio, & rixæ. Quoniam hæc abſque culpa conjugis amentis accidunt. Atque ita quamvis cæteri Doctores allegati aſſerant deſiderari periculum vitæ ex cohabitatione imminens. At melius *Covar.Ludov.Lop Graſſ.allegati, & Petr.de Ledeſm. de matrim. quæſt.62.ar.1 fi.Enriqu l.11.de matrim.c.8.n.13.*dixerunt indiſtinctè, quando ex cohabitatione periculum imminet. Et *Anton. Cuc.& Veracruz citati,* quandn furor eſt maximus. Et *Theſaurus allegatus,* quandn furor eſt intollerabilis. Quæ omnia in alio periculo gravi verificantur. Similiter erit juſta divertendi cauſa, ſi vir ſæpè inebrietur cum periculo vitæ uxoris, *Enriquez l.11.de matrim.c.19.num.7.* Idem, cum alio gravi periculo: & tunc præſtanda erit ſufficiens cautio in poſterum abſtinendi ab ebrietate. Idemque cenſendum eſt, ſi è contra uxor ſic ebria fiat, nec compeſci poſſit à viro. Quoties autem id periculum abeſſet; non liceret hac ratione divortium: ſicut nec ob alia crimina, quæ in alterius conjugis perniciem minimè vergunt, juxta dicta diſp.præc n.3.

19 Tertia concluſio. Non ſola ſævitia præterita juſtam divertendi, & petendæ cautionis cauſam præſtat, ſed etiam timor futuræ ſævitiæ, & malæ tractationis. Quia in utroque eventu imminet periculum conjugi. Ita docent *Aymon conſ.31.n.2.& 3.vol.1.Card conſ.9.in princ.Covar.4.decr.2.p.c.7.§.6.n.2.Gutier.l.1.q.canon.c.14.n.9.Barboſa rubr.ff.ſolut.matr.2.p.n.32.Graſſ.1.p. dec.l.2.c.84.nu.1.Lud Lopez 2 p.inſtruct.matrim.cap.54.*ubi de divortio quoad habitationem, *ſtatim in principio.* Idque conſtat, nam probabilis timor mali proximè inferendi in virum conſtantem cadit, quamvis nullus metus illatus ſit (ut probavi lib. 4.diſp.1.n.16.& duplici ſeq.) Et ſubiiciunt optimum exemplum *Aymon, Covar.Gutier.Lud.Lop.ibid.* ut quando inter conjuges lis ſuper majori bonorum parte agitaretur, poſſet enim tunc futura ſævitia præſumi, perſpecta perſonarum qualitate. Quod ex multis probat *Aymon ibid.*

20 Hinc infertur, poſſe præſumi hanc cauſam ſævitiæ, ſi vir concubinam teneat, ac proinde hac ratione integrum eſſe uxori divertere. Quippe non benè conveniunt uxor, & concubina, ſoletque hæc vitæ illius inſidiari. Ita docent *Bald.c.1.nu.3.ut lite non conteſt.Dec.conſ.530.n.4.vol.4.Joan.Lup.c.Per veſtras, de donat. inter vir.& ux.notab.3.in princ.n.6.& § 21.n.8.Theſaur.dec. Pedem. 130.n.4.Matienzo lib.5.recop.c.9.l.2.gloſ.1.n.52.* Et quamvis *Jo.Lup.& Matienzo* loquantur quando vir domi tenet concubinam, vel eam abducere domum intentat. At idem dicendum eſt, ſi extra domum propriam, eam teneat. Quia eſt hujuſmodi retentio cauſa moleſtæ cohabitationis, & perpetuæ diſcordiæ inter conjuges. Sic docet *Theſaurus ibid.*& favent alii, qui indiſtinctè de retentione concubinæ loquuntur. Quare uxor redire non tenebitur, donec ſibi ſufficienter caveatur de expellenda concubina, & in poſterum ea non admittenda. Ita *Bald.Jo. Lupus, & Matienzo ibid.* Adduntque *Joan.Lup.& Matienzo* non teneri redire, niſi data dicta cautione, & pęna appoſita, ſi à fide præſtita deficiat. Quæ omnia etiam docet *Graſ.1.p.dec.l.2.c.84. num.4.* Et hæc doctrina apertè procedit ratione ſævitiæ, ſecluſa ratione adulterii. Aliàs falſum eſſet teneri uxorem præſtita cautione redire. Quare licèt uxor eſſet adultera, ac proinde compenſatione delictorum facta, non liceret ſibi ratione adulterii fugere: id utique ſibi eſſet integrum ratione ſævitiæ futuræ probabiliter præſumptæ ex retentione concubinæ.

21 Immò quamvis non ex viri ſæuitia immineat damnum notabile corporis uxori, ſed ex aliis viri ſceleribus, poteſt uxor fugere, v.g. ſi vir latrociniis deditus ſit, ac incorrigibilis, quamobrem periclitatur uxor: ut ſi timeat ne tanquam conſentiens furtis viri, & receptatrix furtorum puniatur, juxta notata *l.2.C. de furtis.* Quia cum tanto corporis detrimento non tenetur cum illo habitare. Ita *Palud.4.d.32.q.1.a.2.n.7.& d.39.q.un.n.3.n.14.D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.10.caſu 1.Nau.ſum,Hiſp.c.28.add.ad n.21.c.22.v.Lo tercero. Barboſa rub.ff.ſol.matr.2.p.n.29.* Et ita temperandum eſt, quod dicunt *ipſemet D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.4.& Nau.ſu.lat.c.22.nu.21.v Tertiò,* nimirùm poſſe uxorem diuertere à viro latrociniis dedito, & nolente à furtis abſtinere. Si enim nullum inde uxori detrimentum conſurgat, non poterit recedere. Ut benè animaduertit *Barboſa eod.n.29.Emm.Sa ſum.verb.Divort.n.5.* Idque conſtat ex dictis diſp.præc.n.3.

22 Secundò infertur integrum eſſe viro recedere ab uxore uenefica liberorum interfectrice, aut uiri facultates deprædante. Ita docent *Sot.4.d.39.q.un.a.4.ad 4.Angl.Florib.1.p.de matr.q.12.de diſparitate cultus, poſt dub.7.diff.3.Lud Lop.2.p.inſtr.de matr.c.53.§.pen.* Quod quidem de uxore liberorum interfectrice, manifeſtum eſt. Quia cedit in graue matrim.detrimentum. Item, quia præ nimio liberorum affectu, magis terrentur in illis parentes, quam in ſeipſis: atque ideò talis metus in uirum conſtantem cadit (ut probaui l.4.diſp.4.n.1.) Quando autem uxor eſt uenefica, licèt crimen illud ueneficii non ſit ex ſe cauſa diuortii, at meritò timere poteſt uir ſibi, ne ueneficio aliquo lædatur. Sunt enim hujuſmodi fœminæ peſſimæ, & facilè amore alieno captæ, aut ira percitæ, ſolent maritos ueneficiis inficere. Demum quando uxor ſubſtantiam uiri deprędatur, non eſt ſemper cauſa ſufficiens diuortii, donec cautio præſtetur, ſed quandn uel furtum eſt notabile, uel præſumitur fore tale, ita ut is timor facultates amittendi cadat in uirum conſtantem, nec aliter compeſci ualeat. Ut conſtat ex dictis nu.20. Quando autem is timor ſit uiri conſtantis, dixi l.4.diſp.5.n.200 & ſeq. Sed nec in hoc eſt uerum: niſi quandn uir notabile damnum in ſua perſona timet. Non obſtat *c.de his qui filios occid.* ubi negatur diuortium, quòd mater filium occiderit. Quia intelligitur de diuortio perpetuo.

23 IV. concluſio. Non ſola uiri ſæuitia, ſed etiam parentum uiri, præbet juſtam diuertendi cauſam uxori, ac petendi cautionem ſecuritatis. Sic docent colligentes ex eo textu, ibi: *Vel parentes ejus. Ant.c. Ex tranſmiſſa n.6.de reſt.ſpol.& ibi Abb.n.4. Graſ.1.p.dec.l.2.c.84.n.3.* Quod intelligerem, quando uir in culpa eſt illius ſæuitiæ, ut ſi uxorem cum eo periculo retineat in parentum domo, uel parentes in ipſamet propria ſui ipſius. Tenetur enim potius incolumitati uxoris conſulere, & paci. Juxta illud *Gen.2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.* Vel ſi parentes domum viri frequenter adeant, nec vir id periculum vitarit.

24 V. concl. Ut fuga ratione ſæuitiæ, & cautionis petitio, juſta ſint, ultra timorem mali grauia, deſideratur etiam cauſa legitima, & veriſimilis timendi. Quia id omninò exigitur ne timor vanus ſit, & hominis puſillanimis, & inconſtantis (ut probaui l.4.diſp.1.n.15.) ita *Baldus conſ.176.n.2.vol.1.*

25 Hinc deducitur, judicis eſſe interrogare conjugem, ratione hujus timoris diuortium poſtulantem, de ſuſpicionis timoris cauſis, arbitrioque ſuo committi dijudicare, num juſtæ ſint, inſpectis perſonis, & cauſis. Nam quod metus in virum conſtantem cadat, ſpectatur cauſa timoris an probabilis ſit, non abſolutè, ſed reſpectu ſubjecti metum patientis, tam quoad grauitatem mali, quod timetur, quam quoad probabilitatem, & modum timendi. Puſillanimis enim ex faciliori cauſa ad timendum ducitur. Quod probaui l.4.diſp.3.n.5. Sic *Bald.n.præc. alleg.* Idemque apertè conſtat ex dictis n.13.

26 Secundò deducitur, non poſſe judicem diuortium ratione ſæuitiæ concedere, aut cogere conjugem ad cautionem præſtandam non præmiſſa judicio cauſæ cognitione. Quia præſumendum non eſt quempiam vitæ alterius inſidiatutum, niſi conſtet. Item quod cogere ad ſatiſdandum eſt laborioſum, *l. 2. verſ.Sed ſi dubitetur, ff de judiciis.* Quod uniuerſi admittunt, quando Judex ad inſtantiam partis procedit. Quando verò ex ſolo officio procedit, cenſent aliqui non deſiderari iuridicam cauſæ cognitionē. Quia cū tunc non deſiderentur fideiuſſores, ſed nuda cautio ſufficiat, ceſſat ea ratio, quod fideiuſſorem dare ſit laborioſum. Sic tenent *Dynus l.2.§.1.in fin.ff.ſolut.matr.Felin. rubr. de treuga, & pace, nu.10.declar.2.Jul.Clar.l.5.recept.§.fi.q.47. verſ.*

Sed nunquid poteſt. Sed melius eam requiri, docent alii. Tum quia non eſt certum iudice procedenti ex officio ſolam cautionem nudam exigi (ut dicemus nu.44.) Tum etiam, quia cautio nuda petit bonorum hypothecam cum adiectione pœnæ: ut dicemus n.34.) At obligare ad hoc, eſt reverà gravare. Atqui ita docent *Ioan. de Imola l.2.§.1.in fi.ff.ſolut.matr. Pariſius* alios referens *conſ.168.n.10.vol.4.Hippolyt.* quem refert, & ſequitur *Aviles c.6.Prætorum gloſ.Pobres, n. 9. & 10.* & idem videntur tenere alii, indiſtinctè docentes requiri cauſæ cognitionem, ut iudex obliget ad cautionem de non offendendo præſtandam. Ita *Bart. l.Capitalium, §.Ad ſtatuas, n.un.ff.de pœnis. Alex.conſ.78.n.25.vol.5. Roland.conſ.27.n.2.& 3.vol.3.Monoch.de arbitr.l.2.centur.2.caſ.140. n.4.Plaza de delictis, l.2.cap.7.n.16.* & aliis relatis *Maſcard.de prob. concl.1376.n.1.*

27 Tertiò deducitur, non ſtandum eſſe in hac re iuramento petentis cautionem, allegantiſque ſuſpicionem timoris. Quamvis enim timor tanquam paſſio in animo conſiſtens poſſit iuramento probari: at cùm non ſolùm timor, ſed iuſta etiam timoris cauſa ſit probanda, illa qualitas iuſtitiæ aliam probationem petit. Ita multis citatis *Padill. l. Si ſuper poſſeſſione, num.26.Cod.de tranſact. Maſcard.de probat.concluſ.1376. numer.4.& 5.*

28 Immò ea ſuſpicionis cauſa eſt probanda teſtibus omni exceptione maioribus. Ita *Pariſius conſ.54.n.16.vol.4.& Barboſ. rubr. ff. ſolut.matr.2 p.n.27.*

29 Excipe tamen, niſi evidenter de cauſa ſuſpicionis conſtet. Ut eſt caſus *c.De Bened.32.q.1.* in quo conſtabat mulierem commiſiſſe adulterium, quod infert injuriam graviſſimam viro, & domui ejus, *l.Miles, §.ſi ſocer, in fin.ff.ad l.Iul.de adult.* Tunc enim cavendum eſt abſque alia cauſæ ſuſpicionis probatione. Ita *Alexand.conſ.78.n.28.vol.5.*

30 Quartò deducitur juſtitia praxis in tribunalib. Eccleſiaſticis vigentis. Petito enim divortio ratione ſævitiæ conjugis, judex petit informationem teſtium eam probantium, quæ præſtita, ſi ſufficiens ſit, continuò actum interloquutorium pronuntiat, quo jubet uxorem in loco tuto deponi, dum lis deciditur, & ſub pœna excommunicationis jubet viro, & ejus parentibus, ne illi malum inferant, & ſub aliis pœnis pecuniariis: & moderatur expenſas litis atque alimenta uxori præſtanda. Ad quod teneri virum diximus diſp 8.n.28.Sic *Gutier.l.1.q.canon, c.24.n.6. & 7.* Et quamvis divortium abſque adverſæ partis citatione fieri nequeat, *c.1 de cauſa poſſeſſ.* at ſeparatio ad tempus dum diſcordia durat, & lis agitatur, ſolam informationem ſummariam poſtulat, argumento *l.Aequiſſimum, ff.de uſufructu.* Sic *Navar.l.4.conſ. in 2.edit.tit.de divor.conſ.5.n.1.*

31 Ultima concluſ. Quando ſævitia conjugis eſt tanta, ut nulla ſecuritatis cautio ſufficiens ab alio præſtari poſſit, non eſt reſtituendus conjux ſpoliatus, ſed ſent.divortii pronuncianda eſt. Habetur expreſsè *c.Litteras, in fi.de reſt.ſpol.* Et docent omnes, ac ſpecialiter *ibi Abb.n.7.*& multos alios referens *Barboſa rubr. ff.ſol. matr.2.p.26.fin.& n.ſeq.*

32 Quando autem ſævitia conjugis tanta ſit, ut illi per cautionem ſatis provideri nequeat, & quæ cautio ad damnum vitandum ſufficiat, certa regula præſcribi nequaquam poteſt, ſed id judicis arbitrio decidendum perſpectis benè omnibus circumſtantiis occurrentibus relinquitur. Argumento ex *l.1. ff. de jure deliber.* ibi: *Cùm dicit tempus, nec adiicit diem, ſine dubio oſtendit eſſe in juridicentis poteſtate quam diem præſtituat.* Et *c.De cauſis, de off.deleg.* ibi: *Si tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna canon. exprimatur, eandem infligas: alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſa, ſecundum tuum arbitrium punire procures.* Cùm ergo in iure (ut conſtat ex *c.Litteras, in fi.& c.Ex tranſmiſſa, de reſt. ſpol.*) nec alibi præſcriptum ſit, quanta eſſe debeat ſævitia, & qualis cautio ſufficiat, totum id negotium arbitrio judicis librandum erit. Atque ita docent *Hoſt.d.c.Ex tranſmiſſa ſuper v.Diſſidas.Abb. d.c.Litteras, n.7.Pariſius conſ.54.n.36.vol.5.Tiraq.l. Si unquam, v. Omnia, vel partem, n.31.ad fi.C.de revoc.donat.Bald.conſ.276.nu.2. vol.1.Covar.4.decr.2.p.c.7.§.5.n.2.fi.Plaza de delictis, l.2.c.7. nu.1.v. Et primo. Monach.de arbitr.l.2.cent.2.caſ.138.in fi.& caſu 139.n.4.& 5.Burſat.conſ.207.n.29.vol.2.Gutier.l.1.q.canc.24.n.10. Canall. in ſuis commun.opin.q.66.n.13.& ſeqq.*

33 Tandem id obſervandum eſt, ubi odium eſt capitale, non debere conjugem cautionis fragilitati fidere. Nec enim cautio malevolum animum mutat, *§.ſi.inſt.de ſuſpect.tut.* nec in hoc caſu ſufficiens cautio præſtari poteſt. Sic *Aimon.conſ.41.n.4.vol.1.* exemplificans in uxore litiganti cum viro circa majorem bonorum partem, in quò caſu ait præſumi inimicitias capitales. Et non eſſe tunc cautioni fidendam, probat ea *c.Accedens, el.2.junct.gl.v. Inimicis, ut lite non conteſt.* ibi: *Et litteras non haberet de conductu, ſi tamen miſſa ei fuiſſent, non debebat ſe credere ſuis capitalib. inimicis.* Ubi *gloſ. verb. Inimicis*, ait in eo caſu non potuiſſe ſufficientem cautionem præſtari. Et idem conſtat ex *Gloſ.c.Ex parte, el 1.de appellat.verb.Periculoſum, in fi.* ubi ait citato ad locum periculoſum non ſatis eſſe præſtare ducatum, ubi *Decius n.15.verſ. in fi. Gloſs.* dicit non teneri quemquam litteris ſalvi conductus fidem habere, quando locus non eſt tutus propter inimicitias. Quare *Zophulus conſ.384.n.64.& quatuor ſeq.vol.3.* ait mulierem adulterii accuſatam minimè teneri lite pendente redire ad maritum, quamvis ille cautionem, & fideiuſſores præſtet, per *l. Quia ita, §.1.ad Trebellian.* ex qua habetur in arduis poſſe quempiam nolle ſtare fragilitate cautionis, ſecundum *Paulum, & Iaſonem ibi.*

S U M M A R I U M.

Cautionis nomine, dum in aliquo decreto ponitur abſque aliqua additione, comprehenditur ſimplex cautio, non tamen abſque bonorum hypotheca, & appoſitione pœna, & quid, an tunc exigatur juramentum? explicaturque lib. 10. tit. 33. par. 7. num. 34.

Quid, quando adduntur aliqua particula, ut plenè, idonea, validè, ſufficienter, & alia? n.35.

Quoties petitur cautio ob perſona ſuſpicionem, an ſatis ſit nuda? num.36.

An quoties cautio fidejuſſoria, aut pignoratitia deſideratur, ſufficiat bonorum hypotheca? n.37.

An obligatus ad cautionem pignoratitiam, vel fidejuſſoriam ſatisfaciat ſola juratoria, eo quòd pro paupertate, vel alia ratione non invenit fidejuſſorem, nec habet pignora: credaturque ejus juramento dicentis ſe non invenire? n.38.

Iudex poteſt ex officio cogere ad cautionem non offendendi præſtandam. n.39.

Cautio ratione ſævitia à conjuge præſtanda debet eſſe fidejuſſoria vel pignoratitia. n.40.

An ſatis ſit ſola juratoria, quando conjux timet juramentum? num.41.

Quid, ſi conjux pauper ſit, aut advena, & ideò fideiuſſores non inveniat, nec pignora habeat, an ſufficiat ejus juramentum loco cautionis, credendumque ſit illi iuranti ſe aliam cautionem minimè poſſe præſtare? n.42.

An ſufficiat iuramentum, quando vir eſſet diſcretus, & emendata vita? Et generaliter quoties aliquis tenetur fideiuſſorem, aut pignora dare, excuſatur, ſi notoriè idoneus ſit? n.43.

An ſi iudex ex ſolo officio, conjuge nil petente, compellat ad cautionem hanc præſtandam, ſufficiat iuratoria? n.44.

Aut cautio præſtanda adultera? vel alterius criminis rea uxori, debeat eſſe ſolùm de ea non offendenda ratione delicti præteriti, vel etiam futuri? explicatur cap. De Benedict. 32. q. 1. num. 45.

An non obſtanti ea cautione poſſit uxor caſtigari à viro? numer. 46.

Poſt n. 46. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

34 QUÆSTIO II. Qualis cautio à conjuge, cujus ſævitia eſt probata, præſtanda ſit, ne ratione illius celebretur divortium, & conjux, quæ præ timore diverterat, ei reſtituatur? Præmittenda ſunt aliquot fundamenta de cautione in genere, ut clariùs procedatur. Primum fundamentum ſit. Cautionis nomine, niſi aliquid addatur, nuda cautio comprehenditur. Habetur *l. Sancimus, Cod.de verb. ſignif.* & docent univerſi DD. num. ſeqq. alleg.& latè *Barboſa l. Divortio. 8. §.Interdum, n.22.ff.ſol.matr.* Nec obſtat *l.10.t.33.p.7.* ubi expreſsè dicitur cautionis nomine intelligi pignora, vel fidejuſſores. Quia ne contradicat juri communi, quod nunquam in dubio corrigere cenſetur (ut probavi l.3.diſp.41.num.8.) intelligenda eſt, cùm cautio non ſimpliciter profertur, ſed cum aliquo addito: juxta n. ſeq.dicenda. Ita *Greg.Lop.ea l.10. verb. Cautio*. Vel dicit cum Bart. & aliis per ipſum allegatis: intelligi illam legem, quando cautio petitur à lege: & *l.Sancimus*, quando petitur ab homine. Non tamen ea cautio debet eſſe abſque obligatione omnium bonorum. Ut eum *Bart l.Prius n.23.in fi.verſ.3.quæro, ff.de operis novi nunciat.*& multis aliis probat *Iaſon l.Sancimus, num.2. C.de verb. ſign.* Debet etiam continere pœnam frangenti fidem cautionis injunctam. Sic *Gloſ.l.2.verb.Sola promiſſione, ff. de judiciis Iaſ.ea l.Sancimus, n.2.* An verò debeat continere juramentum? dicemus n.44.

35 Secundum fundamentum. Quando adduntur aliquæ particulæ cautioni, deſideratur, ut detur cautio fidejuſſoria, vel pignoratitia. Hujuſmodi particulæ ſunt, ſi addatur, idonea. Conſtat ex *l.Si mandatu Titii, 59.§.fi.ff.mandati.* ibi: *Paul. reſpondit non videri mandati conditioni paritum, cum in mandato adjectum ſit, ut idonea cautio à debitore exigeretur, ſi neque fidejuſ. neque pignora accepta ſunt.* Et docent *ibi Gl.v.Acceptam. Et gl.c.fi.v.Idoneam, de pig. & c.Odoar.verb.Idonea, de ſolut.& c.Ad noſtram, el 2.verb.Sufficienti, de juraiur.& c.fi.v.Idoneam de ſent.excom.in 6.& c.Quamquam, v.Idoneè, de uſuris in 6.& c.fi.v.Et idoneè, de pœnis in 6.& l. Sancim. 3. verb. Nudam, C.de verb.ſign.* ubi *Bart.n.un.Alber.in fi.Paul.n.un. Salicet. n.un.Iaſ.n.3.Bald.l.Executorem 8.n.16.C.de executione rei judicatæ. Felin.d.c.Ad noſtram, n.8.Ang.verb.Cautio, n.un.* ubi *Sylv.n.un. Tabiena n.un.Greg.l.10.verb.Cautio, t.33.p.7.Queſada in ſuis q.iuris, c.11.n.1.* Unde recedendum eſt à *gloſ.c.Prima igitur, verb.Cautione, de conſecr. d. 4.* ubi ſimplicem cautionem dici idoneam ait. Quam reprobat *Iaſ.dict.leg.Sancim.n.3.* quia ſimplex cautio non intelligitur cum pignoribus, vel fidejuſſoribus (ut diximus n. præc.) locus quando additur, idonea. Idem exigitur, quando additur, ſufficiens, *Gl.c.Quoniam, §.in aliis, verb.Cautione, ut lite non conteſt.& c.fin.verb.Cautionem.de pig.& c.in fi.de ſequeſt.poſſ.& fruct. & c.Ex publico, verb.Sufficienti, de conv.conjug.& c.Ad Noſtram, el 1. verb.ſufficienti, de juraiur.& c.Piſanis, verb.ſufficienti, de reſt.ſpol. Alber.*

Digitized by Google

ber *Paul. Jaſon. Ang. Sylueſt. Tabiena. Greg. Lop. proximè allegati. Fel. d.cap. Ad noſtram, num. 8. Socin. reg. 43. Fallent. 1. Cavallos in ſuis commun. opin. qu. 66. nu. 3.* Idem dicendum eſt, ſi addatur, plena. *Gl. d. l. Si mandato Titii, in fin. Alber. Jaſ. Fel. n. 9. Socin. fallent. 3. Greg. Lop. ibid. Dominic. c. fin. in princ. n. 14. n. In ea gloſſ.* ibi, *Idoneè de uſuris in 6. Cavall. de q. 66. n. 2.* Idem aſſeri oportet, ſi addatur, recta. *Alber. & Greg. Lop. ibid.* Idem, ſi addatur, competene. *Gl. l. Si debitori 1. v. Competenti, ff. de judic. & ibi Bald. ad fin. verb. In gl. quæ erit. Paul. Ang. Sylv. Tabien. proximè citati. Fel. d. c. Ad noſtram, nu. 8.* Quamvis alii, teſte *Angelo*, dicant tunc deſiderari cautionem arbitrio prudentis ſufficientem. Idem dicendum eſt, ſi addatur, diligens. *Queſada in ſuis q. juris c. 18. n. 1.* Idem quando lex mandat caveri cauſa cognita, *l. In omnibus.* juxta verum intellectum, *ff. de judic.* Ita *Fel. d. c. Ad noſtram, num 6.* Tandem dicendum eſt idem, quando lex dicit præſtandam cautionem, quam quis præſtare poteſt. Quoniam ſi tunc ſufficeret ſola juratoria, fruſtra eſſent ea verba, quam præſtare poteſt. Cùm hæc omnibus ſit poſſibilis. Sic *Abb. c. Per veſtras, nu. 13. de donat. inter vir. & uxor. Fel. d. c. Ad noſtram, nu. 10.* Qui omninò videndus eſt circa alias particulas adiici ſolitas.

36 Tertium fundamentum ſit. Cùm cautio interponitur ob ſuſpicionem perſonæ, ſemper debet eſſe cum pignore, vel fidejuſſoribus *l. Si fidejuſſor 7. §. fi. §. Qui ſatisdare coguntur.* Ita *Gloſſ. pen. l. pen. ff. de petit. hæred. Bar. l. Prius, n. 23. ff. de operis novi nunciat. Alber. l. Sancimus, fin. c. de verb. ſign.* ubi *Bald. n. 4. Paul. nu. un. Jaſ. n. 5. Sor. reg. 43. fallentia 1. Fel. c. Ad noſtram, el. 1. n. 6 de jurejur. Ang. verb. Cautio, n. un.* ubi *Syl. n. un. Padilla l. Si ſuper poſſeſſione, n. 23. C. de tranſact.*

37 Quartum fundamentum. Non conſtat inter DD. an in his caſibus in quibus deſiderantur pignora, vel fidejuſſores, ſufficiat hypotheca. Id enim affirmant *gloſ. l. Si mandato Titii 59. §. fi. verb. Neque pignora. ff. mandati Greg. Lop. l. 10. t. 33. part. 7.* Verùm contrarium tenendum eſt. Quia etiam ubi ſola nuda cautio exigitur, eſt interponenda hypotheca omnium bonorum, (ut diximus n. 34.) Ergo ea non ſufficit, cùm additur particula exigens fidejuſſoriam, vel pignoratitiam. Deinde, quia potior eſt cautio pignoratitia, quam hypothecaria. Pignus enim tranſit in creditorem, hypotheca autem minimè, *l. Si rem, §. Propriè, ff. de pign. act.* Præſtat autem poſſidere, quam à poſſidente petere, *l. 15. qui ff. de rei vend.* Melius etiam eſt dare fidejuſſorem, quàm hypothecam, ut conſtat ex *l. Omnes, §. In hac, C. de Epiſc. & cler. & auth. de ſanctis Epiſc. §. Si quis autem, collat. 9.* ubi conceditur clericis privilegium ne dent fidejuſſores, ſed promittant cum hypotheca. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Oldrad. conſ. 68. nu. un. Alber. l. Sancim. n. 4. C. de verb. ſig.* ubi relatis Joan. Andr. Angelo, & Paulo, tenet *Jaſ. n. 3. Domin. c. fin. in princ. n. 13. de uſuris in 6.* ubi & *Franc. in princ. nu. 31. Fel. cap. Ad noſtram, el. 1. n. 8. de jurejur. Robuff. de verb. ſign. l. 138. §. Et ſic cum hac.*

38 Quintum fundamentum. Quoties quis ex neceſſitate juris tenetur ſatiſdare, & eo quòd advena, aut pauper ſit, non poteſt fidejuſſorem aut pignora invenire, ſatisfacit juratoriam cautionem præſtando, *auth. Generaliter, C. de Epiſc. & cler.* docentque *gl. c. fi. de pœnis in 6. verb. Et idoneè, & c. Quanquam. de uſuris in 6. v. Idoneè. Et c. Odoard. de ſol. verb. Idonea, & c. Per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. v. Quam poteſt* ubi *Abb. n. 5. & c. Ex parte, el 1. n. 4. de v. ſign. & c. Ex publico, n. 11. de conv. conjug. Decius c. Ex Epiſt. num. 217. in novieri ed. de prob. Jaſ. l. Sancimus n. fi. C. de v. ſign. & l. 1. n. 23. ff. qui ſatiſdare coguntur. Hippol. l. 1. §. Præterea, nu. 113. ff. de q. & rubr. de fidejuſ. nu. 116. & l. fin. n. 123. ff. de juriſd. omn. jud. Ang. verb. Cautio, fi. Syl. ibi, ad fin. Staphilaus de lit. gratia. 2. p. v. Quando conceditur juratoria. Avil. c. 6. Prætorum, gl. Pobres, nu. 11. Jul. Clar. l. 5. receptarum, §. fin. qu. 47. verſ. Sed quare quomodo*, & multis citatis, reſpondenſque ad contraria, *Roland. conſ. 33. n. 21. & ſeqq. vol. 2. Ant. Gom. l. 3. var. c. 6. nu. 17. Barb.* alios referens *l. Divortio, §. Interdum, nu. 26. ff. ſol. matr. Brunor. in ſua compend. lit. C. verb. Cautio*, & plures alios refert *Tiraq. de retractu lignag. t. 1. §. 1. gl. 18. n. 46.* Statur autem in hac re juramento dicentis ſe non habere fidejuſſorem. Sic *Gl. fi. l. 1. ff. qui ſatiſdare coguntur.* Et *c. Quanquam, de uſur. in 6. verb. Idoneè Bald. conſ. 176. nu. 2. vol. 1. Hippol. l. 1. §. Præterea, nu. 113. ff. de q. Rolan. Ant. Gomez. Aviles, Barboſa proximè citati. Jul. Clar. l. 5. recept. §. fi. q. 46. v. Sed quomodo probabitur.* Intellige tamen ſatis eſſe juratoriam cautionem, quandò aliqua præſtari nequit: ſi præſtans ſit vir bonæ famæ: aliàs non eſſet ejus juramento fidendum, ſed potius debet à judice cogi ut exulet. *Jul. Clarus ex. §. fi. q. 47. verſ. Sed quare quomodo.*

39 Ultimum fundamentum ſit. Judex ex officio etiam parte non petenti poteſt cogere partes ad cautionem ſecuritatis præſtandam. Quia in hoc vertitur publica utilitas. Ut ex multis probat *Ant. Gomez ſtatim allegandus.* Atque ita tenent *Pariſius conſil. 168. num. 1. & ſeqq. vol. 4. Ant. Gomez, tom. 3. var. cap. 6. num. 16. §. 6. facit, verſ. 3. extende, & multis citatis, Plaça de delictis, l. 1. c. 7. n. 3. ſtatim in princ.*

40 His præmiſſis, ſit prima concluſio. Cautio pignoratitia, vel fidejuſſoria deſideratur, ut conjux probabiliter timens alterius conjugis ſævitiam, teneatur cum illo habitare. Conſtat, quia *c. Litteras. in fine: & c. Ex tranſmiſſa, de reſtit. ſpol.* petitur expreſsè cautio ſufficiens: nomine autem ſufficientis cautionis intelligitur pignoratitia, aut fidejuſſoria (ut probavimus n. 35.) Atque ita docent *Gloſſ. c. De Benedicto verb. Sub cautela 32. quæſt. 1. & d. c. Ex tranſmiſſa, v. Sufficienti, & ibi Inn. in fi. Hoſt. ſuper v. Recepta Anch. nu. 2. Gaetn repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 243. Lancel. inſtitut. juris can. l. 2. t. de divort. §. Præſtanda tamen erit. verb. Idonea. Cavall. in ſuis communib. opin. q. 66. n. 9. & 10. Manuel. 1. to. ſum. 2. ed. c. 240. nu. 1. Vega 1. tom. ſum. 1. edit. c. 89. caſu 4.* Nec ſatis erit hypotheca bonorum. Quia ea non ſufficit, ubi pignora vel fidejuſſores exiguntur, ut probavi n. 37.

II. concluſio. Si vir juramentum timeat, ac ſubinde eo præſtito ſatis conſulatur uxoris incolumitati, non eſt opus alia cautione. Quippe cautio eò tendit, ut conjugis periculum vitetur. Quoties ergo juſjurandum ad id ſufficit, nil ampliùs deſideratur. Ita *Gl. c. Benedicto, verb Sub cautela, 32. q. 1. D. An. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6. fi. Sylv. Matr. 10. q. ult. Burſatus conſ. 207. num. 27 vol. 2.* Idem expreſsè ſentiunt *Hoſt. & Inn. citati in præc.* poſtquam enim dixerunt exigi fidejuſſores, aut pignora: ſubdunt eam cautionem præſtandam eſſe, quæ tutiorem reddat uxorem, quæ magis timetur à viro. Confert etiam ad hoc, quod arbitrio judicis relinquatur, quæ cautio deſideretur ad ſecuritatem alterius conjugis (ut probavimus n. 31.) Ergo judice arbitrante ſatis eſſe juratoriam, nulla alia exigenda erit. Conferunt etiam quæ n. 43. dicemus. 41

Utrùm autem viro non habente pignora, nec interveniente fidejuſſore, quia pauper aut advena eſt, ſufficiat cautio juratoria de non offendendo; *Manuel 5. to. ſum. 2. e. 240. nu. 1. & Vega 1. to. ſum. c. 86. caſu 4.* negant. Ducuntur, quia quamvis in aliis eventibus ſufficiat juratoria cautio ejus, qui aliam præſtando non eſt. At inter conjuges ea regula locum non habet. Quia fidejuſſione minimè præſtita, uxor aſſidua formidine, ac ſuſpicione opprimetur, pullulabuntque multa, & non exigui momenti, quæ fœderi & amori conjugali valdè adverſantur. At *Gutier. l. Nemo poteſt, n. 297. ff. de legat. 1.* refert ſe patrocinante pro ea parte ut ſufficiat, latam eſſe adverſam ſent. quia per appellationem ſuſpenſa, litem pendere, atque ideò nil decidit, ſed cogitandum relinquit. Cæterum in hoc controverſia non eſt cur recedendum ſit à regula generaliter tradita nu. 38. ut ſatisfaciat jurejurando, qui aliam cautionem ad quam jure tenebatur, non poteſt exhibere: ſitque credendum ei juranti ſe non eſſe aliam præſtando. Militat enim eadem ratio, quòd nemo ad impoſſibile aſtringendus ſit. *Reg. Impoſſibilium, ff. de reg. juris: & reg. Nemo poteſt, eod. t. in 6.* Quod etiam manu docuit textus *c. Litteras in fin. de reſt. ſpol.* ubi decidens cautionem ſufficientem ſecuritatis præſtandam, quò uxor viri ſævitiam metuens, ipſi viro reddatur, ſubdit textus (*Si fieri poteſt.*) Ergo quando ea cautio non eſt poſſibilis, ſufficiet juratoria. Quod etiam clarè ſignificat *Hoſt. c. Ex tranſmiſſa de reſtit. ſpol. ſup. verb. Recepta*, ubi ait teneri virum, dare pignora vel fidejuſſores, ſi poteſt: non enim (inquit) cuilibet eſt facile invenire. Nec obſtat ratio, quæ in contrariam partem duxit Manuelem. Ea enim formido, & ſuſpicio facilè deponentur, experientia ſumpta pacificæ habitationis cum viro. Quod ſi in contrarium res ſe habeat, experientia id docente, integrum ei erit divertere. Tandem, quia cum totum hoc negotium ſit arbitrarium (ut diximus nu. 32.) judicis erit diſcernere, an attenta ſævitia probata, & circumſtantiis occurrentibus, ſatis conſulatur uxoris incolumitati jurejurando præſtito: atque ita re ſe habente, coget uxorem ad virum redire: ſin minus, ab ea coactione abſtinebit, ſententiamque divortii pronunciabit. Juxta *c. Litteras. in fi. & c. Tranſmiſſa, de reſt. ſpol.* Ut bene animadvertit *Zavallos in ſuis communib. opinionib. q. 66. nu. 13. & 14.* 42

Ex dictis infertur, quando vir eſſet diſcretus, & emendatæ vitæ, non eſſe eum ad aliam cautionem, quam juratoriam obligandum. Quòd ex dictis num. 41. ſatis conſtat. Et benè docent *Roland. conſ. 29. in fi. vol. 3.* Conſtat Bart. doctrina *l. 11. Quicunque, la 2. ſtatim in princ. C. de fundis patr. l. 11.* ubi ait obligatum ſatisdare, ſatisfacere generali bonorum hypotheca facta, ſi clarè idoneus ſit. Quam etiam amplectuntur *Fel. cap. Ad noſtram, el 1. de jurejur. num. 10. verſ. Quid autem ſi à lege. Aviles cap. 6. Prætorum, gl. Probres n. 11.* & alios referens *Plaça l. 1. de delict. c. 7. n. 2. in fi.* 43

Quidam temperant ſecundam concluſionem poſitam, ut vir teneatur pignora, vel fidejuſſores exhibere, ut intelligatur quando judex inſtanti parte cogit cautionem præſtare: ſecus quando ex mero officio, tunc enim ſatis eſt nuda cautio. Idque colligitur ex *c. De Bened. 32. qu. 1.* ibi: *Illam verò ſiquidem maritus ſuus ſine dolo aliquo fortè accipere voluerit, sua ordinatione ſub cautela recipiat.* Cùm enim textus agens de cautione præſtanda ex ſolo judicis officio, cautionis meminerit, nulla particula addita, fatetur ſola cautio abſque pignore, & fidejuſſore, juxta n. 34. dict. Et ita cenſent *Gl. eo c. De Bened. v. Sub cautela. Fel. rub. de treuga & pace, n. 10. decl. 2. Syl. v. Matr. 10. q. ult. Plaça de delict. l. 1. c. 7. n. 2. verſ. 3. Gaetn repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 243.* Hanc autem nudam cautionem explicant *Fel. & Plaça*, id eſt, juratoriam. *Gl. Syl. & Gaeta* explicant nudam promiſſionem. Alii autem generaliter docent quoties cautio petitur ob ſuſpicionem perſonæ, (qualis videtur peti in hoc eventu) ſemper deſiderari fidejuſſorem, aut pignora, etiam judice ex mero officio procedenti. Ita multi quos refert, & ſequitur *Padilla l. Si ſuper poſſeſſione, 23. & ſeq. C. de tranſact.* Sed facilè lis hæc dirimitur. Cùm enim totum hoc negotium arbitrio judicis relinquatur, qui eò ſolùm ſpectare debet, ut conjux incolumem vitam tranſigat (ut diximus n. 23) ſivè ad partis inſtantiam, ſive ex officio procedat, 44

cedat, eam tenetur cautionem exigere, qua intentum hoc comparandum exiſtimarit: ac proinde ſi ſit juratoria, ea contentus eſſe debet: ſio minus, ulteriorem poſtolabit.

45 Cautionem autem uxori de ca non offendenda præſtaodam à vito, quando ſua culpa dedit cauſam ſævitiæ, ut ſi adulterium admiſit, dicunt quidam debere eſſe de ea non offendenda tatione adulterii admiſſi: non autem ſi in poſterum ſimile delictum perpettet. Et ita intelligunt *c. De Bened. 32. qu. 1.* ut refert *ibi Turrec. n. 2.* Sed meritò *Hugo ibi, & Anch. n. 4. Bellam. n. un. idem Turrec. nu. 1. Cov. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. num. 7.* eum intellectum teprobantes: docent cautionem debere eſſe generalem, & amplectentem delicta admitteoda. Quia jus canonicum non concedit viro propria auctoritate vindictam. Quod etiam conſtat ex verbis textus ibi: *Nullum dumtaxat de cætero ſimile committenti periculum illaturus.*

46 Demum obſervandum eſt, eam cautionem non impedite, quin viro liceat moderatè punire uaorem, intra limites permiſſos matito, ut antea licebat. Quia in ea punitione nulla verſatur arrocitas, eſtque rationi conſentaoea: nec æquum eſt ut proprium uxoris delictum ipſi immunitatem præſtet. Atque ita docent *Abb. c. Ex tranſmiſſa, num. 3. & de reſt. ſpol. Pariſi. conſ. 54. num. 33. vol. 4. Rol. conſ. 27. num. 14. & 15. vol. 3. 1. Lancel. inſt. juris canon. l. 2. t. de divorr. §. Præſtanda tamen erit, verb. Violentiam, Graſ. 1. p. deciſ. l. 2. 82. nu. 1.*

S U M M A R I U M.

Proponuntur arg. probantia celebrato perpetuo divortio ob furorem, vel ratione ſævitiæ, neutri conjugi licere ad religionem, aut ordines tranſire, n. 47.
Proponitur ſententia Authoris, n. 48. & 49.
Solvuntur argumenta, n. 50.

47 QUÆSTIO III. An celebrato divortio auctoritate judicis Eccleſiaſtici, ratione ſævitiæ, aut furoris alterius conjugis, liceat alteri, aut utrique ad religionem ordineſve tranſire? Et pats oegativa inde ſuaderi videtur. Quòd omnes textus de hac re ſermonem facieotes, negent hunc tranſitum conjugi excepta foroicationis cauſa. *c. Sunt qui dicunt, c. Multorum c. Agathoſa 28. q. 2.* Deinde quia id divortium eſt temporale, ac proinde ceſſante futore, vel data ſufficienti cautione à coojuge ſævo ioſtauratut matr. *c. Litteras in fin. c. Ex tranſmiſſa, de reſtit. ſpol.* Non ergo licebit tranſitus ad ordines, vel religionem, per quem inducitut divortium perpetuum, & privatur alter jure revocandi matrim. ad ptiſtioum ſtatum, ceſſante eo temporali impedimento.

48 Primò tamen dico, ob furorem altetius conjugis, ſi ſanus cum illo habitare poſſit, maoifeſtum eſſe, non licere ſano tranſire ad ordines, vel religionem. Quia tunc non conceditur divortium (ut diximus n. 38.) Et in hoc eventu intelligendus eſt *Enriq. l. 11. de matr. c. 17. num. 7.* negans ob furorem alterius licere conjugi ſano migrare ad teligionem. Idem diceodum eſt, quando nequit ſanus abſque vitæ periculo habitare, at ſpes probabilia extat fore, ut conjux furens ad ptiſtinam mentem reſtituatur, vel ſaltem ut furor ille ita ſedetur, ut poſſit eſſe tuta cum illo habitatio. Quia tunc divortium eſt temporale. Nec conjux furens privati debet abſque culpa ſuo jure conjugali in perpetuum. Si tamen expetientia id maoifeſte doceote, & peritis medicis id aſſeverantibus, deſperetur reditus ad priſtinum ſtatum, ac furoris impetus extinctio, ac proinde tuta cohabitatio, exiſtimo integrum eſſe conjugi ſano ad religionem tranſire. Quia cum tunc ſit divortium abſolotum & perpetuum, militat eadem ratio, quæ in divortio ratione adulterii & hæreſis. Solum enim jus conjugale obſtat illi ingreſſui: quod in hoc eveotu ceſſat ratione illius divottii, eo quòd nequeant illi conjuges ſimul habitare ratione præfati periculi. Et hanc ſent. clarè ionuit *Nav. ſum. lat. c. 22. n. 22. verſ. Quinto, hiſp. addit. ad n. 21. c. 22. verſ. Lo quinto. in c. 28.* ubi dicens ob furorem non eſſe licitum divettete, niſi ob mortis periculum; ſubdit hæc verba: *Quod dolens reſpondi cuidam amico religionem intrare volenti, eo quòd uxor furere cœperat. Quia commodè poterat eam ſe ab offendendo arcere.* Ubi clarè ſignificat licitum eſſe ingreſſum, quando cooiux futens arceri oequit à prædicta offenſione, & diffiditur de remedio. Unde ſimiliter in eo eventum poterit maritus ſanus ordinibus ſacris initiari. Quia id eſt permiſſum, quoties licitus eſt tranſitus ad religionem, (ut probavimus hoc lib. diſp. 11. n. 17) Quod ſi poſtea præter omnem ſpem conjux is furioſus ad mentem redeat, & ſanus jam murarat ſtatum, factus religioſus profeſſus, vel ad ſacros ordines aſcenderat: de revocatione, & obligatione hujus eſt idem dicendum, quod diximus hoc l. diſp. 9. nu. 9. & ſeqq. quando Eccleſia decepta eſt in divortii ſententia ferenda. Nam & hic contingit deceptio, cùm ea falſa futoris perpetui exiſtimatiooe ſententia prolata ſit.

49 Secundò dico, divortio celebrato ad tempus tantùm ratione ſævitiæ, ad experiendum num conjux ſævus ingenium mutet, ab iræque impetu ſe abſtineat, aut ut det cautionem ſufficientem, qua alter poſſit tutò cum illo commorari, non poſſe innoceotem ad religionem tranſire. Quia cum divortium non ſit perpetuum, ſed tempotale, jus coniugale non eſt amiſſum, ſed ejus executio eſt temporaliter ſuſpenſa, quod benè docuit *Barboſa rubr. ff. ſolut. matr. 2. p. n. 25.* At quando judex Eccleſiaſticus abſolutam divortii ſent. proounciavit, eo quòd de conjugis ſævientis correctione deſperetur, & arbitretur tantam eſſe ſævitiam, ut oulla incolumitatis alterius conjugis ſufficiens cautio præſtetur, integrum eſt inoocenti ad religionem altero invito tranſire. Quia id divortium eſt abſolutum, & perpetuum, (ut diximus nu. 31.) ſicut quod ratione adulterii celebratur, quamvis hoc ſit per ſe, & ex ipſamet contractus coniugalis natura petitum, illud verò per accideos, ac proinde jus omne coniugale extinguitur, quod tranſitu ad teligionem impediebat. Atque ita expreſſè de conjuge ipſo culpæ ſævitiæ reo docet *Navar. l. 4. conſ. in utraque edit. t. de divort. conſ. 5. fin.* oedum de innocenti. Et idem videtur ſentire *Enriq. l. 12. de matr. c. 5. nu. 10. ſ.* ubi generaliter tradit facto perpetuo divottio ob adulterium, vel aliud quodcunque crimen, poſſe virum licèt culpabilem cauſam dederit, ingredi religionem. Idemque videtur ſentire *Barboſa proximè cit.* ſolùm enim id oegat inoocenti, quando temporale eſt divortium. Et in eiſdem caſibus licitus erit tranſitus viri ad ordines, ut nu. præced. probavi. Et docet *Enriquez proximè citatus.* Nec inoocens ſemel jam profeſſus, aut in ſacris conſtitutus, revocari poterit ab altero jam correcto, aut cautionem ſufficientem exhibenti. Quia legitimus omninò fuit ingreſſus, nec ex falſa præſumptione procedens, & in pœnam culpæ ſævitiæ alterius, ad tutamen innocentis, cui aliter conſuli non poterat, lata eſt abſoluta divortii ſententia. Quod de ipſo conjuge culpabili tradit *Enriquez proximè allegatus*, dicens eum ſemel jam mutato ſtatu poſt divortii ſeot. non poſſe ab innocenti revocari, ſed imputari ſibi debere ſeram reconciliationem. Nec in hoc caſu deſideratur aliqua licentia conjugis ſævientis, vel tranſitus ipſius ad religionem, vel votum in ſæculo emiſſum, ut de coniuge adultero, ut inoocens tranſeat ad religiooem ordineſve, dixi lib. hoc, diſp. 11. nu. 2. Taodem id, quod abſolutè docent *Navar. & Enriquez proximè relati*, nimirum, eundem tranſitum ad religionem vel ordines eſſe licitum coniugi illi reo ſævitiæ, lata ſemel abſoluta divottii ſententia, oou ita abſolutè admitto: ſed idem dicendum cenſeo de eius tranſitu, & revocatione à ſtatu iam aſſumpto, quod dixi de adultero, hoc lib. diſp. 10. n. 10 & ſeqq.

Ad argumenta 47. propoſita reſp. Ad 1. dico eos textus exponendos eſſe, ſicut diſp. 15. num. 2. explicatum eſt teſtimonium Chriſti ob ſolam fornicationem concedentis divortium. Ad 2. conſtat ea dictis oum. præced. mutato enim iam ſtatu oon revocabitur: ſecus, ſic. 50

D I S P U T A T I O XIX.

Utrùm in ſententia divortii ſereoda inter Indos ſervandus ſit integrè ordo iudicialis. Et quid poſſint religioſi ibi commorantes circa hoc? Et ao accuſationem debeat præcedere ſecreta monitio: io eaque ioſcriptio fieri debeat?

S U M M A R I U M.

An ad ſententiam divortii, & in cauſis matrimonialibus inter Indos, ſit integrè, & exactè ſervandus ordo judicialis, adhibito tabellione, & teſtibus juramento aſtrictis? n. 1.
Quid poſſint religioſi inter Indos, circa cauſas matrimoniales, nu. 2.
An in accuſatione adult. ſit neceſſaria præcedens fraterna correctio? nu. 3.
An debeat præmitti inſcriptio viri accuſantis, ſe obligantis ad pœnam talionis, ſi in probatione ſuccubuerit? n. 4.

PRima coaclusio ſit. Satis probabile, & rationi conſentaneum mihi videtur, ut ſervare non teneaotur iudices Eccleſiaſtici cum Indorum neophytis, in divortii ſent. ferenda, & cauſis matrimonialibus figuram, ac iudicii ſtrepitum, pront ſetvant, & ſervare debent cùm Hiſpanis: atque ita poſſint ſimpliciter, & de plano, abſque tabellione, & ſcriptura aliqua procedere, & abſque iuramento teſtium, quando hæc ob magnas expenſas, & Iodorum paupertatem, locique diſtantiam, non poſſunt commodè adhiberi, modò tamen pro viribus, & poſſe enitantur de veritate certiores fieri. In hac concluſione probanda nolo immorari: quia ſatis latè, & optimè eam probat ac deſendit *Veracr. 3. p. Spec. a. 10. per tot.* utpote qui huius oeceſſitatis eſt teſtis oculatus. Atque in fine articuli remedium facilè docet, quò habeatur io poſterum notitia deciſionum iudicum, vitetutque confuſio: nimirum, ut iudices ipſi ſuccinctè ſcribant illos quorum negotium eſt iam deciſum. 1

II. concluſio. Religioſi, quibus neophytorum ex Indis cura commiſſa eſt à ſuis prælatis, habentque aſſenſum Epiſcopi ad utendum privilegiis ſibi ipſis conceſſis circa Indos, poſſunt in cauſis matrimonialibus ipſorum, tanquam iudices in utroque foro procedere: & quamvis ut iudices procedant, oon teneatur exactè ordinem iudicii ſervare. Ubi neceſſitas omittere compulerit; iuxta dicta n. præcedenti. Nec in hac concluſione volo immorari: ſed eam aſſerit & confirmat *Veracr. 3. p. Speculi, a. 11. concl. 1. 7. & 8.* ex variis Pontificum privilegiis. 2

III. Con-

3 III. concluſio. Quando vir accuſat oxorem de adulterio, ſive divortium iotentans, ſive quamvis aliam pœnam, & è contra quando uxor maritum, non eſt opus fraternam correctiooem præcedere. Quia præceptum Chriſti *Matth.* 18. de præmittenda correctiooe fraternoa ſolùm babet locum, quando via denunciationis Evangelicę proceditur, quę ad fratris emendationem tendit: ſecus autem quando via accuſationis, quę ad punitionem criminis ordinatur, & ad conſervandum bonum commune, quòd pœna deficiente, non modicum detrimentum pateretur. Sic docent *D.Thom.4.d.35.qu.un.ar.3. ad 5. Palud.ibi qu.1. a.4.concl.5.num.31. Abul.c.19.Matt.72.ad 7.Turr.c.Seculares 33.q.2. n.4.in ſol.ad 4.*

4 Ultima concluſio. Si accuſatio coniugum de adulterio tendat ad ſolum divortium, nulla deſideratur inſcriptio accuſantis, qua ſe ad pœnam talionis obliget, ſi in adulterio probando ſuccubuerit. Quoniam ea accuſatio ad nullam pœnam criminalem inferendam tendit. Atque ita docent *D.Thom.4.d.35.qu. un.a.3.ad 5.Ric.ibi.a.1.q.3.ad 2.Abul cap.19.Matt.q.72.ad 6.Turr.c. Seculares 33.q.2.n.3. in ſol.ad 2.Sylu.Matrim.9.q.10.nu.*10. Qui omnes dicunt ſecus aſſerendum eſſe, quaodo vir accuſat uaorem in foro ſeculari, ut criminali ſupplicio plectatur. Sed contrarium dicendum eſt. Habetur enim eapreſſe *l. Quamuis* 30.*C. ad l. Jul.de adult.* ibi: *Nec inſcriptionis vinculo contineri, cùm jure mariti accuſaret, veteres retro principes annuerunt.* Ubi *gl. v.Contineri*, ait eſſe ſpeciale in viro iure mariti accuſantis, ut non debeat libellum inſcriptionis porrigere. Idem docet *Barboſ.l.2.p.1. in princ.n.105.ff.ſol matr.*

DISPUTATIO XX.

Facto divortio inter cooiuges, ſive culpa alteriùs, ſive abſque illa, ſive quia reperitur matrimonium fuiſſe irritum: apud quem, & cuius expenſis filii educandi ſint?

SUMMARIUM.

*Attento jure communi antiquo apud quem ſint filii educandi, quando ſeparantur conjuges? n.*1.
*Quid, attento jure communi novieri, & regio Caſtellæ? n.*2.
Qui caſus excipiantur, in quibus non ſunt alendi filii apud parentem, qui vacauit culpa in divortio fatiendo? n 3.
*Quid quando pater culpabilem cauſam divortii præſtitit, an ejus expenſis ſint alendi filii apud matrem? n.*4.
Quando matris culpa eſt celebratum divortium, an ejus expenſis ſint filii educandi apud patrem? Refertur duplex ſent. num. 5. *&* 6.
*Sententia Authoris explicatur, n.*7.
*An conjux culpabilis in divortio, teneatur ante judicis ſententiam ſolvere innocenti expenſas educationis? n.*8.
*Verum quando conjux de facto, & non de jure divertit, educanda ſit proles apud innocentem, expenſis alterius? n.*9.
*Quid, quando neuter eſt in culpa divortii, at ſi mutuo conſenſu aut aliàs juſtè æquali culpa ſeparentur? n.*10.
*Quid, ubi matrimonium reperitur invalidè contractum? n.*11.

1 IN hac diſp. ſi ius Codicis attendamus, io arbitrio iudicis ſitum erat, uter coniux prolem apud ſe educaturus eſſet, matr. inter cooiuges ſeparato. Conſtat ea *l.un.C.divortio facto*, ibi: *Competens judex æſtimabit utrum apud patrem, an apud matrem matrimonio ſeparato filii morari ac nutriri debeant.* Quòd arbitrium debet eſſe, ut uſque ad priùs triennium ſoboles apud matrem educetur, major autem triennio facta, apud patrem: prout jus decernit circa prolis educationem, *l.Nec filium, C.de patria poteſt. l.reg.3. t.19.p.4.* Ita *Spec.t.Qui filii ſint legitimi, § un.n.26.Goffred ſum.t.de conv.infidel nu.5.Aſt ſum.2 p.l.8.t.38.a 3.q.1. Ang.v.Filius, num.*22. Ubi *Syl.q.21.n.*24. Addunt bene *Goffr. & Aſtenſ.* præterquam ſi iudea ioſpectis particularibus circumſtantiis: aliud expedire arbitraretur: tunc enim ipſius eſſe dicunt arbitrari, uter coojux apud ſe educaturus ſit prolem, ut *d.l.un.* deciditur.

2 Si autem jus novius authenticorum attendamus, quando culpa alterius coniugum divortium factum eſt, apud innocentem eſt educanda proles. Habetur expreſsè *auth. Ut liceat matri, & aviæ. §. Illud, collat.*8. unde deſumitur *auth. Si pater C. divort. facto.* ibi: *Si pater cauſam divortii præſtiterit apud matrem ad ſecundas nuptias non venientem liberi nutriantur patris expenſis: ſi verò contra, tunc apud patrem, matris locupletis expenſis: niſi pater minus idoneus ſit. Tunc enim apud matrem locupletem nutriantur.* Et idem deciditur *l.reg.3.t.19.p.4.* ibi: *E ſi acaeceſſe que ſeparen el caſamiento por alguna razon derecha, aquel por cuya culpa ſi partio, es tenudo de dar de lo ſuyo de que crien los filios, ſi fuere rico: quier ſean majores de tres años, quier menores: e el otro que non fue en culpa los deve criar, e aver en guarda, por tal razon como ſobredichaes. E ſi ſe caſaſſe, entonces nos los deve aver en guarda, nin es tenudo el padre de darſe a ella ninguna coſa por eſta razon: antes deve el recebir los fijos en guarda, e criar les, ſi havviere riqueza conque lo pueda fazer.* Atque ita omues DD. num. 5. & 6. allegandi, & *Emm.Sa ſumm. v. Divortium, num. ult.* Unde ignoro quo fundamento ductus. *Enriq.l.11. de matrim.cap.18.ſi.* dixerit contra teatus tam expreſſos, quorum non memioit, prolis educatiooem præcipuè pertinere ad patrem poſt divortium. Nec Authores, quos refert id dicunt.

Excipiuntur tamen aliqui caſus ab hac regula. Primus eſt, 3 ſi parens innoceos in divortio celebrando infidelis ſit, is autem qui in culpa fuit, fidelis. Tunc enim in favorem fidei, ne proles infidelitate procreetur, tradenda eſt coniugi fideli, *cap.fi.de converſ.infidel.* Et docent *Angel.& Syl.n.1.alleg.Gutier.q.can.l.1.cap.24.nu.*19. Secundus quaodo culpa viri factum eſt divortium, & mulier tranſiit ad ſecundas nuptias. Habetur expreſsè *d. auth.Si pater, C.de divort.facto, & l.reg.3.t.19.p.*4. Tertius, quando mater cauſam divortii dedit, & ipſa eſt locuples, vir autem pauper: tunc apud matrem ſoboles alenda eſt. Conſtat ea *d.auth. Si pater*, ibi: *Niſi pater minus idoneus ſit.* Quod clariùs expreſſum eſt in *auth.Ut liceat matri & aviæ, §. Illud.collat.*8. ibi: *Si verò per cauſam matris oſtendatur ſolutum matrimonium, tunc apud patrem maneant filii, & alantur: ſi autem contigerit patrem minus idoneum eſſe, matrem verò locupletem, apud eam pauperes filios manere, & ab ea nutriri jubemus.* Et quamvis textus bic nil declaret, quando è contra pater fuit cauſa divortii, & ipſe eſt dives, mater verò pauper: at credo dicendum eſſe alendam fore ſobolem apud patrem. Militat eoim eadem ratio: & ſunt correlativa, pater & mater; quare diſpoſitum in uno, cenſetur in reliquo diſponi. Ut in ſimili dicemus n.7.

Quamvis autem DD. conveniant, & ex textibus conſtet, celebrato divortio ob alterius coniugis culpam, educandos eſſe filios apud inſontem: at utrius conjugis eapenſis educatio fieri debeat, diſſident. Et quidem quando patris culpa divortium contingit, teatus allegati o.2. eapreſsè decidunt patris eapeoſis educandam ſobolem apud matrem: & *auth. Si pater*, indiſtioctè & generaliter loquitur. At *l.reg.3,t.19.p.4.* indiſtioctè loquens expreſſit, ſive ſoboles ſit trienniominor, ſive major. Nec de hac re eſt aliqua controverſia. 4

Tota verò difficultas eſt, quando culpa matris divortiom fit, 5 num ipſa expenſas ſuppeditatura ſit, quibus filii apud Patrem educentur? Anſam dubitandi noo immodicam, affert, quod nullus ſit textus id decidens, ſicut in patre culpæ obnoxio id deciſum eſt *d.auth.Si pater, C. de divortio facto.* Nam ea verba ibi poſita, *Matris locupletis expenſis*, noo ſunt deſumpta ex originali *auth. Ut liceat matri & avia, §. Illud. coll.*8. ubi abſolutè deciditur ex matris culpa orto divortio alendam eſſe ſobolem apud patrem: *Irnerius* autem addidit, *matris locupletis expenſis*. Ut benè aoimadvertit *Gloſſ. eo §. Illud verb. Alantur, & d. auth. Si pater. ver. Matris.* Et cum ſit doctor quidam privatus, auctoritate legis condendæ caret. Quare tanquam caſus omiſſus, cujus eapenſis in eo eventu alenda ſit proles, juris regulis decidendus eſt, quod ultra triennium primum non imponit matri obligatiooem alendi ſobolem, ſed id onus patri ſobeundum relinquit, præter caſus jure expreſſos, *l.Neuuius, & l. Si quis à libertis, §.Si uel parens, ff.de liber.agnoſ.* Atque ideò haoc partem tuentur *Salicetus l. Alimentu, num.3.fi.ff. de negotiis geſtis.* & dicunt fortè io puncto juris eſſe veriorem, quamvis contraria opinio ſit commuoior. *Alex. eu l. Alimeatu num.6. & Boerius conſ.17. num* 11.

Alii verò cenſeot in eo eveotu, matria expenſis alendam eſſe ſobolem apud patrem: ſicut diſponitur *Auth. ſi pater, C.divortio facto*: at argumento contrario poſito, nu. præced. quod fortiſſimè urget, minimè reſpondent, dempto *Lara* cujus ſolutiooem o ſeq. referam, & improbabo. Ita cenſeot *Gl.l.Alimenta, verb.Materia, C.de negotiis geſtis, & Bart.n.1.Paul.n.3. & ibi communis*, teſte *Alex. ibi, n.6.Gl.d.auth. Si pater in fi. & ibi Salicet. in fin. Goffr.ſumm.t.De converſ infidel.nu.5. Gl.c.fi.verb. Inſidiemur, de conu. infidel. & ibi Hoſt.ſuper ve.Apud illus. Ant.nu.11. Card.q.9. Genr.nu. 7.Aſt.ſum.2.p.l.8.t.38.a.3.q.1. Bertachin. in ſuo diction. lit. F. ver. Filius, §.Filius ali debet. verſ.Filius debet ali. Ang.ver.Filius, n.*22. ubi *Syl.q* 21 *n.24.fi Lara l.Si quis à liberis §.Si Mater, num.12. ff.de liberis agnoſ.Gutier. q can.l.1.c.24.n.*19. 6

Sed ſi juxta ius Caſtellæ regium, lis bæc dirimenda ſit: manifeſtum eſt, matris præſtantis cauſam culpabilem divortio expenſis ſobolem apud patrem alendam fore. Quia *l.3.tit.19.p.4.* utroque coniuge id decidit. Et ita docet *Lara §.Si mater.nu.præc. alleg.n.*11. At iure communi attento verſatur tota difficultas, & exiſtimo probabiliorem eſſe ſententiam, nu.præc. relatam, ut mater cogenda ſit ad eas educationis expenſas. Sed ſupereſt ſatisfacere fortiſſimo argum. contrariæ ſent. n.5. propoſito, *Lara eo §.Si mater, n.*12. ſatisfacit dicens *Irnerium* non immeritò, ſed ratione naturali ductum, addidiſſe ea verba. *Matris locupletis expenſis*: Quoniam uaor dotem viro tradit, qua onera matrim. ſuſtinens alat uaorem, filios, & familiam: unde cum divortio facto dos ſit uaori reſtituenda, æquitas oaturalis poſtulat ut onera dotis ſuſtineat, ac proiode ſumptus educationis filiorum expendat. Aliàs ea ſuo delicto maaimum commodum reportaret uxor: & è contra vir inſons gravi damno afficeretur. Cùm illa dotem recuperaret liberam ab onere aleodæ ſobolis ex ejus fructibus: hic aotem dote reſtituta, ejus onera ex proprio patrimonio ſubire cogeretur. Quod quàm à abſurdum ſit, latet neminem. Hæc ſolutio optima eſſet ſi veritas fundamenti probaretur, nimirum, divortio culpa uxoris facto, dotem ei reſtituendam fore. Nam ſi divortium fiat propter adulterium uaoris, dos acquiritur ipſi viro (ut latè diſp.8. oum.4. & ſeqq. probavi) 7

bavi) ſi propter ipſius hæreſim, Fiſcus eam acquirit: ſi propter ſævitiam, nec dotem nec alimenta habebit uxor, cum culpa ſua ſeorſum habitet, nec vir inſons ob uxoris delictum ſit illa privandus, in favorem ipſius uxoris (ut diximus l. 10. diſp. 8. n. 20. & ſeq.) Cùm tamen in omnibus his caſibus diſponatur. *d. auth. Si pater*, matris expenſis alendam ſobolem: quippe ejus culpa divortium factum eſt. Et ideò legitima ſolutio eſt. Cùm pater, & mater, vir, & uxor, ſint correllativa; diſpoſitum in uno, cenſetur in reliquo diſpoſitum, etiam in lege correctoria & pœnali, ut ex multis probat *Everardus in ſuis topicis, loco à correlativis nu. 7. & 9.* Quare cum *auth. Ut liceat matri & avia §. Illud, coll. 8.* patre delinquente, alendam fore ſobolem apud matrem, patris expenſis, diſponatur jure optimo, *Irnerius* inde deſumens *auth. Si pater*, & conſtituens in *c. Divortio facto*, addidit ea verba: *Matris locupletis expenſis*: quando mater eſt delinquens. Quaſi in illa tanquam in correlativa idem diſpoſitum cenſeatur. Nec obſtat evaſio *Saliceti l. Alimenta nu. 3. C. de negotiis geſtis*, dicentis diſparem eſſe rationem. Quia pater etiam matre non delinquente, ad eas educationis expenſas tenebatur, mater autem minimè: & ideò nil mirum ſi pater delinquens teneatur eas dare, ut in matris domo ſoboles educetur: at mater rea ad id minimè aſtringatur, ut apud patrem proles alatur. Diſpoſitum enim in uno correlativo non cenſetur in reliquo diſponi, ubi diverſa militat ratio. Ut fatetur, & probat *idem Everardus illo loco à correlativis n. 8.* Non obſtat (inquam) hæc evaſio. Quia cum ea diſpoſitio *d. auth. Si pater*, procedat, ſive ſoboles nondum triennium attigerit, ſive illud exceſſerit (ut numero 4. probavimus,) & ante triennium: matris, erat alere, & poſt triennium patris: ſicut hic dans cauſam culpabilem divortii, cogitur expenſas educationis ſobolis minoris triennio dare, ad quas minimè ſecluſo proprio delicto tenebatur: ita ſimiliter illa eam culpam contrahens, cogitur ad expenſas educationis prolis triennium etiam excedentis, ad quas aliàs aſtringenda minimè erat. Quare textus ille non attendens ad obligationem, quam ante delictum conjuges habebant circa expenſas educationis prolis miniſtrandas: ſeu in pœnam delicti, ob quod divortium celebratur, ſtatuit, ut eo celebrato auferatur proles à conjuge delinquente, & apud inſontem educetur expenſis delinquentis, ſive ad eas aliàs teneretur, ſive non.

8 Hinc deducitur, neutrum conjugem delinquentem teneri hanc pœnam ſubire, donec judicis ſententia accedat: ſed ad eas ſolas educationis expenſas tenebitur, dum non condemnatur, ad quas ſecluſo delicto tenebatur. Id enim eſt commune legi pœnali, ut ad pœnam perſolvendam nequaquam obliget, judicis ſententia non præcedente. Juxta omnium ſententiam.

9 Quidam extendunt deciſionem *d. auth. Si pater, c. Divort. facto*, ut ſoboles educetur apud innocentem, expenſis conjugis, cujus culpa divortium fit, ſive divortium fiat de jure, ut propter adulterium: ſive de facto, ut quia abſque juſto titulo conjux recedit. Tunc enim expenſis conjugis ſic recedentis, ut potè quia cauſa hujus injuſti divortii eſt, ſoboles educari debet. Ita *Henr. c. fin. de converſ. infidel. n. un. verſ. Si verò, & ibi Joan. n. 9. Aut. num. 11. Abb. in fi. Card. q. 6.* Cæterùm bis quamvis graviſſimis viris minimè aſſentior. Non enim video cur lex pœnalis extendenda ſit, cum loquatur de conjuge præſtante cauſam divortii, ibi: *Si pater cauſam divortii præſtiterit*. An non propriè deciditur divortium, cùm conjux de facto recedit, ſed divortium jus quoddam continere videtur. Deinde, quia *l. reg. 3. t. 10. p. 4.* explicans *d. auth. Si pater* (ſic enim *Gr. Lop. ea l. 3. verb. Por cuya culpa*, ait concordare cum *auth. Si pater*) clarè loquitur de divortio jure facto, ibi: *E ſi acaecieſſe que ſe partiu el matrim. por alguna razon derecha?* Deinde, quia minus delinquit ex paſſione quadam conjux fugiens, conjuge deſerto, quam is qui adulterio, aliove ſcelere admiſſo cauſam divortii juridicam præſtat. Quare non eſt cur pœna in hunc lata, ad illum extendatur.

Quando autem divortium neutrius conjugis culpa celebratur, ut ſi mutuo conſenſu uterque ſeparetur ut vitam cœlibem ducat voto emiſſo, vel abſque illo: vel quia uterque eſt damnatus hæreſis, vel alter hæreſis damnatus, & alter adulter, in quibus caſibus uterque eſt in culpa divortii, & poteſt licitè divertere non compenſatis delictis, juxta dicta diſp. 16. nu. 3. & 4. Exiſtimo ſervandum eſſe jus Codicis, n. 1. relatum, nempe, ut puer minor triennio à matre educetur, major verò à patre, niſi judex aliud arbitretur, quia in eo eventu nihil immutatum reperitur, ſed tantùm quando alterius conjugis culpa ſit divortium. Ut conſtat ex textibus n. x. allegatis. Atque ita rectè dixit *Henr. c. fi. n. 2. de converſ. infidel.* ſervandum eſſe, quoties non conſtiterit utrius ex conjugibus culpa divortium factum ſit. 10

Tandem quando matrim. bona fide initum eſt, & poſtea reperitur invalidum, filius interim conceptus eſt communibus expenſis alendus. Quod ſignificare videtur *textus, c. 2. qui filii ſint legitimi*, ibi: *De parentum facultatibus nutriantur*. Et ratio eſt, quia ſoluto matrim. non eſt cur filius ille debeat eſſe oneroſior patri quàm matri, cum uterque in bona fide conſtitutus fuerit: ac proinde onus communiter eſt ferendum. Atque ita docent *Vitalis tract. de clauſul. t. Sed an juri alimentorum poſſit renuntiari, nu. 6. caſu 3. habetur hic t. verſ. fin. illius tract.* & ille tract. habetur tom. 18. noviorum tract. ad fin. *Surdus de alimentis, t. 1. q. 14. num. 8. & t. 7. qu. 13. num. 18.* Qui bene addit id eſſe verum, quamvis filius ſit minor triennio: Quippe militat ratio dicta. Quod ſi alter parens fuerit in mala fide conſtitutus, altero exiſtente in bona: exiſtimo filium alendum eſſe ab eo, qui in mala fide fuit, niſi pauper ſit, alius autem locuples. Quoniam ratio prædicta ceſſat, & non eſt cur conjux bonæ fidei gravetur onere alendi filium, ſed id onus decipienti imponendum eſt: niſi paupertas excuſet. Quod ſi uterque malam habuerit fidem, jam filii inde concepti ſunt illegitimi: ac proinde de alimentis eorum judicandum eſt inſtar aliorum illegitimorum. Atque hæc ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, ac intemeratæ Virginis dicta ſint. Quibus abſolvitur totus de matrimonio tractatus. 11 12

FINIS.

005785011